

Faj 5003

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A szerkesztőbizottság elnöke:

Dr. Szladits Károly

Szerkeszti:

A szerkesztőbizottság

Felelős szerkesztő:

Dr. Kádár Miklós

1950

V. új évfolyam

Tartalommutató

a Jogtudományi Közlöny 1950-es évfolyamához

Általános tárgyú közlemények

Cikkek

	Lap
Ioszf Visszarionovics Sztálin.....	1
Vladimir Iljics Lenin. — <i>K. M.</i>	21
Tanács-Magyarország igazságszolgáltatása. — <i>Dr. Rákos Ferenc</i>	137
A jogszabályok népszerű fogalmazása. — <i>Dr. Pataky Ernő</i>	247
A jogi terminológia kérdéséhez. — <i>Dr. Bólya Lajos</i>	250
A jogászság feladata a jogszabályok tudatosítása terén. — <i>Dr. Bakos István</i>	252
A marxizmus-leninizmus kincsestárának rendkívül értékes gyarapítása. — <i>A. I. Gyenyiszov</i>	558
Tanács-Magyarország gazdasági vonatkozású ren- delkezései. — <i>Dr. György Ernő</i>	575
Egy érem másik oldalára. — <i>Dr. Vadas György</i>	589

Szemle

Az öt éves terv jelentősége. — <i>Réti János</i>	21
Nazim Hikmet. — <i>Sz. I.</i>	108
A Geiger—Vogeler-per. — <i>E. Gy.</i>	193
A Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1950: 10. sz. törvényerejű rendelete. — <i>K. M.</i>	258
Az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda munkája.....	348
A jogi terminológia kérdéséhez. — <i>Dr. Tardy Lajos</i>	414
A jogi terminológia kérdéséhez. — <i>Dr. Pap Tibor</i>	415
Újítás és észszerűsítés.....	422
A Nagy Októberi Szocialista Forradalom évforduló- jára. — <i>H. P.</i>	606

Demokratikus jogászmozgalom

Cikkek

A Magyar Jogász Szövetség hivatalos közleményei 52, 126, 207, 281, 433, 491, 549,	619
A jog a béke szolgálatában. — <i>Van den Branden Dereth</i>	293
Felhívás a világ jogászhöz.....	295
A nemzetközi egyezmények tiszteletbentartása tár- gyában hozott határozat.....	296
Beszámoló a Lengyel Jogász Szövetség III. Kon- gresszusáról. — <i>Dr. Kovács István</i>	456, 519
A népi demokratikus állam jogász szövetségeinek tiltakozásai.....	621

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének működése:

Nemzeti szekciók.....	53
Tiltakozás az athéni kormánytól.....	53
Tiltakozás az egyiptomi kormánytól.....	53

	Lap
Tiltakozás az argentin kormánytól.....	53
Tiltakozás az indiai kormánytól.....	53
Megalakult a japán szekció.....	53
Tiltakozás a libanoni kormánytól.....	53
Megalakult az emberi jogokat védő bizottság	53, 128
A főtthárság intézkedése Malgas képviselő perében	53
Felhívás a béke barátai kongresszusának kiadvá- nyára.....	53
Nyilatkozat.....	128
Tiltakozás Truman elnöknel.....	129
Vizsgálóbizottság kiküldése a makronisosi táborba	356
A görög bizottság felhívása.....	356
A budapesti tanácsülés döntése.....	356
A budapesti tanácsülés távirata Rákosi Mátyáshoz	357
Távirat a török köztársasági elnökhöz.....	357
Távirat a németországi szövetséges parancsnokság- hoz.....	357
E. L. Zeidin, a Szovjetunió Legfelsőbb Bírósága el- nökhelyettesének nyilatkozata a budapesti ta- nácsülés lefolyásáról.....	358
A tanács román delegációjának levele a M. J. Sz. főtthársághoz.....	357
Fernande Moreau levele a M. J. Sz. főtthársághoz	358

Állam- és jogelmélet

Cikkek

A burzsoá jogfogalom meghatározásának marxista bírálat. — <i>Dr. Vas Tibor</i>	3
Sztálin 1946 február 9-i beszéde és a jogtudomány feladatai. — <i>I. T. Goljakov</i>	144
Hozzászólás az Állam- és jogelmélet az Alkotmány- ban c. tanulmányhoz. — <i>Pálfi Ernő</i>	316
V. I. Lenin a törvényességről és az igazságszol- gáltatásról. — <i>I. T. Goljakov</i>	502
Egy érem másik oldalára. — <i>Dr. Vadas György</i>	589

Alkotmányjog

Cikkek

Alkotmányunk hatása a családjogra. — <i>Dr. Takács József</i>	6
Népköztársasági Alkotmányunk és a Sztálini Alkot- mány. — <i>Dr. Névai László</i>	67
Kulturális jogok a Szovjetunió Alkotmányában. — <i>Dr. Benedek Jenő</i>	73
Az Alkotmány és tulajdonjogunk szocialista jel- lege. — <i>Dr. Eörsi Gyula</i>	160
Alkotmányunk és a tulajdonjog fejlődése. — <i>Dr. Czizglányi Aladár</i>	165
Az igazságszolgáltatás alapelvei Alkotmányunkban. — <i>Dr. Névai László</i>	217
A helyi tanácsok. — <i>Dr. Katona Zoltán</i>	448
Tanácsválasztásunkhoz. — <i>Schmidt Péter</i>	573

<i>Szemle</i>	Lap	<i>Szemle</i>	Lap
A Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1950. évi. 10. sz. törvényerejű rendelete. — <i>K. M.</i>	258	Munkaügyi viták elintézése a Szovjetunióban. — <i>Dr. Nagy László</i>	243
A Tanácsokról. — <i>Schmidt Péter</i>	412	A szolgálati járandóságoknak bírósági kiküldött nélkül történő lefoglalása. — <i>Dr. Szigligeti Viktor</i>	522
A helyi tanácsok választása. — <i>K. M.</i>	531	Közületi vállalatok fegyelmi szabályzata: a 34/1950. M. T. sz. rendelet és magyarázata. — <i>Dr. Weltner Andor</i> (11—14. sz. melléklete).	
A helyi tanácsok (a Magyar Közalkalmazottak Országos Szakszervezetének kiadása) — <i>V. Gy.</i> ..	548		
A Nagy Októberi Szocialista Forradalom évfordulójára. — <i>H. P.</i>	606		

Államigazgatási jog

Cikkek

A helyi tanácsok. — <i>Dr. Katona Zoltán</i>	448
Tanácsválasztásunkhoz. — <i>Schmidt Péter</i>	573

Egyszámlarend — inkasszórendszer jogi vonatkozásai. — *Dr. Soós László, Dr. Sövényházy Gábor* (1—2. sz. melléklete)

Szemle

A Tanácsokról. — <i>Schmidt Péter</i>	412
Helyi tanácsok választása. — <i>K. M.</i>	531
A helyi tanácsok (a Magyar Közalkalmazottak Országos Szakszervezetének kiadása). — <i>V. Gy.</i> ..	548

Pénzügyi jog

Az új illetményrendszer és a tudásmunka díjazása. — <i>Dr. Mártonffy Károly</i>	150
---	-----

Polgári jog

Cikkek

Alkotmányunk hatása a családjogra. II. — <i>Dr. Takács József</i>	6
Az Egyeztető Bizottságok szerződésmódosításai és a gazdasági vezetők egyéni felelőssége. — <i>Dr. Aczél György</i>	19
Az Alkotmány és tulajdonjogunk szocialista jellege. — <i>Dr. Eörsi Gyula</i>	160
Alkotmányunk és a tulajdonjog fejlődése. — <i>Dr. Cziflányi Aladár</i>	165
Házassági köteléki jogunk reformja. — <i>Dr. Böszörményi Nagy Emília</i>	175
Kétoldalú kárenyhítés. — <i>Dr. Dezső Gyula</i>	178
Csábítási kárigény. — <i>A nyíregyházi megyei és járásbíróóság munkaközössége</i>	180
Hitelezők kielégítése az adós vagyonának elkobzása esetén. — <i>Dr. Herczeg István, dr. Szélyes Sándor, dr. Timár István Endre, dr. Quirin Lajos, dr. Varjasi Béla</i>	182
A szállítási szerződés. — <i>Dr. Weltner Andor</i>	297
A népi demokratikus országok házasság- és családjoga. — <i>G. M. Szverdlov</i>	301
A szovjet szocialista tulajdonjog kérdéséhez. — <i>Dr. Pap Tibor</i>	322
A gazdasági forgalmi jog minőségi átalakulásának kérdései. — <i>Dr. Herczeg István, dr. Szélyes Sándor, dr. Ujlaky László, dr. Varjasi Béla</i>	385
A Román Népköztársaság családjogának legújabb fejlődése. — <i>Dr. Nagy Lajos</i>	397
Új házasságjogi szemlélet. — <i>Dr. Cziflányi Aladár</i>	401
A tiltott ügylet joghatásai. — <i>Dr. György Ernő</i> ..	470
Új szempontok nótartási igények elbírálásánál. — <i>Dr. Bacsó Jenő</i>	601
Egyszámlarend — inkasszórendszer jogi vonatkozásai. <i>Dr. Soós László, Dr. Sövényházy Gábor</i> (1—2. sz. melléklete)	

Munkajog

Cikkek

A munkafegyelemlről. — <i>Dr. Krémer Miklós</i>	13
A szocialista munkafegyelem. — <i>Dr. Weltner Andor</i> ..	62
A munkaügyi bíróság ítéletének előzetes végrehajthatósága és a visszvégrehajtási igény veszélyeztetettsége. — <i>Dr. Szigligeti Viktor</i>	88

Munkaügyi viták elintézése a Szovjetunióban. — <i>Dr. Nagy László</i>	243
A szolgálati járandóságoknak bírósági kiküldött nélkül történő lefoglalása. — <i>Dr. Szigligeti Viktor</i>	522
Közületi vállalatok fegyelmi szabályzata: a 34/1950. M. T. sz. rendelet és magyarázata. — <i>Dr. Weltner Andor</i> (11—14. sz. melléklete).	

Szemle

Házastársak együttalkalmazása. — <i>V. Gy.</i>	110
Munkaügyi gyakorlati kérdések. — <i>V. Gy.</i>	258
Terv és munkafegyelem. — <i>W. A.</i>	412

Szövetkezeti jog, földjog, kolhozjog

Cikkek

A Szovjetunió kolhozjogának rövid vázlata. — <i>Dr. Farkas József</i>	463
A szövetkezeti-kolhoz szocialista tulajdon. — <i>Dr. Pap Tibor</i>	497
A bolgár mezőgazdasági termelőszövetkezeti jog alapelvei. — <i>Dr. Farkas József</i>	594
Hozzászólás »A Szovjetunió kolhozjogának rövid vázlata« c. tanulmányhoz. — <i>Dr. Martos Pál</i>	599

Büntetőjog

Cikkek

A büntetés a szovjet büntetőjogban. — <i>Dr. Gödöny József</i>	79
A bűnper és a magánjogi igény. — <i>Dr. Turay István</i> ..	84
A tervgádzálkodás büntetőjogi védelme. — <i>Dr. Timár István</i>	150
Az analógia és az objektív tényálladék a büntetőigazságszolgáltatásban. — <i>Dr. Törő Károly</i> ..	154
»Utógondozás a visszaesés ellen«. — <i>Pesthy János</i> ..	158
»Utógondozás a visszaesés ellen«. — <i>Fehér Lászlóné</i> ..	159
Az 1950: II. törvény. — <i>Budapesti Tudományegyetem Büntetőjogi Szemináriumának dolgozói</i>	365
A szovjet szocialista büntetőjog alapelvei. — <i>Dr. Szabó Imre</i>	372
Az 1950: II. törvény egyes kérdései. — <i>Dr. Timár István</i>	378
A magyar szocialista büntetőjog büntetésfogalma. — <i>Dr. Huszár István</i>	382
V. M. Cshikvadze: Szovjet katonai büntetőjog. — <i>Dr. Névai László</i>	423
A Lengyel Jogász Szövetség III. Kongresszusáról és a lengyel államügyészségek működéséről. — <i>Dr. Alapy Gyula</i>	451

Szemle

Harc a formalizmus ellen. — <i>Dr. Zöldy Miklós</i> ..	44
Harc a formalizmus ellen. — <i>Dr. Mecsér József</i> ..	119
Lehet-e büntetékiszabásnál az ittasságra, mint enyhítő körülményre hivatkozni. — <i>Dr. Menyhárd Alfréd</i>	194
A büntetőkkódex új általános része. — <i>K. M.</i>	336
Harc a formalizmus ellen. — <i>Dr. Lengyel Zoltán</i> ..	347
A jogi oktatás új módszerei a Büntetőbírói és Államügyészi Akadémián. — <i>Dr. Skorka György</i> ..	479
A Legfelsőbb Bíróság két határozata. — <i>K. Gy.</i> ..	607

Nemzetközi jog

Cikkek

A nemzetközi büntetőjog forrásai, rendszerének és kutatásának eredménye. — <i>Dr. Muszkat Marian</i> ..	232
A nemzetközi egyezmények tiszteletbentartására hozott határozat	296
Felvételei igényünk az Egyesült Nemzetek Szervezetébe. — <i>Dr. Haraszti György</i>	310
A nemzetközi jog sárbatiprói. — <i>Bogár András</i> ..	445
A békeharc élén — az agresszorok ellen. — <i>Bogár András</i>	569

	<i>Szemle</i>	Lap
A Szovjet Diplomáciai Enciklopédia I. kötete. — <i>B. Gy.</i>		45
Nazim Hikmet. — <i>Sz. I.</i>		108

Polgári peres és perenkívüli eljárás

Harc a formalizmus ellen. — <i>Dr. Baróth Ernő</i>	421
Kiskorúak perbeli cselekvőképessége. — <i>B. S.</i> ..	531
Harc a formalizmus ellen. — <i>Dr. Arbanász Zoltán</i>	540
Szó helyett — tartalom. — <i>B. S.</i>	608

Szovjet jog

Cikkek

A szovjet bíróság és a szocialista igazságszolgáltatás. <i>E. L. Zeidin</i> (15—16. sz. melléklete)	
A szovjet szocialista törvényesség és alapelvei. <i>B. Sz. Manykovszkij</i> (15—16. sz. melléklete)	
Kulturális jogok a Szovjetunió Alkotmányában. — <i>Dr. Benedek Jenő</i>	79
A büntetés és a szovjet büntetőjogban. — <i>Dr. Gödöny József</i>	79
Sztálin 1946 február 9.-i beszéde és a jogtudomány feladatai. — <i>I. T. Goljakov</i>	144
A polgári jogviszony alapvető vonásai és strukturális sajátosságai. — <i>O. Sz. Joffe</i>	225
A házasság felbontása a Szovjetunióban. — <i>Dr. Révai Tibor</i>	238
Munkaügyi viták elintézése a Szovjetunióban. — <i>Dr. Nagy László</i>	243
A szovjet szocialista tulajdonjog kérdéséhez. — <i>Dr. Pap Tibor</i>	322
Az agrárjog tárgyköre a szovjet irodalom megvilágításában. — <i>Dr. Párniczky Mihály</i>	327
A szovjet szocialista büntetőjog alapelvei. — <i>Dr. Szabó Imre</i>	372
V. M. Cshikvadze: Szovjet katonai büntetőjog. — <i>Dr. Névai László</i>	423
A Szovjetunió kolhozjogának rövid vázlata. — <i>Dr. Farkas József</i>	463
A szövetkezeti-kolhoz szocialista tulajdon. — <i>Dr. Pap Tibor</i>	497
V. I. Lenin a törvényességről és az igazságszolgáltatásról. — <i>I. T. Goljakov</i>	502
Szovjetjogi tanfolyam. — <i>Dr. Révai Tibor</i>	587
Hozzászólás »A Szovjetunió kolhozjogának rövid vázlata« c. tanulmányhoz. — <i>Dr. Martos Pál</i>	599

Szemle

A Szovjet Diplomáciai Enciklopédia I. kötet. — <i>B. Gy.</i>	45
»Szovjet állam és jog« 1949. évi augusztus havi száma. — <i>P. T.</i>	46
»Szovjet állam és jog« 1949. évi szeptember havi száma	122
»Szovjet állam és jog« 1949. évi október-november havi száma	246
»Szovjet állam és jog« 1949. évi decemberi száma	348
»Szovjet állam és jog« 1950. évi 1—2. száma.....	425
»Szovjet állam és jog« 1950. évi 3. száma.....	488
»Szovjet állam és jog« 1950. évi második negyedévi számai	542
»Szovjet állam és jog« 1950. évi 7—8. száma	613

Népi demokratikus államok joga

Cikkek

A nemzetközi büntetőjog forrásai rendszerének és kutatásának eredménye. — <i>Dr. Muszkat Marian</i>	232
A népi demokratikus országok házassági és családjoga. — <i>G. M. Szverdlov</i>	301
A Román Népköztársaság családjogának legújabb fejlődése. — <i>Dr. Nagy Lajos</i>	397

A Lengyel Jogász Szövetség III. Kongresszusáról és a lengyel államügyészségek működéséről. — <i>Dr. Alapy Gyula</i>	451
Beszámoló a Lengyel Jogász Szövetség III. Kongresszusáról. — <i>Dr. Kovács István</i>	455, 519
A román munkajogi kódex. — <i>Dr. Nagy László</i> ..	512
A bolgár mezőgazdasági termelőszövetkezeti jog alapelvei. — <i>Dr. Farkas József</i>	594

Szemle

A »Jogász« 1949. évi november havi száma. — <i>D. D.</i>	48
A »Jogász« 1949. december 21-én I. V. Sztálin 70. születésnapja alkalmából kiadott száma.....	125
A »Jogász« 1950. évi január havi száma	278
A »Jogász« 1950. évi 4. száma	544
A »Jogász« 1950. évi 5., 6. és 7. száma	615
A »Jogi Szemle« 1949. évi 7., 8. száma. — <i>Dr. Mihály Z. Mária</i>	204
A »Jogi Szemle« 1949. évi november, december havi száma	281
A Csehszlovák Jogász Szövetség folyóiratának 1950. évi 1. száma. — <i>Dr. Csánk Béla</i>	354
A Csehszlovák Jogász Szövetség folyóiratának 1950. évi 2. száma. — <i>Dr. Csánk Béla</i>	546
A Román Népköztársaság büntetőtörvénykönyve magyar nyelven. — <i>Dr. Turnowsky Sándor</i> ..	108
Román-magyar tudományos munkaközösség a kolozsvári egyetemen. — <i>T. S.</i>	109
Az állami közjegyzői intézményről szóló új törvényerejű rendelet a Román Népköztársaságban. <i>N. L.</i>	532
Az »Új igazságszolgáltatás« 1949. évi 9. száma....	123
Az »Új igazságszolgáltatás« 1949. évi 10. száma	351
Az »Új igazságszolgáltatás« 1950. évi 1. és 2. száma	428
Az »Új igazságszolgáltatás« 1950. évi 3. száma....	489
Az »Új igazságszolgáltatás« 1950. évi 4. és 5. száma	615
Az »Új igazságügy« 1949. utolsó negyedében megjelent két száma. — <i>M. A.</i>	51
Az »Új igazságügy« 1949. évi december és 1950. január havi számai. — <i>Dr. Major Ákos</i>	205
Az »Új igazságügy« 1950. évi február havi száma. — <i>Dr. Major Ákos</i>	352
Az »Új igazságügy« 1950. évi március és április havi számai. — <i>M. A.</i>	431
Az »Új igazságügy« 1950. évi 5. száma	545
Az »Új igazságügy« 1950. évi 6. száma.....	617

Bíróság, ügyvédség és jogi oktatás

Cikkek

A szovjet bíróság és a szocialista igazságszolgáltatás — <i>E. L. Zeidin</i> (15—16. sz. melléklete).	
Megalakult az Állam- és Jogtudományi Intézet. — <i>Dr. Csanádi György</i>	22
Az ügyvédség. — <i>Dr. Virág Miklós</i>	57
Beszámoló a Lengyel Jogász Szövetség Harmadik Kongresszusáról. — <i>Dr. Kovács István</i>	455, 519
Szovjetjogi tanfolyam. — <i>Dr. Révai Tibor</i>	587

Szemle

Román-magyar tudományos munkaközösség a kolozsvári egyetemen. — <i>T. S.</i>	109
A Magyar Jogász Szövetség világnézeti oktatási munkája. — <i>Dr. Kálmán György</i>	477
Az új egyetemi tanév indulása előtt. — <i>Takács Imre</i>	478
A jogi oktatás új módszerei a Büntetőbírói és Államügyési Akadémián. — <i>Dr. Skorka György</i> ..	479
Az állami közjegyzői intézményről szóló új törvényerejű rendelet a Román Népköztársaságban. — <i>N. L.</i>	532

Joggyakorlat

Lap

Az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának gyakorlatából 24, 111, 195, 260, 337, 416, 481, 533,	609
Az Igazságügyminisztérium Jogügyi Hivatalának közérdekű kifogásai és a Legfelsőbb Bíróság Külön Tanácsának elvi határozatai 26, 114, 198, 263, 338, 419, 483,	538
Az Egyeztető Bizottságok gyakorlatából 42, 115,	200
A Közületi Döntőbizottságok gyakorlatából 272,	345
A Legfelsőbb Bíróság két határozata — <i>K. Gy.</i> ...	607
A Legfelsőbb Bíróság Elvi Tanácsának határozatai (Szerk.: <i>Dr. Nizsalovszky Endre</i> ; 19—22. szám melléklete.)	

Jogirodalom

Cikkek

A polgári jogviszony alapvető vonásai és strukturális sajátosságai. — <i>O. Sz. Joffe</i>	225
A nemzetközi büntetőjog forrásai rendszerének és kutatásának eredménye. — <i>Dr. Muszkat Marian</i>	232
A népi demokratikus országok házassági és családjoga. — <i>G. M. Szverdlow</i>	301
V. I. Lenin: A törvényességről és igazságszolgáltatásról. — <i>I. T. Goljakov</i>	502

Szemle

A Szovjet Diplomáciai Enciklopédia I. kötete. — <i>B. Gy.</i>	45
A Román Népköztársaság büntetőtörvénykönyve magyar nyelven. — <i>Dr. Turnowsky Sándor</i> ..	108
Sztálin 1946. február 9-i beszéde és a jogtudomány feladatai. — <i>I. T. Goljakov</i>	144
V. M. Cshikvadze: Szovjet katonai büntetőjog. — <i>Dr. Névai László</i>	423
A helyi tanácsok (a Magyar Közalkalmazottak Országos Szakszervezetének kiadása). — <i>V. Gy.</i> ..	548
Dr. Eörsi Gyula: »Magánjog és polgári joga. — <i>Dr. Csanádi György</i>	611
A »Szovjet állam és jog« 1949. évi augusztus havi száma. — <i>P. T.</i>	46
A »Szovjet állam és jog« 1949. évi szeptember havi száma	122
A »Szovjet állam és jog« 1949. évi október és november havi számai	276
A »Szovjet állam és jog« 1949. évi december havi száma	348
A »Szovjet állam és jog« 1950. évi 1. és 2. száma ..	425
A »Szovjet állam és jog« 1950. évi 3. száma	488
A »Szovjet állam és jog« 1950. második negyedévi számai	542
A »Szovjet állam és jog« 1950. évi 7. és 8. száma ..	613
A »Jogász« 1949. évi november havi száma. — <i>D. D.</i> ..	48
A »Jogász« 1949. évi december 21-én, I. V. Sztálin 70. születésnapja alkalmából kiadott száma	125
A »Jogász« 1950. évi január havi száma	278
A »Jogász« 1950. évi 4. száma	544
A »Jogász« 1950. évi 5., 6. és 7. száma	615
A »Jogi Szemle« 1949. évi 7. és 8. száma. — <i>Dr. Mihály Z. Márió</i>	204

A »Jogi Szemle« 1949. évi november és december havi száma	281
A Csehszlovák Jogász Szövetség folyóiratának 1950. évi 1. száma. — <i>Dr. Csánk Béla</i>	354
A Csehszlovák Jogász Szövetség folyóiratának 1950. évi 2. száma. — <i>Dr. Csánk Béla</i>	546
Az »Új igazságszolgáltatás« 1949. évi 9. száma	123
Az »Új igazságszolgáltatás« 1949. évi 10. száma ..	351
Az »Új igazságszolgáltatás« 1950. évi 1. és 2. száma ..	428
Az »Új igazságszolgáltatás« 1950. évi 3. száma	489
Az »Új igazságszolgáltatás« 1950. évi 4. és 5. száma ..	615
Az »Új igazságügy« 1949. év utolsó negyedében megjelent két száma. — <i>M. A.</i>	51
Az »Új igazságügy« 1949. év december és 1950. január havi számai. — <i>Dr. Major Ákos</i>	205
Az »Új igazságügy« 1950. évi február havi száma. — <i>Dr. Major Ákos</i>	352
Az »Új igazságügy« 1950. évi március és április havi számai. — <i>M. A.</i>	431
Az »Új igazságügy« 1950. évi 5. száma	545
Az »Új igazságügy« 1950. évi 6. száma	617
A »Jogász Gondolatok« 1949. évi számaiból. — <i>Dr. K. M.</i>	49

Törvények és rendeletek

1949. december 16-tól december 31-ig	54
1950. január 1-től január 31-ig	134
február 1-től február 28-ig	214
március 1-től március 31-ig	289
április 1-től április 30-ig	361
május 1-től június 30-ig	439
július 1-től július 31-ig	494
augusztus 1-től augusztus 31-ig	553
szeptember 1-től október 31-ig	623

Vegyes

A Jogtudományi Közlönyben megjelent tanulmányok orosznyelvű ismertetése 93, 187, 254, 332, 356, 406, 475, 529,	604
A Jogtudományi Közlönyben megjelent tanulmányok francianyelvű ismertetése 99, 190, 256, 333, 409, 476, 530,	605
Bibliográfia.....	129, 210, 286, 358, 435, 492, 551

Személyi közlemények

Dr. Kerekes Sándor	54
--------------------------	----

Mellékletek

Egyszámlarend—inkasszórendszer jogi vonatkozásai — <i>Dr. Soós László, Dr. Sövényházy Gábor</i> (1—2. sz.)
A Jogtudományi Közlöny 1949. évi tartalommutatója (3—4. sz.)
Közületi vállalatok fegyelmi szabályzata: a 34/1950. M. T. sz. rendelet és magyarázata. — <i>Dr. Weltnér Andor</i> (11—14. sz.)
E. L. Zeidin és B. Sz. Manykovszkij tanulmányai (15—16. sz.)
A Legfelsőbb Bíróság Elvi Tanácsának határozatai (négyes szám) (19—21. sz.)

Nevekszerinti mutató a Jogtudományi Közlöny 1950-es évfolyamához

A számok az évfolyam ama lapját jelölik, melyen az illető szerző cikke található

Dr. Aczél György 19 Dr. Alapy Gyula 451 Dr. Arbanász Zoltán 540 Dr. Bacsó Jenő 601 Dr. Bakoss István 252 Dr. Baróth Ernő 421 Dr. Beck Salamon 531, 608 Dr. Benedek Jenő 73 Bogár András 445, 569 Dr. Bólya Lajos 250 Dr. Böszörményi Nagy Emil 175 Budapesti Tudományegyetem büntetőjogi szemináriumá- nak dolgozói 365 Dr. Cziglányi Aladár 165, 401 Dr. Csánádi György 22, 611 Dr. Csánk Béla 354, 546 Dr. Dani Dezső 48 Dr. Dezső Gyula 178 Dr. Eörsi Gyula 160 Dr. Farkas József 463, 594 Fehér Lászlóné 159 Gyenyiszov A. I. 558 Goljakov I. T. 144, 502 Dr. Gödöny József 79 Dr. György Ernő 470, 575 Dr. Halász Pál 606 Dr. Haraszi György 310 Dr. Herczeg István 182, 385 Dr. Huszár István 382 Joffe O. Sz. 225 Dr. Katona Zoltán 448 Dr. Kádár Miklós 21, 258, 336, 531 Dr. Kálmán György 477, 607 Dr. Kovács István 455, 519 Dr. Krémer Miklós 13, 49 Dr. Lengyel Zoltán 347 Dr. Major Ákos 51, 205, 352, 431 Manykovszkij B. Sz. 15—16. szám melléklete Dr. Martos Pál 599 Dr. Mártonffy Károly 105 Dr. Mecser József 119	Dr. Menyhárd Alfréd 194 Dr. Mihály Zoltán Mária 204 Dr. Muszkat Marian 232 Dr. Nagy Lajos 397, 532 Dr. Nagy László, 243, 322, 415, 497, 512 Dr. Névai László 87, 217, 423 Nyíregyházi megyei- és járásbírószék munkaközössége 180 Dr. Pap Tibor 46, 322, 497, 415 Dr. Pataky Ernő 247 Pálfi Ernő 316 Dr. Párniczky Mihály 327 Pesthy János 158 Dr. Quirin Lajos 182 Dr. Rákos Ferenc 137 Réti János 21 Dr. Révai Tibor 238, 587 Schmidt Péter 412, 575 Dr. Skorka György 479 Dr. Soós László 1—2. szám melléklete Dr. Sövényházy Gábor 1—2. szám melléklete Dr. Szabó Imre 108, 372 Dr. Szélyes Sándor 182, 385 Dr. Sziglió Viktor 88, 522 Szerdlov G. M. 301 Takács Imre 478 Dr. Takács József 6 Dr. Tardy Lajos 414 Dr. Timár István 150, 378 Dr. Timár István Endre 182 Dr. Turi István 84 Dr. Turnowsky Sándor 108, 109 Dr. Törő Károly 154 Dr. Ujlaki László 385 Dr. Vadas György 110, 258, 548, 589 Dr. Varjasi Béla 182, 385 Dr. Vas Tibor 3 Dr. Virág Miklós 57 Dr. Weltner Andor 62, 207, 412, 541; 11—14. szám melléklete Zeidin E. L. 15—16. szám melléklete Dr. Zöldy Miklós 44

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

Tudományos folyóirat mellékletekkel

Szerkesztőség:

Budapest, V.,
Szabadsajtó-út 5
Telefon: 189-755

Kiadóhivatal:

Budapest, V.,
Szalay-utca 4
Telefon: 122-299
312-545

Csekk számla száma:
936.515

Szerkesztőbizottság: Elnök: *dr. Szladits Károly.*

A bizottság tagjai: *dr. Bacsó Ferenc, dr. Beck Salamon, dr. Beér János, dr. Domokos József, dr. Feri Sándor, dr. Hajdu Gyula, dr. Kádár Miklós, dr. Marton Géza, ifj. dr. Nagy Dezső, dr. Nagy Miklós, dr. Ries István, dr. Schultheisz Emil, dr. Szabó Imre, dr. Szász István, dr. Tóth László, dr. Túry Sándor Kornél, dr. Világhy Miklós, dr. Weltner Andor, dr. Zalán Kornél*

Felelős szerkesztő: *Dr. Kádár Miklós*

ELŐFIZETÉSI DIJ:

A Jogászszövetség tagjainak 1 évre Ft 96.—
Vállalatoknak,
intézményeknek
1 évre . . . . . Ft 240.—

Példányonkénti
eladási ára . . Ft 15.—

Megjelenik kéthetenként

TARTALOM: *Dr. Ries István:* Joszif Visszarionovics Sztálin. — *Dr. Vas Tibor:* A burzsoá jogfogalom meghatározásának marxista bírálata. — *Dr. Takács József:* Alkotmányunk hatása a családjogra. — *Dr. Krémer Miklós:* A munkafegyvelemről. — *Dr. Aczél György:* Az egyeztető bizottságok szerződés módosításai és a gazdasági vezetők egyéni felelőssége. — *K. M.:* Vladimir Iljics Lenin. — *Szemle: Réti János:* Az öt éves terv jelentősége. — *Dr. Csanádi György:* Megalakult az Állam- és Jogtudományi Intézet. — Az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának gyakorlatából. — Az Igazságügyminisztérium Jogügyi Hivatalának közérdekű kifogásai és a Legfelsőbb Bíróság Külön Tanácsának határozatai. — Az Egyeztető Bizottságok gyakorlatából. — *Dr. Zöldy Miklós:* Harc a formalizmus ellen. — *Jogirodalom: B. Gy.:* A Szovjet Diplomáciai Enciklopédia. — *P. T.:* A »Szovjet állam és jog« (»Szovjetszkoje goszudarsztvo i právo«) 1949. évi augusztus havi száma. — *D. D.:* A »Jogász« (»Právník«) 1949. évi novemberi száma. — *Dr. K. M.:* A »Jogászai gondolatok« (»Rabocseja Müflj«) 1949. évi számaiból. — *M. A.:* Az »Új igazságügy« (»Neue Justiz«) 1949. évi utolsó negyedében megjelent számai. — A Magyar Jogász Szövetség hivatalos közleményei. — *Törvények. — Rendeletek.*

Joszif Visszarionovics Sztálin*

Ma a világ minden dolgozójának, a világ minden szabadságszerető emberének nagy ünnepe van. A dolgozók nagy tanítója, vezére, az első szocialista állam felépítője, a nagy és bölcs Sztálin ünnepli 70. születésnapját.

Száz és százmillió ember szíve dobban össze abban a kívánságban, hogy még hosszú évekig vezesse Sztálin elvtárs az emberiséget, segítse az elnyomott népeket a felszabadulás útján, mutassa nekik a szocializmus felé vezető utat, támogassa őket a szabadságért folytatott harcaikban. Gerő elvtárs az Operában tartott nagyszabású ünnepi beszédében felvetette a kérdést: »Miért válhatott és miért vált ez a nap a dolgozó és harcoló népmilliók ünnepévé, az egész haladó emberiség ünnepévé? Miért lett Sztálin születésnapja az egész világon a béke, a demokrácia, a

szocializmus erőinek egyetemes seregszemléjévé? Miért zárhatta és zárta szívébe minden ország haladó és békeszerető embere a Szovjetország, a szovjet nép nagy fiát?«

A választ megadja Sztálin elvtárs egész élete és munkája.

Már gyermekkorában belekapcsolódott az elnyomott osztályok felszabadítása iránti harcba és életében egyetlen percre sem lankadt el, sőt harcának erejét és intenzitását állandóan fokozta. Már 1905. óta ott állott nagy mestere, Lenin mellett. Lenin halálával átveszi annak örökét, hogy Lenin tanításainak az életbe való átvitelével a kizsákmányolás megszüntetését és a szocializmus felépítését elvégezze.

»Ami engem illet, — mondotta Sztálin — én csak Lenin tanítványa vagyok és céloom az, hogy méltó tanítványa legyek. A feladat, amelynek életemet szentelem, a munkásosztály felemelése. Ha a munkásosztály emelésére és a

* A Magyar Jogász Szövetség ünnepi ülésén hangzott el.

Mellékelve: Egyszámlarend, Inkasszórendszer jogi vonatkozásai

munkáscsztály szocialista államának erősítésére fordított munkám minden egyes lépése nem arra irányulna, hogy a munkáscsztály helyzete erősödjék és javuljon, akkor életemet céltalannak tekinteném.»

Az a nagy ember, aki ilyen szerényen gondolkodott saját magáról, tovább fejlesztette *Marx*, *Engels* és *Lenin* műveit és beteljesítette azokat. *Lenin* azt írta *Marxról*, hogy felderítette a proletariátus világtörténelmi szerepét és *Sztálin* azt írta *Leninről*, hogy továbbfejlesztette a marxizmust a proletárdiktatúra elméletének és taktikájának feldolgozásával. *Sztálin* megtanította és megszervezte az uralkodó osztállyá vált proletariátust történelmi szerepének megvalósítására, a szocializmus felépítésére; megszervezte és megtanította a világ proletariátusának élcsapatát — a kommunista kádereket — a szocializmusért folytatott eredményes harcra.

Sztálin elvtárs ott állt *Lenin* mellett, mint a Bolsevik Párt megalkotója, ott küzdött az 1905-ös, majd a dicsőséges 1917-es forradalom idején. Ott küzdött *Lenin* legjobb harcostársaként a fiatal proletárforradalom égő frontján. Szervezte és győzelemre vezette a forradalmi hadsereget úgy, amint szervezte és erősítette, tette hatalmassá és legyőzhetetlenné a proletariátus államát, a nagy szocialista Szovjetuniót, tette nagyvá és legyőzhetetlenné *Lenin* pártját, a Bolsevik Pártot.

Évtizedeken keresztül a *Lenin* és *Sztálin* építette szocialista állam volt lelkesítője a világ elnyomott proletariátusának. A világ imperialistái azért támadtak olyan nagy dühvel a szovjet államra, azért rágalmazták és terjesztették róla a legképtelenebb hazugságokat, mert tudták azt, hogy a szocialista Szovjetunióknak a léte példaként hat az elnyomott proletariátusra, amely minden erejét meg fogja feszíteni, hogy megvalósítsa a nagy Szovjetunió példáját.

Sztálin elvtárs azonban nemcsak nagy államépítő, hanem az emberiség egyik legnagyobb tudósa is. *Marx*, *Engels* és *Lenin* mellett *Sztálin* az emberiség egyik legnagyobb géniusza: a tudományos marxizmus továbbfejlesztése, a leninizmus kidolgozása nagy munkájának leghivatottabb mestere. A párt szerepéről szóló lenini tanítás sarkalatos pilléreit találjuk meg *Sztálin* elvtárs írásaiban. A dialektikus módszer kidolgozásában és alkalmazásában *Sztálin* elvtárs írásai döntő szerepet játszottak. Azt mondhatnánk, minden kérdéssel (tartozzék az a tudomány, az irodalom, a művészet bármelyik területéhez), amely a szocializmus és kommunizmus építésével kapcsolatban van, foglalkozott és tömören, de kristálytisztán fejtette ki azt, hogy a tömegeknek érthetővé tegye.

»A haladó tudomány« — mondotta *Sztálin* elvtárs — »nem bátyázza el magát, nem tartja távol magát a néptől, hanem kész őt szolgálni, átadni neki a tudomány minden vívmányát, nem kényszerből, hanem szabad akaratból szívesen szolgálja a népet.«

Felsorolhatatlan nagy azoknak a kérdéseknek a száma, amelyekkel *Sztálin* elvtárs foglalkozott, és pedig mindig úgy, hogy összekötötte azokat az

élettel és nemcsak a kérdések elméleti részére tanította meg a dolgozókat, hanem arra is, hogyan kell azokat a gyakorlati életben megvalósítani.

Lenin halála után *Sztálin* öröködött *Lenin* örökének megvédésén, ami egyet jelentett a forradalom vívmányainak megvédésével. Munkái: »A leninizmus kérdéseiről« és »A leninizmus alapjairól« rendszerbe foglalták *Lenin* egész munkásságának gyümölcseit, tanításait és ezzel olyan fegyvert adtak a bolsevik párt, az egész munkásság kezébe, amelyekkel nem bírkózhattak meg a leninizmust támadó ellenséges csoportok, frakciók, a népellenes ellenforradalmárok.

Sztálin elvtárs tanított meg bennünket *Lenin* tanításai alapján a forradalmi éberségre. Hívta fel a világ dolgozóinak figyelmét arra, hogy az imperialisták minden eszközt jónak találnak, hogy a munkásságot megfosszák forradalmi harcuk eredményeitől és szolgáltatta fel a dolgozókat, hogy kérlelhetetlenül távolítsák el soraikból az árulókat, aminthogy a nagy bolsevik párt is leplezte és eltávolította az áruló *Trockij*t és társait, a jobboldali és baloldali opportunistákat, a *Tomszkikat*, *Kyrovokat* és *Bucharinokat*. Az ő tanításainak köszönhetjük mi is, hogy a mi nagy pártunk, a Magyar Dolgozók Pártja — amelynek eszményképe a nagy bolsevik párt — és *Sztálin* legkiválóbb, leghűségesebb magyar tanítványa, a mi szeretett *Rákosi Mátyás* elvtársunk le tudta leplezni az imperialisták magyar kémeit, *Nagy Ferenc*től, *Mindszentyn* át a *Rajk*-bandáig és megvédte a magyar proletariátus államát és hatalmát.

Sztálin zsenije építette fel a Magyarországot is felszabadító vöröshadsereget, amely az ő vezetése alatt vitte véghez a nagy Honvéd Haború páratlan történelmi hőstetteit. Az ő vezetése alatt vívta meg a szovjet nép harcát a legaljasabb és legálnokabb ellenséggel, a hitleri fasizmussal szemben. *Sztálin* vezette Szovjetország fegyveres erejének hadműveleteit, a hátszágban folyó gazdaszervezési munkát, ő fejlesztette ki a marxizmus-leninizmus alapján a szovjet haditudományt, amely megsemmisítő győzelmet aratott a burzsoá haditudomány felett.

A második világhaború után ő vezette azt a hatalmas építőmunkát, amelynek eredménye volt a Szovjetunió hihetetlenül gyorsütemű felépítése. Az ő útmutatása alapján valósította meg a szovjet nép rövidebb idő alatt az ötéves terveit és *Sztálin* támogatta a népi demokráciákat is újjáépítési munkájukban. Ő szabadította ki a népi demokráciákat az imperialisták karmai közül. *Sztálin* tette lehetővé, hogy nem estünk bele a *Marshall*-terv bűvöletébe s mint szabad ország önállóan és függetlenül végezhetjük el az újjáépítés munkáját és ma nem bukducsolunk a válság mocsarában, mint a marshallizált országok.

Nekünk magyaroknak külön okunk is van, hogy forró szeretettel ünnepeljük a nagy *Sztálin*-nak születésnapját. Bennünket nemcsak a fasiszta barbárok elnyomása alól szabadított fel, hanem egyszersmind megszabadított bennünket a belső reakciótól is, összetörve a nagybirtok és a nagytoke államát s mi az ő tanításai alapján fogtunk hozzá a szocialista Magyarország felépítéséhez.

Az, amit a magyar munkásság az ország újjáépítése terén végzett, nem csoda, hanem egyenes következménye annak a baráti támogatásnak, amelyet a világháború után a Szovjetunió és a nagy *Sztálin* nyújtott nekünk.

Nincs ma nagyobb kérdés, mint a világbéke kérdése. A népek százmillióinak szívében él a bizonyosság, hogy a nagy *Sztálin* zseniális vezetésével a békefront győzelmet fog aratni és sikerül megmenteni az emberiséget a borzalmak borzalmától, pusztító véres orkántól. Ebben a kérdésben azonban nemcsak a hitre építünk, hanem a Szovjetunió növekvő erejére, amely körül csoportosulnak a világ békeszerető népei, minden ország kommunistáinak harcos éberségére, a ma már 800 millió embert számláló békefrontra és a szovjet hadsereg legyőzhetetlen erejére. A világ népei békét akarnak, csak egy maroknyi imperialista az, amely a népek békés építőmunkáját akadályozza. A béke tábora azonban napról-napra növekszik, ott állnak a nagy Szovjetunió mellett a népi demokratikus államok, a 460 milliós Kína, a demokratikus német köztársaság és az elnyomott gyarmati és félgymati népek egész sora, amelyek a nagy Szovjetunióra és *Sztálin* elvtársra függesztik szemüket, tőle várják fölzsabadításukat és a béke megóvását.

Most végül, de nem utoljára szeretnék pár szót szólni *Sztálin* egyik legnagyobb művéről: a *Sztálini Alkotmányról*. Azért külön, mert a mi négyéves küzdelmeink eredményét is a mi Alkotmányunk tetőzte be. Az Alkotmány, amely leszögezi eddigi eredményeinket és további harcainkra útmutatást és a proletárdiktatúra funkciójának meghatározásával fegyvert is ad. Ez az alkotmány annak az alkotmánynak az alapulvételével készült, amelyet *Sztálin* elvtárs a szo-

cialista Szovjetunióknak készített s amelyről — amikor a szovjet nép azt magáévá tette — a következőket mondotta: »Jóleső és örvendetes az a tudat, hogy a vér, amelyet a mieink bőven ontottak, nem hiába ömlött, hogy meghozta a maga gyümölcseit. Ez a tudat lelkiileg felfegyverzi munkásosztályunkat, parasztságunkat s dolgozó értelmiségünket. Ez a tudat előre visz bennünket és a jogos büszkeség érzésével tölt el. Megerősíti a saját erőnkbe vetett hitünket és új harcra mozgósít a kommunizmus további győzelmeinek kivívásához.«

A mi Alkotmányunk is új harcokra vezet bennünket a szocialista Magyarország felépítéséért, világító fátyla abban a sötétségben, amelyet a reakciós korszak borított a magyar jogászságra. Az Alkotmányunkat vezető gondolatok biztosan mutatják a magyar jogászságnak is a felemelkedéshez vezető utat. Amint a *Sztálini* Alkotmány a nagy szovjet népek és a világ összes dolgozóinak, a mi Alkotmányunk is a magyar népnek erkölcsi tényező és támasz az imperialista reakció elleni, a szocializmus és a demokrácia győzelméért folyó harcban. Hála és köszönet ezért a nagy *Sztálinnak*, hála és köszönet ezért a mi Alkotmányunk megalkotójának, szeretett vezérünknek, *Rákosi Mátyásnak* és nagy Pártunknak, a Magyar Dolgozók Pártjának, amelyek vezetésével következetesen harcoltunk és harcolunk az Alkotmányban lefektetett elvek megvalósításáért.

Ime: ezek az indokai annak, hogy *Sztálin* elvtárs születése napján egy vágyban, egy gondolatban dobban össze a világ százmillióinak szíve.

Sokáig éljen erőben, egészséggben a mi drága és szeretett *Sztálin* elvtársunk!

Dr. Ries István

A burzsoá jogfogalom meghatározásának marxista bírálata

Ha áttekintjük a burzsoá jogelméleteket és választ akarunk kapni arra, hogyan határozzák meg a jogot, az elméletek nagy változtatásával találkozhatunk. Más és más nézőszögből indulnak ki, más és más elemeket vesznek fel a jog fogalmának a meghatározására és, hogy elhatárolják a többi társadalmi szabálytól, konvenciótól, erkölcstől, önkényparancstól.

Mi az oka annak, hogy ebben az alapvető kérdésben ennyire eltértek egymástól? Ennek okát abban kell keresnünk, hogy a burzsoá jogelméletek tulajdonképpen nem akarnak rámutatni a jog igazi lényegére, nem tárhatják fel a jog valódi mivoltát és ezért kénytelenek a legváltozatosabb módon kitérni a kérdés megválaszolása elől. A különböző meghatározások inkább azt a célt szolgálják, hogy elködösítsék a jog lényegének megismerését, homályossá tegyék tisztánlátását. A burzsoá jogelméletek igen nagy változatosságot mutatnak, de lényegében az idealista filozófia jogelméleti megjelenései még akkor is,

ha látszatra pozitivisták vagy kritikai irányt is képviselnek. A pozitivisták irányok ugyanis a vulgármaterializmusnak, a kritikai irányok pedig az empiriokriticizmusnak megfelelő harmadik utas filozófiát követnek, tehát valójában az idealizmus valamilyen megjelenési formái. A burzsoá jogelméletek felismerték azt a nagy fontosságot, amit a jog az osztálytársadalom számára jelent, jól látják azt, hogy a jognak mi a társadalmi szerepe és éppen ezért tartják fontosnak, hogy ezt elhomályosítsák.

A jog mint társadalmi szabály történeti kategória, amely mindenkor a gazdasági élet eszmei felülépítménye. Megállapíthatjuk azonban, hogy nemcsak a jog, hanem a jogfilozófia is történeti kategória, tehát nemcsak maga a jog, hanem a jogról való elmélet is változik és visszatükrözi az adott gazdasági és társadalmi helyzetet. A jog és jogelmélet csak adott gazdasági és társadalmi viszonyok között bírálható és érthető meg. Az egyes jogfogalom-meghatározások is, mint a

jogelmélet egyik központi kérdése, változnak, rendszerint kielégítik ama kor uralkodó osztályának érdekeit, amelyben keletkeztek. A jogfogalmi meghatározások is visszatükrözik a gazdasági és társadalmi viszonyokat.

A burzsoá jogelmélet főfeladatának tekinti, hogy elkendőzze a jog osztályjellegét és igyekezzen a jogot úgy feltüntetni, mintha az osztályok felett állna, mintha az egész társadalom érdekét szolgálta. Látjuk tehát, hogy a burzsoá jogelméletek és a jog valódi struktúrája között ellentét áll fenn. Ez az ellentét magyarázza meg tulajdonképpen azt a zűrzavart, amellyel a jogfogalom meghatározásánál találkozunk.

Nem lehet céлом e rövid tanulmány keretében valamennyi jogfogalmi meghatározást áttekinteni. Csak a leglényegesebbeket emelem ki és ezek bírálataival kívánom a mondottakat igazolni. Egyesek kizárólag normatív alapon, mások kizárólag pozitív alapon határozzák meg a jogot. Találunk olyan meghatározásokat is, amelyek e két elemet együtt veszik fel, egyesek a hatalomban, a kényszerben, a célban, mások az erkölcsben, istenben, a belátásban keresik a jog meghatározásának lényegét. Vannak, akik formális, materiális, objektív, szubjektív alapon akarják a jogot meghatározni. A burzsoá jogelméletek sokszor még a formális logika szempontjából is téves meghatározást adnak, mert sokszor az *obscurum per obscurius*, máskor a *proton pseudos*, majd pedig a *filius ante patrem* hibájába esnek. Egyes elméletek a jogfogalom meghatározásával kezdik és ezzel tulajdonképpen az egész jogelméletet *procrustos* ágyba borítják, mások ugyan a jogelméleti kutatás révén adnak jogfogalom meghatározást, de jogelméleti kutatásuk olyan ideológiai alapon áll, amely csak téves eredményhez vezethet.

Az ókorban és középkorban tulajdonképpen jogfilozófiáról még nem beszélhetünk, mert a jogfilozófiai tételeket az általános filozófusoknál találjuk meg először, ezeknél találunk jogelméleti kijelentéseket. Ezek közül csupán Aquinói Szent Tamást emelem ki, aki mint középkori skolasztikus filozófus, természetjogi felfogást vall és a jogot isten létére vezeti vissza, amelyen még isten sem változtathat. Szerinte a jog természet-törvény tükröződése az eszes-lényben. Aquinói Szent Tamás a hűbéri társadalom legjelentősebb filozófusa, aki a maga filozófiájában a hűbéri gazdasági és társadalmi rend fenntartásáért szállt síkra. A megváltoztathatatlan és örökérvényűség, amelyet Aquinói Szent Tamás a természetjognak, mint a tételesjog forrásának is tulajdonított, a feudális társadalmi rend szolgálatában áll.

A legszélsőségesebb természetjogi felfogások általában a jogot egy apriori gondolkodási formának tekintik és ezzel akarják éppen a jog osztályonfelüliségét, helyességét és megváltoztathatatlanágát kidomborítani. Ezzel akarják a jog lényegét a kizsákmányolt tömegek előtt leplezni. A feudális társadalmi rendben isten és az egyház fontos szerepet játszik; a hűbéri társadalmi rend fenntartása érdekében természetes, hogy ebben

a korban a jog forrásaként is istent kellett megjelölni, hogy a jogot a kizsákmányoltak előtt is olyanként lehessen feltüntetni, mintha a jog nemcsak az uralkodó osztály, hanem az egész társadalom érdekét szolgáltassa.

A klasszikus természetjogászok közül Grotiust emelem ki, ő tulajdonképpen jogfilozófus, már a kapitalizmus keletkező korszakában él és ezért természetjogi felfogást vall ugyan, de a jog forrásaként már nem istent, hanem az erkölcsöt, az igazságosságot és az ésszt jelöli meg. A jog az, ami igazságos, vagy ami nem igazságtalan vagy végül a törvény olyan szabály, amely a helyesre kötelez. A természetjog a helyes ész diktátuma. »A hűbéri társadalom bomlása korszakában és a kapitalista társadalom kialakulása kezdetén fontos volt a jogot még mint természetjogot feltüntetni, amely előkészíthette a burzsoázia osztályának uralomrajutását még a hűbéri uralkodó osztállyal szemben is.« Ezért hivatkozott Grotius a helyes ész követelményére. Grotius eme meghatározása egyébként bizonyos fokig visszahatás azokra a monarchomachista elméletekre, amelyek az uralkodóval szembeni ellenállást is megengedték. Az igazságosság, az erkölcs és a helyes ész, amelyeket Grotius a jog fogalma jegyeiként beállított, alkalmasak arra, hogy a jog osztályjellegét elködösítsék. Grotius meghatározásában egyébként inkább tartalmi és objektív elemeket vesz fel.

Mint észjogi felfogást említhetjük meg Kantét. A jog azoknak a feltételeknek az összessége vagy gyűjtőfogalma, amelyek mellett egyik ember önkénye a másikéval a szabadság általános törvénye szerint összefér.

Kant elmélete visszahatás a francia forradalomra. A francia forradalmat követő konzervatívizmusnak és reakciónak ideológiai megalapozását jelenti az a kanti meghatározás, amely az ész követelményének tekinti a törvény és szabadság összefoglalását. Amint azonban Kant ismeretelmélete kétségtelenül haladást jelent a korábbi metafizikai elméletekkel szemben, eme meghatározása is bizonyos fokig már nem tisztán metafizikai, hanem dialektikus, a törvény és a szabadság ellentétes fogalmát foglalja egységbe, de megmarad idealisztikusnak. Kant meghatározása inkább formalisztikus. Kant ismeretelméletébe szubjektív, idealista álláspontot foglal el a XVIII. sz. materializmusára való visszahatásként és jogelméletében talán még metafizikusabb, mint ismeretelméletében. E meghatározása individualisztikus is, amely a gazdasági liberalizmus jogi megjelenésének tekinthető, tehát a kezdődő kapitalizmus szabadversenyét tükrözi vissza.

A szerződési elméletek közül Rousseau felfogását emelhetjük ki, aki szerint a törvény nem egyéb, mint közérvényű akarat és a polgári társulás feltétele. Ez a felfogása Rousseau-nak a burzsoázia uralomrajutását akarta ideológiailag előkészíteni és az eként létrejött szerződés megváltoztathatatlanágával az uralomra jutott burzsoázia hatalmát örök időkre biztosítani akarta. A közérvényű akarat felvétele egyébként egy olyan fogalomnak a feltevése, amely egyáltalán

nem tisztázott és ez a meghatározás az *obscurum per obscurius* hibájában is szenved.

A modern elméletek közül, amelyek az akaratból akarják a jogot meghatározni, Stammler elméletét emelhetjük ki. Stammler szerint »a jog sérthetetlen, önuralkodó, egybekötő akarat«. Stammler elméletét az újkanti iskolához sorolhatjuk, amely lényegében a marburgi iskolát ülteti át a jogelméletbe. Az akarat fogalma még kevésbé tisztázott, mint a jog fogalma és így a meghatározás formállogikai szempontból az *obscurum per obscurius* hibájában szenved. Stammler elméletének az a lényege, hogy bizonyos apriori fogalmak a jogelméletben is általános érvennyel bírnak. Ez idealisztikus jelleget ad elméletének. A burzsoázia uralmi helyzetének erősítésére a XIX. sz. második felében relatív idealisztikus elméletet dolgozott ki, visszatért Kant tanításához, hogy ezáltal kovácsoljon magának ideológiai fegyvert a proletariátus ellen. Ide sorolhatjuk Stammler elméletét is, amely az apriori formafogalmak változhatatlanságát és előfeltétel-jellegét tanítja, így ideológiai alapon helyezkedik szembe a dialektikus és történelmi materialista változást tanító elmélettel. Ez az elmélet is olyan ideológiai fegyver, amellyel a burzsoázia a maga hatalmát a proletariátussal szemben állandósítani igyekezett.

Hasonló felfogást vall Binder is, aki szerint a jog eszméje gondolkodásunk apriori formája. Rá vonatkozólag is elmondhatjuk mindazt, amit Stammlerrel szemben kifejtettünk.

A célelméletek közül Jehring tanítását emeljük ki, aki szerint »A társadalom legtágabb értelemben vett életfeltételeinek biztosítása a jog«. Ez az elmélet is kifejezetten úgy tünteti fel a jogot, hogy a társadalom legáltalánosabb életfeltételeit biztosítja, tehát éppen a jog osztályjellegét ködösíti el.

Az erkölcsi helyeslési elméletek a jogot az erkölcsre kívánják visszavezetni és így akarják igazolni azt, hogy a jog az osztályok feletti, általános érvényű kategória és ezzel akarják a jog osztályjellegét elködösíteni. Természetesen, az erkölcsöt ezek az elméletek metafizikai értelemben fogják fel, annak apriori és örökérvényű elveit hirdetik. Ezek között az elméletek között megemlíthetjük Jelinek felfogását, aki szerint »a jog erkölcsi minimum«. Ez a felfogás is a burzsoázia szellemét tükrözi vissza és a dialektikus materializmussal szemben éppen külön süllyt akar adni a tőkés társadalom megváltozhatatlanságának azáltal, hogy a jog rendszerét is erkölcsileg támasztja alá.

Az erkölcsi helyeslési elméletekhez közeli rokonságban állnak az elismerési elméletek, amelyek közül Birling tanítását emeljük ki, aki szerint »a jogszabály az, amit az emberek, akik egymással bármily közösségben élnek, együttélésük normája és szabálya gyanánt kölcsönösen elismernek«. Ez alatt Birling azt érti, hogy az alattvalók akarva, nem akarva, tudatosan vagy öntudatlanul alkalmazkodnak a jogszabályokhoz vagyis követik azokat. Birling elmélete elhallgatja, hogy a jog az uralkodó osztály fegyvere

saját osztálya érdekének szolgálatában és alkalmas arra, hogy a jognak ezt a lényegét elködösítse, amikor az általános elismerésben látja a jog lényegét, de elmélete már nem tekinthető tiszta elismerési elméletnek, mert meghatározásában rámutat a követés jelentőségére is. Elméletében tehát tartalmi és szubjektív elemeket vesz fel a jog meghatározására, de mindkettőnek általános jellegét akarja kidomborítani, hogy így a jog osztályjellegét eltüntesse. Az elismerési elmélet átvezet a követési elmélethez, amelyhez viszont a hatalmi elméletek kapcsolódnak.

Somló Bódog meghatározásában tartalmi elemeket vesz fel, amelyek részben a követési, részben a hatalmi elmélet bélyegét viselik magukon. Somló szerint »a jog valamely szokásosan követett, átfogó és állandó, legfőbb hatalm normáit jelöli«. Ez első látszatra hatalmi elmélet, de mint-hogy szerinte a hatalom lényege a szokásos követés, ez sorolja őt a követési elméletek hűdítői közé. Somló Bódog eleinte pozitivistá volt, midőn azonban a gazdasági rend az imperializmus korában a halódó korszak felé közelített, visszatért az újkanti jogfilozófiához. Apriori, változhatatlan formafogalmakat vett fel, hogy így magyarázza a jognak és a társadalomnak változhatatlanságát. A szokásosan követett legfőbb hatalm is tulajdonképpen annak az elködösítése, hogy a jog osztályhatalmunk a fegyvere. A szokásosan követett legfőbb hatalom ugyanis arra enged következtetni, hogy itt osztályok feletti hatalmmal állunk szemben; különösen ezt támasztja alá az, hogy a legfőbb hatalom elismeréseként a szokásosan követést veszi fel. Ezzel is el akarja tüntetni azt a körülményt, hogy a jogot az uralkodó osztály kényszerrel is érvényre juttatja saját érdekében.

Kifejezetten hatalmi elméletnek lehet tekinteni Austin meghatározását, aki szerint »a jog az az általános parancs, amelyet a szuverén intéz alattvalóihoz. Szuverén pedig az a meghatározott feljebbvaló, aki nem szokott engedelmeskedni egy ilyen feljebbvalónak, de akinek egy adott társadalom zöme engedelmeskedik«. Meghatározása formális és bizonyos fokig *idem per idem*, mert a szuverén már jogi fogalom. A XIX. sz. első felében Angliában a napoleoni háborút követő reakciós irányzatot tükrözte vissza ez a felfogás.

Austin elmélete átvezet bennünket azokhoz az elméletekhez, amelyek bizonyos szervek eljárásával jellemzik a jog lényegét. Schein szerint »a jog az állami cselekvés szabályainak összessége, mindazoknak a szabályoknak a gyűjteménye, amelyek szerint az állam magatartását berendezi«. Ez formális és szubjektív meghatározás és bizonyos fokig a lényegre mutatna rá akkor, ha Schein az államot az uralkodó osztály hatalmi szervezetének fogná fel. Minthogy azonban az államot osztályfelettiné tekintti, e meghatározása is a burzsoá ideológiát szolgálja.

Ide sorolhatjuk Grey felfogását is, amely szerint »a jog ama szabályokból áll, amelyeket a bíróságok, azaz valamely szerv, emberi testület, az igazságszolgáltatás szervei a jogigények és kötelesek meghatározása céljából lefektetnek«. E meghatározás formális és szubjektív és az *idem*

per idem hibájában szenved. A jogot a bíróságban határozza meg, amely pedig jogi szervezet.

Közel áll ehhez a felfogáshoz Holmes, aki szerint »a jog semmi egyéb, mint arravonatkozó jóslatok, hogy a bíróságok tényleg mit fognak tenni«. Vele szemben ugyanezek a kifogások hozhatók fel. Mindkettőnél rá kell még mutatni arra, amiről mindkettő hallgatnak, hogy a bíróság is osztálybíró.

A jogfogalom-meghatározások között egyesek a kényszerben látják a jog lényeges ismertetőjelét. A kényszerelméletek különböznek egymástól abban, hogy fizikai vagy lelki kényszerben látják-e a jog meghatározó jegyét vagy a kényszer elrendelését vagy annak alkalmazását tartják-e fontosnak.

Moór Gyula szerint »a jog olyan valósággal érvényesülő társadalmi szabályok összessége, amelyeknek érvényesülését végső sorban fizikai kényszer alkalmazásával is biztosítja a legerősebb társadalmi hatalom«. E felfogás részben hatalmi elmélet és ebben Somló Bódoghoz kapcsolódik, tehát az ott elmondott ellenvetések e meghatározásra is vonatkoznak. Moór Gyula megkülönbözteti a jog érték és valóság elemét, amelyben az újkanti filozófiát követi és ezzel tulajdonképpen a kritikai filozófiai irányokhoz csatlakozik, amely az imperializmus korának burzsoá ideológiája, a burzsoá osztály hatalmának eszmei alátámasztása. Ez a bíráló különösen helytálló, ha Moórnak a jog helyességéről szóló tanítását is figyelembe vesszük, amely szerint a keresztyén etikát tekinti a jog helyesség-mértékéül. A legerősebb társadalmi hatalomra és a keresztyén etikára való alapozás éppen a jog osztályjellegét ködösíti el.

Kelsen is kényszeren alapuló normának tekinti a jogot, ennek ellenére elméletét mégsem jellemzi ezzel a meghatározással. Elmélete a tiszta jogtan, az újkanti filozófiának következetes átültetése a jogba. Szerinte a jog egy hipotetikus ítélet, amely szerint, ha A bekövetkezik, akkor legyen B, tehát a jogban is apriori formafogalmakat ismer el, amelyek előfeltételei a jogi tar-

talomnak. Tiszta jogtanában mind a metajurisztikus, mind a szociológiai elemeket kiküszöböli, hogy ezáltal a jogot tiszta normatív rendnek foghassa fel. A jog, mint „sollen”-kategória végül üres formalitássá válik, csak azáltal, hogy a jog általános érvényét biztosíthassa. E felfogás is lényegében idealisztikus és a XX. században az adott gazdasági és társadalmi viszonyok között reakciós jellegű, amely nemcsak a dialektikus materializmus világnézetével, hanem a társadalomnak a szocializmusha való átfejlődésével is szembehelyezkedik. Felfogása tehát a burzsoá társadalom ideológiai igazolását jelenti.

Még a szabadjogi iskolát kell megemlítenem, amely tulajdonképpen az agnoszticizmusnak jogelméleti megjelenése. E felfogás szerint ugyanis a bíró alkotja a jogot, tehát tulajdonképpen a jog nem ismerhető meg. Ez az a pesszimiztikus világnézet, amely a halódó kapitalizmus korszakában jelentkezett, és amely éppen azt hirdeti, hogy a dolgokat valójában nem ismerhetjük meg és így nincs értelme a tudományos vizsgálódásnak. Ez társadalmi vonatkozásban azt jelenti, hogy tudományosan nem foglalkozunk a kapitalizmusnak szocializmusha való fejlődésével. Vagyis, jogelméleti viszonylatban le kell mondanunk arról, hogy a jogot a proletár osztály érdekében tudatosan fejlesszük és ezzel, mint fontos fegyvert vegyük igénybe a szocializmus kiépítésének útján.

E rövid áttekintés meggyőzhet bennünket arról, hogy a társadalmi valóság, a termelés módja visszatükröződik a jogfogalom-meghatározás különböző változataiban is. A dialektikus materializmus világnézete reámutat arra, hogy a jog a mindenkor gazdasági viszonyok eszmei felülépitménye, tehát történeti kategória és, hogy a jog mindenkor az uralkodó osztály fegyvere saját osztályuralma érdekében. Tehát ezek azok a fontos ismertető jelek, amelyeket a jogfogalom-meghatározások elengedhetetlenül tartalmaznak. A jog tehát a társadalmi szabályok rendszere, összessége, amelyet az uralkodó osztály alkot osztályérdeke védelmére, és amelyek végrehajtását hatalmszervezete, vagyis az állam biztosítja.

Dr. Vas Tibor

Alkotmányunk hatása a családjogra

Alkotmánytörvényünk, az 1949: XX. t.: első alaptörvényünk. Világos szövegezése megállapítja azokat az alapelveket, amelyeknek egyéb jogszabályalkotásunk és jogfejlődésünk alá van rendelve. Az abban lefektetett tételek a jogrendszer alapjai.

A jogszabályalkotásnak, a jogi irodalomnak és a joggyakorlatnak egyaránt azt a feladatot kell maga elé tűznie, hogy az Alkotmányban foglalt és sokszor csak folyamatot jelentő irányelveket kiszolgálja és ezáltal előre vigye az új társadalmi rendszer építését.

Ez alól a szempont alól a jognak egyetlen ágazata sem vonható ki.

A burzsoá jogtudomány nyilvánvalóan hajlamot érez arra, hogy a közjogi jellegű megállapításokat elszigetelje. Így lennének, akik elfogadnák azt az általános tételt, hogy »lex posterior generalis, non derogat priori specialis«, ami a gyakorlatban annyit jelentene, hogy az Alkotmánytörvény egyes alaptételeit nem tartanák alkalmazandónak és iránymutatónak a családjogra. Pedig a családjog körében végzett vizsgálódás szépszámmal vet fel olyan problémákat, amelyek tekintetében építő tevékenységet kell folytatni.

A burzsoá jogtudomány szerint alapvető kérdés a jog területének közjogra és magánjogra való szétbontása. Az erre vonatkozó elméletek lényeg-

gükben a magánjogot a magántulajdoni rendre építik. A szocialista jog ezt a felbontást nem ismeri el.¹

De még a burzsoá jogtudomány kategorizálása mellett is kétségtelen, hogy a családi jogban sok a közjogi elem. A házasság közérdekű intézményének szabályozása, a különleges védelemre szoruló kiskorúak és gondnokoltak ügyeinek intézése, ennek a feladatnak a közigazgatási szervezet útján történő ellátása, mind közjogi érdekeltségre mutatnak.

Függetlenül azonban ennek a kérdésnek részletes megvitatásától, nem lehet kétséges, hogy az Alkotmánytörvény alapvető tételeit az egész jog fejlődésében követni kell és a polgári jog sem különülhet el azoktól. Az Alkotmánytörvényt nemcsak formailag kell többi jogszabályunk fölé helyezni, hanem sokkal inkább tartalmilag.

Bírálnunk kell tehát az ezzel elvi, vagy eseti gyakorlati megnyilatkozásokat:

Az eimondottak után ezúttal az Alkotmánytörvény két tételét emeljük ki.

A 9 § (1) bekezdése a következőket mondja:

»A Magyar Népköztársaság társadalmi rendjének alapja a munka.«

Az 50 § (1) bekezdése azt szögezi le, hogy: »A Magyar Népköztársaságban a nők a férfikkal egyenlő jogokat élveznek.«

»Következtes a mi alkotmánytervezetünk demokratikus vonala, amikor leszögezi, hogy a nők a férfikkal egyenlő jogokat élveznek — mondotta Rákosi Mátyás az alkotmányról tartott országgyűlési előadói beszédében.

A vagyonjogoknak a munkával kifejezett értékelése és a férfi-női egyenjogúsítás alapelve az a két vezetőszezpont, amely számunkra is irányadó a családjog egyes intézményeinek vizsgálatánál.

Az egyenjogúsításnak természetesen olyan következményei is lesznek, amelyek a nők részére tett egyes kedvezményeket kiküszöbölnék. Ezek ugyanis az egyenjogúsítással tárgytalanná válnak vagy méltánytalanságot jelentenének.

I. Házassági köteléki jog

A házasságnak nem szükségszerű előfeltétele, de szokásos előzménye a jegyesség. Ezt az intézményt nem ismeri minden jogrendszer, így pl. a Szovjetunió joga sem.

Az eljegyzésből ugyan nem származik kereseti jog a házasság megkötésére, sőt bármely teljesítés kikötése semmis, arra az esetre, ha a jegyesek a házasságot meg nem kötnék, mégis vagyoni jogi következményeket von maga után.

Az alapos ok nélkül visszalépő vagy a visszalépésre alapos okot szolgáltató jegyesnek kártérítési kötelezettsége támad.² Ez a kártérítési kötelezettség abban áll, hogy a vétkesnek tekinthető fél köteles azt, amit neki a másik jegyes, vagy annak rokona a kötendő házasság okából ajándékozott — visszaadni, vagy, ha ennek helye nem

lehet, értékét, gazdagodása erejéig megtéríteni. A joggyakorlat ezt tágabban értelmezte és az általános magánjogra való hivatkozással a kártérítési igényt a házasság ígéretével kapcsolatos károk erejéig elismerte.¹

A jogszabályok e tekintetben nem tesznek különbséget a férfi és nő kötelezettsége között, tekintettel azonban az eddigi társadalmi szokásokra, amelyek következtében a férfi volt a »kérő« fél, rendszerint ő látogatta a menyasszonyát családi körben, az egyenjogúsítás hatásai a bírói ítéletekben érvényesülni fognak. Így pl. azok a bírói ítéletek, amelyekkel az eljegyzést szegő vőlegényt a menyasszonynál történt látogatásai során kapott ellátás költségeiben marasztalták, — a jövőben egyre kevésbé várhatók, mivel az egész társadalmi érintkezés át fog alakulni. Aligha fogják honorálni bíróságaink a »gyengébb nem« fokozott érzékenységét és elégtételt ítélni meg az eljegyzésszegésből származó »kedélyi bántalomért.«²

A felek egyenjogúságából következnek, hogy a férfi nem követelheti a nőtől munkahelyének elhagyását és munkájának beszüntetését, de éppen emiatt a menyasszony sem követelhet ilyen címen kártérítést, mint a multban.³

Ugyanilyen okokból meg fog változni az a helyzet is, hogy a házaséletben a férfié a »döntő szó«, amely a legpregnansabban a Kúria 409. sz. elvi jelentőségű határozatában nyilvánul meg. A Kúria ebben a következőket mondta ki: »A házassági együttélés és a közös lakás helyének megválasztása a férjnek, mint a család fejének jogköréhez tartozik és ez a joga csak annyiban van korlátozva, hogy gyakorlásánál feleségének tanácsait és ellenvetéseit figyelembe kell vennie.«

Ez a döntő szó a bírói gyakorlatban leggyakrabban a lakás megválasztásának jogával kapcsolatban jut elismerésre. Az ítéletekben visszatérő motívum, hogy »a lakás felett a férj, mint családfele bír rendelkezési joggal«. Elismerik azonban, hogy bár a házassági együttélés és a közös lakás helyének megválasztása a férj, mint családfele jogköréhez tartozik, egyrészt azonban feleségének méltányos ellenvetéseit figyelembe venni tartozik, másrészt a feleség csak olyan helyre köteles férjét követni, amely az életközösség zavartalan folytatására alkalmas. Nem köteles tehát a férj rokonaival együttlakni, ha emiatt a családi békesség felborul.⁴

Budapest főváros lakásbérleti szabályrendelete kimondja, hogy a házastársak közös lakásának bérlelőjéül általában a férjet kell vélelmezni.⁵

Nizsalovszky Endre csak *elvileg* ismeri el a férjnek, mint családfelenek döntő szavát és kifejti, hogy ez távol áll attól, miszerint a férj javára a gyámsághoz hasonló hatalmat vezessünk be. Megállapítja, hogy a közös háztartás kiadásainak és költségeinek, ezzel a család *életszinvonalának* meg-

¹ 157., 725. E. H.

² K. 85/1920.

³ K. 2950/1921.

⁴ K. 5.694/1904, 2.884/1914, 709/1917, 182/1921, 7.423/1928, 2.980/1932, 3.578/1933 stb.

⁵ 265/1936. Kgy. sz. 9. §.

¹ R. O. Halfina—J. D. Ljevin—M. Sz. Sztrogovics: Az általános állam- és jogelmélet alapjai. 78. l.

² 1894: XXXI. tc. 1., 23. §§.

határozására is a férj jogosult.¹ Ugyancsak a férjet illeti a döntő szó az elhalt közös gyermek eltemetetésével kapcsolatos kérdésekben. A közös háztartás vezetése körében a nő, mint a férj képviselője köt ügyleteket. Új jogi fejlődésünket tartva szem előtt, Nizsalovszky azt mondja, hogy »ha az együttélés alapjául nagyobb részben szolgál a nő jövedelme, vagy kereső foglalkozása, a döntő szó részben reá szállhat át«.

Kétségtelen, hogy a gyakorlatban a kereső vagy jobban kereső fél hatalmi túlsúlyhoz jut, de a fejlődés útja a házaselek teljes egyenjogúsága és a döntő szó fogalmának eliminálása, aminek a bírói gyakorlatban is kifejezésre kell jutnia.

Különbben is szükségtelen a házaselek egymásközötti viszonylatában, bármelyikük vezetőszerepének biztosítása. Vagy egyetértésben történik az együttélés és a közös háztartás vezetése, vagy vita támad. Az előbbi esetben nem igényli egyik fél sem a döntés jogát, a másik esetben a komolyabb nézeteltérést nem döntheti le egyik fél sem egyoldalúan. Ilyenkor az ügy a bíróság vagy a gyámhatóság elé kerül és mód van a mérlegelésre.

A »döntő szónak« tehát inkább történeti, mint gyakorlati szempontból volt reális jelentősége, amely a nő alárendelt helyzetéből következett.

Harmadik személyekkel szemben ki-ki a saját cselekményeiért felelhet, vagyona és keresete erejéig. Nem fogadható el, hogy a nőt »férje képviselőjének« tekintsük a jövőben.

A nő jogállásának említett bírói értékelése abból adódik, hogy a nőt még fikciók árán is alárendelt helyzetben kívánta tartani a kizsákmányoló társadalmi rendszer. Nem hiába mondja Bebel, hogy »a nőnek és munkásnak közös sorsa az elnyomatás«.²

A házastársi hűség elvben mindkét felet egyformán köteleznék. Ennek következtében mindkét félnek tartózkodnia kell harmadik személyekkel szemben, nemcsak a nemi kapcsolatoktól, hanem az arra következtetést engedő minden bizalmaskodó magatartástól is. Az elvi meghatározással ellentétben azonban olyan gyakorlat fejlődött ki, amely a férfi részére sokkal nagyobb engedményeket tesz. Ennek indoklására két körülményt szokás felhozni: 1. a férj fokozott közéleti és társadalmi szereplése, 2. hogy a férj hűtlensége nem eredményezheti a leszármazók családjogi helyzetének meghamisítását.

Az előbbiből okszerűen azt a következtetést kell levonni, hogy abban az esetben, ha a feleség társadalmi elhelyezkedése olyan, mint a férjé szokott lenni (ami ma egyre gyakoribb), akkor ő is enyhébb megítélésre tarthat számot.³

A joggyakorlat mindenesetre a férfiuralomra mutató megkülönböztetést tükrözi. Többet enged meg a férfinak, mint a nőnek. Ez még abban az esetben is érvényesül, ha formailag azonos elbírálás alá vonja a házastársakat. Kölcsönös köteles-

ség és kölcsönös hűség azok a keretfogalmak amelyeket a joggyakorlat előír,⁴ ezt a keretet pedig tartalmilag a társadalmi szokás tölti be, amely tudvalevően a nővel szemben fokozott követelményeket támaszt.

A házasság az 1894:XXXI. tc. 80. §-ának a) pontja alapján felbontható a házastárs olyan magatartása miatt, mely a másik fél hűsége és erkölce iránt jogos gyanú keltésére alkalmas.⁵

Házassági bontóok a hűtlenség akkor is, ha a különélés tartama alatt követtetett el.⁶ Ugyancsak bontóok a különélésben vétlen nőnek a különélés alatti, létfenntartás okából elkövetett hűtlensége,⁷ sőt még a gyanú látszatát keltő magaviselete is.⁸ Bontó ok a férj elől eltitkolt levelezés.⁹ Az osztályszempontok is elismerésre találtak, amikor a férj »társadalmi állásával összeférhetetlen magatartás-t a Kúria bontóoknak minősítette.⁷ Házastársi kötelesség szándékos és súlyos megsértésének tekintette bíróságunk azt, hogy a feleség fürdőruhapróbálás közben férfiismerősét abban fogadta.⁸ A férj neve is teljes védelmet talál még a házasság felbontása után is.⁹

Nizsalovszky Endrének azt az álláspontját, hogy a nő keresőállásban való elhelyezkedése esetén vele szemben is érvényesül az eddig csak a férjnek kijáró enyhébb elbírálás, a jövő mindenestre igazolni fogja, a mult gyakorlata azonban gyengíti. A Kúria pl. kimondotta, hogy ha a kereső nő idegen férfiakkal szembeni magatartásával a férje iránt járó megbecsülést sérti, — bontó okot követ el.¹⁰ Ez ismét azt bizonyítja, hogy a női nem elnyomása folytán kialakult »társadalmi szokás« hozta a nőt hátrányosabb helyzetbe és nem a férj fokozott közéleti szereplése, vagy az esetleges leszármazók bizonytalan családi helyzete.

A férfi és nő helyzetének értékelését elég plasztikusan fejezi ki az az ítélet, amely a nőnél azt kifogásolja, hogy »magaviselete férjes nőéhez nem méltó«, szemben azzal, amely a férfinál csak a nő iránti »megbecsülés teljes hiányát«.¹¹

Ugyancsak világosan mutatja az ellentétet olyan álláspontok szembeállításával, hogy nem bontóok az, ha vagyontalan feleségnek azt mondja a férj: »kolduslánynak sokat kell túrnie«, de felbontotta a házasságot a bíróság, amikor a feleség a férjét »koldus«-nak nevezte.¹²

Nem vitás az, hogy a nő alárendeltségének a jog egyéb területein való megszüntetése magával fogja vonni a házastársi hűség tekintetében a felek egyenlő magatartásának kötelezettségét.

A férj családfői mivoltának elismerését jelenti, hogy a feleség férje nevét köteles viselni és

¹ K. 2.035/1935.

² K. 1.373/1932.

³ K. 5.234/1931.

⁴ K. 7.744/1927.

⁵ K. 8.003/1927, 597/1928.

⁶ K. 443/1907.

⁷ K. 5.763/1917.

⁸ K. 5.118/1933.

⁹ K. 301/1934, 4072/1934.

¹⁰ K. 4.588/1935.

¹¹ K. 4.617/1926.

¹² K. 6.525/1929.

¹ Nizsalovszky: Magyar családi jog. Bp. 1949. 158. l.

² Bebel Ágost: A nő és a szocializmus. 25. l.

³ Nizsalovszky: i. m. 154. l.

leánykori nevét csak ehhez kapcsolva használhatja. Jogunk szerint a házastársi kötelességek szándékos és súlyos megsértését jelenti, ha a feleség a házasságban leánykori nevét viseli.¹ A nő, az általa megindított kereskedelmi üzlet cégében is köteles férjének legalább a vezetéknevét felvenni,² olyan melléknévvel, hogy a cégül használni kívánt név férje nevével megkülönböztethető legyen.³

A férj nevének viselését családjogunk egyébként olyan megtisztelőnek tekinti, hogy a nemzeti ellenállásban való részvétel következtében vértanú halált halt vőlegény neve használatának engedélyezését kivételesen lehetővé tette.⁴ Másrészt büntetésként eltiltja az elvált vétkes nőt attól, hogy férje nevét használhassa.⁵ Bontás esetén a névviselés iránti igényt egyébként a nőnek a perben kell előterjesztenie. A név viselésére utóbb méltatlanná vált nőt nemcsak a férj, hanem ennek halála után még a személyiségi jogok védelmére jogosult hozzátartozói kérésére is el lehet tiltani.⁶

A nő felszabadítása folytán, a munkában és a jogokban való egyenlő részvételi lehetősége következtében a jogfejlődés is kétségtelenül arra fog vezetni, hogy a nő választására legyen bízva, miként használja nevét, átveszi-e férjéét vagy nem.

A Szovjetunió joga szerint a felek maguk határozhatják meg, hogy melyikük nevét viseljék. A házasság felbontása esetén mindegyik fél visszanyeri házasságkötés előtti nevét.

A névviseléshez hasonlóan a férj családfői szerepe jut kifejezésre még egyik legújabb jogszabályunkban, az állampolgársági törvényben is,⁷ bár a régi törvénnyel⁸ szemben a nő joghatályos akaratmegnyilvánítására több lehetőség van.

A nő állampolgársága általában a férfiéhez igazodik. Így házasságkötés által megszerzi a magyar állampolgárságot az a nem magyar állampolgár nő, aki magyar állampolgárral köt házasságot.⁹ Ellenkezőleg elveszti a magyar állampolgárságot az a nő, aki külföldi állampolgárral köt házasságot.¹⁰

Régebbi jogunk az állampolgárság családi egységének alapján állt. Új törvényünk értelmében négy esetben lehetnek a házastársak különböző állampolgárok. Így, ha a férfi honosítás útján szerzi meg a magyar állampolgárságot, annak hatálya a vele házassági életközösségben élő nőre csak akkor terjed ki, ha a honosítását ő maga is kéri.¹¹ Itt tehát a nő számára többletjog jelentkezik, amennyiben akaratkijelentésétől függ, hogy követi-e férje magyar állampolgárságát.¹² A tör-

vény idézett szövegéből következik az is, hogy a férjétől különváltan élő nő nem szerzi meg a magyar állampolgárságot. A házastársak különböző állampolgársága akkor is fennáll, ha magyar állampolgár nő külföldi állampolgárral köt házasságot, de a házasságkötéssel férje állampolgárságát nem szerzi meg.¹ A házastársak különböző állampolgárságának negyedik lehetősége akkor áll elő, ha a kormány a férfit magyar állampolgárságától megfosztja, a nő állampolgárságát azonban nem érinti.²

A férfi és nő egyenjogúsításából az következőnek, ami valószínűen a távolabbi jogfejlődéssel következik be, de egyes idegen jogrendszerekben ma sem ismeretlen, hogy a házasság az állampolgárságra sem lesz befolyással.

Megjegyzendő, hogy a házasságból származott kiskorúak is általában atyjuk állampolgárságát követik,³ ami szintén az atya családfői minőségére utal. Az egyenjogúságból következően meg kellene adni a lehetőséget arra is, hogy a házasságból származott gyermekek anyjuk után is megszerzhessék az állampolgárságot.

Annak következtében, hogy a múltban a nő háttérbe szorítva, különösen az uralkodó osztályok tagjainál, legfeljebb csak a háztartásban foglalkozkodott és a férfi volt a főszereplő — ő kapott nagyobb feladatot a terhek viselésében is. Bár különösen az ipari, de jórészt a mezőgazdasági munkásoknál is, a nő szintén önállóan dolgozott, a jogrendszer az uralkodó osztály helyzetéhez alkalmazkodott.

Ezek a kötelességek mintegy szemben állnak a jogokkal, de végeredményében maguk is a férfi családfői jellegét húzzák alá.

A férfi kötelessége, hogy »mint a család feje«, viselje a házasélettel járó terheket.

Igy elsősorban feleségét mindenki, még saját legközelebbi rokonaival szemben is megvédeni köteles.⁴ A debitum coniugale teljesítése céljából a férj tartozik feleségéhez közeledni.⁵ A feleség nem sért házastársi kötelességet azzal, ha a nemi érintkezést nem kezdeményezi.⁶ A közös háztartás költségeit elsősorban az erre vagyoni képességgel bíró férj tartozik viselni.⁷ Viszont annak meghatározása, hogy erre milyen összeg fordítandó, továbbá, hogy az milyen módon nyerjen fedezetet — a férj jogköréhez tartozik.⁸

A feleség kötelessége a háztartás vezetése és a házi munka végzése.⁹

Nyilvánvaló, hogy ezek a kötelezettségek a férfi és nő különböző társadalmi helyzetéből és értékeléséből adódnak, sőt abban az osztályhelyzet is méltánylásra talál, mert a férj »társadalmi állásához« kell alkalmazkodnia a háztartás színvonalának. Ezeknek a különbségeknek el kell mosódn-

¹ K. 2.517/1931.

² Nizsalovszky: i. m. 151. l.

³ 316. E. H.

⁴ 7.070/145. M. E. sz. rendelet.

⁵ 1894: XXXI. tc. 94. §.

⁶ 729. E. H.

⁷ 1948: LX. tc.

⁸ 1879: L. tc.

⁹ 1948: LX. tc. 3. §.

¹⁰ 1948: IX. tc. 13. §.

¹¹ 1948: IX. tc. 8. §.

¹² Kissé következetlennek hat, hogy házasságkötés esetén a nőnek ez a joga nem áll fenn. (3. §.)

¹ 1948: IX. 12. §.

² 1948: IX. 17. §.

³ Kivéve szintén az 1948: LX. tc. 17. §-át.

⁴ K. 2.456/1925, 3.034/1926, 5.735/1927, 5.273/1927, 8.671/1928, 1.354/1930, 1.893/1933, 757/1935.

⁵ K. 55/1904, 5.273/1927, 5.220/1928.

⁶ K. 5.220/1928.

⁷ 6. E. H. K., 505/1903.

⁸ K. 1.432/1917.

⁹ K. 7.423/1928.

niok, a társadalmi szokások forradalmi átalakulása következtében is.

A férj anyagi természetű kötelezettsége a legpregnansabban a tartási jogban érvényesül.

A házastárs iránti tartási kötelezettségeket vizsgálva, a házassági joggal kapcsolatos három kategóriát különböztethetünk meg: 1. a tartásra jogosult házastárs eltartása, együttélés esetén, 2. az ideiglenes nőtartás, 3. a végleges nőtartás.

Fennálló házasság és együttélés esetén a férfi kötelessége a feleség élelmezésének, lakásának, ruházatának, szórakozásának, gyógykezeltségének és eltemetetésének költségeiről való gondoskodás. Mindezt a férj saját *társadalmi állásához*, vagyonához és keresőképességéhez mérten köteles szolgáltatni.

Joggyakorlatunk szerint a családról elsősorban a férj köteles gondoskodni.¹ A feleség csak akkor tartozik a költségekhez hozzájárulni, ha a férj önhibáján kívül nem tud ennek a kötelességének eleget tenni és a feleségnek vagyona, vagy jövedelme van.² Azonban a nő, az általa adott összegeket férje hagyatékából, még az örökösöktől is visszakövetelheti.³ Ha a házassági terhek fedezésére a férj jövedelme nem elegendő, vagyona állagát is köteles az említett célokra felhasználni.⁴

Jogfejlődésünk elért ugyan addig, hogy a feleség a házassági terhek vállalása érdekében esetleg önálló keresetet is köteles vállalni,⁵ a férfi és a nő kötelezettségei azonban a multban elég feltűnő eltérést mutatnak, amelynek az Alkotmánytörvény által a munkáról, mint társadalmi kötelességről kifejtett alapvető tétele után meg kell szűnnie.

A házasfelek különválása esetén, amennyiben a különélésben a nő nem vétkes és nem érdemtelen,⁶ a természetbeni tartás pótlásaként pénzbeli tartásdíjat, ideiglenes nőtartást kérhet. Ennek mértéke is a férj *társadalmi állásához*,⁷ vagyonához és keresőképességéhez igazodik. Az a körülmény, hogy a feleségnek magának is van vagyona, vagy jövedelme, nem hat ki a tartás iránti igény jogalapjára, csak annak mértékére lehet befolyással.⁸ Viszont, ha a nő vagyona a férjéét meghaladja és abból *társadalmi állására tekintettel* megélni képes, ideiglenes nőtartást nem követelhet.⁹ Sőt olyan kúriai ítélettel is találkozunk, amely szerint a férjtől különváltan élő nő — még ha a férj adott is okot a különválásra — ideiglenes nőtartást nem követelhet, ha kellő megélhetési alappal bír.¹⁰ Újabb bírói gyakorlatunk helyes irányban fejlődik. Kimondotta pl. a Kúria, hogy a kereséktelen férj, egészséges és munkaképes feleségének ideiglenes nőtartási díjat fizetni nem köteles.¹¹

Mégis rangsorban mindenesetre a férjet terhelik elsődlegesen ezek a kötelezettségek s a nő mindaddig nem köteles vagyonához nyúlni, amíg a férj a tartásban marasztható. A közös megállapodás folytán különélő nőt a férj már ezen az alapon köteles eltartani.¹

Egészen másként alakul a férjtartás kötelezettsége.

A férjtartásnál mindenekelőtt nem jön számításba egy k fél társadalmi állása sem, csak a nő vagyoni helyzete és jövedelme.² Férjtartásra azonkívül csak a vagyontalan és kereséktelen, illetőleg önmagát eltartani nem képes férjnek van igénye³ és a különélésben csak akkor, ha az együttélést a nő túrhetetlen magaviselete tette lehetlenné.⁴ Mindezekon felül a férjtartás csak *szüksős tartást* jelent, szemben a feleségnek az *illő tartásra* való igényével.⁵

Másként alakul a házastársi tartás kötelezettsége férfinél és nőnél az egyik házasság halála esetén is. A nő tartási igényét az özvegyi jog elégíti ki, a férj részére azonban nem érvényesül ez a jog és azért a tartás terhe az örökösökre száll át, ha a férj maga nem örököl.⁶

A végleges nőtartás tekintetében a kötelezettségek szűkülnek. Csak a nem vétkes nőt köteles a vétkes volt férj eltartani. A vétkeség megállapítása nélkül újabban lehetővé tett bontás esetén szintén vizsgálni kell a házasfeleknek mind az életközösség alatt, mind annak megszűnése után tanúsított magatartását, tehát végeredményben burkoltan ugyan, de mégis a vétkeséget.⁷ Mindkét házasság felbontása után a nő illő tartásának költségeit elsősorban saját jövedelméből köteles fedezni s volt férjétől csak akkor követelhet tartásdíjat, ha saját jövedelme illő eltartására nem elég. Ebben az esetben tehát az ideiglenes nőtartással szemben a férfi tartási kötelezettsége lesz subsidiarius.⁸ A tartásdíj egyébként nem állapítható meg olyan összegben, amely a férj megélhetését veszélyezteti.⁹

A végleges nőtartásdíjnál a férj tartási kötelezettségének alapja a házasságkötés. A nőt, ennek folytán megillető tartási igény abban gyökeredzik, hogy a házasság együttélés körén belül, rendszerint a háztartásvezetés, nemkülönben a gyermeknevelés gondja és kötelezettsége a feleséget terheli. Ennek a kötelezettségnek teljesítése támasztja alá a feleségnek tartáshoz való igényét.¹⁰ A Kúriának egyik, most idézett, legújabb döntése is a régi szemléleten alapul tehát.

¹ 730. E. H., K. 732/1946.

² K. 1.323/1894, 5.311/1906.

³ 196. E. H., K. 1.323/1894, 5.311/1906, 7/1931, 2.994/1935, 3.000/1935, 3.878/1935.

⁴ K. 8.040/1926.

⁵ K. 2.460/1932.

⁶ Nizsalovszky: i. m. 164. l.

⁷ 6.800/1945. M. E. sz. rend. 4—5. §§.

⁸ K. 8.257/1927, 3.996/1932.

⁹ K. 5.909/1926.

¹⁰ K. 1.547/1948.

¹ K. 6.276/1932.

² K. 2.326/1932, 2.634/1933.

³ K. 505/1903.

⁴ Nizsalovszky: i. m. 158. l.

⁵ K. 5.724/1931.

⁶ K. 410. E. H., 64/1904, 4.072/1934, 4.248/1934, 5.548/1934, 4.688/1935, 3.736/1928, 3.504/1948.

⁷ K. 711/1905, 6.310/1933, 4.587/1935.

⁸ K. 905/1904, 3.610/1912, 163/1917, 2.629/1932.

⁹ K. 4.421/1909, 3.647/1921, 2.286/1928.

¹⁰ K. 141/1913.

¹¹ K. 634/1946.

A végleges nótartásnál az érdemtelenség súlyosabb cselekményt feltételez,¹ mint az ideiglenes nótartásnál.

A házasság megszűnésével keletkező tartás tekintetében is egészen más a férj helyzete. A joggyakorlat kifejezetten hangsúlyozza, hogy a házasság felbontása esetében a férj nem kívánhat tartást.²

A Kúriának 411. sz. elvi jelentőségű határozata igen formalisztikus volt annak kimondásával, hogy amennyiben a nő a házasság felbontásakor tartás iránti igényét nem érvényesítette, illetőleg azt fenn nem tartotta, utólag végleges nótartásdíjat nem követelhet. Örömmel lehet fogadni ennek az utóbbi időben történt enyhítést. Eszerint a bontóperben nem érvényesített és fenn nem tartott végleges nótartási igény csak akkor enyészik el, ha a bíróság a pert kimerítően letárgyalta és gondoskodott arról, hogy a felek a szükséges kérelmeket tegyék meg.³

Viszont merev a joggyakorlatunk a férj-tartás eseteinek bővítésénél. Nizsalovszky a végleges nótartás helyett a végleges házastársi tartás fogalmával operál és csak azt ismeri el, hogy az ágytól és asztaltól való különélés elrendelésénél nem kerülhet sor a férj-tartásra.⁴

Kétségtelen, hogy jogfejlődésünk e tekintetben is az egyenlősítés felé fog haladni. Általában a házastársi tartás a családjogi tartás köréből kiemelkedve, át fog kerülni a kötelmi jog keretébe és abban jórészt a kártérítési elemek fognak érvényesülni, különös tekintettel a társadalom tagjainak a munkához való új viszonyára. Mindkét nembeli házastársról elvárja jogunk, hogy mindenki elsősorban saját munkájával gondoskodjék létfenntartásáról.

El kell tűnnie annak az érthetetlen megkülönböztetésnek is, hogy míg a feleséget illő, addig a férjet csak szűkös tartás illeti meg.⁵

A harmadik személyek kártérítési kötelezettsége (menytartás, vótartás, járadék elvesztése következtében kártérítés) járulékos természetű, a házastárs tartási kötelezettségén alapul és így a nő javára egyenlőtlen helyzetet teremt. Ugyancsak egyenlő elbánás várható e tekintetben is az alapok megváltozása folytán.

Azonos értékelés alapján a tartási kötelezettség vétkes elmulasztása a jövőben a nő részéről is bontóok megvalósítására lesz alkalmas.

Meg kell még jegyeznünk, hogy a társadalombiztosítás általánosságú válása nem lesz kihatás nélkül az egész tartásjogra.

A magánjogi törvénykönyv javaslata⁶ a feleséget a közös háztartás vezetésével bízta meg. Ebben a keretben joga van a férj részére és nevében eljárni és ügyletei a férj nevében létesítettnek tekintendők. A feleség ezt a jogát csak férje vagyoni erejének korlátai között gyakorolhatja.

A férj a képviselőlet jogát feleségétől egészben, vagy részben el is vonhatja, ha erre, egymásközötti viszonyukban alapos oka van.

A feleségnek, mint a »férj képviselőjének« szűkreszabott jogai is korlátozást szenvednek, mivel a férj harmadik személyek irányában olyan, a háztartás körébe tartozó ügyekben is maga járhat el, amelyek tekintetében őt a felesége »törvényenél fogva képviseli«.¹

A jogfejlődés itt is a házasfelek egyenjogúsága felé kell, hogy vezessen, aminek következménye az lesz, hogy férfi vagy nő egyaránt önállóan köthet ügyleteket, amelyekért saját személyében lesz felelőssé tehető. Ezzel szemben a felek házastársuk ügyleteit nem lesznek felelőssé tehető, hacsak nem együttesen kötötték azt valamely harmadik személlyel szemben.

II. Házassági vagyoni jog

Ha a jövőbe vetjük tekintetünket, a kérdésnek már ilyen módon való felvetése és tárgyalása is helytelen, mivel a házassági köteléknek a közös háztartás terheinek viselésén és a tartáson felül (amelyben kétségtelenül vagyoni jogi elemek is vannak), vagyoni jogokat keletkeztető hatása nem is lehet. A házasság nem lesz más, mint férfinak és nőnek önkéntes, szabad szövetsége, amelynek célja a családalapítás.² A vagyoni jogi viszonyokban változás a házasságkötés következtében nem fog beállni, mindössze arról lehet szó, hogy a házasság tartama alatt történt szerzés tekintetében külön vizsgálat tárgyává kell tenni, hogy a házasfeleknek egyenként milyen részük volt abban, munkájuk miként viszonyul egymáshoz s az mennyiben értékelhető ebben a viszonylatban.

A házasfeleket a munkával vagy öröklés útján szerzett vagyon felett teljes rendelkezési jog illeti majd meg. Egymás között éppenúgy létesíthetnek megállapodásokat, mint harmadik személyekkel. Korlátozást legfeljebb annyiban képzelhetünk el, hogy nem lesz érvényes még közjegyzői okiratba foglalt olyan megállapodás sem, amelyben valamelyik házastárs a másik helyzetével, hangulatával vagy gyengeségével visszaélve, kizsákmányoló természetű előnyökhöz jutna. Kétségtelenül értékelni kell a házasság tartama alatt keletkezett vagyonközösségben való részesedés elbírálásakor a nőnek a háztartásban végzett munkáját is, amely lehet teljesen egyenlő értékű a férfi munkájával.

A római manus és a germán mundium minden csökevénye ki fog küszöbölődni és megszűnik a férj vagyoni jogi előnyei.

Tekintettel azonban arra, hogy jogunk ma még a házassági vagyoni jog több intézményét ismeri, azokat egyenként tárgyalás alá kell venni, a felvetett szempontból vizsgálva.

A férj és feleség jogállása között eddig fennállott különbséget tükröző jogi szellemet világosan fejezi ki például az az álláspont, amely szerint

¹ Nizsalovszky: i. m. 157. l.

² V. J. Szerebrovskij: A szovjet polgári jog alapelvei. 89. l.

¹ K. 6.870/1927, 4.616/1933.

² K. 64/1904, 6.106/1911, 5.483/1916.

³ K. 2.369/1948.

⁴ i. m. 163. és következő lapok.

⁵ K. 2.460/1932. A MTJ. 117. §-a közös háztartásban illő férj-tartást is elismer.

⁶ MTJ. 115. §.

a közös használatban lévő ingóságokról azt kell vélelmezni, hogy a férj tulajdonai.¹

Megkülönböztetést tesz a Házassági törvény² férfi és nő között vagyoni jogi tekintetben az ágytól és asztaltól való különélés elrendelése esetén. Ilyenkor ugyanis a bíró ideiglenesen intézkedik a szükséges tárgyaknak a nő részére történő kiadása iránt. Ez esetleg kevés, esetleg sok.

Tekintettel arra, hogy a törvény csak a nő részére biztosítja ezt a jogot, a férj hátrányos helyzetbe kerül. Ugyanis nem mindig a nő az elhagyó fél, nem indokolt tehát, hogy csak ő kaphassa meg szükséges ingóságait. Viszont kevés ez a rendelkezés azért, mert csak a *szükséges* tárgyak kiadása iránt történik intézkedés.

A magánjogi törvénykönyv javaslata segíteni kívánt a gyakorlatban többnyire a nőt sújtó helyzetén³ és olyan rendelkezést tartalmaz, amely szerint különélés esetén a közös tárgyak használatáról a bíróság a méltányosság alapján határoz.⁴ Ennek alkalmazására azonban nem került sor.

Házassági vagyoni jogunk általában azon az alapelven nyugszik, hogy a házasságkötés nem érinti a házastársak vagyoni jogi jogalanyiságát és így a házasságkötés után is megmarad mindkettőjük vagyoni jogi érdekköre,⁵ de a feleség vagyona, alakszerűségek nélkül is a férj kezelése alá kerülhet. Viszont a férj vagyónak a feleség kezelése alá bocsátása alakszerűségekhez van kötve és a két eset között analógia sem található.⁶

Abban az esetben, ha a férj feleségének különvagyont kezel, ellenkező kikötés hiányában, annak a vagyonnak időközi jövedelméről számot adni és a tiszta jövedelmet a feleségnek kiadni nem tartozik.⁷

Azokat a kiházasítási és használati tárgyakat, amelyeket a nő a közös háztartásba hozott s amelyekre közös használati rendeltetésükkel fogva a férjnek is használati joga van, a nő a házasság fennállása alatt a férjnek közös használatából el nem vonhatja, abban az esetben sem, ha az életközösség megszűnik.⁸

Ennek az álláspontnak a jelentősége is csökkenni fog, ahogyan a jogilag egyébként sem biztosított, de szokásos kiházasítás elmarek.

Az összevegyült házastársi vagyontárgyak tekintetében az a vélelem, hogy minden olyan szerzés, amely a feleség vagyonát gyarapítja, a férj vagyona révén történik.⁹

Mindezek a férj családfői jellegére mutató és a nőt hátrányosabb helyzetbe hozó megkülönböztetések, amelyek maguktól is eltűnnének, tekintettel a nőnek a munkához és keresethez

való újabb viszonyára, amelyek azonban az Alkotmány alapelveinek megfelelően már nem alkalmazhatók.

A nőnek a kizsákmányoló társadalmi rendszerekben elfoglalt helyzetétől keletkezett, tipikus intézmény a hozomány, amely jellemzi alárendeltségét.

A hozomány és a járadékhozomány¹ a feleség, vagy harmadik személy részéről adott vagyontárgyak összessége. Célja a házasság terheinek könnyítése.² Haszonélvezője a férj. A házasság tartama alatt visszavonhatatlan.³ A hozomány jövedelme a férjet illeti és az ő vagyonát gyarapítja.

A hozomány egyik eszköze azoknak az érdek-házasságoknak, amelyekről Engels olyan elítélően nyilatkozik.⁴ Bár megszűnése az Alkotmány-törvényből nem következik, az új társadalmi erkölcs hatása alatt és a munka nélkül szerzett tulajdon megszűnésével elhalásra van ítélve.

Feudális és kapitalista álláspontot tükrözött vissza a közszerzeménnyel szemben a férj főszerepe (nemeselek, honorációrok). Ez 1946-ban megszűnt, mint a volt rendiségtől származó házassági vagyoni jogi intézmény.⁵ Ezután a közszerzeménnyel felvetett szempontunk szerinti tárgyalása szükségtelen. További módosulás legfeljebb annyiban várható, hogy a közös szerzeményben a házastársak nem egyenlő arányban, hanem munkájuk értéke szerint osztoznak.

Ugyancsak ez a helyzet a hitbér tekintetében, mivel a törvényes hitbér intézménye megszűnt,⁶ a szerződéses hitbér és ellenhitbér pedig a felek szerződési szabadságából következik és különben sem komoly jelentőségű.

A házassági kötelek nyújt jogalapot az özvegyi nyugdíjra, amely a nő javára tett kedvezmény és a férj tartási kötelezettségéből következik. A nőknek a társadalmi és gazdasági életben egyenlő félként való elhelyezkedési lehetősége és a munkásbiztosításnak egyre szélesebb keretekre történő kiterjesztése következtében, jelentőségében kétségtelenül sorvadó tendenciát mutat.

Az özvegyasszonyi öröklés és az özvegyi jog örökjogi intézmények és így most nem tárgyai vizsgálódásunknak, mégis röviden megjegyezzük, hogy az előbbi, mint rendiségi előjog, megszűnt,⁷ az utóbbi pedig szintén egyenlőtlen elbírálást jelent férfi és nő között, mivel csak az özvegy nőnek van özvegyi joga, a férfinak azonban nem. Ennek következtében a jogfejlődés útjával ellentétben áll.

Dr. Takács József

¹ K. 6.205/1893.

² 1894: XXXI. tc. 102. §.

³ Prámer József: Családelenes elemek a házassági jogban. Magyar Jogi Szemle 25. évf., 9. sz.

⁴ M.T.J. 130. §.

⁵ Nizsalovszky: i. m. 173. l.

⁶ Nizsalovszky: i. m. 182. l.

⁷ 412. E. H. K. 2.141/1902, 2.245/1913, 3.823/1932.

⁸ K. 8.435/1928, 3.501/1930.

⁹ Nizsalovszky: i. m. 208 l.

¹ 414. E. H.

² K. 3.717/1911.

³ K. 128/1913, 2.711/1930.

⁴ Engels Frigyes: A család, az állam és a magántulajdon keletkezése. 99. lap.

⁵ 1946: XII. tc. 1. §.

⁶ 1946: XII. tc. 2. §.

⁷ 1946: XII. tc. 1. §.

A munkafegyelemről

Fogalma, általában. Munkafegyelem fogalmának előfeltétele egy közös munka, melynek elvégzése bizonyos rend szerint folyik. Munkafegyelemről tehát csak a termelési viszonyok olyan fejlődési fokán beszélhetünk, amikor több dolgot egy cél érdekében, egy akaratnak alávetve. Munkafegyelem egy szóval fejezi ki a közös munkában résztvevő dolgozók összes kötelezettségeit. Ezeket részletesen nem lehet felsorolni, — a szovjet munkajog példázva felemlít néhányat: a terv szerint előírt munka elvégzése, a munkaidő pontos betartása, az irányításra hivatott adminisztratív és technikai vezetőség intézkedéseivel szembeni engedelmesség stb., általában a munkarend betartása.

Alexandrov és Moszkalenko professzorok a »Szovjet munkajog« c. könyvükben a munkafegyelem fogalmát objektív és szubjektív értelemben elemzik. Munkafegyelem objektív értelemben a törvény, vagy egyéb jogszabály által meghatározott munkarend, mely a dolgozók kötelezettségeit, a kötelezettségek be nem tartásával szemben érvényesülő joghátrányokat és azokat a rendszabályokat tartalmazza, melyek serkentenek a munka minél jobb elvégzésére. Szubjektív értelmezése szerint a dolgozók alávetik magukat a fenti munkarendnek, az abban foglalt kötelezettségeket önként magukra vállalják. Ez az értelmezés tökéletesen megmagyarázza a szocialista munkafegyelmet.

Kapitalista rend munkafegyelme. Más értelme van a kapitalista rendszerben a munkafegyelemnek. Leglényegesebb különbség, hogy a kapitalista munkafegyelem a tőkés kizsákmányoló osztály érdekében igyekszik minden lehetőséget megadni a dolgozók minél tökéletesebb kizsákmányolására, míg a szocialista munkafegyelemnek jellegzetessége, hogy az öntudatos dolgozók önkéntesen vállalják a munkarend betartását, mert tudják, hogy fegyelmezett munkájuknak minden eredménye órettük, dolgozókért van, a gyümölcsöt ők élvezik.

Nagy tanítónk, Lenin mondta, hogy a kapitalista munkafegyelem a husáng fegyelme, mely állandóan a dolgozók feje felett lebeg. Hogy ez mennyire így van és így volt a Horthy-rendszer és az azt megelőző félféudális korban, bizonyítja, hogy az 1898. évi II. tc. 37., 53. és 65. §-ai, az 1907. évi XIV. tc. 17. és 57. §-ai érvényben voltak napjainkig és a felszabadulásig alkalmazták ezeket a törvényhelyeket, melyek a mezőgazdasági cselédek és napszámosok jogviszonyait rendezték a feudalista, kapitalista földesurak szájafele szerint: A földesúrnak nem kellett tárgyalást kérni, elég volt, ha felmutatta a mezőgazdasági cseléddel kötött szerződést, ennek alapján a cselédet kárhatalommal kényszeríthette a munkára. 60 napi elzárással és 400 korona pénzbüntetéssel büntették azt a cselédet vagy sommásmunkást, aki kedvezőbb munkafeltételek elérése érdekében összeheszt munkatársaival. Ezeknek a törvényhelyeknek a gyakorlatban való kiterjesztő értelme-

zése azzal a következménnyel járt a mezőgazdasági cselédekre és az aratási munkásokra, hogy munka idején teljesen ki voltak szolgáltatva a földesúrnak, olyan munkafeltételeket diktált munka közben, amilyeneket akart, a munkát nem lehetett otthagyni. Előfordult, hogy a jászladányi nincstelen földmunkások aratási időben romlott húst kaptak, ketten meg is haltak húsmérgezésben, ennek ellenére csendőrszuronyok megakadályozták, hogy otthagyhassák az ilyen munkát. A kapitalista rend husánggal kényszeríti a dolgozókat a munkafegyelemre. Ez a husáng, melyről Sztálin elvtárs találóan jegyezte meg, hogy egyformán sújtja azokat is, akik még dolgoznak, azokat is, akik már nem — a munkanélküliség. Alexandrov professzor egyetemi előadásai során

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

TÖRVÉNYEK- ÉS RENDELETÉK TÁRA

Szerkeszti: Dr Kádár Miklós

A népnek a büntető igazságszolgáltatásban való részvételéről és a fellebbvitel egyszerűsítéséről szóló 1949: XI. tc. és magyarázata

Összeállította és a magyarázatokot írta:

Dr KÁDÁR MIKLÓS

Dr KÁLMÁN GYÖRGY

1.

A közületi jogviták eldöntése

A közületi jogviták eldöntésére szervezett egyeztető bizottságok eljárásáról szóló 2850/1949.

Korm. sz. rendelet és magyarázata

Összeállította és a magyarázatokot írta:

Dr GYÖRGY ERNŐ

2.

A Magyar Népköztársaság Alkotmánya

Az 1949: XX. törvény és magyarázata

Összeállította és a magyarázatokot írta:

Dr BEÉR JÁNOS

Dr SZABÓ IMRE

3.

Egyszámlarend, Inkasszórendszer

Jogi vonatkozások

Írta:

Dr SOÓS LÁSZLÓ

Dr SOVÉNYHÁZY GÁBOR

Bevezetést írta:

Dr GYÖRGY ERNŐ

4.

A Jogtudományi Közlöny előfizetel, — a Jogtudományi Közlöny mellékleteként — minden térítés nélkül, díjtalanul kapják

példának hozta fel az 1948 júniusi londoni dokkmunkás sztrájkot. A munkások követelése igazságos volt, mégcsak nem is béremelést kívántak, csak annyit, hogy amikor cinkoxidot kell rakodni, ami kimarja a ruházatukat, adjanak erre a célra munkaruhát, vagy ruhakoptatási átalányt. Az ilyen méltányos kívánság teljesítése helyett mozgósították ellenük a katonaságot, sztrájkőrőket, harcra állították velük saját áruló jobboldali szakszervezeti vezetőiket is. A kormány 1920-as törvény alapján börtönbüntetéssel büntette a vezetőiket. A munkafegyelemnek ilyen eszközeivel szemben ebben az esetben is csak a nemzetközi munkásszolidaritás tudta eredményesen felvenni a harcot.

Szocialista munkafegyelem. Az öntudatos dolgozók önkéntes munkafegyelme egyike a leghatalmasabb eszközöknek a szocializmus építéséhez. Ha a dolgozó tömegeknek a politikai célkitűzései iránti lelkesedését — írja Lenin elvtárs — sikerül a munkában szükséges vasfegyelemmel egyesíteni, olyan hatalmas erőt kapunk, mint amikor az esőzések és a hegyoldalakból rohanó patakok vize viharos tavaszi áradássá egyesül.

Dogadov professzor egyik előadásában azt fejtegette, hogy a munkafegyelem aszerint szilárdul, ahogyan a dolgozóknak fejlődik és erősödik a szocialista öntudatuk. Az öntudat fejlődésével jobban és jobban belátják, hogy saját részükre termelnek, hogy a munkafegyelem erősítésével sajátmagukat erősítik, az öntudatuk fejlődésével párhuzamosan mindig súlyosabban és súlyosabban értékelik és maguk a dolgozók büntetik a munkafegyelem megsértését. Ez a gondolat tökéletes kifejezést nyer a szovjet jog fejlődésében: 1922-ben, aki több mint három napig munkájától igazolatlanul távolmaradt, figyelmeztetés nélkül el lehetett bocsátani. Kisebb vétségért kisebb fegyelmi büntetés járt.

1932 november 15-ike óta egy napi indokolatlan távollét azonnali és feltétlen elbocsátással járt.

1940 június 26-ika óta, ha valaki indokolatlanul legalább 20 percet késik vagy korábban abbahagyja a munkát, vagy egy hónapon belül háromszor, vagy két hónapon belül négyszer ennél is kevesebbet késik, — az eset körülményeihez képest az azonnali elbocsátáson kívül — ha szándékosság vagy vétkes hanyagság megállapítható — az ügyet átadják a büntető hatóságoknak.

Szovjet jogintézmények a munkafegyelem megszüldésére érdekében

A munkafegyelemre vonatkozó szovjet jogszabályok világosan mutatják a szovjet ember magasfokú szocialista öntudatát, fejlettségét, de egyben irányt is mutatnak számunkra ennek a megoldásra váró jogi feladatnak elvégzéséhez.

Belső munkarend. A szovjet munkajogi törvénykönyv VI. fejezete és az 1941 január 18-i kormányrendelet előírása szerint vállalatok, hivatalok, üzemek a rendelkezésre kiadott típus-szabályzat értelmében megalkothatják belső munkarendjüket, fegyelmi szabályzatukat.

Kétféle típus-szabályzat van:

1. A szakszervezeti tanács és a kormány által elfogadott szabályzat;

2. a szakszervezetek központi bizottsága és valamelyik szakminisztérium bizonyos iparágak különleges természetének megfelelő típus-szabályzatot bocsáthat ki bizonyos iparág (gazdasági ág) részére.

A vállalatok, hivatalok, üzemek által alkotott munkarend és fegyelmi szabályzatok rendelkezései nem állhatnak ellentétben a fenti típus-szabályzatok határozmányával. Ha van a megfelelő ipar vagy gazdasági szektor részére kiadott különleges típus-szabályzat, akkor ehhez kell alkalmazkodni, ha nincs, akkor az általános típus-szabályzathoz. Ennek következő a tagoltsága:

1. Általános rendelkezések;

2. a dolgozók felvétele és elbocsátása;

3. a vezetőség és a dolgozók legfontosabb kötelezettségei;

4. munkaidő;

5. fegyelmi büntetések.

A típus-szabályok célja a munkafegyelem megszilárdítása, a munkaidő minél teljesebb kihasználásának biztosítása, a termelékenység emelése az egyéni felelősség kiépítése útján, hogy minden vezető és munkás pontosan tisztában legyen kötelességével, fegyelmezetten védje és erősítse a társadalmi szocialista tulajdont és minden igyekezetével hajtsa végre a terv által részére megszabott munkafeladatot.

A vasipar, mint az ipari termelés alapja kapott először az általánostól bizonyos vonatkozásban eltérő típus-szabályozást, melynél figyelembe vették, az üzemek veszélyességét, a váltásokkal folyó munkameneteket stb. Külön szabályzatot kaptak a vasutak, hajózás, aviatika dolgozói, kik tartoznak a különös műszaki és technikai szabályzatokat is betartani.

Fegyelmi felelősség. Minden dolgozó felelős a munkafegyelem olyan megsértéséért, mely az ő szándékos vagy vétkesen gondatlan cselekményében vagy mulasztásában nyilvánul meg. A munkafegyelem megsértésének különös eseteit a szovjet büntetőjog vonja szabályozás alá. Azokat az eseteket, amelyek a Szovjet Büntetőjogban nincsenek szabályozva, fegyelmi vétségnek nevezük, melyeket a típus-szabályok alapján kibocsátott belső munkarend rendelkezései szerint kell elintézni. A belső munkarend nem sorolja fel a fegyelmi vétségeket, ezzel szemben feltünteti a dolgozók legfontosabb kötelességeit.

A szovjet jogrendszer kétféle fegyelmi felelősséget ismer, amelynek megfelelően a fegyelmi ügyekben kétféle hatóság jár el.

1. Az alkalmazottak, munkások fegyelmi ügyeiben a *belső munkarend* szabályai az irányadók.

2. A vállalatok, hivatalok vezetői, felvétel és elbocsátás jogával rendelkező dolgozók, a választott tisztviselők, továbbá a műhelyfőnökök, osztályfőnökök, helyetteseik, főigazgatóságok vezetői és osztályvezetői, ügyvezetők, alosztályok, irodák vezetői, csoportfőnökök és helyetteseik, vállalatvezetők személyi titkárai fegyelmi ügyei-

ben az 1929. évi október hó 23-án kiadott kormányrendeletben meghatározott *szolgálati fegyelmi felelősség szabályai* az irányadók.

A belső munkarend esetenként határozza meg, hogy melyik munkavállalóval szemben ki gyakorolja a fegyelmi jogot. Például a nehéz gépgyártásnál a munkás fegyelmi fóruma a műhelyben lévő közvetlen főnöke, a műhelymester.

Fegyelmi büntetések. A típus-szabályok 20 §-a szerint a belső munkarend alapján kiszabható fegyelmi büntetések a következők:

Megintés, megrovás, szigorú megrovás, alacsonyabb munkára való áthelyezés legalább három hónapra, alacsonyabb munkára való áthelyezés, időtartam meghatározása nélkül.

Amennyiben a fegyelmi vétség a termelés érdekeit veszélyezteti, a büntetés: elbocsátás.

Fegyelmi ítéletet a fegyelmi vétség tudomásulvételétől számított egy hónapon belül a műhelyben vagy a vállalaton belül kiadandó parancsban kell közzétenni és a büntetés tudomásulvételét a terhelt tartozik aláírásával elismerni. A fegyelmi ítélet meghozatala előtt a terhelttől szóban vagy írásban magyarázatot vagy igazoló jelentést kell kérni. Egy évi kifogástalan magaviselet után vagy rövidebb idő alatt is, ha a terhelt kiváló munkateljesítményével és magaviseletével a munkafegyelmelet megsértését jóvátette, a fegyelmi büntetés összes következményei megszüntethetők a fegyelmi büntetést kiszabó hatóság által.

A vállalatvezetőkkel és az ebbe a csoportba tartozó dolgozókkal szemben az úgynevezett *szolgálati fegyelmi felelősség* ügyrendjében a fegyelmi hatóság:

a) az a személy, akitől a fegyelmi eljárás alá vont vezetőállást betöltő terhelt kinevezése függ;

b) választott tisztviselőkre vonatkozólag az a szerv, amely a tisztviselőt megválasztotta;

c) általában fegyelmi hatóság a felettes fórum és a szolgálati rendben fölé rendelt személy.

A szolgálati fegyelmi felelősség alapján kiszabható fegyelmi büntetések: megintés, megrovás, alacsonyabb állásba való áthelyezés, elbocsátás. Választott tisztviselőket az őket megválasztó szerv visszahívja. A büntetés a fegyelmi vétség elkövetésétől vagy a büntető ügy befejezésétől számított egy hónapon belül kiszabandó. Hat hónap után a fegyelmi eljárás elévül, büntetést nem lehet kiszabni.

Fellebbezés. A belső munkarend alapján kiszabott fegyelmi büntetés ellen a dolgozó fellebbezéssel élhet vagy az Egyeztető Bizottsághoz vagy a bírósághoz. A szolgálati fegyelmi felelősség alapján a kiszabott büntetés ellen terhelt fellebbezéssel élhet annak a hivatali feletteséhez, aki a fegyelmi büntetést kiszabta.

Bírák fegyelmi felelősségét külön rendelet szabályozza, mely 1940 július 29-én jelent meg.

Szövetkezeteknél, kolhozoknál a munkafegyelmelet megsértése esetében fegyelmi hatóság a dolgozók összességének megválasztott vezetőségi szerve. Ennek a szervnek a fegyelmi határozatai ellen fellebbezésnek van helye, a szövetkezet vagy kolhoz közgyűléséhez.

Különleges fegyelmi szabályzat. A szovjet gazdasági élet egyes különösen fontos ágában különleges, szigorú fegyelmi szabályzatot alkotott a szovjet jogrend. A különleges szigorú azért kell alkalmazni, mert a munkafegyelmelet megsértése az átlagosnál nagyobb veszélyt jelent a társadalomra. Így különleges fegyelmi szabályzat van a vasúti közlekedés (1943 április 25.-i kormányrendelet), hajózás, légiflotta, villanytelepek, hadiipar, tűzvétség stb. dolgozóira. Ezek a különleges fegyelmi szabályzatok esetenként meghatározzák, hogy melyik főnök, milyen fegyelmi büntetést szabhat ki. E különleges fegyelmi szabályzatok szerint: aki a fegyelmi jogkörrel indokolatlanul nem él, tehát a fegyelmi vétséget nem törli meg, ezáltal maga is szolgálati vétséget követ el. A fegyelmi eljárást itt is egy hónapon belül kell megindítani. Fellebbezés írásban történik, a fegyelmi büntetést kiszabó hatóságon keresztül, annak főnökéhez terjesztendő fel, aki tartozik a fellebbezést három nap alatt elintézni.

Úgy a fegyelmi büntetések, mint az eljárási szabályok ezeknél a különleges szabályzatoknál szigorúbbak, mint egyébként. Így például a fegyelmi eljárást a fegyelmi vétség elkövetése után és nem a vétségről való tudomásszerzéstől számított egy hónap alatt kell lefolytatni.

Bűnügyi felelősség a munkafegyelmelet megsértéséért

Azokban az esetekben, amelyekben a munkafegyelmelet megsértése a szovjet társadalomra különös veszélyt jelent, jelentkezzék bár ez a fegyelmelet-sértés ténykedésben, vagy mulasztásban, a megtorlást a Szovjet Büntetőjog szabályozza. Az eljárás tehát nem fegyelmi eljárás, hanem bűnvádi eljárás.

Lenin és Sztálin elvtárs többször rámutattak arra, hogy azokkal szemben, akik a szocialista termelést bomlasztani akarják, a legkeményebb bírói kényszereszközöket kell alkalmazni. A Szovjet Büntetőtörvénykönyv a munkafegyelmeletnek a következő megsértéseit vonja szabályozása alá:

1. A közlekedésügy dolgozói által elkövetett munkafegyelmelet-sértések, ha ezeknek következtében gördülőanyag, úti berendezések, vasutak, hajók megrongálása, késedelmes elindítása, vesztelése, vagy általában olyan eredmény áll elő, amely veszélyezteti a forgalmat, vagy pedig

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

Tudományos folyóirat mellékletként

MAGYAR JOGÁSZ
SZÖVETSÉG
hivatalos lapja

alkalmas arra, hogy a kormány által előírt terv végrehajtását megghiúsítsa.

2. Hasonló jellegűek a munkafegyelemsértések a polgári repülés és léghajózás dolgozóira vonatkozóan.

3. A műszaki rend, termelés-technikai fegyelem megsértése a veszélyes üzemeknél, ide tartozik egyes esetekben a dohányzás, részegség, sőt még az elalvás is.

4. A Szovjetunió Legfelső Tanácsa elnökségének 1940 július 26-i rendeletében büntetőjogi felelősség alá vonta a munkából való önkényes távozást és a fontos ok nélküli munkakerülést is. Az önkényes távozásért kiszabható büntetés 2—4 hónap. Ha az önkényes távozás hadiiparban fordul elő, 5—8 évig terjedő börtönbüntetéssel sújtandó (1941 december 26-i rendelet). A szovjet jogtudomány az önkényes távozás kritériumát a következőkben határozza meg:

Önkényes távozásnak az tekintendő, ha a dolgozó a vállalatnál, vagy hivatalban végzett munkáját vagy a vezetőség értesítése nélkül, vagy a vezetőség értesítésével, de hozzájárulása nélkül elhagyja, tehát a munkáját egyoldalúan jogellenesen beszünteti. A bírói gyakorlat ezt a jogelvet kiterjesztőleg értelmezi és ide sorolja azt a traktorállomáson dolgozót, aki a szabadságáról későn tér vissza, vagy azt a traktorvezetőt, akit tanfolyamra vezényeltek, s a tanfolyam elvégzése után munkára nem jelentkezik, vagy azt a traktorost, akit tanfolyamra vezényeltek és a tanfolyamon nem jelentkezik. Kiterjeszti a bírói gyakorlat a bűnügyi felelősséget azokra is, akik azért követnek el fegyelmi vétséget, hogy ilyen módon elbocsátással legyenek büntetve és az ilyen irányú szándékuk megállapítható.

5. Munkakerülés miatt bűnvádi eljárás indul azok ellen, akik 20 percnél többet késnek, de ennél kisebb késés is bűnvádi eljárást von maga után, ha az egy hónapon belül háromszor, vagy két hónapon belül négyszer előfordul. Ide tartozik a munkaidő alatti ittasság, továbbá a munkából való 20 percnél tovább tartó eltávozás. A szovjet bírói gyakorlatban hosszú vita folyt arról, hogy a munkaidő alatti tétlenség, vagy alvás munkakerülésnek tekintendő-e? A bírói gyakorlat úgy döntötte ezt ei, hogy a tétlenség és ittasság munkakerülésnek tekintendő, s így bűnvádi eljárást von maga után, ha elkövetésénél az e et gondos mérlegezése és megvizsgálása után megállapítható a szándékoság, vagy a bűnös gondatlanság.

A vállalatok igazgatói, a hivatalok főnökei tartoznak a munkából önkényesen távozó, vagy munkakerülő ügyét a területileg illetékes népbírószákhhoz a cselekmény elkövetésétől számított egy napon belül felterjeszteni.

Anyagi felelősség

A Szovjet Alkotmány 131. §-a és a belső munkarend szabályai kötelezik a dolgozókat, hogy óvják a rájuk bízott gépeket, szerszámokat és anyagot. Ezt a kötelezettségüket biztosítja az a rendelkezés, mely előírja, hogy kötelesek meg-

téríteni azt az anyagi kárt, amely hibájuk következtében vállalatukat vagy hivatalukat érte.

Pénzbüntetést a szovjet munkajog nem alkalmaz és az okozott kárért való anyagi felelősség független a fegyelmi büntetéstől. Az okozott kárért a dolgozó csak abban az esetben felelős anyagilag, ha a kár az ő szándékos vagy vétkes mulasztásának eredménye. Az anyagi felelősségnek különböző fokozatai vannak:

1. Ha a kár a dolgozó kisebb hanyagságának következménye, úgy korlátolt anyagi felelősséggel tartozik. Ilyen felelősséggel tartoznak termelési eszközök, gépek, vagy egyéb javak megrongálása, pénzösszegek be nem szedése, megőrzésre átadott értékekben előálló hiány, vagy bizonyos célokra kiutalt pénzösszegek helytelen kiadása miatt abban az esetben, ha mulasztásukért a rendelkezések nem állapítanak meg teljes vagy fokozott felelősséget. Az anyagi felelősség felső határa a havi bér, vagy fizetés $\frac{1}{3}$ -a. De a kár megállapításánál csak a tényleges kár vehető figyelembe, elmaradt haszon nem. A kártérítést a dolgozó munkabéréből vonják le, de a dolgozónak egyéb bírósági, vagy más jogcímen járó levonásokkal együtt legalább fizetésének 50%-át meg kell kapnia. A levonás nem történhet hamarabb, mint a dolgozó értesítésétől számított 7 nap és nem történhet később, mint az okozott kár felfedezésétől számított 1 hónap. Ha a munkás a levonást törvénytelennek tartja, vagy összességében helytelennek, úgy a vezetőség levonás eszközése nélkül tartozik az ügyet a Munkaberegyeztető Bizottsághoz, egyes esetekben a Népbírószákhhoz 14 napon belül felterjeszteni. Anyagok, felgyártmányok hanyagság következtében előálló romlásáért, selejtért a dolgozó átlagos havi keresetének $\frac{2}{3}$ -áig terjedő felelősséggel tartozik. A kár megállapításánál az anyag értéke és a munka elvégzéséért kifizetett munkabér az irányadó. Ebben az esetben a levonás a dolgozónak járó bér 25%-ánál több nem lehet.

Speciális anyagi felelősséggel tartoznak a vasutak dolgozói, az üzemek vezető műszaki és gazdasági személyei, stb.

A fenti esetekben korlátolt anyagi felelősség helyett teljes anyagi felelősséggel tartozik a dolgozó, ha a kárt okozó cselekmény bűnügyi következményekkel jár, vagy ha a külön törvények teljes anyagi felelősséget állapítanak meg bizonyos kárt okozó cselekménynél, vagy ha a kár megtérítésére vonatkozólag a dolgozó és a vezetőség külön írásbeli szerződést kötött, vagy ha a kár nem szolgálati kötelezettség teljesítése közben történt (Magánjogi kártérítés.). A szovjet büntető hatóságoknak határozatukban mindig ki kell terjeszkedni a fentiekre tekintettel a kártérítésre vonatkozólag. Írásbeli szerződést szoktak kötni vagyonoőrzésre vonatkozó szolgálattal kapcsolatosan. Anyagi felelősséggel azonban a dolgozó csak akkor tartozik, ha a vagyonoőrzésnek anyagi feltételei (szükséges helyiség, stb.) biztosítva voltak. *Nem terheli anyagi felelősség a dolgozót olyan kárért, amely a termeléssel járó rendes gazdasági kockázattal jár.*

Fokozott anyagi felelősséggel az okozott kár ötszörös mértékében felelnek a dolgozók a rájuk

bízott anyagoknak, szerszámoknak, munkaruháknak stb. ellopásáért, szándékos megsemmisítéséért, vagy rongálásáért. Ilyen esetekben a levonás minden járandóságból eszközölhető, a munkásnak járó teljes fizetés 25%-áig. Fellebbezésnek van helye a Munkabéregyeztető Bizottsághoz.

A megtorlásokon kívül a munkafegyelem fenntartásának legfontosabb eszköze a Szovjet-unióban a jó munkának kijáró társadalmi megbecsülés és az ezzel járó anyagi előny. Ide tartoznak a munkabérezésnek azok a rendszerei, amelyek a szocialista munkatermelékenység fokozására ösztönöznek. A vállalat vezetősége a legjobb munkásait a legkülönbözőbb kedvezményekkel, anyagi előnyökkel jutalmazza. A vasúti közlekedésben dolgozók fegyelmi szabályzata fel is említi ezeket az ösztönző intézkedéseket, amilyenek például köszönetnyilvánítás parancsban, pénzjutalom, érték- és ajándékokkal való jutalmazás, előléptetés magasabb állásba, »vasutas élmunkás« és »Sztálini sorozás rohammunkása« kitüntető jelvények. A szovjet dolgozók külön jutalmazások nélkül érzik és tudják, hogy a munka becsület, tisztesség és dicsőség dolga és saját maguk követelték, hogy a munkafegyelem megsértőit a fentiekben vázolt szigorú eszközökkel a dolgozók állama kényszerítse a jó munkára. De erre a kényszerítésre a Szovjetunió mai fejlettsége mellett mindig kevesebb és kevesebb esetben van szükség.

A munkafegyelem szovjet szabályozása a következő elvi alapokra épült:

1. a személyes felelősség teljes érvényesülése,
2. keretszabályok, melyek a fontosabb elveket szögezik le, ezektől eltérni nem lehet, de a részletes belső szabályzat kidolgozása a gazdasági egységek, üzemek, hivatalok feladata,
3. fegyelmi bírászkodás helyességének garanciája a fellebbezési jog.

Feladataink: A fenti elvi alapok olyan helyesek, hogy ilyen alapokra nyugodtan építhetjük munkafegyelmünk szabályozását.

Keretszabályozás nálunk még korai volna. A politikai fejlődésnek a szovjet ember által elért magas foka szükséges ahhoz, hogy tisztán a megadott elvek alapján alkalmazni tudja a szocialista igazságot a fegyelmi ítéletekben.

A szovjet jog a szocializmus joga, mely előkészíti az átmenetet a kommunizmusba. *A magyar jog még csak a szocializmus felé vezető utat szabályozza.* Ez annyit jelent, hogy a szovjet jogrendet nálunk a mi társadalmi fejlettségi fokunk mellett lemásolni nem lehet. De szükséges, hogy a szovjet jogintézményeket megismerjük, mert ezzel olyan fáktyát kapunk a kezünkbe, amellyel meg tudjuk világítani az előttünk álló utat.

A dolgozók társadalmát mindig nagyobb és nagyobb szocialista munkafegyelemre kell nevelni és ennek a nevelésnek első és legfontosabb eszköze a szocialista öntudat emelése. E mellett nem szabad elhanyagolni a munkafegyelem megsértőivel szemben foganatosítandó kényszer-intézkedéseket. Szocialista tervgazdálkodást folytató állam kell, hogy elsősorban védje a társadalmi termelés-tervét. A munkafegyelem megsértése akadályozza a terv végrehajtását. Ezért jogalkotásunknak is a legsürgősebb feladata a munkafegyelem megerősítésére való jogszabályok létesítése. Ez most jogalkotásunkban a következő láncszem. Jogászaink a felszabadulás óta már régen foglalkoznak ezzel a problémával, amely a közeljövőben kerül megoldásra. Munkajogunk széteső. A közszolgálati alkalmazottak fegyelmi szabályzatát az 1874-ből való pénzügyi szolgálati szabályzat rendezi, mely az ezt módosító 1929. évi XXX. tc.-kel együtt idejét multá. A legfontosabb munkajogi jogszabályunk a 9700/1945. M. E. sz. rendelet, melyet azóta 30—40 rendelet módosított. Ezeknek a rendeleteknek a szerkezete és a nyelvezete olyan, hogy még a jogászok részére is nehéz az alkalmazása

A Jogtudományi Közlöny könyvtára

Tanulmányok a szovjetjog köréből

c. kiadványsorozatában már megjelent:

LJEVIN—KOTOK—KLEINMAN:

A Szovjetunió alkotmányjogának alapelvei . . . . . Ára: 13.— forint

PASERSZTNYIK:

A szovjet munkajog alapelvei . . . . . Ára: 5.50 forint

HALFINA—LJEVIN—SZTROGOVICS:

Az általános állam- és jogelmélet alapjai . . . . . Ára: 7.50 forint

DURMANOV:

A szovjet büntetőjog alapelvei . . . . . Ára: 7.50 forint

DURMANOV—KLEINMAN:

A szovjet bünvádi és polgári eljárásjog alapelvei . . . . . Ára: 8.50 forint

GORSENYIN:

Az államügyészség a Szovjetunióban . . . . . Ára: 7.50 forint

SZEREBROVSKIJ:

A szovjet polgári jog alapelvei . . . . . Ára: 10.— forint

Amikor politikai célkitűzéseinknek megfelelően a munkásosztály részére döntő szerepet biztosítunk a bíraskodásban, meg kell adni a lehetőséget, hogy a jogi szakképzettséggel nem rendelkező munkásbírák részére könnyen áttekinthető, jól érthető egységes szabályozást adjunk úgy az általános munkajogra, mint a munkafegyelemre vonatkozólag. Ebben a vonatkozásban is követni kell a szovjet példát, ahol minden öntudatos dolgozó jól ismeri a jogszabályokban lefektetett jogait és köteleességeit.

Jogászaink között hosszú vita fejlődött ki, hogy külön kell-e szabályozni a közszolgálati alkalmazottak, a társadalmi szektorban és a magán-szektorban dolgozók munkafegyelmi jogát? Lassankint eltűnedeznek a különbségek a köz- és magánalkalmazottak között, mert a magánalkalmazottak is tartoznak ugyanúgy betartani a munkafegyelmet és a tervfegyelmet mint a közalkalmazottak. A munkafegyelem bárki által történő megsértése tehát egységesen látszik büntetendőnek. Az egységes szabályozásban természetesen ki kell térni a munkaviszony természetéből folyó eltérések miatti különbségekre. De ez nem változtat azon a tényen, hogy egységes szabályozás szükséges. A jog, mint felülepítmény a gazdasági életben, mint fundamentumon alapszik. De a jognak dialektikusan előre kell szabályoznia a gazdaság felépítésének további menetét. Közvetlen előttünk álló feladat tehát előkészíteni — esetleg közbenső rendeletekkel, az egységes munkakódex és egységes fegyelmi szabályzat megalkotását.

Meg kell tanulnunk a szovjet jogfejlődésből, hogy a munkafegyelemre vonatkozó helyes joggyakorlat kialakulásának egyik legfőbb garanciája a dolgozóknak a fellebbezéshez való joga. A fellebbezés annyit jelent, hogy a vitás ügyet a vállalati, hivatali üzemi szűkebb látókör helyett szélesebb

perspektívával rendelkező felsőbb hatóságok bírálják felül, melyek mentesíteni tudják magukat kicsinyes személyi szempontoktól és személyi ellentétektől. A munkafegyelemre vonatkozó jogszabályainkkal legfélétebb kincsünket, öt éves tervünk végrehajtását kívánjuk védelmezni és biztosítani. Ha párszáz forintos polgári ügyben vagy kisebb lopási bűnyben lehetőséget nyújtunk a fellebbezésre, meg kell adnunk ezt a lehetőséget akkor, amikor a döntően fontos termelési kérdésekben kívánunk igazságot szolgáltatni. Különösen akkor, amikor azt akarjuk hogy az igazságszolgáltatás a szocialista igazság szolgáltatása legyen, biztosítanunk kell a fegyelmi ügyekben való fellebbezés intézménye által is Pártunk és ideológiánk vezető szerepét. A munkafegyelemre vonatkozó eljárást nem lehet ilyen garanciától megfosztani, mert az ennek a döntően fontos feladatkörnek elbogatellizálását jelenen. Mindez természetesen nem jelenthet annyit, mintha a kisebb fegyelmi ügyekből bírósági eljárást akar-nánk csinálni. Egyszerű eljárási szabályokat kell alkotni, mint ahogy a bírósági eljárást is egyszerűsíteni akarjuk.

Az eddigi szabályozások igyekeztek a munkajog minden területén figyelembevenni a dolgozóknak különböző kategóriáit és nálunk elég sok kategória van. Van státusba felvett köztisztviselő és szerződéses viszonyban lévő. A kirendelt vállalatvezetők nincsenek magánjogi jogviszonyban a vállalatukkal, a jogviszonyuk speciális közjogi jogviszony. A magyar munkajog eddigi szabályozásai igyekeztek tekintettel lenni a különböző természetű munka-jogviszonyokra. Külön jogszabály foglalkozott a különböző foglalkozási ághoz tartozó dolgozók felmondási, végkielégítési stb. jogaival és a jogszabályoknak ez a meg nem szám-lálható nagy tömege munkajogun at szinte áttekinthetlenné tette. A szocializmus építése közben gazdasági életünk eddig is a jogviszonyoknak számos új típusát eremtette meg az élet követelményeinek megfelelően. A társadalmi fejlődésünk mai fokozatán itt volna az ideje annak, hogy ne akarjunk minden új életviszonyt új jogszabállyal rendezni. Elég, ha az elveket megadjuk, — az élet ezeknek az irányelveknek alapján kialakítja a gyakorlatot.

Társadalmi fejlődésünk előrelátható menetét kijelöli az alkotmányunk. Amikor a munkafegyelem érdekében a már régóta esedékes jogszabály megalkotásáról beszélünk, nem szabad olyanformán hozzákezdeni a munkához, hogy minden foglalkozási ág számára külön rendelet jelenjék meg, tanulnunk kell a szovjet jogból. Meg kell adnunk az alapelveket és azt a szabályozást, amely minden dolgozóra egyformán kötelező, ezenfelül pedig, lehetőséget kell adni minden foglalkozási ágnak, minden vállalatnak és üzemenek, hogy az egyformán kötelező szabályok betartása mellett megalkossa a maga munkarendjét, amelyben figyelembe kell venni a munkaviszonyok, foglalkozási ág, a munka természete szerinti különleges kívánalmakat, de az ezen szempontok figyelembevételével megszerkesztett munkarend a legcsekélyebb mértékben se tér-

Felhívás Előfizetőinkhez!

Tudományos lapjaink gyors és pontos szállítása érdekében lapjainkhoz megrendelőjegy mellékelünk az 1950. évi előfizetés megújítására. Kérjük előfizetőinket, a megrendelőjegyet pontosan kitöltve mielőbb visszazáraztatni szíveskedjenek, hogy kiadványaink folyamatos szállítását biztosíthassuk.

Egyben kérjük előfizetőinket, hogy a felesleges levelezés elkerülése végett átutalásaiknál a befizetési lap hátoldalán, az összeg rendeltetését feltétlenül tüntessék fel.

Ugyancsak kérjük, a címváltozást időben mindenkor pontosan megadni szíveskedjenek.

Tudományos Folyóiratkiadó N. V.
előfizetési osztálya

hessen el minden dolgozóra, minden üzemre, vállalatra kötelezően kimondandó alapelvektől.

A munkafegyelemre vonatkozó jogszabállyal lehetőleg egy időben kellene megalkotnunk az egységes munkakódexet, hogy a dolgozók ne csak a kötelességeikről kapjanak világos képet, hanem jogaikról is. Egy ilyen új kódex hatalmas lépést jelentene a dolgozók politikai nevelése tekintetében, fokozottan éreznék, hogy ez az ország ma már az övék és a jogszabály megalkotói biztosítani akarják a jog erejével is, hogy az övék marad. Lenin elvtárs, ki a legtöbbet tette a világon a dolgozók politikai nevelése és szocialista öntudatra ébresztése tekintetében, azt mondta, hogy a politikai nevelés mellett feltétlen szükség van a munkafegyelem megerősítése érdekében kényszerítő rendszabályokra is, mert aki ezt elhanyagolná, nevetséges utópista lenne.

Most ránk, jogászokra vár az a feladat, hogy a szovjet munkafegyelmi jogszabályokból megtanuljuk azt, ami a jelenlegi fejlettségünk mellett a mi jogrendszerünkben felhasználható. A megalkotandó munkafegyelmi szabályzatból a dolgozók ne csak a munkafegyelem megsértőjével szembeni szigorot érezzék, hanem az államnak szertető gondoskodását is. Ha meg is alkotjuk ezt a jogszabályt, mellyel a szocializmus építését a mi

munkakörünkben előmozdítjuk, a dolgozók szocialista öntudatának az a fejlődése, amelyet a fel szabadulás óta tapasztalhatunk, alapos reményt nyújt arra vonatkozólag, hogy mindig több és több dolgozó jut el a szocialista öntudatnak arra a fokára, hogy megértse: Minder lazaság, minden perc késés, a munkafegyelemnek a legcsekélyebb megsértése is gátolja a tervszerű munkát. A politikai öntudatnak a további fejlődése mindig kevesebb és kevesebb esetben teszi majd szükségessé a munkafegyelemre vonatkozó szigorú jogszabályok alkalmazását.

A jogszabályoknál is fontosabb azonban a dolgozók nevelése, nemcsak az öntudat emelésével, hanem megalkotandó jogszabályainkat le kell vinnünk a dolgozó tömegekhez, akik alkalmazni fogják ezeket. Fel kell szabadítani a leendő fegyelmi hatóságokat az egyes munkahelyeken sajnálatosan elharapózott személyeskedés, fúrás, intrika kötelékeiből, elméleti oktatással, jó példák kiértékelésével meg kell tanítani a dolgozókat, hogy milyen a szocialista igazságosság és hogy hogyan kell azt a dolgozó nép érdekében, a termelés céljainak megfelelően alkalmazni.

Dr. Krémer Miklós

(A tanulmány 1949 novemberben készült. Szerk.)

Az egyeztető bizottságok szerződésmódosításai és a gazdasági vezetők egyéni felelőssége

Jogászok részéről gyakran hallani hosszú fejtegetéseket a vállalati autonómia korlátozásáról. Azt mondják, hogy a szerződési szabadság területét a népi demokrácia kényszerítő jogszabályai fokozatosan összehsugorítják és ezt nem lehet összhangba hozni az egyéni felelősség kiterjesztésével. *Vagy* szerződési szabadság és egyéni felelősség, *vagy* a vállalati autonómia korlátozása, de egyéni felelősség nélkül. Ezek a jogászok azt is mondják, hogy a szerződések kötelező megkötése, a szerződésekre vonatkozó tartalmi előírások, felek akaratmegegyezésén túl is érvényesülő következmények (mint például a kötbér), de főként az ügyleti akaratnak az államhatalom által való pótlása, módosítása, megváltoztatása, mely egyes egyeztető bizottsági határozatokban megnyilvánul, mind olyan tények, melyek kizárják a gazdasági vezetők egyéni felelősségét.

A régi kereskedelmi jogban persze más volt a helyzet — mondják. A kereskedelmi jog szabályai főleg arra az esetre szóltak, ha felek másként nem rendelkeztek. A per urai a peres felek voltak. A bíróság az előterjesztett kérelmeken nem mehetett túl. Ez a rendszer biztosította a gazdálkodó alanyok autonómiáját. Ezen a rendszeren felépíthető volt az egyéni felelősség.

A kérdésnek ilyen módon való feltevése azonban alapjaiban helytelen. A burzsoa kereskedelmi jog — mint általában az egész burzsoa jogrendszer

célja a kizsákmányoló magántulajdon védelme. A burzsoa per célja pedig ezt az érdekvédelmet a polgári állam hatalmi eszközeivel biztosítani. A peres ténykedések az egyes tőkés profitérdekeit szolgálják és természetesen ezt szolgálja maga a perrendtartás is. A kapitalista gazdasági rendszer hajtóereje a profit. Ezért ennek biztosítása egyszerűen a legmagasabb jogelv. Ennek valóban megfelelt a bírói ítékezésnek a felek kérelmére való korlátozása éppen úgy, mint a szerződési akarat mindenekfelett álló tisztelete. A szerződési akarat szabadságán felépülő egyéni felelősség itt elemmentáris erővel érvényesül. Nem egyéb ez, mint a kapitalizmus ellentmondásai alapján »szabadon tönkremenő kapitalista felelőssége« az erősebb kapitalistával szemben. Bármilyen humánus szövegmókat hallat is a polgári jogász, ezzel az egyéni felelősséggel csak az egész burzsoa-rend felelősségét állíthatná szembe.

A magyar népköztársaságban a termelési eszközök zöme társadalmi tulajdonként az állam, a közületek, vagy szövetkezetek tulajdonában van. A magyar népköztársaságban a népgazdaság irányító ereje a nép államhatalma (Alkotmány 4. §). A magyar népköztársaság gazdasági életét állami népgazdasági terv határozza meg. Az államhatalom a társadalmi tulajdonban levő vállalatokra, az állami bankrendszerre, a mezőgazdasági gépállomásokra támaszkodva irányítja és ellen-

őrzi a népgazdaságot, a termelő erők fejlesztése, a közbizonyon növelése, a dolgozók anyagi és kulturális színvonalának állandó emelése az ország védelemének fokozása érdekében (Alkotmány 5. §).

A magyar népgazdaság gazdálkodó egységei túlnyomó része tehát a »közületi« fogalom alá tartozik. Ezek jogvitái nem a rendes peres, hanem az egyeztető bizottságok előtti különleges eljárás során kerülnek elbírálásra.

Az egyeztető bizottságok elé tartozó jogvitákban a szocializmust építő népgazdasági terv, a népgazdaságot irányító és az egyeztető bizottságok által képviselt népi államhatalom, a társadalmi tulajdonképező gazdálkodó szervezetek (a felek) harmónikus egységben jelennek meg. Itt a jogvita célja nem a profit védelme, hanem az egységes népgazdasági terv kereteibe tartozó és annak megvalósítását biztosító tevékenység megerősítése, vagy megvalósítása. Itt a »szemben álló« felek, az »ítélkező« államhatalom egyaránt a dolgozók érdekét képviselik. Feleket és államhatalmat egyaránt a népgazdasági terv előrevitele és a tervfegyelem biztosítása irányítja. Felek és hatóság tevékenységükért egyaránt a munkásosztály vezette egész dolgozó népnek felelősek. Ezért a feladat sem egyszerűen a jog »kimérése«, hanem a népi demokratikus törvényesség biztosításával a dolgozók felemelkedését szolgáló népgazdaság erősítése.

A népi demokráciák fejlődésének éppen úgy, mint a Szovjetunióé, alapja az állami terv, melynek főcélja a dolgozók gazdasági és kulturális felemelése. A terv megvalósulását, a népgazdaság fejlődését nem lehet függővé tenni egyes esetleges tervszerűtlenségtől. A kapitalista elvben akkor szerződik, ha akar és nincs szerződés, ha hiányzik az akaratmegegyezés. (A valóságban persze ez sem egészen így van.) A szocializmust építő népi demokratikus állam tervgazdálkodásában a szerződések külön jelentőségre emelkednek a nemzetgazdasági terv teljesítése, az egyes gazdálkodó egységek munkájának ellenőrzése, a rentabilitás elvének biztosítása, a termelés és elosztás irányítása és ellenőrzése tekintetében. A szerződések kötése növeli a felelősségérzetet és a terv teljesítésére irányuló gazdasági öntevékenységet — elmulasztásuk felelőtlenességre, a tervgazdálkodás gyengítésére, a tervfegyelem és az ellenőrzés lazítására vezet. A tervgazdálkodás természetéből következik a vállalatvezetőknek a szerződések megkötésére irányuló kötelezettsége. Így maga a nemzetgazdasági terv a szerződéskötésre irányuló kötelezettség forrása, mert enélkül a gazdálkodó szervezetek nem lennének képesek tervszerűen és a nemzetgazdasági tervvel összhangban működni.

»A nemzetgazdaság mozgásának és fejlődésének forrása a tervező szocialista állam« (Voznyeszenszkij). A népgazdasági terv megvalósításának biztosítása

érdekében elkerülhetetlen az állam irányításának az egyeztető bizottságok munkájában való kifejeződése abba az irányba, hogy a tervszerűséget erősítő szerződések létrejöttét biztosítsa, szükség esetén tartalmukat meghatározza vagy módosítsa. Természetes tehát, hogy az egyeztető bizottságokat nem kötheti a felek kérelme, sőt eljárhatnak a felek kérelme nélkül hivatalból is. Nemcsak lehet, de szükséges is a felek kérelmén túl terjeszkedő határozatok hozatala, ha ezt a népgazdaság érdeke megkívánja. Míg a burzsoa polgári perben a perurai a peres felek, az egyeztető bizottságok előtti jogvita ura a népgazdaság érdeke, a dolgozók tervező állama, tehát a dolgozók maguk. Így és csakis így lesz érthetővé az egyeztető bizottságok joga és kötelessége a hivatalbóli eljárásokra és a jogvita alapját képező jogviszonyok módosítására.

Mindebből két következtetést kell levonni:

1. *A tervgazdálkodás természetéből következik a gazdasági vezetők felelőssége, gazdasági tevékenységüknek az állami tervvel és egymás működésével való összhangba hozatalára, az egyéni kezdeményezés minden lehetőségének kihasználásával.*

2. *Az egyéni kezdeményezés azokon a kereteken belül van, ahol a terveket kell megvalósítani. Itt az egyéni kezdeményezés a felmerült kérdéseknek kellő szakértelemmel való eldöntését jelenti. Azt jelenti ez, hogy a gazdasági vezetők sem függetlenek a társadalmi, gazdasági és politikai viszonyoktól, a szocializmus építésének a proletariátus diktatúrájának törvényeitől, hanem ellenkezően, felismerik ezeket és érvényesítésüket következetes és határozott ténykedésükkel előmozdítják. A proletárdiktatúra nem adhat és nem is ad szabadságot a kártevőknek, hanem lesújt rájuk. De tág lehetőséget biztosít a népgazdaság megerősítését és a népgazdasági terv teljesítését és túlteljesítését és ezzel a dolgozók felemelkedését szolgáló minden ténykedésnek.*

A gazdasági vezetők a szocializmus építésének fontos magaslatain állanak. Az a feladatuk, hogy megszervezzék a termelést és elosztást, előkészítik és végrehajtsák a jóváhagyott terveket, hogy végrehajtsák a népgazdaság felemelkedésének működésük területére eső teendőit. A gazdasági vezetőknek a feladata: megérteni, hogy »egyéni felelősséggel tartoznak a termelésért és megtanuljanak élni azokkal a jogokkal, amelyeket a demokrácia nekik erre célra adott.« (Rákosi Mátyás)

Az egyéni felelősség és egyéni kezdeményezés fogalmát a proletariátus diktatúrájának nemzetgazdasága valódi tartalommal tölti meg. Csakis itt lesznek a közösség felemelkedését szolgáló erővé, hogy ezzel a szocializmust építő nemzetgazdaság fejlődésének elevenen ható tényezőivé váljanak.

Dr. Aczél György

**Minden haladó szellemű magyar jogász tagja
a Magyar Jogász Szövetség-nek**

VLADIMIR ILJICS LENIN, a Bolsevik Párt megalkotója, a Szovjet állam megeremtője 26 évvel ezelőtt meghalt.

Azóta sincsen olyan nap, hogy a világ proletárjai millióinak, a világ öntudatos dolgozó millióinak ajkain ne csendülne a halhatatlan Lenin neve. Milliók és milliók hálatelten emlékeztek, emlékeznek és fognak emlékezni a nagy Tanítóra.

Az általa kijelölt úton, Sztálin vezetésével épült és épül az új világ, épül hazánk, új országunk, új kultúránk.

A néphez hű magyar jogász bámulattal tanulja a lenini államelméletet és mélyed el annak a zseniális Sztálintól továbbfejlesztett kérdéseiben.

Lenin izente a magyar munkásosztálynak 1919-ben:

»Ti háborút viseltek, egyedül jogos, igazságos, igazán forradalmi háborút, az elnyomottak

háborúját az elnyomók ellen, a dolgozók háborúját a kizsákmányolók ellen, háborút a szocializmus győzelméért. Mindaz, ami a munkásosztályban becsületes, az egész világon a ti pártotokon áll. Minden hónap közelebb hozza a proletár világforradalmat. Legyetek szilárdak és a győzelem a tiétek lesz!«

Lenin mondotta:

»A kapitalizmust az győzheti le véglegesen és az fogja is véglegesen legyőzni, hogy a szocializmus a munkának új, sokkal magasabb termelékenységét hozza létre.«

Lenin fektette le a szocializmus építésének kommunista módszerét.

A lenini-sztálini tanítások nyomán vezetli Rákosi Mátyás az élosapatot és népünket a szabadság, a béke, a szocializmus építésének nagyszerű útján.

A lenini-sztálini tanítások igazságainak mindent és mindenkit lenyűgöző erejével vezeti a Szovjetunió az emberiség haladó erőt a végső győzelemre.

Sztálin írta:

»Emlékezzetek Iljicsre, szeresétek, tanulmányozzátok őt, tanítómesterünket, vezérünket!

Harcoljatok és győzzétek le az ellenségeket, a belsőket és a külsőket — úgy, mint Iljics.

Építsétek az új életet, az új életformát, az új kultúrát — úgy, mint Iljics.

Sohase húzódozzatok a munka aprajától, mert a kicsinyből épül a nagy — ez Iljicsnek egyik fontos intelme.«

Vladimir Iljics Lenin, a Bolsevik Párt megalkotója, a Szovjet állam megeremtője 26 évvel ezelőtt meghalt?

Lenin élt! Lenin él! Lenin élni fog!

K. M.

SZEMLE

Az ötéves terv jelentősége. Az ötéves terv megvalósításának kezdete új szakaszát jelenti a magyar népi demokrácia fejlődésének. A hároméves terv célkitűzései az ország háborús leromboltságából való felépítését jelentették, az ötéves terv egy új ország, a szocialista Magyarország felépítését tűzte ki feladatul.

Az ötéves terv törvénybe iktatása és megkezdése lényegesen más körülmények között történt, mint a hároméves tervé. A hároméves terv idején mások voltak úgy a politikai, mint a gazdasági viszonyok. Ebben az időben még nem volt végrehajtva a bankok államosítása és nem volt államosítva a nagyipar. A bankok államosítására, annak gyakorlati végrehajtására, csak a hároméves terv első hónapjaiban került sor. A gyár- és ipar államosítására pedig csak 1948 márciusában.

A Nagy Ferenc- és Pfeiffer-féle reakció felszámolása, az 1947 augusztusi választások, majd a munkáspártok 1948-ban lezajlott egyesülése, mely a politikai erőviszonyokat a népi demokratikus erők, a munkásosztály javára döntötték el, ugyancsak a

hároméves terv első évében zajlottak le.

Az ötéves terv törvénybeiktatásakor a politikai hatalom a Magyar Dolgozók Pártjának vezetésével a munkásosztály és vele szövetségben lévő parasztság, a néphez hű értelmiség államának kezében van. A bankok, bányászat, ipar és nagykereskedelem úgyszólván száz százalékgig a nép államának kezében van, a falun pedig ugyan csak megindult a mezőgazdasági nagyüzemi termelésre való áttérés.

A hároméves terv eredményeképpen ipari termelésünk 40 százalékkal múlja felül az utolsó békeév termelési színvonalát és csaknem ugyanennyivel emelkedett a dolgozók életszínvonalára.

Az ötéves terv egyik legfőbb célkitűzése a nehézipar, a gép- és ipar fejlesztése, mert ez az alapja egész gazdasági életünk további fejlődésének. Az ötéves terv alapvető célja, hogy agrár- és ipari országból ipari- és agrár-országgá váljunk. Ez azt jelenti, hogy az iparosításnak olyan mérvű fejlesztését kell végrehajtanunk, melynek következtében az ország gazdasági életében az ipar súlya válik döntővé; a mezőgazdaságot pedig gépesítenünk

kell, melyen keresztül megeremtjük a korszerű mezőgazdaságot.

Ennek a feladatnak az elvégzésére van előirányozva 50.9 milliárd forint beruházás. Ennek biztosítására írja elő az ötéves tervtörvény a termelékenység 50 százalékos emelését és az önköltség 25 százalékos csökkentését. De ezen túlmenően meg kell keresni a szocialista akkumuláció növelésének összes lehetőségeit és forrásait, felszínre kell hozni az összes rejtett tartalékokat és még fokozottabban kell érvényesíteni a takarékoság elvét.

Az ötéves terv sikeres végrehajtása igen nagy mértékben függ attól, hogy a fizikai és szellemi dolgozók milyen mértékben teljesítik azokat a követelményeket, melyeket a terv megvalósítása követel. Ezért igen komoly jelentősége van főként a munkásosztály körében folyó munkaversenynek, Sztahánov-mozgalomnak. Az a tény, hogy a munkaverseny ilyen nagymértékben kiszélesedett és komoly eredményeket hozott létre, azt bizonyítja, hogy a magyar munkásosztály, a dolgozók viszonya főként a fordulat bekövetkezése óta igen lényegesen megváltozott a termelés.

hez, a magyar népi demokrácia államához.

Az ötéves terv végrehajtásának hatalmas munkájába be kell kapcsolódnunk a haladó szellemű magyar jogászoknak is, főként a gazdasági élet területén dolgozóknak. A gazdasági életet szabályozó jogszabályoknak jelentős szervező feladatuk van, ezért megfelelő jogszabályok alkotásával hathatósan elő tudjuk segíteni az ötéves terv sikerét. Nagy feladatok várnak a magyar jogászokra azon a téren is, hogy a Népköztársaság Alkotmányában rögzített új magyar államszervezet és jog kialakításával, — továbbá a jogi élet egyéb területein is a marxizmus-leninizmus elveinek megfelelő tevékenységet fejtsenek ki és ezen keresztül szervesen illeszkedjenek be a népi demokrácia, a szocializmus építői közé.

Az ötéves terv azonban nemcsak feladatokat és kötelezettségeket ró a magyar dolgozókra, hanem lehetővé teszi és biztosítja a dolgozók anyagi és kulturális életszínvonalának igen nagyarányú emelkedését.

Ennek biztosítása érdekében a tervtörvény az élelmiszer-cikkek fogyasztásának emelkedését 35 százalékban, az iparcikkekét még ennél is magasabb százalékban irányozza elő. A lakásviszonyok nagyarányú javulását fogja eredményezni a 180.000 új lakás megépítése, továbbá a bútortermelésnek több, mint száz százalékos emelése. A kultúrszínvonal komoly emelkedését fogja eredményezni a különböző egyetemek továbbfejlesztése, felsőbb- és középiskolai tanulók számának nagyarányú felemelése, kollégiumok és szakiskolák létszámában való létrehozása.

Az ötéves terv célkitűzéseinek megvalósítása elsősorban a magyar nép áldozatkész munkáján múlik, de ezen túlmenően azon is, hogy a megfelelő békés viszonyok biztosítva legyenek. Ezért fejlesztenünk és erősítenünk kell a magyar néphadsereget és továbbra is kemény küzdelmet kell vívni a Szovjetunió vezetésével az összes szabadság szerető népekkel és nemzetekkel együtt a háborút előkészítő imperialisták ellen a béke

megvédéséért és biztosításáért.

Az ötéves tervtörvény által előírt feladatok reális, megvalósítható feladatok. A hároméves terv sikeres, idő előtti végrehajtása feljogosítja a magyar dolgozókat arra, hogy bizakodással, a legnagyobb optimizmussal lássanak hozzá az ötéves terv megvalósításához abban a biztos tudatban, hogy a Magyar Dolgozók Pártja, Rákosi Mátyás vezetésével a tervet sikeresen meg fogják valósítani, ezen keresztül minden magyar dolgozó vágyát és célkitűzését: a szocialista Magyarországot.

Réti János

Megalakult az Állam- és Jogtudományi Intézet

Népi demokráciánk fejlődése során az ideológiai harc már hosszú idő óta központi kérdés. A politikai hatalom szilárd megszerzése és az 1948 márciusi államosítás után rövid idővel jelent meg Rákosi elvtárs «Következő láncszem» c. cikke, mely soronkövetkező döntő feladatként az elméleti színvonal emelését jelölte meg. Ennek az iránymutatásnak alapján nemcsak a Magyar Dolgozók Pártján belül, hanem az üzemekben általában megjelent a marxizmus-leninizmus oktatása, amely munka fontosságát a Rajk-banda ügye még jobban aláhúzta. A burzsoá ideológia gyökeres kiirtása azonban természetesen nem állhatott meg a politikai oktatás határánál, hanem ugyanezt a harcot meg kellett indítani az összes szaktudományok területén is, olyan marxista-leninista alapon álló szaktudományok megteremtésére, melyek értékes munkával járulnak hozzá a szocializmus építéséhez. Csak röviden utalok arra, hogy nem sokkal Rákosi elvtárs idézett cikke után alakult meg a Magyar Tudományos Tanács.

A jogtudomány, mint társadalomtudomány területén még különösen sok a tennivalónk. Alkotmányunk megalkotása óta jogéletünknek elmaradottsága a további fejlődésnek komoly akadályává vált. Népköztársaságunk Alkotmányának létrejötté súlyponti kérdéssé tette, hogy a hivatásos jogászok, de az államhatalmi funkciók ellátásába bekapcsolódó széles dolgozó tömegek is olyan jogászai műveltségre

tegyenek szert, mely szilárdan marxi-lenini alapon áll és amely lehetővé teszi hivatásos és laikus jogászaink munkájának szerves beleilleszkedését a népi demokrácia osztályharcos és építő munkájába. Ennek feltétele: *marxi-lenini alapokon nyugvó magyar jogtudomány kiépítése.*

A felszabadulás óta ezen a téren történtek komoly lépések. Haladó jogászaink kis köre harcolt az idealista burzsoá jogtudomány maradványai — helyesebben: jelenléte — ellen, de ez a harc inkább csak csatározás lehetett, mintsem átfogó hadjárat. Egy-két alapvető elvi kérdés behatóbb tárgyalásán kívül a Közlöny hasábjain főleg *kritikai* cikkek képviselték a marxi-lenini ideológiát — és a cikkek is rendszerint a Közlöny más cikkeit bírálták, de a kritika a burzsoá jogtudomány alapjait nem zúzta össze. Felszabadulás óta gyakorlatilag egyetlen átfogó tudományos munka sem jelent meg, melyet marxista-leninista jogtudományi műnek tekinthetünk. Nagyobb rendszerességgel folyt, különösen az utolsó évben, a szovjet jogirodalom megismertetése a magyar jogászközönséggel, túlnyomórészt fordítások alakjában. Ez igen hasznos kiindulás volt a magyar jogásztársadalom átnevelésére, de még csak kiindulás: hátra van a munka oroszlanrésze, a szovjet jogtudomány tapasztalatai alapján, a magyar marxista-leninista jogtudomány létrehozása.

Értékes munkát végeztek a Magyar Jogász Szövetség tudományos szakcsoportjai, melyek átfogó *széles program* alapján kezdték meg jogtudományunk alapvető kérdéseinek feldolgozását. E munka ütemének és színvonalának a függetlenített tudományos munkatársak hiánya szükségképpen korlátokat szab, azonban a Jogász Szövetségre a további tudományos munka során — és különösen a tudományos munka eredményeinek terjesztése terén — még igen nagy feladatok várnak.

Ha jogtudományunk elmaradottságának voltak is tárgyi okai, ezek nem indokolták elmaradottságunk fokát, ma pedig már a tárgyi akadályok teljesen elhárultak. Népköztársaságunk Alkotmánya rögzítette fejlődésünk eredményeit, kijelölte a további fejlődés útját és ezzel megadta a jogtudományi munka alapjait is. Nagy segítséget kaptunk a Szovjetuniótól is, amely

kiváló jogászaiknak egész csoportját állította arra a munkára, hogy a népi demokráciák jogi kérdéseinek kidolgozásában nyújtson segítséget. A hévízi jogászkongresszuson résztvett szovjet jogászok előadásai iránymutatóak voltak jogtudományunk alapvető kérdéseiben.

Mindez lehetővé tette, hogy a tudomány többi ágaival párhuzamosan, széles alapon megindítsuk a harcot a magyar marxista-leninista jogtudomány megteremtéséért. Jogászaink idealista burzsoa jogi műveltségét alapjaiban, rendszeresen kell megtámadnunk. Kíméletlen kritikával le kell lepleznünk a burzsoa jogtudomány osztálytartalmát és el kell szakítanunk tőle haladó jogászainkat. Még fontos beosztásban működő jogászaink nagy része is küszködik azzal a nehézséggel, hogy a társadalmi nehézségeket burzsoa jogi fogalmakra vetíti vissza, ami természetesen állandó ellentmondások forrása; a reakciós jogi elmélet nem lehet alapja egy haladó jogi gyakorlatnak. Csak, ha jogászainkat átvisszük a társadalom fejlődéstörvényeinek ismeretén alapuló jogtudomány alapjára, teremthetjük meg a haladó elmélet és haladó gyakorlat egységét és adhatunk biztos irányítást a gyakorlati jogi munkában.

Ennek a célnak szolgálatában készült el a jogtudomány *ötéves terve*. A jogtudományi terv minden fontosabb jogágazatban az *alapvető elvi kérdéseket* feldolgozó tudományos munkák megírását irányozza elő; ilyenek például a népi demokratikus állam és a jog jellege és osztálytartalma, a tulajdon kérdése. Fel kell dolgoznunk ezenkívül monografikusan a *döntő konkrét kérdéseket* is; elsősorban Népköztársaságunk Alkotmányát, de új büntető jogszabályaink, a tervgazdálkodás, szövetkezeti jog és nemzetközi jog fontosabb kérdéseit. Az ötéves terv során minden fontosabb jogi tárgyból *egyetemi tankönyv* fog készülni. Az ötéves terv 1950. évi részlettervét a függelékben vázlatosan közöljük. A jogtudományi tervhez csatlakozik az államigazgatás-tudomány ötéves terve, melynek súlypontjában az Alkotmányunk alapján létrejött, illetve megalkotandó állam-szervezetünk tudományos feldolgozása áll; de foglalkozni fogunk a terv során az államigazgatási nyilvánlatartás, ellenőrzés, munkamódszer és területszervezés kérdéseivel

is. Elkészül az államigazgatás-tan egyetemi tankönyve is.

Az Állam- és Jogtudományi Intézet a jogtudomány és államigazgatás-tudomány ötéves tervének végrehajtására alakult. Az Intézet feladatát azonban egyszerűen azonosítani a terv végrehajtásával mégsem lehet. Az öt év során nyilván fel fognak merülni mind a jogélet, mind az államigazgatás terén olyan kérdések, melyek tudományos feldolgozást igényelnek, de amelyeknek aktualitása ma még nem látható előre. Remélhető, hogy jogásztársadalmunk a marxi-lenini ideológiát alaposan elsajátítva, a tudományos munka céljára ma még fel nem mérhető kádereket fog rendelkezésre bocsátani és az egyetemekről, valamint az igazságügyi szervezetbe és az államigazgatásba bevont munkáskáderek közül is ki fog kerülni a tudományos káderek egész sora; mindez lehetővé és szükségessé fogja tenni a tudományos terv-előirányzat túlteljesítését.

Másrészt az Intézet a terv végrehajtásának csak *felelőse, de nem kizárólagos végrehajtója*. Legkitünőbb jogászaink az egyetemeken és fontos államigazgatási beosztásban dolgoznak és éppen ezért az Intézet belső káderei túlnyomórészt fejlődéképes fiatal kartársak, akik a nagy tervfeladatok ellátására önmagukban még nem érettek. Az Intézet ezért indulásakor *elsősorban* éppen a külső munkatársak közreműködésére fog támaszkodni, de a külső munkatársak munkaközösségei fontos szerepet fognak játszani akkor is, ha a további fejlődés során az Intézet káderei létszámban és színvonalban megerősödnek. Ez biztosíthatja egyrészt a kollektív munka előnyeit, másrészt lehetőséget ad a feladatok kiterjesztésére. A kívánatos, hogy mindenki, aki jogtudomány és államigazgatás-tudomány terén megfelelő színvonalon munkát tud és akar végzni, az Intézet körül csoportosuljon. Az Intézet a külső munkatársak munkáját nemcsak egybehangolja és beilleszti a tervszerű munka keretébe, hanem dokumentációs osztállyal és anyaggyűjtésével a tudományos munka kedvező előfeltételeit megteremti. Az Intézet negyedévi folyóirat megindítását tervezi, mely lehetőséget fog adni hosszabb lélegzetű tanulmányok publikálására.

Az Intézet viszonya különösen az egyetemekkel, a Jogász Szövetség-

gel és a minisztériumok törvényelőkészítő osztályaival lesz szoros. Az *egyetemi oktatás* feltételezi, hogy a tananyag tudományos feldolgozásán alapuljon; másrészt az Intézet új kádereit elsősorban éppen az egyetemekről kikerült fiatalok legjobbjaiból fogja nyerni. A *Jogász Szövetség* tudományos bizottsága szakcsoportjairól már fentebb említést tettünk. E szakcsoportokból ugyan csak ki fognak emelkedni azok a kartársak, akik alkalmasak arra, hogy az Intézet külső — esetleg belső — munkatársaiként működjenek; de ezen felül össze kell hangolnunk az Intézet és a szakcsoportok munkatervét és az alapvető kérdéseket jogászszövetségi ankéteken is ki kell tárgyalnunk. Végül az Intézet feladatának tekinti azt is, hogy a *jogszabályalkotásnak* tudományos előkészítéssel segítségére legyen.

Röviden ennyiben foglalhatjuk össze az Állam- és Jogtudományi Intézet feladatkörét és elhelyezkedését jogi életünkben. Hiányos lenne azonban ez a beszámoló, ha nem illesztenénk be az Intézet munkáját a magyar dolgozók társadalmába. Az Intézet elsőrangú feladatának tekinti azt is, hogy az egyetemi oktatás, a jogalkotás, a gyakorló jogászok és az igazságszolgáltatási és államigazgatási szervezetbe bevont új munkáskáderek részére nyújtson munkájával segítséget, de ezenfelül népszerű kiadványok és előadásorozatok megszerzése útján ismertesse meg a dolgozó tömegekkel annak az államnak szervezetét és jogát, amely már az ő államuk. Minden bizonnyal a tömegeknek ezen keresztül jelentkező iniciatívája sok segítséget fog jelenteni a tudományos munka számára.

A burzsoa jogtudomány sohasem juthatott el arra a fokra, hogy a gyakorlati jogélet, különösen a jogalkotás iránymutatója legyen. Az idealista burzsoa jogtudomány éppen azzal szolgálta a burzsoázia osztályérdekeit, hogy leplezte a jog osztálytartalmát és így nem tölthetett be kezdeményező szerepet a jogalkotással szemben, mely a burzsoa állam elnyomó tevékenységét szolgálta. Szerepe inkább csak a tételes jog elemzésében és rendszerzésében merült ki és túlnyomórészt a jogalkalmazásra hatott.

A népi demokrácia egészen más perspektívákat tár a jogtudomány elé. A marxista-leninista jogtudo-

mány a társadalom fejlődéstörvényeinek ismeretén alapul és így szervesen illeszkedik be a proletárdiktatúra elméletébe és gyakorlatába. Megszűnik az elmélet és a gyakorlat különállása; a jogtudománynak a jogszabályokat mint a proletárdiktatúra legfontosabb szervező eszközét, keletkezésükben, kifejlődésükben és elmúlásukban kell vizsgálnia és ezzel nemcsak a jogalkalmazásnak, hanem a jogalkotásnak is értékes segítséget nyújthat. A népi demokrácia olyan jogtudományi munkát vár a magyar jogászoktól, mely alkalmas arra, hogy a jogi gyakorlatnak biztos alapja legyen.

Az Állam- és Jogtudományi Intézet ebben a szellemben kívánja folytatni munkáját és ehhez a kartársak segítségét kéri. Hosszú és nehéz munka lesz, míg jogtudományunkat erre a színvonalra emelhetjük, de csak így teljesíthetjük kötelességünket ezen a téren Népköztársaságunk iránt.

Dr. Csanádi György

Az öt éves jogtudományi terv 1950. évi részletterve

Az 1950. évi részlettervnek csak a legfontosabb pontjait közöljük. Ezeken kívül a tervbe több rész tanulmány és a nagyobb munkákhoz több anyaggyűjtési munka van beillesztve.

1. *Állam- és jogelmélet.* A magyar népi demokrácia jogának rendszere; jogi kis enciklopédia.

Előkészületben 1951-re: jogelméleti egyetemi tankönyv, — a magyar állam fejlődése felszabadulástól napjainkig, — a Horthy-korszak jogbölcséletének bírálata.

2. *Polgári jog. Mezőgazdasági és szövetkezeti jog.* A kapitalista tulajdon bírálata; a szövetkezet általános tulajdonjogi kérdései; az ingatlan-nyilvántartás; az állami gazdálkodás egységeinek jogi szerkezete.

Előkészület 1951-re: a Szovjetunió és a népi demokráciák agrár- és szövetkezeti jogának feldolgozása, — a magyar birtokelosztás tanulmányozása.

3. *Nemzetközi jog.* Magyarország igénye az ENSZ-be való felvételre; a szuverénítés kérdése.

Előkészület 1951-re: anyaggyűjtés a nemzetközi szerződések kérdéséhez.

4. *Büntetőjog.* Az új büntetőtörvénykönyv általános részének feldolgozása; az államellenes bűncselekmények; a gazdasági bűncselekmények. Egyetemi tankönyv az általános részből.

Előkészületek 1951-re: anyaggyűjtés a magyar büntető jogalkotás és büntetésjog történetéhez, — a Szovjetunió és a népi demokráciák büntetőjogának feldolgozásához, — a fiataloké büntetőjogának, a kriminológia és a bűnügyi statisztika kérdéseihez.

5. *Alkotmányjog.* Egyetemi tankönyv.

Az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának gyakorlatából

Fegyelmi ügyekben

1.

A panaszos panaszának visszavonása ellenére is megvizsgálendő, fellebbezés fenn fegyelmi vétség.

A fegyelmi fellebbezési tanács az elbírálása alatt álló fegyelmi ügyet nem a magyar népi demokrácia szempontjából egyébként is aggályos panaszos magánérdekei, hanem az ügyvédi kar megbecsülése szempontjából vizsgálja felül, ennél fogva nem tulajdonít különösebb jelentőséget annak a körülménynek, hogy a panaszos külföldön kelt leveleiben feljelentését visszavonta. A terhelt ügyvéd magatartása tehát — függetlenül attól, hogy a panaszos panaszát fenntartja-e vagy

som — kizárólag abból a szempontból vizsgálendő meg, vajjon az az ügyvédi köteleességek megszegését foglalja-e magában, illetőleg az ügyvédi kar megbecsülését sérti vagy veszélyezteti-e.

OBFT. V. 4188/1949. — 1949 november 11.

2.

Tényállás felvételének, a felmerülő munkadíjak nagysága felől való felvilágosítás elmulasztása, a befolyó pénzeszeget túlzottan nagy hányadának megtartása, engedély nélküli halasztásengedélyezés az ellenfélnek, a biztosítási intézkedésnek utasítás ellenére elmulasztása, az Ürt. 109. § 1. és 2. pontjába ütköző fegyelmi vétséget valósítanak meg.

A teljesen tisztázott tényállás szerint terhelt ügyvéd a panasz alapjául szolgáló kártérítési perben ügyvédi hivatásból folyó köteleességét szándékosan és több vonatkozásban súlyosan megsértette. Elmulasztotta, hogy az Ürt. 77. §-a értelmében tényvázatot vegyen fel és nem tájékoztatta a felét, hogy milyen előrelátható munkadíjkötelezettség fogja terhelni és ehhez képest a kezéhez kifizetett összeg túlzottan nagy hányadát tartotta meg saját magának. De egymagában azzal is elkövette terhelt az Ürt. 109. § 1. és 2. pontjába ütköző fegyelmi vétséget, hogy az ügyfele érdeke ellen, sőt veszélyére s annak engedélye nélkül az ellenfélnek fizetési halasztást adott s a szükséges biztosítási intézkedést ügyfele határozott utasítása ellenére elmulasztotta.

Tévedett a fegyelmi bíróság, amikor a többbizben hasonló fegyelmi vétség miatt büntetett terhelt javára enyhítő körülménynek tudta be, hogy az előlegképen felvett összegből — a biztos pernyerés tudatában — bizonyos összeget panaszosnak visszafizetett. A terhelt, aki kihallgatása során beismerte, hogy

Megjelent

A JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

kiadásában az

1950. évi HATÁRIDŐ NAPLÓ

A korszerűsített szövegrész tartalmazza — többek között —

MAGYARORSZÁG HELYSÉGNÉVTÁRÁT IS

költségjegyzékébe csak azért állított betűzött összegeket, mert számított rá, hogy a fél ügyis lealkuszik abból és majd csak megegyeznek, durva anyagias gondolkodásról és a tőkés kizsákmányolókat jellemző profitéhségről tesz tanúságot, ami élesen szembenáll a haladó ügyvédség életfelfogásával s alkalmas arra, hogy a demokratikus ügyvédi kar tekintélyét aláássa.

Mindezek alapján a fegyelmi fellebbviteli tanács a rendelkező rész értelmében megállapított büntetést tartotta a terhelt alanyi bünnőségének fokával és a cselekménye tárgyi súlyával arányban állónak (1000 Ft pénzbírság).

OBFT. II. 4189/1949. — 1949 december 9.

3.

Ürt. 117. §. *Elévülés címén felmentés, mert a cselekmény nem oly súlyos, amely az ügyvédségtől való elmozdítást közérdekből szükségessé tenné.*

A fegyelmi fellebbviteli tanács a panaszolt cselekményeinek érdemi vizsgálata alapján arra a meggyőződésre jutott, hogy a cselekmények elkövetésük esetén sem látszanak olyan súlyosnak, hogy fegyelmi büntetésként az ügyvédségtől való elmozdítás volna alkalmazandó. Továbbá a tanács nézete szerint nem forog fenn az az eset sem, hogy az elmozdítást közérdek tenné szükségessé.

Tehát nem tévedett az elsőfokú fegyelmi bíróság, amikor panaszlatot elévülés okából felmentette, ezért ítélete helybenhagyandó volt.

OBFT. II. 4199/1949. — 1949 november 18.

4.

A fegyelmi eljárás feltétlenül lefolytatandó, ha fegyelmi vétség gyanúja fennforog.

A fellebbviteli tanács álláspontja szerint azon ügyvéd ellen, akivel szemben az ügyvédi rendtartásba ütköző fegyelmi vétség gyanúja forog fenn, a fegyelmi eljárást feltétlenül le kell folytatni. Már pedig nem vitás, hogy terhelt ellen ilyen gyanu fennforog, hiszen az elmúlt fasiszta rendszer egyik prominens intézményének, a Vitézi Széknek hadnagya volt, — Szabolcs vármegye nemzeti bizottságának megállapítása szerint erősen jobboldali egyén és ellensége a demokráciának.

A fennforogó gyanuból terhelt csak a fegyelmi eljárás során tisztázhatja magát. A fegyelmi eljárás elrendelésekor a fellebbviteli tanács álláspontja szerint csak az a kérdés vizsgálendő, hogy a fegyelmi vétség elkövetésének gyanúja fennforog-e vagy sem. Minthogy ennek fennforogása fent kifejezetten szerint nyilvánvaló, a fegyelmi eljárást elkellott rendelni.

OBFT. IV. 4104/1949. — 1949. november 12.

Igazgatási ügyekben

1.

Ürt. 57. § 9. pont. *A kamara területéről való elköltözés a törlést automatikusan maga után vonja. — Az elköltözött ügyvédet a visszaköltözésre nem kell felhívni.*

Az ügyvédi kamara választmánya fellebbező ügyvédnek az ügyvédek névjegyzékéből való törlést az Ürt. 57. § 9. pontja alapján azért rendelte el, mert egy vidéki ügyvédi kamara területéről Budapestre költözött. Fellebbezésében arra hivatkozik, hogy nem önszántából került Budapestre, hanem 1942 nyarán hadigondozó tisztként egy vidéki városból Budapestre hívták be, azóta állandóan Budapesten tartózkodott. Kérte a Budapesti Ügyvédi Kamarához való átjegyzését, amit a Budapesti Ügyvédi Kamara elutasított. Hivatkozott arra, hogy az ügyvédi kamara nem hívta fel arra, hogy térjen vissza a Kamara területére és régi székhelyére és álláspontja szerint csak akkor lehetett volna törölni, ha ilyen felhívásnak nem tesz eleget. Előadja azt is, hogy még egyszer megpróbálja a Budapesti Ügyvédi Kamarába való felvételét kérelmezni és ha ez nem sikerülne, akkor vissza kell költöznie vidéki lakóhelyére.

A felcsatolt iratokból megállapítható, hogy fellebbező ügyvédnek a Budapesti Ügyvédi Kamarához való átjegyzését a kamara megtagadta. E határozat ellen az ügyvéd fellebbezéssel élt és az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának igazgatási fellebbviteli tanácsa a határozatot helybenhagyta. Az iratokból megállapítható, hogy nevezett tényleg 1942 óta állandóan Budapesten tartózkodik.

A rendelkezés indoka az, hogy az ügyvédi hivatását a kamara területén folytassa és a kamara kebe-

lébe csak a területén működő ügyvédek tartoznak (Ürt. I. §). A hivatkozott rendelkezés alapján tehát a megtámadott határozatot indokai alapján helybenhagyni kellett.

OBIT. 1. — 3236/1949. — 1949 október 14.

2.

Fegyelmi büntetésként felfüggesztett ügyvéd betegség okából nem kérheti a kamara tagjai sorából való törlést és a felfüggesztés tartama alatt betegség alapján nyugdíjigényt nem támaszthat.

Fellebbező az igazolóbizottság határozatával kétévi időtartamra lett felfüggesztve, ami 1951 január 28-án jár le. Fellebbező azt a kérelmet terjesztette elő, hogy az Ügyvédi Kamara tagjai közül betegsége okából töröltessék és egyben a nyugdíj tekintetében az iratok az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézethez tételesen át. Ennek a kérelemnek teljesítése egyértelmű lenne azzal, hogy a fellebbező reá kirótt kétévi felfüggesztést, ami pedig az 1937. IV. tc. 10. § 3. pontja szerint »büntetés» saját elhatározásával megszüntetné, sőt az Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézetet a felfüggesztés tartama alatt anyagi kötelezettséggel terhelné. Minthogy pedig senki a reá kirótt büntetést önkényüleg magáról el nem távozathatja, a fellebbezésnek nem lehetett helyt adni.

OBIT. 2. — 3131/1949. — 1949 november 14.

3.

Az az ügyvéd, akit a kamara névjegyzékéből a felvételt elrendelő határozat megváltoztatásával törölték, a felvételi díj visszafizetését nem igényelheti.

A felfolyamodó az ügyvédi bejegyzésről szóló határozat jogerőre emelkedése előtt működését megkezdte. A szombathelyi helyi bizottság közlése szerint jelentékeny forgalmú irodája volt, ennek folytán annak ellenére, hogy őt utóbb az Országos Bizottság határozata folytán az ügyvédek névjegyzékéből törölték, a befizetett 1000 Ft felvételi díj visszafizetésére igényt nem tarthat.

OBIT. 2. — 1.135/1948. — 1949 november 14.

4.

Az ügyvédi kamara névjegyzékébe nem vehető fel az a bírósági, akinek nyu-

galombahelyezése az igazságszolgáltatás demokratizálásának érdekében történt.

Az Országos Bizottság a fellebbezés elbírálása érdekében szükségesnek találta az igazságügyminisztérium megkeresését annak közlése iránt, hogy a folyamodó melyből helyeztetett ideiglenes nyugdíjba. A bizottság felterjesztésére az igazságügyminisztérium 3752/1949. I. M. számú értesítésével közölte, hogy a folyamodót az 1948:XXII. tc. alapján az igazságszolgáltatás demokratizálása érdekében helyezte ideiglenes nyugdíjba. Az Országos Bizottság állandó gyakorlata szerint az, akinek nyugalmahelyezése az igazságszolgáltatás demokratizálása érdekében történt, nem rendelkezik azokkal a kellekkel, amelyeket az ügyvédi tiszt betöltése megkíván, ez okból a határozat helybenhagyott.

OBIT. 2. — 1142/1948. — 1949 november 14.

Az Igazságügyminisztérium Jogügyi Hivatalának közérdekű kifogásai és a Legfelsőbb Bíróság Külön Tanácsának határozatai

Közérdekű kifogások

23.

*Méltányosságon alapuló kártérítés.
(Véten felelősség.)*

„A méltányosságon alapuló kártérítésre kötelezett magánszemély alperes, amennyiben a felek vagyoni viszonyai között a kötelezett fél javára jelentős különbség áll fenn, teljes kártérítésre köteles, mert ily vagyoni jogi perek eldöntésénél az anyagi igazság különösen megkívánja, hogy a bíróság nyomtatékkal vegye figyelembe a felek vagyoni viszonyait.” (85.462-1949. I. M. IX/j. sz.)

Megokolás: A kiskorú teljesen vagyontalan felperes a 200 kat. holdon gazdálkodó alperes disznait annak tanyáján legeltette. Utközben egy ott elhelyezett aknára lépett, amely felrobbant, minek folytán felperes súlyos sérülést szenvedett, úgyhogy bal alsó lábszárát amputálni kellett. Ennek következtében keresőképességének 75%-át elvesztette. A felperes ezen az alapon az alperes ellen pert indított havi 3 mm búza baleseti járadék megfizetése iránt. — Az első bíróság az alperest 50% kártérítésre kötelezte méltányosság alapján,

lényegileg azzal az indokolással, hogy a káreset háborús események következménye és így magasabb összegű kártérítésben való marasztalás nem mutatkozik méltányosnak. Az ítéletet csak az alperes támadta meg fellebbezéssel, de eredménytelenül. Az alperes felülvizsgálati kérelmét is elutasította a Kúria. Az összszerszerűség iránt folyó perben az első bíróság a multra nézve 400.— Ft általánypártérítést ítélt meg, a jövőre vonatkozóan pedig havi 50.— Ft járadékot. Ezt a végítéletet a másodbíróság helybenhagyta.

A Kúria közbenszóló ítélete és a fellebbezési bíróság végítélete azonban jogszabály olyan értelmezésén alapszik, amely népi demokráciánk alapvető elveinek nem felel meg.

Jogszabály ugyanis, hogy aki másnak jogvédte érdekeit véletlenül bár, de jogellenesen sérti, az ebből eredő vagyoni kárt, amennyiben az máshonnan meg nem térül, megtéríteni köteles, ha ez tekintettel az eset körülményeire, különösen a felek vagyoni viszonyainak és a méltányosságnak megfelel. A felperes a kárát az alperesnek végzett munka közben szenvedte el, amely kár nem térül meg más úton, mert jogszabályaink szerint az állam nem felel a háborús események miatt beállott kárért. A felperes teljesen vagyontalan, míg az alperes 200 hold föld hasznait szedi, ekkép a felek vagyoni viszonyai között szembeötlő aránytalanság mutatkozik, miért is semmi ok sincs arra, hogy az alperes kártérítő kötelezettségének mértéke csökkentessék. Még a régi társadalom magánjoga is méltányosnak tartotta a teljes kártérítésre való kötelezést akkor, ha a kötelezett eleget tud tenni kötelezettségének anélkül, hogy a saját és eltartásra jogosított hozzátartozóinak tartása sérelmet szenvedne. A megtámadott ítéletben még a méltányossága régi elvének tartalma sem érvényesül, amikor az alperes szolgálatában egész életében megrokkant nincstelen felperest véletlenül ért kár fele részét a felperesre hárítja és mentesíti ez alól a legvagyonosabb réteghez tartozó felperest. Az „egyenlősítés”-nek tipikusan polgári módja az, amely méltányosságon azt érti, hogy a kárt azonos mértékben viselje a teljesen vagyontalan szegényjogon perló felperes és a 200 holdas földbirtokos.

A fentiek folytán Jogügyi Hivatalnak az a kérelme, hogy a Külön Tanács ügyintéző hatáskörében változtassa meg úgy a harmadbíróság közbenszóló ítéletét, mint pedig a fellebbezési bíróság végítéletét és a közbenszóló ítéletben mondja ki az alperes teljes kártérítő kötelezettségét és a marasztalási járadék-összeget ennek megfelelően emelje fel.

(Megtámadott határozat: a m. Kúria P. I. 1520/1947/23. sz. közbenszóló ítélete és a győri ítélet-tábla P. I. 1262/1943/31. sz. végítélete).

24.

Vagyonjogi pereknél a felek társadalmi (osztály-) helyzetének figyelembevétele.

Formahibás ügylet utólagos jóváhagyása. (78.599/1949. I. M. IX/j. sz.)

I/a. Vagyonjogi perek eldöntésénél az anyagi igazság kiderítésére törekvő bíróság nem hagyhatja figyelmen kívül a felek társadalmi (osztály-) helyzetét. Csak ha az erre vonatkozó körülményeket is ismeri és a méltányosság követelményeinek megfelelően figyelembe is veszi, kerülhet a bíróság abba a helyzetbe, hogy az ellentétes érdekeket a konkrét vitában a népi demokrácia elveinek megfelelően rendezze.

I/b. A gazdaságilag jelentősen gyengébb helyzetben lévő felperes és a sokkal kedvezőbb anyagi körülmények között élő alperes között szerződés érvényessége körül folytatott jogvita esetén a bíróság nem helyezkedhet olyan, a gazdaságilag gyengébb felet méltánytalanul sújtó álláspontra, hogy a felek között kötött és évek óta teljesedésbe ment szerződést érvénytelennek deklarálja oly hatósági jóváhagyás hiánya miatt, amelyet a per folyamán a végeldöntés előtt a felperes megszerzett.

Megokolás: A felperesek — férj és feleség — szabályszerű szerződéssel megvásárolták az alperes ingatlanát. A tulajdonjog nem volt a vevők javára bekebelezhető, mert az ingatlan határsávbán fekvő és így az 1939: II. t.-c. 106. §-a értelmében a katonai hatóság hozzájárulását kellett kikérni, amit az megtámadott. A II. világháború folyamán az I. r. felperest deportálták zsidó származása miatt és elpusztult, úgyhogy a pert özvegye folytatta tovább. Kereseti kérelme

tulajdonjog megítélésre irányult, másodlagosan azonban arra az esetre, ha a szerződés hatálytalansága mondatnék ki, az előbbi állapot helyreállítását kérte.

A fellebbezési bíróság helyt adott a keresetnek, a felperes tulajdonjogát megállapította azzal az indokollással, hogy a felperes a per során a honvédelmi miniszter hozzájárulását megszerezte. A Kúria azonban az alperes felülvizsgálati kérelme folytán a fellebbezési bíróság végítéletét feloldotta és a másodbíróságot az előbbi állapot helyreállításához szükséges tényállás megállapítására utasította. A Kúriának az volt az álláspontja, hogy amikor a katonai hatóság utóbb a hozzájárulást megadta, ezzel nem hatálytalanította a hozzájárulásnak korábbi megtagadását, ezért a felek között kötött ügylet érvénytelen és az előbbi állapot visszaállításának van helye.

Ez a határozat jogszabály olyan értelmezésén alapul, amely nem felel meg népi demokráciánk alapvető jogelveinek. Jogszabály ugyanis az, hogy az utólagos hozzájárulás — ellenkező kikötés vagy törvényi rendelkezés hiányában — a szerződés megkötésének időpontjára visszahat. Ennek a jogszabálynak a helyes értelme pedig az, hogy nem lehet különbséget tenni abban a tekintetben, hogy a hozzájárulást az alapeljárás vagy az újrafelvételi eljárás során adták-e meg. A per adatai szerint az elsőrendű felperest a háború folyamán elhurcolták és elpusztult. Egész élete munkájával gyűjtötte össze az ingatlan vételárát. Ezzel szemben az alperes gazdaságilag sokkal erősebb, jómódú asszony. Figyelembe veendő az a körülmény is, hogy a 780/1946. M. E. sz. rendelet értelmében már 1946 óta hatósági hozzájárulás nélkül is érvényes a jogszálló határsávbán fekvő ingatlanra vonatkozó átruházó ügylet, így a szerződést még az utólagos jóváhagyás kieszközölése nélkül is érvényesnek kellett volna kimondani a megváltozott jogi helyzetre tekintettel, annál is inkább, mert nem lehet közömbös, hogy az egyébként formailag is érvényesen létrejött szerződéssel megszerzett ingatlan a gazdaságilag gyengébb, kirabolt és hozzátartozóitól megfosztott özvegyasszony javára ítéltessék meg, akinek a javán nemcsak a formális, hanem a materiális igazság is áll.

A fent kifejtettek folytán a Jogügyi Hivatalnak az az indítványa, hogy a Legfelsőbb Bíróság Elvi tanácsa ügyintéző hatáskörében változtassa meg a Kúria feloldó végzését és a felperes elsőldleges kereseti kérelmének adjon helyt.

(Megtámadott határozat: a m. Kúria 1947 április 29-én kelt P. V. 219/1944/63. számú végzése.)

25.

A földreform végrehajtásaként a földművesszövetkezeteknek juttatott mezőgazdasági iparüzem nem jogutódja a földreform alá esett nagybirtok mezőgazdasági iparüzemének a munkavállalók felmondási és végkielégítési igényei tekintetében.

A munkavállaló munkájának más által való elvégzése a munkáltató hozzájárulásával. A helyettes szolgálatból való kilépésének joghatása. (600/1945. M. E. sz. r. 31. §, 9.700/1945. M. E. sz. r. 4. § (3). (61.245/1949. I. M. IX/j. sz.)

A 600/1945. M. E. számú rendelet 31. §-a és illetve ezt kiegészítő más jogszabály alapján a földművesszövetkezet részére juttatott mezőgazdasági iparüzem volt munkavállalóinak végkielégítési és felfolyamodási időre eső illetményei tekintetében a szövetkezet a 9700/1945. M. E. sz. rendelet 4. § (3) bekezdése alkalmazása szempontjából sem tekinthető üzletudónak. Ezen a jogszabályon nem változtat az sem, ha a munkavállalót valóban átvette, de a volt mezőgazdasági iparüzemben betöltött munkakörben nem foglalkoztatta. A szolgálati viszony természetéből folyóan a munkavállaló munkáját személyesen köteles elvégezni. Ha a munkáltató eltűri, hogy a munkavállaló maga helyett a munkát mással végezteti el, ez esetben a szolgálati szerződésnek helyettes útján betöltéséhez hozzájárultak tekintendő. Amde ha a helyettes a szolgálatát azonnali hatályú kilépésre jogosító körülmény hiján megszünteti, ez esetben a helyettes állító munkavállaló a munkáltatótól sem felmondási időre eső illetményt, sem végkielégítést nem követelhet, mert helyettese ténykedéseinek következményeit viselni tartozik.

Megokolás: Felperes a báró X. uradalomban szeszgyárvezetői minőségben volt 1918-tól 1945. évig alkalmazásban. Az uradalom vagyona 1945. évtől 1946. szeptember 1-ig a Népszövetkezetre hárult, ezen időponttól pedig juttatás címén az alperesi földművesszövetkezet

tulajdonába került. Az alperes a felperes szolgálati jogviszonyát 1946. november 18-án azonnali hatállyal megszüntette azzal az indokollással, hogy a felperes fia, aki felperest betegsége alatt az alperes hozzájárulásával ugyan más munkakörben helyettesítette (a felperes szeszgyárvezető, fia pedig iparossegéd volt; a szeszgyár felszabadulás óta nem működött), a vállaltól eltávozott és állami szeszgyárnál vállalt állást.

A felperes maga sem az alperesnél, sem ennek jogelődjénél, a Népszövetkezetenél személyesen soha utasította munkát nem végzett.

A felmondási időre járó fizetés és végkielégítés folyosítása iránt megindított perben a járásbíróság a felmondási időre eső illetményt megítélte azzal a megokolással, hogy a szolgálati jogviszonyt a fizetés folyósításának és az OTI-hoz történt bejelentés tényéből megállapította, a végkielégítési igényt azonban elutasította azon az alapon, hogy az alperesi szövetkezet nem tekinthető a bárói uradalom üzletudójának. A másodbíróság a végkielégítést is megítélte, mert álláspontja szerint a szövetkezet a 9700/1945. M. E. sz. rendelet 4. §-ának (3) bekezdése értelmében üzletudónak minősül.

Az alperes felülvizsgálati kérelmét a Kúria elutasította azzal az indokollással, hogy a bárói uradalomnak az alperes tényleg jogutódja és azzal a tényével, hogy a felperes szolgálatát — bár helyettes útján igénybevette — a szolgálati jogviszony fennállására irányuló számdékát juttatta kifejezésre.

Bár a Kúriának az a megállapítása, hogy felperest a fia az alperes hozzájárulásával jogszerűen helyettesítette, helyes, de ebből a megállapításból jogszabály helytelen értelmezésével hozta meg demokráciánk célkitűzéseit sértő és annak érdekével ellentétben álló végítéletét. A 600/1945. M. E. sz. rendelet 31. §-a szerint ugyanis az igénybevett ingatlanon lévő mezőgazdasági ipari üzemek megváltás ellenében állami, községi, esetleg szövetkezeti tulajdonba mennek át, az 5600/1945. F. M. sz. végrehajtási utasítás 18. §-a pedig azt mondja ki, hogy a juttatott ingatlant az igényjogosultak tehermentesen tulajdonába kell adni. Üzemutódlásról tehát nem lehet szó, annálkevebbé, mert a juttatás az állam közjogi aktsusa. Ebből pedig az következik,

hogy amennyiben a felperest a bárói uradalomban eltöltött szolgálata után végkielégítés illeti, ezt majd csupán a megváltási árból igényelheti. Üzemutódlásról egyébként már abból az okból sem lehet szó, mert sem az alperes, sem jogelődje a mezőgazdasági szeszgyárat üzemből nem tartotta, a felperes személyesen semmiféle tevékenységet nem fejtett ki, fia pedig gyárvezetői tevékenységet ugyancsak nem végzett.

Nyilvánvaló tehát, hogy a Kúria ítéletében elfoglalt az a jogi álláspont, amely a szövetkezetet egy feudális nagybirtok üzletutódjának tekinti, jogszabály olyan értelmezésén alapszik, amely földbirtokpolitikai célkitűzéseinkkel ellentétben áll.

Ami a végítélet másik részét, nevezetesen a szolgálati szerződésnek helyettes útján való betöltését illeti, helyes ugyan, a per adataiból megállapítható azonban, hogy felperest helyettesítő fia a szolgálathoz önként azonnali hatályú kilépésre jogosító ok nélkül kilépett és a szolgálati szerződésnek helyettes által eszközölt ilyen jogellenes megszüntetése okszerűen azt eredményezi, hogy a helyettes állító munkavállaló a munkaadótól sem felmondási időre eső illetményt, sem végkielégítést nem követelhet, mert helyettese ténykedéseinek következményeit viselni tartozik.

A fent kifejtetteknek fogva a Jogügyi Hivatalnak az a kérelme, hogy a Legfelsőbb Bíróság ügyintéző hatáskörében változtassa meg a Kúria ítéletét és felperest keresetével utasítsa el.

(Megtámadott határozat a m. Kúria P. II. 1091/1949/21. számú végítélete.)

26.

Közjegyzői díj csak az átadott hagyatéki vagyon után jár (60.600/1926. I. M. sz. rendelet 29. §).

»A 60.600/1926. M. E. sz. rendelet 29. §-ából az következik, hogy az a vagyon, amely öröklés tárgyát nem képezi, nem tekinthető oly hagyatéki vagyonnak, mely után a közjegyzői díj felszámítására jogosult. Népi demokráciánk alapvető jogelve az, hogy a felismerhetően csupán költség-szaporítást célzó felesleges és célszerűtlen ténykedésért díjazást megállapítani nem lehet.« (72.732/1949. I. M. IX/j. szám.)

Megokolás: Az Auschwitzban és Németországban ismeretlen helyen elhalt örökösök 480 kat. hold területű mezőgazdasági ingatlanát az eljárt közjegyző 1948. évi március 4-én felvett hagyatékátadó végzés tervezete szerint akként adta át az örökösnek — bár ismeretében volt annak a ténynek, hogy a fenti ingatlanból 380 kat. hold földreform igénybevételét — hogy a hagyatéki eljárás lefolytatásával járó díját és költségét az egész hagyatéki vagyon (480 kat. hold) értéke után számította fel és a hagyatéki bíróság a hagyatékátadó végzésben a közjegyző díját és költségét ennek a felszámításnak alapján állapította meg. Ezen végzés ellen az örökös részéről benyújtott felfolyamodást a kecskeméti törvényszék, mint felfolyamodási bíróság elutasította és a díjak felszámítását helyesnek ismerte el.

Ez a végzés azonban jogszabály olyan értelmezésén alapszik, amely a népi demokrácia alapvető jogelveinek nem felel meg. Az 1894. évi XVI. tc. 121. §-a nem hagy kétséget aziránt, hogy az örökös csak a valóban öröklés tárgyát képező vagyon mennyisége figyelembevételével megállapított díj terheli. A 60.600/1926. I. M. sz. rendelet 24. §-a értelmében a tárgyalás alá vont hagyatéki vagyonnak a terhek levonása nélküli leltári értéke a díj kiszámításának alapja. A tárgyalás alá vont hagyatéki vagyonnak azonban értelemszerűen csak az a vagyon tekinthető, amely az örökös, köteles részére jogosított vagy hagyományos — mint ilyen — valójában örökölt. Ezért tehát nem csupán felesleges, hanem a kincstár érdekeit nyilvánvalóan sértő tevékenység után díjazást a kincstár irányában valóban nem érdemelhet.

A Jogügyi Hivatalnak a fentiek folytán az a kérelme, hogy a külön tanács ügyintéző hatáskörében változtassa meg a másodbíróság sérelmezett végzését és a felfolyamodásnak adjon helyt.

(Megtámadott határozat a kecskeméti törvényszék, mint felfolyamodási bíróság Pkf. 3512/1947/18. számú végzése.)

(Azonos tényállás alapján közérdekű kifogással támadta meg a Jogügyi Hivatal a pestvidéki törvényszék Pkf. 11.716/1948/3. számú végzését is.)

27.

Búzában kötött malomhaszonbér értékének meghatározása.

»A 4424/1949. Korm. sz. rendelet 3. §-ának és a 11.070/1947. Korm. sz. rendelet rendelkezéseinek egybevetéséből az következik, hogy a búzában kikötött malmi haszonbér készpénzben való kiegyenlítésénél a terménybeszolgáltatás esetére megállapított hatósági termelői ár az irányadó az 1948/49. gazdasági évre szóló haszonbérleti szerződések tekintetében is.« (50.910/1949. I. M. IX/j. sz.)

Megokolás: A felperesek az alperes malombérlő ellen az 1948/49. gazdasági évre járó malomhaszonbér hátraléka címén 4666-67 Ft tőke és jár. ir. indítottak keresetet. Az alperes azzal védekezett, hogy malomhaszonbérfizetési kötelezettségének mm-kénti 60.— Ft búzaegyenérték fizetésével, amely egyenérték a terménybeszolgáltatási kötelezettség alá eső búza megváltási áráként állapított meg, teljesen eleget tett. A járásbíróság marasztalta az alperest. Ezt az ítéletet a másodbíróság helybenhagyta, majd a felülvizsgáló bíróság is magáévá tette ezt az ítéletet az alperes felülvizsgáló kérelmének elutasításával. A felülvizsgáló bíróság végítéletében kifejtette, hogy a 9950/1948. Korm. sz. rendelet kizárólag a gazdálkodók által beszolgáltatandó termények egyenértékének megállapítására vonatkozik, tehát malomhaszonbér fizetésére alkalmazást nem nyerhet. A felülvizsgáló bíróság annak ellenére hozta meg ezt a döntést, hogy az alperes még a per fellebbezési szakában becsatolta a Földművelésügyi Minisztériumnak és a Gazdasági Főtanácsnak perbeli álláspontjának helyességét igazoló tanúsítását. Ez a döntés jogszabály olyan értelmezésén alapszik, amely népi demokráciánk alapvető elveinek nem felel meg.

A harmadbíróság végítéletét 1949. szeptember 20-án hozta meg, amikor már életbelépett a 4224/1949. M. T. sz. rendelet, amely 2. §-ában kimondja, hogy az adós természetbeni tartozását készpénzben egyenlítheti ki, ha olyan termény kiszolgáltatására van kötelezve, amelyet az érvényben lévő közellátási jogszabályok szerint természetben nem adhat ki. Ugyanezen rendelet 3. §-ának (1) bekezdése pedig úgy rendelkezik, hogy a természetben vagy a termények értékében kikötött

magánjogi tartozások készpénzben való kiegyenlítésénél — amennyiben jogszálya, vagy a felek megállapodása eltérően nem rendelkezik — a terménybeadási kötelezettség teljesítésére beadott termény hatóságilag megállapított termelői ára irányadó. Ez pedig köztudomás szerint 60.— Ft. A rendelet 4. §-a szerint a rendelet rendelkezéseit alkalmazni kell az 1949 július 1. napja után lejárt, ki nem egyenlített követelésekre. Ugyanígyen értelemben rendelkezik az 1947/48. gazdasági évre vonatkozóan a 11.070/1947. M. E. sz. rendelet. A jogszabályok tehát egyformán rendezik a termény értékének forintra való átszámítását az 1947/48. és 1949/50. gazdasági évekre, míg az 1948/49. gazdasági évre vonatkozóan jogszabályaink hézagot hagytak. Ennek a hézagoknak a betöltése volt a bíróság feladata. Mindhárom bíróság ezt a hézagot a termelő munkában részt nem vevő tőkés haszonbérbeadó javára töltötte ki, figyelmen kívül hagyva a Földművelésügyi Minisztérium és a Gazdasági Főtanács egybehangzó nyilatkozatát, holott ezek a szervek, amelyek a rendelet alkotói, illetve előkészítői voltak, nyilván tudják, hogy a népi demokráciának mi az igazi érdeke. Ha ezek a szervek úgy nyilatkoztak, hogy a haszonbérbeadó ne kapjon az 1948/49. gazdasági évre q-ként 60.— Ft-nál nagyobb haszonbért, ezt kétségtelenül azért tették, mert nem kívánták fokozni a munkanélküli jövedelem mérvét. Itélőbíróságaink gazdaságpolitikai kérdésekben nem negligálhatják demokráciánk illetékes legfelsőbb szerveinek intencióját. Ez hézagot ütne népgazdaságunk egész rendszerében, már pedig népgazdaságunk védelme ép egyik feladata a demokrácia bíróságainak.

A fentieknél fogva azt kéri a Jogügyi Hivatal, hogy a Legfelsőbb Bíróság ügyintéző hatáskörében változtassa meg a harmadbíróság végítéletét és felperest keresetével utasítsa el.

(Megtámadott határozat a győri ítélőtábla, mint felülvizsgálati bíróság P. II. 1370/1949/11. sz. végítélete).

28.

Munkabérhez való igény védelme. Harc a kizsákmányolás ellen.

»Alkotmányunk 3. §-a szerint a Magyar Népköztársaság állama har-

col az emberi kizsákmányolás minden formája ellen, 50. §-a pedig a gyermek fokozott törvényes védelmét parancsolja. Ehhez képest bíróságaink nem tekinthetnek érvényesnek olyan megállapodást, amely a gyámi törvény 20., 113. §§-ai rendelkezései szerint is érvénytelen s mely megállapodás a kiskorú jóformán ellenérték nélküli kizsákmányolását teszi lehetővé a munkáltató javára» (85.762/1949. I. M. IX/j. sz.).

Megokola: A felperesnek édesanyja 1942. évben mintegy 100 kat. hold ingatlanának használatát átengedte a felperes féltestvérenek és ennek férjének az alpereseknek azzal, hogy ennek ellenében alperesek az ingatlant megművelik és annak hasznából felperes édesanyját és kiskorú testvérét ellátják. Kikötötték a felek azt is, hogy felperes testvéreivel együtt a gazdasági munkák elvégzésében segídezni köteles. Ennek a kötelezettségüknek felperes és kiskorú testvérei 1942. évtől 1946. évig eleget tettek, viszont az alperesek ellátási és ruházattási kötelezettségüket csak igen kis mértékben teljesítették. A megállapodás a gyámhatóságnak bemutatva nem lett. A szolgálati viszony megszünte után az alperesek megtagadták a felperes munkabérigényének kielégítését, mire ez féltestvére és sógora ellen pert indított. Az elsőbíróság a keresetet elutasította azzal az indokolással, hogy a családi körön belül teljesített munka ingyenesnek vélelmezendő. Ez a jogtétel az adott tényállással nem alkalmazható, mert az egyik alperes — sógor — egyáltalán nem vérrokona a felperesnek, a másik alperes pedig csak féltestvére, így tehát az ingyenesség vélelme nem áll meg.

Felperes fellebbezése folytán a másodbíróság az elsőbíróság végítéletét helybenhagyta azzal a megokolással, hogy a felperes igényét legfeljebb édesanyjával szemben támaszthatná és azt is a gyámhatóság előtt.

Ez a döntés függetlenül attól, hogy téves, mert felperes munkájának ellenértékével az alpereseket gyarapította és így igényével csak az alperesek ellen léphet fel, népi demokráciánk alapvető jogelveivel is ellenkezik.

Eltekintve ugyanis attól, hogy a megállapodás a gyámtörvénynek a kiskorúakat védő 20., 113. §§-ai értelmében érvénytelen, az ítélet szöveg ellentétben áll alkotmányunk

3. §-ának azon rendelkezésével, mely szerint a Magyar Népköztársaság állama küzd a kizsákmányolás minden formája ellen és az 50. §-ával is, amely parancsolóan írja elő a gyermek fokozott törvényes védelmét.

Ennek folytán a Jogügyi Hivatal azt a kérelmet terjeszti elő, hogy a Legfelsőbb Bíróság ügyintéző hatáskörében a 4079/1949. Korm. sz. rendelet 10. §-ához képest szüntesse meg a pert és ugyanezen rendelet 6. § (2) bekezdése alapján küldje meg a megszüntetett per iratait az illetékes közigazgatási munkaügyi hatóságnak.

(Megtámadott határozat: a kalcsoai törvényszék 1116/1949/10. sz. végítélete.)

29.

Tiltott cselekményen alapuló követelés iránti perben hozott marasztaló ítélet végrehajtásának felfüggesztése (13.110/1948. Korm. sz. r. rendelet § (2) bek.).

»Magánjogi tiltott cselekménynek minősül, tehát a 13.110/1948. Korm. sz. r. 2. § (2) bekezdésének f) pontja alá esik annak a magatartása, aki az ú. n. zsidótörvények hatályban léte alatt általa eszközölt ingatlaneladás érvénytelenítését — annak ellenére, hogy a vételárat már évekkal ezelőtt felvette — a hatóságnál szorgalmazta és az érvénytelenítést kieszközölte. Ehhez képest eme magatartásból fakadó követelés, bár 1946 augusztus 1. napja előtt keletkezett pénzkövetelés, a 13.110/1948. Korm. sz. r. 4. § (1) bekezdésében foglalt korlátozás alá nem esik.» (80.951/1949. I. M. IX. j. sz.)

Megokola: A felperesek 1941. évben az 1939: IV. tc. hatályban léte alatt megvették az I. és II. r. alperesek ingatlanát és deportálásukig annak birtokában is maradtak. A telekkönyvi bejegyzés a szerződést készítő személy hanyagságából elmaradt. Az ingatlanszerzés az ügyletkötés időpontjában még nem volt tiltott. Az alperesek, akik az ingatlan vételárat már évekkal előbb felvették, az 1942: V. tc. hatálybalépése után kérelmet terjesztett elő a földművelésügyi miniszternél, aki az ügyletet hatálytalannak nyilvánította. Ezután az alperesek az időközben jelentéktelenné zsugorodott vételárat bírói létetbe helyezték, az ingatlant pedig más harmadik személynek eladták és annak vételárat fel is vették.

Ezen tényállás alapján indították meg a felperesek a pert és pedig úgy a korábbi jogszerzők, mint pedig a későbbiek ellen tulajdonjoguk bekebelezésére alkalmas okirat kiadása iránt, majd a per során 7000 Ft tőke és jár. ir. másodlagos kereseti kérelmet terjesztettek elő.

Az elsőbíróság a másodlagos kereseti kérelemnek csupán az I. és II. r. felperesek javára adott helyt, majd fellebbezés folytán a fellebbezési bíróság III. és IV. r. felperesek javára is kötelezte további 4000.— Ft megfizetésére az alpereseket. Felülvizsgálati kérelem folytán a Kúria a fellebbezési bíróság végítéletét részben és akként változtatta meg, hogy az alpereseket úgy az I. és II. r., mint pedig a III. és IV. r. felperesek javára 6000—6000 Ft megfizetésében marasztalta el.

A felperesek javára a jogerős ítélet alapján elrendelt végrehajtásokat a 13.110/1948. Korm. sz. rendelet 6. § (2) bek. alapján úgy az első-, mint a másodbíróság megszüntette utóbb azzal a megokolással, hogy az alperesek magatartása — figyelemmel az akkor hatályban volt jogfosztó rendelkezésre — sem büncselekménynek, sem tiltott cselekménynek nem minősül.

Ez a végzés azonban jogszabály olyan értelmezésén alapul, amely népi demokráciánk alapvető jogelveinek nem felel meg.

Az 1946 : XXV. tc. I. §-a a letűnt fasiszta rendszer jogfosztó rendelkezéseit mélyszéles megvetéssel megbélyegzi, a 200/1945. M. E. sz. rendelet I. §-a pedig a jogfosztó jogszabályokat a felszabadulást követően hatályon kívül helyezi és azok alkalmazását megtiltja. Nem lehet tehát megengedettnek minősíteni olyan cselekményeket, amelyeket a jogfosztó rendelkezések ugyan lehetővé tettek, de amelyek éles ellentétben állanak a népi demokráciánk alapvető jogelvével. Felperesek az ingatlan vételárát I. és II. r. alpereseknek relatíve jó értékű pengőben kifizették, majd ennek elértéktelenedésével maguk az I. és II. r. alperesek szorgalmazták a földmívelésügyi miniszternél az ügylet hatálytalansítást.

Népi demokráciánkban nem lehet ezt a magatartást megengedettnek tekinteni, különösen figyelemmel arra, hogy a hatálytalansítást követően az alperesek jelentősen magasabb vételárért újból eladták az

ingatlant, amely tényükkel megíhúsították azt, hogy az I. és II. r. felperesek az általuk megvett és kifizetett ingatlant tulajdonul megszerezhessék. — Az alperesek mindkét irányú ténykedései tehát olyan tiltott cselekménynek minősül, amely a 13.110/1948. Korm. sz. rendelet 4. § (2) forgalmi körébe vonható.

A fent kifejtettek folytán a Jogügyi Hivatal kérelme a végrehajtásokat megszüntető végzés megváltoztatására irányul.

(Megtámadott határozat : a győri ítéletábla P. III. 1346/1949/41. sz. végzése.)

30.

Forintvédelem (Értékállandóság biztosítása).

»Ha kétség merül fel a szerződő felek valódi akarata tekintetében, a bíróság az értelmezésnél helyesen nem juthat oly eredményre, mely ellenszolgáltatás nélkül vagyoni előnyhöz juttat valakit. Ez ellenkezik alkotmányunk szellemével s így a népi demokrácia jogelveivel.

A stabilizáció után kötött vagyondátruházó ügyletnél, ha a felek az ellenszolgáltatást termény valóságos teljesítésében határozták is meg, ez a megállapodás az értékállandóság biztosítására kikötöttnek minősül. A termény árának időközben hatósági rendelkezés folytán való felemelése nem jogosítja a hitelezőt arra, hogy a termény árában beállított változáshoz igazodóan az ügyletkötés kori forint összeget meghaladó teljesítést követeljen.

Megoklás : A felperes 1946 szeptember 28-án eladta házingatlanát 400 q tiszavidéki szokványminőségű búzáért az alperesnek. Az ügyletkötéskor és azóta is a búza nem tárgya a szabad forgalomnak. Az alperes gyógyszerész neje, aki az ügyletkötéskor vételári részlet fejében 2000.— Ft-ot fizetett le azon megállapodás kapcsán, hogy minden hó elején 25 mázsás részletekben tartozik a vételárát ennek teljes kiegyenlítéséig törleszteni. Az ügyletkötéskor a búza hatóságilag megállapított ára mázsánként 40.— Ft volt. Az alperes az ügyletkötést követően oly időben, amikor a búza hatóságilag megállapított ára már emelkedett, további összegeket fizetett, amelyeket azonban a felperes csak 80.— Ft-os búzára alapulvételével írta az alperes javára.

Nyilvánvaló, hogy a felek szándéka nem irányult, de nem is irányulhatott búza természetben szolgáltatására, hanem az ellenérték búzában meghatározása csupán az értékállandóság biztosítását célozta.

A felperes által a búzaárkülönbözet megfizetése iránt az alperes ellen indított perben mindháromfokú bíróság marasztaló ítéletet hozott. A Kúria ítélete indokolásának az volt a lényege, hogy a felek akaratához képest valóságos búza teljesítése volt kikötve s ezért alperesnek valóságos búzát kell szolgáltatnia, illetőleg, minthogy a természetbeni teljesítésnek jogszabály szab gátat, a hatóságilag megállapított 80 Ft-os mázsakénti ár figyelembevételével kell a marasztalási összeget megfizetnie.

Ez az ítéleti döntés azonban jogszabály olyan értelmezésén alapszik, amely népi demokráciánk alapvető jogelveinek nem felel meg. Minthogy az a szerződéses kikötés, amely szerint az ellenérték búzában, természetben teljesítendő, nem hatályosulhatott, tekintettel arra, hogy a gyógyszerész né alperes a búzának úgy megszerzésével, mint elidegenítésével büncselekményt követett volna el, nyilvánvaló, hogy a kikötés nem felelt meg a felek valódi akaratának és az csupán felperes érdekében az értékállandóság biztosítása céljából történt.

Minthogy továbbá az ügyletkötés óta a forint értékében nemcsak nem következett be romlás, sőt a forint vásárlóereje növekedett, — a fentiekől el is tekintve — nincs arra szükség, hogy az értékállandóság biztosítása végett megszövegezett szerződéses kikötés valóra váltassék, annál kevésbbé, mert ez indokolatlan előnyhöz juttatná a felperest és nemcsak az 1930 : XXII. tc.-kel tiltott gabonahatáridő ügyleteket hatályosítaná, hanem a bíróság érvényesíthető kamat legmagasabb mértékére irányadó korlátok áttörését is eredményezné. Ilyen szerződéses kikötések hatályosítása a forint értékállandóságához fűződő érdekeinket sérti, már pedig éberem kell ügyelnünk arra, hogy ily játékügetekkel a felek a forint stabilitásához fűződő érdekeket ne veszélyeztessék.

Végül, ha kétség merül fel a szerződő felek valódi akarata tekintetében, az értelmezésnél helyesen csak oly eredményre juthat a bíróság, amely nem részesíti a szerződő felek

valamelyikét ellenszolgáltatás nélkül vagyoni előnyben. Ez felel meg alkotmányunk szellemének és a népi demokrácia jogelvének.

A kifejtettek folytán a Jogügyi Hivatalnak az a kérelme, hogy a külön tanács a harmadbíróság végítéletét helyezze hatályon kívül és a fenti elvek figyelembevételével a Te. 40. §-ának alkalmazása mellett hozzon új határozatot.

(Megtámadott határozat: a budapesti ítélőtábla P. XX. 10.024/1948/12. sz. végítélete).

Elvi határozatok

VIII.

A Külön Tanács a közérdekű kifogásnak helyt ad.

1.

Az államosított vállalatnál szemben olyan követelés érvényesítése is a 13.110/1948. Korm. számú rendelet korlátozása alá esik, amely követelés az 1948. évi XXV. tc. (államosítási törvény) szerint nem szűnt meg. (8. sz. elvi megállapítás.)

2.

A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága hatályon kívül helyezi a m. Kúria végzését és a peres felek között folyamatban lévő pert a 13.110/1948. Korm. számú rendelet 6. §-ának (1) bekezdése alapján felfüggeszti.

Indokolás: Felperes keresetét olyan igényre alapította, mely állami tulajdonba vett vállalat volt tulajdonosával szemben 1946. évi augusztus hó 1. napja előtt ügyleten kívüli kártérítésből keletkezett. A budapesti ítélőtábla a pert figyelemmel a 13.110/1948. Korm. számú rendelet 6. §-ára felfüggesztette, mert az alperes a rend. 1. § a) pontja értelmében közület, s mert a rendeletben felsorolt kivételek

egyike sem forog fenn, a követelést további rendelkezésig bírói úton érvényesíteni nem lehet. Az ítélőtábla végzését felperes sikerrel támadta meg felfolyamodással. A felfolyamodás folytán a m. Kúria a közérdekű kifogással megtámadott végzésében a felfüggesztést mellőzte, az ítélőtáblát az eljárás folytatására utasította.

A m. Kúria végzése a követelések érvényesítését korlátozó jogszabályoknak a magyar népi demokrácia alapvető jogelveit sértő, téves értelmezésén alapszik.

A 13.110/1948. Korm. számú rendelet 2. §-a ugyanis kimondja, hogy közületekkel szemben további rendelkezésig az 1946. évi augusztus hó 1. napját megelőző időben keletkezett követeléseket — tekintet nélkül keletkezésük jogcímére az esedékesség (a lejárati) időpontjára — bírói úton érvényesíteni nem lehet.

A rendelet ezután kimerítően felsorolja azokat a kivételeket, melyekre a tilalom nem vonatkozik. A per tárgyát képező követelés azonban a kimerítően felsorolt esetek egyike alá sem vonható.

Az általános tilalommal szemben a kivételt engedő eseteket kiterjeszteni nem szabad. A rendeletben a kivételek meghatározása nem példaszzerű, hanem kimerítő. Általános értelmezési szabály, hogy az ilyen kimerítő felsorolással szemben joghasonlóság alapján kiterjesztésnek helye nincsen. A m. Kúria a kifogással megtámadott végzésében azt mondja, hogy a 13.110/1948. Korm. számú rendelet 9. § (4) bekezdése értelmében a rendelet nem érinti a követelések érvényesítésének korlátozása tárgyában fennálló azoknak a rendeleteknek hatályát, melyeknek hatályon kívül helyezése iránt a rend. 9. § (2) bekezdés rendelkezést nem tartalmaz. Ebből a szabályból azonban jogszabály helytelen értelmezésével vonta le azt a téves következtetést,

hogy mivel a rend. 9. § (2) bekezdésében felsorolt, hatályon kívül helyezett rendeletek között az 1948. évi XXV. tc. 9. §-ának végrehajtása kapcsán kibocsátott 6070/1948. Korm. számú rendelet felsorolva nincsen, ezért a 6070/1948. Korm. számú rendelet 8. §-ának értelme szerint a jelen per tárgyát képező követelés nem esik a 13.110/1948. Korm. számú rendelet 2. §-ának tilalma alá.

A 6.070/1948. Korm. számú rendelet szerint az államosítási törvény 9. §-ának (1) bekezdése és az említett rendelet 1—3. §-ai értelmében az államosított vállalatokkal szemben az 1946. évi augusztus hó 1. napját megelőző időben keletkezett követelések körül mindazok a követelések megszűntek, amelyek magyar állampolgár vagy belföldi jogi személy javára magánjogi szerződés alapján keletkeztek. Nem szűntek meg azonban és így továbbra is fennmaradnak mindazok a követelések, amelyek külföldiek javára bármilyen jogcímen, vagy belföldiek javára ugyan, de nem magánjogi szerződés alapján, hanem például ügyleten kívüli kártérítés jogcímén keletkeztek.

A most felhívott rendelkezések tehát kizárólag a rendelet által érintett követelések fennmaradásáról vagy megszűnéséről rendelkeznek, de nem rendelkeznek azok érvényesítésének időbeli korlátozásáról. A 13.110/1948. Korm. sz. rendelet 9. §-ának (4) bekezdése azonban csak azoknak a jogszabályoknak hatályon tartására utal, melyeknek hatályon kívül helyezése iránt a (2) bekezdés nem rendelkezik és amelyek valamely követelés érvényesítésének korlátozását tartalmazzák. Az 1948. évi XXV. tc. 9. §-ának végrehajtási utasítása viszont nem tartalmaz olyan értelmű szabályt, amely valamely követelés érvényesítésének időbeli korlátozását szabná, hanem olyan követelésekről rendelkezik,

Rövidesen megjelenik

Venediktou:

A szovjet vállalatszervezés jogi kérdései

»Tanulmányok a Szovjetjog Köréből« kiadványsorozat 8. kötete.

amelyek megszűntek és olyanokról, amelyek fennmaradnak. Ehhez képest értelemszerűen az említett törvény végrehajtása tárgyában kibocsátott 6070/1948. Korm. számú rendelet felemlítése a 13.110/1948. Korm. számú rendelet 9. §-ának (2) bekezdésében, minthogy ez egészen más természetű, mint a (2) bekezdésben felsorolt rendeletek, nem is foghatott helyt.

Arra nézve, hogy az 1946. évi augusztus hó 1. napja előtt keletkezett valamely követelés az állami vállalatlatszembenszűnt-e, vagy továbbra is fennáll, a 6070/1948. Korm. számú rendelet irányadó ugyan, a fennálló követelések perelhetősége kérdésében azonban a 13.110/1948. Korm. számú rendelet 2. §-a az irányadó.

Ez utóbbi rendelet 9. §-ának (4) bekezdése szerint: »a jelen rendelet nem érinti a követelések érvényesítésének korlátozása tárgyában fennálló azoknak a rendelkezéseknek a hatályát, amelyeknek hatályon kívül helyezése iránt a jelen § (2) bekezdése nem rendelkezik«.

A korlátozás szó pedig nyilván az igény érvényesítésének időbeli gátját jelenti. Ezt a jogszabályt azért kellett a rendeletbe beiktatni, mert a 9. § (2) bekezdésében hatályon kívül helyezett jogszabályokon kívül vannak egyéb olyan korlátozó rendelkezések, melyek a rend. 2. §-ának általános tilalmába nem férnek bele. Ezért kellett a rendeletben kimondani, hogy a követelések érvényesítésének korlátozása tárgyában kiadott, de a 9. § (2) bekezdésében fel nem sorolt egyéb rendelkezések továbbra is hatályban maradnak. Ilyen pl. az 1947. évi V. tc. 8. §-a, ilyenek a 10.260/1948. Korm. számú rendelet szerint az 1947. évi január hó 1. napja előtt a nemzeti, termelési, földigénylő és más hasonló bizottságok, szervek tevékenységéből eredő egyes követelések érvényesítésének korlátozása, ilyen a 3360/1948. Korm. sz. rendelet, a 12.540/1948. Korm. sz. rendelet és a 2250/1948. Korm. számú rendelet is.

Nem fér kétség ahhoz, hogy az államosítási törvény és végrehajtási utasításai hatályban vannak, de az a körülmény, hogy a követelés az államosítási törvény 9. § (1) bekezdése szerint nem enyészett el, nem jelenti egyben azt is, hogy bírói úton érvényesíthető volna akkor is, ha egyébként a 13.110/1948.

Korm. számú rendelet 2. §-a alá esik, márpedig a kereseti követelés ide esik.

Ezek szerint a m. Kúria az általa alkalmazott rendeletek nyelvtani értelmét is tévesen fogta fel, de logikailag sem lehet a rendelet 9. § (4) bekezdésének olyan értelmet tulajdonítani, mintha ez azt jelentené, hogy mindaz, ami a (2) bekezdésben hatályon kívül helyezve nincs, ma akadálytalanul érvényesíthető volna.

Az ott felsorolt rendeletek ugyanis azokat az igénykategóriákat tartalmazzák, melyeket a törvényhozás, illetve ennek felhatalmazása alapján a kormány már a 13.110/1948. Korm. számú rendelet életheleptétele előtt kizárandónak tartott a bírói érvényesítés köréből. Nyilvánvaló, hogy a rendeletalkotót a 13.110/1948. Korm. számú rendelet kibocsátásánál az a szempont vezette, hogy a széleskörűen szereplő részletszabályok helyett egységes elvként kimondja, hogy a stabilizáció előtt keletkezett igények — nem tekintve a szorosra vett kivételek esetét — további rendelkezésig nem érvényesíthetők. Erre a meggyőződésre kell jutnunk, ha az utóbbi évek jogszabályalkotásának idevágó rendelkezéseit nézzük: a jogszabályalkotó már a stabilizáció első hónapjaiban egyre szélesedő körben korlátozta az infláció alatt és az ezt megelőzően keletkezett követelések átértékelésének lehetőségét. Csak így lehetett a stabilizáció sikerét biztosítani. Az átértékelési perek tömege veszélyeztette volna mind a közületi, mind a magángazdálkodás tervszerűségét.

A Kúria sérelmezett határozata a 13.110/1948. Korm. számú rendelet 9. § (4) bekezdésének olyan értelmet tulajdonít, amely lényegileg az érvényesítés tilalmát feloldja. Ez az értelmezés népi demokráciánk célkitűzéseit súlyosan sérti, azt eredményezhetné, hogy a rend. 2. §-ába foglalt tilalom illuzóriussá válik és a közületi vállalatokra a kormány célkitűzéseivel szemben a valorizációs perek tömege zúdul. A Kúria fenti határozata tehát nemcsak sérti, de megghiúsítja a 13.110/1948. Korm. számú rendelet intencióit.

Az elv az, hogy a stabilizáció előtti időből keletkezett követelések érvényesítése az állammal (közülettel) szemben a lehető legszűkebb körre korlátozódjék.

1949 november 14. Pkt. 3884/1949/28. szám.

A fenti határozat alapjául szolgáló közérdekű kifogás 16/J. sz. alatt ismertette.

IX.

1.

A Külön Tanács a közérdekű kifogásnak helyt ad.

A külön tanács kimondja, hogy az 1946. évi augusztus hó 1. napja előtt esedékessé vált malomhaszonbérkövetelés további rendelkezésig bírói úton nem érvényesíthető. Az ilyen követelés nem tartozik a 13.110/1948. Korm. számú rendelet 4. § (2) bekezdésének a) pontjában írt időszakos szolgáltatás fogalmi körébe. (9. sz. elvi megállapítás).

2.

A külön tanács az 1. alatti elvi megállapítás alapulvételével a Kúriának a P. VI. 2180/1948/32. sorszámu részítéletét részben hatályon kívül helyezi, az 1946. évi augusztus hó 1. napja előtti időből fennálló malomhaszonbérkövetelés iránt folyó pert a 13.110/1948. Korm. sz. rendelet 6. §-ának (1) bekezdése alapján felfüggeszti, az ugyanezen § (2) bekezdése alapján a már folyamatban lévő végrehajtási eljárást megszünteti s az ennek következtében szükséges intézkedések tételét az elsőfokon eljárt szegedi járásbírósnak meghagyja.

Indokolás: A felperes az alperesek ellen a malomhaszonbérleti jogviszony megszüntetése stb. és jár. iránt a szegedi járásbírósnak előtt P. 401/1946. szám alatt pert indított. Ebben a perben a felperes a szegedi törvényszék mint fellebbezési bíróság előtt a 24. sorszámu jegyzőkönyvhöz F/K. alatt mellékelt különiratában kereseti kérelmét módosította s az 1945. évi július hó 1. és 1946. évi július hó 4. napja közötti időben lejárt malomhaszonbér címén az I—II. r. alpereseket többek között 285 q rozsnak és 190 q búzának a vámmalmokra irányadóan, hatóságilag megállapított fizetési egyenértéke megfizetésére kérte kötelezni.

A szegedi törvényszék mint fellebbezési bíróság az 1948. évi április hó 7. napján kelt Pf. II. 3.415/1948/26. sorszámu részítéletében az I—II. r. alpereseket — többek között — 285 q rozsnak és 190 q búzának mint tőkének, a vámmalmokra irány-

adó, hatóságilag megállapított teljesítéskori egyenértéke, valamint ennek 1946. évi július hó 1. napjától járó 5% kamata megfizetésére egyetemlegesen kötelezte,

majd az 1948. évi május hó 4. napján kelt Pf. II. 3415/1946/28. sorszámú kiegészítő ítéletében az I—IV. r. alpereseket egyetemlegesen 500 forint zárlati és 200 forint ítéletkiegészítés kérésével felmerült költség fizetésére kötelezte.

A fellebbezési bíróságnak e rész-ítélete és kiegészítő ítélete ellen az alperesek felülvizsgálati kérelemmel éltek.

A Kúria az 1949. évi március hó 9. napján kelt P. VI. 2180/1948/32. sorszámú részítéletével az alperesek felülvizsgálati kérelmét elutasította. Részítélete indokolásának II. részében kimondotta, hogy a felperes által érvényesített s 1946. évi augusztus hó 1. napja előtt keletkezett malomhaszonbér mint időszakos szolgáltatásra vonatkozó követelés, a 13.110/1948. Korm. sz. rend. 4. § (2) bekezdés a) pontjában foglalt olyan kivételes követelések közé tartozik, amelyre az említett § (1) bekezdésében foglalt korlátozás nem vonatkozik.

A rend. 4. §-ának (1) bekezdése értelmében további rendelkezésig nem lehet bírói úton érvényesíteni azt a pénzkövetelést, amely magánjogi jogcímen az 1946. évi augusztus hó 1. napja előtt keletkezett, tekintet nélkül arra, hogy az pengőben (aranypengőben, adópengőben) vagy külföldi pénznemben, avagy termény, illetőleg más helyettesíthető dolog (áru) pénzbeli egyenértékben van meghatározva.

A rend. 4. §-ának (2) bekezdése az a—f) pontokban kimerítően és nem példálózva, felsorolja azokat a követeléseket, amelyeket a jogszabály alkotója a rend. 4. § (1) bekezdésében foglalt korlátozó rendelkezések hatálya alól jogpolitikai és gazdaságpolitikai okokból kivenni szándékozott.

A rend. 4. § (2) bekezdés a) pontja értelmében nem vonatkozik az (1) bekezdésben foglalt korlátozás a járadék- és más időszakos szolgáltatások iránti követelésekre, továbbá az olyan egyéb követelésekre sem, amelyek valamely személy eltartásának biztosítását célozzák.

Abból, hogy a jogszabályalkotó ehelyütt járadékköveteléseket és olyan egyéb követeléseket említ,

amelyek valamely személy eltartásának biztosítását célozzák, következik, hogy helyes értelmezés mellett a »más időszakos szolgáltatások iránti követelések«-en is csak olyan követelést lehet és kell érteni, amely anyagi jogunk értelmében az ügylet tárgyánál, céljánál fogva szociális jellegű, valamely személynek az eltartását célozza, mint pl. a kegydíj, az eltartás biztosítását célzó kikötmény stb.

Ebből értelemszerűen következik, hogy a rendeletalkotó a bérleti és haszonbérleti viszonyból eredő követeléseket nem kívánta a rend. 4. § (1) bekezdésében foglalt általános tilalom hatálya alól kivonni. A mezőgazdasági iparüzemek haszonbérbe adásából eredő jövedelem, mint tipikusan kapitalista jövedelem, nem vonható abba a fogalmi körbe, amelyre a rendeletalkotó a 4. § (2) bek. a) pontja esetében annak megalkotásakor gondolt.

Nem lehet kétséges, hogy a rend. célja az, hogy a stabilizációt megelőző időből származó pénzköveteléseket az érvényesítésből további rendelkezésig általában kivonja s csak szociális és jogbiztonsági szempontból engedett ez alól az általános szabály alól a rend. 4. § (2) bekezdésében tüzetesen megjelölt esetekben kivételt.

Sem szociális, sem jogbiztonsági szempontok nem indokolják, hogy a kapitalista malomtulajdonos az 1946. évi augusztus hó 1. napja előtt esedékessé vált haszonbérkövetelését a rend. 4. § (1) bekezdésében foglalt általános tilalom ellenére bírói úton érvényesítse és átértékeltet megkapja. A rend. 4. § (2) bekezdés a) pontjának értelmezése ugyanis nem vezethet olyan eredményre, amely a rend. 4. § (1) bekezdésében foglalt korlátozó rendelkezés hatályát széles körben törli át és pedig olyan követelések tekintetében, amelyek kapitalista tökefelhalmozásra (mások munkája eredményének kisajátítására) alkalmasak akkor, amikor Alkotmányunk 3. §-a értelmében a Magyar Népköztársaság állama az ember kizsákmányolásának minden formája ellen harcol s az Alkotmányunk 4. §-ának (2) bekezdése értelmében a dolgozó nép a tőkés elemeket fokozatosan kiszorítja és következetesen építi a gazdasági szocialista rendjét.

1949 november 18. Pkt. 4120/1949/38. sz.

A fenti határozat alapjául szolgáló-közérdekű kifogás 16/II. sz. alatt ismertetve.

X.

A Külön Tanács a közérdekű kifogásnak helyt ad.

1.

Az államkincstár tulajdonában álló vagyontárgyat jogellenesen elidegenítő személynek kártérítési kötelezettsége nem szűnik meg abban az esetben, ha az elidegenített vagyontárgy utóbb közjogi címen az államra szállt. (10. sz. elvi megállapítás).

2.

A kalocsai törvényszék Pf. 1.096/1949/32. számú végítéletét a külön tanács hatályon kívül helyezi és az alperest arra kötelezi, hogy fizessen a felperesnek 13 nap alatt 1000 Ft. tőkét és a mindkét fokon felmerült perkölttséget.

Indokolás: Az alperes 1945. évi szeptember hó 17-én lovat vásárolt. A ló eredetileg — amint ez utóbb kitűnt — a kincstár tulajdona volt és azelőtt a honvédség használatában állott, a parancsnokság ezért állományba vette, egyidejűleg azonban vállalkozásba kiadta az alperesnek.

Az alperes ezt követőleg a lovat tovább adta egy kitelepítésre kijelölt német nemzetiségű személynek, akitől cserébe 2000 Ft értékű 800 négyzetöl területű mezőgazdasági ingatlant kapott. Az ingatlan tulajdonjoga be is kebelezetett. A kalocsai járásbírószék ezt követően a honvédség feljelentésére az alperest sikkasztás vétsége miatt pénzbüntetésre ítélte. Utóbb a szóbanforgó ló az áttelepítésre kötelezett személyről, ennek a kincstárra háramlott vagyonával együtt a felperes birtokába került.

A felperes a fenti tényállás alapján 2100 Ft. tőke és jár. iránt keresetet indított az alperes ellen; a járásbírószék elsőfokon az alperest kötelezte. A törvényszék azonban másodfokon a felperest keresetével elutasította. Az indokolás lényege az, hogy a kincstárnak nincsen kára, mert közjogi címen ellenérték nélkül a lovat visszakapta. Emellett méltánytalanok tartotta az alperes marasztalását azért is, mert a lovat harmadik személytől, jóhiszeműen, a Nemzeti Bank átszámitási táblá-

zata szerint 2419.20 Ft mai értéknek megfelelő, tehát a cseréte kapott ingatlan értékét meghaladó értékű pengő összegért vette meg s így nem is gazdagodott.

Jogsabály, hogy az, aki másnak jogvédte érdekeit jogellenesen és vétkesen bárcsak közvetve megsérti, a másiknak — a sértettnak — ebből eredő kárát megtéríteni tartozik (MTJ. 1709. §). Ennek a jogelvnek a népi demokrácia rendjében: a közösség érdekeinek védelmében fokozottan kell érvényesülnie.

A törvényszék álláspontja szerint: a felperest az alperes sikkasztása következtében károsodás nem érte, mert az elsikkasztott ló utóbb közjogi címén a kincstárhoz visszakérült. Ez a megállapítás téves. A szóbanforgó ló ugyanis a kincstár tulajdona volt. Ezt a tulajdonjogot a »kötelező»-nek címzett okirathoz az alperes is elismerte, de elismerte a kincstárnak azt a jogát is, hogy a birtokában meghagyott lovat bármikor visszakövetelheti. A birtokában maradt kincstári lovat azonban az alperes utóbb elcserélte egy kitelepítésre kötelezett német nemzeiségű személy 800 négyzetöles mezőgazdasági ingatlanával.

Az 1946: IX. tc. 1. §-a értelmében: a kitelepített magyarországi német lakosság visszahagyott vagyona tehermentesen a magyar államra száll át. Ennek a jogszabálynak az alapján szállott át az alperesre az említett német személy visszahagyott vagyona is a birtokában lévő kincstári lóval együtt. Lényegében tehát ez a közjogi cím a lovat illetőleg formai volt és végeredményben nem jelentett többet, mint a jogellenesen elvont rendelkezési jog visszaszerzését. Kétségtelen az is, hogy a cserével megszerzett ingatlant — a csere nélkül — az átszállott vagyonhoz tartozott volna. Következésképpen a cserébe kapott és ma is az alperes tulajdonában lévő ingatlan értékével a kincstár megkárosodott és ezt a kárt az alperesnek a felperes jogvédte érdekeit jogellenesen és vétkesen sértő magatartása (bűncselekménye) okozta. A bíróság döntése tehát a fentebb ismertetett jogszabályt sérti.

Sérti azonban a törvényszék ítélezése a népi demokrácia alapvető jogelveit is.

A népi demokrácia rendjében ugyanis a közösség érdekvédelme alapvető jogelv, de a bíróság ítélezésében irányadó elvként kell érvényesülnie annak is, hogy a közösségi érdekek legmesszebbmenő tiszteletbentartásának kötelezettségét, mint a szocialista társadalmi együttélés egyik legfontosabb szabályát a nép széles rétegeiben tudatosítsa. Alkotmánytörvényünk — ennek az alapvető elvnek megfelelően — 41. §-ában kimondja: a Magyar Népköztársaság bíróságai védik és biztosítják a népi demokrácia állami, gazdasági és társadalmi rendjét, intézményeit, továbbá nevelik a dolgozókat a szocialista társadalmi együttélés szabályainak betartására.

Kétségtelen, hogy az alperes a dolgozó parasztság legszegényebb rétegéhez tartozik. A Magyar Népköztársaság a munkások és dolgozó parasztok állama, tehát az egész dolgozó nép politikai, gazdasági és kulturális felemelését tűzte ki célul. A kitűzött célt azonban csak úgy tudja elérni, ha polgárai a szocialista együttélés szabályait ismerik és követik. Ehhez azonban szükséges az is, hogy a dolgozó nép széles rétegei szocialista nevelésben részesüljenek. A bírói ítélet a szocialista nevelés egyik eszköze.

A bíróságnak a közösség érdekeit mindenkivel, így az államhatalmat gyakorló osztályokhoz tartozó, dolgozó polgárokkal szemben is meg kell védenie, az ellene vétőket pedig megfelelő jóvátételre kell köteleznie.

A fentebb kifejtett elveket az adott és hasonló jogesetekre alkalmazva: az állam vagyona ellen elkövetett bűncselekmény tettesének legalább azzal az értékkel kell a kincstárt, tehát a közösséget kárpótolnia, amely az állam megkárosításával a bűncselekmény révén vagyonába került.

A méltányossági körülmények csak másodlagosan és csak annyiban vehetők figyelembe, amennyiben a fent kiemelt elvek érvényesülését, főleg a bírói intézkedések nevelő hatását meg nem hiúsítják.

1949 november 21. Pkt. 3.965/1949/38. sz.

A fenti határozat alapjául szolgáló közérdekű kifogás 5. alatt ismertetve.

XI.

A Külön Tanács a közérdekű kifogásnak helyt ad.

1.

1. A rendőrhatalósági őrizet alá helyezés (internálás) mint a munkavállaló azonnali elbocsátására okot adó tény, a szabadságvesztésbüntetéssel azonos hatályú.

2. Azonnali hatályú elbocsátási ok, ha a munkavállaló elhallgatja a munkáltató előtt, hogy rendőri felügyelet alá helyezték.

3. Azt a körülményt, hogy a közületi vállalatnál (intézménynél) azonnali hatállyal elbocsátott munkavállalónak az elbocsátás okául szolgáló magatartása közérdeket sértő volt, a bíróság hivatalból vizsgálja. Ennek megállapítása esetén az elbocsátást akkor is érvényesnek kell tekinteni, ha annak közlése körül a munkáltatói jogokat gyakorló személy az elbocsátás módjára és gyakorlása időpontjára vonatkozó szabályokat nem tartotta be.

4. A bíróság hivatalból ügyel arra, hogy a közületi vállalat (közintézmény) terhére alaptalan igényt ne érvényesíthessen olyan munkavállaló, aki a közérdeket súlyosan sértő, azonnali hatályú elbocsátásra okot adó magatartást tanúsít. Ennek az elvnek érvényesítését nem akadályozza, hogy a közületi vállalatnál (közintézménynél) a nyilatkozattétel idejében munkáltatói jogokat gyakorolt személy a közületi vállalat (közintézmény) terhére a felfüggesztés idejére eső illetmény, felmondási illetmény, végkielégítés fizetésére kötelezettséget vállalt. (11. sz. elvi megállapítás).

2.

A külön tanács utasítja a budapesti felsőbíróságot, hogy az alperesnek a budapesti törvényszék, mint fellebbezési bíróság 18. Pf. 1569/1949/11. sorszámú végítélete ellen beadott felülvizsgálati kérelmét az 1. alatti elvi megállapítás alapulvételével bírálja el.

Indokolás: Az alperes a felperest állásától felfüggesztette és illetményeinek folyósítását beszüntette, mert ellene sorozatos visszaélések nyomatékos gyanúja miatt bűnvádi eljárás indult.

A budapesti államügyészség az alperes ellen folyamatba tett nyomozást a Bp. 101. §-ának 3. pontja alapján megszüntette. Majd felperes internálását is megszüntették.

Az alperes perbeli álláspontja szerint arra az időre, amíg a fel-

Perést internálták, fizetés nem jár, legrosszabb esetben pedig a felmondási illetmény ebbe beszámítandó, mert a felperes felhívás ellenére szolgálatot nem teljesített. A felperes hathavi illetménynek megfelelő összeget megkapott, részére több semmi körülmények között nem jár. A budapesti állami ügyészségtől a felperes is vonatkozó 1947. évi 35.191. számú iratoknak, a belügyminisztériumtól viszont a felperesre vonatkozó internálási iratoknak beszerzését kérte, s az internálási iratokból kitűnő tényállás alapján az 1948. évi december hó 28. napján megtartott tárgyaláson azonnali hatályú felmondással élt az internálás első napjára visszamenő hatályúval.

Az alperesnek jogi álláspontja szerint a felfüggesztés idejére eső illetmény kifizetésére vonatkozó kötelezettségvállalás a felperesnek abból a megtövesztő magatartásából jött létre, hogy a felperes az internálást követő rendőri felügyelet alá helyezés tényét előtte elhallgatta. Erről a körülményről csak a belügyminisztériumnak a per során küldött 6. sorszámú értesítéséből nyert tudomást és ennek a körülménynek az ismeretében nem vállalta volna a felfüggesztés tartamára járó illetményeknek a kifizetését.

Az Igazságügyminisztérium Jogügyi Hivatala, a budapesti törvényszék, mint fellebbezési bíróságnak 18. Pf. 1569/1949/11. sorszámú végítéletét a 4071/1949. Korm. számú rendelet 3. §-ának b) pontja alapján közérdekű kifogással kellő alappal támadta meg.

Az Ip. t. 94. §-ának d) pontja értelmében a munkáltató felmondás nélkül azonnal elbocsáthatja a munkavállalót, ha három napnál tovább tartó szabadságvesztésbüntetés alá kerül.

Sem az Ipartörvénynek most megjelölt helye, sem az Ipartörvényt kiegészítő és módosító jogszabályok nem tartalmaznak olyan rendelkezést, amely a szolgálati szerződésnek rögtön hatályú felbontási okául a jogerős rendőrhatalósági őrizet alá helyezést (internálást) kifejezetten megjelölné.

Nyilvánvalóan téves azonban ebből azt a következtetést levonni, hogy, ha a munkavállalót jogerősen rendőrhatalósági őrizet alá helyezik, ez a szolgálati szerződés tekinté-

ben semmi változást sem idézhet elő, s ezért a munkáltató a szolgálati szerződést ilyen esetben is csak rendes vagy rendkívüli felmondás útján szüntethetné meg.

A szolgálati viszonyok egyik tartalmi kelléke éppen az, hogy a munkavállaló a kikötött szolgálatokat a szerződésnek megfelelően a munkáltató rendelkezéséhez képest teljesíteni képes legyen.

Ez a dolog természete szerint kizárt abban az esetben, ha a munkavállaló a fennálló jogrenddel összeütközésbe kerül s ennek eredményeképpen szabadságvesztésbüntetésre ítélik.

A szabadságvesztésbüntetés végrehajtása az erre fennálló szabályok értelmében az elítélt szabadságának elvonásából is áll, s a szabadságvesztésbüntetését töltő elítélt ez alatt az idő alatt a munkáltatóval szemben a szerződésből folyó kötelezettségét teljesíteni nem tudja.

Hatásában ugyanez a helyzet áll elő abban az esetben is, ha a közigazgatási hatóság a munkavállalót azért, mert bizonyos községben vagy az ország bizonyos részében tartózkodása a közrend és a közbiztonság vagy más fontos állami érdek szempontjából aggályos vagy gazdasági okokból káros, jogerősen rendőrhatalósági őrizet alá helyezi (internálja).

A rendőrhatalósági őrizet alá helyezés huzamosabb ideig, rendszerint félévig vagy még hosszabb ideig is eltarthat, s ez alatt az idő alatt a munkavállaló a munkáltatóval szemben éppen úgy, mint a szabadságvesztésbüntetésnél a szerződésből folyó kötelezettségének eleget tenni képtelen.

Éppen ezért az elbocsátás szempontjából az Ip. t. 94. §-ának d) pontjában foglalt szabadságvesztésbüntetéssel a jogerős rendőrhatalósági őrizet alá helyezések (internálásnak) általában azonos joghatályt kell tulajdonítani.

Nem lehet azonban a jogerős rendőrhatalósági őrizet alá helyezést az elbocsátás szempontjából az Ip. t. 94. §. d) pontjában foglalt szabadságvesztésbüntetéssel egy tekintet alá vonni akkor, ha az arra illetékes közigazgatási hatóság utóbb azt állapítja meg, hogy a fennálló rendelkezések szerint a rendőrhatalósági őrizet alá helyezés oka kezdettől fogva nem állott fenn, így különösen akkor, ha a

feljelentést a munkáltató vagy annak olyan megbízottja, akinek ténykedéséért a munkáltató felelősséggel tartozik, tudva hamisan vagy gondatlanul tette.

A népi demokrácia igazságszolgáltatása ugyanis a joggal való visszaélésre segítséget nem ad s az ártatlant joghátránnyal nem sújtja.

Amint általában a magyar demokratikus rendőrség nem rendel el ok nélkül rendőrhatalósági őrizet alá helyezést, hasonlóképpen nem rendel el ok nélkül rendőri felügyelet alá helyezést sem.

Ha a munkavállaló a népi demokráciában magatartásával rendőri felügyelet alá helyezésre okot szolgáltat s ezt a tényt a munkáltatója előtt elhallgatja, a munkáltató munkavállalóját az Ip. t. 94. §-ának g) pontja alapján a szolgálatból ugyancsak felmondás nélkül azonnal elbocsáthatja.

A Kúriának a Polgárijogi Határozatok Tárában 786. szám alatt felvett elvi határozata értelmében az a fél, aki a másik félnek az 1884: XVII. tc. 94. vagy 95. §-a alá vonható valamely cselekménye, illetve mulasztása miatt egyébként jogosult a szerződésnek azonnal való felbontására, ezt a jogát a szolgálati jogviszony keretében csak annyiban gyakorolhatja, amennyiben azt az alapul szolgáló ténykörülmény felmerülése és az arról való értesülése után azonnal érvényesíti olyképp, hogy a szerződésnek azonnal való megszüntetésére irányított elhatározását az ok megjelölésével a másik féllel közli.

A Kúria 786. számú elvi határozatának az elbocsátás módjára és idejére vonatkozó rendelkezéseit a közületi vállalattal (közintézményekkel) szemben alkalmazni nem lehet.

Ennél a kérdésnél ugyanis nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a felszabadulás óta bekövetkezett újabb jogfejlődésünk a munka jogát mindinkább közjogi, kényszerítő jellegű jogszabályokká fejleszti, úgy a munkáltató, mint a munkavállaló irányában. Ez egyenes következménye a beállott társadalmi változásnak. A népi demokráciában a dolgozónak a viszonya megváltozik munkájához, levetikényszerjellegét, becsület és dicsőség dolga lesz. A munkáltató és a munkavállaló érdekei mind szélesebb szektorban (közületi szektor, szocialista szektor) szűnnek meg ellentétes

érdekek lenni, a munkavállaló magánérdeke egybeolvad a közérdekkel. A közületi vállalatnál (közintézménynél) szolgálatot teljesítő munkavállaló immár nem az ő munkaerejét kizsákmányoló és vele teljes érdekelletében lévő tőkést szolgálja, hanem a dolgozók állama érdekelttségében lévő jogi személyt.

Ezért azt a körülményt, hogy a közületi vállalatnál (közintézménynél) azonnali hatállyal elbocsátott munkavállalónak az elbocsátás okául szolgáló magatartása közérdeket sértő volt, a bíróság hivatalból vizsgálja. Ennek megállapítása esetén az elbocsátást akkor is érvényesnek kell tekinteni, ha annak közlése körül a munkáltatói jogokat gyakorló személy az elbocsátás módjára és gyakorlása időpontjára vonatkozó szabályokat nem tartotta be.

Ha tehát a közületi vállalatnál a munkáltatói jogokat gyakorló természetes személy az elbocsátási okot tévesen elkésetten vagy éppen nem jelölte meg, az elbocsátást érvényesnek kell tekinteni, ha nincs kétség abban a tekintetben, hogy a munkavállaló az elbocsátásra magatartásával (ténykedésével vagy mulasztásával) alapos okot szolgáltatott.

Az elbocsátás közlésének a módja, ha csak valamely jogszabály ebben a tekintetben kifejezett rendelkezést nem tartalmaz, nem lényeges, ha az elbocsátás olyan ok miatt történt, amely miatt a szolgálati viszonyt azonnali hatállyal meg lehet szüntetni. A közlés olyképpen is történhetik, hogy a munkáltató a további foglalkoztatást megszünteti, feltéve, hogy ebből alaposan lehet a szolgálati jogviszony megszüntetésére következtetni.

Ehhez képest, ha a keletkezett perben a bíróság megítélése szerint a munkavállaló magatartása az *Ip. t. 94. §-ának* az elvi megállapítás *I. 1—2. pontjaival* kiegészített esetei valamelyikét megvalósította, akkor a felbontás jogosságát a bíróságnak meg kell állapítania abban az esetben is, ha a közlést a munkáltatói jogokat gyakorló személy elmulasztotta.

A közületi vállalatokat érintő munkaügyi perekben ugyanis a Pp. tárgyalási elve háttérbe szorul és közérdekből az officialitás elvének kell mind tágabb körben érvényesülnie, mert a közösséget érintő ezekben a munkaügyi perekben

csak így lehet a nép igazi érdekeinek megfelelő és megnyugvást keltő döntéseket hozni.

Alkotmánytörvényünk *9. §-a* értelmében a Magyar Népköztársaság társadalmi rendjének alapja a munka. Minden munkaképes polgárnak joga, kötelessége és becsületbeli ügye, hogy képessége szerint dolgozzék. A Magyar Népköztársaság megvalósítani törekszik a szocializmus elvét: »Mindenki képessége szerint, mindenkinek munkája szerint«.

Ebből következik, hogy a dolgozók államában a munkás erkölcsé és ezzel a munka joga is azt parancsolja, hogy a köz érdekei ellen súlyosan vétő munkavállaló a válójában el nem végzett munkája után bért ne kapjon. Munka nélkül nincs munkabér.

A bíróság továbbá hivatalból ügyel arra, hogy a közületi vállalat (közintézmény) terhére alaptalan igényt ne érvényesíthessen olyan munkavállaló, aki a köz érdekeit súlyosan sértő, azonnali hatályú elbocsátásra okot adó magatartást tanúsít. Ennek az elvnek érvényesítését nem akadályozza, hogy a közületi vállalatnál (közintézménynél) a nyilatkozattétel idejében munkáltatói jogokat gyakorolt személy a közületi vállalat (közintézmény) terhére a felfüggesztés idejére eső illetmény, felmondási járandóság, végkielégítés fizetésére kötelezettséget vállalt. Az ilyen szolgáltatással a közösség rövidülne meg, a közösség vagyonát viszont nem szabad ilyen igények kielégítésére elvonni.

1949 november 21. Pkt. 4000/1949/17. sz.

A fenti határozat alapjául szolgáló közérdekű kifogás *11. sz.* alatt ismertetve.

XII.

A Külön Tanács a közérdekű kifogásnak helyt ad.

1.

A második világháború alatt a Vörös Hadsereg által felszabadított területen elrendelt rádió-beszolgáltatási kötelezettség végrehajtásából nem eredő kártérítési kötelezettség. (12. sz. elvi megállapítás).

2.

A külön tanács a győri törvényszék *P. 2319/1946/22. sz.* jogerős

ítéletének a *II. r. alperest* marasztaló részét hatályon kívül helyezi, felperes keresetét vele szemben elutasítja, a végrehajtási eljárást megszünteti és a felperest perköltség fizetésére kötelezi.

Indokolás: A külön tanács elfogadja a Jogügyi Hivatal érvelését és kiemeli, hogy a perbeli időben, 1945 április havában a *M. K. P. eljárása* a köz érdekeiben nemcsak szükséges, hanem jogszerű tevékenységnek minősül, mert a fasisztaellenes háború érdekeit szolgáló rádió-beszolgáltatási rendelkezésnek érvényt szerzett, már pedig a szóbanlévő időben a Dunántúlon a legfontosabb érdek a fasisztaellenes hadviselés érdeke volt, nem pedig a rádiótulajdonosok korlátozás nélküli rendelkezési joga ezen javaik felett.

A törvényszéknek közérdekű kifogással megtámadott ítélete, amely a különleges körülmények figyelmen kívül hagyásával a *II. r. alperes* eljárást jogszerűtlennek, illetőleg kártérítési kötelezettséget maga után vonó tilos magatartásnak minősítette, jogszabály olyan értelmezésén alapul, amely a népi demokrácia célkitűzéseivel, az alapvető jogelveivel ellentétben áll. Ennek folytán a külön tanács a fenti elvi megállapítást tette és ennek megfelelően járt el ügyintéző hatáskörében.

1949 november 21. Pkt. 3981/1949/30. sz.

A fenti határozat alapjául szolgáló közérdekű kifogás *4. szám* alatt ismertetve.

XIII.

A Külön Tanács a közérdekű kifogásnak helyt ad.

1.

Az 1948. évi *XXV. tc. 9. §. 2. bekezdésének* helyes értelme szerint ügynöki szerződésből az 1946. évi augusztus hó 1. napját követő időben keletkezett jutalékigény az államosított vállalattal szemben csak annyiban érvényesíthető, amennyiben ez a jutalék az ügynök valóban elvégzett közvetítő munkájának az ellenértéke. (13. sz. elvi megállapítás).

2.

A külön tanács a fellebbezési és felülvizsgálati bíróság ítéletét hatá-

lyon kívül helyezi, a fellebbezési bíróságot utasítja, hogy a fenti elvi döntés alapján az alább kifejtett szempontok szem előtt tartásával hozzon új érdemi határozatot.

Indokolás: Az Állami Ellenőrzési Központ szakvéleményéből nyilvánvaló, hogy a vállalat vagyontól csupán a valóban elvégzett tevékenység eredménye gyarapítja, már pedig az irányadó tényállás szerint a felperes ügynöki jutalékköveteléséből csupán egy rész volt olyan, amely felperes közvetítési munkája által létrehozott ügylet után járt. A Kúria tehát jogszabály helytelen értelmezésével hozta meg marasztaló döntését s a jogszabály ily helytelen értelmezése demokráciánk célkitűzéseivel ellentézik. Nyilvánvaló, hogy a vállalat vagyontól csupán valamely dolgot, vagy jogszolgáltatást, vagy akár testi, vagy szellemi munkaszolgáltatást gyarapítja.

A szocializmus felé vezető társadalmi és gazdasági rendszerben kockázatvállalás, tőkebefektetés, vagy munkateljesítés nélkül anyagi előnyöket kikötni és az ilyen igényeket érvényesíteni a jóerkölcsökbe ütközik — mondta ki a Kúria a P. II. 2629/1948. sz. ügyben.

A jelen esetben ezzel szemben a felek között keletkezett szerződés tartalma szerint a felperesnek nem csupán az általa közvetített ügyletek után, hanem az ő tevékenysége nélkül létrejött ügyletek után is, tehát munkaerő kifejtése, vagy kockázatvállalás nélkül is járt jutalék.

Ha az ilyen megállapodás a tőkés társadalom gazdasági rendjében megállhatott volna, ma nem állhat meg.

Nyilvánvaló, hogy a felperes az utóbb említett ügyletek után minden tevékenység nélkül jutna anyagi előnyökhöz. Ezekkel az ügyletekkel kapcsolatban tehát nincs olyan tevékenység, amely a vállalat vagyont gyarapíthatta volna.

Ha tehát a nem vitás tartalmú megállapodás szerint magánvállalattal szemben ez, az igény esetleg érvényesíthető volna is, az állami tulajdonba vett vállalattal szemben az 1939. évi XXV. tc. 9. § 2. bekezdés értelmében semmiképp sem érvényesíthető.

Ezzel ellentéző döntés, munka- és minden ellenszolgáltatás nélkül juttat vagyoni értéket egy magánosnak a közület (vagyis a dolgozó nép) terhére.

Hasonló megállapodást kapitalista vállalkozó különböző szempontokból indítva saját érdekében könnyen kötött, mert annak terhét ügyis áthárította a fogyasztókra.

Az említett törvényhely azonban az ilyen követelést kivonja a vállalattal szemben érvényesíthető igények közül éppen azért, mert a népi demokrácia általános jogelve, hogy senki magános a közösség terhére jogalap (ellenszolgáltatás) nélkül ne gazdagodjék.

A Kúriának az a jogmagyarázata tehát, amivel nemcsak a felperes munkájának kifejtése révén járó ügynöki jutalékok, hanem ennél lényegesen többet és pedig munka kifejtése és kockázatvállalás nélkül járó összegek fizetését is ráróta az államosított vállalatra — a népi demokrácia szellemével ellentétes volt.

A külön tanács a közérdekű kifogásnak helyt adott és az 1948. évi XXV. tc. 9. § (2) bekezdés helyes értelmezése kérdésében elvi megállapítást tett és ennek megfelelően arról is gondoskodott, hogy helytelen jogmagyarázat alapján meghozott ítélet részbeni vagy teljes hatályon kívül helyezése után új érdemi határozat útján az elvi döntés már ebben a perben érvényre jusson. Minthogy azonban az új érdemi határozat meghozatalához szükséges tételek megállapítva nincsenek, a külön tanács részletes utasításadás kapcsán új érdemi határozat hozatalára a másodbíróságot utasította. (4071/1949. Korm. sz. rend. 9. §-a.)

1949 november 23. Pkt. 4011/1949/30. sz.

A fenti határozat alapjául szolgáló közérdekű kifogás 10. szám alatt ismertetve.

XIV.

A Külön Tanács a közérdekű kifogásnak helyt ad.

1.

A 200/1945. M. E. számú rendelet 1. §-ának az a helyes értelme, hogy aki a fasiszta uralom idején hatóságától az 1939. évi IV. tc. jogfosztó rendelkezése alá tartozó, vagy baloldali magatartása miatt üldözött személy vagyontárgyait igényelte és azokat átvette, eltérő jogszabályi rendelkezés hiányában ezekre a vagyontárgyakra tulajdonjogot nem szerzett. (14. sz. elvi megállapítás.)

2.

A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának külön tanácsa a m. Kúria P. VI. 966/1949/26. számú részítéletét hatályon kívül helyezi, a felperest keresetével elutasítja és kötelezi, hogy mindhárom fokon felmerült perköltség fejében az alperesnek jogi képviselője kezéhez 15 nap alatt 450 (négy-százötven) forint perköltséget fizessen.

Indokolás: A Legfelsőbb Bíróság külön tanácsa a Jogügyi Hivatal közérdekű kifogásában foglalt érvelését teljes egészében magáévá teszi és elvi megállapításának megfelelően kimondja, hogy felperes a jogfosztó szabályok alapján mástól elvett és az értékesítés során általa megszerzett ingók felett tulajdonjogot nem szerzett.

Tulajdonjog címén tehát sem az ingók eladására, sem elvont haszonra igényt jogszerűen nem támaszthat. Az elvi döntés következményeképpen a külön tanács a felperes keresetét elutasította.

1949 november 23. Pkt. 4736/1949. sz.

A fenti határozat alapjául szolgáló közérdekű kifogás 2. szám alatt közölve.

XV.

A Külön Tanács a közérdekű kifogásnak helyt ad.

1.

A külön tanács megállapítja: A háborús cselekmények folytán gazdát cserélt hasznos háziállatok kiadására kötelező jogerős ítélet alapján nincs végrehajtásnak helye, ha a végrehajtást szenvedő az állatra vonatkozólag a 7680/1945. M. E. vagy az 5550/1946. M. E. számú rendelet alapján kiállított marhalevel birtokában van. (15. sz. elvi megállapítás.)

2.

A külön tanács a budapesti itélőtábla végrehajtását elrendelő végzését hatályon kívül helyezi és a jogerős végítélet végrehajtását az 1570/1948. Korm. számú rendelet 1. és 2. §-a alapján a minisztérium további intézkedéséig felfüggeszti.

Indokolás: A külön tanács alaposnak ismerte fel a Jogügyi Hivatal közérdekű kifogását és megállapítja, hogy alperes a szóbanforgó lovat a . . . i termelő bizottság hatá-

rozata alapján tartja birtokában, amely bizottság az 1570/1948. Korm. számú rendelet 2. §-ában felsorolt intézkedésre jogosult szervek közé tartozik. Ennek folytán a lónak az 1946. évi január 15-ik napja előtti időpontra eső juttatását a rendelet alkalmazása szempontjából érvényes juttatásnak kell tekinteni.

A kifogásolt végzés hatálybanmaradása egy dolgozó parasztot meggátolna abban, hogy a neki jutott ingatlanát zavartalanul és megfelelően megművelhesse. Ezért különösen fontos, hogy a rendeletben megszabott korlátozásnak a bíróság érvényt szerezhesse.

A külön tanács a most elmondottakra tekintettel a fenti elvi megállapítást tette, ügyintéző hatáskörében pedig a harmadbíróóság végrehajtást elrendelő végzését hatályon kívül helyezte és az alapul szolgáló jogerős végítélet végrehajtását fel függesztette.

1949 november 25. Pkt. 4415/37. sz.

A fenti határozat alapjául szolgáló közérdekű kifogás a budapesti ítéletábra P. XI. 2352/1948/31. sz. végzése ellen irányult.

XVI.

A Külön Tanács a közérdekű kifogásnak helyt ad.

1.

Az államkincstár ellen, továbbá az állami tulajdonban vagy állami rendelkezés alatt álló vállalatok ellen zárlat elrendelésének nincs helye. (16. sz. elvi megállapítás).

2.

A külön tanács a m. Kúria 1949. évi július hó 19. napján kelt Pk. V. 1973/1949/16. számú végzését hatályon kívül helyezi és a kérelmezőket zárlat elrendelése iránti kérelmükkel elutasítja.

Indokolás: A törvényhozó az 1928: XII. tc. 37. §-ához fűzött miniszteri indokolásban bőven kifejtette, hogy melyek azok a szempontok, amelyek irányadók voltak a törvény meghozatalánál. Az indokolás szerint: »A biztosítási végrehajtásnak az a célja, hogy a hitelező végrehajtható közokirat hiányában is biztosítékot szerezzen magának az adós vagyonából a pénztartozás erejéig és ezzel megakadályozza azt, hogy az adós vagyónának elrejtésével őt kijátssza, vagy pedig, hogy más hitelezők őt megelőzve a kielé-

gítési alapot előle elvonják. Ennek a jogintézménynek az állammal szemben semmi célja sincsen, igénybevételenek egyedüli eredménye pedig a bírói eljárás költségeinek emelése és a hatóság felesleges munkaszaporulata... éppen azért szükséges, hogy a biztosítási végrehajtás az állammal szemben mint felesleges és céltalan — mellőztessek».

A munkások és parasztok állama minden kötelezettségének eleget tesz. Ha majd jogerős ítélet kötelezi a kincstári ingatlanok kiadására, akkor az ingatlant a végrehajtó meg fogja kapni. Azoknak zár alá vétele nemcsak felesleges és céltalan intézkedés, de az ilyen bírói határozat államunk, demokráciánk lebecsülése is, mert alkalmas annak a hitnek a felkeltésére, hogy az ilyen intézkedések az állammal szemben szükségesek és célszerűek.

Megállapítja tehát a külön tanács, hogy a m. Kúria közérdekű kifogással megtámadott végzése a jogszabály olyan értelmezésén alapszik, amely demokráciánk alapvető jogelveinek nem felel meg.

Ezért a külön tanács a közérdekű kifogásnak helyt adva, az 1. alatti elvi megállapításban foglaltak szerint határozott és ennek megfelelően ügyintéző hatáskörében a Kúria zárlati kérelemnek helyt adó végzését hatályon kívül helyezte és a zárlati kérelmet elutasította.

1949 november 25. Pkt. 4.468/1949/18. sz.

A fenti határozat alapjául szolgáló közérdekű kifogás 18. szám alatt ismertetve.

XVII.

A Külön Tanács a közérdekű kifogásnak helyt ad.

1.

A 4800/1945. M. E. sz. rendelet helyes értelme a következő:

Ha a vállalat a felszabadulás előtt működését kényszerintézkedés folytán megszakította, az alkalmazásában volt munkavállaló a vállalatnak a felszabadulást követő üzembelhelyezéstől számított 30 napon belül tartozott szolgálatba visszavételét kérni. — Ha a munkáltató a visszavételt megtagadta, vagy a visszavétel tekintetében kétséget hagyó nyilatkozatot tett, a munkavállalónak erről a nyilatkozattételtől számított 30 napon belül a rendelettel életrehívott Egyez-

tető Bizottsághoz kellett fordulnia. A fentiek elmulasztásának az a következménye, hogy a szolgálati jogviszony a munkavállaló hibájából megszűnik és a munkavállaló sem felmondási járandóságot, sem végkielégítést nem követelhet. (17. sz. elvi megállapítás).

2.

A külön tanács utasítja a budapesti felsőbíróóságot, hogy az alperes felülvizsgálati kérelmét a 1. alatti elvi megállapítás alapul vételével bírálja el.

Indokolás: A 4800/1945. M. E. sz. rendelet meghozatalakor nyilván az volt a törvényhozó szándéka, hogy minden olyan esetben, amikor az alkalmazott visszavétele tárgyában vita merült fel, ne a bíróság, hanem a rendelettel életre hívott Egyeztető Bizottság döntson a visszavétel kérdésében. Az ilyenirányú elrendezésnek nyilván jogpolitikai okai vannak.

1949. november 28. Pkt. 4121/1949. sz.

A fenti határozat alapjául szolgáló közérdekű kifogás 11. szám alatt ismertetve.

XVIII.

A Külön Tanács a közérdekű kifogásnak helyt ad.

1.

A Magyar Népköztársaság különös gondot fordít az ifjúság fejlődésére (Alkotmánytörvény 52. §.). Ezért a bérbeadó által a többgyermekes család részére felajánlott lakás csak akkor tekinthető megfelelőnek és a bérlet által elfogadandó lakásnak, ha abban a gyermekek gondozásának és ápolásának lehetősége legalább a jelenlegivel azonos mértékben biztosítva van. (6000/1948. Korm. sz. r. 10. §.) (18. sz. elvi megállapítás).

2.

A külön tanács a pestvidéki törvényszék Pf. 4839/1949/12. számú végítéletét hatályon kívül helyezi, felperesek keresetét elutasítja, a végrehajtási eljárást megszünteti és egyetemlegesen kötelezi a felpereseket, hogy alperesnek perköltséget fizesse.

Indokolás: A külön tanács teljes egészében magáévá teszi a Jogügyi Hivatal kifogásában előterjesztett érvelést és hangsúlyozza, hogy a népi demokrácia bíróságai nem nyújthatnak segédkezet ahhoz, hogy egy dolgozó házaspárt gyermekeikkel együtt egy olyan másik lakásba,

amelyben a gyermekek tisztántartásának és gondozásának a lehetősége legalább olyan mértékben nincs biztosítva, mint amilyen mértékben az a felmondott lakásban megvolt.

Mint ahogy pedig ekkép a törvényszék megtámadott ítélete a jogszabály olyan értelmezésén alapul, amely a népi demokrácia jogelveinek nem felel meg, a külön tanács a fenti számú elvi határozatára való utalással a pestvidéki törvényszék ítéletét hatályon kívül helyezte és felpereseket keresetüknek elutasításával megfelelő újabb határozatot hozott.

1949 november 30. Pkt. 4.702/1949. sz.

A fenti határozat alapjául szolgáló közérdekű kifogás 6. szám alatt ismertetve.

XIX.

A Külön Tanács a közérdekű kifogásnak helyt ad.

1.

A földművesszövetkezet részére juttatott mezőgazdasági ipariüzem volt munkavállalóinak végkielégítése és felmondási időre eső illetményeinek az elbírálása szempontjából a szövetkezet nem tekinthető üzletutódnak. Ezen a szabályon nem változtat az sem, ha a munkavállalót valóban átvette, mert az átvétel folytán új szolgálati viszony keletkezett.

A szolgálati viszony természetéből folyóan a munkavállaló munkáját rendszerint személyesen köteles elvégezni. Ha a munkáltató eltűri, hogy a munkavállaló a munkát maga helyett mással végeztesse el, ebben az esetben a szolgálati szerződésnek helyettes útján betöltéséhez hozzájárultnak tekintendő. Ha azonban a helyettes a szolgálatát azonnali hatályú kilépésre jogosító ok nélkül megszünteti, a helyettes állító munkavállaló a munkáltatótól sem felmondási időre eső illetményt, sem végkielégítést nem követelhet, mert helyettese ténykedéseinek következményeit viselni tartozik. (19. sz. elvi megállapítás).

2.

A külön tanács az 1. alatti elvi megállapítás alapulvételével a Kúria P. II. 1.091/1949/21. sorszámú végítéletének I. r. felperes keresete felől rendelkező részét hatályon kívül helyezi, az I. r. felperes keresetét elutasítja és őt arra kötelezi, hogy alperesnek perköltséget fizessen.

Indokolás: Az 1945. évi VI. törvényekkel törvényerőre emelt 600/1945. M. E. sz. rendelet 28. §-ának (1) bekezdése továbbá az 5600/1945. F. M. számú rendelet 18. §-ának (1) bekezdése félreérthetetlenül rendelkezik olyképen, hogy az érdekeltek a juttatott ingatlant tehermentesen kapják. A jogszabályalkotó a juttatottakat feudális nagybirtok minden kötelezettsége alól mentesíteni kívánta, és ezekből a fenthivatkozott rendelet 18. §-ának (1) bekezdése a kiosztott ingatlanokat terhelő jogokat a kiosztott ingatlanokról törölni rendelte. Minthogy a juttatottak az ingatlant és az ingatlanon lévő mezőgazdasági ipari üzemeket az állam közjogi aktusa révén szerzik meg a földművesszövetkezetek, a feudális nagybirtok kötelezettségei tekintetében sem tekinthetők jogutódnak. Ebből következik, hogy az ilyen juttatott mezőgazdasági ipari üzem volt munkavállalóinak illetményei tekintetében a szövetkezet a 9760/1945. M. E. sz. rendelet 4. §. (3) bekezdésének alkalmazása szempontjából sem tekinthető üzletutódnak. Nem lehet tehát a munkavállalónak a mezőgazdasági ipari üzem korábbi tulajdonosánál eltöltött idejét a juttatásban részesült földművesszövetkezetnél eltöltött szolgálati idejéhez a felmondási járandóság és végkielégítés megállapításánál hozzászámítani.

Ez a szabály érvényesül abban az esetben is, ha a földművesszövetkezet a munkavállalót átvette, de őt a volt mezőgazdasági ipari üzemben betöltött munkakörben nem foglalkoztatta.

Az üzletutódlás kérdésének elbírálásánál a földművesszövetkezetekkel kapcsolatosan nem lehet figyelmen kívül hagyni azt a körülményt sem, hogy népi demokráciánk a mezőgazdaság szocialista rendjének kialakításában a földművesszövetkezetekre igen jelentős és fontos feladatot ró. A mezőgazdaság szocialista fejlődését csak erős földművesszövetkezet biztosíthatja. A földművesszövetkezet ezt a feladatát betölteni nem tudná, ha működését a feudális nagybirtok kötelezettségei akadályoznák, vagy megbénítanák.

A külön tanács helyesnek fogadja el a közérdekű kifogásban kifejtett azt az álláspontot, hogy amennyiben a szolgálat természete megengedi, a felek nincsenek elzárva attól, hogy a szolgálatnak helyettes útján

teljesítésében kifejezetten megállapodjanak, sőt ennek a munkáltató részéről való hallgatólagos eltűrése is hozzájárulásnak tekintendő. A helyettes jogviszonyba azonban csak a munkavállalóval kerül, és így ha a helyettes a szolgálatát azonnali hatályú kilépésre jogosító ok nélkül szünteti meg, a helyettesállító munkavállaló nem igényelhet a munkavállalótól semmiféle járandóságot, mert viselni tartozik helyettese ténykedéseinek következményeit.

A kifejtettekkel következik, hogy a Kúria megtámadott ítélete mind az üzletutódlás kérdésében, mind a szolgálati szerződésnek a munkavállaló helyettese által történt megszüntetése jogkövetkezményének kérdésében a jogszabálynak olyan értelmezésén alapul, amely a népi demokrácia alapvető jogelveinek nem felel meg.

A külön tanács a fenti elvi megállapítást tette és ennek folytán ügyintéző hatáskörében az I. r. felperes keresetét elutasította.

1949 december 2. Pkt. 3.904/1949. sz.

A fenti határozat alapjául szolgáló közérdekű kifogás 25. szám alatt ismertetve.

XX.

A Külön Tanács a közérdekű kifogásnak helyt ad.

1.

Ha a hagyatéki eljárás alá vont valamely vagyontárgy utóbb hagyatéki jellegét elvesztette és ennek következtében a bíróság ezt a vagyontárgyat az örökös részére nem adta át, — értékét a közjegyzői díj kiszámításánál nem lehet figyelembe venni. (20. sz. elvi megállapítás.)

2.

A külön tanács a kecskeméti törvényszék Pkf. 3512/1947/18. számú végzését részben hatályon kívül helyezi és a közjegyzői díjat leszállítja.

Indokolás: A közjegyzői díjak kiszámításáról rendelkező 6800/1935. I. M. számú rendelet 1. §. (3) bekezdése értelmében a díjszámítás alapja a tárgyalás alá vont hagyatéki vagyonnak a terhek levonása nélküli leltári értéke. E rendelet-szakasz »hagyatéki vagyon«-ról rendelkezik és nem intézkedik arról, hogy az eljárás megindításakor vagy befejezése idején ténylegesen meg

lévő vagyont kell-e a díjszámítás alapjául venni. A közjegyzői díjakat a 44.500/1946. I. M. számú rendelet az ügy tárgyának az értékéhez igazodó hagyatéki díjátalányban alapítja meg. Ez a megállapítás nyilvánvalóan azon a jogelven nyugszik, hogy a feleknek a nekik jutott hagyatéki értékkel arányosan kell díjazniok a közjegyzőt.

Nem lehet tehát az ismertetett jogszabályoknak olyan kiterjesztő értelmezést adni, hogy az eljáró közjegyző a hagyatéki tárgyalás során a hagyatékból törvényes rendelkezés folytán kieső vagyontárgyak után is díjazást igényelhet.

Ellenkeznek az ettől eltérő értelmezés a demokrácia alapvető jogelveivel is. Általános elv ugyanis, hogy a munkát végző személy csupán a ténylegesen elvégzett munkája mennyiségével és minőségével arányos díjazást követelhet. A szocializmus felé haladó társadalom rendje a szakmunka értékét elismeri és az ezért járó munkadíjat ennek megfelelően szabja meg. Ez az oka annak is, hogy a jogi szakemberek (ügyvédek, közjegyzők) munkáját rendszerint az ügy értékével arányosan állapítják meg, de ehhez fűződik az az önként értendő további jogelv is, hogy csak az ügyfél jogainak célirányos érvényesítése vagy védelme szempontjából szükséges munkát lehet figyelembe venni. Még inkább érvényesülnie kell ezeknek a jogelveknek a hatósági ügy- és cselekvési körben törvényes megbízás alapján eljáró közjegyző díjainak a felszámításánál.

Az adott esetben a hagyatéki vagyont a tárgyalás során törvény erejénél fogva csökkent az eredeti egynegyedére. Következésképpen a közjegyző a hagyatéki vagyonnak a felek akaratán kívül és hibája nélkül bekövetkezett csökkenését díjainak felszámításánál figyelembe venni tartozik. A bíróság jogszabályértelmezése tehát ellenkezik magának a jogszabálynak a benső tartalmával és ellentétben áll a népi demokrácia alapvető jogelveivel is.

A kifejtettékre tekintettel a külön tanács a közérdekű kifogásnak helyt adott és a 4071/1949. Korm. számú rendelet 8. §-ának b) pontja alapján a határozat 1. rendelkező részében foglalt jogelvet megállapította és ügyintéző hatáskörében a közjegyzői

díj összegét megfelelően leszállította.

1949 december 2. Pkt. 4455/1949. sz.

A fenti határozat alapjául szolgáló közérdekű kifogás 26. szám alatt ismertetve.

XXI.

A Külön Tanács a közérdekű kifogásnak helyt ad.

1.

Ha a munkáltató a második világháború folyamán Nyugatra távozott és onnan visszatért munkavállalóját szolgálatába nem fogadta vissza, a munkavállaló szolgálati viszonyát a munkahelyéről történő eltávozás időpontjára visszaható hatállyal megszüntnek kell tekinteni. Az ilyen munkavállaló munkáltatójával szemben sem meg nem szolgált folyó illetmény, sem felmondási járandóság, sem pedig végkielégítés címén követelést nem támaszthat. (21. sz. elvi megállapítás.)

2.

A külön tanács utasítja a budapesti törvényszéket, mint fellebbezési bíróságot, hogy az alperes fellebbezését a fenti elvi megállapítás alapulvételével bírálja el. A külön tanács a felperes észrevételeit hivatalból visszautasítja.

Indokolás: A külön tanács a közérdekű kifogásban foglalt érvelést egész terjedelmében elfogadja és kiemeli, hogy a népi demokráciánk alapvető jogelveivel állana ellentétben, ha a Nyugatra távozott s onnan visszatért, de a munkáltató által szolgálatába vissza nem vett munkavállalónak a szolgálati viszonyát változatlanul fennállónak tekintenők és a munkavállaló szolgálatba való visszavétele megtagadásához azok a jogkövetkezmények fűződnének, mint a szolgálati viszonynak a munkáltató által törént jogtalan megszüntetéséhez.

Ellenkezőleg, a dolgozó nép érdeke azt követeli, hogy a második világháború folyamán Nyugatra távozott és onnan visszatért annak a munkavállalónak a szolgálati viszonyát, akit a munkáltató szolgálatába nem fogadott vissza, a munkahelyéről történt eltávozás időpontjára visszaható hatállyal megszüntnek kell tekinteni.

Ebből pedig következik, hogy az ilyen munkavállaló a munkáltatójával szemben sem meg nem szolgált folyó illetményt, sem felmon-

dási járandóságot, sem végkielégítést nem követelhet.

A külön tanács ezért a Jogügyi Hivatal közérdekű kifogásának helyt adott s a 4071/1949. Korm. számú rendelet 8. §-ának b) pontja alapján határozatának I. részében foglalt elvi megállapítást tette. A külön tanács ezzel kapcsolatosan kiemeli, hogy elvi megállapítása semmi vonatkozásban nem érinti azoknak a munkavállalóknak a szolgálati viszonyát, akiket munkáltatójuk Nyugatról visszatértük után szolgálatába visszafogadott.

Hasonlóképpen nem terjed ki az elvi megállapodásnak a rendelkezése azokra a katonai szolgálatot teljesített munkavállalókra, aki zárt katonai alakulattal kényszerültek Nyugatra távozni, feltéve, hogy amint lehetséges volt, nyomban hazatértek s végül azokra a munkavállalókra, akiket a fasiszta rendelkezések alapján deportáltak.

A fentiek folytán a külön tanács a közérdekű kifogásnak helyt adott és mivel a per a budapesti törvényszék, mint fellebbezési bíróság előtt volt folyamatban, a fellebbezési bíróságot arra utasította, hogy döntését az elvi megállapítás alapulvételével hozza meg.

A felperes a Jogügyi Hivatal közérdekű kifogására észrevételt adott be; erre azonban a 4071/1949. Korm. számú rendelet nem ad lehetőséget, miért is a külön tanács a felperes észrevételeit hivatalból visszautasította.

1949 december 5. Pkt. 4910/1949. sz.

A fenti határozat alapjául szolgáló közérdekű kifogás 12. szám alatt ismertetve.

XXII.

A Külön Tanács a közérdekű kifogásnak helyt ad.

1.

A 8900/1946. (172/b) M. E. számú rendelet 9. §. (3) bekezdésének helyes értelme a következő:

A közszolgálatban, nem rendszeres (szerződéses) minőségben alkalmazott részére a fizetési osztályára nézve megállapított illetményen felül magasabb illetményt csak a minisztertanács hozzájárulásával lehet megállapítani.

Tehát a fizetési osztály szerint járó illetményt meghaladó minden egyéb juttatásra vonatkozó kötelezettségvállalás a minisztertanács hozzájárulása nélkül a közület terhére kötelezettséget

nem állapít meg. (22. sz. elvi megállapítás.)

2.

A külön tanács a budapesti törvényszék, mint polgári fellebbviteli bíróság 23. Pf. 1824/1949/10. számú végítéletét hatályon kívül helyezi, a felperest keresetével elutasítja és őt a költségek fizetésére kötelezi.

Indokolás: A megtámadott ítélet anyagi jogszabályt sértett. Felperes alkalmazására törvényes alapot a »Nyugdíjjáradék-alap megszüntetése és vagyonából állami alkalmazottak jóléti üzemei szervezése« stb. tárgyában kiadott 1550/1948/34/Korm. számú rendelet adott. Ennek a rendeletnek a 6. §. (2) bekezdése a következőképpen szól: »A Jóléti üzem valamennyi alkalmazottjának járandóságai a közszolgálati alkalmazottak illetményeivel azonos elbírálás alá esnek.« Nem kétséges tehát, hogy a felperes annak ellenére, hogy nem kinevezett és fogadalmat tett közszolgálati alkalmazott, illetményei tekintetében a közszolgálati alkalmazottakkal azonos elbírálás alá esik. Így a szóbanforgó kérdést »A közszolgálati alkalmazottak illetményének és a nyugellátásoknak újabb szabályozása« tárgyában kiadott 8900/172/b/M. E. sz. rendelet 9. §-a dönti el, amelynek első három bekezdése a következőképpen szól:

»(1) A jelen rendelet hatálya lépése után a közszolgálatban alkalmazott nem rendszeres alkalmazottak illetményeit csakis az állami rendszerű fizetési osztályokra nézve megállapított illetmények alapulvételével lehet megállapítani.

(2) Azt, hogy a nem rendszeres minőségben alkalmazott egyes személyek részére az (1) bekezdésben megállapított alapelv figyelembevételével milyen összegű illetményt lehet engedélyezni, az érdekelt miniszterrel egyetértve a pénzügyminiszter állapítja meg.

(3) Az (1) és (2) bekezdésben megállapított magasabb illetménnyel nem rendszeres minőségben csak olyan személyt lehet alkalmazni, akinek alkalmaztatásához és alkalmaztatásának feltételeihez a minisztertanács az érdekelt miniszterrel egyetértve tett előterjesztésére hozzájárult.«

Felperes alkalmaztatásához, illetve alkalmaztatása feltételeinek érvényességéhez tehát azért, mert a VI. fizetési osztály illetményeinél

magasabb összegű illetményt állapítottak meg részére, — minisztertanácsi hozzájárulás volt szükséges.

Azt, hogy ilyen minisztertanácsi hozzájárulás történt volna — maga a felperes sem állította, így a felperes és a pénzügyminisztérium XIX. főosztályának vezetője között létesült szóbeli alkalmaztatási szerződés érvényesnek nem fogadható el és az az alperest nem kötelezi. A közérdekű kifogással megtámadott ítélet tehát az anyagi jogszabálynak meg nem felelő jogmagyarázatot és döntést tartalmazott.

Ez az ítéleti döntés azonban a jogszabály olyan értelmezésén alapul, amely demokráciánk alapvető jogelveinek meg nem felel.

Felperes fizetésén felül különféle nyugták alapján a fentebb részletezett összegeket vette fel. Az összegek elnevezése nem hagy kétséget atekintetben, hogy ezek (költségmegtérítés behajtási jutalom) illetményeknek nem tekinthetők. Költségmegtérítés nem lehet illetmény, mert a szó közönséges értelmében szerint a munkavállaló készletadásainak ellenértéke. Behajtási jutalék pedig, bár a szerződéssel erre irányuló kötelezettség vállalására adat nincs, nyilvánvalóan az általa végzett ügyvédi tevékenység önkéntes és önkényes díjazásának minősül, de a közszolgálatban alkalmazottak rendszeres mellékjavadalmazásának semmiképpen sem tekinthető.

Nem vitás a perben, hogy dr. X. Y. az 1948. évi augusztus és szeptember havában sem nem költséget munkáltatója érdekében, se be nem hajtott semmiféle követelést, így ezek a mellékilletmények valójában a felperest meg nem illetik. Hiszen a pénzügyminisztérium a minisztertanács hozzájárulása nélkül mellékjárandóságot nevezett részére nem folyósított. Hogy melyek azok a mellékjárandóságok, amelyek a közszolgálatban alkalmazottak részére folyósíthatók, arra nézve a pénzügyminiszter 9338/1946. P. M. II. számú rendelete az irányadó. A közhivatalokban szokásos úgynevezett serkentési jutalék az illetményosztály vezetőjének megítélése szerint a költségvetésben erre rendelt összegből kerülhet kifizetésre azoknak az alkalmazottaknak a részére, akik különös jelentőségű, jó munkát végeztek, vagy magatartásukkal arra egyébként kü-

lönösen érdemesnek mutatkoztak. Ezek a serkentési jutalékok az illetmény forgalmi körébe nem vonhatók és azt, hogy ebből ki és mennyit kapjon, a miniszter dönti el. Erre vonatkozó »igény« azonban a közszolgálatban akár szerződéses, akár kinevezési viszonyban álló alkalmazottakat nem illeti.

A felperes a per adatai szerint gyakorló ügyvéd, tehát jogban járatos személy, alkalmaztatásakor tudnia kellett, hogy a kormány rendeletével ellentétben álló megállapodása jogi hatást nem szülhet. A közigazgatási bíróság 6904/1928. számú határozatában kimondotta, hogy a jogalag nélkül felvett illetmény meg a jóhiszeműség esetén is visszakövetelhető és visszatérítendő, de nem lehet szó jóhiszeműségről akkor, ha az alkalmazott jogvégezett személy.

Demokráciánk alapvető célkitűzéseivel ellentétben álló a megtámadott döntés azért, mert államháztartásunk egyensúlyának megővése kívánja azt, hogy az államkincstárral szemben senki olyan anyagi igényt sikerrel ne érvényesíthessen, mely őt meg nem illeti, melynek juttatása kifejezetten tiltó jogszabályba ütközik, s amelyért meg sem dolgozott.

A dolgozó nép köztulajdonát nem lehet feleltőltenül elherdálni. Megtehetette a Horthy-rendszer azt, hogy a népet elnyomó réteghez tartozók egymásnak törvényes alap nélküli juttatásokat adjanak és ebben azokat is részesítsék, akiket a vezetőréteghez fel akartak zárkóztatni és a dolgozó néptől el akartak szakítani. A közélet ilyen népellenes céllal való megfertőzöttséget kívánta a többször hivatkozott 8900/1946. M. E. számú rendelet felszámolni. A megtámadott ítélet akkor, amikor egy utóbb disszidált miniszteri tisztviselőnek és az általa szabálytalanul szerződötett munkavállaló ügyvédnek magánbeszélgetését a törvényesen kiadott rendeletek ellenére az államkincstárral szemben kötelezőnek ismerte el — a rendelet már ismertetett célzatával és a népi demokrácia alapvető elveivel szegült szemben. Az Igazságügyminisztérium Jogügyi Hivatalának kifogása tehát messzemenően szolgálta a dolgozó nép érdekeit, az minden részében helytálló és alapos volt.

A fent kifejtettek folytán a külön tanács felperest alaptalan keresetével elutasította.

1949 december 5. Pkt. 4752/1949. sz.

A fenti határozat alapjául szolgáló közérdekű kifogás 14. szám alatt ismertetve.

XXIII.

A Külön Tanács a közérdekű kifogásnak helyt ad.

1.

Tervkötelezett vállalatától azonnali hatállyal jogos okból elbocsátott munkavállaló felmondási járandóságot, végkielégítést akkor sem követelhet, ha a munkáltatói jogokat gyakorló személy erre nézve ígéretet tett. — Az ígéret a jogellenes magatartást tanúsító munkavállalót jogalap nélkül jutalmazná és ezért érvénytelen. (23. sz. elvi megállapítás).

2.

A külön tanács a m. Kúria 1949 május hó 23. napján kelt P. II. 292/1949/23. sz. közbenszóló ítéletét hatályon kívül helyezi, a felperes keresetét elutasítja és a felperest végrehajtás terhével arra kötelezi, hogy az alperesnek perköltséget fizessen.

Indokolás: A külön tanács nem bocsátkozott annak vizsgálatába, hogy 1948 április 26-án D. L. cégjegyzési jogosultsággal felruházott vezérigazgató volt-e. Ennek nincs semmi jelentősége, mert a szolgálati hűség parancsolta szabályból okszerűen az következik, hogy a cégvezető a Kt. 37—38. §-ában foglaltak ellenére sem tehet a munkáltatót kötelező hatállyal olyan nyilatkozatot, amely a munkáltató érdekeit súlyosan sérti és amely a szolgálati hűségéből fakadó jóhiszeműséggel és tisztességgel szöges ellentétben áll.

Fokozott mértékben kell érvényesülnie ennek az elvnek az alperesi vállalatra vonatkoztatva, mert ez a vállalat a 10.070/1947. Korm. sz. rendelet értelmében tervgazdálkodásunkba be van vonva és így rendkívül fontos nemzetgazdasági feladatot tölt be.

A külön tanács 11. sz. elvi megállapításában foglaltakhoz képest vitán felül áll, hogy az alperesi vállalat már csak egymagában a jogerős internálás miatt is jogosult volt a felperest (aki a jogerős rendőrhatalósági őrizet alá helyezés övetkeztében a szolgálati szerző-

désből folyó kötelezettségét a munkáltatóval szemben nem tudta teljesíteni) azonnali hatállyal elbocsátani.

Minden erkölcsi alapot nélkülöző igényt ismert el tehát D. L. vezérigazgató nyilatkozata.

Már pedig a dolgozók államában, amelyben a népgazdaság erejének fokozása rendkívül fontos feladat, az ilyen károsító összejárás jellegű, az ország újjáépítéséhez fűződő érdekeket súlyosan veszélyeztető, a vállalat vagyontát erkölcstelen célra elvonó »elismerő nyilatkozat« nem lehet jogok forrása.

A külön tanács tehát annak a megállapítása mellett, hogy a m. Kúria közbenszóló ítéletében foglalt döntés a jogszabály olyan értelmezésén alapszik, amely demokráciánk alapvető jogelveivel ellentétben áll, — a közérdekű kifogásnak helyt adott.

A fenti megállapítás a külön tanács 11. számú elvi megállapításában foglaltakhoz képest megállapítja, hogy egyrészt az alperesi vállalat a jogerős rendőrhatalósági őrizet alatt a szolgálati szerződésből folyó kötelezettségét teljesíteni képtelen, felperessel szemben jogosan bontotta fel azonnali hatállyal a szolgálati szerződést, másrészt, hogy D. L. 1948 április 26-iki nyilatkozata és a felperessel kötött megállapodása alapján a felperes az alperesi vállalattal szemben semmiféle igényt nem támaszthat. Alapítalan tehát felperesnek erre a megállapodásra, nyilatkozatra alapított kereseti követelése, miért is a külön tanács a közérdekű kifogással megtámadott harmadbírói ítéletet hatályon kívül helyezte és felperest keresetével elutasította.

1949 december 5. Pkt. 4443/1949. sz.

A fenti határozat alapjául szolgáló közérdekű kifogás 11. szám alatt ismertetve.

Az Egyeztető Bizottságok gyakorlatából

Kötelezettség nélküli ajánlat a megrendelés elfogadásával kötelezővé válik.

Kötelezettség nélküli ajánlat, amelyre a megrendelő fix szállítási határidővel eszközölt megrendelést, ha a megrendelés visszaigazolásakor a gyártó cég a határidőt nem kifogásolta, vagy a megren-

delés visszaigazolása nélkül a szállítást eszközölte és késedelembe esett — a szállítási határidő elmulasztására alapított kötbér megfizetése alól nem mentesít. A kötelezettség nélküli tett ajánlat, a megrendelés kifogás nélküli elfogadásával, kötelezettség mellett tett ajánlattá minősül át. (Köz.EB. 3002/1949.)

Jogban való tévedés miatt a 4247/1949. M. T. sz. rendeletről eltérő sorozás.

A megszűnő céghez az illetékes miniszter vállalatvezetőt rendelt ki, aki felszólította a felperest, hogy a felvett 10.000.— Ft-ból 5000.— forintot fizessen vissza, tekintettel arra, hogy a fennálló jogszabályok magasabb összegű kifizetést nem engedélyeznek. A vállalatvezető a felperes által visszafizetett 5000.— Ft-ot 1949. május 4-én úgy nyugtázta, mintha az a fennálló rendelkezések figyelembevételével a vállalat számára visszajárt volna.

Az 1650/1949. Korm. sz. rendelet 3. §-ának 1. bek. szerint a 4500/1948. Korm. sz. rendelet a felmondási járandóság és a végkielégítés kifizetésére vonatkozólag megállapított korlátozásai nem érintik a munkavállalóknak a megszűnő cégekkel szemben fennálló igényeit. Minthogy pedig a munkáltató cég abban az időpontban még nem állott felszámolás alatt, de ténykedéseit a felek egyező előadása alapján a valóságban már megszüntette, felperes jogosítva volt, az őt megillető teljes követelés felvételére. Felperes tehát a munkáltató által számára kifizetett 10.000 forintot jogosan vette fel.

A felperes által visszafizetett 5000.— Ft valóban a cég tulajdonába ment át és mint ilyen a felszámoló tömeg tulajdona lett és a jogszabályok szigorú értelmezéséből az következne, hogy alperes a felszámoló tömegeből a 4247/1949. M. T. sz. rendelet 10. §-ában megfelelően fizesse ezt alperesnek vissza. Az EB. azonban úgy találta, hogy ezt az általános magánjogi szabályt nem lehet az esetben alkalmazni, amikor a visszafizetés felek között a jogban való tévedés következtében történt. Ezért az Egyeztető Bizottság úgy határozott, hogy felperes visszakövetelési joga az 5000.— Ft-ra fennáll, ezt a felszámoló tömegnek egy összegben

és a sorozástól függetlenül vissza kell fizetnie, míg a fennmaradó összeget a 10. § 6. pontja értelmében kell felperes számára sorozni. (Köz. EB. F. 1166/1949.)

Visszakövetelési igény helyett kötelmi igény megállapítása.

Felperes mintegy másfél évvel ezelőtt olyan anyagot vásárolt az alperesnél, amelyet később kicserélés szándékával visszaadott és az anyag vételárát, 350.— forintot, alperesnél hagyta.

Fentiekre tekintettel meg kell állapítani azt, hogy felperesnek nem visszakövetelési igénye, hanem az alperesnél hagyott előleg megtérítése iránt pénzbeli igénye van, tehát kötelmi jogi igénye, amelyet a megfelelő rangsorban a Bizottság megállapított, mint olyan tartozást, amely a felszámolás alatt álló vállalat vagyonát gyarapította. (Köz. EB. F. 1176/1949.)

Kártérítési követelés érvényesítésének nem akadály a 1948 : XXV. tc. 9. § 2. bekezdése.

Felperes követelése az Egyeztető Bizottság szerint nem tartozik az említett törvényhely rendelkezése alá, mert a követelés nem tekinthető magánjogi szerződés alapján keletkezett követelésnek. A követelés alapja ugyanis nyilvánvalóan kártérítés, mert a vállalat azért vállalta a 15.000.— Ft kifizetését a felperes javára, mert a felperes vagyontárgyai elégték. Ebből kifolyóan szenvedett kárát kívánta a vállalat méltányosságból részben megtéríteni, különös tekintettel arra, hogy a felperes a vállalatnál tárolt és elégett vagyontárgyait szolgálati jogviszonyból folyó munkájának megkönnyítése érdekében helyezte el a vállalatnál és azokat a vállalat érdekében használta is. A felperes által támasztott követelés jogalapja tehát nyilvánvalóan a kártérítés jogcíme, nem pedig magánjogi szerződés alapján keletkezett kötelem. Ennélfogva az a megállapítás, amelyben a vállalat magát 15.000 forint megtérítésére kötelezte, csupán az általa méltányosságból vállalt kártérítési kötelezettség összecszerűségére irányuló megállapodásnak tekinthető, vagyis ennek a kötelezettségvállalásnak önálló jogcíme nem volt.

Mint hogy pedig a törvény kifejezetten a magánjogi szerződés alap-

ján keletkezett követelés érvényesítését zárja ki és az 1948 : XXV. tc. 9. §-ának végrehajtásáról szóló 6070/1948. Korm. sz. rendelet 3. §-a kifejezetten ki is mondja, hogy a kártérítés jogcímen alapuló követelések nem esnek a törvény 9. §-a 2. bekezdésének hatálya alá, mert nem tekinthetők magánjogi szerződés alapján keletkezett követelésnek: az Egyeztető Bizottság álláspontja szerint a szóbanforgó követelés érvényesítésének jogi akadály a nincs. (Földm. EB. 110/1949.)

Fizetési késedelem esetén kártérítés mértéke.

1948 végén a felek teljesen formátlan módon rézgálic importja tekintetében megegyeztek. Szállítási szerződést nem kötettek, ezért a jelen tárgyaláson még az sem volt megállapítható, hogy felperes szállítási határidőt vállalt-e, és ha igen, az egyes államokból származó részmenyiségekre milyen szállítási határidőket.

Importügyletnél határidős szállítási szerződés megkötése nyilvánvalóan alperes érdekében állott és kétségkívül mulasztást követett el alperes akkor, amikor az ügylet írásbeli rögzítését elmulasztotta. A szállítási szerződés elmaradásának következménye volt az alperes részéről a pénzügyi előirányzatok hibás elkészítése és az ügylet egész tisztázatlansága.

Nyilvánvaló az is, hogy a vásárolt áru ellenértékének kiegyenlítéséről alperesnek kellett gondoskodnia. Felperesre nem tartozik az, hogy alperes a gondoskodás milyen módját, a hitelátvállalást, vagy mást kívánt-e választani. A hitelátvállalás tekintetében felperes az alperesnek mindenesetre rendelkezésére állt, de ennek ellenére a kiegyenlítés késedelmesen történt.

Alperes védekezésének lényege az volt, hogy a felperes hibás számlázása folytán az árukat nem tudta továbbszámolni. Ez az alperesi védekezés azonban az ügy eldöntése szempontjából egyrészt lényegtelen, másrészt pedig részben alperes saját mulasztása folytán állott elő. Lényegtelen az ügy eldöntése szempontjából azért, mert a kiegyenlítés elmaradásának nem ez volt az oka, hanem az alperes egyszámláján a fedezet hiánya. A számlázással összefüggő esetleges hibákban az alperes maga is közre-

hatott, mert a szállítási szerződésben az egész lebonyolítási konstrukciót rendezni a megfelelő úton nem kívánta és a számlázásra vonatkozó szabatos és egyértelmű utasítást így a felperesnek nem is adott, legfeljebb csak igen nehezen tisztázható és nem is egyértelmű egyes levelekben.

A fentiekhez képest alperest a késedelmes kiegyenlítés folytán előállott kárösszegben marasztalni kellett. (Köz. EB. 2647/1949.)

Fuvarozási ügyletből eredő követelés elévülése.

Alperes a kereset összecszerűségét nem tette vitássá, utalt azonban arra, hogy a fuvarozási ügyletből eredő követelések általában egy éven belül elévülnek. Az elévülésre vonatkozó ezt a kifogást azonban az EB. nem találta elég alaposnak, mert a VÜSZ. 104. §-a 2. bekezdésének e) pontja értelmében a vasutak oly összegek megfizetésére irányuló igényeiért, amely összeget az átvevő a feladó helyett, vagy a feladó az átvevő helyett fizetett, és amelyet a vasút az igényjogosultnak visszatéríteni köteles, az egyéves elévülési idő az összeg visszatérítésének napjával veszi kezdetét. A visszafizetés pedig folyó évi április hó 11. napján történt. (Közlek. EB. 172/1949.)

Elévülés engedményezés esetén.

Felperes fuvardíj visszatérítése iránt támasztott igényt alperessel szemben, oly fuvarozási ügyletekből kifolyólag, amelyben félként nem szerepelt és a követelést engedményezés folytán szerezte meg. A követelés érvényesítésére a VÜSZ-ben megállapított idő a felek szerint is nem vitásan eltelt, a követelések tehát elévültek.

Felperes a méltányos jog alapján, kérte alperest mégis marasztalni, figyelemmel a 2850/1948. Korm. sz. rendelet 18. §-ának 3. bek. utalással, amely szerint közületek egymás között fuvarozási ügyletből eredő követelésüket is engedményezhetik.

Az EB. az ügy érdemének vizsgálatába nem bocsátkozott és a követelést az elévülés okból elutasította, mert álláspontja szerint ezen a téren a méltányosság alkalmazásának nem lehet helye, annál kevésbé, mert felperesnek mód-

jában állott volna szorgalmazni, hogy az ügyletekben jogosult fél lépjen fel alperessel szemben az elévülési időn belül. (Közlek. EB. 152/1949.)

Fuvarozási szerződésből keletkezett követelések engedélyezése.

Az EB. a felperes keresetét visszautasítja, mert a 2850/1949. Korm. sz. rendelet 18. § 3. bek. értelmében közületek közforgalmú vasútvállalattal szemben fuvarozási szerződésből keletkezett követelésük behajtására harmadik személynek megbízást nem adhatnak, sem ilyen követeléseket harmadik személyre át nem ruházhatnak.

Az állami vállalat érdekeinek megóvása céljából az Egyeztető Bizottság a jelen végzést azzal rendeli a vállalatnak kézbesíteni, hogy a szóbanforgó követelést annak vételétől számított 15 nap alatt saját nevében érvényesítheti. (Közlek. EB. 101/1949.)

Kedvezményes díjtétel alkalmazása.

Alperes a kereset alapjául szolgáló küldemény tartalmát »üres hordó, visszatérő« megjelöléssel határozta meg. Ezzel szemben a felvevő állomás által alkalmazott, tulajdonképpen kedvezményes díjtétel, csak a használt és üres állapotban lévő göngyöletekre alkalmazható (árudíjszabás G-10 tétel). Minthogy az említett tartalom megjelölésből az, hogy a hordók üresek voltak megállapítható ugyan, az azonban, hogy használtak voltak-e, nem tűnt ki, a felperes a Güz. szabályai szerint jogosan számíthatta fel az I. osztály díjtételeit. Ennek ellenére az Egyeztető Bizottság felperest keresetével elutasította, mert a mohácsi járásbíróóság a foganatósított bizonyításvételek eredményeként megállapította, hogy a hordók tényleg használt állapotban voltak.

A feladóállomás tehát a díjtételt az anyagi igazságnak megfelelően állapította meg.

Az Egyeztető Bizottság ilyen körülmények között, különös tekintettel arra, hogy az alperes időközben állami vállalatává lett, a díjszabás határozmányainak szigorú alkalmazásától kivételesen eltekintett. (Közlek. EB. 13/1949.)

Formai joggal szemben érdemleges mérlegelés.

Az EB. megállapítja, hogy alperes előadása a formai jogot teljes

mértékben visszatükrözi. Az EB. felállítása azonban nem azért történt, hogy az továbbra is a formai jog alapján hozzon határozatot. A formai jog alapján kívülálló személyekkel szemben nyilvánvalóan a díjkezdvezmény alkalmazásának előfeltétele a küldeménynek a fuvarlevélben való helyes megjelölése. A közfunkciókat ellátó MOSZK-kal szemben azonban nem lehet a különben nyilvánvalóan öt megillető díjkezdvezmény alkalmazásától, illetve ezen keresztül tulajdonképpen az Államkincstárt elűzni attól, hogy a díjkezdvezményt igénybevehesse. Ezért az EB. a követelést megítélte, de felhívta a MOSZK felperest arra, gondoskodjon közegeinek megfelelő kiiktatásáról és arról, hogy a küldemények díjszabásszerűen helyes megjelöléssel kerüljenek fuvarozásra, mert ellenkező esetben az adminisztráció igen nagymérvű felduzzadásával jár az, ha minden egyes küldeménynél a helyes díjszabás alkalmazását úgy a MÁV-nál, mint az EB.-nál külön eljárásnak kell megelőznie. (Közlek. EB. 56/1948.)

Alaki szabállyal szemben a tényleges érdek érvényesülése.

A 2.199. számú díjkezdvezmény szövetkezetek részére, vagy szövetkezetek által feladott küldeményekre vonatkozik. Felperes, mint állami funkciókat ellátó intézmény a peres ügyben szereplő küldeményeket megbízottai útján adatta fel. Alperes ugyan azt vitatta, hogy a felperesi bélyegzőt a fuvarlevelek küldeményeire utólag alkalmaztatta, az EB. véleménye szerint azonban ennek a körülménynek perdöntő jelentősége nincs, azért, mert felperes közfunkciók ellátására van hivatva és mert a küldeményről kinyilvánítja azt, hogy ez a küldemény az ő bizományosa által közfunkcióinak ellátására lett feladva, így ezzel az utólagos nyilatkozattal is pótolja a feladásnál esetleg hiányzó kellekeket. Az EB. ugyanis nem a formai jog, hanem a méltányos igazságosság alapján bírálja el a jogvitákat és így lehetőséget kell adni arra, hogy a közfunkciónak ellátása céljából engedélyezett kedvezményben azok a küldemények, melyek valósággal ezt a célt szolgálják, tényleg részesüljenek is. (Közlek. EB. 72/1948.)

HARC A FORMALIZMUS ELLEN

1. Az eset, amelyről szó van, az, hogy valakinek két régi — öt évnél korábbi — büntetése volt, amelyeket már ki is töltött. Ekkor került harmadszor a büntetőbíróság elé. Most azonban már nyereségvágyból elkövetett bűncselekményért kellett felelnie. Gondolt egy nagyot: rehabilitációt kért a két régi büntetésére és a harmadikat olhallgatta; mert »tisztá erkölcsi bizonyítványra« volt szüksége, miután állami szolgálatba akart lépni. Úgy számított az elítélt, hogy a harmadik — kompromittáló — bűnyégének friss adatai még nem kerültek be a bűnygyi nyilvántartásba. A számítás bevált: az alsófokú bíróság jogerős végzésében kimondta az elítélt rehabilitációját a két — régi — büntetésre.

Ez a jogerős végzés tehát nyilvánvalóan megsértette az 1940: XXXVII. tc. 8. §-ában foglalt törvényes rendelkezést; amely szerint »több elítélés esetében az elítéltnak együttesen kell kérnie valamennyi ítélet (büntetőparancs) hátrányos jogkövetkezményeinek megszüntetését«. Ehhez képest a rehabilitációt is csak valamennyi ítéletre (büntetőparancsra) egyszerre lehet kimondani, ha ennek törvényes előfeltételei a kérelem előterjesztésekor maradtalanul megvannak.

2. A Legfelsőbb Bíróság — törvényességi perorvoslat folytán — ezt a törvénysértést meg is állapította. Döntésében azonban azt is kimondta a Legfelsőbb Bíróság, hogy határozatának (B. I. 5576/1949) a felekre nézve nincs hatálya; mert az alsófokú bíróság a hatáskörébe tartozó rehabilitáció tárgyában járt el és határozott, ehhez képest a törvénysértő végzést az 1949: XI. tc. 83. § (2) bekezdése alapján nem lehet hatályon kívül helyezni. Az 1949: XI. tc. 83. § (3) bekezdése értelmében viszont a Legfelsőbb Bíróság azért nem hozott az elítélt hátrányára megfelelő határozatot, mert a megtámadott rehabilitáló határozat jogerőre emelkedésétől a törvényességi perorvoslat bejelentéséig egy év már eltelt.

Köznyelvre lefordítva ez az állásfoglalás annyit jelent, hogy a Legfelsőbb Bíróság — amidőn a szóbanlévő törvénysértést megállapította, amely kétségtelenül az elítélt hátrányára szolgált — rajta hagyta az

eltéltlen azt a »szepültlen köntöst«, amelyet az alsófokú bíróság jogerős végzése — bizonyára jóhiszeműen, de méltatlanul — az eltéltnek »nyakába kanyarított«.

A törvényesség helyes alkalmazása szempontjából az esetnek ezt a megoldását nem lehet megnyugtatónak tekinteni. Mégpedig nem megfelelő az három okból, úgymint: a) a hasonló jogszabály alkalmazásából (analógia) vont gyakorlati következtetés, b) az új törvényességi perorvoslat tartalmának helyes értelmezése, c) az úgynevezett »negatív hatásköri törvénysértés« megállapítása szempontjából. Lássuk ezeket az okokat egymásután.

3. A büntetőítélthez fűződő hátrányos következményeknek korlátozása és megszüntetése — az úgynevezett rehabilitáció — a kegyelmezési jog törzséből, egyik ágazatként sarjadt ki.

A kegyelmezési jog másik két ágában — a bűnvádi eljárás elengedésénél (abolíció) és a büntetés végrehajtásának elengedésénél (adgraciáció) — általában közismert a következő tétel: »ha utóbb kiderül, hogy arra az eltéltre, vagy terheltre, akiről az eljáró hatóság megállapította, hogy kegyelemben részesült, nincsenek meg a szükséges feltételek vagy utóbb merül fel olyan ok, amely a kegyelem hatályát megszünteti, a kegyelem tárgyában hozott korábbi határozatot hatályon kívül kell helyezni« (11.400/1948. I. M. számú rendelet 15. §.).

Nyilvánvaló tehát, hogy az azonos, illetőleg rokontermészetű anyagi jogot, vagyis a rehabilitációt kivetítő — sommás igazságügyi közgazgatási — *eljárási* jogszabálynak hasonló értelemben vett helyes alkalmazása: megkívánja azt, hogy a Legfelsőbb Bíróság döntésében ne érje be pusztán az elvétett rehabilitáció megállapításával, hanem ezen felül hatályon kívül kell egyúttal helyezni a rehabilitációt kimondó, sérelmes alsófokú határozatot is.

4. Ami továbbiakban az új törvényességi perorvoslat tartalmát (1949: XI. tc. 83. §) illeti: kétségtelen, hogy a megújított *eljárási* jogunk csúcán a Legfelsőbb Bíróság — éppen a közérdekű beavatkozást jelentő, tehát legfontosabb jogi perorvoslat felülvizsgálása folytán — *ítélkező* tanácsként működik. A fellebbezési bíróság pedig ma már nem formális — úgynevezett semmisségi — okok kutatásával bajlódik; hanem szemelött tartja azokat az anyagi és *eljárási* utasításokat (1949: XI. tc. 56., 66. §§), amelyek számára a helyes *ítélkezés* útját kicövekelik.

Ehhez képest a Legfelsőbb Bíróságnak — ha megvan erre az előfeltétel — módjában van az elvétett rehabilitációt tartalmazó alsófokú jogerős végzést hatályon kívül helyezni, sőt az eltélt rehabilitációs kérelmet is elutasíthatja.

5. Végül ilyen határozat hozására sor kerülhet a Legfelsőbb Bíróság előtt abban az esetben is, ha a reha-

bilitációt kimondó jogerős alsófokú végzés óta már egy évnél hosszabb idő eltelt.

A Legfelsőbb Bíróságnak ugyanis ebben a tekintetben az egykori — büntető jogegységi — gyakorlata helyes utat mutatott (B. I. 4460/1943/9. sz. határozatban); mégpedig amikor kimondta, hogy »valamennyi jogerős ítéletre (büntetőparancsra) vonatkozó törvényes előfeltételeknek vizsgálása nélkül hozott érdemi döntés — az 1940: XXXVII. tc. 8. §-ában foglalt rendelkezésnek megsértésén felül — *negatív hatásköri törvénysértést* is tartalmaz«.

A törvényesség szempontjából így most is helytálló lehet ez a döntés; mert »hatásköri törvénysértés« alatt a gyakorlatban nem csupán a Bp. élt. (1897: XXXIV. tc.) 15—19. §-ában felsorolt, illetőleg ezeket a szakaszokat kiegészítő szabályoknak figyelmen kívül hagyását értjük.

Hanem hatásköri — közelebről nemlogestartalmú — törvénysértéssel állunk szemben akkor is, ha a bíróság a jogerősen eltélt idő előtt, például az *eljárási* szabálynak túlfeszített alkalmazásával, vagyis az *anyagi* jogi előfeltételek híján részesíti a rehabilitáció kedvezményében. Így azután a rehabilitáló határozat tartalom (anyagi jog) nélkül marad, merőben formális (alaki jogi jellegű) döntéssé válik.

Ez pedig a törvényesség követelményének semmiképpen nem felelhet meg.

Dr. Zöldy Miklós

JOGIRODALOM

A Szovjet Diplomáciai Enciklopédia (»Diplomatscheskii Slovar« I. kötet: A—K. Kiadták A. Ja. Visinszkij és S. A. Lozovszkij. Moszkva, OGIz, Goszud. Izdatel'stvo politiceszkoi literatury, 1948. 856 hasáb.)

Az Enciklopédia a második világháború befejezése óta a maga nemében egyedülálló feldolgozás.

A nemzetközi kongresszusokra és konferenciákra vonatkozó legújabb tájékoztató közlemények és diplomáciai okmányok (szerződések, egyezmények, nyilatkozatok stb.) egész sorát tartalmazza, a diplomáciai történelem eseményeit elemzi, a nemzetközi jog alapelemeit magyarázza és egyúttal diplomaták, politikusok és nemzetközi jogi szakértők életrajzi adatait mutatja be. Ebben a kötetben 700-ból több, mint 150 közlemény a cári Oroszország és a

Szovjetunió külpolitikájával és diplomáciájával foglalkozik.

Az Enciklopédia többek között a nemzetközi, diplomáciai és konzuli joggal és gyakorlattal kapcsolatos elméleti kérdésekkel is foglalkozik. A diplomáciáról vallott szovjet felfogás alapelveit több cikk tárgyalja. Külön tanulmány foglalkozik a Szovjetunióban működő külföldi képviselők jogi helyzetével és a szovjet konzuli szolgálat 1926. évi szabályaival. »A Szovjetunió diplomáciai kapcsolatai« című tanulmány az elismerésekre és diplomáciai kapcsolatok felvételére vonatkozó adatok teljes jegyzékét adja.

A diplomáciai történelemből különösen a legújabb kort tárgyalja kimerítően. Nemzetközi kongresszusok, konferenciák és diplomáciai okmányok adatai szokatlanul nagy számban szerepelnek az Enciklopédiában. Ismerteti az Enciklopédia

Nagybritannia szerződéseit különböző államokkal. Az Egyesült Államok szerződéses kapcsolataival foglalkozva, külön cikkek tárgyalják az 1940—41. évi angol-amerikai egyezményeket és a Kínával kötött nagyszámú, így a legutóbb 1943-ban létrejött egyezményt. Az egyik cikk hangsúlyozza, hogy a kínai kommunisták nem ismerik el azokat a szerződéseket, amelyeket a Kuomintang kormány 1946 január 10-e után kötött. A német szerződések közül az Enciklopédia a Bulgáriával kötött 1915. évi szövetségről, az 1914-es és 1941-es német-török egyezményekről és a Svédországgal 1940-ben kötött emlékezetes egyezményről tesz említést, mely utóbbi Németország számára biztosította a megszállás idejében az átmenő forgalmat.

Az Enciklopédia a nagyszámú szerződést gyakran a tárgyalókra, az

aláírókra vagy azokra a helyekre való utalással közli, ahol a szerződéseket aláírták. Így a »Bukaresti Békeszerződések« alatt az itt 1812, 1913 és 1918-ban megkötött szerződéseket ismerteti, »Bécs« alatt pedig kilenc olyan diplomáciai történelmi eseményt sorol fel, amelyek 1697 és 1940 között itt zajlottak le. Az Enciklopédia szerkesztőinek és munkatársainak kitűnő együttműködésére és gondosságára vallanak a lekötött tanulmányokban és cikkekben minduntalan található kölcsönös utalások, ami az Enciklopédia gyakorlati értékét nagymértékben emeli. Így például a bosnyák válságról írt cikk többek között a berlini kongresszusról, a hármasszövetségről, a hármasszövetségről stb. között tanulmányokra utal, míg az 1939. évi angol-francia-török egyezményről szóló tanulmány az 1941-es német-török egyezményről, az Izmed Inonü és Churchill között Adanában lefolyt 1943-as konferenciáról és az 1943. évi kairói konferenciáról írt cikkekről emlékezik meg.

A szovjet Enciklopédia rendkívül értékes információs anyagot közöl a Közel- és Közép-Keletről is. A Törökországra vonatkozó tanulmányokat (5) A. F. Miller, a török történelem kiváló szovjet szakértője írta. A Közel-Keletre vonatkozó egyéb cikksorozat V. B. Lutszkij tollából került ki. (Nagybritannia szerződéseivel Egyiptommal és Irakkal; angol-francia megegyezések és nyilatkozatok Sziria és Libanon ügyében; a bagdadi vasút.) Külön cikkek foglalkoznak Nagybritannia szerződéseivel Thaifölddel és Franciaország szerződéseivel Annammal. Távol-Kelettel kapcsolatban a kínai diplomáciai ceremóniákról, a Boxer Jegyzőkönyvről, a Kelet-Kínai Vasútról és az 1902. évi Angol-Japán Szövetségről közöl az Enciklopédia cikkeket.

Több tanulmány jól ismert orosz szakértők tollából a XVIII., XIX. század diplomáciai történelmének jelentős eseményeivel foglalkozik; a vonatkozó bibliográfia gyakran tüntet fel eddig alig ismert orosz irodalmat. Ily tanulmányok: A. L. Naroknitszkij: A bécsi kongresszus, I. I. Mints: A hármasszövetség keletkezése (1904—1907), S. Sh. Grinberg: A bosnyák válság (1908—1909) és a Balkán Szövetség (1912).

Az első világháborúval és a két világháború közötti időszakkal részletesen foglalkozik az Enciklopédia.

A már említett I. I. Mints a breszt-litovszki szerződésről ír. A Boris E. Steintől való következő tanulmányok, amelyek az 1920. évi nemzetközi kapcsolatokat ismertetik, kiváló érdekességűek: egyik tanulmány, a kötetben a legnagyobb, a versaillesi békeszerződésről szól, amely a béke meghíusulását a Szovjetunió elleni német támadással (1941) hozza kapcsolatba, kijelentvén, hogy a győztes szövetségesek a párisi békekonferencia alatt Németországra nemcsak, mint legyőzött ellenségre tekintettek, hanem, mint a szovjetellenes politika egyik lehetséges eszközére, megállapítván, hogy a locarnoi szerződések főcélja Németországnak a szovjetellenes blokkba való bekapcsolása volt. A többi tanulmány az angol-szovjet kereskedelmi egyezményekkel (1921), a hágai konferenciákkal (1922), a Kellogg-Briand paktummal (1928) és az Aland-szigeti egyezményekkel foglalkoznak. Más cikkek I. M. Lenintől a Washington Konferenciára (1921—22) és ugyancsak I. I. Mints tollából az 1922-es cannesi és genusi konferenciákra vonatkoznak.

Egy cikk »AMGOT« cím alatt az olaszországi volt szövetséges katonai kormányzattal foglalkozik és aláhúzza azt a felfogást, hogy ennek a kormányzatnak magatartása megkönnyítette az angol-amerikai tőkének Olaszország közgazdaságának fontos ágaiba való behatolását. Hasonlóképpen jellemzi az Enciklopédia az 1946-ban az Egyesült Államok és Yemen között létrejött egyezményt és az ugyancsak 1946. évi amerikai-kínai szerződést.

Külön tanulmányok foglalkoznak a második világháború konferenciáival. Csupa ismert név: Casablanca, Cairo, Adans, Dumbarton, Oaks és Yalta. A krimi konferenciáról írt cikk ezt a tanácskozást a szövetséges hatalmak közti együttműködés tetőfokának tekinti, megemlíti azonban, hogy a yaltai konferencia, valamint az azt követő berlini konferencia határozatait, amelyek a nagyhatalmak közti egység szellemét elérték, valójában csak a Szovjetunió hajtotta végre.

Érdekesek a szovjet Enciklopédia életrajzai is. A franciák közül többek között Lous Barthou, Aristide Briand, Joseph Caillaux, Georges Clemenceau, Edouard Daladier és de Gaulle tábornok, németek közül II. Vilmos császár, Bismarck, Bülow,

Bethmann Hollweg, Brüning, Kiderlen-Waechter, Kühlmann, az amerikaiak közül Dean Acheson jelenlegi külügyminiszter, James F. Byrnes, Woodrow Wilson, Harry Hopkins, Herbert Hoover, Joseph E. Davies stb. életrajzát dolgozza fel az Enciklopédia.

Figyelemreméltó az orosz uralkodók külpolitikájának pozitív értékelése. Az Enciklopédia Alexej Mikhailovicsnak tulajdonítja, hogy Péter és II. Katalin külpolitikájának alapját lerakta. A mű a mult orosz államférfiai mellett többek között a következő szovjet diplomaták és nemzetközi jogi szakértők életrajzát közli: Bogomolov, Gromyko, Gusev, Kollontai, Korovin, Krasin, Krylov, Visinszkij, Zarubin és Zorin.

A most megjelent szovjet Diplomáciai Enciklopédia rendkívül figyelemreméltó alkotás. Adatainak gazdagsága és lelkiismeretes összeállítása példaképpül szolgálhat. Bizonyára hasznos munkaeszköz lesz.

B. Gy.

A »Szovjet állam és jog« (»Szovjet-szkoje goszudarsztvo i právo«) 1949. évi augusztus havi száma.

A. I. Denisov professzor bevezető cikkében megemlékezik a harmincadik évfordulójáról annak, hogy Lenin a moszkvai Szverdlov-egyetemen előadást tartott az államról. Lenin szerint az állam keletkezését helyesen és tudományosan csak akkor érthetjük meg, ha azt fejlődésében vizsgáljuk. Hamis az a burzsoá dogma, hogy »állam mindig volt«, hogy »az állam gondolata örök«.

Ismerteti az egyes társadalmi formák lenini jellemzését, melylyel Lenin kimutatta, hogy az állam problémája nem választható el a társadalom osztálytagozódásától. Az állam problémája — mondotta Lenin — az ideológiai harc középpontjában áll. A burzsoá filozófusok gyakran keverik össze az állam és a vallás problémáját, bizonygatják az állam isteni eredetét, ami kiválóan szolgálja az uralkodó osztályok érdekét. A pápaság is a marxizmus-leninizmus ellenségeit szolgálja a szovjet és a népi demokratikus rendszer ellen. Ez a reakciós ideológia a kommunizmussal az ú. n. »nyugati civilizációt«, a katolicizmust állítja szembe, a valóságban látja a kapitalizmus megmentőjét. Az államot egybekapcsol-

ják általában a társadalommal, a fajokkal, az emberi lelkülettel. Ezeket az »elméleteket« jellemzi, hogy szerintük az állam örök, osztályok felett áll, általában népi, vagy nemzeti jellegű, valamint az, hogy tagadják a proletárdiktatúra szükségességét. Deniszov bebizonyítja Lenin tételei alapján, hogy a »pártönkívüli« politikai álláspont burzsoá nézet, tehát pártalapon álló gondolat. Élesen bírálja Deniszov a mai burzsoá filozófusokat és politikusokat, többek között Stassent és Crocet, akik hirdetik, hogy a tőkés államokban nincsen osztályantagonizmus. A burzsoá államelmélet — fejtette ki Lenin — rendkívül szubjektívista. Vizsgálja Deniszov a burzsoá állam szabadságának kérdését s rámutat a tétel hazug voltára, mely arra jó, hogy leplezze a kizsákmányolást. Deniszov ezt az USA igazságügyminisztériuma gyakorlatából vett példákkel támasztja alá. Leszögezi, hogy a kommunizmus híveinek száma — az amerikai reakció minden próbálkozása ellenére — növekszik, a XX. század — a kommunizmus százada. Befejezésül megállapítja, hogy Lenin elmélete nemcsak az opportunistákra mért súlyos csapást, de ma is segítséget jelent a jobboldali szociáldemokraták ellen folytatott harcban, akik a szocializmushoz való békés átmenet »elméletét« hirdetik, s akik renegátoknak nevezik a munkás-egység építőit: Fierlingert, Cziran-kiovicz-ot és Szakasitsot. A marxisták-leninisták feladata, hogy kiküszöböljék ezt a tőkés országok munkásosztályaira gyakorolt reformista befolyást.]

»A Nemzetközi Jogi Bizottság első ülése« c. cikkben V. M. Koreckij ismerteti az ENSZ közgyűlése által választott bizottság 1949. évi munkáját, melynek feladata a nemzetközi jog kodifikálása volt. Foglalkozik az első ilyen irányú kodifikációs kísérletekkel, rámutat arra, hogy ezek sikertelenségének, illetve az Októberi Forradalom utáni részbeni eredményességének okát az osztályharcban kell keresni. Ismerteti a két irányzatot, amely a nemzetközi jog kodifikálása terén a legújabbban megnyilvánul. Az egyik az imperializmus uralmi rendszerének törvényesítésére törekszik, míg a másik, melyet a Szovjetunió irányít, a nemzetközi viszonyok imperialistaellenes és demokratikus

rendszerének a törvényesítését eredményezi. A Bizottság napirendjén szereplő kérdések: az államok kötelezettségeire vonatkozó nyilatkozat tervének, a nürnbergi elveknek, valamint a béke és biztonság ellen elkövetett bűncselekményeknek a problémái voltak. A Bizottság hosszúságos vita után a következő kérdéseket tartotta kodifikálás szempontjából elsőrendű fontosságúnak: 1. nemzetközi szerződések, 2. döntőbírói eljárás, 3. a tengerek szabadsága.

Az állam jogainak és kötelezettségeinek kérdésében a Bizottság Panama javaslatát fogadta el, amely messzemenően kielégítette az USA agressziós köreinek kívánalmait, amely azonban nem biztosítja az államok tényleges egyenjogúságát, nem garantálja a szilárd békét és a nemzetközi biztonságot, az alapvető emberi szabadságot. A Bizottság által elfogadott tervezet »új nemzetközi rendet« hirdet és alárendeli az államok szuverenitását a nemzetközi jog szupremáciájának. Koreckij a nyilatkozatot tételre bontva elemzi és bizonyítja, hogy az tartalmatlan, illetve hazug frázisokkal leplezi valódi szándékait — nem szuverén, de jogi egyenlőségről beszél. A nürnbergi alapelvek kérdését is arra használták fel a nyugati imperialista államok képviselői, hogy érvényesítsék »a világállam«, »világpolgár« megalkotására irányuló szándékaikat, s nem tartották lehetségesnek, hogy vezető katonai személyeket cselekedeteikért felelősségre vonjanak. Hasonló motívumokból kiindulva elhalasztották a nemzetközi büntetőjog kódexének tárgyalását és gátolták a nemzetközi büntetőtörvényesség kérdésének megvitatását is. A nemzetközi szokásjog forrásaira vonatkozó publikációban számos ország — különösen a népi demokráciák okmányait teljesen figyelmen kívül hagyták és a Szovjetunióban kiadott diplomáciai okmányok jelentőségét is nagymértékben csökkenteni igyekeztek. A cikk befejezésül megállapítja, hogy a szovjet nemzetközi jogászoknak harcolniuk kell ezek ellen a kísérletek ellen, amelyek arra irányulnak, hogy a Bizottságot az USA világoralmi törekvéseinek eszközévé alkítsák.

Sz. N. Bratusz a polgári jogképesség és az alanyi polgári jogok egymáshoz való viszonyával foglal

kozik. Bevezetőben ismerteti mind két fogalom hagyományos meghatározását, majd foglalkozik Agarkov eltérő álláspontjával, aki szerint a jogképesség dinamikusan fejlődő jelenség, konkrét, nem pedig absztrakt lehetőség alanyi jogok hordozására. Az alanyi jog ezzel szemben mások részéről kötelezettségeket tételez fel, ami a jogképesség esetében nem áll. Agarkov ennek megfelelően nem tekinti alanyi jogoknak a polgári jogirodalomban »másodlagos jogok« (Gestaltungsrechte) köréhez sorolt jogosultságokat, mivel ezek nem kötelezettséget, csak kötöttséget alapítanak — csak megnyilvánulásai a mozgásban vett polgári jogképességnek.

Agarkov szerint szubjektív jog és jogigény azonosak. Bratusz helyteleníti az alanyi jog és az állami kényszer egybekapcsolását, mivel e szerint alanyi jogokról csak jogszerelem esetében lehetne beszélni, mivel az alanyi jog kényszerítőereje csak annak sajátos állapota. Ugyanakkor Gurvicsot idézve hangsúlyozza, hogy olyan jog, amely nem válhat kereseti joggá, nem minősíthető jognak. Bratusz kifejti, hogy a szubjektív jogot nem lehet csak a másik személyt terhelő kötelezettségre való utalással meghatározni, mivel akkor például a tulajdon- és személyiségi jogok nem minősülnének alanyi joggá. Szerinte az alanyi jog »a személy esetleges magatartásának törvény által elismert meghatározott mértéke«. Az alanyi jog tágabb a jogigénynél. Rámutat, hogy az állami gazdasági szervezetek alanyi jogának elismerése a gazdaság irányításában megnyilvánuló demokratikus centralizmus egyik kifejezése és előmozdítja az állami népgazdasági terv teljesítését, jogosultságot, de egyben kötelezettséget is jelent az állammal szemben. A következőkben az akarat, az érdek és az alanyi jogok viszonyát vizsgálja. Az akarat által megmozgatott engedélyezett magatartás a védett osztályérdek irányában hathat. Mivel azonban szerinte az érdek célja, nem pedig lényege az alanyi jognak, nem fogadja el Venediktov nézetét, amely szerint az alanyi jog vezető elemét az érdek alkotja. A jogképesség egyes konkrét megnyilvánulásai pedig ennek az alanyi jognak a tartalmát képezik. A jogképesség megnyilvánulása tehát az alanyi jog gyakorlását jelenti. A jogképesség

absztrakt képesség jogok és kötelezettségek hordozására, így jogképesség és jogalanyiség — állapítja meg Bratusz — egyenértékű fogalmak. Befejezőben hangsúlyozza, hogy a polgári jogképességnek a Szovjet-unióban elvileg más tartalma van, mint a tőkés társadalomban — valódi gyakorlását biztosítják a Szovjetunió társadalomgazdasági viszonyai, nemcsak formális jogosultságot jelent a lakosság túlnyomó többsége számára, mint a tőkés társadalom jogában.

Grigorjev V. K. cikke a szocialista tulajdon közigazgatási jogi védelmének módjairól bevezetésében rámutat: mily nagy figyelmet szenteltek Lenin és Sztálin a szocialista tulajdon védelme problémájának. Majd ismerteti az idevágó első törvényi rendelkezéseket, megállapítja, hogy a szocialista tulajdon háromféle: polgári jogi, büntetőjogi és közigazgatási jogi védelmet élvez. A két első védelmi módszer rövid áttekintése után behatóan foglalkozik a kolhoztulajdon közigazgatási jogi védelmével. Ez részben a szocialista tulajdon tárgyaira vonatkozó törvényellenes rendelkezések felfüggesztésében és hatályonkívülhelyezésében, részben más közigazgatási jogi rendelkezésekben áll. Megjegyzi, hogy az eddigi szovjet jogirodalomban igen kevés figyelmet fordítottak a védelem ez utóbbi módjaira, pedig a gyakorlat erre bőven szolgált példákkal, amikor is nincs szükség bírósági eljárásra, hanem a felesleges szerv intézkedik a törvényellenesen elvont vagyon visszatérítésére vonatkozólag. Különösen vonatkozik ez a kolhoztulajdonra. Ismerteti a kolhozgazdaságoknak okozott károk leggyakoribb eseteit és az ezek ellen irányuló rendelkezéseket. Elemzi a polgári és közigazgatási jogi védelem közötti különbségeket. Bár előbbiek rendszerint csak akkor kerülnek alkalmazásra, ha a kérdéses vagyon nem képezi vita tárgyát. Ismertet olyan eseteket, amikor vitás tulajdonjogi kérdésekben is az államigazgatási szervek döntöttek. Megmutatkozik a különbség abban is, hogy míg közigazgatási úton hozott döntés esetén a bíróság újlag érdemben vizsgálhatja az ügyet, fordított viszonylatban ez nem lehetséges; úgyszintén a végrehajtás mikéntjének és a vétkes személyek felelősségrevonásának a kérdésében is megnyilvánul ez a különbség.

A továbbiakban a kolhoztulajdon védelme terén az ügyészség feladatait tárgyalja.

Az említett cikkeken kívül a lap A. E. Lunyev tollából az általános hadkötelezettségi törvény tízéves fennállásával foglalkozik. G. N. Goder pedig Bjelorusszia államépítésének történetét ismerteti.

Ezen kívül beszámol a lap a szovjet jogélet egyes eseményeiről, tudományos munkákról, konferenciákról. P. T.

A »Jogász« (»Právnik«) 1949. évi november havi száma.

A lap novemberi száma az októberben lezajlott prágai jogászkongresszus egyes előadásait, referátumait és felszólalásait közli.

Oldrich John, a nemzetgyűlés elnöke a csehszlovák jogászok számára két konkrét feladatot jelölt ki a csehszlovák-szovjet barátsági ünnepekkel kapcsolatban: a szovjet jog és jogtudomány eredményeinek megismerését és a szocialista jogtudomány továbbfejlesztésébe való aktív bekapcsolódást.

A kongresszus kiemelkedő előadásai közé tartozott Manykovszkij professzor vitaelőadása a »Szovjet szocialista törvényességről és annak elveiről«. Az előadás szigorú szerkezete jól látható részekre bontotta a referátumot. Bevezetőjében megállapítja, hogy amint a Szovjetunió és a népi demokráciák a szocialista demokráciának, a munkásosztály diktatúrájának különböző alakjai, éppen úgy a szovjet jog és a népi demokratikus államok joga a szocialista jog különböző formái. Manykovszkij professzortöbb szempontból tette vizsgálat tárgyává a szovjet szocialista törvényességet: szovjet demokráciával, politikával, államigazgatással, a szocialista bírászkodással és az ügyészségek feladataival kapcsolatban. Előadásában megcáfolja a kapitalista világ, a jobboldali szociáldemokraták nézeteit, akik mindenáron ellentétet vélnek felfedezni a proletárdiktatúra és a törvényesség fogalma között. Majd beigazolja, hogy a burzsoá törvényesség lépésről lépésre felszámolja a demokratikus intézményeket, míg a »szovjet szocialista törvényesség a Szovjetunió nemzeteinek a szocializmus rendszerének befejezéséért, a kommunista társadalom fokozatos kiépítéséért folytatott világtörténelmi

harcában, egyik legfontosabb eszközként jelenik meg. Előadása következő részében a népi demokráciák jogának meghatározása során rámutat a burzsoá tudósok kísérleteire, akik a törvényesség fogalmát el akarják választani az államtól, a politikától. A politika, a jog és a törvényesség szorosan egybefüggnek egymással, ez az összefüggés nem jelenti a törvények állandóságának hiányát. Manykovszkij arra a tévedésre is rámutat, amely a szocialista törvényesség fogalmát ellentétben állónak véli, a munkásosztály ellenségeinek szájaize szerint, a célszerűség fogalmával. Az államigazgatás szocialista törvényességéről szólva kiemeli a forradalmi törvényesség betartásának fontosságát, az államigazgatási szervek jogszabályalkotó tevékenységében. A szovjet szocialista állam a dolgozók tömegeinek a közigazgatásban való részvételével, a szovjet nép erkölcsi és politikai egységével, a kritika és önkritika kifejlesztésével, a Kommunista Párt vezetőszeropének elismerésével, valamint az egyéni felelősség elvének következetes gyakorlatával biztosítja a szocialista törvényesség megvalósítását. A szovjet bíróság a szocialista törvényesség megvalósítása által különösen fontos szerepet tölt be. A szovjet bíróság gyakorlatában a szocialista törvényesség elve egyet jelent a törvények pontos teljesítésével, az ellenséges befolyások elleni küzdelemmel, a szovjet vagyon és a szovjet polgárok vagyonának védelmével. A szovjet ügyészségnek úgy az államigazgatás, mint a bírászkodás terén a szocialista törvényesség megvalósítása során megvan a maga külön feladata. Manykovszkij professzor előadása során rámutatott a szovjet ügyészségek általános ellenőrzésének fontosságára és széles körére, valamint arra a tényre, hogy a szovjet ügyészségek ellenőrző munkája élesen megkülönböztetendő a közigazgatási, felügyeleti ellenőrzéstől. A szovjet ügyészségek különösen fontos feladatot teljesítenek a szocialista törvényesség elvének megvalósításában. Előadása végén kifejtette, hogy a szovjet szocialista törvényesség egyike a szocialista jogrend legfontosabb alapjainak.

A lap közli Gotwald köztársasági elnöknek a jogászkongresszus üdvözlő táviratára adott válaszát. Gotwald elnök hangsúlyozta vála-

szában a csehszlovák jogászok szerepét az új társadalmi — az új jogrend felépítésében.

Ezek után közli a kongresszus 11. pontból álló határozatát.*

Stefan Reis, a köztársasági elnök irodájának osztályfőnöke, a jogász-kongresszus jelentőségét értékeli ki: »Történelmi fordulópont a csehszlovák jogászok életében« c. cikkében. Megállapítja, hogy a kongresszus több volt, mint szakmai összejövetel, közéleti esemény volt. Ezt bizonyítja a csehszlovák népi demokrácia vezetőinek részvétele, közreműködése a kongresszus folyamán, a Nemzeti Front, de különösen a Kommunisták Párt irányító működése. Ez a széleskörű érdeklődés azt bizonyítja, hogy a csehszlovák népi demokrácia vezetői nagyra értékelik a jog és a jogászok jelentőségét a szocializmus felépítésének korszakában.

Stefan Reis rámutat cikkében a köztársasági elnök, a kormányelnök és az ország vezetőinek nyilatkozatára, amelyek arról tanuskodnak, hogy a jogászok feladata semmivel sem csökkent, sőt nagyobb lesz, mint az előbbi korszakokban volt. Az új társadalmi rendszer megalkotása új jogrend és új jogászai társadalom kialakulását teszi szükségessé. Leszögezi, hogy a csehszlovák jogászok tudatában vannak feladataik fontosságának, majd felsorolja azokat a követelményeket, amelyeket a kongresszus az új jogásztípussal szemben felállított. A továbbiakban a kongresszus munkaterv-kidolgozó ténykedését emeli ki, amely ténykedés kétségtelenül kiemelte a kongresszust az eddigi jogászkongresszusok sorából. A kongresszus programja, határozati javaslatjai, vezérfonalja megegyezik a csehszlovák Kommunista Párt IX. Kongresszusának célkitűzéseivel. Ezek a célkitűzések a szocialista szektor, a szocialista tulajdon megerősítésében, a társadalmi változásoknak megfelelő új törvények kidolgozásában, a törvények tartalmának és formájának újszerűségében, az osztályharc szemelött tartásában, a népi demokratikus rendszer vívmányainak védelmezésében foglalhatók össze. Az új jogrend megalkotásának és a joggyakorlat folytatásának, az új jogásztársadalom nevelésének egyetlen elmélet-

alapja csak a munkásosztály marxista-leninista világnézete lehet.

A lap következő részében a kongresszuson elhangzott jelentősebb felszólalásokat találjuk. A felszólalások közül kiemelkedik Nejedly, iskola- és tudományügyi miniszter, majd pedig a lengyel kiküldött, dr. Jerzy Jodlowszky professor felszólalása.

Jozef Turecsak, a Károly Egyetem dékánja bírálja az Egyesült Államok kommunistái ellen hozott ítélete indokait.

A lap aktuális glosszái c. rovatában a Rajk-per jelentőségével és a megreformált prágai jogi fakultás eredményeivel foglalkozik. Az utóbbi cikk részletesen ismerteti a marxistaszellemű új tantárgyak körét és az átalakult egyetemi munkamódszer, a tanulókörök eredményeit, a sikeres vizsgaeredményeket és az ifjúság kezdeményező erejét, kollektív munkáját.

D. D.

A »Jogászai Gondolatok« (»Рабочая Мысль«) című bolgár jogtudományi folyóirat 1949. évi számaiból.

A bolgár jogászokat nagyjában ugyanazok a problémák foglalkoztatják, mint a mi jogászaikat, vagy a népi demokráciák más államainak jogászait, milyen módon segíthetnének leghatékonyabban a jogászok a szocializmus építésében. Ezek a problémák a munkafegyelemmel és a munkaversennyel kapcsolatosak elsősorban. Az ezzel kapcsolatos cikkeket kívánjuk elsősorban ismertetni, mert ezek tárgyak miatt is számíthatnak a magyar jogászság különös érdeklődésére.

Dimiter Markov rövid cikke: »A munkafegyelem, mint a szocialista munkajogviszony egyik leglényesebb része«, a munkafegyelem fogalmát fejtegeti a nagy orosz jogtudós, Alexandrov professzor nyomán. Vizsgálja a munkafegyelmet objektív értelemben. Ez jelenti a jogszabályok összességét, melyek a vállalatok belső munkarendjét megalapozzák. Ezek az összes dolgozókra vonatkoznak. Szabályozzák a munkaidőt, munkaköröket, szolgálati alárendeltséget, ellenőrzést stb.

Szubjektív értelemben a dolgozó kötelezettséget vállal, hogy a belső munkarend szabályait megtartja és a vezetőkkel szemben engedelmeséget tanúsít. Ez a kötelezettség a következőkben nyilvánul meg:

A meghatározott munkafeladat teljesítése, munkaidő pontos betartása, normák teljesítése, a belső adminisztrációs és termelési rend betartása, termelési eszközök és anyagok gondos kezelése stb.

A. P. jelzésű szerző cikke: »Tervszerűség, munkaverseny és mutatószámok a bírósági intézményeknél«, kifejti, hogy amint nem képezhető el, hogy az építész előzetes terv nélkül fogjon hozzá az épület elkészítéséhez, úgy az épülő szocializmus szakaszában a tervszerűségnek minden vonalon, így a bíróságok gyakorlatában is érvényesülni kell. A gazdasági életet a terv szabályozza, a jog pedig a gazdasági intézményekre épül, mint felülépítmény. A tervszerű munkának követelményeit az alábbiakban írja körül a szerző:

1. Meghatározandó az elvégzendő munka neme és a ráfordítandó munkaidőtől függő mennyisége. A munka mint olyan ne legyen öncélú, legyen alátelve akaratunknak és szükségletünknek;

2. úgy kell megszervezni, hogy irányítása és ellenőrzése könnyű legyen;

3. hogy az elvégzett munka mennyisége könnyen mérhető és értékelhető legyen;

4. a munkaterv reális és egészséges alapokra épüljön;

5. mely megeremti a termelés fokozásának előfeltételeit és

6. a munkaidő gazdaságos kihasználását;

7. a terv teremtsen meg a lehetőséget a bürokrácia elleni küzdelemre és

8. nyújtson reális alapot a szocialista tömegverseny megindításához, végül

9. tervszerű munkával a munkatervet helyesen kell átcsoportosítani szükséghez képest egyik szolgálatból a másikba, vagy ugyanazon a hivatalon belül.

A jó munkaterv elkészítésének szerző a következő feltételeit látja:

1. A terv legyen teljes, amennyire lehetséges, ölelje fel a munka leglényesebb momentumait és fejezze ki az összes új feladatokat és célokat;

2. a terv világos, konkrét és mindenki számára érthető legyen;

3. a terv legyen reális, teljesíthető, oly feladatokat tartalmazzon, amelyek az intézmény erejének és

* I. a Jogtudományi Közlöny 1949. évi 19. számában ennek ismertetését.

lehetőségeinek megfelelnek. Ha több munkát tervezünk, mint amennyit objektíve lehetséges elvégezni, elkerülhetetlen a terv nemteljesítése, ami a terv végrehajtót háttortalanná teszi a feladatokkal szemben.

Először a vezetőszemélyek készítsék el a tervet, azután kerüljön el a különböző munkaterületeken dolgozókhöz felülbírálatra. Ezek a termelési tanácsok és szakszervezeti vezetőkre állanak elsősorban. A termelési tanácsokban jut kifejezésre a terv kritikája, — ezek szabnak rövidebb határidőket vagy állapítanak meg nagyobb munkamenynyiséget.

Lényeges kolléke és alapja a szocialista munkának a verseny. Utal Sztálinra: Ez az az emelő, amelynek segítségével a munkásosztály a szocializmus alapjain átalakítja gazdasági és kulturális életét.

A versenyt nem szabad úgy fel fogni, mint közönséges, mechanikus egyéni vagy kollektív küzdelmet, amely a munkaenergiák fokozott igénybevételét jelenti, hanem újszerű módját kell megtalálni a munka megszervezésének, oly módját, amely a termelékenység emelkedésének eszköze. Az ily verseny kedvezően hat az alkotó erőre, gondolatra, a résztvevőket racionalizálásra, új módszerek megalkotására, képességeik fejlesztésére, a tehetségek kiemelésére vezet (élmunkások, kiváló munkások).

A munkaverseny területén igen fontos kérdés annak szervezése és az ellenőrzés. E vonatkozásban egészséges utakra kell lépünk. Nem szabad a versenyt általános vagy primitív módon megszervezni és ellenőrizni, — mert ez nem szocialista verseny. Egészséges és reális eszközök alkalmazása nélkül ahhoz az orvoshoz hasonlítanánk, aki a páciense lázát hőmérő helyett kézzel méri.

Az elvégzett munkát kétféleképpen lehet értékelni:

1. A naponta elintézett akták számával,

2. pontozással.

Kétségtelen, hogy a pontozás tökéletesebb, azonban a kérdés még nincsen tökéletesen kimunkálva, a szerző utal a Szófiai Fővárosi Néptanács gyakorlatára, eszerint a norma 400 pont. Ezt a következőképpen számítják:

Egy munkanap hét és fél órából áll, ami 450 percrek felel meg. Ebből 50 perc esik a dolgozó szemé-

lyes szükségleteire, a munka előkészítésére, szóval nem produktív munkára, marad tisztán 400 perc, amely 400 pontot jelent. Minden munkaműveletnek meghatározzák a közepes pontszámát olyan módon, hogy ugyanazt a fajta munkát elvégzőknél időméréseket eszközölnek és meghatározzák a leért idő közeparányosát, pl. az iktatóregiszterbe való bevezetés normája: egy aktának beiktatása 2 perc, ami két pontnak felel meg. A megállapított normákat a Termelési Tanács bírálja felül, amely a későbbiek során a munka racionalizálásának eredményéhez képest a kimunkált mutatószámot megváltoztathatja.

Minden dolgozó kap egy papírlapot, amelyen anyai rovat van, ahány fajta munkaműveletet a dolgozó végez. Minden egyes munkadarab elvégzésénél a dolgozó a megfelelő rovatba egy bejegyzést tesz, ezeket a bejegyzéseket a munkaidő végén összeadja. Az összeadás eredményét megszorozza az illető munkaműveletre megszabott pontszámmal. Az így nyert kimutatást naponta bemutatja a főnöknek, aki ezekről a kimutatásokról összeállítást készít, ebből az egész osztályra készítenek egy táblázatot és ebből képet nyernek az egyes osztályok és az egész intézmény munkájáról.

Nyilvánosságra hozzák havonta a legmagasabb eredményeket. Nagyobb időközökben, esetleg évente összesített táblázatokba foglalják az eredményeket, amelyek objektív alapját képezik az élmunkás vagy kiváló munkás kitüntetésre való előterjesztéseknek.

Helyes szervezés esetén a kimutatások jelzik a verseny mutatószámait.

A pontmutatószámok előnye abban is megtalálható, hogy a legkülönbözőbb nemű munkafolyamatokat közös nevezőre hozza. Például nyilvántartó vagy irattáros, vagy expedítőr munkája összehasonlítható.

A pontrendszer rámutat azokra a személyekre, akik bürokrata, nehézkesek, — de a gyakorlat megmutatta, hogy rövid idő alatt megszokják a tisztviselők a munka ilyen mérését, tudatukba hatol és nem okoz különösebb nehézséget számukra.

Az igazságügyi intézményeknél megtaláljuk a munkamérésnek mindkét módját.

A bíráknál a havonta elintézett ügyek számszerű mérése a jobb, — a megállapított átlagszámhoz viszonyítva. A többi igazságügyi alkalmazottnál pontrendszer alkalmazása helyesebb. De kidolgozható oly speciális rendszer is, amely mindkettőt kombinálja s az elintézett ügyek számának megfelelő pontszámot is megállapítja.

A verseny mindenesetre fokozza a dolgozók aktivitását, a munkaidő intenzívebb kihasználására vezet.

Ha a tisztviselő rendszeres munkája nem meríti ki a szükséges pontszámot, a több anyaggal rendelkező kollégák munkájába kapcsolandó be. A szolgálati beszélgetések egymás között és a felekkel rövidre fogandók, különben a meghatározott pontszám elérése forog kockán. A lassú dolgozókat a verseny arra ösztönzi, hogy tempójukat fokozzák.

A legjobb eredmények napenkénti kifüggesztése arra készíti a dolgozókat, hogy igyekezzenek, nevéket ők is olvashassák a táblán. Az előrekerülteket pedig eredményeik fokozására készíti.

A munka produktivitásának emelkedése persze még nem jelent minőségi javulást és a mennyiségi emelkedés nem mehet annak rovására. Ezért plusz-minusz lehetőségeket kell a pontrendszerbe bedolgozni, amelyek a munka jobb vagy rosszabb minőségét mutatják. Anyag elrontása, munkaidő megszakítása stb. a negatívumnak példái.

A szerző lehetőséget lát arra, hogy a munkaversenyt el lehet majd terjeszteni az egész igazságügyi szervezetnél, amely így fokozottabban tud résztvenni a szocialista építés munkájában.

Véleményem szerint a bíróságoknál meghonosított és a szerző által leírt munkaverseny a munkát gépiessé teszi. A bírák munkáját nem lehet az elintézett ügyek számával mérni, mert vannak aránylag kis ügyek, amelyekben komoly jogi problémák vetődnek fel. Félő, hogy az ilyen munkaverseny oda vezetne, hogy a bírák emberi sorsok intézését gépiesen intéznék. A jobbára mechanikus munkát végző iktatás, gépírás stb. valóban lemérhető a szerző által írt pontozással.

A munkaverseny kérdése nálunk is centrális probléma, ezért nem érdektelen, ha a kérdésnek a bolgár jogászok által való taglalását megismerjük.

Dr. K. M.

Az »Új igazságügy« (»Neue Justiz«) 1949. utolsó negyedében megjelent számai.

Az 1949. év utolsó évnegyedében a Neue Justiz címlapja megváltozott. Október hónaptól kezdve már nem a Szovjet Megszállási Övezet Német Igazságügyi igazgatása adja ki ezt a tudományos időszaki lapot, hanem a Német Demokratikus Köztársaság Igazságügyminisztériuma. Ennek a nagyjelentőségű eseménynek a méltatására a köztársaság első igazságügyminisztere, az eddigi igazságügyi igazgatás elnöke: Max Fechner írt lendületes cikket, aminek lényege az, hogy a német demokratikus jogászok feladata dolgozni az antifasiszta, demokratikus rendért, a demokratikus törvényesség megerősítéséért és fokozásáért és az új állam polgárait az alkotmány rendelkezéseinek szigorú betartására szorítani. Ezáltal veszi majd ki részét a jog a Nemzeti Front megerősítéséért vívott harcban. Ugyan ebben a számban a lap Max Fechner üdvözli igazságügyminiszteri kinevezése alkalmából s méltatja az eddigi állásában kifejtett munkásságát, illetve szerzett érdemeit. Megállapítja a cikk, hogy Max Fechner a legkiválóbb képviselője az új demokratikus jognak.

D. Steiniger professzor a nemzeti jogról írt cikkében Marxtól és Sztálintól vett idézetekkel bizonyítja, be, hogy a kapitalizmus fejlődésével a területek gazdasági egyesítése nem a népek egyenlő joga érvényesüléséhez és együttműködéséhez vezet, hanem a gyengébb népek elnyomásához és kizsákmányolásához. A világállam nem más, mint ennek a lényegnek elkendőzött megjelenési formája. A kapitalista gazdasági rendben igazi nemzetköziség a legnagyobb ellentmondás és ártás.

Dr. Polak professzor cikkében ismerteti Marx kritikáját a hégei államelméletéről. Meggyőződése szerint erről a kérdéstről a magyar jogásztársadalomnak tiszta képe van s ezért Hegel idealista álláspontjával szemben — amely az állam mintájaként a porosz rendőrállamot tekintti — csupán Marx halhatatlan megállapítását idézem a cikkből, mely szerint a kritika fegyverét a fegyverek kritikájának kell felváltani az elnyomó államhatalom megdöntésére; az anyagi erőszak ellen ugyanezt az eszközt kell alkal-

mazni, de maga az ideológia ilyen anyagi erővé válik, mihelyt behatol a tömegekbe.

Ennek az évnegyednek a számaiban érdekes cikkek jelentek meg az imperialisták által megszállt területekre uralkodó igazságszolgáltatási viszonyokról, illetve ezek tükrében arról, hogy mit írnak a nyugati részekben élő ú. n. jogtudósok a demokratikus német köztársaságban uralkodó jogállapotokról. Az osztrák és a München-környék. területeken a tiszta jogtudomány szemszögéből olyan személyeket vonnak bűnvádi eljárás alá, akik mint szabadságharcosok, garázdálkodó SS-embereket semmisítettek meg, s miután ezek ingóságait a megszálló hatóságok nem voltak hajlandók átvenni tőlük, az ingóságok a szabadságharcosoknál maradtak. A vád most: rablói bűncselekmények miatt állítanak bíróság elé, mert a hazatérő náciknak nem tudnak hiánytalanul elszámolni a rajtuk követelt ingóságokkal. Az illetékes hatóságok az igazságszolgáltatás helyes útra terelése elől elzárkóznak. Az ilyen Justizmordok a törvényesség védelme alatt mennek végbe. Ez az eljárás csak a már ismert eredményre vezethet: a régi hitler-banditák ismét meg fogják hódítani az államhatalmat s éppen az igazságszolgáltatásnak lenne a kötelessége, hogy ezt a veszélyt elláírta. E helyett azonban az egyik nyugati jogi folyóiratban Eberhardt Schmidt professor ezeket írta: az ú. n. bonni alkotmány némesak szavaiban, hanem szemelvényben is kifejezetten antifasiszta.

Dr. Arthur Baungarten igen érdekes cikkében értékeli ezt a bírálatot és rámutat annak tarthatatlan voltára. Megállapítja, hogy a fennálló társadalmi állapotokon lényegesen javítani mélyreható változások nélkül nem lehet. A kapitalista termelés megszüntetése és a szocialista gazdasági rend megalapozása a feltétele ennek a változásnak. Ilyen változás a nyugati megszállt területeken nem lehetséges, mert a megszálló hatalmak nem engedik. E helyett a régi, fasiszta előtti államot akarják visszaállítani, amiből a fasiszma egyszer már kivirágzott, s amelynek a visszaállítás a neofasiszmust szüli. Ebben az osztály-

társadalomban a jogszolgáltatásban éppen úgy, mint minden más területen, nem az igazság uralkodik, hanem az uralkodó osztály érdeke. A demokratikus német köztársaságban ezzel szemben igazi demokráciát akarnak szervezni s a jogszolgáltatást is e szerint építik ki.

Ehhez a témához kapcsolódik Max Fechnernek a demokratikus törvényességről, a német egység helyreállításáról írt tanulmánya, amelyben a Nemzeti Front előtt álló nagy feladatokról és tervokről szól, különös figyelemmel arra, hogy ebben a nagy harcban mi a jogszolgáltatás feladata. A demokratikus feladatokat jelentik keleten: a konszolidáció megerősítése, a demokratikus eredmények továbbfejlesztése. Ez pedig nem más, mint a terv teljesítése és túlteljesítése, a társadalmi tulajdonba vett ipar teljesítményeinek fokozása mind mennyiségi, mind minőségi vonalon, új munkaerő kialszítása stb. Ebben a harcban a jognak az a feladata, hogy a demokratikus törvényességet biztosítsa, mert ez még nem tökéletes. Ezért maguk a jogászok felelősek. A demokratikus törvényesség két követelményt állít fel. Először azt, hogy a demokratikus törvényesség ellen vétőket szigorúan felelősségre kell vonni, amivel szemben — másodszor — ugyanilyen szigorral kell megvédeni a demokratikus köztársaság polgárainak a jogait is. Mindezekhez azonban elsősorban a bíróságoknak kell szigorúan betartaniuk a törvényeket. A cikkíró kiemeli a társadalmi tulajdon védelmét, ami az igazságszolgáltatással szemben támasztott követelmények középpontjában áll.

A keleti és a nyugati részek jogszolgáltatás közötti különbségre jellemző fényt vet dr. Herbert Kröger professzor cikke: »A bírósági bürokraták uralma a bonni alkotmányrendszerben« címen.

Előző beszámolóinkból ismeretes már a bonni alkotmánybíróság különös politikai jelentősége. Ebből a cikkből az ottani közigazgatási bíróság ugyanilyen jelentőségére derít fényt a cikkíró, ami egyben a bonni alkotmány elkendőzött vonásait is élesen megmutatja. Az alkotmány szerint ugyanis minden hatalom a néptől származik, ennek a bíróságnak mégsincs semmi köze a néphez. A bírái kinevezettek, kizárólag szak-

emberek és a reakciós bírói kiváltságokkal vannak körülbástyázva. A közigazgatási hatóságok minden intézkedése megtámadható a közigazgatási bíróságnál, amely két fokon jár el. A nyugatnémet jogászok szeretik államukat jogállamnak nevezni, pedig az nem jogállam, hanem »bíróállam« s ez nem jelent mást, mint a megszálló hatalmak érdekeinek a néptől idegen bírósági bürokraták közreműködésével való biztosítását.

Dr. Ralf Holm főállamügyész a newyorki ítélet elleni tiltakozás című cikkében ismerteti és méltatja azt a határozatot, amelyet a demokratikus német jogászok ebben a tárgyban tartott berlini gyűlésükön hoztak. A határozatban a demokratikus német jogászok tiltakoznak a szégyenítélet ellen, amelyet az amerikai bíróság a 11 amerikai kommunista vezető ellen hozott. Ez az ítélet megsértése az amerikai alkotmányban biztosított véleményés gondolatszabadság gyakorlásának, mert a vádlottak nem tettek

semmi mást, mint a tudományos szocializmus ideológiáját tanulták és terjesztették. Ezzel a bűnvádi eljárással az amerikai reakciósok és háborús uszítók gyorsították az ütemüket azon az úton, amely annak idején a hitleri diktatúrát a háborúhoz és Németországot az összeomláshoz vezette.

Megemlítését igényel még dr. Carlotta Schindlowski igazságügyminisztériumi főelőadó cikke a jogi egyetemi tanulmányok újjárendezéséről. Az 1949/50-es tanév első szemeszterében a következő új kötelező tantárgyakat kell hallgatni: a jelen politikai és szociális problémái; a társadalom fejlődése és a fejlődés törvényei; a filozófia története, különös tekintettel a jogfilozófiára; bevezetés a közgazdaságtanba. Az előadások száma tudatosan korlátozott, mert eredményes tanulmány ezen a területen csak akkor várható, ha a tanuló a tárgyakban szorgalmas önképzéssel mélyül el.

A német közigazgatási akadémia

feladatait dr. Steiniger professzor akként határozta meg, hogy az: a német demokratikus közigazgatás és kereskedelem vezetőállású személyeinek kiképzése, továbbá tanárok kiképzése a vidéki közigazgatási tanfolyamok számára, illetve e személyek eddigi tudományos színvonalának az emelése, végül tudományos kutatómunka szervezése és irányítása a közigazgatás demokratizálásának a területén, úgyszintén a tanulmányi anyag kidolgozása és kiadása.

Dr. Leo Zuckermann ebben az évnegyedben fejezte be az előző évnegyed számaiból már ismert cikksorozatát az Atlanti Szerződésről és a megszállási statutumokról.

Szakvonalon érdekes cikket írt még a berlini rádió jogtanácsosa a bérlő jogáról, a tetőantenna-át-helyezés kérdésében, dr. Rademacher a házberendezés új kérdéseiről, Krüger a bányabalesetek miatti felclósségről az államosított üzemekben és dr. Paula Mothes-Günther a családjog reformjáról. M. A.

MAGYAR JOGÁSZ SZÖVETSÉG

hivatalos közleményei

A Magyar Jogász Szövetség 1950 január 27-én, pénteken d. u. 6 órakor a Jogászházban (V., Szemere-utca 10. I. em., díszterem) Lenin-emlékest rendez. Az emlékest programja:

1. Magyar Himnusz. Énekli a MÁVAG »Acélhang« dalárdája.
2. Szovjet Himnusz. Énekli a MÁVAG »Acélhang« dalárdája.
3. Dr. Ries István Igazságügy-miniszter, a Magyar Jogász Szövetség elnökének megnyitója.
4. Szavalat (Gábor Miklós).
5. Dalok Leninről. Előadja a MÁVAG »Acélhang« dalárdája.
6. Dr. Hajdu Gyula e. tanár előadása.
7. Internacionálé. Énekli a MÁVAG »Acélhang« dalárdája.

A Magyar Jogász Szövetség Világnézeti, Oktatási és Tudományos Bizottságának munkája

A Tudományos Bizottság 1950 január 6-án »A szerzői jog reformkérdései« címmel ankétot rendezett. Az ankétot a magánjogi szakcsoport elnöke, dr. Nizsalovszky Endre e.

tanár nyitotta meg. Ezt követően dr. Benkő Gyula: A szerzői jog rendszere, dr. Alföldy Dezső: A szerző személyiségi joga és a közzétételi kényszer, dr. Palágyi Róbert: Jogutódlás a szerzői jogban, címmel adtak elő.

Az ankét január 13-án, pénteken folytatódott, dr. Vázsonyi Endre: A szerző vagyoni érdekeinek oltalma, dr. Konrád Ernő: A szerzői jog és a rádió, dr. Fay Béla: A szerzői jog nemzetközi oltalmának jövője című előadásokkal. Az ankét iránt igen nagy érdeklődés mutatkozott és azon a különböző érdekelt minisztériumok, hivatalok és szervezetek is képviseltették magukat.

A Világnézeti és Oktatási Bizottság szakmai politikai továbbképző előadásainak keretében 1950 január 16-án dr. Eörsi Gyula: Az alkotmány és a polgári jog címmel tartott előadást.

A Tudományos Bizottság jogelméleti szakcsoportja január 23-án, hétfőn d. u. 1/27 órakor ülést tart. Előadó: dr. Feri Sándor, a Legfelsőbb Bíróság Elvi Tanácsának elnöke, a Magyar Jogász Szövetség társelnöke, Lét, tudat és jog címmel.

A Világnézeti és Oktatási Bizottság szakmai politikai továbbképző előadásorozatának keretében 1950 január 30-án, hétfőn d. u. 1/47 órakor

dr. Világhy Miklós: Az alkotmány és a gazdasági jog címmel tart előadást.

A Magyar Jogász Szövetség Gazdasági Bizottságának munkája

A Gazdasági Bizottság 1950 január 12-én dr. Zorkóczy Károly elnöklésével ülést tartott. Az ülésen a Bizottság foglalkozott a Szövetség gazdasági ügyeivel és jóváhagyta az e tárgyban tett intézkedéseket. Dr. Kerekes Sándor kartárs ismertette a hévízi kongresszus elszámolását és megállapította, hogy a kongresszus az elszámolás szerint nem zárult deficittel. Ezt követően a Szövetség ütemtervét ismertette, amit a Bizottság tudomásul vett. A Bizottság dr. Kerekes Sándornak alapos munkájáért és gondos előadásáért elismerését nyilvánította.

A Magyar Jogász Szövetség egri helyi csoportjának munkája

A helyi csoport január 14-én megindította a szakmai politikai továbbképző előadásorozatát.

A Magyar Jogász Szövetség kaposvári helyi csoportjának munkája

A helyi csoport 1949 december hó 22-én dr. Waldmann József ügyvéd, szemináriumvezető kartárs vezetésével szemináriumot tartott. A sze

mináriumon *dr. Csapláros Imre* új kartárs kiselőadása hangzott el, amelyet *dr. Gojzein Gábor* ügyvéd kartárs bíralt.

A szemináriumnak kb. 50 résztvevője volt.

1949 december hó 28-án »Állam-és jogelmélet, Alkotmány« címmel *dr. Bereczky István* ügyvéd kartárs tartott előadást.

A Magyar Jogász Szövetség kecskeméti helyi csoportjának munkája

1949 december hó 28-án a helyi csoport megtartotta a szakmai politikai továbbképző előadásorozat második előadását. Az előadó *dr. Nagy Ferenc* megyei bírósági bíró volt. A kiértékelő szemináriumot *dr. Karácsonyi István* megyei bírósági titkár kartárs vezette.

Kiskunfélegyházán 1950 február hó 4-én a kecskeméti helyi csoport jogásznapot rendez. E napra központi előadó kartársat küldünk ki.

A Magyar Jogász Szövetség nagykanizsai helyi csoportjának munkája

1949 december hó 14-én a helyi csoport a bírói, ügyészi és fogalmazói ideológiai munkaközösséggel karöltve »Népköztársasági Alkotmányunk — a nép alkotmánya« címmel előadást rendezett. Az előadást *dr. Hámori Zoltán* tanácselnök kartárs tartotta meg. Az előadást élénk vita követte.

A Magyar Jogász Szövetség pápai helyi csoportjának munkája

A pápai jogászok bejelentették, hogy helyi csoportjuk megalakul. A központ ezt tudomásul vette és az alakuló közgyűlésre február hó 4-én központi előadó kartársat fog kiküldeni.

Felhívjuk valamennyi vidéki helyi csoportunkat, hogy mind előadásokról, mind rendezvényeiről központunk Világnézeti, Oktatási és Tudományos Bizottságának rendszeresen, *tízetes* jelentést küldeni szíveskedjenek.

Február hó első hetében több vidéki helyi csoportunkhoz fogunk központi előadó kartársat küldeni. E tárgyban külön értesítést is küldünk.

A budapesti bírói és ügyészi kar Jogász Szövetség-i tagjai 1950 január 9-én d. u. 6 órakor tartották

első klubnapjukat a Magyar Jogász Szövetség klubhelyiségében. Az özszejövetelt *dr. Domokos József* legfőbb államügyész, a Magyar Jogász Szövetség társelnöke nyitotta meg.

Felhívjuk tagjaink figyelmét a Szövetség klubjára. A klub reggel 9 órától este 8-ig áll a tagok rendelkezésére. Olvasótermében az összes bel- és külföldi folyóiratok, napilapok megtalálhatók. A játéktérben sakk, billiárd és ping-pong felszerelés várja a tagokat.

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének (Association Internationale des Juristes Démocrates) 34 nemzeti szekciója van. További 5 nemzeti szekció megalakulóban van. Ezenkívül a Szövetségnek 21 országban vannak levelezői.

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének (A. I. J. D.) Van den Branden *dr. Reeth* elnök aláírásával táviratilag tiltakozott az athéni fasiszta kormánynál *Catharine Talaghane* asszony halálraítéltetése ellen.

Egyiptomban számos olyan ügyvédet tartóztattak le, akik munkásokat és szakszervezeteket képviseltek. A letartóztatott ügyvédek éhségsztrájkba kezdtek. A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetsége (A. I. J. D.) tiltakozott a letartóztatások ellen. Az egyiptomi ügyvédi kamarák tagjai sztrájkot hirdettek a letartóztatott, haladó jogászokkal való szolidaritásuk kifejezéséért.

Az argentinai »speciális« rendőrség számos haladó jogászt letartóztatott. Letartóztatta *Donata Gerald* és *Amalia Carate* ügyvédek, akik a letartóztatott, haladó személyeket a bíróság előtt védeni kívánták. A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetsége (A. I. J. D.) tiltakozó táviratot intézett az ENSZ-hez az Argentinában törvénytelenül letartóztatott 700 dolgozó érdekében. Az argentin hatóságok a tiltakozó táviratokat nem voltak hajlandók átvenni.

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetsége (A. I. J. D.) táviratilag tiltakozott az indiai paraszt-szindikátus 30 tagjának halálraítéltetése miatt.

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének (A. I. J. D.) japán szekciója is megalakult. Az amerikai megszálló hatóságok megakadályozták, hogy a delegátusok az A. I. J. D. IV-ik kongresszusán Rómában megjelenjenek.

A libanoni kormány letartóztatta *Mustafa el Harist* és három libanoni ügyvédet azért, mert a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének (A. I. J. D.) római világkongresszusához táviratot intéztek. A letartóztatások ellen a Nemzetközi Szövetség tiltakozott és a tiltakozás hatása alatt a letartóztatott jogászokat szabadon bocsátották.

Megalakult a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének Emberi jogokat védő bizottsága. A Bizottságban a Magyar Jogász Szövetséget *dr. Szabó Imre* kartárs képviseli.

A Nemzetközi Demokratikus Jogász Szövetség (A. I. J. D.) Emberi jogokat védő bizottsága elnökévé *Pierre Cot*, volt minisztert, választotta meg.

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének főtítkársága elhatározta, hogy a madagaszkari *Malgas* képviselő peréről jelentést kér és ennek alapján eljár a per revíziójának érdekében.

A Nemzetközi Demokratikus Jogász Szövetség (A. I. J. D.) felhívja a haladó jogászok figyelmét a béke barátai kongresszusának vezetősége által összeállított 800 oldalas, nagyfontosságú kiadványára. Beszerezhető a Magyar Jogász Szövetség titkárságán.

A Magyar Jogász Szövetségben 1950 január hó 1-től kezdődően minden nap reggel 8 órától este 6 óráig tartunk szolgálatot.

Pályázati hirdetmény

A Magyar Jogász Szövetség a Tudományos Tanács által rendelkezésre bocsátott 10.000 forintot jogtudományi pályadíjak céljaira használja fel. Ehhez képest a Magyar Jogász Szövetség elnöksége pályázatot hirdet a következőkben:

a) *A jogelmélet köréből:*

A jog fogalma a történelmi materialista elmélet szerint. Az állam és a gazdálkodás viszonya.

A népi demokrácia államának osztálytartalma.

b) *A jogtörténet köréből:*

1848 jogalkotásai és azok társadalmi jelentősége.

Az országbírói értekezlet kritikai értékelése.

A mezőgazdasági ingatlanjog a Horthy-korszakban.

c) *Az alkotmányjog köréből:*

Az államfői funkció a burzsoá és a népi demokratikus államban.

A népi demokráciák alkotmányai és a magyar alkotmány.

Alkotmányunk II. fejezetének alkotmányjogi jelentősége.

d) *A gazdasági jog köréből:*

A vállalati formák a kapitalizmusban és a szocializmusban.

A központok szerkezete és szerepe a népgazdaságban.

e) *A büntetőjog köréből:*

A munka szerepe a büntetés végrehajtásánál.

Van-e megrögzött büntetett? A termelékenység emelésének büntetőjogi biztosítékai.

A legkiválóbb pályamunka jutalma 2000 forint.

Egy-egy pályázati körben 1000 forint az első díj, 600 forint a második díj és harmadik díjként el-

ismerő oklevél kerül kiadásra. Egy-egy pályamunkának 40—50 oldal terjedelműnek kell lennie. A pályázati határidő 1950 március 31-én jár le. Elsősorban fiatal, fejlődőképes jogászok pályamunkáit várjuk, hogy ily módon a magyar jogtudományt tehetséges, fiatal káderekkel frissíthessük fel.

A pályamunkákhoz lezárt borítékban kell a pályázó személyi adatait mellékelni és a pályázatot jelígyével ellátva a Jogászházban, Budapest, V., Szt. M. u. 10. alatt kell benyújtani.

— — —

Az Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaságtudományi karának Gazdaságjogi tanszéke megkereste a Magyar Jogász Szövetséget és közölte, hogy a tanszéken 1950 augusztus hó 1-től kezdődőleg egy tudományos tanszéki segédszemélyzeti állás betöltésére kerül sor.

A tanszék azok közül a fiatal jogászok közül szeretné betölteni a tudományos segédszemélyzeti állást, akik a Jogtudományi Közlönyben a Magyar Jogász Szövetség által meghirdetett pályázaton az agrárjog tárgykörébe vágó pályamunkával vesznek részt. (Pl.: a jogtörténet köréből: A Horthy-korszak mezőgazdasági ingatlanjogát dolgozzák ki, vagy 1848 jogalkotásai között nagyobb arányban térnek ki a földbirtokmegoszlásra, földtehermentesítésre, a mezőgazdaság munkaerő-problémáira, vagy a gazdasági jog körében nagyobb arányban térnek

ki az agrárgazdaság vállalati formáira, az Állami Mezőgazdaságok, Erdőgazdaságok stb. központokra, az ÁMG-re, avagy az első, illetve a harmadik büntetőjogi tételnél nagyobb arányban tárgyalják a mezőgazdasági vonatkozásokat.)

A megkereséshez képest a pályázatok elbírálása után a fentebbieknek megfelelő pályázókkal a Magyar Jogász Szövetség titkársága fel fogja venni az érintkezést és őket a megfelelő helyre fogja irányítani.

Dr KEREKES SÁNDOR

A jogász társadalom nagy részvéte mellett temették el január 16-án *Dr. Kerekes Sándor* ügyvédet, a Magyar Jogász Szövetség gazdasági osztályának vezetőjét. Tragikus hirtelenséggel húnyt el 51 éves korában és hagyta ott munkahelyét, ahol élete utolsó percéig nagy munkakedvvel és hozzáértéssel dolgozott. Munkatársai, barátai és ismerősei szerették és becsülték. Szerették benne a jó embert és az igaz barátot, becsülték szorgalmát, tudását, és törhetetlen, egyenes jellemét. Sohasem kereste a napos oldalt. Tudta mi a szenvedés, mert testileg és lelkileg sokat szenvedett a fasiszta terrortól. Igaz ember volt és halála súlyos csapás a dolgozók társadalmára. A munka harcmezőjén esett el és a munka becsülete örökíti meg *Dr. Kerekes Sándor* emlékéit.

TÖRVÉNYEK és RENDELETEK

1949 december 16-tól 1949 december 31-ig

Törvények

Budapest főváros területének új megállapítása. (1949: XXVI. (258—264) 5202, 5270.)

A Magyar Tudományos Akadémia. (1949: XXVII. (258—264) 1601.)

Az 1950. évi költségvetés. (1949: XXVIII. (269) 6200.)

Törvényerejű rendeletek

Egyes ipari és közlekedési vállalatok állami tulajdonba vétele. (20/1949. (265—268) 9401.)

Az állami telep. (21/1949. (265—268) 10080.)

Rendeletek

MAGÁNJOG

Az Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézet vagyonának a 6180/1945. (102) M. E. számú rendelet alapján az Országos Társadalombiztosító Intézetre való átszállásával kapcsolatos telekkönyvi bejegyzések. (4346/1949. (262) M. T. 3500.)

A munkavállalót terhelő tartozásoknak a munkahely változtatása esetében az illetményekből való levonása. (4347/1949. (262) M. T. 6180.)

A jogtalan határátlépés és a határon folyó csempészség egyes határrezszen való fokozottabb megakadályozásának előmozdítása tárgyában kibocsátott 4162/1949. Korm. sz. rendelet alapján az állam használatába átvett ingatlanokért járó térítés. (94.000/1949. (263) I. M. 5501.)

A Szovjetunió részére átadott magyarországi német vagyonnal kapcsolatos egyes igények érvényesítésének ideiglenes korlátozására megszabott határidő újabb meghosszabbítása. (4358/1949. (270) M. T. 6122.)

A nyilasok vagy németek által nyugatra hurcolt köz- és magánvagyona vonatkozó rendelkezések újabb módosítása és kiegészítése. (4359/1949. (270) M. T. 6129.)

A földreform és a telepítés befejezésével összefüggő egyes kérdések rendezéséről szóló 1949. XXIV. törvény, valamint a földreform és a telepítés befejezéséhez szükséges egyes rendelkezésekről szóló 4364/1949. (271) M. T. sz. rendelet végrehajtása. (15.044/1949. (271) F. M. 8120.)

A munkavállalót terhelő tartozásoknak a munkahely változtatása esetében az illetményekből való levonása. (4347/1949. (269) M. T. 6180.)

Az Országos Bányatárspénztárnál betegségi biztosításra kötelezett egyes munkavállalói csoportok biztosításának az Országos Társadalombiztosító Intézet feladatkörébe utalása. (3500/64—5/1949. (269) N. M. 3500.)

GAZDASÁGI JOG

Allamosítás, közületi gazdálkodás. Egységes termelvényvásárlási utalvány bevezetése. (4362/1949. (270) M. T. 6170.)

Ipari és kereskedelmi tevékenység körébe tartozó arany és platínakészletek letétbehelyezése. (326.400/1949. (270) III. c. P. M. 6155.)

Közületi vállalatok. Községi vállalatoknak alakulásuk napjával megnyitómérleg készítése. (4350/1949. (265) M. T. 5244.)

Gazdasági irodáknak a nemzeti vállalatok cégjegyzékébe való bejegyzése. (102.000/1949. (265) I. M. 7115.)

Szövetkezeti jog. A hitelszövetkezetek egyesülésével kapcsolatos kérdések szabályozása tárgyában kibocsátott 4330/1949. (246) M. T. sz. rendelet módosítása és kiegészítése. (4361/1949. (270) M. T. 6162.)

Kereskedelmi jog. A Magyar Nemzeti Bank birtokában vagy őrizetében volt értékpapírok semmisségének nyilvánítására irányadó határidő újabb meghosszabbítása. (4357/1949. (270) M. T. 6118.)

A bírói úton érvényesíthető kamat legmagasabb mértéke. (4360/1949. (270) M. T. 6137.)

Cégjog. Cégjogi rendelkezések kiegészítése. (4370/1949. (268) M. T. 7115.)

PERES ÉS PERENKIVÜLI ELJÁRÁS

A holtaknyilvánításra vonatkozó hirdetmények és végzések közlése. (100.000/1949. (261) I. M. 2806.)

Közületeknek és a közületi vállalatoknak az ingatlanárverési bánatpénz letétele alól mentesítése. (4354/1949. (270) M. T. 2320.)

BÜNTETŐ JOG

Egyes szeszjövédéki kihágások büntetésének megszigorítása. (4351/1949. (266) M. T. 6572.)

A vádhatóság ügyviteli szabályainak megállapítása és közzététele. (11.000/1949. (267) I. M. 2413.)

ALKOTMÁNYJOG

Az 1949. költségvetési év lezárása. (294.072/1949. (263) I. a. P. M. 6260.)

NEMZETKÖZI JOG

A Magyar Köztársaság és a Román Népköztársaság között az egyenesadók, valamint az öröklési illetékek tekintetében kötött egyezmény végrehajtása. (309.119/1949. (269) II. a. P. M. 6105.)

KÖZIGAZGATÁSI JOG

Általános és vegyes. Az állami szolgálatba első ízben kinevezett alkalmazottak átköltözködési költségének megtérítése. (4345/1949. (262) M. T. 0068.)

Budapest főváros kerületeinek megállapítása. (4349/1949. (264) M. T. 5202, 5270.)

Nyitárusítási üzleteknek a karácsonyt megelőző héten való nyitvatartása. (195.240/1949. (264) Bk. M. 7148.)

Államvédelmi Hatóság szervezése. (4353/1949. (268) M. T. 5000.)

Egyes ipari és közlekedési vállalatokra vonatkozó adatok bejelentése. (4365/1949. (268) M. T. 9151.)

Egyes ipari és közlekedési vállalatok vállalatvezetőinek (telepvezetőinek) fizetése. (4375/1949. (268) M. T. 9081.)

Nyilvános étkező- és szórakozóhelyiségek, valamint előadások és tánevigalmak 1949. évi december hó 31. és 1950. évi január hó 1. napjára érvényes zárórája. (463.975/1949. (269) B. M. 5667.)

A Közalapítványi Ügyigazgatóság megszüntetése. (4355/1949. (270) M. T. 2904.)

Híradástechnikai Kutatási Bizottságnak Távközlési Kutató Intézetéé átalakulása. (6600/1949. (270) Nip. M. 9050.)

Technológiai és Anyagvizsgáló Intézetnek Ipari Minőségellenőrző Intézetéé átalakítása. (4365/1949. (271) M. T. 9020.)

Az Országos Vizgazdálkodási Hivatal szervezetének módosítása. (15.045/1949. (271) F. M. 8753.)

Iparjog. Iparjogosítványok kiadása és meglévő üzlethelyiségen felül új üzlethelyiségek nyitása. (4352/1949. (267) M. T. 9107.)

Anyaggazdálkodás. Nehézfémeknek alumíniummal helyettesítéséről teendő kötelező bejelentés. (10.113/72/1949. (261) A. G. 9676.)

Pamut-, műszaki és vigognefonalak finomságának meghatározása. (9722/11/1949. (265) A. G. 10.000.)

A falburkoló csempe fokozottabb felhasználása. (9671/8/1949. (267) O. T. 9671.)

Az Egységes Árlista mennyiségi egységeinek kötelező használata. (100.025/1949. (267) A. G. 10.102.)

Újságyomópapír forgalma, felhasználása és a meglévő készletek bejelentése. (100033/1949. (267) A. G. 10.120.)

Arszabályozás. Nyersszesz beváltási ára, valamint a szesz finomítási, víztelenítési és denaturálási díja. (6573/1949. (266) A. H. 6573.)

Termelési szerződés teljesítése céljából az 1950. évben termelendő gazdasági és olajosmagvak, konyhakerti vetőmagvak, gyökérnövények és azok magvai, továbbá a rostonövények, gyógynövények és a cirokszakkáll termelői ára, valamint a szerződéses termeltetésnél közreműködő földművesszövetkezetek jutaléka. (10.600/1949. (267) A. H. 10.600.)

A belföldi termelésű lombos- és fenyőszersza és az ezekből készült erdei fél- és készgyártmányok legmagasabb ára. (10.481/1949. (270) II. A. H. 10.481.)

Egyes bányá- és gyáripari termékek és gazdasági jellegű szolgáltatások árvetése elkészítésének újabb szabályozásáról, illetőleg árának (díjának) újabb megállapításáról szóló 70.200/1949. (31) A. H. sz. rendelet mellékletének módosítása. (10.074/109/1949. (271) A. H. 1074.)

A beszolgáltatási kötelezettség teljesítésére átadott kukorica 1950. évi január havi ára. (10.661/1949. (271) A. H. 10.661.)

Belkereskedelem. A kukorica szállítása. (26533/1949. (262) Bk. M. 8911—8912.)

A közületi étkezdek anyagbeszerzéséhez szükséges bevásárlási könyv és bevásárlói igazolvány térítési díjának módosítása. (26.930/1949. (271) Bk. M. 10.800.)

Béltű. Egyes kéményeknek a kéményseprési díjak kiszámítása szempontjából való meghatározása tárgyában kibocsátott 30.303/1948. (159) Ip. M. sz. rendelet kiegészítése és részbeni módosítása. (9289/144/1949. (270) III. B. M. 9890.)

Budapest főváros kerületeinek megállapításáról szóló 4349/1949. (264) M. T. sz. rendelet végrehajtásában az egyes anyakönyvi jogszabályokban lévő helymegjelölés szükségessé vált megváltoztatása. (106.990/1949. (271) B. M. 5131.)

Építésügy. Az 1950. évi I. negyedévi mélyépítőipari részlettervek elkészítése. (3750/1949. (261) O. T. 3750.)

Az építésügyi igazgatás átszervezése. (4356/1949. (270) M. T. 3701.)

Az 1950. évi mélyépítési programok és előtervek elkészítéséről. (3653/53/1949. (270) O. T. 3653. 7618.)

Földmívelés. Napraforgó termesztése. (15.041/1949. (266) F. M. 8214.)

A földreform és a telepítés befejezéséhez szükséges egyes rendelkezések. (4364/1949. (271) M. T. 8120.)

A gyümölcsfaiskolai engedély visszavonása. (15.042/1949. (271) F. M. 8440.)

A kendermagtermelés minőségének fejlesztése. (15.043/1949. (271) F. M. 8214.)

A földreform és a telepítés befejezésével összefüggő egyes kérdések rendezéséről szóló 1949. XXIV. törvény, valamint a földreform és a telepítés befejezéséhez szükséges egyes rendelkezésekről szóló 4364/1949. (271) M. T. sz. rendelet végrehajtása. (15.044/1949. (271) F. M. 8120.)

Igazságügy. A holtnaknyilváníttásra vonatkozó hirdetmények és végzések közlése. (100.000/1949. (261) I. M. 2806.)

A jogtalan határátlépés és a határon folyó csempészet egyes határrezsiken való fokozottabb megakadályozásának előmozdítása tárgyában kibocsátott 4162/1949. Korm. sz.

rendelet alapján az állam használatába átvett ingatlanokért járó térítés. (94.000/1949. (263) I. M. 5501.)

A vádhatóság új ügyviteli szabályainak megállapítása és közzététele. (11.000/1949. (267) I. M. 2413.)

Budapest főváros területének újabb megállapításával kapcsolatos egyes igazságügyi kérdések rendezése. (106.000/1949. (270) I. M. 2000.)

Könnyűipar. A diótörőipar gyakorlásának és a nyersdió ipari felhasználásának szabályozásáról szóló 10.703/1949. (196) Kip. M. sz. rendelet módosítása és kiegészítése. (15.000/1949. (262) Kip. M. 9107.)

A Textilipari Kutatási Bizottságnak Textilipari Központi Kutató Laboratóriumává történő átalakítása. (14.978/1949. (263) Kip. M. 9050.)

Közlekedés- és postaügy. A közforgalmú trolibuszvállalatokról szóló 4344/1949. (259) M. T. sz. rendelet végrehajtására. (7690/34-2/1949. (263) 7690.)

Trolibuszvezetők képesítése. (7690/34-3/1949. (263) K. P. M. 7690.)

Sztálin generalisszimusz 70. születésnapja alkalmából emlékbélyegek forgalomba bocsátása. (261.900/1949. (264) K. P. M. 7905.)

Egyes ipari és közlekedési vállalatokra vonatkozó adatok bejelentése. (4365/1949. (268) M. T. 9151.)

Egyes ipari és közlekedési vállalatok vállalatvezetőinek (telepvezetőinek) fizetése. (4375/1949. (268) M. T. 9081.)

A távbeszélődíjszabás egyes tételeinek megváltoztatása. (263.900/1949. (270) K. P. M. 7957.)

Új általános forgalmú postabélyegek. (264.200/1949. (271) K. P. M. 7905.)

Népjólét. Egyes gyógyszereknek a gyógyszerárakban kötelező tartása. (3180/42/1949. (262) N. M. 3120.)

Műanyagipari Kutató Intézet felállítás. (6200/1949. (265) Nip. M. 9050.)

A 810/1949. (21) Korm. sz. rendelet hatálya alá tartozó alkalmazottak betegségi biztosítási szolgáltatásokra jogosító igazolványai érvényének meghosszabbítása. (3500/65/1949. (267) N. M. 3500.)

Az Országos Bányatársaságoknál betegségi biztosításra kötelezett egyes munkavállalói csoportok biz-

tosításának az Országos Társadalombiztosító Intézet feladatkörébe utalása. 3500/64-5/1949. (269) N. M. 3500.)

Politikai tárgyú szobrok, domborművek és dísz tárgyak iparszerű előállítás. (5400/1949. (270) Nip. M. 9110.)

A gyógyító hatással nem rendelkező anyagok gyógyszerként forgalombahozatalának megtiltása. (3180/39/1949. (271) N. M. 3180.)

Vallás- és közoktatásügy. Ipari szakiskolát végzetek részére ipari középiskolai érettségi vizsgálatra előkészítő tanfolyam rendszeresítése. (4348/1949. (263) M. T. 9031.)

A gimnáziumi Érettségi Vizsgálati Utasítás írásbeli vizsgálatokra vonatkozó rendelkezéseinek kiegészítése. (1200—M—15/1949. (269) IV. f. V. K. M. 1281.)

PÉNZÜGYI JOG

Az 1949. költségvetési év lezárása. (294.072/1949. (263) I. a. P. M. 6260.)

Költségvetési alcímek (számadási ágak) 1950. évi nyomtatvány megrendelése. (294.199/1949. (266) I. a. P. M. 6230.)

A Magyar Köztársaság és a Román Népköztársaság között az egyenesadók, valamint az öröklési illetékek tekintetében kötött egyezmény végrehajtása. (309.119/1949. (269) II. a. P. M. 6105.)

A tételes illetményadó megszüntetése. (4363/1949. (270) M. T. 6334.)

Budapest főváros vámvonalán szedett városi vám megszüntetése. (274.100/1949. (270) II. a. P. M. 6360.)

Egyes vállalatok által fizetendő jóléti hozzájárulásból az államkincstár javára levont költségterítés megszüntetése. (343.993/1949. (270) II. a. P. M. 6334.)

A belföldi forgalomban fizetendő forgalmi adókról szóló 4300/1949. (138) P. M. sz. rendelet egyes rendelkezéseinek módosítása, illetőleg kiegészítése. (11.900/1949. (271) II. b. P. M. 6401.)

Budapest fővárosi és a budapestvidéki pénzügyigazgatóságok átszervezése. (12.000/1949. (271) Elm. a. P. M. 6023.)

A gépjárművek adókötelezettségéről szóló 254.900/1949. (231) II. a. P. M. sz. rendelet kiegészítése. (345.552/1949. (271) II. a. P. M. 6341.)

ismerjék a jog társadalmi funkcióját és így megértsek a jogfejlődés meghatározott irányú fejlődésének szükségességét. Ennek megértése világossá teszi, hogy az ügyvédi funkcionak át kell alakulnia ahhoz, hogy az ügyvéd hivatását a közfelfogás meghatározta módon gyakorolhassa és léte biztosítva legyen. Ez alkalommal sem felesleges tehát a jog funkciójával foglalkozni, mert ezen keresztül látják tisztán az ügyvédek a fejlődés útját és ennek során saját szerepüket.

A jogász szempontjából, ahhoz, hogy helyét a társadalomban meglássa, elsőként felismerendő tétel az, hogy a jog eszköz, az államhatalmat birtokában tartó osztály eszköze, uralmának fenntartására, érdekei védelmére és továbbfejlődésének elősegítésére. Ennek megfelelően a burzsoá jog feladata és célja jogszabályok rendszerével intézményesíteni a kizsákmányolást, biztosítani a kizsákmányolók érdekeinek érvényesülését. A tőkés állam joga rögzíti az elnyomók és elnyomottak között fennálló egyenlőtlenséget, szentesíti kezdettől fogva a kisajátítást és örzi a burzsoázia ebből keletkezett és a kizsákmányoló tőkés termelési rend során lavinaszerűen gyarapított javait. Ennek a feladatnak minél tökéletesebb teljesítését bizta a burzsoá-állam az ügyvédekre is, mint ahogy ez a feladata a burzsoá-állam minden jogszabályának, sőt, ha a jogszabály a termelő erők fejlődése miatt már nem bizonyul a kizsákmányoló rendszer fenntartásához megfelelő eszköznek, úgy ezt a feladatot az államhatalom igazságszolgáltató és végrehajtó szerve a jogszabályok félredobása árán is teljesíti. Mélyreható jogszabályok a limine akadályozták meg hazai jogrendszerünkben is a dolgozó nép érdekeinek védelmét. A szavazati jog vagyoni cenzushoz, helybenlakáshoz, korhatárral összefüggően képzettséghez kötése egész nyíltan zárta el a proletariátusnak és szegény parasztságának tekintélyes részét attól, hogy érdekvédelméről ú. n. alkotmányos eszközökkel gondoskodhassék. Az államapparátus, az erőszakos szervek osztályjellegét a kapitalista jogrend egyéb eszközein kívül azzal a közigazgatási jogszabállyal biztosította, hogy fogalmazáskori állami, törvényhatósági tisztviselő és ugyanígy tiszt a katonaságnál, karhatalmi szerveknél, csak érettségi vizsgát tett személy lehetett. Ez azt jelentette, hogy az úgynevezett végrehajtó hatalom tagjai — az igazságszolgáltatás szervezeteről nem is szólva — majdnem kizárólag a tőkésosztály vagy az azt a tőkésállamban kiszolgáló kispolgárság rétegéből kerültek ki. Mikor a burzsoázia felszabadította a jobbágyságot (hogy átalakíthassa bér munkássá), ugyanakkor mint alapvető jogelvet deklarálta a magántulajdon szentségét és a szerződési »szabadságot«. Ezzel biztosította azt, hogy a nincstelen továbbra is nincstelen maradjon és ki legyen szolgáltatva a gazdaságilag erősebb félnek, a tőkésnek.

Osztályának akaratát a tőkésrendben a végrehajtó hatalom és az ettől *formálisan* gondosan kivonválasztott osztálybíróság akkor is érvényre juttatja, ha ez csak a jogszabály félredobásával érvényesíthető. Ha a szavazati jog jogi eszközökkel

való korlátozása nem bizonyul megfelelő biztosítéknak, akkor szavaznak a halottak és hamisít a végrehajtó hatalom megfelelő szerve. Ha régen bevált jogszabállyal nem lehet többé megakadályozni, hogy a dolgozó nép tömegei a rendelkezésükre álló egyik leghatásosabb eszközzel, a sztrájkokkal vívják ki a maguk jogait, akkor megjelenik a »kivételes állapot, felhatalmazás« és a dolgozókat elnyomó államhatalom karhatalmi szerveivel gondoskodik arról, hogy érvényesüljön a *tényleges jog* és ezzel tömegméretben hiúsítja meg azoknak a jogszabályoknak az alkalmazását, amelyeket uralma eszközeként nem tud felhasználni. Ha az osztályérdek úgy kívánta, a magyar proletariátus vezetőjét a börtönből szabadulása előtt bíróság elé állították tizenöt év után azért a cselekményért, amely tudott volt akkor is, amikor korábban a vádlottak padjára ültették és elítélték. Nem kevésbé törvénysértő statáriális eljárással bitófára juttatták a magyar munkásosztály két nagy harcosát, — féltrelokvé a gyilkosságra készülő kezeket megkötő jogszabályokat.

Irott jogszabály alkalmazásával, vagy a *tényleges hatalom jogi ruhába öltöztetett megnyilvánulásával a burzsoá jog a tőkés állam uralkodó osztályának, a tőkésosztálynak uralmát szolgálja, ennek hatalmi eszköze.*

»A Magyar Népköztársaságban minden hatalom a dolgozó népé«, — mondja az Alkotmány 2.-§-a.

Ennek az alaptételnek megfelelően *népköztársaságunk joga a dolgozó nép érdekeit szolyátja*, normában a dolgozók akarata és erkölce olt testet. A mi jogunk éppen ellentétben a burzsoá joggal a kizsákmányolás megszüntetésének eszköze, fegyver a kizsákmányolók, a tőkésosztály ellen. Közreműködik a szocialista társadalom kialakításában, megszilárdítja a dolgozók érdekeit szolgáló társadalmi rendet, résztvesz a nemzetgazdaság újjászervezésében, technikailag egyengeti az utat a népgazdaság felépítése és a tervek részére, — és mindezzel a tevékenységgel, valamint ezt közvetlenül célzó jogszabályokkal is, egyúttal eszköz a magántőkés gazdaság korlátozására, segít csökkenteni, gyengíteni, megszüntetni a tőkés befolyását és jelentőségét.

A jog szerepe a népi demokráciákban még fontosabb és megbecsültebb, mint volt a tőkés államban. A dolgozó nép van hatalmon és a dolgozók az állam polgáranak túlnyomó többségét alkotják. Nincs tehát szükségük arra, hogy akaratukat leplezzék, hogy jogszabályok ne legyenek világosak, hogy ne mondják meg mindenki számára érthetően, mi az állam célja, az uralkodó osztály akarata, azt, hogy a jog az osztályharc fegyvere.

A dolgozó nép államában is csak addig hatályos minden jogszabály, amíg létrehozó osztályának akarata nyer benne kifejezést, amíg a dolgozó nép érdekeinek szolgálatára alkalmas. De éppen, mert alaptörvényünkben, alkotmányunkban a nép akarata félreérthetetlenül van megszövegezve, a szerepüket betölteni nem alkalmas jogszabályokat törvénysértés nélkül, mint

az alkotmányba ütközőket félredobhatják az alkalmazó szervek. Így tehát népi demokráciánk legerősebb jogszabálya ténylegesen biztosítani képes, hogy minden jogszabály — feladatához híven — a dolgozó nép érdekeit szolgálja.

A jog funkciója meghatározza az ügyvédség feladatait is. Ahogy ellentétes célokat szolgál a jog a tőkés államban és a dolgozó nép államában, akként kell hogy ellentétben álljon a tőkés rend ügyvédjének szerepe a népi demokrácia ügyvédjének hivatásával.

A jog új szerepével összhangban hazánkban ma az ügyvédnek az a feladata, hogy a maga területén elősegítse a szocializmus építését. Az ügyvédi hivatás gyakorlásának tartalma a dolgozók érdekeinek képviselése, érvényesüléshez segítése kell hogy legyen. Az ügyvédnek biztosítania kell a dolgozók életviszonyainak rendezettségét, a társadalmi tulajdon és a munkával szerzett személyes tulajdon védelmét. Segíti a helyesen felfogott, a közérdekkel soha szembe nem kerülő, egyéni érdek érvényesülését, jogsegélyt ad a hozzáfordulóknak.

Az ügyfelek konkrét ügyeinek intézése mellett az ügyvédnek meg kell ismertetnie a jogszabályokat a tömegekkel, meg kell magyarázni azok célját és értelmét, hogy ezzel is megkönnyítse a megtartásukat. Helyes, a dolgozó nép életfelfogását tükröző és jogérzékét felhasználó jogszabályértelmezéssel nemcsak egy kis réteg, hanem az ügyvédség tömegei is hasznosan fejleszthetik a jogot, résztvehetnek annak kialakításában. Sőt ezen túlmenően: a nép állama hamarosan meg fogja követelni az ügyvédtől, hogy hivatásának eddigi szűk értelmezésével ellentétben szélesebb területen is fejtsen ki a köz érdekében működést. Képzettségének, műveltségének segítségével ismerje fel a jog szerteágazó területén a még maradt kapitalista elemeket, csökevényeket, amelyek visszahatva az emberek egész magatartására, gátolják az új embertípust, a szocialista ember kialakulását és küzdjön ezek ellen a kinövés ellen, segítse megtisztítani ezektől a dolgozók tudatát. Feladata lesz továbbá az ügyvédnek, hogy az állampolgárok új kötelességeinek megismerésére és teljesítésére neveljen. Mindezzel a tevékenységével, ha azt jól végzi, a kommunista nevelést szolgálja.

A népi demokrácia ügyvédje, ha helyesen tölti be hivatását: igen értékesen tudja szolgálni a köz, az állam érdekeit.

Mindebből az következik, hogy az ügyvédségre a dolgozó nép államának komoly szüksége van. Nem felesleges ezt hangsúlyozni azért, mert szokássá vált az, hogy egy rossz, a fejlődéssel szembeszegülő bíró áthelyezésénél azonnal a bírói függetlenség haláláról, egy visszaéléseket elkövető ügyvéd feltüggesztésénél azonnal az ügyvédség tizedeléséről sutognak egyesek és rosszhiszeműen terjesztenek olyan nézeteket, mintha a tőkés rend kipusztításával az ügyvédségnek is ki kellene pusztulni.

Nem, — eltűnni csak azok az ügyvédek fognak, akik alkalmatlanok arra, hogy az ügyvédség fentiekben vázolt hivatását betöltsék és az ügy-

védi karnak ezektől való kíméletlen megtisztítását maga az ügyvédség szorgalmazza. Szükség van azonban olyan ügyvédre, aki meg tud felelni azoknak a követelményeknek, amelyeket a dolgozó nép állít fel az ügyvédekkel szemben, aki úgy magáévá teszi az új állam ideológiáját, megérti és szolgálja is hajlandó érdekeit, mint ahogy ezt a történelem folyamán minden állam és azon belül minden uralmon lévő osztály megkívánta.

Az ügyvédség akkor lesz méltó arra, hogy az alkotmány 53. §-a értelmében a népköztársaság elősegítse kifejlődését, ha, mint népéhez hű értelmiségi réteg, hivatását alaptörvényeink szellemében és a szocialista fejlődés követelményeinek megfelelően tölti be.

De tisztában kell lennünk azzal, hogy a mai magyar ügyvédségnek nem is kis csoportja ezeknek a követelményeknek nem tud megfelelni, mert nagyon keveset vagy éppen semmit sem tett azért, hogy együtt fejlődjék a forradalmi időkkel, az egész magyar néppel, amely most történelmének legmélyrehatóbb változásán megy át. Minden igyekezetével arra kell tehát az ügyvédségnek törekednie, hogy nagyon gyors átalakulással, mentalitásának és működési formájának, munkája tartalmának gyökeres megváltoztatásával váljék alkalmassá nehéz, de megtisztelő feladatának teljesítésére.

Ezt az átalakulást elsősorban a marxizmus-leninizmus elméletének elsajátításával vihetik keresztül az ügyvédek is. Ahogy ez az elmélet az államvezetésbe behatolt és a tudomány minden területén győzelmet aratott, úgy kell behatolnia a jogászok gondolkodásába is. Nem engedheti meg magának a magyar nép, a dolgozók állama azt a fényűzést, hogy a múlt jogásza csak lassan, a gazdasági és társadalmi viszonyok hatására és esetleg saját akarata ellenére nevelődjen át. Az ügyvédeknek maguknak kell elkövetniök mindent, hogy az átalakulás gyökeres és gyors legyen. Igen gyors fejlődés szükséges, mert az óriás léptekkel haladó nép különben olyan messze maga mögött hagyja az ügyvédséget, hogy az a fejlődéstől menthetlenül elszakad és attól elszakadva el is pusztul. Közös érdeke az államnak és az egyéneknek, az ügyvédnek, hogy ez ne következzen be, hanem mint hivatása szabályait ismerő, mai kultúrájú és műveltségű, marxista-leninista képzettségű tagja a társadalomnak, olvadjon össze népével, azonosítsa magát életérdekeivel, emelje kulturális színvonalát, segítse előrehaladását.

A fejlődéstől való elszakadás képét mutatja — elriasztó példaként — egy egész város ügyvédsége. A Magyar Dolgozók Pártja központi lapjának egyik vezércikkében a tervkölesönjegyzéssel kapcsolatban történt említés Győr ügyvédségének az ország dolgozó népének lelkes áldozatvállalását idegen, távolálló magatartásáról. És megállapítást nyert, hogy a tervkölesönjegyzésnél kiütkező hiba csupán szimptóma volt. Az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának vizsgálata felderítette, hogy most, amikor az ügyvédi hivatás az ügyvédek egy részének tud csak megélhetést biztosítani, sorra vettek fel a győri kamarába »B« listás, nyugdíjas köztisztviselőket és

más — pl. nagybirtokos — osztályellenséget; internált és népbíróági eljárás alatt álló ügyvédek nem függesztettek fel az ügyvédi gyakorlatról. Ennek a súlyos helyzetnek, — annak, hogy Győrött az ilyen reakciós szellemű ügyvédi vezetés ellen még tiltakozás sem hangzott el — egyik fő oka az, hogy ott nincs egy ügyvéd sem, aki az ország vezető pártjának tagja, akit tehát átítatott, megváltoztatott volna a marxizmus-leninizmus elmélete, akinek ezáltal megváltozott volna teljes gondolkodása is.

»A marxizmus-leninizmus az a tudomány, — mondotta Rákosi Mátyás — mely feltárja a társadalmi fejlődés törvényeit és megtanítja, hogy ezeket a törvényeket hogyan kell alkalmazni és felhasználni jelenünk és jövőnk kialakítására... Az értelmiségi munkára ugyanolyan megtermékenyítően hat a marxizmus-leninizmus elmélete, mint a politikára vagy a társadalmi munka és fejlődés egyéb területeire. És mindjárt hozzá lehet tenni: a szocializmus építésének bizonyos fokán túl minden értelmiségi munka minősége úgy nő és úgy hatványozódik meg, ahogy benne a marxizmus-leninizmus elmélete érvényre jut és megvalósul.«

A marxi-lenini-sztálini ideológia elsajátítása felemeli az ügyvédséget a dolgozó néphez és csakis így képes a maga szakmai területén hasznos munkó-dést kifejezteni, a munkásoknak, dolgozó parasztságnak, ezek intézményeinek, gazdasági és társadalmi szervezeteinek irányító segítséget adni. Nincs szebb módja egy szellemi foglalkozást űző, szellemi életet élő ember átalakulásának, mintha ez tanulás, önképzés, világot megmozgató eszmék elsajátítása útján történik.

Mégis nem könnyű utat kell a magyar ügyvédek zömének megtennie ahhoz, hogy az új társadalomban elfoglalhassák az őket megillető helyet. Elsősorban a tőkés uralomban betöltött szerepük nehezíti ezt meg. Lenin így jellemezte az értelmiség helyzetét a tőkés társadalomban: »Az értelmiség sajátos helyzetet foglal el a többi osztályok között. Részben a burzsoáziához tartozik kapcsolatai, nézetei szerint, részben a bér munkásokhoz abban a mértékben, amint a kapitalizmus az értelmiséget önálló helyzetétől mindjobbban megfosztja, át függőben lévő bér munkássá változtatja, és a létezését fenntartásának leszállításával fenyegeti.« A magyar ügyvédségnél igen világosan láthatjuk ennek a megállapításnak a helyességét. Annak ellenére, hogy kereseti viszonyai, munkájának árubaocsátása, a tőkésnek való kiszolgáltatottsága az ügyvédek túlnyomó részének helyét a munkásosztályban jelölte volna ki, az ügyvédség minden erejével igyekezett magát a tőkés osztály érdekeivel azonosítani, a burzsoáziát szolgálni és fenntartás nélkül tette magáévá annak ideológiáját. Ezt a beállítottságát determinálták az ú. n. középosztályhoz, azaz a kis- és középbirtokosokhoz, a kis tőkéshez, az uralkodó osztályt kiszolgáló hivatalnoki rendhez és az erőszakos szervek tisztikarához fűződő kapcsolatai, valamint az, hogy anyagi jólétét az őt leginkább foglalkoztatni képes tőkés osztálytól várta. Az állam és a jog szoros viszo-

nyánál fogva a rendszer hirdetett elmélete, világnézete, politikája mélyen beleivódott az ügyvédek gondolkodásába. Az állam elkövetett mindent, hogy a jogászokat ideológiailag is magához, a tőkés osztály szolgálatához láncolja, mert ők öntötték formába és alkalmazták az állam parancsát, a jogot.

Most is az ügyvédség ideológiai átalakulása fontosabb és sürgősebb szükségesség, mint sok más foglalkozási ág tagjaié, habár tapasztaljuk, hogy népi demokráciánk minden polgárának politikai képzésére nagy súlyt fektet. Az ügyvéd azonban naponta érintkezik az államhatalom szerveivel, az állam jogszabályban megnyilvánuló akaratát helyesen kell értelmeznie, alkalmaznia és továbbadnia; jó munkájának nemcsak egyik keléke, a marxista-leninista műveltség, a szocialista ideológia, hanem ezek átértése, átérzése és őszinte vallása: hivatása gyakorlásának legfőbb alapja.

Az ügyvédnek a közérdek szem előtt tartásával a dolgozók érdekeit, a közérdekkel összhangban álló jogos magánérdeket, a kommunista nevelést kell szolgálnia. De fel tudja-e ismerni ezt a feladatot az az ügyvéd, akinek nincs meg a kellő elméleti képzettsége? És, ha tisztában van a feladatával, meg tudja-e jól oldani? És, ha az elméleti alapja már megvan, van-e ereje legyőzni régi mentalitását, kapcsolatait, esetleg rövidlátóan értelmezett önértékét? Magának a feladatoknak a meglátásához már kellene a marxista-leninista műveltség alapjai, azoknak megoldásához komoly, marxista-leninista tudományt feltáró tanulmányok, a jognak dialektikus módszerrel materialista elmélet alapján való tanulmányozása szükséges; az ilyen szellemben végzendő munkához pedig az kell, hogy az ügyvéd szilárdan álljon a kommunista erkölcs alapjain.

Nem kis út tehát az, amit a mult ügyvédjének meg kell tennie ahhoz, hogy ne nevezhessék többé a mult ügyvédjének, hanem szeretett és megbecsült tagja legyen ennek a szocializmust építő társadalomnak.

Előttünk áll a mult ügyvédjének típusa, amely — a kivételektől eltekintve — a tőkés rendet képviselte, azt a rendet, amely a mindenkinek mindenki elleni küzdelmében az erősebbnek, a tisztességtelenebbnek kedvezett, amelyben a minden keresztül gázoló üzletember volt az úr és mintakép. A mult ügyvédjei nem kis részének ez a tőkés társadalom alakította hivatásszemléletét olyanná, hogy az rányomta szegénybélyegét az egész ügyvédségre. Tudom, hogy az ügyfelem sikkasztott, ezt azonban nem kötelességem, sőt nem szabad elárulnom, ha nincs rá bizonyíték és az ártatlansága mellett szállok síkra; igaz, hogy a lefoglalt választási malac az árverés napjaink kocává fejlődött, de a jogvédelem nélkül álló szegényparaszt nem élt előterjesztéssel a régi becsérték ellen — elárvereztettem; tudom, hogy nemzetgazdasági érdek az üzem fennmaradása, de jogszabály nem tiltja a felszámolást: likvidálom; tudom, hogy az ügyfelem tanui ki vannak tanítva, de csak nem leplezhetem le saját megbízómat; engem a kulák bízott meg képviselővel, majd megtalálom a jogszabályt, a rést,

hogy elpereljem a lovakat az úgazdától. »A vádhatóság a haladó értelmiséget ültette a vádlottak padjára« — mondotta egy ügyvéd a közelmúlt egyik politikai perében, amelyben scrra vonultak fel a népi demokráciával szembenálló köztisztviselők, a mult sötét árnyai.

Ez az a gondolkodásmód, ez az az ügyvédi működés, amelyet ki kell irtanunk. És, minthogy sokan vannak, akik kellő ellenőrzés nélkül továbbra is így ügyködnének és sokan olyanok, akikben megvan a jószándék, de még nem látják a helyes utat, ezért olyan ügyvédi működési formára van szükség, amely biztosítja a belső és felső ellenőrzést, a kollektív munkát. Erre nagyobb szükség van most, mint amikor az ügyvédi karuk nem lesznek már olyan tagjai, akik a mult rendszer rossz szellemét képviselik, amikor már minden jószándékú ügyvéd biztosan áll a szocialista elmélet talaján, amikor politikai érzelme már nem fog tévedni. Fel kell ismernünk, hogy most, az átalakulás, a rohamos fejlődés korszakában tényleg nehezebb még meglátni és jól képviselni a köz- és magánérdeket, mint a kifejlődött szocializmus idején. Láttunk már olyan esetet, hogy az ügyvédnek kételyei voltak, vajjon érvényesítheti-e a szolgálatból kellő alap nélkül azonnali hatállyal elbocsátott alkalmazott követelését az állami gazdasági szektorral szemben? Hiányzott itt az a politikai képzettség, amely megmondta volna, hogy az államnak az az érdeke, hogy minden polgára megkapja azt, ami megilleti és az ilyen jogvitában természetesen képviselőre van szüksége a dolgozóknak. Nem lehet az sem vitás, hogy minden vádlottat védeni kell, de nem a bűnt. A legnagyobb bűnöst, a dolgozó nép ellen kezet emelő gonosztevőt is megilleti a védelem joga, éppen úgy, mint a kicsit, de nemcsak az ügyvédség, hanem védenie érdekei ellen is súlyosan vét az az ügyvéd, aki a bűncselekménnyel azonosítja magát, aki a bűnözőt feldícséri, ahelyett, hogy a tényleges enyhítő körülményeket domborítaná ki és jóhiszeműen keresné a vád által írt tényállás gyenge pontjait. Nem az a jó ügyvéd immár, aki megkerülni segít a jogszabályokat (és ezáltal még súlyosabb helyzetbe sodorja gyakran ügyfelét), hanem aki meg tudja érteni, hogy az egyén érdeke nem állhat szemben saját államának érdekeivel. Az a jó ügyvéd, aki világosan látja az államhatalom célját és szempontjait, mert csak ezek ismeretében képviselheti eredményesen ügyfele érdekeit.

Meg kell találni azt a működési formát, amely az ügyvédi hivatás helyes betöltésére legalkalmasabb és a fejlődésnek azt az útját, amely segítséget jelent az ügyvédeknek. Nem beszélhetünk most arról az ügyvédről, aki esetleg maga az osztályellenség vagy mint annak hű kiszolgálója nemcsak nem képes, de nem is akar a fejlődés, a megváltás útjára lépni. De a haladni akaró és tudó ügyvédekről való gondoskodás az igazságügyi kormányzatnak és az ügyvédi testületeknek elsőrendű feladata. Nem helyezkedhetünk arra az álláspontra, amelynek akadnak önbizalmukat vesztett képviselői az ügyvédség körében és, amely szerint párezer ügyvéd problémája elvész

a megoldásra váró országos feladatok tengerében. Hallhattuk, hogy az igazságügyi kormányzat távolról sincs ezen az állásponton. És valóban: a probléma súlyát nem az ügyvédek létszáma, hanem az határozza meg, hogy százezrek ügyeivel foglalkoznak és ezek az ügyek a százezrek életében komoly jelentőséggel bírnak. A népi demokráciának — tapasztalhattuk — soha nem közömbös a százezrek élete, de még a párezer ember életérdeke sem.

Amikor most itt az ügyvédi hivatás új formájaként az e lap hasábjain már több ízben ismertetett ügyvédi munkaközösségeket jelölöm meg, nem gondolok arra, hogy ezt ezidőszert kötelezővé kell tenni. Az országunk életét irányító Magyar Dolgozók Pártja még az összehasonlíthatatlanul jelentősebb szövetkezeti mozgalom terén is elveti a kényszerintézkedések bárminő formáját. Az ügyvédségnek magának kell meglátni azt, hogy a munkaközösségi rendszer, ahol az ügyvédek egymást ellenőrzik és szigorú szabályzattal küszöbölik ki a mult módszereihez való visszatérés lehetőségeit és ahol alkalmuk nyílik politikai és szakmai képzettségüket állandóan fejleszteni, — az ügyvédi hivatás gyakorlásának a köz és az ügyvéd szempontjából is ezidőszert legalkalmasabb formája. Egyrészt garancia az államnak arra, hogy az ügyvédek a szocializmus felé haladó társadalmi és gazdasági renddel összhangban fogják működésüket kifejteni, másrészt garantálja az ügyvédség részére az egzisztenciális lehetőségeket. Az ügyvédségnek az a része, amely úgynevezett magángyakorlatot fog folytatni, így biztosítja magának azt, hogy képessége és munkája szerint fog jövedelme is alakulni; kiküszöböli az indokolatlan és aránytalan jövedelmi különbségeket és a jövedelem-elcsúszás terén mintegy viszontbiztosítási rendszert létesíthet.

Ma már nyilvánvaló azonban, hogy ezekben a közösségekben csak az ügyvédség egy része található megélhetését.

Minden ügyvédet legelőször is érdeklő kérdés: hogy jutunk el oda, hogy az ügyvédek létszáma olyan legyen, amilyen az ellátandó feladatokat tekintve kívánatos? Ennek három útját látom:

1. **Ügyvédi munkaközösségek alakítása.** Itt és a másodikként megjelölendő megoldási útnál is irányadó az, hogy mindenféle ügyvédi és jogászai működésről fokozottan kell érvényesülni azoknak a szempontoknak, amelyek az előjáróban írtak szerint a leglényegesebbek: politikai és erkölcsi alkalmasság, szakmai rátermettség, anyagi megbízhatóság azok a kívánalmak, amelyek tekintetében engedményt nem szabad tenni. A munkaközösségek támogatása igazságügyi és önkormányzati feladat, mert igaz ugyan, hogy jogszabályi rendezés e téren nem volna most sem időszzerű, sem szükséges, azonban a spontaneitás állásponjtára itt sem helyezkedhetünk. Ha helyesnek ismerjük el a munkaközösségi rendszert, mint az ügyvédi hivatás gyakorlásának az eddigiről fejlettebb formáját, úgy meg kell adni minden támogatást, hogy tényleg életképes legyen és a magángyakorlatot folytató ügyvédek

nek ne csak tisztultabb működési formát, hanem megélhetési lehetőséget is biztosítson. A szövetkezetek példájára hivatkoztam és ezt követendő példának tekintem e téren is. Meg kell válogatni azokat az ügyvédeket, akik munkaközösségre léphetnek és miután ezek a fentebb írt követelményeknek megfelelnek, a támogatásnak abban is meg kell nyilvánulnia, hogy a munkaközösségek kapják a hatósági kirendeléseket, gondnokságokat, közületi (pl. szakszervezeti, egyesületi, szövetkezeti) képviselőket stb.

2. Ügyvédek állami szolgálatban való elhelyezkedése. A fenti szigorú alkalmassági mértéknek itt is érvényesülni kell. Már most is szép számmal vannak olyanok, akik az államigazgatás, az igazságszolgáltatás vagy állami gazdasági szektor megfelelő területein dolgoznak és ezt a helyesen megkezdődött folyamatot tervszerűen kell továbbvinni.

3. Más pályán való elhelyezés. Ugyancsak az ügyvédi testületek és az igazságügyi kormány-

zat szorosan együttműködő munkája szükséges ahhoz, hogy az ügyvédek sokirányú képzettségük és gyakorlatuk alapján ne csak jogi pályán nyerjenek elhelyezést, hanem tervszerű gondoskodás történjék más munkaterületen való felhasználásukat illetően is. Őtéves tervünk minden vonalon nehezen kielégíthető munkaerőszükségletet teremt, minthogy pedig az ügyvédség számának csökkentése nem azonnali feladat, hanem már most lefektetendő elvek szerinti, de több évet igénylő munka, — e téren is van idő és mód a szükséges intézkedések megtételére.

*

Nézetem szerint ezeknek a tartalmi és formai változásoknak és technikai intézkedéseknek kell bekövetkezniük ahhoz, hogy az »ügyvédkérdést« megoldáshoz segíthessük.

Dr. Virág Miklós

(A szerkesztőség szívesen fogad ugyane tárgykörben közleményeket.)

A szocialista munkafegyelem

A fegyelmi szabályzat célja

A szocializmus építésében eddig elért eredmények döntő fordulatra vezettek a dolgozók-nak a munkához való viszonyában: a dolgozók tudatában anyagi erővé vált az az erő, amely a gondolat, hogy maguknak építik a szocializmust. Ez az anyagi erő a munkaverseny-, asztahanovista-, a tapasztalatcsere-, az újító- és észszerűsítő mozgalmak stb. segítségével fennadalmi változásokat idézett elő a termelés viszonylatában, különösen a termelékenység ugrásszerű fokozása irányában. A termelési viszonyok fennadalmi megváltozása következtében viszont új jogszabályokra van szükség, amelyek figyelemmel vannak az új helyzetre és az annak alapján kialakult perspektívára. Ez a követelmény hívta életre a közületi vállalatok új fegyelmi szabályzatát is (a továbbiakban R.).

Az alábbiakban megkíséreljük a R. elvi vonatkozásait kidomborítani, anélkül, hogy a R.-et részletesen ismertetrünk.

A R. célja kettős: a munkafegyelem megszilárdítása és az egyéni felelős vezetés aláátmasztása. Természetes, hogy valójában nem két különböző célról van szó, hanem a termelékenység emelésének két olyan erőforrásáról, amelyek egymással a legszorosabb kölcsönhatásban állanak oly módon, hogy a munkafegyelem fennadalmi emelkedése növeli a vezetés lehetőségét és hatékonyságát, a vezetés helyességének növekedése viszont emeli a munkafegyelmet.

A munkafegyelem szerepe

»Mindenféle közvetlen társadalmi vagy közös munkában, amely aránylag nagy méretekben

megy végbe, hol többé, hol kevésbé, de szükség van a vezetésre, ami megteremti az összhangot az egyéni munkák között és elvégzi azokat a közös funkciókat, amelyek az egész termelőtest mozgásából, saját önálló szerveinek mozgásától eltérően, keletkeznek.« (Marx-Engels Művei, XVII. kötet, 363. oldal, Moszkva, 1937, oroszul.)

A közvetlen termelőmunka mellett tehát szerepet kap az attól többé-kevésbé elkülönült vezetés, ami a munkások tevékenységének és a munkaeszközök működésének irányításából, összeegyeztetéséből, összekapcsolásából, felügyeletéből és ellenőrzéséből áll.

Minthogy a vezetés és a közvetlen munka egymástól elkülönülnek, szükség van egy olyan erőre, amely összekapcsolja őket olyan értelemben, hogy a közvetlen munkát végzők követik a vezetés utasításait. A munkafegyelem szerepe — amelyre minden olyan gazdasági rendszerben szükség van, ahol a közvetlen termelőmunka és a vezetés egymástól elkülönül — épp az, hogy ezt az erőt létrehozza, érvényesülését elősegítse és ezzel a munkaszervezet működését biztosítsa. Ez a munkafegyelem szerepe általában. Az alábbiakban viszont látni fogjuk, mennyire más és más jellege és különös szerepe van a munkafegyelemnek a különböző társadalmi formákban.

Minthogy a munkafegyelem feladata az, hogy a közvetlen munka és a vezetés elkülönülését áthidalja, vizsgáljuk meg először, hogy milyen ez az »elkülönülés« és hogy az elkülönülés jellegének megfelelően, milyen konkrét feladatokat kell a munkafegyelemnek megoldania. Meg kell vizsgálnunk azt is, hogy a munkafegyelem milyen forrásból merít magának erőt.

Marx a termelékenységnek három fő történelmi stádiumát különbözteti meg a kapitalizmus alatt. Ezek: 1. az egyszerű kooperáció, 2. a munkamegosztás és a manufaktura, 3. a gépek és a nagyipar.

Az egyszerű kooperáció szakaszában is találkozzunk már a vezetéssel, de a munka egvéni jellegére és a technika alacsony színvonalára tekintettel a vezetés funkciója kezdetleges és korlátolt, külön szervezetre még nincs szükség. Ennek megfelelően a munkafegvelem feladata csak abban áll, hogy biztosítsa az egvéni munka elvégzését és az egyszerű kooperációt.

Az egyszerű kooperációt felváltotta a manufaktura. Megkezdődött a munkamegosztás fokozott kibontakozása. A termelőfolyamat több ember, a mester és segédek között oszlott meg: kezdetét vette a termelés elemeinek, tehát az anyagok, a munkaeszközöknek és a termelő tevékenységnek megszervezése, mert, ha viszonylag primitív is volt még a szervezésnek ez a módja, a termelőfolyamat tagozódása mellett több ember már csak úgy tudott összedolgozni, ha a termelőfolyamat egyes elemeit egy bizonyos szervezés összefogta. A manufaktúrában a vezetés már határozottabban, szervezetileg is elkülönül, mert már nemcsak egyedül a termelésre ösztönzésről van szó, hanem annak megszervezéséről is. Ehhez képest a munkafegvelem feladata már nemcsak a termelés elvégzésének biztosítása, hanem az is, hogy a termelés a szervezésnek megfelelően történjék. A jól megszervezett munka jobb eredményre vezetett, a munkafegvelem foka tehát befolyásolta már nemcsak a termelés mennyiségét, hanem a termelékenység fokát is.

A klasszikus kapitalizmusban »a rokka, a kézi szövőszék, a kovácspöröly helyébe a forgógép, a mechanikus szövőgép, a gőzkalapács lépett, az egyes kézműves műhelye helyébe a gyár, amely százak és ezrek összeműködését teszi szükségessé; és nemcsak a termelőeszközök, maga a termelés is átalakult az egyes műveletek sorává, a termékek pedig az egyén termékéből társadalmi terméké» (Engels: A szocializmus fejlődése az utópiától a tudományig). Ezzel a szervezés és a munkafegvelem szerepe még fontosabb lett, mert a munkafolyamatok mind kisebb részeit, a munkakörök százait és a munkások ezreit kellett egymással és a termelőfolyamattal megfelelő viszonylatba hozni. A tőkéstermelés a szervezethez viszonylag nagyon magas fokát valósította meg. Ugyanakkor viszont az árutermelés kiterjedésével az árutermelés törvényei egyre határozottabban kezdtek érvényesülni. Egyre inkább kibontakozott a társadalmi termelés anarchiája, amelyben az árutermelés törvényei — a cserén keresztül — mint a kéméletlen verseny kényszer törvényei érvényesültek. A termelők mind nagyobb mértékben veszítették el uralmukat saját társadalmi viszonyaik felett és bekövetkezett a társadalmi termelés és a tőkés elsajátítás ellentmondásából fakadó ellentét »a termelés szervezetsége között az egyes gyárban és a termelés anarchiája között az egész társadalomban.« Ezzel az ellentéttel párhuzamosan,

mind fokozottabban kiéleződik egy másik, a proletariátus és a burzscázia közötti ellentét. Ez az ellentét áttérjed a szervezés módjára is, mert »a kapitalista iparvezetés célja, hogy a munkások együttes munkáját ne általában, hanem a kizsákmányolás érdekében hargolja össze (A. A. Arakelján: A szovjet iparvezetés alapjai. 8. oldal. Szikra, 1949.). Ennek következtében a tőkés társadalom csak viszonylag tudja fokozni a termelékenységet, sőt ellentéteinek kiéleződésekor a kizsákmányolásra törekvés már a termelékenységet csökkenti. Szükségképpen áttérjed továbbá az ellentét a munkafegvelem jellegére is, mert a munkafegvelem a kizsákmányoló jellegű vezetést és a kizsákmányolt munkásoktól akarja az utasítás és az engedelmesség viszonyában összehangolni, holott miről nagyobb méreteket ölt a kizsákmányolás, különösen a monopolkapitalizmus kialakulásával, annál inkább válik ellentétől feszültté a munkafegvelem jellege is.

A rövid történelmi áttekintésből megállapíthatjuk, hogy:

a) a munkafegvelem is történelmi kategória, amelynek szerepe akkor kezdődik, amikor a vezetés elkülönül a közvetlen termelő munkától;

b) általánosságban a munkafegvelem szerepe az, hogy létrehozza és érvényesülésében támogassa azt az erőt, amely alkalmas az egymástól elkülönült vezetést és közvetlen munkát olyan viszonyba hozni, hogy a közvetlen munka végzői kövessék a vezetés utasításait;

c) elválaszthatatlan és kölcsönhatást kiváltó kapcsolat áll fenn a termelés szervezése és a munkafegvelem között. Miről magasabbfokú szervezésre van szükség, annál nagyobb a követelmény a munkafegvelem iránt, viszont miről inkább kizsákmányoló jellegűt ölt a szervezés, annál nagyobb mértékben fejlődik az ellentét a munkafegvelem szükségessége és lehetősége között, mert a munkások ellenállása fokozódik a kizsákmányolásukat szolgáló munkafegvelemmel szemben.

A szocializmus társadalmi tulajdonba veszi a termelőeszközöket és ezzel megszünteti a társadalmi termelés és az egvéni tőkés elsajátítás között fennálló ellentmondást. Ennek következtében megszűnik az ellentét a termelés szervezetsége között az egyes gyárban és a termelés anarchiája között az egész társadalomban. Megszűnik az ellentét a munkás és a szervezés között is, mert megszűnt a szervezés kizsákmányoló jellege. Miként befolyásolja ez a változás a munkafegvelem jellegét? Továbbra is szükség van az elkülönített vezetésre, vagyis a termelés tudományos megtervezésére, a munkafolyamat célszerű felbontására a munkások tevékenységének és a munkaeszközök működésének gazdaságszervezési irányítására, összekapcsolására, összeegyeztetésére, felügyeletre és ellenőrzésre. A vezetés és a közvetlen munka között fennálló elkülönülés áthidalását azonban már nem akadályozza a gazdasági, politikai és társadalmi ellentét, hanem a munkafegvelem olyan vezetés és munka között teremti meg az utasítás és az utasítások követésének viszonyát, amelyek között ellentét nincs. Sőt: a vezetés és a közvetlen

munka között az érdekközösség viszonya áll fenn, mert mindegyiknek érdeke a termelés és a termelékenység növelése. Ennek következtében soha nem látott perspektíva nyílik meg a szervezés és a munkafegyelem előtt. A szervezés a kizsákmányolás helyett a termelékenységet szolgálja, tehát az összes dolgozók érdekét, aminek következtében a munkafegyelem ki tud bontakozni a közvetlen fizikai és jogi kényszer béklyóiból, átalakul erkölcsi szabállyá és jogi eszközöket csak azok ellen alkalmaz, akik kellő öntudat hiányában nem érzik át a munkához való új viszonyból fakadó erkölcsi követelményt.

»A szocialista államban a jog és az erkölcs normái, szociális természetüknél fogva, egyenműek és egy és ugyanazon cél érdekében állanak... Végeredményben, tehát a kommunista társadalomban a jogi normák az erkölcsi normákban oldódnak fel. De ez nem valami egyenesvonalú fejlődés, amely azt jelzi, hogyan gyengül fokozatosan társadalmunkban a jog. Ellenkezőleg, ezen az úton ideiglenesen megfordított folyamat is bekövetkezhetik — t. i. az, hogy az erkölcsi normák jogi normákba mennek át, vagyis a jog megerősíti az erkölcsöt.« (A. I. Zisz: A kommunista erkölcs, 21. oldal. Szikra, 1949.)

Nem véletlen az, hogy épp a termelő munkával kapcsolatban a legutóbb megkötött kollektív szerződések »a munkavállalók kötelezettségei« címszó alatt olyan követelményeket is felsorolnak, amelyek már nem, vagy nem kizárólag jogi, hanem erkölcsi kötelezettségek is. Ilyenek például a munka termelékenységének tervszerű, fokozatos növelése, aránytalan rezsiköltségek forrásainak felkutatása és azok csökkentésére javaslattétel, a termelés rejtett tartalékainak feltárása és közvetlen kiaknázása, újítások, észszerűsítések alkalmazása stb. A burzscá jogrendszerben ilyen követelményeket jogszabályban felsorolni teljesen értelmetlen és tudománytalan kísérlet lenne. Más a helyzet a szocialista jogrendszerben. Ezek a követelmények már visszatükrözik azt a folyamatot, amely a jogi normáknak erkölcsi normákba való feloldódására vezet. Ugyanez a helyzet a munkafegyelem kérdésében is. Elsősorban és lényegében a munkafegyelem már erkölcsi követelmény és csak kivételképpen van szükség arra, hogy a jogrendszer jogi szankciók segítségével a munkafegyelmet megerősítse. Ezen az alapon deklarálhatja a R. 4. §-a azt, hogy »a vállalatban a munkafegyelem biztosítása a vállalat összes dolgozóinak kötelessége és becsületbeli ügye.«

A munkafegyelem alapja

Milyen forrásból meríti a munkafegyelem azt az erőt, amelynek segítségével a vezetés irányítani tudja a közvetlen termelő munkát; milyen forrásból fakad az a kölcsönös készség, amely lehetővé teszi a különböző ügkörök és dolgozók közötti jó együttműködést?

»A társadalmi munka hűbéri szervezete a deresfegyelemre támaszkodott, miközben a dolgozók, akiket egy maroknyi földesúr rabolt és

gyötört, a legteljesebb sötétségben és megfélemlítettségben éltek. A társadalmi munka kapitalista szervezete az éhség fegyelmére támaszkodott és a burzscá kultúra és a burzscá demokrácia minden haladása ellenére, még a leghaladottabb, legevilizáltabb és legdemokratikusabb köztársaságokban is, a dolgozók óriási tömege megmaradt a bérabszolgák vagy elnyomott parasztlak elnyomott és megfélemlített tömegének, akiket maroknyi kapitalista fosztogatott és gyötört. A társadalmi munka kommunista szervezete, amely felé az első lépés a szocializmus, maguknak a dolgozóknak szabad és tudatos fegyelmére támaszkodik és minél tovább, annál inkább erre fog támaszkodni, azon dolgozókéra, akik lerázták úgy a földesurak, mint a kapitalisták igáját.« (Lenin: Marx; Engels; Marxizmus, Moszkva, 1947, 382. oldal, magyarul.)

A szocializmusban tehát a munkafegyelem a munkához való új viszonyra támaszkodik, amelyet a szocialista társadalom gazdasági és politikai rendszere tölt meg új, erkölcsi tartalommal.

Nemcsak a vezetés és a munka, hanem az emberek egymáshoz való viszonya is megváltozik, amit úgy jellemezhetünk »mint a kizsákmányolástól mentes dolgozók elvtársias együttműködésének és kölcsönös szocialista segítségének viszonyát.« (Sztálin: A leninizmus kérdései, 583. old.)

Az egyéni felelős vezetés elve a szocialista területrendszerben

A szocialista iparvezetés és szervezés rendszerének alapszerve a vállalat, amely önálló gazdasági elszámolás alapján, mint jogi személy, önálló operatív termelési tevékenységet folytat. A vállalatokon belül mind a szervezés hatékonysága, mind pedig a közvetlen termelőmunka termelékenysége annak megfelelően fokozódik, hogy mennyire lehet a tevékenységeket az egyes funkcióknak és termelési fázisoknak megfelelően felbontani és ezzel egyidejűleg biztosítani azt, hogy az egyes részegységeken belül a tervezés és a vezetés kellő módon érvényesüljön. Gordoskodni kell arról is, hogy a részegységek egymással szervesen összeműködjenek. Ezeket a célokat szolgálja a szocialista területrendszer, amely szerint a termelésnek valamennyi kisebb vagy nagyobb egysége (csoport, műhely, osztály, üzem, vállalat,

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

Tudományos folyóirat műhelyekkel

MAGYAR JOGÁSZ
SZÖVETSÉG

hivatalos lapja

központi szerv, minisztérium stb.) élén vezető áll, aki jogosult, de egyben köteles is az ügykörébe tartozó munkakört megfelelően ellátni és ezért egyénileg felel. Ez az egyéni felelős vezetés elve. Szigorú arány uralkodik a vezetési jogkör és felelősség terjedelme között. A vezető jogosult a jogszabályok keretei között mindent megtenni, ami az ügykörébe tartozó funkció eredményes elvégzésének biztosításához szükséges; ezért viszont egyénileg felel is. Jogköre nem lehet szélesebb, mint felelősségének mértéke, viszont felel mindazért, de csak azért, ami vezetési jogkörébe tartozik.

Minden vezető a közvetlenül felette álló vezetőtől kapja az ügykörére vonatkozó utasításokat és a törvényes és szabályszerű utasítások reánézve kötelezőek. Minden egyes vezetési vagy közvetlen termelőmunkát végző egységnek, vagy ezen belül minden egyes vezetési vagy termelési részegységnek egy vezetője lehet. A termelés területe tehát a legfelső vezető szervtől, egészen a legalsó részegység vezetőjéig, egymástól elhatárolt ügykörökre van felbontva.

Minden egyes ügykör élén kell hogy egy vezető álljon, az ügykör betöltésére vonatkozó jogkörrel és ezzel arányban álló felelősséggel. Az egyes ügykörök a fölé- és alárendeltség viszonyában állnak egymással és a közvetlen felettes utasítása az alatta állóra kötelező.

▲ vállalat vezetője mint fegyelmi hatóság

Nyilvánvaló, hogy a szocialista területrendszerben döntő szerepe van a vállalatvezető egyéni felelős vezetésének, mert — a kifejtettek szerint — az ő jogkörébe tartozik az egész vállalat vezetése és ezért ő saját személyében, egyénileg felelős. Ezért a rendelet súlypontnak tekinti a vezetés aldtámasztását és 5. §-a szerint a vállalat dolgozóinak fegyelmi hatósága: a vállalat vezetője. ▲ vállalat vezetőjének fegyelmi hatósága pedig — ugyancsak a területrendszer szerkezetének megfelelően — a közvetlen felügyeletet gyakorló szerv vezetője. A fordulat éve előtt indokolt volt, hogy az üzemi bizottságok fegyelmi bizottságai, illetve a szakszervezetek a vállalat gazdasági kérdéseiben is fegyelmi jogkört gyakoroljanak, mert a tőkés tulajdonosoktól nem lehetett elvárni azt, hogy az őket egyébként megillető fegyelmi jogkört, a népi demokrácia politikai szempontjainak figyelembevételével, a népgazdaság érdekében gyakorolják. Miután a gazdasági szektor szinte kizárólag társadalmi tulajdonba került, erre a kettőségre többé már szükség nincs és ehhez képest a R. 32. §-a kimondja, hogy a szakszervezeti fegyelmi bizottságok csak a szakszervezeti tagok szakszervezeti működésével kapcsolatos ügyekben járhatnak el. Értelmét veszítette a demokrácia ellen irányuló magatartást tanúsító munkavállalók munkaviszonyának azonnali hatályú felbontása tárgyában kiadott 6660/1948. (VI. 16.) Korm. számú rendelet is, mert a R. a demokráciaellenes magatartást fegyelmi vétségnek minősíti. A rendelet tehát tiszta helyzetet teremtett: a

vállalat dolgozóinak fegyelmi ügyeiben egyetlen fegyelmi hatóság jár el, a vállalat vezetője.

Komoly jelentősége van ennek abban az irányban is, hogy a fegyelmi eljárások során a vállalat vezetője közvetlenül észlelheti a vezetésben vagy a termelésben mutatkozó műszaki, szervezési vagy személyi hibákat és azok orvoslása iránt intézkedhetik.

A fegyelmi jogkör átruházása

A rendelet 5. §. (2.) bekezdése szerint, az illetékes miniszter által kiadott irányelvek alapján, maga a vállalatvezető állapítja meg, hogy fegyelmi jogkörét milyen mértékben kívánja a vállalat egyéb vezető alkalmazottjai útján gyakorolni. Mint már kifejtettük, a szocialista területrendszer a vállalatban belül a vezetést és a közvetlen termelőmunkát kisebb-nagyobb egységekre bontja fel, amelyek élén ugyancsak vezető áll, önálló jogkörrel és felelősséggel.

Ennek megfelelően az egyes szakminiszterek által kiadott irányelvek elrendelik, hogy a fegyelmi jogkör megosztásánál a kijelölt személyek száma ne legyen nagy és a vállalatvezető olyan személyeket jelöljön ki, akik egyébként is a vállalat valamely önálló részének vezetésében vesznek részt.

Fegyelmi vétségek

A vétségek körének meghatározásával a R. a szocialista társadalom követelményeiből indul ki. A vétségek két csoportja különböztethető meg. Az egyik csoportba azok tartoznak, amelyek a munkához való szocialista viszonyt és ezen keresztül az egész társadalmat sértik, a másik csoportban pedig azokat a vétségeket sorolja fel a R., amelyek közvetlenül sértik a társadalomhoz, illetve a népi demokráciához való viszonyt.

Vizsgáljuk meg először a szocialista munkaviszonyt sértő vétségeket.

Minden üzem a törvénybeiktatott népgazdasági terv egy részét köteles végrehajtani. A kollektív szerződés szerint a munkavállalók elvállalják az üzemi tervek, így különösen a termelési és önköltségcsökkentési tervek teljesítését, a munka termelékenységének fokozatos növelését stb. A tervfelbontás rendszere ma már meghatározza azt is, hogy minden egyes munkavállaló mit köteles az üzemi tervből megvalósítani. Döntő jelentősége van annak, hogy minden egyes dolgozó teljesítse, sőt lehetőleg túl is teljesítse a törvény által kötelező erőre emelt és általa elvállalt tervet. Ez a követelmény jut kifejezésre a tervfegyelem gondolatában. Fegyelmi vétséget követ el az, aki a tervfegyelem ellen vét és ezzel a népgazdaság érdekeit sérti.

A dolgozók a kollektív szerződésekben — formailag a munkáltatóval, valójában egymással, az egész társadalommal szemben — vállalják el nemcsak a terv teljesítését, sőt túlteljesítését, hanem azt is, hogy képességeiknek megfelelően minden irányban megvalósítsák azokat a munkafeltételeket is, amelyek elősegítik, hogy a munka meny-

nyiségi és minőségi eredménye a lehető legmagasabb legyen. Ez természetes abban a szocialista társadalomban, amelynek minden megnyilvánulása a dolgozók érdekét szolgálja.

A társadalom tagjait a végzett munka mennyiségének és minőségének arányában részésti a társadalom termékeiből, viszont elvárja, — és ezen az erkölcsi alapon el is várhatja — hogy mindenki képességének megfelelően vegye ki a részét a társadalom termelő munkájából. Ez a gondolat nyilvánul meg a munkafegyelem és munkaerkölcs követelményében, amelynek konkrét feltételeit általában a kollektív szerződések sorolják fel. Aki a munkaerkölcsnek és munkafegyelemnek a kollektív szerződésben általa általában el is vállalt követelménye ellen vét, az sérti az egész társadalom érdekét, tehát fegyelmi vétéséget követ el.

Közvetlenül a társadalmat sérti a botrányos vagy erkölcstelen életmód és az olyan magatartás, amely méltatlanná teszi a dolgozót munkakörének ellátására. Ide csatlakozik az a magatartás is, amelyből kitűnik, hogy a dolgozó szembenáll a népi demokrácia állami vagy társadalmi rendjével.

A fegyelmi büntetések kiszabásainak irányelvei

A szakminiszterek által kibocsátott irányelvek két veszélyre hívják fel a vállalatvezetők figyelmét. Az egyik az, hogy »a vállalatvezetők egy része húzódni fog a fegyelmi jogkör gyakorlásában jelentkező, népszerűtlennek látszó feladat ellátásától, lazán fogja kezelni a munkafegyelem kérdését«. A másik ennek az ellenkezője: »a vállalatvezetők egy része esetleg túlságos szigorúsággal fogja igénybevenni a megtérítés eszközeit«.

»A vállalatvezetők mindkét eljárástól tartózkodjanak és fegyelmi jogkörüket úgy gyakorolják, hogy valóban szolgálják ezzel a fegyelmi szabályzat célját: a munkafegyelem megszilárdítását és ezúton a munka termelékenységének emelését.«

Külön foglalkoznak az irányelvek a pénzbírság kiszabásának módjával. Helytelen, ha a pénzbírságok kiszabása mindennapos gyakorlattá válik. »Pénzbírságot tehát általában ritkán, a cselekmény súlyának és az érdekelt alkalmazott magatartásának mérlegelése után szabad kiszabni.«

»Pénzbírság kiszabása általában olyan esetben indokolt, ha a cselekmény súlyosabb annál, sem hogy szóbeli feddés vagy írásbeli megrovást érdemelne, viszont a súlyosabb fegyelmi büntetések mértékét még nem üti meg. Különösen indokolt lehet pénzbírság kiszabása abban az esetben, ha a cselekmény a vállalatnak kisebbmértékű anyagi kárt okozott.«

»A pénzbírság kiszabásánál különös figyelmet kell fordítani az érdekelt alkalmazott szociális körülményeinek, anyagi helyzetének tanulmányozására.«

»A részletfizetési kedvezmények csak olyan mértékben engedélyezhetők, hogy a pénzbírság aránytalanul hosszú részletfizetés engedélyezése folytán büntető erejét ne veszítse el.«

Jóvátelet

»A dolgozók elvtársi fegyelmének fejlesztése és megszilárdítása, öntevékenységük és felelősségtudatuk mindenirányú fokozása — ez a kapitalizmus alatt szerzett szokások végleges legyűrésének legfontosabb, ha ugyan nem egyetlen eszköze — mondja Lenin elvtárs.

Sztálin elvtárs rámutatott, hogy a nevelés a munkához való szocialista viszonyra még döntőbb jelentőségű a szocializmus építésének az időszakában. A munkafegyelem hiánya miatt sok tíz-, sőt százezer munkanap vész el a szocialista építés rovására. »Nem tudjuk előrevinni iparunkat, nem tudjuk emelni a fizetéseket, ha a naplopás nem szűnik meg, ha a munkatermelékenység egyszinten mozog.« (Pártmunkás, VI. évf. 2. sz. 4. old.)

Az irányelvek is hangsúlyozzák, hogy »a munkafegyelemre való nevelés mindenekelőtt a dolgozók meggyőzésének módszerével, a szocialista munkaverseny szervezésével, a sztahánovista munkamódszerek terjesztésével, a legjobb munkások ösztönzésével és kitüntetésével valósul meg. A nevelésben emellett nagy szerepet játszanak azok az intézményes biztosítékok is, amelyeket a munkafegyelem megszilárdításában a fegyelmi szabályzat nyújt. A fegyelmi szabályzat rendelkezései azonban éppen úgy, mint a meggyőzés, a felvilágosítás, a jutalmazás eszközei is, a dolgozók szocialista nevelésének célját szolgálják. A fegyelmi szabályzat rendelkezéseit tehát minden esetben a szocialista nevelés céljának érdekében a cél szellemében kell alkalmazni.«

A fegyelmi eljárásnak ebből a jellegéből következik, hogy a büntetések nem kívánják a terheltet örökre megbélyegezni, hanem lehetőség van arra, hogy a terhelt vétségét jóvátehesse. Ezt a célt szolgálja a R. 14. §-a, amely szerint, ha a terhelt egy év alatt újabb vétséget nem követett el, a vállalatvezető eltekinthet a büntetés további végrehajtásától, sőt az egy év eltelté előtt is, ha a terhelt kimagasló munkateljesítményt ért el.

A fegyelmi határozat ismertetése a dolgozók előtt

A fegyelmi eljárás célja — mint már kifejtettük — elsősorban a nevelés. Ennek egyik hatékony eszközét biztosítja a R. 30. §-a, amely szerint a fegyelmi határozatokat a dolgozók előtt ismertetni kell.

A fegyelmi eljárások túlnyomó részére a munka-, a tervfegyelem és a munkaerkölcs, tehát a munkához, a termeléshez való szocialista viszony megsértése szolgáltat okot. »A szocialista verseny megszervezésének kérdéseit taglalva, Lenin elvtárs nem győzi ismételni (amire Rákosi elvtárs számtalanszor felhívta figyelmünket), hogy a szocialista verseny szélesmértékű megszervezésének igen fontos eszköze: nyilvánosságra hozni a konkrét jó és rossz példákat.« (Pártmunkás, VI. évf. 2. sz. 3. old.) A fegyelmi eljárás során feltárt hibák ismertetésével a fegyelmi eljárás nemcsak a terhelt, hanem az üzem összes dolgozóinak nevelésére is szolgál és lehetőséget nyújt a felülről és alulról jövő kritika találkozására.

Jogorvoslat

Az új fegyelmi szabályzat nagyon messze-mező jogkört ad a vállalatvezetőnek, de ugyanakkor ezzel arányban álló jogorvoslati lehetőséget is biztosít a terheltnek. A jogorvoslati eljárás során komoly szerepe van a szakszervezetnek, de végső fokon a közvetlen felügyeletet gyakorló szerv vezetője dönt.

A szocialista területrendszer elvének megfelelően a R. 29. §-a szerint a vállalat felett felügyeletet gyakorló szervek vezetői a felügyeletük alá tartozó szervek vezetőinek fegyelmi határait hivataltól is megváltoztathatják.

Az új fegyelmi szabályzat a termelékenység és ezen keresztül az életszínvonal emelésének hatalmas emeltyűjévé válik, ha rendelkezéseit helyesen alkalmazzák, ha a vállalatvezetők sohasem tévesztik szem elől azt, hogy a fegyelmi eljárásnak csak azokkal szemben van büntető célja, akik tudatosan és rosszhiszeműen szembe helyezkednek a szocialista munkafegyelem követelményeivel, a dolgozó nép érdekeivel. Az elmaradt, nem eléggé öntudatos elemekkel szemben a fegyelmi eljárást nevelésre kell felhasználni, arra, hogy bennük is tudatossá váljék a munkához való új, szocialista viszony.

Dr. Weltner Andor

Népköztársasági Alkotmányunk és a Sztálini Alkotmány

»A nagy Szovjetunió fegyveres ereje felszabadította országunkat a német fasiszták igája alól, szétzúzta a földesurak és nagytőkések népellenes államhatalmát, megnyitotta dolgozó népünk előtt a demokratikus fejlődés útját. A régi rend urai és védelmezői ellen vívott kemény küzdelmekben hatalomra jutva, a magyar munkásosztály, szövetségben a dolgozó parasztsággal, a Szovjetunió önzetlen támogatásával újjáépítette háborúban elpusztult országunkat. Évtizedes harcokban megedződött munkásosztályunk vezetésével, az 1919. évi szocialista forradalom tapasztalataival gazdagodva, a Szovjetunióra támaszkodva népünk megkezdte a szocializmus alapjainak lerakását s országunk a népi demokrácia útján halad előre a szocializmus felé.«

I.

Alkotmányunk fenti bevezető mondatait tesszük e dolgozat elé, mert ezek a mondatok a legszembéletesebb módon fejezik ki Népköztársaságunknak a Szovjetunióhoz és Népköztársasági Alkotmányunknak a szovjet Alkotmányhoz való viszonyát. Kiemelik ezek a mondatok a Szovjetunió szerepét a tőkésállam szétzúzásában, az ország újjáépítésében és a szocializmus alapjainak lerakásában. A szovjet hadsereg szabadította fel országunkat a német fasiszták igája alól és a felszabadulás óta végbement fejlődésünk minden egyes jelentős lépésénél a Szovjetunió segítségével jutottunk tovább. Népköztársasági Alkotmányunk is elsősorban azokon a gazdag tapasztalatokon alapszik, melyeket a szovjet építés gyakorlatából, mindenekelőtt azonban a Szovjetunió 1936. évi Sztálini Alkotmányából merítettünk.

»Vannak olyan »gyász-kritikusok« is, akik szemünkre hányják, hogy túlsokat merítettünk a Szovjetunió és a népi demokratikus országok Alkotmányából. Érthető, miért nem tetszik ez nekik. Hiszen a szocializmus országának és a szocializmust építő országoknak az Alkotmányai nem is tetszhetnek a szocializmus ellenségeinek, a kapitalizmus híveinek. Annál inkább tetszenek azonban ezek az Alkotmányok a szocializmust építő dolgozóknak. És mi büszkék vagyunk arra, hogy Magyarország a szocializmust már felépít-

tett, vagy most építő, szabadság szerető népek nagy családjának tagja.«¹

A következőkben párhuzamot vonunk nagy vonásokban a sztálini alkotmány és a magyar Népköztársasági Alkotmány között. Ennek megfelelően elsősorban is egymásmellé állítjuk a szovjet államot és a magyar népi demokrácia államát. A rendelkezésre álló tér keretein belül és a megszabott feladathoz képest természetesen nem foglalkozhatunk sem a szovjet alkotmány, sem a mi Alkotmányunk részletes, önállósági igénnyel fellépő ismertetésével.² A két Alkotmány részletekbe menő, tudományos igényű egybevetése — a többi népi demokratikus állam Alkotmányának figyelembevétele mellett: összehasonlító jogtudományunk egyik legfontosabb soronlévő feladata, melynek foglalkoztatnia kell jogászainkat az elkövetkező hónapokban. E dolgozat célja csupán az alapelvek, fő sajátosságok tanulmányozása, néhány indító gondolat közreadása és főként: kezdő anyaggyűjtemény rendelkezésre bocsátása az előttünk álló munka számára.

II.

1. A Magyar Népköztársaság Alkotmánya élénk visszhangot keltett mind a burzsoá államokban, mind az imperialistaellenes országokban. A mi számunkra a Szovjetunió véleménye a legértékesebb.³

A Népköztársasági Alkotmányt a szovjet publicisztika Magyarország fejlődése új korszakának megnyitójaként értékeli.⁴ Alkotmányunk

¹ Losonczy Géza: »A Magyar Népköztársaság Alkotmánya«. Tartós Békéért, Népi Demokráciáért 1949 szept. 5-i száma.

² A sztálini alkotmány részletei tekintetében a magyarul már megjelent két monográfiára: *Kareva* »A Szovjetunió Alkotmánya« és *Ljevin-Kotok-Kleinman* »A Szovjetunió Alkotmányjogának Alapelvei« című művekre utalunk.

³ Rákosi Mátyás: »A dolgozó nép alkotmánya«. Budapest, Szikra 1949. 22. oldal.

⁴ V. ö. Charlamov: »A magyar népköztársaság alaptörvénye«. Pravda, 1949 augusztus 21.

szovjet jogászok részéről történő tudományos fel-
dolgozásának eredményei még nem jutottak el
hozzánk, de nem kétséges: a szovjet jogirodalom
is kellőképpen fogja méltatni és analizálni a
Magyar Népköztársaság Alkotmányát, miként
ezt megtette a többi népi demokrácia Alkotmá-
nyával is.

2. A népi demokratikus állam és jog kérdései
a szovjet jogtudomány érdeklődésének homlok-
terébe kerültek. A Szovjetunió Tudományos Aka-
démiajának Jogtudományi Intézetében ez év
áprilisában széleskörű konferencia zajlott le, mely
kizárólag a népi demokrácia jogi problémáival
foglalkozott. Napirendre kerültek ezen a kon-
ferencián a népi demokrácia osztályjellegének,
a népi demokratikus államokban foganatosított
földreformnak, a népi demokráciák társadalmi
berendezkedésének, a népi demokráciákban ural-
kodó képviselői rendszernek, tulajdonjognak,
gazdasági szabályozásnak, munkajognak, család-
jognak, bírói szervezetnek stb. kérdései és az
elhangzott előadások körül élénk, termékeny vita
alakult ki.¹

Az előadások közül, témájának alapvetően
fontos jellegénél fogva, kiemelkedik B. Sz. *Many-
kovszkij* professzornak — a közlemény szerint egy-
hangú helyesléssel fogadott — előadása a népi
demokratikus állam osztályjellegéről.²

III.

1. A Magyar Népköztársaság és a Szovjetunió
Alkotmányának hasonlóságai és különbségei abból
az alaptényből folynak, hogy az egyik a népi
demokrácia, a másik a szocializmus országának
Alkotmánya. Ez a szembeállítás még világosabbá
válk és még jobban juttatja kifejezésre a tisztul-
tabb elméleti felfogást akkor, ha úgy fogalmazzuk
meg, hogy a mi Alkotmányunk az *épülő* szocia-
lizmus Alkotmánya, a Szovjetunióé: a *megvalósult*
szocializmusé. Ezzel a szövegezéssel jobban ki-
fejezésre juttathatjuk azt, hogy a népi demokra-
tikus állam és a szovjet állam *nem lényegében*,
hanem csupán a proletariátus diktatúrájának
politikai formájában különbözik egymástól.³ *Many-
kovszkij* *Dimitrovot* idézi, aki a bolgár kommu-
nista párt V. kongresszusának vitájában a követ-
kezőket mondta: »A vita során felszólalt egyes
elvtársak érintették a népi demokrácia kérdését
és a hangsúlyt arra helyezték, miben különbözik
a népi demokratikus rendszer a szovjet rendszertől.
Az ilyen összehasonlítás helytelen és káros
következtetésekhez vezethet. A marxi-leninij tétel-
nek megfelelően a szovjet rendszer és a népi demokra-
tikus rendszer ugyanannak a hatalomnak, a városi és falusi dolgozókkal szövetségben álló

munkásosztály hatalmának két formája. Ez a két
rendszer: a proletariátus diktatúrájának két
formája.«

A kérdésnek ilyen kiélezett formában való
felvetése nagyon helyes és rendkívül szükséges.
Ismeretes, hogy a népi demokráciák mibenlétéről
igen sok téves felfogás volt forgalomban nemcsak
nálunk és — miként *Dimitrov* idézett szavaiból
kitűnik — többek között Bulgáriában is, hanem a
szovjet tudományban is: jogi és közgazdasági
irodalomban egyaránt. *Varga Jenő* téves és utóbb
helyreigazított nézetei ismeretesek a magyar
közönség előtt. Helyénvaló *Varga Jenő* önkriti-
kája, melyben elismeri, hogy »helytelen ezeket az
államokat — ha nem is »a szó régi értelmében« —
kapitalistáknak minősíteni, mivel kétségtelen,
hogy azok gyors ütemben a szocializmus útjára
térnek. Amint a vitában már elismertem, hely-
telen volt azt állítanom, hogy ezekben az orszá-
gokban államkapitalizmus uralkodik...«¹ Ehhez
mindjárt hozzáfűzhetjük, hogy a népi demokra-
tikus országok máris a szocializmus útjára
térték.

Efféle helytelen nézetek napvilágot láttak
a szovjet tudományban is és ezeket éles kritika
alá vonták. Egyes felfogások tagadták a népi
demokratikus államok proletár jellegét, a kapi-
talizmus és szocializmus közötti középútként
fogták fel őket, az állam sajátos típusaiként,
melyek szembenállnak a szocialista állammal.

Helyes, ha *Manykovszkij* felhívja a figyelmet
arra, hogy az ilyen antimarxista nézetek leleple-
zése »a népi demokráciák országaiiban a munkás-
osztály diktatúrája megszilárdításával kapcsolatos
feladatok egyike.«²

2. A különbség tehát a szovjet állam és a népi
demokratikus állam között nem lényegbeli. A
népi demokratikus állam típusa szerint, tekintet
nélkül politikai formájának a szovjet szocialista
államtól való eltérésére, szocialista állam.³

Sztálin a proletariátus diktatúrájának három
vonását adja meg:

»1. A proletárhatalom kihasználása a kizsák-
mányolók elnyomására, az ország megvédésére, a
többi országok proletárjaihoz húzódó kapcsolatok
megegerősítésére, a forradalom fejlesztésére és győ-
zelmére minden országban.

2. A proletárhatalom kihasználása arra, hogy
a dolgozó és kizsákmányolt tömegeket végleg el-
szakítsuk a burzsoáziától, hogy a proletariátus
és e tömegek szövetségét megerősítsük, hogy e
tömegeket bevonjuk a szocialista építőmunkába,
hogy e tömegeket a proletariátus államilag vezesse.

3. A proletárhatalom kihasználása a szocia-
lizmus megszervezésére, az osztályok megsemmi-
sítésére, az osztály nélküli társadalomba, az állam-
nélküli társadalomba való átmenetre.

A proletárdiktatúra mind e három vonásnak
az egyesítése. E vonások egyikét sem lehet a
proletárdiktatúra egyedüli jellemvonásul ki-
domborítani, viszont elég, ha csak egy hiányzik ez

¹ A konferencia anyagát a Szovjetszkoje Goszudarsztvo i Právo ezévi 5. és 6. számai ismertetik.

² B. Sz. *Manykovszkij*: »A népi demokratikus állam osztályjellege«. Szovjetszkoje Goszudarsztvo i Právo 1949. 6. sz. 7—17. oldal. Ez a tanulmány igen világosan elemzi a népi demokratikus államok lényegét, keletkezésük körülményeit és fejlődésük előrelátható útját. *Manykovszkij* gondolatmenetének egyes részeit felhasználjuk a továbbiak során a III. fejezetben.

³ V. ö. *Manykovszkij*: id. m. 9. oldal.

¹ Társadalmi Szemle 1949. jún.—júl.-i szám, 409—410. oldal.

² Id. m. 11. oldal.

³ Id. m. 9. oldal.

ismérvek közül, s a proletárdiktatúra a kapitalista környezet viszonyai közepette megszűnik diktatúra lenni. Ezért e három vonás egyike sem nélkülözhető a proletárdiktatúra fogalmának eltorzítása nélkül. Csak mind a három vonás együtt adja a proletárdiktatúra teljes és befejezett fogalmát.¹

A népi demokratikus államokban a proletariátus diktatúrájának mindhárom ismervét megtaláljuk.

a) Ezek az államok a proletárhatalmat a kizsákmányolók elnyomására, az ország megvédésére, a többi államok proletárjaival való kapcsolatok megerősítésére, a forradalom fejlesztésére és minden országban való győzelmére használják fel a belső ellenforradalmi és külföldi imperialista erőkkel szemben. Hazánkban ennek a küzdelemnek az útját a földreform, a termelési eszközök zömének társadalmi tulajdonba vétele, az összekülvések elfojtása és az őszinte proletár internacionalizmus jelzi. Szemben áll ezzel a felfogással mindenféle nemzeti elzárkózás, így a Titobanda nacionalizmusa is, mely kiszakítja a jugoszláv államot a haladás erőinek imperialista-ellenes frontjából és átvizsi a monopolkapitalizmus táborába. Ugyanezt az utat járták Rajk és társai is, akik Magyarországot akarták átvinni az imperializmus táborába és meg akarták semmisíteni népi demokráciánk összes vívmányait.

b) A népi demokratikus államok proletárhatalma azért harcol, hogy végleg elszakítsa a dolgozókat és kizsákmányolt tömegeket a burzsoáziától, megszilárdítsa a proletariátusnak a dolgozó tömegekkel való szövetségét, bevonja őket a szocialista építés munkájába és megszilárdítsa a proletariátus államának irányító szerepét. Hazánkban ennek a küzdelemnek az útját a dolgozók életszínvonalának folytonos növekedése, a munkásosztály által a dolgozó parasztságnak nyújtott sokoldalú gazdasági támogatás (többek között pl. a kulákkizsákmányolás korlátozása, a termelő szövetkezetek nagymértékű állami támogatása, a dolgozó parasztságnak az állami gépállomások útján technikai segítség nyújtása stb.), a Függetlenségi Népfront megalakítása stb. jelzi. A népi demokrácia országaiban leleplezett trockista kémbandák ezzel ellenkező politikára akartak irányt venni és ezért megsemmisíteni a proletárhatalmat, Titóék pedig a falun a dolgozó parasztság helyett a kulákságra, a városban pedig a munkásság helyett a kispolgári elemekre akarnak támaszkodni. Ilyen értelmű utasítást adtak magyarországi zsoldosaiknak is.

c) A népi demokratikus országok államhatalma a szocialista társadalom felépítéséért küzd, az osztályok megsemmisítéséért és a kizsákmányolás megszüntetéséért. Hazánkban ennek a küzdelemnek az útján a legfontosabb jelzők éppen a Népköztársasági Alkotmány.

3. Felmerül ezután az a kérdés, hogy lehet-e a népi demokratikus államot szocialista típusú államnak tekinteni annak ellenére, hogy a szocializmus még nem aratott teljes győzelmet a

népi demokratikus állam népgazdaságának valamennyi területén. E kérdéssel kapcsolatban Manykovszkij Leninre hivatkozik, aki a proletariátus diktatúrájáról a Szovjetunió fejlődésének első szakaszában a következőket mondja:

»Úgy vélem, nem volt még olyan ember, aki, Oroszország gazdaságának kérdését vizsgálván, tagadta volna e gazdaság átmeneti jellegét. Úgy vélem, egyetlen egy kommunista sem tagadta azt sem, hogy a »Szocialista Szovjet Köztársaság« kifejezés a szovjethatalomnak azt az elhatározottságát jelenti, hogy megvalósítja a szocializmushoz való átmenetet, de egyáltalán nem jelenti annak elismerését, hogy az új gazdasági rend szocialista.«¹ A harmadik oroszországi tanácskongresszuson Lenin azt mondta, hogy »... a mi szovjet köztársaságunk szocialista, mert erre az útra léptünk és ezek a szavak nem maradnak üres szavak.«²

Ezekből a lenini tanításokból le lehet vonni azt a következtetést, hogy a népi demokratikus államok típusuk, céljaik, feladataik szerint szocialista államok, tekintet nélkül arra, hogy a szocializmus még nem győzedelmeskedett véglegesen népgazdasági életük valamennyi területén.³ E tanítások fényénél megfelelő megvilágításba kerülnek a népi demokratikus államok jellegéről alkotott, fentebb ismertetett, hibás elméletek.

4. A népi demokrácia tehát nem lényegében, hanem csupán politikai formáját tekintve különbözik a szocialista szovjet államtól. Világos, hogy ez a különbség tartósan nem fog fennmaradni. »Ha azt mondjuk: a mi államunk proletárdiktatúra szovjet forma nélkül, ezzel nem azt kell érteni, hogy nekünk a proletárdiktatúra szovjet formájából nincs tanulnivalónk és átvennivalónk. Igenis van. *A mi államunk szervezetének közelednie kell a proletárdiktatúra szovjet-típusához.*«⁴

Ami ez év márciusában még programkitűzés volt, augusztusban már jelentékeny részében megvalósult. Népköztársasági Alkotmányunk az államhatalom helyi szerveiként a megyei, járási, városi, községi és városi kerületi tanácsokat jelöli meg (30. §). A tanácsok a dolgozó nép bevonását jelentik az államhatalom gyakorlásába és megalakulásuk a következetes szocialista demokratizmus elvei alapján történik. — Népköztársasági Alkotmányunk megvalósítja az államhatalmi ágak megoszlásának burzsoá elméletével szemben a törvényhozó és végrehajtó hatalom egységének szocialista elvét. »Ez mutatkozik — Rákosi Mátyás szavaival — az országgyűlés és a helyi tanácsok egységes rendszerében. Megnyilvánul abban is, hogy a helyi tanácsok nemcsak önkormányzati szervek, de egyben a központi hatalom végrehajtó szervei is.«⁵ — A szocialista demokratizmus valószínűleg a népképviseleti szerveken túlmenően

¹ Lenin Összes Művei XXII. kötet 513. oldal (oroszul).

² U. o. 213. oldal.

³ V. ö. Manykovszkij: id. mű 10—11. oldal.

⁴ Révai József: »Népi demokráciánk jellegéről«, Társadalmi Szemle 1949. évf. 3—4. szám, 167. oldal. (Kiemelés tőlem. — N.)

⁵ Id. mű 13. oldal.

¹ A leninizmus kérdései: 1940. Moszkva, Idegen-nyelvű Irodalmi Kiadó, 128. oldal.

a bíróságok és a legfőbb ügyész választásánál, valamint ugyanakkor mindezen szervek visszahívása lehetőségének a bevezetésénél is. A Nép-köztársasági Alkotmány ez intézkedései és még mások is arról tanuskodnak, hogy jelentős lépéseket tettünk és teszünk a politikai forma terén való közeledés útján is.

5. Manykovszkij egybeveti a népi demokratikus állam és a szovjetállam *funkcióit* is.¹

A szocialista szovjet állam fejlődésének fő fázisait és funkcióit Sztálin vizsgálta meg a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának XVIII. kongresszusán 1939 március 10-én tartott beszámolójában.² Idevonatkozó tanításai már jogászaink előtt is közismertek. E szerint a szocialista állam két fő fejlődési fázison ment át. Az első fázis az Októberi Forradalomtól a kizsákmányoló osztályok likvidálásáig terjedő időszak. Ebben az időszakban az első funkció a megdöntött osztályok elnyomása volt az országon belül. A második funkció az ország védelmében állott a kívülről jövő támadások ellen. Volt egy harmadik funkció is, az államszervek gazdasági-szervező és kulturális-nevelő munkája, amely azonban ebben a periódusban még nem vett komoly fejlődést. — A második fázis a város és falu kapitalista elemeinek likvidálásától a szocialista gazdaság teljes győzelméig és az új Alkotmány elfogadásáig terjedő időszak. Ebben az időszakban már megszűnt, elhalt a katonai elnyomás funkciója az országon belül és helyette megjelent a szocialista tulajdon, a népvagyon védelmének a funkciója. Teljességében megmaradt az ország katonai védelmének a funkciója a kívülről való támadások ellen. Megmaradt és teljesen kibontakozott az állami szervek gazdasági-szervező és kulturális-nevelő munkájának funkciója.

A nagy Sztálin e tanításainak rendkívüli fontossága van a népi demokratikus állam funkcióinak megértése szempontjából.

Az egyes népi demokratikus államok fejlődése természetesen nem megy végbe teljesen azonos ütemben. Kisebb-nagyobb eltérések lehetnek közöttük a gazdasági, társadalmi és politikai fejlődés ütemének tekintetében. Egy tételt azonban valamennyi népi demokráciára egyöntetű érvénnyel ki lehet mondani: a szocialista építés területén aránylag gyorsabb ütemben haladhatnak előre, a Szovjetunió sokoldalú gazdasági segítsége és a szovjet építés tapasztalatainak széleskörű felhasználása révén, rövidebb idejű ütemekben fejlődhetnek a szocializmus felé.³

Ez a sajátosság magyarázza meg a szovjet állam és a népi demokratikus állam lényegileg azonos funkcióinak némi ütemeltetését.

A népi demokratikus állam legelső funkciója a megdöntött osztályok ellenállásának elnyomása az országon belül. Minél jobban haladunk előre a szocializmus útján, annál elkeseredettebbé válik a megdöntött osztályok ellenállása. Az össze-

esküvések, a Nagy Ferencek, a Sulyokok, Pfeifferrek, Eszterházyak, Mindszentiek demokráciaellenes aknamunkája és szövetkezései az elnyomott, kizsákmányoló osztályok fokozódó ellenállásának egy-egy fejezetét jelzik. Ezek sorozatába illeszkedik bele, de jellegét tekintve még veszélyesebb Rajknak és bandájának az orvtámadása.¹ E szervezkedések valamennyije mögött ott állott a nemzetközi reakció, az imperialista monopolkapitalizmus, mely felbérelti a gyilkosokat, támogatja és megszervezni próbálja a népi demokratikus országok megdöntött osztályainak maradványait. A nemzetközi reakciónak ezt a földalatti munkáját sorra leplezik le a népi demokrácia országai: Magyarországon kívül Bulgáriában, Lengyelországban, Albániában stb. Világos, hogy a megdöntött osztályok elnyomása elsőrendű funkciója a népi demokratikus országoknak.

A népi demokratikus államok második funkciója az ország katonai védelme kívülről jövő támadások ellen. Az imperializmus hidegháborút folytat a Szovjetunió és a népi demokráciák ellen. Ennek a hidegháborúnak állomásai a Truman-elv meghirdetése, a Marshall-terv, az Észak-Atlanti Szövetség, a »gazdaságilag elmaradt területek megsegítésének« terve, napjainkban pedig az osztrák államszerződés megkötésének megghiúsítása. A népi demokráciáknak függetlenségük, szabadságuk és szuverénitásuk védelmére fokozniok kell erejüket. Ezt a célt szolgálja fiatal néphadseregünk. A béke és biztonság ügyét szolgálják a Szovjetunió és a népi demokráciák egymás közötti barátsági és kölcsönös segélynyújtási szerződésai is.

A népi demokratikus államok harmadik funkciója az államszervek gazdasági-szervező és kulturális-nevelő munkája. Ez az a funkció, mely a szovjet állam fejlődésének első periódusában még nem vett komoly fejlődést és csupán a második periódusban bontakozott ki teljes mértékben.

Itt észlelhető a fentebb említett ütemeltetés. Annak ellenére, hogy a népi demokratikus államokban a kizsákmányoló osztályok teljes likvidálása még nem történt meg, vagyis e vonatkozásban még nem jutottak el odáig, ameddig a Szovjetunió már fejlődésének első periódusában eljutott, a gazdasági-szervező és kulturális-nevelő munka tekintetében mégis nagy léptekkel haladnak előre: a szocialista építés tapasztalatainak és a Szovjetunió önzetlen támogatásának felhasználásával a népi demokratikus országok már most nagymértékben fejtik ki a gazdasági-szervező és kulturális-nevelő munkát és ezáltal jelentékenyen meggyorsítják a haladást a szocializmus felé. Ezzel kapcsolatban csak egyetlen adatot emelünk ki. »Iparunk termelése — mondja Rákosi Mátyás — már messze túlhaladta a békebelit és jelenleg 30%-kal többet termel, mint az utolsó békeévben. Ez a termelés már nem egyszerű folytatása a réginek, hanem a szocialista termeléssel járó új módszerek eredményét is mutatja.«²

¹ Lásd erről még Szabó Imre: »Népi demokráciánk jogi feladatai« Budapest, é. n. (1949). 52 sköv. old.

² Lásd: A leninizmus kérdései. Idegennyelvű Irodalmi Kiadó, Moszkva 1940. 630—632. oldal.

³ V. ö. Manykovszkij: id. mű 13. oldal.

¹ V. ö. Szabad Nép: »Népünk ellenségei«. 1949. szeptember 14.

² Id. m. 6. oldal.

IV.

A szovjet állam és a népi demokratikus állam jellegének egybevetése után áttérhetünk a Népköztársasági Alkotmány és a szovjet Alkotmány főbb sajátosságainak párhuzamba állítására.

A szovjet Alkotmány alapvető sajátosságait Sztálin foglalta össze a Tanácsok VIII. Rendkívüli Összszövetségi Kongresszusán 1936 nov. 25-én tartott előadói jelentésében.¹ A Népköztársasági Alkotmány alapvető jellemzését Rákosi Mátyástól kaptuk az Országgyűlés 1949 augusztus 17-i ülésén tartott beszédében. Önként adódik, hogy a két Alkotmány jellegzetességeinek egybevetésénél a két fontos dokumentumot használjuk fel.

A szovjet Alkotmány és a Népköztársasági Alkotmány azonosságai, hasonlóságai és eltérései a szovjet köztársaság és a népköztársaság jellegének fentebb kifejtett azonosságaiából, hasonlóságaiából és eltéréseiből folynak.

1. A Szovjetunió Alkotmányának első sajátossága abban áll, hogy az a már megtett út, a már elért eredmények leszögezése, regisztrálása és törvény formájában való megrögzítése annak, amit a Szovjetunióban a valóságban már elértek és kivívtak.²

A mi Alkotmányunk is »regisztrálása és törvény formájában való rögzítése annak, amit a valóságban létrehoztunk és kivívtunk«,³ de mivel országunk a szocialista fejlődés útján halad, helyenként a már elért eredmények csoportosításából önként adódik bizonyos utalás a jövő fejlődésre, mint ahogy a fiatal fa is sejteti, hová veti árnyékát, ha kiterelődésedik.⁴ Ezért van az, hogy Alkotmányunk bevezető szavai kiemelik, hogy a Magyar Népköztársaság Alkotmánya nem csupán az ország gazdasági és társadalmi szerkezetében végbement alapvető változásokat fejezi ki, hanem »a további fejlődés útját« is megjelöli és lehetőleg nem csak a meglévőt rögzíti, de a folyamatra is rámutat.⁵

2. A szovjet Alkotmány második sajátossága abban áll, hogy a kapitalista rendszer likvidálásának tényéből, a szocializmusnak a Szovjetunióban bekövetkezett győzelméből indul ki. »A Szovjetunió új Alkotmánytervezetének főalapját a szocializmus elvei, a szocializmusnak már kivívott és megvalósított alappillérei szolgáltatják: a föld, az erdők, a gyárak és egyéb termelőszerszámok és eszközök szocialista tulajdona, a kizsákmányolás és kizsákmányoló osztályok likvidálása, a munkanélküliség likvidálása, a munka, mint minden munkaképes polgár kötelessége és becsületbeli ügye e tétel szerint: »Aki nem dolgozik, az ne is egyék.« A munka joga, vagyis minden polgárnak az a joga, hogy munkát kapjon, a pihenés joga, a művelődés joga stb., stb.«⁶

A mi Alkotmányunk ezzel szemben nem indulhat ki a szocializmus győzelmének a tényéből,

hanem csupán abból, hogy »útban vagyunk a gazdasági élet minden terén a szocializmus felé.«¹

Alkotmányunk 4. §-a kimondja:

»1. A Magyar Népköztársaságban a termelési eszközök zöme társadalmi tulajdonként az állam, a közületek vagy szövetkezetek tulajdonában van. Termelési eszközök magántulajdonban is lehetnek.

2. A Magyar Népköztársaságban a népgazdaság irányító ereje a nép államhatalma. A dolgozó nép fokozatosan kiszorítja a tőkés elemeket és következetesen építi a gazdaság szocialista rendjét.«

A 9. § pedig kiemeli:

»1. A Magyar Népköztársaság társadalmi rendjének alapja a munka.

2. Minden munkaképes polgárnak joga, kötelessége és becsületbeli ügye, hogy képességei szerint dolgozzék.

3. A dolgozók munkájukkal, munkaversenyben való részvételükkel, a munkafegyelem fokozásával és a munkamódszerük ökéletesítésével a szocialista építés ügyét szolgálják.

4. A Magyar Népköztársaság megvalósítani törekszik a szocializmus elvét: »Mindenki képessége szerint, mindenkinek munkája szerint.«

Mindezek a tételek arról tanuskodnak, hogy a mi Alkotmányunk a szocializmus építésének a tényéből és részben »már kimunkált, megvalósított«² alapjaiból indul ki.

3. A szovjet Alkotmány harmadik sajátossága abban áll, hogy kifejezésre juttatja, hogy »a társadalomban nincsenek többé antagonistikus osztályok, hogy a társadalom két egymás iránt baráti osztályból, munkásokból és parasztokból áll, hogy a hatalmon éppen a dolgozó osztályok vannak, hogy a társadalom állami vezetése (a diktatúra) a társadalom haladott osztályának, a munkásosztálynak kezében van, hogy az alkotmányra azért van szükség, hogy a dolgozóknak tetsző és nekik kedvező társadalmi rendet szilárdítsa meg.«³ Ez a sztálini tétel — első két fordulatától eltekintve — a mi Alkotmányunkra is érvényes. Nálunk még vannak tőkés elemek, de őket »a dolgozó nép fokozatosan kiszorítja« és következetesen építi a gazdaság szocialista rendjét.« »A mi Alkotmánytervezetünk abból indul ki, hogy társadalmunkban egyre inkább visszaszorítjuk és felszámoljuk a kizsákmányoló osztályokat. Társadalmunk ezzel párhuzamosan, egyre inkább két — egymással szövetséges, egymással baráti viszonyban álló — osztályból: a munkásokból és dolgozó parasztokból áll. Ennek megfelelően nálunk a dolgozó nép van uralmon. A dolgozók e szövetségén belül a vezetés, a társadalom és az állam vezetése a haladottabb, szervezettebb osztálynak, a munkásosztálynak a kezében van. Nálunk tehát az Alkotmányra azért van szükség, hogy a dolgozóknak tetsző és a nekik előnyös társadalmi rendet

¹ Lásd: A leninizmus kérdései, Idegennyelvű Irodalmi Kiadó, Moszkva, 1949. 532—560. oldal.

² Sztálin id. m. 540. oldal.

³ Rákosi Mátyás id. m. 4. oldal.

⁴ U. o. 5. oldal.

⁵ U. o.

⁶ Sztálin id. m. 541. oldal.

¹ Rákosi Mátyás id. m. 8. oldal.

² U. o. 14. oldal.

³ Sztálin id. m. 541. oldal.

szilárdítsa meg. Ez a jellemzője minden olyan ország Alkotmányának, amely a szocializmust építi.¹ Ennek megfelelően mondja ki Alkotmányunk 2. §-a:

»1. A Magyar Népköztársaság a munkások és dolgozó parasztok állama.

2. A Magyar Népköztársaságban minden hatalom a dolgozó népé. A város és falu dolgozói választott és a népek felelős küldöttek útján gyakorolják hatalmukat.«

A munkásság és dolgozó parasztság viszonyát az alkotmány 3. §-ának második mondata fejezi ki: »A Magyar Népköztársaságban megvalósul a munkásság és a dolgozó parasztság szoros szövetsége a munkásosztály vezetésével.«

4. A szovjet Alkotmány negyedik sajátossága mélyeséges internacionalizmusában, a nemzetek és fajok teljes egyenjogúságának teljes elismerésében áll.

E tekintetben Népköztársasági Alkotmányunk teljesen azonos alapon áll. A 49. § biztosítja a polgárok teljes jogegyenlőségét, az anyanyelven való oktatást és a nemzeti kultúra ápolásának lehetőségét. Menedékjogot nyújt a demokratikus magatartásukért, a népek felszabadítása érdekében kifejtett tevékenységükért üldözött idegen állampolgároknak és ezzel egyben »szolidaritását fejezi ki minden demokratikus felszabadító mozgalommal, kihangsúlyozza a haladás nemzetközi összefüggéseit és ezzel őszintén nemzetközi, internacionalista.«²

5. A Szovjetunió Alkotmányának ötödik sajátossága: következetesen végigvitt demokratizmus. »Nem ismer el jogi különbséget fiatalok és nők, »megtelepedettek« és »meg nem telepedettek«, vagyonosok és vagyontalanok, képzettek és nem képzettek között. Számára az összes polgárok egyenjogúak. Az egyes polgároknak a társadalomban elfoglalt helyzetét nem vagyoni helyzetük, nem nemzeti leszámazásuk, nem nemük, nem hivatali állásuk állapítja meg, hanem személyes képességeik és személyes munkájuk.«³

A mi Alkotmányunk is következetes demokratizmust valósít meg. »Biztosítja a törvény előtti egyenlőséget, a nők egyenjogúságát, az ifjúság érdekeinek védelmét, a politikai jogokat, a munkával szerzett tulajdont, az öröklési jogot, a lelkiismereti és vallásszabadságot.« A választójogból a Népköztársasági Alkotmány kirekeszti a dolgozó nép ellenségeit. (63. § második bekezdés.)

6. A szovjet Alkotmány hatodik sajátossága abban áll, hogy »nem szorítkozik a polgárok formális jogainak leszögezésére, hanem a fősúlyt e jogok biztosítására, azokra az eszközökre helyezi, melyekkel ezek a jogok megvalósíthatók.«

E tekintetben is egyezik Népköztársasági Alkotmányunk a Szovjetunió Alkotmányával. »A mi Alkotmánytervezetünk nemcsak a jogok egyenlőségét biztosítja, de biztosítja e jogok gyakorlásához szükséges gazdasági előfeltételeket is.«⁴ A Magyar Népköztársaság államhatal-

mának jellege, társadalmi és gazdasági rendszere a biztosítéka annak, hogy e jogok reális valósággá váljanak.

7. Meg kell végül még említeni egy olyan vonását Népköztársasági Alkotmányunknak, mely alapjaiban világítja meg a szovjet állam és a népi demokratikus állam, a szovjet alkotmány és a Népköztársasági Alkotmány egymáshoz való viszonyának kérdését. Mindkét Alkotmány biztosítja a kommunisták vezette munkásosztály döntő szerepét az államon belül. A Szovjetunió Alkotmányának 126. §-a ezt akként fejezi ki, hogy »a munkásosztálynak és a dolgozók rétegeinek soraiból való legaktívabb és legöntudatosabb polgárok a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjában egyesülnek, mely a dolgozók élcsapata a szocialista rend megszilárdításáért folytatott harcukban és vezető magva a dolgozók összes szervezeteinek, társadalmiaknak épügy, mint államiaknak.«

A mi Alkotmányunk ezt akként fejezi ki, hogy »a nép demokratikus egységére támaszkodó és élcsapata által irányított munkásosztály az állami és társadalmi tevékenység vezető ereje« (56. § második bekezdés utolsó mondata.)

A munkásosztály és a kommunista pártok jelentősége ilyen kihangsúlyozásának igen nagy fontossága van a népi demokratikus államok fejlődése szempontjából. A szocializmus útján való haladás töretlenségének, a dolgozók érdekei következetes képviselőjének éppen a Szovjetunió irányító segítségével és a népi demokratikus államok kommunista pártjai a legfőbb biztosítékai. »A magyar munkásosztály élcsapatának, a kommunistáknak vezető szerepe — Rákosi Máttyás szavaival — ... hosszú esztendőket és évtizedeket áldozatos, fegyelmezett, átgondolt, eredményes munkájának természetes következménye és gyümölcse. A magyar dolgozó nép azzal ismeri el és azzal hálálja meg teljesítményeinket, hogy eddigi jó tapasztalatai alapján és a további jó munka biztos tudatában önként, szívesen követi a magyar kommunisták, a Magyar Dolgozók Pártjának vezetését. És ezt a tényt helyes, szükséges a Magyar Népköztársaság Alkotmányában is le- szögezni.«

V.

1. Az elmondottak összefoglalásaként megállapíthatjuk, hogy Népköztársaságunk Alkotmánya legfontosabb jogi határköve a szocializmus építésének hazánkban. A Szovjetunió Alkotmánya mutatja számunkra a továbbfejlődés útját és a Szovjetunió sokirányú segítségével könnyíti meg számunkra a szocializmus elérését. Lehetővé válik, hogy míg egyfelől a népi demokráciákra jellemző módon a régi államapparátus lebontása és újjal való felcserélése a Nagy Októberi Forradalom gyorsan foganatosított változásaival szemben csak évekig tartó fejlődés útján ment végbe, addig másfelől a szocializmus építésének üteme meggyorsuljon.

¹ Rákosi Máttyás id. m. 15. oldal.

² U. o. 16—17. oldal.

³ Sztálin id. m. 542. oldal.

⁴ U. o. 543. oldal.

⁵ Rákosi Máttyás id. m. 17. oldal.

¹ Rákosi Máttyás id. m. 25. oldal.

2. A fenti vázlatos munka is mutatja, mekkora hézagok vannak még jogirodalmunkban államunk alapvető kérdéseinek feldolgozása terén. Talán nem is helyes hézagokról beszélnünk, mert ez már annak feltételezése lenne, hogy bizonyos összefüggő nagyobb munkák rendelkezésre állanak. Jól tudjuk, hogy ez nincs így. Néhány fontosabb elméleti cikke és a Jogtudományi Közlöny Tudományos Kiskönyvtárának legutóbb megjelent kis kötetén kívül, jogászaink semilyen komolyabb munkát nem tettek közzé a népi demokrácia államának és jogának alapvető kérdéseiről. Ennek a hiánynak pótlása legsürgősebb feladatunk. Enélkül minden egyéb részletmunka

is csak sötétben való tapogatódzás marad. A fő támogatást e téren is elsősorban a Szovjet-uniótól, a szovjet jogászoktól kapjuk, mint ahogy népi demokráciánk minden sikerének, minden eredményének kiindulópontja a Szovjetunió felszabadító harca és az a segítség, amelyet a magyarság megértő, nagy barátja, Sztálin nyújtott és nyújt nekünk.¹

Dr. Névai László

¹ U. o. 32. oldal.

(A tanulmány az 1949. évi hévízi Jogászkongresszus előtt készült. Szerk.)

Kulturális jogok a Szovjetunió Alkotmányában

A XX. század első évtizedére esik a társadalmi formák fejlődésének új szakasza: »napirendre került a szocializmus kérdése Európa sok országában«.

Az orosz proletariátus a Kommunista Párt vezetésével 1917-ben megdöntötte a tőkés és földbirtokosok uralmát és megteremtette egy fejlettebb társadalmi rendszernek, a szocializmusnak alapját. A Nagy Októberi Forradalom nemcsak összevázta a kizsákmányoláson alapuló régi társadalmi rendszert, hanem felépítette a szovjet társadalmi rendet, melynek jellemző sajátossága a termelőeszközök szocialista tulajdona, a munkások és a parasztok szövetségén alapuló réphatalom, a társadalom szervezésének magasabbrendű formája, a szovjet államrendszer, amely az egyenjogú és a szabad népek szoros szövetségén és barátságán épül fel, Lenin és Sztálin pártjának, a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának vezető szerepe, amely a dolgozóknak élcsapata a kommunizmusért vívott harcban és a szovjet államnak az ellenségtől való megvédésében.

A Nagy Októberi Forradalom a szovjet társadalom megteremtésével megvetette egy magasabbrendű jogrendszer alapjait is, amely alapvetően más, mint az eddig ismert jogrendszerek. A marxizmus-leninizmus világosan bebizonyította, hogy a társadalmak történelme nem egyéb, mint a gazdasági tényezők által létrehozott osztályok harcának története. Az állam is gazdasági tényezők eredménye, valójában osztályállam. A burzsoá állam eszköz az uralkodó osztály kezében arra, hogy a proletariátus gazdasági kizsákmányolását a maguk számára a politikai elnyomás fegyverével is biztosítsa. A kizsákmányolókra és kizsákmányoltakra tagolt osztályállam kitermeli z maga sajátos társadalom-erkölcsi felfogását és minthogy a politikai és gazdasági hatalom az uralkodó osztály birtokában van, az uralkodó osztály olyan morált fejleszt ki, amely az ő sajátos osztályérdekeinek felel meg, azt igyekszik nemzeti érdekek feltüntetni és ennek a felfogásnak érvényesülését a rendelkezésére álló hatalmi esz-

közök segítségével biztosítja és a kizsákmányoltak nagy tömegére rákényszeríti.

Igy alakul ki a burzsoá állam sajátos és hamis erkölcsi felfogása. Ez a felfogás tulajdonképpen a valóságot ferdíti el, mert a valóságnak objektív visszatükröződése a polgári osztály, a polgári társadalom pusztulását gyorsítará meg. A burzsoá világnézet a kapitalista rendszert öröknek és változtathatatatlannak hirdeti, eltorzítja az emberek egymáshoz való viszonyát és ezzel elhagyja tulajdonképpen a történelmi valóság reális talaját. A burzsoá ideológia, a filozófia, a tudomány, a politika, az erkölcs és a jog mindig távol volt a néptől és így vagy úgy, de valamiképpen mindig meghamisította a valóságot. Ezek a megállapítások vonatkoznak a burzsoá állam jogrendszerre és magára a jogra is. Minden jogrendszer végsősorban hatalmi viszonyok eredménye. Az eddig ismert összes jogrendszerek pedig azt a célt szolgálták, hogy kevés számú hatalmasok érdekeit mozdítsák elő a széles népretegek rovására.

Az óker jogrendszere a rabszolgaság intézményével, a hűbéri társadalmi rend, a jobbágy és más személyes függőségi alakzatok fenntartásával, a tőkés társadalmi rend, a tőkés termelés rendszerének intézményesítésével, állandósításával és fenntartásával ugyanezt a célt szolgálta. A marxista-leninista világnézetnek, a történelmi materializmusnak egyik legnagyobb érdeme az, hogy a történelemben első ízben fordított figyelmet a társadalmi életben döntő szerepet játszó anyagi termelésre, a társadalmi életnek gazdasági törvényeire, amely az emberek valamennyi történelmi tevékenységének alapját képezi. Az élet és a társadalomfejlődés igazi alapjainak felfedezése az anyagi termelésben először tette lehetővé a néptömegek történelmet felfedező szerepének megértését. A társadalmi fejlődés történetét — mondja Sztálin elvtárs — úgy foghatjuk fel, mint a dolgozó tömegek történetét, mert a dolgozó tömegek képezik a termelési folyamat főerejét.

A fennálló termelési módtól és a társadalom anyagi életfeltételeitől függően alakul ki a tár-

sadalmi rendszernek, a politikai intézményeknek, az emberek gondolkodási módjának, nézeteinek, eszméinek, elméleteinek előre meghatározott jellege. A történelmi materializmus, amely a politikai intézmények, eszmék és elméletek keletkezését és a termelési viszonyoktól való függőségét magyarázza meg, a termelési viszonyoknak hatalmas szerepét alapvetőnek tartja. A történelmi materializmus a társadalomtudomány, a társadalmi fejlődés törvényeinek alapja. A történelem során első ízben így vált lehetővé az emberek tudatos, tudományos elvek által irányított társadalmi, gyakorlati tevékenysége.

A francia forradalom és az ezzel összefüggő más mozgalmak, a polgári forradalmak megszakították az embernek más személytől való függőségi viszonyát és a gazdasági rendszert a szerződéses szabadság elvére építették fel. Ez a szabadság azonban csak látszólagos és lényegében a tőkés és a munkások, a hatalmasok és a kizsákmányoltak állanak egymással szemben és a szegények a személyes függőség megszakítása után is, mint osztály, alá vannak rendelve a tőkés hatalmának. A francia forradalom a születési előjogok és a monarchia eltörlésével megteremtette a formális emberi szabadságot, azonban nem szüntette meg a kizsákmányolást, hanem ellenkezőleg: egyenesen biztosította a burzsoázia számára annak tervszerű fejlődését, biztosította a burzsoá társadalmi rendszer izmosodását, a tőkés kizsákmányolást, a tőke koncentrációját és a burzsoázia számára a személyes meggazdagodást. A proletariátus állandó kísérlete volt, hogy a társadalmi viszonyokat saját előnyére megváltoztathassa, és ezek a törekvések egy olyan társadalmi rendszer kialakításának elérésére irányultak, amely a nagy tömegek és nem a kizsákmányolt hatalmasok érdekeit nézi. Ez a törekvés azonban a Nagy Októberi Forradalomig nem valósulhatott meg.

Az első világháború a régi társadalmi rend alapjait megrendítette és az orosz munkások és parasztok a lenini-sztálini Párt vezetésével a Nagy Októberi Forradalomban megteremtették a világ egyharmad részén az emberek jogi és gazdasági egyenlőségét, biztosították a gazdasági egyenlőség alapfeltételeit és felszámolták a kizsákmányolás minden formáját. A szovjet állam megteremtette a magasabbrendű erkölcsi és jogi felfogást is. A fejlődésnek ez az iránya egy új típusú jog, a szocialista jog keletkezését eredményezi. A szocialista jog szemben az antagonisztikus társadalom jogrendszerével, amely a kizsákmányoló kisebbség akaratát fejezi ki, az egész nép akaratának, felfogásának kifejezője. A szocialista jogrendszer egyik alapvető sajátossága az, — állapította meg Visinszkij »A szovjet szocialista jog« című tanulmányában — hogy megtestesíti magában az emberiség haladó részének évszázados elképzelését a szociális igazságosságról, az igazi humanizmusról. A munkaképes polgártól megköveteli a termelőmunkában való részvételt, ugyanakkor azonban a szovjet jog biztosítja a munkaképtelen polgárok érdekeit. A hajlottkorúak, a betegek, gyermekek, vakok és anyák részére az állam támogatást nyújt, nyugdíj, segé-

lyezés, speciális intézmények alakjában. A szovjet jog valamennyi ágazatát áthatja a humanizmus. Ez a humanizmus megnyilvánul a személyiség érdekeinek minden oldalról való védelmében, abban, hogy megkönnyíti az egyén képességeinek teljes kifejlesztését. A szovjet jognak szocialista humanizmusa merőben más, mint a természetes emberi alapjogok, mert míg az egyént születésénél fogva megillető szabadságjogokat a társadalom viszonyai határozzák meg, addig a szovjet jog szocialista humanizmusa egy új gazdasági és erkölcsi alapokon felépült társadalomnak természetszerű, gondoskodó tevékenysége az egyes állampolgárok és az állampolgárok összességével szemben.

Ennek a magasabbrendű jogrendszernek társadalomrendező jellege alakítja ki a jognak egy különös típusát, a jóléti jogot, amely magában foglalja az állampolgárok szociális, kulturális és gazdasági alapjogát. A jóléti jog a szocialista rendszer természetszerű velejárója, jelenti az új típusú társadalomnak az állampolgárok összessége irányába ható olyan cselekvő védelmét és gondoskodását, melynek érvényesülését a szocialista társadalom jellege és sajátossága biztosítja. A szociális jog minden állampolgár irányába ható érdekvédelmének forrása maga a társadalom, amely a legfőbb értéknek, az embernek védelmét alapvető feladatának tekinti.

A jóléti jognak és a magánjogi jogrendszernek egymás mellett való fennállása a burzsoá államokban szükségszerűen erős ellentéteket támaszt. Egymás mellett való működésük feltétele a társadalom alapját képező gazdasági rendszer gyökeres megváltoztatása. A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának vezetésével a szovjet munkások és parasztok megteremtették a szocialista államot, melyben minden hatalom a dolgozóké. A szocialista állam, amelynek alapja többek között a munka és termelési eszközök szocialista tulajdona, valamint az embernek ember által való kizsákmányolásának megszüntetése, a társadalmi rendszer olyan mélyreható megváltozását jelenti, ami a társadalom sajátosságából folyó szociális gondoskodás széleskörű lehetőségét biztosítja. A burzsoá államokban a jóléti jog a szociálpolitika formájában jelentkezik, amely valójában a burzsoá társadalomban csak eszköz a tőkésgepezet zavartalan működésének biztosítására és módszer a proletariátus osztályharcának késleltetésére és akadályozására. A burzsoá államokban a szociális jogot az állam, vagy a társadalom szociálpolitikai programja helyettesíti, amely általában különböző munkásjóléti intézmények létesítésében, munkásvédelmi törvényhozásban és inkább az igazgatás körébe tartozó olyan konkrét intézkedések formájában található fel, amit a munkásosztály közvetlen harcban kényszerít ki a tőkésosztálytól. A burzsoá államok szociálpolitikájának egyébként az a célja, hogy az osztályharcot a munkásosztálynak a kapitalista társadalmi rendszerrel való összebékítésében feloldja.

A Sztálini Alkotmány, eltérően az eddig ismert alkotmányoktól, a jóléti jogokat nem az

állam szociálpolitikai programjaként sorolja fel, hanem leszögezi azokat a minden szovjet állampolgárt egyformán megillető jogokat, amelyek a szovjet társadalom jellegéből folyó elidegeníthetetlen jogai minden szovjet embernek és amely jogok valóságos érvényesülését, mint a fejlődés során elért eredményt, maga a társadalom különleges jellege biztosítja.

A Szovjetunió Alkotmánya nemcsak meghatározza a társadalom szerkezetéből folyó, természetesen és az összes állampolgárokat megillető jogokat, hanem meghatározza azokat az eszközöket is, amelyek ezeknek a jogoknak érvényesülését biztosítják. Olyan jogok ezek, amelyek együttvéve a létfenntartási eszközöket, az alkotó munkában való részvételt, a holnapba vetett bizalmat, képességeinek és tudásának fejlesztését biztosítják a polgárok számára.

A jóléti jogok jelenléte a burzsoá államokban a magánéletbe való mély beavatkozással jár. A szovjet társadalom ennek az új típusú jognak érvényesülését a társadalom gazdasági rendszerének, a termelési és tulajdoni viszonyoknak mélyreható átalakításával biztosította. A szovjet társadalom olyan alapokon épül fel, ahol a jóléti jog érvényesülése ennek a megváltozott társadalmi rendszernek természetesen folyamánya és nem jelent beavatkozást az állampolgárok magánéletébe. A szocialista államban ugyanis nincsenek meg a burzsoá államokra jellemző gazdasági ellentétek az egyes osztályok között, hanem olyan állam, amelyben a proletariátus osztályérdekei nem ellenkeznek, hanem éppen egybeesnek a történelmi fejlődés objektív menetével, ahol a kizsákmányolás minden formája megszűnt és így anyagi erővel érvényesülnek a polgárok jóléti, kulturális és gazdasági érdekei: a munka után mindenkit képessége szerint megillető munkabér, a kultúrában való általános részesedés és az emberi jólét. A Sztálini Alkotmány ezeket a jóléti jogokat »A polgárok alapjogai és alapkötelezései« című fejezetben sorolja fel.

Sztálin elvtárs a szovjetek VIII. rendkívüli összszevetségi kongresszusán az alkotmánytervezetről tartott előadói beszédében az alkotmánynak, általunk jóléti jogoknak nevezett rendelkezéseit, a szocializmus elveinek, illetve a szocializmus pilléreinek nevezi, mert az alkotmány a kapitalista rendszer felszámolásának tényéből indul ki, abból a tényből, hogy a Szovjetunióban győzött a szocialista rendszer. A Szovjetunió új alkotmányának főalapját a szocializmus elvei, a szocializmusnak már kivívott és megvalósított alappillérei szolgáltatják — mondta Sztálin elvtárs: a föld, az erdők, a gyárak és egyéb termelő szerszámok és eszközök szocialista tulajdona; a kizsákmányolás és a kizsákmányoló osztályok felszámolása; a többség nyomorának és a kisebbség fényezésének felszámolása; a munkanélküliség felszámolása; a munka, mint minden munkaképes polgár köteleessége és becsületbeli ügye, a tétel szerint: az, aki nem dolgozik, az ne is egyék. A munka joga, vagyis minden polgárnak az a joga, hogy garantált munkát kapjon; a pihenés joga, a művelődés

joga stb. Az új alkotmány a szocializmusnak ezekre és ezekhez hasonló pilléreire támaszkodik. Ezeket tükrözi vissza és ezeket rögzíti meg törvény formájában.

Ezek szerint tehát Sztálin elvtárs tanításait szemelött tartva, megállapíthatjuk, hogy a jóléti jogok minden szovjet állampolgárt megillető olyan jogok, amelyek magából a szocialista társadalom szerkezetéből természetesen következnek és törvény formájában rögzített széleskörű gondoskodás és védelem minden szovjet ember számára a szocializmus elvei szerint.

A SzSzKSz Alkotmányának 118. §-a az egyik legalapvetőbb szociális jogra, a munkához való jogra vonatkozólag a következő:

»A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége polgárainak joguk van munkára, vagyis joguk van arra, hogy biztosított munkát kapjanak, a végzett munka mennyiségének és minőségének megfelelő díjazással.

A munkára való jogot biztosítja: a népgazdaság szocialista szervezete, a szovjet társadalom termelőerőinek szakadatlan növekedése, a gazdasági válságok lehetőségének kiküszöbölése és a munkanélküliség megszüntetése.

A megfelelő ellenérték fejében végzett munka biztosítása a legegységibb emberi jog. A mindenki számára való megélhetés biztosítása a Szovjetunió dolgozóinak egyik legnagyobb vívmánya, melynek alapját a szocialista gazdasági élet válságmentes fejlődése és ennek következtében a munkanélküliség teljes megszüntetése képezi.

A munka a Szovjetunióban minden munkaképes polgár köteleessége és becsületbeli ügye, fejezi ki az Alkotmány 12. szakasza; ezért a Szovjetunió Alkotmánya biztosítja minden polgár számára azt, hogy dolgozhassék és hogy a munkához való jog ne csak pusztán szólam, hanem élő valóság legyen. A munka lehetőségét azonban magán az alkotmányjogi biztosítékon túl tulajdonképpen a szocialista társadalom belső gazdasági rendszere biztosítja. A Szovjetunió nem küzd a gazdasági válság rémével, a szocialista gazdaságrendben a termelés természetesen folyik. A tervgazdálkodás egyedüli eszköze a gazdasági válságok kiküszöbölésének, a munkanélküliség megszüntetésének. Ez egyben biztosíték arra is, hogy a tervszerű gazdálkodás keretében minden ember képességeinek megfelelően dolgozhasson és végül biztosítja a tervgazdálkodás a munkának és a munkatermékek elosztásának egyenlőségét is. A Szovjetunió termelése természetesen megmondott és rendszeres. A kapitalista társadalom belső ellentmondásai elkerülhetetlenül időnként súlyos válságokat vetnek fel. A szocialista gazdaság tudományos megfontolások alapján irányítja a termelést és azt termeli, amire a tömegfogyasztásnak feltétlenül szüksége van és annyit, amennyi kell, vagyis a szocialista gazdaság alapja a reális közszükségletek kielégítése. A tudományos megfontolások alapján irányított gazdálkodás és termelés biztosítja a Szovjetunió gazdasági és politikai függetlenségét, a nemzet védelmét, az új társadalmi rend fennmaradását, a város és falu ellentétének megszüntetését, a parasztság és a munkás-

ben is a Szovjetúnió állandóan emelkedő nép-zaporodását. Ennek a széleskörű szociális gondoskodásnak gyökerei a szovjet társadalmi és gazdasági rendszerből táplálkoznak, érvényesülését a szocialista társadalmi és gazdasági rendszer alapelvein felépülő sztálini alkotmány biztosítja.

A Szovjetúnió állampolgárainak nem kell a betegség, munkaképtelenség vagy öregség »fekete napjaitól«¹ félni. Az Alkotmány 120. §-a megállapítja, hogy a SzSzKSz. polgárainak joguk van biztosított anyagi ellátásra aggkerukra, valamint betegség és munkaképtelenség esetén.

Ezt a jogot biztosítja: a munkások és alkalmazottak államköltségen való társadalmi biztosításának széleskörű kifejlesztése, a dolgozóknak nyújtott ingyenes orvosi segély és gyógyfürdőhelyeknek a dolgozók rendelkezésére bocsátott kiterjedt hálózata.

A burzsoá államokból ismert munkanélküliség esetére való biztosításra a Szovjetúnióban nincsen szükség, annál intenzívebben gondoskodik a szocialista állam az állampolgároknak baleset, öregség és betegség esetében való ellátásáról; az ellátás természetesen nemcsak az élet fenntartására szükséges feltételek rendelkezésre bocsátását jelenti csupán, hanem magában foglalja a széleskörű orvosi kezelést is. A szovjet dolgozók számára az Alkotmány 120. §-ában körülírt jogot a munkások és alkalmazottak államköltségen való társadalmi biztosításának széleskörű kifejlesztése, a dolgozóknak nyújtott ingyenes orvosi segély és a gyógyfürdők kiterjedt hálózata biztosítja.

»A Szovjetúnióban minden munkás és alkalmazott kivétel nélkül biztosítva van, miközben az egész biztosítási díjat az üzemek vagy az intézmények fizetik. A törvényhozás nem csupán megbetegedés, megrokkánás, vagy az aggkor beálltán esetére ír elő anyagi segítséget a dolgozó számára. A Szovjetúnióban olyan segélyeket is fizetnek, mint a terhességi, a szülési, a temetkezési segély, a csecsemőszoptatási segély, a nyugdíj a leszolgált évek után, nyugdíj az elhunyt munkás munkaképtelen családtagjai részére stb. A világ egyik országa sem ismer olyan magas segély- és nyugdíjtételeket, mint amelyeket a Szovjetúnióban nyújtanak. Betegség esetén a munkások és az alkalmazottak teljes munkabérüknek megfelelő segélyben részesülnek, ha 6 éven át dolgoztak az illető üzemben vagy intézménynél. A munkabaleset következtében beállott rokkantság után fizetett nyugdíj is megüti vagy megközelíti a teljes munkabér mértékét.

Öregségi nyugdíjban a 60-ik életévüket elért és 25 évet munkában eltöltött férfiak, illetve az 55-ik életévüket elért és 20 évet munkában eltöltött nők részesülnek.

Mindennemű orvosi segély ingyenes. Számos klinikát, poliklinikát, rendelőt, szülőotthont és egyéb kórházi intézményt bocsátanak a polgárok rendelkezésére. A szanatóriumokban és gyógyfürdőkben a legtöbb helyet ingyen, a többi helyet pedig hozzáférhető áron engedik át a dolgozóknak.

Különös gondot fordítanak a Honvédő Háború rokkantjaira, valamint az elesett frontharcosok családtagjaira. A szuворovszki és nachimovi kato-

nai tanintézetet az állam külön a frontharcosok elárvelt gyermekei részére létesítette. Ezekben a tanintézetekben, teljesen az állam költségére, tíz- és tízezer hadiárva nyer kiképzést.

Nagy és sokféle az a segítség, amelyben az állam és a szakszervezetek a Szovjetúnió polgárait részesítik. A Szovjetúnióban nem csupán a munkásoknak és alkalmazottaknak, hanem a parasztnak is joguk van az aggkor, a betegség vagy a munkaképtelenség elvesztésének esetén nyújtott anyagi segítségre. A mezőgazdasági termelőszövetkezetek alapszabályai előírják segélyalapok létesítését a betegek, az árvák, az öregek, az ideiglenesen munkaképtelen kolhoztagok, a katonai szolgálatban lévők családtagjai, stb. részére.

A szocialista állam a serdülő nemzedékről is atyailag gondoskodik. Az állam rengeteg bölcsődét, gyermekotthont, óvodát, gyermek-poliklinikát, kórházat és szanatóriumot létesített. Az állam óriási összegeket ad ki a sokgyermekes családanyák, valamint az egyedülálló anyák gyermekeinek eltartására, s teljesen magára vállalja az elárvelt gyermekek eltartását.¹

A Szovjetúnió Alkotmányának 121. §-a az állampolgároknak a művelődésre való jogát határozza meg. Ezek szerint: a SzSzKSz. polgárainak joguk van művelődésre.

Ezt a jogot biztosítja: a kötelező általános elemi oktatás, a hétéves oktatás ingyenessége, az állami ösztöndíjak rendszere a főiskolák kitérő tanulói számára, az anyanyelven való iskolai oktatás, a dolgozók díjtalan szakmai, technikai és mezőgazdasági oktatásának megszervezése a gyárakban, a szovhozokban, a gép- és traktorállomásokon és a kolhozokban.

A műveltségnek az ember életében döntő jelentősége van. A kizsákmányoló államokban a műveltség az uralkodó osztályok monopóliuma. A polgári államokban az oktatás és a nevelés rendszere az uralkodó osztály érdekeinek van alárendelve. A polgári társadalmakban olyan az iskola, mint amilyen a társadalomnak a világnézete és mint amilyen a társadalom uralkodó osztályának érdeke. A tanügyi programokban rendszeren nagy szavakat találunk az iskola hivatásáról, az általános műveltségről, az életre való előkészítésről, valójában azonban az oktatásban minderről nincs szó. Az iskola nem a fiatal nemzedékért, nem a jövőért van, hanem a felnőttekért, a jelenért, a mindenkori uralkodó rétegek érdekeinek szolgálataért. A gyermekeket az iskolák úgy nevelik, ahogy ezeknek az érdekeknek megfelel. A polgári társadalmakban az iskolának kevés köze van valamilyen eszmei célhoz. Az iskola minderek előtt politikai eszköz. Különösen élesen mutatkozott ez meg a fasiszmusban, amely egészen nyíltan a nacionalista és az imperialista hábrúra készítette elő az ifjúságot. A cári Oroszország iskolai rendszere attól való félelmében, hogy a művelődés segítségével a nép nagy tömegei öntudatosabbá, a kizsákmányoló rendszerrel szemben ellenségessé válnak, valósággal fékezte a tanulást és a nép nagy tömegeit kiszolgáltatta a legötöttebb

¹ M. P. Kareva; A Szovjetúnió Alkotmánya. 260—261. old.

vallási fanatizmusnak és baborának. A cári kormányoknak iskolapolitikája a tanulás lehetőségét a legszűkebb körre korlátozta. A cári Oroszországnak 1913-ban a közoktatási költségvetése 137 millió rubel volt, vagyis fejenként egy lakosra 0-80 rubel esett, ezzel szemben a bevallott haditergerészeti költségvetése 243-5 millió rubel volt. Az egy főre eső közoktatási költség ma Angliában 3 rubel, Belgiumban 3-5 rubel, az Amerikai Egyesült Államokban 9 rubel, a Szovjetunióban közvetlenül a második világháború kitörése előtt fejenként 40 rubel volt. Az 1939. évi költségvetés 21 milliárd rubelt fordított közoktatásra. A Szovjetunióban még a falusi iskolák is olyan kitűnően vannak ellátva tanszerekkel, vetítógépekkel, könyvtárakkal, gyűjteményekkel, laboratóriumokkal és műhelyekkel, hogy vetekszenek a mi magasabb tanintézetekkel. Az egész szovjet népet a Nagy Októberi Forradalom után lázas tanulási vágy fogta el. Ez a tanulási vágy olyan általános lett, olyan heves és követelő, hogy a kormány minden bőkezűsége is kevésnek látszott. Ennek a hatalmas tanulási láznak természetesen a Szovjetunió kultúrájában és gazdaságában jelentkező eredményei szinte felsorolhatatlanok. Maga az oktatás rendszere a Szovjetunióban nagy változásokon ment keresztül, mindaddig, míg a mai konzolidált formáját elnyerte. Rengeteg kísérletezés, vita, módszerváltozás történt az elmúlt negyedszázad folyamán, ami egyébként összefüggött a jövő nevelési problémákkal, az analfabétizmus megszüntetésével, a felnőttek szakképzésével, amelyek összeszövődtek és egy hatalmas kulturális komplexummá váltak, amelynek eredménye az, hogy a Szovjetunió ma a világ legkultúraltabb és műveltségben, általános tudásban a leghaladottabb országa. Így alakult ki időnk folyamán az a szellem, amely a szovjet iskolát betölti és így kristályosodtak ki a nevelés új módszerei. A szovjet iskolarendszer valóra váltotta Marx szavait:

»A jövő nevelése egyesíteni fogja a gyermekekben a termelő munkaképességet a tanultsággal és testi fejlettséggel és nemcsak csupán egyszerű eljárás, amelynek célja a társadalmi produktív emelni, hanem az egyetlen módszer, amely képes minden szempontból egész embereket kitermelni.« A szocialista nevelés ideálja az egész ember, aki dolgozik, aki művelt, aki testben edzett, aki azért tanul, hogy hasznos tagja legyen a közösségnek, de amellettt tanult és egészséges is, egyéniség, tagja egy magasabbrendű társadalomnak, tehát reális értelemben vett egész ember.

A Szovjetunió Alkotmányának az a rendelkezése, mely minden állampolgár számára biztosítja a művelődés jogát, nem formális, hanem anyagi értékű, mert egyben a művelődés lehetőségének megszerzésén felül biztosítja a művelődés megszerzéséhez szükséges anyagi előfeltételeket is. A tanulás ingyenessége, az állami ösztöndíjak rendszere garancia arra, hogy a Szovjetunió Alkotmányának az a rendelkezése, amellyel a dolgozóknak a művelődéshez való jogát biztosítja, anyagi valóság legyen. A művelődés jogának reális érvényesülését tehát az alsófokú oktatástól a felső-

fokú oktatásig terjedő ingyenes oktatás, a technikai tudások elsajátítását pedig a gyárakban, a szovjet gazdaságokban, a gép- és traktorállomásokon és a kollektív gazdaságokban megszervezett ingyenes oktatási rendszer biztosítja.

»A Szovjetunióban, már 1939-ben, mindössze 10% írástudatlan maradt, ma pedig számos szövetségi köztársaságban az írástudatlanságot már teljesen megszüntették. Az elemi és középsiskolák száma rendkívül megnövekedett s bennük 1946—47-ben mintegy 30 millió tanuló részesült oktatásban. A mostani ötéves terv végére, 1950-re a Szovjetunió iskoláinak számát 193.000-re növelik. Körülbelül 32 millió tanuló tanul majd bennük. Ezenkívül több, mint egymillió fiatal tanul a műszaki iskolákban, a felnőttek iskoláiban pedig az emberek milliói nyernek oktatást. A Szovjetunióban már ma is 800 főiskolát számlálnak, s a hallgatók száma meghaladja a 650.000-et. Így biztosítja a szovjet állam, hogy a Szovjetunió polgárai valóban élvezhessék a művelődésre való jogot.«¹

A Sztálini Alkotmány — mint láttuk — »nem szorítkozik a polgárok formális jogainak leszögzésére, hanem a fősúlyt e jogok biztosítására, azokra az eszközökre helyezi, amelyekkel ezek a jogok megvalósíthatók« ... »nemcsak egyszerűen kinyilatkoztatja a munkára való jogot, hanem biztosítja is, törvény formájában szögezve le azt a tényt, hogy a szovjet társadalomban nincsenek válságok és megszűnt a munkanélküliség«.

»A burzsoá alkotmányok — állapította meg Sztálin elvtárs — rendszerint arra szorítkoznak, hogy leszögzik a polgárok formális jogait, de nem gondoskodnak a jogok megvalósításának feltételeiről, a megvalósítás lehetőségéről, a megvalósítás eszközéről.« Ezért a szociális jogot a burzsoá államokban hiába keresnők, a burzsoá államok jogrendszerében a szociális jogot legfeljebb programjában megnevezi, de azoknak érvényesülését sehol sem biztosítja, mert az nem felel meg a kizsákmányoló tőkés társadalom érdekeinek.

A Sztálini Alkotmány nyomán Népköztársaságunk Alkotmányában is megtaláljuk az állampolgárokat megillető jóléti, kulturális és gazdasági jogot. Ezzel népi demokráciánk követi a világ leghaladottabb erkölcsi eszméit, a szovjet nép erkölcsi ideáit, azt a szocialista humanizmust, melynek nemzetközi jelentősége felmérhetetlen. Az a történelmi átalakulás, mely hazánkban a Szovjetunió segítségével a felszabadulás óta végbement, gazdasági életünk gyökeres átalakulása, társadalmi életünk teljes megváltozása tette lehetővé a jóléti jogok érvényesülésének alkotmányjogi biztosítását. A jóléti jognak, mint az eddig elért eredménynek az alkotmányban való lerögzítése új távlatot nyit jogfejlődésünk egész területén, és ragyogó fényel hirdeti, hogy a magyar dolgozók, a haladó emberiség élgárdája, a Szovjetunió vezetésével harcolnak a szabadságszerető népekkel együtt a békéért, a népek biztonságáért, a boldogabb jövőért, a szocializmusért.

Dr. Benedek Jenő

¹ M. P. Kareva: A Szovjetunió Alkotmánya. 264. old.

A büntetés a szovjet büntetőjogban

A Szovjetunió Központi Végrehajtó Bizottsága és a Népbiztosok Tanácsa által 1934 május 8-án kiadott törvényrendelet az Oroszországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaság 1927 január 1-én életbelépett ú. n. Ugolovnij-kódex rendelkezéseit akként módosította, hogy a kódexben szereplő bírói-javító társadalomvédelmi rendszabályok helyett ezentúl a büntetés szót kell használni.

A törvényrendelet ezzel behozza a szovjet büntetőjogba az addig ott nem ismert büntetési fogalmat, aminek következtében most már a bírói-javító-, gyógyító- és gyógypedagógiai társadalomvédelmi rendszabályok hármas rendszerét a büntetés, a gyógyító- és gyógypedagógiai társadalomvédelmi rendszabályok újabb, módosított hármas rendszere váltja fel.

A módosító rendelkezés után érdeklődésre tarthat igényt az a kérdés, vajjon a szocialista állam büntetőjoga a büntetés fogalmának elismerésével olyan elméleti alapokra helyezkedik-e, amelyek a polgári büntetőjogi irodalom, illetőleg az újabb kódexek és tervezetek, valamint a novelláris szabályozások büntetési fogalmát jellemzik, avagy az Ugolovnij-kódexnek a bírói javító társadalomvédelmi rendszabályra vonatkozó rendelkezéseinek változatlanul hagyásával egy közösségre átértékelt büntetési fogalmat fogad el, aminek következtében a fentebbi büntetési fogalmakkal szemben lényegében különböző fogalmat ismerünk meg a szovjet büntetésben?

Hogy ezt a kérdést helyesen oldhassuk meg, az Ugolovnij kódexet kell a vizsgálódásunk alapjává tenni, mivel egyrészt a módosítás után is a büntetés tartalmát a kódex adja, másrészt jelentőségénél fogva az egész Szovjetunió büntetőjogát tartalmazó törvénykönyvnek tekinthető.¹

Ezenkívül a helyes összehasonlítás érdekében még az alábbi szempontok figyelembevétele is szükséges a probléma taglalásánál: 1. Mi a büntetés célja? 2. Milyen előfeltétel alapján, illetőleg mekkora területen alkalmazzák? 3. Hogyan történik a végrehajtás? 4. Milyen a büntetésnek a biztonsági (társadalomvédelmi) rendszabályhoz való viszonya?

1. Mi a büntetés célja?

a) Megtorlási cél. A modern büntetőjogi alapfogalmak kiépítése a klasszikus büntetőjogi iskola fellépésével kezdődik. Ez az iskola az individualizmus alapján állva építi ki ezeket az alapfogalmakat, így természetesen a büntetést is, aminek célját azután az abszolút igazságossági elvnek megfelelően határozza meg. E szerint ez a cél nem lehet más, mint a megtorlás, vagyis az elkövetett rossznak hasonló rosszal való viszonya.

Ennek a megtorlási célnak a hatástalansága egyes büntettes-csoportokra azonban a mindennapi élet bizonyos fokozatán csakhamar bebizonyul, aminek nyomán azonnal megindul a harc, egyelőre a büntetés fogalmának változatlanul hagyásával, új védekezési módok, új célok és új eszközök alkalmazására. (Biztonsági, társadalomvédelmi rendszabályok feltűnése.)

Ezzel párhuzamosan a büntetés fogalmán belül is bizonyos változások mennek végbe. Megállapítható, hogy a büntetés megtorló színezete a fejlődés folyamán fokozatosan gyengül és mindinkább helyet ad a megelőzés gondolatának. Liszt szerint a modern megtorló büntetés nem is egyéb már, mint generális prevenció célú büntetés. Ellentétes véleményen van ezzel szemben Exner, aki azt állítja, hogy még az új irányokhoz közelálló klasszikusok is abszolút értéknek tartják a megtorlást és döntő módon kívánják azt értékelni a büntetés kiszabásánál.² Ezt az utóbbi nézetet támasztja alá Heller felfogása, amely szerint »a megtorlási büntetés a legjobb védelmi büntetés«.³ Hasonlóan vélekedik Angyal is, aki szerint a büntetés elsődleges célja a megtorlás és csupán a védelmi büntetésnél léphet fel egyenrangú célként a megelőzés.³

Mindezek a felfogások azonban csak hiábavaló kísérletnek tekinthetők a megtorlás, mint egyedül döntő és megvalósítandó büntetési cél megmentésére. Ugyanis, amikor a megelőzést, a védelmet mint járulékos és a büntetés fogalmán belül megvalósítandó célt elismerik, akkor maguk távolodnak el és adják fel lényegében a megtorlást és közelednek a generális prevencióhoz.

b) Generálpreventív cél. Amíg az előbb tárgyalt klasszikus büntetőjogi iskolánál a büntetés céljában bekövetkezett változás csak burkolt formában jelentkezik a klasszikus büntetés megmentésére érdekében, addig teljesen nyíltan mutatkozik ez a közvetítő iránynál, ahol uralkodó büntetési cél nem a megtorlás, hanem a generális prevenció lesz. Sőt, ők éppen a generális prevenció célú büntetést állítják szembe a speciális prevenció célú biztonsági rendszabállyal.⁴

A generális prevenció elismerésével azonban ez az irány sem tesz még eleget a fejlődés követelményeinek, amelyek a társadalom védelmének fokozottabb biztosítása érdekében a speciális prevenció büntetési célul való alkalmazását is megkívánják, mert ha el is ismerik a speciális prevenciót mint megvalósítandó célt, csak a büntetésen kívül, a biztonsági rendszabálynál óhajtják alkalmazni.

c) Speciálpreventív cél. Amint az eddig tárgyaltak alapján megállapíthatjuk, kettős irányú fejlődés mutatkozik a büntetőjog által megvalósítandó célok tekintetében. Az egyik a bün-

¹ Schultheisz: A bűncselekmény fogalma a szovjet büntetőjogban. Jogtudományi Közöny IV. új folyam 477. 1.

² Exner: Die Theorie der Sicherungsmittel. 40. 1.

³ Heller: A büntetőjogi elméletek bírálata. 131. 1.

⁴ Angyal: Magyar büntetőjog tankönyve. 49. 1.

⁵ Exner; i, m. 228. 1.

tetés fogalmán kívül, a biztonsági rendszabálynál található, ahol a speciális prevenció szerepel megvalósítandó célként, amit a társadalomvédelem érdekében helyesnek ismer el úgy a klasszikus, mint a közvetítő irány is. Itt a fejlődés abban mutatkozik, hogy a speciális prevenció megvalósító biztonsági rendszabályt egyre szélesebb körben alkalmazzák az élet követelményeinek megfelelően, de természetesen a büntetés kiegészítéseként, illetőleg egészen szűk területen, önállóan is.

A másik irányú fejlődés a büntetés fogalmán belül ismerhető fel, ahol a megtorlást fokozatosan a generális prevenció váltja fel. A fejlődés, amint említettük, ezzel meg is akad és csak az új irányoknál folytatódik.

Ezek az irányok a kriminológiai kutatásokra támaszkodva, amelyek a megtorlással és a generális prevencióval szemben a speciális prevenció nagyobb hatásosságát igazolják, ez utóbbit fogadják el a büntetés céljául. Ezzel a büntetés fogalmán kívül végbement fejlődés eredményét, a speciális prevenciót beépítik a büntetés fogalmába és egyúttal a büntetés és a biztonsági rendszabály fogalmi különbözőségét is elvetik, aminek következtében most már csak egyetlen fogalom (büntetés vagy biztonsági rendszabály) maradna, amelynek egyformán a társadalom védelmének biztosítása lenne a feladata.¹ A két intézmény fogalmi azonosságának elfogadásával és a társadalomvédelem elismerésével az új irányok a fejlődés helyes útját találják meg. Ennek ellenére ez az állásfoglalás csak elméleti, mivel gyakorlatban letérnek erről az általuk is helyesnek tartott útról és megengedik a bifurkációt a klasszikus és a közvetítő irányhoz hasonlóan. Ezenkívül abba a hibába is esnek, hogy a speciális prevenció kiemelésével elhanyagolják a büntetésnek a társadalom felé mutató hatását, a generálprevenzív erőt.

d) Összetett célok. Ezt a hibát kiküszöböli és a társadalomvédelmi érdekeket következetesen megvalósítja a szovjet kódex. Ezt bizonyítja a büntetés céljáról vallott felfogása, amely szerint a büntetés célja: a) elsősorban az új bűncselekmények megelőzése azokon a személyeken keresztül, akik ilyet elkövettek (9. § a) p.); b) hatása a társadalom többi tagjai felé (9. § b) p.). E § külön kiemeli, hogy a megtorlás célul nem szolgálhat.

Ebben az értelemben nyilatkozik a szovjet büntetőjogi irodalomban Durmanov is, aki szerint a szovjet büntetésnek a célja nem a megtorlás vagy a generális prevenció önmagában, hanem a szovjet büntetési fogalom maga elé tűzi mind a generális, mind a speciális prevenció feladatait a maguk egységében.²

Tehát a szovjet büntetésnek kettős célja van. Az elsődleges cél a speciális megelőzés, amely a társadalomvédelmi álláspont egyenes következménye és amely azt kívánja, hogy elsősorban azok a büntettek ellen kell felvenni a harcot, akik már kimutatták társadalmi veszélyességüket. Ezeket kell megakadályozni abban, hogy a nyugodt

építőmunkát újból akadályozhassák, azaz, hogy egyrészt olyan büntetést kell kiszabni rájuk, amely ezt meggátolja, másrészt átneveléssel. Ennek nagy jelentőségét már Lenin is kihangsúlyozza, de kiemeli ezt a bírósági szervezeti törvény 3. §-a is.

Másodlagos cél a generális prevenció. A szovjet büntetőjog ennek elismerésével elkerüli az új irányok már említett egyoldalúságát és tovább fejleszt a büntetés céljáról vallott felfogásokat.

Azonban a generális prevenciónak is lényegében más a célja, mint a polgári büntetőjogokban. Ugyanis a szovjet jogban az általános megelőzésnek nem az a feladata, hogy a kiszabott büntetéssel a társadalom tagjait a bűncselekmények elkövetésétől visszatartsa, ami a valóságban úgyszólván a társadalom elenyésző, az ingadozó és állhatatlan emberek kis csoportját érinti, hanem hogy nevelőhatást gyakoroljon az egész társadalomra. A bírói ítélet — mondja Durmanov — megszervezi a közvéleményt a bűncselekmények elleni aktív harcra, a bűncselekmények megelőzésére vagy gyors felfedezésére.¹

Ezenkívül még egy lényeges és figyelmen kívül nem hagyható különbséget mutat fel céljai tekintetében a szovjet büntetés, amely ugyan nem pozitív, hanem negatív irányban mutatkozik; a megtorlás teljes hiányát. Ez mutatja leginkább azt a lényeges különbséget, amely a szovjet és egyéb elméletek között mutatkozik a büntetési célok tekintetében és utal a szocialista humanizmus felfogására.

Itt azonban azt is meg kell említeni, hogy az Ugolovnij-kódexnek ezek a megállapításai nem a büntetésre, hanem a társadalomvédelmi rendszabályra vonatkoznak. De mivel az említett módosító rendelkezés a társadalomvédelmi rendszabályok egyik fajtáját: a bírói-javító rendszabályt nevezi büntetésnek, ezeket a rendelkezéseket a büntetésre is érvényesnek kell tekinteni, annál is inkább, mert ilyen értelemben nyilatkozik Durmanov, valamint a bírósági szervezeti törvény 2. és 3. §-a is. Ez azonban már utal egyrészt a szovjet büntetés és a biztonsági (társadalomvédelmi) rendszabály sajátos viszonyára, amelyre még az alábbiakban ki fogunk térni, másrészt mutatja azt a különbséget, amely nemcsak a büntetés, hanem a biztonsági (társadalomvédelmi) rendszabály céljai tekintetében a szovjet felfogás és a már tárgyalt felfogások között mutatkozik. A szovjet büntetőjog nézete szerint a biztonsági (társadalomvédelmi) rendszabálynak a célja is a büntetésnél már tárgyalt összetett cél, szemben azokkal a törekvésekkel, amelyek a biztonsági (társadalomvédelmi) rendszabály kizárólagos és jellemző céljául a speciális prevenciót tekintik.

A szovjet, valamint az előbb említett felfogások közti különbségek, amelyek úgy a büntetés, mint a biztonsági (társadalomvédelmi) rendszabályok céljai tekintetében fennállnak, döntő befolyással bírnak a büntetés kiszabási előfeltételére és alkalmazási területére.

¹ Irk: A magyar anyagi büntetőjog. 240. l.

² Durmanov: A szovjet büntetőjog alapelvei. 27. l.

¹ Durmanov: i. m. 27. l.

2. A büntetés alkalmazási előfeltétele és területe

Az eredeti klasszikus megtorlási büntetésnek a kiszabási előfeltétele a bűnösség. Ez a bűnösség azonban csakhamar túlszűk fogalmi körnek bizonyul a társadalomvédelmi feladatok ellátására, amelyek egy szélesebb fogalmi kört kívánnak meg. Ez az új, a társadalomvédelmi feladatokat jobban ellátó fogalom a közveszélyesség, illetőleg a társadalmi veszélyesség.

Ezzel a kiszabási előfeltételek tekintetében is találkozunk a kettős irányú fejlődéssel.

A megtorló és a generális prevenció célú büntetést elfogadó klasszikus, valamint közvetítő irány göröcsösen ragaszkodik a bűnösséghez, mint kiszabási előfeltételhez, ugyanakkor, amidőn a közveszélyességet a biztonsági (társadalomvédelmi) rendszabályok kiszabási előfeltételül elismeri. A közveszélyesség alapján kiszabott büntetés — szerintük — veszélyes a társadalomra¹,² és a kulturális haladás egyik legerősebb támaszának; az igazság és jogérzetnek elnyomója lesz — mondja Baumgartner.³ Ezenkívül veszélyezteti az egyéni szabadságot.

Ezekhez az elméleti felfogásokhoz hasonlóan a bűnösség alapján áll a magyar Btk., a Btk. tervezeteink (Angyal, Bernolák, Finkey) és a külföldi kódexek legnagyobb része. A közveszélyességet legfeljebb a biztonsági (társadalomvédelmi) rendszabálynál ismerik el, de ott is meglehetősen szűk körben. (Pl. közveszélyes munkakerülők, megrögzött büntetettek, elmebeteg esetében.)

Az előbb tárgyalt irányok és kódexek azonban a saját felfogásukkal kerülnek ellentétbe. Ugyanis alkalmaznak olyan intézményeket, amelyeket a közveszélyesség alapján szabnak ki, noha ez szerintük veszélyezteti az egyéni szabadságot. Azonkívül ezeket az aggodalmakat a közveszélyességnek a modern büntetőjogban való mind szélesebb alkalmazásával megcáfoltaknak tekinthetjük.

A büntetőjogi újabb irányok, amelyek a társadalomvédelem érdekében a speciális prevenciót tekintik a büntetés egyedüli céljának és a büntetés, valamint a biztonsági rendszabály fogalmi azonosságát hirdetik, elvetik a bűnösséget és az előbb említett cél érdekében a közveszélyességet fogadják el a büntetés kiszabási előfeltételül.⁴ Azonban itt is meg kell említeni a helyes elméletől eltérő gyakorlati megoldás hibáját.

A szovjet kódex ezzel szemben ezt az elméletet a gyakorlatba is átülteti, amennyiben a közveszélyességet fogadja el a büntetés, valamint a társadalomvédelmi rendszabályok alkalmazási előfeltételül. Ezt a kódex a 7. §-ában fejti ki részletesen. E szerint a bírói-javító társadalomvédelmi rendszabály (büntetés) ... lesz alkalmazva arra a személyre, aki a közveszélyes cselekményt elkövette vagy büntettes környezettel való összekötötésén, vagy korábbi cselekményén keresztül veszélyt jelent. Ezeket a veszélyes cselekményeket pedig a 6. § írja körül.

A közveszélyesség döntő értékelését mutatja a 6. §-hoz fűzött jegyzet, amely szerint, ha formailag valamely § meg is valósul, a csekély súly, valamint a közveszélyesség csekélyége folytán a büntetés-től (társadalomvédelmi rendszabálytól) el kell tekinteni. Ugyancsak eltekintenek abban az esetben is, ha a bírói kivizsgálás idején a tettes közveszélyesnek nem tekinthető a büntetőtörvény változása vagy a szociálpolitikai helyzet alakulása következtében. Ez kétségtelenül nagy rugalmasságot biztosít a szovjet büntetőjognak és jó fegyver abban a harcban, amelyet a szovjet jogászok folytatnak a formalizmus ellen, mert lehetővé teszi a büntetés mellőzését olyan esetekben, amikor ez sem a tettes, sem a társadalom érdeke szerint nem mutatkozik szükségesnek.

Fontosabb szerepe van ennél a társadalmi veszélyességnek (közveszélyességnek), mint kiszabási előfeltételnek, a bűncselekmény fogalmánál. Ugyanis, ha a társadalmi veszélyességet fogadjuk el a büntetés alkalmazási előfeltételül, úgy kétségtelen, hogy ezeket a társadalomellenes cselekményeket előre pontosan nem körvonalozhatjuk, azaz tényálladékba nem építhetjük és így a bűncselekménynek legalábbis ott, ahol a társadalmi veszélyesség a kiszabási előfeltétel, a tényálladék-szerűség nem fogalmi ismérve. A szovjet bűncselekménynek tényleg nem is fogalmi alkateleme a tényálladék-szerűség. Ez nagy előnyére válik a szovjet büntetőjognak a szocializmusért az ellenséggel vívott harcban, mivel rugalmasan követheti az élet változásait és analógia alkalmazásával a társadalom védelmét olyan esetekben is sikerrel biztosíthatja, amikor arról a büntetőtörvény rendelkezése hiányában védelemre nem lenne lehetőség, de amikor a cselekmény társadalomveszélyessége, illetőleg nagyobb társadalmi veszélyessége kétségtelen. Hogy pedig a szovjet büntetőjog etekintetben helyes utat követ, azt igazolják azok a nézetek, amelyek a Szovjetunió vezetői részéről hangzottak el a büntetőjog szerepéről.

Látszólag ellentétben áll ezzel az előbb tárgyalt felfogással Durmanov nézete, aki a büntetés kiszabási előfeltételül a bűnösséget említi.¹ Ez az ellentét, amint említettük, azonban csak látszólagos. Ugyanis a bűnösség csak azt dönti el, hogy a társadalomvédelmi eszközök mely csoportja lesz alkalmazva. Így pl. ha a tettes közveszélyes, de bűnösségét nem állapíthatjuk meg (elmebeteg), a gyógyító rendszabályokat, ha a közveszélyesség mellett a tettes bűnössége is fennforog, akkor büntetést alkalmazunk. A büntetés mértékére azonban a közveszélyesség a döntő. (45., 47. §§.) Durmanov ebben az értelemben beszél a bűnösségről és így harmonikusan illeszkedik az Ugolovnij-kódex megállapításaihoz.

De feltétlenül hatásosabb is a büntetettek elleni küzdelem, ha a cselekmény elbírálásakor nemcsak a bűnösséget, azaz egy multa vonatkozó értékítéletet veszünk figyelembe, hanem a multa vonatkozó értékítéletünket egy jövőre vonatkozó értékítélettel egészítjük ki. Így a tettes társadalomveszélyessége lép előtérbe és biztosítja, hogy a büntetés ennek alapján legyen kiszabva.

¹ Hacker: Bevezetés a büntetőjogba. 215., 265. l.

² Heller: i. m. 126—139. l.

³ Baumgartner: Jogtudományi Közlöny 1909. évi.

⁴ Irk: i. m. 238. l.

¹ Durmanov: i. m. 18. l.

Természetesen a kiszabási előfeltételek tekintetében elfoglalt különböző nézeteknek megfelelően a büntetés alkalmazási köre is lényeges eltéréseket mutat.

A klasszikus büntetés alkalmazási köre a biztonsági rendszabály feltűnése után a klasszikus iskola minden kísérlete ellenére bizonyos módosulást szenved, amennyiben a büntetés alkalmazási körének szűkülése állapítható meg. A társadalom védelmének fokozottabb biztosítása érdekében a klasszikus irány is kénytelen egyes büntettes csoportokkal szemben új intézkedéseket foganatosítani. Így a közveszélyes munkakerülőket, csavargókat és megrögzött büntetteseket először a büntetésen kívül a biztonsági rendszabály alá is vonja, a későbbi fejlődés során pedig ezeket véglegesen kivonja a büntetés alkalmazási köréből.

A tételes jogok ehhez hasonló nézeteket valának, pl. a magyar büntetőjog a megrögzötteket, a közveszélyes munkakerülőket, a svájci jog az olyan szokásszerű büntetteseket, akiknél a bűncselekmény züllöttségre mutat (42. §. 1. p.) vagy a bíró belátása szerint átalakítható csavargókat és munkakerülőket, illetőleg a szokásszerű iszákosokat vonja ki a büntetés köréből (43., 44. §§).

A közvetítő iránynál még további szűkülés következik be. Szerintük a büntetés csak az akut (pillanatnyi) büntettesekre alkalmazható, mert ezeknél még számolni lehet generálprevenzív hatással.¹

Az újabb irányoknál ilyen területcsökkenés nem található, sőt a büntetés és a biztonsági rendszabály fogalmi azonosságát hirdető felfogásuknak megfelelően a két alkalmazási terület ezután csak egyetlen intézmény fogja felölelni.

Érdekesen alakul a helyzet a végrehajtás tekintetében a szovjet büntetőjogban, ahol egy visszakanyarodást, egy újabb területcsökkenést látunk az előző elmélettel szemben. A gyógyító, illetőleg a gyógypedagógiai társadalomvédelmi rendszabályok alá nem tartozó büntetteseket teljes egészében a büntetés öleli fel. Nincsenek ebből a körből kiemelve a megrögzött, a csavargó és munkakerülő büntettesek és nincsenek a krónikus bűnözők, amint ezt a klasszikus, valamint a közvetítő iránynál, illetőleg ezen az alapon álló tételes jogoknál láttuk. A szovjet kódexnek ez az álláspontja annak a nézetnek következménye, amely a közveszélyességet egyaránt döntően értékeli minden büntettes csoportnál és így nincs szüksége arra, hogy a közveszélyeseknek nyilvánítottakat kiemelve a büntetés alól.

3. A büntetés végrehajtása

A végrehajtás mikéntje kétségkívül döntő jelentőségű. A végrehajtásban realizálódik a büntetés célja, ezen múlik, hogy ebből a célból mennyi valósul meg és így végeredményben az egyes büntetési célok gyakorlati használhatóságát dönti el.

A végrehajtás kérdésében elfoglalt nézeteknek megfelelően az elméleteket két nagy csoportba oszthatjuk a szerint, hogy a büntetést és a biztonsági rendszabályt egymást kiegészítve vagy csak

az egyiket hajtják végre a tettes egyéniségének megfelelően.

A bifurkáció alapján álló büntetőjogi elméletek, így a klasszikusok és a közvetítő irány ezt a kérdést az egyes intézmények által megvalósítani kívánt célok fontossága alapján döntenek el. A klasszikusok, illetőleg a közvetítő irány szerint, ha a büntetés és a biztonsági rendszabály összetételközik, úgy a büntetést kell alkalmazni először, mert a büntetés célja a megtorlás, illetőleg a generális prevenció fontosabb, mint a biztonsági rendszabály célja: a speciális prevenció. Sőt Merkel szerint csak a büntetést kell végrehajtani, mivel ez a biztonsági rendszabály funkcióit is teljesíti.

Az újabb büntetőjogi irányokhoz tartozók egy része, akik elfogadják a bifurkációt, szintén kumulatív alkalmazzák a két intézményt, a klasszikusokhoz hasonlóan.

A másik rész azonnal a tettes egyéniségének megfelelően vagy a büntetést, vagy a biztonsági rendszabályt tartja végrehajtandónak, amivel elkerülhető, hogy a kumulatív végrehajtás esetleg a »non bis in idem« elvébe ütközzék.¹ Ehhez hasonló állásponton áll Exner is, annak ellenére, hogy a bifurkációra helyezkedik.² Szerinte csak az a nézet lehet helyes, amelyik egy rendszabályt alkalmaz, mégpedig a krónikus veszélyesekre biztonsági rendszabályt, az akutokra büntetést.

Azoknál az elméleteknél, amelyek a büntetés és a biztonsági rendszabály fogalmi azonosságát hirdetik, ilyen végrehajtási probléma nem is merül fel, mert ezek csak egyetlen intézményt használnak, a speciál-prevenzív célú biztonsági rendszabályt (Irk, Aschaffenburg,³), illetőleg a speciálprevenzív célú büntetést (Liszt, Hafter, Grispigni,⁴).

A kódexekben az elméletekhez hasonlóan, igen különböző felfogásokkal találkozunk a büntetés és a biztonsági rendszabály kollíziója esetében a végrehajtási probléma megoldására.

Így a svájci kódex kumulatív használja a büntetést a csavargók és munkakerülők, illetőleg a szokásszerű iszákosok esetében általában. (43., 44. §§.) Ha azonban a bíró úgy látja, hogy ezeknek a jellegük átalakítható, a büntetés elmarad és csak a biztonsági rendszabály hajtható végre a büntetés elhagyása mellett, ha a szokásszerű büntetteseknél a bűncselekmény züllöttségre vagy munkakerülésre mutat (42. § 1. p.).

Az olasz Btk. kumulatív hajtja végre a büntetést és a biztonsági rendszabályt, ha szabadságvesztés van (212. §), ellenkező esetben a büntetés elmarad és a biztonsági rendszabályt alkalmazzák. (211., 222. §§.)

Btk. tervezeteink (Angyal, Bernolák, Finkey) általában kumulatív alkalmazzák a büntetést a hivatásos, a csavargó és munkakerülő büntetteseknél, míg nem használják a szokásszerűeknél, ahol a biztonsági rendszabály szerepel.

A szovjet büntetőjogban ilyen értelmű végre-

¹ Vámbéry: Jogtudományi Közlöny. 1910. évf. 399. l.

² Exner: i. m. 67. l.

³ Irk: A büntetőjog átalakulása. 77. l.

⁴ Irk: i. m. 77—78. l.

¹ Exner: i. m. 67. l.

hajtási probléma nincs. Amíg ugyanis az előbb ismertetett felfogások szerint a társadalomvédelmi funkciók elvégzésére egy külön intézményre, a biztonsági rendszabályra van szükség, amely ezt a feladatot hol a büntetéssel, kumulatív, hol pedig önmagában igyekszik megvalósítani, addig a szovjet büntetőjogban ezt elvégzi a büntetés egyedül is. A szovjetbüntetés, amint említettük, a büntetés és a biztonsági rendszabály céljait együttesen öleli magába, így feleslegessé teszi egy külön társadalomvédelmi célt szolgáló biztonsági rendszabály használatát. Ezzel éppen azokat a hátrányokat küszöböli ki, amelyeket a kumulatív végrehajtás rejt magában, így legelsősorban a hatások kölcsönös lerontását, amely éppen az elérni kívánt társadalomvédelmi célt veszélyezteti. A szovjet büntetőjogban ennek megfelelően csak a büntetés lesz a legteljesebb individualizáció alapján kiszabva és a tettes veszélyességének kiküszöbölésére végrehajtva.

4. A büntetés és a biztonsági rendszabály viszonya

A büntetés és a biztonsági rendszabály fogalmi elhatárolására, illetőleg egymáshoz való viszonyuk megállapítására a legkülönbözőbb nézetekkel és elméletekkel találkozunk. A legjelentősebbeket az alábbiakban foglalhatjuk össze.

Az abszolút megtorlási teória követői, így Birkmeyer és hívei, a két fogalom különbségét abban látják, hogy a büntetés represszió, a biztonsági rendszabály prevenció.

A megtorlási teoretikusok egy másik csoportja pedig egyszerűen tagad minden közösséget a biztonsági rendszabállyal és az egész intézményt a közigazgatás területére utalva kizárja a büntetőjog köréből.¹

A neo-klasszikusoknál újból találkozunk olyan nézettel, amely a megtorló büntetést helyezi szembe a biztonsági rendszabállyal és így visszatér az eredeti klasszikus álláspontra, amelyet úgy fogalmazhatunk meg Birkmeyer nyomán, hogy a büntetés represszió, a biztonsági rendszabály prevenció.

A közvetítő irány a klasszikus elméletekkel ellentétben már teljesen a generális preventív célú büntetést fogadja el és állítja szembe a speciálpreventív célú biztonsági rendszabállyal. Ez az irány már távolodik a bifurkáció alapjától és nem lát lényeges különbséget a két fogalom közt. Szerintük mindkét fogalom működik generál- és speciálpreventív módon, de az egyikben ez, a másikban az a döntő a kiszabásra és a végrehajtásra.² Lényegében ezen az alapon áll Vámbéry is, aki szerint nincsen reális ellentét a két fogalom között, csak elméleti. A büntetés súlypontja a generális prevencióban van, a biztonsági rendszabálynak a speciális prevencióban.³ Ezeknél az íróknál a büntetés már egészen szűk területre korlátozódik és szerepe csak az, hogy a bűncselekmény lélektani hatását eltörölje.⁴

Találkozunk olyan felfogással is, amely szerint a bifurkáció szükséges, ha nem is lehet éles határvonalat vonni a két fogalom között, mivel a fogalmak egy külön világnézet tartozékai. Ugyanis a büntetés az individuál-etikai, a biztonsági rendszabály a szociál-etikai világnézet alapszik. A két intézmény alkalmazási körét a konkrét állami berendezés szabja meg.¹

E nézetekkel szemben a kriminológiai alapkönnyű új irányok követői a két fogalom identitását hirdetik. Liszt a két fogalom viszonyát két egymást metsző körrel szemlélteti és Delaquis-val együtt arra az eredményre jut, hogy mivel céljaiban és feltételeiben megegyezik a két fogalom, azért büntetések.² Lényegében ezt vallja Irk is. Szerinte a büntetés fogalma egyre fog tartalmilag gyarapodni és ennél fogva a társadalombiztosítás feladatának megfelelni. Az ezzel ellentétes felfogások a büntetési fogalom fejlődésének meg nem értésén alapulnak.³

Tehát a két fogalom között nincs fogalmi különbség e felfogások szerint. A büntetés és a biztonsági rendszabály fogalmának egyesítésével létrejött új fogalmat egyesek büntetésnek nevezik (Liszt, Delaquis, Tesar, Hafter, Gispigni), mások biztonsági rendszabálynak. (Aschaffenburg, Irk.)⁴

Vajjon beszélhetünk-e ilyen értelemben a szovjet büntetőjogban a büntetés és a biztonsági rendszabály viszonyáról?

Amint ismeretes, az Ugolovnij-kódex a társadalomvédelem alapjára helyezkedik és ennek megfelelően építi ki védelmi rendszerét is. Csak társadalomvédelmi rendszabályt ismer, mégpedig annak három fajtát különbözteti meg, úgymint a bírói-javító, gyógyító és gyógypedagógiai társadalomvédelmi rendszabályokat. Így itt nem is beszélhetünk a büntetés és a biztonsági (társadalomvédelmi) rendszabályok viszonyáról, mivel a kódex büntetést nem ismer. A szovjet kódex ezzel olyan fejlődési fokot mutat fel, ami felé a polgári büntetőjogok csak lassan közelednek és engednek teret büntetőjogukban a társadalmi érdekeket biztosító intézményeknek.

De változik-e a helyzet a módosító rendelkezés után? Nem. A módosító törvényrendelet úgy intézkedik, hogy ezentúl a bírói-javító társadalomvédelmi rendszabályok helyett a büntetés szót kell használni. Egyéb módosításokról azonban nem beszél. Így a büntetés eredeti lényege nem változik meg. Csak új formát, új nevet kap, de marad az, ami volt: társadalomvédelmi rendszabály. Ennél fogva a büntetés és a társadalomvédelmi rendszabály viszonyáról a szovjet jogban oly értelemben, amint az a polgári büntetőjogi irodalomban szokásos, nem beszélhetünk, mert a szovjet büntetőjogban a büntetés, a gyógyító és a gyógypedagógiai társadalomvédelmi rendszabályok tartalmilag és lényegében megegyeznek és mint társadalomvédelmi rendszabályok ugyanazt a célt szolgálják: a dolgozó nép érdekét.

¹ Baumgartner: Jogtudományi Közlöny. 1909. évf.

² Exner: i. m. 228. l.

³ Vámbéry: i. m. 399. l.

⁴ Vámbéry: i. m. 398—399. l.

¹ Friedmann: A büntetés átalakulása. 160—192. l.

² Irk: i. m. 77. l.

³ Irk: i. m. 241. l.

⁴ Irk: i. m. 77. l.

Az egyes szempontokon így végighaladva, igyekeztünk vázlatosan bemutatni azokat a szembeötlő különbségeket, amelyek a szovjet büntetés és a polgári büntetőjog büntetése között fennállnak. E vizsgálódás alapján megállapíthatjuk, hogy a szovjet büntetés nem egyezik meg a burzsoá büntetéssel sem a cél, sem a kiszabási előfeltétel vagy alkalmazási terület, sem a végrehajtás mikéntje szempontjából és lényegében más a viszonya a biztonsági (társadalomvédelmi) rendszabályhoz, mint a burzsoá büntetésnek. Tehát a

megegyező forma igen lényeges tartalmi különbségeket takar. Mindezeket figyelembe kell venni a szovjet büntetés tárgyalásánál, ha el akarjuk kerülni a kontroverziákat és az olyan lényeges tartalmi különbségek elhomályosítását, amelyek éppen a szovjet büntetés jellemzői, tartalmi gazdagodásának, magasabbfokú fejlődésének és a társadalmi érdek irányító szemponttá való emelésének bizonyítékai, és amelyek a további fejlődés iránymutatói.

Dr. Gödöny József

A büntetőper és a magánjogi igény

A polgári jogtudomány álláspontja szerint a büntetőper az állam vagy más sértett büntetőjogi igényének érvényesítését szolgálja. Ennek következtében a magánjogi igény érvényesítése jóllehet az valamely bűncselekmény következtében keletkezett, kivülesett a büntetőper célján és keretén, így a legtöbb polgári jogban a törvényhozás csak bizonyos különleges feltételek fennforgása esetén engedélyezte a büntetőbírósnak, hogy a magánjogi igényről döntsön. A német törvényhozás például azelőtt általában elzárta a büntetőbíró a magánjogi igény elbírálásától és csak egyes, az anyagi jogban felsorolt esetekben jogosította fel bizonyos meghatározott pénzübeli elégtétel megítélésére. A mi bűnvádi perrendtartásunk, bár ismeri a magánjogi igény érvényesítésének intézményét és lehetővé teszi, hogy a büntetőbíró a magánjogi igényről határozzon, mégis büntetőbíráink egyrészt idegenkednek a magánjogi igény tárgyában való határozástól, másrészt perrendtartásunk ebben a vonatkozásban hézagos, ugyanis különösen hátránnyal sújtja a nem ügyvédi képvisellel rendelkező felet, illetőleg azt, kinek joga megvan arra, hogy igényt emeljen, azonban a törvény ismeretének, valamint kitanítás hiányában ezen jogával nem él. Szocializmust építő népi demokráciánk szempontjából rendkívül fontos, hogy megismerkedjünk a Szovjetunió fejlett jogának erre a tárgykörre vonatkozó anyagával, hogy ennek ismeretében jogunk e téren mutatkozó hiányosságait kiküszöbölhessük.

Mielőtt azonban a szovjet jog ismertetésére rátérnénk, kizárólag az összehasonlítás megkönnyítése céljából a magyar bűnvádi perrendtartás vonatkozó részeit kívánom ismertetni.

Bűnvádi perrendtartásunk 5. §-a szerint a sértett, vagy jogutódja a tárgyalás befejezéséig a büntetőbírósnak is érvényesítheti magánjogi igényét, a tettes és a részes, valamint a bűnpártoló és az orgazda ellen. Ebben az esetben a bűnvádi eljárás és az ítélet kiterjed a magánjogi igényre is. Olyankor azonban, ha bizonyítva van, hogy a magánjogi igényre nézve a polgári bíróság már ítélt, vagy előtte per van folyamatban, vagy az igény tisztába hozása a bűnvádi eljárás befejezését jelentékenyen késleltetné, a magánjogi kö-

vetelést polgári bíróság dönti el. A bűnvádi perrendtartás 6. §-a felsorolja azokat az eseteket, mikor az igény kizárólag polgári bíróság előtt érvényesíthető. Mint látjuk, perrendtartásunk széles körben engedélyezi a magánjogi igény érvényesítését a büntetőper során. Tette ezt, mint ahogy a miniszteri indokolás kimondja, a következő meggondolásból: »A perjog célszerűségi követelményei az egyesítés és az egy perben való elbírálás mellett döntenek. A polgári ítélet szempontjából ugyanis a büntetőítélet praeiudiciális vagyis az abban megállapított bűnösség úgy viszonylik a magánjogi kötelezettséghez, mint a jogalap a kereseti kérelemhez. A magyar polgári perrendtartás nyelvén szólva (64. §) a büntetőítélet tartalmazza azt a jogalapot, melyekből (felperes) követelését származtatja. Egyszerű logikai következtetés ez, melyet éppen az a bíró vonhat le legbiztosabban, ki az előleges kérdést megoldotta. Nem volna célszerű e logikai teendőt kettéválasztani, annál kevésbé, mert a büntetőítéletben foglalt bűnösségi tényalapot a res iudicata oltalmában kell részesíteni és így azt úgysem lehetne magánjogi úton újabb megvitatás alá bocsátani. Ezekhez járul az a körülmény is, hogy oly esetekben, midőn a magánjogi sérelem megnyiságának megállapítása a büntetőtörvény alkalmazása céljából szükséges, büntetőhírnak multhatatlanul kell adni ily polgári hatáskört. Csak a már elvégzett bírói munka ismétlése volna tehát és egyértelmű a pereknek felesleges szaporításával, ha például a kár nagysága vagy a tulajdonjog kérdése újból nyomzás tárgyává volna téve«. Mint láthatjuk, a bűnvádi perrendtartás miniszteri indokolásából számtalan ok szól a mellett, hogy a magánjogi igény a büntetőper során kerüljön eldöntésre.

A bűnvádi perrendtartás 5. § harmadik bek. 3. fordulata azonban, mellyel a törvényhozó azt kívánta szolgáltni, hogy nagyon bonyolult magánjogi igények ne késleltessék a büntetőper menetét, komoly lehetőséget nyújt egyeseknek, hogy elhárítsák maguktól az esetleges többletmunkát. Különösen látszik ez akkor, ha figyelembe vesszük, hogy még a miniszteri indokolás is a magánjogi igény polgári perre utasításának okául példaként azt hozza fel, hogy annak tisztába hozása

gátolná a terhelt előzetes letartóztatásának vagy vizsgálati fogságának megszüntetését. Megállapítja továbbá a miniszteri indokolás, miszerint remélhető, hogy elsőfokú bíróságaink a perre utasítás jogával sohasem fognak pusztán kényelmi szempontból élni. A széleskörű felhatalmazottság ellenére, melyben perrendtartásunk a büntetőbírákat részesítette, ők ezzel csak a legtrikább esetben éltek, holott mint előbb a miniszteri indokolásból is láthattuk, a fordítottja volna kívánatos.

Bűnvádi perrendtartásunk 51.§-a sorolja fel a magánfél perbeli jogait. Azonban ezen jogok és a szocialista jog között éppannyi a különbség, mint a polgári állam Alkotmányában meghatározott állampolgári jogok és a szocialista állam Alkotmányában meghatározott állampolgári jogok között. Előbbi hangzatos szavakban deklarálja az állampolgárok jogait, de azoknak megvalósítására nem tesz semmit. Utóbbi nemcsak a jogait sorolja fel az állampolgároknak, hanem felsorolja azon biztosítékokat is, mellyel ezen jogok a polgárok számára élő valósággá válnak. Pontosan így vagyunk az 51. §-sal. A Balogh-Illés-Varga-féle bűnvádi perrendtartás 357. oldalán levő jegyzetek rovatban az 51. §-ról szösz szerint a következő magyarázat olvasható: »Az ügyészség és a bíróság sértettet nem kötelesek kitanítani arra, hogy magánfél gyanánt felléphet és nem tartoznak őt felvilágosítani a magánfél perjogi hatáskörének részleteiről sem. Mindamellett a károsított értesülni fog a bűnper megindításáról azáltal, hogy tanuképen kihallgatják, sőt, ha a kár összegének megállapítása a büntetőtörvénynek helyes alkalmazása végett szükséges, e tárgyban hozzá kérdést is fognak intézni.« Kérdem, hogy ez utóbbi körülményekből a laikus magánfél, akit ügyvéd nem képvisel, hogyan ismerheti fel jogait? Csak egy lehet a válasz: Sehogy! Látni fogjuk később, milyen ellentét mutatkozik ezen a téren is a polgári jog és a szocialista jog között.

A magánfél jelentkezésének formáit a büntetőper különböző szakaszaiban bűnvádi perrendtartásunk 52. §-a ismerteti. A büntetőper tárgyalására szóló írásban a Bp. 286. § 5. bek. szerint a magánfél arra figyelmeztetendő, hogy elmaradása esetében magánjogi igénye tárgyában előterjesztett kérelmét az iratokból fogják felolvasni. A Bp. 307., 314., illetve 315. §-a értelmében a magánfél a bizonyítási eljárás során kérdéseket tehet fel, annak befejezése után pedig a vádló vádbeszédét követően felszólalhat; távolmaradása esetén a magánjogi igényre vonatkozó és a megelőző eljárás alatt előterjesztett kérelmét az iratokból olvassák fel és e kérelemmel kapcsolatban az államügyészség tesz megfelelő indítványt. Az ítéletben, ha a bíróság vádlottat bűnösnek mondja ki és a magánjogi igényt elbírálja, intézkednie kell erre vonatkozóan is (Bp. 327. §).

A magánjogi igény érvényesítésének és biztosításának részletes szabályait bűnvádi perrendtartásunk 486—493. §-ai foglalják magukban. Ezek szerint az eljáró hatóságok a kár összegét hivatalból csak akkor nyomozzák, ha az eljárás

oly bűncselekmény miatt van folyamatban, melynél akár a cselekmény minősítésére, akár a büntetési tételre az okozott kár nagyságának befolyása van. Felmentő ítélet esetében a magánjogi igényről tekintve, hogy a büntetőper során érvényesített magánjogi követelés alapja vádlott bűnössége, nem határoz a büntetőbíró. Ez természetesen nem zárja el a magánfelet attól, hogy igényét később polgári bíróság előtt érvényesítse. A magánjogi igény kétirányú lehet, vagy kártérítésre vonatkozik, mely a tulajdonképeni magánjogi igény, vagy valamely ingó dolognak természetbeni visszaadására. Általában a lefoglalt dolog csak az ítélet jogerőre emelkedése után adható vissza az arra jogosult személynek, mégis, ha a terhelt beleegyezik és a dologra, mint bizonyítékra szükség nincs, már megelőzőleg is intézkedés történhet a visszaadás tárgyában. Egyes különleges esetekben polgári perre utasításnak van helye.

A bíróság, ha a vádlottat bűnösnek mondja ki, akkor a tulajdonképeni magánjogi igény a kártérítés és nem valamely dolog visszaadása iránt támasztott igényről a bűnvádi perrendtartás 489. §-a szerint határoz. E szakasz értelmében, ha az a dolog, melyre a sértett igényt támaszt, természetben vissza nem adható, vagy ha a sértett igénye nem valamely tárgynak visszaadására, hanem a bűncselekmény folytán szenvedett kárnak, sérelemnek vagy elmaradt haszonnak megtérítésére vonatkozik és sem a jogosultság, sem a jogosult személye iránt nincs kétség, a kártérítés összege pedig biztosan meghatározható, a büntetőbíró megítéli a kártérítést. A követelt összeget, ha túlzottnak találja, esetleg szakértők meghallgatása után megfelelően leszállíthatja. Sőt, ha a vádlott bűnössége valamely vele kötött jogügyletnek teljes vagy részleges érvénytelenségét vonja maga után, a büntetőbíró — házasság érvényességének felülvizsgálatát kivéve — a Bp. 490. §-a szerint a jogügyletet egészben vagy részben érvénytelennek nyilváníthatja és az ebből folyó jogkövetkezmények iránt is határozhat. A 491. § lehetővé teszi, hogy a sértett a büntetőperben megállapított magánjogi igényt meghaladó kárát a polgári bíróság előtt érvényesítse. A bűnvádi perrendtartásunkban a magánjogi igényről és pedig a bűnügyi zárlatról és a biztosítási végrehajtásról még két szakasz (492., 493. §§) intézkedik és részletesen szabályozza ezek elrendelésének előfeltételeit. Főhibája az utóbbi két szakasznak is az, ami végigvonul bűnvádi perrendtartásunknak az összes magánjogi igénnyel kapcsolatos rendelkezéseiben, azaz nagyrészt kérelemre rendelőnek el, és így a laikus magánfél hátrányos helyzetbe kerül.

Miután a magyar bűnvádi perrendtartásnak a magánjogi igénnyel kapcsolatos rendelkezéseit áttekintettük, nézzük meg, hogyan szabályozza a Szovjetunió bűnvádi perrendtartása a magánjogi igény érvényesítését a büntetőperben. A szovjet bűnvádi perrendtartás 14. §-a kimondja, hogy a sértett, akinek a bűncselekményből hátránya, vagy vesztesége származik, jogosult be-

jelenteni magánjogi igényét a vádlott, vagy annak tetteiért anyagi felelősséggel tartozó személlyel szemben, e magánjogi igény megítélése függetlenül annak nagyságától, a büntetőperrel együtt a büntetőbírószágra tartozik. Láthatjuk ebből a szakaszból, hogy a szovjet jogban a magánjogi igény nemcsak a tettesekkel szemben érvényesíthető, hanem a kört kiterjeszti az értük anyagi felelősséggel tartozó személyekre is, így például kiskorú vádlott esetében törvényes képviselőjére. A szovjet bűnvádi perrendtartás 15. §-a a magánjogi igény bejelentéséről a következőkben rendelkezik: »A magánjogi igényt mind a büntetőper kezdetén, mind pedig az előzetes nyomozás során, vagy később az érdemleges tárgyalás megkezdéséig be lehet jelenteni. Azok a sértettek, akik magánjogi igényüket a büntetőper során nem jelentették be, jogosultak magánjogi igényüket a rendes úton érvényesíteni«. Megjegyzésként fűzi a szovjet törvényhozó ezen szakaszhoz a következőket: Ha a megkezdett érdemi tárgyalást elhalasztják, akkor a magánjogi igényét be nem jelentő sértett jogosult azt az új tárgyalás lefolytatásakor bejelenteni. A magánjogi igény elbírálhatása szempontjából feltétlenül helyesebb a magánjogi igény eldöntésének végső határidejét az érdemi tárgyalás megkezdésében megjelölni, mert így a büntetőper elhalasztása nélkül, az legtöbbször tisztába hozható és elbírálható.

Ellentétben a mi jogunkkal, a szovjet bűnvádi perrendtartás 16. §-a kimondja, hogy a büntetőper során bejelentett magánjogi igény adó- és illetékmentes (az egységes állami adó alól mentes). Ezen rendelkezés vizsgálatánál két érv áll egymással szemben. Illetékmentesség esetében elütjük az államot bevételi forrásától egyrészt, másrészt azonban az állam a bűncselekmény által megzavart jogrend helyreállítását kívánja a büntetőperben a büntetéssel és a magánjogi igény megítélésével elérni és így mentesíti sértettet attól, hogy a vádlott bűncselekménye következtében külön kiadás terhelve. Szerintem, mint a polgári perben a szegénységi jogon pereskedő fél ellenfelét illetékfeljegyzési jog illeti meg, ugyanezt lehetne a büntetőper során érvényesített magánjogi igénnyel kapcsolatban is rendszeresíteni. Felmentenénk így egyrészt sértettet a külön kiadás viselése alól, másrészt az állam sem esne el bevételi forrásától.

A szovjet bűnvádi perrendtartás (Sz. Bp.) 17. §-a szerint, ha a vádlott az ítélethozatalig meghal, a magánjogi igény a rendes úton érvényesíthető. A büntetőper során a magánjogi igényről való lemondás megfosztja az igénylőt — mondja az Sz. Bp. 18. §-a — annak jogától, hogy magánjogi igényével újra éljen; hasonlóképpen a magánjogi igényről való lemondás a polgári per során megfosztja a sértettet annak jogától, hogy ezen igényét másodszer is a büntetőperben bejelentse. Ezen szakaszhoz fűzött hivatalos megjegyzés a következőképpen szól: Az eljárás megszüntetése a büntetőtörvénykönyv 6. és 8. §-nak figyelembevétel alapján nem veszi el a sértett a terhelt által okozott károk megtérítése iránti igényjogosultságát és bejelentett, vagy bejelent-

hető magánjogi igényét a polgári perrendtartás rendes útján érvényesítheti.

(Szovjetország Btk. 6. §: A társadalomra veszélyesnek tekintendő minden tevékenység vagy mulasztás, mely a szovjet rendszer ellen irányul, vagy sérti a munkás-paraszt hatalom által a kommunista államrend felé vezető átmeneti időszakokra létesített jogrendet.

Hivatalos megjegyzés: Nem tekintendő bűncselekménynek az a cselekmény, amely, bár alakilag megvalósítja a jelen törvénykönyv különös részének valamely szakaszában meghatározott tényálladék törvényes elemeit, de kifejezetten csekély jelentőségére és a káros következmények fenn nem forgására tekintettel: a társadalomra nem veszélyes.

Szovjetország Btk. 8. §: Amennyiben a cselekmény az elkövetés időpontjában a jelen törvénykönyv 6. §-a értelmében bűncselekménynek minősül, de a nyomozás, vagy a bírósági tárgyalás idején — a büntetőtörvénykönyv módosítása, vagy a társadalompolitikai helyzetet megváltoztató valamely tény következtében, avagy azért, mert a bíróság megítélése szerint a tettes az elbírálás idején nem tekinthető a társadalomra veszélyesnek — már elvesztette a társadalom szempontjából veszélyes jellegét: az azt elkövető személlyel szemben a cselekmény nem vonja maga után a társadalmi védekezés intézkedéseinek alkalmazását.)

Számunkra új, az ügyész szerepére a magánjogi igénnyel kapcsolatban rávilágító 54. §, mely szerint a magánjogi igény bejelentésének fennforgása esetén az ügyésznek, ha azt szükségesnek tartja, jogában áll ezen igényt a per minden stádiumában támogatni. Ez a rendelkezés kiemeli az ügyészt abból a passzív szerepéből, melybe perrendtartásunk őt a magánjogi igénnyel kapcsolatban állította és mint a szocialista törvényesség őret, az államügyészt megillető jogokkal ruházta fel.

Különösen érdekes és a laikus sértett jogait messzemenően védik azok a rendelkezések, melyek a magánjogi igénnyel kapcsolatban vizsgálóbíró teendőiről szólnak: A vizsgálóbírónak — mondja az Sz. Bp. 119. §-a — kiderítvén a perből, hogy a bűncselekmény kárt és veszteséget okozott a sértettnek, kötelessége tudomására hozni utóbbinak, hogy jogában áll magánjogi igényét bejelenteni és erről a jegyzőkönyv is meg kell hogy emlékezzék. A szovjet bűnvádi perrendtartás 120. §-a szerint a magánjogi igény bejelentése esetén a vizsgálóbíró köteles tanulmányozni a sértett beadványát és alá kell támasztania ezen jogigény elismerését vagy elutasítását. A vizsgálóbírónak jogában áll (Sz. Bp. 121. §) megtenni a megfelelő lépéseket, hogy biztosítsa a magánjogi igényt akár a magánjogi igény bejelentés, akár saját kezdeményezése alapján, ha úgy látja, hogy ezen lépések elmulasztása a jogigénylőnek kártérítési igényének érvényesítését veszélyezteti. A vizsgálóbírónak, ha úgy látja, hogy a sértettnek a bűncselekmény következtében kára és vesztesége származott és hogy a magánjogi igény bejelentése várható, jogában

áll biztosítani ezen igényt, jöllehet a sértett igényét még be sem jelentette. A most ismertetett három szakaszból világosan kitűnik, hogy a szovjet bünvádi perrendtartás milyen mélyrehatóan védi a bűncselekmény következtében károsult jogait és nemcsak esetleges lehetőséget nyújt a kár elhárítására, hanem olyan közvetlen intézkedésekkel siet segítségére, mely ezen kár elhárításának lehetőségét valósággá képes változtatni.

A szovjet bünvádi perrendtartás 269. §-a értelmében, ha magánfél, vagy képviselője a tárgyaláson nem jelenik meg, a bíróság a magánjogi igényt nem vizsgálja felül: az ügy elnapolása esetén azonban jogában áll a sértettnek magánjogi igényét újból bejelenteni.

A magánjogi igény érvényesítésének újabb biztosítékát jelenti az Sz. Bp. 276. §-a. A bíró ugyanis köteles az érdemi tárgyalás megkezdése előtt a sértettet felvilágosítani polgári igényének bejelentési jogáról, ha az azt már előzetesen nem jelentette volna be. Tökéletesen világos, hogy annyi biztosíték után, mellyel sértettnek magánjogi igényét a szovjet bünvádi perrendtartás védelmezi, milyen könnyű dolga van a büntetőbíróknak és így milyen ritkán fog élni azzal a lehetőséggel, melyet számára az alább ismertetendő 329. § biztosít.

A magánjogi igény elbírálásáról a büntető ítéletben az Sz. Bp. 327., 328., 329. §-ai szólnak. Ezek szerint, ha vádlott a terhére rótt bűncselekmények tekintetében ártatlannak bizonyul, a bejelentett jogigényt megszünteti, ha a vádlottat az ellene emelt vádak alól bizonyítékok hiányában felmenti, a magánjogi igényt elutasítja. Kielégíti vagy elutasítja a magánjogi igényt az összes többi esetben az igény mértékéhez és jogi megalapozottságához képest. A magánjogi igénynek érdemi eljárás nélkül való megszüntetése esetén a sértettnek joga van polgári úton érvényesíteni jogigényét. Ha azonban a büntetőper során sértett magánjogi igényét elutasítják, ilyen jogigényt másodszor a polgári perrendtartás útján sem érvényesíthet. Ha a büntetőper elhagyása nélkül a magánjogi igény pontos mértéke nem állapítható meg, vagy annak megállapításához további kiegészítő anyag volna szükséges, a bíróság sértett kártérítési igényét elismeri és a magánjogi igény mértékének meghatározása céljából átadja az ügyet a megfelelő bíróságnak a polgári perrendtartás szerinti eljárás lefolytatása végett. Szerény véleményem szerint a polgári perre utasítás lehetőségével a szovjet bíróságok csak a legkritkább esetekben élnek, mert mire a bűnügy ítéletre megérik, addig csaknem mindig

a magánjogi igény is tisztába hozható, ha figyelembe vesszük a magánjogi igény biztosítása és tisztázása végett teljesített vizsgálati és nyomozati cselekményeket.

A mi szemünkben újszerű a szovjet bünvádi perrendtartás 330. §-a, mely a kereseti kérelmen túlmenően is biztosítja a sértett magánjogi igényét, ugyanis, ha magánjogi igénybejelentés nem történt és a bíróság úgy látja, hogy a sértettnek veszteséget és kárt okoztak, ítélethozatalakor a bíróságnak jogában áll megtenni a megfelelő lépéseket a sértett magánjogi igényének jövőbeli biztosítására. Ugyanilyen értelemben rendelkezik az Sz. Bp. 389. §-a. Eszerint: Magánjogi igénybejelentés az érdemi tárgyalás menetében nem lehetséges. A bíróság, ha úgy látja, hogy a bűnesetből veszteség vagy kár származott a köztársaságra, vagy magánszemélyre, az ítéletben megfelelő lépésekről rendelkezik a magánjogi igény biztosítása tárgyában.

Végigmentünk a magyar és végigmentünk a szovjet bünvádi perrendtartás magánjogi igényre vonatkozó részeit. Láttuk azt a fejlettebb szocialista jogszemléletet, mellyel utóbbi a büntetőper egyik mellékhatásával kapcsolatban, a magánjogi igényre vonatkozóan megvalósítja a jog és a jogosult joga érvényesítésének párhuzamosságát. Jogfejlődésünknek feltétlenül a fejlett szovjet jogot kell példaként maga elé állítania a magánjogi igénynek a büntetőperben történő elbírálására vonatkozóan is, mert egyrészt így megszüntethető lesz a laikus sértett hátránysabb helyzete, másrészt, ha a sértett magánjogi igényét polgári per útján kénytelen érvényesíteni, kielégítési alapját az idővesztés veszélyezteteti és azonkívül az új tárgyalások a feleket ismét elvonják a termelőmunkától, mely, habár kis részben is, de öt éves tervünk megvalósulását hátráltatja. Nem lehet továbbá figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy a polgári per során lerótt illeték nem fedezi azt a költséget, melyet az újabb per következtében mozgásba hozott igazságügyi gépezet az államnak, tehát a dolgozó népnek jelent. Természetesen, fokozott figyelmet kell fordítani a magánjogi igény biztosítására és elbírálására olyan esetben, amikor sértettként az állam, közület vagy valamilyen szocialista intézmény szerepel.

Bár a magánjogi igény elbírálása a büntetőper során, a büntetőpernek csak kis részét képezi, mégis, ha ezen a téren követjük és alkalmazzuk a szovjet bünvádi perrendtartás útmutatásait, komoly lépéssel haladunk előre igazságszolgáltatásunk egyszerűsítésének, szocialistává tételének útján.

Dr. Turi István

Rövidesen megjelenik

Venediktov:

A szovjet vállalatszervezés jogi kérdései

»Tanulmányok a Szovjetjog Köréből« kladványsorozat 8. kötete.

A munkaügyi bíróság ítéletének előzetes végrehajthatósága és a visszvégrehajtási igény veszélyeztetettsége

Az 1881 : LX. tc. (Vht.) 42. §-a egész általánosságban úgy rendelkezik, hogy halasztó hatállyal nem bíró fellebbezés, igazolás, perújítás esetében, ha a visszvégrehajtási igény veszélyeztetve van, a végrehajtást szenvedő kívánhatja, hogy a kielégítési végrehajtás biztosítás nyújtásától tételesen függővé, ilyennek nem nyújtása esetében pedig a végrehajtási összeg bírói letétbe helyezése megengedtesse.

Bár a törvény e szabály alól kivételt nem tett, a bírói gyakorlatban hamarosan kialakult az általános szabály alól kivételt megállapító szabály, amelyet azután az 1906 február 9-én kelt XVI. számú teljesülési határozat (TÜH) a következőképpen szövegezett meg: »Tartás, élelmezés, életjáradék, nyugdíj és ezekhez hasonló természetű követelések iránti perekben az 1893 : XVIII. tc. 117. §-nak 5. pontja alapján végrehajthatónak kimondott ítélet, vagy az 1881 : LIX. tc. 48. §-a értelmében végrehajtható két egybehangzó ítélet alapján elrendelt végrehajtás esetében az 1893 : XVIII. tc. 117. §-a 5. pontjának korlátai között, vagyis a kereset beadását megelőző fél-évre hátralevő és a per folyama alatt lejárt részletekre nézve az 1881 : LX. tc. 42. §-a alkalmazást nem nyerhet.«

A döntvény indokolása kifejti, hogy a tartás, élelmezés, életjáradék, nyugdíj és ezekhez hasonló követelések természetüknél fogva a jogosult megélhetésének biztosítására szolgálnak és e szempontból a jogosultra nézve rendszerint nélkülözhetetlenek; mivel pedig az 1893 : XVIII. tc. 117. §. 5. pontja ama rendelkezésének, hogy az ilyen ügyekben hozott elsőbírósági ítéletek a kereset beadását megelőző fél-évre hátralevő és a per folyama alatt lejárt részletekre nézve a fellebbezésre való tekintet nélkül végrehajthatóknak nyilvánítandók, — kétségtelenül az a célzata, hogy a jogosultnak a nélkülözhetetlen, tehát általa egyébként rendszerint nem fedezhető szükséglete haladéktalanul kielégíthető legyen: a törvénynek ezzel a célzatával ellenkeznek, sőt ezt meghiúsítaná, ha az eziránti végrehajtás a jogosult által nyújtandó biztosítástól, — amire a jogosult rendszerint nem is képes — tétetnék függővé és ha ilyen biztosítás nem nyújtása esetében megengedtetnék, hogy a kötelezett fél a fizetés helyett a végrehajtási összeget a bíróságnál tegye le. »Ugyanezek az okok szólnak a Vht. 42. §-a alkalmazásának kizárása mellett — az 1893 : XVIII. tc. 117. §. 5. pontjának korlátai között — azokban az esetekben, midőn a tartás és egyéb ily tárgyú perekben a végrehajtás az 1881 : LIX. tc. 48. §-a értelmében két egybehangzó ítélet alapján rendeltetik el.«

Miatt az eljárási jog területén a XVI. sz. TÜH az életfenntartási célkötelmekre nézve ki-

zárta, helyesebben korlátozta a Vht. 42. §-ának alkalmazhatóságát, ezzel párhuzamosan és a legszorosabb összefüggésben, az anyagi jog területén a bírói gyakorlat által kialakított jogfejlődés az ilyen követelésekkel szemben kizárta a beszámítást (470. sz. E. H.) és ugyancsak kizárta az ilyen követelésekre eszközölt fizetéseknek tartozatlan fizetesként való visszakövetelhetését (559., 718., 801. és 971. sz. E. H.-ok), amikor kimondta azt, hogy nincs helye beszámításnak oly követelés ellenében, amelynek meghatározott különleges rendeltetése van, s hogy az alsóbírósági végrehajtható ítélet alapján kifizetett tartásdíj (baleseti járadék, nyugdíj) az ítélet megváltoztatása esetén sem követelhető vissza, illetve, ha a felsőbíróság kisebb összegben marasztal, mint az alsóbíróság, az alsóbíróság végrehajtható ítélete alapján kifizetett többlet más időszakra járó tartásdíjba (járadékba, nyugdíjba) be nem számítható. Annak az anyagi jogszabálynak megfelelően, amely szerint az előzetesen végrehajtható ítélet alapján kifizetett tartásdíj (baleseti járadék, nyugdíj stb.) többé vissza nem követelhető az ítélet megváltoztatása esetén sem, az eljárási jog területén kialakult az a szabály, hogy az ilyen természetű követelésekben marasztaló ítéletnek jogerős bírói határozattal történt megváltoztatása, hatályon kívül helyezése vagy korlátozása esetén nincs helye visszvégrehajtásnak.

Mint látjuk, a XVI. sz. TÜH a szolgálati jogviszonyból eredő követelések közül a nyugdíj-követelést kifejezetten említi, s a hivatkozott bírói gyakorlat a beszámítás és tartozatlan fizetesként visszakövetelhetőség szempontjából is a nyugdíj-követelést is ugyanolyan elbírálás alá vonta, mint a tartásdíj-követelést. Ezzel szemben a szolgálati viszonyon alapul egyéb követeléseket (szolgálati illetmény, felmondási járandóság, végkielégítés) a XVI. sz. TÜH nem sorolja fel, a 960. sz. E. H. pedig ezekre nézve a beszámítást illetően a következőket mondja ki: »A magánalkalmazott szolgálati és felmondási illetményeivel szemben a munkaadó csak a fizetésre felvett előleget és az alkalmazott szándékos károkozásából előállott kárösszeget számíthatja be, egyéb követelés pedig csak az illetmények végrehajthatóságig lefoglalható részébe tudható be.« Vagyis míg a bírói gyakorlatban kifejezésre jutott jogszabály szerint tartás, élelmezés és egyéb életfenn-tartás célját szolgáló követelésekkel szemben beszámításnak egyáltalán nincs helye, addig a szolgálati járandóság iránti követeléssel szemben — bárha szűk korlátok között — van helye beszámításnak.

Ilyen körülmények között érthető, hogy a bírói gyakorlat — a XVI. sz. TÜH-ben felsorolt nyugdíj-követelésektől eltekintve — a szolgálati

viszonyon alapuló egyéb követelésekre vonatkozóan a Vht. 42. §-ának alkalmazását eleinte nem tekintette kizártnak. Tette ezt annál is inkább, mert a szolgálati járandóságokra nézve az 1893. évi XVIII. tc. 117. §-ának 5. pontja, illetve a helyébe lépett Pp. 415. §. 3. pontja nem volt alkalmazható s így Vht. 42. §-ának alkalmazhatóságát kizáró XVI. sz. T.Ü.H. alkalmazására nem volt alap ezeknél a követeléseknél.

A bírói gyakorlatban azonban később, a 25.900/1925. I. M. számú rendelet kiadása után változás következett be. A budapesti törvényszék 21. Pf. 13.463/1925. számú végzése (Polgári törvénykezési jog tara VII. évf. 37. eset) ugyanis a következő álláspontot foglalta el: »A 25.900/1925. I. M. sz. rendelet 4. §-a, melynek értelmében a munkaügyi bíróság a munkaadót fizetésre kötelező ítéletét az utoljára élvezett egy hónapi járandóság, de négymillió koronát meg nem haladó összeg erejéig fellebbezésre való tekintet nélkül végrehajthatónak nyilvánítani köteles, — lényegében a Pp. 415. § 3. pontjába foglalt rendelkezéshez hasonlóan azt a célt szolgálja, hogy a jogosultnak nélkülözhetetlen szüksége fedezve legyen és így a Kúria XVI. sz. döntvényében kifejezésre jutott jogi álláspontnál fogva szintén kizárja a Vht. 42. §-ának alkalmazását.«

A budapesti törvényszéknek 21. Pf. 8188/1933. sz. határozata (Jogi Hírlap VIII. évf. 220. eset) e vonatkozásban hasonló álláspontot foglalt el: »300 P részke erejéig már az elsőbíróság is fellebbezésre való tekintet nélkül végrehajthatónak mondotta ki végítéletét; a végrehajtható követelésnek ezzel a részével vonatkozásban az 1881. évi LX. tc. 42. §-ára alapított kérelem előterjesztése helyt nem foghat. A törvényszék elfoglalt és ismételt kimerítően megokolt álláspontja szerint az olyan esetben, amikor a munkaügyi bíróság marasztaló ítéletét vagy ilyen ítéletének valamely részét a 9180/1920. M. E. sz. r. 24. és a 62.999/1926. I. M. sz. r. 2. §-a alapján fellebbvitelre való tekintet nélkül végrehajthatónak nyilvánítja, ezzel a rendelkezéssel vonatkozásban a XVI. sz. teljesülési határozatot szintén alkalmazni kell. Azok a méltánylást érdemlő körülmények ugyanis, melyek a törvényhozó elgondolása szerint a Pp. 415. § 3. pontjának alkalmazására jogosítanak, lényegében abban az esetben is fennforognak, ha a munkaügyi bíróság marasztaló ítéletét, illetve annak valamely részét a 9180/1920. M. E. sz. r. 24. és a 62.999/1926. I. M. sz. r. 2. §-a alapján fellebbvitelre tekintet nélkül végrehajthatónak mondotta ki.« E határozat a marasztalási összegnek 300 P-t meghaladó része tekintetében is elrendelte a végrehajtást, de nem azon az alapon, mint a 300 P-s rész tekintetében, hanem azért, mert a végrehajtást szenvedő nem helyezvén készpénzben letétbe a marasztalási összeget, a Vht. 42. §-ára alapított kérelme nem volt halasztó hatályú.

A budapesti törvényszéknek 22. Pf. 1222/1947. sz. végzése (Jogtudományi Közlöny 1947. évi 17—18. szám 293. old.) ugyancsak a másodbíróságnak a Pp. 509. §-a alapján felülvizsgálatra való tekintet nélkül végrehajthatónak kimondott ítélete alapján előterjesztett kielégítési végrehajtási

kérelem tárgyában határozott, de ebben az esetben a marasztalási összeg letétbe volt helyezve a Vht. 42. §-a alapján előterjesztett kérelemmel kapcsolatban, a törvényszék a kielégítési végrehajtást ennek ellenére 500 Ft erejéig elrendelte, az ezt meghaladó követelésrész tekintetében azonban a végrehajtás elrendelését a végrehajtható által nyújtandó biztosítástól tette függővé. E döntése indokolásában elvi érveléssel kihangsúlyozta azt az álláspontját, hogy a fellebbezési bíróságnak a Pp. 509. §-a alapján előzetesen végrehajtható ítélete — a XVI. sz. T.Ü.H. értelmében — csak a Pp. 415. § 3. pontjának korlátai között hajtható végre a Vht. 42. §-a alkalmazásának kizárásával, vagyis az életfenntartás célját szolgáló követelések iránti perekben hozott előzetesen végrehajtható fellebbezési bírósági ítélet is csupán ugyanolyan korlátok között hajtható végre feltétlenül, — tehát a Vht. 42. §-a alkalmazhatóságának kizárásával — mint amilyen korlátok között az elsőfokon hozott ítélet is az ilyen perekben előzetesen végrehajtható. Mivel pedig a munkaügyi bíróság marasztaló ítéletének előzetes végrehajthatóságára a Pp. 415. § 3. pontja helyett a 62.999/1926. I. M. sz. rendelet 2. §-a, illetve a 45.000/1946. I. M. sz. rendelet 3. §-a irányadó, amely szerint a munkaügyi bíróságnak a munkaadót szolgálati viszonyból folyó járandóság fizetésére kötelező ítélete csupán az utoljára élvezett egyhónapi járandóság, de legfeljebb 500 Ft erejéig nyilvánítandó fellebbezésre tekintet nélkül végrehajthatónak, ezért nyilvánvaló, hogy a XVI. sz. döntvénynek a szolgálati járandóságokra alkalmazásánál a Vht. 42. §-ának alkalmazása csupán egyhónapi járandóság, de legfeljebb 500 Ft erejéig van kizárva, mind az elsőbírói, mind a fellebbezési bírósági előzetesen végrehajthatónak kimondott ítélet alapján vezetett végrehajtás esetében is.

Miután a fent első helyen említett határozatot a közhasználatban levő jogi kézikönyvek (Borsodi: Végrehajtási eljárás, Vincenti—Borsodi: Végrehajtási eljárás) a XVI. sz. T.Ü.H.-tal kapcsolatos bírói gyakorlat körében közölték és Sárffy Andor is »A végrehajtási eljárás jogszabályainak magyarázata« című művében (134. old.) a budapesti törvényszéknek szóbanforgó gyakorlatát helyeslően kommentálva ismertette, a harmincas évek végén, a negyvenes évek elején a bírói gyakorlat ebben az értelemben véglegesen kialakultnak látszott. Ekkor azonban a Kúria az 1941. április 2-án Pk. V. 1010/1941/30. szám alatt hozott végzésében messze túlment az addigi gyakorlaton, amikor kimondotta: »A végrehajtást szenvedő által jogellenesen megtagadott és visszatarított szolgálati illetmények helyett megítélt összegek a valóságban végrehajthatók megélhetésének biztosítására szolgáló követelések, vagyis a tartáshoz (élelmezéshez, életjáradékhoz és nyugdíjhoz) hasonló természetű követelések s az ilyenekre irányuló végrehajtás esetében a XVI. T.Ü.H. értelmében a kereset beadását megelőző félév hátralevő és a per tartama alatt lejáratott részletekre a Vht. 42. §-a (vagyis a kielégítési végrehajtásnak biztosítékadástól függővé tétele, esetleg a biztosítás tárgyának bírói letétbe helyezése) nem nyer-

tani, hogy a jogosult a per tartama alatt éhen ne haljon, addig a munkaügyi perek felperesét, amennyiben munkaképes, ez a veszély rendszerint nem fenyegeti s így nincs rászorulva olyan védelemre, mint a tartási perek felperese. A törvény nem is nyújt neki ilyen védelmet, amennyiben sem az 1893 : XVIII. tc. 117. § 5. pontja, sem a helyébe lépett Pp. 415. § 3. pontja nem alkalmazható a szolgálati járandóságok iránti követelésekre nézve, — a döntvény szövegéből és indoklásából félreismerhetetlenül felismerhetően — csak olyan mértékben kívánta a Vht. 42. §-ának alkalmazását kizárni, amilyen mértékben az ilyen követelések iránti perekben hozott elsőbírói ítélet fellebbevitelre tekintet nélkül előzetesen végrehajthatónak nyilvánítandó, tehát csak az 1893 : XVIII. tc. 117. § 5. pontjának, illetve jelenleg a Pp. 415. § 3. pontjának korlátai között, nyilvánvaló, hogy az olyan követelésekre nézve, amelyeket illetően az elsőbírói ítélet a Pp. 415. § 3. pontja alapján nem mondható ki előzetesen végrehajthatónak, szigorúan véve a XVI. sz. TŰH sem alkalmazható.

Hogy a bírói gyakorlat is ezeket a szempontokat — nagyon helyesen — ilyen értelemben értékelte, azt mutatja az a fentebb már említett körülmény, hogy a XVI. sz. TŰH meghozatala után mintegy 20 éven át nem is alkalmazta a szolgálati viszonyból eredő követelésekre (kivéve a nyugdíj követelést).

Kétségtelen azonban, hogy e téren a 25.900/1925. I. M. sz. rendelet 4. §-a új szempontot vetett fel, amikor úgy rendelkezett, hogy a munkaügyi bíróság a munkaadót fizetésre kötelező ítéletét az utoljára élvezett egyhónapi járandóság, de négy-millió koronát meg nem haladó összeg erejéig fellebbezésre való tekintet nélkül végrehajthatónak nyilvánítani köteles, mert ez a rendelkezés — amint ezt a budapesti törvényszék 21. Pf. 13.463/1925. sz. végzése helyesen megállapította — lényegében a Pp. 415. § 3. pontjába foglalt rendelkezéshez hasonlóan azt a célt szolgálja, hogy a jogosultnak nélkülözhetetlen szükséglete fedezve legyen, ezért helyes jogi következtetéssel jutott a törvényszék arra az eredményre, hogy ez a rendelkezés helye a Kúria XVI. sz. döntvényében kifejezésre jutott jogi álláspontnál fogva szintén kizárja a Vht. 42. § alkalmazását. Hogy a jogosult nélkülözhetetlen szükségletének fedezését célozza a szóbanforgó rendelkezés, kitűnik abból a megfontolásból, hogy a munkavállaló szolgálati viszonyának megszűnése után feltehetőleg elegendő egy hónap ahhoz, hogy újabb alkalmazáshoz és így megélhetéséhez biztosító keresetbe juthasson. Ezt a megélhetés szempontjából kritikus egyhónapi időközt hidalja át az a rendelkezés, hogy az utoljára élvezett egyhónapi járandóság erejéig köteles az elsőbíróság marasztaló ítéletét előzetesen végrehajthatónak nyilvánítani, de hogy a jogosultnak csakis a nélkülözhetetlen szükségletét kívánja fedeztetni, mutatja az, hogy egy maximális összeget (jelenleg 500 Ft) is megállapít egyúttal, amelyet nem haladhat meg a végrehajthatónak kimondandó összeg. De ha a 25.900/1925. I. M. sz. rendelet 4. §-a hasonló célt szolgál,

mint a Pp. 415. § 3. pontja, illetve az 1893 : XVIII. tc. 117. § 5. pontja, akkor eadem ratione indokolt az utóbbi törvényhellyel kapcsolatos jogszabályt analógia iuris útján kiterjeszteni a rendelkezely szabályozása alá tartozó tényállásra is.

Igy véleményem szerint nem kifogásolható az a bírói gyakorlat, amely a XVI. sz. TŰH. alkalmazását kiterjesztette a szolgálati járandóságokra is. Azonban természetesen ez a kiterjesztés csak olyan terjedelemben történhet, amilyen megfelel a kiterjesztendő jogszabály céljának, intenciójának. A döntvényben foglalt szabály célzata, mint azt láttuk, az, hogy a jogosultnak nélkülözhetetlen, egyébként nem fedezhető szükséglete feltétlenül ki legyen elégítve és a teljesülési határozat ilyen feltétlenül kielégítendő nélkülözhetetlen szükségletnek csak azt tekintti, amelynek fedezése céljából a törvény már az elsőbírói ítéletet is a követelés meghatározott része tekintetében fellebbevitelre tekintet nélkül végrehajthatónak rendeli nyilvánítani. A tartási követeléseknek azt a részét, amely a jogosult megélhetése szempontjából nélkülözhetetlennek tekintendő, a Pp. 415. § 3. pontja határozta meg azzal, hogy ilyen terjedelemben az elsőbírói ítélet előzetes végrehajthatóságának k mondását kötelezővé tette. Ettől jelentősen eltérő, lényegesen szűkebb keretben kell — a 62.999/1926. I. M. sz. rendelet 2. §-a és a 45.000/1946. I. M. sz. rendelet 3. §-a értelmében — a munkaügyi bíróság ítéletét fellebbezésre tekintet nélkül végrehajthatónak nyilvánítani, amiből nyilvánvaló, hogy a jogalkotó a szolgálati viszonyból eredő járandóságokat csak ebben a szűkebb terjedelemben kívánja a jogosult megélhetésének biztosítása szempontjából nélkülözhetetlennek tekinteni. Ebből viszont azt a következtetést kell levonni, hogy a XVI. sz. TŰH-ban foglalt jogszabályt is csak ebbe a szűkebb keretbe szorítva lehet alkalmazni a szolgálati járandóságok iránti követelésekre.

Nézetem szerint a Kúria Pk. V. 1010/1941/30. számú végzésében és a budapesti törvényszék 21. Pf. 384/1949., 22. Pf. 4818/1947., 22. Pf. 4952/1947. sz. végzéseiben elfoglalt az az álláspont, amely szerint a szolgálati illetményekre irányuló és a Pp. 509. §-a értelmében előzetesen végrehajtható másodbírói ítélet alapján elrendelt végrehajtás esetén sem nyerhet alkalmazást a Vht. 42. §-a a kereset beadását megelőző félév hátralevő és a per tartama alatt lejáró részletekre nézve, a XVI. sz. TŰH-nak a szolgálati illetményekre alkalmazásánál messze túlló a döntvényben világosan kitűzött célon, amikor a másodbírói ítéleten alapuló végrehajtás esetében jóval nagyobb terjedelemben zárja ki a Vht. 42. §-ának alkalmazhatóságát, mint amilyen terjedelemben a munkaügyi perekben hozott elsőbírói ítéletet is előzetesen végrehajthatónak kell kimondani. Ugyanis a teljesülési határozatból, különösen indokolásából egészen világosan kitűnik, hogy csak azt kívánta biztosítani, hogy a jogosult haladéktalanul és feltétlenül kielégíthesse azt a szükségletét, amelyet a törvényhozó annyira nélkülözhetetlennek tekintett, hogy annak haladéktalan kielégítése érdekében már az elsőbírói

ítélet előzetesen végrehajthatóvá nyilvánítását is kötelezővé tette. Éppen ezért a döntvény határozatrésze is és indokolása is kihangsúlyozta azt, hogy az előzetesen végrehajthatónak kimondott másodbírósági ítélet alapján elrendelt végrehajtás esetében is csak az 1893 : XVIII. tc. 117. § 5. pontjának korlátai között — tehát csak abban a keretben, amelyben már az elsőbíróság ítéletét is a törvény értelmében a jogosult megélhetésének biztosítása céljából végrehajthatónak kell nyilvánítani — zárható ki a Vht. 42. §-ának alkalmazása.

Nem kétséges, hogy amikor a döntvény kimondta azt, hogy a Vht. 42. §-a a »kereset beadását megelőző félévre hátralevő és a per folyama alatt lejárt részletekre nézve« nem nyerhet alkalmazást, ezzel nem egy olyan szabályt kívánt felállítani, amely minden egyéb szabálytól és körülménytől függetlenül, önállóan, ius speciale jellegével bíró külön szabályként határozza meg a Vht. 42. § alkalmazhatósága kizárásának a terjedelmét, hanem ezt csupán magyarázatként, annak kifejtéseként mondta, hogy mit kell érteni az alatt, hogy »az 1893 : XVIII. tc. 117. § 5. pontjának korlátai között«. Az pedig még inkább kétségtelen, hogy annak kimondása, hogy az 1881 : LIX. tc. 48. §-a értelmében végrehajtható két egybehangzó ítélet alapján elrendelt végrehajtás esetében a Vht. 42. §-a »az 1893 : XVIII. tc. 117. §-a 5. pontjának korlátai között« nem nyerhet alkalmazást, egyáltalán nem azt akarja kifejezésre juttatni, mintha másodbírósági ítélet alapján elrendelt végrehajtás esetén eltérő mértékben, nagyobb terjedelemben volna kizárható a Vht. 42. §-ának alkalmazása, hanem éppen azt juttatja világosan kifejezésre, hogy másodbírósági ítéleten alapuló végrehajtás esetében is a Vht. 42. §-ának alkalmazása csak ugyanabban a terjedelemben lehet kizárva, mint az elsőbírósági ítéleten alapuló végrehajtás esetében. Világosan következik ebből az, hogy ha az elsőbírósági ítéleten alapuló végrehajtás esetében a Vht. 42. §-a alkalmazása kizárásának a Pp. 415. § 3. pontja (ill. az 1893 : XVIII. tc. 117. § 5. p.) terjedelmében már csak azért sem lehet helye, mert az elsőbírósági ítélet ilyen terjedelemben előzetesen végrehajthatónak egyáltalán nem nyilvánítható, — már pedig kétségtelenül ez az eset a szolgálati illetmények iránt folyó munkaügyi perekben hozott ítéleteknél — akkor a másodbíróság ítéletén alapuló végrehajtás esetén sem

lehet irányadó a Vht. 42. § alkalmazásának kizárásánál a Pp. 415. § 3. pontja, mint ilyen esetben alkalmazhatatlan mérték.

De egyébként is teljesen következtelen és egyáltalán nem logikus eljárás a Pp. 415. § 3. pontját a XVI. sz. TŰH-nak a szolgálati illetmény iránt a másodbíróság ítélete alapján elrendelt végrehajtás esetére alkalmazásánál irányadónak tekinteni, annak ellenére, hogy a szolgálati illetmények iránti perekben a Pp. 415. § 3. pontja sem az elsőbírósági ítélet, sem a másodbírósági ítélet előzetesen végrehajthatóvá nyilvánításának alapjául nem szolgálhat, minthogy e törvényhely helyett munkaügyi perekben kétségtelenül a 25.900/1925. I. M. sz. rendeletnek a 62.999/1926. I. M. sz. rendelet 2. §-ával és a 45.000/1946. I. M. sz. rendelet 3. §-ával módosított 4. §-át kell alkalmazni.

Még csak azt tartom szükségesnek megemlíteni, hogy most, amikor a munkaügyi perek alperesei nagyrészt közületek (államosított, nemzeti, illetve községi vállalatok), különösképpen nem időszerű a korábbi bírói gyakorlatnak a fentiekben bíráló tárgyává tett kúriai határozat (Pk. V. 1010/1941.) által kezdeményezett irányban való megváltoztatása. Nyilvánvaló ugyanis, hogy a Vht. 42. § alkalmazásának kizárása azt vonja maga után munkaügyi perekben, hogy az előzetesen végrehajtható másodbírósági ítélet folytán a visszvégrehajtási igény veszélyeztetett voltára tekintet nélkül fizetni kényszerülő munkáltató közület számára az az összeg, amelyet kénytelen kifizetni, legtöbbször végleg elvesz még akkor is, ha harmadfokon meg is nyeri a pert, mert egyrészt abból az álláspontból, amely a Vht. 42. §-ának alkalmazását a XVI. sz. TŰH. alapján kizárja, logikusan következik a tartozatlan fizetés címén való visszakövetelési igénynek és a visszvégrehajtásnak megtagadása is, de másrészt az előzetesen végrehajtható ítélet alapján kielégítéshez jutó felperesektől a felvett marasztalási összeg még visszvégrehajtás esetén is rendszerint be nem hajtható.

Mindezeknek fontolóra vétele után talán nem indokolatlan a kérdés felvetése a végrehajtási ügyekben eljáró bíróságok felé: nem volna-e helyénvaló visszatérni a budapesti törvényszék 21. Pf. 13.463/1925. sz. végzésével kezdeményezett korábbi bírói gyakorlathoz, amely a méltányosság szempontjait is az ésszerűség határai között megfelelően figyelembe vette.

Dr. Szigligeti Viktor

*Minden haladó szellemű
magyar jogász tagja
a Magyar Jogász Szövetség-nek*

ОЧЕРК СТАТЕЙ НАПЕЧАТАННЫХ В ЖУРНАЛЕ „ВЕСТНИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК”

И. В. СТАЛИН*

Доклад прочитанный Др-м И. Рис. на торжественном заседании Общества Венгерских Юристов

МАРКСИСТСКАЯ КРИТИКА БУРЖУАЗНОГО ОПРЕДЕЛЕНИЯ ПОНЯТИЯ ПРАВА*

Буржуазные теории права дают весьма разные дефиниции понятия права, итак положение Канта о том, что юристы все еще ищут понятие права, относится и к нынешней буржуазной теории права. Это объясняется тем, что буржуазная теория права не желает раскрывать подлинную сущность и общественную функцию права, поэтому она дает такие определения, которые способны прикрывать сущность права.

Статья подвергает критике несколько определений буржуазного понятия права и связывает изменения определения понятия права с изменениями экономической и общественной жизни. Теория права, как идеология является надстройкой над общественной и экономической базой, она пертрактует таким образом и вопрос о понятии права на основе конкретных связей.

Буржуазные теории права в своей сущности являются видом проявления идеологической философии в форме теории права, и таким образом ее определения являются тоже идеологическими. Мы находим и в теории права

направлении „третьего пути”, как и агностицизм, которые тоже рождали теории права.

Критика дефиниций права показывает, что буржуазные юристы по разному определяли понятие права в начале развития капиталистического общества, в периоде ее расцвета и распада. Изученные автором конкретные дефиниции подтверждают это положение.

Статья приходит к выводу, что научное определение понятия права возможно только на основе марксистско-ленинской теории, потому что марксистско-ленинская теория раскрывает сущность права, знакомит нас с его взаимной связью с обществом и дает такие дефиниции которые прекратят ту темноту, которую мы могли наблюдать среди буржуазных юристов.

Право есть совокупность норм, выражающих волю господствующего класса, осуществление которых обеспечивается государством в целях охраны, укрепления и развития общественных отношений и порядков, угодных и выгодных господствующему классу.

Др. Т. Ваш.

ВЛИЯНИЕ НАШЕЙ КОНСТИТУЦИИ НА СЕМЕЙНОЕ ПРАВО*

Настоящий этюд разбирает влияние закона о конституции на семейное право. Закон 1949. XX., как основной закон, определяет рамки венгерской правовой системы, его постановления необходимо последовательно осуществить во всех отраслях права.

Этюд построен на двух основных постановлениях закона о конституции: „Основой общественного строя Венгерской Народной Республики является труд“. „В Венгерской Народной Республике женщины имеют равные права с мужчинами“. Оценка трудом имущественных прав и принцип равноправия мужчин и женщин, это две руководящие точки зрения, которые необходимо осуществить тоже при исследовании отдельных институций семейного права. Этюд подвергает критике и судебную практику.

Познакомляет нас с законодательством о браке, о имущественных правах супругов, о родительских правах, с судебной практикой. Говорит о вопросах связанных с правовым положением ребенка, рожденного вне брака. В конце воззывает внимание на то, что, вследствие органических разниц между полами, отдельные отличия сделаны и после предоставления равноправия, без того однако, чтобы этим потерпел урон принцип равноправности.

Равноправие супругов с точки зрения прав по супружеской связи, имущественных и родительских прав создает чистое и прямое положение. Излишно обеспечить любому из супругов руководящую роль в их соотношениях. Сожительство происходит в согласии или возникает между ними спор. В первом случае ни один из супругов и без того не требует для себя право решать, в последнем же дело принадлежит рассмотрению суда или опекунской власти.

В эксплуататорских строях женщина находилась под двойным притеснением. До сего времени соотношением между супругами было то, что „муж-голова семьи, ему принадлежит решительное слово“. Этот принцип осуществляется при выборе квартиры и местожительства, и в совершении сделок.

В кругу домашнего хозяйства жена совершала сделки, как представительница мужа. Супружеская верность была принципиально одинако обязательна для обоих супругов, но в противоположность принципиальному постановлению, развилась практика предоставляющая мужу о много больше свободы. Иначе рассматривали „неверность“ мужчины и женщины. Господствующее положение мужа выражалось уже и в том, что женщина обязана носить фамилию мужа. Даже предписанные обязанности показывают на руководящее положение мужа. Этюд намечает разницы в отрасли права на алиментацию. Отдельно обследует отдельные институты семейного имущественного права: нелепцы связанные с имуществом, нажитым в браке, с вдовьем, с приданным. Это последнее ярко показывает на подчиненное положение, в котором находится женщина в эксплуататорских общественных строях. В будущем так называемое брачное имущественное право будет развиваться совершенно иначе. Супружество не будет ничем иным, чем добровольным, свободным союзом мужчины и женщины, с целью учреждения семьи. В имущественных отношениях заключение брака не будет приносить никакого изменения, лишь постолько, по сколько приобретения за время супружества необходимо будет рассматривать с точки зрения как относится друг к другу работа супругов.

Родительские права, обязанности и законные по-

* Статьи отмеченные звездой были напечатаны в № 1—2, за 1950. г.

становления о законном представительстве отражают и сегодня господствующее положение мужа. Отец в отношении воспитания, представительства и управления имуществом ребенка, имеет преимущественное право. Занятие должности попечителя женщинами еще всегда очень ограничено. Но есть область в семейном праве, где женщина в более благоприятном положении. Такие: постановления относительно алиментации детей и их помещения у родителей.

Положение детей, родившихся вне брака было тоже в значительной степени улучшено законом, вынесенным

после освобождения, но в этом есть такие постановления, которые подлежат изменению.

В связи с изучением отдельных институций семейного права, этюд везде показывает на возможности упорядочения и на ожидаемое развитие права. Необходимо обеспечить полную равноправность, являющуюся требованием социалистического общественного строя и решительным показанием конституции. Социалистическая советская правовая система ярко показывает направление нашего развития.

Др. Й. Такач.

О ТРУДОВОЙ ДИСЦИПЛИНЕ.*

В капиталистическом строе слово трудовая дисциплина обозначает палку, которая висит всегда над головой трудящихся и принуждает их, чтобы гнанные этой палкой, угроженные ужасом безработицы терпели полную эксплуатацию своей трудовой силы капиталистами.

В социалистическом строе трудящиеся работают для себя и таким образом и смысл трудовой дисциплины иной. Социалистическая трудовая дисциплина обозначается с одной стороны непрерывной организацией, порядком, правилами труда, которым трудящиеся добровольно подчиняются, и упорчением трудовой дисциплины стараются повышать производительность.

До освобождения, у нас фабриканты и помещики принуждали соблюдение трудовой дисциплины самыми драстическими, рабовладельческими средствами. Сельско-хозяйственным рабочим например не было разрешено организоваться и прекратить работу для достижения более высоких зарплат: можно было и вооруженной силой принуждать их продолжать работу. Эти условия изменились на настоящем этапе строящегося социализма, когда нашей целью является то, чтобы, путем воспитания социалистического сознания, трудящиеся сами укрепили трудовую дисциплину.

Можем видеть на примере Советского Союза, что социализм за несколько лет может совершить в хозяйственном строительстве работу десятилетий. Этот могучий размах созидательного труда может осуществить только новый тип человека. В советском Союзе такая же огромная работа производилась по воспитанию этого нового типа человека, как по хозяйственному строительству. В мере того как социалистическое сознание трудящихся достигало все высшего и высшего уровня, требовали сами трудящиеся все более и более строгих наказаний против тех, которые нарушением трудовой дисциплины задерживали темпа строительной работы.

В Советском Союзе в каждом хозяйственном труде каждый знает, за произведение какого труда он ответствен. Принцип личной ответственности таким образом в полной мере осуществляется. Начальник каждого предприятия, каждого завода, каждого цеха отвечает за трудовую дисциплину доверенного ему завода или участка, отвечает таким образом и за то, что против нарушителей трудовой дисциплины возбуждено им дисциплинарное взыскание.

В Советском Союзе дисциплинарное взыскание имеет огромное воспитательное значение, так как дисциплинарные приговоры в так называемых дневных приказах сообщаются всем трудящимся предприятия и разбираются на собраниях. Цель дисциплинарного взыскания таким образом в первой очереди воспитание, и только второсте-

пенной его целью является наказание. В Советском Союзе нарушение трудовой дисциплины одновременно может рассматриваться актом, направленным против порядка производства, ввиду чего, сверх дисциплинарного производства, в отдельных случаях, вместо дисциплинарного взыскания, заводится уголовное производство. Советский строй для привлеченного к дисциплинарному взысканию дает возможность апелляции против несправедливого по его мнению решения. Это право дает повышенные гарантии для осуществления социалистической справедливости.

В Советском Союзе социалистическое сознание трудящихся на такой высокой степени, что мы от того довольно далеко, но когда, по линии труда, примером ставим перед собой советского человека, мы должны стремиться к тому, чтобы следовать Советскому Союзу в воспитании социалистического сознания, и, ввиду этого, в составляемом дисциплинарном положении правильно воспроизвести советские принципы. Вследствие разницы между развитием наших хозяйственных строев, мы можем усвоить только принципы, но в процессе и в наказании должно быть выработано то, что советские трудящиеся стоят на таком высоком уровне социалистического сознания и сами требуют настолько строгого наказания против нарушителей трудовой дисциплины, что эта система имеет место в Советском Союзе, идущем к коммунизму, но не может быть применена в нашей стране, где еще следуем только по пути к социализму. Несомненно принадлежит к воспитанию и то, что против нарушителей трудовой дисциплины применяются строгие дисциплинарные взыскания, ведь не сделав этого, мы стали бы — по словам Ленина — смешными утопистами.

В создаваемом нашем дисциплинарном положении самым энергичным способом должен быть осуществлен принцип личной ответственности и правильным порядком обжалования необходимо устранить ту возможность, чтобы в приговорах могли выражаться влияющие контрверсии. Приговоры в каждом отдельном случае должны выражать интересы трудового народа т. е. социальную справедливость. Дисциплинарное решение касается одного из самых важных прав трудящихся, права на труд, и таким образом дисциплинарные приговоры должны быть такими, чтобы их можно было спокойно довести между широчайшие массы трудящихся, и они там достигли самое, кроме наказания, важное свое действие, продвинуть вперед воспитание социалистического сознания трудящихся и неизбежной в производстве трудовой дисциплины.

Др. М. Кремер

МОДИФИКАЦИЯ ДОГОВОРОВ АРБИТРАЖОМ И ЕДИНОНАЧАЛИЕ ХОЗЯЙСТВЕННЫХ РУКОВОДИТЕЛЕЙ *

Связь между личной ответственностью хозяйственных руководителей и модификацией договора арбитражной комиссией лишь в том случае становится понятной, если имеем в виду основную разницу между производством перед комиссией и буржуазно-гражданским спорным делом. Буржуазный судебный процесс защищает частное имущество порабитателя. При правовых прениях арбитражных комиссий, деятельность комиссий и сторон направлена к осуществлению народно-хозяйственного плана и обеспечению плановой дисциплины. Основой прогресса народных демократий является государственный план, цель которого заключается в экономическом и культурном прогрессе трудящихся. В плановом хозяйстве договоры принимают особое значение в отношении выполнения и передыполнения плана, обеспечения рента-

бельности, контроля продукции и распределения. Плановое хозяйство влечет за собой обязанность хозяйственных руководителей заключать договоры. В работе арбитражных комиссий осуществляется руководство планирующего государства для обеспечения заключения плановых договоров.

Решения арбитражных комиссий повышают личную ответственность хозяйственных руководителей согласовать работу при помощи договоров с государственным планом. Это обеспечивает широкие возможности почина. Этой возможностью хозяйственные руководители лучше всего будут пользоваться тогда, если „научатся — пословам М. Ракоши — пользоваться правами, которые им для этой цели предоставила народная демократия.

др. Д. Ацел

АДВОКАТУРА

В статье констатируется, что в содержании и в форме адвокатской профессии должно произойти такое изменение, которое следует изменениям производственных, экономических и общественных условий и зависимого от них государственного устройства.

На основании своего непосредственного опыта, уже каждый адвокат мог констатировать, что профессия, которая ввиду переполнения и в условиях капитализма смогла дать надлежащую экзистенцию только меньшей части адвокатов, в народной демократии, следующей по пути строения социализма, после вытеснения в значительной степени частного хозяйственного сектора, не может содержать прежнее количество адвокатов, адвокатская работа одной их части не нужна. Но народная демократия не желает с сложенными руками смотреть на бедную жизнь излишка, а, в противоположность капиталистическому строю, желает решить проблему.

Адвокаты должны сознать дальше и то, что право Венгерской Народной Республики служит интересам трудового народа, т. е., в государстве трудового народа функция действующих адвокатов должна измениться в сравнении с адвокатом буржуазного государства. Задача адвокатов: представлять интересы трудового народа обеспечивать упорядоченность его жизненных обстоятельств, защищать общественное имущество и личное имущество, приобретенное трудом, способствовать осуществлению личных интересов, никогда немогущих противоречить правильно понятым публичным интересам по знакомить широкие массы с правовыми нормами.

Увидать и правильно выполнять это признание может только адвокат усвоивший, хотя бы основания марксистско-ленинской идеологии и при ее помощи ясно видящий функцию права в народной демократии.

Общественность требует гарантию на то, что адвокаты

выполняют свой долг в интересах трудового народа, в согласии с общественным и хозяйственным строем, идущим к социализму. Статья определяет трудовой коллектив адвокатов той новой формой выполнения адвокатских долгов, в которой адвокаты-контролируя друг друга, устраняя способы и мышление прошлых времен при помощи строгих статуты, оформляющих новые взгляды о профессии, повышая свое политическое и специальное образование — могут удовлетворить своей новой задаче в подлинно-демократическом духе и одновременно создать надежную базу своей экзистенции.

Поспособствовать созданию трудовых коллективов и обеспечение базы и существования является тоже и задачей управления юстиции. Тем государство помогает новому, развивающемуся против старого изживающегося, как учит товарищ Сталин.

Но в трудовых коллективах может соединяться только часть адвокатов, с одной стороны ввиду того, что все они не могут в них найти экзистенцию, с другой стороны, так как этот путь развития может быть открыт только для политически и материально благонадежных, стоящих на высоком моральном уровне и по специальности образованных адвокатов. Из числа адвокатов, удовлетворяющих этим требованиям, многие устроились и могут еще устроиться в общественном секторе, и таким образом лишь небольшая часть адвокатов принуждение искать экзистенцию в иных отраслях, между ними и в таких, где не является необходимым обращать такое внимание на обоснованно требуемые от адвоката высокие качества.

Все это не является-задачей осуществимой одним разом, но должно быть результатом более длительного развития в рамках пятилетнего плана.

Др. М. Вираг

СОЦИАЛИСТИЧЕСКАЯ ТРУДОВАЯ ДИСЦИПЛИНА

Цель нашего нового дисциплинарного статута двойная: укрепление трудовой дисциплины и упрочение единоначалия в интересах повышения производительности труда. Роль трудовой дисциплины — сочетать отделившиеся друг от друга, руководство и непосредственную производственную работу в том, смысле, что выполняющие непосредственную работу следуют показаниям руководящих органов. Но характер и — более всего — роль

трудовой дисциплины разные в различных общественных строях. В буржуазной общественности существовало противоречие между необходимостью и возможностью трудовой дисциплины, так как сопротивление рабочих все более и более росло против трудовой дисциплины, служащей для их эксплуатации.

В социализме это противоречие упраздняется, так как организация и трудовая дисциплина служат, вместо

эксплоатация, повышению производительности труда, т. е. интересам всех трудящихся. Ввиду этого именно трудовая дисциплина опирается на новое отношение к труду, которое хозяйственная и политическая область социалистического общества наполнили новым моральным содержанием.

Соответственно принципу единоначалия, в качестве дисциплинарного органа власти, выступает заведующий заводом, который может осуществить свое дисциплинарное ведомство и через иного руководящего служащего предприятия.

Дисциплинарные проступки могут быть подразделены на две группы. К первой относятся те, которые нарушают социалистическое отношение к труду и тем самым все общество, к второй же те проступки, которые непосредственно нарушают отношение к обществу и к нашей народной демократии.

Заведующий предприятием обязан следить за тем, чтобы отношение к трудовой дисциплине не было халатным, но ни чрезмерно жестким.

Дисциплинарное взыскание следует прежде всего цели воспитания, т. е. оно делает возможным возместить за проступок честным или чрезвычайным трудовым достижением.

С дисциплинарными решениями — ввиду их воспитательной тенденции — необходимо познакомить трудящихся.

Новый дисциплинарный статут обеспечивает широкие возможности обжалования. В порядке обжалования играют серьезную роль профсоюзы, но окончательно решает орган администрации.

Дисциплинарный статут наказует только тех, кто сознательно и злоумышленно сопротивляется требованиям социалистической трудовой дисциплины и трудовой морали, интересам трудового народа. В отношении отсталых, не достаточно сознательных элементов, дисциплинарное взыскание должно быть использовано для воспитания, для того, чтобы и у них стало сознательным новое, социалистическое отношение к труду.

Др. А. Велтнер

КОНСТИТУЦИЯ ВЕНГЕРСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ И СТАЛИНСКАЯ КОНСТИТУЦИЯ

Новая Венгерская Конституция вызвала живой отклик как в буржуазных странах, так и в странах антиимпериалистического лагеря. Для нас наибольший интерес представляет отклик на нее в СССР. По советским мнениям Конституция Венгерской Народной Республики открывает новую эру в развитии Венгрии.

Для того, чтобы правильно сравнивать новую Венгерскую Конституцию со Сталинской Конституцией, следует прежде всего сопоставить Венгерское Народно-Демократическое и Советское Государства. При этом автор исходит из изложенного Б. С. Маньковским в юридической литературе (См. „Советское Государство и Право“, № 6, 1949 г.) тезиса, что народно-демократическое и советское государства различны не по существу, а только лишь по политической форме диктатуры пролетариата. Как советское, так и народно-демократическое государство, являются государствами социалистическими, только советское государство — это высшая форма социалистического государства.

В дальнейшем автор останавливается на отдельных ошибочных взглядах на сущность народной демократии, затем переходит к разбору вопроса о том, насколько в народно-демократических государствах выражаются три, изложенные тов. Сталиным, стороны диктатуры пролетариата.

Анализируя развитие и функции государств народной демократии, в том числе Венгерской Народной Республики, и сверяя, по учению тов. Сталина, с основными фазами развития и функциями Советского Социалистического Государства, можно придти к выводу, что хотя народно-демократические государства еще не закончили первую фазу своего развития и не ликвидировали еще полностью эксплуататорские элементы города и деревни, все-же наряду с первой функцией подавления сопротивления свергнутых классов внутри страны и второй функцией обороны страны от нападения извне, уже значительно развилась и их третья, хозяйственно-организаторская и культурно-воспитательная функция. Народно-демократические государства, в их числе и Венгерская Народная Республика, быстрыми темпами движутся вперед к построению социализма.

После сравнения советского и народно-демократического государств, автор подробно останавливается на анализе Конституции Венгерской Народной Республики в связи со Сталинской Конституцией, СССР. Он сопоставляет шесть особенностей Советской Конституции, по докладу тов. Сталина от 25 ноября 1936 г., с характеристикой Конституции Венгерской Народной Республики, данной тов. Ракоши в своей речи от 17 августа 1949 года. Результат сопоставления двух конституций и соответственно их характеристик может быть сведен к тому, что если в Сталинской Конституции зафиксированы тезисы, вытекающие из факта завершения построения социализма в СССР, то в Конституции Венгерской Народной Республики зафиксированы тезисы, вытекающие из того факта, что Венгерская Народная Республика находится на пути построения социализма. Этим объясняется и то обстоятельство, что Конституция Венгерской Народной Республики не только выражает фундаментальные изменения, происшедшие в экономической и общественной структуре страны, но и намечает пути дальнейшего развития, не только фиксирует то, что есть, но и указывает на процесс развития (Ракоши).

В заключения автор сопоставляет ст. 26 Сталинской Конституции со ст. 56 Конституции Венгерской Народной Республики. Ст. 56 указывает на то, что: „Рабочий класс, опирающийся на демократическое единство народа и руководимый своим авангардом, является ведущей силой государственной и общественной деятельности“. Таким образом в Конституции Венгерской Народной Республики находит свое выражение ведущая роль Партии коммунистов, Партии Венгерских Трудящихся, которая, наряду с помощью Советского Союза, является важнейшей гарантией продвижения вперед по пути к социализму и последовательного представления интересов трудящихся.

Перед венгерскими юристами сеймас стоит великая задача: на базе новой Конституции Венгерской Народной Республики детально разработать и одновременно теоретически обобщить все основные вопросы нашего государства и права.

Д-р Л. Неваи.

ПРАВА НОВОГО ТИПА В СОВЕТСКОЙ КОНСТИТУЦИИ

В первых десятилетиях XX. в происходит новая эпоха развития общественных форм: „на очередь дня поставлен вопрос социализма в омногих государствах Европы.“

В этом развитии Великая Октябрьская Социалистическая Революция положила, созданием социалистического общества, основы высшего правопорядка, которая принципиально отличается от ранше известных право-порядков.

Буржуазное государствосредство в руках господствующих классов для того, чтобы обезпечить для себя экономическую эксплуатацию пролетариата и оружие политического подавления. Той же цели служит и правовая система, когда она охраняет интересы и власть немногих за счет широких слоев трудящихся.

Той же цели служили правовая система древнего мира институтом рабства, феодальный общественный строй поддержкой крепостничества и других форм личной зависимости, капиталистическое общество, капиталистической системой производства.

Марксистско-ленинское мировоззрение, исторический материализм обращали внимание на материальное производство — играющее в общественной жизни решающую роль —, на экономические законы общественной жизни, и делали впервые возможным понимание роли народных масс в формировании истории.

Возникающее в духе Великой Октябрьской революции советское государство создало правопорядок высшего типа, — социалистический правопорядок, в том числе особый вид права: — социально-культурные права. Эти права естественно вытекают из социалистической системы.

В буржуазных государствах эти права появляются в форме социальной политики, которая в сущности является не чем иным, как средством для обеспечения спокойной работы капиталистической машины подавления и средством для того, чтобы задержать классовую борьбу пролетариата.

Сталинская Конституция Советского Союза в противоположность всем до сих пор известным конституциям, не перечисляет эти права как социально-политическую программу государства, но действительно закрепляет эти, всем советским гражданам одинаково принадлежащие права, которые являются неотчуждаемыми правами всех советских людей. Социалистическое общество обеспечил осуществление этих прав преобразованием экономической структуры общества, способа производства.

Конституция, которая закрепляет эти права, говорит в отношении одного из основных социально-культурных прав, в отношении права на труд в ст. 118. следующее: „Граждане СССР имеют право на труд, то-есть право на получение гарантированной работы с оплатой их труда в соответствии с его количеством и качеством.“

Право на труд обеспечивается социалистической

организацией народного хозяйства, неуклонным ростом производительных сил советского общества, устранением возможности кризисов и ликвидацией безработицы“.

Дополнительной гарантией права на труд является трудовое законодательство. Оно определяет порядок исполнения на работу, порядок исполнения, заработную плату, как в государственных предприятиях и учреждениях, так и в кооперативно — колхозных организациях.

Партия Большевиков и Советское Правительство неотомимо заботятся о повышении быта и культуры народных масс.

Кроме того ст. 119. Конституции обеспечивает право граждан на отдых. Право на отдых обеспечивается установленным для рабочих и служащих 8-часовым рабочим днем в ряде отраслей и до 4 часов, где условия работы особенно тяжелые, установлением ежегодных отпусков рабочим и служащим с сохранением заработной платы, предоставлением для обслуживания трудящихся широкой сети санаториев, домов отдыха, клубов.

Гражданам Советского Союза не приходится думать о „черных днях“ в случае болезни, потери трудоспособности или в старости. Ст. 120 Конституции устанавливает, что граждане СССР имеют право на материальное обеспечение в старости, а также в случае болезни и потери трудоспособности.

В Советском Союзе все рабочие и служащие без исключений застрахованы за счет государства. Ни одна страна в мире не знает таких высоких пенсий, какие имеются в СССР.

Ст. 121 Сталинской Конституции определяет право граждан на образование. Это право обеспечивается всеобщим-обязательным начальным образованием, бесплатностью образования, системой государственной стипендией, организацией на заводах, машино-тракторных станциях и колхозах бесплатного производственного, технического и агрономического обучения трудящихся.

„Буржуазные конституции“ — говорит Товарищ Сталин — обычно органициваются зафиксированием формальных прав граждан, не заботятся об условиях осуществления этих прав, о возможности их осуществления, о средствах их осуществления“.

Поэтому мы напрасно хотели бы искать социально-культурные права в буржуазных государствах.

Правопорядок буржуазных стран оглашает в крайнем случае эти права в своей программе, но никогда не обеспечит осуществления их.

Закрепление социально-культурных прав, как прав нового типа в конституции, открыло огромные перспективы во всей области развития права и блестящим образом показывает преимущество социалистического общественного строя.

Др. Й. Бенедек

НАКАЗАНИЕ В СОВЕТСКОМ УГОЛОВНОМ ПРАВЕ

Вследствие указа 1934 года в советском уголовном праве снова появляется понятие наказания. С этим встает вопрос содержит ли советское и буржуазное понятие наказания под тождественной формой тоже тождественное содержание? Эту проблему можем решить на основании точек зрения по вопросам о цели, условий применения, о способах исполнения наказания и о его отношении к мерам безопасности.

1. Преобладающие цели наказания в буржуазных уголовных правах — кара, в стадии и дальнейшего развития — общее предупреждение, и только новые течения, основанные на криминологии принимают за цель наказания частное предупреждение. С другой стороны, советское понятие наказания ставит целью задачи так частного, как общего предупреждения в их единстве. Необходимо однако приметить, что при этом, цель общего

предупреждения существенно иная чем в буржуазных уголовных правах. Кроме того советское уголовное право не признает кару осуществимой целью наказания.

2. В то время как буржуазное уголовное право условием применения наказания признает виновность, отеснув общественную опасность на территорию мер безопасности, так как, по его мнению, общественная опасность угрожает личной свободе, советское уголовное право применяет наказание на основании общественной опасности. Этим обеспечивает ее действенность, и большую эластичность и таким образом делает ее подходящей для целей защиты общественности. Кроме того препятствует уменьшению области применения наказания, которое в буржуазных уголовных правах появляется как следствие вытеснения общественной опасности.

3. В гражданских уголовных правах соответственно взглядам по вопросам цели и условий применения наказания, при исполнении наказания, принимают бифур-

кацию на наказание и меру безопасности, и тем самым, взаимным разрушением воздействий угрожают искомой цели. В советском уголовном праве такой проблемы по исполнению наказания нет, так как советское наказание само осуществляет задание защиты общества и не делает необходимым введение новой меры (мера безопасности) для осуществления этих заданий.

4. Тогда, как буржуазные уголовные права стремятся разграничить наказание и меры безопасности (меры по защите общества), в советском уголовном праве об этом говорить нельзя, так как наказание, лечебные и лечебнопедагогические меры защиты общества сходственны по содержанию и по сущности и, будучи мерами защиты общества, следуют той же цели: интересам трудящегося народа.

Из вышеизложенных несомненно, что буржуазное и советское наказание, не смотря на тождественную внешнюю форму, по содержанию и по сущности резко различные понятия.

Др. Й. Гедень

УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС И ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВАЯ ПРЕТЕНЗИЯ

В системах уголовного права отдельных буржуазных государств, уголовный суд может рассматривать гражданско-правовые претензии только при наличии специальных условий. Хотя венгерский уголовно-процессуальный кодекс и дает уголовному суду возможность решать о гражданско-правовой претензии, но этот принцип — с одной стороны, вследствие точек зрения комфортабельности, с другой стороны в следствие незнания законов стороны не являющейся юристом — в практике не осуществляется. Если сравнить положения венгерского уголовно-процессуального кодекса, с соответствующими статьями советского уголовно-процессуального кодекса, видим, что тогда, когда первый оформляет право только на бумаге, последний в значительно превышающей мере определяет те условия, при которых эти права становятся для граждан живой реальностью. Советский уголовно-процессуальный кодекс устраняет невыгодное положение стороны не

являющейся юристом, против ученого юриста, ведь на судебного следователя налагает обязательство инструктировать частную сторону о его правах и кроме этого он должен занять позицию в деле правомерности гражданско-правовой претензии. Но уже и следствие должно распространяться на гражданско-правовую претензию и прокурор тоже — если считает необходимым — может ее поддерживать. Заявление о претензии в советском праве может быть подано до начала судебного разбирательства, когда председатель судебной коллегии вторично должен инструктировать частную сторону о его правах. Как в каждой отрасли правоправедения, так и в этом отношении проявляется преимущество советского правоправедения, таким образом мы должны применять показания советского уголовно-процессуального кодекса, чтобы и в этой области могли упрощать, сделать социалистическим наше правосудие.

Др. И. Тури

ПРЕДВАРИТЕЛЬНАЯ ВЗЫСКАЕМОСТЬ СУДА ПО ТРУДОВЫМ ОТНОШЕНИЯМ И УГРОЖЕННОСТЬ ПРЕТЕНЗИИ НА ВСТРЕЧНОЕ ВЗЫСКАНИЕ.

Статья занимается вопросом, в каких рамках является непременно взыскиваемым решение суда по трудовым отношениям, объявленное взыскиваемым несмотря на апелляцию, т. е. когда взыскиваемо такое решение несмотря на то, что претензия на встречное взыскание обязанной стороны, в случае изменения решения, доказано угрожена, вопреки тому, что постановление о порядке судебного исполнения допускает то, чтобы экзеквированный в таком случае требовал ставить условием удовлетворительного взыскания предоставление гарантии или в случае отсутствия такой, чтобы мог сложить взысканную сумму в судебный депозит.

Статья подробно познакомляет нас с возникновением поврота в судебной практике и изменениями в ней, причинами, вызвавшие изменения. Покажет нам, что с начала судебная практика не видала препятствий в том отношении, чтобы взыскание решения объявленного предварительно взыскиваемым в деле оклада из трудового отношения, в случае угроженности претензии на встречное взыскание, было ставлено в зависимость от предоставления гарантии, несмотря на то, что по пленарному постановлению XVI. Верховного Суда, в спорных судебных делах о алиментацию, ренты, пенсию и тому подобные требования, судебная практика признала непременно взыскиваемыми приговорами, объявленные взыскиваемыми независимо от апелляции, относительно их частей срочных за истекшие шесть

месяцев и в течение хода судебного производства. Но, когда указ о порядке производства в делах о трудовых отношениях указал объявить взыскиваемым, независимо от апелляции, решение обязующее уплатить сумму, причитающуюся по трудовым отношениям, до суммы месячного оклада, судебная практика развивалась в том смысле, что на счет предварительного взыскиваемого требования, не считала возможным ставить взыскание приговора в зависимость от предоставления гарантии.

За последнее время судебная практика вторично была той точки зрения, что решение, вынесенное в делах о трудовых отношениях, объявленное предварительно взыскиваемым, является непременно взыскиваемым не только в сумме месячного оклада, но в сумме причитающейся за истекших шесть месяцев и срочных в течение производства, несмотря на угроженность встречного взыскания.

Автор статьи считает неудовлетворительным развитие судебной практики в указанном направлении и по этой причине он подвергает подробной критике ее, доказывая то, что правовая норма, вынесенная в спорных судебных делах о алиментацию, издании и т. д. не может быть применена в судебных делах по трудовым отношениям и таким образом необосновано ее применение в случае угроженности претензии на встречное взыскание.

Др. В. Сиглигети.

RÉSUMÉ DES ÉTUDES PUBLIÉES DANS LE JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY *

I. V. STALINE.

Discours d'ouverture à la Séance solennelle de l'Union des Juristes Hongrois.
Étienne Ries, docteur en droit, ministre de la Justice.

CRITIQUE MARXISTE DES DÉFINITIONS BOURGEOISES DE L'IDÉE DE DROIT *

Les théories juridiques bourgeoises offrent des définitions très variées de la notion de droit ; la constatation de Kant, d'après laquelle les juristes sont encore en quête d'une bonne définition, peut bien s'appliquer même à la théorie bourgeoise de nos jours. Cela s'explique par le fait que les théoriciens bourgeois, ne voulant pas révéler la vraie nature et la fonction sociale du droit, cherchent à forger des définitions susceptibles d'obnubiler ce qu'il y a d'essentiel dans le droit.

L'auteur de la présente étude soumet à la critique plusieurs définitions bourgeoises de la notion de droit et s'efforce de saisir les relations qu'il y a entre les modifications de ces définitions et les changements survenus dans le domaine de la vie économique et sociale. En tant qu'idéologie, la théorie du droit est une superstructure « idéelle » de l'ordre économique et social ; le problème de la notion de droit doit être envisagée à la base de ces connexions concrètes.

Les théories bourgeoises du droit sont en dernière analyse autant de manifestations de la philosophie idéaliste ; c'est pourquoi même leurs définitions portent l'empreinte de l'idéalisme. On retrouve aussi dans le domaine de la théorie du droit les tendances de la « troi-

sième force » et de l'agnosticisme qui ont également donné naissance à certaines définitions.

De la critique de ces définitions il appert que les juristes bourgeois en quête d'une définition choisissaient des points de départ différents au début du capitalisme, à l'époque de sa floraison et pendant son déclin. Les définitions concrètes que l'auteur passe en revue témoignent de ces changements successifs de la conception théorique.

Dans sa conclusion l'auteur précise que pour aboutir à une définition scientifique de la notion de droit on doit adopter le point de vue marxiste-léniniste, car seule cette théorie révèle l'essence du droit et ses relations avec la société ; en même temps elle nous offre des définitions qui mettent fin à l'incertitude et à la confusion qui régnent à cet égard au milieu des juristes bourgeois.

Le droit est la volonté de la classe dominante, c'est-à-dire une norme sociale qui défend les intérêts de la classe dominante. Son exécution incombe aux organes de l'Etat.

Tibor Vas, docteur en droit

L'EFFET DE NOTRE CONSTITUTION SUR LE DROIT DE FAMILLE *

L'étude analyse l'influence exercée par la loi constitutionnelle sur le droit de famille. La loi XX de 1949 comme loi fondamentale définit les cadres du système juridique hongrois. Il faut conséquemment réaliser ses dispositions dans tous les domaines du droit.

L'étude est basée sur deux dispositions fondamentales de la Constitution : « La base du régime social de la République Populaire Hongroise est le travail. » « Dans la République Populaire Hongroise les femmes jouissent des mêmes droits que les hommes. » L'évaluation des droits matériels exprimée par le travail et le principe fondamental de l'égalité de l'homme et de la femme sont les deux aspects directeurs qu'il faut appliquer à l'examen des différentes institutions du droit de famille également. L'étude critique ensuite la jurisprudence.

L'auteur expose les règles positives du droit matrimonial, du droit des biens et du droit des parents et la jurisprudence. Il parle des questions de l'état de l'enfant né hors mariage. Enfin il signale que par suite des différences organiques entre les sexes certaines différenciations subsisteront après l'octroi de l'égalité également sans que cela porte préjudice au principe fondamental de l'égalité.

L'octroi de l'égalité en droit crée une situation claire et nette en ce qui concerne les droits matri-

moniaux, les droits des biens et les droits des parents également. Il est inutile d'assurer dans les rapports réciproques des époux le rôle dirigeant d'un d'eux. Ou bien il y a bonne entente dans la vie en commun ou il y a différend. Dans le premier cas aucun des époux ne réclamera le droit de décision, dans le cas dernier c'est la Cour ou l'autorité tutélaire qui devront agir.

Dans les systèmes sociaux basés sur l'exploitation la femme se trouvait sous une double oppression. Jusqu'ici la situation entre les époux était que « le mari est le chef de la famille, c'est lui qui décide ». C'est ce principe qui fut appliqué en ce qui concerne le choix de l'appartement et du lieu de domicile aussi bien que pour les actes civils. Dans le domaine du ménage en commun la femme conclut les transactions comme « représentante » du mari. La fidélité conjugale en principe engageait les deux parties également, malgré cette constatation de principe la pratique était que l'on faisait des concessions bien plus grandes en faveur du mari. « L'infidélité » de l'homme et de la femme fut jugée différemment. Le rôle dominant du mari s'exprime déjà par le fait que la femme est obligée de porter le nom du mari. Même les obligations prescrites prouvent la situation du mari comme chef de famille. L'étude ébauche les différences qui existent au sujet du droit à la pension alimentaire. Elle examine sépa-

* Les études marquées de * sont publiées dans le N°. 1-2 Janvier 1950 de Jogtudományi Közlöny.

rément les différentes institutions du droit matrimonial des biens: les abus concernant les acquêts communs, le gain de survie, la dot. Cette dernière indique clairement la situation subordonnée à laquelle les systèmes sociaux basés sur l'exploitation condamnent la femme. A l'avenir le soi-disant droit matériel matrimonial se développera tout différemment. Le mariage ne sera pas autre chose qu'une union volontaire et libre de l'homme et de la femme pour fonder une famille. Le mariage ne changera pas les relations pécuniaires, il le fera seulement en tant que pour l'acquisition durant le mariage il faudra examiner spécialement comment se rapportent le travail des époux l'un à l'autre.

Le règlement par le droit positif de droits et devoirs des parents et de la représentation légale reflètent en ce moment toujours la situation prédominante du mari. Le père a plus de droits en ce qui concerne l'éducation et la représentation, de l'enfant et

l'administration de ses biens. Le droit tutélaire des femmes est toujours très limité. Le droit de famille a cependant des domaines où c'est la femme qui se trouve dans une situation plus favorable. Ce sont les dispositions concernant l'obligation alimentaire et le placement de l'enfant chez les parents.

La situation de l'enfant né hors mariage a aussi été considérablement améliorée par la loi créée après la libération, mais cette loi contient, elle aussi, des dispositions qu'il faudrait modifier.

A propos de l'examen des différentes institutions du droit de famille l'étude indique partout la possibilité de règlement et le développement l'égal probable. Il faut assurer l'égalité complète qui est une exigence du régime socialiste, exigence nettement indiquée dans la loi sur la Constitution. Le système légal socialiste soviétique indique clairement la direction de notre développement.

Joseph Takács, docteur en droit

DE LA DISCIPLINE DU TRAVAIL *

Sous le régime capitaliste la discipline du travail veut dire une massue toujours suspendue au-dessus de la tête des travailleurs et qui les force à tolérer, traqués par le fantôme menaçant du chômage, que les capitalistes exploitent complètement leur travail.

Sous le régime socialiste les travailleurs travaillent pour eux-mêmes, la discipline du travail a donc un autre sens. Discipline socialiste du travail veut signifier d'une part organisation continue du travail, ordre et règles du travail, auxquels les travailleurs se soumettent de leur propre gré et tâchent à augmenter le rendement du travail en affermissant la discipline du travail. Jusqu'à la libération nos fabricants et grands propriétaires firent observer la discipline du travail par les moyens d'esclavagiste les plus drastiques. Il était défendu par exemple aux ouvriers agricoles de s'organiser pour un salaire plus élevé et d'abandonner le travail; on pouvait les contraindre par la force armée à continuer leur travail. Cette situation a changé dans la présente étape du socialisme en construction, quand notre but est en éduquant les travailleurs à la conscience socialiste que ce soient eux-mêmes qui raffermissent la discipline du travail.

L'exemple de l'Union Soviétique démontre que le socialisme est capable de faire dans quelques années le travail de décades dans la construction économique. C'est seulement le nouveau type d'homme qui a pu atteindre ce puissant élan de travail créateur. Dans l'Union Soviétique on a fait le même effort immense pour l'éducation de ce nouveau type d'homme que sur le terrain de la construction économique et de sur à mesure que la conscience socialiste des travailleurs arriva à un niveau toujours plus élevé ce sont les travailleurs eux-mêmes qui réclamèrent des sanctions toujours plus sévères contre ceux qui par la violation de la discipline du travail empêchèrent la cadence du travail de construction.

Dans l'Union Soviétique chacun travaillant dans n'importe quel domaine du travail économique sait pour quel travail il est responsable. Le principe de la responsabilité personnelle se fait donc valoir au plus

haut degré. Ainsi le dirigeant de toute entreprise, tout établissement, de tout atelier est responsable de la discipline du travail de l'établissement ou de l'atelier lui confié, il est donc responsable d'engager une procédure disciplinaire contre ceux qui pèchent contre la discipline du travail.

La procédure disciplinaire a dans l'Union Soviétique un immense effet éducateur parce qu'on informe tous les travailleurs de l'entreprise dans « l'ordre du jour » des jugements disciplinaires et on expose ces jugements aux réunions. Le premier but de la procédure disciplinaire est donc l'éducation, la punition n'est qu'un but secondaire. Dans l'Union Soviétique la violation de la discipline du travail est considérée en même temps comme un acte dirigé contre l'ordre de la production sociale, on engage donc dans certains cas — allant plus loin que la procédure disciplinaire — des poursuites pénales. Le régime soviétique autorise la personne soumise à une procédure disciplinaire à se pourvoir en appel contre un jugement qu'elle estime injuste. Ce droit représente une garantie de plus pour faire valoir la justice socialiste.

Dans l'Union Soviétique la conscience socialiste des travailleurs est sur un niveau si haut que nous en sommes encore assez loin, mais si nous considérons dans le domaine du travail l'homme soviétique comme exemple à suivre, nous devons aussi tâcher à suivre l'Union Soviétique en ce qui concerne l'éducation à la conscience socialiste, nous ferons donc bien de nous faire conduire pour le règlement disciplinaire à établir par les principes soviétiques. Vu la différence dans le développement de nos régimes sociaux nous ne pouvons adopter que les principes, mais il faut que la procédure et les peines expriment ceci: les travailleurs soviétiques se trouvent sur un niveau si haut de la conscience socialiste et réclament eux-mêmes une punition si sévère vis-à-vis de ceux qui violent la discipline du travail que ce régime convient à l'Union Soviétique qui se trouve sur le chemin menant au communisme, mais ce régime ne pourrait être appliqué en Hongrie, qui ne se trouve que sur le chemin vers le socialisme. Il fait sans doute part de l'éducation de soumettre ceux

qui violent la discipline du travail à des peines disciplinaires sévères, parce que si nous ne le faisons pas nous deviendrions — comme le dit le camarade Lenin — des utopistes ridicules.

Dans le règlement disciplinaire à rédiger il faut donc faire valoir le plus vigoureusement le principe de la responsabilité personnelle et il faut éliminer par un régime d'appel correct que des différends personnels puissent s'exprimer dans les jugements, pour que les jugements représentent dans chaque cas les intérêts

du peuple travailleur, donc la justice sociale. Le jugement disciplinaire touche au droit le plus important des travailleurs, au droit au travail, les jugements disciplinaires doivent donc être tels que l'on puisse les faire connaître tranquillement aux grandes masses des travailleurs, pour qu'ils exercent là leur effet le plus important, l'éducation des travailleurs à la conscience socialiste et à la discipline du travail indispensable dans la production.

Miklós Krémer, docteur en droit

LES MODIFICATIONS DE CONTRATS EFFECTUÉES PAR LES COMITÉS CONCILIATOIRES ET LA RESPONSABILITÉ PERSONNELLE DES DIRIGEANTS ÉCONOMIQUES *

Les rapports entre la responsabilité individuelle des chefs économiques et les modifications de contrat faites par les commissions de conciliation deviennent seulement compréhensibles si nous ne perdons pas de vue la différence fondamentale entre la procédure de conciliation et la procédure civile bourgeoise. En ce qui concerne les litiges devant les commissions de conciliation, la commission et les parties tâchent tous à réaliser le plan économique, à assurer la discipline du plan. La base du développement des démocraties populaires est le plan de l'Etat dont le but est de relever le niveau économique et culturel des travailleurs. Dans l'économie planifiée les contrats acquièrent une importance spéciale en ce qui concerne l'accomplissement et le sur-accomplissement du plan, la ga-

rantie de la rentabilité, le contrôle de la production et de la distribution. L'obligation des chefs économiques à conclure les contrats découle de la nature de l'économie planifiée. Le travail des commissions de conciliation réalise les directives de l'Etat — auteur du plan pour assurer la conclusion des contrats selon le plan.

Les décisions des commissions de conciliation rehausent la responsabilité des chefs économiques pour coordonner leur activité à l'aide des contrats aussi avec le plan de l'Etat. C'est assuré par les larges possibilités d'initiative également. Les chefs économiques tirent le meilleur parti de cette possibilité s'ils apprennent à se servir des droits que la démocratie leur a donné à cet effet (Mathias Rákosi).

Georges Aczél, docteur en droit

LE BARREAU

L'article constate que l'exercice des fonctions d'avocat doit subir pour sa forme et pour son contenu un changement qui suit les changements des conditions de production, des conditions économiques et sociales et du régime d'Etat, qui dépend de ces conditions.

Tous les avocats ont pu constater par expérience directe que cette profession, qui était déjà si comblée à l'époque du capitalisme qu'elle ne faisait convenablement vivre que la mineure partie des avocats, dans la démocratie en train de construire le socialisme, après suppression notable du secteur privé ne sera plus un gagne-pain pour un si grand nombre d'avocats, on n'aura donc pas besoin du travail d'avocat d'une partie. La démocratie populaire cependant ne veut pas contempler les bras croisés que cet excédent végète, mais — contrairement au régime capitaliste — elle veut résoudre le problème.

Les avocats doivent reconnaître également que le droit de la république populaire hongroise sert les intérêts du peuple travailleur, les fonctions des avocats travaillant dans l'Etat du peuple travailleur doivent donc changer en comparaison de celles de l'avocat de l'Etat bourgeois. Les avocats doivent représenter les intérêts du peuple travailleur, assurer l'ordonnance de ses conditions de vie, protéger la propriété nationale et la propriété personnelle acquise par le travail, faciliter la mise en valeur des intérêts individuels ne pouvant jamais se dresser contre l'intérêt public justement conçu, faire connaître aux grandes masses les normes du droit.

Ne pourra discerner et remplir ces fonctions que l'avocat qui connaît au moins les bases de l'idéologie

marxiste-léniniste et à l'aide de cette idéologie voit clairement les fonctions que le droit remplit dans la démocratie populaire.

La société a besoin d'une garantie que les avocats exerceront leurs fonctions dans l'intérêt du peuple travailleur, à l'unisson de l'ordre social et économique avançant vers le socialisme. L'article indique les études collectives comme nouvelle forme des fonctions d'avocat dans laquelle les avocats pourront, en se contrôlant réciproquement et établissant un règlement qui définit strictement d'une part les méthodes et la mentalité du passé et d'autre part les nouveaux aspects de ces fonctions, en s'instruisant au point de vue politique et professionnel remplir leur nouvelle tâche dans un esprit nouveau, vraiment démocratique et en même temps trouver une base d'existence solide. Il est aussi du ressort des autorités de justice de faciliter la formation de telles études collectives et d'assurer leur existence : de cette manière l'Etat aidera le nouveau, en train de se développer vis-à-vis de ce qui se meurt, comme l'enseigne le camarade Staline.

Les études collectives ne pourront cependant embrasser qu'une partie des avocats, d'une part parce qu'elles ne pourront pas offrir d'existence à tous, d'autre part parce qu'il ne faut ouvrir cette possibilité qu'aux avocats sûrs au point de vue politique et financier, à la hauteur au point de vue moral et connaissant bien leur partie. Parmi les avocats qui satisfont ces conditions beaucoup ont déjà trouvé et trouvent toujours du travail dans le secteur collectif, ainsi ce n'est qu'une mineure partie des avocats qui est forcée à chercher une existence dans un autre métier, dans

des métiers où il ne faut pas attacher une si grande importance aux hautes exigences fixées à juste raison en ce qui concerne des avocats.

Tout ceci n'est pas du travail à faire d'un seul coup, mais devra être le résultat d'un développement plus long dans les cadres du plan quinquennal.

Miklós Virág, docteur en droit

LA DISCIPLINE SOCIALISTE DU TRAVAIL

Notre nouveau règlement disciplinaire poursuit un double but ; celui de raffermir la discipline du travail et d'appuyer la direction individuelle responsable, dans l'intérêt de l'accroissement de la productivité. Le rôle de la discipline du travail est en général de coordonner la direction et le travail immédiat de production, ces deux fonctions séparées, dans ce sens que ceux qui font le travail immédiat suivent les instructions de la direction. Le caractère et surtout le rôle de la discipline du travail est cependant différent sous les différents régimes sociaux. Dans la société bourgeoise il y avait opposition entre la nécessité et la possibilité de la discipline du travail, parce que la résistance des ouvriers à la discipline du travail servant leur exploitation augmentait de plus en plus.

Sous le régime socialiste cette opposition n'existait plus parce que l'organisation et la discipline du travail servent au lieu de l'exploitation la productivité, donc l'intérêt de tous les travailleurs. La discipline du travail s'appuie donc sur la nouvelle attitude au travail que la partie économique et sociale de la société socialiste remplissent d'un nouveau contenu moral.

Conformément au principe de la direction individuelle responsable c'est le chef de l'entreprise qui agit comme autorité disciplinaire ; il peut exercer ce droit par l'intermédiaire d'autres employés dirigeants de l'entreprise.

Les délits disciplinaires peuvent être divisés en deux groupes. L'un de ces groupes comprend les délits qui portent préjudice à l'attitude socialiste au travail, donc lèsent toute la société, l'autre lèse directement l'attitude envers la société et la démocratie populaire.

Le chef de l'entreprise doit veiller à ne traiter la question de la discipline du travail ni trop légèrement ni avec une rigueur exagérée.

La procédure disciplinaire poursuit avant tout un but éducateur, elle offre donc au fauteur la possibilité de réparer son délit par un travail honnête ou par un rendement de travail extraordinaire.

Il faut faire connaître les décisions disciplinaires — vu leur but éducateur — aux travailleurs de l'entreprise.

Le nouveau règlement disciplinaire assure aux travailleurs une large voie de recours ; dans cette procédure les syndicats jouent un rôle important, mais c'est l'organe administratif qui décide en dernière instance.

La procédure disciplinaire ne punit que ceux qui s'opposent de propos délibéré et de mauvaise foi aux exigences de la discipline et de la morale socialistes du travail, aux intérêts du peuple travailleur. Vis-à-vis des éléments arriérés, pas suffisamment conscients il faut appliquer la procédure disciplinaire pour éduquer, pour les rendre conscients, eux aussi, de la nouvelle attitude socialiste au travail.

Andor Weltner, docteur en droit

LA CONSTITUTION DE LA RÉPUBLIQUE POPULAIRE DE HONGRIE ET LA CONSTITUTION STALINIENNE

La nouvelle constitution hongroise a eu un grand retentissement dans les Etats bourgeois aussi bien que dans les Etats antiimpérialistes. Pour nous c'est l'opinion de l'Union Soviétique qui est la plus précieuse. Selon des avis soviétiques la Constitution de la République Populaire de Hongrie ouvre une nouvelle époque dans le développement du pays.

Afin de pouvoir comparer correctement la nouvelle constitution hongroise avec la constitution stalinienne nous devons avant tout établir le rapport entre l'Etat soviétique et l'Etat démocratique populaire hongrois. Ici l'auteur prend comme point de départ la thèse exposée dans la littérature juridique par V. S. Manovski que l'Etat démocratique populaire et l'Etat soviétique ne diffèrent pas pour l'essence mais seulement au sujet de la forme politique de la dictature du prolétariat. L'Etat soviétique aussi bien que l'Etat démocratique populaire sont des Etats socialistes ; l'Etat soviétique est un type d'ordre plus élevé de l'Etat socialiste.

Par la suite l'auteur décrit les vues erronnées et fausses qui étaient répandues au sujet de la nature des démocraties populaires, puis il examine dans quelle mesure les trois traits de la dictature du prolétariat indiqués par le camarade Staline se sont réalisés dans les Etats de la démocratie populaire.

En comparant les principales phases et fonctions du développement de l'Etat socialiste soviétique exposées par le camarade Staline avec celles du développement de l'Etat démocratique populaire nous constaterons que bien que les Etats de la démocratie populaire n'aient pas encore clos la première étape de leur développement et n'aient pas encore anéanti complètement les éléments exploités du village et de la ville ; il s'est déjà considérablement développé hors de la première fonction tendant à supprimer la résistance des classes renversées et de la seconde, ayant pour but la défense militaire du pays, la troisième fonction également : le travail économique-organisateur et culturel-éducateur des organes de l'Etat. Les Etats de la démocratie populaire, y compris la République Populaire de Hongrie, évoluent à une allure rapide vers la réalisation du socialisme.

Après avoir comparé l'Etat soviétique et l'Etat démocratique populaire, l'auteur analyse en détail la constitution de la République Populaire de Hongrie en connexion avec la constitution stalinienne de l'Union Soviétique. Il rapproche les six qualités principales de la constitution de l'Union Soviétique indiquées dans le rapport du camarade Staline du 25 novembre 1936 avec la caractéristique de la constitution de la République Populaire de Hongrie donnée par le camarade

Rákosi dans son discours du 17 août 1949. La comparaison aboutit au fond au résultat que la constitution de l'Union Soviétique fixe les thèses du socialisme réalisé, tandis que la constitution de la République Populaire de Hongrie établit le fait que la République Populaire de Hongrie construit le socialisme et les thèses qui en découlent. Il en résulte aussi la circonstance que la constitution de la République Populaire de Hongrie exprime non seulement les changements fondamentaux effectués dans la structure économique et sociale du pays, mais elle désigne aussi le chemin du développement ultérieur ; elle fixe non seulement ce qui existe déjà, mais indique aussi la suite du processus du développement.

L'auteur rapproche enfin à l'article 126 de la constitution stalinienne l'article 56 de la constitution de la République Populaire de Hongrie, qui déclare que

« la classe ouvrière, s'appuyant sur l'unité démocratique du peuple et dirigée par son avant-garde, constitue la force dominante de l'activité de l'Etat et de la société ». C'est ainsi que se manifeste dans la constitution de la République Populaire de Hongrie l'importance et le rôle dirigeant du parti des communistes, du Parti des Travailleurs Hongrois, qui à côté de l'aide de l'Union Soviétique est la garantie suprême du progrès sur le chemin du socialisme, de la représentation conséquente des intérêts des travailleurs.

C'est aux juristes hongrois qu'incombe maintenant la grande tâche d'élaborer — se basant sur la constitution de la République Populaire — tous les problèmes fondamentaux de notre Etat et de notre droit, en les généralisant théoriquement et entrant en même temps dans les détails.

László Névai, docteur en droit

DROITS D'UN TYPE NOUVEAU DANS LA CONSTITUTION DE L'UNION SOVIÉTIQUE

Pendant les premières dizaines d'années du XXe siècle le développement des formes sociales est parvenu à une nouvelle étape : « la question du socialisme fut mise à l'ordre du jour dans beaucoup de pays européens. »

Au cours de cette évolution la Grande Révolution d'Octobre, ayant créé la société soviétique, a jeté les bases d'un système juridique supérieur, foncièrement différent des systèmes juridiques du passé.

L'Etat bourgeois est, entre les mains d'une classe dominante, un instrument de l'exploitation économique du prolétariat même par le moyen de l'oppression politique. L'organisation de l'Etat bourgeois, fondée sur la violence, asservit aussi le système juridique, qui, dans ce cas, défend les intérêts d'un petit nombre de puissants au détriment des larges masses populaires.

L'ordre juridique de l'antiquité poursuivait des buts analogues par l'esclavage, de même que la féodalité par le maintien du servage et d'autres relations fondamentales issues de la dépendance personnelle ; on retrouve ces aspirations dans l'ordre social capitaliste qui vise à instituer et à stabiliser le système de la production capitaliste.

L'idéologie marxiste-léniniste, le matérialisme historique, attirera l'attention sur la production matérielle comme facteur essentiel de la vie sociale, ainsi que sur les lois d'ordre économique de la vie sociale. Cette idéologie fut la première à faire comprendre le rôle des masses populaires dans la formation de l'histoire.

L'Etat soviétique, établi dans l'esprit de la Grande Révolution d'Octobre, a créé un ordre juridique supérieur, le système juridique socialiste et, dans le cadre de celui-ci, un type singulier du droit : le droit au bien-être. Cette espèce de droit est un accessoire naturel du régime socialiste, parce qu'elle implique la protection efficace de tous les citoyens de la part de la nouvelle société.

Dans les Etats bourgeois le droit au bien-être a donné naissance à l'assistance sociale qui, à proprement parler, dans la société bourgeoise n'est qu'un moyen pour assurer le fonctionnement sans trouble du mécanisme capitaliste et pour retarder la lutte de classe du prolétariat. La politique sociale des Etats bourgeois a pour but d'amener une détente dans la lutte des classes par la réconciliation de la classe ouvrière au régime capitaliste.

A l'encontre d'autres constitutions, la constitution socialiste stalinienne de l'Union Soviétique ne présente pas le droit au bien-être comme le programme de l'Etat en matière de politique sociale ; elle stipule d'une manière concrète le droit en question comme un droit inaliénable de tous les citoyens soviétiques. La société soviétique assura la mise en vigueur du droit au bien-être par une transformation profonde de la structure économique de la société et des conditions de la production.

Au sujet d'un des aspects essentiels du droit au bien-être, le droit au travail, on n'a qu'à se référer à l'article 118 de la constitution soviétique :

« Les citoyens de l'URSS ont droit au travail, c'est-à-dire le droit de recevoir un emploi garanti, avec rémunération de leur travail, selon sa quantité et sa qualité.

Le droit au travail est assuré par l'organisation socialiste de l'économie nationale, par la croissance continue des forces productives de la société soviétique, par l'élimination de la possibilité des crises économiques et par la liquidation du chômage. »

Une garantie supplémentaire du droit au travail est fournie par la législation s'y rapportant, qui détermine les conditions de l'engagement et du congédiement, ainsi que les salaires aussi bien pour les entreprises d'Etat que pour les kolchoz et les coopératives de production.

Le Parti Bolchévique et le gouvernement soviétique font des efforts inlassables pour élever le niveau du bien-être public, au profit des larges masses du peuple.

En plus, l'article 119 de la constitution établit que les citoyens ont droit au repos. Ce droit est assuré aux ouvriers et aux employés par la journée de travail de 8 heures, par la réduction de la journée de travail à 7 ou 6 heures dans une série de spécialités, voire à 4 heures, si les conditions de travail sont particulièrement dures. La constitution prévoit l'établissement de congés annuels pour les ouvriers et les employés avec maintien du salaire et « l'affectation aux besoins des travailleurs d'une vaste réseau de sanatoria, de maisons de repos, de clubs ».

Les citoyens de l'Union Soviétique n'ont plus à craindre les « jours noirs » de la maladie, de la perte de la capacité de travail et de la vieillesse ; ils ont le droit

d'être assurés matériellement dans leur vieillesse, ainsi qu'en cas de maladie et de perte de la capacité de travail.

Dans l'Union Soviétique tous les employés sont assurés ; la somme totale de la prime d'assurance est payée par les usines ou institutions. Aucun pays du monde ne connaît des subsides et des pensions aussi généreux que ceux qui sont offerts dans l'URSS.

L'article 121 de la constitution stalinienne énonce le droit des citoyens à l'instruction. Ce droit est assuré par l'instruction primaire générale et obligatoire, par la gratuité de l'enseignement, par un système de bourses d'Etat, par l'organisation de l'enseignement gratuit professionnel, technique et agronomique pour les travailleurs.

«Les constitutions bourgeoises, dit le camarade Staline, se bornent, la plupart du temps, à établir les droits formels des citoyens, sans assurer les conditions et les moyens de l'application de ces droits.»

Voilà pourquoi on a beau chercher le droit au bien-être dans les Etats bourgeois ; l'ordre juridique des Etats bourgeois se borne à préconiser le droit au bien-être dans son programme social, mais il n'en assure jamais l'application d'une manière efficace.

La proclamation constitutionnelle du droit au bien-être comme droit d'un type nouveau ouvre une immense perspective dans tous les domaines de l'évolution juridique, faisant ressortir d'une manière éclatante la supériorité du socialisme.

Eugène Benedek, docteur en droit

« LA PEINE DANS LE DROIT PÉNAL SOVIÉTIQUE »

Comme suite du décret-loi de modification de 1934 l'idée de la punition reparaît dans le droit pénal soviétique. Cela soulève la question est-ce que la notion bourgeoise et soviétique de peine couvrent sous une forme identique un contenu identique ? Nous pouvons résoudre ce problème en nous basant sur les positions prises au sujet du but de la peine, sur les conditions de son application, sur son exécution et sur ses rapports avec la mesure de sûreté.

1. Les buts de peine prédominants des droits pénaux bourgeois sont la répression et au cours du développement ultérieur la prévention générale et c'est seulement les directions plus récentes reposant sur des bases criminologiques qui acceptent comme but de la peine la prévention spéciale. Par contre la notion soviétique de peine se propose les tâches de la prévention générale et spéciale dans leur unité. Il faut cependant ajouter que dans ces limites la prévention générale poursuit dans son essence d'autres buts que dans les droits pénaux bourgeois. De plus le droit pénal ne reconnaît pas la répression comme but que la peine doit réaliser.

2. Tandis que le droit pénal bourgeois accepte comme condition première de l'application de la peine la culpabilité, reléguant le danger public sur le terrain de la mesure de sûreté, parce qu'il menacerait soi-disant la liberté individuelle, le droit pénal soviétique applique la punition en se basant sur le danger public. De cette manière il en assure l'efficacité et une grande élasticité et la rend propre à défendre la société.

De plus il empêche la réduction du domaine d'application de la punition que nous rencontrons dans les droits pénaux bourgeois comme conséquence de l'événement du danger public.

3. Dans les droits pénaux bourgeois on applique conformément aux positions prises dans la question du but de la peine et de la prémisse de son application au cours de son exécution la bifurcation de la peine et de la mesure de sûreté, ainsi on met en danger justement le but visé en détruisant réciproquement les effets. Dans le droit pénal soviétique il n'y a pas de tel problème d'exécution parce que la peine soviétique à elle seule réalise les tâches de protection sociale et ne nécessite pas encore une institution (mesure de sûreté) pour réaliser ces tâches.

4. Tandis que les droits pénaux bourgeois tendent à tirer une ligne de démarcation conceptionnelle entre la peine et les mesures de sûreté (de protection sociale), nous ne voyons pas de pareille chose dans le droit pénal soviétique parce que la peine, les mesures curatives et curatives-pédagogiques s'accordent pour le contenu et pour l'essence et comme mesure de protection sociale servent le même but : l'intérêt du peuple travailleur.

Après tout cela il n'y a pas de doute que la peine bourgeoise et la peine soviétique sont des notions nettement différentes pour le contenu et pour l'essence, malgré la forme extérieure concordante.

Joseph Gödöny, docteur en droit

« L'ACTION PÉNALE ET LA PRÉTENTION CIVILE »

Dans le droit pénal des différents Etats bourgeois la justice pénale ne peut statuer sur la prétention civile qu'en présence de circonstances spéciales. La procédure pénale hongroise offre au juge pénal la possibilité de statuer sur des prétentions civiles, mais ce principe ne s'est pas réalisé d'une part pour des raisons de commodité, d'autre part parce que la partie profane ne connaissait pas la loi. Si nous comparons les dispositions du Code de Procédure Pénale Hongrois à ce sujet avec les articles du Code de Procédure Pénale Soviétique, nous verrons que tandis que la législation hongroise couche le droit seulement sur papier, le législateur soviétique allant bien plus loin

fixe aussi les conditions en présence desquelles ces droits deviennent une réalité vivante pour les citoyens. Le Code de Procédure Pénale Soviétique élimine la situation désavantageuse de la partie profane vis-à-vis de la partie experte en droit en obligeant le juge d'instruction à instruire la partie civile sur ses droits, de plus il doit prendre position au sujet de la légitimité de la prétention civile. Mais l'enquête déjà doit s'étendre sur la prétention civile et le procureur est aussi autorisé, s'il en voit la nécessité, à l'appuyer. Selon le droit soviétique la prétention peut être déclarée jusqu'au commencement des débats du fond ; au cours de ces débats le président de Chambre est

obligé d'instruire la partie civile de nouveau sur ses droits. Nous pouvons constater comme dans toutes les branches de la jurisprudence, ici aussi la supériorité de la jurisprudence soviétique, nous devons

donc appliquer les indications de la procédure pénale soviétique pour pouvoir simplifier, pour pouvoir rendre socialiste notre justice dans ce domaine aussi.

István Turi, docteur en droit

LA FORCE EXÉCUTOIRE DU JUGEMENT DE LA COUR DU TRAVAIL ET LE PÉRIL À LA PRÉTENTION DE SAISIE-REVENDEICATION

L'article porte sur le problème : dans quelle mesure un jugement de condamnation de la Cour du travail prononcé exécutoire nonobstant appel est-il exécutoire absolument, c.-à-d. malgré le fait que la prétention de saisie-revendication de la partie condamnée est manifestement mise en péril en cas de réformation éventuelle du jugement, quoique la disposition y relative de la loi sur la saisie admet que le saisi puisse demander dans tel cas que la saisie-exécution soit subordonnée à un cautionnement, c.-à-d. demander que si la caution n'est pas fournie le montant de la saisie puisse être déposé à la Caisse des Dépôts.

L'article décrit en détail ce problème dans la jurisprudence et les changements survenus dans la jurisprudence ainsi que les raisons ayant causé ces changements. L'auteur démontre que d'abord la jurisprudence ne voyait pas d'inconvénient à ce que l'exécution d'un jugement provisoirement exécutoire obligeant au paiement d'une prestation née d'un contrat de service soit subordonnée — si la saisie-revendication est en péril — à la fourniture d'une caution, bien que dans des procès concernant l'entretien, l'alimentation, une rente viagère, une pension la jurisprudence avait conformément à l'arrêt n° XVI de la Cour Suprême considéré un jugement prononcé exécutoire nonobstant appel absolument exécutoire alors déjà sans égard au péril à la saisie-revendication, ceci en ce qui concerne les fractions pour le semestre

précédant l'introduction de la demande et échues au cours du procès. Cependant quand dans des causes de travail le décret réglant la procédure disposa que le jugement de la Cour du travail obligeant l'employeur à payer une prestation née d'un contrat de travail doit être prononcé exécutoire jusqu'à concurrence d'un mois du dernier salaire, la jurisprudence s'est développée de manière que la Cour n'a pas cru devoir subordonner l'exécution du jugement à la fourniture d'une caution en ce qui concerne la prestation due pour un mois. Ces derniers temps la jurisprudence a réitérément pris position dans le sens que le jugement rendu dans des actions du travail et exécutoire nonobstant appel est absolument exécutoire sans égard au péril à la saisie-revendication, non seulement en ce qui concerne les prestations dues pour un mois mais aussi en ce qui concerne les prestations pour le semestre précédant l'introduction de la demande et échues au cours du procès.

L'auteur a des scrupules concernant cette dernière pratique développée dans la jurisprudence et soumet cette attitude à une critique détaillée démontrant qu'une norme réglant seulement l'exécution provisoire de jugements rendus dans des procès intentés pour entretien, alimentation, etc. n'est pas applicable dans des procès du travail, il est donc injustifié d'appliquer cette norme même dans des cas où la saisie-revendication est en péril.

Victor Szégligeti, docteur en droit

===== SZEMLE =====

Az új illetményrendszer és a tudósmunka díjazása. A hároméves terv sikeres befejezése és a zótévesterv indulásának határmezsgyéjén — azonos szellemmel és azonos célkitűzéssel — öt kormányrendelet jelent meg. Ezek a kormányrendeletek — melyek a közszolgálati, a köznevelésügyi, az orvosegységügyi, a posta és államvasúti alkalmazottak szolgálati illetményeit rendezik — a népi demokrácia szocialista követelményeinek megfelelően szabályozzák a közszolgálatot és nemcsak az összegszerűen változtatják meg az eddigi fize-

téseket, hanem a szolgálati viszonyok több kérdését is alapvetően szabályozzák, ezért közszolgálati jogunkat is új alapokra helyezik.

I. Az új illetményrendszer háttere. Miért volt lehetséges az új illetményrendszer megalkotása?

1. Az első és a legfontosabb ok a hároméves terv gazdasági sikere. A munkások, dolgozó parasztok és a haladó értelmiségi dolgozók együttes erőfeszítése tette lehetővé a hároméves terv időelőtti befejezését. »A hároméves tervvel újjáépítettük az országot, az ötéves tervvel új országot építünk« mondotta Rákosi Mátyás.

2. A második ok, hogy a sikert — amint a 38/1950. M. T. sz. rendelet bevezetése hangsúlyozza — »tevékenyen elősegítették munkájukkal a közszolgálati alkalmazottak is«. A 39/1950. M. T. rendelet elismerően kiemeli a köznevelésügyi alkalmazottaknak »a magyar nép kulturális felemelkedése érdekében kifejtett munkáját, valamint a köznevelésügynek a szocializmus építése korszakában betöltött fontos szerepét«, s ezért illetményeiket »a tényleges munkakör és a végzett munka alapján« rendezik.

A 40/1950. M. T. rendelet bevezető szavai szerint a minisztertanács »megtányolva az egészségügyi dolgozóknak, orvo-

•oknak a magyar dolgozók munkaerejének védelmében és helyreállításában végzett munkáját, illetményeiket olyan mértékben emeli, mely nagymértékben elősegíti, hogy teljes odaadással szolgálják hivatásukat és fejlesszék szakmai és tudományos színvonalukat».

3. A harmadik ok, hogy »a közszolgálati alkalmazottak illetménye a stabilizáció idején indokolt államháztartási szempontok miatt elmaradt a dolgozók általános bérszínvonalától« — állapítja meg a 38/1950. M. T. sz. rendelet bevezetése. Ezt a megkülönböztetést tüntette el, egyenlített ki az új illetményrendszer, amely a dolgozó nép egységének beszédes bizonyítéka.

II. A felszabadulás utáni részleges illetményrendezések

1. Röviddel a felszabadulás után a 2500/1945. M. E. számú rendelet az összes közszolgálati alkalmazottakat egységes rendszerbe foglalta és — a közhivatalok fizikai dolgozóit, az al-tiszteket is beleértve — tizenöt fizetési osztályba sorolta.

A következő lépés az volt, hogy — az egységes nagy státusba foglalás merevségeit kiküszöbölendő — a főbb közszolgálati ágaknak megfelelően több státuszrendszer jött létre, így: a pedagógusi, a bírói, a rendőri, a postai, a vasúti, a számszéki stb. státusz.

A 15.600/1947. M. E. számú rendelet arányosította a 2500/1945. M. E. számú rendeletben megállapított illetményeket és megszüntette a legkisebb, — a 15. — fizetési osztályt.

Az illetményekben mutatkozó egyenlenségek kiküszöbölésére vezeték be az államigazgatásba a különféle címeken rendszeresített pótlékokat is. (A pótlékok rendszere, amely igazgatási ágak szerint is változott, végül már áttekinthetetlené vált. Az új illetményrendszer — a tudospótlékot, a veszélyességi, a tanyai, a műszaki, a most bevezetett korpótlékot és a köznevelési külön pótlékokat kivéve — minden más pótlékot meg is szüntetett).

Azonban sem a több státusz bevezetése, sem pedig a 15.600/

1947. M. E. számú rendelet — a köztisztviselők érdekeit megszemlélő figyelembevételével — hozhattak végleges megnyugvást. Ezt csupán a hároméves terv sikeres befejezése és az öt éves terv megindulása tette és tette lehetővé. Mindaz, ami ezt megelőzőleg történt, a mostani átfogóan szociális rendezésnek előkészítője volt.

2. Már a hároméves terv során is jelentős lépések történtek a tudósok, a tudományos munkakörben dolgozók helyzetének javítására. Jól szemléltetik ezt — és a mostani ugrásszerű javulást — a tudományos munkakörben dolgozók fizetésére vonatkozó alábbi számok. Az egyetemi tanárok fizetése 1946 augusztus 1-től 720 Ft, 1947 augusztus 1-től 873 Ft, 1948 január 1-től 1017 Ft, 1948 augusztus 1-től 1190 Ft, 1950 március 1-től 2200 Ft havonta. — A II. o. adjunktus régi illetménye 643 Ft, új illetménye 1600 — 1000 Ft; az I. o. adjunktus régi illetménye 831 Ft, új illetménye 1696 — 1060 Ft; a tanársegéd régi illetménye 605 Ft, az új illetménye 1326 — 918 Ft; a gyakornok régi illetménye 605 Ft, új illetménye 1144 — 728 Ft; a demonstrátor régi illetménye 511 Ft, új illetménye 600 Ft; az osztályvezető tudományos tisztviselő régi illetménye 1189 Ft, új illetménye 2268 — 1728 Ft; a tudományos tisztviselő régi illetménye 643 Ft, új illetménye 1300 — 1100 Ft havonta.

A rendszeres illetmények többszöri emelésén felül a kormányzat más módon is a tudósok segítségére sietett.

a) A tudományos pótlék bevezetésével, amely (a fizetés 50%-a) egyetemi tanároknál 1948 január 1. óta 508 Ft-ot tett ki havonta.

b) A tudospótlék engedélyezésével, amely a Magyar Tudományos Tanács útján történt. Ezt az 1949 április 1. óta 3850 Ft-ig terjedhető pótlékot az új illetményrendszer kifejezetten fenntartja. (38/1950. M. T. 7. § [2]).

c) A 389/1949. sz. minisztertanácsi határozat kimondotta, hogy a »tudományos munkában

kiváló eredményt elért tudósokról és özvegyekről fokozottabb gondoskodás állami feladat«. A nyugdíjban eddig nem részesült tudós vagy kutató, illetőleg özvegyük részére is annak az összegnek 70%-a, illetőleg 35%-a folyósítható nyugdíj címén, amely összeget a tudós, vagy kutató a tudományos státusba való besorolása alapján tényleges szolgálatban élvezne.

III. Az 1950. évi új illetményrendszer rendelkezései

1. Az új magyar közszolgálati illetményrendszer a szocialista építésrendjén elért eredményeinket tükrözi és arra előmozdítóan hat vissza. A felelősségteljesebb, a közösség szempontjából fontosabb, a nagyobb szellemi erőmögfeszítést igénylő munka nagyobb díjazással jár. Sem a közszolgálati alkalmazott kora, sem szolgálati idejének tartama (az anciennitás) nem döntő az illetmény megállapításánál a magasabb munkakörbe való besorolásnál. Nem valamely — a feudális-kapitalista multra emlékeztető — hivatali cím, vagy rang az irányadó, hanem a végzett munka. Az új illetményrendszer ugyanis a ténylegesen betöltött munkakör szerint és a teljesítmény, a végzett munka minősége és mennyisége figyelembevételével állapítja meg az illetményeket. Az alkalmazottak életszínvonalának további emelkedése, a szociális és kulturális igények fokozottabb kielégítése, a sport nagymérvű támogatása mind a szocializmus építése során elért eredmények. És mivel mindezek a fizikai dolgozóknál már szerződésben biztosított jogok, a néphez hű értelmiség és a fizikai dolgozók egységét szolgálja.

2. Az új illetményrendeletekben közszolgálati jogunk több fontos pontja nyert szabatos és a népi demokrácia építő munkájának megfelelő új szabályozást. Nagyfokú haladást jelent az, hogy e rendelkezéseket minisztertanácsi rendelet tartalmazza, ellentétben a régi Pénzügyi Szolgálati Szabályzattal, amelynek rendelkezéseit nem vallott feudális-kapitalista osztályérdek szolgálatába állították; magát a Szabályzatot, amelyet év-

tizedekig alkalmaztak, szabályszerűen ezért sem hirdették ki.

IV. A tudomány munkásainak új illetményei

Azokon az ismertetett általános okokon felül, amelyek a közszolgálati alkalmazottak minden kategóriájának illetményrendezését lehetővé tették, vannak különleges okok is, amelyek a magyar tudósok anyagi helyzetének javítását és élet-színvonaluk emelését alátámasztották. Ezek a különleges okok:

a) Az Alkotmánytörvény ünnepélyes kijelentése, hogy »Magyar Népköztársaság hathatósan támogatja a dolgozó nép ügyét szolgáló tudományos munkát«. (53. §.)

b) Erre a kijelentésre épít a Magyar Népköztársaságnak *első ötéves népgazdasági tervét* magában foglaló törvény (1949: XXV.). A Terv szerint »tudományos kutatóintézetek létesítésére és bővítésére a tervidőszakban 177.5 millió forintot kell beruházni; tudományos intézmények és gyűjtemények helyreállítására további 23 millió forintot... A felsőoktatás fejlesztésére a tervidőszak alatt 337 millió forintot kell beruházni. Az egyetemi tanulók számát öt év alatt nyolcezerrel kell növelni«. Egyre növekszik a felsőoktatási és tudományos intézetek, intézmények száma.

c) A grandiózus, a nagyvonalú tudománypolitikai tervet megvalósító szervezetet a *Magyar Tudományos Akadémiáról* alkotott törvény (1949: XXVII.) létesíti, amely szerint »a Magyar Tudományos Akadémia a Magyar Népköztársaság legfelsőbb tudományos intézménye; tervszerűen irányítja legfelsőbb fokon az elméleti és az alkalmazott tudományok művelését; a haladó tudomány szellemének megfelelően elmélyíti az elmélet és a gyakorlat kapcsolatait«.

Ezeknek a nagyhorderejű intézkedéseknek — a köznevelés keretében a felsőoktatás és tudományos munkaköröket is felölelő — logikus következménye a 39/1950. M. T. sz. rendelet. Ebben a Magyar Népköztársaság minisztertanácsa »a szocialista köznevelés megvalósítása,

népünk kulturális színvonalának további emelése, a haladó tudományok fejlődésének biztosítása és az alkalmazottak anyagi és kulturális jólétének növelése érdekében« szolgálati viszonyaik egyes kérdéseire és illetményeikre vonatkozóan rendelkezett.

V. Felsőoktatási és tudományos munkakörök

Az új illetményrendszer a tudomány munkásait — munkakörük szempontjából — két főcsoportra osztja:

A) *Egyetemek, főiskolák és egyéb felsőoktatási intézmények.* Az ebbe a főcsoportba besorolható közszolgálati alkalmazottakat három alcsoportra oszt-hatjuk:

a) azok, akik *vezető* tudományos munkakört látnak el. (Rektor, kurátor, dékán, kari kurátor, főiskolai igazgató, igazgató, az intézmény vezetőjének helyettese, tanszékvezető egyetemi ny. r. tanár, — ny. r. k. tanár — főiskolai tanár, — intézeti tanár.) Ebben a csoportban a legmagasabb alapfizetés 3200 Ft, a legalacsonyabb 1800 Ft;

b) *nem vezető munkakörben* foglalkoztatott felsőoktatási alkalmazottak: intézeti tanár, adjunktus, tanársegéd, gyakornok, demonstrátor, technikai szakoktató, műszaki rajzoló, lektor. A legnagyobb alapfizetés ebben az alcsoportban az 1. fizetési fokozatba sorolt intézeti tanáré (1750 Ft), a legkisebb a demonstrátoré (600 Ft);

c) az intézet *adminisztrációs vezetője*, az intézmény *gazdasági vezetője* (1900—1500 Ft).

B) *Tudományos intézetek és intézmények.* Ezt a főcsoportot az egyes munkaköröknek a rendeletben foglalt elnevezése szerint már több alcsoportra bonthatjuk:

a) *vezető munkakörben*: tudományos intézet vezetője (3000—2000 Ft), tudományos intézet vezetőjének helyettese (2200—1800 Ft), osztályvezető (2100—1600 Ft), helyettese (1900—1500 Ft);

b) *önálló tudományos kutató irányító munkakörben* (1700—1500 Ft);

c) *önálló tudományos kutató, vagy muzeológus, önálló könyv-*

táros, önálló levéltáros (1500—1100 Ft);

d) tudományos *kutató*, vagy muzeológus, könyvtáros, levéltáros (1300—840 Ft);

e) tudományos *segédkutató* — muzeológus, könyvtáros, levéltáros (1200—800 Ft);

f) tudományos-, könyvtári, levéltári *főmunkaerő* (1100—600 Ft);

g) tudományos *munkaerő* vagy önálló restaurátor, preparátor, könyvtári munkaerő vagy levéltári munkaerő (950—550 Ft);

h) tudományos *segédmunkaerő*: restaurátor, preparátor, könyvtári raktárkezelő vagy levéltári raktárkezelő (850—440 Ft).

A köznevelésügyi — különösen a felsőoktatási és tudományos — alkalmazottak nagyvonalú illetményrendezésének ez a vázlatos ismertetése is igazolja azt a megállapítást, hogy »az illetményreform alapvetően megváltoztatja a közoktatásügy dolgozóinak helyzetét és munkájának értékelését«; hogy az új rendezés »a magyar közoktatásügy történetében valóban korszakalkotó reform, nem pusztán mennyiségi, hanem minőségi változást jelent és szabaddá teszi az utat a nevelésügy szocialista fejlődése felé«. (Szabad Nép, »Fordulat a pedagógusok helyzetében«.)

A tudósok, kutatók és egyéb tudományos dolgozók, valamint ezek segédszemélyzetének anyagi ellátottságát a fentiekben vázolt alapfizetések csak részben fejezik ki. A korpótlékok, a családvédelmi pótlékok, a természetben biztosított jóléti és kulturális juttatások teszik csak teljessé annak a gondoktól mentes kedvező anyagi helyzetnek a képét, amelyet a népi demokrácia a tudomány munkásainak s ezek élén a tudóspótlékot is élvező tudósoknak biztosít. A kiváló tudósmunka további külön elismerését, jutalmazását jelenti, hogy a tudóspótlékon felül a magyar tudósok, kutatók egész sora részesült már eddig is az erkölcsi elismerés mellett anyagilag is igen jelentős Kossuth-díjban.

Ennek az anyagi gondoskodásnak, a tudósmunka anyagi vonalon is komoly megbecsülé-

sének alap gondolatát, mely az új illetményrendszert áthatja, Alkotmánytörvényünkben találjuk: »Mindenkinek munkája szerint« (9. § [4]).

A magyar népi demokrácia munkájának minősége és mennyisége szerint gondoskodik minden dolgozóról, köztük — s munkájukhoz mérten nem utolsó sorban — a köznevelésügy, a tudomány munkásairól is.

Dr. Mártonffy Károly

Nazim Hikmet

Nazim Hikmet, Törökország legnagyobb költője tizenkét éve börtönben sínylődik. Élete szakadatlan küzdelem a török nép szabadságáért és szakadatlan küzdelem a munkásosztály oldalán a reakciós kormány törekvéseivel szemben. Nazim Hikmet forradalmi verseivel a dolgozók harcát szolgálja s természetesen kihívja maga ellen a török fasiszta rendszer haragját. Először 1923-ban ítélik el 15 évre in contumaciam kommunista meggyőződéséért, majd a tarthatatlan ítéletet a tömegek nyomására három hónapra mérséklék. Ekkor hazatér, kitölti büntetését és otthon folytatja küzdelmét. Versei felháborodást keltenek a török burzsoázia körében s állandó a követelmény, hogy börtönözzék be. A veszély nem fékezi a költő tevékenységét: forradalmi verseiben a munkásság sztrájkjait helyesli és támogatja; prózai műveiben a fasiszta ellen harcol s a Szovjet szocialista demokrácia jelentőségét méltatja. 1929-ben, 1931-ben, majd 1933-ban állítják ismét bíróság elé. Ez utóbbi esetben a vele szemben emelt egyik vád az volt, hogy könyveit megtalálták a brüsszai munkásoknál és ezért kommunista propagandával vádolták. A dolgozók, a demokratikus közvélemény nyomására ez alkalommal »főindóssze« öt évre ítélték, azonban később amnesztia folytán szabadlábra került. 1936-ban ismét letartóztatták, a kormány azonban ismét képtelen volt elérni elhallgattatását. Ekkor, minthogy a rendes bíróságoknál elítélése nem sikerült, a kormány a katonai bírósághoz fordult azon az alapon, hogy könyveit a katonai és tengerészeti akadémia hallgatóinál megtalálták, vádat emeltek ellene engedetlenségre való felhívás miatt. Hogy állandó védőjét megakadályozzák

a védelemben, az ügyvédi rendtartást sürgősen kiegészítették azzal a rendelkezéssel, hogy a kommunista ügyeket meggyőződésből védő ügyvéd törölhető a védők jegyzékéből. A katonai bíróságok zárt tárgyaláson 15, illetve 20 évre ítélték, majd összbüntetésbe foglalva 28 évben állapították meg büntetését. 1938 óta a büntetését tölti; még 16 éve lenne hátra s 65 éves korában szabadulna. Nazim Hikmet szellemileg nem törte meg a fegyház; fegyházban írt verseit ma is széles körökben olvassák és terjesztik. Időközben támadt szív-anginája azonban életét fenyegeti.

A világ demokratikus közvéleménye megmozdult, hogy a nagy költő életét megmentse. A demokratikus szervezetek sorában tiltakozó levelet intézett a török hadügy- és igazságügyminiszterhez, illetőleg a nemzetgyűlés elnökéhez a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetsége is, amely a levélben rámutatott az ítélet jogi tarthatatlanságára. Nemcsak az a körülmény kifogásolható jogilag, hogy Nazim Hikmet számára nem biztosították a védelem jogát s védőjét külön jogszabállyal elűtötték attól a lehetőségétől, hogy fellépjen a költő védelmében, — hanem mindenekfelett az, hogy a cselekmény, amely miatt 1938-ban elítélték, a török törvények szerint nem volt büntetendő és büntethető. Éppen a Nazim Hikmet-ügy szolgáltatott indokot arra, hogy a pert követően hozzanak, ilyen esetek büntethetőségét lehetővé teendő, új törvényt; azonban még az új törvény is csak legfeljebb 5 évi szabadságvesztéssel rendeli büntetni az ilyen cselekményt. A Nemzetközi Demokratikus Jogász Szövetség a világ demokratikus jogászaik nevében tiltakozik a jogtalan és igazságtalan ítélet ellen és a török törvényekre hivatkozással követeli Nazim Hikmet azonnali szabadonbocsátását. A demokratikus magyar jogászok csatlakoznak a tiltakozáshoz és a világ demokratikus jogászaiknak ahhoz a megmozdulásához, amely egy alapulánul elítélt, népe szabadságáért harcoló nagy költő számára akarja visszaszerezni a szabadságot. Sz. I.

A Román Népköztársaság Büntető-törvénykönyve — magyar nyelven

A törvénynek, a legalitásnak sehol sincs oly nagy fontossága, mint a

Szovjetunióban és a szocializmus felé haladó államokban. Lenin mondotta: »Az akaratnak, ha állami akarat, az államhatalom által alkotott törvényben kell kifejezésre jutni, ellenkező esetben az állami akarat nem egyéb, mint üres szó, mely a levegőt megrezegteti«. Lenin szellemében beszélt Sztálin 1936-ban, amikor kihangsúlyozta, hogy a törvények stabilitására nagyobb szükségünk van, mint valaha. És ugyanezt a szellemet képviseli napjainkban Visinszkij, ki tollal és szóval állandóan küzd a legalitás elvének minél nagyobb érvényesüléséért.

Kizsákmányoló, kapitalista államokban csak népbolondító jelszó a legalitás elve, — a Szovjetunióban élő valóság. A Szovjetunió példáját követi a Román Népköztársaság is a legalitás terén. Egyre nagyobb gondal készülnek nálunk a törvények s kormányunk arról is gondoskodik, hogy a dolgozók széles rétegei megismerjék az új törvényeket. Az áldemokrata államok sohasem törődtek a törvények népszerűsítésével. Egyfelől törvénybe iktatták azt az elvet, hogy a törvény nem tudásával senki sem védekezhetik, de másfelől mitsem törődtek azzal, hogy a tömegeknek módjukban álljon a törvények megismerése, hogy el is olvassák a törvényeket. Nemcsak, hogy nem küzdöttek kellőképpen az analfabétizmus ellen, de például Amerikában, »a demokrácia klaszszikus hazájában« egyidőben megbüntették azt, aki egy négyért megtanított írni-olvasni. Ezzel szemben a Szovjetunióban már majdnem teljesen megszüntették az írástudatlanságot s nálunk Romániában is nagy haladás történt az írástudatlanság kiküszöbölése terén.

A törvények népszerűsítése érdekében is sok intézkedést tesz kormányunk. A román Állami Könyvkiadó egymásután adja ki az érvényben levő törvényeket magyar nyelven is. Pár hónappal ezelőtt jelent meg a büntetőtörvénykezési eljárásról szóló törvény, azután Alkotmányunk magyar szövege — most pedig a büntetőtörvény magyar fordítását adták ki. A sorrend talán nem volt egészen helyes, — előbb kellett volna kiadni a büntetőtörvényt s csak azután a büntető perrendtartás fordítását.

Amint találóan mondja Mommsem, alaki jog anyagi jog nélkül:

késpenge nyél nélkül — míg anyagi jog alaki jog nélkül: késnyél penge nélkül. Ámde az események az Állami Könyvkiadó eljárását igazolják. Ha pár hónappal ezelőtt jelent volna meg ez a fordítás, nem tartalmazta volna azokat az óriási nagyjelentőségű újításokat, melyek másfél hónappal ezelőtt Népköztársaságunkban a büntetőjog terén életbe léptek. Most, ebből a magyar nyelven megjelent szervegből a magyar tömegek is megismerhetik az 1949. április 30.-án megjelent Dekrétum tartalmát is. Ennek a Dekrétumnak az a jelentősége, hogy megjelölte a büntetőtörvény célját. Az eddigi, 1937 óta érvényben lévő büntetőkódex nem tartalmaz célmegjelölést, aminthogy egyetlen burzsoá állam büntetőtörvénye sem tesz említést a törvény céljáról.

Ámde a jog lényegét csak úgy érthetjük meg, ha megjelöljük annak célját is. A szobrászatot egyszer valaki úgy határozta meg, hogy az nem más, mint lefaragni egy kődarabból mindazt, ami felesleges. Nyilván hiányos az ilyen meghatározás, mert nem mondja meg, hogy ez abból a célból történik, hogy például egy alak kifinomáltassék. Így a jognál is meg kell határozni, hogy milyen célból történik az életviszonyok szabályozása.

A Román Népköztársaság büntetőtörvényének módosított 1. paragrafusában már meghatározza, hogy a törvény célja: »a Román Népköztársaságot és annak jogrendjét megvédeni a társadalomra nézve veszélyes cselekményekkel szemben, melyek sértik azt a jogrendet, melyet a nép a munkásosztállyal az élen megvalósított«. Azt is kimondja a törvény, hogy az ilyen cselekmények akkor is büntethetők, ha azokat a törvény nem minősíti kifejezetten bűncselekményeknek. Ez a rendelkezés szakít a jogi formalizmussal s ezután már nem lesz módjukban a társadalomra veszélyes elemeknek arra, hogy a törvény réseit kihasználva, közveszélyes cselekményeket követhessenek el.

Az a munkaközösség, mely a büntetőtörvénykönyv magyar fordítását elkészítette, jó munkát végzett. Ez a fordítás lényegesen eltér a régebbi magyar törvények hivatalos nyelvezetétől. Dicséretreméltó igyekezettel kerültek a régi nyakatekert törvénytiszt, a sok -tatik, -tetik-et s a köztudatba átment új magyar kifejezések (pl. propaganda

helyett hírverés stb.) használatától sem riadtak vissza.

Szakemberek kétségkívül találnak hiányosságokat a könyvben, a fordítók nem mindenütt találták meg a román jogi nyelv megfelelő magyar kifejezéseit, de hát a szakemberek ezután is csak az eredeti román szöveget fogják használni — viszont az olvasók széles rétegei világos, könnyen érthető szöveget kapnak kézhez s ennek a kiadványnak éppen ez volt a célja.

Hasznos munkát végeztek a fordítók egy igen bő (34 oldal terjedelmű) magyar és magyar-román nyelvű tárgymutató elkészítésével. Ez a tárgymutató alkalmas arra, hogy egy nagyon szükséges, de eddig még meg nem jelent magyar-román jogi műszótár hiányát — legalább a büntetőjog terén — részben pótolja.

Dr. Turnowsky Sándor*

Román-magyar tudományos munkaközösség a kolozsvári egyetemeken

Az elmúlt tanévben igen élénk tudományos működést fejtett ki az a munkaközösség, mely a román tannyelvű »Babes-Egyetem« és a magyar tannyelvű »Bolyai-Egyetem« büntetőjogi tanszékei között dr. Răpăanu Grigore és dr. Turnowsky Sándor professzorok kezdeményezésére kialakult. A munkaközösség havonta kétszer tartott ülésein nemcsak a két egyetem professzorai és tanársegédei vettek részt, hanem a bírói és ügyvédi kar számos tagja. Megvitatták többek között: az *analógia* kérdését — a *micsurinizmus* hatását a kriminológiára, a *Genocidium* kérdését — az eredménytelen és sikertelen felbujtás problémáját, stb.

A most folyó tanévben a munkaközösség beleolvadt a »Justitia Noua« című jogi folyóirat által alapított »Socie ate pentru studii juridice« (Jogtudományi Társaság) kolozsvári csoportjába és eddig a következő előadásokat tartották:

dr. Kiss Géza prof. és Brădeanu prof.: A jogalkalmazás kérdéséről.

dr. Haragus Nerva prof.: A népi demokráciák jogi feladatairól.

dr. Turnowsky prof.: Az eredménytelen és sikertelen felbujtás problémájáról.

Az év végéig a következő problémákat fogják feldolgozni:

* A kolozsvári Bolyai Tudományegyetem büntetőjog tanára.

A magánjog köréből:

Egyéni tulajdon a szocialista társadalomban és a Román Népköztársaságban. (dr. Kiss Géza prof.)

Jogügyletek a szovjet jog szerint. (Brădeanu prof.)

Jogi személy a szovjet jogban. (Hegedüs Sándor prof.)

A joggal való visszaélés. (Dr. Kiss Géza prof.)

A büntetőjog köréből:

Büntetőjogi felelősség a nemzeti jogban. (Dr. Szabó Pál Endre prof.)

Háborús bűnösök felelősségre vonása. (Dr. Gergely Jenő prof.)

Az analógia a büntetőjogban. (Dr. Turnowsky Sándor prof.)

Az anyagi igazság a szovjet büntető perrendtartás szerint. (Dr. Biró Lajos prof.)

Az államtudomány köréből:

Az egyenlőség elve a Sztálini Alkotmány és a burzsoá alkotmány szerint. (Dr. Demeter János prof., dékán.)

Az emberi jogokról. (Szepesy Tibor, előadó az Egyéves Jogi Tanfolyamon.)

Nemzetiségi jogok a Szovjetunióban és a burzsoá jog szerint. (Dr. Takács Lajos prof., nemzetiségi alminiszter.)

A gazdasági jog köréből:

Munkaügyi törvényhozás a népi demokrácia államaiban. (Dr. Haragus Nerva prof.)

Mindezek a tanulmányok a »Justitia Noua« c. tudományos folyóirat kiadásában fognak megjelenni.

T. S.

A Pázmány Péter Tudományegyetem Összehasonlítójogi Intézetének munkájából

Az Intézet előadásorozatának keretében 1950 január 20-án »Az államhatalmi ágak megosztásának elmélete és a szocialista állam« címmel dr. Csató István tartott előadást. Ismertette a megosztáselmélet társadalmi rúgóit és államtudományi előzményeit. Rámutatott arra, hogy egyfelől a francia forradalmat követő korszak — hol a törvényhozó hatalom, hol a végrehajtó hatalom kizárólagos túlsúlyát mutató, — története, másfelől pedig a polgári jog- és állambölcsélet (Constant, Kelsen, Eötvös) bírálata megta-

gadta, illetve alapjaiban rendítette meg a megosztáselméletet. E realitásokban és elméleti síkon mutatkozó megtagadások ellenére azonban a burzsoázia államtudományának sarktételeként és alkotmánytörvényeinek az indokolásaképp megőrízte a megosztáselméletet, mert az osztályharc növekedésének gyümölcseként szélesedő választójog alapján összehívott és ezért az érdekeit kevésbé megnyugtatóan képviselő törvényhozással szemben a burzsoázia a törvényhozástól független végrehajtó hatalmat építi ki a hegemoniáját korlátlanul biztosító államgépezetté. Így a megosztáselmélet, — amely támadó eszközüül szolgált a polgárságnak a feudális államszervezet ellen, — a burzsoá államszervezet védekező eszközüül szolgál a proletariátus ellen. — A Sztálini Alkotmány a hatalom egységességének elvét fejezi ki. Az egységes és teljes államhatalom a törvényhozásban testesül meg, amely a különböző állami feladatokhoz képest egymástól különböző feladatok ellátására (igazgatás, igazságszolgáltatás) szerveket választ és a legteljesebb mértékben ellenőrzi azok működését. Lényegbeli tehát az ellentét az egymástól független, különböző eredetű (nép-állam), egymást ellensúlyozó és fékező hatalmakat körülíró elmélet és a szocialista államnak az egységes államhatalmat a törvényhozásban megvalósító és az általa ellenőrzött különböző szerveket rendelő államszervezete között. Népi demokráciánk szocialista alkotmánya szintén a hatalom egységességét juttatja kifejezésre (amely lehetővé teszi a proletárdiktatúra funkcióinak az ellátását) és ugyanez mutatkozik különböző intenzitással a szomszédos népi demokráciák államszervezetében is. Eötvös József megállapítása, hogy Montesquieu elmélete a romok eltakarítására szolgált eszközüül, kiegészíthető azzal, hogy az építés eszközüül pedig az államhatalom egységességének az elve szolgáltatja. Az előadáshoz való hozzászólásában dr. Karlócai János rámutatott a megosztáselmélet társadalmi indítékaira és arra, hogy a szocialista állam egységes államhatalma miként segíti elő a népképviselőt maradéktalan megvalósulását.

Házastársak együttalkalmazása. Kérdés, hogy általában helyes, illetőleg megengedhető-e férj és feleségnek vagy más családtagoknak (pl. szülő és gyermek, testvérek, közeli rokonok vagy sógorok, stb.) egyazon vállalatnál, illetve munkahelyen való alkalmazotti működése? Különösen felmerül e kérdés az egy helyen dolgozó munkatársak összeházasódása esetén.

Közeli hozzátartozók egy helyen való munkálkodása kétségtelenül összeférhetetlen akkor, ha a nevezettek alá- és fölérendeltségi viszonyban vannak, illetve az egyiknek a másik munkájának ellenőrzésére vagy munkaviszonyainak intézésére vonatkozóan hatásköre van. (Pl. mindenképpen összeférhetetlen a helyzet, ha az egyik házastárs, illetve hozzátartozó a vállalat vezetője, vagy a személyzeti osztályon dolgozik, vagy a másik munkabér elszámolását végzi, stb.).

Egyébként is bizonyos minimális lazító hatása van annak, ha két közeli hozzátartozó, illetve házastárs egy helyen dolgozik: az egyiket érő bírálat vagy intézkedés akarva-akaratlan a másikat is sérti, bizonyos viták vagy hasonló kérdések esetében két helyről indíthatnak el hasonló álláspontot vagy véleményt, klikknek a magjává válhatnak, s. í. t. Ezeket az eshetőségeket azonban már az adott üzemi viszonyok szerint kell megítélnünk, mert nagyobb létszámú üzemben és különösen, ha a közelállók egészen más üzemszervezetekben vagy munkakörben dolgoznak, a veszély súlya elenyészlik.

Nyilvánvaló összeférhetetlenség vagy a munkafegyelem lazítására alkalmas elhelyeződés esetén tehát indokolt lehet a házastársak, illetőleg közelállók valamelyikének rendes törvényes úton való elbocsátása, illetőleg áthelyezése; ily okok hiányában azonban (pl. pusztán a házasság formai jogcímére alapítva) egyenesen méltánytalan.

Kiemelendő egyébként, hogy házastársak esetében intézkedés általában csak a férjjel szemben történhetik, hiszen a házasságkötéstől számított 6 hónapon belül (6 hónapos terhesség elérése esetén pedig azután is) védelemben részesül a nő a felmondással szemben. V. Gy.

A budapesti felsőbb bíróság elnöke a folyó évi január hó 12. napján 1950. El. VII. R. 2. számú rendeletével a 15.300/1912 I. M. számú rendelet 6. §-a értelmében és az ebben a rendeletben meghatározott korlátok között elrendelte a budapesti törvényszék irattárában őrzött alábbi iratok kiselejtezését:

Az 1917. évből származó vagyoni jogi keresetek, váltó, kereskedelmi utalvány, kötelező jegy vagy azok alapján meghagyásra irányuló keresetek, házassági keresetek, személyi állapotot tárgyazó más keresetek, csődügyek, valamint az egyéb peres ügyek iratai abban az esetben, ha az utolsó érdemi intézkedés az 1917. év vége előtt tétetett. Végül kezelési könyvek, jegyzékek, postakönyvek, tájékoztatók, tárgyalási naplók, nyilvántartási és mindennemű jegyzékek.

Felhívom ennél fogva az érdekelteket, hogy amennyiben a fentebbi évszám és ügyszám szerint megjelölt selejtezendő iratok közül egyes iratok kiadását vagy tovább való megőrzését kívánják, eziránt hozzám (V., Alkotmány-utca 14. I. em. 51.) e hirdetmény közzétételétől számított egy hónap alatt indokolt kérelmet intézzenek, mert az egyhónapi határidő lejártá után a selejtezést végre fogom hajtani.

Budapest, 1950. évi január hó 19. napján.

A budapesti törvényszék elnöke

Hibalgazítás. A Jogtudományi Közlöny 1950. évi 1—2. számában a 2. oldalon, a 2. hasáb 2. bekezdésében a szöveg helyesen a következő: „...szólította fel a dolgozókat, hogy kéréseiket távolítsák el soraikból az árulókat, aminthogy a nagy Bolsevik Párt is leleplezte és eltávolította az áruló Trockijt és társait, a jobboldali és baloldali opportunistákat, a Tomszkykat, Rykovokat és Bucharinokat.“

A Jogtudományi Közlöny 1950. évi 1—2. számában az 53. oldalon a 3. hasáb 5. bekezdésében a szöveg helyesen a következő: „A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének főtítkársága elhatározta, hogy a madagaszkári képviselők peréről jelentést kér és ennek alapján eljár a per revíziójának érdekében.“

Az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának gyakorlatából

Fegyelmi ügyekben

5.

Egy terhelt ellen folyamatban levő különböző fegyelmi ügyek egyesítése és együttes elbírálása.

A fellebbviteli tárgyalás folyamán a fellebbviteli tanács hivatalos tudomást szerzett arról, hogy a terhelt ellen időközben több más fegyelmi eljárást is indítottak és ezek közül az egyiknek — mellyel kapcsolatban az Ürt. 147. §-a szerinti előzetes felfüggesztést alkalmazták — a tárgya is teljesen hasonló a jelen ügy tárgyához.

Ily körülmények közt, az 1948: XXIX. tc. 12. §-ában foglalt elvi szabályt is szem előtt tartva, annak lehető legteljesebb érvényesítése érdekében — a fellebbviteli tanács egyedül a rendelkező részen körülírt alaki jogi döntést látta célravezetőnek, az anyagi jogi követelményekkel összhangban állónak és ezért ilyen értelemben is határozott.

OBFT. II. 4168/1949. — 1949 december 16.

6.

A kamarai ügyésznek az Ürt. 147. §-ára alapított felfüggesztésre irányuló indítványa esetén a fegyelmi bíróság a lehetőség szerint a fegyelmi eljárást érdemben is folytassa le; ne szorítkozzék csupán a felfüggesztés kérdésére.

Nem szolgálja a fegyelmi eljárás érdekét az, hogy a kamara mereven ragaszkodik a felfüggesztésre irányuló ügyési indítvány előterjesztése esetén ahhoz, hogy pusztán ezzel az indítvánnyal foglalkozzék. Ez az eljárás az ügy elhúzódsáshoz vezet, ami azt eredményezi, hogy a vétkes cselekmény megvalósítását nem követi az igazságszolgáltatás szempontjából szükséges időben az érdemi elbírálás. A tanács álláspontja szerint a fegyelmi vétségek elkövetésének roszszalását és megelőzését egyaránt az szolgálja, ha a fegyelmi eljárást a kamara az eljárás meg rövidítésével minél előbb lefolytatná és befejezné.

OBFT. V. 4198/1949. — 1949 december 16.

7.

Tudatosan valóitan előadást tartalmazó jogorvoslat előterjesztése fegyelmi vétség.

A nem vitás tényállás szerint terhelt ügyvéd tudatosan valóitan előadást tartalmazó jogorvoslatot terjesztett elő. Még ha ez a cselekmény jogszabály hiányában köztörvényileg nem is büntethető, az Ürt. 82. §-ának tilalmába ütközött és alkalmas volt arra, hogy a demokratikus ügyvédi karnak újszavahihetősége, mint törvénytiszteletébe vetett bizalmát megtingassa.

Terhelt ügyvéd, még ha meg volt győződve ügyfele érdekeinek jogosságáról, úgy is súlyos kötelességszegést követett el, amikor tudatosan valóitan közléssel a népi demokrácia állami, gazdasági és társadalmi rendjét, intézményeit védő, a szocialista társadalmi együttélés szabályainak betartásán örökösödő bíróságot félrevezetni akarva, megbízójának valóságos vagy vélt érdekében a szocialista erkölcsbe ütköző módon koholt tényállás alapján törekedett kedvező bírói intézkedést kieszközölni.

Téved az elsőbíróság, amikor a jelen esetben arra hivatkozik, hogy népi demokráciánk mindinkább a formalizmus háttérbe szorításával az anyagi igazságot keresi. Kétségtelen, hogy a szocializmust építő népi demokratikus államrend joga, amely éles fegyver a kizsákmányoló rendszer végső csökevényeinek kiirtására irányuló harcban, a reális életviszonyokban gyökerező anyagi igazságra törekszik s ennél fogva elutasítja magától a tőkés társadalmi rend álszenteskedő, megtévesztésre, csalásra, kijátszásra alapított formalisztikus jogszolgáltatását. Ámde nyilvánvaló, hogy a terhelt cselekménye nincs semmi összefüggésben ezzel a jogi formalizmussal, mert hiszen amit a terhelt tett, az egy tudatosan valóitan perbeli állítás, ez pedig mindenképp tilos és elítélendő.

Ily szemszögből vizsgálva terhelt bűnösségét, a fegyelmi fellebbviteli tanács figyelemmel arra, hogy a vádlott ügyvéd már fegyelmileg büntetve volt, a terhelt anyagi bűnösségének fokával és a cselekménye tárgyi súlyával, a rendel-

kező rész szerinti büntetést találta arányban állónak. (500 Ft pénzbírság.)

OBFT. II. 4230/1949. — 1950 január 6.

8.

A kamarai ügyész a fegyelmi iratoknak az OB-hoz való felterjesztése után fellebbezését már nem vonhatja többé vissza.

A kamarai ügyész részéről történt fellebbezést visszavonó nyilatkozat hatálytalan, mert az iratok felterjesztése után a fellebbezés visszavonása az Országos Bizottság főügyésze hatáskörébe tartozik. Így a fegyelmi fellebbviteli bíróság az ügyet az O.B. főügyésze által fenntartott fellebbezés folytán, — azonban a törvény értelmében a terhelt érdekében is, tehát egészben, minden vonatkozásban — felülbírálta.

OBFT. II. 4246/1949. — 1950 január 6.

9.

A bűnügyben történt vádelejtés vagy annak kegyelem folytán történt megszüntetése a fegyelmi ügyre nem hat ki.

Teljességgel alaptalan a panaszlóttnak az az álláspontja, hogy a vádnak az államügyészség részéről történt elejtése lényegileg kegyelem természetével bír és hogy a bűnügyben adott kegyelem a fegyelmi ügyre is kihat. A vád elejtése ugyanis bűncselekmény, illetőleg büntethetőség hiánya, vagy a bizonyítás kilátástalansága címén történik, míg az államfői kegyelem a büntetőjogi felelősséget méltányossági okból hártja el. Az az álláspont viszont, hogy a bűnügyben adott államfői kegyelem szükségképpen maga után vonja a fegyelmi eljárás megszüntetését is, a fellebbviteli tanács egy korábbi határozatának téves értelmezésén alapszik.

OBFT. V. 4146/1949. — 1950 január 6.

10.

Ügyfél értékeinek önkényes visszahagyása ügyvédi költségek fejében.

Az Országos Bizottság fegyelmi fellebbviteli tanácsa megállapítása szerint a terhelt ügyvéd fegyelmi vétséget követett el akkor, amikor a birtokába került és a panaszos tulajdonát képező két db. szőnyeget visszatartotta anélkül, hogy költségeinek jegyzékét a panaszossal közölte volna és költségeinek behajtása iránt intézkedve a szőnye-

gekből végrehajtási títton elégitette volna ki követelését.

Mint hogy a fentiek szerint a tanács terhelt bűnösségét megállapította, őt a rendelkező rész szerint a cselekmény tárgyi súlyával és a bűnösség alanyi fokával arányban álló büntetéssel büntette meg. (Feddés.)

OBFT. V. 4216/1949. — 1949 december 16.

Igazgatási ügyekben

5.

Az igazgatási fellebbviteli tanács állandó gyakorlata szerint a folyamokban levő fegyelmi eljárás elvi akadálya az időközi nyugdíjazásnak, illetve munkaképtelenség okából való törlésnek.

OBIT. 3. — 3216/1949. — 1950 január 11.

(Azonos értelemben határozott az OB. — OBIT. 3. — 3255/1949. szám alatt.)

6.

Ürt. 45. §. Az Imrédy-párt nyugaira távozott tagja, visszatérte után az ügyvédi kamara lajstromába nem vehető fel.

Az iratok tartalma alapján megállapítható, hogy folyamodó az Imrédy-párt tagja volt, továbbá 1944 október 15. után mint katona az ország területét elhagyta, miért is nem rendelkezik azzal a bizalommal, amelyet az ügyvédi hivatás teljesítéséhez az Ürt. 45. § 2. pontja megkíván, ezért az elsőfokú hatóság egyébként helyes határozatát indokai alapján helyben hagyni kellett.

OBIT. 3. — 3256/1949. — 1950 január 11.

7.

A kamarai lajstromba való felvételnek önmagában nem akadálya az, hogy folyamodó a Szálasi-éra idején az országot zárt kötelékben elhagyta.

Az eset összes körülményeire figyelemmel a fellebbviteli tanács úgy találta, hogy önmagában azon körülmény, hogy folyamodó 1944. év november 1-én zárt kötelékben az ország területét elhagyta, a felvétel megtagadásának okául nem szolgálhat, mert folyamodó igazolta, hogy mint egyetemi hallgatót, mint levontaköteles ifjút **Egerben kényszerorozás** útján

sorozták és zárt kötelékben szállították el.

Mint hogy pedig más kizáró okot a fellebbviteli tanács nem észlelt, az elsőfokú határozat megváltoztatásával a rendelkező rész szerint kellett határozni.

OBIT. 3. — 3251/1949. — 1950 január 11.

8.

Az az ügyvéd, akit az igazolási eljárás során a népbíróság az ügyvédségtől határozott időtartamra felfüggesztett, ezen időtartam lejártá után az ügyvédi kamara tagjaként fel nem vehető.

A fellebbviteli tanács megállapítja, hogy kérelmezővel szemben az igazolási eljárás során hozott elmozdító határozatot az illetékes népbíróság megváltoztatta és folyamodót egyévi felfüggesztésre ítélte.

A fegyelmi fellebbviteli tanács álláspontja szerint, mint hogy az eljárás folyamán derült ki, hogy folyamodónak kérelmét az Ürt. 48. §-ában említett ok alapján meg kellett volna tagadni, az Ürt. 50. §-a alapján a felvételt azért mellőzi, mert az igazolási eljárásban hozott határozat alapján folyamodó az Ürt. 45. §-ának 2. pontjában foglalt kötelekkel nem rendelkezik.

OBIT. 1. — 3087/1949. — 1950 január 16.

9.

Az az ügyvéd, akit eredményesen igazolási eljárás alá nem vontak, olyannak tekintendő, mint aki az ügyvédi gyakorlatról önként lemondott.

A nem vitás tényállás szerint folyamodót eredményesen igazolási eljárás alá nem vonták, s ennek folytán olyannak tekintendő, mint aki az ügyvédi gyakorlatról önként lemondott. Mit sem változtat ezen az a körülmény, hogy folyamodó a járási igazoló bizottságnak tanúsítványa szerint, igazoltatása iránti kérvénye kellő időben érkezett meg a bizottsághoz, mert az illetékes népbíróságnak az ügyiratnál elfekvő NB. 60/1946. számú ítéletből kitűnőleg folyamodó ellen egyidejűleg népellenes büntett miatt bűnvádi eljárás volt folyamatban, — ami magyarázatul szolgál arra, hogy jogtudó folyamodó, akinek tisztában kellett

lennie a következményekkel, amelyeket az igazoltatási eljárás elmulasztása maga után vont, — nem szorgalmazta az igazolási eljárás lefolytatását. Folyamodó ügyvéd az illetékes igazoló bizottság mulasztása miatt nem élt panasszal a 10.000/1947. Korm. számú rendelet értelmében az őt ért sérelem orvoslása és az őt fenyegető joghátrány elhárítása érdekében.

Ebből következik, hogy nem pusztán az igazolás iránti kérelem kellő időben való benyújtása vagy elmulasztása indokolja a megtámadott elsőfokú határozatot, — hanem folyamodó érdektelensége az igazolási eljárás lefolytatása iránt, ennek kell tudni, hogy folyamodó az igazolási eljárásán át nem esett és ennek folytán az ügyvédi gyakorlatról lemondottnak kell tekinteni.

OBIT. 1. — 1039/1949. — 1950 január 16.

10.

Az igazoló eljárás során hozott határozat önmagában nem szolgálhat a felvétel megtagadásának okául.

Az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottsága elvi éllal leszagezi az eléje került ügy elbírálásának kapcsán, hogy az igazolási eljárás során hozott határozat önmagában nem szolgálhat a felvétel megtagadásának okául, — csupán azok a tények, amelyeknek alapján az igazoló bizottság a felvételt kérelmezőt joghátránnyal sújtotta.

A konkrét ügyben, a fellebbviteli tanács álláspontja szerint, bár folyamodót az igazoló bizottság az igazoló eljárás során megfedte, de az összes körülmények figyelembevételével a feddés alapjául szolgáló ok nem teszi alkalmatlanná az Ürt. 45. §-ának 2. pontjában meghatározott feltételekre.

Igazolás alá vont az ország területét nem hagyta el, multbeli magartatása és a demokratikus Magyarországon kifejtett munkássága méltóvá teszik őt az ügyvédek névjegyzékébe való felvételre. Miért is az Országos Bizottság az elsőfokú határozatot megváltoztatni és folyamodónak az ügyvédek névjegyzékébe való felvételét elrendelni határozta.

OBIT. 3. — 1130/1948. — 1949 június 8.

11.

A közszolgálatból az 5000/1946. M. E. sz. rendelet alapján történt elbocsátás egymagában alaki tényénél fogva nem lehet az ügyvédjelölt felvétele megtagadásának alapja.

A x-i ügyvédi kamara a folyamodót az 5000/1946. M. E. számú rendelet 2. § 2. bekezdés a) pontja alapján történt »B-listázás« folytán nem találta az ügyvédjelöltek névjegyzékébe felvehetőnek.

Az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának kialakult gyakorlata szerint az idézett rendelethez alapján történő elbocsátás nem alaki tényénél, hanem csupán ismert vagy vélelmezhető kedvezőtlen indokainál fogva szolgálhat a felvétel megtagadásának alapjával.

A folyamodó az eljárás során becsatolt iratokkal igazolta, másrészt meg nem cáfolt tartalommal előadta, hogy a közszolgálatból elbocsátó határozat meghozatalának idejében hadifogságban tartózkodott; a hadifogságban demokratikus irányú magatartást tanúsított; visszatérése után politikailag igazolták; több tanu nyilatkozata szerint régebben is kifogástalan magatartást tanúsított; s hogy maga az elbocsátó határozat is eljárási igényeinek meghagyásával történt, s ennek alapján ez idő szerint is nyugellátásra jogosultként van nyilvántartva. Mindezek alapján a fellebbviteli tanács nem lát oly kétségtelen okokat fennforogni, amelyek a bejegyzés megtagadásának alapjául szolgálhatnak, ugyanakkor azonban kilátást lát arra nézve, hogy a folyamodó további magatartása és fejlődése őt az ügyvédjelölti gyakorlathoz megkívánható bizalomra méltóvá fogja tenni.

OBIT. 2. — 1024/1949. — 1949 november 14.

12.

Az ügyvédjelölti gyakorlat szempontjából a lényeges körülmény az, hogy a gyakorlat folytatásának ténybeli előfeltételei fennforognak-e. Ezek hiányában a törleszt elrendelendő.

A fellebbviteli tanács utal azokra az adatokra, amelyek szerint a jogorvoslattal élőknek a főnöke dr. N. N.

1945 augusztus 23. napjától 1947 nyaráig nem volt abban a helyzetben, hogy ügyvédi gyakorlatot folytasson. Mind az igazoló bizottság elmozdító határozata, mind az Ürt. 147. § 1. pontja alapján történő felfüggesztés, mind pedig az előzetes letartóztatás és internálás: oly tények, amelyek az ügyvédi gyakorlat folytatását, különösképpen pedig az oktató, nevelő és ellenőrző tevékenységet kívánó ügyvédjelölt foglalkoztatást kizárják. Ilymódon a jogorvoslattal élőknek 1945 augusztus 23. napjától kezdődően tudnia és látnia kellett, hogy ő ügyvédjelölti tevékenységet hatályosan a vonatkozó törvényes rendelkezések szellemének megfelelő körülmények között nevezett ügyvédnél nem folytathatja.

A fentiek szempontjából egyébként közömbös, hogy a kérdéses határozatok, illetve intézkedések, amelyek az ügyvédfőnök működését gyakorlatilag lehetetlenné tették, tételesen helytállóak vagy kifogásolhatók voltak-e. A jelölti gyakorlat szempontjából a lényeges körülmény az, hogy a gyakorlat folytatásának ténybeli előfeltételei fennforognak-e. Még a jogcímek utólag történő hatálytalánítása esetében sem következhetik be oly gyakorlati időnek az igazolása, amely az ügyvédjelölti gyakorlati, tanulmányi és tapasztalatszerző követelményének nem felel meg.

Hogy egyébként a jogorvoslattal élő nem lényeges gyakorlatot, hanem csupán vélt jogcím alapján kínálkozó jelentős időtartamot kívánt a budapesti ügyvédi kamarával igazoltatni, azt alátámasztja az a körülmény, hogy 1945 augusztus 23. napját követően semmiféle érdemleges jelét és bizonyítékát nem szolgáltatva annak, hogy a kamara által is elismert és tudomásul vett módon ügyvédjelölti tevékenységet nem kíván folytatni. Annak ellenére, hogy főnöke, aki egyúttal sógora is volt, az ismert intézkedések hatálya alá került, ügyvédjelölti minőségének fennmaradása felől nem érdeklődött, tevékenységét a kamaránál nem igazolta; sőt főnöke, akitől az iratok tanúsága szerint a kirendelt ügygondnok folyamatban levő ügyeiről érdeklődött, olymódon nyilatkozott,

hogy neki semmiféle folyamatban levő ügye nincs. Ilymódon a jogorvoslattal élőknek a tevékenysége a kamara, illetve a kamara által kirendelt személy megkerülésével az ügyvédjelölti gyakorlat követelményeinek meg nem felelően folytatott ténykedés volt csupán és a közjogi szabályokkal körülírt jelölti gyakorlat idejének igazolására alapot nem nyújt.

OBIT. 2. — 3118/1949. — 1949 november 14.

13.

Ürt. 45. §. Ingadozó politikai magatartás a felszabadulás utáni időben méltatlanná teszi a folyamodót az ügyvédi hivatás gyakorlásához szükséges bizalomra. (Felvétel megtagadása.)

A tanács megállapítása szerint folyamodóval szemben az Ürt. 45. § 1. bek. 2. pontjában meghatározott kizáró ok forog fenn.

Folyamodó ellen folyamatban volt népjogászati eljárás és a folyamodó által fellebbezéshez csatolt, az egyik koalíciós párt vezetősége által kiállított igazolás szerint is, folyamodó politikai magatartása ingadozó volt, csak később csatlakozott a koalícióhoz.

A tanács álláspontja szerint egymagában az, a tény, hogy folyamodó ingadozó politikai magatartást tanúsított, őt az ügyvédi hivatás gyakorlásához nélkülözhetetlen bizalomra nem teszi méltóvá.

OBIT. 2. — 3105/1949. — 1949 november 14.

14.

A kamarai tagdíj és nyugdíjnyújtás utólagos befizetésére még a törleszt elrendelő határozat után is van mód.

A kamara határozata szerint a folyamodó hátralékban van tagdíjjal és nyugdíjnyújtással, ez a hátralék a fellebbezés szerint ma is fennáll. A hátralék utólagos befizetésére még a törleszt rendelő határozat után is van mód és idő. Fellebbező tehát még a fellebbezés elintézésére szükséges idő alatt is teljesíthette volna a fizetést. Ezért a kamara határozata indokolt.

OBIT. 2. — 3140/1949. — 1949 november 14.

Az Igazságügyminisztérium Jogügyi Hivatalának közérdekű kifogásai

31.

Az ügyvéd költségrészletező kötelezettsége.

Az ügyvédi díjlevél nem menti fel az ügyvédet az ügyben kifejtett ténykedéseknek igazolása alól.

Megokolás: N. N.-t rendőrhatósági őrizet alá helyezték. Felesége felkereste X. Y. ügyvédet, aki vállalkozott N. N. kiszabadítására és ezért 60.000 Ft-ot kért és 2000 Ft előleget fel is vett. 1947 október 30-án távirati úton magához hívatta N. N. feleségét, aki írásban kötelezettséget vállalt arra, hogy az ügyvédnek további 4000 forintot fizet és kötelezettségének biztosítására ingatlanvagyonát is lekötötte. Ennek a 4000 forintnak a megfizetésére indított az ügyvéd N. N. felesége ellen keresetet. A járásbíróóság az előlegül felvett 2000 forintot felül további 3000 forintot ítélt meg azzal az indokolással, hogy az alperes felperesnek díjazását kényszer nélkül vállalta. A fellebbezési bíróság ezt az ítéletet helybenhagyta azért, mert a felperes követelését díjlevél alapján érvényesítette.

Ez az ítélet jogszabály olyan értelmezésén alapul, amely népi demokráciánk alapvető jogelveinek nem felel meg.

A felperes, aki alperes férjének kiszabadítására vállalkozott, a felvett 2000 forinttal túlzott mértékű díjazást kapott. Megállapítható ugyanis az, hogy a felperes »közreműködése« ellenére a hat hónapi internálást három hónappal meghosszabbították és azt csak 1947 október 29-én szüntették meg, egy nappal korábban, mint felperesnek az alpereshez intézett távirata kelt, amely távirat előzménye volt éppen a peresített 4000 forint kikötését tartalmazó díjlevél kiállításának. Nyilvánvaló tehát, hogy a felperes az alperes férje érdekében semmiféle jelentékeny ténykedést nem végezhetett, ellenben kihasználta az alperes tapasztalatlanságát és szorult helyzetét, már pedig az ebből keletkezett kötelezettség kikényszerítése helyt nem foghat. Áll ez annál is inkább, mert a munkadíjnak ilyen túlzott összegben való kikötése a szorult helyzetben lévő ügyfélben azt a hitet keltheti, hogy

a tiszteletdíj egy része vesztegetési, vagy tiltott ajándékozási cselekmény elkövetésére szolgál.

Az ügyvédet a fél érdekében kifejtett munkájáért díjazás illeti. Az arányban nem álló ellenérték kikötése azonban nem megengedett és kifejezetten semmis akkor, ha a körülmények azt az alapos gyanút keltik, hogy a honorárium kikötése annak jelentős összegére figyelemmel a fenti meg nem engedett célok elérésére alkalmas.

Az ügyvédi díjlevél nem keletkeztet jogcím nélküli kötelmet. Hiszen még az ügyvédi díjváltó perekben is terheli az ügyvédet a ténykedéseinek igazolására vonatkozó kötelezettség. Még inkább áll ez a szabály köztörvényi perekben. Az ügyvédet nem menti fel a díjlevél vétele költségeinek igazolása alól. Erre csak akkor nincs szükség, ha — mint a jelen esetben — megállapítható az ügyvédi ténykedés jóerkölcsökbe ütköző volta.

A fentiek folytán a Jogügyi Hivatal azt kéri, hogy a Legfelsőbb Bíróság Elvi Tanácsa ügyintéző hatáskörében felperest keresetével utasítsa el.

(Megtámadott határozat: a budapesti törvényszék mint fellebbezési bíróság 26. Pf. 21/1949/11. sz. végítélete.)

32.

Kishaszonbérlo védelme.

Ha a kishaszonbérlo a haszonbérbeadóval a gazdasági év elején kötött egyezségben a fizetendő haszonbér mennyiségében megállapodott is, az elemi csapások okozta terméskiesés a kár mérvéhez igazoló bérmeérséklésre ad igényt.

A 12.900/1947. Korm. sz. r. 2. §-ának bérmeérséklésre vonatkozó különleges szabályai csak az 1946/47. gazdasági évre vonatkoznak, nem nyernek azonban alkalmazást az ezt követő évekre. Alkotmányunk szellemének nem felel meg már egy cly jogszabályi rendezés, amely a szenvedett kár áthárítása nélkül a haszonbérbeadót munkanélküli jövedelemhez engedi juttatni akkor, amikor a haszonbérlo munkájának gyümölcse megemmisül.

Megokolás: A haszonbérbeadó felperesek a kishaszonbérlo alpereseknek haszonbérbe adták mezőgazdasági ingatlanukat. Abban állapodtak meg, hogy az alperesek az 1947/48. gazdasági évre az irányhaszonbérlo 30%-kal meghaladó ha-

szonbérlo fizetnek. Az alpereseket ebben a gazdasági évben 40%-os fagy- és aszálykár érte. A perben, amely haszonbérlo fizetésére irányult, a bíróság a haszonbérlo elemi kár címén, méltányosság címén, 20% levonást eszközölt az alperesek javára. Lényegileg azonban a kárt egyáltalán nem osztotta meg, mert a felperesek 23%-os földadóleengedést is kaptak, így a kár egészét a kishaszonbérlo alperesek viselték. A fellebbezési bíróság 3 méter mázsával csökkentette ugyan a haszonbérlo, de végeredményben az igazolt 40%-os kár ellenére mindössze 25%-os bérmeérséklést látott indokoltnak és indokolásában ki-mondotta azt, hogy eltérő jogszabályi rendelkezés hiányában az 1947/48. gazdasági évre is alkalmazandó a 12.910/1948. Korm. sz. rendelet.

Ez a döntés a jogszabályt oly módon értelmezi, hogy az nem felel meg népi demokráciánk alapvető jogelveinek.

Tévedett ugyanis a fellebbezési bíróság, amikor az 1946/47. gazdasági évre megállapított jogszabályokat az 1947/48. gazdasági évre is vonatkoztatta.

Népi demokráciánk társadalmi rendjének alapja a munka. Az alkotmány biztosítani kívánja a dolgozó nép számára a munkájának ellenértékét. A kishaszonbérlo munkájának ellenértéke a termés azon része, amely a haszonbérlo és a közszolgáltatások kifizetése után megmarad. Amennyiben a haszonbérlo a kikötött haszonbérlo fizetési kötelezettségének teljesen megfelel és a közterheket is megfizeti, úgy tekintettel a 40%-os igazolt elemi kárra, munkájának semmi jövedelme nem marad, viszont a haszonbérlo 23%-os adóleengedésben részesült, ami annyit jelent, hogy az elemi kár terhét a kincstár viselte. Ezzel szemben a terméskiesésből eredő kár a dolgozó kisparasztot nagyrészt áthárítatlanul sújtotta. A haszonbérlo tehát lényegileg nem károsodott, mert majdnem ugyanannyi földadóleengedést kapott, mint amennyi bérmeérséklést a kishaszonbérlo.

Ha a feleknek fel nem róható kárt kell megosztani, alkotmányunk szellemével ellenkezik a kár oly »megosztása«, mely a kár teljes egészét a dolgozó kishaszonbérlo hártja az annak munkájából hasznot húzó haszonbérlo javára.

Mindezeknél fogva a Jogügyi Hivatal azt kéri az Elvi Tanácstól, hogy ügyintéző hatáskörében utasítsa el a felperes követelésének azt a részét, amely az 1947/48. gazdasági évre eső haszonbórból a fentiek szerint beszámítható.

(Megtámadott határozat: a szegedi törvényszék mint fellebbezési bíróság Pf. I. 3441/1949/15. sz. végítélete.)

33.

Felmondási időre járó illetmény.

A 63.200/1947. F. M. sz. r. 13. § értelmében a hegybíró kiküldetéséért útiátalány címén fizetett összeg a felmondási időre eső illetmények kiszámításánál nem esik a 9700/1945. M. E. sz. r. 5. § 1. bekezdésében foglalt egyéb rendszeres juttatás fogalma alá.

Megokolás: A felperes mint hegyközségi bíró rendszeres havi 550 Ft fizetésén felül a 63.200/1947. F. M. sz. r. 13. § értelmében kiküldetési útiköltség térítés címén havi 120 forintot is kapott. Ez az útiátalány a tényleges készkiadások megtérítését célozza. A 3300/1949. Korm. sz. rendelet megszüntette a hegyközségeket és ezért az alperes a felperes szolgálatát rendes felmondással megszüntette. Az alperes a felmondási időre a felperes részére a rendszeres havi illetményeket folyósította, az útiátalány nélkül. A felperes az útiátalány megtérítése iránt pert indított azon az alapon, hogy az útiköltség címén részére folyósított összeg illetmény-számba megy. A járásbíró ezt az álláspontot magáévá tette és az alperest elmarasztalta.

Ez a döntés a népi demokráciánk alapvető jogelveinek meg nem felelő jogszabályértelmezésen alapul.

A 9700/1945. M. E. sz. rendelet 5. § 1. bekezdése szerint a felmondási illetmény kiszámításánál figyelembe kell venni a szolgálati viszonyból folyó bármilyen juttatásnak aránylagos részét is. A szóbanlévő útiátalány azonban ilyen juttatásnak nem minősíthető, mert az nem egyéb, mint a kiküldetéseknél felmerülő készkiadások megtérítése. Azon idő alatt, amely időre a felperes az útiátalányt követeli, már nem teljesített szolgálatot és így útiköltsége sem merült fel. A költségátalány tehát nem tekintendő illetmény-számba menő juttatásnak.

A járásbíró ítélete tehát a jogszabályt tévesen értelmezi és a felperest a köz vagyonából meg nem illető juttatásban részesíti. Jogalap nélkül demokráciánkban senki sem gazdagodhat, legkevésbé a köz vagyonából és rovására.

A Jogügyi Hivatal a kifejtettek folytán azt a kérelmet terjeszti elő, hogy az Elvi Tanács ügyintéző hatáskörében változtassa meg a járásbíró végítéletét és felperest utasítsa el a keresetével.

(Megtámadott határozat: a pécsi járásbíró 2522/1949. sz. végítélete.)

Az Egyeztető Bizottságok gyakorlatából

A szállítási szerződések megkötésének kötelezettsége a kereskedelmi vállalatokra is kiterjed.

A kereskedelmi vállalatok a náluk megrendelt áruk szállítására vonatkozóan gyakran vonakodnak a 4226/1949/184. M. T. sz. rendelet előírásainak megfelelő szállítási szerződést kötni azzal az indoklással, hogy ők nem gyártó, hanem kereskedelmi vállalatok és így a kötbérkötelezettség rájuk nem vonatkoztatható.

A kötbéres szállítási szerződésekről szóló hivatkozott rendelet minden közületi vállalat részére — akár gyártó, akár kereskedelmi vállalat — előírja a szállítási szerződés megkötésére, valamint a szerződés írásbelfoglalására vonatkozó kötelezettséget. A rendelet 4. §-a taxative felsorolja, hogy a szerződésnek milyen adatokat kell tartalmaznia, a 6. § pedig előírja a szerződésileg kikötendő kötbér legkisebb mértékét is.

A szállítási szerződések rendszerének kiépítése a tervfegyelem megvalósításának egyik hathatós eszköze. E feladatát csak az esetben töltheti be, ha a gyártástól, illetve termeléstől az értékesítésen keresztül az árunak a fogyasztóhoz történő eljutásáig minden közületi vállalat a terv előírásainak megfelelően kötbérrel megerősített írásbeli szerződést köt. A szállítási szerződések láncolatának a termelés-értékesítés egész folyamatán keresztül hiánytalanoknak kell lenni. Nem lehetséges tehát, hogy az értékesítő vállalatok e kötelezettség alól mentesüljenek.

A kötbérkötelezettség alól felmentésnek csak egészen kivételes

esetekben van helye és erre kizárólag a Közületi Egyeztető Bizottság illetékes. (Köz. EB. 5550/1949.)

Külföldről történő áruszállítás esetén kötbéres szállítási szerződést kell kötni.

A külföldről behozatalra kerülő árukra vonatkozóan a külkereskedelmi nemzeti vállalatok a belöldi megrendelőkkel kötbéres szállítási szerződéseket kötelesek kötni akkor is, ha a külföldi cég kötbérikötést nem fogad el, illetve a külkereskedelmi nemzeti vállalat a kötbért áthárítani nem tudja.

A 4226/1949. M. T. sz. rendelet a közületek közötti szállítási szerződéseknél a kötbérkötelezettséget minden állami vállalatra, tehát a külkereskedelmi vállalatokra is előírja. Az a körülmény pedig, hogy a külkereskedelmi vállalatnak a kötbérkötelezettséget nincs módjában áthárítani, nem jelenti olyan különleges körülmény fennforgását, amely az említett általános irányelvtől való eltérést indokoltá tenné. (Köz. EB. 5245/1949.)

Raktári áru azonnali átadása esetén nem kell szállítási szerződést kötni.

A szállítási szerződésekről szóló 4226/1949. M. T. sz. rendelet 1. § értelmében szállítási szerződést kell kötni minden olyan esetben, amikor a rendeletben meghatározott felek áruk szállítására, vagy bármely más gazdasági szolgáltatásra oly módon vállalnak kötelezettséget, hogy a teljesítésnek legalább az egyik fél részéről az ügyletkötést követő későbbi időpontban kell történni.

Nem tartozik e rendelkezés alá az az eset, ha eladó a raktáron lévő árut nyomban átadja, az ellenértéket azonban az inkasszó útján csak későbbi időpontban írják számlája javára. A fizetés teljesítésének ugyanis az az időpont tekintendő, amikor a jogosult az inkasszó végrehajtásához szükséges okmányokat a Magyar Nemzeti Banknál benyújtja. Ebben az esetben tehát szállítási szerződést kötni nem kell. (Köz. EB. 5053/1949.)

Külkereskedelmi vállalatnak a belöldi megrendelővel, illetve a külföldi eladóval kötött szerződéseinek egymástól függetlenek.

Belföldi megrendelő a külkereskedelmi vállalattal létrejött szerződésbe fel kívánta venni azt a kikötést, hogy a külkereskedelmi vál-

alat és a külföldi exportőr között létesítendő ügylet a közte és a külkereskedelmi vállalat között kötött szerződés kiegészítő részét képezi. Ennek célja az volt, hogy a külkereskedelmi vállalat a külföldi eladóval történő ügyletkötés alkalmával köteles legyen érvényesíteni a belföldi megrendelő által az árura vonatkozóan megszabott minőségi, mennyiségi és szállítási feltételeket és ettől eltérő ügyletet csak a belföldi megrendelő előzetes engedélye alapján köthessen.

A Közületi Egyeztető Bizottság határozatában kimondotta, hogy a külkereskedelmi vállalatnak a belföldi megrendelővel, továbbá a külföldi eladóval kötött szállítási szerződésai egymástól függetlenek és nem képezik egymás kiegészítő részét. Abból a célból azonban, hogy ne fordulhasson elő az, hogy a belföldi megrendelő céljainak meg nem felelő áru kerüljön behozatalra, a Bizottság szükségesnek találta a külkereskedelmi vállalatot kötelezni arra, hogy a külföldi eladóval kötött ügylet tartalmáról, továbbá az ügyletkötés, valamint az ezen ügylet alapján történő áruszállítás minden fázisáról belföldi megrendelőt idejében, illetve a tudomására jutás után azonnal értesítse. Ennek során a külkereskedelmi vállalat abban az esetben, ha tudomására jut, vagy kellő gondossággal tudomást szerezhet róla, köteles a belföldi megrendelőt haladéktalanul tájékoztatni arról is, hogy az áru milyen ütemezésben fog szállításra kerülni. (Köz. EB. 5305/1949.)

Importárak felhasználása esetén szállítási határidő megjelölése.

Belföldi szállítóvállalat külföldi származású árura vonatkozóan belföldi megrendelővel létesített megállapodásában vonatkozik kötbérral biztosított szállítási határidőt megjelölni. Hivatkozik arra, hogy a külföldi eladót nem tudja szállítási határidő betartására kényszeríteni.

A Közületi Egyeztető Bizottság az ügyvel kapcsolatban megállapította, hogy a szállítási szerződések-ről szóló 4226/1949. M. T. számú rendelet nem tesz különbséget abból a szempontból, hogy a megrendelés belföldi, vagy külföldi származású árura vonatkozik-e. E rendelet, valamint az azt kiegészítő 4336/1949 M. T. sz. rendelet rendelkezéseit tehát alkalmazni kell abban az esetben is, ha a külföldi származású

árak, vagy ilyen áruk felhasználásával készült cikkek szállítása tekintetében jön létre felek között megállapodás.

Külföldi áru megrendelése esetén a megrendelő cégnek kötelessége, hogy a külföldi szállítóval olyan szállítási szerződés létrehozására törekedjék, amelyben a szállítási határidőt pontosan megjelölik és amely alkalmas arra, hogy a külföldi eladót a kikötött szállítási határidők betartására szorítsa. Ilyen szállítási szerződés kötése nem ütközhet akadályokba különösen azokban az esetekben, amikor a szállító vállalat olyan államban van, amely maga is tervgazdálkodást folytat.

Szállítási szerződések kötésére vonatkozó szigorú kötelezettség célja a tervfegyelemnek és a tervek programszerű megvalósításának a biztosítása. Ez a cél pedig úgy érhető el, ha a szállítási szerződések láncolata teljes és az egész láncolaton keresztül pontos szállítási határidőket tartalmaz. Ha import esetén a szállítási határidő meghatározása elmaradna, ezzel az első láncszem válna hiányossá és a szerződések további sorozatát céltalanná tenné.

A külföldi szállítóval létrejött jogügylet egyébként független a belföldi megrendelővel kötött szállítási szerződéstől. Abban az esetben tehát, ha a teljesítésre kötelezett vállalat az alvállalkozók felé kötbért érvényesíteni nem tud, a vonatkozó rendelkezések értelmében ettől függetlenül köteles a belföldi megrendelővel a 4226/1949. M. T. sz. rendeletnek megfelelő, tehát pontos szállítási határidőt tartalmazó szállítási szerződést kötni. Amennyiben azonban késedelmes szállítás esetén bizonyítani tudja azt, hogy a nem szerződésszerű teljesítést olyan okok idézték elő, amelyeket előre nem láthatott és elhárítani még részben sem volt módjában, az illetékes egyeztető bizottságnak e bizonyítékok alapján módja van a kötbér megfizetését elengedni, vagy a kötbér összegét a méltányossági szempontok figyelembevételével mérsékelni. (Köz. EB. 5527/1949.)

Külföldi áruátvétel.

Ipari vállalat részére külföldről történő behozatal esetén az importáló kereskedelmi vállalat az iparvállalattal kötött szállítási szerződésbe felveheti azt a kikötést, hogy

a szállításra kerülő áruk külföldön történő minőségi és mennyiségi átvételére a megrendelő belföldi iparvállalat tartozik szakemberét kiküldeni. A külföldön történő átvétellel kapcsolatos összes kiadások az importot lebonyolító külkereskedelmi vállalatot terhelik.

A megrendelő vállalat szakembere által történő külföldi átvételt a megrendelő vállalat elismerni tartozik és az így átvett cikkekkel kapcsolatosan — rejtett hibáktól eltekintve — kifogást nem emelhet, illetve csak azonossági kifogással élhet az importot lebonyolító kereskedelmi vállalattal szemben.

A Bizottság e határozatának indoka egyrészt az volt, hogy a külkereskedelmi vállalatok még nem rendelkeznek olyan szakszeméllyel, akik a minőségi és mennyiségi átvételt minden esetben megnyugtató módon végezhetnék, másrészt annak folytán, hogy már a külföldön történő átvételt a megrendelő vállalat szakembere eszközöli, a belföldön történő átvétel elmarad és így az azzal járó munka és költség megtakarítható. (Köz. EB. 5135/1949.)

Rejtett hiba esetén az anyag megmunkálásával kapcsolatos kiadások vagy egyéb kár megtérítése.

Az egyik nagyfogyasztó közületünk a Kohóművekkel kötendő szerződésébe a következő kikötést akarta felvenni. »Ha az anyag selejt voltát csak bizonyos munka elvégzésével állapíthatják meg, akkor ezt a költséget, mint okozott kárt — a selejtes anyag pótlása mellett — köteles szállító cég megtéríteni.«

A Kohóművek álláspontja ezzel szemben az volt, hogy »...ha az áru bizonyítható rossz minősége következtében felhasználható nem volt, idejekorán tett felszólalás esetén megfelelő pótlást szállítunk, munkadíjat és más kárpótlási igényeket azonban nem ismerünk el.«

Az Egyeztető Bizottság a felperest kérelmével elutasította, mert vétlen magatartás esetén kártérítés nem ítéltető meg. A Kohóműveknél Minőség Ellenőrző Osztályok, illetve Csoportok (MEO—MECs) működnek, amelyeknek az a feladatuk, hogy a gyártelepről kimenő nyersanyagot, félgyártmányt, stb. minőségileg ellenőrizzék. Ha a megmunkálás során »rejtett hiba« derülne ki, akkor a Kohóművek kötelesek az ilyen darabokat díjtalanul ki-

eserélni, azonban sem a megmunkálás költségeinek megtérítésére, sem kártérítésére nem kötelezhetőek. (Köz. EB. 5295/1949.)

A szállítási szerződések reális teljesítésének elvével ellentétben áll a megállapításban foglalt specifikációtól való egyoldalú eltérés.

Megrendelő különböző minőségű árukat rendelt. Kötelezett a megrendelést változtatás nélkül elfogadta, — szállítás során azonban az egyes minőségeket nem szerződésszerű mennyiségekben szállította. A kötbér ellen azzal védekezett, hogy egyes minőségekben túlszállított és minthogy összmenyiségben a megrendelésekkel meghatározott keretet teljesítette, — az egyes minőségekben történt túlszállítás a más minőségekben felmerült lemaradás javára beszámítható.

Az EB. megállapította, hogy a szállítási szerződéseket megállapodásszerűen kell teljesíteni. A megrendelő részéről a megrendelésben megadott specifikáció az egyes árukban ténylegesen fennálló szükségleteken alapul. A tervgazdálkodás érdekeit sértené és a szerződések reális teljesítésére irányuló kötelezettségek figyelmen kívül hagyását jelentené, ha a kötelezett félnek egyoldalúan jogában állana a megadott minőségi követelményektől eltérni. Ezért az egyes meghatározott minőségekben történt túlszállítás a más minőségű áruban történt lemaradás javára nem számítható be és a kötbérkötelezettséget a lemaradásnak megfelelően kell megállapítani. (Köz. EB. 3747/1949.)

Megegyezés hiányában eltérő minőségű szállítás akkor sem mentesít a kötbérfizetés alól, ha a megrendelő az árut jogfenntartás nélkül elfogadta.

A nagykereskedelmi n. v. az ipari n. v.-nak feladott megrendelésében minőség és mennyiség szerint megjelölte a szállítandó árukat. Az ipari n. v. a minőségi előírásokat nem tartotta be. A szállítási határidőre eltérő minőségekben, de egyező összmenyiségben teljesített. A teljesítést a nagykereskedelmi n. v. fenntartás nélkül elfogadta és utólag kötbérvételest érvényesít. Az ipari n. v. azzal védekezik, hogy a jogfenntartás nélkül történt elfogadás szerződésszerű teljesítésnek tekintendő és így kötbérkötelezettség nem terheli.

Az Egyeztető Bizottság kötelezte

az ipari n. v.-ot a kötbér megfizetésére. Az Egyeztető Bizottság megállapította, hogy a szerződéseket tartalmuk szerint kell teljesíteni. A szerződésben megállapított minőségi előírásoktól és arányoktól a szállító egyoldalúan nem térhet el. Ennek következtében az EB. által követett állandó gyakorlat szerint a szállító fél az egyes minőségekben mutatkozó lemaradás javára más minőségekben mutatkozó túlszállítást nem jogosult beszámítani. Az a körülmény, hogy a nagykereskedelmi n. v. külön írásbeli jogfenntartás nélkül elfogadta a teljesítést, nem menti fel az ipari n. v.-ot a kötbér fizetése kötelezettsége alól. A 4226/1949. M. T. sz. rendelet 11. §-a szerint u. i. a szállító, amennyiben a szállítási szerződésben megállapított szállítási kötelezettségét előreláthatólag nem fogja tudni teljesíteni, ezt a körülményt az akadály megjelölésével annak felmerülte után legkésőbb 3 napon belül a megrendelővel közölni köteles, a 17. § szerint ezt a közlést írásban kell megtenni. Az ipari n. v. azonban nem értesítette a nagykereskedelmi n. v.-ot arról, hogy a szerződés minőségi előírásainak nem fog tudni eleget tenni, ezért az a körülmény, hogy a nagykereskedelmi n. v. a szállítást jogfenntartás nélkül elfogadta, az ipari n. v.-ot a kötbérfizetés alól nem mentesítheti, már csak azért sem, mert a nem szerződésszerű teljesítésből eredő kötbér elengedésére felperesnek a hivatkozott rendelet szerint joga nincs. (Köz. EB. 4065/1949.)

Ugyanazon ipari központhoz tartozó üzem kötelezettségébe a másik üzem teljesítése nem számítható be.

A kereskedelmi n. v. az ipari központ által képviselt vállalatok ellen kötbérvételest érvényesít. Az ipari központ azzal védekezik, hogy a szerződésben ugyan több gyár vállalt kötelezettséget meghatározott mennyiség szállítása iránt, azonban annak következtében, hogy egyes gyárak az általuk vállalt mennyiséget túlszállították, a lemaradattal szemben kötbért megállapítani nem lehet, mert a kereskedelmi n. v. az általa rendelt összmenyiséget lényegében megkapta.

Az Egyeztető Bizottság megállapította, hogy a létrejött szerződésben az egyes gyárak az ipari

központ útján egyenként és külön-külön kötelezték magukat a szerződés mellékletében felsorolt mennyiségű és minőségű áruk szállítására. A tervgazdálkodás érdekeit sértené és a szerződési és tervfegyelembe ütközne az azonos tárgyú ipari üzemek szerződéses kötelezettségeibe valamely más hasonló tárgyú ipari üzem által teljesített szolgáltatás beszámítása. A szerződésben egyenként kötelezett gyárak kötelezettségeiket külön-külön kötelesek teljesíteni és az azonos iparágához tartozó üzem túlteljesítése a nem szerződésszerűen teljesítő üzem javára nem számítható be. Ennek alapján a nem teljesítő üzemek kötbérfizetési kötelezettségét az Egyeztető Bizottság megállapította. (Köz. EB. 2970/1949.)

Öntvényselejt nem vis major.

A szállításra kötelezett fél azzal védekezett, hogy öntvényselejt miatt nem tudott határidőre teljesíteni és így kötbérrel nem terhelhető.

Az Egyeztető Bizottság megállapította, hogy az öntvényselejt általában vis majornak nem tekinthető. Annak az álláspontnak az elfogadása u. i., hogy az öntvényselejt vis major és a kötbér fizetése alól mentesít, azt jelentené, hogy egyrészt a selejt kiküszöbölése ellen megfelelő műszaki eszközökkel, a munkafegyelem megerősítésével, stb. nem lehet eredményesen küzdeni, másrészt, hogy a selejtes termelés következményei alól a szállítási szerződések vonalán a kötelezett üzem mentesülhet. Az Egyeztető Bizottság a tervgazdálkodás érdekeit akkor látja megfelelően biztosítva, ha a szállítási szerződések rendszerét és ezzel a kötbért is a selejt elleni küzdelem szolgálatába állítja. Ezért a szállítási határidő elmulasztása miatt a kötbérfizetési kötelezettséget megállapította. (Köz. EB. 3486/1949.)

Nyersanyaghiány csak akkor mentesít a kötbérfizetés alól, ha szerződést követő időben merült fel.

A kötelezett azzal védekezett a kötbérvételest ellen, hogy az év elejétől kezdve nyersanyaghiány miatt már szállítási nehézségekkel küzdött és ez a nyersanyaghiány az áprilisban megkötött szerződést követő időben is huzamosabb ideig fennállott, ezért a szeptember 1-i szállítási határidőt nem tudta betartani.

Az Egyeztető Bizottság a kőtbér-fizetési kötelezettséget megállapította, mert a kötelezett a nyersanyagbeszerzési nehézségeket a szerződéskötéskor már ismerte és ezen nehézségek ismeretében jelölte meg a szeptember 1-i szállítási határidőt. Ilyen körülmények között a szerződés megkötésekor már ismert és a másik féllel nem közölt nyersanyaghiányra mint mentesítő okra a kötelezett fél sikerrel nem hivatkozhat. (Köz. EB. 3313/1949.)

A kőtbér csökkentett összegben való megállapítása nyilván nem teljesíthető kötelezettség vállalása esetén.

A Bizottság megállapította, hogy a felek között az év első negyedére szóló keretszerződés az első negyedév végén 1949 március 11-én jött létre és így az abban foglalt kötelezettségeknek alperes nyilván nem tudott eleget tenni. A Bizottság mégis kőtbér megállapítását találta, bár csökkentett mértékben helyesnek azért, mert az alperesi vállalat hibát követett el, amikor olyan szállítási kötelezettséget vállalt, amelyről kétségtelenül tudta, hogy — az előrehaladott időre tekintettel — teljesíteni nem fog tudni. (Köz. EB. 3098/1949.)

Átadó és átvevő vállalat kötelezettsége profilírozás esetén a szerződés teljesítése tekintetében.

A megrendelő ipari központ kőtbért és kártérítést követel egy ipari vállalattól. Az ipari vállalat azzal védekezik, hogy a szerződést profilírozás miatt nem tudta teljesíteni. A gépek átadásáig a gyártást folytatta és a gépek átadásával egyidejűleg az átvevő vállalatot értesítette a szerződéses kötelezettségekről.

Az átvevő vállalat azzal védekezik, hogy a gépek átszállítása, elhelyezése, javítása, munkások betanítása annyi időt vett igénybe, hogy a kikötött határidőre teljesíteni nem tudott. A késedelemről a megrendelőt a gépek átvétele után 3 héttel értesítette..

A termelékenység fokozása érdekében végrehajtott átszervezés (profilírozás) a gyártás folyamatosságát általában nem befolyásolhatja. Az átadó vállalat mindaddig köteles a szállítási szerződéseket megkötni és a gyártás folyamatosságát biztosítani, míg a gépek birtokában vannak. A gépek átvétele után az átvevő kötelessége ezek üzembeállításáról haladéktalanul gondoskodni és működtetésüket oly módon

biztosítani, hogy a szerződéses kötelezettségek teljesíthetők legyenek.

A profilírozás folytán ugyanis a szerződéses kötelezettségek az átadóról az átvevőre változatlan tartalommal szállnak át. Amennyiben olyan körülmények merülnek fel, amelyek az átvevő vállalat számára lehetetlenné teszik, hogy az átadó vállalat által vállalt szerződéses kötelezettségeket egészben vagy részben teljesítse, köteles erről a megrendelőt 3 napon belül írásban értesíteni. (4226/1949. M. T. sz. rendelet 11. §.) Megállapodás hiányában az átvevő vállalat kötelessége, hogy az arra illetékes szervektől a szerződéses kötelezettségek alóli felmentését vagy azok megváltoztatását kérje.

Mint hogy az átvevő vállalat az értesítést csak késéssel küldte el a megrendelőnek és a gépek üzembehelyezése az erre feltétlenül szükséges időt is meghaladta, az Egyeztető Bizottság kőtbér megfizetésére kötelezte. Kötelezte az EB. az átvevő vállalatot kártérítésre is, mert késedelmes szállítás folytán a megrendelő csak úgy tudta gyártásának folyamatosságát biztosítani, hogy máshonnan szerzett be nyersanyagot, melyet külön költséggel kellett a gyártáshoz való felhasználásra alkalmassá tenni. (Köz. EB. 3512/1949.)

Profilírozás előtti szállítási késedelem esetén a régi vállalat kőtbérkötelezettsége megállapítható.

A szállítási szerződés alapján kőtbér fizetésére kötelezett vállalat kormányintézkedés folytán átszervezésre került és az az üzemrész, amellyel a szállítási késedelem kapcsolatos, új vezetés alatt önálló nemzeti vállalattá alakult. A jogosult kőtbérigényét úgy a régi, mint az új vállalattal szemben érvényesíti.

Az Egyeztető Bizottság a kőtbér fizetésére a régi vállalatot kötelezte azzal, hogy a kivált és új nemzeti vállalattá alakult üzemrészrel kapcsolatos kőtbérösszeget nem kőtbérjelleggel jogosult az új nemzeti vállalatra áthárítani. A Bizottság megállapította, hogy a kőtbérnek a 4226/1949. M. T. sz. rendelet által képviselt célkitűzések szerint bírságjellege van, amelyet éppen ezért külön számlán kell könyvelni. A kőtbér egyszersmind alapot nyújt a közületi vállalatok ellenőrzésére is tekintetben, hogy a szerződési és tervfegyelem be-

tartása tekintetében a tervgazdálkodás célkitűzéseinek alátámasztására működésük kielégítő-e vagy sem. Ilyen körülmények között a kőtbérnek az új nemzeti vállalattal szemben való megállapítása még a jogutódlás esetében sem lenne célirányos, mert a kőtbérfizetési kötelezettség alapjául szolgáló mulasztást nem az új nemzeti vállalat, hanem a régi követte el. Ezért indokolt, hogyha a kőtbér ilyen jelleggel a régi nemzeti vállalat terhére állapítatik meg, míg az új nemzeti vállalat a kőtbér címén fizetendő összeget mint jogutód nem kőtbérjelleggel elődjének megteríteni köteles. (Köz. EB. 2970/1949.)

Fix szállítási határidő megállapítása határozatlan időközlet esetén.

Alperes a megrendelést akként igazolta vissza, hogy a szállítási határidőt »előreláthatólag« május 15-ben jelölte meg. Többszöri sürgetés után alperes végül is 1949 július 5-én teljesített.

A Bizottság álláspontja szerint bár fix szállítási határidő kikötve nem volt, mégis az alperes által használt időmeghatározás nem minősül határozatlan időnek, mert köztapasztalat szerint a gazdasági és kereskedelmi életben az »előreláthatólag« vagy »körülbelül« szavak 2 hétnél több eltolódást semmi körülmények között sem jelentenek. A Bizottság ezen álláspontját nyomtatékosan alátámasztja az általános tervgazdálkodás és tervfegyelemnek szigorú követelményei, melyek a szerződések különlegesen komoly jelentőségét kihangsúlyozzák az egész népgazdaság fejlesztése érdekében és ez okból a Bizottság nem tartja megengedhetőnek, hogy homályos kikötésekkel egyik vállalat a másik, de végeredményben az egész népgazdaság terhére kötelezettsége alól szabadulhasson. Ilyen körülmények között a Bizottság alperest 3 hetet meghaladó késedelem miatt az áru ellenértékének 5%-ában kőtbér címén marasztalta. (Köz. EB. 2808/1949., 3415/1949.)

A megrendelés késedelmes visszairgázolásában foglalt új határidő kikötése nem érvényes.

Felperes 1949 február 17-én rendelte meg alperestől az árukat. Alperes csak június 14-én, tehát négyhónapi késedelemmel igazolta vissza és a visszairgázolásban a

július 31-i határidőt augusztus 31-re kívánta módosítani. Felperes a módosításhoz nem járult hozzá. Alperes augusztusban teljesített.

Az Egyeztető Bizottság a kötbér-kötelezettséget megállapította és kimondta, hogy a június 14-i, tehát a 4 hónappal később történt visszaigazolásban foglalt határidőmódosítás érvénytelen és a felek szerződéses kötelezettségét a megrendelő levélben foglaltak szerint kell megállapítani. A tervgazdálkodás érdeke megkívánja, hogy a megrendelésekre a címzett nyomban válaszoljon. Az azonnali válasz elmulasztása esetén a megrendelésben foglalt kikötések mindkét fél által elfogadottnak tekintendő. A június 14-i módosítás csak akkor lett volna figyelembe vehető, ha ahhoz a felperes is hozzájárult volna. (Köz. EB. 3309/1949.)

Késedelmi kötbérigények kiszámításánál a későbbi szállítások mindig a legkorábban esedékes szállításra számolandók el.

A jogosított fél ugyanazon fajú és minőségű áru utólagos, késedelmes szállítása során történt teljesítések a legkorábban esedékes igény törlesztésére számította be. A kötelezett ennek jogosságát kifogásolta és az volt az álláspontja, hogy a késedelmes szállítások annak a hónapnak a kontingensébe számíthatók be, amelyben a tényleges szállítás megtörtént.

A Bizottság megállapította, hogy a felek között létrejött és folyamatosan teljesítendő szállítási szerződések alapján felmerült késedelmek esetén az utóbb történt szállítás mindig a legkorábban esedékessé vált és egészben vagy részben nem teljesített kötelezettségre számítható be. Ezzel ellenkező megállapodás hatálytalan és a 4226/1949. M. T. sz. rendelet által megvalósítandó célkitűzésekkel ellenkezik.

A kötelezett félnek nem áll jogában a jogosított felé olyirányban rendelkezni, hogy a későbbi szállítás ne a legkorábban esedékessé vált teljesítésbe számítassék be, mert a rendelkezési jognak ily irányban való elismerése azt eredményezné, hogy a változatlanul fennálló késedelem további következményei alól mentesülne. A kötelezett félnek ilyen körülmények között nem állna érdekében az elmaradt szállítások pótlása, miután a legkorábbi

szállítás kötbérösszege a rendelet alapján maximálisan felszámítható 5%-ot elérte és így minden szállítás esetében azt a kívánságot közölné a jogosítottal, hogy az az utóbb történt szállítás idejében fennálló kötelezettségre számoltassék el. Ilyen magatartás megengedése a tervfegyelmet sértené. (Köz. EB. 2157/1949.)

HARC A FORMALIZMUS ELLEN

Az Igazságügyi Közlöny 1949. évi 10. számában az »Itélkezés a népi demokráciában« rovatban több olyan jögeset látott napvilágot, amelyek megoldása formális-jogi szemléletre mutat. Ezek a jögesetek lényegileg ama tényállás jogi megoldása tekintetében foglalnak el egymással homlokegyenest ellentétes álláspontokat, hogy sertésnek engedély nélküli levágása esetén, amennyiben a sertés levágója zsírbeszolgáltatási köteletségének sem tesz eleget, meg kell-e állapítani a vádlott bűnösségét külön a 8800/1946. M. E. számú rendelet 7. § 2. és külön a 7. § 6. pontjába ütköző bűncselekményben, avagy a hivatkozott rendelet 7. § 2. pontjában foglalt minősítéssel a zsírbeszolgáltatás elmulasztása is jogi értékelésben részesült. A kérdés laikus nyelven talán akként tehető fel: az ú. n. fekete sertésvágás esetén a vádlottnak az a gyakran előforduló magatartása, hogy az előírt zsírdézmát az illetékes közellátási, illetve községi hatóságnak nem szolgáltatja be, olyan többlettényálladék-e, amely külön jogi értékelést és külön jogi megtorlást kíván.

Bár az Igazságügyminisztérium Tanulmányi Osztálya a felvetett kérdésben közli a demokratikus jogászai szemléletnek megfelelő, formalitástól mentes jogi megoldást, mégsem tartom feleslegesnek e kérdésnek irodalmi síkon való megbeszélését. A helyzet ugyanis — legalábbis a győri felsőbíróságnál — az, hogy e felsőbíróság a hivatkozott igazságügyminiszteri iránymutatató állásfoglalás után is megmaradt korábbi, formális gyakorlata mellett, sőt álláspontját még szélesebb jogi alapon igyekezett megokolni. Ezek után fel kell tételzem, hogy a többi felsőbíróságaink területén sem egyöntetű e

kérdésmikénti megoldása. Minthogy pedig ez ügyek a jelenlegi hatásköri szabályok szerint nem kerülnek fel a Legfelsőbb Bírósághoz, sőt a bűnvádi perrendtartási novella életbelépése után sem fognak — tudomásom szerint — a Legfelsőbb Bírósághoz felkerülni, így Legfelsőbb Bíróságunk — idevonatkozó külön kezdeményezés hiányában — nem is kerül abba a helyzetbe, hogy a felmerült vitás kérdésben elvi élel állást foglaljon.

Igy az egyöntetű joggyakorlat kialakítása céljából megkísérlem a kérdés gyakorlatias szempontokból történt megvizsgálása közben bennem felmerült gondolatokat a nyilvánosság elé bocsátani abban a reményben, hogy szerény észrevételeim talán előbbre fogják vinni e kérdésben az egységes joggyakorlat kialakítását.

Vizsgálódásom közben sorra veszem és egyenként foglalkozom azokkal a felsőbírósági indokokkal, amelyek szemelött tartásával jutottak el egyes felsőbíróságaink arra a formális eredményre, hogy a feketén sertést vágónak azt a további mulasztását, hogy zsírbeszolgáltatási köteletségének nem tett eleget, a 8800/1946. M. E. sz. rendelet 7. § 2. pontja szerinti bűncselekményi minősítéssel megtorlottnak és jogilag értékeltnak tekintik.

1. A szegedi felsőbíróság B. II. 725/1949. számú ítéletében álláspontját azzal indokolta, hogy »a vádlott a rendelet 7. §-ának 2. pontja elkövetésével a terhére rótt közellátás érdekeit veszélyeztető bűncselekményt teljesen kimerítette, így az élő állat megsemmisítésével a 7. § 6. pontjának már nincs jogi tárgya«. Lényegileg hasonló gondolatmenetben mozog a győri felsőbíróság B. I. 1686/1949. számú ítéletének indokolásában, ahol álláspontjának alátámasztására a következőkre hivatkozik: »A zsírbeszolgáltatás elmulasztása miatt a vádlott terhére külön bűncselekményt megállapítani nem lehet, mert a vádlott a sertést összes termékeivel együtt elvonta a közellátás elől már az engedély nélküli levágással.«

Mindenekelőtt a szegedi felsőbíróság ítéletének terminológiáját kell helyesbítenem: az élő állat elvonásával a bűncselekménynek *legfeljebb elkövetési tárgya* semmisülhetett meg, nem pedig jogi tár-

gya. A rendelet 7. § 2. pontjába ütköző büncselekménynek — mint mindenközellátás érdekét veszélyeztető büncselekménynek — jogi tárgya ugyanis a közellátás, a tervgazdálkodás zavartalan ellátáshoz fűződő szocialista érdek. Nyilván tehát elvétel lehet a szegedi felsőbbíróság részéről a jogi tárgy megsemmisülésére való hivatkozás.

De vajjon lehet-e beszélni a feketén levágott sertéssel kapcsolatban arról, hogy a zsírbeszolgáltatás büncselekményének elkövetési tárgya megsemmisült? Merőben formális — jogi okoskodás a sertés levágásával kapcsolatban a zsírnak, mint elkövetési tárgynak a megsemmisüléséről beszélni. Sőt ellenkezőleg: a zsír, mint a beszolgáltatás tárgya, éppen a sertés levágásával válik hozzáférhetővé, beszolgáltatathatóvá a közellátás részére. Ha az idézett felsőbbírósági álláspontok helyesek volnának, akkor a zsírbeszolgáltatás büncselekménye sohasem volna elkövethető, hiszen a »legális engedéllyel történő« sertéslevágás esetén is »megsemmisülne a büncselekmény elkövetési tárgya«. Különösen formalisztikus a szegedi felsőbbíróság ítéletének az a kitétele, mintha jogi szempontból »az élőállat megsemmisülésének« döntő fontossága volna. De egyáltalán beszélhetünk-e a rendelet 7. § 2. pontja szerinti büncselekménnyel kapcsolatban »megsemmisülésről«? Szerény véleményem szerint a közellátás szempontjából az élőállat megsemmisülése közömbös ténykörülmeny. A közellátást az érdekli, hogy a sertés levágott állapotban a rendelkezésre áll-e vagy sem. A rendelet 7. § 2. pontjában felsorolt vagylagos elkövetési cselekmények közül a sertéslevágásra nem az elfogyasztás vagy megsemmisítés, hanem a felhasználás a megfelelő elkövetési cselekmény-megjelölés. Az a gazdálkodó ugyanis, aki sertését a 102.730/1948. K. H. sz. rendelet 12. § első bekezdésében írt sertéslevágási engedély nélkül magánfogyasztás céljára levágta, nem fogyasztotta el a sertést, nem is semmisítette meg, hanem olyan célra használta fel, amely célra való felhasználáshoz a köz engedélye, hozzájárulása szükséges. Ezek szerint a szabályos és a szabálytalan sertéslevágás között lényegileg csupán az a gondolati különbség áll fenn, hogy a sertés felhasználása az első esetben az illetékes községi előjáróság

tudtával, hozzájárulásával és beleegyezésével történt, míg az utóbbi esetben a községi előjáróság kijátszásával és tudta nélkül. Mint-hogy pedig a sertés felhasználása útján maga a sertés sem az egyik, sem a másik esetben nem semmisül meg, a zsírbeszolgáltatási kötelezettség elmulasztásának mind az egyik, mind a másik esetben megmarad az elkövetési tárgya: a levágott sertésből kikerülő zsírtermék. Ezért nem helyes a győri felsőbbíróság ítéletének az az indoka sem, hogy a vádlott a sertést összes termékeivel együtt elvonta a közellátás elől. Elvonta annyiban, hogy a közellátás tudta nélkül felhasználta a rendelkezése alatt álló sertést; de ez az elvonás nem egyértelmű a zsírnak, mint a beszolgáltatás tárgyának fizikai elenyészésével.

2. Még inkább formális jellegű ugyanannak a szegedi felsőbbírósági ítéletnek az a további indoka, amely szerint a »7. § 6. pontja szerinti büncselekményt az követi el, aki a termény beszolgáltatására vonatkozó jogszabályon alapuló kötelezettségének nem tesz eleget, már pedig a 102.730/1948. K. H. sz. rendelet, mint jogszabály, azt írja elő, hogy az engedély mellett levágott sertések után kell zsírt beszolgáltatni — engedély nélkül levágott sertések után zsírbeszolgáltatási kötelezettség előlva nincs, vádlott ezért zsírt beszolgáltatni nem volt köteles, a zsírbeszolgáltatás elmulasztása tehát nem büncselekmény«.

A 102.730/1948. K. H. számú rendelet a hivatkozott ítéletben írt megkülönböztetéseket nem tartalmazza. A rendelet — minden megkülönböztetés nélkül — 13. §-ának első bekezdésében a sertést közfogyasztásra levágóra vagy a kényszerített sertést közfogyasztásra bocsátóra, a harmadik bekezdésében pedig a sertést magánfogyasztásra levágóra röjja a zsírbeszolgáltatási kötelezettséget. A rendelet tehát nem részesíti megkülönböztetett elbánásban és nem mentesíti a zsírbeszolgáltatás kötelezettsége alól azokat a gazdálkodókat, akik engedély nélkül vágták le sertéseiket. Egészen furcsa, fonák helyzetet eredményezne és a fekete vágás valóságos propagandája lenne, hogy ha a fekete sertésvágó megszabadulna a közellátással szemben őt terhelő zsírbeadási kötelezettségtől. A hivatkozott közellátási jog-

szabálynak ilyen értelmezése egész közellátási rendszerünk célkitűzéseihez való merev szembehelyezkedés volna és egyben bírói ítélettel való szankcionálása annak a vádlottlotti törekvésnek, hogy a fekete vágással sikerült a közellátást kijátszanom, nem kellett zsírt beadnom. Annak a jogásznak, aki a szocialista tervgazdálkodás ideológiájában él és aki ítélezésével közellátásunk rendjének további biztosítását igyekszik előmozdítani, az idézett közellátási jogszabályból nem is szabad az ismertetett következtetést levonnia, mert jogász formalizmusa e téren igen veszedelmes következményekre vezethet.

3. Egy további érveléssel a pécsi uzsorabíróság B. III. 1282/1949. számú ítéletének indokolásában találkozottam, ahol a bíróság álláspontját azzal indokolta meg, hogy »vádlottnak a vád tárgyává tett azon cselekménye, hogy az engedély nélkül levágott sertések után zsírt nem szolgáltatott be, külön büncselekményt nem állapít meg, mert a nagyobb cselekmény, a felhasználás, elfogyasztás, magába olvasztja (abszolbeálja) a kisebb, be nem szolgáltatási cselekményt«. Ez az érvelés első látszatra tetszetősnek tűnik fel. A kérdés tüzetesebb megvizsgálása azonban az álláspont sebezhető pontját is napvilágra hozza. Ez az álláspont bővebb kifejtésben talán akként volna megfogalmazható, hogy a vádlott a sertés engedély nélküli levágásával amúgy is elvonja a sertés húsával együtt a sertés zsírját is a közellátás elől, tehát szükségtelen a vádlottat az állat egy részét képező zsírmennyiség be nem szolgáltatása miatt külön megbüntetni. A kérdés helyes eldöntése attól függ, hogy közellátásunkat a zsír be nem szolgáltatásával éri-e külön olyan jogsérelem, amely a sertés engedély nélküli levágása folytán előidézett jogsérelem keretén belül nem nyert értékelést. Erre a felvetett kérdésre igenlőleg kell válaszolnunk. Egészen más cél vezetett akkor, amikor (ugyane rendelet 13. §-ában) a 102.730/1948. K. H. sz. rendelet 9—12. §-aiban a sertés levágását engedélyhez kötötte és egészen más cél vezetett akkor, amikor ugyane rendelet 13. §-ában a levágott sertéssel kapcsolatban zsírbeszolgáltatási kötelezettséget írt elő. Az előbbi rendelkezésnek az a célja, hogy a köz-

ellátásnak a magánosok birtokában levő sertésállományról meglegyen a megfelelő áttekintése és a megfelelő katasztere, különösen abból a szempontból, hogy pl. export-eletra közellátásunk milyen mennyiségű sertéssel számolhat. Ezzel szemben a zsírbeszolgáltatási kötelezettség a lakosság zsírellátásának biztosítását célzó gazdasági rendelkezés. Minthogy a kifejtettek szerint más a feketevágás büncselekményének és más a zsírbeszolgáltatás elmulasztásának a jogi tárgya, a kétfajta büncselekmény elkövetésével a közellátásra hármló jogsérelem is kettéválik. Ha pedig közellátásunk jogsérelme a két fajta büncselekmény elkövetése folytán nem esik egybe, akkor nyilván helytelen az a megállapítás, amely szerint a felhasználási cselekménybe a be nem szolgáltatási cselekmény beolvad, annál is inkább, mert a sertéslevágás és a zsírbeszolgáltatási kötelezettség elmulasztása hely és idő szempontjától is élesen elválasztható magatartások.

4. Végül az utolsó érv, amely a győri felsőbbíróság több (B. I. 2400/1949., B. II. 2410/1949., B. II. 2411/1949.) ítéletében következőes állandósággal az ismertetett igazságügyminiszteri hivatalos állásfoglalás után is megjelenik, a következő: A 7. § 6. pontja szerinti büncselekmény csak akkor, forog fenn, ha valaki termény vagy termék beszolgáltatására vonatkozó jogszabályon alapuló kötelezettségének nem tesz eleget. *De jogellenes, vagyis büntetőjogiilag tiltott cselekményéből törvényes kötelezettség nem származhatik. Már pedig a vádlott jogszabály rendelkezése ellenére használta fel a terményreket (sertésnek) rendelkezése alatt álló készletét, amikor azt levágta, ennél fogva zsírt szolgáltatni nem tartozott, annál is inkább, mert ha ezt megtette volna, az általa elkövetett büncselekményt (a sertés engedély nélküli levágása) fedte volna fel, erre pedig kötelezve nem volt.*

Ez álláspont első gyengéje az a tényállítás, mintha a vádlott zsírbeszolgáltatási kötelezettsége abból a jogellenes és tiltott cselekményéből fakadt volna, hogy sertését engedély nélkül vágta le. A vádlott nem azért köteles zsírt szolgáltatni, mert sertését feketén vágta le, hanem azért, mert sertését egyáltalán levágta. A rendelkezéskötő cél szerűségi megfontolásból kiindulva

a sertését levágó egyént egyúttal a zsírbeszolgáltatási kötelezettséggel is megterhelte, mert a zsír a sertés levágásakor ragadható meg a legkönnyebben. Ezek szerint a zsírbeszolgáltatási kötelezettség logikus folyománya a sertéslevágásnak, de az adott esetben a zsírbeszolgáltatási kötelezettség keletkezése szempontjából másodrendű jelentőségű, hogy vajjon a sertés levágása engedéllyel vagy engedély nélkül történt-e. De tovább menve: formalisztikus beállításra vall az az álláspont, mintha a zsírbeszolgáltatási kötelezettség a feketevágásból, mint jogellenes magatartásból származna. A zsírbeszolgáltatási kötelezettség — amiként arra fentebb már reámutattam — éppen nem tiltott magatartásból, hanem a közellátási jogszabályból származik, mint ahogy egy másik közellátási jogszabály rendel el a sertés levágásához az engedély megszerzését.

Sokkal szellemesebb az érvelés második része, amely szerint a feketevágó zsírbeszolgáltatásra azért nem köteles, mert a zsír beszolgáltatásával feketevágási cselekményét is felfedi, amire pedig nincs kötelezve.

Ilyen büntetlenséget, illetve a büntetőjogi következmények elhárítását biztosító tételes jogi rendelkezést közellátási büntetőjog szabályaink egyáltalán nem tartalmaznak. Csupán bünvádi perrendtartásunk §-a biztosít a tanu részére a vallomástétel kötelezettség alól mentességet, ha a való megvallása által önmagát büncselekménnyel vádolná. De ha ez a kíméleti szempont indokolható a tanu bizonyítási eszköz jellegével, semmi esetre sem indokolt ugyane méltányossági szempont alkalmazása a jogtalanság területére tévedt vádlottal szemben. Méltánytalan és közellátási rendünk biztosítása szempontjából tarthatatlan eredményre vezetne, hogy ha valamely fontos közellátási kötelezettség teljesítését az egyes vádlottakkal szemben attól a körülménytől tennénk függővé, hogy az illető kötelezettség teljesítése esetén napfény derül-e a vádlott egy másik közellátási szabálytalanságára vagy sem. A zsírbeszolgáltatási kötelezettség közellátásunk biztosítását célzó és feltételhez nem köthető, abszolút jellegű kötelezettség, amely alól legkevésbé élvezhet mentességet éppen

az a vádlott, aki sertését engedély nélkül vágta le. Ez a felfogás végső elemzésben arra a lehetetlen eredményre vezetne, hogy az engedéllyel sertést vágóval szemben a zsírbeszolgáltatási kötelezettség feltétlen teljesítésének, míg a feketevágó vágóval szemben a zsírbeszolgáltatási kötelezettség elengedésének az álláspontjára helyezkednék. Az engedéllyel sertést vágó vádlott is sok esetben igyekszik a zsírbeszolgáltatási kötelezettségre alól kibújni, mert nem érzi át a közellátás közérdekű feladatainak a fontosságát, nem fejlődött ki közösségi érzéke; de a feketén vágó vádlott még kevésbé fogja kötelezettségének eleget tenni, mert tudja, hogy akkor feketevágása miatt is vállalnia kell a büntetőjogi felelősséget. Ha a vádlott is kettősen érzi jogellenes magatartásának következményeit, és mindkét jogkövetkezményre el van készülve, túlzott álhumánitás a bíróság részéről a vádlottnak saját személye mentésére vonatkozó törekvéseinek ilyen messzemenő akceptálása. Ilyen jogi okfejtés egyáltalán nem lesz alkalmas arra, hogy a bíróság az Alkotmánytörvény 41. §-ában reárott — nevelési feladatának oly irányban eleget tegyen, hogy a vádlottat közellátási kötelezettségeinek maradéktalan teljesítésére sarkalja. Ha a vádlott azt látja, hogy a bíróság átlátott védekezésének szitáján és kellő eréllyel megtorolja mindkét irányú közellátási szabálytalanságát, nyilván jobban meggondolja, hogy megéri-e a kockázatot egy feketevágás.

Ezekután tehát — véleményem szerint — a felvetett kérdés megoldása akkor történik helyesen, hogyha a bíróság a vádlott helyileg és időbelileg is elkülöníthető két cselekvőségét (a sertés engedély nélküli levágása és a zsír be nem szolgáltatása) a maga részéről jogszilag is két olyan magatartásnak tekinti, amelyek a Btk. 96. §-a szerinti anyagi halmazatban vannak egymással. Ezt a megoldást követeli a demokratikus bírótól tervgazdálkodásunk érdeke is, mert csupán az elkövetett közellátási jogsérelmek minden irányú kifizetését tartalmazó ítéletek tartalmazhatnak számot a közellátásban első sorban érdekelt munkásság, dolgozó parasztság és haladó értelmiség tetszésére és megelégedésére.

Dr. Mecser József

JOGIRODALOM

A »Szojvet állam és jog« (Szojvet-szkoje goszudarsztvo i právo) 1949. évi szeptember havi száma.

A lap vezércikkét a nagy orosz forradalmi demokrata, a XVIII. századbeli társadalomtudomány legkiemelkedőbb művelője, A. N. Radiscev emlékének szenteli, születése 200. évfordulója alkalmából. Hangsúlyozza politikai tanainak önállóságát, míg a francia felvilágosodás művelői a feltörő burzsoázia ideológusai voltak, félték a »műveletlen tömegektől« s világnézetüket burzsoá individualizmus hatotta át, addig Radiscev az orosz jobbágy-ság ideológusa, lázadásra szólítja a parasztságot. Míg Rousseau természetjogi tanításában az egyedülálló individuum szabadságát védelmezi a társadalommal szemben, Radiscev szerint az egyén kibontakozásának előfeltétele a virágzó társadalom. Nagy szerepet tulajdonít a társadalom jellemformáló erejének. Mint lángoló hazafi a nevelés terén is szükségesnek tartja ellentétben Rousseauval a hazafiúi és honpolgári érzés fejlesztését.

Rousseau és az enciklopédisták nézetei a forradalom tagadását jelentették, s Radiscev demokratikusabb pozíciókból támadja őket, nem fogadja el a felvilágosult abszolutizmus gondolatát sem és lényeges javításokat eszközöl a francia felvilágosodás történelemfelfogásán, amennyiben a népek fejlődésében döntő jelentőséget tulajdonít a történelmi körülményeknek; hatalmas lépésekkel halad a materialista történelemfelfogás irányában is, bár nem lépheti túl az idealista szemlélet korlátait és a személyiségnek hatalmas történelemformáló szerepet tulajdonít. Hisz azonban abban, hogy a tömegek megteremtik nagy férfijaikat és a történelem valódi formálójának elsősorban a népet tartja. Közül jut az önkényuralom osztálytartalmának megértéséhez is, a forradalmat törvényszerűnek és jogosnak tartja.

A lap egy másik cikkében E. P. Melesko az orosz forradalmi demokratáknak tételeit ismerteti a be nem avatkozás doktrínájára vonatkozóan. Elsősorban említi, hogy Belinszkij, Hercen, Csernisevszkij és Dobrolyubov messzemenően elítélték a cári kormány beavatkozását a magyar szabadságharc elnyomása érdekében. Röviden ismerteti

a történelmi körülményeket. Rámutat, hogy Csernisevszkij, Marxhoz hasonlóan negatíve értékelte a horvátok magatartását. Hercen pedig megállapítja, hogy »Auszttria megszűnt volna lélegzeni«, ha nem segíti I. Miklós bűnös keze. A magyar szabadságharc kérdésében tehát a valódi be nem avatkozási elv képviselőiként léptek fel szemben a korabeli burzsoá nemzetközi jogászokkal, akik helyeselték a kis népek elnyomását. A továbbiakban vizsgálja, hogyan viszonyultak a forradalmi demokraták az olasz problémához. Idézhelyek egész sorával bizonyítja, hogyan leplezték le Franciaország és Ausztria hódító politikáját és támogatták tevékenyen az olasz nemzeti felszabadító mozgalmat, majd az események ismertetése során mutat rá milyen mélyrehatóan megértették az olasz kérdést. Foglalkozik végül az európai államok beavatkozásával Észak és Dél háborújába Amerikában. Ebben Hercen és Csernisevszkij kezdetül fogva Észak pártján állottak és felháborodással utasították el a déli államok háborúját, melyet a rabszolgaság védelmében viseltek. Leplezték Palmerston és III. Napoleon önös érdekek által indított beavatkozási kísérleteit, melyek a mexikói expedícióban nyilvánultak meg. A cikk mindenütt rámutat mennyire megközelítették az orosz forradalmi demokraták nézetei Marx és Engels természetesen mélyebb elemzéseit és leszögezi, hogy nyilatkozataik bizonyítják, miszerint vezetőhelyet foglaltak el a XIX. század társadalompolitikai tényezői között. Önálló nézeteikben nem ismerték a Nyugat előtti hajbókolást, mélyseges internacionalizmusukban a kozmopolitizmus elleni harc során magasra emelték a hazafiság lobogóját.

N. P. Farberov tanulmánya »Osztályokról és pártokról Közép- és Délkelet-Európa népi demokratikus országaiban« foglalkozik azokkal a mélyreható változásokkal, amelyeket az ezen országok gazdaságában végbement átalakulások osztályteremtésükben és az osztályerőviszonyokban eredményeztek. Növekedik a munkásosztály száma és a parasztság viszonylatában legfontosabb feladat most a mezőgazdaság átalakítása szövetkezeti alapon. A differenciálódó értelmiségről megállapítja, hogy tömegében ma a népet szolgálja, s a kommunista

pártok gondoskodnak átneveléséről és új káderek kialakításáról. Ismerteti azokat az intézkedéseket, melyeket a népi demokráciákban a tőkés elemek kiszorítása céljából hajtanak végre; ez falun t. k. kapcsolatos a dolgozó parasztság és a munkásosztály közötti szövetség erősítésével. Rámutat azokra a jobboldali opportunistáknak is (Gomulka), amelyek ezen a téren figyelmen kívül hagyták a falusi osztálydifferenciálódást, valamint arra, hogy Magyarországon is elhanyagolták a mezőgazdasági szövetkezetek szerepének elméleti megalapozását. Ezeket a hibákat azonban — állapítja meg Farberov — a pártvezetőségek idejében kiküszöbölték. Sztálin tanításából merítve fejti ki, hogy az osztályharc állandó kiéleződése az átmeneti korszak törvényszerűsége. A népi demokráciákban lezajlott politikai és gazdasági bűnperek alapján bizonyítja, hogy a megdöntött kizsákmányoló osztályokat támogatja a külföldi reakció. A következőkben leszögezi, hogy a népi demokrácia a hatalmon lévő proletariátus érdekeit csak a Kommunista Párt irányítása mellett tudja biztosítani. A népi demokrácia, mint a proletárdiktatúra formája csak fegyver, minden attól függ, kinek a kezében van ez a fegyver s az ellenforradalom megkísérli, hogy kézbe kaparintsa. A Párt vezetőszerepe további erősödésének feltétele, hogy még szélesebb legyen a munkásosztály politikai, ideológiai és szervezeti egysége, ami a KP és az SzDP marxi-lenini elvek alapján történt egyesülésében jutott kifejezésre, melynek alapját a dolgozók öntudatának növekedése, a kommunista pártok fokozódó tekintélye és befolyása, valamint az képezte, hogy a munkások végleg szakítottak a jobboldali szociáldemokratákkal. Ismerteti az egyesülést megelőző politikai harcokat, a párt feladatait a népi demokráciák fejlődésének különböző szakaszain és megmutatja, mit eredményezett egyes kommunista pártokban az ideológiai gyengeség és az opportunisták elemek tevékenysége: ezek tagadták a tőkés elemek ellen folytatott osztályharc szükségszerűségét, márpedig — amint Dimitrov elvtárs megállapította — azok a sajátosságok, amelyek a népi demokráciákban jellemzik az átmenetet a kapitalizmusból a szocializmusba, nem helyezik hatályon kívül ezen átmenet alap-

vető törvényszerűségeit. A szocialista építés azért sikeres, mert a vezetés a munkásosztály kezében van. Részletesen taglalja Gomulka, Pat-raskanu és Trajesco Kosztov ideológiai tévedéseit és ferdítéseit. Utóbbi szembeállította a forradalmi célszerűséget a törvényességgel, márpedig a törvényesség szigorú betartása egyben forradalmi célszerűség is jelent. Tito albániai ügynökeiről szólva kitér a jobboldali nacionalista elhajlásokra, melyek leleplezésében a népi demokráciák kommunista pártjainak hatalmas segítségét nyújtott az SZK/b/P és maga Sztálin elvtárs. A párt átfogó vezetőszerepét tárgyalva ismerteti, hogyan irányítja az az államhatalom szerveit. Tárgyalja a népi demokráciákban fennálló paraszti és a Népfrentben részvevő más pártokat is, majd leszögezi, miszerint a többpártrendszer nem ok arra, hogy különbséget lássunk a népi demokratikus állam és a szovjet állam között *fejlődésének első szakaszában*.

A. A. Karp »A küldött visszahívásának jog« c. cikke szerint a Sztálini Alkotmányból folyik, hogy küldöttet választói beszámolója alapján, vagy enélkül hívhatják vissza. Ismerteti a tárgyalat intézmény történeti fejlődését, megállapítja, hogy benne a népszuverénitást jut kifejezésre. Foglalkozik a visszahívás alakisaival és okaival, a visszahívó határozat hatályonkívül helyezésével. A visszahívás jogának rendkívüli jelentősége volt a szocialista támadás korszakában. »A nagy fordulat évét« követő időben az OSzSzsZK. minden második falusi szovjetjéből és városi szovjetjéből visszahívott a nép egy, illetve három küldöttet (23.000-et, illetve 1000-et). 1935 után a visszahívások száma erősen csökkent. A burzsoá államokban képviselőket nagyrítván hívnak vissza pártjaik, melyek az uralkodó csoportok érdekeit képviselik. Ismerteti az USA egyes államainak és a svájci kantonok erre vonatkozó gyakorlatát, hangsúlyozza azonban, hogy a népnek valójában itt semmi kapcsolatuk sincs a képviselőkkel. Valódi visszahívási jogot csak a szovjet alkotmány létesít. Tárgyalja, hogy kinek áll jogában felvetni a visszahívás kérdését, majd ismerteti magát a visszahívási eljárást és annak mikéntjét.

B. A. Krinszkaja az erdőjog kérdéseit vizsgálja a természet átalakítására irányuló sztálini terv fényé-

ben. Bevezetőben méltatja a terv nagyszerűségét, tárgyalja a megvalósítása érdekében foganatosított rendszabályokat és azokat a problémákat, melyek ezzel kapcsolatban a polgári jog számára adódnak, amit fokoz az, hogy a Szovjetunió területének több mint egyharmada erdő. Részletesen tárgyalja az erdőgazdaság gazdasági és természeti sajátosságait. Említi, hogy milyen elmaradott a tőkésországokban az erdőproblémákkal foglalkozó tudomány. A kapitalista törvény a magánjogi szempontot tükrözte, szervezési kérdésekre nem terjedt ki, míg a szocialista állam erdőigazgatásának szerves részét képezi a tervszerűség. Idézi a vonatkozó törvényeket és válaszolja az erdőigazgatás-szervezetét, valamint foglalkozik de lége ferenda az ezekre vonatkozó törvényintézkedésekkel. Rámutat az erdőjog tudományos elmaradottságára, mely nem képezi a szovjet szocialista jog külön ágazatát, mivel szoros kapcsolatban áll az agrárjog (földjog) egyéb vonatkozásaival. Abban látja az erdőjog feladatát, hogy biztosítsa az erdőgazdálkodás legjobb elveinek helyes és hatásos alkalmazását, végül rátér az új erdőjogi törvény kérdéseire, melynek alapját a lenini erdőtörvények kell hogy képezzék. Ismerteti ezzel kapcsolatban az erdők kategorizálását.

Büntetőjogi probléma képezi N. N. Poljanszkij professzor cikkének tárgyát: »A vétlenség vélelmének kérdése a szovjet jogban.« Nem tartja a szovjet jogtudományhoz méltónak problematikussá tenni azt, hogy csak a vétkesség teljes bizonyítottága esetében hozható a bíróság bűnösséget megállapító ítéletet. A burzsoá jogtudomány, törvény és joggyakorlat az, mely mindjobban elhanyagolja ezt a követelményt, míg a szovjet jogtudományban axiomaszerű jelentőséggel bír. Visinszkij is a szovjet jog természetéből folyónak tartja, — kapcsolatos az ítélet törvényességével és megalapozottságával. Nem az a formális megfontolás teszi a vétlenség vélelmét szükségessé, hogy negatív tények bizonyíthatatlanok — ez nem igaz; de nem is azon logikai folyamat egyszerű következménye, mely során a tétel (a vád) képviselőjének meg kell döntenie az ellentételt (a védelmet), s ehhez a vádlott helyzetét kell átvennie, ami a vétlenség vélelmét jelentené. Ez abszurdum,

mivel az ügyész már a vádirat helybenhagyásánál elvetette a maga szempontjából ezt a vélelmét. A tárgyalat elv kapcsolatos a szovjet polgárok becsületessége vélelmének az elvével. Foglalkozik azzal a kérdéssel, mikor kezdi hatását ez a vélelem és milyen fokozati változásokon megy keresztül az eljárás folyamán. Vitatja itt Sztrogovics professzor nézetét, aki szerint a vélelem az egész eljárás alatt egyforma értelemben hat. Vizsgálja a vétlenség vélelmének és koncedálása közötti különbséget. Szerinte csak attól kezdve lehet szó a vétlenség prezumpciójáról, ahogy a vizsgálóbíró döntött az eljárás megszüntetése, vagy a vádirat összeállításának kérdésében. Az ügyész, állapította meg Visinszkij, csak úgy képviselheti a vádat, ha meg van győződve a vádlott bűnösségéről. Poljanszkij fejtegetéseit zárva megállapítja, hogy ha a vétlenségi elv nem is hatja át az egész büntető pert, de a maga helyén sajátos, kategorikus imperativusként jelentkezik.

»A tudományos élet krónikája« c. rovatában ismerteti a lap az Akadémia Jogi Intézetében a »jogtudományok doktora« fokozat elnyerése érdekében benyújtott disszertációk tartalmát és bírálatát.

Az »Új igazságszolgáltatás« (»Justitia Nova«) 1949. évi 9. száma.

Az Októberi Forradalomnak szentelt számot Mihailca Adriannak: »Az Októberi Forradalom a szocialista jog kezdete« című cikke vezeti be. A jogrendszerre vonatkozó általános megállapítások után cikkíró a szocialista jog kezdetét jelentő forradalmi jogalkotásokkal foglalkozik. Különösen kiemeli az 1917 november 24-i, a nép által választott népbíróságokról és a forradalmi törvényszékekről szóló 1. sz. dekrétum történelmi jelentőségét, amely a burzsoá jog felszámolásának és a szovjet jog alapjainak megteremtésének kezdetét jelenti. Az ezt követő jogalkotások futólagos áttekintése után cikkíró megállapítja, hogy a forradalmi hagyományokra támaszkodó szovjet jogfejlődés a leghaladóbb az egész világon, mert — eltérően a burzsoá jogoktól — az egész nép akaratát fejezi ki s annak a reményének ad kifejezést, hogy a demokratikus román jogfejlődés ugyanezt az utat fogja követni. Ugyanebben a gondolat-

menetben halad tovább *Dima Marinak*: »A népi demokráciák az Októberi Forradalom folytatása« című cikke is. Kiinduló pontja az a tétel, hogy a Forradalom nélkül a népi demokráciák sem valósulhattak volna meg s ezt a tételt cikkíró nemcsak a népi demokrácia fogalmának tartalmára, hanem a Szovjetuniónak a népi demokráciák megteremtésében elfoglalt döntő jelentőségére is vonatkoztatja. A népi demokráciák nemzeti és nemzetközi viszonyainak ismertetése után részletesen foglalkozik a Szovjetuniónak a népi demokráciák megvédelmése terén kifejtett tevékenységével, amely kizárta annak lehetőségét, hogy a nyugati demokráciák gazdasági téren befolyást szerezhessenek a népi demokráciákban. A nyugati demokráciák ezt a tervüket már a párisi békekonferencián érvényesíteni akarták, az ott elszenvedett vereség után pedig a Marshall-terven keresztül próbálkoztak. A népi demokráciák azonban a segítség címén ajánlkozó törekvésekkel szemben a Szovjetunió példáját, a szocializmust választották s az elmúlt idő ennek a választásnak a helyességét igazolta. Ennek a politikának következtében, a népi demokráciák országai közül, a kis és nagy népek békés együttműködésének, a nemzetközi béke és a szocialista társadalom építésének területe lett — fejezi be tanulmányát cikkíró.

Az államjogi tanulmányok közül *Raicu I.*-nak »A népi demokratikus állam jellegzetességei« című cikke érdemel említést. A marxizmus-leninista-sztálini államfogalom áttekintése után kiinduló pontja az a tétel, hogy a népi demokrácia állama, mint a szocialista szovjet állam, szocialista típusú állam, amely rendeltetése folytán időleges jellegű, a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenetet jelenti. A népi demokráciák államai keletkezésének körülményeit és jelenlegi helyzetüket vizsgálva vázolja azt a folyamatot, amelynek során ezekben az államokban a második világháború után fokozatosan erősödött meg a munkásosztály vezető szerepe. A hatalom átvétele után a proletariátus hozzájárított az államapparátus megszervezéséhez, felhasználva mindenütt a Szovjetunió tapasztalatait. Jelenleg már az államszervezet váza a népi demokráciák összes államaiban ugyanaz.

Az államapparátus működésének főbb jellegzetességeit vázolja, cikkíró rámutat a munkásosztály politikai jelentőségére a népi demokráciák összes államaiban, különösen a termelőerőknek állami tulajdonba való vétele terén. A Szovjetunió munkásosztályának feladatait részletezve, a következőkben felveti a kérdést: nincs-e minden országban olyan sajátossága, amely külön, minőségileg más utat jelent számára, mint a Szovjetunió által követett? Ezzel kapcsolatban megállapítja, hogy Tito és bandája az árulás útját járják. A népi demokráciák eddigi tapasztalata viszont azt mutatja, hogy a szocializmus építése csak a Szovjetunió által megített úton lehetséges.

Befejezésül a cikkíró rámutat arra, hogy az egyes államok sajátosságai — ha a marxizmus-leninizmus által megvont fejlődési utat nem mechanikus értelemben fogjuk fel — nem vezethetnek külön utakra, minthogy ugyanazok az alaptörvények határozzák meg a Szovjetunió és a népi demokráciák államainak fejlődését. Az a formális különbség, hogy a Szovjetunió által nyújtott segítség folytán a népi demokráciák államaiban a fejlődés gyorsabban mehet végbe és hogy ezek az államok felhasználhatják a Szovjetunió példáját, nem érintheti az egységes fejlődési folyamatot. Zárószavaiban cikkíró rámutat a marxizmus-leninista elmélet nagy jelentőségére a jogtudomány fejlődésében.

A szakjogi cikkek közül *Ascenzi* professzornak a Leningrádi Egyetem Tudományos Közleményeiben megjelent »A polgári jog módszertanának általános kérdései« című cikket kell kiemelni, amelyben szerző a szocialista polgári jog elméletéről szóló munkájának bevezető részét foglalja össze. A jog tartalmának problematikájából kiindulva, az általános tudományos fogalmak megalkotásának kérdései után cikkíró a jog és a többi tudományok viszonyával foglalkozik. A tudományos kutatás egyes fázisaival kapcsolatos módszertani kérdéseket részletesen tárgyalva, cikkíró arra a végkövetkeztetésre jut, hogy a megvizsgált módszertani utakon keresztül lehetséges a társadalmi-gazdasági termelési viszonyok lényegének, jellegének, az abból folyó jogviszonyoknak megismerése. Amit

a dogmatikus jogtudomány csak leírni, legjobb esetben nyilvántartani és rendezni tudott, azt a szocialista tudományos módszerek segítségével valóban lényegükben is megismerhetjük, mint szükségszerű, azaz megfelelő történelmi előfeltételek fennforgása esetén bármely társadalomban bármikor jelentkező intézményeket.

Moldovan Sabinnak, a »Polgári per szocialista fogalma« című cikke a dialektikának a jogtudományban elfoglalt jelentőségéből kiindulva, a szocialista és burzsoá perjogi elméletet hasonlítja össze. A polgári per fejlődésének vizsgálata után a társadalom és az egyén érdekeinek összeegyeztetése kapcsán von le végső következtetéseket.

Igen figyelemreméltó *Glaser E.* dr.-nak a »Németország egységéért folyó küzdelem a nemzetközi jog megvilágításában« című cikke. A történelmi előzmények rövid áttekintése után cikkíró részletesen ismerteti Németország demokratizálásának és lefegyverzésének főbb kérdéseit és a békének ezzel kapcsolatos kérdéseit. A német történelem azt tanítja, hogy a porosz militarizmus — a német agressziók oka — mindig a német állam feldarabolása esetén tudott csak érvényesülni. Ennek a tapasztalatnak a tanúságait le kell vonni. A yaltai és potsdami határozatok és a második világháború idején kötött szovjet-angol és szovjet-francia megállapodások ismertetése után cikkíró rámutat azokra a tényekre, amelyekkel a nyugati államok a fennálló nemzetközi megállapodásokat megsértették a német kérdésben és Nyugatnémetországból egy, a Szovjetunió ellen felhasználható »vasöklöt« szándékoznak csinálni. Ugyanez áll fenn Németország demokratizálásának és a háborús bűnösök felelősségrevonásának kérdésében is. Befejezésül megállapítja, hogy a tüke nyugatnémet politikája háborúra irányul. A világbéke híveinek, a demokratikus tábornok a német kérdés igazságos megoldására tett erőfeszítései azonban eredményesen járulnak hozzá a béke megvédéséhez.

A tervgazdálkodás kérdéseivel kapcsolatosan fontos megállapításokat tartalmaz *Oprea Zenonak* »Megjegyzések az állam vállalatai és gazdasági szervezetei között létrejött szerződésekhöz« című cikke,

amelyben a fontosabb jogszabályok felsorolása után az állam vállalatai és gazdasági szervezetei között létrejött szerződésekro vonatkozó rendelettvörvénnyel és a vállalatok közötti szerződéseknek a Tervhez és a polgári jogi kötelekhez és szerződésekhez való viszonyával foglalkozik. A szocialista jogrendszerben — állapítja meg befejezésül — a szerződés új tartalmát és új rendeltetést kap és a szocializmus építésének egyik legfontosabb jogi eszköze lesz, ezért a szerződési jog a polgári jog egyik legfontosabb fejezete.

A büntetőjogi szakeikkek közül elsősorban *Feller S.*-nek a »Szándék és gondatlanság a büntetőjogban« című cikkét kell megemlíteni. Kibúduló tétele, hogy a bűnösségnek idealista fogalma a burzsoá ideológiát fejezi ki. Rátérve a szocialista jogi felfogásra, a Szovjetunió Büntetőjogi Alapelveinek és az Orosz Sz. Sz. Közt. btk.-jának idevágó intézkedéseit elemezi, az idevágó szovjet jogi irodalom részletes ismertetésével.

Figyelemreméltóak azok a tanulmányok, amelyek a népi elemeknek az igazságszolgáltatásba való bevonásával kapcsolatosak. *Oancea Paraschiva* népi ülnöknek »Hogyan alkalmazom az osztályharcot az igazságszolgáltatásban« című cikke és a büntető perjogi semmisségi panaszról a népi ülnökök számára írt tanulmány mutatják, hogy a népi elemek bevonására a jogtudomány is mekkora gondot fordít.

A szemleikkelben az időszerű kérdésekkel foglalkozó rövid ismertetések (a new-yorki szégyenteljes ítélet, a népi demokráciák országai biztosítják az állampolgári jogokat, stb.) után bő román és szovjet joggyakorlatot közöl, majd a jogalkotásról és a tudományos élet főbb eseményeiről ad beszámolót, végül egészen bő könyv- és folyóirat-szemlélet és bibliografiát közöl az ismertetett szám, amely mind bő anyagával, mind magas színvonalú tanulmányaival markáns kifejezője annak, hogy a román jogfejlődés határozott lépésekkel halad a szocializmus által kijelölt úton.

A »Jogász« (*Právník*) 1949 december 21-én, *J. V. Sztálin 70. születésnapja alkalmából kiadott száma.*

A lap első helyen *Svoboda* nemzet-

védelmi miniszter *Sztálin* generalisszimuszról írt cikkét közli. A cikk szerzője mindenekelőtt leszögezi azt a tényt, hogy Sztálin generalisszimusz egyénisége olyan gazdag és olyan sokoldalú, hogy a tanulmányok egész sora volna szükséges ahhoz, hogy legalább főbb vonásait megismerhessük. Hisz Sztálin azonkívül, hogy Lenin legközelebbi munkatársa a Bolsevik Párt harcában — a szocialista forradalom hadvezére, a nemzeti-ségi kérdés kivételes szakértője, a jelenkor legnagyobb államférfia — a szocializmus építésében Lenin utóda stb.

Megemlékezik a cikk írója azokról a nagy hadműveletekről, amelyekkel a Nagy Honvédő Háború alkalmából ismerkedhettünk meg. Mint a csehszlovák hadsereg első katonája, a legnagyobb hódolattal hajtja meg az elismerés zászlóját a sztálini katonai tudomány előtt.

Zdenek Popel az egész világ haladó és békeszerető tömegeivel együtt emlékezik meg Sztálin generalisszimusz születésnapjáról a cseh és szlovák jogászok nevében. Felsorolja azokat a célkitűzéseket, amelyeket a cseh és szlovák jogászoknak meg kell valósítani: olyan jogrend megalkotásában való részvétel, mely kifejezi a dolgozók akaratát és eltünteti a kapitalista maradványokat a dolgozó nép és a népköztársaság ellenségeinek kemény és igazságos felszámolásával, az új állam megszervezése és megerősítése mindenféle imperialista törekvessel szemben, a szocialista eredmények megóvása minden kártevőtől, a gazdaság felvirágoztatása, a népi demokrácia megerősítése és a munkásosztály és dolgozók érdekeinek védelme.

A cikkirő továbbiakban fenti felsorolt feladatokat részletezi s kitér a formalista »tisztá« jogászok szerepére, akik elszakadnak az élettől s úgy vélik betölteni hivatásukat.

A jogászok nevelésével kapcsolatban hangsúlyozottan kiemeli azok átnevelését s közülük új jogász-káderek kinevelését. A jogi iskolákban már reményteljes szocialista generáció nevelkedik fel, akik a munkásosztályból kerültek ki. Megállapítja, hogy az elmúlt év őszétől kezdve már új — a szovjet minta tapasztalatain felépített — nevelés kezdődött meg az egyetemeken, de állítja, hogy nem elég az új módszer, ehhez tökéletesen ismerni

kell a marxi-lenini tanításokat, a sztálini kritikát és önkritikát, az elméletet össze kell kapcsolni az élettel, el kell sajátítani a szocialista munkamódszereket.

Alfred Dressler annak boncolgatása után, hogy Sztálin mivel gazdagította a marxizmus-leninizmust, mindenekelőtt leszögezi azt, hogy egész életében szembeszállt azokkal a marxistákkal, akik megelégedtek a marxizmus külső jelentőségével és akik nem akarják átvenni azt a gyakorlati életbe, akik az élő és forradalmi marxista tanítást halott formákkal cserélik fel és akik tettek helyett a klasszikus marxista-leninista kifejezések idézésével elégedtek meg.

Mint tényt állapítja meg az író azt, hogy a Szovjetunió a szocialista állam kialakulásához vezető út kitaposásával igen nagy segítséget jelent az új népi demokráciáknak, hisz ezen a kitaposott úton nem kisebb vezetőktől kísérve tehetik meg az utat, mint Lenin és Sztálin.

A továbbiakban a nemzetiségi kérdéssel és a vele kapcsolatos gyarmati kérdéssel foglalkozik a cikk írója.

Sztálinnak »Marxizmus és a nemzetiségi kérdés« című munkáját idézve említi, hogy ebben a művében nemcsak a nemzet tudományos megfogalmazását adta, hanem részletesen kifejtette a nemzetiségi kérdésnek az osztályharcra gyakorolt hatását. A nemzeti kérdés megoldásában a sztálini tanítások utat mutatnak Csehszlovákia számára is a szlovák kérdés megoldásában.

Dr. Ján Moural a 70. születésnapjal kapcsolatban Sztálin életének, mintegy legjelentősebb alkotását, a szovjetek által 1936 november 5-én elfogadott szovjet alkotmányt — a sztálini alkotmányt, méltatja és részeire bontva ismerteti azt.

Megállapítja, hogy 1936-ban úgy a gazdasági, mint a társadalmi, mint politikai állapotok lényegesen mások voltak, mint az 1924-es alkotmány idején. Ezeket a változásokat tükrözi vissza az új Alkotmány.

A folyóirat teljes részletességgel közli *Rudenko* 1949 augusztusában Rómában, a demokratikus jogászok kongresszusán tartott igen érdekes előadását, amelynek egyes pontjait vázlatosan az alábbiakban ismertetjük.

1. A Szovjetunió a demokratikus béke bástyája.

2. »Pacta sunt servanda« a demokratikus nemzetközi jog egyik fő alapelve.

3. Az angol-amerikai imperialisták az Egyesült Nemzetek felszámolói.

4. A világ nemzetei nem kötelesek az Atlanti Szerződést betartani.

5. Az angol-amerikai imperialisták az új világháború élesztői.

6. Az angol-amerikai imperialisták megszegték a teheráni, a krimi, a berlini egyezményeket, a párisi 1949-i külügyminiszterek döntéseit.

7. Tito klikkje veszélyezteti a nemzetközi egységet.

8. A népi demokráciák pontosan teljesítik a nemzetközi kötelezettségeket, amelyeket a párisi béketárgyalások róttak rájuk.

9. A Szovjetunió a világ törvényesség bástyája.

Az előadó azzal a gondolatral zárja be előadását, hogy a legneme-

sebb nemzetközi feladat az, hogy az egész világ minden nemzete a maga részéről mindent elkövessen a béke megvédése érdekében.

Időszerű jegyzetek rovatában a Szovjetunió külpolitikájának a nemzetközi jogra gyakorolt hatásával foglalkozik.

Megállapítja a cikk írója, hogy a kapitalista országok a nemzetközi jogot felhasználják politikai céljaik eszközeként, a kisebb államok feletti diktatúrájukhoz. A Szovjetunió irányadó szabálya pedig, amit a nemzetközi jog gyakorlásában követ az, hogy egyenlőséget tart szem előtt akár kis, akár nagy hatalommal áll szemben. A Szovjetunió külpolitikájával és nemzetközi jogi elveivel a békeszerető népek érdekeit biztosítja, garantálja egyenjogúságukat, szabadságukat és függetlenségüket. Ezért a Szovjetunió igen jelentős szerepe van a nemzetközi jog fejlődésére.

A folyóirat ismerteti végül a cseh-

szlovák nemzetgyűlés új tárgyalási rendjét. Az 1949-es 195-ös törvény a csehszlovák nemzetgyűlés számára új tárgyalási rendet határoz meg. A törvény alkotói annak a tudatában készítették el terveztüket, hogy az új nemzetgyűlés nem a burzsoázia parlamenti típusa, hanem a népfenség jog képviselőjének együttese. Ebből kifolyólag az új nemzetgyűlés olyan új típusú törvényalkotó tevékenységet képvisel, amely tulajdonképpen a nép akarata.

Szemleírója (Rattinger Bedrich) ismerteti a tárgyalási rendről szóló törvény szerkezeti beosztását és a 9 rész tárgyát.

A folyóirat könyvismertetésének rovatában dr. Pavel Paul ismerteti a csehszlovák igazságügyminisztérium által kiadott »Új jogrend« című sorozat első kötetének tartalmát, amelyet V. I. Szerobrovskij, G. M. Sverlov írtak, a szovjet családjog tárgyában.

MAGYAR JOGÁSZ SZÖVETSÉG

hivatalos közleményei

A Magyar Jogász Szövetség Világ-nézeti, Oktatási és Tudományos Bizottságának munkája

A jogelméleti szakcsoport 1950. évi január hó 23-án tartott ülésén dr. Feri Sándor kartárs »A lét, a tudat és a jog« címen megtartotta előadását.

A szakmai politikai továbbképző előadássorozatban 1950. évi január 30-án dr. Világhy Miklós kartárs »Az alkotmány és a gazdasági jog« címen tartott előadást.

1950. évi február hó 6-án dr. Feri Sándor kartárs »A lét, a tudat és a jog« címen tartott előadásának a vitája folyt, amelyen dr. Szabó Imre, dr. Markó Jenő, dr. Benkó Gyula és dr. Vas Tibor kartársak szóltak a különösen érdekes kérdéshez. A kifejlődött vita anyagával és az előadással a Jogtudományi Közlöny hasábjain fogunk még találkozni.

A büntetőjogi szakcsoport 1950. évi február hó 10-én tartott ülésén dr. Olti Vilmos kartárs »A büncselekményt és a büntetést

szocialista elméletének kérdései«-vel foglalkozott.

A szakmai politikai továbbképző előadássorozatban 1950. évi február hó 13-án dr. Alapi Gyula kartárs »Az alkotmány és a büntetőjog« címen tartott előadást. dr. Sömjen Pál kartárs 1950. évi február hó 17-én a Jogügyi Hivatal feladatairól számolt be a tagságnak.

1950. évi március havában »Az új magyar büntető törvénykönyv általános része« tárgyában ankétra kerül sor a Jogász Házban. Előadó: dr. Kádár Miklós kartárs, hozzászólók: dr. Timár István, dr. Alapi Gyula, dr. Zalán Kornél, dr. Ruttkai György, dr. Schultheisz Emil kartársak.

A szakmai politikai továbbképző előadássorozatban dr. Névai László kartárs »Az Alkotmány és a jogszolgáltatás alapelvei« címen 1950. február 27-én d. u. ¼7 órai kezdettel tartja meg előadását a Jogász Házban V., Szemere-u. 10. sz. alatt.

A szakmai politikai továbbképző előadássorozat »befejező« előadására 1950. március 13-án kerül sor. dr. Feri Sándor »Magyarország a szocialista fejlődés útján« címen tart előadást.

A Magyar Jogász Szövetség debreceni helyi csoportjának munkája

A szakmai politikai továbbképző előadássorozatban »Az Alkotmány

és a polgári jog« címen dr. Uray Iván kartárs, felsőbírósi bírő tartott előadást.

A szemináriumi tagság elhaladta a hetvenes létszámot.

dr. Kosztúczki Béla kartárs, felsőbírósi bírő vezetésével orosz nyelvtanfolyam is indult.

A Magyar Jogász Szövetség egri helyi csoportjának munkája

A Megyeháza tanácstermében »Alkotmány és államigazgatás« címen dr. Józsa László kartárs, megyei bírósági tanácselnök tartott előadást. Az előadást dr. Katona Zoltán kartársnak, a helyi csoport elnökének vezetésével élénk vita követte.

A helyi csoport tisztújító közgyűlést tartott, amelyen a tisztikart újból választották. Elnök: dr. Katona Zoltán alispán, társelnök: dr. Segesdy István m. bírósági elnök, dr. Schönwitzky Bertalan egy. m. tanár, dr. Veres Lajos m. bírósági tanácselnök, szervezési felelős: dr. Rózsahegy László vm. t. főügyész, oktatási felelős: dr. Erdélyi Mihály ügyvéd, gazdasági felelős: dr. Okolicsányi István ügyvédjelölt, ügyész: dr. Tóth Sándor államügyész, jegyző: dr. Balázs Gusztáv ügyvéd lett.

1950. február 4-én »Az Alkotmány és a polgári jog« címen dr. Petrács

Ferenc kartárs, központi előadó tartott előadást. A vitát a központi előadó válasza zárta le.

A Magyar Jogász Szövetség győri helyi csoportjának munkája

»Állam és jogelmélet az Alkotmányban« címmel *dr. Fürst Lajos* kartárs tartott előadást. Több mint száz résztvevő jelenlétében folyt az előadást követő vita, amelyben *dr. Frankl Imre*, *dr. Bély Andor* és *dr. Sztodolnik László* kartársak is részt vettek.

1950 február 4-én »Az Alkotmány és a családi jog« címen *dr. Vadas György* kartárs, központi kiküldött tartott előadást, amit tartalmas vita követett.

A Magyar Jogász Szövetség kaposvári helyi csoportjának munkája

»Az Alkotmány és a polgári jog« címen *dr. Eörsi Gyula* kartárs, központi kiküldött tartott előadást. Az előadáson az alispán is részt vett. A vitát *dr. Iharos Imre* és *dr. Berényi József* kartársak vezették be.

A Magyar Jogász Szövetség kiskunfélegyházai helyi csoportjának munkája

A kecskeméti helyi csoport rendezésében jogászyűlés volt Kiskunfélegyházán, amikor megszervezték a kiskunfélegyházai jogászok szemináriumát. A jogásznapi szervezésében *dr. Gorzó György*, államügyészségi elnök, *dr. Muraközi S. Ottó* ügyvéd: *ifj. dr. Karácsonyi István* államügyészségi jegyző, *dr. Nagy Lajos* bírósági jegyző kartársak jártak elől. A kecskeméti helyi csoport tagja: *dr. Spiller Dezső* kartárs, ügyvéd szervezte a jogászyűlést, amely táviratilag üdvözölte a Magyar Jogász Szövetség központját.

A gyűlésen Lenin-émlékbeszéd is elhangzott.

»A jogászság szerepe a népi demokráciában« címen *ifj. dr. Karácsonyi István* kartárs tartott előadást, amit vita követett.

A jogászyűlést a járásbírószak nagytermében tartották és közös vacsorával fejezték be.

Mindezek a szövetségi élet kívánatos élénkségére mutatnak.

1950 január 31-én *dr. Gyulai László* kartárs »A társadalom fejlődése és szervezete a marxi elmélet alapján« címen tartott élénk vitát eredményező előadást.

A Magyar Jogász Szövetség nagykanizsai helyi csoportjának munkája

A bírói, fogalmazói és ügyészi ideológiai munkaközösség a Magyar Jogász Szövetség helyi csoportjában tartotta ülését, amelyen »A Magyar Népköztársaság Alkotmánya« címen *dr. Knausz László* kartárs tartott előadást.

A Magyar Jogász Szövetség nyíregyházai helyi csoportjának munkája

»Az Alkotmány és a polgári jog« címmel *dr. Vas Tibor* kartárs, központi kiküldött előadást tartott. Mintegy 100 főnyi jogászközösség vett részt. A hozzászólók nagy száma jelezte a nyíregyházai és környékbeli jogászság hatalmas érdeklődését.

A Magyar Jogász Szövetség pécsi helyi csoportjának munkája

»Állam- és jogelmélet az Alkotmányban« címen *dr. Huszár István* kartárs, az ügyészség elnöke tartott előadást.

1950 január 25-én Pécs város tisztifőügyésze: *dr. Lehr László* kartárs »Alkotmány- és államigazgatás« címen ismertette értekezését.

»Alkotmány és polgári jog« címen 1950 február 8-án *dr. Oltai László* kartárs, felsőbbbírói bíróság tartott előadást.

Mintegy 100 főnyi részvevő volt mindegyik előadáson. A szakmai politikai továbbképző előadássorozat részvevőiből közel 70 főnyi képezi a szemináriumi csoportot.

A Magyar Jogász Szövetség szekszárdi helyi csoportjának munkája

A megyei bíróság nagytermében »Az Alkotmány és a polgári jog« címen *dr. Ujlaki László* kartárs központi kiküldött tartott előadást.

Az előadáson a megyei Pártbizottság képviseltette magát. *dr. Tárkányi János*, *dr. Bartakovics Aladár*, *dr. Fleischmann Ottó*, *dr. Blaskovits János*, *dr. Horváth Béla*, *dr. Tóth László* kartársak szóltak hozzá az előadáshoz.

A vita másnap folytatódott. A központi előadó a felvetett kérdéseket részletesen megválaszolta.

A Magyar Jogász Szövetség székesfehérvári helyi csoportjának munkája

»Az Alkotmány és államigazgatás« címen *dr. Kispéter István* kartárs alispán tartott előadást.

»Az Alkotmány és a polgári jog« címen *dr. Csongor Endre* kartárs tartott előadást.

Az előadásokon mintegy ötvenen vettek részt.

A Magyar Jogász Szövetség váci helyi csoportjának munkája

»Az Alkotmány a magyar Népköztársaság alaptörvénye« címen *dr. Kiszely János* kartárs, államügyészségi aljegyző tartott előadást. *dr. Kenéz Tibor* ügyvédjelölt szólt az előadáshoz.

»Állam és jogelmélet az Alkotmányban« címen *dr. Hardicsay Tibor* kartárs, bírósági jegyző tartott előadást, amit élénk vita követett.

A Magyar Jogász Szövetség zalaegerszegi helyi csoportjának munkája

1950 február 4-én *dr. Kiss Ákos* kartárs, központi kiküldött »Az Alkotmány és a polgári jog« címen tartott előadást, amit másnap vita követett.

dr. Ijjas István kartárs szervező munkájának eredményeképpen a helyi csoport tagjai munkaközösségben vitatják meg a magyar nyelven megjelent szovjet jogot tárgyaló munkákat, a Jogtudományi Közlöny kiadványait. A munkaközösségben *dr. Farkas Aladár* megyei bírósági tanácselnök, *dr. Czeglédy György* megyei bírósági tanácselnök, *dr. Csorba Antal* járásbírói bírósági alelnök, *dr. Most Gyula* megyei bírósági bíró kartársak vettek részt.

A Magyar Jogász Szövetség Lenin emlékezetet rendezett. *dr. Ries István* kartárs, igazságügyminiszter, a Magyar Jogász Szövetség elnöke nyitotta meg az ünnepélyt.

dr. Hajdu Gyula kartárs nagyhatású előadása, szavaltat és a MÁVAG Acélhang dalárda előadásában a magyar és szovjet himnusz, valamint dalok Leninről mutatták meg ezúttal a Magyar Jogász Szövetség tagjai számára, hogy Lenin élt, hogy Lenin él, hogy Lenin élni fog.

A Magyar Jogász Szövetség szakmai politikai továbbképző szemináriumának tagjai *dr. Frank László*, illetőleg *dr. Lányi Oszkár* kartár-

sak, szemináriumvezetőkkel megtekintették a Fővárosi Képtárban az Országos Könyvtárügyi Kiállítást.

A Könyvtárügyi Kiállítás további ösztönzésül szolgált a tagság számára az orosz nyelv elsajátítása tekintetében.

Felhívjuk valamennyi vidéki helyi csoportunkat, hogy mind előadásairól, mind rendezvényeiről központunk Világnézeti, Oktatási és Tudományos Bizottságának rendszeresen, *tüzetes* jelentést küldeni szíveskedjenek.

Felhívjuk tagjaink figyelmét a Szövetség klubjára. A klub reggel 9 órától este 8-ig áll a tagok rendelkezésére. Olvasótermében az összes bel- és külföldi folyóiratok, napilapok megtalálhatók. A játékteremben sakk, billiárd és ping-pong felszerelés várja a tagokat.

Pályázati hirdetés

A Magyar Jogász Szövetség a Tudományos Tanács által rendelkezésre bocsátott 10.000 forintot jogtudományi pályadíjak céljaira használja fel. Ehhez képest a Magyar Jogász Szövetség elnöksége pályázatot hirdet a következőkben:

a) A jogelmélet köréből:

A jog fogalma a történelmi materialista elmélet szerint. Az állam és a gazdálkodás viszonya.

A népi demokrácia államának osztálytartalma.

b) A jogtörténet köréből:

1848 jogalkotásai és azok társadalmi jelentősége.

Az országbírói értekezlet kritikai értékelése.

A mezőgazdasági ingatlanjog a Horthy-korszakban.

c) Az alkotmányjog köréből:

Az államfői funkció a burzsoá és a népi demokratikus államban.

A népi demokráciák Alkotmányai és a magyar Alkotmány.

Alkotmányunk II. fejezetének alkotmányjogi jelentősége.

d) A gazdasági jog köréből:

A vállalati formák a kapitalizmusban és a szocializmusban.

A központok szervezete és szerepe a népgazdaságban.

e) A büntetőjog köréből:

A munka szerepe a büntetés végrehajtásánál.

Van-e megrögzött büntetett?

A termelékenység emelésének büntetőjogi biztosítékai.

A legkiválóbb pályamunka jutalma 2000-forint.

Egy-egy pályázati körben 1000 forint az első díj, 600 forint a második díj és harmadik díjként elismerő oklevél kerül kiadásra. Egy-egy pályamunkának 40—50 oldal terjedelműnek kell lennie. A pályázati határidő 1950 március 31-én jár le. Elsősorban fiatal, fejlődőképes jogászok pályamunkáit várjuk, hogy ily módon a magyar jogtudományt tehetséges, fiatal kaderekkel frissíthessük fel.

A pályamunkákhoz lezárt borítékban kell a pályázó személyi adatait mellékelni és a pályázatot jelígyével ellátva a Jogászházban, Budapest, V., Szemere-u. 10 alatt kell benyújtani.

Az Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaságtudományi karának Gazdasági tanszéke megkereste a Magyar Jogász Szövetséget és közölte, hogy a tanszéknek 1950 augusztus hó 1-től kezdődően egy tudományos tanszéki segédzemélyzeti állás betöltésére kerül sor.

A tanszék azok közül a fiatal jogászok közül szeretné betölteni a tudományos segédzemélyzeti állást, akik a Jogtudományi Közlönyben a Magyar Jogász Szövetség által meghirdetett pályázaton az agrárjog tárgykörébe vágó pályamunkával vesznek részt. (Pl.: a jogtörténet köréből: A Horthy-korszak mezőgazdasági ingatlanjogát dolgozzák ki, vagy 1848 jogalkotásai között nagyobb arányban térnek ki a földbirtokmegosztásra, földtehermentesítésre, a mezőgazdaság munkaerő-problémáira, vagy a gazdasági jog körében nagyobb arányban térnek ki az agrárgazdasági vállalati formáira, az Állami Mezőgazdaságok, Erdőgazdaságok stb. központokra, az ÁMG-re, avagy az első, illetve a harmadik büntetőjogi tételnél nagyobb arányban tárgyalják a mezőgazdasági vonatkozásokat.)

A megkereséshez képest a pályázatok elbírálása után a fentebbieknek megfelelő pályázókkal a Magyar Jogász Szövetség titkársága fel fogja venni az érintkezést és őket a megfelelő helyre fogja irányítani.

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetsége (A. I. J. D.), mint a Béke Barátai Világkongresszusa vezetőségének tagja felkérte az egyes tagszervezeteket a nyilatkozat ismertetésére:

»Vessenek véget az atombombázással való borzalmas fenyegetésnek. Az atomfegyverek eltiltása ezt lehetővé teszi.

Hagyják abba az intervenciók támadást, melyet Indonéziában, Malajföldön és Vietnamban indítottak az imperialisták.

Szűnjék meg a béke híveinek elnyomása, mert az elősegíti a népek ellenállásának letörését és szabad lehetőséget ad a háborús készülődésre.

Szűnjék meg az imperialisták idegháborúja és uszítása.

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetsége (A. I. J. D.) felhívja a világ békeszerető népeit, az egyes nemzetek országgyűléseit és külön a haladó jogászokat, a béke-mozgalom támogatására.

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének (A. I. J. D.) titkársága ezúton is felhívja az egyes nemzeti szekciók figyelmét a második nemzetközi jogászkongresszusnak az atomerő kérdésében hozott határozatára:

»A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetsége (A. I. J. D.) azt a kívánságát nyilvánítja, hogy nemzetközi megegyezés tiltsa meg és nyilvánítsa bűnnek, úgy az atomerőnek, mint egyéb, tömegmészárlásra szolgáló eszköznek háborús célokra való használatát és felhívja a nemzeteket, hogy egyesítsék minden erejüket az atomerőnek a termelés céljaira való felhasználására és tekintsék az atomenergia ilyenirányú megoldását sürgős és nagyfontosságú feladatnak.

Libanonban, a beyrouthi El Ram fogházban demokratikus magatartásukért letartóztatott politikai foglyok levében üdvözölték a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségét (A. I. J. D.), a letartóztatott politikai foglyok érdekében történt közbelépésért.

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetsége (A. I. J. D.) megalakította az

1. Emberi Jogok Állandó bizottságát, elnök: M. Pierre Cot, jogi fakultás magántanára, volt miniszter (Franciaország), titkár: M. Claude Dennery, (Franciaország).

- A bizottságban a Magyar Jogász Szövetséget dr. Szabó Imre kartárs képviseli.
2. Háborús Bűnösök ügyeinek bizottságát, elnök: M. Berlinguer, szenátor, ügyvéd, (Olaszország).
3. Gyarmati, félgyarmati és függőségben lévő országok bizottságát.
Elnök: M. Eskandary, ügyvéd, volt miniszter, titkár: M. Lisette Gabriel, képviselő, (Franciaország).
4. Alkotmányjogi bizottságát,
- elnök: B. Sz. Manykovszkij, a moszkvai jogi fakultás professzora (Szovjetunió).
5. Családjogi bizottságát, elnök: M. Jodowski, professor, a legfelsőbb bíróság bírája, (Lengyelország).
6. Munkajogi bizottságát, elnök: M. Rosenbusch Ernő, ügyvéd, (Sveic).
7. A tengerészeti jog bizottságát, elnök: M. Standard, ügyvéd, (U. S. A.)
- A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetsége (A. I. J. D.)

levelet intézett Truman elnökhöz, amelyben tiltakozott az amerikai kommunista párt 11 vezetőjének törvénytelen eltérése ellen. Tiltakozott továbbá a Szövetség a kommunista vádlottak védőinek eltérése és üldözése ellen is. A Nemzetközi Szövetség álláspontja szerint az Egyesült Államok bíróságainak magatartása ellentétben áll az Egyesült Nemzetek Szövetségének alapokmányában lefektetett elvekkel. A levél alapjául szolgáló határozatot a Szövetség kongresszusa egyhangúlag fogadta el.

BIBLIOGRÁFIA

Marxizmus — Leninizmus

Konsztantinov F. V.: Razvitie izstoricseszko materializma Lenim i Sztalinim. — M., 1949. 42 o. (Vszjeszojuznoje obszesztve po raszprosztraneniju politiceszkih i nauchnich znaniij.)

A történelmi materializmus kifejlesztése Lenin és Sztálin által.

Partija bolsevikov v period podgotovki i provedenija Velikoj Oktjabrskoj szocialiszticeszkoj revoljucii. — Izd-vo »Moszkovszkij rabocsij«. M., 1949. 147 o.

A bolsevikok pártja a Nagy Októberi szocialista forradalom előkészítése és végrehajtása korszakában.

A könyv feladata a párttörténet tanulmányozóknak segítségül lenni. A következő tanulmányokat tartalmazza: Burdzsalov E. — V. I. Lenin áprilisi tézisei és azok történeti jelentősége, 5—27. o.; Mamontov I.: A Bolsevik Párt VI. kongresszusa, 28—58. o.; Sztepanov M.: Lenin és Sztálin — az Októberi fegyveres felkelés szervezői és vezetői, 59—82. o.; Kosztomarov G.: A Moszkvai bolsevikok a Nagy Októberi forradalom előkészítése és végrehajtása korszakában, 83—102. o.; Elizarov N.: A Bolsevik Párt harca a szovjet hatalom megerősítéséért, 103—128. o.; Korbanaszskij N.: Az Októberi szocialista forradalom történelmi jelentősége, 129—147. o. — Mellékletek.

Visztrikov A. V.: O proizvedenii F. Engelysza »Ljudvig Feuerbach i konec klassziceszkoj nemeckoj filozofii«. — Izd-vo »Pravda«, M., 1949. 36 o.

Engels F.: »Ludwig Feuerbach és a klasszikus német filozófia alkonya« c. alkotásáról.

V pomoscs izucsajuscim Szocsenenija I. V. Sztalina. Szbornik szta-tej. 2-e izd. dop. — Charkovszkoje knizsno-gazetneje izd-vo, Charkov, 1949. 311 o.

Segédkönyv I. V. Sztálin Műveit tanulmányozók számára. Második kiegészített kiadás.

Zvonov L. Ju.: Filozofsziekie tetradi V. I. Lenina. — L., 1949. 32 o. (Vszjeszojuznoje obszesztve po raszprosztraneniju politiceszkih i nauchnich znaniij.)

V. I. Lenin filozófiai füzetei.

Allam- és Jogelmélet

Baszkin M. P.: Anglo-amerikanszkaja szociologija na szluzsbe imperializma. Red-M. D. Kammapi. Izd-vo Akademii Nauk SzSzsZR, M. — L., 1949. 180 o. (Akademija Nauk SzSzsZR. Insztitut filozofii.)

Angol-amerikai szociológia az imperializmus szolgálatában.

A jelenlegi angol-amerikai szociológia elméleti gyökerei. Az imperialista expanzió — a polgári szociológia egyik tanítása. A burzsoá szociológia feladata az imperialista korszakban kimutatni az imperialista expanzió helyességét.

Ljapin A.: Ot szocializma k kommunizmu. — Goszpolitizdat, M., 1949. 64 o.

A szocializmustól a kommunizmushoz.

Teorija goszudarsztva i prava. Dopuscseno Minisztersztvom vyszsevo obrazovanija SzSzsZR v kacseszte ucsebnika dlja vyszsiech ucsebnich zavedenij. — Goszudarsztvennoje izd-vo juridiceszkoj li-

teratury, M., 1949. 510. o. (Akademija Nauk SzSzsZR. Insztitut prava.)

Allam- és jogelmélet. Tankönyv.
Tureckij V. A.: Razvitie vzgljadov K. Marksza i F. Engelysza na goszudarsztvo. Izd-vo Akademii Nauk SzSzsZR, M. — L., 1949. 132 o.

Marx K. és Engels F. az államra vonatkozó nézeteinek kifejlesztése.

Vysinszkij A. Ja.: Voproszy teorii goszudarsztva i prava. — Goszudarsztvennoje izd-vo juridiceszkoj literatury, M., 1949. 418 o. Az állam- és jogelmélet kérdései.

Allam- és Jegtörténet

Csigarev I. Sz.: Partija bolysevikov — organizator SzSzsZR. — Goszpolitizdat, M., 1949. 164 o.

A bolsevikok pártja — a Szovjetunió szervezője.

Dremov A. K.: Velikij russzkij ucsebij, revoljucioner — demokrat N. G. Csernyisevskij. — Novoszibirszk, 1949. 24 o. (Vszjeszojuznoje obszesztvo po raszprosztraneniju politiceszkih i nauchnich znaniij.)

Nagy orosz tudós, forradalmár — a demokrata, N. G. Csernyisevskij.

Gorbunov M. A.: Filozofszkije i obszesztvenno-politiceszskije vzgljadi A. N. Radiscseva. — Goszpolitizdat, M., 1949. 168 o.

Gramoti Velikovo Novgoroda i Pszkova. Pedgotovili k pecsati V. G. Gejman, N. A. Kazakova, A. I. Kopanev i dr. Pod red. Sz. N. Valka. — Izd-vo Akademii Nauk SzSzsZR, M., 1949. 407 o. (Insztitut izstorii Akademii Nauk SzSzsZR, Leningradszkije otdelenie.)

Nagy Novgorod és Pszkov okmányai. Sajtó alá rendezték V. G.

Gejman, N. A. Kazakova, A. I. Kopanev és mások. Sz. N. Valk szerkesztésében.

Nagy Novgorod és a fejedelmek közötti, Nagy Novgorod és a Nyugat közötti viszonyra vonatkozó okmányok, Nagy Novgorod belső kormányzásának okmányai, magánokmányai. Pszkov okmányai.

Juskov Sz. V.: Obscesztvenno-politicseszkij sztroj i pravo Kiev-szkovo goszudarsztva. — Goszudarsztvennoje izd-vo juridiceseszkaj literatury, M., 1949. 543 o. (Vszjeszsojuznij insztitut juridiceseszkich nauk Minisztersztva juszticii SzSzsZR, Kursz isztorii goszudarsztva i prava SzSzsZR. T. I.)

A Kievi Állam társadalom politikai rendszere és joga.

Premiszlev I.: i Rudnev V. Revoljucija 1905—1907 godov na Ukraine. Szbornik Dokumentov i materialov. Pod red. i szo vsztup-sztatej F. Loszja. — Ukrainszkoje izd-vo politicseszkaj literatury, Kiev, 1949. 518 o.

Az 1905—1907. évi forradalom Ukrainában. Okiratok és adatok gyűjteménye. Ukrán.

Szemenov V. F.: Ogorazsivanija i kresztjanszkie dv zsenija v Anglii XVI vjeka. — Izd-vo Akademii Nauk SzSzsZR, M.—L., 1949. 372 o. (Akademija Nauk SzSzsZR. Insztitut isztiruu.)

Az elzárkózás és a jobbágyi m ozgalmak a XVI. század Angolországában.

Alkotmányjog

Beszédi ob obszesztvennom i goszudarsztvennom usztrojsztve SzSzsZR. Kedakcionnaja kolegija. Goljakov I. T., Gorsenin K. P., Murasev z. I.: Ivanszkoje oblaszt-noje gosz arsztvennoje izd-vo, Ivanovo, 194. 407 o.

Beszédek a Szovjetunió társadalmi és államrendszeréről.

Csugajev D.: Pervaja konsztitucija szovjetszkovo goszudarsztva (1918. g. M., 1949. 176 o.) (Akademija obszesztvennich nauk pri CK (VKP/b.))

A szovjet állam első alkotmánya (1918).

Farberov N. P.: Goszudarsztvennoje pravo sztran narodnoj demokratii. — Goszudarsztvennoje izd-vo juridiceseszkaj literatury, M., 1949. 327 o. (Vszjeszsojuznij insztitut juridiceseszkich nauk Minisztersztva Juszticii SzSzsZR.)

A népi demokráciák országainak alkotmányjoga. Tankönyv.

Laponogov I.: Vengerszkaja demokratsieszszkaja reszpublika na novom etape. Izd-vo »Pravda«, M., 1949. 32 o. (Vszjeszsojuznoje obszesztvo po raszproszttraneniju politicseszkich i naucsnych znaniij.)

A Magyar Demoktarikus Köztársaság új állomáson.

Nekotorije voproszy iz praktiki raboti mjesztnich szovjetov deputatov trudjasesichszja. 2-e dop. i iszpr. izd. — Pszkovizdat, Pszkov, 1949. 99 o.

Egyes kérdések a dolgozók képviselői helyi tanácsai munkájának gyakorlatából.

Ronin Sz. L.: Kisztorii Konsztitucii SzSzsZR. 1924. g. Red. M. A. Arzsanov. — Izd-vo Akademii Nauk SzSzsZR, M.—L., 1949. 124 o. (Akademija Nauk SzSzsZR. Insztitut prava.)

A Szovjetunió 1924. évi Alkotmányának történetéhez.

A Szovjetunió létrehozásának politikai és szociál-gazdasági előfeltételei. A baráti független szovjet köztársaságok és az Oroszországi SzFSzK federatív viszonyainak jogi alapjai (1918—1922). Az Alkotmány-bizottság és az első szövetségi Alkotmány kidolgozása.

Szpravocsnik po zakonodatelsztvu dlja szudobno-prokurerszkich rabotnikov. Pod red. G. N. Szafo-nova. T. I—II. — Jurizdat, M., 1949. (Prokuratura SzSzsZR i Minisztersztvo juszticii SzSzsZR. (Szosztaviteli M. Ju. Raginszkij, V. G. Lebedinszkij, D. I. Orlov i V. Sz. Tadjevoszjan. T. I. — 641 o., T. II. — 491 o.)

Törvényhozási tájékoztató a bíróság és ügyészség dolgozói számára. G. N. Szafo-nov szerkesztésében. Összeállították: M. Ju. Raginszkij, V. G. Lebedinszkij, D. I. Orlov és V. Sz. Tadjevoszjan.

I. kötet: Államrendszer és igazgatás. A katonai szolgálat és a katonák, valamint családjaik állami biztosítása. Munkanyugdíjak. Egészségvédelem. — II. kötet: Ipar, mezőgazdaság, erdő- és halgazdálkodás, vadászat. A mezőgazdasági termékek készítése. Kereskedelem. SzSzsZR. — Adminisztrativnoje territorialnoje delenie szojuznich reszpublik na 1 maja 1949. — Izdanie 6-e. — Izd-vo »Izvesztija Szovjetov

deputatov trudjasesichszja SzSzsZR», M., 1949. 484. o.

Szovjetunió. A szövetséges köztársaságok közigazgatási területi felosztása 1949 május 1-én. 6. kiadás.

Közigazgatási jog

Chronologicseszkije szobranie zakonov, ukazov Prezidiuma Verhovnovo Szovjeta i posztanovlenij Praviteljsztva RSzFSzR. T. I. II, III, V. — Jurizdat. M., 1949. T. I. 515. o.; T. II. 328. o.; T. III. 520. o.; T. V. 512. o. (Minisztersztvo juszticii RSzFSzR.)

Törvények, a Legfelsőbb Szovjet Elnöksége, valamint az OSzFSzK kormánya rendeleteinek időrendi gyűjteménye.

Az I. kötet az 1917—1927-ből, a II. az 1928—1929-ből, a III. az 1930—1934-ből, az V. az 1946—1948-ból származó rendelkezéseket foglalja magába.

Chronologicseszkije szobranie zakonov, ukazov Prezidiuma Verhovnovo Szovjeta i posztanovlenij praviteljsztva RSzFSzR. Tom csetvertij 1935—1945 gg. — Goszudarsztvennoje izd-vo juridiceseszkaj literatury, M., 1949. 594 o.

Törvények a Legfelsőbb Szovjet Elnöksége, valamint az OSzFSzK Kormánya rendeleteinek időrendi gyűjteménye. Negyedik kötet, 1935—1945.

Csernisev A. A. Vperedovom szeljszskom szovjete. — Voronezs-zkoje oblasztnoje knigoizdateljsztvo, Voronezs, 1949. 47 o.

Haladó községi tanácsban.

Jeljutina F. Djela i plani Kolvanszskovo szeljszskovo szovjeta. — Kujbysevskzoje obl. gosz. izd-vo, Kujbysev, 1949. 56 o.

A Kolyvani községi tanács ügyei és tervei.

A Kujbysevi terület Kolyvani községi tanácsának tevékenysége. A községi tanács összetétele. A küldöttek tevékenységének jellemzése. A Tanács bizottságai. Községi gyűlések.

Szbornik zakonov SzSzsZR i ukazov Prezidiuma Verhovnovo Szovjeta SzSzsZR za 1948 g. — Izd-vo Vedomosztej Verhovnovo Szovjeta SzSzsZR. M., 1949. 132 o.

A Szovjetunió 1948. évi törvényeinek és a Szovjetunió Legfelsőbb Szovjetje Elnöksége 1948. évi rendeleteinek gyűjteménye.

Sztudenikin Sz. Sz. Szovjet-szkoje adminisztrativnoje pravo. —

Goszudarsztvennoje izd-vo juridi-
ceszkaj literatury. M., 1949. 307 o.
(Vszjeszozujnij Insztitut juridicesz-
kich nauk Minisztersztva juszticii
SzSzsZR.)

Szudenikin Sz. Sz. Szovjet-
szkaja adminisztrativne-pravovaja
norma i jejo primenenie. (Avtoro-
ferat) — Izd-vo RIO VJuA, M.,
1949. 48 o. (Vojenno-juridicesz-
kaja Akademia vooruzsennich szil
SzsZR.)

A szovjet közigazgatási jogsza-
bály és annak alkalmazása.

Pénzügyi jog

Danilov D. V. i. Fotijev F. A. :
Podochodnij nalog sz naszelenija.
Prakticeszkoe poszobie. — Gosz-
finizdat, M., 1949. 90 o.

A lakosság jövedelmi adója. —
Gyakorlati kézikönyv.

Finanszirovanie prosvescsenija i
zdravoochranenija. Szbornik posz-
tanovlenij, raszporjazsenij i in-
sztrukcij. Szoszt. N. A. Pomanszkij.
— Goszfinizdat, M., 1949. 472 o.

A művelődés és egészségvédelem
pénzelése. Összeállította: N. A.
Pemanszkij.

Ikonnikov V. V. : Naznacsenie
i funkcii deneg v szovjetszkaj szo-
cialiszticeszkaj sziszteme hoz-
zajsztva. — Izd-vo »Pravda« M.,
1949. 31 o. (Vszjeszozujnije ob-
scesesztvo po raszprosztaneniju poli-
ticeszkich i naucsnych znaj.)

A pénz rendeltetése és funkciói a
gazdaság szovjet szocialista rend-
szerében.

Agrárjog

Udacsin Sz. A. : Teoreticesz-
kije osznovy szocialiszticeszkovo
zemljeusztrojsztva. — »Szverdlov-
szkoje oblasztnoje izd-vo«, Szverd-
lovszk, 1949. 94 o.

A szocialista földrendszer elmé-
leti alapjai.

Zemelynoje pravo. — Goszudar-
sztvennoje iz-vo juridiceszkaj lité-
ratury, M., 1949. 415 o. (Vszjesz-
ozujnij insztitut juridiceszkich nauk
Minisztersztva juszticii SzSzsZR.)

Agrár-jog. — Tankönyv.

Nemzetközi jog

Krylov Sz. B. : Materiali k isz-
torii Organizacii Objedinennich Na-
cij. Vypuszk 1. Szocdanie tekszta
Usztava Organizacii Objedinennich
Nacij. — Izd-vo Akademii Nauk

SzsZR, M.—L., 1948. 343 o.
(Akademia Nauk SzSzsZR Inszti-
tut prava)

Adatok az Egyesült Nemzetek
Szervezetének történetéhez. I. füzet.
Az Egyesült Nemzetek Szervezete
Alkotmánya szövegének megalko-
tása.

Az Egyesült Nemzetek Szervezete
L. Alkotmányának előtörténete. A
Dumbarton-oaks-i konferencia és az
Általános Nemzetközi Biztonsági
Szervezet létrehozására vonatkozó
előterjesztések. A san-franciscói
konferencia és az Egyesült Nemzetek
Szervezetének Alkotmánya. —
Mellékletek: az Egyesült Nemzetek
Alkotmánya, a Nemzetközi Bí-
rótság statútuma. A négy kormány
küldöttségeinek az Egyesült Nem-
zetek san-franciscói konferenciáján
1945 június 7.-én tett nyilatkozata a
szavazás rendjéről a Biztonsági Ta-
nácsban.

Melnyikov D. E. : Rur i politika
amerikanszkich monopolij v Evrepe.
— Izd-vo »Pravda«, M., 1949. 23 o.
(Vszjeszozujnoje obscesesztvo po
raszprosztraneniju politiceszkich i
naucsnych znaj.)

Ruhr és az amerikai monopóliu-
mok politikája Európában.

Poltorak A. I. : Ponjatje vooru-
zsennich szil (kombatantov) v mezd-
unarodnom prave. M., 1949. 26 o.
(Vojenno-juridiceszkaja Akademia
Vooruzsennich Szil SzSzsZR.)

A fegyveres erők fogalma a nem-
zetközi jogban.

Romaskin P. Sz. : (Szoszt.). Do-
kumenti i materialy po voproszham
borby sz vojennimi presztupnikami
i podzsigateljami vojni. Pod red.
i sz prediszlovijem A. N. Trajnina.
RIO VJul, M., 1949. 379 o.

(Vojenno-juridiceszkaja Akade-
mija Vooruzsennich Szil SzSzsZR.)
(Összeállító.) Dokumentumok és

adatok a háborús bűnösök és gyuj-
togatók elleni harc kérdéseire. A.
N. Trajnin szerkesztésében és elő-
szavával.

Tokareva P. A. : Borba Szov-
jetszkovo Szokjuza za demokrati-
ceszkije principy usztava Organi-
zacii Objedinennich Nacij. — M.,
1949. 25 o. (Akademia obsceszt-
vennich nauk. Kafedra mezsaduna-
rodnovo prava.)

A Szovjetunió harca az ENSz
Alkotmánya demokratikus elveiért.
Ertekezés a jogtudományok kan-
didátusa tudományos fokozatának
elérésére.

Vysinszkij A. Ja. : Voproszy
mezdunarodnovo prava i mezduna-
rodnnoj politiki. — Gosz. izd-vo
juridiceszkaj literatury, M., 1949.
503 o. (Vszjeszozujnij insztitut juri-
diceszkich nauk Minisztersztva
juszticii SzSzsZR.)

A nemzetközi jog és a nemzet-
közi politika kérdései.

Zajavlenie Minisztersztva inosz-
trannich djel SzSzsZR o Szevero-
atlanticeszkom pakte. — Gosz-
politizdat, M., 1949. 32 o.

A Szovjetunió Külügyminiszte-
riumának nyilatkozata az Észak-
atlanti paktumról.

Zajkin A. I. : Borba SzSzsZR
za demokraticeszkije mirnije do-
govory szo sztranami, byvsimi szo-
juznikami gitlerovszkoj Germama-
nii. — M., 1949. 38 o. (Vyszsaaja
partijnaja skola pri Ck VKP (b)
Kursz mezdunarodnih odnosenij
i vnesnej politiki SzSzsZR.)

A Szovjetunió harca a demokra-
tikus békeszerződések megkötéséért,
a hitleri Németország volt szövetsé-
geseivel.

Polgári jog

Pondaminszkij I. D. : Otvet-
sztvennoszt za dejsztvija drugich
lic v objazatelysztvach iz pricsine-
nija vreda po szovjetszkomu pravu.
— Szverdlovszk, 1949. 16 o.

Más személyek ténykedéséért
való felelősség a kártérítési köte-
lezettségekben a szovjet jog szerint.

Grave K. A., Pergament A. I.,
Malycman T. B. : Grazdsanzkoje
pravo. Goszudarsztvennoje izd-vo
juridiceszkaj literatury, M., 1949.
256 o. (Vszjeszozujnij insztitut
juridiceszkich nauk Minisztersztva
Juszticii SzSzsZR. Biblioteka na-
rodnovo szudyi. Kn. 4.)

Polgári jog.

Grave K. A. : Voproszy naszled-
sztvennovo prava v praktike Ver-
chovnovno szuda SzSzsZR. — Ju-
rizdat, M., 1949. 58 o. (Vszjesz-
ozujnij insztitut juridiceszkich nauk
Minisztersztva juszticii SzSzsZR.)

Az öröklési jog kérdései a Szovjet-
unió Legfelsőbb Bíróságának gya-
korlatában.

Grazdsanzkoje pravo (Metodi-
ceszkije ukazaniya k izuceniju kur-
sza). (Szoszt. V. A. Rjacencev. Pod
red. Ch. I. Svarca. — M., 1949.
56 o.)

Polgári jog. (Módszertani útmu-
tatás a tanfolyan tanuláshoz.)

Összeállította: V. A. Rjacencev. Ch. I. Svarc szerkesztésében.

Joffe O. Sz.: Pravootnosenje po szovjetszkomu grazdsanzkomu pravu. — Izd-vo LGU. L., 1949. 144 o. (Leningradszkij gosudarstvennij ordena Lenina universzitet im. A. A. Zsdanova. Insztitut ekonomiki, filozsofii i prava).

Jogviszony a szovjet polgári jogban.

Matyejev G. K. Szovjetszkoje zakonodatelystvo o brake i razvode. — Kiev. 1949. 23 o.

A házasságra és válásra vonatkozó törvényhozás. Ukrán nyelven.

Pergament A. I. Praktika Verchovno Szuda SZSZSZR po voproszám szemejnovo prava. Jurizdat, M., 1949. 48 o. (Vszjeszsojuznij insztitut juridiceszkich nauk Minisztersztva juszticii SZSZSZR.)

A Szovjetunió Legfelsőbb Bíróságának gyakorlata családjogi kérdésekben.

Szverdlov G. M.: Brak is razvod. Red. V. I. Szerebrovskij. Izd-vo Akademii Nauk SzSzsZR. M.—L., 1949. 148. o. (Akademija Nauk SzSzsZR. Insztitut prava.)

Házasság és válás.

A könyv négy — a terjedelem szempontjából — egyenlőtlen részből áll. A házasság alakja. Házassági feltételek. A házasság nemlétezése és felbontása. A házastársak jogviszonyai. A szerző elsősorban azt vizsgálja, hogy milyen befolyást gyakorolt mindezen kérdésekre az 1944 július 8-i jogszabály. Gurevics I. Sz. bírálata szerint a szerző nem adja a szovjet házasság általános elméleti, funkcionális meg-alapozását.

Szverdlov G. M.: Szovjetszkij szud v borjbe za ukreplenie szemji. M., 1949. 28 o. (Vszjeszsojunoje obszsesztvo po raszprosztaneniju politiceszkich i naucsnych znani.)

A szovjet bíróság harcol a család megerősítéséért.

Kolhozjog

Grazdsanzkije kolhoznie dijela v szude. Szpravocsnik dlja narodnih szudej. Szoszt.: Szvirszkaja N. B., Karganova V. V. Pod. red. Kareva D. Sz. — Goszudarsztvennoje izd-vo juriceszkij literatury, M., 1949. 168 o.

Polgári kolhoz-ügyek a bíróság előtt. Tájékoztató kézikönyv, népbírók számára.

A Szovjetunió törvényhozása kodifikálásának és rendszerezésének Igazgatósága által kibocsátott gyűjtemény azokat a törvényhozási rendelkezéseket, instrukciós anyagokat, a Szovjetunió Legfelsőbb Bírósága Teljes ülésének határozatait tartalmazza, melyekre szüksége van a népbíróságnak a polgári kolhoz-ügyek eldöntésénél. Az anyag 1949 január 1-ig terjed.

Koselev F.: Sztalinszkij usztav-osznojnij zakon kolhoznoj zszni. — Goszpolitizdat, M., 1949. 112 o.

A Sztálini Alkotmány — a kolhozélet alapvető törvénye.

Ruszkol A. A., Liszkove B. A.: Kolhoznoje pravo. — Goszudarsztvennoje izd-vo juridiceszkij literatury, M., 1949. 172 o. (Vszjeszsojuznij insztitut juridiceszkich nauk Minisztersztva juszticii SzSzsZR. Biblioteka Narodno Szudyi. Kniga 7.)

Kolhozjog.

Szbornik juridiceszkich konzultacej po kolhoznomu sztrojtelysztvu. (V voproszách i otvetach.) Szbornik podgotovili k pecsati L. N. Bachovkina, T. A. Gordon, P. P. Pjatnickij, Sz. I. Csugunov. — »Szocialiszticeszkoje zemledelie«, M., 1949. 247 o.

A kolhóz építésére vonatkozó jogi tanácsok gyűjteménye. (Kérdésekben és válaszokban.) A gyűjteményt sajtó alá rendezte: Bachovkina, Gordon, Pjatnickij, Csugunov.

A gyűjtemény a »Szocialiszticeszkoje zemledelie« c. lapban 1949 január 1-ig megjelent jogi tanácsokat foglalja magában. — Fejezetei: A földről. A termelés eszközeiről. A termelészövetkezetek (artely) tevékenységéről és azok igazgatásáról. A termelészövetkezetek eszközei. A munka szervezete, jutalmazása és fegyelme. A termelészövetkezet ügyeinek vezetése. A kolhozok és erdővédő állomások.

Munkajog

Alekszandrov N. G.: i Asztrachan E. i. Trudovoje pravo. Goszudarsztvennoje izd-vo juridiceszkij literatury, M., 1949. 151 o. (Vszjeszsojuznij insztitut juridiceszkich nauk Minisztersztva juszticii SzSzsZR. Biblioteka narodno szudyi. Kniga. 6.)

Munkajog.

A könyv tartalmazza a szovjet szocialista munkajog alapelveit a bíróság feladatait a munkavíták el-

döntésénél, a munkát szabályozó törvényeket és olyan más anyagokat, melyek ismerete szükséges a munkajogi viták eldöntéséhez.

Aszkarchanov Sz. Sz. (Szoszt.) Trudovoje zakonodatelystvo. Szpravocsnik dlja narodnih szudej. Pod red. Kareva D. Sz. — Jurizdat, M., 1949. 124 o. (Minisztersztvo SzSzsZR. Upravlenie kodifikacii i szisztematizacii zakonodatelystva SzSzsZR.)

Munkaügyi törvényhozás. Tájékoztató kézikönyv a népbíróságok számára.

A Szovjetunió törvényhozása kodifikálásának és rendszerezésének igazgatósága által kiadott tájékoztató a munkások és tisztviselők munkája kérdéseit szabályozó törvényeket és rendeleteket tartalmazza, 1948 júliusig.

Pasersztnik A. E.: Kollektivnij dogovor v SzSzsZR. — »Pravda«, M., 1949. 20 o.

A kollektív szerződés a Szovjetunióban.

Pasersztnik A. E. Pravovije voproszy voznagrazsdenija za trudi rabocsich i szluzsaszcsich. — Izd-vo Akademii Nauk SzSzsZR., M.—L. 1949. 352 o. (Akademija Nauk SzSzsZR. Insztitut prava.)

A munkások és tisztviselők fizetésének jogi kérdései.

A munkabér szabályozásának alapelvei a Szovjetunióban és a népi demokráciában. A munkabér kapitalista jogi szabályozásának kizsákmányoló lényege.

Posztanovlenija Plenumov VCSz-PSz (devjatovo szozyva). Profizdat, M., 1949. 407 o.

A Legfelsőbb Központi Szakszervezeti Tanács (kilencedik ülése) Teljes ülésének rendeletei.

Svejcer D. V.: Razresenie trudovyh szporov v SzSzsZR. — Izd-vo »Pravda« M., 1949. 31 o. (Vszjeszsojunoje obszsesztvo po raszprosztraneniju politiceszkich i naucsnych znani.)

Munkajogviták eldöntése a Szovjetunióban.

Szovjetszkoje trudovoje pravo. Pod red. N. G. Alekszandrova. — Goszudarsztvennoje izd-vo juridiceszkij literatury. M., 1949. 432 o. (Vszjeszsojuznij insztitut juridiceszkich nauk Minisztersztva juszticii SzSzsZR.)

A szovjet munkajog. N. G. Alexandrov szerkesztésében. — Tanácskönyv.

Trudovoje usztrojsztvo szlepych. Pod red. N. M. Obodana i O. I. Gandinoj. — L., 1948. (1949) 293 o. (Miniszttersztvo szocialnovo obeszcpecsenija RSzFSzR. Leningradszkij insztitut ekzszeptizy trudoszposzobnoszti i trudosztrajtva invalidov.)

A vakok munkaszervezete. Szerkesztették: Obodan és Gandina.

A szociális biztosítás miniszteriuma által kiadott könyv. Cikkek gyűjteménye.

Büntetőjog

Manykovszkij B. Sz.: Problema otvetsztvennoszti v ugolovnom prave. Otvetsztvennij red. A. N. Trajnin. — Izd-vo Akademii Nauk SzSzsZR. M.—L., 1949. 122 o. (Akademija Nauk SzSzsZR. Insztitut prava.)

A felelősség kérdése a büntetőjogban. Trajnin szerkesztésében.

Svejder M.: Presztuplenija protiv trudovoj diszciplini na szeleznodorzsnom transzporte SzSzsZR. M. 1949. 31 o. (Vszjeszozunij insztitut juridiceszkich nauk Miniszttersztva juszticii SzSzsZR.)

A munkafegyelem elleni bűncselekmények a Szovjetunió vasúti szállítása terén. Értekezés a jogtudományok kandidátusa tudományos fokozatának elérésére.

Ujevskij B. Sz.: Ugolovnoje pravo. Goszudarsztvennoje izd-vo juridiceszkij literatury, M., 1949. 212 o. (Vszjeszozunij insztitut juridiceszkich nauk Miniszttersztva juszticii SzSzsZR. Biblioteka narodnovo szudyi. Kniga 2.)

Büntetőjog.

A kézikönyv célja segítségül lenni a népbíróknak a büntetőügyek elbírálásában és eldöntésében. A büntetőjog általános elméleti szabályai, büntetőtörvények, a bírói gyakorlat határozatai.

Vysinszkaja Z. A.: Presztuplenija v oblaszti trudovych otnosenij. — Jurizdat, M., 1949. 102 o.

Bűncselekmények a munkaviszonyok területén.

A munkaviszonyok terén elkövetett bűncselekményekre vonatkozó szovjet törvényhozás történeti vázlata. Munkafegyelem elleni bűncselekmények. Különös bűncselekmények.

Eljárási jog

Abramov Sz. N.: Grazdenszkij processz. — Goszudarsztvennoje izd-

vo juridiceszkij literatury. M. 1949. 204 o. (Vszjeszozunij insztitut juridiceszkich nauk Miniszttersztva juszticii SzSzsZR.)

A polgári eljárás.

A kézikönyv megismerteti a népbírókat a különös törvényhozási rendelkezésekkel és megmagyarázza azok alkalmazását.

Bordonov Sz. A.: Ochрана szocialiszticeszkij szobsztvennoszti na rodnim szudom. — Jurizdat, M., 1949. 24 o.

A szocialista tulajdon védelme a népbírók által.

Gyurvic M. A.: Pravo na iszk. Red. A. F. Klejnman. Izd-vo Akademii Nauk SzSzsZR. M.—L. 1949. 216 o. (Akademija Nauk SzSzsZR. Insztitut prava.)

A keresethez való jog. Klejnman szerkesztésében.

A keresethez való jog fogalma történetének vázlata. Jog a kereset benyújtására. A keresethez való jog kérdése anyagi értelemben. Alanyi legitimáció.

Karev D. Sz.: Szud i ugolovnij processz sztran narodnoj demokratii. Pod red. M. A. Cselycova—Bebutova. M. 1949. 112 o. (VJuZI. Kafedra ugolovno processza.)

A népi demokratikus országok bírósága és bünvádi eljárása. Cselycov—Bebutov szerkesztésében.

A bíróság és a bünvádi eljárás Bulgáriában, Romániában, Csehszlovákiában és Lengyelországban. A bírósági szervezet Magyarországon és Albániában.

Lenzskij L.: Zascita neszoversennoljetnich v szovjetszkom szude. Pod red. I. T. Goljakova. M. 1949. 80 o. (Moszkovszkaja gorodszkaja kolegijja advokatorv.)

A fiatalok védelme a szovjet jogban. Goljakov szerkesztésében.

Liszkovec B. A., Szominszkij A. Sz.: Djela po iszka, Vytেকajuscim iz dogovorov po zseleznodorozsnim i vodnim prevozkam. — Goszudarsztvennoje izd-vo juridiceszkij literatury, M., 1949. 111 o.

A vasúti és vízi fuvarozási szerződésekből keletkező perek.

Livsic V.: Princip neposzttretsztennoszti v szovjetszkom ugolovnom processze. Red. M. Sz. Sztrogovic. — Izd-vo Akademii Nauk SzSzsZR. M., 1949. 208 o. (Akademija Nauk SzSzsZR. Insztitut prava. mija Nauk SzSzsZR. Insztitut prava.)

A közvetlenség elve a szovjet bünvádi eljárásban. Sztrogovic szerkesztésében.

Osztroumov Sz. Sz.: Szudebnaja sztatisztika. Csaszty Obscsaja. — Goszudarsztvennoje izd-vo juridiceszkij literatury, M., 1949. 240 o. (Moszkovszkij juridiceszkij insztitut Miniszttersztva vyszsevo obrazovanija SzSzsZR.)

Bírósági statisztika. Tankönyv. Általános rész.

Sifman M. L.: Burzsuaznaja juszticija na szluzsbe reakcii. Pod red. I. T. Goljakova. — M., 1949. 78 o.

A burzsoá igazságszolgáltatás a reakció szolgálatában. I. T. Goljakov szerkesztésében.

A szerző ismerteti az Észak-amerikai Egyesült Államok, Lengyelország, Japán, Nyugatnémetország, Finnország, Franciaország és Görögország bíróságainak igazi arcát leleplező tényeket.

Szbornik prikazov i insztrukcij Miniszttersztva juszticii SzSzsZR. 1936—1948. gg. Jurizdat, M., 1949. 436 o.

Szbornik zadacs po ugolovnomu processzu. Pod red. B. Ja. Arsenjeva. M., 1949. 115 o. (Moszkovszkij juridiceszkij insztitut. Kafedra ugolovno processza.)

A bünvádi eljárás feladatainak gyűjteménye. Arsenjev szerkesztésében. Összeállították: Andrejev, Zicer, Kalasnikova, Sztepnik, Taraszov—Rodionov, Jakub.

Szledzsztevnaja praktika. Metodiceszkoje poszobie. Vyp. 11-j. M., 1949. 41 o.

Nyomozási gyakorlat. Módszertani kézikönyv. 11. füzet.

A Szovjetunió Ügyészsége nyomozó osztálya által megjelentetett mű a nyomozó munkája szervezésének kérdésével foglalkozik.

Szudebnaja praktika Verhovnovo Szuda SzSzsZR. M., 1949. No. 7. 47 o.

A Szovjetunió Legfelsőbb Bíróságának bírói gyakorlata.

A Legfelsőbb Bíróság polgári jogi tanácsának határozatai.

Szudebnaja praktika Verhovnovo Szuda SzSzsZR. M., 1949. No. 9. 48 o.

A Szovjetunió Legfelsőbb Bíróságának bírói gyakorlata.

A Szovjetunió Legfelsőbb Bírósága Teljes ülésének útmutatásai.

A Plénium határozatai büntetőügyekben.

TÖRVÉNYEK és RENDELETEK

1950 január 1-től 1950 január 31-ig

Törvényerejű rendeletek

Augusztus 20. napjának a Népköztársaság ünnepévé nyilvánítása. (1950. évi 1. (I. 25.) 5155.)

Az államigazgatás gazdálkodásának, számvitelének és a gazdálkodás ellenőrzésének reformja. (1950. évi 2. (I. 25.) 10.000.)

Egyes bűnvádi eljárási rendelkezések. (1950. évi 3. (I. 25.) 2101.)

Rendeletek

ALKOTMÁNYJOG

Budapest fővárosban az önkormányzati jogkör gyakorlásának átmeneti szabályozása. (5273/1/1950. (I. 11.) B. M. 5273.)

Budapest fővárosban az önkormányzati jogkör gyakorlásának átmeneti szabályozásáról szóló 5273/1/1950. (I. 11.) B. M. számú rendelet módosítása. (5273/1/2/1950. (I. 22.) B. M. 5273.)

Megyék nevének, székhelyének és területének megállapításáról szóló 4343/1949. (XII. 14.) M. T. számú rendelet egyes rendelkezéseinek hatálybalépése és végrehajtása. (5201/4/II.—1/1950. (I. 29.) B. M. 5201.)

KÖZIGAZGATÁSI JOG

Anyaggazdálkodás. A 15. sorszám alatt kötelezővé tett, a mozdonypernyének a téglaiiparban való felhasználására vonatkozó újítása. (9054/6/1950. (I. 11.) O. T. 9054.)

A malomüzemekben és darálóüzemekben a fatüzelés kiküszöbölése. (15/1950. (I. 12.) M. T. 10.160.)

Arszabályozás. Egyes áruk és szolgáltatások árának (díjának) a forgalmiadókulcsok új megállapítása következtében szükséges megváltoztatása. (10.074/110/1949. (1950. (1) A. H. 10.074.)

A belföldi fűrészüzemből hazai és külföldi származású fenyő gömbfából termelt fűrészáru fuvardíjelszámolásának szabályozásáról szóló 115.013/1948. (120) Ip. M. számú rendelet hatályon kívül helyezése. (10.489/5/1950. (I. 7.) A. H. 10.489.)

Az 1949. évi december hó 31. napjával készített zárómérlegbe

felvett saját előállítású anyag- és árukészlet újraelőállítási árának megállapítása. (7080/1950. (I. 15.) A. H. 7.080.)

A szállodákban, penziókban és fogadóknak érvényesíthető árak és díjak megállapítása. (10752/1950. (I. 18.) A. H. 10.752.)

A nyersbőrfeldolgozó ipar által előállított készbőrök termelői, nagykereskedői és fogyasztói árának megállapítása. (10.512/1950. (I. 21.) A. H. 10.512.)

A kohóalumínium legmagasabb gyári eladási árának újabb megállapítása. (10.415/64/1950. (I. 27.) II. A. H. 10.415.)

A belföldön előállított egyes háztartási vegyi készítmények árának megállapítása. (10.571/1950. (I. 27.) A. H. 10.571.)

A vegyipari cikkek kiskereskedői eladási árának újabb megállapítása. (10.570/1950. (I. 22.) A. H. 10.570.)

A 10.544—15/1949. (VII. 1.) III. A. H. és a 10.544—16/1949. (VII. 1.) III. A. H. számú rendeletek módosítása. (19.544—5/1950. (I. 24.) A. H. 10.544.)

A beszolgáltatási kötelezettség teljesítésére átadott kukorica 1950. évi február havi árának megállapítása. (1066/1950. (I. 28.) A. H. 10.661.)

A kereskedői forgalomban az eladási ár mellett számlailleték helyett érvényesíthető felár felszámítása. (10.074/1950. (I. 29.) A. H. 10.074.)

Belkereskedelem. Az üzletek január 6-i zárórāja. (160.100/1950. (2) Bk. M. 7148.)

Kereskedelmi igazgatóságok szervezése. (3/1950. (I. 7.) M. T. 7005.)

A jégforgalombahozatalának szabályozása és a jégvermelés biztosítása. (10.100/1950. (I. 7.) Bk. M. 7166.)

Villanymotorok forgalmának szabályozása. (500.100/1950. (I. 16.) Bk. M. 7166.)

A magánszemélyek nagykereskedői tevékenységének eltiltása. (19/1950. (I. 18.) M. T. 7130.)

A kálium chloricum, a baryum chloratum és a baryum nitricum forgalombahozatala. (100.707/1949. (1950. I. 26.) VI. Bk. M. 7166.)

A kereskedelmi forgalomba ke-

rülő toll feldolgozásának szabályozása. (42/1950. (I. 31.) M. T. 9710.)

Belügy. A 18. életév betöltésének bejelentésére vonatkozó kötelezettség teljesítési idejének az 1950. évre hatályos módosítása. (464.000/1949. (1950. (1)) B. M. 5440.)

A volt házastárs halálának a házasságkötési eljárás során való igazolása tárgyában kibocsátott 84.800/1946. (98) B. M. számú, valamint az ezt kiegészítő 114.700/1948. (161) B. M. számú körrendelet módosításáról. (106.980/1949. (1950. (2) B. M. 5136.)

A lőfegyverek, lőszeres és robbantószeres, valamint robbanóanyagok beszolgáltatására újabb határidő megállapítása. (14/1950. (I. 12.) M. T. 5520.)

A gépjárművezetői igazolványok kiegészítőlapjainak megszüntetése. (202.524/1950. (I. 20.) B. M. 5611.)

Budapest fővárosban az önkormányzati jogkör gyakorlásának átmeneti szabályozásáról szóló 5273/1/1950. (I. 11.) B. M. számú rendelet módosítása. (5.273/1/2/1950. (I. 22.) B. M. 5273.)

A megyék nevének, székhelyének és területének megállapításáról szóló 4343/1949. (XII. 14.) M. T. számú rendelet egyes rendelkezéseinek hatályba léptetése és végrehajtása. (5201/4/II.—1/1950. (I. 29.) B. M. 5201.)

Építésügy. A közületi magasépítések intézéséről szóló 4197/1949. (VIII. 12.) Korm. számú rendelet kötbérre vonatkozó rendelkezéseinek végrehajtása. (400/1950. (I. 7.) É. M. 3653.)

A személyfelvonók használati díjának fizetése alól való mentesség. (10.1950. (I. 15.) É. M. 3870.)

Földművelés. A Gyapottermesztési Tanács ügykörének és szervezetének módosítása. (6/1950. [I. 7.] M. T. 8214.)

A borbeadásra kötelezett gazdálkodók szőlőjének pótlása. (16.001/1950. (I. 7.) F. M. 8422.)

A bor felhasználásával előállított készítmények forgalombahozatala. (16.002/1950. (I. 7.) F. M. 8430.)

A nyúl vadászati tilalmi idejének újabb megállapítása. (16.003/1950. (I. 10.) F. M. 8734.)

Az olvasztott disznózsír jelzésére szolgáló állami ellenőrzőjegy megváltoztatása. (16.004/1059. (I. 13.) F. M. 7364.)

A növényvédő gépek használata, előállítás és forgalombahozatala. (16.005/1950. (I. 15.) F. M. 8350.)

A mezőgazdasági igazgatás alsófokú szervezete. (21/1950. (I. 18.) M. T. 8300.)

A dolgozó parasztság részére szükséges mezőgazdasági gépi munkaerő biztosításának újabb szabályozása. (16.008/1950. (I. 24.) F. M. 8263.)

A termelőszövetkezeti csoportok részére szükséges mezőgazdasági gépi munkaerő biztosításának újabb szabályozása. (16.007/1950. (I. 24.) F. M. 8263.)

Az 1950. évi országos általános állatszámolás részletes szabályainak megállapítása. (16.010/1950. (I. 29.) F. M. 8690.)

Honvédelem. A lőfegyverek, lőszer és robbantószer, valamint robbanóanyagok beszolgáltatására újabb határidő megállapítása. (14/1950. (I. 12.) M. T. 5520.)

A hadifoglyok vagy eltűntek hozzátartozói részére fizetett tartási hozzájárulásra vonatkozó 4296/1949. (X. 27.) M. T. számú rendelet módosítása. (16/1950. (I. 14.) M. T. 3440.)

A térképek kiadásának, tartásának és kezelésének szabályozása. (30/1950. (I. 22.) M. T. 4300.)

Igazságügy. A biztonsági őrizet költségei. (24/1950. (I. 21.) M. T. 3420.)

Közlekedés- és postaügy. A Vasúti Üzletszabályzat egyes rendelkezéseinek módosítása tárgyában kibocsátott 40.500/1946. (VI. 15.) Közl. M. számú rendelet kiegészítése. (301.500/1950. (I. 18.) K. P. M. 7818.)

Kötött szövegű üdvözlő távirat rendszeresítése. (7961/A/1/1950. (I. 26.) K. P. M. 7961.)

Népjólét. A tisztiorvosi tanfolyam és vizsga újabb szabályozásáról szóló 245.800/1937. B. M. számú rendelet módosítása. (3036/T/3/1949. (1950. (2) N. M. 3036.)

Az arsenobenzol- és a phenarsintípusú gyógyszerkülönlegességek forgalmának és ellenőrzésének szabályozása. (2180/62/1950. (I. 11.) N. M. 3180.)

A diftéria és a himlő elleni védőoltások elvégzésének egységes sza-

bályozása. (3330/42/4/1949. (1950. I. 26.) N. M. 3330.)

A nemibeteg gondozó intézetek havi működési kimutatásának szabályozása. (3322/1949. (1950. I. 28.) N. M. 3322.)

Népművelés. Közéleti személyiségek képmásainak sokszorosítása és terjesztése. (35/1950. (I. 28.) M. T. 0381.)

Vallás- és közoktatásügy. A Sportoktató és Sportvezetőképző Intézet létesítése. (1011—1/1950. (I. 18.) V. K. M. 1942.)

PÉNZÜGYI JOG

Egyes áruk és szolgáltatások árának (díjának) a forgalmiadókulcsok új megállapítása következtében szükséges megváltoztatása. (10.074/110/1949. (1950. (1) A. H. 10.074.)

Az egységes földművesszövetkezeti adó. (2/1950. (I. 7.) M. T. 6336.)

A vállalatok jogvitáinak és adóügyi jogorvoslatainak nyilvántartása. (85.700/1950. (I. 7.) V/h. 7080.)

A közhatalóságok, közintézmények és a közéleti érdekeltségű vállalatok italmérési ügyeinek az általános rendelkezésektől eltérő szabályozása. (50.300/1950. (I. 10.) II. e. P. M. 6540.)

Egyes lejárt vámkedvezmények és vámmentességek meghosszabbítása, valamint a vámtarifa egyes tételeinek módosítása. (356.042/1949. (1950. I. 10.) II. f. P. M. 6601.)

A közületi tulajdonban vagy használatban álló mező- és erdőgazdasági ingatlanok adatainak kötelező bejelentéséről szóló 18/1950. (I. 14.) M. T. számú rendelet végrehajtása. (92.074/1950. (I. 14.) P. M. 6315.)

Egyes pénzügyi követeléseknek a Magyar Nemzeti Bankra vagy a felügyelete alá tartozó vidéki pénzügyintézetekre, illetőleg az Országos Takarékpénztár Nemzeti Vállalatra történő átruházásával kapcsolatos illetékmentesség. (281.928/1949. [1950. I. 18.] II. c. P. M. 6470.)

Új előleg- és térítmennyilvánítás rendszeresítése. (293.819/1949. (1950. I. 18.) I. a. P. M. 6230.)

Az Országos Földmérési Intézet felállításának. (31/1950. (I. 22.) M. T. 6058.)

A Magyar Államvasutak és a Posta forgalmiadó és illetményadó mentességének a megszüntetése. (32/1950. (I. 24.) M. T. 6334.)

A behozatali forgalomban fizetendő forgalmi adókról szóló 3300/1948. (VIII. 30.) P. M. számú rendelet egyes rendelkezéseinek módosítása és kiegészítése. (309/1950. (I. 28.) II. b. P. M. 6404.)

A vagyonadó 1950. évi kivetése. (25.900/1950. (I. 28.) II. a. P. M. 6335.)

»Fővárosi Pénzügyőrség Utellenőrző Nyomozóosztálya« felállításának. (90.402/VIII.—1950. (I. 28.) P. M. 6080.)

Az együttes kereseti és jövedelemadóval, valamint a társulati adóval kapcsolatban rendelkező 4340/1949. (VII. 1.) P. M. számú rendelet egyes rendelkezéseinek módosítása és kiegészítése. (344.862/1949. (1950. I. 28.) II. a. P. M. 6333., 6345.)

A balassagyarmati, budapestvidéki, egri, kaposvári, kecskeméti, pécsi, szekszárdi, székesfehérvári, szolnoki és szombathelyi pénzügyigazgatóságok átszervezése. (1150/1950. (I. 31.) Eln. Fő. P. M. 6023.)

Az együttes kereseti és jövedelemadó, valamint a társulati adó egyes kulcsainak újabb megállapítása. (26.200/1950. (I. 31.) II. a. P. M. 6345.)

Egyes okiratok illetékmentessége. (35.281/1950. (I. 27.) II. c. P. M. 6470.)

A bevételi számlák rendszerének a költségvetési reform alapján szabályozása. (97.003/1950. (I. 27.) I. e. P. M. 6249.)

A méterrendszernek a földadókataszteri munkálatokban és a telekkönyvben való alkalmazásáról szóló 1948:LV. törvény végrehajtása. (245.639/1949. (1950. I. 27.) P. M. 6310., 2335.)

MAGÁNJOG

A nyilasok, vagy németek által nyugatra hurcolt köz- és magánvagyona vonatkozó rendelkezések újabb módosításáról és kiegészítéséről szóló 4359/1949. (XII. 30.) M. T. számú rendelet végrehajtása. (78.300/1950. (I. 10.) IV. b. P. M. 6129.)

Egyes követeléseknek a Pénzügyintézeti Központra való átszállása. (18/1950. [I. 14.] M. T. 6316.)

A közületi tulajdonban vagy használatban álló mező- és erdő-

gazdasági ingatlanok adatainak kötelező bejelentéséről szóló 18/1950. (I. 14.) M. T. számú rendelet végrehajtása. (92.074/1950. (1950. I. 14.) P. M. 6315.)

Az elhagyott javakra támasztott igények érvényesítésére vonatkozó rendelkezések kiegészítése. (33/1950. (I. 26.) M. T. 0343.)

MUNKAJOG

A mérlegképes könyvelők képesítésére és jogállására vonatkozó egyes rendelkezések módosítása és kiegészítése. (5/1950. (I. 7.) M. T. 7086.)

Munkaerőtartalékok Hivatal szervezése. (8/1950. (I. 8.) M. T. 3902.)

A hosszabb ideig egyhelyben dolgozók kedvezményeiről és a munkahelyváltoztatással kapcsolatos egyes rendelkezések. (9/1950. (I. 8.) M. T. 3920.)

A szakmunkásképzés egyes kérdéseinek szabályozása. (10/1950. (I. 8.) M. T. 9124.)

A munkavállalók illetményeinek kifizetésével kapcsolatos egyes kérdések. (13/1950. (I. 11.) M. T. 3220.)

A közszolgálati nyugellátások korlátozására vonatkozó rendelkezések kiegészítése. (20/1950. (I. 18.) M. T. 6270.)

A közszolgálati alkalmazottak illetményének kifizetésére vonatkozó egyes rendelkezések. (22/1950. (I. 20.) M. T. 0064.)

A 959/1945. (X. 18.) M. E. számú rendelet alapján megállapított nyugdíj jogosultság felülvizsgálatára megszabott határidő újabb meghosszabbítása. (25/1950. (I. 21.) M. T. 6270.)

A megszűnt közjóléti szövetkezetek alkalmazottainak szolgálati járandóságai. (36/1950. (I. 28.) M. T. 3220.)

A közszolgálati alkalmazottak szolgálati viszonyának egyes kérdéseire és a közszolgálati illetményekre vonatkozó rendelkezések. (38/1950. (I. 29.) M. T. 0060.)

A köznevelésügyi alkalmazottak szolgálati viszonyának egyes kérdéseire és illetményeire vonatkozó rendelkezések. (39/1950. (I. 29.) M. T. 1200.)

Az orvos-egészségügyi közszolgálati viszonyának egyes kérdéseire és illetményeire vonatkozó rendelkezések. (40/1950. (I. 29.) M. T. 3100.)

A közületi vállalatok fegyelmi szabályzata. (34/1950. (I. 27.) M. T. 3220.)

GAZDASÁGI JOG

Allamosítás. Az egyes ipari és közlekedési vállalatok állami tulajdonbavételéről szóló 1949:20. számú törvényerejű rendelet végrehajtása. (1/1950. (I. 7.) M. T. 9401.)

Közületi gazdálkodás szervezete. Kereskedelmi igazgatóságok szervezése. (3/1950. [I. 7.] M. T. 7005.)

Szövetkezetek. Az egységes földművelőszövetkezeti adó. (2/1950. (I. 7.) M. T. 6336.)

Termelőszövetkezeti csoportok részére szükséges mezőgazdasági gépi munkaerő biztosításának újabb szabályozása. (16.007/1950. (I. 24.) F. M. 8263.)

Tervjog. A beruházási nemzeti vállalatok pénzügyi működése és havi tervteljesítési jelentése. (9.372/238/1949. (1950. I.) O. T. 0372.)

A kutató intézetek és egyéb tudományos kutatási szervek 1950. évi részletterveinek elkészítése. (0.371/V/12/1950. [I. 14.] 0371.)

Egyes szabványok kötelező alkalmazásba vétele. (9022/1950 (2) O. T. 9002.)

Számvitel. Az állami vállalatoknak az 1950. évi január 1. napjával készítendő megnyitómérlegéről szóló 4335/1950. (XII. 1.) M. T. számú rendelet végrehajtása. (85.100/1950. (I. 15.) P. M. 7080.)

Az 1949. évi december hó 31. napjával készítendő zárómérlegbe felvett saját előállítású anyag- és árukészlet újraelőállítási árának megállapítása. (7080/1905. (I. 15.) A. H. 7080.)

Az állami vagy községi tulajdonban nem álló vállalatok üzleti leltárának és mérlegének készítésénél irányadó szabályok újabb rendezése. (41/1950. (I. 31.) M. T. 7080.)

Kötelező általános ipari számlakeret, illetőleg az ipari és közlekedési szakmai számlakeretek módosítása. (301.110/1949. [1950. (I)] V/h. P. M. 7087.)

Vagyonkezelés. A közületi tulajdonban vagy használatban álló mező- és erdőgazdasági ingatlanok adatainak kötelező bejelentése. (18/1950. (I. 14.) M. T. 6315.)

Beszerezési szerződés. A közületi beszerzésekkel kapcsolatos ügyleti, jótállási és külön biztosítékkal el-

fogadható értékek megállapításáról, valamint azok kezelésének szabályozásáról szóló 4152/1949. (VII. 20.) Korm. számú rendelet kiegészítése. (7/1950. (I. 7.) M. T. 9053.)

Hirdetés. A hirdetési jog egy-egyes szabályozásáról szóló 1670/1949. (II. 24.) Korm. számú rendelet kiegészítése. (11/1950. (I. 8.) M. T. 7168.)

Biztosítás. A biztosító állami vállalatok által az 1949. évi december hó 31. napjával készítendő zárómérlege és az 1950. évi január hó 1. napjával készítendő megnyitómérlege. (4/1950. (I. 7.) M. T. 7080.)

Találmány, újítás, érszserűsítés. Az elektrolitos polirozó és oxidáló eljárásra vonatkozó újítás kötelező bevezetése. (9054/31/1950. (I. 20.) O. T. 9054.)

Szabvány. Egyes szabványok kötelező alkalmazásba vétele. (9022/1/1950. (2) O. T. 9022.)

Minőségellenőrzés. Megyei (városi) minőségvizsgáló intézetek létesítése. (12/1950. (I. 10.) M. T. 5224.)

LAKÁS-HELYISÉG

A lakások és más helyiségek bőrének szabályozására vonatkozó hatásköri kérdések rendezése. (29/1950. (I. 21.) M. T. 10.074.)

BÜNTETŐJOG

A büntető ügyekben hozott határozatoknak az árhatóságokkal való közlésére vonatkozó rendelkezések módosítása. (28/1950. (I. 21.) M. T. 10.074.)

NEMZETKÖZI JOG

A Szovjetunió részére átadott magyarországi német vagyonnal kapcsolatos igényekről szóló 15.720/1947. (1948. I. 4.) Korm. számú rendelet újabb kiegészítése. (23/1950. (I. 21.) M. T. 0623.)

A Magyar-Szovjet Olaj Részvénytársaság alapszabálya, valamint adó- és illetékkedvezménye. (26/1950. (I. 21.) M. T. 9633.)

A Magyar-Szovjet Bauxit-Alumínium Részvénytársaság alapszabálya, valamint adó- és illetékkedvezménye. (27/1950. (I. 21.) M. T. 9637.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

Tudományos folyóirat mellékletekkel

Szerkesztőség:

Budapest, V.,
Szabadsajtó-út 5
Telefon: 189-755

Kiadóhivatal:

Budapest, V.,
Szalay-utca 4
Telefon: 122-299
312-545

Csekkszámja száma:

933.515

Szerkesztőbizottság: Elnök: *dr. Szladits Károly.*

A bizottság tagjai: *dr. Bacsó Ferenc, dr. Beck Salamon, dr. Beér János, dr. Domokos József, dr. Feri Sándor, dr. Hajdu Gyula, dr. Kádár Miklós, dr. Marton Géza, ifj. dr. Nagy Dezső, dr. Nagy Miklós, dr. Ries István, dr. Schultheisz Emil, dr. Szabó Imre, dr. Szász István, dr. Tóth László, dr. Túry Sándor Kornél, dr. Világhy Miklós, dr. Weltner Andor, dr. Zalán Kornél*

Felelős szerkesztő: *Dr. Kádár Miklós*

Előfizetési ára:

A Magyar Jogász Szövetség tagjainak, ügyvédeknek, közalkalmazottaknak: negyedévre 24.— Ft

Vállalatoknak, intézményeknek negyedévre ... 40.— Ft

Egyes szám ára 8.— Ft

Megjelenik havonta kétszer

TARTALOM: *Dr. Rákos Ferenc:* Tanács-Magyarország igazságszolgáltatása. — *I. T. Goljakov:* Sztálin 1946 február 9.-i beszéde és a jogtudomány feladatai. — *Dr. Timár István:* A tervezdalkodás büntetőjogi védelme. — *Dr. Törő Károly:* Az analógia és az objektív tényálladék a büntető igazságszolgáltatásban. — *Fehér Lászlóné, Pesti János:* »Utógondozás a visszaesés ellen.« — *Dr. Eörsi Gyula:* Az Alkotmány és tulajdonjogunk szocialista jellege. — *Dr. Czizlányi Aladár:* Alkotmányunk és a tulajdonjog fejlődése. — *Dr. Takács József:* Alkotmányunk hatása a családjogra II. — *Dr. Böszörményi-Nagy Emil:* Házassági köteléki jogok reformja. — *Dr. Dezső Gyula:* Kétoldalú kárenyhítés. — *A nyiregyházi megyei- és járásbírói munkaközössége:* Csábítási kárigény. — *Dr. Herczeg István, Dr. Szélyes Sándor, Dr. Timár István Endre, Dr. Quirin Lajos, Dr. Varjasi Béla:* Hitelezők kielégítése az adós vagyonának elkobzása esetén. — A Jogtudományi Közlönyben megjelent tanulmányok orosz- és franciayelvű ismertetése. — Очерк статей напечатанных в журнале „Вестник юридических наук”. — Résumé des études publiées dans le Jogtudományi Közlöny. — *Szemle: E. Gy.:* A Geiger-Vogeler per. — *Dr. Menyhárd Alfréd:* Lehet-e a büntetés kiszabásánál az ittasságra, mint enyhítő körülményre hivatkozni? — Az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának gyakorlatából. — Az Igazságügyminisztérium Jogügyi Hivatalának közérdekű kifogásai. — Az Egyeztető Bizottságok gyakorlatából. — *Jogirodalom: Dr. Mihály Zoltán Mária:* A »Jogi szemle« (»Právný Obzor«) 1949. évi 7-8. száma. — *Dr. Major Ákos:* Az »Új igazságügy« (»Neue Justiz«) 1949. évi december havi száma. — A Magyar Jogász Szövetség hivatalos közleményei. — Bibliográfia. — *Törvények. — Rendeletek.*

Tanács-Magyarország igazságszolgáltatása

»A magyar kommunista mozgalom egyik becsületbeli tartozása, hogy a kommün emlékéért megszabadítsa attól a mocsktól és rágalomtól, amelyet az ellenforradalom oly szívósan szórt rá s kijelölje méltó helyét a magyar történelem legfényesebb eseményei között.«
(Rákosi Mátyás.)

I.

1919-ben, mikor Tanács-Magyarország rendkívül súlyos bel- és külpolitikai viszonyok között megalakult, a magyar proletariátus — a szó legszorosabb értelmében — egyik kezében fegyverrel, a másikkban az alkotó munka szerszámaival fogott a szocialista állam és társadalom kiépítéséhez. A jog és jogszervezet, az igazságszolgáltatás —

az állam egyik alappillére. Amit a proletárdiktatúra fennállásának rövid ideje alatt e téren — mind szervezet, mind jogalkotás terén — alkotott, szerves része a magyarországi proletárforradalomnak és itt az ideje, hogy három évtized múltán a magyar munkásosztály e téren végzett alkotó és kormányzó tevékenysége kevesek visszaemlékezésének kódéből a dolgozók széles közvéleménye elé kerüljön.

Nemcsak azért aktuális ez, mert a proletárdiktatúra négy és félhónapos időszakának évfordulójáról emlékezünk meg. Aktuális ez azért is, mert a népi demokrácia ötéves fennállása folyamán — a népi demokrácia kialakulásának sajátos körülményei következtében — csak most, az új Alkotmány elfogadása után jutott abba a helyzetbe, hogy a szocialista bíraskodás és jogalkotás terén a

bíróságok átszervezésével és laikus bíróságok felállításával az első fontos lépéseket megtegye.

II.

Újtípusú bíróságok

A forradalomban született Tanács-Magyarország igazságszolgáltatása jellegzetesen forradalmi volt. 1919 március 21-én a proletárforradalom megsemmisítette a burzsoázia politikai és gazdasági uralmát. Ezzel elvesztette létjogosultságát a polgári államgépezet, a polgári jogrendszer és a polgári erőszak szervezet fellegvára: a polgári igazságszolgáltatás.

Az igazságszolgáltatás, a bíraskodás terén forradalmi változás következett be: a régi igazságszolgáltatási szervezetet a proletárforradalom teljesen szétzúzta. A polgári igazságszolgáltatás szervei helyett a proletariátus létrehozta a maga forradalmi szerveit. 1919 március 25-én jelent meg a Forradalmi Kormányzótanács IV. sz. rendelete: a forradalmi törvényszékek felállításáról. Ez a rendelet azonban nem megelőzte, hanem megerősítette és szabályozni próbálta a már ország-szerte folyó proletár igazságszolgáltatást. A proletárdiktatúra kikiáltása után az ország minden városában, helységében ösztönösen megalakultak a munkás-, katonai- és földművestanácsok, amelyek nyomban kezükbe vették az egész helyi köz-igazgatást és forradalmi törvényszékek felállításával gondoskodtak a forradalmi rend fenntartásáról.

A IV. sz. rendelet alapján a forradalmi törvényszékek rendkívüli bíróságok voltak, amelyek csak a Kormányzótanács rendeleteivel oda-utalt ügyekben ítékeztek. A gyakorlatban azonban a forradalmi törvényszékek hamarosan túlnőttek e rendeletszabta kereteken. Más arra hivatott jogszolgáltatási szerv híján a forradalmi törvényszékek elbírálása alá kerültek nemcsak a kormányzótanácsi rendelettel oda-utalt ügyek, hanem általában minden bűnügy. Ezt az állapotot szentesítette a Kormányzótanács XLV. számú rendelete, amely a forradalmi törvényszékek felhatalmazta, hogy olyan ügyeket is elbíráljon, amelyek nincsenek külön rendelettel hatáskörébe utalva. A Forradalmi Kormányzótanács XCIV. számú rendelete, amely a forradalmi törvényszékek szervezeteiről és hatásköréről véglegesen intézkedik, újból hangsúlyozza a törvényszékek rendkívüli jellegét, sőt fellebbviteli fórum — Forradalmi Főtörvényszék — szervezését is elrendeli, de egyben rendes bíróságok felállításáról is gondoskodik. E törvény azonban csak részben került végrehajtásra, mert a rendes büntető bíróságokat a proletárdiktatúra végéig nem állították fel.

Az eredetileg rendkívüli jellegűnek szánt forradalmi törvényszékek az adott körülmények között a proletár igazságszolgáltatás állandó szerveivé, Tanács-Magyarország állandóan működő bíróságaivá fejlődtek. Újtípusú igazságszolgáltatás alakult ki, valódi népbíróság, amelynek nem volt elődje a régi rendben. Új volt szervezete, új feladatokat — a dolgozók rendjének védelmét — volt hivatva teljesíteni.

III.

Szervezet

A munkásosztály nem veheti egyszerűen birtokába a kész államgépezetet és nem hozhatja azt minden további nélkül saját céljaira működésbe — tanítják Marx és Engels a Párisi Kommun tapasztalatai alapján.

Nem elég a polgári állam apparátusát, a burzsoázia hatalmi pozícióit forradalmi úton egyszerűen elfoglalni és folytatni vele, mintha mi sem történt volna, az állami funkciók teljesítését. Ez az apparátus megszokottságánál fogva, a törvényeknél fogva, amelyek azt létrehozták, a törvényeknél fogva, amelyeket alkalmaznia kell, a gazdasági és politikai érdekeknél fogva, amelyeknek ez az apparátus kifejezője és az apparátust betöltő és mozgó személyeknél fogva, akiket a megdöntött uralkodó osztály ültetett helyükre és akik ebből az osztályból származva, annak érdekeit képviselik — ez az apparátus kerékkötője lesz az újnak, a forradalminak, a proletariátus államának. Ezért kell, ha a proletariátus az államhatalmat megragadja, a régi polgári állami apparátust szétverni, szétzúzni, s helyébe újat, forradalmi, proletár államgépezetet építeni. Az építőmester: a proletariátus, szerszáma — a diktatúra, a proletariátus forradalmi osztálydiktatúrája. A népi demokrácia ezt a forradalmi átalakulást, a proletár államgépezet kiépítését sajátos viszonyai következtében fokozatosan, kevesebb megrázkódtatással, de nem kevésbé következetes eréllyel hajtja végre.

A forradalom eltörölte a »jogfolytonosságot«. Megteremtette a proletariátus hatalmát és ezt a hatalmát csak maga a proletariátus védhette meg. Ez a szükség szülte a forradalmi törvényszékeket. A proletárdiktatúra igazságszolgáltatási szervei, a forradalmi törvényszékek minden izükben következetesen forradalmi proletár intézmények voltak, amelyeknek a régi polgári bíróságokhoz semmi közük sem volt. Személyzeti állományuk javarészt a proletariátus megbízottjaiból, ugyancsak munkásokból állott. A forradalmi törvényszékek működése példáját szolgáltatja a munkásosztály jogérzékének és szabad jogalkotásának.

Forradalmi törvényszékek alakultak a diktatúra első viharos szervezési időszakában mindenütt, még a falvakban is. A későbbi rendezés folyamán a forradalmi törvényszékek csak Budapesten és a megyei központokban maradtak meg. Helyzeténél fogva a Budapesti Forradalmi Törvényszék már kezdetétől fogva vezető, irányadó szerepet játszott az országban, sőt később ellenőrző és fellebbezési fórum gyanánt is szolgált.

A forradalmi törvényszék proletár laikus bíróság, valódi népbíróság volt. A bírói, vádbiztosi (ügyészi), a védői hivatás minősítéshez kötve nem volt. A Budapesti Forradalmi Törvényszék elnökét a Forradalmi Kormányzótanács nevezte ki. Későbbi törvény szerint a budapesti (vidéken a megyei, a városi) munkás-, katonai- és földművesküldöttek tanácsának kellett megválasztania. Az ülnököket a törvényszék elnöke

hívta be szolgálattételre a szakszervezetek, később a kerületi tanácsok jelöltlistája alapján. A vádbiztosokat és jegyzőkönyvvezetőket kezdetben a forradalmi törvényszék elnöke nevezte ki, akire a szervezési munka alapján hárult. Később ez a funkció természetesen az igazságügyi népbiztos hatáskörébe ment át. A védelem sem volt képesítéshez kötve és a vádlott bárkit megnevezhetett védőjeként. Ha a vádlott védőt nem nevezett meg, a törvényszék elnöke hivatalból rendelt ki számára. A hivatalból kirendelő, az állami védők listáját a törvényszék elnöke állította össze, főképpen jogászokból. A védőt oly időben kellett kirendelni, hogy annak elegendő ideje legyen az ügyiratokkal megismerkedni.

A forradalmi törvényszék két részből állott: politikai és bűnügyi részből. A politikai, helyesebben politikai-bűnügyi rész ítélkezett a Tanácsköztársaság, annak szervei, intézményei ellen elkövetett és törvénnyel, kormányrendelettel oda utalt bűnügyekben. Minden egyéb bűnügy a törvényszék bűnügyi részéhez tartozott. E megosztásnak megfelelően voltak politikai és bűnügyi tanácsok, politikai és bűnügyi vádbiztosok.

A büntető tanácsok három tagból állottak: az elnökből és két ülnökből. A tanácselnököt a törvényszék elnöke bízta meg az állandó szolgálattételre behívott bírák közül.

A nők egyenjogúsága a Tanácsköztársaságban teljes mértékben érvényesült a forradalmi törvényszéknél is. Nők először foglaltak helyet magyar igazságszolgáltatásban. Voltak női bírák, tanácselnökök, vádbiztosok, akik kitűnően végezték felelős munkájukat, főként olyan ügyekben, amelyekben a sértett, mint nő szenvedett sérelmet (hűtlen elhagyás, tartásdíj ügyek, családi vonatkozású ügyek stb.).

Az állandó szolgálatra behívott munkásbírák és vádbiztosok képesítése céljából a Budapesti Forradalmi Törvényszéken rövid tartamú tanfolyamok működtek. A tananyag: bírósági szervezet, bírósági eljárás, a bíraskodás és büntetés alapelvei, letartóztatás- és börtönügy. Oktatók: a törvényszék megbízható, jogképzett emberei. Tervben volt az egyetemi szakoktatás megszervezése. A budapesti Marx-egyetem közigazgatási fakultásán meg is indult a jogi tagozat működése munkások számára, amely három évre volt tervezve ösztöndíjjal, a hallgatók teljes ellátása mellett.

IV.

Eljárási elvek

A forradalmi törvényszék a forradalmi jog bástyája volt. Proletárokból állott, a proletariátusra támaszkodott, proletár forradalmi szellem hatotta át.

Az eljárás egyszerű volt. Merev alakszerűségek nem kötötték. Az ítéletek felülvizsgálatát, a perorvoslatot, újabb bizonyító anyag alapján gyorsan elrendelhetette és lefolytatta. A munkásbírák magas jogérzékéről tettek tanúságot, ami a bűnösség megállapításánál, az ítélet kimondásánál nyilvánult meg. Minthogy alakszerűségekhez, meg-

rögzött jogi normákhoz kötve nem voltak, a jogalkotás szabadon érvényesült az ítéletben.

Büntetőjogi törvénykönyve a Tanácsköztársaságnak nem volt. A rendelkezésre álló rövid idő alatt nem is lehetett. Hiszen a büntetőjogi kodifikáció már bizonyos kialakult jogállapot eredménye. A Kormányzótanács által forradalmi törvényszékek elé utalt ügyekben meghatározott büntetőjogi szankciókat nem állapítottak meg. A régi büntetőtörvénykönyv, bár hatálya megszűnt, ideiglenesen — a tervezett új büntetőjogi kódex létrejöttéig — kiegészítő szolgálatot tett.

Ily körülmények között a proletárbírának tág terük volt a jogalkotásra mind a bűnösség meghatározásában, mind a büntetések kiszabásában. A Tanácsköztársaság és az új rend érdekének védelme: ez volt a vezérlő irányvonal, amely a proletárbírakat ítélkezésükben, a bűnösség megállapításában és a büntetés kiszabásában vezette. A proletárdiktatúra, a szocialista állam fokozott büntetőjogi védelme volt a legfőbb törvény, amely körül az új szocialista büntetőjog, büntető eljárás és büntetési rendszer kikristályosodni kezdett és amelynek az eljövendő büntetőjogi törvényhozás alapjául kellett szolgálnia. Míg a régi polgári büntető törvénykönyv főképpen a magántulajdon szentségét védte, a Tanácsköztársaság igazságszolgáltatása elsősorban a szocialista köztulajdon, a társadalmi termelőmunkát vette védelme alá. A Tanácsköztársaság Alkotmánya mindenki számára megállapította a munkára való jogot. Ez a jog azonban kötelezettség is volt, amit a proletárbírák a termelőmunka szabotálóra kimondott ítéleteikkel nyomatékosan hangsúlyoztak.

V.

Büntetés

A büntetés társadalmi reakció a társadalomellenes tevékenységre. Az új szellem a büntetési rendszerben is megnyilvánult. A régi büntetőtörvények, a polgári bíraskodás vezető elve a társadalmi represszió, a bosszú volt. A szemetszemért, fogat-fogért elv volt irányadó, amely az embert elhanyagolta, a törvénysértést elvontan, önmagában kezelte.

A proletárdiktatúra igazságszolgáltatásának büntető rendszerében a büntetetre következő társadalmi reakció vezérlő elve: a társadalmi munkára nevelés, a megelőzés, a társadalom védelme, érdeke. Az alkalmazott büntetések főbb nemei: halálbüntetés (golyó által), szabadságvesztés, kényszermunka, vagyonelkobzás és pénzbüntetés, a politikai jogok elvesztése és bírósági megrovás (e két utóbbi büntetés a dolgozók sorából származó bűnöst érte). A kényszermunka új büntetésnem volt Magyarországon, amelyet a proletárbírák főképpen a munkakerülőkkel, a termelőmunka szabotálóival szemben alkalmaztak. A felsoroltakon kívül egyes esetekben még számos másfajta büntetés is előfordult.

A büntetésvégrehajtás a vádbiztosok felügyelete alatt történt. Szabadságvesztés-büntetés esetén a javító nevelés, a társadalmi munkára

nevelés volt a vezető elv. E célból társadalmi felügyelők működtek a börtönök mellett. A társadalmi felügyelők a társadalomra való hasznosság vagy károság szempontjából mérlegelték, mikor válik célszerűvé a további fogvatartás beszüntetése. A börtönökben rendszeres iskolai jellegű oktatás folyt, ezenkívül politikai és népszerű tudományos előadások is voltak. Tervben volt, javító munkakolóniák létesítése a börtönök mellett.

VI.

Vádbiztoság

A vádbiztos feladatköre lényegesen eltért a korábbi ügyészi hatáskortól. Az ügyész korábban csak a vád képviselője, a védelem antipolusa volt. Ebben merült ki hivatásának lényege. A Tanácsköztársaság vádbiztosa az államot képviselte. Hivatása teljesítésében a proletár állam, a dolgozók társadalmának érdekei vezérelték. Ez az irányvonal vezette nemcsak a politikai ügyekben, hanem általában minden közvádra, vagy magánvádra üldözendő ügyben. Nem feltétlenül, kizárólag és egyoldalúan csak a vádat képviselte. A vizsgálatot a tényállás tárgyilagos felderítésére kellett irányítani. Kötelessége volt az ügyet, a jogsértés körülményeit, a vádlott életviszonyait, a büntett indító okait, a vádlott társadalmi hasznosságát vagy hasznossá válhatóságát mérlegelve referálni az ügyet a bírói tanács előtt. A vádbeszéd tárgyilagosan ismertette a vádlott bűnösségét súlyosbító és enyhítő körülményeket. A büntetésre az egész tényálladék alapján tett javaslatot. Vádolva, egyben védte is a vádlottat, helyesebben: a dolgozók társadalmának érdekeinek szempontjából képviselte az ügyet. Indok: a társadalom érdekei nem a vádlott fizikai és erkölcsi megsemmisítését, kiközösítését követelik, hanem azt, hogy a vádlott újra hasznos tagja legyen a dolgozók társadalmának.

Bár a Magyar Tanácsköztársaságnak a háborús frontok és a távolság következtében az Orosz Szovjet Föderatív Szocialista Köztársasággal (a mai Szovjetunióval) kapcsolata alig volt és a szovjet igazságszolgáltatás kialakulásáról és fejlődéséről csak nagyon hiányos ismeretei voltak, jellemző, hogy a Magyar Tanácsköztársaság igazságszolgáltatása sok tekintetben, így a vádbiztosok feladatköre tekintetében is, hasonló úton indult.

VII.

Jogorvoslat

A forradalmi törvényszék ítéletei — az eredeti elgondolás szerint — nem fellebbezhetőek, a forradalmi törvényszékeknek rendes büntetőbíróssággá való átalakulása következtében azonban szükségessé vált, hogy fellebbezési fórum legyen. Így alakult meg a forradalmi törvényszék mellett a *Fellebbezési Tanács*, amely csírája volt a XCIV. sz. rendelet szerint megszervezendő Forradalmi Főtörvényszéknek. Ez a Forradalmi Főtörvény-

szék azonban megszervezésének kezdeti stádiumán túl nem jutott. A vidéki forradalmi törvényszékeknél gyakorlatba ment, hogy egyes ügyeket a Budapesti Forradalmi Törvényszék elé terjesztettek felülvizsgálat céljából. Az ilyen módon felterjesztett ügyeket is a Fellebbezési Tanács bírálta el.

Említést érdemel a Budapesti Forradalmi Törvényszéknél alkalmazott kötelező *elmeorvosi vizsgálat*, amely szervesen bekapcsolódott a bűnügyi vizsgálati eljárásba. A kezdetben egyes esetekben kísérletileg alkalmazott idegkórtani vizsgálatból a Forradalmi Törvényszék kriminológiai kísérleti osztálya, majd ebből az *Országos Kriminológiai Intézet* fejlődött ki. A tudományos kísérleti munka célja: a bűnösség kriminálpszichológiai, kriminálpszichológiai és antropológiai motívumainak kutatása. A Kriminológiai Intézet a vádbiztos által oda utalt ügyekben kötelezően vizsgálatot indított és a tárgyalásra kerülő ügyekben véleményezést adott. Magától értetődik, hogy politikai ügyekben a kriminológiai vizsgálatnak helye nem volt.

A monstre-tanoncper fényes példája volt a proletár laikus bíróság *gyors ügykezelésének*, életmegértésének. A budapesti iparosok jórésze semmibe vette a tanácskormány tanoncvédő törvényeit. Mint a régi rendben, továbbra is túloráztatták, cselédmunkára használták, sőt verték tanoncaikat. A Budapesti Forradalmi Törvényszék néhány vádbiztosa az ifjúmunkások szervezésével együtt városzerte meglepetésszerűen vizsgálatot végzett a felejthetetlen, nemeslelkű, nagyszívű László Jenő dr. vezetésével. Több mint 100 iparos ellen emeltek tanonctörvénysértés miatt vádat, amelyet három napon át tárgyalt egyidejűleg a törvényszék néhány tanácsa. Ezekben az ügyekben a társadalmi vádló szerepében az ifjúmunkás szervezet képviselői léptek fel. Pénzbüntetés, sőt egyes, különösen kirívó esetekben, szabadságvesztésbüntetés sújtotta a törvénysértő, embertelen mestert. Az eredmény: az iparosmesterek ezután pontosan betartották a tanonctörvényt.

A Tanácsköztársaság fennállásának egész idején 4300 büntető ügy indult meg a Forradalmi Törvényszéken. Ezek közül kerek számmal 4000 teljesen befejezést nyert. A Budapesti Forradalmi Törvényszék személyzeti létszáma a felét sem tette ki a régi Budapesti Büntető Törvényszék személyzeti állományának. Ezek az adatok igazolják az önfeláldozó kötelességtudást, amellyel a proletár bírák és vádbiztosok nehéz és felelősségteljes kötelességüket teljesítették, igazolják a lelkiismeretes, gyors és bürokráciamentes ügykezelést, igazolják a proletár bíraskodás (és általában a proletár közigazgatás) gazdaságosságát.

VIII.

A régi rend alatt indított bűnügyek átvizsgálása

»A Magyarországi Tanácsköztársaságban a büntető közhatalom gyakorlásának célja az, hogy egyrészt a proletárdiktatúrát minden támadástól megvédelmezze, másrészt pedig a dolgozó prole-

tárok jogos egyéni érdekeinek oltalmára szolgáljon.

Mint hogy pedig az eddig fennállott osztályállamban számos olyan bűnügyet indítottak, amelyek éppen ellentétes felfogásból eredtek és a kapitalizmus védelmét szolgálták, a Forradalmi Kormányzótanács kötelességének tartja, hogy a Tanácsköztársaság kikiáltása előtt megindított bűnügyeket átvizsgálta és azokat a proletárokat, akiket a régi rend csupán a kapitalizmus érdekében állított a büntetőbíróságok elé, a büntetés kitöltésétől megmentse, másrészt pedig azokat, akik a dolgozó proletárok ellen vétkeztek, szigorúan megbüntesse.

Igy kezdődik a Forradalmi Kormányzótanács LXIII. sz. rendelete a régi rend alatt indított bűnügyek átvizsgálásáról. Ez a rendelet csak szentesítette a már korábban megindult »tisztoogatást« a büntetőbíróságok aktarengetegében.

Régi büntetőügyek felülvizsgálata minden bíróságnál (ítélőtábla, törvényszék, járásbíróság, rendőri büntetőbíróság és katonabíróság) folyt. A felülvizsgálatot elnökből és két ülnökből álló külön tanács végezte, amelynek egyik tagja jogi képzettségű volt. Az ügyet a tanács előtt az adott büntetőbíróság egyik bírása adta elő. Átvizsgálásra csak a még be nem fejezett bűnügyek és azok az ügyek kerültek, amelyekben az elítélt büntetését még nem töltötte ki. A felülvizsgáló tanács az ügyet megszüntethette, vagy a vizsgálat folytatását rendelhette el. Az ítéletileg kimondott szabadságvesztés büntetést elengedhette, leszállíthatta, vagy megerősíthette. Szükség esetén új vizsgálat lefolytatása céljából az ügyet a Forradalmi Törvényszékhez tette át. A vidéki törvényszékekhez a Budapesti Forradalmi Törvényszék küldött ki ilyen »likvidációs« tanácsokat.

Az átvizsgáló tanácsok gyorsan, de szigorú tárgyilagossággal bíralták el az ügyeket. A revíziós tanácsok központi irodája a Budapesti Forradalmi Törvényszék mellett összegyűjtötte és feldolgozta a jogtörténeti, kriminológiai vagy más szempontból érdekes eseteket. Megemlítsre méltó: a budapesti büntetőtörvényszéknél 2800 becsület-sértési és egyéb bagatell (magánvádra üldözendő) ügy volt folyamatban. Az ezekben szereplőket — több turnusban — meghívták a budapesti törvényszék udvarába. Valóságos népgyűlések zsúfolódtak itt össze vádlókból és vádlottakból. A gyűlést lelkes beszéddel a Forradalmi Törvényszék képviselője nyitotta meg, aki a dolgozó társadalom új szellemére hivatkozva békülésre szólította fel a feleket. Ez a »békekongresszus« változó turnusokban négy napig tartott. A megjelentek túlnyomó többsége kibékült, a magánvádlók visszavonták a vádat, mindössze körülbelül 300 volt az engesztelhetetlenek száma.

IX.

»Enyhe vagy szigorú« diktatúra

A proletárdiktatúra szigorú osztályuralmat jelent. A proletárdiktatúra célja: a munkásosztály vezetése alatt a dolgozók uralmának, államhatalmának kiépítése, a dolgozók osztály-

nélküli társadalmának, a szocializmusnak megvalósítása céljából. Mindent, ami a proletár forradalom célkitűzéseit akadályozza, kíméletlen kézzel kell letörni, eltávolítani. Így volt ez a Szovjetunióban, ez volt a követendő példa a magyar proletariátus számára 1919-ben, ezt tanítja a forradalmak története.

Ha a forradalom habozik, elnéz, eltűr, tétlenkedik, úgy erősödik az ellenforradalom. Ha a forradalmi diktatúra nem határozott, úgy csak az ellenforradalmi diktatúrát készíti elő, amelynek vérszomjas, bosszúálló kíméletlensége jólismert számos történelmi példából, jólismert a magyar proletariátus szenvedéséből, tízezrek pusztulásából az ellenforradalmi fehér terror poklában.

»A diktatúra enyhébb alkalmazását« követelték az áruló, opportunisták, akik a szociáldemokrata párt nem tisztult meg az egyesülés előtt, akik az egyesült párt vezetőségében és a Kormányzótanácsban hamarosan újra felémelték fejüket. Mintha nem is az lett volna a proletárdiktatúra egyik legfőbb hibája, hogy nem volt elég erélyes és kíméletlen, hogy nagyon elnéző volt, hogy nem volt eléggé az, aminek a diktatúrának a forradalom akkori viszonyai között lennie kellett volna!

A diktatúra enyhébb, vagy szigorú alkalmazásáról folyt a vita a tanácsok kongresszusán, az egyesült pártkongresszuson. »Enyhéséget«, fegyverletételt követeltek lépten-nyomon az opportunisták jobboldali szociáldemokraták, a munkáshatalom szabotálói és elárulói — akiknek szószólója Kunfi Zsigmond volt. Ezzel a követeléssel akarták a munkásságot lefegyverezni és igyekeztek magukat a burzsoázia és a külföldi imperializmus képviselőinek szemében »posszibilisekké« tenni.

A Szocialista-Kommunista Munkások Magyarországi Pártja országos pártgyűlésén Rákosi Mátyás elvtárs volt az, aki figyelmeztetett: »... Engedékenységgel osztályharcot megvívni nem lehet... Semmi néven nevezendő engedményt visszafelé... nem tarthatunk jónak. Ennek az eredménye éppen az ellenkezője lesz. Vérszemet kap a burzsoázia, az osztályharc erősebb lesz ellenünk...«

Ez a harc természetesen az igazságszolgáltatás terén is megnyilvánult, sőt éle főképpen a forradalmi igazságszolgáltatás szervei ellen irányult.

Az igazságügyi népbiztosság vezetője ilyen jobboldali szociáldemokrata volt. A régi igazságügyminisztérium egész apparátusa, egész hivatalnok gárdája érintetlenül a helyén maradt. Még véletlenül is alig került oda új ember, a proletárforradalom híve, munkásról nem is szólva. Ezzel szemben az új bíraskodási szervezet, a forradalmi törvényszékek és vádbiztoságok, túlnyomórészt munkásokból, részben a forradalomhoz hű jogász értelmiségből állottak. Ennek következtében állandó volt a surlódás az igazságügyi népbiztosság és az igazságszolgáltatási szervek között. Az igazságügyi népbiztosság részéről szakadatlan kísérletek folytak »megtörni« (így mondták) a forradalmi törvényszékeket. A forradalmi törvényszékek ellenálltak és ez az ellenállás a munkástanácsokban, a proletár hatalom szerveiben talált támogatást.

E harc egyik megnyilvánulása volt a LXVII. sz. rendelet, amely szerint csak az igazságügyi népbiztosság előzetes engedélyével lehet valakit a forradalmi törvényszék elé állítani. Ez a rendelet a Forradalmi Kormányzótanácsra gyakorolt erős jobboldali, oportunistá nyomás következtében jött létre. A rendelet a diktatúra »enyhébb alkalmazása« jegyében született és az volt a célja, hogy a forradalmi törvényszékek forradalmi jellegét felszámolják, azok az igazságügyi népbiztosság apparátusának függvényévé legyenek. A rendelet nagy felháborodást keltett és a gyakorlatban csődöt mondott. A forradalmi törvényszékek és vádbiztoságok túlnyomó része (főképpen a munkáscentrumokban) a munkástanácsokra támaszkodva, a rendeletet, mint »ellenforradalmi«-t, nem hajtották végre. Jellemző, hogy a rendelet csak azokon a helyeken került végrehajtásra, ahol nagyipari munkásság nem volt és amelyek a reakció, az ellenforradalom fészkei voltak.

X.

Rendkívüli rögtönítélő bíróság, Szamuely Tibor

Az ország különböző vidékein fellobbanó, főképpen tiszték vezetése alatt lévő ellenforradalmi, kulák lázadások elnyomására rendkívüli rögtönítélő bíróság alakult. A bíróság feje — Szamuely Tibor, a magyarországi proletárforradalom egyik legragyogóbb vezéralakja volt.

Senkit személyében annyit nem támadtak, mint Szamuelyt. Senkire annyi szennyet, rágalmat nem szórtak, mint Szamuelyre. Senkit annyira nem gyűlölt a burzsoázia, mint Szamuelyt.

Sziklaszilárd, céltudatos bolsevik volt, aki Rákosi Mátyás elvtárrsal együtt, Lenin és Sztálin közelében, Szovjetországban járta ki a forradalom iskoláját. Megtanulta : a forradalomban a megállás — vereséget, bukást jelent. És az őrhelyen, ahová a forradalom állította, keményen állott. Elhatározott, kíméletlen volt az ellenséggel szemben. Mint a villám csapott le a fellángoló ellenforradalmi tűzfészkekre. Éles szemmel látta meg a felbujtókat, a bűnösöket és a proletár igazságszolgáltatás teljes szigorát érezte velük, de megkímélte az elbódított, félrevezetett kisembereket. Önfeláldozóan, fenntartás nélkül vetette magát a legveszélyesebb helyekre és magát nem kímélve, egész egyéniségét odaadta a rábízott feladat teljesítésének. És mert magát nem kímélte, szigorú köteleességteljesítést követelt mindenkitől. Szamuelyi kíméletlensége az ellenséggel szemben forradalmi humanizmusából fakadt. »Kímélni egy-két ellenséget, annyit jelent, mint kíméletlenül 100—200 forradalmárt feláldozni.«

Szamuely szervezte meg a budapesti 80-as bizottság megbízásából a balatoni gyermeknyaraltatást. Ő volt a kezdeményezője a Felsőmargitsziget feltöltésének, hogy ott nyári gyermekváros létesüljön.

A forradalom egyik legnagyobb bajnoka volt, akinek a magyar munkásosztály méltó emléket fog állítani. A Tanácsköztársaság bukása után az osztrák határon az ellenség kezébe esett. Ott érte a halál.

XI.

A proletár igazságszolgáltatás vértanúi

A nemzetközi burzsoázia és a szociáldemokrácia sajtója, egymással versengve és egymást túllícitálva, iparkodott körmönfont hazugságokkal és vénasszonyi rémmesékkal bemocskolni, piszkos fantáziája csatornájába rántani a proletárdiktatúra legkövetkezetesebben forradalmi és proletár szerveit, a forradalmi törvényszékeket. Az ellenforradalom egész pribék-hada, élén a legalizált fehér terror bosszú-szerveivel, a »törvényes« bíróságokkal, különös kéjjel és kegyetlenséggel vetette magát a forradalmi igazságszolgáltatás bírúira, vádbiztosaira és egyéb szerveire.

Most, amikor a magyar proletariátus a dolgozó parasztsággal szövetségben a szocializmus építésének útjára lépett és a népi demokrácia formájában gyakorolja diktatúráját, igazságot kell szolgáltatni a történelem ítélőszéke előtt a forradalmi proletárbíráskodás szerveinek, az ellenforradalmi fehér terror által legyilkolt proletárbíráknak és vádbiztosoknak, akik felelősségteljes őrhelyükön a proletariátus uralmát védték és osztályhűségükért, önfeláldozó munkájukért életükkel fizettek.

Dr. László Jenő a proletárok ügyvédje volt. Ragyogó jogászai talentumát már ifjúságától kezdve a munkások ügyes-bajos dolgainak szentelte. A nagypolgári ügyfeleket, a »zsiros« ügyeket, elutasította, de a hozzáforduló szegény ember, a nincstelen munkás ügyéért egész képességével, egész temperamentumával, szívósságával harcolt. Réme volt a bürokratikus hatóságoknak, a kikaloptató háziuraknak. Annál jobban szerették a munkásnegyedekben. A proletárok ügyvédje volt a szó szoros értelmében. Nem is szerzett magának villát, vagyont. Maga is szegény ember volt és maradt. A proletárdiktatúra alatt a Budapesti Forradalmi Törvényszéknél a régi rend alatt indított bűnügyek átvizsgálását vezette. Ő szervezte a monstre-tanoncpert. Nemes szíve minden melegével a munkásokért, a »proli«-ért dobogott. A nap minden órájában, éjjel-nappal nyitva volt ajtaja számukra. Ez volt az ő nagy bűne, amiért az ellenforradalom »keresztényi rendje« a karácsonyi béke ünnepén, 1919 decemberében a »László Jenő és társai« ellen indított per elsőrendű vádlottjaként halálraítélte és december 29-én felakasztatta.

Gombos Ferenc hatgyermekes, öreg csepeli proli, vasöntő munkás volt. A csepeli munkások bizalma küldte a forradalmi törvényszékre, amelynek egyik legjobb bírója, majd tanácselnöke lett. A Gombos-tanács hamarosan híressé vált a törvényszék épületén kívül is. Egészséges jogérzék, magasfokú osztálytudat, mély életbölcesség és éleslátás jellemezte az eléje került ügyek elbírálásában. »Gombos bácsi« tárgyalásaira tömegesen jártak a többi bírák is hallgatni, tanulni. A bíráskodás az ő kezében az oktatás, a nevelés eszköze lett. Az ellenforradalmi vértörvényszék 1919

decemberében, a karácsonyi perben őt is halálraítélte és kivégeztette.

Korvin Ottó egyik legnemesebb alakja volt a magyar forradalmi munkásmozgalomnak. Mint fiatal tisztviselő már az első világháború alatt földalatti, illegális munkát szervezett az imperialista háború ellen. Nem pacifista volt, hanem forradalmár. Harcát a kapitalizmus ellen vívta. E harcban kapcsolatba került Szabó Ervinnel, forradalmi érzelmű munkásokkal, háborúellenes galileistákkal. Résztvett az 1918 januári és júniusi sztrájkok szervezésében legközelebbi barátjával, a nagyszerű forradalmárral, Sallai Imrével együtt. 1918 novemberében egyik megalapítója volt a Kommunista Pártnak. 1919 februárjában a Kommunisták Magyarországi Pártjának vezetőivel együtt őt is bebörtönözték.

A proletárdiktatúra alatt a belügyi népbiztoság politikai nyomozó osztályának vezetését bízták rá. A fiatal proletár állam védelmére rövid idő alatt kitűnően működő államvédelmi osztályt, nyomozószervet alkotott, amely kérelhetetlen biztonsággal kutatta ki és leplezte le a belföldi és külföldi ellenforradalom cselszövényeit. *Korvin Ottó* borotvaéles logikája minden támadást lefegyverzett. Törékeny lényét, egész lobogó egyéniségét odaadta hivatásának. Egyszerűsége, becsületessége, feltétlen odaadása közmondásos volt. Ezért irányították »a diktatúra enyhe kezelését« követelő szociáldemokrata árulók mérgezett nyilait ellenére, ezért gyűlölte féktelenül a burzsoázia.

A Tanácsköztársaság bukása után az illegális pártmunka folytatása céljából önként, minden reávaró veszély ellenére, Budapesten maradt. Árulás következtében az ellenforradalom karmai közé került. A bosszútól lihegő burzsoá pribékek válogatott kínzásokkal gyötörték. *Korvin Ottó* forradalmi szilárdasága nem tört meg. A »László Jenő és társai« elleni perben 1919 december 19-én halálraítélték. Férfiasan, büszke nyugalommal állt a bitó alá és adta oda életét a munkásosztály ügyéért, amelynek egész életén át hű és áldozatkész katonája volt.

Dr. Szirmay István, a budapesti büntető-törvényszék jegyzője volt, aki a proletárdiktatúra első napjától kezdve szívvel-lélekkel a forradalom mellé szegődött. Résztvett a proletárbírák és vádbiztosok oktatásában. Teljes odaadással dolgozott, fenntartás nélkül a dolgozók rendjét támogatta. Ezért az ellenforradalom az »úri« osztály árulóját látta benne és a karácsonyi perben halálraítéltette és kivégeztette.

* * *

Szamuely Tibor, *Korvin Ottó*, Gombos Ferenc, László Jenő, Szirmay István és a proletár igazságszolgáltatás sok-sok dolgozója, akiket az ellenforradalmi burzsoázia bosszúja legyilkolt, mindannyian a mi dicső mártírjaink, akiket a proletáriátus nagy szívébe fogadott és ott állított nekik örök emléket,

XII.

Három évtized múltán

»A Szovjet Hadsereg kiűzte hazánkból a német fasisztákat és egyben szétzúzta a magyar reakció államgépezetét. Ezzel megnyitotta az utat a népi erők számára és lehetővé tette a magyar demokratikus átalakulást.« (Rákosi Mátyás.)

A Magyar Kommunista Párt, majd a baloldali szociáldemokratákkal való egyesülés után a Magyar Dolgozók Pártja, élén Rákosi Mátyással, a felszabadulás után céltudatosan építette a magyar demokráciát, majd a fordulat évében gyorsabb forgásra készítette a történelmi fejlődés kerekét. A népi demokrácia — Rákosi elvtárs meghatározása szerint — a proletárdiktatúra funkcióját végzi. 1949 augusztusában létrejött a Magyar Népköztársaság új Alkotmánya, amely a bírói és ügyészi szervezet átalakításával, a bírói tisztségek választás útján való betöltésével és így a proletár laikus bíróság megteremtésével egyszer s mindenkorra végetvet az elavult magyar igazságszolgáltatási szervezetnek. Új, forradalmian új fejlődés kezdődik: a népi igazságszolgáltatás kialakulása. Az igazságszolgáltatási szervezet átalakítását követni fogja a Népköztársaság új büntető törvénykönyve. A döntőfontosságú elv — az új néphatalom, a népi demokrácia államának, gazdaságának, egész rendjének fokozott büntetőjogi védelme — egész büntető törvénykönyvünkben, egész jogszolgáltatási gyakorlatunkban érvényesülni fog.

Tanács-Magyarország igazságszolgáltatása 1919-ben — minden hiányossága, kiforratlansága ellenére — kimagasló, ragyogó tény volt a magyar jog fejlődésében. Történelmi főpróba, sokat ígérő kezdet, amely merészen fogott a szocialista jog célkitűzéseinek megvalósításához. Amit Tanács-Magyarország 1919-ben megkezdett, azt a történelmi fejlődés magasabb fokán, érettebben, összehasonlíthatatlanul kedvezőbb viszonyok között a Magyar Népköztársaság megvalósítja.

Az a tény, hogy három évtizeddel ezelőtt már volt egyszer egy dicsőséges proletárdiktatúra, amelynek emlékei és tapasztalatai munkásosztályunkban, még az azóta felnőtt munkásgenerációban is, elevenen élnek és hatnak, az a tény, hogy pártunk és országunk vezérkarának javarésze, élén a dolgozó magyar nép bölcs vezérével, Rákosi Mátyással, személyében is őrzi a magyar Tanácsköztársaság tapasztalatait, tanulságait, személyében is összeköti, mintegy áthidalja a három évtizedes távolságot, a bolsevik stratégia és taktika, a lenini-sztálini tanítások mérhetetlen fegyvertárával gazdagodva útközben, az a döntő jelentőségű tény, hogy felszabadítónk, a Szovjetunió 32 éves tapasztalatának egész kincsháza, mint minden téren, a jogalkotás, a hírosági szervezés és jogszolgáltatás terén is rendelkezésünkre áll — ezek a tények szolgálnak zálogul arra, hogy a Magyar Népköztársaság igazságszolgáltatási rendszere a szocialista jog és a szocialista törvényesség sziklaszilárd fundamentumán épül fel.

Dr. Rákosi Ferenc

Sztálin 1946 február 9-i beszéde és a jogtudomány feladatai*

Február 10-én megválasztották a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsát, a szocialista államhatalom legfőbb szervét. A választásokat az egész szovjet nép páratlan egybeforrottsága és morálpolitikai egységének hatalmas demonstrációjával jellemezte. Valóban népi jellegűek voltak. A választóknak több mint 99% a vett részt a választásokon. A szavazókból pedig több mint 99% szavazott a kommunisták és pártönkivüliek blokkjának képviselőire. A kommunisták és pártönkivüliek blokkjának ragyogó győzelme világosan bebizonyította a szovjet népnek a Kommunista Párthoz fűződő határtalan szeretetét és bizalmát. A kommunisták és pártönkivüliek blokkjának választási győzelme jelenti a Párt általános irányvonalának teljes helyeslését, mely irányvonal megvalósítása gazdaságilag elmaradott országunkból vezető ipari országot varázsol. A választások megmutatták, hogy az egész szovjet nép mély bizalmat érez a Kommunista Párt iránt, és hogy a Párt általános irányvonal a szovjet nép akaratát és érdekét fejezi ki. »A szovjet emberek — mondja a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja Központi Bizottságának felhívása a választókhöz — sokéves gyakorlat folyamán meggyőződhetek a Párt politikájának helyességéről, — amely politika megfelel a nép alapvető érdekeinek —, meggyőződhetek arról, hogy a Bolsevik Párt egész tevékenysége — a nép feltétlen szolgálata.«¹

A szocialista állam létezésének egész történelmében keresztül a Kommunista Párt fáradhatatlanul küzdött a nép javáért, lelkesítve és vezetve a népet országunk gyökeres átépítése, a szocialista társadalom kiépítése, a Szovjetunió védelmi képessége, erősítése útján, a nagy feladatok megvalósítására. Rendkívül nagyjelentőségű volt a Kommunista Párt szerepe a szovjet nép összes erőinek a fasiszta bitörők elleni harc és a bitörők megsemmisítése céljából való mozgósítása tekintetében.

»Lenin Sztálin pártja a szovjet nép vezető erejét képezte úgy a békés építés korszakában, mint a háború idején. Népünk következetesen haladt azon az úton, melyen Kommunista Pártja, a Párt és a nép nagy vezére, Sztálin elvtárs irányította. A Honvédő Háború napjaiban a Párt — Sztálin elvtárral az élén — az egész népnek a fasiszta bitörők elleni harcban lelkesítője és szervezője volt. A háború idején a Kommunista Párt még közelebb került a néphez, még szorosabb kapcsolatba lépett a dolgozók széles tömegeivel.

A Haza feltétlen szolgálatával a Bolsevik Pártja kiharcolta magának a szovjet nép szeretetét és bizalmát.«¹

Az egész szovjet népnek a lenini-sztálini nagy Párt iránti forró szeretetének és bizalmának egyik megnyilvánulása volt az 1946 február 10-i nap, a Szövetség Legfelsőbb Tanácsa választásának napja.

A Nagy Honvédő Háború a nép egész erejének nehéz és kemény vizsgálója volt, de egyszerűen a Párt általános irányvonal helyességének próbatétele is. Ezt a próbát a szovjet nép becsülettel kiállotta. A Nagy Honvédő Háború kimutatta a szovjet rendszer fölényét, azt, hogy az a legcélyszerűbb államforma, nemcsak a szocializmus békés építése idején, hanem a fasiszta bitörők elleni harc korszakában is.

A szovjet népnek a fasiszta hordák elleni harcban kivívott győzelmeinek nagy jelentőségét különösen fényesen igazolta Sztálin elvtársnak február 9-i, Moszkva város sztálini választókerületének választói előtt mondott történelmi jelentőségű beszéde.

Sztálin elvtárs beszédében a 28 éves államépítés nagy tapasztalatainak mélyenjáró elemzését találjuk. A monopolkapitalizmusnak Sztálin elvtárs által adott elemzése és a jelenlegi kapitalista társadalom ellentmondásainak általa adott jellemzése elősegíti a teljesebb és mélyebb tájékozódást a nemzetközi természetű aktuális események tekintetében, amely események nem ritkán fegyveres összeütközések formájában jelentkeznek a nyersanyag és eladási piacok megszerzése céljából vívott harcban. Az összeütközések magából a monopolkapitalizmus természetéből folynak, ez pedig elkerülhetetlenül válásokhoz és háborús katasztrófákhoz vezet. »Ennek eredményeként — mondja Sztálin elvtárs — keletkezik a kapitalista világnak két ellenséges táborra való szakadása és az ezek közötti háború.«²

A jelenlegi burzsoá államok politikájának reakciós irányzatai előmozdítják a kapitalizmus világában érvényesülő ellentmondás elmélyedését. Ezek az ellentmondások megnyilvánulnak az amerikai tömeges munkanélküliségben, az indonéz nép ellen alkalmazott mindenféle harci eszközökben, azzal az egyiptomi néppel szemben alkalmazott erőszakos rendszabályokban, amely nép az angol haderőnek Egyiptomból való kivonulását követeli. Az ú. n. demokratikus nagyhatalmak politikájában érvényesülő reakciós tendenciák Szíria és Libanon és sok más ország belügyeibe való beavatkozáshoz vezetnek.

* »Ucsenje zapiszki« (»Tudományos iratok«) c. folyóirat, 1947. évi. VI. v. puzszk. — Vszeszojuznij insztitut juridiceszkich nauk minisztersztva juszticii SzSzSR.

¹ A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja Központi Bizottságának az összes választókhöz intézett felhívása, »Pravda« 1946 február 2-i száma.

¹ A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja Központi Bizottságának az összes választókhöz intézett felhívása, »Pravda«, 1946 február 2-i száma.

² Sztálin I. V.: Beszéd Moszkva város sztálini választókerületének a választás előtt megtartott gyűlésén, 1946 február 9. Goszpolitizdat, 1946, 6. 1.

A második világháború, mely a kapitalista rendszer éles ellentmondásainak, a világgazdaság válságának eredménye volt, lényegesen különbözött az első világháborútól. Az egyes népeknek a tengelyállamok elleni harcban létrehozott antifasiszta koalíciója felszabadító jelleggel bírt. E háború feladata nemcsak a fasiszta államok megsemmisítése volt, hanem a demokratikus szabadságjogok visszaállítása is. Döntő szerepet játszott mind a faszizmus széttörésében, mind pedig e háború felszabadító jellegű céljainak megvalósításában a Szovjetunió. »A Szovjetuniónak a tengelyállamok elleni háborúba való belépése — mondja Sztálin elvtárs — csak megerősíthette és tényleg meg is erősítette a második világháború antifasiszta és felszabadító jellegét.«¹

Az ellenség végleges megsemmisítésével befejezett Nagy Honvédó Háború egyúttal politikai rendszerünk szilárdságát és erejét igazolta.

A nagy Lenin az Októberi Szocialista Forradalom után nem egyszer hangsúlyozta a szovjet rendszernek nemcsak a gazdaság újjáépítése és kifejlesztése terén mutatkozó komoly jelentőségét. A szovjet rendszer, mint a társadalom szervezetének magasabb formája, biztos bázisnak kellett hogy bizonyuljon az agresszív államok elleni védelmi háború napjaiban is.

Már a polgárháború (1918—1921) ragyogó bizonyítéka volt az új politikai rendszer szilárdságának és alkalmasságának arra, hogy megvédje a határokat az intervenciókkal szemben.

A Bolsevik Párt és Sztálin elvtárs szüntelenül küzdöttek azért, hogy a kapitalista rabságból felszabadított országunk következetesen haladjon a gazdasági felvirágzás útján, hogy az egész nép sose feledkezze el a bonyolult és veszélyes nemzetközi helyzetről, és hogy mindig mozgósítható felkészültségben álljon.

A Nagy Honvédó Háború egész népünk felkészültségének nagy vizsgája volt és hatalmas próbatétele, vajjon kibírja-e az ellenség nyomását. »A háború — mondja Sztálin elvtárs — mint valami vizsga lépett fel a szovjet rendszerünkkel, államunkkal, kormányunkkal, Kommunista Pártunkkal szemben és elvégezte ezek munkáinak összegezését, mintha azt mondanánk: itt vannak ezek: a ti embereitek és szervezeteitek, azok alkotásai — figyelmesen nézzétek meg ezeket és alkotásaik szerint értékeljétek őket.«²

A fasiszta Németország és a japán haderők felett aratott döntő győzelem óriási történelmi jelentőséggel bír.

Az ellenséget porba tiportuk, szétzúztuk a saját barlangjában és a rablőháború bűnös szervezőit kemény büntetéssel sújtotta gáztetteiért a Nemzetközi Bíróság. Ez is a Szovjetunió nagy érdeme.

Az ellenség felett aratott teljes győzelem azonban nemcsak katonai szétzúrást jelent. Az ellenség széttörése egyúttal a szovjet társadalmi rendszer győzelmét jelenti. A háború megmutatta,

hogy a szovjet társadalmi rendszer bármely nem szovjet rendszerénél szilárdabb. A szovjet társadalmi rendszer a nép összes erői legjobb szervezeti formájának bizonyult a bitörők elleni harcban is.

»A szovjet társadalmi rendszer — mondja Sztálin elvtárs, — életképesebbnek és szilárdabbnak bizonyult a nem szovjet társadalmi rendszerénél... A szovjet társadalmi rendszer a társadalom szervezete jobb formának bizonyult bármely más társadalmi rendszerénél.«³

A háború világosan megmutatta a szovjet államrendszer fölényét is. A szovjet államrendszer kibírta a háború összes nehéz próbáit és a szovjet állam a háborúból még inkább megerősödve és még megszervezetebben került ki. A Szovjetunió államrendszerének ingatagságáról, soknemzetiségű államunk mesterkéeltségéről és életképtelenségéről szóló mindenféle jóslatot megcáfolta maga az élet, a szovjet nép, a Szovjet Állam ragyogó győzelmei.

»Most arról van szó — mondja Sztálin elvtárs, — hogy a szovjet államrend a soknemzetiségű állam példaképének bizonyult, hogy a szovjet államrendszer az államszervezet olyan rendszerét képviseli, melyben a nemzetiségi kérdést, a nemzetek együttműködésének problémáját jobban oldották meg, mint bármely más sok nemzetiségű államban.«²

Sztálin elvtárs beszédében óriási jelentőséggel bír a Vörös Hadsereg nagy győzelmeinek anyagi forrására való rámutatás. A cári Oroszország nagy természeti készletekkel és emberi tartalékokkal rendelkezett, de az 1914—1917 éves háborút mégis elvesztette. Ez a gazdasági elmaradottság következménye volt, mely elmaradottság nem biztosította a háború idején a harcra minimális szükségleteit — fegyver és lőszer tekintetében.

A Kommunista Párt nagy érdeme, hogy következetesen végrehajtotta országunk iparának és mezőgazdaságának minél korábbi kifejlesztésére vonatkozó rendelkezéseket. A három sztálini ötéves terv az iparosítás tekintetében az országunkat a világ leghatalmasabb államainak sorába emelte. A Párt következetesen megvalósította az iparosítást és a mezőgazdaság kollektivizálását, tekintet nélkül az óriási nehézségekre és a trockisták, valamint a jobboldaliak elkeseredett ellenállására.

»A Párt érdeme abban áll, hogy az nem alkalmazkodott az elmaradottakhoz, hogy nem félt küzdeni az ár ellen és minden időben megőrizte vezető szerepét — mondja Sztálin elvtárs.«³

Az iparosítás és kollektivizálás harcában létrehozott anyagi lehetőségeket a Párt fel tudta használni mindama termelési ágak fejlesztése céljára, amelyek a Vörös Hadsereg szükségletei szempontjából nélkülözhetetlenek, a legfontosabb fegyverek nagy tömegekben való gyártása kifejlesztésének céljára. Az ellenséggel szembeni harcban a Vörös Hadsereg semmiben sem szenvedett

¹ Sztálin I. V.: Beszéd i. m. 7. 1.

² Sztálin I. V.: Beszéd i. m. 8. 1.

¹ Sztálin I. V.: Beszéd i. m. 10. 1.

² Sztálin I. V.: Beszéd i. m. 11. 1.

³ Sztálin I. V.: Beszéd i. m. 19. 1.

hiányt és megsemmisítő csapásaival bizonyította a szovjet fegyverek nyilvánvaló felsőbb-ségét.

* * *

Sztálin elvtársnak történelmi jelentőségű beszéde felfedi a nemzetközi viszonyok bonyolult problémáit és lehetővé teszi a társadalmi és állami rendszerünk előnyének megértését, a nemzetközi helyzetre a háború idején, az emberiség összes haladó erőinek a reakció elleni sikeres tevékenységére gyakorolt hatalmasabb befolyásának még mélyebb megértését.

Sztálin elvtárs beszédében gigantikus feladatokat állít a szovjet nép elé, melyek sikeres megoldása megsokszorozza a Szovjetunió gazdasági hatalmát. E feladatok megvalósítása megköveteli a szovjet nép összes erőinek megfeszítését, magas szervezettségét. Sztálin elvtárs történelmi jelentőségű beszéde új hőstettekre lelkesíti a munkásokat, kolhózparasztokat és értelmiségünket, lelkesíti Hazánk további felvirágoztatásáért, a dolgozók anyagi színvonalának döntő emeléséért vívott harcban.

Sztálin elvtársnak — egy hatalmas gazdasági bázisnak a következő öt éves tervekben való megvalósítására vonatkozó — nagy elképzelései konkrét kifejezést nyertek a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa első ülésének határozataiban, mely ülés jóváhagyta a Szovjetunió népgazdasága helyreállításának és további fejlesztésének öt éves tervét. E nagyszerű terv megvalósítása a Szovjetunió társadalmi és állami szervezete fölényének új bizonyítékát jelenti. Nem ismerve sem munkanélküliséget, sem válságokat, sem egyéb ellentmondásokat, melyek a kapitalista államok természetének sajátosságai, a mi országunk biztosan és gyorsan fog haladni a kommunizmus építése útján.

Ezek az új sikerek megkövetelik a tudományunk még aktívabb részvételét a szocialista építésben.

Sztálin elvtársnak azok az utalásai, melyek a szovjet tudománynak a Szovjetunió további fejlesztése és megerősítése tekintetében betöltött kiemelkedő szerepéről szólnak a szovjet jogtudományt az állam és jog legfontosabb kérdéseinek mélyen szántó feldolgozására kötelezik, mely feldolgozás hivatva lesz még jobban megszilárdítani társadalmi rendszerünk állam-jogi alapjait.

A jogtudomány igen komoly feladatát képezi a szocialista állam történelmének — a fejlődés különböző fokain való — marxista-leninista kidolgozása, olyan kérdések kidolgozása, melyek össze vannak kapcsolva a Bolsevik Párt általános irányvonalának az állam-jogi formákban való megvalósulásával.

Szocialista Államunk immár 29 éve létezik és fejlődik.¹ A Szovjet Állam létezése és fejlődése, óriási tevékenysége úgy a szocializmus építésében, mint az országnak az agresszív államokkal szemben való megvédésében fényesen igazolja a Szovjetunió társadalmi és állami rendszerének nyilvánvaló fölényét egyéb országok társadalmi és állami

berendezése felett. Sztálin elvtárs ragyogóan mutatta ki ezt a fölényt az 1946 február 9-i, történelmi jelentőségű beszédében.

Mégis a szocialista államépítés nagyszerű tapasztalata távolról sem jutott megfelelő kifejezésre a jogtudományban — államjogi szempontból. Pedig Sztálin elvtárs oly munkái, mint a XVIII. kongresszusi beszámoló, mint »A Szovjetunió Nagy Honvédő Háborújáról« c. könyve, vagy a február 9. beszéde, kifogyhatatlan kincseskamrát jelentenek az államunk fejlődési fázisainak úgy a békében, mint az ellenség elleni háborús védelem idejében betöltött funkciójának kidolgozásához, olyan kidolgozáshoz, mely általános elméleti alapjaiban óriási gyakorlati tapasztalatokra támaszkodhatik.

Sztálin elvtárs beszéde mutatja azt az utat, amelyen kell, hogy a szovjet jogtudomány fejlődése haladjon. A szovjet állam és jog elméletének és történelmének kidolgozása hivatott kimutatni azt az óriási jelentőséget, mellyel a kommunista párt általános irányvonala a szocialista rendszer kifejlesztése és megerősítése tekintetében rendelkezik. A jogtudomány közelebbi feladata kimutatni azt, miként valósult meg állam-jogi formákban a Párt bölcs politikája a Szovjetunió fejlődésének minden szakában, miként nyilvánult meg nevezetesen állam-jogi formákban a soknemzetiségű állam építése, melynek egységessége oly ragyogóan állotta ki a háború megpróbáltatásait.

A szovjet rendszer kifejlődése, egész történelme folyamán a Kommunista Párt szakadatlanul harcolt a békéért, hatalmas befolyást gyakorolt a nemzetközi helyzetre, leleplezte a háborús gyűjtögetőket és keresztül vitte az összes békét szerető néppel való együttműködés politikáját. A Párt politikája betetőzést nyert a Szovjetunió nagy győzelmével és diadalával — a fasiszta agresszorok szétzúzása következtében. Ez a nemzetközi politika megvalósult a Szovjet Állam konkrét jogi tényeiben. A nagy tapasztalatoknak és a Szovjetunióknak a béke ügye tekintetében, valamint a szabadságszerető népeknek az agresszorok elleni harcban való szervezése tekintetében betöltött szerepének általánosítása a tudomány közelebbi és nagyon fontos feladata kell, hogy legyen. Szükséges, hogy az egész világ, különösen pedig a Szovjetunióval szövetséges népek meggyőződjenek a Szovjetunió óriási alkotó és aktív szerepéről, mint a jognak a nemzetközi viszonyok területén következetes védelmezőjének szerepéről.

A XVIII. kongresszusi beszámolóban Sztálin elvtárs rámutatott, hogy szocialista államunk olyan mértékben változtatta formáját, amilyen mértékben megvalósította a gazdaság gyökeres átépítése és az ellenséges osztályok megsemmisítése tekintetében a Párt általános irányvonalát. Az államforma megváltozásának előfeltétele a funkciójának változása, mely éppen az állam jogi formájában jut kifejezésre. Bemutatni államunk tevékenysége eme jogi formájának fejlődését, egyet jelent a — valóban tudományos, elméletileg a 30 éves létezés tapasztalatával megalapozott — Szovjetunió állam- és jogtörténetének kidolgozásával.

¹ A beszéd 1946-ban hangzott el.

A Nagy Honvédő Háború győztes befejezésének eredményeként a Szovjetunió tekintélye a világ összes népei szemében nagyon megnőtt. A szovjet rendszer győzelmei eredményeként a Szovjetunió nemzetközi kapcsolatai kiszélesedtek. Ez megköveteli a külföldi országok államjogi formáinak mélyebb és konkrétebb tanulmányozását. Ezen a területen a szovjet jogtudomány előtt két feladat áll. Először is: a jogtudomány feladata rámutatni azon államjogi természetű, döntő jelentőségű változásokra, amelyek a Szovjetunióval baráti viszonyban levő államokban jöttek létre és amelyek államok a Vörös Hadsereg segítségével szabadultak fel a fasiszta elnyomás alól. Ilyen államok, ahol az államrendszer demokratizálása széles népi alapokra helyeződik, Lengyelország, Csehszlovákia, Magyarország, Bulgária, Románia. A jogtudomány második és fontos feladata rámutatni a jelenlegi polgári demokratikus államok mechanizmusára, a burzsoá-demokrácia osztálytermészetének államjogi burokjára és pedig a jelenlegi helyzet gyakorlati példáin (az indonéz, egyiptomi, szíriai, líbanoni, görög, olasz stb. helyzet). Erre nemcsak a jogtudománynak van szüksége, ez nélkülözhetetlen ahhoz is, hogy népünk képes legyen mélyenszántóan tájékozódni a nemzetközi élet kérdéseiben és ahhoz is, hogy megoldáshoz jussanak a szocialista állam belső feladatai, mely feladatokat nem lehet függetleníteni a külső helyzettől. Nem lehet nem látni, hogy a fasiszta bitórlók elleni háború sikeres befejezése nem kizárható ki az ellentmondások sorát a nemzetközi helyzetből. Churchill fultoni beszéde világosan bizonyítja, hogy a reakció erői felélesztik az ellenséges tevékenységet a Szovjetunióval szemben. Ez megköveteli államunk megerősítését. »... a barátok bennünket azért tisztelnek, mert erősek vagyunk — mondja Malenkov elvtárs. — S mindig gondolnunk kell arra, hogy a barátok csak addig fognak tisztelni bennünket, amíg erősek leszünk... Ahhoz, hogy biztosítsuk a győzelmet, szükséges mindenképpent hatalmunkat erősíteni, erőnket fokozni, erősíteni szocialista államunkat, dicsőséges Vörös Hadseregünket, Tengeri Haderőnket.«¹

A tudomány aktív segítségét a jelenlegi burzsoá államok külpolitikája osztály-lényegének felfedésében megköveteli az is, hogy esetek egész sorában a demokrácia zászlaja alatt a demokrácia és a Szovjetunió ellen irányuló ellenséges politikát folytatnak. »Lehet-e például elmenni olyan tények mellett — mondja Molotov elvtárs — mint, mondjuk, hogy szövetségesünk kormányzása alatt levő zónában — ilyen vagy olyan formában — a szétvert hitleri hadsereg német katonáinak százazreit tartják együtt?... Ilyen tényeket semmiképpen sem lehet a béke és a népek biztonsága érdekeivel megmagyarázni.«²

¹ Malenkov G. M.: Beszéd Moszkva város lenini választókerületében tartott választás előtti gyűlésen, 1946 február 7-én. »Pravda«, 1946 február 8-i száma.

² Molotov V. M.: Beszéd Moszkva város molotovi választókerületének a választás előtti gyűlésén, 1946 február 6-án. »Pravda«, 1946 február 7-i száma.

Az ötéves terv (1946—50) nagy feladatainak megoldása az állam részéről törvényhozási aktusok sorát fogja igényelni. Az állam — és közigazgatási jog tudományának feladata mindennemű segítséggel szolgálni tekintetben a törvényhozó szerveknek.

Az utolsó években a Szovjet Szövetségbe új köztársaságok léptek be. Az ellenség szétzúzása, és a Párt, valamint a kormány bölcs politikájának eredményeként valóra váltak az ukrán és fehérorosz nép álmái. Még fokozódni fog jelentőségében hazánk különböző népei államjogi történelmének megismerése és kidolgozása. Tanulmányozni kell és újonnan magyarázni a törvényhozási emlékeket, különösen az orosz nép történelmét. Munkatervet kell készíteni arra, hogy a Szovjetunió tudományosan feldolgozott jogi emlékeit a közeljövőben kiadhassuk.

A szovjet állam és jog történetének és kifejlődésének marxista-leninista kidolgozása hivatott biztosítani ama törvényhozási aktusok törvényességének mélyebb megértését, mely aktusok következetesen fejezik ki jogi formában a Párt általános irányvonalát.

A népgazdaság fejlesztésének új ötéves terve maga után fogja vonni a forgalom további kiszélesedését. A polgári jog tudományának feladata megadni minden segítséget a forgalom jogi formáinak pontos meghatározása és megszilárdítása tekintetében. A lakosság széles tömegei életszínelvonalának állandó emelkedése kötelezi a polgári jog tudományát arra, hogy minden oldalról dolgozza ki a személyes tulajdon jogintézményét hozzá összhangba azt a társadalom érdekével.

* * *

A nép vezére, Sztálin elvtárs beszédét a szovjet nép nagy munkák harcos terveként fogadta. Hazánk hatalmas gazdasági fejlesztésének Sztálin elvtárs által felállított feladata a szovjet igazságszolgáltatás szerveit a munka döntő javítására kötelezi. A nagy alkotások tervét biztosítani kell a törvényesség és a jogrend eszközeivel is. A törvényesség és a jogrend szilárdítása az igazságszolgáltatásunk igen komoly feladata. Az igazságszolgáltatásnak a Nagy Honvédő Háború idején betöltött igen komoly szerepére Sztálin elvtárs mutatott rá a szovjet néphez intézett, 1941 július 3-i történelmi jelentőségű beszédében. Felhívta a népet mindenfajta munkának a háborús körülményeknek megfelelő haladéktalan átalakítására. Sztálin elvtárs rámutatott a szocialista jogrend ellenségeivel való kemény harc nélkülözhetetlenségére. Sztálin elvtárs eme útmutatásai szolgálták az igazságszolgáltatási szervek munkájának alapjául a Honvédő Háború korszakában.

A szovjet igazságszolgáltatás a szocialista államnak szolgál, biztosítja érdekeinek következetes védelmét. Országunk további gazdasági felvirágzásával fog járni a szocialista állam további megerősödése. Az állam eredményes funkcióját — Sztálin elvtárs által kitűzött nagy feladatok megvalósítása tekintetében — biztosítani kell a szovjet

törvények megsértőivel, a bűnöző elemekkel vívott kemény harc útján is. Az ügyészségnek és bíróságnak javítani kell a munkáját a bűnesetek számának gyökeres csökkentéséért vívott harcban. Elképzelhetetlen, hogy a szocialista állam erejének és szerveztségének további emelkedése ne járna a bűnözés színvonalának csökkenésével. A hatalmas gazdasági felvirágzás következménye lesz az anyagi színvonal emelkedése, a kultúra emelkedése, a dolgozók kommunista nevelésének fokozása. Mindez megteremti a feltételeket nemcsak a bűnöző elemek ellen folytatott harc hatékonyabbá tételére számára, hanem arra is, hogy radikálisan lehessen kisebbiteni a bűnözést, amely szöges ellentétben áll a szovjet rendszer természetével. Minthogy a bűnözés nálunk az elmúlt idők maradványaként és külső befolyás következményeként jelentkezik, azt lehet és kell is csökkenteni az ügyészségnek és bíróságnak jobban szervezett és hatékonyabb tevékenysége által. Ha látjuk a jelen időben a bűnesetek számának emelkedését a burzsoá államokban, — pl. az Északamerikai Egyesült Államokban, Angolországban, — ez nem lephet meg bennünket, mert ahogy a bűncselekmény is a kapitalizmus ellentmondásainak szüleménye, úgy a kapitalizmus éles ellentmondásainak egyenes következményeként jelentkezik a bűnözés elkerülhetetlen növekedése is — a burzsoá államban, ahol minden gazdagság a kizsákmányoló osztályok kezében van és ezek védelmét szolgálja a burzsoá bíróság. A mi országunkban nincsenek ilyen, a bűnözést keletkeztető ellentmondások. Egyes bűncselekmények előfordulása vagy elterjedtsége nálunk nem ritkán egyes szovjet- és társadalmi szervezetek, az ügyészségi és bírósági szervek rossz munkájának eredménye.

A bírósági és ügyészségi szervek munkájának vannak még fogyatékoságai és ezek elég jelentősek. Ezek a hiányosságok csökkentik is a bűnözés elleni harc hatékonyságát. Ugyanakkor e fogyatékoságok csökkentik a bíróság nevelő hatását a tömegekre, nem ösztönzik a dolgozókat a jogrend megsértőivel szembeni harcra.

Ismeretes, hogy a bűnözés elleni küzdelem sikerességét biztosítja a tettesnek idején való leleplezése és megbüntetése. A gyakorlat azt mutatja, hogy a vizsgálat — hiányosságánál fogva — odavezethet, hogy a főbűnösök elrejtőznek, a másodrendű bűnösöket ezzel szemben felelősségre vonják, mely felelősségrevonás néha hibás, helytelenül összegyűjtött és elégtelenül ellenőrzött bizonyítékokon alapszik. Nem is beszélve arról, hogy a felülvizsgálati eljárás akkor bonyolódik le, amikor az ügy iránti figyelem már meggyengült és az ügy ismételt elbírálása már nem eredményezi az egyébként nélkülözhetetlen hatást.

A bűnözők elleni harc sikerességét máskor az akadályozza, hogy a bíróság képtelen helyesen felismerni a bűncselekmény tényállásának természetét és a büntény természetének megfelelően meghatározni a büntetést. Mind a mai napig a súlyos rablás és sikkasztás esetében a gyakorlat nem alakult ki a Btk. 109. cikkének megfelelő módon akkor, ha a vétkes hivatalos személy

volt. Holott világos és minden kétséget kizár az, hogy a hivatalos állással való — rablásban vagy sikkasztásban megnyilvánuló — »visszaélés« az 1932 augusztus 7-i törvény 162. cikke, illetve a Btk. 116. cikke értelmében büntetendő rablást, illetőleg sikkasztást képez. Pedig nyilvánvalónak tűnik, — különösen a bíróság szempontjából, — hogy a hivatali állást a közvagyon elleni bűncselekményeknél mint súlyosbító körülményt kell tekintetbe venni és mégis a bíróság néha nyilvánvaló hibákat követett el, amelyek gyengítik a népi javak fosztogatói és sikkasztói ellen vívott harc hatékonyságát.

Hasonlóan téves gyakorlatot észlelünk a spekuláció miatt történő felelősségrevonásnál, amikor a spekulációs »tevékenységben« a szovjet kereskedelmi vállalat hivatalos személyei lepleződtek le. A bíróság helytelenül minősítve a hivatalos személy spekulációját hivatali (szolgálati) bűncselekménynek, helytelenül alkalmazta a Btk. 109. cikket, a vagyonekobbzást előíró és a megkegyelmezés lehetőségét kizáró 107. cikk helyett.

Máskor a törvény hasonló formális alkalmazása a súlyos sikkasztásért a Btk. 116. cikke 1. pontjának megfelelő ítélethez vezet, mert az elítélnél »hiányzott a különös hivatali teljhatalom«.

Nem kevésbé ássák alá az igazságszolgáltatás alapelveit a bírósági munka más jellegű hiányosságai. Mellesleg, e hiányosságoknak még sokkal kevesebb figyelmet szentelnek, mint a büntetés alkalmazásánál előforduló hiányosságoknak. Ezek a hiányosságok abban a még meglehetősen elterjedt gyakorlatban nyilvánulnak meg, mely elégséges alap nélküli büntetőjogi felelősségrevonáshoz vezet. Az előkészítő tárgyalásokon, az elítélt perorvoslatának tárgyalása során az eljárásnak beszüntetésével lezárult ügyeknek még mindig jelentős százaléka arról tanuskodik, hogy: a bűnösséget a »bűnös« cselekménye és a Btk. egyik vagy másik cikke közötti összeegyeztetés formális jeleiben találják, ahelyett, hogy behatolnának a dolog lényegébe és meghatároznák, — amint azt a törvény megköveteli, tartalmazza-e a bűnös ténykedés a társadalmi veszélyesség jeleit. Így nemrég a népbíróságok egyike egy serdülő fiút saját szüleinek lakásában talált házi ingóságok lopása miatt ítélte el. Az apa látta ugyanis fia rossz viselkedését, kérte fia felvételét a Vörös Hadseregbe, de feltárta a beadványban azt, hogy a fiú a családi otthonból elhurcolt holmikat. Az apa bejelentésének eredményeként került sor a serdülő fiú ellen rablás miatt eljárásra. Amikor aztán a bíróság előtt a szülők nem tudtak bizonyítékot szolgáltatni a fiú rablásaira nézve, a bíróság — elítélvén a fiút lopás miatt, — büntetőjogi felelősségre vonta a szülőket a bíróság előtti hamis bizonyítékok szolgáltatása okából.

Kétségtelen, hogy a területi bíróságok sora javította munkáját a perorvoslatok elbírálása ügyében. Következétesen hatályon kívül helyezik az alaptalan ítéleteket és magát a hatálytalansítást gondosan indokolják. Mégis vannak bíróságok, melyek csökönyösen kitaranak hibás ítéleteik mellett: tiltakoznak a területi bíróságok határozatai ellen, ha azok nem egyeznek saját

nézeteikkel és a területi bíróságok határozatainak megvalósítása helyett, ha azok az eljárás megszüntetését vagy ismételt elbírálását rendelik el, felterjesztik az ügyeket a Szövetséges Köztársaságok legfelsőbb bíróságai, illetve a Szovjetunió Legfelsőbb Bírósága elé. Csökönnyösen kitarva hibáinál, az ilyen bíró újból ismételi e hibákat, ezzel csökkenti az igazságszolgáltatás célját szolgáló munkájának hatékonyságát.

A szovjet bíróság hivatott a szocialista állam polgárai jogait és törvényes érdekeit védelmezni. Az életviszonyok újabb javítása és a kulturális színvonal emelése — kapcsolatban az ország gazdasági fejlesztésének hatalmas tervével — megköveteli ezen a területen a bíróság munkája minőségének emelését. A bíróság egész munkáját úgy kell megszervezni, hogy minden dolgozó bármikor és minden különös fáradozás nélkül megsértett jogainak igazságos védelmét megtalálhassa. A szovjet bíróságban nincs helye formalizmusnak és bürokráciának. A polgárok jogainak és törvényes érdekeinek védelme el kell hogy vezessen azon esetek gyökeres kiirtásához, amelyekben a bíróság sérti a bűnvádi és polgári eljárásjogi törvénykezős szabályait. Büntetőügyek elbírálásánál az eljárásjogi törvények megsértése nem ritkán vezet az ártatlan személy elítéléséhez vagy más hibás ítéletekhez; jogsértések a polgári eljárásjog területén a megengedhetetlen bürokratizmushoz és a polgári ügyek végnélküli vizsgálásához vezet. Ez a bíróság elé való többszöri idézést eredményezi, sérti a kialakult munka- és életviszonyokat és a bírósággal szemben jogos panasza ad okot.

Ezzel kapcsolatban helyes kiemelni a bíróság munkája javításának halaszthatatlan szükségességét a polgárok személyes és vagyoni érdekei védelme tekintetében is. Országunk dolgozói fáradhatatlanul munkálkodnak Hazánk megerősítésén és a munka magas termelékenysége biztosítja a dolgozók élete anyagi színvonalának szakadatlan emelkedését. Ezeknek jogukban áll megfelelő védelmet követelni a bíróságtól a huligánokkal és tolvajokkal szemben. Lehetetlen eltérni bármily elnézést a huligán elemekkel szemben, melyek aláássák társadalmi jogrendünket. Szigorúan kell büntetni a tolvajokat a polgárok azon vagyonának fosztogatásáért, mely vagyon sokéves munkálkodás eredményeképpen keletkezett.

Nem lehet sikereket elérni a bűnözéssel szembeni, az igazságszolgáltatás javításáért folytatott küzdelemben a tudomány aktív segítsége nélkül. Az esetek során a büntetőügyek elbírálásánál a bíróságok tévedései egyenes összefüggésben állnak a tudomány elégtelen segítségével. Nem szabad elfelejteni, hogy a Szövetséges Köztársaságok büntető törvénytára — a büntető kódexek formájában — több mint húsz évvel ezelőtt alakult ki. Ezen idő óta országunkban úgy gazdasági, mint politikai vonalon gyökeres változások valósultak meg. Az új viszonyok, a szocialista állam új feladatai a bűnözés kérdéséhez való más viszonyt követelnek meg. Közben a bíróságok kénytelenek eligazodni ugyanazon szabályok alapján, melyek szellemét és tartalmát helyesen kell

kiértékelni, hogy az új viszonyok között helyesen legyenek alkalmazhatók. A büntetőjog számos intézkedésének tudományos magyarázata nem mindig kapcsolódott az ország új életviszonyaihoz és nem nyert igazolást ezeknek az intézkedéseknek gyakorlati alkalmazása során.

Ehhez járul az, hogy a szöveget alapulvéve, a Btk. egyes cikkei nehézséget kellett hogy okozzanak az alkalmazásuknál. Így még a tapasztalt bírónak sem könnyű meghatározni azt, hogy az állami vagyon lopásáért milyen esetben kell alkalmazni az OSzSzSzK. Btk.-e 162. cikkének »a« és milyen esetben a »d« pontot. Nagy nehézséget jelentett a bírók számára a háború alatt az 59-60, 193. és más szakaszok alkalmazása. Már pedig a bűnözés elleni fokozott harc lehetetlen a törvény szabályos alkalmazása nélkül.

Szükség van a polgárok személyes tulajdona lopásának más, szigorúbb büntetésére. Az OSzSzSzK. Btk.-e 162. cikkének »a« és »b« pontjait egészen más történelmi viszonyok mellett szövegezték. A dolgozók anyagi életszínvonalának szakadatlan emelkedése lehetővé teszi a szovjet ember, a szocialista társadalom fáradhatatlan dolgozója életének jobb, kényelmesebb és kulturáltabb berendezését. Ezért nyilván elégtelen — a lakást néha tisztára kifosztó — tolvajokra nézve alkalmazott büntetési tétel mértéke.

A dolgozók jólétének és kulturális színvonalának — a Szovjetunió gazdasági helyreállításának és kifejlesztésének öt éves terve által kitűzött — további emelkedése az ügyészség és bíróság szerveitől a szocialista állam polgárai életének és egészségének hatékonyabb védelmét követeli meg.

Mindezen feladatokat sikeresen meg lehet valósítani, ha a büntetőjog és bűnvádi eljárás tudománya aktívabb befolyást fog gyakorolni az egész bírói gyakorlatra. Az igazságszolgáltatás sikerét akadályozó elavult rendelkezések alapvető felülvizsgálása a tudomány igen komoly feladata.

* * *

Szükséges, hogy az Őszövetségi Jogtudományi Intézet összes, következő periódusra eső fontosabb munkái az állam szükségleteivel való teljes összhangban fejeződjenek be, tükrözniök kell Sztálin elvtársnak az 1946 február 9.-i beszédében adott nagy útmutatásait. A legrövidebb időn belül fel kell számolni azt a jelenlegi helyzetet, hogy az Intézet távol marad korszakunk történelmi feladataitól és nem mutat fel olyan eredményeket, amelyek tükrözik a Szovjet állam 30 éves hatalmas fejlődését.

Szükséges, hogy az Intézet munkájának egész terve a kommunista társadalomnak országunkban való építése nagy feladataiból induljon ki. Szükséges, hogy az Intézet olyan munkái, mint »A Szovjetunió államának és jogának története a 30 év alatt«, a büntetőjog, a polgári jog tankönyvei, a Szovjetunió népei államának és jogának története, az állam és jog enciklopédiája stb. — mind azt a nagyszerűt kifejezzék, amire a szovjet jogtudomány képes. Az Őszövetségi Jogtudományi

Intézet tudományos munkásainak közössége kell, hogy a Szovjet állam- és jogelmélete és története komoly kérdése egész kidolgozásának alapjául Sztálin elvtársnak a tudomány fejlesztésére vonatkozóan adott történelmi jelentőségű útmutatásait tekintse.

Következik az öszszövetségi büntetőjogi és polgári jogi törvényhozás kidolgozása. A jogtudomány komoly feladata a hatályos törvények mély elemzése, kiküszöbölése ama hiányosságoknak, melyek az elavultsággal kapcsolatosak, a háborús idők törvényeinek elemzése és a bírói gyakorlat gazdag anyagának feldolgozása. Ez biztosítja majd mindazt, ami nélkülözhetetlen a szocialista társadalom kifejllesztése, megerősödése monumentális emlékművét képező kódexek kidolgozásában.

A tudomány feladata aktívan támogatni az államot és igazságszolgáltatást. A jogtudomány fejlesztése közre kell hogy hasson az államunk nagy feladatainak megvalósításánál. A tudomány segítségével nélkül nem valósulhat meg az igazságszolgáltatás, amint hogy a jogtudomány sem fejlődhet ki a bírói gyakorlat nélkül. »Nem kételkedem, — mondotta beszédében Sztálin elvtárs — hogy amennyiben kellő segítséget nyújtunk a tudósoknak, ezek nemcsak hogy behozják a külföldi tudomány eredményeit, hanem a legközelebb időn belül ezeken messze túl is tesznek.«¹

Március 6-án megjelent a tudósok anyagi

¹ Sztálin I. V.: Beszéd i. m. 22. l.

helyzetének gyökeres javításáról szóló kormányrendelet. Igazolni Pártunk és kormányunk bizalmát és nagy segítségét — a tudomány képviselőinek egyenes és soronkövetkező feladata.

* * *

Sztálin elvtárs beszéde lehetőséget ad nekünk megérteni a bonyolult nemzetközi helyzetet, kiigazodni az ellentmondásaiban és sajátosságaiban, a beszéd mindnyájunk számára aláhúzza a szocialista államunk hatalma további megerősítésének szükségességét.

Sztálin elvtárs beszéde feltárja Pártunk vezető szerepének történelmi jelentőségét, azt, amelyet a szocialista építésben, az országunk dolgozóinak ideológiai nevelésében betöltött.

Sztálin elvtárs megjelölte az építés nagy-szabású tervét a következő ötéves tervek tartamára. A kommunizmus építésének e nagy alkotásában, mely a nagy lenini-sztálini Párt vezetésével valósul meg, a jogtudománynak nagy szerepet kell betöltenie. Kötelessége, hogy még aktívabban mozdítsa elő a bűnözés gyökeres kiirtását és az igazságszolgáltatás megerősítését a szocialista államban.

Sztálin elvtárs történelmi jelentőségű beszéde arra tanít bennünket, hogy miként kell dolgozni, hogy méltók legyünk ahhoz a nagy korszakhoz, amelyben élünk. Feladatunk úgy dolgozni, ahogy bennünket erre a nagy Sztálin tanít.

I. T. Goljakov

A tervgazdálkodás büntetőjogi védelme*

Az utóbbi hetekben bírák és ügyészek részéről számos esetben hangzott el a kérdés, hogy történik-e gondoskodás az ötéves népgazdasági terv büntetőjogi védelméről? A hároméves gazdasági terv büntetőjogi védelmére vonatkozó 14.200-as rendelet hatálya ugyanis 1949 december 31-ével lejárt és így ezek a jogszabályok az ötéves terv védelmére nem alkalmazhatók. Közölhetem az értekezlet résztvevőivel, hogy egészen rövid időn belül törvényerejű rendelet fog megjelenni a tervgazdálkodás büntetőjogi védelméről. Ez az új rendelet nemcsak a most január hó 1-én megindult első ötéves népgazdasági tervünket fogja büntetőjogi védelemben részesíteni, hanem általánosságban a tervgazdálkodás büntetőjogi védelméről szól. Ez természetes és folyik a Népköztársasági Alkotmány 5. szakaszának abból a rendelkezéséből, amely szerint a Magyar Népköztársaság gazdasági életét állami népgazdasági terv határozza meg. Világos tehát, hogy a tervgazdálkodást a népgazdaság általános büntetőjogi védel-

mén belül speciális büntetőjogi védelemben is részesíteni kell. Tekintettel ennek az új jogszabálynak nagy jelentőségére. kívánatosnak mutatkozik, hogy ezt az új tvr.-t az értekezlettel megismertessem és a rendeletben foglalt jogszabályok alkalmazásával kapcsolatban néhány körülményre bírósági és vádhatósági vezetőink figyelmét felhívjam.

Az új jogszabály lényegileg két részre osztható. Az első részben a szabotázzsal foglalkozik, anélkül, hogy a szabotázs szót használná, a második részben pedig az ú. n. tervbűncselekményekkel. Kizárólag ezt a két területet vonja szabályozása körébe és ennek folytán továbbra is érvényben maradnak a gazdasági rendünk büntetőjogi védelmét biztosító jogszabályok, így elsősorban a 8800-as rendelet.

A rendelet szabályozza az aktív és passzív szabotázzst.

A rendelet az aktív szabotázzs tekintetében átveszi csaknem szószert a 14.200-as rendelet 7. szakaszának 1. bekezdését, amikor kimondja, hogy büntettet követ el, aki a népgazdasági terv, vagy valamely részletterv megvalósítását veszélyezteti áltálal, hogy valamely dolgot szándékosan megrongál, rendeltetésszerű használatra alkalmat-

*Részlet az igazságügyminisztériumban a bíróságok és vádhatóságok vezetői részére 1950 február 13-án tartott értekezleten elhangzott előadásból.

lanná tesz, vagy megsemmisít. Ez az ú. n. aktív szabotázs. Ez a jogszabály a hároméves terv védelme során jól bevált. Meglehetősen tág keret-szabály és így nincsen semmi ok az aktív szabotázs másféleképpen való szabályozására.

A rendelet azután szabályozza az ú. n. passzív szabotázst, amelyről a 14.200-as rendelet nem szólt. Eddigi jogunkban erről a bűncselekményről az 1947: XXXIV. tv. 6. szakasza rendelkezett. Míg az említett jogszabályban a védett jogi tárgy az újjáépítéshez, valamint a jóvátételi kötelezettség teljesítéséhez fűződő érdek volt, addig most az új jogszabály szerint a védett jogi tárgy természetesen a tervgazdálkodás, illetve általában a népgazdaság érdeke. A passzív szabotázsra vonatkozó új szabály részben átveszi azokat az elkövetési cselekmény-meghatározásokat, amelyeket a népbírósi novellatörvény említett 6. szakasza tartalmaz, de ugyanakkor azoknak körét ki is tágítja. Ezeket az elkövetési cselekményeket a tvr. három pontban csoportosítja akként, hogy passzív szabotázst képez először a vállalat, illetve üzem működésének megszüntetése, vagy korlátozása, vagy annak körében, illetőleg részére a munka késedelmes, hibás, vagy hiányos végzése, illetőleg végeztetése, másodsor olyan termelés folytatása, amely oktalan anyag-, energia- vagy munkaerőpazarlással jár, nem felel meg a fennálló, vagy várható szükségletek mértékének, vagy jelentkezésük időpontjának, vagy általában az észszerű gazdálkodás követelményeinek, végül harmadszor passzív szabotázsnek tekintendő a vállalat céljára szolgáló akár saját, akár hitelből származó tőkének felhasználatlanul hagyása.

A passzív szabotázsnál a törvény speciális célt fennforgását is megkívánja, vagyis a fenti három csoportba foglalt cselekmények akkor képeznek szándékos bűncselekményt, ha azokat a tettes *kártevő céllal* követte el, így különösen abból a célból, — mondja a rendelet — hogy a népgazdasági terv, vagy valamelyik részletterv megvalósítását veszélyeztesse, avagy a népgazdaság érdekét egyébként sértse. Ennek a speciális kártevő céllal a kérdésére a későbbiek folyamán még vissza fogok térni. Már most közlöm azonban azt, hogy az új rendelet a gyakorlati kívánalmaknak tesz eleget, amikor nemcsak az aktív szabotázs, hanem a passzív szabotázsnak *gondatlanságból* való elkövetését is pönalizálja, ami eddigi jogunkból hiányzott.

A teljesség kedvéért jegyzem meg, hogy úgy az aktív, mint a passzív szabotázs alapbüntetési tétele 5 évig terjedhet fegyház, amely súlyos veszély, vagy sérelem esetén 10 évig terjedhet fegyház, a népgazdasági terv megvalósítása, vagy általában a népgazdaság rendje szempontjából különösen súlyos sérelem fennforgása esetén pedig halálbüntetésig terjed.

A tvr. másik része az ú. n. *tervbűncselekményeket* tartalmazza és ezeket lényegileg ötféle kategóriában sorolja fel.

A tervgazdálkodás lényegéhez tartozik, hogy a nyersanyagok, áruk, termények és termelőeszközök előállításában, felhasználásában és forgalombahozatalában tervszerűség uralkodjék.

A rendelet tehát büntetéssel sújtja azokat, akik ezt a tervszerűséget biztosító jogszabályokat, illetve ilyen jogszabály értelmében tett hatósági rendelkezéseket megszegik és ezzel a terv megvalósítását veszélyeztetik. Ez a tervgazdálkodási bűncselekmények körében a legátfogóbb keretjogszabály, amely sokkal rövidebben és tömörebben fejezi ki és bizonyos mértékben kitágítja a 14.200-as rendelet 1. szakaszában foglalt és hat pontra tagolt részletes rendelkezéseket.

A tervbűncselekmények második kategóriája négy cselekményt foglal egybe: elsősorban bűncselekménynek minősíti azt, hogy a részletterv készítője a vállalat teljesítőképességét eltitkolja, minthogy fontos érdek fűződik ahhoz, hogy a részlettervek készítése a vállalatok valóságos teljesítőképessége alapján történjék. A második idetartozó cselekmény a terv végrehajtása során a részlettervtől lényegesen eltérő működés kifejtése, amennyiben ezt kényszerítő szükség nem tette indokolttá. A harmadik a részletterv benyújtására vonatkozó kötelesség megszegése és végül a negyedik a jogszabályban meghatározott engedély nélküli beruházás, vagy felújítás végzése. Ezek lényegileg új büntető tényálladékok, a gyakorlatban felmerült típusbűncselekmények. A vonatkozó büntetőjogszabályok azt célozzák, hogy mindenki pontosan tartsa be a részletterv készítése és végrehajtása tekintetében rá háruló alapvető kötelességeket. Rá szeretnék még mutatni arra is, hogy a vállalat teljesítőképességének eltitkolásánál és a részlettervtől lényegesen eltérő működés kifejtésénél tényálladási elem még az előbbinél az a célt, hogy a cselekmény a népgazdaság érdekét sértse, utóbbinál a részletterv megvalósításának veszélyeztetése, míg az e csoportba tartozó másik két cselekménynél, tehát a részletterv benyújtásának elmulasztásánál, illetve az engedély nélküli beruházás, vagy felújítás végzésénél egyéb tényálladási elem fennforgása nem szükséges.

Ennél a pontnál mondja ki a jogszabály, hogy a tvr. alkalmazásában a vállalattal egy tekintet alá esik mindenki, aki az őstermelés (tehát földművelés, állattenyésztés, bányászat stb.), ipar, kereskedelem (közlekedés) körébe tartozó gazdasági tevékenységet fejt ki.

A tervbűncselekmények harmadik csoportja a javak, a valóságos anyagi állapot megfelelő nyilvántartásának biztosítását célozza, mert ez a szocialista gazdálkodás fontos része. E tekintetben az új rendelet átveszi a 14.200-as rendelet 4. szakaszát és kimondja, hogy vétséget követ el, aki abból a célból, hogy a részletterv végrehajtását, vagy végrehajtásának ellenőrzését, illetőleg a vállalat valóságos vagyoni állapotának megállapítását akadályozza, vagy megghiúsítsa, a kereskedelmi (üzleti) könyvek vezetésére, vagy a zárószámadások elkészítésére vonatkozó kötelességét megszegi.

A 14.200-as rendelet 6. szakasza a jelentéstételi és adatszolgáltatási kötelezettséggel kapcsolatban két bűncselekményfajtát tartalmazott. Mindkettőt csak a tervmegbízott követhette el

és az egyik bűncselekményt már akkor elkövette a tervmegbízott, ha a jelentéstételi, illetőleg adatszolgáltatási kötelezettségét megszegte, a másik, súlyosabb bűncselekményt pedig az a tervmegbízott követte el, aki az Országos Terhvivaltal valótlán bejelentéssel, vagy a valóságnak meg nem felelő adatok szolgáltatásával megtévesztette. Ezzel szemben az új rendelet szerint ezt a bűncselekményt nemcsak a tervmegbízott, hanem bárki elkövetheti, aki a tervgazdálkodás körében jelentést tesz, illetőleg adatot szolgáltat. A jelentéstételi és adatszolgáltatási kötelesség egyszerű megszegése azonban — helyesen — nem lesz már bűncselekmény, hanem fegyelmi úton rendbírsággal nyer majd elintézés, bűncselekményt követ el viszont az, aki a népgazdasági tervvel kapcsolatban megsabott jelentéstétel, vagy adatszolgáltatás körében az Országos Terhvivaltal, a Központi Statisztikai Hivattal, illetőleg az adatgyűjtésre illetékes más szervet valótlán bejelentéssel, vagy adatszolgáltatással szándékosan megtéveszteni törekszik.

Végül a tv. az ú. n. tervbűncselekmények utolsó kategóriájaként a 8800-as rendelet 17. szakaszának mintájára büntetés alá vonja a hatóságnak azt a tagját, vagy közegét, aki a népgazdasági tervvel kapcsolatos hivatali kötelességének szándékos megszegésével a népgazdasági terv, vagy valamely részletterv megvalósítását veszélyezteti.

Ezek az ú. n. tervbűncselekmények mind kivétel nélkül vétségek, alapbüntetési tételük pedig aránylag enyhe, két évig terjedhető fogház. Súlyos veszély, vagy sérelem esetén 5 évig terjedhető börtön, különösen súlyos sérelem előidézése, ismételt elkövetés, vagy jelentékeny mennyiség fennforgása esetén viszont 10 évig terjedhető fegyház. A közhivatalnok által a népgazdasági tervvel kapcsolatosan elkövethető és előbb említett bűncselekmény büntetése súlyos veszély, vagy sérelem esetén 10 évig terjedhető fegyház, különösen súlyos sérelem esetén pedig a büntetés halálbüntetés.

Kimondja a rendelet, hogy a tv.-ben vétségnek minősülő cselekmények gondatlan elkövetés esetén 6 hónapig, a büntettnék minősülő cselekmények pedig gondatlan elkövetés esetén 2 évig terjedhető fogházzal büntetendők. A rendelet szerint vétségnek minősülő szándékos cselekmények kísérlete is büntetendő.

A rendelet részletes szabályokat tartalmaz a kiszabható mellékbüntetésekről és kimondja, hogy a rendeletben meghatározott bűncselekmények elkövetésére történő felhívás, az elkövetésre való ajánlkozás, erre a felhívás folytán való vállalkozás és végül a közös elkövetésre nézve történő megállapodás a kísérletre vonatkozó szabályok szerint büntetendő.

A többi szabályok közül, amelyeket a tv. tartalmazni fog, ki kell emelnem azt, hogy az aktív szabotázszt kivéve, a rendeletben meghatározott valamennyi bűncselekmény miatt a bűnvádi eljárást csakis az Állami Ellenőrzési Központ, az Országos Terhvivatal, vagy a vállalat tárgya szerint illetékes, illetőleg közhivatalnoki bűn-

cselekménynél a hatóság felett főfelügyeletet gyakorló miniszter feljelentésére lehet megindítani.

Az eljárás a rendeletben foglalt összes bűncselekmények tárgyában a felsőbb bíróságok székhelyén alakított megyei bírósági büntetőtanácsnak, Budapesten a büntetőtörvényszék tanácsának, mint uzorabíróságnak hatáskörébe tartozik. Az államügyészség azonban büntett esetén az uzorabíróság különtanácsa előtt is emelhet vádat. Tekintettel arra, hogy a népi ülnökök rövidesen az egész ország területén helyet foglalnak a büntetőtanácsokban, csak egészen kivételes esetekben, rendkívül súlyos bűncselekmények esetén szükséges a különtanács előtti vádemelés, amikor valamely különleges érdek indokolja, hogy mielőbb jogerős ítélet hozassék. Kimondja a rendelet azt is, hogy a szóbanforgó bűncselekmények gyors elbírálásának lehetővé tétele érdekében megfelelő esetben vádirat mellőzésével lehet a tettetést bíróság elé állítani.

A gyakorlati életben felmerült kívánságnak tesz eleget az új tv. azon rendelkezése, hogy a rendeletben meghatározott bűncselekménnyel összefüggésben elkövetett más bűncselekményt a bíróság a közvádoló indítványára ítélezési körébe vonja, természetesen attól feltételezetten, hogy a cselekmény a bíróság hatáskörét nem haladja meg.

Az 1949: XI. tv. hatálybalépése folytán az uzorabíróság szervezeti különállása rövidesen az ország egész területén meg fog szűnni. Ez a körülmény indokolta teszi az uzorabírászkodásra vonatkozó különleges eljárási szabályok hatályon kívül helyezését és erre kap felhatalmazást a törvényrendeletben az igazságügyminiszter azzal, hogy egyidejűleg állapítson meg az új tv.-ben meghatározott, valamint általában ezidőszertint uzorabírászkodásra utalt külön bűncselekményekre nézve, ezek gyors megtorlását biztosító különleges eljárási szabályokat.

A rendeletet 1950 január hó 1-től kezdődő hatállyal kell majd alkalmazni.

Az előbbieken ismertettem az új tv. lényeges tartalmát. Most még néhány gondolatot szeretnék felvetni a rendelettel kapcsolatban. Amikor egy új jogszabályt kiértékelünk, akkor azokból a társadalmi és gazdasági viszonyokból kell kiindulnunk, amelyek között az új jogszabály keletkezett. Ebben a vonatkozásban rá kell mutatnunk azokra a döntő különbségekre, amelyek az 1947-es és a jelenlegi társadalmi és gazdasági viszonyaink között fennállanak. Amikor a hároméves gazdasági terv megindult, népgazdaságunk jelentős, túlnyomó része az ipar területén is a magánszektor kezében volt; a falun a termelőszövetkezeti mozgalom még meg sem indult, a politikai hatalom kérdése teljesen még nem dőlt el és így természetes, hogy a tervgazdálkodás védelmét biztosító büntetőjogi rendelkezések akkor nagyon szigorú alapbüntetési tételeket tartalmaztak. 1947 óta a helyzet lényegesen megváltozott. A proletárdiktatúra funkcióit teljesítő népi demokráciánkban a szocializmus alapjait lerakó ötéves terv megindulása éppen annak kifejezője, hogy a proletárdiktatúra elnyomó funkcióival szemben, helyesebben e mel-

lett mind fokozottabban nyomul előtérbe a proletárdiktatúra gazdasági, kulturális szervező funkciója. A hatalom szilárdan a munkásosztály kezében van, amely azt a dolgozó parasztsággal szövetségben gyakorolja. Az ipar, a nagykereskedelem államosítása befejeződött. Falun viszont még mindig túlnyomó a magángazdálkodás, de mind nagyobb tért hódít a társasgazdálkodás, ugyanakkor azonban fokozódik az osztályharc a legszamosabb és legvadabb ellenállást kifejtő kizsákmányoló osztállyal, a kuláksággal szemben.

Természetes, hogy a vázolt különbségek nem jutnak kifejezésre a szabotázs büntetőjogi megítélésében. A szabotőrök, a kártevők, a belső és külső reakció legveszedelmesebb ügynökei most sem számíthatnak semmiféle kíméletre. Velük szemben a legnagyobbfokú erélynek kell érvényesülnie büntetőigazságszolgáltatásunkban. Az aktív szabotázstól eltérőleg a passzív szabotázs megítélése azonban gyakran igen nehéz feladat és itt térek vissza a passzív szabotázssal kapcsolatban említett arra a kérdésre, hogy a tvr. külön *kártevő célzat* fennforgását kívánja meg a passzív szabotázsnál. Bíróságainknak le kell szokniok arról, hogy a régi büntetőjogi szemlélet alapján egy ilyen tényálladási elem fennforgásának bizonyítását ugyanúgy kívánják meg a vád részéről, mint például annak a ténykörülménynek a bizonyítását, hogy a lopást idegen ingó dolog tekintetében követték-e el, ami természetesen sine qua non-ja a lopás megállapításának. A törvényhozó nem azért teszi oda a passzív szabotázsnál a kártevő célzat kifejezését és nem azért magyarázza példálózva ezt a célzatot úgy, hogy ez különösen azt jelenti, hogy a tettes a cselekményt azért követte el, hogy a népgazdasági terv, vagy valamely részletterv megvalósítását veszélyeztesse, avagy a népgazdaság érdekét egyébként sértse, hogy a bűnösök felelősségrevonását megnehezítse, hanem azért, hogy figyelmeztesse a bírót, hogy az említett elkövetési cselekmények mindegyikéhez szinte természetesen tartozik hozzá a kártevő célzat, amelynek fennforgását az eset összes körülményeiből és elsősorban az elkövető személyi körülményeiből, az ő társadalmi veszélyességéből kell megállapítani. Akkor, amikor egész dolgozó népünk a munka lázában égve dolgozik az ötéves terv sikeres megvalósításán, akkor egy üzem működésének minden ok nélküli korlátozása, az észszerű gazdálkodás követelményeinek ellentmondó termelés folytatása stb. nyilvánvalóan nemcsak kártevést *eredményeznek*, hanem már elkövetésükben magukban hordozzák a kártevés *célzatát* is. Arra akarok itt rámutatni ismételtel, hogy ez a jogszabály és a jövőben alkotandó számos egyéb keretjogszabály fog olyan tényálladási elemeket tartalmazni, amelyek a bíró számára az ilyen keretjogszabályok alkalmazásánál mintegy iránymutatóak, de nem olyanok, hogy azoknak perrendszerűen okiratokkal, tanukkal alátámasztott bizonyítása szükségeltetnék. Ezek azok a tényálladási elemek, amelyeknek fennforgását a bírónak éppen a társadalmi fejlődés törvényszerűségeinek alapos ismeretében, népi demokráciánk kitűzött feladatainak, céljainak, az Alkotmányban a bíróságokra rótt nagy kötelességeknek szem

előtt tartásával, az elkövető osztályhelyzetének, multjának, egyéb ténykedéseinek figyelembevételével és az ezeken alapuló társadalmi veszélyességéből folyólag kell megállapítania.

Véleményünk szerint az a körülmény, hogy a passzív szabotázs szándékos elkövetéséhez a tvr. különleges célzat fennforgását kívánja meg, nem lehet akadálya annak, hogy bíróságaink a passzív szabotázs gondatlanságból való elkövetését — éppen a szándék és a különleges célzat hiánya esetén — megállapíthassák, ha a passzív szabotázsnak a tvr.-ben körülírt elkövetési cselekményei és az ezekhez fűződő eredmény egyébként megállapítható. Ennek azonban nem szabad, hogy olyan kihatása legyen, hogy a bíróságok az esetek túlnyomó többségében éppen a kártevő célzat megállapításának fentiek ellenére észlelt hiánya miatt a gondatlansági eset alkalmazására térnek át.

Az ú. n. tervbűncselekményekkel kapcsolatban a társadalmi és gazdasági viszonyok említett változásai a büntetési tételek viszonylagos enyhéségét eredményezték.

Az ipar és a nagykereskedelem egész területén a vezető pozíciókat a munkásosztály tagjai és a néphez hű értelmiségiek foglalták el. A vállalatvezetők többsége még nem is olyan régen fizikai munkás volt. Számolni kellett tehát azzal, hogy azok, akik abba a helyzetbe kerülhetnek, hogy a tervgazdálkodással kapcsolatosan az ipar és a kereskedelem vonalán a rendeletben szabályozott tipikus bűncselekményi eseteket elkövethetik, jelentős többségükben olyan öntudatos dolgozók, akik hűek a népi demokráciához és mindent elkövetnek annak érdekében, hogy azon a helyen, ahova őket a Párt, az államhatalom állította, a tervgazdálkodás előbbrevitelével a szocializmus nagy ügyét szolgálják. Ez azonban egyáltalán nem jelenti azt, mintha népgazdaságunk egész területén nem érvényesülhetne még a külső és belső reakció befolyása. Itt vannak, itt élnek még közöttünk azok a kapitalista elemek, akiknek az üzemeket államosítottuk és akik természetesen nemcsak remélik, hogy üzemeket vissza fogják kapni, hanem sokszor egészen bonyolult és láthatatlan szálakon keresztül romboló befolyást gyakorolnak az államosított üzemek életére. Bent vannak az üzemekben, sokszor nem jelentéktelen pozíciókban a mult olyan gazdasági szakemberei, akik életük jelentős részét a kapitalizmus szolgálatában töltötték el és gyakran alkalmas eszközül szolgálnak a reakciós, a tervgazdálkodás sikerét veszélyeztető akciók számára. A reakciós befolyás számára természetesen alkalmas eszközül szolgálnak a munkásosztály kevéssé öntudatos tagjai is.

A fejlődésnek ez a szakasza, amikor a népgazdaság nagy részén leromboltuk a régit és építjük az újat, amikor a nemzetközi politikai helyzet feszültsége belejátszik a mindennapi életbe, amikor túlnyomórészt átalakult már a gazdasági alap, de még nem alakult át megfelelően az emberek tudata, a szellemi felépítmény, az ilyen társadalmi és gazdasági viszonyok különösen a most tárgyalt büntetőjogi területen igen nagy feladatokat rónak a bíróságokra. A szabotázssügyeknél, a tervbűncselekményeknél valóban át kell térni a legsürgő-

sebben a minőségi munkára. Ezen a területen minden egyes ügy külön problémát kell, hogy jelentsen. Ügyésznek és bírónak egyaránt a legalaposabban kell vizsgálni a cselekmény osztályjellegét és a tettesek osztályhelyzetét. Rendkívül nagy egyéni felelősség hárul ezekben az ügyekben a bírókra, mert nekik kell elbírálniok majd, hogy az egyes esetekben hol végződik a hanyagság, a tudatlanság, az ártó szándék nélküli járatlanságból eredő hiba és hol kezdődik az ellenséges cselekmény.

Ezért enyhébbek az ú. n. tervbűncselekmények alpbüntetői tételei. De gondoskodik a tvr. arról, hogy a valóban súlyos ellenséges cselekményekre a bíróságoknak súlyos büntetések kiszabásával álljon módjában lesújtani. Az esetek jelentős részében tehát, ha büntetésre feltétlenül szükség van, a nem kifejezetten ellenséges cselekményeknél aránylag enyhe büntetésekkel kell ránevelni a tetteseket és rajtuk keresztül más, még nem eléggé öntudatos, fegyelmezett elemeket arra, hogy a terv-

gazdálkodásban a legszigorúbb pontosságnak, fegyelmeztségnek, a rendelkezések maradéktalan teljesítésének kell uralkodnia, más esetekben viszont, amelyeknél a bíró meg fogja állapíthatni a cselekmény és a tettes társadalomveszélyességét és nem vitásan ellenséges szándékát, ott kíméletlenül kell a legerélyesebb eszközökhöz nyúlni.

Az őstermelés területén akár a szabotázs, akár a tervbűncselekmények vonalán szembekerülhetnek a tvr.-tel kulákok. Velük szemben az osztályharc szempontjait bíróságainknak messze-menően kell érvényesíteniök.

Minden öntudatos magyar dolgozó kötelessége, hogy egész erejével előmozdítsa az ötéves terv sikerét. Azok a bírák és ügyészek, akikre dolgozó népünk felemelkedése útjának, az ötéves népgazdasági tervnek büntetőjogi védelmét bízta, használják fel az új jogszabályokat a legeredményesebben és vigyázzanak a tervre, mint a szemük világarára.

Dr. Timár István

Az analógia és az objektív tényálladék a büntető igazságszolgáltatásban

I.

A klasszikus büntetőjog jogelméleti felfogása szerint a jogalkalmazás tisztán logikai funkció, a bíró tevékenysége szillogisztikus: egyedüli feladata megállapítani a bebizonyított cselekmény ismérveit, megállapítani, hogy van-e olyan absztrakt jogszabály, amelynek az ismérveivel ezek azonosíthatók és konklúzióként az absztrakt jogszabály rendelkezéseit alkalmazni a konkrét esetre.

A klasszikus büntetőjog nem engedi meg, hogy bárminő célgondolat is fűződjék a bíró tevékenységéhez. Az 1813. évben alkotott bajor büntető-törvénykönyv megjelenésekor a törvényszöveg magyarázatát és a kommentárírást is eltiltották.

A klasszikus büntetőjog a »nullum crimen et nulla poena sine lege« elvet írta a zászlajára, amely elv pedig nem engedi meg sem a törvénynek kiterjesztő magyarázatát, sem a joghasonlóság alapján való jogalkalmazást, az ú. n. analógiát. A jogalkalmazás elengedhetetlen feltétele, hogy a konkrét tényállás mindenben és pontosan megegyezzen valamely absztrakt jogszabályban meghatározott objektív tényálladékkal.

A klasszikus büntetőjogi irány hívei alkották meg a jog logikai zártságának az elméletét, amely szerint minden jogi rendezést igénylő tény megoldható a jogi kódex alapján és csupán azok alapján és szigorú, ingadozást és értékelést, mérlegelést és magyarázatot nem tűrő módon oldható meg.

A klasszikus jog szerint a büntetés jogalapja az igazságosság, célja a megtorlás: a bűnelkövetés által okozott rossznak hasonló rosszal való viszonzása, s így a megbillent jogrend helyreállítása. A

büntetés-kiszabás, mint fent már kifejtettük, szigorú logikai szillogizmus: egyik oldalon az elkövetett cselekmény hull a serpenyőbe, másik oldalon az annak megfelelő büntetés.

II.

A klasszikus büntetőjog a maga jogelveit teljes egészében keresztülvinni sohasem tudta. Objektivizmusa, mint fikciót egy átlagembert vett alapul a jogegyenlőség biztosítékaként és éppen ez jelentette a legnagyobb egyenlőtlenséget. Az értékelést és a mérlegelést a bíró tevékenységéből kizárni teljes egészében sohasem tudta, hiszen a büntetések meghatározásánál minden törvénykönyv tartalmaz maximumokat és minimumokat, amelyek már a törvényes tényálladékon kívül álló szempontok figyelembevételét tették szükségessé. Számolnia kellett továbbá a halmazattal, a kísérlettel, a visszaesséssel, amelyek mind ellentmondanak a szigorú akció-reakció elvének.

De az objektív tényálladékok meghatározásánál sem tudta megvalósítani a klasszikus büntetőjogi irány azt, hogy a törvényes tényálladékon kívül álló szempontok ne érvényesüljenek az igazságszolgáltatásban. A tényálladékok szerkesztésében a jogalkotónak olyan fogalmakkal kell dolgoznia, amelyek csupán magyarázat, értékelés és a célgondolat megfelelő érvényesítésével alkalmazhatók. Tehát a bírónak az objektív szillogisztikus tevékenységen túl, szubjektív, értékelő és mérlegelő tevékenységét is feltételezik. Vegyünk egy példát. A Btk. 290. §-a szerint, »aki gondatlan-sága által embernek halálát okozta, az emberölés vétségét követi el« és a 291. § szerint »ha azonban

a halál az azt okozónak hivatásában vagy foglalkozásában való járatlanságából, hanyagságából, vagy azok szabályainak megszegéséből származott, súlyosabb büntetés alá esik. Ha ezeket a szakaszokat kívánja alkalmazni a bíró, egész sor olyan tényálladáki elemmel találja szemben magát, amelyek bizonyosfokú mérlegelést, magyarázatot feltételeznek. A gondatlanság elhatárolása a szándéktól tekintettel arra, hogy a gondatlanságnak és a szándéknak is a pszichológia törvényei szerint igen sok foka van és a szélső fokozatok összemosódnak, igen nehéz és az egyszerű logikai szubszumpción túlterjed. De magyarázatot és szubjektív mérlegelést igényel annak meghatározása is, hogy mit tekinthetünk hivatásnak, vagy foglalkozásnak és az objektív tényálladékon kívülálló szempont azoknak a szabályoknak a vizsgálata, illetőleg mérlegelése, hogy miket fogad el a bíró a kérdéses foglalkozás szabályaiként.

De tarthatatlan a klasszikus jogelméleti irány szempontjából a jog logikai zártságának az elmélete is. A klasszikus büntetőjog kimondja, hogy a jogban nincsenek hézagok, a jog akkor is beszél, ha hallgat; ha nem tilt vagy parancsol valamit, akkor megenged.

Ez teljesen tarthatatlan álláspont volt már akkor is, amikor keletkezett. A magánjog úgyszólván a legrégebbi időktől kezdve mindvégig rá volt szorulva az analógia, illetve a kiterjesztő jogmagyarázat alkalmazására. Mert igenis a jogban vannak hézagok. A jog célja az életviszonyok bizonyosfajta rendezése, már pedig az életviszonyok és a rendezést igénylő tények, esetek és állapotok oly sokfélék, állandóan fejlődők, hogy semmiféle kódex nem tudja előre és részletesen rendezni az összes később jogi rendezést igénylő eseteket és állapotokat. Ha pedig arra az álláspontra helyezkednék a jog, hogy mindaz, amire jogszabály nincs, a jog részére közömbös, kielégítetlenül maradna igen sok jogi rendezést igénylő eset, tény és állapot.

Ha pedig tekintetbe vesszük azt, hogy a magánjogi szabályok nagy része szokásjogi eredetű, amely szokásjognak kialakításában igen nagy szerepe volt a jogalkalmazásnak, a jogalkalmazó pedig legtöbbször analógia, illetve kiterjesztő magyarázat útján alakította ki a szükséges és alkalmazandó jogszabályt, akkor elvitathatatlan, hogy a magánjog terén a jog logikai zártságának elmélete illuzórikus.

A büntetőjog terén más a helyzet. Ezért itt erősebbnek érezte magát ez az elmélet, persze itt is engedményeket kellett tenni és csak fenntartással tudott az elmélet a gyakorlatban is érvényesülni.

A büntetőjog szabályai ugyanis más természetű szabályok, mint a magánjog intézkedései. A büntetőjogszabályok nem önálló normák, hanem csupán kényszerszankciók. A büntetőjog nem igényeli azt, hogy minden egyes jogi rendezést igénylő esetben, ténynél, állapotnál alkalmaztassék, csak abban az esetben, amikor azt a jogalkotó szükségesnek látja.

A büntetőjog normái a büntetőjogon kívül álló közjogi, közigazgatási, gazdasági, magánjogi, munkajogi stb. normák, amelyeket a

jogalkotó különös, a közösséget, mint egészet érintő jelentőségüknél fogva büntetőjogi szankciókkal lát el. A tulajdonjogot a magánjog biztosítja, kereteit és lehetőségeit a magánjog határozza meg, a tulajdonjog igényelte jogi rendezésen túl, mint plusz jelentkezik a magánjogi kereteken kívül eső tulajdonváltozás esetén a magánjogi in integrum restitutio, illetőleg a megfelelő magánjogi kártérítés mellett a büntetés.

Tehát mindazok az esetek, tények és állapotok, amelyek jogi rendezést igényelnek, a megfelelő jogi rendezést abban az esetben is megkapják, ha a büntetőtörvénykönyvben arra az esetre, tényre, illetve állapotra nincsen megfelelő büntetőjogi objektív tényálladék. Mindezekre tekintettel a klasszikus büntetőjogi jogelmélet szempontjából semmi sem indokolja az analógia alkalmazását. Az egyes közjogi, magánjogi, gazdasági, közigazgatási jogi stb. normákat büntetőjogi szankciókkal ellátni a jogalkotó feladata, nincsen olyan kényszerítő körülmény, amely a bírót arra indítaná, hogy a felmerülő esetre, tényre, állapotra megfelelő büntetőjogszabályt kelljen keresnie, hiszen a megfelelő jogi rendezést az illető tény, illetve állapot más jogterületen úgyis megkapja és hogy mikor van szükség a büntetőjognak mint még külön pluszt jelentő szankciónak az alkalmazására, annak megállapítására, — arra is tekintettel, hogy a büntetések alkalmazása mélyen belenyúlik az állampolgárok személyes szabadságába, — nem lehet a bíró feladata.

Mindezek azt tennék szükségessé, hogy a klasszikus büntetőjog, ha a maga elméletét következetesen keresztül akarja vinni, küszöböljön ki a büntetőjog alkalmazásából minden analógiát.

A klasszikus büntetőjog azonban ezen a téren sem következetes. Így például a magyar büntetőjogban a bírói gyakorlat, bár a Kúria egyik döntvényében határozottan kimondotta azt az elvet: »a törvény hiányának és nyilvánvaló hézagainak pótlása nem a joggyakorlat hivatása; a törvény ellenkező értelmezése a Btk. 1. §-ába ütközik«, amely szakasz határozottan átveszi a Code Penale megalkotása óta úgyszólván minden törvénykönyvben visszatérő és mindennemű analógiát tiltó szabályt, mely szerint »büntettet vagy vétséget csak az a cselekmény képez, amelyet a törvény annak nyilvánít«, mégis éppen a magyar Kúria volt az, amely 1898 január 19-én kelt ítéletében a villamosenergia jogosulatlan használatát lopásnak minősítette, bár a szakértők nyilatkozata szerint a villamosenergia ingó dolognak tekintendő nem volt. A francia és ennek nyomán más országok bíróságainak a gyakorlata 1909 óta alkalmazta az ingó dolgok ellopására vonatkozó jogszabályt az elektromosáram tolvajjaival szemben.

Hasonlóképpen analógia alapján rendelték büntetni a bíróságok a telefontitok megsértőit a távirdatitok megsértőire vonatkozó jogszabályok alkalmazásával.

III.

A klasszikus büntetőjog épülete már a XIX. század második felében, tehát érvényesülésének virágkorában, megrendült. A múlt század közepe

óta jelentkező pszichológiai és szociológiai irányzatok kikezdték a bűncselekmények objektív szemléletén alapuló jogelméletet és a cselekményről a tettesre irányították a figyelmet. De a tettesben — tekintettel arra, hogy a büntetés szükségességét most már nem csupán etikai elvekkel magyarázták — többé nem az erkölcsi rosszalásáértémdemlétséget keresték, csupán utaltak a bűnelkövetés veszélyességére és megkezdődött a jogelméleti síkon a büntetőjognak, mint a társadalmi védekezés eszközének a kiépítése.

A bűncselekményt nem oknak tekintették többé, csupán szimptomának, a büntettes érzület, illetőleg a tettes társadalmi veszélyessége szimptomájának. A büntetés is elvesztette tiszta megtorlás jellegét és a jogalkalmazásban előtérbe került a célgondolat.

Ezek az elvek nem tudtak nyíltan és egészükben ugyan tért hódítani, azonban a különböző szociológiai és pszichológiai iskolák működésének az eredményeként egyre több fronton törték át a klasszikus büntetőjogrendszer épületét és új büntetőjogi intézmények kerültek be az egyes európai büntetőtörvénykönyvekbe.

Mindez a klasszikus jogrendszer egységét teljesen megbontotta és az eddig is fennálló ellentmondások megsokszorozódtak. Az objektív tényálladék mellett egyre több és több e kívüleső célgondolat érdekében álló és értékelő funkciót involváló rendezés és fogalom került a büntetőtörvények szövegébe. A törvények üzletszerű és megrögzött büntettesekről kezdenek beszélni, lehetővé teszik a büntetés végrehajtásának a felfüggesztését, sőt a büntetéstől eltekintést (T. e. 125. §), ha az nem mutatkozik a jogrend védelme érdekében szükségesnek. Egymásután vezetik be a biztonsági intézkedések alkalmazását stb.

Meginog az analógia-tilalom épülete is. Kezd tért hódítani az »Ubi eadem est legis ratio, ibi eadem est legis dispositio« elv nyílt, törvényesen szabályozott alkalmazása a büntetőjog területén is.

Az 1930. évi dán törvénykönyv megengedi az oly cselekmények büntethetőségét is, amelyek a törvény által szabályozott cselekményekkel »teljesen azonosnak tekintendők«.

Mindezek a jelenségek csupán megingatták a klasszikus büntetőjog épületét, felkavarták a fogalmakat és jelenségeket, az elméletet és gyakorlatot, kiélezték az ellentéteket, de nem volt olyan egyetemes átfogó jogelméleti szempont, amely új, egységes jogrendszer kialakítását tette volna lehetővé.

IV.

Amikor Európa nyugati országaiban még mindig a klasszikus büntetőjogrendszer roskadozó épületét foldozgatták, keleten, a szovjet jogterületen új forradalmi jogrendszer alakult ki és adott új irányt a jogalkalmazás módszerének és gyakorlatának.

A második világháborút követően Közép-Kelet-Európa kis államaiban létesült népi demokráciák is a szocializmus útjára léptek és a szocialista fejlődésben előljáró Szocialista Szovjet Köztársaságok Uniójának a példájára igyekeznek

újjászervezni gazdasági, társadalmi, jogi és államrendszerüket.

A marxista-leninista jog- és államelmélet nem ismeri el az állam- és jogrend öncélúságát és a jogszabályok alapjául szolgáló változatlan és örökérvényű erkölcsi alapelveket. A marxizmus tagadja azt, hogy a büntetőjog valaha is magasabbrendű, a gazdaság-társadalmi jelenségektől független, objektív, a törvények normarendszerétől kívülálló értékelést jelentett volna. A marxizmus szerint az állam célja az elnyomott társadalmi osztály feletti kényszerhatalom gyakorlása, a büntetőjog pedig az állam kényszereszköze a fennálló berendezkedés védelmére. Ezért az uralmon lévő társadalmi osztály számára veszélyes cselekmények üldözése és a fennálló társadalmi berendezkedésre nézve veszélyes érzületű emberekkel szembeni védekezés a célja a büntetőjognak.

A szovjet állam jogrendje a szocializmusból a kommunista társadalmi rend felé vezető időszakra létesített forradalmi jogrend. Tehát átmeneti és forradalmi jogrend egyrésről, a társadalmi védekezés céljait szolgáló büntetésrendszer másrésről azok a kritériumok, amelyek a marxista-leninista alapon álló büntetőjogpolitikát meghatározzák.

Nem ismeri el a törvények abszolút voltát, a törvény csak eszköz az államhatalom kezében. A hatalom megoszlásának az elvével a marxista jog- és államrendszer szakít, a jogalkalmazás és a jogalkotás nem különül el olyan élesen egymástól, mint az úgynevezett polgári demokráciákban. Jogalkotásnak és jogalkalmazásnak egyaránt a fennálló forradalmi úton és lendülettel állandóan alakuló, fejlődő, változó, szükségszerűen és gazdasági tényezők hatására az osztály nélküli társadalom felé haladó államrendszer védelme és a helyes irányú fejlődés biztosítása a célja.

A szovjet orosz büntetőtörvénykönyv 1. §-a szerint büntetendő cselekmények »a jogrendre és a társadalomra veszélyes cselekmények«, a 6. § szerint pedig »a társadalomra veszélyesnek tekintendő minden tevékenység, vagy mulasztás, mely a szovjet rendszer ellen irányul, vagy sérti a munkás-paraszt hatalom által a kommunista államrend felé vezető átmeneti időszakra létesített jogrendet«.

Ez a meghatározás alapvetően különbözik minden, a klasszikus objektív jogelvek alapján felépített büntetőkódex bűncselekmény meghatározásától. Az első szakasz és a 6. § célt ad a jogalkalmazó számára, nem azt mondja, hogy büntetendő cselekmény mindaz, amelynek törvényes tényálladék fel van véve a büntetőtörvénykönyv különös részének szabályai közé, hanem klauzálisan meghatározza minden büntetendő cselekmény generális tényálladékát.

Ezért, amikor a jogalkalmazó egy eléje került cselekmény büntethetőségét vizsgálja, nem elég az, hogy szubszumptió segítségével megállapítsa, hogy a fennforgó és bizonyított tények magukban foglalják-e valamely a büntetőtörvénykönyvben büntetendőként megjelölt jogszabály törvényes tényálladékának ismérveit, hanem elsősorban annak kell szeméi előtt lebegnie, hogy a szovjet-

orosz jogrendszer védelme és a cselekmény, illetőleg az elkövető veszélyessége a társadalmi büntetés alkalmazását megkívánják-e vagy sem. A büntető-törvénykönyv 16. §-a ki is mondja, hogy »Kényszerrendszabály nem alkalmazható, ha a cselekmény elkövetője nem veszélyes és arra sincs támpont, hogy a jövőben veszélyes cselekményeket elkövessen«.

Elméletileg tehát az objektív tényálladék szerepe rendkívüli mértékben csökken. Teljesen azonban mégsem veszítette el a jelentőségét. A büntetőjog intézkedései ugyanis olyan mélyen belenyúlnak az egyén személyes szabadságába, hogy ezek a kényszerintézkedések pusztá gyanú, illetőleg a bíró szubjektív értékelése alapján nem alkalmazhatók. Ezért szükség van a törvényes tényálladékok további fenntartására, azonban megváltozott céllal és jelentőséggel. A veszélyességre alapozott büntetőjogrendszerrel az elkövetett cselekmény nem oka a büntetés alkalmazásának, csak a tettesben megnyilvánuló társadalmi veszélyesség szimptomája. A bűncselekmény-elkövetés feltétele, de nem oka és nem alapja és nem is kizárólagos meghatározója az alkalmazandó büntetés mérvének és mértékének.

A Szovjetunió büntetőtörvényhozása alapelveinek 6. §-a szerint büntetőjogi felelősséggel csak az a személy tartozik, akinek valamely cselekménye pontosan aláesik valamely bűncselekmény törvényes tényálladékának. A 16. § szerint pedig »Amennyiben valamely a társadalomra veszélyes cselekmény a büntetőtörvénykönyvben közvetlenül meghatározva nincs, a felelősségrevonás alapja és keretei a büntetőtörvénykönyv ama szakaszai alapján határozandók meg, amelyek a leginkább hasonló bűncselekményről rendelkeznek«.

Tehát a szovjetorosz büntetőtörvénykönyv törvényes keretet ad az analógia alkalmazásának. Mindez teljesen összhangban áll a Szovjetunió államának és jogrendszerének a céljaival és a marxista-leninista tudományon alapuló büntetőjogpolitikával.

A szovjet büntetőjogrendszerben a büntetések alkalmazásának feltétele nem az objektív jogi normák megsértése, hanem a társadalmi veszélyesség. A jogalkalmazás és a jogalkotás szervei nincsenek elválasztva egymástól, a jogalkotás és a jogalkalmazás munkakörének elkülönítése csak célszerűségi, nem elvi szempontból történik, a törvénynek abszolút hatálya nincs, csupán eszköz az uralmon lévő és a jogalkotásban és jogalkalmazásban egyaránt személyesen közreműködő nép kezében.

Az állam- és jogrendszer állandóan és forradalmi lendülettel fejlődik, amely fejlődést a nehezebb jogalkotás nem minden esetben tud nyomon kísérni és amint azt Krilenko főállamügyész az 1922-ben tartott büntetőtörvénykönyv előkészítési bizottsági ülésen mondotta: »Tekintettel arra, hogy napjainkban a büntetendő cselekmények állandóan változnak, módosulnak, teljesen lehetetlen az új cselekmények legkülönbözőbb fajait meghatározni.« A forrongásban és állandó fejlődésben lévő társadalomnak pedig

éppen a nem várható és hirtelen felbukkanó, a társadalmi rend és fejlődés létalapjait veszélyeztető cselekmények ellen kell leginkább védekeznie. Tehát az államhatalomra a legnagyobb veszélyeket rejténé magában az az állapot, ha egyes, jelentős és veszélyes cselekmények csupán azért nem volnának üldözendők, mert a büntetőtörvénykönyv nem tartalmaz ezekre nézve megfelelő törvényes tényálladékokat.

Azonban az analógia — bár elméletileg minden tekintetben igazolható — veszélyeket rejt magában.

Minden államnak — a fejlődés és átalakulás államának is — szüksége van bizonyosfokú szilárd és állandó rendre. Ezt a rendet és stabilitást pedig a törvényesség hivatott biztosítani. A szovjet hatalom is a megalakulás és a kizsákmányoló ellenséges elemek többségének felszámolása után célkitűzéseit csakis a törvényesség és a rend oltalma alatt tudja megvalósítani. I. V. Sztálin mondotta az 1936. évi rendkívüli Összorosz ülésen: »A törvények stabilitására ma nagyobb szükségünk van, mint bármikor.«

A Sztálini Alkotmány biztosítja a szocialista törvényesség érvényesülését, kimondja, hogy a bíró a törvényeknek van alávetve, az államügyészségek feladatául tűzi ki, öröködni afelett, hogy »a szovjet törvényeket a Szovjetunió valamennyi intézménye, szervezete, tisztviselője és polgára pontosan betartsa, biztosítja továbbá az alkotmány a szovjet polgárok személyes szabadságát. Már pedig a büntetőjogi kényszerintézkedések alkalmazása oly mélyen belenyúlik az egyén személyes szabadságába, hogy ezeknek olyan cselekmények esetén való alkalmazása, melyeket a törvény kifejezetten büntetni nem rendelt, csak kivételesen engedhető meg«.

Ezért a szovjet törvények is szigorúan határt szabnak az analógia alkalmazásának. Nem engedik meg a legszélesebbkörű fajtáját, az úgynevezett analógia jurist, azaz a bíró nincsen felhatalmazva arra, hogy saját maga állapítsa meg a törvény által megszabott, illetve a törvények rendelkezéseiből kiolvasható általános jogelvek alapján, hogy mely cselekmények fennforgása esetén alkalmazható valakivel szemben büntetőjogi kényszerintézkedés.

Visinszkij szerint »az analógia nem ad jogot, hogy a bíró vagy az ügyész bizonyos cselekményeket a saját belátása szerint nyilvánítson üldözendőnek a pozitív törvényekre való vonatkozás nélkül. Az analógia alkalmazás csak az érvényes törvényekkel megindokolva, ezekre vonatkoztatva, szigorúan a büntetőjogi kódexben megjelölt törvények alapján lehetséges«.

Tehát csak az úgynevezett analógia legis van megengedve, az állandó gyakorlat szerint ezt is csak kivételesen és igen súlyos és feltétlen megtorlást érdemlő cselekmények esetén alkalmazzák.

V.

Az 1949. évi XX. törvény megalkotásával a Magyar Népköztársaság formálisan is a szocialista állam- és jogfejlődés útjára lépett. Az Alkotmány 6. §-a kimondja: »A Magyar Nép-

köztársaság állama védi a dolgozó nép szabadságát és hatalmát, az ország függetlenségét, harcol a kizsákmányolás minden formája ellen. Szervezi a társadalom erőt a szocialista építésre.»

Az Alkotmány határozza meg a bíróságok feladatát. A 41. § szerint: »A Magyar Népköztársaság bíróságai büntetik a dolgozó nép ellenségeit, védik és biztosítják a népi demokrácia állami, gazdasági és társadalmi rendjét, intézményeit, a dolgozók jogait, nevelik a dolgozókat a szocialista társadalmi együttélés szabályainak a megtartására.«

Ezzel a szakasszal az Alkotmány meghatározta a magyar büntetőjogrendszer fejlődésének az irányát és a jogalkalmazás alapelveit. Nem jelenti ez a törvényes rendelkezés azt, hogy most

már a bíróságok önmaguk határozzák meg, mely cselekményt tartanak büntetendőnek. De igenis azt jelenti, hogy most már megváltozott az igazságszolgáltatás alapvető elve. Megszűnt a cselekménynek, mint objektív normának abszolút uralma. A tényálladék is csupán a jogalkalmazás feltétele lett. A súlypont a társadalmi veszélyességre helyeződik át.

A bírónak szakítania kell a formalisztikus szemlélettel. Nem lehet pusztá logikai gép. A törvényes tényálladékon kívül álló, az alkotmányban meghatározott cél érdekében kell a törvényeket alkalmaznia, magyarázni és értelemmel megtölteni, amitől már csupán egy lépés választja el az egyelőre még meg nem engedett analógiát.

Dr. Törő Károly

„Utógondozás a visszaesés ellen“*

I.

Kötelességemnek érzem, hogy, mint az Igazságügyminisztérium büntetvégrehajtási osztályának vezetője, aki tehát *most* foglalkozom az érintett problémakörrel, — rámutassak, hogy dr. Sch fer Istvánnak, a Jogtudományi Közlöny 1949. évi 19. számában megjelent tanulmánya hibás alapokon építette fel okfejtését.

A kérdéssel való foglalkozás időpontját azért emeltem ki, mert az egész anyaggyűjtemény, amit a szerző felsorakoztat, az anyag összefoglalásának módjából is kitűnő szemlélet, olyan képet ad, mintha a második világháború és az azt követő felszabadulás a fejlődést e téren érintetlenül hagyta volna, mintha Magyarországon ma is a kapitalizmus rendszere uralkodna.

A cikk elején statisztikai adatokkal igyekszik alátámasztani a visszaesés növekedését Magyarországon a szerző, de amint a továbbiakból kitűnik, ezek az adatok 1923. évtől az 1937. évig terjedő időből vannak összegyűjtve, tehát a kapitalizmus korából. A rendelkezésünkre álló statisztikai adatok szerint ma már lényegesen kevesebb a visszaesők arányszáma, mint 1937-ben volt. A következőkben részletezve a szerző lefesti egy letartóztatott sorsát, aki a büntetőintézetből szabadul, és minden körülmények között a tisztességes emberek társadalmába igyekszik beleilleszkedni. Ezen a részen is ugyancsak nagy fejlődés történt, amelyet a szerző távolról sem követ, amikor azt írja, hogy »a szabaduló fegyencet az intézet lelkeséje« elé kell állítani, aki ájtatos szavakkal bocsátja útjára. Elhihető, hogy ez ma már nincsen így. A továbbiakban így ír tanulmányában: »Alig gyakorol bármi is demoralizálóbb hatást, mint az, ha a bűnözés lejtőjére került egyén, miután a bűncselekményéért már megbűnhődött vagy amiatt már átalakították, hiába törekszik a munka társadalomban helyet találni, dologhoz nem

jut, életfenntartásáról gondoskodni képtelen és hajléktalanul a szabad ég alatt szenved az időjárás viszontagságait, akik a börtön szalmazsákjait csak a ligeti padokkal, intézeti ételmezésüket pedig az éhséggel tudják csak felcserélni: félelmetesen predestináltak arra, hogy a társadalom rendjét újabb bűncselekményekkel zavarják meg.«

Ma, a szocializmus építésének időszakában, munkanélküliek nem alszanak már a ligeti fapadokon, hanem kormányzatunknak komoly problémákat okoz a munkaerőhiány megoldása — amit világosan bizonyít az Állami Munkaerőtartalékok Hivatalának életre hívása, melynek feladata, hogy az egyre inkább mutatkozó munkaerőhiányt tervszerű gazdálkodással pótolni tudja. Ma ezen körülmények »ismeretében« a cikk szerzője »állami szociális utógondozás« után kiált.

Felvetem a kérdést: mit kell megoldanunk, az utógondozást-e, vagy pedig azokat a társadalmi körülményeket kell végleg felszámolnunk, melyek bűnözésre kényszerítették a kapitalista renden belül az elnyomottak nagy százalékát?

Én azt hiszem, — amit gyakori tapasztalattal igazoltan alátámasztva látok — az utógondozás már ma is és napról-napra feleslegesebb probléma. Egyéb érveitől eltérően helyesen állapítja meg dr. Schäfer: »Az elkövetett büntetendő cselekményekért nemcsak az egyént, hanem a társadalmat is terheli felelősség s e felelősség határozottan kötelességet ró a társadalomra, kötelességet oly értelemben, hogy saját és a kebelébe tartozó egyének érdekében is ragadjon meg minden eszközt, melynek segítségével előmozdíthatja a bűnösség elleni küzdelem végcélját.«

A Magyar Népköztársaság ezen az úton nemcsak hogy elindult, hanem a kérdést majdnem teljes egészében meg is oldotta. Ma már mindenki ismeri Alkotmányunkat és annak VIII. fejezetét, de ismeri az öt éves tervünkről szóló törvény I. fejezet 5. §. 2. bekezdését is, amely kimondja hogy »az iparban az öt éves tervidőszak

* Hozzászólások dr. Schäfer István cikkéhez.

alatt 408.000 új munkást és alkalmazottat kell munkába állítani.«

Aki széttekint Budapest utcáin, vagy az ország bármely területén, láthatja a lüktető életet, a dolgozók vidám termelését és az ezernyi munkalehetőséget, amely becsületes dolgozó kezére vár.

Ma már börtöneink is egészen más képet mutatnak, mint a múltban. A legtöbb helyen az elítéltek komoly termelő munkát végeznek és szakmát is tanulnak, éppen azért, hogy szabadulásuk után be tudjanak illeszkedni a dolgozók társadalmába.

Pesti János

II.

Dr. Schiffer István az igazságügyi intézményekből kikerültek problémáival foglalkozik. Helyesnek tartom, ha külön választjuk a fiatalok »bűnözőket« a felnőttkorúaktól.

Magam csak a fiatalokokról akarok beszélni.

Schiffer megállapítja, hogy évszázadok óta bebizonyítható, milyen magas számban fordulnak elő a »visszaeső« bűnözők és ezt annak tudja be, hogy nem volt kiépítve egy olyan utógondozó szerv (vagy ha volt, igen kicsi volt a hatásköre), amely a javítónevelő intézetekből szabadult fiatalokot pártfogolta volna. Példaként hozza fel, hogy az 1923. évtől 1947. évig 9·5%-ról 41·8%-ra emelkedett a visszaesés.

Valamit kifejezett a szerző az ismertetésből: azt, hogy a két világháború között milyen volt a magyar dolgozók szociális helyzete. Kifejeztette azt, hogy a proletár szülők kénytelenek voltak igen sok esetben koldulni vagy lopni küldeni a gyermeküket, ha enni akartak.

A mult rendszer nem azzal a céllal állította fel a javítóintézeteket, hogy neveljék a gyermekeket, hanem védekeztek a betörők ellen.

Nem azért történt igen sok esetben »visszaesés«, mert nem volt intézményesen megszervezve az utógondozás, hanem az intézetben belül sem kaptak nevelést (hacsak az állandó verést nem nevezik annak), de ha voltak is jó pedagógusok, amint visszakerült a »szabad« életbe, nem volt munkalehetősége, mert az egész országban állandóan hatalmas munkanélküli tömegek voltak. A társadalmi berendezkedés kényszerítette a fiatalokat arra, hogy ismét lopjon.

Azt írja Schiffer, hogy »a szabadultakkal való törődés hosszú multra tekinthet vissza... küzdelmes munkásságuk felbecsülhetetlen értékű tevékenységüknek hervadhatatlan érdemeket biztosít.«

A következő bekezdésben így ír: »Ma már azonban egyesek lángoló meggyőződése vagy másoknak irgalmasságból fakadó könyörülete nem elégíthet ki.«

Nincs szükségünk senkinek az irgalmasságára. Az ilyen »irgalmas« pártfogók környezet-

tanulmányi véleményezésében olvashattuk a múltban, hogy »szegény, de becsületes szülők«, ami magyarul annyit jelent, hogy a szegény nem becsületes, de itt-ott vannak köztük azok is.

A Szovjetunióra is hivatkozik dr. Schiffer István. Arra a következtetésre jut, hogy a Szovjetunióban azért csökkent a bűnözés, mert az utógondozás ki van építve.

A Szovjetunióban (és ma már fokozódó mértékben nálunk Magyarországon is) nem az utógondozás van kiépítve, hanem a bűnözést megelőzi a társadalmi berendezkedés.

Megelőzi azzal, hogy minden embernek joga van a munkához és »a munka becsület és dicsőség dolga«. A dolgozók életszínvonala állandóan emelkedik. Tehát megszűnt az ok, amiért a fiatalok lopni kényszerült. A Népköztársasági Alkotmány az 52. §-ban így ír: »A Magyar Népköztársaság különös gondot fordít az ifjúság fejlődésére és nevelésére.«

Ennek értelmében létesülnek állami iparostanulóotthonok, melyeknek célja a korszerű szakmunkásképzés.

Az ötéves terv első évében 25.000 iparostanulót fog a Munkaerőtartalékok Hivatala leszerződtetni és tanulóotthonban elhelyezni. Ez a tény már maga is lecsökkenti a fiatalok bűnözők számát.

Az elmúlt rendszer bűne, hogy még mindig vannak fiatalok bűnözők; állandóan csökken azonban a számuk.

Az igazságügyi javítónevelő intézetekben komoly nevelés folyik.

Az intézetekben lévő fiatalokat igazi szocialista hazaszeretetre nevelik, hogy munkájukban, tanulásukban a hős lenini Komszomol ifjúsága legyen mindenkor a példaképük. (Szemben a mult rendszer nevelésével, amikor a fiatalok előtt a híres »vagány« volt a példakép.)

Nagy súlyt fektetünk arra, hogy minden fiatalok elvégezze az általános iskolát. Vannak közöttük sokan, akik tehetségesek és szeretnének tovább tanulni, minden lehetőség megvan erre is.

A következő tanévben a mi intézeteink is ugyanúgy fognak dolgozni, mint bármely más iparostanulóotthon. Korszerű ipari tanműhelyekben fognak a fiatalok komoly, alapos szakmai kiképzést nyerni.

A Munkaerőtartalékok Hivatala szerződteti le a fiatalokat, valamelyik állami nagyüzem szabadítja fel és ott dolgozik tovább, mint szakmunkás.

Az »utógondozás« kérdése tehát messze meghaladottnak tekinthető az említett cikk adataihoz és a kérdés felvetéséhez képest.

Ebben az országban nem fog többé előfordulni, hogy ha valaki dolgozni akar, nem juthat munkához.

Fehér Lászlóné

**Minden haladó szellemű magyar jogász tagja
a Magyar Jogász Szövetség-nek**

Az Alkotmány és tulajdonjogunk szocialista jellege*

Tulajdonjogunk jellegének meghatározásához meg kell vizsgálni azt, hogy jogrendszerünk alapja, a Magyar Népköztársaság Alkotmánya hogyan tükrözi a) általában a termelőeszközök, b) különösen a mezőgazdasági termelőeszközök tulajdoni viszonyait és c) a munkával szerzett tulajdon helyzetét.

a) *A termelési eszközök tulajdona általában.*

Az Alkotmány 4. § (1) bekezdése kimondja:

»A Magyar Népköztársaságban a termelési eszközök zöme társadalmi tulajdonként az állam, a közületek vagy szövetkezetek tulajdonában van.«

A 6. § pedig felsorolja azokat a legfontosabb termelési eszközöket, amelyek a nép vagyónaként az állam és a közületek tulajdonában vannak. A termelési eszközök zöme tehát társadalmi tulajdonban van, ezen belül a legfontosabbak a nép vagyónaként az állam és közületek tulajdonában.

A 4. § (1) bekezdése így folytatja:

»Termelési eszközök magántulajdonban is lehetnek.«

A termelési eszközökről tehát az Alkotmány alapvetően azt mondja, hogy azoknak zöme társadalmi tulajdon, csekély része magántulajdon. Ez azonban nem elegendő és az Alkotmány sem elégszik meg ennyivel. Nem fest valódi képet a mi tulajdonjogi helyzetünkről az, aki megelégszik azzal a kijelentéssel, hogy a termelési eszközök zöme társadalmi, többi része magántulajdonban van. A jelenségeket *összefüggésükben és mozgásukban* kell vizsgálni és ennek során az irányt a kifejlődő újra kell venni. A társadalmi és magántulajdon pusztá mennyiségi egymásmellé állítása helytelen, *összefüggésük és perspektívájuk* meghatározása nélkül.

Ha a társadalmi tulajdont és a magántulajdont *összefüggésükben* vizsgáljuk, a köztük lévő mennyiségi különbség minőségi hatása is nyomban mutatkozik. Az iparban szinte teljes társadalmi szektor túlnyomó ereje miatt a mellette meghúzódó magántulajdonosok helyzete döntően eltér a kapitalizmusban uralkodó magántulajdonosok helyzetétől. Az államhatalom a munkásosztály és szövetségesei kezében van, ennek a hatalomnak a révén társadalmi tulajdonba került a termelési eszközök zöme és a termelési eszközök zömének társadalmi tulajdona erősíti a dolgozó nép államhatalmát. Ilyen helyzetben helytelen volna azt állítani, hogy a teljesen túlnyomó társadalmi szektor mellett egy olyan lecsökkent magánszektor áll, amely ugyanolyan kizsákmányoló, pusztító, nyomorító, mint volt a kapitalizmus idején. Jogrendszerünkben a *termelési eszközök magántulajdona* többé nem általánosan elismert jogintézmény, hanem *egyelőre megtűrt kivétel*. A termelési eszközök tulajdona révén és általában *munka nélkül szerzett haszonra, jövedelemre, előnyre stb. irányuló esetleges jogosultság tehát*

szorítón értelmezendő kivétel, aminek elismerése általában csak a Népköztársaság valamely jogszabályának kifejezett engedélye vagy rendelkezése alapján lehetséges. A magántulajdon ilyenfajta megváltozása természetesen nem a magánszektor szándékainak, törekvéseinek a megváltozásának köszönhető, hanem a proletárdiktatúra tényének, amelyben a társadalmi szektor nagyarányú megnövekedésének nem csekély szerepe van. A magánszektor folytatná, sőt fokozná régi tevékenységét, ha ebben a proletárdiktatúra meg nem akadályozná.

Ha tehát a magánszektort a közületivel való összefüggésében vizsgáljuk, világosan látjuk, hogy a magánszektor nemcsak lecsökkent, de lehetőségei egyébként is szűkültek, korlátozódtak. Ezt Alkotmányunk is leszögezi. A proletárdiktatúra ténye lehetővé teszi, hogy ne maradjon pusztá papír az Alkotmány 8. § (2) bekezdése, amely szerint

»A magántulajdon és a magánkezdeményezés a köz érdekeit nem sértheti.«

Az Alkotmány azonban ennél is tovább megy. Nem elégszik meg negatív tilalommal, hanem előírja az 5. §-ban:

»A Magyar Népköztársaság gazdasági életét állami népgazdasági terv határozza meg. Az államhatalom . . . ellenőrzi a népgazdaságot . . .«

Világos, hogy a lecsökkent magánszektor működésének be kell illeszkednie a tervgazdálkodásba. Világos, hogy ennek során bér-, ár-, adópolitikával profitját erősen korlátozni lehet. Világos, hogy minderre a proletárdiktatúra nélkül általában, a termelési eszközök társadalmi tulajdonba vétele nélkül különösen, nem kerülhetett volna sor.

Világos tehát, hogy a termelési eszközök lecsökkent magántulajdona erős korlátok közé szorult. Világos azonban az is, hogy ez a korlátok közé szorítás kielezi a tőkés maradványok ellenállását, harcát a munkásosztály és szövetségesei ellen. Ez a tény felveti a *perspektíva* kérdését.

Eddig a társadalmi és a magánszektor összefüggését vizsgáltuk. A perspektíva kérdésének felmerülése szükségessé teszi azt, hogy a két tulajdoni berendezkedést *mozgásukban* vizsgáljuk.

Nem volt elegendő azt mondani, hogy a magánszektor mennyiségileg erősen visszaszorult. Hozzá kell tenni, hogy az így összeszűkült magántulajdon minőségileg is más, mint volt a tőkés korszakban: korlátozza a nép állama. Ez sem elég azonban. Ehhez még azt is hozzá kell tenni, hogy a perspektíva ennek a magántulajdonnak a *fel számolása* felé mutat.

Alkotmányunk ezt is kifejezi. Az 59. § mindenki kötelességévé teszi a nép vagyónak megvédését, a társadalmi tulajdon megszilárdítását. Még tovább megy azonban a 3. § és a 4. § (2):

3. § »A Magyar Népköztársaság állama . . . harcol az ember kizsákmányolásának minden formája ellen, szervezi a társadalom erőit a szocialista építésre . . .«

* Részlet a Magyar Jogász Szövetség szakmai politikai előadásorozatában elhangzott előadásból. Nem azonos reprodukálás azonban: a személyi tulajdonról szóló részt átdolgoztam. (E. Gy.)

4. § (2) »... A dolgozó nép fokozatosan kiszorítja a tőkés elemeket és következetesen építi a gazdaság szocialista rendjét.«

A társadalmi tulajdon és a magántulajdon tehát nemcsak úgy van meg egymás mellett, hogy az egyik túlnyomó, a másik csekély, az egyik kedvezményezett, a másik megtűrt, hanem úgy is, hogy az egyik kifejlődő, kibontakozó és egyeduralgódóvá lesz, a másik mindjobban korlátozott és végső fokon felszámolásra, kipusztulásra ítélt.

Hogy a perspektíva kérdésében sem üres szavak az Alkotmány szavai, annak félreérthetetlen bizonyítéka volt legutóbb az 1949. évi 20. tvr., amely egész gyárriparunkat állami tulajdonba adta.

b) *A mezőgazdasági termelési eszközök tulajdona.*

A fentvázolt elvek általában vonatkoznak a mezőgazdasági termelési eszközök tulajdoni viszonyaira is. A falusi osztályharc mai viszonyai között azonban ezen a téren speciális körülményeket is figyelembe kell venni.

A mai helyzetet még a kisparaszti magángazdaság, tehát a kismagántulajdon túlsúlya jellemzi. *Sztálin* erről 1926-ban ezt írta :

»A parasztság, ha túlnyomó többségét vesszük, kisárutermelő gazdaság. De mi a kisárutermelő gazdaság? Olyan gazdaság, amely választópontra áll a kapitalizmus és a szocializmus között. Fejlődhetik a kapitalizmus felé, mint ahogy most a kapitalista országokban történik és fejlődhetik a szocializmus felé, ahogy nálunk kell történnie, a mi országunkban, a proletárdiktatúra alatt.«¹

Hazánkban proletárdiktatúra van, a perspektíva tehát világos: folyik a kulákság korlátozására és a szegény- és középparasztságnak a kollektív nagyüzemi termelésre való áttérésének elősegítésére irányuló politika. Ezt fejezi ki az Alkotmány 7. § (1) bekezdése :

»A Magyar Népköztársaság elismeri és biztosítja a dolgozó parasztok jogát a földhöz és kötelességének tekinti, hogy állami gazdaságok szervezésével, mezőgazdasági gépállomásokkal, az önkéntes társulás és a közös munka alapján működő termelőszövetkezetek támogatásával elősegítse a mezőgazdaság szocialista fejlődését.«

Az ezt a célt szolgáló jogszabályok szinte minden jogterületre kiterjednek. Itt csak azokra mutatunk rá vázlatosan, amik a kapitalista tulajdoni berendezkedés felszámolására és a szocialista tulajdoni berendezkedés kiépítésére a tulajdonjog területén törekednek.

Fontos feladat a magánosok *földfelhalmozásának megakadályozása, a társadalmi földtulajdon felhalmozódásának elősegítése.* *Lenin* tanítása az, hogy »a kistermelés állandóan naponként, óránként, spontánul és tömegesen szüli a kapitalizmust.«² A mezőgazdasági szektorban a kistermelés túlnyomó; ennek kapitalizmust szülő hatásának kell lehetőség szerint gátat vetni. A lehetőség erre meg-

van: a lehetőséget a proletárdiktatúra ténye biztosítja. A földhalmozódás megakadályozására szolgál egyebek közt a 13.100/1948. (XII. 22.) Korm. számú rendelet a mező- és erdőgazdasági ingatlanok forgalmának korlátozásáról, amely öröklés esetét kivéve, népi szervek hozzájárulásához köti ezen a téren a tulajdonátszállások érvényességét. A kulákok korlátozására irányuló politika gyümölcsképpen jöhetett létre a 4091/1949. (VI. 16.) Korm. számú rendelet, amely az osztályharcnak ebben a szakaszában lehetővé teszi, hogy a kulákok ingatlanait és azok felszerelését az államnak felajánlják. A szövetkezeti gazdálkodás elősegítésére jött létre az 1949. évi 3. tvr. a részleges tagosításról, amely lehetőség szerint nagy tagokba egyesítette a szövetkezeti ingatlanokat, hogy a gépi művelés gazdaságosságát növelje. Ezek csak kiragadott példák a hatalmas joganyagból.

Egy másik fontos feladat az, hogy a kulákok korlátozásának időszakában a *kizsákmányolásnak lehetőség szerint gátat vessünk.* Különösen említésre méltók ezen a téren a 9000/1948. (VIII. 29.) Korm. számú rendelet és az azt kiegészítő jogszabályok, amelyek az ingatlanok haszonbérletéről rendelkeznek és megszabják azt is, hogy általában kik lehetnek haszonbérletők és azt is, hogy milyen feltételek mellett. Említésre méltó továbbá a 8090/1948. (VIII. 13.) Korm. számú rendelet, amely a szerződéses termeltetés feltételeit szabályozza és az ilyen jogviszonyokból a kulákokat kiszorítja. Ezek is csak kiragadott példák.

Az eddig említett esetek nagyjából arra szorítkoznak, hogy addig is, amíg a kulákság mint osztály fennáll, amíg túlnyomó a kisparaszti gazdaság, ne fejlődhessen a mezőgazdaság a kapitalizmus irányában. Ennél azonban jóval több történik a falun. A falu *megindult a szocializmus útján.* »Ez az út: a milliányi parasztgazdaság tömeges megszervezése a szövetkezetek összes elágazásaiban, az elaprózott parasztgazdaságok egyesítése a szocialista ipar körül, a kollektívizmus alapelveinek bevezetése a parasztgazdaságba...«¹

Mint hogy nekünk az irányt a születő újra kell vennünk, a mezőgazdasági tulajdoni viszonyok vizsgálata terén számunkra döntő jelentősége nem a ma még túlnyomó számú és területű kisparaszti gazdaságnak van, hanem a termelőszövetkezeti tulajdonnak, illetve a termelőszövetkezeti vagyonnak. Nem hiába mondja az Alkotmány, hogy Népköztársaságunk biztosítja a dolgozó parasztok jogát a földhöz, nem hiába nem beszél a dolgozó parasztok *tulajdonjogának* biztosításáról. Az állami földtulajdon és örökös szövetkezeti használati jog lesz az, ami az osztálytársadalom, a jog megszületése óta elsőízben fogja a dolgozó parasztot mentesíteni a kizsákmányolástól, elsőízben fogja a mezőgazdasági nagyüzemi termelés révén ezt a jogát a jólét forrásává tenni, amint az a Szovjetúnióban már megtörtént.

A szövetkezeti gazdálkodás kifejlesztése érdekében a tulajdonjogot érintő kérdésekben a következő fontosabb jogszabályokat lehet kiemelni:

¹ *Sztálin* : A leninizmus kérdéseiről, VII. (A leninizmus kérdései. Idegennyelvű Irod. Kiadó, Moszkva, 1945. 158—159. o.)

² Idézi pl. *Sztálin* : A jobboldali veszély a SzK(b)P-ban. (A leninizmus kérdései, id. kiad. 218. o.)

¹ *Sztálin* : A leninizmus kérdéseiről, VII. id. kiad. 159. o.

Kétségtelen, hogy a föld, amin a földműves-szövetkezetek gazdálkodnak, túlnyomórésben tagjaik magántulajdonában van. Mutatkoznak azonban már a továbbfejlődésnek azok a jogi eszközei, amik tükrözik azt, hogy földműves-szövetkezeteink tulajdoni viszonyain is *felfedezhető a kialakuló szocializmus vonásai*.

Igy például a 4236/1949. (IX. 16.) Korm. sz. rendelet kimondja, hogy a földműves-szövetkezetek évi tiszta feleslegüknek legalább 50%-át termelési beruházásokra kötelesek fordítani. Ez a jogszabály elősegíti a *szocialista akkumulációt* és gátolja azt, hogy a tagok a szövetkezetet fejőstehénnek használják fel: a jövedelmet saját kistermelő magángazdaságuk fejlesztésére fordítják. Ugyanennek a meggátolását szolgálja 4185/1949. (VIII. 6.) Korm. sz. rendelettel elrendelt alapszabályminta-módosítás, amely általában megtiltja, hogy szövetkezeti tagok fél-, illetve háromnegyedholdnyi veteményeskertjüket nem számítva, földjeik egy részét ne vigyék be a szövetkezetbe. Ez egyben mutatja a fejlődést a kolhozudvar személyi tulajdona irányában is.

A szocialista mezőgazdaságra való forradalmi áttérést a magántulajdoni viszonyok közt előkészítő evolúció¹ roppant fontos és érdekes jogi eszköze az, hogy egyes jogszabályaink *magántulajdonban álló javakat a közös gazdálkodás céljára jogi egységbe foglalnak*. Ez a jogi egységbe foglalás a magántulajdont elvileg nem érinti, a magántulajdonosok részesülnek földjáradékban, de magántulajdonuk erőtlenné a közös gazdálkodás követelményeivel szemben. Két példát emelek ki ennek bemutatására. A 2550/1949. (III. 19.) Korm. sz. rendelet a termelőszövetkezeti csoportok egyes vagyoni kérdéseiről rendelkezik. Szól a szövetkezet *tulajdonában* lévő termelőszövetkezeti vagyonról és szól a termelőszövetkezeti csoport *használatában* álló vagyonról. Az utóbbi vagyonnak a szövetkezeti gazdálkodás alól való elvonását megtiltja. Ha tehát bizonyos szövetkezetek használatban álló ingatlanok a tagok magántulajdonában vannak is és a tagok a tiszta felesleg egy részéből földjük arányában részesednek is, földjük, állataik, felszerelésük a termelőszövetkezeti csoport, a kollektív váló termelés, a kialakuló szocialista nagyüzemi gazdálkodás javára le van kötve és ha kilépnek, földjük bennmarad, ők pedig másutt kapnak helyette földet. A már említett 4185/1949. (VIII. 6.) Korm. számú rendelet pedig a földműves-szövetkezet és földbérlet-szövetkezet *gazdálkodási területét* határozza meg: kimondja, hogy a szövetkezet gazdálkodási területéhez tartozik a szövetkezet kezelésében, használatában, bérletében, továbbá tagjai tulajdonában, bérletében, vagy bármely jogcímen használatban lévő föld. *Igy lesz gazdasági és jogi egységgé a szocializmus felé haladó szövetkezetek kezében a dolgozó parasztagok szétdarabolt magántulajdona.*

További hajtása a szocialista tulajdoni viszonyok kialakulásának: a termelőszövetkezeti csoportokról szóló 14.000/1948. (XII. 18.) Korm. számú rendelet három alapszabálymintát állapít

¹ Evolúció és revolúció ilyen összefüggését l. *Sztálin Művei* I. 316. o.

tott meg. Az I. és II. sz. minta alapján megalkaluló csoportokban a dolgozó parasztság még csak az együttes munkát, a tervezést tanulja. A III. sz. minta alapján alakult csoportok azonban ennél jóval tovább mentek: ott már a jövedelem elosztása csak részben történik a behozott föld arányában, de részben már a végzett munka arányában történik. Itt tehát a *szocialista elosztás elve részben érvényesül*.

Mindezek és egyéb itt nem tárgyalható körülmények odavezetnek, hogy a Társadalmi Szemle 1949. évi 11–12. számában *Fehér Lajos* elvtárs kimondta: »Ha ma még nem is teljesen szocialista tartalmúnak, *de lényegében szocialista jellegűnek* mondhatjuk III. típusú termelőszövetkezeti csoportjainkat.«

A termelési eszközök tulajdonára általánosságban mondottak tehát a mezőgazdasági szektorra is általában érvényesek. Ha még nem is állítható, hogy az agrárszektoron belül túlnyomó a társadalmi tulajdon, kétségtelen, hogy a proletárdiktatúra ténye miatt a magánszektor távolról sem olyan zabolátlan, mint volt a proletárdiktatúra előtt, kétségtelen, hogy a fejlődés perspektívája a társadalmi tulajdon, a szocialista nagyüzemi termelés.

c) *A munkával szerzett tulajdon.*

Az Alkotmány 8. § (1) bekezdése kimondja: »A munkával szerzett tulajdont az Alkotmány elismeri és védi.«

Ez a szakasz kapcsolatos a 9. § (4) bekezdésével, amelyben az Alkotmány kinyilvánítja:

»A Magyar Népköztársaság megvalósítani törekszik a szocializmus elvét: »Mindenki képessége szerint, mindenkinek munkája szerint.«

A munkával szerzett tulajdon tehát az a forma, amelyben felfedezhető a szocialista személyi tulajdon kibontakozó csirái. Miért csak a csirái?

A válasz kézenfekvő: amíg a kizsákmányolást teljesen fel nem számoltuk, amíg a *termelési eszközök* magántulajdonát meg nem szüntettük, addig nem szűnik meg teljesen a magántulajdon a *munkával szerzett javakon* sem, mert addig lehetséges a munkaerő árúbabocsátása és nincs intézményes biztosíték arra, hogy a munkával szerzett tulajdon ne lehessen kizsákmányolás forrásává. A munkával szerzett tulajdon magántulajdoni jellege csak akkor szűnik meg teljesen, ha megszűnik a termelési eszközök magántulajdona, vagyis csak a teljesen kiépült szocialista népgazdaság viszonyai közt. A személyi tulajdon nem *akármilyen* munkával szerzett tulajdon, hanem a *szocialista* tulajdon egyik formája.

Ezért van az, hogy a tőkés társadalom bérmunkásának munkával szerzett tulajdona nem személyi tulajdon, hanem magántulajdon, habár ezt a tulajdont a bérmunkás szinte sohasem tudja kizsákmányolásra használni. Ez a tulajdon akkor sem személyi tulajdon, ha tárgya kizsákmányolásra alkalmatlan kismennyiségű élelmiszer, ruházati cikk, bútor stb., mert a tőkés gazdálkodásban ezek elvileg *bármikor becserélhető* termelési eszközökre. Hogy ez a becserélés rendszerint nem történik meg, annak a bérmunkás ki-

zsákmányoltsága az oka, nem pedig a munkával szerzett tulajdon kizsákmányoló tulajdonná való átalakításának intézményes lehetetlensége. Ha tehát a bérmunkás tulajdonát személyi tulajdonnak tekintenénk, akkor a személyi tulajdont arra vezetnénk vissza, hogy a *tőkés kizsákmányolás* az esetek túlnyomó többségében nem engedi meg a munkásnak, hogy munkával szerzett tulajdonát — életszükségletei fedezése után — termelési eszközökre cserélhesse be. Ebben az esetben a személyi tulajdont arra vezetnénk vissza, hogy a munkás a *tőkés rendszer* által szorongatott helyzetében kénytelen munkaerejét *árubabocsátani*. Személyi tulajdont pedig *tőkés kizsákmányolásra*, munkaerő árubabocsátására visszavezetni nem lehet. Ellenkezőleg: azért *magántulajdon* a bérmunkás tulajdona, mert *árutulajdon*: a munkaerő árubabocsátása útján keletkezik, *kizsákmányoló tulajdonra* *becserélhető*, azért *magántulajdon*, mert a kapitalizmus *anarchisztikus áru-gazdálkodásának* a terméke.

A tőkés rendszer bérmunkásának munkával szerzett tulajdona tehát nem lehet személyi tulajdon. Személyi tulajdon csak a szocializmus kizsákmányolásmentes rendszerében lehetséges, ott, ahol a kizsákmányolásmentességet, a tervszerűséget a termelési eszközök megingathatatlan társadalmi tulajdona, az anarchisztikus áru-gazdaság felszámolása biztosítja. A személyi tulajdon nem az a tulajdon, amit »történetesen« munkával szereztek és »történetesen« nem is alkalmas a kizsákmányolásra, mert tárgya »történetesen« használati jószág. A tulajdon csak akkor személyi tulajdon, ha a társadalom tulajdoni berendezkedése intézményesen olyan, hogy abban *nem is lehet* másként tulajdont *szerezni*, csak munkával, olyan, hogy abban a tulajdont *nem is lehet* kizsákmányolásra *felhasználni*. Nem egy esetlegesség, hanem a társadalmi berendezkedés egészével való összefüggés: a termelési eszközök társadalmi tulajdonának ténye avat egy tulajdoni viszonyt személyi tulajdoni viszonyra.

Mi ezen a téren a helyzet a Magyar Népköztársaságban? Azt kell-e még mondanunk, hogy nálunk a munkával szerzett tulajdon még *magántulajdon*? Nyilvánvaló, hogy ezt már nem lehet állítani, mert a termelési eszközök zöme társadalmi tulajdon, a dolgozók túlnyomó része, az ipari munkásságnak csaknem egésze tulajdonát nem munkaerejének árubabocsátása útján szerzi. Ezért, habár bizonyos keretek között még van *magántulajdon* a termelési eszközökön, ha munkával szerzett tulajdonról beszélünk, *magántulajdonról* nem beszélhetünk már.

Mondhatjuk-e tehát már azt, hogy nálunk a munkával szerzett tulajdon már személyi tulajdon? Nyilvánvalóan nem mondhatjuk, mert habár korlátozott mértékben, de még lehetnek nálunk termelési eszközök *magántulajdonban*, habár erős ellenőrzés alatt, de még egyes szektorokban a munkás tulajdonát munkaerejének eladásá révén szerzi. Ezért, habár a magánakkumulációnak a megtúrt magánszektorban is sok gátja van és a kizsákmányolás is erős korlátok közé van szorítva, ma még intézményesen nincs

biztosítva az, hogy a tulajdon *keletkezése* (munkaerő árubabocsátása) és *felhasználása* (kizsákmányolásra) ne gátolhassa annak személyi tulajdonná válását.

Lehet-e akkor azt mondani, hogy pl. a gyár-iparban dolgozó munkás tulajdona személyi tulajdon, a földműves magángazdaság bérmunkásáé *magántulajdon*, mert az első esetben a munkaerő árubabocsátásáról nem lehet már beszélni, a második esetben azonban még lehet? Nyilvánvalóan nem, mert az egyes viszonylatok nem szakíthatók ki a gazdasági élet egészéből, nem szemlélhetők elszigetelten, hanem csak az egész gazdasági élettel való összefüggésükben. Pl. azért sem szemlélhetők elszigetelten, mert amíg a népgazdaságban elvileg lehetséges a termelési eszközök *magántulajdona*, addig lehetetlen előre megmondani, hogy melyik munkával szerzett tulajdon lesz kizsákmányolás forrásává. Azon az alapon pedig nem lehet a tulajdont személyi tulajdonnak nevezni, hogy az *ma* történetesen nem forrása a kizsákmányolásnak, de holnap esetleg azzá lehet.

Lehet-e azt mondani, hogy a munkával szerzett tulajdon *sem* személyi tulajdon, *sem* *magántulajdon*, hanem valamiféle harmadik forma? Nem, ezt sem lehet mondani, mert a kapitalizmus és szocializmus közt harmadik forma nem lehetséges, legfeljebb csak az egyikből a másikba való *átmenet* formája. A mi dolgozóink munkával szerzett tulajdona éppen ilyen *átmeneti forma* a *magántulajdonból* a *személyi tulajdon felé*, *átmeneti forma*, amelyre a szocializmus következetes építése, a réginek és az újnak, pontosan a *pusztuló* réginek és a *kifejlődő* újnak az együttes megléte nyomja rá a bélyegét. *Átmeneti forma*, amely annyiban részesül védelemben, *amennyiben* a szocializmust szolgálja, tehát *amennyiben munkával szerzett tulajdon marad*. Ezért helyes ez a megjelölés, amelyet a teljesen kiépült szocialista *gazdálkodás* viszonyai közt, ahol már intézményesen lehetetlen a termelési eszközök *magántulajdona*, fel fog váltani a »személyi tulajdon« kifejezés.

d) *Tulajdonjogunk szocialista jellege.*

A fentiek során többször utaltam tulajdonjogunk szocialista jellegére. Ugyanakkor azonban arra is rámutattam, hogy termelési eszközök *magántulajdonban* is lehetnek, hogy a *mezőgazdasági tulajdon* túlnyomórésztben *kisparaszti magántulajdon*, hogy nálunk még kialakult személyi tulajdonról nem lehet szó. Látszat szerint itt vagy önellentmondás van, vagy a szocialista jellegű jog részben kizsákmányoló jog.

Ez a látszat a formális logika látszata. A marxizmus-leninizmus logikája azonban dialektikus: a jelenségeket összefüggésükben és fejlődésükben vizsgálja és a *kifejlődő* újra vesz irányt. Ilyen dialektikus szemléletben kell a kérdést megvizsgálni.

A tulajdonjog jellegének vizsgálatánál az egész jog és azon belül az egész tulajdonjog összefüggéseit, fejlődésének irányát kell elsősorban nézni és ebbe az összefüggésbe kell beállítani az egyes részletszabályokat.

Tulajdonjogunkra is rányomja bélyegét a szocializmust építő proletárdiktatúra ténye. Tu-

lajdonjogunk a szocializmust építő, állammá szervezkedett munkásosztálynak és szövetségeseinek jogi formát öltött akarata. A tulajdonjogunkat meghatározó akarat és cél egységesen szocialista. Tartalmát tekintve, benne túlnyomó súlya a szocialista szektornak van és ez nem véletlen: az említett akarat és cél egysége nem volna realitás, ha nem biztosítaná azt erős szocialista gazdasági szektor.

Vannak azonban egyes olyan maradványok, amelyeknek tartalma elszigetelten vizsgálva kapitalista jellegre enged utalni. Csakhogy éppen erre az elszigetelt vizsgálatra nincs jogunk: ezek nem elszigetelt maradványai valamiféle nemlétező, túlélő kapitalista jogformáló akaratnak, hanem a szocializmust építő proletárdiktatúrának ebben az időszakban szükségszerűen megtört egyes jogszabályai, jogintézményei. Ezek a »tőkés maradványok« a jogban vajjon valamiféle tőkés célt szolgálnak? Semmi esetre sem: ezek a »tőkés maradványok« ellenkezőleg a mai időszakban éppen a szocializmus gyors építésének a célját szolgálják és eltűnnek, mihelyt jobban hátráltatják a szocialista építést, mint ahogy elősegítik. Kétségtelen tehát, hogy azok a jogintézmények is, melyek elszigetelt szemléletben kapitalista jellegre látszanak következtetést engedni, a proletárdiktatúra olyan intézményei, amelyek a jelenlegi időszakban a szocializmus építését elősegítik és addig maradnak fenn, amíg erre alkalmasak.

Tulajdonjogunkban tartalmilag a pusztuló régi és a kifejlődő új van meg egymás mellett. Gazdasági életünk a szocializmusba való átmenet képét mutatja. Tulajdonjogunk *jellege* azonban mégis szocialista, mert abban nem a pusztuló

régi és a kifejlődő új akarata ölt a régi és az új céljainak megvalósítása érdekében jogi formát, hanem *egyesegyedül a kifejlődő új* akarata működik a szocializmus megvalósítása érdekében.

Sztálin mondotta:

»A NEP: kapitalizmus, mondja az ellenzék... Mindez, persze, nem igaz. Valójában a NEP a pártnak az a politikája, amely megengedi a szocialista és a kapitalista elemek harcát, s *előmozdítja a szocialista elemek győzelmét.*« (Kiemelés tőlem.)

Ennek az előmozdításnak anyagi eszközei:

»a hatalom nálunk proletárhatalom... a nagyipar a proletariátus kezén van... a közlekedéssel és a hitellel a proletárállam rendelkezik.«¹

A mi gazdaságunkban is folyik a szocialista és a kapitalista elemek harca. Ebben a harcban a szocialista elemek vezetője, a Párt *előmozdítja a szocialista elemek győzelmét.* Mivel mozdítja ezt elő? A proletárdiktatúrával és a szocialista tulajdonnal. Mindkettőtől elválaszthatatlan a proletárdiktatúrának a szocialista tulajdont szervező joga: *a szocialista jellegű tulajdonjog.*

Tulajdonjogunk tehát szocialista jellegű: *a szocialista és kapitalista elemek harcában a proletárdiktatúra kezében előmozdítója a szocialista elemek győzelmének.*

Ezért állítottam, hogy tulajdonjogunk szocialista jellegű, annak ellenére, hogy egy még teljesen szocialistává nem lett gazdaságot szolgál és ennél fogva egyes jogszabályai, jogintézményei, ha elszigetelten, tehát hibásan szemléljük őket, nem szocialista tartalmúak.

Dr. Eörsi Gyula

¹ *Sztálin*: id. m. 162., 163. o.

A Jogtudományi Közlöny könyvtára

Tanulmányok a szovjetjog köréből

c. kiadványsorozatában már megjelent:

PASERSZTNYIK:

A szovjet munkajog alapelvei . . . . . Ára: 5.50 forint

HALFINA—LJEVIN—SZTROGOVICS:

Az általános állam- és jogelmélet alapjai . . . Ára: 7.50 forint

DURMANOV:

A szovjet büntetőjog alapelvei . . . . . Ára: 7.50 forint

DURMANOV—KLEINMAN:

A szovjet bűnvádi és polgári eljárásjog alapelvei Ára: 8.50 forint

GORSENYIN:

Az államügyészség a Szovjetúnióban . . . . . Ára: 7.50 forint

SZEREBROVSKIJ:

A szovjet polgári jog alapelvei . . . . . Ára: 10.— forint

LJEVIN—KOTOK—KLEINMAN:

A Szovjetúnió alkotmányjogának alapelvei . . . Ára: 13.— forint

AZ ELSŐ 6 KÖTET EGYBEFÜZVE IS KAPHATÓ ÁRA: 46*50 FT

Alkotmányunk és a tulajdonjog fejlődése

I. A régi jogszemlélet mellett már az is szokatlannak tetszett volna, hogy a magánjogot az alkotmánnyal kapcsolatban említsük. A jogágazatoknak abban az egymástól exkluzív módon elkülönített világában, mely akkor uralkodó volt, már hasonló témafelvetés is, mint alkotmány és magánjogfejlődés, csodálkozást keltett volna. Hogyan kerül ez a kettő össze? — hiszen az alkotmány kérdése a közigazgatás tartozik és tőle függetlenül létezik a magánjog különálló, szigorúan elhatárolt területe.

A marxista-leninista ideológián felépült Alkotmányunk most feltárja az alapvető összefüggéseket és az eddigi idealista és felszínes szemlélet helyébe lépő materialista jogszemlélet megvilágításában most már nyilvánvaló lett, hogy nemcsak lehet, de *csakis ebben az összefüggésben* lehet magánjogfejlődésről beszélni.

Az eddig végbement mélyreható átalakulások feltárták előttünk, hogy mennyi eddig szétágazónak és egymástól különállónak látszó társadalmi jelenség tartozik szorosan össze, mert egyetlen közös alapra, a társadalmi rend gazdasági alapjára megy vissza. Az új társadalomgazdasági rend szemléletének hatása alatt indult meg az a nagyjelentőségű egyesülési és tömörülési folyamat már az Alkotmány keletkezését megelőző időben is, mely elsősorban az egyes államhatalmi ágazatok viszonyában, majd a jog mezején is végbement.

A szocializmus felé haladó népidemokratikus rendszerek ugyanis gyökeresen szakítottak az államhatalom széttagolásával. Népi demokratikus Alkotmányunk az *államhatalom egységének* elve alapján áll, nem ismer organikus államhatalmi elágazódásokat, csak a munkamegosztás elvén alapuló, szakszerű tagolódást.

Ez az egyesülés és tömörülés tovább folytatódott azután magának a jognak keretén belül is a magánérdek és a közérdek viszonyában bekövetkezett gyökeres változás következtében. Nem akarok itt ennek a kérdésnek elméletével foglalkozni, csak arra a jellegzetességre akarok rámutatni, hogy azelőtt a jog világában volt egy hatalmas terület és a magánjog terén ez volt a túlnyomó, amelyet a jogalkalmazás bizonyos szentviten érdektelenséggel kezeltek. Ez a terület a közérdek szempontjából teljesen érdektelen terület lévén, a jog itt semmi másban nem látta feladatát, mint abban az általános jogrendi követelményben, hogy az állampolgárok között felmerülő viták elintézetlenül ne maradjanak. Ez az érdektelenség volt jellegzetes a magánjog túlnyomó részében.

Ilyen természetű magánjogi terület nálunk ma már nem létezik. A mi mai népi-demokratikus jogszolgáltatásunk már nem kizárólagos magánvonatkozásokat érintő jogszolgáltatás, mert ma már nincs olyan jogterület, nincsen olyan életviszony, mely közérdekmentes lehetne. A közérdek ma már mindent átszór, mindenre kihat, következtetésképpen arra mindig figyelni kell, hogy elsőbbségét a magánérdekkel szemben biztosíthatjuk.

Alkotmányunk ezt a változást kifejezésre is juttatja annak deklarálásával, hogy: »a magán-tulajdon és a magánkezdeményezés a köz érdekeit nem sértheti.« (8. § 2. bek.)

Ezzel a rendelkezéssel voltaképpen egy egyetemes klauzula létesült, amely az egész magánjogi mezőny felett állandóan ott lebeg: *a közérdek biztosításának, a közérdek sérthetetlenségének klauzulája.*

Ha erre az imént vázolt módon végbement egyesülési és tömörülési folyamatra tekintünk és figyelembe vesszük, hogy a magánjog most már nem különtermészetű jogágazat, hanem csak az egységes és egyfajta jog speciális része, hogy különvalósága már nem organikus, hanem a szakszerűség szempontján alapuló munkamegosztásos elkülönülés, akkor nyomban világos lesz előttünk, hogy mi köze van a magánjognak az alkotmányhoz, hogy a magánjog az alkotmánytól nem idegen terület és joganyag, hanem azzal szerves összefüggésben van, sőt *ez az alapja.* Az alkotmány minden jognak, így az egységes jog egyik részét képező magánjognak éppen úgy alapja, akár az állampolgárok választójogát szabályzó, tehát legspeciálisabb közjogi joganyag. *Az alkotmány minden vonatkozásában, tehát magánjogi vonatkozásban is alaptörvény* és amint a magban meg van határozva az egész növény, éppen úgy *a társadalomgazdasági rend és tulajdonviszonyok meghatározásával meg van határozva az egész magánjog.* Ebből az alaphoz kell azt kibontani, elágazódó részleteire vonatkoztatni és a benne lefektetett gazdasági és ideológiai alapelveket minden egyes életviszonyra átvinni.

A mi népi demokratikus Alkotmányunk alapvetésében már szocialista alkotmány lévén, erre is áll, amit a kiteljesült szovjetorosz szocialista alkotmányjog alapelveire vonatkozóan tanítanak, hogy az alkotmány meghatározza az összes jogágazatok alaptartalmát; hogy a jognak minden egyes ágazata kifejezésre juttatja az állam politikáját a társadalmi élet valamilyen területén; hogy legszorosabb kapcsolat áll fenn az állam politikája és az állam jogrendszere között és maga az állam is az osztályuralom eszköze lévén, az állam szerveinek (így tehát a jog egységes lévén, a polgári jogot alkalmazó szerveknek is) az a feladata, hogy biztosítsa a jognak az uralkodó osztály szempontjából történő funkcionálását.¹

Mindez gyakorlatilag azt jelenti, hogy minden egyes magánjogi esetben is immár az alkotmányt kell mint alapvető jogforrást alkalmaznunk, az alkotmánynak társadalomgazdasági rendjét meghatározó irányelveihez kell alkalmazkodnunk és közönségi célkitűzéseit kell szemelőtt tartanunk. Vagyis a formailag még érvényes régi jogot is ennek megfelelő módon kell a jogalkalmazás gyakorlatában tartalmilag átalakítanunk. És minden olyan jogszabályt, amely az alkotmány-

¹ Ljevin-Kotok-Kleinman: A Szovjetunió Alkotmányjogának Alapelvei. 4. és 5. o.

ban lefektetett társadalomgazdasági renddel és az alkotmány szocializmust építő elveivel ellenkezik, most már valóban minden habozás nélkül félre tennünk, mert minden ilyen jogszabály az alkotmánynak, mint alaptörvénnyel hatályon kívül helyezettnek tekintendő.

A gazdasági rendszer az alap, a jog már csak másodlagos jelenség felülépítmény, a gazdasági rend kifejezője. A magánjognak tehát az lesz az elsődleges feladata, hogy az átalakuló társadalmi rendszert — átalakulási stádiumának megfelelően — a maga területén érvényre juttassa. Döntő kiindulópont ehhez a feladatbetöltéshez a megváltozott gazdasági rendet kifejező új tulajdonviszonyok helyes felismerése és jogszemléletünket átíró, új tulajdonszemlélet elsajátítása. Ezzel foglalkozik ez a tanulmány.

II. Ha a már bekövetkezett és a jövőben várható további változásokat és átalakulásokat le akarjuk mérni, ehhez legalkalmasabb eszköznek a különböző fejlődési fokozatoknak összehasonlítása mutatkozik. Hasonlítsuk ezért össze az alkotmányhoz viszonyuló tulajdonjogfejlődést a már kiteljesült Szovjet Alkotmány és polgári alkotmányok viszonylatában.

A legfontosabb és nyomban szembeszökő különbség a burzsoá társadalom tulajdonfogalmának egysége és a szocialista gazdasági rendszer alapuló tulajdonfogalomnak tagoltsága között van. (Éppen fordított tehát itt a helyzet: a burzsoá társadalmakban az államhatalmi akarat jogi megnyilvánulásai vannak különválasztva, de a tulajdonfogalom egységes; a szocialista rendszerben az államhatalom és a jog egységével szemben a tulajdonfogalom tagoltsága jelentkezik.)

A polgári jogrendszer ugyanolyan egyfajta fogalomként kezeli az állam, a közületek és a kapitalista csoportok tulajdonát, mint a magánjog tulajdonát. Nincs tehát megkülönböztetés sem a tulajdon alanya, sem a tulajdon tárgya szerint; — ugyanolyan természetű tulajdon az ingó, mint az ingatlan és nem tesznek különbséget a tulajdon gazdasági rendeltetése szerint sem: nincs tehát különbség termelési eszközök és használati tárgyak között sem. Ezzel, hogy mindenfajta tulajdon egységes természetű, azonos tulajdon, megvan a lehetősége annak, hogy a különböző tulajdoni kategóriák (melyek pedig már természetükből kifolyólag is eltérőek) másfajta tulajdoni kategóriába menjenek át. A burzsoá jogban éppen a különböző tulajdonkategóriák között szükséges megkülönböztetés hiánya miatt lehetséges olyan transzformálódás is, hogy közösségi (állami, községi stb.) tulajdon magántulajdonná legyen. Nem lett volna például semmiféle elvi vagy jogi akadálya annak, hogy egy szép napon akár az államvasutakat is magánosok kezébe adják, pedig itt e dolog természete szerint is nyilvánvaló, hogy ez céljára és szükségletére szolgál az egész közösségnek. Éppen ezért a kapitalista gazdasági rendszerben is előforduló köztulajdonnak nincs is semmi köze azzal a fogalommal, amit a szocialista gazdasági rendszerben létező kollektív tulajdonfogalom jelent.

A szocialista jogrendszerben, az alkotmányban meghatározott társadalomgazdasági alapvetés következtében, érvényre jutnak mindazok a kategóriai különbségek, amelyek e tulajdon különböző faji között nemcsak a gazdasági rendszer bekövetkezett változás következtében létesülnek, hanem voltaképpen természetük szerint is megvannak, csak a kapitalista gazdasági rendszer és osztályérdek jogi kifejeződéseként érvényesülő jogban érvényre nem juthatnak. A kapitalista jogrendszer mellett azért szükséges a különböző tulajdonkategóriáknak egyetlen fogalmi zsákba összegyömöszölése, hogy a magángazdasági érdek mindenfajta tulajdonra egyaránt kiterjeszkedhesék.

A szocialista jogrendszerben létezik elsősorban is a szocialista társadalmi tulajdon, ami ismét lehet állami, szövetkezeti (kolhoz) tulajdon, vagy valamely társadalmi szervezet tulajdona. Ennek a társadalmi tulajdonnak a szocialista természetét az határozza meg, hogy keletkezési feltétele a termelési eszközök társadalmosítása. A társadalmi tulajdon kizárja, hogy a termelőeszközöket ember, ember általi kizsákmányolásra használják fel és beleilleszkedik az egységes állami népgazdálkodási tervbe. Emellett a kategória mellett létezik azután és az alkotmány védelmében részesül az állampolgárok személyes tulajdona, amelynek a szovjet alkotmány szerint két alakja van: 1. a polgárok személyes tulajdona és 2. a kolhozudvar tulajdona.¹

A Szovjetunió Alkotmánya alapján kialakult jogrendszer megteszi tehát a szükséges megkülönböztetéseket a tulajdon tárgya és alanya szerint és megteszi a javak rendeltetése szerint is.

Ennek az utóbbi megkülönböztetésnek Szerbrowszkij különös jelentőséget tulajdonít. »Gazdasági szempontból — tanítja — a dolgoknak termelési eszközökre és használati tárgyakra való felosztása a legnagyobb jelentőségű. A jog területén ennek a felosztásnak nagy szerepe van. A Szovjetunióban a legfontosabb termelőeszközök csak szocialista tulajdon tárgyai lehetnek, a használati tárgyak viszont lehetnek mind szocialista, mind személyi tulajdon tárgyai.«²

a) Az Alkotmányból kiinduló jogfejlődéssel kapcsolatban különösen jellegzetes az a társadalmi változás, ami a polgári forgalomból kivett dolgok kategóriájában következett be. A burzsoá jogban a jogi forgalmonkívülhelyezés intézménye egészen más, sőt éppen ellentétes szempontokhoz igazodik, szűk térre szorított kategória. Valóban csak olyan dolgokra vonatkozik, amelyek a magánérdek szempontjából nem sokat jelentenek. Pl. a burzsoá jog a temetőt készséggel átengedi a halottaknak, abba is belenyugszik, hogy hadászati szempontból és az egyénre veszélyessége miatt a robbanószerek, mérgek stb. jogi forgalmon kívül legyenek, de szigorúan távoltartja a jogi forgalmon kívülhelyezés körét minden olyan dologtól, mely hasznóhajtó foglalkozás magánkörébe vonható. A Sztálini Alkotmány 6. cikke

¹ Szerbrowszkij: A Szovjet Polgári Jog Alapelvei 34. l.

² i. m. 25. l.

ezzel szemben éppen a nemzetgazdasági szempontból legjelentősebb javakat helyezi jogi forgalmon kívül, azokat a javakat, amelyek éppen a kapitalista gazdasági rend, a magántőkés gazdálkodás bázisát alkotják. Forgalmon kívül helyezett: »a föld, annak méhe, a vizek, az erdők, az ipartelepek, a gyárak, a szénbányák, az érctelepek, a vasúti, a vízi és légi közlekedés, a bankok, a posta és hírtovábbítás eszközei, az állam által szervezett mezőgazdasági nagyüzemek (szovhozok, gép- és traktorállomások), valamint a községi vállalatok, továbbá a lakóházállomány zöme a városokban és az ipartelepeken állami tulajdon, azaz az egész nép vagyona.«

A mi népi-demokratikus Alkotmányunk 6. §-ában ugyancsak megvalósul már ez a szocialista értelmű jogi forgalmokivülhelyezés, természetesen a fejlődési fokozatok között levő szükségyszerű eltérésekkel. Így itt még csupán a »jelentős« ipari üzemek szerepelnek, nem szerepel benne a lakóházakra vonatkozó jogi forgalmokivülhelyezés, viszont tartalmaz olyan rendelkezést, amely szerint az állam vállalatai látják el a külkereskedelmet, valamint a nagykereskedelmet; az állam irányítja az egész gazdasági forgalmat.

A jogi forgalmokivülhelyezés a szocialista jogban egészen mást jelent, mint a burzsoá jogban. Azt jelenti, hogy »a polgári forgalomból kivett dolgok azok, amelyekkel kapcsolatban tilos olyan szerződést kötni, amely a tulajdonjog átszállására irányul... A polgári forgalomból ki nem vett dolgok azok, amelyek korlátozás nélkül szállhatnak át szerződéses uton az egyik személy tulajdonából a másikéba.«¹

A jogi forgalmokivülhelyezésnek tehát éppen a transzformálódás megakadályozása, és ezzel egyben a szocialista termelés bázisának fixirozása a célja. Vagyis olyan cél, amely a polgári jogban a jogi forgalmokivülhelyezés intézményével kapcsolatban nem szerepel.

b) A személyi tulajdon kérdésének tárgyunk szempontjából különös jelentősége van.

Joggal támadták Procházka prágai professzort amiatt a megállapítása miatt, hogy a személyes tulajdon »külön privilegizált csoport a magántulajdon szféráján belül.«² Ha a Sztálini Alkotmányban gyökerező szocialista jognak ezzel a legjellegzetesebb fejleményével, ennek igazi természetével tisztába akarunk jönni, semmiképp sem szabad vonatkozásba hoznunk a személyes tulajdont a kapitalista magántulajdonnal, hanem a kapitalista tulajdon szemlélettől egészen mentesítve kell ezt vizsgálnunk és nem kiragadva, hanem az egész szocialista gazdasági fejlődés folyamatába behelyezve.

A szocialista fejlődésre, mint egészre az a jellegzetes, amint Sztálin megállapította (A Leninizmus alapjai, IV.), hogy »a proletariátus diktatúrája nem kormányforma változás, hanem új államhatalom«... és »a proletariátus állama a

régi burzsoá államnak romjain keletkezett.« Ez a tétel a szocializmus minden egyes vívmányára és eredményére áll; így a szocialista tulajdon sem magántulajdonból alakult, hanem a szocializmus új, eredeti hajtása. Akik a régi magántulajdon maradványának tekintik a személyes tulajdont, azok megfélemedkeznek arról az alapvető marxista tételtől, hogy minden társadalmi formának megvan a maga sajátos gazdasági rendjén alapuló és ezt kifejező sajátos tulajdonfogalma és így mindig egyik más-más tulajdonfogalom.

A kérdés részletes vizsgálatánál azután még inkább kiderül e tétel helyessége. Tekintsünk csak a magántulajdon funkciójára. Nyilvánvaló, hogy a tőkés társadalmi rend alapjaként szereplő magántulajdon úgy keletkezése, mint funkciója tekintetében a szocializmussal szembenálló, ezzel ellentétes és vele összeegyeztethetetlen kategória. Ismeretes a szocializmus és a magántulajdon egymáshoz való viszonya; hogy a magántulajdon gyengíti a szocializmust, gyengülése elősegíti; a szocializmus végső, teljes megvalósulásához pedig elengedhetetlen feltételként szerepel a magántulajdon megszűnése. Ez a viszony már egymagában is kétségtelenné teszi, hogy a szocializmus még a legszűkebbre szorított keretben sem menthette át a magántulajdont a személyes tulajdon alakjában, hanem ezzel merőben új tulajdonfogalmat létesített. A szocialista jogtudománynak a személyes tulajdonra vonatkozó tanításából is csak ezt állapíthatjuk meg. Szerbrowszkij a személyes tulajdon keletkezésére vonatkozóan azt tanítja, hogy: »keletkezésének alapforrása a polgárnak a szocialista gazdálkodásban kifejtett munkája.« Továbbá, hogy: »a Szovjetunióban a személyes tulajdon a termelőeszközök szocialista tulajdonából származik és azzal elválaszthatatlanul összefügg.« Ennek a tulajdonjognak korlátozásait illetően pedig az a tétel érvényesül, hogy: »nincs azonban joga arra (t. i. a személyes tulajdonnal rendelkező polgárnak), hogy a tulajdonában levő dolgot más személy kizsákmányolására használja fel, vagy azt munkanélküli jövedelem forrásává tegye.« Valamint: »a polgár nem használhatja személyes tulajdonában levő vagyonát és nem rendelkezhetik azzal a szocialista társadalom érdekeivel ellentétben.«¹

Íme a szocialista személyes tulajdon képe eredetét, természetét, funkcionálását tekintve. Milyen messze áll ez a római jogi dominus fogalmától és az ebből származtatott polgári tulajdonfogalomtól, amely elvileg a magánégyén legkorlátlanabb gazdasági hatalmasságának kifejezője! Hogy milyen messze van ez a két tulajdonfogalom egymástól, az legjobban kitűnik abból, hogy ennek a személyes tulajdonnak alapján éppen ahhoz nincs joga a tulajdonosnak, amire a kapitalista gazdasági rendben a tulajdont gazdasági vonatkozásban elsősorban használták: nincs joga a tulajdont más személy kizsákmányolására felhasználni, munkanélküli jövedelem forrásává tenni. A tőkés tulajdon tipikus vonása volt ezzel szem-

¹ i. m. 25. l.

² L. Dr. Pap Tibor cikkét: »A személyi tulajdon néhány intézményének kérdése a szovjet jogban és fejlődése a népi demokráciák alkotmányának tükrében.« Jogtudományi Közlöny 1949 évf. 371. l.

² Szerbrowszkij i. m. 43. l.

ben, hogy éppen azért halmozták, hogy így mások felett hatalmasságot, kizsákmányolási lehetőséget nyerjenek és munka nélküli megélhetés forrásává tegyék.

A személyes tulajdon nem áll szemben a kollektív tulajdonfogalommal, mint ahogy a magántulajdon szemben áll, nem a magántulajdonnak átmentett új formája a szocialista társadalomban, hanem éppen ellenkezőleg: a magántulajdon teljes kiszorítására hivatott új tulajdonfogalom, amely a szocialista gazdálkodásból ered és, amely a szocialista termelésben való aktív részvétel jutalmaként jelentkezik és így a szocialista termelésben ösztönzően ható tényező.

III. Így fest a szocialista alkotmány alapján már kiteljesedett szocialista tulajdon. És most miután ennek természetével és jellegével a polgári tulajdonnal való összehasonlítás mellett megismerkedtünk, végezzük el az összehasonlítást a Szovjetunió szocialista tulajdona és a mi Alkotmányunk társadalomgazdasági rendjének kifejezőjeként szereplő tulajdonviszonyok közt.

Az eltérés itt is feltűnő és jellegetes.

A mi Alkotmányunk 4. §-ának 1. bekezdésében még csak azt rögzítheti le elért eredményként, hogy a termelési eszközök »zöme« társadalmi tulajdonként az állam, a közületek vagy szövetkezetek tulajdonában van és ugyanakkor megemlíti, hogy: »a termelési eszközök magántulajdonban is lehetnek.« Ez a meglévő helyzethez alkalmazkodó megállapítás azonban még nem a helyzet rögzítése, mert ugyanennek a §-nak 2. bekezdése megadja az erőteljes indítást a szocializmus teljes megvalósítása felé, mondván: »A Magyar Népköztársaságban a népgazdaság irányító ereje a nép államhatalma. A dolgozó nép fokozatosan kiszorítja a tőkés elemeket és következetesen építi a gazdaság szocialista rendjét.«

Tények igazolják, hogy ez többet jelent, mint elkötelezést; már a szocializmus megindult építését jelenti. Különösen érdekel minket, hogy ebben a megindult fejlődésben jelentkezik-e már nálunk is és miként jelentkezik a fentebb részletesen kifejtett, speciálisan szocialista tartalmú személyes tulajdon kategóriája?

E tekintetben, ha jól megfigyeljük Alkotmányunk 8. § 1. bekezdésében írt rendelkezést, amely szerint: »A munkával szerzett tulajdont az alkotmány elismeri és védi« megállapíthatjuk, hogy ez a tulajdonfogalom már nálunk is jelentkezik.¹ Teljes kifejlődéséről természetesen majd csak a szocializmus teljes megvalósulásakor beszélhetünk, mert amint már fentebb idéztük Szerebrovskijt: »a személyes tulajdon a termelőeszközök szocialista tulajdonából származik és azzal szétválaszthatatlanul összefügg.« Amíg magántulajdonban is vannak termelőeszközök és amíg tőkés tulajdoni alapon folyó termelésbe is kapcsolódik munka, addig, tisztán nem jelent-

kezhetik. De nem véletlen az, hogy Alkotmányunk a fentidézett helyen nem beszél magántulajdonról, mint ahogy az előző szakaszban és ugyanennek a szakasznak a következő bekezdésében is teszi, hanem munkával szerzett tulajdonról és így kétségtelen, hogy itt már a szocialista személyes tulajdonra gondol és arra kíván indítást adni, hogy már addig is, amíg a teljes szocialista termelésből eredő személyes tulajdon tisztán kikalculhat és kapitalista elemekkel keveredéstől mentesülve jelentkezhet, a jogéletben a régi, másik fajta tulajdontól különböztessük meg és más jogi elbírálásban részesítsük.

IV. Itt, ezen a ponton, a tulajdonviszonyok különböző fokozatbeli egybevetésénél nyílik leginkább alkalom arra, hogy a Szovjetunió szocialista alkotmánya és a mi népi demokratikus alkotmányunk között levő fejlődésbeli különbséget megérzkeljük. Itt szinte mérni lehet ezt a különbséget azon, hogy a mi jogunk még bizonyos fokig kötve van a még létező tőkés magántulajdonhoz, attól még teljesen le nem szakadhatott.

Az a fejlődési fázis, amit a mi Alkotmányunk, szemben a Szovjetunió Szocialista Alkotmányával lerögzít, átmeneti jellegű és még nagyon is vegyes elemeket tartalmaz; vegyes, sőt ellentétes tényezők együttes jelenlétével számolni kénytelen. És ebből származnak a jogszolgáltatásban annyira érezhető nehézségek. Ma még az a helyzet, hogy egyik lábunkkal már benn vagyunk az újban, de a másikkal még a régiben vagyunk. Figyeljük csak meg jól azt a képet, amelyet termelési viszonyaink tekintetében a statisztika tükröz. Gyáriparunk, nagykereskedelmünk teljesen a társadalmiasított szektorhoz tartozik. Ha ezt tekintjük, úgy tűnik fel, mintha már nem is csak haladnánk a szocializmus felé, hanem mintha már el is értük volna. De ha ezután tekintetünket a mezőgazdasági szektor felé fordítjuk, itt más arányt találunk. Rákosi Mátyás megállapítása szerint: »A mezőgazdaságban a szocialista építés még a kezdet-kezdetén van.« Itt a társadalmiasított termelés az egész nemzetgazdaság szántóterületének mintegy csak 7%-át foglalja magában, ami kezdetnek igen biztató és tekintélyes, de mindenképpen csak a kezdet-kezdeté, ha a szocialista kimenetel nem is lehet kétséges.

* * *

Mégis, mint ismételten hangsúlyoztam, Alkotmányunk alapvetésében szocialista alkotmány, mert lerakta a szocialista rend alapjait úgy, hogy ezen az alapon most nem is lehetne építeni, mint szocializmust. Biztosította mindazokat a tárgyi tényezőket is a társadalomépítés munkájához, amelyekről a Szovjetunió alkotmányjogának alapelveiről írt és fentebb már hivatkozott munka szerzői megállapítják, hogy: »A szocialista tulajdon anyagi alapja és garanciája a valódi népfelégnek a szovjet államban.« Mert: »Egyedül a szocializmusban van a népnek birtokában nemcsak a politikai hatalom, de minden hatalomnak a kulcsa és reális alapja, a termelőeszközök és munkaeszközök.«¹

¹ Hivatkozunk idevonatkozóan Dr. Ries István soraira: »Alkotmányunk világosan és félreérthetetlenül kimondja, hogy: „a Magyar Népköztársaság társadalmi rendjének alapja a munka“, ez az az irányadó elv, amelynek mindenhol érvényesülni kell. Semmit nem védhetünk, amit valaki nem munkával szerzett meg.« (A Magyar Népköztársaság Alkotmánya. J. K. 1949. 327. o.)

¹ Ljevin-Kotok-Kleinman i. m. 28. o.

E tárgyi oldal mellett van azonban a kérdésnek személyi oldala is: az alkotmányt megvalósító személyeknek a szocializmushoz való viszonyulásának a kérdése. Utóvégre is a jognak hatályosulása az alkalmazás síkján dől el.

Különösen felkeltette figyelmemet idevágóan, amit Szerebrovskijnál olvastam a polgári jognak a közösséghez való viszonyulásáról. Ezt írja: »Különösen jelentős volt a szovjet polgári jog szerepe az 1941—1945. évi Nagy Honvédő Háborúban. Elsőrendű feladatként tűzte ki a honvédelem érdekeinek szolgálatát, minden eszközzel védve a társadalmi szocialista tulajdont és elősegítve a szerződési fegyelem maradék nélküli fenntartását, valamint védve a hadbavonultak, családtagjaik és kiürítettek érdekeit, a szovjet polgári jog nagymértékben hozzájárult az általános feladat megvalósításához: az ellenség lehető leggyorsabb megsemmisítéséhez.«¹

Elképzelhető-e hasonló felfogás nem szocialista joggal és jogalkalmazással kapcsolatban?

¹ Szerebrovskij i. m. 7. l.

Hogyan gondolkodnék ebben a kérdésben a polgári társadalom jogalkalmazója a maga funkciókat elhatároltan látó szemléletében? Nyilván úgy vélekednék, hogy a háború a katonák dolga, azt csinálják a katonák, — a polgári jognak és a polgári bírónak az a feladata, hogy minden mástól és minden, az ügyön kívül fekvő tényezőtől elvonatkoztatva intézze el az eléje kerülő ügyet, mintha az egy önmagában zárt világ volna.

Ezen az összehasonlításon lemérhetjük a maga teljes mélységében a régi és a szükséges új beállítottság és társadalmi viszonyulás között levő különbséget. A régiértelmű bíraskodásban mindig csak arról az ügyről volt szó, ami elénk került; most pedig *minden ügyben mindig a társadalom egészéről van szó*. Annak minden momentán és minden távolabbi érdekéről és célkitűzéseiről, a szocializmus építőfeladatáról. Minden egyes esetben a nagy egészről ránk eső részfeladatot teljesítünk, de ezt csak úgy teljesíthetjük, ha az egészet is szem előtt tartjuk.

Dr. Cziglányi Aladár

Alkotmányunk hatása a családjogra*

Foglalkoztunk már az 1949:XX. t.-nek mint első alaptörvényünknek azokkal az alapvető rendelkezéseivel, amelyek részben a nőknek a férfival való egyenjogúságát biztosítják, másrészt kimondják azt, hogy a Népköztársaság társadalmi rendjének alapja a munka és ezeknek következményeit a házassági jog vonalán levontuk.

Vizsgálódásunk nem lenne teljes, ha a tanulmány címének megfelelően nem foglalkoznánk a szülői jogokkal és a törvényes képviseléssel, valamint a házasságon kívül született gyermekek jogi helyzetében az Alkotmánytörvény következtében beállott szükségszerű változásokkal.

A teljesség kedvéért az említett részekkel az alábbiakban foglalkozunk.

III. Szülői jogok és kötelességek. Törvényes képviselő

A férfi családfői jogállása gyermekeivel szemben még fokozottabban érvényesül, mint a házastársával való kapcsolatban. Kihatásaiban a férfi és nő jogállása között jelentős különbségek mutatkoznak. A férfi fölérendelt helyzete érthető a XIX. század második felében,¹ meglepő azonban, hogy a felszabadulás után az egyes személyi és családi jogi rendelkezések tárgyában kiadott rendelet (a továbbiakban gyámsági rendelet)² mennyire ennek a gondolatnak a befolyása alatt áll. Bár kétségtelenül haladást is mutat,³ magával az alapkérdéssel sem tudott megbirkózni. Az »atyai hatalom« helyett »szülői hatalom«-ról beszél ugyan, ez azon-

ban tartalmilag nem sokat jelent, mert előljáróban kimondja, hogy a szülői hatalom gyakorlása elsősorban az atyát illeti és mellette az anya csak a gyermek felügyeletével járó jogokat gyakorolja.¹

Az anya csak akkor jogosult a szülői hatalom gyakorlására, ha az atya 1. meghalt, 2. szülői hatalmát megszüntették, vagy felfüggesztették, 3. illetőleg ténylegesen gátolva van a szülői hatalom gyakorlásában.²

Míg az atya hatósági intézkedés nélkül, az anya csak gyámhatósági megerősítéssel gyakorolhatja szülői hatalmát akkor is, ha ez kétségtelenül megilleti.³

Ha az anya újból férjhez megy, ettől kezdve korábbi házasságából született gyermeke vagyonának kezeléséről köteles elszámolni és a jövedelemfelesleghez nincs joga.⁴ Hasonló esetben (az atya újabb nősülése) az atya nem köteles számot adni és megilleti a jövedelemfelesleg.

Az anya gyermeke vagyonát nem köteles kezelni, arról lemondhat.⁵ Az atya a vagyonkezelést vállalni köteles.

Minthogy a gyámnevezés és a gyámságból való kizárás joga csak a szülői hatalmat gyakorlót illeti meg, az atya e tekintetben is általában többletjogot gyakorol. Azt a jogát azonban kétségbe kell vonnunk, hogy a szülői hatalom gyakorlására utána hivatott anyát a gyámságból közvetlenül (kizárás), vagy közvetve (gyámnevezés) kizárja, bár a rendelet erről nem beszél.

¹ 4. § (1) bekezdés.

² 1877:XX tc. 21—24. §§.

³ 10.470/1945. M. E. sz. r. 4. §.

⁴ 4. § (3) bekezdés.

⁵ 6. § (2) bekezdés.

* Vö. Jogtudományi Közlöny Új folyam V. 1—2. szám, 6. lap. (Befejező közlemény.)

¹ 1877:XX tc., 1894:XXXI. tc.

² 10.470/1945. M. E. sz. rendelet.

³ 1. § (2) bekezdés, 7. § (3) bekezdés.

Mindezek az atya fontosabb szerepének aláhúzását jelentik és abból az elgondolásból fakadnak, hogy a nő a gazdasági életben a férfival nem egyenrangú fél.

Míg egyes megkülönböztetések minden további nélkül megszüntethetők (pl. az anya számadási kötelezettsége), a törvényes képviseletre egy személynek előtérbe állítását általában elkerülhetetlennek tartják. Ennek a problémának megoldása a formalizmusra hajlamos szemlélet mellett nem is remélhető. Az ellenvetés lényege az, hogy a kiskorúak törvényes képviselőjének *egy* személynek kell lennie, aki érdekében és nevében eljár, ügyleteket köt stb. és ha ez így van, ki lehetne más az a személy, mint az atya.

A kérdést tartalmilag vizsgálva, a helyzet nem így áll. Két eset lehetséges ugyanis: 1. vagy teljes az egyetértés a szülők között és ebben az esetben csak formai jelentősége van annak, hogy ki képviseli a kiskorút, vagy 2. ellentétek vannak, amikor az anyának amúgy is módjában áll a gyámhatósághoz fordulni és döntést kérni (ha másként nem, jogorvoslat útján).

A gyakorlatban előforduló esetek megoldása érdekében maga a gyámsági rendelet is belekényszerült abba, hogy az egy személy előtérbe helyezésének gondolatával szakítson, amikor lehetővé tette, hogy a különélő, vagy elvált házaspár közösen gyermekei felett részben az atya, részben az anya gyakorolja a szülői hatalmat.¹

Maradna, mint ellenvetés, a »jogbiztonság« kérdése és a harmadik személyek érdekének védelme azáltal, hogy mindig ismert legyen a kiskorú törvényes képviselőjének személye, akivel szerződést lehet kötni. A lényegét nézve ez sem áll meg. Vajon a különélő házaspár tudhatja-e a harmadik személy, hogy a három kiskorú közül, akinek ingatlanát megveszi, kettő az atya, egy pedig az anya szülői hatalma alatt áll?

Férfi és nő, atya és anya egyenlő jogokban való helyezése egyáltalán nem megvalósíthatatlan. Semmi sem akadályozná annak kimondását, hogy a szülői hatalmat az atya és az anya közösen és együttesen gyakorolják és amennyiben közöttük vita támad, a gyámhatóság dönt.

A kérdésnek ilyen módon való megoldását esetleg azzal lehetne ellenezni, hogy bizonyos fókig elkerülhető bürokráciára vezetne, hiszen minden jognyilatkozathoz két személy hozzájárulására lenne szükség.

Ez azonban ismét nem így van. Ha a házaspár egyetértésben élnek együtt, akkor nem okoz nehézséget kettőjük közös képviselői nyilatkozatának beszerzése, ha pedig különélnek, vagy elváltak, éppen a harmadik személy érdekében áll, hogy mindkét szülő hozzájárulását kikérje. Ez elkerülhető teszi a törvényes képviselet kérdésének utólagos vitatását. Végül, ha vétkesség nyilvánítás mellett történt a bontás, vagy egyébként a felek között állandó ellentét van, a gyámhatóságnak kell a szülői hatalmat adott esetben egyik, vagy másik szülőre ruházni és azt mindjárt legitimálnia is. Ugyanaz a helyzet akkor is, ha az egyik szülő akadályozva van.

¹ 7. § (3) bekezdés.

E szerint a kérdés a mainál nagyobb jogbiztonság mellett a következőképpen alakulna:

A szülői hatalmat a szülők közösen gyakorolják. Amennyiben ennek lehetősége a szülők közötti viták, vagy valamelyik szülő akadályoztatása miatt nem áll fenn, — a gyámhatóság határoz a tekintetben, hogy a szülői hatalmat melyik kiskorú felett melyik szülő jogosult gyakorolni.

A törvényes képviselet társas megoldására egyébként már a gyámsági rendelet is tesz kezdeményező lépést az ellenőrző gyámság intézményével.¹

Nem a szülői hatalomból következik, de az atya családfőségére utal a gyermekek nevének meghatározása.

A házasságból született gyermek atyjának vezetéknevét (családi nevét) viseli.² Ha az atya családi nevét a születési anyakönyvbe bejegyzik, a házasságon kívül született gyermeknek is ez lesz a neve.³ Az utónév megállapítása a szülők joga, ha azonban közöttük egyetértés nem jön létre, az atya szava a döntő.

Senki sem használhat más családi és utónevet, mint amely születési anyakönyvébe be van jegyezve.⁴

A házasságból született, illetőleg azzal egy tekintet alá eső gyermek névhasználati kötelezettsége még határozottabban utal az atya családfőségére, mint azt a házastárs névhasználatánál láttuk. Míg a feleség leánykori nevének használata büntetőjogi szankciókba nem ütközik, a gyermek névhasználatára vonatkozó rendelkezésekkel ellentétes gyakorlat büntetendő.⁵ A két eset közötti párhuzam kiélezése eltérő jogi természetük miatt nem lenne helyes, azonban mindkettőből az következik, hogy jogunk a férfit tekinti családfőnek.

Az egyenjogúsításból az következik, hogy ezeknek a maradványoknak is el kell tűnniük. A házaspár rendelkezési jogát ezen a területen is el kell ismerni. A szülők dönthetik majd el, hogy közös gyermekeik melyikük (esetleg mindkettőjük) nevét viseljék. Ugyanez lesz a helyzet az utónév megválasztásánál és az esetleges névváltoztatásnál is.

Kiskorú házasságkötésénél a törvényes képviselő hozzájárulására is szükség van. Ha a törvényes képviselő egyben nem a »jogosult szülő« is, azonfelül még ennek a beleegyezését is meg kell szerezni.⁶ Az atya családfői mivoltára utal, hogy ő a beleegyezésre jogosult szülő és csak ha atya nincs, testi, illetőleg szellemi fogyatkozás miatt, vagy távollét folytán tartósan gátolt, végül, ha a szülői hatalomtól (nem vagyonekezelési okokból) megfosztott, akkor lép helyébe az anya.⁷

A beleegyezés megszerzését még komplikáltabbá teszi az, hogy ha a szülők ágytól és asztaltól el vannak választva, vagy házasságukat felbontották, akkor a gondviselete alatt álló gyermekekre

¹ 10–12. §§.

² MTJ. 180. §, 80.000/1906. B. M. sz. r. 55. § (2) bek.

³ 1946: XXIX. tc. 23. §.

⁴ 1894: XXXIII. tc. 44. §.

⁵ 1894: XXXIII. tc. 83. §.

⁶ 1894: XXXI. tc. 8. §.

⁷ 1894: XXXI. tc. 9. §.

nézve, jogosult szülő az anya, kivéve, ha »nem-létezőnek« kell tekinteni. Azt, hogy a szülő beleegyezésének megadásában gátolva van-e, a gyámhatóság van hivatva elbírálni. A nehézségeket még növeli az, hogy a beleegyezés nélkül kötött házasságot is csak az támadhatja meg, akinek beleegyezése hiányzik.¹

Az atyai hatalom helyébe lépő szülői hatalomlomra vonatkozó rendelkezések most már egészen zavarossá teszik a helyzetet, mivel a »jogosult szülő« speciális fogalma mégsem azonos az atyai hatalmat gyakorló atyáéval. A gyámsági rendelet rendelkezései következtében az anya gondviselete alá kerülhet kiskorú gyermeke anélkül is, hogy felette a szülői hatalmat gyakorolná.² Lehetséges, hogy a gyermek az anyánál van, az atya nincs megosztva szülői hatalmától és harmadik személy a törvényes képviselő. Ez a példa nem is elvont, hiszen egyszerű elhagyottság esetén az intézeti gyámsággal előállhat.³ Ilyenkor a beleegyezés megszerzése igazán hosszadalmas.

Ezekben is az atya többletjoga érvényesül. Ezenkívül jól indokolja azt az elgondolást, hogy a szülői hatalmat az egyenjogúság következtében a szülőknek közösen kell gyakorolniuk. Ebben az esetben ilyen jogi szörnyszülöttek sem láthatnának napvilágot.

A gyámi törvénynek azt a rendelkezését, amely a nőt (az anya, örökbefogadó anya és házastárs kivételével) a gyámság és gondnokság viseléséből kizárta,⁴ a gyámsági rendelet nem helyezte hatályon kívül és érthetetlenül ugyanolyan felemás helyzetet teremtett, mint az atyai hatalom tekintetében. Csak annyiban tette lehetővé a nők gyámi, illetőleg gondnoki tisztviselését, ha a szülői hatalmat gyakorló szülő, nőt nevezett gyámul vagy gondnokul, valamint, ha az ilyen tisztségre alkalmas, illetőleg vállalkozó rokon nincsen.⁵ Nem lehet továbbá nőt, férje beleegyezése nélkül gyámul kirendelni. Ez a rendelkezés nemcsak, hogy nem haladó, hanem egyenesen retrográd. A nagyanyák részére tett kedvezmény csak halvány árnyéka a haladásnak.

A nőknek a most említett esetekben való háttérbeszorítása — véleményünk szerint — az Alkotmánytörvénnyel egyszerűen hatályon kívül helyezettnek tekintendő, aligha tévedünk azonban, ha azt mondjuk: nem hisszük, hogy a gyámhatóságok áttértek volna erre a gyakorlatra.

A férfi és a nő jogállása közötti azt a különbséget, amelyet a házastársi tartásjog területén a nő, mint kedvezményezett javára észleltünk, a gyermektartás kötelezettségében is megtaláljuk. Ennek alapelvei ugyanazok: a kereső fél a család feje, ebből viszont elsődlegesen érvényesülő kötelezettségei támadnak.

E tekintetben azonban különbséget kell tennünk a szerint, ha 1. a szülők együtt, vagy különváltan élnek, de az atya a gyermekről nem gondos-

kodik, 2. ha a szülők házasságát felbontották. Annak ellenére, hogy az előbbi esetben a vétkesség megállapítására nincsen mód, az utóbbi esetben azonban lehet, a vétkesség teljes figyelmen kívül hagyása mellett eltérő rendelkezéseket találunk.

A házassági kötelék fennállása alatt a vagyontalan kiskorúakat elsősorban az atya, ha az erre egymagában nem képes, vele együtt az anya, ha atya nincs, vagy a tartásra teljesen képtelen, az anya köteles eltartani.¹

A házasság felbontása esetén a közös gyermek tartásának és nevelésének költségeit mindkét szülő jövedelme arányában köteles fedezni.²

A két ellentétes rendelkezés közül kétségtelenül az utóbbi a helyesebb, hiszen úgy a gyermeknek, mint mindkét szülőnek vagyoni és jövedelmi viszonyait amúgy is vizsgálni kell.

Az egyenjogúsításból következnek az egyenlő kötelezettségek is. Éppen ezért, a nőnek új társadalmi helyzetéből folyóan, a fejlődésnek a két fél egyenlő megterhelése felé kell vezetnie és a gyermektartás kötelezettségének a vagyon, valamint a jövedelem egymáshoz viszonyított tisztázása után, a szerint kell alakulnia.

Hasonlóképpen el kell tűnnie azon a megkülönböztetésnek is, amely szerint az atyánál a »társadalmi állást« is vizsgálni kell. Az osztálykülönbségek felszámolásával ennek gyakorlati jelentősége különben sem lehet.

Sokkal nehezebb a megoldás, a szülők között fennálló különbségek eltüntetésénél, ha a gyermekek elhelyezéséről van szó.

A szülők különválása esetén, a kiskorú gyermekek életük 7. évének betöltéséig, a kiskorú leányok pedig ezután is rendszerint az anyánál hagyandók.³

A házasság felbontása után a helyzet másként alakul. Az irányadó jogszabály szerint, ha a szülők másként nem egyeztek meg, a gyermekek hétéves korukig anyjuknál maradnak, azon túl a nem vétkes szülőnek, ha pedig mindkét szülőt vétkessé nyilvánították, a fiúkat az atyjuknak, a leányokat pedig az anyjuknak gondviselésére kell bízni.⁴

A házasság felbontása esetén tehát szerepet kapott a vétkességi elv. Csak közbevetőleg jegyezzük itt meg, hogy a szülőknek egymással szemben való vétkessége nem azonosítható olyan vétkességgel, amely miatt valamely szülő nem lenne alkalmas a gyermek nevelésére. Ezt átérvezve a gyám-

¹ 1877: XX. tc. 11. §. Nizsalovszky i. m. 269. lapján elfoglalt álláspontjából az tűnnék ki, hogy a mostoha-anya tartási kötelezése az atyáéval megegyezik, véleményünk szerint azonban etekintetben nem, mert a mostohaanya kötelezettsége nem előzheti meg a vészerinti szülő anyáét. Ezt az is alátámasztja, hogy a mostohaatyának a természetes atyával szemben is megtérítési igénye támad. (K. 3867/1934.) Az eltérés oka nyilvánvalóan az, hogy Nizsalovszky nem a sorrendi szempontból nézi a kérdést.

² 1894: XXXI. tc. 95. §.

³ 1877: XX. tc. 13. §.

⁴ 1894: XXXI. tc. 95. §. Így az 1946: XXIX. tc. 24. §-a is a házasságon kívül született gyermekekre vonatkozóan. Egyébként érdekes, de nem következetes, hogy az atya a szülői hatalmat nem szükségképpen gyakorolja ebben az esetben. (25. §.)

¹ 1894: XXXI. tc. 59. §.

² 10.470/1945. M. E. 7. § (3) bekezdés.

³ 2.000/1945. N. M. rend. és 10.470/1945. M. E. rend. összevetése.

⁴ 1877: XX. tc. 43. §.

⁵ 10.470/1945. M. E. sz. rendelet 8. §.

hatóságok általában áttértek arra a gyakorlatra, hogy pl. a szándékos és jogos ok nélkül történt elhagyást nem tekintették »vétkségnak« a gyermek elhelyezése szempontjából.

A vétkséggel elvén áttörést jelent a Házassági Törvény novellája,¹ amely lehetővé tette a vétkséggel nélküli bontást.

Ezek miatt a vétkséggel irányadó szempontjától joggyakorlatunk tovább fog távolodni, amire annál inkább lehetőség nyílik, mivel a gyámhatóság a kiskorúak érdekében mindkét esetben eltérhet a jogszabályok irányításától.

Viszont emelkedni fog annak a kérdésnek a jelentősége, hogy az egyenjogúsítás után élvezhető-e a nő olyan előnyöket, miszerint hetéves életkorukig a gyermekek általában nála helyezendők el.

Míg az eddig jelzett különbségek áthidalása — véleményünk szerint — lényeges nehézséget nem okoz, ebben az esetben két érdekkör komoly összeütközéséről van szó. Egyrészt a nemek közötti egyenjogúság az Alkotmánytörvény értelmében alapelvnek tekintendő, másrészt a kiskorúak elhelyezésénél elsősorban az ő érdekeiket kell szem előtt tartani. Kétségtelen viszont, hogy legalábbis a csecsemők gondviselése az anyánál, már csak természetes okból is megfelelőbb (szoptatás). A megoldás lehetősége abban mutatkozik, hogy a hetéves életkort kell leszállítani addig, amilyen kortól kezdve az atya éppen olyan jól tud gondoskodni a gyermekről, mint a szintén dolgozó anya.

Ezt a kérdést nem lehet a férfi-nő jogok szemzögéből nézni és biztosítani kell a gyámhatóság részére, hogy az összes körülmények mérlegelése után diszkrecionáriusan állapítsa meg, hogy melyik szülőnél van a gyermek megfelelőbben elhelyezve. Ez a megoldás formailag egészen egyrangúvá tenné a szülőket, világosan kell azonban látnunk, hogy a gyakorlatban így a nők kedvezőbb helyzetben lennének. Ez azonban elkerülhetetlen, még néhány egyéb, hasonló kérdéssel együtt, amelyekről az alábbiakban beszélünk.

Meg kell végül emlékeznünk egy nem anyagi jogi, de kihatásaiban komoly nehézséget jelentő intézményről, ami a régi rossz szabályozás után másként és másféle hátrányokkal jelentkezik.

Tudvalevően a gyámhatóság illetékessége egészen a legújabb időkig az elavult községi illetőségen nyugodott, ami sok esetben jelentősen hátráltatta a kiskorúak érdekvédelmének biztosítását. A községi illetőség megszüntetése² utáni legújabb rendezés³ csöbörből-vödörbe juttatta a kérdést. Jelenleg a gyámhatóság illetékessége arra a személyre terjed ki, akinek lakóhelye a gyámhatóság területén van. Lakóhelynek viszont — kétség esetén — a törvényes képviselő lakóhelyét kell tekinteni.

Az illetőségen alapuló illetékesség legnagyobb hátránya az ügyek elhúzódása volt. Ezzel szemben könnyítést jelentett volna az újabb rendezés. Viszont ennek hátránya, hogy a lakóhelyet gyakran lehet változtatni. A gyermektartásdíjban való

marasztalás kötelezettségétől és a behajtástól szabadulni kívánó atya részére nagy lehetőség nyílik a »mesterkedésekre«, ami éppen a főváros újabb kezdeményezése: a gyámhatósági ügyintézésnek a kerületekbe történő decentralizálása folytán egészen komoly jogszolgáltatási zavarokat eredményezhet, hacsak a gyámhatóság — nagyon helyesen — nem teszi magát túl formális szempontokon és nem jár el »illetéktelenül«. A nehézséget fokozhatja a harmadfokú gyámhatóságnak olyan elvi álláspontja, hogy kiskorúnál az önálló lakóhelyről csak akkor lehet szó, ha önálló keresettel rendelkezik, vagy még inkább, ha »létfenntartásáról önállóan gondoskodik, serdültkorú személyről van szó, akit életpályája, hivatása, mestersége, munkalehetősége, vagy egyéb körülmény köt valamely községhez.«⁴ A gyermektartás megállapítása iránti eljárást megindító nő a gyakorlatban ezek miatt igen nehéz helyzetbe kerülhet, nem is beszélve a gyermek létérdekeiről.

A kérdésnek ilyen módon való megoldása nyilvánvalóan formális, perjogi elgondolásokból indult ki, holott itt közigazgatási jogsegélyről, segítő, gyámolító funkcióról van szó és nem az alperesi kedvezmény biztosításáról.

A helyes megoldás kézenfekvő. A kiskorú tartózkodási helyét kellene a rendes illetékesség alapjává tenni, mert érdekeinek komoly és hathatós védelméről csak így lehet beszélni. Emellett fenn lehet tartani az illetékesség átruházásának lehetőségét, indokolt esetben, ha az a gyámhatósági felügyelet alatt álló személy érdekeit nem sérti.

IV. A házasságon kívül született gyermekek jogállásával kapcsolatos kérdések

Az emberi egyenlőség eszméjének szolgálatában a családi jogállás egyenlőségét is biztosítani kell. Ennek a származástól függetlenül, az élet minden vonatkozásában való megvalósítását célozza újabb jogalkotásunk.²

Annak ellenére, hogy a házasságon kívül született gyermek jogállásáról szóló, egyébként egészen kiváló törvényt valóban friss szellem hatja át, a férfi és nő jogi helyzete között mégis találunk benne eltéréseket. Ezek egyrésze elkerülhetetlen, hiszen a nemek közötti természetes különbségek nem hidalhatók át. Találunk azonban benne olyan rendelkezéseket is, amelyek régi jogunk maradványait jelentik és kiküszöbölendők.

A gyermek házasságon kívül születettnek nyilvánítását csak a férj és maga a gyermek kérheti,³ holott elképzelhető, hogy ez az anya érdekében is állhat. Ezzel szemben azt lehetne felvetni, hogy a törvény célja a gyermek védelme és ezért a lehetőség szerint szűkre kell szabni az inter omnes hatállyal való megtámadásra jogosultak körét. A törvény azonban az azelőtti helyzettel szemben éppen a gyermekre terjeszti ki ezt a hatalmasságot, amelyre azelőtt csak az anya férje volt joga-

¹ 6.800/1945. M. E. sz. rend. 4—5—6. §§.

² 1948 : LXI. tc.

³ 400/1949. Korm. sz. rend.

¹ 96.263/1949. (I./5.) B. M. sz. r.

² 1946 : XXIX. tc.

³ 1946 : XXIX. tc. 5. § (1) bekezdés.

sult. Véleményünk szerint az anyát, mint az atyával egysorban érdekeltet, szintén fel kell ruházni ezzel a kereseti jogosultsággal, annál is inkább, mivel az atya a gyermeknek házasságból születése esetén, a fentiekben már elmondottak szerint, többletjoghhoz jut. Megjegyzendő, hogy ez a kedvezmény kerülő úton, ezidőszerint is megvalósítható, mert a gyermek perbeli cselekvőképessége, még nagykorúsága esetén is az anya hozzájárulásától függ, tehát az anya ilyen incidentális és quasi képvisellel, közvetve mégis jogosultságot nyert a perben, minek következtében a perindításra nemcsak jogi értelemben, hanem ténylegesen is befolyása van.

Harmadik személyeknek a házasságon kívül történt születéstől függő jogaik a férj jognyilatkozatán¹, vagy legalábbis kijelentésén² alapulnak és járulékos természetűek. Az anya gesztusainak e tekintetben nincs jelentőségük. Az ilyen »inter partes« hatályú perben tehát szintén a férj jogi helyzetének előtérbe helyezését látjuk. A megtámadási jognak az anyára való kiterjesztése e tekintetben is az egyenjogúságot eredményezné.

A nő jogainak kiterjesztése annál indokoltabb lenne, mivel ezidőszerint a nőnek abba a kérdésbe sincs beleszólása, hogy ha házasságának megszűnése után újból férjhez megy és az előbbi házasság megszűnésétől számított 300 napon belül, de újabb házasságának tartama alatt születik gyermeke, az melyik férjtől származottnak legyen tekintendő.³ Viszont a kérdés eldöntése szempontjából mindkét férjnek perbeli cselekvőképessége van.

A teljeshatályú elismerő nyilatkozathoz az anya hozzájárulása is szükséges,⁴ de ha az anya nyilatkozatának megtételében távollét, cselekvőképtelenség, vagy *egyéb ok* miatt tartósan gátolva van, a hozzájárulást a gyámhatóság pótolhatja.⁵

Ezt a rendelkezést összevetve azzal, hogy az anya nem kérheti a házasságon kívüli születés bírói megállapítását, arra a különös eredményre jutunk, hogy a nő, egy férfi egyoldalú akarat kijelentésével, megmáshatatlannul abba a helyzetbe kerül, hogy azt kell gyermeke atyjának tekinteni.⁶ Annál szembetűnőbb a nőnek ez a hátrányos helyzete, mert az atyai elismerő nyilatkozatot az atya⁷ és a gyermek⁸ is megtámadhatja, sőt annak érvénytelenségére bármely érdekelt is hivatkozhatik.⁹ Ez a jog nem gyakorolható azonban abban az esetben, ha az elismeréshez szükséges anyai hozzájáruló nyilatkozatot a gyámhatóság pótolja. Az anya csak saját nyilatkozatát támadhatja meg, kényszer, tévedés, vagy megtévesztés címén.¹⁰ Harmadik személynek érdekei akkor találnak védelemre,¹¹ ha az atyai elismerő nyilatkozat számukra jogsérelmet jelent, ennek azonban csak

inter partes hatálya van és csak a jogsérellem erejéig. A törvény indokolása a gyermek érdekeinek védelmére külön is kitér,¹ de nem emlékezik meg e helyütt az anyáról. Az egyenlő elbánás elvét a gyermek érdekében hangsúlyozza.

Ezen a méltánytalanságon is csak akkor lehet segíteni, ha az anya is kérheti a házasságon kívüli születés bírói megállapítását.

Ha a házasságon kívül született gyermek anyja a gyermek születése után házasságot köt és a férj a házasságkötés előtt az anyakönyvvezető előtt nem jelenti ki, hogy a gyermek nem tőle származik, a gyermeket úgy kell tekinteni, mintha ebből a házasságból született volna.²

Ez az úgynevezett kizáró kijelentés szintén a férj egyoldalú és a nőre is joghatályosan kiható akaratkijelentés.

Kétségtelen, hogy a gyakorlatban többnyire a nő érdekében áll, hogy házasságon kívül született gyermekének jogállása rendezést nyerjen, de nem feltétlenül ez a helyzet. Ez a fikció esetleg elüti az anyát a kiskorú tartási igényének érvényesítésétől. Így pl. egy olyan házasság, amelyben a nő, pillanatnyi szerelméért másodrendűnek tekinti házasságon kívül született gyermekének érdekeit, akadályos annak, hogy ez a gyermek tényleges atyjától bármikor is tartásdíjhoz jusson vagy a valóságnak megfelelő családjogi helyzetbe kerüljön, mert sorsa ezzel és ezután az anya férjéhez kapcsolódik. Kevés védelemnek látszik az, hogy a gyermek később kérheti a házasságon kívüli születés bírói megállapítását, amire anyja életében csak hozzájárulásával kerülhet sor.

Ez kiküszöbölhető lenne azzal, ami az egyenjogúsításból is következik, hogy a nő is teheszen kizáró kijelentést, ami a törvény logikai felépítését sem zavarná, hiszen az elismerő nyilatkozathoz is szükség van a nő hozzájárulására.

A házasságon kívül született gyermek tartásánál ugyanúgy előnyösebb helyzetben van a nő, mint a házasságból született gyermek esetében, mert az eltartásra kötelezett férfi elsősorban, az anya pedig másodsorban van csak kötelezve.³

A méltányosság e tekintetben is az egyenjogúsítás felé vezet és a tartásra kötelezhető személyének bírói megállapítása után ennek és az anyának vagyoni, kereseti és jövedelmi viszonyait kellene figyelembe venni.

A gyermekek elhelyezésénél a helyzet ugyanaz mintha házasságból születtek volna, amennyiben a vétkesség az utóbbiaknál szerepet nem kapott. Így a nő kedvezőbb helyzetben van, mert a hét éven aluli kiskorúak rendszerint az ő gondviselete alatt maradnak.⁴ Ennek a kérdésnek a rendezését egyébként már tárgyaltuk.⁵

Férfi és nő házasságon kívüli együttélésében a nőnek azt a hátrányos helyzetét, hogy a közös szerzésben csak akkor részesült, ha vagyon-

¹ 1946: XXIX. tc. 6. § a), b) pont.

² 1946: XXIX. tc. 6. § c) pont.

³ 1946: XXIX. tc. 8. § (1) bekezdés.

⁴ 1946: XXIX. tc. 10. § (1) bekezdés, e) pont.

⁵ 1946: XXIX. tc. 10. § (3) bekezdés.

⁶ 1946: XXIX. tc. 10. § (4) bekezdés.

⁷ 1946: XXIX. tc. 11. § (2) bekezdés.

⁸ 1946: XXIX. tc. 11. § (1) bekezdés.

⁹ 1946: XXIX. tc. 12. § (5) és 13. § (1) bekezdés.

¹⁰ 1946: XXIX. tc. 16. § (1) bekezdés.

¹¹ 1946: XXIX. tc. 15. §.

¹ 26. lap.

² 1946: XXIX. tc. 20. §. (1) bekezdés.

³ A tartásdíj megállapításánál az atya társadalmi állása még mindig figyelembe jön.

⁴ Természetesen csak az atyaság megállapítása és nem a tartási kötelezettség esetében.

⁵ A szülői hatalom másként alakul. V. ö. 19. valamint a 24–25. §§-t.

szaporulat állott elő és hogy a nő szolgálatát nem tartotta díjazhatónak, — jogunk áttörte annak megállapításával, hogy a férfi gazdaságában végzett szolgálat ellenértékéül a nőnek igénye támad,¹ sőt, hogy közös tulajdonként kell telekkönyvezni azt az ingatlant, amelynek megszerzésénél a felek egyenlőértékű pénzfizetést és munkát teljesítettek (quasi közszerzemény).²

V. A férfi és nő jogállása tekintetében fennmaradó eltérések

Az elmondottakban igyekeztünk a férfi és nő jogállása között a családjogi jogszabályokban jelentkező eltéréseket feltárni és a lehetőséghez képest iránytvenni azok felszámolására.

Nem szabad azonban szem elől téveszteni azt az igazságot, hogy az egyenlő jognak egyenlőtlen feltételek között való alkalmazása helytelen álláspont, sőt abszurdumokra vezetne. Férfi és nő között olyan organikus különbségek vannak, amelyek nem hagyhatók figyelmen kívül a jogi szabályozásnál. Éppen az egyenlőség célzata mellett a jognak sokszor egyenlőtlennek kell lennie.³

Erre maga az Alkotmánytörvény is irányt mutat. Kimondja, hogy a nők egyenjogúságát szolgálják: az anyaság és a gyermek fokozott védelme, továbbá az anya- és gyermekvédelmi intézmények rendszere,⁴ amelyek útján a nők kiemelten kedvezőbb helyzetbe jutnak. A házasság és a család intézményének védelme⁵ az egyenjogúsítást szolgálja még akkor is, ha a nők részére külön kedvezményt biztosít, mert a fokozott rászorultságban kíván segítséget nyújtani. A formai egyenjogúság helyett a tartalmi egyenjogúsítás a cél.

Az elmondottakból következik, hogy nem szolgál az egyenjogúság rovására, ha a tényleg fennálló különbségek miatt eltérő rendelkezéseket hozunk és alkalmazunk.

Példaként említünk meg néhány olyan eltérő rendelkezést, amelyek megváltoztatására nincsen szükség.

A házasságkötéshez megkívánt »fejlett kort» a férfi 18., a nő pedig 16. életévének betöltésével éri el,⁶ aminek oka az, hogy a nő általában hamarabb fejlődik ki. A jogszabály rendelkezéseinek következményei alól az igazságügyminiszter felmentést adhat. A tapasztalat a felmentések tekintetében is azt mutatja, hogy a nők fiatalabb korban érhetik el ezt a kedvezményt.

Tilos a nőnek új házasságot kötni a házasságának megszűnésétől számított 10 hónapon belül.⁷ A tilalom oka, hogy az új házasságban született gyermek családjogi állásában ne ütközhesse

össze a vélelmek. (Mindkét férjet atyának kellene tekinteni.)

A tehermentességben való tévedés¹ természetesen csak nővel szemben érvényesíthető.

A gyermekelhelyezés tekintetében a nők részére nyújtott kedvezmény, amelyet már részletesen tárgyaltunk, — bizonyos mértékig fenn kell, hogy maradjon. Így is mód van arra, hogy kivételes esetben a gyámhatóság a jogszabályok irányításától eltérhessen.

A házasságon kívül született gyermeknél a képzelt atya családi nevéül az anya legközelebbi ismert anyai ági férfi elődének családi nevét kell az anyakönyvbe bejegyezni,² ami természetes, hiszen atyának tekinthető meghatározott személyről ebben az esetben nem lehet szó.

*

Az Alkotmánytörvény családjogi kihatásai, amint a fentiekben is láthattuk, jogrendszerünk egysége miatt indokoltan vizsgálандók. Vonatkozik ez természetesen többi jogágazatunkra is. A demokratikus német köztársaság alkotmányának 30. §-a kifejezetten kimondja, hogy »mindazok a törvények és rendelkezések, amelyek a családban a férfi és a nő egyenjogúságát hátráltatják, — érvénytelenek.«

Az Alkotmánytörvény, mint minősített törvény³ a jogrendszer gerincét alkotja és ennek a jogrendszernek egységesnek kell lennie. »Minden társadalmi forma jogrendszere megfelel az alapjául szolgáló gazdasági rendszernek, amely a tulajdon meghatározott formájára épül.«⁴ A szocialista jogrendszer a szocialista társadalom viszonyainak törvényszerűségeit fejezi ki,⁵ ez pedig minden elnyomástól és megkülönböztetéstől mentes társadalmat kíván. Ebből következik a nők teljes egyenjogúsága is, amely a Szovjet Alkotmányban is kifejezett biztosítékot nyer.⁶

Az Alkotmánytörvény a társadalom erőit a szocialista építésre szervezi.⁷ A jogrendszer egysége nélkülözhetetlen kelléke a szocialista társadalom kialakulásának.

Dr. Takács József

¹ 1894: XXXI. tc. 54. §. e) pont.

² 1946: XXIX. tc. 22. §. (2) bekezdés.

³ 1949: XX. t. 15. § (3) bekezdés.

⁴ Visinszkij: A Sz. K. (b) P. XVIII. Kongresszusa és a szocialista jogtudomány feladatai.

⁵ Halfina-Ljevin-Sztrogovics: Az általános államis jogelmélet alapjai 76. lap.

⁶ 122. §.

⁷ 1949: XX. t. 3. §.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

Tudományos tanácsok közlönye

MAGYAR JOGÁSZ
SZÖVETSÉG

hivatalos lapja

¹ 503 E. H. K. 338/1949.

² K. 667/1946. A házasságon kívüli együttéléshez egyéb jogkövetelmény is fűződik, amely a nő kedvezőbb helyzetbe hozását mozditja elő. Így az ilyen időben fogant gyermek tekintetében vélelem szól amelltt, hogy az együttélő férfi az atya. (1946: XXIX. tc. 17. §-ának a) pontja.)

³ Lenin: Állam és forradalom. Válogatott művek II. k. 231—232. lap.

⁴ 1949: XX. t. 50. § (2) bekezdés.

⁵ 1949: XX. t. 51. §.

⁶ 1894: XXXI. tc. 7. §.

⁷ 1894: XXXI. tc. 24. §.

Házassági köteléki jogunk reformja

Jelenlegi házassági törvényünk a francia Code Civil késői leszármazójaként az ú. n. polgári felvilágosodás elvi alapjain épült fel s ennél fogva magán viseli a XIX. század végén virágja teljében lévő individuális liberális világnézet minden ismervét. Amikor tehát a polgári állam helyébe lépő népi demokrácia letért ezekről az elvi alapokról, szükségessé vált, hogy e törvényünk helyébe is másik lépjen. Ennek az új törvénynek előkészületi munkálatai jelenleg folyamatban vannak, de ezideig semmiféle (hivatalos) közlés sem történt arra vonatkozólag, hogy mi lesz ennek az új tervezetnek a tartalma. Ennél fogva az alábbiak sem támaszkodhatnak semmi konkrét ténybeli alapra és csupán azt a célt szolgálják, hogy rámutassanak néhány olyan szempontra, amelyek az új törvény megalkotásánál előreláthatólag fel fognak merülni.

Az új házassági törvényünk előreláthatólag nem a régi törvény novellaris módosítását fogja tartalmazni, hanem a régi törvény egész anyagának szabályozásaként vagy esetleg egy családjogi kódex önálló fejezeteként fog megjelenni; az alábbiakban azonban a jelenlegi törvénynek mégis csak egy néhány rendelkezését kívánom egybevetni a szocialista jogokkal, így elsősorban a Szovjetunió és Csehszlovákia házassági jogával. Remélhetőleg már ebből is ki fog tűnni, hogy — nézetem szerint — melyek azok a legfontosabb kérdések, amelyeket az új házassági törvénynek elsősorban meg kell oldania.

A házasság megkötésére vonatkozó szabályozás terén a jelenlegi magyar jog és a Szovjetunió 1944-ben hatályba lépett joga között nem mutatkozik lényeges eltérés. Ebben az évben ugyanis a Szovjetunió megszüntette az ú. n. tényleges házasság intézményét és ez időtől kezdve csak az anyakönyvbe bejegyzett házasságot ismeri el érvényesnek. Úgy gondolom, nem jelent elvi állásfoglalást az, hogy a szovjet törvény a házasságot létrehozó aktust »bejegyzés«-nek nevezi és nem »kötés«-nek — mint a magyar jog. Ennek a különbségnek egyetlen oka bizonyára csak az, hogy az új szovjet jogszabály ezáltal is kifejezésre kívánta juttatni, hogy a jövőben nem a tényleges együttélés, hanem csakis az anyakönyvbe való bejegyzés hozhat létre házasságot. Egyébként a szovjet törvény — szemben a jelenlegi magyar és az új csehszlovák törvénnyel — nem szól arról, hogy a feleknek a bejegyzéskor házasságkötési szándékukat ki kell jelenteniök, minthogy azonban a bejegyzésre vonatkozó kölcsönös egyetértést megkívánja, magától értetődik, hogy erről az egyetértésről az anyakönyvvezető csak a házasságkötés kölcsönös kijelentéséből győződhet meg.

A magyar anyakönyvi joggal szemben lényeges eltérést mutat a szovjet házassági törvénynek az a rendelkezése, mely szerint a házasságkötés az a rendelkezése, mely szerint a házasságkötés alkalmával maguk döntenek el, hogy a férj vagy a feleség családi nevét fogják-e közös családi névként viselni vagy pedig megtartják-e a házasságkötés előtti nevüket. Ez a rendelkezés követ-

kezetes megvalósítása annak az elvnek, hogy a jogok és kötelezettségek terén a házasságban nem lehet különbség a férj és a feleség között. Az említett figyelembevételével úgy vélem, hogy az új házassági törvény csak a névviselés tekintetében tartalmazhat a házasságkötésre vonatkozó jelenlegi szabályokkal szemben lényegesebb eltéréseket.

Ami a házassági akadályokat illeti, ilyeneket természetesen a szocialista jogrendszerek is ismernek, ezekben azonban az akadályok köre lényegesen szűkebb, mint a Ht. szerinti akadályoké. Mindenekelőtt ismeretlen a szóbanlevő jogokban, pl. az ú. n. tiltó akadály fogalma. Ilyen akadályt az új magyar törvénybe sem kellene felvenni, a tiltó akadályoknak ugyanis nincs a házasság érvényességét érintő szankciójuk, s csak feleslegesen terhelnék a törvényt. A Ht. által ismert tiltó akadályoknak azt a részét tehát, amelyek ugyancsak túlságosan kazuisztikus szabályokat tartalmaznak, teljesen el kellene hagyni, más részüket pedig (a házasságkötés közigazgatási természetű szabályait) fel lehetne venni az anyakönyvvezetők részére szóló új házassági utasításba.

A házassági utasításba kellene felvenni pl. azt a tilalmat, hogy az örökbecfogadó és az örökbecfogadott, valamint a gyám és a gyámolt nem köthet egymással házasságot, amíg az örökbecfogadási szerződés hatályban van, illetőleg amíg a gyámsági viszony tart. Teljesen el kellene hagyni — tehát még a házassági utasításba sem kellene felvenni — az örökbecfogadó és az örökbecfogadott, illetőleg a gyám és a gyámolt hozzátartozói közötti házasságkötés tilalmára vonatkozó szabályokat (Ht. 18—19. §). Ezek a szabályok annak a formalisztikus jogász felfogásnak köszönhetőek létrejöttüket, amely szerint — mint ezt a Ht. miniszteri indoklása mondja — »veszélyeztetné a családi élet tisztaságát és kivetkőztetné az örökbecfogadási viszonyt erkölcsi tartalmából« ha például az örökbecfogadó volt házastársa és az örökbecfogadott vészeszerű leszármazója között házasság jöhetne létre. Mintha két egymáshoz vonzó ember házasságát erkölcselenné tenné, ha hozzátartozóik időközben örökbecfogadási szerződést kötnek! Ugyancsak feltétlenül elhagyandónak vélem az új szabályozásból a Ht. 22. §-ában foglalt azt a szabályt, hogy tilos házasságot kötni akkor, ha a házasságkötés valamelyike tudja, hogy a holtaknyilvánított házastárs meghalt ugyan, de túlélte az elhalálozás vélelmezett napját. Az új házasságkötés szempontjából ugyanis kizárólag annak van jelentősége, hogy az elhalálozás a házasságkötés előtt már megtörtént, az pedig, hogy az mikor történt, közömbös; így nem volna értelme az új házasságkötés megkötését attól tenni függővé, hogy a halál tényét egyébként a valóságnak megfelelően tanúsító határozat helyesen vélelmezte-e a halál bekezdésének időpontját.

Elsősorban orvosi kérdés, hogy mennyiben volna indokolt az unokatestvérek közötti házasságot tilalmazni, illetőleg orvosi vizsgálatra alapított engedélyhez kötni. A szocialista jogok egyike

sem megy el ilyen messzire a vérrokonok közötti házasság tilalmazásában és az eddigi igazságügy-minisztériumi gyakorlat is arra látszik mutatni, hogy ez az akadály elhagyható volna, mert az igazságügyminiszter úgyszólván mindig megadta ezekben az esetekben a felmentést; ha ugyanis a felek hatósági orvosi bizonyítvánnyal tudták igazolni, hogy nincs örökletes betegségük, az akadály érvényesülése a minimumra korlátozódott. Ezenfelül az orvosi tudomány mai fejlettsége mellett egyáltalán kérdéses az is, hogy az egyes betegségekről mekkora pontossággal mondható meg, hogy azok mennyiben örökíthetők át az utódokra.

A Ht-ben foglalt tiltó akadályok közül még a katonai nősülési engedélyre vonatkozó szabályt kellene a házassági utasításba felvenni, a többit pedig teljesen el lehetne hagyni.

A házasság semmissé nyilvánításának okai között is van sok olyan, amelyet az új törvénybe nem kellene átvenni. Mint túlságosan formalisztikus szabály feltétlenül elejthető pl. a Ht. 41. §-ának a) pontjában foglalt az a rendelkezés, hogy semmis az a házasság, amelyet anyakönyvvezető előtt kötöttek ugyan, de annak nem saját kerületében.

A házasságjogi cselekvőkép telenségre alapított semmisség okai közül el kellene hagyni azt, ha az egyik házastárs elmebetegség miatt vagy egyéb okból meg volt fosztva esze használatától. Amellett, hogy az elmebetegség miatt való gondnokság alatt állás természetesen továbbra is semmisségi ok maradna, helyesebb volna a gondnokság alatt állás nélküli elmezavar esetét megtámadási okká tenni meg. Ennek az oknak fennforgását ugyanis harmadik személyek által is felismerhető külső jelekből rendszerint nem lehet megállapítani, arról többnyire csak maga a házasuló tudhatott (az elmebaj nyilvánvaló esetei — minthogy ezek többnyire gondnokság alá helyezéssel járnak — semmisségi okot alkotnak) s így elegendő azt biztosítani, hogy ezen a címen ő maga támadhassa meg a házasságot.

Kérdés, hogy a rokonság továbbra is a Ht. által megállapított meglehetősen tág körben szolgáljon-e a házasságkötés akadályául. A szocialista jogok ennél lényegesen kevesebb akadályt ismernek. Így pl. a szovjet jog csak az egyeneságbeli rokonok, a testvérek és a féltestvérek között, a csehszlovák jog pedig ezen felül még az egyeneságbeli sógorok között tiltja meg és teszi rokonság címen érvénytelenné a házasságot. Az, hogy a testvér testvérének vérszerinti leszármazójával köthet-e házasságot, megint elsősorban orvosi kérdés. Nem játszik azonban szerepet ez a szempont a sógorsági viszonyra vonatkozó állásfoglalásnál. Véleményem szerint ennek az akadálynak teljes elejtése bizonyos veszélyekkel járna, különösen a mostohaapa és mostohaleány vonatkozásában. Mindenesetre meg kellene azonban engedni az egyenesági sógorok között is a házasságkötést, ha az előző házasságot érvénytelenné nyilvánították, sőt esetleg még akkor is, ha az a másik házastárs halálával vagy holtaknyilvánításával ért véget. Ezekben az esetekben ugyanis a sógorok közti házasságkötés megengedése nem veszélyeztethetné az előző életközösséget, mert annak meg-

szűnése ilyenkor vagy a felek akaratától teljesen függetlenül (halál, holtaknyilvánítás, semmisség) vagy legalább is nem a szándékolt kötés okából (megtámadás) következik be.

A csehszlovák jog szerint nem lehet kettős házasság címen érvényteleníteni a házasságot akkor, ha a korábbi házasság időközben megszűnt vagy azt érvénytelenné nyilvánították. Felmerül a kérdés, hogy nem volna-e helyes hasonló szabályt hozni a mi új törvényünkben is. Felhozható ellene az az érv, hogy így csökkennék a bigámiától visszatartó erő; viszont mellette szól az a megfontolás, hogyha az első házasság megszűnt, a második házasság fenntartása senkinek az érdekeit nem sérti s így nem volna helyes pusztán megtorlásképpen egy olyan új, tényleges életközösséget szétszakítani, amelyből esetleg már gyermekek is származtak vagy származhatnak.

A szovjet házassági törvény nem tesz különbséget a házasság semmissége és megtámadhatósága között, a csehszlovák jog azonban azáltal, hogy különböztet a házasságnak hivatalból vagy kérelemre való érvénytelenné nyilvánítása között, lényegében ugyanezt a kettős szabályozást fogadja el. Véleményem szerint az új házassági törvényben is fenn kellene tartani a hivatalból semmissé nyilvánítás fogalma mellett a megtámadás intézményét is, mert hiszen vannak olyan esetek, amelyekben a házasság érvénytelenítéséhez közvetlen közérdek nem fűződik, a házastársnak azonban mégis meg kell adni az érvénytelenítés kezdeményezésének jogát. Ellenkeznek ugyanis a házasságnak mint legszemélyesebb életviszonynak lényegével, ha mondjuk a kényszerítés következtében férjhezment asszony akkor is kénytelen lenne együttélni férjével, ha ezt nem kívánja, ámde ugyanígy ellenkeznek az is, ha a hatóság hivatalból érvényteleníthetné ezen a címen a házasságot abban az esetben is, ha a kényszerített nő férjét később megszerette és nem szándékozik megszüntetni az életközösséget.

A fejletlen kort a szovjet jog abszolút semmisségi okként ismeri, a csehszlovák jog azonban módot ad arra, hogy az ilyen személy házasságának érvénytelensége ne mondassék ki akkor, ha az érvénytelenítés mellőzését maga is kérte, miáltal lényegében közeledik a megtámadási okként való szabályozáshoz. Kérdés mármost, hogy az új törvényben fenntartassék-e a házasságkötésre alkalmatlan kornak az a kettős szabályozása, ami a Ht-ben volt, hogy t. i. bizonyos koron alul kötött házasság cselekvőképesség hiányában semmis, a korlátoltan cselekvőképességű, de még fejletlen korú személy házassága pedig megtámadható vagy pedig a szovjet joghoz hasonlóan a mi jogunk is csak egyféle korhatárt ismerjen-e. Minthogy jelenlegi jogunkban a két korhatár között nagy az eltérés (6, illetőleg 4 év), hogyha most a két korhatár egycsapásra egybeolvadna, a túlságosan hirtelen változás, nézetem szerint, nem kívánatos eredményre vezetne. Ezért úgy gondolom, hogy a házassági cselekvőképességi kor bizonyos mérvű (2—3 éves) felemelése mellett egyelőre az új törvényben is fenn kellene tartani a fejletlen kor címen való megtámadhatóságot.

A szocialista házassági jogok szerint általában csak nagykorú személy köthet házasságot és a bíróságok csak kivételesen adhatnak engedélyt a kiskorúnak a házasságkötésre. A mi jogrendszerünkben ez a szabály ezidőszerint túlságosan szigorúnak mutatkoznék, különösen akkor, ha a nagykorúság továbbra is húsz évben marad megállapítva. Ennélfogva a kiskorú házasságkötésének előfeltételeként fenn kellene tartani a törvényes képviselő beleegyezését is. Ezzel szemben feltétlenül mellőzendőnek tartom azt a kettőséget, amelyet a Ht. azáltal teremtett, hogy a törvényes képviselő beleegyezése mellett bizonyos esetekben még a szülő beleegyezését is megkívánta. Ha ugyanis valamely okból a szülő egyéb ügyeiben nem képviselheti gyermekét, akkor ugyanezen ok folytán indokolatlan volna a házasságkötéshez a törvényes képviselői beleegyezés mellett még az ilyen szülő beleegyezését is megkívánni.

Szerintem, az új törvényben is módot kell adni arra, hogy a szabad beleegyezés hiányának okából kényszer, tévedés vagy megtévesztés címén meg lehessen támadni a házasságot. Meg lehetne fontolni azonban, hogy a tévedés eseteinek felsorolása helyett ne vétessék-e fel az új törvénybe egy általánosságban megszővegezett tényállás. Ilyen volna pl. annak kimondása, hogy a házasságot megtámadhatja az, aki nem tudta, hogy házasságot köt vagy házastársa személyében avagy annak lényeges személyi tulajdonságában tévedett.

A házasságjogi reform leglényegesebb kérdése az, hogy milyen elvek alapján legyen szabályozva a házasság felbontása. Ennek eldöntésekor az illetékes tényezők minden bizonnyal elsősorban azt fogják megállapítani, hogy melyek azok az alapelvek, amelyek minden szocialista házassági jognak, így a magyarnak is fel kell épülnie, vagy másik oldaláról megvilágítva a kérdést, melyek jelenlegi jogunknak azok a rendelkezései, amelyek nem egyeztethetők össze a házasság felbontására vonatkozó szocialista állásponttal. Hogy azonban milyen nehéz ezekre a kérdésekre határozott feleletet adni, azt mi sem bizonyítja jobban, mint az az igen nagy eltérés, ami a Szovjetunió 1944 július 8-a előtti és jelenlegi házassági joga között vagy akár a Szovjetunió és Csehszlovákia házassági joga között mutatkozik.

Mint ismeretes, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége által 1944 július 8-án kibocsátott törvényerejű rendelet megszüntette azt az 1917. óta érvényben volt eljárást, amely szerint a bíróság vagy esetleg az anyakönyvvezető is a házasság felbontani és ezzel egyidejűleg a házasság felbontását új bontóperes eljárás rendszeresítésével igen szigorú feltételekhez kötötte. Maga a törvény nem mondja meg, hogy a bíróság milyen alapon bonthatja fel a házasságot, de eljárási rendelkezéseiből (két fórum előtt megkísérelt békéltetés, külön illeték, helyi lapban való közzététel stb.) kitűnik, hogy a szovjet törvényhozó nem szándékozott a könnyű bontásra lehetőséget teremteni. A Szovjetunió Legfelsőbb Bírósága — amelynek döntő szerepe van a szovjet jog kifejlesztésében — azután minden kétséget

elozlat ezen a téren, kimondván, hogy a bíróság csak abban az esetben bonthatja fel a házasságot, ha a bontóper komoly, megalapozott indokok alapján indították meg és a házasság további fenntartása ellentétben állana a kommunista erkölccsel.

A csehszlovák törvény terjedelmesebb mint a szovjet törvény és sok tekintetben másfajta rendelkezéseket is tartalmaz a házasság felbontására vonatkozóan. 30. §-ában egy átfogóan megfogalmazott relatív bontóok mellett két kivételt is tartalmaz. Eszerint a házasság felbontható, ha nyomatékos okból mély és tartós feldúltság keletkezett a házastársak között, kivéve, ha az, aki a bontást kérte, kizárólag vétkes abban, hogy a házasság feldúlttá vált vagy ha a házastársaknak közös kiskorú gyermekeik vannak és a bontás a gyermek érdekeivel ellentétben állana. A vétkes fél kérelmére is felbontja azonban a csehszlovák bíróság a házasságot akkor, ha ebbe a másik házastárs beleegyezett.

Amint látjuk, a szovjet és a csehszlovák törvény bontásra vonatkozó rendelkezései között a leglényegesebb különbség az, hogy a csehszlovák jog a vétkességi elv alapján áll, míg a szovjet törvény a bontás feltételeinek megállapításánál a vétkességre nincs tekintettel. Mindkét jogszabály megegyezik azonban abban, hogy abszolút bontóokot nem ismer és hogy a relatív bontóokot is akként állapítja meg, hogy a házastársak egyéni érdekeivel szemben a házasság fenntartásához fűződő közösségi érdeket helyezi előtérbe.

Az eldöntendő nagy kérdés tehát az, hogy az új jogalkotás a 6800/1945. M. E. számú rendeletben megkezdett utat folytassa-e, vagy a jelenlegi szovjet jog alapelveinek megfelelően a házasságok fenntartásához fűződő közérdekre tekintettel szigorúbb feltételekhez kösse-e a házasság felbontását.

Mindkét megoldás mellett, de ellene is hozhatók fel érvek. Az egyik érvelés szerint a Szovjetunió 1917-ben azért tette teljesen szabaddá a válást, mert így akarta lehetővé tenni, hogy a cári rendszerben létrejött házasságok, amelyeknek felbontását addig az uralmon lévő egyházjog úgyszólván lehetetlenné tette, minél könnyebben felbonthatók legyenek. Minthogy a mi jogalkotásunk is a kapitalista rendszerben létrejött házasságokkal találja magát szemben — eszerint a felfogás szerint — az új magyar házassági jognak is a szabad válás elvi álláspontjára kellene helyezkednie. Ezzel szemben az ellenkező álláspont mellett szól az az érv, hogy Magyarországon már több mint fél évszázada megszűnt az egyházjognak a házassági jog terén betöltött szerepe és a Ht. életbeléptetése óta meglehetősen tág keretek között volt lehetséges a bontás. Ennélfogva — e felfogás szerint — nincs akadály annak, hogy már most rátérjünk a szigorú szabályozásnak arra az útjára, amelyre a Szovjetunió 1944-ben lépett.

Nem érezhetem magam hivatottnak arra, hogy ebben az igen nehéz kérdésben akár az egyik, akár a másik álláspont feltétlen helyességét vitassam. Rá akarok azonban mutatni egy olyan körülményre, amelyet ennek a kérdésnek

megoldásánál úgy hiszem figyelembe kell venni. A 6800/1945. M. E. számú rendelet 4. §-a lehetővé tette a házasság egyoldalú kérelemre való felbontását pusztán azon az alapon, hogy a házastársak öt év óta külön élnek egymástól. Ha mármost az említett rendelet hatálybalépése és az új törvény kihirdetése között el fog telni több mint öt év, ami valószínű, az új törvény hatálybalépéséig még hátralévő időben mindazoknak módjukban fog állani házasságukat az említett rendelet alapján felbontani, akik házassági életközösségüket az idézett rendelet ismeretében annak megjelenése után nyomban megszüntették. Így tehát az az érv, hogy a kapitalizmus korszakában létrejött és eddig fel nem bontható rossz házasságok felbontását lehetővé kell tenni, a bontás további megkönnyítése mellett most már nem hozható fel.

Úgy gondolom tehát, hogy az új törvényben a 6800/1945. M. E. számú rendelet 4. §-ában foglaltakon túlmenő könnyítést nem kellene bevezetni. Fennmarad ebben az esetben is az a kérdés, hogy indokolt-e az ötévi különülésre alapított bontási igény intézményét az új jogszabályba egyáltalán felvenni, vagy nem volna-e helyesebb elhagyni, mivel hogy átmeneti rendeltetését már betöltötte. Ha a döntés a rendelkezés fenntartása mellett szólna, akkor indokolt volna a rendelkezésnek legalább is olyan értelmű megszorítása, hogy ezen az alapon csak akkor lehet kimondani a házasság felbontását, ha a házastársaknak nincs közös, kiskorú gyermekük.

A 6800/1945. M. E. számú rendeletnek a megegyezési válásra vonatkozó rendelkezése fenn tartandónak látszik már csak azért is, mert a Ht. 77. §-a a) pontjának megfelelő, nem őszinte szabályozást az új törvényben feltétlenül mellőzni kellene, viszont jelenlegi társadalmi viszonyaink között ebben az esetben a megegyezési válás minden lehetőségének megszüntetése is nem kívánatos eredménnyre vezethetne.

További lényeges kérdés, hogy a bontáshoz megkívántassák-e legalább az egyik házastárs vétkeisége, mint a csehszlovák jogban vagy a szovjet joghoz hasonlóan a vétkeiség vizsgálata nélkül hozza-e meg a bíróság az ítéletét. Ezzel szorosan összefügg az a további kérdés is, hogy miként legyenek megállapítva a bontóokok: a Ht. rendelkezéséhez hasonlóan taxatív felsorolással

vagy a csehszlovák törvény mintájára csak egy széles tényállást felölelő, egyetlen relatív bontóok legyen-e. A vétkeiségi rendszer teljes elejtése azzal a következménnyel járna, hogy ha a bontókokot megvalósító fél is igényelhetné a házasság felbontását, a nem vétkes fél még rosszabb helyzetbe kerülne, mint a teljesen szabad válás rendszerének esetében, mert így a válni akaró házastárs úgy érhetne célt, hogy először házastársa sérelmére elkövetne valamely bontókokot megvalósító súlyos cselekményt, azután pedig ezen az alapon önmaga kérné a házasság felbontását. Relatív bontókok esetében a bírói mérlegelés ilyen esetekben természetesen segíthetne, a bíróság ugyanis abból az elvből kiindulva, hogy jogellenes cselekményre nem lehet jogot alapítani, elutasíthatná a keresetet. Abszolút bontókok esetében azonban erre sem volna lehetőség, tehát a fentemlített visszasságon legfeljebb annak kimondásával lehetne segíteni, hogy az a fél, aki az abszolút bontókokot megvalósította, ezen az alapon nem kérheti a házasság felbontását. Igaz, hogy ezek a megoldások — különösen az utóbbi — lényegében (bárha közvetve is) mégis csak a vétkeiségi elv fenntartását jelentenék s így felmerül az a kérdés, nem volna-e helyesebb ezt a kérdést az 1950 január 1-én hatályba lépett csehszlovák törvény fentebb ismertetett rendelkezéseinek megfelelően szabályozni.

A fentiekben igyekeztem néhány olyan kérdést felvetni, melyeket törvényhozásunknak a házassági reform megvalósítása során meg kell oldania. A legnehezebb feladat azonban talán nem is a törvényhozásra, hanem a bíróságokra fog hárulni, mert nekik kell az új törvény rendelkezéseit a való életbe átvinniük. Hogy ebben a munkájukban milyen szempontot kell elsősorban követniük, arra jó példát szolgáltat a Szovjetunió Legfelsőbb Bíróságának döntése, mely tudvalevőleg arra hívja fel a bíróságok figyelmét, hogy a házassági bontóperek elbírálásánál a család és a házasság megszilárdításának alapvető feladataiból és a házasságból született gyermekek érdekeiből kell kiindulniok. Az új törvény elkészítésében egyik legfontosabb szempontnak annak kell lennie, hogy a törvényhozás olyan eszközt adjon a bíróságok kezébe, amely ennek a célnak az elérésében leginkább segítségükre lehet.

Dr. Böszörményi-Nagy Emil

Kétoldalú kárenyhítés

A demokratikus jogrendszer mélyreható változásokat idézett elő a magánjog területén is; a földreform, a nehézipari, majd egyéb nagyvállalatok, bankok államosítása, újabban a nemzeti vállalatok létesítése és a kollektív szerződések kötelező normái gyökeresen átalakították az egész magyar magánjogot: a kapitalista individuális magánjogból szocialista közösségi magánjog lesz. Az ebből folyó irányelvek előtérbe léptek a kötelmi jogban is, amely pedig a magán-

jognak legkommerciálisabb ága s amely természeténél fogva legalkalmasabb volt a dolgozók kizsákmányolására. Ez az üdvös irányzat szemmel láthatóan megmutatkozik a kártérítési jog területén is.

Az az alapelv, mely szerint kártérítéssel tartozik az, aki másnak jogellenesen és vétkeesen kárt okoz, elvileg ma is változatlanul fennáll, nem így a vétlen károkozás kérdése, mely lényeges változásokon megy keresztül.

Tudvalevő, hogy a tárgyi felelősségnek többféle jogfilozófiai indokolását állították fel (általában az okozási elv, a veszélyesség, a méltányosság, a kockázat, az érdekelmélet, a megelőzési elv, a kárfelosztás elve, a biztosítás lehetősége és így tovább), amelyeknek körét a szociális jogfejlődés megszűkítette; ez vonatkozik különösen az érdekelméletre (aktív interesse), mely szerint a vállalat tulajdonosa (üzemben tartója) vétlen esetben is felelős a kárért azon az alapon, mert a vállalat az ő érdekét szolgálja, neki van haszna belőle. Am ez a helyzet ma gyökeresen megváltozott.

A mind szélesebb terjedelemben megvalósuló államosítás gyakorlati eredménye — mely szerint az államosított vállalatok köztulajdonná válnak — az, hogy ez az érdekelmélet talaját veszti, az ilyen vállalatok most már nem saját önző érdeküket, hanem a közösség érdekét szolgálják. Miután elvileg minden dolgozó egyben eszmei tulajdonos is, ebből folyik, hogy az érdekelmélet velük szemben elsorvad, viszont megerősödik a kárfelosztás és a méltányosság elve.

A kárenyhítés szabálya is bizonyos szociális irányú eltolódást mutat; maga a törvény nem írja elő pozitív parancs gyanánt, csupán közvetve: joghátránnyal sujtja azt, aki elmulasztja. (MTJ. 1111. § »Ha a kár keletkezésére a károsult is közrehatott, habár csak annyiban, hogy a kár elhárítását vagy enyhítését stb. elmulasztotta...«). Ez a közvetett jogparancs fennáll, akár vétkekességi, akár okozási alapon vizsgáljuk, (ugyanígy Marton) minden jogparancs megszegése önmagában vétkekességet valósít meg, másfelől az ilyen mulasztással a károsult, ha nem is egészben okozta, de mindenestre fokozta a károsodás mérvét.

Fel kell hívnunk a figyelmet arra a lényeges különbségre, amely a MTJ. 1112. § a és a Kúria 70. sz. J. D. e között mutatkozik; mert míg az előbbi mindennemű kárra vonatkozólag írja elő a károsult közrehatásának — nevezetesen az elhárítási, enyhítési és figyelmeztetési köteleesség elmulasztásának — anyagi következményeit, addig az utóbbi hasonlóan rendelkezik, de csupán a veszélyes üzem körében előállott károk tekintetében. Igaz, hogy a döntvény szövegében előforduló »is« szócska (»a tárgyi felelősség alapján folyó perben is...«) megcáfolni látszik felfogásunkat, azonban mégsem tisztázza teljesen a jogi helyzetet, mert az ugyanott felhívott »általános szabály« mindeztideig hazai jogunkban tételesen kodifikálva nincs, nézetünk szerint helyesebb, de minden esetre teljesebb volna egy olyan döntvény hozatala, mely a MTJ. 1112. §-át emelné jogszabály erejére és pedig nemcsak a veszélyes üzem körében, hanem a kártérítés egész területén.

Mind a MTJ. 1112. §-ában, mind a 70. sz. döntvényben csak helyeselni tudjuk, hogy a vétkekesség és az okozás tényezőjét, illetve arányát egyaránt veszi figyelembe; hiányolnunk kell ellenben azt, hogy sem az egyik, sem a másik nem állítja fel pozitív jogparancsként a kárelhárítási, enyhítési és figyelmeztető köteleességet (1. fentebb).

De ha már ennél a pontnál tartunk, még egy hiányra kell rámutatnunk. A most tárgyalt kérdésnek igen gazdag irodalma és judikatúrája van, melyeknek ismertetése jogászolvasó előtt fölösleges, de mindenütt azt látjuk, hogy a fenti jogp. rancsokat mindenkor csupán a károsulttal szemben írják elő és ezek elmulasztásának magánjogi szankcióit mindenkor csupán vele szemben alkalmazzák, míg a károsítóval szemben teljesen elhanyagolják. Holott nézetünk szerint nemcsak a szociális szempont, hanem az osztó igazság is azt követelné, hogy ezek a jogparancsok, valamint azok elmulasztásának jogkövetkezményei a másik — a károsító — féllel szemben is alkalmazást nyerjenek.

A jogparancsok tehát úgy kellene szólnia, hogy bármilyen — akár vétkesen, akár vétlenül felmerült — káresetben mind a károsító, mind a károsult fél köteles a maga részéről és tőle telhetőleg mindent elkövetni a kár elhárítása, enyhítése és ha lehet, az előzetes figyelmeztetés érdekében, mert ennek elmulasztása a kártérítés kérdésénél joghátránnyal fog járni a mulasztó fél terhére.

Ha most föltesszük a kérdést: mit tehet a károsító fél ezen a téren kártérítési kötelezettségének csökkentése érdekében, álljon itt néhány példa.

Vétkes károkozás (itt nem annyira szándékosságot, mint gondatlanságot tartva szem előtt) esetén: X. lovaskocsijával üget az országúton, a lovak megbokrosodnak és vágatnak tovább az úton, melyen szembejövő emberek gyokeznek kitérni; X. ilyenkor köteles minden erejével megkísérelni, hogy a kocsit egy oldalósvényre irányítsa (kárelhárítás), de ha ez semmi módon sem sikerül és elüt egy embert, — köteles — mihelyt meg tudja állítani vagy le tudja lassítani a lovakat, azonnal visszafordulni a sérülthöz, felvenni kocsijába és orvoshoz vagy kórházba szállítani stb. (kárenyhítés).

Vétlen károsodás esetén: egy kénsavgyár vezetője előre tudja, mely időpontban fog a gyártás olyan periódusba kerülni, amikor mérgező gázokat fog terjeszteni; előzőleg köteles a gyárban tartózkodó munkásokat szóbelileg, a kívül járó személyeket plakátok, dobszó stb. útján kellő időben figyelmeztetni, köteles a hatóságilag előírt óvórendszabályokat és készülékeket fokozottabb mértékben alkalmazni (kárelhárítás) s ha mégis baleset történik, köteles azonnal orvosi segítyről, gyógyszeréről, kórházba szállításról stb. gondoskodni. (kárenyhítés).

Nem lehet ellenvetni, hogy a kártérítési kötelezettség úgy ebben, mint az előbbi esetben mindenképpen fennáll, mert még mindig kérdéses maradhat a kártérítés mérvé a károsító részéről. Gondoljunk a közvetett és közvetlen kárra, gondoljunk az adacquat okozatosság elvére és gondoljunk nem utolsósorban a szociális jogrend megváltozott világnézeti felfogására.

Ezeknek figyelembevételével kialakult álláspontunkat az alábbi diagram szemlélteti.

Károsító részéről :

Károsult részéről :

1. vétkes okozás	2. vétkes okozás	
3. kárenyhítés	4. kárenyhítés	7. kárenyhítés
5. ennek elmulasztása	6. ennek elmulasztása	8. ennek elmulasztása

Az ábra magyarázatául szolgáljanak a következők :

1. és 2. pont a kártérítési alap,
3., 4. és 7. pont együttes fennforgása továbbá az
5., 6. és 8. pont együttes fennforgása esetén
normál kártérítésnek van helye ;

3., 4. és 8. pont együttes fennforgása esetén
a károsító adacquat felelőssége csökken.

Végül meg kell említenünk, hogy a kárenyhítés egyik legpregnansabb példájánál: az operációs kényszer kérdésénél is szükségszerűen érvényesülni kell a szocialista szempontnak. Kötelese vajjon a sérült egyén magát súlyos esetben életveszélyes műtétnek alávetni abból a célból, hogy munkaképességét visszanyerje s ilyen módon az ellenérdekű fél kártérítési köteleességét enyhítse?

A kapitalista jogrend idejében két ellentétes szempont küzdött egymással: egyik oldalon a

tőkésosztály érdekének védelme, másik oldalon az egyes embernek elvileg abszolút személyiségi joga saját életéhez és testi épségéhez.

A szocialista jogrend ebben a kérdésben is tiszta helyzetet teremtett a közösségi érdekek előtérbehelyezésével. Tekintettel ugyanis arra, hogy a szocialista államban a termelés túlnyomó része egyfelől közületeknek, másfelől államosított vállalatoknak kezében van, az es tek túlnyomó részében maga a károsult is tagja ezek valamelyikének, mindenképpen köteles tehát saját érdekét ezek magasabbrendű érdekének alárendelni. Ebből pedig következik, hogy a saját testi épségére és fájdalommentességére vonatkozó személyiségi joga is többé-kevésbé háttérbe kell, hogy szoruljon a közösség érdekével szemben.

A végső konklúzió tehát szerény véleményem szerint az, hogy az operációs kényszer, mint kárenyhítést, bizonyos mértékben szigorítani kell abban az esetben, ha a kártérítésre kötelezett valamely közület vagy államosított vállalat. Ez esetben a jogszabály úgy szólna, hogy az operáció csak akkor nem volna kötelező, ha az kimondottan életveszéllyel jár, ellenben, ha csak fájdalommal, akkor kötelező és ha ez utóbbi esetben utasítja vissza a sérült a műtétet, a kártérítés összege bírói mérlegelés szerint csökkenthető, esetleg meg is vonható.

Dr. Dezső Gyula

Csábítási kárigény

A címben említett fogalom szabatos elkülönítése végett figyelmen kívül kell hagyni azokat a követeléseket, amelyek a felbontott eljegyzésből származóan, az eljegyzéstől alapos ok nélkül visszalépő jegyes ellen a Ht. 2—5. §§-ai alapján érvényesíthetők, beleértve a kötendő házasság okából tett kiadások megtérítése iránti követeléseket.

A csábítási kárigény alatt a nő nemi szabadsága, erkölcsisége, tehát személyisége, személyiségi joga elleni támadás miatt járó kártérítést értjük. Ezek közé a támadások közé tartoznak elsősorban azok, amelyeket a büntetőtörvények bűncselekményeknek minősítenek. De ide tartoznak azok az esetek is, amelyeket általában a magánjogi csábítás fogalma alá szoktunk vonni, sőt, amikor erkölcsi kártérítésről beszélünk e vonatkozásban, inkább ez utóbbiakat, a magánjogi csábítás eseteit értjük alatta.

A felszabadulás előtti bírói gyakorlatunk a magánjogi csábítás fogalmát így határozta meg: magánjogi csábítás esete az, ha a férfi a tapasztalatlan és tisztességes nőt komolyan vehető házassági ígérettel vagy a nő függőségi helyzetének vagy hozzá való bizalmi viszonyának felhasználásával — tisztességtelen befolyásolással — vagy megtévesztéssel bír rá a nemi érintkezésre.

A MTJ. nem szól kifejezetten a csábítási kár-

igényről, de 1709. §-ának általános fogalmi meghatározásába ez az igény is szükségképpen belefér, mert kétségtelen, hogy az ilyen esetek a jóérköcsökbe ütköznek.

A fentebb idézett szabály a kárigényt a vétkességre alapítja, abból indulva ki, — bár ezt nem mondja kifejezetten — hogy ezek a tényállások közelállanak a Btk. szerint csalásnak, illetve zsarolásnak minősülő cselekményekhez, sőt részben egyeznek is azokkal.

A bő esetkörben alkalmazott anyagi jogszabály igénybevétele során gyakorlatunk sohasem tisztázta vagy nem kellőképpen derítette fel, hogy e kárigénynek valóban mi a jogalapja, — még elsőbbsen: *mi a kár*, — aminek megtérítése felől rendelkezni kell?

A Szovjet Polgári Törvénykönyv, kötelmi részében (IV.), a 106. § 2. pontjában ezt említi: »A tiltott cselekményből származható kötelelemhez három tényelem szükséges: a) a kár, b) jogellenesség, c) a kettő közötti okozati kapcsolat.«

A kárt az idevonatkozó magyar határozatok főként abban látják, hogy a szüzességét elvesztett leánynak férjhezmenési esélyei csökkennek s csak mellékesen említik, hogy a nő erkölcsi épségében esett kárért is jár ez a megtérítés. A határozatok indokolásának alapgondolata, hogy a nő rendszertint hivatása a férjhezmenés, a férjben egy-

ttal eltartót is kap, ha ellenben erkölcsi integritásán a mondott sérelem esik, akkor kisebb annak a lehetősége, hogy férjet — eltartót — kaphasson, illetve csak úgy kaphat, ha viszont ő bizonyos vagyoni értéket (quasi hozományt) tud vinni a házasságba.

E felfogás mellett az úgynevezett kártérítés lényegileg elveszti erkölcsi jellegét s valójában anyagi kártérítéssé alakul át, sőt odafordítja a helyzetet, hogy az ilyen nőt most már csak a vagyonaért vehetik el. Az anyagi érdekből kötött házasság pedig maga sem állhat erkölcsi alapon.

Szemléltető módon példázza e jogi és erkölcsi felfogás tisztátalanságát a Kommunista Kiáltvány (I. fej.): »A burzsoázia ... nem hagyott meg más kapcsolatot ember és ember között, mint a meztelen érdeket, az érzéketlen »kézpénzfizetést...« »A burzsoázia leszaggatta a családi viszonyról a meghatóan szentimentális fátylat és a puszta pénzviszonyra vezette vissza...«

Világos tehát, hogy a csábítási kárigény jogalapja e helyütt nem a nő nemi szabadságán és erkölcsiségén esett sérelem kiegyenlítése, hogy a kárt e tényállásnál alig lehet megfogalmazni — az irodalomban néhol azért említik ezt a kártérítést pónális jellegűnek, — hogy a kártényállás és törvényes fogalom erőszakolt, mesterséges: itt valójában a tisztességes »polgárleány« erkölcsi botlásának a burzsoa-mentalitás szellemében »kézpénzfizetéssel« való kiegyenlítéséről van szó.

Világos lévén előttünk, hogy a kártérítés ez esetben a szüzörön támadt rést és az erkölcsi integritáson esett sérelmet nem pótolhatja, a kártérítés jogalapja ez esetkörben — okszerűen — a kedélybántalomra volna alapítható, mint szűk körben ez bírói gyakorlatunkban kifejezésre is jutott. Az igényjogosultak nem ezt a jogalapot választották, mert e mellett az igény terjedelme, illetve a kártérítés összege meg volna szorítva.

A burzsoá angolszász bírói gyakorlatban nem keresnek kisegítő jogalapot a kártérítésre. Itt a kártérítés a magánjogi csábítás esetében nem más, mint »szívre balzsam« s épp ezért szívbalszam pereknek hívják e kárigény érvényesítési módjait. A társadalmi erkölcsnek és értékítéletnek a rothadó kapitalizmus pénzsóvársága által történő befolyásolását példázzák ezek a perek, amikről nem kell bővebben szólnunk.

A kötelem másik feltétele: a jogellenesség sem áll erkölcsi alapon. A kapitalista társadalmi rend fő jellegzetessége a szabadverseny és az anarchikus individualizmus volt: férfidicsőség volt minél több nőt elcsábítani. Casanova nem hiába volt a férfiasság, a férfiideál megtestesítője az irodalomban.

A puszta pénzviszonyra visszavezetett vonzalom esetében, a nő társadalmi kiszolgáltatottsága mellett, amikor a nőnek egyedüli existenciális alapja a házasságkötés volt, a nő a férjfogás fortélyjaiban mutathatta magát ügyesnek és okosnak. Természetes, hogy a nő sokkal könnyebben hagyja magát elcsábítani annak tudatában, hogy bár ő — a csábítás hatása alatt — feladja »erkölcsi integritásának« védelmét, surrogátumot

talál a csábítási kártérítésben. Egyenlő erkölcsi alapokon álló ellenfelek küzdelméről van itten szó, ami a jogellenességet — ilyen társadalomerkölcsi felfogás mellett — kizárja.

»A modern társadalom három osztálya mindegyikének, — írja Engels — a feudális arisztokráciának, a burzsoáziának és a proletariátusnak, meg van a maga erkölce... Mármost, melyik az igazi? Az abszolút véglegesség értelmében egyik sem; bizonyos azonban, hogy abban az erkölcsben van meg a legtöbb, tartósságot ígérő elem, amely a jelenben a jelen forradalmi átalakulását, a jövőt képviseli, vagyis a proletárerkölcseben.« (Engels, Anti-Dühring, magyarul, 90. old.)

A bírói gyakorlatban érvényesülő anyagi jogi tétel alól kiesett az addig is vitatható társadalmi erkölcsi alap vagy legalább is nagymértékben megváltozott. Meg kell tehát vizsgálni, hogy a házassági ígéret megszegéséből származhatik-e, megítélhető-e erkölcsi kártérítés, — illetőleg ezek a keretek csökkentendők, bővítendők vagy egészben megszüntetendők-e.

A» feltörő társadalmi osztály, uralomra jutva, saját erkölcsét igyekszik a társadalom erkölcsévé; egyetemes erkölcsévé avatni. A társadalom erkölcsében végbemenő változás *nem megy olyan ütemben* mint a politikában, sőt, rendszerint annyira sem, mint a jogban.« (Feri Sándor, Jogtudományi Közöny 11—12. sz.)

E tétel bizonyítékot nyert a felszabadulás utáni törvényhozásunk alkotásában: az 1946: XXIX. tc. 30. § 4. bek. szerint: »Ha az atya az anyát házassági ígérettel vagy függő helyzetének kihasználásával — ez utóbbi feltételt az országgyűlés plénuma iktatta be — csábította el, az anya az (1) bekezdés értelmében járó követelésén felül a tiltott cselekményekre vonatkozó szabályok szerint — itt is a pónális jelleg domborodik ki — kártérítést is követelhet.«

Az országgyűlés plénuma által beiktatott feltétel szempontjából álláspontunk a törvénnyel egyező: mindaddig, amíg a társadalomban osztályok léteznek, tehát kizsákmányolás van, az anyagilag függő helyzetben levő kizsákmányolt alany védelme a törvény oltalma alá helyezendő.

A törvény eredeti feltétele szerinti jogalap azonban, a Fordulat Éve óta, méginkább az Alkotmány életbeléptetéséig történt fejlődés eredményében a társadalmi erkölcsi felfogásnak, a társadalmi szerkezetnek, az állam osztálytartalmának megváltozása következtében aligha tartható fenn.

A kapitalista társadalom az elcsábított és teherbeesett nőt megveti, munkaalkalmat neki nem biztosít, sőt még a meglévőt is elveszi. A szocialista társadalom az elcsábított nőt nem veti meg, semmiféle hátránnyal nem sujtja, őt is és gyermekét is felkarolja.

A szocialista államban élő dolgozók erkölcsi felfogása az elcsábított, tisztességes nőt — botlása miatt — a társadalmi közösségből nem távolítja el, az ilyen nő férjhezmenési esélyei sem nehezülnek meg. A szocialista államban ugyanis a házasság — a burzsoa házasságtól eltérően, amelyet a felek osztályhelyzete határoz meg és ezért mindig

számításon alapul — a férfi és nő szabad meg-
egyezése folytán jön létre és a feleket a házasság-
kötésnél nem az anyagi számítás, hanem a női elő-
élet vizsgálatától mentes vonzalom és szerelem
vezeti.

Az Alkotmány 51. §-a szerint a Magyar Népköztársaság védi a házasság és család intézményét. Nem vitás tehát, hogy a házasság erkölcsi felfogása terén értékcsökkenés nincsen. Az anyagi bázisok megteremtésével a házasság és a család erkölcsi tartalma, mint felépítmény, még fokozottabb mértékben fog kifejlődni: a szocialista társadalom alapja, legkisebb társadalmi képlete a család. Elegendő e tekintetben a nagy szocialista pedagógusra: Makarenkóra hivatkozni.

Természetesen következik ebből, — a fenti utalások szerint — hogy a női tisztesség és nemi érintetlenség terén sem állott be értékcsökkenés, de ezeket a fogalmakat Lenin tanítása szerint, az új erkölcsiségnek megfelelően valorizálni kellett.

Megváltozott éspedig gyökeresen megváltozott a nő eddigi alárendelt társadalmi helyzete. Az Alkotmány 50. §-a szerint a nők a férfiakkal egyenlő jogokat élveznek. A nők egyenjogúsítását szolgálják a munkafeltételeknek a férfiakkal azonos módon való biztosítása. Idézzük itt folytatólag az Alkotmány 45. §-át, mely a munkához való jogot s a munkadíjat biztosítja (»egyenlő munkáért egyenlő bért»), valamint a 47. §-t, mely a dolgozók munkaképtelensége esetén azok létfenntartásáról gondoskodik.

A szocialista társadalomnak ezeknek az irányelveknek alapján történő kiépítése során tehát a nőnek már nem kizárólagos és egyetlen

élethivatása lesz a férjhezmenetel. A társadalom dolgozójává válik, egyenlő jogokkal, az érvényesülésnek a férfiakéval azonos feltételei mellett, amint arról a nőre nézve a közszolgálat körében és más életpályákon fennálló hátrányos helyzet megszüntetéséről alkotott: 1948. évi XLIII. tc. gondoskodott.

A nőnek ez az új társadalmi helyzete, tudatának, cselekedetei rúgóinak a férfiakéval azonos értékelése, a kultúra felvételének egyenlő lehetősége stb. kétségtelenné teszi, hogy a csábításnak fentebb ismertetett kártérítési következménye a szocialista társadalomban fenn nem tartható és ilyen címen erkölcsi kártérítést megítélni még a mai szűk keretekben sem lehet. A szocialista társadalomban az egyenlőség fogalmával nem volna összeegyeztethető, ha a női egyenjogúság mellett a kapitalista rendszer csökevényeként olyan jogszabályt alkalmaznánk, mely a nőnek alkati viszonylagos gyengeségén felül, alacsonyabb öntudatot, gyengébb akarathatározási képességet tételezne fel (hiszen már büntető joggyakorlatunkban is általánosan alkalmazott elv lett, hogy a büntetésnek női volta egymagában nem lehet enyhítő körülmény).

Végezetül: az erkölcsi kártérítés kizártságáról kell döntenet — még az átmeneti időben is — minden olyan esetben, amikor egymással szemben két dolgozó áll. Ezeknek ugyanis tudniok kell, hogy életheletőségük egyedül a becsületes munka.

A nyíregyházi megyei- és járásbírószék munkaközössége

Hitelezők kielégítése az adós vagyonának elkobzása esetén*

I.

A szocializmus megvalósítása felé haladó, forradalmi jellegű társadalmi és gazdasági átalakulás során magánszemélyek vagyona szükségszerűen egyre nagyobb számban kerül állami rendelkezés alá. A tulajdonjogátszállással kapcsolatos állami rendelkezés alá kerülés esetei a jogterület jellegét tekintve, különbözők lehetnek, még pedig büntetőjogi intézkedés folytán előálló tulajdonjogváltozások (mint pl. vagyonelkobzás) vagy forradalmi átrendező intézkedés folytán bekövetkező átszállás (mint pl. államosítás).

Azok a magánszemélyek, akiknek vagyona ilyen módon egészben vagy részben állami rendelkezés alá kerül, igen sok esetben egyben adósok is és hitelezőjük lehet akár közület, akár magánszemély.

Önként adódik a kérdés: vajjon mi történjék az ilyen adóssal szemben fennálló követelésekkel, érvényesíthetők-e azok maradéktalanul az állam-

mal, mint jogutóddal szemben? A kérdést államosítás esetében rendezik maguk az államosítási jogszabályok, eldöntetlen azonban a kérdés a büntető vagy büntető jellegű jogszabályok alapján előálló tulajdonátszállásoknál.

A társadalmi viszonyok forradalmi átalakulásával együttjáró jelenség, hogy a korábbi jogszabályokon kívül egyre több újabb jogszabály is mond ki megtorlásként teljes vagy részleges vagyonelkobzást.² Ezenkívül azonban nem csupán

¹ Pl. a fizetési eszközökkel elkövetett visszaélésről szóló 1922. évi XXVI. törvény, a hűtlenség büntetéséről rendelkező 1930. évi III. törvény, a külföldi fizetési eszközök és követelések bejelentéséről szóló 1931. évi XXXII. törvény, valamint a fizetési eszközökkel elkövetett visszaélések hatályosabb büntetéséről szóló 1939. évi XIV. törvény.

² Többek között: a fizetési eszközökkel kapcsolatos újabb szabályozásról szóló 8400/1946. M. E. sz. rendelet, a gazdasági rend büntetőjogi védelméről szóló 8800/1946. M. E. sz. rendelet, a hároméves terv büntetőjogi védelméről szóló 14.200/1946. M. E. számú rendelet, a népbíráskodásról szóló 1945. évi VII. törvény ennek novelláját képező 1947. évi XXXIV. törvény, a köz-társaság védelméről szóló 1946. évi VII. törvény stb.

* A Magyar Jogász Szövetség Gazdaságjogi Szakosztályának keretében alakult munkacsoport tagjainak kollektív munkája.

kifejezetten büntető-, hanem egyesjellegű jogszabályok is rendelkeznek vagyonekobzásról.¹

Mindezek a jogszabályok kimondják a vagyonekobzást bizonyos törvényes feltételek bekövetkezése esetére és rendezik az elkobzás lebonyolításának módját is, de egyáltalában nem adnak feleletet arra az előbbieken már feltett kérdésre: mi történjék az esetleges hitelezők kielégítésével akkor, mikor a kielégítési alapot éppen az elkobzás vonja el a hitelezők elől.

Hol van itt a probléma? — piríthat ránk a »klasszikus jogász«: hiszen, ha speciális jogszabály nem rendelkezik eltérően, akkor itt is érvényesülnie kell az univerzális successio érvényben lévő általános szabályainak s ezek szerint a jogutód — még ha az maga az állam is — teljes mértékben felel a tartozásokért, mert az aktívákat csak a passzívakkal együtt szerezheti meg. Emellett büntető jogszabály, a hatályban lévő, 1932. évi IX. törvény is védi a hitelező azon érdekét, hogy az adós a kielégítés alapjául szolgáló vagyonát a kielégítés elől el ne vonja, márpedig a joghasonlóság elve alapján — mondja a klasszikus jogász — a jogutód sem vonhatja el a kielégítési alapot a hitelező elől.

Ha a kérdést ebben a formában, a klasszikus jogász szemlélete szerint oldanánk meg, akkor természetesen beleesnénk abba a súlyos hibába, hogy a jogélet jelenségeit a társadalmi-gazdasági jelenségektől elszakítva és teljesen különválasztva fogjuk fel. Nyilvánvaló, hogy jogkérdésekre is csak akkor lehet helyes feleletet adni, ha azt az adott társadalmi és gazdasági viszonyok tükrében és azok kölcsönhatásaiban szemléljük. Ilyen szemlélet mellett pedig az univerzális successio jogelvnek változatlan fenntartása arra az esetre, ha a jogutód a népi állam, tehát maga a közösség, önként értődően lehetetlen.

Alkotmányunk egész szelleméből következik, de a 8. § (2) bekezdése kifejezetten is kimondja, hogy a magántulajdon a köz érdekeit nem sérti; a 4. § (2) bek. szerint pedig a dolgozó nép fokozatosan kiszorítja a tőkés elemeket. Ezt a szempontot a jelen probléma megoldásánál is uralkodó irányelveként kell figyelembe venni. Másrészt azonban nem téveszthetjük szem elől, hogy Alkotmányunk elismeri és védi a munkával szerzett tulajdont (8. § (1) bekezdés). E két tétel alapján a konkrét feladat szempontjából két, lát-szólag ellentétes követelmény kiegyenlítésére van szükség: a hitelező érdekvédelme ne szolgálja a kizsákmányolás átmentését és ne kerüljön a hitelező jobb helyzetbe azáltal, hogy az esetleg rossz bonitású adós helyébe maga az állam lép, másrészt viszont a teljes vagy részleges vagyonekobzás mint büntető szankció csupán azt a személyt sújtsa, akivel szemben kifejezetten alkalmazták, tehát magát az adóst, de ne sújtsa ugyanakkor méltánytalanul az adós hitelezőjét is. Ilyen körül-

mények között a felmerült kérdés a közösségi érdek és az egyéni szempontok méltányos kiegyenlítésével feltétlenül olyan új szabályozást igényel, mely tekintetbe veszi a prolektáritatúra céljait, azokat nem sérti, sőt érvényesülésüket elősegíti.

Az univerzális successio jogelvének alkalmazása önmagában még az állam, mint jogutód felelősségének mértékére sem ad feleletet: vajjon az átszálló vagyontömeg passzíváiért korlátlanul, tehát teljes vagyonával felel-e, avagy korlátozottan, a vagyontömeg értékének erejéig? Nézetünk szerint korlátlan felelősségről nem lehet szó, mert ennek érvényesülése teljesen indokolatlan lenne. Az örökös sem felel teljes vagyonával a hagyatéknak tartozásaiért, hanem csupán a hagyatéknak értékének erejéig. Ilyen körülmények között vagyonekobzás esetén is csak korlátozott felelősség jelentkezhet az állam terhére, mégpedig a meglévő vagyontárgyakkal vagy azok értékének erejéig.

Mint már ebből a példából is látjuk, a felvetett problémát egyáltalában nem lehet szimplifikáló módon elintézni. Amellett az általános irányelv mellett, melyet a fentiekben kitűztünk, a helyes, konkrét megoldást csak akkor közelíthetjük meg, ha a vagyonekobzással kapcsolatos hitelezőkielégítés kérdését elemeire bontjuk.

Az elemekre bontásnál mindenekelőtt megkülönböztetést kell tennünk a hitelező személye szerint, tehát aszerint, hogy a követelés közületet, vagy magánszemélyt illet-e meg, továbbá az elkobzás fajtái szerint, tehát aszerint, hogy teljes, vagy részleges vagyonekobzásról van-e szó és végül a követelés jellege szerint, tehát aszerint, hogy egyrésztől dologi, vagy kötelmi igényrel, másrésztől a kötelmi igények körén belül pénzköveteléssel vagy áruköveteléssel állunk-e szemben.

II.

A hitelező személye szerinti megkülönböztetésnél a közület fogalmának meghatározása szempontjából a hatályos jogszabályok által megvont legtagabb kört tekintjük irányadónak. Magánszemélyeknél viszont nem teszünk különbséget természetes vagy jogi személy, továbbá belföldi vagy külföldi hitelező között és a külföldi hitelezőt is minden külön disztinkció nélkül magánfélnek minősítjük.

Ha a hitelező közület, nyomban felvetődik a kérdés: vajjon van-e értelme, hogy ez a közület, mint a népi államban megtestesülő közösségnek egyik része, követelését a közösség egészével, az állammal szemben érvényesíthesse? A kérdés felvetése annál is indokoltabb, mivel az eset közel jár a hitelező és adós személyének egyesüléséhez, a magánjogból ismeretes konszolidáció fogalmához.

Jelenlegi gazdasági és jogi fejlődésünk szerint azonban a közület önálló gazdasági és számadási egység, túlnyomórésztben önálló jogi személyiséggel is felruházva, így a felvetett kérdésre a helyes állásfoglalás csupán az lehet, hogy elvileg meg kell engedni a közület követelésének az adós vagyonának elkobzása esetén az állammal szem-

¹ Pl. a külföldön tartózkodó személyek állampolgárságtól való megfosztásáról rendelkező 1948. évi XXVI. törvény, az elhagyott javak rendezéséről szóló 1948. évi XXVIII. törvény, s ezek végrehajtási utasításait képező 1.310/1949. Korm., 4.037/1949. Korm., valamint a vagyonekobzás biztosítása érdekében kiadott 2.660/1949. Korm. számú rendeletek.

ben való érvényesítését, minthogy ellenkező rendelkezés esetén a közület számadásainak biztonsága rendülne meg és végső sorban gazdasági eredménye saját gazdálkodásától független hatótényezők által befolyásolt, téves képet tüntetne fel.

Másként állunk viszont azzal a kérdéssel, vajjon magánfél is érvényesíthet-e hitelezőként az állammal, mint jogutóddal szemben ilyen követelést. Az előbbieken már kifejtett általános irányelvek tekintetbevételével a helyes felelet csupán elvi igenlés lehet, mert hiszen az eredeti adóst ért büntetés (vagyonekobbzás) nem sujthatja az ő hitelezőjét is. Ez az elvi igenlő állásfoglalás azonban a gyakorlatban szükségszerűen korlátozásra szorul.

Az előbbieken már kifejtettük, hogy magánhitelező nem kerülhet jobb helyzetbe azért, hogy magánszemély helyett a közösség válik adósává s így ennek az elvnek az alkalmazásával a helyes korlátot úgy kell megszabni, hogy a magánhitelező követelésének érvényesítésére az állammal szemben ne vezethessen: a) kijátszásra, b) nyereszkeedésre, vagy c) tőkeakkumulációra. A szocializmus felé haladás szempontjaival ugyanis nem lenne összeegyeztethető, hogy egyes magánhitelezők éppen az állammal szemben érvényesíthessék egyébként esetleg teljesen immobil követeléseiket, s így maguknak mobil tőkét szerezve, további kikizsákmányolási lehetőséghez juthassanak. Csakis ez a megoldás áll összhangban az Alkotmány 3. §-ával is.

A vagyonekobbzás fajtái, illetve terjedelme szerinti megkülönböztetésnél különbséget kell tennünk egyrészt teljes, másrészt részleges vagyonekobbzás között. A teljes vagyonekobbzás az előbbieken említett szempontokon felül további kérdést nem vet fel, viszont a részleges vagyonekobbzás újabb megfontolásokat is szükségessé tesz. Részleges vagyonekobbzásnál ugyanis az ilyen büntetészankcióval sujtott személynek még marad mentes vagyona s így nem lenne indokolt, hogy a magánhitelező akár egészben, akár részben — az elkobzott vagyonekobbzás arányában — az államtól mint jogutódtól kaphasson kielégítést.

Az analízisben azonban még ennél is tovább kell mennünk és megkülönböztetést kell tennünk az érvényesítésre váró követelés jellege szerint is. Ha ugyanis a probléma mélyére nézünk, nyilván nem lehet közömbös, hogy olyan követelésről van-e szó, mely csupán egyszerű kötelmi jogcímen alapul (pl. vételár, bér, haszonbér, kölcsön, haszonkölcsön, letét, kezességvállalásból származó követelés, munkabér, szolgálati illetmény, vállalkozói díj, kártérítés stb.) vagy olyan követelésről, mely dologi joggal is biztosítva van, mint pl. kézizáloggal, jelzáloggal, végrehajtási zálogjoggal, sőt esetleg kifejezetten olyan dologi igényről van szó, mely visszakövetelési jogot ad vagy igénykeresettel érvényesíthető. Az utóbbi eset eléggé gyakorlati, mert hiszen a büntetéssel sujtott személy birtokában lehetnek és így tényleges elkobzásra kerülhetnek olyan ingók is, melyek nem az ő tulajdonát képezték.

Ha közület lép fel hitelezőként és teljes vagyonekobbzás esetével állunk szemben, akkor

nincs semmi indokoltsága annak, hogy a követelés érvényesítése elé korlátokat állítsunk. Másként áll azonban a kérdés részleges vagyonekobbzásnál: nem felel meg ugyanis a népgazdálkodásban kifejezésre jutó közérdeknek, hogy ilyen esetben a közület mint hitelező egyszerű kötelmi jogcímen alapuló követelését akár egészben, akár részben — az elkobzott vagyonekobbzás arányában — az állammal, mint jogutóddal szemben érvényesíthesse. Ilyen érvényesítési lehetőség megadása egyértelmű lenne azzal, hogy az államot rövidítenék meg, mert hiszen az állam kielégítvén a közületet, az el nem kobzott, mentes vagyon teljesen a magánhitelezők kielégítésére maradna fenn. Ilyen körülmények között az állam, mint a népi közösség egésze járna rosszul és a magánhitelezők jutnának jobb helyzetbe, mert a mentes vagyon tekintetében nem kellene számolniuk a hitelező közület igényével.

Önként adódik ebből az a szükségszerű következtetés, hogy a hitelező közületnek részleges vagyonekobbzás esetén csupán dologi igényei vagy dologi joggal biztosított követelése érvényesítésére szabad lehetőséget teremteni.

Indokoltnak látszik, hogy a magánhitelező is érvényesíthesse teljes vagyonekobbzás esetén dologi igényét vagy dologi joggal biztosított követelését. Abból a célból, hogy ennek a lehetőségnek megadása kijátszásra ne vezethessen, eljárásjogi biztosítókkal kell gondoskodni.

Viszont anyagi jogi szempontból sem indokolt, hogy a magánhitelező egyszerű kötelmi jogcímen alapuló követelését akár teljes vagyonekobbzás esetén is minden korlátozás nélkül érvényesíthesse. Voltaképpen ennél a kérdésnél tolu előtérbe a szocializmus felé haladás érdeke és ehhez képest a nyereszkeedés vagy tőkeakkumuláció meggátolása. A kérdést természetesen sematikusán, általánosítva megoldani nem lehet. Más elbírálást igényel a vagyonekobbzással sujtott adós volt alkalmazottjának szolgálati illetmény címén fennálló hátralékos követelése és ismét más elbírálást egy magánbankár készpénzkölcsön követelése. Ilyen körülmények között e probléma szabályozásánál a szálak összefonódására tekintettel csupán irányelveket lehet szabni a jogalkalmazó részére s rá kell bízni, hogy a kereteket a konkrét esetek eldöntésénél tartalommal maga töltse ki.

Ilyen irányelvként lehet felállítani — az Alkotmány szellemében — hogy a jogalkalmazónak figyelembe kell vennie azt a gazdasági célt, melyre a tartozás keletkezésekor szolgált; hogy milyen a hitelező vagyoni helyzete és követelése saját munkáján alapult-e; hogy a felek előre látták-e a vagyonekobbzást s a követelés létrejöttékor ezt az eshetőséget számításba vették vagy vehették-e; hogy a követelés az adós vagyont gyarapította-e s ez a gyarapodás a vagyonekobbzás időpontjáig is megmaradt-e; hogy a hitelezőt követelésének érvényesítésében indokolatlan késedelem nem terheli-e s vajjon a szolgáltatás és ellenszolgáltatás egymással arányban állanak-e. Ilyen keret szabály felállítása mellett a jogalkalmazót fel kell hatalmazni arra, hogy a magánhitelező egyszerű kötelmi jogcímen alapuló követelését a fenti szempontok szabad mérlegelése alapján minden körülmény méltá

nyos figyelembevételével csökkentett összegben állapíthatja meg vagy akár egészben el is utasíthatja.

Ismét más szabályozást igényel a magánhitelező követelésének érvényesíthetősége részleges vagyonekobbzás esetén. Figyelembevéve azt a körülményt, hogy ilyen esetben az adósnak marad mentes vagyona s így a magánhitelezőnek kielégítési alapja, szükségesnek látszik részleges vagyonekobbzás esetére a magánhitelezőnek csupán dologi igény érvényesítésére lehetőséget adni, viszont egyszerű kötelmi jogcímen alapuló követeléseit, valamint dologi joggal is biztosított követeléseit az állammal, mint jogutóddal szemben az érvényesíthetőség köréből kizárni.

A kifejezett dologi igényeken kívül azonban mindeddig tulajdonképpen csupán pénzkövetelésekről beszéltünk. Elképzelhető azonban az is, hogy a vagyonekobbzással sujtott adósnak árutartozásai maradtak s ha az adós foglalkozására nézve kereskedő vagy iparos volt, úgy gyakran előfordulhat, hogy folyó ügyleteinek teljesítése előtt éri a vagyonekobbzás, ennél fogva áruszállítási kötelezettségének — melyre esetleg előlegeket is vett fel — a maga személyében már nem tud eleget tenni.

Nyilvánvaló, hogy ilyen eset az eddigiektől teljesen eltérő szabályozást igényel: a népgazdasági terv, melyet az Alkotmány 5. §-a gazdasági életünk alapjává tesz, nem minden esetben engedi meg az előre nem látott és ad hoc kötelezettségek beillesztését a gazdálkodás rendjébe. Másrészt viszont megfelelő körülmények között esetleg éppen a népgazdasági terv előmozdítását szolgálja az állam mint jogutód részéről az áruszállítási kötelezettség lebonyolítása. E szempontok összevetésével önként adódik annak szükségessége, hogy akár közvetlen, akár magánhitelező, akár teljes, akár részleges vagyonekobbzás esetén árukövetelését az állammal mint jogutóddal szemben csupán akkor érvényesíthesse, ha az állam a jogelőd adós vállalatát (üzletét, üzemét) felszámolás nélkül tovább folytatja és az árutartozás kötelemszerű teljesítésére mindkét félre kötelező hatállyal késznek nyilatkozik; vagy ha a tartozás teljesítése valamely tervfeladat végrehajtása szempontjából szükséges. Minden egyéb esetben az árukövetelésnek kártérítési igény kizárásával meg kell szűnnie és az áruhitelező által esetleg előre teljesített szolgáltatásnak a jogszabály erejénél fogva pénzköveteléssé átalakulnia, mely aztán a pénzkövetelésekre érvényes és a fenti irányelvekben már kifejtett szabályok szerint bírálható el.

A pénzkövetelések érvényesíthetőségének vizsgálatánál a csódtörvény analógiájára mérlegeltük az időbeli korlátozás, valamint egyes alaki kellékek megszabásának kérdését is. Véleményünk szerint azonban ilyen szempontokból való megkülönböztetések indokolatlanok. Ha bármilyen időbeli korlátot akarnánk felállítani és így például azt mondani, hogy csupán a vagyonekobbzás időpontját megelőző 6 hónapnál korábban keletkezett követelések érvényesíthetők, ez önmagában semmiféle garanciát nem jelentene a követelés valódiságára nézve, mert hiszen az eredeti adós és a hitelező együttműködése esetén magánokiratot bármilyen

keltezéssel ki lehet állítani és így a szabályt kijátszani. Másrészt viszont az időbeli korlátozás igazságtalanságokra is vezethetne, mert könnyen előfordulhat, hogy az adós éppen tervezett külföldre távozásával kapcsolatban szed fel jóhiszemű emberek től derűre-borúra pénzeket és bármilyen időhatár megszabása mellett éppen ezek a személyek vesztethetnek el teljes követelésüket.

Ugyanígy áll a helyzet az érvényesítés stádiumának kérdésénél. Nézetünk szerint ilyen vonatkozásban sem szükséges megkülönböztetést tenni. A hitelező és a vagyonekobbzással sujtott eredeti adós között folyamatban volt perben az állam nem vett és nem is vehetett félként részt, így indokolatlan lenne és az előbbieken ismertetett általános elvi szempontokkal is ellentétbe kerülne, ha a meghozott ítélet jogereje az államra, mint jogutóra is kiterjedne. Ez természetesen csak teljes vagyonekobbzás esetére áll.

Ehhez képest a kibocsátásra kerülő jogszabálynak rendelkeznie kell arról, hogy a teljes vagyonekobbzással sujtott személy ellen folyamatban lévő per a vagyonekobbzás jogerős elrendelésének napjával megszűnik, az ilyen perben esetleg már meghozott jogerős ítélet hatályát veszti, végrehajtást elrendelni nem lehet, a már foganatósított végrehajtási eljárás pedig tovább nem folytatható. Mindez természetesen nem jelenti a hitelező magánjogi igényének megszűnését is, azonban ez a magánjogi igény csupán a speciális jogszabálynak, itt alapelvekben ismertetett rendelkezései szerint kerülhet érvényesítésre az állammal, mint jogutóddal szemben, s amennyiben a hitelező bármilyen arányú kielégítéshez jut, úgy azt igényeinek teljes kiegyenlítéséül kapja.

Nem indokolható ugyanis, hogy a hitelező, akinek követelését a fentebb tárgyalt összes szempontok figyelembevételével egyszer már elbírálták, összegszerűen meghatórozták és kielégítették, e kielégítés után többletigényével még felléphessen, s ezáltal esetleg még tőkeakkumulációs lehetőséghez jusson.

III.

Az a szükségesség, mely vagyonekobbzás esetén a hitelezők kielégítésének speciális jogszabályval való rendezését indokolja, ma már akutnak mondható. Az univerzális successio jogelvei ugyanis a gyakorlatban mind sűrűbben előforduló és e tárgykörrel kapcsolatos problémák megoldásához tényleges segítséget nem nyújtanak. Így azután valóságos jogi vacuum keletkezik és a hitelező kielégítése vagy ki nem elégítése minden konkrét esetben függőben marad.

Világos, hogy ez a rendezetlen állapot huza-mosabb ideig nem tartható fenn. Nem a rendezetlenség felel meg a forradalmi fejlődés követelményeinek, hanem a felvetődő kérdéseknek a szocialista építés szellemében való megoldása.

A kérdés rendezését célzó jogszabálynak azonban nem csupán a fenti gondolatmenetnek megfelelő és túlnyomóan anyagi jogi szabályokat kell tartalmaznia, hanem azoknak hatályosulására megfelelő eljárásjogi biztosítókat is kell teremtenie. Az eljárásjogi szabályozásban a közérdek

védelmének lehetőleg párosulnia kell a gyors elintézés szempontjával.

E két körülmény összeegyeztetése nem okoz különösebb gondot akkor, ha közületi hitelező áll szemben az állammal, mint jogutóddal.

A jelenlegi jogállapot szerint sincs akadálya, hogy a közület ilyen tárgyú követelésének kielégítése céljából közigazgatási úton forduljon az egészben vagy részben elkobzott vagyont kezelő szerv felett főfelügyeletet gyakorló miniszterhez. Mégis célszerűnek látszik ennek kifejezett kihangsúlyozása, egyrészt a jogszabály teljessége kedvéért, másrészt abból a célból is, hogy az elkobzott vagyont kezelő hatóság köteles legyen dönteni. Ez utóbbi kötelezettség biztosítása céljából ki kellene mondani, hogy amennyiben a közület kérelmének beadásától számított 30 napon belül követelése tekintetében kielégítést nem kap, úgy jogosult igényét a Közületi Egyeztető Bizottság előtt érvényesíteni. A Közületi Egyeztető Bizottsághoz való fordulásnak ez esetben, tehát előfeltétele az igény érvényesítésének közigazgatási úton való megkísérlése.

Más eljárásjogi szabályozást igényel viszont a magánhitelező követelésének érvényesítése. E tekintetben kiindul pontul szolgálhat az 1947. évi XXXIV. törvény I. §-ának az a rendelkezése, hogy a vagyoneklobzás által érintett személyek esetleges tulajdoni igényeiket a polgári bírósághoz beadott keresettel érvényesíthetik. Az érvényesítés határideje az elkobzási határozat jogerőre emelkedésétől számított 30 nap.

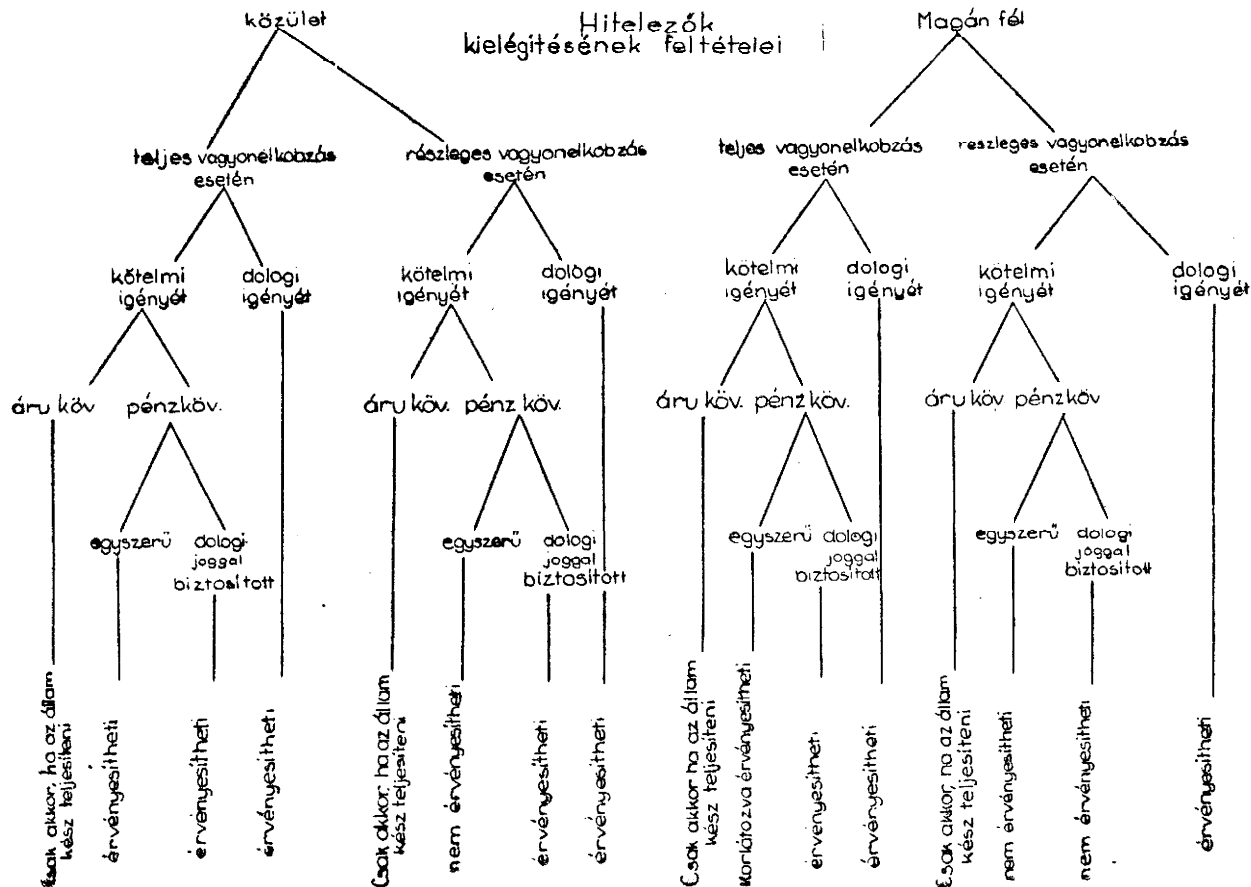
Egyrészt elméleti, másrészt gyakorlati szempontok teszik kívánatosá, hogy a vagyoneklobzással kapcsolatos mindennemű követelés magán-

felek részéről generálisan, csupán bíróság útján legyen érvényesíthető és még akkor is új keresettel, ha az eredeti adóssal szemben korábban már jogerős ítélet született. Azokat a szempontokat, melyeket az anyagi jogi szabályozásnak a fentiekben már kifejtettek szerint fel kell ölelnie, csupán nyilvánosság előtt folyó és kontradiktorius eljárásban lehet megfelelő módon mérlegelni. A közigazgatási hatóságok erre nem alkalmasak és nyilván amúgy sem vállalnák a felelősséget egy-egy magánhitelező igényének kielégítéséért. Ilyen körülmények között a magánhitelező követelésének érvényesítését célzó eljárásban az előzetes közigazgatási út közbeiktatása szükségszerűen csupán elhúzást jelentene anélkül, hogy az ügy érdemi elintézésére valószínűséget nyujtana.

Felvetődhet természetesen a kérdés, vajon a bíróságok kellő garanciát nyujtanak-e az anyagi jogi szabályok gyakorlati alkalmazására. Ebben a vonatkozásban megnyugtatót jelenthet az Alkotmány rendelkezései folytán nyilván hamarosan átalakuló bírósági szervezet. Persze a végleges feleletet csak a tapasztalatok fogják megadni.

Ahhoz azonban, hogy mind az Egyeztető Bizottságok, mind a bíróságok ezekben az ügyekben aránylag tévedésmentesen tudjanak határozni, természetesen legalább vezérfonalként anyagi jogszabályt is kell kapniok. Ez az anyagi jogszabály pedig csak olyan lehet, mely összhangban áll a társadalmi és gazdasági fejlődéssel, de egyben lehetővé teszi a személyi érdek érvényesülését is mindaddig, amíg az a közérdekkel ellentétbe nem kerül.

Dr. Herczeg István Dr. Szélyes Sándor
Dr. Timár István Endre
Dr. Quirin Lajos Dr. Varjasi Béla

ОЧЕРК СТАТЕЙ НАПЕЧАТАННЫХ В ЖУРНАЛЕ „ВЕСТНИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК”

ПРАВОСУДИЕ СОВЕТСКОЙ ВЕНГРИИ

Прошли три десятилетия с времени венгерской пролетарской революции и его государства — Советской Венгрии. Пора, чтобы юстиция венгерского государства, как организационная часть государственной деятельности пролетариата из воспоминания о прошлом стало достоянием общественного мнения трудящихся.

Изучая и критикуя прошлое, строим нашу настоящую жизнь. Ввиду этого, ознакомление с правосудием Советской Венгрии, ныне, когда в форме народной демократии в Венгрии снова пролетарская диктатура и новая конституция положили основу для развития социалистического права, является поучительным и необходимым.

Уголовное правосудие Советской Венгрии было пролетарским правосудием, осуществленным революционными трибуналами. Революционные трибуналы были судами нового типа, не имеющими ничего общего с разогнанными, старыми буржуазными классовыми судами.

Судьи и комиссары обвинения выдвинулись профессиональными союзами, потом избирались советами из числа рабочих.

Революционные трибуналы были лаическими рабочими судами, подлинными народными судами. Они имели политическо-криминальные и криминальные отделения. Членами уголовной коллегии были председатель и два заседателя. Ввиду полной равноправия женщин кроме мужчин в судебной организации были и женщины.

Для квалификации призванных на постоянную службу рабочих судей и комиссаров обвинения, при Революционном Трибунале гор. Будапешт состоялись краткие курсы. На университете им. Маркса, был создан юридический факультет для рабочих, которые пользовались стипендиями, питанием и содержанием.

Революция сметла не только классовый суд буржуазии, но отменила и старый уголовный кодекс, который однако — до создания нового уголовного кодекса-использовался в качестве пособия.

Преступными актами были правонарушения, предусматриваемые указами Совета Правления и подсудные революционному трибуналу, правонарушения, нарушающие пролетарскую нравственность и правонарушения по общественному мнению.

Производство было краткое, не связывалось жесткими формальностями. При определении преступления и виновности, как при назначении наказания, осуществлялось свободная правосозидательная деятельность пролетарских судей. Руководящим началом было: усиленная уголовная защита диктатуры пролетариата, социалистического государства и его институтов. Между тем, как старые буржуазные законбы защищали частную собственность, правосудие Советской Республики, в первой очереди охраняло социалистическую общественную собственность, общественный производственный труд.

Мерами наказания были: смертная казнь (расстрелом) лишение свободы, принудительные трудовые работы, конфискация имущества и денежный штраф, поражение политических прав и судебный выговор. (две последние меры постигали преступника из рядов рабочих). Исполнение наказания происходило под наблюдением коми-

саров обвинения. Руководящим принципом исполнения наказания было исправление преступника, воспитание на труд в обществе. При тюрьмах работал общественный контроль и производилось систематическое, общее и ремесленное обучение.

Комиссар обвинения не был только представителем обвинения и, как такой, противником защитника. Комиссар обвинения был докладчиком дела перед судебной коллегией, делавшим предложение, исходя из всестороннего рассмотрения и обсуждения дела.

Революционный Трибунал гор. Будапешт, при котором работала и апелляционная коллегия, постепенно переобразовалась в высший форум для остальных Революционных Трибуналов страны. При нем был создан, для целей научного исследования, Общегосударственный Криминологический институт.

Тщательное, небюрократическое и быстрое делопроизводства пролетарского суда доказуют сознание долга пролетарских судей и комиссаров обвинения.

Для ревизии дел оставшихся от старого строя, при каждом уголовном суде была ревизионная коллегия.

После поражения пролетарской, диктатуры контрреволюционная буржуазия кроваво отомстила. Органы узаконенного террора, „законные” суды с особой прелестью и безудержной жестокостью бросились на деятелей революционного правосудия. Самуэли Тибор, Др. Ласло Йене, Корвин Отто, Гомбош Ференц, Др. Сирмай Иштван, и несколько сотни остальных стали незабвенными мучениками правосудия Советской Венгрии.

Пролетариат будет чтить на веки их память.

„Советская армия выгнала из нашей родины немецких фашистов, и одновременно разгромила государственный аппарат венгерской реакции. Тем открыла путь для сил народа и дала возможность для венгерского демократического переобразования”. (Матяс Ракоши.)

Доблестные победы советской армии над полчищами гитлеровского фашизма принесли и для Венгрии освобождение. Создалась венгерская демократическая республика, которая по воле трудового народа, руководимого коммунистами, во главе с Матяс Ракоши, развилась в народную демократию, в подлинную Народную Республику.

Правосудие Советской Венгрии в 1919., не смотря на все его недостатки, неразвернутости было отличным, блестящим фактом в развитии венгерского права. Было исторической проверкой многообещающим началом, которое смело взялось за осуществление целей социалистического права. То, что Советская Венгрия начала в 1919 году, осуществляет Венгерская Народная Республика на более высокой степени исторического развития, в более зрелом виде, в несравненно более благоприятной обстановке.

Венгерская Народная Республика, поучившись из опыта прошлого, используя сокровищницу 32 летнего опыта Советского Союза в области юстиции, под руководством Партии Венгерских Трудящихся, взялось за создание своей системы правосудия, построенной на началах социалистического права и законности.

Др. Ф. Ракош

УГОЛОВНАЯ ЗАЩИТА ПЛАНОВОГО ХОЗЯЙСТВА

Статья занимается указом Президиума Венгерской Народной Республики за №: 4, от 1950 г., об уголовной защите планового хозяйства.

Так как в смысле конституции Венгерской Народной Республики ее хозяйственная жизнь определяется государственным хозяйственным планом, очевидно, что плановое хозяйство, кроме общей уголовной защиты народного хозяйства должно быть обеспечено и специальной уголовной защитой. Так как уголовные нормы, выданные в 1947 г. для защиты, законченного дня 31-го декабря 1949 г. трехлетнего плана, вследствие большого изменения экономических условий, не были достаточны для уголовной защиты пятилетнего плана, начинающегося с 1-го января 1950 г. требовались новые правовые нормы.

Новый указ регулирует, с одной стороны саботаж, с другой стороны, так называемые преступления против план.

В области саботажа наказуется не только активный, но и пассивный саботаж. При последнем считается необходимым особое вредительское намерение. Вредительское намерение должно быть направлено на угрожение осуществления народно-хозяйственного плана или детального плана, или должно быть направлено иначе на нарушение интересов народного хозяйства.

Так называемые преступления против плана имеют пять категорий. Это — те типические преступления, которые по прежнему опыту обыкновенно совершаются оставшимися еще здесь членами бывших господствующих классов, буржуазными интеллигентами или несознатель-

ными трудящимися. Состав всех преступлений против плана такой, что он силой закона старается обеспечить успех планового хозяйства.

Отдельная правовая норма предусматривает преследование тех должностных лиц, которые умышленно нарушают свои обязательства по должности, связанные с планом.

Высшая мера наказания за саботаж: смерть. Основной мерой наказания преступлений против плана является 2 года тюремного заключения. В случае квалифи-

цирующих обстоятельств, наказание может быть повышено до 10 лет каторги, относительно же должностного лица, в специально тяжелом случае, до смертной казни.

Статья после познания компетентными органами дает подробные директивы на счет исполнения указа. Статья является сокращенным содержанием доклада прочитанного на совещании руководителей судов и прокуратур в министерстве юстиции Венгерской Народной Республики.

Др. И. Тимар

КОНСТИТУЦИЯ И СОЦИАЛИСТИЧЕСКИЙ ХАРАКТЕР НАШЕГО ПРАВА СОБСТВЕННОСТИ

В нашей стране средства производства в основном представляют собой общественную собственность. Допущенный частный сектор сильно ограничен: Признание прибыли, приобретенной без труда, ныне уже только исключение в нашем праве. Перспектива — это полная ликвидация частной собственности.

Сельско-хозяйственное производство преимущественно основано на частном хозяйстве. Но в кооперативном движении показываются уже юридические признаки социалистического сельского хозяйства, так например: Обеспечение кооперативного накопления, воспрепятствование частному накоплению, воспрепятствование тому, чтобы частную собственность, вовлеченную в кооперативное производство можно было изъять из кооперативного управления, социалистические черты, проявляющиеся в распределении результатов хозяйства и т. д. Собственность, приобретенная трудом, уже не частная собственность, но еще не личная собственность. Преимущественно созда-

ется уже не продажей рабочей силы, и преимущественно не может быть использована для эксплуатации. Но социалистические хозяйственные условия еще не выстроены до такой степени, чтобы институционно было невозможно продать рабочую силу и использовать собственность, приобретенную трудом для эксплуатации. Собственность, приобретенная трудом, — это переходная формация к личной собственности.

Наше право собственности в целом является социалистическим. И правила, кажущиеся при изолированном воззрении не социалистическими, имеют законную силу только по воле пролетарской диктатуры и для цели осуществления социализма, а не по воле капиталистического меньшинства для цели восстановления капитализма. Наше право собственности в борьбе социалистических и капиталистических элементов, в руках диктатуры пролетариата, способствует победе социалистических элементов.

Др. Д. Эриш

КОНСТИТУЦИЯ И РАЗВИТИЕ ПРАВА СОБСТВЕННОСТИ

Буржуазное правовоззрение не терпело бы приведение в тесную связь конституции и права собственности, так как оно строго отделяло мир государственного и мир частного права. Социалистическое воззрение на право же считает правовую систему единой и расчленяет её только ради целесообразности. При таком воззрении основой всех отраслей права, т. е. и частного права, является конституция.

Решающим вопросом частного права является право собственности. Буржуазное право собственности — единое, социалистическое право собственности — расчлененное, в зависимости от того, являются ли его объектом средства производства или средства употребления. Средства производства при социализме представляют собой достояния вне гражданского оборота; характерно, что буржо-

азное право не поставило достояния приносящие прибыль вне оборота, сталинская конституция же, как раз самые важные материальные блага ставит в первую очередь вне оборота, чтобы этим укрепить общественную собственность.

Личная собственность — это противоположность понятию собственности римского права, и истекает из социалистического хозяйственного строя.

В смысле наших конституций у нас общественная собственность еще не полна, но перспективы показывают к ее полноте. Ввиду этого „собственность приобретенная трудом“ отмеченная в нашей конституции, тоже не тождественна еще с личной собственностью, а является только ее предтечей.

Др. А. Циглани

РЕФОРМА НАШЕГО ЗАКОНА О БРАКЕ

Народно-демократическое переобразование делает необходимым то, чтобы на место, нашего закона о браке, созданного в 1894 г. ступил новый законный акт. Настоящая диссертация разбирает те основные вопросы, которые, по всей вероятности, встанут при оформлении приготавливаемого нового закона о браке.

Настоящие постановления о заключении брака, не требуют существенного изменения, так как социалистическая правовая система, в том числе и закон о браке Советского Союза в 1944 г., признают действительным только брак, заключенный перед заведующим бюро ЗАГС. На счет правил относительно заключения брака, единственной проблемой является то, должен ли венгерский закон о браке, подобно социалистическим законам, сделать возможным, чтобы вступающие в брак сами решили, сохраняли в браке свои ранние фамилии или приути фамилию одного из супругов.

Социалистическая правовая система знает существенно меньше препятствий к браку, чем настоящее венгерское право, так например, совершенно неизвестно ему понятие запретительных препятствий. Такое препятствие не должно быть принято и венгерским законом; ведь запретительные препятствия не имеют санкций по действительности брака и только излишне загружали закон.

Между ныне действительными причинами объявления брака не действительным есть несколько таких, которые не должны быть приняты в новый закон. Так например,

как чрезмерно формалистическое правило, непременно может быть упущено постановление пункта а) 41 §-а закона о браке, в смысле которого не действителен брак, заключенный перед заведующим бюро ЗАГС, но не в его районе.

Вопросом является, должна ли быть родственная связь и на дальше препятствием к браку в довольно широком круге, предусмотренном нынешним законом о браке. Социалистическая правовая система знает о много меньше таких препятствий и, если бы новый закон и не зашел так далеко, должен был бы ограничиться на уже хотя бы бы препятствие своячества по прямой линии. Непременно необходимо разрешить брак между свояками по прямой линии, если прежний брак кончился объявлением недействительным или смертью — т. е. не расторжением.

Достойным обсуждения является и регулирование двоебрачия подробное чехословацкому праву, в смысле которого нельзя объявить брак недействительным на этом основании, если прежний брак между тем упразднился или был объявлен недействительным.

Настоящее определение брачного возраста кажется слишком низким и было бы более правильно повысить его на несколько лет.

Более существенным вопросом реформы закона о браке является то, на каких началах должно быть регулировано расторжение брака. В этом отношении есть два мнений; по одному, Венгерская Народная Республика встречается также, как и Советский Союз в 1917 году, с браками,

создавшимися в капиталистическом строе, ввиду чего и у нас подобно тогдашнему праву Советского Союза необходимо осуществить систему полной свободы развода, по второму мнению же, так как у нас уже более чем пол столетия, — с времени прекращения роли церковного права в области брака — расторжение брака было возможно в широких рамках и таким образом нет препятствий стать на тот путь более строгого регулирования брака, которое было принято Советским Союзом в 1944 г.

Для обеих мнений есть аргументы. Так в пользу более строгого регулирования кажется говорить то обстоятельство, что § 4. указа 6.800/1945. М. Е. позволяет расторжение брака по просьбе одной из супругов на том основании, что они больше чем пять лет проживают отдельно. Если же между вступлением в законную силу вышеуказанного указа и между объявлением нового закона пройдет больше чем пять лет — что кажется правдоподобным — за время оставшейся до вступления в законную силу нового закона могут дать расторгнуть, на основании вышеуказанного указа свой брак все те, кто прекратили супружеское сожитие немедленно после издания приведенного указа. Таким образом аргумент, что необходимо дать возможность для расторжения плохих браков, заключенных э эпоху капитализма и доселе немогуших быть расторгнутыми, не может быть приведен

для поддержки дальнейшего облегчения расторжения брака. По этой аргументации сомнительно должен быть сохранен институт расторжения на основании пятилетнего отдельного проживания, регулированный в §. 4., указа 6.800/1945. М. Е. и выполнивший до издания нового закона свою роль, или не было бы желательным по крайней мере бы ограничить его в том смысле, что, оно применимо только в том случае, если у сторон нет общих несовершеннолетних детей. С другой стороны кажется сохранение возможности развода по согласию сторон в наших общественных условиях могло бы привести к нежелательным результатам.

Дальнейший существенный вопрос необходимо ли требовать для расторжения брака хотя бы только виновности одной из супругов как это имеется в чехословацком праве, или же, подобно советскому праву, суд должен вынести решение без рассматривания виновности.

Новый закон о браке должен быть проведен в жизнь судами и в этой их работе хорошим примером будет им служить решение Верховного Суда СССР, которое, как известно возывает внимание судов на то, что при рассмотрении судебных дел о расторжении брака должны исходить из основной задачи упреждения брака и из интересов детей, рожденных в браке.

Др. Е. Бёсермени-Надь

УДОВЛЕТВОРЕНИЕ КРЕДИТОРОВ В СЛУЧАЕ КОНФИСКАЦИИ ИМУЩЕСТВА ДОЛЖНИКА

С революционным переобразованием и общественных отношений связано тот явление, что все большее количество больше правовых норм предусматривает в качестве меры наказания полную или частичную конфискацию имущества. Лицо, наказанное конфискацией имущества, в ряде случаев одновременно является и должником, у которого есть задолженности перед общественными организациями и частными лицами. Встает вопрос: что должно случиться с требованиями к такому должнику?

Принципы универсальной сукцессии не дают удовлетворительного ответа на вопрос. Правопреемником должника, наказанного конфискацией, является государство, т. е. общественность сама. Не обосновано надлежащим образом, чтобы государство, без дальнейшего, отвечало полностью за задолженности должника-правопреемника. Такое регулирование вопроса не соответствует требованиям, поступательному переходу к социализму и духу новой Венгерской Конституции.

При решении вопроса необходимо согласовать две, на первый взгляд, противоположенные принципиальные точки зрения: с одной стороны, полная или частичная конфискация имущества, как мера наказания, должна постигнуть только лицо, к которому было применено наказание т. е. самого должника, но не должна несправедливо постигать кредитора должника, т. е. его трудом приобретенную собственность — с другой же стороны кредитор не должен попадать в более выгодное положение тем, что на место его частного дебитора ступает государство народа, и не должен иметь возможность использовать осуществление своего требования для обыгранья, приобретения наживы или накопления.

И при таких общих началах, решение проблемы возможно только путем ее разбора на элементы. Необходимо различать с точки зрения личности кредитора, с одной стороны между общественной организацией, с другой стороны между частным лицом; с точки зрения характера требования, между денежным и товарным требованием, между облигационной и вещной претензией; с точки зрения характера конфискации же между конфискацией всего и конфискацией части имущества.

Есть ли вообще смысла для общественной организации (общественного предприятия) осуществлять требование против государства т. е. против собственного имущества? Развитие нашей правовой системы отвечает на этот вопрос положительно: общественные организации (общественные предприятия) являются самостоятельными хозрасчетными единицами, и преимущественно тоже

самостоятельными юридическими лицами. Таким образом правильная картина об их хозяйстве, о надежности их отчетов требует осуществимости требований.

С другой стороны требования частных кредиторов, обязательно учитывая вышеизложенные точки зрения, требуют дальнейшего расследования и органичений.

Простое облигационное требование частного кредитора, в случае конфискации всего имущества, должно быть рассмотрено с принятием во внимание возникновения требования, соотношения исполнения и обратного исполнения, как и роста имущества. Орган применяющий право должен иметь полномочие на снижение претензии или ее полное отклонение. В случае конфискации части имущества же совершенно необосновано, чтобы частный кредитор мог осуществить облигационную претензию, ведь у должника остается имущество неподлежащее конфискации, и кредитор таким образом может найти там покрытие на свое требование.

Иначе обстоит дело в случае требования на товары, на облигационном основании. Пусть будет кредитором товаров частное лицо или общественная организация и пусть идет речь о конфискации всего или только части имущества, вследствие требований планового хозяйства, государство как правопреемник может быть обязано на исполнение обязанности лишь, если продолжает вести производство (дело) должника и заявит, что готово к исполнению. В противном случае требование на товары должно превратиться в денежное требование и рассматривается по вышеизложенным принципам.

В случае вещной претензии необосновано воспрепятствовать к осуществлению; здесь до конца может осуществиться положение, что наказание должно постигать только лицо, на которое оно было назначено и таким образом так общественная организация, как и частное лицо, в случае конфискации всего или только части, имущества должно получить обратно и должно быть в праве осуществлять справедливые претензии.

Вышеизложенные, в своих основных началах материально-правовые нормы требуют тоже процессуальной гарантии.

Др. И. Херцег
Др. Ш. Секель
Др. И. Тимар
Др. Б. Варяши
Др. Л. Квирина

RÉSUMÉ DES ÉTUDES PUBLIÉES DANS LE JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

LA JUSTICE DANS LA RÉPUBLIQUE DES CONSEILS DE HONGRIE

Trois décades ont passé depuis la fondation de l'Etat révolutionnaire et prolétaire en Hongrie. Le travail de codification de cette époque fait partie intégrale de l'ensemble des efforts déployés par le prolétariat hongrois en vue de créer l'Etat révolutionnaire. Il est temps que ces travaux sortent du monde des souvenirs pour être soumis à l'opinion des travailleurs.

C'est en étudiant et en critiquant le passé que nous pouvons le mieux construire le présent. Il est donc profitable et nécessaire d'étudier la justice dans la République des Conseils de Hongrie, car la dictature du prolétariat s'est réalisée à nouveau en Hongrie sous forme de Démocratie Populaire, et la nouvelle codification vient de poser les bases de l'évolution socialiste dans le domaine du droit.

La justice criminelle de la République des Conseils était dans son caractère une justice prolétaire fournie par les tribunaux révolutionnaires. C'étaient des tribunaux d'un genre tout à fait nouveau qui n'avaient rien de commun avec les anciens cours de justice bourgeoises qui ont été supprimées par la Révolution car elles ne servaient que les intérêts de la classe dirigeante.

Les juges et les commissaires-procureurs étaient désignés par les syndicats d'abord, élus ensuite par les Conseils parmi les travailleurs.

Les tribunaux révolutionnaires étaient des tribunaux de travailleurs, de laïcs, des vrais tribunaux populaires. Ils étaient composés d'une section criminelle et d'une section politique, chaque chambre comprenait un président et deux assesseurs. Comme les femmes jouissaient des mêmes droits que les hommes, beaucoup d'entre elles occupaient des places, à toutes les échelles, dans l'organisation judiciaire.

Des cours ont été organisés au tribunal révolutionnaire de Budapest pour former les ouvriers destinés à la carrière judiciaire. A l'université Marx de Budapest, une faculté de droit a été constituée dans le même but pour des ouvriers qui jouissaient d'une bourse et de pension.

La Révolution n'a pas seulement balayé les cours de justice bourgeoises soumises à la classe dirigeante, mais a également aboli l'ancien code pénal. Celui-ci a pu cependant servir à titre auxiliaire, en attendant la nouvelle codification.

Etait crime ou délit toute violation du droit, définie comme telle dans les décrets promulgués par le Conseil Suprême, et renvoyée par ceux-ci à la compétence des tribunaux révolutionnaires, ainsi que les actes contraires à l'éthique prolétaire ou les actes considérés comme répréhensibles par l'opinion publique.

La procédure était courte et sans formalités. Les juges prolétaires avaient la main libre pour établir la culpabilité, articuler les faits, infliger la peine adéquate. Le principe de base était la protection de la dictature du prolétariat, de l'Etat Socialiste et de ses institutions. Le but des anciennes lois d'inspiration bourgeoise était en premier lieu la sauvegarde de la propriété privée. La justice de la République des Conseils s'est assignée la tâche de défendre la propriété socialiste et le travail social productif.

Les peines appliquées étaient : la mort (par fusillade), détention, travaux forcés, confiscation des biens, amende, perte des droits civiques, blâme. (Ces deux dernières classes de la pénalité étaient applicables contre les seuls délinquants appartenant à la classe des travailleurs.) L'exécution de la peine, placée sous le contrôle des

commissaires-procureurs, s'est effectuée selon les principes de l'éducation correctrice qui devait ramener les délinquants au travail productif. Un service de surveillance sociale était organisée auprès de chaque prison et les détenus recevaient de l'enseignement technique et idéologique.

Le commissaire-procureur n'était pas un simple représentant du ministère public. Il n'a pas seulement assumé le rôle d'accusateur en tant que partie adverse de la défense, mais il était en même temps rapporteur de la cause devant le tribunal, et donnait ses conclusions à la base d'un examen consciencieux de tous les éléments d'appréciation.

Le tribunal révolutionnaire de Budapest, auprès duquel une chambre spéciale était constituée pour s'occuper des pourvois en cassation, statuait en dernier ressort sur les causes expédiées par les tribunaux révolutionnaires de la province. Un Institut de Criminologie a été créé pour les recherches scientifiques.

La manière consciencieuse dont les tribunaux prolétaires examinaient et expédiaient les affaires, était la meilleure preuve du sens du devoir qui animait les juges et les commissaires-procureurs prolétaires.

Des chambres spéciales étaient également constituées auprès de chaque cour pénale pour reviser les jugements passés sous l'ancien régime.

Après la chute de la dictature du prolétariat, la vengeance de la bourgeoisie fut horrible. Les tribunaux «légaux», en réalité simples organes du régime de terreur, s'acharnaient avec une cruauté inouïe sur les fonctionnaires de la justice prolétaire. Les noms de Tibor Szamuely, Jenő László, Ottó Korvin, Ferenc Gombos, István Szirmai et des centaines d'autres martyrs de la justice révolutionnaire restent à jamais gravés dans nos esprits. Le prolétariat entoure leur mémoire de respect.

«L'Armée Soviétique a chassé les fascistes allemands de notre sol et a détruit en même temps l'hérarchie de l'Etat réactionnaire. Elle a ouvert le chemin devant les forces du peuple. Elle a, par conséquent, rendu possible la réalisation des grandes réformes démocratiques en Hongrie.» (Mátyás Rákosi.)

Les victoires retentissantes remportées par l'Armée Soviétique sur les forces du fascisme hitlérien ont apporté la libération pour la Hongrie. La république démocratique s'est constituée. Elle devint, en évoluant, par la volonté du peuple travailleur, sous la conduite de Mátyás Rákosi, une démocratie populaire, une vraie République Populaire.

La justice de la Hongrie des Conseils en 1919 reste malgré toutes ses imperfections dues au stade juvénile de la révolution, un fait saillant, lumineux, dans l'histoire du droit hongrois. Répétition générale d'une portée historique, début prometteur et courageux, sur le chemin de la réalisation des buts du droit socialiste. La République Populaire arrivée à un degré beaucoup plus élevé de l'évolution politique, est en mesure de réaliser dans des circonstances plus propices ce que la Hongrie des Conseils avait, en 1919, commencé.

La République Populaire de Hongrie, sous la conduite du Parti Hongrois des Travailleurs a commencé l'élaboration d'un nouveau système judiciaire, basée sur la légalité et la justice socialistes. La réalisation de cette tâche sera facilitée par les expériences du passé et par l'exemple infiniment instructif de l'évolution accomplie pendant 32 ans par le droit soviétique.

Ferenc Rákos, docteur en droit

LA PROTECTION PÉNALE DE L'ÉCONOMIE PLANIFIÉE

L'article traite le décret-loi no. 4 de l'année 1950 du Conseil Présidentiel de la République Populaire de Hongrie sur la protection pénale de l'économie planifiée.

Puisque conformément à la Constitution de la République Populaire de Hongrie la vie économique de

la république populaire est définie par le plan économique de l'Etat, il est évident qu'il fallait faire bénéficier l'économie planifiée dans le cadre de la protection pénale générale de l'économie nationale d'une protection pénale spéciale. Puisque les règles pénales créées en 1947 pour protéger le plan triennal, terminé le 31

décembre 1949 n'étaient plus susceptibles — vu les grands changements des conditions sociales et économiques qui avaient eu lieu entretemps — à assurer la protection pénale du premier plan économique quinquennal, commencé le 1er janvier 1950 il fallait de nouvelles règles juridiques.

Le nouveau décret-loi règle d'une part le sabotage, d'autre part les actes appelés délits contre le plan.

Le décret-loi punit en ce qui concerne le sabotage non seulement le sabotage actif, mais aussi le sabotage passif. Pour ce dernier il faut qu'il y ait une intention à nuire spéciale. L'intention à nuire doit avoir pour but de compromettre la réalisation du plan économique ou un plan partiel ou de léser d'une autre manière les intérêts de l'économie nationale.

Les délits appelés délits contre le plan sont divisés en 5 catégories. Ce sont les délits typiques qu'ont habitude de commettre contre l'économie planifiée, selon les expériences, d'une part les membres restés en Hongrie des classes autrefois dirigeantes et les intellectuels bourgeois, d'autre part certains travailleurs

non conscients. L'exposé de fait de tous les délits contre le plan est tel qu'il vise à assurer par la force de la loi le succès de l'économie planifiée.

Une règle juridique spéciale prévoit la poursuite des fonctionnaires qui manquent intentionnellement à leur devoir professionnel concernant le plan.

La pénalité maximum du sabotage est la peine capitale. La pénalité de base pour les délits contre le plan est la prison jusqu'à 2 ans. En cas de circonstances qualifiantes la pénalité peut s'élever à la maison de force jusque 10 ans, s'il s'agit de fonctionnaires, la Cour peut prononcer dans des cas spécialement graves la peine de mort.

L'article après avoir exposé les règles juridiques donne des directives détaillées sur l'exécution du décret-loi. L'article est en effet l'extrait d'une conférence faite au Ministère de la Justice de la République Populaire de Hongrie pour les chefs des Cours et des Parquets.

István Timár, docteur en droit

LA CONSTITUTION ET LE CARACTERE SOCIALISTE DE NOTRE DROIT DE PROPRIÉTÉ

Nous notre pays le gros des moyens de production est propriété sociale. Le secteur privé toléré est très restreint: la reconnaissance du revenu acquis sans travail n'est plus qu'une exception tolérée dans notre droit. L'avenir, c'est la liquidation totale de la propriété privée.

La production agricole est basée pour la plupart sur l'économie privée. Nous voyons cependant dans le mouvement coopératif déjà les indices juridiques de l'agriculture socialiste aussi, par exemple: l'assurance de l'accumulation coopérative, l'empêchement de l'accumulation privée, l'empêchement de ce que la propriété privée faisant partie de la production coopérative puisse être retirée de la gestion coopérative, les traits socialistes qui apparaissent dans la distribution du résultat de la coopérative, etc.

La propriété acquise par le travail n'est plus de la propriété privée et pas encore de la propriété personnelle. Pour la plupart elle n'est plus créée par la mise

en vente du travail et pour la plupart elle ne peut pas être utilisée pour l'exploitation. Les conditions économiques socialistes ne sont cependant pas encore développées au point qu'il soit systématiquement impossible de mettre en vente le travail et de se servir de la propriété acquise par le travail pour l'exploitation. La propriété acquise par le travail est une forme transitoire vers la propriété personnelle.

En général notre droit de propriété a un caractère socialiste. Les règles paraissant avoir dans la perspective isolée un caractère non-socialiste sont, elles aussi, en vigueur par la volonté de la dictature du prolétariat et pour réaliser le socialisme et non pas par la volonté d'une minorité capitaliste, pour rétablir le capitalisme. Dans la lutte des éléments socialistes et capitalistes notre droit de propriété dans les mains de la dictature du prolétariat avance la victoire des éléments socialistes.

Gyula Eörsi, docteur en droit

NOTRE CONSTITUTION ET LE DÉVELOPPEMENT DU DROIT DE PROPRIÉTÉ

La manière de voir juridique bourgeoise n'aurait pas toléré que l'on établisse des relations étroites entre la constitution et le droit de propriété, parce qu'elle séparerait strictement le monde du droit privé de celui du droit public. La manière de voir juridique socialiste cependant considère la système juridique comme une unité et ne le divise que pour des raisons d'utilité: Dans cette perspective la constitution est la base de toutes les branches du droit, donc du droit privé aussi.

La question décisive du droit privé est le droit de propriété. La propriété bourgeoise est unie, la propriété socialiste est divisée selon s'il s'agit de moyens de production ou de biens d'usage. Les moyens de production sont dans le socialisme des biens hors le commerce civil: c'est caractéristique que le droit bourgeois n'ait pas

déclaré hors commerce les biens lucratifs tandis que la constitution stalinienne met en premier lieu les biens les plus importants hors commerce, pour consolider de cette manière la propriété sociale.

La propriété personnelle est le contraire du concept de propriété romain et prend son origine de l'économie socialiste.

Selon notre constitution la propriété sociale n'est pas encore parfaite chez nous, mais la perspective indique qu'elle sera faite parfaite. La «propriété acquise par le travail» mentionnée dans notre constitution n'est pas encore identique elle non plus avec la propriété personnelle, mais n'en est que l'annonce.

Aladár Cziglányi, docteur en droit

LA RÉFORME DE NOTRE DROIT MATRIMONIAL

La transformation démocratique populaire impose une nouvelle législation pour remplacer notre loi de mariage de 1894. Le présent travail traite les problèmes principaux qui probablement se dresseront au cours de la rédaction de la nouvelle loi de mariage qui se trouve en préparation à l'heure actuelle.

Les dispositions d'à présent au sujet de la célébration du mariage ne nécessitent pas de modification essentielle, vu que les systèmes de droit socialistes, ain si le droit matrimonial de l'Union Soviétique également depuis 1944 ne reconnaissent comme valable que le mariage contracté devant l'officier de l'état civil. Au sujet des dispositions concernant la célébration du mariage l'unique problème qui se pose est si le droit matrimonial

hongrois doit rendre possible — comme les droits socialistes — que les parties décident elles-mêmes si elles désirent garder dans le mariage le nom porté jusque-là ou si l'un des époux prendra le nom de l'autre.

Les systèmes de droit socialistes prévoient bien moins d'empêchements de mariage que le droit hongrois en vigueur, ainsi par exemple ils ne connaissent pas du tout la notion des empêchements prohibitifs. Il ne faudrait pas comprendre de tels empêchements dans le nouveau droit hongrois non plus; les empêchements prohibitifs n'ont pas de sanction touchant la validité du mariage, de tels empêchements ne seraient donc qu'une charge inutile de la loi.

Parmi les motifs de nullité du droit hongrois actuel

il y en a plusieurs qu'il ne faudrait pas insérer dans la nouvelle loi. Ainsi par exemple il faudrait en tout cas supprimer comme norme par trop formaliste la disposition du no. a) de l'article 41 de la loi sur le mariage déclarant nul le mariage contracté devant un officier de l'état civil, mais pas dans son propre district.

Une autre question est si la parenté doit toujours être considérée comme empêchement de mariage dans l'étendue assez large établie par la loi sur le mariage. Les droits socialistes prévoient bien moins de tels empêchements et même si la nouvelle loi n'allait pas si loin comme eux, on pourrait au moins restreindre l'empêchement d'alliance en ligne directe. Il faudrait absolument permettre le mariage entre alliés en ligne directe si le mariage précédent a pris fin par annulation ou décès, c.-à-d. pas par le divorce.

Il faudrait aussi prendre en considération un règlement de l'empêchement de bigamie pareil au droit tchécoslovaque selon lequel un mariage ne peut pas être annulé sous ce titre si le mariage antérieur a cessé d'exister entretemps ou a été annulé.

En ce qui concerne l'âge pour pouvoir contracter mariage la limite fixée en ce moment paraît trop basse, il serait mieux de l'augmenter de quelques années.

Le problème le plus essentiel de la réforme du droit matrimonial c'est selon quels principes il faudrait régler la dissolution du mariage. Il y a à ce sujet deux opinions : selon l'une la démocratie populaire hongroise se trouve en présence de mariages contractés sous le régime des lois capitalistes tout comme l'Union Soviétique en 1917, il faudrait donc introduire chez nous le système du divorce tout à fait libre comme l'avait fait le droit de l'Union Soviétique à cette époque ; l'autre opinion prétend que puisque le droit canon chez nous ne joue plus de rôle depuis déjà un demi-siècle, la dissolution du mariage a été possible assez largement, il n'y aurait donc pas d'inconvénient à ce que nous prenions le chemin du règlement plus strict du droit matrimonial que l'Union Soviétique a adopté en 1944.

Il y a des arguments en faveur des deux opinions. Ainsi on pourrait invoquer en faveur du règlement plus rigoureux que l'article 4 du décret 6.800/1945

M. E. a rendu possible la dissolution du mariage sur la demande d'un des époux simplement pour la raison que les époux vivent séparés depuis cinq ans. S'il évoluera entre l'entrée en vigueur du dit décret et la promulgation de la nouvelle loi plus de cinq ans — ce qui est probable — tous ceux qui ont fait cesser leur vie matrimoniale immédiatement après la publication du décret mentionné auront la possibilité de faire dissoudre pendant la période restant jusqu'à l'entrée en vigueur de la nouvelle loi leur mariage en se basant sur le décret mentionné plus haut. L'argument qu'il faudrait rendre possible la dissolution de mauvais mariages contractés pendant le capitalisme qui ne pouvaient pas être dissolus jusqu'ici, ne peut donc plus être avancé en faveur d'une simplification supplémentaire du divorce. Selon cette argumentation il est douteux est-ce qu'il faudrait maintenir l'institution de dissolution prévue par l'article 4 du décret 6.800/1945 M. E. basée sur une vie séparée de 5 ans — institution qui aura rempli sa mission jusqu'à l'émission de la nouvelle loi — ou est-ce qu'il ne faudrait pas restreindre cette institution dans le sens de l'appliquer seulement si les parties n'ont pas d'enfant commun mineur. Par contre il semble qu'il faudrait garder intact l'article 6 du décret 6.800/1945 M. E. parce que la suppression de toute possibilité de divorce par commun accord pourrait avoir dans nos conditions sociales actuelles des résultats non désirables.

Une autre question essentielle est s'il faut exiger pour la dissolution la culpabilité d'au moins l'un des époux comme le fait le droit tchécoslovaque ou est-ce que comme dans l'Union Soviétique la Cour devrait rendre son jugement sans examiner la culpabilité.

Ce sont les Cours qui devront transposer dans la vie la nouvelle loi de mariage et dans ce travail ils auront devant leurs yeux comme exemple la décision de la Cour Suprême de l'Union Soviétique qui, comme on sait, indique aux Cours que dans des procès en dissolution de mariage ils doivent se faire guider par les tâches fondamentales de la consolidation de la famille et du mariage et par l'intérêt de l'enfant à naître du mariage.

Emil Böszörményi-Nagy, docteur en droit

LA SATISFACTION DES CRÉDITEURS EN CAS DE CONFISCATION DES BIENS DU DÉBITEUR

La transformation révolutionnaire des conditions sociales comporte de plus en plus de règles juridiques statuant comme rétorsion la confiscation totale ou partielle des biens. La partie frappée par la confiscation des biens est dans beaucoup de cas en même temps débiteur qui a des dettes vis-à-vis d'organisations publiques et de particuliers. Il se pose donc la question : que faut-il faire des créances qui existent vis-à-vis de tels débiteurs ?

Les principes juridiques de la succession universelle ne donnent pas de réponse satisfaisante à cette question. L'ayant cause du débiteur frappé de confiscation des biens est l'Etat, donc la communauté même. Il ne serait pas suffisamment motivé que l'Etat réponde sans autre, totalement des dettes du prédecesseur. Un tel règlement n'est pas conforme aux exigences du chemin vers le socialisme ni à l'esprit de la nouvelle Constitution hongroise. Pour résoudre le problème il faut balancer deux points de vue de principe, apparemment contradictoires : d'une part la confiscation totale ou partielle de biens comme sanction pénale ne doit frapper que la personne à laquelle elle a été appliquée, donc le débiteur même, mais il ne faut pas qu'elle frappe en même temps injustement le créancier du débiteur, c.-à-d. la propriété acquise par le travail de ce dernier — d'autre part le créancier ne doit pas se trouver dans une situation plus avantageuse du fait que c'est l'Etat du peuple qui prend la place de son débiteur particulier et il ne faut pas qu'il puisse se servir de l'exercice de ses droits pour des fraudes, spéculations ou pour accumuler des capitaux.

Même en nous fixant des principes si généraux, le problème ne peut être résolu que si nous le dissociions en ses éléments. Il faut donc distinguer en ce qui concerne la personne du créateur d'une part entre organisations publiques et d'autre part entre particuliers ;

pour ce qui est du caractère de la créance il y a d'une part créance monétaire et créance en marchandises, ainsi que prétention réelle et prétention provenant d'obligation ; en ce qui concerne le caractère de la confiscation il y a une confiscation de biens totale et partielle.

Est-ce qu'il y a du sens à ce que l'organisation publique (entreprise nationale) réclame une créance de l'Etat, c'est-à-dire de son propriétaire ? Le développement de notre système juridique répond dans l'affirmative : l'organisation publique est une unité économique et comptable indépendante, le plus souvent une personne civile séparée, il faut donc qu'une telle unité puisse faire valoir ses créances pour donner une impression correcte de son travail, pour la sécurité de ses comptes.

Le recouvrement des créances d'un créateur particulier doit être nécessairement examiné davantage et être restreint, tenant compte des aspects mentionnés plus haut.

Il faut juger en cas de confiscation totale des biens la prétention simple provenant d'une obligation du créateur particulier en tenant compte de la naissance de la créance, de la proportion entre prestation et équivalent et il faut autoriser celui qui applique la loi à réduire la prétention ou à la débouter dans sa totalité. En cas de confiscation partielle de biens cependant il ne serait pas motivé du tout qu'un créancier puisse réclamer sa prétention née d'une obligation, puisque le débiteur garde des biens libres de manière que le créateur y trouve sa couverture.

La situation est différente quand il s'agit d'une créance en marchandises basée sur le droit d'obligation. Que ce soit une organisation publique ou un particulier qui a une prétention en marchandises et qu'il s'agisse de confiscation de biens totale ou partielle, comme

conséquence nécessaire de l'économie planifiée l'Etat comme successeur ne peut être obligé à exécuter le marché que s'il continue l'exploitation (l'affaire) du débiteur et se déclare disposé à exécuter. Dans le cas contraire la créance en marchandises est transformée en créance monétaire et doit être jugée selon les principes exposés plus haut.

En cas de prétentions réelles il n'y a pas de raison d'empêcher le recouvrement: ici il faut appliquer totalement la thèse que la peine ne doit frapper que la personne punie, il faut donc rendre aux particuliers aussi bien qu'aux organisations publiques ces prétentions,

c.-à.-d. il faut les autoriser à les faire valoir en cas de confiscation totale ou partielle également.

Les règles juridiques matérielles exposées ici en grandes lignes nécessitent aussi des garanties de procédure.

István Herczeg, docteur en droit
Sándor Szélyes, docteur en droit
István Endre Timár, docteur en droit
Béla Varjasi, docteur en droit
Lajos Quirin, docteur en droit

=====SZEMLE=====

A Geiger–Vogeler-perben a bíróság kimondta ítéletét. Ismét fény derült az imperialisták mesterkedéseire.

»Üzletemberek« minden eszközzel csökkentik vállalatuk termelését. »Üzletemberek« úgy »virágoztatják fel« vállalatukat, hogy nagy védelmezőnk, a Szovjetunió, fegyvertársaink, a többi népi demokrácia, saját postahálózatunk selejtes árut kap és azt is csak nagy késedelemmel, úgy »virágoztatják fel«, hogy az imperializmus láncos kutyái, a Tito-banda a Tájékoztató Iroda történelmi határozata után rövidesen mindent megkap, amit csak kíván és az ellenértéket is az amerikai »központ« utalja át; úgy »virágoztatják fel«, hogy a standardbeli magyar munkás munkája eredményét a magyar munkás ellenségei, volt Horthy-tisztek, nagybirtokosok közt osztják szét kisebb-nagyobb szolgálataikért. »Üzletemberek« gyárakat látogatnak és hadititkok után szimatolnak. »Üzleti« levelezésüket a követségeken keresztül rejtjeles táviratokkal bonyolítják és a címzett ez vagy az a kémközpont vagy éppen egy-egy imperialista vezérkar. Vállalatuk »megnyeri magának« a magyar állam befurakodott főtisztviselőjét, de az ilyen »üzleti gestio«-val létrejött szerződés tervezetet, habár az érthetően kedvező a vállalatra, az amerikai vezérkar nem hagyja jóvá, mert a vezérkar érdeke a nyugtalanság Magyarországon. »Diplomaták«, akik saját kormányuk képmutatató jegyzékei szerint a barátság ápolására jöttek ide, a nép ellenségeit szöktetgetik ki az országból. »Diplomaták«, akik a »kul-

túrát« jöttek terjeszteni, de ehelyett inkább adatokat gyűtenek a radargyártásról, a gyárak, hivatalok szervezetéről, a hadsereg létszámáról, felszereléséről. »Diplomaták«, akiknek feladata a baráti jóviszony ápolása, azzal szórakoznak, hogy falitérképre jelölgetik be közlekedési csomópontjainkon, ipari gócpontjainkon, épülő városainkon a bombázandó célpontokat.

Miféle »üzletemberek« ezek és miféle »diplomatak«? Az egyiküket »elméletileg és gyakorlatilag kiképezték kémkedésre, elhárításra és hírszerzésre, kémhálózat kiépítésére és fenntartására«. A másik katonai kémiskolát, majd »különleges hírszerző iskolát« végzett, Egyiptomban, Olaszországban. Ausztriában gyakorolta be magát és azután »diplomata« lett. A fasizmus elleni harcban elesett honfitársai iránti kegyelet érzését használta fel a fasizmus érdekében: az elesett amerikai katonák sírjéről készült fényképeken vasútvonalak és ipartelepek láthatók, amiket azután a többi »diplomata« egy vidám délután bekarikáztat, mint bombázandó célpontokat. Ezután »üzletemberként« folytatta igazi mesterségét: megfigyelt, szervezett, közvetített, ha nem is mindig a híradástechnikai vagy »pénzügyi ellenőri« szakmában. Holmi »disznóormányok« voltak ezek a businessman-ek, »diplomatak« a mi épülő, fejlődő kertünkben.

Ki küldte őket? Ki küldte ezeket az »üzletembereket«, akiknek üzleteire az ámen-t az USA vezérkara mondja ki? Rákosi elvtárs rámutatott arra, hogy itt megfigyelhetjük »az amerikai militarizmus és állami bürokrácia összefonódását a hadiiparral«. Vogeler vallotta: »A há-

ború alatt az ITT nagyarányú szállítási szerződéseket kötött katonai erővel. A háború után ezeket a szállítási szerződéseket persze befejezték és ezért a társaság profitja csökkent. Ezért úgy érezték, hogy jó lenne szorosabb kapcsolatot kiépíteni a társaság és a katonai szervek között.« Így lett trösztelnök a hadsereg ezredese, így lett trösztelnök a bombázandó célpontok. Így lett a külföldi leányvállalatok felügyelője a tengerészet admirálsa, így lett az ellenőrző testület tagja egy másik tengerészeti admirális. Így lett igazgatótag egy tábornok és így lett a technikai osztály vezetője egy légitábornok, stb. Ezeket az »üzletembereket« és a diplomatákat» Vogeler felettésének »jó ismerősei«: Truman, Acheson, Marshall küldték ide és mögöttük az agresszív, rabló, lezüllött imperialista kalandorok állnak.

És kik azok, akikre itt támaszkodhatnak? Kik itt az »amerikai demokrácia« hívei? Az egyiknek trockista kapcsolatai voltak és mint Kravcsenko, az amerikaiakat »választotta«: »az amerikaiakban sokkal erősebb és biztosabb gazdát láttam, mint az angolokban«, vallotta Radó. A másik gyáva és gerinctelen kozmopolita nagypolgár. A harmadik fasisztának vallja magát és kijelenti: »A háború során, mint német szimpatizáns, mindenben támogattam a fasisztákat és saját magam is igyekeztem, hogy a hitleri Németország győzelmét elősegítsem.« Hogyisne találkozott volna Domokos a Standard uraival, akik hazaáruló módon ugyanezt cselekedték, amikor pedig országuk már háborúban állt a német fasisztákkal! A negyedik »főpap« és örökségét siratja, »főpap«, aki Horthy-

tiszt volt és ezeket mondja magáról: »Sajátmagam javadalmának 2000 holdja, nővérem mintegy 2000 holdja, várható örökségemnek mintegy 800 holdja került földosztás alá, azonkívül közeli rokonaim több-ezer holdja is földosztás tárgyát képezte. Származásom, minthogy családom egyike a legrégibb magyar nemesi családoknak, anyám az arisztokráciához tartozik, nővérem is egy arisztokratához ment férjhez, engem szöges ellentétbe állított a rendszerrel.« Az ötödik a feudálkapitalista letűnt világ egyik »báró«-jának a sarja: 3400 holdját és konzervgyárát siratja. Ezek az imperialisták magyarországi tartalékerői: trockisták, fasiszták, nagypolgárok és nagybirtokosok védelmezik a »made in USA« emberi szabadságjogokat a dolgozó magyar nép ellen.

Minderre tárgyvilágos, méltóságteljes bírósági tárgyalás során derült fény. A tanácselnök egymásután mutatta fel az írásos bizonyítékok tömegét. Miután tehát »oly tömegben kerültek elő tárgyi bizonyító eszközök, hogy vádlottak részére a tagadás tarthatatlan és nevetséges helyzetet teremtett volna, ők sorban beismerték tevékenységük egyébként is nagyrészen feltárt sorozatát.« A magyar nyelvtudás hiánya sem volt akadály a legszabályosabb, legdemokratikusabb pervezetésnek. Vogeler vallotta, hogy a vádiratot nyolc nappal a tárgyalás előtt angol nyelven is kézbesítették, ügyvédjével akadálytalanul beszélhetett, mert ügyvédje kitűnően beszél angolul. Majd az utolsó szó jogán: »Vallomáomat szabadon, nyíltan tettem meg, mindenféle bántalmazás vagy kényszerítés nélkül, aminek ellenkezőjét — ahogy én tudom — ilyenféle esetekben állítani szoktak. Szeretném megállapítani, hogy velem igen korrektül, igen barátságosan bántak, mind az előzetes letartóztatás során, mind pedig a bíróság előtt.« Vogeler és Sanders előtt ott állt a kis asztalka a rádióval és mindketten figyelemmel hallgatták az imperializmus szennyeseinek kitergetését folyamatos angol tolmácsolásban.

Mindez az imperialista »hivatalos köröket« és imperialista sajtót módfelett felingerelte. Rágalom rágalmat, mese mesét követ. Hiába lármáznak azonban ezek a »hivatalos körök«, hiába lármázik az imperialista sajtó: csak azt éri el, hogy nevetségessé válik. A mi »csodálatos« és »rejtélyes« módszerünk, amivel vallomásra »kényszerítjük« ellenségeinket: ügyünk igazsága és ellenségeink elvtelensége.

Hiába lármáznak a »hivatalos körök« és hiába lármázik az imperialista sajtó: mi nem vagyunk ijedősek. »Gondoskodni kívánunk arról, hogy azok a gentlemenek, akik amerikai-angol vagy egyéb megbízóik utasítására Magyarországon kémkednek, ezt a mesterséget ne találják olyan veszélytelennek és könnyűnek, mint régen és ha horogra kerülnek, megkapják érte azt a szigorú büntetést, melyet a magyar törvények kiszabnak.« Rákosi elvtársnak ezek a szavai parancs, amit szívesen teljesít minden magyar dolgozó, köztük minden magyar jogász. Ne feledjük: ez a parancs különösképpen szól a magyar jogászokhoz, mert teljesítésében a jogászoknak nagy szerepük van. Csak hazájukhoz mindhalálig hű, a szocializmust odaadóan építő, politikai és szakmai színvonalat szakadatlanul emelő jogászok tudhatnak megfelelni azoknak a követelményeknek, amiket az egész magyar dolgozó néppel állít igazságszolgáltatásunk, jogászaink elé a Magyar Népköztársaság külső ellenségei és azok belső cinkosai ellen vívott szakadatlan, könyörtelen küzdelemben.

E. Gy.

Lehet-e a bünteteskiszabásnál az ittasságra, mint enyhítő körülményre hivatkozni?

A Btk. alapján álló bírói gyakorlat az italos állapotot általában enyhítő körülményként veszi figyelembe a büntetés kiszabásánál.

E szabály, — melyet csak erősít néhány bűncselekmény kategóriánál mint a hivatásbeli vagy hivatali bűncselekményeknél alkalmazott kivétel — logikai szempontból nem törésmentes. Az ítélkezés a letűnt

korban meddő küzdelem volt az alkoholizmussal szemben. A büntetések gyakorlatilag alkoholelvonókúrának voltak felfoghatók, amelyet a bíró, minthogy az italos állapotot enyhítő körülményként mérlegelte, annál kisebb mértékben szabott ki, minél nagyobb mértékben szükség lett volna rá. Ez a gyakorlat végeredményben a Btk. szélső individualista álláspontján nyugodott, mely végső esetben a teljes ittasságban szenvedő vádlottnak beszámítást kizáró ok alapján büntetlenséget biztosított.

A III. Bn. 14. §-ának törvénybeiktatása óta a jogi helyzet megváltozott. A törvényhozás számolva a súlyos következménnyel, amelyet az ittasság okozta önmérgezés a dolgozók termelékenységére s a közösségre jelent, egy sui generis bűncselekményt létesített az önhibából eredő ittas, vagy kábítószertől bódult állapotban elkövetett cselekményekben, kifejezésre juttatva azt a mélyseges elítélést, rosszalást, amit a társadalom a cselekmények elkövetőivel szemben tanúsít.

Nem véletlen, hogy a jogszabály keletkezése forradalmi átalakulásunk korára esik. A forradalmi megmozdulás öntudatra ébredést jelent, fokozott józanságot, éleslátást követel meg s ezért van, hogy az erkölcs terén fokozott szigorú mutat. A Nagy Orosz Forradalomnak az alkoholtól elsópró mozdulata ezt tanúsítja.

Az alkoholtököknek eltűnése óta nálunk a kérdés gyakorlati jelentőségéből kétségtelenül vesztett, mégis minthogy számos bortermő vidékünk van, hol a bűncselekmények elkövetése rendkívül gyakran van összefüggésben a szesz italok élvezetével, a változott körülmények mellett is jelentőséggel bír.

Amíg büntetőtörvényünk a teljes ittasságban szenvedőket büntetlenségben részesítette, indokolható volt az az álláspont, hogy a nem teljes, hanem részleges ittasságban szenvedő vádlottra kisebb büntetés jár.

Mióta azonban ez az álláspont megváltozott, az ittasságnak, mint általános enyhítő körülménynek figyelembevétele többé nem indokolható.

Ellene szól az előbb kifejtett törvényhozási álláspont, mely magát a teljesen ittas állapotban elkövetett cselekményt külön bűncselekménynek deklarálja. Ellene mond a köz-

felfogás, amely az ittasságot, mint a termelésre s a közre káros magatartást súlyosan elítéli. Ellene mond a bíróságnak népevelő feladatáról való felfogásunk, mely kizárja, hogy a közre nézve káros és megbotránkozató magatartást elnézéssel és megbocsátással kezeljünk. Azt, hogy valamely körülmény enyhítő-e vagy sem, kizárólag a társadalomra-veszélyesség szempontjából lehet elbírálni. Lehet-e állítani azt, hogy valamely cselekmény ha ittasan követik el a közre nézve kisebb veszélyt jelent? Ezt józanon állítani nem lehet. Ebből folyik, hogy a bíróságnak azt a többletet, amelyet a cselekményen felül a tettesnek ittas állapota jelent, mint a társadalom által elítélt magatartást mindig súlyosítónak kell figyelembevenni. Van a kérdésnek azonban egy másik oldala is. Az ittas állapot gátlásmentességet idéz elő, módot ad a tettes valódi gondolkodásának, érzéseinek, lelkivilágának bemutatására. Lehull róla a lepel, megmutatja igazi érzéseit, melyeket józanul titkol. Kérdés, hogy az az egyén, aki józanul társadalomveszélyes voltát titkolja, érdemel-e kíméletet, nem veszélyesebb-e annál, aki nyíltan hangoztatja téves és káros nézeteit s nem hátulról, hanem előlről támad. Ezek a szempontok ellene szólnak, hogy a bíróságok a borközi állapotot enyhítő körülményként mérlegeljék, s mint-hogy bírói gyakorlatunkban ez az álláspont még mindig kísért, ideje volna a multból reánk ragadt tradícióval gyökeresen szakítani.

Dr. Menyhárd Alfréd

Az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának gyakorlatából

Fegyelmi ügyekben

11.

MÜNE tagság. Enyhítő és súlyosító körülmények értékelése.

Az első fokon eljáró fegyelmi bíróság helyesen állapította meg a terhelt fegyelmi vétkességét, mert a terhelt azzal a tényével, hogy a MÜNE-ben választmányi tagságot viselt, a választmány ülésén sorozatosan résztvett és a Nemzeti Front elnevezésű fasiszta pártban ügyészi tisztséget vállalt, fegyelmi vétséget követett el.

Az elsőfokú fegyelmi bíróság által figyelembe vett azt az enyhítő kö-

rülményt, hogy a terhelt választmányi tagsága 1943-ban megszűnt és a Nemzeti Frontban kifejtett tevékenysége is mindössze néhány hónapig tartott, a fellebbviteli tanács a maga részéről is elfogadja. További enyhítő körülményként veszi ezenfelül figyelembe a fegyelmi vétség elkövetése óta eltelt hosszú időt és azt, hogy a terhelt — az egyéniségéből levonható következtetés szerint — nem tekinthető tudatos fasisztának, hanem maga is mintegy a fasiszta politikai rendszer megtevésztettjei közé sorolható.

Nem tekinti enyhítő körülménynek a fellebbviteli tanács az elsőfokú ítéletben felhozott azt a tényt, hogy a terhelt szerény anyagi viszonyok között jutott el az ügyvédi oklevél megszerzéséig és hogy az említett antidemokratikus szervezetekben kifejtett működésével gazdasági kiszolgáltatottságát akarta csökkenteni. A belépésnek ez az indítóoka ugyanis annak kifogásolható voltát nem csökkenti. Téves azonban a kamarai ügyész fellebbezésében elfoglalt az az álláspont is, hogy a fegyelmi vétség elkövetésének említett oka elvtelen érületre vall és így súlyosító körülményként veendő figyelembe. Amint arra a fellebbviteli tanács fentebb már reámutatott, a terhelt — egyéniségéből kitűnően — magasabb műveltsége ellenére is a fasiszta propaganda hatása alatt megtévedt és nyilván politikai iskolázatlansága következtében, nem pedig önző anyagi érdek hatása alatt vállalt szerepet a MÜNE-ben és a Nemzeti Frontban. Erre való tekintettel a belépés indokál szolgáló körülmények sem enyhítőknél, sem súlyosítóknak nem tekinthetők.

A vétkesség fokára befolyással lévő körülményeknek ilyen mérlegelése mellett a fellebbviteli tanács úgy találta, hogy az elsőfokú fegyelmi bíróság ítéletében kiszabott büntetés megfelelő és így annak sem súlyosbítására, sem enyhítésére nincs ok.

OBFT. V. 4213/1949. — 1949. december 2.

12.

Felügyeleti intézkedés. Ügyvéd ugyanazon magatartása miatt írásbeli megintésnek és ezt követően szóbeli figyelmeztetésnek helye nem lehet.

Az X-i ügyvédi kamara 1948. évi január hó 19. napján hozott hatá-

rozatával dr. N. N.-t írásbeli megintésben részesítette, majd ugyanazon magatartása miatt a nevezettel szemben szóbeli figyelmeztetést alkalmazott. Utóbbi határozatának azonban nem volt törvényes alapja, mert dr. N. N. ügye a fegyelmi eljárás mellőzése és a vele szemben tett felügyeleti intézkedés által mind fegyelmi, mind felügyeleti szempontból végleges elintéztést nyert.

Az Ürt. 151. §-a szerint a felügyeleti intézkedések közül csak az írásbeli hivatalos megintést tartalmazó határozat ellen van helye felfolyamodásnak, márpedig a megtámadott határozat nem írásbeli, hanem szóbeli megintést tartalmaz. Minthogy azonban az utóbbi határozat olyan ügyre vonatkozik, amelyben dr. N. N. írásbeli megintésben részesült, a fellebbviteli tanács a felfolyamodást nem tekintette a törvényben kizárt jogorvoslatnak. A jogszabálynak ez a szabadabb értelmezése azért is mutatkozik indokoltnak, mert csak ez tette lehetővé az ügy kétszeri elbírálása folytán a dr. N. N. ügyvédet ért sérelem orvoslását.

OBFT. V. 4203/1949. — 1949. december 9.

13.

A fegyelmi bíróságnak az a határozata, amellyel a fegyelmi eljárás mellőzi és kisebb kötelességzegés fennforgása miatt az ügyet elbírálás céljából az illetékes kamara választmányához teszi át, csak abban a tekintetben ítélte, hogy fegyelmi vétség nem forog fenn. Az ügyvédi kamara választmányának azonban szabad elhatározására van bízva az, hogy kisebb kötelességzegés fennforgását megállapítja-e? Amennyiben arra az álláspontra jut, hogy kisebb kötelességzegés sem követetett el, módjában áll az Ürt. 151. §-a alapján folytatni a tett eljárást megszüntetni.

Az iratokból kitűnő tényállás szerint panaszlott 1947 május 23-án a panaszos részére pártfogó ügyvédül rendeltetett ki. Panaszlott az iratok betekintése és a vonatkozó rendeletek tanulmányozása után 1947 június 13-án felhívta panaszost, hogy a per megindításához szükséges adatokat és különösen a peresítendő összeget vele közölje, miután enélkül a pert megindítani nem tudja. Erre a levélre panaszos nem válaszolt, ellenben 1947 november

6-án panaszlott ellen fegyelmi feljelentést tett.

Panaszos a kért adatokat az MKP útján csak 1948 március 7-én adta meg panaszlottnak, aki ezt követőleg a behajtási eljárást folyamatba tette és sikeresen le is folytatta, a befolyt követelést pedig panaszossal elszámolta és kiadta.

Ezen tényállás alapján az elsőfokon eljáró fegyelmi bíróság a panaszlott ellen az eljárást mellőzte és a fennforogni látszó kisebb kötelességszegés elbírálása céljából az iratokat az illetékes ügyvédi kamara válaszmányához tette át. E határozat alapján részesítette a kamara felügyeleti bizottsága panaszlottat írásbeli megintésben.

Ezen határozat ellen az Ürt. 151. §-ának 2. bekezdése fellebbezési jogot ad a panaszlott számára.

Panaszlott fellebbezése alapos. Nemcsak az ügyvéd köteles a rábízott ügyben kellő gondossággal eljárni, hanem magától az ügyféltől is méltán el lehet várni, hogy a per megindításához és sikeres vitéléhez szükséges adatokat az eljáró ügyvéd rendelkezésére bocsássa. Ezen adatok ismerete nélkül panaszlott ügyvéd nem volt abban a helyzetben, hogy a pert folyamatba tegye, a késedelem tehát panaszosnak arra a hibájára vezethető vissza, hogy a pártfogó ügyvéd által hozzá intézett felhívásra nem válaszolt.

Ilyen körülmények között panaszlottnak az az eljárása, hogy levelének válasz nélkül maradása után panaszost nem sürgette, még kisebb mulasztásnak, rendetlenségnek sem tekinthető, mert a panaszosra nézve sérelmes helyzet nem a panaszlott hibájából, hanem a panaszos hanyagságából következett be, aki hónapokon keresztül mitse törődött saját ügyével s még a hozzá intézett levélre sem válaszolt, így pedig panaszlott joggal lehetett abban a feltevésben, hogy a panaszos az ügy lefolytatását azért nem szorgalmazza, mert időközben ellenfelével megegyezett vagy követelését megkapta.

Minthogy ezek szerint panaszlott terhére kisebb kötelességszegés sem állapítható meg, a fegyelmi fellebbezési tanács a panaszlott alaposnak találta jogorvoslatára a rendelkező rész szerint határozott.

OBFT. II. 4248/1949. — 1950. január 6.

14.

Az ügyvéd elleni büntetőeljárásnak védelejtés folytán történt megszüntetése nemcsak nem gátolja a fegyelmi eljárást lefolytatását, hanem a fegyelmi vétség súlyára és természetére figyelemmel az Ürt. 147. §-án alapuló felfüggesztésnek is helye lehet.

Az eljárás adatai alapján megállapíthatónak mutatkozik, hogy a panaszlott a felfüggesztésének indoklásául a megtámadott határozatban felhozott kijelentést nyilvánosan megtette és hogy e miatt az illetékes államügyészség ellene vádiratot adott be. Az a körülmény, hogy az államügyészség vádját a panaszlottal szemben utóbb elejtette, a panaszlott fegyelmi felelősségrevonását nem akadályozza. Áll ez annál is inkább, mert a fegyelmi bíróság a panaszlott szóbanforgó kijelentését nem abból a szempontból vizsgálja, mint az államügyészség, nevezetesen, hogy az valamely bűncselekmény törvényes fogalmát kitölti-e, hanem csak abból a szempontból, vajjon az fegyelmi intézkedést tesz-e szükségessé.

A panaszlott terhére megállapíthatónak mutatkozó fegyelmi vétség súlyára és természetére figyelemmel pedig nem lenne helyénvaló, ha a panaszlott a fegyelmi vád alóli tisztázásáig ügyvédi gyakorlatot fejthetne ki.

OBFT. V. 4233/1949. — 1950. január 13.

15.

Ürt. 147. §. Egyszerű becsületsértés sem súlyánál, sem természeténél fogva az ügyvédi gyakorlatlól való felfüggesztést indokoltá nem teszi.

A panaszlottat a népbíróság az 1948: XLVIII. tc. 19. §-ában meghatározott vétség miatt 8 napi fogházbüntetésre ítélte ugyan, az ítélet ellen azonban a panaszlott perorvoslattal élt, ennél fogva az jogerőre még nem emelkedett. Az ítélet alapjául szolgáló tényállás a jelen fegyelmi ügy iratai alapján nem állapítható meg. Nincs azonban megcáfolva a panaszlottnak az a védekezése, hogy 1946. évi december hó 26. napján elkövetett cselekménye egy közalkalmazottal szemben tett megfontolatlan kijelentésnek minősül, amely egyszerű becsületsértést valósít meg, amennyiben konkrét személy ellen irányult, nem pedig felekezeti vagy faji izgatásra. Nincs megcáfolva a panasz-

lottnak az az előadása sem, hogy az általa megsértett személytől szóban és írásban bocsánatot kért és hogy az illető ezt a bocsánatkérés tudomásul vette.

Ilyen körülmények között a panaszlott terhére esetleg megállapíthatónak mutatkozó fegyelmi vétség sem súlyára, sem természetére figyelemmel nem teszi indokoltá a már előrehaladottabb korban lévő panaszlottnak az ügyvédi gyakorlatlól való felfüggesztését.

OBFT. V. 4240/1949. — 1950. január 13.

16.

Újrafelvétel elrendelése az ügyvéd javára azon az alapon, hogy az ügyvéd azért részesült fegyelmi büntetésben, mert a zsidótörvény kijátszása miatt a rendőri büntetőbíróság jogerősen elítélte.

Az ú. n. zsidótörvények megszegése által elkövetett és az elmúlt uralmi rendszer idején bűncselekménynek minősített cselekményhez a 9590/1945. M. E. számú rendelet értelmében joghátrányok nem fűződhetnek többé. Minthogy pedig a rendőri büntetőbíróság által történt elítélését az annak idején eljáró fegyelmi bíróság a fegyelmi vétség alapjául szolgáló tényállás elemének minősítette és ez az elítélés az annak idején kiszabott fegyelmi büntetésre is nyilvánvaló befolyással volt: az újrafelvétel elrendelése által módot kell adni arra, hogy az elítélt a zsidótörvény megszegése miatt őt ért hátrány alól mentesülhessen.

OBFT. V. 1527/1948. — 1950. január 27.

17.

Ügyvéd magatartásánál iránytszabó szempontok.

Elítélendő, ha az ügyvéd illetlen magatartást tanúsít. Hivatalos eljárásai alatt még fokozottabban kell vigyázni arra, hogy viselkedése az ügyvédi kar tekintélyét ne sértse. Különösen ügyelnie kell arra egy jogvégeztett személynek, hogy a bíróságokkal, hatóságokkal vagy bárki mással való szóbeli vagy írásbeli érintkezésben a kötelező higgadtság és általában a szocialista társadalmi együttlélés szabályait betartsa.

A fegyelmi úton való felelősségrevonás szempontjából azonban figyelemmel kell lenni arra, ha — mint a jelen panasz tárgyát képező eset

alkalmával — tévedés, félreértés folytán, vagy a másik fél váratlan nyilatkozata, avagy megváltoztatott magatartása következtében olyan feszültség keletkezhetik, hogy az ügyvéd fegyelmi megtorlást még nem igénylő határon belül, de bizonyos nem kívánatos fokig higadtságát elveszíti.

OBFT. I. 4256/1949. — 1950. január 31.

18.

Súlyosító és enyhítő körülmények értékelése.

Ami a büntetés kiszabását illeti, az elsőfokú bíróság ítéletében felhozott súlyosító körülményen felül további súlyosító körülményként jött figyelembe, hogy a terhelt szegénysorsú napszámossal szemben tanúsított kíméletlen magatartást, amelylyel a panaszosnak nehéz munkával kiérdemelt igényét rövidítette meg. Végül súlyosítóként kellett mérlegelni azt is, hogy a terhelt a négy mázsa rozs megszerzése körül az ügyvédi hivatás tekintélyével is összeegyeztethetetlen magatartást tanúsított. Az elsőfokú fegyelmi bíróság által enyhítőként figyelembe vett azt a körülményt, hogy az ügyben csekély értékről, illetőleg értékülönbözetről volt szó, a fellebbviteli tanács nem tekinti enyhítőnek, mert az értéket nem a terhelt, hanem a panaszos szempontjából kell elbírálni, az pedig a szegénysorsú napszámosra nézve éppen ssggel nem mondható csekélynek.

A súlyosító és enyhítő körülmények ilyen mérlegelése alapján a fellebbviteli tanács úgy találta, hogy az elsőbíróság által kiszabott pénzbüntetés túl enyhe, ezért a legfőbb államügyésznek csatlakozás folytán bejelentett fellebbezése folytán az elsőfokon hozott ítélet részleges megsemmisítése mellett a pénzbírság összegét megfelelően felemelte.

OBFT. V. 4076/1949. — 1949. augusztus 17.

19.

Közhivatalnoki működés teljesítése után kifejtett ügyvédi tevékenység korlátozásának helyes értelme.

Az az ügyvéd, aki az ügyvédi névjegyzékbe való felvétele előtt valamely hatóságnál közhivatali működést fejtett ki, ezt a tényt kérelmének előterjesztésekor feltétlenül előtárni köteles.

Amennyiben az ügyvéd ezen kötelezettségének eleget nem tett, abból a körülményből, hogy az ügyvédek névjegyzékébe való felvétele minden korlátozás nélkül történt, semmiféle előnyt nem származtathat, sőt a felvétel szempontjából lényeges tény elhallgatása által fegyelmi vétséget követett el.

Abból a szempontból, hogy az ügyvéd bejegyzés előtti működése köztisztviselői ténykedésnek tekintendő-e, egészen közömbös az, hogy a hivatali esküt letette s illetményben részesült-e, hanem csupán az a tény az irányadó, hogy működése ténylegesen közhivatali funkcióval járt-e? A törvényben foglalt korlátozás értelme, s illetve célja ugyanis kétségtelenül az, hogy valamely közhivatalban működése révén ismerettséggel rendelkező ügyvéd ezen kapcsolatait ügyvédi működése során fel ne használhassa s ezzel ne keltsen olyan látszatot, hogy a közhatóságot valamely intézkedésében az ügyvéd személyében rejlő tényezők esetleg tudat alatt is befolyásolhatták.

OBFT. II. 4247/1949. — 1950. január 20.

20.

Ürt. 147. §. Az az ügyvéd, aki Népköztársaságunk erkölcsi erejének aláásására irányuló több kísérletet követett el, ügyének teljes kivizsgálásáig a közérdek sérelme nélkül hivatását nem folytathatja.

A fellebbviteli tanács gondos mérlegelés tárgyává tette panaszlott ügyvéd cselekményét, majd miután úgy látta, hogy a hatósági panasz és az eljárás eddigi szakában felderített tények alapos gyanút szolgáltatnak arra, hogy panaszlott ügyvédi működése a közérdeket veszélyezteti, — az iratokhoz csatolni rendelte az 4033/1949 Ürt. fegyelmi ügy aktáját is.

Ennek alapján megállapította, hogy a panaszlott nem első ízben próbálja a rendőrhatalóság tagjait meg nem engedett módon ügyvédi működésének szolgálatába állítani.

Csupán alapos vizsgálat után lefolytatandó fegyelmi eljárás tudja megállapítani, hogy panaszlott védekezésének a hasonló cselekmények ismétlődése ellenére is helyt lehet-e adni. Népköztársaságunk egyik legfőbb támaszának, erkölcsi erejének aláásási kísérletével alaposan gyanúsítható ügyvéd a vád alóli teljes

tisztázásáig hivatását a közérdek sérelme nélkül nem folytathatja és ezért az elsőfokú határozatot helyben kellett hagyni.

OBFT. V. 4220/1949. — 1949. december 2.

21.

Ügyvéd felelőssége az irodájában működő személyek cselekményeiért.

Helyesen mutatott rá az elsőfokú fegyelmi bíróság a fegyelmi gyakorlatban állandóan érvényesülő arra a szabályra, hogy az ügyvéd az irodájában tevékenykedő személyek cselekményeiért felelős. Felelősséggel tartozik tehát a terhelt azért, hogy távolléte alatt irodájában működő felesége a szóbanforgó törleszi engedélyt kikötés ellenére felhasználta anélkül, hogy a jelzálóggal biztosított tartozás kifizetése megtörtént volna. Az újrafelvételi eljárás során megállapított tényállás szerint azonban a terhelt ügyvédi irodájának vezetését nem bízta feleségére, hanem az irodában megfelelő gyakorlattal rendelkező jelöltje működött ezenfelül a terhelt utasította irodai személyzetét, hogy fontosabb ügyben ne járjon el saját belátása szerint, hanem vagy hozzá — a terhelthez — vagy ha ez nem lehetséges, dr. X. Y. ügyvédhez forduljon utasításért. A kellő felügyelet elmulasztásában rejlő gondatlanság tehát ilyen körülmények között jóval csekélyebb fokú, mint amilyenek azt az elsőfokú fegyelmi bíróság minősítette.

Ezért és a fegyelmi vétség elkövetése óta eltelt hosszú időre tekintettel a fellebbviteli tanács az elsőfokú bíróság által kiszabott hatvani felfüggesztést a fegyelmi vétség súlyával arányban nem álló szigorúságú büntetésnek tekintette és azt a rendelkező rész értelmében enyhítette. (500.— Ft pénzbírság.)

OBFT. V. 1535/1948. — 1949. április 6.

22.

Fegyelmi bíróság ítéletének hatályon kívül helyezése és a fegyelmi bíróságnak új eljárásra utasítása a tényállás tisztázatlansága okából.

A fegyelmi bíróság a tényállást, vagyis azt, hogy terhelt 1947. évi augusztus hó 9-én az egyik szálló helyiségében A. B. és C. D. előtt milyen kijelentéseket tett, — nem a közvetlen tanúk előadása alapján, hanem terheltnek védekezéséből ál-

lapította meg, aki már a nyomozás során is azzal védekezett, hogy ittassága miatt a használt kifejezésekre visszaemlékezni nem tud.

A népbíróság terhelhet a kérdéses kijelentések miatt ellene igaztás büntette miatt emelt vád alól a Bp. 326. § 3. pontja beszámítást kizáró ok alapján jogerősen felmentette és a T. e. 113. §-a alapján az indokolást mellőzte.

A fegyelmi bíróság sem hallgatott ki tanut, az ügyben elfogadta terhelte védekezését, hogy illetlen kifejezést használt a demokráciával kapcsolatban, de hogy mit mondott, azt nem állapította meg.

Ezért a fellebbviteli tanács a tényállást tisztázandónak tartja abban a tekintetben, hogy terhelte milyen kijelentéseket tett s mennyire volt leittasodva.

A közvetlen ténytanuk és a tárgyaláson történeteket igazoló tanuk vallomása alapján megállapítandó tényállás nélkül a fellebbviteli tanács álláspontja szerint az ügyben érdemleges döntés nem hozható.

OBFT. II. 5001/1950. — 1950. február 3.

Igazgatási ügyekben

15.

A nyilas időszak alatt nyugatra távozás körülményei a felvétel kérdésének elbírálásánál tüzetesen vizsgálандók.

Az iratok tartalma alapján tényként állapítja meg az Országos Bizottság, hogy folyamodót mint egyetemi hallgatót 1944 október 22-én nyilas alakulatok erőszakkal mint leventét hurcolták nyugatra és így ezen körülmény önmagában a felvétel megtagadásának okául nem szolgálhat. Az Országos Bizottság folyamodót személyesen meghallgatta és személyes benyomás, valamint az általa bizonyított tények alapján arra a meggyőződésre jutott, hogy folyamodó felszabadulás óta tanúsított magatartásában tanujelét adta demokratikus meggyőződésének, és az Országos Bizottság alapos reményt lát arra, hogy folyamodó méltó lesz arra a bizalomra, amelyet a szocializmus felé haladó népi demokratikus Magyarország az ügyvédi hivatást gyakorló tagjaitól jelenleg és a jövőben is elvár.

OBIT. 3. — 3230/1949. — 1950. január 18.

16.

Felvétel megtagadásának nem lehet oka az, hogy folyamodó mint katona, zárt kötelékben, kényszer alatt elhagyta az országot.

Az iratok tartalma alapján megállapítható, hogy folyamodó zárt kötelékben mint katona kényszer hatása alatt hagyta el az országot és így önmagában ezen körülmény a felvétel megtagadásának okául nem szolgálhat. Vizsgálat tárgyává tette az Országos Bizottság és ennek során magát a folyamodót is meghallgatta a tekintetben, hogy a felszabadulás után tevőlegesen mennyiben szolgálta a dolgozó nép érdekeit és mily mértékben járult hozzá az ország újjáépítéséhez. Folyamodó hitelt érdemlően igazolta, hogy a felszabadulás időpontjában a felszabadító Szovjet Hadsereg részére teljesített munkát, önként jelentkezett a szovjet parancsnokságon és első vonalbeli hidépítési munkákon vett részt.

Ezen igazolt tényeket az Országos Bizottság olyként értékelte, amely tekintettel arra, hogy egyéb törvényes akadály a felvételnek nincs, alkalmassá teszi folyamodót az ügyvédi hivatás gyakorlásához szükséges bizalomra, miért is az elsőfokú határozatot megváltoztatni és a rendelkező rész szerint határozni kellett.

OBIT. 3. — 3144/1949. — 1950. január 18.

17.

Magasrangú nyugdíjazott köztisztviselő (katonatiszt) felvételi kérelmének elbírálásánál irányadó szempontok.

Folyamodó a m. kir. honvédségnél magasrangú katonatiszt volt, mint nyugdíjas köztisztviselő különös méltánylást érdemlő esetben is csak az esetben vehető fel az ügyvédség névjegyzékébe, ha tevőlegesen szolgálta volna népünk felszabadulását vagy az újjáépítést. Ilyen körülményt folyamodó nem bizonyított és különös tekintettel arra, hogy mint igen magas rangú katonatiszt oly időben hagyta el az országot a háború folyamán, amikor az országban már zárt alakulat nem volt, az Ürt. 45. § 2. pontjában foglalt feltételek fennforgását vele szemben az Országos Bizottság sem találta megállapíthatónak, miért is az elsőfokú határozatot helybenhagyni kellett.

OBIT. 3. — 3253/1949. — 1950. január 26.

Az Igazságügyminisztérium Jogügyi Hivatalának közérdekű kifogásai

34.

Hatóság megtévesztésével kieszközölt tulajdonszerzés érvénytelensége.

Az, aki hamis bejelentés folytán a hatóság megtévesztésével eszközölte ki a hatóságtól valamely vagyontárgy átruházására vonatkozó határozatát, az eme határozat ellenére sem szerez tulajdonjogot a hatóságtól megszerzett dolgon.

Megokolás: A felperes Fiat kéktaxija a háborús események során megrongálódott és az országútról Budaörsre huzatták be K. J.-hoz. K. J. megállapította, hogy az autó a felperes tulajdona és az autó igazolólapját beküldötte a kéktaxi ipartestületének. Az ipartestület a felperes tulajdonjogát kétségtelenül megállapította és értesítette a felperest az autójának sorsáról. Felperes azonban erről csak 1947 szeptemberében értesült, amikor hadifogságból visszatért. Ekkor D. A., Budaörs akkori községi jegyzője azt a valótlan közlést tette a felperes előtt, hogy autóját az Elhagyott Javak Kormánybiztosságához vitték.

A valóság ezzel szemben az volt, hogy D. A. az autót az elsőrendű alperesnek felajánlotta azzal, hogy azt a roncsgyűjtőtől tulajdonul megszerezheti. Elsőrendű alperes ezután az autó megszerzése érdekében két valótlan bejelentést tett: azt, hogy Soroksáron egy motornélküli személygépkocsit talált és hogy a motort egy áthaladó idegen katonai alakulattól vásárolta meg. Ezen valótlan bejelentések alapján szerezte meg ezután az alvázat is, a motort is a roncsgyűjtőtől, aki készpénzfizetés ellenében a fentieket az elsőrendű alperesnek eladta.

Az autó kiadása iránt a felperes által megindított perben a bíróság megállapította, hogy mind az alváz, mind a motor a felperes tulajdona volt és ez kétségtelenül megállapítható is lett volna, azonban az elsőrendű alperes a tulajdonos felkutatása helyett az autót felismerhetlenné tette (az autón lévő számot lekapartatta, színét megváltoztatta) és rövid idő múlva az autót másodrendű alperesnek eladta. Ennek ellenére az elsőbíróság mégis elutasította a keresetet azzal az indokolással, hogy az autó a 6700/1946. M. E. sz. rend. alapján elhagyottá vált

és így annak tulajdonjoga az államra szállott, az értékesítés joga pedig a MOGÜRT-re. Felperes fellebbezése folytán a fellebbezési bíróság a törvényszék végítéletét megváltoztatta és a felperes keresetének helyt adott, kiegészítvén a megállapított tényállást többek között azzal, hogy az elsőrendű alperes, aki a MOGÜRT-től a kocsit azzal a kötelezettséggel vásárolta meg, hogy azt egy éven belül el nem adhatja, ezt a kötelezettségét megszegte az autó korábbi időpontban történt eladásával. A fellebbezési bíróság egyébként kiemeli, hogy az elsőbíróságnak meg kellett volna állapítania a szerzés körülményeiből az alperesek rosszhiszeműségét, — minthogy pedig a rosszhiszemű szerző még akkor sem szerez tulajdont, ha a szerzés a hatóság megtévesztésével, formálisan érvényes is, az alpereseket marasztalta.

A m. Kúria a fellebbezési bíróságnak ezt a végítéletét megváltoztatta és a felperest keresetével elutasította, azzal az indokollással, hogy az elsőrendű alperes a 6700/1946. M. E. sz. rend. 2. § 2. bek. alapján megátámadhatatlan tulajdonjogot szerzett és közömbös a szerzés jó- vagy rosszhiszemű volta.

Ez az ítélet a jogszabályt olyként értelmezi, amely népi demokráciánk alapvető jogelveinek egyáltalán nem felel meg.

Az irányadó tényállás szerint u. i. az elsőrendű alperes már a gépkocsi elszállításakor tudta az ipartestület megállapításából, hogy felperes a kocsi tulajdonosa. A községi jegyző, amikor felkínálta az autót, erről a körülményről ugyancsak nyilvánvalóan tudott. Elsőrendű alperes tehát vétkesen járt el, amikor a kocsit hamis tartalmú bejelentéssel a maga részére igényelte. A vétkesség megállapításához nem szükséges annak tudatos volta, mert vétkes és jogellenes annak a szerzése is, aki gondatlanul szerez. Az alperes valótlán bejelentéseiből megállapítható azonban, hogy az ő magatartása tudatosan dolózus volt. Ezt a rosszhiszeműséget még fokozta az is, hogy egy éves határidőn belül idegenítette el az autót harmadik személynek. A másodrendű alperes pedig tudatában volt annak, hogy elsőrendű alperes a kocsit az egyévi határidő előtt el nem idegenítheti és azt mégis megvette.

Nyilvánvaló tehát, hogy a hamis bejelentés folytán kieszközölt vétel-

ügylet tulajdonjogot nem eredményezett. Az elsőrendű alperes a tárgy megszerzéséhez a hatósághoz intézett hamis bejelentései útján a Btk. 400. §-ába ütköző bűncselekmény elkövetésével jutott. Az ilyen büntetendő cselekmény útján kieszközölt szerzés pedig érvénytelen. A 6700/1946. M. E. sz. rendelet nyilvánvalóan nem a bűncselekmény útján szerzöt kívánta védelmezni. A bíróság nem adhat olyan értelmezést a jogszabálynak, amely a bűncselekmény tettesét védi az ország dolgozó munkásaival szemben.

A fentiek folytán a Jogügyi Hivatalnak az a kérelme, hogy az Elvi Tanács ügyintéző hatáskörében helyezze hatályon kívül a m. Kúria végítéletét és adjon helyt a felperes keresetének.

(Megtámadott határozat: a m. Kúria P. VI. 527/1949/49. sz. végítélete.)

35.

Szolgálati viszony azonnali hatályú megszüntetéséből eredő igény.

A munkáltató azon nyilatkozata, hogy a munkavállalót, akinek tényleges szolgálata megszakadt, újabb jelentkezése után szolgálatba visszaállítani nem hajlandó, az azonnali hatályú elbocsátással egyértelmű. Egyéb feltételek fennforgása mellett ez a munkavállalót a jogos ok nélküli elbocsátásból ezen időtől folyó igénye érvényesítésére jogosítja. Nem hagy azonban kétséget a szolgálati jogviszony megszűnése tekintetében.

Megokolás: A felperes 1929 március 1-én lépett az alperes szolgálatába. 1944 augusztus 17-én állítólag zárt kötelében nyugatra távozott, ahonnan 1946 április 1-én tért vissza. A távollétében lefolytatott igazolási eljárás során állásvesztésre ítélték és ezért az alperes, visszaérkezése után, nem fogadta vissza. A felperest azonban újabb igazolási eljárás során 1947 november 12-én igazolták. 1947 december 2-án ismét munkára jelentkezett, de ekkor sem állította őt az alperes munkába, azonban folyósított részére négy hónapra keresztül 3150 forint illetményt.

Ilyen előzmények után indította meg a felperes keresetét a munkáltató ellen 3952 Ft tőke és jár. iránt és a per során az időközi illetményeivel felemelte a keresetét. Az elsőbíróság az alperest 5430 Ft tőke és 660 liter sör szolgáltatására köte-

lezte. Az alperes fellebbezése folytán a fellebbezési bíróság ezt az ítéletet megváltoztatta és felperest keresetével elutasította azzal az indokollással, hogy felperes eltávózkodása folytán szolgálati jogviszonya megszűnt és újabb szolgálati jogviszony pedig nem létesült, mert az alperes a felperest mindkét ízben történt jelentkezésénél elutasította. Nincs tehát jogalapja annak, hogy a felperes 1947 december 1-től kezdve szolgálati járandóságot igényelhesen.

Felperes felülvizsgálati kérelme folytán a m. Kúria a fellebbezési bíróság végítéletét megváltoztatta és részítéletében 5100 Ft tőke fizetésére és 660 liter sör kiadására kötelezte az alperest; az ezt meghaladó kereset tekintetében pedig további tárgyalásra utasította a fellebbezési bíróságot. A Kúria ítéletét azzal okolta meg, hogy a Honvédelmi Törvény (1939: II. tc.) 72. §-ának helyes értelme szerint a katonai szolgálatra bevonult magánalkalmazottat nem lehet elbocsátani, a 7777/1938. M. E. sz. r. 2. § és az 1990/1942. sz. r. 30. §-a szerint pedig az ilyen magánalkalmazott szolgálatát felmondással sem lehet megszüntetni. A Kúria álláspontja szerint az állásvesztést kimondó határozat nem hatályos, mert azt utóbb megváltoztatták, ezért a szolgálati viszonyt fennállónak kell tekinteni mindaddig, amíg azt alakoszerű felmondással meg nem szüntetik.

A felperes felbátorodva ezen az ítéleten, keresetét további összegekkel emelte fel és szolgálati illetményt egészen 1949 szeptember 1-ig terjedően követelt.

A felperes az alperes érdekében 1944-től a mai napig semmiféle munkát nem végzett. Viszont az alperes még a perindítás előtt 3952 forintot megfizetett és megfizette a Kúria részítéletében megszabott marasztalási összeget is.

Nyilvánvaló, hogy a Kúria ítéletében a jogszabályt olyképpen értelmezi, amely népi demokráciánk alapvető jogelveinek meg nem felel.

Sem a munkaadó, sem a munkavállaló nem kényszeríthető és ítéletben nem kötelezhető arra, hogy a szolgálati viszonyt akarata ellenére folytassa, hanem csak arra, hogy a másik félnek okozott kárt megtérítse, ha a szolgálati jogviszonyt jogellenesen szünteti meg. (780. sz. E. H.) Az alperes azzal a tényével, hogy a

felperest nem fogadta vissza, a szolgálati viszonyt felbontotta és tartozik a szolgálati viszony megszüntetéséből folyóan a felperest jogszerűen megillető felmondási és végkielégítési igényt kiegyenlíteni. A per adataiból kitűnően azonban a felperes az őt jogszerűen megillető igényeket jelentős mértékben meghaladó szolgáltatást kapott és így követelése teljesen alaptalan.

A munkások államában megengedhetetlen, hogy évekkel előbb megszüntetett szolgálati viszony alapján közülől munkabért olyan időre követelhesen a munkavállaló, amelyben munkát egyáltalán nem végzett.

A Jogügyi Hivatalnak tehát az a kérelme, hogy a fentiekben körülírt elvi megállapítás figyelembevételével hozandó új határozathozatalra utasítsa az Elvi Tanács a perben eljárást fellebbezési bíróságot.

(Megtámadott határozat: a m. Kúria P. II. 4606/1918/10. sz. részlete.)

36.

Követelések érvényesítésének korlátozása.

A 13.110/1948. Korm. sz. r. 4. § 2. bekezdésének e) pontja helyes értelme szerint: az öröklött vagyont kezelő családtaggal szemben e vagyon kiadására irányuló követelés akkor is érvényesíthető, ha a vagyonkezelés 1946 augusztus 1. előtt szűnt meg.

Megokolás: A felperes Dr. F. M. ügyvédnek testvére volt. Édesatyjuk elhalálása után a felperes öröklött vagyonát testvéreinek adta át kezelés végett. Fivére 1946 július 15-én elhalt. A felperes fivére özvegyétől az öröklött vagyonának kiadását követelte, de minthogy a vagyon kiadását az özvegy megtagadta, a felperes az özvegy ellen a kezelt vagyon ellenértékének, 60.000 Ft-nak megfizetése iránt pert indított. A pert a törvényszék az időközben életbelépett 13.110/1948. Korm. sz. rendelet 6. §-ának 1. bekezdése alapján felfüggesztette. Ezen végzés ellen a felperes részéről benyújtott felfolyamodás folytán a budapesti ítéletábra a felfüggesztést mellőzte. A m. Kúria alperes felfolyamodása

következtében a II. bíróság végzésének megváltoztatásával a pert felfüggesztette, azzal az indoklással, hogy a vagyonkezelésből eredő pénzkövetelés a vagyonkezelő halálával, vagyis 1946 augusztus 1. napja előtt vált esedékessé és a Kúria nem észlelt olyan körülményt, amely a pénzkövetelések érvényesítésének korlátozására vonatkozó szabályok alól kivételt eredményezne.

Ez a határozat olyan jogszabályértelmezésen alapul, amely nem felel meg népi demokráciánk alapvető elveinek.

A 13.110/1948. Korm. sz. r. 4. § 2. bekezdés e) pontja szerint a követelések érvényesítésére irányuló korlátozás nem vonatkozik családi vagy öröklési jogon alapuló követelésre. A Kúria formális szemlélete teljesen figyelmen kívül hagyja a felperes és az alperesi jogelőd — vagyonkezelő — közötti testvéri viszonyt. A vagyonkezelésben járatlan, tapasztalatlan felperes testvérbátyját bízta meg öröklött vagyonának kezelésével. Lényegileg tehát a közös apai örökség az alperesi jogelőd kezén maradt. A Kúria csak a megbízási szerződés kritériumait ismerte fel, de nem észlelte azt, hogy itt lényegileg öröklési viszonyból eredő és szoros családi kapcsolatból származó követelés áll fenn. E két tényező egybevetéséből az következik, hogy a felperesi követelés érvényesítése nem esik korlátozás alá.

Ámbár a kivételek megszorítóan értelmezendők, a megszorító értelmezés nem mehet odáig, hogy még a kivételkép megengedett követelés érvényesítését is kizárjuk. Ilyen, egyébként helytelen értelmezés azt eredményezné, hogy az alperesi jogelődnek átadott vagyonnal az alperes jogalap nélkül gazdagodnék.

A Jogügyi Hivatal azt a kérelmet terjeszti tehát az Elvi Tanács elé, hogy ügyintéző hatáskörében helyezze hatályon kívül a m. Kúria végzését és utasítsa az első fokban eljárást bíróságot a per érdemi tárgyalására.

(Megtámadott határozat: a m. Kúria P. VI. 3364/1949/17. sz. végzése.)

Az Egyeztető Bizottságok gyakorlatából

Tervkötelezett vállalatok szállítási szerződésektől késedelem folytán általában nem állhatnak el.

Belkereskedelmi vállalattal szemben iparvállalat alperes 1949 szeptember havában textilanyagok szállításával hátralékban maradt. Ugyanilyen textilanyagokat kellett az ütemezés szerint október hónapra is szállítania. Október hónapra is csak részszállítást eszközölt.

A belkereskedelmi vállalat azt vitatta, hogy az október havi részszállítás szeptember hónapra nem tudható be és az elmaradt mennyiségek után elállás folytán 10% kötbért kívánt felszámítani.

A Bizottság álláspontja szerint az október havi ugyanazon anyagokból történő szállítás szeptember hónapra volt betudható. Ezután is maradt szeptember hónapra még teljesítetlen mennyiség.

A Bizottság 10% kötbér helyett, késedelemes szállítás folytán 5% kötbért állapított meg.

A Bizottság álláspontja szerint tervkötelezett vállalatok szállítási szerződésektől késedelem folytán általában nem állhatnak el. Az iparvállalat által termelési terv szerint előállított anyagok értékesítése a népgazdaság rendszerében az értékesítő nemzeti vállalat tervfeladata és a késedelemes szállítás a tervfeladat teljesítése alól nem szabaddítja fel. Ellenkező álláspont elfoglalása esetén az értékesítésre a tervgazdaság rendszerében megfelelő módozatot nem is lehetne találni. Nem jelenti ez az álláspont természetesen azt, hogy a késedelemes szállításból eredő kárát a belkereskedelmi vállalat az iparvállalattal szemben nem érvényesítheti. (Köz. EB. 3541—43.)

Elmaradt haszon szállítási szerződés késedelemes teljesítése esetén.

A jogosított fél a szállítási késedelemből kifolyóan elmaradt haszon címén kártérítési követelést érvényesít a kötelezett féllel szemben. Az EB. az elmaradt haszon megállapítása iránti kérelmet elutasí-

Rövidesen megjelenik **Venediktov:**

A szovjet vállalatszerzés jogi kérdései

„Tanulmányok a Szovjetjog Köréből» kiadványsorozat 8. kötete.

totta és megállapította, hogy elmaradt haszon szállítási szerződések nem szerződészerű teljesítése esetén csak kivételesen és akkor állapítható meg, amikor annak összecszerűsége minden kétséget kizáróan bizonyítható és a kárt alperes vétkes vagy gondatlan magatartása okozta. Az elmaradt haszon ugyanis nem közvetlenül a nemteljesítés tényéből származó jogigénye a jogosított félnek, mint a kötbér, amelynek szerződési bírság jellege van. Az elmaradt haszon kártérítési kötelemből származó követelés, tehát aziránt igényt a jogosított fél csak akkor támaszthat, ha annak felmerültét a kötelezett fél olyan magatartással okozta, amelyből általában kártérítési kötelelem keletkezhetik. (3.377/1949. E. B. sz.)

Az áru átvételénél felmerült késedelem miatt kényszerhitel kamattérítés.

Vevő belkereskedelmi vállalat a szállítási szerződésben előírt határidő alatt nem tesz eleget áruátvételi kötelezettségének. Ennek folytán a termelő vállalat kényszerhitelbe kerül és 8500 forint kamatköltsége merül fel.

A Bizottság a kényszerhitel-kamat fizetésére a kereskedelmi vállalatot kötelezte, minthogy ez a kiadási tétel a termelő vállalat pénzügyi gazdálkodásában a kereskedelmi vállalat átvételi késedelme folytán merült fel. (3224/1949. E. B. sz.)

Kulcsárak ki- és berakásával kapcsolatos költségek viselése.

Felperes keresetét indított alperesek (külkereskedelmi vállalatok) ellen, mert azok kulcsárukat nem megfelelően ütemezve szállítottak a telepére és az egyszerre nagy tömegben szállított árut csak úgy tudta kirakni, hogy közben fekbér-költségei merültek fel. Felperes álláspontja szerint a külkereskedelmi vállalat feladata lett volna a szállítások megfelelő ütemezése, ezért kérte a fekbér megtérítését. A külkereskedelmi vállalatok azzal védekeztek, hogy nincs módjuk arra, hogy a szállítandó áru mennyiségét és a szállítási határidőket úgy határozzák meg a külföldi eladókkal szemben, hogy az ennek alapján beérkező mennyiségek arányban legyenek a termelő üzem kirakási kapacitásával.

Az Egyeztető Bizottság a keresetet elutasította és megállapította, hogy az áru ki- és berakásával kapso-

latos költségek viselése tekintetében a nehéz- és könnyűipari miniszterek által 10.080/74—12.000/1949. Min. sz. a. kiadott rendelet akként intézkedik, hogy az import anyagokat lehetőséghez képest közvetlenül a felhasználó vállalatokhoz kell irányítani, amelyek azokat mennyiségileg és minőségileg átveszik, tárolásukért és helyes kezelésükért felelősséggel tartoznak. Ebből következik, hogy a beérkezett árumennyiség kirakásával kapcsolatos költségek a termelő üzemet, nem pedig a külkereskedelmi vállalatot terhelik. Az E. B. álláspontja szerint ez a rendelkezés alkalmazandó kulcsáru lökészerű szállítása esetén is, kivéve az esetet, ha a lökészerű szállítás a külkereskedelmi vállalat gondatlan vagy vétkes magatartása folytán következett volna be. Az E. B. azonban figyelembe vette, hogy import esetén a külkereskedelmi vállalatnak általában nem áll módjában a külföldi eladókkal olyan megállapodásokat kötni, amelyek az áruk hajón vagy vasúton való szállítása esetén a feladási időpontot és mennyiségét a belföldi termelő üzemek kirakási képességeinek figyelembevételével határoznák meg. Ilyen körülmények között a külkereskedelmi vállalatokat az ezzel kapcsolatos költségek megfizetésére semmiképpen sem lehet kötelezni.

Fentieken felül az E. B. azért sem tartja lehetségesnek a külkereskedelmi vállalatokat terhelni az álláspénz összegével, mert a kirakás a termelő üzem feladata lévén a termelő üzemet kell érdekeltté tenni abban, hogy az azzal kapcsolatban felmerülő költségek minél kisebb mértékűek legyenek.

Tekintettel azonban a lökészerűen szállított áruk kulcsáru jellegére, a termelő üzemet megilleti az a jog, hogy az általa raktározott mennyiségnek ama része után, amelyet más termelő üzem számára kell átadnia, ettől a másik üzemtől — önhibáján kívül felmerült álláspénz aránylagos megtérítését igényelhesse. (3.011/1949.)

Import-ügylet keretében eszközölt accreditív nyitás nem tekinthető előlegnyújtásnak.

Egyik közlekedési vállalatunk a külkereskedelmi miniszter engedélyével egy külföldi vállaltól — annak magyarországi magánszektorbeli képviselője útján — közvetlenül rendelt meg olyan cikkeket, amelyek

üzemében nélkülözhetetlenek és amelyek szállítását a külkereskedelmi vállalatok nem vállalták. A külföldi vállalat képviselője az előszámlák alapján accreditív nyitását kérte. Megrendelő az előlegfizetés szabályozása tárgyában kiadott rendelkezésekre való tekintettel az accreditív nyitáshoz a Közületi Egyeztető Bizottság hozzájárulását kérte.

A Közületi Egyeztető Bizottság kimondotta, hogy amennyiben a külkereskedelmi miniszter valamely esetben az import közvetlen lebonyolítására kivételesen nem külkereskedelmi vállalatoknak ad engedélyt, az engedélyes vállalat által ennek az ügyletnek a keretében eszközölt accreditív nyitás nem tekintendő előlegnyújtásnak és így arra nem vonatkoznak az 51.450. 1949. Á. H. sz. rendelet rendelkezései. Erre való tekintettel a szóbanforgó ügyben a Közületi Egyeztető Bizottság nem tett észrevételt az ellen, hogy az importot közvetlenül lebonyolító közlekedési vállalat az előszámlák alapján accreditív megnyitását kérje. (5393/1949.)

Törzskészleten felüli mennyiség átvételével kapcsolatos fizetési kötelezettség.

A külkereskedelmi vállalat 1949 májusában kötött szállítási szerződés alapján a törzskészletet meghaladó árumennyiség kifizetésére kérte kötelezni az iparvállalatot. A szállítás a 239/12/1949. N. T. sz. határozat meghozatala után történt. A külkereskedelmi vállalat arra hivatkozott, hogy a megrendelés még nem az N. T. határozat értelmében történt, ennek következtében a kifizetéseket sem lehet az N. T. határozat szerint lebonyolítani, mert nem kötelezhető az általa előre nem látott kamatterheknek bizonytalan ideig való viselésére. Álláspontja szerint az N. T. határozatban megállapított részletfizetés csak azt jelenti, hogy a szállítási évnegyed végére kell a vételárát kiegyenlíteni. Az iparvállalat azzal védekezett, hogy időközben a törzskészlete megállapítást nyert és a leszállított és általa átvett importárut az N. T. határozat értelmében csak 1950 első negyedében fogja felhasználni. Fizetésre pedig azideig nem kötelezhető.

Az Egyeztető Bizottság a külkereskedelmi vállalat keresetét elutasította. A 239/12/1949. N. T. határozat egyik célja az ipari üzemeket mentesíteni az importtal kap-

csalatos túlkidadások és kamatveszteségek alól. Ezért az iparvállalatok ezekből az anyagokból csak a törzskészletüknek megfelelő mennyiséget tarthatják raktáron, illetőleg havonként két alkalommal annyit kötelesek megvásárolni a külkereskedelmi vállalatól, amennyi törzskészletük állandó szinttartásához szükséges. Az ezt meghaladó importmennyiség pénzügyi fedezetét a külkereskedelmi vállalat útján kell biztosítani és a kamatokat is a külkereskedelmi vállalatnak kell viselni. Természeteszerű ebből, hogy a vállalatok a jövőbeni szállítási szerződésekben csak a törzskészlet fentiek szerinti egyszinttartásához szükséges mennyiségeket fogják a külkereskedelmi vállalatok útján beszerezni. Ebből az következik, hogy az N. T. határozat meghozatala idején még le nem bonyolított szállítási szerződések alapján keletkezett fizetési kötelezettségeket e szerint kell elbírálni. Korábban kötött szállítási szerződés alapján 1949 szeptember 29-ét követően leszállított áruk vételárát tehát a fenti N. T. határozat rendelkezései szerint kell kifizetni.

A 239/22/1949. N. T. sz. határozatban a külkereskedelmi vállalatok terhére megállapított kamatviselési kötelezettség azonban nem jelenti azt, hogy az 1949. IX. 29-e előtt feladott és ez idő után teljesített megrendelések körül jelentkező gondatlan üzletvitel következményei alól a termelő vállalatok mentesüljenek. Amennyiben tehát a termelő vállalat indokolatlanul magas mennyiséget rendelt meg és a külkereskedelmi n. v. azért nem juthat a vételár birtokába, mert az iparvállalat raktáran tároló és tulajdonát képező áru törzskészletét olyan jelentős mértékben haladja meg, hogy a megrendelt áru lehívására (megvásárlására) csak jelentős késedelemmel kerülhet sor — a külkereskedelmi vállalatot ért kamatvesztéséért felelősséggel tartozik. Az ily irányú felelősség megállapításának előfeltétele azonban a fent említett gondatlan üzletvitel kétségtelen fennforgása. (4601/1949.)

Az alája rendelt nevében szerződő és a szerződést lebonyolító Ipari Központ saját személyében is felelősséggel tartozhatik.

Az alája rendelt vállalat nevében felperes export-import vállalattal az Ipari Központ kötötte meg a szállítási szerződést az alája tartozó vállalat javára és terhére. Erről a

vállalatot nem értesítette. A felperes a megbízóként fellépő Ipari Központot értesítette a szállítási határidő végén az anyag beérkezéséről. Az értesítést az Ipari Központ a vállalat felé nem továbbította. Nem továbbította azt a felhívást sem, amelyben a felperes a határidő tűzésével szólította fel az anyag átvételére. Felperes a végső sorban az anyagot az egyeztető bizottsági eljárás folyamata alatt a Bizottság felhívása folytán vette át. A felperes az Ipari Központ alá tartozó vállalattal szemben átvételi késedelem folytán kötbér és késedelmes fizetés folytán késedelmi kamat iránt támasztott igényt.

A Bizottság nem a vállalatot, hanem a hivataltól az eljárásba vont Ipari Központot kötelezte a késedelmi kamat térítésre, tekintettel arra, hogy nem a vállalat, hanem az Ipari Központ vétkeességét kellett megállapítani. (3169/1949.)

Kötbérigényre vonatkozó bejelentés.

A szállítási szerződésekről szóló 4226/1949. (184.) Korm. sz. rendelet 16. §-a szerint a megrendelő a késedelmes szállítóval kötbérigényét a szállítási határidő utolsó napját követő 15 napon belül köteles közölni. A szállító a kötbérigény közlésétől számított ugyancsak 15 napon belül tartozik az igény elismerése felől nyilatkozni. Megrendelő kötbérigényét a szállító nyilatkozatától számított nyolc napon belül köteles az Egyeztető Bizottság előtt érvényesíteni.

A rendelet 6. §-a szerint a kötbér mérve a késedelem időtartamától függ. Minthogy azonban a jogosított az igénybejelentés időpontjában még nem tudja, hogy mennyi lesz a késedelem, a kötbér összegét sem határozhatja meg. Ugyanígy összegszerű elismerés a kötelezettől sem várható, sőt — mivel az esetek egy részében a szállítás az Egyeztető Bizottság tárgyalásáig sem történik meg, a Bizottság sem fogja tudni a kötbért összegszerűen meghatározni.

A kötbérigényt támasztó fél feladata tehát a kötelezettől a kötbér jogosságának elvi elismerését kérni, illetve elismerés esetén új szállítási határidő megállapítását kívánni. Az Egyeztető Bizottság feladata a kötbérkötelezettség elvileg történő megállapítása, valamint az elmaradt szállítások teljesítésére új határidő megállapítása. Ezenfelül az eredeti szállítási határidőtől az újonnan

meghatározott időpontig terjedő időszakra a kötbér összegszerűleg is megállapítható.

Alperes a 4226/1949. M. T. sz. rendelet 16. §-ában szabályozott kötelezettségének nem tett eleget. A Bizottság ezenfelül egyéb súlyos mulasztásokat állapított meg alperesnél. Az alperesi vállalatvezető az ügyet személyes intézése alá vonta, majd pedig az iratokat a személyes irattárába zárta és hosszabb üdülésre vidékre távozott a nélkül, hogy helyettesére bízta volna az ügyek intézését. A Bizottság a 4226/1948. M. T. rendelet 18. §-a alapján a rendbírság kiszabásának indokoltságát állapította meg és a kiszabás iránt az illetékes minisztert megkereste. (K. 3195. 1949.)

Alaptalan és időelőtti inkasszó megbízás elleni kifogás miatt kiszabott rendbírság.

Alperes az inkasszó-megbízás ellen mennyiségi hiány és az Árhivatal által megállapított árengedmény címen kifogással élt. A megtartott első tárgyaláson alperes elismerte, hogy nincs mennyiségi hiány, azonban az engedmény címen támasztott kifogását továbbra is fenntartotta. A Bizottság kötelezte alperest, hogy az Árhivatal engedményt megállapító határozatát csatolja be. A megadott záros határidő alatt alperes írásban bejelentette, hogy az Árhivatal még határozatot írásban nem hozott, azonban benyújtott kérvényére szóban közölték, hogy az kedvezően lesz elintézve.

Fentiek alapján kétségtelenül megállapítható, hogy az első kifogás teljesen alaptalan, a második pedig legjobb esetben is időelőtti volt. Ilyen körülmények között a Bizottság alperest arra való figyelemmel, hogy a Magyar Nemzeti Bank pénzforgalmi osztályának, továbbá az E. B. albizottságának és magának az Egyeztető Bizottságnak is munkáját hátráltatta; továbbá a pénzforgási sebességét indokolatlanul csökkentette, 500 forint rendbírságban marasztalta és a rendbírságnak a vétkes személyekkel szemben való kiszabása végett az illetékes minisztert megkereste. (2854/1949.)

Munkavállaló elhelyezése esetén a szolgálati viszony folytonossága kizárja próbaidő kikötését.

A munkavállalót a Munkaerő-gazdálkodási Hivatal felmondási ide-

jének lejártá előtt egyik közületi vállalatától a másik közületi vállalat-hoz helyezte át. Az új munkáltató az áthelyezés után nála jelentkező munkavállalóval kéthavi próbaidős megállapodást akart aláírni. A munkavállaló a próbaidős megállapodás aláírását megtagadta. Egy hónap elteltével a próbaidőre való hivatkozással az új munkáltató a szolgáltatási jogviszonyt azonnali hatállyal felbontotta. A munkavállaló felmondás iránti igényét érvényesíti.

Az E. B. a kérelmének helyt adott és megállapította, hogy az új vállalat-hoz nem közzvetítés, hanem az Országos Munkaerőgazdálkodási Hivatal áthelyező határozatával került munkavállaló tekintetében az 1650/1949. Korm. sz. rendelet szabályai az irányadók. Ezen rendelet 7. §-ának I. bekezdése szerint közülettől másik közülethez áthelyezett munkavállalónak a szolgáltatási jogviszonyát, amennyiben a két szolgáltatási jogviszony között megszakítás nem volt, a felmondási idő megállapítása szempontjából folyamatosnak kell tekinteni. Nem tekinthető megszakításnak az a tény, hogy a munkavállaló felmondás alatt állott, valamint az sem, hogy a felmondási idő alatt tényleges szolgálatot nem teljesített.

Ez a rendelkezés fogalmilag kizárja annak lehetőségét, hogy egyik közületi vállalatától a másik közületi vállalathoz áthelyezett munkavállalóval próbaidős megállapodást lehessen kötni. Az ilyen munkavállalónak a szolgáltatási jogviszonyát kizárólag szabályszerű felmondással lehet megszüntetni az érvényben lévő jogszabályokban megállapított felmondási időre. (3327/1949.)

Adósságrendezésbe tartozó követelés a felek megállapodása esetén sem érvényesíthető az adósságrendezés keretein kívül.

Adósságrendezésbe tartoztak 1948 szeptember 30. előtt a közüzemi kliringben és az inkasszórendszerben érvényesített követelések is.

Felperes az alperessel szemben 1947 május 29. és 1949 július 24. között keletkezett számlák alapján érvényesített követeléseket. Mind a két fél a közüzemi kliringbe tartozott. Felperes követeléseit a közüzemi kliringben érvényesítette is, de végső sorban nem kapta meg.

Ezután az adósságrendezésbe felperes bejelentette a követelést, azon-

ban az alperessel megegyezett abban, hogy az adósságrendezés körén kívül fogják az ügyet rendezni és ezért az adósságrendezési bejelentést felperes visszavonta.

A Bizottság felperest keresetével elutasította. A Bizottság álláspontja szerint az adósságrendezés körébe tartozó követelések tekintetében felek nem állapodhattak meg abban, hogy az adós tartozását készpénzben egyenlíti ki. Az adósságrendezésre vonatkozó fentebb említett jogszabályok kötelező erejűek és azokról felek nem térhetnek el.

A Bizottság tehát azt vizsgálta, hogy a felperesi követelés az adósságrendezés körébe tartozik-e. Ebben a vonatkozásban felperes azzal érvelt, hogy mindkét fél tagja volt az 1759/1947. G. F. sz. határozattal szabályozott közüzemi kliringnek és a felperes ezeket a követeléseket a közüzemi kliring körében érvényesítette, de végső sorban azonban nem kapta meg. A Bizottság álláspontja szerint az a körülmény, hogy felperes a közüzemi kliringbe követeléseit benyújtotta, nem mentesítette őt az alól a kötelezettség alól, hogy ezeket az adósságrendezés körében érvényesítse.

A 2342/1948. G. F. sz. határozat nem rendelkezik a közüzemi kliringben és az inkasszórendszerben érvényesített követelések, illetőleg tartozások sorsa felől az adósságrendezés viszonylatában. Kétségtelen azonban és általánosan követett eljárás volt, hogy nemcsak a fentebb említett közüzemi kliringben érvényesített követeléseket, hanem az 1686/1948. G. F. sz. határozat 7. pontja szerint érvényesítendő követeléseket, továbbá az 1948. IX. 9-én hatályba lépett 2170/1948. G. F. sz. határozattal bevezetett inkasszórendszerben érvényesítendő követeléseket is az adósságrendezés körébe be kellett jelenteni.

Ha tehát a 2170/1948. G. F. határozattal létesített szűkebbkörű inkasszórendszerben érvényesítendő követelések is bejelentendők voltak az adósságrendezésbe, sokkal inkább bejelentendők voltak az időben lényegesen korábbi és nem is annyira általános közüzemi kliringben érvényesítendő követelések.

Mint hogy tehát a felperesi követeléseket az adósságrendezésbe be kellett volna jelenteni, mint hogy továbbá ez a bejelentés nem történt

meg, a 11.260/1948. Korm. sz. rendelet és a 2342/1948. G. F. sz. határozat szerint a követelések megszüntek. Ezért felperest keresetével el kellett utasítani.

Ez az álláspont támasztja alá egyébként az adósságrendezés gazdasági célját. Az adósságrendezés célja ugyanis az volt, hogy a vállalatok pénzügyi gazdálkodásukban, nevezetesen pénzügyi előirányzatuk elkészítésénél az 1948. IX. 30. előtt keletkezett és esedékessé vált tartozásukat ne legyenek kénytelenek figyelembe venni és egyetlen eljárás során ezektől a tartozásoktól különleges pénzügyi konstrukció segítségével szabaduljanak. Ellenkező döntés ezt a célt hiúsítaná meg és ezenfelül megfelelő pénzügyi fedezet hiányában végrehajthatatlan is volna. (3557/1949.)

A KIK mint zárgondnok által kezelt ingatlan tulajdonosai ellen fennálló követelést a KIK-kel szemben érvényesíteni nem lehet.

Felperes azon az alapon kérte a KIK-et kötelezni, hogy az Országos Épületjavítási Alapból folyósított kölcsön behajtása céljából az ingatlan a KIK kezelésébe került.

A 4136/1949/141. Korm. sz. rendelet intézkedik az egyes zárgondnoki kezelésben lévő épületeknek a KIK kezelésbeadása tárgyában.

A hivatkozott rendelet az épületek átadása kapcsán lényegében zárgondnoki jogokat és kötelezettségeket ró a KIK-re is, tehát alperes mint zárgondnok az ingatlan tulajdonosainak tartozásaiért kötelezhető nem volt.

A Bizottság megállapította azt is, hogy a 4028/1949/100. Korm. sz. rendelet 8. §-a állapítja meg azokat a volt tulajdonosokkal szemben fennálló követeléseket, amelyek a KIK-kel szemben érvényesíthetők. Az idézett § azonban csak a közületi ingatlan tulajdonosát terhelő egyes követeléseknek érvényesítését teszi lehetővé a KIK, illetve a községi vállalatokkal szemben, minthogy pedig a szóbanforgó ingatlan nem közületi ingatlan, — felperes keresetét el kellett utasítani.

A Bizottság álláspontját alátámasztja a hivatkozott 8. § 5. bekezdésnek az a rendelkezése is, mely szerint a KIK kezelésébe átvett nem közületi ingatlan tulajdonosa ellen fennálló követelésből kifolyólag csak az ingatlannak tiszta jövedelmét lehet végrehajtás alá vonni. Ebből

a jogszabályból is kitűnően tehát a KIK nem közületi tulajdonban volt ingatlan tulajdonosával szemben fennállott követelést megfizetni nem köteles. (3229/1949.)

Közületi vállalatoknak igényeik érvényesítésében az észszerűség és gazdaságosság szempontjait kell érvényesíteni.

A Fővárosi Autobusz K. V. egy nehézipari vállalat ellen 28.52 forint kár megfizetésére indított keresetet, mert annak személygépkocsija az egyik autobusz sárhányóját megrongálta. A becsatolt kimutatás szerint a kár 5.70 forint munkabérből, 5 forint anyagkiadásból és egyéb rezsiköltségekből adódik.

Az E. B. a benyújtott kereset tárgyalás kitűzése nélkül elutasította.

A Bizottság megállapítása szerint közületi vállalat másik közületi vállalatnak okozott kárt megtéríteni köteles. Jelen esetben a kártérítési kötelezettség fennforgását valószínűsíti a K. V.-nak az az előadása, hogy a rendőri büntetőbíróság az iparvállalat gépkocsivezetőjét megbüntette, az autobusz vezetőjét pedig felmentette.

A Bizottság azonban megállapította, hogy a közületi vállalatok egymás közötti viszonyában, az

egyébként jogszerű igények érvényesítésében, az észszerűség és gazdaságosság szempontjait figyelmen kívül hagyni nem lehet. Teljes mértékben indokoltnak látszik adott esetben, hogy felperes alperestől közvetlenül igényelje a felmerült kár megtérítését. Ha azonban ezen eljárása a Bizottság előtt egyébként éppen az ügy csekély jelentőségére való tekintettel ki nem vizsgálta körülmény folytán nem következett be, úgy joggal megfontolandó lett volna felperes előtt az a kérdés, vajjon a felmerült viszonylag egészen csekély jelentőségű kárra való tekintettel indokolt-e adott esetben a kereset benyújtani és a jogvitás ügynek a Bizottság előtt való letárgyalását kérelmezni. E kérdés felvetése esetén nem lehet más eredményre jutni, minthogy ilyen törpe összeg iránti igények az E. B. előtt kereset útján való folyamatba tétele a gazdaságosság legelemibb követelményeivel össze nem egyeztethető. Felperes, egyébként a kereseti előírásoknak megfelelően, keresetlevelét 4 példányban nyújtotta be és ahhoz ugyancsak 4 további oldalon kárkimutatást csatolt. Ezen 8 félv papir felhasználása, a kereseti kérelem megszerkesztése, legépeltetése, annak a Bizottsághoz való eljuttatása,

annak a Bizottságnál való iktatása és már ezideig is történt kezelése, a helyes önköltségi elvek alkalmazása mellett a közület számára nyilván a keresetbe vett összeget meghaladó költséget okozott. Ha a Bizottság felperes kereseti kérelmének helyt adva az ügyet tárgyalásra tűzné ki, úgy ez annyit jelentene, hogy ezen ügyben további 4 meghívó elküldése, és a tárgyaláson felperesen és alperesen kívül a 3 tagból álló Bizottság és egy jegyzőkönyvvezető munkájának további félórásig való igénybevétele mutatkoznék szükségessé, tehát a közületi gazdálkodást ezen a címen oly költség terhelné, amely a kereseti összeget többszörösen felülmulja. Nyilvánvaló, hogy ez esetben a kereset megindítása a gazdaságosság követelményeivel össze nem egyeztethető.

A Bizottság helyénvalónak látja, hogy ezen álláspontját az általa szükségesnek tartott további intézkedések megtétele végett felperes felügyeleti hatóságával közölje egyben jelen határozatának megfelelő nyilvánosságra hozataláról is gondoskodják, hogy a célszerűtlen és gazdaságilag nem indokolt eljárások a közületi vállalatok egymás közötti vitás ügyeiben megfelelő kiküszöbölést nyerjenek. (4155/1949.)

JOGIRODALOM

A »Jogi Szemle« (»Právní Obzor«) 1949. évi 7—8. száma.

»A csehszlovák jogászok kongresszusa után« c. bevezető tanulmányában J. Viktory a kongresszus jelentőségét és a jogászok új feladatait taglalja. Nem túlzás, hogy eddig egyetlen csehszlovák jogászkongresszus sem állott olyan fontos feladatok előtt, mint a IV. kongresszus. A jogászok legközvetlenebb feladata minden eszközzel közreműködni a szocializmus építésében. E feladat tekintetében pedig a kongresszus pozitív eredményt jelent. A kongresszuson a cseh és szlovák jogászok eddig sohasem látott nagy számban vettek részt. Az előadók megállapították az eddigi jogfejlődés törvényszerűségét. Még sohasem építették át a társadalmi rendszert ily nyugalomban, törvényes úton és mindig demokratikusan. A kongresszus a jogászok elsőrendű kötelességének mondotta a népi demokratikus jog-

rend fokozatos kiépítésének megvalósítását. A gyakorlati jogászok feladataikat nem nézhetik csak a szakszerűség szűk szempontjából, hanem a leghaladottabb világnézet, a marxizmus-leninizmus szempontjait is érvényesíteni kell. Szükséges, hogy a jogász meg legyen győződve a munkásosztály, a dolgozó nép harcának igazságosságáról és hogy minden képességét e harc szolgálatába állítsa. Amíg ilyen értelmiséget a jogi karok kellő mennyiségben adni nem képesek, osztályöntudatos munkásoknál kell a kellő jogi szakképzettséget biztosítani. A kongresszus világosan megállapította a cseh és szlovák jogászok feladatait. Sohasem volt a múltban a jogászoknak annyira alkalmuk résztvenni a társadalmi rend építésében, mint ma.

Kiindulva A. Csepicska igazságügyminiszter alapvetéseiből, K. Bedrna a büntetőjognak a jogászkongresszus utáni perspektíváit vizsgálta. A büntetőjog két legáltalánosabb feladata: 1. biztosítani az igazságos társadalmi rendben, a szocializmus-

ban való életet, 2. biztosítani a köztársaság függetlenségét, összefüggésben a Szovjetunióval és népi demokráciákkal való megsemmisíthetetlen kapcsolattal. Az új büntetőjogi kódex a közalkalmazottak egyéni felelősségét erőteljesebb szankciókkal fogja fokozni. Viszont hatékonyabb védelemben is fogja részesíteni a közalkalmazottat, mert az ellene irányuló támadás gyakran a népi demokratikus rendszer elleni támadás jellegével bír. A közélet tisztaságának és az államapparátus rendes menetének biztosítása céljából az új Btk. szigorú büntetéseket fog tartalmazni az aktív és passzív vesztegetésre vonatkozóan. Hatékonyabb büntetőjogi védelemben fog részesülni a nép vagyona. Az új Btk. mind a polgári, mind a katonai bírásokban alkalmazásra kerül. Az új büntetőjog alapelve a bűnért való egyéni felelősség lesz. Ezért az új törvény következetesebben fogja keresztülvinni azt a szabályt, hogy bűn nélkül nincs felelősség. A szovjet büntetőjog sem ismeri a tárgyi

bűnösség fogalmát. Ezért fel lehet és fel kell használni a szovjet jogtudomány forrásait. A büntetőjog új elveinek messzemenő következményei lesznek a büntetés végrehajtásával kapcsolatban is. A büntetés végrehajtása úgy fog történni, hogy az pozitív befolyást gyakoroljon az elítélt további életére. Elsősorban törekedni kell arra, hogy az elítélt megtalálja a helyes viszonyt a munkához. Ha a büntetett rendes viselkedés mellett jelentős munkaeredményeket is elér, a büntetésének jelentős részét is el lehet majd engedni. Az új bűnvádi eljárásban is új elvek fognak érvényesülni. Véget kell vetni a felesleges alakíságnak. Az államügyész hivatali kötelességénél fogva minden tudomására jutott bűncselekményt üldöz. Ezek üldözésétől csak akkor állhat el, ha azt a törvény megengedi. Az üldözés vagy nem üldözés kérdését tehát az ügyész nem bírálhatja el a célszerűség szempontjából. Az új bűnvádi eljárás kizárólag csak a közbűnös intézményét fogja ismerni. Következésképpen fogják alkalmazni a szabadság és közvetlenség elveit, melyek a múltban gyakorlatilag nem érvényesültek.

A folyóirat részletesen ismerteti a kongresszusi határozatot. Ebben a cseh és szlovák jogászok elítélik az imperialisták ama kísérletét, mely a jogot és a jogászokat a kizsákmányoló érdekei céljára kívánja felhasználni, felsorakoznak a Szovjet-unióknak a béke biztosítására irányuló szívós törekvése mellett és kötelezik magukat arra, hogy 1. mindenki a munkahelyén elősegíti az ötéves terv megvalósítását, 2. minden erővel támogatni fogják a népgazdaság szocialista szektorának kibővítését és megerősítését, 3. szoros együttműködésben a többi dolgozóval, kiépítik az új jogrendet, 4. erősíteni és javítani fogják a demokratikus államapparátust és harcolni fognak a bürokrácia és formalizmus ellen, 5. következetesen védeni fogják a népi demokratikus intézményeket, 6. kérés nélkül küzdeni fognak a népi vallási érzületével való visszaélések ellen, 7. a gazdaság szocialista átépítésével párhuzamosan át fogják alakítani a jogi felépítést a marxizmus-leninizmus alapján, 8. szakadatlanul terjeszteni fogják a szovjet jogászság nagyszerű sikereinek ismeretét, 9. minden erővel támogatni fogják a Népi Front politikáját és 11.

erősíteni fogják a haladó erők világtáborát.

»A szovjet szocialista állam — magasabb típusú állam« c. alatt B. Sz. Manykovszkij előadást tartott Pozsonyban. A folyóirat vázlatosan ismerteti az előadást. A szovjet állam magasabb típusú állam a demokrácia elvei szempontjából, mert a széles dolgozó tömegek és nem a kizsákmányoló akaratát képviseli. A legmagasabb államtípus a társadalmi berendezés szempontjából, mert nem ismer válságot és munkanélküliséget. Legmagasabb államtípus politikai értelemben, mert a szovjet végrehajtó államhatalom gyakorlásában az egész dolgozó nép vesz részt, úgyszintén morális értelemben, mert az internacionalizmus, a szocialista humanizmus és az igazi hazafiság eszméit testesíti meg.

A folyóirat szerkesztősége beható bírálat alá veszi P. Mrázek belügyminisztériumi osztályfőnöknek a folyóirat 5—6. számában megjelent, »A cseh és szlovák viszony és a szlovák nemzeti szervek államjogi jellegének kérdéséhez« c. tanulmányát. Mrázek helytelen eredményekre jutott, mert dogmatikusan magyarázta az alkotmányt és nem alkalmazta a dialektikus materializmus elveit. A nemzetiségi kérdés felvetésénél nem vette vizsgálat alá azt, hogy minek köszöni a Szovjetunió e kérdés megoldását és így a szerző nem tudta felismerni a kérdés lényegét — annak szociális tartalmát. Csak a formális egyenjogúságról írt, elmulasztva tanulmányozni az egyenjogúság anyagi előfeltételeit, melyek Szlovákia iparosításában, gazdasági és kulturális fejlődésében találhatók.

A. Zsihlava »Az új egyházi törvényekről« számol be. A parlament által 1949 október 14-én megalkotott két törvényről van itt szó. Az első az egyházi ügyek állami hivatalát hozta létre, a másik »az egyházak és vallási társulatok állami általános gazdasági támogatásáról« szól. Az utóbbi törvény által a népi demokrácia kiemeli az egyházakat és a papságot a feudális és kapitalista viszonyok közül.

»Közületi vállalatok cégjegyzékbe való bejegyzése« c. tanulmányában J. Szpisiak megállapítja, hogy a bíróságok egészen eltérően bírálják el azt a kérdést, hogy a cégjegyzékben a közületi vállalat tulajdonosaként kit kell bejegyezni. Csak abban egyeznek meg a cégbíróságok, hogy egyik sem tekinti a közületi vállalat

tulajdonosának az államot. Mindezek a bejegyzések azonban a szerző szerint tagadják a népi demokratikus rendszer alkotmányjogának alapelveit. A szerző kimutatja a szoros rokonságot a nemzeti és a közületi vállalatok között és megállapítja, hogy a két intézményt a törvényhozó csak az operatív igazgatás és a szervezeti eltérések miatt különbözteti meg. A szovjet jogtudományra (Plotnikov) támaszkodva bizonyítja, hogy a cégjegyzékbe a közületi vállalat tulajdonosaként az államot kell bejegyezni.

Teljes fordításban közli a folyóirat A. A. Hercenzon-nak a »Szovjet állam és jog« c. szovjet folyóirat 1948. évi 8. számában megjelent »Adalékok a bűnözés tanulmányozásához a kapitalista társadalomban« c. tanulmányát. (E tanulmány tartalmának ismertetését lásd a Jogtudományi Közlöny 1948. évi 9—10. számában.)

Beszámol a folyóirat a magyar jogászok hévizi kongresszusáról is.

Dr. Mihály Zoltán Mária

A Neue Justitz 1949 decemberi számára lényegében két nagy esemény nyomta rá a bélyegét: Sztálin születésnapja és a Demokratikus Német Köztársaság legfelsőbb igazságügyi szerveinek a megalakulása.

Max Fechner igazságügyminiszter Sztálinról mint a béke őráról és a német nép nagy barátjáról írt cikket. A cikkíró rámutat arra, hogy a kapitalista (imperialista) társadalmi, gazdasági renddel szemben egyedül a szocialista Szovjetunió biztosíthatja minden állampolgára számára a lehetőséget az emberhez méltó élethez; ez a tény azonban nemcsak a Szovjetunió állampolgárait, hanem az egész világ dolgozóinak az érdekeit érinti. Mert Sztálin politikája a haladás politikája, a termelékenység feltartóztathatatlan fokozásának a politikája és mindannak a biztosítása, ami a dolgozó életszínvonalának állandó emelésére szolgál, — a tudományoknak és a technikának a feltartóztathatatlan társadalmi fejlődés érdekében való felhasználás politikája, mindannak a politikája, ami a szocialista társadalmi gazdasági rendből a legmagasabb társadalmi gazdasági rendbe: a kommunizmusba vezet. Ez a politika azonban csak békepolitika lehet, mert ilyen gigantikus mű megvalósításához békére van szük-

ség. A sztálini békepolitika a szocialista társadalmi renden nyugszik. Ennek a békepolitikának egy része a nemzetiségi kérdéseknek marxista-leninista elvek szerinti megoldása. A nemzetiségi kérdés megoldásának az alapelvei: az önrendelkezési jog, — még a legyőzött népek önrendelkezési joga is — nemzeti önállóság és egyenrangúság. Ezeket az alapelveket Sztálin »Marxizmus és a nemzetiségi kérdés« című művében dolgozta ki (1913), majd gyakorlatilag a Szovjetunióban meg is valósította. Ennek a nemzetiségi politikának a legnagyobb erőpróbája a második világháború volt. Sztálinnak a külpolitikája is ezeken az elveken nyugszik. Ezért tiszteli Sztálint a békeszerető népek sok számmilliója s különösen azok, akiket nemzeti felszabadulásukban segített és még most is naponta segít. Ezért mondotta Mao-Ce-Tung, hogy: »A Nagy Októberi Forradalom tündöklő sugarai világtították meg utunkat.«

Ezután a cikkíró ismerteti Sztálinnak a második világháború után a nagyhatalmak együttműködése érdekében kifejtett erőfeszítéseit. A béke biztosítására irányuló törekvések közvetlenül érintik a német népet, amely felismeri, hogy a sztálini törekvések az amerikai imperialista érdekek miatt nem tudhatk eddig maradéktalanul érvényesülni, mert utóbbi érdeke, hogy a német iparban jelentkező konkurrencia kifejlődését megakadályozza, az egész Németországot részekre darabolja csak azért, hogy az uralma alá került területeket kizsákmányolhassa.

A cikkíró idézi Sztálinnak a háború alatt tett kijelentéseit, melyek szerint: »Hitlerék jönnek és mennek, de a német nép, a német állam marad«, — továbbá: »Nekünk nem az a célunk, hogy idegen országokat meghódítsunk és idegen népeket leigázzunk«, végül: »A Szovjetunió ünnepli a győzelmet, de nem azért, hogy Németországot szétdarabolja és megsemmisítse.«

A német népek a békefrontban való részvételéről és annak jelentőségéről a cikkíró Sztálinnak a Demokratikus Német Köztársaság megalakulásakor küldött közismert táviratát idézi. Ez — t. i. Sztálin szerint — fordulópont Európa történelmében, mert a Demokratikus Német Köztársaság a Szovjetunióval szövetségben kizárja Európában az újabb háború kirobbantását.

A Sztálini Alkotmány méltatásáról a Demokratikus Német Köztársaság legfőbb államügyésze: dr. Ernst Melscheimer írt cikket.

A Sztálini Alkotmányt a Jogtudományi Közlöny olvasói a közlöny hasábjairól és egyéb tanulmányokból már ismerik. Érdekes a cikkírónak az Alkotmány megszerkesztése és törvénybeiktatása idejéről adott kül- és belpolitikai jellemzése. A fasizmustól és a gazdasági válságoktól fenyegetett világnak egyetlen szilárd állama volt: a Szovjetunió. Ez volt az egyetlen békesziget a kapitalista örület háborgó világtengerében. A Szovjetunió 1934-ben belépett a Népszövetségbe, 1935-ben Franciaországgal és Csehszlovákiával kölcsönös segélynyújtási szerződést kötött, 1937-ben megnemtámadási szerződést Kínával, — amikkel szemben 1935-ben Itália meghódította Abesszíniát, 1936-ban Németország és Itália beavatkozott a spanyol polgárháborúba, 1937-ben Japán megtámadta Kínát, 1938-ban a hitleri Németbirodalom bekebelezte Ausztriát.

A Demokratikus Német Köztársaság parlamentje az Alkotmány vonatkozó rendelkezései alapján 1949 december havában legfőbb államügyésznek választotta dr. Ernst Melscheimert, illetve a Legfelsőbb Bíróság másodelnökévé: dr. Hilda Benjamint.

A Jogtudományi Közlöny olvasói előtt mint a Neue Justitz cikkírói mindketten ismeretesek. Legutóbb mindketten az igazságügyminisztériumban töltöttek be felelősségteljes állást, azelőtt az igazságügyi igazgatásban Melscheimer az államügyészség ügyének legfőbb irányítója volt, Benjamin pedig a munkügyi bírászkodásban dolgozott, illetve egy főügyészségen. A Neue Justitz mindkét magas igazságügyi vezető személyét méltatja s megállapítja, hogy az igazságügyminisztériumnak nagy veszteség az elvesztésük, de náluk méltóbb személy az új állásokba nem is kerülhetett.

Dr. Hans Nathan igazságügyminisztériumi főcsoportvezető a Német Demokratikus Köztársaság legfelsőbb igazságügyi szervéről, az 1949 december 7-én felállított Legfelsőbb Bíróságról írt cikket. Ez a tény a Demokratikus Német Köztársaság szuverenitásának a szimbóluma. Max Fechner igazságügyminiszter a törvényjavaslat benyújtásakor elmondott beszédében rá-

mutatott arra, hogy ez a törvény első lépés az új igazságszolgáltatás kiépítése felé, amire Prof. Steiniger képviselő azt válaszolta, hogy nem lehet egy épület legfelsőbb emeletét tökéletesen kiépíteni addig, amíg az alsóbb emeletek még nem készültek el. És ez áll a Legfelsőbb Bíróság hatáskörének a megállapítására is, vajjon az kasszációs vagy revíziós alapon álljon-e, foglalkozhatik-e az alsófokú bíróság által megállapított ténykérdéssel stb.

Az nem vitás, hogy a Német Demokratikus Köztársaságban csak kétfolyamodású bírászkodás lesz. A kasszációs elv ellen az a kifogás, hogy nem fogja tudni biztosítani az igazságszolgáltatás egységét, amit esetleg jogegységi perorvoslással lehetne megoldani. Kiindulópont tehát a kasszációs elv, megfelelő módosításokkal.

A cikkből kitűnőleg a Legfelsőbb Bíróság mint elsőfokú bíróság is. eljár egyes súlyos bűncselekmények esetében (legsúlyosabb gazdasági bűncselekmények stb.). A cikkíró felveti a kérdést, vajjon nem jelenti-e ez azt, hogy a vádlottat törvényes bírójától elvonják. Ezt az ellenvetést visszautasítja a cikkíró.

A cikkíró végül foglalkozik a legfőbb államügyész feladataival is. A Német Demokratikus Köztársaságban a legfőbb államügyész mint a demokratikus törvényesség őre minden jogerős polgári és büntető ítéletet megtámadhat perorvoslással.

Az 1950 januári számban dr. Helm főügyész a marxizmus-leninizmus nagy januári halottairól emlékszik. Karl Liebknecht és Rosa Luxemburg 1919 január 15-én történt meggyilkolásáról és Vladimir Iljics Lenin 1924 január 21-én történt haláláról. Sztálin ekként jellemezte Lenint: »Nagysága mindenekelőtt abban áll, hogy megteremtette a Szovjet Köztársaságot és ezzel a ténnyel bebizonyította az egész világ elnyomott tömegeinek, hogy nincs elveszve a remény, a nagybirtokosok és kapitalisták uralma nem fog örökké tartani, hogy a dolgozók sajátmaguk létre tudják hozni a birodalmukat és az nem a mennyekben, hanem a földön épül. Ez gyűllesztotta ki az egész világ dolgozóinak a szívében a felszabadulás reményének a lángját. Ez magyarázza meg, hogy Lenin neve a dolgozó és kizsákmányolt tömegek előtt a legforróbban szeretett név.«

A megnyitót *dr. Ries István* kartárs, igazságügyminiszter, a Magyar Jogász Szövetség elnöke mondotta.

Dr. Sömjén Pál kartárs, igazságügyminisztériumi főosztályvezető »Mire tanít bennünket a szocialista szovjet jog?« címen tartotta meg előadását, amelyet követően az egyes jogterületek vonatkozásaiban a következők szólaltak fel: alkotmányjogi kérdésekről *dr. Beér János*, államjogi kérdésekről *dr. Hajdu Gyula*, büntetőjogi kérdésekről *dr. Kádár Miklós*, igazságszolgáltatási kérdésekről *Menváth István*, bíróságszervezeti kérdésekről *dr. Névai László*, gyakorlati közigazgatási kérdésekről *Pongrácz Kálmán* (Budapest polgármestere), jogelméleti kérdésekről *dr. Szabó Imre* kartársak.

Az anketén elhangzottakat *dr. Szabó Imre* kartárs foglalta össze és határozati javaslatát az anket résztvevői egyhangúan fogadták el. A határozat értelmében a résztvevők többszáz főnyi tömege üdvözölte a Szovjetunió jogászait a Magyar-Szovjet Barátság Hónapja alkalmából és köszönetet mondott mindazért, amire a szocialista szovjet jog magyar jogászokat megtanította.

A Magyar Jogász Szövetség ceglédi helyi csoportjának munkája

A kecskeméti helyi csoport Cegléden tartott jogásznapot. Központi kiküldöttként *dr. Márkus Ferenc* kartárs vett részt a jogásznapon. »Az Alkotmány és a polgári jog« címen tartotta meg előadását, amit igen élénk vita követett. A résztvevők határozatot hoztak, amely szerint Cegléden is megszervezik a szemináriumot, amire a Magyar Dolgozók Pártja helyi szervezetének képviselőjét is meghívják.

A gyűlés után a ceglédi, kiskunfélegyházi és kecskeméti jogászokból álló közönség közös vacsorán vett részt. Több felszólalás hangsúlyozta a jogászságnak azt az akaratát, hogy a szocialista építésnek ügyét teljes erejükkel szolgálni fogják.

Az igen eredményes jogásznapi rendezése terén *dr. Muraközi S. Ottó* ügyvéd kartárs, nagy hozzáértéssel működött.

A Magyar Jogász Szövetség jászberényi helyi csoportjának munkája

A szakmai továbbképző előadások és szemináriumok a résztvevők lan- kadatlan érdeklődése mellett foly- nak. Több ízben vett részt mind az

előadáson, mind a konzultáción a Magyar Dolgozók Pártja helyi szervezetének kiküldötte is.

A Magyar Jogász Szövetség kiskunfélegyházi helyi csoportjának munkája

A szakmai politikai továbbképző előadássorozatban »Állam- és jogelmélet az alkotmányban« címen *dr. Nádasi Ferenc* kartárs, állam- ügyész tartott előadást. A nagyszámú résztvevő és hozzászóló között a Szakszervezetek helyi csoportjának titkára is jelen volt.

A Magyar Jogász Szövetség nagy- körösi helyi csoportjának munkája

A kecskeméti helyi csoport rendezésében 1950 február 25-én zajlott le Nagykorösiön a jogásznapi. Központi előadó *dr. Patriász István* kartárs volt, aki »Az Alkotmány és a gazdasági jog« címen tartotta meg előadását. A bevezetőt *dr. Garzó György* kartárs, a kecskeméti állam- ügyészség vezetője tartotta és ennek során a tanulás és az elméleti kép- zettségek fontosságát hangoztatta. A résztvevők számos felszólalása tette lehetővé az elhangzott előadás ki- értékelését.

A Magyar Jogász Szövetség nyir- egyházi helyi csoportjának munkája

A szakmai politikai továbbképző előadássorozatban »Alkotmány és a polgári jog« címen *dr. Tóth Béla* kartárs, megyei bírósági bírót tartott előadást, amit élénk kiértékelő vita követett.

A Magyar Jogász Szövetség pipai helyi csoportjának munkája

A szakmai politikai továbbképző előadássorozat jegyében 1950 február havában Pápán is megalakult a Magyar Jogász Szövetség helyi csoportja. A megalakításnál *dr. Ruttkai György* kartárs, központi kiküldöttként vett részt, aki »A jogász szerepe a népi demokráciában« címen tartott előadást.

A helyi csoport elnökéül *dr. Tóth Sándor* kartársat, a pápai járásbíró- ság elnökét, titkárává *dr. Németh István* ügyvéd kartársat választották.

A Magyar Jogász Szövetség sátor- aljaújhelyi helyi csoportjának munkája

A szakmai politikai továbbképző előadássorozatban 1950 február 25-én

dr. Skorka György kartárs, köz- ponti kiküldöttként »Az Alkotmány és a büntetőjog« címen tartott elő- adást. Ismertette az ötéves terv büntetőjogi védelmével kapcsolatos jogelveket.

A széles terjedelmű vita-anyagot a központi előadó foglalta össze.

A Magyar Jogász Szövetség szegedi helyi csoportjának munkája

A szakmai politikai továbbképző előadássorozatban »Az Alkotmány és a gazdasági jog« címen *dr. Ágai Dezső* kartárs 1950 február 20-án tartotta meg előadását, az Ügyvédi Kamara nagytermében, amit tartalmas vita követett. Az előadásról a Dél-Magyarország című napilap is beszámolt.

A Magyar Jogász Szövetség székes- fehérvári helyi csoportjának munkája

A szakmai politikai továbbképző előadássorozatban *dr. Gáspár János* ügyvéd kartárs »Az Alkotmány és a gazdasági jog« címen tartotta meg előadását, amit számos hozzászólás követett.

A Magyar Jogász Szövetség sakk- körének munkája

1950 március 11-én a klubhelyiség- ben villám sakkturna folyt.

Dr. Vajda Pál rendőrezredes kar- társ, sakkmeister 1950 március 18-ára a klubban a Budapesten rendezendő világbajnoksági versenyről hirdetett előadást. Az előadást szimultán sakk- verseny követte.

Az osztályozó sakkverseny 1950 március 25-én d. u. 4 órakor kezdődik a klubhelyiségben.

A Magyar Jogász Szövetség sport- szakosztályának munkája

A turista-szakosztály az átigazo- lásokat már megkezdte és a tagok felvétele folyamatban van. Kérjük mielőbbi jelentkezésüket, mert csak így tudjuk biztosítani tagjaink részére a tavaszi kirándulások zavartalan lebonyolítását. A Természet Barátok Szövetsége, melynek Turista szakosztályunk tagja, lényeges kedvezményt biztosít vasútra, hajóra, HÉV-re és turistaházakra. Közljük továbbá, hogy az MHK-próbákra jelentkezéseket felveszünk és erre vonatkozólag bővebb felvilágosítást Sportszakosztályunk bárkinnek szí- vesen nyújt. Az MHK jelentkezések

legkésőbb március 30-ig meg kell történnének.

A Magyar Jogász Szövetség 1950 március 26-án, Debrecenben ankétot tart »A termelési szövetkezetek jogi problémáiról«. A résztvevőket felkéri a Szövetség, hogy 1950 március 25-ig részvételi szándékukat a titkárságon jelentsék be.

A Magyar Jogász Szövetség felhívása a baktériumháború előkészítésében vétkes japán háborús bűnösök ügyében

A háborús bűnösök megbüntetésének kötelezettsége az 1943. évi november hó 1-én kelt moszkvai nyilatkozatban, az 1945. évi augusztus 8-án kelt londoni egyezményben, a Távolkeleti Bizottság 1946 április hó 3-án és 1947 június 15-én hozott határozataiban és a második világ-háború után kötött békeszerződésekben világosan és félreérthetetlenül kifejezésre jut. A világ demokratikus jogászai ezt az elvet a haladó eszmék győzelmeként örömmel és megnyugvással vették tudomásul. A háborús bűnösök megbüntetésére tehát a nemzetközi jog általánosan elismert alapelvein nyugszik.

Annál szomorúbb, hogy egyes államok kormányaiban működő reakciós erők megakadályozzák a háborús bűnösök megbüntetésére elvének érvényesülését. Áll ez elsősorban az Amerikai Egyesült Államok kormányára, amely megtagadta a baktériumháború előkészítésében és megvalósításában vétkes, japán háborús bűnösök bíróság elé állítását. Emiatt a magyar jogászok szükségesnek tartják, hogy a nemzetközi jogászközvéleményhez forduljanak.

A habarovszki bűnper minden kétséget kizáróan bebizonyította, hogy Hirohito japán császár és Iszii Sziro, Kitano Maszadzo, Vamacu Judzir, Kaszahara Jukio japán tábornokok vezetőszerepet játszottak a baktériumháború előkészítésében és megvalósításában. Nem vitás, hogy a baktériumfegyver használatát a civilizált nemzetek már régen a népek becsületébe és lelkiismeretébe ütközőnek minősítették, ennélfogva alkalmazása a háború szokásainak és törvényeinek megsértését jelenti. Ez a civilizált nemzetek között elismert általános alapelve a baktériumfegyver kifejezett megtiltását tartalmazó 1925. évi június hó 17-én aláírt genfi jegyzőkönyvben is megnyilvánult.

A Távolkeleti Bizottság 1946 április hó 3-án hozott határozata, a nürnbergi nemzetközi bíróság joggyakorlata, egyaránt háborús bűntettnek minősítette a háború törvényeinek és szokásainak megsértését. Nem kétséges, hogy azok, akik vezetőszerepet vittek a baktériumfegyver előkészítésében, alkalmazásában és ezáltal a békés és ártatlan emberek ezreit tették ki szenvedésnek és pusztulásnak, az emberiség ellen irányuló legsúlyosabb bűntettet követték el. Ezeknek az elvetemült háborús főbűnösöknek megbüntetésére az Egyesült Államok és Nagybritannia is konkrét kötelezettséget vállaltak a Távolkeleti Bizottság 1946 április hó 3-án hozott határozatában. A japán háborús bűnösök nem kerülhetik el tehát bíróság elé állításukat és megbüntetésüket a nemzetközi jog és a vállalt kötelezettségek megsértése nélkül.

A magyar jogászok a nemzetközi jog általánosan elismert szabályaira és a népek lelkiismeretére és becsületére hivatkozva követelik, hogy a baktériumháború előkészítésében és megvalósításában bűnös, — Hirohito japán császárt és a japán tábornokokat, — haladéktalanul állítsák bíróság elé.

A Magyar Jogász Szövetség azzal a kéréssel fordul a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségéhez, hogy ezt a felhívást továbbítsa az ENSZ-hez és az összes érdekelttekhez és közölje a többi jogász tagyesületekkel is.

A Magyar Jogász Szövetség a »Mégvédjük a békét« mozgalom Országos Tanácsához a következőkkel fordult:

A Magyar Jogász Szövetség, mint a magyar jogászok hatezres létszámú tömegszervezete, örömmel és lelkesedéssel csatlakozik a »Mégvédjük a békét« mozgalom akciójához.

A Magyar Jogász Szövetség, a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségétől (A. I. J. D.) kapott felhívás alapján tagjai között terjeszteni kívánja a Béke Hívei Világkongresszusa Bizottságának felhívását. A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének álláspontja szerint a demokratikus jogászoknak különösen fontos szerep jut ebben a mozgalomban, amennyiben nekik kell ismertetni és

védetni a nemzetközi jogot, amelynek tiszteletbentartása a béke megővésének egyik feltétele.

Az akció sikere érdekében a Magyar Jogász Szövetség 1950 április havában »A jog a béke szolgálatában« címmel nagygyűlést tart, amelyen a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének a békemozgalmában való közreműködését ismerteti a magyar jogászok széles rétegei előtt. Gondoskodik a Magyar Jogász Szövetség arról is, hogy 24 vidéki helyi csoportjához a budapesti előadás anyagát központi előadói közvetítsék.

A Magyar Jogász Szövetség minden erejéből támogatni kívánja az Önök célkitűzéseit és a munkához sok sikert és eredményt kíván.

PÁLYÁZATI HIRDETÉMÉNY

A Magyar Jogász Szövetség elnöksége az alábbi pályázat határidejét egy hónappal meghosszabbította, a pályázat benyújtásának határideje 1950 április 30.

A Magyar Jogász Szövetség a Tudományos Tanács által rendelkezésre bocsátott 10.000 forintot jogtudományi pályadíjak céljaira használja fel. Ehhez képest a Magyar Jogász Szövetség elnöksége pályázatot hirdet a következőkben:

a) A jogelmélet köréből:

A jog fogalma a történelmi materialista elmélet szerint. Az állam és a gazdálkodás viszonya.

A népi demokrácia államának osztálytartalma.

b) A jogtörténet köréből:

1848 jogalkotásai és azok társadalmi jelentősége.

Az országbírói értekezlet kritikai értékelése.

A mezőgazdasági ingatlanjog a Horthy-korszakban.

c) Az alkotmányjog köréből:

Az államfői funkció a burzsoá és a népi demokratikus államban.

A népi demokráciák alkotmányai és a magyar alkotmány.

Alkotmányunk II. fejezetének alkotmányjogi jelentősége.

d) A gazdasági jog köréből:

A vállalati formák a kapitalizmusban.

A központok szerkezete és szerepe a népgazdaságban.

e) A büntetőjog köréből:

A munka szerepe a büntetés végrehajtásánál.

Van-e megrögzött büntetett? A termelékenység emelésének büntetőjogi biztosítékai.

A legkiválóbb pályamunka jutalma 2000 forint.

Egy-egy pályázati körben 1000 forint az első díj, 600 forint a második díj és harmadik díjként elismerő oklevél kerül kiadásra. Egy-egy pályamunkának 40–50 oldal terjedelműnek kell lennie. A pályázati határidő *április 30-án* jár le. Elsősorban fiatal, fejlődőképes jogászok pályamunkáit várjuk, hogy ily módon a magyar jogtudomány tehetséges, fiatal kérdésekkel fríshessék fel.

A pályamunkákhoz lezárt borítékban kell a pályázó személyi adatait mellékelni és a pályázatot jelígyével ellátva a Jogászházban, Budapest, V., Szemere-u. 10. alatt kell benyújtani.

Az Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaságtudományi karának Gazdaságjogi tanszéke megkereste a

Magyar Jogász Szövetséget és közölte, hogy a tanszéken 1950 augusztus hó 1-től kezdődőleg egy tudományos tanszéki segédszemélyzeti állás betöltésére kerül sor.

A tanszék azok közül a fiatal jogászok közül szeretné betölteni a tudományos segédszemélyzeti állást, akik a Jogtudományi Közönyben a Magyar Jogász Szövetség által meghirdetett pályázaton az agrárjog tárgy körébe vágó pályamunkával vesznek részt. (Pl.: a jogtörténet köréből: A Horthy-korszak mezőgazdasági ingatlanjogát dolgozzák ki vagy 1848 jogalkotásai között nagyobb arányban térnek ki a földbirtokmegosztásra, földtehermentesítésre, a mezőgazdaság munkaerőproblémáira vagy a gazdasági jog körében nagyobb arányban térnek ki az agrárgazdaság vállalati formáira, az Állami Mezőgazdaságok, Erdőgazdaságok stb. központokra, az ÁMG-re, avagy az első, illetve a harmadik büntetőjogi tételnél nagyobb arányban tárgyalják a mezőgazdasági vonatkozásokat.)

A megkereséshez képest a pályázatok elbírálása után a fentebbieknek megfelelő pályázókkal a Magyar Jogász Szövetség titkársága fel fogja venni az érintkezést és őket a megfelelő helyre fogja irányítani.

A Magyar Jogász Szövetség bírói és ügyészi tagozata

1950 március 8-án klubnapot tartott a Szövetség klubhelyiségében.

A Magyar Jogász Szövetség ügyvédi és ügyvédjelölti tagozata

1950 március 29-én klubnapot tartott a Szövetség klubhelyiségében.

Felhívjuk valamennyi vidéki helyi csoportunkat, hogy mind előadásokról, mind rendezvényeiről központunk Világnézeti, Oktatási és Tudományos Bizottságának rendszeresen, *tüzetes* jelentést küldeni szíveskedjenek.

Felhívjuk tagjaink figyelmét a Szövetség klubjára. A klub reggel 9 órától este 8-ig áll a tagok rendelkezésére. Olvasótermében az összes bel- és külföldi folyóiratok, napilapok megtalálhatók. A játékteremben sakk, biliárd és ping-pong felszerelés várja a tagokat.

Felkérjük kartársainkat, hogy címváltozásait a Magyar Jogász Szövetség gazdasági osztályán (V., Szemere-u. 10. mfsz. 6. sz. szoba) szíveskedjenek bejelenteni.

BIBLIOGRÁFIA

(Orosz nyelvű)

Állam- és jogelmélet

Programma po teorii goszudarsztva i prava. Dlja juridiceszkich vyzsich ucsebnich zavedenij. — Moszkovszkij juridiceszkij insztitut, M., 1949, 18 o.

Az állam- és jogelmélet tanterve. Felsőbb jogi tanintézetek számára.

Állam- és jogtörténet

Isztorija goszudarsztva i prava. Tom I. Obscsaja red. Z. M. Csernilovszkovo. — Goszudarsztvennoje izd-vo juridiceszkij literatury, M., 1949, 535 o.

Állam- és jogtörténet. I. kötet. Z. M. Csernilovszkij szerkesztésében. (A rabszolgatartó és feudális állam és jog története).

Michajlov V. N. Obscesztvenno-politiceszkie i filozofsckie vzgljadi

A. N. Radisceva. — Szaratov, 1949, 38 o.

Michajlov V. N. A. N. Radiscev társadalompolitikai és filozófiai nézetei.

Ocserki po isztorii organov szovjetszkij goszudarsztvennoj vlaszti. (Material k izucseniju isztorii szovjetszkovo goszudarsztva i prava). 1917–1947. — Goszudarsztvennoje izd-vo juridiceszkij literatury, M., 1949, 357 o.

Vázlatok a szovjet államhatalom szervei történetéből. (Adatok a szovjet állam- és jogtörténet megtanulásához.) 1917–1947.

Ucsebnometodiceszkoje piszmo po isztorii goszudarsztva i prava SzSzSZR, dlja sztudentev VJuZL.-M. 1949, 55 o.

A Szovjetunió állam- és jogtörténetének módszertani vázlata, a felsőbb jogi tanintézetek hallgatói számára.

Alkotmányjog

Konsztitucija (Osznovnij zakon) Armjanszkij Szovjetszkij Szocializ-

ticeszkij Reszpubliki, Sz. izm. i dop. prinjatimi tretrej i csetvertoj szesszizijami Verchovnovo Szovjeta Armjanszkij SzSzR. — Goszizdat. Erevan, 1949, 28 o.

Az Örmény SzSzK Alkotmánya (Alaptörvénye). Az Örmény SzSzK Legfelsőbb Szovjetjének harmadik és negyedik ülése által elfogadott módosításokkal és kiegészítésekkel.

Konsztitucija Vengerszkij narodnoj reszpubliki. — Budapest, 1949, 24 o.

A Magyar Népköztársaság Alkotmánya.

Pervij Csechoszlovackij pjatiletnij plan. Pereved A. Rejman. — Praga, 1949, 72 o.

Az első Csehszlovák öt éves terv. Fordította A. Rejman. Kiadta a csehszlovák tájékoztatásügyi minisztérium.

Programma po goszudarsztvennomu pravu sztran narodnoj demokratii. Dlja juridiceszkich vyzsich ucsebnich zavedenij. M., 1949, 24 o.

A népi demokratikus országok alkotmányjogának tanterve,

Közigazgatási jog

Chronologiceszkjoje szobranie zakonov, ukazov Prezidiuma Verchovno Szovjeta i posztanovlenij pravitelystva RSzFSzR. — Goszudarsztvennoje izd-vo juridiceszkjoj literatury, M., 1949, 152 o.

Törvények, a Legfelsőbb Szovjet Elnöksége, valamint az OSzFSzK kormánya rendeleteinek időrendi gyűjteménye. (Tárgymutató.)

Agrárjog

Vazsnejsie resenija partii i pravitelystva po szelyszkomu chozjajsztvu (1946—1949 gg.). Szoszt. A. Sarov i A. Loginicsev.-Kirovszkoe oblaszt-noe goszudarsztvennoje izd-vo, Kirov 1949, 278 o.

A Párt és kormány mezőgazdaságra vonatkozó fontosabb határozatai (1946—1949). Összeállították A. Sarov és A. Loginicsev.

Nemzetközi jog

Beszpalov G. SzSzsZR v borbe za jedinstvo Germanii. — M., 1949, 32 o. (Vszjeszozuznoje obszesztvo po raszprosztraneniju politiceszkich i naucsnych znaniy v Moszkve).

Beszpalov G. Szovjetunió a Németország egységéért folytatott harcban.

Cseprakov V. Amerikanszkije monopoli — vragi mira i demokracii. — Goszpolitizdat, M., 1949, 167 o.

Cseprakov V. Az amerikai monopoliók — a béke és demokrácia ellenségei.

Az amerikai imperialisták igazi arca. Az Északamerikai Egyesült Államok monopoltökéje — az új világháború gyújtogatója. Az imperialista rablás ideológiája. Az egységes imperialistaellenes tábor harca a háborús gyújtogatók ellen.

Noti Szovjetszkovo Pravitelystva Jugoszlavszkomu pravitelystvu. — Goszpolitizdat, M., 1949, 48 o.

A Szovjet Kormány jegyzékei a Jugoszláv kormányhoz (1949 augusztus 11., 18., 29. és szeptember 28. jegyzékek).

Oppenheim L. Mezsdunarodnoje pravo, Perevod sz 6-ve anglijszkovo izdaniya. Pod red. i sz prediszloviem Sz. B. Krylova. — Izd-vo Inosztrannoj literatury, M., 1949, 548 o.

Oppenheim L. Nemzetközi jog. A 6. kiadás fordítása. Sz. B. Krylov szerkesztésében és előszavával.

II. r.: a nemzetközi jog tárgya, III. r.: a külkapcsolatok állami szervei, IV. r.: nemzetközi ügyletek,

Polgári jog

Grazsdanszkjoje i torgovoje pravo kapitaliszticeszkich sztragan. Pod red. D. M. Genkina. — Goszudarsztvennoje izd-vo juridiceszkjoj literatury, M., 1949, 544 o. (Vszjeszozuznij insztitut juridiceszkich nauk Minisztersztva juszticii SzSzsZR).

A kapitalista országok polgári és kereskedelmi joga.

A könyv elsősorban a szovjet külkereskedelmi apparátus dolgozói és a hallgatók számára készült.

Munkajog

Nacionalnoje sztrachovaniye v Csechoszlovakii. Csechoszlovackij zakon o nacionalnym sztrachovani. Perevod sz cseszkovo K. Kuchar. — Praga, 1949, 234 o.

Nemzeti biztosítás Csehszlovákiában. A nemzeti biztosításról szóló törvény. Eugen Erban előszavával. Fordította K. Kuchar.

Zsmychov I. N. Szovjetszkije profszjezuy v avangarde borby za jedinstvo mezsdunarodno profszozuznovo dvizsenja. — M., 1949, 32 o.

Zsmychov I. N. Szovjet szakszervezetek a nemzetközi szakszervezeti mozgalom egységéért folytatott harc élen.

Büntetőjog

Kenni K. Osznovy ugovovno prava! pod red. B. Sz. Nikiforova. — Izd-vo inosztrannoj literatury, M., 1949, 599 o.

Kenni K. A büntetőjog alapjai.

I. Általános tanok. II. Különböző bűncselekmények meghatározása. III. Bűnvádi bizonyítás módjai. IV. Bűnvádi eljárás.

Vojenno-ugolovnij kodeksz Bolgarii 1949. — M., 1949, 48 o. (Vojenno-juridiceszkaja akademija voozruszennich szil SzSzsZR).

Bulgária katonai büntetőkódexe, 1949. S. Gringauz és M. Jakubovics fordítása és bevezetése.

Eljárási jog

Csecsina N. A. Zakonnaja szila szudebnovo resenja v nauke szovjetszkovo grazsdanszko-processzualno prava. — L., 1949, 19 o.

Csecsina N. A. A bírói ítélet törvényes ereje a szovjet polgári eljárásjog tudományában.

Programma po szovjetszkomu grazsdanszkomu processzu. Dlja juridiceszkich vyszich ucsebnich zavedenij. — M., 1949, 20 o.

A szovjet polgári eljárás tanterve.

Szudebnaja medicina. — Goszudarsztvennoje izd-vo juridiceszkjoj literatury, M., 1949, 504 o.

Bírósági orvostan.

Szudebnaja pszichiatrija. 3-e izdanie pererabotannoje i dopolnennoje. — Goszudarsztvennoje izd-vo juridiceszkjoj literatury, M., 1949, 400 o.

Bírósági pszichiatria. 3. átdolgozott és kiegészített kiadás.

(Cseh és Szlovák nyelvű)***Állam- és jogelmélet**

Bohácsek: Otakar Sommer, Praha 1949, 40 kor. Szommer Otakar.

Cormforth: Szpor vjedi sz idealizmem, Praha, 1949, 89 kor. A tudomány vitája az idealizmussal.

Csepicska: Zlidovení szoudnictví, Praha 1949, 23 o. A népi elemek bevonása a bíraskodásba. A tájékoztatásügyi minisztérium kiadványa.

Erban: Odrazsení útok, Praha 1949, 7 kor. A visszavert támadás.

Fierlinger: Právo, vjeda a politika, Praha 1949, 15 kor. Jog, tudomány és politika.

Haldane: Vliv technického pokroku na pokrok mravní, Praha 1949, 15 kor. A technikai fejlődés befolyása az erkölcsi fejlődésre.

Hrusovszky: Dialektika szpolocsenszkého vývinu, Bratislava 1949, 90 o. A társadalmi fejlődés dialektikája. — E munka a tudományos szocializmus alapjai, az alapvető kérdések és fogalmak tanítását, a társadalom és gondolkodás vázlatát tartalmazza.

Jovcsuk: Szpolocsenszké vjedi na vysokých školách, Praha 1949. 16 kor. Társadalomtudományok a felsőbb iskolákon.

Lenin: Tri pramene a tri szúcsiasztky marxizmu, Bratislava 1949, 28 o. A marxizmus három forrása és alkatelemei.

Linhart: Nábozsensztví a szvjeto-názor, Praha 1949, 30 o. Vallás és világnézet. — A szerző azt a kérdést vizsgálja, hogy a kereszténység a szocialista világnézet további fejlődésének támaszául vagy akadályául fog e szolgálni.

Marx—Engels: O Irsku a o Indii, Praha 1949, 6 kor. Írországról és Indiáról.

*Ahol az oldalszám nincs feltüntetve, ott a fűzött munkának csehszlovák koronában kifejezett árát tüntettük fel.

Prochádzka: I. V. Sztálin, Praha 1949, 17 kor. I. V. Sztálin.

Rousseau: O původu nerovnoszti mezi lidmi, Praha 1949, 17 kor. Az emberek közötti egyenlőtlenség eredetéről.

Rousseau: O szpolocsenszké szmlouvje, Praha 1949, 55 kor. A társadalmi szerződésről.

Állam- és jogtörténet

Ríha: Hozspodárszký a szoc. pol. vývoj Cseszkoszlovenszka 1790—1945, Praha 1949, 45 kor. Csehszlovákia gazdasági és szociálpolitikai fejlődése 1790—1945.

Alkotmányjog

Gottwald: Szlovenszku, Praha 1949, 25 kor. Szlovákiának.

Kaigl: Nové Madjarszko, Praha 1949, 81 kor. Új Magyarország.

Krno: Madjarszka ceszta k demokracii, Praha 1949, 68 kor. Magyarország útja a demokráciához. —

Na ceszta k szocializmu, Bratiszlava 1949, 90 o. A szocializmushoz vezető úton. — Úsztava Cseszkoszlovenszkej republiky, Bratiszlava 1949, 77 o. A Csehszlovák köztársaság alkotmánya. — Zákon o pjetiletém plánu, Praha 1949, 4 kor.

Az ötéves tervről szóló törvény. A 20.500 példányban megjelent broszura csak a törvény (421/48) szövegét tartalmazza.

Közigazgatási jog

Chlup—Kahuda—Král: Skolszký zákon, Praha 1949, 60 kor. Iskolaügyi törvény.

Karpenko: Kontrola výroby, Praha 1949, 160 kor. A termelés ellenőrzése.

Nová lidová szpráva Prahy, Praha 1949, 97 o. Prága új népi közigazgatása.

Palecková—Stein: Komunální podniky. Vyd. minisztersztva vnitra, Praha 1949, 234 o.

Palecková—Stein: Közületi vállalatok. Megjelent a belügyminisztérium kiadványaként.

A könyv célja segíteni a nemzeti bizottságokat gazdasági, politikai, szociális és egyéb feladatai megvalósításában és ezért kizárólag gyakorlati kívánalmaknak akar megfelelni (előszó). A 199/48. sz. törvény részletes elemzését adja. A közületi vállalat vagyona a népi közigazgatás szerveinek kezében van. A szabályok rendszerező magyarázata segítséget nyújt úgy a közületi vállalatok alapításánál, mint a közületi vállalatok gazdálkodása során felmerülő vagyonjogi problémák megoldásánál.

Pelikán: Bytová péce a její provádení v CsSzR, Praha 1949, 170 kor. Lakásvédelem és végrehajtása Csehszlovákiában.

Posvár: Szprávní řízení, Praha 1949, 80 kor. Közigazgatási eljárás.

Posvár: Dodatky ke szprávnímu řízení a krajské národní výbory, Praha, 1949, 60 kor. Kiegészítések a közigazgatási eljárásról és a megyei nemzeti bizottságok.

Posvár: Szprávní tresztní řízení, Praha 1949, 33 kor. Közigazgatási büntetőeljárás (szövegek).

Sztejszkal—Langhansz: Úmrtní zápisz a szoupisz pozúsztaloszti, Praha 1949, 96 o. Haláleset anyakönyvi bejegyzése és a hagyatékok összeírása. — A munka a helyi nemzeti bizottságok funkcionáriusainak támogatását célozza és ezért elsősorban a gyakorlat kívánalmainak akar megfelelni. Az első rész az alapintézmények, a második a minták magyarázatát tartalmazza. Függeléként minták és tárgymutatók szerepelnek.

Trajnín: Lidová szpráva v SzSzsSzR, Praha 1949, 28 kor. A népi közigazgatás Szovjetúnióban.

Tureček: Csesztné prohlášení ve szprávním řízení, Praha 1949, 20 kor. Beesületbeli nyilatkozat a közigazgatási eljárásban.

Pénzügyi jog

Spínka: Dany prepýchová. Szeznam prepýchových predmetu, Praha 1949, 50 o. Fényűzési adó. Fényűzési tárgyak jegyzéke. — A könyv a fényűzési adóról szóló 200/47 sz. törvény- és az azt végrehajtó rendelet szövegét és magyarázatait tartalmazza.

Szlávicsek a j.: Vseobecná dany, Praha 1949, 40 kor. Általános adó.

Szpácsil a j.: Mimorádné dávky, Praha 1949, 120 kor. Rendkívüli adó.

Szousztal: Nové szoudní poplatky, Praha 1949, 20 kor. Új bírósági illetékek.

Szousztal: Nové poplatky szoudní a jiné poplatky, Praha 1949, 20 kor. Új bírósági és más illetékek, Praha 1949, 20 kor.

Agrárjog

Balik: Zemjedelszké právo, Praha 1949, 99 kor. Agrárjog.

Fábry: Zemjedelszké zákoni, Praha 1949, 18 kor. Mezőgazdasági törvények.

Jednotné zemjedelszké družszstvo, Praha 1949, 8 kor. Egységes mezőgazdasági szövetkezet.

Luby: Ochrana polynohoszpodárszkých podnikov a pozemkov proti drobeniu, Bratiszlava 1949, 44 o. Mezőgazdasági vállalatok és telkek elaprózódás elleni védelme.

Machacska—Szemerád: O nové pozemkové reformje, Praha 1949, 48 kor. Az új földreformról.

Michl—Novotný—Petruv: Revisze I. pozemk. reformy, Praha 1949, 220 kor. Az I. földreform revíziója.

Podsztopka: Výszledky pozemkovéj reformy, Bratiszlava, 1949, 19 o. A mezőgazdasági reform eredményei.

Renc: Právní základ zemjedelszké pjetiletky, Praha 1949, 78 o. A mezőgazdasági ötéves terv jogi alapja.

Nemzetközi jog

Clementisz: Odkazy z Londýna, Praha 1949 (kötve) 250 kor. Üzenetek Londonból.

Dokumenty k predvečeru druhé szvjetojé války, szv. II. Praha 1949, 152 o. Dokumentumok a második világháború előestjéhez. — Ez a kötet H. Dirksen-nek, Németország volt londoni követének (1938—39) levelezését tartalmazza. Elősegíti Angolországnak és Németországnak ebben az időben folytatott nemzetközi politikája megismerését.

Ecser: Mezinárodní právo, Prága 1949, 40 kor. Nemzetközi jog.

Frey: Zahranicsní obchod SzSzsSzR, Prága 1949, 12 kor. Szovjet-unió külkereskedelme.

Gottwald: Sze Szovjetszkým szvazem na vecsné esaszzy, Prága 1949, 226 o. A Szovjetúnióval örök időkre.

Makarova: Vnitřní obchod SzSzsSzR, Prága 1949, 10 kor. Szovjet-unió külkereskedelme.

Molotov: Otázky zahranicsní politiky, Prága 1949, 100 kor. A külpolitika kérdései.

Parker: Szpiknutí proti míru, Prága 1950, 50 kor. Összeesküvés a béke ellen.

Sejnman: Vatikán mezi dvjema szvjetojými válkami, Prága 1949, 67 kor. Vatikán a két világháború között.

Polgári jog

Csepicska: Styasztná rodina — styasztní národ, Prága 1950, 13

25 kor. A népi demokratikus köztársaság védelme.

Takács—Zátarecky: Cseszkoszlovenszké tresztné hmotné právo platná na Szlovenszku. Bratislava 1949, 552 o. A Szlovákiában hatályos cseh-szlovák anyagi büntetőjog.

A pozsonyi Jogász Egylet Könyvtára 15. köteteként megjelent könyv elsősorban gyakorlati jogászok szükségletét kívánja kielégíteni. A hat évvel ezelőtt megjelent utolsó ilyen gyűjtemény ugyanis már két évvel ezelőtt kifogyott. — A gyűjtemény egy kötetben tartalmazza az összes hatályos büntetőtörvényeket, novelákat, kiegészítő szabályokat, a nagyfotosságú új törvényeket, a népi demokratikus köztársaság védelméről, a népi elemeknek a bíraskodásba való bevonásáról rendelkező törvényeket, — egészen az 1948. év

végéig. A mű alkalmazhatóságát igen emeli a több mint 1500 tárgynevű álló tárgyamutató. A régi törvények szövegei a Jogi Terminológia Bizottsága által állandósított szöveggel jelennek meg.

Utjevskij: Tresztní právo ve szluzsbách anglo-americké reakce, Praha 1949, 21 kor. Büntetőjog az angol-amerikai reakció szolgálatában.

Eljárási jog

Csepicska: Zlidovení Szoudníctví, Praha 1949, 23 o. Népi elemek bevonása a bíraskodásba. A tájékoztatásügyi minisztérium kiadványa.

Glosz—Eliás—Simák—Novák—Csech: Zákon o zlidovjení szoudníctví, Praha 1949, 110 o. A népi elemeknek a bíraskodásba való bevonásáról szóló törvény.

Hartmann—Welter: Vzory szoukromoprávních szmluv a prohlášení a podání v neszporních věcech, Praha 1949, (kötve) 350 kor. Magánjogi szerződések, valamint a nemperes ügyekben tett nyilatkozatok és beadványok mintái. 2. kiadás.

Polianszkij: Szoudníctví v SzSz-SzR, Praha 1949, 25 kor. Bíraskodás a Szovjetúnióban.

Ratica: Exekucsné právo. Prehľad súzštavy, Bratislava 1949, 80 o. Végrehajtási jog. A rendszer vázlata.

Ratica: Základy procesného práva, Bratislava 1949, 163 o. A per-jog alapjai.

Statisztika

Statisztická príručka Szlovenszka, Bratislava 1949, 276 o. Szlovákia statisztikai kézikönyve.

TÖRVÉNYEK és RENDELETEK

1950 február 1-től 1950 február 28-ig

Törvényerejű rendeletek

A tervezdálkodás büntetőjogi védelme. (4/1950. (II. 16.) 0.371.)

Az Államvédelmi Hatóság szervezésével kapcsolatos egyes katonai igazságügyi kérdések. (5/1950. (II. 16.) 4.000.)

A letartóztatási intézeti alkalmazotkának katonai büntető jogszabályok hatálya alá helyezése. (6/1950. (II. 24.) 2.602.)

Rendeletek

ALKOTMÁNYJOG

A megyei testületi szervek működésének átmeneti szabályozása. (5.200-2/1950. (II. 23.) B. M. 5.200.)

KÖZIGAZGATÁSI JOG

Általános és vegyes. A geodéziai adatok kiszolgáltatásának korlátozása. (61/1950. (II. 23.) M. T. 6.313.)

Anyaggazdálkodás. Az 50.000/1946. (VII. 27.) Ip. M. számú rendelettel elrendelt egyes cikkekre vonatkozó készletbejelentési kötelezettség megszüntetése. (100.100/1950. (II. 1.) O. T. 10.501.)

A sérült vagy használaton kívül lévő központi fűtő- és melegvíz

szolgáltató berendezések üzembeállításához szükséges anyagok összefrása. (10.060/1950. (II. 14.) O. T. 3.871.)

Színesfém-hulladék, a színesfém-tartalmú műhelysopredék, a színesfém-salak és hamu kötelező gyűjtése. (100.200/1950. (II. 16.) O. T. 10.110.)

Hengereltárukészletek bejelentése. (100.300/1950. (II. 23.) O. T. 10.110.)

Nyersbőr forgalmának szabályozása. (100.400/1950. (II. 25.) O. T. 10.191.)

Árszabályozás. A vágóborjú, valamint az abból kitermelt hús, belsőségek és melléktermékek árának megállapítása. (10.700/1950. (II. 1.) Á. H. 10.701, 10.704.)

A külföldről behozott és belföldön előállított illat- és zamatanyagok termelői és behozó nagykereskedői eladási árának megállapítása. (10.572/1950. (II. 3.) Á. H. 10.572.)

A nagy- és kiskereskedői haszonkölcsön szabályozásáról szóló 10.074-17/1950. (VI. 26.) I. Á. H. számú rendelet újabb módosítása. (10.074/1950. (II. 9.) Á. H. 10.074.)

Az építési munkák utóárvetésének az Árhatósághoz való betérjesztése. (10.461-95/1950. (II. 9.) Á. H. 10.461.)

A kordélyos iparban felszámítható legmagasabb fuvardíjak.

(10.451/1950. (II. 10.) Á. H. 10.451.)

Szállodákban, penziókban és fogadóknál érvényesíthető árak és díjak megállapításáról szóló 10.752/1950. (I. 18.) Á. H. számú rendelet egyes rendelkezéseinek módosítása. (10.752/1950. (II. 16.) Á. H. 10.752.)

A kisiparosok által előállított vegyi- és gyógyszeripari cikkek legmagasabb eladási árának megállapítása. (10.560/1950. (II. 18.) Á. H. 10.560.)

A belföldön előállított paraffin- és keverékminőségű gyertya és méces eladási árának újabb megállapításáról szóló 10.573-4/1949. (VI. 29.) III. Á. H. számú rendelet módosítása. (10.573/1950. (II. 19.) Á. H. 10.673.)

A számlailleték helyett érvényesíthető felár felszámítása. (10.074/1950. (II. 23.) Á. H. 10.074.)

A beszolgáltatási kötelezettség teljesítésére átadott kukorica 1950. évi március havi árának megállapítása. (10.660/1950. (II. 26.) Á. H. 10.661.)

Belkereskedelem. Budapest és környéke közellátására vonatkozó rendelkezések módosítása. (11.200./1950. (II. 3.) Bk. M. 8.830/

Beltügy. A rendőrségi szolgáltatásokért szedendő díjak újabb megállapításáról szóló 559.000/1947. (I. 17.) IV. 1. c. B. M. számú rendelet módosítása. (151.319/1950. (II. 3.) B. M. 5.000.)

A talált gyermek és az ismeretlen szülőktől származott gyermek születésének anyakönyvezésére vonatkozó jogszabályok kiegészítéséről szóló 3.230/1949. (IV. 9.) Korm. számú rendeletnek az anyakönyvi igazgatással kapcsolatos végrehajtása. (5.130-20/1950. (II. 14.) B. M. 5.130.)

A talált gyermek és az ismeretlen szülőktől származott gyermek születésének anyakönyvezésére vonatkozó jogszabályok kiegészítéséről szóló 3.230/1949. (IV. 9.) Korm. számú rendeletnek a gyámhatósági eljárással kapcsolatos végrehajtása. (5.160-4/1950. (II. 14.) B. M. 5.160.)

A megyei testületi szervek működésének átmeneti szabályozása. (5.200-2/1950. (II. 23.) B. M. 5.200.)

Az újonnan szervezett, illetőleg átszervezett anyakönyvi kerületek és párhuzamos anyakönyvek sorozatának megállapítása. (A. 5.134-1/1950. (II. 24.) I/3-b. B. M. 5.134.)

Építésügy. Magánkivitelezők közületi építési munkáira vonatkozó végösszegek benyújtása. (50/1950. (II. 4.) M. T. 3.653, 9.053.)

A közületi építkezésekkel kapcsolatban felszámítható járulékos költségek szabályozása. (10.080/1950. (II. 26.) O./T. 3.653.)

A közületi építkezésekre vonatkozó kivitelezési szerződések megkötésének szabályozása. (6.400/1950. (II. 26.) É. M. 3.653.)

Földművelés. A szőlő- és gyümölcsgazdálkodás egyes kérdéseinek szabályozása. (16.013/1950. (II. 1.) F. M. 8.420, 8.441.)

Egyes horgászjegyek kiadásának szabályozása. (16.011/1950. (II. 3.) F. M. 8.748.)

Országos Mezőgazdasági Minőségvizsgáló Intézet létesítése. (16.012/1950. (II. 3.) F. M. 8.062.)

A hús fogyaszthatóságának elbírálásáról szóló egyes rendelkezések módosítása. (16.014/1950. (II. 7.) F. M. 8.695.)

A Szervestrágyagyűjtő és Kereskedelmi Nemzeti Vállalat működési területének kiterjesztése. (16.016/1950. (II. 9.) 8.221.)

Cukorrépa pótvetéséhez szükséges vetőmag ellenérték nélküli juttatása. (16.017/1950. (II. 9.) F. M. 8.214.)

A lucerna és vöröshere termelésének szabályozása. (16.018/1950. (II. 9.) F. M. 8.212.)

Vetésforgóknak az állami gazdaságokban és termelőszövetkezeti csoportokban bevezetése. (16.019/1950. (II. 23.) F. M. 8.210.)

Öntöző gépi felszerelések kötelező bejelentése. (16.020/1950. (II. 23.) F. M. 8.783.)

Egyes vetőmagvak kötelező tisztítása és csávázása. (16.021/1950. (II. 23.) F. M. 8.357, 8.201.)

Honvédelem. A hadkötelezettséggel kapcsolatos állításkötelezettség újabb szabályozása. (45/1950. (II. 4.) M. T. 4.730.)

Az »Összeírási és sorozási igazolvány« megőrzése és bemutatása. (54.152/1949. (1950. II. 19.) eln. szü. 6. H. M. 4.730.)

Igazságügy. A háborús események következtében elveszett, megsemmisült vagy használhatatlanná vált telekkönyvek pótlásáról szóló 9.000/1945. (IX. 14.) I. M. számú rendelet módosítása. (8.300/1950. (II. 7.) I. M. 2.336.)

A közellátás érdekét veszélyeztető bűncselekmények tárgyában hozott bírói határozatoknak a belkereskedelmi, illetőleg a könnyűipari minisztériummal közlése. (12.100/1950. (II. 18.) I. M. 8.854.)

Az ügyvédek eskütétele. (13.400/1950. (II. 25.) I. M. 2.843.)

Könnnyűipar. A könnyűipari miniszter főfelügyelete alá tartozó élelmezési ipari üzemek ellenőrzésével kapcsolatos egyes rendelkezések. (47/1950. (II. 4.) M. T. 9.750.)

Ipari üzemek üzemi vízellátásának és szennyvízelvezetésének egységes kezelése. (49/1950. (II. 4.) M. T. 3.653.)

A Tejtermékek Állami Ellenőrző-állomásának főfelügyelete. (2.173/1950. (II. 28.) Kip. M. 8.571.)

Közlekedés- és postaügy. A Petőfi emlékbélyeg újabb kiadásának forgalomba bocsátása. (7.946/10/1950. (II. 4.) K. P. M. 7.905.)

A 95.500/1948. (1949. I. 1.) Közl. M. számú rendelet újabb módosítása. (7.700/20/1950. (II. 7.) K. P. M. 7.700.)

A Postaüzleti Szabályzat egyes rendelkezéseinek módosítása. (251.700/1949. (1950. II. 12.) K. P. M. 7.913.)

A Vasúti Üzletszabályzat módosítása. (639/1950. (II. 23.) K. P. M. 7.818.)

A Nagybudapest-Kikötő területén a hajók kikötésének szabályozása. (7.756/K/40/1950. (II. 28.) K. P. M. 7.756.)

Nehézipar. Ipari üzemek üzemi vízellátásának és szennyvízelvezetésének egységes kezelése. (49/1950. (II. 4.) M. T. 3.348.)

Az Állami Ipari Tervező Iroda megszüntetése. (55/1950. (II. 12.) M. T. 9.044.)

Népjólét. A ragályos és heveny fertőző betegségek elleni védekezés költségeiről kimutatás készítésének megszüntetése. (3.330/54/1950. (II. 1.) N. M. 3.330.)

Az extractum Secalis cornuit fluidum helyett Ergan sol. Richter, illetőleg Secoin forte sol. Chinoin gyógyszerkülönlegességek kiszolgáltatásának engedélyezése. (10.140/12-7/1950. (II. 7.) N. M. 10.140.)

A külföldi gyógyszerkülönlegességek és az emberorvoslásban használatos bakteriológiai természetű védőoltó-, gyógyító- és körjelző (diagnosztikai) készítmények forgalombahozatalára vonatkozó jogszabályok kiegészítése. (54/1950. (II. 12.) M. T. 3.180.)

A kórházaknak és egyéb egészségügyi intézményeknek, valamint a hatósági orvosoknak és a magánorvosoknak a nemibetegekre vonatkozó adatszolgáltatási kötelezettsége. (58/1950. (II. 18.) M. T. 3.311.)

A közszolgálati alkalmazottak betegségi kötelező biztosításával kapcsolatos egyes kérdések szabályozása. (3.500/2/1950. (II. 26.) N. M. 3.500.)

A gyógyszeralapanyagok kiszertelt gyógyszerek és a serobakteriológiai készítmények, valamint a kötőszerek anyaggyártási hatáskörének átruházása. (64/1950. (II. 28.) M. T. 10.140.)

Népművelés. A »Kossuth-díj«-ra vonatkozó jogszabályokban a választás- és közoktatásügyi miniszter részére biztosított jogkörnek a nép-

művelési miniszterre való átszállása. (44/1950. (II. 4.) M. T. 3.926.)

A Magyar Művészeti Tanács megszüntetése. (53/1950. (II. 10.) M. T. 1.701.)

PÉNZÜGYI JOG

A szállítóvállalatok által fizetendő közlekedési forgalmi adó. (900/1950. (II. 1.) P. M. 6.401.)

Az állami vállalatok nyugdíjkötelezettsége tőkeszükségletének az 1950. évi január hó 1. napjára elrendelt kiszámítására halasztás. (85.110/1950. (II. 3.) V/h. P. M. 7.080.)

A szerződéses termelésből eredő követelések letiltásának mellőzése. (39.700/1950. (II. 4.) II/d. P. M. 6.307.)

A társulati adó, valamint az együttes kereseti és jövedelemadó egyes kulcsainak újabb megállapítása. (1.450/1950. (II. 7.) II/a. P. M. 6.345, 6.333.)

A megszüntetett alapítványok vagyónának átadásával kapcsolatos illetékmentesség. (35.032/1950. (II. 10.) II. c. P. M. 6.470.)

A halász- és horgászjegy illetve. (35.239/1950. (II. 10.) II. c. P. M. 6.470.)

Az állami földmérési szolgálat szervezete, feladatköre és működésének biztosítása. (92.300/1950. (II. 12.) P. M. 6.318.)

A Maszovlet Magyar-Szovjet Polgári Légiforgalmi Részvénytársaság vám- és forgalmi adómentessége. (59/1950. (II. 18.) M. T. 6.611.)

A Budapest fővárosi és a budapestvidéki pénzügyőri kerületi parancsnokság átszervezése. (90.578/1950. (II. 18.) OPF. 6.080.)

A vámjövédéki kihágási eljárás során őrizetbe vett áruk értékesítésének, valamint az értékesítés során befolyt vételár, továbbá a pénzbüntetés, pénzbírság, feljelentői és tettenérői jutalékok elszámolásának újabb szabályozása, illetőleg nyomozási költségmegtérítés megállapítása. (102.010/1950. (II. 18.) II. f. P. M.)

Az állami vállalatoknak a záró- és alapmérlegéről szóló 85.100/1950. (I. 15.) P. M. számú rendelet kiegészítése. (104.200/1950. (II. 24.) V. h. P. M. 7.080.)

Az 1949. évi költségvetés végrehajtásáról készítendő jelentés adatainak összegyűjtése. (97.020/1950. (II. 28.) I. e. P. M. 6.250.)

MAGÁNJOG

A kisajátítási eljárásra vonatkozó egyes rendelkezések egyszerűsítése. (62/1950. (II. 25.) M. T. 2.360.)

MUNKA

Az Állami Színháza Nyugdíjintézetének és a Színészek Országos Nyugdíjintézetének megszüntetése, valamint a színházi munkavállalók nyugdíjügyének rendezése. (43/1950. (II. 1.) M. T. 3.551.)

Az államvasúti munkavállalók fizetésének és szolgálati viszonyának egyes kérdéseire vonatkozó rendelkezések. (51/1950. (II. 5.) M. T. 7.802.)

A Magyar Hírlapírók Országos Nyugdíjbiztosító Intézetének megszüntetése és a hírlapírók nyugdíjügyének rendezése. (48/1950. (II. 4.) M. T. 3.551.)

A postai munkavállalók fizetésének és szolgálati viszonyának egyes kérdéseire vonatkozó rendelkezések. (52/1950. (II. 5.) M. T. 7.902.)

A hosszabb ideig egyhelyben dolgozók kedvezményeiről és a munkahelyváltoztatással kapcsolatos egyes rendelkezésekről szóló 9/1950. (I. 8.) M. T. számú rendelet végrehajtása. (3.500/1/1950. (II. 19.) N. M. 3.500.)

A központi illetményhivatal hatáskörének és elnevezésének módosítása. (60/1950. (II. 23.) M. T. 6.044.)

A magánjogi szolgálati jogviszony alapján járó nyugdíj, valamint szolgálati jogviszonyból származó kereset legnagyobb együttes összegének megállapítása. (63/1950. (II. 25.) M. T. 3.550.)

A közszolgálati alkalmazottak illetményeinek kifizetésére vonatkozó egyes rendelkezések tárgyában kiadott 22/1950. (I. 20.) M. T. számú rendelet hatálybalépése és végrehajtása. (97.082/1950. (II. 26.) I. e. P. M. 6.264.)

A közszolgálati alkalmazottak betegségi kötelező biztosításával kapcsolatos egyes kérdések szabályozása. (3.500/2/1950. (II. 26.) N. M. 3.500.)

GAZDASÁGI JOG

Tervjog. Az 1950. évi ipari részlettervek átdolgozása. (10.040/1950. (II. 3.) O. T. 0.371.)

Az 1950. évi részlettervek módosítása. (10.050/1950. (II. 5.) O. T. 0.372.)

A közületi építkezésekkel kapcsolatban felszámítható járulékos költségek szabályozása. (10.080/1950. (II. 26.) O. T. 3.653.)

Találmány, újítás és észszerűftés. A találmányi bejelentés vagy szabadalom alapján igényelt uniós elsőbbség igazolásának megkönnyítése. (46/1950. (II. 4.) M. T. 9.054.)

Az öblítőcső gyártására vonatkozó újítás kötelező bevezetése. (10.070/1950. (II. 16.) O. T. 9.054.)

Minőségellenőrzés. Országos Mezőgazdasági Minőségvizsgáló Intézet létesítése. (16.012/1950. (II. 3.) F. M. 8.062.)

BÜNTETŐJOG

A közellátás érdekét veszélyeztető bűncselekményekre vonatkozó egyes rendelkezések. (56/1950. (II. 16.) M. T. 10.070.)

A fővárosba irányuló szabálytalan szállítások helyszíni megtorlása. (57/1950. (II. 18.) M. T. 2.614.)

A közellátás érdekét veszélyeztető bűncselekmények tárgyában hozott bírói határozatoknak a belkereskedelmi, illetőleg a könnyűipari minisztériummal közlése. (12.100/1950. (II. 18.) I. M. 8.354.)

PERES ÉS PERENKIVÜLI ELJÁRÁS

A talált gyermek és az ismeretlen szülőktől származott gyermek születésének anyakönyvezésére vonatkozó jogszabályok kiegészítéséről szóló 3.230/1949. (IV. 9.) Korm. számú rendeletnek az anyakönyvi igazgatással kapcsolatos végrehajtása. (5.130-20/1950. (II. 14.) B. M. 5.130.)

A talált gyermek és az ismeretlen szülőktől származott gyermek születésének anyakönyvezésére vonatkozó jogszabályok kiegészítéséről szóló 3.230/1949. (IV. 9.) Korm. számú rendeletnek a gyámhatósági eljárással kapcsolatos végrehajtása. (5.160-4/1950. (II. 14.) B. M. 5.160.)

NEMZETKÖZI JOG

A Maszovlet Magyar-Szovjet Polgári Légiforgalmi Részvénytársaság vám- és forgalmi adómentessége. (59/1950. (II. 18.) M. T. 6.611.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

Tudományos folyóirat mellékletekkel

Szerkesztőség:

Budapest, II.,
Udvarhely-utca 8
Telefon: 164-338

Kiadóhivatal:

Budapest, V.,
Bajcsy-Zsilinszky-út 78
Telefon: 420-777

Csekk számla száma:

61.075

Szerkesztőbizottság: Elnök: *dr. Szladits Károly.*

A bizottság tagjai: *dr. Bacsó Ferenc, dr. Beck Salamon, dr. Beér János, dr. Domokos József, dr. Feri Sándor, dr. Hajdu Gyula, dr. Kádár Miklós, dr. Marton Géza, ifj. dr. Nagy Dezső, dr. Nagy Miklós, dr. Ries István, dr. Schultheisz Emil, dr. Szabó Imre, dr. Szászy István, dr. Tóth László, dr. Túry Sándor Kornél, dr. Világhy Miklós, dr. Weltner Andor, dr. Zalán Kornél*

Felelős szerkesztő: *Dr. Kádár Miklós*

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

negyedévre ... 40.— Ft

A Magyar Jogász Szövetség tagjainak, ügyvédeknek, közalkalmazottaknak negyedévre ... 24.— Ft

Egyes szám ára 8.— Ft

Megjelenik havonta kétszer

TARTALOM: *Dr. Névai László*: Az igazságszolgáltatás alapelvei Alkotmányunkban. — *O. Sz. Joffe*: A polgári jogviszony alapvető vonásai és strukturális sajátosságai. — *Dr. Muszkat Marian*: A nemzetközi büntetőjog forrásai, rendszere és kutatásának eredményei. — *Dr. Révai Tibor*: A házasság felbontása a Szovjetunióban. — *Dr. Nagy László*: Munkaügyi viták elintézése a Szovjetunióban. — *Dr. Pataky Ernő*: A jogszabályok népszerű fogalmazása. — *Dr. Bólya Lajos*: A jogi terminológia kérdéséhez. — *Dr. Bakoss István*: A jogászság feladata a jogszabályok tudatosítása terén. — A Jogtudományi Közlönyben megjelent tanulmányok orosz- és francia-nyelvű ismertetése. — *Очерк статей напечатанных в журнале „Вестник юридических наук”*. — Résumé des études publiées dans le *Jogtudományi Közlöny*. — *Szemle: K. M.*: A Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1950. évi 10. sz. törvényerejű rendelete. — *V. Gy.*: Munkaügyi gyakorlati kérdések. — Az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának gyakorlatából. — Az Igazságügyminisztérium Jogügyi Hivatalának közérdekű kifogásai és a Legfelsőbb Bíróság Elvi Tanácsának határozatai. — A Közületi?Döntő Bizottságok gyakorlatából. — *Jogirodalom*: A »Szovjet állam és jog« (»Szovjetszkoje goszudarsztvo i právo«) 1949. évi október és november havi számai. — A »Jogász« (»Právník«) 1950. évi január havi száma. — A »Jogi szemle« (»Právnny Obzor«) 1949. évi november és december havi számai. — A Magyar Jogász Szövetség hivatalos közleményei. — Bibliográfia. — *Törvények. — Rendeletek.*

Az igazságszolgáltatás alapelvei Alkotmányunkban*

Bevezetés

Ahhoz, hogy helyesen tudjuk megérteni az Alkotmányunkban foglalt igazságszolgáltatási alapelveket és helyesen tudjuk értékelni azok jelentőségét fejlődésünk szempontjából, nem szabad elszigetelten néznünk őket, hanem egyfelől szemléletes módon kell szembeállítanunk ezeket az elveket az előző társadalmi formák államainak igazságszolgáltatási elveivel, másfelől meg kell határoznunk helyüket a szocialista állam adott fejlődési fokán. Már ebből a fogalmazásból látszik, hogy vizsgálódásunk kiindulópontja az a tétel, mely szerint *a történelem során az állam mindenkori típusa és az igazságszolgáltatás jellege között a legszorosabb szerves kapcsolat áll fenn.* Ez a kapcsolat formai és tartalmi ismérvekben egyaránt kifejezésre jut. Minden államtípusnak megvan a maga adekvát igazságszolgáltatása: más tartalmi és

formai elemek jellemzik a kizsákmányoló államok igazságszolgáltatását és mások a szocialista államokét.

A továbbiak során tehát elsősorban a kizsákmányoló államok igazságszolgáltatásának témánk szempontjából legjellemzőbb vonásait vizsgáljuk meg és ezután fogunk rátérni a szocialista állam igazságszolgáltatási alapelveire. Ezt követően megvizsgáljuk: hogyan jutnak érvényre a szocialista állam igazságszolgáltatási alapelvei a mi Népköztársasági Alkotmányunkban, végül pedig röviden teendőinkkel, feladatainkkal fogunk foglalkozni.

I.

A kizsákmányoló állam igazságszolgáltatása

1.

A marxizmus-leninizmus arra tanít bennünket, hogy az ősközösség utáni termelési viszonyok történelmi típusainak az állam különböző típusai

*A Magyar Jogász Szövetség Világnézeti és Oktatási Bizottságának tanfolyamán elhangzott előadás nyomán.

felelnek meg. A rabszolgarendszer termelési viszonyainak adekvát államtípusa a rabszolgatartó állam. A hűbéri termelési viszonyoknak a hűbéri állam felel meg, a kapitalista termelési viszonyoknak pedig a burzsoá állam. Mindezeknek az államoknak közös jellemvonásuk a kizsákmányolás. Ezeket az államtípusokat tehát a kizsákmányoló államok csoportjába foglalhatjuk össze. Közülük időbelileg legközelebb áll hozzánk a burzsoá állam. A kizsákmányoló államok igazságszolgáltatásának tanulmányozásánál tehát a burzsoá államot fogjuk elsősorban figyelembe venni, mely közvetlenül megelőzte a szocialista államot.

A kizsákmányoló államok igazságszolgáltatásának alapelveit a kizsákmányoló államok funkcióiból fejthetjük ki legcélszerűbben.

Melyek a kizsákmányoló állam funkciói? *Sztálin* elvtárs tanításaiból tudjuk, hogy a kizsákmányoló államnak két funkciója van: először is a belső funkció: kordában tartani a kizsákmányolt többséget, másodsor a külső funkció: kiterjeszteni az államnak, az állam uralkodó osztályának területét más államok területének rovására vagy megvédeni saját államának területét más államok támadásai ellen.¹ E két funkció közül a belső a főfunkció, tehát a kizsákmányolt tömegek elnyomása. Ennek a funkciónak a betöltésétől függ az is, hogy az állam második, nemfőfunkcióját végre tudja-e hajtani. Az uralkodó osztálynak elsősorban szilárdan kell kezében tartania a hatalmat az országon belül ahhoz, hogy államát kiterjeszteni, vagy megvédeni tudja.

A kizsákmányolt tömegek elnyomásának főfunkciójából következnek a kizsákmányoló állam igazságszolgáltatásának főjellemvonásai is.

2.

a) A burzsoá államok igazságszolgáltatásának általános jellemzője az, hogy az igazságszolgáltatás a *megosztott államhatalom* egyik ágának, a bírói hatalomnak tevékenységként jelentkezik. A burzsoá államban az igazságszolgáltatási szervezet teljesen nélkülözi a néppel való kapcsolatot és az uralkodó osztály által jóformán ellenőrzés nélkül irányított közigazgatás függelékévé, engedelmessé gépezetté válik, melynek kinevezett bírái ellenmondás nélkül teljesítik a burzsoázia utasításait, melyből maguk is túlnyomórészt származnak.

Az igazságszolgáltatás szervezete és módszerei állandóan változtak a kizsákmányoló állam típusainak változásaival együtt, de lényege a kizsákmányoló társadalomban mindig azonos maradt: a dolgozó tömegek leigázásának és elnyomásának eszköze volt. *Lenin* a tőkés állam bíróságát úgy jellemezte, hogy az »a kizsákmányoltak kíméletlen elnyomásának vak, finom eszköze, mely a pénzeszsák érdekeit védelmezi.«²

Finom eszköznek azért nevezi *Lenin* a burzsoá bíróságot, mert a burzsoázia hamis propagandával

mindenképpen az elfogulatlanság és hozzáférhetetlenség nimbuszával akarja övezni a bíróságot, a bíróság osztályfeletti, sőt államfeletti mivoltáról szaval, de ugyanakkor a legszemérmertlenebbül használja fel a bíróságot a dolgozók elnyomására, a kizsákmányolás törvényesítésére.

Vak eszköznek azért nevezi *Lenin* a burzsoá bíróságot, mert a bírák, de különösen az esküdtek, gyakran maguk is hatása alá kerülnek az említett ködösítő és fetisizáló propagandának: ők maguk is azt hiszik, hogy az ítélet meghozatalakor kizárólag saját meggyőződésük, lelkiismeretük szavát követhetik. Erdemes ezzel kapcsolatban *Marxot* és *Engelst* idézni, akik a *Gottschalk és társai peréről* szóló cikkükben annak az aggodalomnak adtak kifejezést, hogy a vádlottak egyenesen ellenségeik zsákmányává válhatnak, ha nyíltan felszólalnak a privilegizált osztály és a fennálló államrend ellen. Arra a várható ellenvetésre pedig, hogy az esküdtek lelkiismerete a legbiztosabb garancia ez ellen, így írtak: »Ó, uram isten, hiszen a lelkiismeret az ember tudatától és egész életmódjától függ. A köztársaságinak más lelkiismerete van, mint a királypártinak, a vagyonosnak más, mint a vagyontalannak, a gondolkodónak más, mint annak, aki sohasem gondolkodik. Az olyan embernek, akit a *cenzus* tesz alkalmassá az esküdti tiszt betöltésére, a *lelkiismerete is cenzusos*. Éppen arról van szó, hogy a privilegizáltak a lelkiismerete privilegizált lelkiismeret.«¹

Hogy valamely konkrét perben mit ér a burzsoá bíró lelkiismerete, arra a legjellemzőbb az a szinte hihetetlennek látszó groteszk tény, hogy az Amerikai Egyesült Államok Virginia államában pl. a bíró kétszerannyi fizetést kap a marasztaló ítéletért, mint a felmentőért.²

b) A kizsákmányoló állam igazságszolgáltatásának *ideológiai* alapelvei közül tehát elsősorban azt kell kiemelnünk, hogy az *igazságszolgáltatás az uralmon levő kizsákmányoló osztály érdekeit szolgálja*. Az uralkodó osztály érdekeinek védelme a legszemérmertlenebbül érvényesül a kizsákmányoló állam igazságszolgáltatásában. Ennek legkirívóbb példáit azok a botrányos politikai perek szolgáltatják, melyeket pl. a tőkés államok az utolsó évtizedekben, de napjainkban is rendeztek és rendeznek az emberi haladás harcosai ellen. Nem is kell kiemelnünk a közelmúltból a lipcei pert, vagy Sacco és Vanzetti amerikai perét, vagy napjainkból a new-yorki kommunistaellenes pert, vagy akár a görögországi, indiai stb. botránypereket. Maradhatunk saját országunknál is: a Horthy-fasizmus kommunistaellenes pererei mintaképei annak a kíméletlenségnek, mellyel a burzsoá állam leszámol ellenfeleivel. Nem véletlen, hogy *Visinszkij* elvtárs az ilyen politikai perek közül éppen *Rákosi* elvtárs perét emeli ki.³

Az a *ténnyel* szemben, hogy a tőkés állam igazságszolgáltatása maradék nélkül a tőkés osztály

¹ Marx – Engels összes művei, VII. kötet, 495 – 496. oldal (oroszul).

² Lásd: *Jogtudományi Közlöny*, 1949 november 20-i szám, 482. oldal.

³ Lásd *Visinszkij*: A Szovjetunió bírói szervezete. 1936. 32. oldal (oroszul).

¹ Lásd *Sztálin*: A leninizmus kérdései. Szikra, 1950. 711. oldal.

² *Lenin*: Összes művei, XXVI. kötet, 421. oldal (IV. kiadás, oroszul).

tály érdekeit szolgálja, a burzsoázia meghirdette a bíróság függetlenségének az *elvét*. A bíróság függetlenségének hangoztatása a tőkés államban természetesen szemérmetlen képmutatás, mellyel már régóta végzett a haladó jogtudomány. Nem is bizonyítékul, mert erre ma már szükség nincs, hanem csupán illusztrálásként említem meg — L. A. Lunc nyomán¹ — bizonyos amerikai Szállítási Társaság perét 1895-ből, melyet New York déli kerületének bírósága előtt kellett volna tárgyalni, de nem lehetett lefolytatni, mert a kerület valamennyi bírása részvényese volt ennek a társaságnak. Egy másik ilyen ügy volt legutóbb az Aluminium Társaság pere, melyet az Amerikai Egyesült Államok Legfelső Törvényszéke évek hosszú során át nem tudott letárgyalni, mert akár csak az előző esetben, a bíróság tagjainak egész sora, mint a társaság részvényese, érdekelve volt a társaság jóvedelmében. Ez az utóbbi ügy szolgáltatott okot 1944-ben az Egyesült Államokban olyan törvény meghozatalára, mely szerint, ha a Legfelső Törvényszék bírának alkalmatlansága (diszkvalifikációja) okából a per nem tárgyalható le, akkor az ügyet tárgyalás végett az elsőfokú körzeti bíróság kerületi fellebbezési bíróságához kell utalni. Ez a törvény természetesen csupán a közvetlen részvényesi, vagy egyéb kapcsolat eseteire oldja meg a diszkvalifikáció problémáját, de nem intézkedik, mint ahogy egy burzsoá állam törvénye nem is intézkedhetik, a bírának az az uralkodó tőkésosztálytól való mindenkorai függősége esetére.

Ily körülmények között teljesen érthetővé válik az, amit egy amerikai szerző, R. F. Pettigroo ír az Egyesült Államok szövetségi bíróságának tagjairól: »A szövetségi bíróság nagyrészt a trösztök bíráiból áll, akik a nagy trösztök érdekeinek szolgálatában töltötték életüket, a nagy trösztök ügyvivői voltak és minden lelkifurdalás nélkül megtesznek mindent, amit klienseik kívánnak, hogy ezek szempontjait megvalósítsák és az Egyesült Államok népét jobban kizsákmányolják.«²

A kizsákmányoló állam igazságszolgáltatását a kizsákmányoló osztály igazságossági elképzelése irányítja. Az igazságosságról természetesen minden kornak más és más az elképzelése. Habár a mult jogászai, a természetjogból kiindulva, az örök igazságosság elvont eszményét állították fel, a valóság az, hogy az állam valamennyi típusát más és más igazságossági elképzelés jellemzi. »A lakáskérdéshez« című tanulmányában Engels Proud-honnak az »örök igazságosságra« alapított okoskodásai cáfolata során kifejti, hogy az igazságosság mindig csak ideológizált, eszményített kifejezés a fennálló gazdasági viszonyoknak.³ A kizsákmányoló államok igazságszolgáltatását az jellemzi, hogy igazságosnak találja a kizsákmányolást: a görögök és rómaiak igazságosnak találták a rabszolgaságot, a hűbéri államok a jobbágyaságot, a burzsoá államok a tőkés kizsákmányolást.

Egyszóval: a kizsákmányoló állam igazságszolgáltatása a kizsákmányoló osztály igazságossági elképzelését juttatja érvényre.

c) A kizsákmányoló állam igazságszolgáltatási szervezeti és működési alapelvei közül elsősorban a kinevezési rendszert kell kiemelnünk. A kinevezési rendszer segítségével biztosítja az uralkodó osztály a bírói szervezet megfelelő összetételét, azt, hogy a bíróság ne a nép érdekeit képviselje, hanem hűséges végrehajtója legyen az uralkodó osztály akaratának.

A burzsoá államok nagy többségében érvényesül a kinevezési rendszer. Angliában pl. a felsőbb bíróságok tagjait a kormány nevezi ki a legtöbb kereső ügyvédek közül, a városi bíróságok tagjait a belügyminiszter (formailag a király), túlnyomó többségükben szintén a gazdag ügyvédek közül. A békebírákat a lordkancellár (formailag a király) nevezi ki. Az Amerikai Egyesült Államokban a szövetségi bíróság tagjait az elnök nevezi ki a szenátus hozzájárulásával. Egyes tőkés államokban, az Egyesült Államok egyes államaiban is, a bírák egyes kategóriáit, rendszerint az alsóbbfokú bíróságok tagjait, választják. A választásnál azonban ugyanazok az ismert módszerek, korlátozások, cenzusok, érvényesülnek, mint a képviselőválasztásnál: hamis választói névjegyzékek, megvesztegetések stb. jellemzik ezeket az ú. n. bíróválasztásokat.

A burzsoá állam forradalmi jelentőségű vívmánya volt az *esküdtbíró*ság. Az esküdtbíró hatalmas csapást mért a feudális bürokratikus bírói szervezetre és nagy szerepet játszott a polgárság hatalmi pozíciójának biztosítékai között. A feltörő proletariátussal szemben azonban nem bizonyult hathatós eszköznek, mert tagjai közé — a számtalan anyagi, képzettségi és nemzetiségi korlát ellenére is — beszivárogtak (mint a cári Oroszországban mondták) »az utca emberei«.

A hatalom megszerzése után tehát a burzsoázia törekvése már arra irányult (és ehhez elnyerte a feudális nagybirtokosság támogatását is), hogy először megnyirbálja az esküdtzék hatáskörét, kiküszöbölje az eljárásában mutatkozó egyes, viszonylag demokratikus vonásokat, majd pedig teljesen meg is szüntesse. Ez utóbbi történt meg a fasizmus országaiban.

A felszabadulás után egyesek nálunk azt az álláspontot képviselték, hogy vissza kell állítanunk a Horthy-fasizmus által megszüntetett esküdtbíráskodást. Ebben látták volna a magyar bírói szervezet demokratizálásának útját. Ez a nézet kifejezésre jutott még az első népbírói rendelet bevezető szavaiban is. Az esküdtbíró a burzsoá állam egyik tipikus bírói formája: az esküdtzék újraintézményesítése nálunk visszafelé lépés lett volna, lépés a polgári demokrácia felé és nem a népi demokrácia, a szocializmus felé. Éppen ezért a további fejlődés során nem tértünk vissza az első népbírói rendelettel célbavett esküdtzékhez, hanem rátértünk bírói szervezeteinknek a szocializmus tipikus bírói formája, a népbíró mintájára való átalakítására.

A tőkés igazságszolgáltatás meghirdeti a *bíróság előtti egyenlőség elvét*. A bíróság előtti

¹ Az Egyesült Államok bírósága a monopoltőke szolgálatában. Szikra, 1949. 26–27. oldal.

² Id. Lunc u. o. 26. oldal.

³ Marx–Engels: Válogatott művek. Szikra, 1949. I. kötet. 606. oldal.

egyenlőség azonban a burzsoá államban csupán burzsoá egyenlőséget, tehát *formális* egyenlőséget jelent: a tőkés állam bíróságai előtt valóságban az általunk oly jól ismert osztályegyenlőtlenség, gazdasági, nemzetiségi és faji egyenlőtlenség érvényesül. Nem is kell az annyiszor említett néger példára hivatkoznunk, magát *Trumant* hívhatjuk tanuúl, aki a kongresszushoz intézett 1948 januári üzenetében kénytelen volt elismerni azt a tényt, hogy »néhányan meg vannak fosztva törvényeink alapján az egyenlő védelem jogától«.

Ismeretesek *Engels* nézetei az angol bíróságokról. *Engels* még 1844-ben megjelent cikkgyűjteményében kifejtette, hogy az angol eljárási szabályok bonyolultsága folytán a jogalkalmazás mindig a szegények rovására történik. Az ezután eltelt félévszázad sem változtatta meg *Engels* véleményét és még 1893 október 6-án is a következőket írta angol levelezőtársának: »Önök, mint pénztelen embernek, semmi kilátása sincs arra, hogy pert nyerhessen gazdag emberek ellen, akik még hozzá az Ön pénzével harcolnak Ön ellen.«¹

További szervezeti alapgondolata a burzsoá állam igazságszolgáltatásának a bírák elmozdíthatatlanságának elve. A bírák elmozdíthatatlansága elvének segítségével a burzsoázia a bíróságot a nép számára teljesen hozzáférhetetlenné tudja tenni: működése fölött a nép semmiféle ellenőrzést nem gyakorolhat és ilyenformán az elmozdíthatatlanság a kinevezés által intézményesített rendszer betetőzéseként jelentkezik. A bírák a tőkés államban sem tisztségük elfoglalásában, sem annak megtartásában, illetőleg esetleges elvesztésében a néppel semminő kapcsolatban nincsenek. Hozzá kell ehhez természetesen fűzni azt, hogy az elmozdíthatatlanság elve a tőkés államokban csupán addig érvényesül, amíg a bíró valóban az uralkodó osztály érdekeinek megfelelően tölti be hivatását, azonban egyáltalán nem akadályozza annak, hogy az uralkodó osztály érdekeivel esetleg szembehelyezkedő bírakat azonnal el ne távolítsák.

Addig azonban, amíg a bíró hűséges szolgálja a tőkésnek, a burzsoázia gondoskodik arról, hogy az elmozdíthatatlanság elve segítségével fel tudja használni a bíróságot a haladás erői elleni harcban. A legjobb példát erre az Amerikai Egyesült Államok Legfelső Törvényszéke szolgáltatja, amely a New Deal idején a legharcosabban szállt szembe Roosevelt reformintézkedéseivel: azokat sorra alkotmányelleneseknek minősítette és hatálytalanította. Ennek további megakadályozása érdekében Roosevelt, 1936-ban történt megválasztása után, azt javasolta, hogy a törvényhozás jogosítsa fel az elnököt a Legfelső Törvényszék tagjai számára 15-re való felemelésére — új bírák kinevezése útján — »minden esetben, amikor 70 és 1/2 évét elérve valamelyik bíró nem mond le.« Így akarta felfrissíteni Roosevelt a Legfelső Törvényszéket haladósabb szellemű bírakkal. Javaslatából nem lett semmi: a szenátus megbuktatta, mert az amerikai monopoltoke érdekeinek veszélyeztetését látta benne.²

¹ Marx—Engels összes művei, XXIX. kötet, 231. oldal (oroszul).

² V. ö. Lunc id. m. 29. oldal.

A kizsákmányoló állam igazságszolgáltatása legjellemzőbb ideológiai és szervezeti-működési alapelveinek áttekintése után nézzük meg, milyen alapelvek érvényesülnek a szocialista állam igazságszolgáltatásában.

II.

A szocialista állam igazságszolgáltatása

1.

Az igazságszolgáltatás alapelvei a szocialista államnál is azokból a funkciókból folynak, amelyek a szocialista államot jellemzik. A szocialista állam funkciói Sztálin elvtárs tanításai nyomán ma már széles körben ismertek jogászaink előtt. Miben különböznek ezek a funkciók a kizsákmányoló állam funkcióitól?

A szocialista állam fejlődésének első fázisában jelentkező funkciók, az *ellenséges osztályok elnyomása és az ország védelme külső támadások ellen*, külsőleg emlékeztetnek a kizsákmányoló állam funkcióira. Hangsúlyozni kell azonban, hogy ez a hasonlóság csak *külsőleges*, mert a szocialista állam a kizsákmányolókat, tehát a kisebbséget nyomja el és a dolgozók, vagyis a többség érdekében védelmezi az országot a kívülről jöhető támadások ellen. Továbbá: az ellenséges osztályok elnyomásának funkciója csupán a szocialista állam fejlődésének első fázisában szerepel és a továbbiak során a kizsákmányoló osztályok felszámolása folytán elhal, míg a kizsákmányoló államban, annak valamennyi típusánál, mindvégig megmarad az ellenséges osztályok elnyomásának funkciója. A szocialista állam fejlődésének már kezdeti szakaszán megjelenik egy teljesen új, önálló funkció, a gazdasági-szervező és kulturális-nevelő funkció, amelyet a kizsákmányoló állam nem ismer. Végül pedig fontos különbség az is, hogy a kizsákmányoló állam valamennyi típusát, fejlődésük egész során, csupán az említett két alapfunkció jellemzi, míg a szocialista államban a fejlődés menetében jelentős funkcióváltozások állnak be: egyes funkciók kiküszöbölődnek, más új funkciók pedig felmerülnek. A kizsákmányoló állam *megőrizni* akarja az uralkodó társadalmi rendet, vagyis a kizsákmányolás és az elnyomás mindenkori formáját, a szocialista állam azonban a kizsákmányolás megszüntetése után a magasabbrendű társadalmi forma megteremtése, a *kommunizmus* felé törekszik.

2.

a) A szocialista állam igazságszolgáltatásának általános jellemzője az, hogy az igazságszolgáltatás nem a megosztott, hanem az *egységes államhatalom egyik tevékenységéeként* jelentkezik.¹ Mint ismeretes, a szocialista állam elveti az államhatalmi ágak megosztásának burzsoá elméletét. Ebből a tényből természetesen igen fontos következmények származnak az igazságszolgáltatás ideológiai és szervezeti alapelvei tekintetében is.

¹ V. ö. Szabó: A népi demokráciák alkotmányai és az igazságügyi szervezet. Állam és közigazgatás, 1949. június. 89. oldal.

Lenin »A szovjethatalom soronlevő feladatai«-ról szóló cikkének első tervezetében, 1918 március 28-án, tehát 5 hónappal a Nagy Októberi Szocialista Forradalom és néhány nappal a II. szovjet-orosz bírósági dekrétum kibocsátása (1918 március 7.) után, a szocialista hatalom új típusú bíróságát akként jellemzi, hogy »az új bíróságra elsősorban a kizsákmányolók elleni harc céljából volt szükség, akik megkísérelték visszaállítani hatalmukat, vagy megvédeni privilégiumaikat, avagy észrevétlenül fenntartani, csalással visszaszerezni e privilégiumoknak valaminő maradványait. De ezenkívül a bíróságokra, ha valóban a szovjet intézmények elvein épülnek fel, még egy sokkal fontosabb feladat is hárul. Ez pedig az, hogy biztosítsák a dolgozók legszigorúbb fegyelmének és önfegyelmezésének a megvalósítását.«¹

Leninnek ez az útmutatása a szovjet állam későbbi funkcióváltozásainak mintegy előrevetítéseként két irányt jelez a bíróság számára: az első feladat, a kizsákmányolók elnyomása, mellett már előrelátja a rendkívül fontos második funkciót, a bíróságoknak a gazdasági-szervező és kulturális-nevelő államfunkcióival kapcsolatos feladatát is.

A szocialista állam igazságszolgáltatási elvei egy közös alapelve, a *szocialista demokratizmus* elvére vezethetők vissza. Vizsgáljuk meg a következőkben a szocialista demokratizmus megnyilvánulásait a szocialista állam magasabb formája, a szovjet állam igazságszolgáltatásának ideológiai és szervezeti alapelveiben. Ez a vizsgálat fog szemléletes képet nyújtani a szocialista állam másik formája, a népi demokratikus állam, a Magyar Népköztársaság igazságszolgáltatási alapelveinek megértéséhez.

b) A szocialista igazságszolgáltatás *védi a proletariátus diktatúráját és erősíti a proletariátus államát*. Milyen feladatokat kell megoldania ezzel kapcsolatosan a szovjet igazságszolgáltatásnak? Erre a kérdésre a bírói szervezetről szóló 1938 augusztus 16-i törvény 2. §-a a következő választ adja: »A Szovjetunióban az igazságszolgáltatásnak az a feladata, hogy megvédje minden támadással szemben: a) a Szovjetunió alkotmányában és a szövetséges és autonóm köztársaságok alkotmányaiban megállapított társadalmi és állami berendezést, a gazdálkodás szocialista rendszerét és a szocialista tulajdont; b) a Szovjetunió polgárainak a Szovjetunió alkotmányában és a szövetséges és autonóm köztársaságok alkotmányaiban biztosított politikai, munkaügyi, lakásügyi és egyéb személyi és vagyoni jogait és érdekeit; c) az állami intézményeknek, vállalatoknak, kolhozoknak, szövetkezeti és egyéb társadalmi szervezeteknek jogait és törvényileg védett érdekeit. A szovjet igazságszolgáltatás feladata annak biztosítása is, hogy az összes intézmények, szervezetek, hatósági és polgári személyek pontosan és hajthatatlanul végrehajtsák a szovjet törvényeket.«

Az említett törvény 3. §-a különösen aláhúzza a szovjet igazságszolgáltatás egyik legfontosabb

célját, a *nevelést*. A törvény így szól: »A szovjet bíróságnak a büntetés kiszabásánál nem csupán az a célja, hogy megtorolja a bűncselekményt, hanem az is, hogy megjavítsa és átnevelje a bűnözőket. A bíróság egész működésével neveli a Szovjetunió polgárait a hazáért és a szocializmus ügyéért való önfeláldozás szellemében, a szovjet-törvények pontos és hajthatatlan végrehajtásának, a szocialista tulajdon gondos kezelésének, a munkafegyelemnek, az állami és társadalmi kötelezettségek becsületes teljesítésének és a szocialista együttélés szabályai tiszteletbentartásának szellemében.«

Ezek a feladatok, melyeket összefoglalóan röviden akként lehet jellemezni, hogy a *törvényesség védelme és nevelés megvalósítása*, a szovjet-állam fejlődésének különböző szakaszain nem azonos mértékben nyomultak előtérbe. A szovjet-állam fejlődésének első periódusában az igazságszolgáltatás *1. feladata* a szocializmus ellenségei elleni harc volt. A kizsákmányoló kisebbséget kellett elnyomni a dolgozó többség érdekében és meg kellett védeni a szocialista államot a külföldi imperialista hatalmak ügynökei, kémei, az összeesküvők, valamint az árdrágítók és egyéb gazdasági bűnözők ellen. A szocialista állam fejlődésének második szakában, a város és falu kapitalista elemeinek likvidálása után kezdődő korszakban a szocialista jogrend ellenségei elleni harc mellett nyomatékosan jutott előtérbe az igazságszolgáltatás *nevelő szerepe*. A nevelő feladat betöltése ma is a legelsőrendű célja a szovjet igazságszolgáltatásnak. A szocialista törvényességgel kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy az — e vonatkozásban — lényegileg a proletariátus diktatúrájának egyik igen fontos eszköze, amely biztosítja a diktatúra érvényesülését a proletariátus állama jogszabályainak betartásán keresztül.

A szocializmus igazságszolgáltatását a *szocialista igazságosság* irányítja. A tőkés társadalmi rend örökérvényűségét és igazságosságát hirdető ideológiával szemben a proletariátus megalkotta a maga szocialista elképzelését az igazságosságról. Ennek az elképzelésnek a centrumában a munkának új felfogása, új értékelése áll s ugyanakkor kifejezésre jut a kizsákmányoló tőke jelentőségének megsemmisítése is. A szocialista igazságosság lényegét a Szovjet Alkotmány 12. §-a fejezi ki: »Mindenkitől képességei — mindenkinek munkája szerint.« A szocialista igazságosság a *dolgozók igazságát* juttatja érvényre az igazságszolgáltatás területén is.

c) A szocialista szovjet igazságszolgáltatás *szervezeti és működési alapelveit* a következőkben foglalhatjuk össze.

A *szovjet bíróságok működésében résztvesz az egész nép*. Ezt a tételt, melyet a Bolsevik Párt programja is leszögez, Lenin 1918-ban akként fejezte ki, hogy »a bíróság olyan szerv, amely éppen a szegénységet vonja be mind egy szálíg az államigazgatásba.«¹ A Sztálini Alkotmányban ez az elv aképpen nyert megszövegezést, hogy

¹ Lenin: A szovjethatalom soronlevő feladatai, 1945. 79. oldal (oroszul).

¹ Lenin: Válogatott művek. Szikra, 1949. II. kötet, 386. oldal.

»a tárgyalások a Szovjetunió összes bíróságainál népi ülnökök részvételével folynak le, kivéve a törvény által megállapított különleges eseteket.« (103. §.). A Szovjetunió valamennyi bírósága társas bíróság és mindenkor hármas tanácsban jár el. A hármas tanács elsőfokú elbírálás esetén 1 bíróból és 2 népi ülnökből, másodfokú elbírálás esetén 3 bíróból áll.

A Szovjetunióban a bírákat és népi ülnököket választják. Bírakká és népi ülnökké mindazok a polgárok megválaszthatók, akiknek van általános választójoguk. A választás a képviselőválasztásra vonatkozó szabályok szerint megy végbe. A választás elvének folyamánya, betetőzése a visszahívási elv érvényesülése. Miként valamennyi választott tisztség betöltőjét, a bírákat és népi ülnököket is visszahívhatják választóik a választásra megállapított szabályok szerint. A visszahívási elv érvényesülése egyébként szintén egyik igen fontos eszköze a proletárdiktatúra megvalósulásának. Ez az elv szilárd biztosíték egyszersmind a bíróság elbürokratizálódása és a néptől való elszakadása ellen. A visszahívási jog gyakorlásának előfeltételét teremti meg a bírói szervezeti törvény akkor, amidőn kimondja, hogy a *népbírák kötelesek beszámolni választóik előtt munkájukról és a népbíróság munkájáról*. Ez a rendelkezés is beleilleszkedik a szovjet demokrácia általános rendszerébe, melynek keretében minden választott tisztséget betöltő személy köteles beszámolni választói előtt.

A Szovjetunió Alkotmányának 112. §-a kimondja, hogy a *bírák függetlenek és csupán a törvénynek vannak alárendelve*. A szovjet bíró függetlensége valódi függetlenség: ítéletét saját belső meggyőződéséhez képest szocialista jogtudata alapján hozza a törvények szerint. Ellenében a burzsoá állam bírójának fiktív és képmutató függetlenségével, a szovjet bíró valóban független: valamely konkrét ügy eldöntésénél semmiféle külső befolyás vele szemben nem érvényesülhet. A Szovjetunió bírói szervezetéről szóló törvény a leghatékonyabb garanciákkal övezi a bírói függetlenséget, midőn kimondja, hogy »a bírákat állásukból és a népi ülnököket e tisztjukból csupán a választók részéről történő visszahívás vagy bírósági ítélet alapján lehet elmozdítani« (17. §.).

A szovjet bíróságok a nemzeti nyelven tárgyalják az ügyeket. Ezt az elvet a Sztálini Alkotmány 110. §-a akként fejezi ki, hogy »a bírósági eljárás a Szovjetunióban a szövetséges vagy autonóm köztársaság vagy autonóm terület nyelven folyik, de emellett azoknak, akik ezt a nyelvet nem értik, joguk van fordító útján teljesen megismerkedni az ügy anyagával és a bíróság előtt anyanyelvükön felszólalni«. Ez a rendelkezés hozzáférhetővé teszi a szovjet bíróságot az illető terület lakossága számára, másrészt garanciát nyújt a perben résztvevő, más nyelvet beszélő felek számára.

A szovjet bírósági eljárásban érvényesül a nyilvánosság elve. A nyilvánosság a nép ellenőrzési jogának és ezáltal a szocialista törvényességnek a legjobb biztosítója. A nyilvánosság elve biztosítja egyben azt is, hogy a szovjet bíróság

képes legyen nevelési feladatának betöltésére. Jellegzetes alapelve a szovjet igazságszolgáltatásnak a közvetlenség elvének érvényesülése is, amely egyébként önként folyik a bíróság népi mivoltából. A népi ülnökök részvételével működő bíróságtól idegen kell legyen mindennemű bürokrácia, túlzásbavitt írásbeliség, papirosszellem.

A szovjet bíróság eljárása *kontradiktórius* és a vádlottat megilleti a *védelem joga*. A védelem elvének megvalósítását biztosítja az ügyvédi kollégiumok rendszere a Szovjetunióban.

A Sztálini Alkotmány és az 1938. évi bírói szervezeti törvény leszögezi a szovjet bíróság szervezeti egységességének és a polgárok törvényelőtti egyenlőségének az elvét. A bíróság szervezeti egységessége és a polgárok törvényelőtti egyenlősége azt jelenti, hogy nincsenek különféle bíróságok a polgárok társadalmi, vagyoni és szolgálati helyzetére, nemzetiségi és faji hovatartozására való tekintettel. A cári Oroszországban pl. külön bíróságok voltak a parasztok, a kereskedők és a papság számára.

*

Ha már most egymásmellé állítjuk a burzsoá igazságszolgáltatás és a szocialista igazságszolgáltatás elveit, akkor röviden összefoglalva a következő ellentéteket láthatjuk: míg a burzsoá igazságszolgáltatás a kizsákmányoló kisebbség érdekét védi, a szocialista igazságszolgáltatás a nagytöbbségű, dolgozó népet: ott fiktív függetlenség, itt valódi függetlenség, — ott formális egyenlőség, itt gazdasági alapokon nyugvó, igazi egyenlőség, — ott burzsoá igazságosság, itt szocialista igazságosság, vagyis az egész dolgozó nép igazsága érvényesül. Továbbá: a burzsoá bíróság a kinevezés, a szocialista bíróság a választás elvén épül fel, — a burzsoázia a bírák elmozdíthatatlanságával védi érdekeit, a szocializmus intézményesíti a bírák visszahívhatóságát.

III.

Népköztársasági Alkotmányunk és az igazságszolgáltatás

1.

Magyarország: népi demokratikus állam. A népi demokratikus állam nem valaminő sajátos formája a demokráciának, nem középút a kapitalizmus és a szocializmus, a polgári demokrácia és a szocialista demokrácia között, hanem szocialista állam.¹ A népi demokratikus állam a szocialista államtípus egyik formája. A szocialista típusú állam magasabb formája a szovjet állam. A Szovjetunió a megvalósult szocializmus országa. A szocialista állam másik formája a népi demokratikus állam, mely építi a szocializmust. A szocialista szovjet állam államformája: a *szovjet köztársaság*. A szocialista népi demokratikus állam államformája: a *népköztársaság*. Mindezekből a megállapításokból következik, hogy a népi demokra-

¹ V. ö. Manykovszkij: A népi demokratikus államok osztályjellege. Állam és közigazgatás, 1949. 3. sz.

tikus állam nem lényegére nézve különbözik a szovjet államtól, hanem csupán a proletariátus diktatúrájának politikai formája és a szocializmus felépítettségének foka tekintetében.

A népi demokratikus állam funkciói azonosak a szocialista szovjet állam funkcióival annak első fejlődési periódusában. A népi demokratikus állam főfunkciója tehát az ellenséges osztályok elnyomása és második funkciója az ország védelme külső támadások ellen. Sajátossága azonban a népi demokratikus államoknak az, hogy habár még nem jutottak túl a szocialista állam fejlődésének első periódusán, tehát még nem számolták fel teljesen a város és falu kizsákmányoló elemeit, mégis nagy erővel jelentkezik náluk a szocialista állam harmadik funkciója, a gazdasági-szervező és kulturális-nevelő funkció is. A szocialista állam fejlődésének általában második periódusára jellemző e funkció nagyméretű kibontakozása. A népi demokratikus államok és közöttük a Magyar Népköztársaság is már most erőteljesen fejtik ki gazdasági-szervező és kulturális-nevelő funkciójukat a Szovjetunió nagyarányú és sokoldalú gazdasági és politikai segítsége és tapasztalatainak széleskörű felhasználása révén.

A szocialista szovjet állam és a szocialista népi demokratikus állam fentiekben vázolt fejlődésviszonya magyarázza meg a szovjet igazságszolgáltatás és a népi demokratikus igazságszolgáltatás jellegének és elveinek egymáshoz való viszonyát is.

2.

a) Az az út, melyen keresztül országunk eljutott ahhoz, hogy szocialista típusú állam lett, a népi demokratikus forradalom útja. Ennek a fejlődésnek során végbement politikai és gazdasági küzdelem jölsimert mindannyiunk előtt. Témánkkal ennek a küzdelemnek az a része függ össze elsősorban, mely az ideológiai front igazságügyi szakaszán zajlott le. Ugyanúgy, miként az egész államapparátus lebontása és újonnan való felépítése nálunk nem egyetlen forradalmi roham, hanem a népi demokratikus forradalom folyamán kivívott sorozatos győzelmek eredménye, éppen úgy az igazságszolgáltatásunk átalakítása is hosszú, szívós, részben az uralmukat veszített osztályok, részben a reformista irányzatok ellen folytatott harc eredménye.

Ennek a küzdelemnek főbb útjelzői: a 81/1945. M. E. sz. népbíróági rendelet, az uzsorabíróági külön tanácsokról (ú. n. munkásbíróságról) szóló 1947. évi XXIII. sz. törvény, a bírák áthelyezésének és végelbánás alá vonásának szabályozásáról szóló 1948. évi XXII. sz. törvény, a népnek a büntető igazságszolgáltatásban való részvételéről és a fellebbvitel egyszerűsítéséről szóló 1949. évi XI. sz. törvény, a bírói és ügyészi akadémia felállításáról szóló 4181/1949. Korm. sz. rendelet, végül pedig az 1949. évi XX. számú törvény, új Népköztársasági Alkotmányunk, mely ennek a fejlődésnek betetőzése és a további fejlődés útjának kijelölője.

Az 1949. évi XI. törvényt, az ú. n. büntető perrendi novellát és a Népköztársasági Alkotmányt

nagyszámú végrehajtó rendelet követte, melyek sorából kiemeljük az 59.000/1949. I. M. sz. rendeletet a bírói hatalomnak a népköztársaság nevében való gyakorlásáról, a 4217/1949. M. T. sz. rendeletet a jogszabályok kihirdetése, hatálybalépése és gyűjteménye tárgyában, a 4281/1949. M. T. sz. rendeletet a budapesti népbíróság megszüntetéséről, az 1949. évi 9. sz. törvényerejű rendeletet az igazságügyi szervezet átalakításáról (ez a rendelet szól a Legfelsőbb Bíróság Elvi Tanácsáról is), a 88.000/1949. I. M. sz. rendeletet a bíróságok új elnevezéséről, a 4312/1949. M. T. sz. rendeletet a büntető perrendi novella további végrehajtásáról, a 91.000/1949. I. M. sz. rendeletet, az 1949. évi 9. tvr. részbeni végrehajtásáról, végül az 1950. évi 3. sz. törvényerejű rendeletet egyes bűnvádi eljárási rendelkezésekről. Igazságszolgáltatási körbe tartoznak még és megemlítendő fontosságuknál fogva a 4071/1949. Korm. számú rendelet a közérdekű kifogásról, a 4090/1949. Korm. sz. rendelet a közjegyzők államosításáról, valamint a 4302/1949. M. T. sz. rendelet a bírói és ügyvédi vizsga új szabályozásáról.

b) Következő kérdésünk: hogyan érvényesülnek a szocialista igazságszolgáltatás alapelvei alkotmányunkban? Mindenekelőtt megállapíthatjuk, hogy az igazságszolgáltatás a magyar népköztársaságban is az *egységes államhatalom* egyik tevékenységeként jelentkezik, miután államunk, mint szocialista típusú állam, szintén elveti az államhatalmi ágak megosztásának burzsoa elméletét. Másik jellemzője igazságszolgáltatásunknak a szintén államunk jellegéből folyó *szocialista demokratizmus*, mely sokoldalúan jut kifejezésre igazságszolgáltatásunk ideológiai, valamint szervezeti és működési alapelveiben.

c) Igazságszolgáltatásunk *ideológiai* alapelveit, vagyis céljait és feladatait elsősorban a Népköztársasági Alkotmány 41. §. (1) bekezdése juttatja kifejezésre: »A Magyar Népköztársaság bíróságai büntetik a dolgozó nép ellenségeit, védik és biztosítják a népi demokrácia állami, gazdasági és társadalmi rendjét, intézményeit, a dolgozók jogait, nevelik a dolgozókat a szocialista társadalmi együttélés szabályainak megtartására.«

Ez a törvényhely feladatul tűzi ki tehát a bíróságok számára a *törvényesség* védelmét. A törvényesség védelme a proletariátus diktatúrájának védelmét, a munkások és dolgozó parasztnak államának megerősítését jelenti, mely egyfelől a dolgozó nép ellenségeinek meghűntetésében, másfelől az állami, gazdasági és társadalmi rend, a népi demokrácia intézményei és a dolgozók jogai védelmében nyilvánul meg. Ennek a feladatnak az eredményes betöltéséhez hatalmas fegyvert adott bíróságaink kezébe a Népköztársaság Elnöki Tanácsa a tervgazdaság védelméről szóló 1950. évi 4. számú törvényerejű rendelettel.

Feladatául tűzi ki ezenfelül az Alkotmány a bíróságoknak azt is, hogy *neveljék* a dolgozókat a szocialista társadalmi együttélés szabályainak megtartására. A bíróság nevelő funkciója ilyen formán törvényi leszögezést nyer, és ezáltal olyan feladattal gazdagodik a bírói munka, amilyent a múltban nem ismert. Bíróságaink fel is ismerik

ennek a rendelkezésnek a jelentőségét és ráébrednek ezzel kapcsolatban saját fontosságuk tudatára. A veszprémi járásbíróság pl. az Alkotmány életbelépése után 3 héttel, 1949 szeptember 12-én, egy tulajdonközösségmegosztási perben figyelemre méltó és mindenképpen helyeslendő tekintélytudattal fűzi hozzá ítéletéhez a következő mondatot: »A bíróság az ítélet kihirdetésekor nyomatékosan felhívta *tanítói hatalmánál fogva* a peres feleket a jövőben tanúsítandó magatartásra...« (P 931/1949., lásd Igazságügyi Közlöny, 1949. 11. sz. 689. old.) Igaza van a veszprémi járásbírószágnak akkor, amidőn »tanítói hatalmáról« beszél: Alkotmányunk valóban ilyen *hatalmat* adott a bíróság kezébe. Bíráinknak helyesen kell élniök ezzel a hatalommal.

Népköztársasági Alkotmányunk a *szocialista igazságosság* elvéből indul ki. »A Magyar Népköztársaság társadalmi rendjének alapja a munka« [9. §. (1) bek.]. »A Magyar Népköztársaság megvalósítani törekszik a szocializmus elvét: »Mindenki képessége szerint, mindenkinek munkája szerint« [u. o. (4) bek.]. Igazságszolgáltatásunknak is a munka mértékét kell alapul vennie és a dolgozók igazságát kell érvényre juttatnia.

d) Miképpen jutnak kifejezésre a szocialista igazságszolgáltatás jellemvonásai igazságszolgáltatásunknak az új alkotmány megszületése *szervezeti és működési* elveiben?

A népnek az igazságszolgáltatásban való részvételéről Alkotmányunk 37. §-a intézkedik, midőn az 1949. évi XI. törvényben a büntető igazságszolgáltatásra vonatkozóan már deklarált elvet általánosítja és emellett nem tartalmaz semmiféle korlátozást a népi ülnökök jegyzékének összeállítására sem. Alig lehet felmérni teljes egészében a jelentőségét a nép bevonásának az igazságszolgáltatásba, — a szocializmus építésének korszakában. Hangsúlyozni kell, hogy itt nem csupán arról van szó, hogy a bíróságot felfrissítjük az ú. n. laikus elem élettapasztalataival és biztosítékot szerzünk a jogászai formalizmus veszélyei ellen, hanem mindezekben túlmenően és elsősorban arról, hogy a népi ülnökök részvétele a bírászkodásban teljesen megváltoztatja bíróságaink *osztályösszetételét* és a dolgozó népnek módot ad arra, hogy az Alkotmány 2. §-ának (2) bekezdésében számára biztosított hatalmat az egységes államhatalom egyik tevékenységét kifejtő bíróságban is saját soraiból választott képviselői útján gyakorolja. Ennek a körülménynek a fontosságát különösen aláhúzza bíróságaink mai személyi összetétele, midőn a hivatásos bírák túlnyomó része nemcsak származásánál, hanem tanulmányainál fogva is még a régi értelmiséghez tartozik. A tapasztalat azt mutatja, hogy a néphez hű értelmiség bírása a népi ülnökökben értékes segítőtársat lát, akiknek a bírászkodásban való részvétele garanciája a jó ítélezésnek.

Alkotmányunk intézményesíti a bírói tisztségek *választás* útján való betöltésének elvét is és ezen a révén megteremtí a dolgozó nép és a bíróság közötti legszorosabb kapcsolatot [39. §. (1) bek.]. A választás elvével közvetlenül összefügg a bírák *beszámolási kötelezettsége* [u. o. (4) bek.]

és a megválasztott bírák *visszahívhatósága* [39. §. (1) bek.]. »A népi demokrácia szelleméből folyik az alkotmánytervezetnek az a javaslata, hogy véges-végig meg kell valósítani a visszahívás lehetőségét. Ugyanezzel van szerves összefüggésben, hogy az alkotmánytervezet az egész vonalon, nemcsak az olyan népképviselői szerveknél, mint az országgyűlés, vagy a helyi tanácsok, hanem a bíróságoknál és a főügyésznél is a választás elvét érvényesíti.« (Rákosi).¹

A bírák *függetlenségének* elvét és azt, hogy csak a törvénynek vannak alávetve, az Alkotmány 41. §-ának (2) bekezdése mondja ki. A mi bíráink szocialista jogfelfogását elméleti továbbképzésük alakítja ki és a helyes álláspont megtalálásában jelentős segítséget nyújt nekik a népi ülnökök jelenléte is.

A tárgyalások *nyilvánosságának* elve az Alkotmány 40. §-ának (1) bekezdésében jut kifejezésre. Nálunk is ez teremti meg a lehetőségét a nép ellenőrzési joga gyakorlásának és a nevelő feladat betöltésének.

A vádlottat megillető *védelem* elve a 40. §. (2) bekezdésében, a *közvetlenség*re és az eljárás *kontradiktórius* voltára vonatkozó perrendi elvek pedig régi perrendtartásainkban nyernek leszögezést. Ez utóbbi elvek új igazságszolgáltatásunkban természetesen új tartalmat is kell nyerjenek. A népi ülnökök jelenléte és az ügyészi jogkör átalakítása fogják megszabni ezeknek az elveknek a tartalmi bővülését.

Bíróságaink szervezeti *egységessége* és a polgárok *törvényelőtti egyenlősége* Alkotmányunk 36. §-ának (1) bekezdésében és 49. §-ának (1) bekezdésében nyer leszögezést. Ez a két elv egyébként egymásból is és az államhatalom egységének az elvéből is folyik.

e) Ha végigtekintünk az ismertetett alapelveken, azt kell látnunk, hogy Népköztársasági Alkotmányunk VI. fejezetére fokozottan áll az, hogy a Magyar Népköztársaság Alkotmánya nem csupán a szocializmus építésének már megvalósult eredményeit fejezi ki, hanem a *további fejlődés útját is megjelöli*. Alkotmányunk e része sem program, mert lényegében a népi demokrácia győzelmének a tényét fejezi ki igazságügyi vonalon és az ebből folyó következtéseket vonja le. De kijelöli a fejlődés útját szervezeti tekintetben és egyszersmind megadja az igazságszolgáltatás számára azokat az ideológiai alapelveket, melyek a szocializmus építésének tényéből folynak.

IV.

Feladataink

1.

Végezetül nézzük meg, milyen *főfeladatok* állnak előttünk igazságszolgáltatási téren. Ezeket a feladatokat röviden úgy lehet jellemezni, hogy *végre kell hajtánunk*, életbe kell léptetnünk Népköztársasági Alkotmányunknak az igazságszolgáltatásra vonatkozó összes rendelkezéseit.

¹ A dolgozó nép alkotmánya, Szikra, 1949. 14. oldal.

Alkotmányunk igazságszolgáltatási rendelkezéseiből — mint láttuk — egyesek már végre vannak hajtva. Hátralévő feladataink egyik legfontosabbika a *bíróválasztás* részleteinek kidolgozása. Ugyanakkor az *ülönkörendszer* kérdéseit is teljesen ki kell dolgoznunk. Gondoskodnunk kell a népi ülnököknek a polgári bírásokba való bevonásáról is, ami annál is könnyebb feladat lesz, mert polgári bírásokunk ügyis már leegyszerűsödött: túlnyomórészt átalakult a *polgárok* ügyeinek bírásodásává. A gazdasági élet ügyei mind nagyobb mértékben tolnak át az egyeztető bizottságok elé. Helyes lenne felvetnünk az 1949. évi XI. törvényben tervezett ülnöki és bírói létszámok kérdésének a felülvizsgálását (arra gondolok, hogy a hármastanácsok rendszere általánossá tételének mellőzésére nincs komoly ok) és célszerű lesz élnünk az 1950. évi 3. számú törvényerejű rendelet 6. §-ában nyújtott ama felhatalmazással, mely szerint az igazságügy-miniszter a büntető igazságszolgáltatásban résztvevő ülnökök működési idejét az 1949. évi XI. törvény rendelkezéseitől eltérően is szabályozhatja (arra gondolok, hogy a 20 nap, illetve egy hó és két hó helyett helyes lenne egységesen 10 tárgyalási napot bevezetni).

Nem lévén feladata ennek az előadássorozatnak jövőbeli törvényhozási szempontok részletes megtárgyalása, csak arra szeretnék még rámutatni, hogy Alkotmányunk igazságszolgáltatási rendelkezéseinek végrehajtása és bírói szervezetünk részletkérdéseinek szabályozása céljából szükség lenne *egységes bírói szervezeti törvény* kibocsátására és ugyanakkor gondoskodnunk kell új polgári és bűnvádi perrendtartási kódexeink mielőbbi elkészültéről is. A végrehajtási jog sza-

bályozásának is az új polgári perrendtartási kódexben kell helyet nyernie. Idevágó, de egyben — jelentőségénél fogva — e körön lényegesen túlnövő feladat az ügyészségre vonatkozó rendelkezések életbeléptetése is.

2.

Az alkotmánytervezet benyújtásakor *Rákosi* elvtárs a következőket mondotta az országgyűlésen: »Népi demokráciánk minden sikerének, minden eredményének kiindulópontja a Szovjet-unió felszabadító harca és az a segítség, amelyet a magyarság megértő, nagy barátja, Sztálin nyújtott és nyújt nekünk.«¹ Ennek a segítségnek része a nagy Szovjetunió Sztálini Alkotmánya is. A megvalósult szocializmus alkotmányának útmutatásai nyomán készült a mi Alkotmányunk és a szocialista igazságszolgáltatás ott leszögezett nagyszerű elvei jutnak kifejezésre a mi Alkotmányunkban is. Saját példánkon érezzük és látjuk, amit a nagy Sztálin mondott 1936 november 25-én. A Szovjetunió Alkotmánya nem program ugyan a szovjet nép számára, mert arról beszél, ami már megvalósult a Szovjetunióban, de ugyanakkor program, még pedig *akcióprogram* más országok népei számára. Ezt az akcióprogramot hajtja most végre a dolgozó magyar nép, és a magyar jogászok előtt az a megtisztelő feladat áll, hogy a maguk részéről is minden erejüket és képességüket vessék latba ennek az akcióprogramnak minél gyorsabb, minél sikeresebb végrehajtására igazságszolgáltatási vonalon is.

Dr. Névai László

¹ A dolgozó nép alkotmánya, Szikra, 1949. 32. oldal.

A polgári jogviszony alapvető vonásai és strukturális sajátosságai*

I.

A polgári jogviszony strukturális sajátosságait meghatározni és megvilágítani ama társadalmi viszonyok körét, amelyek a polgári jogi szabályozás módszerébe kívánkoznak, — jelenti egyúttal a polgári jog, mint a szovjet szocialista jog egységes rendszere egyik ágának tárgyi meghatározását.

Az ilyen meghatározás kidolgozása komoly módszertani nehézségekbe ütközik, mivel a viszonyok, amelyek a polgári jog szabályozása tárgyát képezik, meghatározott terjedelemben és bizonyos irányban egyúttal közigazgatásjogi szabályozásnak is alá lehetnek vetve és máskor ugyanazon társadalmi viszonyokat lehet mind polgári, mind közigazgatási jogviszonyok típusa szerint formába önteni. Minthogy a polgári és közigazgatásjogi szabályozás tárgyai nemcsak rokonságban álla-

nak, hanem bizonyos mértékben egybe is esnének a polgári jog elhatárolása a szovjet szocialista jog egyéb ágaitól mindenekelőtt feltételezi annak a közigazgatási jogtól való elhatárolását.

Ezért, amikor meg akarjuk határozni a polgári jogviszonyok alapvető vonásait és strukturális sajátosságait, feladatunk szembeállítani ezeket a közigazgatási jogviszonyok jellemző jeleivel és elveivel, hogy ezután meg tudjuk tenni az elhatárolást a szovjet szocialista jognak két egymással szoros rokonságban levő, de ugyanakkor egymástól különböző jogágai között — a közigazgatási — és polgári jogág között.

Amidőn mi a szovjet közigazgatási és szovjet polgári jog elhatárolásának kérdését vetjük fel, nyilvánvalóan, semmiképpen sem hozzuk ezt a problémát rokonságba azzal a kérdéssel, amelyet a burzsoá jogtudományban állítanak fel a magánjog és közjog szembeállításánál. Az ilyen rokonsághozás lehetetlen, mert »mi nem isme-

* Megjelent a »Szovjet állam és jog« (»Szovjetszkoje goszudarsztvo i právo«) 1949. évi 5. számában.

rünk semmi magán'-t, szerintünk a gazdaság terén minden közjogi és nem magán¹ és a közigazgatási és polgári jog fogalmának a Szovjet-unióban semmi összefüggése sincs a közjog és magánjog burzsoá államokbeli fogalmával és mert a közigazgatási és polgári jog elhatárolásánál a szovjet jogtudomány nem azok szembeállításából indul ki, hanem abból, hogy azok a szovjet szocialista jog egységes rendszerének ágait képezik.

A szovjet jogi gondolkozás feladatai és céljai — amely a szovjet szocialista jog különböző ágai meghatározásának metodológiailag helyes és tudományosan megalapozott elveivel rendelkezik — semmi közöset nem mutatnak a burzsoá jogtudomány osztályfeladataival és céljaival. A szovjet jogtudomány előtt áll a teljesen meghatározott és az elméleti és gyakorlati jelentőségében felismert feladat: a szovjet szocialista jog egységéből kiindulva, ama társadalmi viszonyok körét meghatározni, amelyekre a különböző jogágak szabályait egyben a polgári és közigazgatási jog szabályait alkalmazzák.

A burzsoá jogtudomány előtt másnemű feladat áll. Amikor ez a burzsoá jogrendszerben foglalt reális ellentmondásba ütközik, megkísérli ennek az ellentmondásnak olyan magyarázatát adni, amelynek következtében el lehetne leplezni antagonisztikus — mindama — jellegének összes következményeit, amelyek a kapitalista társadalom alapvető ellentmondásainak kiengesztelhetetlenségét fejezik ki.

Mivel a szovjet szocialista jog nem ismeri a közjogra és magánjogra való felosztást, a szovjet jogtudomány előtt nem állhat e felosztás elméleti megalapozásának feladata.

Mindazonáltal a szovjet szocialista jog egységes rendszerét képező különböző jogágak elhatárolása, ezen ágak szabályozási tárgyának kijelölése, és egyben a polgári jogviszonyoknak, mint a polgári jogi szabályozás tárgyának kijelölése, centrális problémák, amelyek a helyes és elméletileg megalapozott tudományos megoldást követelik meg. E probléma módszertani jelentősége közvetlenül kapcsolatos a szovjet polgári jogtudomány tárgyának meghatározásával és a többi jogi diszciplínák tárgyától való elhatárolásával. Elméleti és gyakorlati jelentősége kapcsolatos azzal a szükségességgel, hogy tudományosan meghatározzuk a ma társadalmi viszonyok körét, amelyeket a polgári jogi törvényhozás normái szabályoznak, szemben azokkal a társadalmi viszonyokkal, amelyeket a szovjet jog más ágai szabályoznak.

E kérdés megítélésénél jogtudományi irodalmunk hasábjain a szerzők többsége ahhoz a nézethez hajlik, hogy a szabályozás módszerét a polgári jognak a szovjet szocialista jog egyéb ágaitól való elhatárolása külső jeleként kell felfogni és megegyeznek abban, hogy ez a módszer tisztán formális momentum és a kérdés lényegében való megoldásához azon társadalmi viszonyok körét kell meghatározni, amelyek a polgári

jog alapján nyugszanak és amelyek megszabják alkalmazásának határait.

Igy oldja meg a kérdést többek között A. J. Visinszkij, aki a polgári jog szabályozása tárgyához számítja a szovjet polgári jog alanyai közti összes vagyoni viszonyokat, mégis kivéve azokat, amelyek »... a közigazgatás rendjében szabályozhatnak«.¹

A jogi főiskolák számára írt polgári jogi tankönyv szerzői lényegében elfogadják A. J. Visinszkij akadémikus formuláját, amikor is a polgári jogi szabályozás körébe nemcsak a vagyoni viszonyokat utalják, hanem a polgárok személyi, nem vagyoni jogaival kapcsolatosakat is.² Azonban ezek meghatározásaiban hiányzik a polgári jogviszonyok elhatároló ismérve. Hozzávetőleg felsorolják azon vagyoni viszonyokat, amelyek közigazgatásjogi szabályozásban részesülnek és ezért a polgári jog határain kívül esnek. A lényegét nézve ez a meghatározás nem a tárgyból, hanem a szabályozás módszeréből indul ki, mert mindkét jogág tekintetében vagyoni viszonyokról van szó, legfeljebb csak azzal a különbséggel, hogy az egyik esetben azok polgári jogi módszerrel, a másik esetben — közigazgatásjogi módszerrel szabályozhatnak. A polgári jogot elhatároló ismérv szerepét itt a polgári jogi szabályozás módszere játssza és fogja játszani ezt a szerepet mindaddig, amíg nem sikerül felfedezni más döntő ismérvet.

D. M. Genkin professzor véleménye szerint ilyen ismérvet jelent a forgalom fogalma és a forgalom területével kapcsolatos vagyoni viszonyok meghatározásának határait.³ Azonban maga a forgalom fogalma is meghatározást kíván. Ha a forgalom alatt vagyonok áthelyeződésének bármely módját értjük, akkor ezeket nemcsak polgári, hanem közigazgatási jogviszonyok is alkotják. Ha pedig a forgalom (tágabb értelemben) — a (szigorúan vett) polgári forgalom körében jelenti, úgy a polgári jog távolról sem korlátozódik csak erre. Éppen ezért, amikor Sz. F. Kecsekján professzor a polgári jogot mint olyan viszonyokat szabályozó jogot határozza meg, amely viszonyok a (szigorúan vett) forgalom területével kapcsolatosak, (a közigazgatásjogi szabályozás területére utalván azokat a vagyoni viszonyokat, amelyek a termelés területével kapcsolatosak),⁴ akkor nyilvánvalóan felmerül a kérdés: megmarad-e ilyen körülmények között a dologi jog polgári jogi intézményként és nem tartoznak-e a polgári jog területére olyan állami aktusok, mint pl. amelyek a nyersanyag-, felszerelés-, berendezés- és fűtőanyag-szükségletek kielégítésére vonatkoznak? Az a tény, hogy a termelés és a (szigorúan vett)

¹ A. J. Visinszkij akadémikus, A SzK(b)P KB. XVIII. Kongresszusa és a szocialista jogtudomány feladatai, »Szovjet állam és jog« 1939. 3. 22. l.

² V. ö. »Polgári jog«, A jogi főiskolák tankönyve, M. M. Agarkov és D. M. Genkin szerkesztésében, 1944. 10—11. l.

³ V. ö. D. M. Genkin: A szovjet polgári jog tárgya, »Szovjet állam és jog« 1939. 4. sz.

⁴ V. ö. Sz. F. Kecsekján: A szovjet szocialista jog rendszeréről, »Szovjet állam és jog«, 1946. 2. sz.

¹ Lenin, Összegyűjtött művei, XXIX. kötet, 419. l.

forgalom területével kapcsolatos vagyoni viszonyokat úgy polgári jogi, mint közigazgatásjogi normák szabályozzák, nyilvánvalóan azt bizonyítja, hogy e kritériumok egyikét sem lehet felhasználni a szovjet polgári és a szovjet közigazgatási jog tárgyi meghatározásánál.

M. A. Arszanov professzor a polgári jogviszonyokat elhatároló ismérvet keletkezésük alapján specifikumában találja, amennyiben ezek »nem az állami igazgatás rendjében, hanem túlnyomórészt a szerződések, kétoldali kötelezettségek rendjében« keletkeznek.¹ A dolog lényege ily módon nem maguknak a viszonyoknak a jellegében áll, hanem keletkezésük alapjainak jellegében. Sőt: a kérdés megoldása nem a polgári jogviszonyok — szerződések, kölcsönös kötelezettségek keletkezései — összes, hanem csupán túlnyomó többségű alapjainak jellegére figyelemmel történik. Ennél figyelmen kívül hagyják azt a körülményt, hogy a kérdés nehézsége nem a polgári jogviszonyok keletkezéseinek alapjaiban áll, hanem éppen abban, ami közös úgy a polgári, mint a közigazgatási jogviszonyok tekintetében. Arra a kérdésre, hogy miben fejeződik ki a különbség a polgári és a közigazgatási jogviszonyok között abban az esetben, ha mindkettő közigazgatási aktus alapján keletkezik, Arszanov professzor meghatározása választ nem ad. Nem adja ezt G. I. Petrov meghatározása sem, aki állítja, hogy »a polgári jog területére tartoznak azok a vagyoni viszonyok, amelyek a társadalmi vagy személyes tulajdon alapján, az adott viszony feleinek kölcsönös kötelezettségei mellett keletkeznek és hogy az állami igazgatás talaján keletkezett vagyoni viszonyokat a közigazgatási joghoz kell utalni.«² A polgári vagyoni viszonyok ugyanis nemcsak viszonyos, hanem egyoldalú jelleggel is bírhatnak és az állami igazgatás talaján keletkezhetnek polgári jogi jellegű vagyoni viszonyok is, mint ahogy viszont a társadalmi és személyi tulajdon forgalmát is lehet közigazgatásjogi rendben megvalósítani.

Ragaszkodván ahhoz, hogy a szovjet szocialista jogrendszer felépítésénél egyes ágazatai szabályozásának tárgyából kell kiindulni, M. M. Agarkov professzor úgy véli, hogy »a polgári és a közigazgatási jog elhatárolásának a vagyoni viszonyok és a szervezeti viszonyok elhatárolásának vonalán kell haladnia.«³ Ami a közbeeső intézményeket illeti, úgy azokat »... vagy a közigazgatási vagy a polgári joghoz kell utalni, attól függően, hogy milyen viszonyok az uralkodóak bennük.«⁴ Ily módon az ú. n. közbeeső intézmények tekintetében Agarkov professzor meghatározása nem adja a kérdés általános megoldását. Az alapvető intézmények tekintetében sem lehet megoldását elégségesnek felismerni. A dolog lényege az, hogy miben különbözik a vagyoni viszony mint

a polgári jogi szabályozás tárgya »a szervezeti viszonytól«, amely a közigazgatási jog szabályozása tárgyát képezi? A szervezeti viszonyok, írja Agarkov professzor, »a hatalom és alávetettség viszonyát« tüntetik fel.¹ Azonban a jogviszonyok megkülönböztetése a hatalomnak és alávetettségnek bennük foglalt jele alapján nyilvánvalóan a szabályozásuk jogi módszerének különbségén, tehát a szerző által elvetett kritériumon alapszik. Mi nem állítjuk, hogy a polgári jogot annak tárgya alapján meghatározván, szükséges lenne általában eltekinteni szabályozása polgári jogi módszerétől. De ugyanakkor aligha lehet erre a megoldásra szorítani a kérdést általában, annál kevésbbé, mert kiindulási tételeiben Agarkov professzor nem a módszerre, hanem a polgári jog szabályozásának tárgyára, vagyis a társadalmi viszonyok meghatározott köre felé tekint.

Nem fogunk foglalkozni külön több más szerző által képviselt különböző nézetekkel, hanem csak rámutatunk arra, hogy irodalmunkban nem következett még be a kérdés olyan megoldása, amely ne váltott volna ki ellenvetéseket és amelyet feltétel nélkül el lehetett volna fogadni. A kérdés vitás és további kidolgozásra vár.

II.

Tudományos meghatározást adni, — ez a tárgy lényegének felfedését jelenti. A polgári jog tárgyának meghatározása nemcsak azon viszonyok összességének a leírását jelenti, amelyeket a polgári jogi törvényhozás normái szabályoznak, és felsorolni azokat belőlük, amelyek a polgári jog határain kívül esnek, hanem jelenti meghatározni azokat a tárgyi tényezőket is, amelyek előfeltételét képezik annak a szükségességnek, hogy az említett társadalmi viszonyokat az illető jogág szabályozásának területére kell vonni.

E kérdés megoldása szempontjából jelentős nemcsak a tárgy megismerése, hanem a polgári jogi szabályozás módszerének elemzése is. A tárgy döntő tényező, amennyiben végeredményben a jogi szabályozás módszerének jellegét is meghatározza. De az utóbbinak is igen komoly jelentősége van, mert ha a különböző jogágak szabályozásának módszerei, egyebek közt a polgári és a közigazgatási jog szabályozásának módszerei, egymástól semmiben sem különböznenek, akkor elesne az a szükségesség, hogy mindkét jogág önállóan létezzék.

A polgári jogi szabályozás módszere közvetlen kifejezését úgy a polgári jogi szabályok specifikumában, mint a polgári jogviszonyok strukturális sajátosságaiban nyeri. Külső ismérvek egész sora létezik ugyanis, melyek elkülönítik a polgári jogviszonyt a jogviszonyok más nemeitől.

Az első ilyen ismérv a polgári jogok *védelmének* módszere. Ezek a jogok abban az esetben, ha gyakorlásukat a kötelezett fél akadályozza, érvényesíthetők az ő akarata nélkül és ellenére is a polgári per rendjében.

¹ M. Arszanov: A szovjet szocialista jogrendszer felépítésének elveiről, »Szovjet állam és jog« 1939. 3. 31. l.

² G. Petrov: A szovjet közigazgatási jog tárgya, »Szovjet állam és jog«, 1940. 7. sz. 44. l.

³ M. Agarkov: A szovjet polgári jog tárgya és módszere, »Szovjet állam és jog«, 1940. 8–9. sz. 61. l.

⁴ U. o.

¹ U. o. 63. l.

A bírói peres védelem jele azonban nem általános az összes polgári jogokra nézve és nem is csak azokra nézve specifikus. Egyes polgári jogokat közigazgatási jogi rendben védenek (pl. a feltalálónak megítélt kártérítés terjedelmére vonatkozó perek — az 1941. évi március 5-i Polozsenje rendelet a találmányokról és műszaki újításokról (23. cikk), — és fordítva, közigazgatási jogviszonyok alapján keletkezett jogokat is lehet bírói eljárásban védeni (pl. a Szovjetunió K. V. B. és a Szovjetunió N. B. T. 1937 április 11-i és a Szovjetunió N. B. T. 1942 november 24-i rendeleteiben szabályozott esetek).

Második jelként szolgálhatnak a polgári jogviszonyok *keletkezésének alapjai*. Polgári jogviszonyok — szabály szerint — alanyaik szabad akaratnyilvánításán alapulnak.

Valamennyi polgári jogviszony tekintetében, ez a jel még kevésbé lehet általános és specifikus ismérv, mint az előbbi. Polgári jogi viszonyok a felek akaratnyilvánításának hiányában is keletkezhetnek (pl. a károkozásból keletkező kötelezettségek), keletkezhetnek továbbá éppen úgy, mint a közigazgatási jogviszonyok az állami igazgatás aktusaiból (pl. közigazgatási aktusból keletkező kötelezettség a szerződés megkötésére), végül ugyanaz a közigazgatási aktus mind polgári, mind közigazgatási jogviszonyokat szülhet (pl. az alapok szétosztására vonatkozó közigazgatási aktus polgári jogviszonyokat alapít a szállító és az átvevő között és közigazgatási jogviszonyt utóbbiak és a rendelkezést kiadó szerv között).

A harmadik ismérvet a polgári jog *szabályainak specifikumában* lehet felfedni. A polgári jogszabályok közül sok, legalább is azok, amelyek a polgárok közötti jogviszonyokat szabályozzák, diszpozitív jellegűek.

Mindazonáltal ennek az ismérvnek feltételes és viszonylagos jelentőségéhez aligha fér kétség, mert diszpozitív jellegűek lehetnek a közigazgatási jog egyes szabályai is, amint hogy a másik oldalon a polgári jog sok szabálya és a szocialista szervezetek közötti viszonyban a szabályok túlnyomó többsége, nemkülönben a közigazgatási jog szabályai, imperatív jellegűek mutatnak.

Végül negyedik ismérvként jelentkezhetnek a polgári jogviszonyok *megszűnésének sajátos módjai*. A jogviszonyok megszűnésének olyan módjai, mint a novatio, beszámítás, az adósság egyesítése, egyoldalú akaratnyilvánítás és ehhez hasonlók csak a polgári jogban ismeretesek és ezeket a jog egyéb ágai nem ismerik, kivéve esetleg a hatalom szervének egyoldalú akaratnyilvánítását a közigazgatási jogviszonyban.

Mindamellet ez az ismérv sem eléggé jelentős, mert nem minden polgári jogviszonyt lehet novationak alávetni vagy megszüntetni beszámítás útján (nem lehet pl. novationak alávetni vagy kiegyenlíteni beszámítás útján a tartási kötelezettségeket, nem mindig megengedett azok megszüntetése az adósság egyesítése útján); a jogviszony megszüntetése pedig egyoldalú akaratnyilvánítással még a polgárok közötti viszonyban is csak a legkivételesebb esetben megengedett (pl. a szovjet ptk. 231. cikke csak külön-

leges körülmények mellett engedi meg a vállalkozási szerződés felbontását, a megrendelő egyoldalú akaratnyilvánítása által).

Ilymódon az általunk felsorolt ismérvek egyike sem specifikus valamennyi polgári jogviszony, avagy kizárólag az említettek tekintetében. És ha ettől függetlenül a polgári jogviszonyok mégis gyakorlatilag különböznek más, elsősorban közigazgatási jogviszonyoktól, akkor ezt azzal lehet megmagyarázni, hogy a polgári jog viszonyai meghatározott *tipikus vonásokat* mutatnak és mind felépítésük általános jellege, mind az alapvető elemek specifikuma tekintetében sajátos szerkezeti típusú jogviszonyokat képeznek.¹

Polgári jogviszony, mint minden társadalmi viszony általában, — emberek közötti jogviszony. Legalább két alany között létezik, akik közül bármelyik vagy a jogok viselője vagy a kötelezettségek hordozója vagy-egyszersmind jogok és kötelezettségek hordozója, úgy, ahogy ez a kétoldalú jogviszonyok jellegzetessége. A jogi különbség az egyoldalú polgári jogviszony alanyai között csak abban mutatkozik, hogy az egyik csak jogokkal, a másik csak kötelezettségekkel bír. Kétoldalú jogviszonyban pedig, melyben minden alany joggal és kötelezettséggel bír, ez a különbség is eltűnik. Az általános polgári jogi állapotok szempontjából a polgári jogviszonyok alanyai egyenlőek, függetlenül a funkciótól, amelyet a konkrét jogviszonyban betöltenek. Mivelhogy a joggal rendelkező alany nem bír egyszersmind a parancsolás funkciójával, amennyiben csak egy meghatározott anyagi-jogi igény érvényesítésére kap lehetőséget, ezért a kötelezett alany nincs alávetve a jogosítottnak, hanem csak funkcionálisan van lekötve a reá irányuló anyagi-jogi igény által. A kötelezett személy magatartása kell, hogy megfeleljen a jogosított joga jellegének és tartalmának, az utóbbi követelhet az előbbtől meghatározott magatartást és e követelés megvalósíthatóságát számára a törvény biztosítja. Mindazonáltal köztük nem létesül a hatalom és alávetettség viszonya. A jogosított csak joggal és nem imperiummal rendelkezik, a kötelezett igényével van lekötve és nem annak parancsával.

Más a helyzet a közigazgatási jogviszonyok alanyainak jogállapotánál. A közigazgatási jogviszony alanyai közül az egyik, függetlenül attól, hogy ő a jogok vagy kötelezettségek hordozójának minőségében lép-e fel, a másik alanyhoz való viszonyában a parancsolás funkciójával van felruházva. Az utóbbi akkor is, ha ő a jogosult és nem a kötelezett, alá van vetve az első parancsolásának. Őket a hatalom és alávetettség viszonya kapcsolja össze, amikor is az a kérdés, hogy ez alanyok közül melyik bír a hatalom funkciójával és melyik áll az alávetettség állapotában függetlenül attól dől el, hogy az első a jogok hordozója és a másik — a kötelezettségek viselője a konkrét

¹ A polgári jogviszony, mint sajátos szerkezeti típusú jogviszony problémáját, amennyire tudomásunk van róla, először Sz. I. Aszknazij prof. »A szocialista polgári jog elméletének alapvető kérdései« (doktori értekezés) c. munkájában vetette fel és tette vizsgálat tárgyává. V. ö. szerzői referátumát a »Leningr. Egy. Közl.« 1947, 12. sz. 95—100. l.

jogviszonyban. A közigazgatási jogviszonyok alanyainak jogállapotát nem azok jogainak és kötelezettségeinek jellege, hanem az az általános helyzet határozza meg, amelyet azok a közigazgatási jog terén kialakítanak és amelyeknek megfelelően közöttük a konkrét jogviszonyok létesülnek. Ha pedig semmi hasonlóval nem találkozunk a polgári jogviszonyban, akkor azt a jogviszonyok két neme alanyi összetételének különbsége határozza meg.

A közigazgatási jogviszony egyik alanya mindig egy szerv, mely az igazgatás funkcióját gyakorolja. De mivel a közigazgatási jog abból indul ki, hogy az összes/többi személyek a rájuk bízott igazgatási funkció határain belül annak a szervnek vannak alávetve, amely ezt a funkciót gyakorolja, tehát a hatalom és alávetettség elemei a konkrét közigazgatási jogviszonyok nélkülözhetetlen elemei.

Ezzel szemben a különböző polgárok vagy szocialista szervek között keletkező polgárjogi viszonyok nem tételezik fel azt, hogy bennük kötelezően résztvegyenek a hatalom és igazgatás szervei. Mivelhogy a polgári jog területén hiányzik az egyik alanynak a másikhoz képesti alávetettség előfeltétele, ezért a hatalom és alávetettség elemei nem tartoznak a konkrét polgári jogviszonyok szerkezetébe.

Ezek az elemek nem tartoznak a polgári jogviszony szerkezetébe akkor sem, ha annak alanyai ugyanazok a szervek, mint amelyek közigazgatási jogviszony alanyai. A különböző nemű viszonyokban ezek a szervek ugyanis különböző minőségükben lépnek fel. Közigazgatási jogviszonyokban olyan szervek minőségében lépnek fel, melyek a szervezet és igazgatás funkcióját gyakorolják és alávetik maguknak azokat az alanyokat, amelyek viszonyában ezt a funkciót gyakorolják. Polgári jogviszonyban ezek olyan szervek minőségében lépnek fel, amelyek gazdasági funkciót töltenek be és amelyek azonos jogi helyzetben vannak az olyan alanyokkal, amelyek e funkciójuk érvényesítése okából és folyamán jogviszonyokba lépnek velük.

Ha a szervezet és igazgatás funkcióját megvalósító szerv egyszersmind mint kötelezett jelentkeznek is a konkrét közigazgatási jogviszonyban, akkor amennyiben ennek a kötelezettségnek csakúgy, mint a másik fél megfelelő jogának e tárgyat az adott szerv szervező-igazgató tevékenysége képezi, — ebben a jogviszonyban is a hatalom hordozója az adott szerv és nem annak meghatalmazott alanya. Ellenkezőleg pedig, ha ugyanaz a szerv kötelezett lenne egy konkrét polgári jogviszonyban, akkor — mivel ennek a kötelezettségnek csak úgy, mint a másik fél ennek megfelelő jogának a tárgya is az adott szerv gazdasági tevékenysége, ezért ebben a jogviszonyban hiányoznak a hatalom és az alávetettség elemei és így az a viszony mindkét szerződő fél jogi egyenlőségének elvére épül.

A különbség mindkétfajú jogviszony alanyi összetételében és a jogviszony alanyainak jogi helyzetében, valamint a különbség a tárgyai között, különbséget jelent érvényesítésük rendjében is. A hatalom vagy igazgatás szerve a köz-

igazgatási jogviszony jogosított alanyának minőségében, ha nem is mindig, de legalábbis szabály szerint önállóan is elérheti ama kötelelem érvényesítését, amely e jogviszony másik felét terheli, amennyiben a kötelezett alany viszonyában fel van ruházva a parancsolás funkciójával. Másfelől pedig, ha jogosultsággal rendelkezik oly polgári jogviszonyban, amelyben őt nem illeti egyszersmind a parancsolás funkciója, csak abban az esetben érheti el a kötelezettség érvényesítését önállóan, (amennyiben a kötelezettség a vele szerződő felet terheli) ha azt a másik fél szabad akaratából teljesíti, a kényszerítő érvényesítéshez szüksége van azonszervek közreműködésére, amelyek parancsolásának vagy hatalmának a vele szerződő fél alá van vetve.

Ilymódon a polgári jogviszonyok minden elemük tekintetében különböznek a közigazgatási jogviszonyoktól. Különböznek tehát egymástól: a) *felépítésük általános jellege tekintetében* (az egyenlőség viszonyai, a hatalom és alávetettség viszonyai); b) *az alanyi összetétel tekintetében* (gazdasági funkciót megvalósító szervvel való viszony; szervezet vagy igazgatás funkcióját megvalósító szervvel való viszony); c) *a tárgy tekintetében* (az adott szerv gazdasági tevékenységével kapcsolatos jogviszonyok; az annak szervezeti-igazgatási tevékenységével kapcsolatos jogviszonyok); d) *a jogosultságok és kötelezettségek terjedelme tekintetében* (a jogosultságnak, mint igénynek megfelelő kötelezettség; a jogosultságnak, mint parancsolásnak megfelelő kötelezettség).

Ha azonban a polgári és közigazgatási jogviszonyok különböző szerkezeti típus jogviszonyai és ha ugyanakkor különböző társadalmi és egyben vagyoni viszonyokat lehet mind polgári jogi, mind közigazgatásjogi szerkezetben szabályozni, akkor ahhoz, hogy köztük az elhatárolást megtehesük, szükséges minden konkrét esetben megállapítani, hogy az adott jogviszony a polgári jogi vagy közigazgatásjogi típusú viszony szerkezeti ismérveinek felel-e meg. A polgári és közigazgatási jogviszonyok gyakorlati elhatárolásához ez az empirikus következtetés teljesen elengedőnek látszik.

Mindazonáltal a polgári és a közigazgatási jog elhatárolásának elméleti problémáját ezzel nem merítettük ki. Mert a feladat nemcsak abban áll, hogy a polgári jogviszony szerkezeti jeleit leírjuk, hanem mindenekelőtt abban, hogy meghatározzuk azokat az objektív okokat és tényezőket, amelyek következtében az egyes társadalmi viszonyok polgári jogi típus alapján szerkesztettek, amikor ugyanazon viszonyok más fajtái (és a különböző történelmi időszakokban — ugyanazok a társadalmi viszonyok) — közigazgatási jogi típus alapján szerkesztettek. Milyen objektíven ható törvényszerűségek képezik ennek előfeltételét, milyen a valóságban érvényesülő körülmények és tényezők döntőek e tekintetben?

III.

Az irodalmunkban uralkodó nézetnek megfelelően döntő tényezőként a társadalmi viszonyok annak az ágának jellege és tartalma jelentkezik, mely

a polgári jogi szabályozás tárgyát képezi és amely meghatározza módszerének sajátosságát. Ezért meg kell állapítani mindazon társadalmi viszonyok körét amelyek a természetüknek megfelelően objektíve megkövetelik a polgári jogi szabályozás módszerének alkalmazását, mert ez határozza meg a polgári jogi szabályok érvényesülésének általános határait és ilymódon megkapjuk a polgári jog tárgyi meghatározását.

Mégis függetlenül attól a közérthetőségtől, amellyel e kérdés megoldásának módszertani útja megvilágítást nyert, mindeddig senkinek sem sikerült annak helyes megoldása és nem sikerült a polgári jog fogalmát szabályozásának tárgya alapján kidolgozni. Amikor azt mondják, hogy a szovjet polgári jog a szovjet szocialista jognak az az ágazata, mely a szocialista társadalom vagyoni viszonyait szabályozza, akkor ez a meghatározás nem adekvát a szó logikai értelmében, mert a vagyoni viszonyokat a szovjet közigazgatási jog normái is szabályozzák. Amikor abból a célból, hogy ez a meghatározás a társadalmi viszonyok összességének megfelelően (ha a viszonyokat a polgári jog szabályai ölelik fel), a fogalomhoz hozzáteszik azt a logikai differentia specificat, hogy a polgári jog területére tartoznak azok a vagyoni viszonyok, amelyek nem az állami igazgatás rendjében nyerik szabályozásukat, akkor az ilyen meghatározás, még ha az formállogikai szempontból elégségesnek is mutatkoznék, nem oldja meg a kérdés lényegét. Ez azonban csak látszólag tárgyi meghatározás, míg a valóságban a szabályozás tárgya továbbra is meghatározatlan marad és ezért nyilvánvalóan nem képes magát a polgári jog fogalmát megadni.

A szabályozás tárgya csak abban az esetben határozna meg tényleg a megfelelő jogág érvényesülésének határait, ha annak jellege elkerülhetetlen szükségességgel kizárólag csak azon jogszabályok alkalmazását vonná maga után, amelyek az adott jogágba tartoznak. A vagyoni viszonyok csak abban az esetben határoznák meg tényleg a polgári jog érvényesülésének területét, ha azokat, jellegük erejének következtében, a polgári jog szabályai által és kizárólag azok által kellene szabályozni. De éppen a vagyoni viszonyok között sok olyan van, amely természetének megfelelően úgy polgári jogi, mint közigazgatásjogi rendben nyerhet szabályozást. Azt a körülményt sem lehet nyilvánvalóan pusztán csak a vagyoni viszonyok jellegével megvilágítani, hogy az egyik vagyoni viszony ehhez, a másik ahhoz a jogághoz tartozik vagy, hogy ugyanaz a vagyoni viszony egy bizonyos időben polgári jogi, máskor pedig közigazgatási jogi szabályozásban részesül.¹ Következésképp, pusztán csak a szabá-

lyozott viszonyok elemzése alapján nem lehet megfelelni arra a kérdésre, hogy mit jelent a polgári jog, mint a szovjet szocialista jog egységes rendszerének egyik ága. A szabályozott viszonyok elemzésének eredményeként csupán arra a kérdésre lehet választ kapni, hogy ezek a viszonyok a szabályozás mely jogi módszereire alkalmasak az objektíve létező és a valóságban lehetséges módszerek közül általános jellegük és belső természetüknek megfelelően. Így az adóviszonyok elemzése azt mutatja, hogy azokat csak közigazgatásjogi rendben lehet szabályozni, míg ezzel szemben a polgárok közötti vagyoni viszonyok jellege és sajátossága olyan, hogy e viszonyokra csak a polgári jogi szabályozás módszerét lehet alkalmazni. Végül olyan vagyoni viszonyok, mint a gabonabeszolgáltatás vagy a szocialista szervezeteknek nyersanyaggal, berendezéssel vagy fűtőanyaggal való ellátási viszonyai — elvontan megítélve, — mind közigazgatásjogi, mind polgári jogi rendben nyerhetnek szabályozást.

Ilymódon a jogi szabályozást megkövetelő vagyoni viszonyok egyes esetekben jogi szabályozásukra csak egyetlen lehetséges módszert tételnek fel és más esetekben meghatározzák a választás határait több objektíve alkalmazható jogi módszer között. Ha meghatározott nemű vagyoni viszonyok természete olyan, hogy az csak egyetlen jogi módszer alkalmazását teszi lehetővé, akkor ez a módszer érvényesül a törvényhozásban az adott vagyoni viszonyok tekintetében. Ha a vagyoni viszonyok jellegük következtében különböző jogi módszerek alkalmazását teszik lehetővé, — minthogy a választás határait maga a tárgy jelöli meg, — akkor azt a kérdést, hogy milyen módszer kerül a valóságban alkalmazásra a törvényhozás rendjén nem annyira a törvényhozás tárgya, mint a tárgyon kívül fekvő körülmények és tényezők határozzák meg.

»Mindaz, ami az egyes ember tevékenységre indítja, — írja Engels — elkerülhetetlenül a fején megy keresztül és hat az akaratára. Ugyanúgy a polgári társadalom összes szükségleteinek is, — függetlenül attól, hogy az adott időben milyen osztály uralkodik benne — elkerülhetetlenül az állam akaratán kell keresztül haladnia, hogy törvényhozási elismerést nyerjen. Ez — a dolog formális oldala, ami önmagától értetődik. De a kérdés az, hogy a formális akarat milyen tartalommal bír? Mindegy, hogy egyes egyénről vagy egész államról van szó, — honnan származik az és miért irányul az akarat éppen arra és nem más valamire? Amikor választ keresünk erre a kérdésre, úgy találjuk, hogy az újabb történelemben az állami akaratot a polgári társadalom változó szükségletei, az egyik vagy a másik osztály túlsúlya és végsősorban a termelőerők és a csereviszonyok kifejlődése határozza meg.«¹

Igy tehát az állam akarata, amely a polgári társadalom szükségleteinek törvényhozási elismerését jelenti — az ügy formális oldala. Következésképp

¹ Tévedések elkerülése céljából különösen rá kell mutatnunk arra, hogy a polgári jog területére tartozóknak tartjuk nemcsak a vagyoni viszonyokat, hanem a polgárok alanyi, nemvagyoni jogaival kapcsolatos viszonyait is. De minthogy a polgári jog fogalmának kidolgozása elsősorban és főképpen a polgári jogi szabályozás tárgyát képező vagyoni viszonyok körének kérdése által bonyolódik, célszerűnek tartottuk csak ezeknek a viszonyoknak az elemzésére szorítkozni.

¹ K. Marx és F. Engels, Összes művei, IV. k. 671. l: (oroszul).

hasonlóan formális momentum a társadalmi viszonyok meghatározott összessége jogi szabályozásának azon specifikus módszere is, amelyet az állam határoz meg. Az anyagi »a polgári társadalom zükségei«, amelyek sajátossága jelenti a társadalmi viszonyok meghatározott neme választásának és törvényhozási megerősítésének szükségességét.

Ha ezek a zükségek csak az adott jogág által szabályozott, adott társadalmi viszonyokból keletkeznének, akkor a kérdés megoldása egészében nem járna nehézségekkel: az adott jogág határait megjelölné annak tárgya, az általa szabályozott konkrét társadalmi viszony. De »a polgári társadalom zükségei« nemcsak az adott jogág által szabályozott, adott társadalmi viszonyokból nőnek ki, hanem azokat a társadalom élete anyagi feltételeinek összessége, »végsősorban — a termelőerők és a csereviszonyok kifejlődése« határozza meg. Ezért ha pl. a hatályos törvényhozás szerint az anyagokkal és berendezésekkel való ellátás az ellátó fondok rendjében valósul meg, akkor a jogi szabályozás ilyen módszerét nemcsak az anyagokkal és berendezéssel való ellátás viszonyaiból keletkező zükségek határozzák meg, hanem azok a feltételek, amelyek között ezeket a tárgyakat termelik és hasonlóan a szocialista gazdaságnak e tárgyakkal szemben fennálló zükségei. Ha a maga sajátosságában tekintjük e kérdést, akkor az anyagokkal és berendezésekkel kapcsolatban mind a közigazgatásjogi rendezés közvetlen alakjában, mind a szerződési formában a közigazgatási aktus alapján és azzal összhangban történhetné a szabályozás, de történhetné a szabad szerződési rendben is. Mindazonáltal társadalmunk zükségei, a szocialista termelés anyagi feltételei, egészében azt mutatják, hogy a szabályozásnak elvontan lehetséges és alkalmazható módszerei összességéből csak azt lehet kiválasztani és alkalmazni, amely az adott történelmi viszonyok között egyedül lehetséges és célszerű.

És így van ez az összes olyan társadalmi viszonyokkal, amelyek bizonyos alternatívát engednek meg szabályozásuk jogi módszerének meghatározásánál. Amíg azokat önmagukban egyéb társadalmi viszonyoktól függetlenül, a társadalomnak ezekből kinövő anyagi zükségeitől izoláltan szemléljük, addig azok csak elvont lehetőséget tartalmaznak a reájuk alkalmazható különböző jogi módszerek tekintetében. Ha ezeket a viszonyokat konkrét anyagi zükségek szempontjából nézzük, melyek nemcsak ezekből, hanem a társadalom élete összes anyagi feltételei nőnek ki, akkor megmutatkozik, hogy az adott történelmi viszonyok mellett csak *egy* bizonyos jogi módszerrel lehetséges a szabályozás.

Ilymódon a társadalmi viszonyok bizonyos összességének szabályozása céljából az állam által meghatározott jogi módszert nemcsak a szabályozás tárgya, hanem a társadalom anyagi zükségeinek összessége is meghatározza, melyek életének anyagi feltételeiből nőnek ki. A szabályozás tárgya meghatározza a *választás határait*

az objektíve létező és elvontan alkalmazható jogi módszerek tekintetében. A tárgy jellegétől függően ezek a határok szélesebbek vagy szűkebbek lehetnek, magukban foglalhatnak egyedül lehetséges vagy több lehetséges jogi módszert. Az életnek anyagi feltételeiből kinövő társadalmi, anyagi zükségek összessége meghatározza a jogi szabályozás *konkrét* módszerének kiválasztását és alkalmazhatóságát, amely az adott társadalmi viszonyok közepette e viszonyok jellegének megfelel.

A szocialista társadalom anyagi érdekei és zükségei alakítják a Szovjet Állam általános akaratát, amely a törvényben nyer kifejezést. Mint a szocialista társadalom tagjai meghatározott magatartása biztosításának jogi módja, a törvény az egyik olyan eszköz minőségében jelentkezik, amelyik hivatott a szocialista állam által tudatosan felállított és kiemelt célok, valamint feladatok megoldásának elérésére. De amint Sz. I. Aszknazij professzor¹ kimutatta, a törvény, mely a szovjet polgároknak a Szovjet Állam által tudatosan felállított és kiemelt célok és feladatok megoldásához elengedhetetlen magatartását biztosítja, alkalmazhatja mind a közvetlen jogparancs módszerét, mind a közigazgatási jogi tilalom módszerét, mind pedig a polgári jogi szabályozás módszerét. Amikor a Szovjet Állam a társadalmi viszonyok meghatározott ágának jogi szabályozására vonatkozó konkrét módszert szankcionál, akkor ennél társadalmunk élete anyagi viszonyainak összességéből, kifejlődésének belső törvényeiből, az ezen az alapon keletkező társadalmi zükségekből és érdekekből indul ki, amelyek számára megfelelően meghatározott célokat és feladatokat jelöl ki.

A szovjet polgárok általános magatartásának jellegéből indul ki. Azért, hogy az általa felállított célok a leggyorsabban és a leghatékonyabban elérhetők, és az általa kiemelt feladatok megoldhatók legyenek. Ha a polgári jog módszere szolgálja a legjobban a megérett anyagi zükségeket és a szovjet polgárok kívánatos magatartását is biztosítani alkalmas, akkor az állam azt választja, és ilyenminőségű módszerrel szankcionál.

Ilymódon a polgári jogi törvényhozás szabályai alkalmazása területének meghatározásánál a következő körülmények lényegesek: a polgári jogi szabályozás módszerének sajátossága, aminek következtében a polgári jogviszony sajátos szerkezeti típus viszonyának minőségében lép fel; a társadalmi viszonyok tárgyi természete, amely meghatározza a polgári jogi szabályozás módszere alkalmazhatóságának lehetőségét; az anyagilag megalapozott és a szocialista állam által tudatosan kitűzött célok és feladatok, amelyek meghatározzák a polgári jogi szabályozásnak az adott társadalmi viszonyokra való alkalmazásának *szükségességét*.

Mint ismeretes, a polgári jogi szabályozás módszere alkalmazásának lehetőségét objektíve

¹ Lásd: Sz. I. Aszknazij említett referátumát, 100. old.

csak a vagyoni viszonyok meghatározott összessége úgyszintén a polgárok személyi (nem vagyoni) jogaival kapcsolatos viszonyok engedik meg. Ezeket a viszonyokat lehet tehát a polgári jogviszony típusára felépíteni. És ezeket *kell* típus szerint felépíteni az esetben, ha azok a saját természetüknél fogva csak a polgári jogi módszer alkalmazását teszik lehetővé vagy, ha különböző jogi módszerek alkalmazásának lehetőségei ugyan fennforognak, de az állam — összhangban az általa kitűzött célokkal és feladatokkal, a polgári jogi szabályozás módszerét választja.

Nézetünk szerint csak mindezen körülmények a maguk összességében adják meg az előfeltételt ahhoz, hogy elkülönítve a jogviszonyok más nemétől, ki lehessen dolgozni a polgári jogviszony fogalmának általános meghatározását és ennek alapján — a polgári jognak, mint a szovjet szocialista jog egységes rendszere egyik ágának meghatározását.

A szovjet szocialista polgári jogviszony *sajátos szerkezeti típusú* jogviszony. Szerkezeti sajátosságai

megnyilvánulnak úgy felépítésének általános jellegében, mint alanyi összetételében, úgyszintén a résztvevői jogosultságainak és kötelezettségeinek jellegében és tárgyában. Ennek elve alapján épülnek fel a *szocialista vagyoni* viszonyok, valamint a szovjet polgárok *személyi, nem-vagyoni jogaival* kapcsolatos viszonyok. Ezeket a viszonyokat *kell* a polgári jogviszony típusa szerint felépíteni, ha tárgyi természetüknél fogva csak a polgári jogi szabályozás módszerének alkalmazását teszik lehetővé. Ha tárgyi természetüknél fogva nemcsak a polgári jogi módszer alkalmazását teszik lehetővé, hanem a közigazgatási jog módszerét is, akkor abban az esetben *fognak* a polgári jogi jogviszony típusa szerint felépülni, ha annak szerkezeti sajátosságai biztosítják a résztvevőinek olyan magatartását, amelyet a szocialista állam által felállított feladatok megoldása megkövetel. E feladatok célja mind az egyes szovjet polgár, mind az egész szovjet nép anyagi szükségleteinek, érdekeinek kielégítése.

O. Sz. Joffe

A nemzetközi büntetőjog forrásai, rendszere és kutatásának eredményei*

I. Források

A nemzetközi büntetőjog forrásai — mind egy államon belüli viszonylatban, mind pedig nemzetközi síkon — azok a termelési viszonyok és ezeknek az alapján kialakuló társadalmi viszonyok, amelyek az államok harcának, versengésének és együttműködésének és a nemzetközi bűncselekmények megtorlásának a területén, — a nemzetközi büntetőjog szabályaiban visszatükröződnek.

A nemzetközi büntetőjognak ezeket a forrásait legkönnyebb egyes intézményeinek a megismerése útján analizálni. Ezeknek társadalmi tartalmát, jogi, erkölcsi és politikai jelentőségét valamint fejlődésüknek történetét csak azoknak a társadalmi erőknek a megismerésével lehet megállapítani, amelyek meghatározzák ezeknek az eredetét, amelyek ezeknek az alapját alkotják, és amelyeknek ezek a tulajdonképpeni felépítményei.

Azonban jogforrások alatt nemcsak az illető normáknak az alapjait kell értenünk, hanem azt a jogi öltözéket, jogi formát is, amelyben kifejeződnek.

Ez utóbbi értelemben például az államon belüli büntetőjognak alapvető forrása a büntetőtörvény; egyéb, kevésbé lényeges forrásai a szokás és a bírói precedens is. Ilyen forrásai a nemzetközi közjognak — egyébként a Nemzetközi Igazságügyi Tribunal (Nemzetközi Bíróság) 38. cikkelyével egyértelműen — elsősorban a nemzetközi szerződések, mindenféle fajta konvenciók és

megállapodások, ezt követőleg a nemzetközi szokások és végül azok az általános jogelvek, melyeket minden civilizált nemzet elismer; jogforrás — bizonyos kiegészítő jelleggel — az ítélkezés és az elmélet, valamint egyes nemzetközi szervek bizonyos határozatai is, továbbá az államon belüli büntetőjog.

A) Nemzetközi szerződések

A nemzetközi büntetőjog alapvető forrásai a nemzetközi szerződések és megállapodások. A nemzetközi szerződés természetesen nem kötelezheti azt az államot, amely nem csatlakozott hozzá, eltekintve attól, ha olyan legegyszerűbb alapelvnek a szerződéses szabályozásáról van szó, amelyet az összes civilizált nemzetek elismernek társadalmi-politikai rendszerüktől függetlenül, mint például az embernek — tekintet nélkül származására, vagy pedig vallására — az élethez való jogára vonatkozó alapelv.

Elengedhetetlen előfeltétele a nemzetek békés együttélésének, különösképpen pedig a nemzetközi bűncselekmények megtorlása területén való együttműködésnek: a már megkötött szerződések tiszteletbentartása és a felek őszinte akarata, hogy minden vitás kérdésben megállapodásra jussanak és olyan döntést hozzanak, hogy akarata ellenére ne legyen rákényszerítve egyik félre sem olyan döntés, amely valamilyen mechanikus szavazás útján szükségleteinek, kívánságainak, valamint érdekeinek a figyelembevétele nélkül jött létre. Innen ered az egyhangúság óriási jelentősége, különösképpen a nagyhatalmak közötti viszonyban, mert

* Megjelent a Wojskova Przegland Prawniczy (Katonai jogi szemle) című folyóiratban.

alapelveikkel ellentétes normáknak a rákényszerítése a gyakorlatban konfliktusokhoz vezet.

A különböző társadalmi rendszerek nem zárják ki az államok békés együttélésének a lehetőségét. Mint ismeretes, a tudományos szocializmus elmélete, a mellett az alaptétel mellett, hogy a világ a kommunizmus felé halad, nem tagadja az együttműködés lehetőségét a szocialista és kapitalista államok között. Nem is hiányzik a szocialista államok részéről a jóakarát, hogy tartóssá tegyék és minél szélesebben kifejlesszék ezt az együttműködést. Elegendő ebből a szempontból idézni Sztálinnak Werth angol újságíró kérdéseire adott válaszait 1946 február 9-én, vagy pedig Stassennel folytatott beszélgetését 1947 április 9-én, amelyekben kifejezésre juttatja nemcsak a béke megszilárdítására irányuló szovjet törekvést, hanem a béke biztosításának az elméleti alapjait a rendszerbeli különbségek fennállása ellenére is. A kapitalizmus ideológiája, amely a magántulajdonra és a versenyre támaszkodik, — lényegére nézve az expanzió ideológiája hódítások és háborúk útján. Innen ered az, hogy tagadja a Szovjetunióval és a népi demokráciákkal való békés együttélésnek a lehetőségét (Lásd *On Active Service in Peace and War*, by Henry L. Stimson and Mc. George Bundy. Harper and Brothers N. York, 1948. 639. l.). A volt amerikai hadügyminiszter, Stimson kifejezetten azt állítja, hogy nem lehet elismerni a békés modus vivendit a szocialista államok és a kapitalista államok között. Eredeti módon hangsúlyozza a kapitalista államoknak ezt az álláspontját Pritt a »The State Department and the cold war«-ban (Washington, 1948. 20. l.). Igen nagy jelentősége van tehát a szerződések tiszteletben tartásának és a már elfogadott kötelezettségek végrehajtásáért folytatott küzdelemnek, mivel a kapitalista államok strukturális tulajdonságaiból származó háborús tervek végrehajtása nemcsak az államokat igazgató osztályok akaratától, hanem a népi tömegek és a békeszerető államok erőinek az állásfoglalásától is függ, amelyek abban a helyzetben vannak, hogy megakadályozhatják a konfliktusokat.

Ma már nem hiányoznak a nemzetközi büntetőjog alaki forrásai közül az olyan alapelvek, amelyeknek tiszteletben tartása a békét szolgálhatná. Így például: az európai tengelyállamok fő háborús bűnöseinek az üldözésére és büntetésére vonatkozó 1945 augusztus 8-i londoni szerződés, a Nemzetközi Hadbírótság statutuma (lásd »Materialy norymberskie« (a nürnbergi peranyag), Cyprian és Sawicki feldolgozásában, Warszawa, 1948.), az 1946 január 19-i proklamáció a távolkeleti háborús bűnösök ellen eljáró Nemzetközi Bírótság létesítésére vonatkozóan és ennek a bíróságnak a proklamációhoz kapcsolt statutuma, úgyszintén mindkét említett bíróság eljárási szabályai.

Ezek a nemzetközi büntetőjogi kódex első vázlatának egy bizonyos nemét alkotják, mégpedig mind az anyagi, mind az eljárási jogét, megadva a háborús bűnösök, a béke és az emberiség ellen irányuló bűncselekmények definícióját, valamint a bűnösök ellen a nemzetközi igazságszolgá-

latási szervek előtt folyó eljárásnak és büntethetőségnek az alapelveit.

Ezeknek a szerveknek az életrehívása és a nemzetközi büntetőjog idevonatkozó normáinak a lerögzítése egy sereg deklaráció és nemzetközi megállapodás eredményeképpen jött létre, amelyek az utolsó világháború folyamán, valamint közvetlenül a világháború befejezése után hirdettek ki, vagy kötöttek meg, főképen az 1943 november 2-i moszkvai deklarációval és a krimi konferencia, valamint a potsdami konferencia határozataival kapcsolatosan, a hitleristák és az európai államok, valamint Japán egyéb fasisztáinak a büntetőjogi felelőssége tárgyában.

A háborús bűnösökkel foglalkozó fentebb idézett nemzetközi szerződésekből és proklamációkból erednek közvetlenül a nemzetközi büntetőjogot érintő, a háborús bűnösökre vonatkozó határozmányok az Olaszországgal, Romániával, Bulgáriával, Magyarországgal és Finnországgal kötött békeszerződésekben, melyeket Párizsban 1947 február 10-én írtak alá. (Lásd: *Les problèmes de la sauvegarde de la paix et de la liquidation des suites de guerre au point de vue du droit polonais.* — Gyűjteményes munka (Bondkowszki, Bierzanek, Gubinski, Muszkat, Rappaport és Szawicki) Brüsszel-Genf, 1947. 65. l.). Azonban nemzetközi büntetőjogi elemeket, mégpedig nagyon lényegeseket, nemcsak a háború utáni korszak nemzetközi szerződéseiben találhatunk, hanem sokkal korábban is.

Fontos alaki forrásai például a nemzetközi büntetőjognak csaknem az összes konvenciók, amelyek a háború jogát érintik, különösképen az 1856-i párisi deklaráció, a genfi konvenció 1864-ben és 1906-ban, illetőleg 1929-ben, a pétervári deklaráció 1866-ból, a hágai konvenciók és deklaráció 1899-ből és 1907-ből, különösképen pedig ez utóbbihoz kapcsolt, a szárazföldi háborúnak úgynevezett hágai szabályozása.

Fontos megállapodásokat tartalmaznak: a tengeralatti kábelek védelméről szóló 1884 március 14-i konvenció; a fegyveres erők sebesültjei és beteg tagjai sorsának javítására, valamint a hadifoglyokkal való bánásmódra vonatkozó 1906 július 6-i genfi konvenció; az 1929 július 27-i konvenció; a szárazföldi háború jogaira és szokásaira vonatkozó 1907. évi október 18-i konvenció; a veszedelemben lévő hadihajók számára történő segítségnyújtásra és mentésre vonatkozó 1910. évi szeptember 23-i brüsszeli konvenció; az 1919 június 28-i versaillesi békeszerződés 227—230. cikkei; az Ausztriával St. Germainban 1919 szeptember 10-én kötött békeszerződés 17. cikkelye; a Bulgáriával Neuillyben kötött békeszerződés 118. cikkelye; a Magyarországgal ugyanazon évben kötött trianoni békeszerződés 157. cikkelye; a Népszövetség paktumának 10., 12., 13. és 15. cikkelyei; az 1925. évi június 17-i genfi jegyzőkönyv a fojtó-, mérgező és egyéb gázoknak és bakteriológiai eszközöknek a háborúban való használatának eltiltására vonatkozóan, amelyeket megismételték a washingtoni szerződés vonatkozó határozmányai 1922-ben (lásd Muszkat M. ezredes munkáját: *Problemy wojny morskiej w osviet-*

leniu wyroku norymberskiego); a Rajnai Paktum 4. cikkelye (London, 1925 december 1-én); a Kellog-paktum 1928-ból; az úgynevezett »Titanic Convention«, 1929 május 31-én az emberi életnek a tengeren való védelméről; az 1930 április 22-i londoni szerződés a tengeri fegyveres erők korlátozására és csökkentésére vonatkozóan; az 1933 július 3-i londoni konvenciók a támadás meghatározására vonatkozóan és egész sereg egyéb szerződés, konvenció, valamint kétoldalú és sokoldalú szerződés.

A Havannában 1928-ban tartott Pánamerikai Konferencián hozott konvenció, amelyet szerzőjének a neve után Bustamant-kodexnek neveznek, többek között egy sereg, a nemzetközi büntetőjogot érintő normát is magában foglal, különösen a tengeri háború ideje alatti semlegességre, az azilumjogra és az államoknak polgárháború esetén való jogaira és kötelességeire vonatkozóan. Az amerikai államoknak 1933 október 10-én Rio de Janeiroban aláírt, a meg nem támadásra és koncilizációra vonatkozó háború elleni szerződése szintén egyik forrását alkothatja a bennünket érdeklő jognak (lásd J. Makowski: Podrecznik Prawa Miedzynarodowego. A nemzetközi jog kézikönyve, Warszawa, 1948 258—259. l.). Meg kell azonban említeni, hogy mind a Bustamant-kodexnek, mind pedig az egyéb amerikai államok közötti szerződések túlnyomó többsége kötelező erejének a kiterjedési köre eléggé korlátozott, mert csakis a dél-amerikai és középmérikai államokban alkalmazzák őket, tehát Cubában, Panamában, Mexikóban, Costa-Ricában, Brazíliában, Peruban, Nicaraguában, Guatemalában, Hondurasban, Haitiben, Salvadorban, Venezuelában, Bolíviában és Equádorban. A többi amerikai államban, de különösképpen az Amerikai Egyesült Államokban a Bustamant-kodexnek az előírásait csak »imperio rationis«, azaz csak helyességének és célszerűségének a megállapítása után alkalmazzák (lásd P. Romaszkin: K woprosu o sitjeme i ponjatii mjezsdunarodowo ugolovno prava. A nemzetközi büntetőjog rendszere és fogalma, Goszudarsztvo i pravo 1947. 3. sz., 28—29. l.).

B) Az általános jogelvek

A nemzetközi szerződéseken kívül a nemzetközi büntetőjog második alapvető fontosságú forrását alkotják az összes civilizált államok által elismert úgynevezett általános jogelvek.

Ilyen általánosan elismert alapelvekről beszélt már Grotius, elfogadták ezeket bizonyos mértékben a konzervatív angolszász judikatúrában, amelyet bizonyos meghatározott jogelvekre támaszkodó »common law«-rendszere irányít, valamint elfogadták a nemzetközi konvenciók seregében, de különösképpen szó van róluk az Egyesült Nemzetek kartájában, valamint a Nemzetközi Bíróság statútumában. Nem idegenek ezek a szovjet jogrendszer előtt sem, amely a marxista-leninista alapelveken alakult ki (lásd Muszkat: Wymiar sprawiedliwosci w stosunku do prestepców wojennych a walka o utrwalenie pokoju. Az igazságszolgáltatás a háborús bűnösökkel kapcsolato-

tosan és a béke megszilárdításáért folyó harc, Demokratyczny Przegląd Prawniczy (Demokratikus Jogi Szemle), Nr. 11—12., 1946. 8. l.).

Az utolsó háborúnak a tapasztalata egyébként különös mértékben kimutatta az olyan bűncselekményeknek a létezését, amelyeket társadalmilag veszélyeseknek és büntetőjogilag üldözendőknek ismernek el mind a kapitalista államok jogrendszerében, mind pedig a szocialista jog szerint.

A kapitalista államokban azonban az ilyen bűncselekmények üldözése csak formális.

Más a helyzet a szocialista jogrendszerben, amely előírja a következetes és legszigorúbb megtorlást. A szocialista rendszer ugyanis a legmélyebb humanizmusra támaszkodik és önmagának a megtagadása lenne, amennyiben bármilyen módon is eltúrná az emberiség és a béke ellen irányuló háborus bűntetteket.

A szocialista jog ott áll még azoknak az értékeknek az órhelyén is, amelyeknek burzsoá származása kétségbe nem vonható, amelyek azonban az imperializmus körülményei között a kapitalista rendszerben értéktelenné váltak, amelyeket védelmezni a burzsoázia számára többé már nem fizetődik ki.

Meg kell ugyanis említeni, hogy a szocialista kultúra, moralitás és a szocialista jog távolról sem áll tradíciók nélkül. Ragaszkodva mindenhez, ami haladó volt a multban és pozitívnek elismerve mindazt, ami évszázadok folyamán nőtt ki, de mai napig sem veszítette el értékét, továbbfejleszti az elmúlt esztendő kincsestárából átvett elemeket. A fasizmus nemcsak egész fajok és nemzetek fizikai megsemmisítésére tört, hanem a haladás minden útját keresztezni törekedett, máglyára dobálva a könyveket, megsemmisítve az emlékműveket és a művészet alkotásait. Ezzel szemben a szocialista rendszer erői nemcsak a fasizmus áldozatainak nyújtottak védelmet, hanem védelmezői lévén minden olyan örökségnek, amely ideológiailag haladó és humanista jellegű volt, biztosították részükre a további fejlődés előfeltételeit és hozzákapcsolták saját kultúrájukhoz, moralitásukhoz és jogukhoz a tovább is élő és a fasiszta máglyától megmentett általános emberi értékeket.

Az általános, egyetemes emberi jogelvekhez, amelyeknek kötelezőiök kell minden civilizált társadalmat függetlenül politikai rendszerétől, Lenin is ragaszkodott, azt írva róluk, hogy »az emberek lassan hozzászoknak az elemi, évszázadok óta elismert, évezredek keresztül ismétlődő együttélési szabályok megtartásához«. (Sztálin művei, orosz kiadásban III., XXI. k., 431. l.)

Azt is helyesen hangsúlyozta a szovjet főügyész, Rudenko tábornok Nürnbergben, hogy a Nemzetközi Hadbíróságban nemcsak bűncselekmények elkövetésével vádolt emberek, vagy bűnös szervezetek felett ítélkeznek, hanem az emberiség alapelveivel ellentétes eszmék felett is. A moralitásnak és a jognak egyébként egyedül tudományos felfogása nem ellenzi bizonyos elemektől, évszázadok óta meghatározott és egyetemesen elismert magatartási alapelveknek, az emberies-

ség alapelveinek a kötelező erejére vonatkozó tézist, amely alapelveknek a megsértése bűncselekményt képez mind a szocialista jogban, mind pedig a burzsoá-demokratikus államok haladó tényezőinek a nézetei szerint — írja Polanszkij professzor. Azt is kifejezetten állítja, hogy »figyelmén kívül hagyva minden, akár területi, nemzetiségi, vagy osztály határvonalat, amely elválasztja az emberiséget, vannak bizonyos követelmények, amelyeknek, legalább az összes civilizált nemzetek felfogása szerint minden embernek eleget kell tennie, ha méltó akar lenni ehhez az elnevezéshez«. (Prof. N. Polanszkij: Mjezsdu-narodnyj Wojennyj Tribunal (Nemzetközi Hadbírótság), Moszkva, 1948., valamint ugyanettől a szerzőtől: Mjezsduarodnoje pravoszudije i presztupniki vojny. (Nemzetközi igazságszolgáltatás és a háborús bűnösök.) Moszkva, 1947., 87. l., valamint: »Szud v Njurnbergje« (A nürnbergi bíróság) a szovjet Goszudarsztvo i pravo-ban, 1947. 1. sz. — lásd továbbá Szargorodszkij: »Njekotoryje voproszy mjezsduarodnovo prava« (A nemzetközi jog néhány kérdése), a szovjet Goszudarsztvo i pravo-ban, 1947. 3. sz., 31—32. lap; — továbbá Cyprian és Sawicki: Prawo Norymberskie (Nürnbergi jog), Warszawa, 1948. 243., 475. és 543. l.).

Ilyen általános emberi alapelv ma már nemcsak az emberi élet érinthetlenségének és védelmének az alapelve, tekintet nélkül az ember fajára, nemzetiségére és vallására (amely alapelvnek a megsértése az emberiség elleni bűncselekményt jelent), hanem a katonák és a polgári lakosság mindenfajta jogának a tiszteletbentartására vonatkozó alapelvek mellett (amelyeknek a megsértése konvencionális háborús bűncselekményként minősül) az az alapelv is, amelyből a béke elleni bűncselekmény fogalma ered.

Érthető dolog, hogy ez utóbbi alapelvet támadják az imperialista erők, amelyek új nemzetközi konfliktusokra uszítanak és érdekelve vannak azoknak a jogi normáknak a revíziójában, amelyek szerint a háborús támadás csak abban különbözik a közönséges bűncselekménytől, hogy nemzetközi jellege van és hogy belőle indul ki egyéb bűncselekményeknek egész sora, amelyeknek ez csak a legkegyetlenebb, leghatalmasabb, sajátosformájú megtestesülése.

Azok az általános emberi, egyetemes, elemetáris, minden történelmi korszakban minden civilizált nemzetet kötelező alapelvek, amelyekből a nemzetközi büntetőjog alaki forrásainak egyikét meríti, természetesen változóan nem állandóak, hanem folytonosan változnak és fejlődnek, mindenkor visszatükrözve a nemzetközi társadalom legelőrehaladottabb részének ideológiáját.

Nincs tehát semmi csodálatos sem abban, hogy a nemzetközi moralitás leghumánusabb alapelvei, a béke és a demokrácia alapelvei, a mi korszakunkban mindenekelőtt a Szovjetunió ideológiájának, moralitásának, jogának és politikájának a kifejezői, ennek a vezető társadalmi-gazdasági struktúrájú államnak, annak az államnak, amely nem ismer antagónisztikus osztályokat, amely nem ismeri az emberek ember által történő kizsákmá-

nyolását, amely, hála saját hatalmának, egyszerű mind a közös biztonságnak és ama normák tiszteletbentartásának legfontosabb biztosítója, amelyeknek megsértése a béke elleni bűncselekményhez, háborús bűncselekményekhez és az emberiség elleni bűncselekményekhez kell hogy vezessen.

C) A nemzetközi szokások

A nemzetközi szerződések és az általános alapelvek mellett további forrásai a nemzetközi büntető jognak a nemzetközi szokások.

A szokások viszonylag tartós, ismétlődő gyakorlatból keletkeznek. A szokások kötelező ereje nemzetközi viszonylatokban abból a vélelemből származik, hogy az egyes államok hozzájárultak ezeknek a szokásoknak a megtartásához. A Nemzetközi Bíróság statutumának 38. cikkelye a *b*) pont alatt felemlíti a nemzetközi szokást, mint a jog gyanánt elfogadott általános gyakorlat bizonyítékát. A nemzetközi közjogi normák egész sorának a kötelező ereje támaszkodik a nemzetközi szokások tartalmára. A nemzetközi büntetőjogban elsősorban az exterritorialitás kérdését szabályozó normák, valamint a diplomáciai testület immunitását szabályozó normák erednek nemzetközi szokásokból, amelyek még az antik korba nyúlnak vissza és mai napig is még egyetemesen kötelező erejűek.

D) A nemzetközi szervek határozmányai

A nemzetközi szokások után a nemzetközi büntetőjognak következő forrása: a nemzetközi szervek határozmányai. Ilyenek például az Egyesült Nemzetek Szervezetének olyan határozatai, mint a háborús bűnösök és kollaboránsok kiadását érintők, a Nemzetközi Hadbírótság ítélezésének az alapelvét megerősítők és ez alapelvek kodifikációját elrendelők, amelyek a gyilkosság üldözésére vonatkozó konvencionálnak, valamint az emberi jogok kartájának a kidolgozását kezdeményezik, vagy amelyek elítélik a háborúra való uszítást.

Németország Szövetséges Ellenőrző Tanácsa aktáinak egész serege, mint például a 2. számú proklamáció 1945 szeptember 20-áról és a rá támaszkodó 10. számú törvény 1945 december 20-áról, amelyek a háborús bűncselekmények, a béke és az emberiség elleni bűncselekmények meghatározását foglalják magukban, valamint Németország náciitlanítására és demilitarizálására vonatkozó egyes dekrétumok, úgyszintén a hitlerista törvényhozás eltávolítására vonatkozó dekrétumok szintén fontos elemei a nemzetközi büntetőjognak.

Ilyen elemek a többi Szövetséges Ellenőrző Tanács különböző aktáiban, amelyeket az egyes volt ellenséges területeken, mint például Japánban, Finnországban, stb. a tengelyállamok veresége után alkottak, valamint egyéb nemzetközi szervek határozmányai is feltalálhatók.

A nemzetközi büntetőjog normáinak kialakulására gyakorolt befolyásban nem kis szerepet játszott, különösen a háborús bűncselekmények terü-

letén, az Egyesült Nemzetek háborús bűncselekményi bizottsága (United Nations War Crimes Commission), amelyet a szövetséges államoknak a képviselői az 1943 október 20-án tartott konferencián hívtak életre (lásd: Muszkat M.: Az Egyesült Nemzetek háborús bűncselekményi bizottsága. *Panstvo i Prawo* (Állam és Jog), 1948., 3. sz.).

E) Törvénykezés és elmélet

A Nemzetközi Igazságszolgáltatási Tribunal 38. cikkelyében a *d*) pont alatt azt mondja, hogy az 59. cikkely határozmányainak a fenntartásával a bírói ítéletek és a különböző nemzetek legmagasabb kvalifikációval rendelkező íróinak a doktrínái a nemzetközi jog területén kiegészítő eszközök lehetnek a jog szabályainak a megállapításához (az 59. cikkely kimondja, hogy a Bíróság — Tribunal — ítéletének csak a felek között és csakis arra az ügyre nézve van kötelező ereje).

Ezek kiegészítő jellegének a megállapítása a nemzetközi közjogban teljesen érthető, mert az államokat a megfelelő normák csak annyiban kötelezik, amennyiben azoknak alávetették magukat. Egyéb ügyekre vonatkozó prejudikátumok, vagy autoritativ kommentárok lényeges jelentőséggel bírhatnak annak a vélelemnek a megalapozása tekintetében, hogy az illető állam ezt a normát elfogadja, azonban mégsem lehetnek feltétlen bizonyítékai az államnak a meghatározott normához való hozzájárulására nézve (L. Ehrlich prof.: *Prawo Narodów* (A nemzetek joga), Krakow, 1948. 68. l.).

A nemzetközi büntetőjogban, ahol a törvénykezés mégis nagy mértékben érinti az általános jogi elveket, amelyeket az összes civilizált nemzetek elismernek, ahol gyakran van szó, vagy gyakran lesz szó olyan lényeges kérdésekről, mint a béke és az emberi méltóság védelme, a precedens szerepe nagyon fontos.

A Nemzetközi Hadbíróóság ítéletei a tengelyállamok háborús bűnöseinek az ügyében Európában és Távol-Keleten, precizították és az egész nemzetközi társadalom számára kötelező jogi normák jelentőségét adták egy sereg alapelvnek, amelyek attól kezdve semmiféle jogi vita alá nem eshetnek sem az ítélkező szerv jellegére tekintettel, sem pedig azoknak a törvényes alapoknak az egyetemesen kötelező ereje tekintetében, amelyekre támaszkodva keletkeztek az illető ítéletek.

A doktrínának a befolyása a nemzetközi büntetőjogra kétségtelenül igen nagy lehet, azonban ennek sincs kötelező jellege.

A háborús bűncselekmények, a béke és az emberiség elleni bűncselekmények fogalmának a kialakulására például nem maradt befolyás nélkül olyan tudósoknak, mint Trajnin, Polanszkij, Pella, Donnedieu de Vabres professzor stb. művei, valamint az úgynevezett International London Assembly munkája, a büntetőjog rekonstrukciójára és fejlesztésére irányuló cambridgei nemzetközi bizottság munkája, az Egyesült Nemzetek londoni háborús bűncselekményi komissziója jogi bizottságának a munkája, valamint egy sereg más

intézménynek, valamint tudományos szervezetnek a munkája. Ma már világos, hogy a béke elleni bűncselekmény fogalma a munkásosztálynak a háború ellen irányuló sokesztendő küzdelméből, a munkásosztálynak az igazságtalan háborúval szembeni ellenállásából, valamint ennek az osztálynak az ideológiájából megszületett tudományos tézisekből nőtt ki.

Az imperialista tábor új háborúra készül és érdekelve van főképpen a nürnbergi törvénykezés revíziójában, a szerződésekben megállapított normák tartalma, a szokásjog, az összes civilizált nemzeteket kötelező általános jogelvek, a nemzetközi szervek határozmányai és a bírósági precedensek ellenére. Ebben a küzdelemben alapvető szerepet játszanak a haladó doktrínák képviselői, akik leleplezik a nemzetközi büntetőjog területén ható revizionista tendenciákat és a nürnbergi jog felszámolóinak valódi arcukat. Ebben a küzdelemben csaknem jelentősebb a nemzetközi jogi testületek szakmunkáinak a befolyásánál az olyan szervezetek határozatainak a hangja, mint a demokrata jogászok nemzetközi tömörülése, a szakszervezetek nemzetközi föderációja, a nők ligáinak, a fajelmélet elleni harcra alakult ligáknak a föderációja, a volt hitlerista koncentrációs táborok volt foglyainak, a szellemi munkások nemzetközi kongresszusának a nemzetközi föderációja és ezekhez hasonlók, amelyek a béke és a demokrácia védelmében lépnek fel.

F) A judikatúra és az állami jog

Végül kiváló forrása lehet a nemzetközi büntető jognak az állami büntetőjog, valamint az állami büntetőítélkezés is, amennyiben kötelező erejét elismerik néhány, vagy sok állam közötti viszonylatban vagy pedig amennyiben a nemzetközi viszonyok szférájára vonatkoznak. Így például az államon belüli büntetőjogok nemzetközi büntetőjogi elemeket foglalnak magukban, a büntettesek kiadását szabályozó normák pedig gyakran nemzetközi büntetőjogi jelleget öltenek magukra azért, hogy határozményait beiktatják a nemzetközi szerződésekbe, vagy pedig hivatkoznak rájuk.

Az egyes államok büntető törvénykezéseinek a nemzetközi büntetőjog normáinak kialakulására gyakorolt hatását a prejudikátumok tekintetében (amelyek Greiser, Goethe, Hoess, Forster és az oswiecimi (auschwitz) tábor és más táborok őrsege elleni folyt pereinkben, a charkovi, krasznodári perekben és más, a hitlerista háborús bűnösök elleni szovjet perekben, a japán Yamashito tábornok elleni amerikai perekben, a Rush kiirtására irányuló hitleri hivatal orvosai és hitlerista jogászaik elleni és egyéb perekben keletkeztek) helytelen lenne figyelmen kívül hagyni.

Az államon belüli judikatúrának a szerepe mégis másodlagos jelentőségű és attól is függ, hogy az illető hazai bíróságok milyen mértékben alkalmazzák a nemzetközi jogot és hogyan magyarázzák.

Jól emlékszünk az Egyesült Nemzetek Szervezetének a fórumán az atomenergiára vonatkozó

vitából a lengyel delegációnak a követelésére, hogy tiltsák el az atomfegyver használatát nemcsak nemzetközi konvenció alapján, hanem mindazon államok hazai törvényhozásának a normái alapján is, amelyekben a konvenció által előírt normákat be kellene vezetni.

A szovjet delegációnak a háborús propaganda eltiltása tárgyában tett javaslata szintén nemcsak ennek a kérdésnek nemzetközi konvenció erejével történő szabályozására irányult, hanem a különböző államoknak saját nemzeti törvényhozásában megfelelő rendelkezések beiktatására vonatkozó kötelezésre is.

II. A rendszer kérdése

A mai nemzetközi viszonyok között, amikor két jogrendszerrel van dolgunk, a szocialista és a kapitalista jogrendszerrel, nyilvánvalóan nehéz dolog egységes nemzetközi büntetőjogi rendszerről beszélni, mert ilyen egységes rendszer nincsen sem a nemzetközi közjogban, sem pedig a jog egyetlen más ágában sem (lásd Mjezsduarodnoje pravo (Nemzetközi jog), a Szovjetunió Tudományos Akadémiája Jogi Intézetének a kiadványa, Moszkva, 1947. 28—33. l.).

A nemzetközi büntetőjog körében éppen úgy, mint a nemzetközi közjog körében is, amelyek a különböző rendszerű államok közötti küzdelem, rivalizáció és együttműködés hatása alatt alakulnak ki, az egyes normák előállhatnak mind az államok közötti, mind pedig az államon belüli viszonyok eredményeképpen, támaszkodhatnak pedig szerződésekből megállapított, vagy szokásjogi határozmányokra, prejudikátumokra, az egyetemesen elismert általános jogelvekre, a nemzetközi testületek határozmányaira, stb.

Azt is tekintetbe kell venni, hogy a nemzetközi büntetőjog viszonylagosan fiatal tudomány, hogy egy sereg tekintélyes szerző még folytonosan tagadja különálló mivoltát, hogy a nemzetközi büntetőjog problematikájának elmélyedő feldolgozása még éppen hogy csak megkezdődött, és hogy az állami büntetőjogtól és a nemzetközi közjogtól való elkülönítése mindeztől alapvető módon nem történt meg.

Ilyen körülmények között tehát lehetetlen felállítani a nemzetközi büntetőjog ilyen, vagy olyan tökéletes rendszerét, még külön-külön burzsoá és szocialista rendszert sem a nélkül, hogy ne ébreszthessen ellenvetéseket. Addig az ideig, amíg

ez a feladat kielégítő módon megoldódik, célszerűnek látszik a nemzetközi büntetőjog rendszerbefoglalása, a következő kérdéseknek megfelelő sorrendben:

1. A nemzetközi büntetőjog fogalma és viszonya az állami büntetőjoghoz és a nemzetközi közjoghoz.

2. A nemzetközi büntetőjog forrásai, kutatásának módszere, valamint feldolgozásának elfogadott rendszere.

3. A nemzetközi büntetőjog története és kodifikációjának a problémái.

4. A nemzetközi deliktumok és bűncselekmények fogalma, valamint a nemzetközi büntetőjogi felelősség fogalma az államok felelőssége specifikus jellegének és a belső állami viszonyokba való intervenció megengedhetősége határainak a figyelembevételével.

5. A közönséges és háborús bűnösök kiadásának a problémája.

6. A háborús, a béke ellen irányuló, a háborús propagandával kapcsolatos, valamint az emberiség ellen elkövetett bűncselekmények, a gyilkosság elkülönítésével.

7. A kisebbség nemzetközi jogi védelmének és a fajok és a nemzetek egyenlősége alapelveinek, valamint az emberi jogoknak a problematikája.

8. A nemzetközi büntetőjog jelentősége a demokrácia és a béke szolgálatában.

III. A módszer

A kérdéseknek csak futólagos felsorolásából is következik, hogy a kutatás egyedül tudományos módszere csakis a marxista-leninista-módszer lehet, amely ezeket a kérdéseket azokkal a termelési viszonyokkal és az ezeknek megfelelő társadalmi viszonyokkal kapcsolatosan tárgyalja az államok határain belül és az államok között egyaránt, amely viszonyoknak a nemzetközi büntetőjog származékos felépítménye.

A nemzetközi büntetőjog tudománya tehát nem foglalkozhatik egyedül csak e jogág különböző normáinak formális — dogmatikus ismertetésével, hanem magába kell foglalnia ezeknek a társadalmi valóságát is, ezeknek a politikai tartalmát is, azoknak a jelenségeknek az alapján, amelyek ezeknek a keletkezéséhez, fejlődéséhez és jelenleg kialakult állapotához vezettek.

Dr. Muszkat Marian

Kiadóhivatalunk új címe:

Állami Lapkiadó n. v.

Budapest, V., Bajcsy Zsilinszky-út 78.

Telefon: 420-777.

A házasság felbontása a Szovjetúnióban

A szovjet jogszabályok hiányos ismeretével magyarázható jogászainknak a házasságnak a Szovjetúnióban való felbontása tekintetében alkotott téves elképzelése. Vannak, akik a házasságot a Szovjetúnióban könnyen felbonthatónak vélik, mások viszont a házasság felbontásának a Szovjetúnióban támasztott leküzdhetetlen akadályairól beszélnek. Családjogunk egyre inkább szükségesnek és sürgősnek mutakozó átalakítása előtt tehát különösen időszerűnek látszik a házasság felbontására vonatkozó szovjet jogszabályok ismertetése és ezzel kapcsolatban a hazai, lényegükben még kapitalista, a 6800/1945 M. E. számú rendelet által most már nem kielégítően módosított jogszabályoknak a *szembehelyezése*, hogy kitűnjék a két szabályozás közötti kirívó különbség. Szándékosan használjuk a szembehelyezés és nem az összehasonlítás kifejezését, mert a szovjet jogászok a kapitalista jogtól az *újtípusú szocialista jogot* annyira eltérőnek tartják, hogy az összehasonlítás lehetetlennek nyilvánítják. Összehasonlítás tárgyát csak hasonló dolgok képezhetik. A kapitalista házasságjogot mint általában a tőkés gazdasági rendszer felülépítményeként jelentkező jogot a kizsákmányolás és a magántulajdon szentségének érvényesülése, valamint az egyén érdekeinek figyelmen kívül hagyása jellemzi, ezzel szemben a szovjet szocialista jogot a házasság szabályozása tekintetében is a kizsákmányolás és a magántulajdon szentségének megsemmisítése s az ember mint legfőbb érték érdekeinek szemelőtt tartása teszi újtípusú, magasabbrendű joggá, érthető tehát, hogy a kapitalista jog merev és döcögő szabályozása és a szovjet szocialista jog emberi és egyszerű alapelvei között valóban nem lehet összehasonlításra alkalmas hasonlóságot találni.

Az idetartozó szovjet jogszabályok tekintetében két időszakot kell megkülönböztetnünk. Az első időszak a Nagy Októberi Forradalomtól az 1944 július 8-iki törvény kiadásáig terjed, a második időszak e törvény megjelenésével veszi kezdetét. A házasság felbontására vonatkozó szovjet jogszabályok tanulmányozása annak az elméletnek helyességét igazolja, amely szerint a jog a gazdasági rendszer felülépítménye, a gazdasági rendszer változásával egyidejűleg a jognak is változnia kell. A most említett első időszakban a férfi és a nő tényleges együttélése házasságnak számított. A házasság anyakönyvi bejegyzése a házasság érvényességének nem volt feltétele. A házasság felbontása egyoldalúan, bírói beavatkozás nélkül történhetett. Ez a szabályozás felelt meg a Nagy Októberi Forradalom utáni viszonyoknak, a polgárháború éveinek. Az emberek tömege élt oly házassági kötelékben, amelynek gyors megszüntetése nemcsak az egyén, de a közösség érdeke szempontjából is kívánatos volt. A Nagy Októberi Forradalom *felszabadította* a szovjet embert a nem kívánatos házassági kötelék tekintetében is, ezért volt szükséges az, hogy a

felek az ilyen házasság kötelékét könnyen, minden formalizmus nélkül, egyoldalú nyilatkozattal félretehessék. Ez nem jelenti azt, hogy a szovjet rendszer a házasság és család intézményének jelentőségét nem ismerte el. A szovjet szocialista állam *létezésének kezdetétől fogva nagy gondot fordított a családra*. A szovjet szocialista állam elismerte és valóra váltotta a nő *egyenjóságának* elvét a gazdasági élet minden vonalán. A szovjet szocialista állam a bölcsödék, gyermekotthonok, az anya- és gyermekvédő intézetek, a tejkonyhák, a szülőotthonok, a napközi otthonok hálózatának széles kiépítésével, a többgyermekes anyák anyagi és erkölcsi támogatásával gondoskodott a családi élet megerősítéséről. Elismerte a házasság intézményének fontosságát, de csak annak a házasságnak tulajdonított létjogosultságot, amely a házaspár kölcsönös vonzalmán alapszik. 1936-ban indult meg a szovjet kormány és a Párt meg fokozottabb családvédelmi politikája. Ez a gondoskodás a szovjet hadseregnek a fasizmus ellen vívott harcának küzdelmes éveiben sem szűnt meg. 1944 július 8-án jelent meg a Legfelsőbb Tanács elnökségének az a törvénye, amely a gyermek nevelését s a családvédelmet kiszélesítő számos intézkedés mellett a házasság felbontásának a kérdését is újonnan szabályozta, kimondván azt, hogy a házasság felbontása bírósági ítélettel történik. Ez a törvény tette kötelezővé a házasság regisztrálását (bejegyzését) a mi anyakönyvünkhöz hasonlóan vezetett könyvekben. Ezeket a könyveket a »polgári állapot aktusairól vezetett feljegyzéseknek« nevezik. Rövidítésük az orosz nyelv szavainak megfelelően: »Zagsz«.

Az 1944 július 8-i törvényt követően a Szovjetúnió igazságügyi népbiztossága 1944 november 27-én adta ki a házasság felbontásának bírósági eljárására vonatkozó »Utasítását«. A házasság felbontásának jelenlegi jogforrásai a Szovjetúnióban tehát az 1944 július 8-iki törvény és a most említett Utasítás.

A házasság felbontásának bírósági ítélettel való eldöntése a gazdasági viszonyok megszilárdulásának, valamint a szovjet társadalom ezzel párhuzamosan kialakult egységének volt a követelménye. A gazdasági viszonyok megerősödése után az egyik házaspár egyoldalú, a házasság felbontását célzó kijelentése meggondolatlanul bizonyulhat, sértheti a másik házastárs, a házasságból származó gyermek jogos érdekeit, közvetve sértheti annak a társadalomnak az érdekeit is, amely minden tagjától — a család és házasság társadalmi jelentőségénél fogva — a házassági kötelék megszüntetése tekintetében kellően megfontolt és indokolt elhatározást követel. — A szovjet törvényhozás gondoskodott arról, hogy a bíróság a házasságot minden esetben felbontsa, amikor annak további fenntartása nem kívánatos. Gondoskodott a szovjet törvényhozás arról is, hogy a házasság felbontása a szovjet eljárási szabályokat általában jellemző bürokráciamentes, egyszerű módon történjék, de meg-

határozta azokat az alábbiakban részletesen ismertett intézkedéseket is, amelyek *biztosítékát* képezik annak, hogy a felek *meggondoltan*, csakis elkerülhetetlen esetekben forduljanak a bírósághoz a házasság felbontása iránti kérelemmel.

A szovjet bírói gyakorlat a házasság felbontásánál egyetlen kérdést vizsgál, nevezetesen azt, hogy a házaspár közötti kötelék fenntartása kívánatos-e vagy nem. Számos bírói ítélet szerint a házasság felbontandó *az arra okot szolgáltató fél, pl. a konkubinátusban élő házaspárnek a kérelmére*. A házasság *feldúltságának* a ténye ugyancsak elegendő indoka a házasság felbontásának. A szovjet bíróság *a vétkekesség kérdését nem vizsgálja*. Öröndetes jelenség hazai joggyakorlatunkban Legfelsőbb Bíróságunk P. III. 4251/1949. számú ítélete, amely a szovjet helyzethez hasonlóan a házasság feldúltsága alapján bontja fel a házasságot, függetlenül a vétkekesség kérdéséről. *A házaspár felek megegyezése* alapján a szovjet bíróság a házasságot általában felbontja, de ebben az esetben is vizsgálja a megegyezés okát, figyelemmel van arra, nem sérti-e megegyezés a felek, valamint a házasságból származó gyermekek érdekeit. A felek megegyezésének érvényességéhez egyébként nem szükséges a házassági kötelék meghatározott időtartamú fennállása. A megegyezés a bíróságot nem köti. Nem elégszik meg tehát a szovjet bíróság a felbontásra vonatkozó megegyezés formális kifejezésével, hanem azt érdemben is felülvizsgálja. *Nem ismeri* a szovjet jog az életközösséget megbontó házaspár *visszahívását*. Ezzel kapcsolatosan nincs különleges eljárás a házasság felbontása tekintetében. A szovjet bíróságok előtt tehát nem folyhatnak le a nálunk még oly gyakori visszahívási eljárások s ezt követőleg a szó szoros értelmében a házasság felbontásának vígjátéka, amelyben a felek és a bíró játszókat a főszerepeket.

A szovjet jog tehát a házasság felbontásának a kérdését *az emberről való gondoskodás, az ember érdekeinek védelme szempontjából* oldotta meg. Ennek a szabályozásnak emberi volta akkor tűnik ki feltűnően, ha ezzel a kapitalista államok számtalan boldogtalan házasságát helyezük szembe. Hány ember szenved a kapitalista államokban nem sikerült házasság miatt azért, mert a kapitalista állam jogszabályai által meghatározott taxatív bontó okok alá nem vonható tények teszik a házasságot boldogtalaná! Hány ember hivatásának gyakorlását bénítja meg az ilyen felbonthatatlan házasság! Hány gyermek sínyli meg szüleinek áldatlan életét! Ha hazai viszonyainkat vizsgáljuk, azt kell megállapítanunk, hogy a közvetlenül a felszabadulás után alkotott 6800/1945. M. E. számú rendelet ki nem elégítő módon változtatott a kapitalista Magyarország jogszabályain. Tartós különélés esetén 5 évig kell várni a házasság felbontása iránti keresettel, elmebetegség esetén pedig 3 évig kell szenvednie az egészséges házastársnak az elmebeteg házastárs mellett a tulajdonképpen értelmét veszített életközösségekben és csak 3 év múlva élhet bontó keresettel. Megegyezés pedig csak a házasság megkötésétől számított 2 év után válik a házasság

felbontásának indokául. Ilyen esetben pedig a bíróság tevékenysége a megegyezésnek szinte mechanikus megállapítására szorítkozik és a bíróság előtti eljárás sok esetben csupán bevezetése annak a harcnak, amely a gyermek elhelyezése és tartása tekintetében az árvaszék előtt folytatódik a felek között. Ha pedig a felek házasságuk megkötésétől számított két éven belül egyeznek meg házasságuk felbontásában, a hűtlen elhagyásos vígjátékot kénytelenek eljátszani. Hazai társadalmunkban gyakori jelenség, hogy a házastársak ideológiai okból távolodtak el egymástól, hogy a házastársak egyike politikai tekintetben vagy a termelés terén messze előrehalad, maga mögött hagyva a másikat, vagy — kihasználva a népi demokratikus állam bőségesen nyújtott lehetőségeit — tovább képezi magát. Ilyen esetekben a tényállás olyan lehet, amely mellett a házasság feldúltságát megállapítani nem lehet, ennek ellenére az előrehaladó házastárs számára az ilyen házaselet elviselhetetlen terhet jelenthet és ennek ellenére a házasság felbontása a hazai érvényes jogszabályok szerint lehetetlen.

A házasság felbontására vonatkozó szovjet *eljárési szabályokat* a fentebb idézett 1944 november 27-i »Utasítás« tartalmazza. Az Utasítás rövid, mindössze 21 szakaszból áll. A házasság felbontása iránti eljárás két részre oszlik, *az első rész a népbíróság* (általános elsőfokú bíróság) előtt, *a második rész a területi, kerületi, járási, városi, felsőbb bíróságok* (általában másodfokú bíróságok) előtt folyik le. Magyarán képpen megemlítendő, hogy polgári ügyekben elsőfokon általában a népbíróságok járnak el. Népbíróság működik minden egyes közigazgatási körzetben (rajonban) vagy annak egyes részeiben. Másodfokon a nagyobb közigazgatási egységek

TORVÉNYEK ÉS RENDELETEK HIVATALOS GYŪJTEMÉNYE

I—III. KÖTET

(1949)

tárgy-, tartalom-, szám- és közigazgatási
rendszámmutatóval

Ara félvásznonkötésben 150.— Ft

Megrendelhető az ár előzetes megküldése
mellett az

ÁLLAMI LAPKIADÓ N. V.-nál

BUDAPEST, V., VÉCSEY-U. 4.

TELEFON: 126-247

Csekk számla: 61.067

az ú. n. területek székhelyein működő területi bíróságok járnak el, ezeknek feladatát töltik be nagy városokban, például Moszkvában, a városi bíróságok. Vannak köztársaságok (autonom köztársaságok is), amelyek kerületeknek vagy jársoknak nevezett részekre oszlanak. Ezekben területi bíróságok helyett kerületi vagy járási bíróságok működnek. Egyes köztársaságoknak (autonom köztársaságoknak) nincs ilyen közgazgatási egységekre való felosztásuk. Ezekben a másodfokú bírások feladatát az illető köztársaság legfelsőbb bírósága látja el, amely tehát a népbíróságok fölé helyezett közvetlen bírósági szerv.

Az eljárási szabályok részletes ismertetése előtt ki kell emelnünk azt, hogy a szovjet jog *nem ismeri* »az ágytól és asztaltól való elválasztásnak« nálunk előforduló, legtöbb esetben kómikus és bosszantó eljárását.

A népbírósági eljárás célja a *békéltetés megkísérlése* és a *bontókok megállapítása*. A másodfokú bíróság előtti eljárás célja az *ügy érdemi elintézése*. A kettős eljárással készíti a szovjet jog a házafelket arra, hogy az eljárás első részének lefolytatása után a területi bírósághoz való kérelem előtt szándékukat ismételt megfontolás tárgyává tegyék.

A népbíróság — mint általában a polgári eljárásban — *ülnekök részvételével* tárgyalja az ügyet.

Az ügy tárgyalására a közös lakhely bírósága *illetékes* abban az esetben, ha a felek ugyanazon bíróság területén laknak. Az Utasítás a feleket nem kényszeríti arra, hogy házassági ügyekben a tényleges lakhelyüktől nagy távolságra eső *utolsó közös lakhely* szerinti bírósághoz forduljanak. Ha a felek nem laknak ugyanazon bíróság területén, általában az *alperes lakhelye szerinti bíróság illetékes*. Az illetékesség kérdésében is megnyilvánul a szovjet jog rendelkezéseinek gyakorlatiassága, mert lehetőséget nyújt arra, hogy a *felperes lakhelye* szerinti bíróság tárgyalja le az ügyet abban az esetben, ha a felperesnek kiskorú gyermekei vannak és az alperes lakhelye szerinti bírósághoz való utazása nehézséggel ütközik. Az alperes is kérheti megfelelő indokollással azt, hogy az ügyet a *felperes lakhelye* szerinti bíróság tárgyalja le. A felek közös kérelmére bármelyikük lakhelye szerinti bíróság járhat el.

A *kereseti kérelem kellékei* tekintetében az Utasítás csupán annyit ír elő, hogy abban a felek személyi adatait és a bontókokat kell előadni.

Nem ismeri a szovjet jog a bontópereknek nálunk elengedhetetlen feltételét képező *helyhatósági bizonyítvány* fogalmát, az utolsó közös lakhely és a házasságból származó gyermekeket illetően. Az illetékesség megalapozására vonatkozó tények és a gyermekek száma tekintetében elegendő a felek előadása. Nem kényszerülnek tehát a felek a Szovjetunióban arra, hogy saját magukat és tanúikat hosszú órákra kivonják a termelési munkából és ugyancsak hosszú órákon át foglalkoztassanak hatósági szerveket oly tények igazolásával, amelyek általában nyilvánvalók szoktak lenni és a felek meghallgatása után külön-

leges igazolást helyhatósági bizonyítványok formájában nem igényelnek. Ezzel kapcsolatban meg kell jegyeznünk azt, hogy a Szovjetunióban ismeretlen a helyhatósági bizonyítványok iránti kérelmeknek és az ilyen bizonyítványoknak a procedúrája. A nálunk helyhatósági bizonyítványokkal igazolt tények tekintetében szükség esetén a házkezelőség szervei adnak ki rövid úton tanusítványt.

Nincs olyan rendelkezés a szovjet jogban, amely tiltaná külföldi állampolgárok válópereinek szovjet bíróságok előtti tárgyalását. Ennek következtében nem is kötelező a házassági ügyekben az állampolgárság igazolása.

A házasság felbontása iránti kérelmet a házaspár *közösen* is benyújthatják. A kereseti kérelem *minden esetben a felperes lakhelye szerinti népbíróságnál* nyújtandó be. Ennek a rendelkezésnek az a célja, hogy ez a bíróság készítse elő az ügy tárgyalását a felperes részéről abban az esetben is, ha az ügy tárgyalására az alperes lakhelye szerinti bíróság illetékes.

A népbíró ugyanis a keresetlevél benyújtása után *ülnekök* nélkül köteles az ügyet tárgyalásra *előkészíteni*. Feladata e tekintetben a következő:

Ha az ügy tárgyalására a másutt lakó alperes bírósága illetékes, a felperes lakhelye szerinti népbíró felülvizsgálja a kereseti kérelem törvényes kellékeinek teljesítését, megmagyarázza a felperesnek, hogy az ügy tárgyalására az alperes bírósága illetékes, ahova a felperest megidézik, megállapítja a felperes részéről kihallgatandó tanukat, a bíróság területén lakó tanukat ki is hallgatja, gondoskodik egyben az ügy megindításának hírlapi közzétételéről. — Mindezek után a keresetlevél benyújtására vonatkozó *hirdetményt* az iratokkal együtt az alperes lakhelye szerinti bírósághoz teszi át. A hirdetménnyel, a bontóper publikálásával az Utasítás a feleket az ügy fontosságára óhajtja figyelmeztetni. — Ezt követően az ügy tárgyalására illetékes bíróság az ügy előkészítése céljából az alperest idézi meg, közli vele a kereset tartalmát, tisztázza a bontóokra vonatkozó tényállást, megállapítja a tárgyalásra megidézendő tanukat.

Ha az alperes az ügy tárgyalására a felperes lakhelye szerinti illetékes bíróság területén kívül lakik, a népbíró az ügynek az alperes részéről való előkészítését az alperes lakhelye szerinti illetékes népbíróra bizza, aki ezt a megkeresést 10 napon belül köteles teljesíteni.

A bontókereset benyújtásának *hírlapi közzététele* szintén az olyan intézkedések közé tartozik, amelyek a házastársakat a kérelem benyújtása előtt kellő megfontolásra készítik. A hirdetmény közzétételének tekintélyes összegét, általában 200 rubelt a felperes kereseti kérelme benyújtásakor köteles megfizetni. A hirdetmény közzétételéről az ügy tárgyalására illetékes népbíró, ha pedig a felperes a kereseti kérelmet az illetékes bíróságtól eltérő saját népbíróságánál nyújtja be, ennek bírójára van hivatva gondoskodni. A hirdetmény a folyamatba tett ügy feleinek személyi adatait és az illetékes bíróság megjelölését tartalmazza.

Az ügy előkészítése után kerül sor a *tárgyalás kitűzésére*. Ha az alperes másodszori idézésre sem

jelenik meg, a bíróság az ügyet az alperes távollétében tárgyalja. Ha a felperes másodszori idézésre sem jelenik meg, a bíróság az eljárást felfüggeszti. Ez a rendelkezés eltér a szovjet polgári eljárási jog ama általános szabályától, amely a polgári perekben a felek megnevezésére vonatkozik. A felek megnevezése esetében ugyanis a bíróság az ügyet felek távollétében is tárgyalja vagy pedig a tárgyalást elhalasztja vagy végül az eljárást felfüggeszti. Ily felfüggesztés esetében a felek egy hónapon belül új tárgyalás kitézését kérhetik, egyébként az egy hónap eltelte után az ügy megszűnik. Házassági bontóperekben tehát a felperes ismételt távollamaradása esetén az ügy nem tárgyalható, el nem halasztható, hanem a most leírt következmények mellett a bíróság az eljárást felfüggeszti.

A házassági ügyek tárgyalásánál is érvényesül a nyilvánosság elve. A szovjet igazságszolgáltatás a nyilvánosság elvével nem a kíváncsiskodóknak szándékszik kedvezni, hanem ezt a bíróság nevelő funkciójának betöltése céljából alkalmazza még házassági ügyekben is. A felek indokolt kérelmére szükség esetén a bíróság külön végzéssel zárt tárgyalást rendelhet el.

A népbíróság a felek, szükség esetén pedig tanuk meghallgatása által megállapítja a bontó okokat és megkísérli a felek békéltetését. Ennek sikere esetén az eljárást végzéssel megszünteti. Ha pedig a békéltetés eredménytelen, végzéssel megállapítja, hogy a békéltetés sikertelensége folytán a népbíróság az eljárást befejezettnak tekinti.

Házassági perekben is érvényes az egyes szovjet köztársaságok polgári eljárási kódexeiben szereplő 7. szakasz, amely szerint »a bíróság köteles mindenképpen a felek tényleges igényeinek és kölcsönös viszonyainak megvilágítására törekedni, ezért a bíróság nincs kötve a felek előadásaihoz és bizonyítékaihoz, hanem a felekhez intézett kérdésekkel köteles az ügy eldöntése szempontjából lényeges körülményeket megállapítani s azokat bizonyítékokkal alátámasztani. A bírósághoz forduló dolgozókat a bíróság aktív támogatásban részesíti jogaik és törvényes igényeik érvényesítésénél — megakadályozva azt, hogy a jogban való járatlanúságuk, a kellő képzettség hiánya és egyéb hasonló körülmények kárukra szolgáljanak. A bíróság a hozzá forduló feleknek megmagyarázza az őket megillető perbeli jogokat és a szükséges formalitásokat figyelmeztetve a feleket perbeli cselekményeik vagy mulasztásaik következményeire.«

A szovjet eljárási jog szabályai szerint a bíróság a felek jogviszonyait minden rendelkezésre álló eszközzel tisztázza, ugyanakkor nincs oly jogszabály, amely a szovjet bíróságot a felek által felajánlott minden bizonyítás foganatosítására kötelezné. E szabályoknak alkalmazásával házassági bontóügyekben a szovjet bíróság nagyon sok esetben a felek alapos meghallgatásával állapítja meg a tényállást egyetlen tárgyaláson. Nem látunk szovjet házassági ügyekben egymásra halmozott bírósági tárgyalásokat, a házasságok idegzetét kínzó, egyre dagadó iratsomókat, nem hallunk a szovjet bírótól oly kijelentést, hogy a felajánlott bizonyítást ugyan feleslegesnek tartja, de fogana-

tosítja, mert fél, hogy a másodfokú bíróság ezt úgyis elrendeli.

A bontóper első részét képező bírósági eljárás tehát e szabályok szerint röviden, általában egy tárgyalás alatt folyik le. Ugyanilyen elvek szerint rövid, gyors eljárás alatt folyik le a válóper második része a másodfokú bíróság előtt.

A népbíróság végzésének másolatát a feleknek kiadja. A végzés ellen jogorvoslatnak helye nincs. A népbíróság előtti eljárás oly esetekben marad el, amikor a békéltetés már eleve kilátástalannak tekinthető. Ezek a következők: az alperesnek szabályszerű bírósági eljárásban történt eltűntnek nyilvánítása, hosszabb (legalább egy évi) szabadságvesztésre való elítélése és az alperes krónikus elmebetegsége. Ily esetekben a felperes közvetlenül a magasabb fokú bírósághoz fordul.

Egyébként a népbírósági eljárás befejezése után a felek bármelyike minden várakozás nélkül a népbíróság fölé helyezett bírósághoz fordulhat a házasság felbontása iránti kérelmével. Ezen eljárásra vonatkozó rendelkezéseket tartalmazza az Utasítás második része. A kérelemben fel kell tüntetni a felek személyes adatait, a bontó okokat, a gyermekekre vonatkozó adatokat annak megjelölésével, hogy melyik fél gondozásában és tartásában vannak, az erre vonatkozó indítványokat, valamint a vagyoni és a névviselésre vonatkozó igényeket. A kérelemhez mellékelni kell a járásbíró végzésének másolatát, a gyermekekre vonatkozó okiratokat, vagyoni igények esetén pedig a vagyoni vonatkozó leltárt a becsérték feltüntetésével. Az ügy tárgyalására illetékes bíróság beszerzi a népbíróság iratait, majd az ügynek ülnökök közbejöttével történő tárgyalására határnapot tűz ki. A nyilvánosság elve és a felek megnevezése tekintetében a már említett szabályok érvényesek itt is azzal a kiegészítéssel, hogy a bíróság szükség esetén a gyermekek elhelyezésének eldöntése céljából az alperes elővezetését is elrendelheti.

A felek kibékülése esetén a bíróság az eljárást végzéssel, erre való utalással megszünteti. Egyébként az ügyet ítélettel dönti el, amelyben a bíróság a következő kérdések felett határoz:

1. A házasságot felbontja, vagy megtagadva a házasság felbontását a kereset elutasítja. A szovjet bírósági ítéletekben első helyen az ítélet indokolása szerepel, az indokolást követi a rendelkező rész.

2. A házasság felbontása esetén a bíróság ítéletében dönt abban a kérdésben, hogy a gyermekeket melyik félnél helyezi el és a szülők milyen mértékben viselik a gyermek tartásával kapcsolatos költségeket. Általában a kereset hányadában jut kifejezésre a tartásdíj összege. (Egy gyermek részére $\frac{1}{4}$, 2 gyermek részére $\frac{1}{3}$, 3 vagy több gyermek részére $\frac{1}{2}$).

3. A felek kérelméhez képest dönt a bíróság a vagyoni jogi kérdésekben.

4. A felek kérelmére meghagyja a házastársak számára házasság alatti nevüket. Nincs oly jogszabály, amely a feleket házasságuk alatti nevüknek a házasság felbontása utáni viselésétől eltiltana.

5. Végül az ítéletben jelenik meg az a rendelkezés, amit a felek válóperük megindításakor alapos megfontolás tárgyává tesznek. A bíróság ugyanis ítéletében tekintélyes összeget állapít meg az új házasságkötéshez szükséges *válási tanúsítvány kiállításáért*. Ez az összeg 500—2000 rubelig terjed. A bíróság dönti el, hogy a felek mennyit kötelesek ezen a címen fizetni, az egyes felekre különböző összegeket írhat elő, esetleg az egyik felet fel is mentheti ez alól, — figyelemmel az eset összes körülményeire.

Az elmondottak szerint a szovjet eljárási jog valóban egyszerű, emberi, az érdekelt felek idegeit kímélő módon teszi lehetővé a házasság felbontását. Látjuk azt, hogy a szovjet jog gondoskodik arról, hogy a felek házasságuk felbontására vonatkozó szándékukat kellően megfontolják, ez azonban nem kíméletlen módon, a bontóokok taxatív meghatározása, az eljárás megmerevítése és mesterséges elhúzása által, hanem más oly intézkedésekkel történik, amelyek arra vannak hivatva, hogy a felekben a kérdés komolyságának az érzését ébresszék fel. Ezek a tényezők:

1. az eljárásnak két részre való osztása: a népbíróság előtti békéltetés s ezt követő tulajdonképeni peres eljárás,

2. az eljárás megindításának hírlapi közzététele,

3. a hírlapi közzététel költsége,

4. az ítéletben megállapított külön fizetési kötelezettség, amely alól még az illetékmentességben részesülő fél sem kaphat felmentést — tekintve a bíróságnak fentebb idézett kivételes mentesítési jogától —,

5. nem utolsó sorban a keresetlevélben lerovandó magas illeték: 100 rubel. (A szovjet illetékszabályok szerint a meghatározatlan értékű keresetlevelek illetéke egyébként 3 rubel). A házasság felbontása iránti kereset bélyegilletéke tehát aránylag magas. Minthogy a Szovjetunióban általában mindenki meghatározott munkakörben dolgozik, szegénységi jog alapján illetékmentesség az illetékszabályok szerint ugyan engedélyezhető, azonban a gyakorlatban erre a legritkábban kerül sor. Egyébként ezen 100 rubel illetéken felül az ítéletben meghatározott fizetési kötelezettségtől eltekintve — más illeték sem a jegyzőkönyvek, sem az ítélet tekintetében a feleket nem terheli még akkor sem, ha a perben a felek vagyoni jogi igényeket érvényesítettek.

Az Utasítás ugyan nem szabályozza, de nem is zárja ki a házastársak egymással szembeni tartásigénynek érvényesítését. A szovjet házasságjog szerint a tartásigény nem szolgálhatja a másik házastárs kihasználását. Tartásigényt a munkaképtelen házastárs nemre való tekintet nélkül érvényesíthet a másik házastárssal szemben, ha az utóbbi vagyoni helyzetéhez képest tartást fizetni képes. Munkaképtelenség esetén tehát a férj is érvényesíthet tartásigényt fizetőképes fele-

ségével szemben. A szovjet szocialista államban azonban a munkához való jog tökéletesen érvényesül a férfi és nő számára egyaránt. Ennek tudható be az, hogy a szovjet bírósági gyakorlatban házassági tartásperrek alig fordulnak elő.

A bontóperbeli ítélet elleni jogorvoslat tekintetében az általános szabályok érvényesek. Az ítélet ellen annak kihirdetésétől számított 10 napon belül semmiségi panasznak van helye, amely felett az illető köztársaság Legfelső Bírósága dönt. Ha első fokon a köztársasági Legfelső Bíróság jár el, ennek ítélete elleni semmiségi panasz elbírálására a Szovjetunió Legfelső Bírósága van hivatva. Csupán egyfokú rendes jogorvoslatnak van helye. A házasságot felbontó ítélet tehát az ítélet elleni semmiségi panasz elutasítása után jogerőssé válik s a felek az ítéletben megszabott összeg lefizetése után újabb házasságot köthetnek. A házasság felbontását megtagadó ítélet ellen az általános szabályok szerint rendkívüli felülvizsgálati kérelemnek van helye (Lásd ennek vázlatát a »Feltételes elítélés a Szovjetunióban« ismertetésnél a Jogtudományi Közlöny 1949. évi 13—14. számában).

Az ügyvédi képviselőt szovjet polgári perekben, így házassági perekben sem kötelező. A felek azonban tetszésük szerint fordulhatnak a kollektív ügyvédi irodákhoz. Ily esetben a bíróság az alaptalanul támadó vagy védekező felet a »jogi tanácsadó iroda« által megállapított költség fizetésére is kötelezheti.

A szovjet ügyészség szervei résztvesznek polgári ügyeknek, így házassági bontóügyeknek a tárgyalásán is. Az ügyészség képviselőjének távolmaradása nem akadály a tárgyalás megtartásának. Az ítélet kézbesítése az ügyészség számára nem kötelező.

A jogorvoslati határidő minden esetben az ítélet kihirdetésétől számítódik. Nincs a szovjet eljárási jogban rendelkezés a jogorvoslatról való lemondásról. Nincs azonban kizárva annak a lehetősége, hogy a felek, ideértve az ügyészséget is, az ítélet kihirdetése után a jogorvoslatról lemondjanak és a bíróság ítéletét már a jogorvoslati határidő előtt jogerősnek nyilvánítsa. A külön jogerősségi végzés fogalma a szovjet eljárási jogban ismeretlen.

Bár a szovjet polgári jog ismeri az elévülés intézményét, a házassági bontóokok tekintetében az elévülés ismeretlen.

Ha a vázlatos ismertetés alapján a házasság felbontásának új típusú szovjet szocialista jogi szabályozásával szembehelyezzük a kapitalista jogi szabályozást, elvitathatatlan a szovjet jogi szabályozásnak a valóban emberi szempontokat figyelembevevő fensőbbisége. Érthető tehát, hogy dolgozóink és haladó gondolkodású jogászaink érdeklődéssel tekintenek házasságjogunk küszöbön álló s a Szovjetunió jogát s joggyakorlatát figyelembevevő változtatása felé.

Dr. Révai Tibor

Munkaügyi viták elintézése a Szovjetúnióban

Mielőtt a szovjet munkajognak a jogviták eldöntésére vonatkozó rendelkezéseit ismertetném, ki kell röviden térni arra az alapvető különbségre, amely a munkaügyi viták közt fennáll a szocialista és kapitalista társadalomban.

A kapitalista társadalomban — amely a termelőeszközök magántulajdonán és embernek ember által való kizsákmányolásán alapszik — a munkaügyi viszályok a munkások és tőkésosztályérdekeinek kibékíthetetlen ellentmondásai következtében elkerülhetetlenek és az osztályharc megnyilvánulásának egyik formáját képezik.¹

A szocialista társadalomban megszűnt a kizsákmányolás, megszűntek az osztályellentétek. A szocialista társadalomban — így a Szovjetúnióban — a munkaügyi viták elvileg különböznek a kapitalista társadalom munkaügyi vitáitól. Ezek alapja nem az osztályellentét, hanem a munkaügyi törvények egyes rendelkezéseinek a vállalatok vagy alkalmazottak által történt megszegése.

A munkaügyi vitákat előidéző okok a szocialista társadalomban:

a) a munkaügyi törvények bürokratikus elferdítése a vállalatok és intézmények adminisztratív közegei részéről,

b) kapitalista maradványok egyes munkások öntudatában, kulturális elmaradottságuk és politikai fejletlenségük.²

Ezekre az okokra mutat rá Lenin, amikor a bérvitákról írja, hogy azok fennforgását:

»... kizárólag egyrészt a proletárállam bürokratikus elfajulásai s a kapitalista multnak az állam intézményeiben még meglévő mindenféle maradványai, másrészt a dolgozó tömegek politikai fejletlensége és kulturális elmaradottsága magyarázhatja és igazolhatja.«³

A kapitalista maradványok és a dolgozók elmaradottsága elleni harc szükségességére mutat rá Molotov elvtárs a SZUK(b)P. XVIII. Kongresszusán tartott előadásában:

»... A mi időnk élenjáró emberei aktív és önfeláldozó építői a kommunizmusnak. De a munkások között, hogy ne is beszéljünk a tisztviselőkről, még túlságosan élnek a kispolgári szokások. Még mindig sok az olyanfajta, aki hajlamos a saját részére minél többet elvenni az államtól, még ha annak semmije sem marad. Ezért kell harcolni vállalatainknál és intézményeinknél az állam érdekeiért és a munkafegyelem megszilárdításáért, ezért kell a harc a naplopók, a munkakerülők és csavargók ellen.«⁴

Következik a most mondottakból az az alapvető különbség, hogy míg a kapitalista társadalomban a munkaügyi viták kiküszöbölhetetlenek,

addig a szocialista társadalomban a munkaügyi viták mind szűkebb térre szoríthatók és megszükhíthetők. Látjuk ezt a Szovjetúnióban, ahol a szocialista építés sikerei, a dolgozók anyagi helyzetének javítása, a szovjet emberek politikai és kulturális fejlődése, lényegesen csökkentette a munkaügyi viták számát.

A munkaügyi viták megelőzése és megszüntetése terén igen jelentős feladata van a szakszervezeteknek. Lenin írja:

»... a szakszervezetek feladata elősegíteni az összeütközések minél gyorsabb felszámolását olyan intézkedések útján, melyek a szakszervezeti munka jellegéből folynak: intézkedéseket tenni a tényleg előforduló helytelenségek és rendetlenségek kiküszöbölésére s a tömegek jogos és megvalósítható követeléseinek kielégítésére politikai befolyást gyakorolni a tömegekre és így tovább.«¹

A helyes szakszervezeti munka az,

»... mely a munkástömegek érdekeinek tényleges és minden irányú megvédelmzését s az összeütközésekre alkalmat adó jelenségek idejében való kiküszöbölését célozza.«²

Ennek az elvnek a folyománya egyrészt az, hogy a szakszervezeti szerveknek igen jelentős szerepük van a munkaügyi viták eldöntésében, másrészt az, hogy a Szovjetúnióban igen nagy súlyt helyeznek a munkaügyi jogszabályok megismertetésére, mert ez nagymértékben csökkenti a viták felmerülésének lehetőségét.

»... Minden szakszervezeti funkcionáriusnak, minden szakszervezeti aktívistának, minden bírósági és ügyészégi dolgozónak ismernie kell a munkatörvényeket és a munkaügyi viták megoldási szabályait. Ezeket az ismereteket el kell terjeszteni a legszélesebb munkás és alkalmazotti tömegek között.«³

A munkaügyi viták károsak, mert elvonják a dolgozókat a termeléstől, akadályozzák a dolgozókat a tervek teljesítéséért és túlteljesítéséért vívott harcukban. Ezért azon túlmenően, hogy ki kell küszöbölni azokat a körülményeket, melyek lehetővé teszik a munkaügyi vitákat előidéző okok kiküszöbölését, mindent meg kell tenni, hogy a felmerült jogviták gyorsan és igazságosan eldöntessenek. Ezen az alapon nyugszik a szovjet jogi szabályozás.

A munkaügyi viták tartalmukat tekintve két alapfajtaúra oszlanak:

a) az új munkaviszonyok megállapítása alkalmával felmerülő viták vagy másképpen kereset nélküli (nem peres) viták,

b) a törvények vagy kormányrendeletek és határozatok, valamint szerződések által meghatározott munkafeltételek alkalmazása körül felmerülő, másképpen keresetjellegű (peres) viták.⁴

¹ D. V. Sveicer: Munkaügyi viták megoldása a Szovjetúnióban. (A Szu. Politikai és Tudományos Ismereteket Terjesztő Társasága kiadványa).

² Alexandrov-Moskalenko: Munkajog. Moszkva 1948.

³ Lenin: A szakszervezetek szerepe és feladatai a „nep“ viszonyai között. (Lenin válogatott II. 914. o.)

⁴ Molotov: A harmadik öt éves terv a Szu. népgazdaságának fejlesztésére.

¹ Lenin: A szakszervezetek szerepe és feladatai a „NEP“ viszonyai között. (Lenin válogatott II. 914. o.)

² Lenin: U. o. 915. old.

³ Sveicer i. m.

⁴ Alexandrov—Asztrahan—Karinszkij—Moskalenko: Munkaügyi törvénykezés. Moszkva 1947.

Az első csoporthoz tartoznak azok a munkafeltételek körüli viták, amelyek szerződéssel állapíthatók meg. Keresetnélküli, nem peres jellegű viták, mert résztvevőik érdekeik megvédése céljából nem léphetnek fel keresetszerű követeléssel. Az ilyen jogvitának a tárgya nem a sértett jog helyreállítása iránti kérelem (pl. valamely összeg behajtása, elbocsátott alkalmazott visszahelyezése, stb.), hanem még el nem ismert jog megállapítása (pl. megállapítása a jövőben érvényes munkafeltételeknek).

Ilyen viták általában olyan kérdésekkel kapcsolatban merülnek fel, amelyeket a munkaügyi törvények kielégítő módon nem szabályoznak, és amelyek megoldhatók vagy a kollektív szerződések vagy az igazgatóságoknak a munkavállalókkal vagy a szakszervezettel való megállapodása útján. Nem tartoznak ide a kollektív szerződések megkötése körüli viták.¹

Kereseti, peres jellegűek a munkajogok megsértésével és a munkakötelességek nem teljesítésével kapcsolatos különböző viták (pl. munkabérkövetelés, elbocsátás jogosságának kétségbevonása, a munkavállaló által okozott kár behajtása, stb.).

A szovjet munkajog a munkaügyi viták eldöntésének három módját ismeri;

- a) egyeztető bizottság (R. K. K.),²
- b) népbíróság útján,
- c) adminisztratív úton.

Egyeztető bizottságot kell szervezni mindennütt, ahol üzemi bizottság, ill. szakszervezeti műhelybizottság van. Egyenlő számban vesznek részt benne a vállalat vezetőségének és az üzemi bizottságnak a képviselői. A szakszervezet területi szerveinél szintén kell szervezni egyeztető bizottságot. Ez jár el abban az esetben, ha a vállalatnál egyeztető bizottság nincs.

A munkaügyi viták zöme az egyeztető bizottságok hatáskörébe tartozik. Ez a megoldás biztosítja legjobban a viták gyors és igazságos elintézését, mert

- a) az egyeztető bizottság a viták keletkezésének színhelyén van,
- b) a helyi adminisztráció és a helyi szakszervezet tagjaiból áll, tehát olyan tagokból, akik jól ismerik a termelés feltételeit és mindazokat a termelési körülményeket, amelyek között a vita keletkezett. Ezért könnyebben tájékozódnak a vitás kérdésekben és ennél fogva helyesebben oldják meg azokat,
- c) az egyeztető bizottság igénybevétele és eljárása nincs formaságokhoz kötve,
- d) a viták megoldásában részt vesz a szakszervezet is.

A bírósági útra kisebbszámú ügy tartozik, míg adminisztrációs útra csak külön meghatározott személyek és külön meghatározott ügyek tartoznak.

Hatáskör

I. A keresetnélküli (nem peres) jogviták eldöntése kizárólag az egyeztető bizottság hatáskörébe tartozik.

A kereseti (peres) jogviták egyrésze szintén az egyeztető bizottság előtt indítandó meg és csak akkor vihető a bíróság elé, ha az egyeztető bizottság nem tudott határozatot hozni vagy határozatát megsemmisítették. Ide az ügyeknek az a csoportja tartozik, amelyeknél a vita eldöntését az üzem, termelési sajátosságainak ismerete megkönnyíti. A többi kereseti jogvita megindítható akár az egyeztető bizottságnál, akár a népbíróságnál. Kivételt képeznek azok az ügyek, amelyekben a vita eldöntésében a felettes adminisztratív szervek határoznak.

1. A keresetnélküli nem peres ügyekhez tartoznak:

- a) a szerződéses úton megállapításra kerülő munkafeltételek meghatározása és módja körüli viták,
- b) túlmunkateljesítés szükségességének megállapítása,
- c) a rendes és kiegészítő szabadságok kiadásának jóváhagyása és a fel nem használt szabadságok pénzbeli megváltásának kifizetésével kapcsolatos kérdések rendezése.¹

2. Kereseti jellegű peres ügyek, amelyekben kötelező az egyeztető bizottságok közreműködése:

- a) más munkára való áthelyezés és az áthelyezéssel kapcsolatban a munkabér épségben tartása,
- b) a norma nemteljesítése esetén fizetés és selejtes munka esetén történő díjazás,
- c) alkalmatlanság és kötelességek nemteljesítése folytán történt elbocsátás,
- d) a munkavállaló tulajdonát képező eszközök használatának díja,
- e) munkaruhák és védőételek vagy helyettük pénzbeli megváltás kiadása, megrövidített munkanap és meghosszabbított szabadság alkalmazása,
- f) helyettesítés esetén különböző szakképzettségű munkák díjazása,
- g) munkaidőkiesések díjazása,
- h) akkordmunka előkészítésének díjazása,
- i) a be nem fejezett akkordmunka díjazása,
- j) levonás a munkavállaló munkabéréből, a szolgálati kötelességek teljesítése közben a vállalatnak vagy az intézménynek okozott kár fejében, kivéve a munkaügyi törvénykönyv 83/1. §-ban szabályozott behajtás eseteit,
- k) a munkából való elmozdítás idejének díjazása,
- l) a ki nem adott szabadság pénzbeli megváltása,
- m) a próbaidő díjazásának mértéke,
- n) a munkavállalónak járó jutalom mértéke,
- o) túlórák díjazása,
- p) a munkavállaló jóléti szükségleteinek kielégítése, ha az igazgatóság nem teljesíti a szerződésben vállalt kötelezettségeit.²

¹ Alexandrov—Moskalenko i. m.

² Az orosz elnevezés *Raszchenocno Konfliktnik Komisszija* rövidítése.

¹ Az E. B.-okra vonatkozólag a Szu. Népbiztosainak Tanácsa által 1928 december 12-én jóváhagyott Szabályzat 9. §-a.

² Az E. B.-okra vonatkozó szabályzat 12. §-a.

Nem vizsgálhatja az egyeztető bizottság az alábbi ügyeket:

a) amelyek a felettes adminisztratív szerv elintézése alá tartoznak,

b) amelyekben a népbíróság döntött, vagy a népbíróság előtt eljárás van folyamatban,

c) olyan vállalatoknál alkalmazott munkavállalók ügyeit, ahol nincsenek szakszervezeti tagok (így olyan egyedülálló munkavállalók ügyeit, akik nem szakszervezeti tagok),

d) a munkavállalók és az adminisztráció között a lakások szétosztásával és szociális juttatásokkal kapcsolatos viták, ha azok nem a munkaszerződésből eredő kötelezettségből származnak.¹

A műhelyi E. B. nem vizsgálhatja az alábbi ügyeket:

a) a munkavállaló áthelyezése más munkára, az illető műhelyen kívül,

b) létszámcsökkentés folytán való elbocsátás,

c) csökkentett munkanap és meghosszabbított szabadság alkalmazása.

II. A Szovjetunió, valamint a Szövetségi és Autonóm Köztársaságok igazságszolgáltatásáról szóló törvény 21. §-a szerint a népbíróság hatáskörébe tartozik a munkaügyi törvények megsértéséből származó peres ügyek intézése.

A bírósághoz azok a peresjellegű konfliktusok tartoznak:

a) amelyek nem tartoznak az E. B. kötelező elbírálása alá. (1928. augusztus hó 29-i szabályok 12. §-a és az E. B.-okról szóló 10. §-a),

b) amelyekben az egyeztető bizottság nem tudott döntést hozni, mert a felek nem egyeztek meg,

c) amelyekben az E. B. döntést hozott, de határozatát felülvizsgálat folytán hatályon kívül helyezték.

III. A felettes adminisztratív szervek hatáskörébe tartozó viták.

Ezekben az ügyekben mind a bírói, mind az egyeztető bizottsági út ki van zárva. Ide tartoznak:

a) munkára való felvétel és elbocsátás jogával felruházott személyek, választott munkavállalók és a Munkaügyi Népbizottság, valamint az egyes jogszabályok által jóváhagyott külön jegyzékben felsorolt egyéb felelős munkavállalók elbocsátásával kapcsolatos viták,²

b) a fegyelmi szabályzatok alapján kirótt fegyelmi büntetésekkel kapcsolatos konfliktusok,³

c) az Állami Ellenőrzési Minisztérium által kirótt fegyelmi büntetésekkel — közöttük az elbocsátással kapcsolatos viták,⁴

d) a szakszervezet kívánságára történt elbocsátással kapcsolatos viták.⁵

¹ Az E. B.-okra vonatkozó szabályzat 12. §-a.

² A Szovjetunió Munkaügyi Népbizottságának 1929 október 18-i rendelete.

³ Munka törvénykönyve 51. cikk.

⁴ A Szovjetunió Állami Ellenőrzési Népbizottságáról szóló Szabályzat SZSZK SZ Rendeleteinek Tára 1940. 28. sz. 673. §.

⁵ MmTK. 49. §. Munkaügyi Népbizt. és Összszöv. Központi Szakszervezeti Tanács 1929 május 13-i rendelete.

A most felsorolt munkavállalók egyéb — elbocsátáson és fegyelmi büntetésen kívüli — ügyei az E. B., illetőleg a bíróság hatáskörébe tartoznak.

Illetékesség

I. Egyeztető bizottsági eljárás esetén illetékes a munkavállaló munkahelye szerinti:

a) műhelyi egyeztető bizottság, ennek hiányában,

b) vállalati egyeztető bizottság, ennek hiányában,

c) a szakszervezeti csoport vagy kerület keretében szervezett E. B.

II. Bírósági eljárás esetén a Szovjetunió polgári perrendtartásának szabályai szerint illetékes az alperes lakóhelye szerinti bíróság. Egyes köztársaságokban a perek a felperes lakóhelye szerint is megindíthatók.¹

III. A felettes adminisztratív szerv intézése alá tartozó vitás ügyben a felettes felügyeleti szerv jár el. A szakszervezet kívánságára történt elbocsátás esetében a felettes szakszervezeti szerv.

Elévülés

A szovjet munkajog a viták, a panaszok, illetve keresetek előterjesztésére rövid határidőket szab meg. Ezzel is biztosítani kívánja, hogy a viták elintézése hosszabb ideig ne húzódhasson el.

I. Egyeztető bizottsági eljárásban a határidő:

a) elbocsátás és a munkavállalónak járó összegek levonása ügyében 14 nap,

b) túlóra díjazása iránti ügyben 1 hónap,

c) egyéb ügyekben 3 hónap.

II. Bíróság hatáskörébe tartozó ügyben:

a) elbocsátási ügyben, valamint olyan ügyekben, amelyekben az ügy kötelezően az E. B. alá tartozik, de ott nem nyert elintézt. vagy az E. B. határozatát felülvizsgálat során hatályon kívül helyezték, 14 nap,

b) minden más ügyben 3 hónap.

Eljárási rendelkezések

Az eljárási rendelkezések tekintetében alapelv, hogy a viták eldöntése minél gyorsabban, huza-vonák nélkül megtörténjen és a munkavállalókat felesleges bürokratikus előírások ne terheljék.

I. Ennek megfelelően az egyeztető bizottság legkésőbb 3 napon belül köteles megvizsgálni a benyújtott kérdést. Az érdekelteket az ülés napjáról és helyéről idejében értesítenie kell.²

Az E. B. kihallgathat tanukat és meghallgathat szakértőket. Az ülésről jegyzőkönyvet kell felvenni, amelyben benne kell lenni az ügy lényegének és a hozott határozatnak.

Az egyeztető bizottságban az ügyeket csak egyhangúság alapján lehet eldönteni. Ha a vitás ügyekben az egyeztető bizottság tagjai meg-

¹ Ukrán Pp. 30. §., Grúz Pp. 29. §.

² Az egyeztető bizottságokról szóló szabályzat 19-20. §-a.

egyezni nem tudnak, az ügyet a népbíróság elé kell terjeszteni.

II. A népbíróság előtt indított munkaügyi perben általában a polgári perrendtartás szabályait kell alkalmazni, azonban az ügy gyors lebonyolítása, illetve a munkavállalók igényeinek akadálytalan érvényesítése érdekében bizonyos eltérésekkel. Így:

a) a felperes mentes az állami illetékek és a költségek megfizetése alól,¹

b) nem kötelező a keresetnek írásban való benyújtása. A szóbeli bejelentéseket a bíró jegyzőkönyvbe foglalja,²

c) a munkások és a tisztviselők munkaügyi pereiben keresetbenyújtásra és az utóbbiak ügyében munkaügyi peres ügyek eljárására jogosultak az illetékes szakszervezetek képviselői,³

d) a bíróság köteles a munkügyi keresetet érkezésétől számított 5 napon belül megvizsgálni,⁴

e) a munkaügyi perek elhúzásának megakadályozása érdekében — pl. ha az igazgatóság képviselője nem jelenik meg — a bíróságnak jogában áll a felet megjelenésre kötelezni és ha nem jelenik meg, rendőrségi kényszerrel előállíttatni,

f) a munkaügyi ügyben hozott ítéleteket a bíróság köteles a felekkel az ítélet meghozatalától számított 3 napon belül írásban közölni,⁵

g) azonnal végrehajtható a munkavállaló javára szóló ítéletnek havi keresetét meg nem haladó pénzüsszeg behajtására vonatkozó része.⁶

Jegorvoslat

I. Az egyeztető bizottság határozata végleges. Ellene csak felülvizsgálatnak van helye a határozattal elégedetlen munkavállaló, valamint az igazgatóság részéről.

A felülvizsgálati panaszokat a műhelyi ü. b. határozata ellen a gyári E. B.-hoz, a gyári E. B. határozata ellen pedig a felettes szakszervezeti szervhez kell benyújtani. A panasz benyújtásának határideje 14 nap,

A felettes szakszervezeti szervek a benyújtott panaszt 3 napon belül tartoznak megvizsgálni. A benyújtott panasz nem függeszti fel a határozat végrehajtását, kivéve ha azt az illetékes felülvizsgálati szerv külön elrendeli.

A felettes szerv vagy hatályon kívül helyezi az E. B. határozatát, vagy helyesnek ismeri el és a panaszt elutasítja. A jogszabály szűk körre sorítja azokat az okokat, amelyek alapján hatályon kívül helyezhetők. Ilyen az alaki szabályok megsértése, amennyiben ez az ügy érdemi eldöntésére befolyással bírt, új bizonyítékok, ha a határozat hamis bizonyítékokon alapul, a törvényben meghatározottnál kedvezőtlenebb munkafeltételeket állapít meg.⁷

A felettes szakszervezeti szerv a hatályon kívül helyezett határozat helyébe új határozatot nem hozhat, hanem az ügyet vagy visszaküldi új határozathozatal végett, vagy átteszi a népbírósághoz.¹

A szakszervezet területi (vidéki) bizottságának határozata ellen panasszal lehet élni a szakszervezet központi bizottságának elnökségéhez.²

II. A népbíróság munkaügyi ítéletei ellen a felek és az ügyészség fellebbezhetnek a felsőbb bírósághoz, (városi, kerületi, vidéki bíróság, autonóm köztársaság legfelsőbb bírósága). A fellebbezés határideje 15 nap. (Egyes köztársaságokban 10 nap).³

A felsőbb bíróság:

a) figyelmen kívül hagyhatja a panaszt, vagy

b) megsemmisíti a népbírósági ügyet és visszaadja másodszori kivizsgálásra, vagy

c) ítéletet hoz az ügy érdemében, vagy

d) megszünteti az ügyet.

Jogerős munkaügyi ítéletek ellen csak a Szovjetunió főügyésze, vagy a szövetségi köztársasági ügyész, a Szovjetunió Legfelsőbb Bíróságának elnöke és a Szovjetunió Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának elnöke élhetnek panasszal a felülvizsgálati eljárás során az illetékes legfelsőbb bírósághoz.⁴

Végrehajtás

I. Az egyeztető bizottság határozata alapján végrehajtásnak van helye.

A határozat végrehajtását a felettes szakszervezeti bizottság rendeli el.

A végrehajtáshoz szükséges igazolvány kiállítását írásban kell kérni. A kérelem határideje a hozott határozatnak a bejelentő részére történt kézbesítéstől számított 1 hónap.

Az igazolvány kiadásakor a szakszervezeti bizottság ellenőrzi a határozat helyességét és egyúttal dönt az igazgatóságnak a kérdéses határozat végre nem hajtása miatti büntetőjogi felelősségvonnása kérdésében.

Ha az egyeztető bizottság a megítélt összeget a határozatban pontosan feltüntette, úgy a kiadott igazolvány végrehajtható kiadmány erejével bír, amelynek alapján a bírósági végrehajtó a végrehajtást foganatosítja.

Ha a határozatban nincs feltüntetve a megítélt összeg, a szakszervezeti bizottság által kiállított igazolvánnyal a bírósághoz kell fordulni, amely megállapítja az E. B. határozata alapján járó összeget. A bíróság nem vizsgálhatja a kérdéses összeg felvételére való jogosultságot, vagyis a jogalapot, hanem csak az összezszerűség mértékét állapítja meg.⁵

¹ Pp. 43. §. a) pont.

² Pp. 75., 77. §§.

³ Munkaügyi Törvénykönyv 151. §.

⁴ Pp. 53. §.

⁵ Pp. 178. §. a) pont.

⁶ Pp. 187. §.

⁷ Az egyeztető bizottságokról szóló szabályzat 38. §.

¹ Az egyeztető bizottsági szabályzat 42. §-a.

² A Szu. Szakszervezetei Központi Tanácsának 1934 december 28-i határozata.

³ Pp. 238. §.

⁴ A Szu. bírósági szervezetére vonatkozó törvény 16. §-a.

⁵ A Szovjetunió Munkaügyi Népbizottságának 1929 január 21-i határozata.

II. A bíróság ítélete 1 hónapi munkabért meg nem haladó pénzüsszegnek megfelelő része tekintetében azonnal végrehajtható.

Az ügyészség szerepe

A szovjet jog rendelkezései szerint a munkaügyi viták eldöntésénél komoly szerepe van az ügyészségeknek, melyeknek feladata arra ügyelni, hogy a döntések ne legyenek törvényellenesek, vagy alapjában ne sértsék az állam vagy a dolgozók érdekeit.

Ennek megfelelően az ügyészségek kérhetik az egyeztető bizottsági határozatok felülvizsgálatát és megfellebbezhetik a népbíróság ítéletét.

A népbíróság is kérheti az ügyészség részvételét a munkaügyi perben, ha azt az állami érdekek vagy a dolgozók jogainak védelme érdekében szükségesnek látja.¹

Az egyeztető bizottság munkavállaló tagjai kötelesek az ügyészségnek jelentést tenni ha az egyeztető bizottsági tárgyalás során a vállalat igazgatóságának jogtalan intézkedéseiről szereznek tudomást.

Dr. Nagy László

¹ Pp. 12. §.

A jogszabályok népszerű fogalmazása*

1.

A jogszabályok nehézkes fogalmazása, a jogi műnyelvnek szinte társadalmon kívüli léte nem csupán hazai jelenség. Aki a H. M. Stationery Office jogszabálykiadványait vagy a régi Reichsgesetzblatt-ot forgatja, külön világba jut, ahol küzödni kell, hogy el ne veszítse tájékozódó képességét.

Honunkban azonban úgy látszik, súlyosabbak a tünetek. Nyelvtudósunk, Simonyi Zsigmond szerint: »Leginkább a hivatalos nyelv marad el minden nemzetnél a nyelv természetes fejlődésétől, de talán sehol sem zárkózott el a nemzeti nyelv friss áramlatától annyira, mint nálunk. Közjegyzői okirat, bünyenyítő ítélet, kormányrendelet és hatósági hirdetés mind abban a régi megrögzött hibában szenved, hogy mindent egy mondatba gyömöszöl s ezzel az olvasóra azt a súlyos terhet rója, hogy a dolognak a velejét külön tudományos expedícióval kell megkeresnie. S ez a kúriális stílus tele van érthetetlen, szokatlan kifejezésekkel, latinos és németes kiszólásokkal. Aki hivatalos iratot fogalmaz, rendszerint elhallgattatja előbb nyelvérzékét és annak a babonának hódol, hogy a hivatalos, komoly, méltóságos írásmód nem tűrheti a közönséges beszéd egyszerű, világos szavait.«¹

Mindennek magyarázatát adhatja az, hogy a hivatalos érintkezésben — a latin mellett — csak az 1805: IV. törvényekkel jutott szóhoz a magyar szó. Ha ehhez hozzávesszük a Bach-korszakot, (amelyben német nyelven jelent meg a Rendeleték Tára — Landes—Regierungs-Blatt für das Königreich Ungarn — talán nem is sokaljuk a költői túlzást Mikszáth: Az én első principálisom c. novellájában. E szerint ugyanis Mikszáth gyanútlanul magyarosan írta rá első aktájára az idéző végzést: »Jelen ügy tárgyalására augusztus 10-ének

délelőtt tíz óráját tűzzük ki stb.« Mire szolgabíró principális: »Nincs irálya« megjegyzéssel a következőkép javította ki: »Jelen ügy tárgyalása megtarthatása lehetőségének szempontjából, kitűztetvén stb.«¹

A hivatalos kifejezésmód latin és német nyelven való kialakulása, mint történelmi előzmény találkozott a kizsákmányolók osztályérdekeinek ködösítéssel is történő szolgálatával. Ehhez járul, hogy a polgári liberalizmus a jogszabályokat főleg a kereskedelmi jog, csődjog, perjog, büntetőjog stb. területén alkotta, amelyek — par excellence — jogászok (bírák, ügyvédek, közjegyzők) számára készültek. Ezekben nem is igen lehetett elkerülni a sajátos jogi műnyelvet (pl. mellékbeavatkozás, szolgálat, tömeggondnok, ártatlansági bizonyítvány, névbecsülés, üres hátirat, felhatalmazás, kívánat stb). Ezek a jogszabályok formában kötöttek, zártak, nem jogász számára szinte hozzáférhetetlenek.

A sokasodó közigazgatási jogszabályalkotás — amely a nép tömegeihez s a kevésbé képzett közigazgatási tisztviselőkhöz szólt, — a nép nyelve helyett, felvette az említett képletet. Mikszáth principálisának az irálya egyesült a magán- és büntetőjogi jogszabályalkotás zárt, merev szerkesztési formáival. Elősegítette ezt a mult évtizedekben az egyes tárcák partizán jogszabályalkotása.

2.

A demokrácia jogélete sem tudott még mindenben megbirkózni ezekkel a nehézségekkel. Hátráltatta bizonyára az, hogy a jogszabályalkotás irama meggyorsult. Mint Kádár Miklós írja: Az új jogrendszer létrehozásáig növekedik az ideiglenes életű² jogszabályok száma, a tervgazdálkodás pedig széles területeket von be a jogi szabályozás körébe.

* Hozzászólás a Jogtudományi Közlöny felelős szerkesztőjének ezzel a címmel közzétett cikkéhez. (I. Jogtudományi Közlöny 1949. évi 5—6.)

¹ Idézve: Vadnay: A magyar hivatalos nyelv szabályai 16. old.

¹ V. ö. még Grosschmid: Jogszabálytan. 75. old.

² Nizsalovszky szerint: átrendező jogszabályok. (A kötelmi jog alakulása. Jogtudományi Közlöny 1949. évi 5—6.)

A mennyiségi növekedés mellett azonban minőségi változás is kezdődött, ami a nehézségeket fokozza, egyben azonban — dialektikusan — a megoldást is közelebb hozza. Nevezetesen más szemlélet van kialakulóban, a szocialista gondolkodásnak megfelelő fogalmképzéssel. Sok még a bizonytalanság a fogalmak elrendezésében, mint-hogy a már megállapodott értelmű fogalmakkal nem mindig lehet boldogulni. Pl. a nemzeti vállalatok mibenléte; a vállalatok tevékenysége közgazgatás jellegű-e vagy nem; alkalmazottai közalkalmazottak-e vagy nem; vagy mi az az ingatlanforgalomban döntő szerepet betöltő bizottság, hiszen még neve sincs; vagy mi az állami tulajdon büntetőjogilag, kereskedelmi jogilag, magánjogilag stb.

3.

Teljességgel a kérdést megoldani még a szocialista jogrendszer kiépítése után sem lehet. Egyrészt ugyanis mindenkor lesz az általánostól eltérő jogi gondolkodás s ennek megfelelő jogi műnyelv, mint ahogy van az elektrodinamikának, a honvédségnek saját nyelve, kifejezésmódja. Másrészt a fogalmképzés — természetszerűleg — sohasem lehet nyugvó, befejezett. Amiről szó van, az a köznapi nyelv, kifejezésmód, gondolkodásmód és a jogi nyelv, kifejezésmód, fogalmképzés közötti távolság csökkentése s az új jogviszonyokat kifejező fogalmak létrehozása. Könnyebb persze mindez, ha a köznapi gondolkodásmód s az új jogviszonyok bizonyosfokú állandóságot értek el.

Mindenesetre azzal is már lényegesen előrehaladtunk, ha a Kádár Miklós által 1—6. pontban felvett gondolatok megvalósulnának.

Mielőtt ezekhez néhány adalékkal hozzájárulnánk, rá kell mutatnunk arra, hogy a jogszabályok fogalmazása és a jogi műnyelv nem azonos kategóriák. Egyrészt ugyanis a jogi műnyelv szélesebb, mert a jogszabályok fogalmazásán felül szó lehet határozatok, ítéletek, rendeletek, leiratok (közigazgatási és bírói intézkedések) nyelvezetről. Másrészt a kérdés megoldása szempontjából a jogi műnyelv kategóriája szűkebb, mert a jogszabályok közérthetővé tétele érdekében nemcsak azok helyes fogalmazásáról, hanem azon túlmenően azok helyes szerkesztéséről is szó van.

4.

A jogszabályok szerkesztésének megújítása nem megoldhatatlan, mert hiszen a jogszabályszerkesztők köre szűk. Nehezebb a ma már egészen széleskörű közszolgálat hivatalos nyelvezetének »demokratizálása«. Pedig útját kell szegni annak, hogy a beáramló friss erők, az ú. n. kúriális stílusnak váljanak martalékvá.

Nem elegendő az ügyviteli szabályzat — már eddig is sikertelenül ismételt — rendelkezése: »az elintézés legyen rövid, világos, szabatos«. Ettől még nem lesz az. Szükséges a tömeges hivatali oktatás, a helyes stílus gyakorlása, ami rendezett, világos, szabatos gondolkodásra szoktat. Nagy

segítség volna az egységes, hivatalos jogi műszótár megalkotása és kézbeadása is.¹

A multtal szemben azért nehéz a feladat, mert nemcsak arról van szó, hogy a hivatalos nyelv közérthető legyen, hanem ezen túlmenően az új társadalmi felfogásnak, gondolkodásmódnak megfelelő jogi fogalmak megteremtéséről és tudatosításáról.

5.

Rátérve a jogszabályok szerkesztésére (nem csupán fogalmazására), Kádár Miklós a cikkében 1—6. pontban sorolja fel az elvi kívánalmakat.

Az általunk is helyeselt elvi kívánalmak megvalósítására a következőket vetjük fel.

ad 1. pont. (Lehetőleg tömönatos mondat szerkesztés.) Ehhez nincs hozzátenni valónk. A magyar nyelv természete kívánja azt. Példa rá a házassági jogról szóló 1894: XXXI. törvénycikk. Aki íg akar írni, annak a szabályozandó életviszonyokban s a jogban otthon kell lennie (ha nem is annyira, mint Grosschmidnek).

ad 2. pont. (Legyen önmagában is érthető a jogszabály, mellőzze a visszautalásokat más jogszabályokra.) Ez már nem nyelvezet, hanem szerkesztés kérdése. Más jogszabályokra való utalást aligha lehet mellőzni. A megoldás a szerkesztés technikájában van: az utalásokat ki kell emelni a szövegből és függelékebe kell tenni. A jogszabály címeztette a nagyközönség, ők ezek az utalások nem érdeklik. Érdeklük a jogászokat, szakembereket és magát azt, aki a jogszabályt szerkeszti, mert rendszerint neki kell a hatályos jogot nyilvántartania. Ily rendszerrel a jogban való eligazodást is könnyebbé lehet tenni. Pl. Ha egy pénzügyi jogszabály magánjogot, vagy földművelésügyi közgazgatási jogot módosít, ez a módosítás kidomborodik, nem vesz el a § rengetegben.

ad 3. pont. (A jogszabály legyen világos, tagolt.) Ennek elérése érdekében — a fejezetekre, címekre tagoláson felül — terjedelmesebb jogszabályok elején tartalomjegyzéket kellene adni. Hiszen elrémülünk, ha a Magyar Közlönyben szinte kilónyi súlyú adórendelet jelenik meg: nem látjuk sem elejét, sem végét. Egyszerűen segít a minden §-t felölelő tartalomjegyzék, aminek 1—2 oldalnyi terjedelme eltörpül a hosszú jogszabály közzétételi költsége mellett.

ad 4. pont. (A fogalmak meghatározása, amiről a jogszabály szól.) Lényeges, de nem való a rendelkező részbe. A fogalommagyarázó §-ok megakasztják az olvasót. Az érdemi rész áttekinthetlenné válik, ha ilyesmibe utközünk: »A jelen rendelet alkalmazása szempontjából... alatt... értendő«. A magyarázó rendelkezés — épügy mint a jogszabályokra való utalás — függelékebe való, kivéve, ha rövidebb jogszabályról és rövid fogalommeghatározásról van szó. A fogalmak

¹ L. a multból. *Kollonics L.*: Német-magyar hivatali műszótár, 1870. *Bakos G.*: A magyar jogi műnyelv. *Rabel L.*: Hivatalos nyelvünk. A közhivatalok magyar-talanságának megjavítása. 1914. *Vadnay T.*: A hivatalos magyar nyelv szabályai 1925. *Szatmáry J.*: Hivatalos műszótár a belügyi igazgatás részére.

meghatározásának egyébként különös jelentősége van a szocializmus felé haladó jogrendszerünkben.

ad. 5. (*Legyen egyértelmű a jogszabály, csökkenjenek a joghézagok.*) Ehhez elsősorban a társadalomról vallott felfogás, a jogi gondolkodás hasonlósága kell. Sokat segít az, amit a szovjet törvénytarban is látunk s amit most már nálunk is, egyes (főként földművelésügyi) jogszabályainknál újabban olvashatunk, nevezetesen a bevezető, ami elmondja a rendelkező rész előtt az indokolást, s ezzel eligazítást nyújt a jogszabály rációjára nézve.

ad. 6. (*Törekedjék teljességre a jogszabály, ne kelljen azt rövid időn belül toldozni, foldozni.*) Ennek elég sok feltétele van. Legelső persze az átrendezés befejezettsége.

Egyébként személyi feltételként a jogszabályszerkesztésnél oly szintetikus elme, mint aminőről Madách ír a XII. színben: »Csak az építész látja az egészet, S bár megfaragni nem tud egy követ, A művet ő teremti...«

Feltétele a teljességnek az érdekeltek közreműködése, amit jobban ki kellene szélesíteni. A szakszervezetek, a DéFOSz, az MNDSz stb. dolgozói élik azt az életet, ami szabályozásra kerül; nekik kell hozzászólni a tervezetekhez.

Segédeszköze a teljességnek a Hivatalos Összeállítások rendszere, ha az ügy természete ezt megengedi.¹ Hasonlatos az egységes szerkezet. Mindezeket a pénzügyi jogszabályokon felül egyéb jogterületekre is ki lehetne terjeszteni. Szükséges volna hozzá, hogy az összes szakminiszterek felhatalmazást kapjanak, hogy az igazságügyminiszterrel egyetértve a tárcájuk körébe tartozó bármely jogszabály egységes szerkezetét megállapíthassák (s ha helyén való, nagy tömegben különnyomatban terjesszék).

A jogszabályok szerkesztésével kapcsolatban tanulságos, ha forgatjuk más országok jogszabályainak gyűjteményét. A szovjet jogszabályok szerkesztését már említettük. Fogalmazásukkal kapcsolatban Szladits Károly azt írja:² »A szovjet (magánjogi) kódex rövidege nem esik az érthetőség rovására... A szerkesztő a legnehezebb problémákat is néhány mondatban tudta világosan megoldani.«

Az angol jogszabályok nyelvezete nehézkes. Mindennapi a húsz nyomtatott sort kitévő egy mondat.

6.

Szocialista jogunk építése idejére kétségkívül megnehezedik a jogban való eligazodás.

A magánjog széles területei legnagyobb részt ekkor kerülnek a szigorúbb közjogi felügyelet, irá-

¹ L. Mártonffy Károly: A szabatos törvény 1932'

² Szladits Károly: A Szovjetunió magánjogi törvénykönyve és a magyar kodifikáció. (Jogtudományi Köz-löny 1948. évi 7-8.)

nyitás alá. A magánautonómiából ki kell lépni, figyelni kell a közigazgatási jog, a büntetőjog tevését, túrést, cselekvést, ellenőrzést, nyilvántartást stb. elrendelő számtalan parancsára. Ezek különösen bonyolultak, ha átrendező szabályok. Sokszor ugyanis csak azzal intéznek el hosszú évtizedeket: »az ezzel ellenkező rendelkezések hatályukat veszítik.«

E mellett megállapítható az a törekvés, hogy az építés ideje alatt megalkotásra kerülő szabályok rövidek, csupán elviiek legyenek, hogy a fejlődési irány kitapasztalásához kellő rugalmassággal bírjanak. Amivel viszont bizonyos mértékben együtt jár a horatiusi *brevis esse laboro, obscurus fio*.

Erre az időre esik az új társadalmi felfogást visszatükröző jogi fogalmak, jogi szemlélet kialakulása is. Nem kell természetesen azt hinni, hogy ezek a fogalmak egyszer majd végérvényesen leülepednek. Ezzel kapcsolatban hadd idézzük a Jogtudományi Köz-löny egy korábbi cikkiróját:¹ »A jogi definíció mindig mesterséges, mert pusztán az összes már ismert és a cél alapján a fogalomba tartozóknak ítélt egyesek bizonyos jegyei alapján állapítja meg az összefüggést, de a variálók jéghosam adhatja meg a mély bepillantást a *fogalom lényegébe*, minthogy nem érthetem meg belőlük és még kevésbé láthatom előre az összes lehető eseteket«. Vessük össze ezt azzal, hogy pl. a szovjet büntetőjog nem fogadja el a mi tényálladék-szerúségünket.²

Ami a viszonylag biztonságos eligazodást adja, az a társadalomnak, a társadalmi erőknek az ismerete. Mint ahogy az idézett cikkiró mondja továbbmenőleg: »... Grossechmid a jognak egy sajátosságát adja, az életviszonyok és a jogtételek elhelyezkedését egymásra hatásukban. E dinamikus fogalmi subsumptiók arra oktatnak, hogy meglássuk a *hajtóerőket*, a célokat, amelyek érdekében az egész játék folyik.«

A magánjogban, a büntetőjogban — mint világitó torony — irányít a bírói gyakorlat. Nem volna-e szükség — különösen az átrendezés idejére — a közigazgatási jogban oly intézményre vagy meglévő intézmény kijelölésére, amelyben az elméleti jogász, gyakorlati szakember, szakjogász, társadalomtudós együtt van s amely szervezet eligazítást adna magános, hivatal, szakember kérésére, vagy ex offo a közigazgatás elvi kérdéseiben, e mellett vállalná a jogi műnyelv, az új jogi fogalomképzés megteremtését is?³

Dr. Pataky Ernő

¹ Diamant J.: A jogi nyelv problémája. (Jogtudományi Köz-löny 1915. évi 34.)

² Schultheisz E.: A bűncselekmény fogalma a szovjet büntetőjogban. (Jogtudományi Köz-löny 1948. évi 24.)

³ V. ö. a prokurátor intézményével a szovjet jogban. (L. *Jeftyichiev* i *Vlaszov*: Admynisztrativnoje pravo. Moszkva, 1946. 111. és köv. old., oroszul.)

Lapunk egyes példányai kaphatók:

ÁLLAMI LAPKIADÓ N. V.
Budapest, V., Vécsey-u. 4. Telefon: 113-418

A jogi terminológia kérdéséhez

Népköztársaságunk Alkotmányának hatálybalépése után mind jogalkotásunkban, mind jogalkalmazásunkban új korszak kezdődött. Ez a korszak — a szocializmus felépítésének korszaka — a jogtudományi munka, a tételes jog és a jogszolgáltatás területein is új szellemet, új módszereket, új tartalmat igényel. Általában az igazságszolgáltatás minden területén sokkal nagyobb ütemet, sokkal komolyabb erőfeszítéseket követel, mind eddig történt.

A fokozott feladatokat csak úgy tudjuk teljesíteni, ha segítségért a szocializmus országának jogi irodalmához és joggyakorlatához fordulunk.

A szovjet jogi irodalom alkotásainak magyarra való fordítása most szinte a legfontosabb feladatunk. Felesleges és káros fényűzés lenne, ha a jog területén botladozva haladnánk a szocializmus építésében, mikor a Szovjetunió szocialista jogtudományának harmincéves munkája s annak minden eredménye s a szovjet igazságszolgáltatás ugyancsak harmincéves tapasztalata rendelkezésünkre áll. Ezt az anyagot a magyar jogi élet számára hozzáférhetővé kell tenni. Ez ma már mindenki előtt világos és ez a munka folyik is.

E munka területéről — például — a Jogtudományi Közlöny 1949 július 20-i 13—14. száma két fontos könyv megjelenését jelentette. Az egyik N. D. Durmanov: A szovjet büntetőjog alapelvei című tanulmánya, a másik a szovjet-orosz büntetőtörvénykönyv.

Mind a két könyv újból felveti a magyar jogi terminológia égető kérdését.

N. D. Durmanov könyvéről ezt olvassuk: „...főiskolai hallgatók vagy más érdeklődők részére szóló ismeretterjesztő tanulmány, nem pedig kézikönyv. Dr. Tardy Lajos azonban ennél az igénynél magasabb színvonalat igyekezett kiváló fordításával nyújtani».

Mi a beszámolóinak ezzel a megállapításával nem értünk egyet. A fordítás korántsem kiváló. Mindjárt hozzátehetjük azonban, hogy ezért nemcsak a fordító felelős. A főbűnös ebben a magyar jogi terminológia hiányossága és bizonytalansága.

Tardy Lajos munkáját feltétlen elismerés illeti meg, úttörő munkát végzett. Csak azon lehet csodálkozni, hogy ennek a vakmerő útnak egyedül vágott neki. Viszont kifogásolni lehet, hogy útinaplóját a könyvhöz nem mellékelte. A fogalmak és kifejezések átültetésével vívott harcát ismertetnie kellett volna s ezzel nemcsak formailag, hanem a lényegét érintően adott volna magyarázatot a szovjet büntetőjog alapelveiről s így a szovjet büntetőjog tanulmányozását a gyakorlati jogászok számára is hozzáférhetőbbé és könnyebbé tette volna, tárgyunknak, a magyar jogi terminológiának újjáalakításához, a szocialista jogi terminológia megteremtéséhez fontos indítékot és lényeges adalékot szolgáltatott volna.

A szovjet-orosz büntetőtörvénykönyv fordításáról szóló ismertetésben ezt olvassuk: »A fordítók fáradtságos, úttörő jellegű munkát végeztek, mellyel egész jogász társadalmunk és a magyar

büntetőjogtudomány fejlődésének nagy szolgálatot tettek. Meg kellett bírkóznunk a nehézséggel, amelyet a magyar jogi terminológiában ismeretlen szovjet büntetőjogi fogalmak magyarra való átültetése jelentett és ezt többé-kevésbé sikerrel oldották meg«.

Ebben az esetben a kritika nem az abszolút elismerés hangján szólal meg, hanem tömören rámutat azokra a nehézségekre, amelyekről fentebb szövegtünk.

Vizsgálódásunk szempontjából mellőzhetjük a többé vagy a kevésbé dilemmájának eldöntését, mert számunkra az a kérdés merül fel, hogy az új, szocialista jogi terminológia kialakítása a fordítók dolga-e kizárólag s hogy ezt a formainak látszó lényeges kérdést lehet-e továbbra is így kezelni, mint eddig. Másszóval: lehet-e az új, magyar, szocialista jogi terminológia kialakítását fordítókra, cikkírókra, egyéni »inspirációra«, a véletlenre, a »fejlődésre« bízni vagy szükséges ezt a kérdést a jogtudományi munka előterébe állítani s a szocialista jogi terminológiát tudatosan, tudományos, kollektív munkával megteremteni?

* * *

Mielőtt a kérdésre valamelyes feleletet is adnánk, az ú. n. »fordítás« kérdését kell tisztáznunk.

Azt mondtam, hogy a Szovjetunió jogtudományi munkájának eredményeit és a szovjet igazságszolgáltatás tapasztalatait a magyar jogi élet számára hozzáférhetővé kell tenni.

A hozzáférhetővé tétel nem fordítást jelent. A szokványos fordítás ebben az esetben inkább káros, mint hasznos lehet. Az orosz szavaknak, kifejezéseknek magyarra való átültetése az értelem meghamisítását is jelentheti. Teljes világossággal tudatosítani kell ugyanis, hogy szocialista tudományos eredmények, szocialista jog, szocialista joggyakorlat áttételéről van szó, azaz olyan társadalom jogrendszerének s jogi életének ismertetéséről, amely társadalomban megszűnt a magántulajdon s a kizsákmányolás minden fajtája, az állam pedig a dolgozók hatalmi szervezete. A szocialista gazdaságon alapuló társadalmi rendben a személyek és dolgok egymáshoz való viszonya megváltozott, olyan viszonylatok keletkeztek, amelyek nálunk még fogalmilag sincsenek tisztázva, határozott nyelvi kifejezésükről nem is beszélve.

Aki tehát fordít, annak teremtenie kell. A személyek és dolgok új viszonyait a fogalmi rendszerben pontosan el kell helyeznie. Az új fogalomnak megfelelő nyelvi kifejezést is kell találnia, és pedig olyan kifejezést, amely a magyar nyelv szellemének és szabályainak megfelel.

* * *

És csak a fordítás kérdéséről van szó?

Szocialista fejlődésünk autonóm. Felszabadításunkat a Szovjetunióknak köszönhetjük, segítséget tőle kapunk és példát tőle veszünk. A pro-

letár nemzetköziség gondolatától soha el nem szakadunk, mert szocializmusunk építésének ez az éltető levegője, de fejlődésünk saját életünk talajában gyökerezik. Szocialista gazdaságunk földrajzi és természeti viszonyainkhoz s a kapitalista termelés során elért színvonalunkhoz idomul, társadalmunk csak a mult társadalom folytatásaként, azzal s annak rossz hagyományaival folytatott állandó harcban nőhet, szocialista szellemiségünk a magyar szellemi mult legjobb, legforradalmibb, leghaladóbb hagyományaihoz kapcsolódik. Szocialista jogunk ezt a szocialista valóságot tükrözi vissza, öleli körül. Ebből kell organikusan kinőnie, mint tojás köré a héjnak. Ez a szocialista jogrendszer keresi a maga nyelvi kifejezését.

* * *

A magyar jogi terminológia az új szocialista tartalom befogadására nem kész.

Csak ennyi a baj? Nem, ennél sokkal több.

A »polgári« magyar jogban a magyar feudális nyelv tovább élt. Erre a nyelvre telepedett rá a német nyelv, a német jogi terminológia nyakatekert körmondataival és lehetetlen, németből áttett »magyar« szavaival. Aki külföldön tanult jogot s a magyar nyelvet — a nép nyelvét — élte és használta, ha, mondjuk, a két világháború között kívülről közeledett a magyar jogirodalom és az alkalmazott jog nyelvéhez, keserűen és felháborodva állapította meg annak elmaradottságát és idegenségét.

Természetesen ebben az elmaradottságban és idegenségben nem volt semmi rendkívüli. Elmaradott és a magyar néptől idegen volt az a rendszer, amelynek jogát ez a nyelvezet kifejezte. Rendszer és jogi nyelvezete között harmónia volt. Ez a jogi nyelv a kizsákmányolók tolvajnyelve volt, Werbőczy, Haynau a nagybirtokosok és nagytőkések szellemét tükrözte vissza. A magyar néphez és a magyar nyelvhez egyaránt ellenségesen viszonylott. A jog hatalmi eszköz az uralkodók kezében, nálunk ez a jog idegen hatalmi vértzetet is kapott a jogi terminológiában. Isteni, császári, kormányzói fenségek, földi halandók, munkások, parasztok, »laikusok« számára érthetetlen nyelve, amely a hatalom magasztosságát, szentségét, örök érvényét szuggesztálta a plebs felé. Begyepesedett, »független« bírák és kalmár ügyvédek ápolták a nemes »nyelv-hagyományokat« és közös erővel támogatták ezúton is az elnyomó hatalmat.

A magyar nyelv egységének helyreállítása végett már régen esedékes volt különösen az alkalmazott jog nyelvezetének reformja. Ez a reform azonban mindig késett, sőt, ha valaki naívan megkísérelte, hogy egyszerűsítsen, javítson, magyarosítson ezen a nyelven, forradalmi magatartásáért komoly megintésben részesült.

A hatalom ellenállása a maga szempontjából jogos volt. A lényeg változtatása nélkül a forma nem változhatik s aki a formához nyúlt, a lényegét érintette. A jogi nyelv demokratizálása, magyarrá és közérthetővé tétele a jog, a jogrend lemeztelenítését jelentette volna. A hatalom

pucéran állt volna a nép előtt, nem tógában dícsfényvel övezve.

A szocialista jognak nincs mit takargatnia a nép előtt. Teljes őszinteséggel akar megmutatkozni, sőt azt az igényt támasztja, hogy a nép vele teljesen megismerkedjék s a kizsákmányolás elleni harcban, a szocializmusért folyó harcban fegyverként forgassa. A szocialista jogot tehát új jogi terminológiával kell kifejezni. Olyan jogi nyelvezetet kell teremteni, amely magyar, közérthető és az új fogalmaknak adaequát kifejezője.

* * *

A felszabadulás óta történt egynémely javulás ezen a téren, de a magyar jogi nyelv megtisztításához, népivé, magyarrá tételéhez intézményesen senki sem nyúlt hozzá. Pedig enélkül nincs továbbhaladás.

Azt lehetne mondani, hogy a polgári forradalom a jogi nyelvben is elmaradt. Ennek az el-

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

TÖRVÉNYEK ÉS RENDELETÉK TÁRA

Szerkesztő: Dr Kádár Miklós

A népnek a büntető igazságszolgáltatásban való részvételéről és a fellebbvitel egyszerűsítéséről szóló 1949: XI. tc. és magyarázata

Összeállította és a magyarázatot írta:

Dr KÁDÁR MIKLÓS, Dr KÁLMÁN GYÖRGY

1.

A közületi jogviták eldöntése

A közületi jogviták eldöntésére szervezett egyeztető bizottságok eljárásáról szóló 2850/1949. Korm. sz. rendelet és magyarázata

Összeállította és a magyarázatot írta:

Dr GYÖRGY ERNŐ

2.

A Magyar Népköztársaság Alkotmánya

Az 1949:XX. törvény és magyarázata

Összeállította és a magyarázatot írta:

Dr BEÉR JÁNOS

Dr SZABÓ IMRE

3.

Egyszámlarend, Inkasszórendszer

Jogi vonatkozások

Írta:

Dr SOÓS LÁSZLÓ

Dr SOVÉNYHÁZY GÁBOR

Bevezetést írta:

Dr GYÖRGY ERNŐ

4.

A Jogtudományi Közlöny előfűzetől, — a Jogtudományi Közlöny mellékleteként — minden térítés nélkül, díjtalanul kapják

maradt nyelvi forradalomnak hiánya érződik most, mikor a szocializmus jogrendjének megteremtéséről van szó, amikor az új jogi tartalom kifejezésével kell megbirkózni olyan nyelvben, amelynek fejlődésében egy korszak kimaradt.

Alkotmányunk a népi demokratikus fejlődés eddigi eredményeit rögzíti le és foglalja törvénybe. Ez más szóval azt jelenti, hogy az eddigi gyakorlati eredmények, az új gazdasági és társadalmi elrendeződés vagy pontosabban emberek és tárgyak, személyek és dolgok új, de facto-viszonya a jog világába emelkedik. Ahhoz, hogy az eszmei síkra jutott új tartalom a társadalom életére visszahathasson, szükséges annak megfogalmazása. A tartalomhoz méltó megfogalmazása. A rossz forma a funkciót megölheti.

De hogyan megfogalmazni? Werbőczy-Horthy szellemét hordozó, néptől elzárkozó, zord nyelven hogy lehet kifejezni a szocialista élet fogalmait, meghatározni a szocialista tulajdon tartalmát vagy az új emberi magatartás szabályait megmagyarázni, új ember neveléséhez kezdeni?

Szocializmus felé haladtunkban kell végrehajtanunk nyelvünk népi forradalmát s közben szocialista életünk fogalmaira is ki kell kovácsolnunk az egyszerű, népi, magyar kifejezéseket. Ez pedig nem a fordítók, a cikkírók dolga s nem is az egyéni »inspirációé«. De nem bízható a véletlenre, sem a »fejlődésre«. Ez tudományos feladat, amelyet csak kollektív munkával lehet megvalósítani. Ennek a feladatnak ellátására a megfelelő szervet haladéktalanul életre kell hívni.

Dr. Bólya Lajos

A jogászság feladata a jogszabályok tudatosítása terén

A gépipari és vaskohászati vállalatok keretén belül működő jogászság a Szovjetunió jogászságának tapasztalatain okulva még az 1948. év végén elhatározta, hogy az üzemek dolgozói előtt előadás-sorozatot tart és ezen a jog fogalmát, a jog fejlődését és a népi demokrácia egyes döntő jelentőségű jogszabályait szocialista szempontból megvilágítja és tudatosítja.

A szocializmus építésének és alapjai lerakásának egyik fontos eszköze a jog is. Lényeges tehát, hogy a dolgozók széles tömege a jogszabályokat megismerje, jelentőségüket felmérje és azok alkalmazásában és továbbfejlesztésében részt vegyen. Fontos állomásokat jelentenek ezek a jogszabályok a szocializmus építése során úgyis, mint a társadalmi és gazdasági átalakulás okozatai és úgyis, mint az újabb fejlődési szakaszok kiindulási alapjai. Ezért döntő fontosságúak ezek az előadás-sorozatok, de ezen felül hasznosak azért is, mert alkalmasak arra, hogy a szocialista jogászság a munkásosztály bizalmát és támogatását elnyerje és kimutassa azt a szerves összefüggést, mely a vállalati jogász munkája és az ipari termelés többi tényezőinek tevékenysége között szükségszerűen fennáll.

Ilyen előadásokat az elmúlt két évben több ízben tartott a jogászság a nehézipar kulcsüzemeiben, így a Vörös Csepelen, Diósgyőrött, Ózdon és Győrött és egyéb vidéki nehézipari üzemekben, továbbá a budapesti Mávag, Ganz, Röck, Láng stb. gyárakban. Az előadások igen látogatottak voltak. Az előadások megtartása után vita következett, melynek során igen értékes felszólalások hangzottak el. A dolgozók sok esetben tették bírálat tárgyává a jogszabályok egyes intézkedéseit és a vita során új gondolatokat vetettek fel.

Miután a jogszabályokat ma már nem a nép ellen, a nép ellenségei hozzák, hanem a nép érdekében maga a nép alkotja, a hozzászólások figyelembevétele alkalmas arra, hogy jogalkotásunk szocialista tartalmát és a tömegekkel való kapcsolatát nagyban emelje. Ennek megfelelően a gépipari és vaskohászati vállalatok keretén belül működő jogászság arra az elhatározásra jutott, hogy a dolgozók által felvetett gondolatokat a jövőben kiértékeli és továbbadja az arra illetékes minisztérium törvényelőkészítő osztályának, amely a dolgozók széles tömegeinek így megnyilvánuló akaratát és jogi meggyőződését jogszabálytervezet formájába öntheti.

Az előadás-sorozatokon foglalkoztak a joggal, mint társadalmi jelenséggel, a családjoggal, az új büntetőjogi szabályokkal, az államosítással, valamint a szocialista gazdálkodás új vállalati formáival.

Az előadások előkészítése úgy történt, hogy a jogászok önkéntes jelentkezése alapján feldolgoztak egy megállapított témakört és az elkészített előadástervezetet egymás között megvitat-ták, próbaelőadást tartottak és az arra alkalmas jogász megfelelően felkészülve ment ki az üzembe az előadások megtartása céljából.

Az előadás-sorozatban igen nagy sikere volt »A jog, mint társadalmi jelenség« címmel megtartott előadásnak. Ennek keretében az előadó dialektikus módon foglalkozott a jog fejlődésével az egyes társadalmi formákban. Lehámozta a jogról a misztikus leplet, melyet a polgári jogfilozófia szőtt köréje osztályérdekének elködösítése végett. Rámutatott a jog helyesen értelmezett

Rövidesen megjelenik **Venediktov** :

A szovjet vállalatszervezés jogi kérdései

»Tanulmányok a Szovjetjog Köréből« kiadványsorozat 8. kötete.

funkciójára, a jogintézmények és jogtételek keletkezési módjára és alapjaira. Kifejtette azt is, hogy a néphez hű és marxista-leninista ideológiai alapon álló jogásznak mi a helyzete a társadalomban és milyen feladatok várnak rá. A hozzászólások tömege azt mutatta, hogy a szocialista országépítést vezető munkásosztály tagjai felismerik és helyesen értékelik a jognak és a jogszabályoknak jelentőségét és a minden misztikumtól s a kapitalista korban hozzátapadt egyéb jelenségektől megtisztított joggal a szocialista országépítés érdekében élni is kívánnak.

Később az előadások központi kérdésévé az *Alkotmány* és az annak alapján megjelent újabb közjogi jellegű jogszabályok ismertetése és tudatosítása vált.

A munka termelékenységének állandó emeléséért folytatott nehéz, de győzelmes harc arra vezetett, hogy az öntudatos dolgozók felismerték a munkafegyelem jelentőségét. Ezt a célt — a munkafegyelem intézményes biztosítását — kívánta szolgálni a *közvetlen vállalatok fegyelmi szabályzata* tárgyában a legutóbbi hetekben megjelent minisztertanácsi rendelet, amelyről az előadások egy másik csoportja szólt. Erről a témakörrel szóló előadásokon a munkavállalók egyes üzemekben többszázra menő tömegben jelentek meg és a legaktívabban vettek részt a vitákon és értékelték ki a rendelet célját, s annak jelentőségét.

Ehelyütt csak vázlatosan ismertettük előadásaink tárgyát, mert jelen fejtegetésünknek kizárólag az a célja, hogy rámutassunk arra, milyen fontossága van a jogszabályok tudatosításának a dolgozók széles tömegeiben.

A jogász tevékenysége súlyos felelősséggel jár, mert mérhetetlen kárt okozhat, ha a rábizott érdekeket helytelen értékelés alapján kovácsolja jogszabállyá, vagy az egyébként helyes jogszabályt — kellő politikai érzék hiányában — rosszul alkalmazza. További súlyos veszélyt jelent, ha a joganyag nem a történelmi materialista összefüggésében válik tudatossá, annál is inkább, mert minden jogszabály forrása és kiindulópontja a dolgozó nép, illetve annak vezető osztálya: a proletariátus.

A jogász feladata tehát nemcsak abban áll, hogy a társadalmi és gazdasági fejlődés következtében szükségessé vált jogszabályokat a marx-lenini ideológia alapján világos és könnyen kezelhető jogi formákba öntse, hanem abban is, hogy a társadalmi fejlődés és a jogszabályok összefüggését kimutassa és ezeket az összefüggéseket a dolgozók széles tömegei számára hozzáférhetővé tegye. Ez a tevékenység meg fogja szüntetni a dolgozóknak azt a bizalmatlanságot, amelyet a jog irányában éreznek. Ismerni fogják ugyanis a jog keletkezését, mert a jogalkotásban most már maguk is résztvesznek.

A világosság a bizalmatlanság legjobb, sőt egyedüli ellenszere. A szocialista jogásznak nincs félnivalója a világosságtól, mert tudja, hogy a nép érdekében hasznos munkát végez.

A jogászság feladata tehát végeredményben az, hogy a dolgozókat még intenzívebben bevonja a jogalkotásba és jogalkalmazásba és ezzel megnyissa a fejlődésnek azt az útját, amely végső fokon a népakaratot és a jogászai formát a marx-lenini világnézetet kifejező jogszabályban egyesíti.

Dr. Bakoss István

A Jogtudományi Közlöny könyvtára

Tanulmányok a szovjetjog köréből

c. kiadványsorozatában már megjelent:

PASERSZTNYIK:

A szovjet munkajog alapelvei . . . . . Ára: 5.50 forint

HALFINA—LJEVIN—SZTROGOVICS:

Az általános állam- és jogelmélet alapjai . . . . . Ára: 7.50 forint

DURMANOV:

A szovjet büntetőjog alapelvei . . . . . Ára: 7.50 forint

DURMANOV—KLEINMAN:

A szovjet bűnvádi és polgári eljárásjog alapelvei . . . . . Ára: 8.50 forint

GORSENYIN:

Az államügyészség a Szovjetúnióban . . . . . Ára: 7.50 forint

SZEREBROVSKIJ:

A szovjet polgári jog alapelvei . . . . . Ára: 10.— forint

LJEVIN—KOTOK—KLEINMAN:

A Szovjetúnió alkotmányjogának alapelvei . . . . . Ára: 13.— forint

AZ ELSŐ 6 KÖTET EGYBEFÜZVE IS KAPHATÓ ÁRA: 46*50 FT

ОЧЕРК СТАТЕЙ НАПЕЧАТАННЫХ В ЖУРНАЛЕ „ВЕСТНИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК”

ОСНОВНЫЕ НАЧАЛА ПРАВОСУДИЯ В КОНСТИТУЦИИ ВЕНГЕРСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ

Чтобы правильно оценивать основные начала правосудия выраженные в Конституции Венгерской Республики, мы не должны их рассматривать изолированно, а необходимо их сопоставить с началами правосудия эксплуататорских стран, и определить их место на данном этапе социалистического развития. В истории существовала всегда теснейшая связь между типом государства и характером правосудия.

Из числа эксплуататорских государств автор обследует главным образом правосудие буржуазного государства. Правосудие буржуазного государства — это одна из функций разделенной государственной власти, и служит интересам эксплуататорского класса. Иринцип независимости суда в буржуазном государстве — бесстыдное лицемерие. Правосудие буржуазного государства руководствуется буржуазным соображением о справедливости. Из числа организационных начал правосудия буржуазного государства автор выдвигает систему назначения судей и упоминает о присяжных судах. После освобождения, в Венгрии тоже существовало стремление считающее необходимым восстановить присяжные суды, упраздненные фашизмом. Но это было бы шагом взад к буржуазной демократии. Прогрессивные силы преодолели эти реформистские стремления и стали на путь типического суда социализма: на путь создания народного суда.

Венгерская Народная Республика — это государство социалистического типа, народно-демократической формы. Более высоким типом развития социалистического государства является советское государство. Соответственно этому соотношению, автор ставит рядом основные начала правосудия Социалистического Советского Государства и Венгерской Народной Республики, и сопоставляет их с началами правосудия эксплуататорских государств. Из сопоставления начал буржуазного и социалистического правосудия получится в кратком итоге нижеследующая картина: между тем как буржуазное правосудие защищает интересы меньшинства, социалистическое правосудие защищает интересы трудового народа представляющего собой преимущественное большинство. Там фиктивная независимость — здесь настоящая, там формальное, здесь подлинное равенство лежащее на экономическом основании, там буржуазная, здесь социалистическая справедливость, то-есть осуществляется правда всего трудового народа. Далее: буржуазный суд построен на началах назначения судей, социалистический же суд на выборности, буржуазия защищает свои интересы несменяемостью судей, социализм учреждает их отзываемость.

Начала правосудия Венгерской Народной Республики нашли свое выражение в новой Конституции. Но новой Венгерской Конституции предшествовали освободительные бои доблестной Красной Армии, потом бескорыстная помощь Советского Союза и длительная борьба венгерского

трудоого народа, народно-демократическая революция. В ходу этого развития приходилось вести тяжелую борьбу против реакционных и реформистских элементов юстиции. Вовлечение народа в правосудие в первый раз появляется в указе 81/1945. М. К. о народных судах, но пока только относительно политических уголовных процессов.

Закон 33 от 1947. г. о специальных коллегиях судов по хозяйственным преступлениям (о так называемых рабочих судах) распространяет участие народных заседателей и на отдельные виды хозяйственных преступлений. На всю область уголовного поризводства распространяется участие народа законом 11. от 1949. г. Завершением развития является закон 20 от 1949. г., Конституция Народной Республики, 6. и 7. главы которой занимают вопросы о судостроительстве и прокуратуре. Конституция Народной Республики распространяет участие народных заседателей на всю территорию правосудия.

Идеологические начала правосудия Венгерской Народной Республики выражены в (1) абзаце 41. §-а Конституции: „Суды Венгерской Народной Республики карают врагов трудового народа, защищают и обеспечивают государственной, экономической и общественной строй и органы народной демократии, защищают трудящихся, воспитывают трудящихся в духе соблюдения правил социалистического общежития.” Правосудие Венгерской Народной Республики исходит тоже из начала социалистической справедливости (абз. 1. и 3. § 9.). Участие народа в правосудии имеет крупнейшее значение в Венгерской Народной Республике, так как оно совершенно изменяет классовую структуру судов. По конституции Венгерской Народной Республики судьи выбираются, и они обязаны дать отчет о своей деятельности и могут быть отозваны обратно избирателями. Конституция провозглашает начало независимости судей и то, что они подчинены только законам. В осуществление воспитательных задач судов входит начало публичности судебных разбирательств (абз. 1. § 40.). Право на защиту обеспечивается (2) абзацем 40. §. Конституции. Организационное единство и равенство граждан перед судом предусмотрено в (1) абзаце 36. § и абзацем (1) 49. §.

Задачей венгерских юристов в области правосудия является провести в жизнь основные начала венгерского социалистического правосудия выраженного в Конституции Венгерской Народной Республики. Необходимо в связи с этим разработать детали выборов судей, необходимо внедрить систему народных заседателей в гражданском правосудии и вообще необходимо выдать закон о судостроительстве. Мы должны осуществить и в области правосудия программу, поставленную перед трудящимися мира Сталинской Конституцией, послужившей образцом для Конституции Венгерской Народной Республики.

Д-р. Л. Неван

РАСТОРЖЕНИЕ БРАКА В СОВЕТСКОМ СОЮЗЕ

Законодательство С.С.С.Р. о расторжении брака отличается тем, что в нем исключается возможность эксплуатации. Законы не устанавливают перечня мотивов, являющихся основой к расторжению брака. Развод производится судебным порядком. Суд выносит решение о расторжении брака, если по его суждению к этому имеются основательные мотивы. Принимая решение о расторжении брака, суд не рассматривает вопрос о виновности супругов.

Характерной чертой процессуальных правил является отсутствие бырократии и возможность быстрого разрешения дела. При том советское законодательство имеет в виду и то, чтобы супруги возбуждали производство о расторжении брака только по серьезным мотивам. Мероприятиями такого характера являются:

1. Судебное производство состоит из двух частей: из предварительного рассматривания в народном суде, задачей которого является принять меры к примирению супругов и выяснить мотивы развода, — вслед за этим имеет место рассмотрение дела в вышестоящем суде, который решает по существу о расторжении брака.

2. О возбуждении судебного производства о разводе должна быть объявлена публикация в местной газете;

3. Суд в решении о расторжении брака определяет сравнительно большую сумму от 500 до 2.000 рублей, под-

лежащую взысканию при выдаче свидетельства о разводе, неопходимого к заключению нового брака.

При рассмотрении дела о разводе суд обращает особое внимание на интересы детей, родившихся в браке. В решении суд должен принять меры и в том отношении, при ком из разводящихся сторон и кто из детей остается и в какой мере родители должны участвовать в содержании детей.

Наряду с расторжением брака принимает суд решение согласно требованиям сторон и об имущественных претензиях супругов. Суд по желанию сторон присваивает решением каждому из разведенных супругов их добрачную фамилию.

В регулировании развода в С.С.С.Р. видим в общем устранение формализма всякого рода и принятие во принципа „самый ценный капитал — человек”.

Соглашение супругов в отношении развода не обязует суд на то, чтобы механически решать о расторжении брака. В практике советский суд в большинстве случаев принимает решение о расторжении брака в случае согласия сторон о разводе, но и в таком случае суд должен учесть мотивы соглашения о разводе и то обстоятельство, не нарушает ли соглашение интересов детей происходящих из супружества.

Д-р. Т. Реван

РАЗРЕШЕНИЕ ТРУДОВЫХ КОНФЛИКТОВ В СССР

В капиталистическом обществе, которое основано на частной собственности на средства производства и на эксплуатации человека человеком, трудовые конфликты неизбежны в результате классовой противоположности интересов рабочих и капиталистов и они являются как форма классовой борьбы.

В социалистическом обществе прекратилась эксплуатация, прекратились классовые противоположности. В социалистическом обществе — в С.С.С.Р. — трудовые конфликты в принципе отличаются от трудовых конфликтов капиталистического общества. Основой трудовых конфликтов в С.С.С.Р. является не классовая борьба, а нарушение законодательства о труде со стороны предприятия или же рабочих и служащих.

В социалистическом обществе трудовые конфликты могут быть ограничены и прекращены. В Советском Союзе успехи социалистического строительства, улучшение материального положения трудящихся, политическое и культурное развитие советского человека — все это резко уменьшило число трудовых конфликтов.

Согласно указаниям Ленина профсоюзы играют большую роль в предупреждении и прекращении трудовых конфликтов. Следовательно профсоюзы играют большую роль и в разрешении трудовых конфликтов.

Трудовые конфликты вредны, так как они отвлекают рабочих от производства и мешают рабочим в борьбе за выполнение и перевыполнение плана. Поэтому, сверх того, что следует ликвидировать поводы, служащие основой возникновения трудовых конфликтов, следует сделать все возможное и в том отношении, чтобы возникшие трудовые конфликты были быстро и справедливо разрешены. Советское положение о регулировании этого вопроса основывается на указанных принципах.

По содержанию трудовые конфликты разделяются на две группы:

а) неспорные конфликты, предметом которых является не восстановление нарушенного права, а установление нарушенного права, установление еще не признанного права;

б) спорные конфликты, возникающие из нарушения трудовых прав или из невыполнения трудовых обязанностей;

Разрешение трудовых конфликтов осуществляется:

- расценочно — конфликтными комиссиями (РКК)
- народным судом,
- административными органами;

Большинство трудовых конфликтов — все неспорные трудовые конфликты и част спорных трудовых конфликтов, — относится к подсудности расценочно — конфликтных комиссий. Этим обеспечивается немедленное и правильное разрешение конфликтов, так как комиссия находится на месте возникновения конфликтов и в ее состав входят лица, знающие те производственные обстоятельства, в которых возник конфликт, далее производство дела не обуславливается формальностями, в решении дела принимает участие и профсоюз и комиссия принимает решение только по соглашению сторон.

В судебном порядке рассматривается только небольшое количество трудовых конфликтов, а в административном порядке же только отдельные споры определенных лиц.

Советское законодательство для предъявления трудовых исков устанавливает сокращенные давностные сроки в интересах обеспечения своевременного рассмотрения споров.

В отношении процессуальных правил основным принципом является то, чтобы трудовые споры были рассмотрены своевременно, без всякого замедления и чтобы не затруднять рабочих и служащих лишними бюрократическими правилами.

Решения расценочно — конфликтных комиссий могут быть обжалованы в вышестоящий орган профсоюзов, а решения народных судов в вышестоящий суд.

Решения по трудовым спорам в части не превышающей месячного заработка работника, подлежат обязательному исполнению. Исполнительный лист выдает по решениям расценочно — конфликтных комиссий вышестоящий орган профсоюзов, а в случае судебного решения народного суда.

В советском законодательстве важная роль придается прокуратуре в решении трудовых конфликтов, задачей которого является контролировать, чтобы решения не были в противоречии с законами и чтобы не нарушались интересы государства и трудящихся.

Д-р. Л. Надь

ПОПУЛЯРНОЕ РЕДАКТИРОВАНИЕ ПРАВОВЫХ НОРМ

Статья занимается статьей под подобным названием ответственного редактора „Йогтудомани Кезель” (Юридического Журнала) и отчасти соглашаясь с ней, отчасти дополняя ее, отчасти же, выступая против отдельных ее постановлений, доказывает, что в ходу строения социализма необходимо обращать особое внимание на общесrozumительность конструкции и редактирования правовых норм. Подчеркивает однако, что юридические тексты, определения неиз-

бежно нужные для выражения отдельных понятий, не могут обойтись без терминов, необходимых и в иных отраслях науки. Приводит практические примеры на счет несrozumительного редактирования наших юридических норм в прошлом, и делает конкретное предложение в деле более сrozumительного редактирования правовых норм.

Д-р. Е. Пагаки

ПО ВОПРОСУ ЮРИДИЧЕСКОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ

Указует на то, что правотворчество буржуазного государства, со своей целью вавулирования, представляло собой весьма эффективное средство притеснения. Подчеркивает необходимость новой юридической терминологии,

приспособляющейся к новому содержанию, и примером ссылается на редакцию советских законов.

д-р Л. Боля

ЗАДАЧИ ЮРИСТОВ В ОТНОШЕНИИ ВНЕДРЕНИЯ ПРАВОВЫХ НОРМ В СОЗНАНИЕ МАСС

Существенно, чтобы широкие массы трудящихся познались бы с юридическими нормами, взвесили бы их значение, применяли бы их для себя и развивали бы их.

По опыту советских юристов, юристы крупнейших венгерских предприятий еще в 1948. г. решили читать лекции трудящимся предприятия для освещения с социалистической точки зрения и для внедрения в сознание масс понятия о праве, развития права и важнейших законодательных актов государства народной демократии.

На лекциях трудящиеся во многих случаях подвергали критике отдельные положения законодательных актов и в прениях поднимали новые вопросы. Этим был

подтвержден тот основной принцип, что — в виду того, что законодательные акты в настоящее время издаются не врагами народа, а создает их сам народ в своих интересах, — принятие во внимание этих затронутых трудящимися вопросов дает направление для усиления социалистического принципа венгерского законодательства.

Из массы поднятых положений, выдвигаемых в лекциях выдвигается в основном вопрос „О праве, как общественном явлении”. В этой лекции докладчик диалектически обоснудал развитие права в отдельных формах общества, указал на истинный характер права, на виды возникновения институтов и отдельных положений права. Докладчик

изложил и то, каково положение в обществе и какие задачи возлагаются на юриста, верного народу и идеям Маркса-Ленина.

Вслед за этими лекциями читались лекции о конституции Венгерской Народной Республики, о новых формах предприятий, о семейном праве, о дисциплинарной ответственности рабочих.

Эти лекции следует развивать в широких массах трудящихся, так как задача юристов состоит не только в том, чтобы оформить правовое сознание народа в ясные и четкие нормы общественного и экономического строя, основывающегося на марксистско-ленинской идеологии, но и в

том, чтобы указать на гармоническую связь между развитием общества и законодательством и сделать бы доступным это и для широких масс трудящихся. Эти лекции рассеют неверие трудящихся к праву, как к абстрактной науке, тем более, что они сами участвуют в создании права.

Задачей юристов в конечном счете является то, чтобы все больше и больше привлекать трудящихся к созданию правовых норм, чтобы открыть тем самым путь того развития, который в высшей степени объединит всю народ и юридические формы в правовых нормах, выражающих марксистско-ленинское мировоззрение.

Д-р. И. Бакош

RÉSUMÉ DES ÉTUDES PUBLIÉES DANS LE JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

LES PRINCIPES FONDAMENTAUX DE LA JURIDICTION DANS LA CONSTITUTION DE LA RÉPUBLIQUE POPULAIRE DE HONGRIE

Pour pouvoir justement évaluer les principes fondamentaux de la juridiction révélés dans la Constitution de la République Populaire de Hongrie, nous ne devons pas les considérer isolément ; on doit les comparer avec les principes de la juridiction des États exploités et déterminer leur place dans la phase donnée d'évolution de l'État socialiste. Dans l'histoire il y a entre le type de l'époque et le caractère de sa juridiction des rapports très étroits.

Parmi les États exploités c'est la juridiction de l'État bourgeois que l'auteur examine particulièrement. La juridiction de l'État bourgeois est une des activités du pouvoir public partagé et elle sert les intérêts de la classe exploiteuse dominante. Le principe de l'indépendance du juge dans l'État bourgeois est une hypocrisie impudente. La juridiction de l'État bourgeois est dirigée par la conception de la bourgeoisie sur la justice. Parmi les principes de l'organisation de la juridiction de l'État bourgeois l'auteur souligne le système de la nomination des juges et il parle ensuite de la cour d'assises. En Hongrie aussi il y avait après sa libération une tendance à rétablir les cours d'assises supprimées par le fascisme. Ceci cependant n'aurait été qu'un retour vers la démocratie bourgeoise. Les forces progressives du peuple hongrois s'opposèrent à de telles réformes et ont pris le chemin de la formation des tribunaux populaires, cours typique du socialisme.

La République Populaire de Hongrie est un État démocratique de type socialiste. L'État Soviétique est une forme de développement plus avancée de l'État socialiste. Conformément à ce rapport l'auteur compare d'une part les principes de la juridiction de l'État socialiste soviétique et de la République Populaire de Hongrie avec les principes de la juridiction des États exploités d'autre part. En résumant brièvement les résultats de la comparaison des principes de la juridiction bourgeoise et de la juridiction socialiste nous voyons le tableau suivant : tandis que la juridiction bourgeoise protège les intérêts de la minorité exploiteuse, la juridiction socialiste défend les intérêts du peuple travailleur, de la grande majorité ; dans la juridiction bourgeoise il y a une indépendance fictive, dans l'autre une véritable indépendance ; l'une de ces juridictions ne donne qu'une égalité formelle, l'autre confère une véritable égalité reposant sur les fondations économiques, — l'une est justice bourgeoise, l'autre justice socialiste, c'est-à-dire cette dernière fait valoir la justice du peuple travailleur entier. En outre le tribunal bourgeois est établi par nomination, le tribunal socialiste par le principe de l'élection, — la bourgeoisie protège ses intérêts par l'inamovabilité des juges, le socialisme introduit la révocabilité des juges.

Les principes de la juridiction de la République Populaire de Hongrie se manifestent dans la nouvelle Constitution. Mais avant la création de la nouvelle Constitution il y a eu la lutte de l'Armée Soviétique héroïque, le secours désintéressé de l'Union Soviétique, la lutte prolongée du peuple hongrois travailleur et une révolution démocratique populaire. Au cours de cette

évolution il fallait combattre les éléments réactionnaires et réformistes de la juridiction. La participation du peuple dans la juridiction fut publiée la première fois dans le décret No. 81/1945. M. K. sur les Tribunaux Populaires, cependant en attendant seulement concernant des procès criminels politiques. La loi XIII de l'an 1947 concernant les tribunaux d'usage et d'agiotage (sur les tribunaux appelés tribunaux des travailleurs) étend la participation des assesseurs populaires à des genres particuliers de délits économiques. La loi XI de l'an 1949 fait participer le peuple sur tous les terrains dans l'administration de la justice. Le couronnement du développement est la loi XX de l'an 1949 : c'est la Constitution de la République Populaire, dont les chapitres VI. et VII. traitent les questions de l'organisation juridique et du ministère public. Par la constitution de la République Populaire l'admission des assesseurs populaires est étendue sur le territoire entier de la juridiction.

Les principes idéologiques de la juridiction de la République Populaire de Hongrie sont exprimés dans le §. 41 de la Constitution (alinéa 1) : « Les tribunaux de la République Populaire de Hongrie punissent les ennemis des travailleurs, protègent et assurent l'ordre politique, économique et social de la Démocratie populaire, défendent ses institutions et les droits des travailleurs et éduquent les travailleurs à respecter les règles d'une vie collective socialiste. » Aussi la juridiction de la République Populaire de Hongrie part du principe de la justice socialiste (§ 9, alinéa (1) et alinéa (4)). La participation du peuple dans la juridiction a une importance bien grande dans la République Populaire de Hongrie, parce qu'elle a entièrement changé la composition des tribunaux. Conformément à la Constitution de la République Populaire de Hongrie les juges sont élus, ils sont obligés à rendre compte de leur activité et peuvent être révoqués par leurs électeurs. La Constitution déclare le principe de l'indépendance des juges, ainsi que le fait que ceux-ci sont soumis aux lois. A la tâche éducative des tribunaux appartient aussi le principe de la publicité des débats (§ 40, alinéa (1)). Le droit de la défense est assuré par le § 40, (2) de la Constitution. L'uniformité organique des tribunaux et l'égalité des citoyens devant les tribunaux est fixée dans le § 36 (1) et dans le § 49 (1) de la Constitution.

Le devoir des juristes hongrois dans le domaine de la juridiction est de transplanter dans la vie les principes de la juridiction socialiste exprimée dans la Constitution de la République Populaire de Hongrie. Il faut entre autres élaborer sous ce rapport les détails de l'élection des juges, il faut introduire le système des assesseurs populaires aussi dans la juridiction civile et en général il faut émettre une loi uniforme de l'organisation de la juridiction. Nous devons mettre en exécution aussi dans le domaine de la juridiction le programme d'action exprimé par la Constitution de Staline qui servait comme exemple à la Constitution de la République Populaire de Hongrie.

László Névai, docteur en droit

LE DIVORCE EN U.R.S.S.

Les lois soviétiques concernant le divorce sont caractérisées par l'impossibilité absolue de toute exploitation. Il n'existe pas de taxation dans la loi sur les causes de divorce. Le divorce relève de la compétence du tribunal qui peut dissoudre le mariage si, à son opinion, il est impossible de le maintenir. Le tribunal soviétique n'examine pas le problème de la culpabilité des parties. Une entente survenue entre les parties ne l'oblige point à prononcer la dissolution du mariage, bien que ce soit la pratique dans la plupart des cas. Il reste, toutefois, à examiner les motifs du divorce et la question des intérêts des enfants.

Les règles de la procédure sont caractérisées par leur rapidité et l'absence de toute bureaucratie. La loi soviétique prend soin à ce que le procès de divorce ne soit entamé par les parties qu'après mure réflexion. Les dispositions suivantes servent ce but :

1° Le procès se divise en deux parties. La procédure devant le tribunal populaire d'abord, en vue de réconcilier les parties ou de constater l'existence de causes de divorce. Elle est suivie du procès proprement dit devant le tribunal de deuxième instance visant à statuer au fond sur la question du divorce.

2° La demande de divorce doit être publiée dans la feuille locale.

3° Le tribunal en prononçant le divorce, stipule le paiement d'une somme relativement haute (s'élevant de Rs 500 jusqu'à Rs 2000), pour le délivrement du certificat nécessaire au cas, où les parties contractent un nouveau mariage.

Le tribunal veille à ce que les intérêts des enfants issus du mariage soient sauvegardés. Il est en outre tenu à prendre des dispositions qui seront insérées dans le jugement, concernant l'entretien et le logement des enfants.

Il sera statué, en même temps que sur la demande de divorce, sur les intérêts matériels des parties et sur la question si les parties porteront, après le divorce, leurs noms de mariés ou les noms d'avant le mariage.

On peut constater en général, en considérant les dispositions du droit soviétique, l'élimination de tout formalisme et l'on voit s'affirmer le principe que « l'homme est la suprême valeur » dont les intérêts priment tout.

Tibor Révai, docteur en droit

LE REGLEMENT DES LITIGES DE TRAVAIL EN U.R.S.S.

Les litiges de travail sont dans une société capitaliste qui est basée sur l'exploitation de l'homme par l'homme inévitables. Car ils sont les conséquences des contradictions irréconciliables qui existent entre la classe capitaliste et la classe ouvrière. Ces conflits de travail ne sont, en réalité, dans ce cas, qu'une forme par laquelle se manifeste la lutte des classes.

Dans la société socialiste, l'exploitation a cessé et le conflit entre les classes a disparu en même temps. Les litiges de travail sont donc dans une société socialiste comme celle qui existe en U.R.S.S., foncièrement différents de ceux qu'on voit se produire dans les pays capitalistes. Ce n'est pas un conflit de classes qui est à la base de ces litiges, mais une violation des lois concernant le travail, violation qui peut être commise soit par les entreprises, soit par les travailleurs.

Les litiges de travail peuvent être limités à un domaine plus étroit et même éliminés. En U.R.S.S. leur nombre a été considérablement diminué par les succès du travail socialiste constructif ainsi que par le développement politique et culturel de l'homme soviétique.

Lénine dit que les syndicats ont un rôle très important dans la prévention et la liquidation des conflits de travail. Il est, ainsi, une de leurs tâches importantes de trancher les litiges de travail.

Les litiges de travail sont nuisibles, car ils empêchent les travailleurs dans la production et font, de cette sorte diversion dans la lutte menée pour l'accomplissement et le dépassement des plans. Il faut, par conséquent, faire tout pour éliminer les causes qui peuvent engendrer de tels conflits, mais il faut aussi veiller à ce que les litiges qui arrivent tout de même soient tranchés d'une manière juste et rapide. Le règlement juridique de ces questions en U.R.S.S. est basé sur ces principes.

Les litiges de travail se divisent, quant à leur mérite, en deux groupes :

A) Les litiges sans introduction d'instance (extra-judiciaires) : l'objet n'est pas le rétablissement d'un droit lésé, mais la reconnaissance d'un droit encore contesté.

B) Les litiges avec introduction d'instance (contentieux) issus soit des violations des droits de travail soit du non-accomplissement des devoirs de travail.

Les litiges de travail peuvent être tranchés :

- a) par les commissions de conciliation,
- b) par les tribunaux du peuple,
- c) par la voie administrative.

La plupart des litiges de travail, les extra-judiciaires toujours, relèvent de la compétence des commissions de conciliation. C'est la solution qui assure le mieux le règlement juste et rapide des litiges, car ces commissions fonctionnent sur les lieux mêmes où le litige s'est produit et elles sont composées de gens qui connaissent bien les conditions de production dont le conflit est issu. La procédure n'est en outre liée par aucune formalité, le syndicat participe au règlement et les parties doivent arriver à une décision unanime.

Il y a un bien plus petit nombre de causes qui sont à régler par la voie judiciaire, tandis que le cercle des personnes et des causes relevant de la compétence administrative est strictement délimité.

Les lois de travail soviétiques fixent des délais courts pour l'introduction d'instance, resp. la déposition de la plainte. Elles veulent empêcher une prolongation inutile du règlement.

En ce qui concerne les lois de la procédure, elles reposent sur les principes de base suivants : 1° les causes doivent être réglées rapidement et sans tergiversations inutiles, 2° les travailleurs ne doivent pas être incommodés par des formalités bureaucratiques.

La décision des commissions de conciliation peut être frappée d'opposition qui doit être adressée à l'organe syndical superposé. Un recours en appel adressé à la cour d'appel compétente peut être interjeté contre le jugement du tribunal du peuple.

Les arrêtés pris concernant les litiges de travail sont immédiatement susceptibles d'exécution jusqu'à concurrence du salaire d'un mois. L'exécution est ordonnée par l'organe syndical superposé, si le litige a été tranché par la commission de conciliation, et par le tribunal du peuple, si c'est lui qui a statué sur l'affaire.

Les lois de travail soviétiques attribuent un rôle important dans le règlement des litiges de travail au ministère public. Il doit veiller à ce que les décisions ne soient pas en contradiction avec la loi, ne constituent pas une violation fondamentale des intérêts vitaux de l'Etat ou des travailleurs.

László Nagy, docteur en droit

LA RÉDACTION POPULAIRE DES REGLES JURIDIQUES

L'étude traite l'article de M. Miklós Kádár, gérant responsable de la Revue de Jurisprudence, article publié sous le même titre. L'auteur de l'étude est pour une part d'accord avec M. Kádár, d'autre part il démontre contrairement à certaines de ses constatations qu'il faut au cours de l'édification du socialisme veiller tout spécialement à ce que les règles juridiques soient faciles à comprendre tant pour leur construction que pour leur rédaction. Il souligne toutefois que dans des textes

juridiques on ne peut pas se passer d'employer — comme dans les autres branches de la science — des termes techniques, des définitions indispensables pour indiquer certaines notions. Il donne des exemples pratiques de la rédaction inintelligible de certaines oeuvres législatives du passé et fait des propositions concrètes au sujet de la rédaction qui facilitera la compréhension des règles juridiques.

Ernö Pataky, docteur en droit

DE LA QUESTION DE LA TERMINOLOGIE JURIDIQUE

L'auteur souligne que la législation de l'Etat bourgeois avait pour but l'obscurcissement et qu'elle signifiait par ce fait un moyen efficace de l'oppression. Il proclame la nécessité d'une terminologie juridique s'adaptant

tant au nouveau contenu et indique comme exemple la rédaction des oeuvres législatives de l'Union Soviétique également.

Lajos Bólya, docteur en droit.

LES DEVOIRS DES JURISTES DANS L'EXPLICATION DES REGLES DE DROIT

Il est donc essentiel que ces règles soient connues par les larges masses des travailleurs pour que celles-ci soient en mesure de les appliquer sur elles-mêmes et de les développer.

Les juristes des plus grandes entreprises de l'industrie lourde hongroise ont décidé, vers la fin de l'année 1948, de faire, à l'instar des juristes soviétiques, des séries de conférences devant les travailleurs des usines. Le but de ces conférences était de donner une explication basée sur les principes mentionnés ci-dessus au travailleurs sur la notion du droit, sur son développement ainsi que sur les règles de droit les plus importantes promulguées par la démocratie populaire.

Les travailleurs ont, lors de ces conférences, souvent critiqué certaines mesures contenues dans les lois ou décrets. Ils ont également soulevé de nouvelles idées au cours des discussions. Ceci a prouvé, une fois de plus, que la prise en considération des opinions venues du milieu des travailleurs est susceptible d'augmenter la valeur socialiste des règles de droit, car ces règles ne sont plus faites, comme jadis, par les ennemis du peuple.

Il se trouve parmi les conférences faites au cours de cette série une qui mérite une attention spéciale. Il s'agit de la conférence intitulée: « Le droit en tant que phénomène social. » Le conférencier a fait d'une manière dialectique l'analyse du développement du droit dans le cadre des différentes formes sociales. Il a mis à l'étude la formation des différentes institutions et théories du droit tout en mettant en relief l'interprétation juste de ces théories. Il a — en outre — exposé les tâches qui s'imposent au juriste fidèle au peuple et s'attachant aux

principes du marxisme-léninisme et il a désigné la place qu'un tel juriste doit occuper dans la société.

Cette conférence était suivie par d'autres, qui traitaient de la Constitution de notre nouvelle République Populaire, des nouvelles formes de l'entreprise commerciale et industrielle, de la procédure disciplinaire des entreprises, du droit de famille.

Ces séries de conférences doivent être développées dans un cercle élargi des travailleurs. Le devoir du juriste est de formuler d'une manière claire et compréhensible à tous des règles de droit qui expriment la conviction du peuple, qui correspondent à l'ordre socialiste dont elles sont issues et qui soient, en outre, basées sur les principes du marxisme-léninisme. Mais tout ceci n'est pas la tâche unique du juriste. Il doit encore montrer sous une forme claire et accessible à tous les travailleurs les rapports qui existent entre la législation et le développement social. C'est par une telle activité qu'il sera possible dissiper la méfiance que les masses travailleuses éprouvent toujours à l'égard de la jurisprudence sous sa forme abstraite. L'effet bienfaisant qu'on peut espérer d'une telle activité sera augmenté par le fait que ces masses elles-mêmes prennent part actuellement au travail législatif.

La tâche des juristes consiste donc à faire participer d'une manière encore plus active les travailleurs à la législation et au développement de la jurisprudence. C'est par cette voie qu'on pourra arriver au degré suprême où les règles de droit expriment, par une formule juridique et à la base de la théorie marxiste-léniniste, la volonté du peuple.

István Bakoss, docteur en droit

SZEMLE

A Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1950. évi 10. sz. törvényerejű rendelete április negyedikének, Magyarország felszabadulása napjának nemzeti ünnepé nyilvánításáról szól.

A törvényerejű rendelet deklarálja azt a Magyarország dolgozó népében és köztük a szocialista, a haladó szellemű jogászokban élő tényt, hogy 1945 április negyediké Magyarország ezeréves történetében és a magyar nép életében a legdöntőbb fordulat.

A dicsőséges Vörös Hadsereg hazánk területéről ezen a napon üzte ki az utolsó hordáit a német fasisztáknak és magyar csatlósáiknak. Ez az a nap, amely a szocializmus építésének döntő feltételét adta.

A törvény a magyar nép soha el nem múlt hálájának, forró szeretetének, szövetségi hűségének ünnepévé teszi április ne-

gyedikét a nagy felszabadító, a példakép, a béke legerősebb támasza és őre, a nagy Szovjet-unió dicsőséges hadserege és a haladó emberiség nagy tanítója, a magyar nép igaz barátja, a nagy Sztálin iránt.

Soha még magasztosabb törvényhozói feladat, soha megtisztelőbb munka a magyar jogászság számára nem adódott, mint április negyediké nemzeti ünnepé nyilvánítása és a milliók lelkében elevenen élő hálának és köszönetnek törvény-szövegbe iktatása.

K. M.

Munkaügyi gyakorlati kérdések

I.

Áthelyezés vagy átvétel esetén próbaidő kikötése hatályosan nem történhetik:

Ha az alkalmazottat hatóság, felettes gazdasági szerv vagy közületi vállalat a meglévőtől eltérő munkahelyre helyezi, illetve veszi át: az 1950/1949. (II. 22.) Korm. sz.

rendelet 7. § (1) bekezdése alapján a szolgálati jogviszonyt folyamatosnak kell tekinteni. Ez a körülmény, mint önellentmondást, zárja ki azt a lehetőséget, hogy próbaidő kiköthető legyen; hiszen az utóbbi esetben a munkáltató a próbaidő sikertelennek minősítésével az alkalmazottat a hosszabb szolgálati időhöz fűződő jogait (pl. felmondás, végkielégítés, nyugdíj terén) egyoldalúan megsemmisíthetné.

A munkáltatónak a próbaidő kikötéssel szolgált azon érdekét, hogy a felveendő alkalmazott rátermettségéről, illetve használhatóságáról meggyőződjenek: áthelyezés vagy átvétel esetében az előzetes alapos tudakozódásnak, illetőleg az átadó és átvevő vállalatok egymásközötti érintkezésének kell biztosítania. Amennyiben gyakorlatilag nem kivihetően vagy az alkalmazottra különösen nem sérelmes, nincsen pl. akadálya az átadó és átvevő vállalat oly egymásközötti megállapodásának, hogy az átvevő vállalat az átadott alkalmazottat bizonyos határidőn belül előbbi szolgál-

latába visszaadhassa az átadó vállalatnak.

II.

A 9/1950. (I. 8.) M. T. sz. rendelet 4. §-ában meghatározott *önkéntes munkahelyválttatás nem forog fenn akkor, ha a munkavállaló próbaidő alatt, a próbaidő sikertelenségével hagyja el munka helyét.*

A próbaidő a munkavállaló és a munkáltató számára kölcsönösen azt hivatott biztosítani, hogy a szolgálati viszonyt az esetben, ha az számukra megfelelőnek nem mutatkozik, a próbaidő tartama alatt bármikor egyoldalú nyilatkozattal megszüntethessék. E kölcsönösség, illetve a felek egyenjogúsága már egymagában kizárja azt, hogy az egyik fél, a munkavállaló, a jogával való élés esetén, önkényességgel legyen vádolható.

Másrészt nem hagyható figyelmen kívül, hogy a próbaidő kikötése kétségtelenül a munkavállaló számára terhesebb megállapodás. Kiteszi őt annak a bizonytalan helyzetnek, hogy a próbaidő fennállása alatt a munkáltató szolgálati viszonyát bármikor, minden további kötelezettség nélkül megszüntetheti. E bizonytalan helyzettel szemben viszont elemi joga, hogy a csupán próbaidő keretében fennálló szolgálati jogviszony helyett más, végleges vagy legalábbis számára biztonságosabbnak mutatkozó alkalmazást keressen, válasszon és vállaljon.

A fenti elvek — tekintettel arra, hogy a munkavállaló szubjektív bizonytalansága és rosszhiszeműségének hiánya ekkor is hasonlóan áll fenn, másrészt arra, hogy senki saját jogtalan eljárására elönyt nem alapíthat — érvényesülnek a szabálytalanul, illetőleg hatálytalanul kikötött próbaidő (ú. n. putatív próbaidő) esetében is.

III.

A 9700/1945. M. E. sz. (X. 21.) rendeletnek a *felmondási járandóság* felől szóló 5. § (1) bek.-e *közületi munkáltatók* esetében: a rendelet hely szóhangzata mellett a *munka teljesítés érdekének és a munkavállaló megélhetése érdekének* figyelembe vételével esetenkénti mérlegeléssel alkalmazandó.

1. Szempontok. A felmondás, illetőleg a felmondási járandóság *rendelte-*

tésénél az alábbi szempontokat kell figyelembe venni:

a) a felmondással a munkáltató törvényes úton válik meg a számára szükségtelen vagy szükségtelessé váló, esetleg megfelelően tovább nem foglalkoztatható alkalmazottól;

b) a felmondás a munkavállaló számára törvényesen minimált időtartamot biztosít avégből, hogy a felmondás lejárta utáni elhelyezkedéséről gondoskodhassék, illetve ezen idő alatt a netán beálló anyagi változásra felkészülhessen. Ennek érdekében szüksége van arra, hogy a felmondási idő alatt addigi járandóságainak mértéke szerint, tehát sérelmes megrövidítés nélkül részesüljön a szolgálati jogviszonyban számára biztosított jogokból;

c) a felmondási időtartam általában rendes szolgálati időtartam.

2. *Mérlegelés.* Az a) alatti szempont a munkáltató számára sokszor kívánatossá teszi, hogy miután a munkavállaló a szolgálati jogviszony addigi fennállása során nyújtott gazdasági előnyöket számára biztosítani nem tudja, az ezért járó ellenszolgáltatás terhe is megfelelően csökkenjen. A szélsőséges esete e kívánalomnak, hogy a munkáltató nem-foglalkoztatás ellenében minden járandóság fizetésének kötelezettsége alól szabaduljon.

A b) alatti rendeltetés ezzel ellentétben a munkavállaló számára kívánatossá teszi, hogy a felmondási idő alatt minden néven nevezendő járandóságának maradéktalan, illetőleg megrövidítetlen élvezetében maradjon. A munkavállaló (jóhiszeműsége esetén) ennek fejében kész a szolgálat addigi módon való ellátására a felmondási idő alatt, sőt, kéri a foglalkoztatás illetően fenntartását.

Az a) és b) alatti kívánalmak konfliktusában a 9700-as rendelet, illetve akkoriban a munkavállalók javára osztályharcosan gyakorolt jogalkalmazás hajlandó volt a b) alatti kívánalmat előnyben részesíteni, illetve dominanciához segíteni. Minthogy azonban az a) alatti kívánalom alanya — közületi munkáltató esetében — a dolgozó nép állama, ezt az eddig egyoldalúan tekintett viszonyt bizonyos mértékig revízió alá kell vennünk, és az a) és b) alatti kívánalmak összemérésével újállakitanunk.

3. *Megoldások.* Ebben a vonatkozásban mindenekelőtt az a) alatti

rendeltetést a c) alattival kapcsolatban kell érvényesítenünk. Vagyis elvül kell szolgálnia annak, hogy kivételes helyzettel eltekintve a *felmondás alatt a munkáltatónak a szolgálati viszonyt minden lehetősége szerint fenn kell tartania.* Az a) alatti kívánalomból folyó kedvezményre csakis akkor tarthat igényt, ha igazolható, hogy gazdasági, illetve termelési szükségéből a szolgálati viszonyt, illetőleg a foglalkoztatást az addigi keretek között a felmondás alatt fenntartani nem képes. Ellenkezőleg, elesik minden kedvezményre való jogosultságától, ha a munkavállaló foglalkoztatását ily szükség nélkül, csupán önkényes elhatározásból (pl. pusztán ellenszenv okából) korlátozza vagy szünteti meg a felmondás tartama alatt.

A kénytelenül csökkentett vagy mellőzött foglalkoztatás esetében kétségtelenül *lefaraghatók* a felmondási járandóság körében azok a járandóságok, amelyek az alkalmazott megélhetésének nem rendszeres részét jelentve, csupán a termelési folyamattal időlegesen kapcsolatos *külön többletként jelentkeznek:* ide tartoznak általában a különböző (kiküldetési, túlóra, veszélyességi stb.) pótlékok, készletdíjak, stb.-ek, amennyiben azok jogcíme a rendes szolgálat idején általában a munkáltató változtatható elhatározásától függött s amennyiben e külön járandóságok a munkavállaló megélhetési alapjához kétségtelenül hozzá nem tartoznak.

Általában nem csorbíthatók a felmondási járandóság körében azok a járandóságok, amelyek a munkavállaló bármily értelemben vett teljesítményétől függték (akkord-bér, jutalék stb.), még azon az alapon sem, hogy a felmondás alatt ezt a teljesítményt már nem szolgáltatathatja (nem esik tehát ide az az eset, ha változatlan feltételek között pusztán szorgalmának lankadása folytán áll elő csökkenés). Így tehát a *munkavállaló általában az önhibáján kívül megcsappant foglalkoztatás következményeivel szemben védelemben kell hogy részesüljön.*

Mégis, bizonyos esetekben *helyet lehet* a munkavállaló addig átlagosan elért járandóságai *csorbításának* a felmondás ideje alatt *akkor, ha addigi járandóságainak mértéke a hasonló munkakörben foglalkoztatottak bérezését, illetőleg ezzel összefüggő megélhetési alapját messzemenően meghaladta.* Ha pl. egy konjunkturális

árucikk ügynöke vagy üzletszerzője az utolsó hónapok átlagában 3—4—5.000.— forint jutalékjövdelemre tett szert, az esetben, ha a felmondás alatt gazdasági szükségből ily vonatkoztatásban nem foglalkoztatható, nem tarthat okszerűen igényt ily mértékű felmondási járandóság teljesítmény nélkül való élvezetére; hanem felmondási járandóságának ez esetben a hasonló jövedelműek átlagkeresményére kell korlátozódnia. — Általában oly alkalmazásoknál, ahol az alkalmazott járandóságának túlnyomó vagy nagyobb része a fluktuáló teljesítményből előálló többletből adódik (pl. alacsony törzsfizetés mellett viszonylag magas jutalékjövdelem), a foglalkoztatás lehetetlensége esetén nem mutatkozik méltánytalannak a járandóság csökkentése, ha a csökkentett járandóság egyrészt a törzsfizetés felett és a hasonló munkakör jövedelmi átlagán marad, másrészt nem száll azon 1000.— forintos megélhetési standard alá, amelyet más vonatkozásban a felszámolási stb. rendeletek mint maximálisan előnyösen sorozható járandósági határt állapítanak meg.

4. *Kárenyhítés.* Hozzá kell továbbá fűznünk azt, hogy a b) alatti kívánalom ellenére, *közületől a felmondás kitöltésének igénye nélkül elbocsátott alkalmazottnak: alkotmányos kötelessége* — a közvagyon óvásának érdekében is — haladéktalanul új alkalmazást keresnie és a felmondási idő alatt *másutt kapott járandóságokat* a felmondó közületi munkáltató kötelezettségébe beszámítania. — Amennyiben ezt szándékosan vagy súlyos gondatlanságból elmulasztja, az ezzel okozott kár erejéig felelőssé tehető, tehát ily esetben helye lehet a felmondó munkáltató kötelezettsége csökkentésének azon valószínű mérték erejéig, amely mértékű járandóságot az alkalmazott kellően gondos, illetve kötelességszerű eljárással elérhetett volna. (Természetesen, ez nem vonatkozik a non possum esetekre: pl., ha munkaközvetítésre jelentkezett, de számára új alkalmazás nem adódott.)

5. *Konkluzió.* Mindaddig, míg egyrészt a helyenként már szükségtelenül nagymértékűnek mutakozó felmondási időtartamok újraszabályozása meg nem történik, másrészt ki nem töltés esetére a munkáltató felmondással kapcsolatos kötelezettségeinek enyhítésére intézke-

dés nem történik: ebbeli jogviták esetén a felmondási járandóság mértékének meghatározásánál fenti elvek figyelembe vétele és az adott esethez mért alkalmazása kívánatos.

V. Gy.

Az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának gyakorlatából

Fegyelmi ügyekben

23.

Ha az elmozdítás közérdekből szükséges, az elévülés nem jön figyelembe. A fegyelmi eljárást megelőző vizsgálat mellőzése nem semmisségi ok. Tanuvallomások mértegelése.

A Szálasi-uralom idején tartalékos csendőrtiszti szolgálatnak kíméletlen és brutális ellátása.

Ügyvéd magas képzettsége nem súlyosító körülmény.

A terheltnek az elévülésre alapított védekezése nem volt figyelembe vehető, mert a vád tárgyává tett fegyelmi vétség — súlyánál és természeténél fogva — már az eljárás megindításakor is olyannak mutatkozott, hogy az ügyvédségtől való elmozdítás alkalmazását közérdekből szükségessé teszi, a fellebbviteli tanács pedig ezt a büntetést látta kiszabandónak.

Alapítalan a terheltnek az a védekezése is, mely szerint az eljárás során alaki semmisségi okok valósultak meg, amennyiben a fegyelmi eljárást megelőző vizsgálat mellőztetett. A terhelttel ugyanis a vád lényege közöltetett, az ellen igazoló nyilatkozatot adott be, amelyhez számos bizonyító okiratot mellélt és az ezután megtartott tárgyaláson is alkalma volt a vádlottnak a minden részletre kiterjedő védekezésre. Ilyen körülmények között a fellebbviteli tanács nem észlelt olyan lényeges eljárási jogszabálysértést, amely a fegyelmi ügy helyes eldöntését másodfokon lehetetlenné tenné és amely az Ürt. 143. §-a alapján az ítélet megsemmisítését tenné szükségessé.

Az a körülmény, hogy a terhelt tanuk túlnyomó része volt csendőrségi személyekből és hozzátartozóikból került ki és hogy a tanuk közül egyesek rendőrhatalóság őrízett alatt álltak, egymagában nem teszi valóságukat megbízhatatlanná, tekintettel különösen arra, hogy a nagy-

számú tanu terhelő vallomása az ügy lényegét illetően teljesen egybehangzó.

Ilyen körülmények között a fellebbviteli tanács is megnyugtató módon bizonyítottak látja, hogy a terhelt a letűnt uralmi rendszer egyik legjellegzetesebb elnyomó intézményének, a csendőrségnek a keretében teljesített tartalékos tiszti minőségben szolgálatot, a Szálasi-rendszer idején előléptetésben részesült. A volt csendőrségi személyek és hozzátartozóik kitelepítésével kapcsolatban túlzott erővel hajította végre a hatalmat akkor bitorló tényezők rendelkezéseit és e parancsok végrehajtása során ügyvédhez méltatlan kíméletlenséget, sőt, brutalitást tanúsított.

A terheltnek ezt az eljárását nem menti az a körülmény, hogy a kitelepülést akkori felettesei rendelték el, mert a fegyelmi vétséget a terhelt nem a parancs merő végrehajtásával, hanem az annak kapcsán tanúsított embertelen módszerek alkalmazásával követte el. Nem zárja ki a fegyelmi vétség megállapítását az a körülmény sem, hogy a terhelt ellen folyamatba tett igazolási eljárás igazoló határozat hozatalával végződött. Kétséges mindenekelőtt, vajjon a fegyelmi eljárás során felmerült tények az igazolással kapcsolatban hiánytalanul elbíráltattak-e, de ha ez meg is történt, az állandó gyakorlat szerint nincs akadálya ugyanezen tények fegyelmi szempontból való újabb megítélésének. Éppen ezért nem zárja ki a terhelt fegyelmi felelősségrevonását az a körülmény sem, hogy az igazolójeljárás időközben megszűntek.

Nem tulajdonít súlyt a fellebbviteli tanács a terhelt által előterjesztett annak a védekezésnek sem, hogy a megállapított tényeket volt csendőrségi személyek és családtagjaik irányában követte el, akiknek érdekei — a terhelt szerint — a demokratikus átalakulás következtében nem érdemelnek méltánytalanul. Az a körülmény ugyanis, hogy a demokratikus kormányzat a csendőrség intézményét feloszlatta és tagjaival szemben szigorú intézkedéseket tett, nem szolgálhat okul arra, hogy az illetők és családtagjaik sérelmére a multban elkövetett kilengések megtorolatlanul maradjanak.

Ami a fegyelmi büntetés kiszabását illeti, a fellebbviteli tanács

nem tekinti súlyosbítóknak az elsőfokú ítéletben felhozott azt a körülményt, hogy a terhelt magas képzettséggel rendelkezik, mert ez az ügyvédi hivatás gyakorlásának előfeltétele és így minden ügyvédi fegyelmi vétséggel kapcsolatban szerepel. Másrésztől figyelembe vette ugyan a terhelt javára fennforgó körülményeket, nevezetesen azt, hogy egyes üldözöttekkel szemben megértő és jóindulatú magatartást tanúsított, de ezeknek az enyhítő körülményeknek a mérlegelése ellenére is úgy találta, hogy a terhelt nem foglalhat helyet a demokratikus ügyvédség soraiban. Az a kíméletlen és túlzott erély ugyanis, amelyet a terhelt a kitelepüléssel kapcsolatban kifejtett, annyira ellentétben áll az ügyvédi hivatáshoz fűződő erkölcsi és politikai követelményekkel, hogy a terhelt az ügyvédi gyakorlat folytatására az említett okból alkalmatlannak mutatkozik.

OBFT. V. 4238/1949. — 1950. január 27.

24.

Modortalanság nem valósít meg fegyelmi vétséget.

Kiseb kötelességszegés esetén rosszalását az Országos Bizottság a panaszlott ügyvéd megintésével maga is foganatosíthatja.

Önmagában azon körülmény, hogy az ügyvéd a vele ügyféli viszonyban nem lévő személy által hozzá intézett levelekre nem válaszol, illem kérdése. Illet volna ugyanis panaszlottal közölni, hogy nem foglalkozik az ügyvel. A konkrét esetben panaszlott ügyvéd magatartásában bizonyos modortalanságot látott, de nem olyan súlyos cselekményt, amely fegyelmi apparátus megindítását szükségessé tenné, fontosnak tartotta mégis az Országos Bizottság rosszalását kifejezni panaszlott ügyvéd magatartásával szemben és a fölösleges aktatologatás és időpazarlás helyett az Ügyvédi Rendtartás által a régi, lassú ütemű életviszonyokra szabályozott eljárás helyett panaszlott megintést jelen határozattal az Országos Bizottság maga is foganatosította.

OBFT. I. 4244/1949. — 1950. január 24.

25.

Az ügyvédi gyakorlathoz való lemondás vétele.

A fegyelmi fellebbviteli bíróság abból a tényből, hogy a terhelt az

eredeti törlésétől az igazolásig eltelt időben, továbbá az igazolás megtörténte utáni időben, végül az igazolási határozatban megszábot hat hónap elteltével sem jelentkezett az ügyvédek névjegyzékébe való felvételre, valamint abból a nyilatkozatából, hogy nem kívánja magát az ügyvédi kamara tagjának tekinteni, végül pedig abból a tényből, hogy az ügyvédi hivatás ellátására egészségi állapota miatt egyébként sem lenne képes, — arra az eredményre jut, hogy a terhelt ügyvédet olybá kell tekinteni, mint aki az ügyvédi gyakorlat folytatásáról lemondott.

Ebben az esetben pedig alkalmazni kell az 1937. évi IV. tc. 116. §-ának I. bekezdésében foglalt rendelkezést s a fegyelmi eljárást abba kell hagyni.

OBFT. I. 4252/1949. — 1950. január 31.

26.

Az előző, kizsákmányoló társadalmi rendszer idején megindított fegyelmi eljárás csak akkor folytatható le, ha a cselekmény — elkövetésének időpontjában — a dolgozó nép érdekeit sértette.

Az Országos Bizottság ismételt kimondotta, hogy az előző társadalmi rend kizsákmányoló gazdasági feltételei közepette indított fegyelmi eljárás folytatásának csak az esetben van helye, ha a cselekmény annak idején a dolgozó nép érdekét sértette, illetőleg ellenségesen állott szemben a haladó szellemmel. A 7 évvel ezelőtti keletkezett állítólagos 760 P el nem számolása miatt indított ügyben, tekintet nélkül az ügy jelentéktelenségére és az esetleges elévülésre, — azért sem célirányos az eljárás folytatása, mert ilyen tartalmú tényállás egyáltalában nem nyert megállapítást, továbbá, a megváltozott viszonyok között más értékelést nyerhetnek a kizsákmányoló gazdasági rendben elkövetett kisebb gazdasági visszaélések.

Az ily cselekményt elkövetők részére módot és alkalmat kell adni, hogy a megváltozott politikai és gazdasági viszonyok között az új rendbe illeszkedve, egyéni érdekek helyett a közszolgálatának jelentőségét felismerve, használható tagjai legyenek az új társadalmi rendnek. Ennek jelentősége mellett eltörpül az az egyébként el nem hanyagol-

ható körülmény is, hogy magának az ügy jelentőségével sem áll arányban az az apparátus megmozgatás és munkamennyiség, amelyet az ügy tisztázása kíván, miért is az elsőfokú határozatot egyébként helyes indokainak felhívásával helybenhagyta az Országos Bizottság.

OBFT. I. 4242/1949. — 1950. január 24.

27.

Az ügyvédi hivatással különben sem összeegyeztethető üzleti tevékenység folytatása céljából olyan súlyos feltételű kölcsön felvétele, amely kölcsön tisztességes és szabályszerű üzletvitel mellett vissza nem fizethető, fegyelmi vétséget valósít meg a kellő gondosság elmulasztása miatt. (Féd-dés.)

A terhelt ügyvéd hivatásával amúgy sem összeegyeztethető üzleti tevékenységével kapcsolatban, üzleti vállalkozása céljára olyan terhes kamatfeltételek mellett vett fel kölcsönt, amelyekről a kellő előre látás és gondosság mellett tudnia kellett, hogy tisztességes és szabályszerű üzletvitel esetén kötelezettségének teljesítését lehetetlenné teszi. A terhelt ezt a köteles előrelátást és "gondosságot" elmulasztotta és ennek következtében abba a helyzetbe került, hogy vállalt kötelezettségének nem tudott eleget tenni, ellene váltóperrel indítottak, amelynek során a váltókeresettel szemben védekezésre kényszerült. Ez a magatartása kétségkívül veszélyezteti az ügyvédség megbecsüléséhez fűződő érdeket.

A fegyelmi büntetés kiszabásánál a fellebbviteli tanács enyhítő körülményként mérlegelte, hogy a terhelt vállalt kötelezettségének — annak felettébb terhes volta ellenére — önként is igyekezett eleget tenni, a váltóperben mértéktartó védekezést terjesztett elő, e per kezdőszakában olyan méltányos egyességi ajánlatot tett, amelyet a felperes is elfogadott és az egyességben vállalt kötelezettségét teljesítette. Az enyhítő körülményeknek e nagy számára és nyomatékossá voltára figyelemmel a fellebbviteli tanács a legenyhébb fegyelmi büntetést szabta ki.

OBFT. V. 4153/1949. — 1950. január 3.

28.

Az ügyvédjelölti bejegyzés kellekei. Ügyvédjelöltnek a névjegyzékből való

törlése fegyelmi vétség okából. (Ürt. 156. §. 3. pont.)

Az ügyvédjelölti bejegyzésnek ugyanúgy, mint az ügyvédek névjegyzékébe való felvételnek nélkülözhetetlen kelléke a helyes erkölcsi felfogás, a megbízhatóság és a jellem-szilárdság. Az ügyvédjelölti gyakorlat pedig éppen arra való, hogy ezek a feltétlenül megkívánt tulajdonságok a mindennapi élet tapasztalatai alapján még jobban kifejlődjenek, megerősödjenek.

A fegyelmi fellebbviteli tanács elfogadta az elsőbíróság ténymegállapítását és helyes jogi indokait és azt kiegészíti azzal, hogy az ügyvédjelölt, aki főnökével — amint azt terhelt fellebbezésében maga is elismeri — társasviszonyt tart fenn, aki önállóan vállal főnöke nevében ügyeket és vétkességét még azzal is tetézi, hogy a befolyt pénzüsszeggel főnökének nem számol el, továbbá aki kartársaival és ügyvédkollégáival szemben tisztetlenség, sértő magatartást tanúsít, az őt saját személyében meg sem illető ügyvédi munkadíjat zugírás gyanánt az ügyvédi tekintélyt és tisztességet mélyen sértő módon, azaz úgy hajtja be, hogy a perbeli ellenfelet a saját ügyfele által megtagadott fizetésre fenyegetéssel veszi rá, az ilyen ügyvédjelölt nélkülözi azokat a kellékeket, amelyek az ügyvédi gyakorlat folytatásához elengedhetetlenül szükségesek.

Az elsőbírói ítéletben megállapított tényeken felül a fegyelmi fellebbviteli tanács mérlegelte a terhelt fellebbezésének hangját és azt a körülményt, hogy ebben az ügyben nem is szereplő egyének, bírósági tisztviselő és ügyvéd kartársak ellen, mivel sem bizonyított súlyos vádak emelt. A tanács mindezek alapján megerősödött abban a meggyőződésében, hogy a terhelt egész egyénisége kizárja azt, hogy a jövőben az ügyvédjelölttől, illetve a bejegyzett ügyvédtől megkívánt kifogástalan és példaadó magatartást tanúsítson, tehát terhelt az ügyvédjelölti és később az ügyvédi gyakorlatra alkalmatlannak mutatkozik.

Mindezeknél fogva — különös tekintettel arra is, hogy a rendelkezésre álló alacsonyabb büntetési tétel alkalmazásától a jelölti gyakorlatnak az Ürt. 156. §. 2. pontjában meghatározott egy évig terjedő meghosszabbításától a terheltnek kellő eredmény a megállapított tényállás mellett nem várható — a fegyelmi

fellebbviteli tanácsnak az elsőbíróság döntését helyben kellett hagyni.

OBFT. II. 5011/1950. — 1950. február 3.

29.

A fegyelmi eljárás alapjául szolgáló cselekmények az elkövetésük időpontja szerint.

A fegyelmi eljárás alapját csak olyan cselekmény képezheti, amelyet az illető ügyvéd kamarai felvétele után követett el. Az előtte elkövetett cselekmények felvétele kapcsán nyerne értékelést, különös tekintettel arra, hogy esetleges korábbi köztisztviselői működése során ezen minőségben elkövetett cselekmény miatt saját fegyelmi bírósága előtt már esetleg felelt. Ha azonban ügyvédi minősége alatt derül ki, hogy kamarai felvétele előtt követett el olyan cselekményt, amely oly súlyos fegyelmi vétséget képezne, hogy eredetileg sem volt felvételének helye, úgy az Ürt. 50 §-a szerinti eljárás lefolytatása után az illető ügyvéd törlésének lehet helye.

OBFT. I. 4258/1949. — 1950. január 31.

30.

Az Ürt. 116. §-a félre nem érthetően mondja ki, hogyha a fegyelmi felelősség alá eső ügyvéd az ügyvédi gyakorlat folytatásáról a fegyelmi eljárás alatt, de az ügyet befejező határozat jogerőre emelkedése előtt lemond, a megindított eljárást abban kell hagyni.

OBFT. I. 4245/1949. — 1950. február 7.

31.

Az az ügyvéd, aki rendőri felügyelet alatt áll, nincs teljes cselekvőképességének birtokában és ezért mások ügyeinek vitelére ezen idő alatt nem jogosult.

OBFT. I. 5017/1950. — 1950. február 21.

32.

Nem egyeztethető össze az ügyvédi kar tekintélyével terheltnek az a magatartása, hogy ügyfele felkérésére elmegy az ellenérdekű fél lakására, ott először elbeszélget, majd azzal szemben súlyos fenyegetést használ. (Feddés.)

OBFT. II. 5003/1950. — 1950. február 10.

33.

Az ügyvédi megbízásnak az ügyfél által történt visszavonása a megbízási

jogviszonyt azonnali hatállyal megszünteti és a visszavonás után az ügyvéd az ügyben rendszerint nem járhat el.

OBFT. II. 4201/1949. — 1950. január 28.

34.

Ürt. 147. §. Az ügyvéd által elmondott beszéd vagy leírt szöveg csak egész terjedelmében képezheti reális értékelés tárgyát.

A fellebbviteli tanács ismételt elvi érveléssel kimondta, hogy fegyelmi eljárás alapját valamely beszédnek vagy írott szövegnek egész terjedelmében képezheti, a szövegből kiragadott mondatok reális értékelés tárgyát nem képezhetik. Egy-egy szövegrész az előtte írottakkal és az utána következőkkel más értelmet adhat az egésznek, mint valamely egy-egy szövegrész önállóan jelenthet. A konkrét esetben a fellebbviteli tanács az inkriminált levelet teljes szövegében bírálta el és megállapítja, hogy bár az abban mondottak esetleg kétértelműek és téves magyarázatokra is alapot szolgáltathatnak, azonban figyelemmel arra, hogy a panaszlott a levelet egy olyan kartárshoz írta, aki az előzményekkel tisztában volt, a levél tartalmát nem érthette félre.

A levél szövegét illetően panaszlott magyarázata elfogadható annál is inkább, mert a becsatolt iratok tanúsága szerint, de a fellebbviteli tanács tudomása szerint is panaszlott ügyvéd demokratikusan gondolkozó személy, a multban kifejezetten demokratikus magatartást tanúsított és így fel sem tételezhető, hogy az egyébként súlyos személyi kellemetlenségei a helyi hatósági szervek, illetőleg közegek egyikének-másikának valóban kiskirálykodó zaklatásai közepette született levélben a népi demokráciával kívánt volna szembehelyezkedni.

Mint ahogy a fentiek folytán a fellebbviteli tanács panaszlott terhére fegyelmi vétséget nem lát felforogni, felfüggesztésnek jogos alapja nincsen, miért is azt megszüntetni kellett.

OBFT. I. 5015/1950. — 1950. február 21.

35.

Kisebbsokú mulasztás fegyelmi vétséget nem valósít meg.

Helyes az elsőfokú fegyelmi bíróságnak az az álláspontja, hogy a

terhelt magatartásában fegyelmi vétség nem ismerhető fel. A terheltnek az a mulasztása ugyanis, hogy a végrehajtási kérvény beadása előtt nem tájékozódott ügyfelénél, vajjon a követelés eredeti összegben áll-e még fenn, nem tekinthető az ügyvédi hivatásból folyó kötelességek gondatlan súlyos megsértésének, hanem legfeljebb kisebbfokú mulasztás, amely fegyelmi vétség jelentőségével nem bír. Ennélfogva a kamara ügyészének felfolyamodását, mint alaptalant, el kellett utasítani.

OBFT. V. 5007/1950. — 1950. február 10.

36.

Többrendbeli jogerős fegyelmi büntetés kiszabása után további botrányos ügyfélhajtás indokoltá teszi az ügyvédségtől való elmozdítást.

A fegyelmi fellebbviteli tanács az elsőbíróság által helyesen megállapított tényállást és annak jogi minősítését is magáévá tette.

Úgy találta azonban a fegyelmi fellebbviteli tanács, hogy a terheltre kiszabott fegyelmi büntetés, figyelemmel arra, hogy már nyolc ízben előzőleg jogerősen büntetve volt és hogy legutolsó büntetése az F. 1214/1947. számú fegyelmi ügyben 6 hónapi felfüggesztésben volt megállapítva, túlenyhe és ezért az elsőbíróság által alkalmazott büntetésnél súlyosabb fegyelmi büntetés kiszabását látta indokoltnak.

A fegyelmi fellebbezési tanács az iratokhoz csatolt fegyelmi iratokból ugyanis a büntetések számán túl azt is megállapította, hogy terhelt éveken keresztül egész rendszeresen foglalkozott botrányos ügyfélhajtással, amelyet odáig vitt, hogy rendszeresített nyomtatványokkal rendelte be magához azokat az öt egyáltalán nem is ismerő ügyfeleket, akitől ügyvédi megbízást remélt szerezni. Megállapította továbbá azt is, hogy annak ellenére, hogy ellene ezen magatartása miatt több ügyben fegyelmi eljárás folyt, terhelt a multból nem okult, hanem, amint az újrafelvétellel eredménytelenül megtámadott Fgy. 1214/1947. számú iratokból (Üft. 4209/1949) megállapítható, ezt a magatartást tovább folytatta.

Ilyen körülmények között a fegyelmi fellebbviteli tanács komoly mérlegelés tárgyává tette terhelt egész egyéniségét, a fegyelmi el-

járás folyamán tanusított magatartását, amellyel felelősségét közeli hozzátartozójára hárfítani igyekezett és ennek alapján a fellebbviteli tanács úgy találta, hogy hajlamai, jellege és egész egyénisége terheltet az ügyvédség tisztességes gyakorlására kétségtelenül alkalmatlanná tesz és az ügyvédi foglalkozásban való meghagyás a veszéllyel jár, hogy az ügyvédség tekintélyét és tisztességét ténykedésével továbbra is sérteni s aláásni fogja.

Ily körülmények között közérdekből s a jogkereső közönség érdekeinek megvédése céljából, valamint a terhelt jelen fegyelmi ügy tárgyát képező beadványának bűncselekményt megvalósító tartalma miatt is egyedül a legsúlyosabb fegyelmi büntetés látszott ok- és célszerűen alkalmazhatónak.

OBFT. II. 5005/1950. — 1950. február 10.

Az Igazságügyminisztérium Jogügyi Hivatalának közérdekű kifogásai és a Legfelsőbb Bíróság Elvi Tanácsának határozatai

Közérdekű kifogások

37.

A követelések érvényesítésének korlátozására vonatkozó rendelkezések kiterjesztése.

A felszabadulás előtt kötött szerződés alapján természetbeni szolgáltatásra kötelezett fél tartozása pénztartozássá alakul át, ha a háborús események folytán a szolgáltatás tárgya és egyéb vagyona megsemmisült. A hitelező ily követelése pedig a pénzkövetelések érvényesítésének korlátozására vonatkozó jogszabályok hatálya alá esik. (13.110/1948. Korm. sz. r.)

Megokolás: Az alperes 1943 áprilisában különböző bútorok elkészítésére vállalkozott. A késedelmesen elkészített bútorok bombatámadás következtében teljesen megsemmisültek az alperes lakóházával és műhelyével együtt. A felperes a bútorok vételárát pengőben előre kifizette. Alperes a bútorok megsemmisülésére hivatkozással a felszabadulás után a teljesítést megtagadta. Felperes ennek folytán pert indított az alperes ellen a bútorok kiadása iránt. Mindháromfokú bíróság marasztaló ítéletet hozott és

pedig: az elsőbíróság 17.000 Ft, a másodbíróság 11.437 Ft, a Kúria pedig 8000 Ft megfizetésére kötelezte az alperest. A Kúria ítéletét azzal okolta meg, hogy az ostrom okozta megsemmisülések folytán a kisiparos felperest, aki iparát épp ezért csak korlátozott mértékben folytathatja, a természetben teljesítésre kötelezés aránytalanul súlyos nehézségek elé állítaná és ennek folytán a Kúria a méltányosság alapján megosztotta a felek között a felperes kárt.

Ez a határozat nem felel meg népi demokráciánk alapvető jogelveinek, jogszabály meg nem felel értelmezése okából.

A munkájából élő kisiparosra nézve a szerződésben vállalt kötelezettség teljesítése lehetetlenné vált. Ezen lehetetlenülés következtében a természetbeni szolgáltatásra vonatkozó kötelezettség még a stabilizáció előtt pénztartozássá változott át. A méltányossági szempontok érvényesítésének akkor lenne helye, a pénzkövetelés megítélésénél, ha a pénzkövetelés érvényesítésének a 13.110/1948. Korm. sz. r. 4. §-a nem állana útjában. Ennek a rendelethelynek a helyes értelme szerint azonban a felszabadulás előtt kötött szerződés alapján a természetbeni szolgáltatásra kötelezett fél tartozása pénztartozássá alakul át, ha a háborús események folytán a szolgáltatás tárgya és az adós egyéb vagyona megsemmisül.

A hitelező ilyen követelése pedig a korlátozó jogszabályok hatálya alá esik.

A Jogügyi Hivatalnak az a kérelme, hogy az Elvi Tanács ügyintéző hatáskörében helyezze hatályon kívül a Kúria végítéletét és a pert a 13.110/1948. Korm. sz. r. 6. § 1. bek. alapján függeszse fel.

(Megtámadott határozat: a m. Kúria P. II. 2458/1949/27. sz. végítélete.)

38.

A szolgálati viszony megszüntetésénél hivatalból figyelembe veendő szempontok.

Ha a munkáltató a felmondási idő alatt munkavállalóját a szolgálat alól felmentette, a felmondási időre eső illetményei kiszámításánál az ú. n. készenléti díj figyelembe nem vehető.

A közület munkügyi pereiben a bíróságnak hivatalból kell vizsgálnia azt, hogy a felmondási idő megállapí-

tásánál a jogszabályokban szabott rendelkezéseket betartották-e.

A közületi munkavállalók szolgálati viszonyának megszüntetése miatt keletkezett perben hivatalból kell vizsgálni, hogy nem forog-e fenn az 1650/1949. Korm. sz. r. 7. §-ának esete.

A kifizetett illetménynek a kollektív szerződésben megállapított legmagasabb mértékét meghaladó része a munkavállaló netáni egyéb követelésébe beszámítható.

Megokolás: A felperes 1947 február 1-én mint az alperes munkásnövevényzetének vezetője, aki a pedagógus kollektív szerződés hatálya alá esett, az alperes alkalmazásába lépett. A felperes az alperes szolgálati viszonyát 1948 február 1. napján 1948 július 31-ére felmondta. A felperes havi fizetése 720 forint volt, amelyet a felperes a szolgálati viszony folyamán 782 forintra emelt fel. A felperest megillette még szolgálati lakás is. A felmondás közlésekor az alperes a felperest a szolgálat-tétel alól felmentette és kifizette részére a felmondási időre eső illetményt, továbbá a természetben élvezett lakás ellenértékét.

A felperes ezek után az alperes ellen pert indított 7401 Ft tőke és jár. iránt. Keresetében készenléti pótdíj címén 1947 okt. 1. napjától 1948 július 31-ig terjedő időre a 782 Ft-os fizetés alapulvételével 2739 Ft-ot követelt. (A készenléti díj 35%-os munkadíjtöbblet formájában az alkalmazott munkaidőn túli lekötöttségének ellenértéke). A felperes keresetének egyéb része túlóradíj és étkezési pénz, — e két utóbbira vonatkozólag azonban felperes semmiféle bizonyítékot nem terjesztett elő. Ezért a bíróság a felperes keresetének erre irányuló részét elutasította és az alperest készenléti pótdíj címén 760 Ft tőke megfizetésére kötelezte.

Az ítélet indokolásának az a lényege, hogy bár a felperest a kollektív szerződés szerint csak havi 729 Ft illetmény illette volna, az a körülmény, hogy alperes jóhiszemű tévedésből többet fizetett, az alperes javára sem visszakövetelési, sem beszámítási jogot nem ad. A készenléti pótdíj címén támasztott igényvel kapcsolatban az volt a bíróság álláspontja, hogy ez megilleti a felperest, de csak a felmondás közléséig, mert hiszen a felmondási idő alatt nem teljesített szolgálatot. A megítélt készenléti díj összegét a

bíróság a 720 forintos illetmény alapulvételével állapította meg 760 forintban.

Az alperes fellebbezése folytán a fellebbezési bíróság az elsőbíróság ítéletét részben és akként változtatta meg, hogy a marasztalás összegét 1884 forintra emelte fel, azzal a megokolással, hogy a felperest a készenléti díj a felmondási időre is megilleti a 9700/1945. M. E. sz. r. 5. §-ának helyes értelme szerint.

Ez az ítélet népi demokráciánk alapvető jogelveinek meg nem felelő jogszabályértelmezésen alapszik.

Igaz ugyan, hogy a 9700/1945. M. E. sz. r. 5. §-a szerint a felmondási járandóságok kiszámításánál figyelembe kell venni a szolgálati viszony okából a munkáltatótól bármely címen járó rendszeres egyéb juttatások aránylagos részét is, azonban kétségtelen az, hogy a készenléti díj jellegében a túlóradíj fogalmi körébe vonható, márpedig a túlóradíj nem sorolható a rendszeres illetmények körébe. Az ezzel ellenkező jogi álláspont alkotmányunk 7. § 4. bekezdésében leszögeezett elvet »mindenkinek munkája szerint« sérti.

A perbíróság azt is helytelenül állapította meg, hogy a kollektív szerződésen felül teljesített juttatás nem számítható be a felperes követelésébe. Elvileg helyes ugyan az, hogy a munkavállalót nem lehet kötelezni a jóhiszeműen felvett összeg visszafizetésére, ez a szabály azonban nem jelenti azt, hogy a jogszabály tiltó rendelkezése ellenére kifizetett többletjuttatás a munkavállaló igényeibe beszámítható ne volna. Ehhez képest a tényleges szolgálatban eltöltött időre kifizetett készenléti pótdíj a felmondási időre követelt illetménybe beszámítható.

A perbíróság azonban azt sem tette vizsgálat tárgyává, vajjon nem forog-e fenn olyan körülmény, amely az 1650/1949. Korm. sz. rend. 7. §-a értelmében kizárja a felmondási időre eső illetmények érvényesíthetőségének igényét. A bíróságnak ugyanis hivatalból kell vizsgálnia azt, hogy az a munkavállaló, akinek szolgálati viszonya a közülettel szemben felmondás folytán megszűnt, a felmondási idő alatt elhelyezkedett-e más közületnél.

Vizsgálnia kell azonban a bíróságnak azt is, amit a perbíróság ugyan csak elmulasztott, vajjon a munkáltató a felmondási illetmények meg-

állapításánál betartotta-e a 9700/1945. M. E. sz. rendelet kogens rendelkezéseit. A per adatai szerint u. i. a felperest a 9700/1945. M. E. sz. rend. 4. §-a szerint csupán háromhónapi felmondási idő illette meg és ezzel szemben a közület hathavi illetményt folyósított a részére.

A közület munkaügyi pereiben a bíróság fokozott kötelessége a köz vagyonának megvédése. Fokozottan gondoskodnia kell tehát arról, hogy a köz vagyonából illetéktelenül senki ne vonhasson el semmit.

A fentiek adják a magyarázatát annak, hogy a Jogügyi Hivatal a bevezető részben körülírt elvi megállapítások megtételét kéri az Elvi Tanácstól.

A per érdemében pedig azt a kérelmet terjeszti elő, hogy a most jelzett irányelvek figyelembevételével az Elvi Tanács ügyintéző hatáskörében állapítsa meg az alperes által a felperes részére netán fizetendő illetmény összegét.

(Megtámadott határozat: a budapesti törvényszék mint fellebbezési bíróság XX. Pf. 3083/1949/10. sz. végítélete.)

39.

Polgári perút kizárása a földreform során az állam tulajdonába vett ingatlanoknál.

A 9470/1948. Korm. sz. rend. 1. §-ának helyes értelme szerint az államkincstár ellen az 1942: XV. tc. végrehajtása során a kincstár részére megszerzett ingatlan tulajdona iránt keresetet sem az átengedésre kötelezett, sem más személy nem indíthat.

Megokolás: A felperes keresetet indít az államkincstár ellen egy erdőingatlan tulajdonjogának megállapítása iránt. Ez az ingatlan A. B., C. D. és E. F. telekkönyvön kívüli jogán az 1942: XV. tc.-ben nyert felhatalmazás alapján hozott végzés folytán kebeleztetett be az államkincstár javára. A felperes keresetében azt adta elő, hogy ő ezt az ingatlant még az 1942: XV. tc. hatálybalépte előtt telekkönyvön kívül szerezte meg és ténylegesen birtokában tartotta. A bíróság a keresetnek helyt adott anélkül, hogy a telekkönyvi tulajdonosok perbevonattak volna. Az alperes fellebbezése folytán a fellebbezési bíróság az elsőbíróság végítéletét helybenhagyta.

A bíróság érdemben tárgyalta le a pert, bár az alperes a Pp. 180. § 1. pontja alapján pergátló kifogást terjesztett elő, mert azt a jogi álláspontot foglalta el, hogy a kincstár és a telekkönyvi előzők közötti jogi jogviszonyból eredő jogvita nem tartozik polgári perútra, de a jelen per felperese és az államkincstár között olyan magánjogi jogviszony keletkezett, amelynek elbírálása — erre vonatkozó kifejezett jogszabály hiányában — a polgári perút köréből el nem vonható.

Ez a jogi álláspont azonban téves, mert a 9470/1948. Korm. sz. rend. 1. §-a kimondja, hogy az 1942: XV. tc. végrehajtása során átengedésre kötelezés útján megszerzett ingatlanra az államkincstárral, illetőleg jogutódjával szemben bírói úton semmiféle igényt nem lehet érvényesíteni a kormány további rendelkezéséig. A rendelet az igény érvényesítőjének személyére nézve semmi különbséget nem tesz, így tehát közömbös, hogy az igényt a volt tulajdonos vagy a tényleges birtokos vagy pedig harmadik személy támasztja-e. A rendeletet hozó célja az volt, hogy a földbirtok-reform lebonyolítását hosszú ideig tartó perek ne zavarhassák. Ugyanez a rendelet 3. §-ának 1. bekezdése kimondja, hogy a rendelet értelmében bírói úton nem érvényesíthető követelés iránt folyamatban lévő pert fel kell függeszteni. Minthogy pedig a fellebbezési bíróság a rendelet hatálybalépése után hozta meg az ügy érdemét eldöntő végítéletét — figyelemmel arra, hogy az ítélet még végrehajtva nem lett — a Jogügyi Hivatal azt kéri az Elvi Tanácstól, hogy ügyintéző hatáskörében helyezze hatályon kívül a fellebbezési bíróság végítéletét és a pert a hivatkozott rendelethely értelmében függesztesse fel.

(Megtámadott határozat: a miskolci törvényszék, mint fellebbezési bíróság Pf. II. 5183/1948/11. sz. végítélete.)

40.

Jogban járattan fél védelme.

Ha az ügyletkötő felek egyike jogi szakértő, a másik jogban járattan személy, a bíróság különös kötelessége, hogy a felek között kötött megállapodásból keletkezett jogvita esetén vizsgálja, hogy a jogban járattan fél érdekei a szerződésben kellően biztosítva vannak-e.

Alkotmányunk ama parancsából, hogy a Magyar Népköztársaság állama harcol az emberi kiszákmányolás minden formája ellen, az is következik, hogy a népi demokrácia bírósága a forgalmi ügyletek körében keletkezett jogvitánál hivatalból ügyel arra, hogy aránytalan előny az ügyletkötő felek egyikét se illethesse.

Megokolás: A felperes engedményese dr. A. B. budapesti ügyvéd. Ez az engedményező 1943 májusában megállapodott C. D. vendéglőssel, hogy ez részére 100 hl bort fog vásárolni és ha eladta, a haszonnal el fognak számolni. Az engedményező a bor eladását az árak emelkedése miatt megtiltotta. 1944 november 4-én az engedményező megjelent a vendéglősnél; közölte vele, hogy sürgősen nyugatra akar távozni és ezért el akarja számolni a borüzletet. A gyakorló ügyvéd engedményező ekkor megállapodást létesített C. D. vejével, az elsőrendű alperessel. Ennek a megállapodásnak az volt a lényege, hogy az engedményező ekkor felvett az általa borvásárlásra adott összeget meghaladó összegű készpénzt és úgy szövegezte meg a megállapodást, hogy elismertette a vendéglőssel és annak kezeseivel: az első- és másodrendű alperessel, hogy a főadós vendéglős még további 50 hl bornak az árával adós marad. Ebben a szerződésben a főadós és kezesei magukra vállalták az erőhatalom folytán bekövetkezett kárt is. Ekkor még a bor megvolt és kikötötte az engedményező, hogy a bor megsemmisülése esetén, bár a bor ára címén átadott összeget már felvette volt, a bor megsemmisülése esetén mégis meg fogja kapni az adóstól és kezeseitől a bornak az árát vagy ahelyett ugyanolyan mennyiségű és kikötött minőségű bort természetben.

Ezt követően a háborús események folytán az egész bormennyiség az engedményező által adott hordókkal együtt megsemmisült. A felszabadulást követően A. B. az ügyletből eredő követelését a felperesre ruházta át, aki pert indított az alperesek, mint kezesek ellen 63 és fél hl bor, valamint 40 hl boroshordó kiadása iránt.

A törvényszék az alpereseket 25 hl bor kiadására kötelezte azzal az indokolással, hogy méltánytalan az egész háborús kárnak az alperesekre való hárítása. A budapesti ítéltábla, mint fellebbezési bíróság ezt

az ítéletet részben és akként változtatta meg, hogy az alpereseket ezenfelül még 16 hl hordó kiadására is kötelezte. A fellebbezési bíróságnak az volt ugyanis az álláspontja, hogy méltánytalan a hordók megsemmisülésének veszélyét teljes egészében a felperesre hárítani, amikor az alperesek a kezesek a főadós érdekében tárolták a bort. A m. Kúria felülvizsgálati kérelem folytán foglalkozott a perrel és a fellebbezési bíróság végítéletét helybenhagyta.

Mindhárom ítélet jogszabály olyan értelmezésén alapul, amely népi demokráciánk alapvető jogelveinek nem felel meg.

Jogszabály ugyanis az, hogy aki a jogban járattan fél tapasztalatlanságát kihasználja, ingyenes előnyt vagy feltűnő aránytalan nyereséget köt ki, vagy szerez meg a maga vagy harmadik személy javára, az semmi ügyletet kötött (1932: VI. tc. 9. §). A jogsérelem kifogás útján egy éven túl is érvényesíthető, amíg a sérelmet okozó a sérelmet szenvedettől szolgáltatást követel.

Az engedményező bejegyzett gyakorló ügyvéd, tehát jogban járatos ember volt. A tényállás szerint ő hiúsította meg a részére vásárolt bor eladását. Közvetlenül az ostrom előtt többet vett fel, mint az ügyletre fordított vételár teljes összegét egy általa szövegezett és megtévesztést tartalmazó okirat alapján, amely őt már 1944 november 7-én kártalanította és az ügylet minden kockázatát az alperesekre hárította.

Népi demokráciánk bíróságai az ily megállapodásból eredő igényhez jogsegélyt nem nyújthatnak.

Az engedményező által szerkesztett okirat fondorlatos megszövegezésével elérte az engedményező azt, hogy az alperesek, akik dolgozó kisiparosok, valójában fenn nem álló kötelezettség teljesítésére vállalkoztak. Az anyagi igazságot a leg súlyosabban sérti az olyan ítéleti döntés, amely a kezeseket további szolgáltatásra kötelezi olyan vagyontárgyak megsemmisülése miatt, amely nekik fel nem róható okból enyészett el.

Alkotmányunk 41. §-a nem azt parancsolja, hogy a fondorlatos, megtévesztő disszidáltak koholt követeléseit ítélje meg a bíróság, hanem azt, hogy védje és biztosítsa a dolgozók jogait. Különös kötelessége a bíróságnak a jogban járattan fél

érdekeire figyelni, ha a jogvita alapjául szolgáló szerződést az az ügyletkötő fél szövegezte, aki jogi szakértő.

Alkotmányunk ama parancsából, hogy a Magyar Népköztársaság állama harcol a kizsákmányolás minden formája ellen, az is következik, hogy a forgalmi ügyletek körében keletkezett jogvitáknál a népi demokrácia bírósága hivatalból ügyel arra, hogy aránytalan előny az ügyletkötő felek egyikét se érje.

A kifejtettek folytán a Jogügyi Hivatal azt a kérelmet terjeszti elő, hogy az Elvi Tanács ügyintéző hatáskörében változtassa meg a m. Kúria végítéletét és felperest keresetével utasítsa el.

(Megtámadott határozat: A m. Kúria P. IV. 3676/1948/31. sz. végítélete.)

41.

Nyugdíj esetén kétszeres ellátás kiárt volta.

A fegyelmi határozattal állásvesztésre ítélt munkavállaló felesége — bár ellátási igényét a határozat fenntartotta — nem követelhet nyugdíjat, ha a vonatkozó igény meghagyásának oka nyilvánvalóan elenyészett annak folytán, hogy férje az ő tartására képessé vált. Nem követelhet nyugdíjat akkor sem, ha házasságukat utóbb a bíróság azzal a hatállyal bontotta fel, hogy a nő tartást nem igényelhet.

Megokolás: A felperes férje a P. K. revizora volt. A B-listázás során elbocsátották állásából azzal, hogy az 5000/1946. M. E. sz. r. 4. § (7) bek. alapján a létszámcsökkentő bizottság az ellátásra jogosultak ellátási igényét meghagyta.

A feleség a munkaügyi bíróság előtt a . . . . . nyugdíjpénztár ellen keresetet indított annak megállapítása iránt, hogy a most jelzett határozat alapján neki nyugdíjigénye van. Úgy a járásbíróság, mint pedig a fellebbezési és a felülvizsgálati bíróság a keresetnek helyt adott.

A felülvizsgálati bíróság indokolásában kifejti, hogy a hivatkozott rendelethez az elbocsátott férjet a felperes ellátási igénye szempontjából úgy tekintti, mintha a férj elhalt volna. Minthogy pedig a felperest a férj elhalálása esetén nyugdíj a nyugdíjszabályok értelmében is megilleti, nem sértett jogszabályt a fellebbezési bíróságnak az a döntése, amellyel a keresetnek helyt adott.

Ez az ítélet azonban jogszabálynak olyan értelmezésén alapszik, amely nem felel meg népi demokráciánk alapvető jogelveinek.

A bíróságnak hivatalból kell ugyanis vizsgálnia azt, hogy a közülettel szemben alaptalan igényt senki ne érvényesíthessen. A per adataiból kitűnően a felperes férje kedvező kereseti viszonyok között él: jól dotált tisztviselő. Ilyen körülmények között nem lehet a közületet nyugdíj fizetésére kötelezni, mert az ellátásra jogosult ellátási igényének meghagyása nem jelenti azt, hogy a közület terhére, annak vagyonából járadékszerűen fizetést lehetne igényelni akkor, ha a törvényes szabálynál fogva eltartásra kötelezett munkaképes és megfelelő keresettel bíró személy a tartásra valóban képes. Ezen a körülményen az sem változtat, ha a tartási igény jogosultja igényét akár méltatlanság okából, akár a férjével szemben való igényének lemondása folytán vesztette el. A sérelmezett döntés az államot kétszeres illetmény fizetésére kényszeríti csak azért, mert a felperes volt férje magatartásával állásvesztésre adott okot. Ha a múltban a férj nem tanúsított volna olyan magatartást, amely az elbocsátás alapjául szolgált, akkor a volt munkaadójától kapná továbbra is illetményét és ebből tartaná el a felperest. Ez az ítélet azonban azt eredményezi, hogy a férj a törvényes tartási kötelezettsége alól a közület kárára csak azért szabadult, mert nem mutatkozott méltónak arra, hogy korábban viselt állását betöltse.

Törvényhozásunk méltányosságból lehetővé tette, hogy az állásvesztésre ítélt hozzátartozói ellátási igényét a bíróság az eset körülményeihez képest fenntartsa. Erre a lehetőségre azonban csak akkor kerülhet a sor, ha a joghátránnyal sujtott munkavállaló hozzátartozói eltartására nem képes. De nem jelentheti azt, hogy az állásvesztésre ítélt személy hozzátartozóit akkor is az állam tartsa el, ha az a tartás teljesítésére egyébként képes.

Az a körülmény, hogy alperes a per során nem védekezett a most elmondottakkal, Alkotmányunk 41. §-ának helyes értelme szerint nem zárja el a bíróságot, hogy a tényállást a felperesi igény alaptalanságára vonatkozó részében felderítse.

Minthogy azonban a felülvizsgálati bíróság nem állapított meg pontos tényállást a közület tartási kötelezettségét megszüntető tényekre vonatkozóan, illetőleg a felperes férjének kereseti viszonyait pontosan nem tisztázta, a Jogügyi Hivatalnak az a kérelme, hogy az Elvi Tanács ügyintéző hatáskörében oldja fel a felülvizsgálati bíróság végítéletét és utasítsa a felsőbbbíróságot arra, hogy a felperes férjének kereseti viszonyaira nézve állapítson meg tényállást.

(Megtámadott határozat: a budapesti ítéletábla P. XXI. 11.677/1948/12. sz. végítélete.)

42.

A Pp. 129. § (2) bekezdésének értelmezése.

Amennyiben a követelést támasztó fél által előadott tények valóban bizonyultak és ezek a kereseti (vizontkereseti) követelést megalapozzák, egymagában a jogcím helytelen megnevezése nem szolgálhat okul a kereset (vizontkereset) elutasítására.

Megokolás: A felperes házastársa volt N. N.-nek. A házasságból három kiskorú gyermek származott. Ezt a házasságot a bíróság még 1932. évben jogerősen felbontotta. 1947. elején a felperes házasságon kívüli életközösségbe lépett az elsőrendű alperessel. Ez időben a felperes 5800 forintért eladta a tulajdonát képező ingatlanilletséget és alpereseknek kérésére ezt az összeget az illetékek levonása után átadta az alpereseknek abban a feltevésben, hogy ezen az összegben kovácsműhelyt fognak nyitni és ennek jövedelméből fognak élni. Az alperesek azonban állatokat vásároltak a fenti összegért, az állatokból a felperesnek mindössze egy tehenet adtak át 1600 forint értékben és rövid idő múlva a peres felek szétváltak egymástól.

A szétválás után a felperes keresetet indított az alperesek ellen az 5800 Ft és jár. iránt azon az alapon, hogy a kereseti összeget visszafizetés kötelezettségével adta át az alpereseknek. A bíróság elutasító végítéletet hozott azzal az indokolással, hogy a felperes nem tudta igazolni, hogy a kereseti összeget kölcsön adta volna az alpereseknek, — pedig a felperes ezt kifejezetten nem is állította — csupán tényeket adott elő, amelyekből a kereseti jogát származtatta,

viszont alperesek sem állították azt, hogy a kereseti összeget a felperestől ajándékba kapták volna.

A felperes a per során kijelentette, hogy amennyiben a bíróság követelését a keresetben előadott alapon megítélhetőnek nem tartaná, úgy azt az elsőrendű alperessel szemben a Ht. 3. § alapján eljegyzés-szegésből eredő igényeként kívánja érvényesíteni. A bíróság azonban ebben az előadásban meg nem engedett keresetváltoztatást látott és ezért az ezen a címen támasztott keresetet is elutasította.

A fellebbezési bíróság ezt az ítéletet indokai alapján helybenhagyta.

A most ismertetett ítélet jogszabálynak népi demokráciánk alapvető jogelveinek meg nem felelő értelmezésén alapul.

A perrendtartás 129. §-a ugyanis előírja azt, hogy a keresetlevélben nem szükséges a jogot alakszerűleg megnevezni, hanem a jogállításhoz a keresetlevél egész tartalmából kell kitűnnie. Elő kell tehát adni a jogot keletkeztető tényeket. Ezek a tények a jelen perben megállapíthatók voltak a keresetlevél és a felvett bizonyítási eljárás eredménye alapján. Nevezetesen megállapítást nyert az, hogy a felperes néhányhetes együttélés alatt 4800 forint értékű vagyontárából mindössze 1600 Ft értékű tehénhez jutott és ezenfelül mintegy 400 Ft értékű egyéb juttatást kapott az alperesektől.

A keresetlevél szerint igényelt 5800 Ft ugyan nem jár a felperesnek, mert az alperesek mindössze 4800 forintot vettek fel, a felperes pedig megkapta a most jelzett tehenet és a 400 Ft értékű egyéb juttatást. Az a körülmény azonban, hogy akár a felperes, akár a képviselője eljáró ügyvéd helytelenül jelölte meg keresetének jogalapját, nem zárhatja el a háromgyermekes, napszámosmunkából élő, vagyontárából kifosztott aszszonyt attól, hogy a bíróság az őt valójában megillető követeléséhez hozzájuttassa.

Népünk józan életfelfogásával is ellenkezik az ítélet, mert érthetetlen az, hogy az adósok kötelezettségük alól mentesüljenek, sőt család eljárásként a javukra megítélt perköltség formájában még külön jutalmat is kapjanak.

Népköztársaságunk bíróságaink fokozott gondot kell fordítani arra, hogy védjék a dolgozók jogait és biztosítsák őket minden jogellenes ténykedéssel és csalárd behatással szemben.

A bíróság formalisztikus szemlélete az anyagi igazság sérelmét okozta, holott a bíróságnak legelső kötelezettsége az anyagi igazság érvényesítése.

A fentiek folytán a Jogügyi Hivatal azt kéri, hogy a Legfelső Bíróság hozza meg a fentiekben megszövegezett elvi döntést, ügyintéző hatáskörében pedig utasítsa az elsőfokban eljáró bíróságot arra, állapítson meg tényállást arra nézve, hogy alperesek milyen összegeket fordítottak a felperes által nekik átadott pénzből a saját céljaikra és ehhez képest hozzon marasztaló ítéletet.

(Megtámadott határozat: a budapesti felsőbíróság P. II. 11858/1949/19. sz. végítélete).

43.

Családbafogadott munkájának ellenértéke.

A korábbi országos szokással ellentétben a vérségi kapcsolatban nem álló, családbafogadott leány többévi munkájának ellenértéke a szokásos kiházasítási javak szolgáltatásával nem tekinthető kiegyenlítettnek. Az elvégzett munkáért minden dolgozó megfelelő ellenszolgáltatást követelhet.

Megokolás: A felperes, aki az alperes különváltan élő feleségének a keresztleánya, tehát nem vérokon, nyolcéves korától huszonnyolc éves koráig az alperesnél a háztartási alkalmazott munkáját végezte s ezenkívül ellátta a szokásos mezőgazdasági munkákat is. A felperes férjhezmenetele után megkapta keresztanyja négy hold körüli ingatlanát kikötménnyel terhelten, amely kikötmény teljesítése az ingatlan hasznából alig telik ki. A felperes azt vitatta, hogy az alperes azt az ígéretet tette, hogy férjhezmenetele esetén ötholdas tanyás birtokát is rá fogja iratni. A lefolytatott bizonyítás azonban ezt a kötelezettségvállalást megnyugtatóan nem igazolta. Alperes férjhezmenetelekor 1 tehenet, 1 borjút s egy kétmalacos anyadisznót adott a felperesnek, de egyéb szolgáltatásokat nem teljesített a részére.

Felperes ezután keresetet indított az alperes ellen 9500 Ft tőke és jár. erejéig. A járásbíróság az alperest 3000 Ft megfizetésére kötelezte. A törvényszék mint fellebbezési bíróság a marasztalási összeget 1500 forintra szállította le és kötelezte a felperest — mint túlnyomó részben vesztes felet, — 720.— Ft perköltség megfizetésére.

Az ítélet indokolásának az a lényege, hogy szolgálati szerződés hiányában az országos szokás értelmében a háztartásba befogadott leány munkája ellenértéke fejében kiházasítást igényelhet csupán. Ennek az értéke 3000 Ft. Minthogy azonban a felperes az alperes felesége érdekében is tevékenykedett, a törvényszék az alperes részére végzett munkálatok ellenértékét 1500 Ft-ra értékelte.

Ez az ítélet azonban jogszabály olyan értelmezésén alapul, mely népi demokráciánk alapvető jogelveinek nem felel meg.

Az ítélet sérelmes azért, mert a felperes munkája ellenértékének csupán a felét hátrította az alperesre, holott az alperesnek jelentősen nagyobb vagyona volt mint a feleségének, de különben is egyetemleges kötelezettség keletkezett felperes és felesége részéről.

De sérelmes az ítélet azért is, mert országos szokásra hivatkozással közel két évtizedig tartó munka ellenértékeképpen mindössze 1500 forintot tartott megítélhetőnek a felperes javára.

Ha a feudális Magyarországon volt is ilyen szokás, a népi demokrácia bíróságának a feladata az, hogy ezt a szokást az Alkotmány szellemének megfelelően megtörje. Az alkotmány szerint pedig az elvégzett munkáért mindenkinek meg kell kapni az ellenértéket. A bíróságnak a feladata ugyancsak az alkotmány értelmében, hogy nevelje az ország dolgozó népét a szocialista együttélés szabályainak megtartására. Ezért tehát a feudális mult minden csökevényét ki kell irtani az ítélkezésből. Ezért a kapitalista rendszer kizsákmányolást szentesítő szokását a felek jogvitájának elbírálásánál alkalmazni nem szabad.

Az előadottak folytán figyelemmel arra, hogy a 4079/1949. Korm. sz. rend. a mezőgazdasági munkavállaló szolgálati viszonyából eredő jogvitákat polgári perűt köréből kivonja, azt kéri a Jogügyi Hiva-

tal, hogy az Elvi Tanács ügyintéző hatáskörében szüntesse meg a pert és az ügy iratait tegye át a rendeletben szabályozott közigazgatási hatóságához.

(Megtámadott határozat: a nyíregyházi törvényszék Ft. 10790/1948/14. sz. végítélete).

44.

Személyes adóssal szemben megszünt követelés érvényesítése dologi adóssal szemben.

A volt nagybirtokos által kötelezett ingyenes juttatás nem érvényesíthető dolgozó paraszttal szemben pusztán azon az alapon, hogy a megajándékozott részére munkanélküli jövedelmet jelentő követelést biztosító jelzálogjogot a dolgozó paraszttal által a földreform előtt megszerzett ingatlan parcellákról elmulasztották törölni.

Megokolás: A felperes volt felesége 1926. évben közjegyzői okirathoz foglalt szerződéssel arra kötelezte magát, hogy férjének az akkor még 1341 hold kiterjedésű uradalmának hozadékából férje élete fogytaig évi két vagon búzát szolgáltat ki férjtartás címén. Ennek a kötelezettségnek a biztosítására a jelzálogjog bekebeleztetett a fentjelzett földbirtokra. A szerződésben kikötötték, hogy amennyiben az uradalom területe állami intézkedés folytán megfelelő ellenérték nélkül csökkenne, a búzaszolgáltatás is aránylagosan csökkenni fog.

A közérdekű kifogással megtámadott per 67 alperese — túlnyomórészt dolgozó kisparasztok — még a földreform előtt összesen 200 hold területet vásároltak az uradalom földjéből különböző nagyságú parcellákban. Az uradalom több részét az 1945. évi földreform során igénybevételek és szétosztották és a felperes feleségének a kastélyát hagyták meg mintegy 15 holdas parkkal.

A felperes keresete a 67 alperes ellen az évi 2 vagon búzajáradék megfizetésére irányult. Úgy az első mint a másodbíróság a keresetet elutasította. A Kúria azonban a fellebbezési bíróság elutasító végítéletét részben megváltoztatta és arra kötelezte az alpereseket, hogy az általuk megszerzett ingatlan területe arányában katasztrális holdként 14 kg 91 dkg búza ellenértékének az ingatlanból való kielégítését tűrjék. A Kúria indokolásá-

ban a telekkönyvi közhitelesség elvére hivatkozással a részbeni marasztalás okául azt adja, hogy az alperesek bejegyzett teherrel szerettek meg az ingatlant és így számolniok kellett azzal, hogy ez a kötelezettség őket is terhelni fogja.

Ez az ítélet azonban népi demokráciánk alapvető jogelveinek meg nem felelő jogszabályértelmezésén alapszik.

A jelzálogtörvény, az 1927. évi XXXV. t.-c. 14. §-a kimondja, hogy ha a követelés elévül, vagy olyan kifogás áll útjában, amely érvényesítését mindenkorra kizárja, a jelzálogjog tulajdonosa a hitelezőtől követelheti, hogy jelzálogjáról mondjon le és egyezzen bele a telekkönyvi bejegyzés törlesztésébe.

A felperes felesége a fentjelzett 200 hold kiterjedésű földbirtokrész jogüggyel ruházta át az alperesekre. Így tehát a szerződés tartalmára tekintettel személyes adósi kötelezettsége nem szűnt meg, amiként a szerződésben vállalt kötelezettségét a felszabadulásig maradéktalanul teljesítette is. Megszűnt azonban a feleségnek mint személyes adósnak kötelezettsége akkor, amikor 1945. évben birtokát a földosztás céljára igénybe vették, mert nyilván ez lett volna a sorsa az alpereseknek eladott 200 holdnyi földbirtokrésznek is.

Nyilvánvaló tehát, hogy a jelzálogtörvény fenthivatkozott 14. §-a szerint a követelés érvényesítésének oly kifogás áll útjában, amely az érvényesítést mindenkorra kizárja. Tévedett tehát a Kúria, amikor a telekkönyvi publicitás értelmezésével az alperesek dologi adósi minőségét megállapította, mert ha megszűnt a személyes adósi kötelezettsége, megszűnt ezzel a jelzálogjog is. De ettől függetlenül a Kúria döntése azt eredményezi, hogy a dolgozó kisparasztok munkájának gyümölcse az évtizedek óta munkanélkül élő, még keresetképes korában is felesége által eltartott felperes javára biztosít alaptalan olyan juttatást, amelynek eredeti jogcíme elenyészett. Az ítélet minden ellenérték és jogcím nélkül gazdagítja a munka nélkül élő felperest és megfosztja a dolgozó paraszttól munkája ellenértékének egy részétől olyan »kötelezettség» teljesítése fejében, amely még az egyenes adóst sem terheli. A Kúria ítélete az Alkot-

mányunk parancsolta nevelő feladatát sem valósította meg.

A fentiek folytán a Jogügyi Hivatal azt kéri az Elvi Tanácstól, hogy ügyintéző hatáskörében a felperest keresetével utasítsa el.

(Megtámadott határozat: a m. Kúria P. V. 2466/1948/41. sz. végítélete).

45.

Munkafegyelem.

Miután az Alkotmánytörvény 9. § szerint:

(1) *A Magyar Népköztársaság társadalmi rendjének alapja a munka.*

(2) *Minden munkaképes polgárnak joga, kötelessége és becsületbeli ügye, hogy képességei szerint dolgozzék.*

(3) *A dolgozók munkájukkal, munkaversenyben való részvételükkel, a munkafegyelem fokozásával és a munkamódszerek tökéletesítésével a szocialista építés ügyét szolgálják.*

Az Ipártörvény 94. § b) pontja alá esik — tehát a kötelezettség teljesítésének makacs megtagadásának minősül — annak a munkavállalónak a magatartása, aki a munkahelyére rendszeresen, figyelmeztetés ellenére is, későn és esetenként ittas állapotban érkezik.

Megokolás: A felperes 1940. évben lépett az alperes szolgálatába főalkalmazotti minőségben. A vállalat az ország nehéziparának egyik fontos tényezője. 1947 február 24-én a felperest a munkafegyelembe ütköző mulasztásai miatt megdorgálták azzal, hogy ismétlődés esetén azonnali hatályú elbocsátásnak lesz helye. A felperes ezt követően is ismételt és sorozatosan késett, sőt előfordult az is, hogy ittas állapotban érkezett munkahelyére. 1947 július 18-án, amikor az igazgatók a gyárat felülvizsgálták, a felperes nem tartózkodott az üzemi területén. Ezért az igazgatóság a korábbi figyelmeztetésekre utalással, a felperest azonnali hatállyal elbocsátotta.

Az elbocsátás miatt a felperes pert indított az alperes ellen a felmondási időre eső illetményei és végkielégítésének kifizetése iránt. Az elsőbíróság, amely terjedelmes bizonyítást folytatott le, meggyőződésének kialakításánál, szemben az igazgatóság tagjainak vallomásaiban foglaltakkal, az alperesi vál-

latat egy sikkasztás miatt elbocsátott és a büntetőbíróság által jogerősen elítélt igazgatónak vallomását vette figyelembe, és ennek a vallomásnak az alapján megállapította azt, hogy a felperes késése és munkamulasztásai igazoltak voltak. Ezen az alapon az elsőbíróság a keresetnek helyt adott. A fellebbezési bíróság az elsőbíróság marasztaló ítéletét helybenhagyta és indokolásában arra is hivatkozott, hogy a korábbi késések és távolmaradások megbocsátottaknak minősülnek annak folytán, hogy ezek alapján annak idején nem bocsátották el a felperest, a kritikus napon való távolmaradás pedig egy cégvezető vallomása alapján igazoltnak tekinthető, mert a cégvezetőtől — az ítélet szerint — a felperes engedélyt kapott a távolmaradásra. Ez a ténymegállapítás iratellenes, mert a cégvezető kifejezetten kijelentette, hogy ilyen engedélyt a felperesnek nem adott. A Jogügyi Hivatal kifejti, — annak leszögezése mellett, hogy a bizonyítékok mérlegelésének kérdésével a közérdekű kifogásokkal kapcsolatosan foglalkozni nem szokott — hogy az ítéleti tényállás teljesen megalapozatlan: az elsőbíróságok aggálytalan tanuvallomásokat figyelmen kívül hagyta és ítéleteiket a már említett nagymértékben aggályos, sikkasztás miatt elbocsátott és megbüntetett igazgató vallomására alapították.

A Jogügyi Hivatal több ízben kifejtette azt az álláspontját, hogyha a munkáltatói jogokat gyakorló személy a munkavállalóval összejátszva szolgálati fegyelmet sértő magatartást tűr meg, vagy arra engedélyt ad, a dolgozók államának bírósága ezt az engedélyt nem tekintheti hatályosnak. Ha a sikkasztó vezető tisztviselő a legnagyobb fokú szabálytalanságot elűri, ez a munkavállalót nem mentesítheti magatartásának következményei alól. A munkafegyelmegszilárdítása elsődleges követelmény népi demokráciánkban. Ezt a célt a bíróságoknak is támogatniuk kell ítéleteikben. De Alkotmánytörvényünkötől függetlenül az Ipartörvény 14. §-ával is ellenkezik ez az ítélet, mert ez a törvényhely is elbocsátási okként jelöli meg a kötelezettségteljesítés makacs megtagadását — eltekintve attól, hogy egy egész munkanapon át igazolatlanul távolmaradás is elbocsátási

ok. A felperes egy fél év alatt sorozatos figyelmeztetés, sőt fegyelmi határozattal sújtás ellenére 62 ízben szegte meg a munkafegyelmet. Az a körülmény, hogy az elbocsátás a 62-ik szabálytalanság után történt, nem jelentheti a korábbi mulasztások megbocsátását. Az ezzel ellenkező felfogást valló ítélet nem nevel a társadalmi együttélés szociális szabályainak megtartására.

A Jogügyi Hivatal azt kéri az Elvi Tanácstól, hogy a fent kifejtettekre tekintettel változtassa meg a másodbíróság ítéletét és felperest keresetével utasítsa el.

(Megtámadott határozat: a miskolci törvényszék mint fellebbezési bíróság Pf. III. 9220/1948/28. sz. végítélete).

46.

Gyermektartás mértékének meghatározásánál irányadó szempont.

»Gyermektartás iránti perben a bíróságnak a tartás mennyiségi meghatározásánál különösen figyelemmel kell lennie a kötelezett vagyoni viszonyaira, ehhez képest a jelentős földbirtokkal rendelkező, azonkívül vendéglátói iparüzemet is folytató alperes tartási kötelezettsége olyan mértékben kell megállapítást nyerjen, amely a házasságon kívül született gyermek tartását valójában fedezi.«

Megokolás: A felperes 1943. évben az alperes ellen, akinek 50 hold földingatlana van és anyja haszonélvezeti jogával terhelten egy vendéglátó üzem $\frac{1}{6}$ illetősége illeti meg, gyermektartás és jár. ir. keresetet indított. — A perben az alperes tartási kötelezettségét elismerte, havi 30 pengő tartásdíj fizetésére késznek is nyilatkozott, mire felperes keresetét ilyen értelemben szálította és a bíróság elismerés alapján marasztaló ítéletet hozott. A per befejezése után 1945 március végén peres felek bíróságon kívül a gyámhatóság jóváhagyása nélkül bírói egyességet kötöttek, amelynek értelmében az alperes a tartási igény teljes kielégítése fejében kb. 100 Ft-nak megfelelő értékű 4890.— pengőt fizetett.

Ezt követően 1948 májusában a felperes a tartásnak forintértékben való meghatározása és fizetése iránt pert indított az alperes ellen és ebben a perben havi 200.— Ft tartásdíj megítélését kérte. Az elsőbíróság havi 40.— Ft, a másod-

bíróság havi 120.— Ft, végül a harmadbíróság havi 70.— Ft tartásdíjat ítél meg. A felülvizsgálati bíróság ítéletének indokolásában arra hivatkozik, hogy bár az alperes 50 holdon gazdálkodik, de a mezőgazdálkodás jövedelme erősen korlátozódott és figyelembe vette azt is, hogy alperes tartási kötelezettségét 1945 márciusában egy összegben megváltotta.

A felülvizsgálati bíróság ítélete a jogszabály olyan értelmezésén alapul, amely nem felel meg népi demokráciánk alapvető jogelveinek. Az 1946. évi XXIX. tc. szerint a házasságon kívül született gyermek eltartására azok a jogszabályok irányadók, amelyek a házasságból származó gyermek tartását a házasság fennállása alatt rendelkeznek (26. §. (1) bekezdés). Ehhez képest jelen esetben a gyám-törvény idevágó rendelkezései szerint, amennyiben a gyermek vagyonának jövedelme a tartását nem fedezi, úgy elsősorban az atyát terheli a kötelezettség.

E kötelezettség mennyiségi meghatározásánál az anya vagyoni viszonyai csak annyiban jöhetnek tekintetbe, amennyiben az atya vagyona a tartásra nem elegendő. Az irányadó tényállás szerint alperes saját maga és házasságon kívül született gyermeke eltartásán kívül más személy eltartására kötelezve nincs. Az atya pedig gyermeke tartására még vagyona átlagát is feláldozni képes.

Erről azonban az adott tényállás mellett szó sem lehet, mert felperes jövedelme a gyermek eltartását bőségesen biztosíthatja. Ha a népi demokrácia »korlátozza« is a kulákok kizsákmányoló funkcióját, őket különös méltányosságot kívánó sajnálatra méltó állapotba távolról sem hozza.

Mint hogy pedig a harmadbíróság végítéletében meghatározott összeg felperesnek a saját háztartásában nem élő gyermeke eltartására korántsem elegendő, alperes pedig nem tartáskiegészítést, hanem olyan összegű tartásdíjat tartozik fizetni, amelyből gyermekének minden szükséglete kielégíthető, figyelemmel végül arra is, hogy a tartásmegváltás fejében fizetett összeg még a 100.— Ft-ot sem éri el és hogy az alperes 1948. évig egyáltalán nem fizetett tartásdíjat, a Jogügyi Hivatal azt a kérelmet terjeszti elő, hogy a Legfelsőbb Bíróság ügyintéző

hatáskörében változtassa meg részben a harmadbíróóság végítéletét és a tartásdíj összegét a fent kiemelt szempontok figyelembevételével emelje fel.

(Megtámadott határozat : a győri ítélet tábla P. I. 2062/1948. 14. sz. végítélete).

Elvi határozatok

I.

Az Elvi Tanács a közérdekű kifogásnak helyt ad.

1.

Bírói úton nem érvényesíthető olyan szerződéses kikötés, amely a forint helyett, vagy a forint mellett — értékállandóság biztosítása céljából — más értékmérőt és forgalmi eszközt jelöl meg. Nem vonható ilyen elbírálás alá a forint mellőzése, ha azt a gazdálkodás szempontjai vagy egyébként a szerződés természete nyilvánvalóan indokolják. Az értékállandósági kikötésben megjelölt kötelezettség helyett, azt a forint összeget kell teljesíteni, amely ennek a kötelezettségnek a szerződéskötéskor megfelelt. (1. számú elvi határozat.)

2.

Az Elvi Tanács hatályon kívül helyezi a kifogással megtámadott jogerős végítéletet, felperest keresetével elutasítja.

Indokolás : Az irányadó tényállás szerint peres felek egyike sem gazdálkodó. Felperes 1946 szeptember 28-án eladta alperesnek sashalmi házát, 400 q búza vételárért. Ekkor a búza hatósági ára 40 Ft volt. A vételárhátrálékot havi részletekben kellett fizetni.

1947 július 1-én az 52.500/1947. Korm. sz. rendelet a búza hatósági árát 80 Ft-ra emelte fel. Alperes a havi 25 q hátrálékos búza vételár-részleteket a szerződéskötés kori 40 Ft-os árban teljesítette. Felperes keresetében az alperes által teljesített 40 Ft-os ár és a 80 Ft-os hatósági

ár közötti különbözetet érvényesíti. Alperest mindhárom bíróság a kereset értelmében marasztalja. Az indokolás lényege : felek szerződésben írt megállapodása szerint : ha a vételárhátrálék hatósági intézkedés következtében természetben nem teljesíthető, vevő a búza hatósági árát tartozik fizetni. A teljesítésnél felek szerződésből kitűnő akarata, a hatósági ár az irányadó.

A közérdekű kifogással megtámadott ítélet olyan jogszabály értelmezésén alapul, amely a magyar népi demokrácia alapvető jogelvének, a közérdek védelmének nem felel meg. Az eldöntött jogkérdés különböző tényállás mellett gyakran előfordul és ezért is, de az alábbiaknál fogva is, elvi döntést igényel.

A dolgozó népnek és a munkásosztály élesapatának céltudatos munkája leküzdötte az inflációt és 1946 augusztus 1-én létrehozta a stabil pénzt, a forintot.

Népünk ellenségei igyekeztek a forint értékét lerontani. Kártevésük nem járt sikerrel.

Az ingadozók nem bíztak a forint értékállandóságában. Bizalmatlanságuknak többek között ügyletkötéseik során is kifejezést adtak. Nyílt vagy burkolt értékállandósági kikötést alkalmaztak. A hitelezett összeget átszámították mezőgazdasági, vagy ipari termékmennyiségre és adós ennek a természetbeni szolgáltatását vállalta. Máskor pedig forint-ellenszolgáltatás mellett más értékmérőt is megjelöltek. Kikötötték, hogy ha bizonyos javaknak az ára változik, ennek megfelelően változik az ellenszolgáltatás forintösszege is.

A forma, amely az értékállandósági kikötést, a forinttal szembeni bizalmatlanságot tartalmazza, igen különböző. A lényeg azonban mindig ugyanaz : olyan ügyletnél, ahol általában a pénz-ellenszolgáltatás a szokásos és gazdaságilag indokolt, felek az ellenszolgáltatást nem forintban jelölik meg, vagy forintban jelölik ugyan meg, de olyan kikötést alkalmaznak, mely az ellenszolgáltatás

forintösszegének nagyságát más gazdasági tényezőtől teszi függővé.

Mind a közérdek védelme, mind a felek szerződési akaratának helyes értelmezése megköveteli, hogy az ilyen kikötések érvényesíthetők ne legyenek. Minden feltételezés, mely a forint értékének csökkenését tartja szem előtt, már önmagában alkalmas arra, hogy a forintba vetett bizalmat gyengítse és ezzel gyengítse építő munkánk eredményességébe vetett hitet. Tehát a forint helyett más ellenszolgáltatás kikötése ; lényegében forintrontásra irányuló, törékvés.

A forint értékének reális optimizmussal, hittel és bizalommal való megítélése népünk iránti kötelesség volt a stabilizációkor és ma is az. Olyan kikötés, mely ezt nélkülözi, bírói védelemre számot nem tarthat.

A kifejtettek mellett még figyelembe jön az is, hogy gazdálkodásunk mai fokán valamely áru értékének a pénztől eltérő más értékben való kifejezése, a pénzformával szemben visszafejlődést jelentene. A haladó joggyakorlat nem támogathatja a gazdálkodás visszafejlesztését.

A közérdek mellett a felek helyesen értelmezett szerződési akaratának is az elvi határozatban kifejezésre jutott álláspont felel meg.

Hasonló szerződések kötésénél a felek szerződési akaratára irányult, hogy a hitelező a teljesítéskor megkapja azt az értéket, amelyet követelése a szerződéskötéskor képviselt. Ezt a célt felek egy véletlen, eseti értékmérő — búza, bor, munkabér stb. — közbeiktatásával kívánták elérni.

A stabilizáció óta a forint belső értéke nem csökkent. Ennek egyik kétségtelen bizonyítéka életszínvonalunk állandó emelkedése. Tény ugyan, hogy dolgozó parasztságunk megsegítése érdekében, hatósági rendelkezés egyes termények árát fel-emelte, a munkabérek is jelentősen emelkedtek a munkásság életszínvonalának emelése érdekében, más

Kiadóhivatalunk új címe:

ÁLLAMI LAPKIADÓ N. V.
Budapest, V., Bajcsy-Zsilinszky-út 78.
Telefon: 420—777.

árak viszont csökkentek. Miután a forint vásárlóereje legalább is változatlan, felek szerződési akarata nem akkor teljesül, ha az ellenszolgáltatás a véletlen, eseti, ma drágább, vagy olcsóbb értékmérőhöz igazodik, hanem akkor, ha a hitelező olyan forintösszeget kap, amilyen nagyságú forintösszeget képviselt a szerződés-kötéskor a követelése.

Ha a felek valódi akarata tekintetében kétség merül fel, népi-demokráciánk jogelveinek megfelelően, úgy kell azt értelmezni, hogy senki ne jusson ellenszolgáltatás nélkül vagyoni előnyhöz.

A forint hosszú időn át tartó stabilitása folytán értékállandósági kikötésre ma már nyilván egészen ritkán kerülhet sor. Az ilyen kikötést tartalmazó, korábban létrejött ügyletek pedig egészen, vagy nagyobb részükben teljesedésbe mentek. A perek lavináját indítaná meg azoknak a szerződéseknél semmissé nyilvánítása, amelyek értékállandósági kikötést tartalmaznak. Indokolt tehát, hogy az ügylet ne legyen semmis, hanem a benne rejlő értékállandósági kikötést ne lehessen bírójilag érvényesíteni.

Az ilyen, bírójilag nem érvényesíthető kikötésben vállalt kötelezettség helyett adós a következőképpen tartozik teljesíteni:

Ha a tartozás forintösszege a szerződésben megállapítást nyert, de a szerződés a forint mellett bármely formában értékállandósági kikötést is tartalmaz, e kikötés nem alkalmazható. Az eredeti forintösszeget kell megfizetni.

Ha pedig a felek forint helyett, értékállandóság biztosítása végett más ellenszolgáltatást kötöttek ki, ez utóbbi helyett, a kikötött ellenszolgáltatásnak a szerződés-kötés-kori forintárát kell teljesíteni.

A fentiekből következik, hogy az elvi határozatot nem kell alkalmazni akkor, ha a forint mellőzése nem értékállandóság biztosítása céljából történt, hanem azt a gazdálkodás szempontjai, vagy egyébként a szerződés természete nyilvánvalóan indokolja. Például: a haszonbérlet; falusi ingatlan elidegenítése, ellátás, vagy természetbeni járadék, kikötmény ellenében; csere; a nem pénzben adott kölcsön stb. esetében.

1950 március 13. Pkt. 5837/1949. szám.

A fenti határozat alapjául szolgáló közérdekű kifogás 30. sz. alatt ismertetve.

II.

Az Elvi Tanács a közérdekű kifogásnak helyt ad.

1.

Ha a felülvizsgálati bíróság észleli, hogy a fellebbezési bíróság a pert az elsőbíróság hatáskörének hiánya miatt, törvénysértéssel szüntette meg, az egyébként (Pp. 522. §) kizárt felülvizsgálati kérelmet érdemben elbíráhatja. (2. számú elvi határozat.)

2.

Az Elvi Tanács a fentebbi elvi határozat alapulvételével a Kúriának P. II. 1352/1949/37. sorszámú és a pestvidéki törvényszéknek, mint fellebbezési bíróságnak Pf. III. 12.685/1948/30. sorszámú ítéletét hatályon kívül helyezi, s a pestvidéki törvényszéket, mint fellebbezési bíróságot utasítja, hogy az ügy érdemében hozzon döntést.

Indokolás: Felperes az alperes elhunyt férjének háztartásában háztartásvezetői és ápolónői tevékenységet fejtett ki. Állítása szerint ezért a munkájáért az elhunyt munkáltatótól díjazást nem kapott. Felperes az elhalt munkáltatónak özvegye ellen az újpesti járásbíróság előtt 4500 forint tőke és jár. iránt pert indított. A per során keresetét 9000 forint tőkére és járulékaira emelte fel. A szóbeli tárgyaláson alperes kijelentette, hogy az ott élőszóval is előadott felperesi előkészítő íratra nyomban nyilatkozni nem tud. A felperes felemelt keresetének megállapítására szolgáló bizonyítási indítványának azonban elutasítását kérte.

Az alperes a szóbeli tárgyalást követően a Pp. 180. § 3. pontja alapján pergátló kifogást emelt és a per megszüntetését kérte, mert a felemelt kereset a járásbíróság hatáskörét meghaladja és a Pp. 1. § (2) bekezdés e) pontja a jelen esetben nem alkalmazható.

A bíróság az alperes pergátló kifogását a Pp. 181. § (1) bekezdése alapján elutasította, majd végítéletében a kereset egy részében az alperest elmarasztalta.

Az elsőbíróság végítélete ellen mind a két peres fél fellebbezett.

A pestvidéki törvényszék, mint fellebbezési bíróság a pert a Pp. 180. § 3. pontjában megjelölt pergátló okból megszüntette. Felperest 810 forint költség megfizetésére kötelezte. Az ítélet indokolásának lényege szerint a kereseti igény a

Pp. 1. § (2) bekezdés e) pontja alá nem vonható, mert a jelen per nem a munkáltató és munkavállaló, hanem a munkavállaló és a munkáltató örököse között merült fel. Ebben az esetben a szolgálati szerződésből eredő követelés nem tartozik a járásbíróság hatáskörébe, hanem az értékre tekintettel a törvényszék hatáskörébe. Álláspontja szerint a felperes és az alperes elhunyt férje között szolgálati szerződés egyébként sem jött létre. Felperes követelését nem származtatja szolgálati szerződésből és már ebből az okból sem tartozhat a per a Pp. 1. § 2. bek. e) pontja alapján a járásbíróság hatáskörébe.

A fellebbezési bíróság ítélete ellen a felperes felülvizsgálati kérelemmel élt.

A Kúria felperes felülvizsgálati kérelmét a Pp. 529. §-a alapján hivatalból visszautasította. Ítélete indokolásában észlelte, hogy a fellebbezési bíróság a pergátló kifogást érintő kérdésben az eljárási szabályokat tévesen alkalmazta. A munkáltató és munkavállaló közötti viszonyból felmerült követelés jellegén nem változtat ugyanis, ha — a munkáltató időközben bekövetkezett halála folytán, — ennek jogaiba és kötelezettségeibe az örökös lép. A szóbanlévő hatásköri szabályok alkalmazását ezen az alapon mellőzni nem lehet.

Azonban a Pp. 522. §-a és a 873. számú elvi határozat értelmében, a fellebbezési bíróság ítélete azon a címen nem támadható meg, hogy a per járásbíróság, vagy járásbíróság mint munkaügyi bíróság hatáskörébe tartozik, — ezért a Kúria a felperes felülvizsgálati kérelmét visszautasította.

Az Igazságügyminisztérium Jogügyi Hivatala a pestvidéki törvényszéknek, mint fellebbezési bíróságnak itt ismeretett Pf. III. 12.685/1948/30. sorszámú és a Kúriának P. II. 1352/1949/37. sorszámú ítéletét közérdekű kifogással támadta meg a 4071/1949. Korm. számú rendelet 3. §-ának b) pontja alapján.

A Pp. 1. § (2) bekezdés e) pontja értelmében tekintet nélkül a per tárgyának értékére, a járásbíróság hatáskörébe tartoznak a szolgálati szerződésből eredő, munkáltató és a munkavállaló közt felmerülő perek.

Ennek a rendelkezésnek nem lehet olyan értelmet tulajdonítani, hogy ha akár a munkáltató, akár a munka-

vállaló személyében jogutódlás történik, ez a hatáskör kérdésében változást idézne elő.

A bíróságok hatáskörének megállapítása közjogi természetű elrendezés, és a hatásköri jogszabályok alkalmazásánál nem idéz elő változást, ha a jogutódlás következtében a perben már nem a munkáltató, vagy a munkavállaló, hanem annak jogutóda áll.

A kifejtettekből következik, hogy a szolgálati viszonyból eredő perek értékre tekintet nélkül akkor is a járásbíróság, — illetve a 9180/1920. M. E. sz. rendelet hatálya alá tartozó esetekben a járásbíróság, mint munkaügyi bíróság, — hatáskörébe tartoznak, ha a munkavállaló a pert a munkáltató jogutódja ellen teszi folyamatba.

A Kúria a P. II. 1352/1949/37 sorszámú ítéletének az az indoka, hogy a Pp. 522. §-a és a 873. számú elvi jelentőségű határozat értelmében a fellebbezési bíróság ítélete ellen nincsen helye felülvizsgálati kérelemnek azon az alapon, hogy a per a járásbíróság, illetve a járásbíróság, mint munkaügyi bíróság hatáskörébe tartozik, általában helyes, a fennálló szabályoknak megfelel.

Amikor azonban az elsőbíróság hatáskörét helyesen megállapította, a perben kimerítő és költséges tárgyalásokat tartott, az ügy érdemében döntött és a fellebbezési bíróság nyilvánvaló törvénysértéssel az elsőbíróság hatáskörének hiánya címén a pert a Pp. 180. § (1) bekezdés (3) pontjában megjelölt pergátló ok miatt megszüntette, — az igazságszolgáltatás céljával nem egyeztethető össze a Pp. 522. §-ának fenti értelemben történt alkalmazása.

Az eljárási szabályok az utat, módot, lehetőséget jelölik meg az igények érvényesítésére. Nem engedhető meg, hogy ennek a jogszabálynak a merev alkalmazása elzárja az anyagi igazság kiderítésének az útját, főleg abban az esetben, amikor a bíróság tevékenységének a jóvátételéről van szó.

Nem szolgálja a dolgozók államának bírósága a dolgozó nép érdekeinek a védelmét azzal, ha a Pp. 522. §-ának (2) bekezdése alapján, az egyébként kizárt felülvizsgálati kérelmet hivatalból visszautasítja és ezzel egy nyilvánvaló törvénysértést orvosolatlanul hagy. A felperest ez a döntés egyébként alapos igénytől — hacsak átmenetileg is — elűtné. Az anyagi igazság ellenére a téves döntés következtében jelentős

mérvű és anyagi erejét meghaladó perköltséget lenne köteles fizetni, s ezek mellett újabb anyagi áldozatok vállalásával a pert újból folyamatba tenni.

Az Elvi Tanács külön is kiemeli, hogy ilyen irányú állásfoglalásnak nem az a célja, hogy amíg az 1911 : I. tc. és az azt kiegészítő és módosító eljárási jogszabályok hatályban vannak, a perorvoslatokat korlátozó szabályokat ledöntse. De a Legfelsőbb Bíróságnak és a felsőbbbíróságoknak lehetőséget kíván biztosítani, hogy kirívó esetekben a nyilvánvalóan törvénysértő és a dolgozó nép érdekeit sértő jogszabályértelmezéssel keletkezett ítélet ellen benyújtott — bár a törvényben kizárt — perorvoslatot elbírálhassák, ha a kirívó szabálytalanságot a Legfelsőbb Bíróság, vagy a felsőbbbíróság észleli.

Ezzel kapcsolatosan az Elvi Tanács rámutat arra, hogy a pestvidéki törvényszéknek, mint fellebbezési bíróságnak a pert, amennyiben annak helye lett volna, nem a Pp. 182. §-a alapján, hanem a Pp. 505. §-ának (1) bekezdése alapján kellett volna megszüntetnie és pedig az elsőbíróság ítéletének hatályon kívül helyezése mellett. A Kúria viszont a felülvizsgálati kérelem visszautasítása kérdésében tévesen határozott ítélettel és hivatkozott a Pp. 529. §-ára, mert a felülvizsgálati kérelem visszautasítása szóbeli tárgyalás megtartása után történt, s ilyen esetben a felülvizsgálati kérelem visszautasítása a Pp. 547. §-a alapján a Pp. 490. §-ában foglalt rendelkezések értelmében végzéssel történik.

A kifejtettekből következik, hogy mind a pestvidéki törvényszéknek, mint fellebbezési bíróságnak Pf. 12.685/1948/30. sorszámú ítélete, mind a Kúriának P. II. 1352/1949/37. sorszámú ítélete a jogszabálynak olyan értelmezésén alapul, amely a magyar népi demokrácia alapvető jogelveinek nem felel meg.

Ezért az Elvi Tanács a Jogügyi Hivatal közérdekű kifogásának helyet adott, s a 4071/1949. Korm. számú rendelet 8. § (1) bekezdés b) pontja alapján határozata 1. részében foglalt elvi megállapítást tette.

Az Elvi Tanács határozata 1. részében foglalt elvi megállapításából következik, hogy a Kúriának a Pp. 522. § (2) bekezdésében foglalt rendelkezése alapján a felperes felülvizsgálati kérelmét visszautasítani nem kellett volna, mert a pestvidéki törvényszék, mint fellebbezési bíróság

Pf. 12.685/1948/30. sorszámú ítéletében a pert a Pp. 180. § (1) bekezdés 3. pontjában megjelölt pergátló ok (hatáskör hiánya) okából jogszabálysértéssel szüntette meg.

A Legfelsőbb Bíróság Elvi Tanácsa ezért határozatának ügyintéző részében a 4071/1949. Korm. számú rendelet 9. §-ának (1) bekezdése alapján a Kúria P. II. 1352/1949/37. sorszámú és a pestvidéki törvényszéknek, mint fellebbezési bíróságnak Pf. 12.685/1948/30. sorszámú ítéletét hatályon kívül helyezte, s a pestvidéki törvényszéket, mint fellebbezési bíróságot az ügy érdemében való határozat hozatalára utasította.

A fenti határozat alapjául szolgáló közérdekű kifogás 17. sz. alatt ismertetve.

A Közületi Döntő Bizottságok gyakorlatából

Az Egyeztető Bizottságok vezetőiből és az érdekelt szakminisztériumok kiküldöttjeiből alakult teljes ülés az államosított vállalat, illetőleg a felszámolás során termelő eszközöket átvevő vállalat szállítási kötelezettségeinek tárgyában meghozta az alábbi XV. számú elvi döntését, amely valamennyi Egyeztető Bizottságra kötelező.

1. Államosított vállalat a profilrozás szabályai szerint felelős az államosítás előtt kötött szállítási szerződések teljesítéséért.

2. Az a vállalat, amely felszámolás alatt álló vállalatától annak termelőeszközeit átveszi, a profilrozás szabályai szerint felelős a felszámoló vállalat szállítási szerződéseinek teljesítéséért.

Az államosított vállalat, illetőleg a termelőeszközöket átvevő vállalat a megrendelőket értesíteni köteles akkor, ha a szállítási szerződéseket nem tudja teljesíteni és ha a megrendelő a módosításokat nem hajlandó tudomásul venni, az illetékes Egyeztető Bizottsághoz fordulhat. Ennek az intézkedésnek az elmulasztása a 4226/1949. M. T. sz. rendelet 6. §-ának d) pontjában megszabott kötbér térítésének kötelezettségével jár és a teljesítést elmulasztó szállító késedelem esetén sem mentesül a kötbér megtérítése alól.

Indokolás: Az államosított vállalat az államosítás előtt kötött szállítási szerződéseit a tervgazdaság érdekében még fokozottabb gondossággal tartozik teljesíteni.

A felszámolás során a vagyontárgyak értékesítése azon elv alapján történik, hogy a vagyontárgyak ahhoz a vállalathoz kerüljenek, amely azokat a tervgazdaság érdekében a legcélszerűbben felhasználhatja. Ez az intézkedés a szállítási szerződések teljesítését nem hiúsíthatja meg, sőt azt elő kell segíteni, ezért a felszámolás során termelő eszközöket átvevő vállalat a felszámolt vállalat szállítási szerződéseit teljesíteni tartozik.

Mind az államosított vállalat, mind pedig a termelőeszközöket átvevő vállalat nehézségekkel találkozhatja magát szemben. Ezek a nehézségek egyrészt abból keletkezhetnek, hogy az államosítás során, illetőleg a vagyontárgyak átvétele során eszközölt átszervezés időhaladékot okoz, másrészt pedig abból, hogy az új üzemi viszonyok mellett a termelési kapacitás is változhatik. Ezért az államosított vállalat, illetőleg a termelő eszközöket átvevő vállalat nem tehető mechanikusan felelőssé, a szállítási szerződések teljesítéséért, hanem meg kell találni a módot arra, hogy a szállítási szerződések tartalmának módosítását újonnan alakult üzemi viszonyainak megfelelően kezdeményezhesse, viszont arra is figyelemmel kell lenni, hogy ez a szabályozás a megrendelők érdekét ne sértse. Mindezen szempontok érvényesítésére alkalmas az az eljárás, amelyet az 5518/1949. O. T. sz. körrendelet (Tervgazdasági Értesítő 1950 január 2.) szabályozza a profilrozás körében.

Minőségi vita folytán keletkezett átvételi késelem.

Tényállás: A termelő vállalat az áru elkészültekor felhívta az értékesítő vállalatot átvételre. Az értékesítő vállalat haladék nélkül megvizsgálta az árut és nem egyenletes festés miatt kifogást emelt. Értékesítő vállalat a minőségi kifogásra figyelemmel csak 5%-os árlevonással volt hajlandó az árut átvenni. A felek között a minőség tekintetében támadt vitát a termelő vállalat azzal zárta le, hogy az Egyeztető Bizottság döntését kérte. Keresetében az alperesnek az átvételből származó késelem miatt kötbérben való elmarasztalását, valamint az átvételre történt felajánlás napjától az átvételig, az értékesítő vállalat terhére napi 1%-os késelemi kamat megállapítását kérte.

Döntés: A Bizottság a termelő vállalatot az átvételből származó késelemi kötbérre és a késelemi kamatra vonatkozó keresetével elutasította, mert a szakértők meghallgatása után megállapította, hogy mindkét fél jóhiszeműen foglalt állást a minőség kérdésében illetőleg ragaszkodott a minőségi kérdésben elfoglalt álláspontjához. A termelő vállalat jogosan védte azt az álláspontot, hogy típusanyag gyártásához megengedett fonal felhasználásával csak láncsíkzású és nem egyenletes színre festett béléssáru készíthető. Az értékesítő vállalat is jóhiszeműen ragaszkodott ahhoz, hogy a mintának megfelelő szállítás történjék, mert hiszen a vizsgálat megállapítása szerint az átvételre felkínált anyag egy része meg is felelt a mintának.

Bizottság a termelő vállalatot a késelemes átvételből származó kötbérigényével, valamint a késelemi kamatra támasztott igényével azért utasította el, mert megállapította, hogy a felek között a jóhiszemű érdekvédelem alapján támadt a minőségi vita, már pedig a minőség kérdésének az eldöntése az átvétel egyik legfontosabb kelleke, tehát míg abban döntés nincs, a megrendelő átvételi késelembe — jóhiszeműségének igazolása mellett — nem eshetik.

Elállás és új szerződés alakjába burkolt határidő meghosszabbítás nem joghatályos.

Tényállás: 1. Szállító a megrendelővel szemben késelemben volt, erre a megrendelő a szállítástól eláll, kötbérigényét nem érvényesítette és új szállítási határidővel új szerződés kötött a szállítóval.

2. Megrendelő a szállítótól a szolgáltatást négy hónapig nem vette át, majd — amidőn a szállító a szerződéstől eláll — ugyanazon árura új szerződést kötött a szállítóval. Az átvételi késelemből kifolyólag meg hiúsulás folytán 10% kötbért követelt.

Döntés: A Bizottság álláspontja szerint mindkét tényállás önkényes, burkolt határidőmeghosszabbítást takar, amelyhez a felek az illetékes hatóságok jóváhagyását nem szerezték meg. Az ilyen megállapodás érvénytelen, mert a hatályos rendelkezések megkerülését célozza.

Ehhez képest a Bizottság az 1. alatti esetben a késelemi kötbért

megítélendőnek tartotta. A 2. alatti esetben 10% — a meg hiúsulás folytán járó — kötbér helyett a késelem esetére megállapított kötbérben marasztalta el a megrendelőt.

A Bizottság az illetékes minisztereket rendbírság kiszabása iránt megkereste a vétkes felekkel szemben. (10.355/1950. és 10.475/1950. E. B. sz.)

Rejtett hiba.

Gyártó vállalat felelőssége a rejtett hibákért a Minőségellenőrző Intézet vizsgálata után is fennáll.

A gyártó vállalat alumínium gázpalackok és szelepeinek rejtett hibáért felelősséget vállalni nem hajlandó azzal az indokolással, hogy a Minőségellenőrző Intézet minden egyes legyártott darabot, a megrendelő részére történő leszállítás előtt megvizsgál, levegő- és víznymáspróbának vet alá és kémpróbaszerűen minden 200-ik darab anyagából kihalásit egy lemezdarabot és azzal szakítási próbát végez. Ilyen hatósági előírások alapján történő ellenőrző vizsgálat után — véleménye szerint — csakis helytelen kezeléssel kifolyóan állhatnak elő hibák, ezért pedig a felelősséget nem vállalhatja.

A Bizottság az anyagban rejlő rejtett hibákért a gyártó vállalat felelősséget megállapította az alábbi indokolás mellett.

A rejtett hibákért a gyártó vállalat az általános jogszabályok értelmében felelős. Ezen általános kötelezettség alól a Minőségellenőrző Intézet által kötelezően előírt, minden egyes darabra kiterjedő vizsgálat miatt kívánna felmentést kapni. Tekintettel arra, hogy közfogyasztás céljaira szolgáló gáztartályokról van szó, ezért a rendkívül veszélyes célra, a fogyasztók igen tág körében használatra kerülő cikknél meg kellett hagyni a lehetőséget a megrendelő és egyben a fogyasztókat gázzal ellátó vállalatnál arra, hogy az anyagban rejlő hibákért — mely a használat során derül ki — a gyártó vállalatot felelőssé tehesse.

Természetesen a gyártó vállalatnak ez a kötelezettsége nem mentesíti a Gázértékesítő n. v.-ot az alól a kötelezettsége alól, hogy a palackokat mindenkor a legnagyobb gondossággal és szükséges szakértelemmel köteles kezelni és végül, hogy a használat során felmerült rejtett hibát bizonyítani köteles. (5759/1950.)

Kötbér kikötése, érvényesítése, elengedése.

Kötbér kikötése közület és közületi vállalat között kötött szerződésben.

Nem helytálló az az okfejtés, hogy a Közületi Beszerzések Szabályzatának hatálya alá tartozó olyan beszerzésnél, amikor közület a megrendelő, a vele szemben álló közületi vállalatot sem terheli kötbérfizetési kötelezettség. A 4317/1949. M. T. sz. rendelet 12. §-ának (1) bekezdése értelmében ugyanis a szerződést — a (2) bekezdésben foglalt kivétellel — kötbér kölcsönös kikötésével kell meg erősíteni. Az (1) bekezdés pedig csak a közületeket mentesíti a kötbérfizetési kötelezettség alól. A (2) bekezdés tehát csak a kölcsönösség alól, a közületek javára állapít meg kivételt. Ebből az következik, hogy ha akár közületi, akár nem közületi vállalat köt szerződést közülettel, a vállalat a szerződés teljesítésére kötbér terhe mellett köteles kötelezettséget vállalni és csak a közület élvez mentességet.

Ennek oka az, hogy a közületek kötött költségvetéssel dolgoznak és költségvetésükben ilyen célokra fedezet biztosítva nincs.

Hasonló rendelkezést tartalmaz a közületi magasépítkezések intézéséről szóló 4197/1949. (167) Korm. sz. rendelet 28. §-ának (8) bekezdése és a közületi mélyépítkezések intézéséről szóló 4326/1949. (246) M. T. sz. rendelet 28. §-ának (4) bekezdése is.

A Fentiek szerint tehát a Közületi Beszerzések Szabályzatának hatálya alá tartozó esetekben, a jelenleg hatályos rendelkezések szerint, a közülettel szerződő közületi, vagy nem közületi vállalatok terhére a szerződésbe a kötbérikötést fel kell venni. (7968/1950. E. B.)

Külkereskedelmi és belkereskedelmi vállalatok között kötendő szállítási szerződések vitás kérdéseinek Közületi Egyeztető Bizottság elé utalása.

Egy külkereskedelmi és egy belkereskedelmi n. v. között 1950. évre kötendő szállítási szerződés ütemezési és árkérdései vitásak voltak. A kérdést az értékesítő n. v. döntés céljából a Közületi Egyeztető Bizottság szerződési csoportja elé hozta. Külkereskedelmi vállalat kötbéres szerződés megkötése elől ki akart térni, azzal az indokolással, hogy tervszámai jóváhagyást még nem nyertek és azokkal az államokkal, amelyekből az irodagépeket behozni

kívánja, államközi megállapodás létre még nem jött. A tervszám-megállapítás a külkereskedelmi vállalat részére csupán tájékoztatást jelent és kötbéres kötelezettség mellett ütemezett szállítási határidőt a külkereskedelmi vállalat csak akkor vállalhat, ha jóváhagyott tervszám alapján államközi megállapodás kezei között külföldön már ügyletet kötött és az árai megállapítást nyertek. Egyébként kérte a külkereskedelmi vállalatok felé feladandó megrendelésekkel kapcsolatos kérdések rendezése tárgyában kiadott 10.074/78/949. XII/3. Á. H. számú rendelet alkalmazását.

A Bizottság határozatában arra kötelezte a külkereskedelmi n. v.-t, hogy a 4226/1949/LX/6. M. T. számú rendelet előírásainak megfelelő kötbéres szállítási szerződést kössön a Tervhivatal által már megállapított éves tervszámának erejéig, — a tervszámnak gépfajtáig lemenően négy negyedévi egyenlő részletre történő felbontásával. A Bizottság határozatában megállapította, hogy a külkereskedelmi vállalatok részéről az utóbbi időben egyre gyakrabban felmerülő fentebb előadott védekezés ellenkezik a kötbérek szállítási szerződések bevezetését elrendelő kormányzati intenciókkal és felhívta a külkereskedelmi miniszter által kiadott utasításra, amely a tervszámnak megfelelő kötbéres szállítási szerződés megkötését a külföldi ügyletkötésektől függetlenül a külkereskedelmi vállalatoknak kötelezővé teszi. A tervszámok alapján kötött szerződésben a külkereskedelmi vállalat jogosult irányárakat adni. Az irányár megadásánál mindazokat a tényezőket köteles figyelembe venni, amelyek alapján a végleges árat ki fogja számítani és amelyek a számlába be fognak kerülni (beszerzési ár, szállítási költség, biztosítás, vám, a külkereskedelmi vállalat haszna stb.).

A külkereskedelmi vállalatok felé nem kellő időben feladott megrendelések esetén felszámítható felár tárgyában kiadott 10.074/70/1949/XII. 3. Á. H. számú rendelet 1. §-ában foglalt, a tervnegyedévet megelőző 45 nappal előbb történő rendelkezései kötelezettséget a Bizottság az értékesítő n. v.-vel szemben is megállapította, azonban a rendelet (2) bekezdésétől eltérően, feleket arra kötelezte, hogy a II–IV. negyedévi szerződések részszállítási határidejének megállapítása tárgyá-

ban, közöttük a jövőben netán keletkező vitával kötelesek a Közületi Egyeztető Bizottsághoz fordulni. (5692/1950.)

A gyártó vállalat garanciális kötelezettségeinek külföldön történő teljesítése.

A külkereskedelmi vállalat az ipar foglalkoztatottsága szempontjából igen jelentős méretű export fedezetére szükséges szállítási szerződés megkötésénél azt kívánta a gyártó vállalatától, hogy a külföldi vevő által a gépkocsik üzemeltetési helyén létesítendő pótalkatrészraktár mintegy 2.000.000 forintnyi értékű készletét bizományba bocsássa rendelkezésére. Ezenkívül azt kérte még a külkereskedelmi vállalat, hogy a garanciális félévi időtartam alatt a gyártómű szerelői az ipari vállalat költségére tartózkodjanak külföldön.

A nehézipar védekezése a bizományi raktárral kapcsolatban kétirányú volt. Egyrészt a bizományi raktár fenntartása nem ipari, hanem kereskedelmi tevékenység, másrészt bizományi ügyletet állami vállalatok egymás között nem köthetnek. A szavatossági hibák helyszínen történő kijavítása végett állandó szerelő kiküldését nem tartotta szükségesnek. Kérte a hibás alkatrészek gyártóműhöz történő beküldését a hiba okának és az annak megállapítása iránt esetleg szükséges garanciális munkák elvégzése végett. Nagyobb jelentőségű szavatossági hibák helyrehozatalára pedig esetenként kívánta a szükséges műszaki dolgozókat kiküldeni, mert állandó szerelő külföldön tartása a gépek kalkulációjába felvett garanciális százalékok keretén belül az ipar szempontjából ráfizetés nélkül nem oldható meg.

A Bizottság döntésében arra kötelezte a külkereskedelmi vállalatot, hogy a tartalékalkatrészek fenntartásával kapcsolatosan vállalt export szerződési kötelezettségének saját-maga tegyen eleget és a tartalékalkatrészek tételárát a gépek vételárával együtt a gyártóműnek fizesse ki.

A szerelők kiküldetési költségeit az ipar és a kereskedelem között 2/3—1/3 arányban megosztotta.

Bizottság megállapította, hogy a kérdéses külkereskedelmi szerződés úgy az ipar foglalkoztatottsága, mint hírneve, valamint az ügylet tárgyértékénél fogva igen nagy jelentőségű és ezért egyes feltételei a szokásos többi külkereskedelmi ügyleti

általános feltételektől eltérően is megállapítható. Ezért szükségesnek tartotta, hogy az ipart több féleven keresztül foglalkoztató és fokozatosan átadásra kerülő gépek üzemben tartási helyén állandóan kint legyenek a gyártókné szerelői, akik a helyszínen meg tudják állapítani a nagymennyiségű gépeknél előforduló zavartossági hibákat és azok kijavításáról a helyszínen azonnal gondoskodni tudnak. A gépek nagy számára és ebből kifolyóan előforduló garanciális vitalehetőségekre nemzetgazdasági szempontból gazdaságosabbnak látszik állandó megbizottak félevení garanciális időtartam alatt külföldön történő tartózkodása, mint esetleges hibás alkatrészek Budapestre történő visszazállítása, súlyosabb esetekben pedig szerelőkné a helyszínré történő utaztatása.

A tartalékalkatrész-raktár fenntartása kereskedelmi tevékenység a szocialista belföldi kereskedelmi szektorba e feladatot belkereskedelmi vállalatok látják el. Ha tehát hasonló probléma az ügylet nagy jelentőségénél fogva külkereskedelmi viszonylatban is felmerül és annak engedélyezése szükséges, az esetben a kérdést a külkereskedelmi vállalatnak kell megoldania, saját pénzügyi fedezetéből esetleg oly módon, hogy az ahhoz szükséges tőke külkereskedelmi haszonból nem fedezhető, kamatkötelezettsége a vállalati üzembizottság részéről külön meg kitárgyalandó. (5727/1950.)

Közületi vállalatok csak kötbéres szállítási szerződéseket válthatnak egymással.

Az egyik külkereskedelmi vállalat a 45 napos határidő után 1 nappal feladott megrendelést nem fogadta el, illetve a megrendelőnek azt a választ adta, hogy hajlandó vele szerződni, de a késedelem miatt csak kötbéres kötelezettség nélküli szállítási határidőt vállalt.

A Bizottság kötelezte a külkereskedelmi vállalatot, hogy a 4226/1949 (IX. 6.) M. T. számú rendelet előírásainak megfelelő kötbéres szállítási szerződést kössön, mert közületi vállalat a hivatkozott rendelet 1. §-ának b) pontja alá eső szolgáltatás esetén csak a rendelet előírásainak megfelelő kötbéres szállítási szerződést köthet.

Bár a megrendelő a szállító véleménye szerint 1 nappal késett, a megrendelés el nem fogadása — a Bizottság véleménye szerint — a

külkereskedelmi vállalat részéről me-rev, formális állásfoglalás volt.

Nem szabad ugyanis a szocialista gazdálkodásban a tervgazdálkodás érdekében egyenlő kötelezettségekkel működő vállalatoknak arra az álláspontra helyezkedni, hogy a másik vállalat népgazdasági szempontból még kárt nem okozó cselekménye miatt (jelen esetben egy 24 órás késedelem) mellőzzön olyan ügyletkötést, amelynek elmaradása feltétlenül hátrányos és a terv teljesítését késlelteti.

A külkereskedelmi vállalat formalista magatartását még az is súlyosabbá teszi, hogy az 1 napos késedelem valójában nem is forgott fenn, mert a folyó tervnegyed évre vonatkozó import megrendeléseiket az iparvállalatok a 10.074/78/1949. Á. H. számú rendelet 7. §-a alapján 1949. évi december 31-ig adhatták fel. A vállalat a rendelet eme utasításait nem ismerte, arról a Közületi Egyeztető Bizottság tárgyalásán értesült.

Ezenkívül a hivatkozott rendelet sem ad módot a külkereskedelmi vállalatnak arra, hogy az ajánlatot visszautasítsa, hanem felár felszámítása mellett azt a rendelet 2. §-a értelmében teljesíteni köteles.

A Bizottság a fenti tényállástól függetlenül is leszögezi azt az álláspontját, hogy közületi vállalatok kötbérfizetési kötelezettség nélkül, szállítási szerződési feltételeket nem vállalhatnak, még az esetben sem, ha azt a másik fél mulasztásából kifolyóan, mintegy szívésségi ügyletként teljesíteni szeretnék. A terv és szerződéses fegyelem nem engedheti meg, hogy a vállalatok a kötbéres szállítási szerződési rendszeren lazítsanak, sőt a vállalatok kötelezettségévé teszi azt, hogy a másik fél részéről tapasztalt mulasztások esetén a mulasztásból származó népgazdasági károk elhárítása és az esetleg vétkeken eljáró személyekkel szembeni eljárás lefolytatása céljából felettes hatóságaihoz vagy a Közületi Egyeztető Bizottsághoz forduljanak és nem próbálják a másik fél mulasztását a 4226/1949. M. T. számú rendelet szellemével és utasításaival ellenkező jogügyletbe burkolni. (5699/1950.)

Szállítási szerződések feltételei más ügyletek teljesítésétől függővé nem tehetők.

Tényállás: A belkereskedelmi vállalat a tárgyaláson felmutatta fő-

felügyeleti hatósága által kiadott, nevére szóló rendeletet, amely szerint importból származó árucikkekre vonatkozó szállítási határidőt fix napra nem vállalhat, hanem azokat a külkereskedelmi vállalat teljesítésétől tegye függővé.

Határozat: A Bizottság kötelezte a belkereskedelmi vállalatot, hogy a többi belkereskedelmi vagy ipari közületi vállalattal kötendő szállítási szerződéseiben a szállítási határidőket kétséget kizáróan határozza meg.

Indokolás: A belkereskedelmi vállalatnak azt a kívánságát, hogy a szállítási határidejeit a Chemolimpex szállítási határidejeitől tegye függővé, a Bizottság elvileg nem tartja elfogadhatónak, mert ahogy a Vegyi-anyag nagykereskedelmi n. v. és a Chemolimpex viszonylatban nem hozható egymástól függésbe a Chemolimpex külföldi ügylete a belföldi ügylettel, ugyanúgy nem hozhatja összefüggésbe a belkereskedelmi vállalat az ő megrendelőjével kötendő ügyletének feltételeit a külkereskedelmi vállalattal kötött szerződéseinek feltételeivel sem. A 4226/1949. M. T. számú rendelet helyes értelmezése szerint ugyanis a belkereskedelmi vállalat pontos határidőket köteles vállalni. Természetesen határidejének megállapításánál figyelembe veszi a külkereskedelmi vállalat ugyancsak naptárilag pontosan megállapított szállítási határidejeit. (5617/1950.)

A szerződés létrejötte.

Az ajánlatot elfogadó megrendelővel a felek között a szerződés létrejött. Az ajánlatot tevő vállalatot tehát az ajánlatában megadott és a megrendelővelben elfogadott szállítási határidőt köti és a megrendelés visszaigazolásában új szállítási határidőt már nem tűzhet ki. Az ilyen kikötés lényegében a szállítási határidő meghosszabbítására irányuló kérelemnek tekintendő. Adott esetben azonban az ilyen kérelem még időelőtti, mert a szerződésben megállapított szállítási határidőből mintegy négy hónap még hátra van és ez alatt az idő alatt a szállításra kötelezett vállalat esetleg még teljesíteni tud. Ezért a Bizottság a szállítási határidő meghosszabbítására irányuló kérelemnek tekintett újabb kikötés elbírálásába nem bocsátkozott. A szállítási határidő meghosszabbítását, ha annakidején már kétséget kizáró módon megállapít-

ható lesz, hogy a határidőben való teljesítésnek elháríthatatlan akadálya van, a 4226/1949. M. T. és a 4336/1949. M. T. számú rendeletnek megfelelő módon kell kérni. (5761/1950. E. B.)

Szerződés tárgyának egyoldalú megváltoztatása tekintetében fenntartott jogra irányuló kikötés érvénytelen.

Tényállás: Egy kereskedelmi vállalat édesipari cikkek szállítására vonatkozóan között szállítási szerződést 1949. év negyedik évnegyedére. A szerződésben abban állapodtak meg, hogy a felsorolt cikkmennyiségek közötti arányt közös megállapodással megváltoztathatják, úgy azonban, hogy a szállítandó áruk összértéke változatlan maradjon. A szerződés mellékletében sorolták fel a szállítandó áruk mennyiségi és minőségi beosztását. A mellékletre, a kereskedelmi vállalat olyan záradékot vezetett, amely szerint fenntartja jogát arra, hogy az egyes cikkmennyiségek közötti arányt a szerződéstől eltérően egyoldalúan is megváltoztathatja. Az édesipari vállalat kötbérvételését érvényesített a kereskedelmi vállalat szemben, mert a szerződés szerinti cikkmennyiséget csak részben vette át. A kereskedelmi vállalat azzal védekezett, hogy a szerződés mellékletére rávezetett záradék alapján a cikkmennyiségek közötti arányt egyoldalúan megváltoztathatta és mint-hogy összértékben a szerződésben meghatározott árumennyiséget átvette, kötbért nem tartozik fizetni.

Döntés: Az Egyeztető Bizottság megállapította, hogy tervgazdálkodásban a szerződő közületi vállalata-

tok kölcsönösen tervszerűen kötelesek feladataikat teljesíteni.

A kölcsönös tervszerű működés kizárja annak lehetőségét, hogy az egyik szerződő fél olyan egyoldalú jogot tartson fenn a maga számára, amely szerint a másik fél előzetes beleegyezése nélkül a szerződés tárgyát képező cikkek közötti mennyiségi arányt megváltoztassa. Amennyiben az ilyen kikötés lehetséges lenne, ez azt eredményezné többek között, hogy az iparvállalatoknál eladatlan raktárkészletek gyülnének fel és ez az ipar forgóalapját és a forgóalap forgási sebességét csökkentené. Az Egyeztető Bizottság álláspontja szerint szállítási szerződésben foglalt olyan kikötés, amely a szerződés tárgyának megváltoztatására a másik fél beleegyezése nélkül is egyoldalú lehetőséget ad, mint a tervgazdálkodás célkitűzéseivel ellentétben álló, érvénytelen.

Mint-hogy az Egyeztető Bizottság állandó gyakorlata szerint a szerződésben minőség és mennyiség szerint felsorolt cikkek tekintetében a szerződésszerű teljesítés azt jelenti, hogy külön-külön mindegyik cikkre vonatkozóan a szerződő felek kötelezettségét önállóan kell elbírálni és valamely meghatározott cikkben mutatkozó túlteljesítés egy más minőségű cikkben mutatkozó lemaradás javára nem számolható el, a kereskedelmi vállalatot a kötbér fizetésére kötelezte. (10.435/1950.)

A 4226/1949 (IX. 6.) M. T. számú rendelet 6. §-ában meghatározott kötbérről súlyosabb kötbér megállapítása.

Tényállás: A megrendelő tan-gazdaság a szállító belkereskedelmi

vállalattól 1949 februárjában raktárról szállításra 2 drb mezőgazdasági gépet vásárolt és a belkereskedelmi vállalat azonnal szállított. Nyilvánvalóan minőségi hiba miatt a megrendelő a gépeket visszaküldte a szállítónak. A szállító a hibát elismerte és kötelezettséget vállalt a megjavított gépek újbóli szállítására.

Egy évig a kijavítás felől a szállító a megrendelő sokszori felhívása ellenére nem gondoskodott és a megrendelő felhívásait válasz nélkül hagyta.

Döntés: A Bizottság új, rövid szállítási határidőt állapított meg a 4226/949. (IX. 6.) M. T. számú rendelet 6. §-ában szabályozott kötbéreknel lényegesen súlyosabb kötbér terhével.

Kötbérben alperest nem lehetett marasztalni, mert a felek nem szállítási ügyletet kötöttek, hanem raktárról történő eladás tekintetében szerződtek. Kártérítésben sem volt a szállító marasztalható, mert felperesnek saját nyilatkozata szerint sincs kára.

A szállítási határidő súlyos kötbér terhével történő biztosítása a véghatározat szerint azért történt, mert a szállító súlyos vétkes magatartása jóhiszemű teljesítésre súlyos szankciók nélkül nem enged következtetni. A 4226/1949. (IX. 6.) M. T. számú rendeletben meghatározott kötbéreknel alacsonyabb kötbért nem szabad kikötni, de nincs akadálya annak, hogy a felek az ott meghatározott kötbérek mérvétől eltérjenek és így természetesen nincs akadálya annak sem, hogy a Bizottság állapítson meg magasabb kötbért tartalmazó feltételt. (10.403/1950.)

JOGIRODALOM

A »Szovjet állam és jog« (»Szovjet-szkoje goszudarsztvo i právo«) 1949. évi október és november havi számai.

Sz. L. Ronin a lap bevezető cikkében: »Az állam- és jogelmélet kérdései az új lenini anyagok tükrében« foglalkozik Lenin Inesee Armandhoz intézett leveleivel. Ezek a levelek a nemzetközi munkásmozgalom elméleti és gyakorlati kérdéseit tárgyalják az első világháború idején. Kiemeli a szerző, hogyan leplezte le Lenin a háború érdekében agitáló szociál-sovinistákat. E levelek egyik központi kérdése a forradalmi szociáldemo-

krácia viszonya a háborúhoz, az imperializmus által elnyomott nemzetek önrendelkezési jogához. Lenin leszögezi azt a tételt, hogy a nemzeti felkelés egyértelmű a haza védelmével. Kitér Lenin a levelekben a politikai viszonyok rendszerére, illetve az államrendszerek típusaira és azokat tudományosan osztályozza. Tudományos alapos-sággal taglalja azt a politikát, amelyet a munkásosztály pártja az imperialista állammal, az imperialista háborúval szemben és az elnyomott népek felszabadításáért vívott harc támogatására folytat. Kiemeli a szerző, hogy Lenin tételait ma is fegyverül használják fel a világ demokratikus erői az ame-

rikai imperialisták mesterkedései ellen, amelyek a világ szabadság-szerető népei szuverenitásának, függetlenségének felszámolására irányulnak. Ezt a szándékot ma a »gazdasági segítség« (Marshall-terv), a »katonai segítség« (Nyugati Blokk, Északatlanti paktum) stb. álarcával leplezik.

Leninnek e tanítása — mondja a cikk — »egyenes felhívás a szovjet emberekhez: legyenek szocialista hazájuk állhatatos és önfeláldozó fiai, akik féltve őrzik az orosz nép és a Szovjetunió minden népe felszabadító harcának nagyszerű nemzeti tradícióit«. Ezek a zseniális lenini gondolatok könyörtelen harcra ösztönzik a szovjet embereket a

hazafiatlan kozmopolita ideológia és ennek képviselői ellen.

Nagy elméleti jelentőséget tulajdonít Ronin e levelekben a Nagy Októberi Szocialista Forradalom utáni időszakokkal foglalkozó részeknek. Lenin legfontosabb következtetése az, hogy a munkásosztálynak, a tőkés országok dolgozó tömegeinek teljes mértékben figyelembe kell venniük az orosz munkások és parasztok nagyszerű tapasztalatait, akik megdöntötték az imperialista burzsoázia uralmát és megalapozták a dolgozók hatalmát — létrehozták a szovjet rendszert. Lenin rámutatott itt arra, hogy mindaddig szó sem lehet a német nép felszabadításáról az imperialista elnyomás alól, amíg az le nem számol a szocializmus áruival. Enélkül a német nép — mondja Lenin — valójában a burzsoázia rabságában marad és részese lesz minden büntetvénynek. Lenin e látnoki sorai — állapítja meg a cikk — ma is rendkívül időszerűek. Telibe találják a mai Scheidemannokat, Schumachereket, Blumokat, Bevineket és társaikat, akik a munkásosztály áruí, az angol-amerikai imperializmus laká-
jai. Felhívás ez a német néphez, hogy számoljon le az imperializmussal és ügynökeivel.

A szerző a cikk végén kifejti, hogy a demokratikus és békeszerető német köztársaság megalkotása, a Németországban ma lejátszódó események világosan mutatják, hogy a német nép többsége határozottan arra törekszik, hogy az imperialista-ellenes demokrata táborban foglalja el a helyét és a fejlődés egyetlen helyes útjára, a Lenin és Sztálin által mutatott útra térjen.

B. Sz. Manykovszkij professzor »A népi demokratikus köztársaság — a munkásosztály diktatúrájának politikai formája« c. cikkében kifejti, hogy Lenin és Sztálin által adott az a tanítás, hogy a proletárdiktatúrának különböző politikai formái lehetnek, fényesen beigazolódtak. A munkásosztály diktatúrája most két politikai formában nyilvánul meg: a Szovjet Köztársaság és a népi demokratikus köztársaság formájában. A Szovjet Köztársaság a szocialista demokrácia magasabb megnyilvánulása, amely a szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenetet valószínűsíti meg. Mindkettő a proletárdiktatura válfaja; sokkal több rokon vonásuk van, mint megkülönböztető sajátosságuk.

Megállapítja a cikk, hogy a népi demokratikus köztársaság sokban emlékeztet a Szovjet Köztársaság első fejlődési fázisára. Leszögezi továbbá, hogy a népi demokratikus országok alkotmányai és alkotmánytörvényei biztosítják a munkásosztály által vezetett dolgozók hatalmát. Részletesen kitér a rokonvonások megtárgyalására és rámutat arra, hogy ezekben az országokban a hatalmi szervek valóban a népi hatalom képviselői, hogy ezeknek az országoknak a valódi urai a dolgozók széles tömegei. A szocialista demokrácia kifejezésre jut a népi demokratikus országok választási rendszerében is. Ez a választási rendszer nem ismeri a polgárok választójogának vagyoni cenzus, iskolázottság, nem, nemzetiségi és vallási ismérvek szerint való korlátozását. A szovjet állam fejlődésének első időszakától eltérően itt a társadalmat államilag irányító munkásosztály nem élvez kiváltságokat a lakosság egyéb csoportjaihoz viszonyítva. Ennek az az oka, hogy a népi demokratikus államok más történelmi körülmények között fejlődnek, amikor méretlenül megerősödött a szocialista tábor, a kapitalizmus táborára viszont a második világháború következtében újabb csapásokat szenvedett. Ezután a legfelsőbb képviselői szervvel foglalkozik, mely a népi demokráciákban az egykamarás rendszeren felépülő országgyűlés, a népakarat valódi kifejezője. A nép visszahívhatja képviselőit. Az elnöki teendőket kölégiális vagy egyedi szerv végzi. A képviselői szerv valódi ellenőrzést gyakorol a végrehajtó hatalom felett. A hatalom helyi szerveit is a nép alakítja és ezeknek semmi közük sincsen a burzsoa állam ú. n. »önkormányzati« szerveihez.

A nemzetiségi kérdés megoldása is világosan mutatja, mily nagy a különbség a népi demokrácia és a burzsoa demokrácia között. Rámutat arra, hogy a népi demokráciák alkotmányában döntő jelentősége van a szuverenitás kérdésének. Ezek az országok — fejezi be a cikk — a békéért és a demokráciáért harcolnak, állami szuverenitásukért az angol-amerikai imperializmus mesterkedése ellen.

Büntetőjogi kérdést tárgyal *B. Sz. Nikiiforov* cikke: »Szükséges-e a nyereszkedési szándék a vagyonelemes cselekményeknél?« A szerző

más szovjet szerzőkkel szemben azt a nézetet vallja, hogy az állami tulajdon eltulajdonítása esetében a nyereszkedési szándék nem feltétlenül tartozik a bűncselekmény elemeihez és az állítását a bírói gyakorlatból vett példákkal támasztja alá.

B. Sz. Pokrovskij »A. N. Radisev nézetei az államról és jogról« c. cikkében a XVIII. század nagy közírójának, enciklopédistájának nézeteivel foglalkozik, aki a dekabristák számára készítette elő az utat. Radisev — fejt ki a cikk — a népi forradalomban látta Oroszország megmentőjét, melynek mozgató erői szerinte a széles tömegek lettek volna. Pokrovskij megállapítja, hogy Radisev mind bölcséleti és történelmi, mind pedig jogi munkáiban kora zord orosz valóságának talaján állott.

Az »újjászületett inkvizíció« cím alatt tárgyalja *N. L. Sifman* az USA kommunista pártjának vezetői ellen lefolytatott bírósági pert. Cikkét az egyik vádlott: Robert Tompson szavaival fejezi be, aki bátran jelentette ki: »A XX. század nem a Wall-Streeti imperializmus diadalának százada lesz, hanem a marxizmus-leninizmus, a szocializmus egész világra kiterjedő diadalának százada«.

A. A. Gercenzon »Bűnözés a kapitalista országokban a második világháború alatt« c. cikkében rámutat arra, mily nagy mértékben emelkedett a bűnözések száma Angliában. A bűnesetek száma évről-évre növekedett és az 1945. évben 79%-kal haladta meg a háború előtti színvonalát. Az első világháborúhoz viszonyítva ez 4 és 1/2-szeres emelkedést jelent. A fiatalkorúak bűn esetének száma 1945-ben 45%-kal volt magasabb, mint az 1939. évben.

A folyóirat a dokumentációs részében közli a magyar Alkotmány szövegét.

A folyóirat novemberi száma első helyen *N. I. Lazarev* cikkét közli »Sztálin elvtárs az államok belügyeibe való be nem avatkozás elvéről és az intervenció fogalmáról« cím alatt. A cikk Sztálin elvtárs megállapításaira támaszkodva tárgyalja az imperializmus szakában lévő kapitalista államok által egyrészt kölcsönösen egymással szemben, másrészt a kapitalista környezetben lévő szocialista állammal szemben folytatott kül-

politikáját. Rámutat arra, hogy az intervenció fogalmának tisztázásában nagy érdeme van Marxnak, aki megvilágította az intervenció osztályjellegét. Minthogy azonban az intervenció különösen nagy méreteket az imperializmus szakában öltött, természetes, hogy ezt a fogalmat teljesen csak Lenin és Sztálin világíthatták meg. Lenin a fegyveres beavatkozás fogalmát tisztázta — tehát a beavatkozásnak azt a formáját, amellyel a fiatal szovjet állam közvetlenül a keletkezését követő napokban összeütközni kényszerült. De találhatunk Lenin műveiben útmutatást a beavatkozás másik — gazdasági formájára is.

Azok a megállapítások, amelyeket Sztálin elvtárs az intervencióra vonatkozóan adott, az alkotó marxizmus mintaképei. Továbbfejlesztése ez az intervencióról adott marxi-lenini tételeknek és azoknak új feltételekre — a halódó kapitalizmus feltételeire való alkalmazása. Bebizonyította Sztálin elvtárs, hogy az intervenció egyáltalán nem korlátozódik a hadseregek bevetésére. A burzsoa nemzetközi jogtudomány azért állítja, hogy az intervenció nyílt fegyveres beavatkozást jelent a másik állam belügyeibe, mert ezáltal segíti a burkolt intervenciók elleplezését. Az intervenció Sztálin elvtárs tanítása szerint kétféle formában jelentkezhet: 1. nyílt fegyveres beavatkozás; és 2. elrejtett, elleplezett beavatkozás formájában, amely különösképpen az imperializmus ideje alatt terjedt el a tömegek öntudatának növekedésére tekintettel. E leplezett beavatkozásnak is különböző formája van, így a nagy államok a fegyveres beavatkozásukat — »kis« népek felhasználásával leplezhetik. De jelentkezhet a beavatkozás az ellenforradalmi csapatok pénzzel és más támogatással való ellátásában, ügynökök küldésében, polgárháború szításában, gazdasági beavatkozásban.

Végül rámutat a cikk arra, hogy a szovjet nemzetközi jog a beavatkozásról és az intervencióról Sztálin elvtárs által adott tételeken épül fel, ezért e tételek tanulmányozása első kötelessége a szovjet nemzetközi jogászoknak.

Igen érdekes A. A. Karp »A dolgozók küldöttei járási tanácsa végrehajtó bizottságának joghelyzete« c. cikke. A cikk rámutat arra, hogy a Szovjetunió járási beosztásának

megállapításánál a gazdasági tényezőket vették figyelembe, továbbá azt, hogy a falu az államapparátushoz közelebb kerüljön. A járási tanácsok végrehajtó bizottságának munkafeltételei, hatásköre történelmileg tevődik össze. A cikk rámutat arra, hogy a Sztálini Alkotmány után választott járási tanácsok végrehajtó bizottságai lényegesen különböznek azoktól a végrehajtó bizottságoktól, amelyek a Sztálini Alkotmány előtt alakultak. Rövid történelmi visszpillantás után részletesen tárgyalja a végrehajtó bizottságok jelenlegi ügykörét és munkáját. Megállapítja, hogy a járási tanácsok és azok végrehajtó bizottságai olyan történelmi változásokon mentek keresztül, hogy lényegében új szervezetekké váltak, amelyeknek újszerűen kell megoldani az előttük álló új és szétágazó feladatokat. Minthogy a végrehajtó bizottságok tevékenységét nem egy, hanem a történelmi fejlődés során számos jogszabály szabályozta és az idevonatkozó jogszabályok szétszórtaan találhatók, új jogszabályra van szükség, amely röviden és pontosan meghatározná a járási tanácsok végrehajtó bizottságainak joghelyzetét tevékenységük minden terén.

V. F. Kozlov cikke a népi demokráciák képviseleti rendszerének alapvető elveit tárgyalja. Rámutat arra, hogy a népi demokratikus állam a szovjet állammal azonos típusú állam. Az új népi demokratikus köztársaság gyökeresen különbözik a burzsoa parlamentáris köztársaságtól. Ez a köztársaság a dolgozók és nem a kizsákmányolók képviselőinek köztársasága. A népi demokratikus ország lényegével és jellegével szoros kapcsolatban van annak képviseleti rendszere is. A munkásosztály a dolgozó parasztsággal és más dolgozó rétegekkel szövetségben a Kommunista Párt vezetése alatt a képviseleti szervek útján valósítja meg a társadalom állami irányítását.

A népi demokratikus képviseleti rendszer az államhatalom egységének elvére támaszkodik és elveti »a hatalom megosztásáról« szóló burzsoa elveket.

Rámutat a cikk a népi demokratikus képviseleti intézmények fölényére a burzsoa képviseleti szervekkel szemben és a következő sajátosságait emeli ki: 1. a népi demokratikus képviseleti intézmények a demokratikus centralizmuson épülnek fel; 2. közvetlen és döntő részvételt biz-

tosítanak a népi tömegek számára a gyakorlati államigazgatásban; 3. dolgozó testületek, amelyek határozatokat hozhatnak az állami kérdésekben és a határozataikat végrehajthatják; 4. felépítésük a népi valódi akaratának kiderítésére és kifejezésére irányul; 5. a küldötteik felelősséggel tartoznak a népnek és a néptől függenek; 6. a nemzetek egyenjogúságán épülnek fel; 7. az államhatalom szerveinek valódi népi jellegű összetételét biztosítják.

»Jogviszonyok és az eljárási tevékenység a szovjet bünvádi eljárásban.« V. J. Ljvsic e cikkben rámutat arra, mily nagy szerepet játszik a szovjet jogtudomány problémáiban a törvényesség és a demokrácia elve és kiemeli, hogy ezeknek az elveknek az alkalmazásával kell megoldani az eljárási jogviszonyok kérdését is. A vonatkozó burzsoa felfogás ismertetése és kritikája után rámutat arra, hogy a szovjet bíróság tevékenysége szervesen összhangban van a szocialista törvényesség és a szocialista demokrácia elveivel. A szovjet bünvádi eljárásban nincs ellentét a bírói és ügyészi szervek tevékenysége és az eljárás résztvevői részére a törvény által biztosított jogok között. A szovjet törvényalkotó a lehető legnagyobb mértékben erősíti és fejleszti az eljárásban résztvevők jogainak és érdekeinek eljárási jogi biztosításait és mindezt összhangba hozza a bíróság és ügyészség jogaival és kötelességeivel, amelyek a bizonyítékok összegyűjtésére és a büntettek leleplezésére irányulnak.

Ismerteti végül még a folyóirat A. L. Rivlin írásában a szovjet bíróságokról szóló első jogszabályokat Ukrajna területén, így a népbíróság bevezetéséről szóló rendeletet és a forradalmi bíróságok tárgyában kiadott rendeletet.

A »Jogász« (»Právník«) 1950. évi január havi száma.

A folyóirat vezető helyen Jan Vesely cikkét közli a munkások részvételéről az új törvényalkotásban. Örömmel állapítja meg a szerző, hogy az igazságügyminisztériumban most már nem a burzsoa osztály képviselői, hanem a szocializmust építő dolgozók foglalnak helyet. Megemlíti, hogy jelenleg a polgári törvénykönyv előkészítésén dolgoznak. E törvény majd a dol-

gozók érdekét fogja védeni, igazságos és mindenki számára érthető lesz. Az igazságszolgáltatásból eltűnik a kapitalista érdekek védelme, új szocialista rend lép életbe, amely kizárja embernek ember által való kizsákmányolását. Az új polgári törvénykönyv megalkotásában nemcsak a jogászok vesznek részt, hanem annak kidolgozásába bevonják a munkásokat, a parasztokat, a szakszervezetek és az ifjúság képviselőit s ezért joggal remélhető, hogy az a dolgozók érdekeit fogja szolgálni.

Zdenek Fierlinger hivatkozik a csehszlovák jogászok konferenciáján hozott határozatokra, amelyek a dolgozó nép érdekeit védő új jogrend megalkotására irányulnak. Ez az új jogrend meggyorsítja majd a csehszlovák nép haladását a szocializmus felé vezető úton és biztonságot teremt a reakciós törekvésekkel szemben. Felemlíti azokat a legsürgősebb teendőket, amelyek előtt a csehszlovák törvényhozás áll. Ezek a családjog és a polgári törvénykönyv egyes részeinek megváltoztatása, az egyházi ügyeket intéző állami hivatal, a kutató és dokumentációs szolgálat megszervezése, a prágai politikai és gazdasági főiskola felállítása, stb.

A folyóirat további két tanulmánya az új csehszlovák családjog egyes kérdéseiről szól. *Jaromir Blasko* az új családjog elméleti alapjait tárgyalja. Az új családjogot nemcsak azért tartja jelentősnek, mert ez újszólván minden polgárt érint, hanem mert ez az első lépések egyike a szocializmus felé vezető

jogrend kiépítésében. Engelsre hivatkozva megállapítja, hogy a család a társadalom alapvető sejtje. Kifejti, hogy a nők egyenjogúságát a kapitalista érdekeket kiszolgáló kormány megbuktatása teszi lehetővé. A nők és a férfiak jogegyenlőségének megszüntetése első feladata volt a Nagy Októberi Forradalomnak is. A Szovjetunió tapasztalata tette lehetővé Csehszlovákia számára is azt, hogy a házassági és családjog terén új alapokon nyugvó jogrendet építsen ki. A házasságnak nem a nőnek férfi által való elnyomását leplező szentség jellege van most már, hanem az olyan szociális intézmény, ahol a férfi és a nő önszántából és tartós életközösségben él egymással. Ez az intézmény az állam védelme alatt áll.

Az új családjogi törvény egyben teljes mértékben függetleníti a házasság intézményét az egyháztól. Ennek különösen Szlovákia szempontjából van nagy jelentősége, mert ott a fakultatív házasságnak az 1919. évi házassági novellával történt bevezetése visszafejlődés volt a korábbi 1894. évi házassági törvénnyel szemben. Kiemeli a szerző az új törvény vagyoni jogi rendelkezéseit. Ez szerinte különösen azért jelentős, mert a jogi egyenlőség kívánalma üres szó marad gazdasági egyenlőség nélkül és mert a nők jogi felszabadítása lehetetlen gazdasági felszabadításuk nélkül. Az új törvény a házassági kötelek megerősítését is szolgálja, új házassági erkölcsöt teremt és a házasság felbontása esetén a vétkes felet

szankciókkal sújtja, amelyek a vétkes házastársnak a közös vagyonból való teljes kizárását is lehetővé teszik.

Karel Petrzelka ugyancsak az új házassági és családjogi törvénnyel foglalkozik. Rámutat arra, hogy a házasság és a család intézménye az emberiség fejlődése során hatalmas fejlődésen ment keresztül. A családi forma állandóan átalakul és a társadalmi-gazdasági átalakulást követi. A burzsoá osztályállamban a család kicsiben mindazokat az ellentéteket magában hordja, amelyek a társadalomban és az államban nagymértékben kifejlődnek. A házasság és a család új szerepére különösen a törvény bevezetője mutat rá, ahol kifejezésre jutnak azok az elvi követelmények, amelyeket az új haladó társadalom a házasság és család intézményével szemben támaszt.

Foglalkozik ezután a férfi és a nő egyenlőségének kérdésével és megállapítja, hogy az új törvény szerint ez nem mechanikus egyenlőséget jelent, hanem mind a két fél erejéhez mérten köteles egymást kölcsönösen erkölcsileg és anyagiilag támogatni és segíteni. Ez első sorban a család érdekében van így. A család most már társadalmi egység, amely a megújuló társadalmat és annak haladó kibontakozását szolgálja. Az új család éppen ezért nem kerülhet a társadalom érdekeivel ellentétbe. A monogámia elve most már nem a tradíciók függvénye, hanem azon alapul, hogy csak a monogám házasság szolgálja a társadalmi fejlődés ügyét.

SZOCIALISTA JOG — SZOCIALISTA KÖZIGAZGATÁS

ÁLLAM ÉS KÖZIGAZGATÁS

E szemle célja a proletárdiktatúra funkcióit teljesítő új és magasabb típusú állam alapvető kérdéseinek tisztázása.

Megjelenik havonta egyszer. Ára 3.— forint

Kapható Ibusz-pavillonokban.

Előfizetési díj: negyedévre 9.— Ft, félévre 18.— Ft, egy évre 36.— Ft.

Megrendelhető: **ÁLLAMI LAPKIADÓ N. V.**

Budapest, V., Bajcsy-Zsilinszky-út 78. Telefon: 129-480

Budapest, VI., Sztálin-út 25. sz. — Telefon: 427-190

Lapárusítás: **Budapest, V., Vécsey-utca 4.**

Csekszámlaszám: 61.003

Bár a társadalom és az állam érdekelve van abban, hogy a házasság szilárd kötelék legyen, mégis, ahol a házasság további fenntartása a társadalom érdekeivel összeütközik és a házaspár további együttéléséhez és a gyermekek neveléséhez megfelelő alapot létrehozni nem lehet, a házasságot fel kell bontani.

Ismerteti az állam által a házasság felbontásának megsegítésére tett intézkedéseket és azokat az eredményeket, amelyek az ország természetes szaporulatában ennek következményeképp észlelhetők. A házaspár kötelezettségei közül a legjelentősebb társadalmi szempontból a gyermekek nevelése és eltartása. Különösen kiemeli a szerző a társadalomnak azt az érdekét, amely egészséges fiatal generáció felnevelésére irányul. Ez úgy válik lehetővé csak, ha a házaspár a házaspár e társadalmi cél érdekében az egyéni érdekeiket alárendeltnek tekintik.

A házassági bontó okokat boncolva arra a következtetésre jut, hogy a házassági bontó okokat nem lehet specializálni és gépiesen kezelni. Nem az okok azonossága dönti el egy-egy házasság felbontásának lehetőségét, hanem az az érdek, amely a társadalmat a házasság fenntartásához fűzi. A rugalmas és általános, széles kereteket biztosító bontó okokat úgy kell alkalmazni, hogy a váláshoz való jogot ne használják fel a társadalom érdekei ellen és azoknak a szilárd családi élet megerősítését kell szolgálni.

E. Zeidin Rómában tartott előadásának kivonatát közli még a folyóirat. Az előadás az atomfegyver betiltásának kérdéséről szól és ismerteti a Szovjetunió által az atomfegyver betiltása érdekében kifejtett törekvéseket.

A folyóirat az aktuális jegyzetek c. rovatában az új csehszlovák családjogi és házassági törvénnyel foglalkozik. V. Vesely azt fejtegeti, hogy egyetemlegesen kötelezve vannak-e a szülők a kiskorú gyermekek nevelésére és eltartására. Leszö-

gezi, hogy az új családjogi és házassági törvény szerint a szülők kötelezettségei teljesen egyformák, mindkettőre nézve egyformán érvényesek.

Közli végül a folyóirat a demokratikus jogászok Rómában 1949. évben tartott kongresszusán hozott határozatokat.

A »Jogi szemle« (»Právní Obzor«) 1949 november és december havi számai.

J. Szpisziak »I. V. Sztálin és a jog« c. tanulmányában megállapítja, hogy Sztálin a csehszlovák történetnek is legfontosabb személyisége. Nemcsak azért, mert az ő legfelsőbb vezetése alatt álló győztes szovjet hadsereg biztosította a cseh és szlovák nép további létezését, hanem mert az ő gondolatait formulálják azt az anyagi bázist, amelyen kifejlődik az új társadalmi berendezkedés. A Csehszlovák Népköztársaság népei békés együttműködésének szilárd alapját a sztálini nemzetiségi politika képezi. — A szocialista jogtudomány terén a legnagyobb jelentőséggel bír az, hogy Sztálin rámutatott a szovjet állam jelentőségére és szerepére. Ez az állam mint fegyver kell, hogy szolgáljon az ellenséges tervekkel szemben. Sztálin volt az, aki kihangsúlyozta a szocialista törvényesség nagy jelentőségét, minthogy Sztálin nemcsak a törvényhez való formalisztikus, hanem a nihilista viszony ellen is harcolt. Behozta, hogy az igazi demokráciának szüksége van a törvények állandóságára. Arra tanít, hogy a törvényben gigantikus kulturális erőt lássunk. Minden idők e legjelentősebb Alkotmánya Sztálin nevét viseli. Sztálin létesítette a Köztársasági Elnökség testületi intézményét. — Sztálin lépett fel az ellen, hogy a proletariátus diktatúráját a Párt diktatúrájával azonosítsák: ez összeegyeztethetetlen lenne a leninizmussal. A tömegeket vezetni annyit jelent, mint meggyőzni a tömegeket a Párt politikájának helyességéről, úgy, hogy a tömegek a saját tapasztalatukból ismerjék fel a Párt politikai irányvonalának

helyességét. Sztálin élete és munkája elválaszthatatlan Lenin munkájától. Sztálin sok tekintetben hasonló Leninhez. Ugyanazok az elméleti ismeretek, gyakorlati érzék, a kettőnek összekapcsolódása, ugyanaz a szilárdság. »Csak Lenin tanítványa vagyok« — mondja Sztálin. Sztálin is tud — mint Lenin — nem sietni feleslegesen. Ma a neve a felszabadulás szimbóluma.

Két per közötti analógiára figyelemzett M. Vranják. 1933 december 1-én jelentette ki Göring, hogy a lipcsei per megmutatta, a bíróságnak nem szabad absztrakt paragrafusokhoz ragaszkodnia: »Lehetetlen helyzet áll így elő«. Valóban »lehetetlen« helyzet áll elő — teszi ehhez hozzá Vranják — a rohadásnak indult kapitalista társadalmi rendszer mai fokán. Kitént ugyanis, hogy az egész világ nyilvánossága, a munkásosztály szemei előtt lejátszott politikai perek útja már járhatatlan út. Kitént, hogy a burzsoázia az osztálydiktatúráját csak a leplezetlen erőszak útjára, a fasizmusra való áttéréssel tudja fenntartani. Vranják kimutatja, hogy az amerikai monopolista oligarchiát ugyanaz a törekvés jellemzi, mint a német fasisztákat. Sőt, ezek azzal dicsekednek, hogy mindenhez jobban értenek, mint a náciak, akik pl. még csak az oly egyszerű gondolatra sem jöttek rá, mint a munkanélküliek sterilizációja, mely gondolat egy buzgó amerikai szenátor agyában született meg. És így jutottak az amerikai Kommunista Párt vezetőinek peréhez. A per két alapvető célt követett. A belpolitikai cél az amerikai proletariátus forradalmi mozgalmának megtörése, a polgári formális »demokráciáról« a nyílt fasiszta erőszakra való áttérés megindokolása. A külpolitikai cél a Szovjetunió-ellenes, imperialista politika »erkölcsei« kiemelésére való kísérlet képezi.

S. Fandák főbb vonalakban ismerteti a Magyar Népköztársaság Alkotmányát. Ez az alkotmány mindenekelőtt azt fejezi ki, amit a magyar dolgozó nép harccal és

**Minden haladó szellemű
magyar jogász tagja
a Magyar Jogász Szövetség-nek**

munkával kivívott, tényleg megvalósított. Úgy a magyar, mint a csehszlovák népköztársaság főcélként a szocializmus megvalósítását tűzte ki. A közös cél és a sztálini nemzeti-politika biztosítja a két állam baráti viszonyát.

»Jogi személyek-e a nemzeti bizottságok?« c. tanulmányában J. Szpisiak bíráló elemzés alá veszi a

csehszlovák Legfelsőbb Bíróságnak azt a határozatát, mely e kérdést tagadóan válaszolta meg azzal, hogy nem ezek, hanem az illető közjogi korporációk — megye, járás, község — bírnak jogalanyisággal. A szerző az utóbbiak jelenlegi jogi személyiségét nem tagadja, de a nemzeti bizottságok jogi személyiségét is állítja. Sőt, — mondja —

lehet, hogy a jövő törvényhozási fejlődés inkább az említett korporációk polgári jogi jogalanyiságának megszűnéséhez fog vezetni.

Rövidebb cikkekben I. Urbánek »A vízhasználatra alakult társulatok jogalanyi helyzetét«, P. Mizsicsko pedig a »szolgálati szerződésből származó igény és a restitúciós törvény« vonatkozásait ismerteti.

MAGYAR JOGÁSZ SZÖVETSÉG

hivatalos közleményei

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének budapesti tanácsulése

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének tanácsulése április 13–16-ig tartott. A tanácskozássok Budapesten, a Magyar Jogász Szövetség székházában folytak. A rendezéssel a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetsége (A. I. J. D.) a Magyar Jogász Szövetséget bízta meg. Mindez a Magyar Jogász Szövetség és e Szövetség keretében tömörült demokratikus magyar jogászok nagy megbecsülését jelenti. A Magyar Jogász Szövetség igyekezett megfelelni a megtisztelő feladatnak és a rendezés körül kifejtett munkájáért a résztvevők — osztatlanul — elismerésüket fejezték ki.

A haladó jogászoknak a világ minden tájáról összegyűlt vezetői Magyarországról kedvező benyomásokkal távoztak és a tanácsulések jó megrendezésével a magyar jogászok emelték hazájuk tekintélyét és munkájukkal jelentős mértékben járultak hozzá a béke fenntartásáért folytatott harc nagy ügyéhez.

A tanácsulésen a szovjet jogászok részéről E. Zeidin, a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének társelnöke, a Szovjetunió Legfelsőbb Bíróságának elnökhelyettese és Gorskov moszkvai ügyvéd, a Voksz tagja, vettek részt.

Az angol haladó jogászokat D. N. Pritt, a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének elnöke képviselte.

A lengyel küldöttség tagjai dr. Marian Muszkat, a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének főtájkára és a jogi főiskola igazgatója,

továbbá Tomorovic, a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének elnökhelyettese, a Varsói Ügyvédi Kamara elnöke voltak.

A francia jogászokat Joe Nordmann, a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének főtájkára, Pierre Cot egyetemi tanár, volt légyi miniszter képviselte.

Belgiumból Lucienne Bouffieux, a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének pénztárosa vett részt a tanácskozáson;

az iráni jogászok részéről Eskandari, volt miniszter, a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetsége gyarmati bizottságának elnöke;

a svájci jogászok részéről Ernst Rosenbusch, a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetsége munkajogi bizottságának elnöke;

a román jogászok részéről Stere egyetemi tanár, a román Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának elnöke, és Balacianu, a Román Ügyvédi Kamara elnöke;

az osztrák jogászok részéről Olga Cermák, előljáró és dr. Stefan Schwamm ügyvéd;

az albán jogászok részéről Gago Flogji főügyész;

a német jogászok részéről Ralf Helm, Berlin főügyésze és dr. Hilde Neumann, a német jogügyi hivatal vezetője;

az olasz jogászok részéről Angelo Macchia egyetemi tanár;

a szabad Görögország részéről Porfirogenis, volt igazságügyminiszter voltak jelen a tanácskozáson.

A cseh jogászok megbízásából Dreszler igazságügyi államtitkár és Donner, igazságügyminisztériumi főosztályvezető jelentek meg.

A kínai jogászok megfigyelőjeként On-Wen-Tao újságíró érkezett Budapestre.

A guadelupeai jogászok megbízottjaként Archimede Francis ügyvédnő, a francia parlament tagja jött Budapestre.

A Magyar Jogász Szövetség részé-

ről a tanácsuléseken dr. Ries István igazságügyminiszter kartárs, a Magyar Jogász Szövetség elnöke vett részt.

A tanácsulés résztvevői Budapestre érkezésük napján az Operaházban a »Diótörő« című balettot tekintették meg.

A következő napon este dr. Ries István, igazságügyminiszter kartárs adott fogadást a tanácsulés tagjai részére az ÉDOSZ klubhelyiségében.

Április 15-én, szombaton este a Magyar Jogász Szövetség elnöksége rendezett vacsorát a vendégek tiszteletére a margitszigeti Nagyszállóban.

A tanácsulés résztvevői április 14-én, pénteken a rákoskeresztúri ügyészképző iskolát tekintették meg. A külföldi vendégek hosszasan elbeszélgettek a tanfolyam hallgatóival és az intézetből szemmeláthatóan rendkívül jó benyomásokkal távoztak.

A tanácskozássok befejezése után vendégeink megkoszorúzták a Szabadság-téri szovjet emlékművet. Az emlékműnél a Nemzetközi Szövetség elnöke, D. N. Pritt beszédet mondott. Hangsúlyozta, hogy azok a hősök, akiknek emlékművét a tanács tagjai megkoszorúzzák, hozták meg a magyar nép számára azt a szabadságot, amelyről nyugaton ma még csak legfeljebb álmodni lehet.

Az április 13–16-ig tartó tanácskozássok jelentős, a béke nagy ügyét szolgáló határozatokkal fejeződtek be. Nyilvánvaló, hogy a budapesti tanácsulésre és e tanácsulés határozataira nemcsak a nemzetközi és a magyar jogászság, hanem az egész világ közvéleménye is élénken felfigyelt. A határozatok számottevő lépést jelentenek előre a béke nagy ügyéért folytatott harcban és a haladó jogászok, köztük a szocializmust építő magyar jogászok is e tanácsulésen felzárkóztak a Szovjetunió vezette béketábor soraiba. A tanácsulés határozatait egyhangúlag hozta.

Az első határozat üdvözlí az összes dolgozókat, vasutasokat, tengerészeket és rakodómunkásokat, akik bátran küzdenek a béke fenntartásáért. E határozat hangsúlyozza, hogy a támadó háború a legsúlyosabb, előre megfontolt bűncselekmények közé tartozik és a nürnbergi ítélettel lekövetelt jogelvék szerint mindenkinek joga, sőt kötelessége megtagadni, hogy részese legyen ilyen bűncselekményeknek. A határozat hangsúlyozza, hogy azok a munkások, akik a nemzetközi törvényeknek engedelmeskednek és ugyanakkor lelkiismeretüknek is, külön jogászok, mint azoknak a hatóságoknak a jogászaik, akik őket netalán — szembehelyezkedve ezzel a törvénnyel — elítélnék. A tanács e határozatával lelkesen csatlakozik a béke híveinek tevékenységéhez.

A tanácsülés II. számú határozata felhívással fordul a világ minden jogászához az atomfegyver betiltása érdekében. Hangsúlyozza ez a határozat, hogy azt a kormányt, amelyik elsőnek használja ezt a szörnyűséges fegyvert és ezzel vét a nemzetközi jog szabályai ellen, az Egyesült Nemzetek Szövetségének közgyűlése által jóváhagyott szabályok szerint kell megbüntetni és, akik ilyen szörnyűséges bűncselekmény elkövetésében tettesek, vagy részesek, azokra ugyanaz a büntetés vár, mint a náci kormány és közigazgatás 11 felakasztott vezetőjére.

A tanács valamennyi tagja aláírta a béke hívei állandó bizottságának stockholmi felhívását és felszólítja határozatában a világ minden jogászát, hogy a felhívást ők is írják alá. Végül hangsúlyozza e határozat, hogy a békéért folyó harcból senki sem maradhat ki, mert az emberiségre nehezítő szörnyű háborús fenyegetést csak minden jószándékú ember tömörülésével lehet kiküszöbölni. Felhívja a tanács mindazokat a jogászokat, akik erre a névre méltók kívánnak maradni, hogy vessék latba minden erejüket a háború megakadályozása érdekében.

A tanács III. határozata nyilatkozatban ítéli el a makrozinoszi gyűjtőtáborban elkövetett kegyetlenkedéseket és elhatározza, hogy vizsgálóbizottságot küld Görögországba e táborban történtek kivizsgálására és a vizsgálat eredményeit a nyilvánosság elé tárja.

A tanács táviratot küldött Szaradzogunak, a török nemzetgyűlés elnökének, *Nazim Hikmet*, a nagy

török költő szabadonbocsátása érdekében.

Ugyancsak táviratban fordult a tanács a berlini szövetséges parancsnoksághoz azoknak érdekében, akiket Berlin nyugati övezetében azért tartóztattak le, mert a békemozgalm célkitűzéseit hirdették.

A tanácsülések befejezése után a résztvevők táviratot intéztek *Rákosi* Mátyás miniszterelnökhelyetteshez, a Magyar Dolgozók Pártja főtítkárához és köszönetet mondtak azért a szíves fogadtatásért, amelyben itt-tartózkodásuk alkalmával részük volt. A táviratban elragadtatással nyilatkoztak arról a békés építő munkáról, amely Magyarországon ma *Rákosi* Mátyás miniszterelnökhelyettes vezetésével, a Magyar Dolgozók Pártjának az irányítása mellett folyik.

A tanácsülések befejezése előtt, április 15-én, szombaton a Magyar Jogász Szövetség a külföldi vendégek részvételével többszáz főnyi jogászhallgatóság előtt békegyűlést tartott. A békegyűlést *dr. Ries* István igazságügyminiszter tartás, a Magyar Jogász Szövetség elnöke nyitotta meg, utána *dr. Beér* János, belügyminisztériumi főosztályvezető ismertette a Magyar Jogász Szövetségnek a béke érdekében folytatott tevékenységét. Ezt követően a külföldi küldöttek szóltak fel egyenként és hangoztatták a béke védelméért folytatott harc szükségességét és fontosságát. A gyűlésen felszólaló *E. Zeidint*, a szovjet küldöttség vezetőjét, a nagyszámú jogászhallgatóság szünni nem akaró tapssal üdvözölte. A külföldi küldöttek felszólalása után a Magyar Jogász Szövetség határozati javaslatot terjesztett elő, amelyben bejelenti csatlakozását a nemzetközi békemozgalomhoz.

A békegyűlés szépen dekorált teremben, végig lelkes hangulatban folyt le és a gyűlés hallgatósága hosszan ünnepelte *Sztálin* generalisszimuszt, *Rákosi* Mátyás miniszterelnökhelyettest és a szovjet küldötteket.

Külön ki kell emelni azt a megkülönböztetett szeretetet, amellyel a tanácsülés résztvevői, a magyar jogászok, a Budapestre érkezett szovjet küldötteket fogadták. A terembe való belépésüket a tanácsülésen résztvevők lelkes tapsa kísérte. Felszólalásukat a magyar jogászok szünni nem akaró ovációval, határtalan lelkesedéssel fogadták. Ez elismerése annak, hogy a magyar jogá-

szok a szovjet jogtudományt, a világ leghaladottabb jogtudományának és a szovjet jogászokat a világ élenjáró jogászainak tekintik.

A tanácsülés külső körülményei a magyar jogászok előkészítő munkája következtében a lehető legkedvezőbbek voltak, — állapította meg a szovjet küldöttség vezetője *E. Zeidin* elvtárs a sajtónak adott nyilatkozatában. A magyar jogászok erre a megállapításra büszkék lehetnek. A Magyar Jogász Szövetség legfontosabb feladatának a jövőben is a békéért folytatott harc erősítését tekinti. A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének tanácsüléséből, a Magyar Jogász Szövetség békegyűlésének sikeréből azt a tanulságot kell levonni, hogy a békétábor erőit a magyar jogászságnak még fokozottabb erővel kell támogatnia. A magyar jogászok tömeges aláírásaikkal fogják nyilvánítani csatlakozásukat a béke hívei stockholmi felhívásához, mert részt kívánnak venni a háborús gyujtogatók elleni küzdelemben és magukévá teszik a tanácsülés felhívását, hogy ma nincs parancsolóbb jellegű kötelességük, mint felzárkózni a béke megvédésére felsorakozó, Szovjetunió-vezette békétábor erőihez. Ezzel bizonyíthatja be háláját, szeretetét és együttérzését a magyar jogászság a dolgozó magyar népek, népünk nagy vezérének, *Rákosi* Mátyás miniszterelnökhelyettesnek, felszabadítóknak: a hatalmas Szovjetunióknak és így szolgálhat azoknak a haladó jogászi hagyományoknak, amelyeket ma a jogászoknak az a demokratikus nemzetközi szövetsége képvisel, amely zászlajára »a jog, a béke ügyének szolgálatában« jelszót írta.

Dr. Kovács István

— —

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetsége tanácsának felhívása a világ összes jogászaihoz

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének tanácsa fenntartás nélkül elfogadja a béke hívei világkongresszusa állandó bizottságának felhívását a atomháború betiltására. Megállapítja, hogy az a kormány, amely elsőnek használná ezt a fegyvert, megsértené a nemzetközi jog szabályait. Azokat, akik ilyen szörnyűséges bűncselekményt követnének el, vagy akik ebben bűnrészesek lennének, a nürnbergi nemzetközi katonai törvényszék által alkalmazott és az Egyesült Nemzetek Szövetségének

Közgyűlése által jóváhagyott szabályok szerint kell megbüntetni.

A nürnbergi szabályzat 6/b. cikkelye háborús bűncselekménynek tekinti »a polgári lakosság legyilkolását, városok és községek ok nélkül való elpusztítását, vagy az olyan pusztítást, amelyet a katonai szükségletek nem igazolnak«.

Ugyanennek a szabályzatnak 6/c. cikkelye az emberiség elleni bűncselekménynek minősíti a polgári lakosság kiirtását a háború előtt, vagy a háború alatt.

Először az 1939–1945. évi háború után ítélték el az itt idézett szabályokban meghatározott bűncselekmények elkövetőit.

A náci kormány és közigazgatás 11 vezetőjét felakasztották. Alkalmazták rájuk a szabályzat hetedik cikkelyének rendelkezéseit, amelyek szerint »a vádlottak állása, akár államfőkről, akár egyéb magas tisztségviselőkről legyen szó, nem jön számításba sem mentő, sem a büntetést enyhítő körülményként«.

A nemzetközi jognak ezek a szabályai ma is érvényben vannak és azokat nyilvánvalóan alkalmazni kell az atomfegyver használata esetében. Ez a fegyver tömeges pusztítás céljait szolgálja és felhasználása a polgári lakosság kiirtására vezet.

Ilyen viszonyok között azok az államfők, kormánytagok, vagy katonai vezetők, akik elsőnek adnának parancsot az atomfegyver használatára, személy szerint lennének felelősök és elszenvednék a bűnükért járó büntetést.

Ezen túlmenően a Nürnbergben lerögzített jogelvek szerint azok, akik bármilyen módon résztvesznek az emberiség ellen irányuló e leg súlyosabb bűncselekmények előkészítésében, vagy megvalósításában, mint e bűncselekmények részesei ugyancsak büntetés alá esnek és nem hivatkozhatnak mentségként »kormányuk, vagy feletteseik utasításaira«.

Végül emlékeztetni kell arra, hogy a Nürnbergi Törvényszék alkalmazta a Szabályzat ama rendelkezéseit is, amely szerint a támadó háború irányítása, előkészítése, kirobbantása vagy folytatása büntetés alá esik.

Ilyen körülmények között lelkiismeretbeli kötelességük a jogászoknak emlékeztetni ezekre a jogszabályokra és ünnepélyesen figyelmeztetni azokat, akik netalán atomháborút robbantanának ki, arra, hogy ezért a tevékenységükért személy

szerint büntetőjogi felelősség is terheli őket.

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetség tanácsának valamennyi tagja aláírta a stockholmi felhívást.

Felhívjuk az egész világ jogászait, hogy e felhívást ők is mindnyájan írják alá.

A békéért folyó küzdelem döntő szakaszába lépett. Ebből a harcból senki sem maradhat ki. Ha valaki távoldartja magát, azt jelenti, hogy szabad teret enged az új háború gyújtogatóinak.

Az emberiségre nehezedő szörnyű fenyegetést csak minden jószándékú ember tömörülésével és egyesülésével lehet kiküszöbölni. Az emberek számára ebben a pillanatban nincs ennél parancsolóbb jellegű kötelesség.

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetsége tanácsa felhívja mindazokat a jogászokat, akik méltók erre a névre, mérlegeljék ennek a kötelezettségnek teljes jelentőségét és mindent vessenek latba, hogy az emberiséget megkíméljék egy olyan háború szenvedéseitől, amelynek következményei kiszámíthatatlanok lennének.

A Magyar Jogász Szövetség Békegyűlésének határozata

1. A magyar jogászok szeretettel üdvözlik a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének Budapesten ülésező elnöki tanácsát és megvannak győződve arról, hogy e tanács határozatai előre viszik a világ haladó jogászainak a béke megvédéséért folytatott harcát.

2. A magyar jogászok, *Sztálin* legnagyobb magyar tanítványának, *Rákosi* Mátyásnak vezetése alatt és a Szovjetunió jogászainak példája és útmutatása alapján fokozott mértékben kívánnak résztvenni abban a harcban, amelyet a Szovjetunió-vezette béketábor az imperialista háborús uszítók ellen folytat, a béke megvédése érdekében.

3. A magyar jogászság felháborodással ítéli el az imperialisták provokációit és támadó előkészületeit, amelyek egy harmadik világháború felidézését célozzák és amelyeknek legutóbbi megnyilvánulása a háborús agresszorok libavai határsértése.

4. A magyar jogászság egy emberként csatlakozik a béke világkongresszusa állandó bizottságának Stockholmban elfogadott kiáltványához :

»Követeli az atomfegyvernek, ennek a szörnyű, a népek kiirtását szolgáló fegyvernek teljes eltiltását.

Követeli a szigorú nemzetközi ellenőrzés felállítását e tilalom betartásának biztosítására.

A magyar jogászok úgy vélik, hogy az a kormány, amelyik elsőként alkalmazza az atomfegyvert bármely néppel szemben bünt követ el az emberiség ellen és az ilyen kormány tagjait háborús bűnösöknek kell tekinteni.«

A Magyar Jogász Szövetség elnökségének munkája

A Magyar Jogász Szövetség főtárgyára, *dr. Kovács István* az elnökség megbízásából a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségéhez a hivatalos lapjukban történő közzététel végett a következő tájékoztatót küldötte be :

A Magyar Jogász Szövetség Tájékoztatója, a római kongresszus óta folytatott munkásságról.

A fentieknek megfelelően a Magyar Jogász Szövetség a következő szektorokkal foglalkozik :

a) A jogászok oktatása, nevelése, szakmai továbbképzése ;

b) a felsőbb tudományos szervek, a kiváló jogtudósok tudományos eredményeinek a jogásztömegekkel való közlése ;

c) a felső tudományos szervek, a kiváló jogtudósok részére a mindennapi élet problémái alapján, új szempontok, gyakorlati problémák felvetése ;

d) új szakmai és tudományos káderek felnevelése ;

e) a nemzetközi jogászkapcsolatok ápolása ;

f) a jogászok mozgósítása a bürokrácia elleni harcra.

A Szövetség oktatási munkája :

Szövetségünk a Magyar Népköztársaság Alkotmányának kérdéseiről, a római kongresszust követően a legkiválóbb magyar jogtudósok közreműködésével előadássorozatot rendezett.

Az előadássorozaton a bevezetőt *dr. Riés István* igazságügyminiszter tartotta.

Az egyes előadások tárgya :

I. Az Alkotmány a Magyar Népköztársaság alaptörvénye.

II. Állam és jogszemlélet az Alkotmányban.

III. Alkotmány és államigazgatás.

IV. Az Alkotmány és a polgári jog.

V. Az Alkotmány és a gazdasági jog.

VI. Az Alkotmány és a büntetőjog.

VII. Az Alkotmány és a jogszolgáltatás alapelvei.

VIII. A magyar jog a szocialista fejlődés útján.

Az egyes jogágazatok szerint elkülönült szakcsoportok az alanti előadásokat tartották:

A Gazdaságjogi szakcsoport: »A tervgazdálkodás és a forgalmi jog módosulásai«.

A Jogelméleti szakcsoport: »A népi demokrácia állama és joga«.

A Közjogi szakcsoport: »A népi demokráciák alkotmányainak ismeretése összehasonlító alapon«.

Tudományos Bizottság: »A gazdaság fejlődése és a gazdasági jog«.

Magánjogi szakcsoport szerzőjogi bizottsága: »A szerzői jog reformkérdései«.

Ez utóbbi előadássorozat anyagát, miután ez a nemzetközi jogászművelődés szempontjából is érdekes, részletesen felsoroljuk:

1. *dr. Benkő Gyula:* Szerzői jogi rendszerek.

2. *dr. Alföldy Dezső:* A szerző személyiségi joga és a közzétételi rendszer.

3. *dr. Palágyi Róbert:* Jogutódlás a szerzői jogban.

4. *dr. Vázsonyi Endre:* A szerző vagyoni érdekeinek oltalma.

5. *dr. Konrád Ernő:* A szerzői jog és a rádió.

6. *dr. Fay Béla:* A szerzői jog nemzetközi oltalmának jövője.

Jogelméleti szakcsoportunk: 1950 január 23-án, hétfőn »A lét, a tudat és a jog« címmel tartott nagy érdeklődéssel kísért előadást.

A Közjogi szakcsoport: március hó folyamán előadást rendezett.

A Szövetség egyes előadásait több, mint ezer jogászhallgató látogatja. A hallgatók az előadások anyagát kisebb csoportokban, vitaösszejöveteleken tárgyalják meg. A fontosabb előadásokat tagjaink részére broszúra formájában is kiadjuk.

Ünnepélyek:

Sztálin generalisszimusz 70-ik születésnapja alkalmából a Magyar Jogász Szövetség ünnepi ülést rendezett, amelyet *dr. Ries István* igazságügyminiszter, a Magyar Jogász Szövetség elnöke nyitotta meg.

Ez alkalommal sokezer jogász ünnepelte lelkesen a világ békefront-

jának nagy vezérét, Sztálin generalisszimusz.

A Magyar Jogász Szövetség tag-sága Lenin halálának évfordulója alkalmából emlékeztet rendezett.

Kultúrunka:

Szövetségünk tagjai bekapcsolódtak a kultúrunkába. Látogatják a kiállításokat, színházakat.

Klubélet:

Tagjainknak minden kényelemmel felszerelt klubot bocsátottunk rendelkezésre. A klubban magyar, orosz, francia, német és más nyelveken megjelenő folyóiratok, szaklapok, napilapok állnak a látogatók rendelkezésére. Tagjaink itt hozzájuthatnak a külföldi országokban megjelenő tudományos folyóiratokhoz. Egyúttal mód nyílik arra is, hogy szakmai tudományos problémáikat a kartársak a rendszeres összejövetelek során kötetlen formában megbeszéljék.

Folyóirat kiadásaink:

Hivatalos lapunk a Jogtudományi Közlöny, havonta kétszer jelenik meg. Számaiban rendszeresen közli a magyar és nemzetközi haladó jogtudomány legújabb eredményeit. A lap beszámol a nemzetközi jogászművelődés híreiről és a jogtudomány minden ágából közöl cikkeket, ismeretéseket. Rendszeresen állít össze külföldi tudományos lapszemlélt, bel- és külföldi tudományos könyvkritikát.

Nemzetközi kapcsolataink:

A nemzetközi kapcsolatok kiépítése is folyik.

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének híreit, hivatalos lapunkban, a Jogtudományi Közlönyben rendszeresen ismertetjük. Ezenkívül tagjaink részére különnyomat formájában kiadjuk a nemzetközi demokratikus jogászművelődés fontosabb híreit és anyagát. Ennek megfelelően legutóbbi ilyen különnyomatunkban ismertettük:

Donata Geraldí és Amalia Garate argentin ügyvédek törvényellenes letartóztatása ügyében hozzánk intézett tiltakozást, a béke barátai világkongresszusának 1949 december 17-i felhívását a világbéke érdekében, a második nemzetközi jogászkongresszusnak az atomerő kérdésében hozott határozatát, valamint a

Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetsége tiltakozását, határozatait és állásfoglalásait.

Szövetségünk most ismertett tevékenységével arra törekszik, hogy a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének főbb célkitűzéseihez képest a maga területén növelje a világ haladó erőinek táborát, erősítse a béke híveit, harcoljon a háborús uszítók ellen, leleplezze a jog területén az imperialista gyűjtőgatók támadását és támogassa a népek függetlenségéért, a gyarmati kizsákmányolás megszüntetéséért, a béke fenntartásáért irányuló hatalmas mozgalmát a világ dolgozóinak.

A Magyar Jogász Szövetség haladó jogászaival a sokezer tömegszervezete szervesen kapcsolódik és szorosan együttműködik a dolgozók többi tömegszervezeteivel. Élvezi Népköztársaságunk vezető erejének, a Rákosi Mátyás vezette Magyar Dolgozók Pártjának bizalmát és támogatását. A múltban eddig elért eredmények elsősorban ennek a támogatásnak köszönhetők. A jövőre vonatkozólag pedig a Magyar Jogász Szövetség legfontosabb feladatának tekinti, hogy erre az előlegezett bizalomra munkájával méltóan és érdemesnek bizonyuljon.

*

A Magyar Jogász Szövetség elnöksége hét előadásból álló üzmgazdasági és számviteli előadássorozatot indított. Mintegy 500 résztvevője van az előadássorozatnak. Az első előadást *dr. Horváth Béla* kartárs tartotta. Kéthetenként folytatódnak az előadások.

*

Az elnökség elhatározta, hogy az eddigi rendszertől eltérően, az ankétokat oly módon bonyolítja le, hogy minden ankétot megelőzően azonos tárgykörben a vidéki helyi csoportok kis ankétot tartanak és a helyi csoportok legjobb felszólalóinak lehetővé teszi a Budapestre történő felutazását azzal a céllal, hogy a Magyar Jogász Szövetség nagy ankétján a vidéki helyi csoportok kis ankétjain felmerülő szempontokat ismertessék. Ezzel is igyekszik a Magyar Jogász Szövetség a főváros és a vidék jogászait egymáshoz közelebb hozni és új jogászkadereket kiemelni. Ezidő szerint a családjogi és munkajogi ankétok szervezése van folyamatban.

*

A Magyar Jogász Szövetség az 1950. évi április hó 4-i felszabadítási ünnepén a felvonulásban részt vett.

A Magyar Jogász Szövetség Világ-nézeti, Oktatási és Tudományos Bizottságának munkája

Új szakmai, politikai továbbképző előadássorozat indult. Az első előadást 1950 április 3-án »Állam és jogelmélet« címmel *dr. Hajdu Gyula* kartárs tartotta. A következő előadások kéthetenként kerülnek megtartásra. Minden előadást követően az anyagot a hallgatók húszas létszámú szemináriumokban dolgozzák fel. Az előadások anyaga a vidéki helyi csoportokhoz is megküldésre kerül. Mintegy 400 résztvevő fog a húszas létszámú szemináriumi csoportokban dolgozni.

A közjogi és közigazgatásjogi szakcsoport 1950 március 27-én műhelyértekezletet tartott, amelyen az előadó *dr. Kovács István* belügyminisztériumi osztálytanácsos kartárs volt. »Az Alkotmány és a közigazgatás átalakítása« volt az előadás tárgya. Az előadás célja a közigazgatásra a szocialista államban váró szerep vázolása volt. Az előadó kimutatta, hogy az új típusú ellenőrzés a dolgozók széles tömegeire támaszkodik.

dr. Harrer Ferenc kartárs, a szakcsoport elnöke rámutatott arra, hogy a burzsoá állam önkormányzati rendszere csak látszaton alapult. *dr. Pap Tibor* kartárs hozzászólásában a Szovjetunió ellenőrző szervezetét ismertette *dr. Martonyi János* kartárs a járási tanácsok szerepéről szólt.

A Magyar Jogász Szövetség 1950. március 26-án Debrecenben »A mezőgazdasági termelő szövetkezeti csoportok jogi problémái«-ról ankétot rendezett. *dr. Erdei Ferenc* kartárs, földművelésügyi miniszter tartotta a bevezetőt, majd *dr. Világhy Miklós* kartárs előadásához *dr. Martos Pál*, *dr. Windisch Ferenc*, *dr. Földes István*, *Marcis Antal* kartársak szóltak hozzá.

A Magyar Jogász Szövetség győri helyi csoportjának munkája

A győri helyi csoport megszervezte, hogy havonta több alkalommal kollektív mozilátogatásban vesznek részt a tagok, amely a haladó tárgyú filmek megtekintése rendjén a kollektív szellem fejlődésének igen alkalmas eszköze és ezért többi helyi csoportunknak is nyomatékosan felhívjuk erre a figyelmét.

1950 március 28-án »Az Alkotmány és a jogszolgáltatás alapelvei« címmel *dr. Mecsér József* kartárs, a győri megyei bíróság elnöke tartott elő-

adást, amit *dr. Sztodolnik László* kartárs, a győri felsőbb bíróság elnöke vezetett be. Mintegy 80 főnyi résztvevő vitatta meg az előadás anyagát.

A Magyar Jogász Szövetség jászberényi helyi csoportjának munkája

A szovjet büntető törvénykönyv alapelveit és a szovjet ügyészségek feladatait ismertették kiselőadás alakjában 1950 március 11-én a helyi csoport ülésén *dr. Bathó Károly* és *dr. Szabó Sándor* kartársak.

A Magyar Jogász Szövetség kecskeméti helyi csoportjának munkája

»Az Alkotmány és a büntetőjog« címen 1950 március 20-án *dr. Gyulai László* kartárs tartott előadást. *dr. Vujovich Ferenc* és *dr. Muraközy S. Ottó* kartársak szóltak az előadás-hoz.

A Magyar Jogász Szövetség kunszentmiklósi helyi csoportjának munkája

A kecskeméti helyi csoport rendezésében jogásznapot tartottak 1950 március 25-én Kunszentmiklóson. A központi kiküldött *dr. Gyarmati István* kartárs volt, aki »Az Alkotmány és a büntetőjog« címmel tartott előadást.

dr. Karácsonyi István, *dr. Nádasi Ferenc*, *dr. Édes András* kartársak szóltak az előadáshoz. A jogásznapon a környéki helyiségek jogásza is résztvettek és a távolabbi helyi csoportok közül is többen képviseltették magukat.

A jogásznapot társas vacsora fejezte be, amelyen *dr. Jármé Ferenc* kartárs, a járásbíróság elnöke mondott beszédet.

A Magyar Jogász Szövetség nagykanizsai helyi csoportjának munkája

»Az Alkotmány és az igazságszolgáltatás alapelvei« címen 1950 március 29-én élénk vita követte előadást tartott *dr. Beznicza Iván* kartárs.

A Magyar Jogász Szövetség pécsi helyi csoportjának munkája

»Az úgynevezett vétőjog az Egyesült Nemzetek Szervezetében« címmel *dr. Flachbarth Ernő* kartárs, egyetemi tanár tartott előadást. Hozzászólók *dr. Oriás Nándor*, *dr. Csekey István*, *dr. Vas Tibor* kartársak voltak.

A következő előadást »Az Alkotmány és a gazdasági jog« címmel

dr. Rudolf Lóránt kartárs, egyetemi tanár tartotta. Hozzászólók: *dr. Világhy Miklós*, *dr. Csekey István*, *dr. Sásdi László* és *dr. Vas Tibor* kartársak voltak.

Örvendetes tényként kell megállapítani, hogy a Magyar Jogász Szövetség pécsi helyi csoportjának munkájába a Pécsi Tudományegyetem mind szorosabban kapcsolódik be.

A Magyar Jogász Szövetség székesfehérvári helyi csoportjának munkája

dr. Nagy János kartárs, megyei bírósági tanácselnök tartott előadást a 7. számú szemináriumi füzet tárgykörében. A számos résztvevő az előadás anyagát élénken megvitatta.

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetsége (A. I. J. D.) elnökségének tanácsulése 1950 április 13-án, 14-én, 15-én és 16-án Budapesten volt.

Az elnökségi ülést, amelyen a világ demokratikus jogásza nagy számban vettek részt, a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének megbízásából a Magyar Jogász Szövetség rendezte.

Az ülésről további részletes beszámolót következő lapszámunk fog tartalmazni.

Pályázati hirdetés

A Magyar Jogász Szövetség a Tudományos Tanács által rendelkezésre bocsátott 10.000 forintot jogtudományi pályadíjak céljaira használja fel. Ehhez képest a Magyar Jogász Szövetség elnöksége pályázatot hirdet a következőkben:

a) A jogelmélet köréből:

A jog fogalma a történelmi materialista elmélet szerint. Az állam és a gazdálkodás viszonya.

A népi demokrácia államának osztálytartalma.

b) A jogtörténet köréből:

1348 jogalkotásai és azok társadalmi jelentősége.

Az országbírói értekezlet kritikai értékelése.

A mezőgazdasági ingatlanjog a Horthy-korszakban.

c) Az alkotmányjog köréből:

Az államfői funkció a burzsoá és a népi demokratikus államban.

A népi demokráciák Alkotmányai és a magyar Alkotmány.

Alkotmányunk II. fejezetének alkotmányjogi jelentősége.

d) *A gazdasági jog köréből:*

A vállalati formák a kapitalizmusban és a szocializmusban.

A központok szerkezete és szerepe a népgazdaságban.

e) *A büntetőjog köréből:*

A munka szerepe a büntetés végrehajtásánál.

Van-e megrögzött büntetett? A termelékenység emelésének büntetőjogi biztosítékai.

A legkiválóbb pályamunka jutalma 2000 forint.

Egy-egy pályázati körben 1000 forint az első díj, 600 forint a második díj és a harmadik díjként elismerő oklevél kerül kiadásra. Egy-egy pályamunkának 40–50 oldal terjedelműnek kell lennie. A pályázati határidő 1950 április 30-án jár le. Elsősorban fiatal, fejlődőképes jogászok pályamunkáit várjuk, hogy ily módon a magyar jogtudományt tehetséges, fiatal káderekkel frissíthessük fel.

A pályamunkához lezárt borítékban kell a pályázó személyi adatait mellékelni és a pályázatot jelígyével ellátva a Jogásházban, Buda-

pest, V., Szemere-u. 10. alatt kell benyújtani.

Az Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaságtudományi karának Gazdasági tanszéke megkereste a Magyar Jogász Szövetséget és közölte, hogy a tanszéken 1950 augusztus hó 1-től kezdődőleg egy tudományos tanszéki segédszemélyzeti állás betöltésére kerül sor.

A tanszék azok közül a fiatal jogászok közül szeretné betölteni a tudományos segédszemélyzeti állást, akik a Jogtudományi Közönyben a Magyar Jogász Szövetség által meghirdetett pályázaton az agrárjog tárgykörébe vágó pályamunkával vesznek részt. (Pl.: a jogtörténet köréből: A Horthy-korszak mezőgazdasági ingatlanjogát dolgozzák ki, vagy 1848 jogalkotásai között nagyobb arányban térnek ki a földbirtokmegoszlásra, földtehermentesítésre, a mezőgazdaság munkaerő-problémáira, vagy a gazdasági jog körében nagyobb arányban térnek ki az agrárgazdasági vállalati formáira, az Állami Mezőgazdaságok, Erdőgazdaságok stb. központokra, az ÁMG-re, vagy az első, illetve a harmadik büntetőjogi tételnél na-

gyobb arányban tárgyalják a mezőgazdasági vonatkozásokat.)

A megkereséshez képest a pályázatok elbírálása után a fentebbieknek megfelelő pályázókkal a Magyar Jogász Szövetség titkársága fel fogja venni az érintkezést és őket a megfelelő helyre fogja irányítani.

Felhívjuk valamennyi vidéki helyi csoportunkat, hogy mind előadásokról, mind rendezvényeiről központunk Világnézet, Oktatási és Tudományos Bizottságának rendszeresen, tüzetes jelentést küldeni szíveskedjenek.

Felhívjuk tagjaink figyelmét a Szövetség klubjára. A klub reggel 9 órától este 8-ig áll a tagok rendelkezésére. Olvasótermében az összes bel- és külföldi folyóiratok, napilapok megtalálhatók. A játékszemben sakk, billiárd és ping-pong felszerelés várja a tagokat.

Felkérjük kartársainkat, hogy címváltozásukat a Magyar Jogász Szövetség gazdasági osztályán (V., Szemere-utca 10. mfsz. 6. sz. szoba) szíveskedjenek bejelenteni.

BIBLIOGRÁFIA

(Szovjetúnió)

Manykovskij: A népi demokratikus állam osztályjellege. Szovjet Állam és Jog, 1949. évf. 6. szám, 6–17. l.

Fejtegetések a munkásosztály diktatúrájáról.

Kazancev: Földreformok a népi demokrácia országaiban. Szovjet Állam és Jog, 1949. évf. 6. szám, 18–32. l.

A demokráciákban végrehajtott földreformok ismertetése.

Ljevin: A szuverenitás alapelveinek és jelentőségének kérdése. Szovjet Állam és Jog, 1949. évf. 6. szám, 33–53. l.

Szerző az állami szuverenitás lényegét fejtegeti, különös figyelemmel a nyugati imperialisták beavatkozási törekvéseire.

Karan: Az állami szocialista tulajdonjog tartalma. Szovjet Állam és Jog, 1949. évf. 7. szám, 13–27. l.

Szerző a szocialista tulajdonjog tartalmának a tulajdon tárgya szerinti való különbözőségét mutatja be.

Skundin: A népgazdaság jogi szabályozásának kérdései. Szovjet Állam és Jog, 1949. évf. 7. szám, 28–38. l.

Összefoglalás a népgazdaság szervezésének jogi feladatairól a népi demokráciákban.

Sverdlov: A népi demokráciák országainak házassági családjoga. Szovjet Állam és Jog, 1949. évf. 7. szám, 39–50. l.

A bolgár, lengyel és albán házassági családjog ismertetése.

Denisov: Lenin államról szóló tanításának 30. évfordulójára. Szovjet Állam és Jog, 1949. évf. 8. szám, 1–11. l.

Lenin államelméletének méltatása.

Korecjkij: A nemzetközi jogi bizottság első ülése. Szovjet Állam és Jog, 1949. évf. 8. szám, 12–29. l.

Beszámoló az ENSz által választott nemzetközi jogi bizottság New Yorkban, az 1949. évi április hó 19. napjától 1949. évi június hó 9. napjáig tartott első üléséről.

Bratusj: A polgári jogi jogképesség és a polgári alanyi jogok kölcsönös viszonya. Szovjet Állam és Jog, 1949. évf. 8. szám, 30–37. l.

Grigorijev: A szocialista tulajdon jogi védelmének közigazgatási jog módjai. Szovjet Állam és Jog, 1949. évf. 8. szám, 38–45. l.

Szerző a büntetőjogi oltalom mellett a közigazgatási védelem jelentőségét hangsúlyozza.

Farberov: Osztályokról és pártokról Közép- és Délkelet-Európa népi demokratikus országaiban. Szovjet Állam és Jog, 1949. évf. 9. szám, 8–22. l.

A népi demokratikus országokban végbement fejlődés társadalompolitikai kiértékelése.

Ronin: Az államelmélet egyes kérdései az új lenini anyag megvilágításában. Szovjet Állam és Jog, 1949. évf. 10. szám, 1–11. l.

Szerző az államelmélet kérdését a Marx-Engels-Lenin intézet által az 1949. évben kiadott új lenini irodalmi anyag megvilágításában tárgyalja.

Manykovskij: A népi demokratikus köztársaság — a munkásosztály diktatúrájának politikai formája. Szovjet Állam és Jog, 1949. évf. 10. szám, 12–21. l.

A délkelet-Európában történt politikai változások lényegének megvilágítása.

Kotak: A képviseleti rendszer alapelvei a népi demokrácia országokban. Szovjet Állam és Jog, 1949. évf. 11. szám, 35–47. l.

A népi demokráciákban kialakult képviseleti rendszer politikai kiértékelése.

Leventál: Praesumptio kérdése a szovjet polgári jogban. Szovjet Állam és Jog, 1949. évf. 6. szám, 54–64. l.

Korovin: A szovjet hazafias jogtudományról. Szovjet Állam és Jog, 1949. évf. 7. szám, 6–12. l.

Szerző a jogtudomány célkitűzései között a szovjet hazafiasság ki-domborításának szükségességét hangsúlyozza.

Lunjev: Az általános hadkötelezettségről szóló törvény tíz éve. Szovjet Állam és Jog, 1949. évf. 8. szám, 46–54. l.

A törvény méltatása a szovjet fegyveres erők sikereinek mérlegén.

Metesko: A be nem avatkozás elvéről. Szovjet Állam és Jog, 1949. évf. 9. szám, 23–37. l.

Szerző a XIX. század orosz forradalmi demokratáinak álláspontját ismerteti a korszerű nemzetközi eseményekkel kapcsolatban.

Karp: A küldött visszahívásának joga. Szovjet Állam és Jog, 1949. évf. 9. szám, 38–44. l.

Ismerteti az intézmény történeti fejlődését és megállapítja, hogy a népszuverénítás jut benne kifejezésre.

Krinskaja: Az erdőjog kérdése a természet átalakítására irányuló sztálini tervben. Szovjet Állam és Jog, 1949. évf. 9. szám, 45–56. l.

Poljanszkij: A véltenség vélelmének kérdése a szovjet jogban. Szovjet Állam és Jog, 1949. évf. 9. szám, 57–64. l.

Nikišorov: Kötelező-e az eltulajdonítási bűncselekményeknél a haszonra irányuló célzat. Szovjet Állam és Jog, 1949. évf. 10. szám, 22–27. l.

Pokrovski: Rodicsev alkotmányjogi nézetei. Szovjet Állam és Jog, 1949. évf. 10. szám, 28–42. l.

Egy XVIII. századbeli orosz tudós emlékezete.

Lazarev: Sztálin az állam belügyeibe való be nem avatkozás elvéről és az intervenció fogalmáról. Szovjet Állam és Jog, 1949. évf. 11. szám, 1–18. l.

A Szovjetunió külpolitikájának nemzetközi jogi szempontból való megvilágítása.

Karp: A dolgozók küldöttei járási tanácsa végrehajtó bizottságának jogi helyzete. Szovjet Állam és Jog, 1949. évf. 11. szám, 19–34. l.

Tanulmány a végrehajtó bizottság kialakulásáról, jellegéről és feladatairól.

Rivlin: A szovjet bírósággal kapcsolatos első törvényhozói intézkedések Ukrajnában. Szovjet Állam és Jog, 1949. évf. 11. szám, 57–65. l.

Jogtörténeti tanulmány.

Nikišorov: A reakciós amerikai biokriminológia legújabb törekvései. Szovjet Állam és Jog, 1949. évf. 7. szám, 51–62. l.

Szerző ismerteti az amerikai büntetőjogban észlelhető reakciós irányzatokat.

Sijmann: Az inkvizíció újjászülése. Szovjet Állam és Jog, 1949. évf. 10. szám, 43–56. l.

Gondolatok a kommunista vezetők amerikai elítélése alkalmával.

Gercenson: Bűnözés a tőkés országokban a második világháború alatt. Szovjet Állam és Jog, 1949. évf. 10. szám, 57–64. l.

Statisztikai táblázatok és kimutatók az Angliában előfordult bűncselekményekről.

Manykovskij: A szovjet szocialista törvényesség és annak alapelvei. Pravnik, 1949. évf. 9. szám, 387–396. l.

Tanulmány a szocialista törvényesség lényegéről és az államéletben való érvényesüléséről. A szocialista törvényesség megvalósulása a Szovjetunióban.

(Csehszlovákia)

Ferdinan Boura: A törvénytárgyazat kérdéséhez. Pravnik, 1949. évf. 7–8. szám, 292–298. l.

A tanulmány a burzsoá állam jogfelfogásáról és a marxizmus jogelméletéről. A szocialista törvény-magyarázat irányelvei.

Frantisek Poláček: Okozati összefüggés a büntetőjogban. Pravnik, 1949. évf. 7–8. szám, 350–358. l.

Jogelméleti tanulmány az okozati összefüggésnek marxista-leninista szemléletéről.

Rudenko: A nemzetközi kötelezettségek megtartása — a békés nemzetközi együttműködés főfeltétele. Pravnik, 1949. évf. 10. szám, 545–468. l.

A demokratikus jogászszövetség Rómában, az 1949. évi október hó 28–31. napján tartott kongresszusán elhangzott előadások összefoglalása és kiértékelése.

Viktor Knapp: Tulajdonjog a társadalmunkban. Pravnik, 1949. évf. 7–8. szám, 299–316. l.

Fejtegetések a tulajdonjog különböző formáiról és jogi természetükről a jelenleg hatályos csehszlovák jog figyelembevételével.

Josef Frydrych: Az új alkotmány néhány rendelkezésének jelentősége a magánjog szempontjából. Pravnik, 1949. évf. 7–8. szám, 317–321. l.

Az alkotmánnyal kapcsolatban a bírói gyakorlatban felmerült esetek ismertetése. A csehszlovák legfelsőbb bíróság döntései.

Jaroslav Stepina: Községi vállalat — a népi közigazgatás gazdálkodásának új alakja. Pravnik, 1949. évf. 7–8. szám, 321–330. l.

Tanulmány a községi vállalat tulajdonában álló vagyon jellegéről, a községi vállalat jogi, szervezeti és gazdasági szerkezetéről.

A Csehszlovák Jogász Szövetség Prágában, az 1949. évi szeptember hó 23–25. napja között tartott kongresszusának anyaga. Pravnik, 1949. évf. 9. szám, 411–421. l. Összefoglaló ismertetés az elhangzott előadásokról.

Vieska: A budapesti per. Pravnik, 1949. évf. 9. szám, 424–428. l. Megjegyzések a Rajk-perrel kapcsolatban.

Ivan Bystrina: A jogászság új szocialista képzéséért. Pravnik, 1949. évf. 9. szám, 428–430. l.

Gondolatok a prágai új egyetemi tanév megnyitása alkalmából.

Josef Eliáš: A bíraskodás népiesítése a polgári perrendtartásban. Pravnik, 1949. évf. 7–8. szám, 331–338. l.

A bíraskodás népiesítése tárgyában az 1948. évi december hó 22. napján kelt 319. sz. csehszlovák törvény rendelkezéseinek ismertetése és a korábban hatályban volt joganyag-gal való összehasonlítása.

Jan Moural: A szocializmus alkotmánya. Pravnik, 1949. évf. 10. szám, 450–454. l.

A sztálini alkotmány jelentőségének méltatása.

Jan Cech: A szovjet külpolitika befolyása a nemzetközi jogra. Pravnik, 1949. évf. 10. szám, 468–472. l.

A szovjet külpolitika nemzetközi jogi alaptételeinek ismertetése.

Alfred Dressler: Az állam és jogelmélet sztálini továbbfejlesztése. Pravnik, 1949. évf. 10. szám, 439—449. 1.

A proletárdiktatúra tanának ismeretése.

Reitzer: Új törvény a belkereskedelemlről. Pravnik, 1949. évf. 7—8. szám, 359—360. 1.

Az 1949. évi június hó 16. napján kibocsátott törvény fontosabb rendelkezéseinek ismertetése.

Galan: Az új magyar Alkotmány. Pravnik, 1949. évf. 7—8. szám, 382—384. 1.

A Magyar Népköztársaság Alkotmányának kivonatos ismertetése.

(Lengyelország)

The Law on Polish Citizenship. Establishment of Citizenship. Review of Polish Law, III. 1949. évf. 2 (7) szám, július, 33—42. 1.

A cikk történelmi fejlődés vizsgálása után ismerteti az új lengyel állampolgársági jogot.

Social Insurance Courts and Tribunal. Review of Polish Law. III. 1949. évf. 2 (7) szám, július, 43—45. 1.

Ismertetés a lengyel társadalombiztosítási bíróságok rendszeréről. A magántulajdonban állott erdők államosítására vonatkozó jogszabályokról ad kivonatos felsorolást a Review of Polish Law III., 1949. évf. 2 (7) szám, július, 46—47. 1.

Az 1948. évi november 18-i törvény szövegét, mely a lakóházak és tanyák helyreállításánál nyújtandó kötelező szomszédi segítségről szól, kivonatosan közli a Review of Polish Law, III., 1949. évf. 2 (7) szám, július, 47—48. 1.

(Románia)

Marin Dima: A népi demokráciák az Októberi Forradalom folytatása. Justitia Noua, 1949. évf. 9. szám, 939—944. 1.

A tanulmány a Szovjetuniónak a népi demokráciák megteremtése és megvédése terén kifejtett tevékenységével foglalkozik.

Ion Raiciu: A népi demokratikus államok jellegzetességei. Justitia Noua, 1949. évf. 9. szám, 945—952. 1.

Szerző a marxi-engelsi-leniniszta állami fogalomáttekintése után részletes államjogi vizsgálat alá veszi a népi demokratikus államok jellegzetességeit.

S. I. Ascnazi: A polgári jog módszertanának általános kérdései. Justitia Noua, 1949. évf. 9. szám, 953—972. 1.

Ascnazi professzor a leningrádi egyetem Tudományos Közleményeiben megjelent tanulmánya a szocialista polgári jog elméletéről szóló munkájának bevezető részét foglalja össze.

S. Moldovan: Polgári per szocialista fogalma. Justitia Noua, 1949. évf. 9. szám, 973—978. 1.

A tanulmány a dialektikának a jogtudományban elfoglalt jelentőségéből kiindulva a szocialista és burzsoá perjogi elméletet hasonlítja össze.

S. Feller: Szándék és gondatlanság a büntetőjogban. Justitia Noua, 1949. évf. 9. szám, 1003—1010. 1.

Szerző a bűnösség szocialista jogi fogalmát a Szovjetunió Büntetőjogi Alapelveinek és az Orosz Sz. Sz. Közt. büntetőtörvénykönyvének idevágó rendelkezései alapján határozza meg a szovjet jogi irodalom részletes felhasználásával.

E. Glaser: Németország egységéért folyó küzdelem a nemzetközi jog megvilágításában. Justitia Noua, 1949. évf. 9. szám, 979—994. 1.

A tanulmányban a szerző ismerteti Németország demokratizálódásának és lefegyverzésének főbb kérdéseit.

Z. Oprea: Megjegyzések az állam vállalatai és gazdasági szervezetei között létrejött szerződésekhez. Justitia Noua, 1949. évf. 9. szám, 995—1002. 1.

A szerző a jogszabályok felsorolása után az állam vállalatai és gazdasági szervezetei között létrejött szerződésekre vonatkozó rendeltörvénnyel és a vállalatok közötti szerződéseknek a Tervhez és a polgári jogi kötelekhez és szerződésekhez való viszonyával foglalkozik.

Mihalca: Az Októberi Forradalom a szocialista jog kezdete. Justitia Noua, 1949. évf. 9. szám, 937—938. 1.

Szerző történelmi vizsgálódás után megállapítja, hogy a szovjet jogfejlődés valamennyi állam jogalkotásánál haladóbb.

(Német Demokratikus Köztársaság)

Heinz Such: Das Volkseigentum. Neue Justiz, 1949. évf. 6. szám, 125-129. 1. és 7. szám 156-161. 1.

A kapitalista magántulajdon és a népi tulajdon fogalma; a népi

tulajdonban levő vállalatok vezetőinek jogállása; jogi személyek szerepe a tervgazdaságban; egyéni és társadalmi tulajdonszerzés.

Arthur Baumgarten: Völkerrecht und Friede Neue Justiz, 1949. évf. 7. szám, 153—155. 1.

Szerző a háború és béke kérdéseit vizsgálja a háború megelőzésének nemzetközi jogi eszközein keresztül, majd fejtegeti a nemzetközi jog primátusának elvét.

Heinz Such: Recht und Rechtswissenschaft im Zweijahresplan. Neue Justiz, 1949. évf. 8. szám, 178—181. 1.

A társadalmi fejlődés és a jog kapcsolatának ismertetése. A jog feladatai a szocialista államban.

Steininger: Völkerrecht oder Weltstaatsrecht? Neue Justiz, 1949. évf. 10. szám, 235—237. 1.

Fejtegetések a világállam jogáról, mint a kapitalista kizsákmányoló törekvések eszközéről, a proletár nemzetköziségről és valódi hazafiságról.

Karl Polak: Marx' Kritik der Hegelschen Staatslehre. Neue Justiz, 1949. évf. 10. szám, 237—241. és 11. szám, 267—273. 1.

Állambölelet tanuló tanulmány a proletárdiktatúra tanának eredetéről.

Hilde Neumann: Bericht über den Internationalen Juristen-Kongress in Rom. 1949. évf. 11. szám, 278—280. 1.

Beszámoló a római nemzetközi jogáskongresszusról.

Werner Gentz: Jugendstrafrecht oder Jugenderziehungsrecht? 1949. Neue Justiz, 1949. évf. 6. szám, 133—136. 1.

Ismertetés a fiatalok bűnözők büntetőjogával kapcsolatos német reformtörekvésekről.

Weiss: Forderungen als producta sceleris? Neue Justiz, 1949. évf. 6. szám, 137—138. 1.

A leipzig felsőbb bíróságnak a követelések bünyként való lefoglalásáról szóló döntésének magyarázata.

Kampfrad: Produktiver Einsatz von Strafgefangenen im Rahmen der Erfüllung des Zweijahresplanes. Neue Justiz, 1949. évf. 6. szám, 140. 1.

Közlemény a letartóztatási intézetekben levő személyeknek a két éves terv megvalósításában való részvételéről.

Herbert Matschke: Probleme im Scheidungsstreit deutscher und österreichischer Staatsangehöriger.

Neue Justiz, 1949. évf. 7. szám, 161-164. l.

Házassági joghatósági kérdések tárgyalása, különös figyelemmel Ausztriának az 1938. és 1945. év közötti német megszállására.

Unikower: Verlängerung der Revisionsbegründungsfrist? Neue Justiz, 1949. évf. 8. szám, 191. l.

Adalék a bűnvádi perrendtartás reformjához.

Harry Trommer: Fort mit der Bezeichnung »Armenrecht«! Neue Justiz, 1949. évf. 8. szám, 193-194. l.

A »szegénységi jog« megjelölésének időszerűtlenségéről.

Max Fechner: Die demokratische Gesetzlichkeit im Kampf der Nationalen Front für die Einheit Deutschlands. Neue Justiz, 1949. évf. 9. szám, 201-203. l.

Fejtegetések a német igazságszolgáltatás időszerű feladatairól: a demokratikus törvényesség biztosítása, továbbfejlesztése, az elért eredményeknek a demokratikus jogszabályok útján való védelme.

Rademscher: Neue Fragen aus der Hausratsverordnung. Neue Justiz, 1949. évf. 9. szám, 210-215. l.

Kimerítő ismertetés a házassági vagyoni jogi kérdések legújabb német anyagi és alaki jogáról.

Krüger: Die Bergschadenhaftung volkseigener Betriebe. Neue Justiz, 1949. évf. 9. szám, 215-217. l.

Az államosított bányákban keletkezett károkért való felelősség kérdésének tárgyalása.

Gerhard Friedrich: Einige Fragen zum neuen Eheprozess. Neue Justiz, 1949. évf. 9. szám, 217-218. l.

A házassági perekkel kapcsolatos szociális szempontok vizsgálata, különös figyelemmel a szegénységi jogra, a perérték megállapítására, az ideiglenes intézkedésekre és a felek meghallgatására.

Alfons Roth: Wirkungen der Verfassung der Deutschen Demokratischen Republik auf das Familienrecht. Neue Justiz, 1949. évf. 10. szám, 245-246. l.

A német alkotmánynak a nők egyenjogúságára vonatkozó rendelkezései és az azzal ellentétes jogszabályok.

Wolfgang Weiss: Zwei wichtige neue Gesetze. Neue Justiz, 1949. évf. 11. szám, 265-266. l.

Az 1949. évi november hó 9. napján kelt jogszabályok bizonyos békéltető intézkedésekről és egyes jobboldali szervezetek tagjainak az állampolgársági jogokban való részletetéséről.

Steiniger: Aufgaben der Deutschen Verwaltungsakademie. Neue Justiz, 1949. évf. 11. szám, 276-278. l.

A német közigazgatási akadémia egyéves fennállásának tanulságai.

Streit: Zum einjährigen Bestehen der Deutschen Verwaltungsakade-

mia. Neue Justiz, 1949. évf. 11. szám, 281-282. l.

A német közigazgatási akadémia egyéves fennállásának tanulságai.

Schindowski: Die Neuregelung des juristischen Studiums an den Universitäten. Neue Justiz, 1949. évf. 11. szám, 280-281. l.

Általános megjegyzések a jogász-képzés reformjához.

Hilde Benjamin: Zur Heranbildung des neuen Richters: Zwei aktuelle Probleme. Neue Justiz, 1949. évf. 6. szám, 129-132. l.

A bíró és ügyész-képző iskolák tanulságai.

Dieckmann: Laienrichter des Volkes. Neue Justiz, 1949. évf. 8. szám, 183-184. l.

A népi ülnökök választásának és visszahívásának kérdése a büntető és polgári igazságszolgáltatásban.

Hildegard Heinze: Kritisches zum ersten Arbeitsplan der Deutschen Justizverwaltung. Neue Justiz, 1949. évf. 8. szám, 188-190. l.

A német igazságügyi igazgatás munkaversenyének bírálata.

Elfriede Thaler: Die Besetzung des Vormundschaftsgerichts mit Schöffen — ein dringendes Bedürfnis für die demokratische Justiz. Neue Justiz, 1949. évf. 8. szám, 193. l.

Fejtegetés az ülnököknek a gyám-bírók munkájába való bevonásának szükségességéről.

TÖRVÉNYEK és RENDELETEK

1950 március 1-től 1950 március 31-ig.

Törvényerejű rendeletek

Egyes megyei bíróságok és járás-bíróságok megszüntetése, székhelyük és területük megváltoztatása, valamint új megyei bíróságok és járás-bíróságok felállítása. (7/1950. (III. 25.) 2.020.)

A tiszteletbeli konzuli állások megszüntetése. (8/1950. (III. 25.) 0.525.)

A felszabadulás ötödik évfordulója alkalmából közkegyelem gyakorlása (9/1950. (III. 25.) 2.406.)

Rendeletek

KÖZIGAZGATÁSI JOG

Általános és egyes. A magyarországi német lakosság áttelepítésével kapcsolatban kibocsátott korlátozó rendelkezések alkalmazásának

megszüntetése. (84/1950. (III. 25.) M. T. 5.122, 5.530, 8.120.)

Anyaggazdálkodás. A pamut-, műnál- és vígognefonalak finomságának meghatározásáról szóló 9.722/1949. (XII. 21.) A. G. sz. r. hatályon kívül helyezése. (100.500/1950. (III. 9.) O. T. 10.000.)

Arszabályozás. A szakosított közületi vállalatok egyes árvetési irányelveinek megállapítása. (10.074-33/1950. (III. 1.) 10.074.)

A vágóborjú, valamint az abból ki-termelt hús, belsőségek és melléktermékek árának megállapítása. (10.700/1950. (III. 2.) Á. H. 10.701.)

Az 1950. évi gyapjú ármegállapítása. (10.709/1950. (III. 7.) Á. H. 10.709.)

Az erdőgazdasági fuvarbérek újabb megállapításáról szóló 10.451/36/1949 (X. 23.) II. Á. H. számú rendelet kiegészítése és módosítása. (10.451/1950. (III. 7.) Á. H. 10.451.)

A fekáliatárolók kiürítéséért és tözeggel való kezeléséért számítható díjak, valamint a fekáliatrágya árának megállapításáról szóló 10.404/1949. (VIII. 3.) IV. Á. H. számú rendelet módosítása. (10.404/1950. (III. 9.) Á. H. 10.404.)

A cirokseprő legmagasabb termelői, nagykereskedői és fogyasztói árának megállapítása. (10.501/1950. (III. 10.) II. Á. H. 10.501.)

A kereskedelmi minőségű hengerelt és huzalvasárúk, továbbá a gyár

ipari szerárúk országosan egységes termelői, nagykereskedői és fogyasztói árának megállapítása. (10.410/1950. (III. 11.) Á. H. 10.410.)

A hentesárúk legmagasabb árának újabb megállapítása. (10.713/1950. (III. 15.) Á. H. 10.713.)

A hazai termésű nád legmagasabb termelői eladási árának megállapítása. (10.447/1950. (III. 18.) Á. H. 10.447.)

A lábbelik árának, valamint a lábbeli javítási díjaknak megállapítása. (10.513/1950. (III. 18.) Á. H. 10.513.)

A gumitechnikai eljárással készült lábbelik árának megállapítása. (10.521—23/1950. (III. 18.) Á. H. 10.521.)

A gumi- és azbesztpari cikkek nagy- és kiskereskedői haszonkulcsának újabb megállapítása. (10.521—24/1950. (III. 18.) Á. H. 10.521.)
Árszabályozás. (482/1950. (III. 21.) M. T. 10.074.)

Az óraalkatrészeket forgalombahozó kereskedők által felszámítható legmagasabb bruttó haszon megállapítása. (10.428/1950. (III. 23.) Á. H. 10.428.)

A nehézszerkezetek gyári, nagykereskedői és fogyasztói árának újabb megállapítása. (10.560/1950. (III. 25.) Á. H. 10.560.)

A cementgyártmányok legmagasabb eladói árának megállapítása. (10.445/23/1950. (III. 31.) Á. H. 10.445.)

A mészüzemek által termelt és forgalombahozott mészgyártmányok legmagasabb eladási árának megállapítása. (10.445—25/1950. (III. 31.) Á. H. 10.445.)

A belföldi termelésű lombos- és fenyőszerfa és az ezekből készült erdei fél- és készgyártmányok legmagasabb árának megállapításáról szóló 10.481/1949. (XII. 30.) II. Á. H. számú rendelet módosítása. (10.481/1950. (III. 31.) Á. H. 10.481.)

A lomboszerfából belföldi fűrészüzemekben előállított legmagasabb eladási árának újabb megállapítása. (10.481/1950. (III. 31.) Á. H. 10.481.)

Belkereskedelem. A tejet és tejtermékeket árusító üzletek üzletnyitása. (167.800/1950. (III. 18.) Bk. M. 7.148.)

A nyiltárusítási üzletek, valamint a fodrász, kozmetikai, manikűr és pedikűrüzletek zárórájáról szóló 45.500/1948. (XI. 11.) K. Sz. M. sz.

rendelet módosítása. (166/1950. (III. 24.) BkM. 7.148.)

Az állatok takarmányozására alkalmas konyhai és egyéb hulladékok gyűjtéséről szóló rendeletnek Budakeszi község területére való kiterjesztése. (12.960/1950. (III. 29.) Bk. M. 8.937.)

A méz kereskedői forgalombahozatalának szabályozása. (13.022/1950. (III. 29.) Bk. M. 7.166.)

Belügy. Egyes gépjárműkerületek területének módosítása. (216.355/1950. (III. 7.) B. M. 5.611.)

A megyék nevének, székhelyének és területének megállapításáról szóló 4.343/1949. (XII. 14.) M. T. sz. rendelet egyes rendelkezéseinek hatálybaléptetése és végrehajtása. (5.201/11/II—1/1950. (III. 12.) B. M. 5.201.)

Építésügy. A közületi építkezés engedélyezésénél követendő eljárás szabályozása. (93/1945. (III. 31.) M. T. 3.650.)

Szigetelő- és fedéllemezanyagok, valamint bitumen felhasználása (8.300/1950. (III. 12.) É. M. 3.942.)

Földművelés. A fővárosi földhivatal megszüntetése, továbbá a pest-megyei és bács-kiskunmegyei földhivatal működési területének megállapítása. (16.022/1950. (III. 2.) F. M. 8.120.)

A megyei (városi) minőségvizsgáló intézetek által végzett szakvizsgálatok és egyéb szolgáltatások díjainak szabályozása. (16.023/ (III. 5.) F. M. 8.303.)

A halászati és horgászati idők megállapítása. (16.024/1950. (III. 5.) F. M. 8.740.)

A tőgazdaságok haszonbérletének rendkívüli felmondással való megszüntetése. (72/1950. (III. 9.) M. T. 8.707.)

A mezőgazdasági igazgatás alsófokú szervezete. (16.025/1950. (III. 9.) F. M. 8.300.)

Az állami gazdaságok munkaszervezése. (16.026/1950. (III. 9.) F. M. 8.312.)

A traktorszántási kötelezettség szabályozása és a tavaszi talajmunkák elvégzésének biztosítása. (16.027/1950. (III. 10.) F. M. 8.261.)

A cukorrépatermeléssel kapcsolatos egyes kérdések szabályozásáról szóló 1.150/1949. (II. 6.) Korm. sz. rend. módosítása. (74/1950. (III. 11.) 8.214.)

A legelőgazdálkodás részletes szabályozása. (75/1950. (III. 11.) M. T. 8.582.) 8.588.)

A legelőgazdálkodás részletes szabályozásáról szóló 75/1950. (III. 1.) M. T. sz. rendelet végrehajtása. (16.028. (III. 12.) F. M. 8.582, 8.588.)

A nád kitermelése és forgalombahozatala. (16.029/1950. (III. 15.) F. M. 8.740.)

A kendermagtermelés újabb zárt területeinek kijelölése. (16.030/1950. (III. 15.) F. M. 8.214.)

A brucellózis (fertőző elvetülés) elleni védekezés. (16.031/1950. (III. 15.) F. M. 8.677.)

A legelők kötelező javítása és karbantartása. (16.032/1950. (III. 24.) F. M. 8.587.)

Honvédelem. A katonai büntető-bíráskodás körében az elmebeteg bűnözők biztonsági őrzetének szabályozása. (550/1950. (III. 9.) H. M. 4.210.)

A tartalékos tiszti kiképzésre bevonuló személyek polgári szolgálati jogviszonyával kapcsolatos egyes kérdések rendezése, illetőleg részükre keresetmegtérítés folyósítása. (78/1950. (III. 18.) M. T. 4.730.)

A letartóztatóintézeti alkalmazottnak katonai büntetőjogszabályok hatálya alá helyezéséről szóló 1950 : 6. sz. törvényerejű rendelet végrehajtása. (1.270/igú/1950. (III. 18.) H. M. 4.212.)

Az első tényleges katonai szolgálatot teljesítő munkavállalók részére járó családi pótlék folyósítása. (3.520—1/1950. (III. 29.) 3.520.)

Igazságügy. Az Országos Fordító- és Fordításhitelesítő Iroda bolgár és lengyel nyelvre vonatkozó díjszabásának módosítása. (12.524/1950. (III. 9.) I. M. 2.740.)

Közlekedés- és postaügy. A közületi gépjárművek üzembentartása. (65/1950. (III. 2.) M. T. 7.700.)

Egyes főközlekedési útvonalakon terelő sávok létesítése. (7.700/56/1950. (III. 5.) K. P. M. 5.611, 7.650, 7.700.)

Általános forgalmú postabélyegek kiadása. (7.946/5—4/1950. (III. 5.) K. P. M. 7.905.)

A Postaüzleti Szabályzat módosítása. (7.941/C/2—1950. (III. 10.) K. P. M. 7.913.)

Közületi vállalatok által megrendelt útépitési és útjavítási munkálatok szabályozása. (10.130/1950. (III. 11.) O. T. 10.476.)

A bélyegmúzeum húszéves fennállása alkalmából emlékbélyeg forgalomba bocsátása. (7.946/31—3/1950. (III. 11.) K. P. M. 7.905.)

A hajózási vállalatok által végzendő egészségvédelmi intézkedések. (3.142-5/1900. (III. 24.) K. P. M. 3.142, 7.731.)

A tengerészszolgálatra való alkalmasság megállapítása. (3.142-6/1950. (III. 24.) eln. főo. K. P. M. 3.142, 7.731.)

A belvízi hajó- és tutajvezetők, hajókormányosok, valamint a hajógépszemélyzet alkalmasságának megállapítása. (3.142-7/1950. (III. 24.) eln. főo. K. P. M. 3.142, 7.731.)

A Lánchíd emlékbélyeg és emlékbélyegblokk forgalomból kivonása. (7.946/34-2/1950. (III. 31.) K. P. M. 7.905.)

Építésügy. Közületi építkezéseknél generálkivitelezési szerződések kötése. (92/1950. (III. 26.) M. T. 3.653.)

Az építőipari átképző tanfolyamok szervezéséről szóló 4.188/1949. (VIII. 7.) Korm. sz. rendelet végrehajtása. (7.200/1950. (III. 26.) É. M. 3.633.)

Nehézipar. A nehézipari, a könnyűipari, az építésügyi, a közlekedés- és postaügyi miniszterek rendelete az éllüzemek kijelölésének módszeréről. (2.500/1950. (III. 18.) Nip. M. 9.540.)

A sztahanovista cím elnyeréséhez szükséges feltételek. (2.600/1950. (III. 18.) Nip. M. 9.065.)

Népülét. A hajózási egészségügyi szolgálat ellátásának szabályozása. (3.142/20/1950. (III. 2.) N. M. 3.142.)

A szülészkerületek újabb megállapítása. (3.135/7-20/1950. (III. 5.) N. M. 3.135.)

Az Országos Gyermekvédő Liga és Gyermekszanatórium Egyesület megszüntetése és vagyonának állami tulajdonbavétele. (89/1950. (III. 18.) M. T. 3.360.)

A közszolgálati alkalmazottak betegségi kötelező biztosításával kapcsolatos egyes kérdések szabályozásáról szóló 3.500/2/1950. (II. 26. N. M. sz. rendelet kiegészítése. 3.500-5/1950. (III. 18.) N. M. 3.500.)

Az Élelmezéstudományi Intézet létesítéséről szóló 4.182/1949. (VIII. 6.) Korm. sz. rendelet végrehajtása. (3.165/E/1-15/1950. (III. 19.) N. M. 3.165.)

Csoportos üdültetés. (3.167-29/1950. (III. 24.) N. M. 3.167, 3.384.)

Az első tényleges katonai szolgálatot teljesítő munkavállalók részére járó családi pótlék folyósítása. (3.520-1/1950. (III. 29.) N. M. 3.520.)

Népművelés. Magyar Rádióhivatal létesítése és a Magyar Távirati Iroda átszervezése. (70/1950. (III. 7.) M. T. 7960.)

Egyes filmek bejelentése és beszolgáltatása. (71/1950. (III.) M. T. 5.540.)

PÉNZÜGYI JOG

A vállalati adó, a vállalati különadó és a nyereségadó. (66/1950. (III. 5.) M. T. 6.333.)

Jövedéki kihágás esetén a bel-földi származású dohány, illetőleg dohánygyártmány elkobzása. (67/1950. (III. 5.) M. T. 6.501.)

Az állami gondozott örökbe fogadásához szükséges anyakönyvi kivonat illetékmentessége. (35.531/1950. (III. 5.) II. c. P. M. 6.470.)

Egyes határozatok illetéke. (35.638/1950. (III. 5.) II. c. P. M. 6.470.)

A 68/1950. (III. 5.) M. T. sz. rendelet egyes rendelkezéseinek végrehajtása. (66.750/1950. (III. 5.) III. c. P. M. 6.150.)

A balassagyarmati, budapestvidéki, egri, kaposvári, kecskeméti, pécsi, szekszárdi, székesfehérvári, szolnoki és szombathelyi pénzügyőri kerületi parancsnokságok átszervezése. (90.833/1950. (III. 5.) OPF. 6.080.)

Az egyes gyarmatárak forgalmának szabályozásáról szóló 236.209. 1947. XII. P. M. sz. rendelet hatályon kívül helyezése. (102.525/1950. (III. 5.) II. f. P. M. 6.637.)

Az állam, valamint egyes közületek és vállalatok tűz-, betörés- és gépjárműszavatossági kárai bejelentése és a kártérítés szabályozása. (71.025/1950. (III. 7.) III. d. P. M. 6.169.)

A munkavállalók 1950 január havára előre kifizetett illetményeinek nyilvántartása. (104.650/1950. (III. 7.) V. h. P. M. 7.808.)

A közszolgálati illetmények illetményadómentessége. (26.700/1950. (III. 9.) II. a. P. M. 6.334.)

Az állami vállalatok tulajdonában lévő értékpapírok beszolgáltatása. (104.100/1950. (III. 9.) V. h. P. M. 6.110.)

Az értékpapírok, érdekeltségek, devizák, stb. alapterületbeli értékelése. (104.550/1950. (III. 9.) P. M. 7.080.)

Az egységes földművelésügyi adóról szóló 2/1950. (I. 7.) M. T. sz.

rendelet végrehajtása. (2.100/1950. (III. 10.) IF. a. P. M. 6.336.)

Egyes tartozásoknak buzanévértékű államadóssági kötvényekkel kiegyenlítése. (2.880/1950. (III. 15.) III. P. M. 6.181.)

A sátorlajújhelyi és soproni pénzügyigazgatóságok megszüntetése, illetve a debreceni, esztergomi, győri, gyulai, miskolci, nyiregyházi, szegedi, veszprémi és a zalaegerszegi pénzügyigazgatóságok átszervezése. (3.050/1950. (III. 18.) eln. Fő. P. M. 6.023.)

Az államigazgatási ingatlanvagyron központi nyilvántartásának felfüggesztéséről szóló 80/1950. (III. 18.) M. T. sz. rend. végrehajtása. 86/765. 1050. (III. 18.) I. b. P. M. 6.321.)

Kereseti adó. (77/1950. (III. 19.) M. T. 6.345.)

A földadóról szóló törvényes rendelkezések 100/1027. P. M. számú hivatalos összeállításának egyes rendelkezéseinek módosítása. (26.300/1950. (III. 19.) II. a. 6.311.)

A közjegyzők könyveinek illetékmentessége. (35.388/1950. (III. 19.) II. c. P. M. 6.470.)

A kisösszegű közületi készpénzforgalom szabályozása. (97.114/1950. (III. 19.) I. e. 6.000.)

Az 1924 : XXI. törvényhez mellékelt Vámtarifa egyes tételeinek módosítása. (102.641/1950. (III. 19.) II. f. P. M. 6.601.)

A természetbeni szolgáltatások térítési díjának szabályozása. (97.123. 1950. (III. 21.) I. e. P. M. 6.264.)

A szesz és a szesz elszállításához szükséges üres hordók (tartályok) szállításáért fizetett fuvardíjak visszatérítése. (49.400/1950. (III. 23.) II. e. P. M. 6.521.)

A mezőgazdaságfejlesztési járulék kivételéről szóló 4.113/1949. (VI. 26.) Korm. számú rendelet kiegészítése. (91/1950. (III. 26.) M. T. 6.332.)

A kateszteri helyszínelés felügyelősegek megszüntetése. (3.567/1950. (III. 31.) Eln. B. P. M. 6.315.)

Az aranyból vagy platinából vagy ezek felhasználásával készült tárgyak forgalmának ellenőrzése. (67.050/1950. (III. 23.) III. c. P. M. 6.150.)

A jövedéki kihágások során elkobzás alá eső szesz, nyersszesz, pálinka, alszesz, elő-utópárlat stb. beszállítása és a szállítási költségek megtérítése. (111.200/1950. (III. 23.) II. e. P. M. 6.501.)

A Nemesfémvizsgáló és Hitelesítő Hivatal megszüntetése és feladatkörének felosztása. (86/1950. (III. 25.) M. T. 6.053, 6.055.)

Egyes követeléseknek az Országos Takarékpénztár n. v.-ra való átszállása. (87/1950. (III. 25.) M. T. 6.356)

A földadó alanyainak a gazdasági munkavállalók társadalombiztosítási költség hozzájárulás fizetési kötelezettségének megszüntetése, valamint az általános jövedelemadóról szóló 13.400/1948/1949. I. 7.) Korm. sz. rendelet módosítása és kiegészítése. (90/1950. (III. 26.) M. T. 3.519.)

Az általános jövedelemadóról szóló 13.400/1948/1949. I. 7.) Korm. sz. rendelet módosítása és kiegészítése tárgyában kibocsátott 90/1950/III. 2. M. T. sz. r. végrehajtása. (29.100/1950. (III. 29.) II. a. P. M. 6.342.)

A kataszteri helyszínelési felügyelőségek megszüntetése. (3.567/1950. (III. 31.) Eln. B. P. M. 6.315.)

A hatósági erkölcsi bonyódtvány kiállításával kapcsolatos illetékek. (35.470/1950. (III. 31.) II. c. P. M. 6.470.)

MAGÁNJOG

A közületi vállalatok által bérelt helyiségek bérletének felmondása. (76/1950. (III. 15.) M. T. 9.401.)

MUNKAJOG

A munkavállalók 1950 január havára előre kifizetett illetményeinek nyilvántartása. (104.650/1950. (III. 7.) V. h. P. M. 7.080.)

Az állami gazdaságok munkaszervezése. (16.026/1950. (III. 9. F. M. 8.312.)

A közszolgálati illetmények illetményadómentességének szabályozása. (26.700/1950. (III. 9.) II. a. P. M. 6.334.)

A tartalékos tiszti kiképzésre bevonuló személyek polgári szolgálati jogviszonyával kapcsolatos egyes kérdések rendezése, illetőleg részükre keresetmegtérítés folyósítása. (78/1950. (III. 18.) M. T. 4.730.)

A sztáhanovista cím elnyeréséhez szükséges feltételek. (2.600/1950. (III. 18.) Nip. M. 9.605.)

A közszolgálati alkalmazottak betegei kötelező biztosításával kapcsolatos egyes kérdések szabályozásáról szóló 3.500/1950. (II. 26.) N. M. sz. rendelet kiegészítése. (3.500-5/1950. (III. 18.) N. M. 3.500.)

A közszolgálati alkalmazottak közszolgálatban és közszolgálat körén kívül eltöltött idejének beszámítása. (81/1950. (III. 19.) M. T. 6.271.)

A természetbeni szolgáltatások térítési díjának szabályozása. (97.123/1950. (III. 21.) I. e. P. M. 6.264.)

Csoportos üdültetés. (3.167-29/1950. (III. 24.) N. M. 3.167, 4.384.)

Az első tényleges katonai szolgálatot teljesítő munkavállalók részére járó családi pótlék folyósítása. (3.520-1/1950. (III. 29.) N. M. 3.520.)

GAZDASÁGI JOG

Államosítás. Az egyes ipari és közlekedési vállalatok állami tulajdonba vételéről szóló 1949: 20 törvényerejű rendelet végrehajtására vonatkozó rendelkezések kiegészítése. (88/1950. (III. 25.) M. T. 9.401.)

A népgazdaság szervezete. A mezőgazdasági igazgatás alsófokú szervezete. (16/025/1950. (III. 9.) I. M. 8.300.)

zövetkezetek. Az egységes földművesszövetkezeti adóról szóló 2/1950. (I. 7.) M. T. sz. rendelet végrehajtása. (2.100/1950. (III. 10.) II. a. P. M. 6.336.)

A volt kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter szövetkezeti hatáskörének átszállásáról szóló 4.325/1949. (XI. 20.) M. T. sz. rendelet módosítása és a földművesszövetkezetek gazdasági tevékenysége. (96/1950. (III. 31.) M. T. 7.500.)

Tervjog. A villanymotor-beruházásokra vonatkozó rendelkezések feladása. (10.090/1950. (III. 1.) O. T. o. 371.)

Az 1950. évi II. negyedévi ipari üzemi részlettervek elkészítése. (10.100/1950. (III. 1.) O. T. o. 371.)

A nem ipari üzemek 1950. év II. negyedére készítendő üzemi részlettervek. (10.120/1950. (III. 12.) O. T. o. 371.)

Ügyvitel. Közületi magasépítkezések vállalatba adásának újabb szabályozása. (89/1950. (III. 25.) M. T. 3.653.)

Vagyonkezelés. Az államigazgatási ingatlanvagyon központi nyilvántartásának felfüggesztése. (80/1950. (III. 18.) M. T. 6.231.)

Az államigazgatási ingatlanvagyon központi nyilvántartásának felfüggesztéséről szóló 80/1950. (III. 18.) M. T. sz. rendelet végrehajtása. (86.765/1950. (III. 18.) I. b. P. M. 6.231.)

Szállítási szerződés. A szállítási szerződésekről szóló 4.226/1949. (IX. 6.) M. T. sz. rendelet egyes rendelkezéseinek módosítása. (95./1950. (III. 31.) M. T. 19.082.)

Biztosítás. Az állam, valamint egyes közintézmények és vállalatok kárbiztosítási szerződéseiről szóló 1.440/1949. (II. 16.) Korm. sz. rendelet módosítása. (69/1950. (III. 7.) M. T. 6.169.)

Szabvány. Egyes szabványok kötelező alkalmazásba vétele. (10.140/1950. (III. 23.) O. T. 9.022.)

Devízajog. Az aranyból és platina-ból vagy ezek felhasználásával készült tárgyak előállításának és forgalmának szabályozása. (68/1950. (III. 5.) M. T. 6.150.)

Az aranyból és platinából vagy ezek felhasználásával készült tárgyak forgalmának ellenőrzése. (67.050/1950. (III. 23.) III. c. P. M. 6.150.)

BÜNTETŐJOG

A katonai büntetőbíráskodás körében az elmebeteg hűnözök biztonsági őrzetének szabályozása (550/1950. (III. 9.) H. M. 4.210.)

A felszabadulás ötödik évfordulója alkalmából közkegyelem gyakorlásáról szóló 1950: 9 számú törvényerejű rendelet végrehajtása. (83/1950. (III. 25.) M. T. 0.133.)

A Népbíróságok Országos Tanácsának megszüntetése. (73/1950. (III. 11.) M. T. 0.204.)

A letartóztatóintézeti alkalmazottaknak katonai büntetőjogszabályok hatálya alá helyezéséről szóló 1950: 6. számú törvényerejű rendelet végrehajtása. (1.270/ig/1950. (III. 18.) H. M. 4.212.)

A Népbíróságok Országos Tanácsának megszűnése folytán a népfőügyészség működésének megszüntetése. (21.400/1950. (III. 29.) I. M. 2.410.)

PERES ÉS PERENKIVÜLI ELJÁRAS

A Mezőgazdasági szerződéses termelésből eredő követeléseknek a végrehajtás alól való mentesítése. (85/1950. (III. 25.) M. T. 5.602., 8.085.)

A közületi jogviták eldöntésére szervezett egyeztető bizottságok eljárásáról szóló 2.850/1949. (III. 29.) Korm. sz. rendelet módosítása és kiegészítése. (94/1950. (III. 31.) M. T. 0.205.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

Tudományos folyóirat mellékletekkel

Szerkesztőség:

Budapest, II.,
Udvarhely-utca 8

Telefon: 164-338

Kiadóhivatal:

Budapest, V.,
Bajcsy-Zsilinszky-út 78

Telefon: 420-777

Csekk számla száma:

61.075

Szerkesztőbizottság: Elnök: *dr. Szladits Károly.*

A bizottság tagjai: *dr. Bacsó Ferenc, dr. Beck Salamon, dr. Beér János, dr. Domokos József, dr. Feri Sándor, dr. Hajdu Gyula, dr. Kádár Miklós, dr. Marton Géza, ifj. dr. Nagy Dezső, dr. Nagy Miklós, dr. Ries István, dr. Schultheisz Emül, dr. Szabó Imre, dr. Szász István, dr. Tóth László, dr. Túry Sándor Kornél, dr. Világhy Miklós, dr. Weltner Andor, dr. Zalán Kornél*

Felelős szerkesztő: *dr. Kádár Miklós*

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

negyedévre . . . 40.— Ft

A Magyar Jogász Szövetség tagjainak, ügyvédeknek, közalkalmazottaknak negyedévre . . . 24.— Ft

Egyes szám ára 8.— Ft

Megjelenik havonta kétszer

TARTALOM: *Van den Branden de Reeth*: A jog a béke szolgálatában. — *Dr. Weltner Andor*: A szállítási szerződés. — *G. M. Szverdlov*: A népi demokratikus országok házassági és családjoga. — *Dr. Haraszi György*: Felvételi igényünk az Egyesült Nemzetek Szervezetébe. — *Pálfi Ernő*: Hozzászólás »Az állam- és jogelmélet az Alkotmányban« c. tanulmányhoz. — *Dr. Pap Tibor*: A szovjet szocialista tulajdonjog kérdéséhez. — *Dr. Párnicszky Mihály*: Az agrárjog tárgyköre a szovjet irodalom megvilágításában. — A Jogtudományi Közönyben megjelent tanulmányok orosz- és franciayelvű ismertetése. — *Очерк статей напечатанных в журнале „Вестник юридических наук“* — Résumé des études publiées dans le Jogtudományi Közöny. — *Szemle: K. M.*: A büntető-kódex új általános része. — Az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának gyakorlatából. — Az Igazságügyminisztérium Jogügyi Hivatalának közérdekű kifogásai és a Legfelsőbb Bíróság Elvi Tanácsának határozatai. — A Közületi Döntő Bizottságok gyakorlatából. — *Dr. Lengyel Zoltán*: Harc a formalizmus ellen. — *Jogirodalom*: A »Szovjet állam és jog« (»Szovjetszkoje goszudarsztvo i právo«) 1949. évi december havi száma. — Az »Új igazságszolgáltatás« (»Justitia Noua«) 1949. évi 10. száma. — *Dr. Major Ákos*: Az »Új igazságügy« (»Neue Justiz«) 1950. évi február havi száma. — *Dr. Csánk Béla*: A Csehszlovák Jogász Szövetség folyóiratának (Bulletin de Droit Tchécoslovaque) 1950. évi 1. száma. — A Magyar Jogász Szövetség hivatalos közleményei. — Bibliográfia. — *Törvények. — Rendeletek.*

A jog a béke szolgálatában*

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetsége 1949 október 28-tól november 1-ig Rómában tartotta meg IV. Kongresszusát, amelynek jelszava »A Jog a Béke Szolgálatában« volt.

A »Jog a Béke Szolgálatában«. Ezt a jelmondatot választotta Párisban a szövetség, megalkalulása idején három évvel ezelőtt a Franciaországi Jogász Mozgalom kezdeményezésére.

A D. J. N. Sz. alapítóinak ez a jelmondata nem frázis, hanem kiemelés annak a gazdag tartalomnak, amely szinte kőbevésetten fejezi ki az új alakulat vezető elveit, céljait kitzúzi, munkáját irányítja.

Tény, hogy az azelőtti nemzetközi jogászegyesülések a háború befejeztével újból megkezdhatték összehasonlító jogászai munkájukat, próbálkozásait a jogalkalmazás egységesítésére,

kísérleteiket a nemzetközi közjog törvénybe foglalására.

A D. J. N. Sz. vezetői elégtelennek tartják a munkának azon a ponton való elindítását, ahol a második világháború megkezdésekor abba maradt.

A vezetőség szerint a világháború küzdelmének nem volt történelmi határkő jellege, melynek befejezte egyszerűen az azelőtti helyzet visszatérését jelenti.

A háborúnak kemény tanulságai, — amelyek a fasizmus fekete mérlegkönyvébe mérhetetlen mennyiségű romot, gyászt és vétket jegyeztek be — nem merülhettek feledésbe.

Szükséges, hogy e tragikus tanulságok hasznára legyenek a béke megszervezésének és az emberiség haladásának.

Már az Egyesült Nemzetek Szövetségének Chartája, melyet San-Franciscóban, 1945 június 26-án írtak alá, a jogászok ilyen munkájának fektette le az alapját.

* Megjelent az A. I. J. D. kiadványában, Párisban, mint a Demokratikus Jogászok Nemzetközi akció programja.

Az Egyesült Nemzetek népei ebben a Chartában fejezték ki abbéli akaratukat, hogy véglegesen a jog lépjen az erőszak helyébe és, hogy a világ visszanyert biztonságában meg kell nyitni az erkölcsi, szociális és gazdasági haladás útjait.

»A jövő nemzedéket meg kell kímélni a háború borzalmaitól.«

»Meg kell valósítani az emberi alapjogokat, a személy megbecsülését és értékét, a férfi és nő egyenlő jogait, a nagy és kis nemzetek egyenjogúságának eszméjét.«

»Meg kell teremteni a jogbiztonság szükséges feltételeit a szerződésekből származó, valamint a nemzetközi jog egyéb forrásaiból származó kötelezettségek terén.«

»Meg kell teremteni a szociális haladást, a jobb életkörülményeket, a nagyobb szabadságot.«

E négy pontnak egyike sem lehetett közömbös a jogászok előtt. Sőt, az indítványok szövegének megszerkesztése és a határozatok gyakorlati keresztülvitele tudományos és technikai versenyét tette szükségessé azoknak az elméleti és gyakorló jogászoknak, akik át voltak itatva azzal a demokratikus szellemmel, amelyet az egész Charta szorgalmaz.

Ez pontosan az a program, melynek keresztülvételében való munkálkodás a D. J. N. Sz. feladatát képezi.

* * *

Az élők világa államokra van osztva.

Egyes uralkodó rendszerekben, bár az államesszmére vonatkozó felfogásuk különbözők és ezáltal a kormányzatot kifejező és alátámasztó intézmények eltérőek, mégis e különböző államokban élő népcsoportoknak egységes érdekeik és törekvéseik vannak.

A demokráciák egyesült csapásai alatt, a fasiszta államok katonai vereségével végződött világháború másnapján az új háború egyenlő lenne az egész civilizáció és talán a földteke felületén minden élet megsemmisülésével. Nyilvánvaló tehát, hogy az egységes érdekek tudatosabbak.

A béke legértékesebb köztulajdonunk. Erősíteni, biztosítani és ha kell, megvédeni mindannyiunk kötelessége.

Ennélfogva az egyetlen komoly alapja a békének oly hatályos nemzetközi törvénynek a meghozatala, amely megfelel a lelkiismeret kívánalmainak és amelyet az államok összessége szabadon elfogad.

* * *

Ezek azok a körülmények és elvek, melyek 1946 októberében elhatározásra serkentették szövetségünk alapítóit.

Sok probléma kínálkozott a jog legkülönbözőbb területein. Egy bizonyos szemszögből nézve, mintha saját maguktól rendszereződtek volna.

A tények és okok láncolata magától adódott. A demokratikus szabadságjogok fokozatos leépítése könnyítette meg és tette lehetővé, a tengely hatalmak támadó politikáját.

Az emberi jog elleni támadások voltak a béke elleni merénylet előfutárjai.

Ezek után háborús bűnök és vétkek zúdultak az emberiségre és a világra.

* * *

E bűnök kiirtása a béke egyik pillérjét jelentette.

A lényeges demokratikus szabadságjogok biztosítása és mind nagyobb tömegekre való kiterjesztése lett a második pillér.

Ekként a béke kérdése számunkra kezdettől fogva két különböző, bár egymást szorosan kiegészítő irányt mutatott. A háborús bűnösök és az emberiség gyilkosainak megbüntetése, a nürnbergi statutum törvényes alkalmazása szolgálta volna a béke megszilárdítását. Ezt a jogalkalmazást azonban az állítólagos szükségpolitika oly kétes helyzetbe hozta, hogy azok, akik a fasiszta határozott ellenségei, nem támogathatják anélkül, hogy elárulnák emberi kötelességüket, elárulnák az ügyet, amelyért annyi hozzátartozójuk áldozta fel magát.

Tapasztaltuk ennek az ítélkezésnek gyengéit és lassúságát. Az Emberi Jogok Általános Deklarációja gyakorlati alkalmazásában az egyes alkotmányokba beiktatott munka és tanulás joga frott malaszt maradt a legtöbb olyan államban, amely hangosan büszkélkedik civilizációjával. A Chartának az az 55. cikkelye ugyancsak nem valósult meg, amely a kormányokat arra kötelezi, hogy olyan szociális körülményeket teremtsenek, melyek az ember egyénisége kifejlődésének kedveznek.

Ezekhez kapcsolódik az emberi jogok elleni számos más merényletnek naponta növekvő sorozata. E merényletek nemcsak a fasiszta országokban, hanem számos olyanban is elkövetettek, amelyek régi liberális alkotmányukkal és bevált demokratikus intézményeikkel hivatkoznak. Ugyanez a helyzet a gyarmati, fél-gyarmati és leigázott népeknél is.

Mindennek kiegészítője még ama szerződések megsértése, melyeket a nagy háborús szövetségesek aláírtak és amelyek közös elgondolásaik szerint tiszta helyzetet teremtettek volna a békeszerződések megkötésének időpontjáig.

Az Egyesült Nemzetek Chartájának biztonsági intézkedéseire vonatkozó rendelkezéseket sértették meg, amikor olyan megállapodásokat és szerződéseket kötöttek, amelyek teljesen ellentétben vannak a Charta szövegével és szellemével. Ez volt a helyzet, amidőn megkezdődött Rómában a negyedik Kongresszus.

Ha jól kielemezzük a történeteket, akkor megállapíthatjuk, hogy azok a nemzetközi jognak semmibevevését jelentik.

A Kongresszus munkájának lényegét alább ismertetjük.

Ki kell azonban domborítanunk egynémely kérdést.

Ha párisi, brüsszeli, prágai és római kongresszusaink határozatait összevetjük, azok között teljes összhangot tapasztalunk. A négy európai fővárosban egymást követőleg megszavazott indít-

ványok irányzatában és elgondolásaiban alapvető közös vonás van.

Szövetségünk sohasem távolodott el alapszabályaitól, amelynek tengelye a Charta és amelyeket ugyanaz a demokratikus haladó szellem hat át.

A D. J. N. Sz. a római kongresszus óta látószólag túl van a kezdet nehézségein, azon az időszakon, amidőn a serkentők lelkesedése és hite a sötétenlátás, közöny és fásultság áramlatába ütközött.

Biztató jelek győznek meg bennünket arról, hogy ez a szakasz elmúlt.

A kongresszus óta sok csatlakozási kérelmet nyújtottak be, úgyhogy ma 35 nemzeti tagozatunk van.

Rómában meghatottan és büszkén tapasztaltuk, hogy a Kínai Népi Köztársaság jogászai mennyire siettek, — alkotmányuk megalakulása másnapján — bejelenteni csatlakozásukat.

Nemcsak az szükséges, hogy az intézmény és a titkárság lépjen közbe az alapvető demokratikus szabadságjogokért, hanem haladéktalanul oda álljunk, ahol a legnagyobb veszély mutatkozik.

Minden szövetségi tagozatot el kell látnunk a közös, tudományos jellegű együttműködés eszközeivel.

Tanulmányi bizottságok létesültek, melyek elnökségeit vezető személyiségekre bízta, ezek munkaprogramját az emberi jogok, háborús bűnök, a munka joga, a család joga, a tengeri jog kérdései képezik.

Az egyik központi irattár Brüsszelben van. Jelenleg egyesületünk Nemzetközi Szemlét ad ki, melyben angol és francia nyelvű cikkek jelennek meg.

* * *

Szövetségünk a munka által és munkában erősíti meg egységét és növeli hatáskörét. De hangsúlyozom, hogy mint jogászoknak jogászként kell cselekednünk. Jogászként kell követnünk a célokat, melyeknek teljesülésére ígéretet tettünk.

Speciális fegyvereinket használva veszünk leghatásosabban részt a béke védelmében.

Nem elég a békét kívánni. Minden embernek kötelessége előmozdítani annak uralmát, saját külön hatáskörében és egyéni eszközeivel is.

van den Branden de Reeth
a brüsszeli fellebbviteli törvényszék főállamügyésze,
a D. J. N. Sz. alelnöke,
a római Kongresszus elnöke.

Felhívás a világ jogászaikhoz

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetsége, amely négy év óta »A jog a béke szolgálatában« jelszó kitűzésével dolgozott, 1949 évi október havában Rómában tartott IV. Kongresszusának feloszlása alkalmából nyomatékosan felhívja a világ összes demokratikus jogászeit egyesülni és teljes erejükkel védelmezzék meg a békét és a nemzetek biztonságát.

A jog a haladás és a szabadság nagy ügyének szolgálatában álljon, fegyvere legyen a béke és demokrácia harcában, különösen a jelenlegi bonyolult helyzetben. A jogászoknak minden tevékenységükkel oda kell hatniok, hogy biztosítsák egyrészt a demokratikus elvek uralmát minden országban, másrészt az igazság tiszteletét a nemzetközi vonatkozásokban.

Ezért küzdjenek hazájukban teljes erejükkel az emberi jogok megsértése, valamint a fasiszmus minden megnyilvánulása ellen és főleg a demokrácia alapjának, az ember jogainak és a nemzetközi egyezményeknek megsértése ellen.

A második világháború tapasztalatai mutatják, hogy a támadás előkészítése a fasiszta diktatúra alatt szenvedő országokban elsősorban az emberi jogokat kobozta el, továbbá az emberek jogainak és a nemzetközi kötelezettségeknek alapjait sértette meg. A Reichstag felgyújtása, a demokratikus pártoknak és a szakszervezeti mozgalmaknak törvényen kívül való helyezése és minden demokratikus mozgalmak totális betiltása, szóval a legegységesebb emberi jogoknak megsértése képezték a támadó politika előkészítő cselekményeit.

Tanui voltunk e politika következményeinek. Szemünk előtt folyt le Lengyelország, Csehszlovákia, Franciaország és sok már ország előzönlése, mely események lényeges és tragikus megsértései voltak a nemzetközi jognak.

A fasiszmus uralomra jutása egyes országokban megteremtette a háború előkészítéséhez nélkülözhetetlen alapot és megnyitotta a barbárságnak ama korszakát, melyben az emberiség ellen elkövetett szörnyű bűnök egész népek létét és kultúráját veszélyeztették, sőt magát az emberiség civilizációját.

Elfelejtetetlenek a hitleristák által a Szovjetunióban, Lengyelországban, Franciaországban és sok más országban elkövetett véres bűncselekményeik. Ezek a támadó politikának és a támadóval való egyetértésnek szörnyű következményei.

Emlékszünk az ártatlan áldozatok millióira, kik a hitleri támadás folytán estek el. Erről tanuskodnak rombadólt városok és falvak százai; együtt élünk azokkal a családokkal, amelyek nem tudják elfeledni hozzátartozóik elvesztését, naponta találkozunk özvegyekkel és árvákkal.

E tragikus tapasztalatok ellenére ismét olyan erők tűnnek fel, melyeknek érdeke új háború kirobbantása. Annak előkészítésével foglalkoznak, propagandájuk háborús propaganda, kihívás újabb nemzetközi sérelmek elkövetésére, a nemzetközi kötelezettségek újabb semmibe vételére, a demokratikus elveknek a törvénykezésből és a gyakorlatból történő újabb kizárására.

Ennek a politikának sajnos, számos megnyilvánulása vannak. Egyrészt a demokratiku

pártok vezetőivel szemben hozott ítéletek, — bizonyos országok törvényhozása fasiszta módra alakult át, — másrészt a demokratikus pártok és a szakszervezeti mozgalom munkája, a sztrájkjog igénybevétele mind nagyobb akadályokba ütköznek és gyakran a rendőrség által akadályoztatnak meg; ezenfelül a jaltai és potsdami egyezmények nem tettek eleget, háborús bűnösöket rehabilitáltak, támadó csoportok, — így az Atlanti Paktum aláíróinak csoportja, — létesültek, az atombombának törvényen kívül helyezését szolgáló minden akciót meghiusítottak.

Ilyen körülmények között tehát a világ jogászai felismerhetik e felhívás fontosságát. Szövetségünk felkéri őket, állítsák minden tehetségüket, minden képességüket és teljes tudásukat a demokrácia és a béke ügyének szolgálatába.

Nyomatékosan felszólítjuk őket, küzdjenek haladék nélkül az emberi szabadságok védelméért,

A nemzetközi egyezmények tiszteletbentartása tárgyában hozott határozat

A D. J. N. Sz.-nek IV. Kongresszusa :

1. Megállapítja, hogy a nemzetközi egyezmények tiszteletbentartása elsődleges feltétele a béke megvédésének.

Leszögezi, hogy a béke megvédésének feladata hatalmas kötelezettséget ró a jogászokra, akik ne csak elméletben küzdjenek a béke megvédésének elvéért, hanem derítsék ki és leplezzék le ama cselekedeteket, melyek megsértik a nemzetközi jogot és veszélyeztetik a népek közötti békés viszonyt.

Megállapítja, hogy ez a feladat még nagyobb fontossággal bír azokban az országokban, melyeknek területén vagy melyeknek nevében jogsérelmek történnek.

2. Ezidőszerint legnagyobb fontosságúak a jaltai és potsdami egyezmények és az ENSz Chartája következő rendelkezései :

a) a népek egyenlő jogainak és az önrendelkezési jog elvének tiszteletbentartása (az ENSz Chartájának 1. és 2. cikkelye),

b) az emberi jogoknak és az alapvető szabadságjogoknak megvalósítása (1. és 3. cikkely),

c) kiküszöbölni a nemzetközi vonatkozásokban más államok területi sértetlensége vagy politikai függetlensége ellen irányuló fenyegetést vagy erőszakot, valamint oly módszereket, melyek össze nem egyeztethetők az ENSz célkitűzéseivel (1. cikkely),

d) a fasiszmust még nyomaiban is ki kell irtani,

e) Németország leszerelésével egyidejűleg ott demokratikus intézményeket létesítve, az ország egységét visszaállítani.

Az A. I. J. D. meg van győződve arról, hogy a népek biztonságának és békéjének támasza az ENSz Chartája rendelkezéseinek pontos betartásában rejlik.

3. Megállapítja, hogy az államok jelenlegi helyzetében a nemzetek függetlenségének elve a

egy valóban demokratikus jogrendszer megvalósításaért, oly jogért, amely szem előtt tartja a nép kívánalmait, olyan kormányforma létesítéséért, amely a demokratikus pártok és a szakszervezeti mozgalom munkáját nem akadályozza, az atomenergia katonai célokat szolgáló használatának megtiltása érdekében, a támadó csoportok feloszlásáért, az ENSz Chartája határozmányainak betartásáért, a nemzeti önrendelkezés jogának tiszteletbentartásáért. Ezek a jogok sajátjai minden nemzetnek a legyőzött népeknek, valamint a függő helyzetben lévő és a gyarmati népeknek is.

Demokratikus jogászok legyenek élharcosai a mindinkább kiterjedő s a demokráciáért és szabadságért küzdő mozgalomnak !

Ezeké a jövő !

Küzdjete a civilizációért és a békéért !

nemzetközi jog vonatkozásaiban megőrizte teljes értékét.

Megállapítja, hogy az ENSz Chartájának ezen alapvető elvét megerősítette a népek jogairól és feladatairól szóló előterjesztés, melyet az ENSz-nek a nemzetközi joggal foglalkozó bizottsága 1949 áprilistól júniusig tartott ülészakájában elfogadott.

Mindezek nem állnak ellentétben a nemzetközi jog szabályaival, melyeket csak kényszer nélkül aláírt egyezmények és egyenlő és kölcsönös jogok nem sértenek.

4. Megállapítja, hogy az egységes, demokratikus és békés Németország megteremtése helyett a nyugati hatalmak kormányai rendszabályok sorozatát hozták Németország szétválasztására, melyeknek betetőzéseként megteremtették az úgynevezett Nyugat-Németország államot.

Kijelenti, hogy ennek az államnak alkotmánya ellentmond a jaltai és potsdami megegyezéseknek, valamint ama határozatoknak, melyeket a külügyminiszterek tanácsa 1949 június havában tartott ülésén hozott.

A fenti megállapodás nem alapulhat sem az 51. cikkelyen, mely a jogos védelemről így szól: »az esetben, ha az ENSz valamelyik tagját fegyveres támadás érné stb.«, sem az 52. és 53. cikkelyeken, amelyek a regionális szövetségekre vonatkoznak.

Az Atlanti Paktum országokat egyesít, melyek a földgömb két féltékéjén terülnek el, nem célja, hogy helyi kérdéseket szabályozzon, sem pedig egy újabb német támadás meggátolása.

Az a tény, hogy a Biztonsági Tanács védőszárnyai helyett, amelynek segítségével mozgásba lehet hozni az egységes beavatkozás gépezetét, tönkre teszi a Charta által megszervezett biztonsági rendszert és leleplezi saját támadó jellegét.

Megállapítást nyert, hogy eme Paktum célját leleplezik annak politikai, gazdasági és katonai intézkedései (katonai egyezmények, katonai segítségnyújtás tervei, egyesített hadgyakorlatok stb.).

Megállapítja, hogy az Északatlanti Paktum nem egyeztethető össze ama megállapodásokkal, melyeket egyrészt a Szovjetunió, másrészt Nagybritannia és Franciaország kötöttek 1942 és 1944-ben, sem pedig a jaltai és potsdami egyezményekben foglaltakkal.

Ezek az utóbbi megállapodások aláíróikat valóban kötelezik a demokratikus béke és a nemzetközi biztonság érdekében való együttműködésre.

Megállapítja, hogy Jugoszláviának az ENSz Biztonsági Tanácsába utóbb történt felvétele nem egyeztethető össze jóhiszeműen a Charta 23. cikkelyével (2/2 fejezet).

Megállapítja, hogy a békeszerződések, melyek egyes országokkal kötöttek és amelyekben a Szövetség és E. N. kötelezték magukat, azoknak azt a kérését támogatni, hogy az ENSz-be felvétessenek, kötelezik az Egyesült és Szövetséges Hatalmakat ezeknek az országoknak felvételére, politikai és gazdasági kormányformájukra való tekintet nélkül.

Megállapítja, hogy az Egyesült és Szövetséges Hatalmak közül többen elmulasztották ennek a kötelezettségnek betartását.

Határozatot hoz, hogy Titkárságát megbízza az ENSz-nél a közvetítő lépések megtételével, a nemzetközi megállapodásoknak és a béke megvédésének érdekében.

A szállítási szerződés

1. A szállítási szerződések népgazdasági szerepe

Az Alkotmány 5. §-a szerint a Magyar Népköztársaság gazdasági életét állami népgazdasági terv határozza meg.

A népgazdasági tervet az Alkotmány 10. § 3. bekezdésének c) pontja szerint az országgyűlés állapítja meg, annak megvalósítását pedig a 25. § 11. bekezdésének c) pontja szerint a minisztertanács biztosítja.

A szocialista gazdálkodás alapegysége: a társadalmi tulajdonban álló termelő eszközökkel gazdálkodó vállalat, amelyet a szocialista irányítás irányít.

A népgazdasági terv határozza meg minden egyes vállalat gazdasági tevékenységét. A vállalatok azonban a népgazdasági tervnek csak azt a részét, a termelésnek vagy elosztásnak csak azt a szakaszát tudják megvalósítani, amelyre profiljuknak megfelelően alkalmasak, illetve amelynek végrehajtására őket — a gazdaságos munkamegosztás alapján kialakított — arcélük képessé teszi. A népgazdasági terv végrehajtása érdekében tehát szükség van arra, hogy a vállalatok együttműködjenek. Ennek biztosítása elképzelhető lenne úgy is, hogy a népgazdasági terv nemcsak azt határozza meg, mi legyen az egyes vállalatok gazdasági tevékenysége, hanem azt is, hogy minden egyes vállalat milyen vállalatokkal, miként köteles összedolgozni. Hogy azonban egy traktor elkészüljön és eljusson a szövetkezetbe, vagy egy varrógép a háztartásba, — szükség van a bányára, a kohó-, a gépipari-, az értékesítő- és a szállítóvállalat együttműködésére. De ezen kívül szükség van még az álló- és forgóalapot, az alap- és segédanyagokat, a gépeket és szerszámokat rendelkezésre bocsátó vállalatokra is. Minden egyes áru elkészítéséhez a rendeltetési helyére juttatásához — közvetve vagy közvetlenül — szinte az egész népgazdaságra szükség van. Gyakorlatilag tehát meg sem lehet valósítani azt, hogy a népgazdasági terv vagy az államigazgatás — előzetesen és részletekbe menően — meghatározza azt a bonyolult kooperációt, mely a vállalatok között

szükségképpen kialakul. Más megoldásra van tehát szükség.

A szocialista tervgazdálkodásra jellemző az, hogy dialektikus viszonyba hozza a kötelező tervszerűséget a vállalatok önállóságával, a dolgozók aktivitásával és kezdeményező lendületével. A tervet, — mint már mondtuk — a dolgozók valósítják meg. Nem lehet, de nem is szabad mellőzni a dolgozók építő bírálatát, javaslatait és aktív részvételét a terv kialakításában, végrehajtásában és ellenőrzésében. Minthogy a szocialista gazdálkodás szervezetének alapegysége a vállalat, a vállalat az a csomópont, amelyben a kötelező tervszerűség és a tömegek aktivitása találkozik. Egész természetes tehát, hogy a vállalat az, amelyre főszabályként rá kell bízni azt is, hogy önállóan gondoskodjék a többi vállalatokkal való legjobb kooperáció megvalósításáról. Milyen forma az, amely legjobban biztosítja a megfelelő kooperációt? Nyitvánvaló, hogy olyan formára van szükség, amely egyaránt elősegíti a kötelező tervszerűséget és a vállalat önállóságát is. A vállalat önállóságát és kezdeményező lehetőségét szolgálja a szerződési forma: a vállalatok ú. n. szállítási szerződésekkel biztosítják más vállalatok szolgáltatásait. A tervszerűséget pedig — a terv- és üzemgazdasági utasításokon kívül — az is biztosítja, hogy az államigazgatásnak módjában áll beavatkozni a szerződések megkötésébe, tartalmába és azok teljesítésébe.

Vizsgáljuk meg külön-külön azt, hogy miként történik a szállítási szerződés megkötése, tartalmának meghatározása, teljesítésének biztosítása és mindezekkel kapcsolatban az államigazgatás beavatkozása.

A szállítási szerződések rendszerét jelenleg a 4226/1949. (IX. 6.) M. T. sz. (alaprendelet) és az azt módosító és kiegészítő rendeletek szabályozzák (4336/1949. (XII. 1.) M. T., 95/1950. (III. 31.) M. T. sz. rendeletek).

2. Szerződéskötési kötelezettség

Az alaprendelet 4. §-a arra kötelezi a feleket, hogy a tervszerű szállítás szempontjából leg-

fontosabb ügyleti feltételekben állapodjanak meg, és pedig írásban. A 4. § fel is sorolja azokat az ügyleti elemeket, amelyeket a megállapodásban szabályozni kell. Vizsgáljuk meg közelebbről, hogy mi a tartalma ennek a szerződéskötési kötelezettségnek. Valójában egy kétágú kötelezettségről van szó; nemcsak egymással szemben áll fenn a felek között kölcsönös igény, illetve kötelezettség a szerződés megkötésére, hanem mindegyik felet, külön-külön és egymástól függetlenül, a saját felügyeleti hatóságával szemben is terheli a szerződéskötési kötelezettség: köteles kellő időben és módon megkötni azokat a szerződéseket, amelyek a tervének teljesítése érdekében szükséges szállításokat biztosítják. Kivételes esetekben a burzsoá jog is alkalmazta a szerződéskötési kötelezettség intézményét, de annak kikényszerítésére csak közvetett jogi szankciókat alkalmazott: közigazgatási büntetést és kártérítésre kötelezést. Ezzel szemben a szocialista jogrendszer arról is gondoskodik, hogy a szerződés a felek mulasztása ellenére is létre jöjjön. Ezzel a kérdéssel később foglalkozunk. Ismeri továbbá a tőkés gazdálkodás magánjoga a szerződés írásbeli megkötésének a kötelezettségét is, de csak olyan értelemben, hogy az írásbeliség mellőzése esetén az ügylet érvénytelen. A burzsoá magánjognak ez elegendő is, mert csak azt akarja megakadályozni, hogy egyes fontosabb szerződések kellő megfontolás vagy bizonyítási lehetőség nélkül jöjjenek létre. A szocialista jogrendszer egészen mást akar. Arra törekszik, hogy a fontosabb gazdasági folyamatok a szocialista gazdaságpolitika érdekét szolgáló ügyleti feltételek és eljárási szabályok szerint bonyolódjanak le. Ehhez képest nem az érvénytelenség negatív jellegű szankcióját alkalmazza, hanem pozitív irányban azt igyekszik elérni, hogy a szerződés létrejöjjön. Ezt szolgálja a már említett kétágú szerződéskötési kötelezettség. Mi történik azonban, ha a felek nem kötik meg a szerződést, vagy megállapodnak ugyan, de nem írásban.

A kötelezettség egyik ága a feleket kapcsolja össze egymással, a másik ága az egyes feleket, saját felügyeleti hatóságukkal. Az első vonatkozásban nyilvánvaló, hogy bármelyik fél a Döntőbizottsághoz fordulhat azzal a kérelemmel, hogy a Bizottság kötelezze a másik felet a szerződés megkötésére. A 4226/1949. (IX. 6.) M. T. sz. rendelet 15. §-ának 2. bekezdése szerint a »Közületi Döntőbizottság hatáskörébe tartozik... a szállítással kapcsolatos vitás ügyek eldöntése akkor, ha a szerződő felek különböző miniszterek felügyelete alá tartoznak.« A rendelet tehát nem szabályozza kifejezetten azt, hogy a Bizottság kötelezheti a feleket a szerződés megkötésére. Véleményünk szerint azonban ez a lehetőség fennáll, sőt a Bizottság döntése magát a szerződés megkötését is pótolhatja. Szocialista tervérdek fűződik ugyanis ahhoz, hogy a szerződés létrejöjjön. Ez a fontos indok már önmagában is elég lenne. De ugyanerre a következtetésre jutunk akkor is, ha a vállalat és az illetékes miniszter között fennálló államigazgatási viszonyt és az ezt szabályzó törvényt vizsgáljuk. Az érdekelt felek közületi vállalatok,

amelyekre vonatkozóan főfelügyeleti hatóságuk »a jogszabályok és az alapítólevél korlátjai között minden intézkedést megtehet, ami a vállalat eredményes működésének biztosításához szükséges; az illetékes miniszter utasítása a vállalatra és annak szerveire kötelező.« Ha pedig a főfelügyeleti hatóság »minden intézkedést« megtehet, akkor nyilvánvaló, hogy olyan határozatot is hozhat, mely a szerződést pótolja. Nincs tehát akadálya annak, hogy a miniszterium Döntőbizottsága, illetve a Közületi Döntőbizottság egyhangú határozattal, szerződéskötést pótló határozatot hozzon. A vállalatok közötti viszonyban tehát fennáll az a lehetőség, hogy az államigazgatás — a Bizottság segítségével — kötelezze a vonakodó vállalatot a szerződés megkötésére.

A szerződéskötési kötelezettség másik ágában, a közületi vállalat és a felügyeleti hatóság között fennálló viszonyban pedig az alaprendelet 18. § szolgálja a tervfegyelmet, amely szerint a közületi vállalatoknak a mulasztásban vétkes személyeivel szemben rendbírság kiszabásának van helye, ha a felek elmulasztják a szerződés megkötését, vagy annak írásbafoglalását. A gyakorlatban persze nemcsak a rendbírság ösztönzi a feleket a szerződés megkötésére, hanem gondolnunk kell arra is, hogy a szocialista társadalomban nemcsak a jog erősíti az erkölcsöt, hanem a szocialista erkölcs is megköveteli, becsületbeli kötelességének tekinti a jogszabályok betartását. Ez annyit jelent, hogy a rendbírság mellett hatékonyan szolgálja a szállítási szerződések megkötését a tervfegyelem is.

Összefoglalva az eddig kifejtetteket, megállapíthatjuk, hogy a jogrendszer a következő módon biztosítja az egységes népgazdasági terv megvalósításához szükséges kooperációt szolgáló szállítási szerződések megkötését:

a) Elsősorban minden egyes vállalatot az a kötelezettség terheli saját főfelügyeleti hatóságával szemben, hogy kösse meg mindazokat a szállítási szerződéseket, amelyek biztosítják számára a tervének teljesítéséhez szükséges szállításokat.

b) Minden egyes vállalat köteles a hozzá forduló megrendelő vállalattal szemben a szállítást elvállalni, ha erre saját terve lehetőséget nyújt. A rendelet ugyan erről a kötelezettségről nem beszél, de a szocialista gazdálkodás természetéből, a népgazdasági terv egységes jellegéből és az egész népgazdaságot átfogó közös társadalmi érdekből következik ez a kooperációs kötelezettség. E felfogásunkat igazolja az, hogy — mint már kifejeztük — a Döntőbizottság határozata kötelezheti a feleket a szerződés megkötésére, illetve maga a határozat pótolhatja a szerződést.

c) Látjuk tehát, hogy a rendelet elsősorban a vállalatokra bizza a szerződés megkötését, ha azonban a vállalat nem hajlandó a szerződést megkötni: az államigazgatás a döntőbizottságok segítségével beavatkozik és megteremti a vállalatok között a szükséges együttműködést. Helyes lenne, ha a szállítási szerződés legközelebbi szabályozása ezt a lehetőséget kifejezetten megadná.

3. Kötelező ügyleti tartalom ; kötbér :

A rendelet — miután a 2. pontban ismertetett kötelezettség útján gondoskodik arról, hogy a felek szerződést, espedig írásbeli szerződést kössenek — azt is akarja érni, hogy a szállítás ténylegesen az előírt feltételek szerint bonyolódjék le. Ennek érdekében rendeli el azt, hogy a szerződést — nemteljesítés, illetve nem szerződésszerű teljesítés esetére — kölcsönösen kötbér kikötésével kell megerősíteni. Ez a rendelkezés azonban még mindig csak a kötbér kikötésére vonatkozó kötelezettséget tartalmazza, és ha a felek ezt a kötelezettséget nem teljesítik, akkor csak a 18. § már említett rendelkezésére kerülhetne sor, vagyis a vétkes személy megbírságolására.

Gondoskodni kellett tehát arról is, hogy a kötbérikötés magának a szerződésnek a tartalmává váljék abban az esetben is, ha a felek annak kikötését elmulasztják, vagy a kötbér előírt mértékénél alacsonyabb összegben állapodnak meg. Ezt a megoldást egyedül a szerződéskötési kötelezettség felállításával elérni nem lehetett, hanem más módon is biztosítani kellett azt, hogy a rendelet által megkívánt kötbérikötés a szerződés tartalmává váljék.

Ezt a célt szolgálja egyfelelől a rendelet 6. §-a, illetve a 95/1950. (III. 31.) M. T. sz. r.-nek ennek helyébe lépő 1. §-a, amely meghatározza a megállapítandó kötbér legkisebb mértékét, másfelől az alaprendelet 7. §-a, amely kimondja, hogy a rendelet hatálya alá eső vállalatok a kötbér írásbeli kikötését nem mellőzhetik és a kötbért a rendeletben megállapított százaléknál alacsonyabb százalékban nem állapíthatják meg; ha pedig a vállalatok ezt a rendelkezést nem tartják meg, vagyis mellőzik a kötbér írásbeli kikötését, vagy azt a meghatározottnál alacsonyabb százalékban állapítják meg: a 7. § 2. bekezdése szerint a kötbérnek a rendeletben megállapított legkisebb mértékét kell kikötöttnek tekinteni.

A rendeletnek a kötbérre vonatkozó fenti rendelkezései segítségével megvalósul az az elgondolás, hogy a felek megfelelő ügyletkötésének hiányában vagy meg nem felelő kikötései ellenére is: a jogszabálynak erre szánt rendelkezései kényszerítő erővel behatolnak a vállalatok közötti jogviszonyba és a szerződés el nem távolítható, meg nem változtatható minimális tartalmává, ügyleti feltételeivé válnak. Tilalmi és korlátozásai pedig kiszorítják az egyéni jogviszonyból a velük ellentétes kikötéseket. A jogrendszer tehát belekényszeríti a jogviszony tartalmába azokat az ügyleti feltételeket, amelyek a népi demokrácia közérdekének, a jelen esetben a tervszerű szállításnak a megvalósítását szolgálják, másfelől pedig kirekeszti a szerződés tartalmából a közérdekkel ellentétes kikötéseket.

A klasszikus kapitalizmus az elvileg korlátlan egyéni vállalkozás alapján áll. Ez a jogrendszerben úgy tükröződik vissza, hogy a burzsoá magánjog az elvileg korlátlan szerződéskötési szabadságot vallja a magáénak. Előfordulhat azonban, hogy bizonyos fajta gazdasági tevékenység vagy egy gazdasági tevékenységnek bizonyos formája sérti

a tőkés osztály érdekeit. Úgy segít ezen a jogrendszer, hogy a sérelmes gazdasági tevékenység keretétől szolgáló ügyletet tilalom vagy korlátozás alá helyezi vagy pedig jóerkölcsbe vagy közrendbe ütközőnek minősíti és ehhez az érvénytelenség szankcióját fűzi. A burzsoá magánjogban tehát főszabály a szerződési szabadság és kivétel a szerződés érvénytelensége azon a címen, hogy a szerződés törvényes tilomba, korlátozásba, jó erkölcsbe vagy közrendbe ütközik. A burzsoá magánjog tehát csak negatív irányban befolyásolja a társadalom tagjainak gazdasági tevékenységét kifejező ügyletkötési szabadságot: kizárja az ügyletkötési lehetőség köréből vagy a szerződés tartalmából az érdekeivel ellentétes elemeket. Ugyanezt megteszi a szocialista jogrendszer is, azzal a lényeges különbséggel, hogy tilalmainak, korlátozásainak, jó erkölcsének és közrendjének egész más a konkrét tartalma: a szocialista gazdaságpolitika és erkölcs védelme. Forradalmi újítást jelent viszont az, hogy a gazdálkodás területén a szocialista jogrendszer nem a szerződéskötési szabadságot tekinti főszabálynak, hanem a szerződéskötési kötelezettséget és a kötelező ügyleti tartalmat és csak kivételnek a szerződéskötési szabadságot. Ez egész természetes, mert a szocialista társadalom gazdálkodását nem az egyéni vállalkozás (nem tévesztendő össze a kezdeményezéssel), hanem a tervgazdálkodás irányítja. A tervgazdálkodás megszabja az egyes gazdasági tevékenységek irányát és módját akként, hogy meghatározza azokat az ügyleti feltételeket vagy eljárási szabályokat, amelyek az egyes gazdálkodó egységek között lejátszódó gazdasági folyamatok szabályozására alkalmasak. (Nemcsak ebből áll a tervgazdálkodás szervező tevékenysége, hanem sok egyébből is, de mi most csak a szállítási szerződéssel foglalkozunk.) A szocialista jogrendszer tehát nemcsak kizárja a szerződések tartalmából azokat az elemeket, amelyek a szocialista közérdeket sértik, nemcsak negatív irányba védi a szocialista jóerkölcsöt és közrendet, hanem pozitív irányban is: belekényszeríti a jogviszonyok (termelési viszonyok) tartalmába azokat az ügyleti feltételeket (szervezési szabályokat), melyek nem az érvénytelenség szankciójával, hanem a belőlük fakadó jogok és kötelezettségek erejével biztosítják a szocialista gazdaságpolitika érdekeinek pozitív megvalósulását. A jelen esetben feltűnő, hogy a rendelet csak a kötbérre vonatkozó rendelkezéseket kényszeríti bele mint ügyleti feltételeket a szállítási szerződés tartalmába, viszont nem tartalmaz ilyen célt szolgáló rendelkezést a 4. §-ban felsorolt ügyleti elemekkel kapcsolatban. Ebben a vonatkozásban csak azt a kötelezettséget állítja fel, hogy ezeket az elemeket a szerződésben kétséget kizáró módon meg kell határozni. Ennek az oka az, hogy a szerződésnek ezek az utóbb említett elemei a jogszabályban előre nem konkrétizálhatók, így például a minőség, a teljesítés módzatai stb. A 2850/1949. Korm. sz. rendelet 14. §-a viszont kimondja, hogy »ha mindkét fél közület, a Bizottság belátása szerint, egyhangú határozattal, módosíthatja az eljárásra okot szolgáltató jogviszonyt is«.

A most idézett rendelkezés, valamint a szerződéskötési kötelezettséggel kapcsolatban kifejtettek alapján nyilvánvaló, hogy a Bizottság nemcsak szerződés-kötést pótló határozatot hozhat, hanem a szerződést ügyleti feltételekkel is megtöltheti, meglévő feltételeket módosíthat, vagy ilyeneket a szerződésből eltávolíthat. A Közületi Döntőbizottság határozata esetén pedig szükséges az egyhangúság is, mert ellenkező álláspont az illetékes miniszter egyéni vezetésének és felelősségének csorbításával járna.

A rendelet tehát — az eddig kifejtettek szerint — az alábbi rendelkezésekkel biztosítja azt, hogy a szállítási szerződés tartalma a tervszerűség követelményeinek megfelelően jöjjön létre:

a) A rendelet csak azt a kötelezettséget állítja fel, hogy bizonyos feltételeket a szerződésben szabályozni kell, ha a tervszerűséget szolgáló ezeknek az ügyleti feltételeknek a konkrét tartalma előre nem határozható meg. Ilyen esetben a rendelet rendelkezései nem válnak a szállítási szerződés tartalmává és a mellőzés vagy eltérés szankciója csak az, hogy a vétkes személy megbírságot kell fizetnie.

b) A Döntőbizottság határozata viszont (a Közületi Döntőbizottságé csak egyhangúság esetén) pótolhatja a hiányzó ügyleti elemeket, megszabhatja a jogviszony tartalmát vagy annak egyes elemeit, ezeket módosíthatja, a meg nem felelőt, a tervszerűséget vagy a népgazdasági érdeket sértő ügyleti elemeket a szerződés tartalmából el is távolíthatja, sőt, magát az egész szerződést is hatálytalaníthatja.

c) A rendelet tilalmi és korlátozásai — negatív természetűknél fogva — a szerződés tartalmává nem válhatnak; ezek a tilalmak és korlátozások — érvénytelenség hatályával — kizorítják a szállítási szerződésből a velük ellentétes rendelkezéseket.

Az ismertetett rendelkezések tehát lehetővé teszik, hogy az államigazgatás a szerződés tartalmának kialakításába is beavatkozzék és azt a népgazdasági terv megvalósítására alkalmas módon határozza meg. Helyes lenne azonban, ha a legközelebbi szabályozás ezt kifejezetten is elrendelné.

4. A szerződésszerű teljesítés biztosítása

Mindazok a rendelkezések, amelyekről eddig szó volt, csak azt szolgálják, hogy a szerződés előre vagy utólagosan meghatározott tartalommal írásban létrejöhessen, és hogy a szállítás teljesítése kötbérrel biztosítva legyen. Mindez azonban nem jelenti még azt, hogy a szállítási szerződés lebonyolítása, vagyis a szállítás teljesítése, az ellenérték szolgáltatása és az esetleges kötbér megfizetése, ténylegesen is a szállítási szerződés rendelkezései szerint történik. Már pedig a tervgazdálkodásban ennek a kérdésnek döntő jelentősége van. A tőkés gazdaságban a hitelező szabadon rendelkezik a szerződési pozíció által biztosított érdekhelyzete felett. Nem így a szocialista gazdaságban, amelyben a szerződés hitelezői pozíciója — akár a megrendelőnek a

szállításra, akár a szállítónak az ellenértékre irányuló igényéről van szó — közvetlenül a népgazdasági érdek kielégítését szolgálja és csak ezen keresztül közvetve a szerződés hitelezőjeként jelentkező gazdálkodó egység (például nemzeti vállalat stb.), illetve az annál dolgozó alkalmazottak érdekét, mint a társadalom tagjainak az érdekét. (Más lapra tartoznak az egyes prémiumok és a nyereségvisszatérítés.) »A kommunizmus ott kezdődik, mikor az egyszerű munkás önfeláldozóan, nehéz munkával megbírkózva kezd gondolkodni a munka termelékenységének emeléséről, arról, hogy minden pud gabonát, kőszentet, vasat és egyéb terméket megőrizzen, bár azokat nem személyesen a dolgozó kapja, nem is »hozzátartozói«, hanem »távolállók«, azaz a társadalom egésze (Lenin: A nagy kezdeményezés — Marx, Engels: Marxizmus, 390 l.). Ez a gondolat szükségképpen érvényesül a közületi gazdálkodás felépítésében és annak jogi szabályozásában. A közület gazdálkodó egységei nem közvetlenül saját maguknak termelnek, a termelt javakat a gazdálkodó egység dolgozói nem közvetlenül, nem személyesen kapják, hanem az egész társadalom és azokból a dolgozók a szocialista módon megszervezett társadalmi elosztás csatornáin keresztül részesülnek. A jogi szabályozás terén is le kellett vonni ennek a következményeit: biztosítani kellett jogi eszközökkel is, hogy a gazdálkodó egységek a hitelezői pozícióban kifejezésre jutó társadalmi érdek megvalósulását, a hitelezői pozícióból fakadó jogok érvényesülését ne csak jogosultak, de kötelesek is legyenek előmozdítani. A gazdálkodó egységnek nemcsak az a feladata és kötelessége, hogy tervnek teljesítése érdekében a szükséges kooperációt biztosító szállítási szerződéseket megkösse, hanem az is, hogy a kooperációt, vagyis a szállítási szerződés teljesítését előmozdítsa. Ebből következik az, hogy a szerződésből fakadó jogai felől csak annyiban rendelkezhetik, amennyiben a rendelkezés a jogainak érvényesítését szolgálja, és hogy szervezetileg a felügyeleti hatóságával, lényegében pedig a társadalommal szemben az a kötelezettség terheli, hogy jogait érvényesítse. Bár az összehasonlítás erőltetett, rámutatunk, hogy a magánjogból ismert ügyvitel esetében is az ügyvivő az adóssal szemben hitelezői pozícióban áll, de megbízójával szemben az a kötelezettség terheli, hogy a hitelezői pozíciójából származó jogait érvényesítse. Lényeges különbség viszont az, hogy ügyvitel esetén ez a kötelezettség magánjogi, a szállítási szerződés esetén pedig államigazgatási természetű. A másik lényeges különbség az, hogy az ügyvitel esetén az ügyvivő rendelkezései — az összejátszást kivéve — akkor is érvényesek, ha azok a megbízó érdekét sértik, viszont a szállítási szerződés körén belül a »megbízó«, vagyis a népgazdaság érdekeit sértő rendelkezés érvénytelen.

A rendelet most ismertetésre kerülő rendelkezései — a fent kifejtett elgondolás alapján — mind azt szolgálják, hogy a hitelező köteles legyen jogait érvényesíteni és hogy azok felől ne rendelkezessék oly módon, hogy a rendelkezés jogainak csorbítását jelentse.

A 4336/1949. (XII. 1.) M. T. sz. r. 3. §-a szerint például a kikötött teljesítési határidőt a felek közös megegyezéssel 15 napnál hosszabb idővel csak akkor hosszabbíthatják meg, ha ez a szállítási véghatáridőt (beruházásnál a megvalósítási határidőt) nem befolyásolja. Egyébként a hosszabbításhoz, a megrendelő vállalat szerint illetékes miniszter, illetve az Országos Tervhivatal engedélye szükséges. Ilyen engedélyre van szükség akkor is, ha a felek a szolgáltatás mennyiségét vagy minőségét akarják megváltoztatni és az ügylet beruházást vagy exportot szolgál.

Az alaprendelet 16. § 2. bekezdése szerint a Magyar Nemzeti Bank egyszámlarendszerébe kapcsolt vállalatok egymás közötti viszonyában a jogosított a kötelezett által elismert kötbért 15 napon belül a beszédési megbízás körében tartozik érvényesíteni. Ha valamelyik fél az egyszámlarendbe be nem kapcsolt vállalat, a kötelezett az elismert kötbért nyolc napon belül köteles kiegyenlíteni. Ha pedig a kötelezett kötbérfizetési igényét nem ismeri el, a jogosított — a 95/1950. (III. 31.) M. T. sz. r. 3. §-a szerint — az igényét nyolc napon belül Döntőbizottság előtt érvényesíteni köteles.

Az alaprendelet 19. § szerint az egyszámlarendszerbe bekapcsolt közületi vállalatok a szolgáltatás ellenértékét kötelesek 14 nap alatt a Magyar Nemzeti Bank egyszámlarendjében érvényes előírások szerint beszédési megbízás útján érvényesíteni.

A 95/1950. (III. 31.) M. T. sz. r. 5. §-a szerint a szerződéstől elállni csak a Bizottság hozzájárulásával lehet.

A szállítási szerződést szabályozó rendeleteknek még számos hasonló intézkedése van, de úgy hisszük, hogy a már ismertetett rendelkezésekből is kitűnnek az alábbi jellegzetességek:

a) Az államigazgatásnak módjában áll a szerződés teljesítésébe is beavatkozni.

b) A szállítási szerződések teljesítését nemcsak a kötelező ügyleti tartalom, hanem olyan államigazgatási utasítások, ügyviteli és eljárási szabályok is biztosítják, amelyek nem is tartoznak a szerződés tartalmába, hanem mint államigazgatási kötelezettség formájában jelentkező eljárási szabályok kötelezik a vállalatot.

c) Az alaprendelet 18. §-a különösen kifejezésre juttatja az államigazgatási vezetés döntő szerepét: ha a vállalat bármely rendelkezést megszeg, a vétkes személlyel szemben rendbírság kiszabásának van helye, súlyosabb esetekben pedig fegyelmi, sőt büntető eljárásnak is. A vétkes személy azonkívül anyagiilag is felelős.

5. A döntőbizottságok szerepe az ellenőrzésben

Azt hiszem felesleges hangsúlyoznunk, hogy a szocialista gazdálkodásban milyen fontos szerepe van az ellenőrzésnek. A szállítási szerződések megszégése esetén automatikusan kötbérfizetési kötelezettség, — fizetési késedelem esetén pedig késedelmi kamat fizetésére irányuló kötelezettség keletkezik. Ha tehát akár a kooperációban, akár, pedig a vállalaton belül a termelésben hiba van, ez azonnal megmutatkozik a vállalat könyvelésében, illetve a döntőbizottságok előtt folyó tárgyaláson. A szállítási szerződések rendszere tehát, az ellenőrzésnek is egyik leghatékonyabb eszköze és a bizottságok nagyon gyakran hívják fel az illetékes hatóságok figyelmét a kooperációban vagy a termelésben mutatkozó hiányosságokra és hibákra. A döntőbizottságok tehát nagyon hatékonyan vesznek részt a szocialista államnak a gazdasági életet szervező tevékenységében. A szocialista jogrendszer és az azt alkalmazó jogszok ebben a vonatkozásban is bebizonyíthatják és be is bizonyítják, hogy komoly szerepet játszanak a gazdasági igazgatásban.

Dr. Weltner Andor

A népi demokratikus országok házassági és családjoga*

A népi demokratikus országok alaptörvényei nagy fontosságot tulajdonítanak az állam és család közötti viszony kialakításának.

A népi demokratikus országok alaptörvényei és alkotmányai megállapítják az állam társadalmi rendszerének alapvető elveit, törvénybe foglalják az államrend politikai és gazdasági alapjait és az állami-, politikai- és kultúrelvet minden terén meghatározzák a demokratikus átalakulás alapelveit. Egyben meghatározzák az új államnak a családhoz való viszonyát is, a család helyzetét az új társadalmi rendszerben.

Azoknak az alapvető elveknek alkotmányi szabályok rangjára emelését, melyek a házasságot és a családot szabályozzák, a család kérdésének

lényegével lehet magyarázni, formájának a társadalmi rendszertől való függőségével.

Engels annak idején azt írta, hogy a család a társadalom sejtje, amelynek alapján meg lehet ítélni a társadalom létfeltételeit. A burzsoá osztályállamban a család, — írta — kicsiben, miniatűrben ugyanazokat az ellentéteket és ellentmondásokat mutatja, amelyekben az osztályokra tagolt társadalom él, az a társadalom, amely nem tudja megoldani és legyőzni ezeket az ellentmondásokat és ellentéteket.¹

A népi demokratikus országok felszámolták a tőkés rendszert, lefektették a szocialista fejlődés alapjait és olyan útra léptek, amely az ellentétes osztályok felszámolásához vezet ezek kiegyenlítésével.

* A »Szovjet állam és jog« 1949. júliusi számában megjelent cikk fordítása. A cikk tehát a magyar Alkotmány előtt jelent meg.

¹ Engels F.: A család, a magántulajdon és az állam eredete, M. 1948. 78. oldal, oroszul (Szikra kiadás 1949. 61. o.)

hetetlen ellentmondásaival együtt. Ilyen körülmények között elkerülhetetlenül átalakul a család is, amely mindig és mindenütt a társadalom létfeltételeit tükrözi vissza.

Az új állam, amikor a szocializmus felé vezető úton valamennyi társadalmi viszony átalakulását meghatározza, nem hagyhatja figyelmen kívül ezeknek a viszonyoknak azt a területét sem, — a házasság és család viszonyainak a területét, — ahol a burzsoá elképzelések és intézmények hatása az emberek millióira különösen erős, ahol több esetben fennmaradtak még a feudális, sőt a törzsi élet maradványai is.

Ezeknek a viszonyoknak mindattól való megtisztítása nélkül, ami azokat a burzsoá társadalomban eltorzítja, azoknak az elveknek világos meghatározása nélkül, amelyekre az emberek millióinak új demokratikus élete felépül, nem lehet a szocializmus felé haladni.

Meg kell itt emlékezni arról, hogy Lenin a szovjet hatalom első házassági és családjogi dekrétumait úgy jellemezte, hogy azok annak idején Oroszországban a földbirtokosi földtulajdon és rendek megszüntetéséről, a nemzetek egyenjogúságáról szóló és más dekrétumokkal együtt megtisztították »... az ország szociális viszonyait (rendjét, intézményeit) a középkoriságtól, a jobbágyi rendtől, a feudalizmustól«.¹

Miként határozzák meg a népi demokratikus országok az államnak a családhoz való viszonyát?

Szavakban ezt a viszonyt különböző módon fejezik ki. Bulgária alkotmánya kimondja, hogy »a házasság és a család az állam védelme alatt áll« (76. cikk).² Románia alkotmánya ezt némileg másképp szövegezi meg: »A házasság és a család állami védelemben részesül« (26. cikk).³ Körülbelül ez a gondolat jut kifejezésre Albánia alkotmányában is (17. cikk).⁴ Csehszlovákia ezt a viszonyt »oltalom« szóval fejezi ki: »A házasság, a család és az anyaság az állam oltalma alatt áll« (10. §).⁵ Lengyelország törvényhozói szejmjének deklarációja »a családról, anyáról és gyerekekről való gondoskodásról« beszél.⁶

A gondolat szóbeli kifejezésének különböző volta ellenére a kifejezéseket kivétel nélkül egyesíti valami, és pedig annak a fontos szerepnek a megértése, amit a család a társadalom életében játszik és az, hogy bevonják az új állam aktív tevékenységi körébe a családi viszonyoknak olyan szabályozását, amelynek célja a család egészséges fejlődésének biztosítása.

Csehszlovákia alkotmánya a következő szavakban ezt világosan kifejezi: »az állam gondoskodik arról, hogy a család egészséges alapja legyen a nép fejlődésének« (10. § 2. p.).

A családról és arról való gondoskodás, hogy az »egészséges alapjává váljék a nép fejlődésének«, a népi demokratikus országok kormányait arra bírta, hogy az új rendszer bevezetése után azonnal kezdjék meg a családi viszonyok jogi szabályozásának átalakítását.

Nem lehet figyelmen kívül hagyni azt a tényt, hogy például Bulgáriában a házassági és családi jog átalakítása közvetlenül a Hazafias Front kormányának uralomra jutását követő hónapokban már megkezdődött, a házasságról szóló törvény-dekrétumot 1945. év május 3-án adták ki.¹ Lengyelországban a házassági jogra vonatkozó első dekrétumot, amely újszerűen oldotta meg a házasság és család kérdéseit, 1945. év szeptember 25-én adták ki.² Albániában a házasságról szóló terjedelmes törvényt az 1948. év májusában bocsátották ki.³

Azt a kivételesen nagy jelentőséget, amelyet a népi demokratikus országok kormányai a házassági és családjognak tulajdonítanak, abból állapíthatjuk meg, hogy hogyan értékelik ezt a jogterületet ezeknek az országoknak a hivatalos körei. Bulgária egyik jogszabálya, amelyet a belügyminiszter és igazságügyminiszter adott ki, a házassági és családjogi változásokat »a Hazafias Front kormánya által a társadalmi életben végrehajtott egyik legnagyobb reformnak« minősíti. Az új családjogi és házassági törvényalkotást Lengyelországban ugyancsak olyan tényezőnek tekintik, amely a többi törvényhozási reformokkal együtt »nagyértékben előmozdította a fiatal állam egész életének szervezését«.⁴

* * *

E cikkben a népi demokratikus országok új házassági és családjogának alapvető vonásait vizsgáljuk. Elnézést kérünk, hogy csak Bulgária, Lengyelország és Albánia új házassági és családjogi törvényeiből indulunk ki, minthogy pillanatnyilag a többi népi demokratikus országra vonatkozóan nem rendelkezünk elegendő adattal.

A népi demokratikus országok új házassági és családjoga mindenekelőtt úgy épül fel, mint az egyházi szabályok hatása alól teljesen felszabadított jog. A házassági és családjogi viszonyok szabályozása kizárólagosan az állam hatáskörébe tartozik.

»Az államnak az egyháztól való teljes kiválasztása — íme ez az a kívánalom, amelyet a szocialista proletáriátus a korszerű állammal és a korszerű egyházzal szemben támaszt« — írta annakidején V. I. Lenin.⁵

¹ »Drzsáven Vesztnyik« 1945. évf. 108. sz. (A továbbiakban ezt a törvényt bolgár házassági törvénynek nevezzük.)

² »Dzienik ustav« 1945. évf. 48. sz. (A továbbiakban ezt a törvényt lengyel házassági törvénynek nevezzük.)

³ A nemzetgyűlés V. ülésén fogadták el. A »Baskini« c. lap 1948. évi május 28-i száma. (Továbbiakban ezt a törvényt albán házassági törvénynek nevezzük.)

⁴ Szentkovszkij lengyel igazságügyminiszter beszédét a »Szovjet állam és jog« c. folyóirat 1947. évf. 1. számában.

⁵ Lenin Művei X. kötet. 67. oldal (oroszul).

¹ Lenin művei XXVII. kötet. 25. oldal (oroszul).

² A »Szovjet állam és jog« c. folyóirat 1948. évf. 3. szám.

³ A »Szovjet állam és jog« c. folyóirat 1948. évf. 6. szám.

⁴ A »Szovjet állam és jog« c. folyóirat 1947. évf. 6. szám.

⁵ A »Szovjet állam és jog« c. folyóirat 1948. évf. 8. szám.

⁶ »A lengyel törvényhozás ismertetője« 1947. évf. 1. szám.

Ezt a kívánalmat a népi demokratikus országok alkotmányaiában törvényhozási úton rögzítették. Ez többek között a házasságnak az állam által történő szabályozását is jelenti.

Csak »az állam törvényei — mondja ki Albánia alkotmánya — szabályozzák a házasságot és a családot... A házasság minden kérdésében csak a bíróságok a hatáskörrel bíró szervek«. A bíróságok kizárólagos joghatóságok, állapítják meg az összes házassági és családjogi kérdésekben Lengyelország és Bulgária új törvényei is; csak a világi polgári házasságot ismerik el.

De a házasság polgári formájának kötelező bevezetése egyáltalán nem akadályozza a házasságkötés egyházi formáját. A lelkiismereti szabadságot, a hitvallás szabadságát és a vallási szerzetások szabadságát minden népi demokratikus ország alkotmánya biztosítja.

A lakosság széles tömegei között elterjedt vallási hittel és elképzelésekkel szemben tanúsított tapintatosság és óvatosság ebben a kérdésben is szemléltetően jut kifejezésre. A népi demokratikus országokban vagy az alkotmányok vagy az új házassági törvények meghatározott biztosítékokat tartalmaznak azok számára, akik a házasság polgári bejegyzése után az egyházi esküvői szertartást is meg akarják tartani. Bulgária igazságügyminisztériuma és belügyminisztériuma által kiadott végrehajtási utasítások még azt is kimondják, hogy a házasulandók részére a házasságkötési aktus után a házassági bizonyítványt azonnal ki kell adni, és pedig azért, »hogy — aki kívánja — házasságára egyházi áldást kaphasson« és azért, »hogy minden olyan szemrehányást, hogy a polgárok vallási szabadságát elnyomják, el lehessen kerülni«.

Körülbelül ugyanilyen szabályokat találunk Lengyelország házassági törvényeiben is.

* * *

A népi demokratikus országok házassági és családjogának felszabadító jellege mindenekelőtt abban jut kifejezésre, hogy a vallási, nemzetiségi, faji elnyomás vagy korlátozás semmilyen jelét sem viseli magán. A házasságnak az állam törvényeivel való szabályozása, a polgárok törvényelőtti egyenlőségének alkotmányi rögzítése, tekintet nélkül nemzetiségi és faji hovatartozásukra és a lelkiismereti szabadság teljesen kiküszöbölték a házassági és családjogból azokat a nemzetiségi és vallási korlátozásokat, amelyek korábban ezek közül az országok közül többen fennállottak.

A népi demokratikus országok valamennyi új törvénye következetesen és feltétel nélkül biztosítja a házasság szabadságát és önkéntességét. A házasság megkötésének az eljárása is arra irányul, hogy fényt derítsen a házasulandók szabad akaratára.

Ezzel kapcsolatban rá lehet mutatni az albán házassági törvényben található következő érdekes részletre: a népi képviselőre — a házasság megkötésénél jelen lévő népi tanácsnagra — különös feladatként hárul az, hogy felderítse, hogy valóban meg van-e »a jövődöbéli házasfeleknek a házasság megkötésére irányuló szabad akarat«.

A burzsoá jogrendszereknek azokat a szabályait, amelyek a házasságkötést vagy a házasság érvényét a szülők, gyámok, gyámhatóság engedélyétől vagy jóváhagyásától teszik függővé, a népi demokratikus országok házassági joga nem ismeri.

Megváltoztathatatlan feltétele a házasságnak a népi demokratikus államok jogrendszere szerint az egyszemélyes házasság betartása. Az egyes köztársaságok törvényeiben ez a kívánalom különböző módon nyilvánul meg, de ennek megsértése mindenütt a házasság érvénytelenségét vonja maga után. Ugyanekkor, minthogy e kívánalomnak az állam szempontjából kivételesen fontos jelentőséget tulajdonítanak, az ilyen házasság megtámadásának jogát az új törvények kivétel nélkül nemcsak a házasfelek részére, hanem az állam képviselője — az ügyész részére is biztosítják.

Tilos a házasság egyenes ágbeli rokonok és testvérek között. Bulgáriában tilos a házasságkötés az oldalági rokonok között negyedik ízig; Albániában az egyenes ágbeli rokonokon és testvéreken kívül nem köthetnek házasságot a nagybácsi és az unokahug, valamint az unokatestvérek.

Lengyelország jogrendszere a tilos házasságok között sorolja fel az örökbefogadott és örökbefogadó közötti házasságot is.

A házasságkötési korhatár kérdését a népi demokratikus országok jogrendszere úgy oldja meg, hogy mindenekelőtt tiltja a házasságkötést fiatal korban; másodsor rendszerint ugyanolyan korhatárt állapít meg a férfiakra, mint a nőkre, harmadszor — egyes konkrét esetekben a bírói hatóság vagy a gyámi szervek engedélyével nyomós okok fennforgása esetén kivételeket engedélyez a törvény által meghatározott házasságkötési korhatár alól.

A házasságkötési korhatár mind a férfiakra, mind a nőkre nézve 18 év és csak Bulgária állapít meg némileg alacsonyabb korhatárt a nők számára (17 év).

A házasság érvénytelenségére vonatkozó szabályok jellemzésénél a népi demokratikus országok jogrendszerében két momentumot kell kiemelni. Ezekben az a törekvés jut világosan kifejezésre, hogy először is biztosítsák a jóhiszemű fél érdekeit, továbbá az érvénytelen házasságban született gyermekek védelmének érdekeit. Például a bolgár házassági törvényben általános szabályt találunk, amely a rosszhiszemű házasság jogállását a házasság érvénytelenségének következményei szempontjából úgy rendezi, mint akinek a hibájából a házasságot felbontják. Ugyanígy a lengyel jogrendszer kötelezi a bíróságot annak megállapítására, ki nem volt a házasfelek közül a házasság megkötésekor rosszhiszemű, miközben azt a házasfelet, aki jóhiszeműen olyan házasságot kötött, amelyet később érvénytelennek nyilvánítottak, az elvált vétlen házassághoz hasonlítja.

Ami az érvénytelen házasságban született gyermekeket illeti, a népi demokratikus országok valamennyi új házassági törvénye ugyanazokat

a jogokat biztosítja számukra, mint amilyen jogokkal bírnak az érvényes házasságból született gyermekek. Teljesen ki van zárva a gyermekek sorsának a szülők által a házasság megkötésekor tanúsított magatartásától való — a burzsoá jogra jellegzetes — függősége. Ezt a kérdést az olyan jog, amely a gyermekek érdekét védi, nem is oldhatta meg másképp.

Összefoglalva mindazt, amit a népi demokratikus országok jogára vonatkozóan a házasság megkötésének feltételeiről és annak érvénytelenségéről mondtunk, a következő vonásokat állapíthatjuk meg: a házasság valódi szabadságának és önkéntességének biztosítása, minden vallási, nemzeti, faji korlátozás megszüntetése, a monogám házasság alapelveinek következetes keresztülvitele, a serdülő korban kötött házasságok megtiltása, a jóhiszemű fél és különösképpen a gyermekek érdekeinek védelme.

* * *

A szocialista munkásmozgalom programjának mindig egyik alapvető követelménye volt a nőknek a rabság alól való felszabadítása, a férfiakkal teljesen egyenrangra emelése a társadalmi, gazdasági, állami és kulturális élte minden terén. »Az elnyomottaknak egyetlen egy nagy mozgalma — mondja Sztálin elvtárs, — nem folyhatott le az emberiség történelmében a dolgozó nők részvétele nélkül.«¹ A nőknek a férfiakkal való teljes egyenjogúsága a népi demokratikus országok politikai életét irányító valamennyi Kommunista Párt egyik alapvető elve. És ezt az alapvetet nemcsak törvényhozói úton rögzítették ezeknek az országoknak az alkotmányaiban, hanem világosan kifejezésre jutnak ezeknek az államoknak a politikai életében is.

Felhozunk egy néhány adatot.

Lengyelország iparában jelentős helyet foglalnak el a nők. Kb. félmillió nő szakszervezeti tag. A főiskolák hallgatói közül 41% nő. A lengyel nők az aktív politikai és társadalmi tevékenység útjára léptek, vezető állami és társadalmi pozíciókat foglalnak el. Az 1947. év januárjában megtartott választásokon 26 nőt választottak meg a szjejmbe. A kormánynak három nő tagja van (a népművelési, munkügyi és népjóléti helyettes miniszterek) stb.²

Hasonlóak a Bulgáriára vonatkozó adatok is. A termelésbe bevont nők száma itt az 1947. évben majdnem 50%-kal növekedett az 1945. évhez viszonyítva; kb. 2000 nő vezető helyet foglal el a szakszervezetekben; a nők számára itt szélesre tarták az állami tevékenységhez vezető utat, egészen a legmagasabb vezető állásokig — a mostani kormányban női miniszter van, a Nagy alkotmányozó gyűlésbe 38 nőt választottak meg.³

Jelentős a nők részvétele Albánia népgazdaságának újjáépítésében és kulturális élete átalakításában is.

Abban a hatalmas munkában, ami itt az írástudatlanság felszámolásával, a közélet meg szervezésével, az anyaság és gyermekek védelmével kapcsolatban és más téren folyik, a nő szerepe évről évre növekszik.

Az 1947. év augusztusában Tiranában tartották Albánia Szakszervezetei Országos Szövetségének III. Közgyűlését. Figyelembe véve az országban érezhető hatalmas munkaerőhiányt, a Közgyűlés felhívta a szakszervezeteket, hogy a lehető legnagyobb mértékben igyekezzenek a munkaerőhiány kérdését megoldani, miközben nagy figyelmet fordítottak arra a kérdésre, hogyan lehet a lehető legnagyobb mértékben bevonni a nőket a termelésbe.¹

Az Albániában 1945 december 2-án tartott, az Alkotmányozó gyűlésbe történő választásokon — amely választások világosan demonstrálták azt, hogy a nép mennyire támogatja az új rendszert, — az albán nők 95%-ban vettek részt.

De a nőknek a férfiakkal való tényleges egyenjogúsítását a gazdasági, állami és kulturális életben nem lehetett volna megvalósítani anélkül, hogy a népi demokratikus országok életének más területén — a családban — nem valószínűsítették volna meg a nők egyenjogúságát, ha a nők iránt a társadalom és állam által kinyilvánított megbecsülés mellett fenntartották volna annak a családban elfoglalt sértő, lealacsonyító, a személyes méltóságot lekicsinylő helyzetét.

Az a szerves kapcsolat, amely a nőknek az államban és a társadalomban való felszabadítása és a családban elfoglalt helyzetéből való felszabadítása között fennáll, a népi demokratikus országok jogalkotásából világosan kitűnik.

A nők családban való egyenjogúságának alapelve a családjog szabályozásának valamennyi döntő kérdését áthatja. Nézzük meg ezeknek az alapelveknek az elterjedését a népi demokratikus államok jogrendszerének abban a részében, amely a házaspárok kölcsönös viszonyát szabályozza.

A nők egyenjogúságának gondolata a családban mindenekelőtt abban az általános szabályozásban jut kifejezésre, ahogyan a népi demokratikus államok jogrendszerei a házaspárok jogait és kötelességeit meghatározzák. »A házaspárok kötelesek együttélni, egymáshoz hűnek lenni, segíteni egymást és együttműködni az általuk alapított család jóléte érdekében«, olvassuk a lengyel házaspárok törvényében. (14. cikk.) »A házaspárok közös igyekezettel és egyetértésben kötelesek biztosítani a család jólétét« — hirdeti a bolgár házaspárok törvény (14. cikk). Már ebben is elegendő határozottsággal és világossággal kifejezésre jut a házastársi kötelekre, mint két teljesen egyenjogú ember kötelekére vonatkozó új nézet, akiknek egyenlő jogaik vannak, és akiket egyenlő kötelezettség terhel az általuk alapított család jólétével kapcsolatban. Ez már nem azonos a francia törvény alapelveivel, amely szerint a férfi »a család feje«, ez nem azonos a nőről szóló svájci tétellel sem, amely szerint a nő »együttműködik a férjével«, ez

¹ I. V. Sztálin: Rövid életrajz. Moszkva, 1947. 121. o.

² »A szovjet nő« 1948. 1. sz.

³ A »Free Bulgaria« c. folyóiratban felhozott adatokat, 1948. évf. 6. sz., továbbá a Pravda c. napilap 1949 március 8. száma.

¹ A Szakszervezetek Világszövetségének tájékoztató bulletinja. 1947. 24. sz. 19. o.

nem azonos az angol elmélettel sem, amely szerint a nő a férfi eltartottja, aki nem méltó arra, hogy ugyanolyan felelősséget viseljen a család jólétéért, mint a férfi. Ebben a házassági kötelék valóban demokratikus alapon való felépítése jut kifejezésre.

Bármilyen részletkérdést érintünk is, mindig látjuk ennek az elvnek a megvalósulását.

Bulgária és Albánia törvényei kimondják a házastársak teljes szabadságát foglalkozásuk és munkájuk megválasztása tekintetében. A lengyel házassági törvény szintűgy nem ismeri a házastársak jogainak korlátozását ebben a vonatkozásban, ami pedig a mai burzsoá jogban elterjedt jelenség.

A népi demokratikus országok jogrendje olyan szabályt sem ismer, amely kötelezően egybekapcsolná a feleség lakhelyét a férj lakhelyével. Amint a szovjet házassági jogi törvénykönyvek, úgy a népi demokrácia törvényei is tartalmazznak arra vonatkozó rendelkezéseket, hogy »az egyik házastárs lakhelyváltoztatása nem kötelezi a másik házastársat arra, hogy kövesse őt«. (A bolgár házassági jogi törvény 14. szakasza.) Az albán törvény rámutat, hogy »a házastársak együttélése közös megegyezésüktől függ« és ezt a szöveget a következő rendkívül jellemző szavakkal egészíti ki: »amidőn az egyik házastárs megváltoztatja lakhelyét (még ha ezt nyomós okból kifolyólag teszi is, a másik házastárs nem köteles követni őt«. (Az albán házassági törvény 6. szakasza.)

De a burzsoá jogban az együttélési kötelezettség mindig a nő egyoldalú kötelezettségeként nyilvánul meg, hogy megossa a férjjel annak lakhelyét. Ez elkerülhetetlenül folyik abból a nézetből, hogy a férj a család feje, abból a nézetből, amely a házastársak együttélését nem csak a házassági

sági életközösséggel indokolja, hanem a férj személyes hatalmának jogával. Ezzel kapcsolatban figyelmet érdemel a lengyel törvény fentebb idézett mondata. Amikor a törvény megadja a házasság általános jellemzését, úgy beszél az »együttélés« kötelezettségéről is, mint a házasság feltétlen szükséges eleméről. De a férj vezető szerepének tagadása itt is kizárja a kötelezettség egyoldalúságát.

A házastársak vagyoni viszonyainak szabályozása a népi demokratikus országok új törvényeiben bizonyos eltéréseket mutat.

A bolgár jog a házastársak vagyonának különállása álláspontján áll. Az albán jog szerint az a tulajdon, amellyel a házasság megkötésekor a házastársak mindegyike rendelkezik, a házastársak személyes tulajdonában marad, azzal mindegyik önállóan rendelkezik. Az a tulajdon, amelyet a házastársak a házasság tartama alatt közös munkával szereztek, közös tulajdonukban van. A nő munkája a családban itt ugyanolyan értékelést kap, mint a másik házastárs bármilyen munkája.

Abból az alapelvből kiindulva, hogy a házastársak egymástól jogilag függetlenek, hogy nemcsak a férj, hanem a feleség személyiségi joga is csonkítatlan, az albán törvény megengedi, hogy a házastársak egymásköztt szerződéseket kössenek, amennyiben azok nem állnak jogszabállyal ellentétben. A múlt esetleges olyan megnyilvánulásainak megelőzése céljából, amelyek a feleség vagyoni jogainak a csonkításával kapcsolatosak a családon belül, a törvény külön kimondja az olyan szerződések érvénytelenségét, amelyek megfosztják a nőt törvény szerint biztosított tulajdonától.

A házastársak teljes egyenjogúságának alapelve a reá szoruló házastárs eltartására elegendő

A Jogtudományi Közlöny könyvtára

Tanulmányok a szovjetjog köréből

c. kiadványsorozatában már megjelent:

PASERSZTNYIK:

A szovjet munkajog alapelei . . . . . Ára: 5.50 forint

HALFINA—LJEVIN—SZTROGOVICS:

Az általános állam- és jogelmélet alapjai . . . . . Ára: 7.50 forint

DURMANOV:

A szovjet büntetőjog alapelei . . . . . Ára: 7.50 forint

DURMANOV—KLEINMAN:

A szovjet bünvádi és polgári eljárásjog alapelei Ára: 8.50 forint

GORSENYIN:

Az államügyészség a Szovjetúnióban . . . . . Ára: 7.50 forint

SZEREBROVSKIJ:

A szovjet polgári jog alapelei . . . . . Ára: 10.— forint

LJEVIN—KOTOK—KLEINMAN:

A Szovjetúnió alkotmányjogának alapelei . . . . . Ára: 13.— forint

AZ ELSŐ 6 KÖTET EGYBEFÜZVE IS KAPHATÓ ÁRA: 46.50 FT

eszközzel rendelkező házaspár eltartási kötelezettségének megállapításában is következetesen érvényre jut.

Terjedelmesebben és változatosabban szabályozza a házaspár vagyoni viszonyait az új lengyel jog.¹ A házaspár közötti szerződés hiánya esetére dispositív rendszert vezet be, amelyet a házaspár a következő három szerződési rendszer egyikével válthatnak fel: 1. a vagyon különállása; 2. vagyonközösség; 3. a szerzett vagyon közossége. De a házaspár vagyoni viszonyok rendszerének bármelyikét is választják, ezeket a viszonyokat az új lengyel törvény szerint, — miként más népi demokratikus országok törvényei szerint is, — azzal lehet jellemezni, hogy a férj és feleség egyenlőségnek alapelvét semmivel sem csorbítják.

Olyan szabályokat, amelyek előjogokat biztosítanak a férj számára a nő vagyona igazgatása és a felette való rendelkezés terén, amelyek korlátoznák a feleség vagyoni cselekvőképességét, — ami annyira jellemző minden burzsoá jogrendszerre nézve, tekintet nélkül arra, hogy a házassági vagyon mely rendszerét tartják érvényben, — a népi demokratikus országok rendszerében már nem találunk.

A másik vonás, amely különösen a lengyel jogban jut kifejezésre, — ez a család érdekeinek védelme, ami a házaspár vagyoni viszonyai szabályozásának alapvető elve.

Igy például a házastársak vagyoni viszonyainak törvényes rendszere mellett — ha az egyik házaspár nem járul hozzá a közösen keresett vagyont érintő bizonyos jogcselekményekhez — ezt a beleegyezést a bíróság is megadhatja, amely ebben az esetben »a család érdekeit« tartja szem előtt.

A szerződéses vagyonközösség rendszere mellett a bíróság a házaspár egyike kérelmére megfoszthatja a másik házaspárt a közös vagyon igazgatásának jogától, ha az az igazgatást a család érdekeivel ellentétben végzi.

Rendkívül érdekes a lengyel törvénynek az a szabálya, amely felhatalmazza a bíróságot, hogy a család érdekeinek biztosítását kikényszerítse és megváltoztathassa a házaspár által a vagyoni viszonyaira vonatkozóan elfogadott rendszert.

Érdekes ebből a szempontból a lengyel törvény másik általános szabálya is, amely szerint, ha egyik házaspár nem teljesíti a család fenntartásával kapcsolatos kötelezettségeit, a bíróság kimondhatja, hogy ezt a házaspárt megillető munkabért vagy egyéb követelést teljesen vagy részben a másik házaspár részére kell kifizetni.

Igy szabályozzák a házaspár kölcsönös viszonyait a fentebb megjelölt népi demokratikus országok törvényei. Két irányító alapelv hatja át a területen a viszonyok szabályozását, és pedig az, hogy valamennyi e problémához tartozó kérdést egyrészt a család érdekeinek, másrészt a férj és feleség teljes egyenjogúságának szemszögéből kiindulva kell megoldani.

* * *

¹ Lengyelországban a házaspár külön, teljesen részletes házassági vagyoni jogát egy 1946. május 29-én kiadott törvény szabályozza »Dzienik ustav« 1946. 35. sz.

A házaspár felbontásának szabályozása azoknak a népi demokratikus államoknak a törvényei szerint, amelyekről e cikkben szó van, a következő módon történik.

Lengyelország, Bulgária és Albánia törvényei abból az álláspontból indulnak ki, hogy az olyan esetekben, amikor erre elegendő és figyelembe veendő ok van, a házaspár felbontása lehetséges és kétféle módon határozzák meg azokat az okokat, amelyek a házaspár felbontására alapul szolgálhatnak: általánosan, olyan általános alapelv meghatározásával, amely a házaspár felbontásának minden esetét magában foglalja és egyes okok részletezett felsorolásával.

Általánosan a házaspár felbontásának alapját ezek az új törvények különbözőképpen határozzák meg. A lengyel törvény szerint olyan ok, amelynek alapján a bíróság bármelyik házaspár által a házaspár felbontása iránt benyújtott keresetnek helyt ad, »a házassági viszony tartós megszakadása«, ha ez a bíróság előtt bizonyítást nyert, feltéve, hogy a házaspár felbontásának »a kiskorú gyermek jólétét« figyelembevéve nincs akadálya (a lengyel házassági törvény 24. cikk). E törvényben meghatározott az a 11 eset, amelyek alapján a házaspárt fel lehet bontani, a lengyel törvény szóhasználatára szerint a fenti általános szabály »részletezett esetei«.¹ Egy kissé eltérően szövegezi a házaspár felbontásának általános okát az albán házassági törvény. Mindkét házaspár kérheti a házaspár felbontását »a házaspár jellemének eltérő volta, tartós veszekedések, kiengesztelhetetlen ellenségeskedés miatt vagy minden más olyan okból, amely a házaspár viszonyát olyan mélyen megrázkódtatja, hogy az együttélésük elviselhetetlenné válik.« (56. cikk.) A bontó okoknak az albán törvényben a továbbiakban adott részletezett felsorolása ugyancsak példaként való felsorolás. A bolgár házassági törvény a házaspár felbontásának okait az egyes okok felsorolásával kezdi, azonban az, hogy e felsorolás is példaként való felsorolás, a következő általános szabályból folyik; »A házaspár mindegyike kérheti a házaspár felbontását, ha a házaspár mély feldúltsága következtében a családi életet nem folytathatja« (38. cikk).

Láthatjuk ilyenképpen, hogy a házaspár felbontására alapul szolgáló e törvények által meghatározott általános okok megszüvegzése és az, hogy e törvényekben a bontó okok részletezett felsorolásai csak példaként való felsorolás jellegével bírnak, a népi demokratikus országok törvényhozójának a házaspár felbontásával kapcsolatos azt a nézetét tükrözi vissza, hogy az olyan esetekben eszköz az emberek között fennálló házassági kapcsolatok megszüntetésére, amikor ez a kapcsolat az erkölcsi alapját ténylegesen elvesztette.

De a népi demokratikus országok törvényei, amikor hajlékony és széles általános keretet biztosítanak a házaspár felbontására, több olyan biztosítékot vezetnek be, amelyek megelőzik azt, hogy a válás jogát a társadalom érdekeivel és azzal a fel-

¹ A bontó okoknak ez a felsorolása nem kimerítő. A lengyel igazságügyminiszter által kiadott »A lengyel törvényhozás ismertetője« c. lap erre rámutat. 1947. évi. 1. szám.

adattal ellentétben használják fel, hogy szilárd családot kell fenntartani, vagy a jóhiszemű házaspár és a gyermek érdekeivel ellentétben. Ilyen biztosíték mindenekelőtt a házasság felbontásának bírói formája. A meggondolatlan válaszokat meggátoló biztosítékként szolgál továbbá a fentebb felsorolt valamennyi ország törvényei által a bontóperek során alkalmazott békéltetési eljárás.

A lengyel törvény magyarázata során kiemeltük azt a különös jelentőséget, amellyel e törvény szerint a házasság felbontása alkalmával a gyerekek érdekeinek védelme bír. Ahogy láttuk, e törvény szerint az az általános szabály van hatályban, hogy a házasság felbontása olyan körülmények között lehetséges, ha »a kiskorú gyerekek érdeke nem gátolja azt«. »A gyerekek jólétét« tartja a bíróság szem előtt akkor is, amikor megkísérli a házaspár kibékítését. A bíróságok számára a házasságok felbontása iránt indított perekre vonatkozóan adott ez a kritérium eléggé komoly és reális biztosíték az indokolatlan, könnyelmű válaszokkal szemben.

Rámutatunk arra, hogy a népi demokratikus országok új házassági törvényei példakénti felsorolásban több bontó okot jelölnek meg. Az itt megvilágított valamennyi jogrendszer számára — bár néha különböző szavakkal kifejezve — közös bontó okok a következők: a házastársi hűség megsértése, a házaspár vagy annak közeli rokona élete ellen irányuló bűncselekmény, súlyos sértések, erkölcstelen életmód, a család elhagyása, hírnélkül indokolatlan távollét, bűncselekmény elkövetése, elmebetegség.

A népi demokrácia egyes államainak törvényei olyan bontóokokat is állapítanak meg, amelyeket más államok törvényeiben nem találhatunk fel (az alkoholizmus és narkotizmus a lengyel törvény szerint, a másik házaspár vagy az utódok egészségét veszélyeztető betegség a lengyel és bolgár törvények szerint, hosszútartamú meddőség a bolgár törvény szerint stb.). Külön meg kell említeni, hogy a népi demokratikus országok új házassági és családügyi törvényei e részletezett bontóokok között említik meg a házaspár kölcsönös megegyezését is.¹

A házasság felbontásának kérdése olyan esetekben, amikor a házasságból gyermekek származtak, előtérbe helyezi a gyermekek sorsának kérdését és természetesen, hogy a népi demokratikus országok házassági joga épp e kérdést igen fontosnak tartja. Három olyan általános alapelvet határozhatunk meg, amelyek e kérdésben az új házassági és családügyi törvényeket áthatják: 1. a gyermekek érdekeinek előtérbehelyezése, mint olyan döntő kritérium, amely minden más szempontot maga alá rendel; 2. ebből folyó az az elv, hogy a bíróságot a gyermekekkel kapcsolatban nem köti az elvált szülők akarata, ha azok egyezsége a gyermekek érdekeivel ellentétben áll; 3. az elvált házaspár egyenlősége. A váláskor a gyermekek mindenekelőtt a szülők valamelyikénél maradnak. De ha ezt a gyermekek érdeke megkívánja, azokat

a bíróság határozata értelmében harmadik személyeknél is el lehet helyezni. Ezt a lehetőséget valamennyi népi demokratikus ország jogrendszere egyaránt megengedi azzal a különbséggel, hogy a bolgár és albán törvények kifejezetten arról a lehetőségről beszélnek, hogy a gyermeket megfelelő intézménynek adják át.

A szülők és gyermekek kölcsönös jogviszonyát szabályozó új lengyel törvény (az 1946. év január hó 22-én kiadott családügyi dekrétum)¹ alapvető vonásai a következők: 1. az apa és anyja egyenjogúsága alapelvénél következőket kerestülvitele; 2. gondoskodás arról, hogy a szülői hatalommal (a törvény szóhasználata) a gyermekek és a társadalom érdekében éljenek és annak az alapelvnek megvalósítása, hogy az állam a gyermekek érdekében aktívan beavatkozhat a gyermekek és a szülők közötti viszonyba; és 3. a házasságon kívül született gyermekek jogai korlátozásának megszüntetése. Ahogy »A lengyel törvényhozás ismertetője« című lap erre rámutat, a házasságon kívül született gyermekek jogai »a házasságban született gyermekek jogaihoz viszonyítva csak annyiban maradnak egyenlőtlenek, amennyiben erre szükség van azért, hogy a házasságnak, mint a család alapjának, a szerepe megmaradjon.«²

Az apa és anyja egyenjogúságának elve abban is kifejezésre jut, hogy a szülői hatalom gyakorlásának joga a gyermekek felett, azok törvényes képviselőjeként való fellépéséhez való jog, a vagyonuk kezeléséhez való jog, a támogatásukra és az eltartásukra vonatkozó kötelezettség és a jövőbeli foglalkozásukra való előkészítés kötelezettsége egyenlő mértékben illeti meg, illetve hárul mind-

¹ »Dzienik ustave« 1946. 6. sz.

² »A lengyel törvényhozás ismertetője« 1947. 1. sz.

TORVÉNYEK ÉS RENDELETEK HIVATALOS GYUJTEMÉNYE

I—III. KÖTET

(1949)

tárgy-, tartalom-, szám- és közigazgatási
rendszámmutatóval

Ára félvászonkötésben 150.— Ft

Megrendelhető az ár előzetes megküldése
mellett az

ÁLLAMI LAPKIADÓ N. V.-nál

BUDAPEST, V., VÉCSEY-U. 4.

TELEFON: 126-247

Csekk számla: 61.067

¹ Ez a szabály csak Lengyelországban ideiglenes jellegű.

két szülőre. A gyermek sorsát illetően a szülők között fennálló nézeteltéréseket a gyámügyi szervek döntenek el. Az apa véleményének az anya véleményével szemben a törvény értelmében itt sincs több súlya. Halálesetnél vagy a házasság egyikének a szülői jogoktól való felfüggesztése esetén a szülői hatalmat a másik házastárs gyakorolja; az özvegyességben maradt anya szülői jogainak korlátozásai, ami pl. a gyám részéről történő ellenőrzés gyakorlásában, ú. n. »tanácsadó« kinevezésében stb. nyilvánul meg, a törvény előtt ismeretlenek.

Az említett törvény meghatározza a szülői hatalom gyakorlásának általános alapelveit. A szülői hatalomnak »a köz és a gyermekek érdeké« kell szolgálnia (3. § 20. cikk). Ha a szülők megsértik ezt az alapelvet, ez azt vonja maga után, hogy az állami gyámi szervek intézkednek a törvényt sértés megszüntetésére és ezek az intézkedések egészen a szülői hatalomtól való megfosztásig terjedhetnek. Külön gondol a törvény a gyámi szervek beavatkozásának lehetőségére abban az esetben, amikor az elvált szülő új házasságra lép és sajátos körülmények azt kívánják, hogy őt a szülői hatalomtól megfosszák. Ugyanezek a szervek döntenek el a szülői hatalom visszaállításának kérdéséről is.

Az új lengyel törvény azáltal biztosítja a gyermekek nevelésének normális körülményeit, hogy a család keretén belül a szülőket megillető széleskörű jogok és kötelezettségek gyakorlásába beavatkozási jogot ad az állam részére arra az esetre, ha a szülők jogaik gyakorlása és kötelezettségeik teljesítése során sértik vagy veszélyeztetik a gyermekek és a társadalom érdekeit.

Az új törvény hatályon kívül helyezte mindazokat a rendelkezéseket, amelyek Lengyelországban azelőtt az anya családjával szemben korlátozták a házasságon kívül született gyermekek jogait és kimondta, hogy a házasságon kívül született gyermekeket az anyával és annak családjával kapcsolatban a rokon kapcsolatból folyó összes jogok megilletik. A házasságon kívül született gyermek felett a szülői hatalmat az anya gyakorolja és a törvény az anya e jogának mindennemű korlátozását tiltja. Csak akkor kell a házasságon kívül született gyermek részére gyámot kinevezni, ha az anya még nem érte el a nagykorúságot. A házasságon kívül született gyermek az anya nevét viseli. A törvény lehetővé teszi az apaság elismerését és az apaságnak bírói eljárás során való megállapítását, továbbá a házasságon kívül született gyermek házasságból születetté nyilvánítását a szülők utólagos házassága által.

A mai Lengyelország életfeltételei között, ahol a háború után kb. egy millió árva gyermek maradt, rendkívül nagy jelentősége van a gyermekek örökbefogadásának. Az új lengyel törvény részletesen szabályozza az örökbefogadás intézményét és amennyiben kiskorúak örökbefogadásáról van szó, fokozottabb mértékben biztosítja az örökbefogadott érdekeit.

Ezek a népi demokratikus országok házassági és családjogának alapvető vonásai Lengyelország, Bulgária és Albánia törvényei szerint.

Tartalmuk társadalompolitikai forrásai és céljai ellentétben állnak azzal a joggal, amely ezekben

az országokban az új rendszer uralomra jutása előtt volt érvényben.

Az összehasonlítás szemléltetése végett felhozunk a korábbi jogszabályokból néhány idevonatkozó adatot.

Lengyelországban a házassági és családjog terén öt rendszer volt érvényben: 1. Napoleon törvénykönyve azokkal a változásokkal, amelyeket a Lengyel Királyság polgári törvénykönyve 1825. évben, továbbá a házassági kötelekről szóló Szabályok 1836. évben bevezettek; 2. az Orosz Birodalom törvényei gyűjteményének X. kötete; 3. a német törvénykönyv; 4. az osztrák törvénykönyv; 5. a magyar jog.

Lengyelország keleti részeiben a házasságnak vallási jellege volt és a házasság valamennyi kérdését az egyház szabályainak vetették alá. Lengyelország egész területén a házassági és családjogban megnyilvánult a burzsoá jogrendszerek jellegzetes vonása, ami a házassági és családjogban abban jut kifejezésre, hogy a férj, az apa a család feje, a feleség helyzete mind a személyi jogai tekintetében, mind a vagyoni jogok tekintetében lealacsonyító és megszegő, a házasságon kívül született gyermekek helyzete megszegő, az anya jogai az apa jogaihoz viszonyítva korlátozottak.

Bulgáriában a házasságnak vallási jellege volt. A házasságnak csak annyiban volt jogi hatálya, amennyiben azt az egyházi szervek a házasságra lépő személyek vallási hovatartozás szerint megfelelőnek ismerték el.

A görögkeletiekre nézve a keleti egyház házassági szabályai voltak érvényben, a katolikusokra nézve a római katolikus egyház kánonjoga, a muzulmánokra nézve a seriat szabályai és a muftik döntései stb.

A bolgár vagyoni jogot nem kodifikálták és pl. a házasság kölcsönös viszonyaira vonatkozó egyes kérdéseket különböző törvények szabályozták, amelyek szabályként átvették a külföldi jogszabályokat (francia, olasz stb.), egyes eltérésekkel azoktól. A nőnek a családban való helyzetét a férfiakéhoz viszonyítva itt is korlátozó szabályok jellemezték (pl. a munkatörvény jogot adott a férj számára a feleség munkaszereződésének felbontására, ha igazolni tudta, hogy a család eltartásához elegendő jövedelme van),¹ a férjes nő cselekvőképességének bizonyos korlátozásai a kereskedelmi jogban² stb.

Albániában, ahol a polgári házasság intézményét szintén nem alkalmazták, a házassági jog teljesen a házasságot kötő személyek vallási szabályainak volt alárendelve. A római katolikus kánonjog és más vallási rendszerek mellett, — amelyek a lakosság kisebbsége tekintetében voltak hatályban — a lakosság többségére nézve, amely muzulmánokból tevődik össze, a seriat szabályai voltak érvényben, amely szabályok megengedik a többnejűséget, a kiskorúak házasságát, egyoldalú, csak a férj akaratán alapuló válást stb.

¹ P. Venediktov professzor cikke a »Juridiceszkája miszlj« c folyóiratban I. k. 46. évf.

² Rechtsvergleichendes Handwörterbuch für Zivil- und Handelsrecht. I. k. 1. sz.

Lengyelországban, Bulgáriában és Albániában a népi demokratikus rendszerek uralomra jutása előtt érvényben volt házassági és családjog e rövid áttekintéséből is látható, mennyire eltér az új házassági jog a régitől, mily nagy ennek az eltérésnek a mértéke. Ez az új jog semmiképpen sem fér el a régi jog evolúciós megváltozásának keretében, ez már nem a régi jog alkalmazása az új körülményekhez, hanem a házassági és családjogi viszonyoknak — az egész régi jog új joggal való felváltását eredményező — az új társadalompolitikai feltételek által kiváltott forradalmi átalakítása.

Az új jog forradalmi átalakító jellege azokban a szabályokban jut közvetlenül kifejezésre, amelyek a régi törvények hatályon kívül helyezésére irányulnak.

Annak a tisztító«törvényhozásnak a méreteit, amely az új törvényekkel ellentétben álló régi szabályok hatályon kívül helyezésével kapcsolatos, az a közlés jellemzi bizonyos mértékben, amelyet Szentkovszkij lengyel igazságügyminiszter a Szovjetunió Tudományos Akadémiája Jogi Intézetében Lengyelország új jogáról tartott előadásában tett. Csak egy pár új törvényt hozott fel, többnyire éppen a házassági és családjog területéről, amelyek »több mint 6000 jogszabályt helyeztek hatályon kívül a Lengyelország területén uralkodó országok törvényeiből, amelyek közül némelyet még a XVIII. században hoztak.«¹

Befejezésül rá kell mutatni arra, hogy az új házassági és családjogi törvényeknek nemcsak a régi burzsoá jog bilincseitől kellett megszabadítani a házassági és családjogi viszonyokat. Még az a feladat is előttük állott, hogy e viszonyokat a fasiszta megszállók és azok ügynökségei által ezekben az országokban a házassági és családjog területén alkalmazott erőszak következményeitől is megtisztítsák.

Igy pl. Lengyelországban a házassági jog bevezetéséről szóló 1945 szeptember 25-én kiadott törvény külön kimondja, hogy az olyan személlyel kötött házasságot fel lehet bontani, aki az ellenséges elemeknek a lengyel társadalomból való kizárásáról szóló 1945. évi május 6-i törvény alapján a német megszállás ideje alatt tanúsított népellenes magatartása miatt a lengyel társadalomból ki kell zárni.

Érdekes e tekintetben az új lengyel törvényeknek az a szabálya is, hogy azok a személyek, akik az 1939—1945. években a német államhoz csatolt területen a megszálló hatóságok kényszere folytán nem jegyezhetők be gyermekeiket akarataknak megfelelően az anyakönyvbe, az anyakönyvi szerveknél a rájuk erőszakolt név helyett kérhetik az általuk kívánt név bejegyzését.

Ezzel kapcsolatban rá kell továbbá mutatni a tényleges házassági viszonyok törvényesítése

¹ A »Szovjet állam és jog« c. folyóirat 1947. évf. 1. sz.

tárgyában¹ 1945. évi október 17-én kiadott bolgár törvényre, amely politikai szempontból igen fontos. Ez a törvény teljes mértékben törvényesíti azoknak a személyeknek a házasságát, akik a fasiszta hatóságok által Bulgáriában kifejtett politikai terror következtében nem tudták a viszonyukat törvényesíteni: »Törvényes házasságban lévőeknek kell tekinteni — mondja a törvény — az olyan személyeket, akik 1941 június hó 22-e után tényleges házassági viszonyban éltek, ha a házastársak egyike vagy mindketten a hatóságok részéről politikai okokból történő üldözés elől 1944. év szeptember 4-ig (azaz a Hazafias Front kormányának uralomrajutásáig) rejtőzködtek«.

* * *

Összegezzük a mondottakat:

A házasság és a család viszonyainak szabályozása a népi demokratikus országok alkotmányai-ban és házassági és családjogi törvényeiben világosan visszatükrözi azt, hogy ezekben az országokban az állam gondoskodik a családról, arról, hogy az egészséges alapokon épüljön fel és megfeleljen azoknak a feladatoknak, amelyek előtt a szocializmus felé haladó népi demokratikus rendszer áll.

Az új törvények teljesen kiküszöbölték az egyház hatását a házasságra, azt kizárólagosan világi, polgári jogviszonyként szabályozzák és a társadalom érdekeivel összhangban biztosítják a személyiség teljes szabadságát a házasságkötés és a válás minden kérdésében.

Az új törvények következetesen és teljes mértékben érvényrejuttatják a családban a nő egyenjogúságának alapvető elvét, minden módon védik a szülők jogait és egyben érvényrejuttatják a gyermekek jogainak és érdekeinek az állam részéről történő védelmét.

Ez maga után vonta a jog egységesítését ahelyett a széttagoltság és sokféle rendszer helyett, amely ezekben az országokban korábban hatályban volt.

A népi demokratikus országok felhasználták a Szovjetunió hatalmas tapasztalatát és az új házassági és családjogi törvényekben megnyilvánuló új alapelvek teljesen szembehelyezik jogukat azzal a joggal, amely ezekben az országokban korábban érvényben volt.

Zsdánov elvtárs szavai a népi demokratikus országokra vonatkozóan, amelyek »... a legrövidebb időn belül olyan haladó demokratikus átalakulást valósítottak meg, amilyenre nem képes a burzsoá demokrácia«², teljes mértékben vonatkoznak ezeknek az országoknak új házassági és családjogi törvényeire is.

G. M. Szverdlov

¹ »Drzsáven vesztnyik« 1945. évf. 250. sz.

² Egyes kommunista pártok képviselőinek tájékoztató tanácskozása Lengyelországban 1947. évi szeptember végén. Moszkva, 1948. 15. o.

Lapunk egyes példányai kaphatók:

ÁLLAMI LAPKIADÓ N. V.
Budapest, V., Vécsey-u. 4. Telefon: 113—418

Felvételi igényünk az Egyesült Nemzetek Szervezetébe

Immár 3 esztendeje tér vissza állandóan az ENSz különböző szerveinek tanácskozásai sorára Magyarország felvételi kérelme és vonja magára időnként ez a kérdés a világ közvéleményének figyelmét. A magyar közvélemény és ezen belül a magyar jogászság teljes mértékben átérzi azt a nagy méltánytalanságot, amelyet az Egyesült Államok irányítása alatt álló imperialista blokk elkövet akkor, amikor Magyarország és az ENSz tagjai közt nem szereplő népi demokráciák (Albánia, Bulgária, Románia) felvételét ismételten meghiusítja, ugyanakkor pedig igyekszik egyes fasiszta és félfasiszta államokat becsempészni az ENSz tagjai közé és ha ez a törekvés eddig sikertelen maradt, úgy ez csak a Szovjetúnióknak köszönhető, amely a Biztonsági Tanácsban az ilyen kísérleteket mindig visszaverte. Mindez természetesen nem csökkenti a velünk szemben elkövetett méltánytalanság súlyát.

Fel kell vetnünk azonban azt a kérdést, vajjon csupán méltánytalanságról van-e itt szó, avagy pedig az imperialista blokk eme magatartása sért-e jogi kötelezettségeket, vagyis más szóval jogi kötelezettség terheli-e az ENSz tagjait abban az irányban, hogy Magyarországnak az ENSz tagjai közé való felvételét lehetővé tegyék. Bár jogászságunk tisztában van az erre adandó válasszal, azt kell mondanunk, hogy inkább érzi a velünk szemben elkövetett jogtalanságot, mint amennyire tudatosan ismeri a magyar felvételi igény jogi alapjait. A jelen cikk célja kielemezni a felvétel tekintetében irányadó jogelveket és megvizsgálni azt, hogy Magyarország felvételi igényét milyen nemzetközi jogelvekre, illetve szerződési kötelezettségekre alapítja. Különösen szükségesnek látszik a magyar jogászközvélemény figyelmét ráirányítani a Magyarországot elsősorban érintő nemzetközi jogi kérdésekre akkor, amikor a Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottságának 1949 október 20-i határozata általában hangsúlyozza a nemzetközi kérdések tanulmányozásának fontosságát és különösen aláhúzza ennek jelentőségét a magyar dolgozó nép nagy vezére, Rákosi Mátyás is beszédeiben. Ezekre való tekintettel a legnagyobb mértékben időszerűnek látszik, ha jogászságunk is intenzívebben kezd foglalkozni az eddig annyira elhanyagolt nemzetközi jogi kérdésekkel.

Mielőtt a jelen cikk tárgyát képező kérdés jogi vonatkozásaival foglalkoznánk, nézzük meg röviden, mi történt eddig Magyarország felvételi kérelmei körül.

Az első felvételi kérelmet Magyarország 1947 április 22-én terjesztette elő az 1947 április 10-i minisztertanácsi határozat alapján és a kérelemben kijelentette, hogy hajlandó az ENSz Alapokmányából folyó kötelezettségeket elvállalni. Bár ekkor szuverenitásunk még korlátozott volt, hiszen a békeszerződés még nem lépett hatályba és a SzEB működött, nyilvánvaló volt, hogy a békeszerződések ratifikációja és hatálybalépése, ezzel együtt pedig szuverenitásunk korlátozása is rövid idő kérdése és hamarosan teljes szuverenitá-

sunk helyreáll. Ilyen körülmények között a magyar kormány felvételi kérelmével dokumentálta, mennyire súlyt helyez arra, hogy Magyarország a nemzetek közösségének mielőbb teljes jogú tagja legyen. Nyilvánvaló volt ugyan, hogy szuverenitásunk teljes visszanyeréséig a felvétel az Alapokmány értelmében jogszerűen nem történik meg, a felvételi kérelem benyújtása azonban lehetővé tette azt, hogy a békeszerződés hatálybalépése után az első alkalommal azonnal tárgyalhassa a kérdést a Biztonsági Tanács, illetve az ENSz közgyűlése, amelynek a kérelem tekintetében véglegesen kell határoznia. A Biztonsági Tanács 1947 április 30-i ülésén foglalkozott először a magyar felvételi kérelemmel,¹ amikor is azt a felvételi kérelmeket megvizsgáló bizottság elé utalta jelentés végett, majd a jelentés alapján 1947 augusztus 18-án² és 21-én³ tárgyalta újból az ügyet. Bár a Szovjetúnió és Lengyelország képviselői rámutattak arra, hogy a kérelem tárgyában való határozathozatalt egyelőre el kell halasztani a békeszerződés hatálybalépéséig, az Egyesült Államok kieroszakolta a kérdés érdemleges megvitatását csak azért, hogy az Egyesült Államok a Biztonsági Tanács többi tagjának a szavazástól való tartózkodása mellett egyedül kifejezzen a magyar felvételi kérelem ellen szavazhasson és ezzel is kifejezésre juttathassa elégedetlenségét. Afölött, hogy rövid idővel előbb az imperialisták érdekeit szolgáló Nagy Ferenc-féle klikket a magyar dolgozó nép eltávolította pozíciójából, amelyeket népellenes tervei megvalósítására igyekezett felhasználni.

A párisi békeszerződés 1947 szeptember 15-én történt hatálybalépése után már szeptember 23-án Lengyelország a Biztonsági Tanács elnökéhez intézett levelében javasolta a népi demokráciák felvételi kérelmeinek újabb megvitatását.⁴ Ekkor kezdi meg elsősorban az Egyesült Államok és az őt híven támogató Nagybritannia a magyar felvételi kérelem elgáncsolását a Biztonsági Tanácsban az emberi jogok állítólagos megsértésére való hivatkozással és ez az eljárás ismétlődik a továbbiak során is. 1948 április 5-én az Ukrán Szocialista Szövetséges Szovjetköztársaság delegátusa tőri többek közt Magyarország felvételi kérelmének újabb tárgyalását,⁵ majd 1948 szeptember 27-én Magyarország újabb felvételi kérelmet terjeszt elő közvetlenül és 1948 október 5-i kelettel az ENSz főtitkárához intézett közlésében a magyar kormány a felvétel esete újból kifejezett kötelezettséget vállal az Alapokmányból folyó kötelezettségek teljesítésére. Jól tudjuk, hogy mindezeket a felvételi kérelmeket az imperialista blokk meghiusította és az Egyesült Államok irányítása alatt álló szavazógép úgy a Biztonsági Tanácsban, mint a közgyűlés 1949 őszi megtartott IV. ülészakán változatlanul követte a kiadott utasításokat.

¹ Biztonsági Tanács jegyzőkönyvei, II. évf. 38. sz.

² Biztonsági Tanács jegyzőkönyvei II. évf. 78. sz.

³ Biztonsági Tanács jegyzőkönyvei II. évf. 81. sz.

⁴ ENSz Doc. S./563.

⁵ ENSz Doc. S./712.

Ahhoz, hogy a felvétel kérdésével tisztába jöjjünk, elsősorban meg kell vizsgálnunk az Alapokmány idevonatkozó rendelkezéseit. Az alapvető szabályt az Alapokmány 4. cikke tartalmazza, amely körül az elmúlt évek során hosszú viták folytak, amelyek anyaga kötetekre megy és amelyek értelmezésével a hágai Nemzetközi Bíróság is már két ízben, utoljára éppen az elmúlt hetekben foglalkozott. Ez a 4. cikk a következőket mondja:

»Az Egyesült Nemzetek tagja lehet minden más békeszerető állam, amely a jelen Alapokmányban foglalt kötelezettségeket vállalja és a Szervezet megítélése szerint e kötelezettségek teljesítésére képes és hajlandó.

E feltételeknek megfelelő államoknak az Egyesült Nemzetek tagjai közé való felvétele a Biztonsági Tanács javaslatára a Közgyűlés határozatával történik.«

A szöveg szerint a 4. cikk 1. bekezdése értelmében öt kellék szükséges a felvételhez, éspedig a) a felvételt csupán állam kérheti, ami a nemzetközi jogi fogalmak szerint szuverénitással rendelkező államot jelent; b) a felvételt kérő államnak békeszeretőnek kell lennie; c) el kell fogadnia magára nézve az Alapokmányból folyó kötelezettségeket; d) az ENSz megítélése szerint alkalmasnak kell lennie a kötelezettségek teljesítésére és végül e) hajlandónak is kell lennie a szóbanforgó kötelezettségek teljesítésére.

Ha ezeket a kellékeket tesszük vizsgálat tárgyává, röviden végezhetünk azzal a kérdéssel, vajon Magyarország megfelel-e azoknak az előfeltételeknek, amelyeket az Alapokmány 4. cikke állít fel a felvétellel kapcsolatban. Magyarország állami szuverénitása legelvakultabb ellenségeink előtt sem lehet vitás és aligha támaszthat valaki kétséget békeszeretetünk felől, hiszen egész külpolitikánk alapelve a nagy Szovjetunió által vezetett békefront erősítése és célunk, hogy ne rés, hanem erős bástya legyünk a békefronton. A béke megszilárdítására irányuló törekvés egyébként magából a népi demokratikus állam fogalmából is következik. Az Alapokmányból folyó kötelezettségek elvállalása is megtörtént, hiszen a fentiek szerint a magyar kormány ismételtelen kifejezetten közölte az ENSz főtitkárával, hogy az Alapokmányból folyó kötelezettségeket a felvétel napjától kezdve magára nézve elismeri. Az imperialista blokk és elsősorban az Egyesült Államok az Alapokmányból folyó kötelezettségek teljesítése tekintetében támasztott kételyekkel igyekezett felvételi igényünket meg-hiusítani és erre használta ki az emberi jogoknak Magyarországon történő állítólagos megsértését. A magyar jogászok előtt nem kell bővebben fejtegetni, hogy a fasiszta és trockista hazaárulók, kémek és szabotőrök működésének megakadályozása nemhogy az emberi jogok megsértését, hanem éppen az emberi jogoknak a biztosítását célozza, aminthogy marxista jogász előtt az sem lehet kétséges, hogy a emberi jogok valóságos és nem csupán formális biztosítása csak a szocialista, illetőleg a szocializmus útjára lépett államban lehetséges, meghaladná azonban ennek a cikknek a kereteit, ha az emberi jogok kérdésének részleteit ez alkalommal vita tárgyává tennők. Annyit

mindenesetre leszögezhetünk már itt is, hogy az emberi jogok állítólagos megsértése átlátszó ürügy, amellyel az imperialista tábor a népi demokráciákat az ENSz-ből ki akarja rekeszteni.

Az eddigiek során megállapítottuk, hogy Magyarország megfelel azoknak a feltételeknek, amelyek a felvétellel kapcsolatban vele szemben az Alapokmány 4. cikke értelmében támaszthatók és nyilvánvalóan alaptalanul hivatkoznak az imperialisták az emberi jogok megsértésére, mint olyan körülményre, mely az Alapokmány 4. cikke szerint felvételi akadályát képezhetné. Nem jelenti azonban ez a megállapítás egyúttal annak a kérdésnek az eldöntését, hogy pusztán az Alapokmány 4. cikke alapján megilleti-e Magyarországot a feltétlen igény a felvételre, illetve köthető-e a felvétel oly előfeltételek fennforgásához, amelyeket az Alapokmány 4. cikke nem sorol fel. Bár az angol-amerikai blokk a népi demokráciák felvételi kérelmei kapcsán folytatott rágalomhadjáratot mindig az Alapokmány 4. cikkével hozta kapcsolatba és hangoztatott álláspontja szerint a 4. cikkben foglalt kellékek a felvételhez elegendők is, mégis meg kell ezt a kérdést vizsgálnunk, hogy tisztán lássuk a felvételi igényünkkel kapcsolatos helyzetet, annál is inkább, miután nyilvánvaló, hogy az imperialisták is csak formailag hivatkoznak a 4. cikkekre, nem vitás azonban, hogy egészen más politikai megfontolások alapján zárják el utunkat a felvételhez.

Az itt felvetett kérdéssel foglalkozott a hágai Nemzetközi Bíróság is 1948 május 28-i véleményében,¹ amelyet az ENSz közgyűlésének 1947 november 17-i megkeresésére adott. Az egész kérdésnek a Nemzetközi Bíróság elé terjesztését az angol-amerikai blokk erőszakolta ki éppen a népi demokráciák felvételi kérelmével kapcsolatban, amikor is a Szovjetunió arra az álláspontra helyezkedett, hogy a volt ellenséges államok felvétele csak együttesen történhetik meg és a Szovjetunió csak akkor járulhat hozzá Olaszország és Finnország felvételéhez, ha ez egyidejűleg történik Magyarország, Bulgária és Románia felvételével. Ekkor intézett a Közgyűlés kérdést a Nemzetközi Bírósághoz² arra vonatkozólag, hogy a tagfelvételnél figyelembe vehetők-e oly feltételek, amelyeket a 4. cikk 1. bekezdése kifejezetten nem említ és különösen függővé teheti-e valamely állam a felvételhez való hozzájárulását attól a feltételtől, hogy egyidejűleg más államok tagként való felvétele is történjék meg.

Mielőtt a jogi vélemény érdemleges vizsgálatára rátérnénk, máris megállapíthatjuk, hogy a kérdésnek ilyen absztrakt formában, a ténylegesen felmerült konkrét vitától elvonatkoztatva a hágai Nemzetközi Bíróság elé terjesztése erőltetett volt és politikai manőverek fedezésére akarta a bíróságot felhasználni. Kétségtelen, hogy ezzel az eljárással az angol-amerikai blokk azt a távolabbi célt kívánta szolgálni, hogy ilymódon lehetővé váljék az Alapokmány burkolt megváltoztatása a

¹ C.I.J. Recueil 1948., 57. oldal.

² ENSz közgyűlés II. ülészakának jegyzőkönyve II. kötet, 1078. oldal.

Biztonsági Tanács tekintélyére mért csapás révén.¹ A Szovjetunió és a köréje csoportosuló államok rámutattak ugyan erre, valamint azokra a veszélyekre is, amelyekkel a Nemzetközi Bíróságnak ilyen célokra való felhasználása a bíróság tekintélyére nézve jár, ennek ellenére az angol-amerikai parancsoknak vakon engedelmeskedő többség mégis megkereste a bíróságot vélemény adása iránt. A Bíróság maga sem ismerte fel a veszélyeket, amelyekkel a kérdés megválaszolása reánézve járt és ahelyett, hogy statutumának 65. cikkében biztosított joga alapján² megtagadta volna a válaszadást, a kérdés érdemleges megvitatásába bocsátkozott.

A Nemzetközi Bíróság véleménye 1948 május 28-án jött létre és ebben a bíróság 9 szavazattal 6 ellenében azt mondta ki, hogy az ENSz valamelyik tagja a tagfelvételi eljárás során a felvételhez való hozzájárulását nem teheti függővé olyan feltételektől, amelyek nincsenek kifejezetten felemlítve a 4. cikk I. bekezdésében, kimondotta továbbá, hogy a felvételhez való hozzájárulás nem tehető függővé más államok egyidejű felvételétől.

A határozat tehát lényegileg azt tartalmazza, hogy az Alapokmány 4. cikkében felsorolt előfeltételeknek taxatív jellegük van és ezeken kívül más feltétel a felvételt kérő államokkal szemben nem támasztható. Tekintettel arra, hogy a Nemzetközi Bíróság által adott véleményre azóta is igen sokszor történt hivatkozás az ENSz-ben és legutóbb 1949 november 22-én is ennek a véleménynek követésére hívta fel a tagállamokat az ENSz közgyűlésének az imperialisták szavazógépe által elfogadott 296/IV. számú határozata,³ szükségesnek látszik kissé közelebről megvizsgálni a felvetett kérdés lényegét.

A vélemény indokolása a formalista jogász érvelés tipikus példája, amint ez egyébként mind általánosabbá válik a nemzetközi bíráskodásban. A vélemény döntő jelentőséget tulajdonít a szóhasználatnak és ebből vezeti le, de még a tisztán nyelvtani szempontok figyelembevételével sem meggyőzően, azt a tételt, hogy a 4. cikk rendelkezése kimerítően sorolja fel a felvételi kellékeket. Igen nehéz lenne magunkévá tenni azt az érvelést, hogy amikor a 4. cikk szövege arról beszél, hogy az »ENSz tagja lehet minden más állam . . .«, ez azt jelenti, hogy az itt felsorolt kellékek nemcsak elegendők a felvételhez, de ezenfelül más kellékek nem is követelhetők meg, mert »ezt kívánja meg a használt kifejezések természetes értelme«. Sokkal természetesebbnek látszik, ha már a nyelvtani magyarázatnál maradunk, arra az álláspontra helyezkedni, hogy akkor, amikor az Alapokmány szövege a felvétel lehetőségéről beszél, ez azt jelenti, hogy az Alapokmány nem gördít akadályt annak útjába, hogy azok az államok, amelyek a felsorolt kellékekkel rendelkeznek, felvehetőek legyenek a tagok sorába.

¹ Boriszov : Új tagok felvétele az ENSz-be. Szovjet-szkoje Goszudarsztvo i Pravo. 1948. évi 9. szám.

² »A Bíróság bármilyen jogi kérdésben véleményt adhat olyan testület megkeresésére, amely az Egyesült Nemzetek Alapokmánya által vagy annak értelmében ilyen megkeresés előterjesztésére fel van jogosítva.«

³ ENSz Doc. A./1251.

Még kétségesebbé válik ennek a véleménynek a jelentősége, ha elolvassuk az ahhoz fűzött különvéleményeket, különösen a többséget alkotó 9 bíró közül két ismert délamerikai nemzetközi jogásznak, Alvareznek és Azevedonak a véleményét. Ez a két vélemény annyira eltér az úgynevezett többségi álláspont formalizmusától, hogy a vélemények elolvasása után jogosan tehető fel a kérdés, vajjon ez a két bíró miért csatlakozott tulajdonképpen a többségi véleményhez akkor, amikor okfejtéseik során éppen ellentétes konklúziókra jutnak.¹ Ezeknek a véleményeknek átolvasása után teljesen magunkévá kell tennünk Visinszkij elvtársnak az ENSz különleges politikai bizottságában 1948 november 22-én elmondott mesteri beszédének konklúzióját,² amelyben rámutatott arra, hogy a Nemzetközi Bíróság által adott »vélemény«-ről tulajdonképpen nem is beszélhetünk, hiszen az említett két bíró lényegileg a kisebbségi véleményt tette magáévá, ami tulajdonképpen azt eredményezi, hogy a 9 : 6 arányú többségből 7 : 8 arányú kisebbség válik.

Igen érdekesnek kell minősítenünk Alvarez chilei nemzetközi jogásznak a véleményét, akinek személye egyébként a magyar jogászok előtt sem ismeretlen. Alvarez elveti a formalista szövegmagyarázatot és rámutat arra, hogy a kérdést az új nemzetközi jog szabályainak megvizsgálása útján kell megközelíteni. Kifejti, hogy az államok közötti kapcsolatok komplexek és így ebben a vonatkozásban nem beszélhetünk többé kizárólagos jogi kérdésekről, miután minden kérdés át van szöve egyidejűleg jogi, politikai, gazdasági, szociális stb. elemekkel. Ebből azt a következtetést vonja le, hogy a jognak tisztán jogász és individualista szemlélete helyt ad egy új szemléletnek, amely abból indul ki, hogy a nemzetközi jognak jogi jellege mellett egyúttal politikai, gazdasági, szociális és pszichológiai jellege is van. Bár ez a felfogás természetesen messze elmarad a marxista jogfelfogás mögött, mégis jelentős haladást jelent a Nemzetközi Bíróság tagjai többségének jogszemléletével szemben. Nekünk marxista jogászoknak ezen továbbmenve meg kell állapítanunk, amint erre Visinszkij elvtárs beszédeiben ismételtén rámutat, hogy a jog végső elemzésében a politika érvényesítését szolgáló eszköz, ennél fogva a politikai megfontolásokat nem lehet a szigorúan vett jogi problémáktól elválasztani akkor, amikor annyira politikai jelentőségű kérdést kell eldönteni, mint amilyen az új tagoknak az ENSz-be történő felvétele. Nyilvánvaló, hogy ilyen körülmények között a döntés nem épülhet fel tisztán jogi, vagy tisztán politikai indokokon, hanem mindkét szempontnak megfelelően egybefonódva kell érvényesülnie. Ettől függetlenül kétségtelen azonban, hogy Alvarez megállapításai is szükségszerűen elvezetnek már logikusan bennünket ahhoz a tételhez az általunk megvizsgált kérdésben, hogy ha a jogi kérdések a politikaiaktól nem választhatók el, akkor természetesen nem értelmezhetők az Alapokmány 4. cikkének 1. bekezdésében fel-

¹ C. Green : Membership in the United Nations Current Legal Problems 1949.

² ENSz Doc. A./617.

sorolt kellékek sem úgy, mint taxatív jogi kellékek, hanem természetes, hogy a tagállamok felvételének kérdésénél a jogi szempontokon, tehát a fent felsorolt öt kelléken kívül bizonyos politikai szempontok is közrejátszhatnak. Itt tehát már törést szenved a taxáció elve és ugyanilyen álláspontot foglal el Alvarez az együttes felvétel kérdésében is, amikor kijelenti, hogy bár szerinte ez ellentétes az Alapokmánnyal, mégis lehetnek olyan szituációk, amikor az ilyen eljárás kivételesen indokolt.

Ugyanilyen ellentmondások tapasztalhatók a többséghez csatlakozott, de különvéleményt benyújtó brazil bírónak, Azevedo állásfoglalásában, amelynek részletes megvitatását mellőznünk kell, miután a kérdés ilyen részletes tárgyalása meghaladná e cikk kereteit.

A 6 főből álló kisebbség, amely a kifejtettek szerint, a lényeg tekintetében, 8 tagú többség volt és Krilov szovjet és Winiarski lengyel bírón kívül többek közt magában foglalta a bíróság angol és francia tagját, különböző elgondolások alapján arra az eredményre jutott, hogy az Alapokmány 4. cikke csupán a felvételhez elegendő kellékeket határozza meg, de nem zárja ki, hogy a felvételnél egyéb szempontok is érvényesüljenek, úgyszintén nem akadályozza meg az együttes felvételt sem.

Anélkül, hogy a különvélemények egyenkénti bírálatára kitérnénk, szükségesnek látszik az előzmények ismertetése után a felvételre irányadó szabályok magyarázata tekintetében állást foglalni. Nem látszik indokoltnak itt továbbvinni a nyelvtani vitát, bár legalább is a francia szöveg alapján¹, amelynek a spanyol szöveg is megfelel, teljesen indokoltnak tekinthető az az álláspont, hogy itt csupán a minimális kellékekről van szó, amelyek a felvételt lehetővé teszik, de nem mond ennek ellent az orosz és az angol szöveg sem, amelyek egyezően azt mondják, hogy a tagság nyitva áll a kellékeknek megfelelő államok részére.

De ugyanerre az eredményre kell jutnunk, ha az Alapokmány előkészítő munkálatait tanulmányozzuk át, amelyek figyelembevételét a bíróság mellőzte, miután szerinte a szöveg eléggé világos és így nem látta szükségesnek, hogy megvizsgálja az előkészítés során kifejezésre juttatott álláspontokat. Elegendő lesz itt utalni arra, hogy a Dumbarton Oaks-ban megállapított alapelvek is a felvétel lehetőségéről beszélnek, a San Francisco-i konferencia során a felvételre vonatkozó rendelkezések megszövegezésével foglalkozó I/2 bizottság előadójának jelentése pedig² annak megemlézése után, hogy az univerzalitás gondolatát a tárgyalások során elvetették, megállapítja, hogy a viták folyamán két tendencia nyilvánult meg, amelyek közül az egyik a felvétel pontos előfeltételeit az Alapokmányban rögzíteni kívánta volna, míg a másik szerint az Alapokmánynak nem kell ok nélkül korlátoznia a Szervezetet a felvételi kérelmek elbírálásánál. A jelentés szerint helyesebbnek látszott az érvényesíthető szempontok részletes felsorolásának mellőzése, ami azonban nem lehet aka-

dálya annak, hogy a jelölt felvételi alkalmasságának elbírálásánál az ENSz szervei különféle szempontokat érvényesítsenek. E szerint tehát a 4. cikkben felsorolt kellékek a bizottság véleménye szerint csak általános irányelveket jelentenek, amelyeket feltétlenül figyelembe kell venni.

Ugyanez áll a Szervezet univerzalitásával kapcsolatban rendszerint alkalmazni szokott érvelésre is. Lehet, hogy a Szervezet univerzális jellege olyan ideális cél volna, amelynek elérése kívánatos lenne, bár ez az álláspont erősen vitatható, tény azonban, hogy az Alapokmány követte a Nemzetek Szövetségének Egyezségokmányát és a 4. cikk megszövegezésében kizárja az univerzalitás fogalmát akkor, amikor határozott előfeltételeket szab a felvételhez. De az univerzalitás fogalmának elutasítására mutat az Alapokmány 6. cikke is, amely meghatározott esetekben lehetővé teszi a tagok kizárását, valamint az Alapokmányban kifejezetten ki nem mondott, de az általában elfogadott nemzetközi jogi alapelvekből következő joga a tagállamoknak a szervezetből való kilépésre, amelyet a San Francisco-i konferencia határozottan el is ismert. Nem lehet tehát vitás, hogy az univerzalitás alapelvét az Alapokmány nem ismeri, ami egyet jelent az automatikus tagfelvétel elvének elejtésével.

Az eddigiekben igyekeztünk kimutatni egyrészt az Alapokmány alapelveinek és az előkészítő munkálatok során kifejezésre juttatott álláspontnak, másrészt magának a 4. cikknek a szövege alapján azt a tételt, hogy a Nemzetközi Bíróság állítólagos »véleményével« ellentétben a 4. cikk csak a felvételnél követendő alapelveket, illetve a minimális követelményeket határozza meg, amelyek fennforgása nélkül tagfelvétel nem történhetik, egyébként azonban lehetővé teszi, hogy az ENSz döntésre hivatott szervei határozatuk meghozatala alkalmával az Alapokmányban fel nem sorolt szempontokat és politikai megfontolásokat is figyelembe vegyenek. Az eddig elmondottakon felül következik azonban ez a felvétel tárgyában döntésre hivatott szervek jellegéből és funkcióiból is. Az Alapokmány 4. cikkének 2. bekezdése szerint a felvétel kérdésében a közgyűlés határoz a Biztonsági Tanács javaslata alapján, vagyis ahhoz, hogy a felvétel megtörténhessék, szükséges, hogy a Biztonsági Tanács javasolja a felvételt és ezt a javaslatot a közgyűlés kétharmad szótöbbséggel magáévá tegye. Nem lehet vitás, hogy a Biztonsági Tanács akkor is, amikor az ajánlás kérdésében határoz, tartozik szemelött tartani az Alapokmány 24. cikkében foglalt rendelkezéseket, amelyek szerint őt terheli elsősorban a felelősség a nemzetközi béke és biztonság fenntartásáért és így nyilvánvaló, hogy minden határozat, amelyet a Biztonsági Tanács hoz, elsősorban politikai jellegű. Kétségtelenül áll ez a tagfelvétel kérdésére is, amely elsőrendű fontosságú politikai kérdés és nyilvánvaló, hogy a Biztonsági Tanács határozata nem szorítkozhatik egyszerűen annak megállapítására, hogy a konkrét eset megfelel-e teljes mértékben az absztrakt szabályban foglaltaknak és ha véleménye szerint ez az egyezés megvan, úgy kimondja a határozatot. Nyilvánvaló, hogy ilyen mechanikus

¹ L. fent idézett szöveg.

² San Francisco-i konferencia okmányai, VII. kötet.

álláspontra mi nem helyezkedhetünk, amint hogy senki sem vallhatja ezt a nézetet, aki az ENSz egyes szervei működésének célját és lényegét vizsgálja.

Kissé bővebben vizsgáltuk meg eddig azt a kérdést, vajjon taxatív felsorolását tartalmazza-e a 4. cikk azoknak a kellékeknek, amelyeket a felvételt kérő államnak fel kell mutatnia és bár a cikk terjedelmére való tekintettel az összes okfejtéseket korántsem merítettük ki, a fentiek alapján már nyugodtan helyezkedhetünk arra az álláspontra, hogy a 4. cikk csak a minimális előfeltételeket sorolja fel, amelyek hiánya esetén a felvétel nem történhetik meg, nem zárja ki azonban korántsem azt, hogy ezeken felül egyéb előfeltételek is megkívánhatók legyenek és a jogi szempontokkal összefonódva politikai megfontolások is érvényesüljenek.

Nyilvánvaló azonban, hogy ha ezt a tág lehetőséget biztosítja az Alapokmány az ENSz szervei részére, ez korántsem jelenthet önkényes eljárást és nem eredményezheti azt, hogy bármilyen okból el lehessen ütni a felvételüket kérő államokat az ENSz tagságtól. Felmerült természetesen a kérdés, mi lehet itt az a szempont, amely ezt a határt megszabja. Külön kifejezett rendelkezés hiányában mindenekelőtt le kell szögezni, hogy minden nemzetközi szervezet a jóhiszeműség elvén épül fel, legalább is elvileg, ha a gyakorlatban ezt igen sokszor nem is látjuk érvényesülni. Kétségtelen, hogy az ENSz tagjai is külön korlátok hiányában akkor, amikor a felvételi kérelmek elbírálásánál jogi és politikai szempontokat érvényesítenek, a jóhiszeműség elvének szemelött tartásával kötelesek eljárni, amiről egyébként az Alapokmány 2. cikkének 2. bekezdése kifejezetten megemlékezik, amidőn kimondja, hogy a tagok vállalt kötelezettségeiket kötelesek jóhiszeműen teljesíteni. Ezen túlmenően további korlátot képez az a vitathatatlan elv is, hogy a tagállamok jogaik gyakorlásában tartoznak az ENSz célkitűzéseit és alapelveit szemelött tartani, amelyeket az Alapokmány 1. és 2. cikke sorol fel. Ezeknek a szempontoknak tényleges érvényesülése megakadályozná azt, hogy a tagfelvételi eljárás során az önkényesség legyen irányadó.

A felvétel kérdésében irányadó elveknek az eddigiekben történt lerögzítése után most már csak az maradt hátra, hogy ezek alapján megvizsgáljuk, vajjon a magyar felvételi kérelemmel kapcsolatban elfoglalt álláspontok összeegyeztethetők-e az Alapokmány helyesen értelmezett elveivel és az egyéb nemzetközi kötelezettségekkel és vajjon ezek szerint a Biztonsági Tanács többsége jogszerűen zárta-e el eddig az utat felvételünk elől.

Amint már fentebb rámutattunk, a magyar demokratikus jogászok előtt nem lehet vitás az, hogy az emberi jogok állítólagos megsértésére való hivatkozás érdemét illetve, hazug és félrevezető jellegű, hiszen az általunk és a népi demokráciák által fogantatosított és az angol-amerikai blokk által szemünkrevetett cselekmények nem az emberi jogok megsértését, hanem éppen azok megvédését jelentették és a lefolytatott perek után nem kétséges, hogy ezek a fasiszta és trockista kémekek, diver-

zások és hazaárulók milyen jövőt szántak népünknek és a népi demokrácia által biztosított szabadságjogoknak. Tekintve azonban, hogy e kérdés részletes vizsgálata nem tartozik e cikk kereteibe, meg kell elégednünk annak megvizsgálásával, vajjon felvételünk megakadályozása céljából egyáltalán fel lehet-e vetni a magyar bíróságok által a legnagyobb nyilvánosság előtt a magyar jogszabályok rendelkezéseinek pontos érvényesülése mellett lefolytatott perek kérdését, mint az emberi jogok megsértését. Ebben a kérdésben a válasz objektív vizsgálódás után csak egyféle lehet, akár az Alapokmány 4. cikkében felsorolt kellékek alapján nézzük e kérdést, akár akkor, ha a fentiek szerint a 4. cikkben felemlített kellékeket csak exemplifikatív felsorolásnak tekintjük és azok mellett egyéb politikai szempontoknak is helyt adunk. Nem lehet vitás ugyanis, hogy ha a felvétel körül érvényesülniök kell az ENSz alapelveinek, amelyeket az Alapokmány 2. cikke sorol fel, akkor érvényesülnie kell a 2. cikk 7. bekezdésének is, amely alapelveként leszögezi, hogy »az Alapokmánynak semmiféle rendelkezése sem jogosítja fel az Egyesült Nemzeteket arra, hogy olyan ügyekbe avatkozzanak, amelyek lényegileg valamely állam belső jogalkotásának körébe tartoznak«. Nem lehet kétséges, hogy az itt felhántorgatott kérdések olyan jellegűek, amelyek a nemzetközi jog jelenlegi szabályozása mellett az egyes államok fenntartott jogkörébe tartoznak. Meg kell említeni egyébként, hogy az emberi jogok kérdésével az Alapokmány IX. fejezete és pedig az 55. és 56. cikk foglalkozik, amelyek szerint az Egyesült Nemzetek elő fogják mozdítani az alapvető emberi és szabadságjogok általános és tényleges tiszteletbentartását és valamennyi tag kötelezi magát arra, hogy a Szervezettel ennek elérése érdekében együttműködik, rá kell azonban mutatni arra, hogy a San Francisco-i konferencián a II/3. bizottság jelentésében éppen az Egyesült Államok küldöttségének kívánságára lerögzítette, hogy a IX. fejezetben foglaltak »nem értelmezhetők úgy, mintha feljogosítanák a Szervezetet a tagállamok belső ügyeibe való beavatkozásra«.¹

Fentiek folytán tehát nézetünk szerint nem lehet kétséges, hogy az emberi jogokra való hivatkozás és Magyarország felvételének ezen a címen való megakadályozása nemcsak alaptalan és hazug tényállításokon épül fel, hanem az Alapokmány rendelkezéseibe és alapelveibe ütközik és ilyen módon arra érvényesen hivatkozni nem lehet. Teljes mértékben egyet kell értenünk a szovjet delegátus által az ENSz legutóbbi IV. ülészakán tett megállapítással,² hogy az Egyesült Államok a felvétel kérdését a népi demokráciákkal szemben nyíltan politikai nyomás és zsarolás, valamint a belügyeikbe való jogtalan beavatkozás eszközéül használják fel, amit egyébként világosan mutat az Egyesült Államok képviselőjének a Biztonsági Tanácsban előzőleg tett kijelentése,³ mely szerint szívesen támogatja a népi demokráciák felvételi

¹ San-Francisco-i konferencia iratai, Doc. 861, II/3/55 (1).

² ENSz Doc. A/AC/31. S. R. 25.

³ Biztonsági Tanács jegyzőkönyvei, IV. évf. 32. sz.

kérelmeit, ha ezek az államok megváltoztatják politikájukat. Ezek szerint tehát itt már nincs szó arról, hogy a jogi megfontolásokat egyébként az ENSz céljaiba és alapelveibe nem ütköző politikai szempontok egészítsék ki, hanem egyrészt a politikai szempontok kizárólagosakká válnak, másrészt ezek a szempontok olyanok, amelyek az említett alapelvekkel szöges ellentétben állnak.

A fentiekben foglalt megállapítással azonban nem elégedhetünk meg, hanem meg kell nézni, nem terheli-e pozitív kötelezettség az ENSz tagjait, vagy legalábbis egyeseket ezek közül abban az irányban, hogy felvételünket előmozdítsák. Ezzel kapcsolatban két alapvető nemzetközi okmányt kell vizsgálat tárgyává tennünk, és pedig egyrészt a potsdami egyezményről kiadott jelentést, másrészt a második világháborút befejező békeszerződések.

A potsdami egyezmény, amelynek részesei a Szovjetunió, az Egyesült Államok és Nagybritannia, foglalkozik az ENSz tagok felvételének kérdésével és az Alapokmány 4. cikke 1. bekezdésének idézése mellett megállapítja, hogy a volt ellenséges államokkal kötendő békeszerződések lehetővé fogják tenni az egyezményben részes három állam kormánya számára, hogy az előbb említett, volt ellenséges államok felvételi kérelmét támogassák. Ugyanezt megismétli a Szövetséges és Társult Hatalmak és Magyarország között Párisban, 1947 február 10-én megkötött békeszerződés bevezető pontja. Az elmondottakból kitűnőleg egyrészt Potsdamban a három nagyhatalom, másrészt a békeszerződést aláíró államok ünnepélyes formában kötelezettséget vállaltak arra, hogy felvételi kérelmünket támogatják, ezzel szemben ezt a kötelezettséget csupán a Szovjetunió és az őt követő népi demokráciák voltak hajlandók teljesíteni, amelyek politikája mindenkor szem előtt tartja az egyenjogúság és szigorú kölcsönösség alapján kötött nemzetközi szerződések pontos teljesítésének elvét, mely teljes összhangban van a nagy Sztálin által többször hangoztatott azzal a tétellel,¹ hogy a nemzetközi kötelezettségek lelkiismeretes teljesítése a szovjet állam külpolitikájának és nemzetközi jogi álláspontjának egyik alapelve, ezzel szemben a többi hatalmak, elsősorban az Egyesült Államok és Nagybritannia évek óta elzárkóznak e vállalt kötelezettségük teljesítése elől is.

A teljesség kedvéért meg kell említeni, hogy az Egyesült Államok és Nagybritannia, valamint az őket kiszolgáló államok delegátusai igyekeztek több ízben jogellenes magatartásukat azzal az érveléssel igazolni, hogy a potsdami egyezmény, illetve a békeszerződések bevezető része értelmében a békeszerződések megkötése csupán lehetővé tette részükre a felvételi kérelmek támogatását, de nem jelentett jogi értelemben kötelezettséget. Ez az okfejtés meglehetősen gyenge lábakon áll, hiszen meg kell állapítani, hogy úgy a potsdami egyezmény, mint a békeszerződés később jött létre,

mint az Alapokmány, sőt a potsdami egyezmény, mint már említettük, szószerint idézi az Alapokmány 4. cikkének 1. bekezdését. Világos, hogy ilyen körülmények között az említett kötelezettséget elvállalt államok már megfelelően figyelembe vették az Alapokmány 4. cikkének rendelkezéseit, valamint az egyéb érvényesíthető szempontokat és ezeknek alapján tették azt a kötelező ígéretet, hogy a felvételi kérelmeket támogatni fogják. Nyilvánvaló, hogy ha nem ez lett volna a helyzet, semmi értelme sem lett volna, hogy a szóbanforgó rendelkezést felvegyék úgy a potsdami egyezménybe, mint a békeszerződésekbe. Persze akkor, amikor az Egyesült Államok és Anglia látták, hogy Magyarország és a népi demokráciák a valóban demokratikus fejlődés útjára léptek és igyekeznek véglegesen megszabadulni az imperialisták szolgálatában álló kémektől és szabotőröktől, egyszerre túltették magukat vállalt kötelezettségeiken és igyekezve ezeket a nyelvtani szómagyarázattal értelmükből kiforgatni, következetesen meghiusították az ünnepélyesen vállalt kötelezettségek teljesítését.

Ez a szempont vezet el bennünket az utoljára tárgyalandó kérdéshez, t. i. ahhoz, hogy a Szovjetunió ama magatartása, amellyel a volt ellenséges államok felvétele kérdésében csak együttes határozatot fogad el, míg az imperialista hatalmak csupán az őket kiszolgáló olasz és finn kormányok felvételi kérelmeit hajlandók támogatni, a népi demokráciákét ellenben nem, beleütközik-e az Alapokmány rendelkezéseibe, vagy pedig jogos és indokolt álláspont.

Amint már fentebb említettük, a Nemzetközi Bíróság absztrakt formában vizsgálva a kérdést, azt mondta ki, hogy az egyik állam felvétele nem tehető függővé valamely másik állam egyidejű felvételétől, rámutattunk azonban már fentebb arra is, hogy a többségi véleményhez csatlakozott bíró is elismeri, hogy lehetnek esetek, amikor az együttes felvétel indokolt lehet. Ha megállapítottuk azt, hogy az Alapokmány 4. cikke nem tartalmaz taxatív felsorolást, hanem ezenfelül a már kifejtett korlátok között egyéb előfeltételek és politikai szempontok is érvényesülhetnek, akkor ezt az érvelést tovább folytatva és Krilov szovjet bíró ragyogó jogász logikával felépített különvéleményéhez csatlakozva, megállapíthatjuk, hogy az együttes felvételt az Alapokmány nem zárja ki és ez az eljárás nem ütközik az ENSz-nek az Alapokmányban foglalt alapelveibe és céljaiba. Ilyen körülmények között tehát olyan eljárásról van szó, amelyet a jogszabály nem tilt, hanem az jogszerűen követhető. De továbbmehetünk ezen és megállapíthatjuk, hogy az együttes felvétel a jelen esetben nemcsak, hogy nem jogszabályellenes, hanem az egyedül indokolt eljárás. A jelenlegi egészen speciális esetben ugyanis arról van szó, hogy a potsdami három nagyhatalom, majd ezt követőleg a békeszerződések összes aláírói azonos szöveggel vállalták a felvételi kérelmek támogatását. Nyilvánvaló, hogy ilyen körülmények között az államok szuverénitásától folyó egyenlőségi elvbe ütköznék, amely a nemzetközi jog egyik alapelveként képezi, ha diszkriminációt alkalmaznának egyes államok terhére azért, mert belső állami berende-

¹ F. I. Kozsevnjykov : Sztálin a mai nemzetközi jog alapelveiről. Szovjetszkoje Goszudarsztvo i pravo 1949. évi 12. szám.

zésük egyes hatalmaknak nincs kedvére. Ilyen helyzetben világos az is, hogy a jogsértést csak a Szovjetunió által követni javasolt eljárás, vagyis az együttes felvétel teszi elkerülhetővé. Tekintettel arra, hogy a kimutatottak szerint az együttes felvételt az Alapokmány nem tiltja, nem is kell annak a kérdésnek a vizsgálatába bocsátkozni, hogy az Alapokmány 103. cikkére való tekintettel, amely egymással összeütközésbe jutó kötelezettségek között elsőbbséget biztosít az Alapokmányban foglalt kötelezettségeknek, nincs-e ellentét a potsdami egyezményben, illetve a békeszerződésben vállalt kötelezettségek és az Alapokmány között. Nem vitás tehát, hogy a Szovjetunió az Alapokmány keretei között jogosan, sőt egyedül helyesen jár el akkor, amikor a volt ellenséges államok felvételének kérdésében az együttes határozathoz ragaszkodik. Az az Argentína által javasolt eljárás, amely a felvétel tárgyában a közgyűlés által hozandó határozatot függetleníteni kívánta a Biztonsági Tanács ajánlásától és ezzel meg akarta akadályozni, hogy a Szovjetunió által képviselt egyedül helyes álláspont érvényesüljön, csúfos kudarcot vallott, hiszen a hágai Nemzetközi Bíróság is kénytelen volt a most március 3-án adott legutóbbi véleményében Visinszkij elvtárs világos okfejtését magáévé tenni és ezzel a Biztonsági Tanács megkerülésére irányuló kísérletet megbénítani.

Összegezve az eddigieket megállapíthatjuk, hogy Magyarországnak az ENSz tagjai közé történő felvételére való igénye egyrészt a három nagyhatalom közt létrejött potsdami egyezményen, másrészt közvetlenül a békeszerződésen alapul. Bár kétségtelen, hogy a békeszerződés rendelkezései csak az ENSz tagok részére kötelezőek, nem férhet kétség hozzá, hogy ha elsősorban az Egyesült Államok és ezt követően Nagybritannia

nem szegné meg ünnepélyes formák között vállalt kötelezettségeit, úgy a többi ENSz tagok nem akadályoznák meg felvételünket. De ezt nem is tehetnék jogszerűen, miután meg kell állapítanunk, hogy ha nem is állíthatjuk azt, hogy az Alapokmány 4. cikkében foglalt előfeltételek fennforgása esetén feltétlen igénye van valamely államnak a felvételre, — mégis a tagállamok a felvételhez való hozzájárulás tekintetében jóhiszeműen és az ENSz céljainak és alapelveinek szemelőtt tartásával kötelesek eljárni, azok az okok azonban, amelyekre a népi demokráciák és ezek között Magyarország felvételével való kapcsolatban hivatkoznak, ezeket a kereteket messze túlhaladják és már ebből az okból is jogellenes elutasító magatartásuk. Meg kell állapítanunk végül azt is, hogy a nagyhatalmak közül egyedül a nagy Szovjetunió az, amely a lenini-sztálini elvekhez mindenkor hűen, a szerződéses kötelezettségek pontos megtartására példát mutat és évek óta nagyjelentőségű harcot folytat a népi demokráciák érdekében. Ennek a harcnak köszönhető, hogy ma már mind szélesebb körben átlátják azt az igazságtalanságot, amelyet a népi demokráciákkal szemben elkövetnek, úgyszintén azt, hogy a béke ügyének és a nemzetek közötti együttműködésnek előmozdítása megkívánja az ENSz kereteinek lehető kiszélesítését. A Szovjetunió harcainak köszönhető, hogy ez a felfogás mind általánosabbá válik annyira, hogy az ENSz főtitkára legutóbbi évi jelentésében¹ kifejezetten javasolja azoknak az államoknak a felvételét, amelyek felvételi kérelmét az ENSz eddig elutasította. Nem lehet vitás, hogy a Szovjetunió által vezetett küzdelem mind szélesebb körök előtt teszi világossá az imperialisták által ezen a téren is elkövetett jogsértést.

Dr. Haraszti György

¹ ENSz Doc. A/930.

Hozzászólás „Az állam- és jogelmélet az Alkotmányban” c. tanulmányhoz*

Előljáróban néhány szóban szeretnék kitérni arra, hogy a tudományos munka előfeltétele a szabotosság, mert annak hiánya a tudományosság rovására megy.

A tudományos munka előfeltétele, hogy a kérdéseket alaposan tanulmányozzuk, hogy lehetőleg terminológiánkban is hűek maradjunk az elmélethez. Enélkül nagyon sokat veszít tudományosságából az előadás, vagy az írás. Enélkül bizonyos lazaság, tudománytalan pongyolaság jellemzi előadásunkat és írásműveinket.

Nem lehet pl. a marxizmus-leninizmus igazságait polgári terminológiával kifejezni, mint ahogy valószínűleg nem lehet marxista-leninista terminológiával polgári világnézetet képviselni. Mindezek általánosságok és most konkrétan a

*Megjelent a Jogtudományi Közlöny 1949 évi 23-24. számában dr. Markó Jenő tollából.

címbe jelzett tanulmányra áttérve hiba az, hogy helyel-közzel tudománytalan színezetet öltött azért, mert a szerző nem ragaszkodott mindvégig a marxizmus-leninizmus terminológiájához, nem törekedett a tudományos szabotosságra.

A tanulmány azzal kezdődik, hogy »A Politikai Bizottság október 20-iki határozatában rámutatott, hogy az emberek a gyakorlathoz menekülnek az elmélet elől, sőt néha még büszkélkednek is ezzel. Erről a mondatról mindjárt megállapíthatjuk a szabotosság hiányát. Nem arról van ugyanis szó a fentidézett határozatban, hogy a gyakorlathoz menekülnek az elmélet elől, hanem arról van szó, hogy az elméletet elhanyagolják, lebecsülik és anélkül gyakorlati, szűklátókörű praktikus embereké válnak.

Lejebb néhány sorral az elmélet felmagasztalásáról beszél a szerző, majd ugyanazon az oldalon

ismét azt állítja, hogy a marxizmus-leninizmus elvetette magát a filozófiát is. Majd az Anti-dürring alapján von le olyan tanulságot, amely szerint azok a tudományok, amelyek nem sorolhatók szorosán a természettudományhoz, azok mind a történelmi tudományhoz csatolhatók. Mindezekkel a kérdésekkel részletesebben nem foglalkozhatunk, azonban megállapíthatjuk, hogy feltételezhetően nem elvi tévedésekről van szó, hanem talán csak nem eléggé tudományos fogalmazásról. De a tanulság máris levonható: a tudományos szabatosság hiánya a tudományosság rovására megy.

De vegyünk egy mondatot konkrétan »A történelmi materializmus a fejlődés okát jelöli meg a mindent meghatározó és minden változást előidéző termelési erőkből«. Ime, mennyire nehéz, bizonytalanná, tudománytalanná teszi a nem szabatos fogalmazás az egyébként helyes gondolatot. Ki gondolna a szöveg elolvasásánál arra, hogy a történelmi materializmus a mindent meghatározó és minden változást előidéző termelési erőket jelöli meg, mint a fejlődés okát. Ugyanis ha a fejlődés okát jelöljük meg a termelési erőkből, még nem jutottunk közelebb a megoldáshoz, ellenben akkor, ha a termelési erők változását, fejlődését tesszük meg a társadalmi fejlődés okának, akkor jutunk közelebb a valósághoz.

De nem szerencsés a következő mondat meghatározása sem, amely azt mondja: »A magántulajdon által életrehívott osztályharc és annak minden nyomorúsága a fejlődés irányát mutatja«. Az osztályharc a tőkés- és munkásosztály kibékíthetetlen ellentétéből származó harc. A nyomorúságot nem az osztályharc tartalmazza. A nyomorúság adva van, mint a tőkés termelési mód egyik ellentmondása. Az osztályharc és a nyomorúság nem mutatja a fejlődés irányát, hanem a fejlődést előrehajtja, tehát nem iránymutatója az osztályharc a fejlődésnek, hanem motorja.

A következő mondatban Marx politikai gazdaságtanával érvel és azt mondja: »A többletérték tanításával csak annyiban tartozik az állam és jogelmélethez, hogy a fegyvert adja a győzelem eléréséhez a proletáriátus kezébe«. Mindjárt azzal kell kezdenünk a mondat elemzését, hogy a többletérték fogalmát ki kell cserélnünk az értéktöbblet fogalmára, ami ugyanis nem azonos. Látszólag igen, de a marxai értéktöbblet-meghatározással szemben, amely világosan rámutat a munkás kiszákmányolására, a többletérték elnevezés elkenődíti azt. És azután mit jelent az, hogy csak annyiban tartozik az állam és jog elméletéhez a politikai gazdaságtan, hogy a fegyvert adja a győzelem eléréséhez. A »csak« nem egyszerűen valami mellérendelt dolog itt, hanem miután a fegyvert adja a győzelem eléréséhez, ennél fogva főkérdés. Továbbá az előbbi gondolatot, a »csak« szócska megtevesztheti az embert, mintha a marxai gazdaságtan »többletérték«-tanítása, — mint az állam és jogelmélet egy része — mellett az osztályharc »csak« másodrendű dolog lenne.

A következőkben olvashatjuk, hogy »az Anti-Proudonban az osztályharc elmélete csillan meg, a »Német Ideológiá«-ból már a történelmi materializ-

mus hangja csendül ki«. Az osztályharc elmélete nem csillan és a materializmus hangja nem csendül. Az osztályharc elmélete terjed, megvalósul, vagy kitűnik és a materializmus hangja sem csendül, hanem dübörög, vagy kézzelfogható tárgyi bizonyosságot ölt, vagy mint a német ideológiáról elmondható, a történelmi materializmus hangja bontakozik ki.

Ugyanekkor a Kommunista Kiáltvánnyal foglalkozik és felsorolja, hogy mi minden is van a Kommunista Kiáltványban. Felsorolja, hogy benne van az egész marxi-engelsi államelmélet, benne van a történelmi materializmus, de azt állítani, hogy »benne van az osztályharc is, mégpedig jóformán az első mondatból az utolsóig«, az talán túlzás. Kétségtelen ugyanis, hogy az osztályharcban még nem mondták ki az utolsó szót 1917-ben, 1919-ben, 1945-ben és 1950-ben sem és sajnos még a közeli jövőben sem mondják ki az utolsó szót. Az utolsó szó a kapitalizmus végleges megsemmisítésével, az erőszak végleges felszámolásával fog elhangzani.

Nem világos az a fogalmazás sem, hogy: »Az elmélet további javítását Marx a történelmi materializmus tanításához híven« hogyan akarta megvalósítani. Marxnál nem beszélünk az elmélet javításáról. Ugyan milyen elméletet is »javított« volna Marx? A különböző egymástól elszigetelt szociális mozgalmak elméleteit, vagy Feuerbach mechanikus materializmusának az elméletét, vagy Hegel idealista elméletét törekedett volna javítani. Szó sincs erről. Marx nem javította ezek elméleteit, hanem megalapozott egy újat és ez egészen más. Marx nem javított, tatarozott, hanem épített. Nem valami régit restaurált, tatarozott, hanem a dialektikus materializmusnak, a történelmi materializmusnak egészen új épületet hozta létre.

De ha már a történelmi materializmusnál tartunk, ki kell térni a következőkben arra a mondatára, amely Engelsnek az államra vonatkozó meghatározását tárgyalja és amely az eddig ismert államokat foglalja rendszerbe. A mondat így hangzik: »mindezek a tanítások az eddig ismert államokat a rabszolgaságtól a kapitalizmusig, tehát alapjában véve csupa polgári államot tartottak szem előtt és vettek alapul«. Nem mondható valami nagyon tudományosnak ez a meghatározás. A rabszolgaságtól a kapitalizmusig nem »csupa polgári« államról beszélünk, mert a rabszolgaság társadalmi rendje nem polgári állam. Mert ugyan miféle polgári joga volt ott a rabszolgának? Semmilyen joga sem volt. Ha a rabszolga-társadalomban nem lettek volna rabszolgák, akkor beszélhetnénk rabszolgatársadalomról, mint polgári társadalomról, és ha az utána következő feudális társadalomban nem lettek volna nemesek és jobbagyok, hűbéresek és hűbérurak, ugyancsak beszélhetnénk polgári államról. De éppen azért nem beszélhetünk polgári államról, mert ezek az osztályok fennállottak és mert a polgárság még ebben a társadalomban szórványos kisebbség volt. Ezért nevezik ezt az államformát feudális államformának. Kétségtelen, hogy a feudális társadalomban kezd kialakulni a polgári osztály és a polgári rend csirái is kezdenek kialakulni, mégis a

sonon következő társadalmi rendet, államformát, — amelyet a tőkés termelési rend jellemez, és amely gazdasági, politikai és társadalmi felépítése miatt is nagyban különbözik a korábbi, azaz a feudális társadalmi rendtől, — nevezzük polgári társadalmi rendnek, vagy polgári államnak.

Tehát nem arról van szó, hogy a rabszolgatársadalomtól a kapitalizmusig csupa polgári állammal állunk szemben, hanem arról van szó, hogy a rabszolgatársadalomtól a kapitalizmusig rabszolgatársadalommal, feudális társadalommal és kapitalista polgári társadalommal van dolgunk és az egyikből a másikba történő átmenet a társadalmi rend megőrződésével, forradalmi változással ment végbe. Míg ha mindezeket az államformákat polgáriaknak vesszük, akkor mintegy leplezzük az egyik társadalmi rendből a másik társadalmi rendbe való forradalmi átmenetet.

A tanulmány az osztályok kialakulásával foglalkozván, azt mondja Engels »A család, a magántulajdon és az állam eredete« c. munkája alapján, »leírta ebben a könyvben, hogy hozta létre a materialista alap, a termelés erőinek fejlődése a munkamegosztás révén a különböző (még nem ellentétes) osztályokat.« Azután felsorolja, hogy létrehozta a »földművelő, állattenyésztő, kézműves, majd kereskedő osztályokat, amelyek nyomán megjelent az árutermelés és a velejáró magántulajdon. A társadalom most már valóban ellentétes érdekű osztályokra, urakra és rabszolgákra, gazdagokra és szegényekre szakadt«.

Ez így nem helyes. Engels »A család, a magántulajdon és az állam eredete« című munkájában valóban felhasználja Morgan kutatásait és kimutatja a munkamegosztás révén a különböző foglalkozási ágak kialakulását a törzsi, majd később nemzeti szervezettek létrejöttét, a társadalmi osztályokra való felbomlást és az állam kialakulását. A magántulajdon kialakulása előtt nem beszélhetünk osztályokról. Lehetséges, hogy a szerző a Szovjetunióban lévő mai osztályviszonyok alapján határozza meg úgy, hogy a magántulajdon kialakulása előtt még nem-ellentétes »osztályok« voltak. Osztályokról ott és akkor beszélhetünk a fejlődés folyamán, amikor a magántulajdon kialakult és amikor ennek következtében létrejöttek az osztály-ellentétek és kialakult az osztályharc. Ennek előtte a viszonyokat úgy írhatjuk le és jellemezhetjük, hogy a munkamegosztás alapján létrejöttek a különböző foglalkozási ágak. A törzsközösségek különböző foglalkozási rétegekre oszlottak egyeségük, tapasztalataik és tulajdonságaik alapján.

Ez világosan kitűnik Engels munkájából és bár különböző foglalkozási ágak lehettek, a tulajdon mégis közös volt és az elért eredményekből, a közösen létrehozott javakból a törzs minden tagja munkája és érdeme arányában részesült és a létfenntartás biztosítására az aggok, nők és gyermekek is átlagos részesedést kaptak. Az osztályok ma nem a munkamegosztás miatt alakultak ki, hanem a magántulajdon miatt, amely először csak elszigetelten jelent meg, majd később szórványosan, míg végül általánossá vált. Egyébként fenti szöveg alatt mindjárt igazolja is ezt, amikor azt

mondja, hogy: »míg a tiszta egyosztályú törzsi és nemzeti életben az egész nép fel volt fegyverezve, most már a hatalmasabb és gazdagabb osztály a gyengék és szegények kezéből már gazdasági erejénél fogva is kiragadta a fegyvert«.

Persze ebben a mondatban is felesleges az »is« szócska, mert nem másért ragadta ki a fegyvert a gazdagabb osztály a szegényebb kezéből, hanem kizárólag a gazdasági erejénél fogva. És amíg korábban az egész törzs fel volt fegyverezve, mert az egész törzs érdeke volt, egységesen megvédeni a törzs egész tulajdonát, addig az osztályokra szakadt társadalomban — miután a tulajdon már nem volt közös, csak a gazdagoknak állt érdekében megvédeni a birtokukban lévő tulajdont — és most már nemcsak külső erővel szemben, hanem elsősorban a belső osztály-ellenféllel szemben és ennél fogva érdeke volt az is, hogy a fegyverek kizárólag a saját birtokában legyenek a korábbi egész törzsi felfegyverzéssel szemben.

Elemezi a szerző az állam elnyomó funkcióját. Megállapítja, hogy »míg az állam létezik, addig minden, tehát a félig, vagy egészen szocialista állam is elnyomó állam, diktatúra. Előbb burzsoá, majd proletárdiktatúra«. Ez a mondat is helytelen. Nem beszélhetünk félig vagy egészen szocialista államról. Kapitalista államról beszélünk, vagy szocialista államról. Felemás államok nincsenek. Mert hiszen Lenin — elemézve a Szovjetunió akkori társadalmi rendszerét — megállapítja, hogy a Szovjetunió szocialista állam, annak ellenére, hogy a társadalom fontos pozícióiban és a gazdaságban a burzsoázia még helyet foglal. Szocialista azért, mert a hatalom döntő többsége, a gazdaság döntő többsége a nép kezében van és mert ennek a hatalomnak a célkitűzése forradalmi célkitűzés, a szocializmus megvalósítása.

Ugyancsak Lenin jellemezte a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet államának jellegét, amikor azt mondotta, hogy ez az átmenet a politikai formák óriási gazdagságát hozza felszínre. Ilyen forma a szovjet forma és ilyen forma a népi demokratikus forma. De Lenin szavaival kifejezve: »a lényeg ezekben mindegyikben azonos, a proletárdiktatúra«. Tehát helytelen az egész kérdést úgy felvetni, hogy valamilyen állam »félig vagy egészen szocialista« és, hogy a diktatúra »előbb burzsoá, majd proletárdiktatúra«. A »félig, vagy egészen szocialista« állam kérdésének a felvetése helytelen és nagymértékben szociáldemokrata, mensevik terminológia. Azt az illúziót kelti, hogy van valamilyen belenövési rendszer egyik államból, tehát a kapitalista államból a szocialista államba. Valamilyen belenövés a burzsoá diktatúrából a proletár diktatúrába. Nem szabad írásban és előadásban tehát oly módon kifejteni ezeket a fontos döntő forradalmi elveket, hogy valamilyen tisztázatlanság, zavar keletkezzék.

A továbbiakban a szerző összefoglalni igyekszik Marx és Engels államelméletének legfőbb jellemzőit. Az első pontnál azt mondja, hogy: »az állam a magántulajdon és az annak alapján bekövetkezett osztályokra szakadás terméke és a legerősebb osztály külön szerve az elnyomás szolgálatában«. Így azt a téves illúziót kelti, mintha az »állam a leg-

erősebb osztály külön szerve» mellett más osztályoknak is lenne hasonló szervezete. Az állam nem »külön szerve a legerősebb osztálynak«, hanem az »egyetlen« szerv a társadalomban a »legerősebb osztály kezében az elnyomás szolgálatában«.

A második pontnál azt mondja: »Formájában változik a teljes megszűnésig, úgy hogy a marxizmus-leninizmus szempontjából pontos helye mindig csak esetről-esetre állapítható és állapítandó meg. A kapitalizmusból a kommunizmusba való átmenet ideje alatt az állam formája csak proletárdiktatúra lehet.« A mondat egész halmazata a tudományos terminológia elhanyagolásából keletkező hibáknak. Megszűnéséig az állam nemcsak »formájában« változik és főleg nem »formájában« változik meg, hanem tartalmában. A Magyar Népköztársaság Alkotmánya 1949 augusztus 20-án kelt, illetve akkor került kihirdetésre. Azt jelenti ez, hogy ettől a naptól kezdve van Magyarországon proletárdiktatúra? Nem. A forma tehát megváltozott, de a tartalom már sokkal korábban alakult ki. De a mondat végén rögzített állítás nem is felel meg a valóságnak. Proletárdiktatúra államforma nincs. Van Szovjet Tanácsköztársaság, vannak népköztársaságok, de proletárdiktatúra államforma nincs, legalábbis előttünk ismeretlen.

Helytelen a revizionizmussal szemben elfoglalt álláspont is, amely így hangzik: »Már-már úgy látszott, hogy a marxizmus elmélete bogarászó szobatudósok pusztá szellemi játékává válik, a gyakorlat helyébe pedig ünnepi szónoklatok frázistára lép«. Ez nem pontosan fedí a történelmi tényeket. Nem úgy látszott, hogy a marxizmus elmélete »Bogarászó szobatudósok pusztá szellemi játékává válik« és hogy »a gyakorlat helyébe ünnepi szónoklatok frázistára lép«, hanem az történt, hogy a forradalmi marxizmust feláldozták a burzsoázia által teremtett látszatdemokrácia oltárán a parlamentarizmus kedvéért, a mandátum- vadászat érdekében és ehhez készítették el a kényelmes, békés belenövés opportunistá elméletét. A marxizmus elméletének revíziója nem látszat volt, nem szellemi játék volt és nem szónoki frázis, hanem nyílt, roppant nagy horderejű gyalázatos áruulás, mely azzal a veszéllyel fenyegette a nemzetközi munkásosztályt, hogy a revizionisták a burzsoázia uszályába viszik az egész munkásmozgalmat, hogy a revizionisták megfosztják a munkásosztályt forradalmi szervezettől, lemondanak a forradalomról, elvetik a forradalmi elmélet tudatos szerepét és ilymódon a burzsoázia érdekében a proletariátust, mint engedelmes barmokat a burzsoázia szekerébe fogják.

A mondat szerkezete olyan, hogy könnyen elvi tévedésekre vezethet: »Ott kezdtek, hogy a Marx által hirdetett, de elhomályosított és elalkudott forradalmi átalakulás tanát kiemelték a szándékosnak mondható feledésből«. Meg vagyunk győződve, hogy a szerző nem *Marxot* vádolta azzal, hogy »az általa hirdetett forradalmi átalakulás tanát« el akarta homályosítani, el akarta alkudni, hanem ezt a revizionisták, a trade-unionisták akarták megtenni. Nem szabad azonban a hallgatóra, vagy az olvasóra bízni azt, hogy mindezt kihámozza.

Amikor az állam hármas funkciójáról szól a szerző Sztálin államelmélete alapján, meg kellett volna határozni, hogy a polgári államban csak kettős funkcióról beszélünk és hogy a szocializmus útján járó állam természetéből folyóan alakul ki a harmadik funkció.

Nem sokkal utóbb megemlíti, hogy tanulmányából kihagyta *Lenin* áprilisi téziseit, *Sztálin* híres három pontját a proletárdiktatúráról és más egyebeket és azt állítja, hogy ezeket szándékosan hagyta el. Majd ezután azt mondja »elhagytam azért, mert úgy láttam, hogy ezekben nem az állam általános elmélete, hanem egy állam, mégpedig a szovjet szocialista állam építésének gyakorlati szabályai, politikája van benne. Ez a politika bizonyos fokig országok szerint, de egy országban is a körülmények szerint változik«. Azt hisszük, meg lehet állapítani, hogy hiba volt ezeknek a kérdéseknek a kihagyása a dolgozatból, mert *Lenin* és *Sztálin* államelmélete nem »egy« valamilyen konkrét állam elméletét jelenti, hanem általában a jövődő és napjainkban megvalósuló szocialista állam elméleti tanításait jelenti.

Igaz ugyan, hogy a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet korszakában a formák sokféleségét, gazdagságát veti fel a történelem, azonban a lényeg mindezekben egy lesz — mondotta *Lenin* — a proletárdiktatúra. Az eszme és az elmélet is ennél fogva ezekben az államokban mindegyikben a párisi kommün tapasztalataiból szerzett marxi-lenini-sztálini államelmélet lesz.

Helytelen az a mondat is amely így hangzik: »felsorolhattam volna *Lenin* és *Sztálin* összes műveit, mert hiszen jóformán minden munkájuk a szovjet szocializmus építésének nagy művét szolgálta«. Veszedelemes dolog a Szovjetúnióban *Lenin* és *Sztálin* műveit, *Lenin* és *Sztálin* államelméletét »szovjet szocializmusnak« nevezni. Ezzel a megjelöléssel *Lenin* és *Sztálin* tanításait, a Szovjetúnió tapasztalatait valamiféle orosz specialistának tüntetjük fel és ez nem helyes, mert ezek a nemzetközi munkásosztály közkinccsét jelentik a forradalmi munkásmozgalom számára, azokat a gyakorlati tapasztalatokat és elveket tartalmazzák, amelyeknek az alapján a proletárdiktatúra államát a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet államát bárhol fel lehet építeni, nem lemásolva, hanem alkalmazva azokat a speciális helyi viszonyokra és körülményekre.

Ezeket a fejtegetéseket a szerző lezárja: »azt hiszem tehát, hogy itt lezárhatjuk a lenini-sztálini korszakot, melynek alapján a marxi-engelsi államelmélet fenti négy tételét még a következő négy tétellel kell kiegészíteni illetve helyesbíteni«. És ezután felsorolja ezeket: »1. a szocializmus győzhet egy országban is, 2. a kapitalizmusból a kommunizmusba való átmenet nem valósulhat meg a proletárdiktatúra nélkül, és hogy a legtökéletesebb ilyen forma a szovjet forma, 3. hogy az állam funkciójában a külső viszonyok változásainak megfelelően állandóan változik, és fejlődik, 4. hogy az állam nem hal el a teljes kommunizmusban sem, ha fennáll a külső kapitalista támadás veszélye«.

A konklúzió az, hogy a lenini-sztálini korszakot nem lehet elzárni, mert ez a korszak nem elmúlt korszak, hanem napjaink korszaka. A sorok írója előtt az sem világos, hogy hogyan kell érteni a fenti mondatokat. »A lenini-sztálini korszak alapján a marxi-enge'si államelméletet még ki kell egészíteni.« Kinek kell ezt a kiegészítést elvégezni, mikor kell elvégezni és ki van hivatalosan elvégezni? Azt hisszük, hogy ez felesleges kísérlet lenne, mert ezeket a feladatokat Lenin és Sztálin már elvégezték. Megállapították, hogy a szocializmus győzhet egy országban, megvalósítható egy országban, sőt meg is valósították és megállapították azt is, hogy a kapitalizmusból a kommunizmusba való átmenethez szükséges a proletárdiktatura valamilyen formája és az is kétségtelen, hogy »a legtökéletesebb ilyen forma a szovjet forma«.

Ellenben a harmadik megállapítást, amely az állam funkciójában a külső viszonyok változásának megfelelően történő állandó változást és fejlődést szövegi le, nyugodtan eltehetjük a feledésre ítélt közhelyek lomtárába, mert természetes, hogy az állam funkciói a külső viszonyok és belső viszonyok fejlődése, változása folytán, állandóan alakulásban vannak, változnak és fejlődnek. Ellenben nem fogadhatom el a 4-ik pontban lefektetett konklúziót: »Az állam nem hal el a teljes kommunizmusban sem, ha fennáll a külső kapitalista támadás veszélye«. A kommunizmus állama ugyanis nem egyszerűen az állam, hanem a már elhaló állam. Állam, amelynek funkciói egészen mások, mint a történelmi államnak. Állam, amely azért áll fenn csupán, hogy biztosítsa az elért eredményeket a külső ellenséggel szemben. Állam, amely előkészíti saját végleges elhalását. Az állam elhalása egy egész korszak, amely már a proletárdiktatúrában kezdődik és a kapitalizmus teljes megsemmisítése után már gyakorlatilag is megszűnik. Az egyenlőtlen fejlődés elve itt is érvényes és akkor, amikor az állam még egyes helyeken, vagy az országok többségében fenn fog állni, ugyanakkor már lesznek országok, ahol *Lenin* szavaival élve: »a személyek igazgatása helyébe, a dolgok igazgatása lép«.

Nem írhatjuk alá a szerzőnek a jogról mondott következő véleményét sem: »Valóban, ha az állam az osztálynyomás erőszakszerve, akkor a jog annak legfőbb eszköze«. A legfőbb eszköz az osztálynyomás fenntartásánál nem a jog, hanem maga az erőszak. Az erőszak-szervezet: hadsereg, rendőrség, fegyintézetek, ahogyan ezt *Marx* is említi. A jog az osztálynyomás erőszakszerveinek nem legfőbb eszköze, hanem fenntartó ideológiája. A társadalom fenntartó erőihez tartozik a tudomány, a vallás, a művészet és a jog is.

Ahogy a történelem szülte az államot, úgy szülte a jogot is. Azonban a hatalomban az erőszak jelenti a mennyiséget, a jog a minőséget. Előbb volt az erőszak és csak azután jött létre a jog. Az abszolutizmus, a rabszolgatársadalomban és a feudális társadalomban kialakult önkény először az erőszakot ismerte és csak azután a jogot. Először megszerezte a hatalmat, először keresztülvitte akaratát és csak azután alkotott

jogszabályokat, hogy a megszerzett hatalmat tartóssá is tegye. Ez az, amit a szerző úgy fejezett ki, hogy »jogszabályra volt szüksége, hogy akaratát formába tudja önteni, botránykeltés nélkül«. Tehát alkalmazkodva a szerző kifejezéséhez, először volt a botrány és azután volt a jogszabály. És nem először a jogszabály, hogy elkerülje a botrányt.

A fentiekhez hasonlóan hibás a burzsoá diktatúrának és a proletárdiktatúrának a párhuzamba állítása. Hibás az az állítás is, hogy »a jognak egyik ága a legszorosabb összefüggésben van a marxizmus-leninizmus centrális problémájával«. A jog nem légtüres térben keletkezett és légtüres térben fennálló valami, hanem összefüggésben van a társadalom egészével. A jog nemcsak »érdekli« a marxizmust-leninizmust, hanem — mint a művészet, a tudomány és egyéb ideológiai fenntartó erő — a jog is magán viseli a korábbi társadalmi rendszer és államforma bélyegét, amelyet a marxizmus-leninizmus lehánt róluk és felhasználja őket az állammal együtt az osztály nélküli társadalom megvalósítására.

Vigyázni kell azonban az olyan meghatározásra, mint amilyent a szerző a következőkben használ, mert az ilyen meghatározás már nemcsak a precizitás hiányát viseli magán, de egyenesen a legsúlyosabb félreértésekre adhat okot. Például: »mint láttuk a marxi-engelsi jogelméletet Lenin és Sztálin teljesen magukévá tették és azt csak a proletárdiktatúrában annyira fontos törvényességgel egészítették ki«. Mit jelent az, hogy a marxi-engelsi jogelméletet *Lenin* és *Sztálin* teljesen magukévá tették? Ez azt jelenti, hogy elfogadták. Viszont a valóságban a marxi-engelsi jogelméletet nem csupán elfogadták, hanem harcos bajnokává váltak annak, lehántva róla a revezionizmus, a kispolgári szocialisták zavaros magyarázatát, forradalmi erejében felújították és tovább fejlesztették. Tehát nem arról van szó, hogy »a marxi-engelsi jogelméletet — miután *Lenin* és *Sztálin* magukévá tették — a proletárdiktatúrában annyira fontos törvényességgel egészítették ki.« Alapvető tévedés volna ezt állítani, mert Marx és Engels a proletárdiktatúrát magát a proletár törvényesség alapjának és formájának tartották és *Lenin* és *Sztálin* ugyancsak a proletárdiktatura proletár törvényessége alapján állottak. Nem volt ellentét a »marxi-engelsi jogelmélet« és a proletárdiktatura számára »annyira fontos törvényesség« között. Ellenben hiányzott a marxi-engelsi jogelmélet konkretizálása az adott viszonyok között, az adott társadalom megvalósításához szükséges forradalmi törvényesség megteremtéséhez.

Tisztázatlan a szerző fejtegetése a marxi értékelmétről, amikor azt mondja: »Ami a munkát illeti, *Marx* volt az első, aki az arany és egyéb bálványozott érték helyébe valósággal új értékmérőt adott a világnak, a munkát és annak eszközét a munkaerőt«. Ezt sokkal precízebben kell meghatározni.

Marx az arany és egyéb bálványozott értékek helyébe tényleg új értékmérőt állított, de nem a munkát, hanem a munkaerőt, amikor ki-

mondotta, hogy »valamely áru értékét az előállításához szükséges társadalmi munkaidő határozza meg«. Ugyanis a munka a munkaerő használati értéke. Munka készen nem kapható, ilyen senki — tehát a tőkés sem vásárolhat függetlenül a munkaerőtől. Ellenben megvásárolva a munkaerőt és azt elfogyasztva (felhasználva), hozzájuthat a munkaerő által elvégzett munkához. Továbbmenve: a munkaerő tehát nem eszköze a munkának, hanem a munkaerő forrása, szülője a munkának, amely — mint ahogy fent már említettük — a munkaerő elfogyasztása, elhasználódása következtében jön létre.

Amikor a dolgozat az Alkotmány elméletével és létrejöttével foglalkozik, kifejti a polgári alkotmányoknak és a marxi-lenini államelméleten alapuló szocialista alkotmányoknak létrejöttét. Ezeket összehasonlítva abban látja a különbséget, hogy: »nem ködös eszmékben, hanem a valóságon, a tényeken nyugszik«. Nem szabad így leegyszerűsíteni a kérdést. A burzsoá társadalom alkotmánya nem ködös eszméken, hanem a burzsoázia diktatúráján, a kizsákmányoláson, az elnyomáson alapszik és ezt biztosítja, ezt őrzi és ezt törvényesíti. Ezzel szemben a szocializmus alkotmánya éppen ellenkezője ennek, mint ahogy a marxi-lenini államelmélet alkotmányának alapján jött létre a Magyar Népköztársaság Alkotmánya is. Még sem szabad ezt egyszerűen úgy beállítani, mintha ez az elmélet alkotmánya lenne. Az alkotmány az elért eredmények alapján a szabadságjogok biztosításának alaptörvénye, reális gazdasági, politikai és kulturális biztosító a szocializmus szabadságának az egyes állampolgárok számára.

Ezekután eljut a szerző az Alkotmány eszmei összegezéséhez és azt mondja: »Láttuk, hogy milyen sokféle formájú és típusú állam képzelhető el a kapitalizmustól a kommunizmusig«. A kapitalizmustól a kommunizmusig csak kétféle típusú állam képzelhető el, a kapitalista és a szocialista típusú állam. A kapitalizmusból a kommunizmusba való átmenet időszakában lehetséges többféle forma, de ezt nem szabad összetéveszteni a kapitalizmus és a kommunizmus államaival.

A típus tehát azt dönti el, hogy az állam a kapitalizmus, a burzsoázia állama avagy a munkásosztály, a szocializmus állama. A forma azt dönti el, hogy szovjet formájú, népi demokratikus formájú, vagy más formájú, de a szocializmus útján haladó országról van-e szó. A forma a másik oldalon is taglalható. Ha burzsoá államról van szó, az lehet monarchia, köztársaság, mindegyik formán belül többféle változattal, de a lényeg mindegyikben egy lesz, burzsoa diktatura, mint ahogy a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet államainál — tekintet nélkül formáikra — a lényeg egy lesz: a proletariátus diktatúrája.

Végül a népi demokrácia kialakulását taglalja a szerző. A kérdésnél felhasználja Rákosi elvtárs és Révai elvtárs előadását, azonban az előadásokban szereplő tételeket mereven alkalmazza. Azt mondja: »Rákosi Mátyásnak és Révai Józsefnek tanításai szerint ez nálunk (népi demokrácia) nem nyomban a felszabadulás után, hanem csak a fordulat évében következett be. Ez nem pontosan így van. Az említett előadásban Rákosi elvtárs azt mondotta: Nálunk valami kettős hatalom állt fenn összefonódva. Majd egy másik helyen azt mondja, hogy csak azután sikerült biztosítani a fejlődés további útját és megszerezni a hatalmat a munkásosztály számára, amikor meggyőztük a dolgozó tömegeket ügyünk igazáról. Akkor felsorakoztak a Párt, a munkásosztály mögött, megsemmisítettük a burzsoázia ügynökségeit és csakis ezután biztosítottuk a munkásosztály hatalmát. Ekkor alakult ki nálunk a proletariátus diktatúrája.

A kérdéssel kapcsolatosan Manykovszkij professzor előadásában is megemlítette a proletárdiktatura kialakulásának történetét és legutóbb dr. Szabó Imre az »Állam és közigazgatás«-ban idézett Farberov könyvéből, amely ugyancsak a népi demokráciák történetével foglalkozik és ebben a proletárdiktatura kialakulásával. És legutóbb március 6-án Gimes Miklós dolgozta fel a Szabad Népből »a proletárdiktatura a demokrácia legmagasabb formája« címen a kérdést. (Erről azonban a szerző még nem tudhatott, mert csak később jelent meg.)

SZOCIALISTA JOG — SZOCIALISTA KÖZIGAZGATÁS

ÁLLAM ÉS KÖZIGAZGATÁS

E szemle célja a proletárdiktatúra funkcióit teljesítő új és magasabb típusú állam alapvető kérdéseinek tisztázása.

Megjelenik havonta egyszer. Ára 3.— forint

Kapható Ibusz-pavillonokban.

Előfizetési díj: negyedévre 9.— Ft, félévre 18.— Ft, egy évre 36.— Ft.

Megrendelhető: **ÁLLAMI LAPKIADÓ N. V.**

Budapest, V., Bajcsy-Zsilinszky-út 78. Telefon: 129-480

Budapest, VI., Sztálin-út 25. sz. — Telefon: 427-190

Lapárusítás: **Budapest, V., Vécsey-utca 4.**

Csekkszám: 61.003

Mindezekből az tűnik ki, hogy már 1945-ben népi demokrácia volt, amelyben folyt a harc a hatalom megszerzéséért és amikor ez eldőlt, akkor kialakult a proletariátus diktatúrája. Tehát a népi demokrácia a fordulat évéig nem volt proletárdiktatura, a fordulat éve után azonban betöltötte a népi demokrácia a proletárdiktatura funkcióit. Ennélfogva a proletárdiktatura egyik formáját jelenti.

A népi demokrácia nem a fordulat éve után alakult ki, hanem az már korábban is meg volt, de a népi demokrácia a fordulat éve után proletárdiktatúrává vált, mint ahogyan 1917 februárjában is fennállottak a szovjetek és még sem volt Oroszországban proletárdiktatura. Proletárdiktatura akkor lett, amikor a kettős hatalom megszűnt és a szovjetek lettek a néphatalom hordozói és végrehajtói, akkor alakult ki a proletárdiktatura szovjet formája.

A kritika kissé hosszúra nyúlt, viszont a Párt Politikai Bizottságának határozata után az elmélet kérdésének fontosságáról és legutóbb Rákosi elvtárs által elmondott beszéd után, amelyben a kritikát a párttag kötelességévé teszi, úgy éreztük,

hogy a megjelent tanulmány hibáit szóvá kellett tennünk. A szerzőnek mentségére szolgál, hogy azt a nagy anyagot, amelyet tanulmányában felölelt, nagyon nehéz volt tudományos precizitással, marxista-leninista terminológiával kifejezni.

Véleményünk szerint a hibát ott követte el, amikor szem elől tévesztette Pártunk Politikai Bizottságának határozatából azt az intelmet, hogy keveset, de jobban. Az egész kérdés-komplexumot több tanulmányban kellett volna feldolgoznia, de ragaszkodnia kellett volna a tudományos módszerhez, ez sokkal többet használt volna úgy a szerzőnek, mint az olvasóknak.

Végezetül hadd említsük meg *Lenin* véleményét a tudományosság kérdéséről: Az óvatosság és a megfontolás az első szempont, amit a tudományos munkában ki kell domborítani.

Reméljük, hogy hozzászólásunkkal használtunk a demokratikus jogászok nevelésének és javítottuk a nevelés munkáját, amelynek feladata demokratikus marxista-leninista jogászok nevelése.

Pálfi Ernő

A szovjet szocialista tulajdonjog kérdéséhez*

E dolgozat nem tűzi feladatául, hogy átfogó képet adjon a szovjet szocialista tulajdonjog fogalmköréről. Nem térhetünk ki a szovjet szocialista társadalom tulajdonviszonyai történeti fejlődésének ismertetésére sem, mert a cikk — terjedelmében szükségszerűen korlátozva — nem terjedhetne túl jogászai társadalmunk előtt már többé-kevésbé ismert elvek tárgyalásán. Ebben a vonatkozásban utalunk a magyar jogirodalomban megjelent kiváló szovjet művek fordításaira.¹

Feladatunkat máshán látjuk: tisztázást kíván a tulajdonjognak, mint a polgári jog legfontosabb intézményének a problémája; rá kell világítani egy sor olyan alapvető kérdésre, amelyek a szovjet szocialista tulajdonjog tanulmányozása során adódnak. Ilyen a szocialista állami tulajdonjog *alanyának* és ezzel kapcsolatban a szovjet állami vállalatok *jogi személyiségének* a problémája, a *szövetkezeti — kolhoztulajdonnak* — mint a szocialista tulajdon egyik megjelenési formájának — a *jellege*, valamint a szovjet szocialista jogrend *személyi-tulajdon intézményének* a kérdése.

I.

Miért fontos mindenekelőtt a tulajdon kérdésének tisztázása, miért mondjuk, hogy a tulajdon képezi a polgári jog, sőt azon túlmenően az egész jogrendszer alapját, miért a tulajdonjog a polgári- (nem burzsoa!) jog legfontosabb intézménye?

Megtaláljuk erre a kérdésre a választ a marxizmusnak a tulajdonról szóló tanításaiban. A marxizmus klasszikusainak tanításából tudjuk, hogy a mindenkori tulajdonviszonyok képezik a mindenkori társadalom alapját, hiszen a tulajdonviszonyok szolgálnak a termelési viszonyok alapjául.¹

A termelési eszközök birtokának, a felettük való rendelkezésnek a kérdése egyben a legfontosabb társadalmi termelőviszony kérdését is jelenti — ama viszony kérdését, amely a történelem által ismert termelőviszonyok mindegyik típusának alapját képezi: ez a kérdés a termelőeszközök tulajdonának a kérdése.² Amidőn *Sztálin* elvtárs

¹ A tulajdonjogról itt nem abban a tág értelemben van szó, mint ahogy azt »Adalékok a politikai gazdaságtan bírálatához« előszavában és »A család, a magántulajdon és az állam keletkezése« című munkákban Marx és Engels használják: »A társadalom anyagi erői fejlődésük bizonyos fokán ellentmondásba jutnak a meglévő termelési viszonyokkal, vagy ami ennek csak jogi kifejezése, a tulajdonviszonyokkal...« (Marx: Vál. Műv. Bp. 1949. 327. old. Engels: A család... stb. Bp. 1949. 17. old.) Itt a tulajdont — mondja Venediktov professzor — a legszélesebb értelemben kell venni, nemcsak mint olyan alapvető intézményt, mely meghatározza valamely társadalom termelő viszonyainak összességét, hanem mint e viszonyok összességének jogi kifejezését is. (Venediktov: Állami szocialista tulajdon. Moszkva, 1948. 21. oldal)

Marx a tulajdon ilyen széles értelmezése mellett használja a tulajdon fogalmát *kisajátítás* értelmében is. Az »Adalékok a politikai gazdaságtan bírálatához« c. műve bevezetésében a következőket mondja: a tulajdon »a természet tárgyainak az egyesek által meghatározott társadalmi forma keretén belül és annak segítségével történő kisajátítása«. Mi a tulajdonról ebben az értelemben mint kisajátításról beszélünk.

² A. Venediktov: »Sztálin elvtárs tanítása a szocialista tulajdonról« a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának Közlönye (Gazdasági és jogi osztály) 6. szám.

* Részlet az Összehasonlító Jogi Intézetben 1950 február 17-én tartott előadásból.

¹ M. Lipecker: »A tulajdonjog a Szovjetunióban.« Bp. 1947., V. I. Szerbrovskij: »A szovjet polgári jog alapelvei. Bp., 1949. (A Jogtudományi Közöny kiadása.)

a Párttörténet 4. fejezetében rámutat arra, hogy hogyan változtak a társadalom termelő erőinek változásaival és fejlődésével az emberek termelési viszonyai, akkor klasszikusan jellemzi a történelem előtt ismeretes öt termelési alapviszony: az ősközösség, a rabszolgarendszer, a feudális rend, a kapitalista rendszer és a szocializmus termelési viszonyait. Ez a jellemzés minden egyes társadalmi formáció termelő erőit és termelési viszonyait mutatja be mozgásukban, kölcsönhatásukban, egyben rávilágít minden társadalmi rendszer termelési viszonyainak az alapjára: a termelési eszközök tulajdonára is.¹

Még élesebben kihangsúlyozza *Sztálin* elvtárs ezt a közvetlen kapcsolatot a termelés és a tulajdon formái között »Anarchizmus vagy szocializmus« című klasszikus jelentőségű munkájában, ahol megállapítja, »a történelem azt mutatja, hogy a tulajdon formája közvetlenül a termelés formájától függ, aminek következtében a termelés formájának változásával előbb vagy utóbb elkerülhetetlenül változik a tulajdon formája is.«²

De *Sztálin* nem áll meg ennél a ténymegállapításnál. Mint forradalmár marxista, le is vonja belőle a proletariátus számára szükségszerűen folyó következtetést, leszögezi hogy: »mivel — a tőkés társadalomban — a termelés társadalmi jellegének nem felel meg az elsajátítás magánjellege, mivel a modern kollektív munkának elkerülhetetlenül a kollektív tulajdonra kell vezetnie, magától értetődik, hogy a szocialista rend ugyanolyan elkerülhetetlenül követi a kapitalizmust, mint az éjszakát a nappal.«³ Ha pedig a tulajdonviszonyokat a termelési viszonyok határozzák meg, akkor »annak az osztálynak vagy társadalmi csoportnak — mondja *Sztálin* elvtárs — amely a társadalmi termelésben a főszerepet játssza és amely kezében tartja a termelés főfunkcióit, idővel a termelés gazdájává kell válnia.«

A tőkés nagytermelés idején »a termelésben a proletárok kezdik játszani a főszerepet... valamennyi termelési főfunkció az ő kezükbe megy át« a tőkések itt már »nemcsak nem szükségesek a termelés számára, hanem még akadályozzák is azt«. Ez pedig mit jelent — veti fel a kérdést *Sztálin* — ez azt jelenti, hogy vagy teljesen el kell pusztulnia minden társadalmi életnek, vagy a proletariátusnak előbb-utóbb elkerülhetetlenül a modern termelés gazdájává, egyetlen tulajdonosává, szocialista tulajdonosává kell válnia.⁴

A történelem ebben a kérdésben is teljes mértékben igazolta *Sztálin* tudományosan megalapozott tanítását. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom léseperte a történelem porondjáról a kizsákmányolókat, a világ 1/6-án megszüntette az embernek ember által történő kizsákmányolását. A munkásosztály élcsapata, a Kommunista Párt által vezetett proletariátus kisajátította a kisajátítókat, társadalmi tulajdonba vette a termelőeszközöket, megteremtette a szocialista fejlődés alapját. Az

orosz proletariátus *Lenin* és *Sztálin* irányítása alatt leküzdött minden nehézséget, felépítette a Szovjetunióban a szocializmust s most győzelmesen szétzúzván a szocializmus országára orvul rátörő fasiszta hordákat, sikeresen halad a kommunizmus felé. »Rendszerünknek alapja a társadalmi tulajdon, éppen úgy, mint ahogy a kapitalizmus alapja a magántulajdon« jelentette ki *Sztálin* az első öt éves terv eredményeiről tartott beszámolójában s ez az elv jut kifejezésre a Szovjetunió Alkotmányának 4. szakaszában, amely kimondja, hogy »a Szovjetunió gazdasági alapját a gazdaság szocialista rendszere és a munka- és termelési eszközök szocialista tulajdona alkotják«.

Az az ellentét, mely a tőkés társadalomban a termelés társadalmi jellege és a termelési eszközök magántulajdona, a kizsákmányoltak és a kizsákmányolók között fennáll, a szocialista társadalomban ismeretlen, mert itt »a termelési viszonyok alapja a termelési eszközök társadalmi tulajdona. Itt már nincsenek sem kizsákmányolók, sem kizsákmányoltak.«¹ Ahogy az Alkotmány mondja: »a gazdaság kapitalista rendszerét likvidálták, a munka és termelési eszközök magántulajdonát megszüntették és az embernek ember által való kizsákmányolását megsemmisítették.« A termelési viszonyok teljes összhangban vannak itt a termelő erők állapotával, mert a termelés folyamatának társadalmi jellegét alátámasztja a termelési eszközök társadalmi tulajdona.

Ha tehát, mint fentebb láttuk: a mindenkori tulajdonviszonyok képezik a mindenkori társadalom alapját, akkor nyilvánvaló, hogy a tulajdonjogot kell a polgári jog leglényegesebb intézményének tekinteni.

II.

Vizsgáljuk már most azt a kérdést, hogy milyen formában jelentkezik a tulajdon a Szovjetunióban? Az Alkotmány rendszerében haladva, három kategóriát kell megkülönböztetni: szocialista tulajdon, a polgárok munkakeresményéből eredő személyi tulajdon és az egyéni gazdálkodást folytató parasztok és kézművesek tulajdona (kis magángazdálkodás).

Ez a felsorolás nem adna azonban áttekinthető képet a tulajdon szerkezeti felépítéséről, ha nem említene, hogy a szocialista tulajdon, mely a tulajdon uralkodó alakja a Szovjetunióban, két formában jelentkezik: az állami szocialista tulajdon (az egész nép vagyona) az egyik alakja, a másik pedig a szövetkezeti-kolhozgazdasági tulajdon (az egyes kolhozok, szövetkezeti gazdaságok tulajdona). Megtaláljuk ezt a kettősséget — természetesen pusztán formális analógia alapján — a személyi tulajdonon belül is, ahol különválnak a polgárok személyi tulajdona és a kolhozudvar személyi tulajdona.

Meg kell még említeni a társadalmi szervezetek — szakszervezetek, önkéntes sportegyesületek, tudományos, technikai egyesületek — tulajdonát is. Ezeknek a szervezeteknek a szocialista kultúra fejlesztése a feladatuk, így a vagyonukban

¹ A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának története Bp. 1949. 133—135. old.

² I. V. Sztálin: Művei. I. 351. old.

³ U. o. 356. old.

⁴ U. o. 357. old.

¹ A SZK(b)P története 136. old.

lévő pihenőotthonok, szanatóriumok, sportpályák, kultúrpaloták, klubok és pénzeszközök tulajdonának kérdése — mivel az a társadalmi szocialista tulajdon egyik válfaját képezi — külön tárgyalást nem kíván.

A két első kategória, mely a szocialista tulajdon két különböző megjelenési formája, képezi a szocialista gazdaság alapját. Tárgyaikat, melyek kizárólag az állam, illetve — a kolhozgazda háztáji mellékgazdaságától, lakóházától, haszonállattól, szárnyas jószágai és apró mezőgazdasági felszereléstől, valamint a kisebbméretű belső telkére vonatkozó hasznélvezettől eltekintve — a kolhoz tulajdonát képezhetik, az Alkotmány 6. és 7. szakaszai sorolják fel.

Ami a tulajdonjog alanyának kérdését illeti, úgy az az állami szocialista tulajdon esetében maga a szocialista állam személyében jelentkező szocialista társadalom egészében, az egész szovjet nép; ez az Alkotmány terminológiájával »az egész nép vagyona«. (Alkotmány 5. szakasz.)

Az állami tulajdon egész népi jellege a Szovjetunióban kifejezésre jut abban, hogy az egész nép, az összes dolgozók érdekét szolgálja. Ezeknek az érdekeknek konkrét tartalmát az Alkotmány 11. szakaszának megfelelően mindig az állami népgazdasági terv határozza meg. Célja a közvagyon növelése, a dolgozók anyagi és kulturális színvonalának szakadatlan emelése, a Szovjetunió függetlenségének erősítése és védelmi képességének fokozása.

Mint hogy az állami tulajdon egységes és egyedüli alanya maga a szocialista állam, az egész állami vagyon (tekintet nélkül arra, hogy kinek a birtokában van), az állami szocialista tulajdon egységes alapját képezi. Az egyes állami szervek (vállalatok, üzemek, intézmények, intézetek, stb.) csak igazgatják ennek az egységes alapnak rájuk bízott egyes részeit, azoknak azonban nem tulajdonosai. A szocialista állam tulajdonát egyik szervével sem osztja meg — sem az alap- sem pedig a forgóeszközök tekintetében. (Ami az alap- és forgóeszközök fogalomkörének meghatározását illeti, erre lejjebb visszatérünk.)

Ha a tulajdon kisajátítás, a tulajdonos pedig a kisajátítás alanya — mondja Venediktov professzor, amidőn Marx tulajdonmeghatározását jogi nyelvre fordítja — akkor az állami vagyonok tulajdonosa — mindaddig, amíg azok nem mennek át az egyes dolgozók, kolhozok vagy egyéb társadalmi szervezetek tulajdonába — csak maga a szocialista állam lehet, mint a politikailag szervezett szovjet nép, mint az egész szocialista társadalom képviselője, mint a társadalmi termék kisajátításának alanya.¹

A tulajdon *Marx* megfogalmazásában »a természet tárgyainak az egyesek által meghatározott társadalmi forma keretén belül és annak segítségével történő kisajátítása«,² »az egyes ember viszonya a munka- és az újratermelés természetes feltételeihez, mint az övéihez«, »mint sajátjaihoz«,

¹ A. Venediktov: »A szovjet polgári jog kérdései.« A leningrádi egyetem közlönye, 1947. 11. szám. 101. old.

² Marx és Engels Összes Művei (oroszul). XII. kötet. I. rész. 177. old.

»mint saját tulajdonát képezőhöz.«¹ A tulajdonjogot tehát úgy kell meghatározni, mondja Venediktov, »mint az individuum vagy kollektívum jogát a termelési eszközök és termékek saját hatalommal és saját érdekében történő felhasználására az adott társadalomban uralkodó osztályviszonyok rendszere alapján és ennek megfelelően.«² Már pedig az egyes állami szervek nem viszonyultak a rájuk bízott vagyonhoz »mint sajátjukhoz«, nem áll jogukban, hogy a kezelésükbe adott vagyont saját hatalmukból és saját érdekükben használják. Ebből logikusan következik az, hogy az egyedüli tulajdonosa az összes állami vagyonoknak a szocialista állam, az a szocialista állam, melynek kezében egyesülnek az állami hatalom és a tulajdonos összes jogosultságai.³

Amidőn az állam meghatározza azoknak az állami szerveknek a körét, amelyek az egyes állami vagyonokat igazgatják, amikor meghatározza funkcióikat és a kezelésükbe adott vagyon összetételét, amikor tervezi és szabályozza tevékenységüket, nem csupán mint a vagyon felett rendelkező tulajdonos jár el. Elsősorban az államhatalom alanyaként lép fel. Ebben jut kifejezésre a politikai és gazdasági irányítás egysége. Kifejezi ez az állami szocialista tulajdon tartalmi egységét, függetlenül a tulajdon egyes tárgyainak különböző gazdasági rendeltetésétől.

Itt álljunk meg egy pillanatra. Nézzük meg milyen jogosultságok illetik meg az állami vagyont kezelő szerveket a kezelésükben lévő vagyon irányában és vessük egybe ezeket a jogokat a tulajdon tartalmát tevő jogosultságokkal.

A tulajdonost a szovjetorsz Ptk. 58. szakasza értelmében megilleti a vagyon birtoklásának, használatának és a felette való rendelkezésnek a joga. Milyenek tehát azok a jogosultságok, amelyek az állami vagyont kezelő állami szerveket megilletik? Ezek talán nem birtokolják, használják ezt a vagyont és nem rendelkeznek felette? De igen. Enélkül nem is lennének képesek arra, hogy a népgazdasági terv rájuk bízott részét eredményesen teljesítsék. De hát akkor miért mondjuk, hogy nem ők, hanem az állam az egyedüli tulajdonosa ezeknek a szerveknek a kezelésében — pontosabban: birtokában, használatában és rendelkezése alatt — álló vagyonnak? A felelet egyszerű. A tulajdonos a fenti jogosultságokat a kisajátítás során saját hatalmával, saját érdekében gyakorolja a Szovjetunióban fennálló szocialista viszonyok alapján és e viszonyoknak megfelelően. A szocialista állami szervek pedig ezeket a jogosultságokat csak a kezelésükben lévő vagyonok operatív igazgatása során gyakorolják. Operatív igazgatást mondunk, mert az állam szerveire nemcsak a bővített szocialista újratermelés szervezését, azaz

¹ »Das Verhalten des Einzelnen zu den natürlichen Bedingungen der Arbeit und Reproduktions als ihm gehörigen.« »als sinem Eigentum«, »als seinem Sein«. Karl Marx Grundrisse der Kritik der politischen Ökonomie, M. 1939. 375—376., 379., 384. S. S.

² Venediktov: »A szovjet polgári jog fő kérdései« stb. 102. old. Részletesebben I. Venediktov: »Az állami vállalatok jogi természete«. A szovjet polgári jog problémái M. 1944.

³ L. részletesebben Venediktov »Állami szocialista tulajdon« c. művének V. fejezetében.

nemcsak a terv teljesítésének szervezését, hanem magát a terv végrehajtását is rábízza.

A szocialista állami vállalatok által gyakorolt rendelkezési jog élesen különbözik a polgárok, vagy akár a szövetkezeti-kolhozszervezetek által gyakorolt rendelkezési jogtól. Míg előbbiek, — mint mondtuk — a kezelésükbe adott vagyont csak operatív igazgatják, utóbbiak tulajdonosi jogosultság alapján rendelkeznek vagyonuk felett.

Miben mutatkozik ennek az operatív igazgatásnak a specifikuma?

1. Az állami vagyonok feletti rendelkezési jogot nemcsak maguk az operatív állami szervek gyakorolják, de megilleti ez a jog az összes föléjük rendelt szerveket is, kezdve a Szovjetunió Legfelső Tanácsától és annak Elnökségétől, a Minisztertanácstól és a Szovjetunió minisztériumaitól egészen a helyi tanácsokig és ezeknek a tanácsoknak egyes osztályaiig. Utóbbiak rendelkezési jogukat nem az operatív igazgatás során gyakorolják, hiszen a termelésben közvetlenül rendszerint nem vesznek részt, hanem az aljuk tartozó vállalatok tervszerű irányítása során élnek jogaikkal.

2. Maguk az operatív állami szervek csak törvények, a terv, vagy a tervező-szabályozó szervek által meghatározott egyéb direktívák alapján jogosultak a kezelésükbe adott vagyon felett rendelkezni. Különösen kitűnik ez, ha vizsgáljuk, milyen jogok illetik meg az egyes állami vállalatokat az alap- és forgóeszközök feletti rendelkezés tekintetében. Tisztázzuk mindenekelőtt, mit kell alap- és forgóeszközök alatt érteni. Alapeszközök: mindazok a tárgyak, melyek egységként 200 rubelnél nagyobb értékkel bírnak és 1 évnél hosszabb ideig vannak használatban. Nem tartoznak tehát az alapeszközökhöz — függetlenül értéküktől — azok a tárgyak, melyek 1 évnél rövidebb ideig állanak használatban, valamint azok a tárgyak sem, amelyek ugyan 1 évnél hosszabb használatra vannak rendelve, de értékük nem haladja meg a 200 rubelt. Az alapeszközök körébe tartoznak ezek szerint (hozzávetőlegesen felsorolással) az épületek, felszerelések, gépek, munkapadok, stb., míg a pénzeszközöket, anyagokat, nyersanyagokat, fűtőanyagot, félkészgyártmányokat, késztermékeket a forgóeszközökhöz kell sorolni.¹

Az alapeszközöket az operatív állami szerv önhatalmúlag egyáltalán nem idegenítheti el. Ezek az egyes állami vállalatok között szükség esetén a felettes tervező-szabályozó szerv utasítására ingyenesen kerülhetnek átadásra. De a forgóeszközök felett is csak törvényes korlátok között, csak a jóváhagyott elosztási terveknek megfelelően rendelkezhetnek a vállalatok, most már polgári jogügyletek útján, visszterhesen. A visszterhességnek itt a kapitalista társadalom tulajdonátruházásától teljesen eltérő jelentősége van. Nem profit-szerzésre irányul, de a szerződési feyelem biztosítását, a fizetési eszköz útján gyakorolt ellenőrzést szolgálja. Tudjuk, az állami vállalatok és intézmények túlnyomó része a Szovjetunióban a gazdasági önállóság, jövedelmezőség elve alapján működik,

ami azt jelenti, hogy a terv teljesítése során önköltségsökkentésre és — lehetőleg — haszonra kell törekednie.¹

Meg kell itt említeni a vállalati igazgatói rendelkezési alapot, mely szervesen illeszkedik a gazdasági önállóság rendszerébe. Célja, hogy a vállalat dolgozói közvetlenül is érdekelve legyenek a vállalat termelési tervének minél eredményesebb teljesítésében. Az alapot a vállalat tervszerinti és terven felüli jövedelmének meghatározott részéből alakítják. Rendeltetése, hogy pótlólagosan előmozdítsa a vállalati dolgozók kulturális és létszükségleteinek minél teljesebb kielégítését, munkáslakások, kulturális létesítmények létrehozásával, a termelésben különösen kitűnő dolgozók egyéni jutalmazásával.² Az igazgatói alap, mely ékes pél-

¹ A hozzászövevényre vonatkozóan I. Milutinovics László cikkét »Mi az a gazdaságos számvetés« (hozzászövevény, a Magyar Szovjet Közgazdasági Szemle 1949. évi 10. számában).

² A vállalat terv szerinti jövedelmének 2—4—10%-a, terven felüli jövedelmének 25—50—75%-a szolgál az igazgatói alap képzésére. A terven felüli jövedelemből eszközölt legnagyobb százalékos levonás: 50—75%, a nehéziparban található. Ennek az az oka, hogy a nehéziparban a népgazdasági érdekekre tekintettel a tervárak alacsonyabban lettek megállapítva s így a dolgozókat ebben az ágazatban sérelem érhetné más iparágak dolgozóihoz viszonyítva. Lényeges az is, hogy az igazgatói alap javára eszközölt levonások jelentősen magasabbak a terven felüli jövedelem esetében. Ez arra ösztönzi a vállalati kollektívát, hogy emelje terven felüli jövedelmét, ami viszont csak az önköltségek csökkentése révén érhető el. Az igazgatói alapot a következő célokra kell felhasználni: 1. a termelés bővítésére és a vállalati lakóházalap építésére, javítására, az üzemi beruházásokban előirányzott összegeken felül (az alap 50%-a erejéig) és 2. a vállalatok dolgozói kulturális és létszükségletei kielégítésének a javítására, egyéni jutalmazásokra, üdülőkbe és szanatóriumokba szóló beutalások finanszírozására, valamint a munkásoknak nyújtott egyszeri segélyek fedezésére.

Az alap vagyonának felhasználása a vállalati igazgató és a gyár-üzemi bizottság kölcsönös megállapodása alapján történik. Az alap javára eszközölt ideiglenes levonásokat, melyek a megállapított normák feléig terjednek, negyedévenként eszközlik a fölé rendelt szerv vezetőjének jóváhagyása alapján. A levonások végső összegét az év végén állapítják meg az évi elszámolás és az árumérleg jóváhagyása alkalmával. Tehát a megfelelő hatóság hagyja azt jóvá, a Szovjetunió, vagy a Szövetséges Köztársaság pénzügyminisztériumával vagy a helyi pénzügyi osztállyal történt megállapodás alapján.

A vállalati igazgató rendelkezési alaphoz hasonló alapok létesülnek a Szovjetunió kereskedelmi minisztériumának kereskedelmi vállalataiban, valamint a posta és hírtovábbításügyi minisztérium vállalatainál is.

A Népgazdasági Tanács határozata alapján — a szovjet példa nyomán — a mi üzemeinkben is bevezetjük az igazgatói alap rendszerét. Ez a szocialista vállalatvezetés új fontos eszközét jelenti, s mutatja, hogy ismét komoly lépéssel jutottunk előre üzemeink és a vállalatvezetés szocialista jellegének kidomborításában.

A nyereség befizetési előirányzatot teljesítő üzemeinknek juttatott nyereségvisszatérítés 40%-a képezi az igazgatói alapot. A vállalatvezető ennek keretei között előre tűz ki jutalmakat bizonyos feladatok megoldására. A jutalmakat tehát a vállalatvezető szabja meg, ami komoly lépés az egyéni felelősség megerősítése terén. A vállalatvezető munkája ugyanakkor ezen a vonalon is az üzem dolgozóinak fokozott ellenőrzése alá kerül.

Igen nagy jelentősége van annak is, hogy az igazgatói alaphoz kiosztott jutalmak hatalmas ösztönző erővel bírnak üzemeink dolgozói számára, közvetlenül anyagilag teszik őket érdekeltté az üzem minél eredményesebb működésében s — akárcsak a szovjet igazgatói alap — a mi igazgatói alapunk is hozzájárul a terv sikeres teljesítéséhez, előmozdítja országunkban a szocializmus építését.

¹ Szovjet Törvénytár 1936. 42. sz. 359. o. id. Vene-diktov után (I. id. művének 51. §-át); hasonlóan »A polgári jog« tankönyve, M. 1944. 167., 262. o.

dája az egyéni és a közérdek harmonikus összeegyeztetésének, ily módon közvetlenül anyagilag is érdekeltté teszi a vállalati dolgozókat a vállalat minél eredményesebb működésében, előmozdítja tehát a terv sikeres túlteljesítését, elősegíti a szocialista felhalmozást: — a szocializmus építésének, a szocializmusból a kommunizmusba való átmenetnek ügyét szolgálja.

3. Végül pedig az operatív szervek rendelkezési jogukat nemcsak polgári jogügyletek útján, de közigazgatási aktusok segítségével is gyakorolják, pl. az alárendelt egységeikhez intézett tervmegbízások útján. (Ide sorolhatjuk a munkabéreállomány megállapítását is.)

Ez a rendelkezési jog tehát egyrészt szűkebb a Ptk. 58. §-ában foglalt tulajdonosi jogosultságoknál, ugyanakkor azonban bővül, mint láttuk közigazgatási jogi elemekkel is.

A fent mondottakból következik, hogy állami vállalatok közötti adás-vétel során nem az egyik állami vállalat-tulajdonostól a másik állami vállalat-tulajdonosra történő vagyonátháramlásról van szó, hanem a kérdéses vagyontárgy csak az egyik állami vállalat operatív igazgatásából kerül át a másik vállalat operatív igazgatásába; a tulajdonos maga továbbra is változatlanul a szocialista állam marad.

Más a helyzet akkor, amikor állami vállalatok és szövetkezeti-kolhozszervezetek vagy polgárok közötti adás-vételről van szó. Ilyenkor valóban tulajdonátruházással állunk szemben és a vagyontárgyak az állami vállalat operatív igazgatásából, az állam tulajdonából a szövetkezeti-kolhozszervezetek, vagy az egyes állampolgárok tulajdonába mennek át, illetve a szövetkezeti-kolhozszervezetek, vagy az egyes állampolgárok tulajdonából mennek át a szocialista állam tulajdonába, az állami szervek operatív igazgatásába.

Szorosan összefügg a szovjet szocialista állami tulajdonjog alanyának problémájával a szovjet állami vállalatok és intézmények jogi személyiségének kérdése is. Jogosan adódhatik itt az a kérdés, hogy vajon miért jogi személyek ezek a szervezetek, amikor az egész állami tulajdon egységes alapjánakegyedülitulajdonosa maga a szocialista állam?

Ezeknek a szervezeteknek a jogi személyisége szoros kapcsolatban van a »gazdaságos számvetés« (hozaszcsot) elvével. A hozaszcsot elve megvalósításának Molotov szerint »a gazdasági szervezetek kezdeményező tevékenységének és bizonyos önállóságának fokozását, nemkülönben az állami feladatok szerződésnek megfelelő teljesítéséért való tüzetes felelősségüknek a meghatározását kell jelentenie«.

Ennek a célnak a jogi személy formája felel meg leginkább, amely lehetővé teszi annak a közvetlen megállapítását, hogy mennyiben eredményes az egyes gazdasági szervezetek tevékenysége, milyen eredménnyel látják el azok a népgazdasági terv rájuk bízott részének teljesítését.

A szocialista állam számára állami szerveinek jogi személyisége olyan jogi forma, amelynek segítségével megszervezi az állami szocialista tulajdon igazgatását. Nem az állam közvetlen részvételét jelenti tehát polgári jogi viszonyokban. Ez a rész-

vétel gyakorlatban a jogi személy alakjában működő állami vállalatok útján realizálódik.

Jogszabály szerint nem az összes gazdasági állami szervek, hanem csak a trösztök minősülnek jogi személyeknek, a bírói és döntőbírói (arbitrázs) gyakorlat azonban ma már a tröszt-kötélkébe vont vállalatok jogi személyiségét is elismeri.

A jogi személy fogalmát Venediktov profeszor a következőkben adja:

»A jogi személy: dolgozók kollektívája, amely megvalósítja a törvényben, közigazgatási aktusban vagy alapszabályzatban foglalt feladatokat, amely az ugyanilyen eljárásban szabályozott szervezettel rendelkezik, amelynek megfelelő jogalap, meghatározott módon elkülönült vagyona van, s amely a polgári forgalomban saját nevében jár el — mint polgári jogok és kötelezettségek önálló (külön) alánya.«

Ami a jogi személyiségű állami vállalat operatív igazgatásában lévő vagyon elkülönültségét illeti, említettük már, hogy e felett a vagyon felett (amely alap- és forgóeszközökre oszlik) a vállalat részben csak a felettes tervező-szabályozó szerv határozata alapján rendelkezhetik.

A vagyon elkülönültségével áll kapcsolatban az a kérdés is, hogy valamely tröszt-kötélkébe vont állami vállalat, (amelynek jogi személyiségét a bírói gyakorlat teljes mértékben elismeri), mennyiben felel vagyoniilag felettes szerveiért: a trösztért, illetve mennyiben tartozik a tröszt felelősséggel a kötelékébe tartozó vállalatért?

A tröszt felelősségénél a kötelékébe tartozó vállalatokért, az az elv érvényesül, hogy a tröszt-kötélkébe vont vállalat önállóan és közvetlenül felel hitelezőivel szemben. A trösztöt viszont a kötelékébe tartozó vállalatokért a közöttük fennálló szervezeti és vagyoni kapcsolat alapján a vállalat bizonyított fizetéseképtelensége esetében pótlólagos vagyoni felelősség terheli. Felel természetesen a tröszt a vállalat és a tröszt közötti szerződéses viszonyból, valamint a tröszt helytelen eljárásából kifolyólag is. (Utóbbinak esetei: 1. ha a tröszt helytelenül vonja el a vállalatától a vállalat rendelkezésére bocsátott vagyont, forgóeszközöket, mint »feleslegeseket«, 2. ha nem biztosítja vállalata részére a tervben előírányzott eszközöket, vagy ezeket csak elkésve bocsátja rendelkezésére és a vállalat ennek következtében szállítóival szemben késedelembe esik, 3. ha a valóságnak meg nem felelő információt ad a vállalat beruházási eszközökkel való ellátottságát illetően és ezt követően csökkenti a vállalat részére előírányzott pénzeszközöket).

A felelősség mindhárom említett esetében azonban a tröszt pótlólagos és nem közvetlen (szolidáris) felelősségéről van szó. A közvetlen és főadós maga a tröszt-kötélkébe vont vállalat, tehát nem a tröszt!

Mennyiben felel már most a vállalat trösztjének kötelezettségeiért? A vállalat a közötté és a tröszt között fennálló pusztá kapcsolat ténye alapján csupán a tröszt adóhátralékaiért felel. Nevezetesen, ha a tröszt nem tesz eleget adófizetési kötelezettségének, úgy a pénzügyi szerveknek jogukban van a tröszt kötelékébe tartozó vállalatokon behajtani az adóhátralékot.

Más a helyzet akkor, ha pl. a vállalat a tröszt útján adta el termelését és a vevő a trösztrel szemben abból kifolyólag lép fel követeléssel, hogy a leszállított áru minőségileg nem megfelelő. Ebben az esetben természetesen a rosszminőségű árut gyártó vállalat fog felelni — nem pedig a tröszt.

Ezekután melyek a vállalat ama vagyontárgyai, amelyek a vállalat hitelezői kielégítésének alapját képezhetik ?

Különbséget kell itt is tennünk az alap- és forgóeszközök szerint. Míg előbbiek általában nem szolgálhatnak kielégítési alapul, utóbbiak ellen a hitelezői követelések érvényesíthetők. Kivételt képeznek ez alól az általános szabály alól a 200 rubelnél alacsonyabb értékű, vagy egy évnél rövidebb használatra rendelt tárgyak, ha azok »felszerelésnek« minősülnek. Az ipari és egyéb vállalatok berendezési tárgyai ezzel szemben akkor is a hitelezők kielégítésének alapjául szolgálhatnak, ha azok jogszabály értelmében az alapeszközök fogalmkörébe tartoznak.

A forgóeszközök ellen érvényesíthetők a követelések, kivéve azokat, amelyek ez alól a vállalat folyamatos működésének biztosítása érdekében ki vannak véve. Gyakorlatilag — amint Venediktov mondja — csak az állami vállalat bankszámláján lévő pénzeszközei szolgálnak kielégítési alapul.

A vállalat pénzeszközei is különböző szabályozásnak vannak — rendeltetésüktől függően — alávetve. Így az üzemi építkezés finanszírozására szolgáló eszközök — melyeket a vállalatok költségvetési juttatások útján visszaszolgáltatási kötelezettség nélkül kapnak, s amelyeket a hosszúlejáratú hitelek bankjainak külön számláin tartanak nyilván, — kizárólag a beruházási terv által előírányzott célokra fordíthatók. A hitelek ezekről a számlákról csak a beruházásokból származó követeléseiket elégíthetik ki. Azokat a pénzeszközöket, amelyek a vállalat gyártási szükségleteit szolgálják, az Állami Bank kezeli a vállalat elszámolási számláján, s ugyancsak kizárólag rendeltetésüknek megfelelően használhatók fel.

Dr. Pap Tibor

Az agrárjog tárgyköre a szovjet irodalom megvilágításában

A Magyar Népköztársaság első ötéves népgazdasági tervének főfeladatai közé tartozik a mezőgazdaság elmaradottságának megszüntetése. (1949. évi XXV. tv. 1. § 2. pont.) A feladat megoldásának egy része a magyar agrárjog művelőire hárul. *Visinszkij* a szovjet népgazdaság fejlődésének hasonló szakaszára visszaemlékezve azt írja, hogy az új állami jogalkotás és jogalkalmazás hatalmas szerepet játszott a mezőgazdaság szocialista üzemi formáinak a létrejöttében. Ez a történelmi folyamat megerősítette a jogi felépítménynek a gazdasági alapra gyakorolt visszahatásáról szóló marxi-lenini tételt. Ugyanis az új állami jogalkotás és jogalkalmazás egyrészt megszilárdította a már kivívott eredményeket, másrészt támogatta a mezőgazdaság további tervszerű fejlesztését. (A. J. Visinszkij: A szovjet szocialista jog. Állam- és közigazgatás, Budapest, 1949. május, 26—27. old.)

Kívánatos, hogy a magyar agrárjog művelői ugyanolyan jól megfeleljenek az első ötéves népgazdasági tervünkből rájuk háruló feladatnak, mint annak idején a szovjet jogászok a fejlődés hasonló szakaszában. Elősegítheti ezt egyebek között a munka minél helyesebb megosztása az agrárjognak és a jog egyéb ágainak tudományos munkásai között. Amde a tudományos munka helyes megosztásához mindenekeelőtt szabatosan, rendszeresen meg kell határozni az agrárjog tárgykörét. Ennek a tisztázásához törekszük hozzájárulni a jelen cikk.

Az agrárjog tárgykörét illetően egymásnak ellentmondó irodalmi megnyilatkozások tarka sora hazánk és a szomszédos országok számára azoknak a félféudális-félkapitalista maradványoknak egyikét alkotja, amelyeket a népi demokratikus országok a megelőző társadalmi rend öröksége-

képpen rövidebb-hosszabb ideig magukkal hordoznak a szocialista fejlődés útján. *Leontjev* a politikai gazdaságtan tárgykörét és módszerét vizsgálva felhívja a figyelmet arra, hogy a szocialista tudomány számára lehetővé válik a megelőző termelési módok sok lényeges kérdésének mélyebb megértése. (L. A. Leontjev: A szocializmus politikai gazdaságtana Lenin és Sztálin műveiben. Budapest, Szikra, 1949. 9. old.). Nyilvánvaló, hogy az agrárjog kérdéseinek mélyebb megértéséhez is — és ezáltal a kérdéseknek minél gyorsabb és tökéletesebb megoldásához is — nagy segítséget fog nyújtani a szovjet irodalom megfelelő ágainak tanulmányozása. Ezért először az *irodalomtörténeti előzmények* áttekintése útján igyekszünk tájékozódást szereznünk az agrárjog tárgyköre kérdésének műivoltáról, majd a *szovjet jog megvilágításában* vizsgáljuk és végül a *jelenlegi feladatunkra* vonatkozó következtetéseket törekszünk levonni.

I.

Az *agrárjog* (különböző nyelveken: ius geographicum, droit agricole, Agrarrecht vagy Landwirtschaftsrecht, farm law), mint a tételes jogrendszer egyik részének önálló összefoglalása, a XIX. század elején tűnik fel a többé-kevésbé fejlett tőkés gazdálkodást folytató országok irodalmában. Az agrárjog címet viselő összefoglalások kétféle szükséglet kielégítésére készültek: *tankönyvként* agrártudományi főiskolák részére és *kézikönyvként* gazdálkodók számára. A *politikai* közélet céljaira nem teljes tételes összefoglalások, hanem egy-egy részletkérdésnek történeti-társadalomtudományi megalapozású feldolgozásai készültek.

Igy mindjárt *Hagemann* a Celle-ben alapított Oeconomische Institut részére kezdte írni művét,

de miután a napoleoni háborúk során abbamaradt a gazdasági tanintézet működése, gazdálkodók számára adta ki (Theodor Hagemann: Handbuch des Landwirtschaftsrechts, Hannover, 1807.). Hasonlóképpen Pfahler a keszthelyi Georgicon számára írta meg agrárjogi tankönyvét (Carolus Pfahler: Jus georgicum regni Hungariae et partium eidem adnexarum, Keszthely, 1820.). Gazdálkodók részére készültek a svájci Abt és az angol Moller összefoglalásai (Roman Abt: Rechtsfreund für den schweizerischen Landwirt, Zürich, 1918. — N. H. Moller: A manual of farm law, London, 1938.). Ellenben a politikai közélet számára készültek az olyan feldolgozások, mint Descostes tanulmánya a földhitel jogáról, vagy a Probyn szerkesztése alatt kiadott összehasonlító tanulmányok különböző országok birtokrendszeiről (Adolphe Descostes: Les warrants et l'agriculture française. Paris, 1901. — Ed. by J. W. Probyn: Systems of land tenure in various countries. London, Paris, New-York, 1881.).

Miközben a jog egyik területén ilyen és ehhez hasonló irodalmi termékek láttak napvilágot, azonközben a jog egészére nézve alapvető változás ment végbe a világirodalomban. A földkeresség nagy részén kialakult a tőkés termelési módnak megfelelő tételes jogrendszer és ennek nyomán a modern polgári jogelmélet. Ez az utóbbi a hűbéri középkor óta fennálló egyetemek jogtudományi karain született meg. A nemzeti alkotmányok, polgári és büntetőtörvénykönyvek, kereskedelmi és váltótörvények megjelenése után a római jogot már nem mint élő jogot, hanem csak mint történeti tárgyat tanították és megszüntették a hűbérjog előadását. Az állami törvényhozás bővülő anyaga csakhamar szükségessé tette a jog új rendszerezését. Ágazatokra osztották fel a tételes jogrendszert. A belső állami jog terén megkülönböztették először is az alkotmányjogot, a közigazgatási jogot és ennek egyes szakigazgatási ágait, továbbá a polgári és büntető eljárási jogot, másodsor a magánjogot és a kereskedelmi jogot, harmadszor a büntetőjogot; ezenkívül külön foglalkoztak a nemzetközi viszonyokkal. Szokássá vált közjog néven összefoglalni az alkotmányjogot és közigazgatási jogot, továbbá tágabb értelemben magánjog néven a magánjogot és kereskedelmi jogot, ezenkívül polgári jog néven a magánjogot, kereskedelmi jogot és polgári eljárási jogot. Mind az egyetemi tanszékeken, mind a tudományos irodalom nagy részében e szerint a rendszerezés szerint alakult ki a munka felosztása a jog művelői között.

A jog fenti felosztása a jogviszonyok tudományos megkülönböztetésén alapult; ám az ennek alapján készült irodalmi termékek nem elégtették ki a tőkés vállalkozók egyéni életviszonyai közepe elálló szükségletet. Az üzletemberek egyetlen kézikönyvből akartak tájékoztatást kapni minden jogszabályról, amely vállalkozásaikra közvetlenül vagy közvetve vonatkozik, akár a közjognak, akár a magánjognak, akár a büntetőjognak a tárgykörébe tartozik az. Ezenkívül a közjogi és magánjogi viszonyoknak elkülönülése a való életben átmeneti jellegűnek bizonyult.

A tőkés termelési mód későbbi fejlődési szakaszában az imperialista államok feladják a gazdasági életbe való be nem avatkozás elvét. (Valójában az történik, hogy magánmonopolista körök használják fel az államot a versenytársaik gazdálkodásába való beavatkozásra.) Ez a fejlődés áttöri a közigazgatási jog és a magánjog között húzódó mesgyét. Mind a két ok közrejátszott abban, hogy habár az elmélet elvileg tartotta magát a jognak az előző bekezdésében vázolt felosztásához, az irodalomban számos szakjogi összefoglalás jelent meg gazdasági jog vagy hiteljog cím alatt, amelyek a tételes jognak több ágazatára kiterjesztették tárgykörüket, de ezek közül egyiket-másikat nem egészen, hanem csak részben dolgozták fel.

Szükség volt erre a kitérésre annak a megvilágításához, hogy voltaképpen honnét ered az agrárjog tárgykörének problémája. Ugyanis hasonlóan a gazdasági joghoz vagy hiteljoghoz, a tőkés országok jogrendszerében a jogviszonyok tudományos megkülönböztetése alapján tekintve, az agrárjog nem a tételes jogrendszer önálló ága, hanem csak más önálló jogágazatok egyes többé-kevésbé önkényesen kiválasztott részleteinek összefoglalása.

A fentebb idézett agrárjogi összefoglalások tartalmának összehasonlítása kézzelfoghatóan igazolja az elmondottakat. Éppen ezért nincs is szükség azoknak bővebb taglalására. Ahány szerző, annyiféleképpen vonja meg tárgykörének határait. Ezen a helyen elegendő lesz mutatónak az osztrák Schiff alapvető munkájába bepillantani. (Grundriss des Agrarrechts mit Einschluss des Jagd- und Fischereirechts, Leipzig, 1903.) Az agrárjogot, valamint a halászati és vadászati jogot mint a gazdasági jog keretében elhelyezkedő külön jogokat tárgyalja. (1. old.) Az agrárjog körében mindenekelőtt a hűbéri földbirtokjog megszüntetését ismerteti, majd az öröklési jog mezőgazdasági vonatkozásait tárgyalja, azután rátér a telekkönyvi eljárás egyes részleteire és a tagosításra. Következik a közös tulajdon egyes mezőgazdasági formáinak a tárgyalása, majd a mezei károk és ezzel kapcsolatos mezőrendőri szabályok, a talajjavításra vonatkozó közigazgatási előírások, a munkaviszony szabályozása, növényvédelmi jogszabályok tárgyalása, az erdőgazdálkodás közigazgatási jogszabályai, a mezőgazdasági érdekvépviseleti szervek joga, a terménytőzsdére vonatkozó jogszabályok. A vadászati és halászati jogban hasonlóképpen hol a polgári jog, hol a közigazgatási jog köréből meríti anyagát (VII—X. old.).

Az a jelenség, hogy a vegyesfelvágottaknak ez a most áttekintett találása és az ehhez hasonló agrárjogok, avagy gazdasági jogok és hiteljogok a tudományos rendszer igényével léptek fel, csak egyik tünete annak a fejlődésnek, amelynek során a tőkés termelési mód az imperializmus szakaszában válságba kerül és ennek következtében egyre-másra megtagadja a klasszikus kapitalizmus idején kinyilvánított alapelveit. Még az előbbinél is világosabban tükröződik ez Blomeyernek Németország hitleri időszakában írt agrárjogi tanulmányában. (Deutsches Bauernrecht, Berlin, 1936.) Előszavában a sorok között óvatosan

utal arra, hogy egyesek nem tartják időszerűnek az agrárjog tudományos tárgyalását és hogy nem igen tanácsos az új törvényhozást bírálni. Bevezetésül a nemzetiszocialista politika zavaros fogalmait ismerteti, majd rátér az élelmezési hivatásrendnek és a készletgazdálkodás szabályainak a válaszására. Következnek az egyéni paraszti gazdaság üzemi formájának a tárgyalása, a földhitel és az állami földbirtokpolitika ismertetése, majd részletesebben a családi birtok tárgyalása, ennek öröklésjogi szabályai és az élők közötti rendelkezés korlátozásai, végül az ezzel kapcsolatos közigazgatási szervezet és eljárás. A jámbor olvasó méltán eltűnődhet azon, hogy hová is kanyarodott a fejlődés a jogállam eszményétől, avagy az állam be nem avatkozásának és a tudományos kutatás szabadságának elveitől.

II.

Marx Károly a politikai gazdaságtan bírálatáról írt művének 1859. évi előszavában megkülönbözteti az emberiség előtörténetét, amely a kapitalista társadalmi forma felbomlásával zárul, az emberi társadalom fejlődésének új korszakától, amely a szocializmussal kezdődik. (Fordításban I.: Olvasókönyv a marxizmus-leninizmus tanulmányozására, I., Budapest, Szikra, 1949, 28. old.) A megkülönböztetés alapja a gazdasági törvényeknek különböző módon való érvényesülése a társadalom fejlődésében. A gazdasági törvények mind a két esetben szükségszerű erővel hatnak, de a megelőző társadalmi formákban vak szükségszerűség módján, a szocializmusban pedig mint felismert és az egész társadalom tevékenységének céljává tett szükségszerűség. Ezért írja *Engels* Frigyes, hogy az átmenet a kapitalizmusból a szocializmusba: ugrás a szükségszerűség birodalmából a szabadság birodalmába. (Anti-Dühring, III. r. II. f., fordításban I. Budapest, Szikra, 1948. 268. old.) Ugyanis a szabadság nem más, mint felismert szükségszerűség. (Lásd Leontjev id. művében, 12, 14. és 16. old.)

Leontjev *Lenin* és *Sztálin* tanításai nyomán megvilágítja a gazdasági törvények érvényesülése terén beálló változásnak további következményeit. A kapitalizmus korának egyes gazdasági törvényei egyáltalában nem hatnak tovább a szocializmusban, például nincsenek többé gazdasági változások; egyesek tovább hatnak, de megváltozott formában, mint például az értéktörvény; ezenkívül új viszonyok is állnak elő új törvényszerűségekkel, amilyenek a kapitalizmus korában nem voltak, így például a munkaverseny. (Leontjev id. m. 14, 49, 53, 54. old.)

A marxizmus-leninizmus elméletének a gazdasági alap és a felépítmény viszonyára vonatkozó tanítása alapján nyilvánvaló, hogy a gazdasági törvények érvényesülése terén beálló változás következményeinek a jogi felépítményben is meg kell mutatkoznia, mégpedig egyebek között a tételes jogrendszer szerkezetében is. Ezt a változást ma már a maga teljességében megmutatja annak az országnak a jogrendszere, ahol az 1936. évi Alkotmány a »mindekitől képessége

szerint, mindenkinek teljesítménye szerint« elvén épülő társadalmi rend betetőzését jelentette: *a Szovjetunió joga*. Ennek a fejlődése pedig azt mutatja, hogy a kapitalizmus tételes jogrendszerének egyes ágai a szocializmusban tárgytalanná lesznek, például a kereskedelmi jog karteljogi ágazata; egyes ágai megváltozott formában maradnak fenn, például a polgári jog tetemes része; végül a szocializmus új viszonyai a jognak egyes új ágait hívják létre, így a földbirtokjogot és az agrár szövetkezeti jogot.

Ennek a változásnak okszerű következménye volt a jog új rendszerezése. Ez a SzSzKSz Tudományos Akadémiájának Jogi Intézetében alakult ki; magyar fordításban három társszerző, R. O. *Halfina*, J. D. *Ljevin* és M. Sz. *Sztrogovics* elméleti alapvetéséből ismerte meg jogászközönségünk. (Az általános állam- és jogelmélet alapjai, Budapest, Jogtudományi Közlöny könyvtára, 1949, 80–81. old.) A szerzők mélyebbre hatolnak a jogágazatok elhatárolása során: nem a jogviszonyok megkülönböztetéséből indulnak ki, hanem a *társadalmi viszonyok* megkülönböztetéséből. (A tőkés országok jogászai is ismerték a jogviszony mellett az életviszony fogalmát; ámde ők a jogszabály felől szemlélték az életviszonyokat és nem az életviszonyok felől a jogszabályt. Tehát a szovjetjogászok új rendszerezése lényegbevágó haladást hozott). A társadalmi valóságból való kiindulásuk eredményeképpen elvetik a *közjog* és a *magánjog* elhatárolását. Az imperialista országokban a tőkés gazdálkodás elméleti alapjainak elvtelen megtagadása volt az állami be nem avatkozás elvetése; éppen ezért az életviszonyok valóságos alakulása megoldhatatlan ellentmondás elé állította a jogelméletet. Ellenben a szocialista termgazdálkodás az állami szerveknek az üzemi termelésben való közvetlen részvételét jelenti; tehát a szovjet jogászokat az élet nem állította kimagyarázhatatlan ellentmondás elé. Ilyen körülmények között a szovjet irodalom a következő *jogágazatok* között különböztet: a *belső állami jog* terén alkotmányjog, közigazgatási jog és ennek egyes szakigazgatási ágai, pénzügyi jog, polgári jog, munkajog, földbirtokjog, agrár szövetkezeti jog, családi jog, büntetőjog és bírósági eljárási jog között és ezek mellett megkülönbözteti a *nemzetközi jogot*.

A felsorolt jogágazatok közül az elnevezés alapján úgy látszik, hogy három foglalozik a tőkés országok agrárjogi irodalmának megfelelő tárgykörrel: az agrár közigazgatás joga, a földbirtokjog és az agrár szövetkezeti jog. Azonban az alább következő áttekintésből meggyőződhetünk arról, hogy *a szovjet jogrendszert nem lehet tőkés országok agrárjogi összefoglalásainak elméleti igazolására felhasználni. Ugyanis a szovjet jognak az agrár termeléssel foglalkozó ágazataiba olyan társadalmi viszonyok szabályozása tartozik, amely viszonyok tőkés társadalmi rendben nincsenek meg, hanem csak szocialista társadalmi rendben állnak elő. Áttekintésünk úgy lesz a legvilágosabb, ha a földbirtokjoggal kezdjük.*

A szovjet *földbirtokjog* (zemelnoe právo) az 1936-ban elfogadott és 1947-ben kiegészített Alkot-

mány 6—10. cikkelyeiben és a 14. c. r) pontjában foglalt rendelkezéseken alapszik. Ezek szerint a rendelkezések szerint a föld állami tulajdonban áll. Az állam ingyenes és határidő nélküli haszonélvezetbe adja a földet gazdálkodó alanyoknak, mégpedig a túlnyomó részét agrár termelészövetkezeteknek (kolhozoknak) és állami gazdaságoknak (szovhozoknak), kisebb részét ipari üzemeknek. Ezenkívül egyéni paraszti gazdaságok is hasonló formában bírják földjeiket, továbbá megilleti a dolgozókat a családi ház és házkörűli gazdaság céljára szolgáló kisebbmértű telek. A juttatásban részesült személyeket általában megilleti a telek birtoklása, használata, természeti gyümölcseinek szedése; azonban nem idegeníthetik el és nem adhatják bérebe a földet. A haszonélvezeti jogcsítvány megszűnése esetén az állam más gazdálkodó alanynak juttatja a földet.

Az elmondottakból látható, hogy a Szovjet-unió Alkotmánya a földtulajdon terén alapvetően új viszonyokat állapít meg. A tulajdonjog részletes szabályozását a földtulajdonra nézve is, valamint általánosságban, a szovjet polgári jog tárgyalja. Ám az egyes gazdálkodó alanyok a Szovjetunióban nem tulajdonjog, hanem ingyenes és határidő nélküli haszonélvezet formájában bírják a földet. Új viszony áll elő az állam, mint tulajdonos és a gazdálkodó alany (agrár termelészövetkezet, állami gazdaság, stb.) között. Ennek a szabályozása alkotja a földbirtokjog tárgykörét. Ide tartozik tehát a föld birtoklásának és használatának szabályozása, még pedig a viszonyok különbözősége szerint külön ágazatokban tárgyalva az agrár termelészövetkezetekre, az állami gazdaságokra, valamint a gép- és traktorállomásokra, bér munka igénybevétele nélkül, egyéniileg termelő kisparaszti gazdaságokra, a bányai ipari és egyéb nem agrárgazdasági üzemekre, az erdőbirtokokra és a városi telkekre nézve. A földbirtokjognak ezeket a külön ágazatait általános földbirtokjogi szabályok vezetik be: az állami földvagyon nyilvántartására és kezelésére, valamint a földmérésre és földbirtokrendezésre vonatkozó szabályok.

A szovjet irodalomban több földbirtokjogi összefoglalás jelent meg. A háború előtti időből elsősorban az A. A. *Ruszkol* szerkesztése alatt, több társszerző közreműködésével készült alapvető művet kell megemlítenünk (Zemelnoe právo, Moszkva, 1940.). Újabban egy terjedelmes szovjetjogi alapvetés földbirtokjogi részét dolgozta fel N. D. *Kazancev* (Osznovy Szovjetszkovo Goszudarsztvo i právo, Moszkva, 1947, XXIX.). A szocializmus társadalmi rendjében az állam és a földön gazdálkodó alany között előállott új viszonyok, a földhaszonélvezetnek elméletét tárgyalja Sz. A. *Udacsin* (Teoreticeszkije osznovy szocialisticeszkovo zemjeusztrojsztva, Szverdlovszk, 1949.). A múlt évben az *Igazságügyminisztérium* kiadásában új földbirtokjogi tankönyv is jelent meg (Zemelnoe právo, Moszkva, 1949.). Mindezekből az összefoglalásokból magyar fordításban még egy sem ismeretes. Minden bizonnyal ez az oka annak, hogy a sajtóban az orosz »zemelnoe právo« műszót hol *agrárjognak*, hol *ingatlanjog-*

nak fordítják. Úgy vélem, mind a kettőnél helyesebb az általam a jelen cikkben használt »földbirtokjog« fordítás. Az előzőkből kitűnik, hogy az agrárjog elnevezést a tőkés országok irodalma sokkal tágabb értelemben alkalmazta. Ami pedig az ingatlanjogot illeti: ennek magyar értelme kiterjed az építményekre is, holott az építmények nagy része a szovjet jog szerint személyes tulajdonban áll (lásd az Alkotmány 10. cikkelyét) és az azokra vonatkozó viszonyokat nem a földbirtokjog tárgyalja, hanem a polgári jog.

A szovjet agrár szövetkezeti jog (vagy a magyar irodalomban is meghonosodott elnevezése szerint *kolhozjog*, kolhoznoe právo) a földbirtokjoghoz hasonlóan az Alkotmányban megállapított rendelkezéseken alapszik, mégpedig az 5., 7. és 8. cikkely rendelkezéseiben. Eszerint a dolgozó parasztszövetkezetek egyesülése a földet az állami földvagyonból kapja, a földbirtokjognak előbb említett szabályai szerint; szövetkezeti tulajdonban állnak az egyéb termelőeszközök és a közös használatra rendelt fogyasztási javak; az egyes tagokat személyes tulajdonként illeti meg a szövetkezet jövedelméből való részesedésük és a szövetkezetbe beadott termelőeszközök után nyilvántartott üzletrész ellenértéke, továbbá a családi ház és a kismértű házkörűli gazdaság termelőeszközei.

Ami már most a szovjet kolhozjog tárgykörét illeti, ez csak az agrár termelészövetkezetnek külön szabályozott viszonyaira terjed ki. Ugyanis a termelésnek és cserének a gazdálkodó alanyok közötti viszonyait általánosságban a polgári jog tárgyalja (így például a kolhozoknak az állami kereskedelmi vállalattal vagy mezőgazdasági ipari üzemmel való viszonyát is.). Ez az oka annak, hogy az állami gazdaságok viszonyainak szabályozására nem alakult ki külön ágazat a szovjet jogban; ugyanis az állami gazdaságok szabályozása túlnyomórészt megegyezik a népgazdaság egyéb ágazataiba tartozó állami vállalatok szabályozásával. Ám a szovjet mezőgazdasági arteleknek 1935 február 17-én megerősített alapszabálymintája (a szovjet irodalomban szokásos idézés szerint röviden: *Sztálini Alapszabály*) számos vonatkozásban az általánostól eltérő rendelkezéseket léptetett életbe, abból a célból, hogy megfelelő feltételeket biztosítson az agrár termelészövetkezetek gazdálkodása számára. Ilyen körülmények között a szovjet kolhozjog tárgyköre az agrár termelészövetkezetnek következő viszonyaira terjed ki: a szövetkezet belső viszonyai egyrészt az egyes tagokkal, másrészt az úgynevezett kolhozportákkal (ez a megkülönböztetés azon alapszik, hogy a lakóházat és házkörűli gazdaságot rendszerint nem egyéniileg, hanem családonként bírják a szövetkezeti tagok), továbbá az állammal, valamint a gép- és traktorállomással fennálló viszony. A belső viszonyok keretében külön ágazatokat alkotnak a szövetkezet szervezeti és eljárás szabályai, a munka megszervezése és a jövedelem felosztása.

Hasonlóan a földbirtokjoghoz, a szovjet kolhozjogi összefoglalásokból sem jelent meg eddig könyvalakban magyar fordítás. Kéziratban

van meg J. F. Mikolenko és A. N. Nakitin társ-szerzők művének fordítása (Kolhozjog, Moszkva 1946, fordítás kézírata a MDK-nál); azonban folyóiratban megjelent a *Sztálini Alapszabály* fordítása (A szovjet kolhozok sztálini mintaalapszabálya, Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle, Budapest, 1949 július, 1–12. old.). A háború előtti irodalomból meg kell említeni az A. A. Ruszkol szerkesztése alatt több társszerző közreműködésével készült alapvető munkát (Kolhoznoe právo, Moszkva, 1940.); újabban ugyancsak Ruszkol B. A. Liszkove társaságában adott ki kolhozjogot (Kolhoznoe právo, Moszkva, 1949.). A földbirtokjognál említett terjedelmes szovjetjogi alapvetésben N. D. Kazancev írta a kolhozjogi részt is (Osznovy Szovjetszkovo Goszudarsztva i právo, Moszkva, 1947. XXX.). Újabban Kazancev a kolhozjognak egy részét, a kolhozgazdasági tulajdonjogot dolgozta fel önálló tanulmány formájában (Právo kolhoznoj szobstvennoszty, Moszkva, 1948.).

A szovjet földművelési igazgatás (upravlenije szelyszkim hozaisztvom) tárgyköréből I. I. Jevtyihjev és V. A. Vlaszov közigazgatási jogának a földművelési igazgatás áttekintését nyújtó része magyarra fordítva sokszorosítás útján már ismertessé vált (A SzSzKSz közigazgatási joga, Moszkva, 1946, XV. fejezet fordítása, a MDK házi sokszorosítása.). Ez is olyan új alapintézményekre épül fel, amelyek nincsenek meg a tőkés országok társadalmi rendjében: az állami földtulajdonra és a népgazdasági tervre. Tárgyköre az igazgatási szervezetre, az állami földvagyon kezelésére és ezzel összefüggően a telepítésügyre, a kolhozok irányítására, a kisparaszti gazdaságok szabályozására, a szovhozok igazgatására és szakágazatokra (erdőgazdaság, öntözésügy, állategészségügy stb.) terjed ki.

(A fentiek során a szakirodalomra való utalásokat 1950 március végével zártam le.)

III.

Láttuk tehát, hogy a tőkés országok irodalmában saját jogelméletük alapján tudományosan nem igazolható valamely agrárjognak önálló jogágazatként való összefoglalása. Láttuk továbbá, hogy a szovjet irodalom, mélyebb alapokra helyezvén a jogágazatok megkülönböztetését, az általános polgári jogtól elkülönítve tárgyalja a földbirtokjogot és az agrár szövetkezeti jogot, megvonva ezeknek elhatárolását a földművelési közigazgatás tárgyköre felé is. Láttuk azonban, hogy a szovjet irodalomból nem lehet kiolvasni a tőkés országok agrárjogi irodalmának elméleti igazolását, mert a szovjet jog ezen a téren olyan viszonyokat szabályoz, amelyek csak szocialista társadalmi rendben állnak elő, kapitalista társadalmi rendben nem. Következik tehát az a kérdés, hogy hazánkban és a szomszédos népi demokráciákban helyénvaló-e agrárgazdasági viszonyok szabályozásával mint önálló jogágazattal foglalkozni?

Mind hazánkban, mind a szomszédos népi demokráciákban a népgazdaság legtöbb ágazatá-

ban a termelőeszközök túlnyomó része társadalmi tulajdonban van, azonban az agrárgazdaság nagyobb részében magántulajdonban. A mennyiséget tekintve elsősorban a mezőgazdaságra állnak *Népköztársasági Alkotmányunknak* azok a szavai, hogy termelési eszközök magántulajdonban is lehetnek és a magántulajdon nem sértheti a köz érdekeit. (1949. évi XX. tv. 4. és 8. §) Am ha nem mozdulatlan állapotban tekintjük ezt a képet, hanem fejlődésében nézzük, úgy további útmutatást is kiolvashatunk Alkotmányunkból. Kiolvashatjuk azt, hogy forradalmi átalakulás állapotában vagyunk és ennek során a szocialista törvényesség elveit betartva építjük át tőkés társadalmi rendünket szocialista társadalmi renddé. Alkotmányunk megállapítja, hogy hazánkban a szocializmus építésének már vannak megvalósult eredményei, de még további feladatok is állnak előttünk és ezzel összefüggően külön is kijelöli a mezőgazdaság szocialista fejlődésének útját. (1949. évi XX. tv. bevezető rész, továbbá a 71. és 7. §§).

Ha Alkotmányunkból kiindulva és a szovjet irodalom alakulásához igazodva tekintünk magunk körül, fel kell ismernünk, hogy jogrendszerünknek máris vannak olyan ágazatai, amelyek külön földbirtokjogi és agrár szövetkezeti jogi tárgyalást kívánnak, habár az ide tartozó jogszabályok a fejlődésnek nem azt a fokozatát tükrözik, mint a mai szovjet jog. Be kell látnunk ezt, akár a földdel való rendelkezést mind magán-személyek, mind állami szervek számára korlátozó különböző jogszabályokat tekintjük, akár az agrár szövetkezeteknek a szövetkezeti törvény általános rendelkezéseitől elkülönülő szabályozását. Ugyanakkor magunk előtt láthatjuk földművelési közigazgatásunk átalakulását is.

Visinszkijnek a bevezetőben említett cikkéből kitűnik, hogy a fejlődés hasonló szakaszában a szovjet jogászok nem hátrafelé tekintettek, hanem előre és így a jog már egészen szocialista volt akkor, amikor a gazdálkodás nagy része még magánvállalati formákban folyt. Ha mi, a magyar agrárjog művelői tudatára ébredünk annak, hogy nekünk is ez a feladatunk, akkor megvilágosodik előttünk az agrárjog tárgykörének problémája is: *hazánkban és a szomszédos népi demokráciákban tudományosan nem igazolható az agrár magángazdálkodás még fennálló szabályozásának agrárjog címén önálló jogágazatként való tárgyalása, ellenben indokolt a szocialista fejlődést felmutató földbirtokjognak és agrár szövetkezeti jognak művelése, továbbá külön ágazatként a korszerű földművelési közigazgatás tárgyalása.*

Úgy vélem, az elmondottak több-kevesebb változtatással állnak a gazdasági jog tárgykörére nézve is. Tőkés országokban tudományosan nem igazolható gazdasági jog címén egy kalap alá venni különböző jogágazatok egyes részeit; ellenben hazánkban és a többi népi demokráciákban indokolt a szovjet polgári jog tárgyköre egy részének megfelelő anyagot ez alatt az elnevezést alatt külön tárgyalni.

ОЧЕРК СТАТЕЙ НАПЕЧАТАННЫХ В ЖУРНАЛЕ „ВЕСТНИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК”

ДОГОВОР О ПОСТАВКЕ.

Народнохозяйственный план определяет хозяйственную деятельность предприятий. Но хозяйственная деятельность отдельных предприятий осуществляет только отдельные части производственного процесса, итак необходима надлежащая кооперация между предприятиями. Для кооперации необходимо было найти такую форму, которая может обеспечить с одной стороны самостоятельность завода, с другой стороны осуществление планомерности. Самостоятельность предприятий проявляется в том, что заключать договоры для обеспечения сотрудничества является в первую очередь их заданием. Планомерность же обеспечивается тем, что государственное управление имеет возможность вмешаться в заключение, содержание и исполнение договоров.

Предприятия обязаны иметь в виду и в ходе испол-

нения договора, в первую очередь интересы народного хозяйства, из чего следует и то, что предприятие — кредитор не только вправе но и обязано осуществлять свои права, и отказаться от них может лишь в том случае, если тем не нарушает интересы народного хозяйства. Государственное управление может наложить штраф на ответственное лицо, поступившее халатно при исполнении своих обязанностей и на лицо, не требовавшее осуществления прав.

Производства перед Арбитражной Комиссией весьма подходящие и для выявления производственных, организационных или административных недостатков и таким образом система договоров по поставке составляет весьма действенное средство контроля.

Д-р. А. Вельтнер

НАША ПРЕТЕНЗИЯ НА ПРИНЯТИЕ В ОРГАНИЗАЦИЮ ОБЪЕДИНЕННЫХ НАЦИЙ

Цель статьи — установить какие руководящие правовые принципы в деле принятия новых членов в ООН, и в какой мере поддерживают они и обязательства по договорам отдельных государств претензию Венгрии на принятие, осуществлению которой блок империалистов воспрепятствует начиная с 1947 г.

Очевидно, что те условия, которые по 4. статье Хартии могут в первую очередь притти во внимание, Венгрия полностью удовлетворяет и не может быть сомнительным ни то, что отклонение со стороны империалистов под титулом нарушения человеческих прав, является прозрачным предложением для исключения народных демократий тем более, что подлинное обеспечение человеческих прав осуществимо только в социалистическом или в ставшем на путь социализма, государстве. Проблематическим является однако, имеют ли условия 4. статьи Хартии таксативного характера вопреки тому, что мнение Международного Суда в гор. Гаага от 28-го мая 1948 года по видимому стоит за таким толкованием приведенной статьи. Мнение Международного Суда, базированное на формалистической аргументации, тем менее может служить руководством, что особые мнения, выраженные большинством членов суда лишают его полностью значения. Так на основании текста Хартии и предшествующих событий, как и на основании характера органов, решающих по вопросу принятия, может быть констатировано то, что 4. статья Хартии определяет лишь минимальные требования относительно принятия в число членов. Вследствие этого, при рассмотрении просьбы по принятию, решают наряду с юридическими точками зрения тоже и политические точки зрения.

Но это не обозначает возможность произвольного решения. При решении о вопросах принятия членов необходимо руководствоваться с одной стороны добро-

совестностью, с другой стороны, государства-члены должны иметь в виду, при вынесении решения, цели ООН, перечисленные в 1. и 2. статьях Хартии. Ссылка на нарушение человеческих прав в своей сущности лживый но кроме этого необходимо констатировать и то, что ссылка на него нарушает 7. пункт 2. статьи Хартии, и таким образом она противоречит основным началам Хартии.

Кроме касающихся постановлений Хартии, Соединенные Штаты и Велико-Британия отклонением просьбы о принятии, нарушают обязательства, принятые на себя с одной стороны в потсдамском соглашении, с другой стороны в мирных договорах с Венгрией.

В противоположность этому, в соответствии сталинским принципам, Советский Союз в полной мере удовлетворяет, принятые на себя обязанности тогда, когда не допускает, чтобы империалистические державы применяли дискриминацию против народных демократий на деле потому, что они не соглашаются с их политической линией и внутренним государственным строем. Одновременное принятие всех бывших вражеских государств, начем настаивает Советский Союз, не нарушает постановления Хартии, а в сущности тождественные тексты потсдамского соглашения и отдельных мирных договоров прямо требуют единого подхода к делу принятия членов.

Вторичным отклонением просьбы Венгрии о принятии блок империалистов последовательно нарушает правила международного права. Из числа великих держав, верно ленинско-сталинским принципам, единственно Советский Союз ведет борьбу за принятие народных демократий и становится ясным перед все более и более широкими кругами благодаря этой борьбе нарушение прав, совершенное голосующей машиной ООН.

Др. Д. Харати

К СТАТЬЕ „ТЕОРИЯ ГОСУДАРСТВА И ПРАВА В КОНСТИТУЦИИ”

В номере 23—24 от 1949 г. „Юридического Вестника” Др. Марко Ене опубликовал статью под заглавием „теория государства и права в Конституции”.

Критика посвящена этой статье. Подчеркивает, что одной из предпосылок научной работы является четкость. Укоряет автору, что в его терминологии много буржуазных черт, а ведь истины марксизма-ленинизма нельзя выразить буржуазной терминологией, и таким образом произведение характеризуется неточностью.

Показует на заблуждение, которое она готова отнести за счет отсутствия четкости, и которое автор статьи допустил утверждая, что марксизм отклоняет и самую теорию познания. Возражает против не везде правильного толкования произведения Энгельса „Происхождение семьи, частной собственности и государства” особенно же против того, что Др. Марко Ене говорит о „не противопо-

ложных классах” до возникновения частной собственности.

Обследует так сказать с пункта на пункт дефиниции статьи и дает их строгую критику.

В своем окончательном выводе находит, что для автора критикованной статьи служит оправданием обширность охваченного им материала, который весьма трудно выразить научной четкостью, марксо-ленинской терминологией. Ставит автору в вину, что он терял в виду предупреждение решения Политического Комитета Партии Венгерских Трудящихся.

Кончает критику словами Ленина:

„Точность и размышление: самые важные моменты, которые при научной работе нужно подчеркивать”.

Своей критикой желает служить цели воспитания венгерских юристов.

Э. Палфи

К ВОПРОСУ СОВЕТСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ СОБСТВЕННОСТИ

Автор ставит в статье вопрос, почему является право собственности важнейшим институтом гражданского права. На поставленный вопрос он дает ответ на основе учения марксизма о собственности. Показывает на тесную связь между формами производства и собственности и цитирует сталинское положение — обобщающее развитие, что „... так, как современный труд неизбежно должен привести к коллективной собственности, то само собой ясно, что социалистический строй с такой же неизбежностью последует за капитализмом, как за ночью следует день.”

После этого перечисляет формы собственности в СССР: две формы социалистической собственности — являющиеся основой социалистического хозяйства: государственную социалистическую собственность и кооперативно-колхозную собственность; личную собственность граждан, личную собственность колхозного двора а мелкую трудовую собственность единоличных крестьян.

Автор занимается на основе исследований профессора А. В. Венедиктова с проблемой субъекта государственной социалистической собственности и в этой связи с проблемой юридической личности советских государственных предприятий. Анализируя субъект государственной социалистической собственности автор констатирует, что единым и единственным субъектом государственной соб-

ственности может быть только само социалистическое государство. В связи с этим автор излагает, что госорган только оперативно управляет данным в его распоряжение имуществом. В ходе изложения той разницы, которая имеется между полномочиями собственника и оперативным управлением автор занимается юридическим режимом оборотных и основных средств; с проблемой купли-продажи между государственным предприятием и кооперативно-колхозным организациям или гражданам. Резюмируя свои изложения автор делая вывод, что оперативное управление с одной стороны уже права распоряжения собственника, но в то-же время включает в себе и административно правовые элементы.

Автор в дальнейшем излагает институт фонда директора и сопоставляет этот институт с фондом директора в Венгерской народной демократии. Фонд директора является новым важным средством социалистического управления предприятиями и показывает, что и Венгерская народная демократическая республика сделала серьезный шаг в перед по пути подчеркивания социалистического характера руководства предприятиями. Руководитель предприятия ставит в перед премии на решение известных задач, но и это его деятельность контролируется рабочими.

Др. Т. Пап

ТЕМАТИКА АГРАРНОГО ПРАВА В СВЕТЕ СОВЕТСКОГО ПРАВА

Теория капиталистических стран разделяет на области систему действительного права на основании различия правовых отношений. Обобщения под названием „Аграрное право” (на различных языках: *ius georgicum*, *droit agricole*, *Agrarrecht* или *Landwirtschaftsrecht*, *farm law*) появляются в капиталистических странах в начале 19. в. но они размежевают свою тематику более или менее самовольно, все по разному. Это понятно, так как, по своему научному распределению, право капиталистических стран не имеет таких отраслей, которые регулировали бы все отношения отдельных областей экономики. Не теоретические соображения, а требования предъявленные со стороны частного предпринимания вызывают в этих странах такие обобщения как хозяйственное право, коммерческое право, аграрное право и тому подобные.

Советская наука положила различие правовых областей на более глубокое основание. Она исходит не из правовых отношений а из общественных. В соответствии с этим, в системе советского права, составляют отдельную отрасль земельное право, колхозное право, и, отдельно от обоих, управление сельским хозяйством, как часть административного права. Но советской литературы

нельзя пользоваться для теоретического оправдания литературы по аграрному праву капиталистических стран, так как эти области советского права регулируют такие отношения, которые слагаются только в социалистическом общественном строе, а не в капиталистическом. Но не являются они также такими областями права, которые регулировали бы все отношения хозяйствующих субъектов, а их тематика распространяется только на отношения урегулированные особо от общих правил советского гражданского права, с одной стороны в области владения и пользования землей, с другой стороны в области колхозов.

В Венгерской Народной Республике и в соседних народных демократиях, в ходе строения социализма уже создались отдельные такие правовые нормы, которые соответствуют тематике советского земельного или колхозного права, хотя и показывают не тождественную степень развития с нынешним советским правом. Таким образом в народных демократиях уже обосновано разбирать институты развивающегося социалистического сельского хозяйства в системе подобной, как в советской литературе.

Др. М. Парницки

RÉSUMÉ DES ÉTUDES PUBLIÉES DANS LE JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

LE CONTRAT DE LIVRAISON

L'activité économique des entreprises est déterminée par le plan d'économie nationale. Cependant l'activité économique de chaque entreprise isolée ne réalise qu'une partie du procédé de la production. Il doit y avoir donc la coopération nécessaire entre les entreprises. Pour la coopération il fallait trouver une forme qui peut assurer d'une part l'indépendance de l'entreprise, d'autre part l'application du plan. L'indépendance des entreprises se manifeste de manière que c'est en premier lieu la tâche des entreprises de conclure les contrats qui assurent la coopération. La réalisation du plan est assurée par le fait que l'administration d'État peut intervenir dans la conclusion, dans le contenu et dans l'exécution des contrats.

Au cours de l'exécution du contrat aussi les entreprises sont obligées de se faire guider avant tout par les

intérêts de l'économie nationale: il s'ensuit aussi que l'entreprise-créancière n'est pas seulement autorisée à faire valoir ses droits vis-à-vis du débiteur, mais c'est son devoir. Elle ne peut renoncer à ses droits que si, en le faisant, elle ne lèse pas des intérêts de l'économie nationale. L'administration d'État peut frapper d'une amende toute personne responsable qui dans l'exécution des engagements se rend coupable d'une omission, mais il en est de même pour celui qui ne témoigne pas la diligence nécessaire en faisant valoir des droits.

Les procédés devant la Commission Arbitrale sont très utiles pour découvrir des fautes dans la production, organisation ou gestion, le système des contrats de livraison est donc entre autres un moyen efficace du contrôle.

Andor Weltner, docteur en droit

NOTRE DROIT D'ADMISSION À L' ORGANISATION DES NATIONS

Le but de l'article est d'établir les principes juridiques qui doivent être appliqués à l'admission de nouveaux membres à l'ONU, de constater en quoi ces principes et les engagements contractuels des différents pays appuyent le droit d'admission de la Hongrie que le bloc impérialiste fait échouer depuis 1947.

Il est évident que la Hongrie satisfait complètement les conditions qui, en vertu de l'article 4 de la Charte les conditions énumérées dans l'article de la Charte sont de caractère taxatif, malgré le fait que l'avis du 28 mai 1948 de la Cour Internationale de la Justice de La Haye apparemment prend position pour une telle interprétation de l'article mentionné. L'avis de la Cour Internationale, basée sur une argumentation formaliste, ne peut pas être considéré comme déterminant, ceci d'autant moins que les votes particuliers exprimés par la majorité des membres de la Cour privent cet avis de toute signification. Il ressort du texte de la Charte et de ses antécédents aussi bien que du caractère des organes qui décident dans la question d'admission que l'article 4 de la Charte ne définit que le minimum des conditions requises au sujet de l'admission. Par conséquent, à l'appréciation des demandes d'admission des considérations d'ordre politique se font également valoir, enchevêtrées avec les considérations juridiques.

Cette constatation ne signifie cependant pas la possibilité d'une appréciation arbitraire. En prenant des résolutions au sujet des demandes d'admission il faut appliquer d'une part la bonne foi, d'autre part les États membres en prenant leur décision doivent se faire guider par les objectifs et principes fondamentaux de l'ONU, énumérés aux articles 1 et 2 de la Charte. La mise en cause de la violation prétendue des droits de l'homme est au fond mensongère et fallacieuse, mais il faut aussi constater que le fait de soulever cette violation prétendue est contraire au paragraphe 7 de l'article 2 de la Charte, il est donc en contradiction aux principes fondamentaux compris dans la Charte.

entrent en premier lieu en ligne de compte et il ne peut pas y avoir de doute que le refus des impérialistes, qu'ils motivent par une prétendue violation des droits de l'homme de la part de la Hongrie, n'est qu'un subterfuge pour exclure les démocraties populaires, ceci d'autant plus que le véritable respect des droits de l'homme n'est possible que dans l'Etat socialiste où ayant pris le chemin du socialisme. Il est cependant problématique est-ce que

En outre des dispositions y relatives de la Charte les États-Unis et la Grande Bretagne en rejetant la demande d'admission de la Hongrie violent leurs engagements pris d'une part dans la Convention de Potsdam et d'autre part dans le traité de paix conclu avec la Hongrie.

Parcontre l'Union Soviétique, conformément aux principes staliniens fait intégralement face à ses engagements en empêchant la possibilité de ce que les États impérialistes puissent appliquer des discriminations vis-à-vis des démocraties populaires, essentiellement parce qu'ils ne sont pas d'accord avec la ligne politique de ces démocraties et avec leur régime intérieur. L'admission collective, sur laquelle l'Union Soviétique insiste au sujet de tous les États ex-ennemis n'est pas contraire aux dispositions de la Charte et la Convention de Potsdam et le texte essentiellement identique des différents traités de paix exigent de prendre position à l'unanimité au sujet de l'admission.

En ayant rejeté à plusieurs reprises la demande d'admission de la Hongrie, le bloc impérialiste viole conséquemment les règles du droit international. Parmi les grandes puissances c'est seulement l'Union Soviétique qui, fidèlement aux principes léniniens et staliniens lutte dans l'intérêt de l'admission des démocraties populaires et c'est grâce à cette lutte que la violation de droit commise par la « machine de vote » devient évidente à des milieux toujours plus étendus.

György Haraszti, docteur en droit

OBSERVATIONS À L'ÉTUDE „LA THÉORIE DE L'ÉTAT ET DU DROIT DANS LA CONSTITUTION”

M. Jenő Markó docteur en droit, a publié au numéro 23-24 du Jogtudományi Közlöny (Revue de Jurisprudence) une étude sous le titre « La théorie de l'État et du droit dans la Constitution ».

C'est cette étude qui fait l'objet de cette intervention. La critique souligne que la précision est une des conditions premières du travail scientifique. L'intervention critique que la terminologie de l'auteur de l'étude contient beaucoup de traits bourgeois, pourtant on ne peut pas exprimer les vérités du marxisme-léninisme par une terminologie bourgeoise et dans ces circonstances le travail en question est caractérisé par l'inexactitude.

L'intervention indique l'erreur — qu'elle attribue au manque de précision — que l'auteur de l'étude critique a commis en disant que le marxisme rejette la théorie de la connaissance, même. L'intervention critique que l'oeuvre d'Engels : « L'origine de la famille, de la propriété privée et de l'État » n'a pas été partout interprétée correctement, surtout que M. Markó parle

de « classes non-opposées » avant la formation de la propriété privée.

L'intervention examine presque de point en point les définitions de l'étude et les soumet à une critique sévère.

En dernière conclusion l'intervention arrive à la constatation que l'auteur de l'étude peut invoquer comme excuse l'étendue de la matière traitée, qu'il est très difficile d'exprimer avec une précision scientifique par la terminologie marxiste-léniniste. Elle critique que l'auteur n'a pas écouté le conseil compris dans la résolution du Comité Politique du Parti des Travailleurs Hongrois : « moins, mais mieux ».

L'intervention finit par les mots de Lénine comme suit : « Le premier point de vue qu'il faut faire ressortir dans le travail scientifique c'est la précision et la réflexion ».

L'intervention veut servir les buts de l'éducation des juristes démocrates.

Ernö Pálfi

SUR LA QUESTION DU DROIT DE PROPRIÉTÉ SOCIALISTE SOVIÉTIQUE

Dans le préambule l'auteur soulève la question pourquoi c'est le droit de propriété qui est l'institution la plus importante du droit bourgeois? Et donnant la réponse il se base sur l'enseignement de Marx concernant la propriété. Il établit à ce propos la liaison étroite entre les formes de la production et celles de la propriété et cite la définition de Staline qui résume le développement comme suit : « puisque le travail collectif moderne doit infailliblement mener à la propriété collective, il est naturel que l'ordre socialiste suit aussi infailliblement le capitalisme comme le jour suit la nuit ».

Ensuite il énumère les formes de la propriété dans l'Union Soviétique: les deux formes différentes de la propriété socialiste formant la base de l'économie socialiste: la propriété de l'État et celle de la coopérative-kolkhoz; la propriété personnelle des citoyens, la propriété personnelle du kolkhoz, finalement il mentionne la petite propriété provenant du travail.

Suivant les idées du professeur Venediktov il traite le problème du sujet du droit de propriété de l'État socialiste et la question de la personnalité civile des entreprises d'État soviétiques. Examinant le problème

du sujet du droit de propriété socialiste de l'État il établit que le sujet du droit ne peut être que seulement et uniquement l'État socialiste. Il expose à ce sujet que les organes de l'État administrent les biens confiés à leur gestion seulement »opérativement«. En exposant les différences entre l'exercice des droits de propriété et l'administration opérative il traite le règlement juridique des fonds fixes et des fonds de roulement, le problème de l'achat et de la vente entre entreprises de l'État et organisations de kolkhoz et particuliers. L'auteur, résumant ses explications concernant l'administration opérative constate que cette administration est d'une part plus restreinte que le droit de disposition du propriétaire, mais est élargie en même temps d'éléments de droit d'administration publique. Il fait connaître l'institution du fonds du directeur d'entreprise et le com-

pare avec le fonds du directeur introduit dans la démocratie populaire hongroise qui est un nouveau moyen important de l'administration socialiste des entreprises et indique que la Hongrie a, elle aussi, fait un pas sérieux pour faire ressortir le caractère socialiste des usines et entreprises. Ici le chef de l'entreprise fixe à l'avance des primes pour la solution de certains problèmes, mais il est soumis dans cette activité aussi au contrôle accru des travailleurs de l'entreprise. Ces primes représentent un très grand encouragement; elles signifient que les travailleurs de l'entreprise ont un intérêt matériel direct dans le travail fructueux de l'entreprise — de cette manière le fonds du directeur contribue à l'accomplissement efficace du plan et fait avancer l'édification du socialisme dans notre pays.

Tibor Pap, docteur en droit

LE THÈME DU DROIT AGRICOLE SOUS L'ASPECT DE LA LITTÉRATURE SOVIÉTIQUE

La théorie des pays capitalistes divise le système de droit positif sur la base de la différenciation des rapports juridiques. Des recueils sous le nom de « droit agricole » (dans les différentes langues: ius georgicum, Agrarrecht ou Landwirtschaftsrecht, farm law) paraissent dans les pays capitalistes depuis le début du XIXème siècle mais ils délimitent leur thème plus ou moins arbitrairement et très différemment l'un de l'autre. C'est facile à comprendre, parce que selon leur propre division scientifique le droit des pays capitalistes n'a pas des branches qui régleraient chacune séparément tous les rapports des différentes branches économiques. Dans ces pays les recueils intitulés droit économique, droit de crédit, droit agricole et d'autres portant un pareil titre ne sont pas le résultat d'une considération théorique, mais de l'exigence de l'entreprise privée.

La science soviétique a établi la différenciation des sections du droit sur une base plus profonde: elle part non des rapports juridiques, mais des rapports d'ordre social. Par conséquent nous trouvons dans le système du droit soviétique comme branches spéciales le droit de la propriété agricole (zemelnoe pravo), le droit des coopératives agricoles (kolkhoznoe pravo) et séparé de ces deux le droit d'administration de l'agriculture (oupravlenié selskim khoziaistvom) comme une partie du droit

de l'administration publique. Mais on ne peut pas se servir de la littérature soviétique pour la justification théorique de la littérature de droit agricole des pays capitalistes, car ces branches du droit soviétique règlent des rapports qui ne se produisent que dans l'ordre social socialiste et non dans l'ordre social capitaliste. Et ce ne sont pas des branches de droit qui règlent tous les rapports des sujets économiques, mais leur thème ne comprend que les rapports réglés séparément des règles générales du droit civil soviétique d'une part du domaine de la possession et de l'usage de la terre et d'autre part du domaine des coopératives de production agricole.

Dans la République Populaire de Hongrie et dans les démocraties populaires voisines on a, au cours de l'édification du socialisme, déjà créé quelques règles juridiques isolées qui correspondent au thème du droit de la propriété agricole ou du droit des coopératives agricoles soviétiques, quoique ces règles n'accusent pas le même degré de développement comme le droit soviétique de nos jours. Les institutions de l'agriculture socialiste en développement des démocraties populaires peuvent donc à juste titre être traitées dans un système pareil à celui de la littérature soviétique.

Mihály Párniczky, docteur en droit

Kiadóhivatalunk új címe:

ÁLLAMI LAPKIADÓ N. V.

Budapest, V., Bajcsy-Zsilinszky-út 78.

Telefon: 420-777.

*

Új csekkszámamlaszámunk: 61.075

===== SZEMLE =====

A büntetőkódex új általános része az 1950. évi II. törvényben, a magyar nép akaratából, törvényerőre emelkedett.

A kapitalista társadalomban a termelési viszony a termelési eszközök kapitalista tulajdonát mutatja. Sztálin: »A leninizmus kérdései«-ben mondja, hogy a kapitalista társadalomban a burzsoá munkásait nem ölheti meg, el sem adhatja... de nem rendelkeznek a munkások a termelési eszközökkel, ennél fogva hogy éhen ne haljanak, kénytelenek munkaerejüket a tőkésnek eladni és a kizsákmányolás igáját a nyakukon viselni.

A kapitalista államok büntetőtörvénykönyvei tehát a kizsákmányolóknak, az uralkodó osztályoknak az oltalmára alkottatnak.

A büntetőtörvényeknek ez a célja a kapitalista termelésen nyugvó államok büntetőtörvénykönyveiben gondos kiszolgálásban részesül. Eszköze az is, hogy lényegét leplezi, leplezi azt, hogy a kapitalista berendezkedés elleni támadás elfojtására, a kizsákmányolás rendszerének fenntartására és fokozására alkottatott. A bűncselekményfogalom alaki meghatározása a »törvény előtti egyenlőség« burzsoá áltambeli fikciójának alátámasztására szükséges. A »nullum crimen sine lege« elvét arra használja fel, hogy oly magatartásokat tiltson büntetés terhe alatt, tehát oly magatartásokat tegyen törvényes tényállássá, amelyek fennálló rendszerére veszélyesek; bűncselekménnyé nyilvánítson és büntetni rendeljen minden olyan tettet vagy mulasztást, amely veszélyt jelentene a kevesek uralmának fenntartására és normáival a kizsákmányoltak feltörekvéseit tartja féken.

A burzsoá büntetőjog tudományában találkozunk ugyan

olyan kísérletekkel, amelyek a bűncselekmény fogalmának nem formális, hanem materiális meghatározására törekednek, azonban ezek önmaguknak is ellentmondók, mert ha szólanak is a társadalom védelméről, mindenestre adósak maradnak annak a megválaszolásával, hogy miért minősítenek olyan magatartásokat a társadalomra károsoknak, amelyek a társadalom fejlődéséhez vezetnek.

A szocialista jog, a szocialista büntetőjog is, a szocialista társadalomban tanúsítandó magatartás szabályainak az összessége. Ebből következik, hogy a dolgozók vezetőjének, a munkásosztálynak és szövetségesének akaratkifejezője, tehát a néptúlnyomó többségének (a Szovjetúnióban az egész nép akaratának) a kifejezője.

Az 1878 : V. t. c. a klasszikus dogmatikus, a bűncselekményt absztrakt jogi jelenségnek tekintő, a társadalmi jelenségeket figyelmen kívül hagyó, tett-büntetőjogi iskola tanításain felépült, a szent és sérthetetlen kapitalista magántulajdonnak megvédésére alkotott jogszabály. Nem szolgálhatta tehát tovább népi demokráciánk szocializmust építő proletárdiktatúrájának célkitűzéseit, nem alkalmas többé a jövő kialakításának eszközéül és elért eredményeink oltalmazójául. Szerkezetében, szóhangzatában is alkalmatlanná vált arra, hogy a népi bíraskodáson felépült igazságszolgáltatásunknak megfelelő eszköze legyen.

Az 1950 : II. tv., kódexünk új általános része, azokon az alapelveken épült fel, amelyek a szocialista jognak minden eddigi joghoz képest magasabbrendű elveit teszik.

Praeambulumában megállapítja, hogy :

»a büntetőtörvénykönyv új általános része annak a gazdasági, társadalmi és politikai átalakulásnak felel meg, amely a

felszabadulást követően országunkban végbement s azokat a büntetőjogi alapelveket foglalja törvénybe, amelyek a szocializmus építésének érdekeit, a társadalmi tulajdon védelmét szolgálják.«

A bűncselekmény-fogalom materiális meghatározásával csak olyan magatartást enged büntetendő cselekménnyé nyilvánítani, amely a Magyar Népköztársaság állami, társadalmi vagy gazdasági rendjét, az állampolgárok személyét vagy jogait veszélyezteti.

A bűnözés okai a szocialista társadalomban merőben mások, mint a kapitalista társadalomban, ehhez képest a büntetés célját is alapvetően másként határozza meg. A büntetéssel sújtani, tehát nem megtorolni, az egész társadalmat és a büntettest nevelni, megjavítani tűzte ki feladatául. A büntetés rendszerével a dolgozó nép érdekének védelmét, a generális és a speciális preventiót szolgálja.

Rendelkezéseiben a szovjet szocialista jog élenjáró tudományának elért eredményeit a magyar népi demokrácia államának érdekében felhasználta. A szovjet szocialista jog tanításai nyomán elfogadta, továbbfejlesztette azt, ami az évszázados jogászai kultúrából a jogi forma területén jónak bizonyult és elvetette azt, ami proletárdiktatúránk funkciójára ártalmas.

A lényegére nézve újhoz, tehát formában is újat adott.

Büntetőjogászaink elsőrendű feladata, hogy új, szocialista törvényünk kérdéseinek tudományos eszközökkel történő megvitatásával járuljanak hozzá a kifejezésre juttatott elvek minél szélesebb körben kívánatos tudatosításához.

A Jogtudományi Közlöny soron következő feladatának tekintti, hogy új jogalkotásunk tudományos kimunkálásában hatékonyan közreműködjék.

K. M.

Rövidesen megjelenik **Venediktov :**

A szovjet vállalatsszervezés jogi kérdései

»Tanulmányok a Szovjetjog Köréből« kiadványsorozat 8. kötete.

Az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának gyakorlatából

Fegyelmi ügyekben

37.

Ügyvédjelöltként be nem jegyezhető egyénnek ügyvédjelölti, illetőleg ügyvédi hivatáskörébe tartozó teendőkkel való foglalkoztatása — fegyelmi vétség.

Az első fokon eljáró fegyelmi bíróság az általa megállapított és e helyütt is valóban elfogadott tényekből helyesen vonta le azt a jogi következtetést, hogy a terhelt az ügyvédjelöltként be nem jegyezhető dr. X. Y.-t irodájában színleg segédként foglalkoztatta, lényegileg azonban olyan feladatokat bízott rá, amelyek az ügyvédjelölti, illetőleg ügyvédi hivatás körébe tartoznak és amelyeknek ellátására dr. X. Y. nem volt jogosult. A terhelt magatartása következtében egyik ügyfelében az az alapos feltevés keletkezett, hogy ügyvédje voltaképpen nem a terhelt, hanem dr. X. Y. A terhelt e szerint közreműködött abban, hogy dr. X. Y. zugírászatot üzhessen és az utóbbinak ezt a tevékenységét előmozdította. Fegyelmi vétkességének megállapítása tehát helyesen történt.

Ami a fegyelmi büntetést illeti, a fellebbviteli tanács az elsőfokú fegyelmi bíróság által figyelembe nem vett azt a súlyosbító körülményt is mérlegelte, hogy a terhelt kifogásolható magatartását huzamos időn át fejtette ki és ezt abból a célból tette, hogy dr. X. Y. a terhelttel szemben fennálló tartozását ledolgozza. A büntetés súlyosbítására azonban még sem látott okot, mert a fegyelmi vétség elkövetése óta eltelt hosszabb idő enyhítőként jött figyelembe.

OBFT. V. 4112/1949. — 1950 március 3.

38.

Ügyvédi igazolóbizottság tagjainak szabálytalan eljárása fegyelmi vétséget valósít meg.

Dr. X. Y.-nak, az igazolóbizottság tagjának és előadójának az az eljárása, amellyel az igazolási eljárás eredményeként elmozdított dr. N. N. ügyvéd ügyében új tárgyalást indítványozott, fegyelmi vétség megállapítására alkalmas, mert ezzel az ügy szabálytalan elintézése érdekében hivatalos részről az első kezdeményező

lépést megtette. Vétkességét tehát az elsőfokú fegyelmi bíróság felmentő határozatának megváltoztatásával meg kellett állapítani.

Az igazolóbizottság elnökének vétkességét kimondó elsőfokú határozatot és a vele szemben alkalmazott fegyelmi büntetést az Országos Bizottság helyben hagyta, mert az elnök szabálytalanságot követett el, amikor az elmozdítást kimondó igazolóbizottsági határozat meghozatala és ezen határozat ellen irányuló fellebbezés beérkezése után az igazolási ügy tárgyalására új határnapot tűzött, amelyen a bizottság a korábban elmozdított ügyvédet igazoltnak mondotta ki.

OBFT. V. 5029/1950. — 1950 március 16.

39.

Bár az ügyvédi munkadíj és költség az ügyvéd és ügyfél között szabad egyezkedés tárgya, de ennek a szerződési szabadságnak a jóerkölcs és az ügyvédi tisztesség határt szab.

Helyes az elsőfokon eljáró fegyelmi bíróság ítéletének az a megállapítása, hogy bár az Ürt. 96. §-a szerint az ügyfél és az ügyvéd között a költség és a munkadíj szabad egyezkedés tárgya, de ennek a szerződési szabadságnak a jóerkölcs és az ügyvédi tisztesség határt szab. Tévedett azonban az elsőfokon eljáró bíróság, amikor úgy találta, hogy az adott esetben a terhelt ezt az etikai határt a díjkikötés során lényegesen túllépte.

A kérdés megítélésénél figyelembe kell venni, hogy a díjlevél 1948 szeptember 26-án, tehát a maiaktól lényegesen eltérő gazdasági viszonyok között keletkezett, amikor az ügyvédség körében még más felfogás uralkodott, és hogy a panaszosok vagyomos kereskedők voltak, akiknek igen jelentős érdekük fűződött az ellenük folyamatba tett bűnvádi eljárás reájuk nézve lehetőleg kedvező befejezéséhez. Ilyen körülmények között a terheltnek az a ténye, hogy az elsőfokú eljárás során való védői tevékenységért 10.000, a fellebbezési eljárás során kifejtendő működéséért pedig 5000 Ft-ot kötött ki, nem tekinthető a jóerkölcsbe és az ügyvédi tisztességbe ütköző magatartásnak.

Megerősíti ezt az álláspontot az illetékes felsőbb bíróság végítélete is. Az említett végítélettel elbírált perben, amelyet a terhelt a panaszosok ellen a fentebb említett 5000 Ft iránt tett folyamatba, a felsőbb bíróság

a megyei bíróság ítéletét megváltoztatta ugyan és a marasztalás tökésségét lényegesen leszállította, de ítéletének indokolása szerint az 5000 Ft-os díjkikötés nem ütközött a jóerkölcsökbe, nem minősül kizsákmányoló jellegűnek, hanem a marasztalás leszállításának csupán az az oka, hogy a felek a megállapodáskor több ügyvédi munkát tartottak szem előtt, mint amennyinek kifejtésére utóbb ténylegesen sor került.

Nem látott fegyelmi vétséget a fellebbviteli tanács abban sem, hogy a terhelt a nagyösszegű tiszteletdíj kikötése és részbeni kézhezvétele ellenére nem volt hajlandó a jogerősen elítélt panaszosok ügyében újrafelvételi kérelmet előterjeszteni. Meg nem cáfolt védekezése szerint ugyanis a panaszosok a bűnygyben teljes ténybeli beismerésben voltak, ennél fogva az újrafelvételi kérelem előterjesztésére nem volt komoly alap.

OBFT. V. 4204/1949. — 1950 március 23.

40.

Az Ürt. 147. §-án alapuló felfüggesztés megszűnésének időpontja.

Terheltnek az Ürt. 147. §-a alapján történt fegyelmi felfüggesztése a hivatalos lapban 1948 június 24-én tetetett közzé. Tény az, hogy ezen felfüggesztést az elsőfokú fegyelmi bíróság 1949 július 9-én megszüntette, az erről szóló hirdetmény azonban a Magyar Közlönyben csak 1950 január elején jelenhetett meg, miután a felfüggesztés megszüntetését tartalmazó hirdetmény 1950 január 3-án kelt.

Az iratokban arra nézve, hogy a megszüntetést tartalmazó hirdetmény ténylegesen mikor jelent meg, adat nincs. Ennek pontos megállapítását a fellebbviteli tanács nem is tartotta szükségesnek, mert megállapítható, hogy terheltnek úgy az igazolási eljárás során elrendelt egy évi, mint a jelen fegyelmi eljárás folyamán kiszabott 6 hónapi felfüggesztése már 1949 december 25. napjával letelt.

A kamarai ügyésznek a beszámítás tárgyában elfoglalt fellebbezési álláspontja, amelyet a Legfőbb Államügyészség és az Országos Bizottság főügyésze is fenntartott, azért nem helytálló, mert bár az Ürt. intézkedést tekintetben, hogy a fegyelmi felfüggesztés megszüntetése a hivatalos lapban való közzététel napjával válik hatályossá, nem tartalmaz, az Ürt. 114. §-a és a hozzáfűződő jog-

gyakorlat alapján a megszűnés időpontjának a hivatalos lapban való közzétételét kell tekinteni, miután a hivatalos lapban közzétett felfüggesztés hatálya ténylegesen kétségkívül eddig az ideig áll fenn.

OBFT. II. 5024/1950. — 1950 február 24.

41.

Ügyvédi honorárium túlságosan magas felszámítása fegyelmi vétség. Átlagost meghaladó honoráriumfelszámítás — kisebb köteleességszegés.

A fegyelmi fellebbviteli tanács reámutat arra, hogy az ügyvédi honoráriumnak túlzottan magas felszámítása álláspontja szerint kétségtelenül fegyelmi vétség. A jelen esetben azonban a felszámítás a normálnál, az átlagosnál ugyan magasabb, azonban azt a mértéket, amely a fegyelmi vétség megállapítására alkalmas volna, még nem éri fel. Kétségtelen azonban, hogy a honoráriumnak ilyen mértékben való felszámítása is kisebb köteleességszegés, ennek megfelelő megtorlása végett tehát az ügyet az illetékes ügyvédi kamara választmányához kellett áttenni.

OBFT. I. 5012/1950. — 1950 február 14.

42.

Állami kezelésbe vett gyógyszerár mentesítésének kieszközléséért 5000 Ft honorárium kikötése oly fegyelmi vétség, amely indokoltá teszi az Úrt. 147. §-ára alapított felfüggesztést.

Az eljárás adatai alapján megállapítható, hogy a terhelt 15.000 forint tiszteletdíjat kötött ki annak fejében, hogy a hatósági kezelésbe vett gyógyszerár mentesítése ügyében eljár. A kikötött tiszteletdíj mértéke egymagában is sérti az ügyvédi tisztesség követelményeit, minthogy az sem az ügyben egyáltalán elvégezhető ügyvédi munka terjedelmével, sem az abban kifejtendő jogi tevékenység színvonalával nem áll arányban. Kisebb terjedelmű, különösebb jogi nehézséggel sem járó ügyvédi munka fejében ilyen összeg kikötése egymagában alkalmas arra, hogy az ügyfélben azt a gyanút keltse, hogy az ügyvéd a tiszteletdíj egy részét az eljáró hatóságok tagjainak megvesztegetésére fordítja. Áll ez tekintet nélkül arra, vajjon a vesztegetés vagy a befolyással üzérkedés büncselekménye a terhelttel szemben megállapítható lesz-e.

OBFT. V. 5022/1950. — 1950 március 3.

Az Igazságügyminisztérium Jogügyi Hivatalának közérdekű kifogásai és a Legfelsőbb Bíróság Elvi Tanácsának határozatai

Közérdekű kifogások

47.

Perérték téves megállapítása az ügyvédi díjkövetelés iránti per szempontjából nem ítélt dolog.

Az ügyvédi díjkövetelés érvényesítése iránt indított perben a bíróság a végzett munka és az ügyszőz fűződött érdek figyelembevételével állapítja meg az ügyvédi ténykedés ellenértékét. Ha a díjkövetelés alapjául szolgáló perben a bíróság a pertárgy értékét a törvény rendelkezéseinek téves értelmezésével állapította meg, a perérték ily téves megállapítása az ügyvédi díjkövetelés iránt indított perben ítélt dolgot nem képez.

Megokolás: 1942 május 15-én a mezőberényi 4303. sz. tkvi betétben foglalt házingatlan 2/5—2/5 részét A. és B. 1/5 részét pedig C. vásárolta meg 15.000 Ft összvetelárért. A vevők megállapodtak abban, hogy az ingatlant természetben megosztják, a telekkönyvi keresztlüvelhez szükséges vázrajz aláírását azonban A. és B. megtagadta, mire C. ellenük tulajdonközösség megszüntetése iránt pert indított. A járásbíróóság a keresetnek helyt adott; végítéletében a pertárgy értékét 25.000 Ft-ban állapította meg és ehhez képest marasztalta az alpereseket 3980 Ft perköltség megfizetésében. Ez az ítélet fellebbvitel hiányában jogerőre emelkedett.

Az alpereseket képviselő ügyvéd ezután ügyfelei ellen a most jelzett per költségeinek megtérítése címén 4011 Ft tőke és jár. erejéig keresetet indított. Előadta, hogy ő adósa alpereseknek 465 forinttal és ezért keresetét 3560 Ft 10 fill.-re leszállította. Az elsőbíróóság 1634 Ft megfizetésére kötelezte az alpereseket, akiknek a fellebbezése folytán a fellebbezési bíróság a marasztalás összeget 1454 Ft-ra szállította le és egyben részperköltség megfizetésére is kötelezte az alpereseket. A végítélet indokolásának az a lényege, hogy a bíróság a korábbi perben a pertárgy értékét jogerősen 25.000 Ft-ban állapította meg, tehát a megbízást adó ügyfeleknek ilyen értékű volt az ügyszőz fűződő tényleges érdeke.

Ez az ítélet a jogszabályunk olyan

értelmezésén alapul, amely népi demokráciánk alapvető jogelveinek nem felel meg.

A korábbi perben ugyanis a járásbíróóság a pertárgy értékét egy már hatályban nem lévő jogszabály, a Pp. 6. §. 3. pontja alapján állapította meg, amely szerint osztályperben a felosztandó vagyon értéke az irányadó. Ezt a jogszabályt azonban a Te. ügy módosította, hogy csupán a keresettel érvényesített jog értéke az irányadó. Ez pedig az ingatlan 1/5 részének értéke csupán, ami pénzben kifejezve 3000 Ft-ot képvisel. Az ügyvéd azzal, hogy az elsőbíróóság 4000 Ft körüli költségben marasztaló ítéletét fellebbezésrel nem támadta meg, ügyfelei érdekei ellen cselekedett, nyilvánvalóan csak azért, hogy a perbeli ellenfél ügyvédjét és önmagát túlzott díjazásban részesíthesse.

Az utóbb megindított költségperben felperes a járásbíróóságunk jogszabály helytelen alkalmazásával hozott — pertárgy értékét megállapító határozatát — vette alapul. Ez a ténykedése joggal való visszaélésnek minősül, amihez népi demokráciánk bíróságai nem nyújthatnak segítséget. A két ügyvéd pereskedése ugyanis azt eredményezte, hogy az alperesek az ingatlan értékénél magasabb összegű perköltséget voltak kénytelenek kifizetni a felperes ügyvéd részére pusztán azért, mert a bíróság tévedését a felek érdekeit nem képviselő ügyvéd meg sem kísérelte orvosolni.

A Jogügyi Hivatal azt a kérelmet terjeszti elő, hogy a Legfelsőbb Bíróság ügyintéző hatáskörében az indítványozott elvi megállapítás figyelembevételével állapítsa meg a marasztalási összeget.

(Megtámadott határozat: a gyulai törvényszék Pf. I. 6773/1948/10. sz. végítélete.)

48.

Uzsorás szerződéssel kapcsolatos kezességvállalás.

Az 1932. VI. tv. (uzsoratörvény) 4. §-a úgy módosul, hogy aki uzsorás szerződésből eredő kötelezettségért kezességet vállal, csak gazdagodása erejéig felelős.

Megokolás: A felperes 1946 októberében 6000 Ft kölcsönt nyújtott az I. és II. rendű alperesnek olyan okirat ellenében, amelyben az alperesek 10.500 Ft felvételét ismerték el. Ugyanezen okirat szerint a követelést kezizálog is biztosította.

Ezért a kötelezettségért a III. rendű alperes készfizető kezességet vállalt. 1946 novemberében a felperes további 3500 Ft készpénzt adott az I. és II. rendű alpereseknek, akik ekkor 16.000 Ft visszafizetésére kötelezték magukat. Utóbb a felperes és az egyenes adósok között olyan megállapodás jött létre, hogy az alperesek a felperesnek haszonrészesedés címén heti 320 forintot fognak megfizetni. Peres felek egyike sem bejegyzett kereskedő. Adósok kötelezettségüket nem teljesítették, mire a felperes perelt és az I. és II. rendű alperest a folyósított 9500 Ft helyett 29.120 Ft-ban, a kezest pedig 10.500 Ft-ban kérte marasztalni. Felperes az I. és II. rendű alperesekkel szembeni keresetét a per során 20.000 Ft-ra szállította le. Az elsőbíróság az egyenes adósokat 18.000 Ft-ban, a készfizető kezest pedig a kereset értelmében 10.500 Ft-ban marasztalta el.

Alperes fellebbezése folytán a budapesti ítélőtábla a marasztalási összeget mindhárom alperessel szemben 9500 Ft-ra szállította le azzal az indokolással, hogy a valóságban nyújtott tőkén felül csupán a bírólag érvényesíthető kamat legmagasabb mértékét tartotta megítélhetőnek és ennek megfelelően marasztalta a készfizető kezest is. Az ítélőtábla nem foglalkozott az ügylet uszoras jellegével, mert szerinte az erre vonatkozó előadás ténybelileg megalapozást nem nyert.

Ez az ítélet azonban olyan jogszabályi rendelkezésen alapszik, amely népi demokráciánk alapvető jogelveinek nem felel meg.

Egymagában az a körülmény ugyanis, hogy a felperes az alperesekkel a tényleg felvett kölcsön összegét jóval meghaladó összeg felvételét ismerette el, kétségtelenné teszi, hogy az alperesek szorult helyzetben voltak, amelyet a felperes kihasznált. Ennek folytán a kezesi kötelezettség elvállaltatása ugyancsak uszoras jellegű a kölcsön összegét meghaladó rész tekintetében. A csatolt okirat tanúsága szerint a III. rendű alperes abban a feltevésben vállalta a kezes kötelezettséget, hogy a hitelező követelése a lekötött kézzzáloggal teljesen biztosítva van és nyilván abban a feltevésben volt, hogy az adósok által adott biztosítás folytán az ő kezesi kötelezettségének teljesítésére nem is fog sor kerülni.

Az alsóbíróság a kezességvállalás körülményeire, különösen pedig arra,

hogy volt-e a kezességvállalás mögött a III. rendű alperesnek a felek valamelyikével szemben érvényes jogcímen fennálló kötelezettsége, tényállást nem derített fel.

Az uszoratörvény 4. §-a szerint az uszoras szerződés biztosítására kikötött zálog, kezesség és egyéb biztosítás semmis s az csak annyiban marad hatályban, amennyiben a sérelmet szenvedő felet visszatérítési kötelezettség terheli.

Ez a törvényhely azonban eredeti szövegezésében ellentétben áll népi demokráciánk célkitűzéseivel. Ezért azt úgy kell módosítani, hogy a kezes csak akkor marad kötelezve, ha ő az uszoras szerződés folytán valójában gazdagodott. Minthogy azonban a fellebbezési bíróság ezirányban tényállást nem állapított meg, a végítélet fel kell oldani és utasítani kell a fellebbezési bíróságot a bizonyításnak ily irányban való kiterjesztésére.

A Magyar Népköztársaság állama harcol az emberi kizsákmányolásnak minden formája ellen. A népköztársaság bíróságai pedig védik a dolgozók jogait. A sérelmezett végítélet azonban az uszoras szerződésért ellenérték nélkül kötelezettséget vállaló dolgozót sújtja és meg nem engedett vagyoni előnyökhöz juttatja a dolgozó nép ellenségét.

Azzal, hogy az uszoras szerződés adósa kötelezettségéért érvényesen lehet kezességet vállalni, erősítjük az uszoras vagyoni előnyt hajszoló hitelezőnek pozícióját. Ez pedig nem felel meg a népi demokrácia jogelveinek, annál kevésbbé, mert a szocializmust építő államban az uszoraszkodás lehetőségének objektív feltételeit meg kell szüntetni.

Az igazságszolgáltatásnak ép az a feladata, hogy ezt a folyamatot segítse és gyorsítsa, ne pedig gátolja és lassítsa.

A Jogügyi Hivatal a címben szerevezett elvi megállapítás megtételén kívül arra kéri a Legfelsőbb Bíróság Elvi Tanácsát, hogy határozatának ügyintéző részében oldja fel a fellebbezési bíróság végítéletét és utasítsa olyan irányú bizonyítás lefolytatására, vajjon kapott-e a III. rendű alperes a kezesség vállalásért ellenértéket és milyen mértékben, vajjon a kezességvállalás folytán akár az egyenes adósokkal, akár a hitelezővel szemben mentesült-e valamely más kötelezettség alól és az erre vonatkozó bizonyítási eljárás lefolytatása után hozzon az elvi megállapítás figyelembevételével a III.

rendű alperes irányában új határozatot.

(Megtámadott határozat: a budapesti ítélőtábla P. XXIII. 751/1948/13. sz. végítélete.)

Elvi határozatok

III.

Az Elvi Tanács a közérdekű kifogásnak helyt ad.

1.

Aki háztartása, gazdálkodása vagy egyéb kereső foglalkozása körében tartás ellenében huzamosabb időn át másval munkát végeztet, a munkát megfelelően díjazni tartozik akkor is, ha erre vonatkozólag a felek között nincs külön megállapodás.

A díjazás mérvénél figyelembe kell venni a végzett munka mennyiségét, az esetleg elért vagyonszaporulatot, a felek helyzetét és a már kapott juttatást. (3. számú elvi határozat.)

2.

Az Elvi Tanács a nyíregyházi járásbíróóság P. 7664/1947. és a nyíregyházi megyei bíróság Pf. I. 10.790/1948/14. számú végítéletét hatályon kívül helyezi. A nyíregyházi járásbíróóság által P. 7664/1947/19. szám alatt alperesi képviselő javára elrendelt és Pk. 23.935/1949. szám alatt foganatosított kielégítési végrehajtást megszünteti.

Indokolás: Az irányadó tényállás szerint felperes, aki alperes feleségének unokahúga, tízéves korában alperes és felesége háztartásába került. Itt dolgozott az 1947. évben 27 éves korában bekövetkezett férjhezmenetelig.

Eleinte pásztorkodott, majd 14 éves kora után háztartási munkát végzett. Ezenkívül dolgozott az alperesi 14 kat. hold birtokból bére nem adott 1–2 holdon; ápolta alperes 4 tehenét, anyakocáját, hizóit, aprójóságait. Férjhezmenetelekor alperestől és feleségétől kiházásításként egy tehenet, borjút, kocát és 2 malacot kapott.

Alperes felesége 1947. évben különvált alperestől és ugyanekkor ellátás, ápolás, gyógykezeltetés, eltemetés kötelezettségével átadta a saját 4 és ½ hold földjét felperesnek.

Felperes keresetében állítja, hogy alperes a végzett munkáért földet ígért, de ezt nem teljesítette. Ezért 18 éves korától 28 éves koráig végzett munkájáért havi 100 forint munkadíjat igényel.

Tényként nyert megállapítást,

hogy az alperes földet nem ígért, hanem csak kiházasítást. Ezért az elsőbbség, figyelemmel a megkapott jószágokra, alperest bútor, kelengye stb. fejében 3000 Ft-ban marasztalta. A fellebbezési bíróság a marasztalás összegét 1500 forintra szálaltotta le, azzal az indoklással, hogy a kiházasítási összeg másik felerésze alperes feleségét terheli. Per- és fellebbezési költségekben a bíróságok — részben — felperest marasztalták.

A tényállásból eléntkáruló életviszony nem eseti, hanem általános. Az ingyen — vagy csak részben díjazott — munka, különösen parasztságunk körében igen elterjedt.

Ennek egyik formájaként gyermektelen házaspárok, rendszerint a rokonság köréből, serdülőkorú fiú- vagy leánygyermeket fogadnak háztartásukba és fedezik annak elemi szükségleteit. A növekvő munkarejű ifjú éveken keresztül végez »családtagként« alkalmazotti munkát. Családalapításakor esetleg kiválik a háztartásból és ekkor esetleg kiházasítást kap.

Az ingyen munka másik még gyakoribb formája a vő és meny munkája. Rendszerint abban az elbírálásban részesülnek, mint a háztartásba fogadott rokon vagy idegen. Évtizedeken keresztül, amikor legjobb munkarejében van a vő vagy meny, tartás ellenében végez minden gazdasági munkát, abban a reményben, hogy házastársa idővel a szülői gazdaságnak egészben vagy részben örököse lesz.

Ha azután a vő vagy a meny házassága, vagy házastársával való együttélése, valamely ok miatt megszűnik, rendszerint többéves munkájának díjazása nélkül kerül ki abból a háztartásból, ahol legjobb munkarejében éveken keresztül dolgozott.

Mialatt így a háztartásba fogadott távolabbi rokon, vő vagy meny elvégzi a gazdasági munkák nagyobb részét, a családfő csak irányítja az esetleg irányításra nem is szoruló gazdálkodást, vagy ha ezt a birtok nagysága szükségessé teszi, feleségével együtt kiegészítő munkát végez.

Ezt az életformát a korábbi bírói gyakorlat akként értékelte, hogy »arról, aki rokoni háztartásban lakást, ellátást és ruházást élvez, az ellenkezőre utaló körülmények hiányában azt kell vélelmezni, hogy a háztartás feje számára, annak háztartásában vagy gazdaságában végzett munkájáért az élvezett ellátáson

felül, más ellenszolgáltatásra igényt nem tart«.

A felszabadulás előtti félféudális Magyarország szegényparaszt lakosságát fojtogatta, életheletőségét a minimumra csökkentette a nagybirtok, a nyílt és rejtett mezőgazdasági munkanélküliség. Ily körülmények között a birtokos családba mintegy »családtagként« bejutó föld nélküli dolgozónak a léte, a munkájáért kapott eltartással jobban biztosítottnak látszik, mint osztályának többi tagjaié.

Ez azonban nem változtat azon a tényen, hogy — rendszerint azokban az években, amikor a »családtag«-nak legnagyobb a munkabírása, — munkarejűt az őt befogadó családfő jóformán ingyen használja. Ez a félingyen munkarejű lehetővé tette a családfő részére, saját munkarejűnek kímélését, vagy azt, hogy gazdasági alkalmazott felfogadásával nagyobb teherrel mentesüljön.

Népi demokráciánk jogszolgáltatása leszögezi azt az elvet, hogy az éveken keresztül rendszeresen csak tartás ellenében igénybevett munkáért megfelelő díjazást kell fizetni.

További és döntő szempont ebben a kérdésben a következő megfontolás: Termelési viszonyaink gyökeresen megváltoztak. Parasztságunk életberendezése, életviszonyai azonban sok vonatkozásban még a régi félféudális rendszerben kialakult köztötségeket viselik magukon. E köztötségek a termelőerők fejlődését gátolják. Szocialista jogunk feladatai közé tartozik, hogy az ilyen elmáradottságot jelentő köztötségek feloldását előmozdítsa és olyan új bírói gyakorlatot teremtsen, amelytől mezőgazdasági dolgozóink munkarejűjének produktívabb kifejtése várható.

Azok az okok, amelyek a félféudális Magyarország földnélküli mezőgazdasági dolgozói részére indokoltá tették a lakásért, ellátásért végzett munkát, — ma már nem állnak fenn. Állami gazdaságaink kollektív szerződésai soha nem remélt életszínvonalat biztosítanak az ott dolgozók részére. Termelőszövetkezeink tömegesen alakulnak, fejlődnek. Ötéves tervünk végrehajtásához szükséges, hogy a mezőgazdasági dolgozók tömegei az iparban helyezkedjenek el. Megszűnt a munkanélküliség, sőt munkarejű hiánnyal kell számolni.

Viszont a kis- és középbirtokok, a megszokottsághoz való kispolgári ra-

gaszkodás vagy az örökség reményében a jó munkarejűben lévő dolgozók ezreit kötik lakásért és ellátásért olyan birtokhoz, ahol azok munkarejűjére szükség nincs, ahol az ő munkájuk a birtokost tétlenségre, kényelemre készíti.

A mezőgazdaság gépesítése folytán a falusi kis- és középbirtok termelékenységének is emelkedni kell. Az abban összesűrűsödött munkarejű így növekvő felesleget jelent. A dolgozók életszínvonalának emelését is korlátozza, ha a gazdaságban több személy dolgozik, mint amennyi annak megműveléséhez szükséges.

Leegyszerűsítve a kérdést, ha a birtokos maga is el tudja végezni a szükséges munkákat, akkor gazdaságilag káros, a munkarejűgazdálkodás elvét is sérti az, hogy a gazdaságban további »családtagként« befogadott munkarejű is tevékenykedjen. Ez esetben pedig az elvi megállapítás által kilátásba helyezett anyagi megterhelés arra fogja készíteni a birtokost, hogy a korábbi kizsákmányoló viszonyt és az ezzel összefüggő munkarejűpazarlást megszüntesse. Ha viszont a birtok nagysága folytán a birtokos egyedül nem képes elvégezni a szükséges munkákat, akkor a birtok jövedelme lehetővé teszi a munka megbecsülése és a kizsákmányolás elleni harc pedig szükségessé és elkerülhetetlenné teszi, hogy az igénybevett munkarejű a lakáson és ellátáson felüli további, azaz teljes díjazást kapjon.

Népi demokráciánk alapvető jogelveinek megfelelően tehát, a végzett munkáért, az eset összes körülményeitől függő díjazást kell fizetni.

Káros és méltánytalan lenne azonban, ha ez a rendelkezés kis- és középbirtokosok vagyoni romlását okozná. Ezért a díjazás mérvénél figyelembe kell venni az elért vagyoni szaporulatot; felek helyzetét; a már kapott juttatást, ideértve természetesen az élvezett tartást is.

Nem lehet cél, hogy a már több évvel ezelőtt megszünt lezárt hasonló összeköttetésekben peres lavínája induljon. De ennek gátat vet a 13.110/1948. Korm. számú rendelet is.

Eszerint ugyanis, ha az itt vázolt viszony 1946 augusztus 1-e előtt szűnt meg, a perindítás — ma már, a rendelet életbelépésétől számított 6 hó eltelté után — akkor sem lehetséges, ha egyébként — mint jelen esetben — a követelés a 13.110/1948. Korm. számú rendelet 4. §-a

értelmében a korlátozások alól kivett követelés.

A hivatkozott jogelvekből következik, hogy a nem kellő díjazást jelentő ú. n. «ellátásért» jövőben senki ne használhassa másnak a munkaerejét, hanem Alkotmányunk 45. §-a rendelkezésének megfelelően a végzett munka mennyiségének és minőségének megfelelő díjazást biztosítson.

Az elvi határozat által rendezni kívánt életviszonyok jellegeből következik, hogy az elvi határozat nem vonatkozik szívességi jellegű vagy csak átmenetileg végzett munkákra, a tényleges, szoros értelemben vett családon belül egymás részére végzett munkákra és

csak különösen indokolt esetben terjed ki a lemenő házastársa (vő, meny) által a házastárs szülői részére végzett munkákra. Ilyen különösen indokolt eset például, ha az együttélés nem a vő vagy a meny hibájából szakadt meg, vagy ha a közös háztartásban végzett munka különösen hosszú időn át tartott, vagy ha a háztartás feje javára a munkaideje alatt vagyonszaporulat mutatkozik.

Az elvi határozatban rögzített jogszabály hatályosulása elősegíti a kizsákmányolás és a kis- és közép-birtok helytelen munkaerőgazdálkodásának a felszámolását. Elősegíti azt, hogy e birtokok csak annyi munkaerőt kössenek le, amennyi a korszerű munkamódszerekkel való megművelésükhöz szükséges és az így felszabaduló munkaerő pedig tervgazdálkodásunk rendelkezésére álljon.

Ugyanezek az alapelvek természetsszerűleg nemcsak a mezőgazdaságra, hanem egyéb kereső foglalkozásban végzett munkára is megfelelően alkalmazandók.

Felperes 18 éves korától 28 éves koráig terjedő idő alatt végzett munkájáért igényelt munkadíjat. A tényállás szerint azonban csak 27 éves koráig, tehát 9 éven át dolgozott alperesnél. Felperesnek és férjének 4 és ½ hold földje van, de ezt terheli alperes feleségének tartása. Alperesnek az együttélés megszűnésekor 14 kat. hold földje volt. A jelzett időben vagyonszaporulat nem keletkezett. Mindezekre, valamint a tényállásban jelzett egyéb körülményekre tekintettel az Elvi Tanács úgy találta, hogy felperesnek az élvezett ellátáson felül a 9 évre 5500 forinttal kell díjazni a munkáját alperessel szemben. A kiházasítási jó-

szágok értékét felperes keresetében 2500 forintra tette. Ez az összeg a kérdéses jószágok árának meg is felel. Ezt, mint már megkapott juttatást, az 5500 forintból levonva, az Elvi Tanács alperest a fennmaradó 3000 forint és az aránylagos költségek megfizetésére kötelezte.

1950. március 20. Pkt. 6949/1949. szám.

A fenti határozat alapjául szolgáló közérdekű kifogás 43. sz. alatt ismertetve.

IV.

Az Elvi Tanács a közérdekű kifogásnak helyt ad.

1.

Ha a követelést támasztó fél által előadott tények valónak bizonyultak és ezek a kereseti (vizontkereseti) követelést megalapozzák, egymagában a jogcím helytelen megnevezése miatt a keresetet (vizontkeresetet) elutasítani nem lehet. (4. számú elvi határozat.)

2.

Az Elvi Tanács az 1. alatti elvi megállapítás alapulvételével a budapesti ítélőtábla P. XI. 11.858/1949/19. sorszámú végítéletét hatályon kívül helyezi és a budapesti felsőbíróságot utasítja, állapítson meg tényállást arra, hogy az alperesek az átadott pénzből milyen összeget fordítottak saját céljukra és ehhez képest hozzon újabb határozatot.

Indokolás: A felperes és a II. r. alperes korábban házastársak voltak, házassági köteléküket a bíróság még 1932. évben jogerősen felbontotta.

A II. r. alperes újabb házasságot kötött. A második felesége négy gyermek hátrahagyásával 1947. évi február hó 15. napján elhunyt.

Ezt követően rövid időn belül a felperes és a II. r. alperes összeköltöztek és a II. r. alperesnek személyes előadása szerint arról volt szó, hogy ismét házasságra lépnek.

A felperes és a II. r. alperes összeköltözése után hozzájuk költözött az I. r. alperes is, aki a II. r. alperesnek édesapja.

Az együttélés ideje alatt, 1947 év május havában a felperes eladta lajtosmizei házrészét s a közterhek (adó, illeték) és egyéb terhek kifizetése után az irányadó tényállás szerint 4880 forint maradt meg.

A felperes és a II. r. alperes házasságon kívüli együttélése 1947 év

június havában megszakadt, a felperes elköltözött a II. r. alperestől, majd két hét múlva ismét visszatért s ezt követően még kb. 2–3 hétig éltek együtt s közöttük az együttélés ismét megszakadt.

A II. r. alperes személyes előadása szerint a felperes házrészének vételárát a felperessel együtt vette fel.

A felperes a pestvidéki törvényszék előtt 5800 forint tőke és jár. iránt az I–II. r. alperes ellen pert tett folyamatba. Keresetlevelében előadottak szerint a II. r. alperes bírta őt rá arra, hogy költözzenek össze és az alperesek rábeszélésére adta el házrészét s ezt az összeget az alperesek azzal csalták ki, hogy azt közös kovácsműhelybe fektetik és azáltal a felperes megélhetése is biztosítva lesz. Az alperesek visszaadás kötelezettségével vették át a házrész vételárát, a felperest azonban a házukból elzavarták és a pénz visszaadását megtagadták. Ezért az alpereseket az 5800 forint kölcsöntőke és jár. megfizetésére kérte kötelezni.

A bizonyító eljárás lefolytatása után az utolsó tárgyaláson a felperes előadta, hogy a keresetbe vett összeget a II. r. alperestől, mint jegyajándékot is visszaköveteli.

A II. r. alperes ebben keresetváltoztatást látott és ez ellen felszólalt.

A pestvidéki törvényszék P. V. 9773/1948/16. sorszámú végítéletében a felperes keresetét elutasította és a felperest 600 forint perköltség megfizetésére kötelezte.

Az ítélet indokolása szerint a felperes személyes meghallgatása során tett vallomása alapján megállapítható volt, hogy a II. r. alperes a házrész eladásából befolyt pénzt átvette. Nem kötöttek külön megállapodást. Tervük az volt, hogy műhelyt fognak nyitni és abból fognak élni. Felperesnek ez az előadása megcáfolja azt a keresetlevelében tett előadását, hogy a házrész eladásából kapott pénzt kölcsön adta az alpereseknek.

Álláspontja szerint erre enged következtetni egyébként az a tény is, hogy a II. r. alperes a készpénzösszeget olyan ingóságok bevásárlására fordította, amelyek az együttélés anyagi előfeltételeit képező gazdálkodáshoz, továbbá a peres felek megélhetéséhez voltak szükségesek.

Tekintve, hogy a felperes a keresetlevelében nem adott elő olyan ténye-

ket, amelyekből azt lehetett volna megállapítani, hogy a követelt összeget a kötendő házasságra való tekintettel adta át a II. r. alperesnek, — a Pp. 188. §-a értelmében a kereset megváltozott részét — annak vizsgálása nélkül, hogy az alapos-e, vagy sem, — elutasította.

Az ítélet ellen a felperes fellebbezett.

A budapesti ítélőtábla P. XI. 11.858/1949/19. sorszámú végítéletével az elsőbíróság ítéletét indokai alapján helybenhagyta.

Az Igazságügyminisztérium Jogügyi Hivatala a budapesti ítélőtábla P. XI. 11.858/1949/19. sorszámú végítéletét közérdekű kifogással támadta meg a 4071/1949. Korm. számú rendelet 3. §-ának b) pontja alapján.

A bíróság elsődleges feladata, hogy a peres felek között felmerült jogvitát a szocialista igazságnak megfelelően rendezze.

Az Elvi Tanács a 2. számú elvi határozatának indokolásában* már kifejtette, hogy az eljárási jogszabályok az utat, módot, lehetőséget jelölik meg az igények érvényesítésére.

A Pp. 188. §. (1) bekezdésében megszabott keresetváltoztatás tilalmának formalizmusa egyes esetekben az anyagi igazság érvényrejutását gátolja, az anyagi igazság sérelmét eredményezheti. Már az eddigi bírói gyakorlat sem alkalmazta a Pp. 188. §. (1) bekezdésében foglalt, a keresetváltoztatásra vonatkozó tilalmat mereven. Az anyagi igazság érvényrejutása érdekében egyes esetekben helyes jogalkalmazással és jogmagyarázattal enyhített a Pp. 188. §. (1) bekezdésében foglalt rendelkezésen.

Addig is, amíg eljárási jogunk reformja bekövetkezik, a népi demokrácia bíróságainak a Pp. 188. §. (1) bekezdésében foglalt rendelkezést csak az anyagi igazság érvényrejutásának sérelme nélkül kell alkalmazni.

Gyakran megtörténik ugyanis, hogy a bizonyító eljárás eredménye

szertint a felperesnek az alperessel szemben valóban áll fenn követelése, azonban keresetének jogalapját helytelenül jelölte meg.

Ilyen esetekben a keresetváltoztatás tilalmának formalizmusa valóban az anyagi igazság sérelmét eredményezi, ha a bíróság a Pp. 188. §. (1) bekezdésének merev alkalmazásával az anyagi jog szerint helyálló igény érdemi elbírálását mellőzi.

A Pp. 129. §. (1) bekezdés 3. pontja értelmében a keresetlevélben a jog alakszerű megnevezése nem szükséges, hanem a jogállítást a keresetnek egész tartalmából kell megállapítani. Elő kell adni azonban azokat a tényállításokat, amelyekből a felperes keresetét származtatja.

A bíróságnak ilyen esetben azt kell vizsgálnia, hogy az előadott és valóban bizonyult tények a jog megállapítására elegendők-e és ha elegendők, a követelést akkor is meg kell ítélni, ha a felperes (vizontkereset esetében az alperes) annak jogcímét alakszerűen tévesen vagy egyáltalában nem jelölte meg.

Ehhez képest a Pp. 129. §-ának helyes értelme szerint, ha a követelést támasztó fél által előadott tények valóban bizonyultak és ezek a kereseti (vizontkereseti) követelést megalapozzák, egymagában a jogcím helytelen megnevezése a kereset (vizontkereset) elutasításának okául nem szolgálhat.

A budapesti ítélőtábla megtámadott ítéletének hozatalánál mindezt figyelmen kívül hagyta. A II. r. alperes a tőle még 1932. évben törvényesen elvált felperessel újból házasságot akart kötni és ezért felperes a II. r. alpereshez költözött. Ezalatt az idő alatt adta el a felperes lajossimizei házrészét, amelyből 4800 forint megmaradt. A kereseti előadás szerint felperes visszafizetés kötelezettségével adta át ezt az összeget alpereseknek. A néhány heti együttélés arra vezetett, hogy a felperes a II. r. alperestől végleges elköltözésekor a 4800 forintból mindössze egy tehenet és párszáz forint értékű ruhát kapott.

Ha tehát a felperes a kereseti követelést kölcsöntőkeként kérte is

megítélni és a perben a kölcsön létrejötte bizonyítást nem nyert, nem lehet a keresetet egymagában elutasítani azért, mert a keresetlevélben foglalt előadás szerint az alperesek a házrész vételárát visszaadás kötelezettségével vették át.

A kifejtettekhez képest tehát a budapesti ítélőtábla P. XI. 11.858/1949/19. sorszámú végítélete jogszabálynak olyan értelmezésén alapszik, amely a magyar népi demokrácia alapvető jogelveinek nem felel meg.

Ezért a Legfelsőbb Bíróság Elvi Tanácsa a Jogügyi Hivatal közérdekű kifogásának helyet adott, s a 4071/1949. Korm. számú rendelet 8. §. (1) bekezdés b) pontja alapján határozata 1. alatti részében foglalt elvi megállapítást tette.

Az Elvi Tanács határozatában foglalt elvi megállapítás alapulvételeivel a budapesti ítélőtábla P. XI. 11.858/1949/19. sorszámú végítéletét a 4071/1949. Korm. számú rendelet 9. §. (2) bekezdése alapján hatályon kívül helyezte s a budapesti felsőbb bíróságot további eljárásra és újabb határozat hozatalára utasította.

1950 március 24. Pkt. 6826/1949. szám.

A fenti határozat alapjául szolgáló közérdekű kifogás 42. sz. alatt ismertetve.

V.

Az Elvi Tanács a közérdekű kifogásnak helyet ad.

1.

1. a) *Ha a kishaszonbérlet a haszonbérbeadóval előzőleg meg is állapodott a haszonbér mennyiségében, az elemi csapás okozta termés kiesés, a kárral aránylagos haszonbér mérséklésére ad igényt.*

b) *A 12.910/1947. Korm. számú rendeletnek az 1946—1947. gazdasági évre szóló haszonbér-mérséklésére vonatkozó rendelkezései a következő évekre nem nyernek alkalmazást.*

2. *Ha a haszonbérbeadó a haszonbérlet ingatlan évi termésében elemi csapás folytán beállott rendkívüli kár címén földadóleszállításban részesült,*

* Jogtudományi Közlöny 1950. évi 7—8. számában.

*Minden kaladó szellemű
magyar jogász tagja
a Magyar Jogász Szövetség-nek*

— a vonatkozó eljárásban megállapított terméskülönbözetnek megfelelő méréselés a haszonbérlet akkor is megilleti, ha haszonbérlet mérséklés iránt eljárást nem indított. (5. számú elvi határozat.)

2.

A Pkt. 6094/1949. számú ügyben az elvi határozat 1. részére vonatkozólag:

az Elvi Tanács 1/a. alatti elvi megállapításának alapulvételével a szegedi törvényszék, mint fellebbezési bíróság Pf. I. 3441/1949. számú végítéletének 7 q 15 kg búza egyenértékén felül marasztaló és a perköltsegekre vonatkozó rendelkezését hatályon kívül helyezi. Alpereseket arra kötelezi, hogy felpereseknek csupán 7 q 15 kg búzának a teljesítéskori egyenértékét és ennek 1948. évi október 5-től járó 5% kamatát fizessék meg. Ezen túlterjedő kereseti kérelmükkel a felpereseket elutasítja. A perköltsegeket peres felek között kölcsönösen megszünteti.

Indokolás: Felperesek 1946 szeptember 30-án kelt szerződéssel haszonbérbe adták az alpereseknek Földéakon fekvő 13 kat. hold 700 négyszögölnyi mezőgazdasági ingatlanukat. A makói járásbíró, mint vegyesbíró előtt a felek az 1947—1948. gazdasági évre fizetendő haszonbérre nézve 1948 március 3-án bírói egységet kötöttek. Eszerint az 1946—1947. gazdasági évre járó haszonbért 25%-kal mérsékeltek, az 1947—1948. gazdasági évre járó haszonbért pedig 45 q 50 kg búzában állapították meg. A bérösszeg felét előre október 5-ig, a másik felét pedig augusztus 20-ig kellett megfizetni.

Az 1947—1948. gazdasági évre az 1948 november 17-én beadott keresetlevél benyújtásáig az alperesek haszonbértartozásukra csak 19 q 15 kg búzát fizettek. Az 1948—1949. gazdasági évre pedig semmit sem fizettek.

Ezért a felperesek az 1947—1948. gazdasági év második felére és az 1948—1949. gazdasági év első felére, a teljesített 19 q 15 kg búza betudásával, 26 q 35 kg búza megfizetése iránt támasztottak igényt.

A makói járásbíró a perben megállapította, hogy az 1947—1948. gazdasági évben alpereseket 40%-os elemi kár érte. Ezen a címen 20%-ot (9 q 10 kg) levont az alperesek tartozásából és 17 q 25 kg búza egyenértékében és járulékaiban marasztalta az alpereseket.

A szegedi törvényszék Pf. I. 3441/1949. számú ítéletével további 2 q 70 kg búzával csökkentette a marasztalást. Az alperesek által elszenvetett 40%-os elemi kárt nem 20, hanem 25%-ban háritotta át a felperesekre és ekként a marasztalás tökeösszegét 14 q 55 kg búzának teljesítéskori egyenértékére szállította le. Az alpereseket a fellebbezési költségekben is marasztalta.

A fellebbezési bíróság ítéletének indokolása szerint a szóbanforgó bérlet a rendelet 6. §. 1. bekezdése értelmében kishaszonbérlet. Az 1946—1947. gazdasági évre ebben a rendeletben kifejezésre juttatott bérlet mérséklés elvét az 1947—1948. gazdasági évre is alkalmazva, az alpereseket a 40%-os kár folytán a rendelet 2. §-ának értelmében 25%-os bérlet mérséklés illeti.

Minthogy a vegyesbíró kifejezetten csak az 1947—1948. gazdasági évre állapította meg a felek közötti haszonbért, a fellebbezési bíróság az 1948—1949. gazdasági évre járó irányhaszonbért a rendelet 10. §-a alapján (analógia juris alkalmazásával) állapította meg.

Az Igazságügyminisztérium Jogügyi Hivatala a szegedi törvényszék, mint fellebbezési bíróság Pf. I. 3441/1949/15. sorszámú végítéletét közérdekű kifogással a 4071/1949. Korm. számú rendelet 3. §-ának b) pontja alapján támadta meg.

A közérdekű kifogás alapos.

A szegedi törvényszék, mint fellebbezési bíróság megtámadott végítéletét illetően a rendelet 2. §-a valóban akként szabályozza a haszonbérlet mérséklésére vonatkozó igényt, ahogy a sérelmezett végítélet indokolása említi. Tévedett azonban a fellebbezési bíróság akkor, amikor az 1946—1947. gazdasági évre megállapított jogszabályokat az 1947—1948. gazdasági évre vonatkoztatta.

A rendelet 2. §-a szerint az elemi csapások alapján igényelhető haszonbérlet mérséklés a termés kiesésből eredő kárnak méltányos megosztásán alapszik. Az így szenvedett kárnak azonban csak a 2. §-ban közelebbről meghatározott százalékos mennyiségét engedi a haszonbérbebetudni.

A rendelet 2. §-ával a rendelet alkotója a kishaszonbérletet kívánta védeni. Ezt a védelmet a gazdasági életben a rendelet megjelenése óta eltelt idő alatt bekövetkezett gyö-

keres változások még fokozottabban indokolják. Különösen indokolt, hogy olyankor, amikor az elemi csapás következtében a haszonbérbeadó az illetékes adóhatóságtól adóelengedést kap, az elemi csapás okozta kár nemcsak a 2. §-ban megjelölt csökkentett mértékben, hanem egészében megoszolják a kishaszonbérlet és a bérbeadó között.

Minthogy a rendelet bérlet mérséklés szabályai az 1946—1947. gazdasági évre szólnak, nincs jogi akadálya annak, hogy a bíróságok a 2. §-ban foglalt korlátozásokat a későbbi gazdasági évekre félretelve, a teljes kárhoz igazodó haszonbérlet mérséklést mondjanak ki. A rendelet 2. §-ának merev alkalmazása a haszonbérbeadót alaptalan előnyben részesítené a kishaszonbérlet rovására.

A jelen esetben a haszonbérbeadó 23%-os földadóelengedést kapott. Ez azt eredményezte, hogy a haszonbérbeadó kárát gyakorlatilag a kincstárra háritotta át. Míg a termés kiesésből eredő kár a dolgozó kisparasztot nagyrészt átháríthatatlanul sújtotta. Így a haszonbérbeadó lényegileg semmivel sem károsodott, mert majdnem ugyanolyan földadóelengedést kapott, mint amennyi bérlet mérséklést a kishaszonbérlet.

Már pedig amennyiben a feleknek fel nem róható kárt kell megosztani, a bíróság nem választhatja a kár megosztásának Alkotmányunk szellemével ellenkező olyan módját, amely a kár teljes egészét a dolgozó kishaszonbérletre háritja.

Ezért a Legfelsőbb Bíróság Elvi Tanácsa a közérdekű kifogásnak helyet adott s a 4071/1949. Korm. számú rendelet 8. §. (1) bekezdés b) pontja alapján határozata 1. alatti részében a), b) alatt foglalt elvi megállapításokat tette.

Az alperesekkel szemben érvényesíthető igény tehát jogszerűen a következőképpen alakult:

Az 1947—1948. gazdasági év második felére és az 1948—1949. gazdasági év első felére a megállapodás szerint 45 q 50 kg búza haszonbérletnek a felpereseket. Ebből levonandó 40%-os elemi kárnak megfelelő 18 q 20 kg búza és a teljesített 19 q 15 kg búza, vagyis együtt 37 q 35 kg búza és így az alperesek tartozása csupán 7 q 15 kg.

Ezért a marasztalás tökeösszegét a Legfelsőbb Bíróság Elvi Tanácsa ennek megfelelően leszállította és minthogy a perben mind a két fél részben nyertes, részben vesztes lett,

a perköltséget a peres felek között kölcsönösen megszüntette.

3.

A Pkt. 5822/1949. számú ügyben az elvi határozat 2. részére vonatkozólag:

az Elvi Tanács 2. alatti elvi megállapítás alapulvételével a miskolci törvényszék mint fellebbezési bíróság Pf. 2407/1948. számú végítéletét hatályon kívül helyezi. Alpereseket egyetemlegesen arra kötelezi, hogy a felpereseknek 107·50 Ft tőkét, ennek 1947 augusztus 15. napjától járó 5% kamatát 15 nap alatt megfizessenek. Felperes keresetét ezt meghaladóan elutasítja és mind a per, mind a fellebbezési eljárási költségeket a felek között kölcsönösen megszünteti.

Indokolás: A felperes Hejőcsaba és Görömböly községek határában fekvő 5 magyar hold területű szántóföldjét haszonbérbe adta évi 10 q búza és 5 q árpa haszonbérért 1946. évi október hó 1. napjától kezdődően az alpereseknek. A haszonbérlet 1947. évi október hó 1. napján megszűnt.

Az alperesek 1947 augusztus havában 3 q 25 kg rozsot adtak a felperesnek, s ezt a peres felek ugyanilyen mennyiségű búzával vették egyenlőnek. Fizettek az alperesek 1947. évi október havában 100 forintot, 1947. év november havában ugyancsak 100 forintot s ezt 2 q rozs pénzbeli egyenértékében számolták el.

A peres felek megállapodtak abban, hogy az alperesek a hátralékos haszonbért havi 100 forint részletekben fizetik meg.

Az alperesek a részletek fizetését 1947 év december havában beszüntették, mert a felperes a haszonbérletet tőlük 1947 év október havában visszavette.

A felperes terhére kivetett 1947. évi földadó 450 kg 48 dkg búza volt. Erre aszálykár címén 212 kg 50 dkg búzaadótörlesztést kért és kapott.

Alperesek a rendelet alapján az 1946—1947. évi haszonbérnek bírói mérséklését nem kérték.

A felperes a miskolci járásbíróság előtt 8 q búza és 2 q árpa hátralékos haszonbér és jár. iránt P. 20.265/1948. szám alatt pert indított az alperesek ellen.

A miskolci járásbíróság az alpereseket 4 q 25 kg búza és 5 q árpa, mint tőke, valamint járulékaiknak megfizetésére kötelezte. Az ítélet azon alapszik, hogy az alperesek

bérmérséklést nem kértek. Minthogy pedig az alperesek 3 q 25 kg rozsot ugyanilyen mennyiségű búzában elszámoltak és a kifizetett 200 forint 2 és ½ q búzának felel meg, ezek levonása után az alperesek terhére 4 q 25 kg búza és 5 q árpa haszonbértartozás áll fenn.

Az ítélet ellen az alperesek fellebbeztek.

A miskolci törvényszék Pf. 2407/1948/7. számú végítéletével az elsőbíróság végítéletét részben és úgy változtatta meg, hogy a marasztalás tőkeösszegét 4 q 25 kg búzában és 200 kg árpában állapította meg. Alpereseket fellebbezési eljárási költségek megfizetésére is kötelezte.

Az ítélet indokolásában kifejti, hogy a rendelet 3. §-ának (1) és (2) bekezdésében foglaltak szerint, ha a haszonbérelt ingatlan után elemi csapás címén földadóleszállítás történt a haszonbérlő, — ha a haszonbérmérséklés iránt eljárást tett folyamatba — egyelőre a haszonbérnek csupán 50%-át köteles megfizetni.

Az alperesek azonban a hivatkozott rendeletben megjelölt bérmérséklési eljárást igénybe nem vették. Ezért erre a körülményre, a rendelet 3. §-ának (3) bekezdés b) pontja értelmében, nem hivatkozhatnak.

Az elsőbíróság ítéletével szemben az alpereseket 5 q árpa helyett csak 2 q árpa kiadására kötelezte, mert a felperes csak 2 q árpát érvényesített keresetében s az elsőbíróság a marasztalásnál a kereseti kérelmen jogszabálysértéssel túlterjeszkedett.

Ami a miskolci törvényszék, mint fellebbezési bíróság megjelölt végítélete ellen irányuló közérdekű kifogást illeti, a rendelet 3. §-ának (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy ha a haszonbérelt mezőgazdasági ingatlan 1946—1947. évi termésében elemi csapás által okozott rendkívüli kár címén földadóleszállítás történt, az erre vonatkozó eljárás során megállapított terméskülönbözetnek megfelelő mérséklés (2. §.) a haszonbérlőt feltétlenül megilleti.

A rendeletnek abból a rendelkezéséből, hogy a megjelölt esetben a pénzügyi hatóságnak »erre vonatkozó eljárás során megállapított terméskülönbözetnek megfelelő mérséklés a haszonbérlőt feltétlenül megilleti«, következik, hogy a rendelet 17. §-a a rendelet 1. §-a alapján a haszonbér bírói mérséklésének kérését értelemszerűen csak arra az esetre rendelte, ha a haszonbérbeadó a földadó mér-

séklésének kérését elmulasztja, vagy ha a haszonbérlő a földadó elengedőére, illetőleg leszállítására irányuló eljárás során megállapított kárt meghaladó kár fennállását kívánja bizonyítani. (rendelet 3. §. (1) bek. második mondat.)

Ha tehát a pénzügyi hatóság a haszonbérbeadónak a földadó mérséklése iránt benyújtott kérelmére megindult eljárás során megállapította, hogy a haszonbérelt mezőgazdasági ingatlan 1946—1947. évi termésében elemi csapás milyen mérvű rendkívüli kárt okozott, ennek megfelelően a haszonbérbeadót földadóleszállításban részesítette a haszonbérlő a megállapított kárt meghaladó kár fennállását bizonyítani nem kívánja, az ennek megfelelő mértékű haszonbérmérséklés a haszonbérlőt feltétlenül és akkor is megilleti, ha a haszonbér mérséklése iránt eljárást nem tett folyamatba.

A vegyesbíróság előtti eljárásnak a célja, hogy meg lehessen állapítani az elemi csapás által okozott kár mértékét, amelyhez igazodik a rendelet 2. §-a szerint a haszonbér mérséklésének a mérvé.

Ha azonban a pénzügyi hatóság az erre vonatkozó eljárás során az elemi csapás által okozott kár mértékét megállapította és annak eredményét mind a haszonbérbeadó, mind a haszonbérlő elfogadta, a rendelet helyes értelmezése mellett szükségtelen, hogy a haszonbérlő ilyen esetben a már megállapított kár mértékéhez igazodó haszonbér mérséklése iránt költséggel, idővesztéssel járó vegyesbíróság előtti járást is igénybe vegye.

A felperes aszálykár címén 1947. évre mintegy 50%-os búzaadótörlesztést kapott. Az alperesek a földadó leszállítására irányuló eljárás során megállapított kár mértékénél nagyobb kárt bizonyítani nem kívántak. Felesleges volt tehát a rendelet 1. §-a alapján az 1946—1947. évi haszonbér mérséklésének vegyesbíróság előtt való kérése. Az alperesek 50%-os búzaadóelengedésnek megfelelő mérvű, haszonbér mérséklése iránti igényüket a perben kifogás alakjában is érvényesíthették.

Nyilvánvaló, hogy a jogszabályalkotó a gazdaságilag gyengébb felet (kishaszonbérlőt) nem kívánhatta hátránnyal sújtani s ugyanakkor a haszonbérbeadót indokolatlan s őt meg nem illető előnyben részesíteni.

A földbirtokpolitikai célkitűzésekkel és a kisparaszt védelmével nem

egyvezetethető össze a rendeletnek olyan értelmezése, amellyel a jogban járatlan kisparaszt valójában fenn sem álló mulasztása a haszonbérbe-adót indokolatlan előnyhöz juttatná. A bíróság a jogszabályt, ha abban hízagot lát, csak olyképen értelmezheti, hogy az a népi demokráciánk alapvető jogelveinek megfelelően.

Népi demokráciánk alapvető alapelveivel vizsgolt nem egyvezetethető össze, hogy az aszálykár folytán földadó leszállításban részesített haszonbérbeadó, annak a kishaszonbérllőnek a rovására jusson anyagi előnyhöz, aki a kárt valóban elszenvedte.

Az irányadó tényállás szerint a felperes aszálykár címén 1947. évre 50%-os földadóelengedésben részesült.

Ehhez képest az Elvi Tanács határozatának 1. alatti megállapítása értelmében az alperesek a rendelet 2. §-a és 3. §-ának (1) bekezdése alapján az 1946—1947. gazdasági évre eső haszonbérnek csak 50%-át kötelesek a felperesnek megfizetni.

Az évi haszonbér 10 q búza és 5 q árpa volt.

Ennek 50%-a : 5 q búza és 2·5 q árpa.

Az alperesek nem vitásan 3·25 q rozst adtak a felperesnek, amellyel ugyanolyan mennyiségű búzát vettek kiegyenlítettnek, s fizettek a felperesnek 1947. év október és november havában 100—100 forintot, összesen tehát : 200 forintot.

A 200 forintot az 52.500/1947. K. M. számú rendelet 3. §. (1) bekezdés b) pontja értelmében 2·5 q búza árának felelt meg.

Ehhez képest az alperesek a haszonbértartozásukra összesen : 5·75 q búzának megfelelő értéket szolgáltatottak.

Egyező volt a felek előadása, miszerint megállapodtak abban, hogy az alperesek a hátralékos haszonbért pénzben fizetik meg.

Erre tekintettel a felperes most már a haszonbérhátralékot nem természetben, hanem pénzben követelheti.

A 2·5 q árpának pénzbeli ellenértéke az 52.500/1947. K. M. számú rendelet 6. §. b) pontja értelmében (q-ként 67 forintot véve alapul) 167 forint 50 fillér.

Ebből le kell vonni a 75 kg búza-érték címén : 60 forintot.

Eszerint az alperesek tartoznak a felperesnek még 107 forint 50 fillérrel. Ezért az Elvi Tanács határoza-

tának 3. részében a miskolci törvényszéknek, mint fellebbezési bíróságnak Pf. 2407/1948/7. számú végítéletét a 4071/1949. Korm. számú rendelet 9. §-ának (1) bekezdése alapján hatályon kívül helyezte, az alpereseket egyetemlegesen arra kötelezte, hogy a felperesnek 15 nap alatt 107 (egyszázhet) forint 50 fillér tőkét, ennek 1947. évi augusztus hó 15. napjától járó 5% kamatát fizessék meg.

A felperes keresetét ezt meghaladóan a kifejtettekre tekintettel elutasította és az elsőbírósági és fellebbezési eljárási költségeket a peres felek között a Pp. 426. és 508. §§. alapján kölcsönösen megszüntette. 1950 március 24. Pkt. 5822/1949. szám.

A fenti határozat alapjául szolgáló közérdekű kifogások 21., illetőleg 32. sz. alatt vannak ismertetve.

A Közületi Döntő Bizottságok gyakorlatából

Szerződési minták alkalmazási köre.

Tényállás : Az egyik központ arra utasította a felügyelete alá tartozó n. v.-t, hogy a nehézipari vállalatokkal kötendő 1950. évi szállítási szerződéseinek szigorúan alkalmazkodjék a belkereskedelmi és nehézipari miniszterek által egyetértésben kiadott és a Közgazdasági, valamint Ipari Értesítőben mult év október hó 30-án megjelent szerződési minták szövegéhez. A felek a tárgyaláson egybehangzóan kijelentették, hogy a vitás esetben az érdekeltek kívánságainak megfelelően kiegészített szerződésmintaszöveg ellen érdemi észrevételük nincs.

A Bizottság határozatában arra kötelezte az n. v.-t, hogy a nehézipari vállalat által az ügylet természete szerint kiegészített és érdemi- leg nem kifogásolt szövegnek megfelelően kössék meg a szállítási szerződést.

A Bizottság álláspontja szerint ugyanis a szállítási szerződéseknek a Közgazdasági és Ipari Értesítőben megjelent mintái a szerződő felek részére általános tájékoztatásul szolgálnak, de az egyes ügyletkötéseknél az eseti feltételeket a szöveg általánosságban mozgó szövegezésétől eltérően is meg lehet állapítani. A tárgyalás alapjául szolgáló esetben nem vitás, hogy a megrendelő részéről olyan speciális kívánságok merültek

fel, amelyeket a minta céljából készített általános ügyletkötési feltételekbe előre beleszövegezni nem lehetett, tehát a felek is szerződéseiket a megrendelő különleges kívánalmainak megfelelően szövegezzék meg.

Közületi vállalat szállítási szerződésből származó kötbérvételését az egy számlarendszerbe be nem kapcsolt magánvállalattal szemben a vállalati összegből levonásba hozhatja.

A 4226/1949. (IX. 6.) M. T. sz. rendelet 16. §-ának 3. bekezdése értelmében, valamint a 4099/1949. Korm. sz. rendelet 39. §-ának analógiájára a Bizottság ügy határozott, hogy közületek és közületi vállalatok az egy számlarendbe be nem kapcsolt magánvállalkozóval szemben támasztott kötbérgényüket a magánvállalkozó végjárandóságából levonásba hozhatják, illetőleg visszatarthatják.

Ha a beruházás megvalósítását célzó szállítási szerződésekkel kapcsolatban merül fel kötbérgény a magánvállalkozóval szemben, ez esetben a beruházó közület, illetve közületi vállalat az érvényesíteni kívánt kötbért a vállalkozó járandóságából levonásba hozni és a Beruházási Banknak olyértelmű megbízást adni jogosult, hogy a vállalkozónak csak a kötbérral csökkentett járandóságot fizessék ki.

Amennyiben magánvállalkozó a kötbérvétel jogosságát vagy mértékét nem ismeri el, annak megállapítása, illetve a levont összeg visszafizetése iránt a Közületi Egyeztető Bizottság előtt jogvita eljárást indíthat.

1949 szeptember 6. napja előtt levont és a szállító által nem kifogásolt kötbérgény fennállása és mértéke többé nem vitatható.

1949 szeptember 6. napja előtt a megrendelő által a szállító számlájának összegéből levont és a szállító által nem kifogásolt kötbér nem igényelhető vissza.

Indokolás : 1949 szeptember 6. előtt a megrendelő a kötbért szállítási késedelem esetén a szállító számlájában feltüntetett összegből levonhatta.

1949 szeptember 6-án lépett hatályba a 4226/1949/184. M. T. sz. rendelet, melynek 16. § (3) bek. a kötbérgény beszámítási kifogás alakjában történő érvényesítését megtiltotta, tehát ezután az időpont

után a számlaösszegeből a kötbért már nem lehet levonni.

Az 1949 szeptember 6. előtt levont kötbérösszegeket a szállítók — ma már több mint félv év elteltével — több esetben visszaigényelheték.

A szállító a megrendelő kötbérigényének fennállását elismerte azzal, hogy azt ilyen hosszú időn át nem vitatta, illetőleg nem igényelte vissza.

A 4226/1949/184. M. T. sz. rendelet 16. §-a előírja azt, hogy a kötbérigényt rövid határidőben érvényesíteni kell. A 4.336/1949/249. M. T. sz. rendelet pedig előírja azt, hogy az 1949 szeptember 6. napja előtt esedékessé vált kötbérigényeket 1949 december 15. napjáig érvényesíteni kell. Mindkét rendelkezésből nyilvánvaló a jogszabályoknak az a célzata, hogy a kötbérigények sokáig tisztázatlanok és vitások ne maradjanak.

Fentiekből az Egyeztető Bizottság azt az álláspontot foglalta el, hogy az a szállító, aki 1949 szeptember 6. előtt behajtott kötbért azóta sem vitatott, annak fennállását elismerte és azt többé vissza nem igényelheti. (12.776/1950.)

Minőségileg hibás áru folytán árleengedés és kötbér együtt kérhető.

Tényállás: A szállító a megrendelőnek nem szerződészerű minőségben szállított, ezért a felek abban egyeztek meg, hogy a megrendelő alacsonyabb vételárat fizet. A megrendelő az árleengedésen felül nem szerződészerű minőségben történt szállítás folytán 4% kötbért igényelt.

Döntés: A Bizottság álláspontja szerint az, hogy a megrendelő és a szállító minőségi hiba folytán alacsonyabb árban egyeztek meg, a megrendelő kötbérigényét nem érinti. A kötbérigény szerződészerű teljesítés biztosítóka és nem szerződészerű teljesítés esetén a megrendelő egyéb jogainak érvényesítése a kötbérigényére nem hat ki. (173/1950. NIP. EBsz.)

A kötbér elengedésének a 4226/1949. M. T. számú rendelet 12. §-ának alapján csak kivételesen lehet helye.

Tényállás: Egy külforgalmi vállalat és egy ipari vállalat közös kérelemmel fordultak az EB-hoz, amelyben előadták, hogy szállítási, illetőleg átvételi késedelem miatt kölcsönösen kötbért követelhetnek egymástól. Tekintettel azonban arra, hogy az újabb határidőkben megállapodtak és egymás késedelmét

menthetőnek és indokoltnak találták, kérték az Egyeztető Bizottságot, hogy a kötbér kölcsönös elengedését vegye tudomásul. A kölcsönös kötbér elengedéshez az egyik fél részéről illetékes miniszter hozzájárult, a másik fél szerint illetékes miniszterhez azonban még ilyen kérelmet nem terjesztettek elő.

Döntés: A Bizottság megállapította, hogy 4226/1949/184. M. T. számú rendelet 13. §-a alapján az ott meghatározott feltételek mellett a jogosított vállalat szerint illetékes miniszter jóváhagyásával a felek megegyezhetnek egymással abban, hogy a jogosított a kötbérigényét nem érvényesítheti. Kölcsönös kötbérfizetési kötelezettség esetén mindkét vállalat jogosított vállalatnak tekintendő, így tehát a megegyezéshez mindkét fél szerint illetékes miniszter hozzájárulása szükséges.

A 4226/1949/184. M. T. sz. rendelet 13 §-a alkalmazásának azonban csak egészen kivételes esetekben lehet helye, amikor a mulasztás körül vétkeesség nem állapítható meg és a hiány vagy késedelem olyan csekély mértékű, hogy amiatt a nemzetgazdaság érdekei sérelmet nem szenvedhetnek. Az EB álláspontja szerint ilyen eset csak akkor forog fenn, amikor a szállítási késedelem 1 vagy 2 napos és a késedelmesen szállított árumennyiség elenyészően csekély a határidőre szállított árumennyiséghez képest. Minthogy a megegyezés érvényességéhez szükséges illetékes miniszterek hozzájárulása hiányzott és a Bizottság a vétlenséget csak az egyik fél részéről állapította meg, továbbá a késedelem időben és mennyiségben a fenti mértéket meghaladta, a megállapodást a Bizottság figyelmen kívül hagyta és a vétkes felet kötbér megfizetésére kötelezte.

A Bizottság megállapította azt is, hogy a rendeletnek ennél tágabb értelmezése a kötbérek érvényesítése tekintetében káros liberalizmusra vezetne és alkalmas lenne arra, hogy a felek a kölcsönösen elkövetett hibákat az ellenőrzés alól megkíséreljék elfedni. (10.040/1950.)

Kártérítés, elmaradt haszon.

A kiutalt szénszállítmány átvételének megtagadása miatt felmerült kárt a címzett tartozik megfizetni és a vétkes személlyel szemben rendbíróság kiszabásának van helye.

Több jogvitás eljárással kapcsolatosan a Bizottságnak tudomására

jutott, hogy egyes vállalatok a 100.019/1949. (197) Á. G. sz. rendelet 6. §-ának nem tesznek eleget és a kiutalt szénmennyiséget különböző okoknál fogva nem veszik át.

Ezzel kapcsolatosan kocsiallások, ki- és herakási költségek és egyéb károk is felmerülhetnek.

Ilyen magatartás a Bizottság álláspontja szerint csak a fennálló rendelet nem ismerésének következménye lehet, mert a hivatkozott rendelet 6. § 6. bekezdése szerint mindaddig, míg a Nehézipari Minisztérium illetékes főosztályának a szállítási előírást módosító határozatát a címzett kézhez nem kapja, köteles az eredeti szállítási előírásban kiutalt tüzelőmennyiséget átvenni. Ezekben az esetekben az O. T. a rendbíróság kiszabásának indokoltságát a 4244/1949. (194) M. T. sz. rendelet 6. §-a szerint megállapíthatja és a rendbíróság kiszabása végett az illetékes minisztert megkeresheti.

A Tervgazdasági Értesítő 1950 január 23-i számának 34. oldalán megjelent határozat leírasi tévedés folytán eltérő szövegezése hatálytalan. (4179/1949.)

Késedelmes szállítás folytán elmaradt haszon megállapítása a rendelés tárgyához fűződő érdekekre figyelemmel.

Tényállás: Felperes alperesnél újítás tárgyát képező gépalkatrészeket rendelt. Az alperes 13 napi vétkes késedelembe esett.

Döntés: A Bizottság alperest a 4226/1949 (IX. 6.) M. T. sz. rendelet 6. §-a szerint kötbérben és azon felül a felperesi üzemnek termelési kiesés folytán elmaradt haszonban is marasztalta.

A Bizottság közületi vállalatok egymásközötti viszonyában elmaradt hasznot általában nem, vagy csak csekély mértékben ítél meg.

Tekintettel arra, hogy a gépalkatrészek újítás tárgyát képezték, a Bizottság álláspontja szerint alperes mulasztása a tervgazdaság érdekeit súlyosan sértette.

A termelékenység emelésének fontos eszköze a szocialista munkaversenyben álló dolgozók használható újításainak gyors és minél tágabb körű bevezetésére és az alperesi magatartás ezt hiúsította meg.

Tekintettel az alperesi magatartással sértett érdekek fontosságára, a Bizottság a késedelmes szállítót az elmaradt haszon teljes összegének megtérítésére is kötelezte. (10.384/1950.)

Bírság.

Szállítási határidő önkényes meghosszabbítására irányuló tilalom kijátszása.

Tényállás: Felek egymással szállítási szerződést kötöttek nagyobb mennyiségű árura 1949 november hó 30. szállítási határidővel.

Megegyeztek egymással abban, hogy a határidőt 15 nappal meghosszabbítják.

Minthogy ez a határidőmeghosszabbítás sem volt elegendő, később abban egyeztek meg, hogy a még le nem szállított hátralékos mennyiségre vonatkozólag a szerződéstől elállnak és erre a hátralékos mennyiségre egymással új szállítási szerződést kötöttek, 1950 február 28-i határidővel.

A Bizottság álláspontja szerint ez burkolt határidőmeghosszabbítás, amelyet azért kíséreltek meg ebben a formában a felek eszközölni, hogy az illetékes hatóságok jóváhagyására ne legyen szükség.

A Bizottság az illetékes minisztereket a rendbíróság kiszabása iránt megkereste. (10.355/1950.)

Szállítási szerződés kötésének elmulasztása.

Tényállás: Az alperes iparvállalat felperes belkereskedelmi vállalatnál megrendelést eszközölt olyan anyagokra, amelyek feltehetően a belkereskedelmi vállalat raktárán lehetnek, ezért a megrendelésben szállítási határidőt nem jelölt meg és kötbért nem kötött ki.

A belkereskedelmi vállalat alperes megrendelését ugyanilyen tartalommal visszaigazolta.

A belkereskedelmi vállalatnak nem volt raktárán a vitás anyag, hanem azt egy másik előállító iparvállalatnál rendelte meg, szállítási szerződéssel.

Minthogy 2 hónap múlva a belkereskedelmi vállalat az anyagot a megrendelő iparvállalatnak átvételre felajánlotta, de az utóbbi adminisztrációs tévedés folytán mintegy 2 heti átvételi késedelembe esett.

Belkereskedelmi vállalat átvételi késedelem folytán igényel az alperesi iparvállalattól kötbért.

Döntés: A Bizottság a keresetet elutasította, egyben mindkét vállalat vétkes alkalmazottaival szemben rendbíróság kiszabásának indokoltságát állapította meg.

Felek szállítási szerződést nem kötöttek. Szállítási határidőt egy-

mással szemben nem jelöltek meg, a megrendelő raktárról szállítást kívánt. Minthogy szállítási szerződés nem jött létre, kötbér sem érvényesíthető, egyébként szállítási határidő nem létezik az átvételi késedelem nem is volna mérhető.

Rendbíróság kiszabásának indokoltságát azonban meg kellett állapítani, mert a teljesítésnek az ügyletkötést követő időpontban kellett történnie. Így tehát a feleknek szállítási szerződést kellett volna kötniök. (10.356/1950.)

HARC

A FORMALIZMUS ELLEN

---

dr. Mecsér József a Jogtudományi Közlöny 1950. évi február hó 20-iki számában foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy a sertésnek feketén való levágása esetén, a zsír beszolgáltatásának az elmulasztása a 8800/1946. M. E. számú rendelet 7. §-ának 2. pontjában meghatározott bűncselekmény mellett, a 7. §. 6. pontjában meghatározott bűncselekményt az előbbivel anyagi halmozatban megvalósítja-e.

A kérdéssel nem azért foglalkozom, mint ha annak ma — közellátásunk helyzetének javulása következtében — különös jelentősége lenne.

Szerény véleményem szerint az a módszer, ahogyan a cikk írója a kérdést tárgyalja, semmiképpen sem alkalmas arra, hogy jogfejlődésünket előre vigye azon az úton, amelyet az Alkotmánytörvény 41. §-ának iránymutató szavai előírnak.

Az Alkotmánytörvényünk szerint a bíróságok feladata lényegében kettős: 1.) büntetik a dolgozó nép ellenségeit, 2.) nevelik a dolgozókat a szocialista együttélés szabályainak a betartására.

A feketevágással kapcsolatban a parasztkérdésről van szó és Alkotmánytörvényünk rendelkezéseinek e területen való alkalmazásáról.

Ez közelebbről azt jelenti, hogy egyrészt harcolunk a kulákság ellen, de a kulákot nemcsak büntetjük, hanem egyben a dolgozó parasztság előtt le is leplezzük. Mégpedig úgy, hogy az ítéletnek nincsen komoly súlya (büntetés), hanem egyben meggyőző ereje is legyen. Az ítéletben megállapított tényállásból a dolgozó parasztság lássák azt, hogy a kulák az ő ellenségük és lássák egyben azt is, hogy a nép állama úgy sujt le rájuk, ahogy megérdemlik.

A dolgozó parasztsággal szemben a büntetés nevelő hatású legyen. Ezt az ítélet megint csak akkor éri el, ha meggyőző, vagyis ha a közösség érdekeivel az ellenséges befolyás hatása alatt szembehelyezkedő paraszt az ítéletből megérti, hogy miért tett rosszat, ami a munkás-parasztszövetséget gyengíti, ami segít azoknak, akik a nyakára ismét vissza akarnak ülni.

Összefoglalva tehát a legdöntőbb bírói feladat ma az, hogy az ítélet meggyőző legyen, azt a nép megértse s a nép jogérzetével összhangban álljon.

E nélkül minden jogászkodás meddő dolog, főleg akkor, ha az a szakember számára is nehezen követhető körmondatokban történik.

E szempontok szemelőtt tartásával kell foglalkoznunk ezzel a most felvetett kérdéssel. Azt a kérdést kell tudniillik felvetnünk, hogy a halmozat (8800/1946. M. E. számú rendelet 7. §. 2. és 7. §. 6. p.) megállapítása megfelelő-e a munkában és a termelésben élen járó dolgozók jogérzetének, illetve, hogy ennek az álláspontnak a helyességéről az egyszerű dolgozó parasztokat meglehetősen győzni, nem fogják-e ezt az álláspontot avult és elöttük érthetetlen jogászkodásnak tekinteni.

Az úgynevezett feketevágásnak a rendőrhatalóság által való felfedezése, többnyire tettenéréssel kapcsolatban történik. Ennek folytán az összes sertéstermékeket nyomban elkobozzák, a zsírgyűjtőnek átadják, emiatt a zsírbeszolgáltatás teljesítése lehetetlen s egyben tárgytalanná válik.

Meg kell látnunk a különbséget a sertés feketevágásának az esete s a jószágok feketevágásának más esetei között. Aki birkát, vagy növendék szarvasmarhát engedély nélkül levág, olyan jószágot tesz tönkre, amelynek rendeltetése a továbbtartás. Ez tehát annak gazdasági rendeltetésének ellenére való megsemmisítése, hasonlóan ahhoz, amikor a kulák a cukorrépat beszántja, aratás után a kaparékot a tarlón hagyja és beszántja, a kukoricát verembe rejti és megpénezi stb.

A hízott sertésnél ezzel szemben a rendeltetészerű felhasználás a levágás, a vágási engedély kiadásának lényegileg és elsősorban az a célja, hogy a zsírbeszolgáltatási kötelezettség nyilvántartható legyen. A dolgozó parasztság a feketevágást mint a zsírbeszolgáltatás kijátszását tekintik. A bíróság elé kerülő feketevágási

esetek 99%-ában a terhelt kaphatott volna vágási engedélyt, csak azért nem kért, hogy a zsírbeszolgáltatás alól kibujjon.

A fentiekből az következik, hogy ahol a feketevágás kizárólag a zsírbeszolgáltatás kijátszása céljából történt, ott a halmazat megállapítása céltalan és felesleges. Meg lehet azonban és meg kell a halmazatot ott állapítani, ahol az engedély kérésének az elmulasztása a zsírbeszolgáltatásnak a nyilvántartásból való kimaradásán kívül, más érdeket is veszélyeztetett.

A kulákok igen sok esetben, azért vágták feketén a sertést, mert a sertésbeadási kötelezettségüknek nem tettek eleget és így vágási engedélyt nem is kaphattak.

Ebben az esetben a feketevágás kettős érdeket sért: 1.) a közellátásnak azt az érdekét, hogy a kulákokat a vágási engedély kiadásának a megtagadásával kényszerítsék a sertésbeadási kötelezettségének a teljesítésére, 2.) a közellátásnak azt a másik érdekét, hogy a levágott sertés után az esedékes néhány kgr. zsírt megkapja.

A 7. §. 2. pontja és 9. §. 1. pontja szerinti bűncselekmény (a feketevágás) büntett és az a súlyosabb minősítés arányban is áll az előbb 1.) alatt említett, a közellátásra hátráló érdeksérelemmel. Itt érthető és indokolt a 2.) alatt körülírt többlet érdeksérelem megtorlása-ként a 7. §. 6. pontjában meghatározott és a 10. §. 1. bek. szerint minősülő vétségnek anyagi halmazatban való megállapítása.

Némileg hasonló a helyzet, ha a gazda már több sertést vágott és további sertésvágási engedélyt már nem kaphat. A feketevágás itt is

kettős érdeket sért: 1.) kijátszása annak a szabálynak, hogy egy személy csak meghatározott számú sertést vághat, 2.) kibújás a zsírbeszolgáltatása alól.

Ilyen esetben indokolt a halmazat megállapítása.

Nyilvánvaló, hogy az előbbi megoldás élével a kulákokat fogja sújtani. Ezekben az esetekben a halmazat megállapítása és ezzel kapcsolatban a szigorú büntetés kiszabása érthető és megmagyarázható.

Kevéssé magyarázható meg azonban annak a nagycsaládú újgazdának, aki egyetlen hízóját kétségtelenül helytelen kapzsiságból és a közönség érdekeinek az elhanyagolásával titokban levágja azért, hogy a zsírt ne kelljen beadnia az, hogy a zsírbeadás elmulasztásával, valamint a disznónak a feketén való levágásával, külön-külön bűncselekményt követett el és ezért érdemel súlyosabb büntetést.

Ha nem törődünk azzal, hogy az egyszerű dolgozó ember az ítéletet meg is értse, akkor vitatkozni a jogi minősítések finomságain, szerény véleményem szerint, a legtisztább formalizmus.

Formalizmus az egység, vagy a többség kérdése felett, illetve az anyagi, vagy az eszmei halmazat kérdése felett vitázni akkor, amikor ezzel az elvi kérdéssel nem függ szorosán össze az, hogy enyhébb vagy szigorú büntetést akarunk-e kiszabni.

Nyilvánvaló az, hogy amikor a dolgozó paraszt a sertést feketén levágva, csupán a zsírbeszolgáltatást veszélyeztette, de utóbb meggon-dolva magát, még a bűncselekmény felfedezése előtt vagy esetleg azután, de önként eleget tett a zsírbeszolgál-

tatásnak, ez nem azt jelenti, hogy most már halmazat helyett csak egyszeri (7. §. 2. p., 9. §. 1. p.) bűncselekmény elkövetését kell megállapítanunk, míg ellenkező esetben halmazat fennforgását kellett volna megállapítani, hanem ez azt jelenti, hogy a közellátásnak okozott kárt jóvátette és emiatt nemcsak, hogy halmazat megállapításának nincs helye, de indokolt az, hogy a bíróság enyhítő jogával minden törvényes lehetőséget kihasználva (Bn. 1. §. alkalmazása) éljen.

Ismétlem, hogy ezt az egész kérdést nem azért vetettem fel, mintha annak valami különösebb aktualitása vagy jelentősége lenne. Komoly hiba az, hogy a városi jogászságunk a dolgozó parasztság jogérzetétől elszakad és attól sem tanulni nem tud, sem azt irányítani nem képes. Ezen a hiányosságon sürgősen változtatni kell.

Dr. Lengyel Zoltán

Az Országos Fordító és Fordítástárhitelesítő Iroda munkája

Az Országos Fordító és Fordítástárhitelesítő Iroda elsősorban a jogászközönség munkáját könnyíti meg azzal, hogy — hiteles fordításokon kívül — az összes európai nyelvekre és azokból készit *nem hiteles alakban* pontos és szakszerű fordításokat. A lapunkban megjelenő orosz-, illetve francianyelvű fordításokat is az Iroda végzi, de jogi jellegű szövegeken kívül egyéb tudományos, kereskedelmi, irodalmi stb. szövegek fordításával is foglalkozik. A fordítások miniszteri rendelettel megállapított díja nagyon méltányos. Az Iroda címe: V., Markó-utca 25. IV. em. 438. Telefon: 122—212.

JOGIRODALOM

A »Szovjet állam és jog« »Szovjet-szkoje goszudarsztvo i právo« 1949. évi december havi száma.

A Sztálin elvtárs 70. születésnapjára szentelt számban a lap első cikként Á. J. Visinszkij akadémikusnak a Szovjetunió külügyminisztériuma dolgozói előtt tartott beszédének kivonatát közli »A nagy vezér és tanító« cím alatt. Megállapítja a cikk, hogy Sztálin elvtárs 70. születésnapja az egész haladó emberiség történetében egyik legjelentősebb évforduló. Lenin és Sztálin a

mult évszázad végén léptek a világ munkásmozgalmának küzdőterére, amikor e mozgalom középpontja Nyugat-Európából Oroszországba helyeződött. Oroszországban a legnagyobb népi forradalom érlelődött, amelynek élén a világ legforradalmibb munkásosztálya, a növekvő orosz proletáriátus állott. Oroszország a proletárforradalom elméletének és gyakorlatának hazája — a leninizmus hazája lett. A leninizmus elméletének és politikájának kialakításában, az új típusú párt megalapításában Sztálin elvtárs volt Lenin legközelebbi harcostársa. I. V. Sztálin Lenin művének hatalmas folytatója.

Leninnel együtt hozta létre a Pártot és két forradalmon keresztül vezette a Pártnak azt a harcát, amely a szocializmus világgraszoló történelmi győzelmével végződött. Lenin és Sztálin óriásai az emberi elmének, akik új időszakot nyitottak az emberi történelemben. Sztálin génusza, bölcsessége és hatalmas akarata csodálatos és legyőzhetetlen erő, amely mozgósítja a tömegeket és átalakítja a világot. Sztálin elvtárs 50. évén át megszakítás nélkül harcolt a munkásosztály ügyéért. Visinszkij ezután ismerteti Sztálin elvtárs harcát a munkásosztály győzelméért 1890-től kezdve napjainkig. Rámutat azokra

a hatalmas erőfeszítésekre, amelyekkel az utóbbi években az angol-amerikai blokk az állami szuverénitást megingatására törekszik. A szuverénitást elleni támadás az imperialisták egyik kísérlete, világuralmi törekvéseik akadályának eltávolítására. A Szovjetunió ezzel szemben a lenini-sztálini nemzetiségi politikának megfelelően határozott módon védi az állami szuverénitást.

Sztálin elvtárs magasra értékeli a tudományt és nagy fontosságot tulajdonít az elméletnek. A tudományos szocializmus elmélete győzedelmeskedett, annál inkább gyűlölik tehát azt a kizsákmányolókat, az elnyomókat és ezért fogtak össze jelenleg oly dühösen e tanítás ellen a háború hivatásos gyujtatói. Az a körülmény, hogy a második világháború után több ország kiszakadt a kapitalizmus rendszeréből és erős lábbal a szocializmus útjára lépett, továbbá a Kínában lejátszódó történelmi események fényes módon igazolják Sztálin elvtárs tanítását. Csak géniusz láthatja meg előre olyan világosan az eseményeket, ahogy Sztálin elvtárs a kínai eseményeket előre látta. Sztálin elvtárs mutatott rá arra, hogy a világimperializmus felbomlásának legfontosabb tényezője az imperialista államok között jelentkező ellentmondások lesznek. Ez teljes mértékben beigazolást nyert, mert hisz jelenleg már valamennyi marshallizált ország az Egyesült Államok pénzügyi és gazdasági kizsákmányolásának körébe került.

Az imperializmus időszaka új feladatok elé állította a proletariátust és ezeket a feladatokat a szociáldemokrata pártok már nem tudták megoldani. Az erre alkalmas Pártot Lenin és Sztálin alkották meg és fejlesztették ki. Így vált lehetővé az 1917-es forradalmi évben a szovjet hatalom uralomra jutása — megszületett a Szovjet Köztársaság, a munkások és parasztok szocialista állama. Az új szovjet államnak sok nehéz harcot kellett vívni külső és belső ellenségeivel szemben. A cikk vázolja ezután azt a hatalmas fejlődést, amelyet a szovjet állam Sztálin elvtárs bölcs vezetése alatt megtett és megállapítja, hogy a szovjet kül- és belpolitika szervesen összefügg a szocialista állam funkcióival. Politikában a szovjet állam a bolsevik stratégia és taktika alapelvei szerint jár el. Megállapítja, hogy nem lehet eredményes bel- és külpolitikát folytatni anélkül, hogy teljes mértékben

el ne sajátítanánk a lenini és sztálini alapelveknek megfelelő stratégiai és taktikai harc tudományát.

A Nagy Honvédő Háború alatt teljes mértékben megmutatkozott Sztálin elvtárs hadvezéri géniusza. A németek kapitulációja után a szovjet fegyverek csapásai szétzúzták és megadásra kényszerítették a japán fasisztákat is. E hatalmas győzelmek forrása és biztosítéka nemcsak Sztálin katonái géniusza, hanem egyben Sztálin szervezői és gazdasági géniusza is volt. Sztálin géniusza mentette meg a Szovjet hazát és az egész emberiséget.

A külpolitika az államépítés egyik legbonyolultabb és legkényesebb ágazata. Az imperialisták politikája a háborúra és arra irányul, hogy a tőkés rabságot örökéletűvé tegye. Alapja a világuralomra törekvés. Ezzel szemben a szovjet állam politikájának alapja a béke, a népek barátságának politikája. A Szovjetunióknak köszönhető a hitlerista Németország legyőzése. A Szovjetunió érdeme, hogy megvan még az Egyesült Nemzetek Szervezete; a háborús gyujtatók minden eszközzel a Szervezet megdöntésére töreksznek és hogy e törekvések eredménytelenek voltak, ezt a Sztálin vezetése alatt álló Szovjetunióknak lehet köszönni. Sztálin elvtárs többször mutatott rá a szovjet külpolitika békés jellegére, de ismeretes Sztálin elvtársnak az a figyelmeztetése is, hogy a Szovjetunió nem fél a fenyegetésektől és a háborús gyujtatók csapásaira csapással fog válaszolni. Sztálin vezetése alatt a Szovjetunió bátran halad a kommunizmus felé, új és dicső győzelmek felé az egész emberiség jólété érdekében.

Második helyen a lap V. M. Cshikvadze »Sztálin elvtárs tanítása a szovjet szocialista államról« című cikkét közli. A cikk rámutat arra, hogy Sztálin elvtársnak hatalmas történelmi érdeme van abban, hogy továbbfejlesztette, gazdagította, új, magasabb fokra emelte a marxizmus-leninizmust. Az ő tanítása alapján építette fel a szovjet nép a szocialista társadalmat és valószínűleg meg most a kommunizmusba való fokozatos átmenetet. Az ő tanítása alapján építik a népi demokratikus országok a szocialista rendszert.

Az állam fejlődésének történelmi áttekintése után megállapítja a cikk, hogy a burzsoá államapparátus szétzúzása a szocialista forradalom tör-

vénye. Sztálin elvtárs kimagasló érdeme az, hogy továbbfejlesztette, gazdagította és befejezte a szocialista állam, a proletárdiktatúra állama megalakításának szükségességéről szóló tanítást. A proletárforradalomnak nem csak az a feladata, hogy elmozdítsa a burzsoázia uralmát, — ez csak a forradalom kezdete. A proletariátusnak erős államhatalomra, a proletárdiktatúrára van szüksége. A proletárdiktatúra három vonásáról szóló tanítás tárgyalása után megállapítja a szerző, hogy Sztálin elvtárs a proletárdiktatúrát — melynek célja a kommunizmus felépítése — tekinti a szocialista forradalom valamennyi vívmánya alapjának.

Sztálin elvtárs halhatatlan érdeme az is, hogy zseniálisan kifejlesztette és befejezte Lenin tanítását a Kommunista Pártról, mint a proletárdiktatúra hatalmas mozgatóerejéről, továbbá, hogy kimerítően megvilágította a szocialista állammechanizmust.

Rendkívül fontos az a tanítás, amelyet Sztálin a fegyveres erők szerepével és rendeltetésével kapcsolatban adott. A fegyveres erők kérdésének tárgyalása után a cikk a munkásosztály diktatúrájának politikai formáira tér át.

Sztálin elvtárs fejlesztette ki, mélyítette el és alkalmazta új történelmi feltételekre a demokráciáról szóló marxi-lenini tanítást. A lenini-sztálini nemzetiségi politika tárgyalása után Sztálin elvtársnak az alkotmányról adott tanítására tér át, amely a szocialista társadalom társadalmi- és államrendszerének valamennyi kérdését felöleli. Sztálin elvtárs mutatott rá a szovjet szocialista társadalom mozgó erőire és egyben megmagyarázta azok lényegét. Kiemeli a cikk, hogy Sztálin elvtárs műveiben a szocialista jogra és törvényességre vonatkozó gondolatok kimeríthetetlen sokaságát találjuk.

A szovjet állam fejlődési szakaszainak és funkcióinak zseniális elemzésével Sztálin új lapot nyitott a marxi-lenini államelméletben és e tanításnak rendkívül nagy a jelentősége a szocialista állam természetének és rendeltetésének megvilágítása szempontjából.

Megállapítja a cikk, hogy a szovjet állam külpolitikájának legfontosabb alapelvei Sztálin elvtárs munkáiban jutnak kifejezésre. Rámutat arra, hogy Sztálin elvtárs a világ békéjének, a népek közötti barátság

politikájának zászlóvivője. Sztálin határozta meg a szocialista állam és szervei további fejlődésének és megerősödésének programját. A munkásosztály erős és szilárd diktatúrája elsőrendű hadsereg, erős felderítő szolgálat, mintaszerű büntetőszervek, a dolgozók magas forradalmi ébersége döntő feltételei annak, hogy az angol-amerikai imperialisták bünyös mahinációi a jövőben is vereséget fognak szenvedni.

Ezután a cikk az állam elhalásával kapcsolatos sztálini nézetekkel foglalkozik és megállapítja, hogy az állam a kommunizmus feltételei között is mindaddig fennmarad, amíg a kapitalista környezetet fel nem számolják. A szerző a cikket azzal a megállapítással fejezi be, hogy a nagy szovjet nép számára Sztálin tanítása fényszóróként világítja meg az utat a kommunizmus felé.

»A szocialista tulajdon kérdései Ioszif Visszarionovics Sztálin műveiben« c. cikk bevezető szavaiban A. V. Venediktov megállapítja, hogy Sztálin elvtárs felmérhetetlen adalékkal járult hozzá a marxi-lenini tulajdonelmélethez. A tulajdonra, annak formáira és mindenekelőtt a szocialista tulajdonra és fejlődésének útjaira vonatkozó zseniális alkotó gondolatokkal gazdagította azt. A cikk megállapítja, hogy Sztálin elvtárs a szocialista tulajdonról szóló tanítást a szocialista forradalomról, a proletárdiktatúráról és annak három fővonásáról, a parasztsággal való szövetségről szóló tanításokkal szoros kapcsolatban fejleszti. A szocialista forradalom és a proletárdiktatúra kiindulópontjai a termelési- és munkaeszközök szocialista tulajdonba vételének. Megállapítja a szerző, hogy csak a termelési- és munka eszközök szocialista tulajdonára támaszkodó szocialista állam oldhatta meg a második világháború alatt a termelésben és annak megszervezésében felmerülő hatalmas feladatokat és rámutat arra, hogy a szocialista tulajdon tette lehetővé a tervgazdálkodást. A termelési- és munka eszközök társadalmi szocialista tulajdona a szocialista társadalom termelési viszonyainak alapja, alapja a szovjet rendszernek és e tulajdon védelme és erősítése minden dolgozó kötelessége. A társadalmi szocialista tulajdon alatt Sztálin elvtárs a társadalmi szocialista tulajdon mindkét formáját érti: az állami és a szövetkezeti — kolhoz — tulajdont. Ebben nyilvánul meg a két tulajdoni forma

egységének gondolata, az, hogy a szocializmus a gazdaság megszervezésének olyan formája, amely a termelési- és munkaeszközök társadalmosításának alapelve szerint azonos alpra helyezi az ipart a földműveléssel. A termelési- és munka eszközök szocialista tulajdona két formájának egysége nem zárja ki az azok közötti különbséget, — a termelési- és munka eszközök társadalmosításának fokában megnyilvánuló különbségeket. E különbségekkel kapcsolatos a két baráti osztály — a munkásság és parasztság helyzetében megnyilvánuló különbség. Ezután kiemeli a cikk, hogy a szocialista tulajdon igazgatásának kérdései elválaszthatatlan részei a szocialista tulajdonról szóló sztálini tanításnak. Rendkívül fontossága van itt a káderek kérdésének és a munkához való új viszonyoknak.

A termelési- és munka eszközök szocialista tulajdonáról szóló lenini-sztálini zseniális tanítás fegyverezte fel a szovjet munkásosztályt és valamennyi szovjet dolgozót a szocializmus felépítésére irányuló harcra. Ezt követően a társadalmi szocialista tulajdon jövőbeni fejlődésének kérdéseit tárgyalja a cikk és megállapítja, hogy a kommunista társadalomban el fognak mosódni a különbségek a szocialista társadalmi tulajdon két formája között.

Közli még a lap N. D. Kazancev »A mezőgazdasági termelési szövetkezet Sztálini Alapszabálya — a kolhozélet alaptörvénye« c. cikkét. A cikk bevezetőként a mezőgazdasági termelési szövetkezet Alapszabályának első cikkét idézi, amely szerint »a kolhozok útja, a szocializmus útja az egyedüli helyes út a dolgozó parasztság számára«. Ezután a cikk ugyancsak Sztálin elvtárs szavait idézi, amelyek szerint nem kétséges, hogy a kollektivizálás politikája nélkül nem lehetett volna olyan rövid időn belül felszámolni Oroszország mezőgazdaságának évszázados elmaradottságát. Marx, Engels és Lenin mezőgazdasággal kapcsolatos nézeteinek kifejtése után megállapítja, hogy Sztálin a lenini tételekhez igazodva kidolgozta és az életben gyakorlatilag alkalmazta a mezőgazdaság kollektivizálásának elméletét.

Ezt követően tárgyalja a Szovjetunió mezőgazdaságának helyzetét a Nagy Októberi Forradalomtól kezdve a mezőgazdasági termelési szövetkezet alapszabályának 1935. évben

a kolhoz-rohammunkások össz-szövetségi kongresszusán történt elfogadásáig. Megállapítja, hogy az Alapszabály a kolhozélet alkotmánya. A kolhozok igen jelentős helyet foglalnak el a szovjet gazdasági rendszerben. Fontos szerepet játszottak a Szovjetunió védelemre való előkészítésében. A kolhozrendszer nélkül a Szovjetunió nem bírta volna ki az elmúlt háború nehéz megpróbáltatásait. A kolhozrendszer kibírta a legnehezebb megpróbáltatásokat, a háború megpróbáltatásait és ebben a Sztálini Alapszabály hatalmas szerepe mutatkozott meg.

Végül a lap F. I. Kozsevnyikov »I. V. Sztálin a mai nemzetközi jog alapvető elveiről« c. cikkét közli. Bevezetésben megállapítja a cikk, hogy Lenin—Sztálin nagy pártja, a szocialista haza és az egész világ dolgozói számára Sztálin a ma Leninje. A lenini-sztálini államelmélet megvilágításában a nemzetközi jog szempontjából mindenekelőtt Sztálin elvtársnak az állam alanyiságával kapcsolatos megállapításaival kell foglalkozni. E tekintetben rendkívül fontos az az elméleti útmutatás, amely szükségesnek tartja az »ország« megkülönböztetését a »központosított állam«-tól. Sztálin azt tanítja, hogy a központosított állam elvitathatatlan előfeltétele annak, hogy az egyes országok önállósága megszilárduljon és fennmaradjon. Oroszországgal kapcsolatos történelmi visszatekintés után megállapítja, hogy ahhoz, hogy új állam a nemzetközi jog területén reálisan gyakorolhassa jogait nemzetközi kapcsolatok során, szükség van annak más államok részéről való elismerésére. Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy rendes nemzetközi kapcsolatok elképzelhetetlenek a nemzetközi jog elemi szabályainak betartása nélkül, ugyanakkor rámutat a cikk arra, hogy az imperialista államok részéről gyakran törekszenek ezeknek az alapelveknek az aláásására.

A szuverénitás lenini-sztálini fel fogása, mely szerint ez az államok és népek teljes függetlenségének és egyenjogúságának elve, az egyes népek egyes országok, egyes államok szent és független akaratának elve — a nemzetek önrendelkezésének Lenin és Sztálin által kidolgozott tanításán alapul. Az önrendelkezési jogról szóló tanításból és a nagy és kis nemzetek és államok szuverénitásának és egyenjogúságának ezzel kapcsolatos elvéből folyik a más államok bel-

ügyeibe való be nem avatkozás tana. Sztálin elvtárs mélyen megvilágította az imperialista intervenciók osztálylényegét és világosan rámutatott ezek különböző formáira.

Hatalmas jelentőséget tulajdonít Sztálin a nemzetközi szerződésnek, amely a nemzetközi jog főforrása. Sztálin azt tanítja, hogy az imperializmus feltételei között a katonai és politikai szerződések gyakran a piacokért és a nyersanyagért folyó harc jogi eszközöként jelentkeznek. A Szovjetunió nemzetközi tevékenységében a szövetségi szerződések a béke valódi eszközei. Különös jelentőségük van a békéért folyó harcban azoknak a szerződéseknek, amelyeket a Szovjetunió a népi demokratikus államokkal kötött.

Sztálin elvtárustól származik a háborúknak igazságos és igazságtalan háborúkra való felosztása is. Az igazságtalan háború egyik jellemző vonása, — Sztálin elvtárs tanítása szerint — abban nyilvánul meg, hogy azt a támadók a nemzetközi jog legelemibb szabályainak megsértésével készítik elő, kezdik el és folytatják.

Befejezésül a cikk megállapítja, hogy már az itt felsorolt néhány sztálini nemzetközi jogi alapelv elegendő annak felmérésére, hogy metodológiai és megismerési szempontból milyen hatalmas Sztálin elvtárs adaléka a nemzetközi jog szovjet tudománya és gyakorlata számára.

Az »Új igazságszolgáltatás« (»Justitia Noua«) 1949. évi 10. száma.

A számot Stelian Nitulescu igazságügyminiszternek I. V. Sztálinról, a román nép felszabadítójáról és nagy barátjáról írt cikke vezeti be.

C. G. Stere egyetemi tanár, a Legfelsőbb Bíróság elnöke a Sztálini Alkotmányról írt figyelemreméltó tanulmányt. A bevezetésben a cikkíró rámutat arra, hogy a Sztálini Alkotmány megünneplése az új világot építő emberek szolidaritásának kifejezése. A továbbiakban az Alkotmány sajátosságaival foglalkozik. Sztálin megállapította, hogy az Alkotmány nem program, hanem a megtett út mérlege. Ez a megállapítás lényeges hozzájárulást jelent az államjogtan elméletéhez. De a Sztálini Alkotmány ugyanakkor nem áll útjában a jövő fejlődésnek, ellentétben a burzsoá alkotmányokkal. Az Alkotmány további sajátossága,

hogy már nem tükröz vissza osztályharcot, mert a Szovjetunióban ilyen nincsen, csupán megállapítja az osztályok létezését. A szocialista tulajdon két formájának, az állami és a szövetkezeti tulajdonnak megfelelően ugyanis a kizsákmányoló osztályok teljes felszámolása után a Szovjetunióban két, baráti, egymással ellentétben nem álló osztály maradt: a munkásosztály, mint a Párt által irányított vezetőosztály és a parasztság, valamint a belőlük kinőtt értelmiség. Röviden összehasonlítja ezt Románia régi alkotmányainak az osztályok létezését visszatükröző rendelkezéseivel. Jellegzetessége az Alkotmánynak továbbá, hogy — szemben a burzsoá alkotmányokkal — az országban élő összes nemzetek egyenjogúságának elvén épül fel, nem azon, hogy az uralkodó nemzet elnyomja a többieket. A proletárdiktatúra széleskörű demokratizmusának kiemelése után az Alkotmánynak azzal a sajátosságával foglalkozik, hogy — ellentétben a burzsoá alkotmányokkal — nemcsak elvileg nyilatkoztat ki állampolgári jogokat, hanem éppen azokat az intézkedéseket hangsúlyozza ki, amelyek a jogok gyakorlását biztosítják. A befejezésben a cikkíró megállapítja, hogy a Sztálini Alkotmány vázolt sajátosságai annak a társadalomnak a helyzetét tükrözik vissza, amely békét akar és a békéért küzd. A Szovjetunió békepolitikája azoknak az elveknek alapján áll, amelyek a Sztálini Alkotmányban nyernek kifejezést.

I. Raiciu, a nemzetközi jog sztálini fogalmáról közöl hosszabb tanulmányt. Kiinduló tétele Sztálinnak általában az állam tevékenységéről, az állam jellemző, két alapvető — belső elnyomó és külső — funkciójáról tett megállapítása. A nemzetközi jogászok Grotiustól kezdve sikertelenül keresték a nemzetközi jog alapját a természetjogban, az államakat önkéntes korlátozásában vagy a nemzetközi megállapodásokban; ezek a magyarázatok, ha nem is vezettek minden esetben a nemzetközi jog tagadásához, de nem tudták betölteni a nemzetközi jog struktúrális hiányosságait. Azok az új elemek, amelyeket a Szovjetunió a nemzetközi viszonyok szabályozásába a sztálini elgondolás alapján bevitt, a következők: A Szovjetunió igazságos és demokratikus békét akar, ellenzi a nemzeti és faji elnyomást és a gyarmati kizsákmá-

nyolást. Az államok közötti politikai és gazdasági viszonyok szerint csak a jogegyenlőség és a szuverenitás kölcsönös tiszteletben tartásán alapulhatnak. Sztálin több ízben megállapította, hogy a szovjet külpolitika abból indul ki, hogy a két rendszer, a szocializmus és a kapitalizmus hosszabb ideig létezhet egymás mellett és a kölcsönösség és a vállalt kötelezettségek tiszteletbentartásának elve alapján, együttműködhet egymással.

Az amerikai imperializmus a nemzetközi jog szabályait eszközként használja fel uralkodó és elnyomó szándékainak megvalósítására. A kapitalizmust szolgáló burzsoá jogtudomány a szuverenitás elméletét az uralkodó osztály érdekeinek megfelelően építette ki. Az imperializmus időszakában a burzsoá jogtudomány teljesen megtagadja az államszuverenitás és az államok egymásközötti egyenlőségének elvét.

Az imperialistaellenes sztálini fel fogás tiszta és határozott. Sztálin 1948 áprilisában kijelentette, hogy a szovjet emberek szerint minden nemzetnek, kicsinynek és nagynak, megvan a minőségi sajátossága, specifikuma és ez a sajátosság jelenti azt a hozzájárulást, amellyel minden nemzet hozzájárul a világkultúra közös kincseihez. A szövetségesek londoni konferenciája alkalmából 1941 szeptember 21-én közzétett nyilatkozatban a Szovjetunió hasonlóképpen leszögezte, hogy a Szovjetunió a népek szuverén jogai tiszteletbentartásának elveit alkalmazza és alkalmazta, külpolitikájában a nemzetek önrendelkezésének elvét követi. Ugyanez az alapja az ENSZ-ben folytatott politikájának is. Emellett a Szovjetunió leleplezi a kozmopolitizmus valódi célját.

Sztálin elvtárs arra tanít, hogy a nemzetközi jog egyetlen intézményét sem szabad figyelmen kívül hagyni, amikor a béke érdekeinek szolgálatáról van szó. A Szovjetunió által kötött nagyszámú nemzetközi egyezmény, továbbá az a körülmény, hogy a Szovjetunió nemzetközi egyezmény felbontását sohasem kezdeményezte, e tétel gyakorlati alkalmazását bizonyítja.

A cikkíró foglalkozik ezután a Szovjetuniónak a Nemzetek Szövetségében a kollektív biztonságra, a támadó meghatározására és a fegyverkezés korlátozására irányuló küzdelmeivel és az Egyesült Nemzetek Szövetségében a béke megvédésére

irányuló harcaival. Külön kiemeli azt a tevékenységet, amelyet a Szovjetunió a két világháború között különféle szervezetekben és konferenciákon a lefegyverzés megvalósítása, legújabbán pedig az atombomba alkalmazásának megtiltása érdekében kifejtett.

Az a nagy forradalom, amely a nemzetközi jogban szereink előtt folyik le, abban áll, hogy a marxizmus-leninizmus új elemet, új alapot hoz a nemzetközi jogba: az állandó békét. A sztálini elmélet vezeti a világ népeit a békéért folytatott küzdelemben. A világ népei megtanulták, hogy nincsen olyan nemzetközi kérdés, amelyet háborúval meg lehetne oldani, és ellenkezőleg, nincs olyan nehéz nemzetközi kérdés, amelyet a nemzetközi együttműködés békés eszközeivel ne lehetne megoldani.

Befejezésül a dialektikus gondolkodás fényes példájaként a sztálini nemzet-elméletet fejtegeti, amely a nemzetközi jog helyes fejlődésének egyedüli alapja lehet.

Mihail Oprescu egyetemi tanárség az 1949 január 23-i 25. sz. törvényerejű rendelettel felállított Néprendőrségről (Miliciáról) ír ismertetést. A mult rendszerek csendőrségének és rendőrségének szerepével foglalkozik, majd tisztázza a Néprendőrség fogalmát, ismerteti annak feladatait és kötelességeit a szocialista társadalomban, különösen az államapparátus többi szeveinek gazdasági-szervező és kulturális-nevelő funkcióival kapcsolatosan.

A szakjogi cikkek közül tartalmilag is kiemelkedik *Fleisic* E. A. professzor »A burzsóá polgári jog a monopolkapitalizmus szolgálatában« c. tanulmánya. A tanulmány 1948-ban jelent meg orosz nyelven és a folyóirat fordításban közli. A tanulmányban szerző részletesen tárgyalja azt a szerepet, amelyet a modern kapitalista államok három alapvető jogintézménye, a magántulajdon, a jogi személy és a szerződés a kapitalista társadalomban játszik.

Az eredeti cikkek közül Alexandru *Volanschi* egyetemi előadónak »A háborús bűncselekmény fogalma a román jog elméletében és gyakorlatában« c. tanulmányát kell kiemelni. Szerző először áttekintő összefoglalást ad a nemzetközi közjoghoz tartozó »háború jogának« forrásairól, — ilyennek kell tekinteni a nemzetközi szokás, az egyezmények és a belső törvényhozás egyes intézkedéseit —

majd ismerteti a kérdés történetét az első és második világháborúval kapcsolatosan. A háborús bűncselekményekre vonatkozó román jogszabályok összefoglalása után részletesen elemzi a fontosabb kérdéseket. Ezzel kapcsolatosan először a háborús bűncselekmény fogalmával, a törvényes rendelkezések időbeli hatályával, az eljáró hatóságok hatáskörével, a háborús bűncselekmények tettesei ellen eljáró bíróságokkal foglalkozik, majd ismerteti az egyes bűncselekmények elemeit és a kiszabható büntetéseket. Kitér a reakciónak azokra a mesterkedéseire, amelyekkel a törvény helyes alkalmazása elől hamis jogi fogásokkal próbált meg kitérni, kiemelve ezzel kapcsolatosan a törvényes rendelkezések megtámadását alkotmányellenesség címén. A befejezésben néhány adatot közöl a háborús bűncselekmények miatt indított eljárások eredményéről, zárszavaiban pedig kiemeli azt a szerepet, amelyet egyrészt a Román Munkáspárt, másrészt az igazságszolgáltatás játszott a háborús bűnösök megbüntetésére iránt a békeszerződéssel vállalt kötelezettség teljesítése terén és azok megbüntetésében, akik az emberi jogokat sem az állam belső, sem pedig annak külső viszonylataiban nem vették figyelembe.

A szám közli még B. S. *Manykovszkij* moszkvai egyetemi tanár »Szovjet törvényeségről és ennek alapelveiről« cím alatt a csehszlovák jogászok kongresszusán 1949 szeptember 24-én elmondott beszédének fordítását.

A kisebb terjedelmű cikkek közül meg kell említeni a népi ülnökök részére a semmisségi okokról írt tanulmányt, a Román Népköztársaság második évfordulója alkalmából írt megemlékezést, az Egyesült Nemzetek Szövetségének 1949. évi közgyűléséről és a Trajeso Kosztov peréről szóló beszámolókat. Emellett bő joggyakorlati anyag, folyóirat- és könyvszemle, kisebb beszámolók, mutatók, bibliográfia, végül pedig a Népi Tanácsokról szóló, különféle törvényhozási intézkedésekről készített összeállítás egészítik ki az érdekes számot. A Rajk-perről kiadott román nyelvű anyaggyűjtemény ismertetése és a hévízi kongresszusról szóló beszámolók arról tanuskodnak, hogy a Román Népköztársaság jogászokéi is érdeklődéssel kísérik a szomszédos népi demokráciák jogéletét.

Az »Új igazságügy« (*Neue Justiz*) 1950. évi február havi száma.

A Neue Justiz e számának politikai és szakszempontból igen figyelemreméltó tartalma van. Ezek közül is legjelentősebb Max Fechner igazságügyminiszternek a Hedler esettel kapcsolatosan a képviselőházban tartott beszéde, továbbá Hilde Benjamins — a Legfelsőbb Bíróság másodelnökének — »Tizenhét évvel ezelőtt, 1933 február 27.-hez« című cikke. Lényegileg mindkettő a népellenes, idegen osztályérdekeket szolgáló német igazságszolgáltatásról szól.

Max Fechner megállapítja, hogy az idegen érdekeket szolgáló nyugatnémet külön állam igazságszolgáltatása voltaképpen a harmadik tartópillér a törvényhozó és végrehajtó szervek mellett. Elként is gyakorolja hatalmát. Rathenau meggyilkolása után a felháborodott tömeg nyomására a kormányzat képviselője kénytelen volt beismerni, hogy »az ellenség jobbról fenyeget« — most pedig öt évvel ennek a jobboldali rendszernek az összeomlása után a nyugatnémet bíróság felment egy milliószoros gyilkost; a bonni kormányzat ezt fedezi és az ítéletet tárgyilagosságnak, korrektnek nyilvánítja.

Ez a helyzet az igazságszolgáltatásban ott, ahol a neofasizmus angol-amerikai szuronyokra támaszkodva uralkodik és nemcsak Németországot, de egész Európát veszélyezteti. Nem is lehet másként, minthogy ennek a külön államnak a bíróságai-ban ma is túlnyomó többségben a nácizmus bírái és ügyészei működnek, ezenfelül pedig ezeknek a fasiszta bíráknak és ügyészeknek a bonni alkotmány biztosította a néptől való függetlenséget is. Független és felelőtlen helyzetükben ezek a náci bírák odáig merészkedtek, hogy a nyugatnémet közvélemény most már az alkotmány »biztosítékai« ellenére követeli a visszahívásukat; a bonni kormányzat tehát most szint kell vallani. Maga Schumacher dr. Németország elleni csapásnak nevezte a Herder-ítéletet, noha annak létrejöttéért felelős. Ez a szegényítélet azonban nem egyedülálló. A hasonló ítéletekből hosszú láncot fűznek a nyugatnémet különállam teste körül. Fechner emlékeztet Petersen tengerésztest felmentésére is, aki a fegyverletétel után is német katonaszökevényeket lövetett agyon, mert a német katonát — szerinte — a fegy-

verletétel után is köti a Führerre tett esküje; a Svájcban 1945-ben hazatért német újságíró gyilkosság kísérlete miatt ítélték el, mert a náciizmus alatt szökése közben leütötte az őret, viszont felmentettek — név szerint megnevezett — gyilkos SS-legényeket. Hitler bankárját, von Schrödert 3 havi fogházra ítélték és 1500 márka pénzbüntetésre; a Choburgi herceget SA-Obergruppenführert 2000 márka pénzbüntetésre és 8 napi elzárásra ítélték. Ezzel szemben a hesseni igazságügyminiszter az 1949. évben történt gyárlaszerelek miatt tüntető munkások ellen intézkedett a bünvádi eljárás megindítása iránt.

Ezek után ugyanilyen vonatkozású justizmordok megdöbbentő sorozatát tárja fel Max Fechner annak jellemzésére, hogy miként működik a nyugatnémet osztálybíróság, államának újrafelfegyverzése és újra nácifikálása érdekében, mégpedig a »jogállam« az »igazi demokrácia«, a »szabadság és igazság«, valamint a »bírói függetlenség« jelszavai mögött.

A német demokratikus köztársaságban ennek éppen az ellenkezője történik. A bírák 60%-a már a népből való, a demokratikus törvények a dolgozókat védik, jelenleg 400 dolgozó, férfi és nő kétéves tanfolyamon a legmagasabb bíró képzésért tanulnak. A hatás nem is maradt el; itt a bűnözés csökken s a bünvádi üldözés iránya egyre inkább és határozottan a gazdasági bűnözők ellen fordul. Az igazságszolgáltatásnak az államvédelmi hatósággal való együttműködése biztosítéka a demokratikus törvényességnek.

Ezek helyett a demokratikus intézkedések helyett a nyugatnémet bábállamban az állami és társadalmi »rend« védelmére hoztak új törvényt, aminek a feladata nem lehet más, mint a dolgozó, kizsákmányolt többség elnyomása.

Hilde Benjamin cikke a Reichstag felgyújtása miatt 1933 szeptember 21-től december 16-ig lefolyt úgynevezett lipcsei perrel foglalkozik, amelynek vádlottjai Dimitrov és társai voltak.

A feltűnően érdekes cikk először azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy mi szüksége volt a nácioknak a Reichstag felgyújtására: le kellett számolni a kommunistákkal és a középső ellenzékkel (Hugenberg és csoportja). A Reichstag felgyújtása után nyomban hatályon kívül helyezték a weimári alkotmányt, bevezették a halál-

büntetést, a törvényalkotás jogát a kormány vette át, — s ezek után hét hónappal mégis megrendezték ezt a pert. Minek? Szemfényvesztésnek — de ez visszafelé sült el. A német jogrend iránti bizalmat akarták helyreállítani, miközben köztudomású volt, hogy emberek tízezreit bírói ítélet nélkül hurcolnak el és tüntetnek el. Az eljárás célját Dimitrovnak és társainak a bíróság előtt tanúsított viselkedése hiúsította meg; Dimitrov vádlottból vádló lett, aki szemtől szembe vádolta Göringet, mire eltávolították a tárgyalási teremből; még a náci bíróság is kénytelen volt felmenteni. Nagy szolgálatot tett azonban ezen a téren a hitlerizmus áldozataiért alakult segélybizottság is, amelyet kiváló nemzetközi jogászokból toboroztak s amely még a tárgyalás befejezése előtt összegyűjtötte a bűnyű egész anyagát, annak alapján határozatot hozott s mindenről barna könyvet adott ki, amire még a lipcsei bírák is hivatkoztak a tárgyalás folyamán.

A bizottság határozata a következő volt:

1. állítólag a helyszínen elfogott van der Lubbe nem volt kommunista párttag, hanem ellenkezőleg, ellensége volt a pártnak; a Reichstag égéséhez a német kommunista pártnak nem volt semmi köze;

2. Dimitrov, Torgler, Popoff és Taneff ártatlanok, mert nemcsak maguk nem vettek részt a gyújtogatásban, de semilyen gyanúok nincs arra, hogy a gyújtogatókkal akár közvetve bármilyen kapcsolatuk lett volna;

3. a gyújtogatást, állítólag a helyszínen, elfogott van der Lubbe egyedül nem követhette el;

4. a gyújtogatóknak azt a földalatti utat kellett használni, ami a képviselőház elnökének palotáját a Reichstaggal összekötötte;

5. a gyújtogatásból legnagyobb előnyt a német nemzeti szocialista párt húzta;

6. súlyos gyanúok forognak fenn atekintetben, hogy a Reichstag felgyújtásában a német nemzeti szocialista párt vezetőinek a keze benne volt.

Nincsen elegendő hely a tárgyalás lefolyásáról itt ismertetést adni, noha Hilde Benjamin nagyon érdekesen emeli ki a lényegét. Dimitrovot és társait a felmentés után sem engedték szabadon, a Szovjetunió azonban elismerte állampolgárságukat

és így kimenekültek a náciizmus karmai közül. A cikk rezüméje a következő: egyedül a Német Kommunista Párt, mint politikai szervezet élte túl a náci uralmat. Éppen az a párt, aminek a kiirtása a náciizmus bevallott főfeladata lett volna, amelynek tagjai az illegalitásban töretlenül dolgozva várták a történelmi fordulatot, amely megszabadítja országukat és Európát a náciizmus átkától.

dr. Karl Schultes továbbfolytatja az előbbi hónap anyagából már ismert cikket a német Alkotmány fejlődéséről. Ebben a részben a nyugatnémet bábállam alakításáról, a Ruhrstatutumról, a megszállási statutumokról, a bonni alaptörvényről folytatja ismertetését, amit e kérdésekről írt és ismertetett korábbi cikkeiből már lényegileg ismernek a Jogtudományi Közlöny olvasói.

dr. Curt Wessig ügyvéd a Watenstedt-Salzgitter-i »demontage-perrel« írt ismertetést annak tisztázása érdekében, hogy meg volt-e ennek a pernek a jogi alapja? Az elkövetés eszköze egy röplap 1949 november 8-ról ezzel a szöveggel: »Öt perccel 12 előtt! A salgitteri állami üzem leserelését meg lehet akadályozni!« Vádlottak a szerkesztő, kiadó és a nyomdász, mert a megszállási statutum vonatkozó rendelkezése szerint a megszálló hatóságok biztonságát veszélyeztették.

A cikkíró — a perben eljáró védő — bebizonyítja, hogy 1949. év végén tervezett demontage volt jogellenes, mert tülesett a potsdami megállapodásban megszabott határidőn, tehát a nemzetközi jogba ütközött; a német nép pedig nem kötelezhető arra, hogy a nemzetközi jognak az ő érdekei ellen irányuló sérelmét szó nélkül eltűrje.

A különböző szakkikkek közül különös figyelmet érdemel a Präsidialrat Ernst Leim javaslata a bírói kiképzés kiterjesztéséről: azt javasolja, hogy a kétéves szakkiképzés után minden új bírót és ügyészt küldjenek el nagyüzembe, munkapad mellé, új ismeretek szerzése végett.

A büntetésüket töltő elítélteknek a termelésben való felhasználásáról írt cikk igen érdekes adatokat tartalmaz arról, miként dolgoznak az elítéltek egyes ipari üzemekben, ahol az üzem gondoskodik ellátásukról, elhelyezésükről, sőt még örzésükről is. A szokási alkalom ellenére 600 kint dolgoztatott elítélt közül összesen

22 szökött meg. A kísérlet bevált. A cikkíró javaslatot tesz arra, hogy a jövőben csak a legsúlyosabb bűnözőket tartásuk rács mögött elkülönítve, a többit a beválthoz hasonló módon ipari üzemekben kell dolgoztatni.

Berlin igazságszolgáltatásának egy évéről írt cikkében dr. Rolf Helm is a büntetés végrehajtásának a kérdésével foglalkozik. Az ipari oktatás bevezetése, a munkatáborok alakítása, könyvtárak alapítása, kultúrintézmények létesítése, az elitéltekről és a szabadonbocsátottokról való gondoskodás jellemzik a fejlődést.

Megemlékezik Eugen Schiffer 90. születésnapjáról. Németország demokratikus jogásztársadalmá üdvözi a német jogászok szeniorját és reméli, hogy tudását, tanácsait és segítségét Németország még sokáig igénybe veheti.

Dr. Major Ákos

A Csehszlovák Jogász Szövetség folyóiratának (Bulletin de Droit Tchecoslovaque) 1950. évi 1. száma.

A lap első közleménye Gottwald köztársasági elnöknek a IV. Csehszlovák Jogász Kongresszus által hozott intézett üdvözlésekre adott válaszát tartalmazza. Az elnöki válasz kiemeli az 1948. év februárjában bekövetkezett politikai változás történelmi jelentőségét és ennek — mint a szocializmus útjára való határozott és céltudatos rátérésnek — a jog területén is szükségszerűen hatályosuló vetületét. Ez mindenekelőtt gyökeres szakítást jelent a múlt tőkés-termelési rendszere és társadalmá által felállított jog-fogalommal, mely az uralkodó kisebbség kezében a kizsákmányolásnak, az önkénynek és igazságtalanságnak a védelmével volt egyértelmű. Ezért látott a múltban a nép a paragrafus kacskaringóiban olyan hurkot, mely végeredményben mindig az elnyomott nyakára csavarodott. Ma ilyen jognak, mely magát »osztály nélkülinek és apolitikusnak« hirdette, természetesen nincs és nem is lehet létjogosultsága; az új jognak őszinte nyíltsággal a dolgozó nép érdekeit és jólétét kell szolgálnia, míg sujtó élével a nép és a szocializmus elleneségeivel kell szembefordulnia.

A megváltozott jog-fogalom természetéből egyenesen folyik annak a hivatásnak a magasrendűsége, amely a Csehszlovák Jogász Kongresszusra vár az új társadalom felépítésének feladata körül.

A. Csepicska igazságügyminiszter »Új jogrendszer építése« című hosszabb tanulmányában megállapítja, hogy az új jog elválaszthatatlan kapcsolatban van a cseh és szlovák nemzeteknek nemzeti és állami függetlensége és gazdaságának a kizsákmányolók uralma alól való felszabadítása érdekében folytatott harcával. Ma olyan korszak küszöbén állunk, amelyben a tételes jogszabályoknak a dolgozó osztály öntudatát és a szocializmus építésére irányuló közakarátát kell kifejezniök. Ma az állam egész területét — mint egységes jogterületet — felölelő egységes jogrendszerre van szükség. Ebben áll a Nép-Kódex alapvető eszméje. Ehhez kapcsolódik a dolgozóknak az az elszánt törekvése, hogy az államon belül olyan jogbiztonság teremtesék, mely lehetővé teszi az igazságos társadalmi rendnek — a szocializmusnak — építését, valamint hogy a köztársaság állambiztonsága a Szovjetunió és a népi demokráciák államaival való elszakíthatatlan kapcsolat erős alapzatán nyugodjék.

A gazdasági életben még mindig vannak kapitalista elemek, miért is a törvényhozásnak egyre inkább a nép gazdasági érdekeinek, valamint a termelés szocializált szektorának védelmezésére és fejlesztésére kell törekednie. A magánjog és közjog formális megkülönböztetésének el kell tűnnie, mert minden jogszabály egyaránt közhatalmi norma és az államtól veszi eredetét. A nemzeti vagyon tulajdonosa az állam, mely tulajdonosi jogait a nemzeti és községi vállalatok útján gyakorolja. Ez a tulajdon-fogalom mély kihatással van a kötelmi jog területére is; a fentemlített vállalatok ügykezelése során egymásközt kötött kötelmi ügyletek az állam alapvető tulajdonosi joghelyzetét miben sem érintik. A kereskedelmi jog a jövőben nagyrészt feleslegessé válik, egyes fennmaradó rendelkezései a polgári jogi törvénykönyvbe vétetnek majd át. Külön rendelkezések fogják megszabni — a termelőeszközök fölötti szocialista tulajdonjog elveinek megfelelően — a személyes tulajdon körét, mely élesen különbözik a kapitalista magántulajdonban biztosított rendelkezési jogtól. Az új polgári jogi törvénykönyv utolsó részébe foglalandó öröklési jog a család körén belül elsősorban a személyes használat tárgyaira és a dolgozók munkájának gyümölcseire fog szo-

rítkozni. A családi jogviszonyokat — a férfi és a nő jogegyenlősége alapján — külön törvény fogja szabályozni, mert helytelen volna ezt a joganyagot a tulajdoni jogviszonyokat felölelő polgári jogi törvénykönyvbe foglalni. Külön munkajogi Kódexbe kerülnek a forradalmi szakszervezeti mozgalom helyes vívmányai, figyelemmel arra az alkotmányos alapelvekre, mely szerint a munka minden egyes polgárnak becsületbeli kötelessége.

Az állam és a dolgozók érdekeit védő büntetőjog a bűncselekményeknek nem formális felosztását, hanem azt fogja alapul venni, hogy a ténylegesen elkövetett bűnös tevékenység milyen érdek-tárgyak veszélyeztetésével járt. A büntetőjog alapelve az elkövetett bűncselekményért való egyéni felelősség. Bűnösség nélkül nem lehet szó büntetőjogi felelősségre vonásról. A köztisztviselőknek mind felelőssége, mind védelme emelkedni fog. A társadalomnak a bűncselekmény által való veszélyeztetése a bűnösségre vonatkozó fontos anyagi jogi védelemmé lesz. Különös gondoskodás tárgya lesz egyrészt a megtévedt fiatalok bűnöző, másrészt minden eltélt abból a szempontból, hogy részére az étellel való kapcsolat fenntartására, a munkához való helyes viszony kialakulására és a büntetés letöltése után való rehabilitálásra szolgáló lehetőség biztosíttassék. A bűnvádi eljárás joga minden vonatkozásban a közvád, valamint a szóbeliség és anyagi igazság elvein fog felépülni. A közvádoló a vádat csak a törvényben megszabott esetekben lesz jogosítva elejteni.

Mindezeket a törvénytervezeteket olyan bizottságok dolgozzák ki, amelyekben a szakjogászok mellett ott ülnek a dolgozók képviselői is.

dr. V. Procházka, a nemzetgyűlés alelnöke, prágai egyetemi tanár: »Egy népi demokrácia joga« című cikke a május 9-iki Alkotmány jelentőségét méltatja. Csak a dialektikus materializmus, amely a jogot a társadalmi élet egyik jelenségeként a gazdasági élet felülépítményeként fogja fel, adhat egyedül helyes választ arra a kérdésre, mely a jognak a szocializmus építésében való szerepére vonatkozik. Marx megállapítása szerint a jog és az állam elmélete egyetlen egységet alkot és egymástól elválaszthatatlan. Ezért volt olyan helytelen a múlt normatív jogelmélete, amely a jogszabályt

mereven elkülönítette annak társadalmi tartalmától.

A jog és állam viszonyában az 1917. év történelmi jelentőségű eseményei gyökeres változást hoztak. A Nagy Októberi Forradalom az államnak merőben új típusát hozta létre. Ez az állam is — mint minden állam — az uralkodó osztály hatalmi eszköze, de viszont először fordul elő a történelem során, hogy az uralkodó osztály a túnyomó többség, vagyis az azelőtt kizsákmányolt széles néprétegek tömegei. A szovjet állam rendszere éppen ezért a demokrácia legmagasabbrendű megjelenési formája. Ha viszont a jog nem más, mint »az uralkodó osztálynak törvényerőre emelt akarata«, úgy nyilvánvaló, hogy 1917 a jog jellegében is alapvető változást hozott. A szovjet államban a jog a kizsákmányolás és a kizsákmányolók ellen irányul. A szovjet jog a dolgozók és parasztok szocialista államának joga, mely valóban a dolgozó nép jól felfogott érdekeit szolgálja.

A szovjet jog, amely a Sztálini Alkotmányban érte el betetőzését, általában világgraszoló jelentőséggel bír, de ezenfelül még különös jelentősége is van cseh-szlovák vonatkozásban. 1917 eseményei nélkül eredetileg is lehetetlen lett volna a cseh és szlovák nemzetek nemzeti felszabadulásának és állami függetlenségének elérése; ehhez járult később a Vörös Hadsereg elsöprő győzelme a fasizmus felett és ezáltal Csehszlovákia felszabadítása a náci elnyomatás alól, ami megteremtette a kapitalista rend megtörésének, a népi demokratikus rendszer megalakításának és a szocializmus építésének a lehetőségét. Ezt a cseh és szlovák nemzetek sohasem felejtik el.

A dolgozók első államának a Szovjetunióban történt létrehozásával az állam és a jog viszonyában bekövetkezett alapvető változás következményeinek a cseh-szlovák viszonyokra való alkalmazásánál mindennekelőtt rendelkezésünkre áll az állam és a jog általános elméletének marxi-engelsi-lenini-sztálini tanítása, valamint a Szovjetunió gyakorlati tapasztalatainak gazdag tárháza. És ebben is — mint mindenben — legnagyobb segítségünkre van a Szovjetunió, a szovjet jogtudomány.

Bár a csehszlovák jog — az Alkotmány előtti időben — rendszertelenül fejlődött, ma — minden fogyatékosága ellenére is — arra a szilárd

meggyőződésre jutottunk, hogy a népi demokrácia jogának szerepköre lényegileg nem más, mint a szovjet jog szerepe. Az új csehszlovák jog is a demokrácia ellenségei ellen irányul és a szocialista fejlődést segíti elő. Az új jogrendszer egységes: egy szabad nép demokratikus rendjének szabályzata. Ennek az egységnek tételes kifejezője a május 9-i Alkotmány, melynek szellemében értelmezendő minden más jogszabályi rendelkezés. A jog adta lehetőséget maradéktalanul fel lehet használnunk a szocializmus felé vezető úton, avégből, hogy a jog területén mielőbb tényleges valósággá váljék Gottwald elnök megállapítása, mely szerint: »A jövőben népünk akarata lesz az ország törvénye«.

»A jogászok a haladásért és békéért folyó harcban« címmel közöl a folyóirat tanulmányt dr. J. Turecsék, a prágai egyetem jogi karának dékánja tollából.

A nemzetközi helyzet sajnálatos képen oda fajult, hogy minden jóakarátú embernek válllvetve, szilárdan és rendszeresen, céltudatosan és szervezett egységben harcolnia kell a békéért: háborút kell üzennie a háborúnak. A világ két táborra oszlott: a Szovjetunió-vezette béke táborára és a háborús uszítók imperialista táborára. A Truman-elv, a Marshall-terv, az északatlanti szerződés ez utóbbi tábor szolgálatában áll. A háborús tábor azonban távolról sem egységes: belső villongások marcangolják, az erősebb a gyengébb ellen acsarkodik, sőt a gyarmati hatalmi kérdések Vietnamban és Polinéziában tényleges háborút robbantottak ki. Az imperialista gyarmati politika a fehér és színes fajok éles megkülönböztetésére vezet; ugyanígy fasiszta és neofasiszta irányzatokat támogat. Az U. S. A. imperializmusa az egész világra ki akarja terjeszteni az »amerikai életmódot«. Az amerikai »tudósok« és politikusok neo-malthusianisták: az emberiségnek nem kevesebb, mint $\frac{2}{3}$ részét kívánják elpusztítani, hogy ezáltal a megmaradó kisebbség boldogulását biztosítsák — és minderre tökéletes eszköznek vélik az irtó atomháborút.

A formális demokrácia köpenye alatt az imperialista államok lábbal tiporják az alapvető emberi jogokat, munkásellenes törvényeket hoznak, hogy a dolgozókat elűssék a sztrájk jogától (Lex Sherman, Anti-Trust Törvény).

Az imperialista tábor növelte Tito és aljas bandájának tevékenysége a Vatikánt is a legerősebb szálak kötik a háborús táborhoz: a pápa gondosan kerül minden olyan nyilatkozatot, mely elítelné a támadó háborút.

Az imperialista társadalmi rendszer népellenes, antidemokratikus, maradi, reakciós és embertelen. A háborús uszítás propagandája mindenkor a népmozgalmak, a demokrácia, a haladás és szabadság, tehát a Marxizmus-Leninizmus, a Szocializmus és Kommunizmus ellen irányul, vagyis »ama rendszer ellen, amely a nép anyagi és kulturális életszínterének emelésére tör, amely ember és ember között nem tesz különbséget, amely megszünteti embernek ember által való kizsákmányolását, megváltoztatja a munkához való viszonyt és az emberi morálnak eddig ismert legmagasabb fokát és formáját — a szocialista erkölcsöt — valósítja meg. XII. Pius pápa azonban antikommunista dörgelemekkel hozakodik elő, kiközösítéssel fenyegeti a haladó erőket világszerte.

Az imperialista politika ádáz dühvel fordul a béketábor vezető Szovjetunió és a népi demokráciák ellen: törvénytelenességgel vádolják ezeket. A népi demokráciák jogi jellege élénk és éles megvitatás tárgyát alkotta abban a bűnvádi ügyben, amely a múlt év június havában Svájcban Winterthur városában folyt.

A népi demokráciák nem tagadják jogrendszerük osztályjellegét; a törvényeket azonban nem formálisan, hanem mindig aszerint kell vizsgálnunk, hogy valójában mi a tartalmuk. Márpedig ezek a demokratikus jogrendszerek haladó szelleműek, minthogy mindenki részére — érdemeihez képest — szabadságot és igazságosságot kívánnak biztosítani.

A Szovjetunió emellett — ellentétben az imperialista államokkal — gondos tiszteletben tartja a nemzetközi jogot és a nemzetközi megállapodásokon alapuló viszonyokat.

*Az 1949 áprilisában Párisban és Prágában egyidejűleg tartott Világbéke-Kongresszus ékes tanubizonyosságát nyújtotta annak, hogy az emberiség túlnyomó többsége háborúellenes. A világszerte tartott béketüntetések és békeértekezletek hosszú sora az 1949 október 2-i Nemzetközi Békenapban kulminált, amelyet Csehszlovákia mindenkor haladó ha-

gyományú és békeszerető népe egyhangú lelkesedéssel ünnepelt. A csehszlovák népek ezek a haladó szellemű békehadgyományai tükröződtek már az 1920. évi februári Alkotmányban, és töretlenül tükröződnek az 1948 május 9-i Alkotmány-törvényben.

A szocializmust építő csehszlovák népi demokrácia egész jogrendszerét a haladás és béke követelményei hatják át. Ezért mondotta Gottwald elnök: »Építsétek országotokat, ezáltal a békét erősítitek!«

A folyóirat a továbbiakban részletesen ismerteti a Csehszlovák Jogász Kongresszus határozatát. Eszerint a cseh és szlovák jogásztársadalom tagjai ünnepélyes fogadalmat tesznek, hogy:

1. egyéni munkahelyükön működve teljes erejükből támogatják az ötéves terv sikeres végrehajtását;
2. mindenképen elősegítik a nemzetgazdaság szocialista szektorának terjeszkedését és erősödését;
3. a többi dolgozókkal vállvetve munkálkodnak az új jogrendszer mielőbbi megteremtésén;

4. a demokratikus államapparátus megjavításán, a bürokratizmus és formalizmus kiküszöbölésén, a helyes törvényértelmezés haladó szellemének biztosításán fáradoznak;

5. a többi dolgozókkal vállvetve hathatósan és éberrel megvédik a népi demokratikus rendszert és a forradalom vívmányait az ellenséges elemekkel szemben;

6. ernyedetlen kitartással harcolnak a nép vallásos érzületével való mindennemű visszaélés ellen;

7. a jog felülépítményét — a gazdasági alap szocialista alakulásának megfelelően — átalakítják, küzdenek a burzsoá jogi maradványok ellen és emelik a jogászság világnézeti képzetét;

8. a szovjet jogtudomány és gyakorlati tapasztalatok nagyszerű eredményeit közkinccsé teszik;

9. a dolgozók soraiból vett új jogászártelmiséget hívnak életre;

10. a Népfőnt politikáját a jogélet és jogászai szervezkedés egész vonalán végrehajtják;

11. szilárd egységben erősítik a Szovjetunió-vezette békétáborát és a

jog eszközeivel is leleplezik Titónak és más árulóknak aljas pártütését.

A lap végül közli dr. K. Komárek cikkét »Előre a szocialista jog felé!« címmel. Az 1949 szeptember 23–25-ig Prágában tartott IV. Csehszlovák Jogász Kongresszus mérföldké a jogélet terén. A köztársasági elnök legfőbb védnöksége alatt tartott kongresszuson mintegy 2000 kiküldött vett részt. Bár leginkább a szocialista állam felépítésének belső kérdéseivel foglalkozott, számos külföldi delegátus is részt vett a kongresszuson (így magyar részről: dr. Hajdu Gyula és dr. Szabó Imre elvtársak), ami méltóképpen kidomborította nemzetközi jelentőségét a világbéke biztosítására és a titói kémügynökségek ártalmatlanná tételére irányuló jogászai feladatok meghatározásával.

A kongresszus alapvető jelentősége abban van, hogy kellően kihangsúlyozta a szocialista törvényesség elvét és a jog haladó szerepét a népi demokráciákban.

Dr. Csánk Béla

MAGYAR JOGÁSZ SZÖVETSÉG

hivatalos közleményei

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének budapesti Tanácsülése

amely a Magyar Jogász Szövetség rendezésében zajlott le, a már legutóbbi számunkban ismertett határozatokon kívül a következő döntéseket hozta:

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetsége Tanácsának tagjai kifejezésre juttatják rokonszenvedésüket minden munkás, vasutas, tengerész és rakodómunkás irányában, akik bátran küzdenek a béke fenntartásáért.

Emlékeztetnek arra, hogy a támadó háború az előre megfontolt bűncselekmények legsúlyosabbika a nemzetközi jog szerint és hogy mindenkinek joga van megtagadni, hogy részese legyen e bűncselekményeknek.

A nürnbergi ítélet megállapította, hogy az egyénekre háruló nemzetközi kötelezettségek elsőbbségűek, mint az engedelmisség kötelezettsége az

íránt az állam íránt, amelynek ők polgárai.

Ezt az ítéletet, amelynek értelmében a náci-kormány és közigazgatás 11 vezető tagját felakasztották, amerikai, brit, francia és szovjet bírák hozták.

A munkások, akik a nemzetközi törvénynek engedelmeskednek és ugyanakkor lelkiismeretüknek is, különb jogászok, mint azoknak a hatóságoknak a jogászaik, akik őket netalán — szembehelyezkedve ezzel a törvénnyel — elítélnék.

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetsége teljes mértékben helyesli a béke híveinek tevékenységét, akik hatásosan dolgoznak egy bűnös háború kirobbantásának megakadályozásán.

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének

Tanácsa mélyszélesen megindulva az előterjesztett bizonyítékok látán, amelyek kétségtelenné teszik a makronizoszi gyűjtőtáborban elkövetett atrocitásokat, ahol a görög demokraták tízezreit gyötrik, közöttük 70 jogászt is,

tudomásulvéve az athéni görög kormány hivatalos szóvivőjének különböző alkalmakkor tett ama ki-

jelentéseit, hogy semmi akadályt nem gördítenek a makronizoszi tábor meglátogatása elé,

elhatározza, hogy fokozza minden nemzeti tagozatának tevékenységét a makronizoszi tábor megszüntetése és a görögországi általános amnesztia érdekében, továbbá,

hogy vizsgálóbizottságot küld Görögországba a makronizoszi tábor meglátogatására és arra, hogy ez a bizottság készítsen beszámoló jelentést, amelynek azután a legnagyobb nyilvánosságot kell biztosítani.

*

A Görög Bizottság felhívása:

A makronizoszi tábor megszüntetésére és általános közkegyelem kivívására alakult görög bizottság a következő felhívást intézte az ENSZ-hez, valamennyi ország kormányához, a Béke Hívei Világkongresszusa Állandó Bizottságához, a Szakszervezeti Világszövetséghez, a Demokratikus Nők Nemzetközi Szövetségéhez, a DIVSZ-hez, a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségéhez és a világ közvéleményéhez:

»Mi, Görögország szakszervezeti, szociális és más szervezeteinek képviselői, akik népünk egyhangú óhaját

nak adunk hangot ebben a felhívásban, kérjük Önöktől, támogassák népünket abban az erőfeszítésében, hogy véget vessen a mai tragédiának és újrakezdje békés életét. Az első lépés Makronizosz megszüntetése és általános közkegyelem kihirdetése, valamennyi politikai fogoly szabadonbocsátása.

Ebben a felhívásban nem akarjuk ismertetni annak a szörnyű drámának a részleteit, amelyet a politikai foglyok átéltek. Kötetek kellene ahhoz, hogy elmondjuk sorsát azoknak a századoknak, akik a kínzások következtében megőrültek, azoknak az ezreknek, akik bénán és csonkán, törött tagokkal, lassú halállal pusztultak el Makronizoszon, azoknak a tízezreknek, katonatiszteknek, politikai pártvezetőknek, szakszervezeti vezetőknek, értelmiségieknek, gyermekeknek és agognak, szoptató anyáknak és mindazoknak a mártíroknak, akik ebben a pokolban is hívek maradtak a szabadság, a demokrácia és a béke eszméjéhez.

Amikor felhívásunkat olvassák, egy pillanatra gondolják végig azt az aiszkülösi tragédiát, amely Görögországban ma lejátszódik. Figyeljenek fel azoknak az ezreknek megkínzott hangjára, akik olyan világért harcoltak, amelyben nincs helye Auschwitznek és Buchenwaldnak, Dachaunak és Majdaneknek. Ma éppen ezért üldözik őket.

Ez előtt a dráma előtt, amelyben sokezer mártír és hős szenved és néz szembe naponta a halállal az egész görög nép nagy drámája előtt félre kell tenni minden politikai véleménykülönbséget. Egyetlen következő demokratá sem maradhat közömbös az emberi méltóság és az igazságosság e cinikus semmibebevételének látán. A görög tragédiával szemben elfoglalt álláspont a következetes demokratikus meggyőződésnek és az emberi jogok védelmének egyik próbaköve.

Népünk a legsúlyosabb körülmények között harcol a békéért. A legutóbbi választáson leadott szavazataival elítélte Makronizosz véres rendszerét és a terroruralmat, feltétlen általános közkegyelmet követelt.

Támogassák népünket ebben a harcban, ez szent kötelessége minden szabad és becsületes embernek. A görög nép hatályos segítséget vár barátaitól.

Követeljük Makronizosz megszüntetését, a politikai foglyok szabadonbocsátását, általános közkegyelem ki-

hirdetését. Követeljük, hogy nemzetközi bizottság jöjjön Görögországba és a helyszínen (Makronizosz, Korfu, Akronafplia, Jura és más koncentrációs táborok) állapítsa meg, milyen bűnöket követtek el a fogságban sínylődő hazafiak ellen.

Minden elmulasztott nap egy lépéssel közelebb hozza a sírhoz a hősiés áldozatokat. Ha mindnyájan megteszük kötelességünket a görög néppel szemben, megnyerhetünk egy szent ügyet, az emberiség és az igazság ügyét.*

A felhívást a Görög Békebizottság elnöke, *Petros Kokkalis*, a görög Szakszervezeti Tanács titkára, *Kostas Theos*, valamint társadalmi és szakszervezeti vezetők írták alá.

*

A Szabad Nép közölte *Proimakisz* volt görög képviselőnek a makronizoszi haláltáborból írt levelét, melyet a hősiés antifasiszta abban a tudatban küldött el, hogy kiáltása, melyet az emberséges érzésű világhoz intéz, saját életébe kerülhet.

A görög bizottság fenti felhívása, a szabad sajtó állásfoglalása megmozgatja a világ demokratikus közvéleményét, mely most egyre több országból követeli a civilizáció és humanizmus nevében Makronizosz felszámolását, a görög antifasiszták szabadonbocsátását.

A Demokratikus Nők Nemzetközi Szövetsége végrehajtó bizottságának helsinki ülészaka a görög és a köztársasági Spanyolország küldötteinek indítványára tiltakozó határozatot fogadott el a görögországi és spanyolországi fasiszta terror ellen.

Makronizoszt, a görög »Dachau«-t azok a monarchofasiszták szervezték és tartják fenn, akik Titóval szövetkeznek a népek békéje ellen. Minden ország demokratáinak fel kell emelni tiltakozó szavukat, támogatniok kell azt a követelést, hogy vessenek véget a makronizoszi borzalmaknak.

Gyalázat a görög monarchofasiszta kannibálokra! Mentsük meg a görög szabadságharcosokat!

*

Rákosi Mátyás elvtársához, az A. I. J. D. budapesti Tanácsulése a következő táviratot intézte:

Kongresszusunk befejezése alkalmából a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének elnöksége köszönetét fejezi ki Önnek azért a fogadásért, melyben Budapesten részünk volt. Hálánkat és csodálatunkat fejezzük ki a nagyszerű műért, melyet az egész magyar néppel

együtt megvalósított Magyarország és a Béke javára.

Pritt elnök, Zeidin, Cot, Tomorowicz, Ries alelnökök, Nordmann, Muszkat főtítkárok

*

Az A. I. J. D. az alábbi táviratokat intézte Szaradzsoглу török köztársasági elnökhöz és a németországi szövetséges parancsnoksághoz:

Szaradzsoглу öccsellenciájának, a nemzetgyűlés elnökének — Ankara.

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének Budapesten egybegyűlt tanácsa megindulással értesült Nazim Hikmet bátor éhség-sztrájkjáról és tiltakozik az ellen, hogy igazságtalan ítélet alapján továbbra is fogvatartsák és követeli azonnali szabadlábrahelyezését. A világ közvéleménye Önt teszi felelőssé korunk egyik legnagyobb költőjének életéért.

D. N. Pritt elnök

*

Szövetséges parancsnokság — Berlin.

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének Budapesten egybegyűlt Tanácsát megdöbentette, hogy Berlin nyugati övezeteiben bűnvádi eljárást indítottak fiatal férfiak és nők ellen csupán azért, mert a békevilágmozgalom célkitűzéseit hirdették. Tiltakozik a már meghozott 185 ítélet ellen. Követeli, hogy bocsássák szabadon az elítélteket és vessenek véget ennek az üldözésnek.

D. N. Pritt — Pierre Cot

*

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének

1950 április hóban Budapesten tartott tanácsulése lefolyásáról *E. L. Zeidin*, a Szovjetunió Legfelsőbb Bíróságának elnökhelyettese a következőkben nyilatkozott:

A tanácsulás külső körülményei a magyar jogászok előkészítő munkája következtében a lehető legkedvezőbbek voltak.

A Tanácsülés eredményesen oldotta meg a napirenden lévő kérdéseket. A Tanács ülésének sikerét biztosította, hogy a Tanács munkáját a békéért való harc jelszava alatt folytatta. Ez jut kifejezésre abban is, hogy a Tanács valamennyi jelenlevő tagja aláírta a béke híveinek stockholmi kongresszusán kiadott kiáltványát, amely követeli az atomfegyver betiltását.

A Tanács ezenfelül kiáltvánnyal fordult a világ valamennyi jogászához. Ebben felhívta a világ jogászságát arra, hogy a maga részéről is csatlakozzék aláírásával a stockholmi kiáltványhoz.

A Tanács elhatározta ezenkívül, hogy minden lehető segítséget megad a különböző nemzeti békebizottságok munkájához és ahhoz is, hogy előkészítsék a második békekongresszust. A Szövetség azzal a tudattal végezte munkáját, hogy a legfontosabb feladat számára is ma a békéért folytatott harc.

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének egész működése azt mutatja, hogy munkáját az alapszabályaiban lefektetett jelszó alatt végzi: »a jog a béke ügyének szolgálatában«.

Az A.I.J.D. budapesti Tanácsulése eredményességének a Magyar Jogász Szövetség főtítkárához, dr. Kovács István kartársához intézett alábbi levelek is bizonyítékai:

Kedves Kartársunk!

Az A.I.J.D. Tanácsának román delegációja, amely Budapesten f. é. április 13–16-ig résztvett a tanácskozáson, miután megismertette a szekcióval a vita eredményeit és a magyar kartársak részéről tanúsított rendkívül szívélyes fogadtatást, legmélyebb köszönetét fejezi ki Önnek és az egész magyar bizottságnak.

Fogadja Kartársunk legszívélyesebb üdvözetünket.

Bukarest, 1950 április 28.

Stere,
Balaceanu

Főtítkár Úr!

Először személyesen köszönöm meg Önnek a magyar jogász-kartársaknak a rendkívül meleg és barátságos fogadtatást.

Nagy öröm, ha az ember tapasztalja azt az együttérzést és testvériséget, amely az egész világon keresztül egyesíti azokat, akik ugyanahhoz az ügryhöz tartoznak.

Akik itt Európa nyugati részében azt a valóban kemény küzdelmet vezetik egy igazi demokrácia érdekében, semmi sem olyan felemelő, mint néhány napig ott élni egy olyan országban, ahol a demokrácia már teljesen megvalósult.

Ezért kell megköszönnöm azt a bátorságot és új érveket a küzdelemhez, amelyeket az alatt az idő alatt,

amíg Önök között voltam, szereztem meg. Kartársaink Párisban szintén el vannak ragadtatva és biztatást merítettek abból, amiket nekik a Magyar Népköztársaságban élvezett fogadtatásról elmondottam.

Már több ilyen beszámolót tartottam az egyes egyesületekben.

Nagyon hasznos és egyben kellemes is résztvenni a népi demokráciák ellen propagált hazugságok szétrombolásában és megmutatni az utat, amelyet nekünk követni kell.

Még egyszer köszönöm.

Kérem, Főtítkár úr, közölje mindazokkal, akik ottani tartózkodásukat olyan hasznossá és kellemessé tették, legőszintébb jókívánásaink kifejezését.

Páris, 1950 április 26.

Fernande Moreau

A Magyar Jogász Szövetség elnökségének munkája

1950 május hó 12-én az elnökség ülést tartott. Május 1-én lejárt a Magyar Jogász Szövetség által hirdetett pályázat határideje. Az 52 beérkezett pályamunka közül az alkotmányjog köréből 17; a jogelmélet és jogtörténet köréből 15; a büntetőjog köréből 15; a gazdasági jog köréből 5; összesen tehát 52 pályázat érkezett be.

Az elnökség megalakította a bírálbizottságokat, a pályamunkák elbírálása június 15-ig meg fog történni.

Az eredményt a Jogtudományi Közlönyben közzétesszük.

A pályadíjakat a Magyar Jogász Szövetség ünnepélyes keretek között fogja kiosztani. Az időpontot később fogjuk közölni.

Az elnökség megtárgyalta a Magyar Jogász Szövetség szervezeti kérdéseit, valamint az 1951. évi működési tervének részleteit.

A Magyar Jogász Szövetség Világnézet, Oktatási és Tudományos Bizottságának munkája

Május 8-án dr. Névai László kartárs »A Szovjetunió társadalmi és gazdasági rendszere« címen tartott előadást.

Május 22-én 1/27 órakor dr. Sömjén Pál kartárs »A Szovjetunió a béketábor élén« címmel tart előadást.

Az üzemmegadonás és számviteli előadásorozatban május 11-én »A számvitel és az ellenőrzés szerepe a szocialista gazdálkodásban« címen dr. Varró Tibor kartárs tartott előadást.

A következő előadása e sorozatnak május 25-én d. u. 1/27 órakor lesz a Magyar Jogász Szövetség székházában, dr. Fogarasi István kartárs »Kapitalista mérleg, szocialista mérleg« címen tartja.

A Magyar Jogász Szövetség egri helyi csoportjának munkája

»Az Alkotmány és az igazságszolgáltatás alapelvei« címen dr. Schönwitzky Bertalan kartárs tartott előadást.

A Magyar Jogász Szövetség jászberényi helyi csoportjának

tagjai előtt »A magyar jog a szocialista fejlődés útján« címen nagy érdeklődés mellett előadás folyt.

A Magyar Jogász Szövetség kecskeméti helyi csoportjának munkája

»A magyar jog a szocialista fejlődés útján« címen rendezett előadáson dr. Koncz Erzsébet kartárs volt az előadó. dr. Muraközi Ottó és dr. Cserekyei Gyula kartársak szóltak az előadáshoz.

Április 15-én jogásznapot tartott a helyi csoport Kecskeméten, amelyen a Szövetség központja az A.I.J.D. budapesti Tanácsulése miatt nem vehetett részt.

A jogásznapon megnyitóban Székely János polgármester üdvözölte a megjelenteket, dr. Lendvai Ferenc »Igazságszolgáltatás és a közvélemény« címen tartott előadást.

dr. Karácsonyi István kartárs »Az Alkotmány és az igazságszolgáltatás« címen tartott előadást.

dr. Spiller Dezső kartárs »Magántulajdon és személyes tulajdon« címen, dr. Kővágó János kartárs »Alkotmány és bírói gyakorlat« címen, dr. Madas Pál kartárs »A szocialista törvényesség fogalma« címen tartottak előadást.

dr. Gorzó György kartárs zárószavaival ért véget a jogásznapi.

A Magyar Jogász Szövetség nyiregyházi helyi csoportjának munkája

»A magyar jog a szocialista fejlődés útján« címen dr. Borbély János kartárs tartott előadást.

A Magyar Jogász Szövetség szegedi helyi csoportjának munkája

dr. Feri Sándor kartárs, központi kiküldött »A magyar jog a szocialista fejlődés után« címen az egyetem aulájában igen élénk vitát követett előadást tartott.

A Magyar Jogász Szövetség székesfehérvári helyi csoportjának munkája

dr. Boda György kartárs »Magyar jog a szocialista fejlődés után« címen tartott előadást.

A Magyar Jogász Szövetség szombathelyi helyi csoportjának munkája

Szombathelyen 1950 május 14-én, vasárnap jogászgűlést tartottak a Vas-megyei jogászok. A jogászgűlés tárgya: a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetsége budapesti tanácsülésének ismertetése volt.

A beszámolót a Magyar Jogász Szövetség országos központja részéről *dr. Kovács István* főtítkártartotta meg. A gűlésen mintegy 100 főnyi hallgatóság jelent meg és az előadást élénk vita követte.

Felszólaltak többek között *dr. Dénes Imre* kartárs, vármegyei tisztifűgyész, a helyi csoport elnöke, *dr. Ijjas Iván* kartárs, megyei bírósági elnök, *dr. Kolozs István*, kartárs, az államűgyészség vezetője, *dr. Cselei Endre*, *dr. Kiss István*, *dr. Vadász István* kartársak.

A felszólalók számos érdekes problémát vetettek fel. A szombathelyi gűlés résztvevői lelkes hangulatban csatlakoztak a budapesti békegűlés határozataihoz és erről a csatlakozásról a budapesti központot értesítették.

A Csehszlovák Népköztársaság felszabadulásának évfordulójára

a Magyar Jogász Szövetség táviratot küldött, amelyre a Csehszlovák Jogászok Egyesűlete ugyancsak táviratban válaszolt:

A Csehszlovák Jogászok Egyesűletének, *Prága*.

Felszabadulásuk évfordulója alkalmából fogadják legjobb kívánságainkat. A további építómunkához sok sikert, eredményt kíván a

Magyar Jogász Szövetség

*

A Magyar Jogász Szövetségnek, *Budapest*.

A Csehszlovák Jogászok Egyesűlete szívélyesen köszöni a Magyar Jogász Szövetségnek a Csehszlovák Köztársaságnak a hős szovjet csapatok által történt felszabadításának öt éves fordulójára alkalmából küldött jókívánságait.

Az a közös út, amelyre a Szovjet-űnió segítségével országaink ráléptek, biztosítéka mindkét nép mind szorosabb együttműködésének, ama közös cél mielőbbi elérésének, amely felé közeledünk.

Csehszlovák Jogászok Egyesűlete

Felhívjuk valamennyi vidéki helyi csoportunkat, hogy mind előadásairól, mind rendezvényeiről központunk Világnézeti, Oktatási és Tudományos Bizottságának rendszeresen, tűzetes jelentést küldeni sziveskedjenek.

Felhívjuk tagjaink figyelmét a Szövetség klubjára. A klub reggel 9 órától este 8-ig áll a tagok rendelkezésére. Olvasótermében az összes bel- és külföldi folyóiratok, napilapok megtalálhatók. A játéktérben sakk, billiárd és ping-pong felszerelés várja a tagokat.

Felkérjük kartársainkat, hogy cím- változásait a Magyar Jogász Szövetség gazdasági osztályán (V., Szemere-utca 10. mész. 6. sz. szoba) sziveskedjenek bejelenteni.

BIBLIOGRÁFIA

(Német Demokratikus Köztársaság)*

Állam- és jogelmélet

Buchwald F.: Gesetz—Recht—Ge-rechtigkeit. Weimar: Landesverlag Thüringen, 1949, 80 o.; 1.40 M.

Jerusalem F. W.: Die Staatsidee des Föderalismus. Tűbingen: Verlag Mohr, 1949, 70 o.; 3 M.

Állam- és jogtörténet

Mitteis H.: Deutsche Rechtsgeschichte. München—Berlin: Biederstein-Verlag, 1949, 159 o.; 5.50 M.

Schmidt E.: Maximilianischen Halsgerichtsordnungen. Schloss Bledecke a. d. Elbe: O. Meissners Verlag, 1949, 236 o.; 8.40 M.

Quellen zur älteren Geschichte des Städtewesens in Mitteldeutschland. hersgg. v. Institut f. deutsche Landes- und Volksgeschichte a. d. Uni-

* 1949 március előtt megjelent egész német jogirodalmat v. ő.: Lippa Paul: Führer durch die juristische Literatur. Die Neuerscheinungen seit den 8. Mai 1945. Hg. von Berlin—Friedenau: Lippa, 1949. 222. o. — Könyvtári száma a Fűvárosi Szabó Ervin könyvtárban: 01634/98.

versität Leipzig. Weimar: H. Böhlau Nachf., 1949. I. rész (285 o.), 7.20 M.; II. rész (165 o.) 4.30 M.

Alkotmányjog

Haushaltsplan 1949. Stenographischer Bericht. 1949, 78 o.; 1.20 M.

Steiniger A.: Das Blocksystem. Beitrag zu einer demokratischen Verfassungslehre. Berlin: Akademie-Verlag, 1949, 80 o.; 3 M.

Közigazgatási jog

Eilts R.: Wegweiser durch die Gesetzgebung der Besatzungsmächte in der britischen Zone Deutschlands s. d. Besetzung (1945). Göttingen 1949: Vanderhoek—Rupprecht. 64 o.; 2.80 M.

Ficker H. G.: Der Standesbeamte im deutschen Recht. Frankfurt/Main, 1949: W. Metzner-Verlag. 72 o.; 3.25 M.

Giese F.: Quellen zum deutschen Verwaltungsrecht der Gegenwart Mainz/Rhein: Verlag Kirchheim, 1949, 227 o.

Heyland C.: Das Berufsbeamtentum im demokratischen deutschen Staat. Berlin: W. de Gruyter, 1949, 156 o.; 6 M.

Koop W.: Wohnrecht in Niedersachsen. Göttingen: Verlag Vanderhoek—Rupprecht, 1949, 140 o.; 4.80 M.

Peters H.: Lehrbuch der Verwaltung. Berlin—Göttingen—Heidelberg: Springer-Verlag, 1949, 560 o.; 36 M.

Verwaltungsrechtsprechung in Deutschland. Sammlung oberstrichterlicher Entscheidungen aus dem Verfassungs- und Verwaltungsrecht. Hersgg. v. W. Bauer. München—Berlin: Biederstein-Verlag, 1949, 20.80 M.

Pénzügyi jog

Gebührenordnung für Rechtsanwälte und Gesetz über die Erstattung von Rechtsanwaltsgebühren in Armensachen nebst den einschlägigen Bestimmungen anderer Gesetze. Kommentar mit Gebügentafeln, bearb. v. G. Swolana. München—Berlin: Biederstein-Verlag, 1949, 344 o.; 6.80 M.

Wagelaar H.: Die verschiedenen kaufmännischen Unternehmungformen und ihre steuerliche Behandlung. Berlin—Frohna: H. Luchterhand-Verlag. 64 o.; 4.50 M.

Weide F.: ABC der Lohn-, Einkommen- und Körperschaftsteuer. Berlin—Frohnau: H. Luchterhand-Verlag, 265 o.; 9 M.

Weide F.: Die Steuerreform in der Ostzone und im Ostsektor von Gross-Berlin. Berlin—Frohnau: Luchterhand-Verlag, 96 o.; 4.60 M.

Weide F.: Veranlagungsrichtlinien 1948 für die Einkommensteuer, Körperschaftssteuer und Gewerbesteuer. Berlin—Frohnau: Luchterhand-Verlag, 1949, 96 o.; 6 M.

Quandt G.: Tabellen zur Gebührenordnung für Rechtsanwälte zur Reichskostenordnung in freiwilliger Gerichtsbarkeit. 15. kiad. Berlin, 1949. Verlag W. de Gruyter, 42 o.; 6 M.

Nemzetközi jog

Wolff E.: Vorkriegsverträge in Friedensverträgen. Berlin—Tübingen: W. de Gruyter u. Mohr, 1949, 165 o.; 8.80 M.

Magánjog

Beitzke G.: Nichtigkeit, Auflösung und Umgestaltung von Dauerrechtsverhältnissen. Schloss Bleckede a. d. Elbe. O. Meissners Verlag, 1949, 78 o.; 6. M.

Ferid M.: Der Neubürger im internationalen Privatrecht. I. rész. Allgemeine Grundlagen. Berlin—Tübingen: W. de Gruyter u. Mohr, 1949, 113 o.; 6.80 M.

Harmening R.—*Duden K.*: Die Währungsgesetze (Handausgabe mit ausführlicher Erläuterung der Umstellungsvorschriften). München—Berlin: Biederstein-Verlag, 1949, 528 o.; 22.50 M.

Hedemann W.: Schuldrecht des Bürgerlichen Gesetzbuches. 3. umgearb. Aufl., Berlin: Verlag W. de Gruyter, 1949, 420 o.; 18 M.

Hoche U.: Bürgerliches Recht und Verfahrensrecht. Fälle mit Besprechungen. 2. kiad. München—Berlin: Biederstein-Verlag, 1949, 119 o.; 3.20 M.

Huth A.: Ehegesetz, mit ausführl. Erläuterungen und Durchführungsverordnungen. Dresden: Dresdener Verlags-Ges., 1949, 171 o.; 5.80 M.

Koop W.: Das Mieterschutzgesetz mit Nebengesetzen und Verordnungen. Göttingen: Verlag Vandenhoeck—Rupprecht, 1949, 97 o.; 3.50 márka.

Koop W.: Wohnrecht in Niedersachsen. Göttingen: Verlag Vandenhoeck—Rupprecht, 1949, 140 o.; 4.80 M.

Kozer H.: Das Mieterschutzgesetz mit Nebengesetzen. Berlin—Frankfurt/Main: Verlag für Rechtswissenschaft vorm. F. Vahlen, 1949, 86 o.; 3.75 M.

Kummerow E.: Bürgerliches Gesetzbuch. Első könyv. Általános rész. Berlin: W. de Gruyter, 1949, 76 o.; 3 M.

Kummerow E.: Gesetz über die Verschollenheit, die Todeserklärung und die Feststellung der Todeszeit vom 4. Juli 1939, mit Erläuterungen. Berlin: W. de Gruyter, 1949, 63 o.; 2.80 M.

Lehmann H.: Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Gesetzbuches. Berlin: Verlag W. de Gruyter, 1949, 384 o.; 20 M.

Linde R.: Patent- und Erfinderrecht. Berlin: Verlag Technik, 1949, 112 o.; 4 M.

Neye W.: Bürgerliches Recht in logischer Anwendung (Klausurenlehre). I. rész.: Dingliche Ansprüche. Berlin: Akademie-Verlag, 1949, 62 o.; 2.50 M.

Nikisch A.: Bürgerliches Recht—Bodenrecht. Leipzig: Bibliographisches Institut, 1949, 176 o.; 3.80 M.

Palandt O.: Kommentar zum BGB mit Nebengesetzen. 7. átdolg. kiad. München—Berlin: Biederstein-Verlag, 1949, 2.400 o.; 46.50 M.

Pietrusky F.: Blutgruppengutachten. Ausführungen zu seinen Verständnis und seiner Bewertung für Juristen, Kriminalisten und Jugendämter. München—Berlin: Biederstein-Verlag, 1949, 42 o.; 2.80 M.

Rotberg H. E.: Die Rückerstattung entzogener Vermögensgegenstände nach dem Verordnung Nr. 120 der franz. Mil.—Reg. v. 10. Nov. 1947. Tübingen/Mohr, 1949, 160 o.; 7.80 M.

Thieme P.: Die Einwirkungen der Währungsreform auf das Liegenschaftsrecht. Schloss Bedecke a. d. Elbe: O. Meissners Verlag, 1949, 44 o.; 3 M.

Vogel H.: Verschollenheitsrecht. Gesetz über die Verschollenheit und die Feststellung der Todeszeit vom 4. Juni 1939 und die dazu ergangenen Reichs-, Zonen- und Länderbestimmungen mit Erläuterungen. Berlin—Frankfurt/Main: Verlag für Rechtswissenschaft vorm. F. Vahlen, 1949, 259 o.; 10 M.

Wesenberg G.: Vorträge zugunsten Dritter. (Forschungen zum Römisches Recht). Weimar: H. Böhlau Nachf., 1949, 183 o.; 9.60 M.

Wolff E.: Vorkriegsverträge in Friedensverträgen. Berlin—Tübingen:

W. de Gruyter u. Mohr, 1949, 165 o.; 8.80 M.

Munkajog

Nipperdey H. C.: Arbeitsrecht. Sammlung der wichtigsten in ganz Deutschland, in den einzelnen Besatzungszonen und in den deutschen Ländern geltenden arbeitsrechtlichen Vorschriften. München—Berlin: Verlag-Biederstein. 1184 o.; 31.60 M.

Sozialrecht in der sowjetischen Besatzungszone Deutschlands. — Arbeitsrecht, Sozialversicherungsrecht, Sozialfürsorgerecht. Textausgabe nach dem Stande vom 1. Januar 1949., hersgg. c. W. Holling, Berlin: Deutscher Zentralverlag, 1949, 464 o.; 12.60 M.

Sozialversicherungsrecht in d. sowjetischen Besatzungszone Deutschlands. Textausgabe, hersgg. v. H. Dersch. Berlin: Verlag für Rechtswissenschaft vorm. F. Vahlen, 1949, 127 o.; 4 M.

Wachsamkeit und Plandisziplin. Bericht über die erste Zonenkonferenz der Zentralen Kontrollkommission der Landeskontrollkommissionen und der Volkskontrollausschüsse am 27. und 28. April in Leipzig. Berlin: Deutscher Zentralverlag, 1949, 160 o.; 1.75 M.

Gazdasági jog

Brundert W.: Die Auswirkungen des Zweijahresplans auf das Wirtschaftsrecht. Halle: Gabauer—Schwetschke-Verlag, 1949, 42 o.

Der Wirtschaftsplan für 1949. Berlin: Deutscher Zentralverlag, 1949, 164 o.; 1.75 M.

Federau F.: Die deutsche Geldwirtschaft. Berlin: W. de Gruyter, 1949, 95 o.; 4 M.

Orlopp J.: Interzonenhandel. Ein Schritt zur wirtschaftlichen Einheit Deutschlands. Berlin: Deutscher Zentralverlag, 1949, 24 o.; 50 M.

Selbmann F.: Für eine gesamtdeutsche Wirtschaftspolitik. Berlin: Deutscher Zentralverlag, 1949, 24 o.; —.50 M.

Such H.: Wirtschaftsplanung und Sachmängelhaftung. Leipzig: Bibliographisches Institut, 1949, 115 o.; 3.80 M.

Kereskedelmi jog

Handelsgesetzbuch nebst Einführungsgesetz vom 10. Mai 1897. Berlin: W. de Gruyter, 1949, 156 o.; 2.80 M.

Hueck A.: Recht der Wertpapiere. 5. kiad. Berlin—Frankfurt/Main: Verlag für Rechtswissenschaft vorm. F. Vahlen, 1949, 124 o.; 4.20 M.

Konkursordnung mit Einföhrungsgesetz, Vergleichsordnung, Anfechtungsgesetz, Depotgesetz und zahlreiche anderen konkursrechtlichen Vorschriften. Textausgabe mit Verweisungen und Sachverzeichnis. 11. átdolg. kiad. München—Berlin: Biederstein-Verlag, 1949, 255 o.; 4.80 M.

Lehmann H.: Handelsrecht. II. rész: Gesellschaftsrecht. Berlin: Verlag für Rechtswissenschaft vorm. F. Vahlen, 1949, 324 o.; 13.90 M.

Stucken R.: Geld und Kredit. Tübingen: Mohr, 1949, 271 o.; 8.80 M.

Werneburg R.: ABC der Buchführung und Bilanz. Berlin—Frohnau: Luchterhand-Verlag, 1949, 128 o.; 9 M.

Büntet6jog

Soziologie der deutschen Nachkriegskriminalität. Tübingen: Mohr, 1949, 209 o.; 9.80 M.

Exner F.: Kriminologie. 3. javított és kieg. kiad. Berlin—Göttingen—Heidelberg: Springer-Verlag, 1949, 330 o.; 14 M.

Meister H. G.: Wandlungen und Entwicklungen des Strafrechts seit der Kapitulation. Schloss Bledecke a. d. Elbe, 1949, 48 o. O. Meissners Verlag; 2.50 M.

Pietrusky F.: Blutgruppengutachten. Ausführungen zu seinen Verständniss und seiner Bewertung für Juristen, Kriminalisten und Jugendämter. München—Berlin: Biederstein-Verlag, 1949, 42 o.; 2.80 M.

Pollack E.—Jurisch G.: Grundriss des Strafrechts. Allgemeiner Teil. Berlin: Verlag für Rechtswissenschaft vorm. F. Vahlen, 1949, 278 o.; 11.50 M.

Sauer W.: Allgemeine Strafrechtslehre. Grundlagen des Strafrechts mit Leitsätzen zur Anfertigung von Uebungsarbeiten und Urteilen. 2. kiad. Berlin: W. de Gruyter, 1949, 264 o.; 14 M.

Schmidt E.: Maximilianischen Hlasgerichtsordnungen. Schloss a. d. Elbe: O. Meissners Verlag, 1949, 236 o.; 8.40 M. Szövegkiadás Schmidt bevezetésével és magyarázataival.

Schönke A.: Kommentar z. Strafgesetzbuch. 4. átdolg. kiad. München—Berlin: Biederstein-Verlag, 1949, 848 o.; Lexikonformat, 36 M.

Schultz G.: Strafgesetzbuch mit Erläuterungen. Göttingen: Verlag Vandenhoeck—Rupprecht, 1949, 279 o.; 8.50 M.

Tetzner H.: Die Photographie in der Kriminalistik. Berlin: W. de Gruyter, 1949, 152 o.; 10 M.

Eljárásijog

Geigel R.: Der Haftpflichtprozess mit Einfluss des materiellen Haftpflichtrechts. 4. átdolg. kiad. München—Berlin: Biederstein-Verlag; 1949, 423 o.; Lexikon-format, 16 M.

Hoche U.: Bürgerliches Recht und Verfahrensrecht. Fälle mit Besprechungen. 2. kiad. München—Berlin: Biederstein-Verlag, 1949, 119 o.; 3.20 M.

Konkursordnung mit Einföhrungsgesetz, Vergleichsordnung, Anfechtungsgesetz, Depotgesetz und zahlreiche anderen konkursrechtlichen Vorschriften. Textausgabe mit Verweisungen und Sachverzeichnis. 11. átdolg. kiadás München—Berlin: Biederstein-Verlag, 1949, 255 o.; 4.80 M.

Kroschel: Die Abfassung der Urteile in Strafsachen. 15. kiad. Átdolg. W. Hülle. Berlin—Frankfurt/Main: Verlag für Rechtswissenschaft vorm. F. Vahlen, 1949, 191 o.; 8. M.

Riezler E.: Internationales Zivilprozessrecht. Berlin—Tübingen: W. de Gruyter u. Mohr, 1949, 710 o.; 30 M.

Rosenberg L.: Lehrbuch des deutschen Zivilprozessrechts, München—Berlin: Biederstein-Verlag, 1949, 1055 o.; 38 M.

Schönke A.: Kommentar zur Zivilprozessordnung. Berlin, 1949, 960 oldal.

Stein—Jonas: Kommentar zur Zivilprozessordnung. 17., újból átdolg. kiad. A. Schönke-tól. Tübingen: Verlag Mohr, 1949, 2. kötet, 8—9 füzetben. A 2. füzet 16 M.

Strafprozessordnung nebst gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen Textausgabe m. Anm. u. Sachreg. Herggg. v. d. Deutschen Justizverwaltung und dersowjetischen Besatzungszone in Deutschland. Berlin: Deutscher Zentralverlag, 1949, 209 o.; 5.10 M.

Zivilprozessordnung nebst Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen. Textausgabe m. Anm. u. Sachreg. Herggg. v. d. Deutschen Justizverwaltung der sowjetischen Besatzungszone in Deutschland. Berlin: Deutscher Zentralverlag, 1949, 532 o.; 8. M.

TÖRVÉNYEK és RENDELETEK

1950 április 1-től 1950 április 30-ig

Törvényerejű rendeletek

Április 4-ének Magyarország fel szabadulása napjának nemzeti ünneppé nyilvánítása (1950. évi 10. sz. (IV. 2.) 5155.)

A foglyok megszökésének büntetés alá helyezése. (1950. évi 11. sz. (IV. 2.) 2170.)

Bűnvádi ügyekben a vizsgálat megszüntetése. (1950. évi 12. sz. (IV. 2.) 2410.)

Rendeletek

KÖZIGAZGATÁSI JOG

Általános és vegyes. A végszámlák, a középítési munkák (épitmények) felülvizsgálata, átadása és utófelülvizsgálata. (10.170/1950. (IV. 8.) O. T. 3653.)

Anyaggazdálkodás. Ipari anyaggazdálkodás. (103/1950. (IV. 6.) M. T. 10.070.)

Könnyűfémhulladék (aluminium és aluminiumötvözetű hulladék

gyűjtése és tömbösítése. (100.600/1950. (IV. 6.) O. T. 10.113.)

Gördülő csapágykészletek bejelentése. (100.700/1950. (IV. 12.) O. T. 10.100.)

A gyáriparban keletkező selejt-, maradék- és formahibás fonalak forgalma. (10.800/1950. (IV. 18.) O. T. 10.180.)

Az állati melléktermékek forgalmának szabályozásáról szóló 100.007/1949. (IV. 23) A. G. sz. rendelet kiegészítése. (100.900/1950. (IV. 18.) O. T. 8942.)

Tűzálló téglakészletek bejelentése. (101.000/1950. (IV. 19.) O. T. 10.210)

Az iparvállalatok anyagfelhasználási normái, az iparági normák és az országos normatívok. (101.100/1950. (IV. 20.) O. T. 10.100.)

Egyes villamos forgógépek (motorok, generátorok, hegesztő-dinamók stb.) és villamos forgógépkatrészek zár alá vétele és kötelező felajánlása, illetőleg bejelentése. (101.200/1950. (IV. 25.) O. T. 9.662.)

Arszabályozás. Egyes miniszterek árszabályozó hatáskörére vonatkozó rendelkezések hatálybaléptetése. (10.074/1950. (IV. 1.) O. T. 10.074.)

Bőrből készült géphajtószíjak és műszaki cikkek termelői és fogyasztói árának megállapítása. (10.515/1950. (IV. 2.) Á. H. 10.515.)

Különbféle gumipari és azbesztipari cikkek termelői, nagykereskedői és fogyasztói árának megállapítása. (10.521-28/1950. (IV. 2.) Á. H. 10.521.)

A gumitechnikai eljárással készült lábbelik árának megállapításáról szóló 10.521-23/1950. (III. 18.) Á. H. számú rendelet módosítása. (10.521-34/1950. (IV. 2.) Á. H. 10.531.)

A beszolgáltatási kötelezettség teljesítésére átadott kukorica 1950. évi április havi árának megállapítása. (10.661/1950. (IV. 2.) Á. H. 10.661.)

A gyári jellegű konfekcióipari nemzeti vállalatok által előállított textilárak legmagasabb előállítási és fogyasztói árának megállapításáról szóló 10.548-14/1949. (XI. 24.) III. Á. H. sz. rendelet kiegészítése és módosítása. (10.548-120/1950. (IV. 7.) III. Á. H. 10.548.)

Vendéglátóipari üzemekben és cukrászdákban kiszolgált feketekávé árának megállapítása. (10.752/1950. (IV. 7.) O. T. 10.752.)

Saját vállalkozásként lebonyolított vállalati beruházások költség-számításának szabályozásáról szóló 10.074-34/1949 (VII. 27.) I. Á. H. sz. rendelet módosítása. (10.074-65/1950 (IV. 8.) I. O. T. Á. H. 10.074.)

Gépjárműalkatrészeket, gépjárműfelszerelési tárgyakat és kellékeket forgalombahozó kereskedők által felszámítható legmagasabb bruttó haszon újabb megállapítása. (10.416/1950. (IV. 8.) O. T. Á. H. 10.416.)

Háztartási és díszműporcellán-, kőedény- és kőgyágarúk országosan egységes termelői, nagykereskedői és fogyasztói árának megállapítása.

(10.443/1950. (IV. 8.) O. T. Á. H. 10.443.)

Az órákat forgalombahozó kereskedők által felszámítható legmagasabb bruttó haszon megállapítása. (10.428/1950. (IV. 12.) O. T. 10.428.)

Fedél- és szigetelőlemezek legmagasabb gyári és fogyasztói árának megállapítása. (10.562/1950. (IV. 14.) O. T. Á. H. 10.562.)

Az árszabályozásról szóló 82/1950. (III. 21.) M. T. sz. rend. 1. sz. mellékletének a nehéz- és könnyűipari miniszter árszabályozó hatáskörére vonatkozó módosítása. (10.074/1950. (IV. 15.) O. T. Á. H. 10.074.)

Palackozott borok fogyasztói árának megállapítása, valamint a vendéglátóipari árak újabb szabályozásáról szóló 10.752/1949. (IX. 8.) IV. Á. H. sz. rend. módosítása. (10.744/1950. (IV. 19.) Á. H. 10.744.)

Az elektroporcellán gyártmányok legmagasabb gyári (előállítói), nagykereskedői és fogyasztói eladási árának megállapítása. (10.443/1950 (IV. 20.) O. T. Á. H. 10.443.)

Parafakőgyártmányok legmagasabb gyári (előállítási) árának megállapítása. (10.447/1950. (IV. 20.) O. T. Á. H. 10.447.)

Egyes könnyűvegyipari termékek gyári, nagykereskedői és fogyasztói árának újabb megállapítása. (10.570/1950. (IV. 27.) Á. H. 10.570.)

Varratnélküli acélcövek és hegesztett gázcsövek országosan egységes nagykereskedői és fogyasztói árának megállapítása. (10.410/1950. (IV. 20.) O. T. Á. H. 10.410.)

Vámkülföldről származó golyós- és görgőcsapágyak országosan egységes import átadási, nagykereskedői és fogyasztói árának megállapítása. (10.429/1950. (IV. 29.) O. T. Á. H. 10.428.)

A bruttó termelési árak kötelező alkalmazása. (10.074/1950. (IV. 30.) O. T. Á. H. 10.074.)

Belkereskedelem. A nyitárusítási üzletek, valamint a fodrász, kozmetikai, manikűr- és pedikűrüzletek zárórájáról szóló 45.500/1948. (XI. 11.) K. Sz. M. sz. rend. módosítása. (169.000/1950. (IV. 1.) Bk. M. 7148)

Finomlisztjegy megszüntetése. (13.260/1950. (IV. 2.) Bk. M. 8917.)

A kukorica szállításának újabb szabályozása. (13.270/1950. (IV. 2.) Bk. M. 8912.)

Hirdetési díjak megállapítása. (168.895/1950. (IV. 4.) Bk. M. 7168)

A tej és tejtermékek beadására és szállítására vonatkozó rendelkezések

módosítása. (12.740/1950. (IV. 12.) Bk. M. 8970.)

A bor palackozásának szabályozása. 114/1950. (IV. 20.) M. T. 8430)

A ruhakereskedői tevékenység szabályozása. (127/1950. (IV. 29.) M. T. 7131.)

Beltűgy. A gépjárműkerületek területének további módosítása. (208.940/1950. (IV. 22.) B. M. 5611.)

Építésügy. A közületi építkezések végleges műszaki terveinek elkészítése. (7700/1950. (IV. 2.) É. M. 3653.)

Az 1950. évi építőipari részlettervek elkészítése. (10.160/1950. (IV. 6.) O. T. 0371.)

A végszámlák, a középítési munkák (építmények) felülvizsgálata, átadása és utófelülvizsgálata. (10.170/1950. (IV. 8.) O. T. 3653.)

A felvonószakértői vizsga díjának szabályozása. (12.000/1950. (IV. 25.) É. M. 3870.)

A közületi építkezéseknél generáltervezői szerződések kötése. (10.210/1950. (IV. 30.) O. T. 3653.)

Földművelés. A vadászati jog haszonbérének megállapítása. (98/1950. (IV. 1.) M. T. 8730.)

A gomolyaturó minőségének és forgalmának szabályozása. (16.033/1950. (IV. 1.) F. M. 8303.)

A vetési bagolypillének és hernyójának kötelező irtása és szaporodásának megakadályozása. (16.034/1950. (IV. 6.) F. M. 8353.)

Az öntözővíz díjának újabb szabályozása. (16.035/1950. (IV. 6.) F. M. 8784.)

A házhelyrendezés szabályozása. (16.037/1950. (IV. 12.) F. M. 8120.)

A margarin és a mesterséges ételzsír minőségének és forgalombahozatalának újabb szabályozása. (16.038/1950. (IV. 12.) F. M. 8303.)

Az ürge kötelező irtása. (16.039/1950. (IV. 15.) F. M. 8353.)

Az öntöző gépi felszerelések kötelező üzembentartása. (16.040/1950. (IV. 18.) F. M. 8783.)

A mezőgazdasági szerződéses termelés szabályozásáról kiadott 8090/1948. (VIII. 13.) Korm. sz. rend. kiegészítése. (117/1950. (IV. 22.) M. T. 8214.)

A tejnek tartósítószerrel való kezelése. (16.041/1950. (IV. 22.) F. M. 8303.)

Az ebek veszettség elleni kötelező védőoltásának végrehajtásával kapcsolatos területi változások. (16.042/1950. (IV. 29.) F. M. 8644.)

A mezőgazdasági középfokú szakoktatási intézményeknek a földművelésügyi miniszter felügyelete alá helyezése. (128/1950. (IV. 30.) M. T. 8033.)

A növényvédőgépek üzembentartásának szabályozása. (16.043/1950. (IV. 30.) F. M. 8350.)

A pézsmapocok irtása. (16.044/1950. (IV. 30.) F. M. 8870.)

A megyei és városi minőségvizsgáló intézetek működési területének megállapítása. (16.045/1950. (IV. 30.) F. M. 8062.)

A csepülőgépek üzembentartásának szabályozása. (16.046/1950. (IV. 30.) F. M. 8264.)

Honvédelem. A galambok tartásának és az általuk közvetített forgalomnak, valamint igénybevételüknek szabályozásáról szóló 4342/1950. (XII. 8.) M. T. sz. rendelet végrehajtása. (9468/1950. (IV. 20.) Jcsf. I. H. M. 4700.)

Igazságügy. A sátoraljaújhelyi megyei bíróság és államügyészség megszüntetése. (22.500/1950. (IV. 1.) I. M. 2020.)

A kalocsai megyei bíróság és államügyészség megszüntetése. (22.600/1950. (IV. 1.) I. M. 2020.)

A gazdasági bűncselekményekre vonatkozó különleges bűnvádi eljárás szabályok megállapítása. (23.300/1950. (IV. 7.) I. M. 10.073.)

Az 1936: III. törvény egyes rendelkezéseinek módosítása. (107/1950. (IV. 15.) M. T. 2005.)

A vámosmikolai járásbíróság megszüntetése. (26.600/1950. (IV. 19.) I. M. 2020.)

A cégbírói eljárásra vonatkozó szabályok kiegészítése. (27.200/1950. (IV. 25.) I. M. 7115.)

A házasságkötést megelőző kihirdetési eljárás megszüntetéséről szóló 1949. évi 18. sz. törvényerejű rendelet végrehajtása céljából a házasságkötési eljárás körében szükségessé vált részletes szabályok megállapítása. (14.500/1950. (IV. 27.) I. M. 2230.)

Könnyűipar. Mintakészítésre jogosító iparigazolványok. (99/1950. (IV. 1.) M. T. 9104.)

A malomipar egyes kérdéseinek szabályozása. (100/1950. (IV. 2.) M. T. 7509, 9136, 9760.)

Az árszabályozásról szóló 82/1950. (III. 21.) M. T. sz. rend. 1. sz. mellékletének a nehéz- és könnyűipari miniszter árszabályozó hatáskörére vonatkozó módosítása. (10.074/1950. (IV. 15.) O. T. Á. H. 10.074.)

A ruhakereskedői tevékenység szabályozása. (127/1950. (IV. 29.) M. T. 7131.)

A nehéz- és könnyűipari miniszter ügykörének módosítása. (97/1950. (IV. 1.) M. T. 9000.)

Közlekedés- és postaügy. Magyarország felszabadulása 5. évfordulója alkalmából emlékbélyeg forgalomba bocsátása. (7946/33-5/1950. (IV. 1.) K. P. M. 7905.)

Postai munkavállalók tekintetében a közszolgálati alkalmazottak illetményeinek kifizetésére vonatkozó egyes rendelkezésekről szóló 22/1950. (I. 20.) M. T. sz. rendelet végrehajtása. (6260-16/1950. (IV. 6.) K. P. M. 7902.)

A sakkvilág bajnokjelöltek versenye alkalmából emlékbélyegek forgalomba bocsátása. (7946-40-5/1950. (IV. 8.) K. P. M. 7905.)

A Vasúti Üzletszabályzat C mellékletének újabb kiegészítése. (308.657/1950. (IV. 12.) K. P. M. 7818.)

Az államvasúti munkavállalók tekintetében a közszolgálati alkalmazottak illetményeinek kifizetésére vonatkozó egyes rendelkezésekről szóló 22/1950. (I. 20.) M. T. sz. rendelet végrehajtása. (100/1950. (IV. 2.) M. T. 7509.)

A forgalomból kivont gépjárműveknek a népgazdaságban való felhasználása. (119/1950. (IV. 23.) M. T. 7727.)

Nemzetközi szállítmányozási díjak újabb szabályozása. (7607/1950. (IV. 29.) K. P. M. Á. H. 10.451.)

Május 1. megünneplése alkalmából emlékbélyeg forgalomba bocsátása. (7946/56-5/1950. (IV. 29.) K. P. M. 7905.)

Az Államvasutak által a címzett terhére távirat feladása. 7961(A)/1950. (IV. 29.) K. P. M. 7950.)

A távirat külön kézbesítői díjának megállapítása. (7.961(B)1/1950. (IV. 29.) K. P. M. 7953.)

Nehézipar. A nehézipari és könnyűipari miniszter ügykörének módosítása. (97/1950. (IV. 1.) M. T. 9000.)

Az acetilénfejlesztő készülékek és gázpalackok előállítása és ellenőrzése. (2700/1950. (IV. 4.) Nép. M. 9021.)

Az árszabályozásról szóló 82/1950. (III. 21.) M. T. sz. rend. 1. sz. mellékletének a nehéz- és könnyűipari miniszter árszabályozó hatáskörére vonatkozó módosítása. (10.074/1950. (IV. 15.) O. T. Á. H. 10.074.)

Népjólét. A gyógytápszerek forgalmának és ellenőrzésének szabályozása. (3180-89/1950. (IV. 1.) N. M. 3180.)

Az orvosi gyakorlatban használatos és emberi szervezetbe nem kerülő kémilészek és festékek forgalmának és ellenőrzésének szabályozása. (3180-90/1950. (IV. 1.) N. M. 3100.)

A gümőkóros betegek bejelentése és nyilvántartása. (3316(B)6/1950. (IV. 2.) N. M. 0205.)

A tisztifőorvosok és tisztiorvosok mellékfoglalkozásának szabályozása. (3111-23/1950. (IV. 15.) N. M. 3111.)

A betegségi biztosítási segélyezéssel kapcsolatos egyes rendelkezések. (120/1950. (IV. 23.) M. T. 3500.)

A vörheny és a tetanus elleni kötelező védőoltások elrendelésének szabályozása. (123/1950. (IV. 29.) M. T. 3330.)

Vallás- és közoktatás. Az Országos Neveléstudományi Intézet megszüntetése. (122/1950. (IV. 29.) M. T. 1201.)

PÉNZÜGYI JOG

A vállalati adó, vállalati különadó és nyereségadóra vonatkozó rendelet végrehajtása. (3200/1950. (IV. 1.) II. a. P. M. 6.333.)

A kereseti adóról szóló 77/1950. (III. 19.) M. T. számú rendelet végrehajtása. (3800/1950. (IV. 2.) P. M. 6345.)

A sátoraljaújhelyi és soproni pénzügyőri kerületi parancsnokságok megszüntetése, illetve a debreceni, esztergomi, győri, gyulai, miskolci, nyíregyházi, szegedi, veszprémi és a zalaegerszegi pénzügyőri kerületi parancsnokságok megszüntetése. (91.232/1950. (IV. 2.) OPF. P. M. 6080.)

Jövedéki kihágás esetén a belföldi származású dohány, illetőleg dohánygyártmány elkobzásáról szóló 67/1950. (III. 5.) M. T. sz. rend. végrehajtása. (48.300/1950. (IV. 7.) II. a. P. M. 6501.)

A termelői borkimérési engedély kiadása és felülvizsgálata. (51.000/1950. (IV. 14.) P. M. 6541.)

Az államszámviteli szakvizsga megszüntetése. (111/1950. (IV. 15.) M. T. 6032.)

Egyes ingatlanok adatainak földkönyvi nyilvántartás céljaira történő bejelentése. (112/1950. (IV. 18.) M. T. 6315.)

Egyes ingatlanok adatainak bejelentése tárgyában kiadott 112/1950.

(IV. 18.) M. T. sz. rend. végrehajtása. (9024/1950. (IV. 18.) O. F. I. 6315.)

A gyapjúfelvásárlásnak az egységes termelvényvásárlási utalvány-rendszerbe bevonása. (55.972/1950. (IV. 18.) III. a. P. M. 6170.)

Az állam, valamint egyes közületek és vállalatok tűz-, betörés- és gépjárműszavatossági kárai bejelentésének és a kártérítés módjának szabályozásáról szóló 71.025/1950. (III. 7.) III. d. P. M. sz. rendelet módosítása. (71.701/1950. (IV. 18.) III. d. P. M. 6169.)

A szeszitalforgalmi illeték megszüntetése. (116/1950. (IV. 22.) M. T. 6540.)

A külföldi ajándékküldemények vámkezelésének szabályozása. (118/1950. (IV. 22.) M. T. 6603.)

A kiskorú javára megállapított tartásdíj telekkönyvi bejegyzésével kapcsolatos illetékmentesség. (6470/Rend/2/1950. (IV. 22.) P. M. 6470.)

Az illetményadó és a társadalombiztosítási járulékok összevont kezelésének kiterjesztése. (6360-1/1950. (IV. 23.) II. a. P. M. 6360.)

Az egyesületek könyvvizetése. (7080/1950. (IV. 23.) V. h. P. M. o. 355.)

A külföldi ajándékküldemények vámkezelésének szabályozásáról szóló 118/1950. (IV. 22.) M. T. sz. rendelet végrehajtása. (103.377/1950. (IV. 23.) II. f. P. M. 6603.)

Az illetménytöbbletadó megszüntetése. (125/1950. (IV. 29.) M. T. 6334.)

A belföldi forgalomban fizetendő forgalmi adókról szóló 4300/1950. (VII. 1.) P. M. sz. rendelet egyes rendelkezéseinek módosítása, illetőleg kiegészítése. (6400-1/1950. (IV. 30.) II. b. P. M. 6400.)

MAGÁNJOG

A vadászati jog haszonbérének megállapítása. (98/1950. (IV. 1.) M. T. 8730.)

A külföldi vagyontárgyakkal való rendelkezés és a külföldi vagyontárgyakra vonatkozó bejelentési kötelezettség. (115/1950. (IV. 19.) M. T. 6127.)

MUNKAJOG

A közszolgálati állások betöltésére vonatkozó hatáskör. (101/1950. (IV. 4.) M. T. 0062.)

A postai munkavállalók tekintetében a közszolgálati alkalmazottak

illetményének kifizetésére vonatkozó egyes rendelkezésekről szóló 22/1950. (I. 20.) M. T. sz. rendelet végrehajtása. (6260-16/1950. (IV. 6.) K. P. M. 7902.)

Az államvasúti munkavállalók tekintetében a közszolgálati alkalmazottak illetményének kifizetésére vonatkozó egyes rendelkezésekről szóló 22/1950. (I. 20.) M. T. sz. rendelet végrehajtása. (313.100/1950. (IV. 12.) K. P. M. 7802.)

Ösztöndíjjal külföldi tanulmányútra kiküldött munkavállalók szolgálati jogviszonyával kapcsolatos egyes kérdések rendezése. (106/1950. (IV. 15.) M. T. 1064.)

Az 1936 : III. törvény egyes rendelkezéseinek módosítása. (107/1950. (IV. 15.) M. T. 2005.)

Mezőőrök alkalmazása. (109/1950. (IV. 15.) M. T. 6359.)

A munkások családi pótlékáról szóló 11.780/1946. (X. 13.) M. E. sz. rendelet módosítása és kiegészítése. (124/1950. (IV. 29.) M. T. 3520.)

Az illetménytöbbletadó megszüntetése. (125/1950. (IV. 29.) M. T. 6334.)

GAZDASÁGI JOG

Közületi vállalatok. Az egyesületek. (102/1950. (IV. 4.) M. T. 0355.)

A közületi szervek elhelyezése. (104/1950. (IV. 8.) M. T. 3270.)

A közületi vállalatok ellen bírói végrehajtások. (110/1950. (IV. 15.) M. T. 5602.)

Kereskedelmi társaságok. Egyes vállalatok zárszámadásai közzétételére vonatkozó rendelkezések kiegészítése. (105/1950. (IV. 8.) M. T. 7080.)

Tervjog. A beruházási nemzeti vállalatok pénzügyi működése és havi tervteljesítési jelentése tárgyában kibocsátott 0.372/1949. (1950. I. 1.) O. T. sz. rendelet módosítása. (10.150/1950. (IV. 2.) O. T. 0372.)

Az 1950. évi építőipari részlettervek elkészítése. (10.160/1950. (IV. 6.) O. T. 0371.)

Típustervek kötelező használata. (10.180/1950. (IV. 12.) O. T. 3652.)

Az iparvállalatok anyagfelhasználási normái, az iparági normák és az országos normatívok. (101.100/1950. (IV. 20.) O. T. 10100.)

A közületi építkezéseknél generáltervezői szerződések kötése. (10.210/1950. (IV. 30.) O. T. 3653.)

Számvitel. Egyes vállalatok zárszámadásai közzétételére vonatkozó rendelkezések kiegészítése. (105/1950. (IV. 8.) M. T. 7080.)

Az egyesületek könyvvizetése. (7.080/1950. (IV. 23.) V. h. P. M. 0.355.)

Szállítási szerződés. A kohászati termékekre vonatkozó szállítási szerződések szabályozása. (10.200/1950. (IV. 27.) O. T. 10.082.)

Hirdetés. Hirdetési díjak megállapítása. (168.895/1950. (IV. 4.) Bk. M. 7168.)

Szállítmányozás. A nemzetközi szállítmányozási díjak újabb szabályozása. (7.607/1950. (IV. 29.) K. P. M. Á. H. 10.451.)

Védjegy, márka. A belföldi származású árucikkek kötelező megjelölése és egyes árucikkek márkázása. (121/1950. (IV. 25.) M. T. 9057.)

Szabvány. Egyes szabványok kötelező alkalmazásba vétele. (10.190/1950. (IV. 14.) O. T. 9022.)

Felszámolás. Egyes vállalatok felszámolásának szabályozásáról szóló 4.247/1949. (IX. 22.) M. T. sz. rendelet kiegészítése és módosítása. (113/1950. (IV. 18.) M. T. 6175.)

Devizajog. Külföldi vagyontárgyakkal való rendelkezés és a külföldi vagyontárgyakra vonatkozó bejelentési kötelezettség. (115/1950. (IV. 19.) M. T. 6127.)

LAKÁS-HELYISÉG

Közületi szervek elhelyezése. (104/1950. (IV. 8.) M. T. 3270.)

BÜNTETŐJOG

Gazdasági bűncselekményekre vonatkozó különleges bünvádi eljárási szabályok megállapítása. (23.300/1950. (IV. 7.) I. M. 10.073.)

PEREN ÉS PERENKIVÜLI ELJÁRÁS

Cégbírói eljárásra vonatkozó szabályok kiegészítése. (12.000/1950. (IV. 25.) I. M. 7115.)

A házasságkötést megelőző kihirdetési eljárás megszüntetéséről szóló 1949. évi 18. számú törvényerejű rendelet végrehajtása céljából a házasságkötési eljárás körében szükségessé vált részletes szabályok megállapítása. 14.500/1950. (IV. 27.) I. M. 2230.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

Tudományos folyóirat mellékletekkel

Szerkesztőség:

Budapest II.,
Udvarhely-utca 8
Telefon: 164-838

Kiadóhivatal:

Budapest V.,
Bajcsy-Zsilinszky-út 40
Telefon: 122-075

Csekkszámra száma:
61.075

SZERKESZTI: a szerkesztőbizottság

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNOKE:

Dr. Szladits Károly

Felelős szerkesztő: Dr. Kádár Miklós

ELŐFIZETÉSI ÁRA:
negyedévre ... 40.— Ft

A Magyar Jogász
Szövetség tagjainak,
ügyvédeknek, köz-
alkalmazottaknak
negyedévre ... 24.— Ft

Egyes szám ára 8.— Ft

Megjelenik havonta
kétszer

TARTALOM: A Budapesti Tudományegyetem Büntetőjogi Szemináriumának dolgozói: Az 1950. évi II. törvény. — Dr. Szabó Imre: A szovjet szocialista büntetőjog alapelvei. — Dr. Timár István: Az 1950. évi II. tv. egyes kérdései. — Dr. Huszár István: A magyar szocialista büntetőjog büntetésfogalma. — Dr. Herczeg István, Dr. Szélyes Sándor, Dr. Ujlaki László, Dr. Varjasi Béla: A gazdasági forgalmi jog minőségi átalakulásának kérdései. — Dr. Nagy Lajos: A Román Népköztársaság családi jogának legújabb fejlődése. — Dr. Cziglányi Aladár: Új házassági szemlélet. — A Jogtudományi Közlönyben megjelent tanulmányok orosz- és franciayelvű ismertetése. — Очерк статей напечатанных в журнале „Вестник юридических наук” — Résumé des études publiées dans le Jogtudományi Közlöny. — Szemle: W. A.: Terv- és munkafegyelem. — Schmidt Péter: A tanácsokról. — Dr. Tardy Lajos: A jogi terminológia kérdéséhez. — Dr. Pap Tibor: A jogi terminológia kérdéséhez. — Az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának gyakorlatából. — Az Igazságügyminisztérium Jogügyi Hivatalának közérdekű kifogásai és a Legfelsőbb Bíróság Elvi Tanácsának határozatai. — Dr. Baróth Ernő: Harc a formalizmus ellen. — Újítás és észszerűsítés. — Jogirodalom: Dr. Névai László: V. M. Cshikvadze, A szovjet katonai büntetőjog. — A „Szovjet állam és jog» («Szovjetszkoje goszudarsztvo i právo») 1950. évi I. és 2. száma. — Az »Új igazságszolgáltatás» («Justiția Nouă») 1950. évi I. és 2. száma. — M. A.: Az »Új igazságügy» («Neue Justiz») 1950. évi március és április havi száma. — A Magyar Jogász Szövetség hivatalos közleményei. — Bibliográfia. — Törvények. — Rendeletek.

Az 1950. évi II. törvény

A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának történetében olvassuk: »Amilyen a társadalom léte, amilyenek a társadalom anyagi életének a feltételei, olyanok eszméi, elméletei, politikai nézetei, politikai intézményei.«

Ezek a megállapítások az ideológiai formára, a jogra és ezen belül a büntetőjogra egyaránt érvényesek.

A büntetőjog tehát nem mindenekfelett álló abszolútum, sem annak a megjelenési formája, hanem az uralkodó osztályok hatalmának fenntartását, megerősítését szolgáló olyan eszköz, amely a termelési viszonyokon, a társadalom struktúráján épül.

A spekulatív bölcséleti irányzat képviselőinek hatása alatt keletkezett büntetőjogi iskola,

valamint a teológiai iskola büntetőjogalakítási tevékenységét felváltotta a klasszikus, dogmatikus iskola valóságtól független és a jogot abszolútumnak tekintő, tényálladékmeghatározások cirkalmazásával bibelődő tanítása. Ennek műhelyeiben jött létre az 1878: V. törvény.

Hirdette, hogy egyenlően megvéd mindenkit. Ezzel szemben a magántulajdont védte, tehát megvédte azt, akinek magántulajdona volt, mindazok ellen, akiknek maguknak nincs tulajdonuk és a tulajdon ellen támadást indítanak.

Miként a francia polgári forradalom szülte Code Pénal alkalmas eszköz volt a hűbéri társadalom maradványainak a felszámolására, az 1878: V. törvény a kizsákmányoló osztályok, a burzsoázia érdekvédelmének a célját szolgálva,

Mellékelve: Közületi vállalatok fegyelmi szabályzata:

a 34/1950. M. T. számú rendelet és magyarázata

éles pallós volt annak az államhatalomnak a kezében, amely az uralomra jutott új földbirtokos és tőkés osztály számára alapos segítséget nyújtott ahhoz, hogy az a csak viszonylag szerényen végrehajtott elsajátítást hatalmas méretűvé emelje, hogy a földet minél inkább kereskedelmi cikké változtassa, a mezőgazdasági nagyüzem területét kiterjessze és szaporítsa a kisajátítottak, tehát proletárokká váltak és így prédát jelentők minél hatalmasabb kínálatát.

Marx a »Tőkés«-ben maliciózan állapítja meg: »tantae molis erat«, hogy a tőkés termelő mód »örök természeti törvényeit« felszabadítsák, hogy véghezvigyék a munkások és a munkafeltételek szétválasztási folyamatát, hogy az egyik oldalon a társadalmi termelési és létfenntartási eszközöket tőkévé, a másik oldalon a nép nagy tömegét bérmunkásokká, szabad dolgozó szegényekké, a modern történelem e mesterséges teremtményeivé változtassák.

Ezeknek a modern páriáknak a fékentartására szolgált tehát az 1878 : V. tv.

Az új, a haladó jog megteremtésének előfeltétele a hatalom lerombolása és ezen belül elsősorban az elnyomó jogrend megsemmisítése.

Amikor a gazdasági alap lehetővé teszi a rajta nyugvó társadalmi, hatalmi, jogi felülépítmény radikális megváltozását és amikor a megváltozás elméleti feltételei megvannak, akkor az átalakulás folyamata megindul. Az uralkodó osztályok hatalomhoz görcsösen ragaszkodó ellenállásának a megtörésére kerül a sor, a kezükben lévő hatalom szétzúzásának gyakorlati kivitelére, amelynek módszerei Lenin tanításaiban, különösen a »Mi a teendő« c. művében klasszikus módon nyertek megfogalmazást.

Hazánkban a felszabadító Szovjet Hadsereg haditénye alapján — a proletariátus szerveztségének fegyverével megszerezte a hatalmat. Az ezt megelőző korszakot Rákosi Mátyás elvtárs úgy jellemezte, hogy »Magyarországon 1919. óta szakadatlanul statárium van. Ezt a statáriumot néha megszüntették, de különösen a háború óta kiterjesztették... nincs az a középkori pallós-joggal felruházott kényúr, aki szabadabban, felelőtlenebbül kínozhatta áldozatait, mint ahogyan azt a vezérkari főnök megtette«.

A fasizmusba torkoló népelnyomás hazánkban megerősödött e korszaka a sajtó-, a szólás-, a szervezkedési szabadság minden maradványát megsemmisítette. A liberális büntetőjog követelményei sem érvényesültek már, a jogi formával sem törődtek és leplezetlenül használtak fel minden eszközt a kizsákmányoló kisebbség hatalmának a fenntartására.

A büntetőtörvénykönyv jogegyenlőséget hirdető fikciója tehát az amúgy is kirakatjogszabályként ható I. §-ával való hivalkodás lehetőségét is elvesztette.

A felszabadítás után a büntetőtörvénykönyv, népi demokráciánk erősödésének eredményeképpen újabb jogalkotásokkal módosult. A szocializmus építésének előrehaladásával kiélesedő osztályharc rendjén a hatalmat birtokló proletariátus, a túlnyomó többség, a fejlődés törvényszerű kívánal-

mainak megfelelően, jogalkotásban és jogalkalmazásban egyaránt odahat, hogy a szocializmust építő állam és társadalom érdekeinek védelmére a régi jogszabály, a régi Btk. új, a gazdasági alapoknak megfelelő tartalommal telítődjék.

Szocialista építésünk azonban az új tartalommal ha nem is teljes mértékben, de feltöltött — régi büntetőjogszabályunkkal immár meg nem elégedhetett. Az élenjáró elmélet tanításai alapján tudatossá vált előttünk, hogy — bár a gazdasági helyzet az alap, azonban — a felülépítménynek különböző intézményei, amelyek az osztályharc eredményei és politikai formái és amelyek közé a harci eredményként jelentkező jogalkotások, a jogi formák és ezeknek a harcban résztvevők agyában való tükkörképei a jogi, az ismereti, a politikai elméletek magukra a harcokra is hatással vannak.

Mindezek felismerésének eredményeképpen tehát immár elkerülhetetlenné vált az, hogy olyan lényegében új tárgyi jogot alkossunk, amely fejlődésünket magát is előmozdítja. A történelmi materializmus tanítja, hogy a politikai, a jogi fejlődés a gazdasági fejlődésen alapszik, de mindezek hatnak egymásra és a gazdasági helyzetre is. A gazdasági helyzet nem az egyedül cselekvő ok és minden más nem csak szenvedő okozat. Kölcsönhatás van itt is a gazdasági szükségyszerűség alapján, amely végső fokon mindig érvényesül. A gazdasági helyzet tehát nem hat gépiesen, hanem az emberek maguk csinalják történelmüket az adott, őket meghatározó környezetben alakuló tényleges viszonyok között, amelyek felett végső fokon a gazdasági viszonyok döntenek.

A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának története szerint a társadalmi eszmék, elméletek, politikai intézmények, miután a társadalom anyagi élete a társadalmi lét fejlődése által megérlelt feladatok alapján keletkeztek, utóbb maguk is visszahatnak a társadalmi létre, a társadalom anyagi életére, megteremtve azokat a feltételeket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a társadalom anyagi élete által megérlelt feladatok megoldása betetőzést nyerjen és a társadalom további fejlődése lehetségessé váljék.

Elért eredményeink lerögzítését, — emellett azonban a gazdasági szükségyszerűség következtében jelentkező kölcsönhatás alapján, fejlődésünk előremozdítását szolgálóan, létrejött népi demokráciánk alaptörvénye: az Alkotmány.

Szükségessé vált tehát az olyan büntetőjogszabály megalkotása is, amely nemcsak rendszerbe foglalja az elért eredményeket, hanem a fejlődést is elősegíti.

Az 1949. évi XX. tv. megállapítja, hogy a Magyar Népköztársaságban minden hatalom a dolgozó népé és a bírói, az igazságszolgáltatási funkciókat is a nép fokozott ellenőrzése alá helyezi.

Ennek a funkciónak, amely a proletárdiktatúra funkciója, zavartalan gyakorolhatása, fejlődésünk mind erősebb biztosítása végett tehát a politikai, gazdasági, társadalmi fejlettségünknek megfelelő, a szocializmus építése érdekét

előmozdítani alkalmas, a társadalmi tulajdon védelmét hatékonyan biztosítani képes új büntető törvénykönyv megalkotásának az előfeltételei adva voltak, a történelmi szükségessége is elérkezett, — annak megalkotására ez okból és ezért éppen most került sor.

A büntető törvénykönyv új általános része az első lépés a megkezdett úton, mert a törvényhozásnak e vonatkozásban az a feladata, hogy teljes büntető törvénykönyvet alkosson. Soronkövetkező feladat tehát a büntető jogalkotás terén a Btk. új, különös részének a megalkotása.

Az 1878: V. tv. különös részével kapcsolatban ugyanazok a megállapítások érvényesek, amelyek az általános részére vonatkoznak, mégis az új általános rész az életbeléptető jogszabállyal együtt a régi különös részt is a szocializmus építésének szükségleteihez igazodó tartalommal fogja telíteni. Az életbeléptető rendelkezés feladata lesz a lényegében új, tehát szocialista jogot jelentő általános rész tételeivel a régi különös részt összhangba hozni.

A törvény — amint arra indokolásában is rámutat — feladatának a szocializmust építő társadalom védelmét tekinti.

Nem tévesztette szem elől a szovjet szocialista büntetőjognak, a legmagasabb jogtípusnak a tanításait, elért eredményeit. A törvény megalkotásánál a törekvés arra irányult, hogy a szovjet jogtudomány kiapadhatatlan gazdagságát, a szovjet bírói gyakorlat iránytmutató tapasztalatait a törvény alapelveinek kialakításánál kövesse.

Első paragrafusában a büntető törvénynek általában feladatává teszi, hogy védelmet biztosítson a társadalomveszélyes cselekményekkel szemben. Ebből következik, hogy meg kellett fogalmaznia azt, hogy milyen magatartás veszélyes a társadalomra.

A szovjet büntető törvénykönyv 6. §-a szerint a társadalomra veszélyesnek tekintendő minden tevékenység vagy mulasztás, amely a szovjet rendszer ellen irányul, vagy sérti a munkásparaszt hatalom által a kommunista államrend felé vezető átmeneti időszakra létesített jogrendet.

A Btá. 1. §-a szerint a társadalomra veszélyes cselekmény minden olyan tevékenység vagy mulasztás, amely a Magyar Népköztársaság állami, társadalmi vagy gazdasági rendjét, az állampolgárok személyét vagy jogait sérti vagy veszélyezteti. A társadalomra veszélyesség fogalmát tehát a Btá.-ban a lényegét illetően az Ugolovnij-kódexben foglalt meghatározással egybeesik, de természetesen mutatja azt a mennyiségbeli különbséget, amely a Szovjetunió és a Magyar Népköztársaság fejlettségi fokai között, a szocializmus építésének fázisai között van.

Ugyane §. harmadik bekezdése szerint nem minden cselekmény tekintendő büntettnak, habár a társadalomra veszélyes is. A bekezdés kimondja, hogy a társadalomra veszélyes cselekmény csak abban az esetben büntett, ha arra a törvény büntetés kiszabását rendeli.

Ugyanebből a bekezdésből tűnik ki az is, hogy a Btá. elejti a büntett és a vétség között

fennállott megkülönböztetést és mindkét csoportot a büntett megjelöléssel illeti. Továbbra is fenn tartja azonban a kihágások fogalmát, mert e bűncselekmények jellegüknek fogva különböznek a büntetteknek minősítettekétől.

A törvény 2. §-a időbeli hatályáról intézkedik. Általános szabályként kimondja, hogy a büntettet az elkövetés idején hatályban lévő törvény szerint kell elbírálni. E rendelkezés alól két lényeges kivételt állapít meg. Ha ugyanis a büntető elkövetése és elbírálása közötti időben új törvény lép hatályba, s ez az új jogszabály az illető cselekményt már egyáltalán nem vagy enyhébben rendeli büntetni: ez arra mutat, hogy a büntetőjogilag eddig védett érdek nem igényel már jogi védelmet, illetőleg veszítve fontosságából, csak kisebb fokon igényli azt. Éppen ezért az ilyen esetre vonatkozólag a Btá. az új, enyhébb törvényt rendeli alkalmazni.

Lehetőséget ad e §. arra is, ha nyomatékos közérdek teszi indokolttá, hogy a cselekmény az elkövetéskor még hatályban nem lévő, de az elbíráláskor már életbeléptetett szigorúbb törvény szerint bíraltassék el.

A törvény I. fejezetének 3—8. §-ai a magyar büntető törvény területi és személyi hatályára vonatkoznak, illetőleg nemzetközi vonatkozásai-val kapcsolatosak. A törvények területi és személyi hatályára vonatkozó elméleti megállapítások szem előtt tartásával a Btá. fentidézett paragrafusai e kérdést úgy szabályozzák, hogy a magyar állam fontos érdekei mindenképpen megóvassanak, de a magyar büntető törvény alkalmazása ne terjedjen túl a maga természetes érvényesülési körén, vagyis amellelt, hogy a törvény 1. §-ában lefektetett alapelveknek megfelelően a társadalom védelmét, a szocialista építés rendjét hatékonyan szolgálja, ne vezessen esetleg a népek nemzetközi békés együttélésének megzavarásához.

E rendelkezések közül, amelyek félre nem érthető világossággal és rendszerrel szabályozzák a törvény területi és személyi hatályát, különösen két rendelkezés érdemel külön figyelmet. A törvény 5. §-a a külföldi bíróság jogerős ítélete alapján kitöltött büntetésnek a magyar bíróság által kiszabott büntetésbe való beszámítását minden esetben kötelezővé teszi. E rendelkezéssel is megvalósítani igyekszik a törvény a szocialista humanitás eszméjét. A kiadatásról rendelkező 8. §. kimondja, hogy viszonyosság esetén sincs helye kiadatásnak, ha olyan személy kiadatását kérik, akit demokratikus magatartásáért vagy a népek felszabadítása érdekében elkövetett tevékenységéért üldöznek. A törvény e rendelkezése a büntető jog területén való megvalósítása az Alkotmányunk 58. §-ában biztosított menedékjognak.

A törvény II. fejezete a büntethetőség kérdésével, illetőleg a büntethetőséget kizáró okokkal foglalkozik. A jogalkalmazás megkönnyítése végett a Btá. az Ugolovnij-kódexhez hasonlóan elejti az irodalomban megkülönböztetett különféle kategóriákat, amelyeket az irodalom mint beszá-

mítást, beszámíthatóságot, jogtalanságot stb. kizáró okokat tart nyilván. Arra való tekintettel, hogy a gyakorlatban e körülmények bármelyikének fennforgása úgy jelentkezik, hogy a bűncselekmény elkövetőjét nem lehet megbüntetni, mindezeket a kategóriákat, mint megbüntetést kizáró okokat külön megjelölés nélkül e fejezetben foglalja össze. A fejezet keretében a gyermekkort, az elmebeteg állapotot, illetőleg öntudatzavart, a kényszert vagy fenyegetést, tévedést, a jogos védelmet és végszükséget, az elkövető halálát, az elévülést és a kegyelmet szabályozza, mint büntethetőséget adott esetben megszüntető okokat. Különös figyelmet érdemelnek e fejezetnek azok a rendelkezései, amelyek a haladó büntetőjogtudomány alapelveinek felhasználásával tételes jogunkból eddig hiányzó és kizárólag a jogirodalomban körülírt fogalmakat tartalmaznak. Így meghatározza ez a fejezet a szándékoságnak és gondatlanságnak, a kísérletnek és új alakzatként az előkészületnek a fogalmát. Új, világos és a szocialista büntetőjogelveknek megfelelő meghatározását nyújtja a jogos védelemnek, a végszükségnek és a tévedésnek. Rendelkezést tartalmaz a korlátolt beszámítási képesség esetére is, amelynek hiánya eddig sok nehézséget okozott a jogalkalmazás rendjén.

Szükséges itt rámutatnunk néhány olyan elvi eltérésre, amely az 1878: V. tv. és új büntetőtörvényünk e fejezetben foglalt rendelkezései között fennáll és amely új törvényünk szocialista jellegét világosan kidomborítja. — A Btk.-val ellentétben a törvény súly szempontjából nem tesz különbséget szándékosan és gondatlanul elkövetett cselekmények között, a szovjet tapasztalatok alapján felismerve azt, hogy gondatlanságból elkövetett cselekmény is jelenthet olyan vagy fokozott veszélyt a társadalomra, mint némely szándékos magatartás. A 15., illetőleg 16. §. meghatározva a jogos védelem és a végszükség fogalmát, ezek körét kiterjeszti a köz ellen irányuló támadásokra, illetőleg a köz alapvető érdekét veszélyeztető helyzetekre. Ugyanakkor azonban, amikor a magántulajdonnak e téren privilegizált helyzetét megszünteti, az Alkotmány szellemének megfelelően továbbra is védelmet biztosít a dolgozók munkával szerzett tulajdonának. Ugyancsak kiterjeszti a törvény a tévedés fogalmi körét is és úgy rendelkezik, hogy az elkövető nem büntethető akkor sem, ha a cselekményt abban a téves feltevésben hajtotta végre, hogy az a társadalomra nem veszélyes és erre a feltevésre alapos oka volt. Alapos ok hiányában, de méltányolható körülmények fennforgása esetén viszont a társadalomveszélyességben való tévedés címén a büntetés korlátlan enyhítését teszi lehetővé. Több más, e fejezet körébe vágó intézkedésében egyes, a Btk.-ban is szabályozott fogalmakat a törvény alapelveinek megfelelően új tartalommal tölt meg, így például új, a társadalom védelmét hatékonyabban szolgáló rendelkezést ad az elévülési idő számítása tekintetében, meghatározza a hozzátartozó fogalmát, rendelkezik a magánindítvány megtételére jogosultak körének kiszéle-

sítéséről, kimondja a magánindítvány visszavonhatatlanságát, s. i. t.

Külön meg kell emlékezni a 28. §. rendelkezéséről, amely megszünteti a jogalkalmazás terén az osztható és oszthatatlan személyes körülmények terén fennálló zavart. E §. ugyanis a büntethetőséget kizáró vagy enyhébb büntetési tétel alkalmazásával járó körülményeket csak annak az elkövetőnek a javára rendeli figyelembe vehetőnek; akinek a személyében fennállanak, de sohasem engedi ezeket alkalmazni a többi elkövető javára. Viszont a súlyosabb büntetési tétel alkalmazását eredményező körülményekről úgy rendelkezik, hogy ezek mindazokra az elkövetőkre kihatnak, akiknek az illető körülményről az elkövetés előtt tudomásuk volt. Ez a szabályozás elosztat minden kétséget és feladatához képest jobban biztosítja a társadalom védelmét a büntett elkövetőivel szemben.

A fent vázlatosan ismertetett rendelkezések világosan mutatják, hogy új büntetőtörvényünk mint szocialista típusú jogszabály magasabbrendű, mint a tőkés országok büntetőjoga. Magasabbrendű mindenekelőtt azért, mert magasabbrendű érdekeket hatályosabb büntetőjogi eszközökkel védelmez meg, mint a kapitalista államok büntetőjoga. E feladat betöltéséhez különösen fontosak a törvény II. fejezetében foglalt rendelkezések, miért is azoknak részletes ismerete minden jogász számára elengedhetetlen.

A törvény III. fejezete összhangban az I. és II. fejezetben lefektetett általános elvekkel, a büntetésekről rendelkezik.

Büntetési nemeként a következőket sorolja fel: 1. halál, 2. börtön, 3. pénzbüntetés, 4. elkobzás és vagyonelkobzás, 5. közügyektől eltiltás, 6. foglalkozástól eltiltás, 7. kiutasítás.

Fenntartja a törvény a fő- és mellékbüntetés között fennálló megkülönböztetést, de a megkülönböztetést teljesen más alapon teszi, mint a jelenlegi Btk. Főbüntetéseknek azokat a büntetéseket nevezi, amelyek egymagukban is kiszabhatók, mellékbüntetések viszont azok, amelyek csupán valamilyen főbüntetés mellett kerülhetnek alkalmazásra. A mellékbüntetések külön törvényi rendelkezés esetén azonban az illető büntett miatt főbüntetésként alkalmazhatók. — Annak a megállapítása, hogy ez milyen büntettek esetén lesz lehetséges, az új különös rész feladata.

A szabadságvesztésbüntetések vonatkozásában e büntetések eddig fennállott változatos sokaságát, amely nemcsak szükségtelennek, hanem egyenesen károsnak is mutatkozott a gyakorlatban, a Btk. megszünteti és csupán kétféle szabadságvesztésbüntetést ismer, büntett esetére a börtönt, kihágás esetére pedig az elzárást. Szakított a törvény az ugyancsak károsnak bizonyult rövid tartamú szabadságvesztések rendszerével is és amikor a kiszabható legalacsonyabb szabadságvesztésbüntetés mértékét 30 napban határozza meg, más, a büntettes javítását és nevelését jobban szolgáló eszközökkel kíván gondoskodni az 1—2 napos szabadságvesztésbüntetések helyettesítéséről.

Jelentős szerepet szán a Btá. a pénzbüntetésnek, amely a büntetés céljának megvalósítására nagyon alkalmas. Nagymértékben egyéniesíthető, nem okoz helyrehozhatatlan hátrányt és nem ró költséget az államháztartásra. A pénzbüntetésnek az a rendeltetése, hogy vagyoni hátrányként sujtsa az elkövetőt, éppen ezért a Btá. alapelveként fogadja el, hogy pénzbüntetést mellékbüntetésként csak akkor kell kötelezően alkalmazni, ha a büntett elkövetőjének megfelelő vagyona, jövedelme vagy keresete van. Gondoskodik a törvény arról is, hogy pénzbüntetést kiszabását eleve kizárja olyan esetekben, amikor az egyedül az elkövető családtagjait sujtaná. A pénzbüntetés kiszabható legkisebb és legnagyobb mértékét a Btá. 10, illetőleg 50.000 forintban állapítja meg. Ezáltal kíván gondoskodni arról, hogy túl alacsony, vagyoni hátrányt már egyáltalán nem okozó pénzbüntetés alkalmazásával nem tegye a jogalkalmazó komolytalanlana a büntető igazságszolgáltatást, illetőleg a pénzbüntetésből ne válják vagyonekobzás. Ennek az elvnek megfelelően rendelkezett a törvény 36. §-ában a pénzbüntetésnek behajthatatlanság (és nem meg nem fizetés) esetében börtönbüntetésre történő átváltoztatásáról, ahol az átváltoztatási kulcsot 10—200 Ft-ig terjedő összeg helyett 1—1 napi börtönben állapítja meg.

Méltánytalanságok elkerülése végett a törvény az átváltoztatásnál eltér a börtön generális minimumától, illetőleg maximumától és ilyen esetekben egy naptól egy évig terjedő börtönbüntetés kiszabását teszi lehetővé.

A Btá. nagy jelentőséget tulajdonít az elkobzásnak, mint mellékbüntetésnek. Az elkobzás alá eső tárgyak körét kiterjeszti és a büntett eszközein, illetőleg büntett elkövetése útján létrejött tárgyakon kívül a büntett elkövetésért kapott dolgokat, a büntettet megtestesítő sajtóterméket és azokat a tárgyakat is elkobozni rendeli, amelyekre nézve a büntettet elkövették. Ez utóbbi rendelkezés különösen a gazdasági jellegű bűntettek elkövetőinek érzékenyebben történő sujtását teszi lehetővé és így igen fontos fegyvere igazságszolgáltatásunknak a dolgozók áldozatos munkájával épülő szocialista gazdasági rendünk vámszedőivel, a kulákokkal és más kártevőkkel szemben.

Mind az öt esetre vonatkozóan részletes szabályozást ad a törvény, amelyből kitűnik, hogy az elkobzás jelentősége nem kizárólag abban a hátrányban rejlik, amit a tulajdonosnak okoz, hanem abban is, hogy az elkobzás a társadalom védelmének érdekében szükséges intézkedés. Erre való tekintettel úgy rendelkezik, hogy elkobzás foganasítását nem zárja ki az a körülmény, hogy az elkövető nem büntethető és így kizárja az elkobzásbüntetés elévülését.

Míg az elkobzás előfeltételeinek fennállása esetén, bármely büntett alkalmazható, illetőleg alkalmazandó, addig vagyonekobzásnak csak azokban az esetekben van helye, amelyekben a törvény azt külön rendeli. A Btá.-ban a vagyonekobzásra meghatározott szabályok a törvény szocialista-humánus szellemének megfelelően lehe-

tőséget nyújtanak az elkövető családtagjai érdekeinek a méltánylására, egyszersmind hatékony biztosítékot nyújtanak a vagyonekobzás kijátszására irányuló jogügyletekkel szemben.

A 39—42. §-ok a közügyektől való eltiltással kapcsolatos rendelkezéseket tartalmazzák.

A közügyektől eltiltás fogalma alatt a törvény összevonja az eddig megkülönböztetett hivatalvesztést, illetőleg a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztését és a kétféle mellékbüntetést egybefoglalva, de annak tartalmát egyúttal tágabbra véve, szabályozza a hivatali és közéletben való részvételből történő kizárását.

A közügyektől való eltiltást kimondani rendeli a törvény, ha az elkövetővel szemben egy évnél hosszabb tartamú börtönbüntetést alkalmaznak.

Ezt a rendelkezést az ilyen büntetéssel sujtott büntettes fokozott társadalomveszélyessége kellően indokolja. Az összes többi esetben az eset összes körülményeinek figyelembevételével kell eldönteni a jogalkalmazónak azt, hogy az elkövető méltó-e a közügyekben való további részvételre, vagy vele szemben az eltiltás alkalmazása indokolt.

Különös méltánylást érdemlő esetben, ha ezt rászorultság is indokolta teszi, lehetővé teszi a törvény, hogy a közügyektől eltiltottnak vagy csak családtagjainak ellátási igénye egészen vagy részben megmaradjon. A közügyektől eltiltás nem szólhat életfogytiglanra, hanem kizárólag az ítéletben meghatározandó időtartamra. Ez a tartam egy évnél rövidebb és 10 évnél hosszabb nem lehet. Külön rendelkezéseket tartalmaz a törvény arra is, hogy ennek az időtartamnak a számítása hogyan történjék.

Hasonló jellegű intézkedés a foglalkozástól eltiltás. E mellékbüntetést ki lehet szabni azzal szemben, aki szakképzettséget kívánó foglalkozása szabályainak megszegésével vagy azokban való járatlansága következtében követ el büntettet, továbbá azokkal szemben, akik foglalkozásuk felhasználásával szándékos büntettet követnek el. Kötelezővé teszi az eltiltás kimondását a törvény arra az esetre, ha a fenti büntettek valamelyikének esetében egy évnél hosszabb tartamú börtönbüntetést alkalmaznak, illetőleg ha az elkövetőnek foglalkozásában meghagyása veszélyt jelent a társadalomra. Általánosságban e büntetés alkalmazásánál is a közügyektől eltiltásra vonatkozó szabályok az irányadók, mégis azzal az eltéréssel, hogy a foglalkozástól eltiltást végleges hatállyal is ki lehet mondani, illetőleg a határozott időre szóló eltiltással kapcsolatban szakképzettséget kívánó foglalkozás gyakorlásának újbóli megkezdését a szakképzettség megszerzésének meghatározott módon történő igazolásától is függővé lehet tenni.

A törvény 45. §-a megszünteti a jelenleg fennálló elnevezésbeli különbséget kitiltás és kitutasítás között és mindkét büntetési nemet kitutasítás gyűjtőnév alatt szabályozza. E rendelkezések körében lehetővé teszi, hogy a külföldi állampolgárságú elkövetőt ne az ország egész területéről, hanem csupán annak egy részéből,

illetőleg meghatározott községből vagy városból utasítsák ki, amire eddigi törvényeink nem adtak lehetőséget. Külföldi állampolgár elkövetőnek az ország területéről való kiutasítását a törvény bármely büntett esetében — szemben az eddigi taxatív felsorolással — kötelezővé teszi, ha ez az intézkedés — az eset összes körülményeit figyelembe véve — kívánatos. Meghatározza a törvény a kiutasítás két fajtájának kiszabható legalacsonyabb, illetőleg legmagasabb időtartamát, amit 6 hónaptól öt évig, illetőleg végleges vagy három évtől 10 évig terjedhető időtartamban határoz meg. Az időtartam számítása tekintetében a törvény ugyanazokat a szabályokat rendeli alkalmazni, mint a közügyektől való eltiltásnál.

A Btá. IV. fejezetében olyan intézkedésről gondoskodik, amely kizárólag a büntetett javítására és nevelésére irányul. Ez az intézkedés az eddigi jogunkban természetesen ismeretlen, szabadságelvonással nem járó javító-nevelő munka, amely a szovjet büntetőtörvénykönyvben kimagaslóan jelentős helyet foglal el és amelynek előnyeit a magyar jogfejlődésnek is értékesítenie kell. Javító-nevelő munkára kötelezésnek a törvény értelmében akkor van helye, ha valószínű, hogy a büntetés célját szabadságelvonás nélkül is el lehet érni.

A javító-nevelő munka alkalmazásával kapcsolatban a Btá. leszögezi, hogy e munka nem kényszermunka, az annak végzésére kötelezett tehát szabadságában csupán olyan korlátozások alá esik, amelyek a munka teljesítésének biztosítása érdekében szükségesek. Gondoskodik a törvény arról is, hogy a javító-nevelő munkára kötelezett személyt megfelelően hátrányosabb helyzetbe hozza, mint az elkövető olyan munkatársait, akik nem követtek el büntetést. Éppen ezért úgy rendelkezik, hogy a javító-nevelő munka végzésére kötelezett személy a bíróság által megállapított mértékben csökkentett munkadíjban részesül, amely csökkentés az egyébként járó díjazás $\frac{1}{10}$ részénél kisebb és $\frac{1}{4}$ részénél nagyobb nem lehet.

A munkavállalóknak biztosított kedvezményekből való kizárás egyrészt csökkentené az intézkedés hatékonyságát, másrészt viszont megkérdőjelezhető lenne és elkeserítően hatna az elítéltekre. Éppen ezért a Btá. úgy intézkedik, hogy a javító-nevelő munkára ítélt a büntetett el nem követett munkatársaival egyenlően részesüljön a biztosított kedvezményekben. Ezzel az intézkedéssel is alá kívánja húzni a törvény azt, hogy a javító-nevelő munkát nem büntetésnek tekinti. Ez az elv nyilvánul meg abban az intézkedésben is, hogy a javító-nevelő munka teljesítését a Btá. nem kívánja közvetlen kényszerrel kioroszakolni. Az olyan személy, aki kötelezettségeinek nem tesz eleget vagy a munkafegyelmet súlyosan sértő magatartást tanúsít, saját magatartásával nyilvánvalóvá teszi, hogy a börtönbüntetést mellőzésére alapként szolgáló feltételek helytelenek voltak. Éppen ezért erre az esetre a törvény úgy rendelkezik, hogy a javító-nevelő munka hátralevő tartamával azonos tartamú börtönbüntetést kell az elítélten végrehajtani.

Felismerve azt, hogy súlyos megítélés alá tartozó büntett elkövetése egyrészt a társadalom védelme szempontjából, másrészt magának az elkövetőnek átalakítása céljából is súlyosabb elbánást tesz szükségessé, a törvény javító-nevelő munka alkalmazását nem engedi meg olyan büntett esetében, amelyre a törvény öt évet meghaladó börtönbüntetést rendel.

Azokkal az elmebeteg büntettesekkel szemben, akikről feltehető, hogy újabb bűncselekményt is elkövetnének, a törvény biztonsági őrizetbehelyezést rendel el. A biztonsági őrizet egy évig, illetőleg addig tart, amíg a közveszélyes állapot meg nem szűnik. Biztonsági őrizetbehelyezésnek van tehát helye a feltételek fennforgása esetében akkor, ha az elkövető a bűncselekmény megvalósításakor elmebeteg és akkor is, ha a bűncselekmény elkövetése után válik elmebeteggé. Nyilvánvaló, hogy az első esetben beszámítást kizáró ok forog fenn, amikor is az elmebeteg elkövető meggyógyulása esetén szabad környezetébe visszatér. Az utóbb említett esetben csupán a bűnvádi eljárás megindítása, illetőleg folytatása kizárt és ha az elkövető meggyógyul, akkor bűnvádi feleletrevonásának az akadálya is megszűnik.

Az elmebetegség büntetőjogi értékelhetésének mind jogi, mind orvosi kritériumai megvannak a törvényben. A jogi kritérium az, hogy az elmebeteg állapotnak az elkövetőt a cselekmény társadalmi veszélyességének felismerésére, illetőleg akaratának megfelelő magatartásra képtelenné kell tennie. Az elmebetegség fennforgását pedig törvényszéki orvosszakértőnek kell megállapítania.

A jogalkalmazónak elsősorban a dolgozó nép védelmének az érdekét kell a büntetés kiszabásánál szem előtt tartania, továbbá azt, hogy az elkövetőt megjavítsa, átnevelje. Feladata tehát a jogalkalmazónak az, hogy az ítélettel a büntetést sújtsa és ítéletével mind a speciális, mind a generális prevenció követelményeinek megfelelően.

A szovjet büntetőjog elért eredményeinek alapulvételével a büntetésnek a megtorlással kapcsolatos minden elemét elveti.

A Btá. büntetékiszabási elvei szükségképpen igazodnak a relatíve határozott büntetési rendszerhez. A relatíve határozott büntetési rendszeren belül a bíró elsősorban a bűncselekmény társadalmi veszélyességének a nagyságát kell, hogy figyelembe vegye és szorgosan vizsgálnia kell magának az elkövetőnek a társadalmi veszélyességét is. Az individualizáció ugyancsak fontos feladata az ítélkezőnek és ilyen értelemben kell az egyéni bűnösség fokát lemérnie.

A súlyosító és enyhítő körülmények gondos mérlegelése szintén jogalkalmazói feladat. Azt, hogy adott esetben mi jelent enyhítő vagy súlyosbító körülményt, az ítélőbírónak kell eldöntenie.

Amennyiben az enyhítő körülmények száma vagy súlya túlnyomó, akkor a törvényben e célra szabott korlátok betartása mellett a bírónak enyhítési joga van.

Külön rendelkezik a törvény a rendkívüli olyan esetekről, amikor a bíró általános enyhítő

joga sem elegendő ahhoz, hogy a büntetés kiszabás elveinek megfelelő ítéletet hozzon.

A törvényben szorosan felsorolt esetek alkalmazásával úgynevezett korlátlan enyhítést is alkalmazhat a bíró. Az ilyen enyhítés lényege az, hogy a törvényben meghatározott halálbüntetés helyett börtönt is, de pénzbüntetést is kiszabhat, a börtönbüntetés helyett pedig akár a pénzbüntetést általános minimumáig is lemehet.

Külön figyelmet érdemel az a rendelkezés, amely szerint ha a tettes javára (önkéntes elállás, eredményelhárítás, stb. esetében) a különös enyhítés bekövetkezik, akkor a tettesre nézve ez esetben megkívánt feltételek a részesek részéről történő meg nem valósítás esetén is éppen úgy kihatnak rájuk, mintha ők is elállottak volna vagy az eredményt elhárították volna.

A fiataalkor határát a Btá. 18 évben állapítja meg, azonban a cselekmény elkövetésekor a 20. életévét be nem töltött büntetettessel szemben halálbüntetést alkalmazni nem lehet. Az ilyennek legsúlyosabb büntetése az életfogytiglani börtön. Elvi lehetőséget ad azonban a törvény arra, hogy amennyiben a jogalkotó ettől az általános szabálytól bizonyos cselekmények inculpálása esetén el akar térni, akkor ezt megtehesse.

Az előzetes fogvatartást — hacsak azt nem az elkövető hibájául felróható magatartás tette szükségessé — minden esetben beszámítani rendeli a kiszabásra kerülő büntetésbe. Nyilvánvaló a szocialista humanitás elvének a szovjet büntetőjog példájára történő alkalmazása.

Ismeri a törvény a büntetés végrehajtásának próbaidőre történő felfüggesztését, ha nem is olyan tág körben, mint ahogyan azt az Ugolovnij-kódex tartalmazza.

Minden egy évet meg nem haladó börtönbüntetés vagy bármekkora pénzbüntetés végrehajtása próbaidőre felfüggeszthető. Kivételt ez alól a következőképpen tesz:

Nem függeszthető fel a büntetés végrehajtása próbaidőre, ha az elkövetőt a közügyektől vagy foglalkozástól eltiltották, ha a törvény különös részében foglalt fenyegető büntetési tétel 5 évi börtönnél súlyosabb, ha már az ilyen kedvezményben az elítélt az ítélet alapjául szolgáló cselekmény elkövetését megelőzően 5 éven belül részesült, végül, ha ugyanettől az időponttól számított 5 éven belül az elkövető már börtönbüntetésre volt ítélve.

(Abban az esetben, ha a büntető ítélet hátrányos következményei alól az elítélt mentesült, akkor sem az 5 éven belül börtönre történt elítélés, sem pedig az 5 éven belül hasonló kedvezményben történt részesítés nem lesz akadálya a büntetés végrehajtása felfüggesztésének.)

A társadalomra veszélyesség fogalmából folyik a törvénynek az a következetes rendelkezése, hogy amennyiben az elbíráláskor a cselekmény vagy az elkövető már elvesztette a társadalmi veszélyességét, akkor a bűnösség megállapítását mellőzni kell.

Amennyiben valamely jogellenes, bűnös magatartás különösen csekély jelentőségű, úgyhogy még a legenyhébb büntetés, sőt annak próba-

időre való felfüggesztéssel történő alkalmazása is a társadalom védelme szempontjából szükségtelen, akkor a bírónak jogot ad a Btá. a büntetés kiszabásának, sőt a bűnösség megállapításának a mellőzésére.

A bűnhalmazat tekintetében az anyagi bűnhalmazatot fogadja el a Btá. elvi alapul és ha az elkövető egy vagy több cselekménnyel büntettet valósít meg, akkor összbüntetés kiszabását rendeli: Ebben az esetben arra az álláspontra helyezkedik, hogy valamely büntetésnek egyhuzamban való kitöltése súlyosabb hátrányt jelent az elkövetőre, mint a különböző időkből kiszabásra és letöltésre kerülő szabadságvesztésbüntetés, ezért az asperációs rendszer alapján a bíró a vizsgált legsúlyosabb cselekményre kiszabható legmagasabb tartamú szabadságvesztésbüntetésnek legfeljebb másfélszeresét szabhatja ki összbüntetésképpen.

Az összbüntetést tehát az elkövetett bűncselekmények közül a legsúlyosabbra nézve irányadó büntetési nem, illetőleg tétel alapulvételével kell kiszabni.

Az összbüntetés határozott tartamban történő kiszabásának felső határát 20 évben állapítja meg a jogszabály.

A mellékbüntetések tekintetében pedig összbüntetés kiszabásának esetében a törvény úgy rendelkezik, hogy a legsúlyosabb cselekmény miatt lehet — éspedig csak egyszer — kiszabni a mellékbüntetést. Elkobzás elrendelésének azonban minden, egyébként összbüntetés alapjául szolgáló bűncselekmény miatt külön-külön is van helye.

Amennyiben több bűncselekmény miatt külön-külön került az elkövető büntető ítélet hatálya alá és egyik büntetését sem töltötte meg ki, akkor utólagos összbüntetés kiszabásának van helye. Az utólagos összbüntetés kiszabásánál az egyes ítéletekkel meghatározott büntetési tételek az irányadók, azonban az utólagos összbüntetés ez esetben sem érheti el a kiszabott egyes büntetések együttes tartamát.

Halmazat esetében pénzbüntetéseket is összbüntetésbe kell foglalni, azonban az utólagos összbüntetésbefoglalás feltételei esetében sem lehet különböző ítéletekkel kiszabott pénzbüntetéseket egybefoglalni. A pénzbüntetések összbüntetésbefoglalásának esetében a maximum kiszámítása a szabadságvesztésbüntetés tartamának ily esetekre történő kiszabási szabályaihoz igazodik.

A törvény a rehabilitációra vonatkozó rendelkezéseivel feltétlen lehetőséget biztosít az arra érdemesek számára, hogy a büntető ítélet hátrányos következményei alól nyom nélkül szabaduljanak és mentesítést enged mind a büntető-törvényben, mind egyéb jogszabályban foglalt hátrányok alól. Egyedül a magánjogi kártérítés alól nem mentesít. Ez az álláspontja nyilvánvalóan helyes, hiszen a kárt okozó nem bűncselekmény kötelmet szülő hatásának a megszüntetésére sem kell módot találni, még kevésbé lehet tehát a dolózus magatartás kárkötelmet eredményező hatását megszüntetni.

Törvényi, bírói és kegyelmi rehabilitációt tesz a Btá. lehetővé. A bírói rehabilitációt a büntető ítéletben magában is — a törvényben foglalt feltételek esetén — ki lehet mondani és utólagos kérelemre (a feltételek fennforgása esetén) is sor kerülhet erre.

A lényege a rehabilitációnak az, hogy a rehabilitáltat úgy kell tekinteni, mintha bűncselekményt egyáltalában el sem követett volna.

Kihágás is csak a társadalomra veszélyes magatartás lehet, azonban az olyan cselekmények lehetnek csupán kihágások, amelyek a társadalomra veszélyessége már a minőség határát súrolóan a büntetthez képest csekély. Kihágást nemcsak törvény, törvényerejű rendelet, hanem alacsonyabb értékű jogszabály is konstituálhat.

Mint hogy azonban a kihágás is bűncselekmény, mert veszélyes a társadalomra, ezért általánosságban az 1950:II. tv. rendelkezései a kihágásokra is alkalmazandók a törvényben kimelt eltérésekkel.

A leglényegesebb eltérés a büntetési nemekben és tételekben jelentkezik.

Kihágás miatt sem halál-, sem börtönbüntetésnek, sem pedig vagyonekobzásnak vagy közügyektől eltiltásnak helye nincs. A törvény szabadságvesztésként elzárást rendel alkalmazni. Kihágás miatt biztonsági őrizetbehelyezésnek, valamint javító-nevelő munka alkalmazásának nincs lehetősége.

* * *

A Btá. ismertetett rendelkezései minden egyikéről megállapítható, hogy az a szocialista jog feladatainak alapvető elveivel, tehát az élenjáró szovjet szocialista büntetőjog alapvető elveivel összhangban van.

Alkalmos eszköz arra, hogy fegyverül szolgáljon az ember ember által való kizsákmányolásának megszüntetésére, a szocialista állami és társadalmi tulajdon sérthetlenségének a biztosítására, a nép szuverenitásának megőrzésére.

Intézkedéseit a szocialista demokratizmus és humanitás eszméjének következetes keresztül-

vitele jellemzi. A munkásosztálynak, a munkásosztály élcsapatának a vezető szerepét biztosítani alkalmas normarendszer.

Rendelkezéseivel a társadalmi és személyes érdekek harmónikus egybehangolását teszi lehetővé és alkalmazásának lehetősége a szocialista törvényesség töretlen érvényrejtetésén alapul.

E büntető jogszabályunk kiemelkedő szerephez jut a szocialista gazdaság szervezésének, vezetésének a biztosításában, a terv teljesítésében, az ország gazdasági erejének megvédésében és fokozásában. Eszköze az emberek tudatában élő kapitalista csökevények ellen folyó harcnak és a tömegek kommunista nevelésének.

Az 1950:II. tv. a szocialista típusú társadalom tagjaira kötelező magatartások kikényszerítője. A III. fejezetben foglalt kényszerítő rendelkezései azonban alapvetően különböznek a burzsoá büntetőjog kényszerrendelkezéseitől, mert alkalmazásukra a kisebbséggel szemben a társadalom túlnyomó többségének érdekében kerül sor, a kényszerintézkedéseit a túlnyomó többség alkalmazni is akarja és az alkalmazást helyesli is. Rendelkezéseivel a társadalom tagjait a szocialista együttélés szabályaira neveli és azok tiszteletére tanítja.

Van még egy kiemelkedő hatóereje a jogszabálynak és ez a Btk. különös része helyébe lépő kódex-rész megalkotásának a sürgetése és annak tartalmi alakítása.

Helyes alkalmazásával e jogszabályunk a dolgozó tömegek vívmányait fogja szilárdítani, erősíteni fogja a szocializmusért, a békéért és a nemzetközi biztonságért folytatott harcot.

Rá kell mutatni végezetül arra is, hogy a törvény mind szerkezetében, mind nyelvezetében világos és közérthető, ami a szocialista jogszabálynak elengedhetetlen kelléke.

*A Budapesti Tudományegyetem
Büntetőjogi Szemináriumának
dolgozói*

A szovjet szocialista büntetőjog alapelvei

A magyar jogászok között egyre fokozódik az érdeklődés a szovjet szocialista büntetőjog és büntetőjogtudomány iránt; egyre több tanulmány és előadás foglalkozik e büntetőjog egyes kérdéseivel, rendszerével, alapelveivel. Ezt az érdeklődést csak fokozza az a körülmény, hogy a magyar büntetőtörvénykönyv kodifikáció alatt áll s e kodifikációs munkálatok azokra az elméleti megállapításokra és gyakorlati tapasztalatokra támaszkodnak, amelyek a szovjet szocialista büntetőjogból lesűrhetők. Büntetőtörvénykönyvünk általános része egyébként már törvényé is vált; eleve adódik ebből annak szükségessége, hogy az új magyar büntetőtörvénykönyv általános

részének vizsgálatát megkönnyítendő, megkíséreljük feltárni a szovjet szocialista büntetőjog alapelveit.

A szovjet büntetőjog alapelveinek vizsgálatánál abból az alapvető különbségből kell kiindulnunk, amely a szovjet büntetőjogot, mint szocialista büntetőjogot szembeállítja a burzsoá büntetőjoggal és a szovjet büntetőjogtudományt a burzsoá büntetőjogi elméletekkel. Ez a kettős, de mégis egységes szembenállás természetesen következik a szovjet szocialista rendszer és a szovjet szocialista büntetőjog magasabbrendűségéből, valamint a marxizmus-leninizmus tanításain alapuló szovjet szocialista büntetőjogtudomány

valóban tudományos értékű tételeiből. Helytelen lenne a szovjet szocialista büntetőjogban a burzsoá büntetőjog egyes elemeit és intézményeit kutatni és a szovjet büntetőjogban a burzsoá büntetőjoghoz hasonló, de nyilvánvalóan más elvi alapokon nyugvó, más célokat szolgáló büntetőjogi rendszerbe beépített és új funkciókat ellátó intézményeket felfedezni. De ugyancsak helytelen lenne a szovjet szocialista büntetőjogtudományban a burzsoá büntetőjogi »iskolák« egyes elemeit keresni és esetleg mesterséges párhuzamba állításukat megkísérelni. Ilyen párhuzamról nincs és nem is lehet szó. A jogéletünkben helyenként még mutatkozó ilyen törekvések csak arra mutatnak, hogy részben még mindig foglyai vagyunk a polgári büntetőjogi elméleteknek. Ahhoz, hogy a szovjet szocialista büntetőjogot és a szovjet szocialista büntetőjogtudományt megismerjük és megértsük, mindenképp a burzsoá felfogás e fogságából kell magunkat maradéktalanul kiszabadítanunk. Ehhez az első lépést az jelenti, ha meglátjuk és felfedezzük az egyes burzsoá büntetőjogi rendszerek és büntetőjogi elméletek osztályjellegét, osztálykötöttségét és osztályfunkcióját s ha szakítunk azzal a felfogással, amely hajlandó az egyes burzsoá büntetőjogi »iskolákban« osztályszempontoktól elvonatkoztatott, tudományos elméleteket látni. A szovjet büntetőjogászok figyelmeztetnek bennünket, hogy ha a burzsoá jogászok büntetőjogi »iskolákról« beszélnek, valójában az emberek megtévesztését szolgálják és el kívánják terelni a figyelmet arról, hogy ezeknél az »iskoláknál« nem elméleti kérdésekről van szó, hanem a burzsoázia konkrét politikai törekvéseinek ideológiai leplezéséről. A szovjet büntetőjogászok szerint éppen ezért helyesebb »iskolák« helyett a burzsoázia büntetőjogi programjairól beszélni fejlődésének különböző fokain s e programoknak kifejeződéséről a különböző büntetőjogi »elméletekben« (lásd: A büntetőjog általános része, Tankönyv. Moszkva, 1948., szerk. Mensagin, 172. o.). A szovjet büntetőjogászok minden kérdésben rámutatnak arra, hogy az egyes büntetőjogi intézmények burzsoá elméleti megokolásai tulajdonképpen elrejtik az intézmény osztály-jellegét. Így van ez a bűncselekményre és a büntetésre vonatkozó különböző burzsoá elméleteknél is. A szovjet szocialista büntetőjognak egyik jellegzetessége éppen az, hogy abban az osztálytartalom elrejtésének, elhomályosításának és meghamisításának nincsen helye, mert a szovjet büntetőjog nem tagadja, hanem egyenesen határozottan állítja az egyes büntetőjogi intézményeknek és az egész büntetőjognak osztály-kötöttségét és osztály-jellegét. A szovjet büntetőjogelméletnek éppen abban áll egyik történelmi jelentősége, hogy a marxista-leninista tanításnak megfelelően nyíltan és őszintén, a való helyzetnek megfelelően értelmezi és értékeli az intézményeket és az intézményekről vallott nézeteket, tehát a büntetőjogot és a büntetőjogi elméleteket is.

A büntetőjog — állapítják meg a szovjet büntetőjogászok a marxista-leninista tanítás alapján — az állammal együtt keletkezett és

feladata az államrendszer védelme azokkal a bűncselekményekkel szemben, amelyek az uralkodó osztály érdekeit és az általa teremtett jogrendet sértik. Ennek a tételnek helyességét igazolja a történelem. A büntetőjog mindig az adott korszak társadalmi-gazdasági rendjét védte és olyan magatartásra szorította a népet, amely megfelelt az uralkodó osztály érdekeinek; minden korszak büntetőjogának éle az ellen a bűncselekmény ellen irányult elsősorban, amely alkalmas volt arra, hogy az adott rendszer alapjait, gazdasági-társadalmi érdekeit ássa alá. A büntetőjognak ez az osztály-alapja határozta meg és határozza meg ma is a büntetőjog anyagát és alakját az egyes társadalmi rendszerekben (l. Mensagin, 3. o.).

Már Lenin utalt arra, hogy a római rabszolgatartó társadalom a rabszolgát dolognak tekintve, rá nem vonatkoztatta a gyilkosságról szóló törvényt és az emberi személyiséget védő egyéb törvényeket; a rabszolgán bármilyen erőszakot el lehetett követni, őt meg lehetett gyilkolni: a törvény csak a rabszolgatartókat védte (Az államról, a »Marx—Engels—Marxizmus« című kötetben, 407. o.). Avagy nem látszott-e világosan a büntetőjog osztály-jellege a feudális középkor büntetőjogában? Gondoljunk csak a Constitutio Carolinára (1532), vagy a középkor bármely más büntetőjogi vonatkozású törvényére, amelyekben az egyház által szentesítetten lép elé a osztály-elnomás a maga teljes kegyetlenségében — a jobbaggyal szemben, akit ugyan a földesúr jogilag már nem ölhet meg, de akivel szemben a legszigorúbban lép fel minden esetben.

Mindez természetesen áll az ókorra és a középkorra, a rabszolgatársadalomra és a feudalizmusra, — hallhatjuk az ellenvetést, — de nem áll már a kapitalizmusra, amelynek büntetőjoga lényegesen bonyolultabb, összetettebb, mint a korábbi társadalmi rendszereké. Ami a bonyolultságot illeti, a megállapítás helyes; ám ez a bonyolultság nem jelenti azt, mintha a burzsoá büntetőjog minden intézménye és rendelkezése nem a burzsoázia osztályérdekeit szolgálná, — még ha ennek kimutatása — éppen a bonyolultság miatt — nehezebb is. Nem kétséges, hogy a burzsoá büntetőjog a büntetőjog fejlettebb fokát jelentette a feudalizmussal szemben, de vajjon Napoleon Code pénálja nem szolgálta-e egyben a francia forradalommal szemben az ellenforradalmat és általános-ságban nem a burzsoázia megerősítésének, a kapitalista kizsákmányolásnak joga volt-e, amely szigorúan büntette a magántulajdon és a kizsákmányolás szabadsága ellen vétőket? A szovjet jogászok rámutatnak arra, hogy Napoleon törvénykönyve a kapitalista osztály-elnomás olyan sikerült eszközének bizonyult, hogy lényeges változás nélkül ezt használja a francia imperializmus még ma is. Ügyszólván a szemünk előtt bontakozott ki végül az imperializmus büntetőjoga s tanui lehettünk és lehetünk annak, hogyan építette és építi le az imperializmus ma is a burzsoá-demokratikus büntetőjogi vívmányokat és biztosítékokat s hogyan erősíti büntetőtörvényeivel is a dolgozók kíméletlen elnyomását.

Azok a büntetőjogi »elméletek«, amelyek a büntetőjoggal párhuzamosan megjelennek és amelyek az adott tételes jogot ideológiailag megfelelően alátámasztani törekszenek, ugyanígy tükrözik a kizsákmányoló osztályok érdekeit. Nézzük meg ennek illusztrálására a kapitalizmus büntetőjogi elméleteit.

A kapitalista büntetőjogot tudományosan alátámasztó elméletek sorában az első az úgynevezett klasszikus »iskola«, a győztes kapitalizmus büntetőjogi elmélete, amelynek általános jellegzetessége a formalizmus, a bűncselekmény és büntetés merőben formai-jogi meghatározása; annak álszent feltevézése és állítása, mintha a kapitalista társadalomban szabadság érvényesülne mindenki számára és a burzsoá bíróság egyenlő, igazságos jogot osztana. Ez az úgynevezett »iskola« a törvényeséget hirdeti, a bűncselekmény és a büntetés közötti arányosságot kívánja s általában a jognak és a büntetőjognak társadalmi, osztálytartalmát tagadva, úgy fejezi ki a büntetőjogról alkotott véleményét, mintha annak tételei tértől és időtől, társadalmi viszonyoktól, osztályoktól függetlenül, abszolút érvénnyel hatályosulnának. Kétségtelen, hogy ebben az irányban a feudalizmussal összehasonlítva bizonyos »demokratikus« elvek érvényesültek, ez a demokratizmus azonban a burzsoázia demokratizmusa volt a feudalizmus rendi megkülönböztetéseiével szemben.

A korai kapitalizmus e büntetőjogi szemlélete gyökeresen megváltozott a kapitalizmus belső ellentmondásainak élesedésével, az osztályharc erősödésével; az imperializmus számára — saját védelme érdekében — a büntetőjognak egyre nagyobb mérvű szigorítása vált szükségessé. E szigorításokkal együtt a büntetőjog elméletében új »iskolák« jelentek meg: az antropológiai, majd pedig a szociológiai iskola. Mindkettőt az jellemezte, hogy szabadulni igyekezett a klasszikus irány jogilag zárt, kötött rendszerétől és a súlypontot a bűncselekmény meghatározható, objektív eleméről áthelyezte a büntetésre, annak veszélyességére, vagyis olyan elemre, amelynek segítségével a büntetőjog kevésbé meghatározható és jogilag kevésbé pontos határok között gyakorolhatja a maga elnyomó és az imperializmusban egyre kegyetlenebbül megnyilvánuló funkcióját. A bűnöző hajlam megállapítása már alig bírói, inkább közigazgatási funkció; a bűncselekmény elkövetése már nem alapja a büntetésnek, hanem puszta jel, amely jelzi a bűnöző »veszélyességét« a burzsoázia számára. Nyilvánvaló, hogy ez a felfogás az imperialisták számára tág teret nyit az önkénynek. A szovjet jogászkor megjegyzi, hogy az imperializmus ezt az elméletet jellemző módon a gyakorlatban teljes következetességgel csak később alkalmazta, amikor a liberális taktikára már nem volt többé szükség és mód s amikor nyílt és önkényes alkalmazása számára a fasizmusban különösen kedvező politikai feltételek teremődtek meg.

Alig különbözik ettől az iránytól, mint a szovjet büntetőjogászok kifejtik, a szociológiai iskola, amelynek még ma is számos követője akad. Ez a felfogás is a büntettest állítja a büntetőjog közép-

pontjába s így a kevésbé meghatározható elemmel operál, hogy így imperialista büntetőpolitikája számára szabadabb kezet nyerjen. Álláspontja szerint a bűnözésnek okai társadalmiak; e társadalmiságot azonban nem a társadalom osztályviszonyaiban, hanem bizonyos felületi társadalmi tünetek megjelenésében fogja meg. A bűnözés okai a rossz lakásviszonyok, a prostitúció, az árak magas volta, vagy esetleg a munkanélküliség, — vagyis a társadalmi élet részletjelenségei, de nem maga a kapitalista rendszer. Hirdeti, hogy e tünetek ellen a kapitalizmusban is lehet harcolni. Ennek az iránynak követői valójában egy meghatározott kört jelölnek meg, amelyből szerintük a bűnözők erednek; ha nem is antropológiai jelekkel, de társadalmi jelekkel határolnak el embercsoportokat, amelyekkel szemben a társadalomnak elsősorban kell védekeznie s ezek éppen az elnyomott osztályok vagy a deklasszáldott elemek. Ilyenképpen politikailag ez a felfogás közel jár az antropológiai irányhoz s szintén az imperializmus büntetőjogi álláspontját példázza és a dolgozók kíméletlen elnyomását szolgálja.

Ezek szerint tehát a burzsoá büntetőjogi elméletek, amint az a szovjet tudósok megállapításai nyomán fentebb röviden előadottakból nyilvánvaló, ha talán fényt is vetnek a büntetőjog egy némely részletkérdésére s a büntetőjog egyes technikai intézményei tekintetében hoznak is valamelyes újat, — elméleti egészükben és teljességükben a tőkés elnyomó politikáját, a burzsoá büntetőjogot alkalmazó osztály érdekét szolgálják.

Míg a burzsoá büntetőjogi elméletek osztályjellegüket nem tárták fel, hanem éppen azt igyekeztek elérni, hogy a büntetőjog osztályjellegét elfedjék, a szovjet büntetőjogelmélet forradalmisága többek között abban áll, hogy nem akarja a valóságos társadalmi-gazdasági viszonyokat elrejtetni vagy tagadni, — nem akarja a büntetőjog osztály-kötöttségét vitatni. Éppen ezért a szovjet büntetőjogászok elismerik a szovjet büntetőjog osztálykötöttségét és határozottan állítják, hogy a szovjet büntetőjog feladata a munkások és parasztok szocialista államának védelme és megszilárdítása. Ez a büntetőjog biztosítja a harcot a munkások és parasztok osztályérdekei ellen irányuló támadásokkal, a szocialista állam alapjai, a szocialista jogrend és a szovjet polgárok személyi és vagyoni jogai ellen irányuló bűncselekményekkel szemben s az elmélet feladata, hogy a szovjet szocialista büntetőjog e jellegét és alapvető feladatát feltárja (Mensagin, 6. o.).

Természetes, hogy a szovjet szocialista büntetőjog fejlődésében is kimutathatók az osztályviszonyok alakulásának nyomai, hiszen a szovjet büntetőjog is éppen e viszonyok alakulásának megfelelően fejlődött és változott. Ismeretes Sztálin megállapítása a szovjet szocialista állam fejlődésének két fő fázisáról. »Az első fázis: az Októberi Forradalomtól a kizsákmányoló osztályok likvidálásáig terjedő időszak. Ennek az időszaknak a főfeladata abban állt, hogy a megdöntött osztályok ellenállását elnyomja, hogy megszervezze az ország védelmét az intervenciók támadása ellen, hogy

helyreállítsa az ipart és a mezőgazdaságot, hogy előkészítse a kapitalista elemek likvidálásának feltételeit» (A leninizmus kérdései, 631. o.). A fejlődésnek ebben a szakaszában a szovjet szocialista büntetőjog főfeladata abban állott, hogy megvédje a szocialista államot azokkal a bűncselekményekkel szemben, amelyekben a legyőzött osztályok végső ellenállása mutatkozott meg és küzdjön a bűnözés ellen, amely a kapitalizmus maradványainak eredményeképpen még jelentkezett a dolgozók körében is. Minthogy ebben az időszakban a szocialista állam egyik főfunkciója a megdöntött osztályok elleni küzdelem volt az országon belül, természetes, hogy a büntetőjog jelentősége is elsősorban abban állt, hogy hathatós eszköznek bizonyult ebben a küzdelemben s elsősorban éppen a megdöntött osztályokból kikerülő azokkal a bűnözőkkel fordult szembe, akiknek bűncselekményei a szovjet állam alapjai ellen irányultak és akiknek átnevelésére kevés remény volt, úgy, hogy a büntetőhatalomnak teljes szigorral kellett lesújtania ezekre az elemekre. Ugyanakkor módot kellett nyújtania a szocialista büntetőjognak már ebben az időszakban is arra, hogy a javítható bűnösöket visszavezessék a társadalomba. A kettőségnek jelei az első időszak büntetőjogában jól látszottak. »A Szovjetunió és a szövetséges köztársaságok büntető törvényhozásának alapelvei« (1924) 2. §-a kétfajta bűncselekményt különböztet meg: a szovjet rendszer alapjai ellen irányuló bűncselekményeket egyrésztől s minden egyéb bűncselekményt másrésztől. A kétfajta bűncselekmény közötti megkülönböztetés kitűnt a büntetőjog egész rendszeréből; nemcsak abból, hogy az előbbi fajtára a büntetésnek csak a minimumát állapították meg, míg a másakra a maximális büntetést, — de kitűnt a büntetések nemeiből is (a dolgozók ellenségévé nyilvánítás, a szabadságvesztés súlyosabb esetei az egyik oldalon, — ezzel szemben a javító-nevelés a másikon).

A szovjet szocialista állam fejlődésének második fázisa, mint Sztálin mondja, »a város és falu kapitalista elemeinek likvidálásától a szocialista gazdaság teljes győzelméig és az új alkotmány elfogadásáig terjedő időszak. Ennek az időszaknak főfeladata a szocialista gazdaság szervezése az egész országban és a kapitalista elemek utolsó maradványainak likvidálása, a kultúrforradalom szervezése, teljesen modern hadsereg szervezése az ország védelme érdekében«. Ebben az időszakban, mint Sztálin kifejti, az államnak hármasként van funkciója: a szocialista tulajdon megerősítése és védelme, az ország védelme külső támadások ellen és a gazdasági-szervező és kulturális-nevelő funkció. »Most — mondja Sztálin — államunk főfeladata az országon belül a békés gazdasági-szervező és kulturális-nevelő munkában rejlik. Ami pedig hadseregünket, a büntető szerveket és a földérintő szolgálatot illeti, azok már nem befelé, hanem kifelé, a külső ellenségek ellen fordítják élüket« (A leninizmus kérdései, 632. o.). E korszak igazságszolgáltatási és így egyben büntetőigazságszolgáltatási feladatait kifejti a Szovjetunió bírói szervezeti törvényének 2. §-a, amely hármasként szab meg a szovjet bíróságok számára:

az alkotmányos állami és társadalmi berendezést, a gazdálkodás szocialista rendszerét és a szocialista tulajdont,

a szovjet polgárok jogait és érdekeit,

az állami és társadalmi szervezetek jogait és érdekeit tartoznak megvédeni minden támadással szemben.

Ennek a korszaknak büntetőjogi jelentősége mindenekelőtt abban áll, hogy megteremtette az össz-szövetségi büntető törvényhozás alapjait; tartalmilag pedig abban, hogy minden súlyával a szocialista tulajdon kártevőivel, a szocialista munkafegyelem ellen s a szocialista társadalmi élet szabályai ellen vétőkkel szemben lépett fel (lásd a Gercenzon szerkesztésében készült, »A szovjet büntetőjog története« című munkát, Moszkva, 1948). Ez a büntetőjog a nagy honvédő háborúban állotta ki a próbát, amikor is hasznos eszköznek bizonyult a fegyelem megőrzésének elősegítésére és ezen keresztül a szovjet nép hősiességének erősítésére, anélkül, hogy a szovjet büntetőjog alapvető vonala változott volna, vagy azon változtatni kellett volna, — ami a szovjet nép politikai-erkölcsi egységének volt kitűnő bizonyítéka.

A szovjet büntetőjognak e társadalmi-gazdasági változások következményeképpen bekövetkezett módosulásait szívesen használta fel a szovjetellenes politika arra, hogy rágalmazza a Szovjetuniót és az egyes szovjet intézkedések lényegének és jelentőségének kiforgatásával terjessze az előítéletet széles körökben a Szovjetuniót illetően. Így bizonyára emlékeztet a reakciónak az a megállapítása a szovjet büntetőjogról, hogy az feladta forradalmiságát, amikor 1934-ben az »Alapelvek« egyik fogalmát, a »társadalmi védekezésnek a bűnözőkkel szembeni intézkedéseit« felcserélte a »büntetés« fogalommal. A szovjet büntetőjogászok rámutatnak arra, hogy a »társadalmi védekezés intézkedéseit« elnevezéstől eltérés nem jelentett elvi változást a szovjet büntetőjogban s annak egyes rendelkezései nem változtak meg ennek folytán. De kifejtik azt is, hogy a »büntetés« fogalomtól való eltérést annakidején csak az a törekvés indokolta, hogy kifejezésre juttassák: a szovjet büntetőjog célja nem a megtorlás, mint a burzsoá büntetőjogé. Ám e különbségre való utalás nem kívánta meg okvetlenül az elnevezés megváltoztatását s felváltását egy, a polgári büntetőjogban nem ismeretlen más fogalommal. A köznyelv megtartotta a »büntetés« elnevezést s egyébként is ahhoz, hogy a szovjet büntetőjog a polgári büntetőjogtól való alapvető eltérését bizonyítsa, fölöslegesnek látszott olyan elnevezésbeli eltérést alkalmazni, amely az elméletben esetleg nemkívánt következményekhez vezetett volna (l. Gercenzon, i. m. 320—321. o.). A burzsoá büntetőjogászok a külsőségekből ítélve, nem értették meg a szovjet szocialista büntetőjog fejlődését s nem látták, — vagy ha látták, nem voltak hajlandók elismerni, — hogy ez a fejlődés lépést tart a szocializmus megerősítésével, a múlt maradványainak felszámolásával. Természetes, hogy az ellenséges osztályok felszámolásáért folytatott harc eredményes befejezése után a szocialista

tulajdon és a szocialista munkafegyelem lépett a védett jogtárgyak élére s természetes, hogy ennek folytán a szovjet szocialista büntetőjog éppen ebben az irányban fejlődött. Természetes továbbá, hogy a munkafegyelem lazulása és megszegése, — hogy egy példára utaljunk ismét — a fejlődés kezdeti szakaszaiban a munkajog kereteiben talált szabályozást; de érthető az is, hogy a fejlődés magasabb fokán az ilyen magatartás társadalmi veszélyessége egyre nagyobb mértékben tűnik elő, úgy, hogy a szocialista munkafegyelem büntetőjogi biztosítása egyre kívánatosabb lesz. Ugyanez a helyzet például a huligánságnál, azaz a garázda és a társadalom nyilvánvaló semmibebevására utaló cselekmények elkövetésénél; ezeket a cselekményeket a fejlődés kezdeti szakaszain adminisztratív úton szabályozták, később azonban a szocialista rend e megbontóival szemben elengedhetlenné vált a büntetőjogi intézkedés is, mert e cselekmény társadalmi veszélyességének foka a szocialista fejlődés magasabb fokán megnőtt.

A szovjet büntetőjogászok a következőképpen határozzák meg a szovjet büntetőjogot: »A szovjet büntetőjog azoknak a jogszabályoknak a rendszere, amelyek a munkások és parasztok szocialista államának védelmét a bűncselekményekkel szemben akként biztosítják, hogy büntetést alkalmaznak a bűnözőkkel szemben« (Mensagin, 7. o.). Ehhez képest a büntetőjog két központi, alapvető fogalma a szovjet büntetőjogban is a *bűncselekmény* és a *büntetés*.

A burzsoá büntetőjog által ismert bűncselekményeket a szovjet jogászok az osztálytartalom szempontjából négy csoportba látják oszthatóknak. Az első csoportba azok a bűncselekmények tartoznak, amelyek közvetlenül a kizsákmányolók érdekeit sértik: ezek főképpen a burzsoá államrendszer vagy a burzsoá társadalmi rend elleni bűncselekmények. A második kategóriába sorozhatók azok a bűncselekmények, amelyeket az uralkodó osztály egyes tagjai követhetnek el és amelyek szintén érzékenyen sértik a burzsoázia érdekeit: ezek a hivatali bűncselekmények, a kereskedelmi forgalmat sértő cselekmények, stb. A harmadik csoportba tartoznak a közönséges bűncselekmények, a gyilkosság, a testi sértés stb., végül a negyedikbe a kizsákmányolók által a kizsákmányoltak ellen elkövetett bűncselekmények, mint például a munkaügyi törvényhozás által biztosított jogoknak megsértése, — amely bűncselekmények a munkásság harcainak eredményeképpen váltak büntetendőkké. Az első és második kategóriába sorolt bűncselekmények osztályjellege nyilvánvaló s ezek a bűncselekmények jelentik a döntő részt a polgári büntetőtörvénykönyvekben. A negyedik kategória bűncselekményeiben az osztályellentét világosan tükröződik; a harmadik kategóriával kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy bár azok általános jellegűek, a gyakorlatban azoknál is a munkásság ellen irányul a büntetőbíráskodás éle. Lényegében tehát a burzsoá büntetőjog a burzsoá érdekek szempontjából veszélyes magatartást bünteti; ebben áll e büntetőjog osztályjellege.

Nyilvánvaló, hogy a szovjet büntetőjog azokat a cselekményeket tekinti üldözendőnek, amelyek a szovjet társadalomra nézve veszélyesek s a bűncselekmény társadalmi veszélyessége a büntetés indoka. Azonban míg a burzsoá büntetőjog a kapitalista társadalomra veszélyes cselekményeket bünteti, addig a szovjet szocialista büntetőjog, mint a szovjet-orsz büntetőtörvénykönyv 6. §-a mondja, »azt a tevékenységet vagy mulasztást tekinti társadalmilag veszélyesnek, mely a szovjet rendszer ellen irányul, vagy sérti a munkásparaszt hatalom által a kommunista államrend felé vezető átmeneti időszakra létesített jogrendet«. Ez a büntetőjog tehát osztálytartalmában alapvetően eltér a burzsoá büntetőjogtól. Osztálytartalma a kizsákmányoló osztályok elleni küzdelem, továbbá — mint Sztálin már idézett megállapításából láttuk — a külső ellenség ügynökei és kémei elleni küzdelem, végül pedig küzdelem az államon belül is a kapitalizmus maradványai ellen, mely egyesek magatartásában még megnyilvánulhat. A bűncselekmények elleni *ennek* a küzdelemnek azonban természetesen más a társadalmi jelentősége, más a lényege és érthetően más a formája is, mint a kapitalista rendszerben.

A szovjetorsz büntetőtörvénykönyv fenntebb idézett 6. §-ából következik, hogy a bűncselekmény meghatározója, alapja, a cselekménynek — nem pedig a tettesnek — *társadalmi veszélyessége*. A szovjet büntetőjog anyagi megfogalmazást is adott a bűncselekménynek, mert ugyanabban a szakaszban meghatározta azt is, hogy e veszélyesség miben áll. Hogy a szovjet büntetőjog elsősorban a bűncselekményt nézi, nem pedig a tettest, arra bizonyíték a 6. §-hoz fűzött magyarázat, amely szerint nem tekintendő bűncselekménynek a büntető tényálladékot alakilag megvalósító az a cselekmény, amely *csekély jelentőségű* és amelynél *káros következmények nem jorognak fenn*. Ám a szovjet büntetőjog ennek ellenére sem hagyja figyelmen kívül az elkövető személyét s ennek magatartását többek között azzal is értékeli, hogy csak szándékos vagy gondatlan cselekmény miatt rendeli őt büntetni (lásd a szovjetorsz büntetőtörvénykönyv 10. §-át). A szovjet büntetőjog bűncselekmény-fogalmának szerves része az is, hogy a cselekménynek büntetendőnek kell lennie. A szocialista törvényesség elvéből következik és a sztálini alkotmányból kitűnik, hogy a szovjet állam szigorúan a törvényesség alapján áll; a szocialista törvényesség megkívánja, hogy a munkások és parasztok szocialista állama által hozott törvényeket mindenki feltétlenül megtartsa.

A szocialista törvényességgel szemben arra szoktak hivatkozni, hogy a szovjet büntetőtörvénykönyvek — így például a szovjetorsz büntetőtörvénykönyv 16. §-a — ismerik az analógia intézményét. Nézetünk szerint az analógia intézménye nem mond ellent a szocialista törvényességnek, annál kevésbbé, mert a szovjet büntetőjogban kialakultak az analógia alkalmazásának szigorú szabályai, amelyek lehetővé tették, hogy az analógiára vonatkozó rendelkezést valóban és csakis a társadalmi veszélyesség anyagilag meg-

határozható eseteiben alkalmazzák. Az analógia kérdése körül a szovjet büntetőjogi irodalomban viták folytak s kérdés, fennmarad-e az a fejlődés későbbi szakában? Annyi azonban kétségtelen, hogy az analógiát a szocialista állam fejlődésének meghatározott szakasza tette szükségessé s hogy a szocialista állam fejlődése során az analógia alkalmazási köre egyre szűkül.

A büntetés kérdése a büntetőjogászoknak talán még nagyobb körét foglalkoztatja, mint a bűncselekmény kérdése. A szovjet jogászok megjegyzik, hogy e kérdéstről Grotius óta 24 teljes filozófiai rendszert s ehhez kapcsolódóan majdnem száz részleméletet dolgoztak ki. Természetes, hogy a kérdést a szovjet jogászok is részletesen tárgyalják s érthetően a büntetéssel kapcsolatban is arra mutatnak rá mindenekelőtt, hogy megváltozik a büntetés jellege, há azt nem a kizsákmányoló kisebbség, hanem a dolgozók, a többség érdekében alkalmazzák. A szocialista társadalomban a büntetésnek nincsen még az a kizárólagos jellege a bűnözéssel szemben való küzdelem során, mint a burzsoá államban; a szovjet szocialista jogban a büntetés a bűnözés elleni küzdelemnek csak egyik eszköze. A szovjet büntetőjog új társadalmi körülmények között alkalmazza a büntetést: olyan körülmények között, amelyek mellett a bűncselekmények alapvető okai egyre nagyobb mértékben kiküszöbölődnek s a társadalmi nevelés egyre inkább hozzászoktatja az embereket a társas együttélés szabályainak betartására.

Kétségtelen, hogy minden büntetés valaminő rosszat okoz a bűnözőnek, megfosztja őt valamitől. A szovjet büntetőjog azonban e rossz okozásánál is messzemenően humanista. A szovjetország Btk. 10. §-a például kimondja, hogy a büntetés célja nem testi fájdalom okozása, vagy az emberi méltóság lealázása; e büntetőjog célja nem a megtorlás és az öncélú büntetés. A szovjet szocialista büntetőjog alapvető célja a javítás, a bűnöző visszavezetése a társadalomba. Kitűnik ez már a Szovjetunió bírói szervezeti törvényének 3. §-ából is, amely szerint a szovjet bíróságnak nem csupán az a célja, hogy büntessen, hanem az is, hogy megjavítsa és átnevelje a bűnözőket. »A bíróság egész működésével neveli a Szovjetunió polgárait a hazáért és a szocializmus ügyéért való önfeláldozás szellemében, a szovjet törvények pontos és hajthatatlan végrehajtásának, a szocialista tulajdon gondos kezelésének, a munkafegyelmnek, az állami és társadalmi kötelezettségek becsületes teljesítésének és a szocialista együttélés szabályai tiszteletbentartásának szellemében.« Ebben a rendelkezésben, valamint a szovjetország Btk. előbb idézett 10. §-ának rendelkezésében különösképpen megmutatkozik a Szovjetunió büntetőjogának szocialista humanizmusa. Bizonyos, hogy a burzsoá büntetőjog is foglalkozott — különösen az imperializmust megelőző időszakban — a javítás és nevelés kérdésével, azonban ennek gyakorlati megvalósulása a kapitalista társadalomban természetszerűen lehetetlen. Az, hogy a burzsoá állam nem akarta és nem tudta a megbüntetett bűnözőket visszavezetni a társada-

lomba, mutatja, hogy a nevelésről és javításról beszélni a polgári büntetőjogban nem lehet.

A szovjet büntetőjog elmélete nem kívánja folytatni azokat a gyakran tudományos értéket alig képviselő vitákat és okfejtéseket, amelyeket a büntetés célja tekintetében a burzsoá büntetőjogászok jobb vagy rosszabb meggyőződésből vallottak. A szovjet büntetőjogban a büntetés célját nem rejtik különféle elméletek mögé, hanem azokat a szovjet szocialista állam gyakorlati feladatai szabják meg. Ezek a gyakorlati feladatok szükségessé tették a szigorú büntetés alkalmazását különösen a szovjet állam fejlődésének első szakaszában az ellenszegülő kizsákmányolókkal szemben s szükségessé teszik még ma is a szovjet állam ellenségeivel szemben. Ugyanakkor a szovjet büntetőjog a büntetéssel egyaránt szolgálja a generálprevenciót és a speciálprevenciót is, mert egyaránt hatni kíván mind a tettesre, mind pedig a szovjet polgárokra. Nyilvánvaló azonban, hogy a szovjet büntetőjog a burzsoá rendszerek keretébe nem illeszthető be, mert végső fokon a büntetéssel olyan célokat követ, amelyek ismeretlenek voltak a burzsoá büntetőjogászok előtt és megvalósíthatatlanok a kapitalista államban. E célok élén a társadalmi nevelés áll, amely nemcsak a szovjet büntetőjognak, hanem általában a szovjet jognak is egyik központi feladata.

* * *

A szovjet szocialista büntetőjogra vetett futó pillantás is mutatja, hogy annak alapelveit, rendszerét és vezető eszméit csak a szovjet állam fejlődésének és a szovjet állam alapjául szolgáló marxista-leninista elméletnek ismerete alapján tudjuk megérteni. A szovjet szocialista büntetőjog új fejezetet jelent a büntetőjog történetében — a büntetőjog fejlődésének olyan új fejezetét, amelyet burzsoá jogi elméletekkel nem lehet lemérni. Éppen ezért alapvető feladatunk a szovjet büntetőjog megismerésénél csak az lehet, hogy az öncélú tudományos vizsgálódás szempontjait feladva, e büntetőjogot társadalmi összefüggéseiben és jelentőségében fogjuk fel.

A magyar büntetőjog alapvető változás előtt, illetőleg közepette áll. E változás feltételeit a magyar gazdasági, társadalmi és állami fejlődés eredményei szabják meg. Ahhoz, hogy a népi demokrácia új büntetőjogát megteremthetjük és megteremtsük, pótolhatatlan tanulságot nyújtott és nyújt a Szovjetunió büntetőjogi rendszerének tanulmányozása. A szovjet büntetőjogászok történelmi előzményekért még csak a párisi kommün büntetőjogi tapasztalataihoz fordulhattak: számunkra már rendelkezésre áll a szovjet büntetőjog minden eseménye ahhoz, hogy a népi demokratikus államnak, mint a proletárdiktatúra egy formájának büntetőjogát megteremthessük. S a magyar büntetőjog megalkotásánál mindenekelőtt éppen azzal kell tisztában lennünk, hogy a népi demokrácia, tehát a proletárdiktatúra egy formájának büntetőjogát készíttjük — ennek a büntetőjognak pedig egész rendszerében és éppen és első sorban elvi alapjaiban gyökeresen különböznie

kell a burzsoá büntetőjogok bármelyikétől. A szovjet szocialista büntetőjog tanulmányozása során ez az első tanulság, amely számunkra adódik.

A második tanulság, amely a szovjet büntetőjog tanulmányozása során felmerül, abban áll, hogy megkülönböztetést kell tennünk a büntetőjog egyes részintézményei és a büntetőjog rendszere között. Nyilvánvaló, hogy a szocialista büntetőjog által teremtett új intézmények mellett a szocialista büntetőjogban is megtalálhatók a büntetőjog eddig kimunkált egyes intézményei, azonban kétségtelen az is, hogy ezeknek a szocialista büntetőjogban részben szintén megmaradó intézményeknek változik a funkciója és mindezek — s ebben áll a kérdés lényege — alárendelődnek a büntetőjog merőben új, szocialista rendszerének. Míg tehát egyrészt az egyes régi büntetőjogi intézmények mindenáron való kiküszöbölése olyan oktan radikalizmushoz vezethet, amelyet a szovjet büntetőjogászok elkerültek, addig a régi intézmények feltétlen megtartása és az új szükségletek folytán kívánatosá váló új intézmények beiktatásának elkerülése, továbbá megfélekedés arról, hogy ezek az intézmények egy merőben új, szocialista büntetőjognak rendelődnek alá — olyan alapvető hiba lenne, amely egész büntetőjogunkat károsan befolyásolná.

De a szovjet büntetőjog tanulmányozásánál nem szabad megfélekednünk arról sem, hogy ez a büntetőjog jelenlegi formájában egy hosszú, győzelmes fejlődés eredménye, olyan fejlődésé, amelynek során a szovjet társadalom legyőzte az akadályoknak sorát és felszámolta az ellenséges társadalmi osztályokat. E feladatok nálunk jelentős

mértékben még előttünk állanak. Éppen ezért a szovjet büntetőjog rendszerén okulva, ügyelnünk kell arra, hogy büntetőjogunk teljes súlya azok ellen forduljon, akik a népi demokrácia mai feladatainak megvalósítását akadályozzák; ügyelnünk kell arra, hogy büntetőjogunk a népi demokráciát a jelenlegi gazdasági és társadalmi viszonyok alapulvételével a szocializmus építésében segítse. A szovjet büntetőjog mai feladata a szocializmus megvédése és a kommunizmus építése; a mi büntetőjogunk feladata a proletárdiktatúra megvédése és a szocializmus építése. Bizonyos, hogy ez a különbség elsősorban a büntetőjog különös részében nyilvánulhat meg, míg a büntetőjog általános része az ugyanazon célokért küzdő, egyazon táborban lévő, egyazon marxista-leninista elméleti alapon álló Szovjetunió és Magyarország tekintetében jóval nagyobb mértékben azonosul.

Végezetül ne feledkezzünk meg arról, hogy a Szovjetunió büntetőjogának tanulmányozása együttjár a szovjet büntetőjogtudomány tanulmányozásával. Ez a büntetőjogtudomány, mely a marxista-leninista tanokon épül, alkalmas arra, hogy a büntetőjog valódi jellegét és társadalmi funkcióját megvilágítsa és feleletet adjon mind a rendszerbeli kérdésekre, mind pedig a büntetőjog részletkérdéseire. Ahhoz, hogy új büntetőjogunk egészét jól alkossuk meg és a gyakorlatba sikerrel vigyük át, elengedhetetlen, hogy megismerjük a marxista-leninista büntetőjogtudományt, amelynek a szovjet büntetőjogászok a legkiválóbb művelői.

Dr. Szabó Imre

Az 1950. évi II. tv. egyes kérdései

Annak a kérdésnek a felvetése és megválaszolása, hogy az 1950. évi II. tv. miért szocialista jellegű jogszabály, feltétlenül indokolt, mert az új törvény bevezető rendelkezésében azt mondja, hogy a Btk. új általános része azokat a büntetőjogi alapelveket foglalja törvénybe, amelyek a szocializmus építésének érdekeit szolgálják. Meg kell vizsgálni tehát, hogy a praeambulumnak ez a kijelentése mennyiben igazolódik a törvény részletes rendelkezéseiben. De talán még ennél is fontosabb a feltett kérdés megválaszolása egy más szempontból. Gondolok arra, hogy jogászaink, akik a burzsoá büntetőjogi szemléletet szívták magukba és nehezen tudnak hozzászokni a szocialista büntetőjogi szemlélethez, hajlamosak Btk-ünk új általános részére is úgy tekinteni, mint a burzsoá Btk-nak valamilyen reformjára, tehát keresik azokat a hasonlóságokat, amelyek törvénykönyvünk új általános részét hasonlóvá teszik a régi Btk. általános részéhez, másrészt keresik azokat a különbségeket, amelyek megkülönböztetik az új törvényt a szovjet Btk. általános részétől. Jogászaink egy részénél a szovjet Btk-val szembeni eltérések, különbségek keresése külö-

nösen azzal kapott tápot, hogy új Btk-ünkben nem találkoztak az analógia intézményével. Természetes, hogy ez a szemlélet gyökerében téves, ennek kiküszöbölése jogalkalmazásunk szempontjából is döntő jelentőségű és ezért gondolom helyesnek felvetni néhány szempontot ennek a kérdésnek megválaszolása céljából azzal, hogy a büntetőjogunk további fejlődése szempontjából alapvetően fontos elméleti kérdés alapos tisztázása büntetőjogtudományunk művelőire vár.

Kiindulásképpen hivatkozni szeretnék *Manykovszkij* elvtársnak a népi demokratikus állam osztálytermészetére vonatkozó megállapításaira.

Manykovszkij elvtárs megállapította, hogy a népi demokratikus állam és a Szovjetunió között nem lényegben való különbségről, hanem csak a proletariátus diktatúrájának politikai alakjában mutatkozó különbségről van szó. A népi demokratikus állam típusát illetően szocialista állam függetlenül attól, hogy politikai formája különbözik a szovjet szocialista államtól, mert megtestesül benne a lenini-sztálini tanítás a proletariátus diktatúrájának három oldaláról. Az államnak a joggal való összefüggése következ-

tében az állam szocialista jellege meghatározza a jog és így a büntetőjog szocialista jellegét is.

Világos tehát, hogy új büntetőjogszabályaink, amelyek egész büntetőjogrendszerünk elvi alapjait fejezik ki, csak akkor felelhetnek meg a feladatainknak, alkalmazásuk csak akkor juttathatja érvényre a proletárdiktatúrának ama funkcióit, amelyeknek gyakorlása a büntetőjog eszközeivel is történik, ha ezek a büntetőjogszabályok valóban szocialista jellegűek.

A kérdés eldöntése a Btk. új általános részére vonatkozólag nem nagyon nehéz, de mégis látnunk kell, hogy nehezebb, mintha egy olyan Btk. jellegét kellene meghatároznunk, amelynek különös része is már előttünk van. A marxista-leninista büntetőjogtudomány részleteiben is feltárta a büntetőjog osztálytartalmát. A büntetőjog osztálytartalma elsősorban a különös rész jogszabályaiban fejeződik ki. Az, hogy az uralkodó osztály milyen cselekményeket tekint bűncselekményeknek és azokat milyen büntetési tétellel sújtja, egészen világosan megmutatja, hogy milyen érdekeket véd a Btk. és ennek megfelelően a büntetőjogszabályoknak milyen jellegük van. Világos, hogy amikor mi azt mondjuk, hogy régi Btk-ünknek burzsoá jellege van, rendelkezései polgári érdekeket védenek, akkor elsősorban a különös résznek például azokra a vagyoni elleni bűncselekményekkel kapcsolatos szabályaira gondolunk, amelyek a kizsákmányolással szerzett magántulajdon védelmét tették a legtúlzottabb mértékben lehetővé. A különös rész újabb szabályain mutatkozik meg a Horthy-rendszer fasiszálódása idején büntetőjogunk fasiszálódása is. A faji elmélettel kapcsolatos büntetőjogszabályok, a fasiszta állam és az általa folytatott háború védelmére alkotott büntetőjogszabályok mutatták meg, miképpen változott meg büntetőjogunk jellege, miképpen lett az fasiszta jellegű. Büntetőjogunk burzsoá, majd fasiszta jellegét tehát lényegében a különös rész gyakran módosuló szabályai határozták meg, nem pedig az általános rész több, mint 70 éven át alig változott szabályai.

Új Btk-ünk különös része még nincsen készen. Érvényben vannak még a különös részben olyan büntetőjogszabályok, amelyek nem egyeztethetők össze, sőt olyanok is, amelyek homlokegyenest ellentétben állanak a szocialista büntetőjogi szemlélettel. Elég talán, ha arra a szabályra gondolunk, amely büntetlenséget biztosít annak, aki bizonyos körülmények között saját tulajdonában lévő vagyontárgyat gyűjt fel. Világos azonban az is, hogy habár régi Btk-ünk különös része nagybanegészen még hatályban van, a felszabadulás óta alkotott bűncselekményt és büntetést megállapító új büntető jogszabályaink a régi különös részt alaposan átalakították. Gondolok itt elsősorban az államvédelmi és a gazdasági rendet védő jogszabályainkra. Meg kell azonban állapítani azt is, hogy ezek a büntetőjogszabályok, eltekintve talán a tervgazdálkodás és a termelőszövetkezeti csoportok büntetőjogi védelméről szóló büntetőjogszabályoktól, tulajdonképpen még nem voltak szocialista jellegűek. Szocialista jellegűvé csakis a jogalkalmazás során váltak, amikor ezeket a

megalkotásukkor még nem szocialista jellegű büntetőjogszabályokat (gondolok itt elsősorban az 1946: VII. törvényre és a 8800-as rendeletre) bíróságaink a népi demokrácia szocialista irányban való fejlődésének megfelelően töltötték meg tartalommal.

Ha majd elkészül az új különös rész, akkor lehet majd világosan látni, mennyire sikerült egész anyagi büntetőjogunkat szocialista jellegűvé tenni, sikerült-e teljesen kiküszöbölni belőle a burzsoá büntetőjog összes maradványait, amelyekből ma még hemzseg a felszabadulás előtt és óta agyon-toldozott-foltozott különös rész. Addig is azonban, amíg az új különös rész elkészül, válaszolnunk kell arra a kérdésre, hogy az új általános rész és ehhez igazodó egész anyagi büntetőjogunk miért tekinthető szocialista jellegűnek.

Az általános rész rendelkezéseit vizsgálva, a kérdés megválaszolása érdekében a következőkre szeretném felhívni a figyelmet:

Az első szakasz megállapítja, hogy a büntető törvény feladata védelmet biztosítani a társadalomra veszélyes cselekményekkel szemben. A fogalmazásból világos, de ezt a törvény indokolása is alátámasztja, hogy az első szakaszban meghatározott feladat nemcsak erre a törvényre korlátozódik, hanem kiterjed az összes büntetőjogi szabályokra, vagyis a Btá. hatálybalépése után még fennmaradó korábbi büntetőjogi rendelkezéseket szintén ennek az alapelveknek a figyelembevételével kell alkalmazni. Ennek a rendelkezésnek igen nagy a jelentősége, mert a törvény nemcsak az új általános rész, hanem összes anyagi büntetőjogszabályaink feladatát meghatározza. A szovjet-orosz Btk. szintén a társadalmi veszélyességet tekinti az egész büntetőjogi rendszer alapvető elvének. Mennyire más ez, mint a régi Btk. indokolásában kifejtett az a tétel, amely idealista szemléleten alapul, hogy a törvény — t. i. a régi Btk. — az igazság és a hasznosság egyesített elveiből képezett alapelvben gyökerezik.

A régi Btk. megalégedett a bűncselekménynek a formál-logikai meghatározásával, nem határozta meg a büntetőjogszabályok feladatát és ezzel álcázta a maga burzsoá osztálytartalmát.

Ezzel szemben a mi új törvényünk, amikor az összes büntető törvények közös alapvető feladatául a társadalomra veszélyes cselekményekkel szemben védelem biztosítását tűzi ki, rögtön meg is mondja, hogy mit ért a társadalomra veszélyes cselekményen.

Az 1. § 2. bekezdése szerint a társadalomra veszélyes cselekmény minden olyan tevékenység, vagy mulasztás, amely a Magyar Népköztársaság állami, társadalmi vagy gazdasági rendjét, az állampolgárok személyét vagy jogait sérti, vagy veszélyezteti.

A Magyar Népköztársaság állami, társadalmi és gazdasági rendje a népi demokrácia, amely átmenetet képez a kapitalizmusból a szocializmusba. A népi demokratikus rend, a proletárdiktatúra tehát a szocializmus építésének politikai formája. Judin elvtárs állapítja meg, hogy a közép- és délkelet-európai országokban olyan gazdasági és politikai változások mentek végbe, amelyek jelle-

güket tekintve egyértelműek a szocialista forradalommal. A népi demokratikus forradalom tehát a szocialista forradalom egy formája volt, amely ugyanazokat a történelmi feladatokat teljesítette, mint a szocialista forradalom a Szovjet-unióban. Büntetőtörvénykönyvünk jellegét tehát vitathatatlanul meghatározza az 1. § 2. pontja, amikor az egész büntetőjogi védelem jogi tárgyául lényegileg a népi demokráciát állítja be.

A törvénynek ebben a rendelkezésében mutatkozik meg a legdöntőbb mértékben az új általános rész progresszív jellege. Népköztársaságunk Alkotmánya, amely népi demokráciánk állami, társadalmi és gazdasági rendjét meghatározta, nemcsak egy statikus állapotot, az eddig elért eredményeket akarta rögzíteni, hanem mint szocialista jellegű alkotmány, perspektívát is mutat a jövő felé. Állami, társadalmi és gazdasági rendünk napról-napra fejlődik a szocializmus felé. Itt kell látni bíráinknak és ügyészeinknek nagy feladatukat. A burzsoá büntetőjoggal szembeni különbséget világosan mutatja ez a jogszabály. A burzsoá jogszabály és annak formál-logikai alkalmazása mindig a fennálló állapotot, a fennálló állami, társadalmi és gazdasági ú. n. rendet, vagyis az öröknek áhitozott kizsákmányolás rendszerét akarja megrögzíteni. Ezzel szemben, amikor új törvényünk a társadalmi veszélyességet állítja be az egész büntetőjog alapelveül, akkor egyszersmind kizár minden formál-logikai alkalmazást, az anyagi büntetőjogszabályok statikus szemléletét, mert a társadalmi veszélyesség időnként változik éppen a szocializmus felé való fejlődés útján. Azt, hogy ez így van, a legnagyobb mértékben alátámasztja a törvény 56. §-a, amely kimondja, hogy ha akár a cselekmény, akár annak elkövetője a büntett elbírálásakor már nem jelentkezik a társadalomra veszélyesnek, a bűnösség megállapítását és a büntetés kiszabását mellőzni kell.

A törvény jellegének megítélése szempontjából döntő fontosságúak azok a szabályok is, amelyeket a törvény a büntetés kiszabása tekintetében állapít meg. A burzsoá büntetőjog a büntetést a kizsákmányolók érdekében szabja ki, bár ezt a törvény álcázza. A mi törvényünk viszont 50. §-ában kimondja, hogy a büntetést elsősorban a dolgozó nép védelme érdekében kell alkalmazni. A büntetés mértékének pedig ugyanezen § 2. bekezdése szerint, a büntett társadalmi veszélyességéhez és az elkövető egyéniségéből a társadalomra háruló veszélyhez kell igazodnia. Ha nem is sorolja fel

súlyosító és enyhítő körülményeket a törvény, úgy, ahogy azt a szovjet-orosz Btk. teszi, mégis ezekkel a szavakkal irányt mutat jogalkalmazásunknak abban az értelmében, hogy nemcsak a bűncselekmény megállapításánál, de a büntetés kiszabásánál is a bírónak a társadalmi veszélyességből kell kiindulnia. Ez pedig azt jelenti, hogy szemben a burzsoá büntetőgyakorlattal, amikor egyes bűncselekménykategorikiaknak a törvény által megállapított büntetési tételen belül szinte meg volt a bíróságok által alkalmazott határozott tarifája, a büntetésnek is az időről-időre változó társadalmi veszélyességhez kell alkalmazkodnia, tehát e tekintetben a bírónak kötelessége a változásokat figyelni és figyelembevenni.

Nyilvánvaló, hogy nem minden társadalomra veszélyes cselekmény egyszersmind bűncselekmény. Szükséges tehát a társadalomra veszélyes cselekmények közül kiemelni azokat, amelyek a dolgozó nép védelme érdekében büntetőjogi értékelést, elkövetésük esetén büntetést vonnak maguk után. A szovjet-orosz Btk. is különös részében széles skáláját öleli fel a részletesen, pontosan körülírt olyan társadalomra veszélyes cselekményeknek, amelyek bűncselekmény tényálladékaiképezik.

A mi törvényünk az 1. § 3. bekezdése szerint csak azt a társadalomra veszélyes cselekményt tekinti büntettnak, amelyre a törvény büntetés kiszabását rendeli. Ezzel a jogszabállyal a törvény a cselekmény tényálladékszerűségének szükségességét nyilvánítja ki. De mennyire más ez a tényálladékszerűség, mint a burzsoá büntetőjog szabályaiban megkívánt tényálladékszerűség, amely a nullum crimen elvében gyökerezik.

A mi törvényünk a bírónak, ügyésznek azt teszi kötelességévé, hogy az elkövetett cselekményt elsősorban abból a szempontból vizsgálja, hogy az népi demokráciánk társadalmára veszélyes-e. Ez az a nagy feladat, amelyet a szocialista jellegű büntetőjog a jogalkalmazókra hárít és ez sokkal magasabbrendű, de nehezebb feladat is, mint a formál-logikai jogalkalmazás. Ez teszi szükségessé, hogy a szakszabó fel legyen vértézve a társadalmi veszélyesség megítéléséhez szükséges marxista-leninista ideológiai tudással és szükséges, hogy a népi ülnökök támogassák ebben a munkájában. Csupán akkor, ha az ügyész, a bíró már megállapította, hogy a cselekmény a társadalomra veszélyes és büntetést érdemel, akkor kell hozzáfognia ahhoz, hogy megtalálja a különös részben azt a büntetőjogszabályt, amely lehetővé teszi, hogy a társadalomra veszélyes cselekmény elkövetőjével szemben vádat emeljen, illetve büntetést szabjon ki. Teljesen hibás volna az olyan jogalkalmazás, amely előbb azt vizsgálná, hogy a megállapított cselekmény beleütközik-e formálisan a különös rész valamelyik szabályába és azután kezdené kutatni, hogy a cselekmény veszélyes-e a társadalomra és ha igen, milyen mértékben. A különös rész által meghatározott bűncselekményi tényálladékok mind olyanok lesznek, amelyek a társadalomra veszélyesek, mert a törvény 1. §-a lehetlenné teszi a különös részben olyan büntetőjogszabály létezését, amely társadalmilag nem veszé-

Az 1946. VII. 26—1949. XII. 14-ig megjelent

KOLLEKTÍV SZERZŐDÉSEK

jegyzékét tartalmazza

az **O. M. B. Közlöny** idel 4. száma

ÁRA 4 FORINT

Kapható és megrendelhető az

Állami Lapkiadó nv.-nál

Budapest, V., Vécsey-utca 4.

Telefon: 113—418.

Csekkbefizetési szám: 61 037

(Árutalásnól felüntetendő: „4. szám“.)

lyes cselekményt minősítene bűncselekménynek. Ha ezzel a helyes szemlélettel fordul a jogalkalmazó a törvény felé, akkor aligha fordul majd elő, hogy nem találja meg a vonatkozó büntetőjogszabályt olyan esetben, amikor az elkövető cselekményét társadalmilag veszélyesnek és büntetést érdemlőnek találja. Ebben nagy segítségére lesz a bírónak az, hogy az új különös rész nem bonyolult kazuisztikus büntetőjogszabályokat fog tartalmazni, hanem az egyes típusbűncselekményeket megállapító egyszerű, világos jogszabályokat, amelyek alkalmazására minden esetben sor fog kerülni, ha azt a cselekménynek a bíró által felismert társadalmi veszélyessége indokolttá teszi.

Itt kell néhány szóban kitérni az analógia kérdésére is. Ismételtelten rámutattak már arra, hogy az analógia nem speciális szocialista jogintézmény és nem a Szovjetunióban alkalmazták először. Az analógia széleskörű alkalmazást nyert a feudalizmus idején, sőt bizonyos értelemben és jelentős mértékben alkalmazásra talált a nullum crimen elvét állandóan hangoztató burzsoá büntetőjog alkalmazásában is. Az tehát, hogy egy Btk.-ban van-e analógia vagy nincs, nem döntheti el a Btk. szocialista jellegét. Mégis mivel a Btának rendelkezései nagyban-egészben lényegükben azonosak a szovjet Btk. általános részének vonatkozó rendelkezéseivel, kivéve, hogy nálunk nincs analógia, szükségesnek látszik ezt a kérdést tisztázni.

Arról, hogy egy rendelkezés miért nincs benn a törvényben, az indokolás hallgatni szokott és így ez a törvény sem szól arról indokolásában, hogy miért nincsen benne az analógia intézménye, holott annak felvétele hivatalos nyilatkozat szerint is tervezve volt. Véleményem szerint az analógiának, amely a Szovjetunióban is kivételes intézmény, a felvétele azért mellőztetett, mert ezidőszert analógiára büntetőigazságszolgáltatásunknak nincsen szüksége. Egy-két évvel ezelőtt talán inkább lett volna szükségünk analógiára, mint most, amikor igazságszolgáltatásunk terén is bekövetkezett a fordulat éve és Alkotmányunk a bíróságok feladatainak meghatározásával, majd pedig a népi ülnökök alkalmazása hatékonyan javította meg büntetőbíróságaink munkáját. Világosan látnunk kell, hogy fejlődésünk útja, ha nagyban és egészében azonos is — példaképünk, a nagy Szovjetunió fejlődésének útjával, mégis a szocializmus építésének nehéz útját jelentős mértékben megkönnyíti számunkra és, a többi népi demokráciák számára a hatalmas Szovjetunió léte, tevékeny támogatása és azok a gazdag tapasztalatok, amelyekre a Szovjetunió példája nyomán támaszkodhatunk. Az analógia jogintézményének szükségességét a szovjet jogtudomány lényegileg abban látja, hogy a szocialista fejlődés első fázisában, a polgárháborúk és a Nep. korszakában nem lehetett elegendő büntetőjogi előrelátással rendelkezni a letűnt uralkodóosztályok és az imperialisták aljas támadásaival szemben. A támadások a fiatal szovjet állam ellen olyan sokrétűek, formáik annyira változatosak voltak, hogy nem lehetett ellenük mindig kellő időben a büntetőjogi védekezés formáját megtalálni. Nekünk azonban ezen

a téren is óriási segítséget nyújt a Szovjetunió gazdag tapasztalata, amelynek segítségével mi a büntetőjog terén is fokozottabb előrelátással rendelkezhetünk, mint a Szovjetunió az 1920-as években és az 1930-as évek elején, amikor az analógia alkalmazására, habár kivételesen, mégis számos esetben sor került. Az analógia helyes értelemben vett alkalmazásának következménye a Szovjetunióban többnyire az volt, hogy arra a cselekményre, amelyet analógia útján nyilvánított a bíróság bűncselekménynek, később büntető szankciókat állapítottak meg. Nekünk a Szovjetunió tapasztalatai bizonyos mértékben lehetővé teszik, hogy már előre felkészüljünk a támadások változatos formáival szemben. Eddigi fejlődésünk azt mutatja, hogy az adott történelmi körülményekből és helyi viszonyokból következő különbségeket leszámítva, az osztályellenség támadásai lényegileg ugyanúgy következnek be, mint ahogy ez a Szovjetunióban történt. Mi megismerhettük azokat a büntetőjogi szabályokat, amelyekkel ott ezek ellen a cselekmények ellen védekeztek. Feladatunk, hogy kellő időben felkészülve alkossuk meg azokat a büntetőjogszabályokat, amelyek a támadás elhárítására ezen a területen szükségesek.

Az analógia hiánya büntetőtörvénykönyvünkben egyáltalán nem jelenti azt, és ezt szeretném nagyon is aláhúzni, hogy fenntartottuk a nullum crimen elvét, amely kizárólagosan burzsoá büntetőjogi fogalom és a szocialista büntetőjoghöz semmi köze sincsen. Nekünk a tényálladék-szerűséget nem a nullum crimen szellemében, hanem a társadalmi veszélyesség alapelveként a szem előtt tartásával, a szocialista törvényesség, a forradalmi célszerűség szellemében kell értelmeznünk.

Az a körülmény tehát, hogy a Btá-ban nincsen analógia, egyáltalán nem jelenti azt, mintha a szovjet orosz Btk. általános része és a mi Btá-nk jellege között lényegbevágó különbség lenne. Mindkét általános rész szocialista jellegű büntetőjogszabályokat tartalmaz, de a szovjet Btk. magasabbrendű, mint a mi új Btk-ünk lesz, mert a mi új, különös részünk még vissza fogja tükrözni azt, hogy nálunk még nem valósult meg a szocializmus, még van — ha korlátozott mértékben is — kizsákmányolás, büntetőjogi védelemben részesül még az olyan magántulajdon is, amelyet nem munkával szereztek. A szovjet orosz Btk. különös része, főleg a Nagy Honvédó Háború befejezése óta a társadalmi tulajdon fokozottabb védelmére alkotott és más büntetőjogszabályok viszont már azt tükrözik vissza, hogy a szovjet nép a szocializmusból a kommunizmus felé halad.

Ha tehát a mi új Btk-ünk még nem is érheti el a szovjet Btk. magaslatait, világosan és határozottan el kell határolnunk a mi új Btá-nkat minden burzsoá Btk-tól.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom megsemmisítette a régi burzsoá földesúri államot és jogot, létrehozta a világ első szocialista államát és jogát. Megalkották a szovjet szocialista büntetőjogot is, amely már a szovjet hatalom első dekrétumaiban, a bíróságok első ítéleteiben bebizonyította elvi, minőségi különbségét a burzsoá büntető-

jogtól. Gercenzon szovjet büntetőjogász szavait idézem: »A burzsoá jog bármilyen formában történő átvételéről szó sem lehetett.« Ugyanígy a mi büntető törvénykönyvünk új általános része, a Btá. sem folytatása, sem reformja a régi általános résznek, hanem forradalmi, minőségi változást jelent. Az új általános részben írt büntetőjogi fogalmak szavakban, kifejezésben azonosak, vagy hasonlóak lehetnek a régi általános részben írt

fogalmakhoz, de mégis egészen más kategóriákat jelentenek.

Büntetőjogtudományunk és büntetőigazságszolgáltatásunk szempontjából döntő fontosságúnak tartom, hogy jogászaink véérébe menjen át az a tétel, amelyet röviden úgy fejeznék ki, hogy van burzsoá és van szocialista büntetőjog, de a kettő között nincs semmi kompromisszum, mert *harmadik út a büntetőjogban nincs.*

Dr. Timár István

A magyar szocialista büntetőjog büntetésfogalma

A büntetőjog tudományának a büntetés előfeltételét képező büntett és az annak jogkövetkezményét jelentő büntetés képezi a legfőbb problémáját. A következőkben a büntett elkövetése miatt alkalmazott állami kényszerintézkedéssel, a büntetéssel szeretnék bővebben foglalkozni.

Büntetésen általában a mindenkorai államhatalom rosszsalását kifejező és a tettesnek meghatározott nélkülözést okozó, azt a kényszerintézkedést értik, amelyet a bíróság a mindenkorai államhatalom nevében a bűncselekményt elkövető személlyel szemben alkalmaz. Ez a meghatározás a büntetőjog tudományában ma már általánosan elfogadottnak mondható, de a fogalom valóságos belső tartalma az egyes államhatalmak osztálytartalmának megfelelően mutat lényeges különbségeket. Sokkal élesebb vitával találkozunk a *büntetés feladatát* illetően, amely szenvedélyes vitára okot adó probléma szinte együtt fejlődött a kapitalizmussal.

1. A polgári gazdaság és a lehetőségek szabadságának a megteremtésére vállalkozó kezdeti kapitalizmus a maga állami és társadalmi rendjét az emberek magántulajdonának a biztonságára alapozza. A kapitalista termelési formának ugyanis azok a nélkülözhetetlen elemei, mint aminők a bér munka, a munkapiac szabadsága, a tulajdonnal való szabad rendelkezés, a csere, az adásvétel, a termelés, a vállalkozás és a kereskedelem szabadsága, stb., nem létezhetnének a magántulajdon jogvédelme nélkül. Így lesz a gazdálkodás hatására a kor szemlélete *individuum-etikai*, s ez a szemlélet *Liszt* szerint az »egyén zsebe« elleni támadást súlyosabbnak érzi és bünteti az állami élet egészének az aláásásánál. Az egyéni és közületi érdek viszonyában, tehát az államhatalom feltételezett önkényével szemben az egyéni érdek védelmét építi ki. Az individualizmus célkitűzéseit képviselő klasszikus büntetőjogi iskola az adott kor követelményeinek megfelelően a jus talionis középkori alapjára támaszkodik és egyfelől a jog tekintélyének a megóvására, másfelől pedig a sértő és a sértett, valamint a sértő és a társadalom közötti megbontott egyensúly helyreállításából származó lélektani hatásokra hivatkozással a büntetés feladatául a *megtorlást* tűzi ki. Ez a célkitűzés ekkor még teljesen elegendő a burzsoázia osztályuralmának a biztonsá-

gára és annak érdekei is a megtorlás mértékének a megfelelő meghatározásával elegendő védelmet nyernek.

2. A burzsoázia azonban egyetlen percig sem tartja oly szilárdan a maga kezében a hatalmat, mint feudalista elődei. A kapitalizmus konszolidációja és az azt követő békés fejlődési szakasz már felszínre hozza a gazdálkodás kapitalista rendjének minden ellentmondását és a proletariátus feltörekvő erejével szemben olyan büntetésekkel védekezik, amelyek minden emberre befolyást gyakorolni és őket a bűncselekmény elkövetésétől visszariasztani alkalmasak. Így alakul át a büntetés célja a pusztá megtorlásból *társadalom-védelmi intézkedéssé*, de még mindig csak *bűnös* magatartással szemben és *általános megelőzéssel*, védi a társadalmát.

3. A technika újításai, a munka nagymérvű társadalmasításával a XIX. század második felében forradalmasították a termelés rendjét. A termelés társadalmasítása egyúttal a tőke centralizációjához és koncentrációjához vezetett, miután az a termelési eszközök mind szűkebb körben való egyesülését idézte elő, s a minduntalan megmutató gazdasági válságok a piacon uralkodó anarchia következtében a gyengébb tőkéseket lecsapolták. A kartellek, trösztök és szindikátusok világa ez, ahol a kizsákmányolók köre mind szűkebbre zsugorodott össze. Ez a folyamat egyúttal a munkásosztály elnyomorodásához vezetett, mivel a technikai fejlődés a kapitalizmusban csak bajt és nyomort hoz a munkásra. A társadalom két alapvető osztálya között az osztályellentétek a végsőig éleződnek ki és az osztály-ellentmondásoktól marcangolt, ebben a rothadt kapitalizmusban magának a társadalmi rendnek a szülőttje a nyomorral járó bűnözés. Nem véletlen tehát, hogy a büntetőjog művelőinek a figyelme az imperializmus küszöbén fordul éppen a bűnözésnek a társadalomban rejlő forrásai felé. A társadalomnak ez az állapota az államhatalomnak a gazdasági és társadalmi viszonyokkal szemben tanúsított viszonylagos közönyét is megszünteti és a kapitalista rendszer fennmaradása érdekében kénytelen a fokozottabb kizsákmányolás, az ahhoz szükséges munkaerő fokozottabb veszélyeztetettsége érdekében a társadalmi és gazdasági élet irányításával e területeken beavatkozni. A kizsákmányoltak elnyomására irányuló állam-

hatalmi funkció tehát a gazdasági szabályozást, a tömegekre gyakorolt állandó ideológiai nyomást, az elnyomottak osztályöntudatának és ideológiájának a kifejlődését akadályozó módszereket követel meg és a büntetés feladatának az átfelművelését is szükségessé tette.

A büntetőjog művelői igen hamar felismerték, hogy a megfelelő súllyal kiszabott büntetések elriasztó hatása a monopol-kapitalizmus osztályuralmának a fenntartására már nem elegendő, mert az így alkalmazott büntetés a tettesen kívül más személyekre még csak figyelmeztető hatással sem bír, nemhogy visszatartó ereje lenne. Ekkor lép előtérbe a társadalom védelme érdekében a *speciális prevenció*, amely a büntetés számára azt a feladatot tartalmazza, hogy a büntetést kizárólag a bűnözők *egyéniiségére* szabottan és újabb bűncselekmények elkövetésének megelőzése céljából alkalmazzák. Itt egyúttal a büntetés kiszabásának az *előfeltételéül* a tettes bűnössége helyett annak *közveszélyessége* nyomul előtérbe.

A *speciális prevenciót* a legújabb kriminológiai kutatások eredményére hivatkozással *csak közveszélyesség* fennforgása esetén és nem büntetés, hanem az attól élesen elhatárolt *biztonsági rendszabály* formájában alkalmazzák.

4. Összefoglalva az eddig elmondottakat, a kapitalizmus fejlődése a büntetés céljának a meghatározására döntő befolyással volt. A felfelé ívelő kapitalizmus klasszikus büntetőjogi iskolája a büntetés céljául a *bűnösség megtorlását* jelölte meg. A fejlettebb kapitalizmus az ugyancsak a *bűnösség* miatt alkalmazott büntetés célját közvetítő irányként a *bűnözés általános megelőzésében* határozta meg. Az imperializmus felé haladó fejlődés során azonban az individuál-etikai világnézetben a *szociál-etikai* győzedelmeskedik és az előbbi két irány is kénytelen elismerni a társadalom védelme érdekében a *speciális prevenció* szükségességét épp a generális prevenció hatálytalansága következtében. Ezt a speciális prevenciót azonban csak a tettes személyében fennforgó *közveszélyesség* esetében és most már nem büntetés, hanem az attól élesen elhatárolt *biztonsági rendszabály* formájában alkalmazzák. A büntetés célkitűzéseinek megfelelően tehát az a bifurkáció honosodott meg a büntetőjogban, hogy *bűnösség* esetén *megtorlás* gyanánt és a társadalom *általános védelme* érdekében *büntetést*, a tettes *társadalmi veszélyessége*, tehát a *közveszélyesség* esetében pedig *speciális prevencióként biztonsági rendszabályt* vesznek igénybe. A klasszikus iskola szerint a *büntetés represszió*, a biztonsági rendszabály pedig *prevenció*. A közvetítő irány szerint a büntetés *generál-preventív*, a biztonsági rendszabály *speciális preventív* célt szolgál. Mind a két iskola meg egyezik abban, hogy a büntetés és a biztonsági rendszabály között éles határvonalat von.

5. Arra a kérdésre, hogy ennek a bifurkációnak van-e és mi a létalapja, kizárólag a büntetési rendszerek fejlődésének a vizsgálatából kaphatunk magyarázatot. A kapitalizmus hajnalán, amikor az egyént az államhatalom feltételezett önkényével szemben a büntetőjog frontján a »nullum crimen sine lege« elv védte, a bírói ön-

kénnyel szemben az egyén számára a leghatékonyabb védelmet az *abszolút határozott* büntetési rendszer jelentette, amelyre Montesquieu szerint azért is szükség van, mert különben a bíróság a büntetés kiszabásával a törvényhozás hatáskörébe avatkoznék be. E rendszer mellett ugyanis a tettes a határozott büntetés következtében biztosan tudta, hogy milyen büntetőjogi kényszerintézkedéssel kell eleve számolnia. A kapitalizmus hajnalán alkotott néhány kódexben találkozzunk is ezzel a büntetési rendszerrel.

A kapitalizmus konszolidációja és főleg az imperializmus felé haladó fejlődés azonban felfedte a kapitalista osztályuralom érdekeit, amikor már a társadalom betegségére visszavezethető bűnözéssel szemben a tettes *egyéniiségére* szabott, *speciális preventív célú* büntetés alkalmazása mutatkozott szükségesnek. Ezt az immár nélkülözhetetlenné váló *individualizációt* összeegyeztethetőnek találták a »nullum crimen« elvével oly módon, hogy a *relatív határozott-büntetési rendszer* keretében a tettes most már az említett keretben kiszabható büntetéssel számolhatott, míg éppen a keret alsó és felső határa tette lehetővé a bíró számára az immár elkerülhetetlennek mutakozó *egyéniésítést*.

Minél közelebb jutott a kapitalizmus fejlődése annak rothadó fejlődési periódusához, annál inkább fokozódott a társadalom védelmi szükséglete, mert a kapitalizmus fejlődése fokozta a bűn melegágát, azokat a kriminogén tényezőket, amelyek talaján az egyre fokozódó nyomor szülte bűnözés kiburjánozhatott. A társadalomnak tehát ily körülmények között a *határozatlan büntetés rendszerére* volt szüksége, s a különböző büntetőjogi nemzetközi konferenciák az első világháború körüli időben napirendjükre is tűzték az *abszolút határozatlan büntetés rendszerének* a megvitatását. A polgári kapitalista állam azonban ekkor még nem adta fel teljesen a demokrácia látszatát és így a nyílt terror felé egyre közeledő osztályuralma még nem nélkülözhetette az egyén egyre szűkebbre szoruló tiszteletét. Ezért a társadalom érdekeinek megfelelő önvédelmi szükségletét is a *közveszélyesekre* alkalmazott *biztonsági rendszabály létrehozásával* szolgálta. Így a közveszélyesség a biztonsági rendszabály alkalmazását vont maga után, s ez a biztonsági rendszabály lényegében *határozatlan tartalmú büntetés*, bármint is igyekeztek ezen lényegét a büntetési tétel alkalmazható alsó határának a kijelölésével megkötni, ahogy ez nálunk a szigorított dologháznál és a dologháznál történt.

Igaza van tehát annak a nézetnek, amely szerint a büntetés és a biztonsági rendszabály fogalmának az elhatárolására semmi elméleti alap nincs. Mind a kettő *joghátrány*. A véghezvitt bűncselekményben lelepleződő *közveszélyesség* miatt és a *társadalom védelme érdekében* alkalmazzák. A közvetítő irányzat ugyanis világosan kifejti, hogy mind a két intézmény a társadalom védelmét szolgálja, s csupán mennyiségileg és abban különböznek egymástól, hogy a védelem módja különböző, minőségi különbséget azonban egyikük sem mutat. A közvetítő irányzat legújabb mű-

velői egyébként már maguk is elismerik, hogy a generál-preventív és a speciál-preventív büntetés határai összefolynak, s elhatárolásuknál csak az egyik vagy a másik célnak a *túlnyomósága* használható. Ha ezekhez még hozzáadjuk, hogy a kiszabott büntetés mindkettőnél a tettes személyére hat, akkor igazat adhatunk Irk Albertnak abban, hogy a büntetés és a biztonsági rendszabály csak a történeti fejlődés különböző fázisaira utal, viszont a két fogalomnak találkozni kell a biztonsági rendszabály és a büntetés közös *társadalmat biztosító* céljában.

Ennek a bifurkációnak a tarthatatlanságát egyébként maguk az ennek elvi alapján álló elméletek bizonyították be. Amikor ugyanis mindkettő együttes alkalmazásának a szükségessége felmerült, akkor igen szűk körre volt tehető azoknak a száma, akik arra az álláspontra helyezkedtek, hogy elsődlegesen a büntetést azért kell alkalmazni, mert ennek célja a megtorlás mellett az általános megelőzés és így a büntetés a biztonsági rendszabályt feltétlenül absorbeálja. Az általánosan követett elméleti felfogás szerint a büntetés és a biztonsági rendszabály között attól függően kellett választani, hogy milyen *cél* vezet a büntetés kimérésénél a jogalkalmazót. Így alakult ki az a leginkább követett nézet, hogy a tettes személyében fennforgó *krónikus* társadalmi veszély esetén a biztonsági rendszabályt, *akut* veszély esetén pedig a büntetést kell alkalmazni. A kettő kollíziójának ez a megoldása pedig ugyancsak álláspontunk mellett bizonyít.

6. Amit a burzsoá jogművelők csak elméletileg közelítettek meg, de a gyakorlatban nem tudtak alkalmazni, azt a világ leghaladottabb büntetőjogi alkotása, a szovjet kódex következetesen megvalósította a gyakorlatban. Ez a leghaladottabb büntetőtörvénykönyv egyszer és mindenkorra elvetette a büntetés *megtorló hivatását*. Szerinte a büntetés célja elsődlegesen a *speciális prevenció*, mert a kriminalitás elleni általános harc csak úgy vehető fel eredményesen, ha az alkalmazott büntetés a társadalom számára átneveli azokat, akiknek a *társadalmi veszélyessége* valamely *konkrét bűncselekményben* lelepleződött. A szocialista társadalomnak a büntetés ezen érintett nevelőhatására azért van szüksége, mert ott a bűnözést egyfelől a kapitalizmusnak az elmaradt emberek tudatában élő csökevényei, másfelől pedig a kapitalista környezet különböző behatásai idézik elő, amely tényezőkkel szemben az átnevelés, mint társadalomvédelmi eszköz hatásosan alkalmazható.

A büntetés egyúttal *generális prevenció* is, de a fogalom szocialista értelmezésében. A büntetésnek ugyanis itt nem a társadalom elrettenése a hivatása, mert a szovjet tudósok véleménye szerint a még oly kemény büntetés is ezt a célját csak az ingadozó és állhatatlan emberek egészen kis csoportjánál töltheti be. A büntetésnek az a hivatása, hogy a bűnözők körül a társadalom gyűlöletét és az általános erkölcsi bojkott légkörét teremtsen meg és nevelje, mozgósítsa az egész társadalmat a bűncselekmények felfedésében és megelőzésében megnyilvánuló aktív harcra.

A szovjet jogban tehát a büntetés olyan *társadalomvédelmi intézkedés*, amely a társadalomra veszélyes cselekményeket elkövető vagy azokkal a személyekkel szemben nyer alkalmazást, akik multbeli cselekményük vagy a bűnözőkkel szemben fennálló kapcsolatuk folytán a társadalomra nézve veszélyesek.

Ha a tettes *közveszélyes*, de a bűnöségét elmebetegsége miatt nem állapíthatjuk meg, *gyógyító rendszabályokat* kell vele szemben alkalmazni. Minden más esetben a bűnösség fennforgása mellett *büntetést* kell kiszabni. A büntetés kimérésénél a bűncselekmény *objektív közveszélyessége* s a tettes cselekményében lelepleződött *szubjektív társadalmi veszélyessége* az irányadó. A szovjet kódex tehát nem éri be a multra néző *értékítéletet* tartalmazó *bűnösséggel*, amelynek és a tettes egyéb személyi körülményeinek a büntetés kiszabásánál igen nagy jelentőségük van, de csak annyiban, amennyiben következtetési alapul szolgálnak ahhoz a jövőre vonatkozó értékítélthez, hogy a tettes minő veszélyt jelent a saját személyében a társadalomra. A büntetés ugyanis csak akkor fejtheti ki a maga hivatását, ha meghatározása ez utóbbi körülménytől kijelölten a tettes *egyéniiségére* tekintettel történik.

A szovjet jogrendszerben tehát a büntetés és a biztonsági rendszabály között lényeges különbség nincs. Mind a kettő *társadalomvédelmi intézkedés* teljesen azonos célkitűzésekkel. A társadalomra veszélyes cselekményt elkövető fiatalokruval szemben *gyógypedagógiai*, a közveszélyes elmebeteggel szemben *gyógyító* intézkedéseket alkalmaznak, a társadalomveszélyes és bűnös cselekmény tettesével szemben büntetést mérnek ki, s valamennyi intézkedés egyaránt a közös célt: *a dolgozó nép érdekeinek a védelmét* szolgálja.

7. Az új magyar büntetőjogi kódexünknek az 1950. évi II. tv-ben megalkotott általános része felhasználta a Szovjetunió tudományos és gyakorlati tapasztalatait. A dolgozó nép védelme érdekében a büntetés itt is egyfelől a *speciális prevenció* célját szolgálja a bűncselekmény elkövetőjének a megjavítása és átnevelése révén; másfelől pedig a *generális prevenciót* abban az értelemben, ahogy a szovjet jog a társadalom tagjainak a bűnözéstől való visszatartását magának a társadalomnak a bűnözés leküzdésére való aktivizálása útján megoldotta.

A büntetés kiszabásánál a bűncselekmény objektív veszélyessége mellett a tettes egyéniségéből a társadalomra háruló veszély nagyságát tette üggyöntővé s ezzel áttért a tett büntetőjogi világából a tettesi büntetőjog alkalmazására. A tettes személyében fennforgó bűnösség és egyéb körülmények nálunk is csak annyiban kerülnek értékelés alá, amennyiben ezekből a tettesnél fennforgó *közveszélyességre*, mint a jövőre vonatkozó értékítélet számára következtetés vonható.

A magyar általános rész a 18. életévét betöltött és büntetett elkövetett elmebeteget, ha állapota *közveszélyes*, ennek megszűnéséig *biztonsági őrizetbe helyezni* rendeli. Erősen vitássá tehető kérdés, hogy azoknál az elmebetegeknél, akiknél csak remisszió remélhető, de közveszélyes-

ségük megszűnésére remény nincs, nem tekintendő-e a törvénytől biztonsági rendszabálynak tartott intézkedés lényegében határozatlan büntetésnek. Ez utóbbit ugyanis a szocialista jogrend elveti, bár tartalmilag az említett esetben lényegében az. A biztonsági őrizet természetét illetően a törvénynek az a rendelkezése világos támpontot ad, hogy az elmebeteg személyében fennálló társadalmi veszélyesség megszűnésekor nyomban a biztonsági őrizetet meg kell szüntetni. Ez társadalomvédelmi rendelkezési jellegre utal s ez a biztonsági rendszabály jellemvonása.

Szocialista büntetőtörvénykönyvünk általános része a fiatakorúakkal szemben alkalmazandó intézkedésekről nem beszél, s e tényből okszerűen arra lehet következtetni, hogy a vonatkozó intézkedések megtételét külön törvény számára tartja fenn. Egyébként is az idevonatkozó intézkedések sokkal szűkebb térre szorulnak azzal, hogy a szocialista társadalom a fiatakorú bűnözés csíráit szünteti meg azzal, hogy mindenki számára a képességeinek megfelelő érvényesülést biztosítja.

Minden más közveszélyes és bűnös cselekmény esetén büntetést alkalmaz, s a büntetések széles skálájában bőséges lehetősége van a bírónak a *tettes egyéniségéből* a társadalomra háruló *veszély* nagyságához mérten a *nép érdekének* leginkább me felelő büntetés kiválasztására. Így

lett nálunk is a büntetés és a biztonsági rendszabály egyaránt *társadalmat biztosító intézkedéssé*, s nyilvánvaló, hogy a szocializmust építő, dolgozó magyar nép érdekeinek a védelmére szolgál.

Ez a törvény tehát a büntetés tanával éppúgy, mint a többi rendelkezésével a dolgozó nép érdekeinek a védelmére szolgál és a leghatékonyabb fegyvert adja bíróságaink kezébe. Bíróságainkon múlik, hogy mennyiben használják fel ezt a fegyvert népünknek a hazáért és a szocializmus ügyéért való önfeláldozás, a szocialista törvények pontos és hajthatatlan végrehajtásának, a szocialista tulajdon gondos kezelésének, a munkafegyelemnek, az állami és társadalmi kötelezettségek becsületes teljesítésének és a szocialista együttélés szabályai tiszteletben tartásának a szellemében való nevelésére. Ha helyesen alkalmazzuk, akkor a bűncselekmény egyszerű megtorlása helyett a bűnözők megjavításával és átnevelésével szolgálják népünk szocializmust építő erőfeszítéseit és munkájuk nyomán fejlődik ki az a magasabbrendű embertípus, amelyre szocialista társadalmunknak múlhatatlan szüksége van. Ez a feladat vár bíróságainkra, mert csak ők biztosíthatják haladott törvényünk betűinek az életben való érvényesülését.

Dr. Huszár[†] István

A gazdasági forgalmi jog minőségi átalakulásának kérdései

I.

A mult ügyleti »szabadsága«

Számos szó esett már a kapitalista értelemben vett ügyleti »szabadság«, szerződési »szabadság« korlátozásáról, sőt teljes eltűnéséről. Azok a jogászok, akik még ma is hajlamosak arra, hogy a jogot minden egyéb társadalmi és gazdasági vonatkozástól független tudati kategóriának vagyis érthetőbben: szuverén és autonóm tudománynak fogják fel, persze látszólag indokoltan siránkoznak a jogi »szabadság« elvesztése felett, mert hiszen ma már a jog valóban nem engedi szabadjára az ügyletkötést az egyes jogalanyok között, — csupán a közérdek szempontjain belül.

Az a jogász azonban, aki többé-kevésbé már magáévá tette az *egyetlen* tudományos világnézet, a dialektikus materializmus alapjait, jól tudja, hogy a jog éppen olyan felépítmény csupán, mint az erkölcs és művészet, s ehhez képest nem az a döntő, vajjon a jogszabályokban megnyilvánul-e bizonyos *formális* »szabadság«, hanem az összes társadalmi jelenségek alapját képező *gazdasági* viszonyok milyen *valódi* szabadságot biztosítanak.

Ilyen helyes felfogás mellett nem lehet szabadnak tekinteni azt az ügyletet, mely gazdaságilag nem egyenlő felek között jön létre, mert minden ilyen ügyletnél természetesen érvényesül a gazdaságilag erősebb fél nyomása. Ez a nyomás

nem csupán a szerződés feltételeinek meghatározásánál juthat kifejezésre, hanem már a szerződési akarat megnyilvánulásánál is, vagyis nem csupán az ügylet mikéntje, hanem az ügyletkötés ténye is a kizsákmányoláson alapuló gazdasági viszonyok *kényszere* alatt jön létre. Nem utalunk most arra a sablonos példára, melynél kapitalista nagyvállalatok kisebb vállalatokat kartellszerződés kötésére, vagy üzemük beszüntetésére vonatkozó szerződésre kényszerítettek, hanem azokra a sokkal gyakoribb példákra, melyeknél a nagyobb gazdasági erő nyomása éppen úgy megnyilvánult: a kölcsöntkereső kiszolgáltatottságára a kölcsöntnyújtóval szemben, lakáshiány esetén a bérlő kiszolgáltatottságára a háztulajdonossal szemben, a forgatókehiánnyal küzdő kisebb iparvállalat kiszolgáltatottságára a tőkeerős nagykereskedővel szemben, stb. A szabadság tehát abban nyilatkozott meg, hogy szabad volt a gazdaságilag erősebb félnek, a nagyobb tőkével rendelkező természetes vagy jogi személynek a vele szembenálló felet ügyletkötésre kényszerítenie és az ügylet feltételeit diktálnia.

Ez a »szabadság« valóban megszűnőben van és a megszűnés iramát a társadalmi-gazdasági viszonyokban végbemenő változások, a kizsákmányolás likvidálásának üteme határozzák meg. Minthogy pedig a társadalmi-gazdasági viszonyokban az egyre szélesülő társadalmisítási folyamat útján immár nem csupán mennyiségi, hanem *minő-*

ségi változások álltak be, így a jog s elsősorban a gazdasági-ügyleti jog területén is már nem csak korlátozásokról, hanem *átalakulásról*, nem mennyiségi, hanem minőségi változásról kell beszélnünk.

A formális »szabadság« helyébe az ügyleti jog terén is új irányító és rendező elv, a *tervszerűség* lépett. Ezért az ügyleti jog terén végbement és végbemenő változásokat is csak akkor tudjuk helyesen értékelni, ha az új ügyleti fogalmakat és azoknak új tartalmát ennek a vezérlő elvnek szemzögeből vizsgáljuk. Mondjuk ki nyíltan: egyre kevesebb a »szabadság« a jogi keretekben, de annál szabadabb az egyéni kezdeményezés és felelősségvállalás. Az egyén mindjobban mentesül egy szembenálló erősebb félnek való gazdasági kiszolgáltatottságtól, s ügyletkötéseit, valamint azok tartalmát csupán egyetlen magasabb erőnek kell alárendelnie: a *tervszerűségnek*. Persze ez is kötöttség, de lényegileg másfajta: a *közérdek* kötöttsége. Ennek a közérdeknek pedig minden egyén egyformán részese, mert az állam, mely a kötöttséget megteremti és a közérdeket érvényesíti, a nép állama, mely a szocializmus útján halad előre. Ezen az úton azonban — éppen a cél elérése végett — el kell fogadni a felsőbb irányítást a *tervszerűség* érvényesítésére, ennek a felsőbb irányításnak azonban szabad belátás, tehát önkéntes fegyelem alapján kell magát minden jogalanynak alávetnie. A *tervszerűség* rendszerében az ügyletkötő jogalanyok egymással nem fölé- és alárendeltségi viszonyban állanak, nincsenek egymásnak gazdaságilag kiszolgáltatva, hanem csak mellérendeltségi viszony áll fenn és ügyletkötéseik szükségességét, valamint jellegét azok a funkciók határozzák meg, melyeket a népgazdasági terv keretében, tehát a közösség érdekének előbbrevitele céljából teljesíteniük kell.

A forgalmi jog területén a *közérdek kötöttsége* és a *tervszerűség* rendező elve két formában jelentkezik: közvetlenül és közvetve.

Közvetlenül jelentkezik a közületek egymás közötti ügyleteinél, részben közvetlenül, részben közvetve pedig a közületeknek magánszemélyekkel és magánszemélyeknek egymással kötött ügyleteinél. Közvetlen jelentkezésnek azt az esetet minősítjük, mikor jogszabály szorítja ügyletkötésre vagy az ügylet lényeges feltételeinek mikénti meghatározására a feleket, közvetett jelentkezésnek pedig azt az esetet, mikor a mai átmenetileg vegyes szocialista-kapitalista gazdasági berendezkedés mellett a szocialista szektor túlsúlya vagy a közületi vonalon létrejött jogszabályok példája váltja ki ugyanezt a hatást.

Egészen természetes, hogy a szocialista szektor túlsúlyba lendülése óta az ügyleti jog területén is mennyiségileg növekszenek a szocialista jellegű jogszabályok, de egyben a szocialista jellegű — a *tervszerűség* jegyében kötött és a népgazdasági terv megvalósítását biztosító — ügyletek is. Ez a mennyiségi növekedés azonban önmagában nem jelentene sokat, ha ezeket a jogszabályokat és ezeket az ügyleteket *minőségileg* is nem különböztetné meg a régebbi jogszabályoktól és régitípusú ügyletektől éppen a közérdek szempontja.

Mivel azonban ez a minőségi különbség kétségtelenül fennáll, és pedig az új jogszabályok és új típusú ügyletek javára, ezért óhatatlanul éreztetni hatását a közületeknek magánosokkal, valamint magánszemélyeknek egymással kötött ügyleteinél. Nincs tehát minden esetben jogszabályra szükség ahhoz, hogy a *tervszerűség* szempontja magánszemélyek felé is érvényre jusson; sok esetben elegendő a szocialista jogszabály vagy az annak alapján kötött ügyletek *tekintélyi* ereje és példaképszerű vonzása.

Egyébként az itt kifejtett gondolatokat már alaptörvény erejével is szabályozza az Alkotmány 5. §-a. Ezek a jogelméleti megjegyzések és a következőkben vázolando részletkérdések természetesen nem szolgálnak mást, mint az Alkotmány alaptételeinek a gazdasági ügyleti jog területén való tisztázását és érvényesítését.

II.

A *tervszerűség* mint új gazdaságjogi rendező elv

Nézzük meg most már közelebbről, mit jelent voltaképpen konkrétan a *tervszerűség*, mint új gazdaságjogi rendező elv és milyen hatást gyakorol a forgalmi jogra, illetve az ügyletek alapelveire.

A termelési és egyéb szektorok terén történt állami tulajdonbavétel lehetővé tette a kormányzat számára, hogy a kapitalista gazdasági rend *tervszerűtlensége* helyébe a *tervszerűség* alapjait lerakhassa. Megszűnt az egymással ellentétes érdekeltségek közötti verseny és sikerült megszüntetni a kisebb gazdasági egységekben belül jelentkező sovinizmust is, ami sok esetben a termelést öncélúvá tette. A kapitalista gazdasági rendben mutatkozott ugyan szervezettség az egyes üzemekben belül, a piacot azonban a teljes anarchia jellemezte.

Népgazdasági tervünk előre meghatározza az előállítandó termelési és fogyasztási javak összességét, összhangba hozza a termelést és fogyasztást. A terv összeállítása a belföldi és az exportszükségletek felmérése és a szükségletek időközbeni fejlődésének figyelembevételével történik.

Népgazdasági tervünk a gazdasági életben résztvevő gazdasági alanyok *tervkötelezettségén* alapul. Ez a *tervkötelezettség* igen széles körben érvényesül. Közületi vonalon a termelőüzemek, bel- és külkereskedelmi, közlekedési és biztosítóvállalatok, pénzügyintézetek, közületi szolgáltatóvállalatok, Állami Mezőgazdasági Központ, Erdőgazdasági Központ, Állami Mezőgazdasági Gépi-üzem, Hal- és Nádgazdasági Központ és az Országos Vízgazdálkodási Hivatal keretébe tartozó gazdaságok és üzemek stb., továbbá a mezőgazdasági termelést folytató nemzeti vállalatok, valamint az Országos Tervhivatal által az illetékes minisztérium javaslatára kijelölt kisipari termelőszövetkezetek és földművelésszövetkezeti termelőcsoportok mind *tervkötelezettek*, ennek folytán gazdasági ténykedésüket részlettervekben kötelesek meghatározni.

A magánszektorban a kisipar vagy kiskereskedelem körét meghaladó ipari és kereskedelmi célú vállalatok tervekötöztettek.

A kötelezően előírt részlettervek közül jelentőségüknél fogva az alábbiakat kell megemlíteni:

Termelőüzemknél: termelési, jövedelmezőségi, termelékenységi, szállítási terv.

Kereskedelmi vállalatoknál: áruforgalmi (áru-beszerezési és áruértékesítési, behozatali, kiviteli.) jövedelmezőségi, szállítási, devizafelhasználási és kitermelési terv.

A tervszerűséget tárgyi és alanyi tényezők biztosítják.

A) *A tervszerűség tárgyi biztosítékainak* vizsgálatánál elsősorban a közületi szektorban bevezetett új szervezési szabályokat kell megemlíteni, amelyek lehetővé tették önállóan gazdálkodó egységek (nemzeti vállalatok, állami telep, gazdasági iroda, stb.) megalakítását.

Az átszervezéssel egyidejű és ugyanolyan döntő jelentőségű a *szakosítás* (profilozás) intézménye. A szakosítás elsősorban gazdasági áganként (ipar, kereskedelem, mezőgazdaság), ezen belül területenként, illetve az egyes gazdasági ágakon belül pedig a gyártmányok (termékek) tekintetében érvényesül. Ennek folytán maga után vonja a termelési eszközök nagyarányú átcsoportosítását abból a célból, hogy a termelés gazdaságosabbá és könnyen áttekinthetővé, egyszersmind ellenőrizhetővé váljék.

A szakosítás anyaggazdálkodási és pénzügyi intézkedéseket is von maga után, mint amilyenek a törzskönyvek meghatározása, anyaggazdálkodás, árszabályozási rendelkezések, adózási rendszer átalakítása, nyereségszolgáltatás, stb. A szakosítás mélyreható változást eredményezett a gazdálkodó alanyok egymáshoz való viszonyában.

Ez utóbbi vonatkozásban döntő súllyal lép előtérbe a *gazdálkodó alanyok egymáshoz kapcsoltsága*. A tervszerű gazdálkodás előre meghatározza azt az utat, amelyen keresztül az áru a fogyasztóhoz eljut. Ezen az úton az egyes gazdálkodó alanyok végzik a tervnek megfelelően a nyersanyag beszerzését, a félkészáru előállítását, a készáru megmunkálását, nagykereskedelmi szétosztását és értékesítését. A tervszerűen kijelölt úton nem ellentétes érdekű gazdálkodó alanyok állanak szemben egymással, hanem valamennyien a dolgozó nép érdekeinek szemelőtt tartásával a terv végrehajtására törekednek.

A tervszerű gazdálkodás szükségszerű folyamánya, hogy a különféle gazdasági funkciót gyakorló gazdálkodó alanyok egymást tervszerűen kiegészítik és ehhez képest egymáshoz kapcsolódnak. A szakosítás és a termelési kapacitások sok esetben előre meghatározzák az egyes jogügyletek tekintetében az ügyletkötő feleket, más esetben pedig közigazgatási szerv (termelési főosztály) vagy több kisebb egységet összefogó központ, egyesülés jelöli ki az ügyletben résztvevő partnereket.

Az egymáshoz kapcsoltságból folyó partner-választás nemcsak a termelés és értékesítés vonalán, hanem egyéb szolgáltatások tekintetében is érvényesül. Így többek között a közületi gazdál-

kodó alanyok egyes ügyleteket csak közületi partnerrel, vagy csak bizonyos közületi vállalatok valamelyikével (pl. építési szerződés, beszerzés) esetleg csakis az erre a célra alakított közületi vállalattal köthetnek meg (irodaszervezés, gépkocsijavítás, irodagépjavítás, hirdetések, felvonó karbantartás és ellenőrzés, irodák elhelyezése, stb.).

A szabad partnerválasztás a multiban lényegében csak formális szabadság volt, érdemi biztosítékok nélkül. Az ennek helyébe lépő egymáshoz kapcsoltság a magasabb fejlődési fokon álló szocialista gazdálkodás jellemzője. A továbbfejlődés során az egymáshoz kapcsoltság fokozódik és azt eredményezi, hogy az árúk útja a termelőtől a fogyasztóig előre megszabott vágányon fut.

A gazdálkodó alanyok tervekötöztettségükből folyó feladataikat egymással kötött *ügyletek* útján valósítják meg. Ebből szükségszerűen az következik, hogy az egymáshoz kapcsolt gazdálkodó alanyok *kötelesek* is egymással ügyleteket kötni.

A kapitalista jogrendszerben a profithajhászásra és kizsákmányolásra beállított egyéni érdektől függött az ügyletnek kivel és milyen feltételek mellett való megkötése. A gazdasági életet irányító tervszerűség hiánya következtében az ügyletek az egymással ellentétben álló és egyéni érdeket képviselő gazdálkodó alanyok akaratkijelentését tartalmazták és így kerékkötői voltak a gazdasági élet továbbfejlesztésének. Ezzel ellentétben jelenlegi jogrendszerünkben az ügyletkötési kötelezettség a tervszerű gazdálkodás folyamánaként hat ki minden gazdálkodó alanyra és új értelmezést nyer olyképpen, hogy az ügyletkötési kötelezettség eredményeként létrejött ügyletekben az állam, azaz a dolgozó nép akarata nyilvánul meg.

A tervgazdálkodás szükségszerű követelménye az is, hogy az ügyleteket írásba kell foglalni. Jelenlegi jogrendszerünkben az ügyleteknek kötelező írásbafoglalása szabályként érvényesül. A kapitalista jogrendszerben a kötelező írásbafoglalás kivétel volt, azonban mint kivétel, éppen a kapitalista jogrendszer formális szemlélete következtében, egyúttal érvényességi kellekként is szerepelt.

Új gazdasági jogunkban a kötelezően előírt írásbafoglalás elmulasztása nem vonja maga után az ügyletnek érvénytelenségét. A korábbi formális szemlélet helyébe új szempont lépett, ugyancsak a tervszerűség következményeként. Ez az új szempont: az ügylet fenntartása, ha a tervgazdálkodás érdekei azt kívánják. A felek mulasztását az írásbafoglalás tekintetében a Döntőbizottság határozata pótolhatja. A kötelező írásbafoglalás lényege inkább abban áll, hogy a tervfegyelmen alapuló tervszerű gazdálkodás végrehajtásának az ellenőrzését biztosítja. Erre utal a 95/1950. M. T. sz. r. azon rendelkezése, mely szerint a közületi gazdálkodó alanyok szállítási szerződéseikről pontos nyilvántartást kötelesek vezetni és a nyilvántartást az arra illetékes szervek felhívására bemutatni.

A tervekötöztettségéből fakadó ügyletek megkötésének kötelező voltán kívül beszélünk még az *ügyleti tartalom kötelező eleméről* is. A kapitalista jogrendszerben ahhoz, hogy az ügylet bírói jogvédelemben részesüljön, megelégedtek az ügylet legminimálisabb, ú. n. lényeges elemeinek a határo-

zottságával. Az ügyleti tartalom kötelező elemei : a felek, az áru és az ár voltak. Az ügyletek védelme egyértelmű volt a szembenálló ügyletkötő felek magánérdekének védelmével és együttjárt a gazdaságilag gyengébb fél kiszolgáltatottságával.

A szocializmust építő gazdasági rendben az ügyleti tartalom meghatározásánál is megállapítható a mélyreható minőségi változás. A tartalmi elemek meghatározása tekintetében elsősorban a tervfegyelem biztosításának és emellett az egyes ügyletekben megvalósuló részlettervek megfelelő és maradéktalan végrehajtásának a szempontjai irányadók. Ebből okszerűen következik, hogy a szocialista gazdálkodásban az ügyletek kötelező minimális tartalmának szabályozása messze meghaladja a kapitalista gazdasági rendnek erre vonatkozó szabályozását.

Az ügyleti tartalom kötelező elemeit tekintetében különbséget kell tenni az ex lege érvényesülő elemek és az egyéb elemek között. Ex lege érvényesül pl. a kötbér még abban az esetben is, ha a felek a kötelezően előírt minimális tartalmi elemek közé a kötbérikötést nem vették fel. Az újabb fejlődés iránya arra mutat, hogy az ex lege érvényesülő tartalmi elemek az írásbafoglalt szerződésből kimaradhatnak és azokra legfeljebb utalás történik.

Az ügyleti tartalom kötelező elemeit egyébként az alábbiakban sorolhatjuk fel :

a szolgáltatás tárgya (esetleges jellemző adatok felsorolásával),

a szolgáltatás ellenértéke,

a szolgáltatás mennyisége (esetleg idevonatkozóan meghatározott egységben kifejezve),

a szolgáltatás minősége (szabványok, szokványok stb.),

teljesítési határidő (több részletben történő teljesítés esetén részteljesítések határideje),

teljesítés közelebbi módzatai (helyszíni szerelés, csomagolás, különleges átvételi feltételek stb.),

esetleges adatszolgáltatásra és egyéb közbenső intézkedésekre határidő meg szabása,

beruházás esetében a beruházási egység szám megjelölése.

Amint azonban az írásbafoglalási kötelezettség elmulasztása sem vonja maga után szabályként az ügylet érvénytelenségét, éppúgy a kötelezően előírt tartalmi elemek valamelyikének hiánya sem jelenti minden esetben az ügylet érvénytelenségét. Ilyen esetben is a Döntőbizottság határozata van hivatva pótolni a hiányzó elemeket, amennyiben az ügylet végrehajtása a tervgazdálkodás érdekében áll, illetőleg a tervfegyelem ezt megköveteli.

A kötelező elemek tekintetében különbséget lehet tenni aszerint is, hogy melyek azok a kötelező elemek, amelyek a felek akaratától függetlenül is érvényesülhetnek, másrésztől melyek azok, melyek a felek megegyezése szerinti tartalommal vétetnek fel. Az előbbi csoportba tartozik a szolgáltatás tárgya, illetőleg mennyisége (ez a legtöbb esetben az ügyletkötő felek tervkötelezettségéből következik), továbbá a szolgáltatás ellenértékének a meghatározása és a teljesítési határidő befejezési időpontjai.

A kötelező elemek közül viszont a következő elemek tartalmát a felek határozhatják meg : a szolgáltatás minőségét, — kivéve, ha a kötelezően előírt szabványok kerülnek alkalmazásra —, a teljesítés közelebbi módzatait (mint pl. a csomagolásra vonatkozó kikötést, esetleges szállításra vonatkozó vagy különleges átvételi feltételekre vonatkozó kikötéseket). Ugyancsak a felek határozzák meg az esetleges adatszolgáltatásra vagy egyéb közbenső intézkedésekre vonatkozó kikötéseket.

A nem kötelező elemek írásbafoglalás útján válnak kötelezővé, azonban nem állhatnak ellentétben a kötelező elemekkel vagy a tervgazdálkodáson alapuló általános rendelkezésekkel.

B) A tervszerűség alanyi biztosítékával kapcsolatban elsősorban a tervfegyelmet kell megemlíteni, amely alanyi vonalon biztosítéka a tervgazdálkodás végrehajtásának. A tervfegyelem a dolgozók szabad és tudatos fegyelme, mely a szocialista munkaerőkölcsön alapul. A dolgozóknak a munkához való viszonya megváltozott, a munka becsület és dicsőség dolga lett. A dolgozók széles körében elterjedt versenymozgalom, a sztahanovisták, a dolgozók legjobbjai biztos megszilárdítói a tervfegyelemnek.

A tervfegyelem az államhatalom részéről is megszabott követelmény, betartását büntető jogszabály és az új fegyelmi szabályzat biztosítja. A tervfegyelem megvalósítását célzó intézkedések közé tartozik a Döntőbizottságoknak az a jogköre, hogy az eléjük kerülő feleket a tervfegyelmet sértő magatartásuk esetében rendbírsággal sújthatják.

A közületi jogalanyok gazdasági tevékenységében és ehhez képest azok ügyleteinek is mindjobban előtérbe kerül a közületek vezetőinek egyéni felelőssége. Ezt az egyéni felelősséget szokták felületesen összetéveszteni vagy szándékosan összezavarni a kapitalista viszonyok között gyakorolt kényszerrel, holott világos, hogy ez az egyéni felelősség nem jelent más, mint az államnak, illetőleg közületnek, vagyis a dolgozó nép összességének — mint tulajdonosnak — való álvettetését, egyik részről az irányítási és ellenőrzési jog gyakorlásával, másik részről az irányítás és ellenőrzés elfogadásával. A tervszerűség megvalósítása és így a szocializmus nem is képzelhető el másként : a kezdeményezést, ügyletkötést s az ügyletek tartalmának meghatározását nem lehet minden vonatkozásban egy mértéktelenül felduzzasztott állami »agytrösztre« bízni, hanem egyedi megoldás csak az lehet, hogy a gazdálkodó jogalanyok maguk vállalják a terv részfeladatainak megoldásaként ezt a szerepet s természetesen az ezzel együttjáró felelősséget is.

De a szocialista gazdálkodásban az egyéni felelősség mellett az egyéni kezdeményezésnek is döntő jelentősége van. Szemben a kapitalista gazdasági renddel, ahol a kezdeményezés legfeljebb a tőkés, vagy a tőkést kiszolgáló néhány személy részéről jelentkezett, szocialista gazdasági rendünkben a kezdeményezés joga a gazdasági életben résztvevő valamennyi dolgozót megilleti. Jogszabályi rendelkezések biztosítják a dolgozók minél szélesebb körben való bevonását a vállalá-

tok irányításába és ellenőrzésébe. A már említett munkaversenymozgalom, a munka új hősei, a munkamódszerek és tapasztalatok átadása mind komoly tényezői népgazdaságunk tervszerű továbbfejlesztésének és újabb feladatok elvégzésének.

Az egyéni kezdeményezés tárgyi köre nincsen korlátok közé szorítva. Az ekként tág körben érvényesülő egyéni kezdeményezés feltétlenül kihatással bír az egyes ügyletek megkötése és tartalmi elemei tekintetében is. Gondoljunk az áruk olcsóbbátételére a lehetőségére, ami az önköltség és a selejt csökkentésén alapulhat. Ez a körülmény egy már megkötött ügylet tartalmi elemei tekintetében változást ugyan nem idéz elő, azonban az újabb ügyleteknél lényeges változást vonhat maga után. Újabb és tökéletesebb szabványok alkalmazása, árleszállítás, szállítási határidő meg rövidítése, hasonló hatásokat idézhetnek elő.

Érvényesülhet az egyéni kezdeményezés az ügyletkötést megelőzően is, pl. azonos gyártmánykörü vállalatok közül annak a kiválasztása, amelyik hamarabb tud teljesíteni vagy ugyanazt a terméket olcsóbban tudja előállítani.

Végsősorban tehát meg kell állapítani, hogy míg a kapitalista jogrendszerben látszólagos partnerválasztási szabadság állott fenn és az ügyletek tartalmi elemeinek meghatározása formálisan a felek elhatározásától függött, addig jelenlegi jogrendszerünkben a tervszerűség folyamánymányként a gazdálkodó alanyok egymáshoz kapcsoltága, az ügyletkötés kötelező volta és az ügyleti tartalomnak túlnyomórészt kötelező elemei érvényesülnek, azonban az egyéni kezdeményezés szinte korlátlan — csak a dolgozó nép érdeke szempontjából korlátozott — szabadsága áll fenn.

III.

A K. T. általános ügylettanának kritikája

Hogyan viszonylanak azonban az elmondott új gazdasági jogi irányelvek a régi kereskedelmi joghoz és még közelebbről a régi K. T.-hez? Ebben a vonatkozásban először a K. T. *általános ügyleti részével* kívánunk foglalkozni.

A társadalom tagjai egyensúlyi helyzetének hiánya, az egyenlőtlen erőviszonyok, ennek az egyenlőtlenségnek nemcsak fenntartására, de fokozására törekvés és ennek a törekvésnek szolgálata nyomja rá bélyegét a K. T. általános ügylettanára.

1. Ügylet-értelmezés. (K. T. 265., 266. és 267. §.)

A K. T.-nek az ügylet-értelmezésre vonatkozó rendelkezései az előbbieken kifejtett szempontok szolgáltatában állanak. A gazdaságilag gyengébb fél kiszolgáltatottságából folyik, hogy az ügylet teljesedésbe menése *anyagilag* az erősebb fél javára jelent többet. Így a K. T. azokkal a rendelkezéseivel, hogy az ügyletek értelmezésénél nem a betű, hanem a felek ügyletkötő akarata irányadó; továbbá, hogy a cselekmények és mulasztások megítélésénél és a szavak értelmezésénél a kereskedelmi szokások-irányadók vagy hogy kétség esetében az ügylet fenntartása (favor negotii) a szabály, — tulajdonképpen a gazdaságilag erősebb felet védi.

Ezek a rendelkezések természetesen sok per csiráját hordták magukban és végeredményben jogbizonytalanságot eredményeztek.

A tervgazdálkodásban a szabad verseny, a szembenálló felek különböző gazdasági ereje és súlya helyébe kiegyensúlyozott gazdasági erőállapot lép. A közületi gazdálkodásban a szerződések szövege általában nem hagy és nem is hagyhat kétséget. Ha a felek akaratának értelmezése tekintetében mégis kétség támad és vita keletkezik, a K. T. fentemlített subsidiarius szabályai helyébe az új Alkotmányból is folyóan egy határozott zsinórmérték: a *tervgazdálkodás* érdeke lép. A vita elbírálására hivatott Döntőbizottságok ennek az érdekeknek a síkjára vetítik a vitát és működésük — közelebbről vizsgálva — egyenértékű annak az érdekeknek a védelmével, amely az ügyletkötő alanyok tervkötelezettségének teljesítéséhez fűződik.

A cselekmények és mulasztások megítélése — szemben a K. T. szerinti rendezéssel — ma már egyáltalában nem veszélyeztetheti az ügyletek létét, mert ez a tervgazdálkodással nem fér össze. A favor negotii elve tehát a közületi gazdálkodásban kiteljesül, *generális szabállyá válik* és az ügylet tartalmával ellenkező cselekmény vagy bármely mulasztás következménye szükségképpen csak a felelős személy bírságolása lehet.

Mindez — véleményünk szerint — egészen természetes is és együttjár azzal a változással, amit a kapitalista gazdasági renddel szemben a közületi gazdálkodásban az ügyletkötő akaratnak a tervszerűség alá rendelése jelent. Végeredményben megállapítható tehát, hogy a K. T.-nek az ügylet értelmezésére vonatkozó rendelkezései helyébe a Döntőbizottságoknak részben már kialakult, részben még kialakuló gyakorlata lép.

2. Egyetemleges adóstársaság. (K. T. 268. — 270. §.)

A tervgazdálkodás, illetőleg annak gyakorlatként jelentkező közületi gazdálkodás kollektív felelősséget nem tűr. Ebből pedig nem az következik, hogy a K. T. egyetemleges adóstársaságtól, mint szabálytól a közületi gazdálkodás visszatér az adóstársaság tagjainak »pro rata« felelősségéhez, hanem továbbmenőleg az, hogy a közületi gazdálkodással az adóstársaság jogintézménye *szabályként* nem fér össze, ha fogalmilag nem is kizárt.

Ha tehát ennek megfelelően egészen kivételesen előfordulna mégis, hogy akár az adósok, akár a hitelezők oldalán egymás mellett több alany szerepel, ez alanyok jogai és kötelezettségei az ellenérdekű féllel (csoporttal), de a saját oldalon áll minden ügyletkötő társsal szemben is előre pontosan meghatározottak kell, hogy legyenek. Ez — és csakis ez — a felfogás felel meg a tervgazdálkodásnak, a tervkötelezettségnek és a tervfegyelemnek. A továbbiakban ez a rendezés teszi egyedül lehetővé a tervgazdálkodás érdekeinek szolgáltatásban álló fokozottabb felelősség vizsgálatát is.

3. A rendes kereskedő gondossága. (K. T. 271. §)

A rendes kereskedői gondosság K. T. szerinti fogalma megszűnik és helyébe a tervfegyelem lép.

Egyfelől a gondosság, másfelől a tervfegyelem nem vitásan egyaránt erkölcsi tartalmú fogalmak, elmulasztásuk, illetőleg be nem tartásuk bizonyos joghatással van összekötve. Ez a joghatás más és más aszerint, amint a gondosságban és a tervfegyelemben rejlő erkölcsi tartalom is más és más érdekek védelmére szolgál. A K. T. szerinti gondosság a »ma nekem, holnap neked« elve alapján — bár kifelé látszólag az ellenérdekű fél javára jelentkezik — befelé, a valóságban a kereskedő hitelképességének és üzleti jó hírvéneke védelmére szolgál, tehát a kereskedő személyén, vagy a cég keretein túl nem ér. Ezzel szemben a tervfegyelemben rejlő erkölcsi tartalom elsősorban kifelé és sokkal magasabb szinten, a közösségi érdek védelmének a szintjén jelentkezik. Ez az erkölcsi tartalom tehát magasabbrendű, s elmulasztásának joghatása nem marad az ügylet hatályosulásának keretein belül, hanem azon túlmenő a közérdekvédelmi jellegénél fogva büntető jellegű szankcióban (fegyelmi eljárás, bírság, esetleg büntető eljárás) jelentkezik.

Nem tartozik ugyan szorosan ide, de a magánjogi gondosság (jó családapa, rendes kereskedő) fogalmának ilyen átértékelésével egyéb vonatkozásban is találkozunk. Így a szövetkezeti törvényben, s a nemzeti vállalatról szóló törvényben is, miáltal a szorosan magánjogi elemek közé az Alkotmány 59. §-ában szabályozott állampolgári kötelezettség (a nép vagyonának megvédeése) fogalmi körét érintő elem vegyül, vagyis a gondosság fogalma általánosul.

4. Kártérítés. (K. T. 272. §.)

A kártérítés kereskedelmi jogi fogalmának két eleme van, és pedig a ténylegesen felmerült kár (damnum emergens), valamint az elmaradt haszon (lucrum cessans).

A tervgazdálkodással, illetőleg a közületi gazdálkodással járó kötöttség azonban természetesen nem engedi meg az ilyen kettős tartalommal jelentkező kártérítési fogalom fenntartását.

A közületi gazdálkodásnak szigorú tervvel és ennek következtében pénzügyi tervvel is jelentkező alanyai éppen a tervgazdálkodás pénzügyi mérlegének realitásához fűződő érdekekre tekintettel csak a tényleges kár megtérítését igényelhetik, illetőleg csak ilyennek a megtérítésére kötelezhető. Az elmaradt haszon teljesen kapitalista gazdasági jogi fogalma, amely ott tulajdonképpen az elmaradt profit pótlására szolgál, a szocialista gazdálkodásban helyt nem foghat.

Ezzel szemben a tényleges kár megtérítésén túlmenően jelentkező szankció a kártérítés alapját képező dolosus, vagy culposus magatartást tanúsító személy felelőssége lesz, amely felelősség így formailag a kártérítés fogalmának fentiek szerint kieső eleme helyébe lép.

5. Kötér. (K. T. 273—275. §.)

A kereskedelmi jogban a kötér fogalma szorosan összefonódik az előbbieken tárgyalt kártérítés fogalmával. A kötér ugyanis lényegileg nem egyéb, mint kártérítési átalány. Tartalmi elemei a kapitalista gazdálkodás jegyeit tüntetik fel, mert ez a jogintézmény lényegében arra szol-

gált, hogy a gazdaságilag erősebb fél vagyoni érdekei megóvassanak.

A K. T. szerinti kötér fogalom mellett megfér ugyan a szerződésellenes magatartásból fakadó kár megtérítése iránti igény is, de a kártérítés összegébe a kötért be kellett számítani (Mtjav., 1057. §.) és a kötért meghaladó kárt a hitelezőnek bizonyítania is kellett. Másik és ellenkező előjelű jellemzője volt a kötérnek, hogy bizonyos előfeltételek mellett bíróilag mérsékelhető volt.

A közületi gazdálkodásban a kötér a tervgazdálkodással áll összhangban és a tervnek megfelelően megállapított teljesítési határidők betartásának egyik leghatásosabb eszköze.

Ennek a feladatának megfelelően a közületi gazdálkodásban a kötér — ismerveit tekintve — átalakul és az államigazgatás által kötelezően előírt alkalmazása mellett közgazgatási bírság jellege mindinkább kidomborodik.

A kötér fogalom ilyen átalakulása folytán tartalmi elemei is megváltoznak. A kötér megtartja ugyan azt a jellegét, hogy azon felül kártérítés iránti igény is érvényesíthető, az igazolt kár összege azonban a közületi gazdálkodásban a kötér összegébe már nem számítható be és ekként a kötér mellett nemcsak a meghaladó kár megtérítése iránti igény, hanem a kötéren felül és attól függetlenül a teljes kár megtérítése iránti igény is érvényesíthető. (4.226/1949. M. T. sz. r. 3. §.)

A kötérnek a tervfegyelmet biztosító bírságjellegéből folyik ezenfelül, hogy azt szabályként véltenség esetében is fizetni kell; végül, hogy a kötért az ellenérdekű fél, vagyis a jogosított gazdálkodó alany sem elengedni, sem mérsékelni nem jogosult, még kölcsönös megegyezés esetén sem. (Rendkívül indokolt esetben a Döntőbizottság mérsékelheti, ill. engedheti el a kötért.)

6. Foglalo, bánatpénz, kezesség, zálogjog, megtartási jog. (K. T. 276—279., valamint 300—310. §-ok.)

A K. T.-ben szabályozott most említett jogintézmények az ügyletek megerősítésének módjai, s tipikusan a kapitalista gazdasági rend termékei. Céljuk egyfelől a bizalom indokolt vagy indokolatlan hiányának a pótlása, másfelől a gazdaságilag erősebb fél helyzetének megerősítése, biztonságának növelése a kockázat kiküszöbölésével vagy legalább is csökkentésével. További céljuk az is, hogy a gazdaságilag erősebb ügyletkötő fél javára az ügylet hatályosulása vagy megszüntetése tekintetében szabadkéz biztosíttassék.

A foglaló nem egyéb, mint az ügyletkötő akarat megvásárlása. Lényegileg tehát ügyletkötési kényszer eredményez, mert az adós a foglaló kétszeres összegének visszafizetésével, tehát kétszeri anyagi áldozattal és így veszteséggel szabadulhat csak a kötelemből.

A bánatpénz nem más, mint az ügyletfeloldás lehetőségének megvásárlása és ezáltal ugyancsak a gazdaságilag erősebb fél érdekeit szolgálja, aki bizonyos áldozattal visszaléphet az ügylettől azért, hogy ezáltal nagyobb veszteségtől szabaduljon.

A kezesség az adós-egyetemlegesség hajtása és így erre az intézményre is vonatkoznak mindazok,

amit az adós-egyetemlegességgel kapcsolatban már elmondottunk.

A zálogjog és a megtartási jog ugyancsak a biztonság megeremtését, vagy növelését célozza.

A felsorolt jogintézmények a szocialista gazdálkodásban most ismertetett lényegükből kifolyóan *tartalmilag lehetetlenültek*. Létalapjuk nemcsak azért szűnt meg, mert a tervgazdálkodás síkján magasabb érdekeket szolgáló és megvalósító, egyformán jogosított és kötelezett közületi alanyok találkoznak, hanem azért is, mert a közületi gazdálkodás alanyai között a bizalmatlanságnak, a biztonságra vagy a kockázat kiküszöbölésére törekvésnek alapja nincs, illetőleg helye nem lehet. Legvégső fokon ugyanis a közületi gazdálkodás minden alanya mögött maga a szocialista gazdálkodó állam áll.

Természetes tehát, hogy az említett jogintézmények a közületi gazdálkodásban elhalnak és jelentőségük csak ott marad meg, ahol valamely ügyletkötésnél a közületi gazdálkodás alanyai az egyre szűkülő magánszektor gazdálkodó alanyaival, főként pedig valamely idegen állam gazdálkodó alanyaival találkoznak.

7. *Kamatfizetés.* (K. T. 281., 283., 285. és 286. §-ai.)

A kamat a tőkés gazdálkodás szülötte, az adós szempontjából a tőke használatáért, a hitelező szempontjából pedig a tőkehasználat lehetőségének időleges elvonásáért fizetett díj, röviden profitminimum.

Ennek megfelelően a K. T. a kamatkérdést részletesen szabályozza. Megállapítja annak százalékos mértékét, kimondja, hogy minden külön kikötés nélkül a törvény erejénél fogva jár, folyószámlaviszony esetében kamatos kamat érvényesíthető és végül, hogy kereskedők között írásbeli kikötés mellett nincs kamatkorlátozás, kamatmaximum.

A közületi gazdálkodásban a kamatnak ilyen profitjellege megszűnt. A közületi gazdálkodó alanyok pénzt a Nemzeti Bank kezeli évi 1% kamat térítése mellett, megbízásukból helyettük a Nemzeti Bank inkasszál és fizet. A Nemzeti Bank hiteltállás (kényszerhitel) esetében számít ugyan fel kamatot, de ez nem azonos a régi értelemben vett kamattal, hanem éppen úgy büntető jellegű, akár a kötbér és végeredményben a pénzgazdálkodásban is kívánatos tervfegyelemnek a biztosítéka. A felek egymás között elvileg érvényesíthetnek ugyan kamatot, ennek a jognak a gyakorlása a valóságban azonban megszűntnek tekinthető. Megszűnt pedig a kamatkövetelés azért, mert a régi értelemben vett kamat érvényesítése a tervgazdálkodás lényegével ellentétes. A követelések érvényesítésére irányuló jog és kiegyenlítésére vonatkozó kötelezettség a fizetési késedelmet nem tűri és ha késedelem mégis előfordulna, az csak igen rövid időtartamú lehet, s számottevő kamatigényt nem létesít. Mindezeket felül megállapítható, hogy — amint már előbb reámutattunk — az ilyen értelmű kamatigényt a Döntőbizottságok gyakorlata sem honorálja.

A 4.226/1949. M. T. sz. rendelet alapján a közületi gazdálkodó alanyok által egymással szem-

ben érvényesíthető napi egy ezrelék késedelmi kamatnak a fentebb már kifejtettek szerint ugyan csak büntető jellege van és az kizárólag a tervfegyelem érdekeit szolgálja. Emellett külön kötbér nem érvényesíthető.

8. *Tulajdonszerzés nem tulajdonostól.* (K. T. 299. §.)

A K. T. követi a germán jogot, amely áttöri a »*nemo plus iuris . . .*« római jogi elvét és megengedi bizonyos feltételek mellett a tulajdonszerzést nem-tulajdonostól is. A germánjog ezzel a kereskedelmi forgalom biztonságát kívánta szolgálni és az ebből a célból szükséges bizalom alapjait lerakni.

A közületi gazdálkodásban ez a helyzet gyakorlatilag csaknem kizárt. A közületi gazdálkodásnak szigorúan a tervgazdálkodás elvei szerint tevékenykedő alanyai ugyanis alig juthatnak abba a helyzetbe, hogy tulajdonukat nem képező árut adjanak el. A K. T. ismertetett szabálya tehát a közületi gazdálkodásban már elavultnak tekinthető, bár elvi okokból teljesen elhanyagolni még nem lehet.

Mindaddig ugyanis, amíg bármilyen kismértékben is, de fennáll a lehetősége annak, hogy közületi gazdálkodó alany tulajdonát nem képező árut ad el — márpedig ezt a lehetőséget kizártnak tekinteni nem lehet, — az említett szabályt véleményünk szerint fenn kell tartani. Az ilyen ügylet ugyanis szerves része lehet a tervgazdálkodásnak, megbolygatása tehát magasabb érdekekkel ellentétes. (Pl. a szerszámgépgyár a vállalathoz javításra küldött esztergapadot tévedésből eladja, amelyet a vevő közület nyomában a termelés szolgálatába állít.)

A K. T. említett szabályának fenntartását végeredményben tehát már nem a kereskedelmi forgalom zavartalanságához szükséges bizalom, hanem sokkal inkább a *tervgazdálkodás érdeke kívánja*.

9. *Ajánlat elfogadása.* (K. T. 314—320. §-ok.)

A K. T. szerint a távollevők közt tett ajánlat az ajánlattevő felett csak annyi ideig köti, amennyi ideig a rendes postaforgalom mellett választ lehet adni.

A K. T. szerint az ajánlat üzleti összeköttetésben lévő felek között a hallgatással is elfogadottnak számít.

A K. T. most ismertetett szabályaival szemben a közületi gazdálkodásban az ügyletek létrejövetelét nem lehet a postafordulás időtartamán belül történő nyilatkozattól függővé tenni. Az a kikötés ugyanis, hogy az ajánlat az ajánlattevőt bizonyos ideig köti, véleményünk szerint mind az ajánlattevő, mind pedig az ajánlattevő érdekében áll, ez pedig egyenlő a tervgazdálkodás érdekével.

A tervgazdálkodás érdekeivel viszont nézetünk szerint az ajánlat kötelező hatályának olyan időtartamban megállapítása áll csak összhangban, amely időtartam elegendő arra, hogy az ajánlattevő az esetleg nagyon sokrétű ajánlatot is kiértelmezhesse, másfelől nem annyira hosszú, hogy az ajánlattevő tervének teljesítését zavarja.

A tervgazdálkodás szempontjából csak helyeselni tudjuk a 42/1950. N. T. határozat rendelkezése nyomán kialakuló azt a gyakorlatot, hogy

ha valamely közületi gazdálkodó alany egy másik ajánlatát 15 napon belül szószerinti szöveggel megrendelés formájában leigazolja, ezáltal kötelező érvényű ügylet jön létre.

A továbbiakban semmiképpen sem érthetünk azonban egyet a Döntőbizottságnak a K. T. nyomdokain kialakított azzal a gyakorlattal, hogy a megrendelés vétele után történt »hallgatás« a megrendelést vevő félre kötelező kötbéres ügyletet hoz létre, akkor is, ha előzőleg egyező szövegű ajánlatot nem adott. A tervgazdálkodás ugyanis szigorú termelési rendet és tervfegyelmet ír elő és a tervgazdálkodás egyre inkább bekövetkező kiteljesülésével az ügyletek fogaskerékszerűen fognak a tervgazdálkodás gépezetébe illeszkedni.

Ezek szerint mi történik tehát akkor, ha a »hallgató« fél mégsem tekinti jogviszonyban állónak magát és a megrendelésre nem gyárt?

Semmi egyéb, minthogy a Döntőbizottság esetleg bírságot szab ki, vagy a vállalat felelős alkalmazottja ellen fegyelmi eljárást indít, avagy végül bünvádi eljárásra kerülhet sor. Jelent-e azonban ez még árut, gépet stb.? Nem — s ez itt a lényeg.

A Döntőbizottságoknak az a gyakorlata tehát, amely a K. T. nyomán fenntartja azt a szabályt, hogy ügylet határozott elfogadó nyilatkozat nélkül is létrejöhet, a tervgazdálkodás szempontjából teljesen tarthatatlan.

A tervgazdálkodás érdeke tehát véleményünk szerint elodázhatatlanul megkívánja annak követelménynek a honorálását, amely szerint a gyártó mű a megrendelésre, — akár hajlandó és képes azt teljesíteni, akár nem — záros határidőn belül és félreérthetetlenül nyilatkozni köteles. Ellenkező gyakorlat ugyanis a termelés bizonytalanságához vezet, ez pedig a tervgazdálkodással semmiképpen sem fér össze.

10. *Az ügylet teljesítése, viszonyos teljesítés* (K. T. 355. §.)

Az ügylet teljesítése tekintetében a kereskedelmi törvény szerint — ellenkező kikötés hiányában — bármelyik fél élhet azzal a kifogással, hogy nem teljesít addig, amíg az ellenérdekű fél nem teljesített, vagy legalább is teljesítésre ugyancsak nem kész. (Exceptio non adimpleti contractus.)

Ezzel szemben a tervgazdálkodás területén a felek ezt a kifogást nem érvényesíthetik. Teljesíteni kell akkor is, ha az ellenérdekű fél valamely kötelezettségének nem tesz pontosan eleget, mert ezt kívánja a tervgazdálkodás érdeke és a tervfegyelem.

A mulasztó féllel szemben csak kötbérigény érvényesíthető, ami egyébként kötelező is. Szóba jöhet ezenfelül még a felelős személy ellen fegyelmi eljárás és esetleg bírság is.

IV.

Az egyes ügyletek változásai

Vizsgáljuk meg most már az egyes ügyletek változásait az előbbi elvek tükrében.

A K. T. 566 §-ából 311 §, tehát a K. T. anyagának több mint a fele foglalkozik a keres-

kedelmi ügyletekkel. Ez — egyebek mellett — bizonyítja, hogy a kereskedelmi jog legfőbb hivatása a kereskedelmi ügyletek szabályozása volt. Hogy fogalmilag milyen kötelmek tekintendők kereskedelmi ügyleteknek, arra választ sem a K. T., sem az e körül kialakult jogtudomány nem ad. A K. T. tételesen felsorol a 258. és 259. §-ban egyes ügyleteket s ezeket »kereskedelmi« ügyleteknek minősíti, noha közülük jónéhány éppenséggel nem kereskedelmi, hanem ipari, sőt mezőgazdasági vonatkozású. Operál még a »kereskedelmi ügylet« fogalmával is, de ennek meghatározását meg sem kíséri. A K. T. által kereskedelmi ügyleteknek minősített kötelmek tehát sem jogi, sem gazdasági alapon közös nevezőre nem hozhatók.

Kereskedővé a K. T. szerint a kereskedelmi ügyletekkel való foglalkozás minősít, a kereskedő célja pedig tevékenységével létfenntartásának biztosítása és haszon szerzése útján vagyonosodása. A kereskedő tehát oly tevékenységet fejt ki, azaz oly ügyletek lebonyolításával foglalkozik, amelyek megélhetésén túl nem szerény profitot ígérnek. Ilyen ügyleteknek bizonyulnak azok, amelyekben a főszerepet az ú. n. vállalkozás játssza, vagyis amelyeknél az ú. n. kereskedelmi szellem, vagy közelebről a spekuláció, többé-kevésbé korlátlanul érvényesülhet. Ez a fonál az egyedüli, amelyre a K. T.-ben kereskedelmi ügyleteknek minősített kötelmek felfűzhetők. Így érthető meg, miért kereskedelmi ügyletek a gyáripár, a bank, az értékpapírpiac, stb. ügyletei.

Ha ezek után azt akarjuk megállapítani, hogy milyen ügyletek tartoznak a gazdasági jog körébe, a megoldást ismét nem a jogi és politikai gazdaságtani síkon kell keresnünk, hanem az ügyletekkel elérni kívánt cél szempontjából kell vizsgálnunk. A gazdasági jogi ügyletet kötő felek nem »vállalkoznak«, hanem tervfeladatot valósítanak meg, nem szembenálló felek, hanem egy ugyanazon közös cél szolgálói.

Tőkés termelésben gazdasági hatás csak ügyleti úton keletkezhetett. A termelőeszköz- és terméktulajdonos magánautonómiájánál fogva döntött, hogy termel-e, forgalomba hoz-e. Ezért fordított a K. T. is olyan nagy gondot az ügyletekre s nyújtott nagyterjedelmű, a legapróbb részletekig is kidolgozott szabályozást, ezért alakított ki újabb és újabb speciális ügyleti fajtákat.

A szocialista termelés nem marakodó tőkésék magánügye, nem az anarchia birodalma, hanem azt a nép államhatalma tervszerűen irányítja. Következik ebből az, hogy a javak forgalmát nem az szabja meg, hogy a tőkésék milyen ügyleteket akarnak, tudnak és sikerül kötni, hanem az, hogy a nép felismert szükségletei alapján felállított terv milyen követelményeket támaszt. A szocialista állam gazdasági-szervező funkciójából folyik, hogy a termelőeszközök és a termékek nem feltétlenül csak ügyleti úton mozdulhatnak el, hanem a gazdasági irányító szervek kormányzati rendelkezései alapján is. Elegendő, ha itt arra utalunk, hogy az ipari központ, az egyesülés termelőeszközöket egyik vállalattól a másikhoz utalhat át, az anyag-

gazdálkodási hatóság az anyagelosztási terv alapján osztja fel az ipari anyagokat, kényszerhitelezés az egyszámlán stb.

Mindez azt jelenti, hogy a szocialista gazdálkodás jogában az ügyleti jog nem foglal el oly kiemelkedő helyet, mint a tőkés jogban.

*

A gazdasági jog minőségi átalakulása tárgyalásánál nem lehet megfedkezni arról, hogy a multban a kereskedelmi jogban és a magánjogban számos intézményi kettősség volt. Az adás-vétel, a megbízás, a meghatalmazás, az utalvány, a társaság, a zálogjog, stb. eltérően volt szabályozva itt, mint amott.

Mindezek előrebocsátása után vizsgáljuk meg az egyes ügyleti típusok változásait.

Már eleve meg kell jegyeznünk, hogy vizsgálatainknál az irányt az újra, a keletkezőre, a fejlődőre vettük, annak megengedése mellett, hogy mennyiségileg még vannak területek (az ú. n. magánszektor, külkereskedelmi vonatkozások, stb.), amelyeken zsugorodó jelleggel és megtúrtként még érvényes a régi szabályozás. Ennek alkalmazási körét is átszínezi azonban minőségileg a szocializmust építő társadalom joga, miért is helyes, ha tárgyunkat ennek igényeivel vizsgáljuk.

Adás-vételi ügylet.

A K. T. 336. §-a szerint a vétel megkötöttnek tekintendő, ha a felek úgy a vétel tárgyára, mint az árra nézve megegyeztek. A tervgazdálkodás során e szabály annyiban módosul, hogy ha az árhatóság az árat megállapította, akkor az árban megállapodni felesleges, sőt eltérő — akár magasabb, akár alacsonyabb — árat kikötni nem is lehet. A közületi beszerzéseknél a beszerzés terjedelme sokszor előre nem állapítható meg pontosan s így a keretszerződésben bizonyos (maximálisan húsz) százaléku ingási lehetőséggel állapíthatják meg a szállítandó áruk mennyiségét.

A vételárnak az áru átadásakor történő fizetésére vonatkozó szabályt (345. §) elmosták az egyszámláról való fizetéssel kapcsolatos rendelkezések, nekülönben az a jogszabály (33.800/1948. (XII. 5.) Á. H. sz. rendelet), amely az áru átadásától számított 14 napon belüli fizetést készfizetésnek ismeri el.

Az értesítési kötelezettség betartásán még fokozottabb súly van, elmulasztása azonban nem vonja maga után a fenntartani kívánt jogok elenyészését, vagy pláne az ügylet hatálytalanságát, a következmény csupán annyi, hogy a mulasztó a szerződési fegyelem fokozása érdekében kötbért

fog fizetni, illetve elveszti esetleges vétlenségére alapítható jogait. Az értesítési kötelezettséget az újabb jogfejlődés a retorzió eszközéből a szerződés betartásának eszközévé teszi, mikor kötelezi a szállítót, hogy amennyiben a szállítási szerződésben elvállalt kötelezettségének előreláthatóan nem tud eleget tenni, ezt három napon belül közölje a megrendelővel.

A kellékszavatosság jelentőségét is megnövelte a termelés zavartalanságához és a dolgozók hibátlan áruellátásához fűződő közérdek. A kellékszavatossági viták minél kisebb térre szorítását célozza a szabványok egyre szélesebb körű alkalmazása. A kellékszavatosság és általában a nem szerződészerű teljesítések körében vezérlő elv az ügylet lehető fenntartása — persze kötbérfizetési és egyéb jogkövetkezmények mellett — s kerülendő az ügylet meghiúsítása.

Túlhaladottnak tekintendők az árunak az átvételben késedelmes vevő részére való beraktározására (351. §) s általában a késedelem esetén gyakorolható választási jogra vonatkozó szabályok. A szerződéshez hű félnek nincs »tetszésére« bízva a teljesítés követelése, a teljesítés helyetti kártérítés érvényesítése, a fedezeti vétel s eladás vagy az elállás, hanem a végletekig ragaszkodnia kell a tervmegvalósítás részét tevő szerződés betöltéséhez. Szállítási szerződés esetében elállásnak csak a Döntőbizottság hozzájárulásával van helye, hacsak az elállás nem a tervmódosító bizottság határozatán alapul.

Nem felel meg a tervszerűség követelményeinek a kifogásolás, illetve a hiányokra alapított kereseti jog érvényesítésének hat hónapig való nyitvatartása (349. §). A beszerzések nem raktárra, illetve spekulációra történnek, hanem felhasználásra s így mód van a kifogás hamaros érvényesítésére..

A K. T. 354. §-a kötelezte a szerződéshez hű felet arra, hogy teljesítés helyetti kártérítés követelése vagy elállás szándéka esetén a másik félnek az utólagos teljesítésre kellő időt engedjen, ha ezt az ügylet természete megengedi. A szerződési és tervfegyelem szempontja megfordítja ezt a szabályt és a késedelmes felet kötelezi kötbér terhe mellett arra, hogy szállítási késedelem esetén új szállítási határidőt ajánljon fel.

A fix határidejű vételhez fűződő szabályok elvesztették jelentőségüket, mióta közületi szállítások és beszerzések vonalán a szállítási terminus fixitása általános és döntő ügyleti feltétellé lett (355., 356. §).

A vétel különös nevei a K. T. háromnegyedszázados multja alatt sem bírtak nagyobb gyakorlati jelentőséggel, napjainkban a közületi gazdálkodás köréből éppenséggel kiszorultak, alkalma-

Most jelent meg Venediktou :

A Szovjetunió vállalatainak szervezete és jogi helyzete

»Tanulmányok a Szovjetjog Köréből« kiadványsorozat 8. kötete

zásra elszigetelten legfeljebb a magánfogyasztásra való beszerzések körében merülnek fel. (Rádiókészülékek vétele próbára, stb.)

A szabályozás azonossága folytán teszünk említést a csereügyletről, melynek előfordulása a társadalmisított szektorban felettébb szórványos.

Megbízási ügylet.

A tervszerű gazdálkodásban a szakszerűség szempontja irányító elv, a feladatok végzését szakképzett egyénekre bízzák, ezért a megbízás intézménye jelentőséggel bír.

Megbízási jogviszony az alapja a Magyar Nemzeti Bank beszedési megbízási (incasso) rendszerének, a közületi ingatlankezelésnek, a közületek helyiségigénye kielégítésének, az irodaszervezésnek, a középítkezési tervezésnek, a felvonók műszaki felügyeletének, stb. Külkereskedelmi viszonylatban sűrűn fordul elő a hitelezési megbízás (accreditiv).

Önállósult alakja a megbízásnak a bizományi ügylet. A bizományi ügylet szerepe a múltban az volt, hogy a megbízó ügyleti kockázatát csökkentse s általában közvetlen felelősségét kizárja. E szempont eltűnésével a tervgazdaság korában a bizományi ügyletek előfordulása is jelentősen megritkult s ahol még helye van (állami bizományi áruházak), célja az, hogy a megbízó által megkötni kívánt ügyleteket megfelelő apparátussal bíró, erre berendezkedett, tehát kellő szakértelemmel bíró szerv végezze — a zugkereskedelem kikapcsolásával s a dolgozók helyes áruellátásának érdekében.

Szállítmányozási és fuvarozási ügyletek.

A szállítmányozási és fuvarozási ügyletek strukturális változáson nem mentek keresztül. Viszont a közlekedés népgazdasági fontossága nem teszi többé megengedhetővé a díjakban való szabad egyezkedés korlátlanágát. A partnerválasztás, valamint a fuvarozás módja és neme megválasztásának anarchiája helyébe a területileg rayonírozott és profilozott fuvarozási nemzeti vállalatok kötelező igénybevétele lépett. A gondosság mértéke nem a rendes kereskedő liberális fogalmú rendességéhez, hanem a demokratikus szállítmányozó és fuvarozó *szükségletkielégítő* tevékenységének szempontjához igazodik. A kampányszerűen bonyolódó szállítások vonalán előtérbe nyomulnak itt is a kötbéres szerződések.

Közraktári ügylet.

Abban a korban, melyben az áru nem szükséglet-kielégítést, hanem profitszerzést szolgált, született meg a közraktári ügylet. Letűnt ez az ügyleti típus abban a korban, melyben az áru a legrövidebb utat keresi a termeléstől a felhasználásig, melyben a kölcsönzés, a hitelezés nem az áru drágítását, a spekulációt, hanem beruházási és tervfeladatok megoldását szolgálja.

Közraktáraink ma már csak nevükben felelnek meg a K. T. 434. §-ában meghatározott vállalatnak, amennyiben áruk elhelyezésével ugyan foglalkoznak, de közraktári jegyet többé nem

bocsátanak ki. Voltaképp tehát beraktározóipart folytatnak, vagyis jogi funkciójuk: letéteményezés, felelősségük semmiben sem múlja felül a közönséges letéteményes felelősségét. Az áru kezelését már nem a közraktári nemzeti vállalat, hanem a letevő, és pedig csaknem 100%-ig monopólietevő, a Terményforgalmi N. V. végzi. Idejét multa termézszerűleg az alaptőkére vonatkozó törvényi előírás is.

Biztosítási ügylet.

A közületi gazdálkodásban a biztosítás igen szűk körre szorult össze. A mezőgazdaságban és a magángazdálkodásban előforduló biztosítási ügyletek szabályai elvi módosuláson nem mentek keresztül.

Kiadói ügylet.

A kapitalizmus áruszemlélete pregnánsan nyilatkozik meg abban, hogy a K. T. az irodalmi, műszaki és művészeti munkák többszörözése, közzététele és forgalombahelyezése tekintetében a szerző és a kiadó közti ügyletet kereskedelmi ügyletté minősíti. Folyt ebből a szerző kiszolgáltatottsága — szellemi, művészi, társadalmi és anyagi téren egyaránt. Ez a szemlélet és az ebből folyó jogi szabályozás nyilvánvalólag nem tartja magát változatlan tartalommal akkor, amikor a politikai felszabadulás magával hozta a szellemi felszabadulást is, amikor a szerző nem martaléka a profitéhes kiadónak, hanem megvalósítója az állam kulturális-nevelő feladatainak, amikor Népköztársaságunk hathatósan támogatja a dolgozó nép ügyét szolgáló tudományos munkát, a nép életét, harcait és győzelmét hirdető művészetet.

Mindennek következménye, hogy a szerző, aki szellemi művével szolgálja a szocializmus építési ügyét, ugyanolyan elbírálás alá tartozik, mint aki egyéb szellemi, termelő vagy másnemű munkáját állítja ugyanezen cél szolgálatába. Ennek felismerése vezetett a kiadói »ügylet« vonatkozásainak a felszabadult munka elveit megvalósító kollektív szerződésben való szabályozásához.

Alkuzsi ügylet.

A tervszerűség úgyszólván kiküszöbölte annak szükségét, hogy kereskedelmi ügyletek megkötése közvetítőre szoruljon. Az ügyletek jelentékeny csoportja csak meghatározott partnerrel köthető, a közületi beszerzések vonalán jórészt a minisztérium termelési főosztálya jelöli ki a partnert, de mindezeketől eltekintve is a nagyarányú szakosítás és az árueosztás hálózatossága mellőzhetővé teszi alkusz közbeiktatását.

Bank és pénzváltó ügyletek.

A pénzügyi tervszerűség jegyében alakultak át a bankügyletek. Érdekességgel e téren kizárólag a hitelügyletek bírnak.

A hitelt a szocialista gazdálkodás sem mellőzheti, noha a hitel igénybevételének lehetőségei, szükségessége és céljai egészen mások.

Hitel csak a terv keretein belül nyújtható és igényelhető, illetve a tervszerű hitel tekintetében a hitelszerződést meg kell kötni. Közületi vállalatok hitelviszonyban csak a Nemzeti Bankkal és a Beruházási Bankkal állhatnak, egymástól és harmadik személytől sem pénz-, sem áruhitelt igénybe nem vehetnek. Beruházási és tervhitelnél a hitel nyitása nemcsak lehetőséget ad az igénybevételre, hanem a felhasználás *kötelező* is. A pénzügyi tervszerűség következetes keresztülvételét szolgálja a Nemzeti Bank által nyújtott »kényszerhitel« intézménye. Ezt akkor nyújtja a Bank, ha valamely, a pénzügyi előirányzatba felvett célra esedékességekor a számlán fedezet nem áll rendelkezésre.

A másik döntő motívum az, hogy a hitelt kizárólag rendeltetésszerű céljára szabad felhasználni. Az ettől való eltérés ugyan nem von maga után ügyleti érvénytelenséget, azonban fegyelmi és büntetőjogi következményekkel járhat.

A hitel nyújtója a hitel felhasználását ellenőrizheti, az ellenőrzés célját segítik speciális könyvelési, adatszolgáltatási és nyilvántartási kötelezettségek.

Vállalkozási szerződés.

A K. T. 258. és 259. §-ai kereskedelmi ügyletnek minősítenek egyes ügyleteket, melyek tartalmuk szerint vállalkozási szerződések, de ezek részletes szabályait a törvény nem nyújtja. Így tehát a magánjogban kialakult szabályokat tesszük vizsgálat tárgyává.

A vállalkozási szerződés megnövekedett jelentőséggel bír a gazdasági jogban, hiszen az előállítás, a termelés funkciójának jogi effektuálódását jelenti e tőkés ízü kifejezéssel illetett ügylet.

A tervszerűség módosító hatásai árszabályozási és anyaggazdálkodási síkon érvényesülnek elsősorban. Kellékhány, késedelem és általában nem szerződésszerű teljesítés esetén irányító elv itt is, mint az adásvételnél a teljesítés kikényszerítése, az ügylet fenntartása. Ugyane cél szolgáltatásban állnak azok a szabályok, melyek igen szűk térre szorítják az elállás, a felmondás és a szerződés átruházása lehetőségeit. A szerződésszerű teljesítést nemcsak kötbér kikötésével szorgalmazza a rendelő, hanem a lebonyolítás menetközben való ellenőrzésével és a mű több fázisban történő átvételével. Különösen kifinomultak a közületi építkezési vállalkozás ügyleti feltételei.

Bérleti és haszonbérleti ügylet.

A K. T. kizárta a kereskedelmi ügyletek köréből a bérleti és haszonbérleti ügyleteket, azonban a szocialista jellegű gazdálkodás joga nem zárkozhatik el e jogviszonyok gazdasági jogi ügyletekként való értékelése elől.

A helyiség (lakás stb.) bérlet intézménye jelentős funkcióváltozáson ment keresztül. A felszabadulás előtt a béringatlan-jövedelem a tőkés nyereszkeedés tipikus megjelenési formája és a bérbeadói jogokkal élés a kapitalista elnyomás egyik legrettegettebb eszköze volt a dolgozókkal s általában a kisemberekkel szemben.

A helyiségbér ma már nem szabad egyezkedés tárgya, hanem mértéke a korábbinál lényegesebben alacsonyabb szinten jogszabályilag van megállapítva. A bérbeadói kizsákmányolás helyébe a nyugodt otthon és a gazdasági tevékenység zaklatásmentes kifejtése biztosításának szempontja lépett. Ennek jegyében láttak napvilágot azok a rendelkezések, amelyek a közületek, közületi vállalatok és egyéb közérdekű szervek ingatlanainak kezelését, lakások közvetítését közszégi vállalatok, a közületek helyiségigényeinek kielégítését pedig a Közületeket Elhelyező Bizottság kezébe tették le, valamint a béremelést tiltó, felmondást korlátozó és üzérkedést megakadályozó jogszabályok is.

A közületi szervek elhelyezéséhez fűződő közérdek érvényesülése jelentkezik abban, hogy az elhelyezésre hivatott hatóság határozata erejénél fogva megszűnik az igénybevett helyiségre vonatkozó bérleti jogviszony, illetve létesül új jogviszony a kijelölt bérlő javára.

Ingóságok bérlete közületi viszonylatban különösebb gyakorlatiassággal nem bír.

Ami a haszonbérleti jogviszonyt illeti, különös jelentősége van a mezőgazdasági ingatlanok haszonbérletének, mert az ezzel kapcsolatos jogviszonyok is a falusi osztályharc vonalába esnek. A haszonbérlettel űzött kizsákmányolás visszaszorítására szolgál a haszonbér mértékének jogszabályi megállapítása, a haszonbér mérséklése elemi kár, vagy más rendkívüli esemény miatt, előhaszonbérleti jog biztosítása dolgozó parasztnak részére, kishaszonbérletek felmondásának tilalma stb.

V.

Összefoglalás

Mindabból, amit itt elmondtunk, elsősorban két fő kérdés felvetésének és eldöntésének szükségessége adódik:

1. Fenntartható-e tovább akár tudományos és pedagógiai, akár gyakorlati vonatkozásban a K. T. ügyleti joga, mint a gazdasági forgalmi jog gerince?

2. Van-e határvonal egyrésztől az általános polgári jog ügyleti (kötelmi) joga, másrésztől a gazdasági jog forgalmi joga között s ha igen, hol lehet azt meghúzni? Vagy másszóval: vannak-e egyrésztől kifejezetten polgári jogi, másrésztől kifejezetten gazdasági jogi ügyletek, melyek egymástól nevében, tartalmukban, joghatásukban egyaránt különböznek?

Az első kérdésre a válasz a már kifejtettek alapján — úgy hisszük — nem lehet kétséges. A K. T. a maga egészében és így ügyleti részében is — Feri Sándort szabadon idézve — egyre inkább jogtörténeti emlékké halványodik. Ez a jelenség természetes is: a K. T. s még közelebről annak őse, a német Handlungsgesetzbuch a klasszikus kapitalizmus szülötte, amely szükségszerűen magán viseli a kapitalizmus korszakának, az akkori társadalmi és gazdasági viszonyoknak összes jegyeit. A K. T.-ban szabályozott jog tipikusan burzsoákapitalista jog és pedig még sokkal jellegzetesebben, mint a magánjog. A magánjog u. i. nem lévén kodifikálva, a szokásjog egyes hasadékaival keresz-

tül imitt-amott, — ha ritkán és elszórtan is, — de elvértve bejuthatott legalábbis a polgári haladás néhány csilláma, a kereskedelmi jog azonban a maga rendszerének kodifikáltságával s ebből eredő zárttságával ezt eleve lehetetlenné tette. Másrésről a magánjog ügyletkötő alanyai lehetnek dolgozó kisemberek is, míg a kereskedelmi jog ügyletkötő alanyai — legalább az egyik fél oldalán — túlnyomórészt csak a hatalmat gyakorló tőkésosztály tagjai lehetnek. Ebből következik, hogy a burzsoázia éberben őrködött a kereskedelmi jognak, mint saját legkifejezőbb és érdekeit legjobban szolgáló jogterületnek éríthetlensége felett, minden reformkísérletet elutasítva vagy elszabotálva.

De vajjon szükség van-e arra, hogy a K. T. egészének s ebben különösen ügyleti részének elavultságát ilyen *elméleti* érvekkel demonstráljuk? Vajjon nem tudja-e minden jogász saját *gyakorlata* alapján, hogy a K. T. ügyleti elveinek, valamint konkrét ügyleti szabályainak alkalmazására egyre ritkábban, egyre inkább fehér holló-szerűen kerül sor? A jogviták során felhozott érvekben, a jogviták eldöntését szolgáló bírói és döntőbizottsági határozatokban valóban csak néha napján s akkor is inkább csak kiegészítő jogszabályként történik hivatkozás a K. T. egyes szakaszaira, az érvek és döntések egyre inkább a közérdek, a tervgazdálkodás szempontjain épülnek, mint ahogy ma már — helyesen — csak ezekre is épülhetnek.

Önként adódik mindebből az a következtetés, hogy a K. T. megszűnt, — mert meg kellett szünnie — a gazdasági jog gerincét képezni. Amint az egyes ügyletek vázlatos áttekintéséből láttuk, egyes régi ügyleti típusok szinte észrevétlenül elhalnak s helyettük új ügyleti keretek születnek vagy a régi keretek új, megváltozott tartalommal töltődnek meg. A K. T. elavult rendelkezései helyébe az új társadalmi-gazdasági viszonyokat tükröző, azok fejlődését előmozdító új forgalmi jogi alapelvek s új ügyleti típusok léptek. Ezek az új forgalmi jogi alapelvek a népgazdasági terv megvalósításának szolgálatában állnak s röviden a következőkben foglalhatók össze: az ügyletet vita esetén a tervszerűség szempontjából kell elbírálni; az ügyletet úgy kell megkötni, hogy egyetlen lényeges tartalmi elem tekintetében se maradjon fenn kétség; minden gazdálkodó alany csak a saját cselekményeiért, ill. mulasztásaiért felelős s ezen belül is érvényesül az egyéni személyes felelősség elve; kár fejében csak tényleges kárt lehet érvényesíteni; az ügylet végleges megkötésének vagy az attól való elállásnak jogát nem lehet megváltani és az ügylet teljesítésének biztosítékát — egyéb biztosítékok kikapcsolásával — a tervfegyelem jogszabályban meghatározott szigorú szankciói képezik.

Az új ügyleti típusok, — a szállítási, a termelési, a kivitelezési szerződések, — ha egyes vonatkozásban mutatnak is némi hasonlóságot a régi ügyleti fogalmakkal (így például a szállítási szerződés részben az adás-vétellel, részben a vállalkozási szerződéssel), de azoktól *lényegükben* különböznek, mert hiszen az új ügyleti típusok mindannyian a terv megvalósításának részei s ezek

által kapcsolódnak össze a terv megvalósításának az egyes gazdálkodó alanyokra külön-külön eső részfeladatai.

Ideje tehát felismerni a fejlődést és ideje gyökeresen szakítani azzal a felfogással, mely görcsösen ragaszkodva a múlt ásatag intézményeihez, a K. T.-t még mindig a gazdasági jog és a K. T. ügyleti részét a gazdasági forgalmi jog gerincének tekinti. Különösen elérkezett az ideje ennek a felismerésnek és az ebből eredő konzekvenciák levonásának a jogi szakoktatás terén, ahol egyes pedagógusok és cenzorok még mindig csak a K. T. és egvedül a K. T., valamint mellék-törvényeinek létezéséről vesznek tudomást. Egyike ez azoknak az ideológia és tudomány terén még fennálló polgári maradványoknak, melyek ellen Rákosi elvtárs útmutatása alapján — teljes erővel küzdenünk kell, mert ahogyan az irodalom terén az *existencializmus*, a művészet terén az *absztrakció*, a filozófia terén a *miszticizmus*, úgy a jogtudomány terén a burzsoá jogintézmények féltő dédelgetése rejti magában a múlt ellenállását.

A másik fő kérdés, melyet előbb említettünk, s melyre választ kell adnunk, abban áll: van-e határvonal egyrészt a polgári jog ügyleti (kötelmi) joga, másrészt a gazdasági jog forgalmi joga között s ha igen, hol lehet azt meghúzni?

Amint ezt már kifejtettük, a régi kereskedelmi jog teljesen öletszerűen és minden rendszerező törekvés nélkül, vegyesen anyai és tárgyi szempontok szerint tett egyes ügyeket és ügyleteket kereskedelmi ügyekké, ill. ügyletekké, szemben a magánjog ügyleti kategóriáival. A mi feladatunk ebben a vonatkozásban is csak az lehet, hogy a kapitalizmus zűrzavarával, piaci anarchiájával szemben valamilyen rendszert teremtsünk. E rendszer kialakításánál biztos iránytűt pedig csak az képezhet, amely minden felépítményjellegű kategória vizsgálatánál egyetlen helyes kiindulópontul szolgál: a gazdasági alapépítmény sajátosságai és a felépítménynek ebből adódó szerepe.

Ha ezt a szempontot tekintjük zsinórmértéknek, akkor csak azt a jogterületet minősíthetjük speciális gazdasági jognak s ezen belül gazdasági forgalmi jognak, mely a termeléssel akár közvetlen, akár közvetett kapcsolatban áll, tehát a termelő, elosztó és értékesítő szervek, ill. jogalanyok e funkciók teljesítését célzó ügyleteit. A nyersanyagok napvilágra hozatalától a javaknak a fogyasztóig való eljuttatásáig minden kötelmi kapcsolat gazdasági jogi ügylet, amely a szocialista gazdálkodás céljait szolgálja. Gazdasági jogi ügylet nemcsak egyes termelési ágakon belül merülhet fel, a tervszerűség szempontja kívül szorítja a *spekulatívumot*, fő, de nem kizárólagosan döntő szempont a rentabilitás, tárgyai nemcsak áruk, illetve ingók, hanem ingatlanok, sőt szellemi szolgáltatások is. E szempont alapján a polgári jog ügyleti jogába tartoznak viszont mindazok az ügyletek, melyek a természetes személyek (polgárok) személyes szükségleteinek kielégítésével, ill. személyi tulajdonával kapcsolatban jönnek létre.

Ez így elméletben nagyon szépen hangzik, de sokkal kevésbé egyszerű, ha konkrét jogügyletek példáján keresztül szemléljük. A saját kezűmunkájával, kizsákmányolás kizárásával termelő kisiparos tudalevően a megvalósult szocializmus viszonyai között, a Szovjetunióban is létező gazdasági alany: vajjon gazdasági jogi vagy polgári jogi ügyletnek kell-e minősítenünk tehát azt az ügyletet, mellyel egy ilyen kisiparostól cipőt rendelnek? Vagy továbbmenve: ha egy 500 négyzetméteres telket haszonbérbe veszek, hogy azt saját kezem munkájával megművelve veteményes kertet létesítsek, ezt az ügyletet, — mely a termeléssel szoros kapcsolatban van, — gazdasági jogi vagy polgári jogi ügyletnek kell-e tekinteni? Vagy a mi átmeneti viszonyainkra még jellemzőbb és élesebb példával élve: ha élelmiszer-kiskereskedőként egy kulákkal szerződést kötök, hogy termelvényeiket egyedül nekem adja el, gazdasági jogi vagy polgári jogi ügylet jött-e létre?

Nyilvánvaló ezekből a példákból, hogy az elméleti zsinórmérték alapján merev választóvonalat húzni polgári jogi ügyletek és gazdasági jogi ügyletek között nem lehet, másszóval nem léteznek egyfelől kifejezetten polgári jogi, másrésztől kifejezetten gazdasági jogi ügyletek, melyek egymástól nevükben, tartalmukban, jogi és gazdasági hatásukban egyaránt különböznek.

Talán közelebb jutunk a megoldáshoz, ha az anyai és tárgyi szempontok összekapcsolásával azt mondjuk, hogy gazdasági jogi ügyletek azok az ügyletek, melyekben az ügyletkötő feleknek legalább egyike közület vagy szövetkezet és az

ügyletek a termeléssel akár közvetlen, akár közvetett kapcsolatban állnak.

Bizonyos azonban, hogy ezt a megkülönböztetést sem merev határvonalnak, hanem inkább csak útbaigazító jellegűnek kell tekinteni. A dialektikus materializmus lényegével nem is férhet össze a merev skatulyázás, mert hiszen a keretek — mindenfajta keret — tartalmukkal együtt szükségszerűen változnak, fejlődnek. Ehhez képest a gazdasági alapépítmény fejlődésével a társadalmiasított szektor további kiterjedésével és következményeként a népgazdasági tervnek, valamint termelésnek minden gazdálkodó egyedre kiható közvetlen befolyásával, a megkülönböztető választóvonal fenntartása minden valószínűség szerint felesleges lesz, sőt értelmét veszti és a gazdasági jog, a polgári jog, a forgalmi jog pedig az általános ügyleti jog részévé válik.

Mindez persze nem ok arra, hogy a magunk feladatát a gazdasági jog speciális területén el ne végezzük. Ez a feladat az elhalt, kiszáradt kórók kigyomlálásából és az új palánták gondos neveléséből áll. S úgy amint a kertész a tél végeztével nem szomorkodik a régi elhalásán, hanem örül a tavasz beköszöntésének, a friss hajtásoknak, úgy kell nekünk is maradéktalanul örülnünk, hogy részesei lehetünk az élet, a társadalmi viszonyok e vonatkozásában, a jogtudomány területén az új születésének, a fejlődés elősegítésének.

*Dr. Herczeg István
Dr. Szélyes Sándor
Dr. Ujlaki László
Dr. Varjasi Béla*

A Román Népköztársaság családjogának legújabb fejlődése

1. A Román Népköztársaság családjogának fejlődését új alapokra helyező 1948. évi április 13-i alkotmánytörvény a házasságot és a családot állami védelembe veszi.¹ Ezzel az alkotmányi rendelkezéssel kezdődik a román családjog szocialista kiépítése. Az új törvényhozás mindenekelőtt a házassági köteléki és vagyronjogot, a házasságon kívül született gyermek jogállásának szabályozását és az örökbefogadást, tehát a családjog legfontosabb intézményeit indította el a szocialista fejlődés útján.

A Román Népköztársaság új családjogi törvényhozásának, mint általában a népi demokráciák családjogi intézkedéseinek célja, hogy az új állam tevékenységi körébe vonja azoknak a viszonyoknak a szabályozását, amelyek a család egészséges fejlődését biztosítják.² Az alkotmánytörvény

családjogi vonatkozású intézkedéseinek, az azóta alkotott jogszabályoknak és kialakult bírói gyakorlatnak vizsgálata azt mutatja, hogy a családjog fejlődése párhuzamosan halad az állam és társadalom szocialista építésével és ennek a kitűzött célnak megfelel.

2. A román családjog történeti fejlődése híven tükrözi vissza a társadalmi viszonyok alakulását. A régi román írott jog a késői feudalista társadalom joga.¹ A kialakuló burzsoázia már a nyugati burzsoáziák felé fordul és annak jogalkotásait veszi át. A régi Románia első polgári törvénykönyve, az 1865 dec 1-én hatályba lépett polgári törvénykönyv az 1805. évi Code Napoleon fordítása, azoknak a változásoknak figyelembevételével, amelyeket a francia törvényhozás 1864-ig hozott.

A polgári törvénykönyv családjogi vonatkozású rendelkezései minden tekintetben híven fejezik ki annak a társadalomnak felfogását, amely-

¹ A RNK. 1948. ápr. 13-i alkotmányának 26. szakasza: »A házasság és a család állami védelemben részesül.« Magyar szövegét lásd Demeter János dr. — Kiss Géza dr. és Kohn Hillel dr.: Alkotmányunk hiteles román és magyar nyelvű szövege. — Állami könyvkiadó, Bukarest, 1949, 75.

² Lásd Szverdlov, G. M.: Bracsno-szemejnoje pravo sztran narodnoj demokratii. Szovjetszkoje Goszudarsztvo i Pravo, 1949. évi 7. szám. 40.

¹ A régi román jog írott forrásaira nézve lásd Hamangiu: Codul general al României. Vol. I. (Bucuresti, é. n. Alcalay et Co.) 123. old. 1. sz. jegyzet, továbbá Kiss Géza dr.: Magánjogi törvényhozás Romániában. Jogtudományi Közlöny, III. 1948. 5—6. szám, 45. skk.

nek uralkodó osztálya a kialakuló birtokos-burzoá osztály volt. A házassági köteléki- és vagyonjogot a nő *capitis deminutio*-ja, az örökbefogadást az örökbefogadó érdekeinek messzemenő védelme és az örökbefogadott személy kihasználása, a házasságon kívül született gyermek jogi helyzetét pedig az jellemezte, hogy az — saját hibáján kívül, a képmutató társadalmi erkölcs következtében — egész életében kénytelen volt hordozni mindazt a hátrányt, amelyet származásának »törvénytelen« volta jelentett.

A polgári törvénykönyv későbbi módosításai¹ ezen a helyzeten lényegesen nem változtattak és így az új alkotmány meghozataláig a román család jog a polgári törvénykönyv szabályainak megfelelően alakult.

3. Az új román családjogban az egész család-jog, de különösen a házassági köteléki és vagyonjog terén a legfontosabb és igen mélyreható következményekkel járó intézkedés az alkotmánynak az a rendelkezése, hogy a nő egyenjogú a férfivel az állami, gazdasági, kulturális és politikai élet, valamint a polgári jog minden terén, egyenlő munkáért a férfivel egyenlő fizetésre van joga.²

Az 1865. évi polgári törvénykönyv értelmében a férfi a családnak és a házastársi köteléknek a feje,³ a férjes nő férjének »engedelmességgel tartozik«,^{4a} lakhelye mindig azonos a férfi lakhelyével^{4b} köteles férjével együttlakni és őt mindenhová követni.⁵ Különösen súlyosak a férjes nőkre vonatkozó kötelmi- és vagyonjogi korlátozások. A házasság fennállása alatt a férjes nő hozományát a férj kezeli, az ezzel kapcsolatos perekben csak neki van perképesége,⁶ a férjes nő férje beleegyezése nélkül hozományon kívüli, ú. n. paraphernális vagyont nem idegenítheti el és nem terhelheti meg, sem ingyenes, sem visszterhes szerződéssel semmiféle vagyont nem szerezhet,⁷ nem idegenítheti el a saját tulajdonát képező ingó hozományt⁸ vagy saját tulajdonát képező ingatlant,⁹ nem indíthat keresetet.¹⁰ Az ingatlan-hozományt még férje beleegyezésével is csak a törvényben foglalt esetekben idegenítheti el vagy terhelheti meg.¹¹ A polgári törvénykönyv értelmében a felsorolt esetekben a nőnek nincs szerződő-, illetve perbeli cselekvőképessége.¹² A férj beleegyezését bizonyos

esetekben a bíróság beleegyezése helyettesítheti. A férjes nő jogképességét korlátozó rendelkezéseken kívül a polgári törvénykönyvben még egész sor rendelkezést találunk, amely a nő jogképességét általában korlátozza, így pl. a nő nem lehet gyám, gondnok stb.¹

Erről a jogi helyzetről még az egykorú jogi irodalom is méltán állapította meg, hogy »a nőt a gyermekek, kiskorúak, bolondok és elmebetegségek mellé helyezték.«² Ezen a helyzeten az 1923. évi polgári alkotmánytörvénynek a nők polgári jogi egyenlőségét kimondó rendelkezése,³ valamint az ezt követő törvényhozási intézkedések⁴ csak annyit változtattak, hogy a román nő jogi helyzetét az európai burzoá jogrendszerek színvonalára hozták,⁵ amelyekben a nőnek látszólagosan a férfivel egyenlő jogai és kötelezettségei voltak, a látszólagos egyenlőség azonban a burzoá társadalmi rendnek megfelelően tisztán formai, tartalom nélküli volt és a nő alárendelt helyzete változatlanul fennmaradt.⁶

Az új alkotmány hatályon kívül helyez bármely jogszabályban foglalt minden olyan rendelkezést, amely az alkotmánnyal ellenkezik.⁷ A nemek teljes egyenjogúságát megállapító alkotmányi rendelkezés által hatályon kívül helyezett törvényhelyek megjelölésére azonban tételes jogszabály nincsen és így a jogtudománynak és a bírói gyakorlatnak kell megállapítania, hogy az alkotmányi intézkedés melyik tételes törvényi rendelkezéseket helyezi hatályon kívül és ennek folytán miképpen alakulnak a családjogi viszonyok. Ennek részletes vizsgálata meghaladja tanulmányom kereteit,⁸ s így azt csak általánosságban vázolom, felhasználva a rendelkezésre álló szakirodalmat és bírói gyakorlatot.⁹

A házassági köteléki jogot teljesen új alapokra helyező alkotmányi rendelkezés következménye, hogy megszűnt a »férji hatalom« burzoá fogalma, amely szerint a »férj családfő és a házassági kötelék feje.«¹⁰ A házastársak a közös lakhelyet közös

¹ U. o. 383. §. 3. pont.

² Lásd Botez, Calypso : Drepturile femeii în Constituția viitoare. Noua Constituție a României. é. n. 86. oldal.

³ Románia 1923 márc. 28-i alkotmányának 6. §-a.

⁴ Lásd a 4. sz. jegyzetet.

⁵ Az 1932 ápr. 20-i törvénnyel kapcsolatban nem érdektelen megjegyezni, hogy a férjes nő jogképességét elismerő törvényi rendelkezést a román törvényhozás előbb hozta meg, mint mintaképe, a francia törvényhozás, amely csak 1939. február 18-i módosítással ismerte el a férjes nő jogképességét. Lásd Stănescu, Vasile : Statutul juridic al femeii măritate în Franța. Pandectele Române, XX—1941. 6. füzet, IV. rész. 124. skk.

⁶ V. ö. Ionașcu, Traian : Principiul egalității sexelor. Justiția Nouă, VI—1950. 2. szám, 211. old.

⁷ 1948 ápr. 13-i alkotmány 105. §. II. bek.

⁸ Az alkotmányi rendelkezéssel érintett szakaszok felsorolását lásd Ionașcu, i. m. különösen 213 skk.

⁹ Az újabb házasságjogi szakirodalom meglehetősen szegény. Ionașcu már idézett tanulmányán kívül az 1949—50. évi rendelkezésre álló jogi irodalomban csupán egyetlen tanulmány foglalkozik családjoggal : Lesvodix, Alexandru : Noua poziție a soției contestătoare la urmărirea silită a sofului. Justiția Nouă, V—1949. 5—6. sz. 585—587. old.

¹⁰ V. ö. Ionașcu, i. m. 216. pont.

¹ Családjogi vonatkozásban : a polgári törvénykönyv egyes szakaszainak módosításáról szóló 1906. márc. 15-i törvény, az 1929 ápr. 5-i 74. sz. Hivatalos Közlönyben megjelent munkatörvény a férjes nők polgári jogi cselekvőképességtelenségének megszüntetéséről szóló 1932 ápr. 20-i 94. sz. Hivatalos Közlönyben megjelent törvény, a polgári törvénykönyv egyes szakaszainak módosításáról szóló és az 1943 július 10-i 158. sz. Hivatalos Közlönyben megjelent 445. sz. rendelet-törvény stb.

² 1948 ápr. 13-i alkotmány 21. §. I. és II. bek.

³ Az 1865. évi polgári törvénykönyv, 1224. §.

^{4a} U. o. 195. §. II. tétel.

^{4b} U. o. 93. §.

⁵ U. o. 196. §.

⁶ U. o. 1242. §. II. bek.

⁷ U. o. 199. §.

⁸ U. o. 1249. §.

⁹ U. o. 1265. §.

¹⁰ U. o. 197. §.

¹¹ U. o. 1248. §.

¹² 50 §. 3. pont.

megegyezéssel állapítják meg, munkájukat vagy foglalkozásukat teljesen szabadon határozzák meg és mindezek megválasztásában teljesen egyenrangúak. A bírói gyakorlat már leszögezte, hogy a nemek egyenjogúságának az alkotmánytörvényben lefektetett elve alapján hatályon kívül helyezettnek kell tekinteni a polgári törvénykönyv egyes rendelkezéseit, adott esetben azt az intézkedést, hogy a férjes nőnek a hozományi vagyonkezeléssel kapcsolatban nincsen perbeli cselekvőképesége.¹

A nőt ugyanazok a szülői jogok illetik meg és ugyanazok a szülői kötelességek terhelik, mint a férfit, így a kiskorú gyermekkel szembeni tartási, őrzési, nevelési jogaik és kötelességeik azonosak. Ebből következik különösen a kiskorú gyermekek kártokozó cselekményeikért a szülőket terhelő felelősség azonossága is.² Ugyancsak egyenlők a szülők jogai a gyermekek részére a házassági beleegyezés megadását, a kiskorú gyermekek vagyonának gondozását, a házastárs feletti gondnokság gyakorlását stb. illetően is.

A házasság felbontása a polgári törvénykönyv rendszerében a törvényben meghatározott bontóok vagy a házastársak kölcsönös megegyezése alapján kérhető. A törvényben meghatározott okok: a házasságtörés,³ a házastárs ellen a másik házastárs által elkövetett kegyetlenség, súlyos sértés vagy erőszakoskodás⁴ végül a házastársnak kényszer-munkára vagy börtönre történt elítélése.⁴ A polgári törvénykönyv részletesen szabályozza a kölcsönös megegyezéssel történő házasságfelbontást,⁶ valamint általában a házasság felbontási eljárást.⁷ Az új jogi helyzetben mindezek elbírálásában a nő a férfivel teljesen azonos tekintet alá esik.

A kapcsolatos új bírói gyakorlatban a házasságot az alkotmány védelme alá helyező alkotmányi rendelkezés helyes értelmezését fejezi ki az a bírói ítélet, amely a házasságot a házastárs jó erkölcsökbe ütköző, a gyermekek életét veszélyeztető vallási fanatizmusa miatt bontotta fel.⁸ Bár a bírói gyakorlatban a legutóbbi időkig még találunk túlságosan formalisztikus döntéseket, — adott esetben a bíróság szerint érdektelen, hogy a házastárssal szemben elkövetett sértés szándékos vagy provokált volt-e, mert a törvénytörvény ilyen megkülönböztetést nem tesz,⁹ — általában felismerhető az a törekvés, amely a házassági kötelelki jognak minden formalizmustól való mentesítését célozza. Így megállapította a bíróság, hogy a

kibékülés az eljárás bármely fokán megszünteti a házassági bontóper.¹

Ugyancsak lényeges változást jelent az új helyzet a házassági vagyonjogtan is. A törvényes házassági vagyonjogi rendszer a vagyonelkülönítés. Ennek megfelelően a házastársak munkájukkal szerzett jövedelmük és a törvények alapján meglévő vagyonuk felett szabadon rendelkeznek, a közös házastárs költségeihez közvetlenül és arányosan mindketten hozzájárulnak és az ebből származó adósságokért közösen felelnek. A házastársnak a másik házastárssal szemben ellátási igénye van külön lakhely esetén, vagy a házassági bontóper ideje alatt, de csak akkor, ha saját hibáján kívül nem dolgozhatik vagy munkaképtelen. Ez az igény nemcsak a nőt, hanem a férfit is megilleti.² A férjes nő vagyonjogilag teljesen szabadon rendelkezik. A törvényes házassági vagyonjogi rendszer mellett hatályban maradtak a hozományi rendszernek azok az intézkedései, amelyek csupán a hozomány jogi jellegével (dotalitás) kapcsolatosak, de nem alapulnak a férjes nő cselekvőképességének vagy korlátozott cselekvőképességének elvén.³

A házassági vagyonjogi vonatkozású bírói gyakorlatból ki kell emelni azt a döntést, amely szerint az adott esetben alkalmazandó vagyonelkülönítési rendszerben is figyelemmel kell lenni arra a munkára, amelyet a házasság tartama alatt az egyik házastárs — jelen esetben a nő — kifejtett és a házasság felbontásakor az életközösségi vagyonból a terhek levonása után vissza kell neki szolgáltatni azt a részt, ami őt munkája után megilleti s amelynek összegszerűségét a bíróság a bizonyítási eljárás során állapítja meg.⁴ Ez azonban nem vezethet odáig, hogy a férj köteles lenné volt feleségét díjazni azért a munkáért, amelyet az életközösség ideje alatt kifejtett.⁵

¹ Lásd a RNK Legfelsőbb Bírósága polgári osztályának 1949 május 25-én hozott 624. sz. határozatát, közli Justiția Nouă, V—1949. 5—6. sz. 604. o.

² V. ö. Ionașcu, i. m. 217.

³ V. ö. Ionașcu, i. m. 218—219.

Az 1865. évi polgári törvénykönyv rendszerében a házasságok vagyonjogi viszonyait szerződéssel szabályozhatják: (1224 §), amelyet a bíróság előtt kell kötni (1228 §), a törvényben előírt formák betartásával. (Az 1900 márc. 14-i polgári perrendtartás 708. § és köv.). A hozomány a nő tulajdonában marad, a férj csak a helyettesíthető dologra vagy a házassági szerződésben felértékelt ingókra szerez tulajdonjogot. Ez esetben értékükkel adósnak tekintendő (1245. §). A hozományt a férj kezeli, akit ezért a hasznélvezővel azonos felelősség terhel. (1242. § I. bek. és 1243. I §. bek.)

⁴ Az ítélet indokolása szerint a közszerzeményhez hasonló helyzet állott fenn azzal a különbséggel, hogy a házasság felbontásakor megillető részt nem szükségképpen egyenlő arányban, hanem munkájuk eredményéhez képest kell felosztani. Lásd a temesvári megyei bíróság 1949. évi dec. 22-i 3400. polg. sz. ítéletét. Közli Justiția Nouă, VI—1950. 2. szám, 264. old. Az ítélethez Hutschenker Richard fűz megjegyzéseket s megállapítja, hogy az »életközösségi vagyon« (patrimoniu conjugal) fogalma, mint a házasság jogállásának kikerülhetetlen következménye, a házastársak egyenlő jogait biztosítja s ennél fogva nem szükséges a közszerzeménynek a megoldást megnehezítő és komplikáló rendszere felé haladni. (Lásd u. o. 266. old.)

⁵ A belényesi népi bíróság 1949 szeptember 27-i 64. számú polgári ítélete, közli a Justiția Nouă, VI—1950. 1. szám, 96. old.

¹ Az 1865. évi polg. törvénykönyv 1242. Lásd a botosani népi bíróság 194. sz. ítéletét. Spodheim M. B. megjegyzéseivel együtt közli a Justiția Nouă, VI—1950. 2. szám 269—271. o.

² Lásd Ionașcu, i. m. 214. old.

³ 1865. évi polg. törvénykönyv 211. §.

⁴ U. o. 212. §.

⁵ U. o. 213. §.

⁶ U. o. 214. és 254—276. §§.

⁷ U. o. 216—276. §§.

⁸ Adott esetben a házastárs az ú. n. »reszketősök« szeptájának volt tagja. Lásd a kolozsvári népi bíróság 1949 okt. 25-én hozott 4745. sz. ítéletét. Dima Marin megjegyzéseivel közli a Justiția Nouă, VI—1950. 2. sz. 263—265. old.

⁹ A RNK Legfelsőbb Bíróságának 1949 aug. 24-én hozott 917. sz. határozata, közli a Justiția Nouă, V—1949. 7—8. sz. 820. old.

A házasságból származó gyerekek elhelyezését és tartását illetően hasonlóképpen nem jöhet tekintetbe a házasság neme, hanem a bíróság a kérdésben saját mérlegelése alapján dönt. Adott esetben arra való tekintettel, hogy a házastársak egyikének sincs semmi vagyona, az idősebb fiúgyermeket a bíróság az anyánál helyezte el, azzal a megokolással, hogy ez a gyermek hamarabb lesz abban a helyzetben, hogy saját magát eltarthassa, viszont a fiatalabb, leánygyermeket az atya gondozásába adta.¹

Az alkotmányi rendelkezés a nőket a férfiakal egyenlő jogokkal ruházta fel végül a jogaik gyakorlására képtelen személyek: kiskorúak, elmebeteg, gyengeelméjűek és tékozlók védelme terén, ennek folytán hatályon kívül helyezte minden olyan rendelkezést, amely a nőt a gyámi, illetve a gondnoki tiszt elnyerésében, a cselekvőképtelen rokonok felett felügyeletet gyakorló családi tanácsban való részvételben stb. korlátozza.²

4. A szocialista társadalómépítésnek megfelelően, hasonló gyökeres változás állott be a *házasságon kívül született gyermek* jogi helyzetének rendezésében is. A kérdésben is a megelőző jogi helyzet változásából kell kiindulni.

Az 1865. évi törvénykönyv értelmében az atyaság megállapítása iránti keresetnek rendszerint nincs helye s a törvény csak kivételképpen — nőrablás esetén — engedi meg az atyaság megállapítását.³ Ezt a jogi helyzetet az irodalom a cinikus és képmutató burzsoá rendszer szembeötló példájának minősíti.⁴ E helyzeten némileg változtatott a polgári törvénykönyv egyes szakaszait módosító 1943 július 10-i 445. sz. rendelet törvény.

A szocialista törvényhozás azonban ezen a téren is új helyzetet létesített. A természetes gyermek jogi helyzetének szabályozásáról szóló, az 1949 április 2-i 15. sz. Hivatalos Lapban megjelent 130. sz. rendelet törvény szerint a természetes gyermek jogi helyzete az anya és ennek rokonai felé ugyanaz, mint a törvényes gyermeké.⁵ A rendelet törvény azután részletesen szabályozza az atyaság elismerési eljárást (2—6. §§), az atyaság megállapítása iránti keresetet (8—14. §§ és 20. §), a törvényesítési eljárást (15—16. §§), végül a természetes gyermek jogi helyzetét a szülők rokonsága felé (17—18. §§).

A rendelet törvény taxative felsorolja azokat az eseteket, amikor az atyaság megállapításának helye van, és pedig: ha az anya ellen a vélt atya erkölcstelen merényletet követ el vagy őt elrabolta; ha az anyát fondorlattal, házassági ígéretekkel csábította el vagy hivatali hatalommal való visszaéléssel erőszakolta meg; ha az anya köz-

tudomás szerint együttélt a vélt atyával és végül, ha az atyaság az atyától származó írásbeli beismeréséből kétségtől megállapítható (9. § I. és II. bek.).

Az ismeretes bírói gyakorlatból a természetes gyermek tartási igényének jogi alapját megállapító ítélet¹ mellett meg kell említeni azt a gyakorlatot, amely szerint az 130/1949. sz. rendelet törvényt, mint a közrendet érintő törvényt a folyamatban lévő ügyekben is alkalmazni kell.²

Nagyfontosságú az a bírói megállapítás, amely a megállapított nemi egyesülés tényéből kifolyólag a köztörvénynek a kártérítésre vonatkozó rendelkezései alapján akkor is elismeri a férfi erkölcsi és anyagi kártérítési kötelezettségét, — ezek között a tartási kötelezettséget is — ha egyébként az atyaság megállapításának az említett 130/1949. sz. rendelet törvény alapján — minthogy az ott felsorolt esetek egyike sem forog fenn — nincs helye.³

5. Jelentős fejlődésen ment át az örökbefogadás intézménye is. Az örökbefogadásnak az 1865. évi polgári törvénykönyvben szabályozott intézménye csekélyebb módosításokkal⁴ egészen a polgári törvénykönyv egyes szakaszainak módosításáról szóló, az 1949 április 9-i 18. sz. Hivatalos Lapban megjelent 131. sz. rendelet törvény hatálybalépéséig volt érvényben. A polgári törvénykönyvben foglalt szabályozás teljesen megfelelt a burzsoá jogrendszer szempontjainak, amelynek célja — a jogi irodalom megállapítása szerint — »fiktív apaság biztosítása — kizárólag az örökbefogadó érdekében — és jótékonyasági aktus gyakorlása, természetesen csak nagy óvatossággal és olyan módon, hogy az örökbefogadónak minél kevesebb sajnálnivalója legyen pillanatnyi nagylelkűsége felett.«⁵

Az új rendelkezés két alapvető tartalmat tart el: örökbefogadni valakit csak az örökbefogadott személy érdekében lehet és csak kiskorú személy fogadható örökbe.⁶ E két rendelkezéssel az örökbefogadás visszanyeri eredeti rendeltetését: kizárólag a kiskorúakat védő intézmény lesz. Az örökbefogadás nem szolgálhatja az örökbefogadó önző érdekeit, viszont a dolgozók államában megszünteti annak lehetőségét, hogy méltánytalan segítséget nyújtson olyan nagykorúaknak, akik fizikai képességeik teljes birtokában, életheletheletheiket munkájukkal biztosíthatják.⁷

¹ Az aranyosbányai népi bíróság 1948 nov. 26-i 73. polgári ítélete, közli Justiția Nouă, VI—1950. 2. szám, 260.

² A Legfelsőbb Bíróság polgári osztályának 1949. IX. 30—1034. sz. határozata, közli Justiția Nouă, VI—1950. 2. sz. 260.

³ A Legfelsőbb Bíróság polgári osztályának 1949. IX. 30—1034. sz. határozata, közli Justiția Nouă, VI—1950. 2. sz. 260.

⁴ A módosításokra lásd Ionașcu, Traian: Adopțiunea în lumina decretului Nr. 131. din 2. Aprilie 1949. c. tanulmányát, Justiția Nouă, V—1949. 7—8. sz. 750.

⁵ Lásd Stănescu, D.: Scurte considerațiuni asupra adopțiunii. Justiția Nouă, V—1949. 5—6. sz. 582.

⁶ A polgári törvénykönyvnek a 131/1949. sz. rendelet törvényvel módosított 309. §-a (I. és II. bek.) bővebben kifejezi Ionașcu, ism. 752.

⁷ V. ö. Stănescu, i. m. 583.

¹ A Legfelsőbb Bíróság polgári osztályának 1949. márc. 25-i 1240. sz. határozata, közli Justiția Nouă, VI—1950. 1. szám, 88—89. old.

² Ionașcu, i. m. 217./A pont.

³ 1906. évi polgári törvénykönyv 307. §.

⁴ Lásd Dumitru, Dinică: Morala proletară și condițiunea juridică a copilului natural. Justiția Nouă, VI—1950. 2) sz. 252.

⁵ Rendelet törvény 1. § magyarázza Dimitru, i. m. 253. sz. Megjegyzendő, hogy a rendelet törvény s ennek alapján az irodalom és írói gyakorlat a »természetes gyermek (copil natural)« megjelölést használja.

Az örökbecfogadó csak nagykorú lehet, aki legalább 18 évvel idősebb, mint az örökbecfogadott és a törvény értelmében gyám lehet.¹ A törvényhozónak az volt a célja, hogy az örökbecfogadó és az örökbecfogadott közötti személyi kapcsolatokat mennél jobban kiépítse,² ennek megfelelően úgy rendelkezik, hogy az örökbecfogadottat és törvényes leszármazottait az örökbecfogadóval szemben ugyanazok a személyi és vagyoni jogok és kötelezettségek illetik meg, mint a törvényes gyermekeket szüleikkel szemben; az örökbecfogadottal szembeni szülői jogok és köteleességek az örökbecfogadóra szállanak át, ugyanakkor megszűnnek az örökbecfogadott jogai és kötelességei vérszerinti szüleivel és ezek rokonságával szemben.³

Az új rendezés módot ad az örökbecfogadottnak arra, hogy a nagykorúság betöltésétől számított egy éven belül az örökbecfogadás felbontását kérje. A rendelet törvény ezt az eljárást elég részletesen szabályozza.⁴

Az örökbecfogadás kérdéseivel kapcsolatos bírói gyakorlatból ki kell emelni azt a döntést, amely szerint az örökbecfogadásnak meg vannak ugyan a törvényileg előírt eljárási feltételei, azonban nincs törvényi rendelkezés arra, hogy az örökbecfogadási kijelentés ünnepélyes, szakramentális formák között jöjjön létre.⁵ Ugyanezen a felfogáson alapul az a bírói döntés is, amely kimondja, hogy az örökbecfogadási cselekmény tisztán alak-

¹ A 109. § új szövege, III. bek.

² Lásd Stănescu, i. m. 583.

³ A polgári törvénykönyvnek a 131/1949. sz. rendelet törvénnyel módosított 313. §-a. Lásd bővebben Ionaşcu i. m. 754–755.

⁴ U. o. 314. §. Lásd bővebben Ionaşcu, i. m. 756. Meg kell jegyezni, hogy az 1949. IV. 30-i 25. sz. Hivatalos Lapban megjelent 185. sz. rendelet törvény értelmében a nagykorúság a Román Népköztársaságban a 18. életév betöltésével kezdődik, a kiskorú a házasság megkötésével nagykorú lesz. A nagykorúsítás intézménye megszűnik.

⁵ A Legfelsőbb Bíróság polgári osztályának 1949. évi 963. sz. határozata, közli Justiția Nouă, VI—1950. 1. sz. 85.

szerűségi, formális elbírálása ellenkezik a szocialista jogszemlélettel, amely nem engedi meg az alakosságok elsőbbségét a tartalom, a társadalmi viszonyok tényleges helyzete előtt.¹

6. Az elmondottak szerint a Román Népköztársaság családjogának fejlődése megfelel annak a fejlődési iránynak, amelyet a népi demokráciák családjoga követ. Főbb jellegzetességei ennek, hogy a házasságot — az egyház befolyását teljesen kiküszöbölve — mint polgári viszonyt szabályozza; a házassági jog minden kérdésével kapcsolatban biztosítja az egyén szabadságát — összeegyeztetve a társadalom érdekeinek védelmével —; megvalósítja a nő egyenjogúságának elvét; megvédi a szülői jogot és biztosítja a gyermek jogainak és érdekeinek állami védelmét.²

Nem volna teljes a családjog fejlődéséről írt vázlat, ha nem mutatnánk rá arra a nagy érdeklődésre, amelyet a román jogi irodalom a szovjet jogfejlődés iránt tanúsít. Ennek bizonyossága nemcsak a legújabb szovjet jogi irodalom állandó tanulmányozása,³ hanem az a tény is, hogy a legújabb román jogi irodalmi fejtegetések — s így a most ismertett művek is — a szovjet jogfejlődés beható tanulmányozásán alapulnak. Ennek következménye a román jogfejlődés általános, családjogi vonatkozásban különösen is megállapítható jellegzetessége, hogy a szovjet jogfejlődés tapasztalatait követi. Az ismertett családjogi intézkedések biztosítékot képeznek arra, hogy a családjogi szocialista fejlődés ezen a biztos úton fog haladni.

Dr. Nagy Lajos

¹ A brassói megyei bíróság 1949 május 7-i 552. sz. ítélete, közli Justiția Nouă, V—1949. 7—8. sz. 819.

² Lásd Szverdlov, i. m. 50.

³ Családjogi vonatkozásban lásd pl. Szverdlov, G. M.: »A házasságfelbontás néhány kérdése a szovjet jogban« c. tanulmányának ismertetését, Justiția Nouă, V—1949. 5—6. sz. 655—656. (Ismerteti Yolanda, Stănescu) Tadevoszján V. S.: »A szülők felelőssége a gyermekeik által okozott károkért« c. cikkének fordítása (Justiția Nouă, V—1949. 7—8. szám. 803—806.) stb.

Új házassági szemlélet*

A házasság problémáit általában a legelterjedtebb és a legváltozatosabb szempontból tekinthetjük, a jog szemszögéből tekintve azonban végeredményben is csak kétfajta szemléleti módról lehet szó: a házasság magánjogi és közjogi szemléletéről. E kétféle házasság szemlélet, a minket érdeklő jogintézményesítést és ennek gyakorlati vonatkozásait tekintve, lényegében a következőket jelenti.

* Bősörményi Nagy Emil dr. a Jogtudományi Közlöny 1950. márciusi számában a házassági reform egyes szabályozásra váró gyakorlati kérdéseit tárgyalta. E kérdések megoldásához az elméleti vonatkozások tisztázása nagyban hozzásegíthet. Nem lesz tehát haszon nélkül való, ha a házasság kérdésének szociológiai vonatkozásait is megvilágítjuk és különösen a szovjet házasságjogfejlődés tanulságait megismerjük.

A magánjogi szemléletből kiinduló jogintézményesítésnél az a lényegét érintő jellegzetesség, hogy a házasság rá van hagyva az egyénre. Nem szerepelnek olyan közösségi szempontok, nem érvényesül olyan közérdekelismerés, amely az egyént a maga igényeinek érvényesítésénél korlátozná. A házasság tehát teljességgel az egyén magánügye. Az egyén itt birtokában van nemcsak a házasságkötési, hanem a köteléki szabadságnak is. Vagyis nemcsak a felől rendelkezhet szabadon, hogy kössön-e házasságot, vagy ne kössön, és hogy kivel kössön, hanem a felől is, hogy a létesült házassági kötelékben megmaradjon-e vagy sem.

Ezzel szemben a közjogi szemléletből fakadó jogintézményesítés mellett az államhatalom na-

gyon is érdekeltnek tekinti magát a házasság ügyében, ezt közösségi ügyként kezeli. A közjogias szemlélet lényege abban áll, hogy az államhatalom felismerve a létesült házasságok fenntartásához fűződő közérdeket, ennek biztosítása érdekében köteléki szabadságot nem engedhet és a házassági kötelek feletti egyéni rendelkezést közösségi ellenőrzés alatt tartja.

A magánjogias házasságszemlélet szükségszerűen elvezet a szabad házassági rendszerhez, erre pedig már az is jellemző, hogy a házasságkötésre gyakorolható közérdekű ellenőrzés is kicsszik az állam kezéből. Mert ily rendszer mellett, ha papíron fenn is tartják a házassági akadályok rendszerét, a köteléki szabadság elvi alapjának elfogadása mellett nincs már mód arra, hogy jogi megkülönböztetéseket lehessen tenni a tényleges együttélés és a házasság között. A szabad házassági rendszer lényegileg a köteléknélküliség intézményesítésével egyértelmű. Így lemond az állam arról, hogy távoltartson házasságra alkalmatlan, az utódnemzés szempontjából társadalmilag veszélyes egyéneket a házasságtól, amiből súlyos hátrány származhatik a társadalomra.

A közjogias házasságszemlélet mellett a házasság fenntartásához fűződő közérdeket nemcsak felismerik, de éppen ennek biztosításában látják a jog idevonatkozó legfőbb feladatát. Tudatában vannak annak, hogy a köteléki lazaság és a házasság zártságának fogyatékossága egyben laza és széteső társadalmat jelent, következményében pedig a társadalmi kohézió és életerő megfogyatkozását. Ezért bár nem a felbonthatatlan házasság jogintézményének létesítésére törekszik, mindenestre a felbonthatóság mellett is a bontás lehetőségét szűk térre szorítani, az erre irányuló egyéni elhatározást közösségi ellenőrzés alatt tartani igyekeznek, hogy ez a lehetőség ne szabályként, hanem kivételként hasson.

E kétfajta házasságszemléletből egymástól lényegében eltérő jogintézményesítés fakad, amely az egész társadalmi életet átjáró eltérő hatásokban is megnyilvánul. Megnyilvánul ez a nevelési irányelvekben, a férfi és a nő egymással való társadalmi érintkezésében (különösen abban, hogy a nőt élettársként, vagy nemi tárgyként kezelik-e), a film, irodalmi, művészeti megnyilatkozásokban stb. Így pl. a magánjogias házasságszemléletből táplálkozó nevelés a nemi gátlásoktól mentesítésre, nemi szabadságra nevel; — a közjogias szemléletből kiinduló éppen ellenkezőleg, a nemi önuralom megszerzésére, a nemiséggel kapcsolatos szociális felelősségre. Minthogy a kollektív érületet, az összetartozás érzetét a gyerektől átélés intenzitásával csak a családban sajátíthatjuk úgy el, hogy az valósággal természetünké válják és így a család a kollektív érületre nevelésnek természetes iskolája, könnyen megérthetjük, hogy szociológiai szempontból mily különös érdek fűződik ezekhez a hatásokhoz. Mindezeknek a részlettényezőknél összegeződéséből merőben eltérő társadalmi légkör alakul ki a kétfajta házasságszemlélet nyomán, — két külön világ.

Semmiféle más téren nem érvényesül oly fokban a jog társadalompedagógiai hatása, mint a házasság területén. De ahhoz, hogy ez a hatás pozitív módon érvényesülhessen, a házasság közjogias szemlélete mellett nélkülözhetetlen, hogy az államhatalom valóban kézbe tartsa a társadalomnevelés eszközeit és megakadályozhassa a jogpolitikai célkitűzéseivel ellentétes hatások érvényesülését. Ahol különböző erkölcsi hatások szabadon érvényesülhetnek, keresztezhetik egymást és zavarossá tehetik a társadalom erkölcsi légkörét, ott a jognak minden szándékolt célkitűzése és társadalompedagógiai hatása elsikkadhat. Az ellentétes közfelfogás kibúvókat hasít a létesített jogszabályokba és azokat ezzel fel lazítja. Ezt a jelenséget mindenhol tapasztalhattuk, ahol az államhatalom tartózkodott a filmszínház, sajtó ügyeibe avatkozástól, ahol szent volt előtte az üzleti érdek, már pedig dekadenciára hajló polgári társadalmakban éppen pornografikus műtermékek gyártása és forgalombahozatala kitűnő üzlet szokott lenni.

Mint már említettük, a házasság kérdését száz és egy szempontból lehet tekinteni. A magánjogias szemlélet alapján álló közösséget éppen az jellemzi, hogy benne, ha jogelvileg nem is, de gyakorlatilag szabadon tudnak érvényesülni mindezek a szempontok. A közjogias házasságszemlélettel ez semmiképp sem egyeztethető össze. Ahol egyszer felismerték a közösségnek a házassághoz fűződő érdekét és ebből a felismerésből a házassági kötelek állandóságához fűződő követelmény biztosítása előtérbe került, ott minden ezzel össze nem egyeztethető egyéni szempontnak háttérbe kell szorulnia.

A közjogias házasságszemléletnek valósággal szemnyitó hatása van: megláttatja, hogy a gyakori és könnyű házasságfelbontások, mindenfajta köteléki lazaság és ezeket kísérő erkölcsi elhajlások mégis csak beteges, elfajulásos jelenségek, valóságos szociális nyavalyák, nem pedig, mint ezt a magánjogias szemlélet feltűnteti, a társadalmi élet változásával együttjáró fejlemények csupán, egy más erkölcs megnyilvánulásai. A magánjogias házasságszemléletnek éppen ebben a beállításban van legnagyobb hátránya, sőt veszélyessége, mert ez a felfogás arra indít, hogy ne is tegyünk semmit hasonló társadalmi elfajulásokkal szemben. (Ha egyszer nem bajról, elfajulásról van szó, minek gyógyítsuk?) Tehát amíg ez passzivitásra vezet, addig a közjogias felfogás a bajfelismerés motivációjával azok leküzdésére, sőt megelőzésére serkent. Beláttatja velünk, hogy mint minden más baj elleni küzdelemlnél, itt is a legtöbbet a megelőzés ér és a megelőzés érdekében megint csak a házasságok fenntartásának követelményét állítja eléink, mint egyedül célravezető eszközt. Mert nyilvánvaló, hogy ott válnak sűrűn, komolytalanul és könnyelműen, ahol komolytalanul és könnyelműen házasodnak. De fordítva is áll: ott házasodnak komolytalanul és könnyelműen, ahol komoly ok nélkül is könnyen válni lehet és így a fellazult házassági intézménybe, ha nem is nyíltan, de

burkoltan, mintegy próbaházassági rendszert lehet beiktatni.

*

De lássuk ezek után a kétfajta házasság szemlélet gyakorlati érvényesülését, hogy a gyakorlati eredményekből megkapjuk a biztos feleletet arra a kérdésre is: melyik a kétfajta házasság szemlélet közül a szocializmus házassági szemlélete.

Vessük össze e végből a föld két legnagyobb kialakult társadalmának képét: az Amerikai Egyesült Államokét és a Szovjetunióét, amelyek egyben a kiteljesült kapitalista, illetve a kiteljesült szocialista társadalmat is reprezentálják.

Az amerikai társadalmi élet szemléleténél nyomban az tűnik fel, hogy a házassággal összevissza szabadon kísérletezgetnek, kezdve a »pajtás-házasság« bevezetésére irányuló mozgalomtól (időleges házasság a diákszerelmek legitimálására, születésszabályozással egybekötve), amelyet *Lindsey* gyermekbíró indított meg, a próbaházasságok különböző módozatainak keresésén keresztül, egészen a modern poligámiáig (L.: mormonok). Vagyis itt az a szembeszökő, hogy a házasságot valóban úgy kezelik, mint amivel *azt csinálhat az ember, amit akar*. A gyakori és sorozatos válások már fel sem tűnnek, sem a sorozatos újabb komolytalan házasságkötések. Ha így haladnak, ma holnap eléri a válások száma a házasságkötések számát. Ilyen tényleges helyzet mellett a házasság, mint jogi kötelék bizony nem sokat jelent, gyakorlatilag köteléki szabadság van, a házasságnak, mint jogintézménynek sorsa ki van szolgáltatva az egyénnek. Ennek természetes következményeként a család nem lehet stabil intézmény és tipikus tünetként jelentkezik a *szerelem öncélúsága* és a vele járó *születésszabályozás* társadalmi elfogadottsága és érvényesülése. Így azután a házasság intézménye meg is szűnik betölteni természetes rendeltetését, amivel szociális szempontból értékelenné és értelmetlenné válik. Mindezek a jelenségek hatékony társadalmi ellenállásba nem ütőköznek, a jog pedig meg sem kísérli megakadályozni őket.¹

Amilyen egy társadalom házasság szemlélete, olyan annak nemi és család erkölcsi léggömbje. A prostitúció itt hihetetlen mértékben elterjedt és még továbbterjedőben van. A szexualitásra alapozott hatalmas szórakoztató ipar virágzik. A színház, film stb. szabadon terjesztheti a laza nemi- és család erkölcsi felfogást, a hamis szentimentalizmust (az erkölcsi bukások okszerű és megérdemelt következményeivel szemben felkelített megértést. és szánalmat). Mit ér mindezzel

¹ Meg kell jegyeznünk itt jellegzetes érdekességként, hogy Amerikában a nemi-erkölcsi születésszabályozás (Birthcontrol) mellett újabban a gazdasági természetű birthcontrol szemlélet és törekvés is új erőre kapott. William Vogt 1948-ban megjelent könyve (Megmentő út) nagy tetszésre talált, hatására a malthusianizmusnak valóságos reneszánsza következett be. Hasonló kultúr-pszichizmus már önmagában véve is súlyosan dekadens jelenség és szöges ellentétben van a marxizmus kultúr-optimizmusával. A marxizmus elveti a malthusianizmust, kiindulási pontjával: a talaj csökkenő termőképességének kapitalista elméletével együtt.

szemben az itt-ott jelentkező társadalmi ellenhatás intézményesített közösségi támogatás és beavatkozás nélkül? Az államhatalom semleges tartózkodásával szemben jellegzetes szociális hátsóként (ez az érem másik oldala), az egyének laza a közösségbe kötöttsége. Az egyesek teljesen maguknak élhetnek és élnek is, anélkül, hogy másokra és a közösségre tekintettel kellene lenniük, — mintha csak egymagukban élének sűrű embermilliók között.

Ime, már néhány jellegzetes vonás felvázolásából is mennyire plasztikus bontakozik ki egy magánjogias házasság szemléletű társadalmi berendezkedés tipikus képe.

Mindenben ellentétes vonásokat mutat ezzel szemben a mai szovjet társadalmi élet. A jogintézményesítés itt félreérthetetlenül és egyértelműen közjogias alapon áll és az államhatalom nemcsak felismeri, hanem jól megválogatott, hatékony eszközökkel valóban biztosítja is a házassági kötelek fenntartásához fűződő közérdek követelményét. Kötelező a komoly békeltetés. A válni szándékozóknak ezt a szándékát a helyi lapban közzé kell tennie. Ezzel mintegy társadalmi megítélésnek, a közvélemény ellenőrzésének kell alávetnie, ami élénken mutatja, hogy itt mennyire nemcsak magánügy a házasság. Súlyos bontóperi illetéket kell leróni. Ez az illetékösszeg kezdetben csak 100—300 rubel volt, de azután felemelték 500—2000 rubelre, ami már valóban elég komoly összeg és alkalmas arra, hogy meggondolásra késztesse.

Válni (a közhasználatnak megfelelően használom állandóan ezt a szót a jogilag szabatos bontás helyett) csak valóban komoly okból lehet. A bírói gyakorlat ma már szigorúan és következetesen (s a közjogias elvnek megfelelően) csak komoly ok fennforgása esetén bont. Amint a Szovjetunió Legfelsőbb Bíróságának iránytadó teljesülési határozata mondja: »A bíróság csak abban az esetben bonthatja fel a házasságot, ha a bontóper komoly, megalapozott motívumok alapján indították meg és a házasság további fenntartása ellentétben áll a kommunista erkölccsel, továbbá nem teremtheti meg a rendes feltételeket az együttélés és a gyermekek nevelése számára«. Hangsúlyozott követelmény továbbá, hogy a bíróságnak mindenképp a gyermek érdekeiből kell kiindulnia és hogy a bontóperi ítéleteknek hozzá kell járulniuk, hogy a család és a házasság jelentőségét helyesen értelmezzék, hogy a lakosságot a bíróságok ráneveljék a kommunista erkölcs magasztos elvein alapuló, a szovjet törvény védelmezte házasság tiszteletére.

Eredmény: a házasság nem felbontatlan ugyan, de a felbontott házasságok száma a nyugati államokéhoz viszonyítva annyira elenyésző, hogy a szovjet házasság valóban állandó köteléként jelentkezik. Biztosítva lévén így a házassági kötelek állandósága, *megvan a család szilárd kerete*, amelybe szívesen és örömmel fogadják a gyermekáldást. A család ekként a társadalmi életerő és egészség friss, bővizű forrása, mindjobban erősödő természetes alapja. A szerelem öncélúságával szemben itt a sokgyermekes anyák

társadalmi megbecsülése és hatékony támogatása, valamint a magzatelhajtás szigorúan érvényesített tilalma tűnik szembe. A házasságkötés teljesen állami ellenőrzés alatt áll, csak az illetékes állami hatóság előtt kötött házasságot tekintik házasságnak, és ezt az elvet következetesen viszik keresztül minden vonatkozásban. (Csak a házasságból származó gyermekek örökölhetnek mindkét szülő után, az együttélésből nőtartásra igény nem keletkezik, stb.) A házasság zárttságának követelménye pedig oly fokban van biztosítva, hogy az kívülről még gyermektartási igénytől sem érinthető. (Csak a házasságból született gyermek követelhet az apától tartást, házasságon kívüli közvetségből gyermektartási igény nem érvényesíthető, amiből persze a gyermekre hátrány nem származik, mert szociális gondoskodás tárgya.)

De nincs is itt semmi hiba a társadalmi közhízó körül és az egyéneknek a kollektívumba való szerves bekapcsolódásánál. Míg a felbomló nyugati családok kivetik magukból a gyermeket, a csorbítatlanul ép és szilárd szovjet családok még a családból kiesetteket is magukba fogadják. Olvashattuk nemrégiben, hogy éppen a sokgyermekes szovjet családok között mily nagy számban akadtak olyanok, amelyek a háborús események folytán szüleiket elvesztett gyermekeket befogadták. Itt a gyakorlat megoldott, illetve tárgyalanná tett a házasság lényege és célja körül folytatott minden elméleti vitát, mert a magánjogias szemléletre legjellegzetesebb öncélúsággal szemben a szovjet jogban a leghatározottabban kifejezésre jutott, hogy a házasság a férfi és a nő olyan önkéntes és szabad szövetsége, amelynek *célja a családalapítás*.

Az ilyen házassági jogrendszert és társadalmi berendezkedést természetesen egészen más nemiségi családteremtési légkör veszi körül. Itt lehetőségessé vált a prostitúció olyan mérvű visszaszorítása, ahogyan ezt e kérdés ismerői soha nem tartották volna lehetségesnek. Pornográfia egyszerűen nem létezik. A szovjet filmek, színdarabok, regények teljesen tiszták, erkölcsi szenny, szekszuális méreganyag nincsen bennük. A társadalom természetes erkölcsi érzülete töretlen, minden erkölcsi lazaságra élénken reagál.

Igazán nem nehéz eldönteni ilyen adatok mellett, hogy melyik társadalom életmegnyilvánulásából kapunk helyes feleletet a házasság kérdésében. A tények önmagukért beszélnek amellet a közjogias házasság szemlélet mellett, amelyet a szovjet társadalmi élet képe oly maradék nélkül reprezentál. Amint nyilvánvalóan igazolja egy egészséges ember egészsége, mint tény, életformájának helyességét, ugyanígy egy válságoktól mentes társadalomé is ezt igazolja egy beteges jelenségekkel, elfajulásokkal küzködő társadaloméval szemben. Az a kép, amit pl. B. M. Hincle az amerikai házassági viszonyokról közvetlen megfigyelések alapján fest (Az újvilág házassága), nem más, mint társadalmi körleírás. Ezzel szemben a szovjet társadalmi élet házassági viszonyairól megismert tények a kicsattanó társadalmi egészség állapotáról tanuskodnak. Ezt minden elfogulatlan szociológusnak meg kell állapítania, azzal a jóleső érzéssel, amelyet az orvosban is

kelt egy egészséges szervezet a sok beteges és rendellenes után.

*

Ezekután rátérünk a kérdés hazai vonatkozásaira. Nálunk — az eltérő helyzet és előzmények folytán — kezdeti állapotként sem következett be a szabadházassági rendszer megvalósítása, mint a Szovjetunióban, de a 6.800/1945. M. E. sz. rendelettel, amely a közös beleegyezéssel való bontást, sőt 5 évi különélés után az egyoldalú házasságfelbontást is lehetővé tette, erős eltolódás a magánjogias elvi irány felé bekövetkezett. Mert ezekben az esetekben a jog a házassági kötelék felőli rendelkezést az egyén tetszésére hagyja és a közösségi ellenőrzés alól kiengedi. E fejlemény nyilván átmeneti, előidéző okai világosan állnak előttünk.

A köteléki szilárdság nálunk már amúgysem volt meg. Az említett rendelet tehát csak megszüntette azt a nem őszinte, kétértelmű helyzetet, amely a 77. §-os bontóperekkel kapcsolatban létezett. A háború otthonokat, családokat dúlt fel, házastársakat szórt szét és vetett másokhoz, a nyomor a még meglévő erkölcsi ellenállást is letörte és kihúzta az otthon és a család alól a biztos gazdasági alapot. Ez volt a háború után előállott helyzet és az ebből folyó jogi szükségletként lehetővé kellett tenni, hogy a nagyszámban ténylegesen megbomlott házassági kötelékek könnyűszerrel likvidálhatók legyenek, illetve létesült új kapcsolatok törvényesíthetők legyenek. Szükség volt bizonyos átmenetre, kíméleti idő beiktatására a viszonyok normalizálódásáig. Mint ahogyan beteg emberre sem kényszeríthetjük az egészséges ember rendezett életmódját. A háború és a gazdasági válság bomlasztó ténye után tönkrement házasságokkal szemben sem lehetett az állandóság és a zárttság normális követelményeit támasztani.

A jog csupán felépítménye és függvénye a gazdasági viszonyoknak. Minden jogszabály, amely ettől a függéstől magát függetlenül létesül, életképtelen. És ezen a téren a gazdasági viszonyok hatása és alakító ereje különösen közvetlen. Már a legalapvetőbb házasságjogi kérdés: a házasságkötési szabadság is (ennek megléte vagy hiánya) a gazdasági helyzettől függ. »Teljesen és általánosan szabad tehát csak akkor lehet a házasságkötés, — tanítja Engels — ha a kapitalista termelés és az általa létrehozott tulajdonviszonyok megszűnése után eltűnnek azok a gazdasági mellék-szemponatok, amelyeknek ma még oly óriási befolyásuk van a párválasztásnál. Akkor valóban a kölcsönös vonzalom lesz az egyedüli motívum.«¹ Mert valóban, hiába hoznak olyan törvényt, amely elvileg a teljes házasságkötési szabadság alapján áll, akiket a házasságkötésnél gazdasági érdekek kötnek meg (pl. hozomány, beházasodás, előnyös összeköttetések megszerzése stb.), nem házasodnak szabadon. Szó sem lehet házasságkötési szabadságról a szülők birtokában tevékenykedő és így önálló gazdasági egzisztenciával nem

¹ Engels: A család, a magántulajdon és az állam eredete. 81. l.

rendelkező földművesfiatalságnál. Ezek a szülők kívánsága és a birtok érdeke szerint kénytelenek házasodni. A kapitalista társadalomban így az a fonák helyzet alakult ki, — amint erre Engels nem csekély iróniával mutat rá — hogy nem az elnyomott osztályok, hanem kizárólag csak az elnyomott proletárosztály volt a házasságkötési szabadság tényleges birtokában, — éppen nincstelensége biztosította számára ezt a szabadságot.

A szovjet társadalmi fejlődés a mi viszonyainkra vetítve is rendkívül tanulságos. Mert kitűnik abból mindenekelőtt is, hogy a házassági kötelék szilárdságának feloldódása, a szabad házassági rendszer kialakulása és ezzel velejáró jelenségek (szabad magzatelhajtás stb.) nem a szocialista gazdasági rend kiépülésével előálló fejlemények, hanem csupán olyan kezdeti jelenségek, amelyeket a fellazult, válságos és még rendezetlen gazdasági helyzet váltott ki. A szocializmus kiépülésének bekövetkezése éppen megszünteti ezt a helyzetet. Zavaros és még rendezetlen gazdasági viszonyok mellett természetesen helyesebb volt, hogy az amúgy sem megakadályozható magzatelhajtásokat megengedték, mert így ezek, az anyák testi épsége érdekében, orvosi intézetekben voltak elvégezhetőek. Amint azonban a gazdasági helyzet megszilárdult és az állam abba a helyzetbe jutott, hogy a családok gazdasági létét biztosítani, a szülőket a gyermekek felnevelésében támogatni tudta, nyomban megváltozott a felfogás és a magzatelhajtások szigorú megtiltása mutatkozott helyesnek. És így volt ez más egyéb vonatkozásokban is.

A fejlődés eredményeként azután végeredményben is teljesen tisztázódott, hogy a szocializmus nem a monogámia megszüntetését és a szabadszerelm megvalósulását hozza, amint erre sokan számítottak, hanem éppen ellenkezőleg: a prostitúcióval, poligámikus elfajulásokkal elégtelenített, megrontott monogámiának szanálását, kiteljesítését.

Mert a szocialista fejlődés az egyént mindenfajta gazdasági függéstől, egyik embernek a másik ember általi kizsákmányolás lehetőségétől szabadítja meg és egyben megadja gazdasági biztonságát. (Nincs munkanélküliség, ellenben megvan minden irányú szociális védelem és gondoskodás.) A szocializmus ezen a gazdasági alapon a mai fejlett, modern viszonyok közé vissza tudja hozni azt a teljes párválasztási szabadságot, amely eredetileg is már megvolt, a magasabb fejlődési szinten és életkörülmények közt megismétlődő dialektikus fejlődés eredményeként. Mert ősi

viszonyok közt a párválasztási szabadság valóban csorbítatlanul megvolt és feltalálható még ma is. A szocializmusban a teljes egyenjogúság és szabadság állapotában élő férfi és nő újra teljesen szabadon választják egymást. És éppen ez a párválasztási szabadság a monogámia belsejébe. És éppen ezért lett a szocializmus a monogámia kiteljesülésének az alapja, mert ennek gazdasági feltételeit megvalósította.

A szocialista társadalmi fejlődés eredménye az, hogy amikor ilyen módon a monogámia megkapta (vagy visszakapta) a maga külső és belső biztosítékait: a család a gazdasági biztonságot, az egyén pedig abba a helyzetbe került, hogy a férfi és nő teljes egyenjogúság mellett, hajlamát szabadon követve köthet házasságot, akkor ezzel a közösség is abba a helyzetbe jutott, hogy ennek ellenében joggal támaszthatja az egyénnel szemben a köteléki állandósághoz fűződő közérdek követelményét.

Mi is elérkeztünk a szocializmus gazdasági és társadalmi kiépítésének stádiumához és ezzel az átmenet elkerülhetetlen zavarai és nehézségei után gazdasági és társadalmi életünk új, szabályos és rendezett mederbe terelődik. A helyes gazdasági alapozás követelménye mellett nálunk is jelentkezni fog az ugyancsak nélkülözhetetlen követelmény: a szilárd biológiai bázis megteremtésének követelménye. Tudtommal az előállott fejleményeknek megfelelő házassági reform előkészítésével az erre hivatott és illetékes tényezők máris behatóan foglalkoznak. Nem is lehet kétséges, hogy mihelyt az ehhez szükséges szociális és gazdasági feltételek meglesznek, mi sem késlekedünk majd a szovjet példa viszonyainkhoz alkalmazott követésében, megfelelő jogi, gazdasági és társadalomerkölcsi nevelő intézkedésekkel hozzájárunk majd a házasság és a család megszilárdításához. Mert a házasság és a család válsága nálunk is elég komoly.

A döntő fordulat a közjogias elvi irányzódás felé máris bekövetkezett Alkotmányunk 51. §-ának azzal a deklarációjával, hogy: »A Magyar Népköztársaság védi a házasság és a család intézményét.« Ezzel a közérdekűség szempontja és a házasságvédelem, mint jogpolitikai feladat előtérbe került. És ez bizonyára nem marad komoly hatás nélkül a házassági kérdések gyakorlati kezelésére addig sem, amíg az Alkotmány 51. §-ának rendelkezéséből kibontva és annak szellemében a jelenlegi gazdasági és társadalmi fejlődésünknek megfelelő tételes házasságjogi rendelkezések napvilágot látnak.

Dr. Czigliányi Aladár

**Előfizetési ügyben mindennemű felvilágosítás
és reklamáció:**

Budapest V., Bajcsy-Zsilinszky-út 40.

TELEFON: 122-075.

ОЧЕРК СТАТЕЙ НАПЕЧАТАННЫХ В ЖУРНАЛЕ „ВЕСТНИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК”

ЗАКОН № 1950 : II.

Очерк общей части нового уголовного кодекса.

Сотрудники кафедры уголовного права Будапештского Университета.

ОСНОВНЫЕ НАЧАЛА СОВЕТСКОГО СОЦИАЛИСТИЧЕСКОГО УГОЛОВНОГО ПРАВА

Автор, желая облегчить изучение общей части нового венгерского уголовного кодекса, намечает основные начала советского социалистического уголовного права.

Статья прежде всего констатирует, что между советским уголовным правом, как социалистическим уголовным правом, и между буржуазными уголовными правами, как тоже и между советской наукой уголовного права и буржуазной наукой уголовного права, существует принципиальная разница. Эти два вида права и правоведения нельзя искусственно приравнять друг к другу. Такие попытки показывают только на то, что мы отчасти еще всегда пленены буржуазными уголовными теориями. Автор статьи, на основании учений советских социалистических ученых, показывает на классовое содержание различных уголовноправовых систем и констатирует, что буржуазное уголовное право безуспешно стремится прикрывать свой защищающий эксплуатацию, противонародный характер: буржуазное уголовное право является уголовным правом эксплуататорского государства точно так, как уголовные права рабовладельческого или феодального государства. Для доказательства того, в какой мере служат разные уголовноправовые «терории», возникшие в эксплуататорских государствах интересам эксплуататорских классов, автор знакомит нас с критикой, данной советским социалистическим правоведением о различных уголовноправовых «теориях» капитализма и империализма.

Советские юристы, говорит автор, не отрицают классовой связанности советского уголовного права а решительно заявляют, что задачей советского уголовного права является защита и укрепление советского социалистического государства рабочих и крестьян. Задачи социалистического уголовного права проявляются и вытекают из тех указаний, которые сделал товарищ Сталин в связи с двумя этапами развития советского государства. Уголовное право первого этапа имело громадное значение в борьбе против свергнутых эксплуататорских классов. Задачи второго этапа вообще освещает второй §. закона о судостроительстве Советского Союза; уголовно-правовой задачей второго этапа является всей силой выступить против похитителей социалистического имущества, против нарушителей правил социалистической трудовой дисциплины и социалистической общественной жизни. Советское социалистическое уголовное право выдержало пробу в Великой Отечественной войне, когда оно оказалось полезным средством сохране-

ния дисциплины и тем же самым героической борьбы советского народа.

Автор, показавши на клеветы буржуазных юристов в связи с советским социалистическим правом, рассматривает два центральных понятия советского социалистического уголовного права: преступление и наказание. После принципиальной критики буржуазного преступления, автор излагает, что по советскому социалистическому уголовному праву определенной чертой преступления является объективная опасность преступного действия но одновременно советское уголовное право, само по себе разумеется, не оставляет без внимания и личность преступника. В связи с наказанием автор показывает на то, что в советском социалистическом праве наказание только одно из средств борьбы против преступности, его цель не причинение физического страдания или понижение человеческого достоинства, а исправление преступников, их приведение обратно в общество. Советское социалистическое уголовное право является в большой мере гуманистическим, в ней выражается социалистический гуманизм.

Статья в конце занимается поучениями, которые получают для венгерских юристов при изучении советского социалистического права. При этом показывает прежде всего на то, что уголовное право народно-демократического государства, выполняющего задания пролетарской диктатуры, должно всей своей системой и прежде всего основными принципами коренно различаться от любого буржуазного уголовного права. В дальнейшем показывает автор на то, что некоторые институты нового венгерского уголовного права, похожие на старое уголовное право, подчинены социалистическим принципам и выполняют новые функции. Должен найти выражение в новом венгерском уголовном праве, а главным образом в особенной его части, тот факт, что заданием советского социалистического права ныне является защита социализма и строение коммунизма, тогда как задача венгерского уголовного права — это защита диктатуры пролетариата и строение социализма.

Автор закончивает статью нижеследующими: для того, чтобы хорошо создать и на практике успешно провести в жизнь новое венгерское уголовное право в целом, неизбежно познакомиться с марксистско-ленинской наукой уголовного права, самыми отличными работниками которого являются советские криминалисты.

Др. И. Сабо

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ЗАКОНА № 1950 : II.

О некоторых вопросах общей части нового уголовного кодекса.

Др. И. Тимар

ПОНЯТИЕ НАКАЗАНИЯ В УГОЛОВНОМ ПРАВЕ ВЕНГЕРСКОЙ НАРОДНОЙ ДЕМОКРАТИИ

О общей части нового уголовного кодекса. Раздел о наказаниях.

Др. И. Гусар

ВОПРОСЫ КАЧЕСТВЕННОГО ПРЕОБРАЗОВАНИЯ ХОЗЯЙСТВЕННОГО ОБОРОТОВОГО ПРАВА

Плановость как новый руководящий принцип хозяйственного права

«Свобода» сделки в капиталистическом строе была только формальной, на деле же она не является ничем иным, чем выдачей экономически более слабой стороны на произвол экономически более сильной.

Вследствие непрестанно разветвляющейся социализации, наступили в общественном и экономическом отношении уже не только количественные, но и качественные изменения. Таким образом в области права, и в первой очереди в правовой области хозяйственных сделок, ныне уже приходится говорить не только о количественных, но и о

качественных изменениях. Причиной этой перемены является то, что в хозяйственной жизни основной руководящей и регулирующей силой становится общественный интерес. Вследствие этого на место «формальной свободы» капиталистического хозяйства поступил и в правовой области сделок новый руководящий принцип: принцип плановости.

Народно-хозяйственный план заранее определяет количество производимых средств производства и продуктов общего потребления, согласовывает производство и потребление. Выполнение народно-хозяйственного плана основано на обязанности хозяйственных субъектов выполнять план. Плановость, осуществляющаяся в обязательном

составлении и выполнении планов, имеет объективные и субъективные гарантии.

Объективные гарантии :

1. Хозрасчетные организации (национальное предприятие, государственный завод, хозяйственная контора, трест и т. д.).

2. Специализация (профилирование) в промышленности, в торговле и в сельском хозяйстве, и внутри них по изделиям, продуктам. С специализацией связаны еще определение основных средств, материальное хозяйство, регулировка цен, переобразование налоговой системы, участие в прибыли и т. д.

3. Связанность хозяйственных субъектов между собой, в рамках которой заранее определен путь следования товаров к потребителю.

4. Оперативная функция главных руководящих органов планового хозяйства.

5. Разбивка плана. Хозяйственные субъекты задания, истекающие из обязательного выполнения планов, осуществляют путем сделок, заключенных между собой. Ограничения вытекающие из общественного интереса — это отменение права выбора партнеров, обязательное определение содержания сделок и обязательное письменное оформление сделок.

Субъективные гарантии плановости

1. Плановая дисциплина и связанное с ней дисциплинарное взыскание и уголовные постановления.

2. Последовательное осуществление единоначалия во всех областях.

3. Личный почин при заключении сделок, при заполнении элементов содержания сделки и при исполнении сделки (трудовое соревнование и стахановское движение).

Критика науки о сделках торгового закона

1. *Правила толкования сделок*, изложенные в торговом законе, особенно принцип *favor negotii*, действовали в интересах экономического более сильной стороны. В социалистическом хозяйстве выступает по этому отношению в премьер план совсем новая точка зрения: интересы планового хозяйства. Как следствие этого сохранение силы сделки в интересах выполнения плана становится общим правилом. Одновременно с этим на место правил по толкованию сделок ступает практика Арбитражных Комиссий.

2. *Солidarность* — все равно на стороне должника или кредитора — не совместима с социалистическим хозяйством. Именно здесь права и обязанности хозяйственных субъектов не должны переплетаться между собой, их нужно точно определить — разделить друг от друга. Только такое понимание дела соответствует плановому хозяйству, обязательному планированию и выполнению плана, разбивке плана и плановой дисциплине, и только таким образом обеспечена тоже возможность привлечение к ответственности виновных.

3. *Понятие тщательности порядочного торговца* по торговому закону тоже упрядняется в общественном хозяйстве, на ее место ступает (квалифицированная) тщательность публичного интереса, истекающая из плановой дисциплины.

4. Из числа двух элементов *возмещения убытков* по торговому закону отпадает в общественной торговле *lucrum cessans* и предъявлять претензии допустимо только на *damnum emergens*. Новым элементом является однако дисциплинарная ответственность лица причинившего убыток.

5. *Неустойка* изменяет свой характер в плановом хозяйстве, и ввиду принудительного ее применения, предписанного государственной администрацией, принимает характер административного штрафа. Неустойка — одна из самых действенных средств сохранения плановой дисциплины. Характерные ее черты в сравнении с прежней оеустойкой, что сверх нее можно требовать полное возмещение убытков, подлежит уплате и в случае невиновности, и сторона — требователь не может отпустить ее ни отчасти ни полностью.

6. *Способы закрепления сделок*, урегулированные в торговом законе (задаток, ручательство, залог, право, на задержание вещи) — продукты капиталистического хозяйственного строя. Эти равные институты в социалистическом

хозяйстве по самой своей сущности становятся невозможными по своему содержанию. Их основа существования прекратилась не только потому, что в плановом хозяйстве встречаются общественные субъекты с равными правами и обязательствами, но и в виду того, что за каждой общественной организацией стоит само государство и таким образом не тоснования к недоверию.

7. В плановом хозяйстве изменяется и понятие *процентов*: Между тем как в капиталистическом хозяйстве проценты служат для возмещения упущенной наживы, в социалистическом хозяйстве их применение по своей сущности носит характер наказания.

8. Не оправдано в общественном хозяйстве ни правило *приобретения права собственности от лица, не являющегося собственником*. Возможность покупки от лица, не являющегося собственником, почти исключена.

9. Вместо регулирования торговым законом вопроса о *сроке предложения и принятия предложения*, в плановом хозяйстве необходимо срок обязательной силы предложения определить в таком промежутке времени, который хватает для оценки предложения лицом получившим может быть очень многогранное предложение, но не являющемся так длительным, чтобы мог помешать выполнению плана, лицом сделавшим предложение. Не может быть сохранено ни то правило, по которому заказ может быть принят и «молчанием». Интересы планового хозяйства требуют, чтобы поставщик в определенный срок сделал определенное заявление на счет заказа — не смотря на то, может или желает ли он удовлетворить заказу или нет.

10. В общественном хозяйстве не устоит правило торгового закона, по которому любая из сторон может отказать в исполнении до того времени, пока противная сторона не исполнила или не готова исполнять. Итак не может быть применено возражение *exceptio non adimpleti contractus*, зато имеет место дисциплинарное взыскание против исполняющей не в срок свои обязательства стороны.

Изменения у отдельных сделок

Стороны, вступающие в сделку, б противоположность торговому закону, не «предпринимают», а исполняют плановое задание. Они не противопоставлены друг другу, а служат той же общей цели. В социалистическом производстве оборот товаров определяется не тем, какие сделки желает или может заключить капиталист, но тем, какие требования ставит в этом отношении план, составленный на основании осознанных нужд народа.

1. *Сделка купли—продажи*. По правилам торгового закона купля считается совершенной, когда стороны пришли к согласию по объекту купли и по цене.

В социалистическом хозяйстве и в плановом хозяйстве предмет купли определяется плановыми задачами, а право установить цену принадлежит распоряжению компетентных властей по регулировке цен. Также и время уплаты цены определяется правовыми нормами.

Неудовлетворение обязанности по уведомлению не влечет за собой потерю права, но может повлечь за собой неустойку и дисциплинарные последствия. Таким образом обязанность по уведомлению из средства реторзии становится средством сохранения договора.

Значение ручательства за качество было повышено общественным интересом, связанным с беспребойностью производства и безупречного снабжения трудящихся товарами.

Различие между сделками на строго определенный срок и на не строго определенный срок потеряло значение, с того времени как зафиксирование времени исполнения, по линии общественных поставок и заготовок, стало общим и решающим условием сделки.

На этом месте следует отметить, что с дороговизны купли—продажи, регулируемого торговым законом, и договора подряда, предусмотренного общим гражданским правом, вырос договор о поставке, который одновременно показывает путь и относительно дальнейшего развития облигационного права.

2. *Поручение*. В плановом хозяйстве одним из руководящих принципов является поручить выполнение задач квалифицированным трудящимся, ввиду чего институт поручения имеет значение.

На правоотношении поручения основана и инкассаторная система Венгерского Национального Банка. Само-

стоятельной формой поручения является комиссионная сделка, которая проявляется в новой форме у государственных комиссионных магазинов.

3. *Сделки по экспедиции и перевозке в своем структуре не изменились, но пользоваться национальными предприятиями, организованными по районам и специальностям (профилированными), обязательно. Районизирование и профилирование проведено согласам интересам общественного хозяйства по экспедиции и перевозке.*

4. *Варрантная сделка в прежнем смысле слова потеряла значение. Публичные склады занимают хранение товаров, но варрантов не выпускают, и таким образом они ведут на деле складское дело.*

5. *Страхование в общественном хозяйстве ограничивается на небольшой круг, хотя его правила и не подвергались изменению.*

6. *Издательская сделка. Ее коммерческий характер прекратился, и так как автор во всех отношениях освобожден от эксплуатации, регулируется исключительно в области гражданского права.*

7. *Маклерская сделка вследствие планового хозяйства потеряла значение, при заключении сделок отпадает роль посредничества.*

8. *Банковские сделки преобразовались в духе финансовой плановости. В этой области имеют значение только кредитные сделки. Относительно кредитов, предоставляемых и получаемых в рамках плана, стороны обязаны заключить договор о кредите, а открытие кредита влечет за собой тоже обязательное и плановое ее использование.*

9. *Наем и аренда были торговым законом исключены из круга торговых сделок. Но социалистическое право не может не произвести их хозяйственно-правовую оценку. Наемная плата на квартиру — не дело свободного соглашения. Выходят распоряжения, ставившие задачей национальных предприятий, служащих для этой цели, заведывание недвижимым имуществом общественных предприятий, посредничество квартир, воспрепятствующие повышению квартирной платы, ограничивающие расторжения договора о найме квартиры, воспрепятствующие спекуляции, и учреждающие особую комиссию для размещения общественных организаций.*

Резюме

На основании вышеназванных встанут два основных вопроса:

1. Может ли быть и на дальше сохранено сделочное право торгового закона в качестве каркаса хозяйственного оборотного права.

2. Есть ли предельная линия с одной стороны между сделочным (облигационным) правом общего гражданского права, с другой же стороны между оборотным правом хозяйственного права.

На первый вопрос отвечать можно лишь то, что торговый закон в целом, и следовательно в своей части о сделках, становится все более памятником истории права.

Принципы и конкретные постановления торгового закона в аргументах правовых споров и в решениях арбитражных комиссий применяются все реже.

На второй вопрос отвечаем, что по одним только теоретическим мерилам нельзя жестко разграничить сделки гражданского права и хозяйственного права, иными словами: нет выразительно гражданского-правовых сделок с одной стороны и нет хозяйственно-правовых сделок, с другой стороны, которые как по своему названию, так и по содержанию, хозяйственному и юридическому действию различались бы друг от друга.

Хозяйственно-правовые сделки, сочитанием объективных и субъективных точек зрения, могут быть наилучше характеризованы так, что в эту категорию входят все сделки, у которых хотя бы одна из договаривающихся сторон является общественной организацией или кооперативом и сделки посредственно или непосредственно связаны с производством.

Но это определение не может считаться жестким разграничением, а только разграничением ориентировочного характера.

Будапешт, 18-го мая 1950 года.

Др. И. Герцег

Др. Ш. Селеш

Др. Л. Уйлаки

Др. Б. Варяши

НОВЕЙШЕЕ РАЗВИТИЕ СЕМЕЙНОГО ПРАВА РУМЫНСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ

Статья знакомит нас с социалистическим развитием права в Румынской Народной Республике. Исходный пункт развития — постановление Конституции от 13 апреля 1949 г. о том, что брак и семья получают государственную охрану. В введении статья дает краткую характеристику исторического развития румынского семейного права. В связи с законодательством о браке и имущественных отношениях супругов знакомит нас с имеющимся доселе действительным правом, потом переходит к описанию юридического положения, созданного принятием новой конституции. Новая конституция провозглашает, что женщина равноправна с мужчиной во всех областях государственной, хозяйственной, культурной, политической жизни и гражданского права, и отменяет все противоположные постановления. Статья знакомит нас с отдельными детальными вопросами нового правового положения, так например с правами женщины, с родительскими правами, с расторжением брака, с отдельными имущественно-правовыми отношениями супругов, с вопросами, связанными с алиментами, с новейшей юридической литературой и с судебной практикой. Потом переходит к изло-

жению юридических материалов, связанных с правовым положением ребенка, родившегося вне брака. По новым постановлениям юридическое положение внебрачного ребенка по отношению к матери и ее родственников равно положению законного ребенка. Статья намечает важнейшие новые постановления — прежде всего вопросы, связанные с определением отцовства и судебную практику в этой области. Статья вконец знакомит нас с мерами и судебной практикой, связанными с усыновлением, подчеркивая основные начала нового урегулирования вопроса: усыновить допускается только несовершеннолетнее лицо и только в интересах усыновленного. В заключении констатирует, что развитие семейного права Румынской Народной Республики соответствует тому направлению развития, в котором идет семейное право народных демократий, главной характеристикой которого является то, что регулирует брак как гражданское отношение, обеспечивая свободу личности, принцип равноправия женщины, защищает право родителей, и обеспечивает государственную защиту для прав детей.

Др. Л. Надь

НОВЫЕ ВОЗЗРЕНИЯ В БРАЧНО—СЕМЕЙНОМ ПРАВЕ

Сравнение воззрений в брачно—семейном праве социалистического и капиталистического государства и общества.

Др. А. Циглани

Lapunk egyes példányai kaphatók:

ÁLLAMI LAPKIADÓ N. V.
Budapest, V., Vécsey-u. 4. Telefon: 113—418

RÉSUMÉ DES ÉTUDES PUBLIÉES DANS LE JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

LA LOI II/1950.

Compte-rendu de la partie générale nouvelle du code pénal.

Les collaborateurs du séminaire de droit pénal de l'Université de Budapest

LES PRINCIPES FONDAMENTAUX DU DROIT PÉNAL SOCIALISTE SOVIÉTIQUE.

L'intention de l'auteur est de fournir des points de vue pour une étude approfondie de la partie générale du nouveau code pénal hongrois.

Il faut tout d'abord préciser qu'il existe une différence fondamentale entre le droit pénal soviétique et celui des pays bourgeois, différence qui se manifeste aussi bien dans la législation que dans le domaine de la jurisprudence théorique. Mettre en parallèle ces deux droits foncièrement différents serait une erreur grave, pareille tentative servirait uniquement à prouver que nous sommes encore les prisonniers des théories bourgeoises. L'auteur met en relief, à la base de la doctrine établie par les criminalistes soviétiques, le caractère de classe des différents systèmes de droit. C'est en vain qu'on essaie de camoufler le véritable caractère du droit pénal bourgeois; celui-ci prête sa défense à l'exploitation de l'homme par l'homme et il est dirigé contre les intérêts du peuple. Le droit pénal bourgeois est donc le droit d'un Etat exploiteur et il ne diffère sur ce point en rien du droit de l'Etat féodal ou même de l'Etat esclavagiste. Pour prouver à quel point les « théories » montées dans les pays capitalistes servent les intérêts des classes exploitricées, l'auteur résume brièvement la critique formulée par la jurisprudence socialiste à l'égard des « théories du droit pénal », produits par les représentants du capitalisme et de l'impérialisme.

Les criminalistes soviétiques, expose l'auteur, ne cherchent point à nier le caractère de classe du droit pénal soviétique. Bien au contraire: ils affirment que la tâche de ce droit consiste à défendre et à stabiliser l'Etat socialiste soviétique des ouvriers et des paysans. Les devoirs du droit pénal socialiste ressortent des constatations faites par Staline au sujet des deux étapes à distinguer dans le développement de l'Etat socialiste. Pendant la première étape, le droit pénal avait une grande importance dans la lutte contre les classes exploitricées. Quant à la deuxième étape, les tâches qui sont assignées au droit pénal sont définies sommairement par l'article 2 de la loi soviétique sur l'organisation judiciaire. Le droit pénal doit, au cours de cette deuxième étape, montrer toute la rigueur nécessaire contre les destructeurs de la propriété socialiste, contre tous ceux qui commettent des actes préjudiciables à la discipline du travail ou contreviennent aux lois de la vie sociale.

Le droit pénal socialiste soviétique a fait ses preuves dans la Grande Guerre. Il s'est révélé un instrument efficace au service de la discipline et il a, de cette manière, contribué à renforcer le peuple soviétique dans sa lutte héroïque.

L'auteur réfute les calomnies des juristes bourgeois contre le droit pénal socialiste soviétique. Il examine ensuite les deux notions fondamentales du droit pénal socialiste soviétique: le délit et le délinquant. Après une critique de la notion bourgeoise du délit, l'auteur expose la thèse du droit soviétique. Selon ce dernier, le critère d'un acte punissable est le danger objectif qu'il représente, mais la personnalité du délinquant doit être prise en considération. En ce qui concerne les peines, l'auteur insiste sur le fait que celle-ci n'est qu'un des instruments dans la lutte menée contre la criminalité. Son but n'est point de causer des maux physiques au délinquant ou de l'abaisser dans sa dignité humaine, mais de le corriger et le ramener dans la société. L'humanisme socialiste trouve son expression également dans le droit pénal.

L'auteur expose encore les conclusions qui s'offrent aux juristes hongrois à l'étude du droit pénal socialiste soviétique. Il relève tout d'abord qu'un Etat démocratique populaire qui remplit les fonctions d'une dictature du prolétariat, doit se créer un droit pénal qui se différencie dans ses principes fondamentaux de tout droit pénal bourgeois. Certaines institutions du droit pénal ancien peuvent être retrouvées dans le nouveau système. Elles remplissent cependant des fonctions toutes nouvelles au service des principes socialistes. La partie spéciale du nouveau code pénal hongrois doit tenir compte du fait que la tâche actuelle du droit socialiste soviétique consiste dans la défense de l'ordre socialiste et dans la construction du communisme, tandis que le droit pénal hongrois doit défendre la dictature du prolétariat et contribuer à la réalisation du socialisme.

L'auteur conclut ainsi: » Pour mener à bonne fin la codification du nouveau code pénal hongrois et pour assurer son efficacité dans l'application, il est indispensable que nous connaissions la science marxiste-léniniste du droit pénal, science cultivée au plus haut niveau par les criminalistes soviétiques.

Imre Szabó, docteur en droit

QUELQUES PROBLÈMES DE LA LOI II/1950.

Sur quelques problèmes de la partie générale nouvelle du code pénal.

István Timár, docteur en droit

LA CONCEPTION DE LA PEINE DANS LE DROIT PÉNAL SOCIALISTE HONGROIS

Le chapitre concernant les peines de la nouvelle partie générale du code pénal.

István Huszár, docteur en droit

LES PROBLÈMES DE LA TRANSFORMATION QUALITATIVE DANS LE DROIT DES ÉCHANGES ÉCONOMIQUES.

De nouveau principe régulateur du droit économique: la planification

La « liberté » des transactions dans l'ordre capitaliste était purement formelle. Elle signifiait en réalité que le partenaire faible était livrée à la merci du plus fort.

La socialisation qui s'est effectuée dans une mesure de plus en plus large vint provoquer des changements non plus d'ordre quantitatif mais d'ordre qualitatif dans le domaine économique et social. Nous devons, donc parler, spécialement en ce qui concerne le droit réglant les actes d'ordre économique de changements

qualitatifs et non quantitatifs. La raison de ces changements se trouve dans le fait que c'est l'intérêt commun qui apparaît comme principale force dirigeante et ordnatrice de la vie économique. La « liberté » formelle de l'économie capitaliste est donc remplacée aussi dans le domaine du droit économique par un principe nouveau: la planification.

Le plan socialiste détermine d'avance la quantité des biens de production et des biens de consommation à réaliser et assure l'harmonie entre production et consommation. Les personnes physiques et morales prenant part à la production sont tenues à se con-

former aux directives fournies par le plan. Cette obligation en vue de réaliser la planification est basée sur certaines garanties d'ordre matériel ou personnel.

Garanties matérielles : 1. L'activité des unités économiques indépendantes (entreprises nationales, exploitations de l'Etat, etc.).

2. La spécialisation (profilisation) s'effectue en premier lieu selon les catégories principales de la production (industrie, commerce, agriculture) ; en deuxième lieu dans les cadres de ces catégories selon le genre des produits. La spécialisation doit s'opérer en même temps avec d'autres mesures, telles que la détermination des stocks de base, distribution des matières premières, contrôle des prix, réforme fiscale, distribution des bénéfices, etc.

3. L'enchaînement des unités productrices qui détermine le chemin par lequel la marchandise arrive aux mains du consommateur.

4. Les fonctions des organes suprêmes de l'économie planifiée.

5. Distribution des tâches dans l'exécution du plan. Les unités économiques réalisent les tâches qui leur incombent dans l'exécution du plan par des engagements contractés entre elles. Ces contrats doivent être faits par écrit. Leur contenu, ainsi que le choix des parties contractantes est déterminée par l'intérêt commun.

Garanties personnelles de la réalisation du plan.

1. La discipline du plan assurée par le droit pénal et par des règlements disciplinaires.

2. La mise en valeur de la responsabilité personnelle dans tous les domaines.

3. L'initiative personnelle dans la conclusion des contrats, dans la détermination de leur contenu et dans leur exécution (concours de travail, mouvement stachanoviste, mouvement de brigade).

Critique des dispositions générales de la loi hongroise sur le commerce

1. Les dispositions générales de la loi sur le commerce en ce qui concerne notamment l'interprétation des dispositions contractuelles favorisaient le partenaire économiquement plus fort. Tel était le cas, surtout dans l'application du principe « favor negotii ». Dans l'économie socialiste un tout autre point de vue prévaut : ce sont les intérêts de l'économie planifiée qu'il s'agit de sauvegarder. La règle générale est que le contrat doit être maintenu en vigueur au cas où il peut servir à la réalisation du plan. Quant à l'interprétation des dispositions contractuelles, les mesures contenues dans la loi sur le commerce sont remplacées par la pratique des commissions d'arbitrage.

2. La solidarité soit du côté des débiteurs, soit du côté des créanciers n'est pas compatible avec les principes de l'économie socialiste. Celle-ci exige que les droits et les obligations des personnes physiques ou morales participant à la production restent bien délimitées sans jamais s'entremêler. C'est l'unique manière pour assurer la discipline et la responsabilité nécessaires à l'exécution du plan.

3. « La diligence du commerçant soigneux » notion établie par la loi sur le commerce ne peut plus être maintenue dans l'économie socialiste ; elle est remplacée par la « diligence qualifiée », notion conforme à la discipline du plan et à l'intérêt commun.

4. La notion des dommages-intérêts s'est modifiée également. Le gain perdu (lucrum cessans) qui en constituait l'un des éléments selon la loi sur le commerce doit tomber. La partie endommagée peut uniquement exiger la réparation du dommage effectif (damnum emergens). Il apparaît, d'autre part, comme élément nouveau, la responsabilité disciplinaire de la partie fautive.

5. La pénalité se transforme et prend le caractère d'une amende de droit administratif. Son application est, dans la règle, obligatoire. L'indemnité ainsi modifiée constitue l'un des moyens les plus efficaces pour le maintien de la discipline du plan. Selon la nouvelle conception, la partie lésée ne peut pas renoncer à l'indemnité qu'elle doit même exiger au cas d'un retard excusable.

6. Les anciens moyens juridiques servant à la validation d'un acte de commerce (arrhes, dédit, cautionnement, droit de rétention, droit de gage) sont les produits de l'ordre capitaliste. Leur application devient impossible dans les cadres du socialisme. Ils ont perdu leur raison d'être dans l'économie planifiée où les parties contractantes qui sont les organes de la communauté se trouvent sur pied d'égalité en ce qui concerne leurs droits et leurs obligations. Etant donné que c'est l'Etat même qui est derrière chacune des parties contractantes, il ne peut plus y avoir de la méfiance entre les partenaires.

7. La notion des intérêts subit à son tour une transformation. Ils étaient destinés dans le capitalisme à se substituer au profit potentiel. Dans l'économie socialiste, les intérêts prennent un caractère essentiellement pénal.

8. Les règles concernant l'acquisition de biens de personnes non-propriétaires deviennent superflues, car la structure même du socialisme rend une telle acquisition quasiment impossible.

9. Les délais fixés par la loi sur le commerce pour l'offre et l'acceptation de l'offre doivent être modifiés. La durée de la validité d'une offre doit laisser au destinataire le temps nécessaire pour arriver après un examen approfondi à une juste appréciation. Il faut cependant éviter que l'offrant soit dérangé dans l'exécution de son plan par un délai exagéré long. La règle qui permettait l'acceptation « tacite » d'une commande doit être abolie, car les intérêts de l'économie planifiée exigent que le destinataire donne, en toutes circonstances, une réponse positive ou négative.

10. La loi sur le commerce permettait à chacune des parties de différer l'accomplissement de ses obligations tant que la partie adverse n'avait pas accomplie les siennes. L'économie socialiste ne tolère pas le maintien de cette règle. L'« exceptio non adimpleti contractus » n'étant plus praticable, des mesures disciplinaires sont à prendre contre la partie responsable du retard.

Changements intervenus dans la structure de certains actes de commerce

Les parties qui contractent un engagement d'ordre économique, diffèrent du commerçant défini par la loi, en ceci qu'elles ne sont point des « entrepreneurs » dans l'ancien sens du mot. Le but est la réalisation d'une tâche dans le cadre du plan. Leurs intérêts ne peuvent donc être opposés sur aucun point, car chacune des deux est guidée par le même but commun.

Dans la production socialiste, la circulation des biens n'est plus déterminée par la volonté ou les possibilités des propriétaires capitalistes. Les engagements contractés répondent aux exigences du plan qui, à son tour, est établi en considération des besoins reconnus de la société.

1. *Vente-achat.* D'après la loi sur le commerce, la vente devient effective au moment où les parties se mettent d'accord sur l'objet de la vente et le prix d'achat.

Dans l'économie socialiste, l'objet de la vente est déterminé par les nécessités du plan. Le prix d'achat ainsi que le délai du paiement sont fixés par les autorités compétentes.

L'inobservation des règles concernant l'avis n'entraîne pas la déchéance de la partie fautive. Elle peut toutefois avoir des conséquences d'ordre disciplinaire et la partie lésée peut exiger le paiement d'une pénalité. L'obligation relative à l'avis servira donc à renforcer les engagements contractuels.

L'intérêt commun exige que la production fonctionne sans défaut et assure l'approvisionnement des travailleurs en marchandises. Le droit de garantie aura, par conséquent, plus d'importance que dans le passé.

La notion du marché à terme fixé a perdu sa raison d'être à présent, car le délai de livraison doit être indiqué obligatoirement dans chaque contrat.

Les nécessités de l'économie socialiste ont encore donné naissance à une forme nouvelle des actes de commerce qui mérite l'attention. C'est le contrat de

livraison, dérivé de la vente du droit commercial et du contrat d'entreprise du droit privé commun. Ce nouveau type de contrat indique le cours à suivre par les réformes futures.

2. *Mandat*. Il est de grande importance pour l'économie planifiée que tout travail soit exécuté par des personnes compétentes. Le mandat est un moyen utile pour atteindre ce but. Ainsi, le système d'encaissement de la Banque Nationale est basée sur le mandat donné à cette banque. La commission de vente qui est une sorte de mandat, apparaît sous une nouvelle forme dans l'activité des grands magasins de l'Etat qui s'occupent exclusivement de la vente de marchandises reçues en commission.

3. *Les contrats de transport* n'ont pas subi de modifications essentielles. Les entreprises de transport fondées par l'Etat sont organisées selon le principe de la spécialisation. Elles sont, en outre, classées d'après les régions différentes, une partie délimitée du pays étant assignée pour chaque entreprise.

4. *L'opération de warrantage* n'est plus pratiquée. Les entrepôts acceptent des marchandises pour l'emmagasinage mais ne délivrent pas de warrant. Leur fonction se borne à la conservation des marchandises qu'ils reçoivent en garde.

5. Les règles de *l'assurance* n'ont pas été modifiées. Leur champ d'application s'est cependant considérablement rétréci.

6. *La publication* a complètement perdu son caractère de droit commercial. Les auteurs sont désormais libérés de l'exploitation et toutes les questions relatives à la publication sont réglées par le droit de travail.

7. *Le courtage* devient superflu dans l'économie planifiée, où les actes de commerce s'effectuent sans intermédiaire.

8. *Les opérations* de banque ont été transformées et adaptées aux règles de la planification financière. Seules les opérations de crédit ont gardé leur importance. Les parties sont tenues à stipuler par contrat le montant des crédits qui peuvent être revendiqués, resp. accordés. Le crédit versé doit servir à un but strictement déterminé.

9. *Le bail et le fermage* étaient, selon la loi sur le commerce, exempts des règles du droit commercial et ne pouvaient en aucun cas prendre le caractère d'actes de commerce. L'économie socialiste ne peut renoncer au règlement de ces liens de droit. Le loyer des appartements n'est plus l'objet d'un accord libre entre les parties. La gérance des immeubles appar-

tenant à la communauté (Etat, municipalité, entreprises nationales) a été confiée à des entreprises nationales constituées à cet effet. Les décrets en vigueur défendent la hausse des loyers, limitent la dénonciation des baux. Une commission spéciale désigne les immeubles et locaux destinés à l'usage des organes administratifs.

Résumé

Après avoir passé en revue les changements de structure intervenus dans le domaine du droit économique, nous devons encore élucider deux questions :

1. Les dispositions de la loi sur le commerce peuvent-elles fournir la base du droit de la circulation économique ?

2. Est-ce possible de tracer une limite entre le droit des obligations faisant partie du droit civil commun et le droit des échanges appartenant au domaine du droit économique ?

La réponse à la première question ne peut être que négative. La loi sur le commerce est en train de devenir dans son ensemble un document d'intérêt purement historique.

Aussi les principes et dispositions de la loi sont-ils de moins en moins appliqués par les tribunaux et les commissions d'arbitrage.

Quant à la deuxième question, notre opinion est la suivante : Une délimitation stricte entre les actes de droit civil et les actes de droit économique n'est pas réalisable, et les distinctions théoriques ne peuvent pas nous aider à résoudre ce problème. Il n'existe donc pas d'actes de droit civil d'une part et actes de droit économique d'autre part qui seraient différents dans leur nom, contenu ou dessein économique.

Les actes de droit économique se caractérisent par deux éléments :

1. Au moins une des parties contractantes est une communauté ou une coopérative.

2. Ces actes sont en rapport direct ou indirect avec la production.

La définition donnée ci-dessus ne doit cependant non plus être conçue d'une manière stricte, son but étant simplement de fournir des indications d'ordre général.

Budapest, le 18 mai 1950.

István Herczeg, docteur en droit
Sándor Szélyes, docteur en droit
László Ujlaki, docteur en droit
Béla Varjasi, docteur en droit

L'ÉVOLUTION RÉCENTE DU DROIT DE FAMILLE DANS LA REPUBLIQUE POPULAIRE DE ROUMANIE

L'auteur brosse un tableau d'ensemble sur l'évolution socialiste qui s'est effectuée dans le droit roumain. Le développement commence par la Constitution du 13 avril 1949 qui place le mariage et la famille sous la protection de l'Etat. L'introduction donne un résumé du développement historique du droit de famille en Roumanie. Après avoir brièvement exposé la situation juridique telle qu'elle était au moment de l'entrée en vigueur de la Constitution, l'auteur passe à la situation actuelle. La nouvelle Constitution déclare que les femmes jouissent des mêmes droits que les hommes dans tous les domaines de la vie économique, politique et culturelle ainsi que dans le droit privé. Elles ont accès à tous les postes de l'administration. Les règles de droit contraires à ces dispositions sont abrogées. L'auteur énumère les questions principales du droit de famille, telles que la situation des femmes dans la famille, l'exercice de la puissance paternelle, la dissolution du mariage, le régime matrimonial, les pensions alimentaires, etc. et il donne une vue d'ensemble sur la littérature récente relative à ces questions ainsi que sur la pratique des tribunaux. Il examine encore la

situation juridique des enfants nés hors mariage. Selon la nouvelle loi, ces enfants jouissent vis-à-vis de la mère et de sa parenté des mêmes droits que les enfants légitimes. L'auteur retient les règles de droit et la pratique concernant la reconnaissance de la paternité. Il traite ensuite l'adoption qui a également subi une transformation substantielle. Le nouveau règlement ne l'admet que dans la mesure où elle sert l'intérêt de la personne adoptée qui doit être d'âge mineur. Il ressort de la conclusion de l'article, que le développement du droit de famille a suivi le même cours en Roumanie que dans les autres démocraties populaires. Les caractéristiques de la nouvelle législation sont :

1. Le mariage relève uniquement de la compétence du droit civil.

2. La liberté de l'individu dans le mariage est assurée.

3. Les femmes jouissent de droits égaux.

4. Les droits des parents sont garantis.

5. Les intérêts des enfants sont défendus par l'Etat.

Lajos Nagy, docteur en droit

LES NOUVELLES CONTEMPLATIONS DU DROIT DE LA FAMILIE

La comparaison des contemplations sur le droit de la famille dans l'Etat et dans la société capitaliste et socialiste.

Aladár Czigliányi, docteur en droit

SZEMLE

Terv- és munkafegyelem. Nem elégedhetünk meg azzal az elvi megállapítással, hogy a szocialista jogrendszer közreműködik a gazdálkodás megszervezésében. Ezt az elvet meg kell valósítanunk a gyakorlatban is. Honnan kapjuk ehhez az irányelveket? A jogszabályok, a Minisztertanács és a Népgazdasági Tanács határozatai, az Országos Tervhivatal és az egyes minisztériumok körrendeletei meghatározzák a gazdasági szervezés feladatait, és pedig a marxizmus-leninizmus tudománya, a Magyar Dolgozók Pártjának vezető útmutatásai alapján. Elsősorban tehát ismerni kell a jogszabályokat és a felső vezetés határozatait és utasításait. Ez azonban nem elegendő. A jogásznak tanulmányoznia és alkalmaznia kell a marxizmus-leninizmus tudományát, figyelnie és követnie kell a Párt útmutatásait. Gerő elvtárs beszámolót tartott a Párt Központi Vezetőségében a magyar népgazdaság fejlesztésének legfontosabb feladatairól. Ez a beszámoló nemcsak a gazdasági szervezet funkcionáriusainak szól, hanem minden egyes dolgozónak, tehát a jogászoknak is. Különösen a minisztériumoknál és a közületi vállalatoknál dolgozó jogászok nagyon sok olyan útmutatást találnak a beszámolóban, amelyeket saját munkaterületükön feltétlenül követniük kell. Gerő elvtárs — többek között — rámutatott azokra a súlyos hiányosságokra, amelyek a terv- és munkafegyelem területén mutatkoznak.

Milyen tennivalói vannak a jogásznak a terv- és munkafegyelemmel kapcsolatban? A tervgazdálkodás folyamatát jogszabályok, határozatok, körrendeletek és utasítások formájában megjelenő tervezési, üzemgazdasági, ügyviteli, számviteli, vagyonekezelési, munkaerőgazdálkodási, anyag- és árszabályozási stb. rendelkezések határozzák meg. Ismertségük a jogászok a megjelent rendelkezéseket. Magyarazzák meg azok lényegét, hívják fel a figyelmet

lelkiismeretes megtartásukra, segítsenek a végrehajtásban. Lehet egy jogszabály vagy utasítás helyes, mégsem ér semmit, ha nem hajtják végre. A végrehajtást tehát ellenőrizni kell. Vegyék ki a részüket a jogászok a végrehajtás ellenőrzéséből is. Vizsgálják meg, hogy végrehajtják-e a jogszabályokat és utasításokat és ha nem, mi ennek az oka.

A tervgazdálkodás a feladatok elvégzésére határidőket szab. Legyen a jogász az élő lelkiismeret, tartsa nyilván a határidőket és hívja fel a figyelmet a határidők megtartására és a feladatok elvégzéséért felelős személyek kijelölésére.

A tervfegyelem lazaságára utal a sok vita is a döntőbizottságok előtt. A vállalatok nagyon sokszor feleslegesen kifogásolják a behajtási megbízást, nem ismerik el a kötbért, — a felelősség elhárítása érdekében. Gyakran előfordul, hogy a vállalatok kizárólag vállalati sovinizmusból nem állapodnak meg a szállítási szerződések feltételeiben.

Nagy mértékben javítja a vállalatok között szükséges kooperációt és az elvtársias együttműködést, ha a jogász ilyen esetekben megmagyarázza, hogy milyen súlyos vétség a népgazdaság ellen az alaptalan kifogásolás és a felesleges huzavona a szerződések megkötése vagy a feltételek meghatározása körül.

Küzdjenek a jogászok a népgazdaságban is elburjánzott bürokrácia és annak minden megnyilvánulása ellen.

Gyakran van szerepe a jogásznak a fegyelmi eljárásban. De egyébként is a vállalat minden egyes dolgozójának kötelessége és becsületbeli ügye a munkafegyelem megtartása nemcsak saját személyében, hanem megtarttatása másokkal is, hogy a fegyelmi szabályzat céljai megvalósuljanak. Ennek során különös gondot kell fordítani arra, hogy a bíráló és önbírálat helyes alkalmazásával a fegyelmi eljárás nevelő célzata is érvényre jusson, nemcsak a terhelten szemben a meghallgatáskor, hanem az egész üzemben is, a határozat megfelelő ismertetésével.

A nemzetközi helyzet és az osztályharc kiélesedése megköveteli, hogy a jogász messzemenően érvényesítse az érdemi éberség szempontjait minden egyes szerződés megkötésekor, de általában egész munkájában.

Számtalan követelményt lehetne még felsorolni, de végül még megemlíjük, hogy ne várja a jogász, hogy megkérdezzék. Tartson élő kapcsolatot a vállalattal és annak dolgozóival, ismerkedjék meg a vállalat gazdasági kérdéseivel, napi problémáival és lépjen fel kezdeményezőleg, ha arra szükség van. Így lesz a jogász valóban a szocialista törvényesség öre, így tölti be azt a szerepet, amelyet a szocializmust építő dolgozók a jogászoktól elvárnak. W. A.

A tanácsokról

Népi demokráciánk gyors ütemben erősödik és fejlődik. Ez a fejlődés olyan iramú, hogy szinte felmérni sem tudjuk azokat a hatalmas jelentőségű intézkedéseket, amelyek a fejlődés eredményeként szinte nap, mint nap jelentkeznek. Államigazgatásunk területén döntő és alapvető változást jelent a tanácsrendszer bevezetése.

A tanácsok egész strukturájában, egész rendszerében fogják megváltoztatni alsó és középső államigazgatásunk rendszerét. A tanácsrendszerrel megvalósul az az államforma, amelyik legjobban megfelel a proletárdiktatura számára és ezzel szocializmust építő népi demokráciánk állama teljesen kialakul hazánkban. A tanácsrendszer kidolgozásánál nagy segítséget jelent számunkra az a hatalmas tapasztalat, amit a Szovjet-unió szerzett, ahol gyakorlatban bizonyosodott be a tanácsrendszer helyessége és az, hogy a tanácsrendszer az egyedüli forma arra, hogy a dolgozó tömegeket szélesben bevonjuk az államhatalom gyakorlásába és az államigazgatás vitelébe.

Hazánkban is megérték a tanácsok megalakításának feltételei. Ötéves tervünk szükségszerűen követeli, hogy kiaknázzuk mindazt az erőforrást, amely hazánkban és népünkben megvan. Ehhez nyújt segítséget és lehetőséget a tanácsrendszer. De ezen túlmenően a dolgozó tömegeknek az általános fejlődéssel lépést tartó politikai fejlődése, a közügyekbe való beleszólás lehetőségének megteremtése, a dol-

gozó népek a közügyek intézésébe való aktív bekapcsolása mind követelik a tanácsrendszer megvalósítását. Gondoljunk csak a sztáhanov-mozgalom születésére, a mind szélesebbé váló munkaversenyre, a dolgozó parasztság állásfoglalásaira, a termelő szövetkezetek munkájára. Mindez azt bizonyítja, hogy a magyar dolgozó nép sokat fejlődött és érett a tanácsrendszer kialakítására.

A tanácsok következetesen megvalósítják a proletárdiktatura funkcióit. Népi demokráciánk fejlődésével mind hatalmasabb feladatokat kellett államapparátusunknak megoldani. És ezeket a feladatokat mind nehezebben látta el, mert azok a formák, amelyeket a mult közigazgatásától örökölt, gátolták ezeknek a magasabbrendű feladatoknak megvalósításában. A felszabadulás után a helyi közigazgatási szervek »inkább a demokrácia és a reakció erői csatáinak színhelyei voltak, mint a dolgozó népet szolgáló, építő hivatalok«. Éppen ezért feladata a tanácsoknak, hogy kiszorítsák a reakció erőit a közigazgatás apparátusából. A régi, bürokratikus, adminisztrációs igazgatást olyan igazgatással kell felváltani, amelyik képes az új feladatok ellátására. A helyi tanácsok legjellemzőbb tulajdonsága kell, hogy legyen a merevségtől való mentesség, a mozgékony és a hajlékony. A tanácsok feladata a gazdasági szervező és kulturális nevelő munka. Alkotmányunk külön kiemeli, hogy a helyi tanácsoknak kell megállapítani a népgazdaság fejlesztésének helyi tervét és annak végrehajtása is fő feladatuk.

A tanácsrendszerrel megvalósul az államhatalom egysége. Népköztársaságunk minden szerve a dolgozó nép érdekeit szolgálja. Szétromboljuk azt az önkormányzati rendszert, amit a burzsoázia saját osztályuralmának leplezésére állított fel, de ami csupán formális szerv maradt. Sztálin elvtárs így jellemzi az önkormányzatot: »... a tömegek felett áll, ennek következtében áthatolhatatlan fal választja el a lakosságtól és egész szellemében idegen a népi tömegek számára«. Bár az önkormányzati rendszernek voltak haladó korszakai, haladó vonásai, de alapjában az uralkodó burzsoá osztály hatalmát leplezték és biztosították.

A tanács az állam szervezete, de egyben a dolgozó legszélesebb tömeg-

szervezetévé kell, hogy váljék. A tanácsoknak a dolgozó tömegekre, a tömegszervezetekre kell támaszkodniuk. Ennek biztosítékai a széleskörű választási rendszer, a beszámolás kötelezettsége, a visszahívás joga. A tanácsoknak nagy nevelő feladataik is vannak. Visinszkij elvtárs mondotta a Szovjetunió tanácsairól: »A dolgozó tanácsai az államigazgatási művészet nagy iskolái, a politikai tevékenység nagy fórumai: hatalmas műhelyek, ahol a szocializmus építésének tudományát tanulják...« A tanácsok nevelik a dolgozókat saját ügyeiknek intézésére.

A tanácsok éltető eleme a tömegekkel való kapcsolat, a tömegek bevonása munkájukba. A dolgozó tömegek bevonása ügyeiknek igazgatásába azonban nem egyszerű intézkedéssel, jogszabállyal valósul meg. Ez harszó kérdése, ahol az intézkedés csak az első lépést jelenti. Ma a dolgozók nagy része mindentől idegenkedik, ami »állami«. Ez fakadt a kapitalista államgépezet elnyomó jellegéből. A bizalom a tanácsok iránt a harcban, a mindennapi munkában születik meg, amikor a dolgozók érzik és látják, hogy saját érdekeikről van szó és hogy ezeknek az érdekeknek következetes képviselője, megvalósítója a tanács.

A dolgozó tömegekkel való kapcsolat elmélyítését jelenti már az is, hogy a dolgozók ezreit kapcsoljuk be az államigazgatásba a tanács apparátusán belül, olyan dolgozókat, akik eddig többnyire távol álltak a közigazgatástól. De ezen túl a tanácsoknak egész sor szervezetet kell mozgatniuk, amelyek a tanács munkáját elősegítik és biztosítják a dolgozó tömegek aktív részvételét államigazgatásunkban. A tanács erejét a tömegekkel való szoros kapcsolatot biztosítja.

Szélesen biztosítani kell a dolgozó tömegeknek a kritikát a tanácsok rendszerében. Sztálin elvtárs azt tanította, hogy a jó munka elképzelhetetlen az állandó ellenőrzés nélkül, ami viszont lehetetlen a tömegek bevonása nélkül, azaz közvetlenül bőrükön érzik az intézkedés helyes vagy helytelen voltát.

A tanácsok bevezetése jelenti az eddigi közigazgatásunk munkamódszerének alapvető változását is. A tömegekkel való kapcsolat megerősítése elképzelhetetlen a bürokratikus formák felszámolása nélkül. A tanácsok munkamódszerének rugalmas-

nak és gyorsnak kell lennie. A tanácsok ugyanakkor nem nagyvonalú irányítók, hanem olyan szervek, amelyek mindennapi kis problémákkal is foglalkoznak, amelyek a dolgozók mindennapi problémáit is megoldják. Az új munkamódszer hosszú, szívós munkával fog kialakulni.

A tanácsok szervezeti formájának keretét a demokratikus centralizmus adja meg. A demokratikus centralizmus a központi vezetés összehangolását jelenti az egyes vidékek alkotó kezdeményezésével. A centralizmus az alapvető kérdéseket, az irányvonalat adja meg mind a gazdasági, mind a kulturális munka területén. A demokratikus centralizmus az egyes vidékek sajátosságait, kívánóságait veszi figyelembe, de úgy, hogy ezzel az ország egész érdekét ne veszítse szem elől. A helyi szerveknek is látniuk kell a fő irányvonalakat és ebbe kell beleilleszteniük kívánásaikat, a helyi sajátosságoknak megfelelően. Ez a munka a tervekészítés területén nyilvánul meg.

A demokratikus centralizmus nyer kifejezést a »kettős« alárendeltség rendszerében.

A tanácson belül biztosítani kell a munkásosztály vezető szerepét. A tanácsokat a Pártnak kell irányítani. A Párt népi demokráciánk vezető ereje, de nem maga a hatalom, egymagában nem proletárdiktatura. Sztálin elvtárs mondotta: »A szovjetek a proletáriátus diktatúrájának közvetlen kifejezése.« A Párt megszabja a célt, megszabja az ország politikai vonalát, de az ebből folyó konkrét feladatokat az államhatalomnak kell megjelölni. A tanácsok legfontosabb feladata a tömegeket meggyőzni a feladatok helyességéről és a végrehajtásba ezek után a dolgozókat bevonni.

Államigazgatásunk mai legfontosabb feladata a tanácsrendszer kiépítése. A tanácsok megalakítása első lépését jelenti annak a harcnak, amely a további munkát lehetővé teszi. A tanácsok erősítése harci kérdés, mint ahogy az osztályharc kérdése volt az is, hogy a tanácsokig eljuthattunk. A tanácsok szervezésének fő kérdése a dolgozó tömegek megnyerése, ami elképzelhetetlen a reakció erői, az imperialista bérencék állandó leleplezése nélkül, a reakciónak az államapparátusból való kiszorítása nélkül.

A tanácsokról szóló 1950: I. törvény részletes méltatására és ismeretetésre, jelentőségének megfelelően, a Jogtudományi Közlöny következő számaiban vissza fogunk térni.

Schmidt Péter.

A jogi terminológiai kérdéséhez

A Jogtudományi Közlöny ezévi 7—8. számában figyelemreméltó cikket olvashattunk dr. Bólya Lajos kartársunk tollából. A cikk, amely »A jogi terminológia kérdéséhez« szerény címét viseli, tulajdonképpen két, egymástól mondhatni független, önálló témakört érint. Az egyik a címnek megfelelően, a jogi terminológia kérdéskomplexuma, a másik a szovjet jogi munkák fordításának a kérdése, még közelebről e sorok írójának az ily fordítások végzése terén kifejtett szerény munkássága.

Dr. Bólya Lajos nevével az újabb magyar jogirodalom művelői között eddig nem találkoztunk (a fordítók között sem), ezért különösen örvedetes, hogy első jelentkezésével mindjárt ily komoly és eddig eléggé elhanyagolt kérdésterületen indítja el a bizonyára hasznos, szükséges és termékeny vitát. Mert e tárgy feltétlenül érdemes arra, hogy egy kialakuló vita kezdetét jelentse. Talán nem lesz akadálya e vita kibontakozásának, hogy első hozzászólóként maga a bírált fordító jelentkezik. Miután a cikkíró azonban az eddig magyar nyelvre átültetett szovjet jogirodalom fordítói közül csak engem tisztelt meg névszerűen megnevezéssel, holott egyedül a »Tanulmányok a szovjetjog köréből« c. kiadványsorozatban hét terjedelmes, több személy által végzett fordítás hagyta el a sajtót, úgy érzem, nem szerénytelen annak feltételezése, hogy a cikk e része első sorban fordítói tevékenységem kritikai értékelése céljából íródott.

Bólya Lajos »nem ért egyet« Durmanov »A szovjet büntetőjog alapelvei« c. tanulmányfordításomról szóló kritikának dicséretes részeivel. Mi viszont *teljesen egyetértünk* Bólya Lajossal. A fordítás valóban korántsem kiváló. Csupán sok fáradtsággal és még több szeretettel végzett munkának gyarló gyümölcse. Hibáit itt nem is kívánom részletezni, még kevésbé mentegetni, annál is kevésbé, mivel mindenki, aki idegen nyelvű művek, különösen a szovjet jogirodalom remekeinek fordításai-
val próbálkozott, tisztában van az

ilyenfajta szellemi munka nehézségeivel. Dr. Bólya Lajos, — aki ha oroszul nem is tud, de szlovákról már nyilván fordított, — maga is tudja ezt. Ha orosz nyelvtudással rendelkeznek, bizonyára megírta volna cikkében a szovjet jogirodalom olvasása és esetleg fordítása közben szerzett konkrét tapasztalatait és ezzel a felvetett probléma kivitatásának és a fordítások színvonal-emelésének tett volna szolgálatot. Sajnos, azon kívül, hogy az idegen nyelvű, jelesül az orosz jogi irodalom magyarra való átültetésével felmerülő és felmerülhető kérdéseket Bólya Lajos általánosságban felveti, különöbben az ügyet nem viszi előbbre. Kritikája steril és negatív, mondani valói pedig közhelyek, amelyeket mindenki, aki fordításokkal foglalkozik, nagyon jól tud. Személyemet természetesen nem számítva ide, jogtudományi életünk egész sor kiváló orosz nyelvű fordítóval rendelkezik, akiknek mind nyelvi tudása, mind jogtudományi és ami legfontosabb: ideológiai felkészültsége is magas fokon áll. Nem gondolja Bólya Lajos, hogy kicsit furcsán hangzik, ha ezekkel szemben ex cathedra bölcsességgel nyilatkoztat ki olyan új felfedezéseket, hogy a Szovjetunió jogtudományi munkáinak hozzáférhetővé tétele nem pusztán lefordítást jelent? Vagy, hogy a »szokványos (értsd: szöszerti) fordítás ebben az esetben inkább káros, mint hasznos lehet« és így tovább és így tovább.

Vagy összetéveszti Bólya Lajos a fordítókat az iskolai nyelvórák dolgozatíró diákjaival és ezért a priori állapítja meg ítéletét, vagy pedig a fordítások (és megfelelő orosz eredetijük) türelmes és alapos áttanulmányozásával állapított meg olyan — a szolgai fordításból — eredő hibákat, melyek őt e komoly intelemre indították. Az első lehetőség valószínűtlen, a második — miután dr. Bólya Lajos nem tud oroszul — kizárt. Éppen e nyelvi fogyatéksága ad ugyanakkor felvilágosítást arra, miért nem mutat rá konkrétan e hibákra, vagy legalább miért nem szedett belőlük össze egy csoportot, hogy íme, ennek és ennek a kifejezésnek az átültetése helytelen. Milyen nagy szolgálatot tett volna nekünk, ha például megmondta volna, hogyan kell helyes jogászi magyarsággal visszatükrözni a »huligán bűncselekmény« törvényes fogalmát. Így azonban cikkének ez a része

magtalan és számunkra, munkánk megjavítása szempontjából — értéktelen.

Bólya Lajos arról is megfeledez, hogy a szovjet jogirodalom legjobb termékeinek magyarra fordítása már jóval a Népköztársasági Alkotmány életbeléptetése előtt kezdődött meg. A cikkben megnevezett két mű közül az egyik 1946-ban készült, a másik 1947-ben. Ebben az időben a legfőbb cél a megismertetés volt, amely célt megközelíteni elsősorban a rendelkezésre álló szaknyelven lehetett. Dr. Bólya természetesen nem tudhatja, hogy az 1920-as években megjelent, a világ első szocialista jogát adó szovjet törvények is jórészt a régi terminológiával készültek. Magától értetődik, hogy nem volna helyes a szovjet szocialista jog fogalmainak átültetését burzsoá kategóriákkal megkísérelni, amelyek *elvileg különböznek* az általuk jelölni kívánt szocialista jogi kategóriáktól. Sztálin elvtárs »Marxizmus és nyelvtudomány« c. cikkében felveti, mi változott meg Puskin halála óta az orosz nyelvben? »Az orosz nyelv szókinccse ez idő alatt jelentékenyen kibővült, a szókinccsből nagyszámú elavult szó eltűnt, sok szó jelentése megváltozott; megváltozott a nyelv nyelvtani szerkezete.« (A kiemelés tőlem. T. L.). Ez alól természetesen a jogi terminológia sem kivétel. Így példaképpen megemlítem, hogy a szovjet polgári jogi törvények és a jogirodalom ma is használja a »Köt-bér« kifejezést. A fogalom azonban, melyet ez a megjelölés takar, lényegesen különbözik a burzsoá — így a cári — jog »köt-bér« fogalmától. A burzsoá jogban a kötbérnek az a rendelkezése, hogy az azt kikötő felet mentesítse az őt ért kár mennyiségének bizonyítása alól, viszont a szovjet szocialista jogban pótlólagos ösztönzést jelent a gazdasági számvetés rendszerében dolgozó gazdasági egységek számára, kötelezettségeik szerződészerű-tervszerű teljesítésére.

Amikor a szovjet Btk. fordítása készült, hol volt még a mai fordítógarda és hol voltak még szocialista jogalkotásaink, melyek most már többé-kevésbé megadják jogi terminológiánkat! Milyen jó lett volna e pionirmunka közepette, éjszakába nyúló tépelődések helyett egyszerűen megkapni a helyes megoldást egy-egy lefordíthatatlannak látszó terminus technicus átültetése során Bólya Lajostól... És mégis, sike-

rült talán az új terminológia kialakításához is hozzájárulni, hiszen az új magyar Btk. általános részének szóhasználatát is szemmel láthatólag profitált e fordításokból.

Dr. Bólya Lajos nehezményezi, hogy »utinaplómat« nem mellékeltem a könyvhöz. Ha ez szükséges lett volna, most pótolom: tanulás, munka, önkritika. Ime, egész utinaplóm.

Ami Bólya Lajos cikkének további és a problémafelvetés tekintetében jóval értékesebb részét illeti, az ott elmondottakkal teljesen egyetértünk. A tiszta magyar nyelvből kisarjadzó, újszellemtű, kifejező jogi formakincs valóban megteremtésre vár. A Sztálini Alkotmány életbe léptetése után a szovjet jogi sajtó is hangsúlyozta, hogy az új szovjet-kódexek (Polgári törvénykönyv, büntetőtörvénykönyv stb.), melyekről a Sztálini Alkotmány rendelkezik, a szovjetpolgárok mindennapi olvasmányává (Nasztolnája Knyizska) legyenek, tehát azokat egyszerű és kifejező szocialista szövegezésben kell szerkeszteni. Homályos azonban, mit ért Bólya Lajos az »autonom« szocialista fejlődésen, amely életünk »talajában gyökerezik« (sic)? Mi köze a mi »autonom« szocialista fejlődésünknek a »talajgyökérhez«? (Bólya Lajos: 251. old., 4. sor). Ugyanígy nem egyezik a Bólya Lajos és egyben mindnyájunk által megszabott nyelv-világossági követelményekkel e mondat sem: »ahhoz hogy az eszmei síkra jutott új tartalom (?) a társadalom életére visszahasson, szükséges annak megfogalmazása«. Mintha nem lenne itt elég precíz... a terminológia.

Egyetértünk abban is Bólya Lajossal, hogy e munka ellátása feltétlenül szervezett tudományos feladat. Nyitott kaput dönget azonban azzal a sürgetéssel, hogy »e feladat ellátására a megfelelő szervet haladéktalanul életre kell hívni.« Tudomásunk szerint a Állam- és jogtudományi Intézet hatáskörébe ez is beletartozik, nem szükséges tehát fölös bürokratizálással nehezkesebbé tenni a jogtudományi életet.

A nagy Sztálin megállapításával szeretném zárni soraimat: »Ha a bírálókat csak 5–10 százalék igazság van is, az ilyen kritikát is üdvözölni kell, figyelmesen kell meghallgatni és egészséges magvát tekintetbe kell venni«. Ezért üdvözlöm Bólya Lajos bírálását. De egyben figyelmebe ajánlok egy rövidségé-

ben is sokatmondó másik Sztálini megállapítást is: »...arra kell törekedni, hogy a kritika ne felületes, hanem komoly és mélyenjáró legyen...«.

Dr. Tardy Lajos

A jogi terminológia kérdése

A Jogtudományi Közlöny április 20-i (7–8.) számában dr. Bólya Lajos foglalkozik a jogi terminológia kérdésével és ennek során a szovjet jogi irodalom fordításával. Cikkét valóban üdvözölni kell, mert olyan problémához szólott hozzá, mely jogászaink — de ezen túlmenően a jog iránt érdeklődő dolgozók számára nagy fontossággal bír és jelentőségében csak növekedni fog a szovjet jogi művek várható és szükséges fokozottabb mérvű magyar nyelvű kiadásaival kapcsolatban. Hogy utóbbi mennyire szükséges, azt aligha kell bizonyítani, hiszen népi demokráciánk célkitűzéseit a jog eszközeivel megvalósító jogászai kádereink számára alapvető szovjet jogi művek fordításban történő kiadása olyanira szükséges, akár a falat kenyér. Az élenjáró szovjet jogtudomány eredményeit megismerni — minden magyar jogász elsődlegesen kötelessége s aligha járnánk helyes úton, ha »újából megkísérelnők feltalálni a gőzgépet«. De nem kevésbé fontos az is, hogy az egyetemen tanuló jogászfjúság szovjet tankönyvekre is támaszkodni tudjon a szocialista jogszemlélet, a szocialista jog elsajátításában. Hogy fordítani kell, az iránt tehát nincs kétség. De hogyan?

És itt vetődik fel az a probléma, amelyet Bólya kartárs szava tesz. Fejtegetésében megállapítja, hogy a meglévő magyar fordítások nem kifogástalanok. Ez valóban így van és áll többé-kevésbé majd minden eddig magyar nyelven megjelent szovjet jogi munkára. Bár természetesen nagy hiba lenne szem elől téveszteni azt a tényt, amelyre szerző is utal, hogy t. i. fordítóink valóban »úttörő munkát végeztek«, amelyért feltétlenül elismerés illeti őket.

A szerzőnek igaza van, valóban nem helyes, ha a szovjet szocialista jog egyes kategóriáit megkíséreljük beleygőmőszölni a burzsoá jogi nyelvezet »bevett«, de az általuk jelölni kívánt szocialista jogi kategóriáktól elvileg különböző kifejezések Procrustes-ágyába.

De hasonlóan fontos az is, hogy a különböző fordítások egységes ter-

minológiát használjanak, mert csak zavar keletkezhetik abból, ha azonos fogalmakat váltakozó kifejezésekkel illetnek át magyarra. Az egyöntetűség ezen hiánya csökkenti a fordítások használhatóságát és értékét, megnehezíti a szocialista gazdaság és jog egyes intézményeinek helyes megértését, kizárja annak a lehetőségét, hogy különböző munkákban tárgyalt azonos intézményekről — a kérdéses részek egybevetése alapján — átfogó képet tudjunk magunknak alkotni. (Hogy ez mennyire így van, azt mutatja, hogy a Magyar Tudományos Akadémia foglalkozott a politikai gazdaságtan terminológiai kérdésével és illetékes osztálya már értekezletet is tartott a fordítási terminológia egységesítése tárgyában.)

A szerző ennek kapcsán megállapítja, hogy az új szocialista terminológia kialakítása »nem a fordítók, a cikkírók dolga, s nem is az egyéni „inspirációé“. De nem bízható a véletlenre, sem a „fejlődésre“. Ez tudományos feladat, melyet csak kollektív munkával lehet megvalósítani. Ennek a feladatnak ellátására — fejezi be — a megfelelő szervet haladéktalanul életre kell hívni.«

A továbbiakban ennek a feladatnak konkrét megvalósulási lehetőségével fogok foglalkozni; elsősorban a szovjet művek magyarnyelvű kiadásainak síkján. Itt mindenekelőtt meg kell jegyezni, hogy nem értünk teljesen egyet a szerzővel, amennyiben nem »a fordítók dolgának« tartja az egységes terminológia megteremtését; a »fordítók« u. i. semmiképpen sem rekeszthetők ki ebből a munkából. Az új terminológia megteremtéséhez — különösen szovjet jogi munkák fordítása kapcsán — (márpedig ez a probléma legelső sorban itt jelentkezik elemi erővel), szükséges a szovjet jog ismerete is. Fordítóink között pedig nem egy van, aki jártas a szovjet jogban és így természetszerűen szót kell, hogy kapjon az egységes terminológia kialakításában is. Hogy ez a megállapítás ne hangozzék üres szólamként, csak olyan fordítóknak a nevét kell említenem, mint pl.: Szabó Imre, Feri Sándor, Névai László, Rákos Ferenc, Tardy Lajos.

Az is természetes, hogy ez a munka nem lehet egyedül a szovjet joggal foglalkozók feladata. Elméleti és gyakorlati szakemberek bevonása szükséges az egyetemokról és a különböző minisztériumok törvényelőkészítő osztályairól, csakúgy, mint

a gazdasági életben és a bíróságokon működő jogászok köréből.

Szerintem azonban ezen feladat megoldásába nem is elég csak jogászokat bevonunk. A szovjet polgári jog, de egyéb jogágak is, sokhelyütt szorosan összefonódnak a politikai gazdaságtan anyagával (pl. a tulajdon, a vállalat szervezet, stb. kérdése), ahol természetesen összhangba kell hozni a jogi fordítások által használt kifejezéseket a már kialakult vagy kialakítandó politikai gazdaságtani terminológiával. A vázolt feladat megoldásának lebonyolításánál gondolnunk kell a Magyar Tudományos Akadémiára, a Jogász Szövetségre, valamint az Állam- és Jogtudományi Intézetre. Részemről azt tartanám a leghelyesebbnek, ha a Tudományos Akadémia megbízásából és felügyelete alatt a kérdéssel — a Jogász Szövetség szovjet-jogi szakcsoport bevonásával — az Állam- és Jogtudományi Intézet foglalkoznék, ami által a káderek legszélesebb körét lehetne bekapcsolni a feladatok megoldásába.

Befejezésül meg kell jegyezni: nem hiszem a bevezetőben előadottak alapján, hogy harmadrangú problémának szenteltünk túlon túl nagy figyelmet, hiszen tudjuk, hogy tartalom és forma nem választható el egymástól, így adott esetben a forma kérdésének kapcsán a jogi terminológia problémáját is tisztáznunk kell.

Jelen hozzászólás során kíván említést a lefordított szovjetmunkák megfelelő — ellenőrzött — alakban történő közreadásának kérdése is. Egy nagy munka fordításánál a fordító a legtöbb esetben képtelen egyedül felelősséget vállalni a fordítás helyességéért, de objektív okokból sem helyes valamely cikk vagy mű fordításának kiadása, anélkül, hogy az előzetesen komoly ellenőrzésen ne ment volna keresztül. (Lásd a Szikra kiadásában 1949-ben megjelent bolgár alkotmányfordítást, mely sok igen komoly tárgyi hibát tartalmaz.) Természetesen az ellenőrzésnek nem szabad azt eredményeznie, hogy a már kész fordítás hosszú hónapokig, esetleg még tovább ne kerülhessen nyomdába és így a fordításra kiadott, néha igen komoly összegek egyáltalán ne, vagy csak igen kis mértékben minősüljenek hasznos kiadásoknak. Ma, midőn öt éves tervünkkel építjük a szocializmust, minden fillért gazdaságosan kell felhasználnunk és fordítási vonalon nem szabad megtörténnie annak,

hogy kész szövegek — ha egyéb okok nem indokolják — csupán az ellenőrzés nehézsége vagy hiánya, tehát végeredményben szervezési fogyatékoságok miatt íróasztalfiókokban porosodjanak akkor, amikor kiadásuk vagy egyéb alakban való hozzáférhetővé tételük komoly előnyt jelentene, segítene bennünket a szocializmus építése során adódó problémák sikeres megoldásában.

Az így létesített »szerv« állandó jelleggel bírna, ami által lehetőség nyílna arra is, hogy ne csak az eddig felmerült problémákat oldja meg kielégítő módon, de a jövőben adódó kérdésekkel menetközben is foglalkozhatnék.

Dr. Pap Tibor

Az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának gyakorlatából

Fegyelmi ügyekben

43.

Nem lehet a fegyelmi eljárást elévülés okából mellőzni oly esetben, amikor az ügyvéd dolgozó kisparasztot fondorlatosan vagyonából kiforgat és így elmozdítása közérdekből indokoltnak látszik. — A cselekmény folytatólagos jellege az elévülést egyébként is kizárja.

Dr. P. I. terhelt 1941 október 6-án jogerős ítélet alapján 42 P tőke és jár. erejéig az illetékes járásbírószágon kérvényt nyújtott be kielégítési végrehajtás elrendelése iránt végrehajtást szenvedőnek különböző ingatlanaira vonatkozóan. Dr. P. I. kérelmére az árverés 1942. március 17-re kitűzött. Terhelt ügyvéd ezen az árverésen mint a végrehajtató képviselője és egyedüli árverelő megjelent és az egyik ingatlant — házat udvarral — árverés alá bocsátott és azt a kikiáltási ár feléért: 210 P-ért mint a végrehajtató megbízottja, megvásárolta. Az ingatlan jelenlegi értéke 8000 Ft. Terhelt ügyvéd az árverési vételár összegét bírói letétbe helyezte, majd a vételi bizonyítvány kiadását a saját nevében kérte. A járásbírószágon 1942. április 22-én a most már a dr. P. I. nevén álló ingatlan tekintetében a terhelt ügyvéd birtokbabejlesztését el is rendelte.

Ezt követően panaszos megjelent dr. P. I. és dr. P. P. ügyvédeknek (utóbbi előbbinek atyja) irodájában és dr. P. I. távollétében dr. P. P. kezéhez 10 P híjján lefizette az árverési vételárnak megfelelő 200 P-t,

abban a hiszembben, hogy visszavásárlási jogával élt. Dr. P. P. ezt az összeget addig, amíg dr. P. I.-nak elszámolható lesz, letétként elfogadta. Terhelt ügyvédek ezt a letét idején jelentékeny értéket képviselő 200 P-t panaszosnak sohasem szolgáltatották vissza és az ingatlan tulajdonát sem engedték át panaszosnak, sőt ellenkezőleg, dr. P. I. 1948. január 24-én, mint ahogy időközben a tulajdonjog az árverési vétel címén nevére bekebeleztetett, az ingatlant 3000 Ft vételárért Gy. Á. ottani lakosra átruházta, akinek tulajdonjoga az ingatlanra be is kebeleztetett. Panaszost, aki az ingatlanok 1942-ben történt elárverezését követően is a házt használatában maradt és lakbért nem fizetett, terhelték abban a hiszembben tartották, hogy az árverési vételár visszafizetésével háboríthatatlan tulajdonjoga helyreállt. Panaszos csak az új vevőnek, az ellene 1948. július havában kilakoltatás iránt indított keresetében szerzett tudomást arról a folyamatos ténykedésről, amellyel terhelt ügyvédek házt vagyonából kiforgatták.

E tényállásból kitűnően terhelt ügyvédek az Ürt. 109. § 2. pontjában ütköző fegyelmi vétség elkövetésének nyomaték gyanúja terheli, amit azáltal követtek el, hogy közös egyetértésben, egy lényegtelen összegű tartozás fejében egy dolgozó kisparasztot összehasonlíthatatlanul nagyobb értékű lakóházát elárvereztették és az árverésen elkötyavetyélt ingatlan tulajdonjogát a maguk részére szerezték meg, ezenfelül a jogtudatlan panaszostól még az árverési vételár visszafizetését is elfogadták, nevezett az ingatlan háboríthatatlan birtokában meghagyták és még bért sem követeltek tőle, csak évek múltával a fegyelmi vétség elévülési idejének eltelté után a jogszabállyal való visszaélés útján szóba szerzett ingatlan tulajdonát óriási haszonnal harmadik személynek tovább adják.

A fellebbviteli tanács álláspontja szerint — az ismertett tényállás valósága esetén terhelt ügyvédek magatartása a legsúlyosabban sérti az Ürt. 109. § 2. pontjában védett érdekeket, amelyek haladó szellemű, szociális érzésű demokratikus ügyvédi karunk becsületének és tekintélyének védelméhez fűződtek.

A Magyar Népköztársaság Alkotmányának 41. §-a arra kötelezi a

bírói hatóságokat s köztük a fegyelmi bíróságokat is, hogy a nép ellenségeit üldözzék és a feladatuk teljesítésének nem állhatja útját a letűnt társadalmi rendszer más viszonyaira szabott elévülési jogszabályainak helytelen értelmezése.

Tévedett tehát a fegyelmi bíróság, amikor azon az alapon rendelte el a fegyelmi eljárás mellőzését, mert nem észlelt olyan súlyos cselekményt, amelynek alapján terhelt ügyvédek bármelyikének közérdekből való elmozdítása lenne indokolt és ily cselekmény hiányában a fegyelmi vétséget elévültnek tekintette. Téves a fegyelmi bíróságnak az az érvelése, is, hogy a folytatólagos cselekmény fennforgásának kérdése szempontjából is az elévülési határidő már eltelte, mert a fent vázolt tényállásból kitűnőleg a terhelt ügyvédek ravasz fondorlattal kitervelt károsító cselekményük befejező ténykedése az 1948. évre esik.

Egyébként az ügyészi felfolyamodás is helyesen mutat rá, hogy terhelt ügyvédek mai napig sem térítették vissza panaszosnak az általa kezűkhöz lefizetett árverési vételárát, tehát a terhükre mutatókozó fegyelmi vétség folyamatos elkövetése még nem tekinthető megszűntnek.

OBFT. V. 5026/1950 — 1950. március 16.

44.

Az ügy intézésénél tanúsított nagyfokú rendetlenség, hanyagság és nemtörődömség nemcsak az ügyfélnek okoz kárt, hanem az ügyvédség iránti bizalmat is megrendíti.

Annak megállapítására, hogy a terhelt a panaszosok részére kezeihez befolyt pénzt jogtalanul el kívánta tulajdonítani, nincs alap, sőt az illetékes büntetőjárásbíróóság által hozott ítélet, amellyel a terheltet a sikkasztás büntette miatt ellene emelt vád alól a Bp. 326.§-ának 2. pontja értelmében felmentette, ezt a feltevést egyenesen megcáfolja.

A fegyelmi vétkesség megállapítása mindazonáltal helyesen történt, mert a terhelt ügyvéd az ügyben olyan nagyfokú rendetlenséget, hanyagságot és nemtörődömséget tanúsított, amely nemcsak a dolgozó réteghez tartozó panaszosokra nézve járt súlyos hátránnyal, hanem az ügyvédi kar megbecsülését és az ügyvédi hivatás gyakorlásához nélkülözhetetlen bizalmat is megrendítette. A terhelt, aki a munkajoggal

irodalmilag is foglalkozott és munkai peres vitelében különös gyakorlatra tett szert, köteles lett volna a legnagyobb gonddal szem előtt tartani a panaszosok helyzetét és köteles lett volna mindent elkövetni, hogy a panaszosok mielőbb hozzájussanak nehéz munkával kiérdemelt követelésükhöz, amelyet amúgy is csak per útján sikerült részükre behajtani. A terhelt betegsége, az irodájában végbement rendezkedés stb. valósága esetén sem alkalmas kötelességmulasztásának kimentésére, mert ha az ügyvéd maga akadályozva van is az intézkedésben, köteles olyan helyettesről gondoskodni, aki az ügyfelek jogos érdekeit ki tudja elégiteni.

Ilyen körülmények között az elsőfokú fegyelmi bíróság ítéletét a vétkesség kérdésében helyben kellett hagyni.

Ami a fegyelmi büntetést illeti, a fellebbviteli tanács enyhítőként vette figyelembe, hogy a terhelt a per során súlyos betegségeen esett át, hogy a panaszosok kára megtérült, hogy az utóbbiak panaszukat visszavonták és hogy a földmunkások tömegszervezete a történetk ellenére sem vonta meg bizalmát a terhelttől, amennyiben továbbra is ellátja őt tagjai képviselőire irányuló megbízásokkal. Enyhítő körülményként vette figyelembe a fellebbviteli tanács azt is, hogy a terhelt a munkajog elméleti és gyakorlati művelése által a joghaladó szellemű átalakítására irányuló tevékenységet fejtett ki, tehát az elmult rendszer idején is a szociális fejlődés érdekében tevékenykedett. (2000 Ft. pénzbírság.)

OBFT. V. 5024/1950. — 1950. március 23.

45.

A fegyelmi vétség helyes elbírálhata céljából az ügyvéd ellen folyamatban lévő különböző fegyelmi ügyek lehetőleg egyesítendők. A gyakorlattól való felfüggesztés mint fegyelmi büntetés csak súlyos fegyelmi vétség esetén mondható ki.

Az Országos Bizottság fegyelmi fellebbviteli tanácsa figyelemmel azon állandóan követett gyakorlata, hogy az egyes cselekmények elbírálásánál nemcsak a fegyelmi vétséget elkövető ügyvéd konkrét cselekménye az irányadó, hanem egész magatartása veendő figyelembe, elrendelte az Üft. 4273/1949. sz. és az Üft. 4172/1950. sz. ügyeknek jelen üggyel való egyesítését.

Az Országos Bizottság fegyelmi fellebbviteli tanácsa mindhárom ügyben helyesnek fogadta el az elsőbíróság által megállapított tényállást és azt saját ítélkezése alapjává is tette.

Helyesen vonta le a megállapított tényállásból a fegyelmi bíróság azt, hogy terhelt fegyelmi vétséget követett el azzal, hogy ügyfele részéről az ő kezéhez az ellenfél részére lefizetett összeget nem fizette ki, azt hosszú időn keresztül jogtalanul magánál tartotta és csak akkor szolgáltatta vissza saját ügyfelének, amikor ügyfele ezen összeget közvetlenül az ellenfélnek már lefizette.

Hasonlóképpen fegyelmi vétséget követett el terhelt akkor, amikor a szegényjogon perlekedő ügyfele 720 forintnyi összeget kitevő gyermek-tartásdíj járulékát szakértői költség fejében visszatartotta.

Tévedett azonban az elsőbíróság akkor, amikor terheltnek ezen kétségtelen részben hivatali kötelességét, részben pedig az ügyvédi etikát sértő magatartását oly súlyosan értékelte, hogy vele szemben felfüggesztést alkalmazott.

A cselekmény tárgyi súlyával, terhelt ügyvéd alanyi vétkességi fokával, terheltnek multbeli magatartásával, valamint a fellebbviteli tárgyaláson jövőbeli magatartása tekintetében szerzett benyomással a rendelkező rész szerinti büntetés áll arányban. (3000 Ft. pénzbírság.)

OBFT. I. 4174/1949. — 1949. október 25.

Igazgatási ügyekben

18.

A kamara fegyelmi bírósága csak olyan felfüggesztést vagy büntetést számíthat be, amelyet maga rendelt el, illetőleg maga szabott ki.

A folyamodót a kamara az ügyvédek névjegyzékéből törölte. Ez a határozat jogerőre emelkedett.

Ezt követőleg nevezett kérelmet nyújtott be, melyben ennek a határozatnak a hatályon kívül helyezését kérte. Ezt a kérelmet az Országos Bizottság a törlési eljárásban előterjesztett újrafelvételi kérelemnek tekinti.

A kérelmében nevezett azt sérelmezi, hogy az igazoló bizottság az ügyvédségtől elmozdította és e nem jogerős határozat alapján gyakorlatot nem folytathatott. A népbíróság folyamodót az ügyvédi gyakorlat folytatásától egy évre felfüggesz-

tette, ez a határozatnak a Magyar Közlönyben közzététele napján kezdődött.

A folyamodó azt kéri, hogy a népbíróság felfüggesztő határozatát a kamara ne hajtsa végre, hanem a kiszabott büntetést számítsa be abba az időbe, amely alatt gyakorlatot nem folytathatott. A kérelem alaptalan. A kamara fegyelmi bírósága csak olyan felfüggesztést számíthat be a büntetésbe, amelyet ő rendelt el és csak olyan büntetést lehet beszámítani, amit a kamara fegyelmi bírósága szabott ki. Itt egyik feltétel sem forog fenn. Az ügyvédi gyakorlat folytatását a jelen esetben az 1800/1946. M. E. sz. r. zárta ki, tehát jogszabály intézkedésen alapult, a gyakorlatról történt felfüggesztést kiszabó ítéletet sem a kamara fegyelmi bírósága, hanem a népbíróság hozta.

A folyamodó által említett analógiák tehát az ő esetére nem állanak. Minthogy az újrafelvételre vonatkozó indítvány nem tartalmaz olyan bizonyítékot vagy adatot, amelyek valósága esetében a határozat megváltoztatása várható lenne, sőt az csupán jogi megfontolásokra utal, a kérelmet el kellett utasítani.

OBIT. 2. — 3501/1950. — 1950. március 10.

19.

A szakszervezetből történt kizárást követően az 1948. évi XXII. tv. alapján ideiglenes nyugalomba helyezett bíró felvételi kérelmének elutasítása.

Az egyik ügyvédi kamara felvételi bizottsága azért utasította el folyamodó felvételi kérelmét, mert a Magyar Közalkalmazottak Országos Szabad Szakszervezetének fegyelmi bizottsága 1949. július hó 30. napján hozott határozatában kérelmezőt a szakszervezeti tagságból kizárta és az igazságügyminisztérium 1949. november 21 napján kelt rendeletével kérelmezőt az 1948. évi XXII. tv. alapján ideiglenes nyugalomba helyezte.

Minthogy az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának állandó gyakorlata szerint az, akinek nyugalombahelyezése az igazságszolgáltatás demokratizálódása érdekében történt, nem rendelkezik azokkal a keltekekkel, amelyek az ügyvédi hivatás betöltéséhez szükségesek, ezért a felvétel iránti kérelmet elutasító határozatot helybenhagyni kellett.

OBIT. 3. — 3520/1950. — 1950. március 9.

20.

Az 1948. évi XXII. tv. alapján történt nyugdíjazás egymagában véve

nem vonja szükségkép maga után a felvételi kérelem elutasítását.

A megtámadott kamarai határozat azon az alapon utasította el folyamodó felvételi kérelmét, hogy az igazságügyminisztérium közlése szerint a folyamodó az 1948. évi XXII. tv. alapján azért nyugdíjaztatott, mert magatartása és munkája a demokratikus igazságszolgáltatás érdekében nem felelt meg. A bizottság állandóan követett gyakorlata értelmében a közszolgálatban állott az a nyugdíjazott tisztviselő, aki a jelzett okból bocsátott el, egyúttal az ügyvédség gyakorlására sem alkalmas. Az Országos Bizottság nem tekintti ugyan a nyugdíjazó határozatot oly értelemben res iudicatának, hogy a határozat alaki tényénél fogva az ekként nyugdíjazott köztisztviselő felvételi kérelme ne volna tárgyalható, mint ahogyan a folyamodó is utal fellebbezésében egy ellenkező irányú határozatra. Az Országos Bizottság azonban az egyes folyamodók egyéni körülményeit, egyebek között a jelzett szempontból az ügyvédi hivatás gyakorlására való alkalmasságát a személyes körülmények ismeretlensége alapján nem mérlegelheti, a dolog természete szerint a helyileg illetékes kamara inkább van abban a helyzetben,

A Jogtudományi Közlöny könyvtára

Tanulmányok a szovjetjog köréből c. kiadványsorozatában már megjelent:

PASERSZTNYIK:

A szovjet munkajog alapelvei . . . . . Ára: 5.50 forint

HALFINA—LJEVIN—SZTROGOVICS:

Az általános állam- és jogelmélet alapjai . . . . . Ára: 7.50 forint

DURMANOV:

A szovjet büntetőjog alapelvei . . . . . Ára: 7.50 forint

DURMANOV—KLEINMAN:

A szovjet bűnvádi és polgári eljárásjog alapelvei . . . . . Ára: 8.50 forint

GORSENYIN:

Az államügyészség a Szovjetúnióban . . . . . Ára: 7.50 forint

SZEREBROVSKIJ:

A szovjet polgári jog alapelvei . . . . . Ára: 10.— forint

LJEVIN—KOTOK—KLEINMAN:

A Szovjetúnió alkotmányjogának alapelvei . . . . . Ára: 13.— forint

A. V. VENEDIKTOV:

A Szovjetunió vállalatának szervezete
és jogi helyzete . . . . . Ára: 17. forint

AZ ELSŐ 6 KÖTET EGYBEFÜZVE IS KAPHATÓ ÁRA: 46.50 FT

hogy a folyamodók egyéniségét, életviszonyait ismerje és mérlegelni tudja. A fellebbező fellebbezésében nem hozott fel oly méltánylást érdemlő körülményeket, amelyek indokolták tennék kérelme teljesítését.

OBIT. 2. — 3820/1950. — 1950. március 10.

Az Igazságügyminisztérium Jogügyi Hivatalának közérdekű kifogásai és a Legfelsőbb Bíróság Elvi Tanácsának határozatai

Közérdekű kifogások

49.

Lejárt nyugdíjrészletek iránti igény elenyészése.

Az ország gazdasági rendje ellen elkövetett bűntett miatt elítélt elveszti a közülettel szemben már esedékessé vált, de még ki nem fizetett nyugdíjhoz való igényét. (103.478/1949. I. M. IV/2. sz.)

Megokolás: A felperes férjét deportálták s nem tért vissza. Ezen alapon a felperes férje volt munkáltatójától, egy azóta államosított ipari r.-t.-tól nyugdíj folyósítását kérte, amire a vállalat kész is volt és addig is, amíg a folyósítás megtörténik, a felperes megélhetésének biztosítására 20.000 Ft áruhitelt nyújtott részére. A felperes a hitelt igénybe vette, majd csendes társaságba fektette be az összeget, az áruhitelt azonban árdrágító üzérkedésre használta fel társával együtt, miéрт az uzorabíróság 1947. évben nyolc évi fegyházbüntetésre és többek között hivatalvesztésre is ítélte.

Ilyen előzmények után indította meg keresetét a felperes a vállalat ellen és kérte az 1946. augusztus 1-től 1947. november 15-éig lejárt nyugdíjrészletek megítélését. Az elsőbíróság a keresetnek helyt adott és ezt a marasztaló ítéletet a fellebbezési bíróság is helybenhagyta azzal az indoklással, hogy a Btk. 55. és 59. §-ai helyes értelme szerint a mellékbüntetésnek értelemszerűen nem lehet visszaható erőt tulajdonítani.

Ez a döntés nem felel meg népi demokráciánk alapvető elveinek.

A köz vagyonából nem juttathatunk ellenérték nélkül vagyónértéket annak, aki népi demokráciánk gazdasági rendje ellen tört. Felperes az özvegyi nyugdíjra méltatlanná vált a népgazdaságunk rendjét különösen veszélyeztető bűntett elkövetésével.

Különös nyomatékkaal esik latba, hogy felperes bűncselekményeit ép azzal az áruval követte el, amelyet férje volt munkáltatója támogatása céljából juttatott néki. Ez az áruhitel rendes megélhetést biztosított volna a felperesnek, akinek azonban ez nem volt elég, elrejtette és drágította nagy textilhiány idejében az ország lerongyolódott dolgozói elől a számukra készített árut.

A felperes arra az időre kér nyugdíjat a köz vagyonából, amely idő alatt a közösséget kiszípolozó — feketéző — tevékenységet folytattott. Ez az igény erkölcstelen, a nyugdíjintézmény céljával, rendeltetésével ellenkezik, sérti az Alkotmánytörvény szellemét s annak 41. §-át.

A büntetőbíróság mellékbüntetést szabó ítélete a perben érvényesített igény tárgyában nem teremt ítélt dolgot, mert nem dönti el azt a kérdést, hogy az ítélet jogerőre emelkedését megelőző időre jár-e nyugdíj a felperesnek. A népi demokrácia joga azonban ezt a kérdést csak nemlegesen döntheti el.

A kifejtetteknel fogva a Jogügyi Hivatal azt a kérelmet terjeszti elő, hogy a Legfelsőbb bíróság ügyintéző hatáskörében változtassa meg a fellebbezési bíróság végítéletét és felperest keresetével utasítsa el.

(Megtámadott határozat a budapesti törvényszék, mint fellebbezési bíróság 20. Pf. 2141/1949/7. sz. végítélete.)

50.

Terméskiesés.

Kifejezett jogszabályi rendelkezés híján az árnyékolás okozta termés-kiesésből eredő kár nem érvényesíthető. (12.294/1950/I. M. IV/2.)

Megokolás: Az alperesek akácültetvénye a felperes mezőgazdasági ingatlanától 1-60—2-80 m távolságra húzódik. Ez az akác a felperes kukoricaföldjére árnyékot vetett és ennek folytán szakértői vélemény szerint mintegy 2 q termés kiesés keletkezett. Az alperes ezt a kárt nem volt hajlandó megtéríteni, mire a felperes 3 q csöves tengeri kiadása iránt keresetet indított. A járásbíróság a bizonyítás lefolytatása után az alpereseket 2 q tengeri kiszolgáltatására és perköltség fizetésére kötelezte. Az ítéletnek lényegében az az indoklása, hogy az 1938:XXXI. tc. 28. §-a szerint a hegyközségekben (gyümölcsösökben és szőlőkben) a

szomszédos határtól két méternél közelebb fát ültetni nem szabad és bár a szóban lévő ingatlanok nem tekinthetők hegyközség területéhez tartozóknak, ennek a törvénynek a rendelkezéseit azonban analógia alapján a járásbíróság kiterjesztendőnek találta.

Az Alföld fásításáról szóló 1923: XIX. tc. értelmében törvényhatósági szabályrendelet állapítja meg a törvényben tüzetesen meghatározott területen a faültetési korlátozásokat. Tolna vármegyében, ahol a kérdéses ingatlanok fekszenek, ilyen szabályrendelet nincs. Az 1935:IV. tc. (erdőtörvény) 310. § 6. bekezdése egy méterben határozza meg a gazdasági fásításnak a közös mesgyétől való távolságát. Ez a törvény kiterjesztő alkalmazást nyert az ország egész területére. Külön jogszabály rendelkezik a fáknak a szőlőtől és gyümölcsöstől való ültetés távolsága, valamint a közutak, folyók, csatornák, árkok mentén ültetett fák távolsága tárgyában. A per alapjául szolgáló esetre azonban különleges jogszabály nincs.

Az ütköző érdekek közül azt kell vizsgálni, melyik az erősebb. Az az érdek-e, amely a fásításhoz fűződik, vagy pedig az-e, amely a terméseredmény fokozását célozza. Helyes szemlélet mellett az adott esetben azonban az érdekösszeütközés csak látszólagos. Az akácok ugyanis köztudomás szerint kiválón alkalmas a széljárta, vízmosásos talaj megkötésére. Kétségtelenül nagyobb mérvű károsodás érhetne volna a felperest az árnyékolás okozta kárnál, ha az időjárás viszontagságai, a szél és a víz bomlasztó hatása folytán az egész termőtalaja kárba veszt. A 2 q termés kiesés tehát csak látszólagosan károsította a felperest, mert az akácerdő a felperest érhető jelentékenyen magasabb kár megakadályozására alkalmas.

A Jogügyi Hivatal a most előadottakra tekintettel, azt a kérelmet terjeszti elő, hogy az Elvi Tanács határozatának ügyintéző részében változtassa meg a járásbíróság ítéletét és felperest utasítsa el keresetével.

(Megtámadott határozat: szekszárdi járásbíróság P. 1071/1949./5. sz. végítélete.)

**Kiadóhivatalunk
új telefonszáma:**

122-075

Elvi határozatok

VI.

Az Elvi Tanács a közérdekű kifogásnak helyt ad.

1.

Ha a fásítással járó árnyékolás a szomszédos területen terméskiesést idéz elő, ezen a címen kártérítést csak annyiban lehet érvényesíteni, amennyiben ezt jogszabály kifejezetten megengedi. (6. számú elvi határozat.)

2.

Az Elvi Tanács a szekszárdi járásbíró P. 1071/1949/5. számú ítéletét hatályon kívül helyezi, a felperest keresetével elutasítja.

Indokolás: Felperes az I. és III. rendű alperesek, mint tulajdonosok és a II. rendű alperes mint haszonélvező ellen kártérítés iránt indított pert azon alapon, hogy alperesek a felperes szántóföldje mentén akácot létesítettek és mivel a legszélső fasor a felperes földjéhez túl közel van, a fák a felperes tengerivetését beárnyékolják és az átnyúló akácgyökerek a nedvességet is elszívták.

A járásbírósa a keresetnek helyt adott. Az alpereseket kártérítésként 2 q csöves tengeri kiszolgáltatására, vagy forgalmi árának a megfizetésére kötelezte. Megállapította, hogy a legszélső akác-sor a felperes földjének szélétől 160–280 cm távolságra van és emiatt a felperes az említett okokból a 1948/1949. gazdasági évben ilyen kárt szenvedett.

A járásbírósa ítéletének jogi megalapozásául a joghasonserűség alapján hivatkozott az 1938. évi XXXI. tc. 28. §-ára, amely szerint törpe fát a szomszédos határhoz 2 méternél, más fát pedig 7 méternél közelebb ültetni nem szabad.

Az Igazságügyminisztérium Jogügyi Hivatala az ítéletet közérdekű kifogással támadta meg.

Az erdősítés (fásítás) a mezőgazdaság fejlesztése szempontjából alapvetően fontos. A Magyar Népköztársaság első öt éves népgazdasági tervéről szóló törvény (1949. évi XXV. tc.) is 25. és 33. §-a szerint nagy súlyt helyez az erdősítés és fásítás erőteljes fokozására.

Az akácok köztudomásúan elsőrendűen alkalmas a széljárta, vízmosásos talaj megkötésére. Ekként kedvező hatása van a környék mezőgazdasági termelési viszonyaira.

Ha tehát az ültetett fasor árnyékot is vet a vele közvetlenül szomszédos területre és azon némi termés-

csökkenést okoz, ezt a hátrányt bővebben ellensúlyozza az a nagy gazdasági előny, hogy az akácültetvény a termőtalajnak a szél és a víz által való elhordását csökkenti, illetve megakadályozza.

Az előadottnaknál fogva a népi demokrácia alapvető jogelveinek nem felel meg a jogszabályoknak olyan értelmezése, amely arra az eredményre vezet, hogy a bíróság a fásítót mellőzhetetlen szükségesség nélkül hátrányokkal sújtja. Az ilyen jogszabályértelmezés alkalmas lehet a fásítási kedv csökkentésére és ezáltal az előbb leírt fontos népgazdasági érdekek veszélyeztetésére.

A járásbírósa ítéletének meghozatalánál ezeket a szempontokat nem vette kellőképpen tekintetbe. Ez megnyilvánult már abban, hogy a joghasonserűségre való hivatkozással a hegyközségekről szóló 1938. évi XXXI. törvényekről tekintette a per eldöntésénél irányadóul, holott ez a törvény nem vonatkoztatható olyan gazdasági viszonyokra, amilyenek az elbírált esetben fennálltak. A gazdasági fásításra nézve az 1935. évi IV. tc. (erdőtörvény) 310. §-ának hatodik bekezdése jóval kisebb távolságot (egy métert) ír elő, mint a hegyközségi törvény 28. §-a. Ugyancsak közelebb áll az elbírálás alá került helyzethez az Alföld fásításáról rendelkező 1923. évi XIX. tc. is, amelynek 2. §-a szerint a faültetési korlátozásokat a törvényhatóságok állapítják meg.

A járásbírósa döntése még a korábbi bírói gyakorlattal sem áll összhangban. A budapesti ítélőtábla ugyanis G. 220/1909. sz. határozatában kimondta, hogy nincs törvényes gyakorlat, amely a tulajdonost eltiltaná attól, hogy telkén fákat vagy bokrokat ültessen, azt pedig nem lehet megakadályozni, hogy a fa és bokor árnyékot vessen és a levegő járását gátolja. Ilyen ültetvényekkel szemben a szomszéd joga arra szorítkozik, hogy gallyak és gyökerek átnyúlását a saját területére ne tartsa meg. A Kúriának 1928. február 22-én hozott P. VI. 1290/1927. sz. ítélete pedig, amelyet a Polgári Jogi Határozatok Tárába is felvettek 743. szám alatt, úgy szól, hogy a szomszédjog alapján a tulajdonos csak azokat az intézkedéseket tilthatja meg és csak azok miatt követelhet kártérítést, amelyek a szomszédos telek használatának a helyi viszonyok szerint való közösleges mértékét meghaladják és a szom-

szédos tulajdonos telkének helyben szokásos használatát jogellenesen és lényegesen korlátozzák.

A most említett ítéletek keletkezése előtti és utáni időben hozták a felsorolt törvényeket, amelyek a fák ültetésével kapcsolatos kérdéseket illetően egymástól eltérő rendelkezéseket tartalmaznak. Ebben a helyzetben indokolt a népi demokrácia alapvető jogelveivel ellenkező bírói határozatok megelőzése és a már kiemelt szempontoknak megfelelő egységes bírói gyakorlat biztosítása érdekében elvi megállapítás hozatala.

Ezért az Elvi Tanács a 4071/1949. (VI. 3.) Korm. számú rendelet 3. §-ának b) pontja és 2. §-a alapján — a 4338/1949. (XII. 6.) M. T. számú rendelet 10. §-ához képest — a közérdekű kifogásnak helyt adott.

Önként értendő, hogy ez elvi megállapításban kifejezésre jutott megszorítás nem vonatkozik olyan esetre, amikor megállapítható, hogy a telek tulajdonosa (alkalmazottja stb.) az ültetvényt — a joggal való visszaélésképpen — a szomszéd bosszantására és károsítására létesítette. Az így nyilvánvalóan indokolatlanul és szükségtelenül okozott kárért természetesen az ültető (ültetető) a fenti megszorítás nélkül felelős.

Az elvi megállapításból következően az Elvi Tanács a járásbírósa ítéletét a 4071/1949. (VI. 3.) Korm. számú rendelet 9. §-a értelmében hatályon kívül helyezte és a felperest keresetével elutasította.

Nincs ugyanis olyan jogszabály, amely az akácoknak ekként való ültetésével előálló árnyékolás miatt kártérítés érvényesítését kifejezetten megengedné. Azt pedig a felperes sem állította, hogy az alperesek a fákat az ő bosszantására és károsítására ültették az említett távolságban.

A járásbírósa ítéletében az árnyékoláson felül az akácok szerteágazó gyökérzete által okozott nedvességelszívásra is hivatkozott. A szakvéleményből következik azonban, hogy a gyökerek nedvességelszívását lényegében kiegyenlítette az, hogy az árnyékolás következtében a talaj vízpárolgása némiképpen csökkent.

1950. május 23. Elvi 4658/1950/10

A fenti határozat alapjául szolgáló közérdekű kifogás 50. sz. alatt van ismertetve.

HARC A FORMALIZMUS ELLEN

A járásbíróóságok perenkívüli munkájának jelentős hányadát alkotják a holtaknyilvánítások. Tény ugyan az, hogy számuk már csökkenő tendenciát mutat, azonban mégis szükségesnek mutatkozik, hogy a formalizmus elleni harc területét ebbe az irányba is kiterjesszük.

A 12.200/1948. Korm. sz. rendelet, amelyen a járásbíróóság előtti holtaknyilvánítási eljárás alapszik, maga is az egyszerűsítés, a gyorsítás jegyében született meg. Kétségtelenül szükséges is volt, hogy a második világháború nagy embervesztése után a Pp. szerinti nehézkes eljárás helyett könnyített módon lehessen a tömeges holtaknyilvánító bírói határozatokat meghozni.

A rendelet megjelenése óta immár két ízben is eszközölt vele kapcsolatban további egyszerűsítéseket a jogalkotó: egyrészt a honvédelmi minisztériumban egyesítette az addig a honvédelmi és népjóléti minisztériumokban külön kezelt veszteséglistákat, nyilvántartási anyagot, másrészt pedig mellőzte a holtaknyilvánítási hirdetménynek a Magyar Közlönyben való kivonatosságot, illetve az illetékes gyámhatósághoz történő megküldését.

Az egyszerűsítés és a formalizmus elleni harc azonban nemcsak jogalkotói, hanem sokkal inkább jogalkalmazói, tehát bírói feladat. Ezen a vonalon szeretnék két problémát érinteni.

1. A 12.200/1948. Korm. sz. rendelet 1. §-a szerint: »Mindazokat a személyeket, akik az 1939. évi szeptember hó 2. napja és az 1945. évi december hó 31. napja között tünnek el, a polgári perrendtartásról szóló 1911. I. tc. (Pp.) 732-747. §-ai helyett kizárólag jelen rendelet rendelkezései szerint lehet holtaknyilvánítani.«

E rendelettel kapcsolatban járásbíróóságainknak, sőt a Legfelsőbb Bíróságnak mint felfolyamodási bíróságnak az az általános gyakorlata, hogy minden esetben elutasítják a holtaknyilvánítás iránti kérelmet, ha az eljárás során olyan adat merül fel, miszerint a holtak-

nyilvánítani kért személy 1945. évi december hó 31. napját túlélte.

Ez az álláspont kétségtelenül a rendelet helyes értelmezésén alapszik s természetesen a legtöbb esetben semmiképpen sem kifogásolható.

Számtalan olyan eset merül azonban fel a gyakorlatban, amikor az eljárás során bebizonyosodik, hogy a holtaknyilvánítani kért személy — aki különben a fenti »kritikus időben«, tehát 1939 szeptember 2. és 1945 december 31. között vesztette el a kapcsolatát az otthonnal, csapattestével (pl. hadifogságba esve) — 1945 december 31. napját követően meghalt, a nélkül, hogy hazatért, vagy magáról újabb életjelt adott volna.

Ilyen és hasonló esetekben — szerintem — formalizmus a kérelem merev elutasítása, — márpedig a mai bírói gyakorlat ezt teszi!

Az elutasítás következtében az a fonák helyzet áll elő ilyen esetekben, hogy a kérelmező kezében van egy végzés, amely szerint az »eltűnt« személy nem nyilvánítható holtak, — mert bizonyíthatóan meghalt. (Gondolkozzunk csak egy kissé a laikus fejével...)

Igy a kérelmező kénytelen előlrol kezdeni a Pp. szerinti eljárást a megyei bíróság előtt, amennyiben ennek feltételei fennforognak...

Nem vitás az, hogy a bíróság nem teheti magát túl a demokrácia által hozott jogszabályokon, azok rendelkezésein. Megvizsgálandó ellenben az, hogy vajjon a *formalizmus elleni harc érdekében* nem lehetne-e a rendeletbeni »eltűnt« szónak a bírói gyakorlatban a jelenleginél tágabb értelmezést adni? Ha ugyanis az »eltűnt« szócskát időbelileg akként értelmeznénk, hogy a holtaknyilvánítani kért személy akkor tün el, amikor csapattestével, a magyar hatóságokkal, hozzátartozóival elvesztette kapcsolatát (pl. hadifogságba esett), akkor semmi akadály sincsen annak, hogy azokat, akik a rendeletben írt »kritikus időben« hadifogságba estek, stb., a járásbíróóság holtaknyilváníthassa, akkor is, ha haláluk 1945 december 31-ét követően következett be, anélkül, hogy hazatértek, vagy magukról újabb életjelt adtak volna. Mert ilyen értelmezés mellett a »kritikus

időben« tünnek el akkor is, ha haláluk csak később következett be.

Jelenlegi gyakorlatunk mellett ugyanis az a helyzet, hogy ha valaki a kritikus időben pl. hadifogságba esve többé életjelt nem ad magáról és nyoma veszik, azonban haláláról közelebbi adat rendelkezésre nem áll, a járásbíróóság ügyében holtaknyilvánító végzést fog hozni, a vélelemre alapítva határozatát. Míg ha — a kérelmező balszerencséjére — a holtaknyilvánítani kért személy valamelyik bajtársa hazatér és vallja, hogy nevezett meghalt 1945 december 31. napját követő időben, a járásbíróóság a kérelmet el fogja utasítani, noha az eltűnt halála bizonyos és nem is kell a vélelmet sem segítségül hívnia...

... Lehet, hogy álláspontom fenti megfontolások után is kissé merésznek tünik fel az »eltűnt« szócska értelmezésével kapcsolatban, — azonban a formák félretolása voltképpen mindig merészség, még ha ez az anyagi igazságot szolgálja is.

2. Fentiekhez hasonlóan érdekes kérdés ezen a téren a külföldi állampolgárok holtaknyilvánítása, különösen azoknál a járásbíróóságoknál, amelyeknek területén nagyobb számban élnek szlovákiai áttelepültek, illetve romániai áttelepültek (csángók).

Általános elv, hogy magyar állampolgárnak személyállapoti ügyében nem fogadunk el külföldi bírósági határozatot érvényesnek. Mi azonban a helyzet külföldi állampolgárnak magyar bíróság előtt történő holtaknyilvánításával kapcsolatban? (Konkrét eset: Amíg a romániai csángó román katona volt, eltűnt, családját magyar földre telepítették, és a felesége most az eltűnt holtaknyilvánítását kéri a magyar bíróság előtt.)

Sem a Pp. sem a 12.200/1948. Korm. sz. rendelet nem mondja ki, hogy magyar bíróság külföldit nem nyilváníthat holtak. Sőt a Pp. 735. §-ából, amely külön beszél »belföldiekrol«, nyilván következtethető, hogy erre igenis van hatásköre a magyar bíróságnak a Pp. szerinti eljárásban (lásd: Sárffy Andor: Magyar Polgári Perjog 534. l.) s per analógiám a 12.200/1948. Korm. sz. rendelet szerinti eljárásban is.

Ezek szerint a felhozott konkrét esetben tehát — szerintem — formalizmus az elutasító végzés és az ilyen irányú gyakorlat.

A legtöbb hasonló esetben ugyanis a bíróság — márcsak az időközi beföldi juttatás következtében is — megállapíthatja illetékességét a vagyionfekvés helye alapján is, s így egyéb feltételek fennforgása esetén holtnaknyilvánító végzést hozhat.

Sőt, ha a bíróság illetékességét ilyen alapon sem tudná megállapítani, még mindig helyesebbnek mutatkozik — figyelemmel a kérelmező érdekeire is — a kérelemnek a pesti járásbíró-sághoz való áttétele a felhívott rendelet 4. § (2) bek. alapján, mint a merev elutasítás.

A jogi irodalom kissé elhanyagolt területei a perenkívüli eljárások. Nem árt talán ezért ezek egy-egy problémájára rávilágítani, a formalizmus elleni harc jegyében, az anyagi igazság érdekében...

Dr. Baróth Ernő

ÚJÍTÁS ÉS ÉSZSZERŰSÍTÉS

A termelékenység emelésében és az önköltség csökkentésében komoly szerepe van — többek között — az újításoknak, az észszerűsítéseknek, a tapasztalatcsereinek és a bürokrácia elleni küzdelemnek. Komoly eredményeket azonban csak akkor lehet elérni, ha sikerül ezeket a törekvéseket tömegmozgalommá fejleszteni. Az iparban, a mezőgazdaságban és az építészeten már komoly multja van ezeknek a mozgalmaknak. Meggyőződésünk, hogy az egyes jogászai munkaterületeken is hasznos eredményeket érhetünk el az újító stb. mozgalom megindításával.

Az üzemekben és a műhelyekben értekezleteken tárgyalják meg a kisebb-nagyobb kérdéseket. A jogászok többsége általában egyedül vagy csak kisebb csoportokban dolgozik. Meg kell találnunk tehát a módját, hogy a felmerülő napi kérdéseket mi is megvitathassuk.

A Jogtudományi Közlöny a fenti célok megvalósítása érdekében több új rovatot indít és reméli, hogy olvasóink kezdeményező kedve, újítási ötletei, stb. bőséges anyaggal töltsék majd meg új rovatainkat és ezzel hozzájárulnak jogalkotásunk és jogalkalmazásunk megjavításához.

Egyelőre az alábbi rovatokat nyitjuk meg:

1. *Újítás és észszerűsítés.* Olyan konkrét javaslatokat várunk, amelyek alkalmasak arra, hogy jogszabályalkotásunk tárgyválasztását, a kodifikáció technikáját, államigazgatási vagy bírói eljárásunk menetét, az államigazgatási vagy bírósági munka technikai segédeszközeinek fejlődését, általában tehát a jogi munka legkülönbözőbb területein végzett munka mennyiségét csökkentsék, menetét gyorsítsák vagy minőségét javítsák.

Általában *megoldást is tartalmazó javaslatokat* várunk, amelyeket az illetékes szervekhez is eljuttatunk.

2. *Kisértekezletek.* Olvasóink vagy a szerkesztőség fel fog vetni különböző jogágazatokból összeválogatott, oly — elvi vagy gyakorlati — kérdéseket, amelyekre *rövid*, általában 1 ritkán gépelt oldalnál nem hosszabb *választ* várunk. A legjobb válaszokat vagy a válaszok összefoglalt eredményét leközzöljük. Kérjük olvasóinkat, hogy vessenek fel minél több kérdést és vegyenek részt a kérdések megoldásában. Egyben javaslatokat várunk további alkalmas anétkérdésekre.

3. *Harc a bürokrácia ellen.* A bürokrácia elburjánzása károsan befolyásolja államigazgatásunkat, népgazdaságunkat és jogéletünket is. Harcba hívjuk olvasóinkat a bürokrácia mindenfajta megnyilvánulása ellen. Mutassunk rá a bürokratikus jelenségekre és tegyünk javaslatot kiküszöbölésére.

A Jogtudományi Közlöny az arra érdemes újítási javaslatokat, értekezleti hozzászólásokat, stb.-t díjazni fogja.

ÚJÍTÁSI JAVASLATOK.

Dr. Révai Tibor javasolja a házassági peres ügyekben a teljesen nyilvánvaló és a felek előadása alapján kétségtelenül megállapítható tények (utolsó együttélés helye, ideje, gyermekek száma, különélés megújítása stb.) tekintetében a *helyhatósági bizonyítványok kényszerűségének megszüntetését*. Javaslatára szerint 2 tanúnak a házmegebizott vagy tömbmegebizott által hitelesített nyilatkozata elegendő bizonyíték.

* * *

Dr. Sárkány Lajos javasolja, hogy a bíróság a pénzfizetésben, vagy egyéb szolgáltatásban marasztaló és jogorvoslással már meg nem támadható

ítéletekben a teljesítési kötelezettség megállapításával *egyidejűleg a végrehajtást is rendelje el*.

Újítása célszerű keresztülvitele érdekében a jogerőt a járáshírói eljárásához hasonlóan, a Pp. 399. §-ától eltérően a törvényszéki eljárásban is az ítélet kihirdetésének napjától kellene számítani. A végrehajtás elrendelése megfelelő számú szelvényt tartalmazó azonos szövegű blanketán történjék, melybe a felperes az ítélet rendelkező részének lényeges adatait (szám, felek megnevezése marasztalási összeg, kamat, költség, teljesítési határidő, kelet) beírja. A blankettát a bíró aláírja és pecséttel látja el. A blankettáris lebonyolítás általában úgy történik, mint a jelenleg a mulasztási ítélet felvétele-nél is szokásos.

Az újítási javaslat előnyeit bírósági munka, végrehajtáskérsési költségek, eljárási késedelem és anyag (papír stb.) megtakarításában látja.

* * *

Javaslatokat kérünk a büntetőbírói ítéletek rendelkező részének és indokolásának mindenki számára érthető megszerkesztésének módjára.

(A tapasztalat azt mutatja, hogy a szóban kihirdetett ítéleteket a hallgatóság nem érti meg, gyakran az írásbafoglaltat sem, mert az hemzseg a felesleges jogszabályoktól és a szakitejezésektől. Nem lehet a dolgozókat a szociális együttélés-szabályaira nevelni olyan ítéletszerkesztési technikával, amely mellett az ítélet a dolgozó számára nem érthető. Javaslatokat kérünk egyszerű, rövid, szórólvasogatóktól mentes, magyaros ítéletszerkesztési technikára.)

KISÉRTEKEZLETEK.

A területi átszervezésekkel kapcsolatban hogyan kellene rendezni az *eddig érvényes szabályrendeletek hatályának* kérdését? (Pl.: ha egy megye két megyének az összevonásából alakult, melyik szabályrendelet legyen hatályos stb.)

* * *

Az államigazgatási szerv fogalma; különbség az államigazgatási szervek, másrészt egyéb állami szervek és társadalmi szervezetek között.

* * *

Hogyan osztályozhatók az államigazgatási aktusok?

JOGIRODALOM

V. M. Cshikvadze: *Szovjet katonai büntetőjog* (fordította dr. Tardy Lajos. Budapest 1950. 404 oldal, a Honvédelmi Minisztérium kiadványa).

1. A katonai büntető-jogtudomány a legszorosabban függ össze a hadsereg fegyelmének, szilárdságának, harcképességének, erejének kérdésével. Minden munka, mely előbbre viszi egyelőre még meglehetősen gyér, de fejlődésre hivatott katonai büntetőjogi irodalmunkat, egyszersmind erősíti az imperialista-ellenes békeküzdelemnek azt a frontszakaszát, melyet a Magyar Népköztársaság véd. Ennek a feladatnak a felismerése rendkívüli mértékben megnöveli katonai büntetőjogásaink felelősségét s egyben fokozott jelentőséget ad minden katonai büntetőjogi magyar tudományos műnek. Sokszorosára fokozódik ez a jelentőség a jelen munkánál, mely a béketábor vezetőerejének, a világ első szocialista államának, a hatalmas Szovjetunióknak a katonai büntetőjogát mutatja be. A szocializmus építése során a Szovjetunió példáját követjük, az ő tapasztalataira és segítségére támaszkodunk a baráti népi demokráciákkal együtt. Világos, hogy a néphadseregünk megerősítését és ütőképességének fokozását szolgáló katonai büntetőjog művelése és továbbfejlesztése során is mindenekelőtt a leghaladóbb jogtudományra, a szovjet jogtudományra vetjük pillantásunkat.

2. Cshikvadze professzor neve nem ismeretlen a magyar jogászok előtt. A katonai büntetőjogon kívül az utóbbi években foglalkozott az államjog, bírósági jog stb. kérdéseivel. Idevágó cikkei közül megemlítem a Szovjetszkoje Goszudarsztvo i Pravo 1949. évi 12. számában megjelent cikkét, mely Sztálin elvtársnak a szovjet szocialista államról szóló tanítását ismerteti. Az ugyane folyóirat 1949. évi 2. számában jelent meg

»A szovjet bíróság szerepe az emberek tudatában élő kapitalista csökkenések leküzdése terén« című tanulmánya. Cshikvadze egyébként tagja a Szovjetszkoje Goszudarsztvo i Pravo szerkesztőbizottságának.

3. Az ismertetésre kerülő mű két részben tárgyalja a szovjet katonai büntetőjog kérdéseit. Az első, nagyobb terjedelmű (általános) rész a katonai büntetőjog alapkérdéseivel (a) katonai büntetőjog fogalma, tartalma, feladatai és forrásai, a katonai büntetőkönyv, katonai büncselekmény általános fogalma, a cselekmény jogellenességét kizáró körülmények, a befejezettség stádiumai és a részesség, a büntetések kiszabása, alkalmazása és megszüntetése) és az orosz, majd szovjet katonai büntetőjogi törvényhozás fejlődésének ismertetésével foglalkozik. A második (különös) rész kilenc csoportba foglalva ismerteti az egyes katonai büncselekményeket (katonai árulási büncselekmények, a katonai szolgálat alól való kibúvás, a független és a katonai becsület elleni büncselekmények, a katonai vagyon elleni büncselekmények, az ör-, kíséror- és belső szolgálati szabályzatok rendelkezéseinek megszegése, katonai hivatali büncselekmények, katonai titkok közlésével kapcsolatos büncselekmények, hadműveleti területen elkövetett katonai büncselekmények, nemzetközi egyezményeket sértő katonai büncselekmények).

4. A szovjet katonai büntetőjogot úgy kell tekinteni, mint a szocialista büntetőjog alapelveinek alkalmazását a büncselekmények egy sajátos fajával, a katonai büncselekményekkel szemben folytatott harcban. A büntetőjog és a katonai büntetőjog közötti szoros kapcsolatot egyfelől az egész szovjet nép és a szovjet hadsereg, másfelől az általános és katonai jogrend egysége indokolja. A szovjet katonai büntetőjog feladata a szocialista állam fegyveres erői harcképességének, katonai fegyelmének és a katonai szolgálat

rendjének védelme a szovjet nép ellenségei és egyéb bűntevők részéről jövő bűnös támadások ellen. Ezt a feladatot akként látja el, hogy a bűnösökkel szemben, a katonai büntetőtörvénnyel összhangban, büntetőjogi büntetéseket alkalmaz. A szovjet katonai büntetőjog forrásai közül ki kell emelni a Sztálini Alkotmány 133. cikkelyén és az 1938. évi augusztus 16-i bírói szervezeti törvényen kívül a katonai büncselekményekről szóló 1927. július 27-i elvi szabályozást, mely bele van illesztve a szövetséges köztársaságok, köztük az O. Sz. F. Sz. K. büntetőtörvénykönyvébe, utóbbinak mint 9. fejezete.

5. Igen nagy figyelemre tarthatnak számot szerzőnek azok a fejtegetései, melyek során egybeveti a burzsoá és szovjet katonai büntetőjogot, kiemelve mindkettőnek osztálylényegét. A burzsoá katonai büntetőjog a burzsoázia szemléletét fejezi ki a katonai büncselekmények és az azokért járó büntetések tekintetében. Alapfeladata: az uralkodó kizsákmányoló osztályok érdekeit védelmező hadseregnek, valamint e hadsereg katonai fegyelmének és rendjének védelme. A szovjet katonai büntetőjog ezzel szemben a szocialista állam joga, vagyis szocialista büntetőjog. A szovjet katonai büntetőjog gyökeresen különbözik a burzsoá katonai büntetőjogtól és ez a különbség a szovjet hadsereg forradalmi progresszív rendeltetésében leli magyarázatát. A burzsoá államok hadseregei reakciós célokat szolgálnak és éles eszközei a burzsoá államnak a kizsákmányolt tömegek ellenállásának könyörtelen elnyomására. A burzsoá államok katonai büntetőjogát az a törekvés jellemzi, hogy a katonai büntetőjog érvényesülésének határait maximálisan ki akarják terjeszteni. Fokozott mértékben áll ez az imperializmus korszakára. Az imperialista államok katonai büntetőtörvényei formailag ugyan csupán a hadsereg tagjaira nézve hatá-

Minden haladó szellemű

magyar jogász tagja

a Magyar Jogász Szövetségnek

lyosak, valójában azonban a különböző kivételes törvények alapján alkalmazásra kerülnek a hadseregbe nem tartozó dolgozók hatalmas tömegeivel szemben is. Az imperialista államokat e vonatkozásban az jellemzi, hogy náluk az általános és a katonai büntetőjog közötti különbség mindinkább formálissá válik: az általános büntetőjogot militarizálják. Különös élességgel nyilvánul meg ez a tendencia a fasiszta és a fasiszálódás útjára lépett államokban. A katonai büntetőjog fasiszációja, az osztályerőszak nyílt formáira való áttérés mind csak azt bizonyítja, hogy: »... a burzsoázia már nem képes a parlamentarizmus és a burzsoá-demokrácia régi módszereivel fenntartani uralmát, miért is kénytelen belpolitikájában az igazgatás terrorista módszereihez folyamodni.« (Sztálin). (45. oldal). Igen fontos szerepe van a hadseregnek a burzsoá országokban a forradalmi mozgalmak és felkelések elnyomása terén. Szerző sok példát hoz fel arra vonatkozóan, miként használták fel ily célra a burzsoá államok az utóbbi években hadseregeiket.

A szovjet hadsereg ezzel szemben a dolgozó nép hadserege, melyet a szocializmus elvei irányítanak. A szovjet hadsereg osztálylényege megszabja a szovjet katonai büntetőjog progresszív jellegét is. Már az O. Sz. F. Sz. K. 1929. évi büntetőtörvénykönyve is szembehelyezkedett a burzsoá katonai büntetőjog kiterjesztő tendenciájával. Ez a kódex korlátozta a katonai bűncselekmény fogalmát mind az elkövető, mind a jogsértés tárgya, mind a bűncselekmény jellege és jelentősége tekintetében.

6. Cshikvadze igen érdekesen fejtegeti a katonai bűncselekmény és bűnözés osztályjellegét is. A bűnözés a kizsákmányoló államokban a kapitalista társadalmi termelési viszonyokkal és az antagonisztikus osztályok létével elválaszthatatlanul összeforrt jelenség. A katonai bűncselekmény szintén a kizsákmányoló társadalmi rendszernek terméke. A burzsoá államban ezenkívül sajátos jelleggel kölcsönöznek a katonai bűnözésnek a hadsereg életének és harci tevékenységének szervezete és a burzsoá kaszárnya különleges viszonyai. Közlebről megnézve azt látjuk, hogy a katonai bűncselekmények a burzsoá hadseregben társadalmi tartalmukra nézve nem egyneműek. Meg kell különböztetnünk először is a katonai személyek ú. n.

»politikai bűncselekményeit« az egyéb katonai bűncselekményektől. A burzsoázia a fegyveres erőn belül minden forradalmi megmozdulást lényegileg e politikai bűncselekmények közé sorol és rájuk a legsúlyosabb büntetéseket írja elő. A burzsoá hadsereg katonái által elkövetett egyéb katonai bűncselekmények (pl. dezertálás, parancs nemteljesítése, erőszak a parancsnokkal szemben stb.) szintén a burzsoá hadseregben fennálló osztályellentmondások termékei. Ezek is kifejezésre juttatják a katonáknak a burzsoá állam és hadsereg, a katonai szolgálat rendje és a kaszárnyában uralkodó önkény, erőszak elleni tiltakozást. A burzsoá-nemesi tisztikar tagjai által elkövetett katonai bűncselekmények szintén különböző jellegűek. A hadsereg katonai fegyelme és harcképessége ellen irányuló bűncselekményeket a burzsoázia akkor is szigorúan bünteti, ha azokat tisztiek követik el. Más azonban a helyzet akkor, ha a burzsoá tisztikar tagjai a katonák, vagy a polgári lakosság ellen követnek el bűncselekményeket (pl. erőszak, rablás stb.). Ezekről a burzsoá katonai büntetőtörvények vagy egyáltalán nem emlékeznek meg, vagy formailag megemlítik ugyan, de a valóságban büntetlenül hagyják őket. Jellemző egyébként, hogy míg a katonák között a burzsoá hadseregben főleg olyan bűncselekmények fordulnak elő, mint pl. szökés, parancsok megszegése, a parancs nemteljesítése, addig a tisztiek között legjobban a burzsoá állam korrupciójára jellemző sikkasztás, vesztegetés, csalás, hamisítás és egyéb hivatali bűncselekmények terjedtek el.

A szocialista államban a katonai bűncselekményeknek egészen más oka és tartalma van, mint a burzsoá államokban. A termelőeszközök magántulajdonának és a kizsákmányolásnak megszüntetése, a kulturális színvonal és a jólét állandó emelkedése a katonai bűnözés okainak kiküszöbölésére vezetnek. A szovjet hadseregben nem forognak fenn a bűnözés előfeltételei. A hadseregben belül sincsenek osztályellentétek, a közkatonának és a tisztieknek osztályérdekei azonosak és a szovjet hadsereg is kifejezésre juttatja a szovjet nép morális és politikai egységét. Ha mégis előfordulnak egyes katonai bűncselekmények a szovjet hadseregben, úgy ennek a szocialista forradalom ellenségeinek ellenállása, a kapitalista környezet fenn-

forgása és az emberek tudatában olykor még élő kapitalista csökevények az okai.

7. A politikai nevelés igen nagy jelentőségű a szovjet hadseregben, nem csupán a harcképesség fokozása, hanem a katonai bűncselekmények megelőzése szempontjából is. A Szovjetunió fegyveres erőinek politikai szervein keresztül a Bolsevik Párt nagyméretű politikai nevelő és tömegfelvilágosító munkát végez. »A hadsereg egész állományát a szovjet hazafiság, a katonai kötelesség iránti hűség szellemében neveli, arra, hogy a közös eredmény elérése érdekében önfeláldozásra készek legyenek. A hadsereg politikai szervei arra törekszenek, hogy az ellentmondás nélküli engedelmesség, a feljebbvaló tekintélye növelésének, az egyéni felelősség megerősödésének elvei hajthatatlanul keresztülvitessenek. A kommunisták lelkesítik a csapatokat a hazánk ellenségei elleni harcban. A harc legkomolyabb pillanataiban személyes bátorságuk és merészségük példájával növelik a csapatotest harci szellemét és elérik a harci parancsok feltétlen teljesítését.« (200 old.) A megelőzésnek és nevelésnek a szovjet katonai büntetőjogban más jelentősége is van, mint az általános büntetőjogban. Az általános büntetőjogtól eltérően a katonai büntetőjog a büntetésen keresztül a katonai nevelés feladatát is betölti mind az elkövető, mind környezete irányában. Amikor a katonai büntetőjogban a büntetés nevelőhatásáról beszélünk, akkor csak azokra a büntetési rendszabályokra gondolhatunk, melyeknek alkalmazása nem vonja maga után a bűnösöknek a hadseregből való kizárását.

A kizsákmányoló államok katonai büntetőjogát a kegyetlen elrettentés és megtorlás jellemzi. A szerző megemlíti a több burzsoá hadseregben még most is alkalmazott testbüntetést, majd rámutat arra, hogy a »burzsoázia a fegyelem fenntartására hadseregeiben a kemény büntetési rendszabályok mellett még mindig felhasználta és különösen nagy mérvben használja fel napjainkban a nemzetiségi gyűlölet felkeltését, a szociális demagógiát, a sovinizmust és a katonai tömegek ideológiai megdolgozásának minden más módszerét.« (205 old.)

8. A mű különös része az egyes katonai bűncselekményekkel foglalkozik. Ezek első csoportját a katonai áruházi bűncselekmények alkotják,

melyek általában véve a hazaárulás különös esetei. Ezeket a bűncselekményeket a szovjet katonai büntetőjog a legsúlyosabbaknak tekinti, mivel a szovjet hatalom, a munkásosztály diktatúrája megdöntésére, vagy aláadására irányulnak. — *A katonai szolgálat alóli kibúvás* körébe tartozó bűncselekmények a Sztálini Alkotmány 132. cikkébe ütköznek, mely megállapítja, hogy »az általános védkötelezettség: törvény«. — *A függelem és a katonai becsület elleni bűncselekmények* egy csoportba foglalandók, mert a katonai függelem és a katonai becsület fogalmai szoros összefüggésben állanak egymással és alapvető tényezői a Szovjetunió fegyveres erői harcosságának. — *A katonai vagyon elleni bűncselekmények* a szovjet hadsereg anyagi alapját és ezen keresztül ütőképességét támadják meg. — *Az őr-, kísérő- és belső szolgálati szabályzatok megszegése* szintén a harcképesség aláadására vezet és ezért szigorúan büntetendő. — *A katonai hivatali bűncselekmények* igen fontos helyet foglalnak el a katonai büntetőjog különös részének rendszerében. Üldözésük: harc a szocialista törvényesség megszegése ellen a hadseregben, harc a bürokratizmus ellen, küzdelem a szovjet fegyveres erők gépezetének pontos munkájáért. *A katonai titkok közlésével kapcsolatos bűncselekmények* üldözését megköveteli az éberség. A katonai titkok szigorú megőrzése fontos feltétele a hadsereg győzhetetlenségének, ami nem képzelhető el a kémek, árulók és fecsegők elleni küzdelem nélkül. — Külön csoportot alkotnak a *hadműveleti területeken elkövetett katonai bűncselekmények*, melyeknek pönalizálását a hadrakelt fegyveres erő speciális biztonságának érdekei követelik meg. — *A nemzetközi egyezményeket sértő katonai bűncselekmények* elkövetőit szintén bünteti a szovjet törvény. »A szovjet hadseregben a nemzetközi jog normáinak és a nemzetközi megállapodásoknak a betartása magától értetődő szabály.«

9. A szovjet katonai büntetőjog magasabbrendűségének számtalan bizonyítékát szolgáltatotta a második világháború befejezése óta eltelt idő. Az emberiség ellenségei, a békés polgári lakosság tömeggyilkosai, a hadviselés szabályainak megszegői ellen lefolytatott katonai bünvádi eljárások sorából kiemelkedik a japán katonai bűnösök ellen 1949. december 25–30. között Habarovszkban a tenger melléki katonai körzet katonai

törvényszéke előtt lefolytatott monstreper, mely napvilágra hozta a japán fasizmus aljas gaztetteit a bakteriológiai háború kitervezése és alkalmazása terén. Ennek a pernek az anyagát az elmúlt hetekben tették közzé a Szovjetunióban. A japán imperializmus, élén a háborús bűnös Hirohito császárral, még a baktérium fegyver alkalmazásától sem riadt vissza Kína és a Szovjetunió elleni háborújában.

10. Cshikvadze könyvének megjelenése ráirányítja a figyelmet katonai büntető-jogirodalmunk hiányosságaira. E probléma részleteibe nincs mód elmerülni ennek a könyvismertetésnek a keretében. Katonai büntető jogászaink, kiknek száma az elmúlt évek során oly sok értékes káderrel gyarapodott s akik rövidesen friss utánpótlást is fognak kapni a 12.200/1948/XII. 4./Korm. számú rendelettel fellállított Honvéd Kollégium fiatalságának soraiból, — bizonyára fel fogják ismerni azt a feladatukat, hogy a gyakorlati munka mellett a katonai büntetőjog tudományának művelését se hanyagolják el. Csak mint sokatmondó számot említem meg, hogy pl. a Jogtudományi Közlöny felszabadulás utáni 4 évfolyamának összesen 1784 oldalából mindössze kb. 5½ oldal, vagyis alig 3% tekinthető bizonyos jóindulattal katonai büntetőjogi vonatkozásúnak. Jellemző, hogy még a felszabadulás óta megalkotott, nem is csekély számú katonai büntetőjogi vonatkozású jogszabályok közül kiemelkedő Katonai Büntetőtörvénykönyv (1948. évi LXII. törvény) sem részesült semminő ismertetésben, vagy megtárgyalásban a lap hasábjain. Büntető törvénykönyvünk új általános része (1950. évi II. törvény) új feladatokat állít katonai büntető jogászaink és katonai büntető törvényhozásunk elé is a katonai büntető törvénykönyv általános rendelkezéseinek a Btá-val való összehangbahozatala terén. Cshikvadze fejtegeti könyvében annak az érdekes ténynek az okait, hogy különböző burzsoá büntetőjogi iskolák miért hagyták csaknem teljesen figyelmen kívül a katonai büntetőjog problémáit. Megállapítja, hogy a katonai büntetőjog jelentőségének lebecsülése történelmi és szociális okokra vezethető vissza a burzsoá tudományban, mivel a katonai büntetőjog kérdéseinek mély politikai jelentőségük van. »A katonai büntetőjog még az általános büntetőjog-

nál is nagyobb mértékben nyíltan kifejezett osztályjelleggel bír. Márkánans megnyilvánul benne a kizsákmányoló berendezést, a burzsoá uralmat védő legfontosabb tényező: a burzsoá hadsereg természete és osztályrendeltesése.«... a burzsoá jogtudományának a katonai büntetőjog problémáinak kidolgozásával szemben tanúsított tartózkodását úgy kell tekinteni, mint a téma osztálykielészésétől való tartózkodást, melyet e problémák elhallgatásának törekvése sugallt.« (43. old.) Tanulságos számunkra az a része is a könyvnek, mely a szovjet katonai büntetőjog egyidőben volt gyenge fejlődésének az okairól szól. Ezt »elsősorban az a lebecsülés okozta, amellyel a szovjet katonai büntetőjog, — a büntetőjog e fontos ágazata — jelentősége irányában a büntetőjog elméleti művelői és a vonatkozó tudományos kutató intézmények viselkedtek; másodsorban oka a szovjet állam- és jogelmélet területén, különösen a büntetőjog területén, a multban tapasztalható kártevény tevékenység volt. A kártevők a büntetőjog terén tudatosan lekicsinyelték a katonai büntetőjog jelentőségét a Szovjetunió Fegyveres Erői harci erejének megszilárdításában, tagadták továbbá a katonai büntetőjog legfontosabb problémái tudományos kutatásának és tanulmányozásának szükségességét.« (37–38. old.) A belső ellenség növekvő ellenállása, az imperializmus ügynökeinek fokozódó aknamunkája és kémtevékenysége, néphadseregünk megerősítésének követelménye a tények erejével mutatja meg nekünk a katonai büntetőjogtudomány fejlesztésének időszerűségét. Cshikvadze professzor könyve ráirányítja a figyelmet a fő kérdésekre, elénk tárja a gazdag szovjet tapasztalatokat és megmutatja a kérdések megoldásának helyes útját is.

A könyv magyarra fordításával és kiadásával a Honvédelmi Minisztérium igen nagy szolgálatot tett a magyar jogtudományának.

Dr. Névai László

A »Szovjet állam és jog« (»Szovjetszkoje goszudarsztvo i právo«) 1950. évi 1. és 2. száma.

A folyóirat 1950. évi 1. száma: I. T. Goljakov »Joszif Visszarionovics Sztálin és a szocialista szovjet igazságszolgáltatás« cím alatt méltatja Sztálin elvtárs munkásságát a

szocialista törvényesség és igazság-szolgáltatás kialakításában. A szocialista állam feladatainak eredményes megvalósítása a törvényesség megerősítése nélkül lehetetlen. A szocialista állam a törvénytértek elleni harcban egyik leghathatósabb eszközként a bíróságot használja fel. A szovjet bíróságnak egyik sajátossága, hogy közel áll a néphez. Fontos szerepet játszik itt a helyi nyelv használata és a helyi embereknek az államigazgatásba való bevonása. Ezután a cikk áttér azokra a feladatokra, amelyek a bíróságokra a szocialista állam fejlődésének első szakaszában hárultak; a döntő itt a legkönyörtelenebb leszámolás az osztályellen-ségekkel szemben. De az osztály-ellenségek felszámolása nem szüntette meg a szovjet büntetőszervek éberségének szükségességét az ellenség mesterkedéseivel szemben, mint-hogy ezek a külföldi kémhálózatra támaszkodva, az államigazgatásba befurakodva kísérlik meg aknamunkájuk folytatását. Sztálin útmutatásai igen jelentősek a népi demokratikus országok számára. Igy igen tanulságosak Rajk, Kosztov, Mindszenty és a hasonlók ellen folytatott perek.

Hatalmas jelentősége van Sztálin útmutatásainak a szocialista társadalmi tulajdon eltulajdonítói elleni harcban; ez a harc mindig egyik legfontosabb feladata volt a szovjet bíróságnak. A vagyoni elleni büncselekmények nagymértékben csökkentek, de mint-hogy még mindig fennáll az ellenséges környezet és az emberek tudatában megvannak még a kapitalizmus maradványai, még mindig előfordulnak és fontos az ellenük való harc. Sztálin útmutatásai alapján rámutat továbbá a szerző a munkafegyelmért folyó harc fontosságára és a terelés bomlasztói szigorú megbüntetésének szükségességére. Az, hogy a széles tömegeket a törvények betartására és tiszteltetésére neveljük, mindenekelőtt azt kívánja meg, hogy az államapparátus egész tevékenységében érvényesüljön a törvényesség. Igen fontos, hogy a hivatalos személyek tevékenységében megnyilvánuló hiányok és ferdtételek megszűnjenek. A büncselekmények elleni harcot nemcsak a bíróságnak kell folytatnia; ebbe a harcba be kell vonni az egész társadalmat is. Erősíteni kell a munkafegyelmet és igen fontos a politikai éberség növelése. Nagy jelentőséget tulajdonít Sztálin a bírósá-

ság nevelő hatásának. Természetesen, amíg megvan a kapitalista környezet, megmaradnak a bűnöző jelenségek is, de a Szovjetunióban nincsen belső előfeltétele a bűnözésnek. A szovjet társadalom fejlődése biztosítja a bűnözés felszámolását és a bíróság nevelő hatásának növelését e téren.

M. A. Gurvics: »A szövetséges köztársaságok költségvetési jogairól« című cikkében rámutatott arra, hogy a Szovjetunió támogatja azokat a tagállamokat, amelyek a történelmi feltételek következtében lemaradtak és a saját erejükből nem képesek arra, hogy kellőképpen biztosítsák saját fejlődésüket. A költségvetési jog kérdése azért aktuális, mert az érvényben lévő jogszabályok nem tükrözik eléggé vissza a Sztálini Alkotmány után e tárgyban követett gyakorlatot. A történelmi visszatekintés után megállapítja, hogy a Sztálini Alkotmány bevezetése után a helyi költségvetések úgy lényegükben, mint formájukban is alkotó részeivé váltak az egységes állami költségvetésnek. A Szovjetunió állami költségvetése a költségvetések összességét jelenti, amelyek összességükben véve az egységes költségvetési rendszert képezik; minden szövetséges és autonóm köztársaságnak, a dolgozók küldöttei minden tanácsának saját költségvetése van. A szövetséges és autonóm köztársaságok és a dolgozók küldöttei helyi tanácsainak részesedése az állami jövedelmekből azoknak a tényezőknek és feladatoknak a bonyolult összességével határozható meg, amelyek az egyes köztársaságok, területek előtt állanak. Ezért igen nehéz állandó szabályokat alkotni a Szovjetunió és a szövetséges köztársaságok pénzügyi viszonyainak meghatározására. A szövetséges köztársaságok költségvetési jogaiban nyilvánul meg a szövetséges köztársaság szuverenitása, összhangban az egész Szovjetunió érdekeivel és feladataival. A Szovjetunióknak a szövetséges köztársaságokhoz való kölcsönös pénzügyi viszonyát a szovjet demokratizmus alapelvei hatják át és ezek az alapelvek biztosítják a szövetséges köztársaságok valódi egyenjogúságát.

A sztálini öt éves tervek folyamán és a háború utáni években elért világraszóló történelmi eredmények a szövetséges köztársaságok alkotó kezdeményezésének nagyobb tereget engednek és ez a szövetséges köz-

társaságok jogai kiszélesítésének szükségességét vonja maga után.

V. N. Kudrjavcev: »Az okozati összefüggés kérdéséről a büntetőjogban« című cikkében kritika alá vonja N. D. Durmanov, M. G. Sargorodszkij és A. A. Piontkovszkij ezzel kapcsolatos munkáit. Igy Durmanov a büntetőjogban az okozati összefüggés fogalmát mesterségesen az öntudatos emberi cselekmények területére kívánja korlátozni. Sargorodszkij tagadja a cselekedettől való tartózkodás és a büntetendő eredmény közötti okozati összefüggést. Piontkovszkij az objektíven véletlen okozatot nem tartja büntetendőnek. Az objektív véletlenség nem azonos a casus-szal. A casus a büncselekmény szubjektív oldalára vonatkozik, a véletlenség pedig — mint az okozati összefüggés formája — objektív kategória. A szerző rámutatott arra, hogy nincs megindokolva az az állítás, hogy az objektív véletlenséget sohasem láthatja előre az alany. A marxizmus-leninizmus általános tételeinek a büntető jog elmélete terén való alkalmazásával arra az eredményre kell jutni, hogy az alany cselekményei több szükségszerű és véletlen következményt vonhatnak maguk után és nincs kizárva, hogy ezeket konkrét esetekben az alany előre lássa. Ez megdönti azt az állítást, hogy a közveszélyes eredmény be-következésének objektív véletlen volta minden esetben feltétlenül kizárja a felelősséget. Végül rámutat arra, hogy Piontkovszkij az okozati összefüggés kérdésében Hegel álláspontját fejezi ki és azt marx-lenini nézetként találja. Befejezésül rámutat arra, hogy Piontkovszkij nézete az okozati összefüggésről nélkülözi a tudományos jelleget és alkalmatlan arra, hogy azt a bíróságok gyakorlatban alkalmazzák.

Közlí még a folyóirat M. J. Szavickij cikkét »A szovjet bünvádi eljárás alapelvei rendszerének kérdéséről« cím alatt. Rámutat arra, hogy e kérdésben a szovjet eljárási jogtudományban nincs egységes vélemény. Kritizálja Cselcov ezzel kapcsolatos állásfoglalását. Első kifogása Cselcov nézeteivel szemben az, hogy e rendszer élére két alapelvet, az eljárási célirányosság és az eljárási demokratizmus alapelveit állítja, amelyeket az összes többi alapelvek fölé helyez. Ilyen rendszernek nincs belső egysége és ez nem felel meg a szovjet bünvádi eljárás termé-

szetének. Felrója Cselcovnak továbbá azt, hogy hiányzik rendszeréből az eljárás kontradiktórius voltának alapelve. A kontradiktórius alapelv fogalmánál Cselcov nem megy tovább a burzsoá jogtudományban általánosan elfogadott nézeteknél. Természetes, hogy ilyen körülmények között tagadja a kontradiktórius alapelv alkalmazását. A szerző rámutat arra, hogy a szovjet eljárásnak elvben új, más kontradiktórius alapelv a sajátossága, mint a burzsoá jogban, az összehasonlíthatatlanul eredményesebb és a bíróság aktív részvétele gazdagítja azt. Ezt követően a véltenségi vélelemre tér át és rámutat arra, hogy nincsenek ok a véltenségi vélelem megtagadására. Ennek tagadása téves és vét az eljárás demokratikus volta ellen. Az eljárás alapelveinek következő rendszerét javasolja: a közérdekűség alapelve; az az alapelv, hogy a bírák függetlenek és csak a törvénynek vannak alárendelve; a nemzetiségi nyelv használatának alapelve a bírói eljárásban; a bírói eljárás nyilvánosságának alapelve; a védelem alapelve, amely magában foglalja a vádlott jogainak valamennyi biztosítékát; az anyagi igazság alapelve; a közvetlenség alapelve; a szóbeliség alapelve; a kontradiktórius alapelv és az eljárás gyorsaságának alapelve. Ez az a tíz alapelv, amely egységes rendszert alkot, megvilágítja a szovjet eljárás szocialista demokratizmusát és elősegíti a szovjet eljárási elmélet továbbfejlesztését.

Végül közli a folyóirat M. Sz. *Sztrogovics* »A hamisító jogász« c. cikkét. A cikk leleplezi az amerikai jogászoknak azt a törekvését, hogy a valóságot meghamisítva az emberi jogokról és szabadságokról, az amerikai és szovjet életfelfogásról stb. szóló álszent fejtegetéseikkel támogassák az USA kormányának azt az igyekezetét, hogy az emberi jogok védelmének ürügye alatt beavatkozzon más államok ügyeibe, azokat gyarmatokká változtassa és egyáltalán ne tisztelje ott az emberi jogokat.

Ismerteti még a folyóirat »Sztálin a mi dicsőségünk, a mi büszkeségünk« cím alatt a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának jogi intézetében Sztálin 70. születésnapja alkalmából tartott ünnepélyes gyűlésen történeteket.

A folyóirat 1950. évi 2. számában Sz. L. *Ronyin* »Sztálini tanítás a nemzetéről és a soknemzetiségű állam-

ról« c. cikkében rámutat arra, hogy Sztálinnak a nemzeti kérdéstről szóló tanítása az alapja a szovjet állam nemzetiségi politikájának. A nemzet sztálini meghatározásából folyik a nemzetközi jog egyik legfontosabb progresszív alapelve: a nemzetek önrendelkezési joga. A Szovjetunióban a nemzetiségi kérdés megoldásában nagy jelentősége volt a Nemzetiségi Tanács létrehozásának. A szovjet kétkamarás rendszer felépítésének sztálini eszméje igen értékes hozzájárulás volt a szovjet soknemzetiségű állam szervezési alapelveiről szóló tanokhoz.

A szerző idézi Sztálin tanítását a burzsoá és a szocialista nemzetekről. A szocializmus egy országban való győzelmének időszakában egyáltalán nem olvadnak össze az egyes nemzetek és nemzeti kultúrák, hanem ellenkezőleg, a legnagyobb felvirágzásnak indulnak. Az imperialista rendszer legyőzése után sem lehet feltételezni a nemzeti különbségek haladéktalan megszűnését, a nemzeti nyelvek elhalását, mert a világ népeire ilyen nem lehet ráerőszakolni. Ilyen erőszakolás a nemzetek asszimilációjára irányuló burzsoá-kozmopolita szellemmel lenne egyenlő, ami gyökeres ellentétben van a marxizmus-leninizmussal. Mindebből látható, hogy a soknemzetiségű államot a szocialista rendszer a legnagyobb mértékben erősíti, lehetővé teszi új szocialista nemzetek fejlődését és növekedését. Végül rámutat a cikk arra, hogy a nemzetéről és a soknemzetiségű szovjet államról szóló sztálini tanítás zseniális alapelvei kimeríthetetlen alkotó forrásként jelentkeznek a szovjet szocialista jog minden kérdésének elmélyítésénél, különösképpen a szovjet állam és jog elmélete és története, az államjog és a nemzetközi jog terén.

V. F. *Kircsenko*: »A szovjet büntetőjog kérdései J. V. Sztálin elvtárs mondasai és munkái megvilágításában« c. cikkében rámutat arra, hogy Sztálin több munkájában érinti a bűnözés okainak kérdését a Szovjetunióban. A bűnözés mindenekelőtt a kapitalista környezetnek, továbbá az egyes elmaradt polgárok tudatában levő kapitalista csökevényeknek a következménye. Eltérően a kapitalista országoktól — ahol a bűnözés magával a kapitalista rendszerrel összefüggő sajátosság — a Szovjetunióban a bűnözést olyan körülményekre kell visszavezetni, melyek nem a szocialista társadalmi rend-

szerben rejlenek, hanem közvetlenül a kapitalizmus befolyásával kapcsolatosak. Sztálin rámutatott a szovjet állam külső és belső ellenségei közötti kapcsolatra. Bolondság volna feltételezni, hogy a nemzetközi tüke békén hagyja a szocializmus útjára lépő népeket s ezért olyan büntetőszerveket kellett létrehozni, melyek eredményes harcot tudnak folytatni az ellenforradalommal. Minthogy a Szovjetunióon belül most már nincs olyan szociális erő, amelyre az imperialista tábor számíthatna, az imperialista államok a kémszervezetek által külföldről beküldött kémekekre, diverzánsokra és gyilkosokra fektetik a súlyt.

A bűnözés másik alapvető oka: a kapitalizmus csökevényeinek az egyes elmaradt emberek tudatában való megmaradása. Ez is különböző bűncselekményeket eredményez, vagyis elleni, személyelleni bűncselekményeket, a munkafegyelem bomlasztását. Ezzel kapcsolatban a szerző rámutat arra, hogy a Szovjetunióon belül az emberek már nem azok, akik korábban voltak, de az emberek tudata a fejlődés során lemarad az emberek tényleges helyzetétől. A Párt állandóan felhívja a szovjet emberek figyelmét a kritika és önkritika szükségességére, amely gyorsítja a múlt káros maradványainak felszámolását.

Sztálin munkáiban igen fontos útmutatásokat találunk az ellenforradalmi bűncselekmények és a szocialista tulajdon elleni bűncselekmények elméleti kidolgozására. A szocialista tulajdon elleni bűncselekmény az osztályharc egyik formája. A büntetések szigorú voltát e bűncselekmények politikai tartalma magyarázza. A szocialista tulajdon elleni bűncselekményekkel szemben, mint minden más bűncselekménnyel szemben alkalmazott harcban, nemcsak a büntetőjogi megtorlás játszik szerepet, hanem az is, hogy a nép azokat hogyan ítéli meg erkölcsileg. A szovjet hatalom ellenségei elleni harc tapasztalata a leghatározottabb intézkedéseket kívánta meg. Befejezésül rámutat a cikk arra, hogy Sztálin mondasai és munkái alapul szolgálnak a szovjet szocialista jog további feldolgozására, ideszámítva a büntetőjogot is.

Közli a folyóirat I. D. *Levin*: »A szovjet választási rendszer magasabb típusú választási rendszer« c. cikkét. A cikk a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsában legutóbb tartott

választásokkal kapcsolatban méltatja a szovjet-választási rendszert. E rendszernek egyik sajátossága, hogy a legnagyobb mértékben biztosítja a nép akaratlányulvinitását. A szovjet választások valóban általánosak; a választójog valódi egyenlőségét az biztosítja, hogy minden választónak csak egy szavazata van és a választási körzetek egyenlősége folytán egyforma súlyal bír az eredmény meghatározásánál. Rá kell itt mutatni arra, hogy az Egyesült Nemzetek tagjai közül sok államban a nők teljesen meg vannak fosztva a választójogtól. Tarthatatlan az Angliában uralkodó majoritási rendszer, amely teljes mértékben elferdíti a választók akaratát. Még tarthatatlanabb az anyaországok és a gyarmatok egymásközi viszonya. Az angliai parlament sok oly törvényt hoz, amely a gyarmatokon az emberek tízmillióit érinti, a nélkül, hogy ezek a parlamentben egyáltalán képviselve lennének. Franciaországban az anyaországon kívül eső területeknek mindössze 75 képviselője van, 600 képviselő közül.

A szovjet választási rendszer második sajátossága az, hogy biztosítja azt a lehetőséget, hogy minden választó reálisan gyakorolhassa is választójogát. A választási jegyzékek elkészítésének és ellenőrzésének legdemokratikusabb eljárása teljesen biztosítja a választók érdekeit. A burzsoá államokban a választások idege: a pénz. A választások drága vállalkozást jelentenek, amely csak olyan pártok részére lehetséges, amelyek elegendő pénzzel rendelkeznek. A képviselői mandátumokkal való kereskedelem a dollár-demokrácia országában virágzik a legdurvább és legcinikusabb módon. Csak ott, ahol a dolgozók vannak hatalmon, ahol összeválták a töke gazdasági erejét, nyílik lehetőség a nép széles tömegei számára, hogy választójogukat akarattal és érdekeikkel összhangban gyakorolják. A szovjet választási rendszer harmadik sajátossága a nép legnagyobb fokú öntevékenysége és aktivitása a választások egész folyamán. A választások során a nép nemcsak szavazóként, hanem egyben kormányzó népként is lép fel. A választások lefolyása és a megválasztott küldöttek egész tevékenysége a nép szigorú és aktív ellenőrzése alatt áll.

A. E. Pasersztnyik: »A munkajog szabályozása a népi demokrácia or-

szágaiban« c. cikkében rámutat arra, hogy a népi demokratikus országokban már megtették a legfontosabb intézkedéseket a munka védelme, a munka feltételeinek egészségessé és jobbá tétele és a reálbérek növekedése érdekében. A munka jogi szabályozásával kapcsolatban ezekben az országokban kiadott rendelkezéseket a következőkben lehet összefoglalni:

a) A munka a társadalmi és gazdasági élet alapvető tényezője és az állam állandó és minden irányú gondoskodásának tárgya.

b) A munka általános kötelezettség és egyben becsült dolga.

c) Az összes polgároknak joguk van munkára és az általuk végzett munka megfelelő díjazására.

A népi demokráciák munkaügyi törvényhozása következetesen érvényre juttatja a nők egyenjogúságának alapelvét. Új törvényeket hoztak az ifjúság védelmére. A tervezőgazdálkodás teljes mértékben kihasználja a termelőerőket és lehetőség nyílik a munkanélküliség teljes felszámolására. A munkaerők kérdésének problémája szempontjából nagy jelentősége van a munka termelékenységének növeléséért folytatott harcnak, amely harc élén a kommunista pártok állanak. Fejlődik a munkaverseny és e téren hatalmas jelentősége van a szovjet nép példájának. Nagy szerepet játszanak a népi demokratikus államok társadalmi, politikai, gazdasági és kulturális életében és a munka jogi szabályozása terén a demokratikus szabad szakszervezetek. A szociális biztosítás téren fontos vívmány, hogy a díjak fizetésének terhét levették a munkások és tisztviselők válláról.

Végül közli a folyóirat M. I. Lazarev: »A nemzetközi jog kodifikációjának kérdéséhez« c. cikkét. A cikk rámutat arra, hogy a nemzetközi jog átfogó kodifikációja egy olyan világban, melyben a kapitalizmus belső és külső ellenmondásaival terhes országok állnak egymással szemben, mikor gyarmatosító hatalmak és gyarmatok állanak egymással szemben, nemcsak utópisztikus, hanem egyben káros is, mert imperialista célokat szolgál. Nem lehet szó egységes világrendről ma sem, ahol két tábor, egyfelől a béke, másfelől a háborús gyújtogatók, az imperialisták tábora áll egymással szemben. Az imperialista államok jogászai a nemzetközi jog általános

kodifikációjának gondolatával, a nemzetközi jog cégére alatt, az imperializmus uralmának megerősítésére törekkenek. Azok a törekvések, amelyek az amerikai államok jogszabályainak egységesítésére irányulnak, az USA uralmi törekvéseit takarják. De ezek a kozmopolita törekvések bukásra vannak ítélve, mert beleütköznek az amerikai népek érdekeibe.

A nemzetközi jog igazi kodifikációja csak a szuverénitás alapelvének legszigorúbb betartása mellett lenne lehetséges. Magától értődő, hogy a nemzetközi jog kodifikációjának burzsoá gondolata elfogadhatatlan a szovjet jogászok számára. A második világháború után az amerikai imperialisták az Egyesült Nemzetek alapokmányának rendelkezéseit arra kívánták felhasználni, hogy támadást indítsanak a népek szuverénitása ellen. 1948-ban az Egyesült Nemzetek Szövetsége megválasztotta a nemzetközi jogi bizottságot, amely túlnyomó többségében a burzsoá államok jogászaiból áll. Ilyen körülmények közt nehezen remélhető az, hogy a bizottság munkájának eredményeképpen valóban haladó módon fog fejlődni a nemzetközi jog. Jelenleg a nemzetközi jognak azokat az intézményeit kell kodifikálni, amelyek a béke és a nemzetközi biztonság megerősítésére, a háborús gyújtogatók leleplezésére és megfékezésére irányulnak. A nemzetközi jog ilyen részleges kodifikációjának igen nagy jelentősége lenne az imperialista-ellenes, demokratikus tábor számára. A bizottság feladata jelenleg az lenne, hogy világosan határozza meg az agresszió, a háborús gyújtogatók, az annexio stb. fogalmát, hogy gúzsba kösse a támadókat és a nemzetközi jog megsértőit.

A hatalmas nemzetközi békemozgalom azt bizonyítja, hogy ezeknek a békét és biztonságot szolgáló nemzetközi jogi intézményeknek kodifikálása nemcsak időszerez, hanem elkerülhetetlenül szükséges is.

Az »Új igazságszolgáltatás« (»Justitia Nouă«) 1950. évi 1. és 2. száma

Az új alakban megjelenő folyóirat 1950. évi 1. száma első helyen Edwin Glaser egyetemi előadónak »Az új típusú nemzetközi szerződések szerepe a nemzeti szuverénitás és a béke megvédéséért folytatott harcban« című tanulmányát közli. A tanulmány

bevezetőjében a cikkíró megállapítja, hogy a Szovjetunió és a népi demokráciák államai között, továbbá a népi demokráciák által egymásközt kötött barátsági, együttműködési és kölcsönös segélynyújtási szerződések egészen új típusú szerződések a nemzetközi jogban, amelyeknek alapja: az egyes államok függetlenségének és szuverenitásának kölcsönös tisztteletbentartása és az egyes államok részéről a más államok belügyeibe való benemavatkozás elve. E szerződésekben nem nyilvánulnak meg kizsákmányolási érdekek vagy törekvések, hanem alapjuk a barátság, a megértés, a kizsákmányolás elleni együttműködés és a kizsákmányolás alól felszabadult országok előrehaladásának és boldog életének biztosítása. Rámutat a békéért és a nemzeti szuverenitásért folytatott harc összefüggésére, majd részletesen elemzi a nemzeti szuverenitás fogalmát, amely a nemzetközi jogban gyakorlatilag ma a legvitatottabb kérdés. A szuverenitás fogalmának történeti fejlődését áttekintve rámutat a feltörekvő burzsoázia szerepére a szuverenitás fogalmának kialakításában és a reakciós osztályvá vált hanyatló burzsoáziának a szuverenitás teljes megszüntetésére irányuló törekvéseire. Ezután részletesen elemzi a szuverenitás fogalmának egyes elemeit, rámutat azokra a fordításokra, amelyeket az imperializmus szolgálatában álló jogtudomány ezzel kapcsolatosan elkövet. Külön kiemeli a kapitalista államok nemzetközi szerződéseinek egyenlőtlen, kizsákmányolásra irányuló jellegét, amely végeredményben az államok szuverenitásának tagadásához vezet.

A szuverenitás fogalmának tisztázása után részletesen vizsgálja a Szovjetunió és a Román Népköztársaság között 1948. február 8-án létrejött barátsági, együttműködési és kölcsönös segélynyújtási szerződést, annak előrebocsátása mellett, hogy az erre vonatkozó megállapítások természetesen alkalmazhatók a népi demokráciákkal kötött többi szerződésekre is.

A szerződés általános jellemzéséről megállapítja, hogy a barátsági szerződés jogi biztosítéka az állam területi épségének és lehetővé teszi az országnak a szocializmus útján való békés fejlődését. A részletes elemzés során különösen a benemavatkozás elvét emeli ki s ezzel kapcsolatban rámutat a kapitalista

államok ú. n. garanciaszerződéseinek valódi jellegére, amely szerződések lényegében vazallusi jogállást létesítenek a »biztosított« állam részére.

Befejezésül a cikkíró kimutatja, hogy az a felosztás, amelyet a burzsoá elmélet a nemzetközi szerződésekre alkalmaz (politikai, gazdasági és kulturális szerződések), lényegében a nemzetközi szerződések valódi jellegének leplezését célozza. Nem lehet tagadni a gazdasági szerződéseknek politikai jellegét és a burzsoá államok között kötött szerződésekkel engedélyezett gazdasági monopóliumok lényegükben politikai beavatkozást jelentenek. Ezzel kapcsolatban rámutat arra a rendkívül súlyos gazdasági helyzetre, amelybe az ú. n. marshallizált országok kerültek és elemzi ennek politikai vonatkozásait is. A jog a politika eszköze, a nemzetközi jog pedig a külpolitika eszköze — állapítja meg. A kapitalista államok nemzetközi szerződéseit szűkséggéppen magukon hordják a szocialista államok között létrejött nemzetközi szerződések pedig egy új nemzetközi szerződéstípust jelentenek: a szerződésekben részvevő államok szuverenitására és a szabad dolgozók akaratára alapozott barátsági, együttműködési és kölcsönös segélynyújtási elhatározást juttatják kifejezésre.

Anatolie Ureche »A feltételes elítélés a Román Népköztársaság és a Szovjetunió büntetőjogi törvényhozásában« cím alatt közöl nagyobb terjedelmű tanulmányt. A bevezetésben a feltételes elítélés intézményének jogi természetére vonatkozó véleményeket foglalja össze. Szerinte a feltételes elítélés nem erkölcsi büntetés, vagy az elévülés különös esete, hanem — egyezően Gercenzon szovjet professzor véleményével — a büntetvégrehajtás elhalasztásának egyik különös esete. Azután vizsgálja azokat a kriminálpolitikai megfontolásokat, amelyek ennek a jogintézménynek bevezetését szükségessé tették és rámutat azokra az eltérésekre, amelyek ebben a kérdésben a kapitalista és a szocialista jogrendszerek között szűkszerűen fennállanak. Ezzel kapcsolatban rövid történeti áttekintést ad a feltételes elítélés intézményének fejlődéséről a szovjet jogban és részletezi a tételes jogi helyzetet. Rátérve a Román Népköztársaság e kérdésben hozott jogszabályainak

tárgyalására, megállapítja, hogy a szocializmust építő Román Népköztársaság szükségleteinek egyáltalán nem felel meg a régi, burzsoá szemlélet alapján készült büntető-törvénykönyv. Azoknak a lényegbevágó intézkedéseknek a rövid vizsgálása után, amelyekkel módosították ezt a régi büntető-törvénykönyvet, felsorolja a feltételes elítélésnek kapcsolatos új szempontokat. Ennek során rámutat a régi büntető-törvénykönyv hiányosságaira, amelyek elsősorban abból következnek, hogy a büntető-törvénykönyv nem vette figyelembe azt a szempontot, hogy a büntetés individualizálásának elvét nemcsak a büntetések kiszabásánál, hanem a kiegészítő intézkedések alkalmazásánál is következetesen be kell tartani. A befejezésben leszögezi, hogy a feltételes elítélés olyan szabályozása szükséges, amely az OSzFSzK büntető-törvénykönyvében foglalt példa alapján az individualizáció szocialista büntetőjogi fogalmán épül fel.

Dr. Biró Lajos egyetemi tanár a »Ne reformatio in pejus kérdése a szovjet büntetőeljárásban« címen írt tanulmányt. Részletesen ismerteti a vonatkozó tételes jogszabályokat és joggyakorlatot és megállapítja, hogy a szovjet bünvádi perrendtartásban a »ne reformatio in pejus« elve uralkodik abban az értelemben, hogy a vádlott a fellebbvitel során hátrányosabb helyzetbe csak akkor kerülhet, ha az ügyész az ítélet ellen a vádlott terhére tiltakozást jelentett be. Összehasonlítva a szovjet és a román büntetőeljárásjogi rendelkezéseket, végeredményben leszögezi, hogy a román büntetőeljárás némely esetben megengedi, hogy magasabbfokú bíróság az ítéletet a vádlott terhére változtassa meg, ami lényegében a védelem jogának korlátozását jelenti, s éppen ezért kívánatosnak tartja de lege ferenda a kérdés rendezését a szovjet büntetőeljárásnak megfelelően.

A szám közli még A. V. Venediktov professzor »Az állami szocialista tulajdon védelme« c. tanulmányának fordítását, szerzőnek »Az állami szocialista tulajdon« c. művéből.

A bő joggyakorlati anyag, könyv- és folyóiratismertetések mellett időszerű cikkek egészítik ki a tartalmat. Ez utóbbiak közül meg kell említeni a törvényszékek és táblák elnökeinek és főügyészei-

nek értekezletéről közölt beszámolót, a habarovszki perről és a Szovjet-únió kormányának a japán háborús bűnösök megbüntetése tárgyában tett lépéséről szóló ismertetést, *Péntek János* a munkásosztály soraiból kikerült ügyészekről szóló rövid tanulmányát, valamint *Emil Cernea*-nak törvényhozási krónikáját. A szám végül a román bírói szervezetre vonatkozó tételes joganyag összeállítását közli.

Az 1950. évi 2. számot 1945. március 6-ról írt rövid megemlékezés vezeti be, amely napon a román nép elindult szocialista fejlődése útján. Nemcsak a számnak legfontosabb cikke, de az egész román jogtudomány fejlődésében iránymutató *Dan Pavel*nek a »Justitia Noua«-ról írt tanulmánya. Ez a tanulmány eredetileg a »Lupta de Clasa«-ban (Osztályharc), a Román Dolgozók Pártjának elméleti és politikai lapjában jelent meg.

A bevezetésben leszögezi a szocialista jognak és a törvényességnek fogalmát és rámutat a nép és az igazságszolgáltatás feladataira a szocialista törvényesség betartásában. Ezeknek a döntően fontos feladatoknak teljesítése céljából a jogászoknak fel kell hagyniok a burzsoá jogtudomány formalizmusával, objektivizmusával és kozmopolitizmusával, a nyugati burzsoá jogtudomány előtti hódolattal. A folyóirat közelebbi feladatai a cikkíró szerint a burzsoá jogtudomány marx-lenini kritikája, az igazságszolgáltatásba bekapcsolódott népi elemek szakmai továbbképzése, a békekérdéssel kapcsolatos nemzetközi jogi problémák vizsgálata és a jogi képzésnek tanulmányozása. Ezután rátér a folyóirat 1949. évi anyagának részletes bírálatára és egyenként kritizálja az egyes tanulmányok hibás szempontjait vagy téves megállapításait. Befejezésül megállapítja, hogy a folyóirat csak akkor fog tudni megfelelni céljának, ha a szerkesztőség alárendeli a munkáját a népi igazságszolgáltatás szolgálatának. Ehhez elsősorban emelni kell a szerkesztőbizottság és a munkatársak ideológiai színvonalát, le kell fordítani a szovjet jogi irodalom szaktanulmányait — különösen azokat, amelyek felhasználhatók az ország jelenlegi jogi kérdéseinek megoldásánál. — Igen fontos továbbá a munkatársak számának bővítése — különösen az

igazságszolgáltatás új, népi elemeinek bevonásával —, a szocializmus útján való fejlődés során felmerülő jogi és igazságszolgáltatási kérdések bátrabb — a szovjet tudomány tapasztalatain alapuló — kifejtése és ugyanakkor a közölt anyag fokozott figyelemmel való ellenőrzése, a kozmopolita, objektivista és formalista burzsoá megnyilatkozások elleni határozott kritika. Zárszavai-ban leszögezi, hogy a Justitia Noua csak akkor lehet az új, szocialista jog építésének aktív tényezője, ha a kritika és önkritika fegyverét használja és az 1949. év folyamán elkövetett hibákat kiküszöböli.

A szakjogi cikkek közül mindenekelőtt *A. V. Venediktov*: »Az állami szocialista tulajdon védelme« és *V. I. Lvsitz*: »A közvetlenség elve és az anyagi igazság« c. tanulmányainak fordítását kell megemlíteni. Az eredeti tanulmányok közül *Ionascu Traian* professzornak »A nemek egyenlőségének az alkotmányban lefektetett elve és a polgári törvénykönyv módosításai« címen írt tanulmányát emeljük ki. A bevezetésben összefoglaló áttekintést ad a nő jogi helyzetéről az 1864. évi polgári törvénykönyv, az ezt módosító 1923. évi alkotmánytörvény, valamint az 1932. évi külön törvény szerint. Ezzel kapcsolatosan rámutat, hogy az 1923. évi alkotmány csak formailag egyenjogúsította a nemeket, lényegében a nő alárendelt és kizsákmányolt helyzetét továbbra is megmaradt. Azután részletesen tárgyalja azokat a törvényhelyeket, amelyeket az az 1948. április 13-i alkotmánytörvényi rendelkezés — amely kimondja a nemek egyenjogúságát és hatályon kívül helyezi a nemek egyenjogúságát korlátozó összes jogszabályokat — érint. Ezzel kapcsolatban elsősorban a nők a rokonaihoz, majd saját gyermekeihez és a férjéhez való jogviszonyát, majd a házasságjogi helyzetét vizsgálja. Ez utóbbival kapcsolatban részletesen tárgyalja a házasság vagyoni jogi hatásaiban eddig fennálló egyes korlátozások megszüntetését és a házasság jogintézményének eltörlését. A befejezés megállapítja, hogy a nemek egyenjogúsítása az alkotmányi rendelkezés folytán a Román Népköztársaságban megvalósult.

Hasonlóképpen figyelemreméltó *Kiritescu Costin* egyetemi előadó »A vállalatok és bankok viszonyáról a Román Népköztársaságban« címen

írt tanulmányának e számban megjelent első része. A bevezetésben a szocialista vállalatnak és e vállalat egyes fajainak — az állami és szövetkezeti vállalatnak — fogalmát tisztázza, majd a szocialista bankrendszer főbb elemeit tárgyalja. Ezzel kapcsolatosan kitér a Román Népköztársaság Állami Bankjának és a Román Népköztársaság Beruházási Bankjának egyes funkcióira, párhuzamot vonva a szovjet bankrendszerrel. A szocialista pénzfogalom meghatározása után a pénznek a szocialista gazdasági rendben elfoglalt szerepét vizsgálja, majd rátér a bankok és vállalatok viszonyának két fontos kérdésére: az alapkepző — trezorizáló — és a pénzellátási műveletek tárgyalására. A tanulmány folytatását öröklődéssel várjuk. A szaktanulmányi részt a népi ülnökök számára írt tájékoztató (rendkívüli perorvoslatok: az előterjesztés) fejezi be.

A rövidebb tanulmányok közül ki kell emelni *M. Witzmann*-nak az ügyvédi foglalkozás gyakorlásáról szóló törvényrendelet megjelenéséhez írt cikkét. Cikkíró mindenekelőtt rámutat arra, hogy a népi demokratikus rendszerben az ügyvédi foglalkozás jellege gyökeresen megváltozott. Az új típusú ügyvéd a népi igazságszolgáltatás megerősítésének aktív tényezője. A törvényrendeletből csupán két jellegzetességet emel ki. Az első jellegzetesség, hogy az új rendezés szerint az Ügyvédszövetség megszűnik és az ügyvédek létszámának megfelelő és irányítását az igazságügyminisztérium közvetlenül gyakorolja. A törvényrendelet másik újítása, hogy — szovjet gyakorlatnak megfelelően — az ügyvédi foglalkozás csak kollektív irodákban gyakorolható. Az egyes ügyvédkollégiumokon belül az ügyvédek létszámának megfelelő számú kollektív iroda működik. Az ügyfél az ügyvédet közvetlenül nem bízhatja meg, hanem a kollektív irodához fordul, amely megadja azután az ügyvédnek a megbízást és megállapítja a munkadíjat.

A rövidebb cikkek közül meg kell említeni *Andrei Bratin*-nak »A Magyar Népköztársaság igazságszolgáltatása és az angol-amerikai jegyzékek« című, a budapesti Standard-perrel kapcsolatban közzétett ismertetését és *Dumitru Dinica*-nak »A proletárerkölcs és a természetes gyermek jogi helyzete« című tanulmányát.

Az érdekes számot bő joggyakorlati, könyv- és folyóiratszemle, törvényhozási tájékoztató, végül a természetes gyermek jogállásáról készített jogszabályösszeállítás egészíti ki.

Az »Uj igazságügy« (»Neue Justiz«) 1950. márciusi és áprilisi számai egy-egy rövid nekrológgal kezdődnek Vladimir Iljics Leninről, illetve Sun Jat Senről. Az aktualitást ehhez Lenin születésének 80. évfordulója, illetve Sun Jat Sen halálának 25. évfordulója szolgáltatta. Steinigger professzor megállapítja, hogy Lenin egy emberöltővel azelőtt jelent meg a politika színterén, de alig 23 munkával teli esztendő elég volt ahhoz, hogy az emberiség történelmének legeredményesebb forradalmát megszervezze és győzelemre vezesse, az első szovjetállam dicsőséges győzelmét az intervenciós és polgárháborúban biztosítsa. Lenin — Sztálin szerint — az elmélet terén 5 döntő tényezővel gazdagította a társadalomtudományt: 1. az imperializmus fejlődési feltételeinek és a kapitalizmus egyenlőtlen fejlődési törvényének a felismerésével, 2. a szovjethatalom, mint államforma megteremtésével, 3. a szocializmus egy országban való győzelmi lehetőségének a felismerésével, 4. a munkásosztály minden forradalomban — a polgári demokratikus forradalomban is — való vezetőszerepének a tanításával, 5. Marx és Engels tanításainak a nemzeti és gyarmati kérdés területein való továbbfejlesztésével. Ezeket az elméleti eredményeket azonban Lenin a gyakorlati síkon próbálta ki és valószínűsítette meg.

Steinigger megállapítja, hogy Lenin tanításában a demokratikus német köztársaság a jelenre szóló útmutatókat és törvényszerűségeket talál, végezetül Lenin reális demokratizmusát, sugárzó emberszeretét, a felvilágosított embertömegek erejébe és a társadalmi törvényszerűségek legyőzhetetlenségébe vetett hitét emeli ki, amelyek a forradalom géniuszává, — Sztálin szerint — hegyi sassá avatták Lenint, aki fejjel emelkedett a német emberiség vezetői közül.

Sun Jat Senről a cikkíró megállapítja, hogy nem volt szocialista, hanem csak tisztalátású, becsületes szándékú politikus volt, akinek halála előtt tett megállapításai azóta megvalósultak. Sun Jat Sen halála előtt ezt írta a Szovjetunió Központi

Végrehajtó Bizottságának: »Amikor önöktől, kedves elvtársak, búcsút veszek, annak a reményemnek adok kifejezést, hogy eljön a nap, amikor a Szovjetunió mint barátot és szövetségest üdvözölheti a hatalmas, szabad Kínát és ez a két szövetséges vállvetve harcol tovább a végső győzelemig a világ elnyomott népeinek a felszabadításáért.« Ez a nap pedig már elkövetkezett. A történelmi napot a Szovjetunió tette lehetővé a második világháborúban aratott győzelmével, a szabadságot azonban a kínai nép harcolta ki, amelyet a kommunista párt szervezett meg Mao-Ce-Tung vezetésével. Sun Jat Sen ezen a téren is tisztán látta az igazságot, amikor az I. Kuomintang kongresszus Kiáltványában azt írta, hogy a helyes kínai politikának három alapelve van: a Szovjetunióval és a kommunista párttal való együttműködés, a munkás- és parasztosztály támogatása, végül annak az irányelvnek a megvalósítása, hogy a kínai nép a szabadságért küzd és a kínai határokon belül minden nemzet egyenlő.

Ebben a két számban a következő politikai vonatkozású közlemények érdemelnek említést.

Max Fechner igazságügyminiszternek a német újjáépítés szabotörjei elleni harcról elmondott beszéde,

Ernst Melsheimer legfőbb államügyésznek a politikus és apolitikus bírásokról,

Karl Kohn államügyésznek a nemzetközi büntetőjogi felelősségről és Truman oxigénbombájáról írt cikke,

Karl Schultes a német alkotmány fejlődéséről írt cikkének harmadik folytatása,

Josef Streitnek, az USA osztálybírászkodásáról,

Hans Geratsnak, a bírók és ügyészek kiképzésének módszerairól írt, végül

Heinrich Reuternek »Gyujtogatók ártnak a gazdaságunknak« című cikke.

Max Fechner 1950. március 17-én mondotta el a fentebb említett beszédét minisztériuma vezető tisztviselőinek megbeszélésén. A beszéd középpontjában az igazságügyi hatóságoknak 1949. második felében kifejtett tevékenysége, illetve annak bírálata állott. A miniszter megállapította, hogy a demokratikus német köztársaságban a különböző általában 31-9%-kal csökkent, különösen a nagyon elleni deliktumok területén. Az igazságügyi hatóságok felismerték kötelességüket a demokrácia védelme, külö-

nösen a társadalmi tulajdon és a tervgazdálkodás védelme területén. Ennek ellenére nőtt a szervezett szabotázs-bűncselekmények száma a demokratikus német köztársaság békegazdálkodása vonalán. Éppen ezért az igazságügyi hatóságok munkájának ez legyen a súlypontja. Ezen a téren a demokratikus igazságszolgáltatás a törvények gyors, kerülhetetlen és könyörtelen alkalmazását jelenti a demokrácia ezen ellenségeivel szemben.

Ernst Melsheimer cikke ismét Eberhardt Schmidtnek, a nyugati zóna igazságszolgáltatásáról írt könyvével foglalkozik, amelyről Baumgarten a Neue Justiz 1949. novemberi számában már bírálatot mondott, tehát ebből a rovatból a J. K. olvasói is ismerik. Melsheimer Schmidtnek azon megállapításával foglalkozik, mely szerint teljesen totális rendszer az, amely a laikus népbírakat a hivatásos bírakkal egyenlővé teszi; ez szerinte az igazságszolgáltatás krízise, s jaj annak a rendszernek, amely a hivatásos bírák »szociológiai típusát« megtagadja. Ez a totális szisztéma annál veszélyesebb, mert ennek a nyugati zónákban is sok híve van. Melsheimer megállapítja, hogy ebben az egyben igaza van Schmidtnek, de csak azért, mert az nem is lehet másként. A népek elég volt a hivatásos bírák eddigi népidelen és népellenes típusából, amely az uralkodó osztály érdekeit szolgálta a feltörő új erőikkel szemben. A nép mind keleten, mind nyugaton valóban osztálybíráskodást akar: a dolgozó és alkotó nép bíráskodását, amely belőle származik.

Schmidt ezenkívül a jogászok képzés átszervezésének szükségességéről is beszél könyvében, mégpedig a jogfilozófia és a jogtörténet elmélyítése kapcsán. Ez rég lejártnak idealista álláspont, amely az emberiség egységes történetét szakmák szerint önállósítja. Schmidt nem tud semmit Marxnak a »Politikai gazdaságtan bírálatához« című művében idevonatkozóan elfoglalt álláspontjáról, mely szerint a jog nem haladhatja meg a társadalom fejlődésének gazdasági, illetve azáltal meghatározott ideológiai színvonalát. Melsheimer a német igazságszolgáltatásból vett elrettentő példákkal jellemzi a hivatásos bírák népellenes garázdálkodását. A nyugat-német igazságszolgáltatás azon az úton halad, amit a weimari Németország igazságszolgáltatása 1918-tól 1933-ig már megtett.

Melsheimer szerint Schmidt professzor úgy emlékszik meg a népbírákról, mint színvakokról, akik mályen a hivatásos bírák alatt állanak.

Melsheimer ezt viszautasítja, mert eltekintve ezen új népi bírák egyre izmosodó szakképzésétől, a kiképzésük alapját a dialektikus és történelmi materializmus képezi. A régi és új bírák együttműködése pedig a demokratikus német köztársaságban gyümölcsöző. A professzorok is másként gondolkodnak, mint nyugaton, mert tudják, hogy nincs jogi szakismeret a jog alapjául szolgáló gazdasági és politikai ismeretek nélkül. A feladat pedig az, hogy az új jogásznemzedék képzettségét sokkal magasabb fokra emeljék, mint az nyugaton valaha is volt. Ezek nem lesznek apolitikus bírák, mint ahogy soha, sehol, semilyen bíró nem is apolitikus, mert minden igazságszolgáltatás politikai feladat és a jog is bizonyos államrend megnyilvánulása. Schmidt álláspontja is politikai érdekeket szolgál: a szocialista társadalmi rend ellenségeinek az érdekeit. Schmidt nem akarja megérteni, hogy a demokratikus német köztársaságban a német történelemben először megvalósították a demokráciát, ahol az egyetlen szuverén a dolgozó nép és az igazságszolgáltatás az ő érdekeit szolgálja.

Karl Kohnnak a nemzetközi büntetőjogi felelősségről írt cikke a második világháború háborús bűnöseinek a felelősségét hasonlítja össze a harmadik világháború és az új tömegpusztító fegyverek előkészítőinek a felelősségével. A nemzetközi jogban a büntető felelősség kérdésében az 1945. augusztus 8-i londoni egyezményig ellentétes nézetek uralkodtak. Az utóbbi időpontig kisebbségben voltak azok, akik azt állították, hogy az állam a nemzetközi jogban olyan jogalany, amely nemcsak a jogoknak és a kötelességeknek, hanem a büntetőjogi felelősségnek is a hordozója olyképpen, hogy az utóbbi vonalán azok a fizikai személyek személyesítik meg az államot, akik a bűncselekményeket az állam nevében elkövetik. Ezt az elvet annak idején a versaillesi szerződés 228. cikke is kimondotta s a szövetségesek azért voltak kénytelenek eltekinteni II. Vilmos császár felelősségrevonásától, mert Hollandia menedékjogot nyújtott neki. A német bíróságok (Leipzigben) azonban egyetlen komolynak mondható ítéletet sem

hoztak az eléjük állított háborús bűnösök bűnügyében. A cikkíró ismereti a londoni egyezményben konstaltált béke-ellenes, háborús és az emberiség ellen elkövetett bűncselekményeket, amelyek miatt a nürnbergi nemzetközi katonai bíróság Göringet és társait elítélte. Ezen fasiszták és az angol-amerikai háborús gyujtogatók között csupán az a különbség, hogy a német fasiszták cinikusan nyíltak és őszinték voltak, míg a mai imperialisták hipokriták, aki félre akarják vezetni a világot céljaik tekintetében. Az imperialisták bel- és külpolitikája azonban napról-napra leleplezi kendőzött bűnös céljaikat a nyugateurópai úniótól kezdve a vezérkari főnökök tanácskozásáig. Ámde saját népeik békeakarataival kerülnek szembe. 12 amerikai vezető fizikus úgy nyilatkozott, hogy egyetlen nemzetnek sincs joga oxigénbombát használni, mert az nem háborús fegyver, hanem népek kiirtására alkalmas eszköz. Ennek az előkészítésére az imperialista politikuskok, élükön Trumannel éppoly felelősek, mint Göring és társai és ugyanez lesz a sorsuk, mint az utóbbiaknak.

Karl Schultes tanulmányának harmadik folytatásában a bonni alkotmányt jellemzi, amely nem más, mint bürokrácia demokrácia helyett, amely a hivatásos hivatalnokok által irányított közigazgatást és az igazságszolgáltatást egyformán jellemzi; a törvényhozás jellemzését előző ismertetésünkben már olvastuk, az államszövetség alapja a bankpolitika.

Josef Streit cikkének lényeges mondanivalóját a newyorki kommunista perről ugyanitt ismertetett közleményből már ismerjük. A metódus egyezik a hitleri eljárással. Azok is hasonló ítéletekkel és intézkedésekkel készítették elő a maguk második világháborúját. A közvélemény azonban még Amerikában is az ítélet ellen fordult, a dolgozók, a haladó körök, a társadalmi és tudományos élet előkelőségei protestáltak a törvénytelen ítélet ellen s azokat sorolja fel a cikkíró.

Az új bírák és ügyészek kiképzéséről az előbbieknél már Max Fechner igazságügyminiszter nyilatkozott. Hans Gerats ugyane témáról mondanivalóit akként foglalja össze, hogy a nevelési metódus a következőkhöz igazodjék:

a) a jogi és társadalomtudomány vonalán legyen felszemináriumszerű felolvasás.

b) ezen két tárgyból legyen szeminárium az anyag feldolgozására és ismétlésére,

c) legyen általános szeminárium a gyakorlat kiértékelésére, a jogi és társadalmi ismeretek összekapcsolására, az összefüggések kiemelésére,

d) munkaközösségeket is kell rendezni a jogesetek kidolgozására,

e) végül munkaközösségeken a tanulmányok társadalomtudományi irodalmának a megismertetését kell biztosítani.

Heinrich Reuternek a gazdasági élet védelméről írt cikke lényegében Max Fechner igazságügyminiszter fentebb ismertetett beszédjének a továbbfejlesztése.

Filozófiai vonalon igen érdekes Karl Polak professzor tanulmánya a dialektika kérdéséről az államtudományban.

Ennek ismertetésére azonban helyszüke miatt nem lehet kitérni.

Szakszemponthól érdekes Rudolf Klimer cikke a természetelleni fajtalságról és annak büntetéséről, Hans Nathan cikke a holtánnyilváníás hatásáról a posthumus gyermekkel kapcsolatban, Rademacher cikke a házasságon kívül született gyermekek jogállásáról, Krüger cikke a társadalmi tulajdonba vett vállalatok közötti bérletekről. Ez a két szám igen sok — a mi érdeklődésünk-től távol álló — szakeikket tartalmaz. Az ugyancsak nagyszámban közölt hírek közül végezetül Mecklenburg állam igazságügyi alkalmazottainak 1950. február 5-én hozott határozatát emelem ki, — melyben az egész német demokratikus köztársaság minden ügyészevel és bírájával egyek — mely szerint Mecklenburg igazságügyi alkalmazottai eltökélten harcolnak a Nemzeti Frontban Németország gyarmatosítása, a nyugati zónák újrafelfegyverzése ellen az imperialisták és hazaárulók részéről; meg vannak győződve arról, hogy a Nemzeti Front győzelemre fogja vinni egész Németország demokratikus és független formában való egyesítésének gondolatát.

Erre a demonstrálásra az angol katonai bíróságnak — előző számban ismertetett — demontage-eljárása szolgáltatott okot.

A nyugat-német zóna jelenlegi urainak hatahmaskodása tehát egy célra valóban jó: az egész német nép egyesítésére, az élnyomók és a kizsákmányolók elleni gyűlölet szilárd alapján.

MAGYAR JOGÁSZ
SZÖVETSÉG
 hivatalos közleményei

Btá. ankétok.

A Magyar Jogász Szövetség az ország több jelentős városában az 1950. évi II. tv., a Büntetőtörvénykönyv új általános része tárgyában ankétokat rendezett.

Budapesten, Pécsen, Szegeden és Nyíregyházán voltak az ankétok.

A cél az osztályharc hatékony eszközének, a büntetőjognak, az új törvény által keletkezett fegyverének az ismertetése. Az ankéton résztvevő igen nagyszámú jogászság előtt az új szocialista jogszabály egyes kérdéseinek ismertetésén kívül azok megvitatására került sor.

A Budapesten tartott ankét két napon át folyt. A Btá. egyes kérdéseiről *dr. Timár István*, *dr. Schultheisz Emil*, *dr. Szabóky Jenő*, *dr. Zalán Kornél* és *dr. Kádár Miklós* kartársak tartottak előadást.

A hozzászólások számos kérdést tisztáztak és a büntetőjogászok számára az új törvény egyes kérdéseinek kidolgozásával kapcsolatban jelentékeny feladatokat jelöltek meg.

Pécsen az ankétot hatalmas békegyűlés előzte meg. A békegyűlés előadója *dr. Hajdu Gyula* kartárs, a Magyar Jogász Szövetség társelnöke volt. A központi kiküldötteken kívül a békegyűlés elnökségében *dr. Kocsis Mihály* pécsi felsőbbírói elnök, *dr. Huszár István*, pécsi főállamügyész-helyettes, *dr. Fehérvári Árpád*, pécsi megyei bírósági elnök, *dr. Gárdos István* ügyvéd, a Magyar Jogász Szövetség pécsi helyi csoportjának szervező titkára és *dr. Wolf Ferenc*, a Magyar Jogász Szövetség pécsi helyi csoportjának oktatási felelőse vettek részt.

Mintegy 250 főnyi pécsi, illetőleg dél-dunántúli jogász kartárs rész-

vételével folyt a városháza nagytermében az ülés.

Dr. Kocsis Mihály kartárs elnöki megnyitója után az igazságügyi dolgozók énekkara által előadott Köztársasági Induló, majd szavazat követtezett. *Dr. Hajdu Gyula* kartárs előadásához *dr. Antal Pál* megyei bírósági tanácselnök, *dr. Kazár Andor* ügyvéd, *dr. Vargha László*, a pécsi államügyészség vezetőhelyettese és *Hegedüs István*, a pécsi egyetem jogi karának demonstrátora szövegeztak hozzá. A békegyűlés határozatot hozott, amelyben csatlakozott a Béke Hívei Világkongresszusa Állandó Bizottsága stockholmi felhívásához és táviratban üdvözölte a béke legjobb magyar harcosát, *Rákosi Mátyást*, a Magyar Dolgozók Pártja főtítkárát.

A békegyűlést követő összejövetelen résztvett *Krancz Pál* Pécs város polgármestere is.

Másnap, a Pécsi Tudományegyetem aulájában volt a Büntetőtörvénykönyv új általános része tárgyában az ankét.

Dr. Vas Tibor egyetemi tanár kartárs méltatta elnöki megnyitójában az új törvényt. Az 1950. évi II. tv. egyes kérdéseiről *dr. Kocsis Mihály* pécsi felsőbbírói elnök, *dr. Losonczy István* pécsi egyetemi tanár, *dr. Huszár István* pécsi főállamügyész-helyettes, valamint a központból kiküldöttek: *dr. Szabóky Jenő*, *dr. Zalán Kornél*, *dr. Kádár Miklós* tartottak előadást.

(*Dr. Huszár István* kartárs előadását lapunk más helyén közöljük.)

Az ankéton megjelent délmagyarországi jogászok az egyes kérdések megvitatásában hozzászólásaikkal vettek részt.

Szegeden a Tudományegyetem aulájában *dr. Lakatos Imre* szegedi, felsőbbírói elnök kartárs elnöke mellett folyt le a büntetőjogi ankét. A Magyar Dolgozók Pártja képviseltette magát az ankéton, amelyen

dr. Timár István, *dr. Schultheisz Emil*, *dr. Zalán Kornél*, *dr. Kádár Miklós* tartottak előadást.

(*Dr. Timár István* kartárs előadását lapunk más helyén közöljük.)

Dr. Liskai Lóránt szegedi felsőbbírói tanácselnök, *dr. Csapó Ödön* főállamügyész-helyettes, *dr. Hárs László* megyei bírósági tanácselnök, *dr. Kremán Miklós* járásbíró, *dr. Gál Ödön* államügyészségi alelnök, *dr. Eisner Manó* ügyvéd kartársak hozzászólásaikkal nagymértékben járultak hozzá az új törvény egyes részleteinek beható megismertetéséhez.

Nyíregyházán: Sóstófürdőn két napon át vettek részt Északkelet-Magyarország jogásza a kitünően megszervezett békegyűlésen, illetőleg Btá. ankéton.

Közel 500 főnyi résztvevője volt a békegyűlésnek és az ankétnak. A Magyar Dolgozók Pártja, valamint a Megyei Tanács és Nyíregyháza város is képviseltette magát. Az elnöki tisztet *dr. Mátéffy József* debreceni felsőbbírói elnök kartárs töltötte be. A békegyűlés előadója *dr. Kovács István*, a Magyar Jogász Szövetség főtítkára volt.

A béke ügyéről tartott előadásához *dr. Baranyai László* (Miskolc), *dr. Székely Miklós* (Nyíregyháza), *dr. Ladányi Sándor* (Debrecen), *dr. Halász Aladár* országgyűlési képviselő, *dr. Radnai László* (Nyíregyháza), *dr. Erdős Imre* (Debrecen), *dr. Tóth Béla* (Nyíregyháza) kartársak szövegeztak hozzá.

A békegyűlés határozatában megbélyegezte a háborús uszítókat és az északkelet-magyarországi jogászság harcos békeakarátát nyilvánította.

Másnap, a Btá. ankéton, *Menráth István* kartárs, a Magyar Jogász Szövetség társelnöke elnökölt és megnyitója után központi kiküldöttekként *dr. Zalán Kornél*, *dr. Szabóky Jenő*, *dr. Kádár Miklós* kartársak tartották meg előadásukat az 1950. évi II. tv. egyes kérdéseiről.

Lapunk régi (és új) példányainak árusítása korábbi helyéről elköltözött.

Új cím:

Budapest, VI., Sztálin-út 25. (Bejárat a Dalszínház-utca felől)

Telefon. 427-190

Dr. Gömöri Edit igazságügyminiszteriumi előadó kartársnő a törvény nemzetközi jogi vonatkozásairól, *dr. Hargitai* László nyíregyházi kartárs a cselekmény társadalomveszélyessége megszűnéséről, *dr. Percz* László nyíregyházi kartárs a végszükségről, *dr. Tóth* Béla nyíregyházi kartárs a tévedés kérdéséről, *dr. Melles* Ödön debreceni kartárs a gondatlanságról, *dr. Páricsy* Bertalan nyíregyházi kartárs az elvétésről, *dr. Csernátony* Lajos debreceni kartárs a bűncselekmény fogalmáról és a rehabilitáció kérdéséről értekeztek az ankéton.

A hozzászólóknak *dr. Zalán* Kornél és *dr. Szabóky* Jenő kartársak válaszoltak.

Menráth István kartárs zárószóvaiban összefoglalta az ankét eredményét, külön kiemelte a szervezés példás munkáját, rámutatott a Btá. osztálytartalmára, arra, hogy milyen fontos harci eszköze az új szocialista jogszabály a prolektárdiktatúra funkciójának és változó azokat a feladatokat, amelyek a haladó jogászokra várnak a szocializmus építésében való részvétel és nem utolsósorban a fekete reakció elleni küzdelem terén.

Az ankét végeztével Északkelet-Magyarországnak az ankéton résztvevő jogászsága a Magyar-Szovjet Társaság nyíregyházi székházának az avatásán vett részt, amelyen a központból *dr. Halász* Pál és *dr. Névai* László kartársak is megjelentek.

Az ankétek tulajdonképpen bevezetői voltak annak a munkának, amely a haladó magyar jogászokra vár, az Alkotmánytörvény megjelölte úton megalkotott 1950. évi II. tv. minél szélesebb körben való ismertetése és tudatosítása terén.

A Magyar Jogász Szövetség szervezeti útján a jövőben is azon fog munkálkodni, hogy a Btá. ismertetésére és tudatosítására a haladó magyar jogászokat sorompóba állítsa és ugyanígy fog eljárni szocialista jogszabályaink, elsősorban az 1950. évi I., a tanácstörvény tekintetében is.

A Magyar Jogász Szövetség balassagyarmati helyi csoportjának munkája

A helyi csoport békegyűlést tartott. A megjelent kartársak a határozati javaslatot egyhangú lelkesedéssel fogadták el. A határozat többek között a következőket tartalmazta: »Helyi csoportunk vala-

mennyi tagja nevében biztosítjuk Vezetőségünket, hogy népünk békeharcában a ránk háruló feladatokat teljes odaadással teljesíteni fogjuk.«

A Magyar Jogász Szövetség debreceni helyi csoportjának munkája

Június 10-én, a debreceni Ügyvédi Kamara tanácstermében békegyűlés volt, amelyen *dr. Propper* László kartárs, központi kiküldött tartott előadást. A gyűlést *dr. Kéri* Lajos kartárs nyitotta meg. *Dr. Ladányi* Sándor, a helyi csoport titkára beszámolt a helyi csoport munkájáról. *Dr. Hegedüs* Andor, *dr. Koncz* Ernő, *dr. Erdős* Imre hozzászólásaira az előadó válaszolt.

Június 17-én jogász összejövetel volt Debrecenben, amelyen a kartársak hozzátartozóikkal együtt jelentek meg.

A Magyar Jogász Szövetség dunavecsei helyi csoportjának munkája

1950. június 3-án szervező- és propagandanap volt Dunavescén. A helyi Földművelésszövetkezet nagytermében gyűltek össze a dunavecsei vezetők, valamint a jogászok. Délután a bíróság nagytermében volt a jogászkongresszus, amelyen 100 főnyi jogászközönség vett részt. Az ankétot *dr. Osegezy* Árpád kartárs nyitotta meg. *Dr. Muraközi* Ottó kartárs ismertette a Magyar Jogász Szövetség célkitűzéseit és előadást tartott a jogászság aktuális problémáiról, a jogászoknak a békéért folytatott harcáról. Az előadáshoz *dr. Nyul* Bertalan járásbíró elnök, *Pomázi* József r. főhadnagy és *dr. Szigeti* Zoltán ügyvéd kartársak szóltak hozzá.

A Magyar Jogász Szövetség kaposvári helyi csoportjának munkája

A Megyei Bíróság épületében békegyűlést tartott a helyi csoport, amelyen központi előadóként *dr. Vas* Tibor egyetemi tanár kartárs vett részt. Válaszolta a magyar jogászok feladatait a béke megvédésének érdekében és a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetsége elnökségének legutóbbi, Budapesten tartott üléséről részletesen beszámolt. Az előadást hozzászólások és ezek nyomán kifejlődött élénk, magasszínvonalú vita követte.

A Magyar Jogász Szövetség kecskeméti helyi csoportjának munkája

Június 17-én Kecskeméten szervező- és propagandanapot tartottak

a kiskörösi járásbírószék területéhez tartozó kartársak részére. Délután 3 órakor jogászkongresszus volt a járásbírószék nagytermében, amelyen valamennyi jogász és jogászai beosztásban dolgozó kartárs megjelent. A kiskörösi alecsoport elnöke, *dr. Juhász* Tibor kartárs megnyitója után *dr. Muraközy* S. Ottó kartárs tartott beszámolót a Magyar Jogász Szövetség eddigi munkájáról, eredményeiről és ismertette részleteiben is a Szövetség célkitűzéseit. Ezután az új büntetőtörvénykönyv általános részéről *dr. Gorzó* György kartárs, a kecskeméti helyi csoport elnöke, *dr. Fodor* György kiskörösi járásbíró elnök és *dr. Szentiványi* András közjegyző kartársak tartottak előadást, amelyet élénk vita követett.

A Magyar Jogász Szövetség nagykanizsai helyi csoportjának munkája

Nagykanizsán a jogászok június 4-én békenagygyűlést tartottak. A nagygyűlésen központi kiküldött előadóként *Bak* József kartárs tartott ünnepi beszédet. *Dr. Szücs* László kartárs Nagykanizsa város részéről üdvözölte a nagygyűlést. *Reményi* Jenő a MSZT üdvözlését tolmácsolta, *Lusztig* Jenőné a pedagógusok képviseletében szólalt fel, míg *dr. Kappa* László a nagykanizsai Orvosszakszervezet nevében köszöntötte a nagygyűlést. Az előadó szavai után *dr. Báron* Pál elnök köszöntötte meg az előadó beszédét, majd a gyűlés a Vasutasdalárda énekszámával, az Internacionálé elnevelésével ért véget.

A Magyar Jogász Szövetség nyíregyházi helyi csoportjának munkája

Dr. Szesztei András kartárs előadást tartott »A dialektika Herakleitosztól Sztálinig« címmel. Az előadás több mint 70 kartárs vett részt és azt élénk vita követte.

A Magyar Jogász Szövetség soproni helyi csoportjának munkája

Dr. Herczeg István kartárs, központi kiküldött előadó részvételével június 2-án békegyűlést tartottak. A békegyűlés több, mint százfőnyi hallgatóság részvételével kitünően sikerült. A résztvevők jelentékeny része laikus bírálók és különböző jogászai munkakörben dolgozók közül került ki. A gyűlés nívós hozzászólások után lelkes hangulatban ért véget.

A Magyar Jogász Szövetség szegedi helyi csoportjának munkája

Szegeden *dr. Farkas László* igazságügyminisztériumi főelőadó kartárs részvételével békegyűlés volt. Az előadó mindenre kiterjedően vázolta a békétábor harcát, amelyet a háborúra uszító imperialistákkal szemben folytatnak. A lelkes hangulatot kiváltó beszédhez többek között *dr. Lóránt László*, *dr. Radnóti László*, *dr. Hárs László*, *dr. Szakács Ödön*, *dr. Szilbereky Jenő* kartársak szóltak hozzá. A gyűlés lelkes hangulatban ért véget.

A Magyar Jogász Szövetség szolnoki helyi csoportjának munkája

Szolnokon *dr. Rubinstein József* központi kiküldött részvételével békegyűlést tartottak. A gyűlést *dr. Endrédi Ferenc*, a szolnoki megyei bíróság elnöke hívta össze. A gyűlés magasszínű felszólalásokkal, lelkes hangulatban folyt le.

A Magyar Jogász Szövetség veszprémi helyi csoportjának munkája

Június 10-én békegyűlés volt Veszprémben, melyet *dr. Kiczko Kálmán* kartárs, mint központi kiküldött előadó vezetett. A megyei bíróság dísztermében több, mint 100

fényi közönség jelenlétében nyitotta meg a gyűlést *dr. Szász Miklós* ügyészségi alelnök kartárs. A magas színvonalú előadást hozzászólások követték. *Dr. Cserthó Károly* jb. elnök, *dr. Pluhári István* megyei bírósági tanácselnök, *Wetzi Jenő* jb. tisztségviselő, *Szabó József* letartóztató-intézeti őr, *dr. Hajós Zoltán* ügyvéd, *dr. Dékány István* ügyészségi elnök, *Perei Ernő* bírósági hivatalsegéd, *dr. Takács Béla* megyei bírósági bíró, *dr. Besenyei János* megyei bírósági elnök kartársak voltak a hozzászólók. *Dr. Kiczko Kálmán* kartárs válaszolt a felszólalásokra. A jól sikerült békegyűlés megszervezése *dr. Szász Miklós* ügyészségi alelnök kartárs érdeme.

A Magyar Jogász Szövetség zalaegerszegi helyi csoportjának munkája

Június 3-án a megyei bíróság nagytermében békegyűlést tartottak, melyen Központunkat *dr. Ujlaki László* minisztériumi osztályvezető kartárs képviselte központi előadóként. A nagylétszámú közönség előtt az előadó kartárs részletesen rámutatott azokra a feladatokra, amelyek a magyar jogászokra a béke megvédésére irányuló harcban há-

rulnak. Az előadást *dr. Széll József* közjegyző, *dr. Most István* bíró és *dr. Briglevits Károly* ügyvéd kartárs szóltak hozzá.

A Magyar Jogász Szövetség pályázatára beérkezett pályamunkák elbírálására alakított bizottságok elvégezték munkájukat. A pályázat eredményét z egyetemi tanév megnyitása után közöljük.

Felhívjuk valamennyi vidéki helyi csoportunkat, hogy mind előadásokról, mind rendezvényeikről központunk Világnézeti, Oktatási és Tudományos Bizottságának rendszeresen, tüzetes jelentést küldeni szíveskedjenek.

Felhívjuk tagjaink figyelmét a Szövetség klubjára. A klub reggel 9 órától este 8-ig áll a tagok rendelkezésére. Olvasótermében az összes bel- és külföldi folyóiratok, napilapok megtalálhatók. A játéktérben sakk, biliárd és ping-pong felszerelés várja a tagokat.

Felkérjük kartársainkat, hogy címváltozásait a Magyar Jogász Szövetség gazdasági osztályán (V., Szemere-utca 10. mfsz. 6. sz. szoba) szíveskedjenek bejelenteni.

BIBLIOGRÁFIA

Marxizmus-leninizmus

Azizjan A. K.: O rabote I. V. Sztalina »Nacionalnij voprosz i leninizm«. Izd-vo »Pravda«, M., 1949, 37 o. Vszjeszozuznoje obcseszto po raszprosztrzeneniju politiceszskich i naucsnych znaniy. (I. V. Sztálin »A nemzetki kérdés és leninizmus« című munkájáról.)

Bolgov A.: O rabote tovariscsa Sztalina »K voproszam agrarnoj politiki v SzSzsZR«. 2-e dopolnennoje izdanie. — M., 1949, 46 o. Vszjeszozuznoje obcseszto po raszprosztrzeneniju politiceszskich i naucsnych znaniy. (Sztálin elvtárs »A Szovjetunió agrárpolitikájának kérdéseihöz« című munkájáról.)

Joszifu Visszarionovicsu Sztalinu Akademia Nauk SzSzsZR. — Izd-vo Akademii Nauk SzSzsZR., M., 1949, 773 o. (I. V. Sztálinnak, a Szovjetunió Tudományos Akadémiájá.)

Leonov M. A.: Voproszy markszistszkej dialektiki v trudach I. V.

Sztalina. Izd-vo »Pravda«, M., 1949, 46 o. Vszjeszozuznoje obcseszto po raszprosztrzeneniju politiceszskich i naucsnych znaniy. (A marxista dialektika kérdései I. V. Sztálin munkáiban.)

Malenkov G. M.: Tovariscs Sztalin — vozsdy progresszivnovo cselovecesztva. — Goszpolitizdat, M., 1949, 13 o. (Sztálin elvtárs — a haladó emberiség vezetője.)

Molotov V. M.: Sztalin i sztalin-szkoje rukovodsztvo. — Goszpolitizdat, M., 1949, 23 o. (Sztálin és a sztálini vezetés.)

Poszpelov P. N.: Isztorija VKP(b) — marksizim-leninizm v dejsztvii. — M., 1949, 32 o. Vszjeszozuznoje obcseszto po raszprosztrzeneniju politiceszskich i naucsnych znaniy. (A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának története — a marxizmus-leninizmus a gyakorlatban.)

Tropkin N. V.: O rabote tovariscsa Sztalina »Jescse raz o szocialdemokraticeszskom uklone v nasej partii.« — Izd-vo »Pravda«, M., 1949, 31 o. Vszjeszozuznoje obcseszto po raszprosztrzeneniju poli-

ticeszskich i naucsnych znaniy. (Sztálin elvtárs »Még egyszer a szocialdemokrata elhajlásról a pártunkban-című munkájáról.)

Velikij Vozsdy i ucstely kommunistszcszkoj partii i szovjetszko vo naroda. K szemdeszjatiletiju szo dnja rozsdjenja I. V. Sztalina. — M., 1949, 32 o. (A kommunista párt és a szovjet nép nagy vezetője és tanítója. Sztálin, Lenin fegyvertársa a bolsevik párt és a szovjet állam létesítéséért folytatott harcban. Sztálin, — Lenin halhatatlan művének nagy folytatója a szocializmus győzelmének szervezője és lelkesítője a Szovjetunióban. Sztálin, — a Nagy Honvédő Háborúban kivívott győzelem szervezője. Sztálin, — az egész dolgozó emberiség vezetője és tanítója a béke, demokrácia és szocializmus megvalósításáért folytatott harcban.)

Volkov I. M.: O rabote I. V. Sztalina »Ob osznovach leninizma«, — M., 1949, 56 o. Vszjeszozuznoje obcseszto po raszprosztrzeneniju politiceszskich znaniy. (I. V. Sztálin »A leninizmus alapjai« című munkájáról.)

Vorobjev V. F.: I. V. Sztálin organizator pobjed na frontach grazs-danszkij vojni. — Vojenizdat, M., 1949. (I. V. Sztálin a polgárháború frontjain elért győzelmek szervezője.)

Állam- és jogelmélet

Csernov F. F.: Szovjetszkoje szocialiszticeszkoje goszudarsztvo. — M., 1949, 54 o. (A szovjet szocialista állam.)

Gutorov I.: Szovjetszkij patrotizm — velikaja zsvotvornaja szila. Izd-vo Akademii Nauk Bjeloruszkij SzSzZR., Minszk, 1949, 26 o. Obszcsesztvo po rászprosztrateniju politiceszkich i naucsnych znaniy Bjeloruszkij SzSzZR. (A szovjet hazafiaság: hatalmas életerő.)

Raszulev Ch.: O szovjetszkom patrotizme. — Goszudarsztvennoje izd-vo UzSzsZR, Taskent, 1949, 172 o. (A szovjet házafiaságról.)

Szemenov K.: O bditelynoszti szovjetszkich ljudej. — Izd-vo »Moszkovszkij rabocsij«, M., 1949, 66 o. (A szovjet emberek éberségéről.)

Tureckij V. A.: Razvitije vzgljadov K. Marksza i F. Engelysza na goszudarsztvo. — Izd-vo Akademii Nauk SzSzsZR, M.—L., 1949, 131 o. Akademia Nauk. Insztitut prava. (Marx és Engels államelmélete. Az állam és a proletárdiktatúra marxista elméletének kialakulása, 1848—1871. és 1871—1895. között.)

Zajcev G. G.: Dvizsucsije szili szovjetszkovo obszcsesztva. Moralno-politiceszkoje jedinstvo, druzsba narodov SzSzsZR, szovjetszkij patrotizm. — L., 1949, 32 o. Vszjeszozuznoje obszcsesztvo po rászprosztrateniju politiceszkich i naucsnych znaniy. Leningradzskoje otdelenie. (A szovjet társadalom mozgó erői. Szovjetúniói népeinek erkölcsi-politikai egysége, barátsága, a szovjet házafiaság.)

Állam- és jogtörténet

Gafurov B. G.: Isztorija tadzsikszkovo naroda v kratkom izlozsenii. T. I. Szdrjevnejsich vremen do Velikoj Oktjabrszkij szocialiszticeszkij revolucii 1917 g. Pod red. I. Braginszkovo. — Goszpolitizdat, M., 1949, 476 o. (A tadzsik nép története a legrégebb időktől a Nagy Októberi szocialista forradalomig.)

Isztorija szovjetszkovo goszudarsztva i prava. Pod red. A. I. Deniszova. Goszudarsztvennoje izd-vo juridiceszkij literatury, M., 1949,

556 o. Vszjeszozuznij Insztitut juridiceszkich nauk Minisztersztva juszticii SzSzsZR. (Szovjet állam- és jogtörténet, A. I. Deniszov szerkesztésében.)

Obrazovanije SzSzsZR. Szbornik dokumentov 1917—1924. Pod red. E. B. Genkinov. — Izd-vo Akademii Nauk SzSzsZR, M.—L., 1949, 469 o. Akademia Nauk. Insztitut prava. (Szovjetúniói kialakulása. Tanulmányok gyűjteménye. A gyűjtemény öt fejezetből áll: I. A Nagy Októberi szocialista forradalom. Az Oroszországi Szovjet Szocialista Köztársaság létrehozása. II. A nemzeti köztársaságok kialakulása 1917—1918-ban. III. A szovjet népek katonai és politikai szövetsége a polgárháború és intervenció éveiben. IV. A szovjet népek egyesülési mozgalma a polgárháború befejezése után és a nemzeti ügyek népbiztosságának tevékenysége. V. A Szovjetúniói kialakulása.)

Programma po isztorii goszudarsztva i prava. Dlja juridiceszkich vyzsich ucebnych zavedenij. Szoszt. Sz. F. Kecsekjanom, G. I. Felykinim, Z. M. Csernilovszkim. Red. Sz. F. Kecsekjan., M., 1949, 27 o. (Az állam- és jogtörténet tanterve. Összeállították Sz. F. Kecsekjan, G. F. Felykin, Z. M. Csernilovszkij.)

Programma po isztorii goszudarsztva i prava SzSzsZR. dlja juridiceszkich vyzsich ucebnych zavedenij. Szoszt. Sz. V. Juskov i I. D. Martisevics. — Izd-vo Moszkovszkovo juridiceszkovo Insztituta, M., 1949, 29 o. Minisztersztvo vyzsevo obrazovanija SzSzsZR. (A Szovjetúniói állam- és jogtörténetének tanterve.)

Programma po isztorii politiceszkich ucenij. Dlja juridiceszkich insztitutov i juridiceszkich fakulitetov universzitetov. Avtor: Sz. F. Kecsekjan, M., 1949, 32 o. Moszkovszkij juridiceszkij insztitut. (Politikai tanok történetének tanterve.)

Programma po rimszkomu csaztnomu pravu. Dlja juridiceszkich fakulitetov universzitetov. Red.: I. V. Novickij, M., 1949, 10 o. Minisztersztvo vyzsevo obrazovanija SzSzsZR. (A római magánjog tanterve.)

Sztepanov, N. L.: Zsizny i tvorcsesztvo A. N. Radisceva. Izd-vo »Pravda«, M., 1949, 31 o. Vszjeszozuznoje obszcsesztvo po rászprosztrateniju politiceszkich i naucsnych znaniy. (A. N. Radiscev élete és műve.)

»Ucsenije zapiszki« (Moszkovszkij goszudarsztvennij pedagogiceszkij

insztitut imeni V. I. Lenina). T. 59. Vyp. 3. Szrednevekovij gorod. Pod red. V. F. Szemenova, M., 1949, 148 o. (»Tudományos füzetek«. 59. köt., 3. füzet a középkori városokról. A középkori városok történeti forrásainak gyűjteménye a XII—XV. századból származó konkrét anyag alapján. A könyv a középkori város életének számos problémájára ad választ. A források német, angol és francia városok történetét dolgozzák fel.)

Alkotmányjog

Adminisztrativno-territorialnoje delenie. Dopolnenije k szpravocszniku vypuszka 1947. Izd-vo »Izvesztija Szovjetov-deputatov trudjacsichszja SzSzsZR«. M., 1949, 44 o. (A közigazgatási területi felosztás módosítása 1948. január és 1949. január között.)

Adminisztrativno-territorialnoje delenie szozjuznich reszpublik na 1. maja 1949 goda. 6-e izdanie. Izd-vo »Izvesztija Szovjetov-deputatov trudjacsichszja SzSzsZR«. M., 1949, 16 o. (A szövetséges köztársaságok közigazgatási területi felosztása 1949. május 1-én.)

Csetvertaja-szesszija Verhovnovo Szovjeta Udmurtszkij ASzSZR vtorovo szozyva (20—21 aprelja 1949. g.). Izd-vo Verhovnovo Szovjeta Udmurtszkij ASzSZR, Izsevszk, 1949, 144 o. (Az Udmurt Autonóm Szovjet Szocialista Köztársaság második ülésének negyedik ülése. Az Udmurt ASzSzk 1949. évi költségvetésének és az 1948. évi zárszámadásának elfogadása. Az Udmurt ASzSzk Legfelsőbb Szovjetje Elnöksége rendeleteinek megerősítése.)

Chruscsev, N. Sz.: Deszjatiletije voszszojedinenija ukrainszkovo naroda v jedinom Ukrainszkom Szovjetszkom goszudarsztve. Goszpolitizdat, Kiev, 1949, 40 o. (Az ukrán népek egyetlen Ukrán Szovjet államban való egyesülésének tízéves évfordulója.)

Mao-Ce-Tung: O diktature narodnoj demokratii. Goszpolitizdat, M., 1949, 16 o. (A népi demokrácia diktatúrájáról.)

Pjataja szesszija Verhovnovo Szovjeta Csuvaszkij ASzSZR vtorovo szozyva 2—3 junja 1949 g. Izdanie Verhovnovo Szovjeta Csuvaszkij ASzSZR. Cseboksary, 1949, 201 o.

A Csuvas Autonóm Szovjet Szocialista Köztársaság Legfelsőbb Szovjetje második ülésének ötödik ülése.)

Polozszenie o vyborach v Verhovnij Szovjet SzSzsZR. (Utverzsdenej Ukazom Prezidiuma Verhovnovo Szovjeta SzSzsZR ot 9 janvara 1950 g) Izd-vo »Izvesztija Szovjetov-deputatov trudjascichszja SzSzsZR«. M., 1950, 32 o. (A Szovjetunió Legfelsőbb Szovjetjének választásáról szóló rendelet.)

Zaszedanija Verhovnovo Szovjeta Latvinszkaj SzSzsZR (csetvertaja szesszija) 11–12 aprelja, 1949 g. Latgoszizdat. Riga, 1949, 190 o. (A Litván Szovjet Szocialista Köztársaság Legfelsőbb Szovjetje ülésezésének negyedik ülése.)

Közigazgatási jog

Programma po szovjetszkomu adminisztrativnomu pravu. Dlja juridiceszkich vyszich ucsebnich zavedenij. Red. Sz.Sz.Sztudenikin. M., 1949, 22 o. Minisztersztvo vyszsevo obrazovanija SzSzsZR. (A szovjet közigazgatási jog tanterve.)

Vinogradov, A. V. i Kucskegy, A. V.: Vozdusnij kodeksz SzSzsZR sz kommentarjami i posztatejno-szisztematizirovannimi materialami. M., 1949, 219 o. (A Szovjetunió légügyi kódexe.)

Voproszy szovjetszkomu adminisztrativnomu pravu. Red.: V. F. Kotok. Izd-vo Akademii Nauk SzSzsZR. M. L., 212 o. Akadémia Nauk. Insztitút prava. (A szovjet közigazgatási jog kérdései. Tanulmányok gyűjteménye.)

Pénzügyi jog

Junig, I. B.: Kredit i hozraszeset v kommunalnomy chozjajsztve. Goszfinizdat. L., 1949, 152 o. (Hitel és gazdasági számvetés a közületi gazdaságban. Közületi bank és ennek helye a Szovjetunió hitelrendszerében. A közületi vállalatok gazdasági számvitele és forgalmi eszközei. A közületi vállalat rövidlejárátú hitelei.)

Krubsuk, M. I.: Organizacija raszesetov v promyslenoszti. Goszfinizdat. M., 1949, 96 o. (Ipari számvetések szervezete. Az Állami Bank szerepe a szocialista ipar hitel-kalkulációs viszonyaiban. Számvetési műveletek. A szerződés lényege és fajtái a számvetési műveletekben. A számvetés megszilárdításának módszerei.)

Kolhozjog

Programma po kolhoznomu pravu. Dlja juridiceszkich vyszich

ucsebnich zavedenij. M., 1949, 11 o. (A kolhózzog tanterve.)

Sarikov, I.: Pobjeda kolhoznovo sztroja — revolucionnij szkaesok v razvitii szovjetszkovo obszesztva. M., 1949, 126 o. (A kolhózzrendszer győzelme, — forradalmi ugrás a szovjet társadalom fejlődésében. A mezőgazdaság terén elért forradalmi változás előkészítése, jellege és jelentősége.)

Trapeznikov Sz. P.: Partija bolysevikov — organizator pobjedi kolhoznovo sztroja. Goszpolitizdat. M., 1949, 216 o. (A Bolsevik Párt, — a kolhózzrendszer győzelmének szervezője.)

Nemzetközi jog

Ermasev, I. I.: »Jevropejszkij szovjet« v agresszivnich planach amerikanszkovo imperializma. Izd-vo »Pravda« M., 1949, 38. o., Vszjeszojuznoje obszesztvo ponraszproszsztrateniju politiceszkich i naucsich znaniy. (»Az európai tanács« az amerikai imperializmus támadó terveiben.)

Krizisz kolonialnoj szisztemy. Nacionalno-oszvoditelynaja borba narodov Vesztocsnoj Azii. M.-L., 1949, 289 o. (A gyarmati rendszer válsága. A keletázsiai népek nemzeti felszabadító harca.)

Krylov Sz. B.: Materiali k isztorii Organizacii Objedinennich Nacij. Vyp. I. Izd-vo Akademii Nauk SzSzsZR. M.-L., 1949, 344 o. Akadémia Nauk. Insztitút prava. (Adatok az Egyesült Nemzetek Szervezetének történetéhez.)

Leontjev, A.: Dalynejseje obsztrzenije obsesevo krizisza kapitalizma poszle vtoroj mirovoj vojni. Izd-vo »Pravda« M., 1949, 64 o. Vszjeszojuzneje obszesztvo po raszprosztrateniju politiceszkich znaniy. (A kapitalizmus általános válságának további elmélyülése a második világháború után. A szerző vizsgálja a második világháborút követő nemzetközi viszonyokat. A Szovjetunió nagy győzelmeinek jelentősége. A népi demokráciák keletkezése és kifejlődése. A Szovjetunió által vezetett államok szövetsége: antiimperialista tábor.)

Leontjev, A.: Imperializm dollara v Zapadnoj Evrope. Goszpolitizdat. M., 1949, 418 o. (A dollárimperializmus Nyugat-Európában. A régebbi amerikai expanziók. A dollárimperializmus Nyugat-Európában a második világháború után. Az amerikai kapitalizmus »átkozott kérdései«. A

»Marshall-terv« Európa gazdasági és politikai leigázásának terve. Az új háborúra uszítás politikája. A kapitalista világ gazdasági válságának elmélyülése. A béke tábora erősebb a háború táboránál.)

Ljevin, D. B.: Diplomaticseszkij immunitet. Izd-vo Akademii Nauk SzSzsZR. M.-L., 1949, 414 o. Akadémia Nauk, Insztitút prava. (A diplomáciai immunitás. A könyv bevezető része túlnyomóan a diplomácia fogalmát tárgyalja. I. A diplomáciai immunitás történeti fejlődése. II. A diplomáciai immunitás jogi forrásai. III. A diplomáciai immunitás jogi természet. IV. A diplomáciai immunitás fontosabb fajtái és a jelenlegi nemzetközi gyakorlat problémái.)

Oppenheim, L.: Mezsdunarodnoje pravo. Perevod sz 6-vo anglijszkovo izdanija. Pod red. i sz prediszloviev Sz. B. Krylova. Tom 2. Szpory. Vojna. Goszudarsztvennoje izd-vo inosztrannoj literatury. M., 1949, 440 o. (Nemzetközi jog. A hatodik angol kiadás fordítása. Sz. B. Krylov szerkesztésében és előszavával. 2. köt. Jogviták, háború.)

Programma kursza »Isztorija mezsdunarodnich otnosenij i vneszhaja politika SzSzsZR«. V novojje i novejszeje vremja. Dlja juridiceszkich fakulytetov goszudarsztvennich universitetov. Red.: L. N. Ivanov. Izd-vo »Szovjetszkaja nauka«, M., 1949, 47 o. Minisztersztvo vyszsevo obrazovanija SzSzsZR. (»A nemzetközi viszonyok története és a Szovjetunió külpolitikája« című tanfolyam tanterve.)

Kozsevníkov, F. I.: Programma po mezsdunarodnomu publicsnomu pravu. Dlja juridiceszkich vyszich ucsebnich zavedenij. Avtor F. I. Kozsevníkov. Red.: P. A. Tokareva. M., 1949, 19 o. (A nemzetközi közjog tanterve.)

Programma po mezsdunarodnomu publicsnomu pravu. M., 1949, 24 o. (A nemzetközi közjog tanterve.)

Szesszija Szovjeta Mezsdunarodnoj Demokraticeszkaj Federacii zsenccsin. Moszkva, 17–22 nojabra, 1949 g. M., 1949, 22 o. (A Nők Nemzetközi Demokratikus Szövetsége Tanácsának ülése.)

Polgári jog

Enneccerusz, L.: Kursz german-szkovo grazsdanszkovo pravu. Vvdenije i obsesaja csaszty. Perévod sz 13-vo nemeckovo izdanija. Pod

red. i sz prediszloviem i vvodnimi zamecanjami D. M. Genkina i I. B. Novickovo. Izd-vo inosztrannoj literatury. M., 1949, 436 o. (A német polgári jog tanfolyama. Bevezetés és általános rész. A 13. német kiadás fordítása. Genkin és Novickij szerkesztésében és előszavával.)

Chaszkin, T. Sz.: Osznovnije nacšala otvetsztvennoszti za vnedogovornij vred po szovjetszkomu grazsdanszkomu pravu. L., 1949, 16. o. (A szerződésenkívüli kárért való felelősség alapvonalai a szovjet polgári jog szerint.)

Programma po grazsdanszkomu i torgovomu pravu kapitaliszticeszkih sztran. Dlja juridiceszkih vyzsich ucsebnich zavedenij. (A kapitalista államok polgári és kereskedelmi jogának tanterve.)

Programma po szovjetszkomu grazsdanszkomu pravu. Dlja juridiceszkih vyzsich ucsebnich zavedenij. Red.: P. E. Orlovskij i I. Sz. Pereterszkij. Izl-vo Moszkovszkovo juridiceszkovo insztituta. M., 1949, 23 o. Minisztersztvo vyzsevo obrazovanija SzSzsZR. (A szovjet polgári jog tanterve. P. E. Orlovskij és I. Sz. Pereterszkij szerkesztésében.)

Sztucsinszkij, M. G.: Bezvesztioje otšutsztvie. Cseljabinszk, 1949, 18 o. Szverdlovskij juridiceszkij insztitut. (Hírnélküli távollét.)

Szverdlov, G. M.: Szovjetszkoje zakonodatelsztvo o brake i szemje. Izd-vo Akademii Nauk SzSzsZR. Naucsno-populjarnaja szerija. M.-L., 110 o. (Szovjet törvényhozás a házasságról és családról. A hatályos szovjet családi jog alapvető rendelkezéseinek összefoglalása 1949. májusig terjedő ideig.)

Munkajog

Artemjev, F. A.: Szpravocsnik medicinszkovo rabotnika po voprošzam truda i zarabotnoj plati. Pod red.: N. F. Vinogradova. M., 1949, 548 o. Minisztersztvo zdravoochranenija SzSzsZR. (Tájékoztató az orvosok számára a munka és munkabér kérdéseiről.)

Alekszandrov, N. G.: Programma po szovjetszkomu trudovomu pravu. Dlja juridiceszkih vyzsich ucsebnich zavedenij. Red.: N. G. Alekszandrov. Izd-vo Moszkovszkovo juridiceszkovo insztituta. M., 1949, 18 o. Minisztersztvo vyzsevo obrazovanija SzSzsZR. (A szovjet munkajog tanterve.)

Maszlova, N. Sz.: Proizvoditelynoszty truda v promyslennoszti SzSzsZR. Goszpolitizdat. M., 1949, 258 o. Akademiya Nauk SzSzsZR. Insztitut ekonomiki. (A munka termelékenysége a szovjet iparban.)

Szpravocsnik po ochrane truda. Szoszt.: G. Duvankov, V. Marfenin, G. Rakin. Profizdat. M., 1949, 288 o. (Munkavédelmi tájékoztató 1949. júniusáig bezárólag.)

Zakonodatelsztvo o trude v lesznoj promyslennoszti. Szoszt. I. I. Goldberg. Goszleszbumizdat. M.-L., 1949, 295 o. (Törvényhozás a faiparban végzett munkáról. Az összegyűjtött joganyag 1948. június 15-ig terjed.)

Büntetőjog

Bysztrova, A. M.: Borba sz dolzsnosztnimi rasztratami v szocialiszticeszkom goszudarsztve. — Szverdlovsk, 1949, 14. o. (A hivatali sikkasztások ellen folytatott harc a szocialista államban.)

Pionkovskij, A. A.: Programma po szovjetszkomu ugolovnomu pravu. Dlja juridiceszkih vyzsich ucsebnich zavedenij. Red.: A. A. Pionkovskij. M., 1949, 24 o. Minisztersztvo vyzsevo obrazovanija SzSzsZR. (A szovjet büntetőjog tanterve.)

Szergejeva, T. L.: Borba sz podlogami dokumentov po szovjetszkomu ugolovnomu pravu. Izd-vo Akademii Nauk SzSzsZR. M.-L., 1949, 146 o. Akademiya Nauk. Insztitut prava. (Az okirathamisítás ellen folytatott harc a szovjet büntetőjogban.)

Eljárási jog

Cselycov—Bebutor, M. A. i Cselycova, N. V.: Ugolovnij processz glavnejsich imperialiszticeszkih goszudarsztv. Pod red.: D. Sz. Kareva. M., 1949, 88 o. Vszjeszozujnij Insztitut juridiceszkih nauk Minisztersztva juszticii SzSzsZR. (Az imperialista államok bünvádi eljárásai. Franciaország, Angolország és az Északamerikai Egyesült Államok.)

Galkin, B. A. i Kolasnikova, N. Ja.: Ugolovnij processz. Goszudarsztvennoje izd-vo juridiceszkij literatury. M., 1949, 227. o. Vszjeszozujnij juridiceszkij insztitut. Minisztersztva juszticii SzSzsZR. (Bünvádi eljárás.)

Kriminalisztika i naucsno-szudebnaja ekspertiza. Szbornik tretij. Pod red.: D. Ch. Panaszjuk. Izd-vo Kievskovo goszudarsztvennoo universziteta. Kiev, 1949, 310 o. (Kri-

minalisztika és bírósági szakértői szemle. Harmadik kötet.)

Lebedinszkij, V. G.: Obraczoy osnovnich prokurorszko-szledsztvennich aktov. Pod red.: G. N. Szafonova. Goszudarsztvennoje izd-vo juridiceszkij literatury. M., 1949, 167 o. (Alapvető ügyész-vizsgálati iratok mintái. Példák.)

Lebedinszkij, V. G.: Organizacija raboti i kontroly iszpolnenija v organach prokuratury. Pod red.: A. Boldireva. Goszudarsztvennoje izd-vo juridiceszkij literatury. M., 1949, 96 o. (A munka szervezése és az ellenőrzés az ügyészség szerveinél.)
 Metodiceszkije ukazanija k ucsebniku D. Sz. Kareva: »Szudosztrojsztvo«. Moszkva, 1948 g. Goszudarsztvennoje izd-vo juridiceszkij literatury. M., 1949, 64 o. (Módszertani útmutatások D. Sz. Karev »Perrendtartás« című tankönyvéhez.)

Obviniteljnyj akt Glavnoj prokuratury Bolgarii po djelu Trajeso Kosztova i jevo szoobcsznikov. M., 1949 22 o. (A bolgár főügyészség vádirata a Trajeso Kosztov és társai ügyében.)

Obviniteljnoje zakljucsenje po djelu byvsich vojennozsluzsacsich japanszkij armii. M., 1950, 14 o. (Vádirat a japán hadsereg volt tagjai ügyében.)

Poszobje dlja narodnich zaszedatelej. Goszudarsztvennoje izd-vo juridiceszkij literatury. M., 1949, 247 o. (Kézikönyv a népi ülnökök számára.)

Abramov, Sz. N.: Programma po szovjetszkomu grazsdanszkomu processzu. Dlja juridiceszkih vyzsich ucsebnich zavedenij. Red.: Sz. N. Abramov. Izd-vo Moszkovszkovo juridiceszkovo insztituta. M., 1949, 29 o. Minisztersztvo vyzsevo obrazovanija SzSzsZR. (A szovjet polgári eljárás tanterve.)

Karev, D. Sz.: Programma po szovjetszkomu szudosztrijsztvu. Dlja juridiceszkih vyzsich ucsebnich zavedenij. Red.: D. Sz. Karev. Izd-vo Moszkovszkovo juridiceszkovo insztituta. M., 1949, 14 o. Minisztersztvo vyzsevo obrazovanija SzSzsZR. (A szovjet perrendtartás tanterve.)

Sepilov, V. N.: Obrazovanie i oprotesztovanie szudebnich resenij i opredelenij v grazsdanszkom processze SzSzsZR. L., 1949, 15 o. (Vád és fellebbezés a szovjet polgári eljárásban.)

Szlivin, A. M. i Gurevics, A. Ja.: Rabota prokurora po zsalobam. Pod

red.: K. A. Mokiceva. Goszudarsztvennoje izd-vo juridiceszkoy literatury. M., 1949, 60 o. (Az ügyész munkája a vádiratnál.)

Szominszkij, A. Sz.: Metodika ob-obszcsenija szudebnoj prakki po ugovnim i grazsdanszkim djealom. Goszudarsztvennoje izd-vo juridiceszkoy literatury. M., 1949, 28. o. (A bírói gyakorlat általánosításának módszere a bűnvádi és polgári eljárásban.)

Terziev, N. V. i Ejszman, A. A.: Vvedenije v kriminaliszticeszkoje isszledovanie dokumentov. Pod red.:

L. P. Rasszkazova. Csaszty 2. Soszt. A. A. Ejszmanom. M., 1949, 212 o. (Bevezetés az iratok kriminalista vizsgálatába, L. P. Rasszkazov szerkesztésében.)

Trudi Goszudarsztvennovo naucsno-isszledovatelszkovo insztituta szudebnoj medicini. Red.: V. I. Prozorovszkij. Medgiz, M., 1949, 262 o. (A bírósági orvostani Állami tudományos intézet munkái. Prozorovszkij szerkesztésében.)

Vinberg, A. I. i Szber, B. M.: Kriminalisztika. 3-e izdanie, dopolnennoje i pererabotannoje. Goszu-

darsztvennoje izd-vo juridiceszkoy literatury. M., 1949, 272 o. Vszjeszozujnij insztitut juridiceszkich nauk Minisztersztva juszticii SzSzsZR. (Kriminalisztika, 3. kiegészített és átdolgozott kiadás.)

Vinberg, A. I.: Osznovnije prinzipy szovjetszkoy kriminaliszticeszkoy ekspertizy. Goszudarsztvennoje izd-vo juridiceszkoy literatury. M., 1949, 132 o. Vszjeszozujnij insztitut juridiceszkich nauk Minisztersztva juszticii SzSzsZR. (A szovjet kriminalista szakértői vizsgálat alapelvei.)

TÖRVÉNYEK és RENDELETEK

1950. május 1-től 1950. június 30-ig.

Törvények

A helyi tanács. (1950. évi I. törvény. (V. 18.) 5.200.)

A büntetőtörvénykönyv általános része. (1950. évi II. törvény. (V. 18.) 2.100.)

Törvényerejű rendeletek

A Párizsban 1947. évi július hó 5-én kelt »Egyetemes Postaegyezmény« kihirdetése. (1950. évi 13. sz. (V. 7.) 7.916.)

Az Atlantic Cityben az 1947. évi október hó 2. napján kelt »Nemzetközi Távközlési Egyezmény« kihirdetése. (1950. évi 14. sz. (V. 7.) 7.951.)

A mezőgazdasági növények kártevői és betegségei elleni védelemlről Magyarország és Csehszlovákia között Prágában, az 1949. évi július hó 23. napján kötött egyezmény-közzététele. (1950. évi 15. sz. (V. 7.) 8.350.)

A bírósági és közigazgatási iratok, valamint a bírósági, gyámpénztári, közigazgatási és pénzügyi letétek kölcsönös kiszolgáltatása tárgyában a Csehszlovák Köztársasággal Vysoké Tatryban az 1950. évi február hó 22. napján kötött egyezmény kihirdetése. (1950. évi 16. sz. (V. 7.) 2.700.)

A magyar-csehszlovák gazdasági kapcsolatok ideiglenes rendezése tárgyában Prágában, az 1949. évi április hó 23. napján kötött Megállapodás kihirdetése. (1950. évi 17. sz. (V. 18.) 0.623.)

A katonai személyek házasságkötésével kapcsolatos egyes rendel-

kezések. (1950. évi 18. sz. (V. 18.) 4.423.)

A közigazgatási panaszjog megszűnése. (1950. évi 19. sz. (VI. 15.) 6011.)

A honvédségi védőkre vonatkozó egyes rendelkezések módosítása. (1950. évi 20. sz. (VI. 15.) 4.200.)

Pedagógiai főiskolák. (1950. évi 21. sz. (VI. 25.) 1.550.)

A jogszabályoknak, továbbá az államhatalom és államigazgatás legfelsőbb szervei határozatainak közzététele. (1950. évi 22. sz. (VI. 30.) 0.132.)

Az egyetemi hittudományi karoknak az egyházak részére való átadása. (1950. évi 23. sz. (VI. 30.) 1.400.)

Rendeletek

ALKOTMÁNYJOG

A megyei tanácsok, valamint a budapesti városi tanács felállítása és működésének megkezdése. (143/1950. (V. 18.) M. T. 5.200.)

A járások területének rendezése. (144/1950. (V. 20.) M. T. 5.201.)

A budapesti városi és megyei tanácsok végrehajtóbizottsága titkárságának és osztályainak belső szervezete, ügyköre, valamint egyes hatásköri szabályai. (160/1950. (VI. 14.) M. T. 5.200.)

KÖZIGAZGATÁSI JOG

Anyaggazdálkodás. Az anyagkészlet és készlet-időnorma megállapítása. (101.300/1950. (V. 3.) O. T. 10.100.)

Egyes famegmunkáló üzemek részéről teendő bejelentések szabályozása. (10.230/1950. (V. 7.) O. T. 9.680.)

A közületek elhelyezésére szolgáló épületek fűtéséhez szükséges szénmennyiség átvételének szabályozása. (101.400/1950. (V. 7.) O. T. 10.150.)

Az ecetegyedáruság megszüntetése. (135/1950. (V. 10.) M. T. 6.525.)

A fakitermelés, az ipari fa felhasználása egyes kérdéseinek, valamint egyes fakészletek forgalmának szabályozása. (101.500/1950. (V. 11.) O. T. 10.160.)

A tűzoltó tömlőkapcsok forgalmának szabályozása. (101.600/1950. (V. 14.) O. T. 5.620.)

Az üzemek által használt géptisztítóröngy, illetőleg fényezőröngy kötelező gyűjtése. (101.700/1950. (V. 14.) O. T. 10.188.)

Egyes nyomdaipari és könyvkötőipari gépek bejelentése. (10.280/1950. (V. 25.) O. T. 9.746.)

Az asztalosiparban a tölgy- és bükkfa felhasználásának korlátozása. (101.800/1950. (V. 27.) O. T. 10.160.)

Típusfűrűruha előállítás. (101.900/1950. (VI. 3.) O. T. 9.731.)

Az építőipari közületi vállalatok fűrészarúszükségletének kielégítése. (102.000/1950. (VI. 3.) O. T. 10.160.)

Az író-nyomópapír forgalma, felhasználása és a meglévő készletek bejelentésének szabályozása. (102.100/1950. (VI. 11.) O. T. 10.120.)

Árszabályozás. A kötő- és hurkolóipari cikkek legmagasabb viszonteladói és fogyasztási árainak újabb

szabályozása. (10.547—166/1950. (V. 4.) O. T. Á. H. 10.547.)

Az árszabályozásról szóló 82/1950. (III. 21.) M. T. sz. rendelet módosítása és kiegészítése. (132/1950. (V. 6.) M. T. 10.074.)

A városi és községi hídmérlegek használati díjának egységes szabályozása. (7.096/1950. (V. 11.) O. T. Á. H. 7.096.)

A 82/1950. (III. 21.) M. T. sz. rendeletben a külkereskedelmi miniszter árszabályozó hatáskörére vonatkozóan foglalt rendelkezések hatálybaléptetése. (10.074—89/1950. (V. 11.) O. T. Á. H. 10.074.)

A nyersbőrfeldolgozó ipar által előállított készbőrök termelői, nagykereskedői és fogyasztói árának megállapításáról szóló 10.512/1950. (I. 21.) Á. H. sz. rendelet módosítása. (10.512/1950. (V. 13.) O. T. 10.512.)

A könnyűvegyiparra vonatkozó egyes ármegállapító rendelkezések hatályon kívül helyezése. (10.570/1950. (V. 13.) O. T. Á. H. 10.570.)

A belföldi előállítású húskonzervek árának megállapítása. (10.706—326/1950. (V. 16.) O. T. Á. H. 10.706.)

A kályhacsempe-gyártmányok eladási árának megállapítása. (10.443/1950. (V. 17.) O. T. Á. H. 10.444.)

Az öblösüvegárak és tükrök országosan egységes termelői, nagykereskedői és fogyasztói árának megállapítása. (10.444/1950. (V. 17.) O. T. Á. H. 10.444.)

Egyes erősáramú villamosgépek és készülékek termelői és fogyasztási árának megállapítása. (10.410/1950. (V. 19.) O. T. 10.420.)

A zsákok bérének (kölcsöndíjának) a cséplési idő tartamára megállapítása. (102.452—95/1950. (VI. 1.) O. T. Á. H. 10.452.)

A konfekcióipari vállalatok által előállított gyermekruhák előállítói és fogyasztói árának újabb szabályozása. (10.548-205/1950. (VI. 1.) O. T. Á. H. 10.548.)

Az M. 300-as típus gyapjúszövetből és az M. 400-as közérdekű gyapjúszövetből készült típus fiúruhák előállítói és fogyasztói árának újabb megállapítása. (10.543-210/1950. (VI. 1.) O. T. Á. H. 10.548.)

A bércséplési rész újabb megállapítása. (10.735/1950. (VI. 1.) O. T. Á. H. 10.735.)

A belföldön előállított lemez- és furnírpári termékek bruttó termelői és fogyasztói eladási árának újabb megállapítása. (10.483/1950. (VI. 4.) O. T. Á. H. 10.483.)

A tűzifa eladási árának újabb megállapítása. (10.438/1950. (VI. 3.) O. T. Á. H. 10.438.)

A lábbeliken az előállító nevének feltüntetése. (10.511/1950. (VI. 11.) Kép. M. Á. H. 10.735.)

A rizs és egyéb magvak legmagasabb bércséplési díjának megállapítása. (16.066/1950. (VI. 11.) F. M. Á. H. 10.735.)

A kelmefestés és vegytisztítás legmagasabb díjainak újabb megállapítása. (10.542-203/1950. (VI. 16.) O. T. Á. H. 10.542.)

A gabonaneműek termelői árának megállapítása. (10.610/1950. (VI. 16.) O. T. Á. H. 10.610.)

A horganylemezek termelői, nagykereskedői és fogyasztói árának, valamint egyes horganygyártmányok termelői árának megállapítása. (10.412/1950. (VI. 28.) O. T. Á. H. 10.412.)

Maglenszalmából áztatással előállított lenkóc előállítói árának megállapítása. (10.544-230/1950. (VI. 26.) O. T. Á. H. 10.544.)

A szalastakarmányok termelői árának megállapítása. (10.680/1950. (VI. 29.) O. T. Á. H. 10.680.)

Belkereskedelem. Egyes hídmérlegek bejelentése és igénybevétele. (131/1950. (V. 6.) M. T. 7.096.)

A nagykereskedelmi áruelosztás és a kiskereskedelem árubeszerzése. (141/1950. (V. 17.) M. T. 7.166.)

Az 1950/51. évi állami terménybegyűjtés szabályozása. (142/1950. (V. 17.) M. T. 8.831.)

A szalastakarmány kereskedelmi forgalmának szabályozása. (14.530/1950. (V. 18.) Bk. M. 8.931.)

A nagykereskedelmi áruelosztás és kiskereskedelmi árubeszerzés egyes kérdéseinek szabályozása. (15.220/1950. (V. 28.) Bk. M. 7.166.)

A ruhakereskedői tevékenység szabályozásáról szóló 127/1950. (IV. 29.) M. T. sz. rendelet végrehajtása. (15.300/1950. (V. 28.) Bk. M. 7.131.)

A terményraktárak kötelező fertőtlenítése. (15.270/1950. (VI. 7.) Bk. M. 8.357.)

A vámörlési jogosultság szabályozása és a gabonalap kiadása. (15.280/1950. (VI. 7.) Bk. M. 8.912.)

Az 1950. évi cséplés szabályozása. (15.290/1950. (VI. 7.) Bk. M. 8.912.)

A dohányeladás és az italmérés engedélyezésének a belkereskedelmi miniszter hatáskörébe utalása. (156/1950. (VI. 8.) M. T. 6.512. 6.540/I.)

Az aratási és egyéb mezőgazdasági munkát végzők részére külön vámörlési fejadag engedélyezése. (15.900/1950. (VI. 14.) Bk. M. 8.912.)

Az 1950/51. évi gabonaforgalom szabályozása. (16.150/1950. (VI. 20.) Bk. M. 8.912.)

Az 1950/51. évi állami terménybegyűjtés végrehajtása. (15.260/1950. (VI. 27.) Bk. M. 8.831.)

Belügy. Az elhaltakra vonatkozó személyi adatoknak az illetékes közellátási hivattalal való közléséről szóló 101.070/1949. (I. 16.) B. M. sz. körrendelet hatályon kívül helyezése. (5.130—124/1950. (V. 16.) B. M. 5.130.)

A lakásügyben hozott véghatározat végrehajtásánál igénybe vett rendőri segélynyújtásért járó díjak megállapítása. (8.789/1950. (V. 28.) B. M. 5.420.)

A közúti közlekedés rendjének biztosítása. (154/1950. (VI. 3.) M. T. 5.611.)

Az anyakönyvi igazgatás szervezetének és eljárásának a helyi tanácsok felállításával kapcsolatos módosítása. (5.130-125/1950. (VI. 14.) B. M. 5.130.)

Az újonnan szervezett, illetőleg átszervezett anyakönyvi kerületek és párhuzamos anyakönyvek sorszámának megállapítása. (5.134-2/1950. (VI. 15.) I/3. b. B. M. 5.134.)

A kijelölt belterületeken a főközlekedési útvonalak áthaladó szakaszainak meghosszabbítása és azok mentén történő építkezéseknél az érvényes építési szabályok betartása. (3.743-1/1950. (VI. 20.) II/5. B. M. 3.743.)

A kiskorúak és gondnokoltak pénzének az értéküknek kezelése. (5.160-2/1950. (VI. 22.) B. M. 5.160.)

A fegyver és lőszer, valamint a robbanóanyag és robbantószer előállítási, vásárlási és tartási engedélyek ügyében eljáró hatóságok meghatározása. (334.400/1950. (VI. 23.) B. M. 5.300, 5.520.)

A vendéglők, kocsma és a kávéházak nyitási idejének szabályozása. (334.600/1950. (VI. 29.) B. M. 5.667.)

Építésügy. Az 1950. évi magas- és mélyépítési előtervek jóváhagyása. (10.220/1950. (V. 3.) O. T. 3.653.)

A magasépítkezések statisztikai adatszolgáltatása. Közérdekű kifogás alapján hozott elvi megállapítás. (11.300/1950. (V. 5.) É. M. 5. szám. 3.650.)

A közületi építkezés helyének kijelölésénél követendő eljárás szabályozása. (148/1950. (V. 27.) M. T. 3.820.)

Az 1950. évi III. negyedévi építőipari üzemi részlettervek elkészítése. (10.310/1950. (V. 27.) O. T. 0.371.)
Az Épülethelyreállítási Kölesónakcióról, továbbá a lakások helyreállításáról, valamint műszaki megosztásának előmozdításáról szóló egyes rendelkezések módosítása és kiegészítése. (158/1950. (VI. 10.) M. T. 6.130.)

Földművelés. Az erdei legeltetés szabályozása. (16.047/1950. (V. 5.) F. M. 8.709.)

Kereskedelmi gyümölcsösben telepíthető gyümölcsfajták újabb megállapítása. (16.048/1950. (V. 6.) F. M. 8.365.)

A nagyvadak kártétele ellen kötelező védekezés és a gazdaságban okozott vadkár megtérítése. (138/1950. (V. 13.) M. T. 8.736.)

Az állami gazdaságok egyes munkaszervezési feladatai. (16.051/1950. (V. 14.) F. M. 8.312.)

A kendermagtermelő zárt területek újabb megállapítása. (16.049/1950. (V. 13.) F. M. 8.214.)

A burgonyatermelő zárt körzetek újabb kijelölése. (16.050/1950. (V. 13.) F. M. 8.215.)

A napraforgóvetőmag-termelési körzetek újabb megállapítása. (16.052/1950. (V. 16.) F. M. 8.214.)

A gyümölcsfaoltványok termelésének és forgalombahozatalának szabályozása. (16.053/1950. (V. 17.) F. M. 8.441.)

A Mezőgazdasági Kísérletügyi Központ szervezése. (145/1950. (V. 20.) M. T. 5.201.)

A fűzvestző termelésének és forgalombahozatalának szabályozása. (16.058/1950. (V. 20.) F. M. 8.709.)

A seprőciroktermelő zárt területek újabb megállapítása. (16.057/1950. (V. 24.) F. M. 8.214.)

A dolgozó parasztság részére az 1950/51. gazdasági évben szükséges mezőgazdasági gépi munkaerő biztosításának szabályozása. (16.056/1950. (V. 25.) F. M. 8.263.)

Termelősövetkezetek csoportok és termelősövetkezetek részére az 1950/51. évben szükséges mezőgazdasági gépi munkaerő biztosításának szabályozása. (16.055/1950. (V. 25.) F. M. 8.263.)

Az öntözési és talajjavítási feladatok megszervezése, valamint az

Országos Vízgazdálkodási Hivatal felügyeletének rendezése. (150/1950. (V. 27.) M. T. 8.750.)

Az ebek nyilvános helyre beengedésének szabályozása. (16.059/1950. (V. 27.) F. M. 8.697.)

A szőlővesszők és szőlőoltványok termelésének és forgalombahozatalának szabályozása. (16.060/1950. (V. 27.) F. M. 8.423.)

A mezőgazdasági termelés kimagasló munkateljesítményeinek jutalmazása. (16.061/1950. (V. 28.) F. M. 8.200.)

Az egyéni gazdaságok aratási, betakarítási és cséplési munkaerőszükségletének biztosítása. (16.062/1950. (V. 31.) F. M. 8.144.)

A lucerna-, vöröshere- és baltacimmag kötelező termelése és cséplésének biztosítása. (16.063/1950. (VI. 7.) F. M. 8.212.)

A földreform és a telepítések végrehajtása során juttatott egyes vagyontárgyak juttatási árának rendezése. (16.064/1950. (VI. 8.) F. M. 8.120.)

Az aratógépek használata. (16.065/1950. (VI. 8.) F. M. 8.264.)

A felhasználásra nem kerülő cséplőgépszijak bejelentése. (16.068/1950. (VI. 14.) F. M. 8.264.)

A borsó-, lencse- és bükkönyzsiszik elleni kötelező védekezés. (16.067/1950. (VI. 15.) F. M. 8.356.)

A kötelező tarlóhántás és a másodnövénnyek termelése. (16.069/1950. (VI. 15.) F. M. 8.220.)

A géppel végzett aratás díjának, valamint az arató-, fűkaszálo- és lennyűvógépek használati díjának megállapítása. (16.070/1950. (VI. 17.) F. M. Á. H. 10.600.)

A fűzvestző termelői és továbbadási árának megállapítása. (16.071/1950. (VI. 17.) F. M. Á. H. 10.600.)

A cséplőgépek teljesítményének, valamint legmagasabb szemvesztési és szemtörési százalékának megállapítása. (16.072/1950. (VI. 20.) F. M. 8.264.)

Az aratógépek engedély nélküli használatáról. (16.073/1950. (VI. 20.) F. M. 8.264.)

A vadászati idény és a tilalmi idő megállapítása. (16.074/1950. (VI. 27.) F. M. 8.734.)

Honvédelem. Az első tényleges katonai szolgálat alól való felmentés újabb szabályozása. (38.000/1950. (V. 6.) szü. fcsf. 6. H. M. 4.730.)

A budapesti katonai törvényszék illetékességének kiterjesztése.

(2.800-igü./1950. (VI. 16.) H. M. 4.211.)

Igazságügy. A nagykanizsai megyei bíróság és államügyészség megszüntetése. (38.200/1950. (VI. 7.) I. M. 2.020.)

A soproni megyei bíróság és államügyészség megszüntetése. (38.300/1950. (VI. 7.) I. M. 2.020.)

A bírói hatáskörbe utalt gyámsági és gondnoksági ügyekben az eljárás szabályozása. (41.000/1950. (VI. 15.) I. M. 5.160.)

Az igazságügy minisztérium Gazdasági Igazgatóságával kapcsolatos egyes rendelkezések módosítása. (176/1950. (VI. 24.) M. T. 2.600.)

Könnnyüipar. Az édesipari üzemek kötelező egészségügyi és műszaki vizsgálata. (8.800/1950. (V. 5.) Kip. M. 9.752.)

Az iparüzésre vonatkozó egyes rendelkezések módosítása. (170/1950. (VI. 17.) M. T. 9.107.)

Közlekedés- és postaügy. Az idegen távbeszélőközpontba bekapcsolt távbeszélőállomások díjazása. (7.963/B/17/1950. (V. 4.) K. P. M. 7.957.)

A közületi vállalatok és egyéb közületi szervek távolsági távbeszélgetési kapcsolási sorrendjének szabályozása. (7.963/A/24/1950. (V. 17.) K. P. M. 7.957.)

Az express-pótdíj beszedésére vonatkozó rendelkezések módosítása. (7.941-46/1950. (V. 19.) K. P. M. 7.913.)

Az öntözési és talajjavítási feladatok megszervezése, valamint az Országos Vízgazdálkodási Hivatal felügyeletének rendezése. (150/1950. (V. 27.) M. T. 3.750.)

A kordélyos iparüzés szabályozása. (9.100-245/1950. (VI. 7.) K. P. M. 9.100.)

A közületi gépjárművek üzemeltetésével kapcsolatos kérdések szabályozásáról szóló 65/1950. (III. 2.) M. T. számú rendelet végrehajtása. (7.700-79/1950. (VI. 23.) K. P. M. 7.700.)

A nyugellátási-, járadék- és hadigondozási postautalványoknak az esedékességi idő előtt való kifizetése. (7.943-C/30/1950. (VI. 25.) K. P. M. 7.913.)

A Távíróüzleti Szabályzat egyes rendelkezéseinek módosítása és kiegészítése. (7.961-A/11/1950. (VI. 29.) K. P. M. 7.961.)

A Távbeszélőüzleti Szabályzat egyes rendelkezéseinek módosítása. (7.964-L/15/1950. (VI. 29.) K. P. M. 7.957.)

A Rádióüzletszabályzat kiegészítése. (7.966-H/40-2/1950. (VI. 29.) K. P. M. 7.963.)

Külkereskedelem. A külkereskedelemmel kapcsolatos szállítások költségeinek és elszámolásainak felülvizsgálata. (134/1950. (V. 7.) M. T. 7.330.)

A külkereskedelemmel kapcsolatos szállítások költségeinek és elszámolásainak felülvizsgálata. (7.210-2/1950. (V. 7.) I/3. Kk. M. 7.330.)

A 82/1950. (III. 21.) M. T. sz. rendeletben a külkereskedelmi miniszter árszabályozó hatáskörére vonatkozóan foglalt rendelkezések hatálybaléptetése. (10.074-89/1950. (V. 11.) O. T. Á. H. 10.074.)

Nehézipar. A fénycsövek fázisjavító kondenzátorral való ellátása. (3.800/1950. (V. 5.) Nip. M. 9.661.)

Az ipari lakótelepek kezelése. (3.750/1950. (V. 13.) Nip. M. 3.274.)

Az öntöttüveggyártmányok legmagasabb gyári árának megállapítása. (4.200/1950. (V. 24.) Nip. M., Á. H. 10.444.)

Az elektroporcellángyártmányok legmagasabb áráról szóló 10.443/1950. (IV. 20.) O. T. Á. H. sz. rendelet módosítása. (4.300/1950. (V. 24.) Nip. M. Á. H. 10.443.)

A lágyarrendészeti felügyelőségek rendbírágósi joga. (4.000/1950. (VI. 4.) Nip. M. 9.530.)

A kohóüzemek balesetelhárítási felügyelete. (4.100/1950. (VI. 7.) Nip. M. 9.109.)

Az iparüzésre vonatkozó egyes rendelkezések módosítása. (170/1950. (VI. 17.) M. T. 9.107.)

A generátor-kátránytermelés bejelentése. (5.000/1950. (VI. 22.) Nip. M. 10.152.)

A Villamos Műszertechnikai Kutatási Bizottságnak Műszeripari Kutató Intézeté alakítása. (5.200/1950. (VI. 30.) Nip. M. 9.050.)

Népjólét. Az ország egész területén a vörheny elleni kötelező védőoltás elrendelése. (3.330-93/1950. (V. 11.) N. M. 3.330.)

A kórházi járóbetegrendelés szabályozásáról szóló 182.800/1949. (III. 2.) N. M. sz. rendelet módosítása. (3.410/1950. (V. 13.) N. M. 3.410.)

A dolgozók egészségügyi ellátása. (139/1950. (V. 14.) M. T. 3.500.)

A szülőintézetek és szülőotthonok szakellenőrzésének fokozottabb érvényesítése. (3.300/1950. (V. 25.) N. M. 3.135., 3.300., 3.417.)

A hadigondozási igazgatás egyszerűsítése. (152/1950. (V. 31.) M. T. 3.440.)

Az általános betegápolási szakképesítésről szóló 5.800/1946. (VI. 22.) N. M. sz. rendelet kiegészítése. (3.035-32/1950. (V. 31.) N. M. 3.035.)

Egyes gyógyszerkülönlegességeknek két kereszttel megjelölése és kábítószerré nyilvánítása. (3.180-111/1950. (V. 31.) N. M. 3.180.)

Az állami gyermekvédő intézetek kötelékébe felvett gyermekek gondozási költségeinek megállapításáról szóló 114.000/1949. (II. 13.) N. M. számú rendelet módosítása és kiegészítése. (3.365-51/1950. (VI. 4.) N. M. 3.365.)

A gyógy- és üdülöhelyi díjak. (6.320-G/3/1950. (VI. 8.) II. a. P. M. 3.046.)

Az 1927: XXI. törvényen alapuló betegségi biztosítási segélyezés ügyvitelének az üzem, vállalat, hivatal részéről történő ellátása. (165/1950. (VI. 14.) M. T. 3.500.)

Az 1927: XXI. törvényen alapuló betegségi biztosítási segélyezés ügyvitelének az üzem, vállalat, hivatal részéről történő ellátásáról szóló 165/1950. (VI. 14.) M. T. számú rendelet végrehajtása. (3.500-6/1950. (VI. 14.) N. M. 3.500.)

A gyógyszerkülönlegességek forgalmának és ellenőrzésének szabályozásáról szóló 3.180/1949. (VIII. 14.) N. M. számú rendelet módosítása. (3.800/17-4/1950. (VI. 15.) N. M. 3.180.)

Az emberorvoslásban használatos bakteriológiai természetű védőoltó-gyógyító- és kórjelző (diagnosztikai) készítmények termeléséről, forgalombahozataláról és ellenőrzéséről szóló 245.300/1938. B. M. számú rendelet újabb módosítása. (3.180/19-2/1950. (VI. 15.) N. M. 3.180.)

A Magyar Posta Betegségi Biztosító Intézete által különállóan teljesített társadalombiztosítási feladatoknak az Országos Társadalombiztosító Intézet feladatkörébe utalása. (173/1950. (VI. 17.) M. T. 3.500.)

A gyakorlat folytatására jogosult orvosok nyilvántartásáról szóló 44.444/1945. (VIII. 30.) N. M. számú rendelet módosítása. (3.121/1-4/1950. (VI. 17.) N. M. 3.121.)

Az egészségügyi és szociális vonatkozású adatszolgáltatások szabályozása. (3.064/E/10-6/1950. (VI. 20.) N. M. 3.064.)

A gyógyszerészi működés és eljárás szabályozásáról szóló 260.510/1934. B. M. számú rendelet kiegészi-

tése. (3.183/8-4/1950. (VI. 23.) N. M. 3.180.)

A Dilumin, Antisacer, Atebrin és Plasmochin gyógyszerkészítményeknek a közgyógyyszerellátás, illetőleg az államkincstár terhére rendelése. (3.183/8-4/1950. (VI. 23.) N. M. 3.183.)

Az Arsotonin, Arsotonin c. ferro, Dicaptol, Dityrin, Pulsoton és Vitaplex D forte gyógyszerkészítményeknek a közgyógyyszerellátás, illetőleg az államkincstár terhére rendelése. (3.183-47/1950. (VI. 23.) N. M. 3.183.)

A IV. Magyar Gyógyszerkönyvnek a Paraffinum liquidum gyógyszerre vonatkozó rendelkezései módosítása. (3.184-100/1950. (VI. 23.) N. M. 3.184.)

A 165/1950. (VI. 14.) M. T. számú rendeletnek az államigazgatás szervei és az államhatalom helyi szervei hivatalainál történő végrehajtása. (3.500-7/1950. (VI. 29.) N. M. 3.500.)

Az egészségügyi és szociális vonatkozású adatszolgáltatások szabályozásáról szóló 3.064/E/10-6/1950. (VI. 20.) N. M. számú rendelet módosítása. (3.064/E/10-7/1950. (VI. 30.) N. M. 3.064.)

A dolgozók egészségügyi ellátásáról szóló 139/1950. (V. 14.) M. T. számú rendelet hatálybaléptetése és végrehajtása. (3.500-8/1950. (VI. 30.) N. M. 3.500.)

Az Országos Bányatárspénztárnál betegségi biztosításra kötelezett egyes munkavállalói csoportok biztosításának az Országos Társadalombiztosító Intézet feladatkörébe utalása. (3.500-9/1950. (VI. 30.) N. M. 3.500.)

Vallás- és közoktatásügy. A Magyar Tudományos Akadémia Alkalmazott Matematikai Intézete létesítése. (155/1950. (VI. 3.) M. T. 1.630.)

Az egyházi hatóság alatt álló középiskolákhoz kiküldött kormányképviselők díjazásának megállapítása. (1.240-E2-36/1950. (VI. 10.) V. K. M. 1.240.)

Az érettségi, valamint a tanító- és óvónképesítő vizsgálatok eredményének megállapításáról szóló 2.580/1949. (III. 20.) Korm. számú rendelet módosítása. (171/1950. (VI. 17.) M. T. 1.202.)

Orosz nyelvi szaktanítók és szaktanárok képzése. (172/1950. (VI. 27.) M. T. 1.031.)

Az értelmi fogyatékos gyermekek nevelés-oktatásának szabályozása.

(1.260-28-1/1950. (VI. 24.) V. K. M. 1.200.)

Az orosz nyelvi szaktanítói, illetve szaktanári vizsgálóbizottságok létesítése és vizsgálati szabályzata.

(E. 1.030-9. V-2/1950. (VI. 28.) V. K. M. 1.030.)

Az általános iskolai tanári képe-sítő vizsga szabályainak megállapítása. (1.550-17-2/1950. (VI. 29.) V. K. M. 1.550.)

Általános és vegyes. Az üzlet-szerzők (ügynökök, utazók, képviselők) arcképes igazoló könyvének bemutatása. (166/1950. (VI. 15.) M. T. 7.145.)

PÉNZÜGYI JOG

A mezőöri járulék. (5.241/I./4./1950. (V. 6.) I. D. P. M. 6.359.)

Az izraelita hitközségek egyesülésével kapcsolatos vagyónátruházások illetékmentessége. (6.470/3/1950. (V. 6.) P. M. 1.162.)

Egyes ingóságoknak az Állami Zálogház és Árverési Csarnok nv. útján történt értékesítésére vonatkozó jogszabályok módosítása. (136/1950. (V. 10.) M. T. 10.081.)

A beruházási vállalatok számadá-sai szakmai keretének megállapítása és kötelező alkalmazása. (7.080/B/1/1950. (V. 11.) 7.080.)

Nyirszöllős község pénzügyőrségi szempontból való átcsatolása. (6.023/IC/4/1950. (V. 17.) 6.080.)

A behozatali forgalomban fize-tendő forgalmi adókról szóló 3.300/1948. (VIII. 30.) P. M. számú ren-delet egyes rendelkezéseinek módo-sítása és kiegészítése. (6.404/1950. (V. 17.) II. b. P. M. 6.404.)

A játékkártya és a játékkártya-tisztítás illetékmentessége. (6.470/Rend/4/1950. (V. 19.) 6.571.)

A pénzügyőrségi alkalmazottak szolgálati viszonyának egyes kérdé-seire és illetményeire vonatkozó ren-delkezők. (146/1950. (V. 20.) M. T. 6.080.)

Az 1924:XXI. törvényhez mel-lékelt vámtarifában foglalt egyes tételek módosítása. (6.601/V/2/1950. (V. 20.) II. f. P. M. 6.601.)

A dohánytermelés jövedéki ellen-őrzésének újabb szabályozása. (6.510/100/1950. (V. 25.) II. e. P. M. 6.510.)

A községek külterületén a házadó-tételek megállapítása. (149/1950. (V. 27.) M. T. 6.320.)

A selyemgubóbevételek az egy-séges termelvényvásárlási utalvány-

rendszerbe bevonása. (6.170-9/1950. (V. 27.) 6.170.)

A belföldi államadósságok keze-lési rendjének megváltoztatása. (153/1950. (VI. 1.) M. T. 6.190.)

Az egyenes adók központi könyve-lése. (6.370/G/3/1950. (VI. 3.) II. a. P. M. 6.300.)

A gyógy- és üdülöhelyi díjak. (6.320-G/3/1950. (VI. 8.) II. a. P. M. 6.360.)

Az illetményadó és a társadalom-biztosítási járulékok összevont keze-lésének egyes kerületi pénztárak területére vonatkozó szabályozása. (6.360-3/1950. (VI. 8.) II. a. P. M. 6.360.)

Melléklet a gyógy- és üdülöhelyi díjakról szóló 6.320-G/3/1950. (VI. 8.) II. a. P. M. számú rendelethez. (6.320-G/3/1950. (VI. 8.) II. a. P. M. 3.046.)

Árumintaküldemények kiviteli tanusítvány nélküli kiszállításának korlátozása. (6.112/F./M./3/1950. (VI. 15.) III. c. P. M. 6.621.)

A belföldi forgalomban fizetendő forgalmi adóról szóló 4.300/1949. (VII. 1.) P. M. számú rendeletnek a tűzifa után fizetendő árkiegyenlítési forgalmi adóra vonatkozó rendelkezéseinek módosítása. (6.408/E/22/1950. (VI. 16.) II. b. P. M. 6.401.)

Egyes juttatott házhelyek jutta-tási árának csökkentése és a ház-helyjuttatással kapcsolatos műszaki költségek elengedése. (169/1950. (VI. 17.) M. T. 8.127.)

Az egyesülések adófizetése. (6.370/E/2/1950. (VI. 17.) II. a. P. M. 0.355.)

Az adófelügyelőségeknél az áta-lányösszegekben megállapított forgalmi adó kezelésének megszüntetése. (6.370/F/1/1950. (VI. 17.) II. a. P. M. 6.400.)

Közületi vállalatok utalványrend-szerbe vont termelvényeinek vétel-árkiegyenlítése. (6.236-36/1950. (VI. 23.) III. a. P. M. 6.170.)

A dolgozó részére kiállított ok-iratok illetékmentessége. (6.470-7/1950. (VI. 24.) II. c. P. M. 6.475.)

A feloszlott protestáns jellegű egyháztársadalmi egyesületek vagyónának átruházásával kapcsolatos illetékmentesség. (6.470-11/1950. (VI. 24.) P. M. 6.470.)

A vámtarifához kiadott Magyará-zatok módosítása. (6.600-I/K 16/2/1950. (VI. 24.) II. d. P. M. 6.601.)

A mérsékelt szeszegyedárúsági ár-különbözet fizetése melletti pálinka-főzésre való igényjogosultság igazo-

lása. (6.510-165/1950. (VI. 25.) II. e. P. M. 6.510.)

A terménybegyűjtéssel kapcsolatos fizetési forgalomnak az egységes termelvényvásárlási utalványrend-szerbe bevonása. (6.170-1/1950. (VI. 27.) P. M. 6.170.)

A minőségi vetőmag felvásárlásá-nak az egységes termelvényvásárlási utalványrendszerbe bevonása. (6.170-18/1950. (VI. 28.) III. a. P. M. 6.170.)

A közigazgatási kisegítő munka-körökre alkalmazás szabályozása. (6.263-23/1950. (VI. 28.) I. e. P. M. 6.263.)

A lakásügyi közigazgatás körébe tartozó ügyekben benyújtott be-adványok illetéke. (6.470-9/1950. (VI. 29.) P. M. 6.476.)

A gyámügyi és gondnoksági ügyek, valamint a házasságon kívül szüle-tett gyermek tartására vonatkozó perek illetékmentessége. (6.470-14/1950. (VI. 29.) II. c. P. M. 6.476.)

MAGÁNJOG

A gyámügy egyes szervezeti és eljárásai kérdéseinek szabályozása. (162/1950. (VI. 14.) M. T. 5.160.)

MUNKAJOG

A mezőgazdasági termelés kima-gasló munkateljesítményeinek jutal-mazása. (16.061/1950. (V. 28.) F. M. 8.200.)

A műszaki és egyes adminisztratív dolgozók prémiumrendszere. (137/1950. (V. 10.) M. T. 3.228.)

A magyar dohányjövődéknél mun-káslétszámban alkalmazottak nyug-díj és nyugbér-szabályzatáról szóló 202.000/1946. (1947. I. 23.) P. M. számú rendelet módosítása. (6.011-5/1950. (V. 11.) Eln. P. D. M. 6.509.)

Az állami gazdaságok egyes mun-kaszervezési feladatai. (16.051/1950. (V. 14.) F. M. 8.312.)

Az orvosi szakképzettséghez kö-tött állásokra nézve a szolgálati vi-szony egyes kérdéseinek szabályo-zása. (140/1950. (V. 16.) M. T. 3.100.)

A pénzügyőrségi alkalmazottak szolgálati viszonyának egyes kérdé-seire és illetményeire vonatkozó ren-delkezők. (146/1950. (V. 20.) M. T. 6.080.)

Az egyéni gazdaságok aratási, be-takarítási és cséplési munkaerőszük-ségletének biztosítása. (16.062/1950. (V. 31.) F. M. 8.144.)

Az orvosi szakképzettséghez kötött állásokra nevezve a szolgálati viszony egyes kérdéseinek szabályozásáról szóló 140/1950. (V. 16.) M. T. számú rendelet kiegészítése. (157/1950. (VI. 10.) M. T. 2.602.)

A közszolgálati alkalmazottak fegyelmi szabályzata. (159/1950. (VI. 14.) M. T. 0.069.)

A helyi tanácsok szerveinél létesített egyes állások betöltése. (161/1950. (VI. 14.) M. T. 5.200.)

Az Országos Munkabérbizottsággal kapcsolatos egyes kérdések rendezése. (163/1950. (VI. 14.) M. T. 10.402.)

Az 1927:XXI. törvényen alapuló betegségi biztosítási segélyezés ügyvitelének az üzem, vállalat, hivatal részéről történő ellátása. (3.500-6/1950. (VI. 14.) N. M. 3.500.)

A 4.298/1949. (X. 29.) M. T. számú rendelet kiegészítése (168/1950. (VI. 17.) M. T. 3.220.)

A munkakönyvek kicseréléséről és új mintájú munkakönyv rendszerezéséről. (175/1950. (VI. 22.) M. T. 3.227.)

A munkakönyvek kiállítása és nyilvántartása. (1/1950. (VI. 22.) M. T. H. 3.227.)

A dolgozók egészségügyi ellátásáról szóló 139/1950. (V. 14.) M. T. számú rendelet hatálybaléptetése és végrehajtása. (3.500-8/1950. (VI. 30.) N. M. 3.500.)

GAZDASÁGI JOG

Ígénybevétel. Az 5410/1945. (VII. 28.) M. E. számú rendelet módosítása és kiegészítése. (147/1950. (V. 24.) M. T. 9.040.)

Közületi vállalatok. A nagykereskedelmi áruelosztás és a kiskereskedelem árubeszerezése. (141/1950. (V. 17.) M. T. 7.166.)

A közületi vállalatok és egyéb közületi szervek távbeszélgetései kapcsolási sorrendjének szabályozása. (7.963/A/24/1950. (V. 17.) K. P. M. 7.957.)

Szövetkezetek. Az önálló termelőszövetkezetek. (133/1950. (V. 7.) M. T. 8.162.)

Termelőszövetkezeti csoportok és termelőszövetkezetek részére az 1950/51. gazdasági évben szükséges mezőgazdasági gépi munkaerő biztosításának szabályozása. (16.055/1950. (V. 25.) F. M. 8.263.)

Tervjog. Az 1950. évi magas- és mélyépítési előtervek jóváhagyása. 10.220/1950. (V. 3.) O. T. 3.653.)

Az anyagkészlet és készlet-idő-norma megállapítása. (101.300/1950. (V. 3.) O. T. 10.100.)

Az 1951. évi beruházási tervek előkészítése. (10.250. (V. 19.) O. T. 0.372.)

Az 1950. évi III. negyedévi üzemi részlettervek elkészítése. (10.290/1950. (V. 25.) O. T. 0.371.)

Az 1950. évi III. negyedévi építőipari részlettervek elkészítése. (10.310/1950. (V. 27.) O. T. 0.371.)

Egyes beruházások nyilvántartásának újabb szabályozása. (10.340/1950. (VI. 3.) O. T. 0.372.)

A közületi építőipari vállalatok által a hároméves terv keretében végzett elszámolatlan beruházások pénzügyi rendezése. (10.350/1950. (VI. 8.) O. T. 3.660.)

Egyes beruházások nyilvántartásának és egyéb kérdéseinek rendezése. (174/1950. (VI. 20.) M. T. 0.372.)

A beruházási nemzeti vállalatok pénzügyi működéséről és havi tervteljesítési jelentéseiről. (10.390/1950. (VI. 29.) O. T. 0.372.)

Számvitel. A beruházási vállalatok számadásai szakmai keretének megállapítása és kötelező alkalmazása. (7.060/B/1/1950. (V. 11.) V. h. P. M. 7.080.)

Szállítási szerződés. Az energia-szolgáltatási szerződések. (10.300/1950. (V. 25.) O. T. 9.660.)

A közületi beszerzések újabb szabályozása és a szállítási szerződésekre vonatkozó rendelkezések kiegészítése. (164/1950. (VI. 14.) M. T. 9.053.)

Kutatás. A Magyar Tudományos Akadémia Biokémiai Intézete létesítése. (129/1950. (V. 3.) M. T. 1.630.)

Találmány, újítás és észszerűsítés. A nagyteljesítményű gázgenerátor rostélyra vonatkozó újítás kötelező bevezetése. (10.270/1950. (V. 20.) O. T. 9.054.)

Az újítási ügyek intézése. (151/1950. (V. 31.) M. T. 9.054.)

A gyorsacél-forgácsoló szerszámok nitrálási eljárására vonatkozó újítás kötelező bevezetése. (10.369/1950. (VI. 11.) O. T. 9.054.)

Szabvány. Egyes szabványok kötelező alkalmazásba vétele. (10.240/1950. (V. 10.) O. T. 2.336.)

Egyes szabványok kötelező alkalmazásba vétele. (10.260/1950. (V. 20.) O. T. 9.022.)

Egyes szabványok kötelező alkalmazásba vétele. (10.320/1950. (V. 27.) O. T. 9.022.)

Egyes szabványok kötelező alkalmazásba vétele. (10.330/1950. (VI. 3.) O. T. 9.022.)

Egyes szabványok kötelező alkalmazásba vétele. (10.370/1950. (VI. 15.) O. T. 9.022.)

Egyes szabványok kötelező alkalmazása. (10.380/1950. (VI. 16.) O. T. 9.022.)

LAKÁS—HELYISÉG

A lakásügyben hozott határozat végrehajtásánál igénybe vett rendőri segélynyújtásért járó díjak megállapítása. (8.789/1950. (V. 28.) B. M. 5.420.)

Az ipari lakótelepek kezelése. (3.750/1950. (V. 13.) Nip. M. 3.274.)

Az Épülethelyreállítási Kölcsönakcióról, továbbá a lakások helyreállításáról, valamint műszaki megosztásának előmozdításáról szóló egyes rendelkezések módosítása és kiegészítése. (158/1950. (VI. 10.) M. T. 6.130.)

A központi fűtő- és melegvízszolgáltatató berendezések üzemeltetése. (177/1950. (VI. 25.) M. T. 3.871.)

BÜNTETŐJOG

A budapesti katonai törvényszék illetékességének kiterjesztése. (2.800-igü./1950. (VI. 16.) H. M. 4.211.)

PERES- ÉS PERENKIVÜLI ELJÁRÁS

A holtaknyilvántatási eljárás során kibocsátott hirdetések közzétételének korlátozása. (130/1950. (V. 3.) M. T. 2.806.)

A telekkönyvi térképek, valamint a telekkönyvi beadványok pótlására irányuló eljárásban kibocsátott hirdetés közzétételének újabb szabályozása és a hirdetésnyi határidő újabb megállapítása. (30.500/1950. (V. 10.) I. M. 2.336.)

A gyámügy egyes szervezeti és eljárási kérdéseinek szabályozása. (162/1950. (VI. 14.) M. T. 5.160.)

DÖNTŐBIZOTTSÁGI ELJÁRÁS

A megyei döntőbizottságok szervezetének és hatáskörének megállapítása. (167/1950. (VI. 17.) M. T. 0.205.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

Tudományos folyóirat mellékletekkel

Szerkesztőség:

Budapest II.,
Udvarhely-utca 8
Telefon: 164-838

Kiadóhivatal:

Budapest V.,
Markó-u. 25. IV. 450.
Telefon: 120-243

Csekk számla száma:
936.551

SZERKESZTI: a szerkesztőbizottság

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE:

Dr. Szladits Károly

Felelős szerkesztő: Dr. Kádár Miklós

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

negyedévre ... 40.— Ft

A Magyar Jogász
Szövetség tagjainak,
üggyedeknek, köz-
alkalmazottaknak
negyedévre ... 24.— Ft

Egyes szám ára 8.— Ft

Megjelenik havonta
kétszer

TARTALOM: *Bogár András*: A nemzetközi jog sárbatiprói. — *Dr. Katona Zoltán*: A helyi tanácsok. — *Dr. Alapi Gyula*: A Lengyel Jogász Szövetség III. kongresszusáról és a lengyel államügyészségek működéséről. — *Dr. Kovács István*: Beszámoló a Lengyel Jogász Szövetség harmadik országos kongresszusáról. — *Dr. Farkas József*: A Szovjetunió kolhozjogának rövid vázlata. — *Dr. György Ernő*: A tiltott ügylet joghatásai. — A Jogtudományi Közlönyben megjelent tanulmányok orosz- és franciayelvű ismertetése. — *Очерк стратегических направлений в журнале „Вестник юридических наук”* — Résumé des études publiées dans le *Jogtudományi Közlöny*. — *Szemle*: *Dr. Kálmán György*: A Magyar Jogász Szövetség világnézeti oktatási munkája. — *Takács Imre*: Az új egyetemi tanév indulása előtt. — *Dr. Skorka György*: A jogi oktatás új módszerei a Büntetőbírói és Államügyési Akadémián. — Az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának gyakorlatából. — Az Igazságügyminisztérium Jogügyi Hivatalának közérdekű kifogásai és a Legfelsőbb Bíróság Elvi Tanácsának határozatai. — *Jogirodalom*: A »Szovjet állam és jog« (»Совьетское государство и право«) 1950. évi 3. száma. — Az »Új igazságszolgáltatás« (»Юстиция Новая«) 1950. évi 3. száma. — A Magyar Jogász Szövetség hivatalos közleményei. — Bibliográfia. — *Törvények*. — *Rendeletek*.

A nemzetközi jog sárbatiprói

1950 június 25-én hajnalban a dél-koreai báb-kormány csapatai megtámadták Észak-Koreát és ezzel kirobbantották a koreai polgárháborút. A támadást Észak-Korea népi demokratikus hadserege visszaverte és a koreai nép békéjének biztosítása érdekében nem állt meg a 38. szélességi foknál, hanem megkezdte Dél-Korea felszabadítását. Az USA — látva, hogy Észak-Koreára uszított láncos kutyája vonítva vonul vissza a néphadsereg elől — a nemzetközi jog sárbatiprásával június 27-én, tehát két nappal a dél-koreai támadás után, fegyveres agressziót kezdett az északkoreai népi demokratikus köztársaság ellen.

Maga az a sietség, amellyel az USA agresszióját megkezdte, — meg sem várva az ENSZ határozatát — mutatja, hogy az Egyesült Államok kormánya mennyire készült erre.

Az USA részéről nem ez az első lépés, amellyel a nemzetközi jogot megsérti, a nemzetközi szerződéseket elszabotálja. Magának Koreának az esetében is a jogsértések egész sorozatát látjuk.

1945 december 16-tól 26-ig a Szovjetunió, az USA és az Egyesült Királyság külügyminiszterei megbeszélést tartottak Moszkvában. A megbeszélés egyik napirendi pontja a koreai kérdés volt. A három külügyminiszter ezen az értekezleten megállapodott a független koreai állam helyreállításának, az ideiglenes koreai kormány megalakításának kérdésében és a részletkérdések megoldására a két megszálló hadsereg parancsnok-ságának képviselőiből közös bizottságot jelölt ki. E bizottság feladata lett volna a koreai nép politikai, gazdasági és szociális haladásának, a demokratikus önkormányzatnak és ennek támogatására szükséges intézkedéseknek a kidolgozása.

Mellékelve: E. L. Zeidin és B. Sz. Manykovszkij tanulmányai

A Szovjetunió ennek a szellemében járt el: a fasiszta szervezeteket felszámolta, gazdasági vonalon mind anyagi, mind szakmai segítséget adott Észak-Korea gazdasági újjáépítésére; segítségére volt a népi demokratikus szervek, a helyi önkormányzatok felállításában és minden vonalon támogatta azokat. Ennek az eredménye volt, hogy Észak-Korea rohamos méretekben fejlődött.

Ezzel szemben állt az USA politikája. Dél-Koreában a demokratikus mozgalmak vezetőit bebörtönözték, tág teret engedtek a fasiszta szervezetek, a japánbarát elemek munkájának, gazdasági vonalon rátértek Dél-Korea kirablására, a megalakult önkormányzati szerveket diktatórikus módon megsemmisítették, vezetőiket bebörtönözték. Ennek eredménye volt, hogy Dél-Korea mind politikai, mind gazdasági síkon gyarmati színvonalra süllyedt.¹

Hogy ez az amerikai politika minek az előkészítése volt, arra A. A. Gromiko elvtársnak az ENSz közgyűlése második ülészaka plenáris ülésén 1947. november 13-án mondott szavai világítanak rá élesen:

»A legreakciósabb amerikai sajtó — mondotta Gromiko elvtárs — nem hiába hangsúlyozza oly nagyon a Korea-terület stratégiai jelentőségét és nem hiába tesz átlátszó, egyáltalán nem kétértelmű megjegyzéseket azzal kapcsolatban, hogy ezt a támaszpontot milyen módon és ki ellen lehet, sőt egyenesen kell felhasználni. E sajtószervek tekintete Korea felől észak és északnyugat felé irányul.«

Természetesen ennek okszerű folytatása volt, hogy amíg a Szovjetunió 1948. év végén kivonta csapatait Észak-Korea területéről, ezzel módot adva a teljes önállóság megteremtésére, addig az USA a megszálló csapatainak kivonása helyett azokat megerősítette.

Ilyen előkészítés után következett be az Egyesült Államok fegyveres agressziója, a koreai polgárháborúba való fegyveres beavatkozása.

A fegyveres agresszió megkezdése után igyekezett az USA kormánya ezen lépését »törvényesíteni«. Sürgősen összehívták az ENSz Biztonsági Tanácsát és az ott ülő szavazógép segítségével rátették a pecsétet a Wall Street határozatára.

Maga az a tény, ahogy ez a határozat megszületett, az ENSz szervezeti szabályzatával szemben áll, ugyanis a Biztonsági Tanács ezen értekezletéről (és értekezleteiről) a Szovjetunió és Kína küldöttei távol voltak. Maga a határozat a nemzetközi jog szempontjából nemcsak kifogásolható, hanem egyenesen annak ellentmond²

Malik elvtárs a Szovjetunió megbízottja az ENSz Biztonsági Tanácsában, az ENSz Biztonsági Tanácsa elnökeként a Biztonsági Tanács

augusztus 3-i ülésén tett felszólalásában leleplezte az amerikai kormány agresszióját és rámutatott az USA által kiprovokált fegyveres beavatkozás lényegére.

»Agresszióról ott van szó, ahol az egyik állam a másik ellen támad. Az agresszió meghatározásának kérdésében a szovjet kormány 1943 óta tartja magát ehhez az állásponthoz — mondotta Malik elvtárs, majd »... az agresszióknak és a támadó félnek, azaz az agresszornak ezt a meghatározását alapjában véve el is fogadta 1933 májusában a Népszövetség 17 államból álló Biztonsági Bizottsága.«

A Népszövetség 1933. májusában hozott határozata részletesen foglalkozik az agresszor pontos meghatározásával. A meghatározásban benne van, hogy a nemzetközi konfliktusban támadónak minősül az olyan állam, amely először hajtja végre a hadüzenetet, avagy hadüzenet nélkül megtámadja egy másik állam területét; szárazföldön, tengeren vagy levegőből támadja a másik államot. A továbbiakban a népszövetségi határozat kifejezésre juttatja azt, hogy az előbb említett cselekedetek igazolására nem szolgálhat az illető állam belső helyzete, gazdasági és politikai elmaradottsága, polgárháború vagy sztrájk.

Malik elvtárs beszédében világosan rámutatott és részletesen kifejtette, hogy az Egyesült Államok koreai ténykedése teljesen kimeríti az agresszió fogalmát és a koreai polgárháborúba az USA a nemzetközi jog semmibevételével avatkozott bele.

Az USA szeretné magáról, mint agresszorról elterelni a figyelmet azzal, hogy a koreai népi demokratikus köztársaságot vádolja agresszióval. Erre mozgósította alkalmazottját Trygve Liet, az ENSz főtítkárárt is, aki készséggel sietett gadjája segítségére és felhívta a világ népeit, hogy támogassák az Egyesült Államok koreai lépését. Nagyon jól jegyzi meg Tarlé akadémikus az »Izvesztijá«-ban megjelent cikkében: »Trygve Lie szemrebbenés nélkül javasolja a szervezetben egyesült egész emberiségnek, nyújtson fegyveres segítséget... az Egyesült Államoknak, amelyet agresszió ért Kim-Ír-Szen részéről.« A történelem folyamán soha nem fordult még elő a nyilvánvaló tényeknek és valamennyi nemzetközi jogi fogalomnak ilyen elferdítése!

Természetes volt, hogy a világ haladó jogtudósai is hallatják szavukat az ilyen jogsértéssel szemben. A demokratikus jogtudósok nemzetközi szövetsége tiltakozó táviratot küldött Trygve Liehez, kifejtve az ENSz koreai eljárásának törvénytelenességét, megállapítva, hogy az Egyesült Államok beavatkozása kimeríti a támadó cselekmény tényét és egyben a koreai városok és falvak pusztítása a nürnbergi Nemzetközi Bíróság határozata alapján büntetendő háborús cselekménynek minősül. Ezen távirat aláírói között találjuk a nemzetközi jogtudomány olyan kiváló művelőit, mint Zeidin szovjet jogtudóst, Pritt volt angol munkáspárti képviselőt, Lyon-Caent, a francia semmitő törvényszék elnökét, Pierre Cott, volt francia légügyi minisztert, Porfirogenist, a világhírű görög jogtudóst és másokat.

¹ A közös bizottság munkáját a megállapodások be nem tartásával szabotálták el és így annak működését lehetetlenné tették.

² Az ENSz alapokmánya sehol, egyetlen cikkében sem jogosítja fel a Biztonsági Tanácsot, hogy az agresszió kérdésének megvizsgálásával foglalkozzék olyan esetben, amikor valamely államon belül folyó polgárháborúról van szó.

Maga az USA-agresszió ellentmond az Atlanti Carta-nak is (1941 augusztus 14), amely hangsúlyozza a népek jogát arra, hogy kiválasszák maguk számára azt a kormányformát, amelyben élni akarnak.

A jogsértésekben az USA még itt sem állt meg. Az ENSz Biztonsági Tanácsának augusztusi ülésein Austin, az USA képviselője tiltakozott a Szovjetunió arra irányuló javaslatai ellen, hogy hallgassák meg a koreai kérdésben mind a két felet. Az USA és csatlósai csak Dél-Korea meghallgatására hajlandók. Még a rómaiak is hangsúlyozták a kérdések megvizsgálásánál azt az elvet: hallgattassék meg a másik fél is. Az amerikai tőzsde szolgáinak természetesen ez sem irányadó.

Az ENSz Biztonsági Tanácsának szavazógépezete az ENSz lobogóját odaadta az amerikai banditáknak a koreai agresszióhoz, Korea békés polgárainak legyilkolásához. Az ENSz feladata egészen más! Az ENSz szervezeti szabályzata kimondja, hogy a szervezet egyik célja a nemzetközi együttműködést megvalósítani gazdasági, társadalmi, művelődési és emberi jellegű problémák megoldásával, valamint ösztönözés fajra, nemre, nyelvre és vallásra való tekintet nélkül a mindenkit megillető emberi jogok és alapszabadságok érvényesülésére. Az ENSz mostani értekezletén nem ezt látjuk. A fentidézett 1. cikkely 3. pontját csak a Szovjetunió küldöttei tartják be. Az USA és csatlósai a tőzsde érdekeit képviselik és ennek a szent jegyében sértik meg az ENSz szabályzatait.

A koreai polgárháború folyik és a koreai néphadsereg a terrorbombázások ellenére folytatja előnyomulását. A koreai nép mindenütt a legnagyobb lelkesedéssel fogadja a felszabadító hadsereget, amelynek nyomán megalakulnak az önkormányzatok és életbelépnek a moszkvai értekezlet határozatai. A koreai nép látja, hogy hol kell keresni az ellenséget és ennek következménye, hogy a háború átváltozik a koreai nép harcává az amerikai agresszorok és maroknyi zsoldosaik ellen! A koreai nép harcol a betolakodók ellen! Bebizonyosodnak Malenkov elvtársnak a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 32. évfordulóján, 1949 november 6-án mondott szavai:

»Elmult már az az idő, — mondotta Malenkov elvtárs — midőn a háborús uszítóknak azzal sikerült butítaniok az amerikai népet, hogy nem kell a háború súlyos áldozatait viselnie, hogy Európában és Ázsiában elég ágyútöltelék akad. Az amerikai nép kezdi megérteni, hogy elérkezett az az idő, midőn az imperialisták már nem harcolhatnak csupán más népek kezével. Az amerikai nép kezdi megérteni, hogy ha a háborús uszítók új öldöklést szerveznek, akkor az anyák, feleségek, nővérek, gyermekek bánata az amerikai szárazföldet sem kerüli el. Ez a bánat pedig szörnyű. Elkerülhetetlenül elmerülnek benne és belefulladnak a háborús uszítók!«

Ezeket a szavakat igazolja nemcsak Korea példája, de Indonézia, Vietnam és a többi elnyomott, de szabadságáért harcoló nép példája is. Az amerikai és csatlós rádió hiába irigyelte meg a dicstelen emlékű »Donausender« »babérait« és

igyekszik méltó utódja lenni. Hiába próbálja a göbbelsi nyelvezetet felhasználni a hadijelentések megfogalmazásánál és a kérdések tárgyalásánál. A világ népei ismerik már ezeket a szavakat. A világ népei látták, hogyan indult meg Hitler — Truman »jogelődje« — az agresszióval, de a világ népei azt is tudják, hogy aki Hitler útján, Hitler módszereivel és Hitler szellemében dolgozik, az Hitler sorsára fog jutni! A Nemzetközi Bíróság felállításáról szóló határozat érvényesülni fog ezek ellen az agresszorok ellen, de a bíróság szabályzata 6. szakaszának azok a sorai, amelyek a társtettesek felelősségét tartalmazzák, intő figyelmeztetések a jobboldali szociáldemokraták, az USA-agresszorok leghűbb segítőitársai számára.

Ránk, magyar jogászokra intő figyelmeztésként kell hassanak a Koreában folyó események, hiszen a szomszédságunkban is találunk az USA láncos kutyaiból. A Tito-fasiszták ugyanazon dolgoznak, amin a Li-Szin-Man-klikk és ügynökeik Dél-Koreában, szövetkezve a jobboldali szociáldemokratákkal és a reakcióval, igyekeznek sabotálni békés építő munkánkat.

A világ békeszerető népei minden országban harcolnak a koreai népért. A békealíráások százmilliói kiáltják az agresszorok felé: »El a kezekkel Koreától!«

Minden becsületes ember szeme Moszkva felé tekint, mert tudják, hogy csak onnan várható javaslatok a béke helyreállítására, a koreai kérdés igazságos rendezésére. A Szovjetunió már eddig is megtette a kellő lépéseket: Sztálin elvtárs válasza Nehrunak, India miniszterelnökének levélére, utat mutat a békéhez. Ugyanebben a szellemeníródtak a Szovjetunió többi javaslatai is, melyeket az ENSz Biztonsági Tanácsa elé terjesztettek.

A mi népünk a Koreai Hét keretében végzett jó termelőmunkával válaszol az agresszoroknak. Nekünk, a magyar nép demokratikus jogászainak, feladatunk, hogy minden erővel leplezzük le az agresszorok és helyi ügynökeik aljas mesterkedését és az alkotó jog szellemében teljes erőnkkel segítsük a világ népeinek békeharcát.

Bogár András

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

Tudományos folyóirat melléklettel

MAGYAR JOGÁSZ
SZÖVETSÉG
hivatalos lapja

A helyi tanácsok

A Magyar Népköztársaság országgyűlése ez év májusában — a dolgozó nép nagy lelkesedésétől kísérvé — elfogadta a helyi tanácsokról szóló törvényt. (1950 : I. tv.) A törvény az Alkotmány V. fejezetében lefektetett alapelveknek megfelelően felszámolja államigazgatásunk feudális-burzoá szervezeti formáit és olyan szervezetet létesít, mely hatalmaserejű fegyver mindennemű, a kapitalizmus feltámasztására irányuló kísérlet ellen és hatalmas emelője a szocialista építésnek.

A törvény alapján a helyi tanácsok részben már meg is alakultak. 1950 június 15-én megkezdte működését a budapesti városi tanács és a 19 megyei tanács, augusztus 15-én pedig megalakult Budapest 22 kerületében a városi kerületi tanács, 53 városban és 140 járásban a városi, illetve járási tanács. A községi tanácsok is rövidesen felállításra kerülnek, így államigazgatásunk alsó fokán is lerakjuk az államhatalom és államigazgatás legmagasabbrendű formájának, a tanácsrendszernek az alapját.

E cikk célja nem a törvény és a vonatkozó végrehajtási utasítások ismertetése, hanem csupán néhány legfontosabb olyan alapelvnek és sajátosságnak bemutatása, mely a helyi tanácsok rendszerét a burzoá állam igazgatási rendszerétől gyökeresen megkülönbözteti.

Mielőtt azonban ezek tárgyalására rátérnénk, a helyes értékeléshez szükséges az, hogy tisztázzuk: mi tette lehetővé és szükségessé a tanácsrendszerre való áttérést s melyek a tanácsrendszer kialakításának történeti előzményei.

I.

»A nagy Szovjetunió fegyveres ereje felszabadította országunkat a német fasiszták igája alól, szétzúzta a földesurak és nagytőkések népellenes hatalmát, megnyitotta dolgozó népünk előtt a demokratikus fejlődés útját. A régi rend urai és védelmezői ellen vívott kemény küzdelmekben hatalomra jutva, a magyar munkásosztály szövetségben a dolgozó parasztsággal, a Szovjetunió önzetlen támogatásával újjáépítette háborúban elpusztult országunkat. Évtizedes harcokban megedződött munkásosztályunk vezetésével az 1919. évi szocialista forradalom tapasztalataival gazdagodva, a Szovjetunióra támaszkodva népünk megkezdte a szocializmus alapjainak lerakását s országunk a népi demokrácia útján halad előre a szocializmus felé«.

Alkotmányunk fenti bevezető mondatait adjuk válaszként elsősorban arra a kérdésre, mi tette lehetővé a tanácsrendszer kialakítását hazánkban. Ezek a mondatok fejezik ki a legszemléletőbben a Szovjetunió szerepét a burzoá állam széttörésében, az ország újjáépítésében és a szocializmus alapjainak lerakásában. A Vörös Hadsereg szabadította fel országunkat és fejlődésünk minden egyes lépésénél a Szovjetunió állt mögöttünk. A helyi tanácsokról szóló törvényünk meg-

alkotásánál is azokat a gazdag tapasztalatokat használtuk fel, melyek a Szovjetunió 32 éves történetéből szinte korlátlanul állnak rendelkezésünkre.

Dolgozó népünk élt a Szovjetunió adta lehetőségekkel. A Magyar Kommunista Párt, majd a Magyar Dolgozók Pártjának irányítása alatt a magyar munkásosztály a dolgozó parasztsággal szövetségben, kemény harcok után győzött a régi renddel szemben, hatalomra jutott és rálépett a szocializmus építésének útjára. Az ipar területéről kiszorította a kapitalistákat, a mezőgazdaságban felszámolta a nagybirtokot és egyre erőteljesebben szorítja korlátok közé a falu kizsákmányoló elemeit, fejleszti a társasművelésen alapuló mezőgazdaságot. A gazdasági változások természetesen megfelelően hatottak társadalmunk osztályösszetételére is. Eltűnt a földesurak osztálya, a tőkésék kiszorultak az ipari termelés, a nagy- és külkereskedelem területeiről, a hitelszervezetekből. Ezzel szemben erőben meggyarapodott a munkásosztály, mely az ország vezető osztálya lett. Kialakult a munkához való új viszony, a munkaverseny, a Sztahánov-mozgalom. A dolgozó parasztság sorai- ban is egyre mélyebb gyökeret eresztett az a gondolat, hogy a szocialista átalakulásból a falu sem maradhat ki. Hatalmas fejlődésen ment keresztül a munkás-paraszt szövetség is. Országunk valóban »a munkások és dolgozó parasztnak állama« lett.

Népi demokráciánk a fordulat éve óta betölti a proletárdiktatúra funkcióit. Ebből következik az, hogy államigazgatásunk szervezetét is át kell alakítani, ha azt akarjuk, hogy el tudja látni a feladatokat, melyek a szocializmust építő népi demokratikus államunkra gazdasági téren hárulnak.

Az átalakítás szükségessége már a felszabadulás óta, de különösen a fordulat éve óta egyre égetőbben jelentkezett. A régi szervezeti forma egyre inkább terhes örökséget jelentett. A gazdaság szocialista szektorának szélesedése, a gazdasági élet gyökeres átalakulása napról-napra újabb munkaterületet nyitott meg államigazgatási szerveink előtt. A feladatok elvégzése érdekében toldoztuk-foldoztuk a régi szervezetet. Törvényhatóságunkint felállítottuk a gazdasági albizottságot, megszerveztük a mezőgazdasági igazgatóságot, átszerveztük a pénzügyi igazgatást, változást hoztunk létre az oktatási, népművelési igazgatás stb. szervezetében. Ez az új szervezés azonban sokszor eredményezett párhuzamosságot, keresztbeszervezést. A rohamosan növekedő feladatok egyre inkább tették elkerülhetlenné, hogy államigazgatásunk középső és alsó szerveiben is létrehozzuk azokat az új államhatalmi és államigazgatási szerveket, melyek alkalmasak a szocialista tervgazdálkodás igazgatási feladatainak ellátására.

II.

Államigazgatásunk átalakítása érdekében kemény és következetes harcot kellett vívni.

A Vörös Hadsereg győzelme elsodorta a feudális-kapitalista társadalmi rendet, szétzúzta az ezen felépült államhatalmat. Az államhatalom népszerű burzsoá szervei lényegében megsemmisültek azáltal, hogy az állami tisztviselők jelentős része a felszabadító csapatok elől nyugatra menekült. Szabaddá vált az út, hogy a népi erők összefogjanak a fasizmus elleni harcra, a romok eltakarítására, egy demokratikus rendszer kiépítésére.

A Magyar Kommunista Párt szervei a nemzeti erők egységfrontját: ennek eredményeként megalakult az Ideiglenes Nemzeti Kormány. Egymásután alakulnak meg a felszabaduló területeken a Nemzeti Bizottságok. A Nemzeti Bizottságok elsősorban politikai szervek, de a felszabadulás utáni első hónapokban szervezték a közigazgatást, sőt a legtöbb helyen maguk látták el a közigazgatási feladatokat. Az eddig politikai passzívításra ítélt tömegek lendületes, operatív munkával oldják meg a legnehezebb feladatokat. Pedig a körülmények sem könnyűek. Egyik kézzel a termelést kellett irányítani, másik kézzel harcolni kellett még a Nemzeti Bizottságon belül is. A dolgozó nép hősi korszakaként jegyzi majd fel a történelem a Nemzeti Bizottságok működését.

Az országban megindul a vérkeringés, a termelés. Ennek következtében újabb feladatok várnak megoldásra, melyeket a Nemzeti Bizottságok apparátus nélkül megoldani nem képesek. Szükség volt igazgatási szervekre. Egymásután alakulnak meg a szakhivatalok. Átvesszük a régi szervezeti formákat a közigazgatásban. Azzal, hogy a Vörös Hadsereg szétzúzta a régi államgépezetet, adva volt a lehetőség az államhatalom új szervezeti formák között való felépítésére, azonban az új formák kialakításának feltételei még nem voltak meg. Szabadságunkat nem harcban szereztük, így hiányzott a harcban összekovácsolt egység, mely politikai alapját képezhette volna az átalakításnak. A gazdasági előfeltételek is hiányoztak, mert a döntő feladat ekkor a termelés beindítása és megszervezése volt. Továbbá akadályt jelentett az, hogy a dolgozó nép a felszabadulásig ki volt zárva az államhatalom gyakorlásából és az államigazgatás intézéséből. A személyi előfeltételek biztosítása az új szervezeti forma kialakításához is súlyos feladatot jelentett.

A különböző szakhivatalokba szakszerűség címén visszatértek a Vörös Hadsereg elől megfutamodott, régi közigazgatási emberek. Addig, amíg mi a munka ütemét fokoztuk és a romok eltakarításával foglalkoztunk, államigazgatásunk szerveibe beépültek az elnyomó rend kiszolgálói, akik hivatali hatalmukat sokszor arra használták fel, hogy a reakciós erőket segítsék. Alig javított a helyzeten az igazolóeljárás, a B-lista, melynek nagylyukú rostáján majdnem mindenki keresztül esett. Az összeesküvők perei bizonyítják, hogy a reakció vezetői komolyan számítottak a közigazgatásban megbúvó és ott a demokrácia ellen aknamunkát folytató ellenségre.

A felszabadulás utáni egy-két évben a közigazgatás inkább volt harci terület, mint a dolgozó nép

ügyét szolgáló alkotó munka szervezete — amint ezt Kádár János elvtárs erről az időről megállapította a tanácsokról szóló törvény országgyűlési tárgyalása során. A helyzet természetesen gyökeresen megváltozott az évek folyamán. Ezt a megváltozott helyzetet érdekesen jellemzi az, hogy most már a reakció kezd panaszkodni a közigazgatásra, mely egyre jobban frissül fel munkás, dolgozó paraszt és becsületes értelmiségi tisztviselőkkel.

A személyi összetétel megváltoztatásával egyidejűen az apparátus szervezetében folyamatosan és fokozatosan mélyreható változtatásokat hoztunk létre. Sorra hívtuk életre a különböző népi bizottságokat. E bizottságok operatív szervek voltak, melyek a haladó erők célkitűzéseit a helyi viszonyoknak megfelelően igyekeztek megvalósítani és tegyük hozzá, a legtöbb helyen igen jó eredménnyel. A feladat elvégzése azonban itt sem volt könnyű. De éppen ezekben a harcokban kovácsolódtak ki azok a közügyek iránt érdeklődő, a közügyek intézésében jártasságot szerzett káderek, akiknek hiánya miatt a felszabadulás után nem tudtunk rögtön új szervezeti forma kialakításával foglalkozni, akiknek jelenléte egyik szilárd alapját képezi most kiépülő tanácsrendszerünknek.

A népi bizottságok létrehívásán túl így kezdtünk a régiformájú szerveket új tartalommal megtölteni, egyes régi szerveket megszüntetni és új szerveket létrehozni. Ezeknek a változásoknak eszközésével államapparátusunkat nagyjában-egészében alkalmassá tettük arra, hogy elősegítse hároméves tervünk végrehajtását.

Az osztályharc élesedésével, a kapitalista elemek kiszorításával, a szocialista szektor szélesedésével együtt nőttek az államigazgatás feladatai. Egyre parancsolóbban lépett előtérbe az a követelmény, hogy a régi, bürokratikus szervezeti formákat fel kell számolni. Ekkor szerveztük át a mezőgazdasági középfokú igazgatást, a pénzügyi, népművelési igazgatást, ekkor decentralizáltuk a terv- és statisztikai igazgatást. Ezt követte a megyei és járási határok rendezése, Budapest területének új megállapítása. Így fokozatosan tettük meg a szükséges szervezési intézkedéseket, hogy a tanácsigazgatásra való áttérés minél zökkenőmentesebb legyen.

Az új feladatok ellátására alkalmas új szervezet alapjait Népköztársaságunk Alkotmánya fektette le. Alkotmányunk leszögezi, hogy az államhatalom a dolgozó népé, hogy a »falu és város dolgozóinak a népnek felelős választott küldöttek útján gyakorolják hatalmukat«. Alkotmányunk ezekre az alapelvekre építi fel az államhatalom gyakorlásának egész rendszerét és építi ki a tanácsrendszert.

Az államhatalom legfelsőbb szerve az országgyűlés, melyet az egész nép választ. Az országgyűlés már nem a burzsoá értelemben vett parlament. Az országgyűlés választja meg a Népköztársaság Elnöki Tanácsát és a Minisztertanácsot. Ezekhez a legfelsőbb tanácsokhoz kapcsolódnak szervezen a középső és alsó államhatalmi és államigazgatási szervek, a helyi tanácsok.

III.

A burzsoá állam igazgatásának egyetlen feladata a burzsoázia rendjének védelme. A kapitalista országokban az államigazgatás főképpen rendőri és adóbeszedői funkciókból áll. Ennek ellátása annál könnyebb, annál egyszerűbben elvégezhető, minél inkább távortartják a dolgozókat az államigazgatás munkájától. Ezért rekeszti ki a burzsoázia a dolgozókat a választási törvénnyel és más adminisztratív rendszabályokkal a közügyek intézéséből. A burzsoázia »önkormányzati« testületeinek hatásköre alig terjed túl a tanácskozási jogon. Valójában ezek az önkormányzatok csak látszatjogokkal bírnak, mert határozataik érvényességéhez a felső szervek jóváhagyása szükséges, melyek éberrel ügyelnek arra, hogy a burzsoá érdekek sérelmet ne szenvedjenek.

Szocializmust építő állam sokirányú feladatait — amint arra Lenin rámutatott — »eredményesen csak a lakosság többségének, mindenképpel a dolgozók többségének önálló történelmi alkotó munkája mellett lehet megvalósítani«.

A dolgozó tömegeknek az állam munkájába való bekapcsolására adja meg a lehetőséget nálunk a helyi tanácsok rendszere, mely a felszabadított tömegeket az állam feladatainak elvégzésére mozgósítja. A helyi tanácsok »munkájukban közvetlenül a lakosságra támaszkodnak, biztosítják a dolgozók tevékeny részvételét, kezdeményezését és ellenőrzését az államhatalom helyi gyakorlásában« (Alkotmány 32. §).

A tanácsok tömegszervezetek, melyek »feladataik ellátásában a dolgozók egyéb tömegszervezeteivel szorosan együttműködve, a Magyar Dolgozók Pártjának vezetésével mozgósítják a lakosságot a társadalmi, gazdasági és kulturális tevékenységben való fokozottabb részvételre«. (1950. I. tv. 2. § (2) bek.)

A tömegek bekapcsolódására, a tömegbázis kiszélesítésére ad módot a különböző bizottságok rendszere. A tanács bizottságai véleményező, tanácsadó és ellenőrző szervek. Feladatuk az, hogy összegyűjtsék a dolgozók javaslatait, ötleteit és ezeket értékelve vigyék a tanács elé. További feladatuk, hogy ellenőrizzék a tanács határozatainak és utasításainak végrehajtását, ügyeljenek arra, hogy a hivatali munka ne szakadjon el az élettől s végül szervezzék és mozgósítsák a tömegeket az állami feladatok végzésére.

A tanácsok döntő jellegzetessége választott mivoltuk. A dolgozó nép általános és egyenlő választójog alapján közvetlenül, titkos szavazással választja a tanács tagjait. A tanács tagjai közül választja meg rendelkező és intézkedő szervét, a végrehajtóbizottságot, míg a végrehajtóbizottság tagjai sorából maga választja meg elnökét, elnökhelyettesét és titkárát úgy, hogy minden helyi tanácsnál lényegében három választási folyamat zajlik le.

A helyi tanácsok további jellegzetessége az, hogy a tanácstagok beszámolási kötelezettsége és a visszahívás joga intézményes biztosítást nyert. Ezek az intézkedések biztosítják a tanácstagok és a választók közötti szoros kapcsolatot.

Helyi tanácsaink így a dolgozók legszélesebb tömegeire támaszkodnak s a tanács határozataiban valóban a lakosság döntései jelentkeznek.

A dolgozók tömegméretű bevonásával a tanácsok »az államigazgatási művészet elsajátításának nagy iskolái, — állapítja meg Visinszkij — a politikai tevékenység nagy fóruma, hatalmas műhely, ahol a szocializmus építésének tudományát tanulják«.

IV.

A burzsoá államigazgatást az állami és az ú. n. »önkormányzati« szervek párhuzamos felépítettsége jellemezte. Ez a kettőség megfelelt a burzsoá érdekeknek, mert a dolgozók ügyeinek intézését lassította és tájékozódását megnehezítette.

A helyi tanácsok rendszere felszámolja ezt a kettőséget és megteremti az egész igazgatás egységét azzal, hogy a végrehajtóbizottság osztályainak feladatkörében egyesíti az eddigi állami és önkormányzati szervek egymással nem koordinált tevékenységét.

A burzsoá államokban az igazgatást, »a rettenetes élősdit« a bürokratikus centralizmus elvei alapján szervezik. A bürokratikus centralizmus jellemzője az, hogy az államigazgatást szigorúan központosítják, az ügyek intézését távol viszik a dolgozóktól, a helyi kezdeményezést elnyomják. A burzsoá államigazgatás szervei nem állanak a tömegek ellenőrzése alatt, sőt mesterseges válaszfal létesül köztük és a dolgozók között.

A helyi tanácsok egymás alá és fölé, végsőfokon az államhatalom és az államigazgatás legfelsőbb szervei alá vannak rendelve. Gúlaszerűen épülnek egymásra és így alkalmassá válnak arra, hogy a demokratikus centralizmus elveinek következetes alkalmazásával, egységes irányítás mellett — de a helyi viszonyok és szempontok figyelembevételével — oldják meg az államhatalmi és államigazgatási feladatokat.

Tanácsrendszerünkben a demokratikus centralizmus szervezeti kifejezése »a kettős alárendeltség«, mely azt jelenti, hogy a végrehajtóbizottság nemcsak saját tanácsának, hanem szakirányítás tekintetében a közvetlen felettes tanács végrehajtóbizottságának is alá van rendelve. A minisztériumok szakirányítása a végrehajtóbizottságon keresztül érvényesül. A kettős alárendeltség így biztosítja a helyi sajátosságok figyelembevétele mellett a felsőbb szervek részére az egységes irányítást. Így válik lehetővé az, hogy a helyi szervek feladatukat a szakszempontoknak megfelelően, eredményesen tudják megoldani. A kettős alárendeltség nem csorbítja a helyi tanács hatáskörét, hanem hozzásegíti a tanácsot a szakkérdések helyes megoldásához (pl. ivóvizet szolgáltató kút helyét a szakminisztérium illetékes szerve jelöli ki, míg a munka mielőbbi elvégzésére a helyi tanács társadalmi akciót szervez).

V.

A burzsoá államigazgatás alig foglalkozik a gazdálkodás ügyeivel. Szerepe a gazdasági életben

csekély, a termelés irányításában pedig semmiféle szerepe sincs.

Az államigazgatás szocialista rendszere a termelőeszközök szocialista tulajdonán, a gazdálkodás állami irányításának elvén alapul. Ebből következik, hogy egyre inkább, egyre behatóbban kell foglalkoznia a termelés kérdéseivel. Előzőekben már rámutattunk arra, hogy éppen a gazdasági feladatok voltak azok, melyek leginkább sürgették államigazgatásunk új szervezeti formájának kialakítását.

A helyi tanácsok felállításával a termelés, a gazdálkodás ügyeinek intézésében gyökeres változás következik be. Az ipar, a mezőgazdaság és a kereskedelem vonalán a helyi tanácsoknak kell feltárni a helyi lehetőségeket, mozgósítani a helyi tartalékokat a gazdasági tervek teljesítésére. Az Alkotmányban lefektetett alapelveknek megfelelően a törvény a helyi gazdasági terv és költségvetés előkészítését, ezek végrehajtását, a helyi jellegű vállalatok munkájának irányítását és ellenőrzését, a dolgozók szövetkezeteinek támogatását bízza a tanácsokra.

VI.

A tanácsrendszer bevezetése felmérhetetlen jelentőségű a magyar dolgozó nép életében. A tanácsrendszer kiépítésének feladatából a demokratikus magyar jogászoknak is ki kell venniük részüket, hiszen a jogi problémák, jogász feladatok tömege vetődik fel nap mint nap.

Hozzá kell kezdeni államigazgatási jogszabályaink általános revíziójához, hogy megszüntessük a régi és az új törvények eddigi kettősségét. Új elvek szerint kell szabályozni államigazgatási eljárási jogunkat, újra kell szabályozni az államigazgatási szervek büntetőbíráskodásának módját, tisztázni kell a tanács alá tartozó vállalatok üzemeltetésével kapcsolatos jogi kérdéseket stb.

A demokratikus magyar jogászok feladata az, hogy Pártunk útmutatása alapján — a Szovjetunió tapasztalatait felhasználva — olyan jogszabályokat dolgozzanak ki, melyeknek minden betűje dolgozó népünk érdekeit, az épülő szocializmus ügyét szolgálja.

Dr. Katona Zoltán

A Lengyel Jogász Szövetség III. kongresszusáról és a lengyel államügyészségek működéséről*

A népi demokráciák létüket, megalakulásukat a Szovjet Hadsereg dicsőséges haditetteinek köszönhetik. A népi demokráciák fejlődésének, vagyis a szocializmus felépítésének ezekben az országokban megdönthetetlen, biztos záloga az a baráti szövetség, amely országainkat a Szovjetunióhoz fűzi. Minden győzelmünk és eredményünk mögött megtaláljuk a szovjet segítséget. Építünk tapasztalataikra, merítünk a világ legmagasabb kultúrájának: a szovjet kultúrának gazdag tárházából. Nincsen sem a termelésnek, sem a tudományos kutatásnak olyan területe, ahol ezt napról napra fokozódó mértékben ne tapasztalnók.

Nem múlhatik el nap egyetlen jogász számára sem anélkül, hogy el ne merüljön a marxizmus-leninizmus klasszikusainak tanulmányozásába. E nélkülözhetetlen művek már magyar nyelven is rendelkezésünkre állanak. Lenin, Sztálin munkái közül addig is, amíg az összes művek hozzáférhetővé válnak, a legfontosabbak közkezen forognak. A szovjet jogtudomány megismerésében azonban sokkal korlátozottabbak a lehetőségeink. Sokszor hangoztatjuk, hogy példaképünk a szovjet jog, e jog megállapításait és tudományos eredményeit követjük, de a szovjet jogtudomány kincseinek feltárásában még a legelső lépéseket is alig tettük meg.

Nem lehet eléggé hangsúlyozni a szovjet tapasztalatok értékét, mint a szocialista jogtudo-

mány aranyfedezetét, de vizsgálni kell azt is, hogy a lényegében azonos feladatok elvégzésében hol tartanak testvéri szövetségeseink — a többi demokráciák. A jogászságnak törekednie kell arra, hogy megismerje a szomszédos népi demokráciák jogászainak munkáját és az azonos feladatok terén végzett munkájukból és annak eredményeiből levonja a mi számunkra adódó tanulságokat.

Ezek a szempontok szabták meg Jogászszövetségünk küldöttségének feladatait a lengyel jogászság III. kongresszusán. A kongresszus jelentőségét az adta meg, hogy olyan nemzetközi helyzetben ült össze, amikor a fasiszta jellegű egyre nyíltabban kimutató imperializmus, védtelennek vélt népekkel szemben brutális, fegyveres támadás megindítására határozta el magát. Természetes, hogy a kongresszus elsősorban azt a feladatot tűzte a lengyel jogászság elé, hogy minden tagjának munkáját a béke szolgálatára használja fel. A kongresszus jelszava: *Práwo w służbie pokoju* (a jog a béke szolgálatában) világosan mutatja a lengyel jogászság célkitűzéseit ebben az elsődrendű fontosságú kérdésben.

Ismételten azt tapasztalta a küldöttség, hogy a Szovjetunió jogászainak küldöttei — és itt Mogicsev főügyész helyettes elvtárs felszólalására gondolok elsősorban — milyen értékes segítséget jelentettek a kongresszus munkájában. Mogicsev elvtárs kifejtette, hogy a nemzetközi jog minden becsületos művelőjének azt kell megállapítania, hogy a kínai és koreai nép harca igazságos háború.

* Elhangzott a Magyar Jogász Szövetségben, 1950 augusztus havában.

Minden demokratikus jogász a legélesebben elítéli és megbélyegzi a támadó amerikai imperializmust — jelentette ki Mogenicsev elvtárs — »A Szovjet-unió jogászaik együttérzésüket és üdvözlésüket küldik a kínai és koreai forradalmi népeknek. Ez azonban nem elég, a jogászok előtt az a feladat áll, hogy fegyvert kovácsoljanak a jogból a béke védelmében. A jogászok feladata az, hogy a nemzeti kérdések legnagyobb tudósának: Sztálin elvtársnak tudományos munkássága alapján kidolgozzák a nemzetközi jog alapelveit. A jogászság munkája csak akkor léphet fel tudományos igényekkel, ha minden lépését a legmagasabb tudomány, a marxizmus-leninizmus tudománya vezeti.«

Jogászszövetségünk e feladatok tekintetében 1950 augusztus 24-i nyilatkozatában és az ENSZ-hez intézett levelében világosan leszögezte álláspontját. Egy pillanatig sem gondolhatja azonban senki, hogy ezzel már minden feladatunkat teljesítettük. Világos, hogy a törvényalkotó, a tudományos kutatást végző, a törvényt alkalmazó és a közigazgatási és igazságszolgáltatási feladatokat ellátó jogászok előtt még megkezdetlen munka áll. Amint minden dolgozó tudja ebben az országban, hogy munkáját azért kell jobbá, termelékenyebbé, egyszerűbbé és hatásosabbá tennie, hogy ezzel kivegye részét az imperialista támadók elleni harcból, a jogászi munka minden területén is változtatni kell azon a felfogáson, amely a jogtudományt, a törvényt vagy ennek az életben való érvényesítését el akarná vonatkoztatni attól a harctól, amelyben állunk. A magyar jogászoknak is követniük kell azokat a határozatokat, amelyek ugyan a lengyel jogászszövetség kongresszusán születtek meg, de kötelezőek a béketábor minden jogászára.

A lengyel kongresszus jelszavát: »A jog a béke szolgálatában«, a gyakorlatba így kell átvennünk: *a jog: fegyver a békéért folyó harcban.*

A küldöttség munkáját nagy mértékben megkönnyítette a lengyel kartársak testvéri kedvesége és segíteni akarása. Ez tette lehetővé, hogy a küldöttség nemcsak Warszáwában végezte munkáját, de tanulmányozhatta több jelentős vidéki központ: Kattowice, Krakó ügyészségeinek és főügyészségeinek munkáját is.

A népi demokráciák nemcsak az ügyészségi szervezetet változtatták meg, szemben a burzsoá ügyészséggel, hanem az ügyészség működési területét is rendkívül megnövelték. A Szovjetunió Alkotmánya 113. §-ában a vezérügyész jogkörébe sorolja azt a rendkívül fontos feladatot, hogy ellenőrizze, hogy a minisztériumok, az alájuk rendelt intézmények, valamennyi hivatalos közeg és minden állampolgár megtartsa a szovjet törvényességet. A Szovjetunió vezérügyészenek kell megvalósítania a Lenin elvtárs 1922-ben Sztálinhoz intézett levelében lefektetett elveket; ebben a levelében írta Lenin elvtárs: túrhetetlen, hogy a törvénykezés, a hatóságok határozatai és intézkedései nem egységesek a Szovjetunió egész területén.

Ezek az elvek jutnak kifejezésre általában a népi demokráciák alkotmányaiban.

Henryk Podlaski elvtárs, a lengyel Igazságügyminisztérium ügyészi osztályának igazgatója, aki a kongresszuson a lengyel ügyészségről tartott előadást, ezekre az azonosságokra utalva idézte Bierut elvtárs fontos útmutatását: »állandóan növelni kell az állami szervek éberségét az osztály-ellenség rejtett működésével szemben és fel kell ébreszteni a tömegekben a kapcsolat érzését a békéért harcoló táborral, amelyet a Szovjetunió vezet a háborús uszítók fondorlataival s az általuk makacsul a népi demokráciák országába dobott titkos kém- és ügynökhálózat munkájával szemben.« A Lengyel Népköztársaság ügyészségét Bierut elnök vezérfonala, Marx, Lenin és Sztálin tudománya alapján szervezik meg.

A magyar küldöttség megállapíthatta, hogy a Lengyel Népköztársaság államügyészsége elől jár a lenini-sztálini ügyészség kiépítése terén.

A lengyel és a magyar államügyészséget, mint a burzsoá állam hagyatékát mindkét nép lényegében azonos formában találta helyén a Szovjetunió felszabadító hőstettei nyomán. Az ügyész működése annak az államnak jellegétől függ, amelynek érdekében működik. Amilyen különbség van a burzsoá-fasiszta állam és a proletárdiktatúra között, ugyanolyan a különbség a kétfajta ügyészség között is. Podlaski elvtárs helyesen állapította meg: »Az elnyomás gépezetében az ügyészségek előkelő helyet foglaltak el és nagy buzgalmat tanúsítottak nemcsak a bíróságoknál, de mint a fogházak felügyelői is. Reakciós szellemét a burzsoá államügyészség az ú. n. »politikamentesség« frázisa alá rejtette. Ez a szappanbuborék azonban széjjelpattant, mihelyt a kormányzat valamilyen fronton a burzsoázia és a nagytőke érdekeit látta veszélyeztetve. Ilyenkor az ügyészség hazug objektivizmus párává vált: saját burzsoá törvényeiket is áthágvá a legnagyobb szigorral üldözték a dolgozókat, de szégyenlősen takarták el szeméiket, amikor a nagy cápák szédelgéséről volt szó.«

Mindezt egyetlen szó változtatása nélkül lehet elmondani a magyar fasiszma ügyészségeiről is.

A felszabadulás után a Lengyel Népköztársaság ennek az ügyészségnek kezén nem látta biztosítva érdekeit. Ezért létrehozta az ú. n. »Speciális Bizottságokat«, amelyeknek az volt a feladata, hogy forradalmi lendülettel és céltudatos-sággal dolgozzák ki mindenféle ellenforradalmi visszaélés üldözését, különösen a spekuláció és a gazdasági bűncselekmények frontján. A Speciális Bizottságok erélyes fellépése hatásos is volt.

Az ügyészségeken rendkívül fontos szerepet játszanak azok a munkáskaderek, akik az egyéves akadémia elvégzése után kerültek az ügyészi szervezetbe. Az a káderképzés, amelynek első évfolyama nálunk augusztus 12-én nyert ügyési kinevezést, Lengyelországban már háromszem-dős multa tekinthet vissza. Ezeknek a kádereknek legnagyobb része bebizonyította, hogy mindenütt megállja a helyét. A magyar küldöttség megtekintette a krakkói vajdasági ügyész — a mi szervezeti formáink szerint főügyész — a krakkói ügyész és a kattowicei ügyész munkáját, akik — mint sok más fontos ügyészi poszt betöltője is —

munkásakadémia elvégzése után kerültek be az ügyészségi gépezetbe. Ilyen káderek más vajdasági és megyei ügyészségek élén is állanak; közöttük nők is, akik elsőrendűen látják el feladataikat.

Az ügyészségek megszervezése természetesen nem abból áll, hogy minden régi dolgozót eltávolítsanak az ügyészségekről. Ezen a téren sem mellőzhető Lenin elvtárs tanítása az átnevelésről: »A proletárdiktatúra alatt parasztok és kistermelők millióit, az alkalmazottak, hivatalnokok, burzsoá intellektuelek százezreit kell átnevelni, valamennyiüket a proletárállamnak és proletárvezetésnek kell alárendelni, le kell győzni bennük a burzsoá szokásokat és hagyományokat.« Ezek az elvek vezetik az ügyészségek megszervezőit a lengyel népi demokráciában.

Jelenleg az ügyészi szervek feladatai azokból az általános feladatokból folynak, amelyek a lengyel munkásosztály, a Párt előtt állanak.

Törekednek arra, hogy megsemmisítsék az ellenség maradványait amelyek ravaszul leplezve a társadalom hasadékaiban rejtőznek s amelyekre a külföldi imperialista központok támaszkodni akarnak kémkedési, károsító, összeesküvéseket szervező, terrorisztikus és pártütő munkájukban. Lenin szavai szerint ezek ma nem fegyverrel kezükben támadnak, de mivel nem tudjuk világosan megállapítani, hol áll az ellenség, a harc annál elkeseredettebbé vált. A szocialista gazdaság felépítése súlyos harcok közepette történik; ezt a harcot a kapitalista maradványokkal és az amerikaiak, angolok és más országok ügynökeivel, kémeivel, szabotázsrendezőivel és pártütőivel kell megvívni. Az ügyészségnek, mint a proletárdiktatúra eszközeinek az osztályharcban, az osztályellenség megsemmisítésére, a kapitalista elemeknek a közéletből való eltávolítására, a szocialista állam alapjainak megerősítésére kell fordítania figyelmét.

Az ügyész legfontosabb feladata a forradalmi jogrend megvédése, amelyet a bűnözés megakadályozásának és üldözésének szemszögéből kell tekintenie. A burzsoázia ügyésze nem állhat ugyanezen az alapon, mert a burzsoá államban a bűnözés előidézője maga a kapitalista rendszer. A burzsoázia, saját törvényeit megszegve, törvénytelen eszközöket használ a dolgozó tömegekkel szemben, olyan terrort, amelynek semilyen törvényes alapja sincs, olyan megtorlásokat, amelyek nem találhatók büntetőtörvénykönyveikben. A szocialista közösségben azonban a jogrend védelme különösen fontos. A szocialista gazdaság eredményes felépítése megkívánja a népi Lengyelország törvényeinek hiánytalan végrehajtását a hatóságok, hivatalok és az egyes polgárok részéről. A lengyel történelem folyamán először fordul elő, hogy a jogrendszer a nép akaratának kifejezője s így arról sem lehet szó, hogy ettől a jogrendtől helyi vagy szakmabeli szempontokból eltérések történjenek.

»Az ügyész felel azért, hogy minden helyi hatóság döntése megfeleljen a jognak; csak ebből a szempontból köteles tiltakozni minden hibás határozat ellen, ahol nincs joga a végre-

hajtás megakadályozására; viszont minden lépésének azt kell céloznia, hogy a jogrendi felfogás az egész köztársaság területén azonos legyen.« (Lenin).

A lengyel ügyészi szervezet az általános felügyelet terén a vidéken profilaktikus akciókat végzett, hibákat fedezett fel egyes hivataloknál, vállalatoknál és intézményeknél, azok szervezetében vagy munkájában; együttműködött szakértőkkel, hogy a gazdasági és társadalmi élet különböző területein felderítse a hiányokat és azokból szervezeti és esetleg büntető következtetéseket vonjon le. A nyomozások során sokszor volt szükség megelőző tevékenységre és a profilaktikus akció folyamán is sokszor mutatkoztak a nyomozás hiányai. A megelőző működés folyamán megvizsgálták a tűzbiztosítás, az állami biztosítás és a szövetkezeti biztosítás kérdését a lopások ellen. Megvizsgálták, hogyan hajtják végre a felsőbb hatóságok rendelkezéseit az ipari tárgyak biztosítása tekintetében. Az 1950. év vetésidényében ellenőrizték, hogyan követték vidéken a kormányzat rendelkezéseit és a szakintézmények tanácsait. E munkálatok lehetővé tették bizonyos szervezési hibák kiküszöbölését. Megjegyezzük, hogy az ügyészségnek ez az utóbbi munkája nem nyugodott határozott rendelkezéseken, hanem az ügyészségeknek azon az általános feladatán, hogy ügyelniük kell a szocialista munkafegyelem fenntartására.

»Azt, amit meghódítottunk, amit igazoltunk és helyeseltünk, megteszteltünk és elfogadtunk, tartóssá kell tennünk azáltal, hogy a mindennapi munka formájába öntjük. Ez a legnehezebb, de talán a leghálásabb feladat, mert megoldása megadja nekünk a szocialista rendet.« (Lenin)

A munkafegyelem fenntartása így az ügyészség központi feladatai közé került. Szükségessé vált annak a megvizsgálása is, hogy az üzemek miképp készültek elő a minisztériumok rendeleteinek és az egyes szakosztályok intézkedéseinek végrehajtására s hogy az üzemek szabályszerűen járnak-e el adott esetben a dolgozókkal szemben, például megokolatlan elmaradás esetén. Az ügyész szerepe tehát nem korlátozódik a vádemelésre és az ítélet végrehajtására, hanem feladata az is, hogy ellenőrizze a rendelkezések végrehajtását és igyekezzék megállapítani és megszüntetni az üzemek szervezetének elégtelenségeit. Alapvető feladataihoz tartozik tehát a szocialista munkafegyelem biztosításának ellenőrzése az összes üzemekben, intézményekben és hivatalokban. Törekednie kell arra, hogy a jogot az egész ország területén egyformán magyarázzák, közre kell működni a köztulajdon megakadályozását célzó cselekedetek megakadályozásában és küzdenie kell az adminisztratív önkényeskedés ellen. Ez a felügyelet és ellenőrzés nem lehet csak formai, hanem a problémák mélyére kell hatolnia. Sztálin szavai szerint a jó ellenőrzés olyan, mint a reflektor, amely bármely pillanatban megvilágítja a gépezet működését és nappali világításba helyezi a formalistákat és bürokratákat.

Az ügyész figyelemmel kíséri az állampolgárok érdekeinek érinthetlenségét is és amint valamilyen jogsértést tapasztal, köteles megtenni

a megfelelő lépéseket a sérelmet szenvedett személy érdekében. Mindenkinek joga van arra, hogy ilyen panaszával az ügyészhez forduljon.

Az ügyész munkaköre kiterjed a köztulajdon védelmére is. A köztulajdon a szocialista szervezet alapja úgy, amint a magántulajdon a kapitalizmusnak egyik fontos elve.

A szocialista gazdálkodást megerősítő út a termelés és a kereskedelem valamennyi területén az állami és szövetkezeti tulajdon fokozott megvédését követeli meg. Sztálin szerint: »A társadalmi tulajdon tekintetében elkövetett lopás, tekintet nélkül arra, hogy állami, szövetkezeti vagy kolhozvagyonról van-e szó, annyi, mint a szovjet szervezet aláásása, mert a köztulajdon a Szovjetunió alapja.« Ilyképpen a köztulajdon védelme az ügyész legelső feladatai közé kerül; meg kell előznie és hathatósan üldöznie minden merényletet, amely ez ellen a tulajdon ellen irányul. Különösen a megelőzés az, amelyre súlyt kell helyezni, a tettesek kézrekerítésén kívül. A köztulajdon védelme nemcsak harc a visszaélések és tolvajlások ellen, hanem harc a bürokratizmus-sal, a bűnös szellemtelenséggel, gondatlansággal, harc a spekulánssal, aki ellopja az emberek munkájának gyümölcsét, harc a kereskedővel, a falusi gazdaggal, aki megcsalja az államkincstárt, amikor kibújik az adófizetés alól. Harc a munka termelékenységének rosszakaratú akadályozása ellen, harc a gazdasági tervek kivitelének megakadályozása ellen.

A köztulajdon védelme az osztályharc egyik legfontosabb szakasza, amelyben megedződik és erősödik a munkásosztály és vele az ügyész is. A kapitalista elemek minden eszközzel a közvagyon csökkentésére törekszenek. Sztálin szerint: »Ezeknek az 'elmúlt' embereknek legfőbb munkája az, hogy tömeges lopásokat és rablásokat követnek el az állami, szövetkezeti és kolhoz-tulajdon ellen. Mintegy osztályösztonnel megérik, hogy a szovjet gazdálkodás alapja a közvagyon.« Bierut elnök szavai így hangzanak: »E pillanatban, amidőn győzelemmel fejeztük be a harcot a hároméves tervért és a hatéves terv nagy feladatainak küszöbén állunk, nem szabad megittasodnunk gazdasági eredményeinktől és megfélelkezünk az osztályellenség gonosz fondorlatairól. E pillanatban inkább, mint valaha, növelnünk kell harcos osztályéberségünket.« E harcot nemcsak a jogszolgáltatás vagy az ügyészség szervei harcolják végig, hanem a dolgozó tömegek is, hogy minden ilyen bűnözőt pellengére állítva elszigeteljének a közvéleménytől. Sztálin mondta 1926-ban: »Ha elfognak egy kémet vagy árulót, a közvélemény felháborodása határtalan és agyonlövetést követel. De ha a tolvaj a közvagyonot lopja meg, az őt körülvevő közönség megelégszik jószívű mosolygással és vállveregetéssel. Pedig világos, hogy a közvagyon széjjellopkodó tolvaj szintén áruló és kém, ha ugyan nem rosszabb.« Ilyen légkör megteremtése megkönnyíti a jogszolgáltatási és ügyészi szervezet munkáját, amely az állampolgárok figyelmét a közvagyonnak megvédésére irányítja.

Az ügyész harca a közvagyon tolvajaival, az ellenséges propaganda terjesztőivel, rablótámadások tetteseivel, a szolgálati és államtitok elárulói-val, a gazdasági kártevőkkel, huliganokkal és spekulánsokkal megkívánja a nyomozás színvonalának felemelését. Kalinin mondta 1945-ben: »Az ügyészi szervek nyomozási tevékenysége különösen fontos, mert a nyomozás minőségétől függ az élő ember sorsa. A szovjet ügyészség munkásai ne felejtsek el, hogy ők nemcsak a törvénysértők vádlói, hanem minden egyes szovjet állampolgár védelmezői abban az esetben, ha megfelelő alap nélkül büntetőjogi felelősségre vonják.« A múltévi reform már jelentősen kitágította az ügyészi feladatok körét. Most csatlakozik hozzá a nyomozás színvonalának felemelése.

A bírói eljárás során az ügyész az állam érdekeinek képviselője, aki ügyel az intézkedések helyességére. A bűnözők elleni harc akkor eredményes, ha a tettesre kiszabott büntetés igazságos és eléggé szigorú. Sztálin a represszáliák lényegéről és szerepéről szólva a szocialista fejlődés idején, rámutatott a büntetés és a gazdasági fejlettség között levő szoros összefüggésre. »A represszáliák a szocializmus építésének idején nélkülözhetetlen elemei az offenzívának; de nem főelemei, csak segítőeszközei. Jelenlegi viszonyaink között legfontosabb a szocializmus offenzívájában iparunk fejlődésének elősegítése, a szovhozok és kolhozok fejlődési ütemének meggyorsítása, a kapitalista elemeknek a városokból és falvakból való eltávolítása és a tömegek mozgósítása a kapitalizmus ellen.« A kapitalista elemek eltávolítása és bázisaik megsemmisítése, célszerű büntetőjogi politikával, növeli országunk erejét. Nem szabad azonban a represszáliákat a társadalmi-gazdasági viszonyoktól elvonatkoztatva alkalmaznunk és megfélemlenünk arról, hogy ezek csak segédeszközök a szocialista offenzívában, mert a baloldali túlzás nemcsak nem hoz előnyöket, de súlyos károkat is okozhat.

Nincs természetesen kegyelem a csalók, spekulánsok és bűnöző kulákok számára, akik a szocialista jogrendet megsértik. A népi állam büntetőjogi politikája a munkásosztály által vezetett dolgozó tömegek érdekeivel összhangzásban az osztályellenségek ellen irányul, akik népi gazdaságunkat gyengíteni akarják.

Nem jelenti ez azt, hogy mindenkit egyenlően kell büntetni. Feltétlenül szükséges, hogy minden gyanúsítottal és vádlottal szemben individuális eljárást folytassunk le. A büntetés mértékének a társadalmi kártól kell függenie. Meg kell fontolni, hogy a törvénysértés kinek a kárára történt és kinek szolgál előnyére. Senkinek a származása vagy társadalmi helyzete sem lehet büntető vagy felmentő ítélet alapja. Ha kisebb vagy nagyobb kapitalista részéről történik törvénysértés, azt kell megítélni, hogy mennyiben vezette a népi demokrácia iránt táplált ellenséges érzület. Mind a nyomozás, mind a bírósági tárgyalás folyamán ki kell kutatni, hogy a törvénysértésnek nincs-e társadalmi-politikai alapja és ezt kell ki-domborítani a dolgozó tömegek érdekeinek megfelelően. De nem lehet befolyás nélkül az ügyészre

az a tény, hogy a vádlottak padján osztályellenség ül-e vagy olyan dolgozó, aki tudatlansága vagy osztályidegen elemek befolyása következtében bűnözött.

Polgári perekben sem elégséges, ha az ügyész csak a legfelsőbb bíróságnál lép közbe. Szükséges, hogy az ügyész már az első fokon részt vegyen oly polgári ügyekben, amelyekben társadalmi érdekek vagy gazdasági szervezeti érdekek, esetleg oly egyének érdekei játszanak közre, akiknek védelme a köz szempontjából különösen fontos. A küldöttség a fentieket emelte ki Henryk Podlaski elvtárs értékes beszámolójából.

Végül a magyar küldöttség feladatának tekintette, hogy a látottak alapján kiemelje azokat a lényeges szempontokat, amelyekből kiindulva különösen értékes tapasztalatokat vonhatunk le a lengyel ügyészség munkájából. Ezek a következők:

1. Az ügyészi munka sikerének kérdése: a káderkérdés. Az ügyészi munka sikerét az biztosítja, ha az ügyészi káderek közé döntő súllyal kerülnek be a népi demokráciához hű, ideológiailag magasan képzett, szakmailag jól képzett munkáskáderek. Ezen a téren a kezdőlépések közül az első megtörtént, az akadémia első évfolyamának lebonyolításával. Tudatosítanunk kell, hogy a feladat ezzel koránt sincs megoldva, új tanfolyamok sorozatára van szükség, amelyekben kellő számban nevelődnek új káderek az ügyészségek számára. Emellett fontos, hogy a régi káderek, különösen a fogalmazói kar nevelésével többet foglalkozzunk, mint eddig. Ennek a munkának a lényege nem előkészített szilabuszok elolvastatása, hanem a marxizmus-leninizmus klasszikusainak eredetiben való tanulmányoztatása kell legyen.

2. Az ügyészi munka vezetésében legelső sorban kell foglalkoznunk a társadalmi tulajdon

védelmével, a tervfegyelem legszigorúbb megtartásával, a termelékenység emelésével és a szocialista szektorba befurakodott jobboldali szociáldemokrata, klerikális és huligán elemek leküzdésével.

3. Az ügyészségi munka módszerei tekintetében szakítanunk kell az évtizedes, merev munkamódszerekkel. Az ügyész régebben elképzelhetetlennek tartotta, hogy felkeljen íróasztala mellől; aktákat »tanulmányozott«, majd »tervezetet és előadmányt szerkesztett« s a tárgyaláson »fenntartotta« a vádat. Ehelyett az ügyész feladata az, hogy megelőzze a bűncselekmények elkövetését, hasson oda, hogy közvetlen kapcsolatot teremtsen a társadalmi szervekkel és a munkahelyekkel és a helyszínen vizsgálja a kérdéseket. A nyomozás tekintetében fokozottan működjenek együtt a helyszínen is a nyomozó hatósággal, ne elégedjen meg azzal, hogy fényt derített a bűncselekmény tényállására, de kutassa ki a bűncselekmény mélyebb okait, állapítsa meg, hogy a szervezés, ellenőrzés hibáit hol kell kijavítani abból a célból, hogy hasonló bűncselekmények megismétlődésétől ne kelljen többet tartani. Ha pedig felismerte valamelyik bűnügynek nevelő jellegét, ha úgy látja, hogy a bűnper tárgyalása kritika levonására készítheti azokat, akiknek mulasztása a bűncselekmény elkövetését lehetővé tette — vigye az ügyész a bűnügy anyagát a helyszínre, a dolgozók legszélesebb tömegei elé. Hasson oda, hogy a tárgyaláson az ügyész munkája nyomán kialakuljon az légkör, amelyben keserű lesz a társadalom ellenségeinek az élete, legyen éber, ideológiailag képzett, harcos védelmezője a népi demokráciának. Ezzel szolgálja az ügyész a munkásosztályt, annak nagy ügyét: a szocializmust és az emberiség békéjét.

Dr. Alapi Gyula

Beszámoló a Lengyel Jogász Szövetség harmadik országos kongresszusáról*

I. közlemény

A Lengyel Jogász Szövetség harmadik országos kongresszusa olyan hatalmas anyagot ölel fel, hogy arról egyetlen előadás keretében beszámolni nem lehetséges. Ezért a leghelyesebb azokat a döntő súlypontkérdéseket kiemelni, amelyek a mi munkánkhoz, az előttünk álló feladatok megoldásához a legnagyobb segítséget nyújtják.

Ilyen súlypontkérdések:

1. a Lengyel Jogász Szövetség működése,
2. a kongresszuson elhangzott kritika és önkritika,
3. a fiatal jogászkáderek munkába állítása, végül:
4. az új lengyel ügyvédi rendtartás kérdése.

* Elhangzott a Magyar Jogász Szövetségben, 1950 augusztus havában.

Mielőtt e kérdések részletesebb ismertetéséhez kezdenék, mindenekelőtt hangsúlyozni kell problémáinknak, megoldásra váró, jogász feladatainknak hasonlóságát.

Jellemző erre a hasonlóságra, hogy amikor a lengyelországi jogászmozgalom kritikáját hallottuk, úgy éreztük, hogy talán nemcsak a Lengyel Jogász Szövetségről, a lengyel kartársakról, hanem rólunk, magyar jogászokról is szó van. Amikor tehát kiértékeljük a Lengyel Jogász Szövetség kongresszusát, akkor nem a különbségeket helyes első sorban kiemelni, hanem azt a sok-sok rokonvonalat, amit a magyar és a lengyel jogászmozgalom fejlődése mutat. Ezért is érdemes foglalkozni a Lengyel Jogász Szövetség kongresszusával, ezért hasznos levonni nekünk a tanulságokat a lengyel jogászok által elért eredményekből és ezért kell a

jövőben még fokozottabban kiépíteni kapcsolatainkat a lengyel jogász kartársakkal.

Amikor a Lengyel Jogász Szövetség kongresszusáról beszámolunk, elsősorban a legfontosabb, legtöbb tanulságot nyújtó megnyilatkozást, a szovjet jogásküldöttek felszólalásait kell ismertetni.

A szovjet jogásküldöttek felszólalásai

A szovjet küldöttség vezetője, Mogenicsev elvtárs, szovjet főügyész a kongresszus első napján tolmácsolta a szovjet jogászok üdvözlését a lengyel jogászkongresszusnak. Mogenicsev elvtárs felszólalásában a sztálini államelmélet hatalmas és döntő szerepét hangsúlyozta. Ezzel az államelmélettel a jogászoknak, ha eredményes munkát akarnak kifejtteni, behatóan kell foglalkozniuk. A felépítménynek a jelentőségét, a politikának és a jogtudománynak a fontosságát *Sztálin* elvtárs a nyelvtudományról írott, de az összes tudományok fejlődését is döntő módon befolyásoló cikkében rögzítette le.

A jog — felépítmény. Minthogy a felépítmény visszahat a gazdasági alapra, a jognak támogatnia kell a gazdasági bázist. A kapitalista államok joga következetesen a kapitalizmust szolgálja. A szocializmus jogának, a népi demokráciák jogának ezzel szemben a különös feladata az, hogy segítse a szocializmus építésének ügyét. Ezzel kapcsolatosan és ezzel együtt a jogászok előtt ma, mint főfeladat a békéért folytatott harc kérdése áll.

A szovjet jogászok forró együttérzésüket és üdvözlüket küldik a kínai és a koreai forradalmi népeknek. Ezeknek a népeknek felszabadító háborúját az imperialista agresszorok ellen a nemzetközi jog igazságos harcnak ismeri el.

A világ demokratikus jogászaire ma a következő megtisztelő feladatok várnak:

1. A béke védelmére fegyvert kell kovácsolniok a jogból.
2. Ki kell fejleszteniök a szocialista törvényesség biztosításának a feltételeit.
3. Ki kell dolgozniok a sztálini elvekre épülő új nemzetközi jog alapelveit.
4. Fel kell virágoztatniok a szocialista jogot.

Ehhez a hatalmas munkához kívánt sok sikert Mogenicsev elvtárs a szovjet jogászok nevében és hangsúlyozta, hogy ha a lengyel jogászok munkáját a marxi-lenini elmélet irányítja, a sztálini elvek vezetik, akkor a siker elmaradhatatlan lesz.

A másik szovjet küldött, Kozsevnikov elvtárs, a Szovjetszkoje Goszudarsztvo i právo című lap szerkesztője, a jogászok soronkövetkező elméleti feladataival foglalkozott. Felhívta a jogászok figyelmét a marxizmus-leninizmus tanulmányozásának elengedhetetlen szükségességére. Hivatkozott arra, hogy a jogtudomány fejlődése csak a kritika és önkritika következetes alkalmazásával lehetséges.

Foglalkozott a nemzetközi joggal, mint napjaink egyik legidősebb jogi problémájával. A sztálini elveken alapuló, új nemzetközi jog óriási segítséget nyújt az emberiségnek a béke védel-

mére. Meg kell különböztetni a kapitalista és a szocialista nemzetközi jogot. A szocialista nemzetközi jogot korszakunkban dolgozták ki a *Sztálin* elvtárs által megadott elvek alapján. E jog szerint a szocialista népeket a barátság szoros kapcsolata fűzi össze. Ennek a nemzetközi jognak a népek szuverénitása, függetlensége az alapja. Ez a nemzetközi jog speciális felépítmény a gazdasági alapon és szerepét csak akkor töltheti be jól, ha következetesen követi a szocialista társadalom érdekeit. Napjainkban minden út a kommunizmushoz vezet. Ezért a szocializmus erői egyre növekednek, amint azt Molotov elvtárs lerögzítette. Ezzel szemben az imperializmus erői állandóan fogynak. Ezt a fejlődést *Sztálin* elvtárs előre látta és ő tett különbséget Hitler és a német nép között. Hitlerek jönnek, Hitlerek mennek, de a német nép marad — mondotta *Sztálin* elvtárs. Ennek, a népek szuverénitását elismerő és biztosító új nemzetközi jognak alapjai a szocialista, illetőleg a népi demokratikus államokon nyugszanak és a szocialista jogászoknak minden tehetségüket és erejüket latbavetve közre kell működniök ennek az új nemzetközi jognak a kidolgozásában és érvényesülésének a biztosítása érdekében.

A Lengyel Jogász Szövetség működése

A Lengyel Jogász Szövetség tevékenységét a kongresszuson Jodlovszki, a Szövetség elnöke ismertette.

A Lengyel Jogász Szövetség már öt éve működik, tehát jóval nagyobb multra tekint vissza, mint a mi Szövetségünk. A Szövetség taglétszáma meghaladja az 5000-et és a lengyel jogászoknak több mint 50%-át tömöríti magába.

A Jodlovszki által megadott adatokból kitűnik, hogy a Lengyel Jogász Szövetségben az igazságügyi apparátus tagjai nagyobb, az ügyvédek viszont alacsonyabb arányban vesznek részt, mint a mi szervezetünkben.

A Lengyel Jogász Szövetségben ugyanúgy, mint nálunk, a közigazgatási jogászok és a fiatal jogász-káderek (fogalmazók, ügyvédjelöltek) viszonylag kisebb számban vannak képviselve.

Ebből következik, hogy a Lengyel Jogász Szövetség előtt álló szervezési feladatok nagybanegészben megegyeznek az előttünk álló szervezési feladatokkal. Jodlovszki szerint a szervezési munkát a lengyel közigazgatási jogászok között fokozni kell. A lengyel hatéves terv realizálása a közigazgatási jogászokra nagy feladatokat ró. Ezeknek jó elvégzéséhez ideológiai és szakmai felkészültség szükséges. Ezt a Jogász Szövetségben tudják jól elsajátítani. Hiba, hogy az egyetemi tanárok és asszisztenseik sem léptek be teljes számban. Ez azért sem helyes, mert ily módon nem tudják kapcsolataikat a jogásztömegekkel megfelelően kiépíteni. Baj, hogy a fiatal jogászok sem léptek be mind a Szövetségbe.

A Jogász Szövetség régi alapszabálya nem volt megfelelő. Az alapszabály meghatározása a szocialista igazságról, mint célkitűzésről absztrakt volt. Nem beszél a régi alapszabály a Szovjet-unióhoz fűződő viszonyról sem. Ennek oka az,

hogyan az alapszabályt még 1945-ben készítették, amikor még nem volt tiszta képük a szocializmus lényegéről. A Lengyel Jogász Szövetségben 1948 decembere óta a munkáspártok egyesülésével alakult ki a helyes irány és csak 1949 januárjában kristályosodtak ki pontosan a Szövetség aktuális feladatai.

A jogászmozgalom legfontosabb feladata ma a nevelés, a jogászok ideológiai átképzése. Ezért a tanfolyamok számát szaporítani kell. Hiba, hogy az Igazságügyminisztérium és a Jogász Szövetség által külön szervezett kurzusok bizonyos fokú kettősséget okoznak. Ez hátráltatja a munkát. Ezt a kérdést meg kell oldani és az előadásokat össze kell hangolni.

A Lengyel Jogász Szövetség sok előadást tartott. A legutóbbi két év alatt 2085 előadás volt, ezek közül sokat a nemjogász tömegeknek tartottak. Az oktatásban figyelmet kellett fordítani a szakmai és a politikai kérdésekre. A szakmai oktatás során az alkotmánnyal és a büntetőjogi kérdésekkel foglalkoztak a legreálisabban. Az oktatás során a jogi problémákkal is alaposan kell foglalkozni, de mindenekelőtt az ideológiai oktatást kell méginkább elmélyíteni. A közelmúlt legfontosabb témája a béke kérdése volt. A Jogász Szövetség sok békegyűlést tartott. A szakmai és a politikai előadások a jog területén nem egyenletesen oszlottak meg. Egyes szakágak elmaradtak a fejlődés során. Ezt a jövőben orvosolni kell.

A Lengyel Jogász Szövetség főbb előadás-sorozatai:

Lelkiismereti szabadság. Hivatali titok. Munkafegyelem. Helyi tanácsok. A társadalmi tulajdon védelme. A béke.

Foglalkoztak a jog népszerűsítésével a széles néprétegek előtt. Ezt az Igazságügyminisztérium által szervezett külön aktív irányította. Előadásokat tartottak ennek kapcsán a falvakban és az iskolákban.

A Jogász Szövetség számos haladó határozatot hozott. Az Eisler-ügyben, az amerikai kommunista vezetők ellen folytatott bűnvádi eljárásban, Ilse Koch perében, Nazim Hikmet törvényellenes fogvatartása miatt a nagy nyilvánosság előtt is lerögzítették állásfoglalásukat. A jogászok a falujárók munkáját is támogatták és a parasztokat, különösen a kolhozok tagjait, jogi tanácsokkal látták el.

A lengyel-szovjet barátság hónapja alatt sok előadót adtak a többi tömegszervezeteknek. Ezek az előadók a szovjet jogról tartottak előadásokat. *Sztálin* elvtárs 70 éves születésnapja alkalmával ünnepélyes gyűlést tartottak.

A Lengyel Jogász Szövetség jelentős kiadói tevékenységet folytat. Kiadták a »Szociális gondolat fejlődése« című brosúrát, szerkesztésükben jelenik meg minden hónapban a *Pansztvó i Pravo* című jogtudományi folyóirat. Közvetesen továbbá a Szövetség egy kis könyvtárat is, amelyből eddig 50 szám jelent meg. Hiba, hogy a szovjet jogtudományi művekből aránylag kevés fordítás jelenik meg — állapítja meg Jodlovski.

Új feladatok a Lengyel Jogász Szövetség előtt:

1. A szervezet kiépítése.

2. Az oktatás megjavítása.

3. Konkrét jogi problémák eldöntése marxista-leninista szellemben.

4. Előadások tartása.

5. A jogtudomány népszerűsítése, a szocialista jog ismertetése a szakszervezetekkel karöltve.

6. Előadások tartása a kolhozokban, a falujárókkal együttműködésben.

7. Harc a békéért.

8. A szovjet jogtudomány ismertetése.

9. A nemzetközi kapcsolatok kiépítése, a békéért folytatott harc során.

10. A készülő törvényjavaslatok megvitatása.

11. A közigazgatási jogászok beszerzése.

12. Fiatalok beszerzése.

13. Új, aktív káderek kinevelése.

14. A Jogász Szövetség hivatalos lapjának megreformálása és

15. a lappal kapcsolatban tiszta helyzet teremtése, mert ezidő szerint a lap formailag a Jogász Szövetségé, de lényegileg a Szövetségnek mégsincs rá befolyása. Vagy legyen a Szövetség lapja, vagy a Szövetségnek egy másik lapot kell megindítania.

Elvi megállapítások a Lengyel Jogász Szövetség működésével kapcsolatban

Dr. Lernell, az Igazságügyminisztérium törvényelőkészítő osztályának igazgatója, magas színvonalú és elvi jelentőségű előadásban foglalkozott a jogászszövetség tevékenységével.

Dr. Lernell magyarázatát adja, miért kellett a Lengyel Demokratikus Jogász Szövetség régi elnevezését az új Lengyel Jogász Szövetség elnevezésre változtatni. Dr. Lernell rámutatott arra, hogy a Szövetség régi neve azt a már túlhaladott és még ki nem kristályosodott, ideológiai alapot tükrözi, amely a népi demokráciák hibás felfogásából eredt és aminek következtében hibás volt a jogról és a jogászok feladatairól alkotott felfogás is. A régi elnevezésben az jutott kifejezésre, hogy a Szövetség még nem képes az egész lengyel jogásztársadalom központi vezetésére. Az új elnevezés viszont már a fejlődés dinamikáját mutatja, azt, hogy a népi demokráciák politikai befolyása és súlya jogi téren is érlelődési folyamatot indított el. Nem vitás, hogy a népi demokrácia a munkásosztály diktatúráját valósítja meg és a szocializmust építi, ezért a népi demokrácia jogi szervezetének is a szocializmus jogi szervezetének kell megfelelnie. Természetes, hogy a népi Lengyelországban minden társadalmi szervezet ideológiai alapja csak az lehet, hogy közvetít a munkásosztály vezető pártja és a pártokivüli tömegek között. Ezért kellett megváltoztatni a Szövetség nevét is, hogy alkalmazkodjék ehhez az ideológiai alaphoz.

Az új elnevezés kifejezi a változást. Elfogadja a marxista tudomány alapelveit, amely szerint a jog a munkásosztály akaratának kifejezője. Ennek megfelelően a népi Lengyelország jogi felépítményének a munkásosztály érdekeinek védelmét kell szolgálnia, továbbá olyan viszonyok fenntartását, amely leginkább megfelelő a szocializmus felépíté-

sének. Ebből következik, hogy csak azt a jogászt lehet a népi Lengyelország jogászának nevezni, csak az lehet lengyel jogász, aki olyan jog alapján áll, amely a munkásosztály akaratából öltött testet. Ezért a jövőben csak olyan értelemben foghatjuk fel a Lengyel Jogász Szövetséget, hogy ebben a tömörülésben kizárólag olyan jogászokra gondolunk, akik a marxista-leninista tudomány alapján állanak és ezen az ideológiai alapon védik a munkásosztály érdekeit. Az új elnevezés ilyenformán nem mechanikus módon való kiszélesítését jelenti a régi szövetségnek, hanem ellenkezőleg, a teljes megfordulást és annak pontos meghatározását: ki tekinthető a népi Lengyelország jogászának.

A Lengyel Jogász Szövetség e legutóbbi kongresszusán új alapszabályt fogadott el. A régi alapszabályban ugyanis sok hiba mutatkozott. Ezeket a hibákat már a Szövetség 1949. évi közgyűlésén is erősen kritizálták. A régi alapszabályban a Szövetség céljait a jogrend és a társadalmi igazságosság megvalósításában és megalapozásában, az emberi szabadság lényeges előfeltételeinek a biztosításában szabták meg. E meghatározás nem szólt a népi demokrácia jogrendjéről, a szocialista típusú jogrendről. A szocialista típusú jogrend nemcsak az emberi szabadságot biztosítja, hanem a népköztársaság, a népi demokrácia hatalmát és népi jellegét, amely jelleg és hatalom az egyetlen és egyszersmind a legjobb biztosítéka az ember szabadságának és jogainak.

Helytelen volt az alapszabályban a jogszolgáltatás céljának a meghatározása is. Ma már köztudomású, hogy a jogszolgáltatás célja a dolgozó tömegek érdekeinek védelme. Ez azonban a régi alapszabályban nem domborodott ki. Mindezek miatt az előregedett alapszabályok helyébe újaknak kellett lépniök. Az új alapszabály 7. §-a a Lengyel Jogász Szövetség feladatait és célkitűzéseit a következőképpen határozza meg:

1. A lengyel jogászok mozgósítása és megszervezése arra, hogy a szocializmus felépítésében áldozatos és tevélegesen módon résztvegyenek,

2. a lengyel jogászok mozgósítása és megszervezése a békéért, a haladásért és a demokráciáért folytatott harcra,

3. a szocialista jogrend megerősítése, különösen a jogszolgáltatás területén,

4. a társadalmi öntudat kialakítása és a jogászok nevelése a tudományos szocializmus szellemében,

5. a marxista szellemű jogászai gondolkodás és az ugyanilyen irányú tudományos kutatás fejlesztése,

6. a Szovjetunió tudományos és gyakorlati eredményeinek népszerűsítése,

7. együttműködés a Szovjetunió és a népi demokráciák jogászszervezeteivel,

8. együttműködés a nemzetközi jogászai szervezetekkel a békéért, az emberi jogokért, a haladásért és a demokráciáért vívott harcban,

9. a szocialista jogrend megvilágítása és népszerűsítése a dolgozó tömegek előtt,

10. társadalmi akciók keretében megszervezése a jogsegélynek a dolgozó tömegek, főleg pedig a falusi lakosság részére.

A részletes taglalás helyett néhány alapvető szempontot helyesebb hangsúlyozni. Elsősorban azt, hogy az egyesületnek nincsenek más céljai, mint azok, amelyeket a Lengyel Egyesült Munkáspárt követ s amelyek a tudományos szocializmus tételein alapulnak.

Az alapszabály e módosításaiból mi is sokat tanulhatunk. A mi Szövetségünk alapszabályaiiban sem szerepel a szocializmus építése a célkitűzések között. Nem szerepel, mint célkitűzés a marxista-leninista ideológia felhasználása és alkalmazása a jogtudományban és a jogászmozgalomban sem. A mi alapszabályunk sem hangsúlyozza ki, mint elsőrendű feladatot a Szovjetunió tudományos és gyakorlati eredményeinek a népszerűsítését és az együttműködést a Szovjetunióval és a többi népi demokráciákkal. Nem hangsúlyozza ki a békéért folytatott harcban a jogászokra váró fontos feladatokat sem. Természetes, hogy munkánkban, alapszabályunktól függetlenül igyekszünk a súlypontot ezekre a kérdésekre helyezni. Mégis nyilvánvaló, hogy nekünk is foglalkoznunk kell alapszabályunk módosításával.

Dr. Lernell a jogászok kötelességeit a Szövetség további fejlődésének perspektívájából a következőkben határozza meg: »Alapvető és élenálló kötelessége minden jogásznak a *szocialista jogrend* megerősítése. E jogrend megvalósítása a gyakorlati jogszolgáltatásban azt jelenti, hogy a büntetőjog jobban kövesse a dolgozó tömegek érdekeit, s hogy minden egyes esetet osztályszempontból kell megítélni.

Ideológiai téren a következő feladatok sorolhatók fel:

a) a további intenzív munkálkodás a marxista-leninista elvek elsajátításában,

b) a marxista jogi gondolkodásnak az eddiginél erőteljesebb kifejlesztése,

c) a Szovjetunió tudományos és gyakorlati jogi eredményeinek elsajátítása és hasznosítása a tudományos jogi kutatásban,

d) a harc a békéért, mint a szövetség egyik legfőbb feladata. E békeharc magában foglalja a szocialista jogrend és a gazdasági tervek megvalósítását is. A békeharc a belső fronton nagy politikai gyűléseken folyik, míg nemzetközi vonalon a szövetség munkáját csak ez az egy szempont vezeti.

A jog és a jogászok jelentőségével és a jog szerepével kapcsolatosan dr. Lernell figyelemreméltó megállapításokat tett.

A szocialista jogrend arra törekszik, hogy olyan viszonyokat teremtsen, amelyek legjobban megfelelnek a munkásosztálynak és amelyek előnyösek és kedvezőek az egész dolgozó népnek. A népi demokráciákban az egyik főfeladat a kizsákmányoló osztályok talpraállításának meggátlása és ebben a harcban, különösen amikor az kiélesedik, rendkívüli módon megnő a jogrendszer fontossága, mert a jog fegyver, amely segít a szabotázs, a kártevés és a reakció minden nyílt és rejtett megnyilvánulása elleni küzdelemben. Általában növekszik a jog jelentősége akkor, ha védekezni kell a belső ellenség ellen, vagy ha a függetlenséget kell biztosítani az imperialista agresszióval szemben.

A jogi berendezés jelentősége tehát nemzetközi viszonylatokban is növekszik, különösen olyan időkben, amikor, mint napjainkban is, nőttön nő a feszültség és a béke fenntartásáért folytatott harc az előtérbe tolul. Növekszik a jogrend fontossága a gazdasági szervezés és a kulturális nevelés terén is. Az új jogrendszer őrt áll a szocializmus építésének vártáján és mivel a dolgozó tömegek érdekeit szolgálja, a tömegek részéről mind nagyobb megértésre talál. Abban a mértékben, ahogy haladunk előre a szocializmus felé vezető úton, ahogy hatványozódnak a népi demokráciák erői, ugyanúgy növekszik jogrendszerünk jelentősége is. A kapitalista országok jogrendszerét a nép gyűlöli. Ezek a jogrendszerek pusztulásra vannak ítélve, mivel maga a kapitalista rendszer is a haladók stádiumában van. Amilyen mértékben fajzik el a kapitalista rendszer és amilyen mértékben áll be a rothadásnak az ideje, ugyanolyan tempóban omlik össze a burzsoáz jogrend is. Lenin már 1919-ben rámutatott arra, hogy a burzsoázia saját maga teszi tönkre jogi szervezetét.

Ezzel ellentétben azokban az országokban, ahol a proletárdiktatúra funkciói megvalósulnak, ahol az állam szerepe a sztálini tanítások alapján növekedőben van, növekszik a jogrendszer szerepe és jelentősége is. A szocialista típusú jog a társadalmi viszonyok megteremtésében aktív szerepet kap. A Szovjetunió története bőséges tapasztalatot nyújt a jog kérdésében lefolytatott ideológiai küzdelemre. Az az álláspont, hogy a szocialista államból a jogot ki kell zárni, teljesen tévesnek bizonyult. Mindazokról a próbálkozásokról, amelyek a jog szerepének szűkítésére irányultak, a nihilisztikus, anarchisztikus tendenciákról, mindazokról a teóriákról, hogy jog nélkül is lehet jól gazdálkodni és kormányozni, megállapítást nyert, hogy tudományellenesek, hogy ellentétben állanak a marxista teóriával és alkalmasak az állam szervezetének szétesztésére. A Szovjetunió tapasztalatai azt bizonyítják, hogy jogrendszerünk állandó mozgásban, fejlődésben van és további fejlődése is biztosítottnak látszik.

Mi akadályozza azonban jogászainkat, hogy ezt a tényt öntudatosan belássák — teszi fel a kérdést dr. Lernell. — Az, hogy gazdaságunk és társadalmunk állandó fejlődésben, átalakulásban van és jogrendszerünk is ennek megfelelően alakul és változik. Ez negatív módon hat a törvényalkotások állandóságára és a felületes szemléletben a bizonytalanság érzését kelti. A bizonytalanságnak azonban ilymódon való kiemelése nem értelem-szerű. Visinszkij bebizonyította, hogy ezek a változások, ez a mozgalom a jogalkotás terén, a jog fejlődésének a jele, amely fejlődés egyre magasabb fokot ér el.

Dr. Lernell foglalkozik a kapitalista időkbeli öröklött jogi normák kérdésével is. Szerinte sok esetben elkerülhetetlen, hogy ezek a régi normák működjenek tovább egy most már elűtő szervezetben és maga Lenin utópisztikusnak tartja azt, hogy a hatalom átvételével egyidejűleg minden öröklött régi normát el lehet törölni. A marxista-leninista ideológián alapuló új államok sok

esetben nem mondanak le arról, hogy a régi jogszabályokat bizonyos ideig még használják. Ezek a régi szabályok azonban az új környezetben új értelmet kell, hogy nyerjenek, s ezenfelül ezek a régi szabályok az új rendszerben megolvadnak és az új szabályokkal együtt, mint az új népi jogrend egységes egészet alkotnak.

Visinszkij elvtárs ezt a folyamatot a következőképpen fejezi ki:

»Ahol új gazdálkodás keletkezik, ott védtelenül új jogszabályok is támadnak. Az új jogszabályok a teljes jogrendszer egészében új tartalmat nyernek. Ez a tartalom lényegében eltér a régi burzsoáz jogrendszertől.«

Dr. Lernell szerint hangsúlyozni kell, hogy az öröklött jogszabályok nem maradhatnak állandó részei jogrendszerünknek, hanem törekedni kell ezek állandó és következetes kiküszöbölésére. Ebből pedig a kodifikációs munkák befejezésének mielőbbi szükségessége következik.

Dr. Lernell építő kritikájában rámutat arra is, hogy a jogszabályokat a széles tömegek részére érthetően, világosan kell megfogalmazni. A kodifikációs munkában a marxista-leninista ideológiának élesen kell kidomborodnia.

Dr. Lernell megállapítása szerint a polgári jog kodifikációja ugyan gyors ütemben történt, de sem az új társadalmi viszonyokat, sem pedig a marxista-leninista elméletet nem vette figyelembe. Nem oldotta meg ez a kódex megnyugtató módon az olyan főkérdést sem, mint amilyen a tulajdonjog kérdése. A büntetőjogi kodifikáció óriási előnye, hogy a konkrét társadalmi viszonyokon épül. Figyelembe kell azonban venni a perspektívát is, azt, hogy ezek a viszonyok hova fognak fejlődni.

A jogszolgáltatással kapcsolatosan rámutat arra, hogy elsősorban a megfelelő káderek hiánya és a káderek politikai és ideológiai képzettségének elégtelensége okozott fennakadásokat. Ezen a területen azonban az újabb reformok, amelyek a bíróságoknak a nép tanácsokkal való erősebb összeköttetésében, a népi elemek széleskörű bevonásában, a bírának a közigazgatásban való részvételében, az ügyvédi kar átszervezésében fognak jelentkezni, jelentős javulást hoznak majd.

A döntő feladat, hogy a régi kádereket fel kell tölteni a munkásosztályból származó, új jogászokkal, akik osztályösztonúkkal híven szolgálják a dolgozó tömegek érdekeit.

Végül a jog jelentőségével kapcsolatosan dr. Lernell leszögezi:

A proletariátusnak szüksége van a bíróságokra és a törvényekre. A történelem bizonyítja, hogy a szocializmusban a jog mind magasabb és magasabb fejlődési fokra emelkedik, vagyis nem az imperializmus, hanem a szocializmus szolgáltatja a kedvező talajt a jog részére. Mi a szocializmus időszakában élünk, a tudomány Marx-Engels-Lenin-Sztálin által kijelölt útján járunk és az Októberi Forradalom, a Szovjetunió 30 éves tapasztalatainak nyomdokain haladunk. Országunkban növekednie kell a jog jelentőségének. Jogrendszerünk fejlődésétől függ a lengyel jogász

helyzete, ennél fogva a lengyel jogász kötelessége, hogy ezt a fejlődést elősegítse és siettesse különösen az új törvényalkotások és a jogszolgáltatás területén.

Küzdünk tehát azért, hogy Lengyelországban a jog minél nagyobb szerephez jusson, de ez a küzdelem csak az esetben hozhat teljes eredményt, ha sikerül nekünk a lengyel jogászok munkáját magasabb színvonalra emelni és törvényalkotásainkat a joggyakorlat mindennapi feladatainak megoldására alkalmassá tenni. Meg vagyok győződve arról, — mondotta dr. Lernell — hogy a Marx-Engels-Lenin-Sztálin által kidolgozott tudomány alapjaira helyezkedve, meg tudjuk oldani azokat a feladatainkat, amelyek a hatéves terv megvalósításaért, a békéért, az új, szocialista jogért és az új, szocialista jogszolgáltatásért vívott harcunknak során reánk várnak.

A lengyel jogtudomány kritikája

A jogtudomány fejlődésével kapcsolatosan a lengyel jogászkongresszuson rendkívül tanulságos előadások hangzottak el. Különös figyelmet érdemel Rozmaryn egyetemi professzornak »A jogtudomány kérdései és az első tudományos kongresszus« címen tartott előadása. Rozmaryn egyetemi tanár bejelentette, hogy a lengyel kormány támogatásával még ebben az évben nagyszabású tudományos kongresszust tartanak. A minisztertanács a jogtudományt illetően azt a feladatot tűzte a kongresszus elé, hogy mutassák be a jogtudomány jelenlegi állapotát. A minisztertanács a munka előkészítésére külön bizottságot szervezett, amelynek 5 jogász tagja van. Rozmaryn professzor hangsúlyozta, hogy a tudományos kongresszusnak elő kell mozdítania az elmélet és gyakorlat összekapcsolását. A gyakorlatot a tudomány szellemében kell folytatni és abban hasznosítani kell a tudományos eredményeket, másrészt viszont a gyakorlat veti fel azokat az igényeket, amelyek megszabják, hogy milyen irányban kell kibővíteni az elméleti kutatást. A gyakorlat mutatja meg, hogy mi igaz és mi nem igaz az elméletből. Sajnos, a tudomány elmaradt a gyakorlat szükségleteitől. A fiatalság joggal kritizálja a tudósokat és jogosan kifogásolja, hogy nem adnak több marxista jogtudományt. A jogtudomány egyik nagy hibája éppen az, hogy anyagát nem mindig az életből meríti. A törvények előkészítése érdekében a jogtudomány keveset tesz. A készülő törvények szükségességéről az egyes törvények megjelenése előtt úgyszólván egyetlen tudományos cikket sem lehet olvasni. Nem jelent meg egyetlen cikk sem a munkaerőgazdálkodás törvényes szabályozásának szükségességéről vagy a helyi tanácsokról. Ugyanez a helyzet az ügyészséggel és a döntőbizottságokkal kapcsolatosan is.

Összefoglalásul Rozmaryn professzor megállapítja, hogy a gyakorlat haladt előre, a tudomány azonban lemaradt. Ennek oka az is, hogy nem állanak rendelkezésre megfelelő kézikönyvek. Az egyetemi hallgatók még mindig a régi kézikönyveket forgatják. Az ilyen könyvek nemcsak hogy nem használnak, hanem egyenesen ártanak.

A monográfia területén sem kielégítő a helyzet. A monográfia-írók az élettől teljesen elvonatkoztatott anyagot dolgoznak fel. Így a kereskedelmi társaságról, a régi önkormányzati formákról, a részvényes kisebbségi jogairól írnak még mindig monográfiákat. Az anyagot csak formálisan, dogmatikusan, nem kritikai módon dolgozzák fel.

A hibák okai:

1. nem ismerik eléggé a marxizmus-leninizmust,
2. nem ismerik eléggé a szovjet jogtudományt,
3. a nyugati tudományt követik.

A jogtudomány időszerű feladatai:

1. A jog fogalmának meghatározása és a gazdasági alaphoz való viszonyának kidolgozása,
2. a jogrendszer felosztása,
3. a jogtudomány története Lengyelországban.

Felmerül a kérdés, kik a hibások a jogtudomány lemaradásában, az elméleti vagy a gyakorlati jogászok? A hiba a jogászok mindkét csoportját terheli. A gyakorlati jogászoknak kellene a feladatokat felvetni és jelezni a szükségletet. Ezt nem teszik meg. Az elméleti jogászok viszont nem szolgálják a gyakorlat szükségleteit. A gyakorlati jogászok feladata lenne a kritika erélyesebb alkalmazása, de ennek a kötelezettségüknek sem tesznek eleget. Nem bukkannak fel új gyakorlati és elméleti jogászkaderek. A jogi folyóiratokban mindig ugyanazok a nevek szerepelnek. Ez a szerkesztő hibája, amin szintén segíteni kell.

Az ifjúság tudományos igényei Jawiczki ifjúsági küldött felszólalásában láttak napvilágot. Jawiczki hangsúlyozta, hogy csak a háború után kezdett tanulni, mint sokezen mások. Most az ifjúság és az öreg lengyel jogászok együtt szolgálják a lengyel népi demokráciát. A lengyel ifjúságra a békéért folytatott harcban számítani lehet. Az ifjúság a tudomány elsajátításával szolgálja az osztály nélküli társadalom megvalósításáért folytatott harcot. A fiatal jogászok már nem apolitikusok és tudják, hogy a jog fegyver a munkásosztály kezében. A lengyel jogtudományban még mindig vannak reakciós jelenségek és a tudomány még sok tekintetben elmaradt az élettől. Vannak még tanárok, akik nem marxi-lenini szellemben, hanem az idealista burzsoá ideológia szellemében adnak elő. A harc ezen a területen is folyik. Ebben a csatában részt vesz a fiatalság is. Segíti a fiatal demokratikus tanárokat, akiknek feladata nem könnyű. Az elmúlt években az egyetemen már volt marxista kurzus. A most folyó tanévben minden tanszéken szerveztek ilyeneket. Néhány hét múlva a jogászfiatalság első tudományos kongresszusát fogja tartani. Ehhez a kongresszushoz kérnek segítséget a Lengyel Jogász Szövetségtől.

Tanulságok a lengyel jogtudománnyal szemben elhangzott kritikából

A lengyel jogászkongresszusnak a jogtudománnyal kapcsolatos állásfoglalásai is nagymérték-

ben alkalmazhatók a mi viszonyainkra. Nálunk is felhozható a jogtudománnyal kapcsolatos lemaradás vádja. A jogtudományi cikkek, a monográfiák aktualitásához nálunk is szó fér. Mi is élhetünk a kritika fegyverével a tudósok felé, hogy nem támasztják kellőképpen alá a készülő törvényeket és rendeleteket, hogy az élettől elvonatkoztatva írják. Nálunk is élő szükségesség a marxi-lenini elmélet elsajátítása és felhasználása a jogtudomány terén. Különösen hangsúlyoznunk kell nekünk is a szovjet fordítások elégtelenségét és azt, hogy ezt az elmaradottságunkat sürgősen be kell hozni. A lengyel jogászkongresszusnak a jogtudomány problémáival foglalkozó része egyúttal segítséget nyújt annak a problémának megoldásához is, amely már nálunk is több ízben felvetődött és amely abban áll, hogy feladata-e a Magyar Jogász Szövetségnek a jogtudománnyal való foglalkozás, vagy sem. A lengyel jogászok ezt a kérdést úgy döntötték el, hogy a Lengyel Jogász Szövetségnek nemcsak feladata, hanem kötelessége a tudományos kérdésekkel való aktív és intenzív foglalkozás és amint láttuk, a lengyel jogászok ezt a szükségességet az új alapszabályaikban is leszögezték.

A fiatal jogászok munkábaállítása

A fiatal jogászok bekapcsolásának szükségességét Jawiczki ifjúsági küldött erősen hangsúlyozta. Ugyanezt hangoztatták az egyetemi hallgatók küldöttei is, akik eljöttek és lelkesen üdvözölték a kongresszust.

Erről beszélt a jogászakadémia felvonuló tagságának ünnepi szónoka is és hangsúlyozta, hogy a lengyel jogászakadémia egy kommunista forradalmár lengyel jogászról, Duracsról, nyerte elnevezését és ez a név is kötelezi az ifjúságot arra, hogy a Duracstól örökölt hagyományok szellemében tanuljon és dolgozzék.

Meg kell állapítani, hogy a kongresszuson alig volt fontosabb előadó, aki ne emlékezett volna meg az ifjúság bevonásának szükségességéről, aki a jogászmozgalom újszemű fejlődésének előfeltételeként ne jelölte volna meg a fiatal munkás- és parasztkadereknek mielőbbi munkábaállítását. Ez a gondolat Lernell, Podlawsky, Jodlovski és Swiatkowski igazságügyminiszternek, valamint mások felszólalásaiban is egyaránt előtérbe tolult. Az előadók egyike, Podlawsky találóan idézte Bireut elvtárs megállapítását, miszerint »kevés olyan feladatunk volt, amit azért nem tudtunk végrehajtani, mert nem tudtuk belefoglalni terünkbe, vagy mert nem volt rá pénzünk, ellenben sok olyan feladatunk volt, amit azért nem hajtottunk végre, mert nem álltak rendelkezésünkre megfelelő számban káderek».

A kongresszus befejezése után a lengyel jogászok üdvözlő táviratot küldtek Sztálin generalisszimusznak Moszkvába, csatlakoztak a stockholmi békefelhíváshoz, üdvözölték Boleslaw Bierut elvtársat, a Lengyel Köztársaság elnökét, táviratot küldtek Cyriankiewiczhez, a Lengyel Köztársaság kormányának elnökéhez. Szívélyes és forró üdvözlőt küldtek a Szovjetunió jogászaikhoz.

Tiltakoztak az Egyesült Nemzetek főtitkáranál a koreai imperialista agresszió ellen, szolidaritásukról biztosították Joliot-Curie professzort és Prittet, a Jogász Szövetség elnökét a béke ügyéért folytatott harcukban és határozati javaslatban szögezték le a lengyel jogászok előtt álló soronkövetkező feladatokat.

A határozati javaslatok

A kongresszuson elhangzottak alapján jöttek létre a Lengyel Jogász Szövetség III. országos kongresszusának a határozatai. Ezek a határozatok abból indulnak ki, hogy ez a kongresszus az országon belül kiélesedett osztályharc, a háborús agresszorok tábora ellen folytatott békeharc közepette folyt. le. A határozat a következőket szögezi le:

1. A lengyel jogászok központi feladata az, hogy minden erejüket latbavetve harcoljanak a békéért és ne kíméljék a fáradságot a nemzetközi jog legfőbb alapelveinek védelméért és minden tudásukkal folytassák a harcot a nemzetközi jogot lábbal tipró, imperialista agresszorok ellen.

2. A békéért folytatott küzdelem megköveteli a Szovjetunióhoz, a béketábor vezetőerejéhez fűződő barátság elmélyítését és a lengyel jogászok, Sztálinnak, a tudomány legnagyobb mesterének útmutatásából meg fogják tanulni mindazon feladatoknak a helyes megoldását, amelyek a békéért folytatott küzdelem során előtérbe tolnak.

3. A békéért folytatott harc megköveteli a népi demokratikus állam megerősítését. A lengyel jogászoknak a legtevékenyebben részt kell venniük a szocializmus építésében, a hatéves terv megvalósításában.

4. A Szovjetunióhoz fűződő barátságnak, a tapasztalatok felhasználásának különös jelentősége van a lengyel jogászok számára. Az államról és a jogról szóló szovjet tudomány, a lenini-sztálini tudomány teszi egyedül lehetővé a társadalom fejlődését irányító törvények megismerését. Ez a tudomány teszi lehetővé az elmélet és a gyakorlat összekapcsolását és azt, hogy a jogot a lengyel munkásosztály és annak vezető élcsapata szolgálatába állítva, szolgálja a békéért folytatott harc nagy ügyét.

5. Az eddigi szervezési és ideológiai hibák forrása nemcsak a jobboldali nacionalista elhajlás, az ezáltal kiszélesedő ideológiai zavar volt, amely elferdítette az államnak, mint a proletárdiktatúra funkcióját betöltő szervezetnek a lényegét és tartalmát, hanem a marxista-leninista tudománynak, a marxizmus klasszikusainak a hiányos ismerete is és nem utolsó sorban az, hogy a lengyel jogászok nem sajátították el eléggé a szovjet tudománynak az államról és a jogról szóló tanításait.

6. Az eddigi működésnek a bírálat és önbírálat jegyében való kiértékelése során a következő helyes megoldás bontakozik ki: Anélkül, hogy a pártszervezetek és üzemi szervezetek működését megkérdőznék, a Lengyel Jogász Szövetségnek a jogászártalmiság pártunkívüli ideológiai nevelő tömegszervezetévé kell válnia, amely az Egyesült Lengyel Munkáspárt ideológiai alapelveit közve-

títi a jogászok széles tömegeihez és amely a szocialista jogrend védelmében minden jogászt mozgósít arra a feladatra, hogy a lehető legaktívabban vegyen részt a szocializmus építéséért folyó küzdelemben. Ennek megfelelően a Lengyel Jogász Szövetségnek tevékenyen kell közreműködni a jogtudomány kialakításában, a bíróság és az ügyészség népi arculatának kifejlesztésében, az ügyészség és ügyvédség átszervezésében és támogatnia kell az államapparátusnak, különösen pedig a Tanácsok népi jellegének a kialakítását.

7. A Lengyel Jogász Szövetségnek harcolnia kell a munkás-paraszt származású, új káderekért, támogatnia kell az újonnan felnövő jogászfijúságot és meg kell védenie őket a formalizmus, a dogmatizmus és az idealizmus ártalmas behatásával szemben és fel kell vértéznie őket a marxista-leninista tudománynak csalhatatlan fegyverével.

8. A Lengyel Jogász Szövetségnek ápolnia kell a haladó és forradalmi jogász hagyományokat, mert ezek a hagyományok megkönnyítik a hazafias állásfoglalás kialakítását és elősegítik a harcot az angol-amerikai imperializmus szolgálatában álló kozmopolita elméletek ellen, és végül elvezetnek ahhoz a proletár internacionalizmushoz, amely a Szovjetunióra támaszkodva és vele együttműködésben követeli minden nemzet számára az önrendelkezési jogot és értékeli minden nemzet hozzájárulását az általános emberi kultúra kincsesházához.

A lengyel jogászoknak együtt kell működniük a szovjet jogászokkal és el kell mélyíteniük a barátságot a szovjet jogászokkal és a népi demokratikus országok jogászaival is és minden haladószellemű jogással, különösképpen pedig a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségébe tömörült kartársakkal és barátokkal.

9. A kongresszus határozata végül lerögzíti, hogy a lengyel jogászok munkájának magasabb színvonalra emelése megköveteli a kodifikációs munkálatok siettetését.

A Lengyel Jogász Szövetség harmadik kongresszusa úgy véli, hogy megtörtént a döntő fordulat a lengyel jogászmozgalomban és reméli, hogy ennek eredménye a központ és az egyes alosztályok jobb összekapcsolódása és helyesebb működése lesz.

A tanulságok összefoglalása

Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a felszólalások során elhangzott kritikából és önkritikából, a Lengyel Jogász Szövetség határozataiból, a lengyel jogászmozgalom tekintélyes eredményeiből és tanulásaiból rendkívül sokat meríthetünk.

Elsősorban a lengyel jogászkongresszuson elhangzott kritikából és önkritikából kell megállapítanunk, hogy amennyiben a jövőben jogászmozgalmunkban nagyobb eredményekre törekszünk, nekünk is erőteljesebben kell alkalmaznunk a kritikának és az önkritikának fegyverét. Nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy ahol olyan felett a kritika és az önkritika, mint a lengyel jogászmozgalomban, az csak erős, fejlődőképes és egészséges mozgalom lehet.

Ugyancsak fel kell használnunk káderpolitikánkban is a lengyel kartársak tapasztalatait és megállapításait. A szűk káderpolitika a mi jogászmozgalmunkban is erősen érezteti hatását és nyilvánvaló, hogy ezen a téren nekünk is mielőbb komoly reformokat kell bevezetnünk. Fokoznunk kell a harcot nekünk is a jogtudományban mutakozó kozmopolita, idealista csökevényekkel szemben és nálunk is meg kell vizsgálni, vajjon nem szükséges-e gyorsítanunk a kodifikációs munkálatok előrehaladását. Mielőbb el kell indítanunk a népszerű jogi tárgyú előadásokat azoknak az értékes tapasztalatoknak a felhasználásával, amelyeket ezen a téren a lengyel kartársaink már megszereztek.

Össze kell kapcsolnunk a jogtudományt a gyakorlattal. Elegendő segítséget kell nyújtanunk a fiatal munkás- és parasztjogászok számára. Megfelelő számú és jó tankönyveket kell az ifjúság rendelkezésére bocsátanunk. Fokoznunk kell a szovjet művek fordítását, a szocialista típusú állam követelményeinek meg nem felelő törvényeket újjal kell felcserélnünk. A közigazgatási és a szövetségtől még tartózkodó fiatal jogászokat be kell vonni a Jogász Szövetség munkájába. Az Igazságügyminisztérium és a Jogász Szövetség oktatási munkáját jobban össze kell hangolnunk, hogy a jelenleg nálunk is mutakozó kettősség megszűnjék. Fel kell számolni a vidéki jogászok relatív elmaradottságát és a jogtudományt az aktuális, konkrét szükségletek megoldására kell mozgósítanunk. Harcolnunk kell a nyugati jogtudomány tisztelete, a kozmopolitizmus és idealizmus ellen, oly módon, hogy ugyanakkor terjesztjük a marxista-leninista ismereteket és a marx-lenini elméletet a jogtudomány alapjává tesszük. Fejlesztetni kell a kritikát és önkritikát. Ezek és a többi tanulságok a lengyel és a magyar jogászmozgalomban jelentkező problémák nagymértékű hasonlósága arra mutatnak, hogy a jövőben a népi demokráciák jogászmozgalmaira nagyobb figyelmet kell szentelnünk és elsősorban fokoznunk kell a Szovjetunió jogászai eredményeinek felhasználását ugyanúgy, mint azt lengyel jogász kartársaink is követelték. Ha a lengyel jogászkongresszus felbecsülhetetlen tanulságait mindennapi munkánkban fel fogjuk használni, bizonyos, hogy ennek a Magyar Jogász Szövetség sikere jobb munkássága, a magyar jogászelet fellendülése, a jognak a szocializmus építése során egyre fokozódó jelentősége lesz az eredménye.

A Lengyel Jogász Szövetség harmadik országos kongresszusának átütő sikere a lengyel jogászok hatalmas munkájának volt az eredménye. A kongresszus megmutatta, hogy Lengyelországban erős és tartalmas, új, szocialista jogászmozgalom alakult ki. A Lengyel Jogász Szövetség tekintélyes és demokratikus tömegszervezetté fejlődött. A lengyel jogtudomány művelői a szovjet jogászok útmutatásának nyomán felsorakoztak az élenjáró, marxista-leninista tudósok sorába. A kongresszus eredményei nemcsak a lengyel jogászmozgalomban jelentenek fontos mérföldkövet, hanem átlépve a határokat, serkentőleg, példamutatóan hatnak a többi népi demokráciák

fejlődésére is. A baráti lengyel jogászoknak tehát nemcsak a hagyományos vendégszeretetet is meghaladó szívélyes fogadtatásért tartozunk köszönettel, hanem azért a hasznos és jelentős segítség-

gért is, amit hatalmas kongresszusuk tanulságai-
val a Magyar Jogász Szövetségnek, a magyar jogászmozgalomnak nyújtottak.

Dr. Kovács István

A Szovjetúnió kolhozjogának rövid vázlatja

Bevezetés

A szovjet kolhozjog mai szervezete a szovjet dolgozó parasztok hosszas harcainak és győzelmeinek eredményeként jött létre. A földműves termelőszövetkezetnek a Nagy Októberi Szocialista Forradalom után három fajtája volt: 1. a föld közös művelésére alakult egyesülés, 2. a mezőgazdasági kommuna, 3. a mezőgazdasági termelőszövetkezet (kolhoz).

A föld közös művelésére alakult egyesülés főleg az ázsiai területeken és a félnomád műveléses kerületekben honosodott meg. Lényege, hogy a parasztok a birtokukban lévő termelési eszközöket csupán a munkák idejére egyesítik. Csak azok a termelési eszközök képezték a társaság tulajdonát, amelyeket a közös jövedelemből vett a társaság.

A kommuna a szövetkezetnek olyan formája volt, amelyben nem csupán a termelési eszközöket szocializálták, hanem fogyasztási és életszükségleti cikkeket is (lakóépületek, baromfi, stb.). Az első időkben, a polgárháború idején, a kommunák fejletlen technikai berendezéssel és kevés termékkel rendelkeztek. Rendszerint az elkobzott földesúri vagyonból a volt bérések és félproletárok alapították. A kommunák jelentősége abban volt, hogy a polgárháború idején zászlóvivői voltak a kolhozmozgalomnak. Nagy hibájuk, hogy nem tudtak differenciáltnan hozzájárulni a fogyasztási és termelési javakhoz.

A mezőgazdasági termelőszövetkezetek, a mai kolhozok, bizonyultak a legmegfelelőbb formának. Sztálin elvtárs a Szovjetúnió Kommunista (bolsevik) Pártjának XVII. Kongresszusán leszögezte ezt az elvet. Többek között kifejtette, hogy a jövő kommunája a fejlett és jómódú termelőszövetkezetekből fog kinőni. A jövő mezőgazdasági kommunája majd akkor épül ki, amikor a termelőszövetkezet farmjaiban bőségben lesz a vetőmag, az állat és a szárnyas, a gyümölcs és minden egyéb termék, amikor a termelőszövetkezetek mechanizált mosodákat, korszerű konyha-éttermeket, kenyérgyárakat rendeznek be, amikor a kolhoztag látja, hogy előnyösebb számára, ha a húst és a tejet a farmról kapja, minthogy apróállatokat neveljen és tehenet tenyészten; amikor a kolhoz nőtagja látja, hogy számára sokkal kedvezőbb, ha az étteremben ebédel, a kenyéruzemtől vásárol kenyeret és kimosott fehérneműjét a közös mosodából kapja, minthogy saját maga foglalkozzék ezzel.

Ilyen módon a jövő mezőgazdaság kommunájának a tagjai nem folytatnak majd kiegészítő magángazdaságot, de nem azért, mert ezt tiltja a törvény, mint az előző kommunákban volt, hanem azért, mert nem látják szükségesnek.

A kolhoz és kolhozjog fogalma; a kolhozjog forrásai

A kolhoz az állam tulajdonát képező földön, saját termelési eszközeit önkéntesen szocializált parasztok által alapított és saját maguk által vezetett vállalat. (Szovjetek VI. Kongresszusa, 1931.)

A kolhoz a szocialista mezőgazdaságnak egyik formája. A szocialista mezőgazdasági üzem másik formája a szovhoz.

A kolhoz a szovhozól abban különbözik, hogy míg a kolhoz, — mint a dolgozó parasztok termelőszövetkezte — formailag olyan szocialista gazdaság, melyet maguk a dolgozó parasztok hoztak létre és vezetnek; addig a szovhoz állami tulajdonban lévő vállalat, vagyis olyan gazdaság, melyet az állam hozott létre és vezet.

A kolhozjog a munkások és parasztok szocialista állama által alkotott oly jogszabályok összessége, melyek megerősítik és biztosítják a szovjet hatalom érdekeinek megfelelően a kolhoz építését és fejlődését. (Nikitin.)

A kolhozjog — éppen úgy, mint minden jog, — az uralkodó osztály politikai fegyvere. A kolhozjog tehát a szovjet állam fegyvere, a munkásosztály és a kolhozparasztság közötti szövetség megerősítésére. A kolhozjog a parasztság széles tömegének a kommunizmushoz vezető sajátos útjait tükrözi vissza.

A kolhozjog legfőbb forrásai a következők:

1. Mezőgazdasági termelőszövetkezeti alaptörvény. (1935 február 17.)

2. A Szovjetúnió Népbiztosai Tanácsának 1935. évi december hó 15-i rendelete, a kolhozok gazdaságszervezeti megerősítéséről és a nem fekete földek területein és kerületeiben, köztársaságaiban lévő mezőgazdaság felemelkedéséről.

3. A Szovjetúnió Népbiztosai Tanácsának 1939. évi május 27-i rendelete: a kolhozok társas földjeinek az elherdálástól való megőrzésének rendszabályairól.

II.

A kolhozok állami vezetése

A kolhozok állami vezetésének lényege: örökös és a szocialista törvényesség felett.

Az állami szocialista üzemek (ipari és kereskedelmi vállalatok) és kolhozok állami vezetése között a legfőbb különbség abban áll, hogy az állami üzemek vezetését a központok és egyéb irányító szervek a célszerűség és tervgazdálkodás szempontjainak figyelembevételével teljes rendelkezési joggal látják el, viszont a kolhozok a kolhozdemokrácia alapelvei szerint működnek. Az állami

vezetés itt törvényhozási úton és a törvények és egyéb jogszabályok szigorú betartásának, a szocialista törvényesség ellenőrzésének útján történik.

Magától értetődő ez a különbség, hiszen az állami vállalatok állami tulajdonban álló szocialista üzemek. A kolhoz önálló jogi személyiséggel rendelkező szocialista üzem, ahol a kolhoztagság gyakorolja a jogszabályok keretein belül a szuverén hatalmat. Ezért a kolhozokban a kolhozdemokrácia elve uralkodik. Ez annyit jelent, hogy a kolhoz az egész kolhoztagság legfőbb vezetése és irányítása alatt áll.

A szocialista törvényesség feletti őröködést és a kolhozok támogatását, másszóval a kolhozok állami vezetését az államhatalom központi és helyi szervei látják el. A központi szervek közül legjelentősebb szerepe a minisztertanácsnak és a földművelésügyi minisztériumnak van. A helyi szervek közül a kolhozok feletti közvetlen felügyeletet és egyes ügyekben a kolhoztagság közgyűlési határozatainak felülvizsgálatát a járási tanács látja el. Mégpedig legtöbb esetben az eljárásra a járási tanács végrehajtó bizottsága, kevesebb esetben a teljes járási tanács illetékes; mindkét esetben a határozat hozatala előtt meg kell hallgatni a járási mezőgazdasági osztályt.

Szerepet játszanak még a kolhoz életében az alsóbbfokú földügyi szervek, így nevezetesen a földmérési, vizszabályozási, stb. szervek.

Külön tárgyalást érdemel az állami gépállomás és a kolhoz viszonya. Ez a viszony a kolhozok állami támogatásának jegyében áll. A gépállomás termelési szerződést köt a kolhozzal és természetben fizetendő ellenérték fejében végzi a kolhozban felmerülő tervszerű gépi mezőgazdasági munkákat.

III.

A tagok jogviszonya

a) Kolhoztagság megszerzése

A mezőgazdasági termelészövetkezeti alaptörvény 7. §-a biztosítja minden szovjet állampolgár részére a kolhoztagságra való jogot. A kolhoztagságra való jog mindenkit megillet, férfit és nőt egyaránt, fajra és vallásra való tekintet nélkül, amennyiben 16-ik életévüket elérték, akik mezőgazdasági termeléssel élethivatásszerűen kívánnak foglalkozni.

Nem illeti meg ez a jog a kulákokat és azt, akit a bíróság választójogosultságától megfosztott. Tekintettel arra, hogy a Szovjetunióban a kulákság teljes felszámolása megtörtént, ma már kolhoztagságra való jog csak azt az állampolgárt nem illeti meg, akit választójogosultságától a bíróság jogerős ítélettel megfosztott.

Kolhozba való belépés csak önkéntesen, a belépő tag szabad elhatározásából fakadó nyilatkozata alapján lehetséges. A nyilatkozatot a belépő frásban, sajátkezü aláírásával ellátva köteles a kolhoz igazgatóságának benyújtani. A felvétel felett az igazgatóság javaslata alapján a közgyűlés határoz. Belépés csak a gazdasági év elején lehetséges.

A belépő tag az alapszabályokban meghatározott belépési díjat köteles fizetni és azonkívül az V. fejezetben tárgyalandók szerint a szocializálás alá eső mezőgazdasági vagyonát köteles a kolhoz tulajdonába bocsátani.

A fentiék nem zárják ki vagyontalan állampolgár felvételét. Ha valaki belépéskor szocializálás alá kerülendő vagyontárgyait belépése előtt két éven belül eladta, vagy elajándékozta, csak akkor vehető fel, ha az így kivont vagyonának értékét megfizeti. A közgyűlés megengedheti, hogy az ilyen tag járandóságából 6 éven keresztül évi részletekben vonják le tartozását.

Ha a közgyűlés a nyilatkozattevőt kérelmével elutasítja, a nyilatkozattevő a járási tanácshoz fellebezhet. Ezen fellebezési jog nem megsértése a kolhozdemokráciának, mert amint fentebb tárgyaltuk, a mezőgazdasági termelészövetkezeti törvény 7. §-a mindenki számára biztosítja a kolhoztagságra való jogot, így tehát a járási tanács eljárása ebben az esetben nem a kolhozdemokrácia megsértése, hanem a szocialista törvényesség végrehajtását célozza.

Kolhoztag gyermeke 16 éves kora betöltése után léphet be a kolhozba. Belépési díj fizetése alól kolhoztag gyermeke fel van mentve.

Házasság útján a házaspár nem válik a kolhoz tagjává. Kolhoztag házastársa, amennyiben a kolhozba be kíván lépni, a rendes be- vagy átlépési szabályok szerint vehető fel.

b) Kolhoztag joga és kötelessége

A kolhoztag legfőbb jogai és kötelességei az alábbiakban sorolhatók fel:

Jogok:

1. munkához való jog,
2. jövedelem és termés szétosztásában való részvétel joga,
3. az ügyintézés joga,
4. pihenés és üdüléshez való jog,
5. öregség és betegség esetére való eltartási jogosultság,
6. veteményes kerthez való jog,
7. szülési szabadságra való jog.

Kötelességek:

1. munkakötelezettség,
2. engedelmisségi kötelezettség a törvényesen hozott határozatokkal szemben,
3. a kolhoztulajdon lelkiismeretes védelme,
4. a kolhozudvarra vonatkozó szabályok szigorú betartása.

Minden kolhoztagnak fajra, nemre és korra való tekintet nélkül egyenlő jogai és kötelességei vannak. Nem érinti ez azonban a kolhozban tisztséget viselők helyzetét, akiknek ezenfelül különös kötelességeik és jogaik vannak.

Minden kolhoztag köteles a meghatározott munkaegység-minimumot ledolgozni. Aki ezt neki felróható okból nem teljesíti, a törvényből és az alapszabályból kifolyólagos jogait elveszti.

c) A kolhoztagság megszűnése

A tagság halál, ki- és átlépés, valamint kizárás folytán szűnik meg.

Kilépés. A kolhoztagság önkéntes. Minden kolhoztagnak jogában áll a kolhozból bármely gazdasági év végén kilépni. A kilépést az igazgatóságnak kell bejelenteni és azt a közgyűlés veszi tudomásul. Ugyancsak a közgyűlés hagyja jóvá a kilépő taggal való végelszámolást is. Végelszámolást kell megejteni minden kilépő taggal. A kilépő tagnak joga van a még ki nem fizetett munkája után járó munkadíjra, továbbá üzlet-részére. Üzlet részének tekintendő a szocializált vagyron értéke, levonva belőle a kolhoz oszthatatlan alapja javára történt befizetést. (Bővebben lásd az V. és VI. fejezeteket.)

Le kell vonni a tagnak járó kifizetésekből az általa felvett előlegeket és kölcsönöket. Végelszámolásból eredő vita felett a népbíróság dönt. A munkadíjra való igény az elszámolástól számított 1, az üzlet részükövetelés pedig 3 év lefolyásával évül el.

Átlépés. Az önkéntesség elvének logikus következménye, hogy a kolhoztag egyik kolhozból szabadon átléphet másik kolhozba. Kivételeket közérdekűkben az 1939. évi szeptember 4-i törvény határoz meg. Átlépés esetén a végelszámoláskor mutatkozó összegből az üzlet rész értékét a tag az új kolhozba köteles befizetni.

Kizárás. Azt a tagot, aki a kollektív gazdálkodás rendjét veszélyezteti, vagy lényegesen zavarja, a Törvény 17. §-a szerinti fegyelmi büntésekben lehet részesíteni. Ha ezek a kolhoz által kiszabott büntetések is hatástalanok maradnak, a kolhoztagság közgyűlése jogosult a fegyelmet sértőt a kolhozból kizárni. Az ilyen közgyűlés csak akkor határozatképes, ha azon a tagság kétharmad része jelen van. A határozat jóváhagyás végett megküldendő a járási tanácsnak is. A járási tanács végrehajtóbizottsága határozatáig a kizárt kolhoztag megtartja tagságából származó összes jogait.

IV.

A kolhoz jogképessége

A kolhoz jogi személy, mely jogok és kötelezettségek alanya lehet. Önálló és tagjaitól független jogi személyisége és jogképessége van.

A kolhoz — mint jogi személy — szervezetét, működését, a képviselőre vonatkozó szabályokat, harmadik személyekkel és tagokkal szembeni viszonyait az alapszabály határozza meg. Az alapszabálymintát össz-szövetségi törvény dolgozta ki. Tehát az alapszabályminta rendelkezései kötelezőek az összes kolhozra az egész Szovjetunió területén.

Vannak olyan szabályok is, amelyek a területek és kerületek speciális adottságainak figyelembevételével készültek. Ilyenek a kolhozudvarokra, veteményeskertekre, állatok tartására vonatkozó szabályok, amelyet az egyes kerületek és területek tanácsai saját hatáskörükben vesznek fel az alapszabálymintaiba és változtathatnak meg.

Végül az alapszabályminta 6. §-ában található szabályok minden egyes kolhoz viszonyaihoz külön állapíttatnak meg. Ezeket minden kolhoz saját viszonyainak megfelelően alapszabályában rendezzi.

A kolhoz jogképessége az alapszabály beiktatásakor kezdődik.

Kolhoz 5 cselekvőképes, 16 éven felüli személy alapíthat. Nem számít be az alapítók számára az a személy, aki valamely alapítóval rokonságban van. Az alapítók alapítási kérvényt és alapszabálytervezetet készítenek és ezt a járási tanács végrehajtó bizottságának küldik meg. A megalakulás fölött az alakuló közgyűlés dönt, amely csak akkor határozatképes, ha a tagok kétharmad része jelen van. Az alakuló közgyűlés egyszerű szótöbbséggel határoz. Ha az alakuló közgyűlés a kolhoz megalakulását határozza el, megválasztja a kolhoz szerveit és jóváhagyja az alapszabályt. A jóváhagyott alapszabályt bejegyzés végett a járási tanácshoz kell felterjeszteni. A járási tanács a bejegyzés felett 10 nap alatt dönt. A végrehajtóbizottság határozatának másodpéldányát megküldi az alapítóknak, amely értesítéssel szolgál. Ha az igazgatóságot és felügyelőbizottságot még nem választották volna meg, azok megválasztásáig az igazgatóság hatáskörét az alapítók látják el.

Egyesülés. Ha két vagy több kolhoz egyesül, két eset fordulhat elő a jogképesség szempontjából:

1. Új, egységes alapszabályt alkot az egyesülés folytán keletkezett új kolhoz. Ebben az esetben az egyesült kolhozok jogalanyiséga az egyesüléssel megszűnik, az új kolhoz jogalanyiséga pedig akkor kezdődik. Ilyen esetben az alapszabályba fel kell venni egy rendelkezést, mely kimondja, hogy a kolhoz egyesülés útján keletkezett, az új kolhoz jogutódja mindazon jogoknak és kötelezettségeknek is, amelyeknek az egyesüléskor az egyes kolhozok alanyai voltak.

2. Az egyesülés második esete a csatlakozás. Ebben valamely kolhoz alapszabályát fogadják el a csatlakozó kolhozok. Az alapszabályba ilyenkor ezt a tényt fel kell jegyezni. Egy alapszabálytoldatot is fel kell venni, melyben az a rendelkezés foglal helyet, hogy a kolhoz a csatlakozott kolhozok jogainak és kötelezettségeinek jogutódja lett.

Felosztás. A kolhoz felosztása kétféleképpen történhetik:

1. Kiválás útján a kiváló részek, mint új kolhozok önállóan működnek. Ilyen esetben a jogutódlás és egyéb gyakorlati következmények rendezendők.

2. Sztétválás után az egyes kolhozrészek új elnevezéssel működnek. Ilyenkor a kolhoz jogalanyiséga megszűnik és megnyílik az új kolhoz alanyiséga. Fel kell venni az új alapszabályokba egy toldatot, mely szerint az új kolhozok a felosztott kolhoz jogai és kötelezései megfelelő részének jogutódai lesznek.

A felosztáshoz és egyesüléshez háromnegyed szótöbbség szükséges. Két hónap észrevételezési időt kell hagyni a végrehajtásig, amikor felsőbb hatóságok és a hitelezők felszólalhatnak.

Megszűnés. Megszűnés objektív okokból törénthetik. Így pl. megszűnik a kolhoz jogképessége, ha nincsenek tagjai, ha földterületét valami okból használatból kivonják. (Pl. nagy hidrotechnikai alkotások létesítése érdekében elárasztják vízzel. Mint ismeretes, a dnyetropetrovszki vízművek és a Moszkva—Volga-csatorna építése során jelentős kolhozterületek kerültek víz alá.)

Ilyen esetekben a kolhoz jogalanyisága megszűnik. A kolhoztagokkal végelszámolás tartandó. Azok más területen való áttelepüléséről rendszerint jogszabály szokott intézkedni.

V.

A vagyon szocializálása a kolhozban

A kolhoz fogalmánál már említettük, hogy a kolhoz saját termelési eszközeit önkéntesen szocializált parasztok által alapított vállalat. A kolhoz létrejvetelének feltétele tehát a belépő tagok vagyonának szocializálása.

A belépő tag a belépési nyilatkozatban fel kell sorolja vagyonát. A felvételi bizottság ellenőrzi a felsorolás helyességét. Szükség esetén a felvételi bizottság szakértőt alkalmazhat. A felvételi bizottság — esetleg szakértő útján történt — becslése szerint meg kell állapítani a szocializálandó vagyon végösszegét pénzürtékben. Ebből le kell vonni az alapszabály szerint (általában 25—50%) a kolhoz oszthatatlan alapja javára történő befizetést és a többi a belépő üzletrésze javára kell írni. A belépő tag ezen üzletrészt ki- vagy átlépéskor megkapja. Vagyonatlanokat üzletrész nélkül is fel lehet venni.

Természetszerűleg nem esik szocializálás alá az a vagyontárgy, amely az alapszabály szerint a kolhozudvar személyes tulajdonát képezi. (Bővebben a megfelelő fejezet alatt.)

A szocializálás kérdésében végérvényesen a közgyűlés dönt.

VI.

Kolhozalapok

A kolhozok számvitelében két fő elszámolási alapot különböztetünk meg: az oszthatatlan alapot és az üzletrészalapot.

A kolhoz oszthatatlan alapját képezi a belépéskor szocializált vagyon 25—50%-a, az alapszabály rendelkezésének megfelelően. Továbbá szaporodik az oszthatatlan alap a vagyonfelosztásra vonatkozó szabályok szerint eszközölt levonásokkal. (Bővebben a Vagyonfelosztás c. fejezetben.)

A szocializált vagyon többi részét az üzletrészalapról számolják el. A kolhoz egyéb juttatott vagy szerzett vagyona szintén az oszthatatlan kolhozalapot növeli. Az üzletrészalapot és a kolhozalapot együttesen kezelendő, azok felosztása csak eszmeileg történik meg az évvégi elszámolásban.

Az üzletrészalapot a tag kilépésével csökken, míg az oszthatatlan kolhozalapot sohasem csökkenthető.

Egyetlen csökkenési lehetősége a kolhozalapnak a bekövetkezett kár. Éppen ezért írja elő a

törvény kötelezőleg a kolhozok kárbiztosítását, melynek elmulasztásáért az igazgatóság felelős. A kárbiztosításból eredő kárkövetelés, illetőleg az ebből befolyó összeg, szintén a kolhoz oszthatatlan alapját növeli és pótlásra, illetőleg beruházásra fordítandó.

A két főalapon kívül a kolhoz még több más alapot is létesíthet.

A mag- és takarmánytartálekálap a vetőmag- és takarmányszükséglet biztosítására szolgál. Csak az a kolhoz létesítheti, amely teljesítette az állammal fennálló kötelezettségeket, visszatértette a kölcsönöket, a szerződéses szállításoknak eleget tett és kifizette a gép- és traktorállomásoknak járó munkadíjakat. A takarmány-, illetőleg magtartálekálap az évi szükséglet 10—15%-át teheti ki, amely biztosítékul szolgál a takarmány vagy vetőmagban beálló esetleges kár, vagy rossz termés esetén.

Élelmiszeralap is létesíthető, amely az élelmiszertermő növények bruttó hozamának 2%-a lehet.

Nagy jelentősége van a társas segélyalapnak is. A társas segélyalap céljára a kolhoz bruttó termésének 2%-át fordíthatja. Ennek a jövedelme, illetőleg maga az alap, öregek, rokkantak, árvák és munkaképtelenek tartására szolgál. A Nagy Honvédő Háború alatt a kolhozok társas segélyalapjai segélyezték a hadbavonultak rászorult hozzátartozóit is.

Vannak kolhozok, amelyek társas segélyalapjukból tengerparti üdülőket, szanatóriumokat, stb. tartanak fenn.

VII.

Földhasználat

A Sztálini Alkotmány 6. §-a értelmében a föld a Szovjetunióban az egész társadalom tulajdonaként az állam tulajdonában áll. Az Alkotmány 8. §-a azonban biztosítja a kolhozok részére az ingyenes és örökös földhasználatot.

A kolhoz földhasználatának tárgya az a terület, mely mezőgazdasági használatra szolgál és amelyet a törvény értelmében a kolhoz számára megerősítettek. A megerősített örök időre és visszavonhatatlanul adják meg a kolhoz részére. A kolhoz földterülete semmiképpen sem csökkenthető.

A földhasználat magában foglalja a kolhoz használatába vett föld kihasználásának jogát és egyben a földtulajdonossal, az állammal szembeni kötelezettségeket is.

A kolhoz jogai és kötelezettségei a földhasználatlal kapcsolatban:

1. Tervszerű mezőgazdasági termelést folytatni.
2. Joga van a nemérces ásványokat kitermelni és víztárolókat létesíteni.
3. Köteles a kolhoz a földterületet javítani és a termelékenységét emelni.
4. Az alább tárgyalandó kivételtől eltekintve, nem szabad a használatában lévő földet másnak átadnia.

A 4. pont alatti szabály alól kivétel a Törvény értelmében nem-kolhoztagoknak juttatható vete-

ményeskert használata. A Törvény ugyanis megengedi, hogy a községben lakó tisztviselőknek, orvosoknak, tanítóknak és egyéb alkalmazottaknak a kolhoz földjéből veteményeskert juttatható.

A telekkönyvvezetést a Szovjetunió földművelésügyi miniszterének főfelügyelete alatt a telekkönyvi szervek látják el. A telekkönyvbe fel kell venni az összes földterületet és külön kimutatást kell készíteni a kolhoz társas földjéről, a kolhoztagok veteményes földjéről és az egyéni gazdálkodást folytató, de nem kolhoztagok magánhasználatában álló földről. A telekkönyvi szervek ellenőrzik, hogy a kimutatásnak megfelelő nagyságú földeket használnak-e fel veteményes kertre és egyéb célra.

Veteményeskert céljára általában 0.25—0.5 ha szolgálhat. A helyi viszonyoknak megfelelően ez legfeljebb 1 ha-ra emelhető fel.

Nem-kolhoztagok veteményeskertje 0.25 ha lehet, mely az említett módon felemelhető 0.5 ha-ra.

Állami célra kivételesen igénybevehető a kolhoz használatába átadott földterület. Ebben az esetben azonban gondoskodni kell a kolhoz kárpótlásáról és az ilyen eseteket rendszerint külön jogszabályok szabályozzák.

VIII.

A kolhoz szervei

Amint már többször említettük, a kolhoz igazgatásában teljesen a kolhozdemokrácia elvei érvényesülnek.

A kolhoz kollektívista vezetésének módszere a kolhozdemokrácia teljes érvényesülése és a szocialista törvényesség szigorú ellenőrzése. Ebből kifolyólagos a kolhoz vezetésével kapcsolatos három elv: 1. a választási elv, 2. a felelősség elve és 3. a visszahívhatóság elve.

A *választási elv* azt jelenti, hogy a kolhoz vezetőségét csak a kolhoz tagjai választják. Kijelölésnek, vagy ráerőszakolásnak helye nem lehet. Ez nem jelenti azt, hogy a helyi tanácsnak és társadalmi szerveknek ne lenne meg a jelölési joguk. Azonban a jelölés a választást nem befolyásolja.

A *felelősség elve* abban nyilvánul meg, hogy valamennyi választott vezető a kolhoz tagságának, a közgyűlésnek felelősséggel tartozik minden cselekményéért.

Végül a *visszahívás elve* azt jelenti, hogy a választott vezetőket a kolhoztagság közgyűlése szükség esetén visszahívhatja a megválasztási idő letelte előtt is.

A kolhoz vezető szervei a következők:

Közgyűlés, igazgatóság, felügyelőbizottság és az elnök.

Közgyűlés. A közgyűlésről a Törvény 20. §-a intézkedik. Minden kolhoztagnak megvan a közgyűlésen való részvételi joga. A közgyűlés előtt valamennyi tagot idejekorán értesíteni kell a közgyűlés helyéről és idejéről. A közgyűlés általában akkor határozatképes, ha a tagok 50%-a van jelen. Választás, kizárás, vagy alapszabálmódosítás esetén kétharmadnyi jelenlét szükséges. Határozatait egyszerű szótöbbséggel hozza; szavazat-

egyenlőség esetén azon rész szavazata lesz a döntő, amelyhez az elnök csatlakozott.

A közgyűlés a kolhoz legfelsőbb, szuverén szerve. Kizárólagos hatáskörébe tartozik a valgyonnal való rendelkezés a törvény keretein belül, a mérleg, az alapok terjedelmének jóváhagyása, az építési tervek megerősítése, termelési szerződés és munkatervek megerősítése, fegyelmi szabályok meghozatala és a jövedelem elszámolása.

A közgyűlés bármely kolhozvezetőtől beszámolókat kérhet.

Igazgatóság. A szövetkezet végrehajtó szerve az igazgatóság. Jogkörét a Törvény 21. §-a szabályozza. Felelősséggel irányítja a kolhoztermelést. Végrehajtja a közgyűlés határozatait, a Törvényt és egyéb jogszabályokat. A sokoldalú munkát a kolhoz terjedelmének megfelelően 5—9 igazgatósági tag látja el.

Az igazgatósági tagok kolhozmunkában való részvétele a kolhoz terjedelmétől függően nyer szabályozást.

Az igazgatóságot a közgyűlés 2 évre választja. Egyes igazgatósági tagok, vagy az egész igazgatóság megválasztása korlátlanul megújítható.

Felügyelőbizottság. A felügyelőbizottság a kolhoz társas ellenőrző szerve. Két évre választják. A megválasztottakat a járási végrehajtóbizottság erősíti meg. A felügyelőbizottság jogosult bármikor a kolhoz bármely szervénél ellenőrzést tartani, könyveit, raktárait átvizsgálni. Köteles évente 4 rendes igazgatósági ellenőrzést tartani. A rendes ellenőrzésekről jegyzőkönyvet kell vezetni és azt a közgyűlésen ismertetni. A felügyelőbizottság köteles az ügyességgel szoros összeköttetést tartani és harcolni a kolhoztulajdon ellenségei ellen.

Elnök. A kolhoz elnökét, aki egyúttal az igazgatóság elnöke, a közgyűlés 2 évre választja. Elnökül csak kolhoztag választható. Amennyiben a kolhoz nem tagot választ meg elnöknek, úgy a megválasztott elnöknek a kolhozba előbb be kell lépnie.

Az elnök jogkörét a Törvény 22. §-a határozza meg. Általában irányítja a kolhoz mindennapi munkáját, s a brigádvezetőknek és kolhozvezetőknek közvetlen utasítást ad. Képviseli a kolhoz bíróságok, hatóságok előtt és harmadik személyekkel szemben.

Brigádvezető. A brigádok vezetőit az igazgatóság nevezi ki, legalább 2 évre. A brigádvezető felelős brigádja munkájáért, a brigádnak átadott leltári vagyonért. Szervezi brigádjának munkacsapatait és a tervszerű munkát.

Számlavezető. Minden kolhoz köteles számlavezetőt tartani. Nagyobb kolhozok könyvelőt tartanak. A számlavezető vezet a kolhoz pénztári és anyagelszámolását és általában adminisztrációját. Az igazgatóság nevezi ki az arra alkalmas tagok közül. Ha a kolhoztagok közül számlavezetőnek vagy könyvelőnek alkalmas tag nincs, bérfizetéses számlavezetőt alkalmazhat az igazgatóság. A számlavezető és a könyvelő az elnöknek van alárendelve. A számlavezető köteles örködni affelett, hogy túlfizetés ne történjék.

IX.

A munka szervezete

Az Alkotmány 118. §-a biztosítja a dolgozóknak a végzett munka mennyisége és minősége szerinti bérezést. A kolhoz szintén ezen az alapon a munka mennyisége és minősége szerint fizeti tagjainak munkáját.

Az állami üzem és a kolhoz közti munkaszervezési különbség a szocialista tulajdon kétféle formájából adódik: a kolhoztagok nem munkabért kapnak, hanem részesedést a jövedelemből, amelyet munkájuk mennyisége és minősége szerint kiérdemelnek.

Munkaegység. A munka díjazásának alapja a munkaegységben való számolás. Az 1933 január 30-i rendelet mintanormákat vezetett be a 30 legfontosabb munkafajtára. Ezeknek alapján a normákat az igazgatóság dolgozza ki és a közgyűlés hagyja jóvá.

A különböző munkáknak megfelelően a kolhozok általában munkacsoportokat állítanak fel. A munkacsoport a mezőgazdasági munka könnyű vagy nehéz volta szerint alakul. Általában 3 vagy 5 munkacsoportot használtak a fenthivatolt rendeltig, amely 7 munkacsoportot vezetett be.

A munkacsoportokon belül egy-egy norma elvégzése 0,5–2 munkaegységnek számít. Nehezebb munkacsoportban (pl. 7-es számúban) elvégzett munkanorma: 2 munkaegység, az 1-es számúban (egészen könnyű munka) elvégzett munkanorma: 0,5 munkaegység.

Általában 200–600 munkaegységet dolgoznak a kolhoztagok, képességeiknek megfelelően évente. Kötelező munkaegység:

- a) gyapottermelő kolhozoknál 100,
- b) felsorolt területeken (Törvény 101. §.) 60,
- c) többi helyen 80.

Aki a kötelező munkaegységet valamelyik évben nem dolgozza ki, elveszti a tagságból folyó összes jogait.

Az összes munkát a kolhoztagok személyesen kötelesek elvégezni. Idegen munkaerő az alábbi 3 esetben használható fel:

1. specialista alkalmazható,
2. időleges munkára (pl. kőművesmunka építkezésnél) felvehető munkaerő,
3. számlavezető alkalmazható.

Idegen munkaerőt csak a közgyűlés alkalmazhat.

A munka általában brigádokban történik. A brigádot a munka jellege szerint a vezetőség állítja össze, legalább 1 év időtartamra, állattenyésztő-brigádot legalább 3 év időtartamra. A brigád jegyzék szerint veszi át a kezelésére bízott vagyontárgyakat. A brigádvezető felelős a jegyzék szerint átvett vagyontárgyakért. A brigádvezető 5 naponként a végzett munkáról jelentést tesz az igazgatóságnak. A termésről jegyzéket vezet. Kiosztja a munkát.

A tervfelbontás rendszere szükségessé teszi egyes brigádokon belül a munkacsapat megszervezését. Kötelező a munkacsapat szervezése a brigádon belül a len-, cékla- és burgonyatermelésnél.

A munkát a munkacsapatoktól és brigádtagoktól a brigádvezető, a brigádvezetőtől pedig az elnök veszi át. Átlagosnál alacsonyabb termést felmutató brigád munkaegységeiből 10% levonást kell eszközölni.

Átlagost jóval felülmúló termést produkáló brigád munkaegységeihez 10%-ot hozzá kell számítani. Az ilyen brigád rohammunkásainak 15, a brigádvezetőnek 20% számítandó hozzá munkaegységéhez.

A vezetőség és az elnök díjazására különleges szabályok állanak fenn, amelyek a termelékenységtől és a vetésterület nagyságától függően állapítatnak meg a vezetőség fizetésére vonatkozóan. A terv túlteljesítéséért a vezetőség, az agromus munkaegységkiegészítést kap.

X.

Jövedelem, felosztás

Marx a »Gothai Program Kritikája«-ban a jövedelmek felosztását állapítja meg a termelési eszközök közös birtoklásán alapuló egyesületeknél. E szerint az egyesülés bruttó jövedelméből először meg kell állapítani azt a részt, amelyet a társas termelés folytatására és a termelés fejlesztésére kell fordítani. Ezek után a fennmaradó jövedelemrész szolgál a fogyasztás céljára. De mielőtt egyéni felosztásra sor kerülne, ebből a részből is le kell vonni a közös termeléshez nem tartozó igazgatási költségeket, a közös szükségletek kielégítésére fordítandó összeget és a munkaképtelnek segélyezését szolgáló alapokat.

A fenti elv érvényesül a kolhozjövedelem felosztásánál. A kolhoz jövedelme részben természetbeni, részben pénzbeli.

A természetbeni jövedelem a termés. A termésből mindenekelőtt az állammal szembeni szállítási kötelezettségeket, a vetőmagkölcson visszatérítést le kell vonni és természetben kell kifizetni a gép- és traktorállomások munkadíját.

A fennmaradó termésből a már említettek szerint, társas segélyalap, továbbá mag- és takarmányalap, valamint az élelmiszeralap járulékait kell levonni. A megmaradt jövedelem kerül azután munkaegység alapján eszközölt felosztásra.

A kolhoz pénzbeli jövedelmét képezi az állami szállítások és egyéb eladások ellenértéke. Szétosztásnál elsősorban az adó- és biztosítási díjakat és a pénzügyi kölcsönök visszatérítését kell teljesíteni. Továbbá fedezni kell a termelési év költségeit, a felszerelések folyamatos javítását, állatok gyógykezelését és a kártevők elleni harcot. 2%-nál több nem különíthető el adminisztratív kiadásra.

A pénzügyi jövedelemből kell fedezni a kulturális szükségletekre szolgáló eszközök fenntartását is. Ennek a nagyságát a közgyűlés szabja meg. A fennmaradó összegből még a kolhoz osztatlan alapja javára is levonást kell eszközölni, ami gabonatermő területen 15%, ipari jellegű növényeket termesztő és állattenyésztő területeken 15–20%. A tisztá jövedelem a kolhoztagok közt munkaegységek arányában kerül felosztásra.

Előleg folyósításának rendje. A kolhozjövedelem felosztása az év végén történik. A kolhoz-

tagok részére azonban (munkaegységeikre) előleget kell az év közben folyósítani. Az előleg részben természetben, részben pénzben kerül folyósításra.

Pénzben történt előleg a tag munkája javára írt összeg 50%-át nem haladhatja meg.

Az évvégi elszámolásnál a tagok járandóságából le kell vonni a részükre évközben kiadott előleget, mely kamatmentes.

XI.

A kolhozudvar

A kolhozudvar alatt azon személyek családi munkásegysülését kell érteni, akik felnőtt tagjaiknak, mint kolhoztagoknak a kolhoz társas gazdaságában való részvételéből nyerik alapjövedelmüket és a kolhoz földjén folytatott kiegészítő, együttes gazdaságból járulékos jövedelmük is van.

Kolhozudvarnak tehát csak azt a parasztudvart lehet tekinteni, amelynek felnőtt tagjai kolhoztagok. A kolhozudvar 16 éven aluli tagjai a kolhozhoz nem tagjai, de a kolhozudvarnak igen.

A kolhozudvar tagságának alapja a kolhoztag családba való tartozás. Házasság következtében a belépő tag az új udvarban való tagság összes jogait megszerzi, ugyanakkor elveszti eddigi udvarban való jogait.

Ha a kolhozudvarnak nem marad egyetlen teljeskorú tagja sem, a községi tanács gyámot vagy gondnokot rendel ki.

A kolhozudvar tagjainak tanulásra vagy állami, vagy községi szolgálatra való eltávozásakor az eltávozó ugyanúgy megőrzi kolhozudvar tagságát, mint ahogy kolhoztagságát is.

A *kolhozudvar tulajdona* elismert személyi tulajdon. A kolhozudvar személyes tulajdonában meg kell különböztetnünk egyrészt mindennapi használatra szolgáló vagyontárgyakat, másrészt másodlagos termelő eszközöket, amelyek nem esnek szocializálás kötelezettsége alá a kolhozba való belépéskor.

Igy a kolhozudvar személyi tulajdonában maradnak:

a) gabonatermő, gyapottermelő, len-, kender-, burgonya-, zöldség- és tea, valamint dohánytermelő kerületekben: egy tehén, két borjú, egy anyadisznó, szaporulatával, vagy ha a kolhoz vezetősége engedélyezi, két anyadisznó szaporula-

tával, 10 juh vagy kecske, 20 kaptár méh, bármily mennyiségű szárnyasállat vagy házinyúl;

b) félnomád állattenyésztést folytató kerületekben: 4–5 tehén, borjú, 30–40 juh vagy kecske, 2–3 anyadisznó szaporulatával, két teve, vagy két szamar, vagy öszvér;

c) nomád állattenyésztést folytató kerületekben: 8–10 tehén borjúkkal, 100–150 kecske, vagy juh, 10 ló, 5–8 teve, valamint bármely mennyiségű szárnyas.

Meg kell különböztetnünk a kolhozudvar személyes tulajdonától a *kolhozudvar tagjainak személyes tulajdonát*. Idetartoznak az egyes tagok egyéni szükségleteire szolgáló tárgyak (ruha, cipő, stb.), továbbá az egyes tagok által szerzett vagyontárgyak. Ezek felett a tag szabadon rendelkezik.

A kolhozudvar személyi tulajdonával az udvar együttesen rendelkezik. Az udvar összes tagjai egyenjogúak, fiatalok az öregekkel, nők a férfikkal. Az udvar elnöke a *házigazda*, aki akár férfi, akár nő lehet. A házigazda az udvar törvényes képviselője, az udvar érdekében, a szükséges megállapodásokat az udvar nevében köti. A házigazda személyes kötelezettségvállalásáért vagy az udvar tagjainak személyes kötelezettségvállalásáért a kolhozudvar vagyona nem felel.

A kolhozudvar veteményesföldből, állatból, stb. keletkező jövedelme erejéig mezőgazdasági adót köteles fizetni. A kolhoztag munkaegység szerinti jövedelme nem esik mezőgazdasági adó alá. A kolhozudvar, amennyiben burgonyát termel, a vetéstervezés minden hektárjáról megállapított burgonyamennyiséget köteles hatósági áron beszállítani. A burgonyaszállítási kötelezettséggel együtt tej-, hús-, gyapjú- és tojáshozzáállítás alá is vonhatók a tagok.

A mezőgazdasági adó kivételénél és a kötelező szállítás megállapításánál a kolhozudvarok számára igen sok kedvezményt állapítanak meg a jogszabályok. Nevezetesen:

a) ha a családfő vagy a tagok a Vörös Hadsereg kötelékébe bevonultak;

b) ha a kolhozudvart áttelepítették;

c) ha az udvarban háborús vagy munkásrokkantak vannak, vagy ha az udvar csak idős tagokból áll. (Férfi 60, nő 55 év.)

Az állam részére történő szállítások normái a kolhozudvarok számára alacsonyabban vannak

Kiadóhivatalunk új címe:

Jogi és Államigazgatási
Könyv- és Folyóiratkiadó

Budapest, V., Markó-utca 25. IV. 450.

Telefon: 120-243

Egyszámlasszám: 936.551

megállapítva, mint az egyéni gazdálkodást folytatók számára.

A kolhozudvar felosztása iránt bármelyik tag kérelmet nyújthat be. (De csak felnőtt tag.) A felosztás során egy udvarból több udvar alakul. Ha a kolhozudvarból távozó tagok új udvart nem alkotnak, az udvarból osztályrészüket megkapják.

Ha ténylegesen új udvar alakul, az új udvarnak joga van veteményeskertre.

A kolhozudvar vagyonának elkülönítésével kapcsolatos viták a községi társasbíróság elé tar-

toznak. Ha az egyik fél katonai szolgálatot teljesít, úgy az ügy a rendes bíróság elé tartozik.

*

A rövid ismertetés kizárólag főbb alapelvekre szorítkozik és azokat is csak vázlatosan futja át. Célja: a szovjet kolhozjog alapelveinek megismertetése, melynek csak egész rövid terjedelemben tehetünk eleget, így a tárgyat csak nagyvonalakban érintettem.

Dr. Farkas József

A tiltott ügylet joghatásai

A tiltott ügyletek problémakörével, a multtal szemben beállott lényeges változásokkal és az ezekből adódó új megoldások szükségességével az alábbiakban, — főként három vonatkozásban kívánunk foglalkozni.

Vizsgálni kívánjuk: elsősorban azokat a változásokat, amelyek a tiltott ügyletek fogalmi körében mentek végbe;

ezt követően a tiltott ügyletek joghatásait, főleg abban a vonatkozásban, hogy az ily megállapodások alapján teljesített szolgáltatások mennyiben követelhetők vissza.

Végül azt a kérdést vetjük fel, hogy a közületi gazdálkodás alanyaira, a különböző állami vállalatokra, a tiltott ügyletekkel kapcsolatos jogszabályok alkalmazást nyernek-e.

I.

Jelenlegi jogunk szerint tiltott szerződéseknek minősülnek, s mint ilyenek, semmiek, a törvényes tilalomba ütköző, valamint a közvetve törvényellenes: a jó erkölcsökbe és a közrendbe ütköző szerződések.

A törvényes tilalomba ütköző szerződések semmissége általános elvként jogunkban megállapítást nyert ugyan, — annak gyakorlati alkalmazása során azonban, lényeges vonatkozásokban, kivételek érvényesültek. Gondolunk itt elsősorban az 53. sz. J. D.-ben (PHT. 946. szám) kimondott elvi megállapításra. Eszerint arra az esetre, ha valamely jogszabály bizonyos ügyletekkel való iparszerű foglalkozást hatósági jogosítványhoz köt, az a körülmény, hogy az ügyletkötő jogosítvánnyal nem rendelkezik, önmagábanvéve az ügylet érvényességét nem érinti. E döntés értelmében a jogosítvány hiánya esetén az ügylet csak abban az esetben tekintendő semmisnek, ha azt a jogszabály kifejezetten megállapítja, vagy, ha az ügylet tartalma más jogszabályba, illetve a jó erkölcsökbe ütközik, vagy a magánjog szabályai szerint megtámadható. Ebben az elvi döntésben, annak indokolásában világosan kifejezésre jut az a kettősség, amely a kapitalizmusban a közigazgatási és magánjogi vonatkozások eltérő megítélésében gyakran jelentkezett.

E felfogás egyébként szorosan kapcsolódik a K. T. 263. §-ának azon rendelkezéséhez is, amely

szerint az a körülmény, hogy valaki állásánál, iparrendészeti, vagy más okoknál fogva kereskedelmi ügyletekkel nem foglalkozhatik, az ügylet minőségére és érvényességére befolyással nincs. Ez a felfogás az itt figyelembe jövő kérdéseket elsősorban abból a szempontból nézi, hogy a felek között létrejött megállapodás fenntartható legyen. A felek magánautonómiájáé az elsőbbség, az ezzel együttjáró kizsákmányolási lehetőség biztosítására esett a hangsúly. Emellett másodlagos jelentőséggel bírt a kérdés közigazgatási-jogi vonatkozása. Mint ezt a fentebb idézett J. D. is megállapítja, az iparoknak igazolványhoz, vagy engedélyhez kötése által kitűzött célnak eléréséhez elegendő, hogy a tilalom áthágói a kiszabott büntetést elszenvedjék. Az iparrendészeti tilalom áthágása azonban általában nem járhat a magánjogi semmisség következményeivel.

A szocializmust építő gazdasági rend e vonatkozásban nyilvánvalóan egészen más felfogást kell, hogy érvényesítsen. A közjog és magánjog közötti határvonal tarthatatlansága nyilvánvalóvá lett. Az állam által érvényesített gazdaságsszervezési feladatok — a régi jogi osztályozás szerint, — mint közigazgatási-jogi jellegű szabályok jelentkezhetnek, valójában azonban a gazdaságsszervezés alapvető irányát jelölik meg, s így azok hatályosulásának minden vonatkozásban érvényt kell szerezni. Az államosítás keresztülvitele, a magánszektornak fontos termelési és kereskedelmi ágazatokból való kizárása nemcsak azt jelenti, hogy magánszemélyek ily gazdasági tevékenység folytatására iparjogosítványt nem nyerhetnek, hanem ezzel együtt jár az is, hogy az általuk kötött ily ügyletek nyilvánvalóan semmiek. Amikor megállapítást nyert például, hogy a magánszemélyek részére adott nagykereskedelmi iparjogosítványok hatályukat veszítették, elképzelhetetlen, hogy az e tilalom ellenére magánosok között kötött, nagykereskedelmi jellegű ügyletek bírói oltalomban részesüljenek.

A tiltott ügyletek fogalmi körének körülhatárolásánál ehhez képest bővül a törvénybe ütköző ügyletek semmisségének köre. A gazdaságsszervező szabályozás körébe eső, tiltó jogszabályokba ütköző ügyletek nyilvánvalóan semmiek. Ez a semmisség megállapítandó általában, azon különleges előfeltételek hiányában is, amelyeket

az 53. J. D. a fentebbiek szerint itt külön kiemel. Ugyanennek az elvnek a hatályossá tételére irányul egyébként a gazdasági rend büntetőjogi védelméről szóló 8800/1946. M. E. sz. rendelet 2. §-a is, amikor ártúllépést állapít meg arra az esetre, amikor az eladó, — bár iparjogosítványa nincs — az egyébként megengedett méltányos hasznot számítja fel. Az iparjogosítvány nélkül történő ügyletkötés ezek szerint nemcsak a magánjogi semmisség jogkövetkezményével jár, hanem, az iparrendészeti kihágás körén túlmenőleg, egyéb büntetőszankciókat is von maga után.

Ez a felfogás egyébként bírói gyakorlatunkban is egyre szélesebb körben válik tudatossá. Az Igazságügyi Közlöny 1950. évi 5. számában olvassuk az egyik vidéki járásbírósnak azt a helyes döntését, amely a tiltott tevékenységből eredő keresetet nem állapítja meg, mint elmaradt hasznot. Nem lehet bírói segédkezet nyújtani oly tevékenység eredményének megtérítéséhez, amelyet jogrendünk tilt.

A jó erkölcsökre utkozó szerződések közvetett törvényellenességét, s ez alapon megállapítható semmisségét bírói gyakorlatunk következetesen érvényesíti. Ha a felszabadulás előtti 10—15 évnél ezirányú bírói gyakorlatát tesszük közelebbi vizsgálatunk tárgyává, e jó erkölcsökre utkozó ügyleteket megállapító döntések néhány jellegzetes súlypont körül csoportosulnak. Nagy számban találkozunk a jó erkölcsökre utkozó családi jogi vonatkozású ügyletekkel, főként a válóperes megállapodások vagyoni jogi megegyezésében, valamint az ágyassági viszonytal kapcsolatosan. További jelentős csoportja a jó erkölcsökre utkozó ügyleteknek a kijárási, korrupciós anyag. Ügyletek hatósági jóváhagyásának kieszközölése, hatósági engedélyek megszerzése, különböző kijárási kerületek itt a bíróság elé, s nyert semmisségük megállapítását. További jelentős csoportja a gyakorlatban visszatérő, jó erkölcsökre utkozó ügyleteknek a megállapodásoknak az a köre, amelyeknél a hitelező kijárási célzó megállapodásokról volt szó, ahol a semmis ügyletek a meglévő vagyonnak, mint kielégítési alapnak, a hitelezők elől való elvonására irányultak.

Érdekes és hálás feladat volna e jóerkölcsökre utkozó ügyletcsoportokat — a közvetlen jogi vonatkozásokon túlmenően, — abból a szempontból kielemezni, hogy ez ügyletek milyen szoros és szerves összefüggésben állnak a kapitalizmus gazdasági rendjével, belső ellentmondásaival, erkölcsi felfogásával, s hogy gazdasági és társadalmi rendünknek máris végbement és folyamatban lévő átalakulása ezek tekintetében is milyen döntő és alapvető változásokra vezetett. Ennek során világossá válnék, hogy a »jó erkölcs« fogalma maga is oly felülmúlhatatlanul társadalmi jelenség, amely a mindenkori termelési és gazdasági viszonyok alakulását tükrözi vissza. Nyilvánvaló, hogy a szocializmus rendjében a jó erkölcsökre utkozó, azaz szempontokat érvényesítő, családi jogi vonatkozású ügyletek maguktól fognak kiküszöbölődni. Ugyanebben az irányban érvényesítik egyébként befolyásukat az újabb jogszabályok is, így a Legfelsőbb Bíróságnak egyik dön-

tése megállapítja (P. III. 3194/1948), hogy az a felfogás, mely a házasságoknak nem adott rendelkezési jogot a házassági kötelék felett és a házasság felbontásához való beleegyezésért kikötött ellenértéket erkölcstelennek tekintette, a kölcsönös beleegyezésen alapuló házasság felbontás lehetővé váltja folytán, megdőlt. Ugyancsak ilyen alapvető változás jut kifejezésre azon igények elbírálásánál is, amelyek a rokon vagy házasságon kívüli viszonyban élő fél munkájának díjazása tekintetében érvényesül. A Legfelsőbb Bíróság Elvi Tanácsa 3. sz. elvi megállapításában kimondja, hogy a tartás ellenében huzamosabb időn át végzett munkát — külön megállapodás hiányában is — díjazni kell. Népi demokráciánk jogszolgáltatása, mint ezt az idézett döntés indokolása megállapítja, — azt az elvet érvényesíti, hogy a huzamosabb időn át, éveken keresztül, rendszeresen csak tartás ellenében igénybevetett munkát az eset összes körülményeinek megfelelően, díjazni kell. Alkalmazást nyert ez az elv, mind a háztartásba »családtagként« befogadott személyekre, mind a vadházasságban élő nőre vonatkozólag is.

A magánhitel rendszerének megszüntetésével, a hitelezőket károsító cselekmények ügyletcsoportja is szükségképpen jelentőségét veszti. Viszont a szocializmus építése fokozottabb erkölcsi érzékenységet fog jelenteni azoknak az értékeknek a védelmében, amelyeket Alkotmányunk 59. §-a a Magyar Népköztársaság polgárainak alapvető kötelességeként jelöl meg. Törvényes tilomba, de egyben a jó erkölcsökre utkozó ügyletnek fog minősülni minden olyan megállapodás, amely a nép vagyonának megvédését, a társadalmi tulajdon megszilárdítását gyengíti, vagy egyenesen az ellen irányul. A dolgozók munkához való viszonyának alapvető megváltozása, a munkanélküli spekulatív jövedelmek kiküszöbölése a jó erkölcsökre utkozó ügylet fogalmi körülhatárolására is messzemenően fogja befolyását érvényesíteni. Ez a felfogás jut kifejezésre a Legfelsőbb Bíróság P. II. 2629/1948. sz. alatt meghozott döntésében, annak megállapításával, hogy a szocializmus felé haladó társadalmi és gazdasági rendszerben kockázatvállalás, tőkebefektetés, vagy munkateljesítés nélkül anyagi előnyöket kikötni és érvényesíteni a jó erkölcsökre utközik. Állandósultnak tekinthető bírói gyakorlatunkban az a felfogás, hogy a munkanélküli jövedelem biztosítását célzó megállapodás a társadalom erkölcsi felfogásával ellenkezik és bírói jogsegélyben nem részesülhet. Ezt a szempontot domborítja ki a Legfelsőbb Bíróság elvi tanácsának 13. sz. elvi megállapítása, az ügynöki igény érvényesítésével, a 4585/1949/24. sz. döntés pedig a házasságon kívüli viszony megszüntetése fejében vállalt kötelezettséggel kapcsolatban. E döntések lényeges indoka, hogy a népi demokrácia szellemével ellentétben áll, munkateljesítés nélkül, anyagi előnyök kikötése, s hogy ily igények érvényesítéséhez bírói jogsegély nem nyújtható.

E vonatkozásokban találhatjuk majd meg az érintkezési pontot a jó erkölcsökre, illetve a közrendbe utkozó ügyletek fogalmi körülhatárolásá-

nál is. Közrendbe ütközének mondja Szladits¹ az oly szerződést, amely magában véve nem erkölcs-telen, nincs is kifejezetten tiltva, de beleütközik oly jogi alapelvekbe, amelyek általában a jogrend, avagy bizonyos közjogi intézmények alapjául szolgálnak. A közrendnek ez a fogalma az, amely az állam hatalmi befolyását, általános társadalom- és gazdaságpolitikáját az ügyleti-jog keretein belül közvetlenül érvényesíti. Nem véletlen, hogy a közrendi klauzulának ez a fokozódó mérvű érvényesülése szorosan egybeesik a monopolkapitalizmus megerősödésével. Már a korai kapitalizmus »szerződési szabadságának« elvét érvényesítő Code Civile is kimondja ugyan, hogy a felek között létrejövő megállapodás a jó erkölcsökbe és a közrendbe nem ütközhet, de e rendelkezésnek közrendi vonatkozásokban való szélesebbkörű alkalmazására Franciaországban, és más államokban is, igazában a XX. század folyamán került a sor. A kapitalizmus fejlődésének vagy elfajzásának e korszakában jut egyre élesebben kifejezésre az a felfogás, hogy az állam szerepe nem egyszerűen csak az, hogy az ügyletkötő felek akaratmegnyilvánulásait megvédje, hanem, hogy azt le-rontsa abban az esetben, ha az általa közérdeknek minősített felfogással ellentétben áll. Ez a közérdek fogalmilag természetesen mindenkor az illető állam egész hatalmi szervezetében érvényesülő gondolat: az erősebbek jogának, a magántulajdonnak, a kizsákmányolás elvének következetes érvényesítése. E közrendi klauzula érvényesítése juttatja kifejezésre azt a gondolatot, hogy az állam és annak a szervei, a bíróságok, az egyes ügyletkötő feleknél hivatottabbak annak megállapítására, hogy a társadalomban milyen elveknek kell uralkodniuk. Egy francia jogász, Ripert² mutat itt rá arra a szempontra, hogy voltaképpen minden szerződés valamilyen alkalmi egyesülést hoz létre a hitelező és adós között, egy meghatározott cél elérésére. Ez a kis társaság azonban nem alakulhat meg, ha célkitűzése ellentétben áll annak a társadalomnak alapvető felfogásával, amelyben élnie kell. A szerződés, amely az emberek között létrejövő gazdasági kapcsolatok kifejezése, nem boríthatja fel a társadalom törvényeit, — a politikai szempontoknak elsőbbsége érvényesül itt a gazdaságiak felett. Tegyük ehhez hozzá: az ügyleti jog osztálytartalma — az adott esetre vonatkozó közvetlen jogi szabályozás hiányában — e közrendi klauzulán át érvényesül. A kapitalizmus állami és bírósági szervezete nem nyújt oltalmat oly ügyletek számára, amelyek a kapitalizmus játékszabályaival össze nem egyeztethetők.

Nyilvánvaló, hogy a szocializmust építő gazdasági rendben azok az ügyletek, amelyek népi demokráciánk gazdasági rendjének az Alkotmányban is lefektetett, alaptörvénnyé emelt elveivel ellentétben állanak, mint a közrendbe ütköző megállapodások, semmiek, bírói oltalomban nem részesülhetnek. S mert a szocializmus építésének alapja a termelési viszonyok és a gazdasági élet

megfelelő újjászervezése és átépítése, ügyleti jogunkban is a gazdasági közrendi klauzula jelentősége egyre fokozódó mértékben előtérbe lép.

A tiltott ügyleteknek a szovjet polgári törvénykönyvben való jogi elbírálásánál is megállapítható, hogy e törvénykönyv megalkotásánál teljes mértékben érvényesült *Leninnek az a tanítása, hogy »ki kell terjeszteni az állam beavatkozását a »polgári jog«-ra vonatkozó viszonyokra, s a kormány jogát arra, hogy megsemmisítsen, szükség esetén, magánszerződéseket.*« E felfogás jegyében a Szovjet Polgári Törvénykönyv 30. §-a érvénytelennek minősíti azt a jogügyletet, amely törvénybe ütköző céllal, vagy a törvény kijátszására jött létre, valamint az olyan ügyletet, amely *az államot nyilvánvalóan károsítja.* A szocialista társadalmi és gazdasági rendszer jellege teszi indokolttá, hogy tiltott ügyletnek minősüljön a megállapodásoknak az a csoportja is, amely a társadalom és gazdaság életét irányító, annak alapelveit megállapító, állami érdekekkel ütközik. A bírói gyakorlat az állami érdekek ezt a fogalmi körét tágan vonta meg. Tiltott ügyletnek tekinti nemcsak azt az ügyletet, amely nyilvánvalóan és közvetlenül államérdeket sért, hanem az állam bármely szervének érdekeivel vagy a szocialista rendszer célkitűzéseivel ellentétben álló megállapodásokat is. A szocialista állam és gazdasági rendszer közösségi érdekeit az ügyletkötő felek között létrejövő megállapodás nem sértheti.

II.

A tiltott ügyletek joghatásai körében az egyszerűbb és könnyebben megoldható probléma az ily ügyletekből eredő igények elbírálásával kapcsolatosan jelentkezik. Nyilvánvaló, hogy a tiltott ügylet alapján a felek teljesítést általában nem igényelhetnek, abból jogokat nem származtathatnak.

Ezt az elvet juttatja kifejezésre a 759. sz. E. H. is, amikor kimondja, hogy a jó erkölcsökbe ütköző módon elért vagyoni előny megsztására irányuló kereseti igény és az annak alapjául szolgáló megállapodás jogi oltalomban nem részesülhet. Jogfejlődésünk általános irányvonalának megfelelően, fokozott mértékben fog előtérbe lépni az ily jellegű ügyletek, elbírálásánál az officialitás szempontja. Mint ezt a Legfelsőbb Bíróság egyik döntésében (P. IV. 3117/1948.) megállapítja, a törvény tilalmába ütköző szerződés semmisségét a bíróság hivatalból állapítja meg és ebben nem köti a bíróságot a viszontkereseti kérelem tartalma és terjedelme.

A súlyosabb probléma ott jelentkezik, hogy a tiltott és semmis megállapodás alapján teljesített szolgáltatás *mennyiben követelhető vissza?* A nehezen megoldható jogi problémák körében e kérdés nagy multra tekinthet vissza. A római jog ez igények rendezésére fejlesztette ki a *condictio jogintézményét*, s a tiltott ügyletek e körére vonatkozólag a *condictio ob turpem* és *ob iniustam causam* eseteit. A nehezebben eldönthető, különböző vonatkozású mérlegelést igénylő problémával különösen akkor állunk itt szemben, amikor a

¹ Magyar Magánjog I. 332. lap.

² Ripert: Le Régime démocratique et le Droit civile moderne.

tiltott ügylet lebonyolításával kapcsolatban, — amelynek tiltott volta mindkét fél előtt nyilvánvaló — valamelyik fél részéről szolgáltatás törvényt, s ez azt utóbb a másiktól visszaköveteli.

Jogunk e kérdés eldöntésénél még a 458. sz. E. H.-ban arra az álláspontra helyezkedik, hogy oly esetben, midőn valamely szerződészerű megállapodás a jó erkölcsökbe ütköző volta miatt, bírói oltalomban nem részesülhet, a megállapodás előtti állapot állítandó helyre. Ez a döntés a semmis ügylettel kapcsolatosan, annak megakadályozása végett, hogy az erkölcstelen módon szerzett vagyoni előnnyel valamelyik fél gazdagodjék, az előbbi állapot visszaállítását rendeli el. Amit az ily tiltott ügylet alapján valamelyik fél szolgáltatásként kézhez vett, azt a másik félnek visszaadni tartozik. Bírói gyakorlatunk ezt az elvet az E. H.-ban kifejezésre jutó határozott formulázással szemben a továbbiak során lényegében feladta, legalább is igen messzemenően módosította. Bírói gyakorlatunk abban az irányban fejlődött — amint ezt a későbbi döntések egész sora kifejezésre juttatja —, hogy kölcsönös erkölcstelenség esetén a fél a jogügylet teljesítését csak akkor követelheti, ha ezt az eset körülményeire való tekintettel a méltányosság indokoltta teszi. Általános anyagi jogszabályként nyer megállapítást, hogy mindkét fél részéről a jó erkölcsbe ütköző szolgáltatásnál a visszakövetelési jog elvileg ki van zárva s csak kivételesen, olyan esetben rendelheti el a bíróság az előbbi állapot visszaállítását, amikor a visszakövetelés kizárása az egyébként vétkes szolgáltató felet méltánytalanul sújtaná. Ily esetekben csupán arról lehet szó, hogy a bíróság az eset körülményei szerint, méltányosságból vagy erkölcsei szempontokból, a segélynyújtást az előbbi állapot helyreállításához megadja-e, vagy azt megtagadja s egyben dönt abban a kérdésben, hogy az előző állapot visszaállítása mi módon történjék.

Bírói gyakorlatunk fejlődése világosan arra mutat, hogy a 458. sz. E. H.-ban kifejezésre juttatott elvvel szemben, amely még a megállapodás

előtti állapot visszaállítását rendelte el, — az újabb döntések a visszakövetelési jog érvényesíthetőségét elvileg kizártnak tartják s csak különleges körülmények által indokolt kivételként kerülhet sor a történt szolgáltatás egészben vagy részben való visszaadására.

Jogunknak az itt vázolt irányban kifejezésre jutó alakulása — nagyobb rugalmassága mellett — elvi alapjaiban egyező a legtöbb külföldi kapitalista jogrendszer ezirányú szabályozási módjával. Világos megfogalmazásban juttatja e gondolatot kifejezésre a svájci kötelmi jog 66. §-a, amikor úgy rendelkezik, hogy amit jogellenes, vagy erkölcstelen eredmény elérését célzó szándékkal adtak, az vissza nem követelhető. Lényegében hasonló megoldás érvényesül a német polgári törvénykönyv idevonatkozó rendelkezésében is.

A kétoldalúan jogellenes, tiltott ügylet körében történt szolgáltatás visszakövetelésére irányuló igénynek ez a kizártsága az első pillanatra tetszetős megoldásnak mutatkozik. Aki tiltott, törvénybe vagy a jó erkölcsökbe ütköző ügyletet köt, az bírói oltalomra és támogatásra visszakövetelési joga tekintetében se számíthatson. A kérdésnek közelebbi szemlélete azonban, a józan életfelfogás és megfelelő tapasztalatok figyelembevételére alapján, annak a meggyőződésnek kialakulására vezethet, hogy e fentebb vázolt jogi álláspont érvényesülése, gyakorlati hatásaiban, a körmönfontabb, céltudatosabb, tapasztaltabb és az ilyen aggályos ügyek lebonyolításában nagyobb multtal rendelkező, erkölcsileg súlyosabb megítélés alá eső partnernek indokolatlan előnyhöz való juttatását jelenti. A kezdő visszaélő fizeti a tandíjat a magasiskolában járatosabb mesterének. A problémát megfelelő megvilágításba talán úgy helyezhetjük, hogy az ilyen tiltott ügylet körében szolgáltató fél valóban nem méltó arra, hogy bírói oltalomban részesüljön visszakövetelési jogának érvényesítésénél; legalább ugyanolyan mértékben indokolt azonban az is, hogy aki e szolgáltatást kapta, az, a visszakövetelési igény elutasítása folytán, jogtalanul ne gazdagodjék.

Kiadóhivatalunk új címe:

**JOGI ÉS ÁLLAMIGAZGATÁSI
KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATKIADÓ
BUDAPEST, V., MARKÓ-UTCA 25. IV. 450**

Telefon: 120-243

Egyszámlaszám: 936.551

A méltányossági szempontok alkalmazása, amely egyébként a jog széles területén — a szocialista jogfejlődés során még fokozódó mértékben — annyira indokolt, nem vezet megnyugtató megoldáshoz oly felekkel szemben, akik tudatosan tiltott ügyletek kötésébe bocsátkoznak. E körben általában a méltányossági szempontok érvényesítése csak kivételes esetekben látszik helyénvalónak, például akkor, amikor az egyik fél részéről menthető tájékozatlanság, tapasztalatlanság forog fenn vagy a felek osztályhelyzetében rejlő körülmények teszik indokolttá a méltányossági klauzula alkalmazását.

A megoldás helyes irányvonala a fentebb vázolt erkölcsi és célszerűségi megfontolások alapján arrafelé mutat, hogy a tiltott ügyletet kötő felek jogsegélyben a visszakövetelési jog érvényesítése esetén se részesüljenek, viszont a szolgáltatáshoz jutó fél alaptalan gazdagodására ne kerülhessen a sor.

Oly megoldás, amely szigorát mindkét fél irányában érvényesíti, a gyakorlatban csak úgy érhető el, ha a kérdés eldöntésénél kilépünk az ügyletkötő felek zárt köréből. Ezt a megoldást érvényesítik a szovjet polgári törvénykönyv 147. és 402. §-ai, amikor megállapítják, hogy a törvényellenes vagy az állam érdekeit sértő érvénytelen ügyletből eredő szolgáltatást egyik fél sem jogosított a másiktól visszakövetelni. *Az alaptalan gazdagodás az állam javára hajtandó be.*

Ez a megoldás szerencsés formában érvényesíti a megtorlás szempontjait, s egyben anyagi vonatkozású elégtételt nyújt a közösséget ért sérelem miatt. A tiltott ügyletre történt szolgáltatás nem képezheti alapját egyik fél gazdagodásának sem. E teljesítéseknek közületi célokra történő igénybevétele az az egyedül helyes megoldás, amely jogilag és erkölcsileg megnyugtató eredményre vezet.

Azt, hogy a jog az uralkodó osztály érdekeinek kifejezője, világosan felismerhetjük az itt kifejezésre jutó megoldások változásaiban is. A kapitalista jog azt döntötte el, hogy a tiltott ügyletből eredő előny melyik felet illesse, melyiknek nyereségét növelje vagy melyik veszteségét csökkentse. A szocialista jog a megoldást ott keresi, hogy a meg nem engedett eszközökkel elért vagyoni előny senki számára jövedelmi forrásul ne szolgálhasson, a jogtalan gazdagodás előnye — a közösségi szempontok megfelelő érvényesítésével — intézményesen kizárassék.

Az itt vázolt megoldásnak a magyar jogi szabályozás körébe való bevonása minden tekintetben indokoltnak és helyénvalónak mutatkozik. Ügyleti jogunk reformjával kapcsolatosan, amelyre nyilván belátható időn belül sor fog kerülni, e kérdésnek a szovjet polgári törvénykönyvvel azonos módon való rendezése minden tekintetben megnyugtató eredményre vezetne és a szocialista jogfejlődés követelményeit is kielégítené.

III.

Felmerül itt az a kérdés, hogy a Szovjet Polgári Törvénykönyv fentebb ismertetett megoldási

rendszere, az alaptalan gazdagodásnak az állam javára való igénybevétele, a 147. és 402. §§ alkalmazást nyerhetnek-e abban az esetben is, hogyha közületi vállalatok között jött létre az ügylet. A Szovjetunió Legfelsőbb Bírósága e kérdés tekintetében 1927. május 16-án meghozott teljesülési határozatában olyként döntött, hogy az a rendelkezés, amely a teljesítést kapó fél jogtalan gazdagodásának az állam részére való igénybevételel írja elő, nem alkalmazható állami vagy szövetkezeti vállalatok közötti ügyletek körében. Ez állásfoglaláshoz képest az érvénytelen ügyleteknek a szovjet polgári törvénykönyv 30. §-ában körülírt megállapítása csak a magánszemélyekre nyer alkalmazást. E felfogás indokál az a megfontolás szolgált, hogy a törvény megsértésének vagy megkerülésének, illetve az állam megkárosításának szándéka az állam vagy szövetkezeti vállalatok részéről fel nem tételezhető.

E felfogástól elsősorban a Szovjetunió Állami Döntőbizottságai tértek el. E Döntőbizottságok gyakorlata ugyanis abban az irányban alakult, hogy amennyiben az állami vállalatok között létrejött szerződést a törvény követelményeivel összhangba lehet hozni s így az a tiltott ügyletek köréből kiemelhető, akkor a Döntőbizottság határozata a szerződés megfelelő módosítását írja elő. Ha ez nem vihető keresztül, úgy a Döntőbizottság az állami vállalatok között felmerült vitás ügyekben is megállapítja az ügylet érvénytelenségét és a 147. §-ban foglalt jogkövetkezményeket, vagyis az alaptalan gazdagodásnak az állam javára történő igénybevételelét.

A joggyakorlat alakulása szempontjából további lényeges fordulatot jelentett a Szovjetunió Legfelsőbb Bíróságának 1939. évi július 16. napján meghozott teljesülési határozata. E határozat hatályon kívül helyezi az ugyanezen bíróság által 1927. évben meghozott, fentebb ismertetett teljesülési határozatot, megállapítván azt, hogy az ott kifejezésre juttatott gyakorlat nem helyes. A Szovjet Polgári Törvénykönyv 30. és 147. §§-ai alkalmazandók oly ügyekben is, amelyekben mindkét fél állami intézmény, vagy az egyik féllel, mint állami intézménnyel szövetkezeti szervezet áll szemben. A korábbi teljesülési határozat — mondja ki az 1939. évi, ezidőszert is hatályban lévő döntés, — ellenkezik a szocialista törvényesség és a gazdaságos számvitel elvével. Alkalmassá lehet arra, hogy a közületi vállalatok egymás közti viszonyában ösztönzéseként hasson a törvénnyel ellentétes megállapodások megkötésére, minthogy e korábbi felfogás szerint biztosítva voltak azoknak a feleknek anyagi érdekei, akik a tiltott megállapodásban résztvettek.

Az itt ismertetett, hatályban lévő teljesülési határozat helyes megfontolások alapján juttatja kifejezésre azt a szempontot, hogy a közületi vállalatok gazdálkodásában, a fegyelem biztosítása érdekében, a jogszabályok szigorát teljes mértékben érvényesíteni kell.

ОЧЕРК СТАТЕЙ НАПЕЧАТАННЫХ В ЖУРНАЛЕ „ВЕСТНИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК”

ИЗДАВАТЕЛИ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА

Статья, занимающаяся международно-правовыми отношениями корейского нападения империалистических агрессоров, устанавливает в заключении, что правитель-

ство США и в этом случае оказалось грубым нарушителем международного права.

А. Богар

МЕСТНЫЕ СОВЕТЫ

Организация государственного управления в Венгерской Народной Республике выполняла свои функции до сих пор по большей части в старых буржуазных организационных формах. С момента освобождения Венгрии Красной Армией были созданы некоторые новые органы государственного управления, но разнообразность и параллельность органов в управлении в многих случаях препятствовали в выполнении этими органами возложенных на них заданий. Структура государственного управления, существовавшая до сих пор, соответствовала только отчасти заданиям построения социализма.

В главе V Конституции, принятой в 1949 году, изложены те основные принципы, в соответствии с которыми должна быть построена новая организация венгерского государственного управления. Согласно Конституции урегулировка этого вопроса должна произойти отдельным законом.

Ввиду того, что были осуществлены все условия к переустройке структуры государственного управления, народное собрание Венгерской Народной Республики в мае месяце сего года — с единодушного воодушевления трудящегося народа — приняло закон о местных советах, которым ликвидируется феодально-буржуазная структура венгерского государственного управления и внедряется управление путем местных советов.

В статье не излагаются закон о местных советах и соответствующие исполнительные инструкции, а указываются лишь те основные принципы и особенности, которыми отличаются местные советы в Венгрии от буржуазной системы государственного управления. В статье указано на то, что богатый опыт Советского Союза был использован и при организации местных советов.

В статье в дальнейших изложены исторические события, предшествующие переустройке государственного управления, та ожесточенная борьба, которую вел наш трудящийся народ с реакционными элементами, скрывавшимися в аппарате государственного управления. В связи с этим выявляются в статье те причины, в силу которых оказалась необходимость перейти к форме управления местными советами.

Законом о местных советах обеспечивается участие в работе государственного управления угнетенного до сих пор трудящегося народа. О широких масштабах участия трудящихся в государственном управлении свидетельствует и тот факт, что в местных советах в Венгрии количество членов будет сверх 100.000. Местные советы — массовые организации, которые мобилизуют трудящихся на выполнение государственных функций. Избрание членов местных советов происходит по демократическим принципам. Член совета обязан отчитываться избирателям два раза в год. Члены местного совета могут быть отозваны избирателями. Этими мероприятиями обеспечивается постоянная связь между членами советов и избирателями.

Местные советы организуются на началах демократического централизма. Законом возлагаются на местные советы чрезвычайно важные хозяйственные задачи: местные советы готовят местный хозяйственный план и бюджет, осуществляют контроль над их исполнением, руководят работой предприятий местного подчинения, оказывают помощь кооперативам трудящихся.

В комитетах, округах и городах уже организованы местные советы. Выполненная до сих пор работа местными советами доказывает коренные их преимущества.

Др. З. Катона

О СЪЕЗДЕ ПОЛЬСКОГО СОЮЗА ЮРИСТОВ И О ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПОЛЬСКИХ ПРОКУРАТУР

Статья содержит материал съезда Польского Союза Юристов, состоявшегося в августе текущего года. Автор информирует об организации прокуратуры Польши,

строившей социализм, и о той работе, которую в Польской Народной Республике исполняет прокуратура в интересе народа.

Др. Дь. Алапи

ОТЧЕТ О СЪЕЗДЕ ПОЛЬСКИХ ЮРИСТОВ

Статья информирует о резолюциях III съезда Польского Союза Юристов, состоявшегося в Варшаве. Сравнивает движение польских и венгерских юристов и на основании опытов, приобретенных в Варшаве, дает про-

грамму развития работы Венгерского Союза Юристов в будущем. В продолжении отчет будет разбирать организационную реформу польских адвокатов.

Др. И. Ковач

КОРОТКИЙ ОЧЕРК КОЛХОЗНОГО ПРАВА СОВЕТСКОГО СОЮЗА

Автор коротко знакомит читателей с советским колхозным правом. Развитие колхозного права в СССР являлось победой трудящегося крестьянства. Знакомит с тремя главными родами земледельской производительной кооперации, из которых лучшим всего оказался колхоз, который стал главным фактором социалистического сельского хозяйства.

Опираясь на Никитина, знакомит понятие колхоза и колхозного права, и занимается главными источниками колхозного права.

При разборе государственного руководства колхозами указывает на то, что сущностью этого руководства является — бдительность над социалистической законностью.

Подробно занимается правовыми отношениями колхозных членов. Во связи с правоспособностью колхоз-

ных членов разбирает вопросы учреждения колхоза, создания и прекращения правоспособности, слияния и прекращения колхозов.

Разбирает вопросы труда, социализации имущества члена колхоза и вопросы колхозных фондов.

Показывает на полное осуществление колхозной демократии и подробно знакомит с органами колхозов.

Во связи с организацией труда подчеркивает, что здесь осуществляется 118 ст. Конституции СССР. Разъясняет расчеты трудоднями. При распределении дохода, показывает на то, что здесь осуществляются принципы, указанные в „Критике готской программы“ Маркса.

В заключении занимается вопросами колхозного двора.

Др. И. Фаркаш

ПРАВОВЫЕ ПОСЛЕДСТВИЯ ЗАПРЕЩЕННОЙ СДЕЛКИ

Автор занимается теми существенными последствиями, соответствующими хозяйственной перестройке,

которые возникают в нашей экономике вследствие запрещенной сделки.

Др. Е. Дьердь

RÉSUMÉ DES ÉTUDES PUBLIÉES DANS LE JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

LES SALISSEURS DU DROIT INTERNATIONAL

L'article s'occupe des relations de droit international de l'agression des impérialistes en Corée. L'auteur arrive à la conclusion, que le gouvernement des États Unis

d'Amérique de Nord s'est montré par cette agression aussi, un offenseur inqualifiable du droit international.

András Bogár

LES CONSEILS LOCAUX.

L'organisation de l'administration de l'État dans la République Populaire de Hongrie a fonctionné jusqu'ici, pour la plupart, sous les anciennes formes d'organisation bourgeoises. De nouveaux organes ont été créés depuis la libération, mais ce mélange d'organes anciens et nouveaux et leur parallélisme a forcé souvent entravé l'accomplissement du travail. Les tâches qui incombaient à ce mécanisme en vue de la construction du socialisme ne pouvaient donc être remplies par lui qu'en partie.

La Constitution adoptée en 1949 a fixé dans le Chapitre V, les principes fondamentaux d'après lesquels la nouvelle organisation de notre administration d'État doit être édictée et la Constitution a réservé ce règlement à une loi spéciale.

Vu que toutes les conditions de la transformation du mécanisme de l'administration de l'État ont été réalisées, le Parlement de la République Populaire de Hongrie a adopté, au mois de mai de l'année courante, accompagné de l'enthousiasme unanime du peuple travailleur, la loi sur les conseils locaux, loi liquidant l'organisation féodale-bourgeoise de notre administration de l'État, en introduisant sur toute la ligne l'administration par les conseils.

L'article n'expose pas la loi et les règlements d'ordre pour son exécution, mais seulement les principes fondamentaux et les caractéristiques distinguant les conseils en Hongrie du régime d'administration bourgeois. Il fait ressortir que ce sont les expériences de l'Union Soviétique qui nous ont porté aide aussi ici pour l'organisation des conseils.

Dans la suite, les antécédents historiques du changement, les graves luttes que notre peuple a du soutenir contre les réactionnaires qui se sont cachés dans l'appareil administratif sont exposés. Dans cet ordre d'idées l'article analyse les motifs qui ont porté à l'adoption de l'administration par les conseils.

La coopération du peuple travailleur, opprimé auparavant, apportée à l'oeuvre de l'administration de l'État est assurée par la loi sur les conseils locaux. La largeur de cette coopération est démontrée par le fait que les conseils compteront en Hongrie plus de cent mille membres. Ces conseils constituent des organisations de masses mobilisant les travailleurs pour l'accomplissement des tâches de l'État. Les membres des conseils sont élus d'après les principes de la démocratie de vaste étendue. Les membres des conseils sont tenus à rendre compte aux électeurs deux fois par an. Les électeurs peuvent révoquer les membres des conseils. Le rapport étroit entre les membres des conseils et les électeurs est assuré par ces dispositions.

Les conseils locaux sont organisés selon les principes de la centralisation démocratique. Voici les tâches économiques très importantes confiées aux conseils : ils ont à préparer les plans économiques locaux, à diriger le travail des entreprises locales, à prêter leur assistance aux coopératives des travailleurs.

Les conseils locaux sont déjà constitués dans les départements, les arrondissements, les villes. L'activité qu'ils ont déployée jusqu'ici fournit la preuve de la supériorité du système de l'administration par les conseils.

Zoltán Katona, docteur en droit

SUR LE III. CONGRÈS DE L'ASSOCIATION DE JURISTES POLONAIS ET SUR LE FONCTIONNEMENT DES PARQUETS POLONAIS

L'article contient la matière du Congrès de l'Association des Juristes Polonais, tenu à Varsovie, en Août a. c.

L'auteur fait connaître l'organisation du Parquet

de la Pologne constructrice le socialisme et l'activité développée en Pologne par le Parquet en faveur du peuple.

Gyula Alapi, docteur en droit

COMPTE-RENDU DU CONGRÈS DES JURISTES POLONAIS

Le communiqué fait connaître les résolutions données au III. Congrès de l'Association des Juristes Polonais à Varsovie. Faisant un parallèle entre le mouvement des juristes polonais et hongrois, en base des expériences acquises à Varsovie, l'auteur donne un

programme pour l'activité future de l'Association des Juristes Hongrois. La suite du compte-rendu traitera le réforme de l'organisation des avocats polonais.

István Kovács, docteur en droit

ESQUISSE SUR LE DROIT DE COLCHOZE SOVIÉTIQUE

L'étude analyse les chapitres principales du droit de colchoze soviétique. Dans l'introduction l'auteur montre, que la formation du droit de colchoze est le résultat de la victoire de la paysannerie labourieuse dans l'Union Soviétique. L'auteur fait connaître trois sortes des coopératifs de production, dont le plus parfait étant le colchoze, il est devenu le facteur principal de l'agriculture socialiste.

L'auteur expose après Nikitin la notion du colchoze (farm collective) et du droit de colchoze ainsi que les sources principales du droit de colchoze.

En ce qui concerne la conduite par l'État des colchozes, l'auteur montre, que l'essence de cette conduite est : la vigilance sur la légalité socialiste. Il démontre que la conduite par l'État n'est pas en opposition avec les principes fondamentaux de la démocratie coopératiste, mais, au contraire il la complète organiquement cette démocratie.

Après avoir traité les relations juridiques des

membres, l'entrée dans le colchoze, la sortie de colchoze, les règles d'exclusion, etc., l'auteur s'occupe des droits et des obligations des membres de colchoze, en montrant, que tous les membres de colchoze ont les mêmes droits et obligations, sans distinction de race, genre ou d'âge.

En connexion avec la capacité juridique du colchoze, l'article traite les questions de la fondation de colchoze, de la naissance et de la cessation des droits du colchoze, ainsi que les questions de la réunion et la dissolution des colchoze. Après avoir traité les problèmes principales du travail et de la socialisation des biens des membres, qui entrent dans le colchoze, l'auteur s'occupe des fonds du colchoze. En connexion avec les organes de colchoze, l'auteur montre la mise en valeur de la démocratie colchozienne, ainsi que la mise en valeur des principes de l'élection, de la responsabilité et de la révocabilité des organes de colchoze. L'article s'occupe des organes du colchoze, relevant la responsabilité des organes en ce qui concerne l'administration

de la propriété sociale, ainsi que l'importance et le système du contrôle.

Les problèmes de l'organisation du travail et de la répartition du revenu sont d'une grande importance. L'article montre, que les dispositions de la Constitution stalinienne, aux termes de laquelle les travailleurs reçoivent leurs retributions selon la qualité et la quantité du travail effectué, sont respectées par le règle-

ment des comptes des unités de travail. L'auteur accentue, que les principes exposés par K. Marx dans la » Critique du programme de Gotha « sont respectés quant à la repartition de revenu.

A la fin l'auteur s'occupe de quelques problèmes du » dvor « (cour) de colchoze (communauté familiale des membres de colchoze).

József Farkas, docteur en droit

LES EFFETS JURIDIQUES DES ACTES ILLICITES

L'auteur traite les conséquences essentielles, qui — en conformité à la transformation économique — sont

provoquées par les actes illicites dans notre économie nationale.

Ernő György, docteur en droit

SZEMLE

A Magyar Jogász Szövetség világnézetési oktatási munkája

A Magyar Jogász Szövetség oktatási munkája október havában szakmai és világnézetési téren egyaránt megindul.

»A marxista-leninista elmélet nem hit szimbóluma, nem dogmák gyűjteménye, hanem a cselekvés irányítója«, mondotta Kalinin.

Szövetségünk oktatási munkája is szervesen kapcsolódik gyakorlati munkánk egyéb kérdéseihöz, középontjában a nevelési feladat, az a feladat áll, hogy gyakorlati jogászainkat felvértezzük mindennapi munkájuk helyes elvégzéséhez, a szocialista jog szocialista szellemű alkalmazásához szükséges politikai tájékozottsággal, ideológiai tudással és hogy küzdjünk a jelentékeny számú jogászunkban még mindig meglévő kapitalista csökevények, a burzsoá ideológia maradványai ellen.

Ha ismétlésnek tűnnék is, röviden mégis el kell mondanunk: a felszabadulás előtt is dolgozó jogászainkat a kapitalizmus nevelte s e jogászok jórésze saját szakmájának, tudományának társadalmi szerepe tekintetében is a képmutató és szemfényvesztő burzsoá ideológia hatása alá került. Csak utalnunk kell arra, hogy a burzsoázia nemcsak a jogosztályokfelettségét hirdette, hanem célzatosan elkülönítette a társadalom egyéb jelenségeitől, különösen pedig a termelő, építő munka mindennapi kérdéseitől. Az osztályuralom tényének, antiszociális tartalmának, a fejlődés megrekedtségének tudatos elkendőzése viszi rá a kapitalista kizsákmányolókat arra, hogy az érdekeik és biztonságuk védelmét szolgáló jog, valamint a jogot kibocsátó, megvalósulását biztosító hatalmi szervezetet, az államot, a valószínű összefüggésekből kiragadják. A kapitalizmusban a jogot mester-

ségesen elkülönítik a többi tudományoktól, társadalmi ismeretkörtől, így azután a saját »önálló«-nak tűnő, valójában azonban miszticizáló fogalmaiból, tételeiből, — minden ok-sági összefüggésből kiragadott — »normatív« szempontjaiból kialakítja azt a minden dolgozó ember gondolkodásától idegen, az élettől elszakadt, cizellált rendszert, amely a kapitalista állam és jog aljas szerepének nemcsak ideológiai igazolójává, hanem egyúttal külön fegyvertársává is válik. Az ebből táplálkozó jogi szemlélet saját képére alkotja meg a jogalkalmazás technikáját is. Vértelen fogalommeghatározásokon, semmitmondó árnyalatokon köte-tekre menően vitatkoztak, miközben teljesen elszakadtak a mindennapi, gyakorlati élettől, s sokan közülük nem is látták, hogy a »magyarozott« jogszabálynak így, vagy úgy történő értelmezése egyaránt a kapitalisták uralmának biztosítását, a kizsákmányolás növelését célozza.

Jogászaink egy részében akaratlanul is tovább él e hosszú időn keresztül beléjük nevelt jogalkalmazási technika. Szavak és kifejezések értelmén képesek elvitatkozni és közben szem elől tévesztik az újonnan alkotott jogszabálynak társadalmi célját, vagy a régi jogszabály mai helyzetünkben megváltozott funkcióját. A mindenáron való tényállásdészerűség keresése közben minduntalan szembeállítják a törvény betűjét annak szellemével és elfelejtik, hogy például a büntetőjogász munkáját, elsősorban a társadalmi veszélyesség felismerésének kell irányítania.

Távrolról sem azt mondjuk, hogy szocialista, vagy szocializmus felé haladó államban a jogszabályokat nem kell magyarázni, értelmezni. Jogalkalmazásunk sarkpontja a szocialista törvényesség, Népköztársaságunk jogszabályainak mindenki részéről való feltétlen, pontos betartása. Ez megköveteli a jogszabályok helyes értelmének megállapítását.

A törvényt magyarázatnak, értelmezésnek azonban nem szavak, kötejelek és pontosvesszők patikamérlegre helyezéséből, hanem a jogszabállyal rendezett társadalom-gazdasági viszonyok, a társadalom fejlődési szabályainak pontos ismeretén épül. Ehhez pedig a társadalmi, világnézet, ideológiai ismeretek fejlesztése szükséges.

A jogi életünkben beállott fordulat nemcsak abban mutatkozik meg, hogy fokozott irammal szabadjutunk meg törvény- és rendelettárainkat, jogrendszerünket a kapitalizmusból ittmaradt, elavult, áttekinthetetlen jogszabályoktól és társadalmi és gazdasági fejlődésünkben Pártunk vezetésével megtett hatalmas út felépítményeként új, szocialista szellemű jogszabályok láttnak napvilágot, hanem abban is, hogy jogalkalmazóink, gyakorlati jogászaink nem a régi, betűragó, szórészalhasogató módon, hanem a jogszabály célját és szellemét megértve, a szocializmus építését szolgálva alkalmazzák azokat. Új, szocialista jogunk keletkezése nemcsak, s nem elsősorban a törvényelőkészítő osztályok hivatali szobáiban, a közlönyök hasábjain folyik, hanem a jogászok széles tömegei között, az új jogszabálygeneráció felnevelése s a haladni akaró régi jogászok világnézet, politikai színvonalának felemelése útján.

Mindannyian ismerjük Sztálin elvtársnak azt a megállapítását, hogy egy tudományág van, amelyet minden tudományág, minden szakma dolgozójának ismernie kell, mert enélkül bizonyos határon túl saját szakmájában sem fejlődhet, ez a marxista-leninista társadalomtudomány, a társadalom fejlődési törvényeiről, a proletárforradalom fejlődési törvényeiről, a szocialista építés fejlődési törvényeiről, a kommunizmus győzelmeiről szóló tudomány.

Ez a sarkigazság minden tudományágra egyaránt alkalmazható, de talán sehol sem lehet igazságát

olyan közvetlenül belátni, mint éppen a jogban. A jog a társadalmi, a gazdasági élet viszonyait, jelenségeit szabályozza, hogyan lehetne jól, a fejlődést előmozdítóan, a dolgozó nép igazságérzetét kielégítően alkalmazni a jogot, ha nem ismerjük a társadalmi fejlődés törvényeit, annak a gazdaságnak törvényszerűségeit, melynek felépítményeként a jogsabály jelentkezik.

A gyakorlati jogászok széles tömegei ideológiai színvonalának fel-emelése terén vár hatalmas feladat a Magyar Jogász Szövetség oktatási, különösen világnézeti oktatási munkájára. Ennek keretében kell minden jogász számára világossá tennünk, hogy a jog nem szakad, nem szakadhat el a dolgozó tömegek mindennapi alkotó, termelő munkájától, nem gubózhat önmagába. Nekünk nincs szükségünk arra, hogy kezdjük a jog valódi társadalmi szerepét, rendeltetését, mi nem titkoljuk, hanem tudatosítjuk, hogy a jog harci fegyver a kezünkben a szocializmus építése érdekében, mert a jog a szocialista állam kezében a dolgozó milliók hatalmának biztosítását s nem elnyomását célozza, mint a burzsoá állam joga.

Az 1950/51. oktatási évadunk anyagát úgy állítottuk össze, hogy abban a jog lényegének, társadalmi funkciójának és az egyes jogágazatok alapkérdéseinek marxista-leninista szemléletű elemzését adjuk. Bár nagy példaképünk, a Szovjetunió jogrendszeréről a szakoktatás keretében külön előadássorozatot tartunk, a világnézeti oktatásunk keretében is tartunk előadást a Szovjetunióról és a szovjet jogról. Felvettünk az oktatás anyagába olyan tárgyakat is, amelyek szakmailag nem tartoznak ugyan a joghoz, de a társadalomban élő jogászokat érdeklik, gondolkodásmódjuk kialakítása szempontjából jelentősek. Ezek körét úgy választottuk meg, hogy az oktatásban résztvevőket felvértezzük az imperialista, burzsoá ideológiák, a zavaros, áltudományos elméletek fertőzésével szemben.

Oktatási munkánkban feltétlenül fel akarjuk használni az elmúlt két oktatási évadban szerzett tapasztalatokat, ki akarjuk javítani azokat a hibákat, amelyek a kezdet nehézségeiből, munkánk fogyatékoságai-ból eredtek. A legfontosabbak ezek közül: a szemináriumok összetétele kor és működési terület szerint, az oktatási aktívák instruálásának hi-

ánya, a szemináriumok egynémelyikében az anyag mechanikus, nem megértésre, elsajátításra és gyakorlati alkalmazásra, hanem kerek előadások megtartására törekvő feldolgozása.

Az ideai oktatási évadban nagyobb gondot fordítunk az oktatásban részesülők jelentkezésére és kiválogatására. Az elmúlt oktatási évad döntő fogyatékosága e téren az volt, hogy a szemináriumokon résztvevő hallgatók zöme az ügyvédi karból, annak is idősebb korosztályából került ki. Természetesen ez nem azt jelentti, mintha nem látnók szívesen vagy korlátoznánk idősebb ügyvéd kartársaink részvételét az oktatási munkában, ez a lehetőség szövetségünk minden tagja, minden dolgozó magyar jogász számára biztosítva van, ha őszintén tanulni akar. Fokozottan hívjuk azonban az igazságszolgáltatásban és közigazgatásban dolgozó kartársainkat, vegyenek részt szövetségünk oktatási munkájában. Az oktatásban való részvételük nemcsak látóköriüket szélesíti, hanem komoly segítséget nyújt gyakorlati munkájuk elvégzéséhez, ha terjedelmének korlátozottságánál fogva nem is biztos iránytűt, de útmutató tájékoztatót kapnak gyakorlati munkájukban megoldandó problémáikhoz.

A másik terület, ahol jelentősen meg akarjuk javítani szövetségünk oktatási munkáját, az oktatás minősége, a hallgatóknak a tanuláshoz való viszonya. Az oktatási munkában való részvételnek az alapja az az önként jelentkező és önként kifejlődő szükséglet, hogy többé vagy kevésbé fejlett, vagy tapasztalt emberek a maguk társadalmi ismereteit, azoknak munkaterületükkel való kapcsolatát teljesebbé, magasabbfokúvá tegyék. Az e felismerésből jelentkező hallgatókat várjuk, de nincsen szükségünk olyan hallgatókra, akik a látogatási jegy lebélyegzése végett jelennek meg az előadáson s a felmutatható igazolás megszerzése után a gyors távozás lehetőségét keresik, esetleg unottan hallgatják végig az előadást. Nincsen szükségünk olyan szemináriumi résztvevőkre sem, akik üres lemezforogatóként ismételnék el egy-egy betanult szöveget, hogy azután a szemináriumról eltávozva, zudatosan az ellenkezőjét cselekedjék.

Oktatásunk rendszerében továbbra is fenntartjuk a tavaly elég jól bevált módszert. Előadássorozatunk

október hó elején kezdődik. A kéthetenként, az oktatás valamennyi résztvevőjének együttes jelenlétében megtartott előadást a következő héten a hallgatók szemináriumokra oszolva dolgozzák fel. Jó szervezéssel, a szemináriumvezetőkkel való állandó kapcsolat fenntartásával biztosítani akarjuk, hogy a szemináriumok az eddiginél színvonalasabbak legyenek, a hallgatók minden felmerült vitás kérdésre ideológiailag szabatos választ kapjanak.

Szövetségünk oktatási munkájának célja a fejlődni, a szocializmus új világának építésében cselekvően résztvenni kívánó jogászok politikai, ideológiai nevelése, ami szakmai tudásuk továbbfejlesztésének, meglévő tudásuk a közösség számára hasznos felhasználásának alapja. Erre a munkára hívunk és várunk minden alkotni akaró, haladó szellemű magyar jogászt.

Dr. Kálmán György

Az új egyetemi tanév indulása előtt

Az egyetemi felvételek előkészítése során a Jogi Karokra jelentkezők száma kezdetben nagyon kevés volt, a V.K.M. által megadott felveendő létszám 22%-a jelentkezett csak. Ez a lemaradás idejében figyelmeztetett arra, hogy a jogászutánpótlás a tervgazdálkodás követelményeinek megfelelően megállapított kereten belül sem bízható a spontán jelentkezésre. Igaz, hogy felsőoktatásunkban a jogi oktatás helye, szerepe lényegesen megváltozott, de csak örülhetünk annak, hogy a tervszerűség a jogászképzésben is érvényesül. A jogászok a saját bőrükön érezhették a Horthy-rendszer iskola-politikájának átkos következményeit. Felsőoktatásunk adatai azt mutatják, hogy a jogi oktatás aránytalanul nagy helyet foglalt el magának és ennek következtében évről-évre gyarapodott az Á.D.O.B.-nál az állástalan jogászok száma. 1930—31-ben 15.990 hallgatóból 4.745 hallgató (29,6%), 1938—39-ben 11.631 hallgatóból 4.355 volt jogász (37,5%). E komoly aránytalanság láttán nem csodálkozhatunk azon, hogy a jogi perspektívtalanság, az elhelyezkedés kilátástalansága erősen felütötte fejét a joghallgatók körében. Kuncz Ödön professzor 1930-ban a Széchenyi Szövetségben előadást tartott erről a kérdéstről és minden eszközt felhasznált arra, hogy meggyőzze hallgatóit a jogi pálya biztos-

tott jövőjéről. Elsősorban a hegyi beszédből idézett: »Ne aggodalmaskodjatok a ti éltetek felől...«, de a konkrét perspektívát is megjelölte: »... a kapitalista és kooperatív alapon álló nagy vállalatok is mindinkább eltávolodnak az individualista alapról... Üzleti politikájuk nem marad meg saját vállalatuk körében, hanem kinyújtja csápjait a rokonvállalatok felé is és a kartellek, trösztök és konszernek segítségével a magánvállalkozást tervezgádkodássá (Planwirtschaft) szélesíti ki. Ebben a gigantikus átszervezési folyamatban... kiszámíthatatlan érvényesülési lehetőség nyílik a jogász számára...« Munkájukban »...nem tisztán a tőkét adó részvényesek és tagok megbízottainak, hanem a termelésben résztvevő munkások és fogyasztók érdekképviseleinek is érzik magukat.« A kapitalizmus monopolisztikus fejlődéséhez fűzött remények nem változtathattak azonban azon a tényen, hogy a diplomás jogászok száma — Magyary Zoltán adatai szerint — 1928-ban már 13.255-tel nagyobb volt a jogi diplomához kötött állások számánál. A fenti idézet eléggé rávilágít arra, hogy az uralkodó osztály a fasiszmus ideológiájával erősítette meg a maga helyzetét, a fasiszta ideológiával próbálta megnyerni az értelmiséget a maga számára.

A felszabadulás óta lényeges változás állott be felsőoktatásunkban, az egyes szakok közötti arányok területén. A Statisztikai Szemle legújabb számában található a következő adatok:

A mérnökök aránya 9.6%-ról 28.9%-ra emelkedett, a mezőgazdasági szakemberek száma 30%-kal, a közgazdászok száma háromszorosára, az orvosok és pedagógusok száma kétszeresére, a művészeké pedig majdnem négyszeresére emelkedett. A jogászok aránya 37.4%-ról 9.1%-ra csökkent. Ezek a változások természetesek és semmiesetre sem jelentik azt, amit egyesek rosszindulatúan, sokan pedig meg nem értésből következtettek: nincs szükség jogászokra, mert a jogi pálya elavult, kihalóban van. A Budapesti Jogi Kar felsőbb évfolyamain is állandó problémája volt a hallgatóknak a perspektíva kérdése, mert a reakció nagyon ügyesen újra és újra elővette ezt a kérdést. Megváltozott a helyzet akkor, amikor a végző hallgatók elhelyezkedéséről gondoskodás

történt. Nemcsak a hallgatók létszámának a megállapításában érvényesül a tervszerűség, hanem a hallgatók elhelyezésében is.

A hallgatók szociális összetétele fokozatosan javult, a munkás- és szegényparaszt származású hallgatók arányának növekedésével párhuzamosan a tanulmányi színvonal is öröndetesen emelkedett. Szemléltetően bizonyítják ezt az újradszerű évvégi szigorlatok eredményei.

Az I. évfolyam az 1948/49. tanévben 2.34 pontos átlageredményt ért el. Ezen az évfolyamon a munkás- és szegényparaszt származású hallgatók aránya 27.8% volt. Az 1949/50. tanév végén az I. évfolyam 33.4% munkás- és szegényparaszt származású hallgatóval 3.47 pontos átlageredményt ért el. A II. évfolyam 22.3% munkás és szegényparaszt származású hallgatóval az 1948/49. tanévben elért 2.14 ponttal szemben az elmúlt tanév végén 3.13 pontos átlageredményt mutatott fel. A III. évfolyamon 22.6% volt a munkás- és szegényparaszt származású hallgatók aránya. Az évfolyam az 1948/49. tanév 2.12 pontos átlageredményű III. alapvizsgáival szemben az elmúlt tanév végi szigorlatokon 2.78 pontos eredményt ért el.

A fenti adatok az 1949/50. tanév évvégi szigorlatai közül csak a júniusban letett szigorlatok eredményeit tartalmazzák. A szeptemberi szigorlati eredmények a kimutatott átlageredményeket előreláthatólag javítani fogják. A tanulmányi eredmények javulása nagy mértékben köszönhető a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége a V.K.M. munkájával kapcsolatos határozatának. A Párt határozata nyomán a tanszékek konzultációkkal, a D. I. Sz. szervezet a párostanulás és a tanulmányi verseny kiszélesítésével eredményes munkát végzett a tanulmányi színvonal emelése érdekében. Korábban a laza tanulmányi fegyelem, a »mezeizés« következtében a hallgatók állandóan elmaradtak vizsgáikkal és sokan éppen ezért félbehagyták tanulmányaikat. A laza tanulmányi fegyelem csak elősegítette a perspektívatlanság következtében egyébként is nagyfokú lemorzsolódást.

A munkás- és szegényparaszt származású hallgatók tanulmányi átlaga minden évfolyamon magasabb az évfolyam átlageredményénél. Az egész Kar hallgatói által júniusban letett vizsgák átlaga: 3.01 pont,

ezen belül a munkás- és szegényparaszt származású hallgatók eredménye 3.12 pont. Ennek az eredménynek az alapján a következő tanévben Karunk hallgatói részére az előző évekéhez viszonyítva összehasonlíthatatlanul magasabb szociális juttatásokat biztosít népi demokratikus államunk. Az egységes ösztöndíj-juttatási rendszer keretében a múlt évi juttatásokat 80%-kal emelték. Ezzel a jövőben lehetséges lesz a lemorzsolódás megakadályozása és különösen az új I. évfolyam hallgatói részére az anyagi gondoktól mentes tanulás biztosítása.

Az eredményes képzés és feltételei az oktatás vonalán is biztosítva vannak. A közeljövőben megjelenik a jogi oktatás reformjáról szóló rendelet, amely a gyakorlati élet számára megfelelő jogászok képzését biztosítja. Ezzel párhuzamosan gondoskodás történik a tanszékek megerősítéséről is, ami lehetővé teszi az alaposabb felkészülést és az érdeklődő hallgatók számára a jogágazatok megismerésében való elmélyülést. Jogi oktatásunk a reform után mind anyagában, mind pedig módszereiben alkalmazza a szovjet jogi oktatás eredményeit és módszerét, hogy ezzel a szocializmust építő népi demokratikus államunk részére minél jobb, felkészültebb, a dolgozó néphez hű jogászokat képezzen.

Takács Imre

A jogi oktatás új módszerei

a Büntetőbírói és Államügyészi Akadémián.

A múlt év augusztusában kormányrendelet jelent meg, amely egyéves Büntetőbírói és Államügyészi Akadémia létesítését rendelte el. Ennek a jogászképzés terén rendkívüli intézkedésnek a célja az volt, hogy meggyorsítsa az ítélőbírói és államügyészi karnak a népi demokrácia szellemében való megújulását és lehetővé tegye, hogy a népi származású dolgozók a büntetőbírói és államügyészi feladatok betöltéséhez szükséges szakismereteket és képesítést a fennálló szabályoktól eltérően szerezhessék meg.

Az iskola azóta befejezte első tanfolyamát, hallgatói pedig — túlnyomórészt mint államügyészek — már folytatják munkájukat.

Nem lesz érdektelen visszaillesztanunk erre az elmúlt egy esztendőre, hogy megvizsgáljuk azokat az új módszereket, amelyek alkalmazásá-

val és menetközben véghezvitt fokozatos fejlesztésével, javításával folyt a jogi oktatás.

Az akadémiai felvételnél különös iskolai előképzettséget a minisztérium nem kívánt, hiszen éppen azoknak akart lehetőséget adni a magasabb iskolai képzettség eléréséhez, akiket a letűnt Horthy-rendszer népelemlő, kizsákmányoló uralma ettől nagyon is érthető okokból elűtött.

Ilyen körülmények közt az indulásnál mutatkoztak hiányosságok. Az oktató munka kezdetén mutatkozó, a szakmai oktatás folyamatosságát és eredményét veszélyeztető hiányosságot az *előkészítő tanfolyam* küszöbölí ki. Ennek a négyhetes előkészítésnek célja: a) hogy a hallgatónak megadja az elméleti és gyakorlati (jegyzetkészítés, a tanulás helyes módszerének elsajátítása stb.) alapot a továbbtanuláshoz; b) hogy csökkentse az indulásnál mutatkozó színvonalkülönbséget; c) kialakítsa a jó kollektív szellemet és d) alkalmat adjon arra is, hogy a hallgatók politikai fejlettségét, magatartását, elméleti képzettségét és szakmai érzékét, fogékonyságát még a szaktanfolyam megkezdése előtt alaposabban megismerjük.

A felvételi bizottság munkájának alig elkerülhető hibáit azután a fenti tapasztalatok alapján tartott és az előkészítőt befejező kiértékelés javítja ki: a meg nem felelt kisebb hányad nem jut tovább.

A tulajdonképpeni jogi szaktanfolyam tehát az előkészítő után kezdődik és egy teljes esztendeig tart. Valamennyi hallgató internátusszerű elhelyezést kap az iskolán, amelynek élén az igazgató és helyettese állanak. Az iskolavezetőséghez tartoznak még a 20–25 tagot számláló szemináriumok vezetői is. Külön vezetője van a szakmai és külön az ideológiai anyagból tartott szemináriumoknak.

Minden nap — néhány kivételtől eltekintve — csak egy anyagból van 2 órai előadás és a nap többi részét ennek az anyagnak a feldolgozása tölti ki. Az ideológiai előadások feldolgozással együtt kétnaposak.

A tanfolyam *anyagának* összeállításánál mindenekelőtt tekintetbe kellett venni a rendelkezésre álló időt és azokat a feladatokat, amelyekre a kádereket be akarjuk állítani.

Igy az ideológia oktatás anyaga (36 előadásban) úgy van összeállítva,

hogy átfogó képzést adjon a marxizmus-leninizmus valamennyi alapvető kérdésében és ezzel szilárd ideológiai alapot teremtsen: a bírói és ügyészi funkciók gyakorlásánál felmerülő minden elvi és gyakorlati kérdés helyes eldöntéséhez. A szakmai oktatás súlypontjában pedig a büntetőjogi és eljárási jogi szakismeretek, valamint az ügyészi munkára való elméleti és gyakorlati kiképzés áll. Ezeknek a tárgyaknak az óraszámát tehát a legnagyobb. Az anyagi büntetőjog — a most zárult tanfolyamon szerzett tapasztalatok alapján — két külön részben (ált. rész és kül. rész) összesen 46 előadási nappal, a bünvádi eljárásjog pedig 28-cal szerepel, míg a büntetésvégrehajtásra 8 előadás jut.

Lényeges eltérés az egyetemi oktatás tanmenetétől az is, hogy a büntetőjog általános és különös részének előadása az általános rész alapfogalmainak leadása után, már párhuzamosan folyik. Ilyen beosztás mellett több idő jut a büncselekménytípusok alapos megtanulására, valamint mód nyílik a gyakorlatias oktatáshoz szükséges jogesetek, példák korábbi felhasználására.

Természetesen ezen súlypontot képező anyagon kívül — kevesebb előadási nappal ugyan — egyéb tárgyak is szerepelnek a tananyagban, részben, hogy a bevezető alapismerteket megadják (Általános jogelmélet 7, Alkotmány és közigazgatási jog 6, Bíróági szervezet 5), részben pedig, hogy szélesebb alapon nyugvó jogi szaktudás elérését tegyék lehetővé. (Polgári jog alapelemei 12, Szövetkezeti és munkajog 5, Katonai büntetőjog 5 előadási nappal.)

Jogrendszerünk gyökeres átalakítása folyamatban van, ennek a változásnak minden megnyilvánulását érvényesítjük az anyagok kidolgozásánál. Minden jegyzet fejlődő szocialista jogunk legújabb eredményeit feldolgozva készül el. Ennek megfelelően elmaradnak azok a részek, amelyek jogfejlődésünk folytán jelentőségüket, hatályukat veszítették. Minden anyag, de akár egy-egy előadási részletkérdés tárgyalásánál is kidomborítjuk azt a perspektívát, amelyet Alkotmányunk és az ennek mintájául szolgáló szovjet jogrendszer nyitott meg előttünk.

Az *előadások* a jegyzetek anyagát kibővítve, gyakorlati példák elmondásával teszik érzékelhetővé, konkrété. Pl. a büntetőjog különös ré-

szénél az egyes tényálladékok előadása előtt a tárgyalandó szakasznak megfelelő cselekményt ismertettünk és ebből kiindulva, induktív módon jutottunk el a törvényes tényálladékhöz. Az előadó kötelességévé tettük, hogy minden jogszabályi rendelkezésnek fejtse ki az értelmét, legisrűtióját. Ezzel a módszerrel kívántuk részben a jogszabályok elvontságát, részben pedig a gazdasági és társadalmi körülmények adottságaitól való függetlenség burzsoá elméletét gyökereiben felszámolni és a valódi okokra rámutatni.

Igyekezünk elérni az előadóknál, hogy előadásmódjuk egyszerű és világos legyen, ne tartalmazzon körmondatokat vagy szükségtelen idegen kifejezéseket. Fontosnak tartottuk, hogy a legelméletibb anyag se legyen elvont; hozzon fel gyakorlati példákat és az előadó teremtsen élő kapcsolatot a hallgatóval.

A munkáskáder hallgatók legtöbbszörének egészséges, józan jogérzete mindig az ismertett jogszabály célszerűségét, értelmét kutatta. S ha erre kielégítő választ kapott, fogalmi zavara többé azzal a kérdéssel már nem is volt. Legfeljebb a kifejezések mégis csak szokatlan volta okozott ideig-óráig a megértett anyag visszaadásánál nehézséget.

Az előadásokat mindig *konzultáció* követte, hogy a hallott anyaggal kapcsolatban támadt kételyek, homályos pontok eloszlathatók legyenek. Ezekből a konzultációkból nemcsak a hallgatók, hanem az előadók is igen sokat tanultak: megismerhették a kérdések tükrében előadásuk hiányait s azokat a részeket, amelyeknek bővebb kifejtése szükséges a jó megértéshez.

Az új ismeret egyben új munkaterületet is jelent. Erre pedig fel kell készülni, az eljárást, a *mesterség technikáját* gyakorlattal kell elsajátítani. Ezért vettük be a tantervbe a helyi (formális) tárgyalásokat, ahol megelevenedtek, étellel telítődtek a száraz rendelkezések. Feltárult az emberekkel való bánás hivatásszerű érzése. Megmutatkozott a peres eljárás látszólag sokszor valószínűtlenségre, elképzelésre épített szabályainak értéke és használhatósága. De feltárultak azok a hibák is, amelyek súlyossága csak a gyakorlatban elkövetve válik valóban érzékelhetővé (pl. a letartóztatott további fogvatartása iránti indítvány előterjesztésének elmulasztása stb.).

Az oktatás új módszeréhez tartozik az is, hogy fokozott gondot fordítunk az *írásbeliségre* is. Az egyetemről még ma is gyakran úgy kerülnek ki a hallgatók, hogy sem keresetlevelet, sem vádiratot, észrevételt, fellebbezést, végzést vagy ítéletet stb. nem láttak, még kevésbé készítették. Mi igyekeztünk kiküszöbölni ezt a hibát; amint az anyag engedte, gyakorlati feladatokkal köttöttük össze a leadott jogszabályokat, amelyek így »megelevenedve« mindjárt értékesíthető ismeretté váltak.

Az írásbeli gyakorlatnak nagy előnye volt, hogy ellenőrizhettük, kijavíthattuk a fogalmazást, helyesírást. Ezt a kérdést egyébként is nyomatékosan a felszínen tartottuk az iskola egész tartama alatt, hogy legyűrjük azt a hátrányt, amely munkáskadereink sokéves iskolai gyakorlatának elmaradása miatt elkerülhetetlenül mutatkozott.

A leadott anyag visszaadása, gyakorlati áttárgyalása és kiértékelése az előadásokat követő *szemináriumokon* történt meg. A vezető lehetőleg a hozzászólókkal javította ki a hibás feleleteket s csak ilyen nemléteben adott közvetlen választ, ügyelve mindig arra, hogy a hibás válasz mögött megmutassa a tévedés, vagy eltévesztés okát s a pozitívumot mindig kiemelje. Az egyébként is nagy kezdeti nehézségeket aligha sikerült volna áthidalnia, ha oktan ledorongolással fogadta volna a tévedőt.

A szemináriumoknak is aktualizálni kellett a leadott anyagot, beágyazni a marxizmus-leninizmus megfelelő elméleti tételébe éppen úgy, mint a mai gyakorlati életbe. Az anyag jó és alapos elsajátítását az Akadémián még a rendszeresen és folyamatosan tartott *isméltések* könnyítették meg. Ez is egyik elősegítője annak, hogy a nehéz és minden rövidítés és a szükségtelen részek elhagyása mellett is nagy anyag valóban meggyökeresedett ismeretté, tudássá válhatott.

Az érdeklődés fokozására és a minőségi munka megjavítására, de az egészséges versenyszellem kialakítására is *rejtvényeket* adtunk fel. Ezek gyakorlati jogesetek voltak, amelyeknek meg kellett adni pontos és helyes törvényi minősítést és kielemezni társadalmi veszélyességének okait.

Az anyag élénkítése és a munkaterület reális megismerése céljából

a hallgatók gyakran tettek *látogatást* a bíróságokon és megtekintettek egy letartóztatóintézetet is. Ilyen módon igyekeztünk megóvni őket attól, hogy elszakadjanak az élettől, biztosítani, hogy a gyorsütemű fejlődés minden fázisát lássák és annak eredményeit gyakorlati jogi munkájukra mindenkor kiértékeljék.

Mindezen módszerek alkalmazása mögött az a felismerés rejlik, hogy a jogász pálya döntő mértékben *politikai pálya*, a társadalom, a szocializmus építésének, fejlesztésének, az emberek nevelésének munkaterülete, ahol csak az állhatja meg jól a helyét, töltheti be a proletárdiktatúra funkciói keretében speciális feladatait, akit osztályharcos, öntudatos szellemben nevelnek. Felismerése annak, hogy ismerni kell a marxizmus-leninizmus ideológiáját, látni és kívánni a célt, az új, szocialista társadalom kiépítését. Ezért a jogi oktatás eredménye nemcsak a szakmai képzés korszerű módszerein múlik, hanem a politikai nevelőmunka sikerén is. Ez az osztályharcos szellemben való nevelés teszi az új típusú jogászt népi demokráciánk nélkülözhetetlen munkásává, harcosává.

Dr. Skorka György

Az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának gyakorlatából

Fegyelmi ügyekben

46.

A védőbeszéd egyes mondatai kiszakítva nem értékelhetők, hanem csak összefüggésükben.

A védelem szabadsága nem terjedhet a közrend ellen irányuló magatartás helyesléséig.

A fellebbviteli tanács nem tulajdonít különösebb jelentőséget a terhelt által N. N. védelmében a népbíróság előtt tartott védőbeszédében foglalt annak a kijelentésnek, hogy az általa előterjesztett bizonyítási indítvány elutasítása folytán a szabad védelem akadályozva van. Az összefüggésből kitűnően ugyanis a terhelt kijelentésének nem az az értelme, hogy a magyar népbírászkodás körében a védelem szabadsága nem érvényesül, hanem csupán az, hogy a védő a bizonyítási indítvány elutasítását sérelmesnek tartja és ebben álláspontja érvényesülésének akadályát látja. A terhelt kijelentése

ezt az értelmet nem fejezi ugyan ki teljes szabadsággal, az általa használt szavak azonban egyfelől szokásosak, másfelől nyilvánvalóan az említett értelemmel bírnak.

Kifogás alá esik azonban a terheltnek a népbíróság előtt tett az a kijelentése, hogy védecének oka és joga volt félelmében a faluhoz fordulni segítségért. Ezzel a kijelentésével ugyanis a terhelt azonosította magát vádlott magatartásával és annak az álláspontjának adott kifejezést, hogy hatósági intézkedéssel szemben jogos a lakosság ellenállásának felkeltése. Kétségtelen, hogy a védelem szabadsága nem terjedhet a közrend ellen irányuló magatartás helyesléséig, ennél fogva a terhelt fegyelmi vétkességét az elsőfokon eljáró fegyelmi bíróság helyesen állapította meg.

OBFT. V. 4159/1949. — 1950 április 27.

47.

Ürt. 109. § 2. pont.

Az ügyvédnek, még ha terhére a bűncselekmény nem is forog fenn, az esetben sem szabad ellenfelét sürgősen magához rendelni, a vele együtt megjelent kartársat a megbeszélésből kirekeszteni és ezzel azt a látszatot kelteni, hogy olyan megbeszélést kíván ellenfelével folytatni, amelynél harmadik személy jelenléte nem kívánatos. Az ügyvédnek ilyen irányú magatartása joggal kelti az ellenfélben és másokban is azt a feltevést, hogy az ügyvéd négy szemközti megbeszélése során meg nem engedett eszközökhöz kíván nyúlni, másrésztől magatartása azért is elítélendő, mert nem áll jogában az ellenérdekű felet az azonnali jogsegélytől, jogvédelemtől elzárni. Terhelt hibás volt s a büntetés szükségessége mellett szól végül az a körülmény is, miszerint terhelt — a fellebbviteli tárgyaláson tett nyilatkozatából kitűnően — valójában még ma, 12 év múltán s a felszabadult, demokratikus életben sem látja be cselekményének helytelenségét, azaz a korrekt, kötelességtudó s a kari tekintélyre adó ügyvédekhez nem illő, nem méltó voltát.

OBFT. II. 5037/1950. — 1950 április 14.

48.

A fegyelmi bíróság nevelő hatása. Ügyvédjelölti gyakorlati idő meghosszabbítása.

A fellebbviteli tanács úgy véli, hogy nevelési feladatának akkor tesz

eleget, amikor a terheltnek módot ad arra, hogy bebizonyítsa a magyar demokráciához való hűségét s ennek az érdekében való becsületes munkára való készségét. Ezért az elsőbíróság az ítéletet a rendelkezéresz szerint változtatta meg.

(Joggyakorlat 1 évvel való meghosszabbítása.)

OBFT. I. 5044/1950. — 1950 április 25.

49.

Ügyvéd ellen hivatalvesztés és politikai jog gyakorlata felfüggesztésének elvi elrendelhetése esetén az ügyvédség gyakorlásától való felfüggesztés törvényszerű.

Mínthogy a felsőbbíróság nem jogerős ítéletével panaszlottat az 1932. évi VI. tc. 5. §-ának (1) bekezdésében meghatározott és annak (2) bekezdése szerint minősülő uzsora miatt a Btk. 92. §-ának alkalmazásával háromhónapi fogházbüntetésre ítélte, vagyis nyereségvágyból elkövetett olyan bűncselekményben mondta ki bűnösnek, amelyre a törvény mellék-büntetésként hivatalvesztést és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztését rendeli, a panaszlottnak az ügyvédség gyakorlásától való felfüggesztése törvényszerű. Az Ürt. 147. §-a első bekezdésének 3. pontja értelmében ugyanis a felfüggesztés kimondása ilyen esetben kötelező, tekintet nélkül arra, hogy a büntetőbíróság a hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlása felfüggesztésének kimondását mellőzte-e, vagy sem.

OBFT. V. 5049/1950. — 1950 május 4.

50.

Felvétel alkalmából megsabott korlátozás megszegése: fegyelmi vétség.

A fegyelmi fellebbviteli tanács az elsőbíróság által megállapított tényállást elfogadta és mivel ezek szerint terhelt ügyvédi felvétele alkalmával vele szemben hozott korlátozást kétségtelenül megszegte, a fegyelmi vétség fennforgását maga is megállapította.

OBFT. II. 5052/1950. — 1950 május 12.

51.

Ürt. 147. §. Nyereségvágyból elkövetett bűncselekmény miatt ügyvéd ellen benyújtott vádirat a felfüggesztést szükségkép vonja maga után.

Az elsőfokú bíróság a felfüggesztést az ügyvédi rendtartás 147.

§-ának 1. pontja alapján mondotta ki, lényegében azért, mert X. Y. ügyvéd ellen az államügyészség a Bn. 50. §-ába ütköző csalás büntette miatt vádiratot nyújtott be.

A felfüggesztő határozat ellen X. Y. ügyvéd lényegben azért élt perorvoslással, mert álláspontja szerint a vád alaptalan, erőszakolt, s a maga részéről kizártnak tartja, hogy a szóbanforgó vádirat alapján őt a bíróság bűnösnek mondhasssa ki és megbüntethesse.

A fegyelmi fellebbviteli tanács utal arra, hogy az államügyészség törvény értelmében vádat csak alapos gyanú alapján emelhet és az alapos gyanú alapján emelt vád a felfüggesztésre megfelelő alapot nyújt, ezzel szemben súlytalan a vád alatt álló egyénnek az a meggyőződése, hogy az ellene emelt vád erőszakolt és nem vezet majd elítélésre.

Ezért és az elsőbíróság által helyesen felhozott indokokból az elsőbíróság végzését helyben kellett hagyni.

OBFT. I. 5065/1950. — 1950 május 16.

52.

Ügyvéd részéről kartársa ellen a tényállás tüzetes megvizsgálása és a szükséges tájékozódás megszerzése, nemkülönben a rendezésre vonatkozó előzetes felhívás nélkül tett büntető jelentés az Ürt. 109. § 2. pontjába ütköző fegyelmi vétség.

Terhelt egy letét szabálytalannak vélt kezelésével kapcsolatban bűnvádi feljelentést tett panaszos kartársa ellen, anélkül, hogy a letéti jegy tartalmáról meggyőződött volna, vagy pedig a bűnvádi eljárással megtámadott kartársát előzetesen az ügy rendezésére felhívta volna, illetve tőle felvilágosítást kért volna. Az ügyvédi kar tekintélyének és közmebecsülésének megóvása érdekében az ügyvéd, mielőtt kartársa ellen bűnvádi feljelentést tesz, köteles az ügyfele által tudomására adott tényállást tüzetes vizsgálat alá venni és a szükséges tájékozódást megszerzeni. Terhelt ezt elmulasztotta, holott ha kollegiális kötelességét teljesítette volna, meg kellett volna állapítania azt, hogy ügyfelétől a feljelentés megtételére kapott megbízásnak tárgyi alapja nincs és így a feljelentés elkészítését és szignálását mellőznie kellett volna.

Kétségtelenül megállapítható tehát terhelt részéről nemcsak a súlyos

mulasztás, hanem egy ügyvéd meghurcolásának szándékán keresztül, közvetve, az ügyvédi kar tisztességének és megbecsülésének megsértésére, illetve veszélyeztetésére irányuló szándék is, miértis az elsőbíróság a cselekményt helyesen minősítette az Ürt. 109. § 2. pontjába ütköző fegyelmi vétségnek, amellyel kapcsolatban, az enyhítő körülményekre való tekintettel, terhelt büntetésének mértékét is helyesen állapította meg.

OBFT. II. 5055/1950. — 1950 május 19.

Igazgatási ügyekben

21.

Felvétel megtagadása: a fasiszta rezsim szolgálata, a felszabadító szovjet hadsereg elől elmenekülés okainak nem igazolása miatt.

Az egyik ügyvédi kamara választmányának igazgatási bizottsága fellebbezőnek az ügyvédjelöltek névjegyzékébe való felvétel iránti kérelmét elutasította. A határozat indokolása szerint 1941-ben Csíkszeredán köztisztviselőnek jelentkezett, később a felszabadító szovjet hadsereg elől elmenekült, a nyilas uralom alatt karhatalmi jelvénytel teljesített szolgálatot s végül 1949 januárjában a pénzügyi szolgálatból kivált. Fellebbező nyilatkozatokat mutatott be annak igazolására, hogy 1941-ben erdélyi közigazgatási szolgálatra nem önként jelentkezett s nyilas karhatalmi jelvényt nem viselt. Mivel azonban megnyugtató módon igazolni nem tudta, hogy miért szolgált a fasiszta rezsim elnyomó uralmát Erdélyben, a felszabadító szovjet hadsereg elől miért menekült el s 1949 januárjában a pénzügyi szolgálatból milyen okból vált ki, ezért az elsőfokú határozatot helyben kellett hagyni.

OBFT. 3. — 3536/1950. — 1950 április 27.

22.

Az Ürt. 147. §-án alapuló felfüggesztés végrehajtása tárgyában hozott végzés ellen felfolyamodásnak helye nincs.

Az Országos Bizottság igazgatási fellebbviteli tanácsa ismételtén kimondotta, hogy a kamara választmányának az Ürt. 147. §-a alapján történt felfüggesztő határozata végrehajtása tárgyában kibocsátott végzés, mint közbenszóló rendelkezés,

ellen jogorvoslatnak helye nincs, illetve csak az esetben volna, ha a kamara válaszmánya az Ürt. 147. §-ával kapcsolatos és a felfüggesztés végrehajtása tárgyában végzést bocsátana ki a nélkül, hogy a felfüggesztés valóban megtörtént volna. Ellenkező álláspont mellett illuzórikus lenne az Ürt. 149. §-ának azon rendelkezése, amely szerint csupán a közvádlok felfolyamodása halasztó hatályú és az előzetes felfüggesztés perorvoslatra tekintet nélkül azonnal végrehajtható. De ezen álláspont helyességét legjobban bizonyítja folyamodó felfolyamodásának érdemi része, amelyben éppen azt panasolja, hogy a Magyar Közlönyben jogerőre tekintet nélkül tétetett közzé az előzetes felfüggesztés.

A Bp. vonatkozó rendelkezése értelmében folyamodó felfolyamodását tehát mint törvényben kizártat visszautasítani kellett volna és így az 1949. XI. t.-c. vonatkozó rendelkezése értelmében a felfolyamodást mint törvényben kizártat el kellett utasítani.

OBIT. 3. — 3511/1950. — 1950 április 27.

23.

Törlés munkaképtelenség okából.

Az 1937. IV. t.-c. 57. §-ának 4. pontja értelmében betegség vagy testi fogyatkozás miatt az ügyvédi névjegyzékből törlésnek akkor van helye, ha nem fér kétség ahhoz, hogy a betegség vagy a testi fogyatkozás miatt az ügyvéd hivatása szerinti kötelessége teljesítésére — tartósan vagy véglegesen — de teljesen képtelen.

Mint hogy a fellebbezéshez csatolt kórházi főorvosi bizonyítvány szerint fellebbező testi és szellemi képességeinek teljes birtokában van s 1950. év nyarán teljes gyógyulása várható, ezért a kamara elsőfokú határozatának feloldásával az Országos Bizottság utasította a kamarát, hogy orvosszakértő közbenjötté mellett állapítsa meg, vajjon várható-e az 1950. év folyamán fellebbező testi és szellemi képességeinek teljes visszatérése, vagy pedig fellebbező az ügyvédség gyakorlására véglegesen képtelenné vált.

OBIT. 3. — 3539/1950. — 1950 április 27.

Az Igazságügyminisztérium Jogügyi Hivatalának közérdekű kifogásai és a Legfelsőbb Bíróság Elvi Tanácsának határozatai

Közérdekű kifogások

51.

Ingtalanforgalmi korlátozás.

Az osztatlan közös erdő- és legelő- illetőségek elidegenítésének érvényességéhez az ingatlanforgalmi bizottság engedélye szükséges. (14.119/1950. I. M. IV. 2. sz.)

Megokolás: 1949. évi január hó 28. napján a 13.100/1948. Korm. sz. rendelet hatálybalépése után — az alperes férje szóbeli szerződéssel eladta a felesége tulajdonát képező erdő-illetőséget a felperesnek. Még ebben a hónapban felperes az 1949. január havában kitermelhető fát kivágta és birtokbavette. A március havi illetőség birtokbavételét azonban az alperes megakadályozta azzal, hogy férje az ő beleegyezése nélkül idegenítette el az illetőséget. Felperes a közbirtokosságnál vezetett törzskönyvbe kívánta jogának megszerzését átíratni, ez azonban alperes beleegyezésének hiányában nem sikerült. Ezután felperes az erdőilletőség tulajdonjoga és jár. iránt keresetet indított. A járásbíró helyt adott a keresetnek és feljogosította a felperest, hogy a közbirtokosságnál az alperes nevében vezetett erdőjognak átírását kérelmezhesse. Ezt az ítéletet a fellebbezési bíróság helyben hagyta lényegileg azzal az indokolással, hogy alperes hallgatólagosan jóváhagyta a férje által kötött adásvételi ügyletet. A fellebbezési bíróság határozatát 1949. október 20-án hozta meg. Ez a határozat azonban népi demokráciánk alapvető jogelveinek meg nem felelő jogszabályértelmezésen alapszik.

Az osztatlan közös erdő- és legelőilletőségek ingatlanok minősülnek. Elidegenítésükhöz tehát a 4.420/1918. M. E. sz. rendelet értelmében írásbafoglalás szükséges. Az ügylet tehát már ennek hiányában is érvénytelen.

A 13.100/1948. Korm. sz. rendelet, — amely az ingatlanforgalmat korlátozza — a rendelet hatálya alá eső ingatlanok elidegenítését a 3. § ér-

telmében alakított bizottság engedélyéhez köti. Minthogy a 43.003/1949. I. M. III/b. sz. rendelet szerint az osztatlan közös erdő- és legelő illetőségek mező- és erdőgazdasági ingatlanoknak tekintendők, elidegenítésük csak a most említett bizottság engedélyével történhetik. Ilyen engedélyt azonban a bizottság ki nem adott, sőt ilyen engedélyt egyik fél sem kért.

Nyilvánvaló tehát, hogy a kereseti ügylet érvénytelen. Az érvénytelenség folyamánaképpen pedig a keresetnek helyt adni nem lehet.

Eldöntendő az a kérdés, — tekintettel az ingadozó gyakorlatra — hogy milyen irányban fejlődjen ki a végleges gyakorlat azokban a perekben, amelyek a fenti okból érvénytelennek minősülő ingatlan elidegenítő ügyletek teljesítése iránt indítatnak.

Bíróságaink egy része a pert a Pp. 234. §-a alapján a közigazgatási hatóság véghatározatáig felfüggeszti. Bíróságaink másik része a felperest arra kötelezi, hogy a hatóság hozzájáruló határozatát meghatározott időn belül mutassa fel. Olyan esetek is fordultak elő, amelyekben a bíróságok határozatukat csak a bizottság engedélyező határozatának meghozatala után rendelik végrehajthatónak. Több olyan határozatot hoztak, amelyekben a pert a Pp. 180. § 2. bek. 2. pontjában foglalt pergátló körülmény okából megszüntették, sőt olyant is, amelyben a hozzájárulás hiányában a keresetet elutasították. S végül mint a jelen esetben, olyan bíróság is akadt, amely marasztalt a rendelet parancsoló rendelkezéseinek a félretételével.

Az egymástól lényegesen eltérő határozatokra figyelemmel, a kérdésben mutatkozó ingadozás eloszlatása végett a Jogügyi Hivatal azt indítványozza, adjon az Elvi Tanács a jövőre nézve a bíróságok részére iránymutatást arra vonatkozóan, hogy a fent felsorolt megoldási módok közül melyiket tartja a jövőben alkalmazandónak.

A Jogügyi Hivatal egyébként azt a kérelmet terjeszti elő, hogy a Legfelsőbb Bíróság határozatának ügyintéző részében helyezze hatályon kívül a fellebbezési bíróság végítéletét és a javasolt elvi megállapítás figyelembevételével hozzon új határozatot.

(Megtámadott határozat : a szombathelyi törvényszék Pf. 5133/1949/8. sz. végítélete.)

52.

Menytartás.

A szülei háztartásában élő és gazdaságában tevékenykedő munkaképes asszony menytartást nem követelhet. (102.139/1949. I. M. IV./2. sz.)

Megokolás: Felperesnő 1944 június 25-én kötött házasságot. Férje feleségét — szülei beleegyezésével — ezek háztartásába vitte be. A férj 1944 októberében katonai szolgálatra vonult be, ahonnan 1945 szeptemberében tért vissza. Ez idő alatt a feleség visszaköltözött szüleihez, akik 26 kat. hold földdel, két házzal, megfelelő gazdasági felszereléssel és állatállománnyal rendelkeztek. A férj visszaérkezése után a házaspár elköltözött, de már 1946 márciusában szétváltak és a feleség hazatért szüleihez, ahol ma is lakik. A felperes kisebbfokú szívidegességben szenved, de egyébként munkaképes és keresőképes. A peradatok szerint a különélésre a felperes férje szolgáltatott okot, de arra is van adat, hogy a felperes édesanyja a házaspár kibékülését megghiúsítani igyekezett. A felperes keresetében férje és ennek szülei ellen ideiglenes nőtartási igényt érvényesített. Ennek a keresetnek az elsőbíróság helyt adott és a másodbíróság helybenhagyta az elsőbíróságnak havi 50 forint tartásdíjban marasztaló ítéletét. Ezután az alperesek perújítási keresetet ádtek be a felperes ellen, ez a per azonban, amelyben lefolytatott bizonyítás csupán a különélésben való vétkesség kérdésére terjedt ki, eredményre nem vezetett. Az újító alperesek fellebbezésének sem lett eredménye. Az újított perben eljáró fellebbezési bíróság ítélete a jogszabályt olyan módon értelmezi, amely értelmezés nem felel meg népi demokráciánk alapvető jogelveinek.

Korábbi bírói gyakorlatunk szerint menytartás akkor követelhető, ha a férj nejét — szülei beleegyezésével — ezek háztartásába beviszi és munkájáért a természetbeni ellátáson felül egyéb juttatást nem kap.

Bírói gyakorlatunkban megnyilvánuló ez a jogszabály azonban ily kevés tényelemmel népi demokráciánkban immár nem tartható tovább fenn. A nő tartási igényének elbírálásánál ugyanis elsősorban a rá-

szorultság kérdése vizsgálendő, márpedig az adott esetben az a felperes, aki jómódú szülei háztartásában él és munkacerejét azok gazdaságának fejlesztésére fordítja, különös tekintettel arra is, hogy az együttélés egész rövid ideig tartott, rászorultnak annál kevésbé tekinthető, mert az após és anyós jelentősen gyengébb anyagi körülmények között él.

A bírói gyakorlatnak a nők egyenjogúságának elismerése után mindinkább abban az irányban kell fejlődnie, hogy tartásdíjban a nő csak rászorultsága esetén részesüljön. Áll ez annál is inkább, mert Alkotmányunk szerint az ország minden polgárának a termelő munkában való részvétel nemcsak joga, hanem kötelessége és így a munkaképes nő nem húzhat rövid házassági együttélés után munka nélkül, járadékszerű jövedelmet.

A fent kifejtettek folytán a Jogügyi Hivatal azt a kérelmet terjeszti elő, hogy a Legfelsőbb Bíróság Elvi Tanácsa helyezze hatályon kívül a szekszárdi törvényszéknek az alperesben hozott ítéletének azt a részét, amely az elsőrendű alperes férj szüleit tartásdíj fizetésében marasztalja.

(Megtámadott határozat : a szekszárdi törvényszék mint fellebbezési bíróság Pf. 1039/1947/10. sz. ítélete.)

53.

Hatáskör az elbocsátás jogosságának kérdésében.

A 8660/1946. M. E. sz. rendelet alapján a miniszter jóváhagyásával elbocsátott munkavállalók elbocsátásának jogosságát a bíróság nem bírálhatja felül. (17.282/1950. I. M. IV. 2. sz.)

Megokolás: A felperes szolgálati jogviszonyát az alperes 1946 augusztus 10-én azonnali hatállyal felbontotta, amit a felperes tudomásul nem vett. Erre az alperes 1946 augusztus 21-én az azonnali hatályú elbocsátást hatálytalanította. Ezt követően az alperes a 8660/1946. M. E. sz. rendelet 1. § 4. bekezdése alapján (szorgalom hiánya miatt) a felperest elbocsátotta. Az illetékes miniszter 1946 október 4-én a fenti rendelet alapján közölt elbocsátást tudomásul vette.

A felperes ezután végelbánási igényét peres úton érvényesítette, de a járásbírói bíróság a hivatkozott rendeletre utalással csak 300 forintot tartott megítélhetőnek. Ezt az ítéletet a

fellebbezési bíróság helybenhagyta, de felperes felülvizsgálati kérelme folytán a m. Kúria a fellebbezési bíróság végítéletének feloldásával további eljárásra és új határozathozatalra utasította a fellebbezési bíróságot. Ez a bíróság tovább tárgyalta és új végítéletet hozott, amelyben az alperest további 13.600 Ft tőke és jár. megfizetésére kötelezte. Az ezen végítélet ellen irányuló felülvizsgálati kérelmet a Kúria elutasította.

A Kúriának feloldó végzése népi demokráciánk alapvető jogelveinek meg nem felelő jogszabályértelmezésen alapul.

A 8660/1946. M. E. sz. rendelet 1946. évi október 31-ig tette lehetővé az ipari és kereskedelmi vállalatoknál az elbocsátásokat és úgy rendelkezik, hogy az elbocsátás jogosságának kérdését végső fokon az ipariügyi miniszter dönti el. Nem állhat meg tehát a Kúriának az az álláspontja, hogy az alperesnek az a ténye, hogy a korábbi azonnali hatályú, jogos ok nélküli elbocsátást visszavonta, majd a rendelet alapján elbocsátotta a felperest, joggal való visszaélésnek minősül.

A létszámapasztás lehetőségét kormányzatunk a stabilizáció után a forint értékállóságának biztosítása és a közületi gazdálkodás zavartalan-sága érdekében rendelte el. Nem lehet a vállalatnak a rendeletet végrehajtó tényét jogtalanak minősíteni annál kevésbé, mert a miniszter ezt a ténykedést az adott esetben helyesnek és a vállalat érdekében állónak minősítette. Mint-hogy az elbocsátás jogosságának vizsgálata az ipariügyi miniszter feladatkörébe tartozik, a bíróság túllépte hatáskörét, amikor az elbocsátás jogosságának vizsgálatába bocsátkozott.

A Jogügyi Hivatalnak az a kérelme, hogy a Legfelsőbb Bíróság határozatának ügyintéző részében a m. Kúria feloldó végzését helyezze hatályon kívül.

(Megtámadott határozat : a m. Kúria P. II. 1494/1947/12. sz. végzése.)

Kiadóhivatalunk új címe:

Budapest,
V., Markó-u. 25. IV. 450
Telefon: 120-243

Elvi határozatok

VII.

Az Elvi Tanács a közérdekű kifogásnak helyt ad.

1.

A bíróság közülettal szemben nyugdíj érvényesítése iránt indított perben hivatalból vizsgálja, hogy fennáll-e a nyugdíjigény érvényesíthetőségének előfeltétele.

Az állásától megfosztott alkalmazott hozzátartozója részére engedélyezett nyugdíj addig nem érvényesíthető, amíg a volt alkalmazottnak és a nyugdíj-jogosult hozzátartozójának együttes keresete, illetve jövedelme eléri a nyugdíj-korlátozást tartalmazó jogszabályokban megállapított felső határösszeget.

Ha az állásától megfosztott alkalmazott házasságát jogerősen felbontották, a volt feleséget csak akkor illeti meg továbbra is a részére engedélyezett nyugdíj, ha egyébként az általános jogszabályok szerint özvegyi nyugdíjra igénye lehetne. (7. számú elvi határozat.)

2.

Az Elvi Tanács hatályonkívül helyezi a budapesti felsőbíróságnak P. XXI. 11.677/1948/12. számú végítéletét és a bíróságot új érdemi határozat hozatalára utasítja.

Indokolás: I. A felperes férje a Pénzüntézeti Központnál teljesített szolgálatot mint főrevizor. Az 5000/1946. (VI. 19.) M. E. számú rendelet alapján eljáró bizottság elbocsátotta őt a szolgálatból. Fenntartotta azonban az utána ellátásra jogosultak ellátási igényét.

Felperes az alperes ellen folyamatba tett perben annak megállapítását kérte, hogy alperes köteles részére nyugdíjat fizetni.

Az alperes védekezésével szemben a pesti járásbíróság a P. XXII. 400.257/1948/6. számú végítéletével megállapította az alperesnek nyugdíj fizetésére vonatkozó kötelezettségét. Ezt az ítéletet helybenhagyta a budapesti törvényszék a 23 Pf. 3497/1948/8. számú végítéletével. A budapesti felsőbíróság pedig a P. XXI. 11.677/1948/12. számú végítéletével elutasította az alperest a felülvizsgálati kérelmével.

A perben eljáró bíróságok döntése lényegében azon alapszik, hogy az 5000/1946. (VI. 19.) M. E. számú rendelet hatálya kiterjedt a felperes

férjére és a rendelet alapján hozott határozat irányadó az alperesre is. A rendelet 4. §-ának (7.) bekezdése szerint a felperes férjét úgy kell tekinteni, mintha az elbocsátáskor meghalt volna, már pedig a felperest a férje halála esetén az alperesi nyugdíjszabályzat szerint is megilleti nyugdíj.

Az Igazságügyminisztérium Jogügyi Hivatala közérdekű kifogásában előadta, hogy felperes férje már a keresetlevél beadása előtti időtől alkalmazásban van havi 1200 forint fizetéssel.

II. A felszabadulás után több jogszabály is lehetővé tette, hogy az állását vesztett alkalmazott után a hozzátartozók nyugdíjat kapjanak.

A népi demokrácia mély szociális tartalma indokolta azt, hogy bár az alkalmazott súlyosan vétett a népi demokrácia alapvető elvei ellen, méltányos esetben mégis biztosítsa a hozzátartozóinak megélhetését, a rászűkre történő nyugdíj fizetése révén.

Az ilyen tartalmú jogszabályok közül kiemelkedő jelentőségűek a következők:

A közalkalmazottak igazolása tárgyában kibocsátott 1080/1945. (V. 2.) M. E. számú rendelet 20. §-ának (7.) bekezdése szerint az igazoló bizottság különös méltánylást érdemlő esetben kimondhatja, hogy az állásától megfosztott közalkalmazott családtagjait megillető nyugdíjigény továbbra is fennmarad. Ebben az esetben a nyugdíjigény megállapításánál úgy kell tekinteni a közalkalmazottat mintha a határozat jogerőre emelkedésének napján meghalt volna.

Az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében szükséges egyes rendelkezések tárgyában kibocsátott 5000/1946. (VI. 19.) M. E. számú rendelet 4. §-ának (7) bekezdése olyképp rendelkezik, hogy a közszolgálati alkalmazott elbocsátását kimondó határozat fenntarthatja az alkalmazott után ellátásra jogosultaknak ellátási igényét úgy, mintha az alkalmazott az elbocsátáskor meghalt volna.

A közületi vállalatok fegyelmi szabályzatáról szóló 34/1950. (I. 27.) M. T. számú rendelet 13. §-a kimondja, hogy az azonnali hatályú elbocsátás történhetik a hozzátartozók ellátási igényeinek fenntartásával.

III. A magánalkalmazottak nyugdíját egyes jogszabályok — így a 2860/1949. (III. 29.) Korm. számú rendelet 7. §-a, a 63/1950. (II. 25.)

M. T. számú rendelet 1. §-a — korlátozzák.

Ugyancsak korlátozás alá esik a közszolgálati alkalmazottak nyugdíja is, több korábbi rendeleten kívül legutóbb a 20/1950. (I. 18.) M. T. számú rendelet alapján.

E jogszabályoknak általában az a lényegük, hogy ha a nyugdíj, a kereset, illetve a jövedelem együttes összege meghaladja a megállapított felső határösszeget, a nyugdíjnak a felső határösszeget meghaladó részét nem fizetik ki.

E jogszabályok egyrészt lehetővé kívánják tenni azt, hogy a volt alkalmazott akkor is megkapja a nyugdíját, ha a szélesebb körű szükségleteit kielégítő keresete vagy jövedelme van. Másrészt azonban azt a célt szolgálják, hogy az állam közvetlenül vagy közvetve — ne fizessen akkor is nyugdíjat, ha a volt alkalmazottnak keresete és jövedelme egymagában is teljes mértékben biztosítja a saját és a vele szemben eltartásra jogosult hozzátartozóinak indokolt szükségleteit, illetve, hogy csak olyan összegű nyugdíjat fizessen, ami nem haladja meg ennek a mértékét. Ez is egyik eszközüül szolgál ugyanis annak, hogy megvalósulhasson az állam valamennyi polgárának biztosítása az öregség, illetve munkaképtelenség esetére.

Az kétségtelen, hogy ezeket a jogszabályokat kell alkalmazni az állását vesztett alkalmazott hozzátartozója részére engedélyezett nyugdíjra is, mert a nyugdíj tekintetében nem tesznek a jogszabályok kivételt.

Az állását vesztett alkalmazott hozzátartozója részére engedélyezett nyugdíjnak különleges természete azonban döntést igényel abban a kérdésben, hogy a nyugdíjkorlátozó jogszabályok szempontjából kinek a keresete, illetve jövedelme irányadó a felső határösszeg tekintetében, nevezetesen a volt alkalmazotté vagy a nyugdíjjogosult hozzátartozóé.

Az általános értelemben vett nyugdíjnál nem merül fel ez a kérdés. Ez a nyugdíj a lényegében kifogástalan szolgálat és magatartás folytán az öregség vagy munkaképtelenség esetére — meghatározott szolgálati viszonyban — egyenlő feltételek mellett megszerzhető jog. Az ilyen nyugdíj a volt alkalmazottat, halála esetén pedig az erre jogosult hozzátartozóját illeti. Nem kétséges tehát, hogy a nyugdíjkorlátozó jogszabályok szempontjából kinek a keresete, illetve jövedelme irányadó.

Ezzel szemben az állását vesztt alkalmazott hozzátartozója részére fenntartott nyugdíj nem a fentiekhez hasonlóan megszerzett jog, mert az alkalmazott elvesztette az állását és az annak alapján támasztható igényeit. Ez a nyugdíj csak a rászorultság feltételezésével, kivételkép engedélyezett juttatás. Mivel pedig az ilyen nyugdíjat nem a volt alkalmazott, hanem a hozzátartozója részére engedélyezik és mivel a nyugdíj megállapításánál úgy kell tekinteni a volt alkalmazottat, mintha meghalt volna, alakilag a hozzátartozót illeti a nyugdíj.

E szempontok figyelembevételével azt eredményezné a nyugdíjkorlátozó jogszabályoknak szövegszerű alkalmazása, hogy a hozzátartozó keresete, illetve jövedelme az irányadó.

Ez az értelmezés azonban arra a visszas eredményre vezetne, hogy a felső határösszeget el nem érő keresettel és jövedelemmel rendelkező hozzátartozó az esetben is kapná a nyugdíjat, ha a volt alkalmazottnak bármily nagy összegű keresete vagy jövedelme volna.

A bíróságok nem alkalmazhatják a jogszabályokat alaki merevségükben, hanem vizsgálniuk kell a jogszabály célját és valódi tartalmát. Ennek megállapítása egyik előfeltétele annak, hogy a bírói döntés megvalósítsa az Alkotmány 41. §-ában részletezett feladatát.

Már pedig az állását vesztt alkalmazott hozzátartozója részére engedélyezhető nyugdíjra vonatkozó jogszabályok célja és valódi tartalma azon az elgondoláson alapszik, hogy a volt alkalmazott kora, egészségi állapota, átképzés egyéni nehézségei vagy egyéb körülmény folytán előreláthatólag már nem tud akkora keresethez jutni, amely a saját megélhetésén felül megfelelően biztosítja a hozzátartozók szükségleteit is.

Ezzel a szemponttal éles ellentétben állna, ha a hozzátartozó, a volt alkalmazott keresetére vagy jövedelmére tekintet nélkül kapná a rászorultság feltételezésével, kivételkép engedélyezett nyugdíjat.

Lényegében azonban ugyanilyen visszas eredményre vezetne az is, ha a volt alkalmazott keresete, illetve jövedelme volna irányadó a nyugdíjkorlátozást tartalmazó jogszabályokban meghatározott felső határösszeg tekintetében. Ez esetben ugyanis figyelmen kívül maradna a nyugdíjra jogosult hozzátartozónak bármily nagy összegű keresete vagy

jövedelme, ami szintén arra vezetne, hogy a fentiek szerint irányadó szempont teljesen háttérbe szorulna.

Az ilyen nyugdíj céljának és tartalmának nem felel meg az olyan jogszabályértelmezés sem, amely szerint a volt alkalmazott és a nyugdíjogosult hozzátartozója közül annak a keresete, illetve jövedelme irányadó, akié magasabb összegű.

Ez esetben ugyanis a volt alkalmazottnak és a nyugdíjogosult hozzátartozójának együttesen nagy összeget kitevő keresete, jövedelme ellenére is megilletné az utóbbit a nyugdíj csak azért, mert külön-külön egyiknek a keresete, jövedelme sem tesz ki annyit, amekkora összeg a nyugdíj korlátozását vonja maga után.

Ilyen értelmezés mellett azonban jelentősen előnyösebb helyzetben is volna a nyugdíjogosult hozzátartozó, mint a kifogástalan szolgálat után elhalt alkalmazott hozzátartozója.

Az előbbi előnyére, az utóbbi hátrányára szolgálóan figyelmen kívül maradna ugyanis az a tény, hogy az előbbivel törvényes kapcsolatban álló és vele szemben többnyire tartásra is kötelezett volt alkalmazott életben van, esetleg jelentős keresettel, jövedelemmel rendelkezik és ez a kereset, jövedelem — általában — éppúgy a nyugdíjogosult hozzátartozónak érdekét szolgálja, amint a volt alkalmazottra előnyös az, hogy a hozzátartozója nyugdíjat kap. Már pedig a vonatkozó jogszabályoknak nem az volt a céljuk, hogy előnyösebb helyzetbe hozzák az állását vesztt alkalmazott hozzátartozóját, mint amilyenben van a kifogástalan szolgálat után elhalt alkalmazott hozzátartozója.

Ezek következtében az állását vesztt alkalmazott hozzátartozója részére engedélyezett nyugdíj céljának, tartalmának és sajátos természetének az az értelmezés felel meg, hogy a nyugdíjkorlátozást tartalmazó jogszabályokban megállapított felső határösszegbe bele kell számítani úgy az állását vesztt alkalmazottnak, mint a nyugdíjogosult hozzátartozójának keresetét, illetve jövedelmét.

Abból pedig, hogy az ilyen nyugdíj nem jog, hanem csak a kivételes méltányossági szempontok figyelembevételével, a rászorultság feltételezésével engedélyezett juttatás, az következik, hogy a nyugdíjigény mindaddig nem érvényesíthető, amíg a rászorultság minden kétséget ki-

zárólag nem forog fenn. Ez a rászorultság az igény jogalapjához tartozó feltétel. Ezért ez a nyugdíjigény csak akkor érvényesíthető, ha a fentieknek megfelelően összeadott kereset, illetve jövedelem nem éri el a nyugdíjkorlátozást tartalmazó jogszabályokban megállapított felső határösszeget.

Közérdek az, hogy közülettel szemben ne érvényesítsenek alaptalan nyugdíjigényt. Ezért a közérdeket szemelőtt tartó bíróságnak hivatalból kell vizsgálnia a közülettel szemben indított bármely, tehát megállapítási perben is azt, hogy fennáll-e a nyugdíjigény érvényesíthetőségének előfeltétele.

Amennyiben a volt alkalmazottnak és a nyugdíjogosult hozzátartozónak együttes keresete, illetve jövedelme nem éri el, de a nyugdíjjal együtt meghaladja a nyugdíjkorlátozó jogszabályokban megállapított felső határt, úgy fennáll a jogosult hozzátartozó nyugdíjigényének jogalapja és csak a nyugdíj összege csökken. Ez esetben tehát már a 10.610/1948. (X. 22.) Korm. számú rendelet 32. §-ában szabályozott eljárásra tartozik az összegszerűség megállapítása, kivéve, ha a nyugdíjigény jogalapján kívül annak összegét is a perben kell elbírálni.

Ugyanez vonatkozik arra az esetre is, ha a hozzátartozó a részére már megkezdődött a nyugdíj fizetése, de az utóbb a fentieknek megfelelően korlátozás alá esik.

IV. Az állását vesztt alkalmazott felesége részére engedélyezett nyugdíj tekintetében döntést igényel az is, hogy a volt alkalmazott és a felesége közötti házasság felbontása esetén továbbra is megilleti-e a feleséget a nyugdíj.

A kifejtettek szerint az ilyen nyugdíjnak célja, tartalma és sajátos természetete kizárja azt, hogy kizárólag csak a nyugdíjogosult hozzátartozó vagy a volt alkalmazott körülményei alapján bírálják el.

A házasság felbontása esetén nem hagyható figyelmen kívül az a tény, hogy bárha alakilag a hozzátartozót illeti a nyugdíj, annak engedélyezésére mégis csak azért volt lehetőség, mert a volt alkalmazott huzamos időn át szolgálatot teljesített. E tekintetben tehát nincs különbség az ilyen nyugdíjogosult feleség és az általános értelemben vett nyugdíjra jogosult feleség között. Még pedig annál kevésbbé, mert az előbbi nem

juthat az utóbbinál előnyösebb helyzetbe.

Ebből következőleg, az állását vesztett alkalmazott felesége részére engedélyezett nyugdíj a házasság felbontása esetén csak az esetben illeti meg a feleséget, amely esetben megilleti az általános értelemben vett nyugdíj (özvegyi nyugdíj) azt a nőt, akinek az alkalmazottal kötött házasságát felbontották.

A magánalkalmazottak tekintetében az Állami Vállalatok Központi Nyugdíjpénztára alapszabálya 21. §-ának (5.) bekezdése, a közalkalmazottak tekintetében pedig az 1912: LXV. tc. 51. § (3.) bekezdésének 5. pontja olyképp rendelkeznek, hogy az a nő, akinek az alkalmazottal kötött házasságát jogerősen felbontotta a bíróság, akkor tarthat igényt özvegyi nyugdíjra, ha nem ment újból férjhez, ha a házasság felbontását kimondó ítéletből kétségtelenül megállapítható, hogy a házasságot nem a feleség hibájából (vétkességéből) bontották fel és ha a férj tartásdíj fizetésére volt kötelezve.

E rendelkezéseket kell tehát alkalmazni az állását vesztett alkalmazott felesége részére engedélyezett nyugdíjra is.

V. A perben eljáró felülvizsgáló bíróság a kifejtettekkel szemben nem a magyar népi demokrácia alapvető jogelveinek megfelelően értelmezte a döntésnél irányadó jogszabályokat.

Ezért és mert nincsenek megállapítva a perben azok a — felperes és a férje keresetére és a jövedelmére vonatkozó — tények, amelyek az érdemi határozat hozatalához szükségesek,

a Legfelsőbb Bíróság a 4071/1949. (VI. 4.) Korm. számú rendelet 9. §-ának (2.) bekezdésének megfelelően, a felülvizsgáló bíróság végítéletének hatályon kívül helyezése mellett, új érdemi határozat hozatalára utasította a felülvizsgáló bíróságot.

1950. május 9. Elvi 4326/1950/15.

A fenti határozat alapjául szolgáló közérdekű kifogás 41. szám alatt van ismertetve.

VIII.

Az Elvi Tanács a közérdekű kifogásnak helyt ad.

1.

Az osztatlan közös erdő- és legelő-illetőségek elidegenítésének érvényességéhez

géhez éppen úgy hatósági engedély szükséges, mint általában a mező- és erdőgazdasági ingatlanok elidegenítésének az érvényességéhez. (8. számú elvi határozat.)

2.

Az Elvi Tanács az 1. alatti megállapítás alapulvételével a vasvári járásbíróság P. 1003/1949/4. sz. és a szombathelyi megyei bíróság Pf. 5133/1949/8. sz. alapperbeli, valamint a vasvári járásbíróság P. 2065/1949/4. sz. és a szombathelyi megyei bíróság Pf. 716/1950/8. sz. újított perbeli ítéleteit hatályon kívül helyezi,

a felperes keresetét elutasítja, s arra kötelezi a felperest, hogy az alperes részére ennek ügyvédje kezéhez 15 nap alatt 300, azaz háromszáz forint alapperbeli és újított perbeli eljárási költséget fizessen.

Indokolás. I. Az alperes férje 1949. január 28-án 650 forintért eladta a felperesnek a csipkerekai közös erdőből alperest illető egynegyedjogot, s a vételárát felvette. Alperes az ügylethez nem járult hozzá, az elidegenített jognak a felperes nevére való iratásánál közreműködni nem volt hajlandó. Ezért a felperes pert indított ellene és annak a túsérésre kérte őt kötelezni, hogy a közbirtokosságánál a jogot a felperes nevére átírják.

A vasvári járásbíróság P. 1003/1949/4. sz. ítéletével a keresetnek helyt adott. Álláspontja szerint alperes nyomában az ügylektől való értesülés után köteles lett volna közölni a felperessel, hogy férjének az eladásra meghatalmazást nem adott. Ennek elmulasztása azt jelenti, hogy ő az ügylethez utólag hozzájárult.

Ezt az ítéletet a szombathelyi megyei bíróság Pf. 5133/1949/8. sz. ítéletével helybenhagyta.

Alperes perújítással élt, s ezúttal már azzal is érvelt, hogy a felperes a 13.100/1948. Korm. sz. rendelettel előírt jóváhagyás hiányában sem szerezhetett tulajdonjogot.

Az nem volt vita, hogy a szóbanlevő ügylet a 13.100/1948. Korm. sz. rendelettel létesített — s a mező- és erdőgazdasági ingatlanok elidegenítésének engedélyezése kérdésében határozni hivatott — bizottságnak bemutatva nem lett.

A vasvári járásbíróság P. 2065/1949/4. sz. ítéletével a perújítási keresetet elutasította, mert álláspontja szerint az alapperbeli tényállás megdöntése nem sikerült, vál-

tozatlan tényállás mellett pedig az alapperben elfoglalt jogi álláspont nem bírálható felül.

Ezt az ítéletet a szombathelyi megyei bíróság Pf. 716/1950/8. sz. ítéletével helybenhagyta.

II. Az Igazságügyminisztérium Jogügyi Hivatala közérdekű kifogással élt. Kérte annak elvi megállapítását, hogy az osztatlan közös erdő- és legelőilletőségek elidegenítésének érvényességéhez a 13.100/1948. Korm. sz. rendelettel létesített ingatlanforgalmi bizottság engedélye szükséges — ügyintézés-ként pedig ennek az elvi megállapításnak megfelelő határozat hozatalát indítványozta.

Ez a közérdekű kifogás alapos.

III. Az 1948. évi december hó 22. napján kihirdetett és ugyanakkor hatálybalépett 13.100/1948. Korm. sz. rendelet (a továbbiakban: R.) szerint mező- és erdőgazdasági ingatlan tulajdonjogát — az öröklés kivételével — csak hatósági engedéllyel lehet átruházni. Az engedélyezés kérdésében a R. 3. §-a szerint alakult bizottság dönt. A R. — az 1. § 2. bekezdése szerint — nem vonatkozik a házhelyek és a beltelkek forgalmára. A R. végrehajtásával kapcsolatban kibocsátott 33.100/1948. F. M. sz. rendelet 1. §-a — közelebbi meghatározásként — előírja, hogy a R. alkalmazása szempontjából mező-, illetve erdőgazdasági ingatlanokként kell tekinteni minden olyan ingatlant, amely a földadókataszteri nyilvántartásban, vagy a telekkönyvben szántó, kert, rét, szőlő, legelő, erdő, vagy nádas megjelöléssel van feltüntetve. Továbbá a földadó alá nem eső területek közül azokat, amelyek a község (város) belterületén kívül fekszenek. Közelebről meghatározza a kivétel alá eső házhelyek és beltelkek fogalmát is.

Kétségtelen, hogy a közös erdő és legelő a R. alkalmazása szempontjából nem a kivétel alá eső házhelyek és beltelkek, hanem az általános szabályozás alá eső mező- és erdőgazdasági ingatlanok forgalmi körébe tartozik. A közös erdő és legelő egy egy jogosultja az állag megfelelő eszmei részének a tulajdonosa. Jogának átruházásával tehát az állag egy részét idegeníti el. Ennélfogva az ilyen elidegenítés mindazokat az érdekeket és célokat érinti, amelyeket a R. megóvni, illetőleg elérni kíván. Ha az ilyen jogok elidegenítése akadálytalanul történhetné,

akkor egyes nemkívánatos elemek az osztatlan közösségekben teret nyerhetnek, rendelkezhetnek, s veszélyeztethetnék népi demokráciánk földbirtokpolitikai célkitűzéseit.

Nem lehet ezért vitás, hogy az osztatlan közös erdők és legelők illetőségeihez való jogok is a R. oltalma alatt állnak, s így azok átruházásának is érvényességi kelléke az, hogy az elidegenítést a R. 3. §-a szerinti alakult bizottság engedélyezze.

A szóbanlevő ügylet 1949 január 28-án, tehát a R. hatálybalépése után jött létre. Ezért a kereseti igény elbírálásánál elsősorban a R. intézkedéseit kellett volna figyelembe venni.

Az eljárt bíróságok ettől eltérő állásfoglalása — a R. figyelmen kívül hagyása — tehát nyilvánvalólag jogszabálynak olyan értelmezésén alapul, amely a magyar népi demokrácia alapvető jogelveinek nem felel meg. Ennélfogva az indítványozott elvi megállapításra szükség volt.

IV. Az elvi megállapítás alapján olyan ügyintéző határozatot kellett hozni, amely az alperest ért sérelmet teljes mértékben orvosolja, mert az engedélynek, mint érvényességi kelléknek a meglétét a bíróság hivatalból lett volna köteles vizsgálni. Már ezért sem észlelhető olyan alperesi magatartás, amely indokolná, hogy a perlés következménye bármily kis részben is alperesre hárítassék (költség egy része).

Ezért az Elvi Tanács úgy az alperesbeli, mint az újított perbeli ítéleteket hatályon kívül helyezte, a keresetet elutasította, s — mentesítve az alperest mindkét eljárás mindkét fokú költségének a viselése alól — ezeknek az eljárásoknak az összes költségeit a felperesre hárította.

Rámutat még az Elvi Tanács a következőkre is.

A perújítási eljárásban a felperes azzal is érvelt, hogy amennyiben az ügylet a R. hatálya alá esnék, akkor a keresetnek az engedélyezéstől függetlenül kellene helyet adni.

Ez az érvelés azonban téves és a felperesre kedvezőbb határozatot nem eredményezhet.

Az engedély az ügyletnek érvényességi kelléke. Annak hiányában a kereset megalapozva nincs. Cél szerűségi szempontból szó lehet ugyan arról, hogy ha az engedélyezés a keresetindításig még nem történt meg, de a felperes arra hivatkozik, hogy 1. az eljárás már folyamatban van, vagy 2. folyamatbátételének

akadálya nincs és az a perlésre való tekintettel meg is történik, akkor a bíróság a per tárgyalását ennek az eljárásnak a befejezéséig a Pp. 234. §-a alapján felfüggeszse.

Bizonytalan helyzetet létesítő, a kérdést véglegesen el nem intéző, népgazdaságunk rendjét is veszélyeztető döntések azonban nem hozhatók.

Végül — a közérdekű kifogás indokolásának vonatkozó részére utalva — arra is rámutat az Elvi Tanács, hogy hasonló esetekben az engedély hiánya nem pergátló körülmény, mert az ingatlanforgalmi bizottság engedélye nem perelőfeltétel, hanem olyan anyagi jogi feltétel, amelynek a hiányában a kereset megalapozva nincs.

1950. május 23. Elvi 4655/1950/26.

A fenti határozat alapjául szolgáló közérdekű kifogás 51. szám alatt van ismertetve.

JOGIRODALOM

A *»Szovjet állam és jog«* (*»Szovjet-szkoje goszudarsztvo i právo«*) 1950. évi 3. száma.

A folyóirat *»Lenin és Sztálin nagy pártjának győzelme«* című bevezető cikkben méltatja a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsába 1950 március 12. napján tartott választások eredményeit. Rámutat arra, hogy e választások világosan bizonyították a szovjet demokrácia egész népre kiterjedő jellegét. Hatalmas tüntetése volt ez a szovjet társadalom erkölcsi és politikai egységének, a szovjet népek barátságának, a szovjet hazafiasságnak.

Raginszkij J. N. és Rozenblit J. Sz. tollából ismerteti a folyóirat a japán háborús bűnösök ellen folytatott chabarovszki bűnpert. A cikk nemzetközi jogforrásokra hivatkozva, kimutatja, hogy a baktériumfegyver alkalmazása háborús bűncselekmény. Rámutat arra, hogy a chabarovszki bűnper folyamán a baktériumfegyver alkalmazásában bűnös japán háborús bűnösöket nem ültették teljes számban a vádlottak padjára. Ezek Hirohitoval az élen a Szovjetunió határain kívül vannak. Mindezeket a háborús bűnösöket el kell ítélni és szigorúan meg kell büntetni. Nemzetközi jogforrásokra hivatkozva kimutatja továbbá, hogy az Egyesült Államok kormánya — amikor ezeket a háborús bűnösöket védelmezi — megsérti nemzetközi

kötelezettségeit. Rámutat a cikk arra, hogy a japán hóhérok ellen folytatott bűnvádi eljárás az egész világ haladó társadalmának a figyelmét magára vonta. Az ítélet egyben az egész japán imperializmus elleni ítélet volt, minthogy minden kétséget kizáróan bebizonyosodott, hogy az elítélt háborús bűnösök a japán uralkodó klikk utasításai szerint jártak el. Az Egyesült Államok megsértik a potsdami nyilatkozatot, mert Japánban a fasizmus és a militarizmus újjáélesztésére törekednek. Ez az oka annak, hogy elleplezni törekszenek a japán barbárok háborús bűncselekményeit. Rámutat a cikk még arra is, hogy több tény bizonyítja azt, hogy az Egyesült Államokban is kémiai és bakteriológiai háborút készítenek elő. A chabarovszki bűnper nemcsak a háborús bűnösökre mért csapást, hanem egyben az amerikai imperialistákra is, akik arról álmodoznak, hogy a világuralomra törekvő esztelen terveik megvalósítására felhasználják a baktériumfegyvert. A Szovjetunió által vezetett demokratikus erők elég erősek ahhoz, hogy megghiúsítsák a háborús gyujtogatók terveit és megbüntessék őket.

Szergejeva T. A. »Az okozati összefüggés kérdései a Szovjetunió Legfelsőbb Bíróságának büntető ügyekben követett gyakorlatában« című cikkében kifejti, hogy a Szovjetunió Legfelsőbb Bírósága az okozati összefüggés megállapításához mindenekelőtt megkívánja, hogy a bíróságok jelöljék meg azokat a ténykörülményeket, amelyek a vizsgált következményt okozták. Alapvető előfeltétele továbbá az okozati összefüggés megállapításának annak tisztázása, hogy a vádlott magatartása a vizsgált eredmény bekövetkezésének egyik előfeltétele volt-e? Trahnyin A. N. szerint az okozati összefüggés ott lehet a felelősség tárgyi alapja, ahol a tettes cselekménye a büntetendő eredmény bekövetkezésének egyik szükségszerű feltétele volt. Ennek hiányában nem lehet szó okozati összefüggésről.

Szerző szerint a szovjet büntetőjogi irodalom az okozati összefüggés megállapításánál vagy a szükségszerűséget, vagy az adott büntetendő eredmény bekövetkezésének reális lehetőségét, vagy végül a beavatkozás reális lehetőségét ismeri el alapvető ismérvként. Piontkovszkij a bekövetkezés reális lehetőségét emeli ki. Certeli T. V. pedig saját

tos ismérvet: a beavatkozás reális lehetőségét ajánlja. Szerinte nemcsak azokért a következményekért lehet a felelősséget megállapítani, amelyek az adott cselekményből feltétlenül folynak, hanem az okozati összefüggésnek az a reális tény az alapja, hogy a tettesnek megvolt-e a lehetősége arra, hogy beavatkozzék az események objektív menetébe.

Szerző szerint a szovjet bíróságoknak a szükségszerűség ismérvét kell elfogadni az okozati összefüggés megállapításához. A reális lehetőségek nem fogadhatók el ismérveknek, mert alaptalanul kiszélesítik a büntetőjogi felelősség tárgyi alapját. Szerző tételét a Legfelsőbb Bíróság által hozott határozatokkal támasztja alá. Végül szerző rámutat arra, hogy a Szovjetunió Legfelsőbb Bírósága megkívánja a bíróságoktól, hogy az okozati összefüggést a vádlott magatartása és a társadalomveszélyes következmények között az objektív valóság tényeinek és a tárgyi igazságnak megfelelően állapítsák meg, meghatározva a társadalomellenes cselekmények bekövetkezésének okát és azt a személyt, aki ezeket a következményeket ténylegesen okozta.

Pokrovszkij A. Sz. »Csernyisevszkij — a burzsoá demokrácia kritikusa« című cikkében rámutat arra, hogy Csernyisevszkij mélyrehatóan kritizálta a kapitalizmust. Az orosz utópista szocializmus — amelynek képviselője volt Csernyisevszkij — hatalmas lépést jelentett előre az egész emberiség ideológiai fejlődésében. Az orosz és a nyugati utópisták közötti különbségek tárgyalása után rámutat arra, hogy tévesek Plechanov megállapításai, mely szerint az orosz utópisták csak átvették a nyugati utópisták konstrukcióit. Csernyisevszkij megítélésében Lenin jellemzése a helyes, mely szerint forradalmi szellemben tudott hatni a korának minden politikai eseményére és a parasztforradalom eszméjét, a tömegek harcának eszméjét hirdette a hatalmon lévők elmozdításáért. Ezt követően ismerteti a cikk Csernyisevszkijnek a burzsoá államokkal szemben gyakorolt kritikáját. Franciaországgal kapcsolatban arra a következtetésre jut, hogy Franciaországot lényegileg ugyanúgy igazgatják, mint XIV. Lajos idejében. Majd Anglia és az Egyesült Államokban lévő helyzet vizsgálata után megállapítja, hogy az államhatalomban való részvétel

nem attól függ, hogy meghatározott személyek, vagy meghatározott rétegek résztvesznek-e az igazgatás formális aktusaiban, hanem egyszerűen attól függ, hogy ezek a személyek vagy rétegek a társadalmi életben olyan helyzetben vannak-e, hogy ott reális jelentőséggel bírnak. Jól megértette, hogy a burzsoá parlamentekben lévő viták üres szavak, amelyek arra irányulnak, hogy eltereljék a dolgozók tömegeinek a figyelmét a lényegbe vágó kérdésekről. Rámutatott arra, hogy a parlament arra hivatott, hogy az uralkodó osztályok akaratát törvényre emelje és hogy hasonló szerepet játszik a burzsoá államokban a bíróság is. Rámutat még Csernyisevszkij a sajtóra is, mint olyan eszközre, amelyet a burzsoázia uralmának megerősítésére használ fel.

Leleplezte Csernyisevszkij a kapitalista államok gyarmatosító politikáját is. A kifejtettek alapján megállapítja a cikk, hogy Csernyisevszkij könyörtelenül kritizálta a burzsoá demokráciát s világosan megmutatta annak népellenes jellegét.

Befejezésül *Fegykin I. G.* »Egy doktori disszertáció«-ról című cikkében rámutat arra, hogy a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának Jogi Intézetében az 1940. év december 31-én tartott ülésén Bulatov J. Sz. munkája elbírálásakor a hivatalos bírálók írásban, majd szóban rendkívül feldicsérték azt. Ezzel szemben a cikk felsorolja azokat a hiányosságokat, amelyeket a munka tartalmaz. Befejezésül megállapítja, hogy a Párt bizalma kötelezi a tudományos munkásokat, hogy a legszigorúbban elítéljék a felületességet és hogy a jogi-tudományos kutatóintézetek és főiskolák egyik legfontosabb feladata, hogy a jogtudományi disszertációk elbírálásánál a követelményeket döntő módon növeljék.

Az »Uj igazságszolgáltatás« (*Justitia Nouă*) 1950. évi 3. száma.

A számot a világbékemozgalom néhány fontos dokumentuma (a Béke Hívei Világkongresszusa Állandó Bizottságának az atomfegyver betiltása tárgyában a stockholmi ülésen kiadott felhívása, a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének Elnöksége által a világ jogászaihoz intézette felhívás, a »Justitia Nouă« Jogtudományi Társaság csat-

lakozása a Béke Hívei Világkongresszusának felhívásához) vezeti be.

A »Kétéves Román Népköztársasági Alkotmányról« írt összefoglaló rövid áttekintést ad az alkotmánynak a szocializmus építésében vitt szerepéről. Az új Alkotmány, amelynek alapját a Sztálini Alkotmány alapelvei képezik, leszögezi, hogy a RNK független és szuverén állam, amelyben az egész államhatalom a népé és megállapítja, hogy az állam gazdasági életének alaptényezője a munka. A RNK minden állampolgárát megilleti a munkához való jog és a munka az állampolgárok becsületbeli kötelessége. Az alkotmány biztosítja a népek egyenjogúságát, a személyes, sajtó-, szólás-, gyülekezési és szervezkedési szabadságot. A tanulmány rövid párhuzamot von az RNK állampolgárainak és az imperialista vagy az imperialista szolgálatban álló államok polgárainak jogi helyzete között, majd rámutat arra, hogy az alkotmány nemcsak rögzíti a nép forradalmi vívmányait, hanem ugyanakkor — a Sztálini Alkotmány példája alapján — élő törvény, amely a további fejlődés előfeltételeit is biztosítja. A befejezésben — kapcsolódva a békemozgalmi dokumentumokhoz — a cikk rámutat az alkotmány jelentőségére a békéért folytatott küzdelemben.

A szám érdekességét a nagy felkészültséggel megírt gazdasági cikkek képezik. *Dima Marin* »Az egyéni vezetés és az állami vállalatok gazdaságos önelszámolása« címen írt tanulmányt. Az állami vállalatok működésének négy alapele — a tervgazdálkodás, a demokratikus centralizmus, az egyéni vezetés és a gazdaságos önelszámolás közül a két utóbbival foglalkozik. Váolja azt a történeti fejlődést, amelynek során kialakult a Szovjetunióban, mint a legszigorúbb akarategység biztosító az egyéni vezetés rendszere és kiemeli Lenin szerepét a szocialista vezetés alapelveinek megállapításában. Ismerteti az 1949 május 14-i román törvénynek az egyéni vezést biztosító rendelkezéseit. A gazdaságos önelszámolás kérdésében hasonlóképpen a szovjet tapasztalatokat tekinti át, elsősorban Osztrovicianov és Venediktov megállapításait elemelve. Rátérve az 1949 május 19-i román törvényre, a vállalatok jogi személyiségének és jogképességének néhány kérdésével foglalkozik, majd részletesen elemzi a vállalati alap- és forgóeszközök, továbbá az egyes vál-

latali alapok kezelésének főbb kérdéseit. A befejezésben megállapítja, hogy a népi demokráciákban a szovjet tapasztalatok felhasználása a szocialista vállalatok szervezési és működési kérdésében rövid idő alatt bebizonyította a szocialista gazdálkodás felsőbbrendűségét.

Kiritescu Costin »A vállalatok és bankok viszonya az RNK-ban« című tanulmányának második részét közli, amelyben elsősorban a saját forgóeszközökkel ellátott vállalatok részére folyósítandó hitelek engedélyezésével és ezek felhasználásának ellenőrzésével foglalkozik. A beruházások pénzügyi ellátásával kapcsolatban vázolja a Beruházási Bank hatáskörét és szerepét. A befejezésben rámutat arra, hogy míg a feudális burzsoá román társadalomban a bankok a tőkésék kezében a magántőke felhasználásának voltak eszközei és ezzel a kapitalista társadalom ellentéteinek kiéleződésében rendkívüli szerepet vittek, a népi demokrácia felszámolta a tőkés bankszervezetet és az állami vállalatok mellé megteremtette az új bankot, amelynek feladata a gazdasági és pénzügyi terv végrehajtása, a szocializmus építése, és ezen keresztül az életszínvonal javítása.

A büntetőjogi anyag hasonlóképpen tartalmaz. *Micu Mircea* »A szovjet büntetőeljárás alapelveiről« írt rövid tanulmányt, amelyben kimutatja, a szovjet büntetőeljárás-tudomány ténylegesen hozzájárul a szovjet igazságszolgáltatás feladatainak teljesítéséhez: a szocialista jogrend megvédéséhez, a szocialista törvényesség megerősítéséhez és az állampolgárok társadalmi neveléséhez. A szovjet büntető eljárás a bűnözőt normális embernek tekinti, aki hibázhat, de meg is javulhat; éppen ezért a büntetés célja a nevelés. A bűnvádi eljárás célja az anyagi igazság megállapítása. A cikk ezután vázolja

a szovjet bűnvádi eljárás vezető elveit — így az állampolgárok törvény előtti egyenlőségének elvét, a szóbeliség, a kétoldalú meghallgatás és a nyilvánosság elvét, ismerteti a büntető eljárás egyes szakait és a perorvoslati rendszert. A szám emellett fordításban közli a Gercenzon-Iszaev — Piontkovszkij — Utyevszkij-féle nálunk is ismert Büntetőjog (Moszkva, 1948. Jurizdat) című munkából a »Büntetőjog burzsoá tudományának általános jellemzése« című fejezetet (szerzője Utyevszkij professzor). A népi ülnökök számára összeállított *Utmutató* pedig a rendkívüli perorvoslatok kapcsán az ítélet végrehajtása elleni előterjesztést tárgyalja, elemelve az előterjesztésnek a törvényben írt eseteit.

A többi szakjogi cikkek közül *Câmpeanu Marcel* »A természetes gyermek jogállása« című tanulmányában rövid történeti áttekintést ad a kérdéstről, rámutatva az egyház és a burzsoá jogrendszerek képmutató felfogására. Ismerteti az 1865. évi román polgári törvénykönyvben és annak 1906. évi módosításában foglalt rendelkezéseket, majd rátér az 1949. április 2-i 1950. sz. törvényerejű rendelet részletes elemzésére. Ez a törvényerejű rendelet a természetes gyermeket — bizonyos törvényes határok között — egyenjogúsítja a törvényes gyermekkel, lehetővé teszi az atya részéről történt elismerést és szabályozza az atyaság bírói megállapítását. A befejezésben a tanulmány vázolja a szovjet jognak a természetes gyermek jogállását szabályozó rendelkezéseit.

Rendkívül érdekes *Rizeanu Dumitru*nak »Az anyagi igazság és a jogerő« című cikke. Cikkíró a burzsoá jogrendszerek kritikájából kiindulva megállapítja, hogy az idealista filozófia agnoszticizmusának alapján álló jogrendszerek meglegszenek azzal, hogy a bírói ítélet

csupán az igazság megközelítését, a valószínűség bizonyos fokát fejez ki. Az alkalmazott módszerek itt az igazságszolgáltatási kérdéseket formai kérdésekre szállították le. Ezzel szemben a lenini ismeretelméletre alapozott szocialista jogszolgáltatás arra törekszik, hogy a felek közötti jogviszony lényegébe, egészen a gazdasági, társadalmi és politikai forrásokig hatolva, magát az anyagi igazságot állapítsa meg. A bíró a valóság kutatója, aki nem zárkózik be a jogi ismeretek szűk körébe, hanem az élet fejlődésével szoros kapcsolatban áll. Ezért nem ismeri a szocialista igazságszolgáltatás a formalizmust, aminek jelentősége különösen a szocialista perorvoslati rendszerben jelentkezik. A befejezésben a bíró politikai nevelésének fontosságára mutat rá, s ezzel kapcsolatban összefoglalja a román népi igazságszolgáltatás feladatait.

Az időszéri cikkek közül *Panu Gh.*: »A tőkés államok rabszolga tartó jellegű kizsákmányoló törvényei« című ismertetését és *Paraschivescu — Balaceanu* Constantinnak: »Az ankarai uralkodó rendszer igazságszolgáltatása« című közlését kell megemlíteni. Az előbbi a Szakszervezeti Világszövetségnek 1950. február 10-én az ENSZ gazdasági és szociális bizottságához (a tőkés államokban és a gyarmatokon a munkavállalók között faji alapon történő megkülönböztetések tárgyában) intézett beadványát, az utóbbi pedig a Nazim Hikmet török költő ellen 1937-ben lefolytatott per anyagát ismerteti. Bő joggyakorlati, könyv- és folyóirat szemleanyag és bibliográfia egészíti ki az értékes számot, amely a függelékben közli a Magyar Népköztársaság Alkotmányának teljes román nyelvű szövegét is s ezáltal lehetővé teszi a szomszéd állam jogászai számára azt, hogy alaptörvényünket gondos fordításban megismerhessék.

*Minden haladó szellemű
magyar jogász tagja
a Magyar Jogász Szövetség-nek*

**MAGYAR JOGÁSZ
SZÖVETSÉG**
hivatalos közleményei

A Magyar Jogász Szövetség tiltakozása a koreai agresszió miatt

A Magyar Jogász Szövetség képviselőiben a magyar jogászmozgalom és tudományos élet vezetői tiltakozásukat jelentették be Trygve Lienél, az ENSz főtitkáránál, az Amerikai Egyesült Államok koreai fegyveres agressziója miatt. A tiltakozás és az e tárgyban az ENSz-hez intézett felhívás szövegét az alábbiakban közöljük:

»Alulírott jogászok a béke védelme, a nemzetközi kapcsolatok megszilárdítása és a törvényesség megóvása érdekében ünnepélyesen felhívjuk figyelmét az Egyesült Nemzetek alapokmányában foglalt alapelvek megsértésére és különösen a következő tényekre:

1. Az Egyesült Államok koreai fegyveres beavatkozása az Egyesült Nemzetek alapokmányát sértő és a nemzetközi jog szabályaiba ütköző agressziós cselekmény. A Biztonsági Tanácsnak a fegyveres beavatkozást engedélyező 1950 június 25-i és június 27-i határozata ellenkezik az alapokmány 27. cikkével, mert köztudomású, hogy a Szovjetunió, amely a tanács állandó tagja, a határozat meghozatalában nem vett részt. A határozathozatalt semilyen vizsgálat nem előzte meg, nem hallgatták meg a felek képviselőit és ezzel súlyosan megsértették az alapokmány 32. cikkét. A határozatot az Egyesült Államok tényleges katonai beavatkozását követően hozták.

2. A Biztonsági Tanácsnak egyik határozata sem jogosította fel az Egyesült Államokat a formozai beavatkozásra. Ennek ellenére az Egyesült Államok az alapokmány 2-4. szakaszainak megsértésével Formozában Kína területi épsége és politikai függetlensége ellen irányuló beavatkozást hajtott végre. Ez az újabb agressziós cselekmény is a nemzetközi jogba ütközik.

3. Az Egyesült Államok koreai fegyveres beavatkozása sérti a népeknek az alapokmány 1-2. cikke által biztosított önrendelkezési jogát.

4. Az amerikai haderő konkrét hadicél nélkül, vandál módon pusztítja a városokat és a falvakat és gyilkolja a békés polgári lakosságot.

E magatartásával súlyosan sértette a nürnbergi statutum VI. B. cikkét, amely a polgári lakosság legyilkolását, a városoknak és falvaknak ok nélküli pusztítását, a katonai szükség által nem indokolt rombolást háborús bűncselekménynek tekinti.

Következésképpen kötelességünknek tartjuk, hogy Önhöz az alanti felhívást intézzük:

1. Az Egyesült Nemzetek Szervezete alkalmazkodjék az alapokmányban előírt szabályszerű eljáráshoz.

2. Kínát az ENSz-ben a kínai demokratikus kormány képviselje, mert egyedül ez felel meg az alapokmányban foglalt rendelkezéseknek.

A Magyar Jogász Szövetség tiltakozása a görögországi véres terrorcselekmények miatt

»A Magyar Jogász Szövetség, mint a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének taggyesülete, felháborodottan tiltakozik az ellen, hogy a görög monarchofasiszta kormány lábball tiporja a nemzetközi jog által elismert alapvető emberi jogokat és bírósági szerveivel közönséges gyilkosságokat hajtat végre.

A görög monarchofasiszta kormány minden törvényes alap nélkül haditörvényszék elé állított száz és száz hazafit. Ezek közül azt a 118 szakszervezeti vezetőt, akiket a korábbi bírói eljárás során nem tudtak elítélni, most koholt vádak alapján újból bíróság elé állították. A görög kormány világgá kürtölte, hogy a hírhedt makronizoszi haláltáborot feloszlatták. Az igazság ezzel szemben az, hogy egy helyett most már három »Makronizosz« működik: Aj-Sztratiszthban sínylődnek a polgári személyek közül a férfiak, Trikeri szigetén a nők és Makronizoszban a katonai vádlottak.

A demokratikus magyar jogászok egyöntetűen megállapítják, hogy a monarchofasiszta görög kormány ugyanazokat a hitleri módszereket alkalmazza, amelyeket a Nemzetközi Katonai Bíróság nürnbergi statutumának 6. cikk c) pontjában az emberiség ellen elkövetett bűncselekményeknek nyilvánít. A görög kormány eljárása durván beleütközik az ENSz alapokmányában lefektetett alapelvekbe, valamint az ENSz-nek az emberi jogokról szóló deklarációjába. Megállapítják továbbá a magyar jogászok, hogy a görög monarchofasiszta kormány a törvénytelen bírói eljárásokkal, a védelem jogának semmibevevésével, a fog-

lyok kegyetlen kínzásával arculcsapja mindazokat az alapvető szabályokat, amelyek minden országban minimális biztosítékai a demokratikus jogszolgáltatásnak.

A Magyar Jogász Szövetség tiltakozásának megismétlése mellett követeli a haláltáborok azonnali feloszlását és a szabadságukért küzdő görög hazafiak ellen indított törvénytelen eljárások haladéktalan beállítását.

A Lengyel Jogász Szövetség Varşóban megtartott III. kongresszusán a Magyar Jogász Szövetséget *dr. Alapi Gyula* kartárs, a budapesti államügyész elnöke és *dr. Kovács István* kartárs, a Magyar Jogász Szövetség főtitkára képviselte.

A népi demokratikus jogászoknak erről a jelentős eseményről részleteiben lapunk más helyén számolunk be.

Btá. ankét

Legutóbbi számunkban hírt adtunk a Btá. ankétsorozatról. Annak kiegészítésképpen beszámolunk arról, hogy a Btá. ankétsorozat befejezője Győrött volt. Az ankétot körülbelül 250 főny jogász közönség jelenlétében *dr. Szodolnik László* kartárs, felsőbbíró elnök nyitotta meg.

Új szocialista jogszabályunkról az előadást *dr. Zalán Kornél* kartárs, igazságügyminisztériumi főelőadó tartotta meg. Az előadáshoz kapcsolódva *dr. Szabóky Jenő* kartárs, igazságügyminisztériumi főelőadó a Btá. egyes rendelkezéseinek szocialista jellegét világította meg. Az előadáshoz *dr. Arató László* főállamügyész, *dr. Németh Ferenc* felsőbbíró bírósági bírósági elnök, *dr. Mecser József* megyei bírósági elnök, *dr. Kovács János* felsőbbíró bírósági bírósági bírósági elnök, *dr. Nagy Márton* szombathelyi államügyész, *dr. Halász Jenő* ügyvéd, *dr. Árvay Kálmán* felsőbbíró bírósági tanácselnök és *dr. Csertő Károly* veszprémi járásbíró elnök kartársak szövegezték hozzá. A hozzászólásokra *dr. Zalán Kornél* kartárs válaszolt, majd az ankét *dr. Szodolnik László* kartárs zárószavaival ért véget.

A nagyszerű ankét megrendezése körül a győri helyi csoport igen eredményes munkát fejtett ki.

* * *

A július 20-án megjelent Jogtudományi Közlönyben számoltunk be a Btá. Budapesten tartott ankétjáról, amit azzal kell kiegészítenünk, hogy azon *dr. Deák Géza* kartárs a Btá.

büntetési rendszeréről tartott értékes előadást.

Pályázati díj kiosztása

A Szövetség által ez év februárjában meghirdetett pályázatra beérkezett pályamunkák elbírálása és kiértékelése megtörtént. Az eredmények kihirdetése és a díjak kiosztása f. évi október hónapban ünnepélyes keretek között lesz.

Felhívjuk valamennyi vidéki helyi csoportunkat, hogy mind előadásaikról, mind rendezvényeikről központunk Világnézeti, Oktatási és Tudományos Bizottságának rendszeresen tüzetes jelentést küldeni szíveskedjenek.

Felhívjuk tagjaink figyelmét a Szövetség klubjára. A klub reggel 9 órától este 8-ig áll a tagok rendelkezésére.

Olvasótermében az összes bel- és külföldi folyóiratok, napilapok megtalálhatók. A játékteremben sakk-, biliárd- és ping-pong felszerelés várja a tagokat.

Felkérjük kartársainkat, hogy címváltozásait a Magyar Jogász Szövetség gazdasági osztályán (V., Sze-mere-utca 10. mfsz. 6. sz. szoba) szíveskedjenek bejelenteni.

BIBLIOGRÁFIA

(Szovjetúnió)

Sztálin: A szovjet jogi irodalom jelentős fogyatékoságairól. Szovjet Állam és Jog 1949. évf. 1. sz., 26—39. l.

Összefoglalás a szovjet jogtudomány jelentősebb hibáiról; a szerző különösen a kapitalista államok jogéletében megnyilvánuló formalizmus veszélyét domborítja ki.

Ferberov: A népi demokráciák fejlődésének új elemei. Szovjet Állam és Jog 1949. évf. 1. sz., 40—54. l. A népi demokráciák 1948. évi fejlődésének politikai kiértékelése.

Cshikvadze: A szovjet bíróság szerepe az emberek tudatában élő kapitalista csökevények elleni harcban. Szovjet Állam és Jog 1949. évf. 2. sz., 17—25. l.

Szatavovszkij—Reiner: A szocialista törvényesség alapelveinek elferdítése ellen. Szovjet Állam és Jog 1949. évf. 2. sz., 36—39. l.

A szovjet legfelsőbb bíróság feladatkörének értelmezése.

Goljakov: Sztálin Visszárionovics József és a szocialista igazságszolgáltatás. Szovjet Állam és Jog 1950. évf. 1. sz. 1—19. l.

A tanulmány Sztálin művei, főleg »A leninizmus kérdései« alapján tárgyalja a szocialista igazságszolgáltatás és törvényesség kérdéseit.

Gurvics: A szövetséges köztársaságok költségvetési jogának kérdéséhez. Szovjet Állam és Jog 1950. évf. 1. sz., 28—36. l.

A Szovjetúniót alkotó szövetséges köztársaságok költségvetési jogának ismertetése a történelmi fejlődés feltüntetésével.

Aniszimovoj: A szovjet alkotmányok lényege és formái. Szovjet Állam és Jog 1950. évf. 1. sz., 65—67. l.

A jogtudományok jelöltje tudományos fokozathoz egyhangúlag elfogadott disszertáció kivonata.

Danilova: A népi demokratikus állam alapvető vonásai. Szovjet Állam és Jog 1950. évf. 1. sz., 67—69. l.

A jogtudományok jelöltje tudományos fokozathoz egyhangúlag elfogadott disszertáció kivonata.

Kudrjavcev: Okozati összefüggés a büntetőjogban. Szovjet Állam és Jog 1950. évf. 1. sz., 37—44. l.

A történelmi materializmus szemzőgéből bírálja a szovjet jogi irodalomban ebben a tárgyban kifejtett felfogásokat, főleg Piontkovszkij professzor álláspontját.

Szavickij: A szovjet bünvádi eljárás alapelveinek rendszere. Szovjet Állam és Jog 1950. évf. 1. sz., 45—46. l.

A szerző vizsgálja a szovjet bünvádi eljárás alapelveit és felsorolja azokat az elveket, amelyekre az eljárás felépül.

Dozorcev: Az állami szocialista tulajdon tárgyai és osztályozásuk. Szovjet Állam és Jog 1949. évf. 1. sz., 55—63. l.

A szerző megkísérli, hogy a szocialista állami és társadalmi rendszerben levő dolgokat a forgalomképesség szempontjából csoportosítsa; a dolgoknak a természetben elfoglalt helye, mint egyedüli ismér.

Visnyepolszkij: A tengerek szabadsága az imperializmus korában. Szovjet Állam és Jog 1949. évf. 1. sz., 13—25. l.

Szerző tanulmányában a tengerek ellenőrzésére irányuló törekvésekkel szemben a hajózás szabadsága elvének fontosságát hangsúlyozza.

Hentges: A dunai konferencia vagy a »szerzett jogok« megszűnése. Szovjet Állam és Jog 1949. évf. 2. sz., 47—52. l.

A »Démocratie nouvelle« 1948.

november 9. számában megjelent »La conférence du Danube... ou la fin des »droits acquis« c. cikk fordítása.

Jákovlev: Melesko P. E.: Az orosz forradalmi demokraták nemzetközi jogi szemlélete. Szovjet Állam és Jog 1950. évf. 1. sz., 75—79. l.

A jogtudományok jelöltje tudományos fokozathoz egyhangúlag elfogadott disszertáció kivonata.

Sztrogovics: A tényeket elferdítő jogász. Szovjet Állam és Jog 1950. évf. 1. sz., 57—64. l.

Szerző, főleg Adrian Fischerrel foglalkozva rámutat arra, hogy az amerikai jogászok a jogtudományt is a háborús uszítás szolgálatába állítják; a népi demokráciák igazságszolgáltatásával szemben terjesztett rágalmak és hamisítások ismertetése. (Mindszenty-per.)

Sijman: Finnország bíróságai az új háborús gyújtogatók szolgálatában. Szovjet Állam és Jog 1949. évf. 2. sz., 40—46. l.

A finn bíróságok működésének bírálata.

Romaskin: A nemzetközi büntetőjog kérdései az Egyesült Nemzetek Szervezetében. Szovjet Állam és Jog 1949. évf. 2. sz., 26—35. l.

Az ENSz működésének bírálata a békét veszélyeztető törekvésekkel kapcsolatos állásfoglalásai miatt.

Jodkovszkij A. N.: A Szovjetúnió jogszabályainak kodifikációja. Szovjet Állam és Jog 1949. évf. 4. sz., 18—25. l.

A szerző a régebbi kodifikációs törekvések ismertetése után a kodifikációval kapcsolatos időszerű kérdéseket tárgyalja.

Cshikvadze V. M.: Sztálin elvtárs tanítása a szovjet szocialista államról. Szovjet Állam és Jog 1949. évf. 12. sz., 23—52. l.

A sztálini államelméletnek az állam keletkezéséről és funkciójáról szóló tanításának ismertetése.

Vasziljev A. N.: A gyors ítélezésről és a támadás büntettesinek megszüntetéséről. Szovjet Állam és Jog 1949. évf. 3. sz., 40–49. l.

A japán háborús bűnösök tokiói perének bírálata.

Galperin I. M.: A reformatio in peius problémája a bűnvádi eljárásban. Szovjet Állam és Jog 1949. évf. 3. sz., 50–60. l.

Tanulmány a szovjet jog álláspontjáról a reformatio in peius-szal kapcsolatban; a ne peius elve magasabb szempontjainak ismertetése.

Vinberg A. J.: A kriminalisztikai szakértői vélemény. Szovjet Állam és Jog 1949. évf. 4. sz., 32–39. l.

A szakértő bűnperrrel kapcsolatos feladatainak meghatározása.

Sztrogovics M. Sz.: Ki kell irtani a burzsoá férdítéseket a szovjet büntető eljárás tanából. Szovjet Állam és Jog 1949. évf. 5. sz., 33–44. l.

A szovjet büntetőjogban fellelhető téves irányzatok ismertetése és bírálata.

Lunjev A. J.: A katonák anyagi felelősségének jogalapjai. Szovjet Állam és Jog 1949. évf. 5. sz., 45–51. l.

A katonai személyek által okozott kár fogalmáról és a károkozó magatartás következményeiről szóló tanulmány.

Tadevoszján V. Sz.: A szülők felelőssége a gyermek által okozott kárért. Szovjet Állam és Jog 1949. évf. 4. sz., 26–31. l.

A kárfelelősség jogalapjainak ismertetése a gyermekek által okozott károk esetében.

Venediktov V. A.: A szocialista tulajdon kérdései Sztálin munkáiban. Szovjet Állam és Jog 1949. évf. 12. sz., 58–78. l.

Szerző Sztálin munkáiból vett idézetekkel fejtegeti a szocialista tulajdon kérdéseit.

Joffe O. Sz.: A polgári jogviszony alapvető vonásai és szerkezeti sajátosságai. Szovjet Állam és Jog 1949. évf. 5. sz., 21–32. l.

A polgári jogviszonyok elhatárolása a közigazgatási jogviszonyoktól, a szabályozás alá vont tényállás társadalmi jellege szerint.

Kazanecv D. N.: A mezőgazdasági arteljekről szóló sztálini rendelet: a kolhozélet alaptörvénye. Szovjet Állam és Jog 1949. évf. 12. sz., 79–94. l.

A mezőgazdaság szocializálásáról szóló tanítások, valamint Sztálinnak a mezőgazdaság szocializálása tekintetében tett intézkedései ismertetése.

Alekszandrov B.: Az USA katonai bázisai és a nemzetközi jog. Szovjet Állam és Jog 1949. évf. 3. sz., 26–39. l.

Tanulmány az imperialista államoknak a második világháború utáni nemzetközi jogában fellelhető világhatalmi törekvésekről.

Anyinimov A. A.: Németország szuverénitásának kérdései. Szovjet Állam és Jog 1949. évf. 5. sz., 13–20. l.

A Németországgal kapcsolatos nemzetközi jogi problémák ismeretése, különös figyelemmel a megszálló hatalmak jogaira és kötelezéseire.

Kozsevjikov I. F.: Sztálin a korszerű nemzetközi jog alapelveiről. Szovjet Állam és Jog 1949. évf. 12. sz., 95–109. l.

A szerző Sztálin műveiből vett idézetekkel fejtegeti a sztálini békepolitika elméleti és gyakorlati megnyilvánulásait.

(Német Demokratikus Köztársaság)

A. Steiniger: Zwei Verfassungsentwürfe. Neue Justiz 1949. évf. 3. sz., 49–53. l.

A bonni alkotmány és a keletnémet alkotmány tervezetének összehasonlítása, különös figyelemmel a weimari alkotmányra.

K. Polak: Krisis und Neubau der Staatswissenschaft. Neue Justiz 1949. évf. 4. sz., 78–81. l.

Jogbölcseleti tanulmány az államtudomány különböző módszereiről, különös figyelemmel a dialektikus szemléletre.

W. Weiss: Wesen und Bedeutung der Wirtschaftsstrafrechts. Neue Justiz 1949. évf. 3. sz., 53–57. l.

Fejtegetések a büntetőjog feladatairól a népi tulajdonon nyugvó társadalmi rendben; a gazdasági bűncselekmények tekintetében Nyugatnémetországban kialakult jogfel fogás bírálata.

G. Ledig: Die Bestrafung der vorsätzlichen Tötungsdelikte. Neue Justiz 1949. évf. 3. sz., 57–62. l.

Jogpolitikai fejtegetések az emberölés különböző fajtáinak megbüntetéséről, figyelemmel az új társadalmi rend kialakítására irányuló törekvésekre.

Reichenbach-Hirschfeld: Vorbereitungshandlung oder Versuch? Neue Justiz 1949. évf. 5. sz., 111–113. l.

Az előkészületi cselekmény és kísérlet fogalmának a gazdasági bűn-

cselekmények területén való elhatárolásáról szóló tanulmány.

Der Deutsche Volksrat zum Fall Reimann. Neue Justiz 1949. évf. 4. sz., 91–92. l.

A német népi tanács jogi bizottságának szakvéleménye Max Reimann elítélése ügyében.

H. Benjamín: Über die elterliche Gewalt. Neue Justiz 1949. évf. 4. sz., 81–83. l.

Fejtegetések a gyermekek jogállásának társadalmi gyökereiről; a jogfejlődés iránya a személyi és a vagyoni jog területén.

K. Zimmerreimer: Die Todeserklärung von Kriegsteilnehmern. Neue Justiz 1949. évf. 4. sz., 83–85. l.

A háború folytán eltűntek holtak nyilvánítására vonatkozó német tételes jogszabályok ismertetése.

H. Nathan: Zur Neugestaltung des Familienrechts. Neue Justiz 1949. évf. 5. sz., 102–105. l.

A német népi tanács jogi bizottságának a házasságról szóló tételeinek magyarázata.

W. Brunn: Rechtsfragen um die Verpackung. Neue Justiz 1949. évf. 4. sz., 85–88. l.

Szerző az áruk csomagolása tárgyában a német jogban felmerült kérdéseket ismerteti, különös figyelemmel az áruk visszaadásával kapcsolatos kötelezettségekre.

H. Such: Gefahrtragung im Lieferverhältnis. Neue Justiz 1949. évf. 5. sz., 105–108. l.

A kártérítés kérdése a helykülönbségi vételnél a szocialista gazdasági rendszerben; a német tételes jogi rendelkezések új értelmezése.

H. Schaul: Die Verordnung über Anforderungen für den Aufbau der Wirtschaft und für die Beseitigung von Notständen (Anforderungsverordnung) Neue Justiz 1949. évf. 5. sz., 108–110. l.

A gazdasági javak igénybevételére vonatkozó rendelet lényegének és gyakorlati alkalmazása feltételeinek ismertetése.

H. Heinze: Glauchau-Meerane. Neue Justiz 1949. évf. 1. sz., 5–7. l.

A Keletnémetországban leleplezett gazdasági bűnszövetkezet tevékenységének és felszámolásának ismertetése.

Zur Frage der reformatio in peius. Neue Justiz 1949. évf. 1. sz., 7–9. l.

Vita a reformatio in peius megengedhetőségéről, figyelemmel a jelenlegi német bírói gyakorlatra.

Max Frenzel: Die vorbeugende

(Straftaten verhütende) Tätigkeit der Staatsanwaltschaft im Lande Mecklenburg. Neue Justiz 1949. évf. 2. sz., 32–35. l.

Szerző a mecklenburgi államügyészségeknek a bűncselekményeket megelőző tevékenységét ismerteti; az egyes bűncselekménycsoportokkal kapcsolatos konkrét eredmények közlése.

K. Hornung: Die Arbeit des Jugendwerkhofes Treuenbreiten an straffällig gewordenen und erziehungsfährdeten Jugendlichen. Neue Justiz 1949. évf. 2. sz., 38–39. l.

A fiatalok bűnözők részére Brandenburg tartományban létesített intézet munkájának ismertetése; új módszerek a fiatalok bűnözők javítónevelésének szolgálatában.

Hans Nathan: Die Übertragung der Ehesachen an die Amtsgerichte. Neue Justiz 1949. évf. 2. sz., 25–30. lap.

Az 1948. évi december hó 21. napján kelt új házassági perjogi törvény részletes ismertetése és egyes rendelkezéseivel kapcsolatban felmerülő kérdések tárgyalása.

Ernst Meyer: Wer bezahlt die bis zum Waffenstillstand ausgeführten Reparaturen bei Gebäudekriegschäden? Neue Justiz 1949. évf. 2. sz., 30–32. l.

Fejtegetések az állam, illetőleg község felelősségéről a háborús épületkároknak a fegyverszünetig fogantatott kijavítási költségeivel kapcsolatban, különös figyelemmel a német bírói gyakorlatra.

Walter Brunn: Versandverpflichtung und Kaufvertrag. Neue Justiz 1949. évf. 1. sz., 12–13. l.

Az áruk szállítási kötelezettsége tárgyában az 1948. évi december hó 2. napján kelt német gazdasági bizottsági rendelet ismertetése; az eladó szállítási kötelezettségére figyelemmel a szállítási költségek és veszélyviselés kérdésének tárgyalása.

Sowjetischer Erfindungsschutz für deutsche Erfinder. Neue Justiz 1949. évf. 1. sz., 23. l.

Közlemény a német találmányi szabadalmak bejelentésének egyszerűsítéséről; a szovjet-orosz szabadalmak elnyerésére vonatkozó hivatalos tájékoztatók ismertetése.

Otto Hartwig: Die weitere Ausgestaltung der Lehrgänge für Richter und Staatsanwälte. Neue Justiz 1949. évf. 1. sz., 13–14. l.

Gondolatok a harmadik bíró- és ügyészképző tanfolyam berekesztése alkalmával. A tanfolyamok tanulságainak összefoglalása.

Günther Scheele: Auch die Justiz plant ihre Arbeit. Neue Justiz 1949. évf. 2. sz., 35–37. l.

A német igazságügyi igazgatás munkatervének ismertetése.

Leo Zuckermann: Ruhrstatut und politische Unabhängigkeit. Neue Justiz 1949. évf. 1. sz., 4–5. l.

A Ruhrstatutum és a Nyugat-németország igazgatására vonatkozóan létrejött többi hathatalmi megállapodás jelentőségének ismertetése, különös figyelemmel a bonni alkotmányra.

K. Katzenberger: Ein zeitgemäßes Gesetz. Neue Justiz 1949. évf. 1. sz., 10–12. l.

A hibás és koraszülések kötelező bejelentése tárgyában az 1947. évi november hó 17. napján kelt 89. számú bajor törvény bírálata.

TÖRVÉNYEK és RENDELETEK

1950 július 1-től 1950 július 31-ig.

Törvényerejű és Minisztertanacsi rendeletek

ALKOTMÁNYJOG

Állampolgársági ügyekben az eljárás egyszerűsítése. (182/1950. (VII. 8.) M. T. 5.120.)

A budapesti városi, kerületi, a járási és a városi tanácsok felállítása és működésének megkezdése. (196/1950. (VII. 25.) M. T. 5.200.)

Egyes élelmiszerek és élelmiszerpóttanyagok forgalombahozatalának engedélyezésére a földművelésügyi minisztert megillető hatáskör átruházása. (197/1950. (VII. 25.) M. T. 8303.)

KÖZIGAZGATÁSI JOG

Árszabályozás. A megyei tanácsok és a budapesti városi tanács árszabályozó hatásköre. (186/1950. (VII. 14.) M. T. 10.074.)

Belkereskedelem. Egyes élelmiszerek és élelmiszerpóttanyagok forgalombahozatalának engedélyezé-

sére a földművelésügyi minisztert megillető hatáskör átruházása. (197/1950. (VII. 25.) M. T. 8303.)

Könnyűipar. A sütőiparban kötelező termelési napló vezetése. (181/1950. (VII. 1.) M. T. 9343.)

Nehézipar. A villamosberendezések kötelező létesítése és a villamosáram kötelező használata. (185/1950. (VII. 8.) M. T. 3874.)

Népjólét. Az Országos Szociálpolitikai Intézet megszüntetése. (184/1950. (VII. 8.) M. T. 3047.)

Népművelés. A »Magyar Népköz-társaság kiváló művésze« és a »Magyar Népköz-társaság érdemes művésze« cím adományozása. (1950. évi 27. számú törvényerejű rendelet. (VII. 30.) 1700.)

Vallás- és közoktatásügy. Ipari Szaktanárképző Intézet. (1950. évi 28. számú törvényerejű rendelet. (VII. 30.) 9020.)

Levélárak. (1950. évi 29. számú törvényerejű rendelet. (VII. 30.) 1610.)

PÉNZÜGYI JOG

A Magyar Nemzeti Bank Pénzjegynyomdájának állami vállallattá szervezésével kapcsolatos egyes kérdések rendezése. (191/1950. (VII. 15.) M. T. 6147.)

A Magyar Nemzeti Bank. (1950. évi 26. számú törvényerejű rendelet. (VII. 30.) 6090.)

MUNKAJOG

A Kinevezési és Alkalmazási Bizottság megszüntetése. (178/1950. (VII. 1.) M. T. 0060.)

A köznevelésügyi alkalmazottak szolgálati viszonyának egyes kérdéseire és illetményeire vonatkozó rendelkezésekről szóló 39/1950. (I. 29.) M. T. számú rendelet módosítása. (179/1950. (VII. 1.) M. T. 1200.)
Az ítéldbírák, államügyészek és közjegyzők alkalmazása. (180/1950. (VII. 1.) M. T. 9343.)

A 39/1950. (I. 29.) M. T. számú rendelet kiegészítése. (183/1950. (VII. 8.) M. T. 1200.)

A közületi vállalatok fegyelmi szabályzatáról szóló 34/1950. (I. 27.) M. T. számú rendelet módosítása és kiegészítése. (187/1950. (VII. 14.) M. T. 3220.)

A vállalati jóléti keret. (188/1950. (VII. 15.) M. T. 3000.)

A Gazdasági és Műszaki Akadémián tanulmányokat folytató munkavállalók szolgálati jogviszonyával kapcsolatos egyes kérdések szabályozása. (189/1950. (VII. 15.) M. T. 1546.)

Az Országos Nyugdíjintézet felállítás, valamint az ellátási díjak központi folyósítása és az ezzel kapcsolatos egyes kérdések szabályozása. (190/1950. (VII. 15.) M. T. 6270.)

A fegyelmi jogkörnek egyes közszolgálati alkalmazottak felett való gyakorlása. (192/1950. (VII. 19.) 0069.)

Az iparban és bányászatban foglalkoztatott munkások alapbérének felemelése és a normák rendezése. (2015/1950. (VII. 20.) Mt. h.)

Az iparban és bányászatban foglalkoztatott munkások alapbérének felemeléséről és a normák rendezéséről szóló minisztertanácsi határozat végrehajtása. (2016/1950. (VII. 20.) Mt. h.)

A tanulóifjúság betegség esetére szóló biztosítása. (193/1950. (VII. 22.) M. T. 3500.)

GAZDASÁGI JOG

Allamosítás. A közforgalmú gyógyszerárak állami tulajdonba vétele. (1950. évi 25. számú törvényerejű rendelet. (VII. 28.) 3170.)

LAKÁS—HELYISÉG

Kislakásépítési váltság fizetése, továbbá a kislakásépítés előmozdításáról szóló 10.400/1948. (X. 23.) Korm. számú rendelet egyes rendelkezéseinek módosítása. (194/1950. (VII. 22.) M. T. 6130.)

A bérházak kötelező helyreállítása. (195/1950. (VII. 22.) M. T. 3661.)

BÜNTETŐJOG

A társadalmi tulajdon büntetőjogi védelme. (1950. évi 24. számú törvényerejű rendelet. (VII. 14.) 2100.)

Miniszteri rendeletek

KÖZIGAZGATÁSI JOG

Anyaggazdálkodás. Az ócskavas, ócskafém, roncs, hadianyag, vas- és

fémhulladék forgalmának szabályozásáról szóló 100.017/1948. (XII. 10.) A. G. számú rendelet módosítása (102.200/1950. (VII. 4.) O. T. 10.110.)

Az üzemeken kívüli kazánok bejelentése. (102.400/1950. (VII. 9.) O. T. 10.112.)

A vízművek cső- és szerelvényanyagkészletének bejelentése és felhasználása. (10.480/1950. (VII. 15.) O. T. 3851.)

Az áruk csomagolására használt ládák kötelező felajánlása. (10.490/1950. (VII. 19.) O. T. 10.160.)

Az elhasznált vas- és fémipari részecskék kötelező felújítása, illetve újravágatása. (102.500/1950. (VII. 20.) O. T. 10.110.)

Egyes ipari anyagokkal való gazdálkodás szabályozása. (102.600/1950. (VII. 28.) O. T. 10.070.)

Az áruk csomagolására használt ládák kötelező felajánlása. (10.520/1950. (VII. 29.) O. T. 10.160.)

Árszabályozás. A mészüzemek által termelt és forgalombahozott mészgyártmányok legmagasabb eladási árának megállapítása. (10.445/1950. (VII. 1.) O. T. Á. H. 10.445.)

A szivarkapapiros és a szivarkahüvely legmagasabb termelői, nagykereskedői és fogyasztói árának megállapítása. (10.552/1950. (VII. 1.) O. T. Á. H. 10.552.)

Az édesipari készítmények árának megállapítása. (10.751/1950. (VII. 9.) O. T. Á. H. 10.751.)

A vas-, fém-, műszaki és faárukat forgalombahozó kereskedők által felszámítható legmagasabb bruttó haszon újabb megállapítása. (10.410/1950. (VII. 11.) O. T. Á. H. 10.410.)

A könnyű- és nehézfémfelgyártmányok országosan egységes termelői, nagykereskedelmi és fogyasztói árának megállapítása. (10.412/1950. (VII. 11.) O. T. Á. H. 10.412.)

A lenmag ára. (10.631/1950. (VII. 14.) O. T. Á. H. 10.631.)

A borjúbőrből készült lábbeli felsőbőrök eladási árának megállapítása. (10.512/1950. (VII. 15.) O. T. Á. H. 10.512.)

A minőségi típus és a típus lábbelik eladási árának megállapítása. (10.513/1950. (VII. 15.) O. T. Á. H. 10.513.)

A közraktári díjak megállapításáról szóló 10.722/1949. (IX. 21.) IV. Á. H. számú rendelet módosítása. (10.722/1950. (VII. 15.) O. T. Á. H. 10.722.)

Egyes építőipari nádkészítmények eladási árának megállapítása. (10.447/1950. (VII. 20.) O. T. 10.447.)

A külföldről származó gépjárművek forgalombahozatala esetén felszámítható bruttó haszon. (10.416/1950. (VII. 21.) O. T. Á. H. 10.416.)

A napraforgómag termelői árának megállapítása. (10.613/1950. (VII. 29.) O. T. Á. H. 10.074.)

Belkereskedelem. A kereskedők és iparosok által vásárokon, piacokon és búcsúkon folytatott árusításnak eredetiben felmutatott iparjogosítványhoz kötése. (16.573/1950. (VII. 14.) Bk. M. 7137.)

A toll kereskedelmi forgalombahozatalának szabályozása. (16.859/1950. (VII. 20.) Bk. M. 9710.)

A burgonya szállításának újabb szabályozása. (15.520/1950. (VII. 25.) Bk. M. 8922.)

Belügy. A tüzi- és robbanójátékárak előállításának és forgalombahozatalának rendőrhatalósági engedélyhez kötése. (335.360/1950. (IV. 5. VII. 8.) B. M. 5520.)

A sportegyesületek bejelentése. (5641—1/5/1950. (VII. 14.) 7137.)

A vasúti közlekedés biztonságának fokozása. (1844/1950. (VII. 19.) B. M. 5611.)

Építésügy. Az építésügyi, valamint a közlekedés- és postaügyi miniszter rendelete nem közületi kivitelezőnek közületi építkezések végrehajtásával való megbízásáról. (8611/21—2/1950. (VII. 30.) É. M. 3653.)

Földművelés. Egyes mezőgazdasági árucikkek igaerővel végzett nem iparszerű fuvarozásáért számítható legmagasabb fuvardíjának megállapításáról szóló 81.910/1948. (IX. 9.) Á. H. számú rendelet módosítása. (16.075/1950. (VII. 1.) F. M. Á. H. 10.600.)

A kalászosok behordása. (16.076/1950. (VII. 4.) F. M. 8210.)

A cséplési üzemanyagártérítés kifizetésének szabályozása. (16.078/1950. (VII. 8.) F. M. 8262.)

A növénytermelés fejlesztéséről szóló 2005/1950. (II. 14.) számú minisztertanácsi határozat egyes jutalmazási rendelkezéseinek végrehajtása. (16.079/1950. (VII. 9.) F. M. 8200.)

A gyékény kitermelése és forgalombahozatala. (16.080/1950. (VII. 15.) F. M. 8740.)

A kagylószedés engedélyezése. (16.081/1950. (VII. 19.) F. M. 5611.)

Az alföldfásítás és egyéb közérdekű erdőtelepítések országos felügyelője hatáskörének újabb megállapítása. (16.032/1950. (VII. 10.) F. M. 8431.)

A borgazdálkodás egyes feladatainak újabb szabályozása. (16.083/1950. (VII. 19.) F. M. 8431.)

A mezőgazdasági traktorok elidegenítésének, állandó telephelyválttatásának és nyilvántartásának szabályozása. (16.034/1950. (VII. 25.) F. M. 8261.)

A belföldi termelésű búkkszerfa és hasított szőlőkaró legmagasabb árának újabb megállapítása. (16.085/1950. (VII. 29.) F. M. 10.481.)

A faiskolatermelvények forgalmá-
rak újabb szabályozása. (16.086/1950. (VII. 29.) F. M. 1560.)

A mezőgazdasági akadémiai oklevélről. (16.087/1950. (VII. 29.) F. M. 1560.)

Igazságügy. A bírói hatáskörbe utalt gyámsági és gondnoksági ügyekben követendő eljárás szabályozásáról szóló 41.000/1950. (VI. 15.) I. M. számú rendelet módosítása és kiegészítése. (49.200/1950. (VII. 26.) I. M. 5160.)

A méterrendszernek a földadókataszteri munkálatokban és a telekkönyvben való alkalmazásáról szóló 1948:LV. törvény végrehajtása. (49.300/1950. (VII. 29.) I. M. 2330.)

Az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda gazdasági iroda ügyvitele és működése. (44.800/1950. (VII. 30.) I. M. 2740.)

A bírósági tolmácsok díjainak újabb megállapítása. (44.810/1950. (VII. 30.) I. M. 2740.)

A járásbírói közvádlok kiküldetési illetményei. (49.600/1950. (VII. 30.) I. M. 2410.)

Közlekedés- és postaügy. A Vasúti Üzletszabályzat C) mellékletének módosítása. (7818/10-1/1950. (VII. 19.) K. P. M. 7818.)

A kedvezményes díjú hírlapbeszélgetések díjának módosítása. (7963-B/25/1950. (VII. 30.) K. P. M. A. H. 7957.)

Üdültávirat rendszeresítése. (7961-A/8-2/1950. (VII. 30.) K. P. M. 7950.)

Nehézipar. A nehézipari tanfolyamokról. (5500/1950. (VII. 9.) Np. M. 9034.)

Népjólét. A hadigondozási igazgatás egyszerűsítéséről szóló 152/1950. (V. 31.) M. T. számú rendelet végrehajtása. (3440-70/1950. (VII. 21.) N. M. 3440.)

A dolgozók egészségügyi ellátásáról szóló 139/1950. (V. 14.) M. T. számú rendelet végrehajtása. (3500-10/1950. (VII. 29.) N. M. 3500.)

Népművelés. A művészeti főiskolákon fizetendő tandíj megállapítása. (1011/2-12/1950. (VII. 7.) Np. M. 1700.)

Az állami zenekonzervatóriumokon fizetendő tandíj megállapítása. (1011 5-18/1950. (VII. 7.) Np. M. 1737.)

Vallás- és közoktatás. A szigorló orvosok egyéves kötelező kórházi gyakorlata eltöltési helyének kijelölése. (1400-53/47/1950. (VII. 14.) V. K. M. 1400.)

PÉNZÜGYI JOG

A városok és községek, valamint a gyógy- és üdülőhelyek területén újonnan emelt épületekre engedélyezhető rendkívüli és felemelt időtartamú rendes ideiglenes házadómentesség feltételei. (29.000/1950. (VII. 4.) II. a. P. M. 6321.)

Az illetékkiszabási és kezelési teendők ellátásának szabályozása. (6470-6/1950. (VII. 5.) 6470.)

A fémjelzési illeték lerovása és a fémjelzési illetékek kapcsolatos jövedéki kihágási ügyek intézése. (6470-16/1950. (VII. 5.) P. M. 6470.)

Termelési szerződés alapján termelt ipari növények vételárának egységes termelvényvásárlási utalvánnyal kiegyenlítése. (6170-17/1950. (VII. 8.) III. a. P. M. 6170.)

Termelési szerződés alapján termelt hagyma vételárának egységes termelvényvásárlási utalvánnyal történő kiegyenlítése. (6170-24/1950. (VII. 15.) III. a. P. M. 6170.)

A belföldi származású dohány, illetőleg dohánygyártmány elkobzásának végrehajtásáról szóló 48.300/1950. (IV. 7.) II. e. P. M. számú rendelet módosítása. (6510-186/1950. (VII. 19.) II. e. P. M. 6510.)

A külföldi hivatalos kiküldetések alkalmazásával felszámítható rapidíj és bérkocsidíjak megállapítása. (6263/24/1950. (VII. 21.) I. e. P. M. 6264.)

A budapesti városi és a megyei tanácsok végrehajtóbizottsága pénzügyi osztályának hatásköre. 6300-3/1950. (VII. 25.) II. a. P. M. 5200.)

A járási és közvetlenül a megyei tanács alá tartozó városi tanácsok végrehajtóbizottsága pénzügyi osztályának hatásköre. (6300-3/1950. (VII. 25.) II. a. P. M. 5200.)

A tenyészállat felvásárlásának az egységes utalványrendszerbe bevonása. (6170-13-1/1950. (VII. 29.) P. M. 6170.)

MUNKAJOG

A dolgozók egészségügyi ellátásáról szóló 139/1950. (V. 14.) M. T. számú rendelet végrehajtása. (3500-10/1950. (VII. 29.) N. M. 3500.)

GAZDASÁGI JOG

Tervjog. A középítési munkák költségekülönbözeteinek elszámolása. (10.410/1950. (VII. 5.) O. T. 10.460.)

Az 1951. évi beruházási tervek előkészítéséről szóló 10.250/1950. (V. 19.) O. T. számú rendelet kiegészítése. (10.420/1950. (VII. 5.) O. T. 0372.)

A közületi szerveknél a nyomógombos fém takarékirón beszerzésének kötelezővé tétele. (102.300/1950. (VII. 9.) 10.112.)

A közületi építkezésekkel kapcsolatos generálvállalkozói és alvállalkozói követelések beszedése. (10.460/1950. (VII. 15.) O. T. 10.460.)

A tizenkettes számrendszer (tucatrendszer) alkalmazásának megszüntetése. (10.470/1950. (VII. 15.) O. T. 7090.)

Az 1950. év IV. negyedévi üzemi részlettervek elkészítésének szabályozása. (10.520/1950. (VII. 30.) O. T. 0371.)

Szállítási szerződés. A gázenergia-szolgáltatási szerződések. (10.430/1950. (VII. 8.) O. T. 170.)

Találmány, újítás és észszerűsítés. Egyes újítások kötelező alkalmazása. (10.510/1950. (VII. 25.) O. T. 9054.)

Szabvány. Egyes szabványok kötelező alkalmazása. (10.400/1950. (VII. 5.) O. T. 9022.)

Egyes szabványok kötelező alkalmazása. (10.440/1950. (VII. 9.) O. T. 9022.)

Egyes szabványok kötelező alkalmazása. (10.450/1950. (VII. 14.) O. T. 9022.)

Egyes szabványok kötelező alkalmazása. (10.500/1950. (VII. 21.) O. T. 9022.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

Tudományos folyóirat mellékletekkel

Szerkesztőség:

Budapest II.,
Udvarhely-utca 8
Telefon: 164-838

Kiadóhivatal:

Budapest V.,
Markó-u. 25. IV. 450.
Telefon: 120-243

Csekkszámja száma:

936.551

SZERKESZTI: a szerkesztőbizottság

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNOKE:

Dr. Szladits Károly

Felelős szerkesztő: Dr. Kádár Miklós

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

negyedévre ... 40.— Ft

A Magyar Jogász
Szövetség tagjainak,
ügyvédeknek, köz-
alkalmazottaknak
negyedévre ... 24.— Ft

Egyes szám ára 8.— Ft

Megjelenik havonta
kétszer

TARTALOM: Dr. Pap Tibor: A szövetkezeti-kolhoz szocialista tulajdon. — I. T. Goljakov: V. I. Lenin a törvényességről és az igazságszolgáltatásról. — Dr. Nagy László: A román munkajogi kódex. — Dr. Kovács István: Beszámoló a Lengyel Jogász Szövetség III. országos kongresszusáról. — Dr. Szigligeti Viktor: A szolgálati járandóságoknak bírósági kiküldött nélkül történő lefoglalása. — A Jogtudományi Közönyben megjelent tanulmányok orosz és francianyelvű ismertetése. — Очерк статей напечатанных в журнале „Вестник юридических наук” — Részlet és étüdes publiées dans le Jogtudományi Közöny. — Szemle: K. M.: A Tanácsokról. — B. S.: Kiskorúak perbeli cselekvőképessége. — N. L.: Az állami közjegyzői intézményről szóló új törvényerejű rendelet a Román Népköztársaságban. — Az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának gyakorlatából. — Az Igazságügyminisztérium Jogügyi Hivatalának közérdekű kifogásai. — Dr. Arbanász Zoltán: Hare a formalizmus ellen. — Újítás és észszerűsítés. — Jogirodalom: A »Szojvet állam és jog« (»Szojvetszkoje goszudarsztvo i právo«) 1950. második negyedévi számai. — »A Jogász« (»Právník«) 1950. évi 4. száma. — Az »Új Igazságügy« (»Neue Justiz«) 1950. évi 3. száma. — Dr. Csánk Béla: A Csehszlovák Jogász Szövetség folyóiratának (»Bulletin de Droit Tchecoslovaque«) 1950. évi 2. száma. — V. Gy.: A Helyi Tanácsok. — A Magyar Jogász Szövetség hivatalos közleményei. — Bibliográfia. — Törvények. — Rendeletek.

A szövetkezeti-kolhoz szocialista tulajdon*

I.

A tőkés társadalom is ismeri a szövetkezeti gazdálkodást. A szövetkezeti tulajdon itt azonban a kapitalista magántulajdon egyik válfaja — közvetve vagy közvetlenül a kizsákmányolást szolgálja. A szovjet rendszerben ezzel szemben a szövetkezeti kolhoztulajdon a szocialista tulajdon egyik alakja. A szovjet szocialista államban megszűnt az embernek ember által történő kizsákmányolása, a fő termelési eszközök az állam tulajdonát képezik. A szovjet szövetkezetekben nincsenek egyrészt olyan tagok, akik birtokolják a termelési eszközöket, másrészt pedig olyanok, akik a termelési eszközöktől meg vannak fosztva.

* Felhasznált irodalom: N. D. Kazancev, Kolhoztulajdonjog, M. 1948., D. M. Genkin, Polgári jog, I. M. 1944., A. Koselev, Szocialista tulajdon, M. 1946., P. M. Pavlov, A szocialista tulajdon — a szovjet rendszer alapja. L. 1947.

Ez az egyik alapvető különbség kapitalista és szocialista szövetkezetek között s fontosságára Sztálin elvtárs is rámutatott, amidőn ezt az ismérvet vette alapul a kolhozgazdaság — mint a szövetkezet egyik válfaja — típusának meghatározásánál.

»Mi határozza meg a gazdaság típusát?« — vetette fel a kérdést Sztálin a marxista agrárszakemberek konferenciáján 1929 december 27-én tartott beszédében. — »Nyilvánvaló, hogy az emberek viszonya a termelés folyamatában. Mi egyéb határozhatná meg a gazdaság típusát? De vajjon van-e a kolhozokban olyan emberekből álló osztály, akik termelőeszközök tulajdonosai és olyan emberekből álló osztály, akik ezektől a termelőeszközöktől meg vannak fosztva? Van-e a kolhozokban kizsákmányoló és kizsákmányolt osztály? Nem jelenti-e a kolhoz azt, hogy a fő termelőeszközök társadalmassá válnak és meghozzá olyan földön, amely az államé? Milyen alapja van annak az állításnak, hogy a kolhoz, mint gazdasági

típus, nem egyike a szocialista gazdasági formáknak?» (Sztálin : A Szovjetunió agrárpolitikájáról. Bpest, 1949. 300. old.)

Amidőn a Szovjetunió Alkotmányának 7. cikkelye a kolhozok és a szövetkezeti szervezetek tulajdonát említi, rámutat, hogy az társadalmi tulajdon, hogy a kolhozok és a szövetkezeti szervezetek közüzemei, munkatermékei, valamint közhasználati épületei társadalmi szocialista tulajdonat képeznek.

II.

Mondottuk, hogy a kolhoztulajdon a szocialista tulajdon egyik formája, akárcsak az állami tulajdon. Mindamellett azonban lényeges különbségek is vannak a szocialista tulajdon említett két formája között. Míg az állami szocialista tulajdon egyedüli és egységes alanya — mint láttuk¹ — a munkások és parasztok szocialista állama, a szövetkezeti kolhoztulajdon alanya nem ilyen egységes. Utóbbinak különálló alanyai az egyes kolhozok és szövetkezeti egyesülések.² Fentiekből következik, hogy nincs is egységes szövetkezeti kolhoztulajdoni alap.

Ez magyarázza azokat a különbségeket is, amelyek az állami szocialista tulajdonnal szemben a szövetkezeti kolhoztulajdonat jellemzik.

a) A szövetkezeti tulajdon átszállása egyik szövetkezeti szervezetről egy másik szövetkezeti szervezetre, vagy szövetkezeti szervezetről egyes állampolgárokra, általában visszeteher ellenében megy végbe, hiszen a tulajdon alanyai itt különbözőek. Ugyanez a szabály vonatkozik a szövetkezeti kolhozszervezetek és az állami szervek közötti vagyonátruházás eseteire is és csak kivételes esetekben lehet szó — külön kormányrendelettel — ingyenes vagyonátadásról.

¹ L. szerző cikkét a Jogtudományi Közlöny 1950. évi 9. számában »A szovjet szocialista tulajdon kérdéséhez«.

² Szükségesnek látszik vázlatosan ismertetni a szövetkezeti szervezetek strukturális felépítését.

Meg kell különböztetni elsődökü és főlérendelt szövetkezeti szervezeteket. Előbbiek az artyelek, fogyasztási szövetkezeti vonalon pedig a társulatok (falusi fogyasztási társulat). Az elsődökü szervezetek szövettségbe tömörülnek, utóbbiak pedig valamely szövetkezeti ágazatra kiterjedően rendszert képeznek az egész Szovjetunió, valamely szövetséges vagy autonóm köztársaság viszonylatában. Az említett szövetkezeti rendszerek élén szövetkezeti központok állanak.

A főlérendelt szövetkezeti egységek tervező-szabályozó szerepet töltenek be az alárendelt egységek irányában. Minden egyes szövetkezeti szervezet azonban önálló jogi személy és ezek egymással polgári jogi viszonyokba is léphetnek, egymásért vagyoni felelősséggel nem tartoznak (utóbbi csak kezességéből eredhet).

A Szovjetunióban a szövetkezeti szervezetek következő típusai ismeretesek: 1. mezőgazdasági szövetkezetek (kolhoz); 2. ipari szövetkezetek; 3. halászati szövetkezetek; 4. rokkantak szövetkezetei; 5. fogyasztási szövetkezetek; 6. lakásépítő szövetkezetek. (Lásd részletesen: Polgári jog. M. 1944. I. kötet. 176. sk. 1.)

A kolhozok, mint a falusi termelőszövetkezet legmagasabb formái, a szövetkezetek egyéb típusaitól eltérően nem alakítanak szövetséget és nem tömörülnek külön rendszerbe.

Az állami irányítás a kolhozok irányában az állami mezőgazdasági szervek, valamint a gép- és traktorállomások kiterjedt hálózatán keresztül valósul meg.

b) Mivel a szövetkezeti kolhoztulajdon az egyes különálló egyesülések, illetve kolhozok tulajdonát képezi, felette mindig az adott szövetkezeti egyesület, illetve kolhoz illeti meg a rendelkezés joga. (Ezzel szemben v. ö. az állami tulajdon feletti rendelkezésről mondottakat.) A szövetkezeti kolhozszervezet tehát önállóan rendelkezik vagyona felett — természetesen a jóváhagyott tervek alapján és a tervfeladatok végrehajtása céljából.

c) Abból, hogy az említett szervezetek tulajdonosi minőségben rendelkeznek vagyonuk felett, következik, hogy főlérendelt egységeikhez való viszonyukat nem hatják át közjogi elemek (nem utasítás-rendeléseken alapul), hanem kizárólag szerződések alakjában realizálódik.

d) A szövetkezeti kolhoztulajdon és az állami tulajdon közötti különbség megnyilvánul a szövetkezeti szervezetek és tagjaik közötti vagyoni viszonyok terén is. Az állami vállalat tulajdonosa a szocialista állam, a vállalat munkásai és alkalmazottai munkabért kapnak, nem részesülnek közvetlenül a vállalat munkájának eredményeiben (nyereségében) és nem fedezik a vállalat veszteségeit. (Lásd azonban az »igazgatói alapról« mondottakat!) Más a helyzet a kolhoz esetében, ahol a kolhozparasztok a kolhoz kollektív gazdái; munkaegységek szerint megállapított keresményük függ a kolhoz operatív tevékenységének eredményétől. (Az ipari artyel tagjai is feloszthatják maguk között a nyereség 10%-át s a közgyűlés határozata alapján kötelesek az artyel operációs tevékenysége során felmerült veszteségeket is fedezni.)

e) A tagságon alapuló szövetkezeti kolhozszervezetek különböző — gazdasági tevékenységükkel összefüggő — ipari vállalatokat is létesíthetnek, amelyek tulajdonukat is képezik. Az állami vállalatok által létesített kiegészítő fiók-vállalatok ezzel szemben az állami szocialista tulajdon egységes alapjába tartoznak.

III.

Miután röviden vázoltuk az állami és a szövetkezeti kolhoztulajdon közötti különbségeket, rátérünk utóbbi tárgyainak vizsgálatára.

Az Alkotmányt alapul véve, mindenekelőtt negatívum kell meghatározni azon tárgyak körét, amelyek a szövetkezeti kolhozszervezetek tulajdonát képezhetik. A Sztálini Alkotmány 6. cikkelye ugyanis felsorolja azokat a dolgokat, amelyek kizárólag az állam tulajdonában lehetnek. Éppen az Alkotmány említett szakaszára tekintettel kell azt mondani, hogy a kolhoztulajdon tárgyköre korlátozott.

Anélkül, hogy az Alkotmány felsorolását akar-nánk ismertetni, foglalkoznunk kell azzal a kérdéssel, mennyiben vannak kivéve az ipari vállalatok a kolhoztulajdon tárgyköréből, illetve mennyiben képezhetik mégis a szövetkezeti kolhozszervezetek tulajdonát. Itt mindenekelőtt az a főszabály érvényesül, hogy a kolhozok nem folytathatnak olyan termelő tevékenységet, amely nem áll összefüggésben főfeladatukkal: a mezőgazdasággal. Kivételt ez alól csak olyan ipari vállalatok

képeznek, amelyek közvetlenül a kolhoz gazdasági szükségleteinek kielégítését célozzák (pl. kolhoz erőműtelepek, malmok, téglagyárak, mosodák stb). Utóbbiak azonban — függetlenül az üzemekben foglalkoztatott munkások számától — a kolhozok tulajdonában lehetnek. (Ptk. 57. §.)

Részletezve: a kolhoz tulajdonát képezhetik: az alapszabályzat értelmében társadalmisított — a tagok tulajdonában volt — termelési és munkaeszközök, a kolhoz által akár saját, akár az államtól vagy állami hitelintézetektől kapott összegekből beszerzett termelési és munkaeszközök, a különböző állami szervek rendelkezései értelmében a kolhoz állandó használatába adott egyéb vagyontárgyak, a kolhoz pénzeszközei, valamint a kolhoz egész termése.

A kolhozoknak, mint szocialista üzemnek nemcsak jogában áll, hogy egyes vagyontárgyak tulajdonában legyenek, de rendelkeznie is kell meghatározott vagyon felett (így pl. minden kolhoz számára kötelező, hogy legalább 2 állattenyésztő farmja legyen és meghatározott jószágállománnyal kell rendelkeznie).

A kolhoztulajdon fő alkotórészét az igás- és haszonállatok, a baromfitenyésztő farmok, a mezőgazdasági gépek és berendezések,¹ ipari vállalatok (lásd fentebb), a kolhoz által termelt termékek, valamint pénzeszközei képezik. (Utóbbiakat bank- vagy takarékbetéti számlán kezeli.)

IV.

Melyek mármint a szövetkezeti kolhoztulajdon keletkezésének módjai. A felosztást ezen a téren négy főcsoport szerint ejtethjük meg:

1. a kolhozba belépő parasztok fő termelési és munkaeszközeinek társadalmisítása;
2. anyagi értékek átadása a kolhozoknak az állam részéről;
3. a szövetkezeti termelés, valamint építkezés és
4. általános polgári jogi szerződmódok. (Említhetjük a kolhoztulajdon keletkezésének még egy ötödik módját is, amely azonban csak a kolhozépítés kezdetén, tehát a teljes kollektivizálás előtti időszakban bírt jelentőséggel: ez a forradalom előtti szövetkezetektől maradt vagyon.)

¹ Mindaddig, amíg nem voltak gép- és traktorállomások, vagy ilyenek csak korlátozott számban működtek, traktorok is lehettek a kolhozok tulajdonában. Később, a fejlődés során, célszerűbbnek bizonyult a traktorokat az állami gép- és traktorállomásokon összpontosítani, amelyek több kolhoz rendelkezésére állnak és így ezeket a fontos gépeket célszerűbben tudják kihasználni, egyben pedig a kolhozok állami irányításában is jelentős szerepet játszanak.

A fenti okok eredményeként a kolhoz fő termelőeszközeinek állományában a traktorok már 1935-ben is csak 0.4%-ot tettek ki, s 1937-re ez a részarány már 0.2%-ra csökkent.

Ugyanezen fejlődési folyamat eredménye, hogy a gép- és traktorállomások kezében összpontosulnak ma már nemcsak a traktorok és a bonyolult mezőgazdasági gépek, de az egyszerű terménybetakarításhoz szükséges gépi berendezések is, ami által a gép- és traktorállomások fokozott lehetőséget kaptak arra, hogy még hatásosabb eszközei legyenek a kolhozépítés további fejlesztésének. (Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy ilyen egyszerűbb gépi berendezések ne lennének a kolhozok tulajdonában is.)

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom a termelési- és munkaeszközök tőkés magántulajdonát megsemmisítette, azokat nacionalizálta, illetve municipalizálta, a kis árutermelőknek személyes munkán alapuló tulajdonára vonatkozólag pedig a lenini szövetkezeti terv az önkéntes társadalmisítást jelölte meg követendő irányként. A kolhozba lépő tagok meghatározott vagyontárgyainak társadalmisítása a kolhoz mintaszabályzat értelmében kötelező következménye az önkéntes belépésnek.¹ A társadalmisítás következtében a magángazdálkodó parasztoknak termelési és munkaeszközeiken fennálló tulajdona a szövetkezeti szervezet társadalmi, szocialista tulajdonává válik.²

Kisebbséggel bír a termelési és munkaeszközök társadalmisítása — mint a szövetkezeti tulajdon keletkezésének forrása — a termelési szövetkezet másik alakjának esetében: az ipari szövetkezetnél. Itt az egyes kisiparosok termelőeszközei rendszerint fejletlenebbek, mint az ipari szövetkezet magasabb technikai szinten álló gépi berendezése és így nincs is szükség annak használatba vételére. Az ipari szövetkezeti tagok vagyona társadalmisításának főformája — pénzbeli hozzájárulásuk.

Itt kell említeni, mint a kolhoztulajdon forrását, a kolhozba belépő tagok belépési díját is, mely az 1935. évi mintaszabályzat értelmében kolhozudvaronként — ezek gazdasági erejétől függően — de tekintet nélkül az udvarhoz tartozó családtagok számára — 20–40 rubelig terjed. A jelenlegi szabályozástól eltérően rendezte ezt a kérdést az 1930. évi mintaszabályzat kiegészítéseként kiadott földművelésügyi népbiztosi magyarázat, mely szerint a belépési díj a mezőgazdasági munkások számára 5, a szegény- és középparasztok részére pedig 5–25 rubelben nyert meghatározást.

A szövetkezeti kolhoztulajdonnak, mint mondtuk, az állam által juttatott eszközök is forrását képezik. Még a Szovjetunió fejlődésének első szakaszában mondta ki az SzÜK(b)P. XIII. Kongresszusának határozata, hogy »... a proletárdiktatúrában a szövetkezet oldalán és a magántőke ellen áll: az államhatalom, a Párt és a szakszervezetek tekintélyének és eszközeinek teljes segítsége, számos könnyítés és a szövetkezetek fejlődését biztosító felmérhetetlen szabadság. Ezért kell szövetkezeteinknek, — mondja tovább a határozat — amelyek a szocialista építés egyik legfontosabb eszközét képezik a proletariátus kezében, fejlődésükben százszor gyorsabban haladniok, mint bárhol másutt«.

¹ Azon tárgyak körét, amelyek a kolhozba történő belépéskor társadalmisítás alá esnek, az 1935. évi mintaszabályzat 4. §-a tartalmazza s itt nem mutatkozik eltérés az 1935. évi és az 1930. évi mintaszabályzatok között. (Az 1935. évi kolhoz-mintaszabályzatot lásd a Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle 1949. évi 7. számában.)

² A belépéskor szocializált vagyon 25–50%-át — az artyelba belépő kolhozudvar gazdasági ereje szerint — az ú. n. oszthatatlan alapra, többi részét az üzlet-rész-alapra számolják el. (Az említett alapokról lásd lejjebb.)

A Párt Központi Bizottsága számos eszközzel segítette elő a kolhozépítést. Előmozdította szovhozok és kolhozok szervezését és pénzeszközökkel való ellátásukat, előmozdította traktorok gyártását és a falu ellátását gépi berendezésekkel a gép- és traktorállomások, valamint gép- és traktor-kirendeltségek útján. Az állam a kolhozok rendelkezésére bocsátotta a volt földesúri és egyházi birtokokat, a likvidált kulákgazdaságokat, valamint egy 1927. évi rendelet alapján egyéb épületeket és berendezéseket adott tulajdonukba.

A kolhozok természetesen kötelesek voltak a használat során gondoskodni az átadott vagyon épségének megőrzéséről és e célból évi jövedelmekből megfelelő amortizációs levonásokat kellett eszközölniök. Az államtól kapott építmények csak az illetékes államszervek hozzájárulásával voltak elidegeníthetők.

Azon esetben, ha a kolhozok az államtól tulajdonba kapott vagyon és egyéb kisegítő vállalatok használatára és elidegenítésére vonatkozó szabályokat nem tartották be, az említett szervek minden ellenszolgáltatás nélkül elvonhatták tőlük azokat.

Az államtól kapott és az oszthatatlan alapba sorolt kulákvagyon azonban abban esetben sem szállt vissza az államra, ha a kolhoz megszűnt. Ilyenkor azt a helyi szovjetek határozata alapján valamely más kolhoz kapta meg.

Az ipari szövetkezetek az államtól ingyen kapták a leszerelt állami vállalatokat, valamint a le nem szerelt, de több, mint 50%-os szövetkezeti részesedést kimutató vállalatokat is.

A szövetkezeti tulajdon keletkezésének főforrása ma már a szövetkezeti termelés és építkezés. A szövetkezeti szervezetek által elért szocialista felhalmozás jelentős része szolgálja a szövetkezeti üzemek bővítését, hozzájárul a szövetkezeti tulajdon gyarapításához.

Tulajdont szerezhetnek ezenfelül a szövetkezeti kolhozszervezetek díjkitűzésből (minta-vásárok prémiumai), öröklés útján, valamint polgári jogügyletekből kifolyólag.

V.

Vizsgáljuk a következőkben a szövetkezeti tulajdon jogi helyzetét. Ez az állami vállalatok operatív rendelkezésében álló vagyonhoz hasonlóan különböző alapokra oszlik, melyek csak rendeltetésüknek megfelelő célokra fordíthatók.

Mindenekelőtt meg kell különböztetni az *oszthatatlan* és az *üzletrészalapot*, ezenfelül vannak még egyéb, különleges rendeltetésű szövetkezeti kolhozalapot, melyek jellegükre nézve oszthatatlanok.

Az oszthatatlan alapok és az üzletrészalap közötti különbség abban áll, hogy míg a tagok kilépése vagy a szövetkezeti szervezet felszámolása esetében az üzletrészalap a tagok között kerül felosztásra — részeiben a tagok személyi tulajdonába megy át — az oszthatatlan alapok ily módon nem csökkenthetők és nem oszthatók fel. Ezekből a szövetkezeti szervezet felszámolása esetében elsősorban a szervezet hitelezői nyerne kielégítést, a fennmaradó vagyon pedig a szövetkezet

alapszabályzatában megjelölt közérdekű célra fordíttatik.

A kolhoz oszthatatlan alapjának célja, hogy biztosítsa a kolhoz gazdasági szüárdságát, továbbá megerősödését és a kolhozoknak, mint szocialista gazdaságnak fejlődését. Alapját képezi a tagok belépésekor szocializált vagyonának 25—50%-a, a tagok belépési díja, a kolhoz pénzbevételeiből eszközölt évi levonások (a mintaalapszabályzat 12. §-a értelmében), az állatszaporulat értéke, az építkezések és termelőeszközök terén mutatkozó növekedés, valamint az ingyenesen juttatott eszközök és vagyontárgyak.

Hasonló célt szolgálnak és azonos elvek alapján létesülnek az oszthatatlan alapok a szövetkezetek egyéb típusai esetében is. (A fogyasztási szövetkezetnél a tagok belépési díja és a jövedelem egy része; ipari szövetkezetnél a belépési díjak, a szocializált vagyon 50%-a, valamint a tiszta jövedelem meghatározott része — 30%-nál nem kevesebb).

Ugyancsak az oszthatatlan alapok részét képezik az állami biztosító által a kolhozoknak kifizetett biztosítási összegek.¹

Az üzletrészalapot a tagok belépésekor szocializált vagyonának egy részéből képezik. Ebből következik, hogy az a kolhoztag, akinek belépésekor nincs társadalmisítás alá eső vagyona, az üzletrészalaphoz sem járul hozzá.²

A szövetkezeti szervezetek alapjai, mind az oszthatatlan alapok, mind pedig az üzletrészalap, társadalmi szövetkezeti tulajdont képeznek. A tagokat még az üzletrészalaphoz is csak eszmei hányad illeti. A kilépő vagy kiváló tagnak csak kötetmi jellegű követelési joga van a gazdasági év letelével az őt megillető hányadrész erejéig.

Egyik kolhozból a másik kolhozba átlépő esetében az üzletrészhozzájárlást nem adják ki az átlépő tagnak, azt annak a kolhozoknak írják üzletrészhozzájárlás minőségben a javára, amelybe az illető kolhoztag átlép.

A fogyasztási szövetkezet esetében az üzletrészalapot a tagok pénzhozzájárlásaiból, az ipari szövetkezetnél részben pénzhozzájárlásaikból, részben a szocializált vagyon egy részéből alakítják.

Az említett két főalapon kívül a kolhozban — az állammal szemben fennálló kötelezettségek teljesítése után — egyéb alapokat is létesítenek.

A *vetőmagalap* szolgál a kolhoz évi vetőmag-szükségletének biztosítására; míg az évi szükséglet 10—15%-át kitevő *vetőmagtartálék* alapja célja, hogy rossz termés esetére szolgáljon biztosítéskul.

Hasonló rendeltetéssel — a kolhoz állat-

¹ A kolhoz termelő tevékenységének jelentőségét mutatja ezen a téren, hogy már 1945-ben a kolhozok oszthatatlan alapjának 90%-a a kolhozparasztok termelőtevékenységének volt eredménye.

² Az a tény azonban, hogy a kolhoztagnak nincs üzletrészhozzájárlása, semilyen kihatással sincs tagsági jogára; tagja a kolhozoknak és a kolhoztag összes jogai megilletik. Ez az egyik jellegzetes vonás, amely megkülönbözteti a kolhozokat a szövetkezeti szervezetek általános típusaitól, amelyeknél az üzletrészhozzájárlás a tagság feltételét képezi.

állományának biztosítására létesül a *takarmány-*, illetve a *takarmánytartálék* alap.

Külön alapról elégitik ki azon falusi és városi munkásokat, valamint alkalmazottakat, akik állatszaporulatukat a kolhoz rendelkezésére bocsátják. Bár az átvett állatok pénzellenértéke az oszthatatlan alapot terheli, az ilyen esetben juttatott pótlólagos természetbeni szolgáltatás egy külön *elszámolási alap* létesítését teszi szükségessé.

Említeni kell az *élelmiszertartálék* alapot, mely az élelmiszerkultúrák bruttó hozamának 2%-a, valamint a *segély* alapot, mely a kolhoz bruttó termelésének 2%-a erejéig szolgál a rokkantak, öregek, ideiglenesen munkaképtelenek és árvák segélyezésére. Azon kolhozokban, amelyekben társas segélypénztárak is működnek, az említett alap egy részét ezen pénztárak rendelkezésére bocsátják. A kolhoz vezetőségének rendelkezésében maradó részt gyermekotthonok és játszótérek létesítésére fordítják.

Létesülnek végül *kulturális alapok* is, melyek rendeltetése: előmozdítani a kolhozkáderek képzését, valamint kulturális intézmények (rádió, mozi) létesítését.

VI.

Ha azon jogok tartalmát vizsgáljuk, amelyek a szövetségi kolhozszervezeteket illetik meg a tulajdonukban levő vagyonuk irányában, úgy mindenekelőtt rá kell mutatni, hogy ez a jog elvileg különbözik az állami szocialista vállalatok azon jogától, amely őket az operatív igazgatásukban levő vagyon feletti birtok, használat és rendelkezés terén megilleti. Következik ez már abból a tényből, hogy a szövetségi kolhozszervezeték tulajdonjogán bíriák a rendelkezésükben levő vagyont, szemben az állami szocialista vállalatok operatív igazgatásában levő vagyonnal, melynek egyedüli és egységes alanya a szovjet szocialista állam.

Ez a tulajdonosi jogosultság azonban nem azonos a római jogi »*ius utendi et abutendi*« fogalmával; azt jelenti a kolhoz számára, hogy vagyont a kolhozsabályzat által előírt módon a kolhoznak — mint szocialista üzemnek — erősítése és fejlesztése érdekében használja.

Ami a *használatot* illeti, a kolhoznak tulajdonában levő eszközeit a kolhozföldek termelékenységének emelésére, a vetésterületek kiterjesztésére, az állattenyésztő gazdaságok szervezésére és fejlesztésére, a takarmányfélék termelésének javítására, a társadalmi alapokon épített gazdasági és egyéb épületek létesítésére, a mezőgazdasági termelés egyéb ágazatainak fejlesztésére stb. kell fordítania.

A termelési és munkaeszközöket a kolhoz főleg brigádjai útján veszi használatba. A brigád kezelésében levő egyes vagyontárgyakat meghatározott brigádtagok gondaira bízzák, akik anyagi és büntetőjogilag felelnek azok helyes felhasználásáért és énségéért. A brigád kezelésében levő vagyon épségéért és célszerű felhasználásáért viszont a brigádvezető felelős. Meg kell azonban jegyezni, hogy a brigádnak nem lehet semmiféle »saját« vagyona, amelynek tulajdonosa nem a kolhoz lenne, mivel ellenkező esetben »kolhozok« ala-

kulnának a kolhozon belül, ami szöges ellentétben állana a kolhozépítés alapelveivel, alkalmas lenne arra, hogy a kolhoztagok figyelmét a közérdek szolgáltatától — a kolhozterv teljesítésétől — személyes érdekeik előtérbehelyezése felé fordítsa.

A kolhoztulajdon felett — szervei útján — kizárólag a kolhoz *rendelkezhetik*. (A kolhoztagok közgyűlése, a kolhoz vezetősége.) Előbbi hagyja jóvá a termelési tervet, jelöli ki a megvalósításához szükséges eszközöket, jóváhagyja a költségvetést, megállapítja a különböző alapok és a munkaegységek alapján kiadandó természetbeni szolgáltatások mértékét.

A kolhoz tulajdonát képező egyes vagyontárgyakat a kolhoz vezetősége a közgyűlés határozata alapján adhatja el s ugyanilyen eljárásban történik egyes vagyontárgyak megvétele is.

A kolhoz természetbeni pénzalapjai felett a kolhoz vezetősége rendelkezik.

A kolhoztulajdon feletti rendelkezés során helyesen kell összegegyeztetni az állami, tehát egész népi érdekeket a kolhoz társadalmi és a kolhoztagok személyi érdekeivel.

(A) A kolhoznak tehát teljesítenie kell az állammal szemben fennálló kötelezettségeit, ami azt jelenti, hogy:

1. Eleget kell tennie a termény, hús, tej és egyéb termékekre vonatkozó szállítási kötelezettségének.

Említendő, hogy azon kolhozok terményszállítási kötelezettsége, amelyek nem veszik igénybe a gép- és traktorállomások segítségét, 25%-kal magasabb a kérdéses körzet azon kolhozainak szállítási kötelezettségénél, amelyek munkájában közreműködnek a gép- és traktorállomások.

2. Be kell fizetnie a jövedelmi adót és a kötelező kárbiztosítási díjakat.

3. Vissza kell térítenie az államtól kapott pénz- és természetbeni kölcsönöket.

4. Eleget kell tennie a termelési szerződésekben vállalt kötelezettségeinek, valamint természetben és pénzben kell megfizetnie a gép- és traktorállomások által végzett munkák díját.

(B) Biztosítania kell a kolhoz társadalmi szükségleteit, ami azt jelenti, hogy az állammal szembeni kötelezettségek lerovása után fennmaradó kolhozzövedelemből elsősorban (természetbeni és pénzbeli) levonásokat eszközölnek az egyes alapok, a folyó termelési szükségletek, valamint az igazgatási-gazdasági kiadások javára.

(C) Miután a kolhoz eleget tett az állammal szembeni kötelezettségeinek és biztosította saját társadalmi szükségleteit, egész fennmaradó termelését és pénzeszközöket a kolhoztagok között kell munkaegységek szerint felosztani.

VII.

Foglalkozni kell még a kolhoz vagyoni felelősségének kérdésével. A kolhoz kötelezettségeiért egész vagyonával felel, kivéve vagyonának azon részét, amely a törvény értelmében nem képezheti a hitelezői követelések kielégítésének tárgyát. Utóbbiak:

1. A kolhoz ipari vagy kézműipari üzei; 2. az üzemek háromhavi működéséhez szükséges

nyers- és üzemanyag; 3. a kolhoz oszthatatlan, vetőmag- és tartalékalapjai; 4. a gazdasági épületek és lakóházak; 5. a termelési terv teljesítéséhez szükséges mezőgazdasági felszerelés, valamint állatállomány, 6. a lábon álló gabona; 7. az egyes kolhoztagokra eső norma szerint meghatározott élelmiszermennyiség; 8. a folyó évi szükségleteket biztosító vetőmagkészlet; 9. a jószágállomány ellátására szükséges takarmánymennyiség; 10. a hosszúlejáratú mezőgazdasági hitelek alapja javára eszközölt befizetések; valamint 11. a kolhozot illető biztosítási díjak.

A kolhoz vagyoni felelősségének esetei röviden a következők:

a) ha nem teljesíti az állammal szemben a kötelező szállításokból, adókból, biztosítási díjakból, valamint az állami kölcsönök visszafizetéséből folyó kötelezettségeit. (A kolhoz csak kormányhatározat alapján mentesülhet a természetbeni szolgáltatások alól, ha ezt nyomós okok indokolják);

b) ha nem tesz eleget a törvényerővel bíró

szerveződésekből (termelési szerveződésekből és a gép- és traktorállomásokkal kötött szerveződésekből) folyó kötelezettségeinek;

c) vagyoni felelősség terheli a kolhozot akkor is, ha állami szövetkezeti szervekkel, valamint más kolhozokkal kötött szerveződésekből folyó kötelezettségeit mulasztja el és

d) ha nem tesz eleget a kolhoztagokkal és a kolhozon kívülálló személyekkel szemben munkadíjazásból eredő kötelezettségeinek.¹

Felel nevezetesen a kolhoz, ha meghatározott időben nem teljesítette azokat a szolgáltatásokat, amelyek a kolhoztagokat megállapított munkagységeik után illetik meg.

Károkozásból kifolyólag a kolhoz általános elvek értelmében felel.

Dr. Pap Tibor

¹ A kolhoz nem felel a tagként belépő parasztnak adósságaiért. Ezek, a törvényben meghatározott kivételektől eltekintve, nem követelhetik a kolhozotól hitelezők kielégítését azon az alapon, hogy vagyonukat társadalmisították. (A kivételek a mezőgazdasági hitelekből származó tartozásokra vonatkoznak.)

V. I. Lenin a törvényességről és az igazságszolgáltatásról*

I.

V. I. Lenin egyik legnagyobb érdeme az, hogy fáradhatatlanul tevékenykedett a burzsoá állam osztálylényegének, a burzsoá állammechanizmus kizsákmányoló és terrorista természetének leleplezése terén.

V. I. Lenin több művében megvilágította mind a burzsoá, mind pedig a cári önkényállam olyan hatalmi tulajdonságainak bonyolult és homályos értelmét, mint a törvényesség és az igazságszolgáltatás. Lerántva az ideológiai leplet a cári önkény bíróságáról és törvényességéről, V. I. Lenin konkrét tények segítségével gyűlöletet keltett a munkásosztályban a kizsákmányoló állammal szemben és rámutatott arra, hogy az ilyen állam erőszakos, könyörtelen összeűzása nélkül lehetetlen a dolgozóknak a gazdasági és politikai rabság alól való felszabadulása.

V. I. Lenin tevékenysége legelejétől kezdve leleplezte a munkások előtt a cári törvényhozás fegyenctartó lényegét. Így a bírságokról szóló 1886. évben kiadott törvényt magyarázva, Lenin rámutatott arra, hogy ez a törvény egyáltalán nem arra irányul, hogy »rendezze« a bírságoknak a munkásoktól való behajtását, hanem a kapitalisták hatalmának megerősítésére a munkások felett. A bírságoknak az a rendeltetése, írta V. I. Lenin, »... hogy fegyelmet teremtsenek, azaz alárendeljék a munkásokat a tulajdonosnak, rábírák a munkásokat, hogy hajtsák végre a tulajdonos utasításait és engedelmesskedjenek annak a munka ideje alatt«.¹

A törvényhozás osztálytermészetének megvilágítása közben Lenin rámutatott arra, hogy bár a törvény a társadalmi viszonyok változása folytán változik, azonban annak lényege továbbra is ugyanarra a célra irányul, amelyet korábban követett. A bírságokról szóló cári törvény boncolását folytatva, Lenin a következőket írta: »A jobbágyparasztnak dolgoztak a földesurakra és a földesurak büntették őket. A munkások dolgoznak a tőkésre és a tőkés büntetik őket. Az egész különbség csak abban van, hogy korábban a jobbágyi alattvalókat bottal verték, most viszont rubellel verik.«²

Lenin leleplezte azt az üres beszédet, hogy a kapitalizmusban a tőkés és a munkás egyenlőek a törvény előtt. Rámutatott arra, hogy az osztályok nyilvánvaló egyenlőtlenségét maguk a törvények rögzítik, hogy a tőkés a munkásokkal épp a törvényre támaszkodva bánnak úgy, mint a jobbágyokkal, minthogy az »... a munkásokkal ugyanolyan szigorúan bánik, mint a szélhámosokkal, tolvajokkal stb.«²

»Mind a cári kormányzat, mind más tőkés államok kormányzatai is a munka és tőke közötti kölcsönös viszonyt érintő törvények sokaságában egyáltalán nem arra törekedtek (miként nem törekednek jelenleg sem), hogy korlátozzák a tőkés önkényét, hanem ellenkezőleg arra, hogy ezt az önkényt jogszabályokként rögzítsék.

A bírságokról szóló törvény példáján V. I. Lenin megmutatta, hogy az ilyen »törvényhozás«, amely erősen támogatja a tőkésnek a munká-

* A »Sovjet állam és jog« 1950. évi 4. számában megjelent tanulmány (fordította Márkus Ferenc).

¹ Lenin Művei, 2. kötet, 20. oldal (oroszul).

¹ U. o. (oroszul).

² U. o. 29. oldal (oroszul).

sokkal szemben elkövetett leggyalázatosabb cselekedeteit, hogyan megy át a munkások kicsúfolásába.

»Korábban a gyáros, — írta V. I. Lenin — ha felelősségre vonta a munkást a túlórázás megtagadása miatt, nem támaszkodhatott a törvényre, most a törvény közvetlenül megmutatja neki, hogyan nyomhatja el a munkásokat.«¹

Azok a törvények, amelyek állítólag a tőkés és munkások közötti viszonyt szabályozzák, nemcsak kiszolgáltatják a munkásokat a gyárosoknak, hanem egyben széles lehetőséget nyújtanak arra, hogy a hatalom szervei beavatkozzanak a munkások viszonyaiba. Lenin »A rossz természet által szenvedett helységek lakosságának a munkában való részvételéről szóló ideiglenes szabályok...« jellemzése közben a következőket írta: »... hogy ne kelljen bajlódni a bíróságokkal a munkások bármilyen elégedetlensége esetén, az ideiglenes szabályok feljogosítják a tisztviselőket arra, hogy három napi időtartamra külön bírói eljárás nélkül letartóztathassák a munkásokat...«²

Amint V. I. Lenin világosan kimutatta, a munkás védtelen a termelésben és ha bátorságot vesz magának ahhoz, hogy szembeszálljon a tulajdonos önkényével, semmi sem védi őt még az egyes kistisztviselők, rendőrtisztviselők önkényétől sem. A munkás már csak azért is védtelen a hatalom önkényével szemben, mert proletár, akinek minden nyílt és bátor szavát úgy »a törvény alapján«, mint minden törvény nélkül is üldözik. A munkások, írta V. I. Lenin, »... tudják, hogy Oroszországban minden nyílt és becületese miatt elvihetik az embert a rendőrség egyszerű parancsára és minden bírói eljárás és nyomozás nélkül börtönbe zárhatják, vagy Szibériába száműzhetik.«³ A cári kormány, amely úgy nézett a munkásokra, mint a »bűnözőkre«, ugyanilyen féltékenyen »gyámkodott« a dolgozó parasztság felett és gyanakodva tekintett a parasztok minden olyan lépésére, amelyet a nyomor elleni harc érdekében tettek.

Amikor 1901-ben nehéz nyomor látogatta meg a falut és a volgamenti parasztok tízmillióit a rossz termés miatt az éhhalál veszedelme fenyegette, a társadalom élenjáró része megkísérelte a helyzet könnyítését anyagi eszközök gyűjtésével, étkezdék nyitásával, orvosi segély nyújtásával. Azonban a kormány rendőri intézkedések növelése útján a legteljesebb mértékben szembe helyezkedett a munkások megsegítésével.

V. I. Lenin leleplezte a cárizmusnak ezt az éhezőkkel szemben tanúsított gyalázatos politikáját. »Az éhező parasztokat — írta Lenin — a kormány nyilvánvalóan *eleve* lázadóknak tekintti, amikor az egész orosz rendőrség által minden orosz munkás felett gyakorolt általános felügyeleten felül még külön szigorú felügyeletet állapít meg.«⁴

Ugyanilyen nehéz elnyomás alatt voltak a tiszttek és altiszttek önkényének kiszolgáltatott

katonai tömegek is, akik a jogtalan katonákat ököllet »nevelték«. A megtorlás és üldözés legcinkusabb formái arra irányultak, hogy meggátolják a dolgozó katonáknak a külső világgal való kapcsolatát s azokat a parancsnokság akaratának engedelmes végrehajtóivá tegyék.

»... A kaszárnya teljesen át van hatva a legfelháborítóbb jogtalanság szellemével — írta Lenin. A paraszt- és munkásszármazású katona teljes védtelensége, az emberi méltóság tagadása, megvesztegetés, verés, verés és verés. Azok számára viszont, akiknek befolyásos kapcsolataik és pénzüik van — könnyítések és kivételezések.«¹

Az 1905. évi forradalom eredményeképpen az önkényuralom arra kényszerült, hogy a nép megtevesztése céljából kiáltványt adjon ki a burzsoá »szabadságjogok« kinyilvánításával. Az Állami Duma megalakítását nemcsak a burzsoázia, hanem a mensevikek is úgy tekintették, mint Oroszországnak az alkotmányos útra lépését.

A Dumát parlamentként emelték ki, amelynek segítségével harcolni lehet a hatalom önkényével szemben és a »szabadságjogok« biztosításáért megállapításáért. Közben az Állami Duma — mint bármely burzsoá parlament sem — egyáltalán nem volt a nép képviselője, abban a nagybirtokosok, tőkés és azok tanult lakájai voltak túlsúlyban. A Duma a valóságban a kormánynak engedelmeskedett és annak összes reakciós intézkedéseit jóváhagyta. A Dumában az önkényuralommal való együttműködés céljából lévő kadetteket, mensevikeket, eszereket leleplezve, V. I. Lenin a következőket írta:

»Az új Állami Duma még mindig ugyanaz az orosz rendőri körzet, kiszélesített formában.«

»A nép érdekei szempontjából az Állami Duma a népképviselőnek a legarcátlanabb kicsúfolása.«²

A »szabadságjogok« kinyilvánítása 1905. év októberében a nép egyenes kicsúfolása volt. Az uralkodó osztályoknak »szabadságjogokra« nem volt szükségük, minthogy az előjogaik és a pénzüik biztosították számukra a kizsákmányoló tevékenységüket a nép felett, viszont a nép, amely jogtalan volt az Állami Duma »adományozása« előtt, ugyanilyen jogtalan maradt, sőt e »szabadság-

¹ Lenin Művei, 4. kötet, 390. oldal (oroszul).

² Lenin Művei, 9. kötet, 171. oldal (oroszul).

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

Tudományos folyóirat mellékletekkel

a

MAGYAR JOGÁSZ
SZÖVETSEG
hivatalos lapja

¹ Lenin Művei, 2. kötet, 258. oldal (oroszul).

² Lenin Művei, 5. kötet, 225. oldal (oroszul).

³ Lenin Művei, 4. kötet, 285. oldal (oroszul).

⁴ Lenin Művei, 5. kötet, 225. oldal (oroszul).

jogok» égisze alatt a rendőrség, a politikai nyomozás és a hatalom minden más eszközének tevékenysége még arcátlanabbá vált. A dolgozókkal szemben alkalmazott erőszak legvadabb formái és a provokáció, valamint a kínzókamrákban való állatias verések módszereinek felhasználása azt bizonyították, hogy a cárizmus még cinikusabb és állatiasabb formájává vált az uralomnak és elnyomásnak.

Lenin nagy érdeme volt, hogy ezt az oroszországi valóságot, mint a tőkének, a dolgozók állati és cinikus ellenségének a mindenhatóságát leleplezte. Lenin rámutatott arra, hogy az oroszországi való életben »az átkozott kapitalista „civilizációnk» söpredékének alattomos bujtogatása, megvesztegetése és összefogása, a fegyverteleneknek a felfegyverzetten részéről való állatias verése, a bírói eljárásnak és vizsgálatnak maguk által a bűnösök által játszott komédiája» uralkodik.¹

Ez az átkozott mult az országunkban, a győztes szocializmus országában már rég összeomlott, abban az országban, ahol az egyénnek a szocialista állam törvényei által szigorúan védett, valódi szabadsága, jogai és méltósága felvirágoztak. De V. I. Leninnek, a dolgozók nagy vezérének haragos szavai telve vannak frissességgel és erővel, ha azokat az állapotokat vizsgáljuk, amelyek jelenleg az imperializmus országaiban uralkodnak. Az állatias leszámolások a munkássággal a legkülönbözőbb technika alkalmazása mellett, ideszámítva a könnyfakasztó gázokat és tankokat; állatiasságok a gyarmatokon, bírói eljárások az ország legkiválóbb emberei, a béke és a szabadság valódi őrei, védelmezői ellen, olyan bírói komédiák, amelyek mellett elhalványulnak az oroszországi cárizmus állatiasságai a sztolyipini rendszer éveiben, — íme az USA, Anglia, Franciaország, Olaszország imperialistái jelenlegi uralmának jellemző vonásai.

Az 1905. évi forradalom vereséget szenvedett. Lenin és Sztálin fáradhatatlanul új, még hatalmasabb rohamra készítették elő a munkásosztályt az önkényuralom ellen.

Az újbóli felemelkedés éveiben Lenin ismételen leleplezte az önkényuralom aljasságát, amely a tőkészekkel kéz a kézben lépett fel a munkásmozgalom elleni harcban. Lenin és Sztálin leleplezték a mensevikek hazugságát az új forradalom szükségtelenségéről és a reformért folyó harc lehetőségéről a meglévő rendszer keretein belül.

»Most újra helyreállt a cári önkényuralom, megint uralkodnak és kormányoznak a jobbtartó földesurak, újra erőszakot alkalmaznak mindenütt a munkásokkal és a parasztsággal szemben, mindenütt a hatóságok ázsiai önkénye, a nép aljas megcsúfolása kerekedik felül,«² — írta V. I. Lenin 1910-ben »A forradalom tanulságai« című cikkében.

Sztálin elvtárs, leleplezve azokat a hamis állításokat, hogy Oroszországban »megújhdott« rendszer van, 1912-ben »Éljen május 1« című cikké-

ben a következőket írta: »Nézzetek körül: hát hasonlít a sokat szenvedett Oroszország »megújított« »rendezett« országra?

Demokratikus alkotmány helyett — az akasztófa és a vad önkény rendszere!

Az egész népet képviselő parlament helyett — a sötét földesurak sötét Dumája!

A »polgári szabadság megingathatatlan alapjai« helyett, a szolás, a gyülekezés, a sajtó, az egyesülés és a sztrájkok szabadsága helyett, amelyet már az október 17-i kiáltványban megígértünk — az önkény és a terror garázdálkodó keze, betiltott lapok, száműzött szerkesztők, lerombolt szakszervezetek, szétkergetett gyűlések!

A személyiség sérthetlensége helyett — verés a börtönökben, kegyetlenkedés az állampolgárokkal, véres leszámolás a sztrájkolókkal a lénai aranytelepeken!¹

Ilyen volt az oroszországi valóság a reakció éveiben, ilyen borzasztó volt a nép jogtalansága tekintet nélkül arra, hogy az önkényuralom és a kapitalizmus tudós kiszolgálói és lakójai minden erejükkel igyekeztek megszépíteni azt, bebizonyítani, hogy Oroszországban »alkotmányos rendszer« van. Ha a liberálisok arról fecsegték, hogy a nép állítólag az 1861. évi reform eredményeképp elvitathatatlan jogokat kapott, akkor a nagybirtokosok köptek ezekre a »jogokra«. Lenin leírt egy esetet a »bírói gyakorlatból«, amely az 1862. évben indult, de a cári-nagybirtokosi törvények kivételes »hajlékonysága« folytán még 1913-ban sem volt befejezve. Az 1862. évi törvény kötelezte Sztroganov gróf urali nagybirtokost arra, hogy a munkásoknak földet osszon. Sztroganov megtagadta a törvény végrehajtását és a munkások kénytelenek voltak a bírósághoz fordulni. A bírói eljárás fél évszázadon át egy lépéssel sem vitte előre az ügyet és a fenséges gróf továbbra is birtokosa maradt azoknak a földeknek, amelyeket át kellett volna adnia az urali munkásoknak.

E példával V. I. Lenin rávilágított a cári-földesúri törvényesség teljes gyalázatosságára. »Nevetséges „jogról” beszélni, — írta Lenin, — amikor úgy a törvények kiadása, mint azoknak alkalmazása vagy hatályon kívül helyezése a gyakorlatban a nagybirtokosok kezében van. Tehát van egy olyan osztály, amely maga alkotja a jogot és maga helyezi azt hatályon kívül. Tehát a „jogról”, a „reformról” szóló liberális beszédek — üres fecsegések.«²

A tőke uralma alatti törvényesség sajátosságait jellemezve, Lenin rámutatott arra, hogyan biztosította »ez a törvényesség« a dolgozók büntetlen kirablását. Így a »pereszelenceszto« politikáját jellemezve, Lenin rámutatott arra, hogy Közép-Ázsiában a törvények segítségével sajátították ki a helyi lakosság tulajdonában lévő földeket a gyarmatosítók számára.

V. I. Lenin, leleplezve az imperializmus időszakának hatalmas anyagán a kizsákmányoló osztályok törvényességének osztálytermészetét, meggyőzően mutatott rá, hogyan tagadta meg maga a

¹ Lenin Művei, 10. kötet, 472. oldal (oroszul).

² Lenin Művei, 16. kötet, 277. oldal (oroszul). (Lenin Válogatott Művek, Szikra, I. kötet, 710. old.)

¹ I. Sztálin, 2. köt., 222. oldal (oroszul). (Szikra, 1949, 238—239. old.)

² Lenin Művei, 19. kötet, 273. oldal (oroszul).

burzsoázia lépésről lépésre az osztályharc éles ellentmondásai eredményeképpen az általa létrehozott törvényességet, amely már akadályozta a tőke uralmának fenntartásáért és megerősödéséért vívott harcában. A burzsoázia által létrehozott törvényesség felhasználásának korszakát hatalmas forradalmi csaták időszaka *váltja fel*, miközben e csaták lényegileg az *egész* burzsoá törvényesség, az *egész* burzsoá rendszer lerombolásához vezetnek és *formájuk szerint* a burzsoázia fejlesztett erőlködésével kell kezdődniük (és kezdődnek), hogy lerázza a saját maga által létrehozott és részére elviselhetetlenné vált törvényességet.¹

Országunk dolgozói a Bolsevik Párt és V. I. Lenin és I. V. Sztálin, nagy vezéreink vezetése alatt »törvényességükkel« egyútt örökre lerázták a kizsákmányolók uralmát és megszilárdították a szocialista törvényességet, mint a szocialista állam jogrendjének elvitathatatlan alapját.

II.

Ugyanilyen mélyen leplezte le V. I. Lenin a cári bíróság osztálytermészetét és kizsákmányoló lényegét.

A kizsákmányoló állam gépezetét érintve, Lenin már az első munkáiban meghatározta azt a helyet, amelyet a bíróság az államhatalom szerveinek általános rendszerében foglal el és kimutatta annak egyenes függőségét az uralkodó osztályok politikájától, tekintet nélkül a látszólagos függetlenségre és demokratizmusra.

A rettenetes cári rendszert a tőke uralmának egyenes önkényeként jellemezve, Lenin kimutatta, hogy a cári bíróság mindig az uralkodó osztály akaratának volt a végrehajtója és mindenekelőtt az ú. n. politikai bűncselekmények elleni harcnak volt a legélesebb eszköze. Ilyenkor nem volt egyáltalán jelentősége azoknak az eljárásjogi biztosítékoknak, amelyeket a törvény a büntetőügyek elbírálására megállapított. Mindazokat, akik elégedetlenek voltak az önkényuralommal vagy a tőkés rendszerrel, a hatalom ügynökei kötelezően elítélendő ellenségeknek tekintették.

Az ilyen bűnügyekben — ahogy V. I. Lenin kimutatta — nem volt jelentősége annak, hogy megvannak-e a bűnösséget igazoló »bizonyítékok«.

Igy, amikor az élenjáró munkások egy csoportját az ú. n. »Obuchovi bűnperben« felelősségre vonták, Lenin a következőket írta: »Az ügy világos. Azok ellen indítottak bírói eljárást, akikben politikai ellenséget gyanítottak. A titkos rendőrség bemutatta a névjegyzékeket. A rendőrök magától értetődően „igazolták”, hogy ezek az emberek ott voltak a tömegben és köveket dobáltak, kiváltak a többiek közül.«²

Ennek a bűnügynek a menetét jellemezve, Lenin rávilágított a bíróság közvetlen kapcsolataira a titkos szervekkel és ezáltal leplezte a liberálisok hazugságait a bíróság függetlenségéről és arról, hogy az csak a törvénynek van »alárendelve«. »A vádat hamisították: a rendőrség

utasította a bírakat, hogy csak egy oldalról vizsgálják meg az ügyet.«¹

Ismeretes, hogy a büntetőügyek elbírálásának új rendjét megállapító bünvádi eljárás bevezetése alkalmával a cári kormány mindent megtett, hogy a bírakat még nagyobb mértékben tegye függővé a hatalomtól. Úgy a magasabb fizetéseket, mint a szolgálati rangokat e célból vezették be a bírák számára. A bírák és ügyészek szolgálati előmenetele ezért függött a »szolgálati szorgalomtól«, azaz attól, hogy engedelmesen teljesítik-e a kormány vonalát.

A hivatásos bírák e jobbágyi függőségét megvilágítva, Lenin a következőket írta: »A hivatásos bírák leginkább azzal törődnek, hogy az ügy az iratok szerint síma legyen: csakhogy minden rendben legyen az iratokban és ezen túl a tisztviselőnek, aki csak arra törekszik, hogy megkapja a fizetését és kiszolgálja a főnökséget, semmihez semmi köze.«²

Teljesen természetes ezért, hogy a cári bíróság egyáltalán nem volt közömbös azzal szemben, aki éppen a vádlottak padján ült. Ha politikai ellenségek álltak a bíróság előtt, az igazság teljes kigúnyolásával, bizonyítékok hamisításával, besúgóknak alapvető »tanuként« való felhasználásával fegyházba kerültek. Ha viszont a sötét erők gyalázatos képviselői vagy a hatalom ügynökei álltak a bíróság előtt, minden lehető megtettek abból a célból, hogy a valódi bűnösök szárazon kerüljenek ki a vízből. A reakció évei alatt a rendőrség teljes támogatása és részvétele mellett Oroszországon pogrom-hullám hömpölygött keresztül. A tények annyira botrányossá váltak, hogy még a cári kormánynak sem lehetett azokat eltitkolni és elhallgatni. De az ezekben az ügyekben lefolytatott nyomozásokat azzal a nyilvánvaló céllal, hogy a bűnösöket kimentsék, szándékosan és hihetetlenül elhúzták és a megtorlás teljes erejét azok ellen fordították, akik a pogromok szenvedő alanyai voltak.

V. I. Lenin leplezte az azok ellen folytatott »harc« szégyenletes formáit, akik a cári törvényeket felülmúlva még e törvényeket is megsértették, világosan rámutatva, hogy — eltekintve attól, hogy a törvények bizonyos formális biztosítékokat tartalmaztak a nyomozással és a bírói

¹ Ugyanott.

² Lenin Művei, 4. kötet, 275. oldal (oroszul).

Most jelent meg!

**A KÖZÜLETI VÁLLALATOK
FEGYELMI SZABÁLYZATA**

**A 34/1950. (I. 27.) M. T. számú rendelet és
magyarázata**

Összeállította és a magyarázatot írta:

Dr. WELTNER ANDOR

136 oldal

Ára: 4.— Ft.

Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó
kiadása

¹ Lenin Művei, 16. kötet, 284. oldal (oroszul).

² Lenin Művei, 5. kötet, 227. oldal (oroszul).

eljárással kapcsolatban — a büntetéseket változatlanul felmentették.

»A régi hatalom tisztviselői által folytatott bírói eljárások és nyomozások — írta Lenin — változatlanul egy eredményhez vezetnek: a bűnügyek elhúzódnak, a pogrom elkövetésében bűnösöket nem derítik ki, néha még az összevert és nyomorékká tett zsidókat és értelmiségieket hurcolják a bíróság elé...«¹

1901-ben a felsőbbíróság külön kirendeltsége Alsónovgorodban tárgyalta Vozduhov paraszt meggyilkolása miatt indult bűnügyet, akit »kijózanodás« végett vittek be a rendőrségre. Őt rendőr úgy »kijózanította« Vozduhovot, hogy másnapra meghalt és a boncolás 10 bordatörést és az agyban vérömlést fedezett fel.

Figyelmen kívül hagyva azt, hogy ilyen állatias bűncselekményről volt szó, amelyet még hozzá hivatalos személyek szolgálati kötelezettségeik teljesítése közben követtek el, a bíróság a vádlottak közül hármat négyévi fegyházra és kettőt mindössze egy hónapi szabadságvesztésre ítélt el és még csak nem is gyilkosság, hanem tetteles »sértés« miatt.

»Üsd, csak ne halálra« c. cikkében Lenin könyörtelenül leplezte a bíróság osztályfoglaltságát, amikor a dolgozó ember életének és egészségének védelme kérdéséről van szó. Vozduhov meggyilkolása miatt indult bűnügyben a rendőrök enyhébb büntetéssel szabadultak, mint amilyen a közönséges emberölésre van megállapítva.

»A törvényt azért hozták, — írta Lenin, — hogy elferdítsék a bűnösség és felelősség kérdését, mondhatják jogászaink. Valóban mennyire finom bírói művészetre van szükség ahhoz, hogy a halálra-kínzásban való részvételt egyszerű tetteles sértéssel lehessen minősíteni.«²

V. I. Lenin a rendőrök ellen — akik embert öltek és enyhe büntetéssel szabadultak — lefolytatott ezt a szégyenletes bírói eljárást jellemezve, felhozta a cikkében az ugyanabban az időben lefolytatott egy másik bűnügy eredményét is, amely szerint ugyancsak 4 évi fegyházra ítélték azt a katonát, aki 50 nadrágot és bakancsárut lopott. Lenin a két bűnügy összehasonlításával kimutatta, hogy milyen szigorú a cári bíróság, ha a vádlott a szent magántulajdon ellen tör és milyen enyhe olyankor, ha a hatalom ügynökei által elkövetett legsúlyosabb bűncselekményről van szó.

»A rendőrségre rábízott ember élete — írta Lenin — egyenlő értékű az örre bízott 50 nadrággal és egynehány bakancsal. Ez az eredeti egyértékrehozatal úgy tükrözi vissza rendőr-államunk egész rendszerét, mint a napot egy csepp víz. Az egyén a hatalommal szemben — semmi. A fegyelem a hatalmon belül — minden... egyébként bocsánat: csak a jelentéktelen emberkéek számára minden.«³

Lenin több munkájában kimutatta a felek helyzetének különböző voltát a bíróság előtt, ha az egyikük a tőke képviselője. Amikor a »per

a vállalkozó és a munkás között folyik, a bíró mindig a »törvény« szigorú híve és nem törődik a munkás törvényes érdekeivel.

V. I. Lenin — a dolgozóknak a tőkésekkel szembeni pereikben megnyilvánuló ezt a tehetlenségét érintve — már az első munkáiban kimutatta, hogy a munkás jogtalansága annak következménye, hogy a bíróság közvetlenül védelmezi a tőke érdekeit.

V. I. Lenin, leleplezve a cári »igazságszolgáltatást«, mindig kiemelte a bíróság kapcsolatát a tőkével, a burzsoáziával. Természetes ezért, hogy a munkások a tulajdonosokkal való konfliktusaik során nem kaphatták meg az igazságos érdekeik védelmét. Azoknak a bírói eljárásoknak a gyakorlata, amelyek az imperializmus országában a munka és a tőke között folynak le, megmutatja, milyen mélyen látta Lenin a burzsoá állam egész mechanizmusának ezt a közvetlen kapcsolatát tényleges gazdáival. Így a mai amerikai bíróságok azokat a törvényeket, amelyek a monopóliumok bűnös tevékenysége ellen irányulnak, a valóságban a munkaérdekeiket védő munkásokkal szemben alkalmazzák. A francia nemzetgyűlés által nemrég elfogadott törvények jogot adnak a bíróságoknak arra, hogy a munkásokat olyan cselekményekért vonják felelősségre, amelyek soha és sehol nem voltak bűncselekmények. Az angol bíróság helyt adott a vasúti igazgatóság által a munkásokkal szemben a sztrájkjal okozott kár megtérítése iránt indított keresetnek.

Igy néz ki a mostani burzsoá bíróság »függetlensége«, amelyre közvetlenül vonatkoznak V. I. Lenin haragos szavai arról, hogy »a burzsoázia előtt lakájkodó bírák az alkotmány által biztosított szabadságjogokat is egyenlővé tudják tenni a semmivel, ha az ügy a munka és a tőke közötti harcot érinti.«¹

Az önkényuralom és a tőke állatias jellegét állandóan leleplezve, Lenin kiemelte, hogy nem lehet abban az illúzióban ringatni magunkat, hogy a bíróság az ügyeket a törvénynek megfelelően dönti el. A törvény — az uralkodó osztály akarata; a bíróság a törvényt alkalmazva mindig az urak érdekeit veszi figyelembe és a dolgozók elnyomásának szükségességét. Ezért mindannak az elnyomása, ami haladó, a privilégizáltak részéről elkövetett rablások és sikkasztások teljes büntetlensége mellett folyik le, akik a mancsaikat állami, vagy társadalmi zsebekbe dugják. A cselekményeik majdnem büntetlenek maradnak, mert az ilyen esetekben a bíróság olyan ügyesen alkalmazza és magyarázza a törvényeket, hogy azok mindig elnézőeknek bizonyulnak a gazdagokkal szemben.

»A kis tolvaj — fegyházba kerül, — írta Lenin a bíróság »gyakorlatát« elemezve, — a nagy tolvaj pedig — az összes disznók, miniszterek, bankigazgatók, vasútépítők, mérnökök, vállalkozók és mások, akik a kincstári vagyon tíz- és száz ezreit ragadják el — a legkritkább és legrosszabb esetben azzal fizet meg, hogy távoli guberniumokba

¹ Lenin Művei, 10. kötet, 472. oldal (oroszul).

² Lenin Művei, 4. kötet, 366. oldal (oroszul).

³ Lenin Művei, 4. kötet, 365. oldal (oroszul).

¹ Lenin Művei, 9. kötet, 381. oldal (oroszul).

számúzik, ahol az összerablott pénzekből iddógálva élhet.¹

1917 nyarán az ideiglenes kormány a mensevikek és eszerek támogatása mellett, bűnvádi eljárást indított a Bolsevik Párt vezetőivel szemben. Ezzel kapcsolatban olyan hangok hangzottak el, hogy a vádlottaknak önként meg kell jelenniük a bíróság előtt, hogy a bírósági eljárás folyamán nyilvánosan bizonyítsák be ártatlanságukat.

Ezzel kapcsolatban V. I. Lenin még egyszerű teljes meggyőző erővel rámutatott arra, hogy a bíróság közvetlenül függ a hatalom szerveitől és hogy minden politikai ügyet úgy dönt el, ahogy azt a kormány kívánja.

»A bíróság a hatalom szerve...

Katonai diktatúra van. „Bíróságról“ itt beszélni is nevetséges,² írta Lenin, amikor kimutatta annak az elképzelésnek teljesen káros voltát, hogy a bíróság már az önkényuralom elmozdítása után, a tőke uralma mellett, olyan intézménnyé változik, amelynél a dolgozó megtalálhatja az igazát.

A burzsoá államapparátusnak az az összeváltása, amelyre V. I. Lenin és I. V. Sztálin hívott fel, azt jelentette, hogy a tőke uralmának összes kellekeivel együtt le kell rombolni a régi bíróságot — az erőszak eszközét is — és létre kell hozni az új bíróságot — a proletárdiktatúra eszközét.

III.

A szocialista forradalom győzelmével Oroszországban létrehozott új jogrend alapjába a szocialista törvényesség került, mint az ellenségekkel való harc és az új munkafegyelem megerősítésének legfontosabb tényezője.

A szocialista törvényesség meghonosodásának és megerősödésének V. I. Lenin igen nagy jelentőséget tulajdonított, súlyt helyezett a burzsoá törvényesség teljes lerombolásának szükségességére, mint a szovjet rendszer megerősödésének legfontosabb feltételére. Lenin már 1910-ben a következőket írta: »A szocialista proletariátus egy percre sem fogja elfelejteni, hogy forradalmi tömegharc előtt áll és elkerülhetetlenül előtte áll, amely a halálraítelt burzsoá társadalom teljes és minden törvényességét összeváltja.«³

Lenin már az Októberi Forradalom győzelme előtt az általa kidolgozott jogi jellegű intézkedések közül mindenekelőtt az új jogrend megsértői elleni harc kérdését emelte ki. Így 1917 október végén készített »Szabályok vázlatában a tisztviselők számára« Lenin szigorú büntetést helyezett kilátásba a régi államapparátus tisztviselőinek hanyagságáért: »Minden hanyagság az ügyek átadásánál és a kormánynak és a hatalom szerveinek adott beszámolóokban vagy a közönség és népgazdaság kiszolgálásában a bűnös vagyonának elkobzásával és öt évig terjedő börtönnel büntetendő.«⁴

Ugyanilyen szigorúan bírálta el V. I. Lenin azoknak a személyeknek a törvénysértéseit, akiket a munkások a Munkásellenőrzésről szóló szabályzat értelmében választottak be az ellenőrzés szerveibe. Lenin igen nagy jelentőséget tulajdonított a munkásellenőrzés megszervezésének azoknak a vállalatoknak a tevékenysége felett, amelyek a tulajdonosok birtokában voltak, mint a termelésnek és elosztásnak az egész nép által történő nyilvántartása és ellenőrzése ügye felé vezető legfontosabb lépésnek. Ezért Lenin a munkások és tisztviselők választott képviselőitől még a legszigorúbb felelősséget is megkívánta.

Ezeket — írta V. I. Lenin a Munkás- és parasztellenőrzésről szóló szabályzat javaslatában, — »felelőssé kell nyilvánítani az állammal szemben a legszigorúbb rendért, fegyelemért és a vagyon védelméért. Azokat, akik hanyagságban, tartalékok, beszámolók elrejtésében, stb. bűnösök, teljes vagyoneklobzással és 5 évig terjedhető börtönnel kell büntetni.«¹

A régi viszonyok gyökeres összeváltása és az új, szocialista társadalmi viszonyok létrehozása az elmozdított osztályok határozott ellenállása mellett folyt le, amelyek arra törekedtek, hogy bármibe is kerüljön, megtartsák a régi előjogaikat. Ez az ellenállás többek között a szovjet hatalom intézkedései szabotálásának legkülönbözőbb formáiban nyilvánult meg.

Lenin — súlyt helyezve az ellenséges ellenállás veszélyére — rámutatott arra, hogy nincs más út a szocializmus felé, mint az elmozdított kizsákmányolók ellenállásának könyörtelen elnyomása, hogy nem szabad enyhéséget mutatni az ellenségekkel szemben, akik nem hagytak fel azzal a reménnyel, hogy visszatérnek a hatalomra, hogy a forradalmi hatalomnak keménységet és könyörtelenséget kell mutatnia a forradalom ellenségeivel szemben.

»A diktatúra (proletariátus — I. G.) — írta Lenin — valóban kemény és könyörtelen forradalmi hatalmat tételez fel mind a kizsákmányolók, mind a huligánok elnyomásában, a mi hatalmunk pedig túlságosan enyhé.«²

A széles tömegek bevonása nélkül nem lehet komoly ellenőrzést és nyilvántartást eredményesen megvalósítani. És Lenin már 1917 november 5-én

¹ Lenin Művei, 26. kötet, 242. oldal (oroszul).

² Lenin Művei, 27. kötet, 284. oldal (oroszul).

Most jelent meg!

MAGÁNJOG ÉS POLGÁRI JOG

Írta:

Dr. EÖRSI GYULA

*Szocialista polgári jogunk
tudományos problémáival foglalkozó munka*

148 oldal

Ára: 7.50 Ft.

Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó
kiadása

¹ Lenin Művei, 4. kötet, 365. oldal (oroszul).

² Lenin Művei, 25. kötet, 155. oldal (oroszul).

³ Lenin Művei, 16. kötet, 284. oldal (oroszul).

⁴ Lenin Művei, 26. kötet, 240. oldal (oroszul).

lángoló felhívással fordult a dolgozók felé, hogy segítsék a szovjet hatalmat az új élet felépítésében és a bűnöző elemek elleni harcban, amelyek arra törekednek, hogy kihalználják az államapparátus építésének első időben megnyilvánuló nehézségeit. »A legszigorúbb ellenőrzést vezessétek be a termelvények termelésében és nyilvántartásában. Tartóztassatok le és adjatok át a nép forradalmi bíróságának mindenkit, aki a nép ügyének ártani merészel«... — írta Lenin.¹

A szocialista forradalom eredményeképpen a népre, az államra hatalmas anyagi értékek szálltak át, amelyek érintetlenségétől és nyilvántartásától függött az, hogy a gazdasági élet kiépítése, az ipar és mezőgazdaság újjáépítése, továbbá a lakosságnak szükségleti árukkal és termelvényekkel legalább is minimális mértékben való ellátása terén eredmények lesznek-e elérhetők.

V. I. Lenin óv attól a veszélytől, hogy az értékeket a kizsákmányolók és bűnöző elemek szétfosztogatják és felhívja a dolgozókat, hogy a népi vagyton védelmét haládektalanul vezessék be. »Őrizétek, védjétek, mint a szemetek világát, — írja ugyanabban a november 5-i felhívásában, — a földet, a gabonát, a gyárakat, a szerszámokat, a termelvényeket és a szállítóeszközöket, — mindez mostantól kezdve teljesen a tiétek, az egész nép vagyona.«²

A régi rend gyökeres összezuúzása magát a munkásosztályt is érintette. A kizsákmányolással együtt összeomlott a régi munkafegyelem is, amely gazdasági kényszeren és az éhhaláltól való félelmen alapult. Új, szocialista munkafegyelem létrehozása kötelező feltétele volt annak, hogy a szocialista állam megerősödjék és az ellenség ellenállása elleni harc eredményes legyen.

Lenin minden olyan művében érintette az új munkafegyelem kérdéseit, amelyet a szovjet hatalom feladatainak szentelt. A szocialista munkafegyelemért folyó harc nem volt könnyű feladat, minthogy a munkásosztály körében nem tűnt el máról-holnapra az a régi nézet, amely a munkát kényszernek tekintette. A termelési és munkaeszközöknek az államra való átszállásával a munkás munkája saját magára és a társadalomra végzett szabad munkává változott át. De a szabad munka is csak akkor termelékeny, ha a legszigorúbb fegyvelmen alapul. V. I. Lenin a munkafegyelmet a szocialista rendszer megerősödésének legfontosabb feltételeként jelölte meg.

»Erősen tudatára kell ébrednünk és el kell érni azt, hogy minden munkás tudatára ébredjen annak az igazságnak, — írta Lenin 1918-ban, — hogy csak a proletár vasfegyelem létrehozására és helyreállítására irányuló állhatatos és türelmes munka, a huligánokkal, kulákokkal és a dezorganizátorokkal való könyörtelen leszámolással, alkalmas arra, hogy megvédje a szovjet hatalmat a jelen pillanatban.«³

Lenin, mint lángeszű dialektikus, a szocialista állam gyakorlati építése legbonyolultabb kérdé-

seinek feldolgozásánál — súlyt helyezve a legszigorúbb szocialista törvényesség megállapításának és megvalósításának és szigorú jogrend bevezetésének szükségességére — nem ajánlotta a harc konkrét módozatainak jogszabályokba foglalását és konkrét bűncselekményformákat és büntetéseket megállapító jogi normák bevezetését. Ehhez még nem volt megfelelő tapasztalat, amelyet általánosítani lehetett volna és felvenni a jogi jellegű aktusokba. És minthogy a konkrét helyzetek bonyolult és különböző volta konkrét harci intézkedéseket kívánt, ebben az igen fontos államügyben Lenin óriási szerepet tulajdonított a helyi kezdeményezésnek, a vezető munkakörbe emelt munkások és parasztok egészséges gyakorlati tapasztalatának.

Óriási jelentőséget tulajdonított Lenin a dezorganizátorok elleni harc helyszínén kialakult tapasztalatának.

»A gyakorlati nyilvántartásnak és ellenőrzésnek a gazdagok, csalók és munkakerülők felett ezerféle formáját és módozatát kell kidolgozni és kipróbálni a gyakorlatban maguknak a kommunáknak, a falun és a városban lévő kis sejteknek. A különbözőség biztosítéka itt az életképességnek, biztosítéka az egységes, közös cél elérésének: az orosz földnek az összes káros rovartól, a bolhaktól-csalóktól, a poloskaktól-gazdagoktól és egyebektől való megtisztításának.«¹

Lenin — mélyen megértve az új rendért a régi világ erőinek és szokásainak dühös ellenállása mellett folyó harc egész bonyolult voltát, — rámutatott arra, hogy a fegyelem kidomborításával és az új társadalomnak mindazoktól való döntő megtisztítása útján, akik a »kapitalizmus hagyományait« őrzik — azaz a csavargóktól, munkakerülőktől, a kincstár tolvajaitól — rendszeresen és állandóan harcolni kell a kapitalizmus öröksége ellen, kidomborítva azt a fontos körülményt, hogy »most az összes földek, az összes gyárak, az összes vasutak a Szovjet Köztársaság „kincstárát” alkotják.«²

E fontos államügy eredményét Lenin közvetlenül összekapcsolta a legszigorúbb törvényesség bevezetésével az állami és társadalmi élet minden területén. Így, amikor a Szovjetek VI. Kongresszusa 1918-ban külön rendeletet fogadott el a törvények legszigorúbb betartásának szükségességéről mind a polgárok, mind a hivatalos személyek részéről, e rendeletet a népbiztosságok vezető dolgozói részére megküldve, Lenin a következőket írta: »Felhívom a figyelmet e törvény szigorú végrehajtásának feltétlen szükségességére.«³

Óriási jelentőséget tulajdonított Lenin a szocialista törvényességnek a polgárháború feltételei között is. Így a Kolcsák feletti győzelem alkalmával a munkásokhoz és parasztokhoz intézett levelében Lenin a következőket írta: »A legkisebb törvénytelenység, a szovjet rend legkisebb meg-

¹ Lenin Művei, 26. kötet, 266. oldal (oroszul).

² Ugyanott.

³ Lenin Művei, 27. kötet, 328. oldal (oroszul).

¹ Lenin Művei, 26. kötet, 375. oldal (oroszul).

² Lenin Művei, 27. kötet, 222. oldal (oroszul).

³ VIII. Lenini Gyűjtemény, 19. oldal (oroszul).

sértése már úr, amelyet a dolgozók ellenségei haladéktalanul kihasználnak...¹

Fontos megjegyezni, hogy a szocialista törvényesség döntő megerősödését Lenin közvetlenül az államapparátus munkájának minőségével kapcsolta össze, amelynek erejét és tekintélyét maguknak a tömegeknek az államigazgatásba való legszélesebb bevonásával kell emelni. »...Csodálatos eszközünk van arra, hogy egy csapással megtízszerezzük az államapparátusunkat, — mondotta, — olyan eszközünk, amellyel egyetlen egy tőkés állam sem rendelkezett sohasem és nem is rendelkezhetik. Ez a csodálatos eszköz — a dolgozók bevonása, a szegények bevonása az állam igazgatásának napi munkájába.«²

IV.

Nem kisebb jelentőséget tulajdonított V. I. Lenin a dolgozók részvételének az igazságszolgáltatás megvalósításában. A szovjet bíróságnak a legfontosabb állami feladatok megoldása terén Lenin a legtevékenyebb szerepet tulajdonította. »A bíróság: a hatalom szerve« — emelte ki többször Lenin, a bíróság helyét jellemezve a szocialista állam szerveinek rendszerében.

Óriási jelentőséget tulajdonítva az állam nevelő tevékenységének, Lenin egyben rámutatott a legszigorúbb kényszer alkalmazásának szükségességére a törvények megsértőivel szemben. Minél eredményesebb a bíróság tevékenysége a kényszernek az állam nevében való gyakorlása terén, annál erősebb a társadalmi hatása. A bíróság nevelőhatását Lenin a legszélesebb demokratizmusával, széleskörű nyilvánossággal és a kizsákmányoló társadalom bíróságára jellemző formalizmus és lélektelenség hiányával jellemezte. A régi bíróságot felszámolva, mondotta Lenin a Szovjetek III. Kongresszusán, »mi megtisztítottuk ezzel az utat a valódi népi bíróság számára és nem annyira a megtorlás erejével, mint amennyire a tömegek példájával, a dolgozók tekintélyével, formalítások nélkül, a bíróságot, mint a kizsákmányolás eszközét, a nevelés eszközévé alakítottuk...«³

Mint ahogy a szocialista állam osztályjellege és feladatai szerint erősen eltér a burzsoá államtól, úgy térnek el a szovjet bíróság feladatai is a burzsoá bíróságtól. A régi bíróság a kizsákmányolás és a politikai elnyomás eszköze volt, előtte annak ellenségei — a dolgozók álltak, akikkel szemben a bíróság olyannyira könyörtelen volt, mint amennyire mérhetetlenül elnéző volt az uralkodóosztály képviselőivel szemben. A szovjet bíróság előtt kettős feladat állt: egyrészt — könyörtelen harc az elmozdított kizsákmányolóknak bűnös meszterkedéseivel szemben, másrészt — a dolgozók tudatában a munkafegyelem betartása szükségességének meghonosításáért folyó harc.

»Az új bíróságra mindenekeelőtt, — mondotta Lenin, — a kizsákmányolóknak elleni harc céljából volt szükség, akik megkísérelték azt, hogy vissza-

állítsák az uralmukat és megvédjék az előjogaikat, vagy titokban átcsempésszék, csalással megszerezzék ezeknek az előjogoknak egyik vagy másik részecskéjét. De ezenkívül a bíróságokra, ha azokat valóban a szocialista intézmények elveinek megfelelően szervezték meg, egy másik, még sokkal fontosabb feladat hárul. Ez — a dolgozók fegyelme és önfegyelme legszigorúbb megvalósítása biztosításának feladata.«¹

A legfontosabb követelmény, amelyet Lenin az új bírósággal szemben támasztott, abban állott, hogy azt szovjet módra kell megszervezni. Leninnek ez a gondolata a bűncselekmények egyes formái elleni harc konkrét intézkedéseivel kapcsolatban tett legfontosabb útmutatásai egész sorát áthatja. Így, amikor a szovjet hatalom szervezésének legelején az ellenséges osztályok gonosz szabotázs segítségével megkísérelték a szocialista építés aláásását, amikor a bűnöző elemek a gabonával és más termékekkel és árukkal a legszélesebb spekulációt folytatták és ezáltal aláásták a dolgozó lakosság ellátását, V. I. Lenin a következő útmutatást adta e veszélyes jelenségek elleni harcra a katonai-forradalmi bizottságnak: »A leghatározottabb intézkedéseket kell foganatosítani a spekuláció és a szabotázs, a tartalékok rejtegetése, a szállítmányok rosszindulatú visszatartása, stb. kiirtására.

Mindazokat a személyeket, akik bűnösök az ilyen cselekményekben, a katonai forradalmi bizottság különleges rendeletei alapján *haladéktalanul őrizetbe kell venni és Kronstadt börtöneiben egészen a katonai forradalmi bíróságnak való átadásukig letartóztatásban kell tartani.*«²

Ez az útmutatás bizonyítja azt, milyen nagy jelentőséget tulajdonított Lenin az ellenséges elemekkel szemben alkalmazott elnyomás legszigorúbb intézkedéseinek, akik megkísérelték azt, hogy az állam különböző nehézségein meggazdagodjanak. Az ilyen bűnözőket a szocializmus ellenségeihez hasonlítva, Lenin a bíróságoktól a legszigorúbb büntetés alkalmazását kívánta meg. »Semilyen könyörületet a nép ilyen ellenségeivel, a szocializmus ellenségeivel, a dolgozók ellenségeivel szemben, — írta. Háború nem a gazdagok és azok segítói, a burzsoá értelmiségiek megélhetésére, hanem azok elpusztítására, háború

¹ Lenin Művei, 27. kötet, 191. oldal (oroszul).

² Lenin Művei, 26. kötet, 296. oldal (oroszul).

Sajtó alatt!

N. D. KAZANCEV:

A SZOVJET FÖLDJOG ÉS KOLHOZJOG

Ára: kb. 8.— Ft.

Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó
kiadása

¹ Lenin Művei, XXIV. kötet, 434. oldal (oroszul).

² Lenin Művei, 26. kötet, 87. oldal (oroszul).

³ Lenin Művei, 26. kötet, 421. oldal (oroszul).

a csalóknak, naplopóknak, huligánoknak. Ezek és azok, az előbbieik és utóbbiak — édestestvérek, a kapitalizmus gyermekei . . .¹

Különösen élesen nyilatkozott többször Lenin a csalók elleni harccal kapcsolatban, akik folytatják a kapitalizmus farkas hagyományait, hogy elődsí életmódot folytassanak a társadalom terhére, mások munkájának terhére. Lenin e bűnözőket is a szocializmus közvetlen ellenségeihez számította, követelte, hogy az ellenük folytatott könyörtelen harc hajthatatlanul, rendszeresen és mindennemű gyengülés nélkül folyjék.

»A gazdagok és csalók: ugyanannak az érmének két oldala, — írta Lenin, — ez a kapitalizmus által feltáplált elődsiek két főcsoportja, ezek a szocializmus fő ellenségei, ezeket az ellenségeket az egész lakosság különleges felügyelete alá kell helyezni, könyörtelenül le kell velük számolni, ha a legkisebb mértékben is megszegik a szocialista együttélés szabályait és törvényeit. Minden gyengeség, minden ingadozás, minden érzékenykedés e téren a legnagyobb bűncselekmény volna a szocializmussal szemben.«²

Amikor Sztálin elvtárs a pazarlás és fosztogatás elleni harc hiányosságaira mutatott rá és felhívta a dolgozókat, hogy tevékenyen segítsék az államot e fontos dologban, az ellenségekkel való könyörtelen harc szükségességéről beszélt és az utóbbiakat a szocializmus ellenségeihez hasonlította: »Az a tolvaj, aki a nép vagyonát fosztogatja és aláássa a népgazdaság érdekeit, olyan, mint a kém és áruló, ha nem rosszabb.«³

A szovjet bíróság tevékenységének első hónapjaiban a bírói gyakorlat azt mutatja, hogy a bíróságok gyakran rendkívül elnézőek voltak a bűnözőkkel szemben és azokat még súlyos bűncselekmények elkövetése esetén is nevelésesen enyhe büntetésekre ítélték. Az akkori bíróságok munkájának erre az igen nagy hiányosságára rámutatva, Sztálin elvtárs a következőket mondotta: »Mi hibát követtünk el, amikor ilyen enyheséget mutattunk a munkásosztály ellenségeivel szemben. Ha a továbbiakban is megismételjük ezt a hibát, bűncselekményt követnénk el a munkásosztállyal szemben, elárulnók az érdekeit.«⁴

Lenin rendkívüli erővel ostorozta azokat a bírásokat, akik elfeledve az állammal szemben fennálló kötelességüket, elnézéssel voltak a bűnözők irányában. Széles körben ismert Leninnek az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt Központi Bizottságához intézett levele a korrupciókkal szemben Moszkvában 1918 május havában hozott azzal az ítélettel kapcsolatban, amellyel a tetteseket félévi börtönbüntetésre ítélték. Lenin követelte az ítéletet hozó bírák kizárását a Pártból és a következőket írta: »A korrupciók főbelövetése helyett ilyen nevelésesen enyhe és enyhe ítéletek meghozatala *szégyenletes* cselekmény egy kommunista és forradalmár számára. Az ilyen elvtársakat

a közelemény bírósága által üldözni kell és *ki kell zárni a Pártból*, mert a helyük Kerenszkik és Martovok mellett van, nem a kommunista forradalmárok között.«¹

Lenin, mint a forradalmi jogrend bevezetése és a kizsákmányolók ellenállásának elnyomása terén megnyilvánuló mindennemű hanyagság könyörtelen ellensége, nagy figyelmet fordított a bíróságok szervezésére és azok olyan vezetésére, amely biztosítja a tevékenységük valóban forradalmi jellegét. Minthogy nyilvánvalóan nem tartotta megfelelőnek az igazságügyi népbiztosság tevékenységét a bíróság irányítása terén, Lenin a bíróságról szóló dekrétum olyan értelemben vett átdolgozását követelte, hogy »mindent köveszenek el az ellenforradalmárok, a korrupciók, a dezorganizátorok és a fegyvelmi megsértőivel szemben valóban gyors és valóban forradalmi — könyörtelen bíróságok létrehozására.«²

Az új gazdasági politika lehetővé tette a magántőke tevékenységét. De az ilyen törvényszerű tevékenység törvényben megállapított biztosítékai egyáltalán nem jelentették azt, hogy a szovjet törvények semmibevevése mellett büntetlenül lehet gazdálkodni, nem jelentették a kapitalista rend engedélyezését, amelyben a tőkés állapította volna meg saját maga számára a »törvényeket.« A magánosok ellenőrzés nélküli tevékenysége óriási kárt okozhatott volna az államnak, amire Lenin abban az időben több munkájában rámutatott. A lenini útmutatások szolgálták alapul a Szovjetek IX. Kongresszusa határozatának, amelyben a következőket találjuk:

»Az Igazságügyi Népbiztóságtól a Szovjetek IX. Kongresszusa két viszonylatban felmérhetetlenül nagyobb energiát kíván meg: először, hogy a köztársaság népbíróságai szigorúan kövessek figyelemmel a magánkereskedők és vállalkozók tevékenységét, ne engedjék meg a tevékenységük legkisebb korlátozását sem, de ugyanakkor a legszigorúbb büntetések a legkisebb olyan kísérletet, amely a köztársaság törvényeinek maradéktalan betartásától való eltérésre irányul.«³

Ezekben az években Lenin nem egyszer hívta fel a figyelmet a trösztök rossz gazdálkodására és követelte a vezetők személyes felelősségvonnását azért az anyagi kárért, amelyet az államnak az általuk folytatott rossz gazdálkodás következtében okoztak. A legszigorúbb bírói büntetéseket követelte meg azokkal a magánosokkal szemben, akik vállalatokat béreltek és a nekik átadott állami vagyont szétfosztogatták.

Lenin teljes erőből harcolt a bürokratizmus és huzavona ellen, rámutatva azok túrhetetlenségére a szovjet rendszer feltételei között. Így a tűzifa kitermelésében és leszállításában beálló fennakadásokkal kapcsolatban Lenin a következőket írta: »Figyelmeztetni kell a Földművelésügyi Bizottság Központi Erdőosztályát, hogy további huzavona és még egyetlen egy panasz esetén is az erdőköllégium részéről, a Központi Erdőosztály

¹ U. o. 372. oldal (oroszul).

² Lenin Művei, 26. kötet, 372. oldal (oroszul).

³ I. Sztálin Művei, 8. kötet, 136. oldal (oroszul).

⁴ I. Sztálin: Emil Ludwig német íróval való beszélgetés, 1933. 6. oldal (oroszul).

¹ Lenin Művei, 27. kötet, 290. oldal (oroszul).

² U. o. 193. oldal (oroszul).

³ Lenin Művei, XXVII. kötet, 143. oldal (oroszul).

személyzetét le fogják tartóztatni és bíróság elé fogják állítani.¹

Óriási jelentőséget tulajdonított Lenin a huzavona elleni harcban a bűnösökkel szemben folyó bűnvádi eljárások széleskörű nyilvánosságának, hogy ilyen módon szétszóródják a büntetlenségükre vonatkozó előítélet és hogy hívják fel a széles társadalmat az apparátus fekélyei elleni harcra. Lenin egy konkrét kérdésben felfedezett huzavonával kapcsolatban a következőket írta: »Nem kétséges, hogy megvannak a huzavona bűnösei és az alapelv szempontjából az ilyen ügyeket nem szabad a bürokratikus intézmények keretein belül hagyni, hanem a nyilvános bíróság elé kell kivinni, nemcsak a szigorú büntetés végett (esetleg elég lesz a dorgálás), hanem a nyilvános visszhang és a bűnözők büntetlenségére vonatkozó általános meggyőződés eloszlátása végett.«²

Lenin egyben gyors és huzavona nélküli bírói eljárást követelt meg. Ezzel kapcsolatban többször adott útmutatásokat az Igazságügyi Népbiztosságnak, amelyek a bíróságokon olyan körülmények létrehozására irányultak, hogy a büntetést nyomban elérje a büntetés, hogy ne szóródjék szét az ügy fontosságának benyomása, hogy a bírói eljárás ne késsék el túlságosan. Ez okból kívánta meg Lenin az ügyek nyomozásának gyorsaságát is.

Lenin, miután tudomást szerzett arról, hogy orvosok pénz ellenében felmentéseket adtak a katonai szolgálat alól, azt követelte, hogy »ezeknek az orvosoknak a magatartására vonatkozóan titkos felügyeletet és nyomozást kell szervezni, hogy le lehessen őket leplezni, miután összegyűltek a bizonyítékok és okmányok, azután pedig átadni a bíróságnak.«³

Lenin mindig a panaszok legszigorúbb kivizsgálását kívánta meg, miközben itt sem túrt meg huzavonát és konkrét operatív útmutatásokat adott. Ime az ilyen útmutatások egyik példaképe: »Utasítom Önt, hogy vizsgálja ki a csatolt panasz szerinti ügyet és a lehető leg-rövidebb időn belül közölje velem az eredményt. A fontosat táviratilag közölje...«

Az ellenőrzést óvatosan kezdje meg, nehogy idő előtt visszhangja keletkezzék, hogy a tettenérés és leleplezés teljes legyen.«⁴

Lenin állandóan figyelemmel kísérte a bíróságok munkáját és szigorúan ostromozta az Igazságügyi Népbiztosságot a vezetés nehézkes volta és formalizmusa miatt. Lenin az igazságügyi szervek feladatát nemcsak a bírói eljárások lefolytatására korlátozta, hanem egyben megkívánta azt is, hogy a bírák a szovjet törvények propagandistái legyenek. Így pl. 1918 április 15-én az Igazságügyi Népbiztosság kollégiumának tagjait abból a célból hívta meg, hogy mondják el mit tettek: a burzsoáziával és a kincstár tolvajaival szemben gyorsabb és könyörtelenebb bíróság megszervezé-

sére, a lakosság körében a sajtó és előadás útján való jogi propaganda megvalósítására és a szegényeknek a bírói és nyomozati eljárásba való bevonására.¹

A polgárháború befejezése és a békés építésre való átmenet lehetővé tették a törvényhozás részletes kidolgozását a hatalmi szervek és a bíróság tevékenysége első éveinek tapasztalata alapján. Felmerült az a kérdés, hogy a törvények alkalmazásának egysége és a törvényesség legszigorúbb megvalósítása feletti felügyelet céljából ügyészséget kell alakítani. Az ügyészség szervezetének és tevékenységének alapjául a Lenin és Sztálin által a szocialista törvényesség lényegéről adott útmutatások szolgáltak. A helyi dolgozóknak azt a kísérletét, hogy »kettős« alarendeltség útján az ügyészeket a helyi hatóságoknak alárendeljék, Lenin károsnak és bürokratikusnak minősítette. Az ilyen alarendeltség elutasítását ajánlotta, bevezette azt, hogy a helyi ügyészek csak a központnak legyenek alárendelve azzal a joggal és kötelességgel, hogy a helyi hatóságok törvénytelen rendelkezéseit megfellebbezzék.

Lenin a legelőkelőbb résztvett az OSZFSZK 1922. évi büntetőtörvénykönyvének elkészítésében. Különös figyelmet fordított arra, hogy a különösen veszélyes jellegű bűncselekmények szövegezése pontos legyen. Így megküldötte az Igazságügyi Népbiztosságnak a szovjetellenes tevékenységért való felelősségről szóló cikk tervezetét. A Lenin által adott mély és pontos szövegezés alapul szolgált az ellenforradalmi bűncselekmények fogalmát meghatározó cikknek (az OSZFSZK hatályban lévő büntetőtörvénykönyvének 58(1) cikke).

A törvényességről és igazságszolgáltatásról szóló zseniális lenini útmutatások adták a szovjet törvényhozás kidolgozásához és a szocialista törvényességnek és igazságszolgáltatásnak országunkban való megerősödéséhez az elméleti alapot. A nagy Sztálin, folytatva Lenin munkáját és zseniálisan általánosítva a szovjet állam gazdag tapasztalatát, egységes és befejezett tanítást adott a szocialista államról, továbbfejlesztette és elméletileg megalapozta a szocialista törvényességnek és igazságszolgáltatásnak a lényegét és a jelentőségét országunkban a szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet feltevélei között.

Lenin és Sztálin tanítása a szocialista törvényességről és igazságszolgáltatásról a leggazdagabb forrás a szocialista jog összes ágazatainak kidolgozására és a szovjet államapparátus és bíróság munkájának megjavítására.

Ez a tanítás elméleti alap a népi demokráciák országai számára is a hatalomtól elmozdított kizsákmányolók ellenállásának leküzdésére és olyan bírói szervek létrehozására és megerősítésére irányuló harcukban, amelyek hatalmas eszközei a bűnözés elleni harcnak és eszközei a szocialista fegyelemre nevelésnek.

I. T. Goltjakov

¹ XXI. Lenini Gyűjtemény, 189. oldal (oroszul).

² Lenin Művei, 29. kötet, 412. oldal (oroszul).

³ XXI. Lenini Gyűjtemény, 130. oldal (oroszul).

⁴ XXI. Lenini Gyűjtemény 226—227. old. (oroszul).

¹ XXI. Lenini Gyűjtemény, 222. oldal (oroszul).

A román munkajogi kódex

Ez év nyarán jelent meg a Román Népköztársaság munkajogi kódexe. Tekintettel arra, hogy minket is foglalkoztat a munkajog kodifikálásának kérdése, nem érdektelen közelebről megismernünk ezzel az alkotással.

Azokat az alapelveket, amelyeken a kódex felépült, a Román Népköztársaság Alkotmánya állapította meg. Az Alkotmány idevágó rendelkezései a következők:

12. §. »Az állam gazdasági életének alaptevénytényezője a munka. A munka minden állampolgár kötelessége. Az állam megvéd minden dolgozót a kizsákmányolástól és támogatást nyújt nekik az életszínvonaluk emelésében.«

19. §. »Az állampolgároknak joguk van a munkára. Az állam ezt a jogot fokozatosan biztosítja a nemzetgazdaság tervszerű megszerzése és fejlesztése révén.«

20. §. »Az állampolgároknak joguk van a pihenéshez. A pihenés jogát a munkaidő szabályozása, a törvény értelmében fizetett szabadság, pihenő otthonok, szanatóriumok, klubok, parkok, sportpályák, valamint erre a célra különlegesen berendezett intézmények létesítése biztosítja.«

21. §. (2) »Egyenlő munkáért a nőnek a férfival egyenlő fizetésre van joga.«

25. §. »Az állam egészségügyi intézmények létesítése és fejlesztése, valamint a testnevelés ösztönzése és támogatása útján gondoskodik a közegészségről.

Az állam társadalmi gondoskodást és orvosi segítyt biztosít a munkából, a munka ideje alatt, vagy a honvédelmi szolgálat közben szerzett betegség, baleset és rokkantság, valamint öregesség esetére, mind az állami, mind a magánvállalatok alkalmazottai számára; az utóbbiak hozzájárulását és jogait törvény szabályozza.«

26. §. (2) »Az anyák és a 18 éven aluli gyermekek törvényben megállapított, különleges védelemben részesülnek.«

A román munkajogi kódex 17 fejezetből és 139 szakaszból áll.

A kódex csak az általános intézkedéseket tartalmazza. Részletes intézkedéseket nem. Ez a megoldás igen előnyös, mert nem hat az életre merevítőleg, módot ad a részletes intézkedésekben az egyes iparági vagy egyéb sajátosságok figyelembevételére — aminek a kódexbe való felvétele azt áttekinthetlenné tenné, — módot ad a részletkérdésekben a fejlődés folytán szükséges változások gyorsabb megtételére, ugyanakkor azonban az irányelvek, általános rendelkezések lefektetésével biztosítja az intézkedések egységességét.

A kódex I. fejezete megállapítja, hogy a szabályoknak mely körét öleli fel és meghatározza a kódex személyi hatályát. Az 1. §-ból kitűnőleg a kódex felőleli mindazt a problémát, amelyre vonatkozólag az Alkotmány fentebb ismertetett alapelvei rendelkeznek. E tekintetben bővebb is annál a területnél, amelyet mi álta-

lában a munkajog területeként jelölünk meg, mert szabályozza a szakszervezetek szerepét, a társadalombiztosítást és az időleges munkakötelezettség (közmunka) kérdését is.

1. §. »A munkakódex megállapítja a kollektív szerződések és a munkaszerződések szabályait, a munka- és a fizetésnormákat, a munka- és pihenőidőt, az anyagi felelősséget és térítéseket, a munkavédelmet, társadalombiztosítást, a munka jogrendszerét, valamint a munkával kapcsolatos összes többi problémákat.«

A 2. § szerint a kódex hatálya kiterjed az állami és közületi, valamint a magánalkalmazásban állókra, illetve ezek munkáltatóira.

»A munkakódexet egyrészt az alkalmazottakra — munkásokra és tisztviselőkre — alkalmazzák, másrészt az állami szervekre és intézményekre, az állami vállalatokra és az állami gazdasági szervekre, a szövetkezeti szervekre és a társadalmi jellegű szervezetekre, valamint azokra a magánszektorhoz tartozó fizikai és jogi személyekre, akik bérmunkát használnak.«

A fenti meghatározásból — »... az állami szervekre és intézményekre, az állami vállalatokra és az állami gazdasági szervekre...« — kitűnőleg a kódex hatálya kiterjed az ú. n. közszolgálati alkalmazottakra is. Nem terjed azonban ki a katonákra — mint ezt a 129. § külön kimondja.

A II. fejezet a kollektív szerződésről intézkedik. A kódex 3. §-a megállapítja, hogy a kollektív szerződést a vállalatok, intézmények munkásait és tisztviselőit képviselő szakszervezeti bizottság köti a vezetőséggel, illetve a munkáltatóval. Ebből kitűnőleg a kódex csak az üzemi kollektív szerződés intézményét ismeri.

A kollektív szerződések feladata a tervek teljesítése és a dolgozók életszínvonalának, munkafeltételeinek emelése érdekében teendő intézkedések meghatározása. (A munkabérek szabályozása — mint arról később szó lesz — rendeleti úton történik.)

A kollektív szerződés tartalma tekintetében eltérést jelent, hogy az állami vagy a magánszektorban kötött kollektív szerződésről van-e szó.

3. §. »... A kollektív szerződés útján állapítják meg mindkét fél kötelességeit, úgymint:

a) a termelés menetét az állami terv teljesítése érdekében;

b) a dolgozók munka- és életfeltételeinek megjavítását.«

4. §. »A magánszektorban megkötendő kollektív munkaszerződésekben megállapítják:

a) a munkaadók kötelezettségeit a munkások és tisztviselők munka- és életfeltételeinek meg-

javítására;

b) az állammal szembeni kötelezettségeket.«

A kollektív szerződés hatálya kiterjed a vállalat összes alkalmazottjára, tekintet nélkül arra, hogy tagjai-e a szerződést kötő szakszer-

vezetnek, vagy sem. A kollektív szerződések leg-hosszabb időtartamát az Országos Szakszervezeti Tanácsal egyetértésben kiadott minisztertanácsi határozat állapítja meg.

A kollektív szerződést írásban kell megkötni, azt mindkét fél — szakszervezeti bizottság és vállalatvezetőség — aláírja. Az aláírt kollektív szerződést az illetékes minisztériumban és az illetékes szakszervezeti szövetség központi bizottságánál bejegyzik. Ez alkalommal meg kell vizsgálni, hogy biztosítják-e a szerződés előirányzatai az állami terv teljesítését és hogy nem teremtenek-e a munkakódex intézkedéseivel ellentétes helyzetet. A kódex rendelkezéseivel ellentétes pontokat törölni kell és helyükbe a kódex megfelelő rendelkezéseit kell tenni.

A szerződés érvényességét a bejegyzés napján lép hatályba. Érvényességét nem érintik a vállalat vagy intézmény szervezetében, vagyonaiban bekövetkezett változások. Ha azonban a vállalat, vagy valamely része megváltoztatja a termelési tárgyát, természetesen a kollektív szerződést is annak megfelelően meg kell változtatni, minthogy ebben az esetben a terv teljesítésére vonatkozó konkrét rendelkezések, illetve kötelezettségvállalások már nem alkalmazhatók.

A szerződés meghosszabbítása, illetve módosítása esetén annak jóváhagyása ugyanúgy történik, mint az újonnan kötött kollektív szerződésé.

A kollektív szerződés végrehajtását mind a szakszervezeti szervek, mind a vállalat vezetősége ellenőrzi. E rendelkezés igen jelentős, mert biztosítja a dolgozók aktív részvételét a kollektív szerződés végrehajtásának ellenőrzésében.

A III. fejezet a munkaszerződés megkötésének, tartalmának, megszűnésének kérdését tárgyalja. A munkaszerződés fogalmát a kódex 12. §-a a következőképpen határozza meg:

»A munkaszerződés írásbeli vagy szóbeli meg-egyezés, mely szerint az egyik fél — az alkalmazott — kötelezi magát, hogy meghatározott javadalmazás ellenében munkát teljesít egy másik félnek, a munkáltatónak.«

A munkaszerződés tehát akár írásban, akár szóban megköthető, viszont — mint a kódex kiemeli — minden esetben meg kell kötni, a kollektív szerződés nem pótolja.

A munkaszerződés köthető határozatlan időre, határozott időre és meghatározott munkára. Ez utóbbi kategóriát a mi bírói gyakorlatunk általában határozatlan idejűnek tekintette. A román kódex szabályozása azonban az élet kívánalmainak megfelelően feltétlen helyes. Hasonló rendelkezésre nálunk is szükség volna.

A kódex a kötelező próbaidő rendszerét vezeti be. Ennek leghosszabb tartama munkásoknál 6 nap, tisztviselőknél 12 nap és felelős beosztásra alkalmazottaknál 30 nap. A próbaidő leteltével döntenek a munkavállaló alkalmazásáról. Ha a munkavállalót nem alkalmazzák, a ledolgozott időre a megpályázott állásra megállapított fizetést kapja.

A munka teljesítése tekintetében a kódex 15. §-a megállapítja, hogy a munkavállalóval

nem lehet oly munkát végeztetni, mely nem egyezik a szerződés szerint kötött munkával, vagy amely veszélyezteti életét, vagy egészségét. Ha ideiglenesen nincs a munkavállaló munkaköre szerinti munka, szakképzettségének megfelelő más munkára is beosztható. Az üzem működését vagy egyes személyek életét veszélyeztető események megelőzése érdekében azonban a munkavállaló képzettségének meg nem felelő munkával is foglalkoztatható. De fizetését csökkenteni emiatt nem lehet.

A munka teljesítésének helye tekintetében a kódex megállapítja, hogy a munkavállaló mind egyik vállalattól a másikhoz, mind egyik helységről a másikba áthelyezhető, valamint legfeljebb 60 napra más helységebe vagy más vállalathoz ki- küldhető. Ha a munkavállaló az áthelyezést nem fogadja el, a munkáltató a munkaviszonyát 14 napos felmondással megszüntetheti. A más helységebe való áthelyezés esetén a munkavállaló, valamint családja átköltözködési költségeit meg kell téríteni és 14 napi fizetésének megfelelő általányt kell részére adni.

A munkaviszony megszűnésének három esetét ismeri a kódex:

18. §. »A munkaszerződés megszűnik:

a) a felek közös megegyezésével;

b) a meghatározott időpont lejártával, vagy a szerződéses munka befejezésekor;

c) a felek egyikének kérésére, ha a törvény megengedi.«

A kódex ezzel a rendelkezéssel szakít az indoklás nélkül, bármikor eszközölhető felmondás rendszerével és a munkaviszony megszüntetését — a közös megegyezés és a határozott idő és munka leteltét kivéve — csak a törvényben meghatározott esetekben teszi lehetővé.

A kódex a munkaviszony-megszüntetés eseteinek meghatározására eltérő módszert alkalmaz a munkáltató és a munkavállaló esetében. A munkavállaló a 19. § szerint »indokolt esetben« kérheti a határozatlan időre kötött munkaviszony felbontását. Ezzel szemben a 20. § felsorolja azokat az eseteket, amikor a munkáltató kérheti a munkaviszony felbontását. Míg tehát a munkavállaló esetében a jogszabály csak indokolt esetet kíván meg, de nem határozza meg, mit tart kellő indoknak, addig a munkáltató esetében lényegesen jobban megköti a megszüntetés lehetőségét a taxatív felsorolással. Viszont a munkáltató mind a határozott, mind a határozatlan időre kötött szerződés felbontását kérheti.

20. §. »A határozatlan időre vagy a határozott időre kötött szerződés a munkáltató részéről a következő esetekben bontható fel:

a) a vállalat teljesen vagy részlegesen fel- oszlik;

b) csökkenti tevékenységét;

c) egy hónapnál hosszabb időre beszünteti tevékenységét;

d) az alkalmazott nem felel meg a rábízott feladatnak;

e) az alkalmazott nem teljesíti rendszeresen a munkaszerződésből vagy a belső rendszabályok- ból eredő kötelezettségeket;

f) az alkalmazottat bűnügyi jellegű cselekményért elítélték, ha ez a cselekmény munkájával kapcsolatos és amiatt alkalmatlanná válik a munkára ;

g) az alkalmazott több, mint 2 hónapja le tartóztatásban van ;

h) munkaképességének elvesztése miatt az alkalmazott több, mint három hónapja hiányzik a munkából ;

i) terhesség vagy szülés következtében munkaképességét veszített nőalkalmazott, aki a 89. §-ban előírt szabadság lejártá után több, mint három hónapja hiányzik a munkából ;

j) az alkalmazott által elfoglalt beosztásba bíróilag visszahelyezik azt az alkalmazottat, aki előzőleg az illető beosztást betöltötte.

A felsorolt okok tehát lényegében három csoportra oszthatók :

1. a munkáltató részéről fennálló gazdasági lehetetlenülés ;

2. az alkalmazott személyében rejlő okok, amelyek a munka végzésére alkalmatlanná teszik és végül

3. az előző munkavállaló védelme.

A munkaviszony felbontásáról az a), b), c), h), i) és j) pontok esetében a munkáltató értesíti a munkavállalót. A d), e), f) és g) pontok esetében az egyeztető bizottságtól kell kérnie a felbontást. A munkáltató által eszközölt felbontás ellen a munkavállaló panasszal fordulhat az egyeztető bizottsághoz. Eltérő az eljárás a felelős beosztásban levő munkavállaló esetében, amikor a felbontást minden esetben a felettes szerv és a magánszektor esetében, amikor a felbontást minden esetben a bíróság végzi. Szakszervezeti tagok esetében a felbontás hatályosságához a szakszervezeti bizottság hozzájárulása is szükséges.

Ha a munkaviszony a 20. § a), b), c), d), vagy g) pontja alapján szűnik meg, a munkavállalót 14 napi átlagkeresetének megfelelő javadalmazás illeti meg.

A IV. fejezet a belső szabályzatokra vonatkozó rendelkezéseket tartalmazza. A belső szabályzat a vállalat rendjére, szervezétére és a munkafegyelmére vonatkozó rendelkezéseket határozza meg. Világosan tartalmaznia kell a munkavállalók és a munkáltató kötelezettségeit. A szabályzatot ki kell hirdetni a dolgozók előtt és az mind a munkavállalókra, mind a munkáltatóra kötelező. Természetesen nem ellenkezhetik jogszabállyal vagy a kollektív szerződéssel.

Az egyes minisztériumok az illetékes szakszervezetekkel együtt szabályzat-típusokat dolgoznak ki. Ennek alapján készíti el a vállalat vezetősége a szakszervezeti bizottsággal az üzem sajátosságainak megfelelően a saját szabályzatát.

Az V. fejezet a normák megállapítására, valamint a normák teljesítésére vonatkozó rendelkezésekkel foglalkozik. A 27. § (1) bekezdése a következőképpen rendelkezik :

»A szakminisztériumok az illetékes szakszervezeti szövetségekkel egyetértésben minden termelési ágra, szakmára és beosztásra külön kijelölik a munkanormákat. Megállapítják a ter-

melés mennyiségét, minőségét vagy azt a műveletszámot, amelyet az alkalmazottak meghatározott idő alatt »normális munkakörülmények között el kell végezzenek.«

A normák megállapítása tehát az állami és szakszervezeti szervek közös feladata.

A megállapított normát csak minisztertanácsi határozattal lehet megváltoztatni, kivéve, ha

a) a termelés során kiderül, hogy a norma elemeinek kiszámítása hibásan történt ;

b) észszerűsítést vezetnek be vagy a technológiai folyamatot megjavítják.

Ez az intézkedés biztosítja, hogy önkényesen ne lehessen a normákat megváltoztatni és a teljesítmények kifutása elé akadályokat ne gördítsenek, de ugyanakkor elejét veszi annak, hogy hibás vagy meglazult normákkal egyesek a közösség terhére többletkeresethez jussanak.

A norma teljesítése, illetve nem teljesítése esetén járó díjazás mértékét a kódex a következőképpen szabályozza :

a) a munkavállaló a bértáblázat szerinti teljes keresetét kapja, ha

I. a normát teljesíti, vagy

II. a norma nem teljesítése a szakma elsajátítása közben a munkavállaló hibáján kívül történt ;

b) a munkavállaló csökkentett keresetét kap, ha

I. saját hibájából nem teljesíti a normát, amikor is a kereset az elvégzett munka szerint alakul ;

II. önhibáján kívül nem teljesíti a normát, amikor bértáblázat szerinti fizetésének $\frac{2}{3}$ -át kapja akkor is, ha nem végezte el normájának $\frac{2}{3}$ -át.

A selejt elszámolására a kódex az alábbiak szerint intézkedik :

a) a munkavállaló részére nem jár bér, ha a saját hibájából teljes selejt keletkezik ;

b) a munkavállaló a bértáblázat szerinti teljes keresetét kapja, ha

I. a selejt a munkavállaló hibáján kívül a nyersanyag hibája miatt keletkezett, feltéve, hogy még a selejt felfedezése napján értesítette erről a vezetőséget ;

II. a selejtet az átvétel után fedezték fel, ha az nem a munkavállaló hibájából keletkezett ;

III. a selejt a szakma elsajátítása közben a munkavállaló hibáján kívül keletkezett ;

c) a munkavállaló csökkentett keresetét kap, ha

I. saját hibájából részleges selejt keletkezett, amikor is az elvégzett munkáért a díjazást a termék értékcsökkenése arányában kapja, de ez nem lehet a bértáblázat szerinti bér 50%-ánál kevesebb ;

II. saját hibáján kívül keletkezett részleges selejt, mely esetben bérét szintén a termék értékcsökkenésének arányában kapja, de az nem lehet a bértáblázat szerinti bér $\frac{2}{3}$ -ánál kevesebb ;

III. önhibáján kívül teljes selejt keletkezett, bértáblázat szerinti fizetésének legalább $\frac{2}{3}$ -át kapja.

A VI. fejezet tárgyalja a munkabérekkel kapcsolatos rendelkezéseket. A szabályozás az alábbi elveken nyugszik:

- a) a kötelezettségek teljesítéséért a munkavállaló munkabérré jogosult;
- b) a munkabért a végzett munka mennyiségének és minőségének megfelelően kell megállapítani;
- c) egyenlő munkáért egyenlő bér jár, korra, nemre vagy nemzetiségre tekintet nélkül;
- d) a munkabér megállapítása állami feladat, az minisztertanácsi határozattal történik.

A kódex kétféle bérrendszert különböztet meg: időbért és teljesítménybért. Mindkét bérrendszerben dolgozók ezenfelül prémiumban is részesíthetők. Ennek feltételeit a minisztertanács határozza meg.

A munkabér esedékessége tekintetében a kódex előírja, hogy a munkabért két hetet meg nem haladó időközökben kell kifizetni, mégpedig készpénzben. Természetbeni fizetésnek csak kivételesen, a külön kiadott irányelvekben meghatározott módon lehet helye. A bér kifizetése csak munkaidőn kívül — munkaidő előtt vagy után — történhetik. Nem történhetik azonban munkaszüneti napon.

Felmondás esetén a munkabér esedékessége megváltozik. Ha a szerződést a munkáltató bontja fel, vagy a felbontást az illetékes szervek az ő kérésére eszközlik, a munkavállalónak járó illetményt a felmondás napján kell kifizetni. Ha a szerződést a munkavállaló kérésére bontják fel, az illetményeket a kérés teljesítésétől számított egy napon belül kell kifizetni. Ha a munkáltató a most említett határidőkön túl teljesít, a munkavállalónak minden nap késedelemért kártérítésként egynapi átlagkeresetének megfelelő összegre van joga. Ha a munkáltató csak részben ismeri el a munkavállaló követelését, az elismert részt köteles a fentemlített időpontban kifizetni.

A munka szünetelése esetén a munkavállaló:

- a) ha az nem saját hibájából történt, a le nem dolgozott órákra a könnyűiparban átlagkeresetének 50%-át, a nehéziparban és a vasútnál átlagkeresetének 75%-át kapja, míg
- b) ha saját hibájából történt, a le nem dolgozott órákra munkabér nem illeti meg.

Meg kell téríteni a munkavállalónak a munkabért arra az időre, amit szavazással tölt el. Erre az időre kategóriája szerinti bérét kapja. Az utolsó háromhavi átlagkeresete szerinti bérét kapja a munkavállaló azokra a le nem dolgozott órákra, amelyeket mint állami szervek és tömegszervezetek által összehívott kongresszusokra, konferenciákra, gyűlésekre megválasztott kiküldött, vagy mint bírósági tárgyalásra megidézett tanu vagy szakértő mulaszt.

A VII. fejezet a munkaidőt és ezzel kapcsolatos kérdéseket szabályozza. A rendes munkaidő napi 8 óra. Munkavédelmi szempontból — különleges esetekben — a minisztertanács az Országos Szakszervezeti Tanács és az illetékes miniszter együttes javaslatára egyes szakmák részére megállapíthat 8 óránál rövidebb munkaidőt. Ez a munkaidő-rövidítés a munkabért nem csökkenti.

A felelős beosztásban lévő műszaki és adminisztratív alkalmazottak munkaideje kötetlen, nem korlátozódik 8 órára. Ezeknek az alkalmazottaknak a körét az egyes miniszterek állapítják meg az illetékes szakszervezeti szövetséggel egyetértésben.

Az éjszakai munkaidő tartama 7 óra. Azonban ez a rendelkezés a munkabért nem csökkenti, hanem a munkavállaló egy éjszakai órára az egy órára megállapított munkabér $\frac{8}{7}$ -ét kapja. Az éjjel akkordban végzett munka bérének kiszámítása is ezen az alapon történik.

Eltérő az éjszakai munka megállapítása a három műszakban dolgozó üzemekben. Itt az éjjeli műszak egyenlő időtartamú a nappalival. Ezekben az üzemekben a munkavállalók az éjjel végzett munkaidőre 15%-os pótlékot kapnak.

A munkavállalókat naponta legalább fél és legfeljebb egy óra ebédszünet illeti meg. Ez a munkaidőbe nem számít be. Három műszakban dolgozó üzemekben az ebédszünet időtartamát és beosztását a vállalatvezető a szakszervezeti bizottsággal egyetértésben állapítja meg, de minden műszakban legalább 15 perces szünetet kell adni.

A munkaidő megkezdésének és befejezésének időpontját, a műszakok váltási idejét a belső szabályzat állapítja meg.

A kódex korlátozza a túlmunkavégzést, mégpedig kettős korlátozással. Egyrészt túlórában dolgoztatni csak a miniszternek az illetékes szakszervezeti szövetséggel egyetértésben a vállalat beralapjának terhére adott előzetes engedélye alapján lehet, másrészt az egy munkavállaló által végzett túlórák száma nem haladhatja meg az évi 120, illetve a heti 4 órát.

Kivételesen előzetes engedély nélkül elrendelheti a vállalatvezető a túlórában való munkavégzést, ha ez

- a) az ország védelme vagy elemi csapás elhárítása érdekében;
- b) a közműveket és közlekedési utakat veszélyeztető váratlan események elhárítása;
- c) gépek, anyagok megrongálásának elhárítása érdekében, vagy
- d) oly készülékek kijavítása miatt szükséges, melyek hibája nagyszámú munkás munkáját akadályozza.

Nem dolgoztathatók túlórában a 18 éven aluliak és a terhes és szoptató nők. Nem pótolható túlórában a késés vagy hiányzás miatt mulasztott idő.

A túlmunkában való dolgoztatás ellenőrzése érdekében a végzett túlórákról és az egész fizetett díjazásról nyilvántartókönyvet kell vezetni.

A VIII. fejezet a pihenőidőt — értve ezalatt a munkaszüneti napokat és szabadságot — tárgyalja. Kimondja, hogy minden munkavállalónak joga van hetenként legalább 24 órás megszakítás nélküli pihenőidőre. Ez a pihenőidő általában a vasárnap, kivéve a folyamatos üzemek alkalmazottait és azokat a munkavállalókat, akik munkájuk természete miatt vasárnap nem tarthatnak munkaszünetet. Ezeknél a belső szabályzat állapítja meg, hogy a hét mely napján vehetik igénybe a pihenőidőt.

Ugyancsak pihenőidőt képeznek az ünnepnapok. Ezeket a minisztertanács állapítja meg. Azoknak a munkavállalóknak a részére, akik folyamatos üzemben vannak alkalmazva, vagy munkájuk természete miatt nem vehetik igénybe az ünnepnapon a munkaszünetet, a munkáltató a szakszervezeti bizottsággal egyetértésben más napot jelöl ki ünnep helyett munkaszüneti napnak.

Pihenőidő a szabadság is. Minden munkavállaló, aki megszakítás nélkül 11 hónapig szolgálatot teljesített, 12 munkanap szabadságra jogosult. Hosszabb szabadságra jogosultak:

a) a nehéz vagy egészségre ártalmas munkát végzők. Ezeknek körét a minisztertanács állapítja meg az Országos Szakszervezeti Tanács javaslatára. A szabadság 24 munkanapig terjedhet;

b) a 18 éven aluliak. A szabadság legalább 18 munkanap;

c) a kötetlen munkaidővel dolgozó munkavállalók. Ezek szabadsága 24 munkanap;

d) azok a munkavállalók, akik megszakítás nélkül hosszú időt töltöttek el munkában. Ezek 24 munkanapig terjedő szabadságban részesülnek az eltöltött idő arányában. E szabadság mértékét az Országos Szakszervezeti Tanács javaslatára a minisztertanács állapítja meg.

A szabadságot megvonni senkitől sem lehet. Kivételesen indokolt esetben a munkáltató kérelmére a minisztérium az illetékes szakszervezettel egyetértésben engedélyezheti a szabadság pénzbeli megváltását, ha a munkavállaló ahhoz hozzájárul. A megváltás összegét az utolsó 12 havi játlagkereslt alapján kell kiszámítani.

A vállalat vezetőségének a termelés szempontjait, valamint a munkavállalók érdekét is figyelembevéve, az egész évre beosztva kell kiadni a szabadságot.

A betegszabadság, terhességi, szülési szabadság, vagy a két éven aluli beteg gyermek gondozására adott szabadság nem számít be a rendes pihenési szabadságba.

A IX. fejezet a munkavállalók anyagi felelősségét tárgyalja. Kimondja, hogy a munkavállalók felelősséggel tartoznak a munkájukkal kapcsolatban a vállalatnak okozott károkért. Nem lehet kártérítést követelni a munkavállalótól olyan károkért, amelyek »a szolgálattal járó normális kockázatokból származnak.« A kártérítés mértéke — amennyiben a kárt hanyagság vagy belső rendszabály megsértése okozta — elérheti az okozott kár összegét, de nem haladhatja meg a munkavállaló utolsó háromhavi alapfizetésének összegét.

A kár felfedezésétől számított 30 napon belül meg kell állapítani a kár mennyiségét és a kártérítés összegét. Ezt a munkáltató végzi. Ha azonban a kárt büntetendő cselekmény okozta, a megállapítás az egyeztető bizottság hatáskörébe tartozik.

Ha a munkavállaló nem ismeri el kártérítési kötelezettségét, vagy a megállapított kár nagyságát, a közléstől számított 7 napon belül kérheti az ügynek az egyeztető bizottság, illetve — ha

a kárt az egyeztető bizottság állapította meg — a bíróság elé való vitelét.

A jogerősen megállapított kártérítés összegét a munkáltató levonhatja a munkavállaló munkabéréből vagy esetlegesen egyéb járandóságából. A munkabéréből való levonás nem haladhatja meg a havi alapfizetés egyharmadát, illetve, ha egyéb levonások is vannak, ezekkel együtt sem haladhatja meg a havi alapfizetés felét. Ha a kártérítés teljes levonása előtt a munkaviszony megszűnik, a hátralékos összeg behajtható a munkavállaló egyéb végrehajtás alá vonható vagyonától, vagy új alkalmazási helyén járó munkabéréből.

Ugyancsak e fejezet foglalkozik a munkavállalónak nyújtandó térítésekkel. A 76. § a munkaruháról rendelkezik. Kimondja, hogy a ruhát vagy cipőt erősen rongáló munkáknál a munkavállalók részére a szükséges ruhát vagy cipőt a munkáltató köteles adni.

A munkaruhára jogosító szakmákat, valamint a felhasználás és kiosztás módját a miniszter az illetékes szakszervezetekkel egyetértésben határozza meg.

Ha a munkavállaló a munkához saját szerzősámát használja, részére — az amortizálódás figyelembevételével megállapított — térítést kell fizetni.

A X. fejezet a szakmai képzés kérdésével foglalkozik. Valamely szakma elsajátításának két lehetőségét szabályozza a kódex:

a) tanulóiskolákban és műhelyekben;

b) a termelésben egyes képezett személyek irányítása mellett egyénileg.

A tanulók szakmai képzésére a szakmai oktatásról szóló törvény rendelkezik. A szakma elsajátításához szükséges időtartamot azok részére, akik a termelésben dolgozva egyénileg képezik magukat, a minisztérium az illetékes szakszervezettel egyetértésben állapítja meg.

A minisztériumok a vállalatok mellett szakmai képező, átképző és továbbképző tanfolyamokat létesítenek. A vállalatoknak azonban elő kell segíteniük, hogy a munkavállalók látogathassák a tanfolyamokat.

A tanulóképzés általános tervét a Munka- és Népjóléti Minisztérium az Országos Szakszervezeti Tanáccsal egyetértésben állapítja meg, az állami vállalatoknál évente kiképezendő tanulók számát pedig a miniszter.

Előírja a kódex, hogy a vállalatok vezetőségének meg kell könnyíteniük, hogy a tanulók a szakmai képező tanfolyamokat rendszeresen látogassák és azt ellenőrizniük is kell. A tanulót csak olyan munkára oszthatják be, amely közvetlenül összefüggésben áll az általa tanult mesteriséggel. A tanulók és munkáltatók jogait és kötelesegeit egyébként a Munka- és Népjóléti Miniszter az Országos Szakszervezeti Tanáccsal egyetértésben külön rendelettel szabályozza.

A XI. fejezet a fiatalok és nők munkájáról rendelkezik. A munkaszerződés megkötése szempontjából a fiatalok is teljes cselekvőképeselek. A szülő, gyám, vagy a munkavédelmi törvények ellenőrzésével megbízott intézmények azonban kérhetik a munkaszerződés felbontását,

ha a munka folytatása veszélyezteti a fiatalok egészségét. 14 éven aluli fiatalok munkára egyáltalában nem alkalmazhatók. A 14–16 év közöttiek csak a szülő vagy gyám hozzájárulásával és orvosi vélemény alapján. Ezeknek a munkaideje napi 6 óra, de erre az időre az illető szakmai csoportra — rendes munkaidőre megállapított fizetést kapják.

Fiatalkorú éjszakai munkára csak a Munka- és Népjóléti Minisztérium által — az egészségügyi minisztériummal és Országos Szakszervezeti Tanáccsal egyetértésben — kijelölt termelési ágakban osztható be és csak ha a 16. életét már betöltötte.

Terhes nők, szoptató anyák, beteg nők és 16 éven aluli fiatalok nehéz vagy egészségre ártalmas munkára nem oszthatók be. E munkák jegyzékét a Munka- és Népjóléti Miniszternek az Egészségügyi Miniszterrel és az Országos Szakszervezeti Tanáccsal egyetértésben előterjesztett javaslatára a Minisztertanács állapítja meg.

A terhes nők még az alábbi kedvezményekre jogosultak:

a) a szülés előtt 35, a szülés után 45 nap szabadság. Ez a szabadság orvosi javaslatra 55 napig meghosszabbítható;

b) nehéz munkát végző terhes nők könnyebb munkára osztandók be, munkabérük azonban nem csökkenthető;

c) a terhesség 6. hónapjától kezdve csak beleegyezésükkel küldhetők kiküldetésbe más helységbe;

d) a terhesség 6. hónapjától nem oszthatók be éjszakai munkára.

A szoptató anyákat megillető kedvezmények:

a) nem oszthatók be éjszakai munkára,

b) a pihenési és étkezési szüneteken kívül, külön szoptatási szünetek illetik meg, amelyek a rendes munkaidőbe beszámítanak. A szünetek időpontját és tartamát a belső szabályzatok állapítják meg, de egy szünet közt legalább 3 óra időköznek kell lenni és egy szünet időtartama a félórát nem haladhatja meg.

Azok az anyák, akiknek két éven aluli beteg gyermekük van, orvosi vélemény alapján gyermekük gondozására szabadságra jogosultak.

A XII. fejezet előírja, hogy minden vállalat köteles a szükséges munkavédelmi feltételeket — munkafolyamat biztonsága, egészségügyi követelmények — megteremtteni. A munkáltató köteles az egészségre ártalmas — magas, vagy igen alacsony — hőmérsékleten, vagy nedves, piszkos helyen dolgozó munkavállaló részére munkavédelmi felszerelést, mérgezés lehetősége esetén megfelelő ellenszereket rendelkezésre bocsátani. Ezek költsége a munkáltatót terheli. A munkavédelmi felszerelések, ellenszerek (védőételek), valamint az ezekben részesítendő foglalkozások jegyzékét az illetékes miniszter állapítja meg az

Országos Szakszervezeti Tanáccsal egyetértésben.

A vállalatok nem kezdhetik meg működésüket, vagy nem költözhetnek más helyiségbe a munkavédelmi technikai ellenőrző szerv és az állami egészségügyi ellenőrző szerv engedélye nélkül.

A XIII. fejezet a szakszervezetekről rendelkezik. Megállapítja, hogy a szakszervezetek alakulása és működése »a szakszervezetek szervezeti törvénye szerint történik.« Elrendeli, hogy a vállalatok kötelesek a szakszervezetek tevékenységéhez szükséges minden támogatást megadni. (A szakszervezeti bizottság részére ingyen helyiség, bútor, fűtés, világítás.)

A különböző szakszervezeti gyűlések a munkaidőn kívül tartandók, csak rendkívüli esetekben tarthatók — a vállalat vezetőségének engedélyével — munkaidőben.

A vállalat vezetőségének értesítenie kell a tervezett új alkalmaztatásokról a szakszervezeti bizottságot, amely 3 napon belül ellenvetést tehet, ha az alkalmaztatás a törvényes intézkedések megszegésével történne.

A szakszervezeti feladatok teljesítésére a termelésből a vállalat vezetőségének hozzájárulásával kiemelhetők aktívák. Ezek erre az időre fizetésüket a szakszervezettől kapják, ez azonban nem lehet kevesebb, mint a bértáblázat szerinti rendes fizetésük. Az ilyen alkalmazott részére, ha a feladata elvégzése után a termelésbe visszahelyezik, a vállalat köteles a kiemelése előtti munkájával azonos munkakört biztosítani.

A XIV. fejezet a társadalombiztosítás kérdését szabályozza. A munkások és tisztviselők társadalombiztosítását a szakszervezetek keretében működő állami társadalombiztosítási szervezet látják el. Ezeknek megszervezését, irányítását és ellenőrzését az Országos Szakszervezeti Tanács végzi az állami társadalombiztosító tanácson keresztül.

A társadalombiztosítás kiterjed mind a közületnél (állami hivatalok, intézmények, vállalatok, szövetkezeti és társadalmi szervek), mind a magán-szektorban alkalmazott munkavállalókra, valamint keresettel nem rendelkező családtagjaikra.

A társadalombiztosító a következő szolgáltatásokat nyújtja:

a) anyagi segély a munkaképesség időleges elvesztése (betegség, baleset, szülés) eseteire;

b) nyugdíj rokkantság, özvegyesség, a családfenntartó elvesztése esetén;

c) üdülés.

A munkavállalók, valamint ellátatlan családtagjaik egészségügyi gondozása nem a társadalombiztosítót, hanem az egészségügyi minisztériumot terheli.

A társadalombiztosítás fedezésére a kifizetett illetmények bizonyos százalékában megállapított járulékát kell a munkáltatónak befizetnie. A járulék mértékét a munka természetének és veszélyes-

ségének figyelembevételével az Országos Szakszervezeti Tanács határozza meg. Ha a munkáltató a járulékot nem fizeti be, büntető eljárást kell ellene indítani és a tartozás összegét fel kell emelni a külön rendeletben meghatározott mértékben. A járulék be nem fizetése a munkavállalónak a szolgáltatáshoz való jogát nem érinti.

A XV. fejezet az időleges munkakötelezettséget szabályozza. Rendkívüli szerencsétlenségek megelőzésére és leküzdésére, fontos állami feladatok teljesítésére a népköztársaság polgárai időleges munkakötelezettség teljesítésére behívhatók. A határozott időre való munkakötelezettség teljesítésére vonatkozó behívás iránt a minisztertanács rendelkezik.

Mentesülnek az időleges munkakötelezettség teljesítése alól:

a) akik meghatározott életkoron alul, vagy túl vannak (16 éven alul, nőknél 45, férfiaknál 50 éven felül);

b) terhes és szoptató nők és az olyan anyák, akinek 8 éven aluli gyermekük van, ha annak más gondozója nincsen;

c) a munkaképtelen személyek, mégpedig:

I. betegség, baleset esetén egészségük helyreállításának idejére;

II. munkában megrokkantak, hadirokkantak véglegesen.

A XVI. fejezet a munkaügyi viták megoldásáról intézkedik. A törvény, kollektív szerződés, munkaszerződés, vagy belső szabályzat által előírt munkafeltételek alkalmazása és megállapítása során felmerült viták eldöntésére 3 szervet jelöl meg a kódex:

a) a munkaviszályt megoldó bizottságot (ez a mi egyeztető bizottságunknak felel meg);

b) a rendes bíróságot;

c) a felettes adminisztratív szerveket.

Az egyeztető bizottság hatáskörébe tartoznak:

a) azok a vitás ügyek, amelyeket a törvény oda utal;

b) minden egyéb vitás ügy, amellyel a munkavállaló vagy a vállalat odafordul.

A bíróság hatáskörébe tartoznak:

a) azok az ügyek, amelyeket a törvény nem utal kifejezetten az egyeztető bizottság, vagy az adminisztratív szervek hatáskörébe;

b) azok az egyeztető bizottság elé tartozó ügyek, amelyekben az egyeztető bizottság nem tudott határozatot hozni;

c) a magánszektorban felmerült viták.

Az adminisztratív szervek hatáskörébe tartoznak:

a) a felelős állásban levő személyek elbocsátásával és visszavételével kapcsolatban felmerült viták,

b) a fegyelmi határozatok elleni panaszok, kivéve az alkalmazott rendszeres kötelességeinek elmulasztása miatt hozott szerződést felbontó határozatot.

A kérelem, illetőleg kereset előterjesztésének határideje mindhárom fórum esetében 3 hó, kivételt képeznek a munkavállalóknak visszatartott összegek, túloradíjak, vagy egyéb juttatások

iránti kéréseik, melyek egy éven belül terjeszthetők elő, mégpedig a szocialista szektor esetében az egyeztető bizottságnál, a magánszektor esetében a bíróságnál.

Egyeztető bizottságot a szocialista szektorba tartozó vállalatoknál kell szervezni. A vezetőség és a szakszervezeti bizottság egyenlő számú kiküldöttjéből áll. A bizottság elnöki és titkári tisztségét felváltva töltik be a tagok. Az elnöki és titkári tisztség egyszerre ugyanazon szerv részéről nem tölthető be. A bizottság üléseit a vállalat helyiségében, munkaidőn kívül tartja.

Az egyeztető bizottság a kérelem benyújtásától számított 5 napon belül köteles az ügyet le tárgyalni. A tárgyalásra az érdekelt munkavállalót és a vezetőséget is meg kell hívni.

A bizottság döntést csak a vállalat vezetősége és a szakszervezeti bizottság által kiküldött tagok megegyezése esetén hozhat, tehát csak egyhangú határozat lehetséges. A határozatot jegyzőkönyvbe kell foglalni és az érdekelttel 3 nap alatt közölni kell. A határozat végrehajtható.

Az egyeztető bizottság határozata ellen a közléstől számított 10 napon belül fellebbezni lehet a népbírósághoz. A fellebbezést az egyeztető bizottságnál kell előterjeszteni szóban vagy írásban.

A népbíróság a fellebbezés elbírálása során megsemmisíti az egyeztető bizottság határozatát és újból elbírálja az ügyet:

a) ha a határozat a munkavállalók részére a törvényben vagy rendeletben meghatározott munkafeltételeknél kedvezőtlenebbet állapít meg;

b) ha az egyeztető bizottság megalakítására, vagy eljárására vonatkozó szabályokat megsértették és ez a határozatra befolyással volt;

c) az ügyben bíróság vagy egyeztető bizottság már határozott;

d) ha jogerős bírói határozat megállapítása szerint az ügyben hamis bizonyítékot vagy vallofnást használtak fel.

Ha az egyeztető bizottság az ügyben nem tudott döntést hozni, a felek bármelyike az erről szóló értesítéstől számított 15 napon belül a népbírósághoz fordulhat.

A népbíróság a perrendtartás szabályai szerint tárgyalja az ügyeket a kereset beadásától számított 5 napon belül. Ítélete ellen a közléstől számított 15 napon belül fellebbezésnek van helye. Az ítéletnek a munkavállaló egyheti munkabérét meg nem haladó része fellebbezésre tekintet nélkül végrehajtható.

A XVII. fejezet a kódex hatálybalépésével kapcsolatos kérdésekről intézkedik.

A most ismertetett munkajogi kódex részletes szabályozása és megvalósítása a Román Népköztársaság Alkotmányában foglalt alapelveknek. Bizonyítéka ez is annak, hogy a népi demokráciák alkotmányai nemcsak deklarálják a dolgozók jogait, hanem ezek az államok gondoskodnak is az alkotmányban foglaltak megvalósításáról és biztosításáról.

Dr. Nagy László

Beszámoló a Lengyel Jogász Szövetség harmadik országos kongresszusáról*

Befejező közlemény

A lengyel országgyűlés 1950 júniusában törvényjavaslatot fogadott el az új ügyvédi rendtartásról. Ez a törvény a dolgozók széles rétegeinek, elsősorban magának az érdekelt ügyvédségnek a kívánságára jött létre. Megalkotásában a lengyel jogászok tevékenyen közreműködtek. Az ügyvédi szervezetek a törvényt szerkesztő bizottságnál számos hasznos javaslatot terjesztettek elő. Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a törvény létrejövetelét maga a lengyel ügyvédség kezdeményezte, támogatta. Ennek egyrészt politikai, másrészt gazdasági indokai vannak. A lengyel ügyvédség előtt világossá vált, hogy az ügyvédi tevékenység folytatásának a kapitalista gazdasági rendszerben kialakult módja a népi demokrácia fejlődésének már nem felel meg. Az ügyvédek tapasztalták, hogy a kapitalista rendszerben szokásos kereseti lehetőségek, a kapitalizmus által teremtett ügyvédi munkaterületek hanyatlóban vannak és helyettük az ügyvédi munkával kapcsolatosan a jogrendszernek megfelelő új szükségletek merültek fel. Az ügyek megváltoztak és a kapitalizmusban tipikus ügyvédi munkalehetőségek a népi demokráciában már atipikussá váltak és megfordítva, a szocializmus építése során új típusú ügyvédi munkaterület alakult ki, olyan, amelyet a kapitalizmusban még csak nem is ismertek. A kizsákmányolók által nyújtott és már kiveszőben lévő ügyvédi feladatok helyett tömegesen merülnek fel azok az ügyek, amelyeket a szocialista szektor és e szektor dolgozói nyújtanak. Ennek a változásnak nyilvánvalóan szervezeti változásokat is kellett maga után vonnia, mert a kapitalizmus ügyvédi szervezete a népi demokrácia államának a fejlődése során egyrészt már alkalmatlanná vált, másrészt a népi demokrácia gazdasági alapja, parancsolóan írta elő az új, harmonikus és megfelelő kollektív szellemű ügyvédi szervezetek létesítését. Politikai okok is indokolták az új, a népi demokráciának megfelelő ügyvédi rendtartás alkotását. Az ügyvédek a társadalomban élnek és együtt haladnak, fejlődnek a társadalom többi dolgozójával. A lengyel ügyvédség haladó többsége előtt előbb-utóbb tudatossá vált, hogy olyan új ügyvédi hivatás kialakítására van szükség, amely már nem az a kisárutermelő jellegű foglalkozás, amely szinte óráról-órára szüli a kapitalizmust és a spekulációt, hanem ezzel ellentétben szervesen, szervezetten és ellentmondás nélkül illeszkedik be a dolgozók társadalmába. Ennek a politikai fejlődésnek is jelentős szerepe volt abban, hogy a lengyel ügyvédek éppen a legöntudatosabb és legfejlettebb rétege állt az élére annak az alulról jövő, a jogász-tömegek által kezdeményezett kívánságnak, hogy a kormányzat tegye lehetővé az ügyvédi munkaközösségek alakítását. Ily módon az új lengyel

rendtartás az ügyvédi munkaközösségek létesítésének lehetőségét elsősorban maguknak az ügyvédeknek kívánságára ismerte el. Ennek megfelelően a törvény nem teszi kötelezővé a munkaközösségek alakítását s teljesen és tisztán az önkéntesség elve alapján áll. Azok az ügyvédek, akik akarják, ügyvédi munkaközösségekben tömörülhetnek, azoknak azonban, akiknek ez a forma nem tetszik, jogukban áll egyéni ügyvédek formájában folytatni foglalkozásukat. Természetesen a lengyel ügyvédi rendtartás nyíltan és egyenesen kimondja, hogy a szocialista fejlődésnek megfelelő, magasabb és fejlettebb ügyvédi szervezetnek a munkaközösséget tekinti. Ezt az elvet rögzíti le a törvénynek az ügyvédközösségek-ről szóló 72. cikke. Ez a cikk kimondja, hogy az ügyvédközösségekben az ügyvédi működésnek magasabb társadalmiasított formái törnek utat és a közösségeknek az a feladatuk, hogy úgy szervezzék meg a jogsegélyt, hogy az a dolgozó nép számára is hozzáférhető legyen.

A 73. cikk szerint: »Az ügyvédközösségek különös kötelezettségei a következők:

1. a közösség tagjai ideológiai és szakmai színvonalának emelése:

2. a közösség tagjai hivatásbeli munkájának az ellenőrzése. Az ügyvédközösség létesítéséhez az ügyvédi tanács engedélye szükséges és az ügyvédi tanács az ügyvédközösség létesülését bejegyzí az általa vezetett külön ügyvédközösségi nyilvántartásba. (74. cikk.)«

»Az igazságügyminiszter rendeleti úton határozza meg azokat a különös jogszabályokat, amelyek az ügyvédi közösségek létesítésére, szervezésére, működésére és feloszlására, nyilvántartásuk vezetésére, jogi személyi jellegük megállapítására, az ügyfelek fogadásának módjára és a közösség tagjai közötti munkafelosztásra, az ügyfelektől kapott díjazás elosztására, valamint az adminisztratív és egyéb költségek levonásának módjára vonatkoznak. (75. cikk.)«

A szervezeti felépítés nagyjából a következő:

Az egyéni ügyvédi működést folytató ügyvédek és az ügyvédi munkaközösségek minden fellebbezési bíróság területén egy-egy Ügyvédi Kamarát alakítanak. A Kamarákat egy 7–15 tagú tanács vezeti. A tanácsnak elnökből, elnökhelyettesből, titkárból és pénztárosból álló tisztikara van. A tanácsok felett a legfelsőbb ügyvédi tanács áll, amelynek tagjai az egyes ügyvédi kamarák elnökei, továbbá 7 Varsóban működő ügyvéd. Ez a felsőbb ügyvédi tanács is választ elnököt, alelnököt, titkárt és pénztárost. A felsőbb ügyvédi tanács tagjai sorából úgynevezett végrehajtó osztályt alakít és az ügyek bizonyos részében ez a végrehajtó osztály a legfelsőbb tanács hatáskörében jár el. Egyes ügyekben az alsó ügyvédi tanácstól a felső ügyvédi tanácshoz, más taxative felsorolt ügyekben viszont az igazság-

* Elhangzott a M. J. Sz.-ben, 1950 aug. havában.

ügyminisztériumhoz lehet fellebbezni. Az igazságügyminisztérium mondja ki végső fokon a döntést :

az ügyvédek vagy ügyvédjelöltek felvételének megtagadása, vagy törlése, az ügyvédek székhelyének áthelyezése, az ügyvédi gyakorlattól való ideiglenes felfüggesztés, az ügyvédi munkaközösségek feloszlata és a munkaközösség létesítésére vonatkozó engedély megtagadása tárgyában.

Az ügyvédi munkaközösség belső ügyrendi szabályzatát az igazságügyminiszter külön rendeletben állapítja meg. Ugyancsak külön rendeletben állapítja meg az ügyvédi munkadíjskálát is.

Általában az ügyvédi rendtartással kapcsolatosan is hangsúlyozni kell azt, amit a lengyel jogászélet más területein is állandóan szem előtt kell tartanunk, hogy a lengyel népi demokrácia jogászai problémái rendkívül sok azonosságot mutatnak a mi problémáinkkal és így az összehasonlítás során inkább az azonos, mint az eltérő jelenségeket indokolt kidomborítani. Ezzel kapcsolatosan rá kell mutatni arra is, hogy a lengyel ügyvédség munkaterülete, elhelyezkedése és rétegződése, a felmerülő problémák köre, sőt a fegyelmi judicatura is nagyban-egészben a miénknek megfelelő képet mutat.

Mindenekelőtt ismertetni szükséges az új rendtartásnak az ügyvédség feladatait meghatározó rendelkezéseit.

Az első fejezet 2. cikke kimondja, hogy az ügyvédség együttműködik a bíróságokkal és más hatóságokkal, a népi Lengyelország jogrendjének védelmében és arra hivatott, hogy jogsegélyt szolgáltatson a jogkereső, dolgozó tömegek érdekeinek megfelelően. Nem vitás, hogy ez a meghatározás szakít azokkal az ősi fogalmakkal, amelyekkel az ügyvédség feladatát akár a mi elavult ügyvédi rendtartásunk is meghatározta.

A következő 3. cikk lerögzíti, hogy az ügyvédi hivatás gyakorlása az ügyvédközösségekben való tömörülés formájában, vagy egyénileg történik.

A rendtartás 6. cikke felhatalmazza az igazságügyminisztert arra, hogy megsemmisítse az ügyvédség szerveinek azon határozatait, amelyek ellentétben állanak a joggal, vagy veszélyeztetik a közérdeket.

A 7. cikk módot ad az igazságügyminiszternek arra, hogy az ilyen tevékenységet kifejtő ügyvédi szervet feloszlassa.

Az egyes ügyvédi kamarák szervei nagyjából megegyeznek a mi kamarai szerveinkkel. Ilyen szervek :

1. a közgyűlés,
2. a 7—15 tagú ügyvédi tanács,
3. az ügynevezett revíziós (ellenőrző vagy felügyelő) bizottság.

A közgyűlés hatásköre nagyban-egészben hasonló a mi kamaránk közgyűlésének hatásköréhez. A közgyűlés elé a következő ügyek tartoznak (18. cikk) :

1. az ügyvédi tanács és a revíziós bizottság tagjainak a választása,
2. a kamara költségvetésének a megállapítása és a kamara szükségletére szolgáló évi tagdíjak mennyiségének a megállapítása,

3. az ügyvédi tanács működéséről szóló évi beszámoló jelentések felülvizsgálata és megerősítése,

4. a revíziós bizottság javaslatának meghallgatása után a zárszámadások megerősítése és a felmentvény megadása az ügyvédi tanács részére.

A közgyűlésnek az ügyvédi tanács és az ellenőrző bizottság megválasztása, úgyszintén a költségvetés és az évi tagdíjak tárgyában hozott határozatait az igazságügyminiszter erősíti meg. Az ilyen döntések akkor emelkednek jogerőre, ha a közléstől számított egy hónapi határidőn belül az igazságügyminiszter a határozatok ellen nem emel kifogást.

Az ügyvédi tanács első ülésén megválasztja a dékánt (elnököt) és helyettesét, a titkárt és a pénztárost. Ezenkívül a kamara tagjai közül kijelöli a fegyelmi bíróságba küldött delegátusokat. Az ügyvédi tanács határozatainak érvényességéhez a tagok többségének, köztük a dékánnak is a jelenléte szükséges és a tanács határozatait egyszerű szavazattöbbséggel hozza (24. cikk).

A tanács külön nyilvántartást vezet az ügyvédekről és az ügyvédjelöltekről. Határozatait általában indokolni köteles. A határozatokkal szemben az érdekelteknek jogukban áll az igazságügyminiszterhez fellebbezni, a következő esetekben :

1. az ügyvédek, vagy ügyvédjelöltek jegyzékébe való felvétel megtagadása,
2. a jegyzékből való törlés,
3. az ügyvéd vagy ügyvédjelölt székhelyének másik helységbe való áthelyezése,
4. az ügyvédi gyakorlat ideiglenes felfüggesztése,

5. az ügyvédi munkaközösség létesítésére vonatkozó engedély megtagadása,

6. az ügyvédi munkaközösség feloszlata.

Egyéb ügyekben az érdekelteknek az ügyvédi főtanácsához áll módjukban fellebbezni (28. cikk).

Az ügyvédi főtanáccsal kapcsolatosan, amely külső megjelenési formájában a magyar Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságára emlékeztet, — a lengyel ügyvédi rendtartás 34. cikke a következőket állapítja meg :

I. Az ügyvédi főtanács hatáskörébe tartozik :

1. az egyes ügyvédi kamarák működésének koordinálása,
2. a kamarák működése feletti felügyelet,
3. az egyes ügyvédi tanácsok határozatai ellen benyújtott fellebbezések eldöntése,
4. az igazságügyminiszter kívánságára véleményadás a jogszabálytervezetekről,

5. az ügyvédi főtanács költségeinek megállapítása és az egyes kamarák közötti felosztása.

II. Az ügyvédi főtanács végrehajtó osztályának a hatáskörébe tartozik :

1. az ügyvédi tanácsok határozatai ellen benyújtott fellebbezések elbírálása,
2. azon ügyek eldöntése, amelyeket az ügyvédi szabályzat, vagy az igazságügyminiszter, vagy az ügyvédi főtanács a végrehajtó osztályhoz utasít.

A végrehajtó osztály határozatai az ügyvédi főtanácsi határozatok erejével bírnak. A végrehajtó osztály összetételét, egyben válasz-

tásának és hivatali működésének módját az ügyvédi főtanács szabályozza és az igazságügy-miniszter erősíti meg.

Az ügyvédi főtanács az ügyvédi tanácsoknak a joggal ellentétes, vagy közérdeket veszélyeztető határozatait megsemmisíti.

Ez a rendelkezés az ügyvédi közélet vonalán a szocialista törvényesség elvének érvényesülését kívánja biztosítani.

Az ügyvédi névjegyzékbe való bejegyzés feltételei nagyban-egészben megegyeznek a nálunk megkövetelt előfeltételekkel (4. fejezet).

Politikailag a döntő hangsúly azon a rendelkezésen van, amely előírja, hogy az ügyvédi lajstromba csak azt lehet bejegyezni, aki személyében kezeséget nyújt arra, hogy az ügyvédi hivatást a népi Lengyelországban az ügyvédség által teljesítendő feladatoknak megfelelően gyakorolja. A személyi kellékek közül a szakmai képzettség igazolása alól az igazságügyminiszter felmentést adhat. A felmentést azonban az ügyvédi vizsgák letételétől teheti függővé (46. cikk).

Ez a rendelkezés nyilván a munkás- és paraszt-kaderek bekapcsolásának előmozdítását szolgálja.

Az ügyvédi tanács a bejegyzést függővé teheti attól is, hogy a kérelmező székhelyét abban a helységben választja meg, amelyet a tanács számára kijelölt, feltéve, hogy ezt az ügyvédek helyes megoszlásának a követelménye a lakosság jogsegélyben való részesítésének biztosítása érdekében. szükségessé teszi (47. cikk, 2. bek.)

Az V. fejezet az ügyvédi munkával foglalkozik. Az 50. cikk kimondja, hogy az ügyvédi hivatás a jogsegély adásából, nevezetesen a feleknek a bíróság előtti képviselőségéből és védelméből áll, *azok között a határok között, melyeket a jogszabályok határoznak meg.* Ezenfelül egyéb közhivatalok és intézmények előtti képviselőre és a feleknek helyettesítésére, úgyszintén jogi tanácsok és szakvélemények adására és joganyagok feldolgozására terjed ki.

A fellebbezési bíróságok előtt csak olyan ügyvéd járhat el, akinek erre az igazságügy-miniszter engedélyt adott.

A képviselőt ellátását az ügyvéd csak fontos okból tagadhatja meg. Rendkívül fontos, az ügyvédi etika szempontjából döntő rendelkezés az 53. cikk 2. pontja, amely szerint *az ügyvédnek nem szabad olyan segítséget szolgáltatnia, amely ellentétben van a társadalmisított gazdasági élet általános érdekeivel.* A rendtartás 54. cikke fenn tartja az ügyvédi titoktartás kötelezettségét. Az 56. cikk biztosítja az ügyvédi hivatás gyakorlását, a szólásszabadságot és az írásbeli szabadságot. A 60. cikk előírja, hogy az ügyvédi tanács az ügyvéd munkáját szakmai, etikai és társadalmi szempontból ellenőrizni köteles. A dékán (elnök) meginthatja a kamarának azt a tagját, aki olyan köteleességszegést követett el, amely nem ad alapot a fegyelmi eljárás megindítására.

A 62. cikk az összeférhetetlenséget szabályozza.

Eszerint az ügyvédi hivatással nem férnek össze a következő állások:

1. állami tisztviselőség,

2. bíró, ügyész és bírósági ülnök,

3. tényleges szolgálatot teljesítő hivatásos katoná,

4. közjegyző és közjegyzői ülnök.

Ném vonatkozik az összeférhetetlenség a tanítói és tudományos dolgozói állásra. A 62. cikk szerint az ügyvédi hivatással össze lehet kapcsolni az állami hatóságoknál való jogtanácsosi működést és a társadalmisított gazdasági egységekben és társadalmi szervezetekben végzett ugyanilyen tevékenységet. A 63. cikk (2) pontja alapján azonban annak az ügyvédnek, aki állami hatóságoknál jogtanácsosi működést fejt ki, nem szabad jogsegély adásával foglalkoznia egyes személyek javára.

Az ügyvéd irodáját saját kamarája területén az ügyvédi tanács hozzájárulásával másik helységbe helyezheti át. Amennyiben a lakosság megfelelő jogsegéllyel való ellátásának a szükségesége megköveteli, az ügyvédi tanács elrendelheti, hogy az ügyvéd székhelyét az ügyvédi kamara területén lévő másik helységbe helyezze át. Az ügyvéd székhelyének más kamara területére való áthelyezéséhez a régi székhely illetékes ügyvédi tanácsának és az új székhely ügyvédi tanácsának a beleegyezése is szükséges.

Az ügyvédi lajstromból való törlés előfeltételei hasonlóak a nálunk is érvényben lévő szabályozáshoz.

Az ügyvédjelöltek helyzetét a 9. fejezet szabályozza. E rendelkezések érdekessége az, hogy ügyvédjelölt rendszerint csak ügyvédi munkaközösségnél folytathat gyakorlatot, a munkaközösség vezetőjének irányítása mellett. Kivételes esetekben azonban a tanács megengedheti, hogy ügyvédjelölt magánygyakorlatot folytató ügyvédnél működhessen.

A 10. fejezet a fegyelmi felelősséget tárgyalja. A fegyelmi okokat a törvény tömören és a népi demokrácia szellemének megfelelően határozza meg.

Nevezetesen a 95. cikk szerint az ügyvédek és ügyvédjelölteket fegyelmi felelősség terheli olyan eljárásukért, amely ellenkezik a dolgozó tömegek érdekeivel, a jogelvével, az igazsággal, vagy az ügyvédi tekintéllyel.

Az elsőfokú fegyelmi bíróság 3 tagból álló tanácsban ítélezik. A tanács egyik tagja a kamara területén lévő fellebbezési bíróság elnöke által delegált bíró, mint elnök, — a másik tagja a vajdasági nemzeti tanács küldötte, — a harmadik tagja az ügyvédi tanács által választott fegyelmi bíró.

Másodfokon az azonos elvek szerint megalakuló fegyelmi bíróság elnökét az igazságügy-miniszter nevezi ki. A felsőfokú fegyelmi bizottság másik tagja az ügyvédi főtanács által beterveztett jelöltek közül az igazságügyminiszter által kijelölt ügyvéd, — harmadik tagja pedig a nemzeti tanács küldötte. A fegyelmi bíróság előtt a vádat az ügyvédi tanács által kijelölt fegyelmi ügyvivő képviseli. Az eljárásban azonban az államügyész is résztvehet. A fegyelmi bíróságok adminisztrációs munkáját az ügyvédi tanácsok, illetve az ügyvédi főtanács látják el,

Az új lengyel ügyvédi rendtartás jelentős lépést tett előre a mult hibáinak felszámolása és az ügyvédi működésnek a népi demokrácia szellemében való átszervezése tekintetében. A törvény egymagában az ügyvédi működés jellegét gyökeresen még nem változtatja meg, de lerögzíti az irányt, amerre a fejlődésnek haladnia kell.

Ismételten hangsúlyozni kell azonban, hogy ez a szabályozás a lengyel ügyvédek kifejezett kívánságára, a lengyel igazságügyi kormányzat és az ügyvédség közötti legteljesebb együttműkö-

dés eredményeképpen, a lengyel viszonyok különleges figyelembevétele mellett jött létre.

Nem vitás, hogy a törvény szellemében az ügyvédi munkaközösségek rövidesen meg fognak alakulni és az ügyvédség új működési formája Lengyelországban is a munkaközösség lesz. Az sem vitás, hogy az ügyvédi rendtartás reformjának eredményeként az ügyvédség erkölcsi nivója és szociális összetétele jelentős mértékben javulni fog és a lengyel ügyvédek a lengyel népi demokrácia igazságszolgáltatásának bázisát fogják képezni.

Dr. Kovács István

A szolgálati járandóságoknak bírósági kiküldött nélkül történő lefoglalása

I.

A végrehajtási eljárás területén újabb jogalkotásunknak kétségtelenül egyik legnagyobb jelentőségű jogszabálya a szolgálati viszonyból eredő járandóságok lefoglalásának újabb szabályozása tárgyában kiadott 4.250/1949. M. T. számú rendelet (ezentúl: R.).

A R. nagy gyakorlati jelentőségét az adja meg, hogy gazdasági és társadalmi fejlődésünk jelenlegi szakaszában a szolgálati viszonyból eredő járandóságokra vezetett végrehajtás sokkal gyakoribban fordul elő, mint a korábban fennállott gazdasági és társadalmi viszonyaink között. Ez érthető is. Ugyanis a korábban magántulajdonban volt termelőeszközök zöme társadalmi tulajdonba került, így a magánszemélyek ellen vezetett végrehajtások során foglalás alá vonható vagyontárgyak köre lényegesen összeszűkült. Viszont, mivel a szocializmus felé haladó társadalmi rendünk alapja a munka és, mert a szocialista gazdasági szektor hatalmas megnövekedésével a magánvállalkozás, magánkezdeményezés lehetőségei jelentékenyen lecsökkentek, jelenlegi társadalmunkban jóval nagyobb azoknak a magánszemélyeknek a száma, akik szolgálati viszonyban állnak és munkabérből élnek, mint amennyi korábban volt. Figyelembe véve emellett azt is, hogy tervgazdálkodásunk eredményeként a dolgozók életszínvonalának nagyfokú emelkedésével a munkaviszonyban állók túlnyomó részének kérésére meghaladja a foglalásmentes létminimumot, nyilvánvaló, hogy amennyiben magánszemély az elmarasztalt fél, az esetek nagyrésztében a leggyorsabb és legnagyobb eredmény éppen a végrehajtást szenvedő szolgálati járandóságának lefoglalásával érhető el. Egészen természetes, hogy ilyen körülmények között a végrehajtási gyakorlatban a szolgálati járandóság, mint kielégítési alap, erősen előtérbe került.

Másfelől a R. nagy jelentősége abban van, hogy a szolgálati viszonyból eredő járandóságok lefoglalásának korábbi rendkívül bonyolult és alig áttekinthető szabályozását igyekezett a lehetőséghez képest egyszerűsíteni és egységesíteni, ami valóban szükséges volt, miután a korábbi szabályozás szerint különböző szabályok voltak irány-

adók egyrészt a bírósági végrehajtási eljárásra és a közadóbehajtási eljárásra, de másrészt különbözőképpen volt szabályozva a közszolgálati alkalmazottak és a magánalkalmazottak járandóságainak lefoglalása is, sőt még a közszolgálati alkalmazottakra vonatkozó szabályok nem voltak teljesen egységesek, s ezenfelül még a járandóságok lefoglalhatóságának mértéke is eltérően volt szabályozva egyfelől a tényleges szolgálatban álló alkalmazottakra nézve, másfelől a nyugdíjasokra és kegydíjasokra nézve. Bár a kérdésnek a R.-ben foglalt újabb szabályozása is még mindig meglehetősen bonyolult, mégis a kétségtelen, hogy az újabb szabályozás sokkal egyszerűbb az előbbinél és jó áttekinthetőségét biztosítja az, hogy a kérdés összes vonatkozásai ugyanabban az egy rendeletben vannak szabályozva.

A R.-nek 1949 október 1-én történt hatálybalépése óta alkalmazását illetően főként csak a 7. §-ával kapcsolatban merültek fel problémák a bírói gyakorlatban, ezért a R. egyéb rendelkezéseivel itt nem is kívánok foglalkozni, hanem vizsgálódásaimat csupán a 7. §-ával kapcsolatos kérdésekre korlátozom.

II.

A R. 7. §-ának (1) bekezdése szerint: »Ha a végrehajtató a végrehajtás elrendelését a végrehajtást szenvedőnek kizárólag szolgálati viszonyból eredő járandóságaira kéri, a járandóságokat a végrehajtást elrendelő bíróság (hatóság) saját maga — kiküldött kirendelése nélkül — közvetlenül foglalja le s ez a bíróság (hatóság) intézkedik a határozat jogerőre emelkedése után a lefoglalt járandóságoknak a végrehajtató részére való kiutalása iránt is. A végrehajtással kapcsolatban esetleg felmerülő további kérdésekben a végrehajtás foganatosítására illetékes bíróság (hatóság) határoz.« A R. 7. §-ának (2) bekezdése pedig akként rendelkezik, hogy: »Az (1) bekezdés esetében a járandóságok lefoglalásáról a munkáltatót — közszolgálati járandóság lefoglalása esetében az illetékes számfejtőhivatalt — a végrehajtást elrendelő végzés megküldésével kell értesíteni és egyúttal fel kell hívni arra, hogy a járandóságok lefoglalt részét a bíróság (hatóság) további rendelkezéséig a végrehajtást szenvedő kezéhez ne

fizesse ki. Ugyanez a szabály irányadó a lefoglalt járandóság kiutalása tárgyában hozott végzésre is, azzal az eltéréssel, hogy ott a munkáltatót az abban foglalt rendelkezés teljesítésére kell felhívni.»

Az R. kiadása előtt hatályban volt jogszabályok szerint is a közpénztárból felvehető követelésekre — és így természetesen a közpénztárból felvehető szolgálati járandóságokra is — a R. 7. §-ában szabályozott eljáráshoz nagyjában hasonló módon is lehetett végrehajtást vezetni (Vht. 84. és 133. §§), azonban olyan szolgálati járandóságok, amelyek nem közpénztárból voltak felvehetőek, kiküldött kirendelése nélkül nem voltak lefoglalhatók és így az ilyen szolgálati járandóságokat csak bírósági kiküldött közreműködésével a Vht. 79. §-ában szabályozott eljárás útján lehetett lefoglalni.

A szolgálati járandóságok végrehajtás alá vonásának a R. 7. §-ában foglalt szabályozása tehát eltérést jelent a Vht. 84. és 133. §-aiban foglalt szabályozástól már abban is, hogy a szolgálati jogviszonyból eredő járandóságoknak kiküldött kirendelése nélkül való lefoglalását általában, arra való tekintet nélkül, hogy azok közpénztárból vehetőek-e fel vagy sem, lehetővé teszi. De eltér a R. 7. §-ában szabályozott eljárás a Vht. 84. és 133. §-ai alá tartozó esetekben követhető eljárástól abban is, hogy a R. 7. §-a értelmében a végrehajtást elrendelő bíróság nemcsak saját maga közvetlenül foglalja le a járandóságokat, hanem ugyanez a bíróság ugyancsak saját maga intézkedik a foglalás jogerőre emelkedése után a lefoglalt járandóságoknak a végrehajtató részére való kiutalása iránt is, holott a Vht. 133. §-a szerint a közpénztárból felvehető követelés utalványozása iránt — a foglalási eljárás jogerőre emelkedése után — a végrehajtás foganatosítására illetékes hatóság tartozik intézkedni és nem maga a végrehajtást elrendelő bíróság. (Csak mellékesen jegyzem meg, hogy a R. 7. §-a szerinti eljárás sokkal célszerűbb, egyszerűbb és gyorsabb; egyáltalán nem mondható észszerűnek és gazdaságosnak az az eljárás, hogy a végrehajtást elrendelő bíróság által már lefoglalt követelésnek pusztán az utalványozása végett be kelljen vonni az eljáráshoz a végrehajtás foganatosítására illetékes járásbírókat, amely egyébként addig az ügyben semmi szerepet nem játszott. Csak helyeselni lehetne azt, ha a bírói gyakorlat oda fejlődne, hogy a Vht. 84. §-a alapján közpénztárból vagy bírói letétből felvehető követelésekre vezetett közvetlen végrehajtás esetén is a R. 7. §-ának analóg alkalmazásával a végrehajtást elrendelő bíróság saját maga intézkedne az utalványozás iránt is és mellőzné a végrehajtás foganatosítására illetékes járásbíróknak pusztán e célból való megkeresését. E bürokratikus formalizmus kiküszöbölését eredményező törvényrontó bírói gyakorlat kialakulása a R. 7. §-ában szabályozott eljárás önkéntelenül is kínálkozó analóg alkalmazásával annál is inkább remélhető, mert már eddig is mutatkozott bizonyosfokú hajlandóság a bíróságok gyakorlatában arra, hogy a végrehajtást elrendelő bíróság ilyen esetekben az utalványozás iránti intézkedést is saját hatáskörébe vonja.)

Bár a kizárólag közpénztárból vagy bírói letétből felvehető követelésekre kért végrehajtásokra vonatkozóan a Vht. 84. és 133. §-ai jelenleg is hatályban lévő jogszabályok, mégis nem férhet kétség hozzá, hogy a kizárólag végrehajtást szenvedő szolgálati járandóságaira elrendelni kért végrehajtás esetében — még akkor is, ha végrehajtást szenvedő szolgálati illetményeit közpénztár folyósítja is —, jelenleg csakis a R. 7. §-ában szabályozott eljárás kerülhet alkalmazásra, mint a szolgálati járandóságok végrehajtás alá vonását szabályozó különös jogszabály (lex specialis).

Bár a kifejtettek szerint a kizárólag végrehajtást szenvedő szolgálati járandóságaira kért végrehajtás esetén a szolgálati járandóságoknak kiküldött kirendelése nélkül történő lefoglalásával kapcsolatban a R. 7. §-ában foglalt eljárási szabályokkal szemben nem kerülhet alkalmazásra a Vht. 84. és 133. §-aiban szabályozott eljárás, ez azonban még nem teszi feleslegessé annak a kérdésnek a felvetését, hogy ha a végrehajtató a végrehajtás elrendelését kizárólag szolgálati járandóságokra kéri, vajjon nem lehet-e helye a végrehajtás oly módon való elrendelésének, hogy az a végrehajtató jelentkezésére bírósági kiküldött által foganatosítandó a Vht. 79. és 83. §-ában szabályozott eljárás szerint.

E kérdésre nézetem szerint nemleges választ kell adni. Ugyanis a R. 7. §-ának abból a szövegezéséből, amely szerint »ha a végrehajtató a végrehajtás elrendelését a végrehajtást szenvedőnek kizárólag szolgálati viszonyból eredő járandóságaira kéri, a járandóságokat a végrehajtást elrendelő bíróság (hatóság) saját maga — kiküldött kirendelése nélkül — közvetlenül foglalja le...« stb., kétségtelenül kitűnik, hogy a R-nek ez a rendelkezése félre nem tehető, cogens jogszabály olyan értelemben, hogy a bíróság, ha a végrehajtató a végrehajtás elrendelését kizárólag a végrehajtást szenvedő szolgálati járandóságaira kéri, minden esetben a R. 7. §-a szerint köteles eljárni, nevezetesen még akkor is, ha a végrehajtató kérelmében nem is hivatkozik a R. 7. §-ra, illetve nem is kéri a járandóságoknak kiküldött kirendelése nélküli, közvetlen lefoglalását, sőt — véleményem szerint — a bíróság a R. 7. §-a szerint tartozik eljárni még akkor is, ha a végrehajtató a kizárólag szolgálati járandóságokra kért végrehajtást elrendelő végzés-példányokat kifejezetten azzal kéri a saját kezéhez kiadni, hogy a végrehajtást bírósági kiküldött útján foganatosítsa.

A legutóbb említett módon előterjesztett kérelem esetén előfordulhat az is, hogy a végrehajtató a végrehajtást ugyan kifejezetten csak a végrehajtást szenvedő szolgálati járandóságaira kéri elrendelni, azonban a kérvényben nem jelöli meg azt a munkáltatót, akitől a lefoglalni kívánt szolgálati járandóságok a végrehajtást szenvedőnek járnak. Mivel a R. 7. §-a szerinti eljárásban a járandóságok lefoglalásáról a munkáltatót a végrehajtást elrendelő bíróság a végrehajtást elrendelő végzés megküldésével közvetlenül tartozik értesíteni, viszont a munkáltató megjelenésének hiányában ezt megtenni a bíróságnak

nem áll módjában, felmerül a kérdés, hogy ilyen esetekben a bíróság részéről mi a helyes eljárás? Vajjon ilyen esetekben — annak ellenére, hogy a végrehajtató a végrehajtás elrendelését kizárólag a végrehajtást szenvedő szolgálati járandóságaira kérte és így a R. 7. §-a volna alkalmazandó — a bíróság elrendelheti-e a végrehajtást »a kérelem értelmében«, vagyis a végrehajtást szenvedő szolgálati járandóságaira általában a munkáltató névszerinti megjelölése nélkül, és a végrehajtást ilymódon elrendelő végzés-példányokat a végrehajtatonak kiadhatja-e a végrehajtásnak kiküldött útján történő foganatosítása végett, vagy pedig esetleg valamilyen más módon kell-e eljárni?

Véleményem szerint, mivel a kizárólag szolgálati járandóságokra kért végrehajtás esetén a R. 7. §-a szerinti eljárás kötelező, akkor jár el helyesen a bíróság, ha a munkáltató megjelölése nélkül beadott végrehajtási kérvényt e hiány pótlása végett a Te. 59. § utolsó bekezdése értelmében a végrehajtatonak visszaadja, illetve a munkáltató nevének és címének bejelentésére a végrehajtatót felhívja, majd a hiánypótlás, illetve bejelentés megtörténte után a R. 7. §-a szerint jár el.

III.

A R. 7. §-ának (1) bekezdése csak abban az esetben teszi a végrehajtást elrendelő bíróság kötelességévé, hogy a járandóságokat sajátmaga — kiküldött kirendelése nélkül — közvetlenül foglalja le, ha a végrehajtató a végrehajtás elrendelését a végrehajtást szenvedőnek kizárólag szolgálati viszonyból eredő járandóságaira kéri. A rendelet hely szövegéből kétségtelenül arra kell következtetni, hogy ha a végrehajtató nemcsak kizárólag szolgálati járandóságokra kéri a végrehajtás elrendelését, hanem amellet még akármi másra is, ebben az esetben már nem lehet helye a R. 7. §-a szerinti eljárásnak. De vajjon a szó szerinti szövegmagyarázatból levont ez a következtetés valóban helyes értelmezése-e a rendelet helynek, megfelel-e a jogalkotó szándékának?

Az Igazságügyi Közlöny 1949. évi 9. számában közzétett R. 7. §-ához fűzött és a R. helyes értelmezése tekintetében az igazságügyminiszter hivatalos álláspontját kifejezésre juttató magyarázó jegyzetből megállapíthatóan, a jogalkotó az eljárás egyszerűsítésének szem előtt tartásán kívül főként abból a célból, hogy a végrehajtásnak a helyszínen kiküldött által való foganatosításával járó idővesztés és igen jelentős költségtöbblet elkerülhető legyen, rendelkezett úgy, hogy kizárólag a szolgálati járandóságokra kért végrehajtás esetében a járandóságokat maga a végrehajtást elrendelő bíróság közvetlenül foglalja le. Vagyis a rendeletalkotónak a R. 7. §-ban foglalt rendelkezéssel az volt a célja, hogy pusztán csak azért, hogy a végrehajtást szenvedő szolgálati járandósága lefoglaltassék, ne kelljen bírósági kiküldöttet igénybe venni és helyszíni végrehajtásfoganatosítást eszközölni, ami feltétlenül jelentős költségtöbblettel, esetleg némi idővesztéssel is jár, ráadásul még az eljárást is bonyolultabbá teszi, holott a szolgálati járandóság —

ha nem is közpénztárból vehető fel — kiküldött helyszíni eljárása nélkül is végzésileg közvetlenül a bíróság által is lefoglalható hasonlóképpen ahhoz, mint ezt már a Vht. 84. §-a a közpénztárból vagy bírói letétből felvehető követelésekre nézve lehetővé tette.

De ha a rendeletalkotónak az volt a szándéka, hogy abban az esetben, ha az elrendelt végrehajtás foganatosításához kiküldött helyszíni eljárására egyébként nincs szükség, pusztán a végrehajtást szenvedő szolgálati járandóságainak lefoglalása végett ne kelljen kiküldött közreműködését igénybe venni, akkor aligha lenne helyes és a jogalkotó valódi szándékának megfelelő a szóbanforgó rendelethely szoros, betűszerinti értelmezése. Ugyanis nyilvánvaló, hogy olyan esetben, amikor a végrehajtató egyrészt a végrehajtást szenvedő szolgálati járandóságaira, de másrészt közpénztárból felvehető egyéb követeléseire is kéri a végrehajtást elrendelni, — annak ellenére, hogy nem kizárólag szolgálati járandóságokra van kérve a végrehajtás elrendelése — nem volna észszerű arra az álláspontra helyezkedni, hogy ilyen esetben nem lehet helye a szolgálati járandóságok kiküldött kirendelése nélküli közvetlen lefoglalásának, holott a szolgálati járandóságok mellett végrehajtás alá vonni kívánt, közpénztárból felvehető követelések a Vht. 84. §-a értelmében ugyancsak bírói kiküldött kirendelése nélkül közvetlenül a bíróság által végzésileg lefoglalhatók.

De hasonló szempontok szólnak a R. 7. §-ának olyan értelmezése ellen is, hogy ha a végrehajtató nemcsak a végrehajtást szenvedő szolgálati járandóságaira kéri a végrehajtás elrendelését, hanem egyúttal ingatlanára is, ez esetben nem lehet a szolgálati járandóságokat a R. 7. §-a szerinti módon kiküldött kirendelése nélkül közvetlenül lefoglalni, holott az ingatlanra végrehajtás vezetése ugyancsak kiküldött kirendelése nélkül, a telekkönyvi hatóságnak a végrehajtási jelzálog-jog bekebelezése, illetve a végrehajtási jog feljegyzése végett való megkeresése útján (Vht. 136. §) történik.

Nézetem szerint tehát helyesen, a rendeletalkotó szándékának megfelelően jár el a bíróság akkor, ha a végrehajtást szenvedő szolgálati járandóságait nemcsak abban az esetben foglalja le közvetlenül kiküldött kirendelése nélkül, amikor a végrehajtató kizárólag szolgálati járandóságokra kéri a végrehajtás elrendelését, hanem olyan esetekben is, amikor a végrehajtató a szolgálati járandóságokon kívül egyúttal akár ingatlanra, akár a Vht. 84. §-a szerint kiküldött mellőzésével lefoglalható követelésekre is vagy pedig akár esetleg ingatlanra is és a Vht. 84. §-a alá eső követelésekre is kéri a végrehajtás elrendelését. Következésképpen — véleményem szerint — szolgálati járandóságokra a R. 7. §-a szerinti, kiküldött kirendelése nélkül történő közvetlen lefoglalásnak csak akkor nem lehet helye, ha a végrehajtató a szolgálati járandóságokon kívül ingóságokra vagy a Vht. 84. §-a alá nem eső és így csak a Vht. 79., 80., 81. §-ai szerint kiküldött útján lefoglalható követelésekre is kéri a végrehajtás

elrendelését, mert hiszen az utóbb említett esetekben úgyis mindenképpen szükség van a kiküldött helyszíni foglalási eljárására, tehát a szolgálati járandóságokra nézve a R. 7. §-a szerinti eljárás megengedése amúgysem eredményezne egyszerűsítést és számbavehető költségmegtakarítást.

IV.

Ha mulasztási ítélet, bírói egyesség vagy fizetési meghagyás szolgál a végrehajtás elrendelésének alapjául és a végrehajtató nem kíván ingóságokra vagy csak kiküldött közreműködésével lefoglalható követelésekre végrehajtást vezetni, a végrehajtónak abból a célból, hogy a végrehajtást szenvedő szolgálati járandóságaira végrehajtást vezethessen, végrehajtható kiadmányok kiállítását kell-e a Te. 62. §-a értelmében kérnie, vagy pedig a végrehajtásnak a R. 7. §-a szerinti elrendelését kérheti kérvényben?

Igaz ugyan, hogy a Te. 62. §-a értelmében mulasztási ítélet, bírói egyesség vagy fizetési meghagyás alapján kielégítési végrehajtás céljából nem a végrehajtásnak végzés útján elrendelését, hanem végrehajtható kiadmányok kiállítását kell kérni és a hivatkozott § azt is parancsolólag előírja, hogy ha a végrehajtató, bár végrehajtható kiadmány kérésének lenne helye, végrehajtási kérvényt adott be, kérelmét el kell utasítani. Ám ennek ellenére nem lehet kétséges, hogy ha a végrehajtató végrehajtható kiadmányok kiállításának kérelmezése helyett kérvényt ad be a végrehajtásnak a végrehajtást szenvedő szolgálati járandóságaira elrendelése iránt, ezt a kérelmét — noha végrehajtható kiadmány kiállításának egyébként helye lenne — mégsem lehet elutasítani. Következik ez egyrészt a R. 7. §-ából, amely szerint a végrehajtató jogosult a végrehajtást szenvedőnek kizárólag szolgálati viszonyból eredő járandóságaira kérni a végrehajtás elrendelését, márpedig az erre irányuló kérelem csakis kérvényben adható elő. De hogy ilyen esetben nem végrehajtható kiadmány kérésének, hanem kérvény beadásának van helye, ez másrészt következik a Te. 62. § 4. bek. 3. pontjában foglalt rendelkezésből is, amely szerint nem végrehajtható kiadmányt, hanem a kielégítési végrehajtásnak végzéssel elrendelését kell olyankor kérni, ha a végrehajtató csupán a végrehajtást szenvedőnek bírói letétből vagy közpénztárból járó követelését kívánja végrehajtás alá vonni (Vht. 84. §). Ugyanis a R. 7. §-a szerinti eljárás lényegében teljesen hasonló a Vht. 84. §-a szerinti eljáráshoz, sőt voltaképpen a R. 7. §-a nem egyéb, mint a Vht. 84. §-ában foglalt eljárási szabályoknak némi módosítással való kiterjesztése a bármely (nem közpénztár) munkáltatótól járó szolgálati járandóságok lefoglalására. Így az analógia alkalmazása is egészen kézenfekvő.

A budapesti törvényszék, mint felfolyamodási bíróság 21. Pf. 1211/1950/5. sz. végzésében ugyan csak erre az álláspontra helyezkedett, amikor kimondta: »A 4250/1949. M. T. sz. rendelet hatálybalépése óta nincs akadálya annak, hogy a Te. 62. § 4. bek. 3. pontjának analóg alkalmazásával kizárólag szolgálati járandóságokra a végre-

hajtás elrendelését ne végrehajtható kiadmány alakjában, hanem végzéssel kérjék«

V.

Előfordulhat azonban — s nem egy esetben meg is történt — hogy a végrehajtató a végrehajtást szenvedőnek kizárólag szolgálati járandóságaira vezetni kívánt végrehajtásnak nem a R. 7. §-a szerint végzéssel való elrendelését kéri, hanem végrehajtható kiadmányok kiállítását, s azután a végrehajtható kiadmányok alapján a végrehajtást bírósági kiküldött útján kizárólag a végrehajtást szenvedő szolgálati járandóságaira foganatosíttatja. Épp így előfordulhat az is, — számos esetben valóban elő is fordult — hogy a végrehajtató, bár csupán szolgálati járandóságokra kívánja a végrehajtást vezetni, a végrehajtás elrendelését a végrehajtást szenvedőnek nem kizárólag szolgálati járandóságaira, hanem általában ingóságaira kéri, s miután a bíróság a kérelem értelmében elrendeli a végrehajtást, a végrehajtató a végrehajtást szenvedő ingóságaira (s esetleg követeléseire) elrendelt végrehajtást kizárólag szolgálati járandóságaira foganatosíttatja kiküldött útján.

Nem kétséges, hogy a bírósági kiküldött közreműködésével foganatosított végrehajtás sokkal bonyolultabb és költségesebb, mint a R. 7. §-a szerinti eljárás. Ugyanis akár a Vht. 79. §-a, akár a Vht. 83. §-a szerint történt a szolgálati járandóság rendelvényi letiltása, az ügy intézésével legalább két bírói fórumnak, a végrehajtást elrendelő és a végrehajtás foganatosítására illetékes bíróságnak kell foglalkoznia (letétbehelyezés esetén még esetleg egy harmadik bíróság, a fizetési hely bírósága is belekeveredhetik), feltétlenül szükség van a bírósági kiküldött közreműködésére, amely rendszerint helyszíni eljárással és a végrehajtató közbenjöttével történik, a bírósági kiküldött többféle nyomtatványt használ fel (végrehajtási jegyzőkönyv, letiltási rendelvény, igényfelhívás stb.), a végrehajtási kérvény költségén felül további tetemes költségek merülnek fel (a bírósági kiküldött díja és költségei, a végrehajtató esetleges közbenjárásának költségei, az esetleges letétbehelyezések és különböző kérvények, beadványok költségei), a különböző eljárások az ügyintéző hatósági személyeknek és az eljárásnál közreműködő személyeknek sok értékes munkaidejét veszik igénybe.

Kétségtelen, hogy a R. 7. §-ában szabályozott eljárás — annak folytán, hogy teljesen ki van kapcsolva belőle a bírói kiküldött által eszközölendő foglalási eljárás (helyszíni jegyzőkönyvi összeírás és letiltási rendelvény kibocsátása) és hogy rendszerint mellőzhető a végrehajtás foganatosítására illetékes bíróság közreműködése is — sokkal egyszerűbb, gyorsabb és jelentősen olcsóbb, kevesebb személynek jóval kevesebb idejét igénybevevő munkával jár, mint a Vht. 79. vagy 83. §-a szerint eszközölt foglalással kapcsolatos eljárás. Nemesak az eljárásban érdekelt felek magánérdeke, de a közérdek is kétségtelenül azt kívánja, hogy lehetőleg mindig az egyszerűbb, gyorsabb és olcsóbb eljárási módot vegyék igénybe, azt

az eljárást, amely kevesebb hatóság, illetve hatósági személy közreműködését teszi szükségessé, amely kevesebb munkát és kisebb anyag- (papír) felhasználást igényel s ezért kevesebb munkaidővesztéssel és kisebb költséggel jár. Különös súllyal esik latba a költségsökkentés szempontja éppen itt, hiszen a szolgálati járandóságokra vezetett végrehajtások esetében a végrehajtást szenvedő mindig szolgálati viszonyban álló személy, tehát dolgozó, már pedig a dolgozók jogainak, jogos érdekeinek védelme a bíróságoknak különösen fontos, az Alkotmány 41. §-ában is hangsúlyozottan kiemelt feladata.

Mivel nemcsak a dolgozó végrehajtást szenvedőnek magánérdeke, hanem a közérdek is, sőt a végrehajtható érdek is azt kívánja, hogy a kizárólag szolgálati járandóságokra vezetni szándékolt végrehajtások a R. 7. §-a szerinti eljárással bonyolítottassanak le, ezért különös gondot kell megvizsgálni azt a kérdést, hogy miképpen akadályozható meg a R. 7. §-ának a fentírt módon való — a gyakorlatban számos esetben megkísérelt — kijátszása.

Mivel a Vht. 43. §-a értelmében az teljesen a végrehajtható választására van bízva, hogy a végrehajtást szenvedőnek milyen vagyona kívánja a végrehajtást vezetni, és miután a végrehajtható, ha ingóságokra kéri a végrehajtás elrendelését, a kérvényben nem köteles közelebről megjelölni azt, hogy a végrehajtást szenvedőnek mely ingóságait, illetve mely ingó módjára lefoglalható vagyontárgyait (követeléseit) kívánja lefoglaltatni, hanem a végrehajtás alá veendő ingóságokra nézve a kijelölési jogot a foglalás alkalmával gyakorolhatja (Vht. 47. § 4. bek.), ezért ha a végrehajtható a végrehajtást szenvedő közelebről meg nem jelölt ingóságaira vagy követeléseire kéri a végrehajtást elrendelni, a bíróság a végrehajtást »a kérelem értelmében« minden további nélkül elrendelni tartozik (persze feltéve, hogy a végrehajtás elrendelésének törvényes előfeltételei egyébként megvannak). Így tehát a végrehajtás elrendelésével kapcsolatban a bíróságnak nem áll módjában megakadályozni azt, hogy a kizárólag szolgálati járandóságokra vezetni szándékolt végrehajtás elrendelését a végrehajtható ne a R. 7. §-a szerint, hanem általában végrehajtást szenvedő ingóságaira, vagy követeléseire kérje.

A Vht. rendelkezései értelmében a végrehajtást szenvedőnek harmadik személy elleni követelése az ingóságokra elrendelt végrehajtás foganatosítása során ingók módjára foglalhatók le a Vht. 79—83. §-ainak szabályai szerint. Mivel a végrehajtást szenvedőnek szolgálati viszonyból eredő járandóságai is a munkáltató, mint harmadik személy elleni követelést képeznek, és mert a szolgálati járandóságoknak ingó módjára való lefoglalását a R. 7. §-a sem, de egyéb jogszabály sem tiltja, sőt a R. 7. §-ából és a hozzáfűzött igazságügyminiszteri magyarázatból megállapíthatóan, ha a végrehajtható nemcsak kizárólag szolgálati járandóságokra kéri a végrehajtás elrendelését, akkor a szolgálati járandóságokat ingó végrehajtás során kell lefoglalnia, következésképp a szolgálati járandóságokat a Vht. 79., illetve 83.

§-ai szerint ingó módjára is le lehet foglalni és a végrehajtható kijelölési joga alapján (Vht. 47. § 4. bek.) jogosult éppen a végrehajtást szenvedő szolgálati járandóságának lefoglalását is, sőt esetleg kizárólag csak annak lefoglalását kívánni a bírósági kiküldöttől.

Ilyen körülmények között, ha a végrehajtható a végrehajtást szenvedő ingóságaira kéri a végrehajtás elrendelését és a végrehajtás foganatosítása során a szolgálati járandóságokon kívül egyéb ingóság lefoglalását nem kívánja, vagy lefoglalható ingóság nem volt található, bekövetkezik az a helyzet, hogy a bírósági kiküldött útján foganatosított foglalási eljárás eredményeként kizárólag a végrehajtást szenvedő szolgálati járandóságai vannak lefoglalva. Fentebb már kimutattuk, hogy a szolgálati járandóságoknak ilymódon való lefoglalása egyrészt a végrehajtást szenvedő érdekeit, másrészt a közérdeket is súlyosan sérti. Ha így áll a dolog, felvetődik a kérdés, hogy a sérelmes foglalást hivatalból vagy előterjesztés folytán meg kell-e semmisíteni? E kérdésre csak nemmel lehet válaszolni. Ugyanis a kiküldött útján eszközölt foglalás megsemmisítése a közérdeken esett sérelmet nem orvosolná, mert a feleslegesen igénybevett költséges eljárás már végbement, azt meg nem törtétté tenni már nem lehet s az adott helyzetben a közérdekekkel még fokozottabban ellentétben állna az, ha a foglalás megsemmisítése folytán a végrehajtható kénytelen volna újabb kérvényben kérni a végrehajtás újbóli elrendelését most már a R. 7. §-a szerint és a bíróság e kérelem folytán kénytelen volna a végrehajtás elrendelése tárgyában ismét határozatot hozni. A végrehajtást szenvedő érdeksérelmének orvoslása szempontjából sem helyénvaló a foglalási eljárás megsemmisítése. Ugyanis az a körülmény, hogy az ingóságokra elrendelt végrehajtás foganatosítása során kizárólag a végrehajtást szenvedő szolgálati járandóságát foglalta le a kiküldött, a végrehajtást szenvedőre nem azért sérelmes, mert a szolgálati járandósága lefoglaltatott, — hiszen a R. 7. §-a szerinti eljárás is szolgálati járandóságának azonos hatályú lefoglalását eredményezte volna, az pedig végrehajtást szenvedő érdekeit nyilván nem sértette, hogy szolgálati járandóságán kívül egyéb vagyontárgyat nem foglaltak le — hanem csak azért sérelmes, mert a foglalás nem az egyszerűbb és így olcsóbb eljárás útján történt. Nyilvánvaló tehát, hogy a végrehajtást szenvedő sérelmének orvoslása végett nem a foglalás megsemmisítésére, hanem csupán a végrehajtást szenvedőnek a drágább eljárással járó költségtöbblet alól való mentesítésére van szükség.

A budapesti törvényszék, mint felfolyamodási bíróság a 21. Pf. 147/1950/7. számú végzésében lényegében azonos álláspontra helyezkedett, amikor kimondta: »A szolgálati viszonyból eredő járandóságok lefoglalásának újabb szabályozása tárgyában kibocsátott 4250/1949. M. T. rendelet 7. §-ának 1. bekezdése sem zárja ki azt, hogy a végrehajtást szenvedő szolgálati járandóságai ingó módjára legyenek lefoglalhatók, még abban az esetben sem, ha az ingóságokra elrendelt végrehajtás valamilyen oknál fogva kizárólag a szol-

gálati járandóságokra foganatosítottak.« De a továbbiakban azt is kifejtette a törvényszék, hogy mivel »a R. 7. §-a szerinti közvetlen lefoglalással a külön végrehajtásfoganatosítási költség elkerülhető lett volna«, ezért e »költségre is áll az az általános szabály, hogy csak a követelés célirányos érvényesítése érdekében szükséges eljárások költsége állapítható meg akár az ügyfél, akár annak ellenfele terhére«.

Bár ezek szerint a végrehajtható joga van a végrehajtást szenvedő ingóságaira kérni a végrehajtás elrendelését még akkor is, ha a végrehajtást szenvedőnek lefoglalható szolgáltatási járandóságai is vannak, s bár a végrehajtható joga van arra is, hogy az ingóságokra elrendelt végrehajtás foganatosítása során a végrehajtást szenvedő szolgáltatási járandóságait ingó módjára lefoglaltassa, sőt arra is, hogy esetleg kizárólag csak a szolgáltatási járandóságait foglaltassa le, azonban e jogaival visszaélni nincs joga. Márpedig valamely eredmény elérése végett egy tetemes költséggel járó, bár egyébként jogszerű eljárás igénybevétele olyankor, amikor ugyanaz az eredmény egy másik ugyancsak jogszerű, de költségmentes eljárás útján is elérhető, indokoltan minősíthető joggal való visszaéléssnek. A bíróság pedig, amelynek feladata többek között a közérdeknek és a dolgozók jogainak védelme és biztosítása, valamint a szocialista társadalmi együttélés szabályainak megtartására való nevelés, nem nézheti tétlenül, nem engedheti meg, hogy bárki is a közérdeket és a szocialista társadalmi együttélés erkölcsi szabályait megsértve egy dolgozó kárára jogaival visszaélhessen. Természetesen még kevésbé nyujthat a bíróság ehhez segítséget.

Bár az eddigiekből kitűnően a hatályban lévő jogszabályok arra nem adnak módot a bíróságnak, hogy direkte megakadályozhassa a szóbanforgó visszaélésszerű eljárást, azonban az érvényben lévő eljárási jogszabályokban is a bíróság rendelkezésére állnak azok az eszközök, amelyek segítségével indirekte hatásosan meg lehet akadályozni az ilyen természetű visszaéléseket.

Ezek az eljárásjogi eszközök : 1. A Vht. 27. §-a értelmében ugyan a végrehajtási költségeket általában a végrehajtást szenvedő viseli, azonban az állandó bírói gyakorlat szerint a végrehajtási eljárásban is alkalmazandó Pp. 425. §. 1. bekezdése értelmében, a költség viselésére kötelezett fél is csak a jog célirányos érvényesítésére szükséges költségeket tartozik viselni. Mivel pedig a szolgáltatási járandóságok a R. 7. §-a szerint kiküldött kirendelése nélkül a végrehajtást elrendelő bíróság által végzésileg közvetlenül is lefoglalhatók, ezért ha az ingóságokra elrendelt végrehajtás foganatosítása a szolgáltatási járandóságok lefoglalásán kívül egyéb eredményre nem vezet, a bírói kiküldött közreműködésével és a végrehajtható esetleges közbenjöttével eszközölt végrehajtásfoganatosítási cselekmény a végrehajtható jogainak célirányos érvényesítésére szükségesnek nem tekinthető és így a bírósági kiküldött díja és költségei, valamint a végrehajtható esetleges közbenjárásának díja és költségei, mint szükségtelenül okozott költségek, a végrehajtást szenvedő terhére nem eshetnek.

Ugyanez áll azokra a letéti és egyéb költségekre is, amelyek a R. 7. §-a szerinti eljárás mellett fel nem merültek volna.

2. Az 5610/1931. M. E. sz. rendelet 19. §-a értelmében, az ingóságok végrehajtási foglalásával járó költség nem terheli a végrehajtást szenvedőt abban az esetben, ha az eljárás lefoglalható ingóságok hiányában sikertelen maradt, vagy ha a foglalást azért mellőzték, mert a foglalás alá vehető ingóságok oly csekély értéket képviselnek, hogy abból előreláthatóan az árverési költségeknél több nem kerülne ki (Vht. 47. § 3. bek.). Mivel a szolgáltatási járandóságok a R. 7. §-a szerinti eljárás útján kiküldött közreműködése és külön végrehajtás-foganatosítási költségek nélkül is lefoglalhatók, egészen nyilvánvaló, hogy az ingó-foglalási eljárás sikeressége szempontjából a szolgáltatási járandóságok lefoglalása figyelembe nem vehető. Következésképp, ha a megkísérelt ingóvégrehajtás eredményeként a szolgáltatási járandóságokon kívül egyéb ingóságot nem foglaltak le, az eljárás sikertelennek tekintendő és így a foglalási eljárás költsége nem terheli a végrehajtást szenvedőt.

3. A Te. 69. §-a értelmében, a végrehajtási eljárásnak a foglalás befejezéséig felmerült költségeit — ideértve a végrehajtható költségeit is — maga a kiküldött számítja ki és a költségek összegét az érdekeltekkel is ő közli. A kiküldött költségszámítása — mindaddig, amíg a bíróság meg nem változtatja — bírói megállapítás hatályával bír ugyan, ám e kiszámítás ellen előterjesztésnek is helye van, de a végrehajtási eljárás befejezéséig a bíróság bármikor előterjesztés nélkül, hivatalból is megváltoztathatja a kiküldött költségszámítását. E törvényi rendelkezés összefüggésben azzal a jogszabállyal, amely a kiküldöttet arra kötelezi, hogy a költségkiszámítást is tartalmazó foglalási jegyzőkönyvet három nap alatt a bírósághoz beterjeszteni tartozik, módot ad a bíróságnak arra, hogy a bemutatott jegyzőkönyv átvizsgálásával kapcsolatban a költségkiszámítást hivatalból is felülvizsgálja, s amennyiben az a fent kifejtett szempontoknak nem felel meg, azt hivatalból megváltoztassa.

Ha a bíróság e törvényadta lehetőséggel valóban él is, akkor módjában áll azzal, hogy a feleslegesen okozott költségtöbblet terhe alól a végrehajtást szenvedőt mentesíti és e költségek viselését megtérítési igény nélkül a végrehajthatóra áthárítja, a végrehajtást szenvedő sérelmét orvosolni. Mivel pedig az a tudat, hogy a szükségtelenül okozott költségeket neki magának kell viselnie, elveszi a kedvét a végrehajthatóknak is attól, hogy ilyenféle eljárásokkal kísérletezzék, ezért a bíróság éber és erélyes magatartása, következetes gyakorlata ilyenmódon közvetve biztosítani tudja a közérdek védelmét is.

De vajjon bíróságaink felismerték-e a kérdés jelentőségét és latba vetették-e a közérdek és a dolgozó végrehajtást szenvedők védelmében a rendelkezésükre álló törvényes eszközöket? A R. hatálybalépése óta eltelt idő rövidsége miatt a vidéki bíróságok gyakorlatáról nem állnak rendelkezésemre adatok, azonban a pesti járásbíró-ság és a budapesti törvényszék előttem ismeretes

gyakorlata arról tanuskodik, hogy ezek a nagy ügyszámok és a bírói gyakorlat kialakulására gyakorolt befolyásuk miatt különösen jelentős bíróságok nyomában felismerték a kérdés fontosságát és helyesen foglaltak állást.

A R-nek 1949 október 1-én történt hatályba lépése után a pesti járásbírósnál sorozatosan és viszonylag nagy számban fordultak elő olyan esetek, hogy az ingóságokra kért és elrendelt végrehajtást a végrehajtást szenvedőnek kizárólag szolgálati viszonyból eredő járandóságaira oly módon foganatosították, hogy a bírósági végrehajtó — legtöbb esetben kiszállás nélkül — a végrehajtató ügyvédjének közbenjöttével összefüggés útján kizárólag a szolgálati járandóságokat foglalta le s erről a munkáltatót letiltási rendeléssel értesítette. Az így foganatosított foglalással kapcsolatban a bírósági kiküldött a bírói megállapítás hatályával bíró költségkiszámításában a végrehajtató ügyvédje részére közbenjárási díjat is állapított meg és a saját díját és költségeit is a végrehajtást szenvedő terhére számította fel, sőt, ha a végrehajtató szegényjogban részesült, a bírósági kiküldött díjának és költségeinek a kincstár által az ellátmányból való előlegezését is kérte. A pesti járásbírósnál azonban éber, nyomban felfigyelt erre a jelenségre és az ilyen tartalmú foglalási jegyzőkönyvek beterjesztése után a kiküldött költségkiszámítását a Te. 69. § 4. bekezdése alapján hivatalból megváltoztatva végzésileg kimondta, hogy a foglalással kapcsolatban végrehajtató részére közbenjárási díjat nem állapít meg, a kiküldött felszámított díját pedig a szegényjogos végrehajtató helyett az ellátmányból nem előlegezi és azt végrehajtást szenvedő terhére nem állapítja meg, hanem a végrehajtatót kötelezte a kiküldött díjának megfizetésére, azzal indokolva e döntését, hogy a végrehajtató jogának célirányos érvényesítéséhez kiküldött kirendelésére és külön foglalási eljárásra nem volt szükség s ezért az ezzel felmerült költségekkel a végrehajtást szenvedő nem terhelhető.

A pesti járásbírósnak ilyen tárgyú végzése ellen irányuló felfolyamodások már nagyobb számban kerültek elintézésre a budapesti törvényszéknél. A törvényszék álláspontját az ilyen ügyekben hozott végzése alapján a következőkben lehet összefoglalni: A R. 7. §-a szerint, ha a végrehajtás elrendelését kizárólag szolgálati viszonyból eredő járandóságokra kérik, a járandóságokat a végrehajtást elrendelő bíróság saját maga — kiküldött kirendelése nélkül — a végrehajtást elrendelő végzésben közvetlenül foglalja le. E jogszabály folytán jogának célirányos és a költségek szempontjából gazdaságos érvényesítése érdekében a végrehajtató kötelessége, hogy a végrehajtás elrendelésének kérelmezése előtt a lehetőség szerint szerezzen be megbízható értesülést arra nézve, hogy a végrehajtást szenvedőnek volt-e szolgálati járandóságain kívül a siker kilátásával végrehajtás alá vonható egyéb vagyona is. Ily módon a végrehajtató a kiküldött által foganatosított külön foglalással járó költségek felmerülését elkerülheti olyan esetben, amikor a foglalás a végrehajtást szenvedő szolgálati járan-

dóságaira, mint egyedüli fedezetre külön költségek okozása nélkül magában a végrehajtást elrendelő végzésben is megvalósítható. Ezért az egyedül a szolgálati járandóságokra kiküldött útján foganatosított foglalás költségei a végrehajtást szenvedő terhére nem állapíthatók meg és a kiküldött díja és költségei a szegényjogi jogban részesült végrehajtató helyett az államkincstár által nem előlegezhetők, ha a végrehajtató azzal, hogy a végrehajtás elrendelését ingóságokra is kérte, okozója lett annak, hogy a kiküldött útján való foglalással feleslegesen olyan költségek merültek fel, amelyeket a végrehajtás elrendelésének célirányos kérelmezésével el lehetett volna kerülni. (21. Pf. 525/1950., 1179/1950., 230/1950., 1211/1950., 527/1950., 1354/1950. stb.)

A budapesti törvényszék álláspontját általában véve helyesnek tartom, hiányolom azonban, hogy okfejtésében figyelmen kívül hagyja az 5610/1931. M. E. számú rendelet 19. §-át, holott éppen ez a rendelethely szolgál legszilárdabb alappal annak az álláspontnak, amely szerint a szolgálati járandóság lefoglalásától eltekintve, sikertelen ingófogalási eljárás költségei nem terhelik a végrehajtást szenvedőt. Másrészt azt sem tartom egészen szerencsésnek, hogy a törvényszék több határozatában is (21. Pf. 230/1950., 525/1950., 360/1950. stb.) hangsúlyozza azt, hogy a végrehajtatónak »kötelessége« (»tartozik«, »kell«) a végrehajtás elrendelésének kérelmezése előtt a végrehajtást szenvedő vagyoni viszonyairól tájékozódni. Ugyanis az előzetes tájékozódásnak »kötelesség«-ként való hangoztatása azzal a veszéllyel jár, hogy alkalmas azt a hiedelmet kelteti, mintha ennek az előzetes tájékozódási kötelességnek megszegése, vétkes elmulasztása vonná maga után azt, hogy a sikertelen ingófogalási eljárás költségeit a végrehajtató tartozik viselni, holott ez nem a végrehajtató vétkességétől, a tájékozódási »kötelesség« elmulasztásától függ, hanem egyedül attól az objektív körülménytől, hogy a megkísérelt ingófogalás sikertelen volt-e, vagy sem. Ha a végrehajtás foganatosításakor sikerült megfelelő ingóságokat lefoglalni, akkor a költség a végrehajtást szenvedőt terheli abban az esetben is, ha a végrehajtató előzetesen nem is tájékozódott, ha viszont a foglalási eljárás sikertelen (5610/1931. M. E. sz. r. 19. §), ebben az esetben a foglalási eljárás költségei nem terhelik a végrehajtást szenvedőt még akkor sem, ha a végrehajtató a végrehajtás elrendelésének kérelmezése előtt »kötelesség«-ét teljesítve, tájékozódott is a végrehajtást szenvedő vagyoni viszonyairól. Tehát itt nem arról van szó, hogy a végrehajtatónak kötelessége a végrehajtást szenvedő vagyoni viszonyairól előzetesen tájékozódni, hanem arról, hogy ezt megtenni a végrehajtatónak saját jól felfogott érdekében ajánlatos, mert a netalán sikertelen ingófogalási eljárás költségeit ő tartozik viselni.

Bár tudom azt, hogy a R. 7. §-ával kapcsolatban a gyakorlatban még egyéb problémák is merülhetnek fel, azonban ezeknek felvetése túlmessze vezetne s ezért ezúttal mellőzöm is.

Dr. Sziglióti Viktor

ОЧЕРК СТАТЕЙ НАПЕЧАТАННЫХ В ЖУРНАЛЕ „ВЕСТИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК”**КООПЕРАТИВНО-КОЛХОЗНАЯ СОЦИАЛИСТИЧЕСКАЯ СОБСТВЕННОСТЬ**

Статья показывает на основе советских источников различия между социалистической и капиталистической кооперацией — различия, вытекающие из разнородности двух противоположных общественных систем социалистической и капиталистической. Указывает на различия между государственной социалистической и кооперативно-колхозной собственностью. Коротко занимается структурой кооперативных организаций. Перечисляет объекты кооперативно-колхозной собственности. Освещает

способы возникновения колхозной собственности. После этого рассматривает правовое положение кооперативной собственности и подробно занимается отдельными колхозными фондами. Статья останавливается на правах кооперативно-колхозных организаций в отношении средств, принадлежащих им, и показывает различия между этими полномочиями и понятием „*ius utendi et abutendi*” римского права. В заключении рассматривает вопросы имущественной ответственности колхоза. *Др. Т. Пан*

РУМЫНСКИЙ КОДЕКС

Летом этого года вступил в законную силу Трудовой Кодекс Румынской Народной Республики. Так как в Венгрии тоже в премьер плане кодификация трудового права, эта статья может рассчитывать на большой интерес. Статья охватывает в систему принципы, на которых выжидается румынский кодекс, приводит относящиеся к ним статьи Конституции Румынской Народной Респуб-

лики. Останавливается на конкретных постановлениях Кодекса. В заключение констатирует, что и этот закон доказывает факт, что конституции народных демократий не только провозглашают права трудящихся, а также заботятся и о их гарантиях и осуществлении. *Др. Л. Надь*

ДОКЛАД О III. ОБЩЕГОСУДАРСТВЕННОМ КОНГРЕССЕ СОЮЗА ПОЛЬСКИХ ЮРИСТОВ

Статья является продолжением материала в №№ 15—16 Юридического Вестника, и излагает де-

тали реформы польской адвокатской организации. *Др. И. Ковач*

НАЛОЖЕНИЕ АРЕСТА НА ЗАРАБОТНЫЕ ПЛАТЫ БЕЗ СУДЕБНОГО ИСПОЛНИТЕЛЯ

Автор статьи занимается вопросами, вставшими в судебной практике в связи с 7. §-ом постановления за 4.250/1949. М. Т. о новом порядке ареста на заработные платы.

Во введении показывает на то, что в хозяйственных условиях следующего к социализму общества, так как преимущество средств производства перешло в общественную собственность, и, в общественном строе, основанном на труде, в значительной мере повысилось число лиц находящихся в служебном отношении и живущих из заработной платы, в судебной практике по исполнению решений заработная плата выступает резко в премьер план, как основание удовлетворения, ведь при принудительном приведении в исполнение судебных решений против частных лиц самый значительный и самый быстрый результат может быть достигнут обыкновенно именно арестом на заработную плату должника.

В дальнейшем, исходя из текста 7. §-а постановления, по которому в том случае, если взыскатель требует выдачу исполнительного листа только на заработную плату должника, на нее может быть, судом, нарядившим взыскание, наложен арест непосредственно в порядке определения, без того, чтобы выслать судебного исполнителя, автор высказывает мнение, что если взыскатель в прошении о выдачу исполнительного листа выразительно высказался в том смысле, что желает вести взыскание только на основании 7. §-а постановления, суд обязан нарядить взыскание на основании 7. §-а постановления и в том случае даже если взыскатель просит назначить судебного исполнителя для наложения ареста на заработную плату в порядке взыскания на движимость. Но автор статьи высказывает и мысль, по которой — ввиду того, что цель законодателя несомненно ограничивалась на то, чтобы в случае взыскания, не требующего впрочем присутствия судебного исполнителя, не было необходимо привлечь судебного исполнителя только для наложения ареста

на заработную плату — суд поступает правильно налагая арест непосредственно на заработную плату должника не только в случае, если взыскатель просит взыскание исключительно на заработную плату, но и тогда, когда кроме взыскания на заработную плату, взыскатель требует наложить взыскание и на такие объекты имущества, на которые тоже можно вести взыскание без участия судебного исполнителя, как например на требования выплачиваемые из публичных касс, на недвижимое имущество и т. д.

Так как взыскатель вправе требовать взыскание на движимости должника, не будучи обязанным определить в своем прошении о выдачу исполнительного листа на какие движимости просит принудительное исполнение и, так как по общему правилу, при экзекуции на движимости при воздействии судебного исполнителя может быть наложен арест и на требования должника к третьим лицам, взыскатель имеет возможность, в обходжение 7. §-а постановления, вести взыскание при воздействии судебного исполнителя на одну заработную плату таким образом, что просит выдать исполнительный лист на движимости должника и потом осуществляет при воздействии судебного исполнителя взыскание исключительно путем ареста заработной платы должника. Такой способ — так как производство при воздействии судебного исполнителя на много сложнее, длительнее и дороже производства без исполнителя по 7. §-у постановления, — нарушает с одной стороны частные интересы должника, с другой же стороны и общественные интересы. Именно ввиду этого суд не должен оказать помощи для такого поступка, а должен воспрепятствовать ему. Автор констатирует, что суд может воспрепятствовать таким злоупотреблениям лишь таким образом, если все перерасходы, связанные с взысканием при воздействии судебного исполнителя, наложит на взыскателя. *Др. В. Сиглигети*

A következő számtól

A Legfelsőbb Bíróság Elvi Tanácsának határozatait tartalmazó Döntvénytár a Jogtudományi Közlöny rendszeres új melléklete

RÉSUMÉ DES ÉTUDES PUBLIÉES DANS LE JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

LA PROPRIÉTÉ SOCIALISTE COOPÉRATIVE-COLCHOZIENNE

Pour introduction l'article montre la différence fondamentale existante entre la coopérative capitaliste et socialiste, différence qui résulte de la nature des deux systèmes: le système exploitateur et celui qui ne connaît aucune exploitation. L'auteur souligne les différences existantes entre la propriété socialiste d'État et entre la propriété coopérative-colchozienne. Après avoir esquissé la construction structurale des organisations coopérative, l'auteur s'occupe des objets de la propriété coopérative-colchozienne, qui sont limités. Faisant connaître les modalités de la naissance de la propriété coopérative-colchozienne (ainsi): 1. la socialisation des instruments de production et de travail des paysans, qui entrent dans le colchoze; 2. la remise par l'État des biens matériels; 3. la production et les constructions de la coopérative; 4. les modalités d'acquisition prévues par le droit civil, l'auteur analyse

la situation juridique de la propriété coopérative et étudie par le détail les fonds différents de la coopérative.

En connexion avec les droits des organisations coopératives colchoziennes en fait des biens existants dans leur propriété, l'auteur démontre la différence entre ce droit et le « jus utendi et abutendi » du droit romain. L'auteur traite la question de la responsabilité matérielle du colchoze, et souligne, que — par dérogation à la responsabilité des organisations socialistes d'État — cette responsabilité incombe exclusivement au colchoze et que le colchoze réponde de ses obligations avec son actif, exceptant la partie de son actif qui, en vertu de la loi, ne peut pas être affectée pour le paiement des créanciers. A la fin l'auteur fait une digression sur les cas de la responsabilité matérielle du colchoze.

Tibor Pap, docteur en droit

CODE DU TRAVAIL ROUMAIN

Le code du travail de la République Populaire Roumaine est entré en vigueur en été 1950. Étant donné que la codification du code du travail en Hongrie est à l'ordre du jour, la publication a un intérêt particulier pour nous. Dans l'article, les principes sur lesquels le code roumain repose, sont systématisés, avec références aux dispositions y relatives de la Constitution de la

République Populaire Roumaine. L'article, après avoir analysé les dispositions concrètes du code, établit, en conclusion, que cette codification prouve, elle aussi, que les constitutions des démocraties populaires déclarent les droits des travailleurs, non seulement, mais encore elles font tout le nécessaire pour les assurer et les réaliser.

László Nagy, docteur en droit

COMPTE RENDU DU IIIe CONGRES NATIONAL DE L'ASSOCIATION DES JURISTES POLONAIS

Cette publication forme la suite du matériel que notre revue a commencé à publier dans son numéro

15—16, en fournissant une analyse des détails de la réforme du système de l'avocature en Pologne.

István Kovács, docteur en droit

LA SAISIE DES SALAIRES SANS INTERVENTION DE L'HUISSIER

L'article traite les questions relatives à la saisie des salaires, réglée dernièrement par l'article 7 du décret ministériel No 4250/1949 M. T. Il expose les problèmes qui se présentent dans la pratique des tribunaux.

Dans une société basée sur le travail qui évolue vers le socialisme, où les moyens de production ont, pour la plupart, passés dans la propriété de l'État, le nombre des personnes en rapport de service a considérablement augmenté. Le salaire est par conséquent devenu la base principale dont les créanciers peuvent se satisfaire. C'est par la saisie des salaires du débiteur que le créancier atteint le plus rapidement son but.

L'auteur analyse l'article 7 du décret 4250/1949 M. T. qui prévoit, au cas où le poursuivant demande uniquement la saisie des salaires du débiteur, la saisie directe des salaires par ordonnance du tribunal sans intervention de l'huissier. Le tribunal est, selon l'avis de l'auteur, tenu à appliquer ce procédé même si le poursuivant demande expressément que la saisie se fasse avec l'intervention de l'huissier. L'intention qui ressort clairement du décret est d'éviter l'intervention de l'huissier dans les cas où la saisie peut s'effectuer directement. Les tribunaux devraient donc poursuivre dans cette voie en effectuant la saisie directe par ordonnance au cas également où le créancier demande, outre la

saisie du salaire, la saisie d'autres avoirs ou biens susceptibles de faire l'objet d'une saisie directe, tels les immeubles ou les créances sur les caisses publiques.

Le poursuivant a le droit de demander la saisie des biens meubles du débiteur en général et il n'est pas tenu à spécifier les objets dont il entend se satisfaire. Il peut donc demander que la saisie soit ordonnée sur tous les biens meubles du débiteur quand il a, en réalité, l'intention de faire saisir uniquement le salaire de celui-ci, étant donné que les créances du débiteur sont considérées par la loi comme faisant partie de ses biens meubles. Comme la saisie serait, dans ce cas effectuée par l'huissier, les intentions du décret se trouveraient de cette façon déjouées.

Un tel procédé serait hautement préjudiciable non seulement aux intérêts du débiteur, mais aussi à l'intérêt public, car la saisie indirecte effectuée par l'huissier se rendant sur les lieux est une procédure plus compliquée, plus longue et par conséquent plus coûteuse que la saisie directe, prévue par l'article 7 du décret précité. Le tribunal ne doit donc pas ouvrir la voie à de tels abus, mais faire son possible pour les empêcher. Le meilleur moyen serait, selon l'auteur, de charger en ce cas le poursuivant de tous les frais de la procédure.

Viktor Szigligeti, docteur en droit

**Minden haladó szellemű magyar jogász
tagja a Magyar Jogász Szövetségnek!**

SZEMLE

Az október 22-i helyi tanács választások a népi demokrácia Alkotmányának megteremtése óta a legfontosabb lépést jelentik abban az irányban, hogy államunk hatalmának minden forrása és birtokosa méginkább és még teljesebben a dolgozó nép legyen. (Rákosi Mátyás)

Az 1950. I. tv. bevezetőjében, a tanácsok megalakítására, megválasztására vonatkozó részében kijelenti, hogy: »A szocializmus útján haladó Magyar Népköztársaság olyan államszervezetet épít, amely biztosítja a dolgozók tevékeny és állandó közreműködését az államhatalom gyakorlásában és az államigazgatás munkájában, közelebb viszi az ügyintézkést a dolgozó tömegekhez és közvetlenül érvényesíti a szocialista törvényesség elveit.«

Alkotmányunk ama deklarációja, hogy minden hatalom a dolgozó népé, a tanácsokban testesül meg. A hatalom teljességének a dolgozó nép kezébe kerülése záloga annak, hogy a tanácsokat alakító magyar nép a béke ügye mellett áll ki. A hatalomnak a dolgozó nép kezébe történő tényleges átadása félreérthetetlen bizonyosságtétel a világbéke ügye mellett. Bizonyosságtétel arról, hogy az egész magyar dolgozó nép a béketáborba tartozik, abba a béketáborba, amelyet a nagy Szovjetunió vezet. E bizonyosságtétel jelentősége ma különösen kiemelkedő. Kiemelkedő, mert az imperialisták a háborús uszítás területéről a fegyveres támadás porondjára léptek. Az imperialisták kihívó tevékenysége nemcsak hazánk déli határán, hanem világszerte felismerhető.

A választójog Magyarországon száz esztendővel ezelőtt azt illette meg, aki férfi volt, akinek földje, háza, telke, birtoka volt, gyára vagy üzlete volt és csak a kiváltságosok ama fiait, akik egyetemre járhattak.

Amikor a választójogot kiterjesztették, a megkötöttségek olyan sora maradt továbbra is fenn, amelyek nem sokban különböztek a száz esztendővel ezelőtti választójog feltételeitől.

Kétszázézer volt a választók száma akkor, tehát kevesebb, mint ahány tanácstagot választ ma Magyarország, és ez a szám ha a későbbiek során meg is többszöröződött, meg sem közelítette a választóknak azt a széles tömegét, akik ma az urnák elé járulhatnak.

Ma a választással a demokratikus államszervezet legmagasabb formáját, a tanácsok rendszerét hozza létre Népköztársaságunk.

A jogászok számára különösen jelentőséggel bír a helyi tanácsok választásáról szóló törvénynek a szocialista törvényesség elvének következetes végrehajtására vonatkozó kinyilatkoztatása.

A törvényesség ugyanis államunk osztályjellegének kérdéseivel, a jog lényegével a legszorosabb kapcsolatban van. Kifejezője az uralkodó osztály politikájának, amely politika feladata az uralkodó osztály tagjai számára kedvező társadalmi viszonyok kifejlesztése.

Míg a törvényesség az imperialista világban fikció és a valódi demokratizmus felszámolásához, a fasizmushoz, az új világháború előkészítéséhez vezet, addig a Szovjetunióban és a népi demokratikus államokban a dolgozó nép életszínvonalának és kulturális színvonalának emelkedését, tervszerű munkát, a teremtést, a béke ügyét szolgálja.

A tanácsok megalakítása tehát »új mérőföldkő azon az úton, amelyre dolgozó népiünk a felszabadulás óta rálépett. Azon az úton, melyet a hatalmas Szovjetunió, a bölcs Sztálin tört előttünk és amelyen nyolcszázmillió ember menetel elszántan, boldogan a békésebb, boldogabb szocialista jövő felé!« K. M.

Kiskorúak perbeli cselekvőképessége

Menger a német BGB. tervzetéről írott kritikájában, amely a »vagyon-talan néposztályok« szempontjából vizsgálta végig a készülő kodexet, igen élesen mutatott rá arra, hogy amíg a jog a kiskorút a cselekvőképesség kizárása, — korlátozása útján védi attól, hogy vagyona saját ügyködése által ne veszélyeztessék, addig a munkakeresmény felett a

kiskorúnak »biztosították« a szabad rendelkezés jogát.

A magánjogi cselekvőképességre támaszkodik a perbeli cselekvőképesség szabályozása — a Pp. 71. §-a 2. bekezdése a témát érdeklő vonatkozásban akként rendelkezik, hogy perbeli cselekvőképessége van annak is, aki a szóban levő per tárgyról peren kívül jogérvényesen rendelkezhetik. (A rendelkezés nem csupán a kiskorú keresményét öleli fel, hanem egyéb eseteket is; gyakorlati jelentőségét a szabály azonban ezen vonatkozásban éli ki. Külön kérdés, amelyet nem tárgyalunk, a Ht. 48. §-ának az a perjogi szabálya, hogy a cselekvőképességében korlátolt házastárs a semmisségi perben perképes.)

A Pp. 71. §-ához csatlakozik a Pp. 395. §-ának az a szabálya, hogy ha a félnek a 71. § értelmében a perben csak azon az alapon volt cselekvőképessége, hogy a szóbanforgó per tárgyról peren kívül jogérvényesen rendelkezhetik, az ítéletben ki kell mondani, hogy a végrehajtás ez ellen a fél ellen csak arra a vagyonra rendelhető el, amelyről ez a fél jogérvényesen rendelkezhetik. A szakasz tehát első pillanatra úgy hat, mintha bizonyos fokig korrigálná a 71. § által a kiskorúra saját, esetleg nem kellő ügyviteléből reá hárulható kockázatot. Lényegét tekintve a Pp. 395. §-a csak a vagyonvédelemnek a 71. §-ban már megkezdett szolgáltatást fejleszti tovább — azzal, hogy a kiskorútól, akinek keresménye erejéig (annak terhére) a cselekvőképességet megadja, elvonja a cselekvőképességet — az önmagának való ártás lehetőségét a kiskorú vagyonára, vagyis megint csak védi a kiskorút, — amennyiben vagyona van.

A szakasz rendelkezésének még ebben a megvilágításban is van szociálpolitikai értéke, hiszen itt munkakeresménnyel bíró — rendszerint a munkára reá utalt — kiskorú kap védelmet a rendszerint kisebb vagyonkájára.

A védelemnyújtás perjogi szabályozása hiányos. Erre kívánnak e sorok rámutatni.

Mi történik ugyanis akkor, ha az ítélet a Pp. 395. §-a kötelező szabálya ellenére nem tartalmazza a végrehajtási jog megszorítására vonatkozó intézkedést?

Fellebbezéssel mindenesetre orvosolható a baj — még ha a marasztalás meg is marad, a fellebbezési bíróság a végrehajtás megszorításá-

nak elmaradását pótolhatja. Fellebbezés kizártsága vagy hiánya esetén más orvosszer van-e? Elsősorban az ítélet kiigazítási, illetve kiegészítési szabályaira gondolhatunk. A Pp-nek a kiigazításról szóló 408. §-a alkalmazhatatlan. Ez a szakasz ugyanis az ítéletben foglalt tényállásban fellelhető hiányról beszél. Itt pedig a hiány a rendelkező részben van. Kovács Marcell ennek megfelelően a szakasz magyarázatául ki is emeli, hogy »a rendelkező részre a tényállás kiigazítása közvetlenül ki nem terjedhet, hanem csak közvetve fellebbvitellel, vagy kiegészítési kérelemnél kapcsolatosan«. Nézzük hát a kiegészítésről szóló 409. §-t. A szakasz pontosan megjelöli, hogy mely esetekre kérhető kiegészítés. Számunkra aktuális a szakasz felsorolásából az, ha »a bíróság az ítélet végrehajthatóságára vonatkozó kérelmekről nem rendelkezett«. Ha tehát a fél a 395. §-nak alapján a végrehajtás megszorításának ítéleti kimondását kérte, kiegészítésnek helye lesz, ha a bíróság ezen az »ítélet végrehajthatóságára« vonatkozó kérelem felől nem határozott. Igen ám — de mi lesz, ha a kiskorú éppen jogi járatlanságánál fogva ezirányú kérelmet elő nem terjesztett. Így ez esetre megfeneklik a kiegészítési kérelem helyt foghatósága. Az ítélet hibája tehát nem lesz ezúton korrigálható.

A végrehajtási eljárás során sincs szabály, amely a korrektúrára lehetőséget nyitna. Sem a végrehajtást elrendelő végzés elleni felfolyamodás, sem a végrehajtás korlátozása iránti per nem nyújt védelmet. Az elrendelő végzés elleni felfolyamodás keretében az alapul szolgáló ítélet helytelensége nem támadható, és a végrehajtás korlátozása iránti per sem alapítható az ítélet helytelenségére. (Az adott jogi szabályozás mellett még mindig az lesz a bölcsőbb, ha a végrehajtás elleni felfolyamodás során a felfolyamodási bíróság a Pp. 395. §-át úgy értelmezi, hogy a végrehajtásnak a keresményre szorítását rendeli el.)

A kérdést tankönyveink és kommentáraink nem tárgyalják. Bírői gyakorlatunkban sem találtam idevágó döntést, ami arra mutat, hogy a törvényi szabályozásnak tárgyalt hiányossága a gyakorlatban nem mutatkozott. Ennek ellenére a perjogi reform küszöbön állása indokoltá teszi, hogy a kérdést a fentiekben szóvá tettük.

B. S.

Az állami közjegyzői intézményről szóló új törvényerejű rendelet a Román Népköztársaságban

Az 1950: 79. sz. törvényerejű rendelettel létesített állami közjegyzői intézménnyel a RNK olyan szervezetet létesített, amelyek megszerkesztik az állampolgárok részére jogi viszonyaik megállapításához szükséges okiratokat és ezáltal megkönnyítik, hogy az állampolgárok polgári jogaikat a szocialista törvényességnek megfelelően gyakorolhassák.

A RNK-ban tudvalevőleg a polgári törvénykönyv (1865. évi) eredeti hatályosságának területén a magánközjegyzői intézmény ismeretlen volt, az idevágó tennivalókat a megyei és járásbíróságok, a bírói végrehajtó testület és a rendőrség látta el. Az Optk. és a magyar magánjog volt hatályossági területén mostanáig — a hagyatéki eljárásra vonatkozó rendelkezések kivételével — a magyar közjegyzői törvények (1874: XXXV. és 1886: VII. tc.) voltak hatályban.

Az új szabályozás értelmében az állami közjegyzőség hatáskörébe tartozik: bármilyen közokirat megszerkesztése, aláírásoknak, okirati másolatoknak, okiratok keltezésének és fordításának hitelesítése, váltó- és csekkóvatolás és fordítások készítése.

Minden megyeszékhelyen központi közjegyzői iroda van, amelynek élén a vezető-közjegyző áll. Ezek mellett az illető helységben, valamint a járásbírói székhelyeken a szükségletnek megfelelő számú közjegyzői iroda van. A vezető-közjegyző mellett a közjegyzők, közjegyző-helyettesek, fordítók, továbbá a szükséges irodaszemélyzet látják el a tennivalókat.

A közjegyzők és helyetteseik a bírakkal, a személyzet többi tagja a bírósági tisztviselőkkel egyenlő jogállásúak. A közjegyzőket és az irodaszemélyzetet az igazságügyminiszter alkalmazza és felettük ő gyakorol felügyeletet. A megye területén lévő összes közjegyzők alkotják a megyei közjegyzői kollégiumot, amely ellenőrző és fegyelmi szerv. A központi közjegyzői iroda mellett levéltár van, amelyben az összes irodák iratairól másolatot őriznek.

A közjegyzőnek kötelessége megvizsgálni az általa szerkesztett okiratok tartalmát és kötelessége meg-

tagadni a közreműködését minden olyan ténykedésnél, amely az állam érdekét védő törvényekkel vagy a jóerkölcsrel ellentétben áll, vagy pedig a szocialista törvényesség megerősödését, a RNK állampolgárainak, intézményeinek, szervezeteinek, közületi vállalatának, szövetkezeteinek vagy bármilyen más közintézményének érdekeit sérti. A közjegyzőnek az eljárást megtagadó, indokolt határozata ellen az érdekelt fél az illetékes megyei bírósághoz fordulhat jogorvoslattal, amely végső fokon dönt a kérdésben.

A törvényerejű rendeletben nyújt felhatalmazás alapján az igazságügyminiszter az 1950 július 13-án megjelent 58. sz. Hivatalos Lapban közzétett 1.827. sz. rendeletével szabályozta az állami közjegyzői irodák működését. A rendelet részletesen szabályozza a közokiratok megszerkesztését, a közokiratokról készített másolatok hitelesítését, a magánokiratok aláírásának hitelesítését, hiteles keltezéssel való ellátását, okiratok és más bizonyítékok megőrzését, a fordításokat, végül a váltó- és csekkóvatolást. A közjegyzői ténykedésért az államkincstár javára a rendelethez mellékelt díjszabás szerinti díjakat kell befizetni.

Az állami közjegyzői irodák szervezése folyamatosan történik.

N. L.

A Jogtudományi Közlöny legközelebbi számától kezdve a Legfelsőbb Bíróság Elvi Tanácsának eddig hozott elvi határozatait, valamint a 4.338/1949. M. T. sz. rendelet alapján — a jogegységi döntvények tekintetében — meghozott és a jövőben meghozandó, továbbá a törvényesség érdekében használt perorvoslatok tárgyában keletkező elvi határozatokat teljes terjedelmükben, indokolásaikkal együtt, külön mellékletben fogja közölni.

Az egyes lapszámokhoz összegyűjtethető ívek alakjában mellékeljük a fentebb felsorolt határozatokat és az év végén rendszeres tartalommutatóval és betűsoros tárgymutatóval ellátva, borítéklapot fogunk mellékelni, amely az év folyamán megjelent ívekkel együtt a gyakorlati jogászok számára jól használható döntvénytárat fog alkotni.

A Jogtudományi Közlöny előfizetői ezt a mellékletet is díjmentesen kapják.

Az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának gyakorlatából

Fegyelmi ügyekben

53.

Ugyanazon ügy korábbi szakában az egyik, későbbi szakában pedig a másik fél képviselete. Bírói úton való megtámadása olyan ügyletnek, amelynek írásbafoglalásánál az ügyvéd közreműködött.

Bizonyítást nyert, hogy a terhelt a felek között létrejött megállapodás írásbafoglalásánál közreműködött, majd a kölcsönadó megbízásából a kölcsön felmondására irányuló levelet szerkesztett, ezt követően pedig a kölcsönadó által az adós ellen kért és kibocsátott váltófizetési meghagyás ellen az adós képviseletében kifogást tett és ebben a kölcsön úszorás jellegére hivatkozott. Nem lehet kétséges, hogy az ügyvédi etika szempontjából megengedhetetlen az olyan eljárás, amellyel az ügyvéd az ügyletet kötő felek számára okiratot szerkeszt, majd a jogügyletből eredő vitában előbb az egyik, azután pedig a másik fél érdekében végez jogi cselekményeket. Még kevésbé engedhető meg, hogy az ügyvéd az úszora kifogását emelje olyan megállapodással kapcsolatban, amelynek írásbafoglalásánál ő járt el.

OBFT. V. 4066/1949. — 1950 május 19.

54.

A közkegyelem csak a bűnvádi megtorlást zárja ki, de a fegyelmi eljárásra nem hat ki.

Az elsőfokú fegyelmi bíróság a felfüggesztést azért mondta ki, mert a debreceni államügyészség a terhelt ellen az 1946: VII. tc. 2. §-ának b) és c) pontjaiba ütköző büntett miatt vádat emelt s e vád alapjául szolgáló tényállás az ügyvédi kar tekintélyét súlyosan sérti, úgyannyira, hogy a terhelttel szemben a legsúlyosabb fegyelmi büntetés is kiszabhatónak látszik. A terhelt lényegében azért támadja meg a határozatot, mert álláspontja szerint a vád tárgyává tett kijelentéseket nem tette meg, korábban kifogástalan ügyvédi munkát végzett, a közkegyelem a vád tárgyában tett cselekményre kiterjed és mert egyébként is beteg ember, aki a nehéz időkben az üldözötteken segített.

A fegyelmi fellebbviteli tanács a tényállás kérdésében azon az állásponton van, hogy annak szabatos megállapítása a fegyelmi bíróság kontradiktórius eljárásának a feladata. Kétségtelen, hogy az az alapos gyanú, amelyre a vád emelhetéséhez szükség van, a jelen esetben a vádirat tanúsága szerint felismerhető.

Annak a körülménynek, hogy a terhelt korábban kifogástalan ügyvédi munkát végzett és hogy az üldözöttekkel szemben méltányos, sőt segítő magatartást tanúsított, a fegyelmi vétség megállapításánál csak annyiban van jelentősége, hogy enyhítő körülményként értékelhető.

Ami a közkegyelmet illeti: megállapítható, hogy a bűnvádi üldözést az adott esetben a közkegyelem tényleg kizárja, amint ez a megyei bíróság végzéséből ki is derül. A közkegyelemnek azonban a fegyelmi vétséget illetően kihatása nincs, ezért a közkegyelem révén a jelen fegyelmi ügyet megszüntetni nem lehet.

OBFT. I. 5074/1950. — 1950 június 6.

55.

Kizárási és mellőzési kérelem a fegyelmi bíróság tagjai, a kamarai ügyész és a vizsgálóbiztos ellen.

A folyamodó által előadott az a körülmény, hogy az ellene folyamatban lévő fegyelmi ügyben eljáró bíróság tagjai — meghallgatása nélkül — felfüggesztő határozatot hoztak ellene olyan tényállás alapján, amelyről később megállapítást nyert, hogy a felfüggesztést nem teszi indokoltá, úgyszintén az általa előadott az a körülmény, hogy az eljáró tanács a folyamodó szerint szükséges bizonyítás felvételét megtagadta, nem valósít meg a Bp. 64—66. §-ai alá eső kizáró okot, de nem tekinthető olyan oknak sem, amely az eljáró fegyelmi bíróság tagjainak és a kamarai ügyészének elfogulatlansága iránt alapos kétséget támasztana (Bp. 68. §). Ehhez képest a kizárási kérelmet el kellett utasítani.

OBFT. I. 5098/1950. — 1950 július 14.

56.

Kizárási és mellőzési kérelem a vizsgálóbiztos ellen.

Az 1937: IV. tc. 125. §-ából nyilvánvaló, hogy a kamara elnöke által kirendelt vizsgálóbiztos ellen kizárásnak, illetőleg mellőzésnek nincs helye, hanem az e tárgyban esetleg

szükséges intézkedést igazgatási úton kell megtenni.

Nem nyújt alapot a vizsgálóbiztos kizárására, illetőleg mellőzésére az Ürt. 127. §-a sem, amelynek értelmében a fegyelmi eljárásra vonatkozóan a bűnvádi perrendtartás szabályai kiegészítő alkalmazást nyernek. Ha ugyanis a vizsgálóbiztos — a kizárása, illetőleg mellőzése szempontjából — a vizsgálóbíróval egy tekintet alá is lehetett vonni: erre ma már nincs lehetőség, mert az 1950: 12. számú törvényerejű rendelet bűnvádi ügyekben a vizsgálat intézményét megszüntette.

OBFT. I. 5086/1950. — 1950 július 14.

57.

Az ország határainak a törvényes jogszabályok megszegésével való átlépése az ügyvédi gyakorlatról való lemondással nem azonos hatályú. Ennek folytán az ilyen ügyvéd fegyelmi cselekményeit és így köztük azt a büncselekményét is, amellyel az ország területét büntetőtörvénybe ütköző módon elhagyta, fegyelmi úton kell elbírálni.

A terheltnek az a magatartása, hogy az ország területét a határ átlépésére vonatkozó jogszabályok megszegésével, tehát a büntetőtörvénybe ütköző módon elhagyta, nem egyértelmű az ügyvédi gyakorlatról való lemondással és így nem vonhatja maga után a fegyelmi eljárás abbahagyását. Nem szolgálhat erre okul a terheltnek az ügyvédek névjegyzékéből igazgatási úton történt törlése sem, mert az Ürt. 116. §-a a törlési okok közül csupán az önkéntes lemondást nyilvánítja a fegyelmi eljárás abbahagyására alapul szolgáló oknak. Egyébként is a fegyelmi úton történt elmozdításhoz olyan jogi hatások fűződnek, amelyekkel a közigazgatási törlés nem jár együtt, amelyekre tekintettel tehát a fegyelmi úton való elmozdításnak a már korábban bekövetkezett törlés mellett is van gyakorlati jelentősége. Éppen ezért a fegyelmi eljárást folytatni kellett, mert egyébként el sem lehetne bírálni, nincsenek ok a terheltnek az ügyvédségtől való elmozdítására.

Az ügy adatai alapján megállapítható, hogy a terhelt N. N. ingatlanvásárlásával kapcsolatban olyan közreműködést fejtett ki, amely az X. Y.-nal és feleségével szemben a népbíróság által kimondott vagyón-

elkobzás végrehajtását és így az állam anyagi érdekének érvényesítését csorbította. Kétségtelen továbbá az is, hogy a terhelt büntető-törvénykönyvbe ütköző módon távozott el az ország területéről. Ilyen körülmények között az ügyvédségtől való elmozdítása helyesen történt.

OBFT. V. 5061/1950. — 1950 június 16.

58.

Ha az ügyvéd fegyelmi úton való elmozdítása ugyanazon tényállás alapján történt, mint amiért a büntető-bíróság őt elítélte, de utóbb a büntető-bíróság — ítéletének hatályon kívül helyezésével — az ügyvédet jogerősen felmentette, a fegyelmi ügyben az újrafelvételt kérelemre el kell rendelni.

A budapesti ügyvédi kamara fegyelmi bírósága 1940. évi december hó 18. napján F. II. 1265/1936/21. szám alatt hozott és a volt m. Kúria ügyvédi tanácsának Üft. 107/1942/24. számú végzése folytán jogerőre emelkedett ítéletével a nevezettet ugyanannak a tényállásnak az alapján ítélte az ügyvédségtől való elmozdításra, amely a budapesti büntetőtörvényszék előtt B. XV. 9504/1936/179. szám alatt folyamatba tett bűnügyben keletkezett jogerős ítéletekkel megállapítást nyert.

Ámde a most említett büntető ítéleteket a budapesti büntetőtörvényszék 1949. évi május hó 31. napján B. V. 10.753/1947/49. szám alatt hozott jogerős ítéletével a Bp. 462. §-ának első bekezdése alapján hatályon kívül helyezte és nevezettet a terhére rótt bűncselekmények vádjá alól a Bp. 326. § 2. pontja alapján felmentette. Ezzel megdőlték azok a büntető ítéletek, amelyek az elmozdítást kimondó fegyelmi ítélet alapjául szolgáltak.

A budapesti büntetőtörvényszék B. V. 10.753/1947/19. számú jogerős ítélete tehát kétségtelenül oly tény, amely a fegyelmileg elítélt fegyelmi vétkességének hiányát teszi valószínűvé. (Bp. 446. § 3. pont.)

Ezek szerint tévedett az elsőfokú fegyelmi bíróság, amikor az újrafelvételi kérelmet a Bp. 454. §-ára hivatkozással minden vizsgálat és tárgyalás nélkül visszautasította, anélkül, hogy mérlegelte volna, vajjon a bűncselekmények vádjá alól történt felmentés egyben fegyelmi vétség hiányát jelenti-e, avagy az elítélt fegyelmi vétkessége a bűnügyben megtartott újrafelvétel ered-

ményeképpen bekövetkezett felmentés ellenére is megállapítandó-e. Mint-hogy pedig ez a kérdés csak a fegyelmi ügy újrafelvételének keretében dönthető el, a rendelkező rész szerint kellett határozni.

OBFT. II. 5078/1950. — 1950 július 14.

59.

A terhelt távollétében is megtartható a fegyelmi tárgyalás, ha a védelmet írásban előterjesztette, vagy maga helyett védőt küldött.

Ha az ügyvéd költségkövetelését az ellenféltől megkapta, azt újból senkivel szemben sem érvényesítheti.

Az ügyfél javára megítélt és az ügyvéd kezéhez befolyt tartási járadék-összegekből külön tiszteletdíjnak levonása még akkor is fegyelmi vétség, ha a levonásra az írásbeli megállapodás az ügyvédet feljogosította.

Helytelen az az érvelés, hogy az elsőfokú bíróság eljárási szabályt sértett volna meg. Az Ürt. 138. §-a értelmében a szabályszerűen megidézett terhelt a tárgyaláson védőt küldhet maga helyett, vagy védelmét írásban terjesztheti elő. A terhelt védelmét írásban előterjesztette (1. a 2. és 6. sorsz. beadványokat), a törvényes figyelmeztetést magában foglaló idézést 1950. január hó 24. napján átvette (1. a 6. sorsz. alatti kézbesítési ívet), azonban csak 1950. évi február hó 1. napján — tehát a tárgyalás előtti napon jelentette be, hogy egészségi állapota olyan, hogy a »zord hideg«-ben nem vállalja az utazást, s ezért újabb határnap kitűzését kéri. Erre a beadványra az egyik thj. város tisztii főorvosa rávezette azt az igazolást, hogy a terhelt »betegségére való tekintettel, téli hideg időben utazóképtelen«. A betegségét azonban nem jelölte meg s így eleve lehetetlenné tette annak felülbíráását, hogy az utazóképtelenség megállapítása helyesen történt-e. Terhelt védelmét írásban kimerítően előterjesztette — továbbá az Ürt. 138. §-a 2. bekezdésének megfelelően az elmaradás szükségességét nem igazolta.

Helyesen járt el tehát az elsőbíróság, amikor az érdemi tárgyalás megtartását elrendelte: mindezek szerint a terhelt ezirányú panaszja alaptalan.

Minden tisztességesen elvégzett munka — így az ügyvédi munka is — arra tarthat igényt, hogy magával a munkával arányban álló díjazásban részesüljön.

Olyan előjog az ügyvédi munkát sem illeti meg, hogy bizonyos körülmények között kétszeres díjazásra tarthasson igényt.

Amikor a terhelt a kártérítési polgári perben 2500 Ft díjazást kapott, — a fegyelmi fellebbviteli tanács álláspontja szerint — az ebben a perben végzett munkájához képest a megfelelő díjazást megkapta.

Merőben helytelen tehát az az álláspont, amelyre a terhelt helyezkedik, amikor kifejtí a sértetthez intézett válaszlevelében, hogy »...én mennyi perköltséget kaptam az ellenféltől az ítéletben, az nem tartozik Önre...« és hogy a tényállási részben leírt 10%-os kikötés »...sem nem jogtalan, de még csak nem is tisztességtelen kikötés...«

A munkadíjnak bárki által történt kiegyenlítése azzal a szükség-szerű eredménnyel jár, hogy a munkadíj iránti követelés megszűnik, senkivel szemben sem érvényesíthető.

A jelen esetben az a helyzet, hogy az ellenfél fizetése révén a polgári per munkadíja teljes kiegyenlítést nyert, így tehát ezt a követelést a terhelt senkivel szemben nem érvényesítheti többé.

Amikor tehát ezt a követelést mégis érvényesítette az özvegyvel és az á.válkkal szemben, öns érdek-ből kellő jogi alap nélkül járt el. A fegyelmi fellebbviteli tanács ebben egymagában is olyan cselekményt lát, amely az ügyvédség tekintélyét sérti, az ügyvédi működéssel össze nem fér, s ezért már ebben a vonatkozásban is fegyelmi vétség. A terhelt azonban ezt az alaptalan követelést is jogtalan módon kívánta érvényesíteni. Az elsőbíróság ugyanis helyesen mutatta ki, hogy a létfenntartás biztosítására szolgáló járadékból jogszerű követelést sem lehet levonni.

Világos mindebből, hogy a terhelt nem jogszerű követelését ugyancsak jogszerűtlenül vonta le, cselekménye tehát kétségen kívül az elsőbíróság minősítése szerinti fegyelmi vétség.

OBFT. V. 5081/1950. — 1950 június 20.

60.

Az ügyvéd által működése során az ellenféllel szemben használt becsület-sértő és rágalmazó kijelentések fegyelmi vétséget akkor is megvalósítanak, ha az ügyvédet sértési célzat nem vezette.

Téves az elsőfokú fegyelmi bíróságnak az az álláspontja, hogy a terhelt által N. N.-néhez intézett levél a nevezett női becsületét nem sérti, mert a levélben foglalt az a kitétel, hogy »Az ideiglenes nőtartás is vesztélyben forog az Ön részéről, mert tartásdíj csakis tisztességes nőnek jár, már pedig ügyfelem — saját előadása szerint — olyan adatok birtokában van, amelyek az ellenkezőjét mutatják ennek« — a panaszos női becsületének megsértésére alkalmas. Téves az elsőfokú fegyelmi bíróságnak az az álláspontja is, hogy az adott esetben sértési szándék hiánya is kizárja a fegyelmi vétség megállapítását. A rágalmazás és becsületsértés körül kialakult állandó bírói gyakorlat értelmében az említett bűncselekmények megállapításához sem szükséges sértési célzat, hanem elegendő a becsületsértést, illetőleg rágalmazást megvalósító kitételek tudatos használata. Már pedig a terhelt ügyvéd előtt nem lehetett kétséges, hogy levelének tartalma, de különösen annak idézett kitételei sértők. Ilyen körülmények között még kevésbé lehet szó arról, hogy sértési szándék hiányában fegyelmi vétség megállapítása kizártnak mutatkozzék.

Mint hogy az előadottak szerint a terhelt által intézett levél alapul szolgálhat a terhelttel szemben fegyelmi vétség megállapítására, a fegyelmi eljárás folytatását el kellett rendelni.

OBFT. V. 5078/1950. — 1950 július 14.

61.

A büntetés kiszabásánál súlyosító körülményként nem értékelhető az, hogy az ügyvéd ellen a kizsákmányoló társadalmi rendben kisebb fegyelmi büntetéseket szabtak ki, valamint figyelmen kívül marad a sértett társadalmi állása is.

A büntetés kiszabásánál a fegyelmi fellebbviteli tanács mellőzte az elsőbíróság által súlyosító körülményként értékelt fegyelmi büntetést, mert a kizsákmányoló társadalmi rendben kiszabott ilyen kisebb büntetések súlyosító körülményként nem értékelhetők. Nem értékelhető súlyosító körülményként az a körülmény sem, hogy orvos a sértett, mert a sértett foglalkozása nem eshet vádlott terhére és különben is a népi demokrácia hatóságai ilyen megkülönböztetéseket nem vehetnek figyelembe,

33

A büntetés kiszabásánál kizárólag a cselekmény tárgyi súlya, az alanyi vétkesség foka és mindenekfelett a közérdeket ért sérelem vagy veszély nagysága az irányadó, amelyek figyelembe vételével a fegyelmi fellebbviteli tanács a rendelkező rész szerinti büntetést találta olyannak, mint amely arányban áll terhelt cselekményével és a hosszú, több évtizedes, végeredményben jelentéktelen ügyektől eltekintve, kifogástalan ügyvédi multjával.

OBFT. I. 4257/1950. — 1950 február 14.

62.

Népellenes büntett miatt jogerősen elítélt ügyvéd nem maradhat az ügyvédi kamara tagja.

Az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának fegyelmi fellebbviteli tanácsa gyakorlatában nyilvánuló jogelv, hogy azon ügyvéd, aki népellenes büntett miatt jogerősen elítéltetett, a demokratikus ügyvédi kar tagja nem lehet, mert nem rendelkezhet azokkal a feltételekkel, amelyek ezen hivatásnak gyakorlására a dolgozó rétegek előtt a szükséges bizalomra méltóvá teszik.

Mint hogy pedig a terheltet az egyik népbíróság jogerősen 1 évi börtönre és 10 év politikai jogvesztésre ítélte az 1945: VII. tc.-vel jogerőre emelt 81/1945. M. E. sz. rendelet 17. § 2. pontjába ütköző népellenes büntett miatt, — a fenti elvet terhelttel szemben az első fokon eljáró fegyelmi bíróság törvénysértés nélkül alkalmazta, miéртis az elsőfokú ítéletet, egyébként helyes indokai alapján, helybenhagyni kellett.

OBFT. V. 5072/1950. — 1950 június 6.

Igazgatási ügyekben

24.

Ürt. 46. § 2. pontja értelemszerűen a volt közjegyzőkre is alkalmazandó. Hatvanadik életévük betöltése után az ügyvédi kamarába csak igazságügy-miniszteri engedély alapján vehetők fel.

Kérelmező hatvanadik életévét betöltötte és így igazságügy-miniszteri engedély nélkül az ügyvédek névjegyzékébe fel nem vehető.

Az 1937: IV. tc. 46. §-ának 2. pontja értelemszerűen alkalmazandó a volt közjegyzőkre is. Ez a törvényhely kétségtelenül a hatvanadik életévét betöltött köztisztviselő felvételének korlátozását célozta függet-

lenül attól, hogy kap-e nyugdíjat vagy sem, és miután a közjegyzők a jogszabályok értelmében a köztisztviselőkkel egy tekintet alá esnek, sőt a legújabb rendelkezések szerint valóban köztisztviselői státusba kerültek, nem lehet vitás, hogy az Ürt. hivatkozott rendelkezése értelemszerűen rájuk is alkalmazandó.

Az elsőfokon eljáró ügyvédi kamara a hatvanéves korhatárt elért közjegyző felvételére irányuló eljárás során is előterjeszthet javaslatot az igazságügy-miniszterhez a felvétel megengedése iránt.

OBIT. 3.—1528/1950. — 1950. április 27.

(Ugyanilyen értelemben határozott az Igazgatási Fellebbviteli Tanács az OBIT. 3.—3540/1950. sz. ügyben is.)

25.

Az Országos Bizottság határozata ellen további jogorvoslat semmiféle címen sem használható.

Az ügyben az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának igazgatási fellebbviteli tanácsa 1949 november hó 23. napján megtartott ülésén már hozott határozatot és minthogy határozata ellen további perorvoslatnak helye nincsen, — 1950 január 10-én az egyik ügyvédi kamarának benyújtott és »felülvizsgálati kérelem és panasz«-nak címezett beadvány, mint a törvény által meg nem engedett jogorvoslat visszautasítandó volt.

OBIT. 1.—3226/1949. — 1950 május 16.

26.

Munkaképtelenség címen folyamatba tett törlési eljárás méltányosságból felfüggeszthető a nyugdíjazási eljárás befejezéséig.

Az egyik ügyvédi kamara átíratva értelmében fellebbező munkaképtelenné válása miatt az 1934: XXIII. tc. 18. §-a alapján 1951 március 31-ig felfüggesztetett és kérelmére rokkantsági ellátás iránt a nyugdíjazási eljárás folyamatban van.

Tekintettel arra, hogy fellebbező közel fél évszázad óta bejegyzett ügyvéd, továbbá 78 éves korára, méltánytalan lenne, ha azon időtartam alatt, amíg fellebbező nyugdíjazási eljárása folyamatban van, az ügyvédek névjegyzékéből töröltessék akkor, amikor az idézett törvény 25. §-a értelmében nyugdíja-

zása esetén mód van arra, hogy a hátralékos nyugdíjintézeti járulékok összegét kamataival együtt, az ellátási összegből levonásba helyezték és így a nyugdíjintézet követeléséhez hozzájusson. A fellebbviteli tanács határozata meghozatalánál tekintettel volt arra, hogy a győri ügyvédi kamara által felvett győzőkönyv szerint fellebbező fizetési kötelezettségének önhibáján kívül, előrehaladott kora, betegsége és vagyontalansága miatt nem tett eleget és ezért a törlésnek ezidőszertint való alkalmazását a fellebbezővel szemben méltánytalannak tartotta.

OBIT. 1.—1028/1948. — 1950 május 16.

27.

A felvételi kérelem jogerős elutasítása után benyújtott újabb — még elő nem terjesztett bizonyítékokkal felszerelt — felvételi kérelem érdemben elbírálandó.

Kérelmező az egyik ügyvédi kamaránál vezetett ügyvédi névjegyzékbe felvételét 1949. évi február hó 21-én benyújtott 3/1949/Üf. sz. kérvényével kérte. Ezt a kérelmet az egyik ügyvédi kamara 1949. április 26. napján tartott tagfelvételi bizottsági ülésén elutasította. A határozat ellen a felvételt kérő 1949. május 14-én fellebbezéssel élt és az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának igazgatási fellebbviteli tanácsa 1949. szeptember 22-én megtartott ülésén 3. Ut. 3119/2/1949. sz. határozatával az elsőfokú határozatot helybenhagyta.

Ilyen előzmények után a felvételt kérő 1950. március 25-én benyújtott kérvényében újból kérte a debreceni ügyvédi kamara névjegyzékébe való felvételét. A kérvény újabb adatokat is tartalmaz, újabb bizonyítékokra is hivatkozik, — tehát annak tárgyában már csak azért is érdemes határozatot kellett volna hoznia a debreceni ügyvédi kamarának, mert a felvételi kérelem lényegében közigazgatási eljárásra vonatkozó jogszabályok alá tartozik és így az eljárás szempontjából minden újabb kérelem érdemben bírálendő el. Az egyik ügyvédi kamara ezt a kérelmet érdemben nem bírálta el, hanem határozat hozatala nélkül terjesztette fel. Az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának igazgatási fellebbviteli tanácsa csak akkor vizsgálhatja felül a tagfelvételi ügyet, ha ebben a tárgyban az ügyvédi kamara határozatot hozott és a hatá-

rozat ellen a kamara ügyésze vagy a felvételt kérő fellebbviteli jogával él.

OBIT. 1.—3548/1950. — 1950 május 15.

28.

A munkaképtelenség miatt elrendelt törlés fenntartandó, ha újabb tisztiorvosi bizonyítvány szerint az egészségi állapotnak egyévi gyógykezelés utáni javulása várható.

Dr. N. N. ügyvéd 1949. november 30-án benyújtott kérvényében hatósági tisztiorvosi bizonyítványt csatolt, amely megállapította, hogy ügyvédi gyakorlatának folytatására betegsége miatt alkalmatlan. A Budapesti Ügyvédi Kamara Igazgatási Bizottsága az Ürt. 57. §. 4. pontja alapján az ügyvédek névjegyzékéből törlését rendelte el. Hivatkozik fellebbezésében arra, hogy a fellebbezéshez csatolt újabb tisztiorvosi bizonyítvány szerint egyévi gyógykezelés után állapotának javulása várható, és az ügyvédi foglalkozás folytatására alkalmassá válhat. Mint-hogy a törvény tartós vagy végleges munkaképtelenségről beszél és az újabb orvosi bizonyítvány is legalább egy esztendő jelöl meg és ezen idő után is csak »alkalmassá válhat« a gyakorlat folytatására, az elsőfokú határozatot fenn kellett tartani.

OBIT. 1.—3503/1950. — 1950 május 15.

29.

Ha a munkaképtelenség nem állandó vagy tartós jellegű, hanem csupán ideiglenes, nem törlésnek, hanem csak határozott időre szóló felfüggesztésnek van helye.

Folyamodó az 1950. évi január 2. napján iktatott beadványában ideiglenes munkaképtelenség okából hat hónapra terjedő felfüggesztését kérte az ügyvédi gyakorlattól. A kérelméhez csatolt tisztiorvosi bizonyítvány szerint nagyfokú érlelmeszedése és idegkimerültsége miatt huzamosabb ideig tartó — előreláthatólag hat hónap — orvosi gyógykezelésre és pihenésre van szüksége. A Budapesti Ügyvédi Kamara Igazgatási Bizottsága az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíj Intézet javaslatára ezen bizonyítvány alapján tévesen rendelte el folyamodónak az ügyvédek névjegyzékéből való törlését, mert végleges törlésnek csak végleges munka-

képtelenség esetén van helye, amivel szemben folyamodónál csak ideiglenes munkaképtelenség volt megállapítható a becsatolt tisztiorvosi bizonyítvány alapján.

OBIT. 2.—3514/1950. — 1950 március 10.

(Azonos értelemben határozott a Fellebbviteli Tanács az *OBIT. 3.—3505/1950.* sz. ügyben.)

30.

A büntetőbíróóság által jogerősen kiszabott büntetés elengedésére irányuló kegyelmi kérvény benyújtása a törlésnek nem akadályos.

Az egyik ügyvédi kamara a hivatalvesztést kimondó jogerős büntetőítélet alapján az Ürt. 57. §. 7. pontja szerint fellebbezőnek az ügyvédek névjegyzékéből törlését rendelte el. Fellebbező arra hivatkozik, hogy a büntetés elengedése iránt kegyelmi kérvényt nyújtott be, ez azonban a törvény erejénél fogva előírt kötelező törlésnek nem akadályos.

OBIT. 1.—3522/1950. — 1950 május 16.

31.

Hivatalvesztésre ítélt, törölt ügyvéd részéről benyújtott újrafelvételi kérvény a törlési határozat megváltoztatásának nem lehet alapja.

Az egyik ügyvédi kamara választmánya dr. N. N. ügyvédet az ügyvédek névjegyzékéből törölni rendelte, mert nevezett ügyvédet a Népbíróóság Országos Tanácsa, NOT I. 832/1949/40. sz. ítéletével 1 évi és 6 hónapi börtönbüntetésre és 10 évi hivatalvesztésre ítélte. A határozatot dr. N. N. azzal az indokolással fellebbezte meg, hogy a hivatkozott ítélet ellen újrafelvételi kérelmet terjesztett elő, mely kérelem alapján az ítélet hatályon kívül helyezése csaknem bizonyosan várható.

Mint-hogy az Ürt. 57. §. 7. pontja értelmében törölni kell az ügyvédek névjegyzékéből az ügyvédet, ha büntetőbíróóság ítélettel hivatalvesztésre ítélték, ezért az ügyvédi kamara határozatának megváltoztatására törvényes alap nincs.

OBIT. 3.—3565/1950. — 1950 május 25.

32.

Az ügyvédi pálya túlszűfolttségére hivatkozással az ügyvéd felvételi kérelme el nem utasítható.

Az elsőfokú határozat az ügyvédi pálya túlszűfoltóságára való tekintettel azért utasította el folyamodó felvételi kérelmét, mert előreláthatólag tényleges megélhetést és munkát nem talál, a kereset nélküli ügyvédek számát szaporítaná, miért is — álláspontja szerint — a felvételi kérelmek elbírálásánál szigorú mértéket kell alkalmazni.

A fellebbezési tanács utal arra a köztudomású tényre, hogy a magángyakorlatot folytató ügyvédek száma egyre csökken, másrésről, hogy az állami és népgazdasági teendők ellátására képes jogászokban hiány van. Ezenfelül az ügyvédjelölti felvétel még egymagában nem jelenti azt, hogy a felvett ügyvédjelölt végképpen az ügyvédségben fog elhelyezkedni, miután egyéb jelentős közfunkció gyakorlásához is számos jogszabály megköveteli az ügyvédjelölti gyakorlatban való működést.

Figyelemmel mármost arra, hogy kérelmező minden hátrány nélkül igazoltatott, apja is ügyvéd, a budapesti ügyvédi kamara tagja és kérelmező gyakorlatát apja irodájában kívánja eltölteni, továbbá, hogy kérelmezőnek felesége és három gyermeke van és meg nem cáfolt előadása szerint a szocialista erkölcsöt magáévá tette és a dolgozó néppel messzemenően közösséget vállalt, továbbá arra is, hogy önéletrajza szerint a nyilasuralom alatt egy német- és nyilasuralomellenes fegyveres alakulat tagja volt, a fellebbezési tanács úgy találta, hogy kérelmező bejegyzésének akadálya nincs, miután az Ürt. 71. §-a, illetve 45. §-ában megkívánt kellékekkel rendelkezik.

OBIT. 1. — 3507/1950. — 1950 május 16.

33.

Ürt. 57. §. 4. pont. Az az ügyvéd aki munkaképtelenség címén egyévi időtartamra történt felfüggesztése után további egy évre kéri tartós munkaképtelenség okából felfüggesztését, az ügyvédi névjegyzékből mint véglegesen munkaképtelen törölnőd.

Folyamodót a budapesti ügyvédi kamara igazgatási bizottsága ideiglenes munkaképtelenség okából saját kérelmére 1949. évi február hó 15. napjától kezdve egyévi időre felfüggesztette az ügyvédi gyakorlatlól. Ezen felfüggesztés lejártá előtt, 1950 február 6. napján a folyamodó

újabb egy évre kérte a gyakorlatlól való felfüggesztését. A kérelméhez csatolt tisztiorvosi bizonyítvány szerint korával járó testi törődöttsége, vérkeringési zavarai és szembaja miatt orvosi kezelésre van szüksége; baja tartós jellegű.

Ezen bizonyítvány alapján az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíj Intézet folyamodó törlését javasolta a kamarának s a kamara a törlést el is rendelte.

Ezt a határozatot kellő alap nélkül támadta meg fellebbezéssel a folyamodó, mert egyrészt a tisztiorvosi bizonyítványban megállapított tények, másrészt az a körülmény, hogy munkaképtelenség okából egy évre történt felfüggesztése után ismételt hasonló kérelmet terjesztett elő, az Országos Bizottság álláspontja szerint a végleges munkaképtelenség megállapítására nyujtanak kellő alapot.

A végleges munkaképtelenség okából pedig az ügyvédet az Ürt. 57. §. 4. pontja alapján hivatalból is törölni kellett.

OBIT. 2. — 3532/1950. — 1950 únius 5.

34.

Egy magában az a körülmény, hogy a volt közjegyzőt az igazságügyminiszter állami szolgálatba át nem vette nem elegendő annak a megállapítására, hogy az ügyvédi hivatás betöltésére ezen okból nem méltó.

Az egyik ügyvédi kamara dr. N. N. volt közjegyző azon kérelmét, hogy őt városi székhellyel az ügyvédek névjegyzékébe vegye fel, azzal az indokolással utasította el, hogy a felvételt kérőt az igazságügyminiszter állami szolgálatba nem vette át, mert erre alkalmasnak nem találta és az olyan volt közjegyző, akit állami szolgálatra alkalmasnak nem találtak, nem alkalmas az ügyvédi hivatás gyakorlására sem.

Az Igazgatási Fellebbviteli Tanács az Ürt. 45. §. 2. pontjában meghatározott megtagadási ok tekintetében megfelelő tényállás részletezését kívánja meg, mert egyedül az a körülmény, hogy a volt közjegyzőt az igazságügyminiszter közszolgálatra alkalmasnak nem találta, nem elegendő annak megállapítására, hogy az ügyvédi hivatás betöltésére ezen okból nem méltó. A közszolgálatból elbocsátott köztisztviselők tekintetében is az az álláspontja az Igazgatási Fellebb-

viteli Tanácsnak, hogy minden adott esetben vizsgálendő az a tényállás, amelynek alapján a közszolgálatból elbocsátották.

Mint hogy az elsőfokú határozat elvi álláspontjánál fogva nem vizsgálta a felvételt kérő tekintetében a konkrét tényeket, amelyek az ügyvédek névjegyzékébe felvételnek akadályai lehetnek, és a felvételi kérelem egyéb kellékeit sem vizsgálta meg, — a fellebbezéssel megtámadott határozat feloldása mellett, a fentiek szerint új eljárás volt elrendelendő.

OBIT. 1. — 3560/1950. — 1950 május 16.

35.

Az ügyvédi vizsgát letett ügyvédjelölt az ügyvédjelöltek lajstromából törölnőd, mi helyt az ügyvédi lajstromba való felvételi kérelmét jogerősen elutasították.

Mint hogy a 25.000/1937. I. M. sz. rendelet 128. §-a csupán addig engedélyezi az egységes bírói és ügyvédi vizsgát letett ügyvédjelöltnek az ügyvédjelölti névjegyzékben való bennmaradását, míg ügyvédi vagy ügyvédhelyettesi felvétel tárgyában jogerősen határoznak, kétségtelen, hogy az ügyvédi bejegyzés iránti kérelem jogerős elbírálása után az ügyvédjelölt az ügyvédjelöltek névjegyzékében nem maradhat, hanem hivatalból való törlésnek van helye.

Fenti álláspont helyességét igazolja az Ürt. 70. §-ának azon rendelkezése is, amely szerint az ügyvédjelölti gyakorlat kizárólagos célja azoknak az elméleti és gyakorlati ismereteknek megszerzése, amelyek az egységes bírói és ügyvédi vizsga sikeres letételéhez szükségesek. Mint hogy ezen feltétel bekövetkezett, az ügyvédjelölti minőségnek megszüntetése a törvény kötelező rendelkezése folytán szükséges.

OBIT. 3. — 3580/1950. — 1950 únius 22.

36.

Ügyvédjelöltek felvételi kérelmének elbírálásánál ugyanazok az elvi szempontok az irányadók, mint az ügyvédi felvételi kérelmek eldöntésénél.

Helyesen mutat rá a fellebbező fellebbezésében, hogy nincs külön ügyvédi és ügyvédjelölti erkölcs. Ezt a megállapítást az Országos Bizottság is magáévá teszi. Ennek folytán véleménye szerint az ügyvédjelöltre is alkalmazni kell az Ürt.

45. §. 2. bekezdését. Az Országos Bizottság megállapítása szerint a folyamatában az e §-ban megkívánt feltételek hiánytalanul nincsenek meg.

A folyamodó egész életpályájának tanulmányozása után az Országos Bizottságnak az a nézete alakult ki, hogy a folyamodó a jogfeszítő rendelkezések hatálya alatt lett nagykereskedő, most pedig, amikor a nagykereskedések szocializálódása befejeződött, ugyanígy nem hivatás-érzésből akart ügyvéd lenni.

Téves a fellebbezőnek az az előadása, hogy miután az ellene indult eljárások felmentő ítélettel, illetőleg megszüntető végzéssel fejeződtek be, az ellene folyt eljárások nem egyebek pusztá hajszánál. Ugyanis az internálási és rendőri felügyeleti eljárást nem azért szüntették meg, mert őt a rendőrhatalóság alaptalanul internálta, hanem mert a rendőri felügyelet fenntartását a hatóság »most már« nem tartotta szükségesnek.

Folyamodó pótlólag mellékelt nyilatkozatokat, melyek szerint ellenállási tevékenységet fejtett ki. Ezek a nyilatkozatok kétségkívül a kérelmezőnek a fasizmus elleni kiállítását tanúsítják, azonban nem alkalmasak a felszabadulás után az iparügyi minisztériumban kifejtett és a szocializmus építése szempontjából káros tevékenységének ellensúlyozására.

OBIT. 2. — 3524/1950. — 1950 június 5.

Az Igazságügyminisztérium Jogügyi Hivatalának közérdekű kifogásai

54.

Pénzhagyomány átértékelése.

»Pénzhagyomány átértékelésénél a bíróság mindenekelőtt azt állapítsa meg, hogy a végintézkedés idejében a hagyomány az örökösnek juttatott vagyon mekkora hányadát tette, az örököszt a tényleg öröklött vagyonból szabályként az ekként megállapított arányban kötelezi a hagyomány kifizetésére.

Ettől a szabálytól a bíróság csak különös méltánylást érdemlő okból térhet el.» (38.963/1950. I. M. IV/2.)

Megokolás: Felperesek az alperesek ellen azért indítottak keresetet, mert az örökhagyó 1930. évi július hó 31-én kelt örökösödési szerződésben

részükre rendelt 2000 P törvényes osztályrész forintra átszámított összegét alperesek vonakodtak kifizetni. E címen személyenkint 4500–4500 Ft-ot követeltek. Alperesek még a kereset megindítása előtt mindkét felperes javára 3000–3000 Ft-ot bírói letétbe helyeztek azzal, hogy megítélésük szerint felperesek részére rendelt pénzhagyomány ezzel kielégítést nyer.

Az elsőbíróság tényként állapította meg, hogy a felperesek kötelezésre személyenkint 3289 Ft-ot tesz s a letétbe helyezett 3000 Ft kiutalása mellett további 322 Ft—322 Ft fizetésére kötelezte alpereseket a per költségek kölcsönös megszüntetésével.

Ezt az ítéletet felperesek támadták meg fellebbezéssel, alperesek pedig törvényben kizárt csatlakozási kérelemmel.

A szombathelyi törvényszék, mint fellebbezési bíróság Pf. 3866/1948. számú 1948 november 27-én kelt végítéletében az elsőbíróság ítéletét akként változtatta meg, hogy a marasztalási összeget mindkét felperes javára 1079—1079 Ft-ban állapította meg, s alpereseket arra is kötelezte, hogy a per- és fellebbezési költséget fizessék meg. Az ítélet indokolásának lényege az, hogy a felperesnek járó összeg átértékelésénél nem abból indult ki, hogy az alperesek birtokában lévő vagyon a pénzhagyomány kifizetésekor mennyit ért, hanem azt vizsgálta csupán, hogy az 1930. évben felperesek részére rendelt 2000 P-nek mennyi a forintban számított mai értéke. A fellebbezési bíróságnak ez a döntése azonban nem felel meg népi demokráciánk alapvető jogelveinek.

Az örökhagyó akarata az volt, hogy a felperesek a hagyomány kifizetésekor a juttatott vagyonnak csupán $\frac{1}{4}$ -ét kapják. Az ügyben eljáró elsőbíróság a marasztalási összeget az örökhagyó szándékának megfelelően állapította meg akként, hogy az öröklött vagyon mai értékének számbavételével olyan arányban kötelezte alpereseket felperes igények kielégítésére, amint ezt az örökhagyóval 1930. évben alkotott szerződésben megállapították. Az elsőbírói döntés az örökhagyó végakarata ekként megfelel. A második bíróság döntése azonban méltánytalanul súlyos terhet ró a gazdaságilag gyengébb helyzetben lévő alperesekre s indokolatlan előnyben részesíti

a per adatai szerint jó módban élő felpereseket.

Pénzhagyomány átértékelésénél a bíróság mindenekelőtt azt állapítsa meg, hogy a végintézkedés idejében a hagyomány az örökösnek juttatott vagyon mekkora hányadát tette, az örököszt a tényleg öröklött vagyonból szabályként az ekként megállapított arányban kötelezi a hagyomány kifizetésére.

Ettől a szabálytól a bíróság csak különös méltánylást érdemlő okból térhet el.

Mivel csak a fenti elvek szerinti átértékelés felel meg az örökhagyó valóságos akaratának és a kötelezett fél érdekeinek, a Jogügyi Hivatal az előadottakra figyelemmel azt a kérelmet terjeszti az Elvi Tanács elé, hogy határozatának elvi megállapítást magában foglaló részében fenti elvet mondja ki; továbbá, mivel a jelen esetben a felperesek vagyoni körülményei az általános szabálytól való eltérést nem teszik indokolttá, határozatának ügyintéző részében helyezze hatályon kívül a sérelmezett végítéletet és hozzon helyébe új határozatot.

(Megtámadott határozat: szombathelyi megyei bíróság, mint fellebbezési bíróság Pf. 3866/1948 sz. végítélete.)

55.

Baleseti járadék mértéke.

»Baleseti járadék iránt indított perben a bíróságnak vizsgálnia kell, hogy a baleset következtében elhúnyt személy vagyona, annak jövedelme a járadék fizetését kérő felperes tartását fedezi-e és mily mértékben. Meg kell állapítania azt is, hogy a járadékot kérőnek van-e kereső foglalkozása vagy egyéb jövedelemforrása, ebből mily mérvű keresete, illetőleg jövedelme van. Mindezt a kötelezettség és annak mérve megállapításánál figyelembe kell venni.» (48.941/1950. I. M. IV/3.)

Megokolás: Az irányadó tényállás szerint felperesek jogelődjét halálos gépkocsibaleset érte. A baleset előidézésében a sérült közrehatott, ezért a járadékot igénylők keresetének a bíróság részben adott helyet, megállapítván, hogy vétkessége arányában a felperesi jogelődjöt ért kár 50%-a terheli alperest.

Ugyancsak tényként állapította meg a bíróság azt, hogy az elhúnytának 33 kat. hold földje volt. Nem tisztázta azonban azt, hogy a járadékot igénylő felperes — éppen férje

elhalálózása folytán — mily összegű jövedelmet húz az elhúnyt vagyonából s nem vizsgálta azt sem, hogy a felperesnek van-e a férjétől örökölt vagyonon kívül egyéb vagyona, üz-e valamilyen kereső foglalkozást, van-e vagyonának számottevő jövedelme. Az ügyben eljáró bíróság jogi álláspontjánál fogva ezeknek a tényeknek tisztázása nem volt szükséges, mert a járadék mennyiségi meghatározásánál csupán arra voltak figyelemmel, mennyi volt a felperesi jogelőd keresete s ennek milyen hányadát fordíthatta felesége és gyermekei tartására. A bíróság jogi álláspontjának megfelelően marasztalta alperest a felperesi jogelőd megállapított havi keresetének figyelembevételével arra, hogy az I. r. felperes feleségének havi 80 Ft járadékot, gyermekeinek (II., III. és IV. r. felpereseknek) havi 40, illetve 20 Ft járadékot fizessen meg. A temetési költség megítélésénél nem tekinthető időszerűnek, hogy ennek mértékét a felperesi jogelőd »vagyonai viszonyaira és társadalmi állására« tekintettel határozta meg.

A személyesen meghallgatott I. r. felperes ugyan előadta, hogy a férjétől örökölt 33 kat. hold ingatlanát ő haszonélvezi s azt ő maga kezeli. Előadta azt is, hogy saját vagyona nincs. Ennek a körülménynek a valóságát azonban az eljáró bíróságok nem ellenőrizték. A marasztaló ítélet ellen benyújtott fellebbezés és felülvizsgálati kérelem nem vezetett sikerre.

A Legfelsőbb Bíróság 33. sorszámú végítéletének indokolásában hivatkozik ugyan arra, hogy a II. sz. elvi megállapítás értelmében a közületeket érintő perekben szorgosan kell vizsgálni, nincs-e esetleg közérdeket sértő rendelkezés, ennek ellenére az ügy helyes eldönthetőségéhez szükséges tényelemek tisztázását ez ügyben nem tartotta indokoltnak.

Igy a közületet marasztaló harmadfokú bírói határozat jogszabály olyan értelmezésén alapszik, amely népi demokráciánk alapvető jogelveinek nem felel meg. Az elvi megállapításra vonatkozó javaslatban foglalt elv figyelmen kívül hagyása olyan eredménnyel járhat esetenként, hogy a balesetet szenvedett egyébként tartásra jogosult hozzátartozói a köz. terhére gazdagodnak.

Megkapják ugyanis a balesetért felelős közülettől mindazt, amit a tartásukra kötelezett balesetet szen-

vedőtől kaptak és ezenfelül annak vagyona hozamával együtt rájuk háramlik. Vagy — másik lehetőség — figyelmen kívül marad azon saját keresményük, melyet a tartásra köteles balesetet szenvedett is beszámíthatott volna az esetben, ha a tartás vagy annak mérve bírói döntés alá került volna.

A bíróságok által kiderített tényállás azonban az ügy megnyugtató eldöntéséhez nem elegendő.

Fentiek alapján a Jogügyi Hivatal azzal a kérelemmel fordul az Elvi Tanácshoz, hogy határozatának elvi megállapítást magában foglaló részében fenti elvet mondja ki, határozatának ügyintéző részében pedig oldja fel a kifogással megtámadott végítéletet és utasítsa a fellebbezési bíróságot, hogy a fenti elvi megállapításnak megfelelően hozzon új érdemi határozatot.

(Megtámadott határozat: a Legfelsőbb Bíróság P. I. 6379/1949. sz. végítélete.)

56.

Törvényes öröklési jog megállapítása.

Az Elvi Tanács 4. sz. elvi megállapításában foglaltakat a védelmi nyilatkozatok tekintetében is megfelelően alkalmazni kell.

A bíróságok figyelmeztetési kötelezettsége a jogban járattan felekkel szemben. (28.066/1950. I. M. IV/2.)

Megokolás: Felperes keresetet indított alperes ellen törvényes öröklési jogának megállapítása és a hagyatéki vagyon kiadása iránt. A perben alperes azzal védekezett, hogy az örökhagyó szóbeli végrendelettel vagyonának örökösévé őt tette azért, mert az örökhagyót 15 éven keresztül gondozta, részére állandó jellegű háztartási munkát ellenérték nélkül végzett. Az elsőbíróság a keresetnek helyt adott. Az indokolásban megállapította, hogy a vitatott szóbeli végrendelet nem jött érvényesre létre, s ezért — végintézkedés híján — felperest törvényes öröklési jog illeti. Alperes fellebbezése folytán a sátoraljaújhelyi törvényszék Pf. 3219/1948. számú végítéletében a felperest keresetével elutasította. Megállapította azt, hogy a vitatott szóbeli végrendelet érvényes s ennek alapján alperest végrendeleti örökösnek kell tekinteni. Felperes felülvizsgálati kérelme folytán a debreceni ítélőtábla P. II. 511/1949. számú végzésével feloldotta a másodbíróság végítéletét s

a fellebbezési bíróságot további bizonyításfelvételre, újabb határozat hozatalára utasította. Végzésének indokolásában helyesen állapítja meg a felülvizsgálati bíróság, hogy: »A per egész bizonyítási anyagának a Te. 33. §-ában a fellebbezési bíróságtól megkívánt mérlegelése szempontjából döntő fontosságú annak a kérdésnek a tisztázása, hogy mennyiben való az alperesnek az a védekezése, hogy ő az örökhagyót több mint 15 éven át ellenszolgáltatás nélkül gondozta és saját nap-számkeresetéből az eltartáshoz is hozzájárult.«

A fellebbezési bíróság a feloldó végzésben elfoglalt jogi álláspontnak megfelelően lefolytatta a bizonyítást s ezután ismét a felperest keresetével elutasító végítéletet hozott. A végítélet indokolásában többek között kimondja, hogy: »A háborút követő inflációs időkben az örökhagyó nyugdíja annyira elértéktelenedett, hogy abból valóban képtelen volt magát eltartani. Betegsége, mely régebbi eredetű volt, az utóbbi időben annyira elmérgesedett, hogy ennek következtében magát gondozni, ápolni és eltartani képtelen volt. Ilyen körülmények mellett tehát az örökhagyó nyugdíja ellenére is az alperes segítségére, ápolására rászorulhatott.« Felperes felülvizsgálati kérelme folytán a debreceni felsőbb bíróság P. II. 3561/1949. számú végítéletében (1950 március hó 11) felperes felülvizsgálati kérelmének helyt adva, a másodbíróság végítéletét megváltoztatta. A határozatának indokolásában az Alkotmányra hivatkozással kimondja, hogy a Magyar Népköztársaság bíróságai védik és biztosítják a dolgozók jogait. Kimondja azt is, hogy az alperes a felperes keresetével szemben az örökhagyó hagyatékában lévő vagyontárgyakat a 15 éven át ingyenesen végzett munka ellenértékéért kívánta feltüntetni. Megállapítja, hogy érvényes szóbeli végrendelet nem jött létre, de ez nem érinti alperesnek azt a jogát, hogy a nem díjazott szolgáltatásai ellenértékét az örökösök külön perben követelhesse. Ez a megtérítés a felsőbb bíróság álláspontja szerint nem lehetséges a hagyatéknak az örökhagyó akarata ellenére való áthocsátása útján.

Amennyire helyes az, hogy a felsőbb bíróság a bizonyítási eljárás anyagának gondos mérlegelésével megállapította, hogy az alperes végrendeleti örökösnek — érvényes

végrendelet híján — nem tekinthető, annyira helytelen az, hogy a törvényes örökös keresetével szemben elmulasztotta az alperest munkája után megillető ellenkövetelés beszámítását.

A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának 4. számú elvi megállapításában foglalt jogelv nem-csupán a támadó lépések (kereset, viszontkereset), hanem értelemszerűen a keresettel érvényesített jog egészében vagy részben elenyésztét eredményező védelmi nyilatkozatok (beszámítási kifogás, ellenkérelem) tekintetében is megfelelően alkalmazandó. A bíróság a felek között keletkezett jogvitát úgy rendezze, hogy ezzel az újabb perek megindítását lehetőség szerint feleslegessé tegye. Ez a lehetőség az adott esetben megvolt, mert a felperes örökösi igényével szemben az alperesi munka ellenértékének beszámítása lehetővé vált. Ha a felsőbb bíróság az Alkotmány 41. §-ában parancsolt kötelességét valójában megtette volna, nevezetesen azt, hogy védje és biztosítsa a dolgozók jogait, akkor az alperes által végzett munkálatok ellenértékét beszámította volna. Azzal a tényével azonban, hogy az igény érvényesítését külön perre tartotta fenn, gyakorlatilag elütötte az alperest attól a jogától, hogy a munkabér követelését belátható időn belül érvényesíthesse, mert a harmadfokú bírói határozat meghozatalakor a 13.110/1948. Korm. számú rendeletben az ily igények érvényesítésére nyitvaálló hathónapos határidő már letelt. A bíróság akkor védi igazán a dolgozók jogait, ha a jogban járatlan fél igényének védelméhez a kellő felvilágosítást akkor is megadja, ha a felet törvénytelenesen ügyvéd képviseli. Amint azt a Jogügyi Hivatal már eddig benyújtott kifogásaiban több ízben kifejezésre juttatta, a népi demokrácia bíróságának kötelessége kell legyen, hogy a felet az őt megillető igények érvényesítésének módjára és lehetőségeire kellő időben és módon figyelmeztesse. Az alperes munkadíjigény érvényesítésének a jelen esetben más lehetősége, mint a felperesi igénnyel szemben beszámításként érvényesítése nem lehetséges.

Az előadottakra figyelemmel, a Jogügyi Hivatal azt a kérelmet terjeszti elő, hogy az Elvi Tanács helyezze hatályon kívül a sérelmezett végítéletet s a felsőbb bíróságot utá-

sítsa a 4. sz. elvi határozatban foglaltaknak megfelelő újabb érdemi határozat meghozatalára.

(Megtámadott határozat: debreceni felsőbb bíróság P. III. 3561/1949. sz. végítélete.)

57.

Végzett munka díjazása.

A ténylegesen létesült szolgálati jogviszonyból eredő követeléseket az Alkotmány azon rendelkezése alapján kell elbírálni, hogy a végzett munkát díjazni kell. (30.633/1950. I. M. IV/3.)

Megokolás: Felperes még 1944-ben a szegedi törvényszéken keresetet indított munkáltatója ellen. Keresetében előadta, hogy 32 évig annak szolgálatában állott, ez idő alatt azonban a természetben élvezett ellátáson kívül csupán zsebpénzt kapott. Munkáltatójával oly értelmű megállapodása volt, hogy a szolgálati viszony megszűnte után a munkaadó vagy annak jogutódai őt élete fogytáig eltartani, gondozni, betegségében ápolni és halála után eltemettetni fogják. Munkáltatója a per megindítása után a deportálásban elhunyt. A felszabadulás után felperes az örökösöket vonta perbe. A szegedi törvényszék P. 3395/1944. számú végzésében a pert a 13.110/1948. Korm. számú rendelet 6. § (1) bekezdése alapján hivatalból felfüggesztette azzal az indokolással, hogy a felperes követelése nem esik a hivatkozott rendelet 4. § (2) bekezdésének c) pontja alá. A határozat indokolásának lényege, hogy a felek között kötött megállapodás, mint cselédszerződés érvénytelen, mert nincs benne meghatározva a szolgálat időtartama és nincs benne meghatározva az ellenérték. Ennélfogva a felek között nem cselédszerződés keletkezett, hanem jogviszonyukat az általános magánjog szabályai szerint kell megítélni.

A felfüggesztő végzés ellen benyújtott felfolyamodásnak a szegedi ítélőtábla nem adott helyt. Megítélése szerint a felek jogviszonyában a szolgálati viszony ismérvei azért nem ismerhetők fel, mert annak sem időtartama, sem az ellenérték mérve kikötve nem volt s ezek hiányában megítélése szerint a szolgálati viszony meg nem állapítható. Ez a határozat azonban jogszabály olyan értelmezésén alapszik, amely népi demokráciánk alapvető jogelveinek nem felel meg.

A szolgálati viszonynak ugyanis sem az időtartam meghatározott

volta, sem az ellenérték kikötése nem lényeges eleme. A jogviszonyokat tényleges tartalmuk szerint kell megítélni. Az irányadó tényállás szerint ténylegesen szolgálati jogviszony létesült, melyet 1950-ben a »cselédszerződésre« (!) vonatkozó feudális jogszabályok alaki rendelkezései alapján nem lehet elbírálni, ellenben el kell bíráltni az Alkotmány-törvény azon rendelkezése alapján, hogy a végzett munkát (mely adott esetben szolgálati jogviszony keretében végzett munkát) díjazni kell.

Felperes egy emberöltőn keresztül végzett alperesnek jogelődjei érdekében munkát, ennek ellenértékét csak részben kapta meg s az 1946 augusztus hó 1. napja előtt megszűnt szolgálatból eredő követelését még a 13.110/1948. Korm. számú rendelet hatálybalépése előtt érvényesíthette.

A kifejtetteknel fogva a Jogügyi Hivatal azt a kérelmet terjeszti elő, hogy az Elvi Tanács helyezze hatályon kívül a megtámadott határozatot és az alsóbíróságot figyelemmel a III. sz. elvi megállapításban, valamint a P. Elvi 6.355/1950. sz. határozatban foglaltakra, a felfüggesztés megszüntetése mellett utasítsa az ügy érdemi elbírálására.

(Megtámadott határozat: a szegedi ítélőtábla, mint felfolyamodási bíróság P. III. 598/15/1949. sz. végzése.)

HARC A FORMALIZMUS ELLEN

A Jogtudományi Közlöny 1950. évi július 20-i 11–14. számában a 421. oldalon »Harc a formalizmus ellen« című közlemény kapcsán álljanak itt a következők:

A gyónki járásbíró G. M. holtaknyilvánítására irányult kérelmet azon a címen, hogy nevezett német állampolgárságúvá vált azáltal, hogy a német hadseregbe annak idején belépett, elutasította mondván, hogy külföldi állampolgárságú egyén holtaknyilvánítását magyar bíróság előtt nem lehet kérni.

A Legfelsőbb Bíróság a felfolyamodás folytán az elsőbíróság végzését megváltoztatta és az eljárás további folytatását rendelte el, a következő megokolással:

A holtaknyilvánítási eljárásban az eltűnt állampolgárságának vizsgálata szükséges, mert szabály szerint ily ügyekben csak azon állam

bíróságának van joghatósága, amelynek a holtaknyilvánítható személy eltűnésekor állampolgára volt. Ámde e szabály alól több kivétel is van, mint arra az Igazságügyminisztérium által adott 9932/1950. I. M. 1./2. számú vélemény (közvetéve az Igazságügyi Közlöny 1950. évfolyam 2. számában) rámutat.

Külföldi állampolgár holtaknyilváníthatási ügyében is mindenkor eljárhat a magyar bíróság, ha erre a belföldi jogviszonyok rendezése céljából szükség van és az eltűnt saját államának bírósága által hozott holtaknyilvánítható határozat rendelkezésre nem áll.

Nincs adat arra, hogy az eltűnt német hatóság már holtaknyilváníthatotta, s nincs megcáfolva a kérelmezőnek ama előadása sem, hogy férjének holtaknyilváníthatását azért kéri, mert újból férjhez kíván menni.

Igy — eldöntetlenül hagyva azt a kérdést, hogy az eltűnt milyen állampolgár — megállapítható, hogy a magyar bíróság a holtaknyilvánítható tárgyában még akkor is eljárhat, ha az eltűnt magyar állampolgárságát elvesztette volna s német állampolgár lett volna eltűnésekor.

Ebből tehát kitűnik, hogy a Legfelsőbb Bíróság gyakorlata :

külföldi állampolgár holtaknyilváníthatását is megengedi magyar bíróság útján, ha erre

1. belföldi jogviszonyok rendezése céljából szükség van és

2. az eltűnt saját államának bírósága által hozott holtaknyilvánítható határozat nem áll rendelkezésre.

Dr. Arbanász Zoltán

ÚJÍTÁS ÉS ÉSZSZERŰSÍTÉS

A Jogtudományi Közlöny 1950. július 20-i száma »Újítás és észszerűsítés« elnevezéssel új rovatot kezdett.

Az új rovat bevezető mondataival foglalkozik Varga Györgynek a szerkesztőbizottsághoz intézett levele. Varga György éles kritikát gyakorol és pedig — megítélésem szerint — részben alapos, helyes és építő kritikát, részben ennek ellenkezőjét.

Meghaladná e rovat kereteit, ha a levél minden egyes mondatával foglalkoznánk, e helyett csak a fontosabb észrevételeit emelem ki.

Varga György mehökkentőnek

találja a rovat bevezetésének következő mondatát: »Az iparban, a mezőgazdaságban és az építészetben már komoly multja van ezeknek a mozgalmaknak. Meggyőződésünk, hogy az egyes jogász munkaterületeken is hasznos eredményeket érhetünk el az újító stb. mozgalom megindításával.« Varga György helyteleníti az építészet megemlítését az ipar és mezőgazdaság mellett »olyanféle hangsúllyal, mintha népgazdaságunk harmadik fontos ágazatáról lenne szó«. *Ebben igaza van. Nincs viszont igaza, amidőn »még mehökkentőbbnek« találja azt, hogy »az idézett rész második mondata olyan beállítású, mintha a »jogász munkaterületek« az iparhoz, avagy a mezőgazdasághoz hasonló jellegű vagy méretű szektort jelentenének.* Nem hiszem, hogy bárki is ilyen értelmet tulajdoníthatna ennek a mondatnak, feltéve hogy nem akar *mindenáron* kritizálni.

»Nagyon különös — Varga György szerint — hogy a cikk (a második bekezdés közlése szerint) főleg az egyedül vagy kis csoportokban dolgozó jogászokhoz szól.« Abból a megállapításból, hogy »a jogászok többsége általában egyedül vagy csak kisebb csoportokban dolgozik«, — helytelenül következtet Varga György arra, hogy a cikk »főleg« az ily módon dolgozó jogászoknak szól. A felhívás minden egyes jogászhoz szól, de utal arra a tényre, hogy az üzemekben és a műhelyekben lehetőség van arra, hogy a heti vagy havi értekezleteken megtárgyalják a kisebb-nagyobb kérdéseket, ugyanez viszont az egyedül vagy kisebb csoportokban dolgozó jogászok számára sokkal nehezebb, már pedig közszolgálati vonalon is elég sok példát találunk arra, hogy a jogászok kisebb csoportokban vagy egyedül dolgoznak, főleg vidéken. Még inkább ez a helyzet ügyvédi vonalon. Nem hiszem, hogy Varga György az ügyvédség részéről érkező újításokat stb. mellőzni kívánná. Azt sem hiszem, hogy a kifogásolt szöveg elriasztaná közhivatalaink, bíróságaink és ügyészségeink dolgozóit az újításoktól, vagyis azokat a jogászokat, akik nagyobb szervezeti egység keretei között dolgoznak.

»Nyilvánvaló, — folytatja a kritika — hogy az újításoknak és észszerűsítéseknek elsősorban közhivatalaink, bíróságaink és ügyészségeink munkájában lehet fontos szerepe —

tehát éppen azokon a területeken, ahol igenis nagyobb számban és nem egyedül vagy kis csoportokban működnek jogászaink. Ezekben a területeken viszont az újítások kérdését a Közalkalmazottak Szakszervezete kell, hogy közben tartsa — meddő és felesleges tehát olyan módon tárgyalni a kérdést, ahogy azt a közlemény »1. Újítás és észszerűsítés« című pontja teszi«. Nem hiszem, hogy a Közalkalmazottak Szakszervezete rossz néven venné, ha történetesen »egyedül vagy kis csoportokban« működő jogászoktól származik az újítás vagy észszerűsítés, tehát *nem »meddő és felesleges«*, ha az ily módon működő jogászok is kivesszük a részüket az újító és észszerűsítő mozgalomból. Ettől eltekintve: nem minden egyes jogász tagja a Közalkalmazottak Szakszervezetének, így például az ügyvédek, sőt az állami vállalatok jogászaik sem.

»Teljesen helytelennek és értelmetlennek tartom — írja Varga György — azt, hogy fent idézett 1. sz. pont első helyen éppen »jogszabályalkotásunk tárgyválasztását« érintő újítási javaslatokat vár. Ilyen felület és a prolektárikatúra államának mibenlétével kapcsolatos nagyfokú tájékozatlanságot eláruló kijelentésnek nem lett volna szabad becsúsznia egy tudományos folyóiratba.« Az újító és észszerűsítő mozgalom elképzelhetetlen a tömegek alulról jövő kezdeményezése nélkül, tömegek alatt értve nemcsak a jogászokat, hanem általában a dolgozókat is. A jogszabályok nemcsak a jogászokat érdeklik, hanem elsősorban és általában a dolgozókat. Joggal feltételezhető, hogy nem-jogászoktól is kapunk egészséges kezdeményezést, közvetlenül vagy a velük érintkező jogászok útján. Nem értek egyet Varga Györggyel abban sem, hogy a prolektárikatúra államának mibenlétével ellentétben állana a jogszabályalkotás alulról jövő kezdeményezése. Példa erre az ugyanabban a számban közölt három javaslat.

»Azt is helytelennek, felületesnek tartom, — folytatja a levél — hogy fent idézett pont nem a munka eredményességének, határfokának növelését, hanem a munka mennyiségének csökkentését jelöli meg elérendő célul. Ez az állítás legjobb esetben is pongyolaság, felületesség.« A rovat a munka mennyiségének csökkentéséről, menetének gyorsításáról vagy *minőségének javításáról* beszél,

— tehát nem egyedül »a munka mennyiségének csökkentését jelöli meg elérendő célul.

»Helytelennek, formálisnak érzem — mondja a kritika — a »kisértekezletek« fogalmát és az ezt tárgyaló egész 2. pontot. Úgy vélem, hogy nem különböző aprócsképről (mint a közlemény írja: »egy ritkán gépelt oldalnál nem hosszabb« terjedelemben megválaszolendő) kérdéseket kell keresgelnünk, hanem a szocialista jog ténylegesen meglévő, eleven és fontos elvi és gyakorlati problémáit kell kitárgyalni és megvitatni.« Egy oldalon is lehet fontos kérdéseket felvetni és helyes megoldást nyújtani. Ezenfelül: a rovat szövege nem »iltja meg« a hosszabb terjedelmet, hanem csak »rövid, általában egy ritkán gépelt oldalnál nem hosszabb választ« vár. Úgy hiszem, azt is nehéz a szövegből kiolvasni,

hogy a Jogtudományi Közlöny el akar zárkózni »a szocialista jog ténylegesen meglévő, eleven és fontos elvi és gyakorlati problémái elől« vagy azok feldolgozásának terjedelmét korlátozni akarná.

Igaza van végül Varga Györgynek, amikor kifogásolja, hogy a bürokrácia elleni harcra való felhívást enyhének tartja és kifejti, hogy »a bürokrácia szocializmust építő államunk egyik legdühödtőbb ellensége — illetve ellenségünk fegyvere. Lenin elvtárs kimutatta, hogy a bürokrácia szükségszerű velejárója a burzsoá államnak, de kibékíthetetlen ellensége a proletárdiktatúra államának. Lenin elvtárs így ír a bürokráciáról: »Léhúz bennünket a bürokrácia és a telefirt papírok undorító tömege... és ebben a papírtengerben elvész az élő munka. Az okos szabotálók tudatosan húznak be minket ebbe a papírmocsárba«

(Lenin Összes Művei oroszul, XXVII. kötet, 160. oldal). Erről van szó elvtársak, nem egyszerű »káros befolyásról«! Harcban vagyunk és én nagyon örülök annak, hogy a J. K. is széles fronton mozgósít a harcra.«

*

Nagyon helyes, hogy Varga György felhívta a figyelmet a rovat hibáira, még akkor is, ha több észrevétele — legalább is megítélésem szerint — alaptalan, mesterkelt vagy túlzott, mert nyilvánvaló, hogy kritikája hozzájárul a rovat helyes jellegének és tartalmának kialakulásához. Szeretném azonban felhívni a figyelmet arra, hogy a kritika mellett nagy szükségünk lenne pozitív javaslatokra és megoldásokra is. Építő kritika mellett ezt is várjuk Varga Györgytől, de másoktól is.

W. A.

JOGIRODALOM

A »Szovjet állam és jog« (Szovjetszkoje goszudarsztvo i právo) 1950. második negyedévi számai.

»Lenin és Sztálin — a szovjet szocialista állam nagy megalapítói, vezetői és teoretikusai« című bevezető cikkében M. P. Kareva, Lenin születésnapjának 80. évfordulója alkalmával rámutat azokra a nagy eredményekre, amelyeket a szovjet állam Lenin és Sztálin vezetése alatt elért. A szovjet szocialista állam a szocializmus és kommunizmus felépítésének fő eszköze, ezért a kommunizmus felépítése során a legfontosabb feladat és egyik döntő feltétel ennek az államnak a megerősítése. A hatalmas szovjet szocialista állam szemléltetően igazolja a marxizmus-leninizmus erejét és megalkotóinak zsenialitását. Ezt követően a cikk ismerteti Lenin és Sztálin munkásságát a szovjet szocialista állam felépítésében. Rámutat arra, hogy a szovjet jog keletkezése pillanatától elválaszthatatlanul kapcsolódik Lenin és Sztálin nevéhez. A cikk megállapítja végül, hogy Lenin és Sztálin óriási munkásságának értékelésénél nem lehet figyelmen kívül hagyni a következő, mindkettőjükre jellemző vonásokat:

1. Az állam és társadalom elméletének a gyakorlattól való elválaszthatatlan kapcsolata.

2. A tömegekben való mélyesges

hit és az azokkal való állandó kapcsolat.

3. A legbonyolultabb helyzetben is meg tudták találni épp azt a láncszemet, amelynek megragadása után meg lehetett oldani az összes továbbiakat is.

Megállapítja végül, hogy Sztálin és Lenin neve az egész világ haladó emberisége számára a békéért, demokráciáért és szocializmusért folytatott harc jelszavaivá vált.

I. T. Goljakov: »Lenin a törvényességről és igazságszolgáltatásról« cím alatt rámutat arra, hogy Lenin egyik hatalmas érdeme a burzsoá állam osztálylényegének leleplezése irányuló állandó munkássága. Az egyes burzsoá államok és a cári Oroszország államapparátusa, törvényei és bíróságai osztálytartalmának leleplezése után rámutat arra, hogy a szocialista forradalom által létrehozott új jogrend alapjává a szocialista törvényesség vált, mint az ellenségek ellen és az új munkafegyver megerősítéséért folyó harc egyik legfontosabb tényezője. A szocialista törvényesség megerősítését Lenin közvetlenül az államapparátus munkája megjavításával kapcsolta össze, amelynek erejét és tekintélyét a széles tömegek bevonásával kell emelni. Nem kisebb jelentőséget tulajdonított Lenin a dolgozók részvételének a bírásokban. Lenin nagy jelentőséget tulajdonított az állam nevelő tevékenységének, de ugyanakkor rámutatott

annak szükségességére, hogy a legszigorúbb kényszert kell alkalmazni a törvények megsértőivel szemben. A törvényességről és az igazságszolgáltatásról szóló zseniális lenini útmutatások alapul szolgáltak a szovjet jogszabályok kidolgozására és a szocialista törvényesség és igazságszolgáltatás megerősítésére. Ez a tanítás elméleti alap a népi demokratikus országok számára is az uralmuktól elmozdított, kizsákmányoló osztályok ellen folyó harcban és olyan bírói szervek létrehozására, amelyek alkalmasak a szocialista fegyverre nevelésre.

A. V. Venediktov: »Lenin tanítása a szocialista gazdaság szervezéséről« cím alatt kiemeli, hogy Lenin Sztálinnal szorosan együttműködve valóra váltotta a szocialista gazdaság szervezéséről adott tanítását. Lenin az egységes tervezőgazdálkodás létrehozásában határozta meg a szocialista forradalom alapvető feladatát gazdasági téren. E hatalmas szervező feladat előfeltétele a proletárdiktatúra. Gazdasági téren a legnagyobb nehézség abban jelentkezett, hogy a termelésnek és a termények elosztásának legszigorúbb és mindenre kiterjedő nyilvántartását és ellenőrzését, valamint a munka termelékenységének emelését megvalósítsák. Rámutat még a munkafegyver megerősítésének fontosságára. A munka megszervezésének problémája közvetlenül kapcsolódik a termelés igazgatásának problémá-

jához. Ezt a szocialista demokratizmus útján lehet megoldani. A szocialista demokratizmus megvalósítása terén hatalmas szerepet játszik a szocialista munkaverseny, amely a munka termelékenységének növelésének egyik legfontosabb eszköze. Az állami terv centralizmust jelent; de Lenin szavaival kiemeli, hogy ez a proletárállam centralizmusa és terve a termelésnek és elosztásnak a szegények, a dolgozók s a kizsákmányoltak érdekében történő szabályozásáért. A szocializmus hatalmas eredményei a Szovjetunióban az építés terén világosan megmutatták, hogy a proletariátus az országot a burzsoázia nélkül, a burzsoáziával szemben eredményesen igazgathatja. Lenin és Sztálin pártjának vezetése alatt a Szovjetunió munkásosztálya létrehozta a feltételeket a kommunizmus felé haladásra és jelenleg a szovjet nép megingathatatlanul és magabiztosan valósítja meg a szocializmusból a kommunizmusba való átmenetet.

N. G. Alexandrov: »Lenin a munka szocialista szervezéséről« c. cikkében rámutat arra, hogy a kizsákmányolás felszámolása megnyitotta a dolgozók számára az utat, hogy kifejlesszék képességeiket, kimutassák tehetségüket. A szocialista munkaversennyel kapcsolatban, Sztálin szavaival megállapítja, hogy az a szocializmus építésének kommunista módszere. A dolgozók millióinak tevékeny részvétele alapján. A munka becsület és dicsőség dolgává változik. A munka szocialista szervezésének hatalmas jelentősége abban áll, hogy biztosítja a munka magas termelékenységét, amely előkészíti a kommunizmusba való átmenetet. Lenin rámutatott arra, hogy szocialista rend lehetetlen szilárd munkafegyelm nélkül. Azt tanította, hogy a szocialista forradalom a kizsákmányoláson és a dolgozók rabságán alapuló fegyelmet szétzúzza és helyette új fegyelmet állít, a bajtársi kapcsolatok fegyelmét, amelyet maguk a dolgozók tömegei hoznak létre. Az általános munkakötelezettség alapelve nemcsak szocialista jogi alapelv, hanem a szocialista erkölcs alapelve is: a munkakötelezettség becsületbeli ügy. Igen fontos alapelve a szocialista munkajognak a munkához való jog. Az az alapelv, hogy a munka minősége és mennyisége szerint kell a munkát díjazni, a dolgozókat anyagilag érdekeltté teszi a munka ered-

ményességében, biztosítja a társadalmi és egyéni érdekek összhangba hozását a munka termelékenységének növelése terén. Mindez azonban egyáltalán nem zárja ki a kényszer alkalmazását az olyan személyekkel szemben, akik nem mentesítették magukat kapitalista csökevényektől és megsértik a munkafegyelmet. Rendkívüli jelentősége van az új technika bevezetésének és az új káderek nevelésének. A Sztahánov-mozgalommal kapcsolatban Sztálin elvtársra hivatkozva, rámutat arra, hogy az előkészíti a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet feltételeit. Befejezésül rámutat a cikk arra, hogy a szovjet emberek tömeges munkalendülete határidő előtt megvalósítja a háború utáni sztálini öt éves tervet.

Meg kell említeni *K. A. Baginyan* és *M. I. Lazarev:* »Történelmi jelentőségű nemzetközi szerződés« című cikkét, amely a Szovjetunió és a Kínai Népköztársaság között Moszkvában 1950. február 14-én aláírt barátsági, szövetségi és kölcsönös segélynyújtási szerződést méltatja. Az 1950. évi 5. számban *B. Sz. Manykovszkij* »A szocialista államról szóló lenini tanítás és annak világraszóló történelmi jelentősége« című cikkében kiemeli, hogy a népi demokratikus országok számára a szocialista államról szóló, Sztálin által kifejlesztett lenini tanítás programja a szocializmus győzelméért folyó harcban. A proletárdiktatúrának egyik alapvető vonása a régi államapparátus összezüszése. Fontos vonása a proletárdiktatúrának a társadalmi viszonyok átalakításában játszott hatalmas szerepe. Rendkívül fontosak Leninnek azok az útmutatásai, amelyek a szocialista kultúra fejlesztéséről és az új káderek neveléséről szólnak. Rámutat a cikk a szocialista államról szóló lenini tanítás világraszóló történelmi szerepére abban a harcban, mely az imperialista terjeszkedés, az új világháború propagálása ellen a lefegyverzésért, a népek önállóságáért, szuverenitásáért, a békéért és a demokráciáért folyik. Kiemeli, hogy a Szovjetunió és a népi demokráciák között kötött nemzetközi szerződések az emberiség történetében először fejezik ki a nemzetközi szocialista jog szabályait. Cikkét azzal a megállapítással fejezi be, hogy a haladás, a demokrácia és a szocializmus erői legyőzik a reakció erőit s megghiúsítják bűnös terveit.

»A mezőgazdaság kollektivizálásának lenini-sztálini elmélete« cím alatt *I. V. Pavlov* rámutat arra, hogy Oroszországban a proletárforradalom legbonyolultabb és legnehezebb kérdése a mezőgazdaság szocialista átállítása, a parasztnak a szocialista társadalom tudatos dolgozóivá való változtatása volt. A mezőgazdaság szocialista átalakításának lenini terve a kisparaszti gazdaságoknak a szocialista állam tevékeny segítségével mellett kollektív, nagy gazdaságokká való önkéntes tömörüléséből állt. A burzsoázia tulajdonát — tekintve kizsákmányoló jellegét — a proletariátus a forradalomban erőszakkal kisajátítja. Más a helyzet a kisparaszti magántulajdonnál. Ezt semmiképpen sem lehet kisajátítani, mert tömeget tekintve, nem kizsákmányolásból eredő tulajdon. A lenini szövetkezeti terv lényege abban áll, hogy a sokrétegű parasztságot különböző típusú szövetkezetbe kell tömöríteni, — először fogyasztási jellegűekbe, majd fokozatosan át kell térni a szövetkezésre a mezőgazdasági termelés terén is.

N. M. Vasziljev: »A végrehajtás ellenőrzése — a szovjet államigazgatás legfontosabb láncszeme« cím alatt rámutatott arra, hogy a kommunizmus felépítése feladatainak eredményes teljesítését a szervezői munka dönti el. A bolsevik vezetés elválaszthatatlan a végrehajtás ellenőrzésétől, ami nélkül eredményeket elképzelni nem lehet. Ezt követően az ellenőrzés jelentőségét és a bolsevik vezetés mibenlétét tárgyalja. Rámutat a kritika-önkritika jelentőségére és cikkét azzal a megállapítással fejezi be, hogy a valódi bolsevik sohasem elégszik meg az elért eredményekkel és elég erős ahhoz, hogy beismerje a hibáit és hiányosságait.

»Az elszámolási számla jogi természetéről« című cikkében *Z. I. Skundin* rámutat arra, hogy a szocialista gazdálkodásban a hitelügyek és az elszámolás terén használt intézmények között az egyik első helyet az elszámolási számla foglalja el. Ez elszámolási számla jogi természetére vonatkozóan a szovjet jogi irodalomban kifejtett nézetek ismertetése után rámutat arra, hogy az elszámolási számláról szóló szerződés a szovjet polgári jog önálló formája.

»Miben áll az eljárásjogi garanciák

Jelentősége a szovjet bünvádi eljárásban» cím alatt *V. I. Kamin-szkaja* megállapítja, hogy a szovjet törvényhozás a történelemben első olyan törvényhozás, amely az egész nép akaratát fejezi ki és a célja a nép érdekeinek védelme. Rámutat arra, hogy az eljárásjogi garanciáknak olyan értelmezése, mintha azok a vádlott jogainak biztosítékai lennének az állammal szemben, helytelen, és a szovjet jogtudomány számára elfogadhatatlan. Amikor arról beszélünk, hogy a szovjet törvény védi az állampolgár jogait, az állampolgároknak azokra az érdekeire gondolunk, amelyek egybeesnek az állam céljaival és feladataival. Tehát a büntető eljárási jog feladatkörébe is csak a vádlott olyan érdekeinek védelme tartozik, amelyek nem ütköznek a törvénybe. A szovjet irodalomban e téren előforduló tévedések megvilágítása után kiemeli, hogy a szovjet eljárásjogi tudományban az eljárásjogi biztosítékok fogalmát egységessé kell tenni és annak szervesen magában kell foglalnia a személyiség jogainak biztosítékait.

Végül »A nemzetközi bíróság az angol-amerikai imperializmus szolgálatában« cím alatt *E. A. Korovin* foglalkozik a hágai nemzetközi bíróságnak Bulgáriával, Magyarországgal és Romániával kötött békeszerződések magyarázatára vonatkozó 1950 március 30-án hozott konzultatív véleményével. Rámutat arra, hogy az igazi nemzetközi törvényesség felett a sokmilliót számláló haladó emberiség örökösök és nincs a világon olyan erő, amely az önkényt igazsággá és joggá változtatná át.

Az 1950. évi 6. szám bevezető cikkében *F. I. Kozsevnjikov*: »Lenin és Sztálin a bolsevik pártosságról a tudományban« cím alatt megállapítja, hogy a tudomány pártosságának elve a jelenségek osztályelbírálását kívánja meg. A tudomány pártosságának rendkívüli fontos vonása a népi jelleg és az önkéntesség készsége, hogy a nép érdekét szolgálja. Természetesen a tudomány pártosságának lenini-sztálini alapelve mindenekelőtt megkívánja a marxizmus lényegének elsajátítását és szervesen magában foglalja a szovjet embereknek kötelezettségeik iránti lelkiismeretes viszonyulását.

»Az SzK(b)P vezető szerepéről a szovjet szocialista jog fejlődésében« című cikkben *G. I. Fegykin* rámutat

arra, hogy a bolsevik párt a mi korunk esze, becsülete és lelkiismerete. Lenin és Sztálin azt tanítják, hogy a kommunista párt vezető szerepe a legfontosabb a proletárdiktatúrában. A szovjet szocialista állam törvényhozása fennállásának napjától kezdve Lenin-Sztálin pártjának közvetlen vezetése alatt fejlődött. A kommunista párt vezetése biztosítja a szocialista törvényesség egységét. Rámutat arra, hogy a szovjet jogtudomány arra hivatott, hogy segítse a népet a szovjet szocialista állam további megerősítésében. Ez a jogtudomány teljesíteni tudja feladatát, mert a leghaladottabb társadalmi elméleten épül fel — a marxizmus-leninizmuson.

»A marxizmus-leninizmus az állam és jog történelmi típusainak lényegéről« cím alatt *M. G. Alexandrov* rámutat arra, hogy az államról és a jogról szóló marxi-lenini tanítás az az egyedül valóban tudományos elmélet, amely megvilágítja az államot és jogot, mint olyan jelenségeket, amelyeket a társadalom osztályrétegződése von maga után. Minden állam eszköz az uralkodó osztály kezében, az uralkodó osztály ellenségeivel szemben. Az állam sajátosságát osztálylényege határozza meg: az, hogy mely osztály diktatúráját valósítja meg. Ezt fejezi ki az állam osztálytípusának fogalma, A történelem a kizsákmányoló államok 3 típusát ismeri és a teljesen új, szocialista típusú államot. A jog lényegének kérdését tárgyalva, rámutat arra, hogy az mindig az uralkodó osztály akaratát juttatja kifejezésre. A kizsákmányoló államok jogának közös vonása, hogy a kizsákmányoló kisebbség akaratát fejezi ki. Ezzel gyökeresen ellentétes a szocialista jog. A szocialista jog a szocialista állammal együtt keletkezik a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet időszakában a dolgozó többség akaratát, majd a szocializmus időszakában az egész társadalom akaratát fejezi ki. A jognak az állammal való elválaszthatatlan kapcsolatából folyik, hogy az állammal együtt keletkezik, továbbá, hogy az állam minden történelmi típusának a jogszabályok saját osztálytípusa felel meg.

Közi még a folyóirat *V. I. Szerebrovskij* cikkét az örökség elfogadásáról. A személyes tulajdon védelmét biztosító jogszabályok közül lényeges szerepet játszanak az örök-

jogi szabályok, amelyek a személyes tulajdonnak az állampolgár halála utáni átszállását szabályozzák. Az örökség megszerzésének feltétele az örökség megnyílása. A szovjet jog szerint az örökség megnyílása a polgár halála vagy holtánnyilvánítsa következtében áll be. Rámutat arra, hogy az örökség átszállásához szükséges, hogy az adott személy örökös legyen, továbbá, hogy kifejezze az örökség elfogadására irányuló akaratát. Ezt követően az örökös kérdését tárgyalja, majd áttér az örökség elfogadása kérdésének vizsgálatára. Rámutat arra, hogy az örökség elfogadása jogi természete szerint egyoldalú jogi ügylet. Azt az álláspontot fejezi ki, hogy a szovjet jog értelmében az örökös az örökség elfogadása idejétől válik az örökség alanyává. Az örökség elfogadása idejétől az örökös alanyává válik az örökösöt illető vagyonnak és viseli az azt terhelő kötelezettségeket.

Befejezésül a folyóirat *Sz. Borisszov* tollából »A nagyhatalmak egyhangúságának elve elleni meghíúsult támadás a Biztonsági Tanácsban« cím alatt tárgyalja az ENSZ tagjai felvételének kérdésében a nemzetközi bíróság által adott második véleményt. Majd »A marshallizált országok bírósága« cím alatt *M. L. Sifman* rávilágít az imperialista bíróságok által elkövetett túlkapásokra, rámutat arra, hogy az imperialisták agresszív, kalandor körei a marshallizált bíróságok is a Szovjetunió elleni provokáció eszközeként használják fel. Befejezésül idézi Sztálin elvtárs szavait, melyek szerint a háborús gyujtogatás politikája »csak a háborús gyujtogatók szegyetlenjes bukásával végződhet«.

A »Jogász« (»Právník«) 1950. évi 4. száma.

A folyóirat vezetőcikkét *Fierlinger* miniszterelnök írta a szabad Csehszlovákia öt évéről. Cikkében összefoglalja azokat a politikai, gazdasági és társadalmi küzdelmeket, amelyeket a Csehszlovák Köztársaság kassai első minisztertanácsától kezdve a csehszlovák nép felszabadulásának 5. évfordulójáig megvívott. Ismerteti azokat a politikai mozgatóerőket, amelyek Csehszlovákiát a béke táborából ki akarták ragadni és a marshallizált államok közé akarták sorolni. Megemlíti az 1948 febr.-i politikai eseményeket, amelyek határozott és mindenki előtt érthető szakítást jelentenek az imperialisták

táborával, kezdetét jelentik Csehszlovákiában a népi demokrácia kiépítésének. Megemlíti, hogy ezen az úton haladva a köztársaság minden új törvénye látható jele a szocializmus felé vezető útnak.

Procházka egyetemi tanár »1945 májusa és a népi demokrácia« címen emlékezik meg a felszabadulás 5 évvel ezelőtti eseményeiről és jelentőségéről.

Karel Petrzelka mai kodifikációs feladatokról számol be tanulmányában. Megállapítja, hogy a népi demokratikus államban, amely a proletárdiktatúra funkcióját látja el, az államnak sok új feladata van, többek között az is, hogy olyan jogrendet adjon, amely kifejezi és segíti a győztes munkásosztály hatalmának megerősítését. Ennek az új feladatnak legsürgősebb teendői az új családjog, új polgári jog, új büntetőjog, új büntető eljárás és új polgári eljárás megalkotása, melyek közül a családjog, a büntetőjog, a büntető eljárás és a közigazgatási büntetőjog és eljárás már el is készült, a többi pedig — mint ahogy azt *Cepicka* volt igazságügyminiszter 1948. júl. 14-én a minisztertanácsban vállalta — 1950 szeptember 1-ig meg fog jelenni. Mérlegre teszi az elkészült új törvényeket és megállapítja, hogy azok az eredeti célnak megfelelő szellemben és tartalommal építik a szocialista államot és a hátralévő többi fontos törvény eddigi előkészületeit is úgy ítéli meg, hogy azok az eddigi burzsoá törvényekkel leszámolva az új társadalmi rendet fogják szolgálni. A cikk írója kiemeli azt az igen jelentős tény, hogy ezekkel az új jogalkotásokkal megszűnt Csehszlovákia területén az az áldatlan jogállapot, hogy az egyes területeken más-más jogszabályok voltak érvényben.

Zdenka Patschová nemzetgyűlési képviselő a gyermekek és szülők viszonyáról ír, összehasonlítva az eddigi erre vonatkozó jogszabályokat az ez év elejétől érvényben lévő új családi jog szabályaival. Különös hangsúllyal tárgyalja a burzsoá társadalom ú. n. törvénytelen gyermekeinek joghelyzetét és felsorolja azoknak jogi hátrányait. A cikk további részeiben ismerteti különböző országok jogszabályai szerint a törvénytelen gyermek és az apja közötti jogviszonyt.

A továbbiakban ismerteti az új családjognak azokat a részeit, amelyek a régi jogszabályok teremtette

állapotukat megszüntetik és a gyermeket szülőjéhez való viszonyában olyan joghelyzetbe hozzák, amely megfelel mai társadalmi fejlettségünk követelményeinek.

Chmelar dr.: »A gazdasági tervezés jogi vonatkozásairól« írott tanulmányában megállapítja azt, hogy mit jelent a gazdasági terv, meghatározza azt, hogy milyen vonatkozásokban kerül egymás mellé a jog és a gazdasági terv, boncolgatja mindkét fogalomnak szocializmust építő szerepét és útját. Cikkének további részében összefoglalja azt, hogy a gazdasági terv területén milyen funkciókat tölt be a jog, konkrétan a csehszlovák gazdasági tervet milyen jogi alkotások kísérik és segítik elő. Ezeket a jogalkotásokat abból a szempontból boncolgatja, hogy mennyiben segítik elő a gazdasági fejlődést és a szocializmus építését.

A magyar sajtóból eléggé ismert csehszlovák szerzetes áruelők és képek perével kapcsolatban *Miroslav Houska* írt ismertetést, amelyben az egyes vádlottak szerepét boncolgatja és kifejti azt, hogy ezek az imperialista tábor előretolt és a csehszlovák népi demokráciát rombolni szándékozó ügynökei voltak.

Jan Ches az angol választási törvényről és az angol választásokról írt ismertető cikket, amelyben megismerteti a folyóirat olvasóit azzal a ténnyel, hogy az általános »választás« mit jelent a kapitalista Angliában és hogy ez a kormány, amelynek többsége ú. n. munkáspártból tevődik össze, milyen leplezetlenül és intézményesen zárja ki a dolgozó milliókat az államvezetésből.

Knapp, a köztársasági elnöki iroda vezetője az új házassági törvényből kiindulva, ismerteti azokat a lehetőségeket, amelyek szülők és gyermekek részére a névhasználatot illetőleg nyílnak. Sorra taglalja a házastársak névhasználatát a házasság fennállása esetében, a házasság felbontása esetében az érvénytelen házasságokra. A gyermekek nevére vonatkozó jogszabályokat ismertetve felsorolja mindazokat a lehetőségeket, amelyek a gyermek névvisselésére vonatkozóan lehetségesek.

A folyóirat irodalmi rovatában *dr. Karel Witz* ismerteti a Moszkvában 1949-ben megjelent, *Szovjetszkoje trudovoje prave* című 431 oldalas könyvet.

Az anyag és adatszolgáltatás rovatban *Hobza* prágai nemzetközi jogi professzor tollából közöl érdekes

írást a csehszlovákiai pápai diplomáciai képviselőnek a nemzetközi, a csehszlovák és a kánonjog szerinti jelentőségéről.

Az »Új igazságügy« (»*Neue Justiz*«) 1950. évi 3. száma.

A lap igen érdekes cikket közöl *Melsheimer dr.*-nak, a Német Demokratikus Köztársaság főállamügyészének tollából. »A politizáló és a nem politizáló bíró« címmel. E cikk válasz Schmidt Eberhard heidelbergi professzornak egy, a »*Monatsschrift für Deutsches Recht*« című folyóirat 1948. évfolyamában megjelent írására, amely támadás a Demokratikus Németország népi bírósági intézménye ellen. A szerző kimutatja, hogy a régi bírák a hatalmon lévők osztályérdekeit védték, a dolgozó nép ma viszont olyan bírakat követel, akik közel állnak a néphez és a nép érdekeit tartják szem előtt. A régi akadémikus jogászok a haladó elemekkel szemben ellenséges magatartást tanúsítanak, amire legjobb példák a náci-rendszer kiszolgálása és a kommunisták elleni látszatperekben hozott ítéletek. A mai nyugatnémet állam bírái is ilyen megítélés alá esnek, hisz pl. az alsószászországi 767 bíró és ügyész közül 616 a »harmadik birodalmat« is szolgálta. Visszautasítja továbbá a szerző Schmidt rágalmait a keletnémetországi bírák képzettségének hiányosságára vonatkozólag is és leszögezi, hogy a kétéves bírói tanfolyam követelményei — amelynek folyamán a hallgatók megélhetési gondjait teljesen kiküszöbölik — a munkaközösségek, a kölcsönös együttműködés a régi bírakkal és az egyetemi jogi oktatás új szellemben való átszervezése teljesen biztosítják a demokratikus bírák szaktudását. Az emberiség történetében még sohasem létezett és nem is lesz »nem politizáló bíró«, mert minden igazságszolgáltatási aktus az illető államrendszer szellemének megfelelő politikai cselekedet. A demokráciában a nép az egyeduralkodó, amelynek érdekét a bírónak is képviselni kell és nem szolgálhat sem nép-, sem államellenes monopólium-kapitalista érdekeket.

Meg kell emlékezni *Kohn K.* nemzetközi jogi tanulmányáról, aki a nemzetközi büntetőjogi felelősség kérdésével foglalkozik. A nemzetközi büntetőjogi felelősség kérdésében, mint ismeretes, két főfelfogás uralkodott, — az egyik, amely az egyéni

felelősséget megállapítottak találta, a másik pedig, amely minden ilyen felelősséget tagadott. Az 1945 évi augusztus 8-i londoni statutum szerint a nemzetközi katonai bíróságot bízták meg azzal, hogy azokat a személyeket, akik a béke, az emberiség ellen, vagy egyéb háborús bűncselekményeket követtek el, a megállapított tényállásnak megfelelően megbüntesse. Ezen az alapon működött a nürnbergi nemzetközi bíróság és az első, Göring és társai ellen hozott ítéletével azt a nemzetközi büntetőjogi elvet szögezte le, amely szerint az egyes személyek a nemzetközi bűncselekményekért minden kétséget kizáróan felelősek.

A folyóirat e számában *Schultes dr.* folytatja a német alkotmány fejlődéséről az előző számokban már megjelent tanulmányát és e részben a nyugatnémet szövetséges állam alaptörvényének egyes részleteivel foglalkozik. Kimutatja a hivatalnoki kar felső rétegeinek vezető szerepét, rámutat a törvényhozás hiányosságaira és imperializmust szolgáló útvesztőire, a pénzügyi kormányzat elítélendő módszereire és a bírói testület hatalmára.

»A bérlet kérdése a népi tulajdonban lévő üzemek között« címmel *Krüger* írt cikket, amelyben hangsúlyozza, hogy e kérdés sok vitára adott okot. A magánszektortól bérelt bérlemények ellen azt hozták fel, hogy ezáltal a befektető a tőkéje után tulajdonképpen munkanélküli jövedelemhez jut, ha viszont a bérlemény népi tulajdonban van, akkor a bérlet a bér összegének egyik zsebből a másikba való áttételével azonos. Jelentős szerepe van e kérdésben a használat folytán felmerülő javítási költségeknek is. A kérdés a Német Demokratikus Köztársaságban még nincs szabályozva. A népi tulajdonban lévő szénbányák tekintetében a Német Gazdasági Bizottság a kérdésben körlevelet adott ki, amely alapul szolgálhat a kérdés szabályozásának.

Ugyancsak gazdasági problémával foglalkozik *Heinze dr.* »A befektetés megtérítése a lakásbérleti jogban« című cikkében. A lakó által a lakásban teljesített javításokra befektetett összeg megtérítése, illetve elszámolása kérdésében ismerteti az érvényben lévő jogszabályok vonatkozó rendelkezéseit. Hasonló természetű *Woesner dr.*-nak cikke: »A számlálókészülék közössége kérdéseiről. A szerző kiemeli, hogy ez a probléma a háború követke-

ményei folytán egy lakásba telepített több lakó által használt gáz-, villany- és vízóra használatából keletkezett. Az ellenőrző tanács 18. sz. törvénye, valamint ennek végrehajtására kiadott rendeletek szabályozták az ilyen közösségek közjogi vonatkozásait, a nem kevésbé fontos polgári jogi vonatkozásai azonban nyitva maradtak. A probléma súlypontja a közszolgáltatások adagolásából, tehát egyrészt a fogyasztásra szánt mennyiség betartásából, másrészt a fogyasztás ellenértékének fizetési felelősségéből adódnak. A lényeg az, hogy a fogyasztásért a főbérlet nem egyetemesen, hanem a fogyasztók külön-külön felelősek.

Rademacher dr. »A házasságon kívül született gyermek jogának kérdéséhez« című cikke családjogi témát érint. A Német Demokratikus Köztársaság jogászait igen élénken foglalkoztatja a családjog újjáalkotásának kérdése. Erre ezideig még nem került sor, de az új alkotmány az irányvonalakat már leszögezte. E folyóirat hasábjain többször szóba került már a házasságon kívül született gyermekek jogállása, amely az új alkotmány 36. §-a értelmében semmiben sem különbözik a házasságon belül született gyermekétől és az öröklési jog azokat az apa és az apa rokonai után teljes mértékben megilleti. A szerző cikkében gyakorlati szempontok figyelembevételével összegezni próbálja azokat a nehézségeket, amelyekkel a házasságon kívül született gyermek a természetes apa és ennek felmenői utáni öröklés esetében találkozhat. Ugyancsak itt kell megemlékeznünk *Weiss dr.* cikkéről »Időszerű-e még a büntető törvénykönyv 247. §-a?« E közlemény a folyóirat egyik előző számában *Rademacher dr.* által felvetett probléma alapján büntetőjogi szempontból a házastársak és családtagok közötti vagyonellenes cselekmények kérdésével foglalkozik.

Végén meg kell emlékeznünk *Unikower dr.* cikkéről, aki az ülnökök és esküdtek képzéséről írt. Hangsúlyozza közleményében azt, hogy amíg a reakciós időkben az ülnökök és esküdtek jelentéktelen szerepet játszottak, addig ma a demokratikus igazságszolgáltatás fontos tényezői. Szerepük az, hogy a vádlott és a bíró, a vádlott és a tanúk közötti kapcsolatot előmozdítsák és hogy a hivatásos bíró aktív munkatársaként a perben közreműködjenek. Csak akkor tudnak hivatásuknak megfelelni, ha

ismerik az eljárási szabályokat és a kiszabható büntetések mértékét, ezért a továbbképzésük kérdése demokratikus követelmény.

Kisebbségi közlemények, érdekesebb bírósági ítéletek ismertetése, valamint könyv- és irodalmi szemle egészíti ki még a folyóirat e számát is.

A Csehszlovák Jogász Szövetség folyóiratának (»Bulletin de Droit Tchecoslovaque«) 1950. évi 2. száma.

A vaskos negyedévi lapszám főleg az új családjogi törvényalkotásra fordítja figyelmét. Teljes terjedelmében — francia, orosz és angol nyelven — közli az új Családjogi Törvénykönyvet (1949. évi december 7-i, 265. számú törvény) szövegét, valamint *Cepicka* miniszternek a Nemzetgyűlés múlt évi december hó 7. napján tartott ülésén e tárgyban elmondott beszédét. A miniszter rámutatott arra, hogy ez a törvénykönyv nyitja meg a dolgozók igazi érdekét szolgáló s rövidesen megvalósulásra kerülő törvényalkotások hosszú sorát — és nem éppen véletlenül. A gazdasági viszonyok u. i. mindenkor határozott befolyást gyakorolnak a családi és házaseset mikénti alakulására. Azok a mélyreható változások tehát, amelyek a termelés legfontosabb területeinek államosítása következtében a csehszlovák munkásság életében és munkaviszonyában végbementek, nem maradhattak kihatás nélkül a családi viszonyokra sem. Ma a rendelkezések sorozata biztosítja a reálbérek tetemes emelkedését (60%-os, 1939-hez viszonyítva) és megteremti a házasságkötési, a családalapítási szándék könnyű keresztülvitelének kedvező előfeltételeit. Hol van már a dolgozók félelme a bizonytalan holnaptól, a munkanélküliséggel járó sanyargásoktól! És hová lettek a múlt éhbérei! A megalapozott megélhetés és az egyre javuló életbe vetett bizalom a jövő fénylő távlatait nyitja meg a dolgozók minden — munkás, paraszt, értelmiségi — rétege előtt.

A fiatal népi demokratikus csehszlovák köztársaság hatalmas pénzüsségeket fordít a család intézményének erősítésére (ifjú házasságoknak nyújtott segélyek — átlagosan 30.000 cs. korona összegben; milliárdokra rúgó családi segélyek, szülési segélyek és — 18 héten át — folyósított táppénzek, bölcsődék, napközi otthonok (a mezőgazdaságban is), ifjúsági intézetek és internátusok,

anya-iskolák stb.). A gyermek- és anyahalandóság jelentősen csökkent, az össznépeség szaporodási arányszáma egyre emelkedő irányzatot mutat (1937-ben 3·2%, 1948-ban 11·8 ‰).

Persze, négy esztendő rövid idő arra, hogy a társadalom olvasztó medencéjében teljes tisztulást hozzon létre. Hibák és ferdeségek még mindig vannak, amelyekben a kapitalista múlt csökevényei kísértének, de a házassági erkölcs egyre javul. Az élmunkások szocialista erkölce itt is példamutató.

Természetes, hogy egy olyan társadalomban, mely az egyes részére ilyen hatalmas lehetőségeket biztosít, a házasság intézménye nem fogható fel immár pusztán és kizárólagosan magánügyként és a család nem tekinthető olyan szervként, amelynek semmi köze sincs a társadalomhoz. A kapitalista társadalomban a család — miként az egyes — szembenáll a közszel. A kapitalista állam és a család érdeke különböző. Ez az érdekellentét csak a kizsákmányolás megszüntetésével küszöbölhető ki, és a népi demokratikus állam gondosan ügyel arra, hogy a családi köteleken belül az egyes érdeke összhangban maradjon az állam és társadalom érdekével. Ez távolról sem jelenti azt, hogy a magánélet érzelmi szempontjai a házasság intézményénél immár nem érvényesülnek, — éppen ellenkezőleg: ezek tiszta és természetes megnyilatkozására csak most, az anyagi nehézségek intézményes kiküszöbölése mellett — kerülhet igazán sor.

Innen van az, — állapítja meg *Cepicka* miniszter — hogy új családi jogalkotással foglalkozik Karel *Petrzelkának*, az igazságügyminisztérium törvényelőkészítő osztálya vezetőjének beható tanulmánya. Rámutat arra, hogy az idevágó új anyagi és eljárási törvények (265. és 266. szám) hatálybalépése napjáiig — az 1950. évi január hó 1-ig — Csehszlovákiában tulajdonképpen az 1811-ből való ósdi szabályozás volt érvényben. A mostani szabályozás hordereje túlterjed az egyszerű reform jellegén; alapvető és gyökeresen új felfogást jelent a házassági és családi viszonyok jogi szabályozása területén, a szocializmus felé haladó társadalom felfogásának megfelelően.

Mindenekelőtt e joganyag szervesen levált a tulajdoni viszonyok szabályozására hivatott magánjog területéről, mely alapján véve nem más, mint a termelési viszonyok jogi tükröződése. A kapitalista országokban a házasság mind gazdaságilag, mind jogilag a tőkés termelési rend-

szel szembeáll a társadalommal, mint amely a társadalom része és a népi demokratikus rendszer tartó láncszeme, — nem magánjogi életviszony, hanem olyan jogintézmény, amelynek fontos társadalmi feladata és közösségi hivatása van. Mindenekelőtt szükséges, hogy a család, a családtagok munkája által erősítse a társadalmi rendet és biztosítsa a gyermekek szocialista nevelését.

Az új kódex ezeket az elveket mindössze 91 szakaszba foglalja, az azelőtt hatályban volt 30-nál több törvény és rendelet százszámra menő paragrafus-tömege helyett.

A házasság közjogias szemléletéből folyik, hogy már annak megkötésekor biztosítani kell a részvételt az állam számára — eljárásra hivatott népi szerve útján. Házasságot csak a szerv — a Helyi Nemzeti Bizottság — előtt lehet kötni. Egyházi közreműködésnek csak a kötés után lehet helye: az előzetes polgári kötés tehát kötelező. A Vatikán és a cseh püspöki kar már ebben is ürügyet talál a támadásra s légbőlkapott vádaskodásra a népi demokratikus rendszer ellen. Bezzeg a múltban nem emelték fel a hangjukat azokkal a kapitalista visszaélésekkel szemben, amelyek valóságos melegágyai voltak a házassági hűtlenségnek, prostitúciónak és alkoholizmusnak!

A népi demokrácia rendszere azonban — egyebek között — a széles néprétegek józan értelmességére is támaszkodik. Visszavonhatatlanul elmúlt az az idő, amikor az uralkodó kisebbségnek (melyhez a püspöki kar is tartozott) az uralma a nép tudatlanságán nyugodott. A nép ma tisztán lát és kellőképpen ítéli meg a felső papság reakciós mesterkedéseit, mely — bevallottan — a szocializmus ellen irányult, és amely ma — az Egyházra vonatkozó törvények hozatala után — inkább mint bármikor kudarera van ítélve. A Vatikán kiközösítette a kommunistákat és a velük együttműködőket; az ilyenek részére eltiltotta a szentségeknek — ideértve a házasságot is — a kiszolgáltatását. Mi sem természetesebb, ha az állam — ilyen körülmények között —, polgárainak védelmére, a kötelező polgári házasságkötés követelményét állítja fel.

Ugyanígy felállítja a házasság tartósságának követelményét is és a házasság felbontását — a mai rendezett munka- és megélhetési viszonyok közepette — csak kivételképpen, vagyis akkor engedi meg, amikor

súlyos okból kifolyólag a házaspár közötti viszony olyannyira feldúlt, hogy a házasság immár képtelen biztosítani alapvető feladatainak teljesítését. Némileg más megítélés alá esnek a múltban — különösen a megszállás idején (pl. a németországi munkaszolgálat elkerülése végett) — kötött, de a múltban bíróilag felbonthatatlannak bizonyult házasságok, amelyek felbontását a felek az új törvény rendelkezéseinek megfelelően újra kérhetik a bíróságtól. A bíróság ezekben az esetekben mindenkor a feleség-anya és a gyermekek érdekeinek tüzetes figyelembevételével dönt.

Ennek az utóbbi szempontnak az érvényesülését kívánja biztosítani általában az a szervezeti rendelkezés, mely szerint a házasságra és családra vonatkozó ügyekben a bírói tanács összeállításában mindenkor szerepelnie kell egy női népbíró-tagnak is.

Az új családi jogi törvénykönyv, amelynek rendelkezései azon a megfontoláson nyugosznak, miszerint szocialista társadalomépítés lehetetlen boldog házasságok, boldog és erős családok fennállása nélkül, — a lengyel igazságügyminisztériummal szoros együttműködésben készült. Legnagyobb elvi támasztékait azonban a szocializmus hazájában, a Szovjetunióban szerzett tapasztalatok gazdag tárházából és a szovjet tételes jogból merítette.

Ugyancsak az új csehszlovák családi jogalkotással foglalkozik Karel *Petrzelkának*, az igazságügyminisztérium törvényelőkészítő osztálya vezetőjének beható tanulmánya. Rámutat arra, hogy az idevágó új anyagi és eljárási törvények (265. és 266. szám) hatálybalépése napjáiig — az 1950. évi január hó 1-ig — Csehszlovákiában tulajdonképpen az 1811-ből való ósdi szabályozás volt érvényben. A mostani szabályozás hordereje túlterjed az egyszerű reform jellegén; alapvető és gyökeresen új felfogást jelent a házassági és családi viszonyok jogi szabályozása területén, a szocializmus felé haladó társadalom felfogásának megfelelően.

Mindenekelőtt e joganyag szervesen levált a tulajdoni viszonyok szabályozására hivatott magánjog területéről, mely alapján véve nem más, mint a termelési viszonyok jogi tükröződése. A kapitalista országokban a házasság mind gazdaságilag, mind jogilag a tőkés termelési rend-

szer függvénye: a válások és válások szerves kapcsolatban állanak. Az új csehszlovák családi jog azonban önálló jogterületté vált; ez is egy lépés a közjog-magánjog megkülönböztetésének elejtése felé, amely megkülönböztetés a szocialista jogfelfogás szerint tarthatatlan.

Az új jog szakít a házasságnak kötelmi jogi értelemben vett szerződési jellegével. A házasság az egyenlő jogokkal bíró férjnek és feleségnek egy-életre-szóló társulása, szövetezése, mely csak a Helyi Nemzeti Bizottság előtt köthető. A felek a névviselést illetően megegyezhetnek; a polgári házassággal után egyházilag is egybekelhetnek. A házasság fennállása alatt szerzett vagyon a házaspár közös vagyona. A feleség háztartási és gyermeknevelési tevékenysége a férj kereső foglalkozásával egyenlő jelentőségű. A házaspár egyenlő szülői jogokkal bírnak; az atyai hatalom kizárólagossága megszűnt.

Az új jog nem ismeri a törvénytelen gyermek fogalmát. A szülők jogai és kötelességei akkor is fennállanak, ha a szülők nem élnek házassági kötelékben. A gyermekek nevelése és tartása kérdésében mindkét szülő együttesen határoz; ha nem tudnak megegyezni, a bíróság dönt.

Úgyszintén kizárólag a bíróság dönt a házasság felbontása kérdésében is. A házasságot nem lehet felbontani, ha ez hátrányosan érintené a kiskorú gyermekek érdekeit. Az ágytól és asztaltól való elváltatás anakronisztikus intézménye megszűnt.

Örökbefogadásnak csak kiskorú gyermekekre nézve van helye.

A gyámság a gyámolt nevelését, tartását és vagyonának védelmét hivatott biztosítani; szervezésének csak akkor van helye, ha mindkét szülő meghalt, vagy szülői hatalmától bíróság megfosztott.

Dr. Jarosláv Havelka az egyházakra vonatkozó új csehszlovák törvényekről ír. A 217. sz. törvény felállította az Egyházi Ügyek Állami Hivatalát, — amely kormányhatósági státussal bír és feladata, hogy fenntartsa a szükséges összhangot az egyházi és vallási élet fejlődése és a népi demokratikus rendszer alkotmánya és elvi célkitűzései között, és ezáltal — a felekezetek egyenjogúságának alapján mindenki számára biztosítsa az alkotmányban tételesen biztosított hitvallási és vallásgyakorlási jogot.

A 218. sz. törvény az egyházi és vallási testületek anyagi szükségleteinek az állam által történő fedezésére vonatkozik. Az állam látja el illetményekkel a hitoktató lelkészeket, akik hűségüket tesznek a köztársaság alkotmányára; gondoskodik az istentisztelettel, egyéb vallási teendővel és egyházi igazgatókkal kapcsolatban felmerült —, valamint a papneveldek alapítására és fenntartására szükséges költségekről; ellenőrzi az egyházi és vallási testületek vagyonkezelését, stb.

A katolikus alsópapság és a többi egyházak papjai nagy megértéssel fogadták az 1949. év októberében hozott, említett két törvény rendelkezéseit.

Mirosláv Kouril, a tájékoztatási és kulturálisügyi miniszter helyettese az 1948. évi március 20-i, 32. számú Színházi Törvénnyel foglalkozik. A színjátszás megszűnt magánvállalkozás lenni és a színházak a Nemzeti Bizottságok — tehát valójában a nép — vezetése alatt állanak. Különböző tanácsadó és támogató szaktestületek működnek, amelyek biztosítják a színjátszás tervszerű fejlődését világnézeti, művészeti, technikai és gazdasági szempontból.

Dr. Szejszkal a testnevelés és test-edzés állami támogatásáról szóló 1949. évi július 14-i törvény rendelkezéseit ismerteti; míg Dr. Boura a tökéletes jellegétől megtisztított új közjegyzői szervezetről ír (1949. évi 201. sz. törvény).

A lap végül dr. Hugo Richternek, az Állam-Bíróság elnökének a Louwers és társai kémkedési és hazárulási ügyéről írott tanulmányát közli. A nagy port felvert bűnügy — a lengyel, magyar és bolgár perekhez hasonlóan — éles fényt vet az imperialista államok (itt főként: Hollandia) diplomáciai képviselőinek szerepére a népi demokrácia államaiban.

Dr. Csánk Béla

A Helyi Tanácsok. (A Magyar Közalkalmazottak Országos Szakszervezete kiadása.)

Rugalmas és gyakorlatias felismerés vezette a Közalkalmazottak Szakszervezetét akkor, amikor a magyar helyi tanácsokról szóló összefoglalt anyagot legújabb kiadványában közrebocsátotta.

A gyakorlati közigazgatás dolgozója a hivatalos lapban megjelent

jogszabályokban, a napi sajtó és folyóirataink cikkeiben ugyan számos megvilágításban és részletekben már találkoztak helyi tanácsaink tételes szabályaival, elvi és gyakorlati kérdéseivel: nélkülöztek azonban olyan munka megjelenését, amely a tanácsokra vonatkozó, immár gazdag joganyagot, s különösen pedig a tanácsok működésére vonatkozó útmutatásokat, összefoglalja.

A Szakszervezet kiadványa jó részben megoldja ezt a feladatot, még hozzá, állapítsuk meg: helyes érzékkel, egyszerű mód választásával. A megjelent könyv u. i. *eredeti szövegben* közli a tanácsigazgatásra vonatkozó *jogszabályokat*; másrészt az elvi és gyakorlati kérdések ismertetésében *alapul választja* azokat az *előadásokat és tanulmányokat*, amelyek a belügyminisztérium értekezletén, másrészt szakfolyóiratainkban, különösen az Állam és Közigazgatás hasábjain, behatóan foglalkoztak a tanácsigazgatás általános és ágazonkénti kérdéseivel. Ezek az előadások és tanulmányok politikai tartalmuk mellett gyakorlati beállítottságúak és a Szakszervezet kiadványában szereplő — az eredetiekhez képest kivonatos — ismertetések szerencsésen veszik át az alapvető szempontoknak operatív, gyakorlati eszközzé váló átformálását.

Ily módon a könyv felépítése keretében az olvasó aránylag rövid terjedelemben megismerkedhetik a helyi tanácsokról szóló törvénnyel, indokolásával, a megyei és fővárosi, majd a budapesti kerületi, járási és városi tanácsok felállításáról szóló alapvető rendeletekkel; a tanácsokkal kapcsolatos általános elvi kérdésekkel; a végrehajtóbizottságok működésének, továbbá a tanácsok gazdasági feladatainak gyakorlati szempontjaival: végül a tanácsok végrehajtóbizottsági osztályainak feladatkörével egyenként (mezőgazdasági, ipari, kereskedelmi, építészeti, közlekedési, oktatási és népművelési, igazgatási, pénzügyi, közegészségügyi és népjóléti, terv- és statisztikai osztályok sorrendjében). A könyv zárókul tartalmazza a közszolgálati fegyelmi szabályzatról, az állások betöltéséről, a gyámügy intézéséről és az anyakönyvi igazgatásról szóló újabb rendeleteket is.

Kétségtelen gyakorlati haszna és az eddig csak szétszórtan meg-

tárgyalt kérdések szerencsés összefoglalása mellett is, a könyvnek a közreadás körülményeiből, különösen a szűk terjedelemből kifolyóan, akadnak *hiányosságai*.

Igy a közölt *jogszabályok körében* hiányolnunk kell, hogy a joganyag nem Alkotmányunkból, ill. annak az államhatalom helyi szerveit meghatározó részéből indul; nem tartalmazza a könyv a fővárosi és a megyei tanácsok végrehajtóbizottsága titkárságának és osztályainak részletes szabályozását adó 160/1950. M. T. sz. rendeletet, sem pedig az utóbbi rendelkezéseinek tételes ismertetését, holott gyakorlati szempontból kétségtelenül fontos lett volna e kérdés tárgyalása. Alighanem időhiány okából nem szerepel a helyi tanácsok tagjainak választásáról, ill. a választói névjegyzékek készítéséről szóló rendelet ismertetése, amely a tanácsokról szóló jogszabályok politikai képét teljesebbé tenné.

Az *elvi kérdések* körében a könyv

nem kellően politikus. Hiányzik a Párt vezető és szervező szerepének, a tanácsok tömegszervezeti jellegének megfelelő kidomborítása. Hiányzik továbbá — holott éppen a gyakorlati közigazgatás dolgozói számára értékes lett volna — a tanácsrendszer pártos szembeállítását a mult álnőkormányzati, feudális-kapitalista területi igazgatási szervezetével és bürokratikus centralizmusával. Az előzmények tárgyalása általában foggyatékos; így nem foglalozik a könyvecske kellően a tanácsigazgatás bevezetésének tanácsköztársasági, ill. felszabadulás utáni előfuttarival és a megelőző területrendezési és átszervezési intézkedésekkel sem. Sem az elvi kérdések, sem a gazdasági feladatok körében nem domborodik ki az a döntő hangsúly, mely tervgazdálkodásunk helyes tagozása szempontjából tette elsőrendű szükséggé a tanácsigazgatásra való áttérést; a tanácsok gazdasági feladatai tehát kissé önmagukban

szerepelnek. Ugyanebben a körben alapvető hiba, hogy a kiadvány nem hivatkozik és támaszkodik Kádár János országgyűlési beszédére sem.

A végrehajtóbizottsági *osztályok szakigazgatási feladatainak ismertetése* még ott sem támaszkodik, ill. utal kellően a tételes joganyagra, ahol erre már lehetőség nyílnék (például a pénzügyi osztályok esetében); másrészt hiba az, hogy az osztályok sorrendjének felállítása némileg rendszertelen, mert sem tudományos, sem jogszabályokban megállapított sorrendet nem választ alapul.

A megemlített hiányosságok ellenére azonban a munka népszerű könyvkiadásunk nyereségének mondható és megmutatja azt, hogy ha a hibákat elkerüli, a szakszervezet a politikai és tudományos színvonal megtartásával: hogyan tudja aktív segítséggel ellátni az államigazgatás dolgozóit.

V. Gy.

MAGYAR JOGÁSZ SZÖVETSÉG

hivatalos közleményei

A Magyar Jogász Szövetség tiltakozása

A Francia Köztársaság kormánya megvonta a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének franciaországi működési jogát. A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetsége a világ legnagyobb taglétszámú jogászszervezete, amely 56 ország hatvenezer taglétszámú jogászát egyesíti. A Szövetség jelszava: »A jog a béke szolgálatában.« E jelszónak megfelelően a Szövetség küzd az ENSz alapokmányában foglalt elveknek és céloknak megvalósításáért, a béke védelméért.

A Magyar Jogász Szövetség tagjaiban joggal merült fel tehát a kérdés, miért tiltotta be a francia kormány a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének működését. Vajjon azért, mert a Szövetség a béke ügyét védelmezte? Vajjon azért, mert a Szövetség védelmére kelt a szabadságukért küzdő nemzeteknek? Vajjon azért, mert a Szövetség elítélte a háborús agresszióknak

azt a nemzetközi jogba ütköző módját, amelyet az ENSz szervezetével visszaélve az amerikai Egyesült Államok üznek és mert a nemzetközi jog alapelveinek megfelelően megbélyegezte az Egyesült Államok koreai támadását?

A magyar közvéleményben, a Magyar Jogász Szövetségben tömörült jogtudósokban, bírákban, ügyészekben és ügyvédekben az a meggyőződés alakult ki, hogy ez a francia nép hagyományával ellentétes intézkedés olyan újabb támadás a béke ügye ellen, amely nem a nemzetközi igazságosság, hanem az imperialista agresszorok érdekeit szolgálja.

Meg kell állapítani, hogy a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének betiltása részét képezi annak a hajtóvadászatnak, amely egyformán irányul a dolgozó francia nép, a haladó francia jogászok és a nemzetközi békemozgalom ellen.

A francia kormány képviselője résztvett annak a törvénytelen határozatnak a meghozatalában, amelylyel az ENSz gazdasági és társadalmi tanácsa a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségét megfosztotta tanácsadói feladatától az ENSzben. Ezt a határozatot az ENSz gazdasági és társadalmi tanácsa a Szovjetunió, Csehszlovákia és Lengyelország

képviselőinek távollétében, jogellenesen hozta meg. Nyilvánvaló, hogy ez a lépés része annak az Amerikai Egyesült Államok által kezdeményezett akciónak, amely az egyesülési szabadság felszámolására, a béke védelmében felsorakozott erők meghamisítására és a háborús uszítók támogatására irányul.

Ez az intézkedés az ENSz-nek a tételes nemzetközi jogba is beleütközik. Az ENSz harmadik közgyűlése 1948. december 10-én a francia kormány hozzájárulásával elfogadta az emberi jogok általános deklarációját. E deklaráció 20. cikke biztosítja a békés egyesülés jogát mindenki részére. Ennek a nemzetközi elvnek a lábbal tiprását jelenti a békéért harcoló jogászok nemzetközi szövetségét ért sérelem.

A magyar közvéleményben, a Magyar Jogász Szövetség tagjaiban az a határozott meggyőződés alakult ki, hogy e jogellenes intézkedések támadást jelentenek a béke ügye ellen és hogy ezek nem állnak sem a francia dolgozó nép, sem az Egyesült Nemzetek Szövetségének érdekében. Ez az intézkedés csak a háborús agresszorok, az Amerikai Egyesült Államok imperialista köreinek céljait szolgálja. Éppen ezért a Magyar Jogász Szövetség, mint ebben a vonatkozásban a magyar közvélemény

képviselője, a benne tömörült jogtudósok, bírák, ügyvédek és jogászok nevében a leghatározottabban tiltakozik a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetsége franciaországi működésének betiltása és az ENSz-ben betöltött tanácstagi jogának megvonása ellen.

Marcel Willard előadása a Magyar Jogász Szövetségben

Marcel Willard elvtárs, párizsi ügyvéd, volt francia igazságügyminiszter — aki 1933-ban Dimitrov elvtárs perének védői tisztét látta el, majd résztvett 1934-ben Rákosi Mátyás elvtárs életének megmentéséért folytatott küzdelemben — előadást tartott a Magyar Jogász Szövetségben »Imperialista bíraskodás« címmel.

Az előadáson megjelent Dr. Molnár Erik elvtárs, igazságügyminiszter is.

Dr. Domokos József elvtárs, legfőbb államügyész vezette be az előadást és rámutatott arra, hogy a felszabadulás utáni első francia kormánynak igazságügyminisztere volt Marcel Willard, jelenleg pedig a Francia Kommunista Párt ügyésze. Továbbiakban így folytatta: »Tizenöt évvel ezelőtt, 1935 június utolsó napjaiban megindult a per, melyre az egész világ proletariátusa felfigyelt. A franciaországi Emberi Jogokat Védő Egyesület akkori titkára, a mi szeretett, kedves vendégünk, barátunk, elvtársunk, Marcel Willard, megjelent Magyarországon. A Becsületrend vörös szalagja volt a gomblyukában és ez a vörös szalag megnyitotta előtte az igazságügyminiszter szobájának ajtaját, akit többször felkeresett. De amikor megtudták, hogy a vörös szalag mögött vörös szív is van, az ajtó lezárult előtte és az igazságügyminiszter nem fogadta többé. Ettől kezdve Marcel Willard évenként küldött angol, francia és belga haladószellemű ügyvédekkel, akik meglátogatták börtönében Rákosi elvtársat és felhívták az igazságügyminiszter és a kormányzat figyelmét, hogy a világ proletariátusa szemmel tartja Rákosi elvtárs sorsának alakulását.

A továbbiakban kifejtette dr. Domokos József elvtárs, hogy az egész jogásztársadalom és a Magyar Jogász Szövetség nagy megtiszteltetésnek

tartja, hogy Marcel Willard pihenéséből időt szakított magának előadása megtartására.

Marcel Willard előadásában rámutatott arra, hogy az imperialista országokban az igazság és jogszolgáltatás fogalma egyértelmű a kapitalista zsarnokok kizsákmányolási segédeszközével. Justitia mérlege nem egyenlő mértékkel mér. A mérleg meghamisított. A mérleg félrebillent és ez a félrebillenés mindig a kizsákmányolók javára és a dolgozók elnyomására szolgált. Magyarországon már lehullott a kendő Justitia szeméről és végre elértünk arra a pontra, hogy az igazságszolgáltatás is tisztán látja az emberi jogokat és az egyetlen igazságot.

Befejezésül dr. Molnár Erik elvtárs, igazságügyminiszter köszönetet mondott Marcel Willardnak érdekes előadásáért és egyben üdvözölte a magyar jogászságot és hangsúlyozta, hogy a magyar igazságszolgáltatás legfőbb feladatának azt tartja, hogy tevékenyen, öntudatosan résztvegyen a szocializmus építésében.

Patterson ügyvéd, az amerikai Civil Rights Congress titkárának látogatása a Magyar Jogász Szövetségben

Patterson ügyvéd, az amerikai Civil Rights Congress titkára, látogatást tett a Magyar Jogász Szövetségben. A látogatása alkalmából tartott fogadáson dr. Décsi Gyula igazságügyi államtitkár és a jogászság számos más vezetője jelent meg. A látogatás alkalmával Patterson megbeszélést folytatott a magyar jogászokkal. A beszélgetés során ismertette az amerikai kormány jogtipró rendelkezéseit, beszélt a 12 kommunista vezető ellen folytatott, minden jogot lábbal tipró büntető-eljárásról és arról a harcról, melyet a haladó amerikai közvélemény és közöttük a demokratikus jogászok, a vádlottak érdekében kifejtettek. Ennek a harcnak az volt az eredménye, hogy az amerikai kormány a közvélemény nyomására kénytelen volt 11 amerikai vezető kommunistát szabadon bocsátani. Dennis, az Amerikai Kommunista Párt főtítkára azonban még mindig börtönben sínylődik, a harcot az ő szabadlábrahelyezése érdekében tovább kell folytatni.

Patterson hangsúlyozta, hogy az amerikai kormány saját törvényeit sem tartja meg és az amerikai bíróságok nap mint nap megtagadják az alkotmányban lefektetett haladó elveket és lábbal tiporják az alkotmányban kinyilatkoztatott szabadságjogokat.

Megrendítő képet festett az Amerikában élő négerék üldözéséről, a faji diszkriminációról és ezzel kapcsolatosan saját prakszisából is előadott néhány vérlázító esetet.

Igy többek között elbeszélte, hogy 1948-ban egy néger család, férj, feleség és a feleség apja gépkocsival át akart költözni egy másik állam területére. Útközben olyan állam területére értek, ahol a négerék nem használhatják a fehérek számára fenntartott mosdóhelyiségeket. A hosszú úttól elfáradt néger család az országot mellett lévő egyik vendéglőnél rövid ideig meg akart pihenni. Kiszálltak a gépkocsiból és a fehérek részére fenntartott mosdóhelyiség mögött lévő csaphoz mentek, hogy kezet mossanak. A vendéglő tulajdonosa ezért rájuk támadt és véresre verte őket. Az eszméletüket vesztett embereket gépkocsiba rakták, visszavitték őket lakóhelyükre, ahol mindhármukat nyomokban börtönbe vetették. Ez az eset még 1948-ban történt és azóta sem sikerült a néger családot szabadlábra helyeztetni.

Patterson rámutatott annak a harcnak a nagy jelentőségére és különleges fontosságára, amit a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetsége és a Szövetség egyes nemzetközi tagozata, köztük a Magyar Jogász Szövetség is a béke védelmében folytat. Rámutatott arra is, hogy ez a harc segíti a haladó amerikaiakat az imperialista háborús uszítók elleni küzdelemben.

A megbeszélés eredményeképpen a magyar jogászoknak azt a tanulságot kell levonniuk, hogy szükség van a béke védelméért folytatott harc erősítésére. Fokozniuk kell munkájukat a termelés emelése érdekében és minden erejüket a szocializmus építése nagy ügyének a szolgálatába kell állítaniuk. Ily módon, állapította meg Patterson: a magyar jogászok nemcsak saját hazájuk felemelkedését szolgálhatják, hanem a világ többi részén is elősegíthetik a haladó erők győzelmét.

Minden haladó szellemű magyar jogász tagja a Magyar Jogász Szövetségnek

Sakkhírek

A Magyar Jogász Szövetség »Csigorin« sakk-körében élénk élet indult meg. A sakkcsapatbajnokságra benevezett három csapat kitűnően szerepel. A nagyrészt fizikai dolgozókból álló csapatokkal való mérkőzések a testi és szellemi munkások közötti barátság elmélyülését eredményezik. A jogászok — fiatalok és öregek egyaránt — lelkesen vívják az izgalmas sakkcsatákat, megnyilatkozik soralkban a szovjet sakkiskola szelleme; elmélyülten, szívósan és növekvő önbizalommal küzdenek. Egyénileg kiemelkedik *dr. Bojta Béla* ismert kítő sakkosónk, aki

az első táblán ötletes játékkal valamennyi játszóját megnyerte.

A sakkozók minden szerda délután 5 órától 10 óráig tartják összejövetelüket, melyet bírák és ügyvédek nagyszámban látogatnak. Érdeklődőket szívesen látnak. (V., Szemere-utca 8. földszint.)

Pályázati díj kiosztása

A Szövetség által ez év februárjában megírdetett pályázatra beérkezett pályamunkák elbírálása és kiértékelése megtörtént. Az eredmények kihirdetése és a díjak kiosztása folyó évi november hó 6-án ünnepélyes keretek között lesz.

Felhívjuk valamennyi vidéki helyi csoportunkat, hogy mind előadásokról, mind rendezvényeikről központunk Világéreteti, Oktatás és Tudományos Bizottságának rendszeresen tüzetes jelentést küldeni szíveskedjenek.

Felhívjuk tagjaink figyelmét a Szövetség klubjára. A klub reggel 9 órától este 8-ig áll a tagok rendelkezésére. Olvasótermét az összes bel- és külföldi folyóiratok, napilapok megtalálhatók. A játékszerteremben sakk-, billiárd- és ping-pong-felszerelés várja a tagokat.

BIBLIOGRÁFIA**(Csehszlovákia)**

Zdenek Fierlinger: Mai törvény-szerkesztési gyakorlatunk. Právník 1950. évf. 1. sz., 3—7. l.

Szerző a szocialista törvényesség fogalmából kiindulva kifejti, milyen jogszabályokat kíván a népi demokratikus jogrend; általános fejtegetések a tervszerű törvény-szerkesztés módjáról és feladatairól.

Jaromír Blazke: Az új családjogi elvi alapjai. Právník 1950. évf. 1. sz., 8—11. l.

Szerző bírálja a házasság intézményére vonatkozó korábbi rendelkezéseket és a házassággal kapcsolatos szocialista jogfelfogás lényegét ismerteti.

Karel Petrzelka: A házasság felbontásáról. Právník 1950. évf. 1. sz., 12—21. l.

Szerző az 1949. évi december hó 7. napján kelt 265. számú csehszlovák családjogi törvénynek a házasság felbontására vonatkozó rendelkezéseit ismerteti és magyarázza.

Josef Rubes: A házastársak vagyoni viszonyai az 1950. évi január hó 1. napja után. Právník 1950. évf. 1. sz., 27—31. l.

Házassági vagyoni kérdések tárgyalása a tételes jogra figyelemmel.

E. Zejdín: Az atomfegyver eltiltásának kérdéséhez. Právník 1950. évf. 1. sz., 21—26. l.

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének IV. Kongresszusán tartott előadás.

A Demokratikus Jogászok IV. nemzetközi kongresszusán hozott határozatok. Právník 1950. évf. 1. sz., 41—46. l.

J. Turecek: Les événements de février 1948 en Tchécoslovaquie au point de vue juridique. Bulletin de Droit Tchécoslovaque 1949. évf. 1—2. sz., 1—10. l.

Az 1948 februári csehszlovákiai események megvilágítása jogi szempontból.

J. Vána: La loi scolaire Tchécoslovaque. Bulletin de Droit Tchécoslovaque 1949. évf. 1—2. sz., 23—29. lap.

A csehszlovák iskolatörvény részletes ismertetése.

J. Borák: Le plan économique quinquennal en Tchécoslovaquie. Bulletin de Droit Tchécoslovaque 1949. évf. 1—2. sz., 10—23. l.

A csehszlovák öt éves gazdasági terv ismertetése.

J. Michl: Les réformes foncières en Tchécoslovaquie. Bulletin de Droit Tchécoslovaque 1949. évf. 1—2. sz., 29—38. l.

Szerző részletesen ismerteti a csehszlovák földbirtokreformot.

J. Kotek: Les conseils d'entreprise en Tchécoslovaquie. Bulletin de Droit Tchécoslovaque 1949. évf. 1—2. sz., 38—48. l.

A csehszlovák üzemi bizottságok jogállásáról és működéséről szóló tanulmány.

J. Chysky: La législation du travail en Tchécoslovaquie. Bulletin de Droit Tchécoslovaque 1949. évf. 1—2. sz., 48—56. l.

Szerző, aki a prágai felsőbb bíróság tagja, behatóan ismerteti a csehszlovák munkajogi törvényalkotást.

M. Gero: Új büntetőjog. Právo a Zivot 1949. évf. 1. sz., 6—8. l.

Az új csehszlovák büntetőjogi törvényjavaslat célkitűzéseinek összefoglalása.

J. Adamis: A korrupció és annak elnyomása. Právo a Zivot 1949. évf. 3. sz., 34—37. l.

Általános fejtegetések a korrupció okairól és azok megelőzéséről.

I. Straka: A fiatalkorúak feletti bírásokról. Právo a Zivot 1949. évf. 4. sz., 50—54. l.

Tanulmány a fiatalkorúak feletti bírásokról új szempontjairól a népi bírásokról bevezetése után.

E. Wagner: Előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság. Právo a Zivot 1949. évf. 5. sz., 70—73. l.

Fejtegetések a bírói mérlegelés fontosságáról az előzetes letartóztatás és a vizsgálati fogság elrendelésénél; az eljárás irányelvei a szocialista államban.

P. Zátwecky: Az ittasság büntetőjogi szempontból. Právo a Zivot 1949. évf. 5. sz., 74—77. l.

A csehszlovák büntetőjog felfogásának ismertetése az ittasságról és az alkoholizmusról.

V. Zlatný: Az elítéltek nyilvántartása. Právo a Zivot 1949. évf. 6. sz., 87—88. l.

Rövid ismertetés a csehszlovák bűnügyi nyilvántartó hivatal ügykezeléséről.

Az államtitok. Právo a Zivot 1949. évf. 7. sz., 101—104. l.

Általános fejtegetések az államtitok fogalmáról, fajairól, valamint a megőrzésre vonatkozó szabályok megsértéséről.

J. Cisár: A gyámság az új családjogi törvénykönyvben. Právo a Zivot 1949. évf. 4. sz., 56—59. l.

Az új csehszlovák gyámsági jog anyagi jogi szabályainak ismertetése.

V. Kanková: Eltávolítjuk a »törvénytelen gyermeket« a családjogból.

Právo a Zivot 1949. évf. 5. sz., 67—70. l.

Szerző a házasságon kívül született gyermeknek a múlt jogrendszerekben való helyzetét ismerteti és összehasonlítja a jelenlegi csehszlovák jog álláspontjával.

Lakóvédelem. Právo a Zivot 1949. évf. 7. sz., 104—109. l.

Összefoglaló ismertetés a csehszlovák lakóvédelem 30 éves fejlődéséről és jelenlegi állapotáról.

S. Fandák: A csehszlovák köztársaság gazdasági rendszere. Právo a Zivot 1949. évf. 3. sz., 42—45. l.

Rövid ismertetés az állam gazdasági tevékenységének különböző formáiról.

A. Komada: A szociális járadék. Právo a Zivot 1949. évf. 6. sz., 84—87. l.

A csehszlovák nemzeti biztosítás alapelveinek ismertetése.

M. Kotian: A polgári bíraskodás népiesítése. Právo a Zivot 1949. évf. 1. sz., 12—15. l.

Az új polgári bíraskodás fontosabb alapelveinek ismertetése.

J. Svitok: A büntetőbíraskodás népiesítése. Právo a Zivot 1949. évf. 1. sz., 15—16. l.

Az új büntetőbíraskodás fontosabb alapelveinek ismertetése.

J. Majerik: Az új ügyvédségről. Právo a Zivot 1949. évf. 2. sz., 29—32. l.

Az ügyvédi hivatás lényegének ismertetése, különös figyelemmel a szocialista jogfejlődésre.

I. Straka: A fiatalok feletti bíraskodásról. Právo a Zivot 1949. évf. 4. sz., 50—54. l.

Tanulmány a fiatalok feletti bíraskodás új szempontjairól, a népiesített bíraskodás bevezetése után.

Vladimír Somora: A feltételes szabadlábrahelyezés. Právo a Zivot 1949. évf. 8. sz., 118—121. l.

Gondolatok új szempontok érvényesítéséről a feltételes szabadlábrahelyezésnél; a társadalom szempontjából való károkozás vizsgálatának fontossága.

U. E. Martincek: A bűncselekmények és a büntetések története. Právo a Zivot 1950. évf. 2. sz., 29—32. l.

Andrej Svec: Bűnper vizsgálóbíró nélkül. Právo a Zivot 1950. évf. 2. sz., 35—37. l.

Szerző a nemzeti biztonság szolgálatának (S. N. B.) a nyomozás és vizsgálat tekintetében kialakult ügy-

körét ismerteti, amely a vizsgálóbírói intézményt feleslegessé tette.

Vojtech Zlatny: A kegyelmi kérelmekkel kapcsolatos eljárás. Právo a Zivot 1950. évf. 2. sz., 40—42. l.

Rövid ismertetés a kegyelem különböző fajairól és a kegyelmi kérelmek elintézésének módjáról.

Nora Viktory: Az új családjog becikkelyezése. Právo a Zivot 1950. évf. 1. sz., 2—4. l.

Az 1949. évi december hó 7. napján kelt 265. számú családjogi törvény jelentőségének méltatása.

Tibor Galló: Az új családjog a gyakorlatban. Právo a Zivot 1950. évf. 1. sz., 11—14. l.

Szerző különösen az atyaság bírói megállapításával kapcsolatban a gyakorlatban felmerült kérdéseket ismerteti.

Jozef Hrabecák: A külföld által kiszolgáltatott telekkönyvek átadása a nyilvánosság részére. Právo a Zivot 1950. évf. 2. sz., 39—40. l.

Szerző ismerteti a szomszédállamok által visszaszolgáltatót vagy visszaszolgáltató csehszlovák telekkönyvekkel kapcsolatos intézkedéseket, különös figyelemmel az 1938—1945. években történt bejegyzésekre.

Mikulás Vranák: A bírák politikai iskolázottságának jelentősége. Právo a Zivot 1950. évf. 2. sz., 32—34. l.

Gondolatok a proletárdiktatúra megismerésének fontosságáról a bíró számára.

Juro Sásik: Néhány szó a dolgozók jogi iskolájának berekesztése alkalmával. Právo a Zivot 1950. évf. 2. sz., 37—39. l.

Megjegyzések a bírói és ügyészi akadémia egyéves évfolyamának befejezése alkalmával.

(Lengyelország)

Insurance Reform in Poland. Review of Polish Law 1949. évf. 1. sz., 1—7. l.

Beható ismertetés a lengyel biztosítási jog reformjáról.

The Development of the Co-operative System in Poland. Review of Polish Law 1949. évf. 1. sz., 8—14. l.

A lengyel szövetkezeti rendszer részletes ismertetése.

The Protection of Inventions in Poland. Review of Polish Law 1948. évf. 4. sz., 1—9. l.

A lengyel szabadalmi jog ismertetése.

The Principles of the New Polish Law of Inheritance. Review of Polish Law 1948. évf. 4. sz., 10—18. l.

A lengyel öröklési jog ismertetése a tétéles jog alapján.

The Polish Air Navigation Law. Review of Polish Law 1948. évf. 4. sz., 19—24. l.

A lengyel légi jog főbb elveinek ismertetése.

(Románia)

V. Popescu: A Népi Tanácsok, az államkormányzás legdemokratikusabb formája. Justiția Nouă 1949. évf. 7—8. sz., 739—744. l.

A Népi Tanácsokról szóló 1949. január 13-i román törvény részletes elemzése.

I. Constantinescu: A közhivatalnok fogalma az 1949. április 30-i 187. sz. törvényerejű rendelettel eszközölt módosítás szerint. Justiția Nouă 1949. évf. 7—8. sz., 708—709. l.

Szerző a közhivatalnok fogalmának meghatározásába bevezetett új fogalomelemekkel foglalkozik.

T. Ionescu: Az örökbefogadás az 1949. április 2-i 131. számú törvényerejű rendelet szerint. Justiția Nouă 1949. évf. 7—8. sz., 750—757. l.

Az örökbefogadás kérdésének rövid történeti áttekintése a burzsoá és a szocialista jogrendszerekben; részletes ismertetése az új román örökbefogadási törvénynek.

L. Miller: Az ellenforradalmi bűncselekmények a szovjet büntetőjogban. Justiția Nouă 1949. évf. 7—8. sz., 760—767. l.

Szerző szovjet források alapján foglalkozik a kérdéssel, vizsgálva a bűncselekmények szubjektív és objektív elemeit, majd a jogalkalmazás néhány kérdését.

I. Christian: Az állami döntőbíraskodás célja. Justiția Nouă 1949. évf. 7—8. sz., 768—777. l.

Az 1949. június 15-i, az állami döntőbíraskodásról szóló román törvényerejű rendelet ismertetése.

M. Dima: A törvényes és törvénytelen egyezmények. Justiția Nouă 1949. évf. 78. sz., 816—818. l.

Ismertetés a román-lengyel barátság, együttműködési és kölcsönös segélynyújtási egyezményről.

A. Bratu: Az igazságszolgáltatás osztályjellege. Justiția Nouă 1949. évf. 7—8. sz., 807—808. l.

Szerző a burzsoá jogszolgáltatás legfőbb ismérveit vázolja, ezzel szem-

beállítja a szovjet jogfejlődés eredményeit.

N. N.: Útmutató a népi ülnökök számára. *Justiția Nouă* 1949. évf. 7–8. sz., 809–812. l.

Fejtegetés a felülvizsgálati indokokról.

A. Mihalca: A Jogi Iskolákról. *Justiția Nouă* 1949. évf. 7–8. sz., 814–816. l.

Ismertetés a román igazságügy-minisztérium által az igazságszolgáltatás részére szükséges munkáskaderek nevelése céljából létesített iskolák elsőévi működésének eredményéről.

Kahane: Az analóg-bűncselekmény. *Justiția Nouă* 1949. évf. 3–4. sz., 313–318. l.

Tanulmány a szovjet büntetőjog analóg-bűncselekmény fogalmáról.

Glaser: Szovjet jogtudomány részvétele a nemzetközi büntetőjog tudományában. *Justiția Nouă* 1949. évf. 3–4. sz., 319–326. l.

Fejtegetések a szovjet nemzetközi büntetőjogról.

Kernbach: A törvényszéki orvostan szerepe a népi igazságszolgáltatásban. *Justiția Nouă* 1949. évf. 3–4. sz., 345–348. l.

Szerző a tárgyavagó szovjet munkákkal és a szovjet törvényszéki orvostudomány általános kérdéseivel foglalkozik.

Popescu: A szocialista szövetkezeti kolhozvagyronról. *Justiția Nouă* 1949. évf. 3–4. sz., 327–336. l.

Szerző szovjet források alapján a szövetkezeti és kolhozvagyon problémáit tárgyalja.

Statoscu: A jogi személyek. *Justiția Nouă* 1949. 3–4. sz., 336–344. lap.

Szerző szovjet források alapján foglalkozik a jogi személyek kérdésével, különös figyelemmel a szovjet jog szövetkezeti és más társadalmi szervezeteire.

Banaciu: A népi ülnökök választása jelentős lépést jelent a népi igazságszolgáltatás megszervezésében. *Justiția Nouă* 1949. évf. 3–4. sz., 297–298. l.

A népi ülnökök választása jelentőségének elemzése.

Mihalca: A népi igazságszolgáltatás a népi demokrácia államának fontos tényezője. *Justiția Nouă* 1949. évf. 3–4. sz., 299–300. l.

Fejtegetések a népi igazságszolgáltatásról, mint a népi tömegek érdekeinek védelméről.

Stere: Az igazságszolgáltatás és a népi ülnökök választása. *Justiția Nouă* 1949. évf. 3–4. sz., 301–302. l.

A népi ülnökök választásának méltatása a munkásöntudat érvényesítése szempontjából.

Oancea: Az igazságszolgáltatás szerepe a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet idején. *Justiția Nouă* 1949. évf. 3–4. sz., 302–304. lap.

Gondolatok az igazságszolgáltatásról, mint a munkásosztály fegyveréről.

Dima: A népi igazságszolgáltatás és a burzsoá igazságszolgáltatás. *Justiția Nouă* 1949. évf. 3–4. sz., 305–308. l.

Fejtegetések a tőkés-burzsoá és a népi demokratikus államokban történő igazságszolgáltatásról.

Achitei: A népi ülnökök választása. *Justiția Nouă* 1949. évf. 3–4. sz., 309–310. l.

Szerző szembeállítja a burzsoá államokban történő bíróválasztást a népi demokratikus államokban való népi bíróválasztással.

Simion—Bartfeld: Egy év ülnökség. *Justiția Nouă* 1949. évf. 3–4. sz., 311–312. l.

Visszatekintés a népi ülnökök egy évi működésére.

N. N.: A kézbesítés hiányosságai. *Justiția Nouă*. 1949. évf. 3–4. sz., 313–314. l.

Az ilfovi törvényszék népi ülnökeinek levele a postai kézbesítőkhoz és a végrehajtótestülethez a kézbesítési problémákkal kapcsolatban.

TÖRVÉNYEK és RENDELETEK

1950. augusztus 1-től 1950. augusztus 31-ig.

Törvényerejű és minisztertanácsi rendeletek.

ALKOTMÁNYJOG

A helyi tanácsok tagjainak választása. (1950. évi 31. sz. tvr. (VIII. 6.) 5200.)

KÖZIGAZGATÁSI JOG

Általános és vegyes. Az államigazgatás észszerűsítésének előmozdítása. (204/1950. (VIII. 11.) M. T. 0005.)

A 8230/1946. (VII. 24.) M. E. és a 6920/1948. (VI. 27.) Korm. számú rendelet hatályon kívül helyezése. (215/1950. (VIII. 20.) M. T. 0065.)

Belkereskedelem. Az állati hullák feldolgozása. (203/1950. (VIII. 8.) M. T. 8696.)

A hitelesítési kötelezettség alá eső mértékek, mérőeszközök és készülékek ellenőrzése. (213/1950. (VIII. 20.) M. T. 5664.)

Belügy. A megyei hivatalos lapok megszüntetése és a megyei közérdekű közlemények közzétételének újabb szabályozása. (207/1950. (VIII. 11.) M. T. 5094.)

Földművelés. Az állati hullák feldolgozása. (203/1950. (VIII. 8.) M. T. 8696.)

Honvédelem. A Néphadsereg tagjai és a honvédelmi igazgatás körében működő polgári alkalmazottak által okozott károk megtérítése. (220/1950. (VIII. 27.) M. T. 4721.)

Könnnyűipar. A cukorrépa-termelésrel kapcsolatos egyes kérdések szabá-

lyozása. (219/1950. (VIII. 22.) M. T. 6462.)

Népjólét. A bentlakásos intézetek és a tanműhelyek egyes egészségügyi kérdéseinek szabályozása. (209/1950. (VIII. 20.) M. T. 3304.)

Az üzemi balesetelhárítás fokozottabb biztosítása. (216/1950. (VIII. 22.) M. T. 9061.)

Vallás- és közoktatás. A dolgozók középiskoláira vonatkozó egyes kérdések szabályozása. (202/1950. (VIII. 8.) M. T. 1200.)

Az általános iskolai énekszaktánitók képzésének szabályozása. (218/1950. (VIII. 22.) M. T. 1031.)

PÉNZÜGYI JOG

Egyes pénzügyi követeléseknek közadó módjára történő behajtása. (200/1950. (VIII. 6.) M. T. 6130.)

A hitelesítési kötelezettség alá eső mértékek, mérőeszközök és készülékek ellenőrzése. (213/1950. (VIII. 20.) M. T. 5664, 7090.)

A külfölddel szemben fennálló magyar állami adósságok kezelési rendjének megváltoztatása. (223/1950. (VIII. 27.) M. T. 6120.)

MAGÁNJOG

A mezőgazdasági ingatlanok haszonbérletével összefüggő egyes kérdések rendezése. (206/1950. (VIII. 11.) M. T. 8139.)

A Néphadsereg tagjai és a honvédelmi igazgatás körében működő polgári alkalmazottak által okozott károk megtérítése. (220/1950. (VIII. 27.) M. T. 4721.)

MUNKAJOG

A felmondási járandóságok és a végkielégítés érvényesítésének ideiglenes korlátozására vonatkozó határidő meghosszabbítása. (198/1950. (VIII. 6.) M. T. 0065.)

A dolgozók lakáscseréjének előmozdítása. (208/1950. (VIII. 20.) M. T. 3270.)

A bentlakásos intézetek és a tanműhelyek egyes egészségügyi kérdéseinek szabályozása. (209/1950. (VIII. 20.) M. T. 3304.)

Az üzemi balesetelhárítás fokozottabb biztosítása. (216/1950. (VIII. 22.) M. T. 9061.)

Az állam, a Posta, az Államvasutak munkavállalóinak baleseti, valamint öregségi, özvegyégi és árvasági biztosítása. (217/1950. (VIII. 22.) M. T. 3500.)

A Magyar Posta alkalmazottainak fegyelmi szabályzata. (224/1950. (VIII. 27.) M. T. 0069, 7901, 7902.)

A közszolgálati alkalmazottak belöldi hivatalos kiküldetése és átköltözködése alkalmával felszámítható költségek megtérítésének szabályozása. (225/1950. (VIII. 29.) M. T. 0068.)

GAZDASÁGI JOG

Közületi vállalatok. Az állami vállalat. (1950. évi 32. sz. tvr. (VIII. 6.) 10.080.)

Az állami vállalatok nyilvántartásának szabályozása. (199/1950. (VIII. 6.) M. T. 7115.)

A Magyar Kereskedelmi Kamara feladatkörének kibővítése. (212/1950. (VIII. 20.) M. T. 7070.)

Szövetkezetek. Az önálló termelőszövetkezetek és a termelőszövetke-

zeti csoportok működési szabályzatának módosítása. (205/1950. (VIII. 11.) M. T. 8162.)

Számvitel. A 4.324/1949. (XI. 19.) és a 4.335/1949. (XII. 1.) M. T. sz. rendeletekben az állami vállalatok állóeszközeinek újraértékelésére és a végleges alapmértégre vonatkozó egyes rendelkezések módosítása és kiegészítése. (221/1950. (VIII. 27.) M. T. 7080.)

Vagyonkezelés. Az ötszáz ezer forintot el nem érő pót- és rendkívüli hitelek engedélyezése. (1950. évi 33. sz. tvr. (VIII. 6.) 6240.)

Beszerezési szerződés. A közületi beszerzésekkel kapcsolatban biztosítékul elfogadható értékek. (226/1950. (VIII. 29.) M. T. 9053.)

Biztosítás. A szállítmányozási ipar gyakorlásának újabb szabályozása. (214/1950. (VIII. 20.) M. T. 7714.)

A vasúti fuvar költségek utánfizetése és visszafizetése. (222/1950. (VIII. 27.) M. T. 7818.)

Devizajog. A tervszerű devizagazdálkodással kapcsolatos szabályokról. (1950. évi 30. sz. tvr. (VIII. 2.) 6112.)

Lakás, helyiség. A dolgozók lakáscseréjének előmozdítása. (208/1950. (VIII. 20.) M. T. 3270.)

PERES ÉS PERENKIVÜLI ELJÁRÁS

Egyes bírósági és más hatósági hirdetmények hírlapi közzétételének megszüntetése. (201/1950. (VIII. 6.) M. T. 2806.)

A polgári ügyekben a törvényesség érdekében használható perorvoslat. (210/1950. (VIII. 20.) M. T. 2806.)

Az állampolgárságtól megfosztásnál követendő eljárási szabályok módosítása. (211/1950. (VIII. 20.) M. T. 5125.)

Miniszteri rendeletek

ALKOTMÁNYJOG

A helyi tanácsok tagjainak választásáról szóló 1950. évi 31. sz. törvényerejű rendeletben szabályozott választói névjegyzékek készítése. (5200-9/1950. (VIII. 6.) B. M. 5200.)

KÖZIGAZGATÁSI JOG

Anyaggazdálkodás. Hasznélaton kívüli bútörök felajánlása. (102.700/1950. (VIII. 2.) O. T. 9631.)

Az ásványolaj szállítására és tárolására szolgáló hordók bejelentése illetőleg felajánlása. (102.800/1950. (VIII. 4.) O. T. 10.112.)

A szén-, brikett- és koxfajták forgalmának és felhasználásának szabályozásáról szóló 100.019/1949. (IX. 22.) A. G. sz. rendelet kiegészítése. (102.900/1950. (VIII. 5.) O. T. 10.150.)

Egyes faanyagok kötelező tartósítása és gombakár elleni védelme. (103.000/1950. (VIII. 11.) O. T. 10.160.)

A csavarfajták bejelentése. (103.200/1950. (VIII. 26.) O. T. 10.112.)

Árszabályozás. A zománcczott, csi-szolt és horganyozott vaslemez, valamint alumíniumedények és háztartási cikkek országosan egységes termelői, nagykereskedői és fogyasztói árának megállapítása. (10.422/1950. (VIII. 1.) O. T. Á. H. 10.422.)

A belkereskedelmi miniszter árszabályozó hatáskörére vonatkozó rendelkezések hatálybaléptetése. (10.074/1950. (VIII. 5.) O. T. Á. H. 10.074.)

Az 1950. évben termelt dohány termelői (beváltási) árának megállapítása. (10.757/1950. (VIII. 5.) O. T. Á. H. 10.575.)

A kukorica termelői árának megállapítása. (10.661/1950. (VIII. 24.) O. T. Á. H. 10.661.)

A nyersrizs árának megállapítása. (10.614/1950. (VIII. 26.) O. T. Á. H. 10.614.)

A napraforgómagtermelők részére kiszolgáltatható étolaj és olajpogácsadara árának megállapítása. (10.631/1950. (VIII. 27.) O. T. Á. H. 10.631.)

Az 1951. évben beépítésre kerülő gyári műszerszükséglet bejelentése. (103.100/1950. (VIII. 27.) O. T. 9651.)

A vegyiparban használatos csomagolóeszközök betéti és egyéb díjainak megállapítása. (10.560/1950. (VIII. 30.) O. T. Á. H. 10.560.)

Belkereskedelem. A belkereskedelmi miniszter árszabályozó hatáskörére vonatkozó rendelkezések hatálybaléptetése. (10.074/1950. (VIII. 5.) O. T. Á. H. 10.074.)

Az árpadara szállításának szabályozása. (18.360/1950. (VIII. 10.) Bk. M. 8912.)

A műjég árának megállapítása. (315.951/1950. (VIII. 11.) Bk. M. Á. H. 10.759.)

A gyorsbeadási jutalom határidejének meghosszabbítása (18.560/1950. (VIII. 13.) Bk. M. 8831.)

A napraforgómag forgalmának és felhasználásának szabályozása. (18.549/1950. (VIII. 16.) Bk. M. 8954.)

Az 1951. évi belkereskedelmi részlettervek elkészítése. (10.580/1950. (VIII. 19.) O. T. 0371.)

Forráskút és Vásárhelykutas községeknek mértékhitelítési központtá kijelölése. (18.572/1950. (VIII. 19.) Bk. M. 7091.)

Az ürüvágás korlátozása. (18.820/1950. (VIII. 22.) Bk. M. 8941.)

A tejespalackok betéti díjának újabb megállapítása. (317.275/1950. (VIII. 22.) Bk. M. Á. H. 10.444.)

Az 1950–51. évi egyszeri burgonyabeadás. (19.110/1950. (VIII. 26.) Bk. M. 8921.)

A méz felvásárlásának és szállításának szabályozása. (605.531/1950. (VIII. 26.) Bk. M. 7166.)

Belügy. Az Erkölsrendészeti Központi Hatóság megszüntetése és tennivalóinak ellátása. (2300/1950. (VIII. 10.) B. M. 5582.)

Az országos bűnügyi nyilvántartással kapcsolatos tennivalók ellátása és a körözések közzététele. (5372–1/1950. (VIII. 11.) B. M. 2825, 5327.)

Gépjárműveken különleges jelzőlámpa és hangjelzőkészülék használata. (5610–4/1950. (VIII. 16.) B. M. 5610.)

Építésügy. Az 1951. évi építőipari részlettervek elkészítése. (10.660/1950. (VIII. 18.) O. T. 0371.)

Földművelés. Az 1950. évi mezőgazdasági munkálatok. (16.088/1950. (VIII. 6.) F. M. 8210.)

Egyes mezőgazdasági ingatlanok hasznosításának szabályozása. (16.089/1950. (VIII. 11.) F. M. 8139.)

Az 1951. évi vetőburgonyaszükséglet biztosítása. (16.090/1950. (VIII. 13.) F. M. 8215.)

Az arzén-, bőr- és idegméregtartalmú növényvédőszer alkalmazásának szabályozása. (16.091/1950. (VIII. 13.) F. M. 8350.)

A megyei és városi minőségvizsgáló intézetek működési területének megállapítása. (16.092/1950. (VIII. 13.) F. M. 8350.)

A behozatali, kiviteli és átmenő forgalomba kerülő növény, növényrész és növényi terméküldemények növényegészségügyi vizsgálatáról, valamint a vizsgálati díjakról. (16.093/1950. (VIII. 13.) F. M. 8350.)

Az erdőörök alkalmazásának szabályozása. (16.094/1950. (VIII. 16.) F. M. 8304.)

A mező- és erdőgazdasági ingatlanok részleges tagosításáról szóló 1949. évi 3. számú tvr. végrehajtása az 1950. évre. (16.100/1950. (VIII. 23.) F. M. 8132.)

Az állami mezőgazdasági szakvállalatok 1951. évi üzemi részletterveinek elkészítése. (10.710/1950. (VIII. 26.) O. T. 0371.)

Az 1951. évi erdőgazdasági üzemi részlettervek elkészítése. (10.720/1950. (VIII. 26.) O. T. 0371.)

Az állami gazdaságok 1951. évi üzemi részletterveinek elkészítése. (10.730/1950. (VIII. 26.) O. T. 0371.)

Az állami mezőgazdasági gépállomások 1951. évi üzemi részletterveinek elkészítése. (10.740/1950. (VIII. 26.) O. T. 0371.)

Újabb seprőcirkotermelő zárt területek kijelölése. (16.101/1950. (VIII. 27.) F. M. 8814.)

A fekáliatárolók kiürítéséért és tőzeggel való kezeléséért számítható díjak, valamint a fekáliatrágya árának megállapításáról szóló 10.404/1949. (VIII. 3.) IV. Á. H. sz. rend. újabb módosítása. (16.102/1950. (VIII. 27.) F. M. Á. H. 10.404.)

Új takarmányozási normák megállapítása és kötelező alkalmazása. (16.103/1950. (VIII. 30.) F. M. 8502, 8580.)

A kapásnövények 1950. évi termésének betakarításáról. (16.104/1950. (VIII. 30.) F. M. 8215.)

Igazságügy. A bírói letétek kezeléséről szóló 150.000/1948. (XII. 31.) I. M. sz. rendelet újabb kiegészítése. (49.800/1950. (VIII. 2.) I. M. 2805.)

A bírósági és egyéb igazságügyi hirdetmények, valamint a kereskedelmi társaságok hirdetményeinek közzététele. (50.700/1950. (VIII. 10.) I. M. 2806, 2400.)

Az országos bűnügyi nyilvántartással kapcsolatos tennivalók ellátása és a körözések közzététele. (5372–1/1950. (VIII. 11.) B. M. 2825, 5372.)

Könnyűipar. Az 1950. évben termelt dohányok átvételének és osztályozásának szabályozása. (220/XIV./1950. (VIII. 5.) Kép. M. 10.757.)

Az ipari egyesülések, az egyesülések keretében működő, valamint nagyobb vállalatok alá rendelt állami vállalatok tervkészítésének szabályozása. (10.650/1950. (VIII. 19.) O. T. 10.080.)

Közlekedés- és postaügy. Gépjárműveken különleges jelzőlámpa és hangjelzőkészülék használata. (5610–4/1950. (VIII. 16.) B. M. 5610.)

Az uszályok teljesítőképességének fokozása. (7740–66/1950. (VIII. 30.) K. P. M. 7740.)

Az Állami Hajózási Szállítási Irodára vonatkozó egyes rendelkezések módosítása. (7752–40/1950. (VIII. 30.) K. P. M. 7752.)

Nehézipar. Az ipari lakótelepek kezeléséről szóló 3750/1950. (V. 13.) Nip. M. sz. rend. kiegészítése. (5770/1950. (VIII. 5.) Nip. M. 3274.)

Az ipari egyesülések, az egyesülések keretében működő, valamint nagyobb vállalatok alá rendelt állami vállalatok tervkészítésének szabályozása. (10.650/1950. (VIII. 19.) O. T. 10.080.)

Népjólét. A gyógyszerügyi alkalmazottak működési körének és felelősségének újabb szabályozása. (3170–9/1950. (VIII. 2.) N. M. 3170.)

Az anyavédelem (női egészségvédelem) újabb szabályozásáról szóló 3135/1949. (XII. 15.) N. M. sz. r. módosítása. (3135–1/1950. (VIII. 8.) N. M. 3135.)

A Digitalis purpurea leveleiből és tőleveleiből, valamint a Digitalis lanata leveleiből előállított levélpor forgalombahozatalának és gyógyszerkészítésénél való felhasználásának szabályozása. (3180–113/1950. (VIII. 8.) N. M. 3180.)

A hatósági szülésznők (bábák) teendőinek ellátásához szükséges fuvar kiszolgáltatásának szabályozása. (3136–1/1950. (VIII. 10.) N. M. 3136.)

A fertőző betegségek bejelentéséről és nyilvántartásáról szóló 200.100/1949. (IV. 21.) N. M. sz. rend. kiegészítése. (3330–142/1950. (VIII. 19.) N. M. 3330.)

A közszolgálati alkalmazottak társadalombiztosítása, bejelentése és járulékfizetése. (3500–11/1950. (VIII. 22.) N. M. 3500.)

Az állam, a Posta és az Államvasutak munkavállalóinak baleseti, öregségi, rokkantsági, özvegyeségi és árvasági biztosítása tárgyában kiadott 217/1950. (VIII. 22.) M. T. sz. rend. végrehajtása. (3500–12/1950. (VIII. 22.) N. M. 3500.)

Az üzemi baleseti statisztikai nyilvántartás szabályozása, valamint a 88.500/1949. (IX. 19.) N. M. sz. rend. módosítása. (9061/40–10/1950. (VIII. 22.) N. M. 9061.)

A tanulóifjúság betegség esetére szóló biztosítása tárgyában rendelkező 193/1950. (VII. 22.) M. T. sz. rend. végrehajtása. (3500—13/1950. (VIII. 24.) N. M. 3500.)

Népművelés. A »Magyar Népköz-társaság Kiváló Művésze« és a Magyar Népköztársaság Érdemes Művésze» cím adományozásáról szóló 1950. évi 27. sz. tvr. végrehajtása. (1011—5/23/1950. (VIII. 4.) Np. M. 1700.)

Vallás- és közoktatás. A levéltárakról szóló 1950. évi 29. sz. tvr. végrehajtása. (1610—26/1950. (VIII. 8.) V. K. M. 1610.)

PÉNZÜGYI JOG

A borforgalmi-adó fizetésére vonatkozó rendelkezések módosítása. (6400—2/1950. (VIII. 1.) II. b. P. M. 6400.)

A vám és más köztartozások beszedési módjának újabb szabályozása. (6600—I/V/62/1950. (VIII. 2.) II. f. P. M. 6600.)

A lakásépítő szövetkezetekről, valamint a szövetkezeti és családi házakról. (372—56/1950. (VIII. 4.) P. M. 3270.)

A tartozások kimutatása, kezelése és behajtása. (6370/I—1/1950. (VIII. 10.) II. a. P. M. 6380.)

A földbirtokrendezés pénzügyi lebonyolításának végrehajtásáról kiadott 250.700/1949. (VIII. 12.) II. a. P. M. sz. rend. módosítása. (6390/H—49/1950. (VIII. 10.) II. d. P. M. 6390.)

A kizárólagos dohányárusok részére folyósított hitelek telekkönyvi biztosításával kapcsolatos illetékmentesség. (6470—19/1950. (VIII. 10.) P. M. 6470.)

Térképmásolatok illetékmentessége. (6470—20/1950. (VIII. 10.) P. M. 6470.)

Az 1030/1949. (II. 1.) Korm. sz. rendelettel elrendelt kiselejtezés további kiterjesztése. (6180—17/1950. (VIII. 11.) III. a. P. M. 6118.)

A vámindítvány megtétele határidejének módosítása. (6600—IV./64/1950. (VIII. 13.) II. f. P. M. 6600.)

A fogászati célra szükséges arany forgalmának szabályozása. (6150—5/1/1950. (VIII. 16.) IV. b. P. M. A. H. 6150.)

A marhalevélkötelezettség alá eső állatok levágásával, a malmi tevékenységekkel és a kisipari üzemekkel kapcsolatos termelői és árkiegényli-

tési forgalmi adókötelezettség módosítása. (6400—11/1950. (VIII. 16.) II. b. P. M. 6400.)

Az 1924. évi XXI. törvényhez mellékelt vámtarifában foglalt egyes tételek módosítása. (6601—R/1/1950. (VIII. 16.) II. f. P. M. 6601.)

Az 1951. évi pénzügyi részlettervek elkészítése. (10.680/1950. (VIII. 23.) O. T. 0371.)

Az 1950/51. gazdasági évben földadó és mezőgazdaságfejlesztési járulékok címén beszállított borok átvétele. (6310—J/8/1950. (VIII. 26.) II. a. P. M. 6310.)

MAGÁNJOG

A mező- és erdőgazdasági ingatlanok részleges tagosításáról szóló 1949. évi 3. számú törvényerejű rendelet végrehajtása az 1950. évre (16.100/1950. (VIII. 23.) F. M. 8132.)

Egyes mezőgazdasági ingatlanok hasznobérének szabályozása. (16.089/1950. (VIII. 11.) F. M. 8139.)

MUNKAJOG

Az erdőőrök alkalmazásának szabályozása. (16.094/1950. (VIII. 16.) F. M. 8304.)

A közszolgálati alkalmazottak társadalombiztosítása, bejelentése és járulékfizetése. (3500—11/1950. (VIII. 22.) N. M. 3500.)

Az állam, a Posta és az Államvasutak munkavállalóinak baleseti, öregségi, rokkantsági, özvegyeségi és árvasági biztosítása tárgyában kiadott 217/1950. (VIII. 22.) M. T. sz. rend. végrehajtása. (3500—12/1950. (VIII. 22.) N. M. 3500.)

Az üzemi baleseti statisztikai nyilvántartás szabályozása, valamint a 88.500/1948. (XI. 19.) N. M. sz. rend. módosítása. (9061/40—10/1950. (VIII. 22.) N. M. 9061.)

A dolgozók lakáscseréjének előmozdításáról szóló 208/1950. (VIII. 20.) M. T. sz. rend. alapján benyújtott kérelmek. (10.700/1950. (VIII. 24.) O. T. 3270.)

Az Egységes Foglalkozási Jegyzékről. (10.690/1950. (VIII. 26.) O. T. 3900.)

A gyógyszerügyi alkalmazottak működési körének és felelősségének újabb szabályozása. (3170—9/11/1950. (VIII. 2.) N. M. 3170.)

Szövetkezetek. A lakásépítő szövetkezetekről, valamint a szövetkezeti és családi házakról. (372—56/1950. (VIII. 4.) P. M. 3270.)

Tervjog. Az 1951. évi ipari üzemi részlettervek elkészítése. (10.570/1950. (VIII. 8.) O. T. 0371.)

A szolgáltató vállalatok 1951. évi részletterveinek elkészítése. (10.610/1950. (VIII. 19.) O. T. 0371.)

A tudományos kutató és kísérleti intézetek 1951. évi részletterveinek elkészítése. (10.670/1950. (VIII. 22.) O. T. 0371.)

A beruházási vállalatok főfelügyeletének gyakorlása. (10.760/1950. (VIII. 26.) O. T. 0372.)

Biztosítás. Az 1951. évi biztosító vállalati részlettervek elkészítése. (10.600/1950. (VIII. 23.) O. T. 0371.)

Találmány, újítás és észszerűsítés. A külön tűzvédelmi és fogyasztási vízvezeték egyesítésére vonatkozó újítás kötelező bevezetése. (10.550/1950. (VIII. 8.) O. T. 9054.)

A felsőbböröknek üveglapos száritási eljárására vonatkozó újítás kötelező bevezetése. (10.620/1950. (VII. 19.) O. T. 9054.)

A színaszta újítás kötelező bevezetése. (10.630/1950. (VIII. 19.) O. T. 9054.)

Szabvány. Egyes szabványok kötelező alkalmazása. (10.540/1950. (VIII. 2.) O. T. 9022.)

Egyes szabványok kötelező alkalmazása. (10.560/1950. (VIII. 8.) O. T. 9022.)

Minőségellenőrzés. A megyei és városi minőségvizsgáló intézetek működési területének megállapítása. (16.092/1950. (VIII. 13.) F. M. 8062.)

LAKÁS — HELYISÉG

A lakásépítő szövetkezetekről, valamint a szövetkezeti és családi házakról. (372—56/1950. (VIII. 4.) P. M. 3270.)

Az ipari lakótelepek kezeléséről szóló 3750/1950. (V. 13.) Nip. M. sz. rend. kiegészítése. (5770/1950. (VIII. 5.) Nip. M. 3274.)

A dolgozók lakáscseréjének előmozdításáról szóló 208/1950. (VIII. 20.) M. T. sz. rendelet alapján benyújtott kérelmek. (10.700/1950. (VIII. 24.) O. T. 3270.)

BÜNTETŐJOG

Az országos bünyügyi nyilvántartással kapcsolatos tennivalók ellátása és a körözések közzététele. (5372—1/1950. (VIII. 11.) B. M. 2825, 5372.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

Tudományos folyóirat mellékletekkel

Szerkesztőség:

Budapest V.,
Szemere-utca 10.
Telefon: 121-785

Kiadóhivatal:

Budapest V.,
Szemere-utca 10.
Telefon: 120-243

Csekk számla száma:

936.551

SZERKESZTI: a szerkesztőbizottság

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE:

Dr. Szladits Károly

Felelős szerkesztő: Dr. Kádár Miklós

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

negyedévre ... 40.— Ft

A Magyar Jogász
Szövetség tagjainak,
ügyvédeknek, köz-
alkalmazottaknak
negyedévre ... 24.— Ft

Egyes szám ára 15.— Ft

Megjelenik havonta

TARTALOM: A jog a béke szolgálatában. — *A. I. Gyenyiszov:* A marxizmus-leninizmus kincsestárának rendkívül értékes gyarapítása. — *Bogár András:* A békeharc élén — az agresszorok ellen! — *Schmidt Péter:* Tanácsválasztásunkhoz. — *Dr. György Ernő:* Tanács-Magyarország gazdasági vonatkozású rendelkezései. — *Dr. Révai Tibor:* Szovjetjogi tanfolyam. — *Dr. Vadas György:* Egy érem másik oldalára. — *Dr. Farkas József:* A bolgár mezőgazdasági termelészövetkezeti jog alapelvei. — *Dr. Martos Pál:* Hozzászólás »A Szovjetunió kolhozjogának rövid vázlat« c. tanulmányhoz. — *Dr. Bacsó Jenő:* Új szempontok nőtartási igények elbírálásánál. — A Jogtudományi Közlönyben megjelent tanulmányok orosz- és franciayelvű ismertetése. — *Очерк статей напечатанных в журнале „Вестник юридических наук“* — Résumé des études publiées dans le *Jogtudományi Közlöny*. — *Szemle: H. P.:* A Nagy Októberi Szocialista Forradalom. — *K. Gy.:* A Legfelsőbb Bíróság két határozata. — *B. S.:* Szó helyett—tartalom. — Az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának gyakorlatából. — *Jogirodalom: Csanádi György:* Eörsi Gyula: Magánjog és polgári jog. — A »Szovjet állam és jog« (»Sovjetszkoje goszudarsztvo i právo«) 1950. évi 7. és 8. száma. — A »Jogász« (»Právník«) 1950. évi 5., 6. és 7. száma. — Az »Új igazságszolgáltatás« (»Justitia Noua«) 1950. évi 4. és 5. száma. — Az »Új igazságügy« (»Neue Justiz«) 1950. második negyedévi számai. — Magyar Jogász Szövetség hivatalos közleményei. — *Törvények.* — *Rendeletek.*

A jog a béke szolgálatában

A Nemzetközi Békemozgalom II. Világkongresszusa ismét bebizonyította azt, hogy a becsületes emberek milliói és milliói állnak ki a béke ügye mellett. Elkieseredetten folyik a harc két tábor között: az imperialista háborús agresszorok és a békétábor erői között, utóbbinak élén a nagy Szovjetunió és a békére vágyó emberiség nagy tanítója, vezére, Sztálin áll. E tábor a Szovjetunióval az élén, magában foglalja a népi demokratikus államokat, ideértve a népi demokratikus Kínát, a szabadságukért harcoló nemzeteket. E táborban van a Német Demokratikus Köztársaság, de ezenkívül a világ minden országában a becsületes, egyszerű emberek milliói, akik ragaszkodnak az élethez és hisznek abban, hogy

az igazság és az élet feltétlenül győzni fog a hazugság, a pusztítás felett.

A stockholmi békefelhívást 500 millió ember írta alá, a varsói békekongresszus a Nemzetközi Békemozgalom rendkívüli kiszélesedéséről tett tanúságot és még szélesebb rétegeket, újabb és újabb milliókat von be az imperialista háborús uszítók elleni harcba.

A varsói II. Békevilágkongresszust követően tartották meg Varsóban a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének tanácsulását is. A jogászok számára a békeharc sokrétű és megtisztelő feladatot jelent. A magyar jogászok számára a békeharc jelenti a szocialista jogrend megvalósítását és védelmét és magában foglalja a szocializ-

**Mellékelve: A Legfelsőbb Bíróság Elvi Tanácsának határozatai
(négyesszám)**

mus építését szolgáló ötéves tervünk sikerének biztosítását. A békéért folytatott harc a *nemzetközi kapcsolatok vonalán* is döntő és ezidőszert legfontosabb feladata a magyar jogászoknak. E munkájuk során a magyar jogászok az élenjáró szovjet jogtudomány, a Szovjetunió nemzetközi jogi felfogásának útmutatását követik. Ennek a legmagasabbrendű nemzetközi jogi felfogásnak az alapja az államok szuverenitásáról, a nemzetek egyenjogúságáról és a nagy hatalmak együttműködéséről szóló sztálini tanítás.

Leninnek és Sztálinnak az igazságos és igazságtalan háborúról szóló tanításai nyomán a Szovjetunió nemzetközi jogi tudománya és nemzetközi jogi gyakorlata kidolgozta a támadás fogalmának helyes és pontos meghatározását és a nemzetközi jognak megfelelő módon alkalmazta a gyakorlatban a koreai nép szabadságharcának kérdésében is. Ez a támadásról szóló meghatározás leleplezi az Egyesült Államok háborús uszítóinak, az imperialistáknak agresszív politikáját is.

A Szovjetunió vezette béketábor harcol az ENSZ alapokmányának érvényben tartásáért, a nagy hatalmak közötti egyhangúság és az államok szuverenitásának elvéért. A haladó jogászok legszentebb kötelessége, hogy ezt az élenjáró nemzet-

közi jogi felfogást fejlesszék, gyakorlati és tudományos munkájukkal erősítsék, állásfoglalásukkal alátámasszák és a jogtudományt a béke szolgálatába állítsák.

A Magyar Jogász Szövetség e hivatás szolgálatában tette közzé »A jog a béke szolgálatában« című okmány- és anyaggyűjteményét, mely beszédes tanuságtétel a magyar jogászságnak a békéért folytatott harcáról. Ezt a célt szolgálta a Magyar Jogász Szövetségnek a közelmúltban tartott nemzetközi jogi ankétal egybekötött békenagygyűlése is.

A magyar jogászok »A jog a béke szolgálatában« jelszóval sorakoztak fel a budapesti és az ezt megelőző és követő vidéki békenagygyűléseken azért, hogy erősítsék a maguk erejével is a világbékéért folyó harc frontjának magyar szakaszát.

Az élenjáró szovjet jogtudomány eredményeire támaszkodva, a magyar jogászok a jog fegyverével harcolnak az imperialista háborús uszítókkal és agresszorokkal szemben. Munkaterületükön igyekeznek megvalósítani a célt, amelyet a magyar nép nagy vezetője, tanítója, Rákosi Mátyás elvtárs tűzött népünk elé: Magyarország ne rés, hanem erős bástya legyen a béke frontján.

A marxizmus-leninizmus kincsestárának rendkívül értékes gyarapítása

I.

Nehéz szavakat találni ahhoz, hogy I. V. Sztálin: »Marxizmus és nyelvtudomány«, »A nyelvtudomány néhány kérdéséhez« és »Válasz az elvtársaknak« című új műveinek rendkívüli jelentőségét kellően méltathassuk. Ezek a művek I. V. Sztálin »Marxizmus és nemzeti kérdés«, — »Nemzeti kérdés és leninizmus« és »A dialektikus és a történelmi materializmus« című munkáinak folytatását és továbbfejlesztését jelentik. Ezek a művek a társadalomtörténet zseniális általánosítását tartalmazzák.

Ezeknek a műveknek mindenekelőtt természetesen a nyelvtudomány szempontjából van nagy jelentőségük. Megtalálhatjuk bennük a marxista nyelvtudomány elméleti alapjait s e tudomány felépítésének programját. I. V. Sztálin a legmerészebb és az egyedül helyes módon vezeti ki a szovjet nyelvtudományt válságából. I. V. Sztálin művei új korszakot nyitnak ezen a tudományos területen. E művekben I. V. Sztálin felveti és megoldja a nyelvtudomány legfontosabb problémáit. Ezek: a nyelv, mint az érintkezés eszköze, amelyet a nép a társadalom egésze számára teremtett meg; a nemzeti nyelv keletkezésének és fejlődésének törvényszerűségei; a nyelv szókinésének elemzése, nyelvtana és így tovább.

A nyelv olyan eszközként alakult ki, amelynek segítségével az emberek egymással érintkez-

nek, gondolataikat kicserélik és magukat egymással kölcsönösen megértetik. »... Olyan nyelv nélkül, amely érthető a társadalom számára és közös annak tagjai számára, a társadalom megszűnik termelni, felbomlik és megszűnik mint társadalom létezni. Ebben az értelemben a nyelv az érintkezés eszköze, egyúttal a társadalom harcának és fejlődésének is eszköze.« (Sztálin »Marxizmus és nyelvtudomány«, »A nyelvtudomány néhány kérdéséhez«. Szikra kiadás 1950. 21—22 oldal.) A társadalmon kívül nyelv nincs. »Ezért a nyelvet és fejlődési törvényeit csak abban az esetben lehet megérteni, ha a legszorosabb kapcsolatban tanulmányozzák a társadalom történetével — annak a népnek a történetével, amely a tanulmányozott nyelv és amely ennek a nyelvnek alkotója és hordozója.« (U. o. 21. oldal.)

Amint Sztálin elvtárs tanítja, a nyelvet nem szabad sem az alap, sem a felépítmény jelenségeinek a csoportjához sorolnunk, sem pedig az alap és a felépítmény közötti »közbenső« jelenségekhez nem sorolhatjuk, mivel ilyen »közbenső« jelenségek nincsenek. Mi a nyelv különleges vonása? A nyelv társadalmi jelenség és mint ilyenek sajátossága az, ami sajátos vonása az összes társadalmi jelenségeknek, akár az alap, akár a felépítmény jelenségeinek csoportjához tartoznak. A nyelv a társadalmat szolgálja ugyanúgy, mint ahogy a társadalmat szolgálja az összes többi társadalmi jelenség is. Ez az, ami benne a többi társadalmi

jelenséggel közös. A nyelvnek azonban megvannak a maga sajátosságai is, amelyek megkülönböztetik a többi társadalmi jelenségtől. Mik ezek a sajátosságok? »Ezek a sajátosságok abban állnak, hogy a nyelv a társadalmat, mint az emberek érintkezésének eszköze, mint a gondolatok kicserélésének eszköze a társadalomban, mint olyan eszköz szolgálja, amely lehetővé teszi az embereknek, hogy megértsék egymást és megszervezzék a közös munkát az emberi tevékenység minden területén, a termelés területén épűgy, mint a gazdasági viszonyok területén, a politika területén épűgy, mint a kultúra területén, a társadalmi életben épűgy, mint a mindennapi életben.« (U. o. 34. oldal.)

I. V. Sztálin lát bizonyos hasonlóságot a nyelv és a munkaeszközök között. A nyelv ugyanűgy, mint a munkaeszközök, sajátos közömbösséget mutat az osztályok felé és egyformán képes arra, hogy a különböző társadalmi osztályokat kiszolgálja. Ez azonban semilyen alapot nem ad arra, hogy a nyelvet a munkaeszközök közé soroljuk. A gyökeres különbség közöttük az, hogy »az emberek, ha van munkaeszközük, anyagi javakat tudnak termelni, de ugyanezek az emberek, ha van nyelvük, de nincs munkaeszközük, nem tudnak anyagi javakat termelni.« (U. o. 35. oldal.)

A nyelv, eltérően a termeléssel nem közvetlen, hanem a gazdasági életen keresztül közvetett kapcsolatban lévő felépítménytől, »közvetlen kapcsolatban van az ember termelő tevékenységével és nemcsak termelő tevékenységével, hanem az ember minden egyéb tevékenységével is, munkájának valamennyi területén, a termeléstől az alapig, az alaptól a felépítményig. Éppen ezért a nyelv egyszerre és közvetlenül tükrözi a termelésben beállott változásokat, nem várja meg az alapon bekövetkező változásokat. Éppen ezért a nyelv működési köre, minthogy a nyelv az emberi tevékenység valamennyi területét átfogja, sokkal szélesebb és sokoldalúbb, mint a felépítmény működési köre. Mi több, majdnem határtalan.« (U. o. 10–11. oldal.)

A nyelv a felépítménytől eltérően, az alap állapotára való tekintet nélkül idéz elő változást a maga szóállományában. Ez azt jelenti, hogy a nyelv szóállománya szinte állandó változás állapotában van.

I. V. Sztálin a nyelvnek még egy fejlődési törvényszerűségét fedezte fel. Megállapította, hogy a nyelv alapját alkotó elemek, azaz: nyelvtani szerkezete és alapvető szóállománya különbözőképpen fejlődnek. A nyelv nyelvtani szerkezete, amely különböző korszakok lefolyása alatt alakul ki és szinte hússá és vérré válik a nyelvben, lassabban változik, mint a nyelv alapvető szókincse. Amint a történelem tanúsítja, a nyelv nyelvtani szerkezetének alapelvei számos korszakon keresztül eredményesen szolgálhatják a társadalmat.

Mi magyarázza a nyelv szilárd állandóságát és következőképpen kolosszális ellenállóképességét az erőszakos asszimilációval szemben? »A nyelv szilárdságát nyelvtani szerkezetének és alap-

vető szókincsének szilárdsága magyarázza.« (U. o. 24. oldal.)

I. V. Sztálin minden lényeges részletében tudományosan kidolgozta a nemzeti nyelvek keletkezésének, fejlődésének és elhalásának a problémáját.

Feltehető, — tanítja I. V. Sztálin — hogy a mai nyelv elemei a régmúlt őskorban jöttek létre. A nyelv további fejlődését a termelés fejlődése, az osztályok megjelenése, az állam megszületése, — aminek az igazgatáshoz többé-kevésbé rendszeres levelezésre volt szüksége — a kereskedelem fejlődése, — amely méginkább megkövetelte a rendszeres levelezést — az írásbeliség és a nyomdagép megjelenése, az irodalom kifejlődése idézte elő. Még több változást idéztek elő a nyelvben a régebbi társadalmi rendeket újabbakkal felcserélő forradalmi változások, valamint a nemzeteknek és a nemzeti államoknak a megjelenése.

I. V. Sztálin a következőket írja: »... A nyelv fejlődése nem a létező nyelv megsemmisítése és egy új felépítése útján történt, hanem a létező nyelv alapelemeinek kifejlesztése és tökéletesítése útján. És ennek során az átmenet a nyelv egyik minőségéből egy másik minőségbe nem robbanás útján, nem a régi egycsapásra történő megsemmisítése és az új felépítése útján ment végbe, hanem az új minőségnek, az új nyelvszerkezet elemeinek fokozatos és hosszas felhalmozása útján, a régi minőség elemeinek fokozatos elhalása útján.« (U. o. 25. oldal.)

A nemzetnek I. V. Sztálin által adott klasszikus meghatározása pontosan és világosan határozza meg az egész nemzet számára közös nyelv jelentőségét.

A nemzeti nyelvek a távoli jövőben el fognak halni — tanítja Sztálin elvtárs. — Emellett Sztálin elvtárs a nemzeti különbségek és a nemzeti nyelvek elhalásának a folyamatát a proletariátus egész világra kiterjedő diktatúrájának második fejlődési szakaszára teszi, miközben hangsúlyozza, hogy ez a folyamat nem idézhető elő felülről jövő rendelkezéssel, nem erőszakolható ki.

I. V. Sztálin felfedte Marnak a nyelvvel kapcsolatos tanításában lévő hibákat (a nyelv, mint felépítmény, a nyelv osztályjellegét állító tétel, a nyelvtudomány alapvető problémáinak kezelésével kapcsolatos túlegyszerűsítés és idealizmus) és ezáltal megtisztította az utat a szovjet nyelvtudomány számára, hogy kijusson válságos helyzetéből. I. V. Sztálin elítélte és szétverte a nyelvtudományban uralkodó arakcejevi rezsimet, amelyet Marr »tudósai« honosítottak meg és amely egyike volt a szovjet nyelvtudomány pangását előidéző okoknak.

* * *

Sztálinnak a szovjet nyelvtudománnyal kapcsolatban írt művei valójában nemzetközi jelentőségűek. A haladó emberek az egész világon melegen üdvözlik ezeket a munkákat és teljes szívből köszönik I. V. Sztálinnak atyai gondját az élenjáró tudományra.

I. V. Sztálin »Marxizmus és nyelvtudomány«, »A nyelvtudomány néhány kérdéséhez« és

»Válasz az elvtársaknak« című művei hatalmas jelentőségűek a népi demokratikus országok számára. Teoretikus jelentőségük abban áll, hogy a népi demokratikus köztársaságok nyelvészei számára tudományos alapot és programot adnak a marxista nyelvtudomány felépítéséhez. Gyakorlati jelentőségük abban áll, hogy figyelmeztetésül szolgálnak az elhamarkodott reformokkal kapcsolatban ott, ahol az elhamarkodottság hatalmas károkat okozhat. Ismeretes, hogy a népi demokratikus országokban a szocialista forradalom győzelme folytán új társadalmi rendszer és új államrendszer jött létre. Ezekben az országokban történelmi átalakulások mennek végbe, amelyek egyaránt vonatkoznak az alapra és a felépítményre. A népi demokratikus országokban vannak olyan nyelvészek, akik a nyelv elméleti kérdéseiben nem ismerik ki magukat és ezért amellett vannak, hogy a nyelvet azonnal és gyökeresen át kell alakítani az alap és felépítmény forradalmi átalakulásának az analógiájára. I. V. Sztálin művei teljesen világossá teszik ezt a kérdést.

A csehszlovák »Rude Právo« című újság 1950 július 24-i száma »Az alkotó marxizmus új nagy győzelme« című vezércikkében azt írja, hogy Sztálin elvtársnak a nyelvtudomány kérdéssel kapcsolatos fellépése világosan bizonyítja a sztálini politika humanitását a tudomány és a kultúra fejlesztésében, — az egész élet fejlesztésében.

Stefan Bastovanszky, a Szlovák Kommunista Párt főtitkára, a Szovjetunió Szlovákiai Barátainak Szövetsége Központi Bizottsága által tartott plenáris üléshez intézett felhívásában hangsúlyozta I. V. Sztálin »Marxizmus és nyelvtudomány« című cikkének hatalmas jelentőségét. Ez a cikk — mondja a felhívás — igen hasznos Szlovákia számára is, ahol vannak olyan nyelvészek, akik szerint a szlovák nyelvtan túlbonyolult és azért azt a legrövidebb idő alatt át kell alakítani. I. V. Sztálin cikke világosan mutatja, hogy a nép által évszázadok során teremtett nyelv területén nem szabad elsietett reformokat megvalósítani, mivel az ilyen reformok azt eredményezhetik, hogy az összes kulturális értékek elérhetetlenekké válnak a széles néptömegek számára.

Travnicek, a neves cseh filológus: »Sztálin felszabadító szava« című cikkében, amely a Csehszlovák Írószövetség újságjában, a »Lidové Noviny«-ban jelent meg, azt írja, hogy I. V. Sztálin »Marxizmus és nyelvtudomány« című műve utat mutat a csehszlovák nyelvtudomány számára és mentesíti a csehszlovák nyelvtudományt a hosszadalmas keresgéléstől, ami gyakran eltévelyedéssel jár. A cikk a következő orosz mondattal végződik: »Hálás köszönet Önnek, Sztálin elvtárs!«

A Román Népköztársaság Tudományos Akadémiájának keretében működő Történelmi és Filozófiai Intézet igazgatója: Constantinescu Jas, a »Scanteia« című újság 1950 július 24-i számában megjelent nagy cikkében hangsúlyozza, hogy I. V. Sztálin »Marxizmus és nyelvtudomány« című művének a megjelenésével még nyilvánvalóbbá válik az alapvető különbség, ami a szovjet tudománynak és a kapitalista országok tudománya-

nak fejlődési útjai között van. A Szovjetunióban a kritika szabad; ezt a szovjet állam vezére a tudományos fejlődés létfontosságú alapelveként nyilvánította, az Egyesült Államokban a tudományt militarizálják, elnyomják a véleményszabadságot, üldözik, bíróság elé állítják és börtönökbe zárják azokat a tudósokat, akik hitet mernek tenni a béke mellett. Az Amerikai Egyesült Államokban a tudományt a bűn és a háború szolgálatába állították. A cikk hangsúlyozza, hogy a sztálini munkának milyen hatalmas jelentősége van a román filozófusok, nyelvészek és történészek számára, akik igen fontos és mindeddig még meg nem oldott problémák előtt állnak (pl.: a román nyelv szerkezete). A sztálini mű — mondja a cikk — kiindulási pont azoknak a fontos problémáknak a megoldásához, amelyeket Romániában a szocializmus építése vetett fel.

Stella Jackson angol író, a Daily Worker 1950 június 26-i számában megjelent cikkében megkísérel válaszolni arra a kérdésre, hogy »Sztálin miért avatkozott be a nyelvvel kapcsolatos vitába«. »A háború befejezése után — írja az író — Oroszországban számos tudományos területtel kapcsolatban folytak viták, így a genetikával, az irodalommal, a zenével, a fizikával és jelenleg a nyelvtudománnyal kapcsolatban. Ez az általános vita elérte a csúspontját, mivel most, amikor a szocializmusból a kommunizmusba való áttérés anyagi bázisának létesítésével kapcsolatban az alapvető gyakorlati problémát megoldották, a szovjet teoretikusoknak minden tudományos területen rendbe kell hozniok a maguk háztartását és meg kell bizonyosodniok arról, hogy tudományuknak szilárd alapja van-e és felkészült-e az előtte álló feladatok megvalósítására.«

* * *

Sztálin »Marxizmus és nyelvtudomány«, »A nyelvtudomány néhány kérdéséhez« és »Válasz az elvtársaknak« című művei a marxista-leninista elméletet a maga egészében gazdagítják és útmutatást nyújtanak a különböző tudományos területeken dolgozó tudósok számára.

Ezek a művek kétségtelenül termékeny hatást gyakorolnak az állam- és jogtudomány további alkotó fejlődésére is. Világosan láthatjuk belőlük, hogy csak a marxizmus-leninizmus elsajátításával és akkor lehet ezeket a tudományokat előbbrevinni, ha megtanuljuk a marxizmus-leninizmus alkalmazását az államelméletben és a jogelméletben.

I. V. Sztálin művei azt a feladatot állítják elé, hogy küszöböljük ki a szovjet államelméletből és jogelméletből a pangási elemeket, küzdjük le a több kérdésben meglévő elméleti zűrzavart, vessünk véget a problémák túlzott leegyszerűsítésének, a formalizmusnak és a dogmatizmusnak az állam- és jogelméleti problémák kezelésénél és fejlesszük ki még szélesebb körűvé a kritikát és az önkritikát a tudományos körökben.

I. V. Sztálin új műveiben megfogalmazta az egész szovjet tudomány nagy fejlődési alapelvét. »Mindenki tudja azt, hogy semmiféle tudomány

sem fejlődhet és érhet el sikereket a vélemények harca, a kritika szabadsága nélkül.» (U. o. 29. oldal.) Ennek az alapelvnek ellentmond az az arakcsejvi rendszer, amely a nyelvtudományban uralkomra jutott és amely rendszer idegen a tudomány és a tudomány emberei számára, amely rendszer felelőtlenséget honosít meg és visszaélésekre ösztönöz.

Az I. V. Sztálin által hirdetett és megalapozott szabad tudományos kritika alapelvének egyik megvalósulási formája a *nyílt alkotó vita*. A Párt és maga I. V. Sztálin, akiknek gondjuk van a szovjet tudomány felvirágzására, a vitának döntő jelentőséget tulajdonítanak. A szabad vita klasszikus példájául szolgálhat az a vita, amely a nyelvtudomány kérdéseit tekintetében a Pravdában 1950. május—júniusában lefolyt.

»A vita mindenekelőtt azért bizonyult szerfölött hasznosnak, mert fényt derített erre az arakcsejvi rendszerre és szétzúzta azt.

A vita jelentősége azonban ebben még nem merül ki. A vita nemcsak szétzúzta a nyelvtudományban uralkodó régi rendszert, hanem egyúttal rávilágított a felfogásoknak arra a hihetetlen zűrzavarára is, amely a nyelvtudomány legfontosabb kérdéseiben e tudományág vezető körei között uralkodik.» (U. o. 30. oldal.)

I. V. Sztálinnak a nyelvvel kapcsolatos tanítása felfegyverez bennünket a harcra a kizsákmányoló osztályok ama teoretikusaival szemben, akik igyekeznek azonosítani a nyelv keletkezési és fejlődési törvényszerűségeit, valamint a nyelv szerepét a jog keletkezésével, fejlődésével és szerepével. Így ezek a munkák különösen pozdorjává törtek az ú. n. történelmi jogiskola egyik megalapítójának, Gustav Hugónak az elgondolásait, aki a jog létesítését és fejlődését a nyelv létesítésével és fejlődésével hasonlítja össze.

A nyelv az emberi társadalom megszületésével együtt születik meg. Más a helyzet a joggal. A jog nem a társadalom keletkezésével egyidejűleg keletkezik, hanem jóval később. A jog csak az emberiség történelmi fejlődésének bizonyos fokán jelenik meg, amikor a társadalom ellenséges osztályokra: rabszolgákra, rabszolgatartókra bomlik. A mai nyelv alapjait már a rabszolgatársadalom korszaka előtt lerakták. Természetesen a legrégibb őskor nyelve különbözik a mai nyelvtől. »Ez egyszerű és szegényes szótári szókézzel bíró nyelv volt, de megvolt a maga nyelvtani szerkezete, igaz, hogy kezdetleges, de mégis nyelvtani szerkezetek.» (U. o. 24. oldal.) Az pontos megállapítást nyert, hogy az őskorban a jognak semilyen eleme sem volt meg. A jog elemei csak akkor jelentek meg, amikor a társadalom osztályokra: rabszolgákra és rabszolgatartókra osztott és ezek az elemek a rabszolgatársadalom fejlődésével nőtték ki magukat jogrendszerre.

A nyelv érintkezési eszköz szerepét játssza, ezzel együtt a társadalmi harc és fejlődés eszközeinek a szerepét is játssza. Az osztályok természetesen hatást gyakorolnak a nyelvre. Meghonosítják benne a maguk specifikus szavait és kifejezéseit, és olykor mást és mást értenek ugyanazok alatt a szavak és kifejezések alatt. »Ebből azonban nem

következik az, hogy a sajátos szavaknak és kifejezéseknek épűgy, mint a szemantikai különbségeknek komoly jelentőségűk lehet az egész nyelv által használt, egységes nyelv fejlődése szempontjából, hogy képesek gyengíteni annak jelentőségét vagy megváltoztatni jellegét.» (U. o. 37. oldal.)

Más szerepet játszik a jog. A jog az osztályuralom eszközeként, a társadalomban uralkodó osztály számára előnyös és kedvező társadalmi viszonyok kifejlesztésének és megszilárdításának eszközeként jön létre. Az ősközösségi rendszer jog nélkül állt fenn. Meglesz jog nélkül az osztály nélküli kommunista társadalom is akkor, amikor már nem lesz ellenséges környezetben.

Míg a nyelvnek a régi minőségéről az új minőségre való áttérése az új minőség elemeinek fokozatos felhalmozódása és a régi minőség elemeinek fokozatos elhalála révén megy végbe, addig az alacsonyabbrendű jogról a történelmileg magasabbrendű jogra való áttérés robbanás-szerűen, azaz a réginek a megsemmisítése és az új típusú jognak a megteremtése révén megy végbe.

A következtetések világosak. Míg a nyelv a társadalom egész történetének folyamán és az alapok egész történetének folyamán születik meg, a jogot egyik vagy másik alap teremti meg. Míg a nyelvet nem egy bizonyos osztály, hanem az egész társadalom, az összes osztályok hozzák létre, a jogot az adott társadalomban uralkodó osztály hozza létre. Míg a nyelv nem egy bizonyos osztály szükségleteinek a kielégítésére, hanem a társadalomban lévő valamennyi osztály szükségleteinek a kielégítésére jön létre (népi nyelv), a jog annak érdekében jön létre, hogy megvédje a maga alapját és az uralkodó osztályt (osztályjog).

II.

I. V. Sztálin »Marxizmus és nyelvtudomány«, »A nyelvtudomány néhány kérdéséhez« és »Válasz az elvtársaknak« című műveiben a *dialektikus és történelmi materializmus alaptételeit gazdagítja, konkrétizálja és fejleszti tovább*. E műveiben csodálatraméltóan foglalkozik az alap és a felépítmény kérdéseivel, kölesönös viszonyokkal, azzal, hogy mi a közös és mi a sajátos az alapban és a felépítményben, a felépítmény szerepével stb. I. V. Sztálin ezekben a műveiben újszerűen állítja fel a társadalmi élet robbanásaival és forradalmi

Most jelent meg!

**A JOG A BÉKE
SZOLGÁLATÁBAN**

Okmány- és anyaggyűjtemény a jogászok békeharáról

Közvéteszi a Magyar Jogász Szövetség

(Jogi Kiadó)

Ára: fűzve 5-50 Ft

Kapható: A Könyvesbolt Kiskereskedelmi Vállalat és a Szikra könyvesboltjaiban

Könyvterjesztő Vállalat.

ugrásaival, a különböző társadalmi formákban és különösen a kapitalizmusból a kommunizmusra való áttérés korszakában a materialista dialektika törvényeinek sajátos megjelenésével kapcsolatos kérdést.

»Az alap: — tanítja I. V. Sztálin — a társadalom gazdasági rendje, a társadalom fejlődésének adott szakaszában. A felépítmény: a társadalom politikai, jogi, vallási, művészeti és filozófiai nézetei és az ezeknek megfelelő politikai, jogi és egyéb intézmények.« (U. o. 6. oldal.) Az alapnak és a felépítménynek ez a meghatározása teljes erővel hangsúlyozza történelmileg átmeneti jellegüket. Rendkívül világosan megmutatja, hogy az alap és a felépítmény nem általában a gazdasági renddel és nem általában a társadalmi nézetekkel és az azoknak megfelelő intézményekkel azonosak, hanem a gazdasági renddel (alap), a társadalmi nézetekkel és intézményekkel (felépítmény) a társadalmi fejlődés adott szakaszában.

Minden alapnak megvan a maga felépítménye. A felépítmény nem lehet meg a maga alapja, az alap nem lehet meg a maga felépítménye nélkül. Ez azt jelenti, hogy az alap változása és megszűnése elkerülhetetlenül a felépítmény változását és megszűnését eredményezi. Ez azt jelenti továbbá, hogy az új alap megszületése a neki megfelelő felépítmény megszületésére vezet.

A társadalom politikai és jogi nézetei és az ezeknek megfelelő politikai és jogi intézmények 1. megszűnnek az alap megszűnése után, 2. az új alap születésével keletkeznek. Mindezt világosan szemlélteti az orosz társadalom. Oroszországban a XIX. században és a XX. század első felében felszámolás alá került a hűbéri és a kapitalista rendszer, azaz a két alap, a maguk felépítményeivel együtt. »Az utóbbi harminc év folyamán Oroszországban megszűnt a régi, kapitalista alap és új, szocialista alap épült. Ennek megfelelően megszűnt a kapitalista alapon nyugvó felépítmény és létrejött az új felépítmény, amely megfelel a szocialista alapnak. Következésképpen a régi politikai, jogi és egyéb intézményeket új, szocialista intézmények váltották fel.« (U. o. 6. oldal.)

I. V. Sztálin megvizsgálta azt a kérdést, hogy mi a felépítménynek a kapcsolata a termeléssel, amely utóbbit helytelen volna a gazdasági renddel azonosítani. Az anyagi értékek termelése »a technológia tárgya« (Lenin Összes Művei II. kötet, 181—182. oldal, oroszul). A felépítmény nem közvetlen, csak közvetett kapcsolatban van vele, e kapcsolatot a gazdasági élet, az alap közvetíti. »Éppen ezért a felépítmény a termelőerők fejlődésének színvonalában beállott változásokat nem egyszerre és nem közvetlenül, hanem az alaphoz való közvetlen változások után, a termelésben történt változásokon, az alaphoz már közvetlen változásokon keresztül tükrözi. Ez azt jelenti, hogy a felépítmény működési köre szűk és korlátozott.« (Sztálin id. mű 10. oldal.)

I. V. Sztálin kidolgozta a maga egészében a felépítmény, különösen pedig a politikai, jogi, filozófiai és egyéb társadalmi nézetek szerepének és jelentőségének kérdését. Jelentékeny mértékben ennek szentelte olyan zseniális műveit, mint az

»Anarchizmus vagy szocializmus« és »A dialektikus és a történelmi materializmus«. »Marxizmus és nyelvtudomány«, »A nyelvtudomány néhány kérdéséhez« és a »Válasz az elvtársaknak« című művekben I. V. Sztálin továbbfejleszti a maga nézeteit. »A felépítményt az alap hozza létre, ez azonban egyáltalán nem azt jelenti, hogy a felépítmény csupán visszatükrözi az alapot, hogy passzív, semleges, közömbös magatartást tanúsít alapjának sorsa iránt, az osztályok sorsa, a rend jellege iránt. Ellenkezőleg. Miután létrejött, hatalmas cselekvő erővé válik, tevékenyen hozzájárul alapjának kialakulásához, megerősödéséhez, mindent megtesz, hogy segítsen az új rendnek a régi alap és a régi osztályok felszámolásában és megszüntetésében.

Másként nem is lehetséges. Az alap éppen azért hozza létre a felépítményt, hogy ez szolgálatára legyen, hogy tevékeny segítséget nyújtson neki kialakulásában és megerősödésében, hogy tevékenyen küzdjön a régi, önmagát túlélő alaphoz és felépítményhez felszámolásáért. Mihelyt a felépítmény lemond erről a kisegítő szerepéről, mihelyt a felépítmény a maga alapja aktív védelmének álláspontjáról a közömbösség álláspontjára helyezkedik saját alapja irányában és egyforma magatartást tanúsít az osztályok irányában, legott elveszti felépítmény minőségét és megszűnik felépítmény lenni.« (U. o. 7. oldal.)

I. V. Sztálin leszögezte, hogy a régi minősérről az újra való áttérés törvénye a robbanásszerűség. I. V. Sztálin kimutatta, hogy ez a törvény a nyelv fejlődésének történetére nem alkalmazható, egyben megjegyezte, hogy ez a törvény szükségszerűen érvényesül az ellenséges osztályokra bontott társadalomban, azonban egyáltalán nem érvényesül szükségszerűen az olyan társadalomban, amelyben ellenséges osztályok nincsenek. Az olyan társadalomban, amely mentes az antagonisztikus osztályoktól, az alaphoz vagy a felépítményhez tartozó régi társadalmi jelenségeket az új jelenségek fokozatosan válthatják fel. A Szovjetunió tapasztalatai megerősítik ezt a tételt. »Mi nyolc-tíz esztendő leforgása alatt országunk mezőgazdaságában megvalósítottuk az átmenetet a burzsoá egyéni-paraszti rendről a szocialista kolhozrendszerre. Ez forradalom volt, amely megsemmisítette a régi burzsoá gazdasági rendet a falun és új, szocialista rendet teremtett. De ez a fordulat nem robbanás útján ment végbe, vagyis nem a fennálló hatalom megdöntése és új hatalom felépítése útján, hanem a falu régi burzsoá rendszeréről egy újra való fokozatos áttérés útján. És ezt azért sikerült véghezvinni, mert ez felülről jövő forradalom volt, mert a fordulat a fennálló hatalom kezdeményezésére ment végbe, a parasztság zömének támogatásával.« (U. o. 26—27. oldal.)

Az alap és a felépítmény sztálini jellemzésének az állam- és jogtudomány szempontjából hatalmas jelentősége van.

A marxista-leninista tudomány az államot és a jogot a materiális társadalmi viszonyok ideológiai formáinak tekinti és elvi harcot folytat mindenféle idealista ravaszkodással szemben. A marxista-leninista tudomány megdöntötte azokat a nézete-

ket, amelyek szerint az állam és a jog a »világszellem«, az »emberi értelem«, az »emberi természet« stb. teremtménye.

A marxista-leninista tudomány az államot és a jogot nem örök és változatlan, hanem éppen ellenkezőleg: történelmi, átmeneti és változó jelenségnek tekinti.

I. V. Sztálin a felépítményhez sorolja a politikai, jogi nézeteket és intézményeket. Minden osztálytársadalomban ezek a nézetek, intézmények a leglényegesebbek a felépítményi jelenségek közül. Nem is tekinthető véletlennek, hogy I. V. Sztálin akkor, amikor a felépítmény összetételét boncolja, különleges erővel húzza alá a politikai és jogi nézetek és eszmék jelentőségét, előtérbe helyezi ezeket és a politikai és jogi intézményeket közvetlen összefüggésbe hozza velük.

A politikai és jogi nézetek, eszmék, elméletek nemcsak az alapra hatnak, hanem az olyan felépítményi jellegű jelenségekre is, mint a politikai intézmények (állam, párt stb.) és a jogi intézmények (alkotmány, közönséges törvények, általában az államhatalom bármilyen szabályozó tevékenysége). Különösen nagy a szerepe a marxista-leninista politikai és jogi eszméknek. Ez a következő példán mutatható ki. Tudjuk, hogy a munkás-, paraszt- és katonaküldöttek tanácsköztársaságának politikai eszméje korábban jött létre, semmint az orosz proletariátus kivívta volna a hatalmat. Lenin történelmi jelentőségű »áprilisi téziseiben«, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom előtt néhány hónappal kijelentette, hogy a proletárdiktatúra számára a legalkalmasabb államforma a tanácsrendszer. Lenin e tudományos tettének a jelentősége rendkívül nagy. Enélkül az Októberi Forradalom nem lett volna eredményes, következésképpen nálunk nem lett volna szovjet hatalom. (Lásd SzK(b)P története, rövid tanfolyam, Szikra 1950. 430–431. oldal.)

Az állam és a jog természetüknél fogva nem viszonyulhatnak egyformán a különböző társadalmi osztályokhoz. Az állam és a jog a társadalom uralkodó osztályának érdekében fejtik ki a maguk hatását. Vegyük például az állam tevékenységét a rabszolgatartó, a feudális és a burzsoá rendszerben. Ezt a tevékenységet két alapvető funkció: a belső és a külső funkció jellemzi. A belső (a fő) funkció lényege az, hogy az állam a kizsákmányoló osztályok érdekében elnyomja a kizsákmányolt osztályokat. A külső (mellék) funkciója abban áll, hogy idegen területet foglal el és megvédi a saját területét ugyanazoknak a kizsákmányoló osztályoknak az érdekében. Következésképpen akármit is tegyen a kizsákmányoló állam, minden esetben a kizsákmányoló osztályok akaratát képviseli és az ő érdekeiket védi.

Az állam kétféle kapcsolatban van a kizsákmányoló kisebbséggel. A rabszolgatartó, a feudális és a burzsoá társadalomban az a főcélja, hogy fégyveres erővel biztosítsa a dolgozó többségnek a kizsákmányoló kisebbség általi gazdasági elnyomását és ennek folytán ez az állam a kisebbség uralmának az eszköze. A kapitalizmusból a kommunizmusba való átmenet korszakában az állam — természetesen az új, a magasabb típusú állam — a ki-

zsákmányoló kisebbség ellenállását nyomja el és felszámolja ezt a kisebbséget.

A burzsoá trubadúrok mindenképpen igyekeznek elleplezni a kapitalista alapon felépült államnak és jognak osztálylényegét és elnyomó szerepét. Minél élesebbek lesznek az osztályellentétek a burzsoá társadalomban, annál energikusabban lép fel a sárga sajtó és általában az egész burzsoá propagandaapparátus olyan állításokkal, amelyeknek az értelme vagy az, hogy tagadják a kapitalista országokban osztályok létezését, vagy az, hogy az osztályok szolidaritását, a kapitalisták és a munkások érdekeinek harmóniáját hirdetik.

Az Amerikai Egyesült Államokban, Angliában, Franciaországban, Belgiumban és más kapitalista országokban megvásárolható filozófusok, közgazdászok, jogászok hatalmas mennyiségű könyvet és cikket írnak, amelyek a burzsoá társadalmi rendszer és államrendszer dicsőítésének vannak szentelve. Közülük sokan olyan ködösítő állításokig jutnak el, hogy az Amerikai Egyesült Államok és Anglia jelenlegi társadalmi rendszere nem ismer osztályokat, mentes az osztályellentétektől. Ugyanakkor a burzsoá államot valamilyen mithikus erőnek mutatják be, amely állítólag örökdió a társadalom, a nép és az ember felett. Ez az állítás a vezérmotívum John Fisher »Az amerikai politika íratlan szabályai« című cikkében, amely 1948 novemberében a »Harpers Magazin« című folyóiratban jelent meg. A cikkben a szerző arról akarja meggyőzni az olvasót, hogy az amerikai államiság állítólag nem a kapitalista gazdálkodási rendszeren és a kapitalista tulajdonon, hanem a ténylegesen egybeeső többség elvén épül fel (így nevezi az ilyen, vagy olyan ügyben érdekelt felek megegyezését). Az »egybeeső többség elve« nem más, mint a tétlenség alapelve. Az ezen az elven alapuló igazgatás Fisher szerint csak abban az esetben valósítható meg, ha egyetlen társadalmi erő sem mutatkozik olyan hatalmasnak, hogy teljesen uralkodjék, továbbá amikor az egymással versengő csoportok elismernek bizonyos harci szabályokat és magukat ezeknek alá is rendelik.¹ Fisher elítéli az osztályharcot, ártalmatlannak tartja azt a nemzet számára, különösen ipari országokban. »A mai ipari társadalom — állítja Fisher — nem tűrheti el az osztályok közötti háborút.« Az általa levont következtetés a következő: az osztályharcos elgondolás és a proletariátus koncepciója összeegyeztethetetlenek az amerikai étellel. Ezek a fisheri és hasonló elgondolások beszennyezik és megrontják az egyszerű ember tudatát. Mindez pedig azért történik, hogy a hitehagyottá tett munkást és parasztot könnyörtelenül elnyomhassák, kizsákmányolhassák és le-

¹ Minden csoport hallgatólagosan arra kötelezi magát, hogy türelmes lesz a többi csoport érdekeivel és véleményeivel szemben. Egyiknek sem szabad arra törekednie, hogy a többiekre ráerőszakolja a maga nézeteit és egyik sem védheti a maga sajátos érdekeit, ha ezek komolyan fenyegetik a többi csoportnak, vagy a nemzetnek, mint egészen az érdekeit. A számára hallgatólagosan elismert vétőjoggal minden egyes csoportnak felelősségteljesen és szerényen kell élnie, csupán végső esetekben szabad ahhoz folyamodnia és rendkívüli körülmények között teljesen le kell mondania róla.

igázhassák, hogy így a dolgozók ne jöhessenek rá arra, mi is az állam és a jog valóságos lényege és szerepe a kapitalizmusban.

A böcs sztálini útmutatások a felépítménynek az osztálytársadalomban fennálló osztályteremtéséről, az útmutatások, amelyek továbbfejlesztik Marxnak, Engelsnek és Leninnek ezzel a kérdéssel kapcsolatos tételeit, követőikön nem hagynak abból a számos burzsoá elméletből és elméletcskéből, amelyek szerint az állam osztályfeletti jellegű. E sztálini útmutatások fényében még világosabban áll előttünk a kapitalista világ olyan jelenségeinek a képe, mint a proletariátussal szembeni megtorlás szörnyű fokozása a burzsoá állam részéről, mint az amerikai-angol blokk dühödte felkészülése a Szovjetunió és a népi demokráciák elleni háborúra, mint a parazita katonai bürokratikus gépezet hallatlan növekedése, mint a teljesen a burzsoá állam szolgálatában álló jobboldali »szocialisták« árulása. A burzsoá politikai, jogi felépítmény minden erejét megfeszíti annak érdekében, hogy fenntartsa és megmentse a minden eresztékében recsegő és ropogó kapitalista alapot, hogy fenntartsa a burzsoázia uralmi helyzetét annak ellenére, hogy ez a burzsoázia már régen csődöt mondott és az emberiség előtt olyan bűnökkel szennyezte be magát, amelyekhez képest a rabszolgatartók és a hűbérurak által a multban elkövetett véres bűncselekmények csak kis félrelépéseknek tűnnek fel. A burzsoá állam és jog és valamennyi burzsoá párt az imperialista monopóliumok érdekeit szolgálja, ezek pedig tüzzel-vassal arra törekzenek, hogy feltartóztassák a történelem ítéletének beteljesülését: a kapitalizmus halálát és a kommunizmus teljes diadalát.

A felépítmény osztályteremtéséről szóló sztálini tételek felfegyvereznek bennünket az imperialista ideológia elleni harcban és különösen a kozmopolita »világállam«, »Európai Egyesült Államok« és más elképzelések elleni harcban. Ezek a tételek végérvényesen leplezik Amerika, Anglia, Franciaország, Olaszország és más kapitalista országok uralkodó körökének politikai, jogi, erkölcsi, vallási és egyéb nézeteiben és elgondolásaiban a burzsoá lényegét, e nézetek és elgondolások reakciós szerepét.

I. V. Sztálin továbbfejleszti az ellentétek egységének és harcának törvényét, amint az a köztudomásúan antagonisztikus osztályokra oszló burzsoá társadalomban jelentkezik. I. V. Sztálin a legmeggyőzőbb módon mutatja ki a burzsoázia és a proletariátus közötti ellentéteket, ezeknek az osztályoknak könyörtelen és objektíve kiengesztelhetetlen harcát és ezzel egyidejűleg megállapítja azt is, hogy az ellenséges osztályok között gazdasági kapcsolat áll fenn. Ma, amikor minden út a kommunizmushoz vezet, az osztályharc kibontakozik az összes kapitalista országok, különösen az Amerikai Egyesült Államok, Franciaország, Olaszország, Anglia életének politikai, gazdasági és ideológiai területén.

I. V. Sztálin, néhány zavaros tudósnak a társadalommal, az osztályokkal és a nyelvvel kapcsolatos primitív, anarchisztikus nézeteit bírálva, azt írja, hogy a gazdasági életnek, mint az egységes

kapitalista társadalom egyik részének, minden szála mindaddig összeköti egymással a burzsoáziát és a proletariátust, amíg csak a kapitalizmus fennáll. Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy a burzsoázia és a proletariátus közötti gazdasági kapcsolatok megszűnése a társadalomnak és maguknak az említett osztályoknak is a pusztulását jelenti. Egyetlen osztály sem akarja magát megsemmisülésnek kitenni. Az osztályharc, akármilyen éles is legyen, nem vezethet a társadalom szétbomlásához.

I. V. Sztálin »Válasz az elvtársaknak« című cikkében ismét megvizsgálja Engels tételét és a szovjet marxisták tételét a szocialista állam sorsáról. »Mihelyt nem lesz többé elnyomandó társadalmi osztály, mihelyt az osztályuralommal és a termelés eddigi anarchiájában gyökerező, az egyéni létért folytatott küzdelemmel együtt az ebből fakadó összeütközések és erőszakosságok is megszűnnek, nem lesz mit elnyomni többé, ami külön elnyomó hatalmat, államot tenne szükségessé. Az első ténykedés, amelyben az állam valóban az egész társadalom képviselőjeként lép fel, — a termelőeszközök birtokbavétele a társadalom nevében — egyszersmind utolsó, önálló ténykedése, mint államnak. Egy államhatalomnak társadalmi viszonyokba való beavatkozása fokozatosan minden téren feleslegessé lesz és azután magától megszűnik. A személyek feletti kormányzás helyébe dolgok igazgatása és termelési folyamatok vezetése lép. Az államot nem »törlik el«, az állam elhal.« (Fr. Engels: »Anti-Dühring«, Szikra, 1948., 266. oldal.)

I. V. Sztálin a SzK(b)P XVIII. Kongresszusán azt mondta, hogy Engelsnek ez a tétele helyes, bizonyos feltételek között. Helyes akkor, ha a szocialista államot belső fejlődése szempontjából tanulmányozzuk. Engels tétele nem egy bizonyos állam elhalásának a kérdésére, hanem általában az állam elhalásának a kérdésére ad választ. Ez a tétel helyes, ha feltételezzük, hogy a kommunizmus már győzött minden országban, vagy a legtöbb országban és többé nem áll fenn a külső támadás veszélye. Engelsnek ezt a szocialista állam sorsával kapcsolatos általános tételét nem lehet kiterjeszteni, — mondta I. V. Sztálin — »... a szocializmus egy, magában álló országban aratott győzelmének különös és konkrét esetére, amely államot kapitalista környezet vesz körül, amelyet kívülről jövő katonai támadás veszélye fenyeget, amely ennek folytán nem tekinthet el a nemzetközi környezettől és amelynek jól kiképzett hadsereggel, jól szervezett büntetőszervekkel, erős felderítőszolgálattal, következetesképpen elég erős állammal kell rendelkeznie arra, hogy a szocializmus vívmányait a külső támadással szemben megvédhesse.« (I. V. Sztálin »A leninizmus kérdései«, Szikra, 1948., 658. oldal.)

Ugyanakkor a SzK(b)P XVIII. Kongresszusán I. V. Sztálin zseniálisan válaszolt arra a kérdésre is, hogy fennmarad-e vagy elhal a mi államunk a kommunizmus korszakában.

I. V. Sztálin a »Válasz az elvtársaknak« című művében visszatér a szocialista állam sorsának kérdésére. Kritizálja azokat a könyvmolyokat és

talmudistákat, akik Engelsnek az állam elhalásáról szóló tételével takaródzva az Októberi Forradalom győzelme után azt követelték, hogy tegyünk meg az intézkedéseket államunk minél sürgősebb elhalásának előidézésére. A továbbiak során kiderült, hogy ezek közül a könyvmolyok és talmudisták közül néhányan a marxizmus-leninizmus esküdt ellenségei, a szocialista haza árulói voltak. A nagy Sztálin által vezetett Bolsevik Párt megtette az intézkedéseket annak érdekében, hogy a proletariátus diktatúrája minden tekintetben megerősödjék, hogy tökéletesedjenek és megerősödjenek az állami szervek, különösen az állandó hadsereg, a felderítőszervek stb.

I. V. Sztálin felfedte Engels tételének az értelmét. Ez a tétel »... a szocializmusnak minden országban vagy az országok többségében aratott győzelmét tartja szem előtt« és »... összeegyeztethetetlen azzal az esettel, amikor a szocializmus egyetlen magában álló országban győz és minden más országban a kapitalizmus uralkodik.« (Bolsevik 1950. 14. sz. 4. oldal, oroszul.)

I. V. Sztálin a mai világ helyzetét tanulmányozva arra a következtetésre jutott, hogy olyan körülmények között, amikor a szocialista forradalom csupán egy országban győzött, a többi országban pedig a kapitalizmus uralkodik, a győzedelmes forradalom országának nem szabad gyengítenie, hanem minden tekintetben meg kell erősítenie a maga államát, államszervezeteit, felderítőszerveit, hadseregét, ha nem akarja, hogy a kapitalista környezet megsemmisítse.

I. V. Sztálin hangsúlyozza, hogy a szocialista állam sorsának kérdésével kapcsolatban mindkét tétel helyes, de nem abszolút módon, hanem mindegyik a maga idejében. A szovjet marxisták tétele helyes »... annak a korszaknak a számára, amikor a szocializmus egy vagy néhány országban győzött, Engels tétele pedig annak a korszaknak a számára, amikor a szocializmusnak egyes országokban egymást követő győzelmei a szocializmusnak az országok többségében való győzelmére vezetnek és amikor ily módon létrejönnek az Engels tételének érvényesülése szempontjából elengedhetetlen feltételek.« (U. o.)

I. V. Sztálin hangsúlyozva, hogy a marxizmus ellenséges minden dogmatizmussal szemben és rámutatva annak életbevágó szükségességére, hogy a marxizmusnak az új tapasztalatok, az új ismeretek révén gazdagodnia kell, teremtő módon nyúl a marxizmusnak minden tételéhez és következtetéséhez, az új történelmi feladatoknak megfelelően cserélve és változtatva azokat. Látható ez azon a példán, ahogy I. V. Sztálin a szovjet marxisták által a szocialista állam sorsával kapcsolatban felállított tétel fogalmazását pontosabbá tette. Több mint 10 évvel ezelőtt ez a tétel *egyetlen* magában álló *országra*, azaz a mi országunkra vonatkozott. Az azóta eltelt idő alatt, a nemzetközi küzdőtéren gyökeres változások állottak be, az új szocialista államok egész sora jött létre népi demokratikus köztársaságok formájában. I. V. Sztálin ezt a történelmi tényt számításba véve, ma már arról beszél, hogy a szovjet marxisták

tétele *egy vagy több ország* szocialista államával kapcsolatban alkalmazható.

III.

I. V. Sztálin műveiben erőteljesen hangsúlyozza a *tudományos absztrakció* jelentőségét. Végtelen pontossággal fedi fel az általános és a különös viszonyát az egyedi, a konkrét jelenségben. Emellett műveiben világosan megmutatkozik, milyen hatalmas jelentősége van a tudomány számára minden egyes társadalmi jelenségnek.

I. V. Sztálin, a nyelvtan a szavak ejtegetésére és a mondatok összeállítására vonatkozó szabályok összességéeként jellemezve, rámutat arra, hogy a nyelvtan nem konkrét szavakat és nem konkrét mondatokat tart szem előtt, hanem általában szavakat és mondatokat, elvonatkoztatva azoknak konkrét voltától. »Következésképpen a nyelvtan azzal, hogy elvonatkoztat az egyestől és a konkrétól, — mind a szavakban, mind a mondatokban — az általánost ragadja meg, azt, ami alapja a szavak ragozásának és a mondatfűzésnek és ebből nyelvtani szabályokat, nyelvtani törvényeket szerkeszt. A nyelvtan az emberi gondolkodás hosszú, elvonatkoztató munkájának az eredménye, a gondolkodás hatalmas sikereinek jele.« (»Marxizmus és nyelvtudomány«, »A nyelvtudomány néhány kérdéséhez«. Szikra. 22—23. oldal.)

I. V. Sztálin a nyelvtant nem egyszersmindenkorra adott szabályok összességének tekintti. A nyelv nyelvtani felépítése, amely alapján igen hosszú időn át fennmarad, ennek ellenére változásokon megy keresztül. Tökéletesedik régi szabályainak javítása és pontosabbá tétele révén és új szabályokkal való gazdagodás révén.

A nyelvtanhoz hasonlóan a mértan is »... törvényeit a konkrét tárgytól elvonatkoztatva adja meg, a tárgyakat mint konkrétság nélküli testeket vizsgálja s a köztük lévő viszonyokat nem mint bizonyos konkrét tárgyak közti konkrét viszonyokat határozza meg, hanem mint minden konkrétság nélküli testek viszonyait általában.« (I. o. 23. oldal.)

Kétségtelen, hogy az emberi gondolkodás absztraháló munkájának kiváló sztálini értékeléséből a szovjet államtudósok és jogtudósok lefogják vonni a kellő következtetéseket.

Az objektív valóság felismerésének az útja a társadalmi gyakorlatra támaszkodva, a visszatükröződés legegyszerűbb formájától (érzékelés, képzet) a magasabb forma (fogalom) felé halad. Az érzékekben a tárgy úgy tükröződik vissza, ahogy közvetlenül adva van. Az érzéklet nem fedi fel a tárgy fejlődésének belső törvényszerűségét. Ahhoz, hogy a tárgyat tökéletesen megismerjük, szükséges, hogy az érzéki megismerésről áttérjünk az absztrakciók (fogalmak) felhasználásával közvetített megismerésre. Az absztrakciók a tárgyat teljesebben, mélyebben, következtetésképpen hívebben tükrözik vissza, mint az érzékletek. Az absztrakcióknak a helyes alkal-

mazása a konkrét jelenségekre lehetővé teszi az utóbbiak lényegének, benső kapcsolatuknak, forrásuknak és irányzatuknak a felfedését. Lenin »Filozófiai füzetek« című munkájában a következőket írta: »Amint már az értéknek egyszerű formája, már az egyetlen konkrét árunak másikká való átcserejével kapcsolatban egyes aktus tartalmazza, kifejeletlen formában, a kapitalizmus összes főellentmondásait, ugyanúgy a legegyszerűbb általánosítás, a fogalomnak (ítéletnek, következtetésnek, stb.) az első és legegyszerűbb képzése azt jelenti, hogy az ember mind mélyebben és mélyebben ismeri meg a világ objektív kapcsolatát.« (V. I. Lenin: »Filozófiai füzetek« 1947., oroszul, 153. oldal.)

A gondolkodás, ha nem szakad el az érzéketektől, ha azokon alapul, az objektív realitás olyan fejlődési törvényeit fedezheti fel és tükrözheti vissza, amelyek nem észlelhetők közvetlenül.

Minden absztrakt tudományos fogalom az általánosot fejezi ki az egyes jelenségek ilyen vagy olyan csoportjára vonatkozólag. Az általános, nem agyunknak szubjektív szüleménye (mint azt a szimbolisták, a fikcionalisták állítják), nem is egyezményes jel, aminek a nominalisták tartják.¹ »Kétségtelen, — írta Lenin zseniális munkájában, a »Materializmus és empiriokriticizmus«-ban — hogy az ábrázolat sohasem lehet teljesen olyan, mint a modell, de egy dolog az ábrázolat, más dolog a szimbólum, a megállapított jel. Az ábrázolat szükségszerűen és elkerülhetetlenül az »ábrázolt« objektív valóságát tételezi fel. »Megállapított jel«, szimbólum, hieroglif — ezek olyan fogalmak, amelyek teljesen felesleges agnosztikus elemeket vezetnek be.« (Lenin: »Materializmus és empiriokriticizmus«. Szikra. 1949. 237. oldal.)

Az általános dialektikus egységben van az egyedivel. Mit jelent ez? Ez azt jelenti, hogy az egyedi jelenség nem létezik az általánoson, azaz azokon a reális kapcsolatokon kívül, amelyek az egyedi momentumok egységét alkotják, másrészt pedig azt jelenti, hogy az általános nem létezik az egyedi jelenségen kívül.

Az általános és az egyedi egymásközi viszonyával kapcsolatos problémának igen szép megoldását találhatjuk meg Leninnek »A dialektika kérdéséhez« című töredékében. »Az általános — írja Lenin — csak az egyediben, az egyedi révén létezik. Minden egyedi (így vagy úgy) általános. Minden általános az egyedinek egy darabja, egyik oldala, vagy a lényege. Minden általános csak megközelítően öleli fel az összes egyedi tárgyakat. Minden egyedi tökéletlenül illik be az általánosba, stb., stb. Minden egyedi az átmenetek ezreivel van a másfajta egyediekkel (dolgokkal, jelensé-

gekkel, folyamatokkal) összekötve.« (V. I. Lenin »Filozófiai füzetek« 329. oldal, oroszul.)

A konkrét dolgok és jelenségek az általánosnak, a különösnek és az egyedinek az egységét alkotják. Ezek a konkrét fogalom alakjában tükröződnek vissza. Az általános fogalmak (például: az állam, a jog, a jogviszony, a jogszabály) egyszersmind konkrét fogalmak is, amelyek mélyen és sokoldalúan juttatják kifejezésre a reális állapotot, a reális jogot, stb. Minden konkrét fogalom absztrakció, azonban olyan absztrakció, amely behatol az állami és a jogi valóság konkrét jelenségeinek a lényegébe. Lenin szerint, aki következetesen kritizálta az üres és merev formális-logikai fogalmakat, a fogalmaknak rugalmasaknak, mozgékonyaknak, ellentéteikben egységeseknek kell lenniök. Ebből kiindulva azt mondjuk, hogy az általános fogalmak egész sorával kell rendelkezniük ahhoz, hogy általuk teljes változottságukban felöleljük az állami élet és a jogélet jelenségeit.

Az állam- és jogelméletnek, bármely más társadalomtudományhoz hasonlóan, nincs lehetősége arra, hogy kísérletezzen, azaz hogy felhasználja a mesterségesen teremtett feltételek között szerzett tapasztalatokat. Ennél a tudománynál a kísérletet az absztrakció módszere helyettesíti, amelynek az a rendeltetése, hogy a bonyolult állami és jogi jelenségekben felkutassa az alapvető és ezekre jellegzetes momentumokat. Ezeknek a momentumoknak a kiválasztása jelenti az absztrakciót. Így a marxista-leninista államelmélet fegyvertárát alkotó minden absztrakció a múlt, a jelen és a jövő államára és jogára egyaránt vonatkozik.

Az állam- és jogelméletben éppen úgy, mint minden más tudományban, az egyes fogalmak között fölé- és alárendeltségi viszony áll fenn, a kevésbé általános fogalmak az általánosabbak alá vannak rendelve. Természetes, hogy ezeknek a fogalmaknak képzése nem egyszerűen az adott jelenségsor általános vonásainak összehasonlításával és elvonatkoztatásával történik.¹

Ilyen összehasonlítás nem elég ahhoz, hogy kiválasszuk az objektíven általánosot, az adott jelenségek szempontjából lényegéset. Az általánosot felfedni csak a társadalmi gyakorlat alapján lehet. A fogalom képzése olyan elemeket tartalmaz, mint az általánosítás, az összehasonlítás, a megkülönböztetés, az analízis, a szintézis, a közvetlen észlelés és a közvetett gondolkodás.

Az általános, a különös és az egyedi közötti dialektikus kapcsolat megvan a társadalmi élet minden területén, így az állam- és jogélet területén is.

¹ A formális logika a fogalmak képzését az általános vonások egyszerű összehasonlítására és elvonatkoztatására vezeti vissza. Eszerint minél általánosabb a fogalom, minél szélesebb az általa felölelt tárgyak köre, annál szegényebb a tartalma. A valóságban a helyzet más. Az általános fogalmak egyszersmind konkrét fogalmak is, éppen azért, mert mélyebben, hívebben, teljesebben tükrözik vissza a tárgyat, mint a közvetlen észlelés.

A XIX. század pozitivistái az általános fogalmakat az egyes elkülönített tények felszínes általánosítására vezetik vissza.

¹ A középkori nominalisták szempontjából az általános fogalmaknak (univerzálialáknak) nincs reális dolgokon kívül önálló létük, mivel csupán egyezményes jelek a reális dolgok jelzésére. A nominalisták, akik nem oldották meg helyesen az általános fogalmak képzésének problémáját, ennek ellenére, burkolt formában materialista tendenciákat juttattak kifejezésre és harcoltak a realisták szélsőséges idealizmusa ellen, akik szerint az univerzálialák (a dolgok fajai és fajtái) az egyes tárgytól elkülönítetten léteznek.

Az állam és a jog lényegében *társadalmi jelenségek*. A többi társadalmi jelenséghez hasonlóan bennük is van valami, ami megvan minden társadalmi jelenségben és egyszersmind valami, ami csak bennük van meg.

A társadalmi jelenségekben közös az, hogy így vagy úgy, a társadalmat szolgálják. Ez áll az alapra és a felépítményre, mind az alap, mind pedig a felépítmény jelenségeire. Azonban amellett, ami bennük közös, a társadalmi jelenségek között komoly különbségek vannak: mindegyiknek megvannak a maga különleges sajátosságai, amelyek őket, így az alapot és a felépítményt is, egymástól megkülönböztetik. »Az alap különleges sajátosságai abban rejlenek, hogy az alap a társadalmat gazdaságilag szolgálja. A felépítmény különleges sajátosságai abban rejlenek, hogy a felépítmény politikai, jogi, esztétikai és más eszmékkel szolgálja a társadalmat és létrehozza a társadalom számára a megfelelő politikai, jogi és egyéb intézményeket.« (Sztálin, id. mű. 33—34. oldal.)

A tudomány számára legfontosabbak a társadalmi jelenségek különleges sajátosságai. Ami bennük közös, az csak annyi, hogy mind a társadalmat szolgálják. Világos, hogy a tudománynak vissza kell tükröznie ezt a közös vonást. Ha azonban erre a közös vonásra korlátozná magát, akkor a tudomány nem oszlana fel önálló tudományágakra. A társadalomtudomány osztályozása nem történhetik meg annak a közös vonásnak az alapján, amely minden társadalmi jelenségnek sajátja. Ez az osztályozás olyan tárgyak szerint történik, amelyeknek komoly, különleges sajátosságai vannak.

Az állammal és a joggal foglalkozó tudományok a felépítményhez tartoznak és tárgyak az állami és a jogi intézmények tanulmányozása, azaz felépítményi jellegű jelenségek tanulmányozása. Ezeket a tudományokat a gazdasági rendszer teremti meg. Szerepük abban áll, hogy politikai és jogi eszmékkel szolgálják a társadalmat. Nem jöhettek létre, mielőtt tárgyak, azaz az állam és a jog meg nem jelent. Semmiféle állam- és jogtudományról nem lehetett szó az öközösségi rendszer korszakában, amikor az állam és a jog még nem fogant meg és amikor következképpen a társadalomnak nem lehettek sem politikai, sem jogi nézetei. Engels: »A lakáskérdéshez« című munkájában világosan kimutatta, hogy az állam- és jogtudomány csak akkor jelent meg, amikor a társadalom osztályokra bomlott és amikor ennek a felbomlásnak következtében létrejött az állam és a jog, valamint a jogászai foglalkozás.

Minden osztálytársadalom alapjának megfelelő az adott társadalomban uralkodó, meghatározott állam- és jogtudomány. Így a rabszolgatársadalom alapjának a rabszolgatartó állam- és jogtudomány, a feudális alapnak a feudális állam- és jogtudomány, a kapitalista alapnak a burzsoá állam- és jogtudomány felel meg. A szocialista alapnak a szocialista állam- és jogtudomány felel meg. Ez azt jelenti, hogy nincs egységes állam- és jogtudomány, amely egyformán kiszolgálja az összes alapokat és az összes osztályokat, a régieket is és az újakat is. Az állam- és jogtudományok

osztálytudományok. Nem közömbösek és nem is lehetnek közömbösek a maguk alapjaival szemben.

A marxista állam- és jogtudomány a proletariátus által a kapitalista alap és az ennek megfelelő burzsoá felépítmény ellen viselt forradalmi harc folyamán jött létre. A marxista állam- és jogtudomány természetesen ismerte az előző korszak tudományos fejlődését. E tudományok vívmányait a proletariátus számára kritikusan átdolgozta és a proletariátus által a szocializmus diadaláért vívott harc szolgálatába állította. A marxista állam- és jogtudomány osztatlanul uralkodó tudománnyá válik a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet korszakában. A Szovjetunióban már régen ilyen uralkodó tudománnyá lett.

Mi az államnak és a jognak az a különleges vonása, amely alapot nyújt arra, hogy legyen önálló állam- és jogtudomány? Magától értetődik, hogy az államnak és a jognak vannak olyan tulajdonságai, amelyek nem különböztetik meg őket a többi felépítményi jellegű jelenségtől. Azt a lényegében közöset, ami minden felépítményi jellegű jelenségben megvan, így a politikai és jogi nézetekben, a politikai és jogi intézményekben is, a történelmi materializmus tanulmányozza.

Az államnak és a jognak azonban megvannak a maguk különleges sajátosságai is, amelyek megkülönböztetik őket az osztályokra bomlás előtti felépítményi jellegű jelenségektől. *Az állami és jogi intézmények lényegében osztályintézmények és nem szolgálhatják egységesen az egész társadalmat, a társadalom különböző osztályait.* Az osztályokra bomlás előtti társadalom felépítménye nem osztályjellegű. Az államnak és a jognak ez a sajátossága, amely megkülönbözteti őket az osztályokra bomlás előtti társadalmi rendszer felépítményi jelenségeitől, nem elégséges azonban ahhoz, hogy feltüntesse az államnak és a jognak sajátos vonásait. Azzal, hogy az állam és a jog különbözőképpen szolgálják az osztályokat, még nem különböznek az osztálytársadalom egyéb felépítményi jellegű jelenségeitől. Az állam és a jog sajátosságainak további elemzése során kiderül, hogy az állam és a jog az *adott társadalom uralkodó osztályának a intézményei.* Ez az igen fontos sajátosság különbözteti meg elvileg az államot és a jogot az elnyomott, leigázott osztály összes és bármilyen intézményétől, azonban még mindig nem különbözteti meg őket ugyanannak az

Megjelent

**A Jogtudományi Kiskönyvtár
első kötete:**

Dr. EORSI GYULA

MAGÁNJOG ÉS POLGÁRI JOG

(Jogi Kiadó)

Ára: füzve 7-50 Ft

Kapható: A Könyvesbolt Kiskereskedelmi Vállalat
és a Szikra könyvesboltjaiban

Könyvterjesztő Vállalat

uralkodó osztálynak a különböző intézményeitől, tehát ki kell deríteni, hogy mivel válik ki az állam és a jog az uralkodó osztály intézményeinek összességéből.

Az állam olyan bizottság, amely az uralkodó osztályhoz tartozó egyének közös ügyeit intézi. Az állam úgy lép fel, mint az *egész társadalom hivatalos képviselője*. Innen ered az állam felségjoga (szuverenitása). A jog törvényhozási úton juttatja kifejezésre és támasztja alá az uralkodó osztály érdekeit. Innen ered a jogszabályok elsőbbsége a többi olyan szabállyal szemben, amelyeket szintén ugyanaz az uralkodó osztály állított fel. Ezek az államnak és a jognak az alapvető sajátosságai.

Állam és állam között azonban különbség van. A marxista-leninista elmélet fedte fel az állam lényegének változását a rabszolgaságból a feudalizmusba és a feudalizmusból a kapitalizmusba való átmenet során. Az állam ugyan *kizsákmányoló állam* maradt, osztálylényege azonban változott (ezeknek az átmeneteknek a következtében). Kezdetben *rabszolgatartó* állam volt, majd *feudális* állam és végül *burzsoá* állam lett. Ugyanezt kell elmondani a kizsákmányoló jogról is. A marxista-leninista elmélet bebizonyította, hogy a proletariátus diktatúrája, amely feltétlenül szükséges a kapitalizmusból a kommunizmusba való átmenet korszaka számára, *új, magasabb típusú állam* és minden tekintetben elvi különbség van közte és a régi állam között. Ugyanez a helyzet a proletariátus diktatúrájának korszakában fennálló joggal kapcsolatban.

Magától értetődik, hogy az állami és jogi jelenségek vizsgálatánál a legnagyobb figyelmet kell fordítanunk minden állam- és jogtípus lényeges sajátosságának a felderítésére. Figyelmünk középpontjában annak kell lennie, hogy felderítsük a kapitalista állam és jog kizsákmányoló lényegét és reakciós szerepét. Minden erővel hangsúlyoznunk kell szovjet államunk és jogunk fölényét, valamint a népi demokratikus országok államának és jogának fölényét a burzsoá állammal és joggal szemben. A tudomány számára ennek elsőrendű jelentősége van.

Fentebb az államot és a jogot annak a szempontjából vizsgáltuk, ami bennük közös. Ez alapot ad az önálló állam- és jogelmélet fennállása számára, azonban az államban és a jogban azonkívül, ami bennük közös, vannak olyan sajátosságok is, amelyek ezeket a jelenségeket egymástól megkülönböztetik. Ezek a sajátosságok igen fontosak és alapot szolgáltatnak olyan tudományok önálló fennállásához, mint az államtan és a jogtan. Melyek ezek a sajátosságok? Kimerítő választ erre a kérdésre úgy lehet adni, ha kifejtjük az egész államtant és az egész jogtant. Ez azonban nem feladatunk. Itt annak a hangsúlyozása a fontos, hogy az állam a politikai intézmények közé, a

jog pedig az osztálytársadalom társadalmi szabályai közé tartozik.

Minden egyes osztálytársadalom joga egyékes. Ez azonban nem jelenti, hogy nincs benne semmiféle differenciálódás. Minden egyes osztálytársadalom joga jogintézményekből áll. Ezek jogágakat alkotnak, amelyeknek az összessége alkotja a jogrendszert. Természetesen az adott jogág különböző intézményeiben vannak közös és vannak sajátos vonások. Ugyanez mondható el minden egyes adott jogrendszer különböző jogágairól. Minden egyes jogágban a közös és a sajátos felderítése a jogtudomány egyes jogágakkal foglalkozó diszciplináinak a feladata, mint amilyen az államjogtudomány, a közigazgatási jogtudomány, a polgári jogtudomány, a büntető jogtudomány, stb.

*

I. V. Sztálinnak a nyelvtudománnyal kapcsolatos művei döntő jelentőségűek a lingvisztika, e tudomány új, hatalmas fellendülése szempontjából, Nem kevésbé fontos a jelentőségük a többi társadalomtudomány, különösen a jogtudomány szempontjából. Klasszikus mintái a marxizmus-leninizmus alkotó továbbfejlesztésének. Sztálini ösztönéssel és mélységgel tárják fel a tudományos tevékenység megszerzésében található hibákat, amik természetesen különböző fokokban nem csupán a nyelvtudományban lelhetők fel. Sztálini világossággal jelölik ki a szovjet tudomány további fejlődésének feladatait és útjait, amely tudomány hivatott arra, hogy minden tekintetben és a legrövidebb idő alatt túlhaladja a külföldi tudományos eredményeket. Ezenkívül I. V. Sztálin műveinek hatalmas nevelő erejük van. Elítélik a fennhéjázást és a kasztszerűséget a tudományban, ápolják ezen a területen a bolsevik pártosságot, az idealizmussal, a túlzó egyszerűsítéssel, a talmudizmussal szemben engesztelhetlenségre és szerénységre intik a tudomány embereit.

Az I. V. Sztálin által mutatott utat követve, kifejlesztve az elvi kritikát és önkritikát, támogatva mindent, ami új és élenjáró, a szovjet államtudósok és jogtudósok becsülettel teljesítik kötelességüket hazájukkal, népükkel, a Bolsevik Párttal szemben. Gazdagítják a szovjet állam- és jogtudományt azoknak az új problémáknak a kidolgozásával, amelyeket a szovjetunióbeli kommunista építés, valamint a hős szovjet nép által az egész világ békéjéért folytatott következetes harc érdekei vetettek fel.

Tisztelet és dicsőség a tudomány nagy művelőjének, Sztálin elvtársnak!*)

A. I. Gyenyiszov
a jogtudományok doktora

*) Fordította: Dr. Benkő Gyula. A fordítást átnézte: Dr. Konta Lipót és Dr. Vas Zoltán Péter.

Minden haladó szellemű magyar jogász

tagja a Magyar Jogász Szövetségnek

A békeharc élén — az agresszorok ellen!

A világ népei mindig a legnagyobb útalattal és gyűlölettel fordultak szembe a támadóval. A történelem lapjai bizonyítják, hogy a nép gyűlölete a betolakodóval szemben milyen magasra tudott fellobbanni és milyen erő kifejtésére volt képes.

A támadók, az agresszorok munkája nem újkeletű, már Marx és Engels is foglalkoztak vele munkáikban. Marx és Engels ennek a kérdésnek a vizsgálatában arra a következtetésre jutottak, hogy a nemzetközi jogrend cinikus lábbal tiprása a feudális Németországnak »sajátos történeti hagyománya.«¹

»A népvándorlás idején és a szlávokkal való háborúikban ők korszakuk első kalózái, emberablói és rabszolgakereskedői.«²

A XX. század eleje teljes egészében megerősíti Marx és Engels megállapításait, ugyanis a hohenzolleri Németország hagyományoszerűen tiporta lábbal a nemzetközi törvényeket (pl. II. Vilmos császár sereget küldött Kínába a boxer-lázadás leverésére.)

Ennek a történelmi sorozatnak vetett véget a Szovjetunió Vörös Hadseregének győzelme és a Német Demokratikus Köztársaság megalakulása.

A történelem lapjai beszélnek arról az agresszióról is, amelyet az 1871. évi párisi kommun ellen elkövettek, beavatkozva Franciaország belügyeibe, megtámadva a francia nép érdekeit.

De agressziót látunk 1917-ben, amikor 14 állam intervenciós csapatai megtámadták a fiatal szovjet államot és minden igyekezetükkel azon voltak, hogy a szovjet nép akaratát fegyverrel másítsák meg és a szovjet népet ismét szolgásgába döntsék. Hogy ez nem sikerült, az nem a háború »megbízható« szíjóján, Churchillen és hozzá hasonló nemzetközi gonosztevőkön múlt!

Agresszió történt 1919-ben a dicsőséges Magyar Tanácsköztársaság ellen is. Horthy böllérbicskásait az entente hatalmak zsoldosai ültették a magyar nép nyakára.

Az agressziók a fiatal szovjet állam elleni intervenciók visszaverése után sem szűntek meg. Ha megnézzük az 1920. és 1933. év között eltelt időt, láthatjuk, hogy az imperialisták többször megpróbálkoztak agresszióval a szovjet állam ellen. Nem agresszív lépés volt-e a londoni szovjet kereskedelmi hivatal megtámadása, a varsói szovjet követ meggyilkolása, a szovjet határok tervszerű megsértése? Emellett Távolkeleten a japán agresszió megindulása Kína ellen.

E magatartások ismérveiből, amelyek lokális területen történtek, a haladó elmék keresték az agresszió fogalmának általános ismérveit, ugyanis az agresszív magatartás nem más, mint bűnös magatartás a népek békéje ellen! Feladat,

komoly feladat volt ezekből a helyi ismérvekből az általános meghatározás és ennek bevonása a nemzetközi jog hatáskörébe.

A helyi magatartások ellen a haladó jogtudósok meghozták a szükséges törvényeket. Ebben támogatta őket a nép segítsége. Legjobb példáját láttuk ennek a fiatal szovjet államban, amely állam forradalmi törvényszékei már 1917-ben a gyakorlat alapján mondták ki ítéleteiket az agresszorok, az ellenforradalmárok, diverzánsok, szabotálók, kémek stb. ellen. A forradalmi törvényszékek által hozott e határozatok és tapasztalatok segítették a szovjet törvényhozást a deliktumok pontos meghatározásában. Ezzel foglalkozik már az 1922-ben megjelent »Vezérelvek«, majd ugyancsak 1922-ben az első Büntetőtörvénykönyv; mindez szerepel az 1924-es »Alapelvek«-ben és részletesen bennefoglaltatik az 1926-ban megjelent »Szovjetország büntetőtörvénykönyv«-ben.

Erre utal az 1936-os, a nagy Sztálini Alkotmány idevágó cikkelye is.

A Szovjetunió nem elégedett meg a lokális meghatározással, a Szovjetunióknak a szovjet állam lényegéből fakadó békeakarata hozzásegítette — és segíti a világ népeit az agresszió pontos meghatározásához, az agresszor leleplezéséhez. A Szovjetunió születésének pillanatától a legélesebben vette fel a harcot a világ népeinek békéjéért. Ezért lépett be a Népszövetségbe, hogy a Népszövetségen keresztül is leleplezze az új háborúra készülődőket és az aljas agresszorokat. Csak egy népi hatalom tud ilyen erővel harcolni a világ népeinek boldogságáért, a békéért!

A Szovjetunió javaslatára a Népszövetség 17 államból álló Biztonsági Bizottsága 1933. májusában elfogadta az agresszió és az agresszor meghatározását.

A meghatározás így hangzik:

»Az általános bizottság szükségesnek tartja az egyetemes bizottság érdekében és a fegyverkezés maximális csökkentését célzó egyezmény megkönnyítése érdekében, hogy a lehető legpontosabban meghatározza a támadás fogalmát, hogy megakadályozzon minden ürügyet a támadás igazolására. Felismerve, hogy minden államnak egyenlő joga van a függetlenségre, a biztonságra és területének védelmére, attól az óhajtól vezetve, hogy az egyetemes béke érdekében minden népnek biztosítsa a szabad fejlődés jogát oly módon, ahogy az nekik megfelel és oly ütemben, amelyet szükségesnek tartanak, ... kijelenti:

1. Valamely nemzetközi konfliktusban támadónak minősül az olyan állam, amely először valósítja meg a következő cselekmények egyikét:

a) háborút üzen valamely államnak,

b) fegyveres erői akár hadüzenet nélkül is benyomulnak valamely másik állam területére,

c) szárazföldi, tengeri vagy légi haderői valamely állam területét bombázzák, vagy szándékosan megtámadják annak hajóit vagy repülőgépeit,

¹ Lásd Marx—Engels művei 16. kötet I. rész, 471—477. oldal (oroszul).

² Lásd Marx—Engels művei 16. kötet I. rész, 369. oldal (oroszul).

d) amelynek szárazföldi, tengeri és légi haderőit egy másik állam területére szállítják vagy vezetik, anélkül, hogy az utóbbinak kormánya megengedné, vagy az említett haderők megsértik egy ilyen engedély feltételeit, pl. ott tartózkodásuk időpontja tekintetében, vagy az ott tartózkodásukra kijelölt terület megnagyobbításával,

e) amely tengeri blokád alá veszi egy másik állam partjait vagy kikötőit.

2. Semmiféle politikai, stratégiai vagy gazdasági jellegű elgondolás, sem pedig olyan törekvés, hogy a megtámadott ország területén kiaknázzák a természeti kincseket, vagy mindennemű egyéb előnyökhöz, vagy előjogokhoz juthassanak, továbbá semmiféle hivatkozás az ott befektetett tőke jelentős méreteire, vagy más különleges érdekekre, amelyek ezen a területen fennállhatnak, sem pedig az állam ismérveinek megtagadása nem szolgálhat igazolásul az 1. pontban körülírt támadásra.

Különösen nem szolgálhat igazolásul a támadásra :

A) valamely állam belső helyzete, mint pl.:

a) valamely nép politikai, gazdasági vagy kulturális elmaradottsága,

b) kormányzásának felrótt hiányosságok,

c) olyan veszély, amely a külföldiek életét vagy vagyonát fenyegetheti,

d) forradalmi vagy ellenforradalmi mozgalom, polgárháború, rendezavarások vagy sztrájkok,

e) valamely politikai, gazdasági vagy társadalmi rendszer bevezetése, vagy fenntartása egy adott államban;

B) valamely államnak semminemű olyan cselekedete, törvénye vagy rendelkezése, mint pl.:

a) nemzetközi szerződések megszegése,

b) a kereskedelem, a koncessziók, vagy a gazdasági tevékenység bármely más területére vonatkozólag más állam, vagy polgáraik által szerzett jogok és érdekek megsértése,

c) a diplomáciai vagy gazdasági kapcsolatok megszakítása,

d) gazdasági vagy pénzügyi bojkottot elrendelő intézkedés,

e) az adósságok fizetésének megtagadása,

f) a bevándorlás megtiltása, vagy korlátozása, vagy a külföldiekre vonatkozó rendelkezések megváltoztatása,

g) egy másik állam hivatalos képviselőinek adott előjogok megsértése,

h) az átvonulás megtagadása egy harmadik állam területére igyekvő fegyveres erőktől,

i) vallási és vallásellenes jellegű intézkedések,

k) határincidensek.

3. Ha valamely állam jelentős fegyveres erőket mozgósít, vagy von össze saját határai közelében, az az állam, amelyet az ilyen cselekmények fenyegetnek, köteles diplomáciai vagy egyéb módszerekhez folyamodni, amelyek lehetővé teszik a nemzetközi viták békés rendezését. Ugyanakkor válaszként szintén tehet a fentemlítetthez hasonló katonai jellegű intézkedéseket, anélkül azonban, hogy átlépné országa határát.«

— Ebben a biztonsági bizottságban, amely

ezt a meghatározást elfogadta, benne volt a Szovjetunió kívül az USA, Anglia, Franciaország és Norvégia is! A nemzetközi nyilatkozat irányelveinek az agresszióra és az agresszorra vonatkozó pontos meghatározását ezek az államok — kivéve a Szovjetuniót — elszabotálták!

Pedig az agresszorok »dolgoztak«. Hitler Adolf megszállta a demilitarizált Rajna-balpartot, elfoglalta a Saar-vidéket. Olaszország megtámadta, majd anektálta Abesszíniát. Német és olasz hadtestek beleavatkoztak a spanyol polgárháborúba. Németország anektálta Ausztriát, majd Csehszlovákiát... és a nyugati urak mit tettek: elmentek Münchenbe és az agresszornak odadozták Európa népeit!

Egyenes volt az út 1939 szeptember 3-ig, a második világháború megindulásáig, és ezért a felelősség azoké, akik elszabotálták az agresszor és az agresszió fogalmának pontos meghatározását és ennek segítségével az agresszor idejében való megfékezését.

A második világháborúban a náci Németország hadüzenet nélkül rohanta le Európa békés népeit, majd 1941 június 22-én hadüzenet nélkül megtámadta a Szovjetuniót.

A szovjet nép a hazáját és a világ minden békeszerető népét védte, harcolt és szétverte a fasiszta támadókat!

A szovjet népet nem vezették hódító szándékok. A moszkvai dolgozók Szovjetjének a Párt és a társadalmi szervezetekkel együtt Moszkvában 1941 nov. 6-án megtartott ünnepélyes ülésén mondotta Sztálin elvtárs: »Nekünk nem háborús célunk és nem is lehet az, hogy akarunkat és rendszerünket reá kényszerítsük Európa leigázott szláv és egyéb népeire, amelyek tőlünk segítséget várnak. A mi célunk az, hogy segítsük ezeket a népeket a hitleri zsarnokság elleni felszabadító harcaikban és azután lehetővé tegyük számukra, hogy saját országukban úgy rendezkedjenek be, ahogyan akarnak. Semmi beavatkozást más népek belső ügyeibe!«

A II. világháború folyamán a népek látták, hogy hova vezetett imperialista kormányaik bűnös politikája és saját népük nyomására ezeknek a kormányoknak olyan határozatokat kellett hozniuk, amelyeknek betartása a világ békéjének megtartására vezethetne. Ezzel kapcsolatban többek között jelentős pl. az 1941 aug. 14-i »Atlantic Charter«, melynek aláírója Roosevelt és Churchill. Ennek az okmányoknak a harmadik pontja a következőket mondja:

»Tiszteletben tartják minden népnek jogát, hogy maga válassza meg azt az államformát, amelyben élni akar és azt óhajtják, hogy azok a népek, amelyeket megfosztottak szuverén jogaiktól és önkormányzatuktól, visszakapják azokat.«¹

Különös jelentőségű az Egyesült Nemzetek 1942 jan. 1-i nyilatkozata, amelyben az »Atlantic Charter«-hoz csatlakoztak többek között az Egyesült Államok, Nagybritannia és Írország Egyesült Királyság, a Szovjet Szocialista Köztársaságok

¹ Lásd »Az Egyesült Nemzetek alapokmánya«. Budapest, 1947. 115. oldal (magyarul).

Uniója, Kína, stb., valamint az 1942 máj. 26-i angol-szovjet szerződés, a moszkvai, teheráni, krimi, sanfranciscói és berlini konferenciák. Az első moszkvai értekezlet (1943 okt. 19. és 30-a között) után megtett nyilatkozat 6. pontja kimondja:

»... az ellenségeskedések megszűnte után nem fogják haderejüket más állam területén igénybevenni, kivéve, ha az e nyilatkozatban körvonalazott célok megvalósítása úgy kívánja és csak együttes tanácskozás után.«¹

Erre vonatkozik az Egyesült Nemzetek alapokmányának I. fejezet 2. cikkelyének 4. pontja, amely kimondja: »A tagoknak nemzetközi érintkezéseik során más állam területi épsége, vagy politikai függetlensége ellen irányuló, vagy az Egyesült Nemzetek céljaival össze nem férő bármily más módon megnyilvánuló erőszaktól vagy fenyegetőzéstől, vagy erőszak alkalmazásától tartózkodniuk kell.«²

A világ békeszerető népei nem elégedtek meg a fenti elvek leszögezésével és a Szovjetunió javaslatára még a második világháború alatt az Egyesült Nemzetek létrehozták a nemzetközi hadbíróság szervezetét és megalkották annak szervezeti szabályzatát. E cselekedetükben a kormányokat az vezette, hogy a nemzetközi jog alapvető elvei szerint megállapítsák az egyéni büntetőjogi felelősséget is.

Az alant felsorolt cselekmények, vagy azok közül bármelyik, bűncselekményt képez, mely a hadbíróság hatáskörébe tartozik és egyéni felelősséggel jár.³

a) Béke elleni bűncselekmények, így: támadó háborúnak, vagy nemzetközi szerződések, megállapodások, vagy biztosítékok megszegésén alapuló háborúnak szervezése, előkészítése, kiváltása, vagy viselése, avagy részvétel a fent felsorolt cselekmények megvalósítására irányuló általános tervben vagy összeesküvésben.

b) Háborús bűncselekmények, még pedig a háborús törvények, vagy szokások megszegése. Idetartoznak: az elfoglalt területek polgári lakosságának megölése, megkínzása, rabságba vagy más célból való elhurcolása. Hadifoglyok vagy tengeren található személyek megölése vagy megkínzása, tűzok megölése, társadalmi vagy magántulajdon elrablása, városok vagy falvak oktalán elpusztítása, háborús szükséglettel nem indokolt pusztítás és más bűncselekmények.

c) Az emberiség elleni bűncselekmények, még pedig: a polgári lakosság háború előtt vagy alatt elkövetett gyilkolása, kiirtása, rabságbadöntése, száműzetése és egyéb kegyetlenkedések, vagy bármely, a hadbíróság hatáskörébe eső bűncselekmény céljából, vagy azzal kapcsolatban elkövetett politikai, faji vagy vallási okból való üldözés, tekintet nélkül arra, hogy megsértik-e ezek a

cselekmények az elkövetési ország belső jogát, vagy sem.

— Ennek alapján ítélték el a náci vezetőket a nürnbergi nemzetközi törvényszéken.

A fentiek jól meghatározzák az agresszorok fogalmát. Ha jók ezek a meghatározások, akkor ennek alapján megnézhetjük, hogy vajjon látunk-e ma agressziót, találunk-e újabb agresszorokat.

Sajnos, Hitler halála nem szüntette meg az agressziót. Ugyanis az agresszió az imperializmussal van összenőve. Az imperialisták megtalálták Hitler méltó örököseit. Ma a legfőbb agresszor Hitler eszközeinek tökéletesítője, az Egyesült Államok!

Mi történt Koreában? 1950 jún. 26-án az Egyesült Államok beleavatkoztak a koreai nép polgárháborújába (Lásd a Népszövetségi meghatározás 1. pontjának b), c), d), e) pontjait.) A polgárháborúba való beavatkozásra nem jogosítja fel a nemzetközi jog egyik államot sem (lásd a 2. A. d) pontját.) Az amerikai csapatok, amelyek kalózbogóként felhasználják az ENSZ zászlóját, átlépték a 38. szélességi fokot. (Lásd a Népszövetségi meghatározás 3. pontját.)

Mi történt Taivannál? Az amerikai hajóraj blokádot alátámasztotta Taivan szigetét, amely szerves része a Kínai Népköztársaságnak. (Lásd a Népszövetségi meghatározás 1. pontja e) alpontját.) Taivan szigetén az amerikai csapatokat tettek partra. (Lásd a Népszövetségi meghatározás 1. pontja d) alpontját.)

Mi történt a kínai határoknál? Amerikai repülőgépek lövik a kínai városokat és falvakat. (Lásd: a Népszövetségi meghatározás c) pontját.) Tibetben, amely Kínának elidegeníthetetlen része, a felszabadító hadsereg angol és indiai állampolgárságú hadifoglyokat ejtett.

Mi történik Vietnamban? Az USA lőszert és katonai tanácsadókat szállít a vietnami népre ellen.

Mi történt Libavanál? Az USA-légierő szovjet területre berepült és légi felvételeket akart készíteni.

Mi történt a távolkeleti szovjet vizeken? Az USA légierő lelőtt egy gyakorlatozó szovjet gépet.

Most jelent meg!

A. J. VISINSZKIJ:

A SZOVJET ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNY KÉRDÉSEI

Ára: 10.— Ft.

Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó
kiadása

¹ Lásd Az »Egyesült Nemzetek alapokmánya« Budapest, 1947. 117. oldal (magyarul).

² Lásd Az »Egyesült Nemzetek alapokmánya« Budapest, 1947. 8—9. oldal (magyarul).

³ Lásd F. I. Kozsevnjykov: »Fejezetek a nemzetközi közjog köréből.« Moszkva, 1947.

Mi történt a Távolveleti partokon? USA légiőrök 100 kilométer mélységben berepültek a Szovjetunió területére.

Mi történt az ENSz ülésén a Magyar—Román—Bolgár Népköztársaságok ellen benyújtott provokációs javaslatnál? Ez nem más, mint az illető országok belügyeibe való beavatkozási szándék.

Mi történik Nyugatnémetországban, ahol az amerikai csapatok a potsdami egyezmény megsértésével jogtalanul meghosszabbítják ott tartózkodásuk időtartamát?

Ezek mind nem mások, mint agresszív lépések és mindegyiknél fel tudjuk sorolni azokat a sajátmaguk által aláírt szerződéseket, és a szerződések pontjait, amelyeket az agresszív cselekedeteikkel megsértének.

Nem feledkezünk meg azonban a nemzetközi hadbíróság szabályzatairól. A Koreában és másutt elkövetett gyilkosságok tettesei ugyanúgy meg fognak bűnhődni, akár a náci gyilkosok Nürnbergben. A különbség csak annyi lesz, hogy az új tárgyaláson már nem lesznek olyan államok, amelyek gyilkosokat védenek!

Nem feledkezünk meg a nemzetközi hadbíróság szabályzatának 6. szakaszáról sem, amely kimondja, hogy a hadbíróság szabályzataiban felsorolt bűncselekmények bármelyikének előkészítésére, vagy elkövetésére irányuló általános tervben, vagy összeesküvésben részvevő vezetők, szervezők, felbujtók és társtettesek felelősek minden cselekményért, amelyet bármely személy ily terv végrehajtásával kapcsolatban elkövetett. Jó lesz, ha az USA készséges szavazógépezetének tagjai ezt a szakaszt alaposan áttanulmányozzák, mert a felelősség épúgy az övék is! Ajánljuk ezt olvasmányának a Vatikán, illetve a fekete reakció ügynökeinek és ajánljuk melegen Attlee, Bevin, Guy Mollet, Spaak és egyéb jobboldali szociáldemokrata uraknak, akik a felelősség alól nem fognak kibújni és a nép oda fogja őket ültetni a vádlottak padjára, hogy onnan a történelem szemétdombján foglalják el jól megérdemelt helyüket!

A második világháború előtt a Szovjetunió egyedül harcolt a világbéke megvédéséért, az agresszió és az agresszor fogalmának meghatározásáért és megfékezésükért. Közben változott a világ. Ma a Szovjetunió mögé felsorakoznak a népi demokráciák, a hatalmas Kínai Népköztársaság, de felsorakozik a világ minden békeszerető népe! A békeakarát, az agresszor leleplezésére és megsemmisítésére irányuló akarat nem ismer földrajzi határokat! A félmilliárd békealáírás mind azt bizonyítja, hogy a népek békét akarnak. A szovjet milliók békealáírása mellé felsorakozik a Kínai Népköztársaság polgárainak sokmillió aláírása. Ott találunk az aláírók között a moszkvai gyár munkásától a francia abbén keresztül az olasz parasztig, az amerikai írótól a kínai diákon keresztül az angol tudósig minden embert, aki nem akarja a vérözönt, aki nem akarja az újabb háborút. Felsorakoznak aláírásokkal Délamerika elnyomott népei és tisztában vagyunk, mit jelentett a fasiszta terror dacára 50.000 aláírást összeszedni

Uruguayban augusztus folyamán, 300.000-et Mexikóban, aláírásokat gyűjteni a lőfegyverét használó nyugatnémet rendőrséggel szemben. Mit írtak ezek alá? Aláírták azt a stockholmi határozatot, amely követeli az atombomba eltiltását és követeli az elsőnek alkalmazó állam háborús bűnösnek való nyilvánítását.

A Szovjetunió népei, Kínának és a népi demokráciáknak polgárai nem elégedtek meg az aláírással. A fokozott termelés, a fokozott munka mind a békét segíti elő. A volgai két erőmű, a turkmén földcsatorna, a dunai vasmű, az inotai erőmű, a »Pokoje« gyár munkaversenye, a brassói traktorgyár teljesítménye, a kínai vasútépítés, mind-mind a békét szolgálja! És nem véletlen, hogy az aláírások számának növekedése, a munkalendület fokozódása a koreai agresszió után következett be. A nép egyébként látja, hogy az agresszorok mire képesek!

A világ haladó tudósai egymásután nyilatkoznak a béke megvédéséről. Erre mutat Karl Barth-nak, a világhírű svájci teológiai professzornak nemrégén tett nyilatkozata.

A népek mindent megtesznek a háború ellen. A békehívek II. Világkongresszusának összehívását előkészítő bizottság közleményében leszögezte: »amit polgárok százmillióinak összefogásával már elértünk, azt nagyobb mértékben is megtehetjük. A tömegirtás fegyverének betiltása, a fegyverkezési verseny beszüntetése és fokozatos ellenőrzött leszerelés, az agresszió tényének megállapítása és az agresszió elítélése, a háborús propaganda megtiltása, az Egyesült Nemzetek alapokmányának tiszteletbentartása, a népek ama jogának biztosítása, hogy maguk rendelkezhesenek sorsuk felett; a konfliktusok békés rendezése és visszatérés a normális gazdasági és kulturális viszonyokhoz, — ezek azok a kérdések, amelyeket a békehívek II. világkongresszusának megrendezéséről szóló felhívás után a világ különböző országaiban megvitattak.

A II. világkongresszus nyitva áll mindenki számára, akit lelkesítenek az itt felsorolt feladatok. Nagy közgyűlése lesz ez a népeknek, akik legnagyobb kincsüket, a békét védelmézik.

A Szovjetunió vezetésével okt. 20-án, 21-én Prágában értekezletet tartottak az európai népi demokráciák külügyminiszterei. Ennek az értekezletnek határozatai is megmutatták, hogy a nép érdekét képviselő kormányok mennyire szívükön viselik a béke és a nemzetközi biztonság ügyét.

Tisztában vagyunk azzal, hogy a béke egyszerű kívánása nem elégséges: harcolni kell megvalósításáért és megtartásáért. Ebben a harcban megtisztelő feladatai vannak a világ demokratikus jogászainak is. Nemcsak megtisztelő feladat ez, sokkal több annál: becsületbeli kötelesség! Fel kell használni a világ legnagyobb és végső fokon legerősebb jogforrását: a világ népeinek akaratát! Ennek a felhasználásáért és a kérdések megoldásáért a világ demokratikus jogásza is felelősek!

Bogár András

Tanácsválasztásunkhoz

Most, amikor helyi tanácsainkat megválasztottuk, felvetődik a kérdés, hogy miért került ebben az időben sor tanácsaink megválasztására. Mik voltak azok a tényezők, amelyeknek létre kellett jönniök, hogy tanácsaink megválasztása megvalósítható legyen. Miért nem alakítottunk tanácsokat a felszabadulás után, vagy a fordulat éve után, amikor már megvalósult a proletárdiktatúra Magyarországon?

Tanácsainkkal egy lépést teszünk előre a magasabbrendű államrendszer, a szovjetek rendszere felé. Ezért szeretnék Sztálin elvtárs útmutatásából kiindulni, amikor ezt a kérdést felvetem.

Sztálin elvtárs a szovjetekről szóló beszédeiben és írásaiban mindig kihangsúlyozta, hogy a szovjetek hatalmi szervezetek. A kínai helyzetről szólva a következőket mondotta:

»... a Munkás- és Parasztküldöttek Szovjetjeit akkor kell megalakítani, amikor a polgári demokratikus forradalom átmegy a proletárforradalomba.«

Majd később:

»A Munkás- és Parasztküldöttek Szovjetjei főképp a fennálló hatalom elleni felkelés szervei, az új forradalmi hatalomért folytatott harc szervei, az új forradalmi hatalom szervei.« (Sztálin: Kínáról. 101. oldal.)

1927-ben a Kínai Kommunista Párt feladatairól szólva úgy értékelte a kínai helyzetet, hogy a legfontosabb feladat az agrárforradalom kiszélesítése, meg kell szilárdítani a munkások és parasztok tömegszervezeteit. Időt kell biztosítani a Kommunista Pártnak, hogy befolyását növelhesse a munkások és parasztok tömegszervezeteiben. Ezeket a tömegszervezeteket úgy kell megerősíteni, hogy az elkövetkező szovjetek alapjaivá válhassanak. Kína abban az időben a polgári-demokratikus forradalom előtt állott. Sztálin elvtárs figyelmeztette a Kínai Kommunista Pártot, hogy nem érkezett el az ideje annak, hogy a szovjeteket, mint hatalmi tényezőket megalkossák.

»Mert mit jelent a kínai Munkás- és Parasztküldöttek Szovjetjeinek megalakítása? A kettős hatalom megteremtését. Harcot a hatalomért a Kuomintang és a szovjetek között. A Munkás- és Parasztszovjetek megalakítása előkészület a polgári demokratikus forradalomról a proletárforradalomra, szocialista forradalomra való átéréshez.« (U. o. 92. oldal.)

Akkor megalakítani a szovjeteket, amikor a polgári demokratikus forradalom még nincs befejezve, amikor a proletárforradalom időszaka még nem érkezett el, amikor a Párt befolyása a tömegek között még nem elég erős, amikor a tömegek nem látták be a burzsoá kormány tehetetlenségét, a megkezdett ügy elárulását jelenti. Ez ahhoz vezetne, hogy a feudalizmus felszámolására felsorakoztatott erőket megosztjuk, de azt is jelenti, hogy mivel a szovjetek feladatukat

nem tudják ellátni, a tömegek elidegenednek a szovjetektől, a szovjetek bürokratikus szervezetteké válnak.

Mindezekből láthatjuk, hogy Sztálin elvtárs a szovjeteket nemcsak mint államigazgatási szerveket, hanem elsősorban olyan hatalmi szervezeteknek tekintette, amelyek a proletárhatalom kivívásának eszközei és amelyeket éppen ezért csak akkor kell és lehet megalakítani, amikor a proletárforradalom időszaka elérkezett.

Sztálin elvtárs mindezeket az 1930-as évek elején írta, akkor, amikor a Szovjetunió egyedül állt mint proletárdiktatúra, amikor még nem volt kialakulva a népi demokrácia fogalma. A marxizmus-leninizmus az új történelmi helyzetben újból gazdagodott a népi demokrácia fogalmával. De ezzel együtt, az új helyzetnek megfelelően, nyilván változott a szovjetek felállításának, fejlődésének kérdése is.

Felvetődik a kérdés, hogy mindezek a problémák hogyan állnak az új nemzetközi helyzet perspektívájában, hogyan alakultak a népi demokráciák viszonyában. Miért nem adtuk ki a szovjetek jelszavát a felszabadulás után, vagy a fordulat évekor?

Ez a kérdés a népi demokrácia osztályjellegének kérdésével függ össze.

Manykovszkij elvtárs, a népi demokratikus állam osztályjellegéről szólva, a következőket mondotta:

»Tekintetbe kell venni azt, hogy a burzsoázia Közép- és Délkelet-Európa országaiiban nem volt képes a polgárháború lángrollobbantására, nem tudta az államgépezetet a népi demokratikus rendszer elleni ellenforradalmi harcra felhasználni, minthogy az első időszakban a Szovjetunió fegyveres erői álltak ez államok területén. Ez érthetővé teszi, hogy miért volt ezekben az országokban az államgépezet széttűzésének folyamata sokkal lassúbb, mint Oroszországban a Nagy Októberi Szocialista Forradalom éveiben.«

(Anyag- és Adatszolgáltatás. 1949. 11. sz. 53. oldal.)

Majd később ezeket mondja:

»A népi demokratikus országoknak a Szovjetunió által nyújtott hatalmas katonai, politikai és gazdasági támogatás lehetővé tette számukra, hogy kedvezőbb körülmények között alkossanak új államgépezetet, mint Szovjetoroszország, amely megalakításakor 14 imperialista állam támadásának volt kitéve.« (U. o. 54. oldal.)

Mindezekből látható, hogy bár kétségtelen, hogy a fejlődés nálunk is a proletárdiktatúra megvalósítására vezetett, mégis a mi fejlődésünk formájában eltér a Szovjetunió fejlődésétől. A mi tanácsaink azonosak-e a Szovjetunió szovjetjeivel? Nem, nem azonosak. Mi a tanácsainkkal lépést teszünk előre a szovjetek rendszere felé, de ma is fennáll Rákosi elvtársnak az a meghatározása, hogy a népi demokrácia proletárdiktatúra szovjet forma nélkül, bár azóta megváltozott tartalommal. Ez következik a tanácsok és a Szovjet-

unió szovjetjei megalakulásának eltérő körülményeiből mind belpolitikai, mind külpolitikai tekintetben. Következik abból, hogy a Szovjetunió szovjetjei hatalmas tapasztalatokkal rendelkeznek, míg mi most indulunk el ezen az úton. Következik a szovjetek és a tanácsok eltérő osztálytartalmából, következik abból, hogy bizonyos mértékig mások a szovjetek feladatai és funkciói, mint a tanácsoké, valamint abból, hogy a Szovjetunió szovjetjei a kommunizmust építik, míg a mi tanácsaink a szocializmus alapjainak lerakásában vesznek részt. Ugyanakkor azt is le kell szögeznünk, hogy a mi tanácsaink is résztvesznek a proletárdiktatúra funkcióinak megvalósításában.

A burzsoá közigazgatás alapvetően más, mint a proletárdiktatúra államigazgatása. A különbség nemcsak mennyiségi, tehát nemcsak az, hogy a mi államigazgatásunknak nagyobb, szélesebb feladatai vannak, hanem minőségi is. Míg a burzsoá közigazgatás a kizsákmányolás biztosítására szolgál, addig a mi államigazgatásunk feladata a kizsákmányolás megszüntetése.

A burzsoá közigazgatás tartalmának megfelelően — tehát a kizsákmányolás biztosítására — épül ki a burzsoá közigazgatás formája is, legjellemzőbb tulajdonságával, a bürokratikus centralizmussal. Nyilván államigazgatásunk tartalmi változásának nem lehet megfelelő az a forma, amit a burzsoá közigazgatás épített ki.

Ennek gyakorlati megnyilvánulásait is tapasztalhattuk az utóbbi időkben. Ahogy erősödött népi demokratikus államunk, ahogyan államigazgatásunk újabb és újabb feladatokat kapott, mind nehezebben tudta ezeket ellátni. A burzsoá közigazgatás nem volt és nincs berendezve olyan kérdések vitelére, mint a gazdasági szervező és a kulturális nevelő munka. A közigazgatásban dolgozók tudják, hogy milyen nehezen tudta megoldani különösen a vidéki apparátusunk pl. az ötéves terv helyi problémáit stb.

A burzsoá államgépezet szétverését, hatalmi pozícióinak szétverését a Vörös Hadsereg végezte el. Megsemmisítette a burzsoá állam katonaságát, rendőrségét, tehát tulajdonképpeni hatalmát. A Szovjetunió tekintélye, a Vörös Hadsereg ittléte megakadályozta a külföldről visszaszivárgó burzsoáziát és annak képviselőit abban, hogy ezt az államapparátust az ellenforradalomra használja fel. Ez az ok a legalapvetőbb a kérdés vizsgálatánál.

Mit jelentett volna a fordulat éve előtt a tanácsok rendszerének kiépítése?

Ebben az időben a tanácsok rendszerének kialakítása azt jelentette volna, hogy a tanácsokon belül hatalmat kapnak az ellenséges elemek is. Gondoljunk csak arra, hogy a Függetlenségi Front pártjai egy részében ellenséges elemek voltak, sőt sok esetben a vezetésben is. Kádár János elvtárs rámutatott erre az országgyűlési beszédében. Kádár János kifejtette, hogy a felszabadulást követő időben közigazgatásunk inkább a haladó és reakciós erők összeütközésének területe volt, mint a dolgozó nép problémáival foglalkozó szervezet. Nem kétséges, hogy tanácsainkban is hangot kapott volna az ellenség, befurakodott

volna szervezeteibe. Nyilván a tanácsokat ilyen alapon nem lett volna helyes létrehozni, mert harci front keletkezett volna a tanácsokon belül. De jelentette volna ez azt is, hogy mivel hatáskörük igen széles, lassan kiskirályságokká váltak volna és az egész államapparátust dezorganizálták volna. Ezzel azután éppen azt értük volna el, hogy a Párt irányítását ezen a dezorganizált szervezeten keresztül még annyira sem lehetett volna megvalósítani, mint a nehézkes, de mégis kézbe tartott szervezetben. De éppen ezek miatt az okok miatt tanácsaink bürokratikus szervekké is váltak volna, a dolgozó nép elfordult volna ettől a szervezettől és bizalmatlanul tekintett volna a tanácsok felé.

Végeredményben tehát a fordulat éve előtt a tanácsokat létrehozni nem lehetett.

A Munkás- és Parasztküldöttek Tanácsainak létrehozását szűkebb keretek között sem lett volna helyes végrehajtani. Mit jelentett volna ez a gyakorlatban? A Népfront politikai megtagadását, erről az útról való letérést. Ennek a szervezetnek forradalmi feladatokat kellett volna adni. De vajjon ki ellen lehettek volna ezek a szervezetek forradalmi hatalmi szervezetek? Olyan kormányval szemben, mint nálunk volt, semmiesetre sem. Hisz ebben a kormányban a Párt is benn volt, sőt mindjobban erősödött, befolyása egyre nőtt. A Párt politikájának mondott volna ellent, a hároméves terv sikeres teljesítésének. Hiszen akkor a cél az volt, hogy minden erőt az újjáépítés sikere érdekében kell összefogni.

Végeredményben a tanácsok megteremtése nem Magyarországnak a proletárdiktatúra felé való fejlődését jelentette volna, hanem a fejlődés gátjává vált volna.

Alapvető változást jelentett az Alkotmányunk megteremtése. Irányt szabott államigazgatásunk további fejlődésének és lefektette azokat az alapelveket, amelyek alapján tanácsainkat kiépítettük.

A fordulat éve után, tehát a proletárdiktatúra kialakulását követően, milyen feltételek kellett még, hogy tanácsainkat megalakíthassuk?

A népi demokrácia sajátos helyzetében a Párt vezető szerepét, az államigazgatás irányítását a régi közigazgatás keretén belül is, ha nehezebben, de még biztosítani lehetett. Bizonyíték erre, hogy közigazgatásunk a fordulat éve óta részt is vesz a proletárdiktatúra funkcióinak teljesítésében. Nem volt tehát a proletárdiktatúra szempontjából döntő kérdés a tanácsok rendszerének azonnali kiépítése. Persze szükség volt a tanácsokra, az új államigazgatási formára, de megvolt a lehetőség annak, hogy bevárjuk, amíg más tényezők is kialakulnak a tanácsok rendszerének megteremtéséhez.

Mik voltak ezek a tényezők?

Elsősorban biztosítani kellett a munkásosztály vezető szerepét, a Párt maradéktalan irányítását a tanácson belül. Biztosítani kellett, hogy a tanácsokban ne legyen kulákbefolyás s az osztályidegen elemeket kiszorítsuk az államigazgatásból.

Döntő volt az is, hogy a magyar dolgozó nép fejlődése elérjen arra a fokra, hogy a tanácsok tényleges vezetésére képes legyen. Lássa azt, hogy a közösségi munka dolgozótársai munkáját könnyíti meg, és tudjon és akarjon is ezért a közösségért áldozatot vállalni. Ma elértünk addig, hogy ezek a tényezők is megvannak. Gondoljunk csak a kialakuló Sztahanov-mozgalomra, a parasztság begyűjtési versenyére, a szülői munkaközösségek munkájára, amik azt is bizonyítják, hogy a dolgozó parasztság is erősen felzárkózott az élenjáró munkásosztály mögé. Mindezekből látszik, hogy dolgozó népünk nemcsak megérett ezekre a feladatokra, hanem követeli is, hogy saját ügyeinek intézésébe beleszólása legyen. A feladat az volt, hogy a különböző tömegszervezetekben neveljük a dolgozókat, ahol megszokják, hogy ügyeik intézésébe maguknak is bele lehet és kell is szólni. Népünk különböző megnyilvánulásából láthatjuk, hogy ezt a tényezőt is elértük.

Tanácsainkat a Népfrent jelölése alapján választottuk meg. Ez is egyik biztosítéka annak, hogy tanácsaink széles dolgozó tömegekre támaszkodnak. De ezen a területen is előbb problémákat kellett megoldani. Így elsősorban a Népfrent pártjaiból ki kellett szorítani a reakciós erőket, biztosítani kellett a Párt, a munkásosztály vezetőszerepét ezen a területen is.

Tanácsválasztásunk hatalmas győzelme erősen hozzájárul államunk megszilárdulásához. Tanácsaink megvalósulásával államigazgatásunk a dolgozó nép széles tömegeire támaszkodik. Ez jelenti államigazgatásunkban a demokratizmust. Ugyanakkor tanácsrendszerünk centralizmusa jelenti azt, hogy felső szerveink utasításai gyorsan és biztosan jutnak el tanácsrendszerünk legalsóbb szerveihez is. És így a demokratikus centralizmus alapján biztosítani tudjuk dolgozó népünk ügyes-bajos ügyeinek gyors és bürokrácia-mentes intézését.

Schmidt Péter

Tanács-Magyarország gazdasági vonatkozású rendelkezései**

Aki az 1919. évi Tanácsköztársaság jogalkotása iránt való érdeklődésének kielégítése végett, mint jogszabályaink forrásához, a hivatalos kiadásban megjelent Rendeleték Tárához, vagy Törvények Gyűjteményéhez fordul felvilágosításért, abban a meglepetésben lesz része, hogy a proletárdiktatúra négy és félhónapos időszakának nagyterjedelmű jogszabályalkotásából mit sem talál meg. Az ellenforradalmi belügyminisztérium azt az egyszerű megoldást választotta, hogy a Tanácsköztársaság e korszakát egy gesztusával ki óhajtotta törölni a magyar történelem folytonosságából, figyelmen kívül hagyva a meg nem másítható tények átütő erejét.

Ha ezzel szemben elolvassuk Leninnek a Pravda 1919. május 29-i számában megjelent, — ma is oly eleven aktualitással ható — a magyar munkásokhoz szóló üdvözlését, ebből azt látjuk, hogy e sorok arról a »lelkedésről és örömről« adnak számot, amelyet a magyar proletárforradalom a szocialista világforradalom nagy elméleti és gyakorlati irányítójában ébresztett.

Az ellentét, amely e fentebb említett két jelenésből adódik, önmagában véve élesen rávilágít a magyar Tanácsköztársaság valódi jelentőségére. Az egyik oldalon: megkísérelni a lehetetlent, s még a nyomait is eltüntetni annak, ami a magyar népi demokrácia fejlődésének egyik fontos állomása volt, — a másik, amely történelmi jelentőségű, példát mutató eseménynek tekinti hibái és fogyatékosságai ellenére is a magyarországi proletárforradalom e rövid korszakát.

E megállapítás reális gyakorlati követelményeit világos határozottsággal jelölte meg Rákosi Mátyás a Magyar Kommunista Párt 30 éves fordulójának megünneplése alkalmából, amikor rá-

mutatott arra, hogy becsületbeli tartozás a komün emlékeit megszabadítani attól a mocsoktól és rágalmától, amelyet az ellenforradalom oly szívósan szórt rá. Ezt a megállapítást helyezte cikkének élére Rákos Ferenc, amikor a Jogtudományi Közlönyben Tanács-Magyarország igazságszolgáltatását ismertette — tárgyismerete mellett — a személyes visszaemlékezés jogcímén. Utóbbi jogcím — e korszak gazdasági vonatkozású jogalkotásában való szerény közreműködés — vezette e sorok íróját is, amikor az alábbiakban a Magyar Tanácsköztársaság gazdaság-szabályozási rendszerének fontos megnyilvánulásait igyekszik meg-
rögzíteni.

Akár — Andics Erzsébet¹ — »a jelenlegi nagy szabadságharc főpróbájának« tekintjük is ezt a korszakot, akár Révai Józseffel² »elemi iskolának«, amikor csak elkezdttük tanulni a marxizmus—leninizmust, — e korszak tanulságai ma is rendkívül hasznosak és fontosak, s az akkor szerzett tapasztalatok demokráciánk számára ma is hatalmas erőforrások maradtak.

A következőkben azt kívánjuk vizsgálni, hogy 1919-ben a proletárdiktatúra kikiáltása a gazdasági élet átalakítása, újjászervezése tekintetében milyen átfogó, rendszerbeli változásokat vont maga után. Mi történt a kapitalista gazdasági rend forradalmi lebontása és az új szocialista rend kiépítése tekintetében.

Amikor a következőkben ez anyag ismertetésébe bocsátkozunk, egy pillanatra sem hagyhatjuk figyelmen kívül azt az alapvető szempontot, hogy e jelenségek kiértékelése elszigetelten nem mehet végbe. Mindig figyelemmel kell itt lennünk azokra az adottságokra és összefüggésekre, ame-

¹ Demokrácia és Szocializmus 1918—19-ben.

* Az állásfoglalás egyes hiányosságaira (ami az anyag kimerítő ismertetését nem érinti) visszatérünk.

(A szerk.)

² L. Révai Józsefnek a Magyar Munkásmozgalmi Intézet megalapítása alkalmával elmondott beszédét. (Megjelent az »Élni tudunk a szabadsággal« című kötetben.)

lyek a gazdasági élet átalakítását célzó rendelkezések életrehívásánál ténylegesen fennállottak, s azok kialakítására oly nagy befolyást gyakoroltak.

Nem hagyhatjuk itt elsősorban figyelmen kívül azt a körülményt, hogy a Tanácsköztársaság kikiáltása forradalmi úton, egyik napról a másikra jött létre. De éppen úgy szem előtt kell tartanunk e korszak terhes örökségét, azt, hogy a proletárdiktatúra kikiáltására egy súlyos, vesztes háború teljes szétesettségében került a sor. S a korábbi háború még füstölgő romjai között, az imperialista hatalmak ellenséges magatartása következtében, már itt volt az új háború is. A hadikommunizmus megnyilatkozásai ehhez képest ez időszakban nálunk is széles körben jelentkeztek.

Felmerülhet itt az a kérdés, hogy ebben a forradalmi légkörben milyen szerepe lehetett annak a gazdaságszervező feladatnak, amelynek szabályozási anyaga a jogban jut kifejezésre. Sztálin tanításából tudjuk, hogy a szocialista állam első fejlődési periódusában a főfunkció az ellenséges osztályok elnyomása és a külső támadások elleni védelem. De mihamar jelentkezik e fejlődés második periódusára jellemző gazdaságszervező funkció kibontakozása is. Az 1919 június 15-i Tanácskongresszuson megtartott beszédében mondotta Varga Jenő, hogy a kormányzótanács feladata hármas irányú: romboló, fenntartó és újjáépítő. Sztálin megállapítása szerint építő munka nélkül még polgárháborút sem lehet viselni. Bár a Tanácsköztársaság gazdasági rendszabályainak súlypontja valóban a mult romlására, emellett a legfontosabb szükségletek kielégítését fenntartó munkára esett, — az idő rövidségéhez képest meglepően széles körben érvényesültek az újjáépítést célzó megmozdulások is.

E viszonylag igen rövid időszak gazdasági jogalkotásának egyik legkiemelkedőbb jellegzetessége: a szabályalkotás bámulatosan széles köre. A legfontosabb célkitűzés: a kapitalizmus lerombolása és a szocializmus felépítése mellett, állandóan foglalkozni kellett a szűkösség és a háborúviselés kényszerrendjének alátámasztásával is. A pillanat szükséghelyzetének kényszerű megoldásait kellett számos vonatkozásban minden más szempontot megelőző sorrendben érvényesíteni.

A megoldásnak ez a rendszere jut kifejezésre a gazdasági élet szabályozására irányuló jogszabályalkotásban. Ez a jogalkotás jellegzetesen forradalmi jellegű. Átfogó, széleskörű, nagyvonalú ecsetkezelés, az elvek határozott, éles kihangsúlyozása, — rendszerint a részletek elhanyagolásával és a gyakorlati keresztülvitel vezérkari tervnek kidolgozása nélkül.

A Magyar Tanácsköztársaság, már fennállásának rövid tartamára való tekintettel is, csak az első lépéseket tehetette meg azon az úton, amelyet Lenin a forradalom legfontosabb céljaként jelölt meg: a burzsoá állami gépezet erőszakos szét-törése és annak újjal való felcserélése.

Az itt tárgyalt anyag feldolgozásánál a gazdaságszervező, a szocializmust építő szabályozási rendszerre kívántunk elsősorban tekintettel lenni. Az államosítás legfontosabb mozzanataira, a gazda-

sági szervezet kiépítésére és a legjelentősebb termelési ágakat és gazdasági tevékenységeket érintő szabályok ismertetésére szorítkozunk. Nem bocsátkozunk, az így is terjedelmes anyag gazdaságos körülhatárolása érdekében, a különlegesen hadi jellegű, zárolási, anyaggyaldalkodási, árszabályozási, forgalomkorlátozási rendelkezések ismertetésébe.

Úgy véljük, hogy ez anyag feldolgozásával nemcsak a forradalmi multtal szemben fennálló erkölcsi kötelezettséget rójuk le, hanem abból — pozitív és negatív irányban — mai építő munkánk számára is értékes és figyelemreméltó tanulságokat meríthetünk.

Az ipari, bánya- és közlekedési üzemek köztulajdonba vétele

A Tanácsköztársaság alapvető célkitűzésének megfelelően, nyomban kikiáltását követően adja ki a Forradalmi Kormányzótanács (továbbiakban F. K.) IX. sz. rendeletét, amely köztulajdonba veszi a kisipar kereteit meghaladó ipari, bánya- és közlekedési üzemeket. A rendelet szövege szerint azokat egycsapásra az egész proletariátus vezetése és az illető üzem munkásságának ellenőrzése alá helyezi.

A forradalmian szükséges rendelet az államosítás keresztülvitelének közélebbi módozatait nem állapítja meg. Nem foglalkozik ezzel valamilyen kiegészítő, további végrehajtási utasítás sem. A rendelet megállapítja, hogy azok az ipari, bánya- és közlekedési üzemek, amelyek 1919. március 22-én 20-at meghaladó munkáslétszámot foglalkoztattak, köztulajdonba kerülnek. A jogszabály nem rendelkezik arról, hogy a munkáslétszámba a tisztviselők beletartoznak-e. A rendelet további rendelkezései a köztulajdonba átvett üzemek vezetésének módját állapítják meg nagy irányvonalakban. E rendelkezésekkel az alábbiakban az államosított vállalatok szervezetének ismertetésével kapcsolatosan foglalkozunk.

A valóban forradalmi jellegű, a rendelet szövege szerint is egycsapásra végbemenő államosítás gyakorlati keresztülvitele az akkori válságos viszonyok között, a megfelelő előkészítés hiánya, a legkülönbözőbb természetű tárgyi és személyi akadályok következtében sok súlyos nehézségbe ütközött. Ezek a nehézségek főképpen két vonalon váltak érezhetőkké. Az egyik: az államosított vállalat belső vezetésének, szervezetének kialakítása; a másik a vidék bekapcsolása a kibocsátott rendelkezések megfelelő végrehajtásába. Utóbbi vonatkozásban gyakran jelentkeztek súlyos zavarok a közigazgatási gépezet rendkívül fogyatékos működése következtében. Így az államosításokkal kapcsolatosan a vállalat belső szervezetének és egy megfelelően működő gazdasági szervezetnek kiépítése vált az új gazdaságszervezés legjelentősebb problémájává.

E jogszabály alapján keresztülvitt államosítás eredményes befejezésére viszonylag rövid időn belül a bányaiparban került a sor. A munkás- és katonatanács 1919 június 15-i országos gyűlésén történt bejelentéséhez képest a bányászat államo-

sftása ez időpontig, tehát nem egészen három hónap alatt, teljes befejezést nyert és az üzemekben már százezer munkás dolgozott.

Az államosítás tervszerű keresztülvitelére hívta életre a F. K. LXIX. sz. rendelete az *ipari termelési tanácsok* intézményét. E termelési tanácsok feladatkörébe tartozott, az államosítás keresztülvitelénél való közreműködésen kívül, a termelés folytonosságának biztosítása is. A helyi és kerületi termelési tanácsokra való tagozódás azt a célt kívánta szolgálni, hogy a szociális termelés népbiztosságának megfelelő helyi szervek álljanak rendelkezésére. A termelési tanácsok tevékenysége egyébként, az országos gazdasági szervezet alábbiakban vázolt további kiépülésével kapcsolatosan, rövid időn belül megszűnt.

A gazdasági élet szervezete. A vállalat vezetése és szervei

A termelőeszközök átvételével együtt jár a termelés vezetésének átvétele is, — a tőkés igazgatás helyébe a munkásigazgatás lép. A vállalatban belül ennek szervezeti módját a már idézett F. K. IX. sz. rendelet olyként állapítja meg, hogy a köztulajdonba átvett üzemek élére *termelési biztost* állít, aki a proletárság összességének képviselője abban az üzemben, amelynek élére állították. A termelési biztos mellett, mint az illető üzem munkásainak képviselője, az ellenőrző munkástanács jelentkezik. E munkástanács legfontosabb feladataként a rendelet 4. §-a a proletár munkafegyelem megteremtését, a dolgozó néptulajdonának védelmét és a termelő munka ellenőrzését jelöli meg. A munkások számához képest az ellenőrző munkástanács 3—7 tagból áll. Ezek megválasztásánál megadja a szavazati jogot minden 18 évnél idősebb munkavállalónak.

Ez a szervezeti rendszer egyébként a vállalatok egyéb körére is kiterjedő államosítások során is megfelelő alkalmazást nyer. A különbség legfeljebb az, hogy egyéb jogszabályokban, így a kereskedelmi vállalatoknál, a termelési biztos helyett üzleti biztos, gyógyszeráraknál üzemi biztos stb. megjelöléssel találkozunk.

Varga Jenő a Munkás-igazgatásról szóló tájékoztató füzetében (Közoktatási Népbiztosság kiadása, 1919.) megállapítja, hogy a termelőbiztos és az ellenőrző munkástanács legfontosabb közös

feladata a termelés folytonosságának, valamint a munkateljesítmény fenntartásának és fokozásának biztosítása. Szerinte a termelőbiztosnak kell képviselnie az üzemnél az egész proletariátus érdekét, míg a munkástanács inkább az egyes üzem ügyeit intézi és a termelési biztost munkájában támogatja és ellenőrzi. Varga szerint komoly megfontolást érdemel az a kérdés, vajjon a Szovjetunió példájára nem kellene-e a termelési biztos az ellenőrző munkástanács tagjainak egy hányadát, a vállalati sovinizmus elkerülése érdekében, a vállalatban kívül álló személyek sorából kijelölni. Az ellenőrző munkástanács ugyanis egyes helyeken, szerepét félreértve, a régi kapitalista igazgatóság szerepét igyekezett utánozni. Az e részben felmerülő hibák kiküszöbölése érdekében hozza meg a Népgazdasági Tanács 1919 június 11-én megtartott választmányi ülésén, az utóbbi annak 78. sz. rendeletként napvilágot látott határozatát: az üzemi munkástanácsok ügyrendjének megállapítását. Ehhez képest a Népgazdasági Tanács bármikor újabb választást rendelhet el mind az üzemi ellenőrző munkástanács egy részére, mind annak egyes tagjaira nézve. A választásnál az illető szakszervezet kiküldöttjének is jelen kell lennie. Annak a helyes elvnek kidomborítása érdekében, hogy a munkástanácsi tagság nem a többiek feletti kiváltságot, hanem a munkássággal szemben való fokozottabb köteleességteljesítést jelent, az ügyrend előírja, hogy az ellenőrző munkástanács tagjai az üzem munkájában egyegy, hetenként kijelölt tag kivételével, kötelesek résztvenni és a megszabott munkaidő egész tartama alatt dolgozni. A munkafegyelem biztosítását célozza az a rendelkezés is, mely szerint az ellenőrző munkástanács a rendes munkaidőben gyűlést, vagy értekezletet nem tarthat.

Az ellenőrző munkástanács és a termelőbiztos között felmerülő vita esetén — a F. K. IX. sz. rendeletének 6. §-ához képest — a döntésre a Szociális Termelés Népbiztossága, — utóbb a Népgazdasági Tanács illetékes főosztálya hivatott. A döntés megtörténteig, a vállalatvezetés folytonosságának biztosítása érdekében, a termelési biztos rendelkezését kell követni.

A képviselői jog kérdésében, a kifelé való jogviszony szempontjából, átfogó rendelkezéssel nem találkozunk. Az ellenőrző munkástanácsnak fentebb ismertetett ügyrendje, az a beosztási rend-

1951. évi HATÁRIDŐNAPLÓ

Tartalmazza: A fontosabb igazságügyi hatóságok stb. címanyagát, az okirati és törvénykezési illetékeket, a döntőbizottságok, a szállítási szerződések joganyagának, a Szakszervezetek Országos Tanácsa betegbiztosítási szervezetének, valamint az egyenesadók ismertetését, továbbá az 1950. évben alkotott jogszabályok összesített, szakok szerint csoportosított mutatóját stb. — A határidőnapló a munkásmozgalom történetének nagy eseményeit a naptári előjegyzési részben, rövid feljegyzések alakjában közli.

ÁRA: kötve 50.— Ft.

Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó kiadása

szer, hogy a tanács egy-egy tagja hetenként folyamatosan résztvehet az ügyintézésben, arra a szándékra mutat, hogy az államosított üzem cégét a termelési biztos és egy üzemi munkástanácsi küldött együttesen jegyezzék. Ez a kérdés gyakorlati szempontból különösebb jelentőséget nyert az egyes vállalatok pénzgazdálkodásával kapcsolatosan. Minthogy az államosított vállalatok egész fizetési forgalmukat, a munkabérek kifizetésétől eltekintve, a pénzügyintézetek útján bonyolították le, fontossággal bírt a pénzügyintézetekre nézve annak megállapítása, hogy az államosított üzemek képviselőjére ki jogosult. Ezért bocsatja ki a pénzügyintézetek direktóriumára már 1919. április havában a pénzügyintézetek felé azt az utasítást (49. sz. alatt), mely szerint a korábbi cégszerű aláírás helyett a termelési biztos és a munkástanács egy tagja jegyzi a céget.

Országos szervek

A gazdasági proletárigazgatás helyi szervei: a termelési biztos és az ellenőrző munkástanácsok felett a gazdasági élet egyetemlegességére kiterjedő hatáskörrel a proletárigazgatás országos szervei fejtik ki irányító tevékenységüket. A legfontosabb csúcsszervezet a Népgazdasági Tanács, amely a május 20-án megjelent 97. sz. rendelet értelmében a proletárállam gazdálkodásának egységes vezetésére és ellenőrzésére hivatott. A Népgazdasági Tanács mellett, mint a gazdasági igazgatás országos szervei, a *Népgazdasági Tanács különböző osztályai, a szakszervezetek és a revizori ellenőrzés* jelentkeznek. A Népgazdasági Tanács működésének jelentőségét domborítja ki az a körülmény is, hogy annak életrehívásáról a Tanácsköztársaság Alkotmányának 32—37. §-ai rendelkeztek. A Népgazdasági Tanács hatásköre a termelésnek és javak elosztásának egységes irányítására, a gazdálkodást tárgyaló rendeletek kibocsátására és végrehajtására, valamint a termelés és elosztás műszaki és gazdasági ellenőrzésére terjed ki. A Népgazdasági Tanács döntő fontosságú hatáskört nyert az ország gazdasági életének irányításában s az államhatalom egységének jegyében egyesítette a jogszabályalkotási, végrehajtási és ellenőrzési hatásköröket. A gazdasági kérdéseket érintő rendeletek kiadására a Népgazdasági Tanács jogosult, azzal a korlátozással, hogy az elvi jelentőségű jogszabályok kibocsátásához a kormányzótanács jóváhagyása kérendő ki.

A Népgazdasági Tanács, mint központi szerv, magába olvasztotta a korábban önállóan működő gazdasági minisztériumok feladatkörét betöltő népbiztoságokat. Ezek, mint a Népgazdasági Tanács főosztályai, az egyes tárcák ügycsoportjai szerint oszlottak meg. A létrehívott 9 főosztály közül különösebb jelentőséggel elsősorban a koordinálásra és egységes irányításra hivatott általános gazdasági, a termelést és anyaggazdálkodást általánosan irányító, továbbá a gazdasági szervezés és az ellenőrzés végzésére hivatott főosztályok bírtak. A termelési és anyaggazdálkodási főosztály feladatkörébe tartozott az akkori rendkívül súlyos körülmények között csaknem meg-

oldhatatlan nehézségeket jelentő termelési terv megállapítása, annak eldöntése, hogy milyen sorrendben, mennyiségben és minőségben termeljenek. A gazdasági szervezési és ellenőrzési főosztály a Tanácsköztársaság egész gazdasági életének megszervezése és az üzemek gazdaságosságának ellenőrzése tekintetében látta el fontos feladatkörét.

A Népgazdasági Tanács irányító szerveiként az elnökség és a választmány működtek. Az elnökség tagjai a főosztályokat vezető népbiztosok. A korábbi miniszteriális szervezet mellett ez a gazdasági minisztertanácsnak felelt meg. Az elnökség a Népgazdasági Tanács irányító szerveként működött és rendelkezett az ügycsoportok beosztása tekintetében is.

Fontos hatáskört biztosított a jogszabály a választmánynak is. Annak véleményét minden fontosabb ügyben ki kellett kérni, de saját kezdeményezéseivel is felléphetett, s hivatva volt a gazdasági élet összes fontosabb, aktuális kérdéseiben állást foglalni. A választmány működése biztosította a Népgazdasági Tanácsnak a szakszervezetekkel való szerves együttműködését. A választmány tagjai a Szakszervezeti Tanács, a különböző szakszervezetek, valamint a vidék részéről a kerületi ipari termelési tanácsok kiküldötteiből kerültek ki, s a dolgozók befolyása a N. T. ügyintézésére ilymódon nyert megoldást. A demokratikus ellenőrzés elvét érvényesítette az a rendelkezés, hogy a N. T. minden főosztálya köteles havonként legalább egyszer az elnökség elé beszámolót terjeszteni a hatáskörébe tartozó ügyek állásáról. E beszámoló megvitatás céljából a választmány elé került.

A Népgazdasági Tanács országos jelentőségű, átfogó munkásságának eredményességét a vidék intézményes bekapcsolásával kellett biztosítani, ami megfelelő szervezeti megoldást igényelt. A vidéki közigazgatás szervezetlensége, elmaradottsága, működésének tárgyi és személyi fogyatékosai, sok esetben a végrehajtó hatalom teljes hiánya a fennálló közigazgatást alkalmatlanná tették a gazdasági élet súlyos problémáinak megoldására, a proletárigazgatás követelményeinek érvényesítésére. A vidéki szervezet kiépítése érdekében hívta életre, átmenetileg, egy hónap tartamára, a 45. N. T. sz. rendelet a kerületi Népgazdasági Tanácsokat, mint az N. T. szerveit. Az országnak gazdasági kerületekre való beosztása alapján az itt felállított szervek intézték és ellenőrizték kerületük összes gazdasági ügyeit. Akár kerületi, akár országos érdekű gazdasági ügyekben kezdeményezéssel is felléphetek. A kerületi Népgazdasági Tanácsban megfelelő képviselőket nyertek a szakszervezetek helyi csoportjai, a munkás-, katonai- és földművestanácsok, termelészövetkezetek. A kerületi tanácsok végrehajtó szerveiként a kerületi gazdasági hivatalok működtek. Ezek hajtották végre a kiadott rendeleteket és utasításokat, a szükséghez képest karhatalom igénybevételével. Az egyes népbiztoságok külön szervei a kerületi Népgazdasági Tanácsba, illetve a kerületi Gazdasági Hivatalba olvadtak be. A Tanácsköztársaság Alkotmánya,

mint ezt az F. K. CXXX. sz. rendelete megállapítja, a Népgazdasági Tanácsnak ezt a külön kerületi szervezeti rendszerét megszüntette. Átfogóbb rendelkezéssel, a kerületi és helyi tanácsok felállításával létesült az a szervezet, amely a Kerületi Népgazdasági Tanács feladatkörét is ellátta. A helyi tanácsok irányító befolyásának megállapítása mellett ez a jogszabály Kerületi Gazdasági Hivatal felállítását írta elő. Ennek élén a Népgazdasági Tanács által kinevezett kerületi biztos állott, egyébként a Hivatal a Tanács főosztályainak megfelelő módon tagozódott. A Kerületi Gazdasági Hivattal teremtette meg a Népgazdasági Tanács azt a vidéki szervezetet, amely a közigazgatás működésének fogyatékosága következtében, a vidék gazdasági életének irányítása és vezetése szempontjából annyira szükségesnek mutatkozott.

A gazdasági élet e szervezeti kiépítésével fontos új feladatkörhöz jutottak a szakszervezetek. A proletárdiktatúra kikiáltása alapvetően megváltoztatta a szakszervezetek szerepét és helyzetét. A régi ideológia és gyakorlat emberei, a szakszervezeti élet vezetői, az osztályharc vonalán a munkavállalói érdekek érvényesítését tartották legfontosabb feladatuknak. A proletárdiktatúra kikiáltása s az azzal együttjáró, széles körben végrehajtott államosítások alapvetően megváltoztatták a munkásságnak munkájához való viszonyát. Az akkori rendkívül súlyos gazdasági és külpolitikai viszonyokra való tekintettel is, elsősorban a termelés folyamatos fenntartásáért kellett emberfeletti küzdelmet folytatni. A változott körülmények között a szakszervezetekre mindenekelőtt az új feladatok tudatosítása: a termelés szervezésének, a munkafegyelem fenntartásának és a munkateljesítmény ellenőrzésének kötelezettsége hárult. Ennek intézményes lehetőségét biztosította, megfelelő szervezeti rendezés útján, a Népgazdasági Tanács választmányának összetétele és hatásköre. Ez a lényegesen változott szakszervezeti feladatkör jut kifejezésre a Népgazdasági Tanács LXXVIII. sz. rendeletének 48. §-ában is, amikor ez kimondja, hogy a szakszervezetek kötelesek a szakmájukhoz tartozó üzemekbe, a munkateljesítmény és munkafegyelem ellenőrzése végett, repülőbizottságokat küldeni. A bizottságok az általuk tapasztalt mulasztásokról az ellenőrző munkás-tanácsot, szükség esetén a Népgazdasági Tanácsot tájékoztatni kötelesek. Varga Jenő a Munkásigazgatásról szóló, már idézett tanulmányában mutat rá arra, hogy a szakszervezetek, amelyek az egyes üzemekkel szemben a munkásság összességét képviselik, erélyesebben és határozottabban léphetnek fel a munkateljesítmény fokozása érdekében és érvényesíthetnek a fegyelem szempontjából is nagy erélyt. Ezért látja a szakszervezetekben a proletárigazgatás egyik legfontosabb szervét.

A szociális termelés helyes megszervezése, a sok irányban jelentkező nehézségek leküzdése,

a kizsákmányoló rétegekkel szemben az osztályharc folytatása, a számos helyen kifejezésre jutó ellenséges befolyások kiküszöbölése az új proletárállam funkciói körében különösen kidomborították az ellenőrzés fontosságát és jelentőségét. A Népgazdasági Tanács egyik főosztályának hatáskörébe tartozott az üzemek szervezése és ellenőrzése. E fontos ellenőrzési feladatkört a Népgazdasági Tanács szakmai szakcsoportok felállítása útján igyekezett megoldani. 14 ilyen szakcsoportot állított fel, melynek mindegyike egy-egy szakmához tartozó üzem ellenőrzésével és megszervezésével foglalkozott. A revízió igazgatási szerveként a Pénzügyi Központ működött. Feladata elsősorban az üzemeknél mutatózó, a termelést gátló körülményeknek, valamint az esetleges visszaéléseknek megállapítása volt, s figyelemmel kellett kísérni elsősorban a régi tulajdonosoknak, de az üzemek új vezetőségének esetleges visszaéléseit is. A revízió további, a Tanácsköztársaság rövid fennállása alatt gyakorlatilag alig érvényesített feladatköre az üzemeknek a gazdaságos termelés szempontjából való újjászervezése volt. Pénzkiutalások csak a vállalatokhoz kiküldött revizorok által láttaozott előirányzat alapján történhettek. Az akkori viszonyoknak megfelelően, hosszabb tartamú tervek helyett 1–2 hetes előirányzatok készülhettek, ezeknek megfelelő ellenőrzése és a revizor hozzájárulása alapján tehettek eleget az államosított üzemek a pénzügyi intézeten át fizetési kötelezettségeiknek. A bankszámla egységesítése és egy pénzügyi intézeten való kezelése tette az ellenőrzést hatékonyabbá és közeledett az egyszámla gondolkörre felé.

Az üzemeknek az üzembiztonság és gazdaságosság szempontjából való ellenőrzésére irányult a *műszaki üzembiztonságok* megszervezése. A Népgazdasági Tanács által irányított és a Pénzügyi Központ útján megszervezett revízió az általános ügy- és számvitel, a pénzgazdálkodás és a nyilvántartások ellenőrzésére volt elsősorban hivatott. A műszaki üzembiztonságok feladatkörét képezte volna a technika vonalán felmerülő ellenőrzés hatékony végrehajtása. E műszaki felügyelőségek felállítására egyébként a Tanácsköztársaság ideje alatt csak az előkészítés állapotába jutott, a műszaki ellenőrzés személyzetének kiképzésére hivatott műegyetemi tanfolyam megszervezésével.

Az államosított vállalatok egységes szervezetbe foglalása

Az iparvállalatoknak az állam részéről történt átvétele után mihamar jelentkezett az a szükségérzet, hogy ezek számára megtalálják a megfelelő szervezeti formát, oly rendszert, amely új keretben és célkitűzések mellett biztosítja az új szellemben dolgozó vállalatok hatékony működését. Első lépésként, a korábbi helyzet felszámolása érdekében, rendelte el a Tanácsköztársaság a régi cégek szétbontását. Ezzel akarta kidomborítani a végbement gyökeres változásokat, azt, hogy a régi helyébe új gazdálkodási rendszer lépett, a kapitalista tulajdonost a proletárállam váltotta fel,

De ez érzékelhetővé kívánta tenni a változást abban a vonatkozásban is, hogy az egyes vállalatokon belül érezhető sovinizmust a közösségi gondolatnak kell felváltania. Új szervezeti megoldásként az *üzemközpontok* intézményének életrehívását rendelték el. A Népgazdasági Tanács 44. sz. rendelete mondja ki a köztulajdonba vett üzemeknek szakmánkénti üzemközpontokban történő egyesítését. A köztulajdonba vett egyes üzemek elnevezését, a régi cégszövegtől függetlenül, a szakmai üzemközpont állapítja meg. A rendelet kihirdetése napjával, 1919 június 14-ével minden köztulajdonba vett üzem cége magánjogi vonatkozásban felszámolásra került. Az új rendszer a szakmai üzemközpontokat önálló elszámolási egységgé tette meg és ennek megfelelően az államosított üzemek gazdasági és pénzügyi vezetését, könyvvitelét a szakmai központ intézi. Ezzel az államosított üzemek korábbi magángazdasági jellege, önálló könyvelése és pénzügyi ügyvitele megszűnt.

Az általános elvi rendezés gyakorlati végrehajtása természetesen sok részletmunkával járó előkészítést igényelt. A feladat súlyosságához képest, viszonylag gyors ütemben nyert megoldást a malomipar részére a Malomipari Központ életrehívása a 43. N. T. sz. rendelettel. Előrehaladt a textil-, szén- és téglaiipari üzemközpontok megalakításának előkészülete. Legkorábban július 1-ével jelentkezett ez a teljes központosítás a szénbányászat körében. Egyesítették a Tanácsköztársaság szénbányáinak egész központi számvitelét. Megtörtént az összes folyószámlák egyesítése. A szénbányák irányítására központi ügyvezetőséget létesítettek. Az üzemközpontok kiépítése egyébként e szakmák nagy részében a Tanácsköztársaság rövid fennállására való tekintettel, befejezést nem nyerhetett.

Földreform

A Tanácsköztársaság földreformjának tömör jellemzésével Rákosi Mátvás a Kommunisták Pártjának fennállásának 30. évfordulója alkalmával megállapította, hogy »a földet elvettük ugyan a nagy birtokosoktól, de nem adtuk oda egyéni tulajdonba a parasztságnak. Ez is azt mutatja, hogy nem értettük meg az orosz forradalom egyik főtenyezőjét, a munkás-paraszt összefogást.«¹

Az 1919. évi munkásforradalom politikai mérlegének megállapításánál kétségtelenül súlyos tehertételként jön figyelembe az a hatás, amit a nagybirtok tényleges felszámolásának elmaradása a parasztságra gyakorolt.

A felosztás megtörténte esetén a parasztságnak túlnyomó része, a földnélküli és törpebirtokos parasztek hatalmas tömege a proletárforradalom lelkes támogatója lett volna. Ennek hiányában az ellenforradalom egyik tényezőjévé vált.

Ennek megállapítása mellett rá kell azonban mutatnunk arra, hogy a földbirtokpolitika kérdésében lényeges szerepet játszott a blokád alatt álló ország termelése folytonosságának minél megfelelőbb biztosítása. A minden irányban mutat-

kozó nehézségek mellett, a nagyüzem termelésfeleslegének összegyűjtésével, könnyebben lehetett megoldani a városi proletariátus élelmiszerellátását is. A tények valóban azt igazolták,¹ hogy a városban lakó proletariátusnak, számottevő mennyiségben, az államosított nagygazdaságok szállították az élelmet.

A földkérdés megoldása tekintetében a Forradalmi Kormányzótanács XXXVIII. sz. rendelete tartalmazza az alapvető rendezés irányelveit. A rendelet vezérlő gondolata, az akkori jogalkotásban szokásos forradalmi tömörséggel, hogy Magyarország földje a dolgozók társadalmáé, hogy aki nem dolgozik, annak tulajdonában föld nem maradhat. Ehhez képest minden közép- és nagybirtok általában, a hozzátartozó élő és holt felszereléssel, mezőgazdasági ipari üzemekkel együtt, minden megváltás nélkül a proletárállam tulajdonába megy át. Kimondja ez a rendelet azt is, hogy a köztulajdonba átment földbirtok és felszerelés nem osztható fel. A köztulajdonba vett földbirtok a mezőgazdasági proletárok szövetkezeti kezelésébe adandó át. A kis- és törpebirtok a hozzá tartozó házzal és melléképületekkel továbbra is magántulajdonban marad. Ez alapvető rendelet végrehajtásaként a F. K. XL. sz. rendelete intézkedik a földbirtokrendezés keresztülvitele és a termelés folytonosságának biztosítása érdekében a községi, járási és vármegyei birtokrendező és termelést biztosító bizottságok életrehívásáról. Birtokrendezési ügyekben e bizottságok jogosultak az intézkedésre. A bizottságok tagjai a földműves proletariátus képviselői, akiket munkájukban a kiküldött szakember, gazdasági biztos közreműködése támogat.

A továbbiak során megállapítást nyert, hogy 100 kat. hold szántó, illetőleg 10 kat. hold szőlő az a birtoknagyság, amelynek mértékéig a föld magántulajdonban maradhat. Az ebbe a kategóriába eső parasztság és birtokos osztály termelési kedvének fokozása érdekében a F. K. LXXXVIII. sz. rendelete a magántulajdonban maradt földbirtokokra s a hozzá tartozó házakra és melléképületekre vonatkozóan adómentességet biztosított, kimondván egyben azt is, hogy a már korábban kivetett közadótartozások hátralékát is elengedi.

Ha az itt vázolt rendelkezés gyakorlati keresztülvitelét, az annak nyomán kialakult helyzetet vizsgáljuk, úgy a tanácsok kongresszusán, valamint az egyéb hivatalos megnyilatkozásokban kifejezésre juttatott megállapításokhoz képest az alábbi helyzetkép rajzolható meg: A szocializáló rendelet következtében 7 millió kat. hold föld került köztulajdonba. Magántulajdonban maradt 6 millió háromszázezer kat. hold szántó, 2 millió hold erdő, több mint 1 millió hold legelő, félmillió hold rét és kb. 200.000 kat. holdra rúgott a szőlő és gyümölcsös. A termelés folytonosságának fenntartása érdekében az államosított nagybirtok

¹ A Tanácsköztársaság fennállásának tartama alatt ez irányban elhangzott kijelentéseken kívül utalunk e részben Szántó Béla »Oszályharcok és proletárdiktatúra« című és Varga Jenő »A földkérdés a magyar proletárforradalomban« című művében (mindkettő megjelent Moszkvában, 1920-ban) foglalt megállapításokra.

¹ Rákosi Mátvás: »Építjük a nép országát« (68. lap).

vezetésére mindenütt szakembert állítottak. Ez rendszerint a korábbi gazdatiszt volt, igen sok esetben azonban a régi tulajdonos lett a kormány által kinevezett termelői biztos. Varga Jenő megállapítása szerint e megoldás súlyos hátránya abban jelentkezett, hogy a külső kép szerint ezekben az uradalmakban látszólag nem történt semmi változás. A régi tulajdonos mint termelői biztos korábbi helyén maradt. A kastélyban továbbra is ugyanúgy élt, régi hintóján járt, ugyanaz a cselédség vette körül és azt az életmódot folytatta, mint korábban.

Elhibázottnak bizonyult az a parasztság megnyugtatására irányuló gesztus is, amely a fentiekben ismertetett rendelet intézkedéseire képest, a közadók elengedésében jelentkezett. A Tanácsköztársaság e rendelkezés meghozatalával azt kívánta elérni, hogy politikailag a parasztságot legalább is semlegesíteni tudja. Azt remélte, hogy az adóelengedés a parasztság körében kellő rokonszenvet fog kiváltani és ennek kedvező hatásai politikai vonalon is mutatkozni fognak. Ez az adóelengedés azonban a várt hatást nem érte el. Nemhogy rokonszenvet vagy megnyugtatást ébresztett volna, hanem nagy nyugtalanságot váltott ki, mert azt az ellenforradalmi agitációt erősítette, hogy a kormány már azért nem szed adót, mert a paraszt földjét is el akarja venni.

Termelőszövetkezetek

A nagybirtok állami tulajdonba vételének gyakorlati keresztülvitelénél elvi megállapítást nyert, hogy a közvetlen állami kezelésbe vétel helyett messzemenő autonómiát kell biztosítani az egyes kerületi szerveknek és a falusi tanácsoknak. Ehhez képest a köztulajdonba vett nagybirtok gazdálkodási rendszerében a Forradalmi Kormányzótanács a *termelőszövetkezeteknek* kívánt megfelelő irányító szerepet biztosítani.

A termelőszövetkezeti rendszernek ily kiépítésére a Tanácsköztársaság rövid fennállása alatt nem kerülhetett sor. Ezirányú kezdeményezések azonban több vonalon is jelentkeztek. Ilyennek tekinthetjük az ország egyes részeiben ténylegesen kialakult helyzetet, egyes szövetkezeteknek helyi kezdeményezés alapján a központi kormányzat támogatása és elismerése mellett történt megalakítását. A másik: a tervezések és előmunkálatok, amelyek a megoldás irányvonalát jelölték ki. Az első vonatkozásban különös figyelmet érdemelnek a Somogy megyei földművesszövetkeze-

tek.¹ Somogy megyében közvetlen akció útján már a proletárforradalmat megelőzően, 1919. március 4-én birtokba vették a Magyar Általános Hitelbank alapításaként működő Mezőgazdasági Ipari (Georgia) Rt.-nek 40.000 holdas ingatlanát. Ez a birtokbavétel a Párt vezetőségének kezdeményezésére és közreműködésével történt, azt a munkásság képviselői hajtották végre. A részvénytársaság által bérelt nagybirtokot a termelőszövetkezet tényleges kezelésébe vette át, az ahhoz tartozó gyárakkal együtt. Ez a szövetkezet volt a magva annak a további szervezetnek, amely március 21-e után működését Somogy megye valamennyi nagybirtokára kiterjesztette. Itt már kiépült egy rendezettebb szervezési forma is. A megyei központ alá tartoznak a járási felügyelőiségek. Ezek alá az egyes főintézők, akik három-négy, külön intéző vezetése alatt álló 5–6000 holdas területrészt felett rendelkeznek. Járási felügyelő, főintéző és intéző a szakképzett gazdatisztok köréből került ki. Hasonló elvek szerint nyert rendezést a Fehér megyei termelőszövetkezetek ügye is.²

A Somogy megyeihez hasonló megoldás kialakítását előmozdította az a személyi vonatkozású körülmény is, hogy Fehér megye termelőszövetkezetének kiépítésére ugyanaz a személy nyert megbízást, aki már ezzel Somogy megyében is foglalkozott. Fehér megyében, a korábbi közigazgatási járásoktól eltérően, a termelési szövetkezetek céljára új járási beosztás történt. Minden járás élére egy főintézőt állítottak. A 7 járási főintéző mellett minden 6000 hold területre egy intéző jut. Az okleveles gazdák mellett elég nagy számban a volt földbirtokosok is alkalmazást nyertek.

Figyelmet érdemel, hogy a szövetkezeti tagok jogai és kötelezettségei a Somogy megyei földművesszövetkezeteknél hogyan nyertek megállapítást. A termelőszövetkezeti tag a kollektív szerződésben kikötött járandóságát kapta meg első sorban.

Elvileg megállapítást nyert ezenkívül az is, hogy amennyiben egyes üzemek nyereséget érnek el, abból részint közvetlenül, részben a közösséget érintő szociális és kulturális juttatások útján, a tagok megfelelően részesednek.

¹ L. »Somogy megyei földművesszövetkezet« című kiadványt. Megjelent a Közoktatásügyi Népbiztosság kiadásában, Bp. 1919.

² L. »Fehérvári könyv. Termelőszövetkezet Fehér megyében« című füzetet. A Közoktatásügyi Népbiztosság kiadása. Bp. 1919.

1951. évi ZSEBNAPLÓ

Tartalmazza: a polgári és büntető illetéktáblázatot, díjszabásokat, polgári és büntető értékhatárokat, betűrendben a törvénykezési, okirati illetékeket stb.

Ára: kötve 16.— Ft.

Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó kiadása

A szövetkezeti tag kötelezettségei eltérő módon alakulnak azokra a szövetkezeti tagokra nézve, akik egész évre kötötték le magukat, és azokra, akik csak korlátozott tartamú foglalkoztatást vállaltak. Utóbbiak kötelezettsége rendszerint 120 munkanapra terjedt. Ezek többnyire olyan törpebirtokosok voltak, akik saját földjükön is dolgoztak. A szövetkezeti tagok általában a ténylegesen teljesített munkanapok arányában nyerték el díjazásukat. A munkaidő, a mezőgazdasági munka természetének megfelelően, évszakonként különböző volt. Az átlag napi 10 órában nyert megállapítást. A szövetkezet szervezésében a bizalmi rendszer kiépítése biztosította a szövetkezet tagjainak az üzem vezetésében való közvetlen közreműködését.

Az említett megyékben és az ország egyéb pontjain is a gyakorlati alkalmazásba vett megoldás teljes kiépítésének az idő rövidege szabott határt.

Nem érdektelenek azok az előkészítő munkálatok sem, amelyek a termelőszövetkezeti kérdések jogszabály útján való rendezésére irányultak. Az az alaprendelet, amelyben a Földművelésügyi Népbiztosság a termelőszövetkezetek megalkotásáról rendelkezik, csak azt a megállapítást tartalmazza, hogy a köztulajdonba vett birtokon leltár veendő fel. A termelőszövetkezet szervezetét szabályozó rendelet már nem látott napvilágot. Azok működése a gyakorlatban az alábbiak szerint alakult.¹ A szövetkezetbe általában a dolgozó parasztságnak az a része tömörült, amely a köztulajdonba vett nagybirtokon mint cseléd, munkás, korábban is foglalkoztatást nyert. Szövetkezeti tag általában 16 éven felüli munkás lehetett. Mezőgazdasági munkásokon és kisgazdákon kívül tagok lehettek az ott dolgozó iparosok is, akik a földmunkásokkal azonos elbírálás alá estek. Minthogy a szövetkezetnek, a Somogy megyei példa szerint, tagja lehetett az is, aki munkáját csak részben kötötte le, elvileg fennállott a lehetősége annak, hogy a tagok teljes munkaidejüket a szövetkezet számára nem kötötték le. A Földművelésügyi Népbiztosság előkészítése alatt álló tervezet szerint a szövetkezet élére gazdasági vezetőséget kell állítani. Ennek feladata az üzem menetére felügyelni, elkészíteni az üzemterveket, megfelelő szaktudással intézni a szövetkezet ügyeit. E vezetők képviselik kifelé is a szövetkezetet. A gazdasági vezetőség legalább 7 tagú, hogy minden napra legyen egy olyan megbízott, aki otthon marad, míg a többiek egyébként rendes munkájukat végzik. A gazdasági vezetők ellenőrzésére, elsősorban a helyes pénzkézelés és könyvvézés szempontjából, a bizalmi testület lett volna hivatva, amely a szövetkezeti tagok szakmánkénti csoportokban történő választása útján alakul meg. Felmerült az a gondolat is, hogy a munkásság köréből alakult választott bíróság fegyelmi hatáskört gyakoroljon a meg nem felelő munkateljesítmény,

szándékos és gondatlan magatartás esetére, a megfelelő munkafegyelem biztosítása érdekében. A jövedelemből mindenki végzett munkája arányában részesül, a gazdasági év végén megállapítható eredmény arányában. A felosztást a gazdasági vezetőség és a bizalmi testület együttesen állapította volna meg.

A pénzügyi intézetek proletárigazgatás alá vétele

A F. K. egyik legsürgősebb és legfontosabb intézkedésének tekintette a pénzügyi intézetek állami kezelésbe való vételét. Erről szól a XII. sz. rendelet, amely már március 26-án, a proletárdiktatúra kikiáltását követő legközelebbi napokban látott napvilágot. E rendelet felhatalmazta a pénzügyi népbiztost azon pénzügyi intézetek vezetésének átvételére és ellenőrzés alá helyezésére, amelyeket erre alkalmasnak tart. A pénzügyi intézetek államosításának oly értelemben való elrendelésére azonban, mint ahogy ezzel az iparvállalatok körében találoztunk, nem került sor. Az államosítás elvi kimondása mellett a pénzügyi intézeteknek proletárigazgatás alá vonása kívánta biztosítani azt a célt, hogy az ország akkori területén működött 800 pénzügyi intézet, a kezelése alatt álló mintegy 8 milliárd korona névértékű betéttel s ezt még valamivel meg is haladó értékpapírbirtokkal, a F. K. közvetlen rendelkezése alá kerüljön. A vezetés átvétele, illetőleg az ellenőrzés alá helyezés sem történt egyébként általános érvényű, átfogó szabályozással. Az a rendszer érvényesült itt, hogy külön megjelölték és közhírré tették azoknak a pénzügyi intézeteknek a névsorát, amelyekre a rendelet hatálya kiterjedt. Az említett 800 pénzügyi intézet valójában nemcsak az ország gazdasági és pénzügyi életének korábban irányító szerepet játszó nagy pénzügyi intézeteit ölelte fel, s ennek körébe nemcsak a Pénzügyi Intézetek Központ kötelékébe tartozó tényleges pénzügyi tevékenységet kifejtő bankok tartoztak, hanem nagy számban a pénzügyi váltó és banküzlet elnevezés alatt működő tőzsdéi cégek is.

Pénzforgalmi és betét szabályozások

Az idézett XII. sz. rendelet a pénzügyi intézetek vezetésének átvételével egyidejűleg zárta a pénzügyi intézeteknél elhelyezett folyószámla- és egyéb betéteket is. Ehhez képest a pénzügyi intézeteknél elhelyezett takarékos- és folyószámlabetétekből havonta mindenki betétjének 10%-át, legfeljebb azonban 2000 koronát vehetett fel. Múltányalást érdemlő esetekben (betegség, rokkantság, házasságkötés, szülés stb.) kerülhetett a sor további, de 1000 koronát meg nem haladó összeg folyósítására. Munkabérekre, tisztviselői fizetésekre a betétfelvétel minden korlátozás nélkül megtörténhetett, de a tényleges munkabérszükségletet a termelési biztosnak kellett igazolnia. Külön rendelkezések állapították meg a kereskedelem és a földbirtok üzemviteli céljaira szükséges betétek felvételének lehetőségét.

A rendelet intézkedik az átutalás lehetőségéről és megállapítja, hogy tanácsi ellenőrzés alatt

¹ Hortobágyi László cikke: »Mezőgazdasági termelőszövetkezetek«. (Megjelent: »Szociális termelés« 1919. 8. szám, 31. lap.)

álló pénzüintézetek egymásközi forgalmában az átutalás minden korlátozás nélkül eszközölhető. Kiegészíti ezt az a további, a Pénzügyi Népbiztoság 10. P. N. sz. rendeletében foglalt rendelkezés, amely szerint az 500 koronát meghaladó tartozást az adós nem köteles készpénzben a hitelező kezéhez lefizetni, hanem a teljesítés a Pénzügyi Népbiztos ellenőrzése alatt álló pénzüintézethez való átutalás útján is eszközölhető. Külön részletes rendelkezések állapítják meg a folyószámla- és betéttulajdonosok személyi igazolásának módzatait.

Az új betétképzés lehetőségének előmozdítása érdekében május 27-én lát napvilágot a Pénzügyi Népbiztoság 29. P. N. sz. rendelete, amely a rendelet megjelenését követően elhelyezett folyószámla- és egyéb betétekre nézve a teljes szabad rendelkezési jogot állapítja meg. E szabad betétek a kamatozás, átutalás, felvétel lehetősége szempontjából különleges előnyöket élveznek. A szabad betétből átutalt összegek átutalás esetén is megtartják e jellegüket.

További rendelkezés az 5000 koronát meghaladó régebbi takaré- és folyószámlabetétek egyesítését rendeli el. Ennek folyományaként a különböző pénzüintézeteknél elhelyezett betétek, a fél külön kérelmének hiányában, a lakóhelyhez legközelebb eső pénzüintézetnél egyesítendők.

Többszöri részletes szabályozás tárgyát képezte az üzem folytatásához szükséges takaré- és folyószámlabetétek mikénti felhasználása.

A pénzüintézetek vezetése és ellenőrzése

A pénzüintézetek proletárigazgatás alá vételét kimondó jogszabály a vezetés és ellenőrzés módja tekintetében csupán azt a rendelkezést tartalmazza, hogy a pénzüintézeteket a pénzügyi népbiztos által kinevezett ellenőrző megbízottak vezetik. Ugyanez a rendelet egyben kimondja azt is, hogy a pénzüintézeteknek azon igazgatói, akiket népbiztosi utasításra el nem mozdítottak, kötelesek munkájukat továbbra is rendszeresen ellátni, s az elmozdított igazgatókat is terheli a felvilágosításadás kötelezettsége. A továbbra is működő igazgatók fizetésének 3000 koronában történt megújítása juttatja már itt is kifejezésre a bekövetkezett lényeges változást. Az a szervezeti megoldás, amellyel a vállalatok egyéb körében találkozunk, — a vezetés kettőssége, a termelőbiztos, ellenőrző megbízott és a vele együtt működő ellenőrző munkástanács — itt csak későbbben érvényesül. Az ellenőrző munkástanács életrehívásáról a pénzüintézetek körében csak a 33. P. N. sz., május 16-án kelt rendelet intézkedett.

A pénzüintézeti szervezet általános vezetését és irányítását egyébként a pénzügyi népbiztoság az általa már április hó elején életre hívott 5 tagú, »Pénzüintézetek Direktóriumuma« elnevezésű új szervezetre bízta. Ennek hatáskörébe tartozott a pénzüintézetek központi irányítása és ellenőrzése. E szerv fontos hatáskört nyert a pénzüintézetekkel kapcsolatos intézkedések tekintetében is. Ez a direktóriumai szervezet június hó végéig maradt érvényben. A Népgazdasági Tanács meg-

szervezése után a pénzüintézetek központi irányítása és ellenőrzése, valamint a pénzüintézetek kérdését irányító hatáskör a Népgazdasági Tanács IV. főosztályára szállt át. A vidéki pénzüintézetek irányítása és ellenőrzése tekintetében e főosztály az ügyek ellátását a Pénzüintézeti Központ vidéki osztálya útján gyakorolta.

Egyesítés — felszámolás

A Népgazdasági Tanács megfelelő előkészítő intézkedéseket tett a széles kiterjedésű bankhálózat jelentős mérvű racionalizálása, összefogása tekintetében. Az ez irányú előkészítő lépések több irányban mozogtak. Jogszabály látott napvilágot a F. K. LXXXII. sz. rendeletében, amely a Pénzügyi Népbiztoságot felhatalmazta arra, hogy fontos közérdekből a bankok felszámolását vagy azok egyesítését rendelheti el. Utóbbiak tekintetében a 34. P. N. sz. rendelet tartalmaz részletes szabályozást. Miután a pénzüintézetekre vonatkozólag, a proletárigazgatás érvényesítésén túlmenően, a részvényállamosításra nem került sor, e fúziós jogszabály is fenntartja azt a megoldást, hogy a beolvadás a részvénytársaságok vagyoni helyzetének megfelelő szemmel tartásával és a részvényesi pozíció érintése nélkül megy végbe. A részvényesek szempontjából az egyesülés részvényesével jár. A beolvadó pénzüintézet részvényeit, a megállapított arány figyelembevételével, a beolvadó intézet részvényeire cserélik át. Egyébként beolvadás esetén a beolvadó pénzüintézetek egész vagyona a beolvadó pénzüintézetre szállt át, mely a beolvadó pénzüintézet terheiért egész vagyonával felel.

A pénzüintézetek felszámolása tekintetében a 31. P. N. sz. rendelet tartalmaz közelebbi rendelkezéseket. Ez a rendelet a felszámolás lebonyolítását a Pénzüintézeti Központ felszámoló-osztályának hatáskörébe utalja, s a felszámolás tekintetében érvényben lévő csődjogi elveket és eljárási szabályokat lényeges mértékben leegyszerűsíti. Az alkalmazottak járandóságain és a 3 évnél nem régebbi köztartozásokon kívül a követelések I. osztályába való sorolást biztosít az 5000 koronát meg nem haladó takarékbetétekre.

Előkészítő lépések történtek a pénzüintézeti szervezet racionalizálása, a pénzüintézeti üzleti tevékenység egyes ágazatainak központosítása tekintetében. A Népgazdasági Tanács pénzügyi főosztálya a központi jelzálognyilvántartó felállításának kérdésével foglalkozott. A terv az

Most jelent meg!

N. D. KAZANCEV:

**A SZOVJET FÖLDJOG
ÉS KOLHOZJOG ALAPELVEI**

Ara: 750 Ft

Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó kiadása

volt, hogy a hitelezőket felhívják fennálló jelzálogköveteléseik bejelentésére. Ennek alapján készült volna el az a kataszter, amely az ingatlanokat terhelő, jelzálogilag biztosított követelések összesítését tartalmazta volna, figyelemmel a hitelezők bel- vagy külföldi minőségére. E jelzálognyilvántartó felállítására csakúgy, mint az előkészítés alatt álló további racionalizáló intézkedések tényleges végrehajtására azonban már nem kerülhetett a sor.

A nagykereskedelem államosítása és a szabadkereskedelem megszüntetése

Az államosítás és forgalomkorlátozás terén, gyors ütemben, messzemenő intézkedéseket hajtott végre a Tanácsköztársaság a gazdasági élet minden ágában. A nagykereskedelem államosítására már a legelső napokban sor került. Ezen túlmenően azonban az intézkedések egész sora hatott abban az irányban, amit Varga Jenő a munkás- és katonatanácsok országos gyűlésén tartott, már idézett beszédében a szabadkereskedelem megszüntetésének címszava alatt foglalt össze. A kereskedelmi tevékenységnek ezt a messzemenő korlátozását, amelyet Varga mint a kereskedelem megbénítását, az ez irányban ható rendelkezések tudatos érvényesítését jelöl meg, csak akkor érthetjük meg, ha e rendelkezéseket az akkori viszonyok és elképzelések szemszögéből vizsgáljuk.

A kereskedelem helyzetét érintő rendelkezések meghozatalánál elsősorban *anyaggyártóipari* szempontok voltak az irányadók. Az ötéves háború az országot jóformán minden fontosabb anyagi javától megfosztotta. A külföldi blokád a behozatal lehetőségét akadályozta meg. A nehezen induló belföldi termelés csak szűk áruellátás lehetőségét biztosította. Ily körülmények között az akkori gazdaságpolitika legfőbb gondja az volt, hogy a kereskedelem kezén még meglévő árukészletek a közönség számára biztosíthatókká váljanak, hogy megakadályozhassák a spekulációt, az árunak akár a vagyonosok háztartásaiban, akár az üzletek raktáraiban való felhalmozását.

A Tanácsköztársaság egyik legelső intézkedése az összes kereskedelmi üzletek bezárása, az üzletekben lévő áruk leltározásának kötelező előírása volt. Minthogy az üzletek bezárása, a közönségnek fogyasztási javakkal való ellátása szempontjából, súlyos megrázkódtatást jelentett, már a hivatalos lap április 2-i számában napvilágot lát a Szocialista Termelési Népbiztos 9. Sz. N. sz. rendelete, amely az üzletek megnyitásáról szól. Azok az üzletek, amelyek csak kicsinyben árusítanak és teljes leltárukat már benyújtották, Budapesten április 1-én, vidéken pedig a leltár benyújtását követő napon újra nyithattak. Már ez a rendelet azt a korlátozó intézkedést tartalmazta azonban, hogy üzletet átruházni és új üzletet nyitni csak a népbiztoság engedélyével lehet. Fenntartja a rendelet a jegyrendszerrel és zárta a katonai szempontból jelentőséggel bíró cikkekkel kívül azokat az árukat is, amelyek jellegüknél fogva különösen nagy értéket képviselnek

(perzsaszőnyegek, luxuscikkek). Oly közszükségleti cikkek tekintetében, amelyeknél a jegyrendszer kiépítése nyilvánvalóan hosszabb időt igényelt volna, e rendelet azt írja elő, hogy ruházati cikkek, bútort, edényt stb. csak a bizalmi egyén által kiállított vásárlási engedély ellenében szabad eladni. Ily vásárlási engedély csak oly proletárnak adható, akinek e cikkekre feltétlenül szüksége van.

A szabályozás kiterjedt az árkérdésre is. A már korábban megállapított legmagasabb és tájékoztató árak érvénybentartása mellett általánosan irányadó elvként megállapítást nyert, hogy azokat a cikkek, amelyek tekintetében ármegállapítás nem történt, oly áron kell árusítani, amely a beszerzési áron felül a kereskedő létfenntartását is tartalmazó üzleti költséget foglalja magában. Ezen túlmenően haszon felszámítása tilos. Nyilvánvaló, hogy e rendelkezés csak általánosságban mozgott és a gyakorlati alkalmazás szempontjából esetenként nehezen lemérhetőnek bizonyult. Élesen kifejezésre juttatta azonban azt az irányvonalat, amelyet a Tanácsköztársaság követett: a haszonnak, a munkabért meghaladó nyereségnek a gazdasági életből való kiküszöbölését. Ugyanez a rendelet a kereskedelem pénzforgalmát is korlátozta. Megállapítja, hogy minden üzlet legfeljebb 2000 korona állandó pénztárkészletet tarthat. Ha a pénztárkészlet valamelyik nap a 10.000 koronát eléri, úgy ez az üzletzárást követő napon, egyébként pedig hetenként egyszer a kereskedő bankfolyószámlájára befizetendő. Kötelezi e rendelet a kereskedőket arra is, hogy vagy a Postatakarékpénztárnál, vagy valamelyik állami vezetés alá került banknál folyószámlát tartsanak és összes pénzforgalmukat egy folyószámlán át bonyolítsák le. A készpénzforgalom további korlátozását jelenti az a rendelkezés, amely előírja, hogy 500 koronát meghaladó fizetést a kereskedő átutalás útján köteles eszközölni.

E rendelet kibocsátását közvetlenül követőleg a hivatalos lap április 3-i számában lát napvilágot a F. K. 31. sz. rendelete, amely az áruüzletek köztulajdonba vételéről intézkedik. A rendelet mint vezető szempontot bocsátja előre azt a megfontolást, hogy a Tanácsköztársaság feladatának tekinti annak biztosítását, hogy a rendelkezésre álló áruk az arra igazán rászorulóknak jussanak. E célból veszi köztulajdonba és helyezi a munkásság (üzleti alkalmazottak) ellenőrzése alá azokat az üzleteket, amelyek nagyban, továbbeladók részére, valamint azokat is, amelyek kicsinyben való eladás mellett nagyban is árusítanak, végül azokat az üzleteket is, amelyek csak közvetlen fogyasztóknak árusítanak, de 1919. március 22-én 10-nél több munkást foglalkoztattak. A köztulajdonba átvett üzletek vezetését a rendelet az üzleti biztosok feladatává teszi azzal, hogy az üzlet vezetésébe — amely egyébként a Szociális Termelés Népbiztosának utasítása szerint történik — a volt tulajdonosok is bevonandók. Az ellenőrző munkástanács életrehívása, hatáskörének, valamint az üzleti biztos és az ellenőrző munkástanács egymáshoz való viszonyának megállapítása ugyanazon elvek szerint

történt, mint amilyenekkel az iparvállalatok körében találkoztunk.

Az utánpótlás súlyos nehézségeivel küzdő kereskedelem természetesen nagyon nehezen tudott megfelelni annak a feladatának, hogy a szélesebb tömegek áruellátását akárcsak tűrhető módon is biztosítsa. Lényeges szerepet játszott itt a pénzrel szemben kifejezésre jutó súlyos bizalmatlanság is. A munkabérek és fizetések fejében kifizetésre kerülő fehérpénzért sem a mezőgazdasági termelők, sem a kereskedők nem akartak árut eladni. Az így kialakult súlyos helyzet, elsősorban a legszükségesebb élelmiszer beszerzésének biztosítása, vezetett arra a gondolatra, hogy a kereskedelem megfelelő működésének hiányában, a proletár árucserre intézményét kell megszervezni. E proletár árucserre kettős irányban mozgott. Az egyik különösebb szervezet nélkül olyképp működött, hogy valamely község munkástanácsa leszállított élelmiszert a városokba és ezért a közellátás cserefőosztályától azonos értékű árucikket, elsősorban ipari termékeket vásárolhatott. Emellett országos proletár árucserre hatósági szervezetet is állítottak fel, amely élelmiszer gyűjtésével foglalkozott. A beszolgáltatott élelmiszer hatósági árát készpénzben egyenlítették ki, de a történet kifizetésről oly értelmű írásbeli utalványt állítottak ki, amelynek alapján a Hangya kirendeltsége az utalványon feltüntetett értékű iparcikket kiszolgáltatta. Itt elsősorban természetesen olyan iparcikkekről volt szó, amelyekre a mezőgazdasági lakosságnak elsősorban volt szüksége (só, dohány, textiláru stb.). Varga Jenő megállapítása szerint¹ ez a kísérlet nem vált be. A sikertelenség oka elsősorban szociális vonatkozásokban jelentkezett. Csak a gazdagabb parasztok, az akkori földreform intézkedései által még nem érintett kulákok voltak ugyanis abban a helyzetben, hogy a cserébe küldött iparcikkeket megszerezhessek. Ez érthető és jogos visszatetszést keltett a földműves proletároknál. Az árucserreforgalom megszervezése, a városi lakosságnak, az ipari munkásságnak a legszükségesebb élelmicikkel való ellátása a Tanácsköztársaság egyik legsúlyosabb problémájaként jelentkezett.

A lakóházak szocializálása

A Tanácsköztársaság államosítási programjának egyik legsürgősebb pontjaként hajtotta végre a X. sz. F. K. rendelettel a lakóházak köztulajdonba vételét, kimondván, hogy minden lakóház a hozzá tartozó beltelekkel, valamint a ház tartozékaival együtt a T. K. tulajdona. A lakóházak sürgős köztulajdonba vétele nyilvánvalóan összefüggésben állt a Kommunista Pártnak azzal a széleskörű agitációjával, amely már a Tanácsköztársaság kikiáltása előtt, 1919. januárjában a lakókat házközösségek alakítására, házbérsztrájkra és a lakóházak köztulajdonba vétele tekintetében közvetlen akciók folyamatba tételére hívta fel.

A lakóházak államosítása folyamatosan ment végbe, első lépésként a rendeletben részletesen felsorolt nagyobb városokra terjedő hatállyal.

¹ Varga Jenő: »A földkérdés a magyar proletárforradalomban«. Moszkva, 1920.

A rendelet kivételt tett a munkás- (családi) házak tekintetében, amelyeket a munkás vagy tisztviselő maga építtetett vagy szerzett meg, s amelyben maga bent is lakik. E házakra vonatkozólag kivételképp megállapítja az egyéni birtoklási jogot. Így ezekre nézve az államosítás jogkövetkezmenyei elhárulnak, s a lakókat házbérfizetési kötelezettség nem terheli. Munkásnak vagy tisztviselőnek tekintették a rendelet alkalmazása szempontjából mindazokat, akik valamely munkáltatónál fix díjazás ellenében dolgoznak. A jogszabály gyakorlati alkalmazása során azonban e kör — a méltányossági szempontok figyelembevételével — némiképpen bővült. Belevonták az egy-két segéddel dolgozó kisiparost, ha az maga is dolgozott, valamint az értelmiségieket — elsősorban az orvosokat — is. A személyes minőség elbírálásánál egyébként a szerzés időpontjában fennforgó állapotot vették az elbírálás alapjául. Munkás, tisztviselő családi ház általában csak kisebb, földszintes ház lehetett. Kivételesen kisebb, egyemeletes épület is, azonban semmiestre sem két- és többemeletes házak. A családi-házjelleg megállapítható volt kisebb ingatlanoknál abban az esetben is, ha ott a tulajdonoson kívül további két-három lakó is lakott. A gyakorlat olyan irányban alakult ki, hogy kb. havi 400—500 korona bruttó bérjövedelem volt az a keret, amelyen belül a családház-jelleg megállapítást nyerhetett. A kivételek megállapításánál figyelemmel voltak a háztulajdonos személyi körülményeire is. Idős és munkaképtelen személyeknek e kategóriába eső házaikat általában mentesítették a köztulajdonba vétel alól. Ha a tulajdonos munkás, tisztviselő meghalt, úgy az özvegy számára a családi házat meghagyták, annak a feltételezésével, hogy a feleség munkájával segítette a ház megszerzésében. Ha az örökösök kiskorúak voltak, úgy általában az az elv volt irányadó, hogy a házbéreket be kell szolgáltatni, minthogy az árvák eltartásáról az állam gondoskodik. A tulajdonos bennlakásától, mint a családház-jellegnek megállapításához szükséges követelménytől, eltekintettek oly esetben, ahol valamely méltánylást érdemlő körülmény akadályozta az otlakást. A háztulajdonos munkaképtelensége, öregsége, ellátatlansága esetén, a Népjóléti Népbiztosság hozzájárulásával, a házbérfjövedelemből létfenntartási segély volt folyósítható. A külföldi állampolgárok tulajdonait képező házakat is államosították. A befolyó bérjövedelem 10%-a azonban, — legfeljebb havi 1.000— korona erejéig — a fizetési forgalom tekintetében érvényben lévő korlátozó-

Most jelent meg!

V. I. SZEREBROVSKIJ:

A SZOVJET POLGÁRI JOG ALAPELVEI

II. javított kiadás.

Ára: 750 Ft.

Jogi és Allamigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó kiadása

sok figyelembe vételével, a háztulajdonos rendelkezésre bocsátandó volt. Az ingatlanra bekebelezett járadékosok létfenntartási költség címén segélyösszeget kaphattak. A társasházak tekintetében lényegében az önálló lakóházakra vonatkozó rendelkezések nyertek értelemszerű alkalmazást.

A lakóházak államosításával kapcsolatosan látott napvilágot egy oly további jogszabály, amely az államosított házak kisebb lakásainak bérért 20%-kal leszállította.

Különleges természetű államosítások

Egyes gazdasági, szociális vagy kulturális megfontolások különböző intézmények és tevékenységi körök gyorsütemű államosítására vezettek. Teljességre való törekvés nélkül említjük itt meg a F. K. XLIX. számú rendeletét, amely az új szocialista rend, különösen pedig a közellátás és közforgalom igényeinek gazdaságos kielégítése érdekében rendeli el már április elején a közúti áru fuvarozásnak és szállításnak államosítását. Kiterjedt ez az összes áru fuvarozó üzemek helyiségeire, raktáira, istállóira, berendezéseire, leltári készleteire, arra való tekintet nélkül, hogy ezek az üzemek a kisipar kereteit meghaladták-e vagy sem. Az itt sürgős kielégítésre váró szükségletekre tekintettel ez a rendelkezés a legkisebb egységekre, az egy lovaskocsival rendelkező vállalkozókra is kiterjedt. A rendelet szerint az eddigi tulajdonosoknak a központosított üzemekben való elhelyezéséről külön intézkedés történik. Az igénybevétel lehetőségét biztosítja egyébként a rendelet a szállítmányozással és közúti áru fuvarozással iparszerűleg nem foglalkozók birtokában lévő, áruszállításra szolgáló közúti fogatok, felszerelések és berendezések tekintetében is. Ez a rendelkezés a rendeletben megállapított városokra terjedt ki azonnali hatállyal, egyelőre csak Budapesten, Újpesten és Rákospalotán lépett életbe. Az államosítás új, központi szerveként a rendelet a központosított szállítmányozási és áru fuvarozási üzem felállításáról rendelkezik.

Népjóléti szempontból, valamint a dolgozók üdülésének biztosítása érdekében államosította a Tanácsköztársaság F. K. LXIII. számú rendeletével a gyógyüdülőket, gyógyforrásokat, valamint a gyógyvizet és ásványvizet előállító és feldolgozó üzemeket. Ez a rendelkezés az ország egész területén azonnali hatállyal lépett életbe. A községi munkás-, katonai- és földmívelőtanács küld ki az így átvett üzemekbe háromtagú ellenőrző tanácsot, mely a köztulajdon védelméről és az üzem folytonosságának fenntartásáról gondoskodik. Népjóléti megfontolások alapján került sor a F. K. LXX. sz. rendeletével valamennyi nem állami kórház, rendelő- és gondozóintézet, szanatórium, menhely, valamint magánkézben lévő laboratóriumok és vegykísérleti állomások államosítására.

Minthogy a Tanácsköztársaság az ország lakosságának könyvvél való ellátását állami feladatként tekintette és arról gondoskodni is kívánt, a Közoktatási Népbiztosság 22. sz. rendeletével államosította és kezelésébe vette az összes tudományos és közművelődési könyvtárat, amennyiben ezek a hivatali kézikönyvtár kereteit meghaladják. Ugyane népbiztosság 23. sz. rendelete intézkedik a kezelés és őrizet nélkül maradt, vagy veszélyeztetett magán- és családi könyvtárak, a 24. sz. rendelet a megszűnt vagy felszámolás állapotában lévő egyesületek, intézmények könyvtárainak államosításáról. E népbiztosság 25. sz. rendelete a könyv- és zeneműkiadó vállalatok, könyvkereskedések államosításáról rendelkezik, s egyben a már korábban államosított könyvkiadó-vállalatok felszámolását is elrendeli. Az államosítás kiterjed a könyvkereskedők üzleteire, a személyzet számára való tekintet nélkül, de általában nem nyert alkalmazást a tudományos és modern antikváriumokra. Ezek tekintetében azonban oly korlátozó rendelkezések léptek életbe, amelyek nemcsak a pénzkezelést, főnöki kivéteket stb. érintették, hanem arra is kiterjeszkedtek, hogy a szabadkézből történő vásárlásoknál egy könyvnél 20 koronát, több könyvnél 30 koronát meghaladó összeg csak külön bizottsági hozzájárulással kerülhet kifizetésre.

Eredmények és tanulságok

Az a vázlatos kép, amelyet a fentebbiekben megrajzolni igyekeztünk, némi áttekintést nyújthat arról a rendkívül széleskörű, nagylendületű munkáról, amelyet Tanács-Magyarország a gazdasági élet átalakítása terén végzett. A proletárdiktatúra célkitűzéseinek hatékony érvényesítése, az ország gazdasági szervezetének gyors és gyökeres átépítése, a kapitalizmus helyébe a szocialista rend mielőbbi életrehívása voltak e szabályozási rendszer vezető irányelvei. Társadalmi tulajdonná tenni a termelési eszközök minél szélesebb körét és a gazdaságilag legfontosabb tevékenységi ágakat, kiszorítani a tőkés elemeket és következetesen építeni a gazdálkodás szocialista rendjét, — népi demokráciánk Alkotmányának vezérlő elveivel egyezően — hatékonyan érvényesült Tanács-Magyarország gazdasági szabályozási rendszerében is. Népi demokráciánk azonos irányban haladva folytatja és fejleszti tovább azt az építő munkát, amelyet Tanács-Magyarország, rövid ideig tartó fennállása idején, oly nagy forradalmi lendülettel indított meg.

Az ipar államosítása, a hitelszervezet állami kezelésbe vétele és államosításának ez úton végbemenő előkészítése tekintetében a megoldás módzataiban is sok hasonlatosságot találhatunk. Itt a keresztlévitel módjában is folytatója népi demokráciánk a Tanács-Magyarország által folyamatba tett kezdeményezéseknek. Azonos felfogás érvényesül a szocialista építés oly fontos tényezőjének: az ellenőrzés rendszerének kialakítása, megfelelő kereteinek biztosítása tekintetében. A központi, egységes irányítás és a helyi szervezetek közötti kifogástalan együttműködés megteremtése, a politikai és gazdasági irányítás egységének következetes érvényesítése, a helyi tanácsok demokratikus közreműködésének intézményes biztosítása, Tanács-Magyarország gazdaságsszervező munkájának oly értékes kezdeményezései voltak,

amelyeket — a Szovjetunió felbecsülhetetlen értékű példamutatásának felhasználásával — a népi demokrácia fokozatosan, megfelelően átgondolt és előkészített intézkedéseivel igyekszik a helyes megoldáshoz juttatni.

A Szovjetunió közvetlen, a gazdasági és szellemi élet legszelesebb területein kifejezésre jutó értékes támogatása, annak a szocializmust építő munkájából rendelkezésre álló gazdag tanulságok, Lenin, Sztálin tanításai és azoknak évtizedeken át végbement gyakorlati alkalmazása jelentik viszont — Tanács-Magyarország akkori helyzetével szemben — azt a felbecsülhetetlen előnyt, amellyel ma az azonos célkitűzések minél megfelelőbb megközelítése irányában haladhatunk.

Ennek illusztrálására főként az agrárpolitika terén jelentkező különbségekre utalhatunk. Tanács-Magyarország a nagyüzemek gazdasági fölényének és a termelés folytonosságának biztosítása érdekében nem osztotta fel a nagybirtokot. A földet — mint ezt az előzők során részletebben ismertettük — bizonyos nagyságkategórián felül állami tulajdonba vette, annak vezetését a régi tulajdonos helyett az életrehívott szövetkezetekre bízta. Népi demokráciánk viszont, a Szovjetunió eredményekben gazdag agrárpolitikájának tanulságaiból merítve, az azonnali megoldás helyett a hosszadalmasabb, de összehasonlíthatatlanul kedvezőbb eredményekkel kecsegtető utat választotta. Szem előtt tartotta itt Lenin megállapítását,¹ hogy »összefogni a parasztság tömegeivel, az egyszerű dolgozó parasztsággal és megkezdeni az előrehaladást, mérhetetlenül, végtelenül sokkal lassabban, mint ahogy arról ábrándoztunk, de viszont úgy, hogy valóban az egész tömeg halad velünk előre.« Döntő jelentőségűeknek e részben a termelési kapcsolatok bizonyultak. Az egyedüli kivételként — Sztálin megállapítása szerint — a kis- és apró paraszti gazdaságoknak mezőgazdasági gépek és traktorok alkalmazásával való kollektív megművelése a földművelés tudományos módszereinek alkalmazásával, a nagygazdaságok fokozatosan, állandóan, nem kényszerrel, hanem példaadással és meggyőzéssel való kialakítása jelentkezett.

¹ SzK(b)P Központi Bizottságának politikai beszámolója a XI. Kongresszuson.

Ennek megfelelően népi demokráciánk a termelőszövetkezeti mozgalom kiépítésénél gondosan ügyel a teljes önkéntesség elvének következetes érvényesítésére, mellőzte a kényszer alkalmazását, mely csak az ellenség helyzetét javította volna. Az önmagukért beszélő gazdasági eredmények útján való meggyőzés jelentette itt az azonnali megoldás helyett a lassúbb, de tartósabb eredményekkel kecsegtető megoldást.

A kapitalizmusról a szocializmusra való átérés időszakában Tanács-Magyarországnak nem állhattak rendelkezésére azok a rendkívül értékes elméleti útmutatások és gyakorlati tapasztalatok, amelyekkel népi demokráciánk a Szovjetunió példaadása révén rendelkezik az új gazdasági politika, a »NEP« tekintetében.¹

Sztálin megállapítása szerint a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet időszakában minden országnak, így Magyarországnak is, szüksége van kisebb-nagyobb mértékben az új gazdasági politikára. Ennek a szempontjai érvényesültek akkor, amikor Gerő Ernő idézett cikkének megállapítása szerint a kereskedelemben nem került alkalmazásra, egyes kivételes esetektől eltekintve, a közvetlen kisajátítás eszköze, hanem általában a korlátozás és az ezzel együttjáró kizsorítás politikája. Ezzel szemben Tanács-Magyarország a kereskedelmi tevékenységgel kapcsolatosan is a gyors és radikális megoldást választotta, amelynek szükségességét az akkori körülmények között a rendkívüli szűkösség és a hadikommunizmus szempontjai indokolták.

Az itt csak vázlatosan érintett hasonlóságok és különbségek figyelembevételével mellett sem juthatunk azonban más eredményre, mint hogy az összehasonlíthatatlanul kedvezőtlenebb körülmények között megszülető, a Szovjetunió felbecsülhetetlen értékű támogatására támaszkodni nem tudó Tanács-Magyarország a gazdaságszervező munka elvégzése terén is oly kezdeményezésekkel és megoldásokkal jelentkezett, amelyek a szocializmus építéséhez még ma is értékesnek bizonyuló és hasznosítható anyagot szolgáltattak.

Dr. György Ernő

¹ L. Gerő Ernőnek a Társadalmi Szemle 1950. októberi számában Sztálin műveinek XI. kötetéről írt cikkét.

Szovjetjogi tanfolyam

A Magyar Jogász Szövetség a Magyar-Szovjet Társaság Jogtudományi Szakosztályával karöltve az 1950/51. oktatási évben szovjetjogi tanfolyam megindítását határozta el a szovjet jog valamennyi szakágazatának ismertetése céljából.

A szovjet jogi tanfolyam megindítása demokratikus gondolkodású jogászaink részéről feltétlenül nagy érdeklődésre számíthat. A tanfolyam megindítása Népköztársaságunk jogi vonatkozásaiban égető szükséglet megoldását is jelenti.

A Magyar Jogász Szövetség és a Magyar-Szovjet Társaság Jogtudományi Szakosztálya már

eddig is számos előadást rendezett a szovjet jogi ismeretek terjesztése céljából. Ezek az előadások azonban csupán a szovjet jog megismeréséhez vezető *bevezetés* feladatát szolgálták, ezért vagy csak az *általános* elvi szempontok, vagy csupán *egyes témák* ismertetésére szorítkoztak. Ezek az előadások *népszerű* ismertetéssel óhajtották a hallgatók számára megnyitni az utat a szovjet jog *alaposabb* tanulmányozásához.

A szovjet jognak ezt az *alaposabb tanulmányozását* teszi most lehetővé a meginduló szovjetjogi tanfolyam. Itt már valamennyi szovjet

jogágazat rendszeres ismertetésére kerül sor. A tanfolyam 30 kétórás előadásból áll. E keretben természetesen nem kerülhet sor minden egyes kérdés beható tanulmányozására, ez a keret azonban már feltétlenül lehetővé teszi a szovjet jog részletesebb, tudományos jellegű ismertetését. A tanfolyam e jellegénél fogva alkalmassá válik arra, hogy végzett és tanuló jogászainkat, valamint a jogi szakterületeken működő dolgozóinkat tovább képezze.

Ma már valamennyiünk előtt nyilvánvaló a szovjet jognak, a szovjet jogi intézményeknek hatalmas jelentősége a szocializmus felépítése tekintetében. A szovjet szocialista jog e jelentőségének magyarázatát a szocializmus alapját képező tudományban, a *marxizmus-leninizmusban* találjuk meg. Számunkra, az épülő szocializmus országának jogászai számára különös érdekességgel bír a marxizmus-leninizmusnak a társadalom gazdasági alapjára s ennek felülépítményére vonatkozó azon tanítása, amelyet Sztálin elvtárs legutóbb a nyelvtudománnyal kapcsolatban írt tanulmányaiban zseniális módon és mindenki által érthető, világos szavakban juttatott kifejezésre. A társadalom gazdasági alapját az adott társadalom termelési viszonyai határozzák meg. A jog mint a gazdasági alap felülépítménye a társadalom tagjainak és szervezeteinek magatartási szabályait fejezi ki az adott társadalomban uralkodó osztály érdekeinek megfelelően. A jog *nem állandó*, örökös jellegű. A gazdasági alap változásával *változik* a jog tartalma, típusa. A történelemben így következik egymás után a rabszolgarendszer, a hűbériség, a kapitalizmus és a szocializmus joga. A jog szerepe nem korlátozódik csupán arra, hogy az adott társadalom magatartási szabályait lerögzítse, fényképszerűen visszavetítse, hogy a gazdasági alap változásakor létjogosultságát veszített régi tartalma helyett mechanikusan az új gazdasági rendszer által teremtetett új típusú szabályokat fogadja magába. A gazdasági rendszer változásával szemben a jog *nem viselkedik télenül*, passzívan, hanem a gazdasági rendszer változása után az új típusú jog *alkotóan, tevékenyen* viszonylik ahhoz az új gazdasági rendhez, amelynek szüleménye. A jog a társadalomra való ezen *aktív visszahatásánál* fogva új típusú szabályaival, intézményeivel közreműködik abban, hogy a régi gazdasági rend minden maradványával együtt megsemmisüljön, az új gazdasági rend pedig megszilárduljon, erősödjék és fejlődjék.

A szovjetjogi tanfolyam hallgatói tehát ennek megfelelően a szovjet jognak azon szabályaival és intézményeivel fognak megismerkedni, amelyeknek a Szovjetunió fejlődésének különböző fázisain át fontos szerep jutott az új gazdasági rendszer, a *szocializmus felépítése* és most már a *kommunizmus*hoz vezető út biztosítása szempontjából.

A tanfolyam valamennyi jogágazat, tehát a *szovjet állam- és jogelmélet, állam- és jogtörténet, államjog, államigazgatási jog, pénzügyi és költségvetési jog, polgári jog, munkajog, földjog, kolhozjog, családjog, büntetőjog és bírósági jog* (bírósági szervezet, polgári és bűnvádi eljárási jog) terén ismertetni fogja a szovjet jogtudomány szilárd

ideológiai alapon nyugvó elvi megállapításait, valamint az egyes konkrét jogszabályokat. A tanfolyam hallgatói meg fognak ismerkedni azokkal az egyre tökéletesedő intézményekkel, amelyekkel a szovjet jog a szocialista gazdaság *szervezésében*, a hatalmas *tervek végrehajtásában részt vesz*. Látni fogjuk a szovjet jog *nevelő hatását*, aminek eredményeképpen a szovjet ember, mint új típusú ember a társadalom vagyónára valóban úgy vigyáz, mint szeme fényére és a munkát ténylegesen a becsület és dicsőség dolgának tekinti. Ilyen módon meg fogjuk érteni, hogy a szovjet szocialista jog ezen szervező és nevelő hatása folytán a szovjet haza többi erőforrása mellett fontos szerepet játszik olyan gigantikus feladatok megoldásában is, mint aminők a volgai, a sztalingrádi vízierőművek, a turkméniai főcsatorna stb., amelyek valóban arra vannak hivatva, hogy a természet átalakítása által a kommunizmust megvalósítsák és az emberek életét boldoggá tegyék. Külön szakcsoportja lesz a szovjetjogi tanfolyamnak a *szovjet nemzetközi jogtudomány* azcu elveinek ismertetése, amelyek a népek együttműködését és a tartós béke követelményét és lehetőségét hirdető következetes szovjet külpolitika eredményeképpen alakultak ki ugyanakkor, amikor az imperialista államok jogtudósai jogosnak hirdetik az agressziót, anyák és gyermekek tömeges megszárlását és a béke biztosítása iránti törekvések semmibe vételét.

A tanfolyam szervezői a szovjetjogi tanfolyam *feladatául* annak kidomborítását tűzték ki, hogy a hallgatók előtt minél szemléltetőbben jelenjék meg a szovjet jog funkciója: a kizsákmányolás megszüntetése, a szocialista tulajdonnak, mint a szocialista gazdaság alapjának a védelme, a szocialista jog szerepe a szovjet szocialista haza ellenségeivel folytatott küzdelemben, valamint a szovjet szocialista jog jelentősége a kommunizmusoz való átmenet stádiumában. A tanfolyam előadói különös gondot fognak arra fordítani, hogy a szovjet jog egyes szabályainak az ismertetésénél *az elvi szempontok* minél jobban domborodjanak ki.

Ezen ismertetés során nem óhajtjuk az előadások tematikáját ismertetni. A tanfolyamra jelentkező hallgatók a szükséges adatokról külön közleményből értesültek. Az előadások alapos kidolgozását a szovjet jogban jártas előadók munkaközösségének kollektív munkája biztosítja.

Az előadások anyagának *jegyzet* formájában való megjelenéséről az előadások szervezői ugyancsak gondoskodnak. Az ekként megjelenő jegyzetek a szovjet joganyag áttekintését fogják tartalmazni és fontos szerepük lehet mindaddig, amíg a szovjet jogra vonatkozó kiadványaink nagyobb mértékben nem kerülnek közzétételre.

A szovjetjogi tanfolyam kiindulópontját és alapját fogja képezni az egyes szovjetjogi kérdések *behatóbb tanulmányozásának*.

A tanfolyam kezdete *Budapestben 1950. november 15.* volt és itt heti kétórás előadásokkal *1951. június végéig* tart. A tanfolyam szervezői a szovjet jog részletes ismertetését vidéki városainkra is kiterjesztik.

A tanfolyam célja nem merül ki pusztán abban, hogy jogászaink a szovjet jogtudomány anyagát megismerjék. A tanfolyamnak a célja emellett a *szovjetjogi ismeretek felhasználásának* rendkívül fontos feladata. Népi demokratikus forradalmunk a termelőeszközök zömét társadalmi tulajdonba adta át, szocialista termelési viszonyokat létesített és megteremtette a Magyar Népköztársaságot, mint szocialista típusú államot. Új gazdasági alapunknak, rendszerünknek megfelelően az új típusú magyar jognak is új, szocialista tartalommal kell megtelnie, hogy ekként társadalmunk életére, fejlődésére érezhetővé váljék aktív, alkotó visszahatása. A szovjetjogi ismeretek teljes elsajátítása *jogalkotással* foglalkozó jogászaink számára a szovjet szocialista jog nagyszerű *mintaképeit* fogja bemutatni, emellett a szovjetjogi tanfolyam ebben a vonatkozásban arra fogja buzdítani jogászaikat, hogy a szovjet jogtudományból kiindulva, javaslataikkal, kezdeményezésükkel támogassák jogalkotóink munkáját. A szovjet jog részletes megismerése a régi joghoz tartozó szabályok *alkalmazásánál* jogászaink számára irányítúként fog szolgálni abból a célból, hogy a régi jogszabályokat új, megfelelő tartalommal töltsék ki és azokat helyesen vonatkoztassák jelenlegi viszonyainkra. A szovjet jog megismerése a magyar jog *tudományos dolgozói* számára a források valóságos tárházát fogja jelenteni. *Szervezetileg* is feltétlenül kiváló hatása lesz a szovjet jog részletes ismertetésének. Még nem szűnt meg teljesen az az előítélet, amelyet a jogászai munkával kapcsolatban a burzsoá jogász működése idézett elő. Még nem ment át egészen a

köztudatba a jogászai munka jelentősége a szocialista társadalomban. A jogászai munka fontos szerepét fogja a szovjetjogi tanfolyam-megvilágítani és ekként minden biztonnal az új fiatal káderek érdeklődésére számíthatunk a jogászai munka iránt. Valamennyien megértjük Visinszkij elvtárs, a kiváló szovjet jogász azon megállapítását, hogy a szocialista államépítésnek éppen úgy van szüksége jogászokra, mint mérnökökre, orvosokra, pedagógusokra és más szakemberekre. (Lásd A. J. Visinszkij: »Az állam- és jogelmélet kérdései.« Moszkva. 1949. 403. oldal.)

A Magyar Jogász Szövetség és a Magyar-Szovjet Társaság tehát a tanfolyamnak a megszervezésével minden vonatkozásban hasznos munkát végeznek. Meg vagyunk győződve arról, hogy a tanfolyam célkitűzései meg is valósulnak, ha jogászaink annak munkájában a szovjetjogi ismeretek elsajátításának és felhasználásának komoly szándékával vesznek részt. A Párt központi lapja, a Szabad Nép, több alkalommal mutatott rá a jogászai munka fontosságára népi demokratikus államunkban. Kétségtelen tehát, hogy a szovjet jog ismertetése jogászaink kezébe olyan fegyvert ad, amelynek segítségével a Párt támogatása mellett a szocializmus építése érdekében a magyar jogtudományi és jogalkalmazási munka színvonalát magasra emelhetik.

Miként a termelés egyes ágaiban a szovjet tapasztalatok átvétele és alkalmazása nagyszerű eredményeket hoz létre, úgy a szovjet jogtudomány tapasztalatainak átvétele és alkalmazása hasonlóan kiváló eredményeket fog előidézni.

Dr. Révai Tibor

Egy érem másik oldalára*

A Magyar Tudományos Akadémia II. osztályának kiadásában nyomtatásban is megjelent Szabó Imre elvtárs »Népi demokráciánk joga« c. előadása.

Az előadás első része — felépítéséből kivehetően — a magyar népi demokratikus jogrendszer szocialista jellegének helyes vagy helytelen megítélésével; az előadás második része a népi demokratikus jog fogalmának meghatározásával; a harmadik rész pedig a népi demokratikus jog rendszerezésének kérdésével kíván foglalkozni.

Noha az előadás többi részével kapcsolatban is felmerülnek érdekes és vitatható kérdések, az ezekhez való hozzászólást az avatottabbaknak hagyom; s a több vonatkozásban értékesnek mondható előadásnak csupán az I. részéhez, ill. annak a gazdasági jog kérdését tárgyaló megállapításaihoz szólok hozzá.

I.

Szabó elvtárs előadása első részében nevek és körök közelebbi megjelölése nélkül nagy alapos-

sággal támadja jogrendszerünk különböző félreismerőit, ill. félremagyarazóit. Összefoglalása szerint:

»... vitába szálltam azzal a felfogással, amely általában a jogról, vagy egyes jogszabályokról elszigetelten szokott beszélni, anélkül, hogy a különböző jogtípusok osztályjellegét és ennél fogva az egyes jogrendszerek különbözőségét elismerné és figyelembe venné; rámutattam továbbá arra az alapvetően téves álláspontra, amely a szocialista vagy szocialista jellegű állam jogát a burzsoá jog csökevényeként fogja fel. A népi demokratikus jog jellegének megállapítása szempontjából előkérdésnek tekinthető e problémák után szóltam azokról a hibás tételekről, amelyek a szocialista vagy szocialista jellegű jog feladatait illetően keletkeztek s amelyeknek lényege az a téves megállapítás, hogy a szocialista gazdaság felépítése előtt a jog nem láthat el szocialista jellegű feladatokat.«

Ezek után rátér a következőkre:

»Mindezek a helytelen álláspontok a gazdaság, állam és jog viszonyának téves ismeretéből erednek. Ugyancsak a gazdaság, állam és jog

* *Vitacikk (A szerk.)*

viszonyának helyes meghatározása hártja el az egyik legjelentősebb akadályt a népi demokratikus jogrendszer tagozódásának megállapítása előtt is. Itt elsősorban a gazdasági jogra gondolok, melynek kérdése távolról sem nevezhető pusztán formai kérdésnek. A gazdasági joggal kapcsolatos állásfoglalásokból kitűnik, felismerik-e a jogászok a szocialista, illetőleg a népi demokratikus jog jellegét? Éppen ezért a gazdasági jog kérdéséről ma a népi demokratikus jog jellegével kapcsolatban kell beszélnünk.

Ezek után következik a gazdasági jognak az a támadása, amely válaszom megírására kész tet. Az előadás következő, közel egyoldalas bekezdése idézi a Szovjetunióban a 30-as évek elején »a szovjet jogelmélet berkeiből később száműzött és részben kártevőként leleplezett jogászok« ellen lefolytatott vitát, melyben megsemmisítették azt az irányzatot, amely a gazdasági jogot, mint a szocialista jellegű jogágot akarta a »burzsoá« polgári joggal szembeállítani és azt a nézetét fejezte ki, hogy a szovjet gazdaság szemben áll a szovjet polgárral, ily módon »szektorjogot« teremtett, s. i. t. Szabó elvtárs ezután rátér hazai gazdasági jogunkra: ebbeli megállapításaira még visszatérek.

II.

Mindenekelőtt tisztázandó lenne, hogy minő célt óhajtott szolgálni, *milyen kört*, ill. *kiket* kívánt támadni Szabó elvtárs előadásának ezen részével.

A 10 nyomtatott oldalnyi előadórész java részben a fentebb említett igen tarka körben támad különböző reakciós, antimarxista nézetű és nem egyszer szerfölött ostobának látszó jogászokat — névtelenül. — Nem sikerült megtudnunk, a nevektől eltekintve azt sem, hogy mily kör, osztály, vagy központi tévéramlat tartja kezében a Szabó elvtárs által támadottakat.

Nem mellőzhetjük el annak megemléztését, hogy a) Szabó elvtárstól elvárható lett volna, hogy az ellenséges ideológia bemutatása mellett feltárja azokat az osztályösszefüggéseket, amelyek jogrendszerünk szocialista jellegét tagadó nézeteket alakítanak ki, és azokat a kapcsolatokat, amelyek e nézetek képviselőit a gyakorlatban is észlelhető reakciós politikai és gazdasági romboló tevékenységgel összefűzik; b) a jogelmélet terén indított ellentámadásnak: a jogélet terén még bizonyára tökéletesen meg nem szűnt (bíráskodási, oktatási, bürokratikus stb.) visszasságok támadásával kellett volna együtt járnia. Mindez elmaradt és az előadás első fejezetének jórésze csupán filozófiai fogalmak magas síkjain mozog.

A rész végén azonban egyszerre, mintegy a kérdés kulcsa gyanánt jelenik meg a gazdasági jog — szerinte elodázhatatlan — felszámolásának problémája. E záró rész keretében szerepel egy idézet Világhy Miklóstól, egy másik Weltner Andorral írt régebbi munkánkból. Világhy Miklóst azonban az előadás »kitűnő jogásznak« megjelöléssel illeti és idézetét szószerint az alábbi mondattal cáfolja(?):

»... holott a valóságban természetesen ez is, sőt különösen a vállalatközi jogban s a javak termelését érintő és szabályozó jogban elsősorban ez; de nem csak ez az elosztás jogában és nem ez a fogyasztók tekintetében.«

Neki tehát komolyabb panaszra nem lehet oka.

A mi könyvünkben kiragadott idézet, mely egyébként a kérdéssel kapcsolatban nem perdöntő jelentőségű, valóban rászolgál bizonyos bírálatra, de nem arra a keretre, melyet Szabó elvtárs a kérdésnek szentel.

Szabó elvtárs *beállítása* lényegében *két szempontból kifogásolható*:

a) a gazdasági jog kérdését úgy állítja be, mintha az általa felsorolt összes jogelméleti harcok kulcskérdését jelentené, mintha a gazdasági jog mint jogterület felszámolása az ebbeli kérdéseket megoldaná;

b) a gazdasági jog szakírói közül egy-két nevet felemlítve, másodmagammal olyanok közé sorol, akik álláspontjukkal a magyar jogrendszer helyes megítélésével az egész vonalon szembeállanak.

Ez a beállítás mindkét vonatkozásban jogtalan. A következőkben kimutatni kívánom, hogy a hazai »gazdasági jog« felszámolásának vagy fel nem számolásának kérdése nem függ össze azokkal a jogelméleti kérdésekkel, amelyeket Szabó elvtárs előadása e részében részletesen taglalt, és hogy e kérdést a valóságnak megfelelően vizsgálva, egészen más jellegű és kimenetelű problémák vetődnek fel; melyekre viszont Szabó elvtárs válasszal egyáltalán nem szolgált.

Ami személyemet illeti: még Szabó elvtárs súlya és az akadémiai székfoglaló megválasztott alkalmi is bajosan hitetheti el a tudományos és gyakorlati munkásságomat ismerőkkel, hogy akár a Szovjetunió volt trockistáival, akár a hazai antimarxista felfogásúakkal egy kalap alá vagyok fogható.

Szabó elvtársnak: *vagy* szocialista jogrendszerünk jellegének kérdését kellett volna a kérdés súlyának megfelelően tárgyalnia, *vagy* a gazdasági jog mint jogágazat kérdését (ez utóbbit bizvást elintézhette volna előadásának jogrendszerünk tagozódását tárgyaló III. részében), *vagy* személyemet kellett volna külön bírálania. A három kérdést azonban egycsapásra elintézni: bajos kísérlet.

Minthogy jogrendszerünk jellegének megítélésében sem vitának, sem kioktatásnak nincs helye közöttünk, a továbbiakban arra a kérdésre szorítkozom, amely tárgyilag is rászolgál a vitára.

III.

Nyilvánvaló és nem is szorul hosszabb megvilágításra, hogy sem jogfejlődésünknek, sem jogtudományunknak nem perdöntő kérdése az a központi tett probléma, amelyet Szabó elvtárs kiragadott. A költővel szólván, »a száraz fű sem vette észre« azt a bölcsek kövét, amelyet Szabó elvtárs a hazai gazdasági jog eltörlésével felfedezni vélt. Pedig az elmúlt fél év alatt jó-

néhány feladatot megoldott népi demokráciánk jogi és tudományos életünkben; volt olyan kérdés is, amelyben Szabó elvtárs igen aktívan közreműködött (pl. a jogi egyetemi reform); és úgy látszik, megoldható volt valamennyi anélkül, hogy a gazdasági jogról szóló könyveket megégették, vagy — uram bocsá! — az ilyenű egyetemi vagy bírói-ügyvédi vizsgatárgyat legott megszüntették volna. Mindez arra mutat, hogy a kérdés tárgyilag sem döntő, sem sürgős nem volt.

IV.

Nem kevésbé nyilvánvaló, hogy az a hazai gazdasági jog, amelyet Szabó elvtárs támadott, korántsem azonos sem a Szovjetunióban leszerelt gazdasági joggal, sem a Magyarországon is dívott régebbi imperialista gazdasági joggal.

Feltételeznem kell ugyanis, hogy Szabó elvtárs akkor, amikor a már említett neveket idézte, nem másokra, tehát nem a múltban vagy esetleg a jelenben szereplő burzsoá jogtudósokra, ill. csak ilyenekre gondolt. Hiszen az általa írt vény: a gazdasági jog mint ágazat felszámolása nyilván a marxista szerzők által művelt gazdasági jogra is vonatkozott.

Ami már most ez utóbbinak a volt burzsoá gazdasági joghoz való viszonyát illeti, egy ténnyel (legalább is első személyben) meg kell vallanom: a nevet átörököltük. Hogy ez jó volt-e vagy sem, azon most már bánkódhatunk (Szabó elvtárs számára mindenesetre jó volt arra, hogy oly beazonosítást végezhesen, amelyet, ha más elnevezés alatt írunk, soha meg sem kísérelhet). Annyi bizonyos, hogy amikor elkezdtünk e tárgykörben dolgozni, a feliratot nem sokat gondoltunk. Némiképpen megnyugtatót bennünket az a tény, hogy Szabó Imre és hasonló szaktekintélyeink ebben az időben, egészen a legújabb időkig, a gazdasági jog, nemcsak mint elnevezés, hanem mint ágazat, létét nemcsak túrték, de helyeselték is. A magam részéről, amikor megbíztak könyvelői vizsgák stb. részére tankönyv elkészítésével — bizony elfogadtam azt a ténnyel, hogy hazai tudományunkban egy ilyen néven futó jogágazat létezik és arra a körre terjed, amelyet népgazdaságunk jogi szabályozása szükségessé tesz.

Az azonban hatványozottan bizonyos, hogy e jogág szerkezetét és tartalmát illetően nem burzsoá jogtudósokhoz jártunk iskolába és igen verejtékes feladatra vállalkoznék az, aki — különösen újabb — munkánk felépítésében vagy tartalmában a fasiszta-imperialista gazdasági jog akárcsak igen távoli rokonát óhajtaná is felfedezni. (Rend kedvéért megjegyzem, hogy kiragadott mondatok, de különösen kiragadott szavak — a kiragadható betűkről nem is szólva — létezhetnek bennük, amelyek egyik-másik burzsoá jogtudós által használtakhoz hasonlítanak. Egyben azt is jegyezzük meg, hogy hasonlóság nélkül is lehetnek hibás megállapításaink.)

Ami most már lényegesebb kérdés: a jelenlegi hazai gazdasági jog a Szovjetunióban leszerelt ágazattal rokon-e? Ezt közvetlenül összehasonlítani ugyan nem tudom, mert a kárhoztatott

munkákat soha nem olvastam és nem is szándékoszom elolvasni. De ha lett volna is aggály bennem, hogy valami rosszra hibáztunk rá, ezt Szabó elvtárs teljesen alaptalan párhuzama mindenben eloszlatta. Soha, még az ellenségem sem állíthatja pl. rólam, aki már nem egy jogterület körében kifejtettem álláspontomat, hogy népi demokráciánk gazdaságát szembeállítottam volna a dolgozó állampolgárokkal, tagadtam volna a szocialista ember tulajdoni és személyi viszonyait szabályozó polgári jog szocialista jellegét; elválasztottam volna népi demokráciánk gazdaságát és államát az állampolgároktól, s. i. t. Szabó elvtárs nagyon jól tudja, hogy ez az állítás meg sem kockáztatható, ezért legalább a beállítást kísérel meg, azon kevésse meggyőzően ható sopánkodás kíséretében, hogy »e jogágnak különartása a szocializmust építő népi demokratikus társadalmunkban és jogrendszerünkben... forrása lehet jogunk jellegére és feladataira vonatkozó számos helytelen nézet kialakulásának...«

Nem kívánok érvelni azzal, hogy még Marx művei is »forrásai« lehetnek helytelen nézetek kialakulásának, ha valaki éppen ilyeneket akart kialakítani... de talán nemcsak a fantázia területén kellene mozognunk ahhoz, hogy ily elképzelhető veszélyeket feltárjunk. Szabó elvtárs azt is állította, csak éppen nem indokolta, hogy e jogág »helytelen, a fejlődést akadályozza«. Itt igen jó lett volna, ha csak a legminimálisabb konkrétummal szolgál. És persze nemcsak 1950. áprilisában.

Szabó elvtárs, jogéletünk és jogi irodalmunk élesszemű figyelője, aki több összefoglaló értékű tanulmányt írt, bizonyára előbb felfedezte volna már azokat a romboló akadályokat, amelyeket előadásában csak sejtelmes célzással támad. S ha így volt, jó lett volna erre a hibás vágányra tévedőket időben figyelmeztetnie; még hozzá konkrétan és egyenesen. De bizony kicsit úgy fest a helyzet, hogy Szabó elvtárs az akadémiai székfoglaló fénykörében elmondott felismerését nem saját fájdalmas és felháborító tapasztalatain építette ki, hanem egy szovjetunióbeli vita elolvasása alapján, minden itteni előzmény és minden idevágó kiértékelés nélkül indította el keresztes-hadjáratát.

Az oroszországi kártevőkkel lefolyt vita tanulságait (arra, hogy a Szovjetunióban lefolyt vita történelmileg és gazdaságilag egészen más időpontban, egészen más előzmények birtokában játszódott le — már csak azért sem kívánok szót vesztegetni, mert ezzel azt a látszatot erősíteném, hogy a Szabó elvtárs által alkalmazott párhuzamnak akárcsak valamiben is érdemi alapja létezhetik) Szabó elvtárs nem a magyarországi kártevők ellen fordította; hanem amolyan régimódi keresztes-hadjárat módjára könnyebben kereste meg a helyben található »pogányokat«. Ezeket aztán meg is találta azokban, akik az övénel bizonyára szerényebb tudással, de semmivel sem kevesebb jószándékkal igyekeztek művelni egy jogterületet a marxista tudomány szellemében.

Segítség, építő bírálat helyett: trockizmus látszatának keltése a fegyvertársak irányában:

nem éppen szerencsés eszköze a közös ellenséggel szemben vívandó harcnak.

V.

Azt a gazdasági jogot, amelyet a proletárdiktatúra minden formája számára kárhözatosnak lát Szabó elvtárs, nem éppen vaskövetkezetességgel így jellemzi: »kereteibe éppen azokat a jogszabályokat vittük be (ő is), amelyeket a szocializmus építéséhez szükséges előfeltételek megteremtése végett sikerült kiharcolnunk s ebből a szempontból nézve a gazdasági jognak lehetett létjogosultsága a fordulathéve előtt (kiemelés tőlem), azonban« stb.

Itt most az eszmei Szabó Imrével fogok vitázni, mert van egy élő Szabó Imre is, aki ezt a »létjogosultságot« a fordulathéve után, még 1949. végén is nemcsak hallgatólag, de tevőlegesen is elismerte.

De mit is mond az eszmei Szabó Imre? — Azt, hogy a fordulathéve előtt éppen azokat a jogszabályokat vittük be stb., stb. — melyeket is? Ha jól emlékszem, abban a gazdasági jogban, amelyet az eszmei Szabó Imre támad, s amelynek általa is idézett főművei atavisztikus módon 1949-ben és 1950-ben láttak napvilágot: olyan fogalmak szerepelnek, mint: állami vállalat, tszcs-k, újítási és találmányi jutalmak, szállítási szerződések, egyszámlarendszer, közületi arbitrázs eljárás stb., stb. Hát ha nagyon megnézzük, bizony ezek az intézmények nem a közkeletűen elfogadott fordulathéve, 1948 előtt keletkeztek, hanem legfeljebb — s akkor is csak részben — az élő Szabó Imre álláspontjában beállt fordulathéve előtt. Azt pedig már az eszmei Szabó Imre képzeletére kell bízunk, hogy mit is tett volna a gazdasági jog anyagába a fordulathéve előtt, amikor annak még mint haladó ágazatnak, szerinte volt »létjogosultsága«.

Én azt hiszem, a fordulathéve előtt, ha a még régi jogintézményekre támaszkodó tudományról beszélünk, inkább a burzsoá gazdasági jognak lehetett létjogosultsága. De Szabó Imre ne kegyelmezzen: mert ha a gazdasági jog ártalmas, akkor a mai gazdasági jog bűnösségét, ill. szerzőinek, bírálóinak, nem-bírálóinak és támogatóinak bűnösségét nem lehet azzal enyhíteni, hogy a megszületése előtti időben lett volna létjogosultsága!

Immár mire véljük Szabó Imre határpontválasztását? Én bizony nem tudom másra vélni, minthogy nem tudván kellő időszerű konkrét érveket hozni kárhözátadásának alátámasztására; a nem találó, de az avatatlanokban hangulatébresztő hasonlatot megtoldotta egy másik hangulati elemmel: az óramutató visszaállításával. Ismeretes azonban, hogy ez a művelet a tudományban csak azok irányában hatásos, akiknek az óramutatóra szerelve jár a gondolkodásuk.

VI.

Helyes lenne tehát ennek a kérdésnek hasonlatok és időgeometriák nélkül, a jelen időben való megvizsgálása. Ebben a jelen időben, úgy remélem, elöbukkannak Szabó elvtársnak előadása óta eltelt

félév alatt szerzett tapasztalatai és előkerülnek azok a konkrét érvei is, amelyekkel akkor némi-leg takarékoskodott.

Én nem ismerem elég mélyen a jogrendszer tagozódásának elvi és gyakorlati jelentőségét. Ezért pl. el bírom képzelni azt, hogy jó felosztással is lehet rossz tudományt adni és olyan »rossz« felosztással, amelyben még a gazdasági jog címszó is szerepel, is lehet a részletekben, sőt a nagyobb összefüggésekben is, jót és építőt tanítani. Szabó elvtárs pl. előadásának harmadik részében fejteget néhány felosztási problémát, olyan alternatívákat is, amelyek a szovjet jog tudományos rendszerezésétől eltérnek, de azért egyikünk sem feltételezi, hogy ezzel gyógyíthatatlan sebet akarna ejteni jogtudományunk épületén.

De ettől függetlenül, nemcsak feltételezem, de el is ismerem, hogy a rendszer tagozódásának, a jogtudományok művelési rendszerének, komoly gyakorlati kihatása is lehet. Segítheti a kodifikáció rendszerét és továbbfejlesztettségét, megkönynyítheti valamely területen működő jogászok vagy egyéb érdekelt dolgozók jogismeretét és következetes jogalkalmazását, kialakíthatja a jogviták elintézési rendjének helyesebb megoldását; előmozdíthatja a joganyagnak és összefüggéseinek megfelelő oktatását; s. í. t. Azt hiszem, abban is aligha tévedek, hogy amint a kérdések alakulása és a kérdések súlypontja is változik, változhatik a jogtudomány éppen legalkalmasabbnak mutakozó felosztása, ill. egyes részleteinek hangsúlyozása. A jogrendszer tagozása tehát nem örökérvényű, hanem dialektikusan változó kérdés. — A jogrendszer tagozódásának dialektikájához tartozhatik az is, hogy (nyilván ezért nem történik a kodifikáció sem jogágakra felbontva) ugyanazon gyakorlati kérdéskörrel több jogág is foglalkozhatik. (Nyilvánvaló pl., hogy az államigazgatás rengeteg gyakorlati kérdéskörben érintkezik más jogterületekkel: a legfontosabb államigazgatási szervekkel az államjog is foglalkozik; a gyámügyek, a társadalombiztosítási ügyek részben polgári jogi, munkajogi, perjogi vonatkozásúak; a közszolgálati jog a munkajoggal érintkezik; s. í. t., s. í. t.). Mindezekben az esetekben nyilván nem arról van szó, hogy más tartozik az egyik, és más a másik jogágazatba, hanem inkább arról, hogy különböző jogágazatok más szempontból tárgyalják ugyanazt a gyakorlati kérdéskört.

Nézetem szerint minden szempont, amelyből kérdéseket tárgyalnak, helyes és megengedhető, ha a gyakorlati szükségnek megfelel és nem kerül más ágazat tanításaival és az egész jogrendszer egységével összeütközésbe. A kolhozjog a kolhoz dolgozóinak szemszögéből vizsgálja mindazokat a kérdéseket, amelyek legalább féltucat más jogterületen is felbukkannak; a Szabó elvtárs által javasolt mezőgazdasági jog még ennél is szélesebb és tarkább kérdéskört ölel fel: az ugyancsak általa felvetett családjog viszont egy szűkebb jogintézmény kérdésköre mellé csoportosul.

A gazdasági jog kérdését tehát oly anatómiával elintézni, hogy az összes jogi kérdések már meghatározott más jogterületek között vannak szétosztva, ide már semmi nem kerülhet — nem lehet.

Szabó elvtárs előadásában igen konkretizáltnak utal arra, hogy a gazdaságot érintő kérdéseket »a megfelelő egységes életviszonyoknak megfelelő jogterületekbe« kell »visszahelyezni«.

Abban, de csak abban tökéletesen egyetértek vele, hogy a jogterületeknek egységes életviszonyokon kell alapulniuk. Abban viszont nem tudok vele habozás nélkül egyetérteni, hogy az általa nem konkretizált egységes életviszonyok szempontjából: miért nem lát egységet a gazdasági jog mögött és miért lát tökéletesebbet más jogterületek mögött.

Nem szorul hosszú érvelésre, hogy a népgazdaság jogi rendje mögött a szocialista gazdálkodás tervszerű és összefüggő egységének, mint »egységes életviszonynak«, a háttere felismerhető. Nem látom azonban, hogy miben rejlenek azok a még egységesebb életviszonyok, melyek ezen egységnek az alapulvételét *tilalmassá* teszik. Igaz, hogy a gazdasági igazgatás jelentkezik az államigazgatás egységében is; a terv büntetőjogi védelme a büntetőjog egységében is; az állóeszközök és forgóeszközök tulajdonjoga a polgári jog egységében is; az arbitrázs-eljárás a jogvitás eljárások egységében is; s. i. t. — de ki tagadhatná le azt, hogy az az egység is létezik, sőt, nemcsak létezik, de a marxista-leninista politikai gazdaságtan gazdagon meg is világítja, amely a népgazdaság jelenségeit egybekapcsolja.

Egyetlen példát hozok fel. A vállalat részlettervének évközi módosítása szükségessé teszi valamely fennálló szállítási szerződésnek a módosítását; ha ezzel szemben a másik fél nehézséget támaszt, döntőbizottság határozhatja meg a szerződés módosulását; a kapcsolatos eljárás során a renitens személyek ellen fegyelmi bírság is alkalmazható. Nyilvánvaló, hogy a példa elég mindennapos esetet hoz fel, legalább olyan gyakran előfordulót, mint pl. más jogterületek bizonyos törvényes »tényálladéka«. Nem tudom, hogy az életviszonyok helyes egységét szolgálná-e, ha e jogviszonyból a tervmódosítást kizárólag az államigazgatási jog; a szerződésmódosítást kizárólag a polgári jog; a kapcsolatos vitát kizárólag az eljárási jog; a kiszabandó bírságot pedig kizárólag a munka-, vagy a büntető-, vagy közszolgálati, vagy eljárási jog nem is tudom melyikének keretében — lehetne letárgyalnunk? ... Nem kívánom a példát tovább fejtegetni azzal, hogy viszont a tervmódosítás milyen kevéssé függ össze egy helyhatósági bizonyítvány kiadásával, a szállítási szerződés módosítása egy magánvégrendelettel, a kapcsolatos döntőbizottsági eljárás egy házassági bontóperrel és a kiszabott pénzbírság a számbajövő jogterületek némely jogintézményével.

Vizsont fordítva is fel kell tennem a kérdést: vajjon a többi jogterület gyakorlati és tudományos művelésében ma biztosítható-e a Szabó elvtárs szerinti »megfelelő egységes életviszonyok« oly bemutatása, amelyből *megfelelő egységben* rajzolódna ki gazdasági vonatkozású jogszabályaink olyan újszerű alapelvei, mint: pl. a vállalatok és irányításuk szervezeti felépítése, a vállalatok vezetésének új jellege, a vállalati részlettervek jelentősége, az újszerű munkafeltételek legtöbbjének

jelentősége, az újítások díjazásának alapelvei, az álló- és forgóalap jogilag is megnyilvánuló különbsége, az egyszámlarendszer és az inkasszóeljárás jelentősége, a vállalati nyereség szocialista fogalma, a forgalmi ügylet és általában a szocialista árucseré új jelentősége, a szocialista kereskedelem új hivatása, az egyenlő ellenszolgáltatás és a reális teljesítés elvének alapjai, a tervgazdaságunkban érvényesülő hiteltilalom ill. hitelmonopólium jelentősége, a kötbér szocialista tartalma, a felszámolás rendeltetése, a döntőbizottsági eljárás szerepe, az állami gazdasági ellenőrzés jelentősége, s. i. t., s. i. t.

Azt hiszem, itt még sok tisztázni való van az életviszonyok egységének kérdésében, ebben Szabó elvtárs sok ismeretével gazdagíthatja majd tudományos irodalmunkat. De jogterületek elméleti dedukciók útján való felszámolásának csak akkor szabad nekifognunk, amikor az elméleti alapok már igen világosan tisztázódtak és igen félreérthetetlenül alkalmazhatók. Ennek hiányában a sietve nyilvánított álláspont — amint azt Szabó elvtárs egyik hozzászólójának példája bizonyította — »forrása lehet jogunk jellegére és feladataira vonatkozó számos helytelen nézet kialakulásának«.

Egyébként igen találó elszólást tartalmaz Szabó elvtárs előadása. »Nézetem szerint a gazdasági jognak, mint olyan mesterséges jogágnak felszámolása, amelynek a *valóságos, e jog rendszerezése szerinti életviszonyok* (kiemelés tőlem) nem felelnek meg, jogelméletünk egyik közvetlen, termékeny feladata, s ennek megoldása új fejlődésre indítja a jog többi ágait is.« E mondat szerint tehát »*e jog, a gazdasági jog rendszerezése szerinti életviszonyok valóságosak*«, csak valamely kifürkészhetetlen okból nem felelnek meg neki. Ez az önellentmondás »termékenyíti« meg tehát azt a »közvetlen feladatot«, amelyet Szabó elvtárs előadása e részének záróakkordjával választott. Aligha valószínű, hogy az így indokolt feladat megoldása »a jog többi ágait is új fejlődésre indíthatná« ...

Az idézett szövegrészben egyébként megjelent az a *vád* is, amelyet Szabó elvtárs álláspontja mint »legkonkrétabbat« tartalmaz: t. i. hogy a gazdasági jog, mint jogágazat, *gátolja a jog többi ágainak fejlődését*.

Nem tudom most, hogy a jog többi ágainak fejlődésén magának a jognak, vagy pedig a vonatkozó jogtudományoknak a fejlődése érthető-e. Ha valóban a jogfejlődésről van szó, akkor kissé képtelenem kell, hogy a proletárdiktatúránkat vezető munkásosztály, annak élenjáró pártja és államhatalmunk főbb szervei, de akárcsak legkisebb helyi szervei is: zavartatják-e magukat jogalkotásukban attól, hogy pl. bizonyos könyvek »Gazdasági jog«, vagy »Vállalati jog« vagy akár »Polgári, államigazgatási, eljárási, munka- és büntetőjog a gazdasági élet viszonylatában« címmel jelennek-e meg.

Ha viszont a jogtudomány fejlődését látja Szabó elvtárs meggátolva, akkor serkentenie kell a többi jogágak művelőit, hogy alkossanak. Senki sem írta ki mások elől a betűket és semmi akadályja nincs annak, hogy akik a gazdasági jogban »rossz rendszert« látnak, azok a maguk ágaza-

tában sokkalta jobb rendszer bemutatásával bizonyítsák be álláspontjuk fölényét. De teljesen tarthatatlan szólam az, amely szerint tudományos ágak fejlődése azon áll vagy bukik, hogy egy meglévő ágat diszkvalifikálunk.

VII.

Záradékkul még röviden azokkal a *gyakorlati kihatásokkal* kívánok foglalkozni, amelyek Szabó elvtárs álláspontjának rögtöni érvényesülése esetén jelentkeznek, ill. jelentkeztek volna.

Röviden nézzük a *gyakorlati gazdasági jogászok* szempontját. Ezek számára nyilvánvalóan jelentős kérdés, hogy a gazdasági vonatkozású joganyagot nemcsak összefüggően, de a gazdasági alapoktól való közvetlen függésükben, a politikai gazdaságtani törvényszerűségek tükrében is lássák.

E jogászok, akik nyilvánvalóan nem valamennyien képzett közgazdászok és nem is született didakták: nehezebben tudnák az őket érdeklő joganyagot megismerni és érintkezésüket a nem-jogász gazdasági káderekkel fenntartani, ha nem könnyítenők meg számukra azt, hogy ezt az összefüggő joganyagot az összefüggés valóságos gazdasági törvényszerűségeihez igazodóan ismerjék meg.

Még világosabban áll ez a gazdasági vonatkozású joganyaggal kapcsolatba kerülő *nem-jogász káderekre*. Nem kívánható, hogy ezek pusztán tetszetős elméleti felállítások kedvéért 4–5 jogterületet legyenek kénytelenek tanulmányozni azért, hogy a gazdasági jogszabályokkal félig-meddig ismerősökké lehessenek.

Erős kétségek támaszthatók atekintetben is, hogy az *egyetemi oktatásban* az összes számbajövő »átvevő« jogterületek oktatásában érvényesülhet-e oly összefüggő bemutatás, amely a gazdasági vonatkozású joganyagnak gazdasági berendezke-

désünk rendszerével való közvetlen összefüggését kellően érzékelteti.

Kérdés az is, hogy a gazdasági jog több-kevesebbé kiforrott és haladott *tételes anyagát* sikeresen lehetne-e együtt bemutatnunk oly területekkel, amelyek — bár kétségtelenül az egységes szocialista jogrendszer szolgálatában állanak — korszerű újrakodifikálásban még nem részesültek.

Nyugodtan állítható, hogy ha e feltételek figyelembevétele nélkül akarunk egy jogterületet — amely néhány szakmunka címén és félre általában nem magyarázott csoportosításon kívül sokkal nagyobb igényt eddig sem támasztott — kiradírozni: ezzel csak jogtudományunk elkerülhető kavarodására, a gyakorlati jogalkalmazók és jogtanulók tisztánlátásának megnehezülésére jutunk. Addig, amíg államigazgatási jogunk a tanácsrendszer új formájának és tartalmának megfelelően át nem alakult, amíg polgári és büntetőjogunk szocialista szerkezetű újrakodifikálása meg nem történik, amíg különböző jogágainkat a burzsoá »tudósok« ma még jelentékeny befolyásától meg nem tisztítottuk, amíg jogászainkat a politikai gazdaságtan szélesebbkörű korszerű ismeretével fel nem vértettük, amíg a dolgozók körében a szocialista jog alapismereteit el nem ültettük, ez oly előreszaladást jelentene, amely hatásaiban romboló volna és alkalmas lenne — legalább is részben — arra, hogy »népi demokráciánk gazdaságát és államát a polgároktól elválassa.«

Helyes lenne, ha Szabó elvtárs a) felülvizsgálná a kérdés tálalásával elkövetett túllépését; b) konkretizálná, ill. megismertetné azokat a szempontokat, amelyek a kérdés gyakorlati és érdemi megvizsgálása kapcsán felmerültek benne; c) és elősegítené azt, hogy a kérdés tárgyi megvitatása építően és tanulságosan megtörténhessen.

Dr. Vadas György

A bolgár mezőgazdasági termelőszövetkezeti jog alapelvei*

I.

A termelőszövetkezeti jog fogalma, tárgya, rendszere

A termelőszövetkezeti jog ama szocialista jogszabályok összessége, amelyek a közös termelőeszközökkel, a föld egyesítése, a mezőgazdasági felszerelés és állatállomány társadalmasítása útján létrejövő és tagjaik közös munkájával működő szövetkezetek megalakulását, működését, továbbá az állammal, tagjaikkal fennálló jogviszonyait rendezi.

* Az ismertetés főként a bolgár mezőgazdasági termelőszövetkezetek 1950. évi minta-alapszabályán alapul (Drzaven Vestnik, 1950. évi május 13-i, 112. sz.). Erre való hivatkozásokat a jegyzetelés során mellőztem. A feldolgozás módszerénél és az anyag beosztásánál a szovjet kolhozjogi tankönyvek rendszerét vettem alapul.

A mezőgazdasági termelőszövetkezeti jog tehát a bolgár szocialista jogrendszernek egyik ága. Tárgya: a termelőszövetkezeteknek nem minden jogviszonya, hanem csak amelyek a fenti fogalom meghatározás alá esnek. A termelőszövetkezet más szövetkezettel, állami vállalattal, vagy a szövetkezeten kívülálló magánszeméllyel szembeni jogviszonyait a polgári jog, az államigazgatási szervekkel fennálló jogviszonyait rendszerint az államigazgatási jog stb. szabályozza.

A termelőszövetkezeti jog a termelőszövetkezetek célját, feladatát, tevékenységét, továbbá tagjainak jogviszonyát, beleértve a vagyonszocializálását és a jövedelemfelosztást; valamint a szövetkezeti munkaszervezet¹ és a szövetkezet szerveit, valamint a belső ügyrendjét szabályozza.

¹ A munkaszervezet és részben a jövedelemfelosztás kérdéseivel — természetesen más szempontból — a munkajog is foglalkozik.

Ennek megfelelően tárgyaljuk a termelőszövetkezeti jogot az alábbi 9 fejezetben¹:

I. A termelőszövetkezeti jog fogalma. II. A termelőszövetkezet tevékenysége. III. A tagok jogviszonya. IV. A szövetkezeti tulajdon. V. A vagyon társadalmisítása. VI. Munkaszervezet. VII. A termelőszövetkezet szervei. VIII. A jövedelem felosztása. IX. A háztáji gazdálkodás.

II.

A termelőszövetkezet tevékenysége

A mezőgazdasági termelőszövetkezet tervszerű munkát végez földterületén. Pontosan teljesíti a vetéstervet és az előírt agronómiai munkálatokat, továbbá a kormányának a mezőgazdasági termelésre vonatkozó rendelkezését.

Tevékenységgel a szövetkezetet minta-nagyüzemmé teszi és biztosítja a föld legjobb kihasználását, a magasabb termelékenységet és az állattenyésztés korszerűsítését, ezen keresztül tagjai gazdasági és kulturális felemelkedését.

A mezőgazdasági termelőszövetkezet vezetősége és minden tagja kötelezi magát, hogy

a) növeli a szövetkezet földjének termelékenységet, rendszeres és helyes vetésforgó, helyes talajművelés, jó és gondos talajmunkák elvégzése útján. Harcol a növényi és állatbetegségek, a kórokozók ellen. Öntözőberendezéssel, erdősítéssel, hófogóval és egyéb védőberendezéssel növeli a terméshozamot.

b) A vetésre a legjobb magvakat választják ki, kiszélesítik a vetőmagmérésítést.

c) A szövetkezet egész földterületét hasznosan megművelik és a terméketlen földeket megjavítják.

d) Állattenyésztő farmokat szerveznek.

e) Kiszélesítik a takarmánytermelést.

f) Szövetkezeti alapon megszervezik a gazdasági és társadalmi épületek építését, mesterséges tavakat, csatornát, vízduzzasztót stb. létesítenek.

g) A helyi adottságoknak megfelelő mellék- és kiegészítő gazdasági ágakat szerveznek meg a szövetkezeti tagok munkaerejének jobb kihasználása és a nagyobb jövedelmezőség céljából.

h) Állandóan emelik tagjaik szakmai képzettségét.

i) A nőket és a fiatalokat aktív részvétellel szervezik be és tehetségüknek megfelelően felelős munkára osztják be őket.

III.

A tagok jogviszonya

Belépés. A törvény minden 18. életévét betöltött olyan személy részére biztosítja a termelőszövetkezeti tagsághoz való jogot, aki mezőgazdasági munkával foglalkozik. Nem feltétele a tagsághoz való jognak, hogy az illető saját földdel rendelkezzen.

A szövetkezeti demokrácia elveinek megfelelően a tagfelvétel a közgyűlés hatáskörébe tartozik. Az igazgatótanács javaslatára a köz-

gyűlés egyszerű szótöbbséggel határoz a tagfelvétel kérdésében. Tagfelvétel tárgyában a közgyűlés akkor határozatképes, ha legalább tagjainak 2/3 része jelen van.

Felvehető még a termelőszövetkezet tagjául az is, aki:

a) nem foglalkozik ugyan mezőgazdasági termeléssel, de saját földje van, dolgozó és maga vagy családja a szövetkezeti gazdaság körzetében lakik;

b) az a helyi alkalmazott, akinek családja munkájával részt vesz a termelőszövetkezet gazdálkodásában.

A mezőgazdasági termelőszövetkezet tagjául a férjen kívül házastársa és bármely 18 éven felüli családtagja is felvehető, aki önálló és teljesjogú tagja lesz a termelőszövetkezetnek.

Minden belépő háztartás (gazdaság) 1000—2000 leváig terjedő belépési díjat fizet.

Kilépés. Bármely termelőszövetkezeti tagnak jogában áll a gazdasági év végén a termelőszövetkezetből kilépni. A kilépő tag választása szerint vagy eladja bevitt földjét a termelőszövetkezet más tagjának, vagy kiadja azt neki a szövetkezet igazgatótanácsa ugyanolyan értékben, amilyen értékben földjét bevitte. A földet természetesen csak a szövetkezet nem tagosított földjeiből, vagy a tagosított tábla széléről lehet kiadni.

Az élő és holt felszerelés ki nem fizetett részét (felszerelési hozzájárulás) a kilépő tagnak a megfelelő amortizáció levonása után pénzben fizetik ki. (Lásd bővebben az V., A vagyon társadalmisítása c. fejezetben.)

A kilépő tagnak még el nem számolt munkája után járó részesedését, valamint bevitt földje után járó földjáraadékát az év végén szabályszerűen el kell számolni.

Kizárás. Azt a tagot, akivel szemben a fegyelmi büntetések (lásd a VII., Munkaszervezet c. fejezetben) hatástalanok maradnak, az igazgatótanács javaslatára a közgyűlés kizárhatja. A közgyűlés csak akkor határozatképes, ha tagjainak legalább 2/3 része jelen van. Határozatát egyszerű szótöbbséggel hozza.

Most jelent meg!

A BÜNTETŐTÖRVÉNYKÖNYV

ALTALÁNOS RESZE

AZ 1950:II. TÖRVÉNY
AZ 1950:39. SZÁMÚ TÖRVÉNYEREJŰ
RENDELET
A TÖRVÉNYJAVASLAT MINISZTERI
INDOKOLÁSA

A magyarázatokat írta:
Dr. Kádár Miklós

240 oldal

Ára: 13.— Ft

Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó kiadása

¹ A felosztás szerzőtől származik.

A kizárt tag a közgyűlés határozata ellen a járási tanácshoz fellebbezéssel élhet.

A kizárt taggal szemben a végelszámolást ugyanúgy kell megejteni, mint a kilépő taggal.

IV.

A szövetkezeti tulajdon

Az állami tulajdon mellett a társadalmi tulajdon másik faja a szövetkezeti tulajdon.

A szövetkezeti tulajdon a népi demokráciákban kialakulóban lévő intézmény, melynek magját a bolgár mezőgazdasági termelőszövetkezeteknél az oszthatatlan alap képezi.

Az oszthatatlan alap az alábbiakból tevődik össze:

1. A belépő tagok belépési díjat fizetnek, mely 1000—2000 leva.

2. A kiegészítő felszerelési járulék (lásd A vagyion társadalmisítása című fejezetben).

3. A felosztásra kerülő jövedelem 7·3%-a minden évben növeli az oszthatatlan alapot.

4. A szövetkezetek az állami támogatás keretében juttatást kaphatnak, mely szintén az oszthatatlan alapot növeli.

5. Ugyancsak az oszthatatlan alapot növeli a szövetkezeti igásállatállomány természetes szaporulata is, továbbá az örökös használatban álló föld földjáraadéka.

A mag- és takarmányalap, továbbá a segítő-alap és az elemi csapás-alap javai szintén szövetkezeti tulajdon tárgyai.

Ugyancsak a szövetkezeti tulajdon tárgya a kötelező felszerelési járulék is, bár ennek hovatartozása vitás kérdés, mert kilépés vagy kizárás esetén a tagnak kifizetendő.¹ (Lásd A vagyion társadalmisítása című fejezetben.)

A szövetkezet a tulajdonában álló javakon kívül még oszthatatlanul élvezi a használatában álló javakat is. Ilyen pl. az állami földalapról használatába adott föld, mely nem válik szövetkezeti tulajdonná, de a szövetkezet örökös használatában áll.

V.

A vagyion társadalmisítása

A belépő tag földjét, alapvető termelőeszközzeit és használatállományának egy részét, valamint megfelelő vetőmagot és takarmányt köteles a közösségbe bevinni.

A társadalmisításra kerülő vagyont a további eljárás szempontjából 3 csoportra oszthatjuk:²

1. *A föld.* A belépő tag köteles közös gazdálkodásba adni mindazt a földterületét, amelyen gazdálkodott, vagy amely háztartása tagjai tulajdonában áll, továbbá azt a földterületet, amelyet örökös vagy tulajdonos társával együtt művelt meg.

¹ Kétségtelen, hogy a kötelező felszerelési járulék felett a *használat* és *birtok* joga a szövetkezetet illeti, de a *rendelkezés* nem.

² A minta-alapszabály 2 csoportot különböztet meg: 1) a föld, 2) az alapvető termelő eszközök. A vetőmagot és a takarmányt a 2) alattihoz sorolja.

Ez utóbbi kategóriába tartozó földeknél a föld tulajdonosa, illetőleg a tulajdonostárs vagy örökostárs bekebelezése szükséges.

A bevitt föld megmarad eredeti tulajdonosának tulajdonában. A földtulajdon-bírótság (megfelel a magyar telekkönyvi hatóságnak) végzéssel rendeli el a földnek a mezőgazdasági termelőszövetkezetbe való bekebelezését. Ez a bekebelezés nem jelenti a tulajdonjog átszállását, azonban a földterület feletti használat joga a termelőszövetkezetet illeti meg. A szövetkezet tagját a földfeletti rendelkezés csak annyiban illeti meg saját tulajdonú földje felett, hogy azt vagy a termelőszövetkezetnek, vagy más szövetkezeti tagnak (természetesen ugyanazon termelőszövetkezet tagjának) bármikor eladhatja anélkül, hogy termelőszövetkezeti tagságát elvesztené.

2. *Vetőmag és takarmány.* A belépő tag köteles bevitt földterületének megfelelően vetőmagot és az állatok részére egy évi tartásukra elegendő takarmányt a szövetkezetnek átadni. A takarmányért és vetőmagért ellenszolgáltatás nem jár. Az így bevitt vetőmag és takarmány képezi a szövetkezet mag- és takarmányalapját. A további években a felhasznált vetőmagot és takarmányt a szövetkezet terméséből kell pótolni.

3. *Élő és holt felszerelés.* A belépő tag a közösségi gazdaságba beadja összes igásállatát, valamint használatait, amennyiben azok az egyéni gazdálkodásban megmaradó használatok számát meghaladják. (Lásd bővebben a háztáji gazdálkodás című fejezetben.) Továbbá mindazon épületet, amely nem személyi szükségletére vagy háztáji gazdálkodásának szükségletére szolgál és a szövetkezet közösségi gazdálkodásának területén van. Ugyancsak be kell adni a közösségi gazdálkodásba azt az üzemet, amely a belépő tag gazdaságához tartozott. (Malom, stb.)¹

Az élő és holt felszerelést erre a célra alakult külön bizottság becsüli meg és értékeli fel. A bizottságban a járási tanács képviselője is jelen van. A bevitt föld dekárjai² után 2000—5000 leváig terjedő kötelező felszerelési járulékot vonnak le a belépő tag vagyionából. Azok, akik föld nélkül lépnek be, annyi felszerelési járulékot fizetnek, mint akiknek belterjes termelési körzetben 5, szemtermelő körzetben 10 dekár földjük van.

A felszerelési járulék és általában a vagyion társadalmisítása kérdésében a közgyűlés határoz.

A bevitt élő és holt felszerelés értékének a kötelező felszerelési járulékon felüli értékét mint kiegészítő felszerelési járulékot számolják el és 5—8 év alatt részletben kifizetik.

A kötelező felszerelési járulék összegét a kilépő vagy kizárt tag a megfelelő amortizáció levonása után három év leforgása alatt kapja vissza. Az amortizáció nagyságát a földművelésügyi miniszter állapítja meg.

¹ A példát a minta-alapszabály említi. Nehezen képzelhető el.

² 1 dekár = kb. 0·18 hold.

VI.

Munkaszervezet

A termelőszövetkezetben minden munkát a tagok kötelesek elvégezni. Idegen munkaerőt állandó munkára csak abban az esetben lehet igénybevenni, ha azok speciális szaktudással rendelkeznek (agronomus, könyvelő stb.) és megfelelő szaktudású személy a tagok közt nem áll rendelkezésre. Alkalmi munkára igénybevehető rendkívüli esetben idegen munkaerő:

a) ha a határidős munkát idejében anélkül elvégezni nem lehet;

b) építkezési munkáknál.

A munkát a tagok brigádokba tömörülve végzik el. A tagság brigádokba való beosztását az igazgatótanács végzi el, a beosztás a közgyűlés jóváhagyására szorul. A mezőgazdasági brigádokat egy teljes vetésciklus idejére kell összeállítani, míg az állattenyésztő brigádokat legalább két évi időtartamra kell megalakítani.

A brigádok részére állandó munkaterületet, az állattenyésztő brigádok állandó kezelésére bízott haszonállatokat kell kijelölni. A brigád munkáját a brigádvezető szervezi és vezeti. A brigádvezető az igazgatótanácsnak és az elnöknek van alárendelve.

A brigádokon belül munkacsapatokat lehet szervezni.

A munka díjazása a szövetkezetben a munka mennyisége és minősége szerint, az elszámolás pedig a ledolgozott munkaegységek alapján történik.

Az igazgatótanács mintanormákat állapít meg és a mintanormákra vonatkozó munkaegységben kifejezett becsléseket végez el, amelyeket a közgyűlés hagy jóvá.

Ezek alapján a brigádvezető az egyes tagok végzett munkáját minden nap feljegyzi és kiszámítja a rájuk eső munkaegységet, beírva azt a tag munkakönyvébe. Az igazgatótanács havonta összesített kimutatást készít a tagok munkaegységeiről és azt feltűnő helyen kifüggeszti. Az évről-évi összesítést legkésőbb a következő év január 31-ig, de feltétlenül a közgyűlés előtt 10 nappal kell közzétenni.

Ha a brigád vagy a munkacsoport az átlagnál magasabb eredményt ér el, jobb terméshozamot produkál, vagy az állatokat kiemelkedő módon gondozza, külön felüldíjazásban részesül.

A túlteljesítésért járó külön díjazást munkaegységekben állapítják meg és azt minden évben a közgyűlés határozza meg.

A munkafegyelem kérdése igen fontos a termelőszövetkezetek életében. Az igazgatótanács a munkafegyelem ellen vétőket, ha a cselekmény súlyosabb beszámítás alá nem esik, fegyelmi büntetésekkel sújthatja. Fegyelmi büntetések az alábbiak:

1. A rossz minőségű munkát külön díjazás nélkül ki kell javítani, vagy újra el kell végezni.

2. Súlyosabb esetben megrovás a közgyűlés előtt.

3. Öt munkaegység levonásáig terjedhető bírság, amely azonban egy évben nem haladhatja meg a 15 munkaegységet.

4. Ha a fenti intézkedések hatástalanok maradnak, kizárásnak van helye. (Eljárást lásd a IV. fejezetben.)

VII.

A termelőszövetkezet szervei

A mezőgazdasági termelőszövetkezet legfőbb szerve a közgyűlés. A szövetkezeti demokrácia elvének megfelelően, a mezőgazdasági termelőszövetkezet szuverén szerve csak a minden tagot magában foglaló közgyűlés lehet.

A közgyűlést az igazgatótanács hívja össze. Legfőbb feladata:

1. Megválasztja az igazgatótanácsot és annak elnökét, valamint az ellenőrző bizottságot.

2. Határoz a tagfelvétel és kizárás kérdésében és megállapítja a belépési díjat, valamint a felszerelési járulékot.

3. Jóváhagyja a termelési tervet, a költségvetést, az építkezési tervet, a munkanormákat és a munkaegységben kifejezett becsértékeket, megállapítja a felüldíjazás mértékét.

4. Megállapítja a földjáradék nagyságát, jóváhagyja a jövedelem elosztását és megállapítja az állandóan foglalkoztatott személyzet javadalmazását.

5. Megerősíti a gépállomással és egyéb szervezettel kötött szerződéseket.

6. Jóváhagyja a szövetkezet belső szervezeti szabályzatát.

7. Jóváhagyja az igazgatótanács és az ellenőrző bizottság évi beszámolóját és nekik a felmentést megadja.

A közgyűlés általában akkor határozatképes, ha a szövetkezet tagjainak fele jelen van. Az igazgatótanács, az elnök és az ellenőrző bizottság megválasztására, továbbá a földjáradék nagyságának megállapítását érintő kérdésekben csak a tagok kétharmadának jelenléte esetén határozatképes a közgyűlés.

A közgyűlés a tárgysorozat felett nyílt szavazással dönt és egyszerű szótöbbséggel határoz.

Két közgyűlés közt a szövetkezet ügyeit az igazgatótanács intézi. Az igazgatótanács a szövetkezet végrehajtó szerve és a munka közvetlen megszervezője és irányítója.

Az igazgatótanács 5–7 tagból áll. A közgyűlés választja két év időtartamára.

A szövetkezet mindennapi munkáját az elnök irányítja. Ugyancsak az elnök hajtja végre az igazgatótanács határozatait és ellenőrzi a brigádok munkáját. Az elnök egyúttal az igazgatótanács elnöke is.

Az elnököt a közgyűlés választja. Az igazgatótanács az elnök javaslata alapján saját tagjai sorából helyettes elnököt választhat.

Az igazgatótanács egész termelési, pénzügyi tevékenységét az ellenőrző bizottság ellenőrzi. Az ellenőrző bizottság igen fontos szerve a szövetkezetnek, amelyet két évre a közgyűlés választ. Három tagja van.

Az ellenőrző bizottság bármikor vizsgálatot tarthat a szövetkezetnél vagy annak valamely

szervénél. Rendszeres ellenőrzést háromhavonként egyszer köteles tartani az ellenőrző bizottság.

Az ellenőrző bizottság munkájáért a közgyűlésnek felelős és működéséről köteles a közgyűlésen beszámolni. Ugyancsak köteles az évi rendes közgyűlésen az igazgatótanács évi működéséről és annak ellenőrzéséről részletes beszámolót tartani.

A szövetkezetnek saját *könyvelője* van. A könyvelő lehet akár szövetkezeti tag, akár bérfizetéses alkalmazott. Ha a könyvelő szövetkezeti tag, úgy díjazását munkaegységekben kapja.

A könyvelő az igazgatótanácsnak és az elnöknek van alárendelve, annak utasításait köteles betartani. Munkájának részletes szabályozását a földművelésügyi minisztérium utasítása határozza meg.

VIII.

A jövedelem felosztása

A mezőgazdasági termelőszövetkezet jövedelmének felosztása — értve a jövedelem alatt évi tiszta jövedelmet — egyrészt a végzett munka mennyisége és minősége, másrészt a beadott földterület mennyisége és minősége szerint történik.

A munka mennyisége és minősége szerinti díjazást a munkaegység-elszámolás és a túlteljesítési különjuttatás biztosítja, míg a föld mennyisége és minősége szerinti felosztást a földjáradék.

A mezőgazdasági termelőszövetkezet évi jövedelméből először is költségvetésében előirányzott beruházásait fedezi. Az ezen felüli összeg, illetőleg terménymennyiség felosztása az alábbiak szerint történik:

A) Természetbeni jövedelem felosztása.

1. Mindenekelőtt az *állam iránti kötelezettségeket* teljesíti a termelőszövetkezet, azaz az állami beszolgáltatást teljesíti, a gépállomás munkájának természetbeni bérét fizeti meg és visszaadja az esetleg állami kölcsönként felvett vetőmagot.

2. *Vetőmag- és takarmányalap* céljára a jövő évi vetőmag- és az állatok egy évi etetésére szolgáló takarmány-mennyiséget tartalékolja.

3. Bizonyos mennyiségű *mag- és takarmány-tartalékalapot* létesít.

4. A közgyűlés határozatainak megfelelően *kifizeti* a normán felüli teljesítés *különdíjazását*.

5. A közgyűlés által meghatározott mennyiségű terményt *szabad eladás* útján hasznosít.

6. A többi mennyiséget az alábbi rend szerint osztják fel:

a) 90% a munkaellenértékre és földjáradékra,

b) 7-3% az oszthatatlan alapra, melyből beruházás, építkezés, állatok beszerzése történik,

c) 1-2% az elemi csapások című alapra,

d) 1-5% a segítő alapra kerül befizetésre.

A munkaellenértékre és földjáradékra eső terménymennyiség kétféleképpen osztható fel. Vagy 70 százalékát a munkaegységek arányában osztják szét munkaellenértékként és 30%-át a bevitt föld mennyisége és minősége szerint földjáradéknak; vagy pedig a bevitt föld minden dekárja után annak minőségétől függően 1--5 munkaegységet

számolnak el és így az egész mennyiség munkaegységek szerint kerül felosztásra.

Az első esetben a 70 százalék a munkaellenértékre eső százalék minimuma, míg a 30 százalék a földjáradék maximuma.

A haszonbérelt föld és a szövetkezet örökös használatában álló föld után járó földjáradék a szövetkezet jövedelmét képezi és az oszthatatlan alapot növeli. Ebből kell azonban fedezni a haszonbért.

A közgyűlés határozata alapján a földjáradékra eső természetbeni és pénzjövedelem 1%-áig a segítőalapra fizethető be.

Ha valamely tag tartós ültetvényt (szőlő, gyümölcsös) visz be a szövetkezetbe, az ebből származó tiszta jövedelem 30%-áig földjáradékot kap, vagy dekáronként 2—5 munkaegységet számítanak külön fel a részére. A tagfelvételnél az ilyen tartós ültetvényre megállapítják, hogy hány évig termő. Ez szolgál alapul a földjáradék megállapítására, ami évenkénti amortizáció szerint csökken, míg a tartós ültetvény teljes amortizációja után a szövetkezeti tag csak a földjéért járó földjáradékot kapja meg.

B) A pénzbeli jövedelem felosztásának elve hasonló a természetbeni jövedelem felosztásához.

A földműveléssel nem kapcsolatos *üzemek* (téglagár stb.) tiszta jövedelme csak munkaegységek szerint osztható fel.

A ledolgozott munkaegységek arányában az előirányzott pénzbeli javadalmazás 50%-a erejéig évközben az igazgatótanács a tagoknak *előleget* folyósíthat.

A természetbeni jövedelemből cséplés elején az államnak átadott gabona 10—15%-a erejéig lehet előleget folyósítani, míg a kötelező beszolgáltatás és a gépállomás díjának teljes kifizetése után a ledolgozott munkaegységek és a beadott föld ellenében 60%-ig lehet előleget folyósítani.

Azok a szövetkezeti tagok, akik a megállapított kötelező minimális munkaegységüket nem dolgozzák le, a ledolgozott munkaegység és a bevitt föld után járó javadalmazásuk 50%-át kapják meg, a másik 50%-ot megállapított ár szerint pénzben fizetik ki. Ha rajtuk kívül álló okból nem teljesíthették munkakötelezettségüket, úgy természetbeni javadalmazásukat teljes egészében megkapják.

Az igazgatótanács évenként költségvetést készít, amelyet a közgyűlés hagy jóvá. Az igazgatótanács csak a költségvetés keretein belül utalványozhat, az egyes tételek között hitelátruházást nem eszközölhet.

A termelőszövetkezet szabad pénzét bankszámlán őrzik, az oszthatatlan alapot a Bolgár Beruházási Bankban, a többit a Bolgár Nemzeti Bankban.

IX.

Háztáji gazdálkodás

A szövetkezetbe belépő tagok földjükből a belterjes művelés körében legfeljebb 0-2 ha, szemesterményeket termő vidéken 0-5 ha földet tarthatnak meg háztáji gazdálkodás céljára.

Természetszerűleg nem számít be ebbe a földterületbe a lakóház és a gazdasági épületek által elfoglalt terület.

Azok a tagok, akik földdel nem rendelkeztek, szintén kaphatnak akár a földalaphól, akár a bérelt földből megfelelő nagyságú háztáji telket, haszonbér ellenében. Az itt fizetett bér a szövetkezet oszthatatlan alapjára kerül, természetesen ha haszonbérelt földről volt szó, úgy a szövetkezet ebből fedezi az általa fizetendő haszonbér összegét.

A vagyon társadalmisítása című fejezetben említettük, hogy bizonyos mennyiségű haszonállatot a háztáji gazdaság folytatására a belépő tag megtarthat. Ennek a mértéke: 1 tehén vagy bivalytehén borjával, vagy 1—2 kecske gödölyével; 1—2 sertés, melyből egyik koca lehet malacaival; 3—5 juh bárányaival; 1 szamár; korlátlan számú baromfi és nyúl; 10 kas méh.

Az igazgatótanács a közösségi gazdaságban a haszonállatok egy csoportját elkülönítheti, melyből a szövetkezeti tagok szükségletét fedezik, természetesen ellenérték mellett.

A belépő tag kisebb termelőeszközeit (ásó, kapa stb.) megtarthatja, amennyiben azok a háztáji gazdálkodáshoz szükségesek.

A háztáji gazdálkodás természetesen csak kiegészítő jövedelmet jelent a tagok részére, akik főjövedelmüket munkájuk és bevett földjük ellenértékéért kapják a közösségi gazdálkodásból.

* * *

Az ilyen természetű dokumentációs cikkek célja: a joganyag ismertetése. Különösen fontos ez olyan területen, ahol a külföldi joganyag magyar fordítása ezidőszent nem került forgalomba.

A cikk is ezt a célt kívánja szolgálni.

Dr. Farkas József

Hozzászólás „A Szovjetunió kolhozjogának rövid vázlatára” c. tanulmányhoz

1. A »Jogtudományi Közlöny« ez évi 15—16. számában dr. Farkas József »A Szovjetunió kolhozjogának rövid vázlatára« című időszerű tanulmányát közli.

Mint hogy a cikkíró a befejező részben hangsúlyozza, hogy az »ismertetés kizárólag főbb alapelvekre szorítkozik s azokat is csak vázlatosan futja át«, nem kívánjuk azt a kérdést felvetni, hogy ennek a nagyjelentőségű és nálunk még vajmi kevésbé ismert joganyagnak első ismertetésül nem lett volna-e jobb valamivel részletesebb, átfogóbb közlést közreadni.

A cikk kereteihez mérten legfeljebb azt a kérdést vethetjük fel, hogy a vázlat tematikáján belül egyes kérdések (pl. munkaegység meghatározása, munkaszervezet stb.) élesebb beállítást igényeltek volna, hogy abból ne egy elmosódott, hanem határozott kép alakuljon ki azok számára is, akik a Szovjetunió kolhozjogát még egyáltalán nem, vagy nem eléggé ismerik és akik számára — úgy véljük — a cikkíró sorait elsősorban szánta.

Ebben a vonatkozásban elsősorban hiányolnunk kell, hogy végig a 14 hasábos cikkben egyetlen egy helyen sincs megmondva, hogy a kolhoz, a mezőgazdasági termelőszövetkezet a kollektív *nagyüzemi* társasgazdálkodásnak egyik formája. Nincs sehol sem kidomborítva a kolhozoknak, mint szövetkezeti egyesülésnek az a karakterisztikus jegye, hogy a tagok által termelőeszközeikben önkéntesen végrehajtott társadalmisítás a *nagyüzemi* gazdálkodás megvalósítása, illetve folytatása céljából történik. Vagy amint az artelszabályzat 1. pontja meghatározza: »... a dolgozó parasztok önkéntes elhatározásából mezőgazdasági artelbe egyesülnek, hogy közös termelőeszkö-

zökkel és közösen szervezett munkával kollektív, azaz közösségi gazdálkodást létesítsenek és ezzel... végérvényesen leküzdjék... a kis egyéni parasztgazdaság elmaradottságát, hogy megteremtse a munka magasfokú termelékenységét...« s amint az alapszabály II. fejezete a földről szólva meghatározza, hogy »az arteltagok földjeit korábban elválasztó minden mezsgye megszűnik és az összes mezei parcellákat az artel közös használatában álló, egyetlen összefüggő földdarabban egyesítik«. Úgy véljük, hogy a szovjetek 1931. évben megtartott kongresszusán hozott meghatározás idézése mellé az 1935. évi alaptörvény nyomán ezeket a szempontokat helyes és szükséges lett volna még kiegészítőleg kiemelni.

A »Bevezetés« című fejezetben az 1918—1930. között alakult kommunákkal szembeállítva használt általános ama megállapítás helyett, hogy »a mezőgazdasági termelőszövetkezetek, a mai kolhozok, bizonyultak a legmegfelelőbb formának«, szerintünk megfelelőbb lett volna idézni Sztálin elvtársnak a SzK(b)Pártjának XVII. Kongresszusán tartott beszámolójából azokat a pozitív megállapításokat, amelyekben a mezőgazdasági kommunával összehasonlítva pontosan meghatározta, hogy miért éppen a mezőgazdasági artel »a jelenlegi körülmények között a kolhozmozgalom egyedüli helyes formája«.¹

2. A cikk több helyen pontatlanságokat vét a helytelen nomenklatura alkalmazása folytán. Ezekre pedig fokozottan kell ügyelni az ilyen ismeretterjesztő tanulmányokban, nehogy a közhasználatban más fogalmakra bevett kifejezések

¹ L. Sztálin: A leninizmus kérdései. 492. oldal. Szikra, 1948.

alkalmazásával a szakanyagban járatlan olvasót akaratlanul is téves utakra vezessük. Ezek közül rámutatunk a következőkre:

a) Az állami vezetés és támogatás vonatkozásában helyesen emeli ki a gépállomásokat (nevük helyesen: gép- és traktorállomások), amelyek a kolhozoknak a mezőgazdasági gépi munkák teljesítéséhez mellett szervezeti, gazdasági megerősítésükhöz is jelentős segítséget nyújtanak. Amde a Szovjetunió Népbiztosainak Tanácsa által 1939. január 13-án jóváhagyott típus szerződést már helytelen úgy megjelölni, mintha a Gép- és Traktorállomás *termelési szerződést* kötne a kolhozhoz. A *termelési szerződések* alatt a szerződéses termeltetést (kontrakció) értjük általában s ne zavarjuk össze ezt azzal a kétoldalú munkaszerződéssel, amelyet a Gép- és Traktorállomás és a kolhoz kötnék egymással. Nem válik ez termelési szerződéssé azáltal sem, hogy a kolhoz a teljesített gépi munkáért az elért terméshozam nagyságától függő természetbeni díjazást térít, aminek oka egyébként elsősorban az, hogy a Gép- és Traktorállomások a minél jobb talajmunka elvégzésével a nagyobb terméshozam elérésében érdekeltté tétessenek.

b) A kapitalista gazdasági rendszer *üzlet-rész* meghatározása helyett helyesebb lett volna a *részejegy* megjelölés használata.

c) A segélyalap dotálása nemcsak a *kolhoz bruttó termésének 2%-a* erejéig, hanem az évi *össztermelés értékének legfejlebb 2%-a* erejéig történhetik. *Termés* alatt általában a szántóföldi, a szőlő- és gyümölcsgazdálkodás hozamát szokás érteni, míg az *artel* alapszabályának 11. pontja idénélvilágosan *a begyűjtött termésről és állati termékekről* szól.

d) A munka szervezete című IX. fejezet helyesen mutat rá arra, hogy a kolhoz eredményeiből a tagok a szocialista elosztás elvei szerint részesednek. Helyesen használja a napi normák megjelölésére a *munkaegység* fogalmát, amely a mi termelészövetkezeti mozgalmunkban a *munkanap* helyett éppen az *egyenlősi* és a *napszám*-mal való összecerélés elkerülése érdekében került bevezetésre.

Téves azonban az a megállapítása, hogy a mintanormákat az 1933. január 30-i rendelet vezette volna be, mert ezen a napon a Szovjetunió Központi Végrehajtó Bizottsága *A kolhozok megerősítéséről* szóló rendeletében csupán felhatalmazást adott a földművelésügyi népbiztosnak, aki azután 1933. február 28-i rendeletével tette közzé a 30 legfontosabb munkafajtára a mintanormákat.¹

Ugyanígy helytelen itt a *munkacsoportok* meghatározás használata a könnyű és nehéz teljesítmények 1–7-ig terjedő fokozataira. Helytelen azért, mert a munkaszervezetben a brigádok *munkacsoportokra* oszlanak s ennek folytán a cikkeknek az a megállapítása, hogy *A különböző munkáknak megfelelően a kolhozok általában munkacsoportokat állítanak fel. A munkacsoport*

a mezőgazdasági munka könnyű vagy nehéz volta szerint alakul», — a járatlanok előtt teljes megtévesztésre és zavarkeltésre vezethet a kolhozok munkaszervezetét illetően.

e) Az előbbi indokok alapján a *veteményeskert* helyett a 205/1950. (VIII. 11.) M. T. számú rendelet mellékletét képező mintaszabályzatokban is használt *háztáji gazdálkodás céljára szolgáló terület* meghatározás alkalmazása lett volna megfelelőbb a kolhoz-mintaalapszabály 2. pontjában foglaltaknak megfelelően.

A nem kolhoztagok részére nyújtható *veteményeskert* használatánál (VII. fejezet) nyilván tévesen hivatkozik ismételten a *Törvény* rendelkezéseire. *Törvény*-nek nevezi ugyanis a cikk szövege helyesen a források között az 1935. február 17-i alaptörvényt, amely a rohammunkás kolhozparaszatok II. kongresszusa által elfogadott *Szovjet mezőgazdasági artelek mintaalapszabályát* megerősítette. Ezzel szemben az említett konyhakerti földhasználat engedélyezésének szabályait a Szovjetunió Népbiztosai Tanácsa és a SzK(b)P Központi Bizottságának az 1939. évi június 28-i rendelete határozza meg.¹

3. A munkaszervezet fejezetében két jelentős hiányosságot kifogásolunk. Meg kellett volna említeni, hogy a *földművelőbrigádokat legalább egy teljes vetésforgó* tartamára szervezik meg² az arteltagokból és hogy *a földművelőbrigádoknak a részükre kiutalt földet egy egész vetésforgó tartamára adják át*.³

Ugyancsak helytelen volt annak kiemelése, mintha csak bizonyos kapásnövényekre (len, cékla, burgonya) volna kötelező a brigádon belül a munkacsoportok megszervezése. Az elenjáró kolhozok tapasztalatai nyomán ugyanis a SzK(b)P XVIII. Kongresszusa határozatot fogadott el a munkacsoportok szervezésére való széles áttérésre a kolhozokban,⁴ ez irányú rendelkezést tartalmaz a Szovjetunió Népbiztosai Tanácsának *a kolhoztagok kiegészítő bérérol* a termelékenység fokozása stb. tárgyában hozott 1940. december 31-i rendelete.⁵ Sőt a munkacsoportok évi termelési feladatainak mintáját a kolhozi tervezés többi mintáival együtt jóváhagyta a Szovjetunió Népbiztosai Tanácsa 1948. február 25-én.⁶

4. Bár a tagok jogviszonya cím alatt említi, mégis a kolhoz szerveinél (VIII. fejezet) a közgyűlés kizárólagos hatáskörének felsorolásában a tagfelvétel és kizárás felőli határozathozatal is helyes lett volna — mint ide is tartozót — fel-
említeni.

5. A kiemelt kisebb-nagyobb hibák semmiképp sem érintik azt az érdemes fáradozást, mellyel dr. Farkas József kartársunk annak a kolhozrendszernek, — amely erejét, életrevalóságát és a kapitalista mezőgazdasággal szembeni fölényét különösen a Nagy Honvédő Háború alatt és a

¹ Mikolenko—Nikitin id. mű. 22. §. 6. pont.

² Artel-alapokmány 14. pontja.

³ U. ott.

⁴ A. E. Káminszkij: *Munkaszervezés a kolhozokban* 5. oldal. Athenaeum 1950.

⁵ Mikolenko—Nikitin: id. mű. 34. §. 4. pont.

⁶ A. E. Káminszkij: id. mű. 48. oldal.

¹ L. J. F. Mikolenko és A. N. Nikitin: *Kolhozjog* című tankönyv 35. §. 1. pontja.

hitleri fasiszta hordák pusztításai között bebizonyította — jogi és szervezeti szabályait népszerűen ismertetni kísérelte.

Emlékezzünk csak Rákosi elvtársnak a MDP Központi Vezetőségének 1948. novemberi ülésén a »Népi demokráciánk új feladatairól« tartott történelmi jelentőségű beszámolójára, amelyben rámutatott arra, hogy »meg kell változtatni azt a módot, ahogy Pártunk eddig a szovjet kolhozok kérdését kezelte. Ebben a kérdésben mi négy esztendeje szakadatlanul védekezésben, defenzívában voltunk... Itt az ideje, hogy ezen a téren gyökeresen változtassunk és minden rendelkezésünkre álló erővel módot adjunk a magyar dolgozó parasztságnak arra, hogy megismerkedjék a szovjet kollektív mezőgazdasággal«.

Ma, két évvel eme figyelmeztetés után elmondhatjuk, hogy a haladó magyar jogászság — ideértve elsősorban azokat is, akik aktívan a szövetkezeti fronton harcolnak — vajmi keveset tett ezideig annak érdekében, hogy a kolhozépítés ezidőszertől legfőbb láncszemének : a mezőgazdasági termelőszövetkezetnek szabályait megismerje, ismertesse, elemezze, megtanulja és széles körben megtanítsa azokat az alapszabályokat,

amelyek a szovjet nép körében a »kolhozélet sztálini alapszabályai« nevet kapták.¹

6. Az előzőkből az is kitűnik, hogy a széleskörű jogi dokumentáció fontosságát és szükségességét nemcsak valljuk, de az e téren végzett munka jelentőségét meg is becsüljük.

Tudomásunk szerint jelenleg mindössze néhány példányban és rendkívül kezdetleges magyar nyelvű fordításban többszörözve van meg nálunk a Szovjetunió Igazságügyi Népbiztosságának Összszövetségi Jogtudományi Intézete kiadásában *J. F. Mikolenko és A. N. Nikitin kitűnő szerzőknek »Kolhozjog« című, a jogi iskolák részére írott tan-könyve.* (A fordításban 140 sűrű gépirásos anyag.)

Ennek a műnek a Jogtudományi Közlöny útján való dokumentálása kétségkívül önmagában érdemes munka.

Eppen ezért helytelenül járt el dr. Farkas József, aki nem eléggé domborította ki, hogy cikke az említett szovjet jogtudósok rendkívül értékes és tanulságos művének a nyomán készült.

Dr. Martos Pál

¹ N. I. Anisimov : A szocialista mezőgazdaság győzelme. 27. oldal. Szikra, 1948.

Új szempontok nőtartási igények elbírálásánál

A Jogtudományi Közlöny hasábjain már több cikk foglalkozott a nőnek a tartáshoz való jogával.¹ E cikke kitértek a 6.800/1945. M. E. számú rendelet alapján kialakult bírói gyakorlat ismeretetésére is és ezzel kapcsolatban az egyik cikk² tartalmazta azt a figyelemreméltó megállapítást, hogy a bírói gyakorlat egyre jobban érvényt szerez annak a jogi és erkölcsi szabálynak, amely szerint minden keresetre utalt munkaképes egyén elsősorban maga köteles munkájával létfenntartásáról gondoskodni.

Ez a gyakorlat még csak csíráiban mutatja azt a fejlődést, amelyet bíróságaink a demokratikus jogalkalmazás útján — időközben más téren is — megtettek. Ez a fejlődés elszakadást jelentett a korábbi, nagyjából a jogszabályok nyelvtani értelmezésén alapuló magyarázatától, és tágabbkörű jogalkalmazást tett lehetővé. Jogszabályaink nagy része — mint jogrendszerünk maga is — a múltba nyúlik vissza. Ezeknek a jogszabályoknak a megszületése, nyelvtani értelmezés útján való alkalmazása nem felelt meg átalakult társadalmi és gazdasági rendünknek. Ezen a hiányosságon csak az olyan értelmezés segíthetett, amely figyelembe vette a gazdasági, társadalmi és politikai vonatkozások mellett a népi demokrácia fejlődésének adott helyzetét és megvalósítandó céljait.³

Azt, hogy a bíróságok már elindultak ezen az úton, a határozatok egész sora mutatja. Különösen nagy lépést tett azonban a bíróság az Alkotmány ismerete óta.⁴ Az így megindult új bírói jogalkotás már nem a régi gyakorlat továbbfejlesztése, hanem egy új gazdasági alapon felépülő, újszemléletű és igen sokszor contra legem gyakorlat. A fejlődésnek ezt az útját szeretném a nőtartás kérdésében hozott bírói döntésekben bemutatni. A Ht. nőtartással kapcsolatos rendelkezéseinek merevségén a 6.800/1945. M. E. számú rendelet 4. §-ának (5) bekezdése enyhített, midőn ebben a kérdésben a méltányosság alkalmazását rendelte. Ez a rendelkezés kétségtelenül felszabadította bíróságainkat a korábbi gyakorlat nyomasztó súlyától és lehetővé tette, hogy — legalább is ebben a körben — kötetlenebbül mozoghassanak. Ez lett kiindulópontja az új gyakorlatnak. Hiányzott azonban sokáig az a határozat, amely ezt a szűk kört átlépve, egyrészt a méltányosság elvét a nőtartásdíj megítélésénél minden esetben alkalmazza, másrészt pedig ezen túlmenően a döntésnél a szocialista jogszemléletből induljon ki.

Az ideiglenes nőtartás kérdésében a korábbi bírói gyakorlat — annak ellenére, hogy a Ht. a házastársak vagyoni és kereseti viszonyainak vizsgálatát rendelte és lehetővé tette, hogy a bíróság a férjet a tartás alól fel is mentse — általános szabályként mondta ki, hogy a férj a házasság

¹ Dr. Karay Pál 1948. évf. 189., 407. és 447. o., Dr. Kisvárday-Papp Tibor 1948. évf. 412. oldal.

² Dr. Kisvárday-Papp Tibor 1948. évf. 412. oldal.

³ Dr. Szabó Imre : Népi demokráciánk jogi feladatai, 81. oldal.

⁴ Az Alkotmány hatását a családjogra összefoglalja dr. Takács József tanulmánya a Jogtudományi Közlöny 1950. évf. 1—2., 5—6. számaiban.

fennállása alatt feleségét annak jövedelmére tekintet nélkül tartani köteles. Ha pedig a nőnek elegendő jövedelme is van, az csak a tartásdíj mértékére lehet befolyással, de a férjet az ideiglenes tartási kötelezettség alól teljesen nem mentesítheti.¹ Erre tekintettel a bíróság főként a férj vagyoni helyzetét vizsgálta és csak olyan esetekben csökkentette a tartásdíj mértékét (vagy egész kivételesen mentette fel a férjet a tartásdíj fizetése alól), midőn a tartásdíj fizetése a férj megélhetését veszélyeztette, a férjet gyermek- vagy szülőtartás terhelte, vagy a férj már élemedett korú volt, stb.² A nőnél viszont a bíróság azt vizsgálta, vajjon a nő vagyonának jövedelméből, vagy egyéb keresetéből képes-e társadalmi állására tekintettel megélni, illetőleg, hogy vagyona meghaladja-e férje vagyonát.³ Arra, hogy a nő munkaképes, dolgozik-e, a korábbi gyakorlat csak annyiban volt tekintettel, hogy ha a nő már az életközösség tartama alatt is üzőtt kereső foglalkozást, az ebből eredő jövedelmet megfelelően figyelembe vette.⁴

Ennek a gyakorlatnak ismeretében a bíróság sokáig ingadozott, vajjon jár-e a nőnek mindenképpen ideiglenes tartás, vagy pedig csak akkor, ha rászorult, és csak olyan mértékben, amennyiben rászorult. Erre jellemző egy alsóbírósági ítélet, amelynek tényállása szerint a férjnek 281, a nőnek 372 Ft volt a havi fizetése. Az életközösség megszakítása alkalmával a bíróság a férjet ennek ellenére 20 Ft »kiegészítő« tartás megfizetésére kötelezte. A döntés téves voltára fényt vet az a körülmény is, hogy a bíróság még ezt az ítéletet is a »méltányosság« szempontjaival indokolta.

A későbbi ítéletek utalnak arra, hogy a nőnek kötelesege munkát keresni, de ezt a köteleességét még szintén csak a nőtartás mértékét csökkentő körülményként értékelik.⁵ A régi gyakorlattal szembehelyezkedő új határozatok eleinte csak a legszélsőségesebb esetekben mérték a nőt ideiglenes tartás iránti igényével elutasítani. Így nem ítélt meg ideiglenes nőtartást a bíróság olyan esetben, midőn a férj maga is beteges, tartásra szoruló személy volt.⁶ Ezt követően azonban az ítéletek határozottabbak lettek. Döntésük-nél a szocializmus felé haladó társadalom jogszemléletéből indulnak ki és irányadóul veszik, hogy társadalmi rendünk alapja a munka. Erre tekintettel a nő tartásdíját is munkanélküli jövedelemnek tekintik, ha azt olyan nő kapja, aki arra nincs rászorulva.

Ennek figyelembevételével mondja ki egyik alsóbíróságunk, hogy »a felperes nő fiatal, erős, munkaképes, ezért dolgozni is köteles, hogy általa férje megélhetési nehézségein enyhítsen«. Ugyanezt állapítja meg a Legfelsőbb Bíróság, amely szerint »... az új szocialista társadalmi rend munkanélküli jövedelmet nem ismer, ehhez képest

tartáshoz való jog a házasságból is csak rászorultság esetében származhatik...¹ Az Alkotmány rendelkezéseit juttatja kifejezésre az a határozat, amely a 22 éves — és így koránál fogva munkaképes — nő tartás iránti keresetét azzal utasítja el, hogy »... saját megélhetése céljából is dolgozni köteles és így nem támaszkodhatik egyedül arra, hogy... férje tartsa el...² Ott azonban, ahol a nő rászorult, — a körülményekhez képest — megfelelően mérsékelt összegű tartásdíjat állapít meg. Így figyelembe vette a Legfelsőbb Bíróság pl. azt, hogy bár a felek rövid ideig éltek együtt (amely körülmény, mint látni fogjuk, esetleg ki is zárhatja a tartás iránti igényt), a feleség 45%-os munkaképtelen volt és így elhelyezkedése nehézségekbe ütközött.³

A végleges nőtartás kérdésében a korábbi gyakorlat is bizonyos eltéréseket mutatott, mert itt elsősorban a nő saját jövedelmét vette alapul,⁴ ami természetesen a rászorultság vizsgálatához vezetett. Az újabb gyakorlat azonban amellett, hogy minden határozatban pregnánsan fejezi ki a nő köteleességét abban az irányban, hogy dolgozni tartozik⁵ — ott tér el a korábbi gyakorlattól, hogy olyan körülményeket is vizsgál, amelyek a tartásdíj megállapításánál korábban közömbösek voltak. Így a régebbi bírói gyakorlat szerint nem befolyásolta a tartásdíj összegét a nő keresőképessége (munkaképessége),⁶ az új gyakorlat azonban már egyenesen abból indul ki, munkabíró-e a nő, illetőleg van-e alkalma arra, hogy dolgozzék.⁷ A régi gyakorlat nem vette figyelembe azt, hogy a nő hozzátartozója üzletében működik, tőle ellátást élvez, vagy pénzbeli támogatást kap.⁸ Az új gyakorlat szerint ezek a szempontok is figyelembe jönnek.⁹ Nem is volna összeegyeztethető az sem a nő »rászorultságával«, sem pedig a szocialista társadalmi felfogással, hogy a nő akkor is kapjon tartásdíjat, ha megélhetése biztosítva van. Az ilyen esetben kapott tartásdíj kétségtelenül munkanélküli jövedelemnek minősülne.¹⁰

Az a gyakorlat, amely most már mintegy központi kérdésként vizsgálja a nő rászorult voltát, olyannyira érvényesül egyéb vonatkozásban is, hogy pl. midőn egy férj a külföldön élő feleségével szemben fennálló tartási kötelezettségének megszüntetése iránt indított keresetet, a Leg-

¹ Sz. B. 1141/1950.

² Sz. B. 2030/1950.

³ Lf. B. 3016/1950.

⁴ K. 2877/1930, 990/1931, 3099/1934.

⁵ Lf. B. 2714/1950, 2745/1950.

⁶ K. 3115/1930.

⁷ Lf. B. 3334/1949.

⁸ K. 2595/1934.

⁹ Lf. B. 4691/1949.

¹⁰ A régi gyakorlat szerint közömbös volt az is, hogy a nőnek van-e olyan képesítése, amely elhelyezkedését megkönnyítené. Az újabb gyakorlat körében erre vonatkozó határozatot nem találtam. Kétségtelennek tartom azonban, hogy ennek a körülménynek a vizsgálatát a bíróságok semmiképpen sem hagyják figyelmen kívül. Különösen nagy jelentősége van ennek abban az esetben, ha a nő valamilyen fogyatékosága folytán fizikai munkát nem tud vállalni, de olyan szellemi képesítése van, amelynek ellátásában őt testi fogyatékosága nem akadályozza.

¹ K. 6481/1928, 1098/1946, 1596/1946.

² K. 7215/1930, 6246/1930.

³ K. 2286/1928.

⁴ K. 5256/1927.

⁵ 1421/1947.

⁶ K. 634/1946.

felsőbb Bíróság a kötelezettséget — bár ideiglenesen — azzal szünteti meg, hogy »a véletlenül különélő nő is csak akkor tarthat igényt ideiglenes nőtartásdíjra, ha arra rá van szorulva. Azt azonban, hogy a külföldön, a tengeren túl élő feleség valóban rá van-e szorulva a tartásdíjra, vagy sem, a férj nem is ellenőrizheti...«¹

A nőtartásdíjjal kapcsolatban kifejlődött gyakorlat azonban a fentiek mellett a tartásdíj mértékének megállapításánál is éreztette hatását. Kiemelkednek azok a határozatok, amelyek arra mutatnak rá, hogy az átmeneti munkanélküliség nem indokolja a tartásdíj mértékének megváltoztatását, mert dolgozni mindenki köteles, és ehhez a Terv biztosít megfelelő munkaalkalmat is.² A férj jövedelmének számbavételénél fokozott problémát okozott bíróságainknak annak eldöntése, hogy az a jövedelemtöbblet, amelyre a férj túlóradíjak és külön jövedelmek útján tesz szert, figyelembe vehető-e. Ezt a kérdést a Legfelsőbb Bíróság nemlegesen oldotta meg, mert álláspontja szerint méltánytalan volna a férj kötelezése arra, hogy a megfeszített munkával szerzett jövedelemtöbbletet volt feleségével megossza.³

Új megítélés alá esett az a kérdés is, hogy mikor szerzett a nő jogot arra, hogy férjétől — esetleg élete végéig — tartást követeljen. A határozatok különös figyelmet fordítottak arra, hogy a házaspár megtagadják-e a szocialista együttélés szabályait. Ezért — rászorultságának vizsgálata nélkül — méltatlannak nyilvánítják a tartásra azt a nőt, aki e szabályok ellen vét.⁴ Figyelembe veszik azt, hogy meddig tartott a felek együttélése és ez alatt a nő milyen munkát fejtett ki. Így pl. nem állapított meg tartásdíjat a bíróság annak a nőnek, aki több, mint harminc évig élt férjével házassági kötelékben, de ebből csak fél évet éltek életközösségben. Az ítélet indokolása szépen foglalja össze

azokat a szempontokat, amelyek a nőt a tartásra érdemesé teszik. Az ítélet szerint u. i. a nőnek férje oldalán huzamosabb időn át részt kell vennie az élet terheinek viselésében, férje háztartásának vezetésében, gyermekeinek és férjének gondozásában. Az a körülmény pedig, hogy harminc évig külön éltek, házasságukat formális, üres kerettette és nem lehetett alkalmas a nőtartási igény megállapítására.¹ Egy másik ítélet — mintegy összefoglalva a fent elmondottakat — kiemeli, hogy a végleges nőtartásdíj alapja a feleség részvétele a közös munkában, és így a feleséget — két és fél évig tartott házassága alapján — nem érdemesíti tartásra.²

A fenti határozatok vizsgálatánál önkéntelenül szembe ötlük, hogy a bíróságok a nő keresetnek elutasításával, vagy kereseti igényének csökkent mértékben való megítélésével rászorítják a nőt arra, hogy keressen munkát, és maga is igyekezzék gondoskodni megélhetéséről. Ezzel pedig a bíróságok nevelő feladataikat teljesítik, mert rávezetik arra a polgárokat, hogy dolgozni kötelesek. Ez a gondolatmenet megtalálható a bírói gyakorlatban másutt is. Így vizsgálja a bíróság a rászorultságot baleseti kártérítés esetében és annak a nőnek, akinek elhalt férjénél nagyobb keresete volt, nem állapít meg életjáradékot,³ vagy pl. az eljegyzésszegésből eredő kártérítés címén keresetbe vett összeget azzal csökkenti, hogy a nő nem várhatja tetlenül, hogy esetleg élete végéig volt jegyese gondoskodjék ellátásáról, hanem a maga részéről is mindent el kell követnie, hogy megfelelő alkalmaztatáshoz és jövedelemhez jusson.⁴

Ezek a határozatok arról is tanuskodnak, hogy a bíróságok tudatában vannak nevelő feladatuknak és így ítéletük a szocialista nevelés eszközévé válik.

Dr. Bacsó Jenő

¹ Lf. B. 2812/1950.

² Bp. Fb. 4460/1947.

³ Lf. B. 1141/1950.

⁴ Lf. B. 2813/1950, 2893/1950.

¹ Bp. fb. 2813/1949.

² Lf. B. 4701/1950.

³ Bp. fb. 7506/1948.

⁴ Bp. fb. 6983/1948.

Kiadóhivatalunk új címe:

**Jogi és Államigazgatási
Könyv- és Folyóiratkiadó**

Budapest, V., Szemere-utca 10. félemelet

Telefon: 120-243

ОЧЕРК СТАТЕЙ НАПЕЧАТАННЫХ В ЖУРНАЛЕ „ВЕСТНИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК”**ЦЕННЕЙШИЙ ВКЛАД В СОКРОВИЩНИЦУ МАРКСИЗМА—ЛЕНИНИЗМА**

Перевод статьи А. И. Денисова из журнала „Советское государство и право” — 1950 г. № 9.

ВО ГЛАВЕ БОРЬБЫ ЗА МИР — ПРОТИВ АГРЕССОРОВ

В статье отображено желание мира всеми народами, и примерами показывается борьба народов за мир. (Исторические примеры.)

Занимается вопросами о локальном определении агрессии и мерами предпринятыми против нее. Ознакомливает вкратце с данными советского правосудия, относящимися к этому вопросу и с определением комитета безопасности при Лиге Наций, принятым в 1933 году по вопросу агрессии и агрессоров.

Излагает волю народов, высказываемую в период второй мировой войны в международных договорах и в создании международного трибунала.

Знакомит нас с компетенцией военного трибунала.

На этом основании конкретными примерами доказывает агрессивную политику и вооруженную агрессию США, ответственность сообщников: воюющей машины ООН, ватиканской реакции и правых социалдемократов.

Указывает на выражение воли народов за мир, действие оказанное, стокгольмскими подписями, на значение мирового конгресса за мир.

Наконец обращает внимание деятелей международного права на использование воли народов как источника права и в связи с этим устанавливает и ответственность законоведов.

А. Богар

К ВЫБОРАМ В МЕСТНЫЕ СОВЕТЫ

Очерк в связи с выборами в местные советы дает ответ на вопрос, чем объясняется то, что со-

веты образовались теперь, только теперь и именно теперь.

П. Шмидт

СИСТЕМАТИЧЕСКОЕ ОБСУЖДЕНИЕ ПРАВОВОГО ТВОРЧЕСТВА ХОЗЯЙСТВЕННОГО ХАРАКТЕРА СОВЕТСКОЙ ВЕНГРИИ

Статья дает полное обозрение и систематизацию правового творчества хозяйственного характера коммуны 1919 года и роли этого творчества в

строительстве хозяйственной организации Советской Венгрии.

Др. Э. Дьердь

КУРСЫ СОВЕТСКОГО ПРАВА

Сообщение указывает на причины, цель и значение создания курсов советского права, от-

крывшихся по инициативе Ассоциации Венгерских Юристов.

Др. Т. Реваи

НА ОБОРОТНУЮ СТОРОНУ МОНЕТЫ

Дискуссионная статья, которая обсуждает вопросы, связанные с хозяйственным правом в до-

кладе тов. Сабо Имре по поводу избрания его в члены академии.

Др. Д. Вадаш

ОСНОВЫ БОЛГАРСКОГО СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО КООПЕРАТИВНОГО ПРАВА

Статья знакомит с болгарским сельскохозяйственным кооперативным правом и разработывает его в системе советского колхозного права. Статья содержит 9 глав: понятие, деятельность, правовые отношения членов сельскохозяйственного кооператива, кооперативная собственность, обобществление имущества, трудовые организации, органы сельскохозяйственного кооператива, распределение доходов, приусадебный участок.

Статья подробнее разбирает те части материала, которые в силу особенностей болгарских отношений не сходны с общими положениями

социалистического сельскохозяйственного кооперативного права.

Так при рассмотрении вопроса об обобществлении имущества, знакомит с положениями, относящимися к земле, с системой внесения инвентаря отдельными членами. Останавливается на своеобразной системе распределения доходов и на приусадебном участке.

Статья в заключении указывает на необходимость коротких документационных сообщений.

Др. Й. Фаркаш

ВЫСКАЗЫВАНИЕ О НАУЧНОЙ СТАТЬЕ «КОРОШКИЙ ОГЕРК КОЛГХОЗНОГО ПРАВА СОВЕТСКОГО СОЮЗА»

Высказывание раскрывает некоторые ошибки статьи Иожефа Фаркаш, напечатанной в № 17—18

»Вестник юридических наук« и дополняет эти недостатки.

Др. П. Мартош

НОВЫЕ ТОЧКИ ЗРЕНИЯ ПРИ УСТАНОВЛЕНИИ ПРАВА ЖЕНЫ НА ПОЛУЧЕНИЕ АЛИМЕНТОВ

Научная статья разъясняет существующее и изменяющееся по развитию общества содержание права на алименты для жены. С одной стороны знакомит нас с направлением судебной практики,

а с другой стороны старается отобразить руководящие принципы для судебной практики.

Др. Й. Бачо

RÉSUMÉ DES ÉTUDES PUBLIÉES DANS LE JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

LA CONTRIBUTION LA PLUS PRÉCIEUSE AU TRÉSOR DU MARXISME—LÉNINISME

Traduction de l'article publié dans le „Sovietskoie gossouidarstvo i pravo” № 9 année 1950.

A. I. Denisoff

À LA TÊTE DE LA LUTTE POUR LA PAIX — CONTRE LES AGRESSEURS

L'article s'occupe de la volonté de paix des peuples du monde, en illustrant, par des exemples, la lutte des peuples dans l'intérêt de la paix. (Exemples historiques.)

L'auteur s'occupe de la définition locale de l'agression et des mesures prises contre l'agression. Il fait connaître les données y relatives de la juridiction soviétique, ainsi que la définition de l'agression et de l'agresseur, adoptée en 1933 par le Comité de Sécurité de la Société des Nations.

Il s'occupe de la volonté des peuples, comme elle s'est manifestée pendant la deuxième guerre mondiale par les traités internationaux et la création du tribunal militaire international. Il fait connaître les attributions du tribunal militaire.

Se basant sur ce qui précède, il démontre ensuite par des exemples la politique agressive et l'agression armée des Etats-Unis, la responsabilité de leurs complices, de la machine à voter, de la réaction vaticane et des social-démocrates de droite.

Il fait ressortir la manifestation de la volonté de paix des peuples, la force des signatures sur l'Appel de Stockholm et l'importance du Congrès de paix mondiale.

Enfin, il attire l'attention des juristes cultivant le droit international sur l'emploi de la volonté de paix des peuples, en tant que source de droit, et constate que les jurisconsultes sont également responsables à cet égard.

András Bogár

EN MARGE DES ÉLECTIONS DES CONSEILS

Cette étude sur l'élection des conseils répond à la question de savoir pourquoi les élections des conseils

n'ont eu lieu que récemment et qu'elles ont eu lieu justement à cette époque.

Péter Schmidt

COMPTE RENDU SYSTÉMATIQUE DES RÈGLES DE DROIT CONCERNANT L'ÉCONOMIE DE LA HONGRIE DES CONSEILS

L'article contient une revue et une systématique entière du droit concernant l'économie constituée par la Commune Hongroise de 1919, ainsi que de son rôle

dans l'édification de la structure économique de la Hongrie des Conseils.

Ernő György, docteur en droit

COURS DE DROIT SOVIÉTIQUE

Cet article analyse le motif et le but de la constitution du cours de droit soviétique, initié par l'Asso-

ciation Hongroise des Juristes, et son importance.

Tibor Révai, docteur en droit

LE REVERS DE LA MÉDAILLE

C'est un article polémique qui s'occupe du contenu concernant le droit économique du discours de réception

du camarade Imre Szabó, prononcé à l'Académie des Sciences.

György Vadas, docteur en droit

LES PRINCIPES DU DROIT BULGARE CONCERNANT LES COOPÉRATIVES DE PRODUCTION AGRICOLE

L'auteur, donnant, suivant le statut modèle bulgare, un compte rendu du droit des coopératives de production bulgares, le traite dans le cadre du système du droit des kolkhozes soviétiques. Il analyse dans neuf chapitres la notion de la coopérative de production, son activité, le rapport de droit des membres, la propriété de la coopérative, la socialisation des biens, les organes de la coopérative de production, la distribution du revenu et la culture de la terre appartenant à la maison d'habitation, et la basse-cour.

Il fait ressortir, de la matière exposée en général, les détails qui, en raison des conditions spéciales bul-

gares, diffèrent des dispositions des autres droits relatifs aux coopératives de production socialistes. Dans l'article, ces détails sont approfondis.

Ainsi, par exemple, au sujet de la socialisation des biens, il fait connaître les dispositions concernant la terre, le système des contributions apportées par les membres à l'inventaire, puis, les règles spéciales relatives à la distribution du revenu et à la culture de la terre autour de la maison d'habitation.

L'auteur relève, à la fin de l'article, la nécessité de publications de brefs compte-rendus documentaires.

József Farkas, docteur en droit

REMARQUES SUR L'ÉTUDE «L'ESQUISSE DU DROIT DES KOLKHOZES DANS L'UNION SOVIÉTIQUE»

Dans ces remarques, certaines erreurs de l'article susdit de Joseph Farkas, paru dans le numéro 17—18 de

notre revue, sont exposées et des imperfections sont réparées.

Pál Martos, docteur en droit

NOUVEAUX POINTS DE VUE POUR LE JUGEMENT DES PRÉTENTIONS À LA PENSION ALIMENTAIRE DE L'ÉPOUSE

Cette étude présente le contenu, existant et variable suivant le développement de la société, de la prétention à la pension alimentaire de l'épouse. L'auteur fait connaître, d'une part, les tendances de la pratique

judiciaire, tandis que, d'autre part, il désire offrir de nouveaux points de vue également pour la pratique judiciaire.

Jenő Bacsó, docteur en droit

SZEMLE

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 33. évfordulóját ünnepelték világszerte a dolgozók milliói. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom szétzúzta a kapitalizmust, elvette a burzsoáziától a termelőeszközöket és az egész nép tulajdonává, társadalmi tulajdonná tette a gyárakat, üzemeket, a földet, a vasutakat és a bankokat. Megteremtette a proletariátus diktatúráját, az óriási állam vezetését a munkásosztály kezébe adta és ezzel a munkásosztályt uralkodó osztállyá tette. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom új korszakot nyitott az emberiség történetében, a proletárforradalmak, a szocializmus építése, a kommunizmus építése korszakát.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalomban az orosz munkásosztály, a Bolsevik Párt és lángeszű vezérei, Lenin és Sztálin vezetésével megteremtette a szovjet hatalmat, melynek célja minden más, a történelemben ismert államtípussal ellentétben, nem a kizsákmányolók uralmának fenntartása, hanem a kizsákmányolás megszüntetése, a kizsákmányolástól mentes társadalom felépítése.

A szovjet nép Lenin és Sztálin, majd Lenin halála után Sztálin vezetésével megszüntette a kizsákmányolás minden formáját, felépítette a szocialista társadalmat, ahol nincsenek ellentétes érdekek, csak baráti osztályok, a szövetséges szocialista szovjet államot, ahol nincsenek ellentétes érdekek, elnyomó és elnyomott, csak baráti nemzetek.

Az imperializmus korát a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme egyúttal a proletárforradalmak, a szocializmus és kommunizmus építésének korává tette. A nemzetközi munkásmozgalom, a felszabadulásukért küzdő elnyomott nemzetek számára a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme hatalmas támaszt teremtett.

A Szovjetunió a szabadságért és békéért küzdő millióknak vált hatalmas, legyőzhetetlen, nyílt támaszává.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme nemcsak az orosz munkásosztály, nemcsak a Szovjetunió népe, hanem minden ország munkásosztálya, dolgozói és minden elnyomott, kizsákmányolt nemzet győzelme is volt az imperialistákkal, a háborús agresszorokkal, az uralmukat véres eszközökkel fenntartó földesurakkal és tőkészekkel szemben.

A nagy Sztálin zseniális vezetése alatt a szovjet nép a Nagy Októberi Szocialista Forradalom eredményeit továbbfejlesztve, szocialista hazáját a proletár nemzetköziség szellemében építette fel és tette a fasiszmus elleni harc legyőzhetetlen bástyájává.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom a békéért való harc jegyében született meg és első cselekedetei közé tartozott a háborús uszítók leplezése, a népek békéjének megteremtésére irányuló erőfeszítés.

A Szovjetunió békepolitikája mindig párosult a szovjet nép hatalmas erejével. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom után a polgárháború és az intervenció leküzdése, a szovjethatalom megszilárdítása, a szocializmus felépítése a Szovjetunióban, majd a második világháborúban a német és japán fasiszták szétzúzása egy-egy hatalmas csapás volt az imperializmusra.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom történelemformáló jelentősége mutatkozott meg a német és japán fasiszmus elleni világraszóló győzelemben. A népi demokráciák létrejötte is e győzelem terméke.

Az imperialista háborús agresszorok, élükön a német és japán fasiszták örökébe lépett USA-val, minden eddiginél pusztítóbb háború kitörését igyekeznek előkészíteni. Durva támadásuk Korea, a Kínai Népköztársaság ellen, provokációik világszerte : mind ezt bizonyítják. A nagy Szovjetunió, a bölcs Sztálin vezette béketábor a világ békeszerető dolgozóinak élén, a háborús provokátorokkal szemben nap mint nap védi a béke ügyét : a háborús uszítók üvöltözése ellenére a Szovjetunió a kommunizmus új, világraszóló alkotásait hozza létre, a népi demokratikus orszá-

gok pedig, a Szovjetunió segítségével, építik szocialista hazájukat. A béke frontján áll a Német Demokratikus Köztársaság, a nagy kínai nép kivívta felszabadulását, a gyarmati elnyomás alatt szenvedő népek a munkásosztály és a kommunisták vezetésével elszánt harcban állnak elnyomóikkal.

Az az 500 millió ember, aki a stockholmi békefelhívást aláírta, tudja, hogy igaz ügyét hatalmas erő támasztja alá : a Szovjetunió vezette béketábor ereje. A nagy Sztálin neve a dolgozók milliói számára a békéért vívott küzdelemben a győzelem biztos záloga.

A mi szeretett Rákosi elvtársunk arra tanította a magyar dolgozókat, hogy népünk szilárd bástya a béke frontján. A munkaverseny, a magyar Sztahanovmozgalom kiszélesedése, munkásosztályunk hősiessé erőfeszítése, dolgozó parasztságunk fejlődése, értelmiségünk munkájának új lendülete, a tanácsválasztás, a II. Békekongresszus sikere bebizonyította, hogy ez a nép szilárdan áll a béke frontján, kész a béke megvédésére. A magyar munkásosztály a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 33. évfordulóját hatalmas termelési eredményekkel ünnepelte.

A magyar jogászoknak helytállással kell bizonyítaniuk, hogy tevékeny részesei a békéért folyó küzdelemnek. Tennivaló van elég : a jogtudomány, a jogalkalmazás területén, népünk elért eredményei, a szocialista építés védelme terén.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalomban létrejött szovjet állam »mintaképe annak, hogy hogyan válik gyakorlati valósággá a proletárforradalom lenini elmélete«.

A Sztálini Alkotmány, az államról szóló törvényerejű sztálini tanítás, a szocialista jogtudomány fejlődése a sztálini korszakban, e fejlődés eredményeinek hazánkban a szocializmus építése közben való érvényesítése hatalmas kötelezettséget rónak az elméleti és gyakorlati téren dolgozó jogászokra.

A nemzetközi kapcsolatok terén a magyar jogászoknak erősíteniük kell kapcsolataikat a Szovjetunió élenjáró jogázaival,

a népi demokratikus országok jogszervezeteivel és a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségén keresztül is segíteniük kell a harcot, amely a béke nagy ügyéért folyik.

H. P.

A Legfelsőbb Bíróság két határozata I.

Az Elvi Tanács álláspontja szerint azokat a személyi adottságokat, amelyek a tételes törvényekben olyanokként vannak meghatározva, hogy tőlük a törvény alkalmazása függ, a cselekményhez tartozó tényelemnek kell tekinteni. Ennélfogva az ezeket a tényelemeket érintő új tények, vagy bizonyítékok alkalmasak lehetnek arra, hogy az elítéltnak a törvény enyhébb, vagy súlyosabb intézkedése alá eső bűncselekményben való bűnösségét valószínűvé tegyék és ezért ezek alapján újrafelvételnek lehet helye.

Az egyik törvényszék rögtönítélő bírósága 1947. évi júliushó 15. napján kelt ítéletével a fiatalkorú vádlottat a Btk. 344. §-ába ütköző, s a Btk. 349. § (1) bek. 2. pontja, s a Bn. 18. §-a szerint minősülő rablás vétsége miatt jogerősen 15 évi fiatalkorúak fogházában eltöltendő fogházra ítélte.

Az államügyész újrafelvételi indítványt terjesztett elő a Bp. 449. § 3. pontja értelmében ama új tény alapján, hogy az elítéltet az alapeljárásban hamis név alatt ítélték el, az elítélte a cselekmény elkövetésekor nem volt fiatalkorú.

A törvényszék az alapeljárásban hozott ítéletet hatályon kívül helyezte, a vádlottat a Btk. 344. §-ába ütköző és a 349. § (1) bek. 2. pontja szerint minősülő rablás bűntettében mondotta ki bűnösnek, s ezért őt 15 évi fegyházra, 10 évi hivatalvesztésre és politikai jogvesztésre ítélte. Az ítéletábla ezt az ítéletet helybenhagyta. A vádlott és a közdédo semmisségi panasza folytán a Kúria mindkét elsőfokú bíróság ítéletét a Bp. 384. § 4. pontjában írt semmisségi okból megsemmisítette s az államügyész újrafelvételi indítványát minden vizsgálat és tárgyalás nélkül visszautasította.

A legfőbb államügyész a törvényesség érdekében perorvoslattal élt. Kérte annak kimondását, hogy a Kúria hatáskörét megsértette, továbbá a sérelmes végzés hatályon kívül helyezését, s az újrafelvételi eljárás során bejelentett semmisségi panaszok érdemben való felülbírálását.

E perorvoslat részben alapos.

Az Elvi Tanács jogi álláspontja szerint azokat a személyi adottságokat, amelyek a tételes törvényekben olyanokként vannak meghatározva, amelyekről a törvény alkalmazása függ, a cselekményhez tartozó tényelemnek kell tekinteni. Ennélfogva ezeket a tényelemeket érintő új tények, vagy bizonyítékok alkalmasak lehetnek arra, hogy az elítéltnak a törvény enyhébb, illetve súlyosabb intézkedése alá eső bűncselekményben való bűnösségét valószínűvé tegyék és ezért adott esetben a Bp. 446. § 3., illetve 449. § 3. bek. ben körülírt új tényként figyelembe jöhetnek.

A törvényben meghatározott különböző törvényes fogalmaknak az a jelentőségük, hogy a törvény azokhoz különböző súlyú és természetű intézkedéseket, mint jogi következményeket fűz.

A tételes törvényekben meghatározott személyi adottságok, habár a törvény nem egyes törvényes fogalmaknál, hanem általános rendelkezéseiben (Bn., Fb., stb.) említi fel azokat, ugyanilyen jelentőséggel bírnak. A törvény ezekhez a személyi adottságokhoz is bizonyos meghatározott következményeket, intézkedéseket fűz.

Amikor a bíróság a vádlott felett ítélezik, a speciális törvényszakaszban meghatározott bűncselekmény fogalmi elemeihez kapcsolja nemcsak az ugyanazon szakasz esetleges további bekezdéseiben minősítő körülményként meghatározott személyi adottságokat (visszaeső bűnös stb.), hanem a tételes törvény más helyén általánosságban meghatározott személyi adottságokat is, amelyekhez a tételes törvény bizonyos meghatározott intézkedéseket fűz (pl. ha a vádlott fiatalkorú, vagy hogy 20. életévét be nem töltötte stb.).

Ezek a személyi adottságok ekként a speciális tényálladékhöz olyan szorosan kapcsolódnak, azzal egybefonódnak, hogy a konkrét esetben — amikor felmerülnek — attól el nem választhatók, annak kiegészítő részét képezik. Csak ezen személyi adottságokkal együtt teljes a bűncselekmény törvényes fogalma.

II.

A Legfelsőbb Bíróság az elsőfokú bíróság ítéletének a büntetés kiszabására vonatkozó részét megváltoztatja, vádlottat a 7.150/1946. M. E. sz. rendelet 2. § (1) bekezdés

alapján 2 évi börtönre, mint főbüntetésre, továbbá 5 évi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlásának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére ítéli.

Az irányadó tényállás szerint a vádlott 1946. év tavasza óta egy katonai löfegyvert rejtgetett egészen addig, amíg azt a rendőrség 1950. évi április hó 7. napján fel nem fedezte.

A felszabadulás után a háborús események következtében nagy mennyiségű löfegyver és lőszer került azok megszerzésére nem jogosított személyek birtokába. A kizsákmányoló osztályhoz tartozók a demokratikus fejlődéssel szemben ellenszenvvel viselkedtek és azt minden erejükkel gátolni igyekeztek. A tőkés társadalom kiépítette magyarországi kapcsolatait és megindította a népi demokratikus fejlődés elleni támadását. Némelyeknél ezek a fegyverek és lőszeres alkalmasak voltak veszélyes bűncselekmények elkövetésére, de attól is kellett tartani, hogy a népi demokráciával szemben ellenséges elemek ezekkel a demokratikus államrendet veszélyeztetik.

Ezek megakadályozása végett rendelte el a kormányzat a 7.150/1946. M. E. számú rendeletben, hogy a löfegyvereket és lőszert be kell szolgáltatni, illetve be kell jelenteni. Ennek teljesítésére az 1946. évi július hó 10. napját tűzte ki. A rendelkezések megszegését éppen annak nagy jelentőségére tekintettel büntetné nyilvánította, sőt a rögtönbíráskodást is elrendelte.

A beszolgáltatási kötelezettségnek azonban nem tettek eleget. Ezért a kormányzat, abból kiindulva, hogy egyesek a beszolgáltatási kötelezettségnek nem a demokratikus államrend iránti ellenséges érzületből, hanem egyéb okokból nem tettek eleget, a 6.510/1947. M. E. számú rendelettel büntetlenséget biztosított azok számára, akik kötelezettségüknek 1947. július hó 10-ig eleget tettek, sőt az 1930/1948. Korm. számú rendelettel is módot adott a hadfelszerelési tárgyakat képező löfegyverek és lőszeres büntetlen beszolgáltatására, illetve bejelentésére.

Az azóta eltelt idő alatt a szocializmus irányában haladó fejlődés újabb hatalmas sikereket ért el politikai és gazdasági téren egyaránt. A kizsákmányoló osztályok felszámolásának előrehaladása fokozta azok ellenállását és gyűlöletét a népi demokráciával szemben. Az osztályharc egyre élesebbé vált.

Ilyen körülmények között fokozódott az osztályellenesség kezében levő fegyverek veszélyessége is és növekedett a fegyverek és lőszeresek beszolgáltatásához fűződő állami érdek is.

A kormányzat mégis nagyfokú engedékenységről tett tanúságot akkor, amikor a 14/1950. M. T. számú rendeletben ismét — immár harmadikban — büntetlenséget biztosított azoknak, akik 1950. évi január hó 27. napjáig beszolgáltatási kötelezettségüket teljesítik. Ez a határidő is lejárt.

Nyilvánvaló, hogy azok, akik még ezzel a lehetőséggel sem éltek, kétségtelen tanújelét adták annak, hogy ellenségesen állnak szemben a Magyar Népköztársaság rendjével, akár azért, mert osztályhelyzetüknél vagy politikai felfogásuknál fogva ezzel szemben ellenséges érzellettel viselkednek, akár azért, mert makacsul szembeszegülnek az államrend követelményeivel. Indokolt tehát, hogy az érintett határidő után elkövetett ilyen cselekmények szigorú elbírálásban részesüljenek.

A vádlott középparaszt. Ahhoz a réteghez tartozik, amely ingadozik a munkásosztály és ellenségei közt. A per adatai viszont arra mutatnak, hogy a vádlott népi demokráciánk ellenségei közé tartozik.

Erre mutat az a körülmény, hogy a vádlott egy katonai lőfegyvert, tehát nagy tűzerejű fegyvert rejtgetett a padlásán. De ezenfelül egész sor kincstári eredetű, katonai felszerelési tárgyat is találtak a vádlott birtokában, amelyek bejelentését szintén elmulasztotta. A vádlott atyja a vitézi rend tagja volt és a vádlott atyja lezármazottjaként viselte ezt a címet. A vádlott nagygazdákkal érintkezik, azok befolyása alatt áll, politikai szempontból megbízhatatlan magatartást tanúsít.

Mindezek a körülmények arra mutatnak, hogy a vádlott felfogása, magatartása a népi demokráciával szemben ellenséges, a vádlott a demokratikus társadalomra veszélyes. Ilyen körülmények között a Legfelsőbb Bíróság úgy találta, hogy az elsőfokú bíróság tévedett akkor, amikor a Btk. 91. §-át alkalmazhatónak találta.

K. Gy.

Szó helyett — tartalom

I. A Pp. 124. §-a értelmében a külföldi felperes az alperes kívánatára perköltségbiztosítékot köteles adni.

Hogyan állunk e szakasz rendelkezéseivel abban az esetben, ha a külföldi alperes pervesztessége után perújítással él, és az újított perben a perújított fél költségbiztosítékot követel. A perújító fél hivatkozik arra, hogy az állandó bírói gyakorlat szerint a peres felek az újított perben is megtartják eredeti perbeli állásukat és pl. Magyary—Nizsalovszky (601. §.) ezt elméletileg is alátámasztja, természetszerűen tartja, mert ez folyik »a perújítás perorvoslati jellegéből«. Sárffy tankönyve (438. lap) tompítja a tételt legalább szövegezésben; szerinte »a perújítás során a felperes és az alperes továbbra is *felperes és alperes néven szerepelnek*, még akkor is, ha az alperes indítja meg a perújítási keresetet«. Ennek folytán — folytatja a perújító fél — ő az újított perben is »alperes«, tehát a Pp. 124. §-a értelmében tőle nem követelhető perköltségbiztosíték.

Ily állásfoglalás helytelen volna — a törvény szavaira támaszkodhatnánk, a törvény gondolatára nem.

A bevezetőben fölvetett tényállással és annak mikénti elbírálásával egyik szerző sem foglalkozik, és a gyakorlatban sem találtunk ilyen esetet. Ennek ellenére érdemes a kérdéssel foglalkozni, mert a törvényértelmezés gyakorlati szellemének megismerésére alkalmas ad.

Milyen elgondolás áll a mögött a szabály mögött, hogy perköltségbiztosítékra a törvény a felperest kötelezi, az alperest nem. Hamarosan rájövünk, hogy a felperes kötelezésének az az alapja, hogy ő lép fel kezdeményezően és e kezdeményezéssel ellenfelét rászorítja a perbenállásra. Az alperes kényszerül a perbenállásra annak tudatában, hogy különben a mulasztás következményeit volna köteles elszenvedni. Az alperes tehát nem önelhatározásból, hanem e kényszertől szorítatva lép a perbe, ami neki kiadásokat okoz. A jogszabály nem megy el odáig, hogy minden esetben biztosítékot igényelhessen az alperes, de már az esetre, ha a felperes külföldi és a vele szemben netán megítélendő perköltség behajtása akadályokkal jár, megadja a biztosítékra való igényt. A középkori magyar latinság igen jellemző szóval nevezi az alperest »incattus«-nak. Ezt a szót hiába keresnők a klasszikus latin íróknál, vagy egy latin szótárban. Ez a szó olyan, mint manapság az »Édosz« — vagy a »Disze« — szósűrítés, aminő a

mikülön latinságunkban kedvelt volt. »Judlium« — a iudex nobilium rövidítése, »incattus« — az in causam attractus összevonása. In causam attractus — vagyis az ügybe bekényszerített. Ez a bekényszerítetttség a mi szabályunk ratiója. A Kúria (Legfelsőbb Bíróság) P. VII. 2472/923. sz. határozatával (idézi Kovács Marcell I. k. 400. lap) kimondotta, hogy »a közönséges mellékbeavatkozó saját perköltségeinek biztosítását nem követelheti; mert őt a kereset meg nem támadja és a perben való részvétele az ő akaratától függ«, míg a 88. §. 3. bekezdése esetén a mellékbeavatkozó kérheti saját perköltségeinek biztosítását, mert bár a kereset nem ellene nyújtatott be, de kénytelen a perbe lépni, minthogy a perben hozandó ítélet jogereje reá is kiterjed.

A perújított »felperes« helyzete: »incattus«. Ő kényszerül a perújításba belépni — nem önkéntes elhatározásból perlekedik. Nem lehet döntő, hogy ő »felperes« marad továbbra is. Normaliter felperes és perkezdeményező egybeesik. De a felperesre címzett szabály gondolatilag a per kezdeményezőjére van szánva. Ha a normális egybeesés ellenére perújításnál megtörténik a szétválás, — felperes és perkezdeményező különválik — a helyes értelmezés azt kívánja, hogy a perkezdeményezőre rárótt szabály álljon a perújító alperesre is, aki bár alperes nevet viseli, valójában ő a perkezdeményező. Az alapperben keletkezett ítéletnek — amely adott körülmények között a Legfelsőbb Bíróság ítélete is lehet, sőt esetleg három egybehangzó ítélet ellen is szólhat a perújítás — kell annyi tekintélynek lenni, mint amennyit a Pp. 126. §. 3. bekezdése már az elsőfokú ítéletnek juttat, amely rendelkezés felmenti a külföldi felperest a fellebbviteli eljárás során a további biztosítéktól, ha nem ő, hanem ellenfele élt fellebbvitellel.

II. A Pp. 413. §-a alapján indított perekre a szakasz utolsó bekezdése azt rendeli, hogy a korábbi ítéletet csak az új per megindításának időpontjától kezdődő hatállyal lehet megváltoztatni. Az új per megindítása egyenlő a kereset benyújtásával. Az ítéleti rendelkezések a kereset benyújtásától kezdve annak naptárszerű megjelölésével ejtik meg a korábbi ítéleten a változtatást. Kovács Marcell kommentárja is többszörösen a keresetbenyújtás idő-

pontját említi. Az új per megindításának időpontja — és a keresetbenyújtás időpontja megnevezések egybeesése, azonossága vitán felül állónak látszik.

De csak látszik, mert...

Nézzük csak megint az életbeli esetet. Felek között a tartásra vonatkozó szerződés választottbírói eljárását kötött ki. A választottbíró ítéletének meghozatala után a felperes a Pp. 413. §. alapján a tartás felemelésére támaszt igényt. A felperes felhívja ellenfelét szabályszerűen bírója megnevezésére, de a választottbíró alperes huzavonája okából csak félévvel a felhívás után tud megalakulni, és akkor terjeszti be felperes a felemelés iránti kereset. Alperes a netáni marasztalása esetére azt az álláspontját fejt ki, hogy a fölemelt összeg a kereset benyújtásától kezdődően ítéltető meg, utalással a Pp. 413. §-ának fentebb hivatkozott utolsó bekezdésében foglalt szabályra.

Az erkölcsi kritika mindjárt érzi, hogy a választottbíró megalakításának az ismert manővrozással előidézett kitolása nem jutalmazható azzal, hogy alperes mesterkedésének gyümölcseként az eltelt félvre a kötelezettségfelelés terhe alól mentesüljön.

Ha a felcsértelt szóhasználatot vesszük, a kereset benyújtását, a szó megint helytelen álláspont támogatna. »A per megindítása« — ahogyan a törvényszöveg beszél — elmosódóbb. Érthető-e — perindítás helyett — a bírómegnevezés iránti felhívás?

A magánjogi törvénykönyvtervezet (1928-as szöveg) ezen utóbbi állásponton áll, nem ugyan a Pp. 413. §-ára vonatkoztatva, hanem az elévüléssel kapcsolatban. A szabály ismertetése előtt megint nyúlunk az értelmezés eszközéhez, vajjon minő gondolatot takar a szó? Keresetindítás annyit jelent, mint a jogérvényesítés érdekében tett első hivatalos lépés. Normaliter itt is egybeesik a keresetindítás és az első hivatalos lépés. Az adott esetben megint észlelhető a normaliter egybeeső két vonatkozás szétkülönülése.

A MMT. 1298. §-a azzal a szabállyal indul, hogy az elévülés félbeszakad a keresetindítással, de nyomban hozzáfűzi, hogy a keresetindítással mi minden esik egy tekintet alá. Az 1299. § pedig a keresetindítás módjára szakíttatja félbe az elévülést, ha a pert más hatóság elő-

zetes határozatának kell megelőznie, vagy a felsőbbbírósnak kell kijelölni az illetékes bíróságot, a hatóságnál, illetve a felsőbbbírósnál benyújtott kérelemmel. Ez a szabály tehát már közeledik a fentebbi fogalmazás szerint a »jogérvényesítés érdekében tett első hivatalos lépés«-hez. De már teljesen a mi tényállásunk testére van szabva az 1307. § 2. bekezdése, mely szerint választottbírói szerződés esetén az elévülés félbeszakad már azzal, hogy a hitelező az ügyének választottbírói elintézéséhez a saját részéről szükséges lépéseket megteszi. Az elévülésre megadott ezt a szabályt már csak tovább kell vinni a Pp. 413. §-ának esetére, és — az erkölcsi kritika követelménye máris jogi alátámasztást kapott.

B. S.

Az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának gyakorlatából

Fegyelmi ügyekben

63.

I. Tényvázlat felvételének és a felmerülhető költségek tekintetében a tájékoztatásnak elmulasztása, ha utóbbi szándékosan történik, az Ürt. 109. §. 1. pontjába ütköző fegyelmi vétséget valósít meg.

II. A fellebbezési tárgyaláson meg sem jelent védőnek védencéhez intézett az a közlése, hogy a kedvező határozat hozatalára az ő szerepe is befolyással volt, az Ürt. 109. §. 2. pontjába ütköző fegyelmi vétség.

III. A kirendelt védő jogosított védencével díjmegállapodást létesíteni.

Az Ürt. 77. §-ának 1. bekezdése az ügyvéd kötelességévé teszi azt, hogy a tényvázlatot írásba foglalja, a félle aláírassa, azt a jogcselekmények tekintetében tájékoztassa és leszögezze azt is, hogy az ügyben adott megbízás a félre nézve milyen anyagi megterhelést jelenthet. A fellebbviteli tanács megállapítja, hogy a terhelt ügyvéd ezen kötelezettségének nem tett eleget, ennek következtében a tényállás felvételének elmulasztása az Ürt. 109. §-ának 1. pontjában meghatározott fegyelmi vétség tényálladékat kimeríti. A konkrét eset körülményeiből ugyanis megállapítható, hogy panaszottnak ez a mulasztása súlyos és szándékos is volt, tehát fegyelmi vétségnek,

nem pedig az Ürt. 151. §-ába ütköző kisebb kötelességzegésnek tekintendő. U. i. terhelt azon mulasztása, hogy tényvázlatot nem vett fel, adott végeredményben okot a felek közötti vitára, mert ezen eljárásával terhelt homályban hagyta azt a kérdést, hogy ügyfele, illetve a megbízást adó személy milyen anyagi megterhelésnek lesz kitéve, tehát az Ürt. 77. §-ában foglalt kötelezettségét kétségtelenül megszegte.

Ezért minősítette a fellebbviteli tanács panaszlott cselekményét az Ürt. 109. §-ának 1. pontja szerint is.

Terheltnek az a további ténykedése, hogy noha a NOT-nál tartott fellebbviteli tárgyaláson nem jelent meg, még a tárgyalás napján megbízójának a tárgyalás eredményéről olyan értesítést küldött, mintha a 10 évi kényszermunkának 5 évi kényszermunkára való leszállítása az ő munkásságának eredménye lett volna, kétségtelenül alkalmas volt arra, hogy a másik felet megtévesse és panaszlottat érdemtelenül olyan színben tüntesse fel, mint aki a büntetés enyhítésének elérése körül érdemleges szerepet játszott. Panaszottnak ez a ténykedése megvalósította az Ürt. 109. §-ának 2. pontjában meghatározott fegyelmi vétséget, miután alkalmas volt arra, hogy az ügyvédi kar tekintélyét sértse és súlyosan veszélyeztesse. Panaszlott az azon védekezését, hogy tulajdonképpen szerencsétlen fogalmazásról van szó, a fellebbviteli tanács nem fogadta el, mert az ügyvédnek általában és különösen laikus felekkel folytatott levelezése során kötelessége a világos, félre nem érthető fogalmazás.

Helyesen minősítette tehát az elsőbírósnak panaszottnak ezt a magatartását az Ürt. 109. §-ának 2. pontjába ütköző fegyelmi vétségnek.

A kamarai ügyész fellebbezését valamennyi vádpont tekintetében arra alapította, hogy a kirendelt védőnek, álláspontja szerint, egyáltalán nincs joga díjaira nézve ügyfelével külön megállapodást létesíteni, hanem azt csak a bíróság útján állapíttathatja meg. Ezzel kapcsolatban a kamarai ügyész a fellebbviteli tanács elvi döntését kérte olyan értelemben, hogy a Bp. 485. §-a elavult jogszabály, amelynek rendelkezései a népi demokráciában nem tarthatók fenn, különös figyelemmel arra, hogy visszaélésre nyújtanak lehetőséget. Kérte tehát,

hogy panaszlott vétkeisége ezen elvi álláspont figyelembevételével valamennyi vádpont tekintetében állapíttassék meg.

A fegyelmi fellebbviteli tanács a kamarai ügyész által kért elvi állásfoglalást mellőzte, a következő okokból:

Mindenekelőtt kétségtelen, hogy a Bp. 485. §-át az 1949. XI. tc. nem helyezte hatályon kívül, ez tehát — legalább formailag — érvényes jogszabály. Másrésztől rámutat a fegyelmi fellebbviteli tanács arra, miszerint a Bp. 485. §-a csak lehetőséget ad, hogy a védő díját a bíróság állapítsa meg, nem zárja ki azonban azt, hogy a kirendelt védő és ügyfele között külön meg egyezés jöjjön létre. Amennyiben ez a megállapodás méltánytalan, vagy kizsákmányoló jellegű, az eddigi gyakorlat lehetővé tette azt, hogy a visszaélések súlyos fegyelmi megtorlásban részesüljenek.

Nem hagyható továbbá figyelmen kívül az sem, hogy a védő kirendelése jogszabályaink szerint nemcsak akkor foghat helyt, amikor a vádlott szegénysorsú, hanem a kötelező védelem minden esetében. Ennek következtében kirendelt védőt olyan egyének is kaphatnak, akiknek egyébként anyagilag tehetségükben áll az ügyvéd munkáját díjazni. A helyesen értelmezett demokratikus felfogás szerint a védő az igazságszolgáltatás folyamán nemcsak a vádlott érdekeit védi, hanem köteles az anyagi igazság érvényesülésére is törekedni, az ítékezés helyességét előmozdítani és ezért tevékenysége közérdeket is szolgál. A Magyar Népköztársaság Alkotmányának 45. §-a kifejezetten biztosítja polgárai számára nemcsak a munkához való jogot, hanem a végzett munka mennyiségének és minőségének megfelelő díjazást is, amiből következik, hogy a védő érdemleges és közérdekű munkálkodása díjazatlanul nem maradhat, feltéve, hogy a díjazás összességében az ügy körülményeinek, a vádlott teherbíró képességének és a védő közreműködése értékének megfelelő, azaz mindezen tényezőkkel arányban áll.

A jelen esetben a fellebbviteli tanács a fegyelmi vétséget nem is a kikötött — egyébként összességében tekintetében vitás — külön megállapodás megkötésében látta, hanem abban, hogy a panaszlott ügyvéd a tényvázat felvételének elmulasztásával köteleességellenesen

homályt idézett elő, megszegyenítő és tekintélyt rontó vitára adott alkalmat, illetőleg az ügy további folyamán a NOT. előtti tárgyalást olyképpen állította be, mintha a másodfokú ítélet meghozatalára az ő szerepe befolyást gyakorolt volna.

A felvetett elvi kérdés tekintetében egyébként a fellebbviteli tanácsnak az az álláspontja, hogy az horderejénél fogva csak az Országos Bizottság teljes ülésén dönthető el és a kamarai ügyész álláspontjának elfogadása esetén ez mint jogszabály a folyamatban lévő fegyelmi ügyekben visszaható hatállyal nem bírhatna, minthogy a cselekmény elkövetésekor a szóbanforgó jogkorlátozás még sem jogszabályban, sem a bírói joggyakorlatban feltehető nem volt.

OBFT. I. 5079/1950. — 1950 július 28.

64.

A védelem szabadságának korlátai, különös tekintettel a terhelt kitanítására.

A terhelt fellebbezési támadásának egyik lényeges pontja az, hogy a »pro memoria«-ban foglaltak még akkor sem lettek volna alkalmasak arra, hogy védenca a büntetés alól mentesüljön, illetve csekélyebb büntetés alá essék, ha az irat védenca kezébe kerül s a kitanítás hatályosul; védekezésének és fellebbezési támadásának második súlypontja pedig az az érvelés, hogy a bűnper vádlottjának a törvény adja meg a jogot arra, hogy tagadhasson, a tagadásra való kitanítás tehát a védő részéről sem lehet bűncselekmény. Nyomatékkal rámutat még fellebbezésében a terhelt arra is, hogy a 22. sorszám alatti beadványában felajánlott bizonyítást, amely főként arra lett volna hivatva, hogy a »pro memoria«-ban foglaltak ténybeli helyállóságát támassza alá, az elsőbíróság nem rendelte el.

Az ügyvédi kamara ügyésze ezzel a terhelti támadással szemben súlyosbításra irányuló fellebbezésében azt vitatja, hogy a terheltnek a »pro memoria«-val kapcsolatos ténykedése — az összes körülmények figyelembevételével — alkalmas volt arra, hogy védenca ne cselekményeinek súlyához mért, hanem enyhébb büntetést kapjon.

A terheltnek büntetés enyhítésére irányuló fellebbezése alaptalan.

Az elsőbírósági tényállás nyomán a fellebbezési tanács megállapítja,

hogy az adott esetben ugyan a »pro memoria«-ban foglaltak érvényesültük esetén sem lettek volna alkalmasak arra, hogy a terhelt védenca a büntetés alól mentesüljön, de megállapítja azt is, hogy a kitanítás alkalmas volt annak a célnak az eléréséhez, hogy a büntetés alacsonyabb mértékben szabassék ki.

Ha a védő ez utóbbi célhoz megengedett s erkölcsileg sem kifogásolható eszközökkel igyekszik közel jutni: csak védői kötelességét teljesíti.

Nem is lehet vitás, hogy amikor a terhelt a szóbanforgó iratot a szabályszerű, előírt s a terhelt által is tudott ellenőrzés kijátszásával igyekezett védenchéhez eljuttatni: meg nem engedett, írott szabállyal tiltott, következésképpen erkölcsileg is kifogásolható magatartást tanúsított. Ez a cselekedet egymagában is fegyelmi vétség.

Az irat tartalmát illetően első sorban meg kell állapítani, hogy a védelem szabadsága korántsem jelentheti a védő részére azt az indemnitást, amelyet a vádlott javára biztosít a törvény. A bűncselekmény tette tetteinek bizonyítékait büntetlenül leplezheti, sőt meg is semmisítheti, az üldözés elől menekülhet, megszökhetik, védője ebben a tevékenységében csak bűncselekmény árán lehet segítségére (Btk. 374. §.).

Az a cselekménye a terheltnek, hogy védenchének egyes tényekre vonatkozóan a tagadást, sőt a letagadást írta elő, míg viszont más vonatkozásban azt hagyta meg, hogy mondja meg az igazat, a Btk.-ben meghatározott bűncselekmények egyikét sem valósítja ugyan meg, mert a köztörvényi büntetethez aló határát e cselekmény nem érte el, viszont a védelem szabadságának felső határát áttöri és kétségtelenül megvalósítja az ügyvédi fegyelmi vétséget, mert e cselekmény alkalmas arra, hogy az ügyvédi tekintélyt mélyen sértse.

Az elsőbíróság által helyesen értékelte súlyosító és enyhítő körülményeken felül a fellebbviteli tanács súlyosbító körülményként mérlegelte, hogy cselekményét a terhelt háborús bűnös érdekében követte el, továbbá azt is, hogy azt hosszabb előkészület és szükségszerűen körütekintő megfontolás előzte meg.

E súlyosító körülmények szemelőtt tartásával a súlyosbításra irányuló ügyészi álláspont teljesen megokoltnak mutatkozik, mégis azzal,

hogy a végleges elmozdítás arra tekintettel, hogy a »pro memoria«-ban foglaltak a bűnvádi eljárás folyamatát döntően nem befolyásolhatták, továbbá arra is, hogy terhelt e cselekményére visszavezethetően öt héten át eljárási fogságban volt, túlszigorúnak látszik s ezért a fellebbviteli tanács az elsőbíróság ítéletét a rendelkező rész szerint súlyosbította. (Egy évi felfüggesztés.)

OBFT. V. 5080/1950. — 1950 július 11.

65.

Ha a büntetőbíróság ügyvéddel szemben háborús büntett miatt történt

elítéltetésével kapcsolatosan a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztését is kimondotta, az elítélt ügyvédi gyakorlatot nem folytathat. (Elmozdítás.)

Az ügyvédi kar megbecsülését és az ügyvédi hivatás gyakorlásához nélkülözhetetlen bizalmat veszélyeztetné, ha olyan személy fejthetne ki ügyvédi tevékenységet, akit háborús büntett miatt politikai jogai gyakorlásának felfüggesztésére ítélték, tehát a legfontosabb állampolgári alkotmányos jogokat nem élvezzi.

OBFT. V. 5060/1950. — 1950 július 28.

Igazgatási ügyekben

37.

Az elsőfokon eljáró ügyvédi kamara a hatvanéves korhatárt elért közjegyző felvételére irányuló eljárás során is előterjeszthet javaslatot az igazságügy-miniszterhez a felvétel megengedése iránt.

OBIT. 3.—3569/1950. — 1950 április 27.

A kiadóhivatal új címe:
V., SZEMERE-UTCA 10

JOGIRODALOM

Eörsi Gyula: *Magánjog és polgári jog.*

Eörsi Gyula: *Magánjog és polgári jog* c. könyve a Jogtudományi Kis-könyvtár sorozatának 1. számaként, szerény terjedelemben (147 kisoldallal) és külalakban jelent meg, de jogi irodalmunknak komoly nyeresége.

Örömmel üdvözölhetjük ezt a kis könyvet, mert szilárd marxista-leninista alapon álló, nagy jogászai műveltségre valló, gondolatgazdag munka, — emellett témája jogtudományunk egyik legaktuálisabb kérdése.

A szerző a szocialista polgári jog elveit fejti ki és állítja szembe a burzsoá magánjoggal. Feladata nehéz, mert éppen a polgári jog területén tudja a burzsoá jogi gondolkodás hadállásait a legkönnyebben leplezni; a magánjog mélyen vert gyökeret jogászaink műveltségében és az absztrakt szabályok közt fennálló hasonlóságok reálisá teszik azt a veszélyt, hogy a burzsoá magánjog szelleme polgári jogunkban továbbkísért.

A könyv elsősorban *vitairat*, a szónak jó értelmében. Élesen veti fel a kérdéseket, keményen bírál, de a vitakérdések oly átfogóan vannak feltéve, hogy a könyv a polgári jog alapkérdéseinek kifejtését is tömören magában foglalja.

Eörsi először azokat a burzsoá tételeket veszi bonckés alá, melyek a magánjog továbbélését igyekeznek indokolni a szocialista állam jogában. Ezeknek a tételeknek forrása: az antidiialektikus módszer, mely a

burzsoá kategóriákat örök kategóriákként kezeli, — és különösen a korlátolt magánjogias szemlélet, mely az államhatalom jellegének változását nem hajlandó figyelembe venni.

Első ilyen ferdítés: a magánjog örökéletű. Eörsi először a kizsákmányoló társadalmak jogát veszi sorra. Kimutatja, hogy minden kizsákmányoló társadalomban vannak ugyan magánjogias szabályok; ezek azonban csak annyiban rendszereződnek jogágazattá, magánjoggá, amennyiben a magántulajdonosok arányviszonyainak kifejlesztése az uralkodó osztály érdeke. Alapvető jelentőségűvé pedig a magánjog csak a kapitalista társadalomban lesz, ahol a kizsákmányolás főformáját, a bér-munkaviszonyt is az arányviszony közvetíti.

Amíg a szerző a fenti konkluzióig eljut, gazdag anyagot tár az olvasó elé. Tárgyalja a jogszabályok jogágazattá rendszereződésének feltételeit; kimutatja, hogy a hűbéri földtulajdon és a hűbéri kizsákmányolás mint egyesítette — magánjogi terminológiával élve — a közjogi és magánjogi elemeket és ezért a hűbéri jog a közjog-magánjog szétválasztását nem ismerte.

Nincs azonban világosan kifejtve az a kérdés, amit egyébként Eörsi érint, hogy mik a »magánjogias szabályok« és helyes lett volna, ha rámutat a szerző arra is, hogy a magántulajdonnal nem jár feltétlenül együtt a magánjog. Ezt azért említ meg, mert a fejezet elején közölt Marx-idézetnek a fejezet tartalmával való összevetése félreértésekre adhat alkalmat.

A továbbiakban Eörsi a szocializmus jogára tér át. Itt nem lehet

magánjogról beszélni, — de nem azért, mert a magánjogias szabályok nem rendszereződnek jogággá, hanem azért, mert a proletárdiktatúra a magántulajdont az anarchikus arányviszonyokkal együtt felszámolja és itt magánjogias szabályok egyáltalán nincsenek.

A szerző ezután a második burzsoá ferdítéssel foglalkozik: hogy a magánjog nem örökéletű ugyan, de megszűnése csak a jog elhalásakor fog bekövetkezni. Eörsi rámutat arra, hogy a proletárforradalommal, az államhatalom jellegében bekövetkezett változással, megszűnik a burzsoá jog, — helyébe a szocialista jog lép, amely addig, amíg a magántulajdon felszámolása fokozatosan be nem fejeződik, tartalmaz még magánjogias elemeket. Ezeket az elemeket azonban a szocialista jog felszámolja. A magánjog tehát nem hal el, hanem felszámolását egy másik jog végzi, az tudatos, nem pedig spontán folyamat.

A harmadik téves tétel: a magánjog és a polgári jog azonosítása; Eörsi itt főleg Nizsalovszky 1949-ben megjelent *Kötelmi Jog*-ával vitatkozik. Nizsalovszky lényegében azt az álláspontot fejtette ki, hogy az absztrakt szabályokban alig történt változás; a magánjog és polgári jog közt a minőségi különbséget az adja, hogy ami a magánjogban kivételes volt, az a polgári jogban általánosság vált. Eörsi rámutat arra, hogy az absztrakt szabályok éppen nem a különbség lényegét jelzik; a magánjog és a polgári jog különbségét nem ugyanazon elemek »keverési arányának« változásában, hanem a konkrét elemek különbségében kell keresni. Ennek a változásnak alapja: az

államhatalom jellegének megváltozása.

A könyv második részében *Eörsi* azt fejti ki, hogy a szocialista polgári jog a maga egészében — majd egyes alapvető jogintézményeiben miben különbözik a magánjogtól.

A polgári jog a szocializmus építésének periódusában keletkezik; a proletárdiktatúra létrejöttétől kezdve nincs magánjog, hanem polgári jog.

A polgári jog helyét a jogrendszerben csak úgy határozhatjuk meg helyesen, ha a rendszerezés régi tengelyét: a közjog-magánjog, közérdek-magánérdek szembeállítását lebontjuk. Ennek a szétválasztásnak addig volt értelme, amíg a kizsákmányoló kisebbség kollektív érdeke szerepelt, mint közérdek. A szocializmus a gazdaság körében mindent a »közjog« talajára állít, azonban itt a közérdek már nem áll szemben a dolgozók egyéni érdekével, hanem azzal egybeesik. A burzsoá jogrendszerben, a közjog-magánjog szétválasztás alapján, a magánjog az egyik *anyagjog* volt; a szocialista jog rendszerében egyetlen anyagjog van: az alkotmányjog, és a polgári jog is erre épül, mint a társadalmi viszonyok összefüggő körét rendező egyik jogágazat. Élesen támadja *Eörsi* azt a helytelen felfogást, mely a proletárállamnak a vagyoni jogba való beavatkozását úgy tünteti fel, mintha az az imperialista állam beavatkozásához hasonló intézmény lenne, magasabb fokozatban. Ez utóbbit az imperializmus rothadási folyamata hozta magával és valóban az egyéni szabadság szűkebbre szorítását jelentette, — ezzel szemben a proletárállam beavatkozása a gazdasági életbe csak a kizsákmányolás szabadságát korlátozza, de a dolgozók egyéni kezdeményezését, szabadságát magasabb fokra emeli. A magánjog-közjog szembeállítás kisugárzása a szerződési szabadság és a tervszerűség szembeállítására is. Gazdag bírói gyakorlatot idéz, amely érdemileg kitűnő ítéletekben — részben — még nem szabadult meg a közérdek-magánérdek szembeállításának helytelen terminológiájától. Gyakorlatilag bíróságaink az eljárásjog vonalán az officialitás kiterjesztésével is levonták a közjog-magánjog tengely felszámolásának következményeit.

A polgári jog jellege: szocialista jog; népgazdasági terv alapján működő, kizsákmányolásmentes va-

gyoni rendet szabályoz, amelyben az elosztás alapja: a végzett munka. Olyan társadalom joga, amelyben az áruegyenérték törvénye már nem anarchikusan, átlagban érvényesül csupán, hanem tudatos felhasználás eredményeként az egyes esetekben is. E részben foglalkozik *Eörsi*, *Marxnak* »A góthai program kritikájá«-ban tett megállapításaival, hogy a kapitalizmusból a kommunizmusba való átmenet joga »még mindig a polgári jog«; *Lenint* idézve kimutatja, hogy ez a megállapítás nem a kapitalista és a szocialista jog azonosítását jelenti, hanem azt, hogy e korszak joga — még mindig jog, amely tényleges egyenlőtlenségekre vezet, az egyes emberek különböző tehetsége, családi körülményei folytán. Itt helyes lett volna, ha *Eörsi* figyelmeztet arra, hogy a »polgári jog« kifejezés *Marxnál* a »burzsoá jogot«, nem pedig a »civiljogot« jelenti; hogy ez még a szerzőnek egyébként igen biztos tollát is kissé megzavarhatta, mutatja az, hogy nem érinti azt a kérdést, hogy az »egyenlőtlenség« a szocialista jogi rendszerben nem a polgári jog, hanem elsősorban a munkajog keretében jut kifejezésre (a burzsoá jogrendszer természetesen a munkajogot is a magánjogba sorolja). Az áruegyenérték törvényének érvényesülése a polgári jogban már csak annyiban vezet egyenlőtlenségre, amennyiben a munkajogi díjazás a szocialista állam polgárait különböző mértékű személyi tulajdonhoz juttatja.

A szerző ezután *Népköztársaságunk polgári jogának jellegével foglalkozik*. A proletárdiktatúra megszületése óta a közjog-magánjog szétválasztás megszűnt a jogrendszer tagozódásának alapja lenni, — a magánjog megszűnt és megjelent a polgári jog, mely még tartalmaz magánjogias elemeket. Ezek azonban a szocialista polgári jog szerves részei, alá vannak vetve a népgazdaság igényeinek, fokozatos felszámolás elé néznek és nem lehet rendszerképző erejük.

Eörsi ezután a polgári jog három alapintézményét — a tulajdonjogot, az állami vállalat jogi személyiségét és a polgári jogi szerződést — veszi sorra és kimutatja, hogy bár a megfelelő magánjogi intézményekkel vannak hasonlóságaik (ezek a hasonlóságok abból folynak, hogy a szocialista társadalomban is vannak árúviszonyok), ezeknek a jogintézményeknek jellege egészen más.

A tulajdonjogban mindenekelőtt élesen szétválik a termelési eszközök társadalmi tulajdona és a használati javak személyi tulajdona. Az előbbi nem vonható egy kalap alá a kapitalista köztulajdonnal, — eltérőek nemcsak tárgyai és fokozott bírói védelme, hanem szerkezete is. Az állami tulajdonban lévő termelési eszközök általában kívül vannak a tulajdoni forgalmon és a kezelésüket végző szervezetek csak ezeknek operatív igazgatását végzik. E szervek közötti átruházás nem tulajdonátruházás, hanem az operatív igazgatásnak, a használati birtok e különös nemének átruházása.

De a személyi tulajdon sem azonos a magántulajdonnal. A magántulajdon lényegében tőkés magántulajdon volt, a munka nélküli jövedelem megszerzésének lehetőségét jelentette, a kizsákmányolás és spekuláció szabadságát. Ezzel szemben a személyi tulajdon a szükségletek kielégítésének szabadságát biztosítja. *Eörsi* itt érdekesen vezeti gondolatmenetét: széles bírói gyakorlatot idéz annak igazolására, hogy bíróságaink a munka nélkül szerzett jövedelmet a jogviszonyok különböző fajtáiban hogyan szorítják vissza és levonja azt a következtetést, hogy már a mi polgári jogunkban is a munka nélküli jövedelem: megtűrt kivétel, ami csak külön jogszabályi rendelkezés esetén juthat jogi védelemhez. Ez érvényesül a személyi tulajdonra is és gyökeresen megkülönbözteti a magántulajdontól.

Rámutat végül *Eörsi* a társadalmi és személyi tulajdon szerves kapcsolatára: a társadalmi tulajdon növekedése emeli a személyi tulajdont és viszont.

Az állami vállalat jogi személyisége is egészen más, mint a kapitalista jogi személyeké. Nincs saját tulajdonuk, de van — az állam javára és terhére — szerzési és elidegenítési képességük. A forgalomban önállóan szerepelnek, de állami vezetés alatt állanak. Ebben a vezetésben egyfelől a vállalat önállóságában másfelől a centralizmus és az egyéni felelősség, kezdeményezés egészítik ki és erősítik egymást.

A szerződés a burzsoá jogban egymástól független magántulajdonosok ügylete. A szolgáltatások aránya az erőviszonyoktól függ, az áruegyenérték csak átlagban töri magát keresztül; a cél: kizsákmányolás

vagy nyereszkesedés. A szocialista szerződés ezzel szemben a terv lebonyolításának, vagy a dolgozók szükségletei kielégítésének eszköze, kizsákmányolás- és spekulációmentes. Törekszik gazdasági eredményességre, ez azonban nem az egyik fél rovására jelentkezik, hanem mindkét fél közös előnyére.

Ezeket az elveket Eörsi először a *felek viszonyán*, majd a *szerződés teljesítésének szabályain* vizsgálja, — az előbbinél általánosságban mozog, az utóbbinál pedig kimutatja, hogy a magánjogi »Pacta sunt servanda« elv és ennek korrekciói mennyire tarthatatlanok a polgári jogban. Különösen a polgári jogi szerződések bírói módosítása nem hozható analógiába a gazdasági lehetetlenüléssel. Igen részletesen foglalkozik Eörsi a *terefegyelem* és a *szerződési szabadság* szembeállításának helytelenségével. A tervügyleteknél is a tervszerűség és az egyéni kezdeményezés egymást erősítik, de ezen túlmenőleg, helytelen a dolgozók egymásközi viszonyainak a tervügyletekkel való szembeállítása is. A dolgozók egymásközi viszonyai is szocialista viszonyokká fejlődnek és a tervgazdaság eredményeként a dolgozók egyre emelkedő számú kötelmi ügyletek alanyaivá lesznek. A kapitalizmusban tulajdonképpen nem is lehet beszélni szerződési szabadságról, mert az anarchikus áruviszonyok uralkodnak az egyes emberek; éppen a szocializmusban jelenik meg a szerződési szabadság, ahol a gazdasági törvényszerűségek ismeretével felfegyverkezve, uralkodni tudunk rajtuk. Helytelen a szerződési jog új alapelveül a tervszerűséget jelölni meg; valóságban az dönti el, hogy egy kötelmi viszonyt a jog elismer-e vagy sem, hogy a szocializmus építését szolgálja-e vagy sem? A tervszerűség ennek csak egyik esete. Éppen ezért helytelennek tartja a gazdasági jog különállását, mely lehetőséget ad arra, hogy ez utóbbit, mint »a tervszerűség« birodalmát állítsák szembe a polgári jog kötelmi jogával.

Kár, hogy Eörsi a szerződés egész sor érdekes kérdését (szolgáltatások aránya, reális teljesítés, stb.) nem vonta be vizsgálata körébe és nem fejti ki elég konkrétan azt a kérdést sem, hogy miért helytelen a tervköteles és nem-tervköteles ügyletek szembeállítása.

Elérkeztünk a könyv utolsó fejezeteihez. Az egyik »Az átrendező

jog elmélete« címet viseli és *Nizsarovszky Endrével* vitázik, aki említett könyvében azt az álláspontot foglalta el, hogy a magánjog és polgári jog közti átalakulást, mely az azelőtt kivételesnek általánossá válásával zajlik le, egy időleges átrendező jog« hajtja végre.

Eörsi itt elsősorban arra mutat rá, hogy helytelen a szocialista jogfejlődés egységességét szétszakítani és az átrendező jog »forradalmiságával« a kialakult új polgári jog »stabilitását« állítani szembe, — mert a szocialista polgári jog is állandó forradalmi átalakuláson megy keresztül. (Ez a kérdés nyilván érdekes vitákat fog provokálni és felvet olyan kérdéseket, mint pl. jogfejlődésünk periodizációjának kérdése.)

Másodsorban, és ez a fontosabb, Eörsi azt kifogásolja, hogy nem átrendezésről van szó, hanem az elemek változtak meg. Könyvének eddig ismertetett részeiben ezt Eörsi részletesen kifejtette, most *Nizsarovszky* egyes megállapításait teszi bírálat tárgyává. Rámutat arra, milyen helytelen a válságjog és az átrendező jog párhuzama, — ismét foglalkozik a tervfegyelem és a szerződési szabadság szembeállításának helytelen voltával. A könyv egyik legérdekesebb része az, amely a forgalmi jóhiszemnek és a gazdasági lehetetlenülésnek a polgári jogba való átmentése ellen tiltakozik. Mindkettő a tőkes társadalom feloldhatatlan ellentéteit igyekezett enyhíteni, főleg a kistulajdonosok javára, nehogy azok elproletarizálódva, a burzsoá rend öntudatos ellenségeivé váljanak. Ezeknek a tervszerű gazdálkodás körében semmi létjogosultságuk nincs.

Ezt a fejezetet azzal a megállapítással vezeti be Eörsi, és ez munkájának konklúziója, hogy civiljogunk *főeseménye*, mely annak tartalmát részleteiben is gyökerében megváltoztatta, az volt, hogy megváltozott az államhatalom jellege.

Befejezésül Eörsi a civiljogászszemlélet néhány jellemző hibáját foglalja össze.

Említsük meg a könyv érdeméért azt is, hogy komolyan foglalkozik a hírói gyakorlattal és alaposan dokumentálja azt a megállapítását, hogy joggyakorlatunk sokkal meszebb tart, mint ahogy annak eredményeit már tudatosítottuk volna.

A könyv szerkezete néhol hagy kívánnivalókat, előfordulnak ismét-

lések és nem mindig áttekinthető. De ennek okát abban találjuk, hogy ilyen kis terjedelem mellett, ilyen gondolatgazdag könyv ezt a hibát nehezen kerülheti el.

Ezt a kis könyvet nem volt könnyű feladat ismertetni. Eörsi kitűnő stilisztza, könyve végig élvezetes, szellemes, sőt izgalmas olvasmány, de olyan gondolatgazdag, hogy ez a könyv terjedelmével nem áll arányban. Vannak könyvek és ez is olyan, amelynek olvasásakor érezni, hogy a szerzőben még tartalékban van a kidolgozott és az érőben lévő gondolatok egész tárháza, amiből a könyv csak egy kis részt ad át. A könyv szilárd marxista-leninista vonalvezetését még egyszer ki kell emelnem; az ideológiai tételeknek a polgári jog intézményeire való biztoskezü alkalmazása vonul végig az egész munkán. Ismételjük meg azt, amivel e beszámolót kezdtük: komoly nyeresége jogi irodalmunknak, eddig a leghatározottabb lépés, melyet polgári jogi tudományunk felépítéséhez tettünk.

Dr. Csanádi György

A »Szojvet állam és jog« (»Szojetszkoje goszudarsztvo i právo«) 1950. évi 7. és 8. száma.

A folyóirat első helyen *Manjkovszkij B. Sz.* cikkét közli »Új időkben«, mint szocialista típusú államok fejlődésében cím alatt. A cikk megállapítja, hogy a szovjet állam és a népi demokratikus állam válfaja ugyanannak a típusú államnak, a szocialista típusú államnak. A népi demokratikus forradalmak megsemmisítették a régi államgépezetet, de az a folyamat, amely a népi tanácsokhoz, mint a hatalom egyedüli helyi szerveihez vezetett, több évet vett igénybe. Megállapítja, hogy a népi tanácsokról szóló törvények életbeléptetése Közép- és Délkelet-Európa országaiban befejezte az új államapparátus kiépítésének folyamatát.

A népi demokratikus államok osztályjellegüket és politikai formájukat illetően szocialista típusú államok. Ezekben az országokban az államhatalom alapja a munkásosztály és a parasztság szövetsége a munkásosztály vezetése mellett.

A cikk foglalkozik a továbbiakban a népi demokratikus országok népi tanácsaival, mint az államhatalom egyedüli szerveivel ezekben az országokban. A népi tanácsok fő elnökeit

a szerző abban látja, hogy azokat a nép választja, hogy felelősek a népnek, kötelesek annak számot adni a tevékenységükről, a nép ellenőrzése alatt állnak és visszahívhatók. A szerző megvilágítja az egyes országoknak a népi tanácsok hatáskörére vonatkozó rendelkezéseit és kiemeli annak fontosságát, hogy Közép- és Délkelet-Európában a népi tanácsok biztosítják a dolgozó tömegek széleskörű részvételét az államapparátusban.

A szerző kidomborítja azokat az eredményeket, amelyeket a népi demokratikus államokban a népi tanácsok elértek és a cikkét azzal a megállapítással zárja, hogy a népi demokratikus államok államhatalmi és igazgatási szervei rendszerén látható a Sztálini Alkotmány hatása.

»A Szovjetunió és a népi demokratikus országok nemzetközi jogi együttműködése fő vonásairól« című cikkben *Genyralov V. F.* a következő gondolatokat emeli ki: a Szovjetunió és a népi demokratikus országok szoros baráti kapcsolatainak jogi alapjai a barátsági, együttműködési és kölcsönös segélynyújtási szerződések; megnyilvánulnak a Szovjetunió és a népi demokratikus országok együttműködésében a nemzetközi jog fontosabb demokratikus alapelvei (az állam függetlensége, a szuverenitás, a belügyekbe való be nem avatkozás, a nagy és kis népek egyenjogúsága, a népek önrendelkezési joga); a területi kérdések megoldása a nép akaratának megfelelően történik; a szocialista nemzetközi jog elismeri a különböző típusú államok nemzetközi együttműködésének lehetőségét és célirányosságát.

Ismerteti még a folyóirat »A koreai nép a második világháború után« cím alatt *Tavrov G.* tollából a koreai nép történetében a második világháború után beálló fejlődést. Ezután közli a folyóirat *Dembo L. I.* cikkét »A kolhozjogviszony és a szovjetjog rendszere« cím alatt.

Végül »A népi demokratikus országok mezőgazdasági szövetkezete természetéről és típusáról« cím alatt *Begijan A. Z.* cikkét közli még a folyóirat. A szerző arra a következtetésre jut, hogy a mezőgazdasági termelőszövetkezetek ezekben az országokban a szocialista fejlődés útján haladnak. Megállapítja, hogy a népi demokratikus országok felhasználják a kolhozépítés szovjet tapasztalatát, amely megkönnyíti a társadalmi termelésre való áttérést.

Mint a szocialista építés minden terén, így a mezőgazdaság szocialista átépítésének frontján is, a leninista tanítás segíti elő döntő módon a népi demokratikus országokat a szocializmus felé vezető eredményes haladásukban.

A folyóirat 8. számának első cikkében »A szovjet hazafiság és a szovjet demokrácia« cím alatt *Szavcsuk P. O.* rámutat a szovjet állam és a szovjet nép érdekeinek egységére. Kiemeli, hogy a szovjet ország gazdasága és kultúrája fejlődésének egyik legfontosabb feltétele a szovjet demokrácia. A Szovjetunióban az állami szervek nem állnak szemben a szovjet nép társadalmi szerveivel; ellenkezően: segítik azokat és a maguk részéről a társadalmi szervezetekre támaszkodnak az állam érdekeinek védelmére. Ezt követően a cikk leleplezi a burzsoá demokráciát. Rámutat arra, hogy a szovjet demokrácia gondolatai a legteljesebben és a legvilágosabban a Sztálini Alkotmányban jutottak kifejezésre, amelynek cikkei meghatározzák a szocialista társadalom lényegét és törvényhozói úton rögzítik a győztes szocializmus eredményeit. Ezt követően a szovjet hazafiság megnyilvánulási formáinak sokaságát tárgyalja, majd az egyes szabadságjogokra tér át, mint a szovjet demokrácia megnyilvánulására. Külön tárgyalja a nemzetiségi egyenjogúságot és annak jelentőségét a szovjet hazafiság megnövekedésében. Megállapítja, hogy a szovjet demokrácia és szovjet hazafiság egysége, mint a szovjet nép és a szovjet haza érdekei azonosságának kifejezője, hatalmas tényező az országnak a szocializmusról a kommunizmusba való átmenete folyamatában.

»A Béke Híveinek Világkongresszusa Állandó Bizottsága döntései nemzetközi jogi jelentősége« cím alatt *Lazarev M. I.* rámutat arra, hogy az emberiség történetében először sikerült létrehozni az új háború elleni harc egész világra kiterjedő szervezetét és létrehozni állandóan működő központját. Ezt követően ismerteti az Állandó Bizottság megalakítását és a megalakításától eltelt idő alatt végzett tevékenységét. Rámutat arra, hogy az Állandó Bizottság határozatainak többek között azért is nagy a jelentősége, mert azok a nemzetközi jog szabályainak alapjaiból folynak. A világ dolgozó tömegei az emberiség történelme folyamán kapitalista kormányaik mellőzésével

először vették kezükbe a béke sorát. Megállapítja, hogy az Állandó Bizottság határozatai az egész haladó emberiség jogtudatát fejezik ki. Befejezésül rámutat arra, hogy az egyszerű emberek millióinak egyesített akarata a békéért folytatott harcban hatalmas eszköz, amely megállítja a kormányon lévő háborús gyujtatók csoportját és arra kényszeríti azokat, hogy engedelmeskedjenek a valóban népi határozatoknak.

»Német Demokratikus Köztársaság — fordulópont az emberiség történetében« című következő cikkben *Szobinov M.* ismerteti azokat a demokratikus átalakulásokat, amelyek Kelet-Németországban végbementek. Külön foglalkozik a földreformmal, az ipar és a munka terén bekövetkezett demokratikus változásokkal, a társadalmi, a politikai élet, a népnevelés terén s az igazgatási és bírói rendszerben megnyilvánuló demokratikus átalakulásokkal. Ismerteti a német köztársaság antifasiszta, demokratikus rendszerét és a német demokratikus köztársaság megalakulásának világraszóló történelmi jelentőségét. Befejezésül rámutat arra, hogy a német munkásosztály és annak pártja, a Szocialista Egységpárt a német nép összes demokratikus erőinek támogatása mellett eredményesen meg fogja oldani az egységes, demokratikus békeszerető Németország felépítésének feladatát.

»Az amerikai igazságszolgáltatás önkénye igazolására irányuló kísérletek« cím alatt *Zivsz Sz. L.* rámutat arra, hogy az amerikai bíróság az uralkodó felső rétegek eszköze, amely az osztályellenségével való leszámolást szolgálja. A belső ellentmondások megerősödésével kapcsolatban a törvényesség szétzúzásának folyamata elérkezett a teljes törvénytelenység bevezetéséhez. Ennek megfelelően megváltozott a jogtudomány feladata is, az amerikai jogászok jelenleg közvetlenül az erőszakra és az önkényre hívnak fel. Foglalkozik a cikk az ú. n. »realistákkal«. Alapvető módszer a törvénytelenység megindokolására az, hogy nem a jogot tekintik irányadónak, hanem az ú. n. »igazságosságot«, »szociális kívánalmat«, »gyakorlati célirányosságot«. Befejezésül rámutat a cikk arra, hogy azoknak a formáknak a sokasága, amelyekkel elméletben megkísérik a törvénytelenséget, az önkényt megindokolni, egy célra irányul — az önkény és a törvénytelenység megerősítésére. A szovjet jogászok fel-

adata, hogy teljes mértékben leleplezzék az amerikai reakciónak ezeket és minden más mesterkedéseit.

»Újdonság a nyílt tenger fejezetében« cím alatt *Koreckij V. N.* foglalkozik az USA-kormányának 1945 szeptember 28-án kelt nyilatkozatával, amely szerint az USA partjai mellett levő kontinentális selfek (a tengerben levő sekélyes terület) természetbeni erőforrásait az USA-kormányának az USA-joghatósága alá tartozónak tekinti. Indokul felhozzák a kőolajnak és más ásványoknak a selfekből való kiaknázási lehetőségét. A cikk rámutat arra, hogy ez végeredményben az állam joghatóságának a nyílt tengerre való kiterjesztését jelenti. Befejezésül megállapítja a cikk, hogy az amerikai jogászok gyakran beszélnek a nemzetközi jog felsőbbbségéről, de ez egyáltalán nem gátolja őket abban, hogy a kontinentális self kérdésében az USA-kormányának ne érezze magára nézve kötelezőnek a nemzetközi jogot.

A »Jogász« (»Právník«) 1950. évi 5., 6. és 7. száma.

Vezető helyen közli a lap *Rais* igazságügyminiszternek a jog- és a békevédelem kölcsönös kapcsolatáról írott cikkét. Felsorolja a hitleri és az olasz fasizmusban, valamint az imperialista államokban található közös vonásokat. Rámutat arra, hogy a békeszerető dolgozó tömegek sok százmilliója határozottan szemben áll a fasiszta törekvésekkel és megvilágítja azokat a cselekedeteket, amelyeket a Szovjetunió az érvényben lévő nemzetközi jog alapján a béke megvédése érdekében eddig kifejtett.

Kvasnička V. Csehszlovákia egyik legaktuálisabb kérdéséről, a helyi nemzeti bizottságok új szabályzatáról ír. A csehszlovák törvényalkotás 1950: 14. sz. törvénye a helyi nemzeti bizottságok részére új szabályzatot adott, amely nem csupán szervezeti utasítás, hanem ennél sokkal több, mert meghatározza a helyi nemzeti bizottságok politikai jelentőségét és célkitűzéseit is.

Brynda A. ismerteti az állami alkalmazottak új fizetési és munkajogát. Cikkében azt a megváltozott jogviszonyt domborítja ki, amely az állami alkalmazottakat a népi demokratikus államhoz köti, szemben az eddigi ugyanilyen alkalmazottak jogviszonyával. Cikkében kiemeli, hogy nem a kiváltságos helyzet jutal-

mazásáról van szó, hanem a végzett munka ellenértékének megtérítéséről, illetve a végzett munka minősége és mennyisége szerinti ellenszolgáltatásról.

Kunc P. cikke az egységes mezőgazdasági szövetkezetekről kiadott új törvényt ismerteti, végül a lap közli *Tureček J.*, a prágai egyetem dékánjának igen alapos kritikai és ismertető cikkét az új főiskolás törvényről. *Tureček* cikkében azokat az általános oktatási elveket ismerteti, amelyek a népi demokratikus államban hatóerőként jelentkeznek és amelyek szükségessé tették a törvény megalkotását. A cikk további részeiből a főiskolák célját, szervezeti felépítését, belső szerkezetét, karok szerinti felosztását, tanulmányi időszakokat és módokat, a főiskolai tanszemélyzet kérdéseit ismerjük meg.

A 7. számban a bevezető cikket ugyancsak *Rais S.* igazságügyminiszter írta a jogról, mint a szocializmusért vívott harcban használt éles fegyverről. Elsősorban a csehszlovák jogalkotás négy új termékéről beszél, az új büntetőtörvénykönyvről, a büntető eljárásról, a kihágási büntetőtörvénykönyvről és a kihágási büntető eljárásról. Rámutat arra, hogy ezek az új törvények nemcsak eredetükben és nyelvezetükben újak, hanem főleg és mindenekelőtt szellemükben is.

A folyóirat további részének három kiemelkedő cikke van, mégpedig *Knapp V.*-nek, a társadalmi tulajdon büntetőjogi védelméről, *Tureček J.*-nek a felekezeti szabadság büntetőjogi védelméről és *Rokušek F.*-nek, az új büntető eljárásról írott cikke.

Knapp A. cikkében a társadalmi tulajdon fogalmának tartalmát határozza meg és azt, hogy a büntetőjogi védelem milyen mérvű és milyen formájú lehet. Cikkében pontosan meghatározza a védelem tárgyát is, majd az új büntetőtörvénykönyvnek azokkal a részeivel foglalkozik, amelyek a társadalmi tulajdon védelmi hivatottak.

Tureček A. felekezeti szabadságot biztosító alkotmányjogi és büntetőtörvényeket sorakoztatja fel, azoknak tartalmát boncolgatva, majd pedig az új büntetőtörvénykönyvnek a felekezeti szabadság védelmét biztosító szakaszait ismerteti.

Rokušek tanulmányában megállapítja, hogy tévedés volna azt gondolni, hogy az új büntető perrendtartás mindössze a régi büntető el-

járás egyszerűsítését és meggyorsítását jelenti. A népi demokráciában a jog feladatai teljesen eltérnek a burzsoá társadalomban betöltött feladatoktól, érthető tehát, hogy a büntető perrendtartás alapjaiban új törvény. Ezután részletesen ismerteti az új büntető eljárást, annak alapelveit, az eddig érvényben volt eljárástól való eltérésének lényegét. Befejezésül megállapítja, hogy most már csak a büntető joghatóságot gyakorló szerveken múlik, hogy a bíróság a dolgozóknak a belső és külső reakció felett aratott győzelme biztosításának eszköze legyen.

Az »Új igazságszolgáltatás« (»Justitia Nouá«) 1950. évi 4. és 5. száma.

A számot *Nedelszkij G.*-nek: »A bírói gyakorlat szerepe a Szovjetunióban« c. tanulmánya vezeti be. A jog és jogforrás marxista fogalmának meghatározása után cikkirő rámutat arra, hogy a szovjet jogtudomány különbséget tesz a jogeset — precedens — és a bírói gyakorlat, tehát több azonos módon megoldott jogeset között. A szovjet jogtudományban általánosan elfogadott álláspont szerint — ellentétben egyes burzsoá államok jogszámainak felfogásával — a precedens nem lehet jogforrás. A bírói gyakorlat jellegét illetően *Vilnyanszkij S. I.* véleménye az, hogy a bírói gyakorlat jogforrás ugyan, azonban a törvénytől kisebb értékű jogforrás. A jogi írók nagy többsége szerint egyedül a jogszabály kötelező erejű az összes hasonló esetekre, a bírói döntés csupán a felekre vonatkozik. A bírói tevékenysége csak a jogalkalmazás, ennél fogva a bírói gyakorlat általában nem jogforrás.

A Szovjetunió Legfelsőbb Bíróságának teljes ülése által hozott irányelveket illetően azonban megoszlanak a vélemények. Egyes írók (*Deniszov*, *Kaminszkaja*) azt állítják, hogy az irányelvek bizonyos feltételek mellett — a törvény keretei közt, mint az érvényes jogszabályok részletes jogi kifejtése — jogforrást képeznek. A jogi írók nagyobb része szerint azonban a joggyakorlat még akkor sem képezhet jogforrást, ha az a Legfelsőbb Bíróságtól származik. Szerintük az alkotmány értelmében az egyetlen törvényhozó szerv a Legfelsőbb Tanács. A Legfelsőbb Bíróság jogszabályalkotó tevékenysége ellenkező az alkotmánnyal. Ezt az álláspontot részletesen *Szaga-*

tovszkij N. P. és Reiner A. A. fejtik ki. Szerintük, ahol tételes jogszabály nincsen, a bíró a meglevő szovjet törvények általános elvei alapján köteles ítéletet hozni, de nem alkot új jogszabályt. A szovjet szocialista jog természete nem engedi meg, hogy ugyanaz a szerv törvényhozási és bírói feladatokat oldjon meg, még akkor sem, ha ez a szerv a Legfelsőbb Bíróság. Ebben különbözik a szocialista jog gyökeresen és minőségileg a kizsákmányoló államok jogától, ahol az uralkodó osztálytól függő bíróságok jogszabályalkotó tevékenységet is gyakorolnak az uralkodó osztályok érdekében. Mindezek következtében tehát a Legfelsőbb Bíróságnak nincs jogszabályalkotó szerepe, hanem e bíróság felső vezető szerv, amelynek irányítása szerint alkalmazzák a törvényt az alsóbb bíróságok.

Visinszkij a kérdéssel kapcsolatban kifejti (»A bizonyítékok elmélete« című mű), hogy a szovjet bíróság nem alkot új törvényt, hanem a tételes törvény szerint igazságot szolgáltat. Az alkotmány értelmében a bíró a törvénynek alá van vetve. A törvényhozó megalkotja a törvényt az uralkodó osztály érdekeinek megfelelően és a bírói gyakorlatnak ezt a törvényt kell alkalmaznia. A Legfelsőbb Bíróság irányelvei nem jogszabályok, hanem csupán a jogszabályok igazságos alkalmazásához szükséges és az egész szovjet törvényhozásból leszűrt általános elveket állapítják meg. Az államnak érdeke az igazságszolgáltatási szervek tökéletes működése, érdeke, hogy az igazságszolgáltatás feladatát legjobban és a kormányzat általános politikájának megfelelően lássa el. »A bírói gyakorlat ennél fogva a szocialista törvényesség elszánt védelmezője, az állami fegyelem megszilárdításának eszköze, az államrend és a szocialista rend megvédésének fegyvere« — fejezi be a tanulmányt *Nedelszkij G.*

Értékes tanulmány *Hilsenrad A.*-nak a »Szocialista állami tulajdon tárgyairól« szóló cikke. A bevezetésben rámutat arra, hogy a termelési eszközöknek, valamint ezek terményeinek tulajdona minden időben a társadalom alapkérdése volt. Minden jogrendszer megismerésének első lépése a tulajdoni viszonyok ismerete, elsősorban annak felderítése, hogy az alapvető javak az egész társadalom, vagy csupán magánosok tulajdonát képezik-e. Rátér ezután

a burzsoá jog és a szocialista jog »állami tulajdon«-fogalmának gyökeres, minőségbeli különbségeire s a legkiválóbb szovjet jogtudósok (Venediktov, Karasz, Dozorezev) művei alapján összegezi a szocialista állami tulajdonjog jellegzetességeit.

A továbbiakban a cikkíró részletesen foglalkozik a szovjet jogban elismert tulajdonjogi típusokkal és a tulajdonjog tárgyait képező javak különféle osztályozásával. Ezek közül mindenekelőtt a termelőeszközökre és fogyasztási eszközökre való marxi felosztás fontosságára mutat rá, majd röviden kitér a forgalombahozható és a forgalomból kizárt javakra történt, valamint a javak helyzeti jelentősége alapján (összszövetségi, szövetséges köztársasági és helyi érdekű javak) eszközölt felosztásokra. A felosztások jelentősége, hogy ezek segítségével az állami szocialista tulajdonra vonatkozó rendelkezések alkalmazásához egységes szabályokat nyerünk. Ezután részletezi az állami tulajdon egyes tárgyait (mezőgazdasági ingatlanok, városi ingatlanok, altalaj, erdők, vizek, az állami vállalatok és intézmények részére juttatott különféle alapok, stb.).

Rátérve a román jogszabályok idevágó rendelkezéseire, felsorolja az alkotmány értelmében állami tulajdon képező javakat (altalaj, bányák, erdők, vizek, energiaforrások, vasutak, vízi- és légi közlekedési utak, posta, táviró, távbeszélő és rádió), majd az alkotmány alapján bármikor állami tulajdonba vehető javak (magánosok vagy magántársulatok tulajdonában lévő termelőeszközök, bankok, biztosító vállalatok stb.) jogi helyzetét ismerteti, részletezve az idevonatkozó jogszabályokat. Összehasonlítva a szovjet és román állami tulajdon jellegét, megállapítja, hogy a legfőbb kérdésben román vonatkozásban is alkalmazni lehet az állami szocialista tulajdonra vonatkozó jogi megoldásokat, az eltérések a teljesen szocialista szovjet jog s a szocializmus felé haladó román jog közötti strukturális különbségekből erednek. A román jogban a szovjet jog termelőeszköz-fogyasztási eszköz felosztása fennáll, kivéve a földtulajdon kérdésében megmaradt eltéréseket. A forgalombahozhatóság alapján tett felosztás általában fennáll a román jogban is, úgyszintén a javak helyzeti jelentősége szerinti osztályozás. A befejezésben a cikkíró ismételt

rámutat az állami szocialista tulajdonnak, mint a szocialista rendszer alaptényezőjének fontosságára a szocialista építés terén.

A két értékes eredeti tanulmány mellett a szám fordításban közli *Karp A. A.*: »A dolgozók kiküldöttei járási szovjetje végrehajtó bizottságának jogi helyzete« című, a Szovjet Állam és Jog c. folyóiratban megjelent tanulmányát. A bűnvádi eljárásból a népi ülnökök részére szerkesztett folytatólagos tájékoztató, bő joggyakorlati anyag, rövid, időszerű cikkek (a Szovjet Állam és Jog c. folyóirat szerkesztőjének személyében történt változás, az angol-amerikai tájékoztató hivatalok alkalmazásában álló kémek bűnperének tárgyalása, stb.), folyóirat- és könyvszemle egészíti ki a tartalmas számot. A rövidebb cikkek közül meg kell említeni *Iordáchesou V.* cikkét, amely a büntető perrendtartás alapján az ítélet megsemmisítése iránt beadott kérelem kapcsolatos felsőbbbírósági gyakorlatot ismerteti, összehasonlítva ezt az intézményt az 1948. évi alkotmány alapján biztosított rendkívüli perorvoslattal: a felülvizsgálattal. A könyvszemléből ki kell említeni *Glasernek E.*-nek Zimeleva—Szerebrovskij—Skundin: Szovjet polgári jog c. művének román kiadásáról (Állami Könyvkiadó 1950.) közölt folytatólagos ismertetését, amely ez alkalommal a tulajdonról szóló részt tárgyalja.

Az 5. számot *Luca V.* pénzügyminiszter előadásáról írt ismertetés vezeti be, amelyet a népi igazságszolgáltatás feladatairól tartott. Előadó szerint az osztályharc kiéleződésével kapcsolatban a népi igazságszolgáltatás feladata az, hogy éberen őrködjék a nép vívmányai felett. Az osztályellenséggel, a kizsákmányolókkal szemben semmiféle »könyörületességnek«, vagy »engedékenységnek« nincs helye. A népi igazságszolgáltatásnak éles fordulatot kell vennie az osztályellenséggel szemben folytatott küzdelem feladatainak határozottabb teljesítése irányában. Emellett a népi igazságszolgáltatás nem zárkozhatik be az irodába; mind a hivatásos bírónak, mind a népi ülnököknek állandó és szoros kapcsolatban kell maradniuk a néppel. Kiemelte végül előadó a népi igazságszolgáltatás feladatait a tömegeknek a társadalmi tulajdon védelmére való nevelése terén.

A szakjogi cikkek közül *Feller S.*:

»A bűncselekmény elemei a szovjet büntetőjogban« és *Popescu V.*: »A kolhoz földhasználati joga« c. tanulmányai értékesek. Feller tanulmányában rámutat arra, hogy a bűncselekmény tartalma igen fontos szerepet játszik a büntetőjog tudományában, mert ennek ismerete határozza meg az igazságszolgáltatás helyes gyakorlását és szabja meg a büntetőjogi törvényhozási politika helyes irányát. Rövid történeti áttekintés kapcsán megállapítja, hogy a klasszikus iskola, a bűncselekmény fogalma tekintetében elfoglalt objektív álláspontjával, a kifejlődő kapitalizmus felülépítménye. Az imperializmus kezdetekor a büntetőjogi tudományban az antropológiai és a szociológiai iskolák keletkeznek. Az antropológiai iskola, az elnyomásnak és a kriminalitás osztályjellegének további leplezése végett, ugrásszerűleg eltér a klasszikus iskola felfogásától, amely szerint a bűncselekmény tartalmát kizárólag a törvényben írt cselekmény adja és a szubjektivitás elméletét állítja fel, amelyben az alany, a természettől fogva bűncselekmény elkövetésére hajlamos személy a bűncselekmény oka. A szociológiai iskola még tovább megy, eszerint a bűnözésnek »társadalmi-gazdasági« tényezői vannak, ezek között az antropológiai adottságok is szerepelhetnek, azonban elhallgatja, hogy ezek a társadalmi-gazdasági tényezők magából a kapitalista rendszerből, a kapitalista kizsákmányolásból fakadnak, hogy a rendszer megszüntetése nélkül a bűnözés okai meg nem szüntethetők.

A szocialista büntetőjog a bűncselekmény osztályjellegéből indul ki. A büntetőtörvény értelmében a bűncselekmény emberi cselekmény, amelynek tartalmában benne van az emberi tevékenységnek mind alanyi, mind tárgyi oldala. A bűncselekménynek a szovjet-orsz btk. által adott meghatározása nem változata a burzsoá büntetőtörvények által adott meghatározásnak, hanem a jelenségek elemzésében a dialektikus materialista módszerek alkalmazása folytán elért eredmény. A bűncselekmény tényálladási elemeit a btk. általános és különös része együttesen határozza meg. A bűncselekmény helyes minősítésének előfeltétele a bűncselekmény tárgyának helyes meghatározása. A »bűncselekmény tárgya« fogalom nem statikus, hanem teljes és állandó változásban van a szovjet társadalom fejlődésének

megfelelően. Részletesen vizsgálva a bűncselekmény tárgyi oldalát, az összefoglalásban megállapítja, hogy a bűncselekmény konkrét, pozitív vagy negatív, tevés vagy mulasztás által elkövetett cselekmény, amelynek jellegzetessége a társadalomveszélyesség és a törvényellenesség, s amelynek előfeltétele a tettes tevékenysége és a törvény által büntetett következmények közötti, szükséges oksági kapcsolat. A bűncselekmény alanya a szovjet jogban csak olyan fizikai személy lehet, aki beszámítható. Jogi személy nem lehet alanya a bűncselekménynek. Cikkíró ezután részletesen foglalkozik a beszámíthatóság néhány kérdésével (fiatalkorúság, ittas vagy öntudatlan állapot, stb.), valamint a tettes különleges minőségével (hivatalos személy stb.). A bűncselekmény alanyi oldalát vizsgálva, részletesen elemzi a bűnösség kérdését. Végeredményben cikkíró leszögezi, hogy a bűncselekmény a valóságban osztálytartalommal bír, egymástól függő és egymással egyesülő feltételek szétválaszthatatlan komplexuma.

A bűncselekmény ilyen elemzése készíti elő a RNK-ban is az új büntetőjogi törvényhozás tudományos és elméleti alapjait és a szocializmus építésének útján a Szovjetunió tapasztalatait kell e téren is alkalmazni, — fejezi be tanulmányát a cikkíró.

A kolhozok földhasználati joga c. tanulmány írója — *Popescu V.* — rövid történeti áttekintés után a földhasználati jog egyes sajátosságait vizsgálva megállapítja, hogy ez szocialista jellegű, örökös, ingyenes, területileg nem csökkenthető jog. E jog alanya a mezőgazdasági termelőszövetkezet, tárgya a használatba adott ingatlanok összességéből álló egységes birtoktest. A mezőgazdasági termelőszövetkezet által használt földek kétfélek: a szövetkezet általános szükségleteire és a kisegítő gazdaságok, a kolhozudvarok céljaira használt területek. A kollektív földek képezik a közös gazdálkodás alapját, ezek mellett egészen másodrangú szerepet töltenek be a kisegítő gazdaságok. Részletesen vázolja ezután cikkíró a mezőgazdasági szövetkezeteknek a földhasználati kapcsolatos jogait és kötelezettségeit. A legfontosabb kötelezettség a földnek mezőgazdasági termelés céljaira való használata. A terület nem használható ipari, bányászati célokra, nem adható bérbe. Köteles

továbbá a mezőgazdasági termelőszövetkezet a földet a lehető legnagyobb haszonnal megművelni, a termelékenységét állandóan emelni, a terv ráeső részét végrehajtani és alkalmazni az összes agrotechnikai javításokat.

A szövetkezet földhasználati jogát kiegészítik a kolhozudvar földhasználati jogára vonatkozó intézkedések. Cikkíró részletesen vázolja az idevonatkozó szabályokat. A befejezésben megállapítja, hogy a paraszt, aki eddig rabja volt a földnek, a vázolt intézkedések folytán szabadult fel és halad a bőség, a szocializmus útján.

A szám fordításban közli *Alexandrov N. G.*, a Szovjet Állam és Jog c. folyóiratban »Lenin a munka szocialista megszervezéséről« írt tanulmányát.

Az időszerű cikkek során *Witzman M.* a RNK új munkatörvényét ismerteti, *Biró L.* pedig az OSzFSzK büntetőtörvénykönyvének román nyelvű fordításához fűz észrevételeket.

Witzman M. cikkében a román munkaügyi törvényhozás rövid áttekintése után összehasonlítást tesz a kapitalista államok munkajoga és a szocialista munkajog között. Az RNK új munkatörvénye kifejezi a munkához való új viszonyt, védi a társadalmi tulajdon, fegyver a termelés akadályozói, a munkafegyelem gyengítői és a tömegek termelő lendületét fékezők, az ellenség ellen. A szakszervezetek szerepének vázolása után a befejezésben kimutatja a munkajog tanulmányozásának fontosságát.

Közli emellett a szám *Sztrogovics M. Sz.* »A hamisító jogász« címen a Szovjet Állam és Jog c. folyóiratban megjelent közleményét, amelyben Fisher Adriannak az »Emberi jogok kérdése« címen San-Franciscóban tartott előadása hamisítására mutat rá. Bö gyakorlati anyag, folyóirat- és könyvszemle teszi még tartalmasabbá a számot. A könyvszemlemben *Glaser E.* folytatja a Zimeleva-Szerebrovskij-Skundin-féle »Szovjet polgári jog« román kiadásának ismertetését s ez alkalommal a műnek a szerzői jogról szóló fejezetével foglalkozik behatóan.

Az »Új igazságügy« (»Neue Justiz«) 1950. második negyedévi számai.

Fechner igazságügyminiszternek az »Újjáépítésünk szabotálói elleni

harc» című cikkét kell kiemelnünk. A Demokratikus Német Köztársaság igazságügyminisztériumának vezetői munkaértekezletre ültek össze, amelynek súlypontjában a bíróságok és államügyészségek beszámolóit állottak. Ezen az értekezleten az igazságügyminiszter nyilatkozatot tett, amely szerint a demokratikus igazságügy legfőbb feladata — a rend védelme és biztosítása. E fogalomkörbe tartozik a népgazdasági terv és a népi tulajdon védelme, a büntető igazságszolgáltatás kifejlesztése és a szabotőrök elleni küzdelem is.

Mampel Siegfried »A vasút felelőssége az immisziós károokért« címmel írt tanulmányt. A tanulmány első részében a szerző azokat a jogszabályokat sorolja fel, amelyek megállapítják a vasút és villamosvasút felelősségét az immisziós károokért. A második részben a kártérítési kötelezettség kérdésével és annak mértékével foglalkozik. Vizsgálja azt is, hogy a rendkívüli körülmények milyen mértékben befolyásolják az ilyen károk megítélését. Külön részt fordít továbbá annak megvilágítására, hogy a vasút által okozott ilyen természetű károk jelentősen megnövekedtek annak következtében, hogy pl. a kőszén helyett a mozdonyokat általában a sokkal több szikrát fejlesztő barnaszénrel fűtik és ezt, valamint az ehhez hasonló tényeket — a hosszú használat folytán — a gyakorlatban már nem minősítik az előbb említett rendkívüli körülmény hatásának.

Reuter Heinrich a »Gyujtogatók károsítják gazdaságunkat« című cikkében a gyujtogatásból származó károkkal kapcsolatos igazságügyi intézkedésekkel foglalkozik.

Büntetőjogi vonatkozásban Klimmer Rudolf »A homosexualitás és büntetése« című cikkét kell megemlítenünk.

A legnagyobb érdeklődésre a Német Demokratikus Köztársaságban is az új családjog tart igényt. E témakörben Waack Carl »Költségelőlegetési kötelezettség válóperek esetében« címmel közöl tanulmányt. Az 1945. előtti német házassági jogban a férjet válóper esetén ú. n. költségelőlegetési kötelezettség terhelte. Ebből a nőre nézve különböző hátrányok származtak, különösen akkor, ha kellő anyagi eszközökkel nem rendelkezett és a válókeresetet ő nyújtotta be, mert a férjet csak hosszadalmas eljárással lehetett a költségek előlegetésére szorítani. Az új, demo-

kratikus alkotmány, amely megvalósította a férfi és nő közötti teljes egyenjogúságot, ezen a visszasságon is segített.

Meg kell említeni még Nathan »A holttanyilvánítás hatása a később született gyermekekre« című közleményét.

Nagy érdeklődésre tart számot a Német Demokratikus Köztársaságban a jogi oktatás kérdésének alakulása. E témakörben két cikket közöl a folyóirat e száma. Az egyik Gerats Hans »Oktatási módszerek a bírákat és ügyészeket képző tanfolyamon« című cikke, amelyben a bírák és ügyészek képzésének kérdéseit tárgyalja. E tanfolyamokat azért kellett megszervezni, mert az egyetem csak igen lassan elégíti ki a fennálló szükségletet. Részletesen ismerteti a tananyagot, az oktatási újításokat és a módszereket.

A folyóirat a szerző megjelölése nélkül, közöl még egy másik e tárgyra vonatkozó cikket, »A jogászképzés átalakításáról« címmel.

Meg kell említenünk Polak Karl »Az állam és a jog Grotius és Spinoza szerint« című folytatásos tanulmányát.

Végül Strait Josef »Oszdtályigazságügy az USA-ban« című cikkéről kell említést tennünk, amely az Egyesült Államokban lefolytatott kommunistaellenes pert a hitleri idők hasonló pereivel hasonlítja össze. Megállapítja, hogy a vádlottak elítélése az amerikai imperializmus újabb bűnténye a béke és a haladó világ erői ellen.

A folyóirat 4. számát is hírek, érdekesebb bírósági ítéletek ismertetése, valamint könyv- és irodalmi szemle egészíti ki.

A folyóirat 5. száma sok érdekes tanulmányt tartalmaz. Ezek közül ismét első helyen kell megemlíteni Fechner igazságügyminiszter »Öt év harcra az egységért, a demokráciáért és Németország békéjéért« című cikkét, amelyben a szerző párhuzamot von egyfelől a nyugati megszálló hatalmak, másfelől a Szovjetunió részéről a hitleri uralom letörése óta követett politika között.

Politikai természetű tanulmány Benjamin Hilde »A dessau perhez« című cikke is. A Deutsche Kontinental Gasgesellschaft szabotázspéret vizsgálja a német egységért és békéért folyó harc szemszögéből. Hangsúlyozza, hogy a nyugati megszállók ebben az esetben is megsértették a potsdami egyezményt, mert nem

ismerték el a másik megszálló fél által kiadott rendelkezések érvényességét.

»A Német Demokratikus Köztársaság harmadik igazságügyi értekezlete« című cikk két beszámolót ölel fel. Az értekezletet 1950 május 6-án tartották és ezen Fechner igazságügyminiszter az előző értekezletre való visszapillantás után a demokratikus igazságügy megszilárdulásának alapjaival és feltételeivel foglalkozott. Majd bejelentette az új jogalkotásokat, amelyek közül a legfontosabb az új családjogi törvény, a legfelsőbb bíróságról és legfelsőbb államügyészségről szóló törvények, a gazdasági büntetőeljárás szigorítása, stb. A másik beszámoló Ganske asszony tollából részletesen ismerteti az igazságügyi munkaverseny lefolyását és annak eredményeit számos számadattal illusztrálja.

A jogtörténetet Polak professzor »Az állam és jog Grotius és Spinoza szerint« című tanulmányának második részlete képviseli.

Helm Rolf »Nemzeti és nemzetközi jogászok a békeharcban« című cikkében ismerteti a németországi demokratikus jogászok szövetségének megalakulását és ennek bekapcsolódását a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségébe. A közlemény második részében a Budapesten 1950 áprilisában tartott tanácskozásról számol be és közli a világ jogászaikhoz intézett felhívást és a szovjet delegátus javaslatára hozott határozat szövegét.

Deutsch Withold »A jogi ügyvivők díjairól« című cikkében a jogi ügyvivők fogalmának meghatározása után párhuzamot von köztük és az ügyvédek között. Az ügyvédek munkája nagyobb tudású szakmunkásokéhoz hasonlítható és ezért kézenfekvő, hogy a jogi ügyvivők alacsonyabb díjazásra tarthatnak csak igényt. A jogi ügyvivők és ügyvédek egyenlő díjazása a jogszolgáltatás minőségi süllyedését eredményezné.

Meg kell említeni Krügernek a népi tulajdonban lévő bányauzemek és a bányakárok kérdéseiről írott cikkét. Megemlítendő Feiler N. »Zár alá vétel és védjegyoltalom« című tanulmánya is. Németország szovjet megszállás alá került részén a háborús bűnösök és monopolisták vagyonára elrendelt zárlattal, illetve a vagyon elkobzásával az irodalom sokat foglalkozott. E cikk a zárolásnak a védjegyoltalomra gyakorolt hatásával foglalkozik.

Végül be kell számolni arról is, hogy a folyóirat e száma két nyugatnémet vonatkozású közleményt is tartalmaz. Az egyik *Weiss* Wolfgang »A bonni alkotmányjog« című közleménye. *Ulbricht*, a Német Demokratikus Köztársaság helyettes miniszterelnöke szerint »a bonni alaptörvény: a megszállási statutum végrehajtására alkotott törvény«. A szerző ennek a jellemzésnek találó voltát hangoztatja és rámutat arra, hogy ez a külsőségekben is megnyilvánul, minthogy az elsőség mindenütt a megszállási jogot illeti meg. A másik nyugati vonatkozású közlemény címe »A nyugati szabadság«; ez a Szövetséges Főbiztosság által 1949 november 20-án a megszállók érdekei ellen elkövetett bűncselekmények tárgyában kiadott törvényt ismerteti. Sorbaveszi a törvény 6 fejezetét, amely összesen 29 »rugalmas« büntető rendelkezést foglal magában. A szerző megállapítja, hogy a törvényt a tényálladékok legnagyobb fokú határozatlansága jellemzi és hogy tágabb értelmű keret-törvény már el sem képzelhető.

A folyóirat 6. számának több cikke tarthat komolyabb érdeklődésre számot. Ilyen *Scheele* Günther »A Német Demokratikus Köztársaság központi bíróságok iskolájának megnyitására szóló beszámoló« című cikke. Az iskola első 2 tanfolyamának megnyitása alkalmából elmondja, hogy miért kellett a 6 hónaposnak induló tanfolyamot így kifejleszteni. Bemutatja az oktatási módszereket, a távtanulást, a szemináriumi és munkaközösségi önképzést és a teljesítmények ellenőrzését.

Igen érdekes *Kohn* dr. »Az ügyvéd-

ség a Szovjetunióban« című cikke. A cikk ismerteti az ügyvédi intézmény történelmi fejlődését és mai helyzetét a Szovjetunióban.

Kanger professzor »A kriminalisztikai oktatás és jelentősége az igazságszolgáltatásban« címen ír cikket. A kriminalisztikai képzésnek azért tulajdonít jelentőséget, mert a büntetőjogászoknak, bírácoknak, ügyészeknek, valamint a bűnügyi rendőrség dolgozóinak alaposan ismerniük kell a gyakorlati tudományt. Az egyetemi oktatáson kívül foglalkozik a rendőrségekben, tanfolyamokon stb. folyó kriminalisztikai oktatással.

A folyóirat e számában *Schulthes* dr. folytatja cikksorozatát a német alkotmány fejlődéséről.

Az időszerű cikkek közül ki kell emelni a következőket:

*Püschel*nek »A röntgendiagnosztikai és rádiográfiai szerzői jog« című cikkét. Érdekes *Brunn* Walternek »A kézműves fogalmának alakulása a kereskedelmi jogban« című cikke, valamint *Woesner* Horstnak az egységes bérleti szerződés időszerűségéről szóló cikke.

Höninger Walter »Színesfémpercek Brandenburgban« című cikkében megállapítja hogy az 1949. ősziéig igen gyakori színesfémlopás miatt indult bűnperekben liberálisan ítéltettek. Ma már a bírák felismerték, hogy milyen veszélyt jelentenek ezek a cselekmények a népgazdaság szempontjából. Az igazságügyminiszter körrendeletben új irányelveket állapított meg az ily bűnügyekben követendő eljárásra. Az ennek ellenére megismétlődő eseteket a lelkiismeretlen háborús uszítók és segítőitársaik okozzák, amit csak

gyors és éber igazságszolgáltatással lehet leküzdeni. A következő cikkben *Berger* »A mezőgazdasági ingatlanok tulajdonáról való lemondás« kérdését tárgyalja. Az NDK egyes vidékein a telekkönyvi hatóságokhoz egyre nagyobb számban futnak be lemondási nyilatkozatok, amelyekkel a telekkönyvi tulajdonos mezőgazdasági ingatlanának egy részéről lemond. Alaposabb vizsgálatok igazolják, hogy a legtöbb ilyen esetben a mezőgazdasági termelés szabotálásáról van szó. Az ilyen nyilatkozatok alkotmányellenesek, mert veszélyeztetik a népgazdasági terv termelési eredményeinek teljesítését. Ezeket az ügyeket az alkotmány szellemének megfelelően kell elintézni és az illetékes mezőgazdasági szakigazgatási szerv útján bizonyosságot kell szerezni arról, hogy a nyilatkozattevő cselekményével nem akar-e egészben vagy részben a terménybeszolgáltatástól mentesülni.

Wessig Kurt »A nyugatnémet leszerelés jogellenességéről« c. cikke a nyugatnémet problémát érinti. A brit megszállási övezet legfelsőbb bírósága által konkrét ügyben (*Watenstedt-Salzittern* leszerelési terve) hozott ítélet alapján kimutatja, hogy a potsdami egyezmény alkalmazását itt is mellőzték, és a bonni alkotmány ellenére Nyugat-Németországnak nincs szuverenitása.

»Nyugati szabadság« cím alatt *Kaul* dr. a Szövetséges Főbiztosság 5. számú törvényét ismerteti, amely a sajtóról, rádióról és hírszolgálatról szól. Végigmenve a törvény 12 szakaszán, megállapítja, hogy ilyen brutálisan még a náciak sem kötötték gúzsba a sajtó, stb. szabadságot.

MAGYAR JOGÁSZ SZÖVETSÉG

hivatalos közleményei

A magyar jogászság békenagygyűlése

1950 október 29-én tartotta a Magyar Jogász Szövetség bővített nagyválasztmányi ülését a magyar jogászság békenagygyűlését. A nagygyűlésen *dr. Beér* János elvtárs, belügyminiszteriumi főosztályvezető »A Szovjetunió harca a békéért az Egyesült Nemzetek Szervezetében«

címmel tartott nagyszerű előadást, majd »A jog a béke szolgálatában« címmel *dr. Kovács* István elvtárs, a Magyar Jogász Szövetség főtitkára tartott szervezeti beszámolót a Szövetségnek a békéért folytatott harcáról. A beszámolót vita követte, amelynek során a felvetett kérdésekhez számos kartárs szólott hozzá.

Végül a nagygyűlés egyhangúlag elfogadta a betérjesztett határozati javaslatot, a következő szöveggel:

»1. A nagy Szovjetunió vezetésével a dolgozók száz- és százmilliói lankadatlan harcot folytatnak a béke védelméért. Az egyre jobban kiszélesedő nemzetközi békeharcnak

fontos és jelentős frontszakasza az Egyesült Nemzetek Szervezetén belül folyó küzdelem. A Szovjetunió küldöttsége — az ukrán, bjelorusz, lengyel és cseh-szlovák küldöttségek támogatásával — kemény harcot folytat az ENSz-ben a tartós békéért, a háborús gyujtogatók terveinek megghiúsításáért. A harc során a Szovjetunió által vezetett békétábor a haladó nemzetközi jogot mint fontos fegyvert használja fel.

A Magyar Jogász Szövetség békenagygyűlése üdvözli a haladó nemzetközi jognak az emberiség békéjéért szolgáló továbbfejlesztését, amely a Szovjetunióknak az ENSz-ben kifeje-

tett nemzetközi jogi felfogásában nyer kifejezést. Különösképpen üdvözik a magyar jogászok az agresszió fogalmának azt a meghatározását, mellyel a Szovjetunió képviselői megbélyegezték az imperialistáknak a népek békéjét fenyegető háborús támadását.

2. A magyar jogászok lelkesen köszöntik a Magyar Dolgozók Pártját és a Párt nagy vezetőjét: *Rákosi Mátyás* elvtársat a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének okt. 27-i ülése alkalmából. *Rákosi Mátyás* elvtárs beszámolója utat mutat a magyar jogászoknak is a békéért folyó harcban.

3. A magyar jogászok aggodalommal látják, hogy az imperialista országok és mindenekelőtt az Észak-amerikai Egyesült Államok sárbatiporják saját országuk törvényeit, üldözik a haladó erőket, bebörtönzik a béke híveit és a dolgozó tömegeket megfosztják legegységesebb szabadságjogaiktól is.

A Magyar Jogász Szövetség elnöksége a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségével karöltve számos ilyen esetben tiltakozott az érdekelt kormányoknál és az ENSZ-nél az elkövetett jogsértések ellen. Így történt ez az Antifasiszta Menekültek Amerikai Bizottsága elnökségének elítélése, a 12 amerikai kommunista vezető jogtalan bebörtönzése, a makronizosi haláltáborban elkövetett kegyetlenkedések, az iráni politikai deportáltak fogvatartása, az indiai szakszervezeti funkcionáriusok halálra ítéltése, a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetsége franciaországi működésének betiltása és az ENSZ-nél viselt tanácsadói tisztének megvonása miatt. A Magyar Jogász Szövetség elnökségének ezeket az intézkedéseit jóváhagyja és utasítja, hogy ezt a küzdelmet lankadatlanul folytassa tovább és fűzze szorosabbra kapcsolatait a »Mégvédjük a Békét Országos Mozgalom«-mal.

4. A Magyar Jogász Szövetség békenagygyűlése helyesli a Szövetség elnökségének tiltakozását az USA koreai agressziója ellen és élesen elítéli az imperialistáknak az Egyesült Nemzetek Szervezetében tanúsított magatartását. Ezek az államok — elsősorban a nyílt erők és agresszió útjára lépett USA — lábbal tiporják az Egyesült Nemzetek Szervezetének alapokmányát, szembefordulnak az ENSZ célkitűzéseivel és a béke megőrzésére irányuló törek-

vés helyett — csatlósáik szavazógépe segítségével — minden alkotó, békés megoldást célzó javaslatot megghiúsítanak.

A Magyar Jogász Szövetség felhívja a francia, angol, belga, holland, olasz, svájci, osztrák és német haladó jogászokat, hogy lankadatlanul harcoljanak a nemzetközi jog új szemléletének a győzelméért. Tegyenek meg mindent annak érdekében, hogy ez a szemlélet eljusson a marsallizált országok sajtójához, közvéleményéhez. Küzdjenek az olyanfajta eltitkolások ellen, mint amilyenekkel az amerikai sajtó elhallgatta a haladó emberiség vezérének: *Sztálin* generalisszimusznak a koreai kérdés békés rendezése érdekében Nehrunak, India miniszterelnökének adott válaszát. Folytassanak szívós és kitartó küzdelmet azért, hogy országaikon belül érvényt szerezzenek az emberi szabadságjogoknak. Kapcsolják össze ezt a harcot a haladó erőknek a békéért folytatott harcával.

5. A Magyar Jogász Szövetség mélyszégyen felháborodással értesült arról, hogy az ENSZ közgyűlése az »Emberi jogok tiszteletbentartása Bulgáriában, Romániában és Magyarországon« című kérdést napirendre tűzte.

A magyar dolgozó nép az október 22-i tanácsválasztáson sokmillió szavazattal hagyta jóvá kormányának önérvényes tiltakozását és ezzel ítéletet mondott a nemzetközi jogba ütköző durva beavatkozási kísérlet felett.

6. A Magyar Jogász Szövetség, mint a demokratikus magyar jogászok tömegszervezete lelkesedéssel üdvözi a »Mégvédjük a Békét Országos Mozgalom« titkárságának október 25-i felhívását. Harcos lendülettel csatlakozik a II. Magyar Békekongresszus sikeréért folyó harchoz, attól a szándéktól áthatva, hogy az imperialisták fokozódó háborús készülődéseivel szemben a Szovjetunió vezetete legyőzhetetlen békefront magyar arcvonalát tovább erősítse.

A Magyar Jogász Szövetség szeretettel köszönti a Béke Hívei II. Világkongresszusát és a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének tanácsulását és azt kívánja, hogy a béke harcosságainak ezek az összefüggései sok sikert és a béke ügyét előmozdító eredményeket hozzanak.

A Magyar Jogász Szövetség békenagygyűlése felhívja az elnökséget,

hogy ezt a határozatot a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének, — a »Mégvédjük a Békét Országos Mozgalom« titkárságának és a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének juttassa el.

A Magyar Jogász Szövetség tiltakozása a francia kormány jogtipró rendelkezése ellen

A néparulók francia kormány megvonta a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének franciaországi működési jogát. Ez a zsarnoki rendelkezés láncdem az arulók francia kormány antidemokratikus intézkedéseinek sorozatában.

A washingtoni háborús uszítók párizsi lakájai letartóztatják a Franciaországban élő antifasiszta menekülteket, lábbal tiporják a nemzetközi jogot, elrendelik az Egyesült Nemzetek Szervezetéhez intézett táviratok belügyminisztériumi cenzúrázását, hogy ily módon eltitkolják galádságaikat a nemzetközi közvélemény elől.

Az ENSZ 3. közgyűlése 1948 december 10-én a francia kormány képviselőjének jóváhagyásával elfogadta az emberi jogok általános deklarációját. E deklaráció 20. cikke biztosítja a békés egyesülés jogát mindenki számára. A francia kormány a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének működését akadályozó rendelkezéseivel súlyosan sértette az egyesülési jog általános elfogadott szabályait és a nemzetközi jogban lefektetett erkölcsi alapelveket. A törvénytelen határozat ellen a francia jogászok, élükön *Lyon Cayen* elnökkel és *Pierre Cottal* panaszt emeltek a belügyminisztériumban. *Pritt* angol alsóházi képviselő, a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének elnöke külön tiltakozólevelet intézett a miniszterhez. A törvénytelen intézkedést azonban ennek ellenére sem vonták vissza. A demokratikus jogászok felhívást intéztek minden haladó jogászhoz, és általában a demokratikus közvéleményhez, hogy tiltakozásaikkal adjanak hangot felháborodásuknak.

A francia kormány törvénytelen rendelkezése olyan jogászok ellen irányul, akik a jogot a béke szolgálatába kívánják állítani.

Az utóbbi hónapok számos bizonyítékot szolgáltatott arra, hogy a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének tevékenysége kellemtelen azoknak a kormányoknak,

amelyek egyre cinikusabban sértik a jogelveket a nemzetközi kapcsolatok terén. Ez volt az oka annak is, hogy az Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Franciaország képviselői az ENSz bizottságában kormányaik utasítására azt indítványozták, hogy vonják meg a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének tanácsadói minőségét az ENSz-nél. Az ENSz gazdasági és társadalmi bizottsága 1950 július 20-i ülésén a Szovjetunió és a népi demokráciák távollétében elfogadta ezt a jogtípró javaslatot. A határozat indoklásaként *Corley Smith* brit megbízott cinikusan kijelentette, hogy a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetsége tanácsadói minőségében egyes kormányokkal szemben foglalt állást. Ez más szavakkal annak kifogásolását jelenti, hogy a Szövetség eltéli a háborús agresszorokat, a békét veszélyeztető kormányokat.

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének főtítkársága a francia kormány terrorisztikus intézkedése következtében székhelyét Bruxelles-be tette át. Természetes, hogy a francia kormány zsarnoki intézkedése nem akadályozhatja meg a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének és a haladó jogászoknak a béke és a demokrácia védelmében folytatott tevékenységét.

A Magyar Jogász Szövetség, mint a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének tagegyesülete, a francia kormány jogsértő intézkedése elleni tiltakozását tartalmazó határozatát elküldte az Egyesült Nemzetek Szövetségének, valamint a francia kormánynak.

Népi demokratikus államok jogászszövetségeinek tiltakozásai

A Csehszlovák Jogász Szövetség tiltakozása.

A Csehszlovák Jogász Szövetség megküldötte a Magyar Jogász Szövetségnek a francia kormányhoz, illetőleg az Amerikai Egyesült Államok nagykövetségéhez eljuttatott tiltakozásait. A tiltakozó határozatok szövege a következő:

„Miniszterelnök, Páris.

Miniszterelnök úr!

A Csehszlovák Jogász Szövetség, mint a D. J. N. Sz. tagja, a leghatározottabban tiltakozik az ellen a rendelkezés ellen, amellyel a francia köztársaság belügyminisztériuma

megtiltotta, hogy a D. J. N. Sz. főtítkársága francia területen folytassa tevékenységét.

Ezt az intézkedést annál súlyosabbnak tartjuk, minthogy olyan időpontban hozták, amikor a koreai amerikai agresszió következtében a világ haladó erői még szorosabban kapcsolódtak egymáshoz a béke megvédésére és minthogy a francia hatóságok ezzel olyan szervezet ellen léptek fel, amelyet Párizsban 1946-ban „A jog a béke szolgálatában” jelszavával alapítottak, oly jelszóval, amelyet a D. J. N. Sz. és tagegyesületei a gyakorlatban is mindig követtek.

Ez a határozat annál mélyebben botránkoztat meg bennünket, minthogy szöges ellentétben van a francia nemzet régi szabadsághagyományaival és azok közé az antidemokratikus üldöző és megkülönböztetéseket tartalmazó intézkedések sorába tartozik, amelyeket ezidőszert az USA-ban és más államokban minden békés és haladó tényezővel szemben hoznak.

Ezért a leghatározottabban követeljük, hogy a francia belügyminisztérium vonja vissza teljesen indokolatlan határozatát.

Csehszlovák Jogász Szövetség.

„Amerikai Egyesült Államok
Nagykövetsége,

Prága.

A Csehszlovák Jogász Szövetség, mint a D. J. N. Sz. tagja, amely alapszabályaiban egyik céljaul tűzte ki a faszizmus feltámadása elleni küzdelmet, a legnagyobb nyomatékkal tiltakozik, hogy az amerikai szenátus olyan antidemokratikus törvényt hoz, amely nyilvánvalóvá teszi az Egyesült Államok faszizálódását.

További lépés ez azon az úton, amely minden demokratikus, békéért küzdő és az agresszió minden formája ellen fellépő erőnek elnyomásához vezet.

Koncentrációs táborok létesítése abban az Amerikában, amely állandóan saját demokráciájáról beszél, élénken emlékeztet bennünket a faszizmus kezdeti idejére Németországban. Ugyanez a faszizmus az emberiség ellen súlyos bűnököt követett el abból a célból, hogy előkészítse a világháborút és e bűnököt elítélte a nürnbergi nemzetközi katonai törvényszék is, amelyben amerikai bírák és ügyészek is résztvettek.

Azt a meggyőződésünket fejezzük ki, hogy ez a lépés, amely ellentétben áll az Egyesült Államok alkotmányával és a világ összes békeszerető nemzetének meggyőződésével, még szorosabbra fogja fűzni a kapcsolatot az Egyesült Államok népe és a világ többi népe közt abból a célból, hogy közösen küzdjenek egy új háború kirobantása ellen.

Csehszlovák Jogász Szövetség.

A Lengyel Jogász Szövetség tiltakozása

Marian Muskat dr., a Lengyel Jogász Szövetség főtítkára a francia kormányhoz és az ENSz-hez intézett következő tiltakozó táviratok elküldéséről értesítette a Magyar Jogász Szövetséget:

„Miniszterelnök, Páris.

A Lengyel Jogász Szövetség tiltakozik a D. J. N. Sz. titkarsága franciaországi működési jogának megvonása ellen. Ez a szövetség, amelynek mi alszövetsége vagyunk, akciót indított az Egyesült Nemzetek alkotmányának végrehajtása érdekében a »jog a béke szolgálatában« jelszavával és ezért a jogászok ezrei világszerte nem minősíthetik más, hogy a francia kormány intézkedését, mint a demokrácia eszményeinek és a béke megvédésének megsértését, amelyek ugyanolyan becsek a lengyel nép, mint a francia nép számára és mindazon népek számára, amelyek meg akarják kímélni a világot egy új háború borzalmaitól.

Országunk minden igazságügyi és jogtudományi dolgozója nevében kérjük a szegyeteljes intézkedés hatályon kívül helyezését azoknak a nemzetközi kötelezettségeknek értelmében, amelyeket Franciaország a demokrácia és a béke érdekében dolgozó szervezetek működésének biztosítása tárgyában vállalt.

Lengyel Jogász Szövetség.

„E N Sz. Titkarság, Lake Success.

A Lengyel Jogász Szövetség leghatározottabban tiltakozik az ellen a pártoskodó határozat ellen, amellyel a gazdasági és társadalmi bizottság megvonta a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségétől a tanácsadói minőséget; ez a határozat egyébként jogellenes is, minthogy a bizottság összes tagjainak távollétében hozták. A D. J. N. Sz., amelynek alszövetsége vagyunk, a jog a béke

szolgálatában jelszavával dolgozik és akciót folytat az alapokmány és a nemzetközi jog tiszteletbentartása érdekében. A tanácsadói minőségnek Szövetségünkötől való megvonását az egész világ jogászai csak úgy értelmezhetik, mint a demokrácia és a jog és béke megvédése eszményeinek megsértését. A lengyel jogászok ezreinek nevében kérjük a szégyenletes határozat hatálytalanságát.

Lengyel Jogász Szövetség.

A Magyar Jogász Szövetség tiltakozása a »Tizenkettők perében«

A Magyar Jogász Szövetség a következő tiltakozást juttatta el az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága elnökéhez és az amerikai igazságügyminiszterhez a 12 amerikai kommunista vezető perének tárgyalása alkalmából:

»Az amerikai munkástömegek elleni általános támadás, a Kommunista Párt törvényen kívül helyezése való törekvés, az állampolgárok alkotmányos jogait eltipró fasiszta rémuralom kezdetét jelenti. Ilyen eszközökkel idézték fel Hitler és társai a második világháborút.

Törvényellenes és megengedhetetlen, hogy az igazságszolgáltatás részt vállaljon ebben a haladásellenes tevékenységben.

A magyar jogászok ezreinek nevében, akik megbecsüléssel fordulnak Washington és Lincoln Amerikájának dolgozói felé és akik a világ minden jóérzésű jogászával együtt akarnak működni a béke és az emberi fejlődés szolgálatában: a »Tizenkettők perének« tárgyalása alkalmából kérjük a lényegében politikai meggyőződésükért perbefogott vádlottak felmentését, Dennis szabadlábrahelyezését és azt, hogy a bíróság se most, se a jövőben ne szolgáljon a munkásmozgalom erőszakos eltiprásának, vagy a haladás korlátozásának eszközeül.

Magyar Jogász Szövetség.

Ünnepi ülés a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 33. évfordulója alkalmából

A Magyar Jogász Szövetség és a Magyar-Szovjet Társaság jogtudományi szakosztálya a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 33. évfordulója alkalmából 1950 november hó 6-án ünnepi ülést tartott a Magyar Jogász Szövetség dísztermében.

Az ünnepi ülésen *Menráth* István kartárs elnöki megnyitója után *dr. Timár* István igazságügyminisztériumi főosztályvezető kartárs tartott előadást a Nagy Októberi Szocialista Forradalom jelentőségéről. A nagy-sikerű előadás után a Magyar Jogász Szövetség tudományos pályadíjainak kiosztására került sor.

Díjat kaptak:

Allam- és jogelmélet köréből:

Dr. Novák István megyei bírósági bírósági, Miskolc (300 forintot).

Dr. Pető László ügyvéd, Budapest (300 forintot).

Nagy László joghallgató, Szeged (300 forintot).

Zlinszky János joghallgató, Budapest (300 forintot).

Alkotmányjog köréből:

Budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetem Alkotmányjogi Szemináriumának I. sz. munkaközössége (Gács Klára, Molnár József, Schmidt Péter, Szakál István, Urbán Tibor) (1000 forintot).

Budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetem Alkotmányjogi Szemináriumának II. sz. munkaközössége (Baumann Rezső, Nagy Ernő, Szász Géza, Tóth Károly) (1000 forintot).

Dr. Kálmán György min. főelőadó, Budapest (500 forintot).

Dr. Fényes Miklós, a pécsi Tudományegyetem állam- és jogtudományi karának demonstrátora, Pécs (500 forintot).

Dr. Klamár Zoltán egyet. tanársegéd, Szeged (300 forintot).

Jogtörténet köréből:

Sápi Vilmos jogszigorló, Budapest (300 forintot).

Földváriné Tóth Kenke Éva, fogalmazó a budapesti törvényeszekén (300 forintot).

Németh József, Király Miklós, Lontai Jenő joghallgatók, Budapest (300 forintot).

Büntetőjog köréből:

Dr. Turi István járásbírói titkár, Budapest (300 forintot).

Dr. Kozocsa Jenőné Legfőbb Államügyészség tisztviselője, Budapest (300 forintot).

Magyar Zoltán és Nyilas Sándor joghallgatók, Budapest (300 forintot).

Neisz Endre Mihály és Czóbel István jogszigorlók, Törökszentmiklós—Vác (300 forintot).

Gazdaságjog köréből:

Dr. Vörös Ferenc tisztviselő, Budapest (300 forintot).

Könyvjutalomban részesültek:

Dr. Alkonyi György, Budapest.
Dr. Gergely Katalin Éva, »Kölcsey Ferenc« ügyvédi munkaközösség, Budapest.

Dr. Zsámár György m. bírósági fogalmazó, Baja.

***

A pályamunkák és a pályázat értékelésére visszatérünk.

A Magyar Jogász Szövetség világnézetjé-szakmai oktatási előadásorozata

1950 november hó 6-án megindult a Magyar Jogász Szövetség világnézetjé-szakmai oktatási előadásorozata. Az előadások minden második hétfőn, fél 7 órakor a Jogászház dísztermében kerülnek megtartásra. Az előadásokat szemináriumi feldolgozás követi. Az előadásorozat keretében a következő kérdések kerülnek megtárgyalásra: Az állam és jog keletkezése. A Szovjetunió társadalmi rendje. A szovjet jog a jogtudomány élén. A szocialista tulajdon formái és védelmük. A tervezetű gazdasági szabályozása. A gazdasági önelszámolás a jogban. A munkához való új viszony tükröződése. A mezőgazdaság termelési formáinak fejlődése a szocialista jog tükrében. A jog a tőkés kizsákmányolás szolgálatában. A büntetés elleni harc a szocialista társadalmi rendben. A lelkiismereti szabadság. A nemzetközi jog a legújabb diplomáciában. A jog a békeharc szolgálatában. A művészet fejlődése a Szovjetunióban, hanyatlása a kapitalista államokban. Az ember származása, az élőlények világa. A természet átalakítása.

A világnézetjé-szakmai oktatási előadásait *dr. Alapy Gyula*, *dr. Benkő Gyula*, *dr. Eörsi Gyula*, *dr. Kádár Miklós*, *dr. Kovács István*, *dr. Névai László*, *Dr. Szabó Imre*, *dr. Vadas György*, *dr. Vas Tibor* és *dr. Weltner Andor* kartársak tartják. Az előadások anyagát a Magyar Jogász Szövetség kinyomatja és önköltségi áron bocsátja a hallgatóság rendelkezésére. Az előadásorozatra való jelentkezés határideje 1950 október hó 25. volt.

Szovjet jogi tanfolyam a jogi munkakörben dolgozók továbbképzésére

A Magyar Jogász Szövetség és a Magyar-Szovjet Társaság jog-

tudományi szakosztálya 60 előadásból álló szovjetjogi tanfolyamot rendez a jogászai munkakörben dolgozók továbbképzésére s a szovjet jog és tudomány által nyújtott gazdag tapasztalatok hozzáférhetővé tételére. A tanfolyam előadásai a Jogász-ház nagytermében, minden szerdán d. u. 6—8 óráig kerülnek megtartásra. Az előadások látogatási díja kétórás előadásonként 1.— forint. Az előadásokat követően konzultációk szolgálnak az előadott anyag elmélyítésére. Az előadások anyagát a Magyar Jogász Szövetség sokszorosítja és a tanfolyam hallgatóságának rendelkezésére bocsátja. A tanfolyamon való részvétel jelentkezés alapján történik, amelynek határideje 1950 november 6. volt. A vidéki jogászságnak a tanfolyamba való bekapcsolása a budapesti előadások anyagának a Magyar Jogász Szövetség helyi csoportjaihoz való eljuttatása útján történik.

A tanfolyam előadásai és előadói a következők:

1. Büntetőjog, *dr. Kádár Miklós*. 1950. XI. 15. 22. 29.
2. Állam- és jogtörténet, *dr. Feri Sándor*. 1950. XII. 6. 13.
3. Államigazgatási jog, *dr. Vadas György*. 1950. XII. 20. 1951. I. 3. 10.
4. Állam- és jogelmélet, *dr. Szabó Imre*. 1951. I. 17. 24.
5. Államjog, *dr. Beér János*. 1951. I. 31. II. 7. 14.

6. Nemzetközi jog, *dr. Hajdu Gyula*. 1951. II. 21. 28.
7. Pénzügyi és költségvetési jog, *dr. Révai Tibor*. 1951. III. 7. 14.
8. Polgári jog, *dr. Pap Tibor*. 1951. III. 21. 28. IV. 11.
9. Munkajog, *dr. Weltner Andor*. 1951. IV. 18. 25. V. 2.
10. Földjog, *dr. Farkas József*. 1951. V. 9.
11. Kolhozjog, *dr. Farkas József*. 1951. V. 16. 23.
12. Családjog, *dr. Révai Tibor*. 1951. V. 30.
13. Bírósági jog, *dr. Csánk Béla*. 1951. VI. 6. 13. 20.

A Magyar Jogász Szövetség eseménynaptára

November 13, hétfő ½7 óra. Az állam és jog keletkezése. Előadó: *dr. Vas Tibor*.

November 15, szerda, 6 óra. Szovjetjogi tanfolyam I. előadása. »Büntetőjog.« Előadó: *dr. Kádár Miklós*.

November 22, szerda, 6 óra. Szovjetjogi tanfolyam II. előadása. »Büntetőjog.« Előadó: *dr. Kádár Miklós*.

November 27, hétfő ½7 óra. »A jog a békehare szolgálatában.« Előadó: *dr. Kovács István*.

November 29, szerda, 6 óra. Szovjetjogi tanfolyam III. előadása. »Büntetőjog.« Előadó: *dr. Kádár Miklós*.

December 6, szerda, 6 óra. Szovjetjogi tanfolyam IV. előadása. »Kolhozjog.« Előadó: *dr. Farkas József*.

December 11, hétfő, ½7 óra. A Szovjetunió társadalmi rendje. Előadó: *dr. Névai László*.

December 13, szerda, 6 óra. Szovjetjogi tanfolyam V. előadása. »Kolhozjog.« Előadó: *dr. Farkas József*.

December 20, szerda, 6 óra. Szovjetjogi tanfolyam VI. előadása. »Szovjet államigazgatási jog.« Előadó: *dr. Vadas György*.

Felhívjuk valamennyi vidéki helyi csoportunkat, hogy mind előadásokról, mind rendezvényeikről központunk Világnézeti, Oktatási és Tudományos Bizottságának rendszeresen, tüzetes jelentést küldeni szíveskedjenek.

Felhívjuk tagjaink figyelmét a Szövetség klubjára. A klub reggel 9 órától este 8-ig áll a tagok rendelkezésére. Olvasótermében az összes bel- és külföldi folyóiratok, napilapok megtalálhatók. A játéktérben sakk, biliárd és ping-pong felszerelés várja a tagokat.

Felkérjük kartársainkat, hogy címváltozásait a Magyar Jogász Szövetség gazdasági osztályán (V., Szemere-utca 10. mfsz. 6. sz. szoba) szíveskedjenek bejelenteni.

TÖRVÉNYEK és RENDELETEK

1950 szeptember 1-től 1950 október 31-ig.

Törvényerejű és minisztertanácsi rendeletek.

ALKOTMÁNYJOG

A szerzetesrendek működési engedélye. (1950. évi 34. sz. tvr. (IX. 7.) 1.130.)

A felosztott egyesületek egyes vagyoni viszonyainak rendezése. (231/1950. (IX. 7.) M. T. 6.231.)

Magyar Népköztársasági Érdemrend és Érdemérem Alapszabályai. (IX. 13.)

A Magyar Népköztársaság Kormányának felhívása a Békekölcson jegyzésére. (IX. 28.)

A községi tanácsok működésének megkezdése. (254/1950. (X. 21.) M. T. 5.200.)

A miskolci városi kerületi tanácsok felállítására és működésének megkezdése. (255/1950. (X. 21.) M. T. 5.200.)

November 7. napjának, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom évfordulójának állami ünnepné nyilvánítása. (1950. évi 37. sz. tvr. (X. 29.) 5155.)

Az 1950. évi 37. számú törvényerejű rendelet végrehajtása. (2.019/1950. (X. 29.) M. T. h. 1.780.)

KÖZIGAZGATÁSI JOG

Általános és vegyes. A 7.920/1946. (VII. 14.) M. E. számú rendelet hatályon kívül helyezése. (258/1950. (X. 21.) M. T. 7.793.)

Belügy. A községi tanácsok működésének megkezdése. (254/1950. (X. 21.) M. T. 5.200.)

A miskolci városi kerületi tanácsok felállítására és működésének megkezdése. (255/1950. (X. 21.) M. T. 5.200.)

Építésügy. A központi fűtő- és melegvízszolgáltató berendezések gazdaságos üzemeltetésének szervezése. (233/1950. (IX. 7.) M. T. 3.871.)

Földművelés. A mezőgazdasági traktorok közúti forgalomban tartásának engedélyezését, valamint igénybevitelét szabályozó egyes rendelkezések módosítása. (228/1950. (IX. 7.) M. T. 8.261.)

Egyes mezőgazdasági kísérleti intézetek átszervezése. (335/1950. (IX. 13.) M. T. 8.062.)

Mezőgazdasági technikumok szervezése. (246/1950. (X. 1.) M. T. 8.033.)

Mezőgazdasági Szaktanárképző Intézet létesítése. (251/1950. (X. 7.) M. T. 8.030.)

A Agrártudományi Egyetemen és a Mezőgazdasági Akadémián egyéni oktatás bevezetése. (256/1950. X. 21.) M. T. (8.030.)

Honvédelem. A katonai büntetőbíróóságok hatáskörének kiterjesztése. (1950. évi 38. sz. tvr. (X. 29.) 4.200.)

Közlekedés- és postatgy. A menetjegyirodai ipar gyakorlásának újabb szabályozása. (232/1950. (IX. 7.) M. T. 7.804.)

Földalatti vasút létesítésével kapcsolatos egyes kérdések szabályozása. (229/1950. (IX. 7.) M. T. 7.690.)

A földalatti gyorsvasút építéséről. (2.018/1950. (IX. 7.) Mt. h.)

Külügy. Az Állami Határügyi Bizottság megszüntetése. (250/1950. (X. 7.) M. T. 0.340.)

Népművelés. A hangversenyrendezői tevékenység újabb szabályozása. (247/1950. (X. 1.) M. T. 1.734.)

Az Irodalmi Alap létesítése. (260/1950. (X. 29.) M. T. 1.780.)

Vallás- és közoktatás. A budapesti Tudományegyetem elnevezéséről. (1950. évi 35. sz. tvr. (IX. 17.) 1.410.)

Az Agrártudományi Egyetemen és a Mezőgazdasági Akadémián egyéni oktatás bevezetése. (256/1950. (X. 21.) M. T. 8.030.)

Az általános iskolai tanítók továbbképzése. (259/1950. (X. 21.) M. T. 1.030.)

Az Országos Dokumentációs Központ megszüntetése. (261/1950. (X. 29.) M. T. 0.380.)

PÉNZÜGYI JOG

Az italmérési üzletfolytonosság megszüntetése. (236/1950. (IX. 13.) M. T. 6.541.)

Az ezüsből és nem nemesfémből verhető érmék legmagasabb névértékének újabb megállapítása. (245/1950. (X. 1.) M. T. 6.142.)

A közadóbehajtási eljárásról szóló 4187/1949. (VIII. 9.) Korm. számú rendelet módosítása. (252/1950. (X. 7.) M. T. 6.307.)

MAGÁNJOG

A feloszlott egyesületek egyes vagyoni viszonyainak rendezése. (231/1950. (IX. 7.) M. T. 6.231.)

MUNKAJOG

A tervgazdálkodás érdekeit sértő egyes cselekmények és mulasztások bírságolása. (227/1950. (IX. 7.) M. T. 0.371.)

A számviteli képesítésről. (230/1950. (IX. 7.) M. T. 7.080.)

Az Országos Bányatárpénztár által különállóan teljesített társadalombiztosítási feladatoknak az Országos Társadalombiztosító Intézet feladatkörébe utalása. (234/1950. (IX. 13.) M. T. 3.500.)

Az új normák megváltoztatásának tilalmáról. (2.017/1950. (IX. 17.) Mt. h.)

Az állami állatorvosi szolgálat. (237/1950. (IX. 17.) M. T. 8.602.)

Az állami társadalombiztosítás szervezete. (1950. évi 36. sz. tvr. (IX. 23.) 3.500.)

Az állami társadalombiztosítás szervezeteéről szóló 1950. évi 36. sz. tvr. végrehajtása. (238/1950. (IX. 23.) M. T. 3.500.)

A betegségi biztosítás szolgáltatási rendszerének módosítása. (239/1950. (IX. 23.) M. T. 3.500.)

A balesetelhárítás szabályozása. (240/1950. (IX. 23.) M. T. 3.500.)

A munkások családi pótlékáról szóló 11.780/1946. (IX. 13.) M. E. számú rendelet módosítása. (241/1950. (IX. 23.) M. T. 3.520.)

Az új normák megváltoztatásának tilalmáról rendelkező 2.017/1950. (IX. 7.) számú minisztertanácsi határozat végrehajtása. (242/1950. (IX. 26.) M. T. 9.070.)

A munkáltatóknak a Békekölcsönnel kapcsolatos kötelességei. (243/1950. (X. 1.) M. T. 6.182.)

Munkabérelszámolási tanfolyamok tartása. (249/1950. (X. 7.) M. T. 10.402.)

A tisztifőorvosi, tisztiorvosi, városi orvosi, községi orvosi és körorvosi állásra való alkalmazáshoz szükséges egyes képesítési kellékek elengedése. (257/1950. (X. 21.) M. T. 3.036.)

GAZDASÁGI JOG

Szövetkezetek. A földműves-szövetkezeti könyvelők felelőssége. (248/1950. (X. 7.) M. T. 7.080.)

Az Országos Szövetkezeti Hitelintézet felállításáról szóló 8600/1949. (VII. 13.) Korm. számú rendelet kiégészítése. (253/1950. (X. 7.) M. T. 6.162.)

Tervjog. A tervgazdaság érdekeit sértő egyes cselekmények és mulasztások bírságolása. (227/1950. (IX. 7.) M. T. 0.371.)

Vagyonkezelés. Az állami ingatlan-vagyon tulajdonjoga, kezelése, nyilvántartása és forgalma. (244/1950. (X. 1.) M. T. 8.310.)

Számvitel. A számviteli képesítésről. (230/1950. (IX. 7.) M. T. 7.080.)

BÜNTETŐJOG

A katonai büntetőbíróóságok hatáskörének kiterjesztése. (1950. évi 38. sz. tvr. (X. 29.) 4.200.)

LAKÁS — HELYISÉG

A központi fűtő- és melegvízszolgáltató berendezések gazdaságos üzemeltetésének megszervezése. (233/1950. (IX. 7.) M. T. 3.871.)

Miniszteri rendeletek

ALKOTMÁNYJOG

A helyi tanácsok tagjainak választása. (5.200—11/1950. (IX. 8.) B. M. 5.200.)

A helyi tanácsok tagjainak választásáról szóló 5.200—11/1950. (IX. 8.) B. M. számú rendelet módosítása. (5.200—11/2/1950. (X. 21.) B. M. 5.200.)

KÖZIGAZGATÁSI JOG

Anyaggazdálkodás. Az ezüst félkészgyártmányok előállításának és forgalmának szabályozása. (103.300/1950. (IX. 3.) O. T. 6.150.)

Az ásványolaj szállítására és tárolására szolgáló hordók felajánlására újabb határidő megállapítása. (103.400/1950. (IX. 3.) O. T. 10.112.)

A nem közületi építési engedély iránti kérelem elbírálásánál anyaggazdálkodási szempontból követendő eljárás. (103.500/1950. (IX. 3.) O. T. 10.000., 3.700.)

A villamoszerelő ipari anyagok (árak) forgalmának az 1950. év utolsó negyedévére történő szabá-

lyozása. (103.600/1950. (IX. 10.) O. T. 10.101.)

A ciroszakáll forgalmának szabályozása. (103.700/1950. (IX. 19.) O. T. 8.931.)

A külföldről behozott áruk (anyagok) tárolása és értékesítése. (103.800/1950. (X. 3.) O. T. 10.100.)

Az 1951. évi forgácsolószerszám-gazdálkodás. (11.040/1950. (X. 5.) O. T. 10.112.)

A villamos forgógépelosztás újabb szabályozása. (11.050/1950. (X. 6.) O. T. 9.660.)

A szén-, brikett- és kokszfajták forgalmának és felhasználásának szabályozásáról szóló 100.019/1949. (IX. 22.) A. G. számú rendelet újabb kiegészítése. (103.900/1950. (X. 8.) O. T. 10.150.)

Az anyaggazdálkodás alá vont anyagok igénylésének és kiutalásának rendjéről. (11.070/1950. (X. 12.) O. T. 10.070.)

A használaton kívül álló páncélszekrények bejelentése. (104.000/1950. (X. 21.) O. T. 10.112.)

A Gázenergia Gazdasági Iroda működésével kapcsolatos egyes kérdések. (104.100/1950. (X. 28.) O. T. 9812.)

Arszabályozás. A falburkoló csempegyártmányok eladási árának megállapítása. (10.443/1950. (IX. 1.) O. T. 10.443.)

A textilárak legmagasabb viszonteladói és fogyasztói árának újabb szabályozása. (10.547-242/1950. (IX. 1.) O. T. Á. H. 10.547.)

A beszolgáltatott burgonya árának megállapítása. (10.660/1950. (IX. 2.) O. T. 10.660.)

A kétlángú, beles petróleumfűző árának megállapítása. (6.600/1950. (IX. 2.) Nip. M. 10.410.)

A dughagyma termelők árának megállapítása. (16.107/1950. (IX. 7.) F. M. 10.600.)

A vadásztöltény árának újabb megállapítása. (6.800/1950. (IX. 8.) Nip. M. Á. H. 10.560.)

A borbeadási kötelezettség teljesítésére beadott bor és borszőlő árának megállapítása. (10.744/1950. (IX. 10.) O. T. Á. H. 8.430.)

A gépjárműveken vagy azok alkatrészein végzett javítási munkálatok legmagasabb díjának megállapítása. (10.416/1950. (IX. 10.) O. T. Á. H. 10.416.)

A termelési szerződés teljesítése céljából az 1951. évben termelendő vetőmagvak, olajosmagvak, gyökérnövények, rostonövények, ciroszaka-

káll és gyógynövények termelők árának megállapítása. (10.600/1950. (IX. 15.) O. T. Á. H. 10.600.)

A só árának újabb megállapítása. (500.020/1950. (IX. 29.) O. T. Á. H. 10.737.)

A festékek, ásványörlemények, valamint textil-, bőr- és cipőipari vegyi segédanyagok termelők, nagykereskedői és fogyasztói árának újabb megállapítása. (10.560/1950. (IX. 30.) O. T. Á. H. 10.560.)

A gyógyszerek és kötözőszerek gyári, nagykereskedelmi és gyógyszerári eladási árának újabb megállapítása. (10.575/1950. (IX. 30.) O. T. Á. H. 10.575.)

A magas- és mélyépítési tervezői munkák díjazásának szabályozása. (500.000/1950. (X. 1.) O. T. 10.461.)

A belföldi termelésű bányafa, aknafa és bordafa (bordaléc) legmagasabb árának újabb megállapítása. (500.030/1950. (X. 1.) O. T. Á. H. 10.481.)

A beszolgáltatási kötelezettség teljesítésére átadott kukorica 1950. évi október havi árának megállapítása. (500.040/1950. (X. 1.) O. T. Á. H. 10.661.)

A sportszerek és sportfelszerelési cikkek termelők, nagykereskedői és fogyasztói árának, valamint nagy- és kiskereskedői haszonkulcsának megállapítása. (500.010/1950. (X. 5.) O. T. Á. H. 10.501.)

A bruttó termelők eladási árak kötelező alkalmazásáról szóló 10.074/1950. (IV. 30.) O. T. Á. H. számú rendelet módosítása és kiegészítése. (500.050/1950. (X. 5.) O. T. Á. H. 10.074.)

A tej árának újabb megállapítása. (500.070/1950. (X. 6.) O. T. Á. H. 10.707.)

Az 1950/51. évi sertéshizlalási és átadási kötelezettség teljesítésére beadott sertés árának megállapítása. (500.100/1950. (X. 12.) O. T. Á. H. 10.702.)

Az izzólámpák, fénycsövek és elektroncsövek termelők, nagykereskedelmi és fogyasztói árának megállapítása. (500.060/1950. (X. 14.) O. T. Á. H. 10.427.)

A vágómarha és vágóborjú termelők árának újabb megállapítása. (500.110/1950. (X. 15.) O. T. Á. H. 10.701.)

A vágóborjú termelők árának újabb megállapítása. (500.120/1950. (X. 19.) O. T. Á. H. 10.701.)

Egyes beruházási célra szolgáló áruk termelők eladási árának szabályozása. (500.130/1950. (X. 26.) O. T. 10.074.)

Belkereskedelem. A kukorica búza-értékének megállapítása és a kukoricabeadás határidejének módosítása. (19.300/1950. (IX. 2.) Bk. M. 8.831.)

A közszolgálati alkalmazottak belföldi hivatalos kiküldetésével kapcsolatban a szállásdíj utalványrendszerről és a szállásdíj utalványok elszámolásáról. (19.370/1950. (IX. 2.) Bk. M. 0.068.)

Az 1950/51. évi sertéshizlalási és átadási kötelezettség szabályozása. (15.310/1950. (IX. 3.) Bk. M. 8.831.)

Az 1950/51. évi sertéshizlalási és átadási kötelezettség szabályozása. (15.320/1950. (IX. 3.) Bk. M. 8.948.)

Az 1950/51. gazdasági évben a nyersrizs forgalmának és hántolásának szabályozása. (19.290/1950. (IX. 3.) Bk. M. 8.982.)

A hagyma forgalmának, ipari felhasználásának és szállításának szabályozása. (10.240/1950. (IX. 7.) Bk. M. 8.924.)

Az állami vállalatok italmérési tevékenységének szabályozása. (41.600/1950. (IX. 7.) Bk. M. 6.541.)

Az állami tejbegyűjtésnek és a tej és tejtermékek forgalmának szabályozása. (19.500/1950. (IX. 10.) Bk. M. 8.970.)

Az árpa, zab és kukorica szállításának szabályozása. (19.570/1950. (IX. 10.) Bk. M. 8.912., 8.932.)

A nagykereskedelmi áruelosztás és a kiskereskedelmi árubeszerezés egyes kérdéseinek újabb szabályozása. (19.099/1950. (IX. 13.) Bk. M. 7.166.)

A friss gyümölcs-, zöldség- és zöldfözelékfélék eladásánál számítható kiskereskedői haszon újabb megállapítása. (319.350/1950. (IX. 15.) Bk. M. Á. H. 10.692.)

A jégvermelés biztosításáról szóló rendelkezések módosítása. (19.810/1950. (IX. 23.) Bk. M. 7.166.)

A ló, öszvér és szamar adásvételének szabályozása. (20.050/1950. (IX. 23.) Bk. M. 8.693.)

A burgonya szállításának újabb szabályozása. (20.150/1950. (IX. 29.) Bk. M. 8.922.)

Az árpa-, zab- és kukoricaszállítási igazolványok kiadásának szabályozása. (20.160/1950. (IX. 29.) Bk. M. 8.912., 8.932.)

A vámörlesnél a rozs kiörleslási árának módosítása. (20.170/1950. (IX. 30.) Bk. M. 8.915.)

A természetes jég árának megállapítása. (317.500/1950. (IX. 30.) Bk. M. Á. H. 10.759.)

A közszolgálati alkalmazottak belföldi hivatalos kiküldetésével kapcsolatban a szállásdíjuttalvány-rendszerrel és a szállásdíjuttalványok elszámolásáról szóló 19.370/1950. (IX. 2.) Bk. M. számú rendelet módosítása és kiegészítése. (80.050/1950. (X. 8.) Bk. M. 0.068.)

A takarítási, ablaktisztítási és főregirtási díjak megállapítása. (319.550/1950. (X. 15.) Bk. M. Á. H. 10.404.)

Bellügy. A közös községi tanácsok alakítása. (5.203-8/1950. (IX. 8.) B. M. 5.203.)

Miskolc város igazgatási kerületeinek megállapítása. (5.205-27/1950. (IX. 8.) B. M. 5.205.)

Az állampolgárságtól megfosztásnál követendő eljárási szabályok módosítása tárgyában kiadott 211/1950. (VIII. 20.) M. T. számú rendelet végrehajtása. (5.125-1/2/1950. (IX. 13.) B. M. 5.125.)

Közlekedési kihágás esetében a rendőri büntetőbírói illetékesség szabályozása és a közlekedési kihágás miatt megállapított büntetés nyilvántartása. (2.550/1950. (IX. 13.) B. M. 5.711.)

Az anyakönyvi kerületek. (5.131-49/1950. (IX. 23.) B. M. 5.131.)

Az ipari növények tárolóhelyein tüzesetek megakadályozása (356.303/1950. (IX. 23.) B. M. 5.620.)

Egyes községeknek más községgel vagy várossal való egyesítése. (5.203-7/1950. (IX. 6.) B. M. 5.203.)

Az egyszeri általános bejelentés elrendeléséről szóló 458.300/1949. (X. 18.) B. M. számú rendelet kiegészítése. (346.026/1950. (X. 12.) B. M. 5.440.)

A helyi tanácsok tagjainak választásáról szóló 5.200-11/1950. (IX. 8.) B. M. számú rendelet módosítása. (5200-11/2/1950. (X. 21.) 5.200.)

Építésügy. A központi fűtő- és melegvízszolgáltató berendezések kezelői részére tanfolyam szervezése. (10.920/1950. (IX. 23.) O. T. 3.871.)

A közületi magas- és mélyépítések építésvezetése. (3.682-3611/33/1950. (X. 15.) É. M. 3.682.)

Az építési munkák költségkülönbözeteinek elszámolása. (0370-516/1950. (X. 19.) O. T. 10.460.)

A brigádok szervezéséről a magasépítőiparban. (3.611-39/1/1950. (X. 26.) É. M. 3.941.)

Földművelés. A nagyüzemű gazdaságokban kötelező talajvizsgálat. (16.105/1950. (IX. 6.) F. M. 8.222.)

A cukorrépatermés betakarításával és átadásával kapcsolatos kérdések szabályozása. (16.106/1950. (IX. 6.) F. M. 8.214.)

A telepítésekkel összefüggő birtokrendezésről szóló 4.248/1949. (IX. 24.) M. T. számú rendelet végrehajtása az 1950. évre. (16.116/1950. (IX. 12.) F. M. 8.128.)

Az állami állatorvosi szolgálatról. (16.117/1950. (IX. 17.) F. M. 8.602.)

A mezőgazdasági gépi munkák minőségi színvonalának emelése. (16.118/1950. (IX. 24.) F. M. 8.200.)

A tölgy- és csermakk felhasználása. (16.119/1950. (IX. 24.) F. M. 8.709.)

Az öntözővízdíj kivetésével és behajtásával összefüggő eljárás módosítása. (16.120/1950. (IX. 28.) F. M. 8.784.)

Agrokémiai Kutató Intézet létesítése. (16.121/1950. (X. 3.) F. M. 8.062.)

Kertészeti Kutató Intézet létesítése. (16.123/1950. (X. 3.) F. M. 8.062.)

Szőlészeti Kutató Intézet létesítése. (16.123/1950. (X. 3.) F. M. 8.062.)

Növénytermelési Kutató Intézet létesítése. (16.124/1950. (X. 3.) F. M. 8.062.)

Öntözési és Talajjavítási Intézet létesítése. (16.125/1950. (X. 3.) F. M. 8.062.)

A Debreceni Mezőgazdasági Kísérleti Intézet létesítése. (16.126/1950. (X. 3.) F. M. 8.062.)

A Keszthelyi Mezőgazdasági Kísérleti Intézet létesítése. (16.127/1950. (X. 3.) F. M. 8.062.)

A Mosonmagyaróvári Mezőgazdasági Kísérleti Intézet létesítése. (16.128/1950. (X. 3.) F. M. 8.062.)

A Szegedi Mezőgazdasági Kísérleti Intézet létesítése. (16.129/1950. (X. 3.) F. M. 8.062.)

A margarin és mesterséges ételzsír jelzőfesték nélküli forgalombahozatalának engedélyezése. (16.130/1950. (X. 3.) F. M. 8.303.)

Az öntözéses zöldségtermelés kötelezettsége és kedvezményei. (16.131/1950. (X. 12.) F. M. 8.217.)

A nagyüzemű gazdaságokban végzett talajvizsgálatok díja. (16.132/1950. (X. 14.) F. M. 10.074.)

Újabb sepróciroktermelő zárt területek kijelölése. (16.133/1950. (X. 21.) F. M. 8.214.)

A répaaknázómoly elterjedésének megakadályozása. (16.134/1950. (X. 21.) F. M. 8.353.)

Az állami erdőgazdaságok munkaszervezése. (16.135/1950. (X. 28.) F. M. 8701.)

Honvédelem. A katonai büntetőbíráskodás körében a kegyelmi eljárás szabályozása. (4.210/1950. (X. 14.) H. M. 4212.)

Igazságügy. A földművesszövetkezeteknek a cég hirdetési díj alól való mentesítése. (54.000/1950. (IX. 1.) I. M. 7.115.)

A kirendelt védők díjazása. (54.100/1950. (IX. 1.) I. M. 2.520.)

A felszabadulás ötödik évfordulója alkalmából közkegyelem gyakorlásáról szóló 1950:9. számú törvényerejű rendelet 3. és 4. §-ainak alkalmazása. (58.500/1950. (IX. 29.) I. M. 2.406.)

A társadalombiztosítási bíráskodásra vonatkozó jogszabályok módosítása. (2.070/1950. (X. 8.) I. M. 2.806.)

Könnnyűipar. A sütőiparban és a kisipar körében használt gázolajtűzelés megszüntetése. (1.950/1950. (IX. 23.) Kip. M. 10.173.)

Az élüzemek kijelölésének módszeréről kibocsátott 2.500/1950. (III. 18.) Nip. M. számú rendelet kiegészítése. (1.930/1950. (IX. 23.) Kip. M. 9.040.)

A pamutfonodák és szövődék nyersanyagtakarékosságának előmozdítása. (2.200/1950. (IX. 26.) Kip. M. 9.702.)

Szállítóhárcás vámdarálási napló és darálási raktárkönyv vezetésének elrendelése. (2.400/1950. (X. 4.) Kip. M. 9.763.)

Az élüzemek kijelölésének módszeréről szóló 2.500/1950. (III. 18.) Nip. M. számú rendelet kiegészítése. (2.750-T/1950. (X. 19.) Kip. M. 9.040.)

Közlekedés- és postaügy. A távbeszélő tudakozódás díjának megállapítása. (7.963-B/29/1950. (IX. 6.) K. P. M. Á. H. 7.957.)

A Nagybudapest Kikötő területén a hajók kikötésének szabályozása tárgyában kibocsátott 7.756-K/40/1950. (II. 28.) K. P. M. számú rendelet módosítása. (7.756-K-40/4/1950. (IX. 10.) K. P. M. 7.756.)

A közületek és a közületi vállalatok helyi távbeszélgetési díjának általánösszegben megállapítása. (7.963-B-13/4/1950. (IX. 24.) K. P. M. Á. H. 7.957.)

A táviró- és távbeszélődíjtartozások befizetésének szabályozása. (7.964-I-80/1950. (IX. 24.) K. P. M. 7.957.)

Az Állami Autóműszaki Intézet szervezeti szabályzatáról szóló 7.000/1949. (III. 3.) Közl. M. számú rendelet módosítása. (7.700-457/1950. (IX. 30.) K. P. M. 7.720.)

A Postaüzleti Szabályzat egyes rendelkezéseinek módosítása. (7.941-C-13/1950. (IX. 30.) K. P. M. 7.941.)

A tözeges fekátrágya vasúti fuvarozásának és tárolásának szabályozása. (7.820-C-16/1950. (X. 19.) K. P. M. 8.224.)

Az ajánlott levélpostai küldemények átvételének egyszerűsítése. (7.941-C/14/1950. (X. 19.) K. P. M. 7.941.)

A filléres csomagdíjkezdmény megszüntetése. (7941-178/1950. (X. 26.) K. P. M. Á. H. 7.941.)

Nehézipar. A vadásztöltény árának újabb megállapítása. (6.800/1950. (IX. 8.) Nip. M. Á. H. 10.560.)

A zománcalapanyagok használatának korlátozása. (7.100/1950. (IX. 28.) Nip. M. 10.110.)

A zománcalapanyagok használatának korlátozásáról szóló 7.100/1950. (IX. 28.) Nip. M. számú rendelet kiegészítése. (7.600/1950. (X. 26.) Nip. M. 10.110.)

Az egészségügyi köedényárak gyári eladási ára. (6.700/1950. (X. 6.) Nip. M. Á. H. 10.443.)

Népjólét. A véradással kapcsolatos egyes kérdések szabályozása. (3.426/V/6/1950. (IX. 6.) N. M. 3.426.)

A városi orvos, a községi orvos és a körorvos helyettesítésének, valamint a helyettesítéssel megbízott orvosok díjazásának szabályozása. (3.110-26/1950. (IX. 29.) N. M. 3.110.)

A háztartási alkalmazottaknak munkakönyvvel ellátásáról szóló 41.022/1947. (XII. 19.) N. M. számú rendelet kiegészítése. (3.221-24/1950. (X. 19.) N. M. 3.221.)

A közforgalmú gyógyszerárak állami tulajdonbavételéről szóló 1950. évi 25. számú tvr. végrehajtása. (3.170-1/1950. (X. 26.) N. M. 3.170.)

A vörhenyben megbetegedettekkel kapcsolatos eljárás újabb szabályozása. (3.330-5/5/1950. (X. 26.) N. M. 3.330.)

A gyógyszerek és kötőszerek gyári, nagykereskedelmi és gyógyszerári eladási árának újabb megállapításáról szóló 10.575/1950. (IX.

30.) O. T. Á. H. számú rendelet módosítása és kiegészítése. (500.140/1950. (X. 26.) O. T. Á. H. 10.575.)

Vallás- és közoktatás. A tanulók osztályozása és tanulmányi továbbhaladása. (E. 1.202-3T-1/1950. (IX. 15.) V. K. M. 1.202.)

A vallásoktatással kapcsolatos egyes kérdések szabályozása. (1.101-11-1/1950. (IX. 15.) V. K. M. 1.101.)

A levéltárakról szóló 1950. évi 29. számú tvr. végrehajtása tárgyában kiadott 1.610-26/1950. (VII. 8.) V. K. M. számú rendelet kiegészítése. (1.610-44/1950. (IX. 24.) V. K. M. 1.610.)

A közép- iskolai tandíjak megállapítása. (1.207-10/1950. (X. 4.) V. K. M. 1.207.)

A nevelésügyi vonatkozású adatszolgáltatások szabályozása. (1027-A-13/1950. (X. 12.) V. K. M. 1.027.)

PÉNZÜGYI JOG

A bor, borszlő és must felvásárlásának az egységes termelvényvásárlási utalványrendszerbe vonása. (6.170-36/1950. (IX. 1) III. a. P. M. 6.170.)

A javadalomszámla tulajdonosok által az országos pénztári terv végrehajtásával kapcsolatban teljesítendő adatszolgáltatás. (6.230-V/17/1950. (IX. 3.) I. e. P. M. 6.230.)

Az illetményadó és a társadalombiztosítási járulékok összevont kezelésének a nyíregyházi és a soproni OTI kerületi pénztárak területére kiterjesztése. (6.360-13/1950. (IX. 6.) II. a. P. M. 6.360.)

A másolat (kivonat) illetéke és a másolási (kiállítási) díjak megszüntetése. (9.470-23/1950. (IX. 12.) P. M. 6.470.)

Az Országos Találmányi Hivatal előtti eljárásban lerovandó illetékek. (6.570-22/1950. (IX. 13.) P. M. 6.470.)

A dohánytermelési engedélyilleték fizetésének átmeneti megszüntetése. (6.510-173/1950. (IX. 13.) II. e. P. M. 6.510.)

A gyapot és (édes) csillagfürt felvásárlásának az egységes utalványrendszerbe való bevonása. (6.170-40/1950. (IX. 15.) III. a. P. M. 6.170.)

A borforgalmi adó ellenőrzésére szolgáló szemleívek vezetésére vonatkozó rendelkezések módosítása. (6.400-B-5/1950. (IX. 28.) II. b. P. M. 6.400.)

A mozgófényképezemek forgalmi adókulcsának módosítása. (6.402-III-18/1950. (IX. 30.) II. b. P. M. 6.402.)

A finomliszt után fizetendő árkiegyenlítési forgalmi adóra vonatkozó rendelkezések módosítása. (6.408-IV. 70/1950. (IX. 30.) II. b. P. M. 6.408.)

Az állami vállalatok nyilvántartásának szabályozásáról szóló 199/1950. (VIII. 6.) M. T. számú rendelet végrehajtása. (6.705-1/1950. (IX. 30.) P. M. 6.705.)

Az állam részére megvételre vagy haszonbérbevételre felajánlott ingatlanok, élő és holt felszerelés vételára, illetőleg haszonbére kifizetési eljárásának szabályozásáról szóló 304.030/1949. (XI. 5.) II. a. P. M. számú rendelet módosítása. (6383/Ha/35/1950. (X. 5.) II. d. P. M. 8.130.)

A lakásépítő szövetkezetekről, valamint a szövetkezeti és családi házakról szóló 372-56/1950. (VIII. 4.) P. M. számú rendelet kiegészítése. (372-74-2/1950. (X. 6.) P. M. 3.270.)

Az Ötéves Tervkölesön kötvényeire folyósítható kölcsön. (6.094-196/1950. (X. 14.) P. M. 6.182.)

A lakbizonylat, a be- vagy kijelentést igazoló szelvénymásolat és a lakáscím közlése iránti kérvény illetéke. (6.470-27/1950. (X. 19.) P. M. 6.470.)

A számviteli képzésről szóló 230/1950. (IX. 7.) M. T. számú rendelet végrehajtása. (7.082/Ált/6/1950. (X. 21.) V/h. P. M. 7.080.)

MAGÁNJOG

A telepítésekkel összefüggő birtokrendezésről szóló 4.248/1949. (IX. 24.) M. T. számú rendelet végrehajtása az 1950. évre. (16.116/1950. (IX. 12.) F. M. 8.128.)

A ló, öszvér és szamar adásvételének szabályozása. (20.050/1950. (IX. 23.) Bk. M. 8.693.)

MUNKAJOG

Az állami állatorvosi szolgálat. (16.117/1950. (IX. 17.) F. M. 8.602.)

Az élüzemek kijelölésének módosításáról kibocsátott 2.500/1950. (III. 18.) Nip. M. számú rendelet kiegészítése. (1.930/1950. (IX. 23.) Kip. M. 9.040.)

A városi orvos, a községi orvos és a körorvos helyettesítésének, valamint a helyettesítéssel megbízott orvosok díjazásának szabályozása. (3.110-26/1950. (IX. 29.) N. M. 3.110.)

A társadalombiztosítási bírásokra vonatkozó jogszabályok módosítása. (2.070/1950. (X. 8.) I. M. 2.806.)

A háztartási alkalmazottaknak munkakönyvvvel ellátásáról szóló 41.022/1947. (XII. 19.) N. M. számú rendelet kiegészítése. (3.221-24/1950. (X. 19.) N. M. 3.221.)

A brigádok szervezéséről a magasépítőiparban. (3.611-39/1/1950. (X. 26.) 3.941.)

Az állami erdőgazdaságok munkaszervezése. (16.135/1950. (X. 28.) F. M. 8.701.)

GAZDASÁGI JOG

Allamosítás. A közforgalmú gyógyszerárak állami tulajdonbavételéről szóló 1950. évi 25. számú törvényerejű rendelet végrehajtása. (3.170-1/1950. (X. 26.) N. M. 3.170.)

Közületi vállalatok. Az állami vállalatok nyilvántartásának szabályozásáról szóló 199/1950. (VIII. 6.) M. T. számú rendelet végrehajtása. (6.705-1/1950. (IX. 30.) P. M. 6.705.)

Szövetkezetek. A földművesszövetkezeteknek a céghirdetési díj alól való mentesítése. (54.000/1950. (IX. 1.) I. M. 7.115.)

Az 1951. évi földművesszövetkezeti részlettervek elkészítése. (10.750/1950. (IX. 12.) O. T. 0.371.)

Az 1951. évi földművesszövetkezeti részlettervek elkészítésének újabb szabályozása. (10.950/1950. (IX. 26.) O. T. 0.371.)

Tervjog. Az 1951. évi anyagtervek elkészítésével kapcsolatos egyes kérdések újabb szabályozása. (10.780/1950. (IX. 3.) O. T. 0.371.)

Az 1951. évi részlettervkészítés menetének egységes szabályozása. (10.800/1950. (IX. 3.) O. T. 0.371.)

A beruházási vállalatok főfelügyeletének gyakorlásáról kiadott 10.760/1950. (VIII. 26.) O. T. számú rendelet módosítása. (10.810/1950. (IX. 3.) O. T. 0.372.)

Az 1951. évi szállítási tervek készítése. (10.820/1950. (IX. 7.) O. T. 7.826.)

Az 1951. évi földművesszövetkezeti részlettervek elkészítése. (10.750/1950. (IX. 12.) O. T. 0.371.)

Az ipari egyesülések, az egyesülések keretében működő, valamint a nagyobb vállalatok alá rendelt állami vállalatok tervekészítési szabályainak kiegészítése. (10.890/1950. (IX. 17.) O. T. 10.080.)

Az ipari tervutasítás egyes rendelkezéseinek kiegészítése. (10.940/1950. (IX. 24.) O. T. 0.371.)

Az 1951. évi földművesszövetkezeti részlettervek elkészítésének újabb szabályozása. (10.950/1950. (IX. 26.) O. T. 0.371.)

A villamosenergia fogyasztási és csúcscsökkentési tervek készítése. (10.960/1950. (X. 4.) O. T. 9.170.)

A beruházási hitelkeret emelési igénylések, tervhiteláruházási (törlesztési) kérelmek és kiegészítő beruházási hiteligenyélések előterjesztésének szabályozása. (11.060/1950. (X. 8.) O. T. 6.131.)

Az 1951. évi beruházási terv hátralévő munkálatainak szabályozása. (11.090/1950. (X. 14.) O. T. 0.370.)

Szállítási szerződés. Az előlegfizetés további korlátozása és a részeresetek benyújtása. (10.830/1950. (IX. 12.) O. T. 10.982.)

Az 1951. évi szállítási szerződések megkötésének határideje. (11.080/1950. (X. 12.) O. T. 7.080.)

Találmány, újítás és észszerűsítés. Az ing szabásra vonatkozó újítás kötelező alkalmazása. (10.900/1950. (IX. 17.) O. T. 9.054.)

A II. Országos Újítókiallításon kiállított találmányok, minták és védjegyek időleges oltalma. (10.930/1950. (IX. 24.) O. T. 9.054.)

Szabvány. Egyes szabványok kötelező alkalmazása. (10.770/1950. (IX. 2.) O. T. 9.022.)

A népköztársasági címernagyságok meghatározására vonatkozó szabvány kötelező alkalmazása. (10.790/1950. (IX. 2.) O. T. 9.022.)

Az építési anyagok és vegyitermékek tárgykörébe tartozó egyes szabványok kötelező alkalmazása. (10.840/1950. (IX. 17.) O. T. 9.022.)

A gépészeti, erőmű és villamosság tárgykörébe tartozó egyes szabványok kötelező alkalmazása. (10.850/1950. (IX. 17.) O. T. 9.022.)

A textilipar és a bőripar tárgykörébe tartozó egyes szabványok kötelező alkalmazása. (10.860/1950. (IX. 17.) O. T. 9.022.)

A tudományos jelölések tárgykörébe tartozó egyes szabványok kötelező alkalmazása. (10.870/1950. (IX. 17.) O. T. 9.022.)

A kulturális és közszükségleti cikkek tárgykörébe tartozó egyes szabványok kötelező alkalmazásába vétele. (10.880/1950. (IX. 17.) O. T. 9.022.)

A gépészet és villamosság tárgykörébe tartozó egyes szabványok kötelező alkalmazása. (10.970/1950. (X. 4.) O. T. 9.022.)

A szerszámok tárgykörébe tartozó egyes szabványok kötelező alkalmazása. (10.980/1950. (X. 4.) O. T. 9.022.)

A kohászat tárgykörébe tartozó egyes szabványok kötelező alkalmazása. (10.990/1950. (X. 4.) O. T. 9.022.)

A vegyitermékek tárgykörébe tartozó egyes szabványok kötelező alkalmazása. (11.000/1950. (X. 4.) O. T. 9.022.)

A papír- és nyomdaipar tárgykörébe tartozó egyes szabványok kötelező alkalmazása. (11.010/1950. (X. 4.) O. T. 9.022.)

A bőripar tárgykörébe tartozó egyes szabványok kötelező alkalmazása. (11.020/1950. (X. 4.) O. T. 9.022.)

Az építészet tárgykörébe tartozó egyes szabványok kötelező alkalmazása. (11.030/1950. (X. 4.) O. T. 9.022.)

LAKÁS-HELYISÉG

A lakásépítő szövetkezetekről, valamint a szövetkezeti és családi házakról szóló 372-56/1950. (VIII. 4.) P. M. számú rendelet kiegészítése. (372-74-2/1950. (X. 6.) P. M. 3.270.)

BÜNTETŐJOG

A kirendelt védők díjazása. (54.100/1950. (IX. 1.) I. M. 2.520.)

Közlekedési kihágás esetében a rendőri büntetőbírói illetékesség szabályozása és a közlekedési kihágás miatt megállapított büntetés nyilvántartása. (2.550/1950. (IX. 13.) B. M. 5.711.)

A felszabadulás ötödik évfordulója alkalmából közkegyelem gyakorlásáról szóló 1950:9. számú törvényerejű rendelet 3. és 4. §-ainak alkalmazása. (58.500/1950. (IX. 29.) I. M. 2.406.)

A katonai büntetőbíráskodás körében a kegyelmi eljárás szabályozása. (4.210/1950. (X. 14.) H. M. 4.212.)

PERES- ÉS PERENKIVÜLI ELJÁRÁS

A társadalombiztosítási bírásokra vonatkozó jogszabályok módosítása. (2.070/1950. (X. 8.) I. M. 2.806.)